A-42-10

DE LA DONACIÓN DE LIBROS DE D. MELCHOR ALMAGRO DIAZ

D. FRANCISCI DE AMAYA OPERA JURIDICA,

SEU

Commentarii in tres Poſteriores libros Codicis,

NECNON

OBSERVATIONES IURIS.

FACULTAD DE DERECHO BIBLIOTECA GRANADA

R.53641 R.7592
DE D. MELCHOR ALMAGRO DIAZ

D. FRANCISCI
DE AMAYA
J.C. ANTIQUARIENSIS HISPANI,
ET IN PINTIANA CURIA REGII SENATORIS,

FACULTAD DE DERECHO BIBLIOTECA GRANADA

OPERA JURIDICA,

SEU

COMMENTARII IN TRES POSTERIORES
Libros Codicis Imp. Juſtiniani, Necnon Obſervationes Juris
nunc noviter additæ;

QUIBUS ACCEDUNT APOLOGIA EJUSDEM AUCTORIS pro ſtatuto Collegii Majoris Conchenſis, contra calumniam D. JOAN. DE ESCOBAR, & Indices locupletiſſimi.

EDITIO NOVISSIMA A MENDIS EXPURGATA.

LUGDUNI,
Sumptibus DEVILLE FRATRUM,
& LUD. CHALMETTE.

MDCCXXXIV.

CUM PRIVILEGIO REGIS & APPROBAT. DOCT.

JESU CHRISTO
DOMINO, DEOQUE
NOSTRO OPTIMO MAX.

SUUS SERVULUS FRANCISCUS
Hoc Opuſculum humiliter offert.

CUI aptiùs, ô CLEMENTISSIME DOMINE, verba noſtra dicabuntur, quàm æterno Verbo? Cui potiùs increatæ ſapientiæ pelago creatæ ſapientiunculæ guttas refundemus? An ut creſcas acceptis? Minimè, ſed ut creſcamus oblatis, & quod tibi gratum damus, nobis gratiùs redundet. Sed quid dona memoro qui debita perſolvo? Siquidem etſi innumera efferrem, nunquam redimerer, ipſo ſolvendi titulo denuò obæratus. Unde enim me ſolvam qui à te ſolvo? è cerebro vigilantis cujuſdam Jovis ſomniati doctam eductam Minervam veteres Sapientes coluerunt, huic ſcripta ſua ſuo jure ſacranda exiſtimaverunt infeliciſſimi Myſtæ vanitatis, & non arguatur furti catholicus, ô

Vox magni ſensúſque Dei quem fudit ab alta
Mente Pater.

Qui tibi lucubratiunculas ſuas non reddiderit? Quod accepi à te, ô Domine, tibi reddo. Nihil eſt meum, imò ego nihil ſum, omnia bona à te proficiſcuntur, & ut cum ſervo tuo David dicam: Tua ſunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Inſtrumentum 1. Paral. 29. 14.
ſum, ut cùm viderint homines humilem & ineptum homunculum ſcribentem, laudent nomen tuum in æternum, qui parvulos facis differentes. Accipe ergo fronte tua, id eſt hilari, id eſt ſuaviſſimâ, quâ cœlum tempeſtatéſque ſerenas reſignatum, ut potui: volumen, qui illius ſecretioris ſacratioríſque voluminis ſignacula reſignaſti. Proſint Chriſtianæ tuæ Reipublicæ leges illucidatæ: quibus æternus Legiſlator aſſertis gubernandam. Placeat tibi labor hic, ô Domine: hoc devoti tibi votum unicum. Favéque tuo ſervo.

Comiſſion

DE LA DONACIÓN DE LIBROS DE D. MELCHOR ALMAGRO DIAZ
FACULTAD DE DERECHO BIBLIOTECA GRANADA

Comiſſion del Obiſpo de Valladolid para que ſe de Cenſura ſobre eſte libro.

VEA eſte libro eſcrito por el Señor Don Franciſco de Amaya, del Conſejo de ſu Mageſtad, y ſu oydor en eſta Real Chancilleria ſobre los tres poſteriores libros *Codicis Imperatoris Juſtiniani*, y de ſu Cenſura el Señor Doctor Don Andres Santos anſi miſmo del Conſejo de ſu Mageſtad y ſu oydor en eſta Real Chancilleria electo Prior de Ronces-Valles y ſe nos traiga, cerca de la licençia que ſe nos pide que para el dicho efeto ſe lo remitimos, en Valladolid a 7. de Henero de mil y ſey ſcientos y treinta y ſiete años.

FR. GREGORIO Obiſpo de Valladolid.

Cenſura Dom. D.D. Andreæ Santos, olim Valentini & Barcinonenſis Apoſtolici Inquiſitoris, nunc Curiæ Valliſoletanæ Regii Senatoris, & Regii Templi de Ronce-Valles Prioris meritiſſimi, de libro & Auctore.

IMperio (poſſet & nutu) Illuſtriſſimi Præſulis Valliſoletani totum hunc librum D. Franciſci de Amaya perlegi avidiſſimus: imò ſapientiæ theſaurum evolvi Minervæ promptuarium: quot litteras, tot gazas fundere jurem intrepidus. Nihil hâc primâ voluminis parte Juriſprudentia condidit excellentius, nihil tamen ſecretiùs veſtigatur: latent enim ut plurimum pretioſa, nec niſi de abſtruſa conchâ rapitur margaritum. Nihilominus volumen noſtrum Civile tot aliorum voluminibus adhuc impervium unius Franciſci noſtri opera jam penetratu facile, tardo, & vel etiam lippo urinatori gemmas exhibet; ut putes totum Palladis ſuæ oleum profundo Juris pelago ſuperfuſum, ſecretioribus latebris non ſolam perſpicuitatem, ſed & ſolem addidiſſe perſpicuum. Quidquid jacebat practicum, acutiſſimè theorizat, quicquid elevabatur theoricum, planiſſimè jam reddit practicabile: eminet praxis, palpatur theoria, utraque colluſtratur. Nudavit volumen noſtrum ſe antinomiis, jam mira concordiæ varietate circumveſtitum, & ubi gravem crederes oppoſitionem, jam nec leve diſſidium autumabis. Prætereo amœniſſimos ſtyli flores immixto gravitatis ſapore gratiores. Quidni è Muſis ortus Siren incantet, Pithô perſuadeat? Opus ergo cedro dignum, & ab ipſis Apollinis ſcriniis deductum, Juſtitiæ emolumento. Hiſpaniæ decori, orbi utilitati, ſub adamantinis, nedum æreis typis lucem videat Aſtris clariùs longè invidendum. Valliſoleti Kal. Februarii Anno Domini 1638.

D. D. ANDREAS SANTOS.

Licentia del Obiſpo de Valladolid.

NOs Don Fray Gregorio de Pedroſa por la gracia de Dios, y de la ſanta Sede Apoſtolica, Obiſpo de Valladolid, y del Conſejo de ſu Mageſtad, &c. Por quanto por nueſtra comiſſion, y orden, ſe vio el libro que ſe hace mençion en la comiſſion que dimos al Señor Don Andres Santos, paraque dieſe ſu cenſura y aprobacion. Por tanto damos licentia al Doctor Don Franciſco de Amaya, autor del dicho libro, paraque pueda imprimirle en eſtos reynos de ſu Mageſtad, guardando las leyes, y prematicas de ellos que en eſta raçon hablan, y que qualquiera impreſor lo pueda imprimir attento qua la dicha Cenſura conſta no tener coſa contra nueſtra ſanta Fee Catholica antes ſer de mucha utilidad, y provecho, y la dicha impreſion pueda hacer ſin incurrir en pena alguna. Fecha in Valladolid a nuebe dias del mes de Março, de mil ſey y ſcientos y treynta, y ocho años.

FR. GREGORIO, Obiſpo de Valladolid.

Dn. Doctoris D. Petri de Vega de la Penna, olim in Salmanticenſi Academia Primarii legum Anteceſſoris, & in Pintiana Curia Regii Senatoris, nunc in rei Dominicæ Prætorio Conſiliarii, viri undequaque Doctiſſimi & Nobiliſſimi, Cenſura ex Magni Conſilii decreto.

Vidi libens, & legi libentiùs hunc librum, agnoſco Auctorem & manum, imò non ſine aliquo numine. Nam cùm eo operam navavimus utrique juri in Salmanticenſi Academia pueri ambo. Ambo eôdem fermè anno litterarum primam lauream accepimus. Ambo poſtea Jus civile profeſſi fuimus, & poſt hæc in Pintiano Regio Juridico Conventu ſimul jus reddidimus. Amavi auctorem, & cum eo maximâ amicitiâ dextras conjunximus, tum ob ingenium elegans, tum ad diligentiam ſedulam, qua maximè in illâ Academiâ ſupra multos caput extitit. Ipſum ego ſemper in magno habui vel virtutis ejus quæ eminet, vel doctrinæ cauſâ. Ita me auctor & ſcriptio trahunt. Judicium de hoc libro non ſcribam, nam qualis ſit, ſtylus ipſe prodit, gravis & facundus, & præter omnem morem conjungens utile dulci. Quàm pauci ſic ſcribunt inter noſtros! imò ſpondeo paucos in Europa eſſe qui meo quidem ſenſu ſic ſcribant: Certè indefeſſa induſtria & elegantia ſimul in concinnando hoc opere ſic apparent, ut alii omnes qui conati, ad ejus lucem videantur, tenebricoſi. Sed qui conati? imò nullus hanc viam tentavit, ſed ipſe

Libera per vacuum poſuit veſtigia Princeps,
Non aliena ſuo preſſit pede. Horat. lib. 1. Ep. 19.

Et cum altero meliùs dicet.

Primus ego ingredior puro de fonte ſacerdos.

Sacerdos, inquam, Themidis primus eſt, qui in volumine docuit non ineptire, qui clave aurea non ſolùm Juriſprudentiæ ſcholaſticæ, ſed & forenſis referat arcana myſteria. Quod verò ad Philologiam attinet, nihil eſt in omni litteratura, quod Noſter non liberaverit è ſacris, prophanis remotiſque ſcriptoribus. Ita omnia accuratiori lima perpolivit, multaque opportunè miſcuit, ne ſtare quodam Rerum Veterum, aut Obſervationum rariorum, ut Muſas ſermocinantes cum Juriſconſultis audiamus. Hoc velut publico præconio nunc facio, leget & credet quiſquis mihi non credit. Hanc gloriam illuſtrat & auget altior doctrina, id eſt, pietas Catholica, qua liber enitet, ut nec contra fidem & mores ſit aliqua ſuſpiciuncula, quæ pias aures offendat. Quapropter luce dignum & Prælo cenſeo. Ita ſentio & teſtor. Datum Madriti poſtridie Kalend. Junii, anno 1638. Propert. 3. ele. 1.

Doctor D. Pedro de Vega de la Penna.

DE LA DONACIÓN DE LIBROS DE D. MELCHOR ALMAGRO DIAZ
FACULTAD DE DERECHO BIBLIOTECA GRANADA

Summa Privilegii Catholiciſſimæ Majeſtatis.

TIENE el Doctor Don Franciſco de Amaya oydor de la Real Chancilleria de Valladolid privilegio de ſu Mageſtad Catholica pare poder imprimir eſte tomo de ſus obras Juridicas por tiepo de diez annos. Dado en Madrid, a veyente y uno del mes de Junio de 1638. y firmado de ſu Real mano y refrendado de Franciſco Gomez de las Ptilla ſu Secretario.

SYLLA

SYLLABUS TITULORUM COMMENTARIORUM in Codicem, ordine Alphabeti.

A.

DE ANNONIS & Tributis. *pag.* 131
de Apochis publicis, & de deſcriptionibus curialibus, & de diſtributionibus civilibus. 173
de Argenti pretio quod theſauris infertur. 409
de Athletis. 378
de Auri publici perſecutoribus. 395
de Auro coronatio. 396

B

de Bonis vacantibus, & de incorporatione. 89

C

de Canone largitionalium titulorum. 186
de Collatione { donatorum, vel relevatorum, aut tranſlatorum, ſeu adæratorum. 217
de Collatione { æris.
de Conditis in publicis horreis. 204
de Conveniendis fiſci debitoribus. 50

D

de Decretis decurionum ſuper immunitate quibuſdam concedenda. 355
de Decurionibus, & filiis eorum, & qui decuriones habeantur, &c. 234
de Delatoribus. 103
de Diſcuſſoribus. 229

E

de Exactoribus tributorum. 160
de Excuſationibus { artificum. 364
de Excuſationibus { munerum. 355

F

de Fide, & jure haſtæ fiſcalis, &c. 50
de Filiisfamil. & quemadmodum pro his pater teneatur.

H

de His { quæ ex publica collatione illata ſunt non uſurpandis.
de His qui { à Principe vacationem acceperunt. 355.
de His qui { ex publicis rationibus mutuam pecuniam acceperunt. 72
de His qui { in exilium dati, vel ab ordine moti ſunt. 395
de His qui { non impletis ſtipendiis ſacramento ſoluti ſunt. 382
de His qui { numero liberorum, vel paupertate, excuſationem meruerunt. 375
de His qui { ſe deferunt 117

I

de Immunitate nemini concedenda. 198
de Incolis, & ubi quis domicilium habere videtur, &c. 323
de Indictionibus. 160
de Infamibus. 382
de Irenarchis. 407
de Jure fiſci. 5

L

de Legationibus. 395

M

de Mulieribus in quo loco munera ſervi congruentia, vel honores agnoſcant. 395
de Muneribus { & honoribus non continuandis inter patrem, & filium, & de intervallis. 342
de Muneribus { patrimoniorum. 349
de Municipiis & originariis. 323

N

Ne { fiſcus rem, quam vendidit, evincat. 69
Ne { operæ à collatoribus exigantur. 196

P

de Periculo ſucceſſorum parentis. 395
de Petitionibus bonorum ſublatis. 117
de Pœnis fiſcalibus creditores præferri. 73
de Ponderatoribus, & auri illatione. 396
de Præbendo ſalario. 320
de Prædiis decurionum ſine decreto non alienandis. 312
de Profeſſoribus & Medicis. 375

Q

Quemadmodum civilia munera indicuntur. 350
Qui { ætate, vel profeſſione ſe excuſant. 375
Qui { morbo ſe excuſant. ibid.
Qui { ſponte publica munera ſubeunt. 350
de Quibus muneribus, vel præſtationibus nemini liceat ſe excuſare. 375

R

de Reis poſtulatis. 395

S

de Sententiis adverſus fiſcum latis retractandis. 84.
Si { Curialis relicta civitate jus habitare maluerit 323
Si { liberalitatis imperialis ſocius ſine hærede deceſſerit. 119
Si { poſt creationem quis deceſſerit. 395
Si { ſervus, aut libertus ad decurionatum aſpiraverit. 305
de Superexactionibus. 173
de Superindicto. 160
de Suſceptoribus, Præpoſitis & arcariis. 395

T

de Tabulariis, ſcribis, logographis & cenſualibus. 396.
de Theſauris. 124

V

de Venditione rerum fiſcalium, &c. 61
Ut nemini liceat in emptione ſpecierum ſe excuſare, & de munere Sitonicæ. 211

SERIES

DE LA DONACION DE LIBROS DE MELCHOR ALMAGRO DIAZ
FACULTAD DE DERECHO BIBLIOTECA GRANADA

SERIES TITULORUM CODICIS
LIBER DECIMUS.

Præfatio. pag. 1

Tit. I. De jure fiſci. pag. 5
II. De conveniendis fiſci debitoribus. 50
III. De fide, & jure haſtæ fiſcalis, & de adjectionibus. ibid.
IV. De venditione rerum fiſcalium cum privatis communium. 61
V. Ne fiſcus rem, quam vendidit, evincat. 69
VI. De his qui ex publicis rationibus mutuam pecuniam acceperunt. 72
VII. Pœnis fiſcalibus creditores præferri. 73

* * * *

IX. De ſententiis adversùs fiſcum latis retractandis. 84
X. De bonis vacantibus, & de incorporatione. 89
XI. De delatoribus. 103
XII. De petitionibus bonorum ſublatis. 117
XIII. De his qui ſe deferunt. ibid.
XIV. Si liberalitatis Imperialis ſocius ſine hærede deceſſerit. ibid.
XV. De Theſauris. 124
XVI. De annonis & tributis. 131
XVII. De indictionibus. 160
XVIII. De ſuperindicto. ibid.
XIX. De exactoribus tributorum. ibid.
XX. De Superexactionibus. 173

* * * *

XXII. De apochis publicis, & de deſcriptionibus curialibus, & de diſtributionibus civilibus. 173
XXIII. De canone largitionalium titulorum. 186
XXIV. Ne operæ à collatoribus exigantur. 196
XXV. De immunitate nemini concedenda. 198
XXVI. De conditis in publicis horreis. 204
XXVII. Ut nemini liceat in emptione ſpecierum ſe excuſare, & de munere Sitoniæ. 211
XXVIII. De collatione donatorum, vel relevatorum, aut translatorum, ſeu adæratorum. 217
XXIX. De collatione æris. 225
XXX. De diſcuſſoribus. 229
XXXI. De decurionibus, & filiis eorum, & qui modis à fortuna curiæ liberentur. 234
XXXII. Si ſervus, aut libertus ad decurionatum aſpiraverit. 303
XXXIII. De prædiis decurionum ſine decreto non alienandis. 312

* * * *
* * * *

XXXVI. De præbendo ſalario. 320
XXXVII. Si Curialis relicta civitate jus habitare maluerit. 323
XXXVIII. De mancipiis & originariis. ibid.
XXXIX. De incolis, & ubi quis domicilium habere videtur, & de his, qui ſtudiorum cauſa in aliena civitate degunt. ibid.
XL. De muneribus & honoribus non continuandis inter patrem & filium & de intervallis. 342
XLI. De muneribus patrimoniorum. 349
XLII. Quemadmodum civilia munera indicuntur. 350
XLIII. Qui ſponte publica munera ſubeunt. ibid.
XLIV. De his qui à Principe vacationem acceperunt. 355

* * * *

XLVI. De decretis decurionum ſuper immunitate quibuſdam concedenda. 355
XLVII. De excuſatoribus munerum, & c. ibid.
XLVIII. De quibus muneribus, vel præſtationibus nemini licet ſe excuſare. 375
XLIX. Qui ætate, vel profeſſione ſe excuſant. ibid.
L. Qui morbo ſe excuſant. ibid.
LI. De his qui numero liberorum, vel paupertate excuſationem meruerunt. ibid.
LII. De Profeſſoribus & Medicis. ibid.
LIII. De athletis. 378
LIV. De his qui non impletis ſtipendiis ſacramento ſoluti ſunt. 382

* * * *
* * * *

LVII. De infamibus. 382
LVIII. De reis poſtulatis. 395

LIX. *De his qui in exilium dati, vel ab ordine moti ſunt.* ibid.
LX. *De filiisfam. & quemadmodum pro his pater tenatur.* ibid.
LXI. *De periculo ſucceſſorum parentis.* ibid.
LXII. *De mulieribus in quo loco munera ſexui congruentia: vel honores agnoſcant.* ibid
LXIII. *De legationibus.* ibid.
LXIV. *De excuſationibus artificum.* ibid.
* * * *
* * * *
* * * *
LXVIII. *Si poſt creationem quis deceſſerit.* 395.
LXIX. *De tabulariis, ſcribis, logographis & cenſualibus.* ibid.
LXX. *De ſuſceptoribus, Præpoſitis & arcariis.* ibid.
LXXI. *De ponderatoribus, & auri illatione.* 396.
LXXII. *De auri publici perſecutoribus.* ibid.
LXXIII. *De his qui ex publica collatione illata ſunt non uſurpandis.* ibid.
LXXIV. *De auro coronario.* 396
LXXV. *De Irenarchis.* 407
LXXVI. & fin. *De argenti pretio quod Theſauris infertur.* 409
Apologia pro ſtatuto Collegii Majoris Conchenſis, contra calumniam D. Joan Eſcobaris. 410

Obſervationum Juris Liber primus. pagina 421.

Cap. I. DE Principis poteſtate, de imperio ex lege regia in eum tranſlato; Exornantur & illuſtrantur Ulpianus, *in l.* 1. *ff. de Conſtit. Princip.* & Juſtinianus. *in* §. *ſed & jure quid, inſtit. de jure naturæ.* ibid.
II. De Juris & facti ignorantia, de Infamia, de anno luctus; Explicatur Ulpiani obſcurus locus: *in l. genero* 8. *D. de his qui not. infam.* 431
III. Explicatur Papin. *in l.* 1. *D. de legib.* & quomodo lex definiatur, coërcitio delictorum, quæ per ignorantiam contrahuntur. 433
IV. Quo tempore ſpectanda ſit habilitas parentum ad contrahendum, ut legitima cenſeatur proles, intellectus *ad l. Paulus* 11. *ff. de ſtatu hominum.* 435
V. Vera concordia *l.* 1. *C. qui admitti ad bonor. poſſeſſionem poſſ. cum l. fin.* §. 1. *ff. quis ordo in bon. poſſeſſ.* 437
VI. Speciem quandam ſervitutis eſſe, ne ab aliquo loco recedere liceat, donatur varia ſupellectile, Papinian. *in l. Titio centum* 71. §. *Titio centum ei* 2. *de condit. & demonſtr.* 439
VII. De conciliatione Antinomiæ quæ animadvertitur inter *l. etſi non adſcripta* 9. *C. de fidei com. lib.* & principium Tituli *inſtit. qui teſtam. tutor. &c.* 443
VIII. Explicatur *l.* 5. *D. de Tutelis*, & defenditur ejus deciſio contra argumenta Antonii Fabri. 445
IX. An adoleſcentes inviti accipiant Curatores ad interpretationem, *l.* 1. §. *fin. ff. de minorib.* §. *item inviti, Inſtit. de Curat. cum aliis jurib.* 447
X. An quando in lege vel alia diſpoſitione temporis ſit mentio, intelligenda ſit de tempore utili, vel continuo; lux datur *l. Paulus* 38. §. *fin. de liberali cauſa* 449
XI. Falsò Doctores tradidiſſe deportatam fuiſſe matrem *l. Statius Florus* 48. §. *Cornelio ff. de jure fiſci.* 450
XII. Defenditur contra Ant. Fab. recepta lectio *l. ex facto* 17 §. *ex facto ff. ad S.C. Trebel.* & vera explicatione donatur. 454
XIII. Servum poſthumi alieni hæredem juſtitui potuiſſe, lux data Javoleno, *in l ejus ſevum* 64. *de hæred. Inſtit.* 457
XIV. De ſervitute legata ſervo, Papin. *in l. etſi maximè* 5. *de ſervit. leg.* explicatur, inter contractus & ultimas voluntates quoad hanc juris partem nova & vera differentia. 460
XV. Servos proprios hodie etiam ſine libertate inſtitui poſſe; Juſtinianus de argumentis Anton. Fab. vindicatus, varia jura explicata. 463
XVI. Ad Scævolam *in l. uxorem* 41. §. *legaverat* 6. *ff. de leg.* 3. *& in l. prædia* 27. §. *licerto ff. de fund. inſtructo.* 465
XVII. Jure antiquo emancipatum emancipato conferri non debuiſſe, explicatur difficile Ulpiani reſponſum, *in l.* 1. §. *ſi ſit filius* 16. *ff. de conjungendis cum emancip. libert. ejus*, Scævolæque & aliorum abſtruſa loca reſerantur. 470

Obſervationum Juris Liber ſecundus. 474.

Cap. I. DE poſtliminii fictione, & an matrimonium captivitate interruptum eo reſtituatur, ad interpretationem variorum jurium. ibid.
II. De altera fictione legis Corneliæ lux data Juliano, *in l. lex Cornelia* 28. *ff. de vulg. ſubſtit.* & Papiniano, *in l. pater inſtituto* 10. *ff. de Captivit.* 478
III. De fideicommiſſi & legati, jure Digeſtorum, variis differentiis, & de eorum

Juri.

à Juſt. facta exæquatione, Ulpianus luſtratus *in l. 1. de legat. 1.* 484

IV. Dotium cauſa multa introducta privilegia, explicatur Ulp. locus *in l. ſi ego 9. §. ſi res 1. ff. de jure dotium cum aliis*, Defenditur Tribonian. contra Ant. Fab. 487

V. De lege Julia & Papia circa matrimonia Senatorum & Patronorum libertatus, ad illuſtrationem Diocletiani & Maximiani Imperatorum, *in l. uxorem 15. C. de nuptiis.* 492

VI. De revocatione libertatis propter ingratitudinem libertorum, juſto commentario ornata, *l. 2. C. de libertis & eorum liberis.* 498

VII. De uſucapione rerum furtivarum, Verum eſſe illud, nullam uſucapionem dari ejus rei pro qua furti agi poſſit; de rei hæreditariæ expilatæ uſucapione diſſertum: Cur hæreditati furtum non fiet, & an ad rationem furti neceſſaria ſit poſſeſſio, explicata *l. ſi homo 35. de uſucap. l. 1. §. ſcævola ff. ſi is qui teſtam.* 503

VIII. De re violenter poſſeſſa, quæ poſtea à domino precario conceditur, ad interpretationem ſententiæ Juliani, relatæ ab Ulpian. *in l. certe 6. §. Julianus ff. de precario.* 508

IX. De pignore ſubrepto à debitore ejuſdem domino; explicatur Ulp. locus obſcurius, *in l itaque fullo 12. §. ſed etſi res ff. de furtis.* 510

X. De donationibus inter virum & uxorem neceſſariam fuiſſe in eis traditionem jure Pandectarum. Nova & vera concordia donatur, Ulpianus ſibi contrarius, *in l. Papinian. 23. & in l. ſtipulata 33. de don. inter vir.* 513

XI. De conditione impoſſibili teſtamento adjecta *ad l. 4. §. 1. de ſtatutib. l. 4. §. idem Julianus de condit inſtit. cum aliis.* 518

XII. Proſequitur præcedentium materia. Novo ſenſu aperitur abſtruſum Pomponii reſponſum *in l. multa 6. §. ſi ſervos ff. de condit. inſtit.* cum aliis. 523

XIII. De ſtipulatione ſervum ſanum eſſe, furem non eſſe, exornantur Ulp. *in l. ſi ita quis 31. ff. de evictìon.* & Pompon. *in l. ſi à ſubſtituto 45. §. 1. ff. de leg. 1.* 527

XIV. De liberatione pignoris debitori legata, defenditur Ulpiani ad Julianum nota *in l. 1. §. 1. ff. de liber. legat.* contra Fabrum & Schifordegherum. 530

XV. De appellatione poſt ſententiam excommunicationis latam, inter poſita; illuſtratur Innocentii III. reſponſum, *in cap. Paſtoralis 35. §. Verum de appellationibus.* 534

XVI. Nova interpretatio Pomp. *in l. fructus 45. ff. de uſuris*, & Pauli *in l. conficiuntur. 8. §. ſi poſt factum, de jure Codicillorum.* 537

XVII. Recondita quædam & non paſſim obvia de ſeparatione creditorum explicantur. Ulpiano allata lux *in l. 1. §. ſi filii 9. ff. de ſeparationibus.* 527

Obſervationum Juris Liber Tertius. 542.

Cap. I. De partus ex ancilla furtiva editi uſucapione exponuntur & exornantur quæ ad hanc obſcuram partem juris pertinent. ibid.

§. 1. An ad partum ancillæ furtivæ adquirendum bonæ fidei poſſeſſori neceſſaria fuerit uſucapio? 543

§. 2. De Ancilla prægnante ſubrepta, vel apud furem concipiente, aut enixa; diſcutitur latè an partus ſit pars matris. 549

§. 3. Præcedentium continuatio. De vera ratione diſquiſitum, cur bonæ fidei poſſeſſor uſucapere non poſſit partum ancillæ apud furem conceptum. 558

§. 4. De ancilla quæ vacuo utero ſubrepta concepit & peperit apud bonæ fidei poſſeſſorem. 565

II. De petitione hæreditatis generalia quædam. Exornatur variè tractatio, *l. 1. C. de hæred.* cum aliis multis ad eam rem ſpectantibus. 573

III. De variis ſterelitatum cauſis, quæ remiſſionem mercedis colonis præſtare ſolent; redigitur in amicitiam jus pontificum, & civile. 586

IV. Nilus, ſive *ad l. unicam, Cod. de Nili aggeribus non corrumpendis, commentarius.* 589

V. Maiuma, ſive *in l. unicam C. de Maiuma lib. 11.* extemporalis recitatio. 596

VI. Eunuchus, ſive in Conſtantii Imp. A. ſcriptum, quod extat *in l. Eunuchis 5. C. qui teſtam. fac. poſſunt*, ſolemnis diſſertatio. 605

VII. Libertatis favore jus ſtrictum multoties inſuper habitum ad explicationem *l. in teſtamento 38. ff. de fideicom. liber.* extrahuntur in lucem varia jura. 618

VIII. De Senatus Conſulto Silaniano difficile Mariani reſponſum, *in l. ſi ſequens gradus 15. de S. C. Silaniano*, luce donatur, & varia jura ejus tit. è tenebris eruuntur. 622

IX. Difficilis Pauli ſpecies *in l. Sempronius Attalus 26. ff. de uſufruct.* aperitur, explicatur, novè, & multa de uſusfructus legati ceſſione adducuntur, quæ adhuc lucem non viderant. 625

RECENSIO LEGUM
Commentariorum.

A

AB honoribus. pag. 343. col. 1
Actores. pag. 172. col. 2
Ad collationem. 398. 1
Ad inferiorum. 174. 2
Æs quidem. 132. 1
Æris pretia. 225. 1
Archiatri. 377. 1. & 2
Athletis. 378. 1

C

Cauſas. 84. 2
Certa forma. 25. 2
Circenſium. 256. 1
Cives. 324. 2
Cùm ad. 210. 1
Curiales. 254. 2
Curiales vendere. 312. 2
Curialibus. 282. 1

D

Defenſionis. 41. 1
Diſpoſitionem. 217. 2
Ducenarii. 161. 1
Duplex ratio. 52. 2

E

Eorum patrimonia. 42. 1
Eos qui. 375. 1
Etiam hi. 355. 2
Exemplo. 265. 2
Ex omnibus. 361. 2

F

Filios. 236. 2
Forma. 61. 1

G

Graviſſimum. 69. 2

H

His noſtræ. 198. 1
Hydraulæ. 363. 2

I

Id ab. 158. 2
Indictiones. 132. 1
Inductis. 355. 2
Infames. 382. 2
In fiſcalibus. 173. 1
Inſtar rei. 14. 1
Intervalla. 343. 1
Irenarchæ. 407. 2
Is cujus. 117. 2
Jubemus. 411. 1
Jubemus ut. 117. 2
Judices. 158. 1
Juſtas. 36. 2

L

Licèt indiviſa. 236. 2

M

Magiſtros. 377. 2
Maximarum. 375. 1
Medicos. 377. 1
Miſſi. 173. 2
Monente. 115. 2
Mulieres. 338. 2

N

Nati. 265. 2
Ne caſu. 231. 2
Nec intra. 377. 1
Nec venditio. 319. 1
Negotiantes. 374. 2
Nemo. 324. 2
Nemo carcerem. 164. 1
Neque ſacrarum. 188. 2
Nominationum. 241. 2
Nulli. 211. 1
Nulli ſalarium. 320. 1
Nullus. 274. 1

O

Obſervare. 241. 1
Occidendorum. 365. 1
Omnem ſummam. 187. 1
Omnes. 144. 2
Omnes omnino. 149. 2
Omnia quæ. 205. 2
Operarum. 196. 2
Oratione. 376. 2

P

Per Bythiniam. 203. 1
Per ſingulas. 233. 2
Placet. 375. 1
Poëtæ. 376. 1
Præcepit. 189. 2
Præcipimus. 192. 2
Præſes. 303. 1
Prohibitum. 31. 1
Pro locis. 152. 2
Providendum. 257. 1

Q

Quando votis. 402. 1
Quicumque. 179. 1
Quidam ignaviæ. 261. 2
Quiſquis. 117. 2
Quod in libellum. 52. 2
Quoties. 171. 2
Quoties urgente. 211. 2
Quoties in deſcept. 229. 1

Redditur.

R

Reddatur. 377. 2
Rem ſuam. 73. 1
Retractare. 69. 2

S

Scire debet. 89. 2
Securitatibus. 177. 2
Semel. ibid.
Servum dom. 115. 2
Si cùm. 236. 2
Sicut honores. 342. 2
Si divina. 173. 2
Si ei. 107. 1
Si libertus. 303. 1
Si minori. 20. 2
Si prius. 8. 1
Si quando. 100. 1
Si quando ii. 96 1.
Si quis. 49. 2
Si quis decurio. 254. 1
Si quis decurionum. 312. 1
Si quis in. 377. 2
Si tempora. 53. 1
Si vacantia. 100. 1
Sordidorum. 375. 1
Super creandis. 41. 2

T

Tiberianus. 151. 2

Vacantia. 89. 2
Venatoribus. 364. 2
Veterani. 350. 1
Univerſos. 349. 1

FACULTAD DE DERECHO BIBLIOTECA GRANADA

INDEX LEGUM,

QUÆ IN OBSERVATIONIBUS Juris illuſtrantur, expenduntur, exornantur juxta ſeriem litterarum.

L. Ab omnibus 14. §. in teſtamento de legat. 1 pag. 526. 22
l. Ad. 7. §. cum quis de adquiren. rerum dom. 464. 23
l. Ait prætor 10. §. per hanc. D. quæ in fraud. cred. 556. 53. & 54
l. Ancilla 60. D. de furt. 563. 47
l. Antonius 42. D. de fideicom. libert. 620. 16

B

l. Baliſta. 32. D. ad S. C. Treb. 545. 16
l. Bene à Zenone C. de quadrien. præſcript. 429. 89
l. Bonæ fidei 48. §. fin. D. de adquiren. rer. dom. 548. 38

C

l. Certe 6. §. Julianus D. de precario. 510. 3. & ſeq.
l. Clam. poſſidere D. de adquirend. poſſ. 571. & 572. 48. & 54
l. Conficiuntur 8. §. ſi poſt factum D. de jure codicil. 539. 16
l. Cum eos 20. §. fin. D. de furt. 510. 24
l. Cum ſtatus 32. §. oratio D. de donat. inter 516. 34. & ſequent.
l. Cum pater 77. §. pater filiæ D. de legat. 2. 516. 17. & 526. 25. & 26
l. Cum ſit probatum. 6. Codic. de uſucap. pro empt. 510. 23
l. Cum tabernam. 34. D. de pignorib. 469. 38
l. Cum tale 72. §. falſam Digeſt. de cond. & demonſt. 526. 22

D

l. Debitor 32. D. de pignorib. 469. 38
l. Decreto 15. C. ex quibus cauſ. infam. 433. 18
l. Deprecatio. 9. D. ad legem Rhod. 427. 64. cum ſeq.
l. Deducta 58. §. hæreditatem D. ad S. C. de Trebellian. 547. 18. & 20
l. Digna vox C. de legib. 430. 96
l. Doli 5. §. ſi quis Digeſt. de ſervo corrupto. 434. 8

E

l. Ejus qui 14. §. non ſolum de furtis. 554. 36. & 38
l. Eum qui 18. Dig. de his quibus ut indign. 582. 73. & ſeq. 583. 81
l. Ejus ſervum. 64. Digeſt. de hæreditat. inſtit. 458. 7. & ſeq.
l. Equis 8. D. de uſuris. 546. 23
l. Etiam 17. §. 1. D. de legat. 463. 24
l. Etſi 6. Cod. de nuptiis. 436. 13
l. Etſi maxime 5. de ſervit. legat. 461. 3. & ſeq.
l. Etſi non adſcripta 9. Codic. de fideicommiſſ. liber. 443. 5. & ſeq.
l. Etſi pignus. D. quæ in fraud. cred. 532. 19
l. Et ſervorum 5. D. de ſtat. hom. 436. 14
l. Ex conducto. 15. §. ſi vis verſ. ſi qua tamen Dig. locati 588. 16
l. Ex facto 17. §. ex facto, & §. ſi quis rogatus D. ad Trebell. 454. 1. & ſeq.
l. Eunuchis 5. Cod. qui teſtam. facer. poſſ. 606. 1. per tot.

F

l. Falcidiæ 24. §. 1. D. ad legem Falcid. 544. 6. & ſeq.
l. Falſus 43. §. ſi jactum Digeſt. de furtis. 505. 20. & ſequent.
l. Falſus §. qui alienum D. eod. 434. 8
l. Finalis §. 1. D. quis ordo in bon. poſſ. 439. 15. & ſeq.
l. Finalis D. qui ad libertatem. 471. 13
l. Final. D. de crimine expil. hær. 505. 19
l. Final. D. pro ſoluto. 510. 23
l. Final. C. de liberal. cauſ. 556. 55. & 56
l. Final. §. Proculus Digeſt. quæ in fraud. cred. 556. 49
l. Final. D. de acquirend. rer. domin. 564. 53. & ſeq.
l. Filius 10. D. de collation. 473. 23. & 483. 50
l. Fructus 45. D. de uſur. 538. 1
l. Furti 6. de his qui notan. infam. 535. 12

G

l. Genero 8. D. de his qui notan. infam. 432. & ſeq.
l. Generali 34. §. final. D. ritu nupt. 496. 45. & 46
l. Generaliter 24. §. ſi quis tutorem D. de fideicomm. liber. 444. 12

H

l. Hæ demum. D. de operis liber. 441. 16
l. Hæres 51. §. 1. D. de petit. hæred. 584. 86
l. Hinc quæritur. §. 1. D. de peculio. 541. 15
l. Hujuſmodi §. ſi cui Dig. de legat. 1. 526. 22

I

l. Illa 32. §. 1. D. de her. inſt. 476. 15
l. Illud 40. §. prædo. de petit. her. 585. 94
l. Imperatores 34. D. de jure fiſc. 452. 14
l. Inficiando §. quod furi D. de furtis. 512. 20
l. Inde Neratius §. idem Julianus D. ad leg. Aquil. 525. 15
l. In eo jure. 45. §. fin. D. de ritu nupt. 476. 17. & 21
l. In orbe D. de ſtat. hom. 428. 85
l. In teſtamento 31. D de cond. & dem. 525. 18
l. In teſtamento 38. de fideicommiſſ. liber. 619. 5. & ſequentib.
l. Is, cui 18. de cond. & dem. 522. 37
l. Is, cui 34. Dig. de furtis. 595. 46
l. Is, qui 13. §. fin. D. de acquir. her. 438. 10
l. Itaque fullo 12. §. ſed etſi res Dig. de furtis. 512. & ſeq.
l. Item ſi verberatum §. item ſi, de rei vind. 429. 90
l. Item veniunt §. hæc adverſus D. de petit. hæred. 582. 71. & 76. & §. præter 22.
l. Juſto 44. §. etſi poſſeſſionis D. de uſucap. 557. 61. & 560. 20. cum ſeq. & 568. 22. & ſeq.
§. Idemque Inſt. Quibus manu. non licet. 463. 1. & ſeq.
§. Item inviti. Inſt. de curator. 447. 7. & ſeq.

L

l. Legatum 16. D. de legat. 1. 534. 31
l. Lege 44. §. plane cum aliis §§. D. de ritu nupt. 496. 41
l. Lex Cornelia 28. D. de leg. falſ. 470. 32. & ſeq.

l. Licinnius.

l. Licinius 48. *D. de legat.* 2. 547. 29. & 31
l. Lucius 11. *D. de evict.* 426. 53
l. Lucius 38. *D. ſolut. matr.* 478. 43

M

l. Mille 154. *D. de verb. ſig.* 466. 10
l. Muller 22. §. *ſed tamen verſ. præterea D. ad S. C. Trebell.* 544. 13. & *ſeq.*
l. Multa 6. §. *ſi ſervus D. de condit. & dem.* 523. & *ſeq.*
l. Mutianæ 7. *in princip.* & §. *ex aſſe. D. de cond. & demonſt.* 440. 1. & 522. 34. & *alibi*

N

l. Naturalem 5. §. *fin. D. de adquiren. rerum. dom.* 479. 10. & 11.
l. Nec emptio 8. *Dig. de contrahend. empt.* 444. 15
l. Nec ipſa 7. *D. de tollat. dot.* 473. 30
l. Neque 15. *D. de uſuris.* 584. 585. 86. 95. & 96
l. Non alienat 119. *D. de reg. jur.* 534. 32
l. Non eſt impoſſibile 50. *D. de pactis.* 528. 9
l. Non poteſt 23. *D. de judiciis.* 584. 89
l. Non poterit D. de furtis. 536. 14
l. Non ſolum §. *fin. D. de peculio.* 500. 25
l. Non ſolum 33. *Dig. de uſucap.* 565. 8. & 509. 16
l. Non ut à patre D. de captivis. 475. 7. & 477. 28. & *ſeq.*

O

l. Ob pecuniam 81. *D. de furtis.* 621. 20. & *ſeq.*

P

l. Papinianus 23. *Dig. de donat. inter vir.* 511. 3. 17. & *ſeq.*
l. Paulus 11. *D. de ſtat. hom.* 436. 12
l. Paulus 29. §. 1. *Dig. de pignor.* 554. 40.
l. Paulus 38. §. *fin. D. de liberal. cauſ.* 447. 7. & *ſeq.*
l. Paulus 35. *D. de fideicom. liber.* 620. 14
l. Pater 6. *D. de collation. dot.* 473. 29
l. Pater inſtituto D. de captivis. 478. 1. 2. & *ſeq.*
l. Penult. D. de probation. 620. 17
l. Penult. §. *mancipia D. ſolut. matrim.* 547. 30
l. Penult. §. *Romæ. D. de excuſat. tut.* 466. 9
l. Penult. D. de legat. 2. 459. 18
l. Penult. §. 1. *D. de auro & arg.* 467. & 469. 18
l. Penult. de fundo inſtruct. 546. 23. & 24
l. Penult. D. de accuſation. 536. 18
l. Penult. D. de extraordin. crim. 593. 31. & *ſeq.*
l. Penult. C. de oper. libert. 441. 16
l. Penult. C. de neceſſar. hæred. 466. 9
l. Peto. 69. §. *prædium D. de leg.* 2. 454. 41
l. Pomponius 44. §. *idem ait Dig. de adquirend. rer. domin.* 506. 25
l. Poteſt 36. *D. de uſucap.* 544. 9
l. Poſthumus 6. *D. de inoff. teſtam.* 459. 20
l. Prædia 27. §. *liber. D. de fundo inſtr.* 469. 39. & *ſeq.*
l. 1. *Dig. de conſtit. Princip.* 421. 14. & *ſeq.*
l. 1. *Digeſt. de legib.* 431. 1. & *ſeq.*
l. 1. §. *fin. D. de minoribus.* 447. & *ſeq.*
l. 1. §. *ſi ciſta. D. depoſiti.* 553. 34. & *in* §. *quæ depoſitis.* 554. 36
l. 1. §. *fugitivum. D. de fugitivis.* 564. 50. & 51
l. 1. *D. ſolut. matrimon.* 486. 30
l. 1. *ex hoc reſcripto. Dig. de ventre inſp.* 552. *n.* 25
l. 1. *D. de legat.* 1. 485. 14. & *ſeq.*
l. 1. §. 1. *D. de liberat.* 531. 7. & *ſeq.*
l. 1. §. *fin. D. de obſequiis.* 559. 12
l. 1. §. *ſi ſit filius. D. de conjung. cum emanc. liber.* 471. 10. & *ſeq.*
l. 2. *D. de ſeparat. in prin.* & §. *ſi filius.* 540. 5. & *ſeq.*
l. 1. *D. de Salviano.* 554. 40
l. 1. §. *Ripa D. de fluminib.* 591. 10
l. 1. §. *Scævola D. ſi is qui teſtam. liber.* 505. 16. & *ſeq.*
l. 1. *Cod. de curat. furioſ.* 447. 16
l. 1. *C. de excuſat tutor.* 618. 98. & 99.
l. 1. *Cod. de libertis.* 501. 35
l. 1. *C. ſolut. matrim.* 547. 30
l. 2. *C. qui admitti.* 437. 4. & *ſeq.*
l. 1. *C. de his quib. ut indign.* 582. 71. & *ſeq.* & 585. 97
l. 1. *C. de partu pignor.* 554. 40
l. *C. de naufragio lib.* 11. 427. 72
l. 1. *C. de expenſis ludor. eod. lib.* 601. 46
Princip. Inſt. qui teſtam. tut. dar. poſſ. 443. 1. & *ſeq.*
Princip. Inſt. de donat. 486. 25
Princ. Inſt. de heredib. inſt. 463. 2. & *ſeq.*
Princ. Inſt. de bonor. poſſ. 458. 10. & *ſeq.*

Q

l. Qua ratione 9. §. *fin. de adquir. rer. dom.* 506. 27
l. Quamvis 84. *D. de furt.* 510. 22
l. Quamvis 10. *D. de precario.* 553. 32. & *ſeq.*
l. 4. §. *Vivianus D. nautæ caup.* ibid. 34
l. 4. *D. uſufruct.* 463. 3
l. 4. *D. de liber. & poſthum.* 614. 73
l. 4. §. *idem Julianus D. de cond. inſt.* 521. 32. & *ſeq.*
l. 4. *D. de penu. legat.* 470. 9
l. 4. *D. de fund. inſtr.* 466. 29
l. 4. §. 1. *D. de ſtatu liber.* 519. 14
l. 4. §. *fructus*, & §. *lana D. de uſucap.* 547. 32. 39. & 41 *ad* §. *de illo* §. *sed etſi*, & §. *ſi antequam dict. capit.* 1. §. 3. *num.* 25. & §. 4. *num.* 10. & 32. *ad* §. *ſi rem.* 510. *num.* 23.
l. 4. *D. pro ſuo.* 570. 38
l. 4. §. *de incendio.* 427. 27
l. 4. §. *fin. D. ad leg. Jul. pecul.* 621. 20
l. 4. *Cod. de paganis.* 599. 16.
l. 4. *C. de præpoſ. ſacr. cubic.* 617. 16
l. Quæ ſub conditione 8. §. *mortuo D. de cond. inſt.* 525. 15, & 16
l. Quæſitum 12. §. *ſi inſtructum deſu. inſt.* 617. 95
l. Quemadmodum 8. *de adquir. poſſeſſ.* 486. 28
l. Qui concubinam D. de legat. 3. 442. 32
l. Quidam 22. *ff. de pact. dotal.* 516. 29
l. Qui filium 64. *ff. de leg.* 3. 470. 50
l. Qui heredi 44. *de cond. & dem.* 456. 27
l. Qui officii 62. §. *qui neſciens contrah. emp.* 444. 15
l. Qui ob pactionem. 9. *D. pro empt.* 567. 9. *cum aliis.*
l. Qui ſcit 25. §. *bonæ fidei D. de uſur.* 578. 40
l. Qui tabernas 32. *D. de contr. empt.* 532. 15
l. Qui vas 48. §. *ancilla verſ. idem. D. de furt.* 547. 32. & 552. 44. *cum ſequent.* & 561. 27. & 28.
l. Qui ultimo D. de pœnis. 536. 15
l. Quod autem 7. *D. de ſervit. urban.* 570. 42
l. Quod autem 7. §. *uſque D. de donat. inter.* 581. 66
l. Quod ſi filius 11. *D. de captivis.* 480. 24

R

l. Recte dicimus, de verb. ſign. 463. 3
l. Rem. in bonis 51. *D. de acquirend. rerum domin.* 486. 28. 29
l. Reſpondit 14. §. *hæres D. de uſuris.* 544. 6

S

l. Sacrilegii 6. §. *is autem D. ad legem Jul. pecul.* 595. 46
l. Scientiam 45. *D. ad leg. Aquil.* 434. 8
l. 2. §. *illud. D. de adoption.* 616. 83. & 85
l. 2. §. *pecuniam D. de donatio.* 491. 44. & *ſeq.*
l. 2. §. *ſi. D. pro emptore.* 509. 19
l. 2. *C. de dote cauta.* 517. 39. & *ſeq.*
l. 2. *Cod. de libertis, & eorum liber.* 501. & *ſeq.*
l. 2. *C. de alluvion.* 591. 13. & 14
l. 2. *C. de bonis proſcript.* 453. 33
l. 2. *C. de immunit. nem. conced. libr.* 10. 594. 40.
l. Sed ædes §. *ſi quis mulierem D. locat.* 553. 34

l. Sed eſt quæſitum. 6. *de liber.& poſth.* 614.69.*& ſeq.*
l. Sed ſi lege 25. §. *ſi ante* Dig. *de petit. her.* 573. 42
l. Sed ſi mors 13. D. *de donat. inter.* 456.21
l. Sed interim 15. §. *ſi uxor.*D.*de donation.inter.*489.18
l. Servo 69. §. *ſi teſtator.* D. *legat.* 1. *ibid.* 25
l. Servus 7. §. *fin.* D. *de honor. poſſ.* 438. 8
l. Si aliena 10. §. Scævola D. *de uſucap.* 549. 43. *&*
latiſſime 561. 30
l. Si a ſubſtituto 45. §. 1. *D. de leg.* 1. 527. 7.*& ſeq.*
l. Si Auguſtæ D. de legat. 2. 430. 104
l. Si captivæ §. 1. *D. de captivis.* 426. 56
l. Si chorus §. 1. *D. de legat.* 3. 467. 21
l. Si cum quis 41. *D. de furtis.* 506. 24
l. Si de eo. §. *ſervum* D. *de ad* [illegible] *poſſ.* 572. 55
l. Si domus 71. §. *ſi fundus D. de legat.* 1. 532 15
l. Si ego 11. §. *interdum D. de publician.* 572. 58.*& in*
§. *partus.* §. 3. 25. *&* 26. *&* §. *idem.*
l. Si ego 9. §. *ſi res D. de jure dotium.* 488. 13. *& ſeq.*
l. Si filia 5. D. *de divortiis.* 478. 42
l. Si filia 60. *D. ſol. matrimon.* *ibid.*
l. Si filius 11. *D. de rit. nupt.* 477. 30
l. Si fur. 32. *D. de furt.* 509. 16
l. Si fructus C. de donat. inter. 581. 68
l. Si hereditas 18. §. *fin.* D. *de teſtamen. tut.* 444. 11
l. Si homo cujus 35. D. *de uſucapion.* 504. 8. *& ſeq.*
l. Si id quod 73. D. *de leg.* 2. 557.57
l. Si id quod §. *illud conſtat,* D. *de donat.* 516. 30
l. Si ita quis 31. *D. de evition.* 528. 16.*& ſeq.*
l. Si ipſa 18. *Dig. de eo quod met. cauſ.* 580.55.*& ſeq.*
l. Si liberta C. de nuptiis. 495. 30
l. Si mandavero 22. §. *is cujus* D. *mandat.* 453. 25.*&*
ſeq.
l. Si Mævia 45.D. *de hered. inſtit.* 524.12.*&* 526.19
l. Si mihi 12. §. 1. *D. de leg.* 1. 520. 21
l. Si mulier. 8. *D. ad leg. Cornel. de ſicar.* 550. 3
l. Si non ſortem 26. §. *libertus de cond. indeb.* 500.21
l. Si pater captus. 20. *D. de vulg. ſub.* 483. 53
l. Si patrona 13. *D. de rit. nupt.* 497. 49. *& ſeq.*
l. Si prægnans 42. D. *de evict.* 557. 58. *& ſeq.*
l. Si peculium. 20.§. *is cui.* D. *de ſtatu lib.* 450.10
l. Si quis alumnam 26. *C. de nuptiis.* 493.25. *cum ſeq.*
l. Si quis aliquid 38. *qui abortionis de pœnis.* 550. 3
l. Si quis cum 7. §. *ſi ancill. de excep. rei jud.* 552. 29.
& ſeq.
l. Si quis filio 6. §. *hi autem &* §. *irritum* 536. 17.*&*
598. *num.* 9
l. Si quis in Senatorio 27. D. *de rit. nup.* 495.32
*l. Si quis poſthumo.*9.§.*ſi filium* Dig.*de liber.& poſthum.*
476. 16
l. Si rem. §. D. *pro emptore.* 510. 23
l. Si ſervo 84. D. *de her. inſt.* 502. 38
l. Si ſervus 27. §. *& ſi* D. *ad leg. Aquil.* 617. 92. *&*
96
l. Si vir. D. *ad leg. Falcid.* 541. 15
l. Sin autem 7. D. *de ædilit. edict.* *ibid.* 87
l. Si tuis C. de oper. liber. 502. 40
l. Solo 34. *C. de liber. cauſ.* 501. 28
l. Statius Florus 48. §. *Cornelio.* D. *de jure fiſc.* 451.1.
& ſeq.
l. Stichus 39. D. *de manum. teſtam.* 490. 34
l. Stipulatio 63. D. *de jure dotium.* 491. 42
l. Stipulationes 72. *de verb. oblig.* 486. 30
§. *Sed quod Principi. Inſt. de jur. natur.* 421.*per tot.*

T

l. 3. D. *Quod cum eo.* 541. 21
l. 3. D. *de tutelis.* 445. 1. *& ſeq.*
l. 3. D. *de fund. inſtruct.* 546. 25. *&* 26
l. 3. §. *ſi emancipatus* D. *de bonor. poſſ.* 436. 11
l. 3. D. *de obſequiis.* 501. 35
l. 3. §. *fin.* D. *de legat.* 3. 532.17
l. 3. §. *alio* D. *ad leg. Cornel. de ſicar.* 610. 50
l. 3. §. *itaque* D. *de injuriis.* 434. 8
l. 3. *C. de ædilit. action.* 527. 7. *&* 529. 17
l. 3. *C. de alluvion.* 591.13.*&* 14
l. Titio centum 71. §. *& Titio et* 2. *de cond. & dem.*
440. *& ſeq.*
l. Turpia 54. §. 1. D. *de legat.* 1. 525. 17

V

L. ver. 68. *D. de uſufruct.* 541. 1
l. Videamus 38. §. *in Fabiana* D.*de uſuris.* 556. 53
l. Vir mulieri D. de donat. inter. 477. 39
l. Uni. C. de Nili agger. non rump. 589. 1. *& ſeq.*
l. Uni. C. de Maiuma. 598. *& ſeq.*
l. Ut liberis §. *ſi duo D. de liber. cauſ.* 471.13. *& ſeq.*
l. Vulgatis 21. §. *ſi quis.* 2. *D. de furt.* 434.n.8
l. Uxor 55. *D. de donat. inter.* 538.9
l. Uxorem 41. §. *legaveras D.de legat.*3. 546.*n.*22.*&*
470. *& ſeq.*
l. Uxorem 15. *C. de nuptiis.* 493. *& ſeq.*
l. Uxores D. de divortiis. 475. *n.* 10.

Ex Jure Canonico.

C*Ap. Paſtoralis* 35. §. *verum de appellat.* 534.1.
& ſeq.
Cap. præterea. eodem titul. 535. 1
Cap. propter ſterilitatem de locato. 588. 16
Cap. Tanta, qui filii ſint legit. 435. 1
Cap. 1. 30. *quæſtion.* 1. 436.9

FACULTAD DE DERECHO BIBLIOTECA GRANADA

LOCA JURIUM INTER-explicandum diſcuſſa.

DIGESTORUM.

L. Pacta conventa de contrah. empt. & l. apud Julianum. §. fin. de leg. 1. cum aliis pag. 6. n. 13
l. non puto. de jur.fiſci. 12.49
l. poſt contractum de donatio. ibidem 52
l. Theopompus. de dot. præleg. 16. 18
l. à Divo Pio. de re jud. 17. 38
l. calculi da admin. rer. ad civ. pert. 18. 43. & 48. & 19. 59
l. 1. §. 1. quæ ſententiæ. ibid.
l. quamvis. de condit. & dem. 19. 54. 55. & ſeqq.
l. in omnibus. de diu.& temp. ibid. 59. 60. 61. & ſeq.
l. pen. de reſcind. vend. 23. 36
l. emptor de R. V. 25. 2.& ſeqq.
l. ſi mandavero. §. is cujus bona. mandati. 29. 34. 35
l. eum. qui. de per. & com. rei vend. 33. 13
l. 4. §. item quia ad l. Jul. majeſt. 35. 38
l. 4. §. ſi viam. de uſucap. 38. 19
l. qui injuriarum de injur. 43. 14
l. defuncto. judic. ibid. 15
l. ex judiciorum. de accuſ. ibid.
l. 3. de publ. jud. 44. 17
l. in conditione de cond. furt. 47. 49
l. 3. §. fin. rer. amot. 48. 60
l. 2. §. deinde de orig. jur. 51. 68
l. 1. §. caſum de poſtul. ibid. 9
l. fin. de jur. fiſc. 59. 51
l. ſi res. §. 1. de jure fiſc. 62. 12. & 65. 36
l. ad certam 6. de ſerv. cum l. 2. eod. 63. 19
l. ſed etſi. §. fin. de uſufr. 64. 27. 28
l. 4. cum aliis de uſufr. ibid. 31
l. ſtatu liberi, §. Quintus de ſtatu lib. 66. 41
l. ſi uſumfructum. §. in ſumma. de lib.cauſ. ibid. 43
l. fin. ſi ager vect. ibid. 45
l. 1. §. qui in perpetuum. eod. 67. 34
l. Fulcinius. §. illud. ex quibus cauſis in poſſeſſ. eat. 70. 8
l. inter tutores. de adminiſtr. tut. 71. 20. 21
l. qui quatuor, §. qui hortos. de leg. 3. 73. 52
l. non puto. de jur. fiſc. 97. 6
l. quod placuit. eod. 74. 12
l. ita prætor §. ſi debitorem. quæ in fraud.cred. 75. 13
l. auferetur. §. fiſcus. de jur. fiſc. ibid. 17
l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. eod. 76. 24
l. ex facto. §. ex facto. ad Trebell. ibid.& ſeq. 28. 29.
l. cum ratio. verſ. æquiſſimum. de bon. dam. 77. 34 & ſeqq.
l. auxilium de minorib. 88. 30. 31
l. divi fratres de pœnis. 89. 32. 33
l. 1. §. fin. de quæſtionib. ibid. 34.
l. recuſare. §. ſi fiſco. ad Trebell. 95. 20.
l. 2. §. fin. de ſuis. & legit. ibid. n. 21. 22. 23. 24. 25. & 26.
l. Lucius. §. collegio de leg. 3. 96. & ſeqq. 6. 7. 8. 9. & 10.
l. §. initio. de officio præf. urb. 98. 18
l. quæſitum, §. proinde 28. cum aliis, de fund.inſtr. ibid. 26
l. quid aliud. de V. S. 99. 28
l. fin. §. 1. quod vi, aut clam. 101. 4. 5
l. filius non impeditur. de inoffic. teſt. 106. 28
l. 3. §. verum 4. de SC. Sillan. ibid. 31
l. 3. in princ. & l. ita fides. de jur. fiſc. 108. 24
l. qui teſtamentum. de probat. 109. 19
l. edictio. §. 1. de jur. fiſc. 110. 23
l. ſi poſtulante. §. fin. ad SC. Trebell. ibid. 25. 26. & 28.
l. ex facto. §. Julius de vulg. ſubſtir. ibid. 29. & 30
l. final. aliàs, ſi gener. de his quibus ut indign. 111. 33
l. eum qui eod. 113. 53
l. prædonis, de pet. hæred. ibid. 54
l. edictio de jur. fiſc. 113. & ſeqq. 57. 58. 59. 60. & 61
l. cum patrono. de bonor. poſſeſſ. 119. 11
l. ex facto. §. fin. ad SC. Trebellian. 120. 24. 25
l. 1. §. fin. de magiſtr. conven. 9. ibid. 18. 19. 20
l. ex Senatuſconſ. ad leg. Cornel. de ſicar. 127. 15
l. 1. §. ſi in locis. de jur. fiſc. 129. 41. 42. & 43
l. cum poſſeſſor. §. qui non habita de cenſib. 133. 8. & 199. 4
l. ſi quis cùm à fideicommiſſario. de condict.indeb. 135. 9
l. fin. §. fin. de contrah. empt. 135. 19. 20. 21
l. epiſtola. §. pactum. de pactis. 137. 35
l. inter debitorem. eod. ibid.
l. ſine herede. §. Lucius de adminiſtr. tut. 140. 5
l. Paullus. §. domus de pignorib. 141. 62
l. cùm poſtulaſſem de damn. infect. ibid. 63. 64. 77.
l. filiusfam. §. divi de leg. 1. 143. 89
l. Lucius. de evict. 150. 14. 154. 21. & 451. 3
l. ſi fundus locati. 154. 21
l. in agris. de adquir. rer. dom. 155. 22
l. 4. §. item qui confeſſum. ad leg. Jul.majeſt. 172. 8
l. divortio §. quod in anno. ſolut.matrim. 181. 23
l. cum de in rem verſo. de uſur. 182. 33. & 240. 38. 42. 43. & 47
l. operis. de oper. lib. 184. 51
l. 1. §. à præfectis. de leg. 3. 195. 4
l. 1. in fin. de jur. immun. 201. 25. 26. 27. 28. & 29
l. ſi id quod. aurum. de verb. oblig. 207. 11
l. in cauſæ. §. idem Pomponius. de mino b. ibid. 12
l. 2. §. itidem. ad leg. Rhod. de jact. 214. 28
l. ſi prudentes. §. ſi quid cloacarii. de uſufr. ibid. 29
l. forma. §. illum. de cenſib. 219. 7. 8. 9.
l. ſi ex toto. de leg. 1. 222. 39
l. fundus. de leg. 2. ibid. 40
l. 1. de contrah. empt. 226. 12
l. 3. §. fin. de pecul 238. 15
l. Lucius. de adminiſtr. tut. 239. 28
l. ſi filius. de tutel. 240. 30
l. ſpadonem. aliàs, l. ſi quis inter. §. fin de excuſ. tutor. ibid. 31
l. qui ſtatut. de re mil. 244. 22

Loca Jurium

l. moris. §. nonnumquam. de pœnis. 250. 13
l. ſi pupilli. §. 1. de negot. geſtis. 258. 8
l. in honoribus. §. Philoſophis. de vacat. muner. 264. 24
l. 1. de juſt. & jur. ibid.
l. cùm legitimæ. de ſtat. hom. 268. 22
l. lex naturæ. eod. ibid.
l. quia ſemper de in jus voc. 269. 23
l. 2. de ſtatu defunct. ibid. 24. 25. 27. & 28
l. Severus. de decurionib. ibid. 26
l. Barbarius. de officio prætoris. 305. 9. 10
l. ſi is qui pro emptore, de uſucap. ibid. 14. 15. 16. & 17
l. Caius. de jur. patr. 310. 60
l. ſtatu liber. §. Quintus. de ſtatu lib. 318. 46
l. 1. ad municipal. 324. 4
l. in orbe Romano. eod. ibid. & 333. 81. & 82. 397. 16. & 599. 16
l. libertus. §. in adoptiva. ad municipal. 327. 21. 25
l. ejus qui. §. fin. eod. 337. 126
l. cùm de lanionis. §. Sabinus. de fund. inſtruct. 338. 131.
l. ſemper. §. immunitati de jure immunit. 341. 20
l. libertus. §. præſcriptio. ad municipal. 344. 6
l. pen. §. 1. de decurionib. 349. 44. 47. 48
l. 2. & l. fin. in fin. de veteran. 352. 23
l. prætor. §. fin. de vacat. muner. ibid. 24
l. fin. de jur. immun. 368. 26
l. 1. §. removet verſ. ſed ſi quis. de poſtulando. 369. 35
l. patronus. de leg. 3. 380. 22
l. 2. de obſequiis. 384. 11. 12. 13. & 14.
l. ordine. ad municipal. 385. 19
l. non poteſt. de furtis. cum l. quid ergo. §. gravior de his qui not. infam. conciliata. 386. 25
l. 4. §. 4. de his qui not. infam. ibid. 29
l. Imperator. eod. ibid. 30
l. 2. de crim. ſtell. 390. 60
l. ad tempus. de decurionib. 395. 102. 103
l. Publius Mævius. de condit. & demonſtr. 403. 3
l. provinciales. de V. S. 404. 9. & ſeqq.
l. cùm plures. §. cùm tutor de adminiſtr. tut. 404. 12

CODICIS.

l. de rebus. de don. ante nupt. 12. 51.
l. 3. fin. regund. 16. 18
l. fin. de ponderator. ibid. 23.
l. 2. de uſurp. & fruct. 17. 38
l. præſes de tranſact. 20. 65
l. 1. ſi vendito pign. 21. 18. 10
l. dolus. de rei vind. 22. 19. 20. 21
l. fin. ſi adverſ. fiſc. reſtit. 23. 25. 27
l. 2. de bon. præſcript. ibid. 33. 34
l. fin. de exhib. reis. 33. 14. 17
l. 1. de condict. ex leg. 37. 5. 8. 10. 11. 12
l. ſuper. de præſcr. longi temp. 40. 35. 36
l. fin. rer. amot. 48. 58
l. congruit. de locat. præd. civ. 30
l. de fid. & jur. haſtæ fiſc. explicata, & collata cum l. 1. h. t. 60. 63. 65
l. 2. ſi ex plurib. tutorib. 72. 22
l. 2. de ſolutionibus. ibid. 23. 24. 25. 26
l. quiſquis. ad leg. Jul. majeſt. 78. 40
l. ita demum. §. ſed ſiquidem de recept. arbitr. 88. 24
l. ſi hæredum de inoffic. teſt. 90. 4. 5
l. unic. de his qui ſe deferunt. 113. 57. 58. 59
l. pen. de his qui accuſat. 117. 15. & 16
l. ſi qui proſcribente. de fide & jur. haſtæ fiſc. 133. 5
l. ſine cenſu, vel reliq. 138. 42
l. ex conventione. de pactis. ibid.
l. 2. de prædiis navicular. 140. 58. 185. 70. & ſeqq.
l. fin. vectigalia nova. 145. 8
l. unic. de ſuperindicto. 148. 29
l. præſes. de tranſactionib. 149. 42
l. 4. de cenſib. 150. 9
l. mediterraneæ. de annon. & trib. 151. 6
l. 1. de fund. limitroph. ibid. 7
l. 3. eod. 156. 33. 34
l. 2. eod. ibid. 37
l. 4. de offic milit. judic. 157. 40
l. 4. de probat. 162. 12
l. 2. ex quib. cauſ. infr. 163. 20
l. 1. de cohortalib. 167. 26
l. ſi quis. de accuſat. 168. 29
l. ſi apparitor de cohortalib. ibid. 32. 33. 34
l. univerſi ubi cauſæ fiſcal. 172. 34
l. 1. de apoch. publ. 174. 1
l. 1. de fideicomm. 182. 33
l. ſi certis annis. de pact. 184. 50. 51
l. ſi creditor. de uſuris. 185. 52
l. de fideicommiſſ. ibid. 53. 54. 55. 56. & 57
l. litibus. de agricolis. & cenſ. ibid. 58. 59. 60
l. miſſi de exact. trib. 160. 3
l. 2. de lucris Advoc. 197. 7. 8
l. unic. de ſalgamo hoſp. non præſt. ibid. 10
l. devotum. de metatis. ibid.
l. 2. de numerariis. 200. 17.
l. 1. de immunitat. ibid. 18. 19
l. unic. de impon. lucrat. deſcript. 201. 202. 30. 31
l. 4. erogat. mil. annon. 204. 3. 5. 6. 7
l. 1. & 3. de quib. munerib. vel præſtat. 215. 34. 35
l. 1. & 2. de navib. non excuſ. ibid. 37
l. unic de nautis Tiberinis. 216. 44. & 290. 51
l. pen. de omni agro deſert. 220. 14
l. fin de alluvionib. ibid. 15. 16
l. unic. de argenti pretio. 226. 7. 228. 31
l. ſancimus. de advocat. diverſ. judic. 233. 5. 6
l. ſi quis argentum, in princ. de donat. ibid.
l. 1. de conven. fiſci debit. 238. 9
l. 1. quod cum eo. ibid. 15. 16. 17. & 239. 25. 26. 27
l. unic. ſi poſt creat. qui deceſſ. 241. 39
l. actuarios. de numerat. & actuar. 242. 8
l. ſi quis decurio. de decurionib. 248. 67
l. ſi quis decurio. ad leg. Corn. de falſ. 251. 20
l. 3. de ſervis reipub. manum. 252. 30. 31
l. 3. de tabular. 253. 32
l. jure de fabricenſib. 259. 19. 20. 21
l. fin de naufrag. ibid.
l. unic. ut nullus ex vicaneis ibid. 22. 23. & 25.
l. reddatur. de Profeſſ. & Medicis. 263. 16. 26.
l. profeſſio de munerib. patrim. 264. 23
l. ſi quis curialis. de Epiſc. & Cler. ibid. 25
l. ex empto. de decurionib. 272. 45
l. eos eod. 273. 52. & 54
l. 1. §. fin. ad municipal. ibid.
l. 2. de conſulib. 295. 21.
l. fin. de tironib. 289. 42. 43
l. unicuique. de proxim. ſacror. ſcrin. ibid.
l. 1. de conſulib. in verſ. quod ſi. 290. 55
l. 3. de conſulib. 291. 59. & 61
l. laudabile. de Advoc. diverſ. judic. 299. 9
l. univerſi. ubi cauſæ fiſcal. 300. 20
l. fin. de mil. teſtam. 302. 35. 36
l. unic. non licere habitatorib. Metrocomiæ. 315. 20
l. dudum. de contrah. empt. 316. 24
l. ſi divina. de exact. trib. ibid. 18
l. quemadmodum, de agric. & cenſ. 318. 46
l. 2. ubi ſenatores, vel clariſſimi. 335. 102. 103
l. 4. de crim. expil. hæred. 339. 3

l. pen. de ſilentiar. 340. 17
l. 1. de uxorib. militum. 341. 21
l. 1. de munerib. & honorib. in. §. infante. 348. 42
l. fin. de re judic. 356. 4
l. cùm ſit de uſucap. ibid. 5
l. 2. de prætorib. 361. 48.
l. 2. de cognit. 384. 11. 12. 13. 14
l. 2. de privil. cor. 362. 51
l. unic. de venat. fer. 374. 78
l. libertorum de dignit. 392. 73
l. unic. ne operæ, à collat. exig. 403. 42
l. unic. de oblat. voto. ibid. 44
l. 1. §. ideò de advoc. diverſ. jud. 406. 17
l. unic. de aur. publ. perſeq. 408. 28
l. 1. de conſulib. ibid. 33
l. 2. §. jubemus de offic. præf. præt. Africæ. 410. 6
l. unic. C. Th. de Juſoriis Danub. 157. 44
l. 1. C. Th. de liberal. Imp. ſocius. ....
l. 1. C. Th. de canone frum. Urb. Rom. 406. 29
l. plerique. C. Th. de veteran. 174. 7
l. Curiales. C. Th. de decurionib. 264. 25
l. 3. 2. C. Th. de erog. mil. ann. 319. 8
l. unic. C. Th. de præpoſ. lab. 361. 32. 40. 50
l. 1. C. Th. de venat. ferar. 368. 27
l. 2. C. Th. eod. 374. 81
l. 1. C. Th. de ponderat. & aur. illat. 408. 28

INSTITUTIONUM.

§. Theſauros. de rer. diviſ. 129. 41. 42. 43.

AUTHENTICA.

De non alienand. §. quod autem. 16. 23. 24
Novell. Majorani. 403. 3

REGNI HISPANORUM.

PARTITÆ.

l. 13. tit. 7. p. 6. interpretata, & conciliata cum l. 5. tit. 11. p. 6. 112.43.44.45
l. 6. tit. 13. p. 6. 122. 41
l. 4. tit. 15. p. 2. 219. 13. 14. 15. 16
l. 4. tit. 7. p. 5. 260.29.30. 32
l. 7. tit. 18. p. 2. 280. 55
l. 17. tit. 18. p. 3. 371.53.54.55. & 56

TAURI.

l. 4. 30. 38
l. 77. 81. 67
l. 41. 277. 20

NOVÆ RECOPILAT.

l. 1. tit. 6. lib. 5. 10. 23
l. 3. & 4. tit. lib. 11. 36
l. 1. tit. 21. lib. 9. ibid.
l. 11. tit. 10. lib. 5. 12. 51
l. 1. tit. 15. lib. 5. 19. 58
l. 12. tit. 6. lib. 5. 30. 42
l. fin. tit. 25. lib. 4. 38. & ſeqq. 20. 24. 26
l. 2. tit. 15. lib. 8. 115. 69
l. 11. tit. 8. lib. 5. 123. 33
l. 1. tit. 20. lib. 5. 127. 20
l. 1. tit. 13. lib. 6. 139. 49. 51
l. 8. tit. 15. lib. 4. 146. 18
l. 2. tit. 19. lib. 6. 162. 9
l. 15. tit. 1. lib. 4. 168. 38
l. 6. tit. 14. lib. 6. 178. 9
l. 6. tit. 6. lib. 3. 274. 8. & 368. 49
l. 4. & 7. tit. 15. lib. 5. 296. n. 46. & ſeqq.
l. 18. tit. 7. lib. 3. 367. 14
l. 21. tit. 3. lib. 7. 369. 34
l. 15. tit. 7. lib. 7. 18
l. 15. tit. 7. lib. 7. 26
l. 8. tit. 27. lib. 9. 132. 33

DECRETI.

C. ſancitum. 23. q. 8. 176. 15. 16. 18
C. attendendum. 17. q. 4. 222. 37
C. Principales ſæculi. 23. q. 5. cum ſeq. ibid. 42

DECRETALIUM.

C. quia indicante de præſcrip. 9. 18. & 19
C. 2. de locat. 56
C. in præſentia. de probat. 156. & ſeq. ad num. 36
C. poſtulaſt. de Judæis. 222. 40. 41
C. quanto 16. de cenſib. 287. 31
C. quia circa. de privileg. 312. 39
C. fin. de judic. 328. 29
C. cùm acceſſiſſent. de conſtit. 25. 26. 27
C. ſi de terra. de privileg. 30
C. accedentibus. eod. tit. ibid. 31. 32

VI. DECRETAL.

Reg. qui tacet. de R. I. 149. 37
C. fin. de immunit. Eccleſ. 179. 30
C. cui Epiſcopus de offic. ord. 221. 39

CLEMENTINA.

1. de reb. Eccleſ. 86. 58

CONCIL. TRID.

Seſſ. 25. cap. 3. de Reform. 222. 42

NOMEN-

NOMENCLATOR

Auctorum, qui in hoc opere laudantur, corriguntur, vel explicantur.

A

Accurſius. 179. 11
Angelus. 321. 11. 19
Avendannus. 275. 9
D. Auguſtinus. 502. 50. 602. 57
Auſonius. 200. 11. 205. 8. 235. 5. 287. 5. 297. 27

B

Barboſa. 130. 48
Bobadilla. 275. 10
Bodinus. 95. 38

C

Capitolinus. 205 8. 294. 12. 296 21. 331. 58
Carança. 268. 20. & 23. 270. 29. 271. 38. & ſeqq. ad num. 44.
Caſſiodorus. 187. 8. 229. 6. 588. 14. 603. 67. 522. 2
Cevallus. 120. 19
Joan. Chumacero. 77. 32
Cicero. 445. 1. 618. 2
Claudianus. 200. 11. 285. 14. 363. 4 487. 35. 607. 29
Columella. 513. 2
Corippus. 285. 14
Cujacius. 20. 67. 72. 27. 146. 16. & 17 176. 17. 270. 21. à 24. 298. 1. 319. 51. & 52. 356. 6

D

Dio. 427. 17. 434. 103
Donellus. 72. 27. 80. 52

E

Epiphanius. 399. 22

F

Ant. Faber. 40. 35. 38. 48. 54. 582. 60
Petr. Faber. 310. 60
Feſtus. 530. 23

G

Jo. Garcia. 109. 17
Gilchenius. 227. 15
Gothofrædus. 176. 17. 241. 21. à 24. 291. 60
Jac. Gutherrius. 192. 8
Greg. Lopez. 109. 18

H

Horatius. 244. 22. 321. 16. 28. 445. 1. 493. 9

I

Julianus Apoſtata. 400. 30
Juvenalis. 7. 21, 22. 285. 11. 297. 28. 429. 86. 432. 10. 477. 40. 543. 4. 610. 51
Juvencus Poëta. 229. 5

L

Jo: Bapt. Larrea. 36. 40
Livius. 28. 22

M

Martialis. 103. 5. 153. 11. 217. 49. 285. 19. 477. 40. 497. 54. 610. 51
Martianus. 372. 59. ad n. 65
Merillus. 120. 25
Modeſtinus. 285. 11

O

Ovidius. 600. 27. 603. 61

P

Parladorius. 97. 14. 15. 17 274. 19. 20. 21
Paullus J.C. 43. 7. 462. 15. 600. 39
D. Paulus. 321. 8
Pichardus. 43. 6
Platea. 360. 38
Plautus. 131. 2
Pomponius. 424. 33
Prudentius. 333. 83. 600. 30. 604. 71

R

Ramirez 29. 32
Rebuffus. 300. 16
Romanus. 208. 18
Rutilius Numatianus. 333. 83

S

Salmaſius. 158. 45. 208. 25
Scævola. 123. 47
Schifordegherus. 331. 63. 425. 37
Seneca. 422. 8. & 9. 456. 16. 499. 4. 589. 25. 628. 18
Servius.
Sichardus. 239. 21. 22. 23. & 24
Sidonius. 149. 39
Silius. 324. 3
Solorçan. 305. 10. 11
Sozomenus. 607. 31
Spartianus. 188. 7. 291. 67. & 68
Statius. 186. 4. 309. 49
Suetonius. 424. 24. & 607. 34
Symmachus. 187. 12. 252. 22

T

Tacitus. 424. 23. 514. 15
Tertullianus. 41. 5. 331. 58. 484. 5. 514. 5 600. 22
Thomas de Villanova. 604. 72
Tribonianus. 122. 38. 39. 40. 304. 1

V

Valençuela. 207. 15. 16. 233. 14
Virgilius. 225. 1. 3. 485. 35
Ulpianus. 35. 30. 62. 9. 448. 11. 541. 10
Vopiſcus. 127. 44. 209. 26. 216. 42

D. FRAN

D. FRANCISCI
DE AMAYA,
I.C. ANTIQUARIENSIS,
& in Pintiana curia Regij Senatoris,

IN TRES POSTERIORES LIBROS CODICIS Imper. Juſtiniani,

PRÆFATIO.

SUMMARIUM.

1. *De Imperatore Juſtiniano.*
2. *De compoſitione Codicis.*
3. *Quare hi tres libri ab aliis diſſecti fuerint?*
4. *De eorum utilitate, & difficultate*, num. 5.
6. *Qui ſcripſerint in eos?*
7. *Quantum laboris impenderit Auctor in his Commentariis?*
8. *Reddit rationem ſcriptionis.*

IMPERATOR † Juſtinianus, quem falsò rudem & indoctum 1
Principem, litterarum expertem & analphabetum vocant Franciſc. Floridus, Sabinus, Alciatus, Budæus & alij, Suidæ loco decepti, cùm tamen illum ſapientiſſimum & doctum vocaverit Theodohadus apud Caſſiodorum *lib.* 10. *epiſt.* 9. *&* 22. quia doctiſſimus, Jureconſultiſſimus, Philoſophus, & omni litteratura excultus fuerit, ut doctè probavit noſter olim amicus eruditiſſ. Dom. Franciſc. de Cordoua *in Didaſcalia*, *cap.* 14. & Nicol. Alemann. *in notis ad Hiſtor. arcanam Procopij*, quam Vaticana
Bibliotheca in lucem dedit, *pag.* 78. *lin.* 33. *& pag.* 86. *lin.* 12. *& pag.* 88. † Juſti- 2
nianus, inquam, Codicem ex Theodoſiano, Hermogeniano & Gregoriano, inutilis ſane, & multis inutilibus conſtitutionibus & defectibus refertis, ſuum Codicem confecit, accuratè limatum, purgatum, expolitum, & candidum, ut ipſe ait *in epiſt. de emendat. Codic.* & variis conſtitutionibus, quæ aliis deerant exornatum edidit, in duodecim libros diviſum, fortaſſe ad duodecim Tabulas, in quo jus antiquum referebatur, attendens, & cùm corpus illud grande videretur, novem libros uno volumine & corpore clauſit, & tres ultimos in aliud rejecit. Et hoc jure quidem,
† nam res quæ his tribus libris continentur, longè ab aliis ſunt remotæ & diverſæ, cùm 3
in eis verſetur juris totius publici tractatio, tum ad fiſcalia & Principis patrimonium, tum

ad Curiarum & civitatum munera, tum ad dignitates & diverſa officia civilia & palatina
ſpectans, cùm tamen in novem ſuperioribus libris de jure privatorum agatur, in quo tantò
ſunt graviores hi libri præ cæteris, quantò publicum jus præfertur privato, & ideò ad per-
fectam Codicis compoſitionem deſiderabantur, cùm omne Jus civile in his duobus cardi-
nibus rotare teſtetur Conſultus *in l. 1. §. hujus ſtudij ff. de juſtit. & jure.*

4 Quapropter † in horum librorum utilitatis commendationem nullus eſt qui non pedi-
bus manibúſque eat, ut fecit Bart. omnium interpretum Anteſignanus *in præfat. ad hos li-*
bros. qui ait, *Se diu corporis infirmitate gravatum à conſueto gaudio ſpeculationis doctrinæ ceſſaſſe,*
neque vires ſuas inſtaurare poſſe, & inde animadvertiſſe, poſſe facile evenire, oblatâ ſibi occaſio-
ne, quâ auditoribus ſuis poſſet aliquid utilitatis afferre, legendo eiſdem id quod ipſis acceptum
foret, ſibique & eis novum & delectabile, ac proinde tres hos Codicis libros ſibi fore legendos de-
ſtinaſſe, ubi multa ſunt incognita, & per antiquos Doctores neglecta, & ſecundùm uſum frequen-
tia, Idem confirmat Pyrrhus *in præfat. ad hos libros*, Mendez de Caſtro *in proœm. ad tit. C. de*
annon. civil. & noſter Valenzuel. *in proœm. num. 4.* hæc ſcribit: *Ut ſic interim non poſſim non*
mirari, quòd cùm mira ſit horum trium librorum utilitas, qui ſeparatim reconditam habent juris
publici, ac proinde Reipublicæ fructuoſam cognitionem, ita in re tam gravi, & tanquam mirum in
modum proficuâ, exili & de pauperatâ manu proceſſerint omnes, ut ubertatem materiæ obtenebra-
verint. Hoc profectò veriſſimè teſtantur hi Auctores: nam horum librorum explicatio omne
punctum tulit, in quo miſcetur utile dulci. Nulla equidem eſt in eis lex aliqua, quæ vel
cum forenſibus cauſis, aut ſcholaſticis diſputationibus, vel reconditæ philologiæ myſteriis
non habeat communionem. Nihil enim de jure fiſcali ſtatuitur quod hodie non reſonet in
Curiis. Nihil de jure Reipublicæ, de civitatum ordine & muneribus, Decuriis, Decurio-
nibus, tributis, annonis, ſalariis, redditibus, quod hodie non vigeat. Nihil de patrimonio
Principis, palatiis, monetis, Domus regiæ officiliabus, univerſitatibus, ſpectaculis, ludis fru-
mentatione, fundis, paſcuis aquæductibus, quod non ſit in viridi, ut aiunt obſervantia,
& denique nihil de dignitatibus toto Orbe terrarum hodie ſcribitur tractatúrque, quod
ex hoc librorum fonte non derivetur.

5 Sed † proh dolor! quàm deſerti hi libri, &, ut Græci, teſte Luciano *in Toxari* & Strab,
lib. 7. mare appellabant, Axeni, & inhoſpiti; ita ut in admirationem facilè quis rapi pote-
rit, ſi animadverterit ex tanta in jus noſtrùm ſcribentium mole hos libros penè inſaluta-
tos per tot ſæcula permanere, ut conqueritur Mendez de Caſtro *in dicto proœm.* ita ut ſi
probaveris Antiphraſim Grammaticorum, qui multa dicunt nomen ſortita à contrario
ſenſu, ut *Parcæ*, quia nemini parcant, ita hæc juris pars præcipuo vocabulo *Volumen* appel-
letur, quia nunquam evoluatur. Quod credo eveniſſe vel ignorantiâ rerum antiquarum ne-
bulâ obſcuriſſimâ plenarum ad quam depellendam neceſſaria erat lectio Auctorum illorum
temporum, quibus condebantur hæ leges, ut Codex Theodoſij, Symmachus, Sidonius,
Caſſiodorus, Auſonius, Prudentius Claudianus, Rutilius, Corrippus, & alij inferioris ævi,
quando ſplendor ille Imperij, qui uſque ad noſtrum Theodoſium majorem perſeverave-
rat, obſcurari cœpit, Gothis in illud arma & ignorantiam litterarum introducentibus, quia
labentis Imperij ætate, ut homines deſtituebantur ad agendum conſilio, ita & ad docen-
dum eruditione & arte, ut ait Connan. *lib. 2 comm. cap. 10. num. 1.* & confirmant Budæus *in*
l. eos. ff. ad l. Cornel. de falſ. & Pyrrhus *in rub. infra de fundi rei priv.* Unde an interpretandus
hos libros, non ſolùm neceſſaria eſt Juriſprudentia Scholaſtica, ſed & forenſis, & huma-
niorum litterarum maxima cognitio extraordinariorum Auctorum, reconditæque eru-
ditionis, & non ſtatim obviæ ſumma notitia, linguæque Græcæ & Latinæ peritia. Qua-
propter non eſt mirum ſi antiquiores defecerint, Odofredus, Andreas de Barulo, Nico-
laus de Neapolis, Accurſ. Bart. Bald. Angel. Joann. de Plat. Petr. Rebuff. & Luc. de Penna,
qui omnes mentem & exornationem lugum non ſalutarunt nec à limine, verùm nec vi-
derunt, injuriâ temporum ſuorum, contenti quæſtionibus lecturas ſuas implere, & ſi ali-
quando volebant litteram aperire, ineptiis magnis involuebantur, ut Lucas de Penna,
quem ineptiarum amaxarium vocat Cujacius, ſumma cum ratione, *in l. temperent. infr. de*
veſtib. holoſer. & adhuc de lecturâ Bartoli dubitatur, & alium patrem ei condonant quem-
dam, nempe Contium, aut Contilium Peruſinum, ut docet Tiraquell. *in l. 1. connub. num. 35.*
& ſeqq. & Menoch. *de recuper. poſſ. remedio 10. num. 7.* Ab his ſeparandi erunt, & in alteram
claſſem extrahendi, & Alciatus, Pyrrhus, Cujacius & Gothofredus, qui hanc ſiluam cæde-
re cœperunt, & tenebris aliqualem facem præbuere, annotationes aliquas breves adſcri-
bendo, quibus hujus Theſei labyrinthi latebræ & inextricabiles ambages extricari non
ita formidabatur. Verùm huic rei plenum non eſt datum complementum, etſi Cujacius
lib. 2. obſerv. cap. 8. in fin. aſſerat his libris clariſſimum lumen prælaturum ſuis commentariis.
Alteram claſſem componunt D. Franciſcus Valenzuela, Peſcador, olim Archiepiſcopi,
Collegij Majoris Alumnus, & Academiæ Salmanticenſis legum Primarius Anteceſſor, qui
ab

ab illius clariſſimæ domus filius non degenerans, imò veſtigia doctiſſimorum premens, in omnes tres libros continuos fecit commentarios, quos ſemicomeſos & detruncatos in lucem edidit Garſias Toletanus, qui poſtea ad omnes rubricas eorum librorum lucernam appoſuit. Scripſerunt poſtea Fulvius, Conſtantius & Novarius, Neapolitani, ad aliquos titulos. Sed libri Valenzuelæ cum ingenti Reipublicæ litterariæ clade incendio conſumpti ſunt, & ſolùm ſuperſunt aliqua fragmenta lacerata & deformia. † Hi ſunt Auctores (quod ſciam) qui hanc viam nobis munierunt, & ita de eis & de his libris uſurpari poterit quod de agricolatione Virgil. *lib. Georgic. verſ.* 147. 6

Prima Ceres ferro mortales vertere terram
Inſtituit, quum jam glandes atque arbuta ſacræ
Deficerent ſylvæ, & victum Dodona negaret.
Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos
Eſſet rubigo, ſegniſque horreret in arvis
Carduus, intereunt ſegetis, ſubit aſpera ſylva,
Lappæque, tribulique: intérque nitentia culta
Infelix lolium & ſteriles dominantur avenæ.

adeò obſcuri remanſerunt etiam poſt interpretationem eorum Doctorum, nam

—— —— ſæpè illos aſpera Ponti
Intercluſit, & terruit Auſter euntes.

Quare non per hyperbolim dictum Pyrrhi accipio, qui *in epiſt. ad Anton. de Prato*, de ſuo in hos libros labore impenſo ait, *Contemnendus non erit iſte qualiſcunque labor meus, qui viſus eſt mihi cunctas Herculis ærumnas ſuperaſſe.*

Hinc † jam ſcriptis meis veniam exoro, ſi res feliciter non ceſſerit, cùm viam carpam inacceſſam nullius antè tritam pede. Quando cum Plinio *lib.* 1. *hiſtor.* dixerim, *Præterea iter eſt, non trita Auctoribus via, nec quà peregrinari animus expetat. Nemo apud nos qui idem tentaverit. Nemo apud exteros qui unus omnia ea tractaverit. Magna pars ſtudiorum amœnitates quærimus; quæ verò tractata ab aliis dicuntur immenſæ ſubtilitatis, obſcuris rerum tenebris premuntur: Jam omnia attingenda, quæ tamen ignota, aut incerta ingeniis facta. Res ardua vetuſtis novitatem dare, novis auctoritatem, obſoletis nitorem, obſcuris lucem.* Quando libris exquiſitiſſimis indigui, & multoties conjecturis eundum erat, quando linguæ Græcæ cognitionem vix deguſtavi, etſi cum eodem Horatio ridere poſſem illos, qui tantum Græcis litteris indulgent, ut nullum credant doctum niſi Græciſſantem, ita ut putent nihil nos vidiſſe, nihil legiſſe, & denique nihil ſapere, niſi Græco ſurgat faſtu, Græca fulgeat ſtola: ita eos taxat Poëta, 7

At magnum fecit quòd verbis Græca Latinis
Miſcuit. O ſeri ſtudiorum, qui ne putetis
Difficile & mirum Rhodio, quod Pitholeonti
Contigit.

Videndus etiam Carol. Scriban. *in Philoſoph. Chriſt. cap.* 7. in hos elegantiſſimè irruens ut ſic facilè repellas Bulengeri notam, qui *in Epiſt. ad Carol. Medices, lib.* 1. *de Imp. Rom.* Pancirolum vellicat quòd linguam Græcam non callueri, ut legeret Sozimum, Socratem, Theodoretum, Sozomenum & Codinum, ad hanc provinciam maximè conducentes, cùm tamen Latinè loquentes illi, & ferme omnes legantur, quorum ſententiæ vel hac, vel illâ linguâ plenè agnoſcatur.

Dei itaque Omnipotentis fretus auxilio, qui linguas infantium facit eſſe diſertas, & plerumque dona ſcientiarum abſcondita ſapientibus & prudentibus, revelet ea parvulis & ignorantibus, non ſum vetitus ingenioli mei committere tam vaſto pelago ratem, quam fragilem ſemper judicavi, quando, ut Senecæ verbis utar,

Nondum quiſquam ſydera norat,
Stelliquae, quibus pingitur Æther,
Non erat uſus, & cùm
Sua quiſque piger littora tangens,
Patrióque ſenex factus in arvo
Parvo dives, niſi quas tulerat
Natale ſolum, non norat opes.

Cùm Voluminis nomen apud omnes horrori erat, & ab ejus lectione omnes retrahebantur, inter occupationes Cathedrarum, inter tumultus, quibus plena ſunt fora, inter inſtantias litigantium ab hac ſcriptione nunquam deſtiti. Amavi igitur hunc laborem, ex quo primùm in Salmanticenſi Academia lecturas publicas inſtitui, & ibi multa quæ ad litteræ, ſeu textus cognitionem deſiderantur, ex Alciato, Cujacio, Lipſio, Caſaubono,

Pancirolo, Bulengero, Salmaſio, Savarone, Jureto, Sirmondo hauſi, quædam addidi ex meo penu, poſtea in Granatenſi & Pintiana Regiis Curiis multa quæ ad forenſes cauſas pertinebant, cumulavi, id ſemper attendens ne aliorum paginas tranſcriberem, neque longiores commentarios ambiens, in quibus ferè per duodecim annos incredibili labore deſudavi, &, ut verba Plinij *lib.* 1. *in præfat.* jure mihi vindicem, *Nec dubitamus multa eſſe, quæ & nos prætererierint. Homines enim ſumus, & occupati officiis, ſucciſiviſque temporibus iſta curamus; id eſt, nocturnis, ne quid publicis putetis ceſſatum horis.* Senatorio nempe noſtro muneri,

8 quod totum hominem capit. Tu Lector optimè, animum † quo publicæ utilitati inſervire decrevi, nullo profectè alio præmio mihi propoſito benignus reſpice,

—— juvat immemorata ferentem

Ingenuis oculiſque legi;

ut ſic alacriùs ad reliquos libros, quos jam paratos habemus edendos, accedamus.

CODICIS
DN. IUSTINIANI
REPETITÆ PRÆLECTIONIS
LIBER DECIMUS.

TITULUS PRIMUS.
De jure Fiſci.

SUMMARIUM.

1. *De continuatione hujus libri ad precedentes*, & numero 2.
3. *Fiſcus, fiſcella & fiſcina unde originem traxerint, & quid propriè ſignificetur?* & n. 4. 5. & 6.
7. *Tempore Caroli Magni fiſcus quo ſenſu ſolebat accipi?*
8. *Fiſci etymon quod Accurſ. & alij antiqui tradiderunt, ut fiſcus ſemper ſit dives, & ſoluendo, remiſſivè*, & num. 9.
10. *De ærarij & fiſci differentia*, & n. 12.
11. *Privatorum pecuniæ in templis ſervatæ.*
13. l. pacta convenia. D. de contrah. empt. & leg. apud Julianum 40. §. fin. de leg. 1. *cum alijs plicantur.*
14. *Conſtitutio Auguſti de conjungendo ærario cum fiſco.*
15. *De ærario publico & privato explicantur varij Auctores, & quid in eis continebatur?* & n. 16. & 17.
18. *Sacræ largitiones ſucceſſerunt in locum ærarij, & quæ fuerint?*
19. *Ærarium eiſdemmet privilegiis gaudebat, quibus & fiſcus.*
20. *Aſſeritur Cujacij opinio contra receptam in Scholis Salmanticenſibus circa privatum patrimonium Principis.*
21. *Fiſcus apud nos hodie vocatur, Camera, & qui redditus ſub eo cogantur? explicatur locus elegans Juvenalis*, & num. 22.
23. *Laudatiuncula Hiſpani Imperij.*
24. *Jura fiſcalia intelliguntur de Regalibus eſſe.*
25. *An Epiſcopus poſſit habere fiſcum, & item Domini vaſſallorum? remiſſivè.*
26. *Quid interſit inter hunc titulum, & titulum* De privilegio fiſci, & de jure Reipublicæ? & num. 27.

1 SOLENT † Doctores in hujus libri ad præcedentes aperiendâ continuatione defatigari, quòd quamvis in aliis juris noſtri partibus id poſſent ſecuriùs indicare, (licet de eo multi dubitent apud Ant. Pichard. *in præl. ad lib. 4. Inſt. num. 1. & ſeqq. & in rub. 1. de injuriis num. 2.* & 3. poſt Don. *lib. 1. com. c. 1.* ubi etiam De Amaya in tres lib. poſt. Cod. *Tom. I.* Oſuvald.) In hac tamen Tribonianus turbato ordine titulos digeſſit, ut diſertiùs dicemus *in his commentarijs*. Neque hoc abſque ratione effecit, nam res quæ iſtis tribus libris tractantur, non ita cohærent, imò plerumque ſunt ſeparatæ: quapropter non potuit ordinari ſeries titulorum, ut unus tractatus neceſſariò
2 ſequeretur antecedentem. † Quod verò ad propoſitum attinet, uno verbo hujus libri ad præcedentes continuationem in præfatione tetigimus, quòd cùm de rebus privatorum novem præcedentibus libris actum ſit, his ultimis de jure publico neceſſariò tractandum ſit, his ultimis de jure publico neceſſariò tractandum erat, juxta *l. 1. §. hujus ſtudij ff de juſtit. & jure.* quod conſiſtit in rebus fiſci & civitatum, in Principis patrimonio, & in Reipublicæ dignitatibus & honoribus; de quibus agitur in hac ultima parte Codicis noſtri, & quas explicatum imus. Faveas, ô Domine omnipotens immortalis, cœptis noſtris. Túque, ô Diva Virgo, quæ hodie exaltata es ſuper choros Angelorum ad cœleſtia regna, ſervulum tuum per vadoſum hoc mare euntem dirige, ut quidquid dixero, in Filij tui cedat laudem, & in Reipublicæ cedat utilitatem.

3 Fiſcus † à ferendo, ſicut *fiſcina* & *fiſcella*, originem ſumpſit, teſte Varrone *lib. 4. de ling. Lat.* Vas eſt quoddam ſparteum, ſeu genus quoddam ciſtæ, aut cophini viminei, aut juncei, quo deferebantur, aut recipiebantur pecuniæ, & ruſtici, ſeu agricolæ utenſilia ruri ferebant. Columell. *lib. 12. de re ruſtic. cap. 48.* ſic, *Tum diligenter mandatum protinus in torcular deferri, & integrum fiſcis novis includi* Cicer. 2. in Verrem. *Reperiebam fiſcos quamplures cum pecunia Sicilienſi à quodam Senatore ad Equitem Romanum eſſe tranſlatos: ex his quaſi decem fiſcos ad Senatorem illum relictos eſſe comitiorum nomine*, *leg. ſed addes 19. §. illud. D. locati.* Senec. *epiſt.* 117. Juven. *ſat. 4. verſ. 160.* Vvolfang. Lazius *lib. 2. comm. de Rep. Rom. cap. 14.* Pet. Greg. *lib. 3. ſyntag. cap. 2. num. 6. & 11. & lib. 31. cap. 3. num. 1.* Schard. Caloin. & alij, *verb. Fiſcus*, Funger. *in etymol. eo verbo.* Alfaro *de offic. fiſc. gloſſa 9. tot.* Gutherrius *de offic. dom. Aug. lib. 3. cap. 31.* Bobadill. *lib. 5. polit. c. 6. num. 1.* Barboſa *in l. 1. p. 7. num. 7. & 8. D. ſolut. matrim.* Parlador. *in ſeſquicent. differ. 111.* Gaſpar Barthius *lib. 35. adverſar. cap. 23.* Pyrrhus *in praſ.* & Valenzuel. *num. 45.* *Eſcobar de puritate p. 1. q.*
4 8. *numero* 4. † ita legimus apud D. Hieronym. quod de S. Hilario ait, *Fiſcellam junco texens*

æmulábatur Ægyptiorum Monachorum diſciplinam.
& in præfat. ad lib. Job, *Sicut fiſcellam junco texerem*
aut palmarum folia complicarem: in quo, ut mos erat
Doctori maximo & eruditiſſimo, imitatus eſt Vir-
gil. *eclog.* 10. *verſ.* 71.

Dum ſedet, & gracili fiſcellam texit hibiſco.

Tales ſunt in Bætica ſportulæ ex palmis confectæ,
quæ ſolent centum regales capere, & dicuntur *eſpor-*
tillas de ciens Reales.

5 Eo † ergo genere vaſorum, ſeu ſportularum,
pecuniæ publicæ ſolebant deferri, & quæ ad æra-
rium pertinebant. Nam cùm marſupia exceſcen-
tibus pecuniis non ſufficerent, fiſcis eſt uti cœptum,
ut rectè notarunt Platea *in l. in provinciis num. fin. inf.*
de Numerar. Beroald. *in Sueton. Auguſt. cap.* 25. Bu-
lenger, *de Imp. Rom. lib.* 3. *cap.* 26. Dorleans *ad Tacit.*
lib. 1. *annal. pag.* 114. & probat D. Iſid. *lib.* 20. *Orig.*
cap. 9. & Aicon. 2. *in Verr.* ita: *Fiſci, fiſcina &*
fiſcella ſpartea ſunt utenſilia ad majoris ſummæ pecunias
capiendas; unde quia major ſumma eſt pecuniæ publicæ,
quàm privatæ, ut pro cenſu privato loculos & arcam di-
cimus, ſic pro publico theſauro ærarij dicitur fiſcus.

6 † Inde *fiſcus* pro Principis patrimonio accipitur per
metonymiam, collata appellatione continentis in con-
tentum, & *confiſcare* eſt ad Principis fiſcum, ſeu came-
ram deferre, ut ex variis notant Pyrrhus *hìc*, & Uvol-
fang. & alij *ſuprà*, Barboſ. *n.* 8. *d. capite* 31.

7 Hinc natum † credo ſæculo Caroli Magni *fiſcos*
vocari conſueviſſe quædam genera bonorum, ſeu
prædiorum conceſſa ſubditis ab Imperatore, ut
conſtat ex Nithardo lib. 5. *Per Rhodanum uſque ad mare*
Tyrrhenum omnes, videlicet Epiſcopatus, Abbatias,
Comitatus, fiſcos cis Alpibus. Sangallienſis *lib.* 1. *cap.* 16.
Habeas fiſcum illum Epiſcopatus tuo proximum, & omnes
ſucceſſores tui uſque in ſæculum. Notavit Caſp.
Barthius *lib.* 45. *adverſ. cap.* 24. qui exiſtimat Ger-
manicam eſſe vocem; ſed accedo Hieronymo Big-
nonio, qui in notis ad Marculphum tradit
fiſcos eo ævo dictos, quod è rebus fiſci proveni-
rent.

8 Ex † quibus etiam cognoſcimus quòd cum ety-
mon fiſci ignorarent Accurſ. Bart. *num.* 10. Plat.
num. 11. & relati à Valenzuel. *hìc n.* 45. *& ſeq.* Fulv.
Conſtant. *n.* 12. exiſtimabant fiſcum dictum quaſi
fixum, vel firmum, aut ſtabilem, quòd fiſcus ſit
ſemper ſoluendo & dives. *leg.* 2. *ff. de fundo dotal.*
quam ſententiam agnoſcit etiam Peregr. *de jure fiſci*
lib. 1. *tit.* 1. *num.* 33. & Afflictis *lib.* 2 *feudor. tit. de*
fratrib. de novo benefic. num. 49. & Alfaro *ſup. d. gloſſ.* 6.
num. 14. *& gloſſ.* 16. *num.* 126. *Velaſco de privileg. pauper.*
part. 2. *quæſt.* 55. *numero* 19. Inde privilegium ma-
gnum deducentes ut fiſcus ſemper cenſeatur eſſe
dives, † ita ut non teneatur præſtare fidejuſſionem
9 legis Toleti, ut obſervant Gironda *de gabell.* 4. *part.*
in princ. numero 14. & Cevall. 3. *p. quæſt.* 822. *num.*
61. & Hermoſill. *in leg.* 53. *tit.* 5. *p.* 5. *gloſſ.* 2. *num.* 15.
quod repugnat *leg. unic. in prin. C. de caduc. toll.* quæ
tractatio, quia ad propoſitum noſtrum non perti-
net, ideò remittimus ab Alfaro relatis, & Bald. *in l.*
1. *infrà de conven. fiſc. deb. num.* 7. Alex. *in l. fi. n.* 9. *ff.*
ſi cert. pet. Jaſon. *in l. decem. num.* 32. *de V. O.* Panor-
mit. *conſ.* 29. *lib.* 2. Aneharan. *conſ.* 294. *&* 387. Valenz.
hìc num. 47.

10 Differt † fiſcus ab ærario, cum idem videantur
ſignificare quòd Principis ſit propriè patrimonium,
cum ærarium ſit populi Romani, notant Pyrrh. &
Valenzuel. *hìc num.* 21. Alfar. *d. gloſſ.* 9. *n.* 4. Ærarium
dictum fuit ab ære, Feſt. & D. Iſidor. *lib.* 16. *Orig.*
capit. 17. & in æde Saturni collocatum, ut docent
Alex. ab Alex. 3. *gen. capit.* 2. & *ibi* Tiraquell.
Beroal. *in Sueton. Aug. c.* 29. *&* 36. *& in Claud.*
cap. 24. Buleng. *de Imperio Rom. lib.* 3. *cap.* 23. *verſ.*
plura. Rævar. *lib.* 4. *var. cap.* 4. Demſter. *ad Roſinum*
lib. 7. *antiq. cap.* 31. & pecuniæ quæ in eo recondeban-
tur, dicebantur ſacræ & publicæ, ut *in tit. ff. & Cod.*
l. Jul. pecul. inde ſacratiſſimum ærarium, *leg.* 2. *C. de*
quadrien. præſcript. §. *fin. Inſt. de uſucap.* & ſacrum,
apud Symmach. *lib.* 1. *epiſt.* 54. *& lib.* 4. *epiſt.* 37. *&*
lib. 10. *epiſt.* 26. Lamprid. *in Alex.* obſervat Salmeſius
ad eum in Diadum. † Nam moris fuit in templis pri- 11
vatorum pecunias & res cuſtodire, ut notat Lipſius
ad Tacit. lib. 1. *annal.* & Dorleans *ibidem*, & conſtat
ex l. cùm pater 77. §. *donationis* 26. *ff. de legatis* 2.
l. 4. *in fin. cum ſeq. in fin. ff. famil. Erciſc. leg.* 1. §. *ſi*
pecunia 36. *in fin. & l.* 5. *in fin. ff. depoſit.* & ob id
templa ob pecunias depoſitas à ſervis cuſtodita,
diſco *ex leg. ſervos* 17. *ff. de aliment. leg. l. ſervos* 35.
ff. de liber. cauſ. † Hanc fiſci & ærarij differentiam no- 12
tavit Plin. *in Panegyr.* cum ita Traiano dicat: *At*
fortaſſe non eadem ſeveritate fiſcum, quà ærarium cohibes,
imò tantò majori, quantò plus tibi licere de tuo, quàm
de publico credis. Plura alia loca congerunt Rævard.
dict. cap. 4. Buleng. *dict. lib.* 3. *cap.* 26. *in princ.*
Dorleans *ad Tacit. lib.* 6. *ann. pag.* 521. † Neque 13
in libris noſtris deſiderantur Juriſconſult. reſponſa,
in quibus eadem differentia animadvertitur, ut
in leg. pacta conventa 72. §. *fin. ff. de contrahend. empt.*
(cui non obſtat *leg. apud Julianum* 4. *aliàs eſt leg. cum*
ſervus 39. §. *fin. de legat.* 1. ut ad earum explicatio-
nem notarunt DD. *in leg. inter ſtipulantem*, §. *ſacra-*
ment. de verb. obl. Cujac. *lib.* 10. *q. Papin. in d. l.* 72. §.
Donell. *lib.* 2. *comm. c.* 5. *&* 6. *& lib.* 4. *c.* 2.) *leg. unic. fin.*
§. *cum autem* 13. *& ſeq. C. de caducis toll. l. Procurator* 7.
C. de edendo l. 3. §. *ſi in locis* 10. *ff. hoc tit.* & inſcriptio
l. 1. *ff. de bon. damnat.* ubi legimus, Calliſtratus *lib.* 1.
de jure fiſci & populi, quaſi dixiſſet, de jure fiſci &
ærarij, ut explicat Rævar. cui adjungas Lamprid. *in*
Alexand. ibi, *leges de jure populi & fiſci moderatas &*
infinitas ſanxit.

Verùm † ut hæc clariùs percipiantur, adverto 14
Auguſtum poſt adeptum principatum, inter alia
quæ commemoro *lib.* 1. *obſerv. c.* 1. ſtatuiſſe ut æra-
rium populi & fiſcus conjungerentur, cum æra-
rium oneribus Reipublicæ non ſufficeret, diviſis
inter Principem & populum provinciis, teſte Sue-
ton. *in Aug. cap.* 47. Strabone *lib. ult.* Dion. *lib.* 53.
& 54. ut ad interpretationem *tit. ff. de offic. Procon.*
& de officio Præſid. notarunt Weſemb. *ib.* Alciat. *in*
l. Speciosus, de V. S. & alij, quos refert Barboſ. *ſup. nu-*
mer. 8. Ex eo tempore ærarium jam non publicum
Imperij commodum, ſed tantum civitatis Romanæ
reſpiciebat, ut colligitur *ex l. inter.* 17. §. *fin. ff. de*
V. S. † Poſtea verò ſequens Imperatores veterem mo- 15
rem retinentes, duo æraria conſtituerunt, unum
publicum, quod majus vocat Lamprid. *in Diadu-*
meno, in quo reponebantur pecuniæ principaliter
pertinentes ad neceſſitates publicas. Alterum verò
privatum, in quo erant pecuniæ ad Principis
utilitatem ſpectantes, quod ſpeciali nomine dice-
batur *fiſcus*, ut apertè nos docent Spartian. in
Hadrian. *Damnatorum bona fiſcum privatum redigi*
vetuit omni ſummà in ærario publico receptà. Tacit.
lib. 5. *Annal.* ibi, *Bona ærario ablata vi in fiſcum co-*
gerentur, & Sueton. *in Aug. c. fin.* ſic, *in ærario & fiſ-*
cis. congerunt plura alia Buleng. *d. lib.* 3. *c.* 26. Gu-
therius *de officiis domus Aug. lib.* 3. *cap.* 18. *verſ. æra-*
rium. Salmaſ. *in Lamprid. Diadum. pag.* 175. *numer.*
19. & Barboſ. *ſup.* Privati ærarij fit mentio apud 16
Symmach. *lib.* 4. *epiſt.* 41. Trebellium *in Claud. in*
l. 1. *jud. de locat. præd. civil. l.* 3. *infr. de exactor.* Novell.
Theodoſ. *de reſcind. vend.* & utriuſque ærarij *No-*
vell. 7. *Valentiniani, & Novell.* 4 *Majorani, de indulgen.*

rals

reliquor. *l. un. infr. de quæſtor*, Sed quia admodum obſcurè ſupradicti Auctores hanc ærariorum differentiam explicarunt, ut nullus poſſit diſertè quid ſub eis contineretur cognoſcere. Id clarius percipies ſi advertas, in ærarium publicum deferri conſueviſſe aurum & argentum quod ex provinciarum tributis cogebatur, & alias publicas ſpecies & vectigalia. *l. inter publica* 17. §. *fin. de V. S.* ubi Cujac.

17 † Privatum verò ærarium comprehendiſſe univerſum patrimonium Principis, quod non tanquam Princeps, ſed tanquam privatus habebat, veluti agri qui in variis provinciis erant, ſaltus, emphyteutica prædia, coloni, & adſcriptitij greges, armenta & hujuſmodi alia privati patrimonij Principis. *l. 1. & tot. infr. de fundis patr. cum ſeqq. tit.* vel quidquid titulo donationis, hæreditatis, legati, vel caduci adquiſitum eſt. Hoc patrimonium, res privatæ, & res dominicæ dicuntur, ut docent Accurſius & Bart. *n.* 17. Cujac. & reliqui *in præſenti.* Peregrin. *de jure fiſ. lib. 1. tit. 1. n. 6.* Bulenger. *dict. lib. 3. cap. 16. & ſeq.* Pancirol. *ad Notit. Imp. Orient. cap.* 87. *& ſeq.* Salmaſius *ſuprà* Gutherrius *de officiis domus Aug. lib. 3.*

18 *capit.* 18. *ver. ærarium.* † Quod nomen poſteriorum Imp. ævo fuit mutatum, & pro ærario ſacro, vel publico *ſacras largitiones* dixerunt, ut dicam, ſi Deus annuerit, *inferiùs ad tit. de canon. ſacrar. largit.* & Præfectum hujus ærarij, qui ita olim olim nuncupabatur, Comitem ſacrarum largitionum vocarunt, & ærarium privatum, & privatum patrimonium, res privatas, & Præfectum Comitem rerum privatarum, ita docemur. *l. 1. & ſeq. C. ne rei dominicæ, l. 1. & fin. infra de locat. præd. civil. 3. infr. de bon. vacan. l. 2. infr. ut dignitat. ordo l. 2. infr. de mulilegul. l. 1. & tot. C. de officio Comitis ſacr. larg.* ubi Gothofr. juncta inſcriptione *l. 9. h. t.* explicant latè

19 Buleng. Pancirol. & Salmaſ. *ſuprà.* † Quæ æraria, ſeu patrimonia eiſdemmet privilegiis gaudent, quibus & fiſcus *l. fiſcus 6. in fin. D. h. t. l. 2. §. hoc interdictum. D. ne quid in loco publ. l. 1. & 2. C. de offic. Comit. rer. privat. juncta d. l. 39. §. fin. de leg. 1.* Notant Cujac. *in d. l. 6.* & ante eum Accurſ. *in rub. infr. de privil. domus Aug. & in l. princeps. ff. de legib.* Ang. *in §. edicto, n. 1. Inſt. de uſucap.* & Valenzuel. *hic num.* 34. *&* 43. *cum ſeq.* Neque admittendum eſt quod Barboſa *ſup. num. 9.* & 10. ex Connano *lib. 3. comm. cap. 15. num. 5.* aſſerebat, pecuniam ſcilicet fiſci ad publicas utilitates, publicam cauſam judicari, non verò quando fiſcus pro privato patrimonio accipitur, quia

20 tunc utitur jure privati. † Item non minus falſum eſt quod in Scholis Salmanticen. receptum vidimus cum Toletan. *hic num. 4.* qui contra Cujac. aſſerebat patrimonium privatum Principis non contineri appellatione fiſci. Nam huic traditioni ſupradicta jura repugnant, *c. l. bene à Zenone. C. de quadrien. præſc.* cum explicatione à me aſſignata *lib. 1. obſ. cap. 1. num. 89. & l. inter publica 17. §. fin. de verb. ſign.* (cui minimè reſpondet Barboſ. *d. num. 10.*) *leg. 2. §. hoc interdictum 4. ff. ne quid in loco publ. l. fin. C. ne rei dominic.* & hujuſmodi patrimonia confunduntur *in l. fin. C. de vectigal. l. fin. infr. de bon. vacan. l. 1. & 2. C. de offic. Comit. rer. priv.* ubi res privata Principis dicitur fiſcalis. Notat Parlador. *ſup.*

21 *in ſeq. diff.* 111. *num.* 5. † Idque magis hodie procedet cùm Principes non ſoleant habere æraria diſtincta, ſed omnes redditus ſimul colligantur, ut ipſe Barboſ. agnoſcit *numer.* 11. tuncque certum eſt verti in publicam utilitatem, & nullam differentiam poſſe conſtitui, & ita ærarij nomine deleto fiſci nomen ſupereſt (qui apud nos quoque dicitur *Camera.*) tradunt Accurſ. Bart. Plat. Rebuff. & Valenzuel. *hic num.* 19. *&* 44. Peregrin. *de jure fiſc. d. tit. 1. in princip.* Gregor. per illum Text. *in l. 3. tit. 13. part. 5.* Bobadill. *d. lib. 5. cap. 6. num.* 2. Alfar. *d. gloſſ. 9. num. 4.* in quem rediguntur omnes proventus, gabellæ, tributa, vectigalia, quæ in compendium veniunt Reipublicæ obſervant Franc. Lucan. *de fiſco, 1. p. numero 6.* Petr. Gregor. *d. lib. 31. cap. 31. numer. 3.* Parlador. *dict. numer. 5.* Cujac. & Conſtant. *hîc num. 3.* † Qui redditus & proven- 22 tus ex multiplicibus aliis cauſis provenire ſolent in fiſcum, quales ſunt portoria, & pleraque alia quæ in ingreſſu & egreſſu urbium & Regnorum ſolvuntur, & indictiones quæ edicto Principis indicuntur, oblationes, donativa, confiſcationes, bona vacantia, mulctæ, & ſimilia alia, quæ recenſet *l. 1. D. h. t.* & refert Valenzuel. *num.* 20. & ab eo mutuavit Toletan. *hîc num. 3.* & ultra eos Bobadill. *d. cap. 6. numer. 3.* Petr. Gregor. *ſup. numer. 14.* Buleng. *d. lib. 3. capit. 26.* hócque ſignificat Juvenal. ſatyr. 4.

Quidquid conſpicuum pulcherrimque ex æquore toto,
Res fiſci eſt, ubicumque natat.

Quod † convenientius de Hiſpaniæ Imperio 23 dici potuit, cum tot gentibus & nationibus devictis ex omnibus Orbis partibus Aſia, Africa, Europa, & America tot ac tanta ditiſſima & pulcherrima tributa pendantur, ita ut cum eo nullum unquam Regnum, aut Imperium comparari queat, ut conſuetâ eruditione, & doctrinâ oſtendit Præceptor noſter omni laude major, omni commendatione dignus, Domin. Joannes de Solorzano *lib. 1. de jure Indiar. cap. 16. toto,* maximè *à numero* 44.

Hinc † conſtat hanc Cameram, ſeu fiſcum non 24 poſſe contingere niſi jure ſuperioritatis, cum fiſcalia de Regalibus cenſeantur, ut probant Aviles *in cap. 2. 1. p. verb. Camera,* & plures relati à Bobadill. *ſup. num. 2.* Peregr. *ſup. tit. 2. num. 1.* Petr. Gregor. *d. cap. 31. num.* 10. Maſtrill. *de Magiſt. lib. 5. c. 10. num. 2.* & conſequenter jus confiſcandi habere non poſſe niſi Principes, vel civitates, qui non recognoſcunt ſuperiorem, ut ſunt S. Pontifex, Imperator, Reges, Reſpublicæ Veneta & Genuenſis, obſervant Bald. & alij relati, Valenzuel. *hîc numer.* 19. Bobadill. *lit. H.* & jam relati: & ſic hoc jus non competet inferioribus, niſi privilegio, aut præſcriptione muniantur, ut poſt Plateam *in l. 1. infr. de bonis vacan.* probat Garcia *de expenſ. cap. 21. numer. 21.* & Maſtrill. *d. cap. 10. num. 8.* † Quare con 25 ſuetudine poteſt eſſe receptum, ut Epiſcopus habeat fiſcum, & quòd eiſdemmet gaudeat privilegiis, quibus fiſcus regius, Bobadill. *lib. 2. cap. 17. numer. 196. lit. F.* Peregrin. *ſuprà numero* 104. Petr. Gregor. *d. cap. 31. num. 7.* Giurba *conſ. 70. n. 19* Fulvius cum pluribus *in l. unic. infr. de pœnis fiſcal. n. 47.* & latè Barboſ. *de Epiſcop. alleg. 107. n. 16. & ſeq.* & de dominis vaſallorum Bobadill. *d. lib. 3. c. 16. num.* 110.

Reſtat † nunc illam difficultatem diſcutere 26 quam omnes Interpretes agnoverunt, quare Tribon. hunc titulum ſubjecerit, cum alius ſit *de privilegio fiſci.* In quo articulo mirum eſt quantum temporis conſumant, ut poſt Accurſ. Bart. *num.* 10. Bald. Plat. *numero* 10. Rebuff. *numer.* 6. docuerunt Cujac. ſtatim. *in princ.* Valenzuel. *numero* 50. Toletan. *num. 7. &* 10. Schifordegh. *lib. 1. ad Anton. Fab. tract. 8. quæſt.* 8. Qui aſſerunt in hoc titulo agi de jure, actione, utilitate, & de omni remedio & commodo fiſci competenti, ſive jure communi, aut particulari: at in titulo *de privilegio fiſci* ſolùm tractari de unico ejus privilegio quod in prælatione hypothecæ conſiſtit, & quomodo præferatur cæteris creditoribus. † Differt quoque hic titulus ab

BIBLIOTECA GRANADA

ſtilio infrà *de jure Reipublicæ*, quia ibi Reſpublice ſumitur pro qualibet civitate, non pro Romana, cujus jus conſiſtebat tanquam publicum, ita Accurſ. *in l. 2. illo tit.* Plat. *hic num.* 8. Pichard. *in l. privilegia, de privil. cred. in* §. 20. *Inſtit. de action. numero* 54. & confert Oſuval. *ad Donell. lib.* 5. *capit.* 24. *lit. A.*

LEX I.

Impp. SEVERUS & ANTONIN. AA. *Attico & Severo.*

Si prius quàm fiſci rationibus pater veſter obligaretur, perfectam prædiorum donationem feciſſe fuerit probatus: quod citra fraudem creditorum geſtum eſt, non reſcinditur.

SUMMARIUM.

1 *Commendatur difficultas hujus legis & ſubtilitas, & varia lectura Doctorum.*

2 *An actum hîc fuerit actione hypothecariâ, & an fiſcus ex contractu habeat tacitam hypothecam? & convincitur ſententia quæ ita affirmabat*, & n. 3. 4. 5. 6. & 7.

8 *Alia lectura Accurſij de actione in factum proponitur, & rejicitur.*

9 *Oſtenditur actum fuiſſe actione Paulianâ.*

10 *Quare introducta ſit actio Pauliana, &* num. 11.

12 *An filiisfamil. facti fuerit in præſenti donatio, vel alieni extraneo*, & num. 13. 14.

15 *In donatione non habet locum evictio, niſi promiſerit*, & n. 16. 17. & 18.

19 *Donationem à patre factam fuiſſe filiis emancipatis, in ſpecie noſtra probatur*, & n. 20.

21 *Perfecta donatio quæ dicitur hodie?* & n. 22.

23. l. 1. tit. 6. lib. 5. Recop. *explicatur.*

24 *Quid ſingulare contineat lex noſtra circa probationem donationis in præſenti factæ?*

25 *Fiſcus jure communi utitur, quando non reperitur privilegiatus ſpecialiter*, & num. 28.

26 *Odioſa ſunt reſtringenda.*

27 *Fiſcus egit hîc tanquam privatus creditor.*

29 *Proponitur ſolutio Doctorum Salmanticenſium, & rejicitur.*

30 *Quâ ratione cùm filij in præſenti fuerint rei, compelluntur ad probationem contra fiſcum, proponitur communis ratio, & rejicitur*, & num. 31. & 32.

33 *Adducitur vera ſpecies noſtra hujus legis, & quomodo fiſcus egerit, & filij exceperint, verè aperitur*, & num. 34. & 35.

36 *Quando ex parte actoris eſt aliqua præſumptio legis, ea habetur, pro fundamento, donec reus probet contrarium, explicaturque* l. 3. & 4. tit. 7. lib. 7. Rec. & l. 1. tit. 21. lib. 9. Recop. *& refertur deciſio Curiæ*, & num. 37. & 38.

39 *Quæſtio exagitatur, an ſi in hac ſpecie non conſtet patrem antequam contraheret cum fiſco, donaſſe filiis, quia inſtrumenta non declarant, utpotè eodem die confecta, an fiſci jus anterius, vel poſterius judicetur?* & n. 40. 41. 42. 43. 44. *proponiturque verior reſolutio*, & n. 45. 46. 47. & 48. & n. 50.

49 *Exornatur & explicatur* l. non puto. D. de jure fiſ. *& de Principibus fiſcum ſuum negligentibus.*

51. l. de rebus 13. C. de donat. ante nupt. *exponitur*, & l. 1. tit. 10. lib. 5. Recop.

52 *Agitur de intellectu* l. poſt contractum D. de donation.

53 *Littera ejus quæ ſit verior oſtenditur, & ſpecies*, & num. 54. & 55.

56 *An reus capitalis criminis amittat dominium?*

57 *Pœna confiſcationis quando imponitur ipſo jure, an ſtatim perdatur dominium, vel ſit neceſſaria ſententia?* & num. 58. 59. 60. 61. 62. & 63.

64 *Quid ſi donatio fiat reſervata facultate diſponendi de certa quantitate commiſſo delicto, an fiſcus præferatur donatario in ea?*

COmmendant † Interpretes hanc legem, & 1 laudant eam de difficultate, ſubtilitate & ſolemnitate, quapropter varias explicationes ejus litteræ tradiderunt (quas ipſi vocant *Lecturas.*) ita colliges ex Odofredo, Platea, Rebuffo, Pyrrho & aliis *hic.* Alexand. *in leg.* 1. *ff. ſolut. matrimon.* qui valdè laborarunt in exquirendâ actione, quâ in ſpecie hujus legis egerit fiſcus contra patrem, qui prædia quædam donaverat in fraudem ipſius fiſci creditoris. † Prima fuit ſententia Accurſij *hîc, verb. Probatus*, 2 quam recipiunt Rebuffus, Novar. *numero* 1. & relati à Valenzuela *numero* 3. Barboſa *in leg.* 1. *ff. ſoluto matrim.* 2. *part. numer.* 13. & proſequuntur Lucas ante *num.* 1. Platea *num.* 1. *verſ. quod legitime, in præſenti*, & alij frequenter tenent, communiterque, reſcriptum præſens de actione hypothecariâ eſſe accipiendum, quâ fiſcus convenerit donatarium, qui ut à petitione liberetur, debebit probare donationem factam fuiſſe, antequam debitum fiſcale contraheretur. † Fundamentum hujus ſententiæ eſt 3 quòd fiſcus ex contractu habet tacitam hypothecam in omnibus debitoris bonis, *leg. fiſcus* 6. *leg. aufertur* 46. §. *fiſcus. ff. hoc tit. leg.* 2. *C. in quibus cauſ. pig. leg. fin. C. de privil. fiſci. leg. reſcriptum* 10. *ff. de pactis*, ubi Ant. Faber cum notatis à Covarr. *lib.* 1. *var. cap.* 16. Connan. *lib.* 4. *comm. c.* 16. *num.* 2. & *c.* 17. *n.* 7. Donell. *de pignor. c.* 5. Barboſ. *ſuprà num.* 12. Peregr. *de jure fiſc. lib.* 6. *tit.* 6. *tot.* Guacin. *de confiſcat. bonor. concluſ.* 22. Pichard. *in l. privilegia, de privil. cred. n.* 72. *in* §. 20. *Inſtit. de action.* Eſcobar *de ratiociniis c.* 39. *n.* 8. & 9. Gutier. *lib.* 3. 1. *p. q.* 100. & *lib.* 5. *q.* 99. & 100. Fachin. *lib.* 10. *contr. cap.* 33. Cujac. *in paraphraſi ad tit. C. in quibus cauſ. pig.* † Quare dona- 4 tarius tenebitur contra fiſcum hypothecariâ agentem docere donationem ſibi factam ante obligationem fiſci, quod ſi fuerit probatum, abſolvetur à petitione fiſci, quoniam donatio bona fide facta ex ſuperveniente fiſcali contractu non debet revocari, *argum. leg. ſi inter* 24. *ff. de donat. inter vir. leg. ſi Gaudentius* 6. *C. de contrah. empt. l.* 4. *C. de donat. quæ ſub modo*, & ita docuerunt Peguer. *qq. crim. q.* 48. & Capiblan. *ſing.* 1.

Convinci † ſolet hæc explicatio ex eo quod fi- 5 ſcus agebat ad reſciſſionem donationis, ad quod non erat ſufficiens hypothecaria actio quæ tantùm eſt in rem perſecutio, *leg. pignoris* 18. *C. de pignorib. leg. pignoris* 17. *ff. eod.* §. *item Serviana, Inſtit. de action.* non verò reſciendit factum, nam in ea non quæritur an facta ſit, necne in fraudem alienatio? quæ non poteſt facere deteriorem creditoris conditionem, *leg. debitorem* 15. *L. de pignor.* cùm ſemper tranſeat cum ſua cauſa *leg. diſtrahis* 4. *C. de pignor. leg. ſi debitor* 11. *C. de diſtract. pign. leg. res pignoris* 10. *C. de remiſſ. pign.* & ideò cùm fiſcus contenderet hanc donationem factam fuiſſe in fraudem ejus qui erat creditor, & ſic reſcindendo, ut ex ultimis noſtræ legis verbis conſtat, non potuit hypothecariâ agere, quæ non habet locum, quando alienata in fraudem creditorum reſcinduntur, *l. quod autem* 6. §.

apud

apud Labeonem leg. ait prætor 10. §. ſi cui 13. leg. cùm in
6 vetus 22. ff. quæ in fraud. cred. † Et verius eſt hy-
pothecariis creditoribus non dari actionem ad re-
ſcindendum quod in fraudem eorum geſtum ſit, ut
probant Ant. Fab. lib. 20. conject. c. 16. & Schifor-
degh. lib. 1. tract. 8. quæſt. 1. & ſeq. licèt contrarium
tenuerint Oſulvald. lib. 13. ad Donell. capit. 8. lit. M.
Balduin, Mynſing. & Pichard. in §. item ſi quis in frau-
7 dem. 4. Inſtit. de action. numero 14. † Quare cùm de hy-
pothecariâ actum non ſit, eam tractationem omit-
timus, cùm ab hoc loco aliena ſit, etſi Bald. &
alij antiquiores, quos ſequitur Valenzuel. ex nu-
8 mero 3. hîc, eam latè proſequantur † Hac omiſſâ le-
cturâ non minus rejicimus aliam, quam ſecundo lo-
co adduxit Accurſ. qui putabat fiſcum in ſpecie no-
ſtrâ egiſſe actione in factum, quæ ad pœnam cõpetit
contra alienantẽ in fraudẽ creditoris: l. fin. § fin. ait.
prætor 10. §. ſi quis 3. ff. quæ in fraud. cred. l. ignoti 5. C.
de revocan. his quæ infr. juncto Accurſ. verb. dabitur, in
d. §. 3. Ant. Fabr. l. 20. conject. c. 15. Oſuval. ad Donell.
ſup. lit. Z. Cujac. in l. 78. de reg. jur. & lib. 12. obſ. c. 5.
9 Verior † fuit tertia Accurſ. lectura 2. verb. approba-
tus, verſ. vel dic caſum, quam probarunt Bald. num. 11.
verſ. tertio modo. Platea num. 5. Valenzuel. numero 22.
Cujac. & Gothofred. hîc, actum nempe fuiſſe à fiſco
actione Paulianâ, per quam in fraudem creditorum
alienata revocantur, reſciſſa traditione, quaſi in bo-
nis debitoris manſiſſet, & ab eo nunquam fuiſſet
alienata, §. item ſi quis in fraudem, Inſt. de action. toto
tit. ff. quæ in fraud. cred. & C. de revocan. his quæ in frau.
10 l. videamus 38. §. in Faviana ff. de uſur. cũ à me adduc-
tis lib. 3. 1. obſerv. §. 2. n. 5. † Solebant enim debitores
poſſeſſionem bonorum, aut diſtractionem metuen-
tes, maturè res ſuas alienare in fraudem creditorum,
quod cùm jure validum eſſet, æquum fuit creditori-
bus ſuccurri, ne ex fraude ſuâ debitor commodum
conſequeretur; & ita contra donatarium egit fiſcus
Paulianâ, juxta l. quod antẽ 6. §. ſimili modo 11. l. omnes
17. §. Lucius, ff. quæ in fraudem, quaſi in fraudem dona-
tio facta fuiſſet, leg. in fraudem 45. in princ. D. h. t. ex
traditis à Flores de Mena libro primo q. var. q. 9. tota.
Quare donatarius tenebitur probare ante fiſcale de-
bitum donationem præceſſiſſe, quo probato abſolutio
ſequetur, cùm præſẽtibus tantùm, & non futuris cre-
ditoribus jus revocandi priùs alienata cõpetat. d. l. ait
prætor. §. ita demum ff. quæ in fraud. l. 4. C. de privil. fiſci.
l. ſi quis 9. §. ſed in his. C. de bonis præſcript. l. poſt contrac-
tum 15. ff. de donat. docent DD. in dicto §. item ſi quis in
11 fraudẽ, de actio. & Covarr. l. 1. c. 7. n. † Nec fiſcus privile-
gium habet ut præterita bona, quæ antea habebat de-
bitor, proſequi poſſit, notat Accurſ. hîc, verb. obligare-
tur. Platea n. 1. & 5. Bart. n. 6. & 7. & Valenzuel. n. 25.
12 Sed † cùm hanc probemus lecturam, neceſſe erit
videre quibus facta fuerit donatio? Si enim filiisfami-
lias non potuerunt prædia adquiri, cùm pater eis ne-
queat donare, ſiquidem eo ipſo quod donat lex patri
iterum readquirit, l. 1. §. 1. ff. pro donato. leg. cùm de bo-
nis 11. Cod. de donat. leg. donationes quas parententes 25.
Cod. de donation. inter leg. 3. tit. 4. part. 5. cũ traditis &
Donell. lib. 9. com. c. 5. ubi Oſuvald. lit. D. & ſeqq. Ant.
Fabro de error. dec. 40. err. 5. & lib. 7. conject. cap. 11.
Fachin. & aliis ab Oſuvaldo ubi proximè relactis, Ant.
Gomez. 2. tom. var. cap. 4. num. 25. & ita neceſſaria non
fuit actio Pauliana, cùm ipſo jure contractus nullius
13 eſſet momenti. † Quam difficultatem ut diſſoluant
Accurſ. d. verb. probatus, verſ. & ſecundum. Bart. num. 2.
verſ. item ſcias. arbitrãtur prædia in noſtra ſpecie non
filiis, ſed cuidã extraneo fuiſſe donata, adversùs quem
fiſcus actionem propoſuit, quemque donatoris filij
ſpontè defendebant, vel ab eodem donatario requiſiti,
14 † quoniã prædiis per fiſcum evictis, poterat filiis do-
natoris denuntiari, ut mota controverſia liti aſſiſte-
rent, vel evictionis nomine convenire l. ſi fundo 53. §.
fin. leg. ſi ideo 55. in fin. l. Herennius 63. ff. de evictio. l. ſi
parentes 20. & ſeq. C. eod. docent. Fachin. lib. 2. contro. c.
35. Pet. Greg. lib. 25. ſyntag. cap. 32. Ant. Fab. lib. 2. con-
ject. c. 3. & decad. 6. err. 1. Covarr. lib. 3. var. cap. 17. n. 2.
Ant. Gomez. 2. tom. var. c. 2. n. 39. Gutier. de juram. con-
firm. 1. p. c. 61. Queſada diverſ. q. jur. c. 10. † Quæ doc- 15
trina etſi in ſe vera ſit, tamẽ noſtro propoſito non con-
venit, quoniã in donatione evictio locum non habet,
etſi in totũ res donatario evincatur, quia cùm dona-
tio contineat cauſam adquirendi merè lucrativam, l. 1.
ff. de donat. l. un. verſ. lucrativas, infr. de imponẽ. lucrat. §.
ſi res aliena, Inſt. de legat. & lucrativæ rei poſſeſſores ab
evictionis actione repellãtur, ne ex liberalitate ſua dã-
num quis patiatur. Paul. l. 5. ſent. tit. 12. verſ. invitus, do-
nator, & conſequenter ejus hæredes eo nomine mini-
mè tenebuntur, l. 2. C. de evictio. l. ad res donatas 62. ff.
de ædilit. edict. l. Ariſto 18. §. fin. ff. de donat. l. Julianus 131.
§. fin. d. verb. oblig. obſervant omnes in d. l. 2. Gomez dict.
c. 2. n. 35. Padilla in leg. ſi profundo. C. de tranſact. Pancor-
vin. lib. ſing. obſervat. c. 30. Caballin. de evict. § 4. ex n. 2.
& §. 5. ex n. 82. videndus Guzman. de evictio. q. 25. tot.
Neque † poteſt dici donationem promiſiſſe evi- 16
ctionem, quo caſu & ipſe & hæredes tenentur, d. l. 2.
Cod. de evict. quia non eſt neceſſaria talis ſuppletio, cùm
longè diverſa ſit ratio & mens Impp. hîc, qui non de
extranea perſona loquuntur, in quam collata fuit do-
natio, ut infrà dicemus, † Nec item admittenda eſt 17
evaſio eorum, qui dicunt donationem hîc cœpiſſe à
promiſſione & obligatione de donando, non verò à
traditione, quo in caſu cùm propter obligationem per-
ſonalem & actionem jam adquiſitam donatario in-
terſit rem non evinci, poterit evictione contingente
donatorem convenire, l. 1. C. de jure dotium, notat Ac-
curſ. in d. l. Ariſto, §. ſi. quem ſequitur Gomez. d. n. 35. &
Guzman. de evictio. d. q. 25. n. 2. & ſeq. & n. 3. † Nam 18
hæc doctrina inveteratus eſt error Interpretum, quem
convincit Pancorv. ſup. de c. 30. pag. 130. qui rectè ſen-
ſit nihil differre an à promiſſione, vel traditione inci-
piat donatio, cùm ſemper vigeat ratio d. l. ad res, ut non
debeat ſuæ liberalitatis pœnam pati donator, nec pro
ea repromittere, pro qua nihil acceperit, quæ liberalitas
non conſideratur in dotis datione, in qua evictio lo-
cum habet, d. l. 1. C. de jure dot. quia eſt cauſa oneroſa, l.
pro oneribus 20. C. de jure dot. l. un. verſ. neque enim infr.
de imponend. lucrat.
Rectiùs † ergo dices donationem in præſenti patrem 19
feciſſe filiis ſuis, non verò collatam in extraneos, filióſ-
que tum temporis fuiſſe emancipatos, qui cùm repu-
tentur extranei, l. 2. ff. ſi à parente quis fuerit manu. §.
emancipatos. Inſt. de exhered. liberor. ideò ceſſante re ad-
quiſitionis effectu valebit donatio. l. cùm res 22. C. de
donat. l. ſi quis, 9. §. 1. C. de bonis præſcript. ibi, in emancipa-
tos liberos, quam ſententiam tradit uno verbo Cujac.
hîc verb. probatus, & ratio eſt, quia donatio facta filiis
in poteſtate nullius eſſet momenti, l. cùm de bonis 11.
C. de donat. cum vulgat. docent Ant. Fab. lib. 7. conject. c.
11. Robles, Marta, Petr. Greg. Menoc. & alij multi apud
Hermoſil. in l. 3. tit. 4. p. 5. gloſſ. 1. n. 13. p. 230. & omnes
Tauriſtæ in l. 17. Taur. per quam docent jure regio ho-
die permitti donare parentibus filiis in poteſtate. Idem
Hermoſill. n. 38. qui omnes adducit † Idque exiſtimo 20
probari illis verbis, perfectam prædiorum donationem, ubi
cùm perfecta appelletur, accipienda erit apertè de filiis
emancipatis, cùm nequeat intelligi de filiis in poteſta-
te, neque etiam de extraneis, in quam rem expendo l.
cùm de bonis 11. C. de donat. ibi, Deſtinationem magis pa-
ternæ voluntatis factam, quàm perfectam donationem.
Atque ita ea verba de perfecta & valida adquiſitione
donationis erunt intelligenda non verò de perfectione
obligativa, quæ tempore noſtræ legis ex ſtipulatione
de donando inducebatur, quã vis jam nova Juſtiniani

conſti

conſtitutione *in l. ſi quis argentum* 35. §. *fi. C. de donatio. l.4. tit. 4. part.* 5. ex quacumque declaratione voluntatis donatoris reſultat donatio, ut docent Oſuvald. *ad Donell. lib.* 13. *cap.* 21. *lit. C.* Ant. Fab. *lib.* 19. *conject. cap.* 1. *& decad.* 44. *err.* 3. Tomas Sanchez. *lib.* 1. *de*
21 *matrimon. diſputat.* 6. *à num.* 2. † Et licèt hodie ſit perfecta donatio eo ipſo quòd donator dixerit ſe donare, id tamen procedit quoad obligationem, hoc eſt, quoad obligativam perfectionem, ut donatori incumbat neceſſitas traditionis; *d. l.* 35. §. *fin.* §. *alia, Inſt. de donat.* non verò quoad perfectionem acquiſitivam, ſeu dominij tranſlationem, quod ſine traditione non transfertur, *l. quoties* 15. *verſ. cùm etſi. C. de rei vend.* §. *per tradi-*
22 *tionem, Inſt. de rer. diviſ.* † Et ita rectè Accurſ. & Bart. *hic n.* 9. aiunt donationem dici perfectam quod jus & irrevocabilitatem, ſimplici conventione tamen quoad noſtram ſpeciem requiri traditionem, quia antequam res donata tradatur, donans remanet dominus, & ſic poteſt eam obligare; quare ſi medio tempore, quod conſideratur inter donationem & traditionem, donator contraxerit cum fiſco, vel alio qui ex diſpoſitione legis in bonis contrahentis habeat tacitam hypothecam, etiam ad rem donatam pertinebit, cùm ante traditionem à donatore dominium non abſceſſerit; & ſic ſi poſtea eam tradiderit, cum pignoris onere in donatarium transfert, *l. fi.* §. *Lucius ff. de donatio.* notant relati à Peregrin. *d. lib.* 6. *tit.* 6. *n.* 3. Gutier. *de juram. confirm.* 3. *p. cap.* 15. *n.* 23. *ver.* 4. Valenzuel. *hic num.* 34. Atque ita debent probare filij donatoris factam fuiſſe donationem, & traditionem præceſſiſſe fiſci contractum, ut abſolvantur à petitione, obſervant Accurſ. *hic verb. perfectam.* Bart. *num.* 6. & Platea
23 *num.* 10. Valenzuel. *ubi proximè.* † qui rectè ex eâ doctrinâ infert interpretationem *ad l.* 1. *tit.* 6. *lib.* 5 *Recop.* ubi cùm jubetur manere ſemper revocabilem factam à parente donationem utriuſque ſexus liberis in tertia parte bonorum, dum tamen non interceſſerit traditio poſſeſſionis rerum donatarum, intelligatur talem donationem ante interventum traditionis manere imperfectam adhuc, non ſolùm quoad hoc ut parens poſſit ipſam revocare ad libitum, ſed etiam quoad effectum, ut poſſit antequam tradat, obligare tales res, & jure hypothecæ ſubmittere etiam invitis, ſeu ignorantibus liberis, ex *d. l. fin.* §. *Lucius.*

24 Sed † ſtatim ſeſe offert dubium, an lex noſtra aliquid contineat ſingulare in favorem fiſci, & in eo verſari multi exiſtimarunt, ut donatarij, etſi rei fuerint, & ſic ad probationem non eſſent cogendi, *l. actor* 23. *C. de probationib. l.* 4. *C. de edendo, l. cogi* 12. *C. de petit. her.* cum adductis à Donell. *lib.* 25. *com. cap.* 1. *& in l. ſive* 16. *C. de probation.* ubi etiam Gilch. tamen in favorem fiſci obtinuit, ut ipſi teneantur probare prædiorum donationem fiſci contractum præceſſiſſe, ita Ripa *in leg. ſi debitor numer.* 7 *ff. de pignor.* Bart. & Platea *hic*, & alij relati à Barboſa *in l.* 1. 2. *p. n.* 13. *ff ſolut. mat.*
25 Covarr. *lib.* 1. *var. c.* 16. *num. ſecundo.* † Quæ tamen ſententia ex eo diſplicet quòd fiſcus jure communi utatur in caſibus, in quibus non reperitur ſpecialiter privilegiatus, ut probavimus *libro tertio. capit.* 2. *numer.* 24. & Farinac. 1. *p. fragment. verb. fiſcus, numer.* 50.
26 † Nam privilegia, utpotè odioſa, ita debent interpretari, ut minus per ea jus commune lædatur, *leg. ſi quando* 35. *C. de inoffic teſt. capit. odia* 15. *de reg. jur. lib.* 6. & ob id ab eo intellectu diſceſſit Barboſa *ſup.*
27 *num.* 18. † Neque quidquam facit pro ſuperiori ſententia quòd hîc agatur de privilegio aliquo fiſci, aliàs enim non rectè collocaretur hæc Lex ſub hoc titulo. Quoniam reſpondeo fiſcum hîc egiſſe tanquam privatum creditorem, ut probatur illic, *quod circa fraudem creditorum*, cùm dicere teneretur, *quod circa fraudem fiſci*, & quantu inter ſit ut creditorem fiſcum admitti, eruditè probavit D. Joannes Larrea *in deciſ. Granatenſi* 35 *num.* 45. *&* 46. † Nec verum eſt affirmare 28
in hoc titulo ſolùm agi de privilegio fiſci, cùm non ſolùm agatur de privilegio particulari, ſed etiam de jure communi quod ei competit, ut *in l.* 1. *& fin. infr.* juncta *l. de rebus* 13. *C de donat. ante nupt.* ubi idem ſtatuitur jure communi quod hîc Impp. decernunt, facit *leg. ante omnia* 23. *ff. de probat. leg. & quæ nondum* 15. §. *quod dicitur, ff. de pignor.* † Minus placet alia Bart. 29
& antiquorum hîc ſolutio, quam multi ex DD. Salmanticenſibus receperunt, qui ſupponunt fiſcum probaſſe fundum ad debitorem ſuum pertinuiſſe per confeſſionem donatariorum, inſuperque de die, quo prædia fuerunt obligata, docuiſſe ne aliter in cauſa ſuccumbat. Econtra autem donatarios affirmaſſe eâmetipſâ die præambulâ horâ antequam ſe obligarent, donationem præceſſiſſe (quod ſufficiens eſt ad prioritatem, *l. inter eos* 27. *l. Seia* 66. §. *virgini ff. de donatio. inter virum*, ut advertit Platea *hic n.* 4.) cùm fiſcus id negaret. In quâ controverſiâ in favorem fiſci pronunciatur, & donatariis onus probandi adiicitur, quæ explicatio apertè fictitia eſt, cùm minimè poſſit aliquâ particula hujus legis corroborari.

Quapropter † in hac difficultate receptius eſt 30
quod Bulgarus exiſtimavit *in l.* 1. *ff. ſolut. matrim. n.* 6. quem ſequitur Barboſ. *ſup. d.* 1. *part. num.* 19. Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 72. *num.* 7. *verſ. ſecundus caſus*, & totis amplectitur manibus D. Joan. de Caſtill. *lib.* 5. *controu. c.* 89. *n.* 131. fiſcum ſcilicet egiſſe contra donatarios, qui in hac ſpecie fuerunt rei, ſed eis donationis probationem incumbere ex particulari fiſci privilegio. Idque conſtat, quoniam regulariter contrarium erat dicendum *ex d. l. de rebus.* Ratio verò qua moventur Impp. ea eſt, quoniam fiſcus agit de damno vitando, hoc eſt, de debito exigendo à debitore, qui reliqua ſoluere tenebatur; filij verò agebant de lucro captando, id eſt de donatione, quibus concurrentibus procedit privilegium fiſci, ut donatariis in hoc caſu incumbat onus probationis (in quam rem expendo *l. quod autem* 6. §. *ſimili modo* 11. *ff. quæ in fraud. cred.* ibi, *cùm lucrum extorqueatur, non damnum infligatur.*) Adjiciturque reſtringendam hanc noſtram deciſionem ad terminos hujus legis ſecundum *ſuprà* traditam rationem, ita ut ſi fiſcus agat ratione alicujus delicti ad bona capeſſenda, tunc non habeat locum noſtra deciſio, utpote quia agit de lucro, ut notabimus *in l. unic. infr. de pœnis fiſc. cred.* Quod idem obtinebit, etiamſi ageret ratione proprij juris, procedentis tamen à cauſa lucrativa, veluti donatione. Ita ſentiunt Jaſon *in d. l.* 1. *ff. ſolut. matrim. num.* 37. Neguſant. *de ping.* 4. *memb.* 2. *p. num.* 118. & cum aliis Barboſ. *ſuprà*
† Hæc tamen interpretatio., etſi receptiſſima fue- 31
rit in noſtris ſcholis Salmantic. mihi nunquam placere potuit, ex eo quòd non conveniat literæ noſtræ, ubi nec de damno vitando, nec de lucro captando ſermo eſt, nec item in ea ratione fundatur. Secundò, quia, ut Pariſius *in d. l.* 1. *ſol. mat. num.* 13. conſiderat, donatarij jam agebant de prædiis ſibi quæſitis, quo caſu ſi prædia auferantur, magis dicetur damnum ſentire, quàm lucrum amittere donatarium, ut notant relati à Jaſon. *in leg. reprehendenda, num. fin. Cod. de inſtitut.* † Cui argumento non ſatisfacit Bar- 32
boſa accipiens eam doctrinam, quando lucrum aufertur ex nova cauſa, non verò quando ex eadem, & cum qua à principio jus fuit quæſitum. Nam in noſtro caſu non poteſt eſſe ex eadem cauſa, cùm donatio non intervenerit in fraudem creditorum, quomodo procedit *dict. leg.* 6. § *ſimili modo.* Tertiò, quia repugnat, quod ſæpius diximus, fiſcum uti jure communi ubi non reperitur privilegiatus: at hîc privilegiatum non eſſe, conſtat ex illis verbis *quod circa fraudem creditorum.* Quartò quod aliquando rei tenentur intentionē probare, ut *in l.* 5. *l. quingenta* 12. *l. q. toties* 18.

§. 1.

§. 1. l. in exceptionibus 19. *in princ. & §§. ſeqq. ff. de probatio, l. 1. C. eod.* cum adductis à Donell. *lib. 25. com. cap. 2.* Cujac. *in princ. Cod. illo tit.* & tamen hoc non fuit ob aliquod privilegium actorum.

33. In hac ergo difficultate, quæ per tot ſæcula interpretes fefellit, ita ego rem aperiendam exiſtimo, jure nempe communi, & non aliquo privilegio fiſci, in noſtra ſpecie filios donatarios ad probationem teneri, qua doceant rationem fiſcalem donationem præceſſiſſe. Species ita ponenda eſt. Fiſcus egit contra bona patris debitoris, & prædia illa donata proſequebatur, tanquam adhuc paterna. Filij non negabant eſſe paterna, ſed dicebant ab eo ſibi eſſe donata. Inſtat fiſcu, & allegat in fraudem ſuam talem donationem factam, atque ita eſſe reſcindendam. Filij excipiunt, dicendo donationem præceſſiſſe rationem fiſcalem; hanc allegationem à filiis eſſe pro-
34 bandam rectè conſtituunt Impp. † Ratio eſt, quia in hac ſpecie probare tenentur, eo ipſo quòd ex confeſſione filiorum conſtat ea prædia fuiſſe patris, nam ſi patris aliquando fuerunt, conſequens eſt patris quoque perpetuò fuiſſe; nam qui ſemel probatur eſſe dominus præſumitur ſemper fuiſſe, niſi contrarium probetur, *l. in finalibus* 11. *ff. fin. regun.* quia quod noſtrum eſt, perpetuò noſtrum manet, niſi facto noſtro alienaverimus, *leg. id quod* 11. *ff. de reg. jur.* Quemadmodum & qui ſemel poſſedit, adhuc poſſidere intelligitur. *leg. 3 § in admittenda, ff. de adquir. poſſ.* cum adductis à Gilchen. *num. 2. & fin.* Sichar. *num.* 5. Donell. *num. 2.* & ante eos Accurſ. & reliqui *in l. ſive*
35 *poſſidetis* 16. *C. de probat.* † Unde ſi ea prædia apud patrem manſerunt, efficitur ex ratione fiſcali & adminiſtratione ſibi eſſe obligata, & ita ex eis poſſe fiſcum ſuo debito ſatisfacere, cùm pater aliunde non habeat unde ſoluat; hoc tamen jam non poteſt evenire, cùm donatio ſit perfectè celebrata, quæ apertè præſumptionem inducit in fraudem fiſci creditoris factam, *leg. omnes* 17. *§. Lucius, ff. quæ in fraud. cred.* & ſic fundata eſt ejus intentio adversùs donatarios, arg. *leg.* 1. *Cod. de privil. fiſc. leg. 2. Cod. ne uxor pro marito* quâ admiſsâ neceſſe eſt vinci eos, niſi probent donationem
36 præceſſiſſe rationem fiſcalem. † Nam quando ex parte actoris eſt aliqua præſumptio legis, tunc illa præſumptio habetur pro fundata intentione actoris, donec reus contrarium probet, *d. l. 1. C. de privil. fiſc. & d. leg. 2. Cod. ne uxor.* Hîc autem fiſcus actor fundatus eſt ſupradicta præſumptione, ut dominus, qui fuit dominus, manere præſumatur, not. Gilchen. Sichar. & Donell. *ſuprà* laudati. Quapropter cùm in hoc caſu ea præſumptione utantur donatarij, ut dicant donationem præceſſiſſe debitum, jam certum eſt poſſeſſorem & reum in exceptione eſſe actorem, & ſic ad probationem teneri, *dict. leg. in exceptionibus* 19. *ff. de*
37 *probatione* cum aliis adductis † quam interpretationem apertè confirmat belliſſimum Impp. reſcriptum *in leg. ſive poſſidetis* 16. *Cod. de probat.* ubi filij emancipati, qui adversùs alios fratres prædia donata ſibi à parte dicebant, compelluntur in ea controverſia probare, & ſi poſſeſſores ſint, à parte ſibi donata eſſe prædia illa, quæ deciſio non aliâ ratione fundatur, ut ibi DD. animadvertunt, licèt nullus eorum noſtræ legis non meminerit, quod mihi admirationem non levem iniecit. Conducitque opinio Bart. *in l. ſi priuſquam* 15. *ff. de novi operis nunt. per text. ibi numer.* 1. qui ait, *Ille pro actore eſt habendus, & partes actoris obtinet, qui neceſſe habet probare de jure ſuo*, quem ſequuntur plures relati à Caſtillo *de Tertiis capit. 2. numer. 21. & capit. 7. numer. 9.* unde præſumptio juris, quæ pro aliquo aſſiſtit, aliquando efficit, ut etſi aliquis tanquam poſſeſſor conveniatur, actoris partes habeat, & qui contendit reus intelligatur quâ verâ ratione fundatur juſtitia, *l. 1. tit. 21. lib. 9. Rec.* ubi ſi Eccleſiaſticus à Fiſcali regio conveniatur ſuper jure tertiarum, tenetur comparere coram Judice laico, quia tunc intelligitur actor, & non reus, & ita tenebitur ſequi forum rei, ut eleganter probat Caſtillo *ſup. numero 25. & cap. 7. num. 9.* Item ex ea inſpectione procedit *l. 3. & 4. tit. 7. lib. 7. Rec.* quatenus probat in cauſa terminorum ſi populus conqueratur contra Clericum ſuâ defensâ vel prato, aut terrâ, quam vocant *valdio*, fuiſſe ſpoliatum ab eo, tunc hanc litem eſſe agitandam coram Judice ſæculari, juxta *dict. leg.* 4. Nam cùm populus & Concilium de jure fundet, & præſumptio contra Clericum ſit, Clericus obtinet partes actoris, & ad probationem compellitur, *in dict. leg.* 3. junctis quæ dico *in l. 3. infr. de apoch. num.* 31. & ſic tanquam actor ſequi debet forum rei, id eſt, Concilij, unde non eſt mirum ſi cauſa coram ſæculari ventiletur, quibus rationibus motus fui in quadam lite terminorum, ubi contra Clericum agebatur, & Judex Eccleſiaſticus volebat cauſam ad ſe trahere, ut pronontiarem eum vim facere, & ita omnes Auditores convenerunt, cum Bobadill. *lib. 2. polit. cap. 18. num. 19.* & Mieres *de majorat. 3. part. q. 11. num. 32.* eſt in contrarium eſſet Azeved. *in d. l. 3. tit. 7. lib. 7. num. 3. & 5.* Avendañ. *lib. 1. cap. 4. num. 17.* cum Mexia, quem referunt, & Cevallos *4. tom. de cognit. per viam viol. 2 part. q. 128. tota*, quod eſt menti tenendum, nam noſtri Regnicolæ de juſtitia dictarum legum Toleti nunquam egerunt, † Rurſus expendo *leg. gene-* 38
raliter 24. *§. ſed etſi* 8. *ff. de fideicomm. libert.* ubi quia præſumptio eſt teſtatorem dare voluiſſe libertatem, ſi eam petierit ab hærede ſervus, cogetur hæres, ſi eam denegat, probare contrarium, quæ præſumptio eſt teſtatorem dare voluiſſe libertatem, ex *d. l. 1. C. de privil. fiſci*, quod etiam ita notabo *in leg. 1. infr. de primipil.* Hanc interpretationem videtur ſenſiſſe Ruïnus, Socinus & Alciat. quo laudat *ſuprà* Barboſ. *n.* 18. & licèt ipſe ab eâ recedat, motus auctoritate *dict. leg. de rebus Cod. de donat. ante. nupt.* ei fundamento ſatisfaciam *infra, num.* 51.

Hinc † deſcendit dubij reſolutio, quod ſolent 39
Interpretes hîc attexere, quid ſcilicet dicendum erit, quando in ſpecie noſtra non conſtitit patrem antequam contraheret cum fiſco, donationem feciſſe, ob eam rationem quòd licèt quiſque proprium inſtrumentum exhibeat, apparere tamen non poteſt, quod eorum priùs fuerit confectum, quia eamdem diem ambo habent, in dubio tamen eſt hora, † Pro fiſco 40
faciunt, anteriùs fuiſſe confectum ejus inſtrumentum. *Primò*, lex noſtra quæ ſecundùm communem ſententiam, in concurſu fiſci & privati præſumit pro fiſco. *Secundò*, quia dos & fiſcus æquiparantur, *l. 2. Cod. de privil. fiſci* notat Barboſ. *d. 2. part. n.* 16. At dotis inſtrumentum, ſi cum privato concurrat, præferendum eſſe tradunt poſt Bart. & alios antiquos Ant. Gomez. *in leg. 50. Taur. numer. 40. verſ. unum tamen*, & Barboſ. *ubi proximè numer. 1. & 2. ex l. in ambiguis 70. ff. de jure dotium*, ergo fiſci inſtrumenti prælatio attendi debet, † Rurſus facit *lex* [illegible] *28. ff. de jure fiſci*, ubi ſi 41
fiſcus concurrat cum privato creditore hypothecario ad bona communis debitoris, præfertur in re poſteà adquiſitâ, etiamſi privatus anterior ſit, † (de cujus 42
legis interpretatione cum *leg. fin. in princ. ff. qui potior.* vide Ant. Fab. *lib. 2. con ect. cap.* 10. Forner. *lib. 2. ſelect. cap.* 24. Cujacium *lib. 10. obſer. cap.* 22.) ergo potiùs in noſtro caſu præferri debet. † Huic ſententiæ calculum 43
præbet Covar. *libro primo var. cap. 16. n.* 7. Peregrin. *de jure fiſc. lib. 6 tit 6. n. 21. & ſeq.* Menoch. *lib. 2. præſumpt. 72. num.* 12. & alij relati à Fachin *lib. 10. controverſ. c.* 53. *in princip.* Farinac. 1 *part. fragment. verb.* [illegible] *num.* 146. Barboſ. *dict. 2. part. num. 12. & 13.* Valenzuel. *hîc n.* 40. confert Molin. *lib. 2. de primogen. c.* [illegible] Matienz. *in l. 3. tit. 7. gloſ. 1. num. ſecundo.*

Pro

44 Pro inſtrumento privati firmarunt Bart. poſt Dy-
num *in leg.non puto* 10.*ff. de jure fiſc.* Alex.*in leg.*1.*n.*2.
ff.ſol.matr.& relati à Grabriele Sarayna *in addit.ad Ma-
theſilan. ſingul.*71. Barboſ.*dict.*2.*part.n.undecimo ver.ad
complementum.* Farinac.& Fachin. *ſuprà*,ille *n.*195.hic
*d.cap.*33. *alias eſt* 34.*verſ. altera eſt.* Ea ratione mori ,
quòd cùm partium jura ſunt obſcura , favendum eſt
potius reo,quàm actori. *leg.inter* 38.*ff.de re judic. leg.
Arrianus* 46. *ff. de obligat. leg. favorabiliores* 45. *ff. de
reg. jur.* At in præſenti donatarij erant rei : ergo
pro eis debet præſumi. Deinde expendunt *dict. leg.
non puto* 10. *ff. de jure fiſci* , ubi videtur ſtatui in du-
45 bio eſſe judicandum contra fiſcum , † Aliis hæ opi-
niones diſplicent , quia rectiùs judicant arbitrio Ju-
dicis eſſe relinquendum , ut voluit Menoch. *dict.*
46 *præſumpt.*72.*num.*17. † Alij nullum privilegium fiſci
agnoſcunt , neque reo , aut fiſco prærogativam præ-
ſtant,ſed aiunt idem eſſe admittẽdum quod inter duos
privatos , qui cùm mutuo ſe impediant , propter ni-
miam incertitudinem neuter prævalet , *argumento* ,
leg. ſi fuerit 10.*ff. de reb. dubiis* , *leg. duo ſunt* 39. *ff. de
teſtament. tutel.* ita poſt Salycet. docuit Barboſ. *ſup.
num.* 16. & in alio eleganti caſu Peregrin. *libro quar-
to de jure fiſc. tit.*8.*num.*12.*verſ. mihi verò.* Valenzuel.
*hic n.*21. & dicemus nos *in l. un. infr. de pœnis ſi ſcali-
bus* , & ita res procedet ut nullum inſtrumentum
præceſſiſſe intelligatur , ſed ambo admittentur pro
parte , ut ſenſit Socin. jun. quem ſequitur Fachin.
*ſup.dict.cap.*33. *in fin.* & huic ſententiæ videtur favere
47 *leg.ſi fundus* 16.*§ ſi duo.ff.de pignorib.* † Et hac ſenten-
tiâ admiſsâ ſolent ad fundamenta pro prima ſententia
adducta reſpondere. *Primum* , nempè non obſtare ,
quia lex noſtra ſecundùm veram , quam retulimus ,
interpretationem non anteponit fiſcum , niſi propter
præſumptionem jam aſſignatam , in quo nullum eſt
privilegium. Neque item *ſecundum de dict. leg. ſecun-
da , Cod. de privil. fiſc.* quia ibi æquiparatur fiſcus &
dos quoad privilegium prælationis , non verò quo-
ad præſumendum de prioritate , de quo nos agimus,
in quo fiſcus non æquiparatur doti , ex *d. l. non pu-
to* , cùm tamen dos habeat tale privilegium , *dict.
leg. in ambiguis. Tertium* , item non obeſſe quòd ex
dict.leg.ſi qui , de jure fiſci, deduximus, cùm *ibi* conſta-
ret de bonis poſteà adquiſitis poſt contractum fiſca-
lem, ita ut ſi dubium eſſet, fiſcus nullum haberet pri-
vilegium , & ſic non diceretur prævenire cauſam
48 ſuam. † Ad alterius ſententiæ rationes reſpondent
d.lege inter pares , cum ſimilibus, non minus procede-
49 re in fiſco , quàm in privato , ſi reus ille ſit.† Majo-
rem difficultatem agnoſcunt quod attinet ad *l.non pu-
to , de jure fiſc.* Nam de ejus interpretamento egerunt
relati à Menoch. *d.præſum.*72. *ex num.*1. Barboſ. *ſup.
num.*13.*&* 14. Gutier. *de juram. confir.*1. *part. cap.*16.
*n.*68.Farinac.1.*p.fragm.verbo fiſcus n.*87. & dicam ego
in l.un infr.de pœnis fiſcal.cred. præf. Sed verius dicen-
dum eſt in ea non ſcribi,in cauſis dubiis contra fiſcum
eſſe judicandum,id enim abſurdum videbatur,ſed Ju-
dicem non delinquere,ſi in cauſis dubiis contra fiſcum
judicaverit. Nam cùm olim fiſco tantum apud ma-
los Principes deferri conſueviſſet , ut non ſolùm in
cauſis dubiis , ſed ferè ſemper fiſcus vinceret , quam
ob cauſam Plinius Traianum commendat quòd fiſcus
nunquam ſuis temporibus vinceret , ſed vinceretur ,
cujus cauſa , inquit , *mala non eſt,niſi ſub bono Principe*,
quem imitatus eſt Caſſiod. *libro* 1. *epiſt.*22. dum ait,
*Quapropter ſit interdum cauſa mala fiſci, ut bonus Prin-
ceps eſſe videatur, majori quippe victoria perdimus,quàm
ſi nobis indebitè victoria ſuffragatur.*conferunt *l.fin.§ fin.
C.de caducis*, & quæ *ibi* cumulant Gothofr, Demſter.
*lib.*7.*antiquit.Roſin.cap.*36. Claud. Minoes *ad Alciat.
emblemat.*146.Petr.Gregor.*lege* 31.*ſyntagm.c.*31.*n.*13.
Valenzuel.*hic n.*30.*& ſeqq.*& videnda eſt,*l.*14.*tit.*15.
*p.*2.quo attento dixit conſules ſe non putare delictum
eſſe , quaſi malè judicaverit Judex , ſi in cauſa dubia
contra fiſcum judicaverit , non tamen inde ſequitur
contra fiſcum eſſe judicandum.

Sed nihilominus , etſi ſupradicti Auctores hanc 50
controverſiam diremerint,non tamen in noſtra ſpecie
loquuntur , id eſt , quando *fiſci* inſtrumentum con-
currit cum inſtrumento donationis filiorum , & in-
certum eſt quòd fuerit priùs confectum ; nam reſo-
lutio *ſuprà* adducta non ſatis hanc rem explicuit. Di-
cendum ergo erit pro fiſco hoc in caſu judicandum ,
quoniam fraudis eſt maxima ſuſpicio contra pa-
trem , in fraudem feciſſe donationem tam conjun-
ctæ perſonæ.*l. data* 27. *C.de donatio.l.pen.§.*1.*verſ.fa-
ciliórque ſuſpicio. D. de bon. libert.* notat. Bart. *in l. poſt
contractum, num,*3.*D.de donat.* & relati à Mario Muta
deciſ. 49. *num.* 15. Maceratẽn. *lib.* 3. *var. reſol.* 40.*ex
numer.* 1. *&* 2. quam ſuſpicionem cùm enervare non
poſſint filij , quia eodem die confectum inſtrumen-
tum demonſtrant , conſequens eſt ut tanquam in
fraudem factum cenſeatur poſterius , & meritò fiſ-
cus præferatur in re donatâ , & hoc non aliquo pri- 51
vilegio,ſed jure communi,ut dixi ſuprà *num....* † Ne-
que ſupradictæ ſententiæ quidquam adverſatur quod
Barboſ. *ſup.numer.*18. exiſtimabat ex *lege de rebus* 15.
C.de donatio. ante nup. ubi creditores non obtinent.
niſi probent rem donatam , ſibi antea fuiſſe obliga-
tam,quod in præſenti erat dicendum,niſi privilegium
fiſci interveniret. Nam reſpondendum exiſtimo ibi
egiſſe hypothecariâ creditores contra uxorem , cui
maritus donaverat rem propter nuptias , & ſic poſ-
ſidebat. Allegabat uxor ſibi ante obligationem fuiſ-
ſe donatam , & ita creditores teneri probare prio-
rem fuiſſe obligationem quia hoc caſu præſumptio
eſt contra ipſos , cùm quælibet res libera præſu-
matur , niſi contrarium probetur. *lege altius* 8. ubi
Accurſ. *verb.prohibetur. C.de ſervitut.* atque ideò ſem-
per tenebuntur ad probationem,*l.& quæ nondum* 15.*§.
quod dicitur* , *de pignorib.* Contrarium eſt in caſu , de
quo agimus , ubi non agebatur hypothecariâ , ſed
Paulianâ , ut probavimus *ſuprà nu....* in quo lapſus
eſt Bart. *in d.§.quod dicitur* , & ſic cùm præſumptio
eſſet pro fiſco, tranſtulit onus probationis in filios , ut
diximus *n.*33. Unde infertur ad interpretationem *leg.*
11.*tit.*10.*lib.*5.*Recop.*ex donatione omnium bonorum
factâ à debitore fiſci filio Clerico fraudem præſumi,&
teneri carceribus eum debere, donec probet de ſuo ju-
re:de quâ deciſione præter Matienz. & Azeved.*ibi*,vide
Leon.*deciſ.*9.*n.*14.*Valent.*cum aliis quæ cumulant re-
lati à Hermoſill.*in lege* 2.*tit.*4.*pag.*5.*gloſ.*6.*tot.*maximè
*n.*13.*& ſeqq.*ubi de probatione fraudis & ſimulationis.
& ratio redditur *in d.lege.*11.ibi,*porque el derecho preſu-
me que lo hiço cauteloſamente.*

Secundo † ex *ſuprà* jam reſolutis infero interpre- 52
tationem ad celebre Martiani reſponſum *in lege
poſt contractum* 15. *Digeſt. de donatio.* ubi ſecundùm
vulgarem lectionem donationes factæ poſt con-
tractum crimen capitale valent , (*capitale* vocat cui
pœna eſt mors , aut deportatio. *lege edicto* 13. *D. de
bonor. poſſ. lege* 2. *in princ. Digeſt. de pœnis l. licet*
103. *D. de verb. ſign.* docent Cujac. *tract.*5. *ad Afri-
can, in eadem l.edicto.*& relati ab Oſuval. *libro* 18.*com.
c.*10.*lit.E.pag.*316.) Quia fiſcus in delinquentis bonis
jus cenſetur habere. *l.qui pœna* 8.*D.de manumiſſ.l.quæ-
ſitum* 15.*D. qui & à quib. lege donationes* 31.*§.fin. D. de
donat.* ergo lex noſtra ſuperfluè expoſtulat,ut donatio
in filios ante contractum fuiſſet facta,ut ſic contra pe-
titionem fiſci ſe tueri poſſent, cùm ſemper valeret do-
natio.†Cui difficultati ut ſatisfaciamus,priùs animad 53
verto tripliciter illius litteram circumferri,ut *ibi* agno-
ſcunt Gothofred.& Giphanius Cujac.*in dicta leg.*31.*§.
fin.de donat.l.*2.*Reſp.Papin.*& Oſuval.*ad Don.l.*9.*c.*10.
tit.

tit. DD. poſt Lyclamam *lib. 5. membran. eclog. 6.* In
vulgatis Codicibus ita legitur, *Poſt contractum capita-
le crimen donationes facta valent, niſi condemnatio ſecuta
ſit.* in Florentinis, *Donationes facta non valent, niſi
condemnatio ſecuta ſit.* in Haloandri libris, *non valent
ſi condemnatio.* &c. Interpretes verò modò hanc, modò
illam lectionem amplectuntur, ut videre eſt apud An-
ton. Fab. *lib. 7. conjectur. cap. 10.* qui Haloandri lectio-
nem ſecutus, quam jam olim agnoverat Odofredus
54 hunc eſſe IC. ſenſum exiſtimat. Donationem poſt
contractum capitale crimen non tenere ſecutâ con-
demnatione, ita ut valeat ſi non ſequatur. Ratio eſt,
quia aliàs non erat opus conſtitutione Impp. Severi
& Antonini, ad inducendum, ut valeret donatio quæ
à Domino facta eſſet, cùm certum ſit etiam poſt cri-
men capitale contractum, delinquentem Dominum
manere. *dicta leg. quæſitum.* & ideò ſuccedit regula
juris, de quâ *in leg. quâ ratione 9. §. hæ quoque res. Di-
geſt. de adquirend. rerum domin. §. per traditionem, Inſtit.
de rerum diviſ.* Ut verò donationes hæ non valerent,
licèt factæ à Domino conſtitui neceſſe fuit, cùm ſub-
eſſet cauſa ſic conſtituendi, & tamen communis juris
regulæ reſiſterent, ſicut etiam neceſſaria fuit D. Pij
conſtitutio *in dicta. leg. qui pœna. Digeſt. de manumiſſ.*
ex qua & ex *dict. leg. poſt contractum*, quæ Auctorem
habent Martianum, conſtat *ibi* tractaſſe non quæ do-
nationes valeant, ſed quæ non valeant, nam omnes
55 debent valere quæ non ſunt prohibitæ. † Hujus rei
eam puter eſſe rationem, non quòd fiſcus habeat jus
pignoris taciti à die delicti, ſed quòd non ſine ſuſpi-
cione pœnæ factæ videantur poſt contractum crimen.
dicta leg. qui pœna. vel cùm futurum proſpiceret. *dict.
leg. quæſitum.* ibi, *Multo prius conſcientia delictorum,
quàm damnatione jus datæ libertatis eum amiſiſſe, lege ſi
aliquis 7. Digeſt. de mortis cauſ. donat. leg. ſi quis poſt hac
9. C. de bon. proſcript.* ibi, *ea etiam, quæ ab innoxio marito.
& verſ. ſiquidem.* ita ut in ſuſpenſo ſit validitas dona-
tionis quo uſque certum ſit ſequutam eſſe condemna-
tionem, vel ſequi ampliùs non poſſe defuncto delin-
56 quente. † Quæ tamen ſententia multis diſplicuit,
quoniam reus capitalis criminis non amittit domi-
nium, neque adminiſtrationem rerum ſuarum. *lege
aufertur 46. §. in reatu. D. de jure fiſci. leg. ex judicio-
rum 20. Digeſt. de accuſat.* atque ita poterit rectè do-
nare, & donec non revocetur, tenebit etiam in frau-
dem fiſci facta. *lege in fraudem 45. in princ. Digeſt. hoc
titulo.* Nam verum eſt quòd ſi poſt contractum cri-
men donationes factæ ſecutâ damnatione nullæ judi-
carentur in effectu, reo interdicebatur rerum ſuarum
adminiſtratio, & conſequenter commercium, cùm nul-
lus eſſet qui metu ejuſdem periculi cum eo vellet con-
trahere, *argum. leg. ait prætor 7.* alias eſt *lege etſi ſine 8.
§. quæſitum Digeſtis de minorib.* quam ob cauſam proce-
dit *leg. reo 41. ff. de ſolutionibus.*
57 Quare † verius dicendum exiſtimo pœnam confi-
ſcationis bonorum aliquando imponi ipſo jure, ita ut
in fiſcum bona transferantur ſtatim ac quis deliquit,
etſi ſententia non ſequatur, ut *in leg. commiſſa 14. D.
de publican. leg. Imperator 43. D. h. t. auth. inceſtas. C.
de inceſtis nupt. leg. fin. D. ad l. Jul. majeſt.* cum adductis
in l. fin. infr. in quibus fiſco datur rei vindicatio, quæ
non niſi Domino competit. *leg. in rem. 25. D. de rei
58 vind. cum vulg.* † Sic hæreticus ipſo jure amittit do-
minium, & in fiſcum tranſit. *cap. cùm ſecundùm, de
hæreticis libro 6.* cui adde Caballum *var. caſ. 195. leg. 4.
tit. 2. p. 7.* docent Bart. *in dicta l. poſt contractum, n. 12.*
Grego. *in d. leg. part. verb. non debe.* Covar. *in 4. 2. part.
cap. 6. §. 8. num. 8. & 9.* Gom. *3. tom. var. cap. 2. num. 3.*
Peregrin. *de jure fiſc. lib. 5. tit. 1. numer. 16.* Barboſ. *in
leg. divortio, §. ſi vir, num. 44. & ſeqq.* Maſtrill. *de indult.
cap. 12. num. 13.* Caſtillo *libro 6. contr. cap. 137. n. 31.*
Barboſa *ad ll. Portug. lib. 5. tit. 6 §. 10. num. 4.* & Her-
moſill. *in leg. 2. tit. 4. part. 5. gloſſ. 1. & 2. ex numer. 2.
& gloſ. 6. tota.* Surd. *deciſ. 116.* Gutierr. *lib. 2. can. q. 5.
tot*, & maximè *n. 14.* & alij, quos congerit Sanchez
libro 2. Moral. cap. 21. numer. 2. ver. tandem. † Eo- 59
dem modo Sodomita *in leg. 1. tit. 21. lib. 8. Recop.* jun-
ctis relatis à Farinac *quæſt. 148. num. 14.* & nobis di-
ctis *in leg. unic. infr. pœn. fiſcal.* † Alij etiam Auctores 60
addunt crimen majeſtatis, nam tales rei bonorum ad-
miniſtrationem amiſerunt à die criminis, ita ut aliena-
re nullo modo poſſint, ſed ad fiſcum res devolvitur.
dicta lege 4. part. ita Decian. *lib. 7. crim. cap. 4. num. 38.*
Farinac. *4. part. quæſt. 116. n. 13.* Boſſius *in praxi crim.
de crimine læſæ majeſt. n. 63.* Bæer. *deciſ. 1277. num. 18.*
Menoch. *conſ. 99. n. 160. & ſeq.* Burſat. *conſ. 7. n. 30. &
31. & conſ. 4. n. 3.* Surd. *deciſ. 247. num. 1.* † Quod in- 61
telligendum eſſe rectè aſſerunt, ut ſecundùm quid
perdatur dominium à delinquente ſub conditione,
nempe ſi feratur ſententia, & ſic ſecundùm quid domi-
nium fiſcus adquirit, cùm ſæpè Dominus dicatur qui
habet jus ad rem. *leg. rem 52. ff. de adquir. rer. dom. leg.
is qui actionem 15. ff. de reg. jur.* notat Molin. *de juſt.
& jur. tom. 1. tract. diſp. 91. verſ. dubium verò eſt.* † Et ita 62
in dicta leg. Imperator, in fiſcum dominium tranſire di-
citur, ut competat rei vindicatio, ſecutâ nempe con-
demnatione, tunc enim ad eas recuperandas compe-
rit, non antea. *leg. ex facto 43. §. Julius, de vulgari*, cum
traditis à me *libro 3. obſer. cap. 2. ex num. 85.* & Cujac.
in dicta leg. Imperator. Quo modo procedit *dicta leg.
fin. ff. ad leg. Jul. majeſt. & dicta cap. cùm ſecundum*, con-
ferunt tradita à Giurb. *conſ. 65. n. 51. & ſeq.* & quæ di-
co *in leg. judices, infr. de dignitat.* & ita neceſſe non erit
ut ſententia ſit condemnatoria, ſed declaratoria deli-
cti. *dicta c. cùm ſecundùm.* & de hac re pleniùs erunt
conſulendi Farinac. *dicta quæſt. 116. n. 17. & quæſt. 164.*
Peregrin. *de jure fiſ. lib. 4. tit. 5. num. 8.* Sanchez, & Gu-
tier. *ſup. num. 14. & ſeq.* Surd. *de alim. tit. quæſt. 32.* Man-
tic. *de tacit. & amb. lib. 13. tit. 39. tot.* Cevallos *q. 687.*
& alij jam relati à Hermoſil. *dicta gloſ. 1. ex num. 2. &
gloſ. 6. tot. ſuprà*, & à nobis *in l. fin. infr. h. t.* Caſtil.
tom. 6. controv. cap. 137. num. 31. † Hinc eſt quòd 63
ſi ipſo jure donationes factæ annullarentur, non erat
neceſſaria conſtitutio Impp. Severi & Antonini in
crimine majeſtatis, ut docemur *in l. fin. C. ad leg. Jul.
majeſt.* & in crimine repetundarum *in lege ex judicio-
rum 20. ff. de accuſat.* in quibus apertè loquitur *dicta l.
poſt contractum.* nam *ibi* fit mentio conſtitutionis Impp.
Severi & Antonini, quâ introductum erat, ut in his
criminibus læſæ majeſtatis & repetundarum, ſecuta
condemnatione à tempore delicti, donationes factæ
non valeant, quia etſi dominium rerum ſuarum reus
adhuc retineat, ſecuta tamen condemnatione retrofin-
gitur dominium non fuiſſe à tempore delicti, & quo-
dammodo amiſiſſe dominium ex tunc ille videtur, *di-
cta l. fin. C. ad legem Jul. majeſt. dicta l. donationes 31. §. fin.
de donat. dict. l. ex judiciorum.* ita ſentire videtur Bart.
in d. l. commiſſa, & in dicta l. poſt contractum, ubi etiam
Caſtrenſ. Peregr. *de jure fiſc. d. lib. 5. tit. 1. n. 167.* Cujac.
d. lib. 12. Reſp. Pap. in dicta leg. 31. §. fin. In aliis verò
criminibus donationes factæ à delinquente valent
cum effectu, niſi fraus à fiſco probetur, quia tunc revo-
cabuntur. *§. item ſi quis in fraudem. Inſt. de action.* Ma-
ceraten. *dict. lib. 3. var. reſol. 40. numer. 2.* Giurb. *dict.
con. 54. n. 10.* & Caſtillo *ſuprà, & tom. 5. cap. 112. n. 43.*
ubi de ea quæſtione an reus criminis ante ſententiam
condemnatoriam poſſit repudiare legatum? & in
aliis ſimilibus quæſtionibus, Gutier. *lib. 2. canonic. quæ-
ſtione 5. num. 63.* Surd. *de alim. tit. 1. quæſt. 32. à num. 6.
& ſequent.* Dom. Præſes Valenzuel. *tom. 2. conſil. cen-
teſimo vigeſimo octavo numer. trigeſimo ſecundo* niſi li-
bertas eſſet quæ in fraudem fiſci non valet ipſo jure.
dicta lege qui pœna. quoniam ſi ſemel competeret,
non poſſet reſcindi. *lege juſti. 9. D. de manumiſſ. vind.*

64 His addi poteſt alia non diſſimilis inſpectio, an ſi donatio fiat à patre de omnibus bonis & futuris, reſervatâ ſibi facultate de certâ quantitate diſponendi, ſi fiſcus contra eum agat commiſſo delicto, in illa quantitate preferendus ſit donatario, vel an ipſi accreſcat excluſo fiſco? Hanc quæſtionem pro una & alterâ parte tractavit Marius Muta *deciſ.* 49. qui contra fiſcum deciſum fuiſſe teſtatur, cui etiam ego aſſentior, quoniam donans omnia ſua bona conferens in donatarium, nulla bona verè & realiter ſibi retinuit, ſed tantùm jus diſponendi: facultas autem & illa reſervatio non præſtat dominium, neque retinet, imò omne illud quantum ad partem reſervatam jam eſt tranſlatum, licèt ſub conditione, *ſi non diſpoſuero.* quæ ſi non fuerit adimpleta, neque diſponat, donatarij jam à tempore donationis effecta videtur, *argum. leg ſi tibi homo* 86. *§ cùm ſervus D. de legat.* 1. ibi, *ſi non repulerit ex die adita hæreditatis, ejus fuiſſe intelligitur.* facit etiam optimè *l. quadam* 16. *D. de reb. dubiis l.* 1 *§ utrùm D. ſi quid in fraud patr.* ubi dicitur quòd ſi res eſt dubia, cui competat dominium, ſcilicet ex poſt facto retroducitur, & apparet quid actum ſit, veluti ſi res ſit legata, & deliberante legatario hæres alij tradiderit, ſi voluerit legatarius legatum habere, traditio nulla eſt; ſi verò repudiat, valet, ita eodem modo ſi donans diſponit de re reſervatâ; nunquam donatarij fuiſſe videtur; ſi verò non diſpouit, ejus ſemper fuiſſe intelligitur, ita ut fiſcus nunquam talem rem poſſit præoccupare: neque item confiſcare diſponendi facultatem, quæ eſt perſonaliſſima, & pœna non amittitur. *leg. cùm pater* 77. *§. hæreditatem, de legat.* 2. *leg. ex facto* 17. *§. ſi quis rogatus el.* 2. *ff. ad Trebell.* Facit quoque pro hæc parte eorum opinio, qui dicunt quod ſi aliquis habeat facultatem diſponendi de certa parte ſummæ. Majoris, *ſi ſine liberis moriatur,* ſi non diſponat ad honoratum tantum pertineat, non ad venientes. Ab inteſtato, contraria ſententia ex his fundamentis rejecta, ut videre eſt apud fuſar. *de ſubſtitut. quæſt.* 550. *num.* 5. Theſaur. *deciſ.* 97. Peregrin. *de fidei comm. art.* 40. *num.* 9. etſi contrarium teneat franch. *deciſ.* 45. & 600. ubi Amendola & Riccius in additt. alios pro ea parte allegant & Fuſar. *ut ſupra num.* 1. Nam ut ego præter omnes adverto, hoc in caſu ita gravato relicta eſt illa portio ſub ex conditione, ſi de ex diſponat, ſicut dicitur de filio familias circa peculium caſtrenſe; in quo etiam pater habet proprietatem, licet ſuſpenſam, niſi filius diſpoſuerit, quo non diſponente jus patris reviviſcit ut notant plures relati à Mandez de Caſtro *in l. cum oportet, C. de bon. quæ lib. part.* 3. *n.* 146. Balduin. *in §.* 1. *Inſtitut. per quas perſonas.* ubi etiam Cujac. lib. 11. quæſt. Paul. in l. filius famil. 18. D. ad l. falc. Hæc addere libuit fundamentis Mutæ, qui ea omiſerit; cætera apud ipſum relinquo.

LEX II.

Imp. GORDIANUS A. *Serenio.*

Inſtar rei judicatæ obtinere minimè poteſt computatio à tabulariis facta, niſi ſententia Procuratoris fuerit comprobata.

SUMMARIUM.

1. *Quare hæc lex apponatur ſub hoc titulo?* & num. 9.
2. *Tabulariorum munus quod?*
3. *De Officio Procuratoris Cæſaris.*
4. *Quo tempore fuerit inſtitutum hoc officium, & auctum?*
5. *Procuratores Cæſaris aliquando vicem Præſidis agebant.*
6. *Quomodo intelligendum ſit Præſidum loco fungi Procuratores contra Cuiac. & Lipſ.* & num. 7.
8. *Procuratores Rationales & Catholici dicti.*
10. *Hypotheſis noſtra legis proponitur, confirmatur juribus & DD.*
11. *Ratio ejus.*
12. *Tabularij, ſeu calculatores admittuntur ut teſtes* & n. 14. 25. 34. & ſeqq. *& de eorum fide multa* num. ſeqq. *& an ſit exequenda declaratio peritorum?* num. 15.
13. *Quando incidit actus de quo Judex non eſt inſtructus, periti adhibentur.*
16. *Quando movetur lis ſuper aliqua re, in qua neceſſarij ſunt periti, quot adhibeantur?*
17 *In ore duorum, vel trium teſtimonium debet eſſe.*
18. *Agitur de intellectu l.* 3. C. fin. reg. cap. quia indicante, de præſcript. & l. Theopompus de dot. præleg. *&* n. 19. & 22.
20. *Quando non adeſt copia peritorum an arte, unus an ſufficiat refertur, & reprobatur,* & n. 21.
23. L. fin. infr. de ponderator. *explicatur.* & auth. de non alien. §. quod autem, *&* n. 24
29. *Explicatur* c. qui indicante, de præſcrip.
30. *Quare admiſſa fuerit in præſenti ſententia Procuratoris Cæſ. in quo dubio variæ difficultates proponuntur circa auctoritatem & poteſtatem calculatorum,* & n. 31. & ſeqq.
38. *Explicatur* l. à divo Pio, de re jud & l. 2. C. de uſur. & fruct. *& qui ſint Judices dati & arbitri,* & n. 39. & 40. *ubi* de l. 1. C. de pedan. judicibus.
41. *Refertur caſus in quo calculatores habent aliqualem juriſdictionem,* & n. 42.
43. *De computatione erronea ad interpretationem* l. calculi D. de adminiſtr. rer. ad civit. pertin. l. 1. § . D. quæ ſententiæ. & n. 44. & 48. *& de errore rationum ſententia confirmatur,* n. 45. 46. & 47.
49. *Quando præſumatur error interveniſſe, ut annulletur actus?*
50 *Tranſactio an retractetur prætextu erroris calculi?* & n. 51. 52.
53. *An retractetur calculatio ob modicum errorem,* & num. 54. *ubi de* l. quamvis 31. de cond. & dem. *&* n. 55. & ſeq.
57. *An emphyteuta qui minus ſoluit per errorem, cadat à jure ſuo?*
58. *Expenditur* l. 1. tit. 15. lib. 5. Recop *& an loquatur in cenſu irredimibili?*
59. *Intra quod tempus retractari poſſit error calculi? ubi de interpr.* l. calculi. D. de admin. rer. ad civit. l. in omnibus. de diverſ. & temp. & n. 60. 61. & ſeqq.
67. *Rejicitur Cujacij emendatio ad* d. l. calculi.
68. *De interpretatione* l. Præſes 12. C de tranſact.
69. *De praxi computationum, remiſſivè.*

ANTEQUAM hujus loci aggrediamur tractationem, tanquam neceſſaria duo erunt aperienda. *Primum*, qui ſint hujuſmodi tabularij? *Secundum*, quis Procurator qui ſententiâ ſuâ poteſt calculationem confirmare? ita enim ſciemus quâ ratione hæc lex ſub titulo hoc ſit appoſita, quæ magis ad privatorum, quàm ad fiſci cauſas videtur pertinere, ut agnovit hîc Accurſ. *gloſ. fin. in fin.* Bart. *n.* 9. Rebuff. *n.* 3. † Tabulariorum ergo officium erat calculare rerum fiſcalium & privatorum rationes, ad eorum enim examen pertinebat eaſdem conficere, examinare cum debitoribus fiſcalibus, & eas in publicum ærarium inferre. Horum miniſterio breves debitorum conficiebantur, qui ducenariis ſolebant præſtari, de quibus dicemus *in l.* 1. *infr. de exact. trib.* inde nomen ſortiti quòd cenſuales tabulas retinerent, & conficerent ipſa inſtrumenta tributorum & cenſuum exſoluendorum, originalia nempe, & fidem facientia *d. l. miſſi* 6. *de exact. tribut. leg.* 2. *infr. de convenien. fiſ. deb. l. duos* 13. *infr. de ſuſceptor. l.* 1. *infr. de immun. nemini conced. l.* 4. *infr. de Numerar. l.* 1. *infr. de conſ. l.* 1. *infr. de apochis. l. fin. D ſi menſor. falſum mod.* notant Valenzuel. *hîc, ex n.* 1. *&* 4. Briſſon. Schard. & reliqui *verbo Tabularius.* Cujac. *in d. l. duos.* Panciról. *in not. Imp. Orient. c.* 7. P. Gregor. *lib.* 18. *ſyntag c.* 8. *n.* 3. Joan. Savaro *ad Sidon. lib.* 5. *epiſt.* 7. *verbo ſalaria tabularijs.* Bulenger. *lib.* 4. *de Imper. Rom. c.* 7. Juret. *ad Symmach. lib.* 9. *epiſt.* 10. *verb. liberum eſt* Gothofred. *in d. leg. miſſi.* hodie apud nos dicuntur *Contadores.*

Fit ſecundo loco mentio Procuratoris. Hic fuit Procurator Cæſaris, qui inter fiſcum & privatos jus dicebat, & rationes omnium reddituum & vectigalium quæ ad Cæſarem ſpectarent, procurare diligenter cum facultate definiendi, tributa & omnes redditus colligere, aliaque quæ ad fiſcum & patrimonium Principis pertinebant, diſponere, ad ejus curam ſpectabat. *leg. Procurator.* 7. *C. de edendo. leg.* 1. *&* 2. *cum alijs C. ubi cauſæ fiſcal. leg.* 1. *&* 3. *infr. de fide & jure*

haſtæ

haſt.l.1.C.de juriſd. tom. jud. Dio *lib.* 53. Pomponens
Lætus *de Maſtig. Rom. cap.* 25. † Hic ejus officium
4 *Auguſti* temporibus inſtitutam fuiſſe ex Strabone di-
cimus *libro fin.*& cùm nullam juriſdictionem ſub Clau-
dio magnopere ejus crevit auctoritas, à quo judicandi
poteſtatem videtur accepiſſe, ut demonſtrat Sueton.
in Claud. cap. 12. nam ut rata eſſent quæ Procurato-
res ſui in judicando ſtatuerent, precariò exigit: idque
etiam confirmat Tacitus *lib.* 12. *ann.* dum ait, *Eodem
anno ſæpius audita vox Principis parem vim rerum haben-
dam à Procuratoribus ſuis judicatarum, ac ſi ipſe ſtatuiſſet.*
& ita neſcio quomodo excuſari poſſit incuria Spar-
tiam, qui ſub Severo ait procurationem rei privatæ
primùm inſtitutam, quod etiam notavit Salmaſius
5 *ibidem.* † Supradicta de his Procuratoribus intellige
qui tantùm patrimonium Principis procurabant: nam
alij vice Præſidum fungebantur. *l. qui mittuntur* 35.§.
item 2.D.ex quibus cauſ.major. l. 1. *C. de pedan.judicib.
l.* 3.*C.ubi cauſæ fiſcal.l.*4.*C.ad l.Fabiam leg.*1.*C. de pœnis.*
ob idque cùm juriſdictionem haberent tanquam Præ-
ſides de capite ſententiam ſolebant dicere. & ita Pon-
tius Pilatus cùm eſſet Judææ Procurator, ut conſtat
D. Lucæ *cap.* 3. *in princ.* ſententiam tulit de capite
noſtri capitis Jeſu Servatoris: ita docet Cujac. *in l.* 5.
in fin. D. de jure fiſci & Juſt. Lipſ. *ad Tacit. lib.* 11.
annal. pag. mihi. 307. *& ſeq.* cujus ſcripta, eo non
relato (ut ſolent exſcribere Auctores) tranſcripſit
6 Bulenger. *lib.* 3. *de Imp. Rom. cap.* 19. † Sed hi non
ſatis rem hanc explicarunt, dum non ſeparant hujuſ-
modi Procuratores ab iis, qui in fiſci cauſis verſaban-
tur, quibus tempore Tiberij, qui fuit ante Claudium,
nulla erat juriſdictio, ut probavimus, & ſic Pilatus
qui ſub Tiberio ſententiam illam nefandam tulit, non
poterat, ſi tantùm erat Procurator Cæſaris, cognitio-
nem habere, imò Præſidem fuiſſe tempore quo Do-
minus Jeſus noſter paſſus eſt, conſtat ex ſacro ſancto
Evangelio Matthæi *cap.* 27. ubi Pilatum Præſidem
vocat. Unde neſcio quo malo caninæ hæreſis genio
Gaſpar. Barthius *lib.* 7. *adverſar. cap.* 2. ait Chriſtia-
nos Chronologos incurioſitate quapiam Præſidem
Pilatum appellare, qui cùm neſciret quæ *ſuprà* dixi-
7 mus, ex ſuo cerebro multa *ibi* adducit. † Quare dices
Procuratores qui vice Præſidum erant, non res fiſca-
les, ſed Provincias regere conſueviſſe, differreque ſolùm
à Præſidibus, vel Proconſulibus nomine tantùm, vel
honorifico illo titulo, *leg. ex conſenſu* 23. §. *D. de
appellat.* junctis quæ *ibi* tradit Cujac. *lib.* 19. *Reſp.
Pap.& lib.*19. *obſ.*13. & Robert. *lib.* 1. *animad.cap.*21.
8 Guterr. *lib.* 3. *de offic. dom. Auguſt. capite* 34. † Pro-
curatores verò Cæſaris (de quibus noſter eſt ſermo)
regulariter, ut ita dicam, res fiſcales tantùm procu-
rabant, qui etiam Rationales ſunt dicti, & Catholici.
tit. de officio Procurat. Cæſar. vel Rationalis l. 3. *infr. tit.
proximo l.ad fiſcum* 5. *C. ubi cauſæ fiſcal. leg. patris* 18.
C. Theod. de appell. ibi, *Si à Rationali, vel alio, qui
curam fiſcalis commodi gerit, fiſcale debitum poſtulante,*
cui conjunge *l. quoniam* 14.*juncta epigraphe, & leg.fin.
C. Th. eod.* Capitolin. in Gordianis. *Cum quidam Ra-
tionalis acriùs ſæviret, & ſibi ultra procurationem omnia
vindicans.* de his erunt accipienda plurima juris loca,
præcipuè *l.non licet* 46. *D. de contrah.empt.leg.ne quid-
quam 9. in princ.ff. de offi. Proconſ.* ut dicam *in l.*1. *inf.
de jure haſt. fiſc.& in l.*3. *de bon vac.* & erunt conſulen-
di Cuja. *in d.l.*5. *de jure fiſci.* P.Gregor. *lib.* 49. *ſyntag.
c.*7. *tot.* Duaren. Vveſemb. & Ant. Fab. *in tit. de offi.
Procur.Cæſ.* Pollerus *lib.*5.*hiſt. fori Rom.cap.*17.Briſſon.
lib. 3. *antiq. cap.* 18. Levin. Torrent. *ad Sueton. ſupr.*
Oſuval. *ad Donell. lib.* 17. *com. cap.* 7.*lit.BB.& cap.*9.
*lit.P. & cap.*10. *lit. A.* Dorleans *ad Tacit. lib.* 4.*annal.
pag.* 454. Juſt. Lypſius *ſupr.* Pancirol. *ad Not. Imp.
Orient.cap.*74. *in medio.* Buleng. *d. lib* 3. *c.* 19. *& ſeq.*
Guterrius *de officiis domus Auguſt. lib.* 3 *c.* 33. *&* 34.

Farinac.1. *tom.frag.n.verb.fiſcus n.*180. † Ex quibus 9
jam conſtat computationem, de qua in præſenti, inter
fiſcum & privatos interveniſſe, nam ſi de re fiſcali non
ageretur, Procurator cognoſcere nequiret. *leg.* 2. *C. ſi
adversùs fiſc.l.pen.C.ſi mancipia fuer.alie. verſ.quo igitur
l.*1.*C.de juriſdict.om.jud.* juncto Accurſ.*ibi verb.perſonas*
& hæc circa litteram & collocationem hujus legis
ſufficiant: nunc autem ad deciſionem aperiendam ac-
cedamus.

Proponit Gordianus utilem in materia computa- 10
tionum regulam, ut computatio à tabulariis facta ſen-
tentiæ vim non habeat, niſi Judicis ſententia confir-
metur; idem ſtatuitur *in l.*1. *infr. de apoch. publ.* facit
l.in omnibus 13.§.*Republicæ.de diverſ. & temp. præſcript.
l. calculi* 9. *D.de adminiſtr. rer.ad civit.pert. lege un. C.
de errore calculi.* ubi dicitur computationem non ap-
probatam poſſe intra certa tempora retractari, quod
non procederet ſi ſententia Judicis fuiſſet confirmata,
quoniam res judicata inſtaurare non ſinit quæ jam
finita ſunt. *l.*4. *& ſeq. C. de re judicat.leg.*12.*tit.*6. *l.*3.
*l.*24.*tit.*21. *l.* 4. *Recop.* explicant hanc materiam præ-
ter DD. hîc Azeved. *in d. leg.*24. Aviles *in c.*30. *Prat.
verb. faga pagar. num.*5. Avendañ. *de exequen.mand.*2.
*part. c.*10. *n.* 17. alios referens Parlador. *l.* 2. *quotid.
c.fin.* 1. *parte* §.6. *toto.* Gut. *l.*1. *pract. quæſt.* 37. Eſco-
bar. *de Ratiociniis cap.* 31. *toto.* † Ratio non eſt in 11
difficili, quia cùm hi tabularij juriſdictionem ali-
quam non habeant, neque ipſi poſſint debitores com-
pellere ad debitum ſolvendum, ſed deferre eos Pro-
curatori Cæſaris, ut compellantur ſoluere, non eſt
mirum ſi eorum computatio rei judicatæ inſtar non
obtineat, niſi ab eo, qui juriſdictionem habeat, fuerit
quod actum eſt confirmatum. † Non enim hujuſmo- 12
di calculatores admittuntur tanquam Judices, ſed tan-
quam teſtes, imò plerumque erant ſervi, *leg.*3. *infr. de
tabular.* dixi *in l.univerſos, infr. de decurio.* † & ubi ali- 13
quis actus in judicio incidit, in quo Judex inſtructus
non eſt, tunc ad peritos in illo recurrendum eſt, ut ſic
teſtimonia circa illum proferat, & huic probationi
poſtea accedit Judicis ſententia, quemadmodum pre-
tium rei probatur per æſtimatores electos in ſpecie.
*l.*2.*C.de reſcin.* ut cum multis docet Hermoſilla *in l.*56.
tit. 5.*p.*5. *gl.*6. *n.*23. † Idque confirmatur, quia tales 14
periti adhibiti in tali actu duo ſaltem debent interve-
nire & jurare, *l. ſemel* 6.*infr.de re milit.l. jurisjurandi* 9.
C.de teſtib.l.hac edictali 6.§.*his illud.verſ. mobilium verò
C.de ſecund.nupt.l.*50.*& ſeq.tit.*5.*lib.*2.*Rec.* docent Bart.
*in l.*1.*in princ. D. de ventr.inſp.*Alex.*in l.*1.§.*fin.de verb.
obl.* relati à Menoch.*de arbitr.caſ.*114.*n.*27.Maſcard.*de
probat.concl.*1164.*n.*29.*& ſeq.*Mynſing. *cent.*6.*obſer.*34.
Riccius *collect.*1144 Hermoſilla *ſup.ex d.n.*23.*cum ſeq.*
Donell.*n.*19. & Gilchen. *n.*20.*in d.l.jurisjurandi.* Gar-
cia *de expenſ.c.*24.*num.*10.Bobadill.*lib.*5. *polit.c.*8.*n.*9.
Cevall.*q.*1.*n.*24.Thom.Sanch.*de matrim.lib.*7.*diſp.*113.
*num.*17. Burſat. *conſ.*105.*num.*9. *lib.*1. Hector Felicius
*allegat.*19.*num.*33.*p.*1.† Et de fide adhibenda peritus 15
in arte, Sanch. *ſup.diſp.*112.*à n.*1.Surd.*lib.*1.*conſ.*126.
*n.*16. Lara *de vita hom.c.*27. *à n.*29.Gomez 2.*tom.var.
c.*9. *in fin.*Pacian.*de probat.cap.*47.*n.*14.Giurb.1.*p. elu-
cubrat.cap.*9. *gloſſ.*2. Maſcard. *de probat.concluſ.* 1274.
Pinell.*in l.*2.*p.*3.*cap.fin.n.*5. *C. de reſcind.*Padilla *in l.*3.
*n.*23.*C. de juris & fact.ign.* Gratian.*reg.*349.alter Gra-
tian. *diſcept.forenſ.tom.*2.*cap.*235. *num.*29.*& cap.*572.
numero 48. Riccius *collect.* 1144. Farinac. *quæſt.* 127.
Hermoſill. *ubi ſupr.* & an declaratio peritorum ſit
exequenda non obſtante appellatione? Cevall. 5.
tom. com. 2. *part. quæſt* 161. *tot.* † Hinc eſt quòd 16
ſi lis moveatur ſuper finibus, plures agrimenſores
adhibentur. *leg. ſi irruptione* 8. §. *ad officium. D. finium
reg.* & obſtetrices ut deponant an mulier ſit prægnans,
necne, an virgo, an corrupta. *l.* 1. *in princ. D. de
ventre inſp. capite propoſuiſti, de probat. capite fraterni-*

ratis 6. *de frigid. & malef.* juncto Sanchez *ſup. n.* 16.
& diſp. 109. *num.* 8. item de valetudine alicujus in-
firmi duo Medici deponunt. *cap. ſignificaſti* 18. *de ho-
micid. d. leg. ſemel. infr. de re mil.* & de impotentia coëun-
di licèt fallax ſit plerumque Medicorum judicium,
cap. nec aliqua 27. *q.* 1. Sanch. *d. lib.* 7. *diſp.* 107. *num.* 7.
Lara *de vita hom. cap.* 7. *n.* 30. Robert. 4. *rer. judic. c.* 8.
Farinac. *de falſit. q.* 150. *n.* 168. de comparatione littera-
rum, *leg. comparationes* 19. *§. omnes juncta gloſ. verb. ab his,
C. de fide inſtrum.* & generaliter quoties in controverſia
emerſerit dubium quòd in ſcientia, vel peritia artifi-
cûm conſiſtat, ad peritos in illa arte recurrendum eſt,
ut teſtimonio eorum ſtetur. Ita not. Lucas & Platea
in d. l. ſemel. Panormit. Imol. & reliqui *in d. cap. propo-
ſuiſti.* Greg. *in l.* 7. *tit.* 8. *part.* 5. *gloſſ.* 4. Azeved. *in leg.* 4.
numer. 40. *tit.* 14. *lib.* 8. *Rec.* Gothofred. *in leg.* 3. *§. fin. lit.
F. D. de ſuis & legit.* Gratian. *d.* 2. *tom. cap.* 235 *num.* 28.
17 *& ſeqq.* † Ratio eſt, quia omne teſtimonium in ore
duorum, vel trium debet ſtare, ita ut ſi quis grandi
præfulgeat dignitate, ei ſoli non credatur. *cap. cum eſſes,
de teſtam. leg. ubi numerus, D. de teſtibus cap. licet univerſis,
eod. tit. d. l. juriſjurandi.* cum latè adductis à Farinac. *de
teſtibus q.* 63. *cap* 5. Donell. *lib.* 25. *comm. c.* 24. *& cap.* 10.
& in d. leg. juriſjurandi, & *ibi.* Gilchen plures referens
num. 51. Quod & hîc animadvertitur, dum tabularij
duo adhibiti fuerunt ad computationem faciendam, ex
quo jam conſtat tanquam teſtes, non tanquam Judices
admitti, & ideò neceſſariam fuiſſe in noſtro caſu ſen-
tentiam Judicis, quâ confirmet quod à tabulariis ge-
ſtum fuerit.

18 In contrariam verò nos ire ſententiam videtur ſua-
dere *l.* 3. *C. finium regund. & c. quia indicante* 9. *de præ-
ſcript.* ubi ſi contentio ſuper limitibus oriatur, agrimen-
ſoris diffinitione terminari debere, docent Pontifex &
Imperator, atque ita tanquam Judex adhibetur peritus
in arte: nam tanquam teſtis unus non ſufficeret. Qua
etiam difficultate involuitur *leg. Theopompus* 14. *D. de
dote præleg.* ubi ex unius teſtis Polliani teſtimonio quan-
19 titas dotis præſtatur. † Quàm difficultatem ut tollant
Panormit. *n.* 6. Decius *n.* 18. Felin. *n.* 7. Mynſing. *n.* 16.
& alij *in d. cap. propoſuiſti*, & relati à Jaſon. *in l.* 1. *§ fin.
n.* 7. *D. de verb. oblig.* ubi etiam Bart. *n.* 5. Roman. *num.* 8.
idem Bart. *in d. l.* 1. *de ventr. inſp. n.* 4. exiſtimant illa jura
ſingulare jus continere, quod obſervatur in cauſis quæ
ſolent judicio peritorum tractari, in eo nempe loco aut
civitate, ubi unicus tantùm reperitur in arte peritus,
quo in caſu ne inopia probationis veritas pereat, unum
20 advocare ſufficiet. † Idque comprobatur, quia duo
periti tunc ſunt advocandi, quando commodè haberi
poſſunt, alioquin unum ſufficeret, ex doctrina multo-
rum conſtat, quos refert Menoch. *d. caſ.* 114. *n.* 27. *& de
adipiſcen. rem.* 5. *n.* 162. Joſeph. Ludovic. *deciſ. Peruſian.*
7. *n.* 9. Cevall. *ſup.* Sanch. *d. diſp.* 113. *num.* 17. & probatur
*in d. leg. Theopompus, & in Auth. de non alienand. §. quod
autem, ſeu Novell.* 7. *cap.* 3. *verſ. quod autem.* ibi, *aut etiam
unum, ſi unum ſolum civitas habeat. & in l. fin. infr. de
ponderatoribus*, ubi quoties de qualitate ſolidorum au-
reorum concertatio exoritur, ſtandum eſt dicto periti,
qui qualitatem & veram auri æſtimationem pate-
faciat.

21 Hæc tamen interpretatio vera non videtur, quo-
niam unus peritus non ſufficit, quando controverſia
aliqua ex peritorum judicio, aut depoſitione termi-
nanda eſt, ut diximus *num.* 10. *& ſeq.* Præterquam
quòd in dictis juribus nullum eſt verbum ex quo ſu-
22 pradicta doctrina probari queat. † Neque obſtat. *d. l.
Theopompus*, nam omiſſis pluribus interpretationibus,
quæ circa illam cumulant Covarr. 1. *var. c.* 13. Menoch,
de arbitr. q. 58. Padilla *in l. ſi quis major numero.* 17. *C.
de tranſact.* Spino. *de teſtam. gloſſ.* 5. *num.* 17. Garcia *d.
cap.* 24. *num.* 21. verè reſpondendum eſt cum Cujac.
ibi, Donell. *in dicta lege juriſjurandi, num.* 9. *C. de teſtibus.*
Cevallos *commun. contra com. quæſtion.* 1. *num.* 28. *&
ſequentibus* Oſuval. *lib. vigeſimoquinto* Donell. *cap.* 5. *lit.
B.* Pollianum in ſpecie illa fidem facere, quia teſtator
ei credi voluit, ut denotant illa verba, *Pollianus ſciens
mentem meam.* Cùm verò teſtatori libera ſit de rebus
ſuis diſponendi facultas *l. verbis legis* 144. *de verb. ſi-
gnif.* cum vulgatis, non eſt dubium quin potuit vo-
luntatis ſuæ declarationem Polliano committere, ut
late exornat Caſtillo *l.* 6. *controv. c.* 182. *ex n.* 1. ubi cum
pluribus docet poſſe teſtatorem declarationem ſuæ vo-
luntatis alteri committere: quod cùm ſit, non creditur
uni teſti, ſed teſtatori, cùm nihil interſit, an teſtator
quid dicat, aut decernat, vel ille, cui ipſe dederat ejus
rei decernendæ poteſtatem. *l. item* 6. *§.* 1. *D. quod cujuſ-
cumque univerſ.* † Neque item quidquam impendit. *l. fin.* 23
infra de ponderator. Nam reſpondetur id jure ſingulari
obſervari in eo, qui ad æſtimandam auri quantitatem
præficitur, quia fides ejus à populo eſt approbata, ut
docet Garcia *ſup. n.* 22. & Gomez 2. *tom. cap.* 9. *n.* 5. idque
apud nos procedit ex *leg.* 1. *tit.* 23. *lib.* 5. *Recop. en el
contraſte*, qui Græcè Ζυγοςάτης vocatur, ut notavit idem
Garcia *ubi proximè*, ad illius legis explicationem. † Eo- 24
dem modo ſatisfit alteri difficultati deductæ *ex d. auth.
de non alien. §. quod autem*, illud ſpecialiter admiſſum in
rebus Eccleſiæ, ut ſufficiat unius declaratio, ut ſciatur
quantum pro re in emphyteuſim datâ præſtandum ſit,
præcipuè cùm adeſſe debeant Epiſcopus, Oeconomus,
Presbyteri & Diaconi, qui rem oculis debent animad-
vertere, quibus veritas faciliùs occurrit, quam auribus.
§. fi. Inſt. de gradib. juxta not. ab Alberico *in l. ſi irruptione.
§. fin. D fin. reg.* Aviles *in cap. pp. c.* 6. *per tot.* & Hieron. de
Monte Brixiano *in tract. de finib. regun. c.* 39. *n.* 5. & quæ
nos ſtatim dicemus.

Quare verius alij cenſuerunt ſupradictorum jurium 25
explicationem pendere ex illa quæſtione, an periti
adhibiti ad rei qualitatem, vel negotium declaran-
dum, admittantur tanquam teſtes? In qua re teſtes verè
non eſſe, nec juſtificari, imò magis eorum declaratio-
nem judicium eſſe, quàm teſtificationem, docent Bart.
& alij relati à Thom. Sanchez *d. diſp.* 113. *n.* 7. Farinac.
de teſtib. quæſt. 68. *§.* 2. *n.* 95. Maſcard. *de probat. concl.*
1169. *num.* 21. Oſuval. *ad Donell. lib.* 25. *cap.* 14. *lit.
B.* quibus adſtipulatur *l. certi juris* 7. *C. de judicijs.* ibi,
*Quid enim obſtaculi eſt, homines qui alicujus rei peritiam
habent, judicare d. c. quia indicante.* ibi, *Agrimenſoris
diffinitionem, d. l.* 3. *C. fin. reg.* ibi, *Hujuſmodi litigium ter-
minetur d. l. hac edictali §. his illud. C. de ſecun. nupt.* ibi,
*Æſtimatione habitâ per eos, quos utraque pars elegerit,
arbitros judicaturos. d. auth. de non alienandis §. quod au-
tem.* ibi, *diffiniatur ab architectis.* † Secundò; quia hi 26
periti non jurant de veritate dicenda ſimpliciter, ſed
de teſtimonio ferendo ejus, quod ſecundùm artem cre-
dunt, ut affirmant relati à Gilchen. *in l. comparationes
num.* 7. *C. de fide inſtrum. & in d. l. juriſjurandi num.* 20. *C.
de teſtibus.* Hieron. de Monte Brixiano *ſup. c.* 32. *n.* 20.
Hermoſille ubi ſupra n. 39. Neque deponunt de ſenſu
corporeo, ſed de judicio intellectus, juxta peritiam ſuæ
artis, quia aliàs cùm de facili poſſint errare, perjurium
contraheretur, *argum. l.* 4. *D. de in litem jur. l. Marcellus*
11. *§. jurare. D. rer. amot.* † Deinde, quia datur actio con- 27
tra agri menſorem ſi per imperitiam malè declaravit, &
tenetur de dolo, & latâ culpâ. *l.* 2. *D. ſi menſor. falſ.
mod. dix.* Quod idem dicitur de Judice, *l. filius* 15. *D.
de judicijs. l. fin. D. de extraord. cognit.* obſervat Bri-
xian. *ſup c.* 32. poſt gloſſ. & Panorm. *num.* 10. *in d. c. quia
indicante.* item etiam & talis peritus poteſt recuſari, te-
ſte Sanchez *ſup.* & Hermoſill. *d. gloſſ.* 6. *n.* 46. *& ſeqq.*
Quare cùm non ſint verè teſtes, ſed magis arbitrato-
res, unius tantùm ſufficit teſtimonium, & ideò *in d. c.
quia indicante*, agrimenſoris fit mentio, & quamvis
in d. §. officium. plures numerantur, hoc provenit, quia
ad ea, quæ frequentius accidunt, leges adaptantur, non

quia

quia neceſſariò duo agrimenſores requirantur ,
28 † Quæ explicatio minus arridet , cùm omnia jura &
doctrinæ *ſuprà* adductæ duos peritos requirant , &
multoties plurimos , ut *in d.cap.propoſuiſti*,ubi ſeptem
mulieres deponunt. *& in cap.laudabilem.5.&c. fin. de*
*frigid. & malef.*tres obſtetrices adhibentur , & quin-
que *in l.1 in princ.& §.ſi mulier, D.de ventr. inſp.*

29 Quapropter dicendum eſt,*in d.cap.quia indicante 9.*
de præſcript. agrimenſorem unum dantaxat adhiberi ,
quia à populo deputatur , & fides ejus eſt approbata
de publico : ut *in d.l. fin. infr. de ponderator.* & ob id
eorum atteſtationi ſtandum eſt , ut in cuſtode vinea-
rum , aut pratorum,vel publico nuntio admiſſum eſt,
in cap. cùm parati 19. juncta gloſſ.verb.ſuus nuntius, de
appellat. leg. magis 5.§.ne tamen.D.de rebus cor. leg.1.
*tit.17.lib. 5.Recop.*ibi, *porque ſon perſonas publicas* ob-
ſervat Menoch.*de arbitr.caſ.99.& 112. & de præſūpt.*
*lib.2.præſum.26.*P. Gregor.*lib.47.ſyntag.cap.40.num.*
fin. quos corruptè allegat Oſuval.*lib. 23.*Donell. *caſ.*
*2.lit.P.*Matienz. *in d.leg. 1.Recop. gloſſ. fin.* alios refe-
rens Bobadill. *lib.1.polit. cap.13.num: 44.* Farinac. *de*
teſtib. quæſt. 63.c. 1. & nos dicemus *in leg. omnis,infr.*
de aquæduct. & ita *in tit. D. ſi menſor.falſum* , de uno
tantùm , non de pluribus fit mentio,& *in l.4. in princ.*
& in leg. ſi irruptione 8. in princ. D. finium regun. cùm
talis perſona, utpotè publica, publicam habeat aucto-
ritatem. Vide plura de agrimenſore apud Novar. *hîc*
ex num. 14.

30 Aſſignavimus jam veram noſtræ legis rationem, &
cur duo tabularij adhibiti ſint ad calculationem fa-
ciendam. Nunc alia enodanda eſt difficultas quæ ex
ſupradictis originem ſumit , ea eſt quòd videantur
iſti calculatores ſententiam ferre , & Judices eſſe , &
ſic non erat neceſſaria Procuratoris Cæſaris ſenten-
tia, ut inſtar rei judicatæ calculatio obtineret , ita de-
ducitur ex *leg. ſi cui libertas 50. in fin. D. de cond. &*
demonſtr. ubi calculator arbiter dicitur , & ſententia
ferre in expungendis rationibus adhibitus: idem pro-
batur *in leg.vix certis 53.§.liber etiam D.de judic.l.3.*
§. ſed ſi 7. ver. divus. D. ſi is qui teſtam.liber.l.5.in fin.
D.de manumiſſ. l.ſi purè 37. l. ſi pater 47.§.ſi Sticho 2.
D.de fideicommiſſ.liber.leg.ſi reſiduum 5... de diſtract.
pig. juncto Accurſ. *ibi ; verb. arbitrium* , tradit Horo-
ſcius *in l. arbitro 9. D. qui ſatisdare* & notavit Ca-
ſtrenſ.*in l.ſi cui.*facit etiam quòd arbitri ſentẽtia à Ju-
dice non comprobatur,ſed exequitur *l.à Divo Pio 15.*
D.de re judic.l.1.D.de arbitr.l.35.tit.4.l.17.tit.23.p.3.

31 His juribus ut faciamus ſatis, conſtituenda eſt dif-
ferentia inter computatores à partibus nominatos ſuâ
voluntate & conventione inter litigantes habita , vel
inter computatores à Judice nominatos per modum
judicij.Primo caſu quo à partibus nominati ſunt cum
facultate calculandi & declarandi per commemora-
tionem dati & accepti quantum uni parti , vel alteri
aſſignari debeat , nulla eſt poteſtas calculatorum , &
ideò talis declaratio nullam paratam habebit execu-
tionem , ut hîc, quia rationes privatim diſpunctæ in-
ſtar privati inſtrumenti habentur, *leg.inſtrumenta 15.*
Cod. de probatio. niſi coram Tabellione eaſdem ratio-
nes approbaverint , & in jure recognoverint , & tunc
tanquam quodlibet inſtrumentum Guarentium exi-
ſtimanda eſt calculatio, argum. *leg. tale pactum 40.§.*
qui provocavit. D. de pactis.l.cùm antea 5. Cod. de re-
*cept. arbitr.*docet Accurſ.*in l. 1. C.comm. utriuſque ju-*
dicij. Bart. *hic num. 16.* Covar. *lib.2. var.cap.11.n.4.*
Gutierr. *lib.1.p.q.37.n.2.*Parlador. *2.quotid.cap.fin. 1.*
p.§. 6. Aviles & alij relati à Muñoz de Eſcobar *de ra-*
*tiocin.cap.31. n.1.& 5.*D. Ant. Pichar. *in manduct. ad*
prax.2.p.præcept. 5.num.16,qui pro hac parte addu-
cunt *l. 1. §.præterea, D.de contraria & utili tutelæ act.*

32 † (Idemque dicunt eſſe ſi tales rationes privatim ſub-
ſcriptæ coram Judice productæ recognoſcantur à
partibus.*leg.50.tit.4. Recop.* ubi Azeved.*num ero 18.*
& ſeq. ſicut de quolibet privato chirographo à parti-
bus recognito tradunt noſtrates, quos adducit Palad.
*d. 1.part.§.5. per tot.*Pichard. *d.præcept. 5.num.7.* & in
propoſito Eſcobar *d.cap.31 num. 5.*) † Si verò à ſimil- 33
ſi fuerint tanquam arbitri , & cum arbitrandi pote-
ſtate, virtute compromiſſi,quo plena eis facultas con-
ceditur , ſententia calculatorum per ſe firma eſt , &
ſive juſta , ſive injuſta abſque ulla Judicis confirma-
tione debet exequi *l.diem 27.§.Stati. D.de recep.arbitr.*
*l. 1.C.eod.l.4.tit.21.libro 4.Rec.*docet. Bart.*in præſent.*
num.11.verſ.ſi vero. Alex. *conſil.21.num.28.lib.7.*quia
tunc ex propria compromiſſi natura illud inducitur ,
ut affirmant per *text. ibi in cap.dilecti 4. extra de arbi-*
tris Gutierrez *in leg.nemo poteſt num.147.de leg 1.& de*
*juram.confir.5.p.c.14.tot.*Parlad. *d.c. fin. 1.p.2. §. 10.*
Scaccia *de appellat.q.17.limit. 13.*

Alter caſus eſt † quando calculatores à Judice no- 34
minantur tanquam periti in arte calculandi ut Judex
inſtruatur , & tunc talis calculatio executioni non
mandatur , niſi confirmata fuerit à Judice, juxta ſpe-
ciem noſtram. Quando enim calculatores tanquam
periti nominantur,tunc non tanquam Judices,ſed ve-
luti teſtes adhibentur , & talis calculatio habet vim
probationis, & ideò niſi Judex confirmaverit , execu-
tio non habebit locum.*l.ſed etſi 11 §.ſi cùm de heredi-*
*tate. D.de jurejur.*ubi Accurſ.*verb.probatum ſit.* Iaſon.
in §.item ſi quis , num. 5.Inſt. de action. Gutier.*lib. 1.*
p. 1. quæſt. 37. num. 3. qui praxim hujus rei refert, &
Eſcobar.*dict. cap 31.num.8. & 9.* † Aut verò calcula- 35
tores nominantur tanquam Judices delegati , & tunc
computatio eorum ex ſe valida & firma eſt, neque ab
eo qui delegavit confirmationem accipit,ſed ipſe exe-
quitur,*l.à Divo Pio 5,de re judic. d.l.ſi cui libertas, cum*
*ſimil. de cond.& demonſtr.*tenent Aviles *in cap.30. 9.*
verb.faga pagar, num. 5. in fin. Montalvo , Caſtill. &
Azeved. relati à Gutierr.*d. quæſt. 37. num. 2.* qui cor-
ruptè allegant *l. 2. Cod.de uſufr.leg.* cùm allegaſe vo-
luerint *l.2.Cod.de uſuris & fruct.* † Sed & in eo quo- 36
que,meo judicio,labuntur dum aſſerunt confirmatio-
ne Judicis talem computationem non indigere ſed
exequendam ita eſſe appellatione non obſtante , ut *in*
auth.de ſanctiſſ.Epiſc.§.œconomos, ſeu novell.123.c.23.
tenet relati à Gutier. *ſup. num. 1. in fin.* † Nam illius 37
Authentici caſus eſt ſpecialis ratione cultus divini, ut
poſt Accurſ. & Bart *ibi* rectè notavit Eſcobar.*d. c.31.*
num. 6. jure verò hodierno ſupradicta ſententia ap-
probata eſt , ut reliquatio à computatoribus deſina-
ta , & Judicis ſententia comprobata exequatur appel-
latione remotâ, ut docet Gutier.*ſup. num. fin. ex l. 21.*
tit.6. lib. 3. Recop. † Quæ omnia etſi vera agnoſcam, 38
adhuc tamen arbitror Interpretes noſtros non ſatis
hanc rem calluiſſe: & quod attinet ad *dict. leg. à Divo*
Pio, & dict. leg. 2. Cod. de uſuris & fruct. ubi arbitro-
rum ad rationes aſſignatorum fit mentio, ibidem nul-
lum verbũ eſt de Judice delegato ſed de arbitro qui &
Judex datus dicitur,qui longè diſtat à delegato. Da-
bantur enim Judices à Magiſtratibus majoribus , qui
non ſolebant judicare in cauſis privatis,ſed jus dicere,
id eſt Judices litigantibus conſtituere *leg. 2. Cod. de*
pedan. judic. leg. 1. D.de juriſdict. leg. cùm prætor 12.
D.de judiciis, explicavit Govean. *in leg.eum qui 13.D.*
de juriſdict. Duar. *in leg. juriſgentium §. & ideo D. de*
*pact.*Ant. Faber. *lib. 4. conject.cap.7* Menoch *de arbit.*
quæſt.2.num. 11. Morla *in emp.tit. de juriſdictio.in præ-*
miſſ. numer.89. Oſuvald. *ad Donell libro 17. cap.21.*
lit.F. Pichar.*in §.actionum. quæſt.1. & 2.Inſt de action.*
& in §. igitur , numero 14. Inſtitut. de obligat. quæ ex
quaſi contr. † Hi autem Judices interdum diceban- 39
tur dati , interdum arbitri , hi , in bonæ fidei judi-
ciis , illi in ſtricti juris adhiberi ſolebant , ut ex Se-
nec. *lib.3.de benef. capite 7.* Cicer. *in orat.pro Roſcio,*

Lipſius notavit *ad Senec. dict. cap. 7.* Quæ propter cùm
rationes reddere ſit actus bonæ fidei, in quo lætior ſit
interpretatio, quia ex bono & æquo judicatur, de eis
ſupradicta jura loquuntur, id eſt, de Judicibus illis à
Prætore datis, quorum ſententiam ipſe executioni
40 mandabat, *dict. leg. a Divo Pio*, cum adductis. † Et
ita Procurator Cæſaris *in l. 1. Cod. de pedan. judicibus.*
arbitros non dabat, quia ad res fiſcales & computa-
tiones faciendas pertinebat, quorum datio non obti-
nui, quia inter privatas perſonas jus non dicebat.

41 Superioribus † & alius caſus conjungendus erit,
quando ex Judicis præcepto calculatores ab ipſis par-
tibus in judicio nominantur, qui per talem nomina-
tionem quodammodo juriſdictionem habent, quoad
calculationem attinet, ita notavit Alex. *d. conſ. 21. n. 8.*
Azeved. *in l. 22. tit. 6. num. 3. lib. 3. Rec.* Eſcob. *de ra-
tiocin. cap. 8. num. 24.* & ante eos Caſtren. *in d. l. ſi cui,
de cond. & demonſtr.* & alij, quos refert idem Eſcobar.
42 † Qui etiam adiicit computatores omnes ſolùm ha-
bere à lege facultatem calculandi ac diſpungendi ra-
tiones illas, qui coram jure producendi, nam alia ju-
riſdictio eis non datur, & ideò rectè *num. 18.* taxat il-
los calculatores, qui ſibi adrogant licentiam pro-
nuntiandi ſuper calculis & articulis rationum, cùm
id ſit contra *leg. 50. tit. 5. libro 2. Recop.* ubi prohibe-
tur nominatio calculatorum ad pronuntiandum ſuper
rebus, quæ in jure conſiſtunt, ita exarata ſunt verba,
no los nonbren para ningun articulo que conſiſta en derecho.
Nam ſemper eſt neceſſaria confirmatio Judicis (ut in
præſenti docemus) ut computatio talis habeat aucto-
ritatem rei judicatæ, ea tamen confirmatio ita proce-
det, ſi vota calculatorum ſint conformia, ex *leg. 24.
tit. 21. lib. 4. Recop.*

43 Hinc infertur interpretatio ad Modeſtini reſpon-
ſum *in leg. calculi 8. D. de adminiſt. rer. ad civit.* qui aſ-
ſerit retractationem erroris calculi extendi poſt de-
cennium, aut biennium, niſi rationes gratioſè ex-
punctæ dicantur, nam tunc non retractabuntur. Quæ
traditio valdè videtur probare concluſionem no-
ſtram, nam ſi calculatio antequam à Judice confirma-
retur, inſtar ſententiæ & rei judicatæ obtinerer, non
potuiſſet retractari, *l. 2. Cod. de re jud. & l. unic. Cod. de er-
rore calculi*, ibi, *ſi res judicatæ non ſunt, leg. ſemel, infr. de
apoch.* ergo indicium eſt calculatores nullam juriſdi-
44 ctionem habuiſſe. † Cui traditioni repugnat *l. 1. §. 1.
D. quæ ſententia ſine app.* ubi ſi calculi error in ſenten-
tia eſſe dicatur, non eſt neceſſaria appellatio, quia ta-
lis ſententia eſt ipſo jure nulla; & tamen eo in caſu
45 computatio à Judice fuit confirmata. † Pro quorum
jurium explicatione animadvertendum eſt cum Ana-
nia, Corneo & aliis relatis à Decio *in d. l. un. Cod. de
error. cal. num. 1. verſ. ſed tu, & num. 9.* Bobadill. *lib. 5.
polit. cap. 4. num. 76. & ſeq.* Eſcobar. *ſup. cap. 41. num. 1.*
rationes ſemel expunctas iterùm non debere reitera-
ri, *d. l. unic. d. l. ſemel* (ubi dicam) *infr. de apoch. leg. un. infr.
46 de ſolut. & liber. dedit. civit. l. 51. tit. 5. lib. 2. Rec.* † Ra-
tionem aſſignavit *l. 2. Cod. de re judic.* quoniam nullus
erit litium finis, quod incommodum è Republica tol-
lere omnia jura ſemper curarunt, *l. fin. D. pro ſuo, leg.
properandum, C. de judiciis, cap. finem litibus, de dolo &
contum.* obſervat Jaſon *in d. l. un. num. 2.* & Giphan.
quòd rei judicatæ authoritas aperte induxit, ut quo-
ties error fuerit ſententiâ Judicis confirmatus,
quæ jam in rem judicatam tranſiſſet, talis error non
poſſit retractari, *l. ſi fidejuſſor. 29. §. in omnibus, D. man-
dati, l. 1. Cod. de condict. indeb.* Docet. Bart. *hîc num. 7.
& in ejus addition.* Angel. *lit. B.* Ayora & ita procedit
d. l. un. ibi *ſi res judicata non ſint* juncta *d. l. 2. Cod. de re
judic.* verùm id intelligendum erit, quando bonâ fide
& citra fraudem factum ſit, *l. qui filium 22. D. de ma-
numiſſ. teſtam.* & juxta hanc obſervationem accipien-
dus eſt JC. *in l. quamvis 31. D. de cond. & demonſtr.* ex
doctrina Oldrad. & aliorum, quos laudat Bobadill. *d.
c. 4. n. 76. in fin. lit. M.* Caſtillo *in l. 17. Taur. 17. verſ.
quoad decimam*, Gutier. *de juram. confir. 1. p. c. 40. n. 28.* 47
† Secùs erit, quando rationes non fuerunt approbatæ
& confirmatæ judiciali ſententiâ, tunc enim intra tem-
pus decennij, aut biennij revideri poterunt, ut *in d.
l. calculi, l. in omnibus 3. §. 1. D. de diverſis & temp. præ-
ſcript.* & peti poterit ut iterum revideantur, ut notans
Bart. & reliqui *in l. un. Cod. de err. cal.* Barth. Socin.
conſ. 92. & conſ. 25. libro 4. & conſ. 190. num. 3. lib. 2. Paul.
Pariſ. *conſil. 131. libro 1.* Joan. & Dominic. *in cap. 1. de* 48
Cler. ægrot. lib. 6. † Quibus non obſtabit *d. l. 1. §. 1. D.
quæ ſententia.* Nam reſpondendum eſt cum Pacio *in
Antinom. cent. 7. q. 75.* quem ſequitur Oſuval. *lib. 27.*
Don. *cap. 6. lit. C.* Gilchenius *in d. l. un num. 2. & 3.* &
Giphan. *ibi*, & ante eos cognoverat Accurſ. *hîc verſ.
ſed tunc ſi ſententia*, & Bart. *numero 4.* & Valenzuel
hîc num. 11. diſtinctione adhibitâ, an ſcilicet error
calculi fuerit in ipſa ſententia commiſſus, ut tunc
ea ſententia ſine appellatione reſcindatur? *dict. le-
ge 1. §. leg. ſi expreſſim 19. Digeſt. de appellat. l. 2.
Cod. quando provocare non eſt neceſſ.* & huc educenda
ſunt quæ tradunt poſt Accurſ. & Bart. *ibi*, Jaſ. *tom. 7.*
& alij *in l. cum prolatis, D. de re judicat.* Marant. *de or-
din. jud. 4. part. numero 5. & 6. part. numero 117.* & Van-
tius *de nullit. cap. de nullit. ſentent. numer. 118. & ſeqq.*
& alij relati à Valenzuel. *hîc num. 26.* An verò quan-
do error commiſſus eſt in ipſis rationibus, quæ poſtea
fuerint è Judice confirmatæ & approbatæ, quo caſu
non retractatur, *dict. leg. una Cod. de error. calcul.* no-
tat Trentacinq. *libro 3. pract. tit. de reſolutio. reſol. 7.
numero 16.* Eſcobar *dict. cap. 41. num. 3.* ubi latè. Ratio
eſt, nam ſi propter errorem res judicata, vel tranſa-
ctio ſemel ritè facta reſcinderetur, nullus eſſet litium
finis, ut docet eleganter Giphanius *in dict. l. unic.* At
verò ſi inter aliquos rationes fuerint factæ allegando
errorem, poteſt peti ut iterum rationes examinentur,
quoniam error veritati non adfert præjudicium, *dict.
l. un.* notant. Valenzuel *hîc num. 9.* & *ſuprà* allegati. 49
† Error verò tunc præſumendus eſt interveniſſe, ut
ſit totus actus nullus, eo ipſo quòd veritas oſtenditur
in contrarium, ut notavit Accurſ. *in l. de ætate 12. §. fin.
D. de interrog. action.* cui adhærent. Jaſon. *in leg. ſi poſt.
diviſionem, num. 3. D. de juris & fact. ign.* Alex. *conſ. 69.
num. 4. lib. 3. & conſil. 145. numer. 6. lib. 6.* Fulgoſ. *con-
ſil. 237.* Franc. Curt. *conſil. 69. col. fin. verſ. quod vide-
mus*, & probat *l. ſed ſi putem 22. cum ibi à DD. notatis, ff.
de condict. indeb. & in leg. cum de indebito 25. D. de
probat.* obſervant Interpp. *in l. error, Cod. de juris & fact.
ign. & in leg. non fatetur, D. de confeſſ.* ubi Bartol. &
Valenz. *hîc n. 10.*

Quod verò diximus de retractatione ob errorem, 50
non habebit locum quando calculatio facta à partibus
non ſolùm continet computationem, ſed etiam pa-
ctum, aut tranſactionem generalem, aut ſpecialem,
nam tunc remanet calculatio firma, ita ut non poſſit
revocari prætextu erroris, ità docet Bart. *hîc*, Salycet.
& Jaſ. *in dict. l. un. Cod. de error. calcul.* Socin. *conſ. 190.
num. 5. lib. 2.* Trentacinq. *dict. leg. libro. 3. p. p. tit. de ſo-
lut. reſol. 7. num. 4.* Valenzuel. *hîc numero 13.* † Quod 51
tamen procedere exiſtimo, niſi in ipſa tranſactione
error interveniat expreſſus, veluti ſi in ea dicatur,
quòd tertia pars de centum petitis erant quinqua-
ginta, & ideò pro quinquaginta fuerit facta tran-
ſactio, quia eo in caſu retractatio admittetur, tradunt
Gilchen. *in dict. leg. 1. numero fin.* Trentacinq. *ſuprà*
& ſolutum prætextu talis tranſactionis poteſt re-
peti ut indebitum, quemadmodum & promiſſum
ratione erroneæ calculationis poteſt ut indebitum
condici quoad liberationem, quam promiſſor re-
ctè petit, quod expreſſè confirmat *dicta lex uni-
ca*, ibi, *Sed etſi per errorem calculi velut debitam*

quantita

quantitatem cùm eſſet indebita promiſiſti, *condictio com-*
petit. Neque tranſactio poterit obſtare quæ non eſt
facta ſuper errore calculi, imò potiùs erratum eſt in
ipſa calculatione, ut eleganter docet Valenzuel *n.* 14.
† Eodem modo excludenda eſt retractatio ob erro-
rem calculi, ita ut nullo modo contra calculum poſ-
ſit veniri, quando factis calculis & reliquis aſſignatis
inter partes paſciſcatur, ut talibus calculis perpetuò
ſtetur, ita docent Bart. *hîc num. undecimo* & alij relati
ab Eſcobar. *dict. cap.* 41. *& ſeqq.* DD. *in d. l. un.* qui hanc
quæſtionem latiùs pertractarunt.

53 Rurſus & admonendus eris in hac materiâ, ut er-
ror calculi non retractetur ob modicum errorem, ut
probatur *in l. quamvis* 31. *D. de cond. & demonſtr.* quam
ad id ſingularem vocavit Bald. ut refert Jaſon. *in dict.*
leg. unic. num. 4. *& in l. ſciendum, numero* 16. *D qui ſatiſ-*
dare, & Hippol. de Marſil. *in l. furem, num.* 12. *D. ad l.*
Corn. de ſicar. & Valenzuel. *hîc num.* 16. Ratio eſt, nam
quæ modica ſunt, non attenduntur, *l. ſcio* 4. *D. de in*
integr. reſt. l. res 54. *D. de contr. empt. cap. licet cauſam,*
de probat, ibi, *nulla, vel, modica* cum notatis ab Ay-
mon. Cravett. *conſ.* 46. *numero* 22. *& ſeq. & conſ.* 181.
Marſilio *ſupr. numero* 9. Decio *in cap. de appellationi-*
bus, extr. de appellat. & relat. à Barboſ. *in Axiomat.*
54 *juraxiom.* 151. *tot.* Valenzuel. *hîc numero* 16. † Qui
rectiſſimo judicio contrariam ſententiam amplecti-
tur, ut etiam prætextu modici erroris calculatio retra-
ctetur. Nam. *dict. leg. quamvis*, ubi Auctores ſuam pro-
babant ſententiam, aliena eſt ab eis, quoniam ea ſit
mens Conſulti quod bonâ fide & imprudenter atque
citra omnem dolum, ſeu malam fidem fuerint ibi red-
ditæ rationes, quod ſanè errorem indicat, in quo nul-
lus datur conſenſus, neque fraudandi animus, qualis
datur in eo, qui dolosè in modicâ quantitate calcu-
lationem fecit *leg.* 1. *D. de dolo* & id videtur adſtrui *in*
dict. leg. quamvis, quæ de magnâ non minus, quàm de
modicâ quantitate agit, ibi, *minus ſolutum ſit*, ut quan-
do bona fides adhibita in reddendis rationibus & im-
prudentia, aut ignorantia erroris in perſonis calcu-
latorum, qui veluti certum quid exiſtimarunt, juſtas
eſſe rationes, & computationes rectè factas, effecit ne
in præjudiciũ ſtatuliberi retractarentur, ut patet ex illis
verbis, *ſine fraude tamen bona fide redditas eſſe rationes*,
quæ demonſtrant erroré quantitatis magnæ, aut mo-
dicæ non obeſſe quominus libertas competat. Nam
etſi verum ſit leges modica deſpicere, & quæ parui
ſunt momenti, non attendere, ut diximus, tamen
in ſpecie *dict. leg. quamvis*, ſi citra hujuſmodi rationem
modicitas in calculatione interveniens efficeret ut
retractatio non admitteretur, falſa eſſet traditio Con-
ſulti, cùm *ibi* ageretur de conditionis implemento;
55 † ubi minima quæque attenduntur *l. in executione* 85.
§. item ſi ita 6. *D. de verb. obligat. l. qui haredi* 44. *l. Ma-*
vius 55. *D. de cond. & demonſtrat.* tradit Decius *in dict.*
cap. de appellationibus, numero quarto Cotta *in memorab.*
verb. conditio. præcipuè cùm pro forma requiratur, cu-
jus omiſſio etiam in modico actum vitiat, ut obſervat
Bald. *in l. teſtamentum, de teſtam. & conſil.* 250. *libro quin-*
to, Bartol. *in l. Græcè*, *§. illud, de fidejuſſoribus* & relati à
Barboſ. *de axiomat. verbo conditio* 48. *numero* 1. *&* 3.
56 † Unde *dict. leg. quamvis* nihil de modicâ re dicat,
ſed de cauſa erroris bonâ fide contracti, quidquid
Bald. & alij aſſeruerint, diſtinguendum erit in ſupra-
dicta quæſtione cum Valenzuela *ſup. numero* 17. utrum
ex bona fide & ſine dolo fuerit minus ſolutum, aut
per dolum & fraudem. Primo caſu talis defectus
non vitiabit actum, ſive modica quantitas, vel immo-
dica intervenerit, quia in utroque caſu militat ratio
dict. leg. quamvis. Secundo vero caſu, quando fraus
dedit cauſam omiſſioni nocebit ea in omnibus caſi-
bus in quibus pro ſubſtantiâ & formâ actus requiri-
57 tur ſolida ſolutio, † Et ideo emphyteuta & alij, qui
minus quam debent ſoluerint, non cadet à jure ſuo, ſi
per imprudentiam ſoluerit, & per errorem, de inter-
veniente ſcilicet computationis difficultate, aut in-
tricatione, quamvis lex contractus exactam & deter-
minatam quantitatem expoſtulet; cum tamen con-
trarium ſit dicendum, quando ſcienter & per dolum
omiſſa fuit etiam in modicâ quantitate ſolutio, ut no-
tavit Socin. *in dict. leg quamvis*, *num. fin.* & Valenz.
dict. numero 17. *in fine*, ad eam concordiam reducens
quod in eo propoſito adduxit Jaſ. *in leg.* 5. *§ ſi fortem,*
numero quinto & in dict. leg. in executione §. item ſi ita, de 58
verb. oblig. † & ita procedet deciſio *leg.* 1. *tit.* 15. *libro*
quinto Recop. ubi ſtatuitur in contractibus cenſuum
inſpicienda eſſe pacta & contentiones contrahentium
circa commiſſa, & cætera alia, quæ pœnam conti-
neant contra ceſſantem in ſolutione, nullâ adhibitâ
differentiâ utrum ceſſatio ſit in modicâ, vel immo-
dicâ quantitate, ut ſi per errorem & ſine dolo deficiat
ſolutio, nulla incurratur pœna, quæ tamen habebit
locum etiamſi ceſſatum ſit in quavis minimâ quanti-
tate, ſi ſcienter fiat, & cum dolo, cum eo caſu ſit in-
ſpicienda lex contractus, quæ ob ceſſationem ſolu-
tionis totius quantitatis infert pœnam commiſſi, aut
privationis, & id videntur ſignificare verba *dict. leg.* 1.
ibi, *ſe guarde el contrato puesto que la pena ſea grande*, &
obſervat Gomez *in leg.* 68. *Tau. numero* 3. Valenz. *hîc*
numero 18. quamvis Covarr. *libro* 3. *var. capit.* 7. *nume-*
ro 1. & Marienz. *in dict. leg.* 1. *gloſſ.* 2. *numero* 4. eam
legem intelligant in cenſu qui non poteſt redimi, quem
vocant perpetuum, neſcio quomodo ea praxis adapta-
ri poteſt verbis illis *dict. leg.* 1. ibi, *ſobre ſu credad.* quæ
etiam cenſui redimibili adaptantur, ut rectè idem Va-
lenz. animadvertit.

Nunc videndum eſt intra quod tempus retractari 59
poſſit error calculi? & videtur dicendum etiam poſt
viginti annos poſſe errorem allegari, ut expreſsè docet
dict. leg. calculi, D. de admin. rer. ad civit. ubi Accurſ.
& cæteri, *& in l. in omnibus* 13. *D. de diverſ. & temp.*
preſcript. Bart. *hîc num.* 7. Cujac. quoque, & Valen-
zuel. *numero* 36. Jaſon *conſ.* 210. *libro* 2. *& in l. un. Cod.*
de err. calcul. Caſtillo *in l.* 27. *Tau. in q. circa rationes*
reddendas, Eſcobar *dict. cap.* 41. *num.* 8. *& ſeq.* Forcat.
in necyoman. c. 1. 20. Bobadill. *ubi ſupr. numero* 77. 60
Pancorum. *obſervat capit.* 24. † Sed obſtat *dict.*
leg. in omnibus, §. Reipublicæ, ubi rationes ſubſcriptæ &
expunctæ adverſus eum, qui adminiſtravit ultra vi-
ginti annos, retractari nequeunt. Quorum jurium
difficultatem componere tentarunt poſt Accurſ. *ibi*,
Cujac. Valenzuel. *hîc.* Forcatul. & Pancorum. *ubi pro-*
ximè, qui aſſerunt *in dict. leg. calculi.* erratum fuiſſe *in*
ipſa numeratione, quia ſexaginta & viginti & centum
efficere intellexerunt computatores. At *in d. §. Reipu-*
blicæ in æſtimatione tantum rei, quia ſupputando ſe-
xaginta & quadraginta quæ debitor præſtitit, centum
facere concluſum eſt, ſed revera debitor triginta tan-
tum intulit. Quare in hac ſpecie paulò difficilius &
breviori tempore retractatio admittenda eſt, *d. leg.* 1. *§.*
1. *D. quæ ſentent.* † Quæ tamen explicatio divinato- 61
ria eſt, cùm ex dictis juribus minimè poſſit conſtare,
† Minúſque admitti debebit alia Pancorum, qui *ad d. l.* 62
Reipublicæ, hunc ſenſum adaptiat, ut verbum *poſſunt*,
citra negationem referendum ſit ad primum caſum, ut
contra adminiſtratorem ultra viginti annos retracta-
tio admitti poſſit, contra hæredem verò ultra de-
cem annos non poſſit. Quod neſcio qua ratione poſ-
ſit admitti, cum clauſula illa, *retractari non poſ-*
ſunt, non minus referatur ad unam, quam ad
alteram partem, ex vulgari regula *leg.* 4. *Digeſt. de*
vulg. quod una determinatio reſpiciens plura deter-
minabilia ea pari modo determinet. † Reiicienda quo- 63
que eſt alia explicatio quam ibi aliqui Præceptores
Salmaticenſes adrogarunt, & originaliter fuit Accur-

ſi; *in d. l. calculi*, qui diſtinguebant inter revocationem ratione erroris calculi, vel ratione gratiæ admiſſæ in cauſa: ut quia calculator admiſit exceptionem, quam admittere non debebat, vel acceptum tulit quod non debuit. Primo caſu concedunt revocationem intra triginta annos, juxta *d. leg. calculi*. Secundo verò non niſi intra viginti adverſus adminiſtratores, ut *in d. §. Reipublicæ*. quæ doctrina neque adaptari poteſt verbis dictorum jurium, neque rationem differentiæ con-
64 ſtituit. † Eodem morbo laborat alia traditio Valenzuelæ *hîc d. numero 36. in medio. verſ. Nos verò* qui de expunctione rationum accipiendum cenſet Modeſtinus *in d. l. calculi*. id eſt, de cancellatione, quam rejicimus.

65 In tantâ ergo difficultate exiſtimarem ego differentiam eſſe conſtituendam inter retractationem rationum propter calculi errorem vel ob alterius cauſæ allegationem, nam certum eſt non ſolùm rationes revideri poſſe, ubi error in Mathematicis conſiſteret, ut putà quando calculatores dixerunt duo & tres eſſe octo, vel ubi erratum eſt in jure, eo quòd oneratus ſit adminiſtrator de illis parcellis, ſeu ſummis quibus jure onerari non debuit, vel è contra non fuit oneratus de parcellis jure ab ipſo debitis, vel etiam quando allegatur vis, dolus, fraus, metus, vel ambitio, ut *in leg. Præſes 11. C. de tranſact. l. tutor. 7. §. competit. D. de adminiſtr. tut.* Primo caſu procedit *d. leg. calculi*. ubi de errore expreſsè loquitur Conſultus, cùm tamen *in d. §. Reipublicæ*, cum generaliter loquatur, non autem de errore de aliis cauſis accipiendus ſit. Ratio differentiæ eſt, quoniam cum error veritati non afferat præjudicium, tantum tempus conceſſum eſt quantum præſtatur præſcriptionibus juris perſonalis *l. ſicut. leg. omnes, C. de præſcript. trigint.* At quando dolus, aut metus, aut fraus intervenit, ſufficiet minus tempus, quoniam eo in caſu agetur contra adminiſtratorem, non ſolum ut retractentur rationes, verùm ut puniatur tanquam falſus. *leg. 1. §. ex illa 9. D. ad l. Cornel. de falſ.* ut docet Eſcobar. *ſupr. cap. 1. numer. 7.* Quod plauſibilius videtur in ea difficultate, quam nemo huc uſque diſſoluit. Subdit quoque Modeſtin. *in d. l. calculi*, non eſſe dandam ſupradictam retractationem, *ſi rationes gratioſè expunctæ ſint*. id eſt, ſi aliqua pars, aut ſumma fuerit admiſſa ob gratiam, quia fortè eam expenſam, quam admittere non debuit, per gratiam, vel amicitiam admiſit, ſciens non fuiſſe debitam vel cum plus fuiſſet, debitum remiſit per gratiam, tunc enim ille, qui ratione illius gratiæ voluerit retractare, non poterit, & ſibi imputet ſi gratiam fecerit, docet Rebuff. *in l. cognoſcere 56. §. diſpungere, verſ. ſecundus caſus, D. de verb. ſign. argum. l. ſed ſi lege 21. §. conſuluit, Digeſt. de*
66 *pet. hæredit.* † In qua quoque relapſi ſunt Bobadill. & Eſcobar. *ſup.* diſtinguentes, ut ſi per gratiam expunctæ ſint rationes, præſcribantur viginti annis; ſi verò per errorem, triginta annis, hoc enim reſpuit *d. lege calculi, in fine*, ubi dictio *ſed*, cum ſit adverſativa, apertè docet nunquam eſſe retractandas in eo caſu, quando
67 per gratiam expunctæ ſunt rationes. † Item etiam & Cujacius non minori errore labitur *hîc*, cùm *in d. lege calculi*, loco vocis illius *gratioſè*, reponit *rationes*, quem notat Giphan. *in d. lege un. Codice de error. calcul.* & ante eum eleganter Valenzuela *hîc d. num. 36. verſ. ut inde intelligas non poſſe admitti interpretationem Cujacij.* cùm verbum *expunctæ*, diſertè comprehendat ſubſtantivum *rationes*, vel *computationes*. Tum etiam quia ex verbo *calculi* initio poſito deducitur æquipollenter juxta ſubjectam materiam verbum *rationes*, vel *computationes*, ut patet ex *l. prima, §. 1 ff. quæ ſent. ſine app.* ubi in principio dicitur *calculi error*, quod poſtea dicitur *computationis error*. Unde in rationibus gratioſè expunctis vult IC. non eſſe admittendam retractationem ullo tempore ex eo ſolùm quod gratioſè expunctæ ſunt. Non verò loquitur ubi in ea gratioſa expunctione error intervenit calculationis.

Neque ſupradictis adverſabitur *lex Præſes Codice d.* 68
tranſact. Nam rectè reſpondet Forcatul. *d. dialog. 20. numero 3.* ibi non fuiſſe in calculo erratum, ſed ſuper re certâ debitum civitatis remitti, contra *leg. Imperatores 37. Digeſtis de pactis, lege tutor. 7 §. competit. Dig. de admin. tut. leg. in hæredem 5. Digeſt. de calumn.* Quod quia liquidiſſimum erat, reſcinditur *leg. 4. D. de decret. ab ordin.* civitas quippe quæ indubitata ſunt remittere nequit, docet quoque Gilchen. *in d. lege Præſes, numer. fin.*

Solet quoque hîc tractari de praxi hujuſce juris 69
quomodo admittendi ſint calculatores, & quomodo calculatio executionem mereatur. Id ſanè rectè proſequuntur Noſtri, præcipuè Eſcob. *ſup. capit. 31. tot.* Gutierr. *libro 1. pp. quæſtione 37. numero 3.* Parlad. *libro 2. quotid. cap. fin. 1. part. § 6. numero 3.* Azeved. *in lege 2. tit. 6. libro 3. Recop.* Amad. Rodriguez *de execut. c. 1. art. 3. ex n. 10.*

LEX III.

Idem A. *Atticæ.*

Si minori pretio quàm res eſt, apertâ fraude emptoris, vel gratiâ, quæ obligata ſunt fiſco, venierint: aditus Procurator meus debitam quantitatem inferenti reſtitui ea prædia jubebit.

SUMMARIUM

1 *Species vera hujus legis*, & n. 22. 23. & 24.
2 *Creditor etiam invito debitore pignus vendere poteſt ſi ei non ſolvatur.*
3 *Qualiter talis venditio debeat fieri ut valeat?*
4 *An neceſſarium ſit ut inter contrahentes paciſcatur de vendendo pignore? defenditurque contra Cujac. & alios vulgaris lectio* l. pen. D. de pign. act. *&* num. 5.
6 *Pignoris venditio non valet ſi ſolemnitas juris in ea non intervenerit, ita ut Dominus poſſit rem vindicare non reddito pretio*, & num. 8. *& remiſſivè de interp.* l. 1. Cod. ſi vendito pign. *cum aliis, &* num. 7. & 10.
9 *Venditio celebrata cum debitâ ſolemnitate, dolo tamen emptoris gratia minori pretio res diſtracta fuit, actione pignoratitiâ in id quod intereſt tenetur creditor, non verò emptor, niſi in aliquibus caſibus*, & num. 10.
11 *Quare debitor ſi agat contra emptorem, quando creditor non eſt ſolvendo, teneatur pretium refundere cum uſuris*, & num. 12. & 13.
14 *Quæ actio competens dicatur, ut emptor conveniatur à debitore eo in caſu, & quid ſit interdictum fraudatorium?* & num. 15.
Expenditur alia ratio Neotericorum, num. 16. *& rejicitur*, num. 17. & 18.
Ubi de ea reſtitutione agitur, quæ competit ex tit. ex quibus cau. major.
19 *Contra emptorem competere in integrum reſtitutionem generalem, quæ naſcitur ex fraude & juſtitia cauſæ, probatur, & expenditur mens* l. dolus 10. C. de rei vindic. *&* n. 20. & 21.
22 *Adverſus debitorem propter pignus competit actio pignoratitia in ſpecie hujus legis.*
23 *Contra Plateam probatur valuiſſe hîc venditionem.*

25 *Expenditur* l. fin. C. ſi adversùs fiſcum reſtitut. *&* n.27.

26 *An Œconomus Eccleſiæ qui rem nulliter alienavit, poſſit retractare venditionem, & adverſus proprium factum venire?*

28 *Confutatur error antiquorum volentium Procuratorem Cæſaris eſſe Judicem quando emptor convenitur à debitore in hoc caſu.*

29 *An fiſcus trahat cauſam ad ſuum Judicem?* & n. 30. & ſeqq.

31 *An fiſcus exiſtat ſemper ſolvendo, & prius ſit excutiendus, quàm ejus fidejuſſor?* & numero 34. *&* 35.

36 *Agitur de interpretatione* l. pen. D. de reſcind. vend. *&* num. 37. *& de oblatione pecuniæ ibi facta*, num. 38.

39 *An remedium* leg. 2. C. de reſc. vend. *potuit intentari à debitore*, *hic*, numero 41. & ſeq. & 44. & 45.

40 *An ejus legis remedium fuerit cognitum ante Dioclètianum?*

42 *An remedium hujus legis habeat locum in ſubhaſtatione publicâ?*

43 dict. lex 2. *an in dolo, vel in læſione pretij fundetur?*

46 *An dolus dedit cauſam contractui in hac ſpecie?* & n. 47. & 48.

49 *Quando dicatur res vendi gratia emptoris, & quando per fraudem?*

50 *An ſi emptor in hac ſpecie velit pretium ſupplere, id facere poſſit?*

51 *Debitor cui debeat ſolvere cùm rem avocat in hoc caſu?*

52 *De interpretatione* l. emptor. 65. D. de R.V. *& num.* ſeqq.

1 VARIÆ ſunt lecturæ quas ad hoc Gordiani reſcriptum adferunt Interpretes, Accurſ. Bartol. Platea, Rebuff. & Valenzuel. *hic*, ſed eis inſuper habitis vera ſpecies eſt. Fiſcus habuit debitorem Seium, qui eidem fiſco, vel res ſuas tacitè cum eo contrahens, obligaverat, juxta *l. auſertur* 46. §. *fiſcus, D. hoc tit.* vel expreſsâ conventione, ut *in l. fin. D. qui potiores.* Inter eas res ſunt prædia obligata, quæ vel fraude, colluſione, aut gratiâ emptoris minori precio, quàm valebant, diſtracta ſunt ex officio, ut *in l. 2. infr. de jure haſtæ fiſc. leg. 3. Cod. ne fiſcus rem quam vend.* vel ab alio Procuratore Cæſaris, ut ponit Cujac. ex *l. fin. Cod. ſi adverſ. fiſcum.* Hoc caſu ſi debitor fiſco intulerit, vel ſoluerit quantitatem quam debebat, prædia ea conſequetur.

2 Hæc ſpecies ut clarius procedat, ſciendum eſt creditorem ſimul atque pecunia deberi cœperit, nec ei ſoluatur, poſſe pignus rectè conſtitutum jure vendere, atque diſtrahere, invito etiam debitore, *leg. 1. & tot. Cod. debitorem vendit. pign. l. ſi ceſſante 7. cum aliis illius tit. Cod. de diſtract. pign. leg. 3. §. 1. Cod. de jure domin. impetr. leg. 4. D. de pignor. act. leg. ſi creditor* 52. *D. de act. empt. l. ſi pupillorum* 7. §. 1. *D. de reb. eorum*, etiamſi debitor inhibuerit in ſuo teſtamento alienationem, nam jus creditoris ob id non læditur, *l. filiusfam.* 114. §. *divi* 14. ibi, *ſed hæc nec creditoribus, D. de legat.* 1. *dict. leg. 1. Cod. debitorem vend. pign. l. non eſt novum* 46. *D. de acquir. rer. domin.* explicant Cujac. *libro quinto, obſer. cap.* 16. *& in d. tit. Cod. debit. vend. pign.* Pinell. *in leg. 2. Cod. de reſcind. 2. part. cap. 2. numero* 4. *& ſeq.* Donell. [illegible] *de diſtr. pign.* Gothofred. *in dict. leg.* 3. §. 1. *Cod. de jure dom.* Schifordegh. *ad Ant. Fab. libro* 2. *tract.* 19. *quæſt.* 5, & alij relati à noſtro Prædeceſſore Ant. Pichar. *in §. Actionum, quæſt.* 14. *num.* 14. *inſt. de action.* 3 † Quæ diſtractio debet fieri ſinceriter & bonâ fide, *dict. leg. 4. dict. leg. ſi ceſſante, l. quæ ſpecialiter* 9. *Cod. de diſtr. pign.* quod idem eſt ac ita vendere ut bonus paterfamilias faceret in re ſua, & omnia obſervare, propter quæ res facile emptorem inveniret & quàm optimè vendi, *leg. penult. Cod. ſi de vendit. pign. ag. juncta l. ea igitur* 14. *D. de pignor. act.* Aliaque ſolemnia debent intervenire, quæ ſedulò commemorant Accurſ. *hic ſchol.* 1. Donell. per Text. *ibi, in dicta l. 2. numero* 7. *& in dict. leg. pen.* ubi etiam Gothofred. Schifordegh. *dict. quæſt.* 5. Giphan. *in leg. 2. Cod. de diſtr. pign. verſ. quod attinet ad ſolemnia*, & Cujac. *in eod. tit. verſ. ad hæc notandum.* & nos dicemus *in leg. 1. infr. de fide & jure haſtæ fiſc.* 4 † In quo rejiciendus eſt ipſe Cujac. inter alia requiſita connumerans, ut hæc diſtractio fiat ex pacto, ut *in l. penult. D. de pign. act.* ubi quòd Florentiæ ſcriptum eſt ita *cùm in venditione quæ fit ex facto, ſuum negotium creditor gerat* ita ipſe legendum exiſtimat, *quæ fit ex pacto*: ut *in §. contra autem creditor, Inſt. quibus alien. licet leg. 7. Cod. de diſt. pign.* quam lectionem (prout ei mos eſt) repetit *libro tertio Reſp. Pap. in dict. l. penult.* & Ant. Fab. *in rat. in eam legem*, & *ibi* quoque Gothofred, qui ſolet ſemper Cujacium exſcribere. 5 † Quæ lectio admittenda non eſt, quoniam ſequeretur non poſſe creditorem ſine pacto pignus vendere, quod falſum eſt, ex *dict. leg. 4. D. de pignor. act.* ubi etiamſi non convenerit ut pignus vendi poſſit, nihilominus licet diſtrahere. 6 † Hinc eſt quod ſi venditio pignoris fiat ſine debitâ ſolemnitate, non jure facta erit, & debitor, ſi velit, rem vindicabit ab emptores non reddito pretio. Nam cùm ipſo jure nulla fuerit venditio, debitor ejus rei adhuc dominus permanſit, & jure ordinario eam vindicat ut dominus, *l. in rem.* 25. *cum vulg. D. de rei vind.* ergo redditio pretij ei non incumbit, quia dominus à quolibet vindicat rem ſuam ſine damno, aut impenſa propria; quando rem ipſe non vendidit, aut ejus venditioni aſſenſum non præbuit, *l. ſciens* 7. *Cod. de ſenatuſconſ. Velleian. l. ſi mancipium* 23. *Cod. de rei vind. l. redemptores* 39. § *fin. cum l ſeq. D. eodem. l. 2. Cod de furtis, leg.* 1. *in fin. Cod. de præſcript. trigint.* docent Socin, *reg.* 439. Cujac. & Giphan. *in tit. Cod. de vendito pignore*, Gothofred. *in dict. leg. 2. Cod. de fur.* Ant. Fab. *de error. decad. 1. err. 5. & 6.* Schifordegh. *ſup.* & Buboſ. aliud agens *in l. quæ dotis* 34. *num.* 140. *D. ſol. matr.* & alij DD. *in d. jur.* 7 † Húcque ſpectat *l. 1. Cod. ſi vendito pign. l. ſi fundum* 27. *Cod. de evictíon.* de quarum interpretatione erunt conſulendi Schiford. *ſup.* Covarr. *libro 3. var. cap. 17. num. 1. & 2.* A. Gom. *tom. 2. var. capit. 2. numer. 8. & 39. & 41.* Forner. *libro 2. ſelect. cap. 13.* Greg. *in l. 19. tit. 5. part. 5. verb. tornar el precio.* Queſada *q. juris cap. 10. num. 1. & 6.* 8 † Dixi jure ordinario à debitore vindicari, non verò agere pignoratitiâ, ut malè ſenſit Donelli *in dict. leg.* 4. *num.* 8. Nam hoc caſu, de quo loquimur, eodem modo cenſetur ac ſi creditor refragante conventione vendidiſſet, ut patet, & tamen ipſe Donell. in eo concedit vindicationem, *in tit. C. ſi vendit. pign. num.* 2.

9 At verò ſi facta ſit venditio à creditore ſecundùm juris formam, dolo tamen malo & fraude, minori pretio emptoris gratia diſtraxit, eo in caſu competit debitori actio pignoratitia contra creditorem in id quod intereſt rem minoris venditam eſſe quàm valebat *l. 1. in princip. l. 3. Cod. ſi vend. pign.* in quo continetur res ipſa vel pretium juſtum, *leg. 4. & 7. Cod. de diſtr. pign.* At in emptorem nulla competit actio, etſi mala fide verſatus ſit, quoniam ipſo jure pignoris dominium tranſit in emptorem, & juſta fuit emptio, utpotè adhibitis debitis ſolemnitatibus, & non debet temere convelli fides auctionis publicæ quæ jure perfecta eſt, ut obſervant Cujac. Donell. & Giphan. *in d. tit. Cod. ſi vendit. pign.* & Schifordegh. *ſup. d. quæſt.* 5. 10 † Aliquando ſolet adversùs emptorem debitor agere ſi interveniente ejus mala fide creditor ſolvendo non eſt, *l. 1. & 3. Cod. ſi vend pign.* Quibus non obſtat *l.* 4.

ejuſdem

ejuſdem tit. quoniam cum Donell. ibi num.5. Cujac. in
fine,Pinell. in leg.2.Cod.de reſcind.2.part.capit.2.nume-
ro 3. reſpondendum erit. non negare Gordianum
prius eſſe conveniendum creditorem , verùm poſſe
etiam & emptorem competenti actione conveniri , id
eſt , priùs diſcuſſo creditore per pignoraticiam. Nam
competens actio nulla eſt debitori conceſſa , niſi priùs
conſtiterit creditorem ſolvendo non eſſe , ut in dict. leg.
& eo caſu quo convenerit emptorem , debebit ei pre-
tium cum uſuris offerre , quanti ſcilicet pignus vendi-
tum eſt , ut in ſimilibus l.ſi cum 6.Cod.de reſtitut.milit.
21 leg. 2. Cod. de uxoribus milit. † Rationem reddit Do-
nell. ſup.num.7. Quia pretium ſit in rem debitoris , &
in utilitatem ejus,cùm ſolutum ſit creditori quo libe-
22 ratus eſt , † Quæ ratio etſi ab Accurſ. antea fuerit
inſinuata in d.l.1.gloſſ magna & hic verb.inferenti,verſ.
ſi pretium, omnino eſt falſa,quia cum venditur pignus,
totum illud negotium eſt creditoris , dict.l.penult.D.de
pignor.act.leg.quod ſervus 11. D. de in rem verſ. facitque
principium juris planiſſimum, patrem , vel dominum
actione de in rem verſo non teneri , niſi animus fuerit
filio,vel ſervo principaliter gerendi negotij , & augen-
di patrimonij patris , vel domini. d.leg. & ideo 7.§.fin.
D. de in rem verſo. Quod in noſtro caſu procedere non
poteſt , cùm creditor ſuum , non debitoris , negotium
gerat , imò in ejus perniciem & damnum emptionem
23 facit. † Verior ergo ratio mihi videtur quæ traditur
à Cujacio in d.tit.Cod. ſi vend.pign.verſ.notandum,quo-
niam emptor qui ex juſtâ emptione factus eſt domi-
nus rei,facit ut amittat dominium debitor,l.dolus 10.
Cod. de reſcind. vend. quare æquum eſt ut perente de-
bitore unuſquiſque jus ſuum integrum recipiat , debi-
tor rem cum fructibus , emptor verò pretium cum
uſuris.

24 Sed dubium eſt quæ actio competens dicatur in hoc
caſu , cum actio pignoratitia ſolum inter debitorem &
creditorem habeat locum ex negotio contracto , §. ſi
nal. Inſtit. quibus modis re contrah. obligatio. & antiqui
poſt Accurſ. in dict.leg.1.Cod.ſi vend. pign. ubi Salicet.
numero 1. Barboſ. numero 6. Rebuff. numero 2. Platea
num.4.verſ.item quæro , exiſtimant competere interdi-
ctum fraudatorium,quod differt ab edicto de his,quæ
in fraudem creditorum . quia illud loquitur quando
debitor alienat in fraudem creditorum , ut diximus
in leg. 1. ſuprà hoc tit. [Hoc autem econverſo quando
alienatur in fraudem cujuſpiam , cujus fit mentio in l.
ſi poſtulante 67. §. 1. D. ad Trebell. l. pupilli 92. D. de
ſolution. notant Schard. & alij verb.interdictum frauda-
torium , & relati ab Oſuvald. libro 23.Don. cap.fin.lit.
25 X. † Verùm hoc diſplicet Donello in d.tit.Cod. ſi vend.
pign.numero 8. nam edictum illud eſt de his rebus ,
quas debitores ipſi alienant. Hic autem agimus de re-
bus alienatis ab ipſis creditoribus in fraudem debito-
rum , & quando res à debitor alienantur , neceſſe fuit
actionem proponere creditori ad eas revocandas, quia
debitor dominus fuit , & jure ſuo alienavit. §. item ſi
quis in fraudem , Inſtit. de action.] At cùm dolo malo
creditor pignus vendit , & emptor eodem dolo emit ,
non fuit neceſſe debitori novam actionem proponere ,
cùm venditio jure non valuit omni ex parte , & debi-
tor dominus manſerit , de cujus ratione & veritate
nunc agere non libuit , cùm ad alia properemus. Neo-
26 terici † ferè omnes competere aiunt debitori actio-
nem in rem utilem , impetratâ tamen per in integrum
reſtitutionem ex ea parte edicti , quâ majores ex juſtâ
aliquâ causâ vocantur , leg. 1. & tit. D. ex quibus cauſ.
major. de qua actione reſtitutoria in rem exempla ha-
bemus in leg.emptor 65.D.de rei vind.l.metu 9.§.volen-
ti,& §.licet l.ſi mulier 21.§.fin.D.de eo quod metus cauſ.
l.3. & 4. Cod.eod.l.1. & 2. C. ſi adverſ.vendit.pign.l.2.
Cod. de prædiis minor. tradit idem Donell. d. numer. 8.
verſ.ſupereſt igitur,& in l.2.numer.18.Cod. ſi propter pu-
bl.penſit. Cujac. & Giphan. ſup. & ante eos tenuit
Ac. in d.l.1.Cod. ſi vend. pign.verb.jubebit. † Sed ea ra 17
tio mihi minimè placet , quoniam actio in rem dari
non poteſt ei,qui dominus non eſt , ſiquidem ex juſta
venditione tranſlato dominio in emptorem nunquam
potuit ea actio accommodari , etiamſi eſſet utilis,quæ
non minus efficax eſt ad agendum , quàm directa,leg.
actio 47. D.de neg. geſt.l.ſi hæres 70.D.ad Trebell. cum
notatis ab Ant. Fab. in dicta lege actio , & in lege ſecun-
da D. de poſſeſſ. hær. pet. Oſuvald. libro 21. Donellus
capite 1. littera H , & à me libro 1.obſ.capite,11.numero
29. † Rurſus ipſa actio reſciſſoria , de qua in dicto ti- 18
tul. D. ex quibus cauſ. major. non requirit duplicem
actum , ſcilicet ut reſtituatur,& poſtea agatur, ſed uno
judicio utrumque facit , lege ſed etſi 16.§. ſi feriæ,lege
nec non 28.§.fin.D.illo titulo & in uno eodémque libel-
lo petitur & actum reſcindi,& rem reſtitui, ut ex mul-
tis quos refert & obſervat Pichard. in dicto § rurſus 5.
numero quinto Inſtitut. de action. Ultimò facit lege dolus
decim.Codice de reſcind.vend. ibi,Non adverſùs eum rei
vindicatio , ſed reſtitutio in integrum competit , quæ ver-
ba apertè excludunt rei vindicationem.

Quare in hoc caſu arbitror non fuiſſe introductam 19
aliquam actionem adversùs emptorem , ſed tantùm in
integrum reſtitutionem datam generalem, quæ ex do-
lo & fraude adverſarij , & ex juſtitia cauſa naſcitur ,
cujus exemplum præſtat dicta lex dolus, ubi cùm dolo
emptoris qui vendiderit , & poſtea emptor in alium
rem transferat , non adversùs tertium, in quem domi-
nium tranſtulit , datur rei vindicatio, ſed in integrum
reſtitutio contra ipſum doloſum. † In qua ſpecie ni- 20
hil dices cum Accurſ. ibi , ſi eam reſtitutionem referas
ad edictum , ex quibus cauſis majores , ut in lege in con-
tractibus,Codice ex quibus cauſis majores. Nam etſi ma-
jores ſoleant reſtitui ex cauſis illo edicto contentis ,
inter quas dolus connumeratur. Nihilominus tamen
non eſt vera reſtitutio : ſic enim videmus ex Pauliana
& Fabiana actione alienata revocari , & tamen non
ſunt propriè reſtitutiones , Donellus libro 21.comm.ca-
pite quinto,ubi Oſuvald. littera C. Deinde , quia ut ait
Faber in Ratio. ad legem 1.§.6.Digeſtis de dolo,laudatus
ab Oſuvaldo,nunquam haberet locum edictum de do-
lo , ſi reſtituerent in integrum ratione doli , juxta le-
gem quidam 38. Digeſtis de dolo , quam explicat idem
Faber libro ſecundo conject. capite 12. † Quare veriùs 21
dices dari in integrum reſtitutionem generalem , ut
diximus, quæ omnia reponat in priſtinum ſtatum,non
ex eo edicto , quoniam cùm valuerit venditio , & do-
minium ex ea tranſlatum ſit , non potuit intervenire
aliud remedium,& ita ex æquitate illa reſtitutio datur
extraordinaria , ut in lege Divus 33.D.de re judic.l.3.§.
Divus 9.D.de jure fiſc.l.2.C.ſi ex falſ.inſtrum.ubi in in-
tegrum reſtitutio datur , quæ non poteſt de reſtitutio-
ne ordinaria intelligi.

Ex quibus jam colligitur in ſpecie noſtra fiſcum 22
pignus vendidiſſe , & contra debitorem egiſſe actione
pignoratitiâ , quæ actio eſt perſonalis , & eo caſu , ut
eleganter agnovit Valenzuel hic , ex n.8.verſ.poſt alios ,
competit l.fin.C.de diſtract. pign. juncta l. ſi rem.9.§.om-
nis , D. de pignor. act. non verò rei vindicatio , quæ ut
diximus , competere nequit non domino. † In qua 23
re valde deceptus eſt Platea hic n.1.circa fin. qui aſſerit
nullam fuiſſe venditionem , & ſic non fuiſſe tranſla-
tum dominium,& ob id competere rei vindicationem,
quod utique falſum eſſe conſtat ex ſupradictis. Quo
errore involvuntur alij antiquiores Interpretes poſt
Accurſ. & Bart. proſequitur Valenzuel hic ex num. 2.
& præcipuè num.6. qui in varias inciderunt difficul-
tates , ſcilicet quomodo hic conveniatur fiſcus qui
non poſſidet , ſed emptor , affirmántque rem non fuiſ-
ſe traditam à fiſco , quod merè confictum eſt , cùm ea
verba, reſtituas ea prædia jubebit , demonſtrent traditio-
nem

nem interceſſiſſe. Neque vero ſimile ſit fiſcum vendidiſſe bona ſui debitoris, & non tradidiſſe emptori, 24 cui ex cauſa emptionis tradere neceſſe erat. † Igitur verius eſt debitorem egiſſe contra fiſcum quem convenit coram ſuo Judice, id eſt, Procuratore Cæſaris, qui, ut notavimus *in lege ſecunda ſuprà numero primo & ſecundo* Judex erat inter fiſcum & privatum, & cùm fuerit per fraudem venditio celebrata, etiamſi valeat, nihilominùs tamen reſcinditur, quod utique fieri non poſſet, ſi rectè, & ut oportebat facta fuiſſet, *lege ſecunda Codice ſi antiquior credit. leg. ſecunda Codice ſi propter publ. penſit. lege ſi ceſſante ſeptima Codice de diſtractione pignorũ.* Ratio eſt, quoniam fraus & dolus nemini debet patrocinari, neque congruat ut cum damno debitoris emptor locupletetur, & ex dolo & fraude conſequatur commodum, *lege itaque fullo 12. cum vulg. ut. D. de furt.* & id apertè accideret in noſtro caſu, quia ex parte fiſci intervenit mala fides, *lege prima infrà de jure haſtæ fiſci lege 2. Codice ſi propter public. penſit. lege tertia §. divi D. de jure fiſci*, cúmque eam ſemper videatur habere, qui rem magni pretij pro viliori vendidit, *lege magis puto quint. §. non paſſim, verſiculo idem prætor, Digeſtis de rebus eorum, lege prima juncta gloſſa verb. dolo, & leg. 4. C. ſi venditio pign. l. ſi pignora 50. D. de evictio.* Bart, *in lego alio, num. 3. in fin. & num. 14. D. de alim. leg.* Gamma *deciſ. 77. num. 4.* & ſi fiſcus re ſuâ per fraudem privaverit debitorem, æquum fuit ut reſcindatur contractus, maximè cùm ipſe debitor debitam 25 pecuniam obtulerit. † In cujus veræ explicationis firmationem adducit Valenzuel. *num. 11. l. fin. C. ſi adverſus fiſcum reſtitutio*, ubi fiſcus fuit conventus, quemadmodum in noſtro caſu, coram ſuo Judice, quia per colluſionem, vel fraudem nimis exiguo pretio fundum vendiderat Procurator Cæſaris, & quamvis fraus fuerit ab ipſo Procuratore commiſſa, rectè poterit idem venditionem retractare, & adverſus factum ſuum ve- 26 nire. † Quemadmodum Eccleſiæ œconomus, qui vendidit rem Eccleſiæ per fraudem, aut non ſervatis juris ſolemnitatibus, poteſt venditionem infirmare, & contra proprium factum venire, *lege jubemus nulli 14. §. ſanè ſi hac 1. C. de ſacroſ. Eccleſ.* ut notat *ibi* poſt Bald. & antiquiores Salycet. *num. tertio*, Panorm. Anania *num. 15.* Beroi. *numero 18. & 32.* Imol. *num. 18. per text. ibi in capite ſi quis presbyterorum, de rebus Eccleſiæ*, & plures alij relati à Gutier. *libr. tertio pp. quæſt. 41. ex numero 1. & maximè num. quinto* & præter eos Gratus *conſ. 91. n. 25. libro 1.* Cravetta *conſ. 200. ex num. 7.* Afflict. *deciſ. 240. numer. 8. & in conſtit. Neapol. rub. 5. numero 7. in capite 1. §. ſi Titius num. 15. ſi de feud. fuerit controv.* & Valenzuel. *hic num. 3.* & ego, Deo dante, dicam *in l. quemadmodum 7. infrà de agricol. & cenſ.* ubi Doctores hanc quæſtionem pertractant circa poſ- 27 ſeſſorem majoratus, qui rem alienat, & ſimiles. † Vel ſi (ut *in tractatu d. l. fin. C. ſi adverſ. fiſc.* quam explicabam) Procurator Cæſaris non ſit qui fraudem commiſit, ab alio, nempe qui non vendidit, retractatio fieri poterit, quem ſenſum ipſa *l. fin.* edixit illis verbis, *tunc temporis Procuratoris noſtri*, quaſi ab alio invalidationem faciendam proteſtans.

28 Ex quâ verâ reſolutione primo deduco falſam eſſe Accurſ. Bart. *numero 4. ad finem* Plateæ *numero 4. verſ. quare nunc*, & aliorum, quos retulit Valenzuel. *num. 10. ſuprà* aſſertam opinionem, qui dicebant quod cùm in noſtra lege conventus fuerit emptor, coram Procuratore Cæſaris debuiſſe conveniri, quod variâ ratione 29 & fundamento adſtruere conantur. † & illa magis fuit recepta, ut ſpeciale ſit in fiſco venditore, ut poſſit trahere actorem ad ſuum Judicem, qui erat Procurator: unde cùm emptor cauſam habeat à fiſco, potitur foro ipſius fiſci, & ita inſpicitur forus fiſci vendentis, & non forus emptoris, & ita lex noſtra continebit caſum ſpecialem, cum regulariter ſi alius eſſet venditor, & non fiſcus, eſſet inſpiciendus forus emptoris converti, ex regula *l. venditor 49. D. de judiciis* ſequuntur hanc doctrinam Barboſa *in d. l. venditor num. 151.* poſt alios antiquos *ibi* Peregrin. *de jure fiſc. lib. 7. tit. 1. num. 9.* Farinac. *1. p. fragm. verb. fiſcus num. 182. & ſeq.* & ante eos Matt. Laudenſ. *de fiſco q. 27.* Angel. *in §. actionum num. 19. Inſt. de actio.* Burgos *in cap. fin. n. 16. de emptio. & vend.* † Et ratio eſt, quoniam fiſcus re 30 evictâ emptori ſaltem tenetur reſtituere pretium, atque ita ſuccedit regula quæ habet quod fiſcus comparans in cauſa pro ſuo intereſſe, cauſam trahit ad ſuum Judicem, de qua Capycius *dec. 197.* Cagn. *in d. l. venditor 49. n. 17.* Platea *in l. non injuſta. n. fin. infr. de conven. fiſci debit.* & latè Guſman *de evictio. quæſtione octava ex numero 1.*

Contraria autem ſententia in fiſco, nempe quoad 31 hanc ſpeciem, nihil eſſe ſpeciale placuit Baldo *hic n. 2.* Covar. *in 1. parte cap. 8. num. 3. verſ. idem* Rebuffo & aliis, quos ſequitur Barboſ. *ſup. n. 153.* & Valenzuel. *hic num. 10. verſ. Verumtamen recepta hæc*, quam ſententiam veriorem ego agnoſco, cùm de tali privilegio nullum ſit jus, quod illud inducat, & certum ſit ubi fiſcus non reperitur ſpecialiter privilegiatus uti privilegio privati, ut probavimus *lib. 3. obſerv. cap. 1. num. 24.* & ita *in l. un. ad fin. cum gloſa infr. de vendit. rer. fiſcal.* cùm emptor qui à fiſco emit, reconvenitur, apud ſuum Judicem judicium peragitur. † Accedit etiam in ſu- 32 pradictis terminis non agi de fiſcali jure, aut privilegio aliquo, ſed de tertio emptore, qui cauſam à fiſco habuit, & qui juſtè apud ſuum Judicem convenietur, cujus judicium non poterit declinare, allegans fiſcum proprium habere Judicem qui eſt Procurator, cùm is fiſco Judex ſit, quando convenitur: at emptor eſt conventus, non fiſcus, & non poterit opponere, fiſco faciendam eſſe ſolutionem debitæ quantitatis, & ſic coram ejus Judice hoc eſſe allegandum, quæ enim ad fiſcum pertinent, noluit lex poſſe allegari niſi ab ipſo fiſco, juxta celebrem Accurſ. doctrinam *in l. his conſequenter 18. §. ſed an in familia. D. famil. erciſc. verb. non pertinere.* † Neque in contrarium quidquam facit 33 deciſio noſtræ legis. Nam affirmandum eſt in ea non agi de conveniendo emptore qui non poterat conveniri, niſi prius excuſſo fiſco, qui erat creditor, ut jam ſæpè diximus: at cùm fiſcus ſemper exiſtat ſolvendo, *l. 2. in fin. D. de fund. dotal.* († quapropter ab eo non 34 exigitur cautio ſicut à privato, licèt non ob id ejus fidejuſſor poſſit conveniri antequam ipſe excutiatur, ut verius reſolvunt Caſtrenſ. & Cuman. *in l. fin. D. ſi cert. pet.* Roman *ſing. 64. & conſ. 95.* Chaſſaneus *in conſuet. Burg. rub. 5. §. 2. n. 2.* Ant. Gabr. *lib. 4. comm. concl. tituli de fidejuſſore concluſione prima, numero tertio & quarto*, & noſter. Valenzuel. *in rub. tituli numero quadrageſimo ſeptimo*, & Fulvius *numero decimo tertio* reprobatâ contrariâ opinione Bald. *in lege prima, numero decimo ſeptimo infr. de conven. fiſci debitor.* Bar. & Alex. *in d. leg. finali ſi cert. per. & in lege decem. de verb. obl.*) † Nunquam 35 poteſt evenire caſus ille, ut emptor conveniatur ante fiſcum, & ideò ſuperflua erit ejus rei tractatio, quæ verior eſt ſolutio, & noſtræ deciſioni congruentior, quàm quæ traditur ab Angel. *in principio inſtitutorum de except. n. 17.* quem ſequitur Barboſ. *ſup. num. 153.* qui præſupponebant venditionem fuiſſe nullam in præſenti, quod tamen jam probavimus eſſe falſum. In qua re etiam lapſi ſunt Socin. *conſ. 91. col. fin. lib. 3.* & Corneus *conſ. 79. ad fin. libri quarti* quos laudat idem Barboſ. *ſup. num. 155.* qui dicebant debitorem non ſolùm habere actionem adverſùs fiſcum, ſed etiam adverſus emptorem, quia erat nulla venditio, quæ doctrina generaliter eſt falſa.

Secundò ex ſuprà tradita vera doctrina venit expli- 36 candus Scævola *in l. pen. D. de reſcind. vendit.* ubi ait fundum venditum fuiſſe obvectigal Reipublicæ mi-

nori

nori pretio , quàm valebat , & ob id reſciſſam vendi-
tionem domino fundi pecuniam offerente , quod ea
ratione procedere , quoniam præceſſit oblatio verba-
lis debitoris pecuniam offerentis , exiſtimarunt Bart.
& reliqui *ibi* Cujac. *in tit. C. de diſtr. pign. verſ. eſt etiam*,
& relati à Barboſ. *in l. ſi mora 10. n 56. D. ſolut. matr.*
Verùm id negavit Salyc. *in l. ſi reſiduum, in fi. C. de diſtr.*
pig. qui ait reſciſſionem venditionis non ratione ver-
balis oblationis factam , ſed potiùs quoniam cùm de-
bitor profeſſus eſſet ſe velle vectigal exſoluere , ut
venditionem ita excuſaret , nihilominus poſtea fuit
venditus fundus minori pretio quam deberetur pro
vectigali integro, & ita reſcinditur venditio in favorem
fiſci , ne aliàs remaneat fraudarus in vectigali , quod
37 ſibi debebatur. † Quæ interpretatio diſplicet Barbo-
ſæ , quoniam ut procedat oportet præſupponere de-
bitorem vectigalis nulla alia habere bona , niſi fun-
dum illum ad exſoluendum vectigal, cùm nõ aliter poſ-
ſit conſiderari fiſci præjudicium. Minus eſt admitten-
dus Accurſ. Bald. & alij , quos refert & refellit Barboſ.
38 *ſup. n. 58.* † Qui aliis interpretationibus rejectis *n. 92.*
cenſet verius *in d. l. pen.* ante venditionem interceſſiſſe
oblationem realem , quia ſola verbalis ſolutio nullius
momenti foret ut venditio impediretur , neque offerre
pecuniam non eſt dicere ſe eſſe paratum ſoluere , ſed
præſentem offerre, id eſt , pecuniam quam debebat ſe-
cum ferre , & eam totam repræſentare creditori, *arg. l.*
cùm ſervus 82. D. de cond. & dem. ibi *nam non utique ſi*
ille in folle reliqua obtulerit , liber erit. ubi docet Gotho-
fredus & Donell. *in lege ſi acceptam decima nona Codice*
de uſuris num. 4. & 5. & libro 15. com. cap. 13. Gratianus
diſceptatione forenſi tomo ſecundo, cap. 160. leg. cùm poſſeſ-
ſor 5. Dig. de cenſibus , & ita licet propter oblationem
realem factam extra judicium non impediatur venditio
rei pignoratæ , impeditur ſi ſequatur depoſitio & con-
ſignatio, *leg. ſi reſiduum quint. leg. ſi priùſquam octava Cod.*
de diſtractione pignoris lege ſecunda Codice debitorem ven-
ditionis pignoris tametſi oblatio realis *in dicta lege pe-*
nult. impediet venditionem pignoris , & factam revo-
cabit , quoniam ibi fundus vendebatur propter vecti-
gal non ſolutum Reipublicæ , quaſi propter hoc fun-
dus incidiſſet in commiſſum, *lege finali infra de exactio-*
ne trib. leg. 1. & 2. C. ſi propter publ. penſ. & ſpeciale eſt
in debitore vectigalis, vel tributi , ut ſi realiter offerat
pecuniam, & officialis cui incumbebat , noluit eam ac-
cipere , excuſatur ab hoc commiſſo, ita ut propter eam
cauſam fundus vendi non poſſit, *l. prima infra de ſuſcept.*
39 *Tertio* ex *ſuprà* reſolutis deduco non potuiſſe hunc
debitorem (cujus pignus per fraudem minori pretio ,
quam valebat, venditum eſt hîc) intentare remedium
leg. 2. Cod. de reſcind. vend. quod poſt Acc. *verb. pretium*,
tenuerunt Bart. *num. 11.* Platea *n. 5.* Valenzuel. *num. 13.*
hic , Cagnolus *in d. lege 2. n. 211. quæſt. 46.* Baldus, Saly-
cetus & alij relati à Pinell. *in dicta leg. 2. pagin. 2. cap. 2.*
n. 1. Ratio eſt multiplex , quia, ut ſentit Pinellus reme-
dium *d. l. 2.* nondum erat cognitum ante Diocletianum
& Maximianum ejuſdem legis Auctores , cùm multò
ante floruerit Gordianus , qui noſtram hanc tulit , ut
conſtat ex faſtis conſularibus Contij Chron. Caſſiod.
Zonar. *libro 2. ann.* Baron. *tom. 2. ann.* Turſellin. *libro*
4. Epitomes hiſt. Chronolog. Marcelliana *anno Chriſti*
40 *239. & ſeqq.* † Quæ ſententia licèt ut inaudita & no-
va defendatur à Pinello *in de leg. 2. 1. p. cap. 1. num. 2.*
fuit de mente Accurſij *ibi* , *verb. humanum*, & aliorum,
quos refert Padill. *ibi num. 10. verſ. unde ipſe infero* licet
communior ſit altera , quæ remedium illud ante Dio-
41 cletianum cognitum fuiſſe aſſeveravit. † Secunda ratio
eſt , quia imputari debet debitori quia ea lege pignus
42 tradidit ut vendi poſſit. † Tertia, quia , ut Platea con-
ſiderat , fiſcus non poteſt vendere pignus niſi in publi-
ca ſubhaſtatione *lege 1. infra de jure haſtæ fiſc.* Cùm ta-
men remedium *l. 2.* non habeat locum in ea *l. 1. infrà*
prædiis decur. ubi dicam , & *in lege 1. infra de jure haſtæ*,
& licèt hoc argumentum parum firmum ſit, quia con-
traria ſententia verior eſt , ut probant relati ab Oſuv.
libro 23. Donelli c. 13. lit. C. circa fin. Matienz. Morl. &
alij relati *in d. l. 1. infra de jure haſtæ.* † Magis ex eo 43
ſuaderi poſſe exiſtimo , nam *d. lege 2.* ſe fundat in læ-
ſione quæ ex pretio reſultat , quando re ipſa deceptio
intervenit : at in noſtra ſpecie dolus & fraus inter-
venit , quæ ex qualitate facti , non ex quantitate pretij
æſtimatur , *lege dolus 10. C. de reſcind. vend.* multùm-
que differunt an vendatur minori pretio propter do-
lum : an verò, quia ita contingit, *d. lege dolus, l. ſi volun-*
tate 8. C. illo tit. docet Cagnolus *ſup. n. 211.* Caſtren.
n. 1. Pinell. *n. 11. in d. l. 2.* quando verò dolus intervenit
& fraus, tunc non habet locum *d. lex 2.* † Rurſus, quia 44
non conſtat ex noſtra lege minoris pretij quantitatem
eſſe ultra dimidiam quod eſt neceſſarium *in d. l. 2.* Ne-
que item venditionem factam fuiſſe à domino ipſoque
venditore , & debitor non poteſt agere , niſi creditore
non exiſtente ſoluendo , unde non poterit contra em-
ptorem agere, ex *d. l. 2.* quia contra ipſum non agit. At
in dicta lege 2. agitur contra ipſum , ut patet ibi, *pretium*
te reſtituente emptoribus. † Denique , quia *in d. lege 2.* 45
datur electio emptori , an velit pretium ſupplere , vel
rem reſtituere , quæ tamen denegatur in ſpecie noſtra,
ut dicam *infra num.*

Obſtabit juxta ſupradicta contra legem noſtram ea 46
difficultas , quòd in illo contractu dolus dedit cauſam
contractui , nam ea ratione venierunt quæ fiſco obli-
gata ſunt , quia gratia emptoris fraus intervenit, & ita
nullus erat contractus ipſo jure, *lege, & eleganter 7. ff. de*
dolo , lege ſi quis cùm aliter 36. ff. de verborum obligatione
cum notatis à Cujacio *in lege ſi mulier §. ſi dos , ff. de eo*
quod met. cauſ. Pinell. *in d. lege 2. 3. p. capite 2. numero 19.*
Morla *in emp. titulo de pactis in præmiſſ. numero 37. & ti-*
tulo 9. n. 95. Pichard. *in princ. inſt. de except. num. 18. &*
ſeq. † Sed reſpondendum erit valuiſſe venditionem 47
quia debitor cui fraus & dolus damnum dederat, non
vendidit, neque ipſe principaliter fuit inductus per do-
lum ad vendendum , neque emptor cum domino ali-
quid geſſit, & ita valida fuit venditio , utpotè facta ab
eo qui jus diſtrahendi habuit , & ideò ſi aliquis dolus
dolus intervenit , non eſt de his , qui ſolent dare cau-
ſam contractui , ſed qui incidunt in contractum , qui
non reddunt actum nullum, cùm tamen alter annullet,
ut notant Auctores nuper laudati. † In qua re deceptus 48
eſt Platea *hîc in fine* , dum præſupponit in hoc caſu in-
validam eſſe venditionem, contra *dictam l. ceſſante 7. C.*
de diſtr. pign. † Gratia itaque emptoris intelligitur fa- 49
cta venditio, quando apertè dictum eſt rem pluris eſſe,
quàm venditur , ſed ita vendi ut emptori gratificetur,
& petitur ab emptore ut hanc gratiam ineat, emptor è
contra pollicetur ſe gratum fore, & acceptat. Per frau-
dem verò venditio dicitur ſi præmio creditorem em-
ptor corruperit , *l. qui fundum 7. §. procuratoris vel ſ. quod*
ſi empt. D. pro empt. l. fin. ibi, *non per colluſionem, C ſi vend.*
pign. notat Donell. *in eo tit. n. 4.* & Cujac. *in fin.*

Sed quæſtionis eſt , an ſi in hoc noſtro caſu emptor 50
velit pretium ſupplere juſtum , ne res ſibi auferatur ,
poſſit id facere , & audiendus ſit , ut ita impediat ven-
ditionis celebratæ reſciſſionem ? Negativè reſpondet
Acc. *hîc*, & expreſſius *in d. l. 4. C. ſi vendito pignore gloſ.*
finali Bald. *in præſenti n. 5.* Platea *n. 6.* Salycet. & alij *in*
d. lege n. 4. Valenzuel. *hic n. 19.* & moventur ea ratione
quòd *in d. l. 2. C. de reſcin.* ideò juſtum pretium ſupple-
tur, quia contractus annullabitur ex modicitate pretij,
quo ſuppleto ceſſat nullitas, & ita poteſt ſuppleri pre-
tium. At in noſtro caſu contractus non valuit propter
fraudem quam non tollit pretij ſupplementum. † Rur- 51
ſus quæritur cui ſit facienda hæc ſolutio à debitore , &
ait cum Accur. *verb. inferenti.* Platea *n. 2.* Rebuff. *in prin.*
Cujac. Valenzuel. *hic n. 18*, faciendam eſſe fiſco non de

toto

toto pretio, ſed de debita quantitate, & fiſcus venditionem reſoluit, pretium reſtituit emptori & debitori rem cum fructibus & damni æſtimatione *lege quarta Codice ſi vendito pignore.*

52 Hinc deſcendit declaratio ad Papin. traditionem *in lege emptor 65. Digeſtis de rei vend.* qui ait quòd ſi emptor à Creditore emerit, non priùs teneatur rem tradere, donec pretium cum uſuris recuperaverit. Quæ fiſco ſummè difficilis eſt ſi proponas ſpeciem, juxta Accur. ſententiam, quam ſequitur Cujac. *ibi libro 2.*
53 *quæſt. Papin.* ita † *Creditori meo prædium pignoravi & obligavi in ſortem & uſuras, deinde me ignorante Titius prædium emit & accepit, non à me neque à creditore diſtrahente jure pignoris, ſed ab alio non domino.* Sequitur iſtum emptorem malæ fidei poſſeſſorem fuiſſe, cùm ea ratione tradiderit poſt emptionem, pecuniam quam debitor verùſque dominus debebat, ut liberaret fundum hypotheca; non quidem ut liberaret dominum, ſed fundum illo jure. Quo in uſu neceſſarium non eſt pretium offerre *lege 3. lege ſi mancipium 23. Codice de rei vindicat. l. 2. C. de furt.* Quare non potuit neque pretium recipere, neque uſuras cum fructibus compenſare, ut *infrà* ait Pap. ſi conjungas *l. minor 40.*
54 *§. prædia, de minor.* † Secundò non minus difficilis eſt ſi emptor à creditore vendente accepit juxta ſpeciem noſtram, nam cum debitor non poteſt convenire niſi creditor exiſtat non ſoluendo, ut dixi *ſuprà ex l. 1. C. ſi vendito pignore*, & ſi emit colludens in pretio & per fraudem, cenſetur eodem modo malæ fidei poſſeſſor, & fructus nequit compenſare, *d. l. 4. C. ſi vend. pign.* quæ rationes dubitandi propriores ſunt ad mentem Pap. quàm quæ aſſignantur ab Ant. Fab. *in ration. ad d. l. emptor.* Nam illæ nimis generales ſunt, & mi-
55 nimè ſcopum & difficultatem attingunt. † Accurſ. difficultatem diſoluere tentat, cujus tertiam ſolutionem ſequitur Cujac. quæ & menti & literæ Pap. contraria eſt, ſed verius dico, confingendam eſſe ſpeciem ejus legis juxta terminos *l. ſi creditor 28. D. de pignor. act. & leg. 2. D. quibus mod. pign.* ubi dicitur Titium prædictum in pignus tradidiſſe Seio creditori, qui caſu quodam illud amiſit, & alter non dominus vendidit Sempronio. Seius repetit actione hypothecariâ non prædium, ſed ipſam ſortem, & omne debitum conſecutus eſt. Nunc autem ſi Titius dominus superveniat, & fundum vindicet, repellitur exceptione doli mali, niſi Sempronio offerat pecuniam, quam creditori ejus dederat, & uſuras ejuſdem quantitatis tanquam priori creditori. Ratio eſt, quia cum ſolutione emptoris fuerit debitor liberatus, *l. ſicut 8. §. fin. D. quib. mod. pign.* [etſi non ipſo jure, ſed ope exceptionis, nam qui ſoluit, magis fecit ut ſuum, quam alterius negotium gereret, tamen idem effectus ex utroque caſu reſultat, *l. nihil intereſt 112. D. de reg. jur.*] æquum eſt debitorem repelli ſi totam pecuniam & uſuras, quas creditori debebat, non præſtet, *l. 1. in princ. l. 3. Dig. quib. mod. pingn. l. res 21. C. de pignor. l. fin. §. quatuor. D. de leg. 2.* Nec tantùm antiquas illas uſuras quas præſtitit, recuperabit, verùm & novas, id eſt, illas quæ currere cœperunt à die dimiſſi prioris creditoris ex pecunia poſſeſſoris, ad exemplum earum quas veteri creditori ſoluebat, quod ſignificant illa verba, *uſurarùmque medij temporis.* Medium tempus vocat quod interceſſit inter diem factæ ſolutionis, & vindicationis. Sed illud intereſt quòd veteres illæ uſuræ non compenſantur cum fructibus, quia cenſentur tãquam ſors ad effectum illum: at novæ compenſantur, ſit tantum eſt in uſuris, quantum in fructibus perceptis ante prædij vindicationem, & ob id ait Pap. duntaxat compenſari uſuris novis: proſequuntur latiùs Cujac. & Ant. Fab. *locis jam ſuprà relatis.*

LEX IV.

Impp. DIOCLETIAN. & MAXIMIAN. A A. *Niceti.*

Certa forma ſuper Metroicis data eſt, qui juſſu Principis illam civitatem tranſlati ſunt. Nam prædia eorum, quæ antequam demigrarent, habuerit, ſi ab eis diſtracta non eſſent, fiſci rationibus vindicari, jampridem decretum eſt, niſi aliud ſpeciali præcepto Auguſta Majeſtas decrevit. Ut igitur à Principibus ſalobriter ſtatutum eſt, ita ſalvis his, quæ utiliter placuerunt, parentibus hæredes eos exiſtere minimè oportere, nullâ legis ſanctione ſtatutum eſt.

SUMMARIUM.

1 *Emaculatur littera noſtra in voce* Metroicis, *& vera reponitur.*
2 *Qui ſint* Metœci *in hac lege?*
3 *Multiplicem ob cauſam deducta coloniæ apud Romanos*, & num. 4. 7. & 10.
5 *Expenduntur Virgilij, Eumenij & aliorum loca.*
6 *De variis gentium mutationibus.*
8 *Explicantur illa verba noſtræ legis*, qui juſſu Principis, *&c. & de tranſlatis in alias urbes ob coactionem Principis, vel ſponte*, & numer. 11.
9 *Quid ſit incola ad interpret.* l. pupillus, §. incola. de verb. ſign. & l. idem 12. §. fin. de excuſat. tut. & num. 10. & 11.
12 *Quare hujuſmodi Metœci, ſeu tranſlati poterant de rebus ſuis diſponere?* & num. ſeqq.
13 *Amor in patriam magnus, & patria carere triſtiſſimum.*
14 *Boni Principis eſſe fiſci compendium contemnere.*
15 *Ratio ob quam Metœci compelluntur vendere prædia tempore migrationis, & an pœnæ cauſa, vel ob adminiſtrationem migratio hæc contingit*, & num. 16.
17 *Explicantur ea verba noſtra*, ſaluis his, quæ utiliter placuerunt.
18 *Expulſio Moriſcorum à Philippo III. facta laudatur.*
19 *Ratio dubitandi quare concederetur tranſlatis, ut poſſent heredes exiſtere ſuis parentibus*, & num. 24. 27. & 31.
20 *Coloniarum alia Latinæ, aliæ civium Romanorum*, & num. 21.
22 *Livij locus expenditur, & illuſtratur, & quæ fuerit colonia Libertinorum.*
23 *Novi homines dicti Hiſpani à Livio, quia ſervi ſine dominis.*
25 *Nullus potuit heres inſtitui niſi qui eſſet civis Romanus.*
26 *Deportati quia non erant cives Romani, heredes inſtitui non poterant.*
27 *Metœci ea ratione heredes eſſe potuerunt, quia lege non vetabantur, & quomodo hoc ſit intelligendum.*
28 *Quod lege cautum non eſt, non inducit privationem.*
29 *Liberti Latini & Juniani, etſi cives Romani non eſſent, heredes exiſtere potuerant, explicantur Ulpiani aliqui loci*, & num. 30.
32 *Ramireſij ſpecies ad noſtram legem propoſita rejicitur, & vera litteræ mens aſſignatur.*

33 *Bona alicujus ſi publicentur ſtatu integro manente, non ex hoc probibetur alia adq irere.*

34 *Agitur de interpr.* l.2. C.de bonis proſcript. *& de differentia publicationis facta cum deportatione, vel integro ſtatu manente, ad interpr.*leg.ſi mandavero,§.is cujus bona, D.mandati, *&* numero *35.*

36 *In confiſcationem non veniunt jura conditionalia, & quomodo hoc precedat?*

37 *An veniant in confiſcationem bona adquiſita poſt commiſſum delictum condemnatione non dum ſecutâ remiſſivè.*

38 *Declaratur* l.4. Taur.*quæ loquitur de teſtamento eorum, qui ad mortem damnantur*, & n.45.

39 *Forma à lege inducta neceſſario eſt obſervanda.*

40 *Quid dicatur pro forma requiri in lege?*

41 *Forma mandati quatenus eſt præciſè obſervanda.*

42 *De forma* l.12. tit.6.lib.5. Rec.

43 *An recantantes palinodiam teneantur præciſe dicere ſe mentitos?*

44 *De præſentia Parochi & teſtium in matrimonio.*

1 MENDUM in hujus legis litteram irrepſit in voce *Metroicis.* Nam etſi eam agnoſcant Accurſ. *hîc*, *& in l. fin. infr. de exactorib. trib.* Rebuff. & alij antiqui *in præſenti*, quos ſequitur Forcatul. *dial.* 18. *num. fin.* Verior eſt alia quam reponunt politioris litteraturæ interpretes, Alciat. Pyrrhus, Cujac. & Gothofr. *hîc.* VVolfan. Laz. *lib.2.com.Reip. Rom. cap.* 13. *verſ. Metœcium*, Pancirol. *lib.* 3. *cap.* 31.§. *de incolarum capitatio. pag.* 500. & doctiſſimus noſter amicus D. Laur. Ramirez de Prado *in libello* cui nomen *Teſſera legum*, ubi noſtram legem illuſtrat, *in verſic. ſed ut dicta legis*, qui omnes legunt *Metœcis.*
2 † Sunt autem *Metœci*, ut ipſi Auctores tradiderunt, & ex ipſamet noſtra lege conſtat, qui juſſu Principis ad colonias collocandas de una civitate in aliam transferebantur. Unde plures voluerunt metrocomias dictas eas civitates ex quibus coloniæ deducebantur,
3 ut dicam *in l.unic.infr.de Metropoli Beryto.* † Deductio coloniarum multiplici de cauſa facta eſt, ut referunt Sigonius *lib.* 2. *de antiq. jur. Italiæ cap.* 2. & Lipſius *lib.*1. *de magnitud. Rom. cap.*6. Alexand. ab Alex. *l.*4. *genial. capit.* 10. VVolfang. Laz. *lib.*12. *comm. Reip. Rom. cap.*2. P. Faber. *lib.*2. *ſemeſt. cap.*4. *verſ. ea colonia deductio.* Roſin. *lib.*7. *antiq. cap.*47. *& lib.* 10 *cap.* 23.
4 † Transferebantur itaque variæ gentes de uno in alium locum juſſu Principis. Aliquando ſponte ſua Principis impetrato reſcripto, ut *in l. idem Ulpianus* 12.§.*fin. D. de excuſat. tut.* Aliquando verò in pœnam. Utramque cauſam conjunxit Cicero pro Cecinna his verbis. *Certè queri hoc ſolere me non præterit, quemadmodum ſi civitas adimi non poſſit in colonias Latinas ſæpe noſtri cives profecti ſunt aut voluntate, aut legis multâ.* & hoc ita factum, vel ut victos hoſtes ea ratione deprimerent aliorum incolatu, vel ut regionem non ita munitam conſervarent, vel quia ob tumultum, proditionem, aut hoſtilitatem ſelibus propriis pellebantur, & eorum domus & agri militibus qui ſtrenuè decertant, in præmium aſſignabantur, obſervant Forcatul. *d.dial.*18.*num.*5.*&* 6.& Ramirez
5 *ſuprà* & dicam *infrà.* † Hucque reſpexerunt quamplurima Auctorum loca: præcipuè Melibœus apud Virgil. *eclog.*5. Nam cum Cremonenſes Caſſij & Bruti partes foverent, deinde ab Auguſto devincerentur, agros eorum militibus aſſignaverat, ita inquit:

Nos patriæ fines & dulcia linquimus arva,
Nos patriam fugimus.
At nos hinc, alij ſitientes ibimus Afros,
Pars Scythiam, & rapidum Cretæ veniemus Oaxem.

Et eclog.9.

O Lycida, vivi pervenimus, advena noſtri,
[Quod nunquam veriti ſumus] ut poſſeſſor agelli
Diceret, Hæc mea ſunt, veteres migrate coloni.

Congruunt alia quæ congeſſimus ad interpretationem *l. Lucius* 11. *de evictio. lib.*1. *obſervat. cap.*1. *ex numer.*53. & quæ dicam *ad tit. infr. de fundis limitrophis*, *& in l. infr. de his quæ ſponte munera publica* ſub Juſtin. *lib.*8. *hiſt. de Philippo* ſic. *Victis populis reverſus in regnũ ut pecora, paſtores, nunc in hibernos, nunc in æſtivos ſaltus trajiciunt; ſic ille populos & urbes ad libidinem ſuam transfert, miſeranda ubique facies & excidio ſimilis erat.* Idem commemorat Philo Judæus *in lib. Quod Deus ſit immutab.* quem vide notabiliter loquentem Senec. *de Clemẽt. lib.*1. *cap.*1. ita introducit Principem de ſua poteſtate loquentem. *Quas nationes funditus exſcindi, quas tranſportari, quibus libertatẽ dari, quibus eripi, quos Reges mancipia fieri, quæ ruant urbes, quæ oriantur, mea juriſdictio eſt.* Congruentior eſt locus Eumenij in Panegyr. ad Coſtantin. *Divus pater tuus civitatem Heduorum voluit jacentem erigere, perditámque recreare, non ſolùm pecuniis ad calendaria largiendis, ſed etiã Metœcis undique transferẽdis, ut eſſet illa civitas provenciarum velut mater, quæ reliquas urbes quodammodo Romanas prima feciſſet.* † Hæ autem gentium mutationes 6
frequenter olim acciderunt, nam ſcimus varias nationes fœcunditate aliarum provinciarum captas patriâ non præſtante alimenta, vel horrore cœli, vel quia paulatim genus humanum exuberavit (ut Tertulliani *de anima cap.* 30. verbis utar) vel conſilio exonerandæ popularitatis gratia in alios fines examina gentis eructaſſe, háſque ſolemnes mutationes *Metœcias* appellatas, notat Nicolaus Bellus *lib.*5. *polit. c.* 79. † Sed hæ mutationes ob multas rationes. Romani 7
verò ſupradictis moti ſunt. Ita Strabo *lib.*3. ait, *Verùm ubi Anas ſeſe flectit in Auſtrum, mediam inter omnes regionẽ determinans, quam Celtæ majori ex parte incolunt, & Luſitanorum, quos ex ulteriori Tagi regione in coloniam Romani deduxere.* & Paulo inferiùs. *Fuit & Zelis urbs Tingi finitima, hanc ad ulteriorem ripã Romani coloniã traduxere quibuſdam ex Tingi aſſumptis accolis & habitatoribus Roma eo demiſſis, & urbi ipſi Juliæ Jozæ nomen indidere.* Rurſus *infrà eodem libro*, (ne extra Hiſpaniam noſtram divagemur) de Corduba & Hiſpali Bæticæ noſtræ inſignibus urbibus ſic loquitur, *Inhabitaverunt eam initio & Romanorum & indigenarum viri delecti. Poſt has Hiſpalis claret ipſa quoque Romanorum colonia, ac nunc Imperium ibi durat, honore autem & recenti militum Cæſaris eo miſſorum inhabitatione Bætis præcellit.* Senec. *de conſolat. ad Helviam.* ita fatur *Hic deinde populus* (Romanus) *quot colonias in omnes provincias miſit? ubicumque vicit Romanus habitat ad hanc commutationem, locorum libenter nomina dabat, & relictis aris ſuis, tranſmaria ſequebatur colonus ſenex.* confert Tertullian. *de Pallio capit.* 2. obſervant Lipſ. *lib.*1. *de magnit. Rom. capit. ult.* P. Gregor. *lib.*15. *Syntag. capite trigeſimo, numero quarto.* Bernard. Aldrete *libro primo, de origine linguæ Caſtellanæ capit.*21. videndus Wolfang. Laz. *de migration. Gentium toto.*

Hinc jam aperitur ſenſus illorum verborum noſtræ 8
legis, *qui juſſu Principis in aliam civitatem tranſlati ſunt.* ubi Metœcorum natura explicatur, qui ſunt, ut Alciat. docuit, qui ſedes mutant, & de uno loco in alium tranſeunt, vel coactione Principum quaſi pœnæ nomine in aliquam urbem deſignatam, vel ob alias cauſas migrare coacti. Latinè dicuntur Incolæ, migratores, coloni habitantes in aliena civitate. † Ita col- 9
ligitur ex Pompon. *in l. pupillus* 239.§. *incolæ. &* §. *advena. de verb. ſign.* ubi cùm de incolis & advenis differeret, de urbibus & oppidis mentionem adjungit. explicat poſt Cujac. & Gothofr. *ibi* Ramirez *hîc. verſ. venit ab eadem* & nos dicemus *ad titul. infr. de incolis.*

† De

10 † De his etiam eſt capiendus Modeſtin. *in d. l. idem Vlpianus* 12. §. *fin. D. de excuſat. tut.* ubi ſi tutor aliquis juſſu Imperatoris domicilium alio tranſtulerit, à ſolicitudine tutelæ excuſatur, ſi id in litteris Imperatoris contineatur, ut quamvis tutor eſſet, nihilominus migraret. Nam talis migratio fiebat à Principe, ut dixi *ſuprà*, & pœnæ nomine & invitatis civibus vel ob adminiſtrationem, vel ob regiminis, vel ſtatus cauſam ut ſubſidium præberetur adverſus rebelles, vel ad tumultus (ut rectè ait Tacitus) qui movebantur, ipſoſque priores municipiorum populos coërcendos, vel hoſtium incurſus repellendos, vel ſupplendos, vel ſupplendum civium numerum, ut diſcimus ex Sicul. Flacco *de condition. agror.* & Jul. Frontin. *de coloniis Italiæ*, & notat. P. Faber *lib. 2. ſemeſt. cap. 4.* Lipſ. *d. lib. c. 6.* & Aldrete *d. c. 21.* Quin & coloniarum infrequentiæ ſolitum eſt novarum familiarum adjectione ſubveniri, ut Livius demonſtrat *lib. 4.* & Tacit. *lib. 1. hiſt.* Eadem largitione civitatum quoque ac provinciarum animos aggreſſus Hiſpalienſibus & Emeritenſibus familiarum adjectiones dono dedit, ut

11 Lipſius notavit. † Quapropter non probo Ramirezij ſententiam *hic*, qui *d. l. idem §. fin.* voluit ſolùm loqui de Metœcis, qui ſuâ ſponte migrarunt, quos ſeparat ab his, de quibus in præſenti: quia noſtri Imperatores de illis Metœcis loquantur qui per coactionem Principis tranſlati ſunt. Nam verba *d. §. fin.* non ſolùm poſſunt intelligi de ſpontaneâ migratione, ut voluit Valenz. *hic num. 4.* verùm & de coactâ, ut intellexerunt Cujac. & Gothofr. *in d. §. fin.* Cùm tamen veriùs accipienda ſit ſpecies noſtra de ea migratione, quæ non ob pœnam, ſed ob alias cauſas quas ſtatus ratio ſuadebat, facta eſt, ut nunc ſubjiciemus.

12 Hi autem Metœci, ſeu tranſlati tempore migrationis poterant de rebus ſuis diſponere, & prædia ſua vendere, ita ut quæ ab eis diſtracta non eſſent, fiſco vindicarentur, niſi ſpecialiter Princeps conceſſerit, ut ea ſibi retineant, quamvis non vendant. Quod & Nicephorum Imperatorem in Catholicos exercuiſſe docuit Cedrenus, qui eos coëgit ex omnibus regionibus in Sihlabinium demigrare, & ſuas habitationes vendere. Ratio autem quâ moventur Impp. noſtri, ea videtur eſſe, quia ſatis fuit viſum ut patria ac propriis ſedibus carere compellerentur, arg. *l. divus 14. D. de*

13 *offic. præſid.* † Cùm nihil triſtius, aut miſerius, quàm ſemper patriâ carere, & re gravius quàm dicitur, teſte Eurip. *in Phœniſſ.* conquit Sidon. *lib. 5. ep. fin. & carm. 23. verſ. 33.* Caſſiod. *lib. 1. epiſt. 21. & lib. 8. epiſt. 31.* *Feris* inquit, *datum eſt agros ſylvaſque quærere, hominibus autem focos patrios ſupra cuncta diligere* obſervât Cerda & Pontanus *ad Virgil. eclog. 1.* ad illud, *Nos patriam fugimus* & noſter Præceptor Dom. Joann. de Solorzan. *de parricid. lib. 8. cap. 4. & 6.* & ita qui eo afficiebantur dolore, non debuerunt uno impetu & patriâ & facultatibus privari. Præcipuéque cùm publicæ utilitatis cauſa hujuſmodi homines migrarent in colonias, æquum fuit ut fiſcus intraret, quando ipſi de prædiis non diſponerent, argumento eorum quæ de peculio caſtrenſi ſolent dici, ex *l. filiusfam. 18. D. ad l. Falcid. proponebatur 9. D. de caſtren. pecul.* & facit *l. unic.*

14 *§. hac autem 14. in fin. C. de caduc. tollend.* † Fiſci enim compendium ſemper apud bonos Principes contemnitur, ut eleganter ait Caſſidor. *lib. 1. epiſt. 22. & lib. 4. epiſt. 38.* ibi, *Cùm omnes rei publicæ partes deſideremus augeri, crementa tamē fiſcalium tributorum juſtiſſimo ſunt penſanda judicio, quia ſervientium imminutio eſt hujus illationis acceſſio, quantúmque pars illa proficit, tantum ſe hæc à firmitate ſubducit. Sed à nobis qui fiſci utilitatem ſtabiliri volumus diuturnitate conſiſtere, excludenda eſt diſpendioſa ſemper enormitas, ne augmento ſuo tumens, ſumma deficiat, incipiátque magis deeſſe, quia immaniter viſa eſt accreviſſe.* Quod idem eſt ac illud Trajani noſtri ſcomma, qui fiſcum lieni comparabat, quia creſcente eo reliqui artus tabeſcant, de quo Alciat. *embl. 146.* & facit *l. 14. tit. 5. part. 3.* & quod de fiſco dicebat Juſtinus minor apud Corippum *lib. 2. num. 7. de ejus laudibus.*

> *Quæ ſua ſunt capiat, quæ ſunt privata relinquat.*
> *Nec patimur quemquam ſacratum lædere fiſcum.*
> *Nec lædi quemquam ſinimus ſub nomine fiſci.*

† Cauſa verò, propter quam compelluntur vendere 15
prædia Metœci, & ſi non faciant, fiſco applicentur, ea videtur proprior, ne aliàs amore patriæ incenſi, & facultatem repetundarum, colonias desererent, ut doctè advertit Platea *hic num. 2. argum. l. milites 13. ff. de re milit. l. qui habebat 101. de legat. 3. l. quicumque 5. infr. de cohortalib.* Ducimus namque (ut Quintilian. ait *declam. 298.*) quendam adverſus ipſas terras conſuetudine affectum, & neſcio qua vehementi affectione feruntur in homines, *l. 1. §. ſed etſi rem ff. ſi quid in fraud. patron.* notat Savaro *ad Sidon. lib. 5. epiſt. 5.* Hæc ratio ad mobilia non pertinuit, cum in eis ceſſet, ſi quidem migrantes ea ſecum per ſe poſſunt, argum. *l. licitatio. 9. in fin. ff. de publican.* † Benignè itaque ſe geſſerunt Dio- 16
clerian. & Maxim. in hac ſpecie, quoniam hæc migratio non tam pœnæ cauſa, quàm ob adminiſtrationem & publicam utilitatem contigerit, & ſic benignè ſunt interpretanda. † Id meo videri rectè probant illa ver- 17
ba, *ſalvis his quæ utiliter placuerunt*, quæ non niſi de utilitate & favore migrantium intelligi poſſunt, quaſi dicant formam à legiſlatoribus datam fuiſſe, ut prædia illa vendere liceret, & id ob utilitatem migrantium, nam verſus ille, *à Principibus ſalubriter ſtatutum eſt*, ad communem Reipublicæ utilitatem reſpicit, id eſt, ut migratio fieret, & migrantes vendere poſſent prædia ſua. Verſus verò ſequens, *ſalvis his quæ utiliter placuerunt* privatam utilitatem reſpiciat Metœcorum, & ſic nihil eſſe innovâdum quoad eorum ſucceſſionem, quominus hæredes non poſſint exiſtere. † Hæc 18
omnia ferè quæ lex noſtra ſtatuit, & quæ circa ejus explicationem congeſſimus, ad vivum vidimus expreſſa an. 1610. quo Philippus III. bonæ mem. Rex noſter, ex his regnis omnes illos, qui ex genere Maurorum deſcendebant, in exteras civitates Africæ & aliarum confinium provinciarum demigrare coëgit, eiſdem mobilibus permiſſis, ſed prædiis fiſco applicatis. Quæ expulſio omnibus aliis felicior fuit, quia ita Imperio noſtro lux expectata refulſit, dum fæce illa Mahumetana liberata Hiſpania Catholicæ religionis hoſtibus inteſtinis fugatis fœlix fauſtáque ſemper permanet ſecura mente, fide pura: de ea expulſione videndi Marquez *libro primo del governador capite ſecundo ad fin.* Salazar de Mendoza *libro quarto de las dignidades, capite quinto* §. 6. Petrus Aznar *in proprio de ea re libro.* Iaime Bleda *in hiſtor. de los Moros de Eſpania libro octavo toto.*

Sed nunc & nos cogimur referare circa noſtræ le- 19
gis verba, illud dubium, quare qui de una civitate in aliam juſſu Principis tranſlati ſunt, poſſent hæredes exiſtere ſuis parentibus, quidnam difficultatis hoc habuit, & quæ fuerit dubitandi ratio? Nullus ex Interpretibus hanc difficultatem aperit, cujus veſtigiis potuiſſemus inhærere, ſed non ob id perterriti ſumus quominus hoc dubium intactum relinquiremus.
† Ego ex eo pendere arbitror ſi advertas Romanos (ut 20
diximus) colonias, ſeu oppida ex ſuâ gente conſtituere ſolitos, eáſque duplicis generis, nam aut erant Latinæ, aut civium Romanorum, ut obſervat Turneb. relatos ab Schardo & Caluino *de verb. jur. verb. coloniam* Roſin. *lib. 10. antiq. cap. 22.* Beroald. *ad Sueton. in Julio capite 8.* Pancirol. *lib. 2. var cap. 152.* Juſt. Lipſ. *d. cap. 6. in fin.* Cujac. *lib. 10. obſerv. capite 15.* & noſter Aldrete *d. lib. primo cap. 5.* & confirmat Livius *lib. 42.* illud egita

agitabatur uti colonia deduceretur, nec ſatis conſtabat utrum Latinam, an civium Romanorum deduci placeret.

21 † Colonia Romana erat, in quam deducebantur cives Romani, qui jure Quiritum gaudebant & jus Romanorum civium habebat, eratque colonia quaſi effigies, ſeu parvum ſimulachrum Romæ ut ait Agell. libro 16. Noct. Attic. capite 13. & ideò in eis coloniis theatrum, forum & alia quæ Romæ erant peculiaria, ædificabantur, ut ex Virgilio probat Panciról. dicto capite 152. In Latinam verò coloniam deducti non erant cives Romani, imò eo ipſo quod in eam deducerentur, amittebant civitatem Romanam, teſte Cicerone in oratione pro domo ſua. Concedebatur tamen magiſtratibus eorum, ut poſſent obſtinere civitatem Romanam, ut ob id cives Romani jura adipiſcebantur, ut tantùm magiſtratus gerere poſſent, ita diſcimus ex Appiano libro ſecundo Aſconio in oratione in Piſonem, Carolus Sigon. libro primo de antiq. jure Ital. cap. quarto, Aldrete dicto libro primo capite tertio & indicat Juſtinianus in lege unic. in princ. C. de Latin. liber. ibi, ad ſimilitudinem antiquæ Latinitatis quæ in colonis miſſa eſt. & Suetonius in Julium capite octavo, decedens ergo ante tẽpus colonias Latinas de petenda civitate agitantes adiit.

22 † Hinc lucem accipiet elegans Livij locus libro 43. & alia novi generis hominũ ex Hiſpania legatio venit ex militibus Romanis, & ex Hiſpanis mulieribus, cum quibus connubium non eſſet, natos ſe memorantes ſupra quatuor millia hominum, orabant ut ſibi oppidum in quo habitarent, daretur. Senatus decrevit uti nomina ſua apud Lucium Canuleium profiterentur, eorùmque ſi quos manumiſiſſet, eos Carteiam ad Oceanum deduci placere. Qui Carteienſium domo manere vellent, poteſtatem fore uti numero colonorum eſſent agro aſſignato, Latinam eam eſſe, libertinorùmque appellari. idem ex hoc loco notarunt doctiſſ. Ambroſius de Morales libro 7. hiſtor. capite 29. Ludovicus Lonius in deſcript. Hiſpan. capite undecimo & eruditus Joannes de la Puente libro tertio de las dos monarquias capite nono §. primo qui adiicit quòd cùm Carteia vocata ſit colonia Libertinorum conjectari poſſet: ex ea fuiſſe illos Hebræos qui cum aliis in Divi Stephani necem conſpirarunt. Nam Actor. capite ſexto legimus, ſurrexerunt autem quidam de Synagoga quæ
23 appellatur Libertinorum. † Secundò notandum ex illo Livij loco, quòd quamvis illa colonia diceretur Libertinorum, Hiſpani illi non fuerunt effecti cives Romani per manumiſſione Canuleij, ſed Latinæ conditionis, qualis erat ipſa colonia, cujus conditio, ut ait Agellius ſuprà capite 15. ibi magis obnoxia eſt, & minus libera, quàm municipij. Erant quippe illi Hiſani progeniti ex militibus Romanis, & mulieribus Hiſpanis (nam arma victoribus hanc licentiam omni ætate conceſſerunt) & ſic erant ſerui, utpotè nati ex mulieribus bello captis, quæ jure belli libertate amiſsâ ancillæ erant, & quidem ob id manumiſſi à Canulleio, nam Romanis cum ſervis non erat jus connubij, ut docui libro ſecundo obſeru. capite quinto num. 14. Hócque voluit ſignificare Livius illis verbis, cùm quibus connubium non eſſet, juncto Ulpian. in fragm. titulo quinto §. quarto Carebant tamen dominis iſtiuſmodi homines, quos enim dominos haberent niſi parentes? ea ratione eos vocavit, novi generis homines. Novi, quia verè ſervi, cùm partus ſequatur ventrem, §. unic. inſtit. de ingenuis, & quia non habebant dominos, cùm ſemper ſervus præſupponat dominum ſicut filius ſupponit patrem, cùm ſint correlativa, etſi non ignorem ſervum aliquando dari ſine domino, ut in lege quod ſervus 36. D. de ſtipul. ſeru. lege in princ. Codice communi de manumiſſ. juncto Oſuval. libro ſecundo cap. novo literas K.

24 Ex his ſequitur quod cùm coloni (miſſi in coloniam ita dicebantur ab agrorum novâ dedicatione, ut obſervant ſuprà laudati) verè fuerint aut peregrinæ, aut minus liberæ conditionis, cùm deſiiſſent eſſe cives Romani, jam cognoſcimus quâ ratione dubitandi fuerit motus conſultor hîc, ut quæreret an hæredes poſſent exiſtere ſuis parentibus, cùm non minus obſcura ſit reſponſio Imperatorum, cùm aſſerunt nullâ lege prohibitos fuiſſe hæredes inſtitui. † Quia nul- 25
lus poteſt hæres eſſe niſi qui ſit civis Romanus, ſiquidem teſtamentum eſt juris civilis, id eſt, juris civitatis, lege tertia D. de teſtamẽtis juncta lege prima D. ad legem Falſidiam cujus nullum commercium habet qui civitatem amiſit, etiamſi libertatem retineret, ut docent Ant. Fab. de error. deciſ. 72. error. 9. Schifordegh. lib. tertio tractatu 19. quæſt. quarta circa fin. Donell. lib. comm. capite 27. & in lege prima numero quarto, Codice de hæredibus inſt. ubi Gilchen. numero duodecimo, Pichard. in principio Inſt. de hær. Inſt. Gothofredus in lege ſed ſi 32. Deciſione de jure fiſci. Atque ita Cicero laudatus à Sigonio de antiquo jure, libro primo capite duodecimo. Archiam Poëtam civem Romanum eo argumento fuiſſe oſtendit quòd hæreditatem adiiſſet. † Quapro- 26
pter deportati qui Romanam civitatem amittebant, §. minorib. Inſtitut. de capitis dim. leg. ſunt quidam 17. de pœnis cum aliis à me adductis libro primo obſeru. ff. capite duodecimo, numero octavo & nono, hæredes inſtitui non poterunt, dicta lege prima Codice de hæredum inſtitutione. At hi qui in coloniam mittebantur, deſinebant eſſe cives Romani, ut diximus, ergo non potuerunt hæredes inſtitui.

Huic difficultati ut ſatisfaciam, adverto quòd etſi 27
tales coloni, ſeu Metœci ex deductione illâ amitterent, civitatem nihilominùs hæredes ſuis parentibus exiſtere potuerunt. Rationem adjicit lex, quoniam in ipſius legis ſanctione & formâ tale non exprimitur, ſed tantùm erat formâ comprehenſum (id eſt, epiſtola Imperatoris, ſeu inſtructione data eis, quorum curæ demandata erat migratio) ut prædia vendere poſſent, non aliud, qua ratione uſus Imperator Marcus in lege & ſi qui 14. §. Divus 14. Digeſt. de religioſis ibi, pœnam tamen in eum ſtatutam non eſſe, & Juſtinianus Novell 2. capite tertio, verſiculo ſicut enim quæ eſt authoritas de non digendo, ſecund. nub. ibi, nec quælibet eſt lex aliquid tale dicent. † Quorum auctoritate Baldus & alij relati à 28
Tiraq. in lege ſi unquam, verbum revertatur, ex numero 249. tenent quod lege cautum non eſt non inducere privationem, neque imponi niſi à lege exprimatur, ſequuntur Rolandus à Valle conſultatione 17. numero decimo quarto, Menochius de arbitrario caſu vigeſimo ſeptimo per tot. Molina de primogenitis, libro 1. capite nono, numero decimo Farinacius primo tomo criminum, quæſtione decima octava, numero ſexto & ſeptimo. † Neque de- 29
ſtituitur exemplo, quod etſi Metœci non ſint, adhuc potuerunt hæredes eſſe, cùm ſciamus libertos Latinos & Julianos cives Romanos non fuiſſe. §. libertinorum Inſtitutione de libertinis, Ulpianus in fragmenta, tit. 5. verſiculo connubium, & verſiculo connubio, & verſiculo ex cive, & tit. ſeptimo, verſiculo in poteſtate, & titulo vigeſimo, verſiculo Latinus Junianus. Notat Gothofredus in d. titulo quinto, & tamen potuerunt hæredes inſtitui, Ulpianus titulo undecimo verſiculo teſtamento tutores 16. ubi Latinus Junianus dicitur habere teſtamenti factionem, idemque repetit titulo 19. verſiculo mancipatio, & titulo vigeſimo, verſiculo Latinus. Qui 30
Ulpiani loci magnam injecerunt difficultatem Oſuvaldo libro ſeptimo ad Donell. capite 25. littera A, circa finem qui adverſus Fabrum contendit Latinos Junianos etſi non cives tamen hæreditatem capere potuiſſe. Sed eum rejicit Fabri ſimia Schifordg. ſupra quæſtione quinta, ex eo quòd Libertinorum conditio non una erat, cùm melior eſſet Libertinorum Junianorum, quam deditiorum. Ulpianus in fragmenta titulo tertio Junianus autem inter alias prærogativas habuit, quod etſi tanquam

cives

cives non poſſent capere ex teſtamento, cùm ta-
men lex Junia Norbana, quæ de eis lata fuit (ut ex
Dione *libro* 25. refert Antonius Auguſt. *de legibus. cap.*
de lege Junia, Hottomanus *in dicto* §. *libertinorum, enun-*
tiatione tertia, cujus verba tacito ejus nomine tran-
ſcripſit Schifordegh. *ſuprà dicta quæſtione quinta.*(Lati-
num inſtitui, aut ei legari non prohibuerit, ſed eâ con-
ditione ſi intra centum dies creationis civis Romanus
efficeretur, ut idem Ulpianus apertè docuit *titulo* 17.
in principio & titulo 22. *verſiculo Latinus Junianus*,
quod variis modis poterat conſequi, quos recenſet Ul-
31 pianus, *titulo tertio.* † Sic etiam in noſtro caſu, etſi
cives coloni non eſſent, tamen prohibiti non fue-
runt, parentibus ſuis hæredes exiſtere, etſi enim ex
aliorum teſtamentis illi non poſſent, ut ex paterno
teſtamento hæredes eſſent, & æquitas & naturalis
ratio ſuadet, & commune votum parentum, *lege cùm*
ratio ſeptima Deciſione de bon. dam. lege nam etſi parenti-
bus 1. *Deciſione de inofficioſo teſt.* & cùm Latini liberti
ad ſimilitudinem latinitatis coloniarum introducti
ſint, ut docuit Juſtinianus *in lege unic. in primo Codice*
de latinis libertinis, non eſt incongruum ſi iſti habeant
teſtamenti factionem, & non capiant niſi eâ con-
ditione, *ſi intra centum dies fiant cives*: ac tranſlati, aut
Metœci, qui cives habebant parentes, æquum fuit
ut cum effectu caperent, etſi enim cives non eſſent
adhuc tamen imaginem quandam retinebant civili-
tatis, præcipuè cùm lex à ſucceſſione tali eos non
32 excluſerit. † Unde minus bene Ramirez *hìc* fingit
ſpeciem ad noſtram legem de oppidanis in ditionem
redactis, cùm de civibus Romanis loquantur Impera-
tores, ut ex ſupradictis apparet. Item non potuit
eſſe ratio dubitandi ad illud dubium, *an hæredes eſſe*
poſſent? quòd prædia quæ non diſtraxerunt, fiſco ſint
applicata, cùm potiùs fuerit quòd non erant jam
cives Romani. Tertiò dum ait formam ſuper Metœ-
cis datam ad ulteriora extendi non debere, quaſi ne-
get hæredes eos poſſe exiſtere ſuis parentibus, aper-
tè repugnat iis, quæ jam conſideravimus, cùm eo-
dem modo hæredes, ſi exiſtant, poſſunt prædia hære-
ditaria vendere ſicut propria, ut in principio con-
ceſſum eſt in venditione rerum immobilium. Ita-
que forma illa, ſeu lex ſuper metœcis data, ſeu iis qui
juſſu Principis demigrabunt de una in aliam civi-
tatem, tantùm loquuta eſt tantùm comprehendit
prædia eorum, qui antequam demigrarent habuiſ-
ſent, ut ſi ab eis diſtracta non eſſent, fiſco vindica-
rentur, niſi aliud Princeps decreviſſet. At verò de hæ-
reditatibus parentum cùm dubitaretur, reſpondent
Imperatores nullâ lege ſtatutum fuiſſe, eos non poſſe
exiſtere hæredes, quaſi dicant *in verſiculo ut igitur, uſquè*
in finem. Præter ea quæ utiliter placuerunt, id eſt, in fa-
vorem Metœcorum, ut ſcilicet de bonis ſuis immobi-
libus poſſet diſponere, nihil quoad ſucceſſionem ſta-
tutum eſt, neque in forma data Metœcis dicitur eos
non poſſe eſſe hæredes, neque prohibitione legis ex-
preſsâ excluduntur, atque ita innuit poſſe hæredes
eſſe, ut diximus, & hæc meo videri eſt ipſiſſima mens
noſtrorum Imperatorum.

33 Ex hac vera, ni fallor, ad noſtram legem aſſigna-
tâ interpretatione infero ad quæſtionem, quam om-
nes Interpretes in præſenti tractarunt, Bar. nempe,
Platea, Rebuff. & Valenzuel *ex numer. octavo cum ſe-*
quentibus an ſi bona alicujus publicantur ſtatu inte-
gro manente, ex hoc prohibitus cenſeatur alia bo-
na adquirere; & ex teſtamento capere, & quòd non
cenſeatur prohibitus, tenent ſupradicti, quibus ſub-
ſcribunt plures, quos refert Farinacius *ſuprà quæſtione*
25. *ex num.* 138. Ant. Gom. *tertio tomo var. cap.* 14. *num.*
primo Alexander *conſulatione* 75. *num.* 15. *libro primo.*
& aliis laudatis Valẽzuel. *numero nono*, Fachineus *libro*
nono controv. capite 51. conferunt tradita à Cujacio
in lege octava Deciſione de teſtamentis & libro ſexto ob-
ſer. capit. 25. Antonius Faber *in Juriſprudentiam titulo*
undecimo principio ſecundo, & pro eis eſt *lex ſi man-*
davero 22. §. *is cujus bona, Digeſtis mandati* ibi, *quia pu-*
blicata bonis quidquid poſtea adquiritur, non ſequitur fiſ-
cum, de qua lege videnda ſunt quæ ego tradidi *lib. pri-*
mo obſervationum cap. undecimo ex n. 25. Secundò ſolet
expendi *leg. ejus qui* 8. § 1. *Digeſtis de teſtam.* ibi, *bona ejus*
quæ tunc habuit publicabuntur, & ego præter omnes in-
duco in hanc rem nobile I.C. reſponſum *in lege Statius*
Florus 48. §. *Cornelio Fœlici. Digeſtis de jure fiſci*, ubi ſe-
cundùm veriorem explicationem, quam tradidi *dicto*
libro primo obſervationum c. undecimo per tot. & maximè
n. 41. ſi mater gravata reſtituere hæreditatem condem-
netur, & fiſco bona publicentur, interim non admitti-
tur Cornelius fideicommiſſarius dum vivit mater,
quia ut ait Conſultus, ipſa potuit alias res adquirere
poſt publicationem bonorum.

Huic reſolutioni obſtat *lex ſecunda Codice de bonis* 34
proſcriptis, ubi deportati bona adquiſita poſt publi-
cationem & pœnam irrogatam publicantur, & hæ-
redem non poſſunt habere, cujus difficultate ve-
xantur Doctores, ut teſtatur Oſuvald. *libr.* 17. Don.
capite quartò litera G, Fachineus *ſuprà* Benedictus
Pinell. *libro ſecundo, ſelectorum capite decimo numer.*
vigeſimo & 25. & cum aliis Genua *in ejus Antinom.*
pagina 156. ſed verè reſpondendum erit cum Cuja-
cio *dicto libro* 6. *obſervationum cap.* 25. quem ſequun-
tur Antonius Faber *dicto principio ſecundo*, & Fachin.
dicto cap. 51. quòd ſi cum publicatione bonorum
deportationis pœna conjungatur, tunc quia per de-
portationem civitas amittitur, etſi poſtea poſſit ad-
quirere, tamen omnia fiſco vindicantur, neque po-
terit de eis diſponere per teſtamentum, neque ex eo
quidquam capere. Secus autem erit ſi ſola pœna pu-
blicationis irrogetur, ut integer ſtatus maneat, & ci-
vitas non amittatur, ut *in lege tertia in fine C. de ſen-*
tent. paſſis. ibi, *Quòd ſi ob pecuniam debitam fiſco bona*
ejus occupata ſunt, manſit unà cum ſuis creditoribus obli-
gatus, hanc diſtinctionem eleganter propoſuit Julius
Paulus *in dicta lege cùm ratio ſeptim.* §. *fin. ff. de bon. dam.*
ibi, *Poſt condemnationem adquiſita, ſi is cujus bona publica-*
ta ſunt, relegatus ſit, ad hæredes ejus pertinent teſtamento
ſcripto, vel hæredes ab inteſtato. Nam relegatus in inſulam
teſtamẽti factionẽ habet, ſicut reliqua jura. Quòd ſi depor-
tatus ſit, quia civitatem amiſit, hæreditatem habere non po-
teſt, & adquiſita fiſcus accipit, quem locum ex Baſilicis
reſtituit Cujacius *dicto lib. ſexto cap.* 25. & hanc inter-
pretationem expreſsè confirmat *dicta lege ſecunda Co-*
dice de bonis proſcriptis quæ de deportato accipienda
eſt. At verò *dicto* §. *is cujus bona*, de eo loquitur, qui vel
relegatus eſt, vel ſaltem ejus bona tantùm publicata
ſunt abſque deportatione, ut indicatur *ibi*, quia *publi-*
catis bonis, quidquid poſtea adquiritur, non ſequitur fiſ-
cum, ita doctè ante omnes præſenſit Platea *hìc ſtatim*
in principio, licèt ipſe cum communi ſeductus accepe-
rit *d.* §. *is cujus*, de deportato, quod minimè convenit
cum ratione à I.C. ſubjecta, etſi aliquis dictum Pauli
locum non approbet, quaſi ſine auctoritate ſit, ſu-
pradictam diſtinctionem comprobatur *lege quarta*
Digeſtis de interdictis, *lege tertia Codice ſi pendente ap-*
pellatione mors intervenit lege finali Codice ſi reus, vel
accuſator. † Unde rejiciendus eſt Valenzuel. *hìc nu-* 35
mero 12. *& ſeq.* qui exiſtimat bona poſt publicatio-
nem quæſita, & bona futura, etſi quoad præſentem
ſtatum non veniant in confiſcationem, id eſt, in con-
tinenti, tamen poſt mortem damnati talia bona ap-
plicabuntur fiſco, non virtute confiſcationis, ſed quia
damnatus nullum habet hæredem, & eo modo ac-
cipit *dict. l. is cujus bona*, cum Aretin. *in l.* 1. *Cod. de*
hæred. inſtit. Platea *hìc*, & Bart. *in l. ex facto* §. *ex facto*,
Dig. ad Trebellian. quod tamen falſum eſt, ex ſuprà

adductis. † Neque obſtat ſententia multorum, qui te-
nent jura conditionalia non venire in generali confiſ-
catione, quam amplectuntur, Caſtren. *in l. quoties n. 3.*
per text. ibi, D. de novat. Jaſ. *in l. ſi quis arbitratu, n. 19. D.*
de verb. obl. Boſſius *in praxi tit. de publicat. bonor. n. 14.*
Decius *conſ. 135. num. 5.* Ant. Gomez *d. cap. 14. ex n. 2.*
Roman. *ſin. 170.* Jul. Clar. *lib. 5. ſent. §. fin. q. 78.* Nam
ea eſt accipienda ut non poſſint confiſcari ante even-
tum conditionis: at verò conditione eveniente, cùm
retrotrahatur conditio ad tempus contractus ab ini-
tio pure contracta, videtur obligatio, & tunc temporis
cùm confiſcatio fiebat in bonis fuiſſe *l. ſi filius 78. D.*
de verb. obl. l. qua legata 16. in fi. l. non omne 144. D. de reg.
jur. § ex conditionali 6. Inſt. de verb. obl. ubi not. Pichard.
Cujac. Donell. & alij *in d. l. ſi filius.* Oſuvald. *lib. 9. cap. 6.*
37 *lit. D.* † Illud etiam addes ſupradictis, in confiſcatio-
nem non venire bona poſt commiſſum delictum ad-
quiſita, nondum tamen ſecutâ condemnatione. Quæ
cùm non ſit propria hujus loci diſputatio, vide Go-
mez. *in l. 4. Taur. num. 4.* ubi Avendan. *num. 4.* Gomez.
de Leon. *reſponſ. 68. num. 2.* Aluarad. *de conject. ment.*
teſt. lib. 2. cap. 1. numer. 13. Pinell. *in rub. 1. p. numer. 3. C.*
de bon. mat. Aviles *in cap. 1. p. in proœm. verb. en los caſos*
numer. 7. & 9. Quemada *quæſt. 10. fiſcali,* Humada *ad*
Greg. in l. 2. gloſſ. 10. num. 3. Carpan. *ad conſtit. Medio-*
lan. cap. omnium. n. 354. & ſeq. Gutier. *lib. 2. pp. quæſt. 39.*
38 *numer. 6.* Gironda *de privileg. num. 1568.* † Juxta quæ
procedit *d. l. 4. Taur. quæ eſt l. 3. titul. 4. lib. 7. Recop.* qua
cavetur ut condemnatus ad mortem civilem, vel na-
turalem, poſſit condere teſtamentum, & codicillos
facere, aliamque quamlibet ultimam voluntatem in-
ſtituere, tanquam ſi non fuiſſet condemnatus, ejus
enim deciſio procedet in his bonis quæ habuerit, ex-
ceptis illis, quæ ex delicto confiſcantur, vel erunt con-
fiſcanda, ut diſertè exprimitur illis verbis, *Puedan di-*
ſponer de ſus bienes ſaluo de los que por el tal delito fueren
confiſcados. Vel etiam in bonis quæ poſt delictum
commiſſum obvenerunt, juxta doctrinam *ſuprà* ad-
doctam. Imò etſi nulla bona habeat condemnatus, ad-
huc tamen ejus teſtamentum tenebit in aliis cauſis,
veluti in bonis futuris, in tutoribus conſtituendis fi-
liis ſuis, & in ſubſtitutione pupillari, ut conſiderant
Noſtrates Ant. Gom. Tellus Fernandez, Velaſquez, &
alij Tauriſtæ, Azeved. & Matien. *in d. l. 3. Recop.* Gutierr.
lib. 2. pp. quæſt. 38. & 39. Molina, Mieres, Spino & alij,
quos refert Didac. Corneio *in addit. ad Ant. Gomez in*
d. l. 4. quorum ſcripta non tranſcribo, adeat illos qui
volet de ea re latiorem tractatum.
39 Rurſus inferunt interpretes ex noſtra lege quod in
iis quæ à lege reperiuntur conſtituta, certâ forma, &
determinatione aſſignatâ, non liceat talem formam
tranſgredi, aliter autem actus contra legis formam fa-
ctus nullius erit momenti, *l. prohibitum. 5. infr. h. tit. l. 1.*
infr. de prædiis decurion. l. cum hi 8. §. eam tranſactionem.
D. de tranſact. l. conſtitutionibus 24. in fin. D. ad municip.
ita ut forma ſpecificè adimpleatur, & non per æqui-
pollens, *l. 1. §. opus novum, D. de novi op. nunt.* ubi DD. &
ſi plura ſint requiſita pro forma, omnia debeant ob-
ſervari, etiam in ſuperfluo, ut inquiunt Angel. & DD.
in l. 1. §. ſed ſi mihi, D. de verb. obl. adde quæ notavit D.
Joannes Baptiſta Larrea *deciſ. 43. Granatenſi, numer. 4.*
40 *& 5.* † Dicitur autem pro forma aliquid requiri,
quando lex ulteriùs proceſſit annulando actum, *l. 5.*
C. de ſentent. ex pericul. recit. Vel ſi lex fuerit concepta
verbis prohibitivis, *leg. non dubium, Codice de legibus*
dicta lege 1. infr. de præd. decur. Si verò conſtat le-
gem principaliter intendere certum finem, & effe-
ctum & formam induxiſſe, ut ex ea facilius is effectus
ſequeretur, ſi ille ſequatur etiam non ſervata illa for-
ma, ſed per modum æquipollentem, valebit actus,
quamvis forma non fuerit ſpecificè obtemperatum,
leg. ult. §. fin. D. mandat. quam ad hoc expendit Jaſ. *in*
leg. tranſactionis num. 5. C. de tranſact. & conſ. 222. colum.
pen. † quia licet forma mandati ſit præciſe obſervanda 41
leg. ſi quis pro eo 46. D. mandat. cap. cum dilecta 22. in
fin. de reſcript. ubi tamen ea forma reſpicit certum
effectum, ſcilicet ne mandans obligetur in plus quam
mandavit, ſi is effectus ſequatur, ſatisfactum erit for-
mæ præſcriptæ, notat Bald. *per text. ibi in lege ſi quis*
mihi 25. §. ſed quid ſi mandavit, D. de adqui. her. ubi Jaſ.
numer. 1. Alexand. *conſil. 64. numer. 5. volum. 7.* latè
exornat Tiraquell. *de retractib. libro 2. §. 4. gloſſa 6.*
numer. 31. & poſt leges connub. gloſſ. 7. à num. 59. & alios
plures refero *in leg. 1. infr. de præd. decurion. numer....*
& poſt Plateam *hic num. fin.* Lucam de Penn. *num. 13.*
& 14. Valenzuel *num. 15.* qui hujus tractationis va-
ria exempla adaptat, † ut eſt *leg. 12. tit. 6. lib. 5. Rec.* 42
quæ certam formam ſtatuit unius quintæ partis tan-
tùm, intra quam ſolam liceat parentibus diſponere
ad libitum in præjudicium filiorum, ut præciſè ita
obſervetur, ut quæcumque donationes factæ in vita
à parente, quantumvis minimæ veniant cumulandæ
& conferendæ, & ex eis fiat cumulus, qui ſi vel ſolus,
vel cum aliis donationibus conjunctus compleat to-
tum quintum, non poterit pater ultra diſponere, ut
adversùs Rod. Suarez *in leg. quoniam in prioribus, quæ-*
ſtio. 9. verſ. ubi autem pater, tenet Tello *in leg. 28. Taur.*
num. 4. verſ. ult. imò hæc lex, † Rurſus idem Valenzuel. 43
num. 32 quærit an in palinodia recantanda ab eo qui
injuriam fecit, ut Parlador. *lib. 1. quotid. cap. 17.* do-
cet, debeant obſervari pro forma verba recantatio-
nis, ſcilicet ſe fuiſſe mentitum, an verò ſufficiant alia
verba id declarantia, & quamvis Greg. *in l. 8. tit. 3. p. 7.*
verb. mentio, teneat pro forma requiri dicere ſenten-
tiam, contrarium tradit *in lege 25. tit. 18. part. 2.*
Aviles adhæret primæ ſententiæ *in cap. præt. in proœm.*
numero 20. verſ. adde quòd licèt. Did. Perez *in lege 2.*
tit. 29. libro 4. ordin. verb. primeramente, arbitratur
ſufficere verba æquipollentia. Sed dicendum *eſt d. le-*
gem 8. primæ non inducere aliquam formam, ſed ſo-
lùm requirere ſub illis verbis talem recantationem,
quæ aperte denotet convitiantem fuiſſe mentitum,
& ita ſive dicat ſe mentitum eſſe, vel ſe verum non
dixiſſe vel quid ſimile, ſufficiat. Vel ſi dicat tale con-
vitium non eſſe in perſona injuriati, ſed eſſe virum
bonum, & ab tali maculâ alienum & liberum, & ita
vidi multoties practicari in Granatenſi Curia inju-
riantes relaxari *Con que diciendo que nolo dixo ni que pue-*
do, porque lo tiene por limpio y en qui en no cabe tal, † Ul- 44
teriùs & *numer. 33.* infert ad Concil. Trident. decre-
tum *ſeſſ. 24. c. 1. de reform.* ubi pro forma expoſtulatur
in matrimonio præſentia Parochi & teſtium, in qua
re multum dilabitur, quo morbo hic vir alias doctiſ-
ſimus in ſuis ſcriptis laborat extra limites materiæ
ſaltando, & ſeſe diffundens uſque ad nauſeam. Nos
eam inſpectionem aliis relinquimus, † & ſolùm illam 45
breviter perſtringemus quoad *dict. l. 4. Taur.* nam ut
poſſit damnatus teſtari, ut diximus *ſupr. numer. 38.*
ampliandum ſit, ut poſſit teſtari de his donis quæ ea-
dem ſententia ſunt confiſcata; verùm de tali confiſ-
catione in eo delicto lex non loquatur, quia ea con-
fiſcatio facta per Judicem eſt ipſo jure nulla, utpo-
tè facta contra legis formam, ut probatur *in leg. 5.*
verſ. otro ſi decimos, tit. 31. part. 7. ubi Gregor. *verb. ſe-*
ñalados.

LEX V.

Exemplum ſacrarum literarum eorundem AA. ad Flaccum.

2 Prohibitum eſt cujuſcumque bona, qui fiſco locum feciſſe exiſtimabitur, capi prius quàm à nobis forma fuerit data. Et ut omni proviſionis genere occurſum ſit Cæſarianis: Sancimus licere univerſis, quorum intereſt, objicere manus his, qui ad capienda bona alicujus venerint, qui ſuccubuerit legibus, ut etiamſi Officiales anſi fuerint à tenore datæ legis deſiſtere, ipſis privatis reſiſtentibus, à facienda injuria arceantur. Tunc enim is, cujus intereſt bona alicujus non interpellari, Officialibus volentibus ea capere, debet acquieſcere, cùm literis noſtris cognoverit non eſt arbitrio ſuo Cæſarianos (id eſt, Officiales) ad capiendas eaſdem veniſſe facultates, ſed juſtitiæ vigorem id fieri ſtatuiſſe.

SUMMARIUM.

1 *Executori qui ad bona vacantia occupanda mittitur, ſi literas regias non oſtendat, reſiſti impunè poterit, & quis dicatur Cæſarianus, remiſſivè.*
2 *De hujus traditionis ratione diſſeritur, & inter ignotum & notum ponitur differentia.*
3 *Reſiſti non poteſt Officiali qui eſt notus, quia portat inſignia ſui officij.*
4 *Ratio communis ab interpretibus tradita rejicitur, ex litera noſtræ legis, & vera proponitur.*
5 *Tandiù Judex talis reputabitur, quamdiù erit juſtus, & legum formam conſervat.*
6 *Magiſtratibus magna debetur obedientia, ita ut qui eis reſiſtit, Deo reſiſtere dicatur.*
7 *Qui Magiſtratui maledixerit, graviter eſt puniendus, quod & ad inferiores miniſtros pertinere probatur,* & num. 8. & 9.
10 *Quando Judex juſtitiæ modum excedit, privatus cenſetur & poterit reſiſti.*
11 *De defenſione vitæ & bonorum, plura remiſſivè.*
12 *Quando licita ſit reſiſtentia contra Officialem qui excedit in officio, vel officium?*
13 *Explicatur* l. eum qui 13. D. de peric. & comm. rei ven. *& de ædilium munere.*
14 *Explicatur & exornatur* l. fin. C. de exhiben. reis, *&* num. 17.
15 *De jure noſtro nemo poteſt capere niſi cum mandato Judicis, de tali mandato conſtare debet per ſcripturam,* & n. 16.
18 *Alguacellus qui falsò aſſerit ſe mandatum habere ad capiendum, eſt graviter puniendus.*
19 *Injuſtè incarceratus an poſſit carcerem frangere, & ſi timeatur de morte ſibi injuſtè inferenda, poſſit cuſtodes occidere?* & n. 20. 22. 23. & ſeqq.
21 *Honoris jactura magis timetur, quàm mors.*
26 *Proponitur caſus qui de facto evenit in carceris effractione, an illam confringens incurrat excommunicationem Bullæ in Cœna Domini?*
27 *Expenduntur verba Bullæ, quibus excommunicatio introduci videtur, & adducuntur alia fundamenta,* & n. 28.
29 *Adſtruitur pars quæ excommunicationem incurſam negat, & agitur de voce* quomodolibet.
30 *Oſtenditur in dicto caſu non eſſe violatam juriſdictionem Eccleſiaſticam.*
31 *An propter impeditam ſententiæ executionem incurratur excommunicatio?*
32 *Explicantur verba Bullæ quæ de canonibus ſacris & decretis Conciliorum loquuntur;* & numero 33. & 34.
35 *Verbum* ſecundùm *eſt demonſtrativum.*
36 *Leges pœnales non extenduntur ad hunc caſum Scholaſtici Salmanticen.*
37 *Regis Auditores qui cognoſcunt per viam violentiæ, non incurrunt cenſuram Bullæ.*
38 *Explicatur* l. 4. §. item quia, D. ad l. Jul. Majeſt.
39 *Carcer poteſt infringi propter notoriam injuſtitiam, non ſolùm à reo, ſed à cognatis.*
40 *Laudatur D. Joan. Baptiſta Larrea rei dominicæ fiſcalis.*
41 *Qualis poſſit eſſe reſiſtentia in noſtra lege?* & n. 42. & 43.
44 *De qua forma ſit accipienda lex noſtra?* & numero 45.

CUM certa forma ſoleat dari ut bona quæ fiſco 1 dicuntur delata, vel quia vacantia, vel ob aliam cauſam fiſco vindicantur, *l. fin. infr. de bon. vacant.* (ubi dicam) *Novell. 1. 8. cap. 10. quæ eſt authent. de collatorib. §. eos autem*, neceſſarium eſt ut Officiales executores, ſeu adminiſtri Procuratoris Cæſaris (qui ob id *Cæſariani* hîc vocantur, *& in l. defenſionis, infr. l. ſi quos poſthac 9. in fine, C. de bon. proſcript. & in tit. C. Th. de Cæſarianis*, & etiam *Catholici*, ſeu *Catholiciani*, quia ipſe Procurator Catholicus in libris Baſilicôn nominatur; ut notarunt Alciat. relatus ac Schar. & aliis *de verb. jur. verb. Cæſariani*, Cujac. *hîc* Petr. Gregor. *lib. 47. Syntag. capite 40. num. 2.* Bulenger. *de Imp. Rom. lib. 3. cap. 17. in fine*,) qui ad talia vacantia bona occupanda mittuntur, formam, ſeu literas regias ei, cujus intereſt (quia ſcilicet habent jus ad bona) demonſtrent, aliter autem de facto ei reſiſti poterit, *leg. quoniam 21. C. de appellat. leg. prima, C. quando liceat unicuique, l. devotum 5. infr. de metatis, l. contra 5. infr. de executoribus l. omnes 33. in fine infr. de decurion. leg. toties 6. §. fin. de pollicitat. Auth. quomodo oport. Epiſc. §. fin. capite, ſi quando, de offic. de leg. leg. fin. Cod. de exhib. reis, leg. 10. tit. 9. part. 2. leg. 2. tit. 29. p. 7. l. 18. tit. 13. leg. 1. & octava titul. 14. l. 2. ordinam.* facit *lege 7. & decimaſeptima titulo 23. lib. 4. Recop.* explicant materiam poſt Bart. Plateam & reliquos antiquos; & Valenzuel. & Novar. *in præſenti*; Didac. Perez, Aviles, Anton. Gom. & alij relati à Bobadill. *lib. 1. polit. cap. 13. num. decimoſexto: litera A. & n. 45. 51. & 132.* Azeved. *in l. 7. titulo 13. lib. 4. Recop. ex n. quinto.* Puteus *de Syndicat. verb. reſiſtentia* Caſſan. *in conſuet. Burgun. rub. 1. §. 7. num. 13. & ſeq.* Maſcard. *de probat. concl. 189. n. 26.* Petr. Gregor. *lib. 47. Syntag. cap. 40. tot. maximè n. 17.* Cavalcan. *de brachio regio 1. part. n. 223. & ſeq.* Jul. Clar. *lib. 5. ſentent. §. fin. q. 29.* & *ibi* Bajar. Farinac. *2. tom. crim. quæſt. 32. n. 29. & 31. cum ſeq.* Caravitt. *ritu 16.* & modernus Narbona *in l. 20. titulo 1. l. 4. Rec. gloſſ. 18. tota.* † Hujus rei rationem illam eſſe docet Bart. *n. 1. in præf.* quoniam 2 executores non poſſunt abſque Judicis mandato aliquem capere, bonáve apprehendere, quia abſque mandato, vel literis talis Officialis notus non eſt, per eáſque ſit notus omnibus quorum intereſt, *dicta auth. de collator. §. eos*, & ſic ei non poterit reſiſti † Juxta 3 quæ deciſio noſtra locum habebit, quando Officiales mittuntur de una provincia in aliam, cùm præſumptio ſit officialem eſſe notum in eadem provincia, & ideò reſiſti eis minimè debet, maximè cùm tales

 miniſtri

BIBLIOTECA FACULTAD ... GRANADA

miniſtri debeant portare ſigna ſui officij, ut apud nos ſolent virga inſigniri, alias privati judicabuntur, *argument. legis ſi ignorant 53. D. locati, leg. item apud Labeonem. 15. §. ſi quis virgines, D. de injuriis leg. decernimus, infrà de aquæductu*; ibi, *ut hujuſmodi annotatione manifeſti ſint omnibus*, ſequitur Platea *num. 3. in fine* Lucas *num.* 18. Rebuff. *num.* 1. *in praſen.* Caſſan. *ſupr. n.* 23. & in hanc partem inclinare videtur Azeved. *in leg. 5. n. 5. & 6. tit. 22. l. 8. Recop.* Boër. *deciſ.* 170. *num.* 1. Clarus *dicta quaſtio. 29. in fine principij* Farinac. *dicta quaſt. 32. num. 31. & 37.* Bobadill. *dicto cap. 13. num.* 50. qui inde ſubinferunt reſiſti poſſe miniſtris, qui non gererent ſolita ſui officij inſignia, ut latè docent relati à Bobadill. *ubi proximè numero 51. lit. G*, Maſtrill. *de magiſtrat. lib. 5. c. 8. ex n.* 106. Narbon. *dicta gloſſ. 18. 79.*

4 Verùm hæc ratio noſtræ legi non congruit, quæ inter ignotum & notum nullam facit differentiam, quam cùm lex non inducat; nec nos quidem, *lege de pretio, cum vulg. D. de Publicia.* neque in eo conſiſtit impunitas reſiſtentiæ quòd ſit notus, aut ignotus Officialis, ſed quòd formam legis non obſervarunt, ut conſtat ibi, *aut etiam ſi Officiales auſi fuerint à tenore data legis deſiſtere*, quæ verba rationem continent cur liceat Officialibus reſiſtere, ſcilicet quòd cùm capienda ſint bona juxta formam à Judice datam, quæ in ſcriptis redigi debet; ſi quando contigerit quòd miniſtri ſine ea capiant, injuſtè agere dicuntur, & vim facere, *leg. plerique 18. D. de in jus vocan.* juncta *l. nec magiſtratibus 32.* ibi, *vel quaſi privatus. D. de inju-*
5 *riis*, & ideò eis impunè reſiſti poterit. † Tamdiu enim Officialis, vel Judex, dicitur Judex, quamdiu juſtus putatur, & juris formam conſervat. Quia nomen quod ab æquitate ſumitur per ſuperbiam, non tenetur (ut verba Caſſiodori detorqueam *lib. tertio, var. epiſt. 27.*) Juſtus autem eſt qui ſecundùm ordinem legum procedit, qui à juſtitiæ tramite non recedit; quare ſi Judex hæc non obſervat, ampliùs Judex non eſt, ſed privatus, *lege tertia, D. de offi. præſid. lege fin. D. de juriſd. cap. juſtum. 23. quæſtione 2. cap. quorumdam, de exceſſib. prælat. cap. cùm æterni, juncta gloſſ. verb. judex, de re judicat. in 6.* Unde ſicut cuilibet permittitur reſiſtere adversùs violentiam ſibi factam per privatum, *l. ut vim, D. de juſt. & jur.* junctis quæ tradit Donell. *lib. 17. comm. capite 2.* ubi Oſuval. *lit. D. & ſeqq.* Pichar. *in §. injuria à num. 3. Inſt. de lege Aquil.* & tradit in propoſito Farinac. *ſupr. numer. 89. & ſeq.* poſt Guliel. Bened. *in cap. Raynutius, de teſtam. verb. in eodem teſtamento el 1. n. 69.* rectè conſequitur quòd cùm ſit prohibitum bona alicujus capere, priuſquàm forma fuerit Officialibus data, contrafacienti meritò reſiſti poterit, conferunt notata ab Accurſ. *in dicta leg. devotum verb. conceſſum, infr. de metatis*, & Narbona *infrà* referendo *num. 58.*

6 Adversùs hanc rationem obſtat, cives ad obedientiam Magiſtratibus præſtandam promptos eſſe debere, *lege veluti, D. de juſt. & jur. capite 2. de major. & obed.* quia factum legis & Judicis pari paſſu ambulat, *leg. ſervus 9. D. de manumiſſ.* ita Bald. *in lege data opera num. 19. Cod. de his qui accuſ. non poſſ.* Quin etiam Magiſtratus dicitur Dei ordinatio, *cap. ne is 12. 15. quæſtio 1. cap. non ſolum 27. 13 quæſtio. 5.* ita ut qui ei reſiſtit, Deo reſiſtat, *Deutero. 17. verſ. 10. Proverb. 8. verſ. 15.* D. Paul. *ad Roman. 13. verſ 2.* D. Petro *1. verſ. 13. cap. qui reſiſtit 97. 11. quæſtio. 3. l. addictos 6. Cod. de Epiſcop. audient.* congerunt in propoſito multa ſcitu digna, Did. Perez *in lege quinta titulo 12. lit. 8. ordinam. verb. que lo maten.* Farinac. *dicta quæſt. o 32. n. 86. & ſeq.* Bobadill. *libr. 3. polit. cap. 1. per tot.* Maſtrill. *lib. 5. de magiſtr. cap. 3. toto. & lib. 1. cap. 2. numer. 24.*
7 Narbon. *in l. 20. tit. 11. l. 4. Rec. gloſſ. 18. ex n. 1.* † Quare qui Magiſtratui maledixerit, graviter debet puniri. Nam, ut ait Ariſtot. *in problem. ſect. 19. problem. 14.* non tantùm in Magiſtratum deliquiſſe videtur, ſed etiam in Rempublicam contumelioſè egiſſe, obſervat Petr. Gregor. *libro 1. de Republ. cap. 6. num. 20.* & ideò jura ſemper id curarunt, ut debitus honor Judicibus deferatur *cap. ut debitus 59. de appellat. l. 3. §. 1. D. de eo quod metus, leg. obſervandum 19. in fine, D. de offic. præſid. l. cui muneris 12. D. de muneribus, lege fin. in princ. Cod. quando provocare.* † Hócque & in eorum miniſtris 8
ſimiliter viget, cùm ſuperior non ſolùm per ſe, verùm etiam & per ſibi ſubditos injuriam pati credatur, *l. 1. §. item, D. de injur. § patitur & §. ſervis, infr. eod.* & ita reſiſti eis non debet, ſed eo caſu quo excedunt, vel mandatum ſuperioris non adimplent, tunc ad Judicem poteſt haberi recurſus, qui talia impunita eſſe non patietur, *leg. ſi quis fortè 6. § ſi quos, D. de pœnis, lege omne 12. Cod. de offic. Rect. provin. lege 3. Cod. quorum appellat. auth. de mandat. Princip. §. deinde competens, verſ. quod ſi delinquens, coll. 3.* tradunt Bart. & Alberic. *in d. l. ſi quis fortè, §. ſi quos*, Marant. *in prax. 6 part. n. 182.* & alij relati à Plaza *de delict. c. 29. n. 9.* Jul. Clar. *in prax. cap. fin. quæſt. 29. verſ. ſed hic incidenter*, & à Farinac. & Bobadill. *ſupr.* plura & ſingulari eruditione notavit doctiſſimus amicus & Collega noſter D. Joan. Baptiſta Larrea *in tract. de author. Magiſtratuum, per tot.* † Pro quibus pondero *leg. eum qui 13. juncta leg.* 9
antecedenti, D. de peric. & comm. rei vend. ubi cùm lectos in via poſitos Ædilis concidiſſet, ſi id non jure feciſſet, datur contra eum actio legis Aquiliæ, & ita eodem modo in noſtro caſu ſi non jure procedat Judex, vel miniſter, adhuc ſuſtinendus eſt, & poſtea coram Judice ſuperiori actio de eo quod intereſt proponenda. Rurſus faciunt *d. l. nec Magiſtratibus, cum l. ſeq. D. de injurij. leg. ab executione 5. C. quorum appell. leg. qui gravatos 5. infr. de ceſſib.*

Sed quamvis ea traditio in ſe vera ſit, adhuc à dictâ 10
ſententiâ non erit recedendum, quam varia jura jam expenſa confirmant, & tuentur Farinac. *ſupr.* & Bobadill. *dict. lib. 1. cap. 13. num 16. lit. A*, Azeved. *in d. l. 7. tit 23. lib. 4. Rec.* Nam etſi verùm ſit Judicibus eſſe parendum, ut ex argumento conſtat, tamen quando ipſi juſtitiæ modum excedunt, aut quando miniſtri abſque eorum mandato procedunt, cùm privati tunc cenſeantur, ut diximus, non poteſt reſiſtentia, quæ privato ſit, cenſeri facta in contumeliam ejuſdem Magiſtratus.
† Et cùm defenſio naturalis ſit non tantùm vitæ, *d. l.* 11
ut vim, verùm etiam & bonorum, *leg. 4. §. lex, D. ad l. Aquil. cap. 2. & 3. extr. de homicid.* cum adductis ad eorum jurium explicationem à Cevall. *1. p. comm. quæſtio 349.* Trentacinq. *lib. 1. var. tit. de defenſione; reſol. 1.* Suarez *de cenſur. diſp. 46. ſect. 1. & 2.* Azor. *3. tom. moral. lib. 2. c. 1.* Sayro *lib. 6. Theſaur. conſcien. cap. 17. num. 22.* Molin. *de juſt. & jur. tom. 4. diſp. 16.* Fachin. *libr. 1. controverſ. cap. 30. & 31.* Oſuval. *ſupr. d. cap. 2. lit. L*, conſequens eſt nuntio qui abſque literis privatus judicatur, bona capere volenti poſſe Dominum jure reſiſtere. Nam talia injuſta exequendo Judex, nec miniſter reputatur, cùm in eo deficiat juſtitia, & ſimilis efficiatur brutis, & ſic ei reſiſti poterit ex illa licentia à jure naturali permiſſa, quia non tam videtur reſiſtentia, quàm injuriæ ac violentiæ propulſatio, *l. 1. §. ſi ideò, D. ne vis fiat l. 1. §. Oſilius, D. ne quis eum*, docent Farinac. *dicta q. 32. n. 19.* Narbon. *n. 42.*

Neque obſtant jura pro confirmatione argumenti 12
expenſa, nam reſpondendum erit cum Luca de Penna *in dicta leg. contra, infrà de exactor. num. 2.* quem ſequitur Pariſ. de Puteo *de ſyndicatu, verb. reſiſtentiæ cap. 22. n. 2.* Farin. *ſupr. num. 104. & ſeq.* quòd aut Officialis excedit in Officio, aut excedit officium. Excedere officium eſt, quando is qui certum officium habet, intromittet ſe in aliud ad eum non pertinens, quo caſu ſi ad factum procedat, licitum eſt ei reſiſtere, ex hac

lege

lege cum ſimilibus, & ratio eſt, quoniam in eo quod
facit extra officium, privatus judicatur, *l. 3. D. de offic.
præſid. l. fin. de juriſdict.* juxtà doctrinam Panormitan. *in
cap. fin. num. 7. de reſcript.* & Aviles *in cap. 1. verb. man-
dado, num. 34.* ſi verò excedit in officio, verbi gratia,
quia cum ſufficeret unam, vel duas res capere, plures
ceperit, aut cùm jubet aliquem incarcerari, eo non
fuit contentus Judex, ſed eum compedibus & cate-
nis oneravit, cùm ſufficeret libera cuſtodia, & deni-
que excedit intra ſphæram ſui officij, tunc ei reſiſti
non poteſt, ſed taliter gravatus ad Judicem ſuperio-
rem recurrat, qui gravamen illud emendet, aut tollat.
Nam, ut eleganter ait Maranta, quem ſequitur Fari-
nac. *ſupr. n. 121.* quando Judex aliquid injuſtè fecit,
non debemus ſtatim ad reſiſtentiam convolare, & ad
alia remedia de facto, cùm habemus remedium juris,
id eſt appellationem, quæ ad id propriè inventa eſt, *c.
13 cùm ſpeciali, §. porrò, de appellat.* cum aliis. † Sic *in dict.
leg. eum qui ff. de peric. & com.* datur contra Ædilem
actio legis Aquiliæ, quia non jure lectos in via publi-
ca poſitos confregerit. Nam cùm inter alia munera
Ædilitia, quæ recenſet Budæus *in leg. 2. §. deinde cum
placuiſſet, ff. de orig. jur.* Duaren. *libro primo diſp. c. 26.*
Balduin. & Mynſing. *in §. prætorum. Inſt. de jure nat.*
Gothofred. *in leg. 1. ff. de via public.* Pancitol. *lib. 2.
var. cap. 40.* Bulenger. *lib. ſeptimo de Imp. Rom. c. 17.*
Janus Langlæus *lib. 8. ſemeſt. capit. 14.* illud fuit, ut
quidquid in publico ſitum inveniſſet, id pro ſuo offi-
cio diſcerpere poſſit, & ita prohibitum erat ne quis
ante ergaſteria, vel officinam, in qua laboratur, quid
projectum, propoſitumve ſit, quod viæ ineundæ im-
pedimentum afferre poſſet, *lege prima ff. de via public.*
cùm poſitos lectos in via vidiſſet fortè ut exinde por-
tarentur, *argumento dict. leg. 1. §. ſtudeat.* hinc ait I.C.
non jure ab Ædile fuiſſe confractos, quia ſcilicet in
officio exceſſit, & ideò datur legis Aquiliæ actio con-
tra ipſum, ut ad ejus ſpeciei explicationem notarunt
Connan. *lib. ſeptimo comm. cap. 10.* Hottoman. *lib. 18.
epitomat. in Pand. titulo ſexto numer. 4.* Anton. Fab.
lib. 2. conject. cap. 4. Unde deſcendit quod quoties con-
tra notoriè Judicem injuſtè agere, & exequi iniquè,
tunc licita erit reſiſtentia; ſecus tamen in dubio in
quo obediendum eſt Judici. *dict. l. nec magiſtratibus,
de injur.* docet Lucas *hîc num. 9.* Farinac. *dict. quæſt. 32.
num. 118.* Narbona *d. gloſſ. 18. n. 36.* qui multas ad id
quæſtiones ſpectantes referunt.

14 Hinc infero *primò* interpretationem ad *leg. fin. Cod.
de exhib. reis,* quæ cum Baldo dupliciter intelligitur à
Valenzuel. *hîc num. 4. & 13.* ut quod ait neminem in
judicio exhibendum eſſe niſi de cujus exhibitione Ju-
dex pronunciaverit, accipiatur de exhibitione perſona-
li, id eſt, ut nemo capi poſſit perſonaliter, niſi talis ca-
15 ptura fiat de Judicis mandato. † Quod confirmatur
leg. 7. tit. 23. lib. 4. Recop. ubi ſtatuitur neminem ſine
mandato ad capturam procedere poſſe, niſi quando in
flagranti delicto capiatur, ut conſtat ibi, *ſaluo ſi lo
hallaren haciendo de hecho,* quod & jure civili conſtitu-
tum fuiſſe conſtat ex traditis à Bart. *in dict. leg. fin.
num. 2. ex leg. capite quinto 25.* & *ibi* notat. *ff. ad leg.
Jul. de adulteriis, leg. raptores 54. C. de Epiſcop. & cle-
ricis* cum aliis quæ obſervant poſt Bald. *in dict. leg.
fin.* Caſſan. *in conſu. Burg. rub. 1. §. 7. num. 26.* & Ant.
Gom. *3. tom. var. cap. 9. num. 3.* Hoc enim caſu, in
quo mandato Judicis utitur Officialis, minimè ei po-
terit reſiſti, imò ipſe reſiſtentem poterit offendere, ut
docet Bald. *in dict. leg. fin.* Caſtrenſ. *conſ. 194. lib. 2.*
Bolongn. *conſil. 63.* Felin. *in c. cum juramento, de homi-
16 cid.* † Mandatum tamen debet dari in ſcriptis, *leg. Pa-
latinos, infra. de collatio. fund. fiſc.* ubi Bart. *num. 2. l. de-
fenſionis, & l. miſſi, infr. de exact. tribut.* notat Platea
hîc num. 3. Valenzuel. *num. 9. & 25.* Bald. *in l. conſen-
taneum, notab. 7. Cod. quomodo & quando, & in c. compa-
rati, de appellat.* Jaſ. *in l. cùm proponas la 1. n. 7. C. de pa-
ctis,* ubi Decius & Alciat. *num. 5.* Caſſan. *ſupr. n. 26.*
& probatur *in leg. 3. titulo tertio lib. 4. Recop.* nam cùm
ad faciendam citationem requiratur mandatum in
ſcriptis, multò magis erit neceſſarium in captura cùm
eædem rationes militent, de quibus *in dict. leg. 3.* &
ita notandus eſt caſus noſtræ legis, quatenus requirit
litteras intervenire debere, ita ut non credatur nuntio
Principis, niſi ejuſdẽ litteras non demonſtret, *l. 1. Cod.
de mandat. Princip. leg. ad probatorias 9. infr. de diverſ.
offic.* docet Afflict. *in præludiis feud. numer. 13.* & alij
relati a Valenzuel *hîc num. 15.* † *Secundò* accipi poteſt 17
dict. leg. fin. C. de exhib. reis, in exhibitione verbali, ſeu
citatione, aut vocatione in jus, ut nimirum talis cita-
tio nequeat fieri ſine licentia & mandato judiciali
leg. ſed ſi hac 10. § prætor ait ff. de in jus voc. ibi, *ſine per-
miſſu meo* tradunt Bart. Bald. & alij *in dict. leg. fin.* Jaſon.
per text. ibi in §. quadrupli, verſ. ſed furti Inſtit. de actio.
Marant. *in praxi tit. de citatio. num. 51.* Pal. Rub. *in cap.
per veſtras, notab. 1. §. 1. num. octavo* Felin. *in capite 1.
de libelli obl.* Rebuff. *3. tom. ad ll. Gallicas, tit. de cita-
tio. in princ.* Dueñas *reg. 97.* & apud nos expreſsè cave-
tur *dict. leg. 5. tit. 3. lib. 4. Rec.* & ſic de ea vocatione in
jus illam legem intelligunt Duar. *lib. 1. diſp. cap. 1.*
& relati ab Oſuval. *lib. 23. Donell. cap. 2. lit. Q.* Nam
prius quàm fieret vocatio, adeundus erat Prætor, libel-
lo dato ut vadari reum liceret id eſt, ita vocare ut
niſi vadibus ſatis daret, manum injicere liceret, ſi
verò ſine Prætoris licentia id fieret, actor qui in jus
vocabat, actione injuriarum tenebatur, ex *leg. ſi ve-
ro 5. § qui pro rei ff. qui ſatis dare cog.* quæ ita eſt ac-
cipienda cum Rober. *3. ſentent. cap. primo* A. Aug.
libro ſecundò emend. cap. 1. Revard. & aliis relatis ab
Oſuvald. *d. loco.* † Unde infertur quòd ſi Officialis, 18
ſeu Alguacellus ſine mandato Judicis alicui afferat ſe
mandatum habere ad eum capiendum, vel ad pignora
exhibenda, cùm tamen id falſum ſit, & ob hanc con-
cuſſionem, ne in carcerem detruderetur imperitus
aliquid dederit Officiali, tunc talis Alguacellus non
ſolùm in pœna quadrupli erit puniendus, ſed etiam
criminaliter ob delictum, *dict. §. quadrupli,* ut notant
Angel. Plat. Jaſ. & Bart. *per text.* ibi *in d. ict. leg. Palati-
nos, infr. de collat. fin. fiſc.* Ripa *in cap. 1 de judiciis num.
87.* Alciat. *de præſumption. reg. 3. præ. 14.* Bald. & alij *in
d. l. fin.* & eſt egregius Ulp. locus *in l. qui nomine 25 ff.
ad leg. Cornel. de falſ.* cujus auctoritate Roman. *ſing.
317.* aſſerit teneri pœnâ falſi eum, qui ſic falsò citavit,
licèt ad arbitrium Judicis hoc remitterem, prout in
caſu ſimili vidi judicatum Granatæ, dum fiſci patro-
num agerem contra quendam improbiſſimum Algua-
celum, qui ea fraude in plures utebatur, nam privatus
fuit in perpetuum officio, & in exilium ire juſſus; pœ-
nâ pecuniaria quoque mulctatus.

Secundò ex *ſuprà* à nobis tradita ratione infertur, 19
quòd ſi aliquis ſit injuſtè carceratus ſine metu pœnæ,
de qua latè Muta *deciſ. 39. tot.* poterit carcerem fran-
gere, & aufugere, ut tradunt multi, quos refert Fa-
rinac. *crim. tom. 2. q. 30. à num. 110.* idque *num. 129.*
extendit, ut ſi aliter mortis periculum & injuſtam Ju-
dicis condemnationem evadere non poſſit, ſit eidem
licitum impunè cuſtodes vulnerare, vel etiam occide-
re, ita docent Lucas *hîc num. 11.* quem ſequitur Me-
noch. *de arbitr. caſ. 301. num. 5.* Maſcard. *de probatio.
concluſ. 266. num. 27. & concluſ. 820. num. 17.* & alij
relati à Farinac. *ſupr.* & Ameſcua *de poteſt. in ſeip. l. 2.
cap. 9. num. 3.* qui pro ſe adducunt *l. nihil 26. ff. de ca-
ptivis, juncta l. 1. in fi. ff. de bonis eorum qui ante ſentent.*
ubi dicitur quòd ſi aliquis fuit captivus, nihil intereſt
an vi, vel fallacia hoſtes evadat, juxta illud Virgilij,

— *Dolus, an virtus quis in hoſte requirat.*

Ignoſcendùmque ſit ei, qui qualitercumque ſangui-
nem ſuum redemerit. † Cui ſententiæ ita generali- 20
ter

ter ſumptæ acquieſcere non poſſum , & ita ab ea re-
ceſſerunt Boër. *deciſ.* 115. *num.* 33. Covar. *lib.* 1. *var.*
cap. 2. *num.* 13. Farinac. *ſupr. numer.* 130. Ameſcua *dict.*
lib. 1. *de poteſtat. in ſeipſ. cap.* 9. *num.* 3. & aliis relatis à
Muta *dict. deciſ.* 39. *num.* 22. qui omnes ſupradictam
ſententiam temperant cum his requiſitis. *Primum* ,
quòd notoriè conſtet illum injuſtè & indebitè fuiſſe
incarceratum,& condemnatum,quo caſu cùm Judex
ut privatus procedat de facto, poteſt ei reſiſti, præci-
puè ſi agatur de damno irreparabili , ſi fortè Judex
vapulationem infligere tentat, torturam , vel ignomi-
21 niam aliam homini aliàs honeſto, aut nobili. † Nam
cùm honor & dignitas ita periclitetur , cujus metus
viris bonis major eſt , quàm mortis, *leg. iſti quidem, ff.*
de eo quod metus cauſ. leg. in eadem, ff. ex quib. cauſ. ma-
jor. leg. ſi adulterium 38. *§. fin. ff. ad leg. Jul. de adulter.*
leg. 4. *&* 6. *leg. fin. in fin. tit.* 13. *parte* 2. *leg.* 1. *tit.* 14. *eadem*
part. Eccleſiaſt. cap. 20. cum adductis à Bobadill. *lib.* 2.
polit. cap. 14. *num.* 44. Tiraquell. *de nobil. cap.* 20. *n.* 63.
Trentacinq. *reſol. lib.* 1. *tit. defenſione, reſol.* 1. *numer.* 5.
Frehero *de exiſtimatio. lib.* 1. *cap.* 8. *ex num.* 10. ita reſi-
ſtentia excuſabitur, quia Judex ita procedens dicitur
hoſtili & tyrannico modo procedere,quia talis execu-
tiò eſt ſimilis violentiæ latronum, juxta ea , quæ tra-
dit Hortenſ. Cavalcan. *de brachio regio* 2. *part. num.* 66.
22 *&* 67. † *Secundum* requiſitum eſt,quòd injuſtè incar-
ceratus ſit in evidenti mortis periculo, illúdque aliter
evadere non poteſt , niſi frangendo carcerem, & cu-
ſtodes occidendo, ut notat Farinac. *ſupr. dict. quæſt.* 32.
23 *num.* 91. *& ſeq.* † Neque obſtat huic ſententiæ hos
cuſtodes innocentes occidi permitti : nam eis non in-
cumbit meritorum cauſæ examen , neque juſtificatio-
nis cognitio , vel an ſit nullum , vel non juſtum , vel
injuſtum, Judicis ſui præceptum, vel an juſtè ſit ſen-
tentia data ? *leg. quinta tit.* 15. *part.* 7. Baldus *conſ.* 36.
vol. 2. Decian. 1. *tom. crim. lib.* 4. *cap.* 38. *num.* 3. & ut
eleganter ait Caſſiod. *libro* 2. *var. epiſt.* 26. ibi, *Nimis*
iniquum eſt ut ille patiatur diſpendium , qui imperium
fecit alienum. & *libr.* 12. *epiſt.* 4. ita fatur , *Caret culpa*
qui imperata perfecerit, in executore illud eſt peſſimum ſi
Judicis relinquat arbitrium, & ſic videbatur dicendum
24 ſupradictam doctrinam valde eſſe periculoſam. † Huic
enim argumento reſponderi poterit talem incarcera-
tum injuſtè detentum, & iniquitate notoriâ condem-
natum,non ſolùm ſine cauſæ cognitione, vel proceſſu
& formâ judiciali, verùm & contra leges, vel iracun-
diâ , aut motu Judicis , (quibus caſibus juſta eſt re-
ſiſtentia, *l. unic. verſ. etſi contra leges. Cod. qui pro ſua ju-*
riſdictione. Narbon. *dict. gloſſ.* 18. *n.* 52. *& ſeq.*) vitam
ſuam eo in caſu defendere poſſe contra cuſtodes , qui
cùm eis notoria ſit innocentia rei , & iniquitas judi-
cantis,tenebantur in eo caſu Judici non obtemperare,
ut tradunt plures,quos refert Bobadill. *dict. lib.* 1. *c.* 13.
n. 47. poſt Avendan. *c.* 2. 1. *part. pag.* 29. *lib.* 1. Azeved.
in leg. 4. *tit.* 14. *lib.* 4. *Recop. per text.* ibi *juncta leg. ſi*
vindicari 20. *Cod. de pœnis*, quam in hanc rem allegat
Aviles *c.* 11 *part. verb. mandamientos, n.* 19. atque ideò
præcepto exorbitanti Judicis morem gerentes coope-
rare videntur in eadem iniquitate , *cap.* 1. ubi Gloſſ.
verb. pari pœna, de officio & poteſt. jud. deleg. & ita eis
25 tanquam vim inferentibus aliâ vi reſiſti poteſt. † Cui
reſolutioni non oberit *leg. non videtur* 167. *§. qui juſſu,*
& leg. non poteſt 199. *ff. de reg. jur.* ubi ille qui juſſu Ju-
dicis aliquid facit,non videtur dolo malo facere quia
parere neceſſe habet. Nam præterquam quòd in exe-
cutoribus , vel miniſtris Judicum eas leges non ad-
mittat Dyemenus *ibi*, tamen cum Cagnol. *num.* 5. &
P. Fabro *ibidem* , poſt Decium , reſpondeo, tunc eam
deciſionem procedere , quando præceptum fuit ju-
ſtum,vel ſaltem dubium ; ſecùs verò ubi de injuſtitia
conſtaret apertè,prout in caſu propoſito,tunc enim ei
parendum non eſt , ut reſoluimus.

Hinc excuſabam ego quod Salmanticæ accidit 26
anno 1617. die 22. Novembris (quo die in majus
Collegium Conchenſe ſum cooptatus.) Nam cùm
controverſia quædam oriretur (ut plerumque mos
fert) ſuper aula inter Collegam Collegij majoris Ar-
chiepiſcopi,& alium Cathedrarum Candidatum, Ju-
dex ſcholaſticus , ut rixis, quæ exinde naſci poterant
Auditoribus hunc, vel illum faventibus obviam iret ,
Collegæ domum ſuam in carcerem aſſignavit. Hoc
indignè tulit familiaris quidam Collegij,in verba pro-
rumpens libera,quia incarcerationem non niſi ex ma-
gna cauſa cum illarum maximarum domuum alum-
nis exequi Judices non ſoleant. Judici verba nuntian-
tur ſiniſtra jam & peiora , quibus ita excanduit , ut
ignominiosè familiarem in vincula publica conjece-
rit, & celerrimè cauſa habita paucis horis ad ſui de-
fenſionem aſſignatis illum ad ducentos ictus condem-
navit,à regno exulare juſſit, quod ſi non obſervaſſet ,
triremibus mancipavit dum Collegæ ſcholaſticum
Salmanticenſem conveniunt,captum famulum expoſ-
tulant , promittunt caſtigationem , habitùs privatio-
nem,aliáſque pœnas. Scholaſtici juvenili calore incenſi
carcerem effregerunt,captúmque in ſuam domum ala-
cres reducunt. † Quæſitum eſt tunc inter viros doc- 27
tos,an effringentes carcerem Eccleſiaſticum contraxe-
rint excommunicationem in Bulla in Cœna Domini
à Clemente VIII. prolatam contra impedientes ju-
riſdictionem Eccleſiaſticam (qualem habet Scholaſti-
cus Salmanticenſis , juxta formam Bullæ Innocentij
VIII. quam obſervari præcipit *l.* 20. *tit. de los eſtu-*
dios generales libro primo Recop.) Verba enim Bullæ
hæc ſunt capit. 16. *Excommunicamus nec non qui Ar-*
chiepiſcopos, Epiſcopos alióſque ſuperiores, vel inferiores
Prelatos, & omnes alios quoſcumque Judices Eccleſiaſti-
cos ordinarios quomodolibet impediunt, quominus ſuâ ju-
riſdictione Eccleſiaſticâ contra quoſcumque utantur , ſe-
cundùm quod canones & ſacræ conſtitutiones Eccleſiaſti-
cæ, & decreta Conciliorum generalium, & præſertim Tri-
dentini ſtatuunt. ita referunt Hugolin. *de cenſuris Roma-*
no Pontifici reſervatis capite decimo ſexto Sayrus *libro*
tertio theſaur. caſ. conſcientiæ capit. 20. Marius Alterius
de cenſur. libro 5. *diſp.* 17. expendebantur verba, *quomo-*
dolibet impediunt. quæ videntur & effracturam carceris
comprehendere. † *Secundò* ponderatur *lege cujuſque* 4. 28
§. eum qui, ff. ad leg. Julian. majeſtat. ubi crimen ma-
jeſtatis incurrit qui confeſſum in judicio reum , &
propter hoc in vincula conjectum , dimiſerit , ubi
Bart. notat eum,qui captum,convictum & confeſſum
à carcere extraxerit , incurrere crimen læſæ maje-
ſtatis. *Tertiò* expenduntur verba Hugolin. qui ver-
bum *impedire* interpretatur , id eſt , ne fiant ea quæ
ad juriſdictionem pertinent , ne facta executioni
mandentur , aut quæ executioni mandata ſunt,revo-
centur.

Sed hæ rationes tanti apud me non fuerunt, ut di- 29
cerem excommunicationem incurſum eo caſu pro-
pter carceris effracturam. Quoniam S. Pontificis in-
tentio in dicta Bulla non fuit comprehendere hu-
juſmodi genus Impedimenti, ſed illa,ex quibus juriſ-
dictio Eccleſiaſtica impediretur , quæ ſint tali excom-
municatione digna , id eſt , delicta atrociſſima. Nam
ſi verbum *quomodolibet* ita generaliter ſumeretur,poſ-
ſet impedimentum leviſſimum comprehendere , ve-
luti ſi Epiſcopi Alguacello captus ſubduceretur , vel
qui conſilium præbuit capto , ut aufugeret à carcere,
vel ſi Procurator cauſarum, ut ſolent hujuſmodi ho-
mines , proceſſum reddere tardaret. Cùm tamen qui
à carcere fugit non peccat , ut docet D. Thom. 2. 2.
quæſtio. 69. Vaſq. *in* 1. 2. *diſputatio.* 174. *capite* 2.
Eman. Rodriquez *in ſummo* 3. *tom. capite* 61. *nume-*
ro 3. Covar. *libro* 1. *var. capite* 2. *numero* 11. Farinac.
quæſtio 30. *numer.* 120. & relati ab Ameſcua *de*
poteſt.

poteſt. in ſeipſum libro 2.capit.9. numer.1. Vel ſi odio, amore, aliâve causâ ſimili retrahatur Judex ne in aliquē flagitioſum animadvertat, quod impedimentum ſufficiens non eſt, ut teſtatur Mar. Alterius *dict. diſputatio 17. verſ. impedire.* At res cruda eſſet ſi tali excommunicatione puniretur, quæ Romano Pontifici reſervatur, ut in alio propoſito notant Dominic. & Francus *numero 2. in capit. quoniam. de immun. Eccleſ.*
30 *lib.6.* † Neque in ſupradicto caſu impedita eſt juriſdictio Eccleſiaſtica ſcholaſtica, ſed tantum publico carceri illata fuit violentia & vincula fracta, quod longè diverſum eſt. Nam Judici non eſt impeditus uſus juriſdictionis, & cauſæ cognitio, neque ſententiæ prolatio in caſu contumaciæ, & abſentiæ, & ita tantùm fuit ei materia ſubtracta, in qua juriſdictionem exerceret, non verò uſus impeditus, nam executio ſententiæ non eſt juriſdictio, ſed extremum juriſdictionis,
31 *leg. unic. §. is videtur ff. ſi quis jus dicenti non obtemp.* obſervant Duaren. *lib.1.diſp.capit.* 50. Cujac *lib.* 14. *obſerv. cap. vigeſimo quinto.* † Et quamvis ſi impediretur executio ſententiæ, hujuſmodi excommunicationem incurri aſſerat Hugolin. *ſupr.* & Mar. Alterius *dict.diſp.17.cap.1.verſ. tribus*, quia nihil refert judicaſſe niſi judicatum fuerit executum, cùm ſit finis ſententiæ, ut executioni mandetur. Panormitan. *in cap. paſtoralis, §.quia verò, numero ſecundo & ſeq. de officio deleg.* Hoc non eſt admittendum quando talis executio impeditur per ſubtractionem materiæ licitè factam (ut *infrà* dicam) ut in dicto caſu accidit, quod eſt quando Judex ex abrupto procedit, juris ordine non ſervato. Vel reſponde *ſecundò.* Quando impeditur executio publicè uſurpando cognitionem & juriſdi-
32 ctionem, juxta terminos *dict. cap. quoniam de immun. Eccleſ. lib. ſexto.* † Confirmaturque hic diſcurſus, quia dicta Bulla ſe refert ad ſacros Canones, & Conciliorum, & præſertim Conc. Tridentini decreta. At *Canonum* verbo comprehenditur conſtitutio *dict. cap. quoniam* (ut notat Suarez. *tom. 5. in 3.part.ff.* Thom. *diſp. 22.ſect.2.num.94.* Alterius *dict. diſp. 17. cap. 2.*) quo fertur excommunicatio contra impedientes juriſdictionem Eccleſiaſticam, nam ſupradicta Bulla ſo-
33 lùm addidit reſervationem Sedis Apoſtolicæ. † Rurſus verba illa, *& præſertim Tridentini*, ſpectant, *ad ſeſſ. 25. capit. 20. de Reform.* ut aſſerunt idem Suarez & Navarr. *in ſumm. cap.27.numer.7 2.verſ. quinto.* At *dict.cap.quoniam*, loquitur, quando Domini temporales, Ballivi, aut Juſtitiarij, vel Judices ſæculares impediunt juriſdictionem Eccleſiaſticam. Ad quod etiam reſpexit Concilium Trident. dum Principes exhortatur, ut juriſdictionem Eccleſiaſticam amplifi-
34 cent, magnificiant, defendant, tueantur. † Undè ea loca ſunt accipienda, quando ita impeditur juriſdictio, ut minimè exerceri poſſit, vel ſi eam uſurpaverint, aut tollant, vel cùm hoc non fecerint, cognitionem cauſarum abſtrahunt, vel ei obſtant, ſubditóſque compellunt, ne eos tanquam Judices recognoſcant, ſed ut ad fora ſæcularia ſuas lites deferant, hócque publicâ manu & auctoritate faciunt, quod apertè declarant *dict.cap.quoniam*, & d.Concil. Trident.caput, *juncto cap.non minus 4.de immun. Eccleſ.* ibi, *Juriſdictionem etiam & auctoritatem Prælatorum ita evacuant, ut nihil poteſtatis videantur reliquiſſe.* Juxta quæ jura intelligenda ſunt dicta verba Bullæ, propter relationem factam ad Concilia generalia; & cùm non ſint alia niſi ſupradicta, debemus ad ea referre dicta verba, & ea in eodem proprio caſu accipere, quia relatum debet aptari referenti, ut ex aliis notat Matienz. *in l.2 gloſſ.9.11 tit.4.lib.5. Recop.* Narbon. *in leg. 10. gloſſ.15.n.9.tit.1.lib.4.Rec.*Barboſ.*de Axiomat jur.verb.*
35 *relatum* 201. † Et de eis caſibus loqui Bullam, indicat verbum *ſecundùm*, quod eſt demonſtrativum, ut docent Bar. *per tex.* ibi *in l. eum. qui §. Julianus, ff. de conſt. pecun.* Matienz *ſupr.n.13.*Barboſ.*de dictionibus in verbo ſecundùm 353.* & ita ex relatione quam facit vox illa, ſenſus Bullæ erit, ut omnes illi, qui ſecundùm Canonum tenorem quomodolibet impedierint juriſdictionem, incurrant ſupradictas cenſuras. Nam quantumcumque ſint generalia verba legis, debent intelligi ſecundum ſubjectam materiam, *leg.ſtipulatio iſta, de verb.oblig.* ubi notant DD. & Molina *tit. de legibus, q.1.*
n.14. † Et præcipuè cùm leges pœnales non ſint ex 36
tendendæ *c.in pœnis, de reg. jur. in 6. c.odia.eod.tit.l.cùm quidam, de liber. & poſth.* hæc excommunicatio non poteſt habere locum hoc in caſu, quando Prælati habent cum juriſdictione Eccleſiaſtica juriſdictionem quoque ſæcularem, qualem habet Scholaſticus Salmanticenſis, ut docet Marius Alter. *ſupr. cap. 1. verſ. cùm autem,* quia canon ille ſolùm loquitur de juriſdictione tantùm Eccleſiaſtica. † Et facit etiam, quia Re- 37
gij Auditores, qui per viam violentiæ extraordinariè cognoſcunt, an vim faciant Judices Eccleſiaſtici, non ex hoc incurrunt excommunicationem, ut tenent Cevallos *tom.4.in diſcur. ad Regem à num. 60. cum ſeq. & quæſt. 897. ex num. 131. & ſeq & tom. 5. de cognit. per viam viol. in proœm. cap. 1. num. 3. & capp. ſequentib.* Seſſe *in diſcurſu ad Regem 2 tom. deciſ. in prin. & de inhibition.cap.8.§.num.66. & 92.*Fontanel. *de pact.nupt. clauſ. 4. gloſſ. 3. part. tertia numero octavo.* Salgado *de Regia poteſt. in proœm.* Carraſ. *ad ſt. Recop. cap.16.§. quarto num. decimo octavo* Pereyra *de manu regia tot. & maximè cap.4.num.nono & cap.6.num.13.* D. Franc. de Leon. *deciſ.2 Valent. tot.* Narbon. *in leg.80.tit.5.lib.2. Recop.* Cenedo *quaſt.can.quæſt.45.ex n.6.* Bonacin. *de cenſur. cap.14.diſputat.75.num.9. & ſeq.* quia non cognoſcunt de juriſdictione quantum ad juſtitiam cauſæ, ſed de mero facto, an vim faciat Judex procedendo.

Neque in contrarium eſt *dict. leg.4.§.item quia, ff.* 38
ad leg. Jul. majeſt. quia, ut *ibi* Gothofr. animadvertit, ejus verba ſunt immutata, & ita legenda, *& qui confeſſum in hoc judicio reum, & propter hoc in vincula conjectum emiſerit*, ita ut non loquatur J. C. de quolibet confeſſo & convicto, ſed de reo confeſſo & convicto in crimine Majeſtatis, ut ante Gothofred rectè intellexerunt Accurſ. *ibi verb.reum, verſ.vel dic.*Greg. *in leg.13.titulo 29.p.7.*Ant.Gom.*3.tom.v.ar.cap.2.n. verſ. quoad primum.* Farinac. *1. tom. crim. quæſt. 30.ex num.* 101. Neque deſtituitur ratione hæc lectio, quia ſi à carcere aliquem edurere crimen eſſet Majeſtatis, non erat neceſſarium ut de crimine aliquo accuſaretur reus, ſed ſufficeret eſſe in carcere. Neque minus erat neceſſarium ut eſſet confeſſus, ſiquidem ſi propter debitum aliquod incarceraretur, carcerem effringere crimen eſſe Majeſtatis. Quapropter exiſtimarunt relati à Bobadill. *lib. 3. polit.cap.15.num.132.* debere eſſe convictum & confeſſum de aliquo gravi crimine. Sed verius eſt *dict.§. item qui*, referendum eſſe ad titulum ſub quo jacet, nempè criminis Majeſtatis, juxta vulgare noſtrorum, qui leges ſecundùm rubricas accipiendas pronuntiant.

Alterum fundamentum pro parte eorum qui car- 39
cerem violarunt, & vinctum eduxerunt, ex noſtra doctrina, & iis quæ pro legis hujus exornatione congeſſimus, elicitur. Nam cùm de notoriâ injuſtitiâ & & iniquitate ſententiæ conſtat, tunc licitum eſt non ſolùm ut ipſe carcerem infringat incarceratus, ut diximus, ſed cognati, vicini, amici & extranei poterunt: cùm enim alicui ſe defendere licitum eſt, tertio quoque idem licebit, *leg. 3. in princ.leg. ſi quis in ſervitute ſeptima §.fin.ff.de furtis*, ibi, *Parvique referre puto Dominus an vicinus, an quilibet tranſiens apprehendat?* cap. *non in inferenda 2 3.quæſt.3.* ibi, *Qui enim non repellit à ſocio injuriam ſi poteſt, tam eſt in vitio quàm ille qui facit*, docet Gloſſ. *per text.* ibi, *in cap.ult. vigeſimo tertio q. 3.* Lucas *hic numer. 12.* Farin. *d. q. 32. n. 30. & 96. ...*

Bobadill. *lib. 2. polit. cap. 17. num. 176.* & alios referens Narbon. *d. gloſſ. 18. num. 57. & ſeq.* Quare etiamſi Bulla tales comprehendiſſet, cùm intelligenda ſit quando juſtitiæ ordo ſervaretur, & cum cognitione cauſæ procedatur, cùm ea omnia defecerint, in ſupradicto caſu eam effractionem non eſſe punibilem arbitratus ſum, in quam quoque ſententiam conſpirarunt multi ex noſtræ Academiæ clariſſimis Antecelloribus, † Quorum aliquid defenſionem variis allegationibus ſuſceperunt, præcipuè noſter amicus, & Collegij noſtri alumnus, doctiſſimus Dom. Joannes Baptiſta Larrea, tunc temporis Veſpertinæ Juris civilis Cathedræ perpetuæ moderator, dein ad Granatenſem Curiam evectus, & nunc rei dominicæ conſilij fiſci regij facundiſſimus Patronus, qui & equitatus S. Jacobi purpureâ cruce inſignitus, qui eam allegationem diſertiſſimo Hiſpano ſermone elegantiſſimè diſpoſuit, dein ſuis deciſionibus Granatenſibus iterum typis mandavit *diſp. 1. ex num. 41. cum ſeqq.*

40

41 Denique circa noſtræ legis explicationem notandum eſt, qualis reſiſtentia intervenire debeat, ut ſatisfiat permiſſioni in præſenti conceſſæ, & Bart. *num. 3. & 4.* Platea *num. 4.* Lucas *n. 14.* quos ſequitur Cujac. *hic, & in d. l. contra, infr. de executor.* eam eſſe definiunt, quæ viribus & armis fieri poſſit, etiam convocatis vi-

42 cinis, † Sed cum Paride de Puteo *in tract. de ſyndicat. verb. reſiſtentia, cap. 1. num. 3.* quem ſequitur Farinac. *dict. q. 32. num. 112.* opinabar eam reſiſtentiam non debere eſſe ita effrænatam, ſed legitimam, *dict. l. contra*, ibi, *Licebit Provinciali ſi probetur obnoxius executor, temeritatem legitimè repellere*, cui conjuge *c. ad hoc 63. 16. quæſt. 1.* Farinac. *ubi proximè*, Narbona alios referens *d. gloſſ. 8. num. 66. & ſeq.* Cavalcan. *de brachio regio 1. p. num. 226.* legitima verò reſiſtentia erit, ſi priùs licito modo & ſine armis Judicis admoneatur, vel executori ne illud faciat, & cùm è contra faciat, & nullum aliud remedium juridicum inveniatur contra motum Judicis, vel mandatum, aut nimietatem miniſtri, qui juſtitiæ & juris ordines & limites notoriè excedit, ita ut ex eo damnum, aut gravamen parti inferatur, tunc

43 eo in caſu licita erit reſiſtentia, † Quemadmodum enim dicitur juſta defenſio quæ fit cum moderamine inculpatæ tutelæ, quando aliter mors vitari nequit, *cap. 1. de homicid. Clem. ſi furioſus, eodem* cum adductis à Pichard. *in §. injuria el. 1. toto*, & maximè *num. 41. Inſt. de injur.* Sayro *lib. 6. Theſaur. c. 17. num. 7.* & alij *ſuprà* relati, ita etiam legitima erit reſiſtentia, quando aliter Judicis iniquitas non valet, adhibitâ, ut dixi, moderatione ſupradictâ, ita uno verbo docuit Platea *in dict. leg. contra, in fin.* Ad idque videtur reſpexiſſe Paul. *lib. quinto ſentent. tit. 12. verſ. quoties*, in illis verbis. *Quoties ſine auctoritate judicanti Officiales alicujus bona occupant, adito Procuratore injuria ſubmovetur.* Nam ſi Officiales formam & mandatum non adducant, tunc non eſt ad reſiſtentiam confugiendum, ſed coram Judice querelam proponant qui eos puniat, qui contra formam legis ſine mandato aliquid exequebantur.

44 Sed antequam hinc abeamus, neceſſarium tantiſper diſcutere quæ forma fuerit hæc, cujus mentio fit ab Imperatoribus, & ſciendum eſt eam pertinuiſſe ad eam partem, quando vacantia bona, vel alia quælibet fiſco deferebantur. Nam ſi quis pro qualitate delicti proſcribebatur, bonorum ejus indagatio fiebat, ſive inquiſitio duplex ne quid fiſco per gratiam, aut colludium ſubduceretur. *Prima* per officium Judicis, qui capitis ſententiam dixit. *Secunda* per Procuratorem Cæſaris, *leg. ſi quis intra 7. Cod. de bonis proſcrip.* juncta *leg. 4. ff. de cenſib. in princ.* Poſt publicationem verò horum bonorum, vel ſi erant vacantia & caduca, vel commiſſa, patrimonio Principis addicebantur, datis ad id Officialibus, qui talia bona caperent juſſu Principis, qui litteras ad id dirigebat, ut conſtat ex noſtra lege, juncta *leg. fin. infr. de bon. vacan.* ibi, *juſſu noſtro*, quæ diſpoſitio dicebatur *forma*, ſeu epiſtola formalis, ut ego explicui *lib. 1. obſerv. c. 1. n. 108. & ſeq.* itaq; vacantia bona ita incorporabantur in Provinciis quæ Cæſaris Procuratorem non habebant, † Nam mittebantur 45
ad Præſides executores, ſeu Officiales à Comite rerum privatarum, ad quem pertinebat hujuſmodi munus, *l. 3. infr. de bon. vacan. l. 2. infr. de canon. largit. titulo l. 1. & fin. Cod. Theod. de incorporat.* tradit Cujac. *in dict. l. 3.* & Gothofred. *in dict. l. fin. de bon. vacan.* qui Officiales inquirebant præſente fiſci Patrono de bonis vacantibus, & ſi nullus eſſet repertus poſſeſſor, Principi intimabatur locum ærario factum eſſe, & juſſu ejus ſeu forma data talia bona occupabantur, *d. leg. fin.* ubi dicam, Deo favente.

LEX VI.

Imp. CONSTANTINUS A. *ad Provinciales.*

Juſtas etiam, & quæ locum habent, fiſci actiones præcipimus concremari, ob hoc ſolum, quòd ſuis temporibus prolatæ non ſunt: ut jam calumniæ privatorum eo ſaltem arceantur exemplo, quòd juſtas fiſci lites ſilere præcipimus.

SUMMARIUM

1 *Varietas DD. circa intelligentiam noſtræ legis, an de fiſco poſt tempus, vel ante tempus petente, Conſtantinus ſit accipiendus?*

2 *Ante tempus petens rem amittit, etiamſi ſit fiſcus, cùm in hoc non habeat privilegium*, & n. 3. & 4.

5 *Agitur de interpretatione diff.* l. 1. C. de condict. ex lege.

6 *Traditur & reijcitur opinio D. Pichardi.*

7 *Probatur fiſcum ante diem agere, nec petere poſſe.*

8 *Aſſignatur communis interpretatio, ut lex illa loquatur in cauſa primipilari*, & num. 9.

10 *Vera adducitur interpretatio* ad d. l. 1.

11 *Noſtræ legis vera ſpecies loquitur in fiſco agente poſt præſcriptionem jam impletam*, & num. 12.

13 *Jure Digeſtorum qui ante tempus petebat, poterat rurſus agere.*

14 *Ratio dubitandi ad noſtram legem, & itidem ratio decidendi proponitur*, & num. 15.

16 *Differentia inter res & actiones fiſcales quoad præſcriptionem, & de jus ratione affertur*, & n. 17.

18 *Ut prædium ſerviens à ſervitute liberetur, non eſt neceſſarium aliquod factum ejus, qui prædij eſt Dominus, ſed ſufficit negligentia alterius.*

19 *Explicatur* l. 4. §. ſi viam, D. de uſucapion.

20 *Quomodo procedat* lex Regni fin. tit. 15. lib. 4. Recop. *quæ de ſalarijs famulorum præſcribendis tractat.* & num. 24. 26.

21 *Leges civiles non poſſunt inducere præſcriptionem cum peccato.*

22 *Actiones quæ contra nos ſunt, ſolâ negligentiâ Adverſariorũ præſcribũtur, & traditur ratio*, & n. 23.

25 *Lex ex juſta cauſâ poteſt terminum cõſtituere intra quẽ quis agat, aut excludatur, ut in jure exequendi.*

27 *De ratione noſtræ legis diſſeritur, & oſtenditur Imperatores multoties inſtrumenta quæ contra privatos habebant, publicè concremaſſe.*

28 *In publicis remiſſionibus Imperatores ſolebant chartas concremare.*

29 *Quantum temporis ſit neceſſarium in præſcriptione contra fiſcum?*

30 *Auctores laudantur qui jura de hoc loquentia explicarunt.*

31 *Quemadmodum dictam difficultatem componant*, & num. 32.

33 *Concordia inter dicta jura quæ de præſcriptione contra fiſcum agunt, ſit difficilis (ex* §. res fiſci, Inſt. de uſucap. & num. 35.

34 *Uſucapionis & præſcriptionis diverſa natura exponitur. & qui eam explicent, remiſſivè.*

35 *Ant. Fabri* ad d. §. res fiſci *reſponſio refertur, & refellitur*, & num. 36. *agitur de* l. ſuper. Cod. de præſcript. long. temp.

37 *Plauſibilior interpretatio adducitur.*

1 DUBII ſunt maximè Interpretes, an hæc Conſtantini ſanctio de fiſco ante tempus petente, an poſt tempus, ſit accipienda? 2 † Accurſ. qui ſemper familiam ducit, *verb. ut jam*, exiſtimavit fiſcum cùm deberetur ſibi in diem, ante tempus egiſſe, & eo caſu tanquam quilibet privatus rem amittere, ut potè plus petens, § *ſi quis agens* 33. *Inſt. de action. l. ſi mandavero* 22. *in princ. ff. mandati leg. eum qui* 41. *ff. de verb. obl. c.* 1. *de plus pet.* exornant Farinac. 1. *p. fragm. verb. creditor. n.* 75. *& ſeq.* Capibianc. *ſing.* 64. Pichar. *in d.* §. 33. Nam cùm fiſcus non reperiatur ſpecialiter privilegiatus quoad hunc caſum, debet uti jure privati, ut notavimus *in leg.* 1. *ſupr. hoc tit.* & Valenz *in rubr. eod. num.* 53. *leg. de contractu. Cod. de reſcind.* & probatur hîc illis verbis, *ut jam calumnia privatorum*, quibus fiſci & privati adæquata videtur conditio. Quia apud bonos Principes fiſci cauſa pe-
3 jor eſt, ut diximus *in rub.* † Pro qua parte expendi poſſunt verba illa, *& quæ locum habent*, quæ de actione non extincta accipi debent, & cùm poſtea adiiciatur privationis cauſa ſeu cremationis, ſupponitur habitus, id eſt, actionis ſubſiſtentia. Planè enim actiones, quæ ante tempus proponuntur, ſi exceptione non elidantur, procedunt, *argum. leg.* 1. *ff. quando dies leg.*
4 *ced.* † Et juxta hanc interpretationem probat Conſtantinus actionem perimi, & extingui, ſi fiſcus agat ante tempus, quemadmodum perimeretur, ſi ageret privatus, *d.* §. *ſi quis agens*, quod innovatum eſſe ex §. *ſed hodie*, *Inſt. de except.* autumant Accurſ. Bart. Platea, Pyrrhus & Valenz. *hic num.* 3. & Novar. *n.* 2. *ſeq.* quo non pœnam amiſſionis, ſed duplicatas inducias ſpectare debere conſtitutum eſt, cui conſonat *leg.* 45. *p.* 3. *tit.* 1. quaſi idem & in ſpecie noſtra ſit admittendum, & ante tempus petentes non puniantur in amiſſione cauſæ, ſed in ſpectandis duplicatis induciis, & quemadmodum creditor ante tempus petere non poteſt an poſſit ei debitor ante diem ſoluere. D. Larrea *deciſ. Granatenſi* 15. *per totam.*

5 Verùm etſi ita apud omnes receptus ſit hic intellectus, ut conſtat ex Bart. Platea *num.* 1. Luca, Rebuff, & Novario *n.* 5. præcipuè Valenz. qui ſuo more diffusè totum commentarium hujus legis circa eam inſpectionem conſumpſit, *& in rub. h. t. num.* 4. Pichar. *in dict.* §. *ſi quis agens*, *num.* 53. contra eos videtur eſſe difficilè reſcriptum Imperatoris *in leg.* 1. *C. de condict. ex lege*, quo loci etſi ante tempus debita exigi non poſſint, ſpeciali tamen favore fiſcus à debitoribus ſui debitoris poterit petere, atque ita dicendum videtur multò magis poſſe debitorem ſuum ante diem convenire, & ita ex ea lege *ibidem.* docuerunt poſt Accurſ. Bald. Alberic. Alexand. & Jaſ. *in leg. pecuniam n.* 9. *ff. ſi cert. pet.* Lucan. *de fiſc. in princ. num.* 7. Martin. Lauden. *de fiſco q.* 15. Coſta *lib.* 2. *ſelect. c.* 15. Valenz. *in rub. h. t. num.* 55. Peregrin. *de jure fiſc. lib.* 6. *tit.* 7. *n.* 73. Alfaro *de offic. fiſc. gloſſ.* 16. *n.* 36.
6 † Nec quidquam difficultatis tollit quod tradit Pichar. *ſupr. n.* 59. fiſcum *in dict. l.* 1. non exigere debitum ante diem, quia præſens erat ejus debitor, & purus, & cùm eſſet effectus non ſolvendo, rectè potuiſſe recurrere contra debitorem ſui debitoris, neque debuiſſe ſpectare diem ſolutionis, cùm debitor fiſci non poſſit ſua bona vendere, neque pecuniam in ſolutum alteri tradere, vel aliter à ſe abdicare, adeo ut fiſcus talem præſtitam pecuniam poſteriori creditori poſſit avocare. *l. pecunia* 5. *C. de privileg fiſc.* cum infinitis, quos refert Caſtillo, *tom.* 4. *contr. c.* 61. *ex n.* 64. *& tom.* 5. *c.* 78. cùm omnia bona ſua ſint tacitè hypothecata, *l.* 3. *Cod. de privil. fiſci*, & ideò potuit fiſcus ſuo jure uti, volens à debitore exigere.
† Quæ interpretatio partim conficta videtur. Nam 7
etſi verum ſit poſſe fiſcum à debitore ſui debitoris auferre debitum, *leg.* 3. *Cod. quando fiſcus, vel priv.* Nego tamen poſſe petere ante diem, ut probatur expreſsè *in d. l.* 1. ibi, *Licèt ante tempus debita exigi non poſſint*, quaſi dicatur; illæſam manere regulam, quæ etiam in fiſco locum habet, ut ante diem ſuum debitorem non poſſit exigere. † Et quamvis in contra- 8
rium videantur nos inclinare verba ſequentia *d. l.* 1. illa, *Commonebit tamen debitorem tuum, ut ante definitum tempus debita repræſentet, ut fiſco pecunia exſoluatur*, quæ conjuncta cum ejuſdem legis principio ſatis indicant, dubitatum fuiſſe, an ſi debitor fiſci haberet debitorem in diem, poſſet ante tempus petere, & Imperatorem conſtituiſſe petere poſſe, quia ob neceſſitates publicas fiſci cauſa potior debet eſſe. Id regulariter procedere exiſtimant Barboſ. *in l.* 1. *p.* 7. *ex n.* 1. *ff. ſol. mat.* Greg. *in l.* 4. *tit.* 1. *p.* 5. relatique à Farinac. 1. *p. frag. verb. fiſcus num.* 104. & Roder. Suarez *in leg. poſt rem judicatam, in declar. legis. Reg. limit.* 7 *num.* 7. ob cauſam neceſſitatis publicè. Vel quando debitores principales fiſci idonei reperti non ſunt, *l.* 4. *C. quando fiſcus, vel priv.* vel in cauſa primipilari. † Itaque ne- 9
ceſſe erit ut priùs debitores ſint excuſſi, antequam ad debitorum debitores perveniatur, *leg.* 3. §. *multa*, *ff. de jure fiſc.* Verùm id ante diem fieri non poterit, quia *dict. l.* 1. loquitur in caſu ſpeciali, quando ob debitum primipilare exhauſta ſunt bona debitoris, tunc enim quia neceſſitas publica vertitur, ut explicabo *in lege* 1. *infr. de primipilo.* jure ſingulari in eo tantùm caſu receptum eſt, non verò in aliis, in quibus etiam in fiſco remanet jus commune intactum, ut *in noſtra lege.*

Hæc comminiſcuntur DD. ut *d. l.* 1. difficultatem 10
eludant; ſed mihi non probantur, quia verſus ille, *Licèt ante tempus debita exigi non poſſint*, expreſſus eſt contra eos, & alius in ultima parte poſitus, ibi, *debita pecunia exſoluatur*, non poteſt intelligi, niſi de debitore puro. Quare cum Valenzuela noſtro *in rubric. hoc tit. ex num.* 56. accipiendam eſſe autumo *in dict. leg.* 1. in extraordinario remedio condictionis ex lege, ut ſcilicet dicamus fiſcum *ibi* non intendere, nec proponere actionem ante diem, ſed potiùs pecuniam, quam debitor fiſcalis mutuam dedit, auferre, & avocare à debitore ſui debitoris, nullâ habitâ conſideratione dilationis, quam debitor fiſcalis dederat ſuo debitori, ex pacto ut in diem ſolueret, idque conſtat, quia cùm *in d. l.* 1. *in princ.* regula generalis proponatur etiam in fiſco agente ex hac lege noſtra, ſubiicitur poſtea caſus, qui ſub ea regula non comprehendatur, *in verſ. tamen, ſi ſe ex primitio*, id eſt, debitorem fuiſſe debito tempore à fiſco conventum, & ita juſtè actionem propoſuiſſe, & cùm conſtaret exhauſtum eſſe patrimonium Ulpij debitoris, potuit fiſcus in ſubſidium extraordinario jure agere cōdictione ex ea lege adversùs debitorē ſui debitoris, ut ante debitum & præfinitum tempus ſibi ab Ulpio creditore debitam pecuniam repræſentaret, & ita revocat fiſcus pecuniam alienatam à ſuo debitore condictione ex lege, nullâ expectatâ dilatione eidem debitori ab Ulpio præſtitâ, &

& agit actione illa perſonali contra tertium poſſeſſorem, quia ad inſtar hypothecæ res exigitur, quàm perſona, & res ipſa, hoc eſt, pecunia evincitur, *leg. deferre*, 18. *§. fin. cum ll. ſeq. ff. hoc tit. leg. pecuniæ* 5. *Cod. de privil. fiſci*, juxta quæ jura procede *dict. l.* 1. ſatis ex eorum ſpeciebus animadvertes, ita præſenſit qui omnia præſenſit, Accurſ. *in dict. leg. pecunia, verb. extraordinario jure, & ſcholio antecedenti*, & conferunt tradita à Gutierrez *lib.* 3. 1. *p. quæſt.* 100. & Shifordegh. *ad Ant. Fab. lib.... tract.* 8. *quæſt.* 8. ubi alios refert circa alias practicas quæſtiones, quas hîc repetere locus non ſinit, quemadmodum & quæ DD. hîc inculcant de eo, qui ante tempus petit.

11 Ut tamen ad veram ſpeciem noſtræ legis deſcendamus, verius arbitror eam non eſſe accipiendam de fiſco ante tempus agente, ſed de fiſco qui poſt præſcriptionem impletam agebat: ut eo caſu excludatur ſi ſuo tempore actionem non propoſuit, id eſt, intra tempus legitimum quo debuit agere, atque ita quemadmodum privatorum actiones præſcriptione excluduntur, ita fiſcales, quam interpretationem agnoverunt Accurſ. *verb. ut jam. verſ. vel poteſt*. Bart. *num.* 3. Platea *num.* 2. *verſ. poſt actionem* Gothofred. & Cujac. *hîc* idem Cujac. *de præſcript. & termin. c.* 28. & 31. Pichard. *ſupr. num.* 54. Farinac. *dict. verb. fiſcus, num.* 147. & probant *leg.* 2. & 3. *ff. de requiren. reis. vel abſent. damn. l.* 1. *§. divus, ff. hoc tit. l.* 1. *Cod. de quadrien. præſcript. leg. omnes* 4. *verſ. nullum, leg. competit, in fin. C. de præſcript. trigint. leg. in omnibus* 13. *ff. de diver. &*
12 *temp. præſcript.* † item etiam hæc eadem interpretatio adjuvatur illis verbis, *præcipimus concremari*, & ibi, *ſilere*, quibus donotatur totaliter actiones fiſcales eſſe extinctas, nec debere ſuſcitari, tanquam mortuas & finitas. At qui plus complexus eſt ſuâ petitione, & ante tempus petebat, etſi rem amittebat, poterat tamen reſtitui, etiam major. *§. ſi quis agens* 33. *Inſtit. de actio.* ergo etiam & fiſcus, ut dicam *in leg. unic. infra. de ſentent. adverſ. fiſcum*, cùm tamen illud remedium Prætores introduxerint adversùs iniquiſſimam *legem* 12. *Tab.* quâ conſtitutum erat, plus petentes litem perderent, ut notavit ex aliis Pichard. *in dict. §. ſi quis agens num.* 11. & 12. non poteſt in concrematis actionibus Prætoris remedium habere locum. Rurſus expendo verba illa, *ut jam calumniæ privatorum*. Nam quomodo cenſendæ eſſent calumniæ in eo, qui potuit juſto errore ductus ex juſtiſſima cauſa plus petere.
13 † Cùm tamen adhuc jus ſuum non admittebat jure Digeſtorum ille, qui ante tempus peteret, cum adveniente tempore poterat nihilominus rurſus agere, *leg. grege* 13. *§. ſi ſub conditione, ff. de pign. l. bovem* 43. *§. ſi ſub conditione, ff. de Ædilit. edict.* notant relati à Pichar. *ſupr. num.* 45.

14 Ratio dubitandi noſtræ legis fuit, quòd adversùs fiſcum nulla uſucapio competere poterat, *leg. quamvis* 18. *l. ubi lex* 24. *in fin. ff. de uſucap. l.* 2. *C. commun. de uſucap. l.* 1. & 2. *Cod. ne rei dominicæ, §. res fiſci. Inſt. de uſucap.* cum adductis à Connan *lib.* 3. *com. cap.* 15. *n.* 5. Donell. *lib.* 5. *com. c.* 24. ſed eâ non obſtante Conſtantinus conſtituit, quòd fiſcus actiones ſuo tempore non protulit, tunc præſcriptione temporis excluda-
15 tur. † Neque obſtabit ratio dubitandi, cui non ſatisfacit Pichar. *in d. §. res fiſci*, conſtituens differentiam inter uſucapionem & præſcriptionem, ut videlicet hanc admittant res fiſcales, non alteram. Non enim poteſt talis diſtinctio convenire noſtræ deciſioni, cùm indiſtinctè ſcriptum ſit in præſenti, *ob hoc ſolum quòd ſuis temporibus prolatæ non ſunt*, quæ verba tam comprehendunt uſucapionem, quàm præſcriptionem. Rurſus, quia cùm Juſtin. *in d. §. res fiſci*, aſſerat non habere locum uſucapionem, videbatur corrigere noſtram legem, cùm præſcriptio atque uſucapio jam unam ſortiantur *l. un. C. de uſucapion. transform.* † Quare rectiùs dicendum exiſtimo cum Connan. *d. cap.* 15. *n.* 5. Oſuvald. *ad Donell. d. c.* 34. *lit. B.* conſtituendam eſſe differentiam inter res, & inter actiones fiſcales præſcriptione adquirendas, ut dicta jura de rebus fiſcalibus intelligantur, in quibus locum non habet uſucapio, quia iniquum videbatur adversùs fiſcum competere uſucapionem, cujus unius copiis Reipublicæ adjumenta comparantur, & in quo conſervando publica vertitur utilitas, *l. infr. de primipilo. d. l.* 1. *C. de condict. ex l.* At contradicendum eſt in actionibus quæ fiſco competunt, in quibus habet locum præſcriptio, juxta diſpoſitionem noſtram, & *d. l. in omnibus, d. leg.*
quamvis, de uſucap. † Ratio verò ea proprior videtur, 17
quoniam res fiſci ſunt jam in patrimonio fiſci, eaſque habet in ſuo dominio. At non habet actiones, nec poſſunt dici res eſſe fiſcales & ob id meritò ſi ſuo tempore prolatæ non ſunt, concremantur, ſeu inutiles pronuntiantur, & quamvis videretur in contrarium eſſe *l. rem in bonis* 52. *de adquir. rer. dom.* ea intelligenda eſt, ut loquatur impropriè ut inducat vox *intelligimur.* denotativa improprietatis, *leg. intelligendus* 152. *ff. de verb ſignif. l. pen. ff. de ſtatu hom.*) Quemadmodũ *in d. l.* 1. *§ divus, & §. præſcriptio, & in l. intra* 10. *§. fin. ff. de diverſ. & temp. præſcrip. juncta d. §. res fiſci.* bona vacantia nondum adquiſita, vel, ut vulgò vocant, non incorporata, præſcribunt, quoniam eæ res nondum fiſci poſſunt intelligi *argum l. fin. Cod. ne rei dominicæ.* Quapropter in præſenti non immeritò ſtatuitur ut negligens fuerit fiſcus in petendo, ita ut tempus legitimum tranſactum ſit, poſtea à movendâ actione excludatur. Eo enim caſu minimè præſcribitur directò contra fiſcum, ſed ex ſola ejus negligentia nullo debitoris facto interveniente debitor ſibi parat
libertatem à fiſci petitione, † Exemplum præſta- 18
I. C. *in l. ſi partem* 19. *§. fin. ff. quemadmodm. ſervitur. ami.* ubi ad hoc ut ego libertatem prædij mei à ſervitute adquiram, ſufficiet alterius negligentia in utendo.
† Quomodò explicari debet traditio, *leg.* 4. *§. ſi viam* 19
ff. de uſucapion. quo in loco I. C. ait quòd ſi à te expulſus fuero de via, quàm debebat tuus fundus, & ea uſus non ſemper tempus conſtitutum, non utendo amittam viam. Idque difficilè videbatur, nam ſine bona fide uſucapio non procedit ſervitutis. Sed ita ea res eſt explicanda, ut *dict. §. ſi viam*, loquatur in amiſſione ſervitutis, quæ cùm ex ſolo non uſu ejus cui debetur deſcendat, nulla bona fides in præſcribente requiritur, quemadmodum neque ulla ſcientia, vel patientia ejus contra quem præſcribitur, ut obſervat Forcat. *in l. ſervitutes* 14 *num.* 21. & *ſeq. ff. de ſervitut.* & in his terminis exiſtimo procedere Conſtantinum *hîc*, ubi ex ſola negligentia fiſcus excluditur, ut conſtat, ibi, *quod*
ſuis temporibus prolatæ non ſunt. † Aliud exemplum po- 20
teſt adduci ex *l. fin. tit.* 15. *lib.* 4. *Recop.* quâ conſtituitur ut famulorum ſalaria pro ſervitio petendo triennio præſcribantur, quod ea ratione procedit, quod jam negligentia famulorum ſalarium non petentium præſumptionem præſtat, ut intelligatur ſalarium ſolutum, atque ita ſolâ ſuâ negligentiâ famulum excludit à petitione, & eo caſu præſcribitur ſine facto Domini, qui etſi habebat malam fidem nihilominus tutus erit. Nam etſi res quæ propriè præſcribi uſucapive dicuntur, ſi poſſideantur à præſcribente cum ſcientia rei alienæ retineri non poſſint ſine peccato, *cap. fin.* ubi
omnes, *de præſcript.* † Cùm non poſſint leges civiles 21
præſcriptionem inducere cum mala fide, etiam in foro civili, quia in materiâ peccati, prout eſt ea præſcriptio, ſtandum eſt juri Canonico, ut docent Decius *num.* 25. *in cap. quæ in Eccleſiarum, de conſtitut.* Fortun. *de ultimo fine jur. illat.* 1. *in princip.* Covarruv. *in reg. poſſeſſor.* 2. *parte §.* 11. *numero* 3 & 5. Padill. *in leg.* 2. *numero* 78. *Cod. de ſervitut.* Did. Perez. *ad rub. tit.* 14. *lib.* 3. *ord.* Gilchen. *de præſcript.* 2. *part. memb.* 1. *cap.* 3. *n.* 3.

Molin,

Molin. *de juſt. & jur. tom.* 1. *diſput.* 66. Turamin. *lib. ſin-*
gul. de leg. c. 1. *part. cap.* 3. *numero* 28. Mynſing. *lib.* 4. *ob-*
ſerv. 6. Gail. *lib.* 2. *obſerv.* 18. *num.* 7. (quidquid in con-
trarium velit impiiſſimè & ignorantiſſimè hæreticus
Oſuvald. *lib.* 5. *Donell. etiam damnati cap.* 17. *lit. C.* cu-
jus notatum meritiſſimè fuit à libro expunctum, &
cum aliis ejus memoriæ hominibus exulare juſſum
22 ab Eccleſia Romana & Catholica Matre noſtra.) † Ta-
men actiones quas habent alij adverſus nos, & jura
quæ etiam in noſtris prædiis habent cum à nobis non
poſſideantur, & ita ſcientia noſtra, qua ſcimus eos illa
jura habere, non tollit quominus per hoc ſi tempore
ad præſcriptionem neceſſario non utantur, eiſdem
actionibus nos adversùs eos ea præſcribemus, cùm ſi-
ne noſtro peccato id eſſe poſſit, jus enim quod im-
probat præſcriptionem cum malâ fide, intelligi debet
de ea, quæ procedit à poſſeſſione & facto præſcribẽtis,
non verò de ea, quæ provenit ex ſola negligentia il-
23 lius contra quem præſcribitur. † Nam *d. c. fin. de præſcr.*
fundatur in eo quod ſit contra juſtitiam retinere rem
quam poſſeſſor ſcit eſſe alienam, debitor autem, qui
perſonali actione tenetur, licet ſciat ſe debere, ſi non
ſoluat id quod neque expreſsè, neque tacitè petitur,
non peccat, quia non tenetur offerre, & poteſt pro-
babiliter credere creditorem conſentire in dilatione
ſolutionis, & ideò ante interpellationem expreſſam, vel
tacitam debitor non dicitur moroſus, nec tenetur de
interitu rei debitæ, *leg. quod te mihi* 5. *ff. ſi cert. pet. l. ſi ex*
leg. 23. *ff. de verb. obl.* Accedit etiam, actiones tempo-
rales præſcribi & extingui per lapſum temporis, non
conſideratâ bonâ, vel malâ fide debitorum, & contra
quos dabantur, ut patet in actionibus prætoriis in
actione quantò minoris, redhibitoria, de dolo, reſtitu-
tione in integrum, & ſimilibus, *princ. Inſtit. de perpet.*
& temp. act. leg. ſciendum 19 *ff. fin. ff. de Ædil. edict. leg fin.*
Cod. de temp. in integr. reſtit. cap. 1. *de in integr. reſtit. lib.* 6.
docent poſt Bart. & Caſtr. *in d. l.* 4. *§ ſi viam, de uſucap.*
Panor. *n.* 13. Felin. & alios *in d. c. fin.* Ferretum *in l.* 3. *de*
uſucap. n. 86. *& ſeq.* & alios relatos à Gilchen. *ſup. d.* 1. *p.*
membr. 2 *c.* 3. Covarr. *ſupr. n.* 5. *& in* 4. *decr.* 2. *p. cap.* 6.
§. 8. *n.* 16. Menoch. *de recuper. rem.* 15. *n.* 187. *& ſequen-*
24 *tibus.* Molin. *d. diſp.* 66. *in princ.* † Unde ſuccedit quòd
ſtante lege Regni poterit dominus etiam cum malâ fi-
de famulum excludere à petendo ſalario poſt trien-
nium, quia non tam ipſe dominus dicitur præſcribere,
quàm ipſe famulus à petitione excludi. Neque mala
fides domini in conſideratione eſt, ſed negligentia fa-
25 muli non petentis punitur, † & certum eſt quod lex
& Judex miniſter legis ex juſta cauſa poteſt terminum
præfinire intra quem teneatur quis agere, & eo elapſo
excludatur, non conſideratâ bonâ, vel malâ fide ejus,
contra quem actio competit, ex juribus allegatis ab
Accurſ. *verb. decreto in l. ſed etſi* 26. *§. ait prætor ff. ex quib.*
cauſ. major. & valet conventio inter partes, ut niſi cre-
ditor intra certum tempus debitum petat excludatur,
l. ſi quis poſtquam ff. de fidejuſſ. obſervat Bart. *per text.*
ibi in l. fin. ff. rem ratam, quod jure noſtro ſtatutum eſt
ex *l.* 63 *Taur.* ut decennio præſcribatur jus exequendi,
nam etiam cum mala fide præſcribitur, ut agnoſcunt
ibi Com. *n.* 1. Gutierr. *lib.* 1. *pp. q.* 90. ubi alios refert.
26 † & ita procedit *d. leg. fin. Rec.* dum ait, *Dentro de tres*
annos que fuerem deſpendedos dte los tales, Señores, y que
paſados aquellos no los puedan mas pedir, & infra, *los qua-*
les paſados tres annos no puedan pedir. ita tenent Parlad.
in ſexquicent. different. 12. *§.* 2. *num.* 3. *&* 4. Sanchez *l.* 7.
de matr. diſp. 37. *n.* 17. Gutier. *in l. nemo poteſt, n.* 202. *&*
ſeq. & 487. *de legat. & de juram. confirm.* 3. *p. cap* 1. *n.* 21.
Azèved. *in l.* 6. Valaſc. *conſult.* 125 *toto tit.* 15. *lib.* 4. *Rec.*
n. 65. Gilchen. *de præſcrip.* 2. *part. princ. membr.* 2. *cap.* 3.
tot. & cap. 4. *num.* 23. Flores de Mena *lib.* 1. *var. quæſt.* 8.
§. 2. *n.* 38. *& ſeq.* Giurb. *deciſ.* 13. Barboſ. *ad ll. Portug. l.*
lib. 4. *tit.* 32. *ex n.* 1. Quorum primi rectè tenent in fo-
ro conſcientiæ teneri dominum ad ſoluendum ſala-
rium, ad cujus ſolutionem jure exteriori non poterat
compelli. Verùm his etiam adiicerem, non poſſe pro-
cedere quod ait Covar. *d. §.* 11. *n.* 5. *&* 4. *d. tom.* 1 *diſp.* 67.
verſ. his ita, cum Gamma *deciſ.* 334. qui exiſtimat aut
dominum non poſſe præſcribere contra famulum
cum malâ fide, quando ſcilicet ſcit non ſoluiſſe, quia
in ſpecie legis noſtræ Recop. dominus non præſcri-
bit, ſed tantum excluditur famulus ut agere non poſſit,
& ita non attenditur an habeat, vel non, malam fidem:
ut accidit in præſenti. Nam fiſcus tantum excluſus eſt
eo quod ſuo tempore actionem non propoſuit, & ita
ſi fuerit negligens in petendo excludetur ſicut quili-
bet privatus.

De ratione noſtræ legis ut diſſeramus, nulla alia 27
congruentior reddi poteſt meo videri, niſi ut ſic pri-
vati à calumniis arceantur, exemplo Principis qui nec
proprio fiſco non pepercit, cum actiones quas con-
tra alios habebat, & quæ juſte moveri poterant, nec
debebant excludi, ſiquidem fiſco competebant, etiam
poſt lapſum temporis (hoc ſignificant illa verba, *&*
quæ locum habent, & illa, *juſtas fiſci lites*) ardere Im-
perator conſtituit. Quod benigniſſimè multi fecere
debita ſubditis condonantes, & inſtrumenta & char-
tas concremari jubentes. Ita de Caligula refert Sue-
ton. *in eo c.* 15. *in fin.* Spartian. de Hadriano ita refert.
Ad colligendam autem gratiam nihil prætermittens infi-
nitam pecuniam quæ fiſco debebatur privatis debitoribus
in urbe atque Italia, in provinciis verò etiam ex reliquo
ingentes ſummas remiſit ſyngraphis in foro Divi Traiani
quo magis ſecuritas omnibus roboraretur incenſis. De Gra-
tiarum refert Auſon. *in gratiarum actione pro Conſulatu*
idem factum, cujus verba, quia cum noſtris convenire
videntur, non gravabor adſcribere. *Neque verò unum*
aliquod bonum uno die præſtas, ſed indulgentias ſæculares
per ſingula horarum momenta multiplicas. Vel illud unum,
cujuſmodi eſt de condonatis reſiduis tributorum? Quis un-
quam Imperatorum hoc provinciis ſuis, aut uberiore te in-
dulgentia dedit, aut certiore ſecuritate proſpexit, aut pru-
dentia conſultiore minuit? Tu argumenta omnia flagitandi
publicitus ardere juſſiſti. Videre in ſuis quæque foris om-
nes civitates conflagrationem ſalubris incendij. Ardebant
ſtirpes fraudum veterum, ardebant ſeminaria futurarum.
Iam ſe cum pulvere favilla miſcuerat, jam nubibus fumus
involuerat, & adhuc obnoxij in paginis concrematis ductus
apicum & ſeſtertiorum notas cum invantia de ratiene cer-
nebant, quod meminerant legi poſſe & veteres. † Moriſque 28
videtur fuiſſe in hujuſce remiſſionibus ab Imperato-
ribus factis chartas publicè concremari, ut animad-
vertimus *in l.* 1. *C. Theod. de indulg. debit.* ibi, *& chartas*
ſuperfluæ deſcriptionis cremari cenſemus, *l.* 3. *eod. tit.* ibi,
Atque ut ipſa memoria reliquorum intercidat chartas om-
nes, quibus & debitorum nomina & debita continentur, un-
dique in medium congregatis palàm flammis jubemus aboleri.
Quin etiam eundem morem adhibitum & in ſolutio-
ne facta à Juſtino Imperatore narrat Corrippus *l.* 2. *n.* 8.

Hinc rutili lucent chartis ardentibus ignes.
Hinc radiat fuluum concertans ignibus aurum,
Hinc chartas flamma ſubigunt.

Ad idque & noſter Conſtantinus reſpexit, admonens
privatos ut à calumniis abſtineant, ſequentes Princi-
pis exemplum, ut quemadmodum ipſe fecit, ita & ipſi
faciant. Æquiparatur ergo fiſcus & privatus, & jure
communi parificantur, ut præſcriptione tam unus,
quàm alter excludatur. Utitur ergo Imperator ar-
gumento de majori ad minus, ita, ſi enim fiſcus ex-
cluditur præſcriptione, cur & privatus queretur ſi ea
etiam excludatur, ut Rebuff. animadvertit *hîc*, quaſi
cum Evangelio dicamus, ſi hæc fiunt in viridi, quid
erit in arido.

Sed cùm lex noſtra fiſcum tempore excludi ſtatue- 29
rit, nunc quantum temporis ad hoc neceſſarium

ſit, opportunè quæri debet, ut fiſcus actiones deper-
dat; nam hoc diverſimodè in jure ſcribitur. Cùm vi-
ginti annis perimi actiones doceamur *in leg. in omni-
bus, 13. de diverſ. & temp. preſcr. & in l. 4. §. 1. ff. de re-
quir. reis.* Quinquennio *in leg. 2. C. de vectigal.* Qua-
drienno *in l. 1. C. de quadrien. præſcript. leg. intra 10.
§. 1. ff. de diver. & temp. l. quia autem 6. §. certè 6. ff. ſi
quis omiſſ. cauſ.* & ita reſcripiſſe D. Pium tradit Cal-
liſtrat. *in l. 1. §. Divus 2. ff. de jure fiſci, in l. quamvis
18. ff. de uſucap.* deſignatur diutina poſſeſſio, quæ
decennio comprehenditur, *l. ſi cùm fideicommiſſa 16.
§. Ariſto. ff. qui & à quib. l. 3. §. ſi ſervus. ff. de adquir.
poſſ. juncta gloſſa utrobique.* & Auctoribus, qui de ver-
30 bis juris ſcripſerunt, *verb. diu.* † Hanc jurium & rei
per plexitatem explicare conantur Bart. *in d. l. in omni-
bus* Platea *hic num. 3. verſ. quaro* Peregrin. *de jure fiſc.
lib. 6. tit. 8. tot.* Connan. *lib. 3. comm. cap. 15. num. 5.* Pi-
chard. *in §. res fiſci Inſtit. de uſucap.* Cujac. *lib. 13. Reſp.
Papin. in dict. leg. intra, & in dict. leg. 1. §. Divus, & §.
præſcriptio. ff. hoc tit. & de præſcript. cap. 23. & 24.*
Ant Fab. *lib. 7. conject. cap. 10.* Gilchen. *in auth. quas
actiones, cap. 13. Cod. de ſacr. Eccleſ.* Borrell. *de præſtant.
Regis Cathol. cap. 14. num. 61. &* ex quorum traditio-
31 nibus ita res erit explicanda. † Scilicet ut res quæ in
patrimonio ſunt, fiſci & incorporatæ, dicuntur, mini-
mè uſucapi nequeant, *dict. §. res fiſci, Inſt. de uſucap. l. 2.
C. commun. de uſucap.* cum aliis *ibi* adductis à Gothofr.
& nobis *ſuprà*, præſcribuntur tamen triginta annis,
ex *leg. cùm notiſſimi 7. Cod. de præſcript. triginta*, no-
tant plures, quos refert Gilchen. *in dict. auth. quas
actiones, cap. 8. num. 1. & ſeq. & cap. 11. num. 17.* At ſi
fortè bona fuerint vacantia (quia defunctus ſine ſuc-
ceſſore deceſſerit) quæ ex lege Julia fiſco deferuntur,
leg. quidam 96. §. quoties, de legat. 1. Ulpian. *in fragm.
tit. 18. §. 1. in fine*, & dixi *in leg. infr. de bon. vacant.*
tunc ſi quadriennium prætererit, non eſt jus fiſco
bonorum vacantium vindicandorum, nam excluditur,
qui poſt quadriennium nuntiat fiſco ea bona, & ita
fiſcus ea non vindicat, *dict. leg. 1. §. Divus, dict. leg. 1.
32 Cod. de quadrien. præſcript.* † Si verò bona cadant in
commiſſum, quia id quod vehebatur, ob aliquam cau-
ſam publicatur, præſcriptione quinquennij excludi-
tur fiſcus ab eo vectigali commiſſo vindicando, *dict.
leg. 2. Cod. de vectigal. leg. 6. in fin. tit. 6. part. 7.* notat
Azeved. *in l. 7. n. 12. tit. 11. lib. 6. Recop.* licèt nimis nu-
dè rem pertractet. In aliis autem denuntiationibus
quæ ſolent fiſco fieri, præſcriptio vicennij eum exclu-
dit, quæ eſt ſententia *dict. leg. 1 §. præſcriptio. ff. hoc tit.
& dict. l. in omnibus*, dum ait, *exceptis cauſis in quibus
minora tempora ſervari conſtitutum eſt*, (ſcilicet cauſa
commiſſi, & bonorum vacantium) *viginti annorum
præſcriptio cuſtoditur*, explicant *ſuprà* adducti.

33 Quæ reſolutio etſi vera ſit, & dictis juribus con-
veniat, adhuc res in tuto non eſt, propter difficulta-
tem quam objicit Juſtin. *in dict. §. res fiſci*, ubi ex Pa-
piniani ſententia docet bonæ fidei emptorem rerum
vacantium quæ nondum fiſco nuntiata ſunt, poſſe
uſucapere, hoc eſt, eorum bonorum dominium, bien-
nio, (quod erat uſucapionis tempus, ex *lib. 12. Tab.
princ. Inſtit. de uſucap.*) Atque ita indicat quadriennij
præſcriptionem quæ contra fiſcum bona vacantia
vindicantem dabatur, eo in caſu neceſſariam non eſſe,
ſiquidem qui rem uſuceperat biennio, & Dominus
jam erat uſucapione factus, ad quid quadriennij præ-
ſcriptionem, ſeu exceptionem opponere neceſſe ha-
bebat? Cùm etiam juris ratio olim non patiebatur ut
uſucapio cum præſcriptione concurreret, ex earum re-
34 rum diverſa natura. † Quam explicarunt Donell *lib.
quinto comment. cap. 4.* ubi Oſuval. alios congeſſit *lit.
B. & ſeq.* Revar. *in Tribonian.* Ant. Fab. *lib. 19 conject.
cap. 10* Schifordech. *lib. 1. tract. 5. q. 6.* Fachin. *lib. 1.
controver. cap. 70.* Cujac. *ad tit. Cod. de præſcript. long.
temp.* Gilchen. *de præſcript. 1. p. c. 2 & 3.* Parlador. *lib. 1.
quotid. c. 1. toto.* † Huic ergo difficultati ſatisfacere 35
conatur Ant. Fab. *lib. ſexto conject. c. 10.* differentiam
conſtituens quoad hanc partem inter eum, qui em-
ptionis cauſa capit, vel ex donatione, aut alia lucra-
tiva cauſa, ut minus favorabilis ſit donatarius, quàm
emptor, qui poſſit biennio vacantia bona uſucapere,
donatarius verò non niſi quadriennij ſpatio, quod &
in aliis articulis fuiſſe obſervatum, conjicitur ex *leg.
ſupr. longi undecimo Cod. de longi temp. præſcript.* ubi
verba illa, *perſpicuo jure ſancimus*, non obſcurè ſigni-
ficant latam eam legem dubitationis tollendæ cauſa,
ne quis fortè hac in re lucrativam cauſam ab oneroſa
ſecerneret potius quàm quòd ita jus antea eſſet ut ſe-
cerni deberet. † Quæ tamen ſententia mihi non pro- 36
batur, nam nullibi traditum eſt donatarium quoad
uſucapiendum ſeparari ab emptore, imò ſemper hu-
juſmodi cauſæ uſucapiendi pari paſſu ambulant, *§. ſi
quis à non Domino Inſtit. de rer. diviſ.* ibi, *Bona fide fun-
dum emerit, vel ex donatione, leg. ſi quis diuturno 10. ff. ſi
ſervitus vind. leg. locus 26 ff. de adquir. poſſeſ.* facit *leg.
quod autem 6. §. ſimili modo 11. ff. quæ in fraud. cred.*
Neque invenire poſſunt differentiæ talis rationem,
cur quoad bona vacantia uſucapienda, ſeparanda ſit
cauſa emptionis à cauſa donationis, & merum com-
mentum erit talem rationem aſſignare. Neque *dict. l.
ſuper longi*, ad rem facit, quæ Auctorem habet Juſti-
nianum, qui voluit declarare *leg. unic. verſ. licèt. ex ti-
tulo lucrativo. Cod. de uſucap. transfor.* ut procederet
etiam in adjectionibus poſſeſſionis, in quibus conti-
nuatur poſſeſſio anterioris poſſeſſoris, etiamſi ex titulo
cœpta ſit lucrativo. Nam in quæſtione acceſſionis
differentia fuit inter cauſam lucrativam, vel non lu-
crativam: ut ei qui rem habet ex cauſa lucrativa, ut
donatarius, noceat vitium auctoris, emptori verò non
nocebat, qui habet ex cauſa oneroſa, & hoc Juſtin.
emendavit dictis legibus.

Quare in ſupradicta difficultate arbitror Papin. ſen- 37
tentiam fuiſſe, ut prohibitio uſucapionis rerum fiſca-
lium non haberet locum in iis, quæ ad fiſcum perti-
nere potuiſſent, non verò erant incorporatæ, ſed tali-
ter, ut eæ res rectè poſſent uſucapi, ſententiam admi-
ſerunt D. Pius, Severúſque & Antonius, qui addide-
runt ut poſſent uſucapi bona vacantia quæ ad fiſcum
pertinebant. Verùm quia hujuſmodi res fiſci quo-
dammodo erant, non ita facilè admiſerunt uſucapio-
nem, ut biennium, quod erat jure civili aſſignatum
uſucapioni, quarumlibet rerum; procederet quoque in
rebus fiſcalibus, & ita tempus duplicatum eſt, & pro
biennio quadriennium aſſignatum, ut colligitur ex *d.
l. intra §. 1. de div. & temp. d. l. 1. §. Div. hoc tit.* Quòd
tẽpus cùm excederet uſucapionis naturam præſcriptio-
nem dixerunt, & hoc voluit Modeſt. *in d. l. quamvis*,
dum ait, *Quamvis adverſùs fiſcum uſucapio non proce-
dat*, (intellige regulariter, *leg. ubi lex 24. in fin. ff. de
uſucap. leg. 2. Cod. comm. de uſucap.*) *tamen in bonis va-
cantibus quæ alias ſi nuntiata eſſent, fiſco competebant,
præſcriptio diutina admittitur. Diutinam* vocavit qua-
driennium, quod diutinum tempus eſt reſpectu bien-
nij illius jure communi in uſucapionibus dati, ſicut
longum tempus dicitur biennium reſpectu anni, *in l. ſi
finita 15. §. Julianus, ff. de damn. infecto.* exceptis verò his
cauſis, in quibus minora tempora cuſtodire ſpecialiter
ſtatutũ eſt, viginti annorum præſcriptio cuſtoditur, *l. in
omnib. decimo tertio, ff. de diver & temp. d. l. 2. de requir.
reis*, quæ minimè tollitur, ex *l. omnes. C. de præſcript. tri-
ginta*, imò potiùs confirmatur omnis præſcriptio quæ
legibus & conſtitutionibus definita eſt. Quomodo ergo
hodie procedat contra fiſcum præſcriptio, erit conſu-
lendus pro eo articulo poſt Peregrin. Alfaro *de officio
fiſcali, gloſſ. 16. ex num. centeſimo ſexageſimo quinto* poſt
Plateam *hic n. 3.* Angel. & alios *in d. §. res fiſci.*

LEX

LEX VII.

Idem A. ad Voluſianum P.V.

Defenſionis facultas danda eſt his, quibus aliquam inquietudinem fiſcus infert: cùm facultates eorumdem adhuc controverſia pendente inquietari deſcribíque fas non ſit. Ubi ergo controverſia extiterit fiſco alicujus patrimonium vindicante, apud eum omnibus facultatibus conſtitutis cognitio ventiletur, ut cùm rei exitus debere eas vindicari probaverit, tunc demum res per ſequi liceat, & ſuper modo facultatem ac rerum interrogationem haberi, quæ per conditionales ſervos inveſtiganda eſt: ut ſi quid ſubtractum fuerit, exigatur.

SUMMARIUM.

1 *De defenſione remiſſivè.*
2 *De defenſione indiciali danda reis.*
3 *Facultates eorum cum quibus fiſcus agit, non ſunt deſcribendæ.*
4 *Qui ſint in præſenti conditionales ſervi?*
5 *Explicatur obſcurus locus Tertulliani.*
6 *Fiſcus pro rebus confiſcatis poteſt petere qualibet inſtrumenta.*
7 *Remiſſivè exornatur hac lex.*

1 TRACTANT hîc generaliter DD. plura de defenſione cuilibet concedenda, & nemini deneganda, de quo aliqua diximus *in leg. quinta ſuprà hoc tit.* videndi DD. *in leg. ut vim, Digeſt. de juſtit. & jur.* & alij plures, quos refert Præceptor noſter in hac Curia Valliſoletana olim regius Senator, & Salmaticenſis Primarius Anteceſſor, D. Antonius Pichardo *in §. injuria, à n. 3. Inſt. de lege Aquilia.* adde quæ defenſione judiciali notavit Dom. Larrea *1. tom. deciſ. Granatenſi 4. n. 10. &*
2 *deciſ. 20. num. 43.* † Sed hoc nimis generale cùm ſit, hîc tractatur de defenſione judiciali, de qua eſt elegans locus Pauli *in leg. unius decima octava §. cognitorum, ff. de quæſtion. Clem. Paſtoralis, de ſent. & re jud.* Hæc ſemper eſt concedendá reis, etſi conveniantur à perſona privilegiata, qualis eſt fiſcus, *leg. quod placuit trigeſima ſeptima ff. hoc. tit.* Neque enim illicitam defenſionis dandæ denegationem, poteſt licitum facere privilegium perſonæ, *leg. ſi à milite trigeſima*
3 *verſ. edictum, ff. de mil. teſtam.* † Hinc infertur facultates eorum quibus aliquam controverſiam fiſcus infert, non poſſe ea pendente deſcribi; quod intellige de deſcriptione occupatoria bonorum, quæ continet incorporationem in fiſcum, de qua nos agemus *in l. 3. infr. de bonis vacant.* Non verò de nudâ & ſimplici deſcriptione bonorum, quæ fit ad effectum ne res dilabatur; ſeu occultetur, quæ lite pendente fieri non eſt prohibita *l. fin. infr. de bon. vacant.* & ita agnoſcit Accurſ. *hîc* & Bart. *n. 4.* Valenzuel. *num. trigeſimo* poſt Plateam, Rebuff. & Pyrrhum. Molin. *de Hiſp. primog. lib. 1. c. 15. num. 32.*

4 Ait lex, *per conditionales ſervos.* Qui ſint hujuſmodi conditionales ſervi, nondum eſt in comperto, ut conſtat ex Prateio & aliis *de verbis jur. verb. conditionales.* Cujac. & Gothofed. & Schifordech. *lib. 3. ad Ant. De Amaya in tres libb. poſt. Cod.* Tom. I. *lib. tract. 26. quæſt. 7.* Rectiùs ergo doctiſſimus vir, & meritò alios excellens, Jacob. Cujac. ſub nomine Tabularios intelligit, ex *l. ſcripturas 11. C. qui potiores*, ubi ejus perpetuus ſuffurator Gothofredus cùm ſcholium tranſcripſiſſet, tacito nomine, ut ſolet ſententiam ſequitur. Sed ambo majori egent luce. Vocat ergo *ſervos* Imperator eo ſenſu quo Tabularij, ſeu Tabelliones vocantur, ut dixi *in leg. univerſos 15. infr. de decurion. Conditionales* verò, ea ratione, quia tali officio, ſeu miniſterio ita erant adſtricti, ut ad aliud adſpirare per quinquennium nequirent: quod ea ratione factum tradit Imper. Julianus *in l. jubemus 8. Cod. Th. de Numerariis*, ibi, *Quia iniquum videtur pro alienis fraudibus rudes & nuper adſcriptos compelli ratiocinia præſtare*, & ita *in l. 3. & in l. actuarij 5. l. quanquam 7. illo tit.* ſolicitè jubentur actuarij conditionales eſſe, id eſt, ita adſtricti muneri ſuo, ut inde ad aliam dignitatem
non aſcendant. † Quomodò explicanda ſunt verba 5
illa, aliàs obſcura, Tertulliani *de idololatr. c. 12.* ibi, *Opera conditionalis eram.* quæ ineptè intelligit Pamelius rectè reprehenſus à Junio & Cerda *ibi*, qui explicant de eo qui certis conditionibus operas ſuas locat, ſed nullo ſenſu Tertulliano digno. Ego ita illum accipio. Ita operas meas locabam, ita eram operarius, ut nunquam inde dimoveret, adhærebam ſemper operi inchoato, quæ interpretatio ſuadetur ex verbis antecedentibus, ubi adducit illud Evangelij, neminem ad aratrum manum imponentem, & retrò reſpicientem aptum eſſe, item ex verbis ſubſequentibus, neminem poſſe duobus dominis ſervire, & ita mens Tertulliani eſt aperta de eo, qui operi & muneri ſuo ita eſt mancipatus & adſcriptus, ut inde ad alia non attendat. *Opera* dixit, figurato modo, pro operario, ideſt, exercitium pro exercitatore, ſicut Virgilius *eccl. 7. verſ. 16.*

Et certamen erat, Corydon cum Thyrſide, magnum.

id eſt, Corydon erat magnus certator, ut exemplis
Poëticis *ibi* demonſtrat Cerda *num. 10.* † Hinc occa- 6
ſione horum verborum ſolent Doctores maximè Bart. *num. 10.* Platea *num. tertio* & Valenz. *num. trigeſimo octavo*, docere quòd quoties bona in fiſcum deferuntur, cogi poſſe omnes Notarios ad exhibenda inſtrumenta ad ea bona ſpectantia pro inquiſitione contractuum, quod utile eſſe pro *l. 3. tit. 26. lib. 3. Recop.* exiſtimat noſter Valenzuela.

Alias quæſtiones & inſpectiones ad hanc legem 7
ſpectantes videas apud Farinac. *1. p. frag. lit. A. numero 37.* Sixtin. *de Regal. lib. 2. cap. 9. ex numer. 39.* Maſtrill. *de Magiſtrat. lib. 6. cap. 10. ex num. 10.* Giurb. *conſil. 67. num. 15.*

LEX IX.

Impp. HONOR. & THEODOS. AA.
Patricio Comiti rerum privatarum.

Super creandis ſuſceptoribus periculo Procuratorum rei Dominicæ diſpoſitionem tuæ ſublimitatis firmam eſſe præcipimus, &c.

HANC legem illuſtravit commentariis ſuis eruditis D. Don. Lorenc. Ramirez de Prado *in ſua teſſera legum.* Vide Joann. Gutierr. *lib. 4. p. 1. quæſt. 54. in fin. & conſ. 31. n. 23.* Barboſ. *ad ll. Portugall. lib. 5. tit. 76. §. 3.* & nos de hujus explicatione agimus *in l. 2. infr. de Decurion.*

LEX X.

Iidem AA. *Palladio PP. Orientis.*

Eorum patrimonia mortuorum, qui vitæ ſuæ tempore diverſis conſcientiam ſuam dicuntur polluiſſe criminibus, fiſci rationibus nequaquam competere, vel ab eo alienari cenſemus, niſi poſt publicam accuſationem eos conſtiterit fuiſſe convictos.

SUMMARIUM.

1 *Variæ ad hanc literam DD. lectura afferuntur.*
2 *Hæredes ex crimine defuncti non tenentur, niſi condemnatio ſecuta ſit vivo eo.*
3 *Jura & DD. qui de hac materia egerunt*, & num. 4.
5 *Contra defunctos ſententia pronuntiari non poteſt.*
6 *Delicta morte quare extinguantur?* & num. ſeq. & 9.
7 *Expenditur Paul.* in leg. ſi pœna 20. ff. de pœnis, *oſtenditúrque pœnas inductas ut homines non ſolùm puniantur, ſed etiam emendentur, & non quia peccatum, ſed ne peccetur*, & n. 8.
10 *Ut hæredes delinquentis teneantur, neceſſe eſt ut lis ſit conteſtata cum eo*, & n. 11.
12 *Lis quando in criminalibus dicatur conteſtari*, & n. 13.
14 *Explicatur* l. qui injuriarum 28. ff. de injuriis, *& quomodo injuriarum actio poſt litis conteſtationem in bonis computetur.*
15 *Agitur de explicatione* l. defuncto, de publ. jud. & l. ex judiciorum, de accuſat. *& an ſit neceſſaria litis conteſtatio, & condemnatio, ut contra hæredes actio competat*, & num. 19.
16 *Alia ſunt publica, alia privata crimina, ſeu judicia.*
17 *Illuſtratio* leg. 3. ff. de publ. judiciis, *& de verbo*, remitto, & permitto, *uſu promiſcuo*, & n. 18. & 19.
20 *De crimine repetundarum quoad hunc tractatum.*
21 Cohecho *Hiſpanum verbum unde originem traxerit, reprehenduntur illi, qui linguam noſtram ab exteris vocibus deducunt.*
22 *De crimine Barateriæ, & quomodo pœna horum criminum tranſeat ad hæredes*, & n. 23. & 24.
25 *Condemnari ſolet etiam ille, qui ex redditibus regalibus aliquid ſubtrahit, etſi moriatur ante accuſationem*, & num. 26.
27 *Regulariter contra hæredes pœnæ pecuniariæ locum non habent, niſi lis ſit conteſtata, & condemnatio ſecuta cum ipſis reis in delictis publicis, & de ratione*, & num. 28.
29 *Græci Interpretes reprehenduntur in explicatione* d. l. ex judiciorum, de accuſ.
30 *An ſit ſufficiens condemnatio in publicis judiciis ut contra hæredes actio detur, etiamſi defunctus appellavit, &* & n. 31. & 32.
33 *Quid dicendum quando non erat condemnatio præſcripta, ſed tantùm concluſum in cauſa, & an pari paſſu ambulet eſſe concluſum, vel latam ſententiam*, & num. 34.
35 *Et an quando reus eſt confeſſus & convictus, ſi moriatur, teneantur hæredes?*
36 *Confeſſus in jure habetur pro condemnato, etiamſi fictè confiteatur*, & n. 37. & 38.
39 *Quando imponitur pœna ipſo jure, an ex delicto ſine litis conteſtatione ab hæredibus poſſit repeti pœna?* & n. 40. *& an neceſſaria ſit ſententia declaratoria delicti?* & n. 41. & 42. *ubi tractatur quando hæredes teneantur exonerare conſcientiam defuncti in his quæ debet ex delicto.*
43 *Secretarij ſi munera accipiunt ipſo facto ſine ſententia declaratoria, remanent condemnati.*
44 *An ſi fidejuſſores Judicum temporalium moriantur ante ſententiam condemnatoriam, teneantur hæredes eorum*, & num. 45.
46 *Quatenus teneantur hæredes ſi lis non ſit conteſtata, & quomodo detur actio quatenus ad eos ex delicto pervenerit*, & num. 47.
48 *Hoc in caſu, an hæredes teneantur in ſolidum, an tantùm in id quod ad eos pervenerit, agitúrque de explicatione* l. in condictione 9. ff. de condict. furtiv. num. 49.
50 *Condictio furtiva ex maleficio deſcendit.*
51 *Condictio furtiva in ſolidum competit contra hæredes*, & num. 52. 54.
53 *In obligationibus individuis ſinguli in ſolidum tenentur, & quando plures rem ſubtrahunt, pro parte non reſtituunt, ſed totam rem.*
54 *Cujacij opinio adſtruitur, aſſerentis condictionem furtivam non dari contra hæredes in ſolidum, ſed quatenus ad eos pervenit, & idem jus obtinere in actione rerum amotarum*, & n. 55. & 56. & 57. *ubi rejicitur interpretatio Ant. Fabri, & Donelli*, ad leg fin. Cod. rer. amot.
58 *Vera interpretatio* ad leg. fin. Cod. rer. amot. *&* numer. 59.
60 Leg. 3. §. fin. ff. rer. amot. *illuſtratur.*
61 *Quomodo agatur contra hæredes in his articulis, an inſtantia veteri, an nova?* & n. 62. *& quomodo ſententia formanda?* & num. 63.
64 *Si aliquis poſtuletur reus quòd virginem corruperit, & pendente lite mulier quæ honoris reſtitutionem poſtulat, decedat, an adhuc teneatur reus poſt mortem mulieris?* & num. 66.
65 *Controverſia circa* cap. 1. & 2. de adult. *an copulativè, vel alternativè ſit accipienda?* & n. 68.
67 *Dos ſine matrimonio eſſe non poteſt, quomodo id intelligatur?* & num. 69.
70 *Obligatio ſtupratoris etſi ſit alternativa, non habet effectus electionis.*
71 *Pœnam ſtupri transfert mulier ad ſuos hæredes, vel tanquam intereſſe, vel tanquam pœnam delicti.*
72 *Secunda lectura noſtræ legis de eo, qui mortem ſibi intulit, proponitur.*
73 *De eo qui ſe occidit vel tædio vitæ, vel ob aliam cauſam quomodocunque, contra ejus hæredem agere poteſt fiſcus*, & num. 74.
75 *Bona ſe occidentis quomodo capiat fiſcus jure Regio* leg. 8. tit. 23. lib. 8. Recop. *& quomodò explicetur?* & num. 76.

TRIPLICITER hanc legem accipit Accurſ. 1
quem & reliqui ſequuntur, & ut vocant, tres
lecturas conſtituunt. Sed congruentiùs in uno tantùm caſu accipiendam autumo hanc deciſionem. † 2
In eo nempe, qui crimen commiſit, quod ad hæredes non tranſit, niſi vivo delinquente condemnatio interceſſerit, ita ut neceſſe ſit ad hoc ut hæredes teneantur quòd vivus præceſſor ſit convictus, & condemnatus. Quàm interpretationem videntur indicare illa verba, *Niſi poſt publicam accuſationem eos conſtiterit fuiſſe convictos.* Nam cùm omnia crimina morte extinguantur, & pœnas corporales & pecuniarias ceſſare dicemus. † Ita probatur *in leg. 3.* 3
leg. defuncto 6. ff. de publ. judic. leg. ex judiciorum 20. ff. de accuſat leg. ſi pœna 20. ff. de pœnis, leg. 1. ff. de privat. delict. leg. conſtitutionibus 33. ff. de oblig. & act. leg. ſicuti 38. leg. pupillum 111. ff. de reg. jur. leg. pœnales 32. ff. ad leg. Falcid. leg. 1. & 2. Cod. ſi reus, vel accuſator. §. non autem, Inſt. de perpet. & temp. actio. c. admonere, 32. quæſt. 2. c. quorumdam 23 diſt. c. cauſam quæ el 2. qui filij ſint legit. c. à nobis el 2. de ſent. excom. l. ſeptima verſ. etſi

per

per aventura,titulo octavo part.5.leg.7.& 23.tit.1.part.7.
4 † explicant poſt Bart,Plat.Valenzuel,& alios hic,& in
dict. ſcrib. Caballus reſol. crim. caſ.198.numero tertio.
Peregrin. de jure fiſc. libro quarto titulo quinto. Farinac.
tract.crim.quæſt.40.numero 56,Medices in tract. Mors
omnia ſoluit,2.part.concluſ.52.Barboſ.in leg.filius 15.ff.
de judiciis. Gal. libro primo de pace publ.cap.20. Tiber.
Decian. libro quinto crim.cap.57. ex numero primo Si-
char.Donell.& Cujac.in leg.unic.Cod.ex delict.defunct.
ubi etiam Caldas Pereyra; 3.p.ex numero primo Meno-
ch. conſ. 99. libro primo Phœbus deciſ.131.tom.2. Ber-
tazol. conſ. crim. 33.libro ſeptimo Ant. Gomez. 3. tom.
var.cap.1.numero 78.& ſeq.& numero 85.Robert.lib.1.
rer.judic.cap.10. Grivell. deciſ.6.tot. Pichard. in §. non
autem, ex numer.1.de perp.& temp.act.Schifordech.lib.
1. ad Ant.Fab.tract.10.toto, & lib.1.tract.1.quæſt.9. &
5 10. † Idque adeò verum eſt, ut contra defunctos non
poſſit pronuntiari in quolibet negotio, ſive criminali,
ſive civili, ita ut ſi feratur, ſit nullius momenti.leg.de
quare 74.§. non abſentem,ff.de judic.leg.in ſumma 49.§.
fin.ff.de re judic.leg.pen. Digeſt.quæ ſenten.ſine appell.leg.
15.tit.22.p.3.cum adductis à Rom.ſing.512.Medices
ſup. concl.101.D.Joan. Fran. de Caſtillo deciſ 60.n.6.
Siciliæ Franchis dec.241.Maſtr. dec.137.Surd.conſ.99.
ex n.1.vol.1.Cabed.dec.196.p.1.Reuſner.dec.22.n.18.
lib.1. Græveus lib.1.pp.concl.109.conſider.1.
6 Ratio verò hujus rei multiplex ſolet aſſignari,præ-
cipuè à Menoch.dict.conſ.99.num.150.Marc.Ant,Eu-
genio conſ.21.num.2.& ſeq.Caldas in dict.leg.unic.5.p.
p.ex num.1. Valenzuel. hic num.4. ideo delicta morte
extingui, quia qui moriuntur, videntur quaſi ad ſu-
perius tribunal adduci, juxta gloſ.in cap.1.26.quæſt.7.
& ſic in judicio divino qui aſſiſterent judicio humano,
debuerunt ſubtrahi. cap.quorundam, cap.epiſtola vige-
ſim. tert. diſt. tum etiam, quia inter mortuos & vivos
nullum eſt commercium, & ab animabus à corpori-
bus ſeparatis omnino aliena eſt converſatio, ut docet
Abulenſ. in Matth. cap.25.quæſt.295. & ex ſacris Pa-
tribus Auguſtino, Athanaſio, & aliis, evincit Men-
doza in quodlibet. qq.q.5.pag.351. Marc. Ant.Del Rio
7 diſquiſit. Magic.lib.2.quæſt.26.ſect.1.† Veriorem ratio-
nem propoſuit Jul.Paul. in leg. ſi pœna 20.ff.de pœnis,
ibi, Quia, inquit, pœna conſtituit in emendationem homi-
num, quæ mortuo eo, in quem conſtitui videtur, deſinit. cùm
enim ſcopus & finis pœnis pœnarum ſit ut reus pu-
niatur, & pœna attentior fiat & correctior,& cæteri
deterreantur, ut ſcripſit Plato in Gorgia. & D. Augu-
ſtin. & alij relati à Tiraq.in leg.9.connub. numero 224.
& probavit Ulp. in leg. 1.ff.de juſt.& jur.cap.de his,35.
quæſt.2.cum notatis à Doctiſſimis noſtris Præceptori-
bus Joan,de Solorzan.libro primo de parric.cap.1. & 2.
Ant.Pichard.in rub.Inſt.de publ.judiciis,ex numero primo
8 & à me lib.2.obſerv.cap.4.numer.1. † Et ita pœna in-
troducta ſit non tam, quia peccatum eſt,ſed ne pecce-
tur in poſterum, & morte ejus, qui delictum commi-
ſit, ceſſet ſpes illa, ob quam pœnæ delinquentibus in-
fliguntur, expediens viſum eſt morte extingui delicta,
9 ita obſervat Hottoman. in dicto §. non autem. † Cui
etiam congruit alia ratio Donelli in dict.leg.un.Cod.ex
delict.defunct.num.10. quod cùm omnis pœna ſit deli-
ctio coërcitio leg.aliud eſt 131.de verb ſign conveniens
eſt ut ibi ſit pœna,ubi noxa eſt, & ut ea ſuos ſequatur
Auctores, neque ulterius progrediatur metus, quam
reperiatur delictum, ne alioqui ſi mortui delinquen-
tis heredes teneantur, innocentes pro nocentibus
pœnam luerent, quod eſſet iniquiſſimum, leg. crimen
26.ff. de pœnis, leg.fin.ff.de bon.dam.leg.1.ff.de privat.
delict.leg.ſancimus 22.C.de pœnis.
10 Nunc videamus ut hæredes delinquentis teneantur,
quid erit neceſſarium?& dicendum eſt neceſſarium
non eſſe condemnationem delinquentis, ſed ſufficere
ut contra ejus hæredes agatur ad pœnam pecunia-
riam, ut lis ſit cum eo conteſtata, dict. leg.unic.Cod.ex
delict.defunct.leg.nemo 87.leg.pœnalia 124.l.omnes 139.
Dig.de reg.jur.leg.omnis 26.& conſtitution.33.leg.ſcien-
dum 57.ff.de oblig.& act.leg.ex judiciorum 20.ff.de accuſ.
ſat.dict.§.non autem leg.25.titulo ... parte ſeptima leg.
67.ſtyli.explicant Farinac. dict.quæſt.10.num.50.& ſeq.
Gomez. dict.3.tom.cap.1.n.84. Suarez alleg.26. Gail.
dict.c.20.n.13. Caldas in dict.leg.unic.3.part.n.1. Gua-
cin. de defenſ.reor.tit.1.defenſ.23.n.2.Oſaſcus dec.Ped.
149.n.3.& 4.Caball.d.caſ.298.n.10.& ſeq.Avend.reſp.3.
num.1.Covar. lib.3.var.c.3.n.7.verſ.quærendum. Greg.
in d.l.25.verb.a ſi como.Donell. in d.l.unic.n.48.& 58.
Barboſ. in d.l.filius n.153. † Ratio eſt, teſte Hottom. 11
& aliis in dicta l. un.Greg.ubi proximè, Schifordeghe-
ro d. tract.10. quæſt.1. quia cùm per litis conteſtatio-
nem nova oriatur obligatio, l.3.§.idem ſcribit Dig. de
peculio leg.nulla 23.C.de procurat.notant Duaren.in tit.
Dig.eod.c.fin.verſ.3.procurator. & videtur quaſi contra-
ctus celebrari de re in judicium deducta, ideo meritò
in ſolidum actio adversùs hæredes competit, cùm
obligationes ex contractu ad eos tranſeant, & adver-
sùs eos poſſint in ſolidum exerceri. l. ex contractibus
49.Dig. de oblig.l.hoc jure 152.in fin.l.ad ea 157.§.fin.
de reg. jur.explicant Ant.Fab lib.1.conjectur.c.12.Hot-
toman. lib.4.obſerv.cap.5. Ob idque dixit IC. in d.om-
nes. has actiones ſemel incluſas in judicio ſalvas per-
manere. † Quando vero dicatur lis conteſtata in cau- 12
ſa criminali,dubitari poteſt ex his,quæ tradunt Caball,
d.caſ. 298. numer. 26. Farinac. ſuprà. Bucharroni dif-
ferent.14. & Ant. Fab.libro 7.conject.cap.20.verſ.ſi quæ
igitur in hac parte. In quo dubio dicendum eſt quòd
ſi reus compareat in Judicio, & examinetur,tunc reſ-
ponſio, ſeu confeſſio quam facit ad interrogationem
judicis, inducit litis conteſtationem,etiamſi pars con-
traria non ſit præſens, & ſive procedatur ad inſtan-
tiam partis, vel ex officio, docent ex Bart. in l. is qui
reus, num.4. Digeſt. de publ. jud. Farinac. ubi proximè.
† Idem erit etiamſi lis non fuerit ita conteſtata, ex eo 13
quòd per reum ſteterit quominus conteſtaretur, quia
videlicet latitaverit, vel aufugerit, vel non compa-
reat, vel ſit contumax,ut docent Sichar. in d.leg.unic.
num.16.& 17.Donell.num.59. Caball. num.32. Quia
contumacia operatur omnes effectus veræ conteſta-
tionis.leg properandum § ſiquidem.Cod.de judiciis.auth.
qui ſemel.Cod quomodo & quando judex.Greg. in leg.9.
tit.22.part.3.gloſſ.3.Scaccia de judiciis lib.1.c.91.n.27.
l.1.& 2.tit.11.lib.4.Recop.ubi Azeved.& habetur con-
tumax pro confeſſo Farinac. num. 58.
Ex qua vera doctrina infero interpretationem ad l. 14
qui injuriarum 28. Digeſt. de injuriis. ubi injuriarum
actio poſt litis conteſtationem in bonis computatur,
quod difficile eſt,ex l.item apud 5.§.injuriarum 14.Di-
geſt. de injur. ubi injuriarum actio in hæredes neque
hæredi competit. l.pœnales 32.Digeſt.ad l. falcid. ibi,
Sed ne in actoris quidẽ bonis defuncto eo injuriarum actio
poterit computari.l. ſi eum 10.§.qui injuriarum.Digeſt.ſi
quis cautio. Sed reſpondendum eſt injuriarum actio-
nem hæredi non competere, quia magis habet vindi-
ctæ, quam rei perſecutionem. leg.2.§. emancipatus.ff.
de collat.l.his ſolis 7.verſ.actionẽ.Cod.de revocand.donat.
cum notatis à Cujac. lib.4. obſerv.c.19. & Gothofr. in
d.l.7.Pichard.in d.§.non autem, num.10. Poſt litis ve-
rò conteſtationem etiam hæredi & in hæredem datur
l.injuriarum 13.in princ.Digeſt.de injuriis quia per eam
videatur quaſi contrahi nova obligatio de his rebus,
quæ in judicium deducuntur. dict. lege 3.§.idem ſcri-
bit.Digeſt. de peculio. advertit Hottoman. in d.leg.unic.
Sed adverſus ſuperiora obſtat lex 3.& l. defuncto 6. 15
Digeſt. de publ. jud. ubi docemur, actiones ex delicto
competentes poſſe exerceri, etiamſi lis cum defuncto
delinquente conteſtata non ſit. Quod idem conſtitui
videtur in l. fin. Digeſt. ad l. Jul. pecul. l. fin. ad leg. Jul.

majeſt.lege 2.Cod.de apoſtat. Rurſus accedit *l.ex judicio-
rum* 20. *de accuſat.* quæ requirit non ſolùm quod lis
conteſtata ſit, ſed etiam & quod condemnatio ſe-
quatur. Quas difficultates ut explicemus, animad-
vertendum eſt, alia eſſe publica crimina, ſeu judicia,
& alia privata *toto tit.de publicis judiciis. Digeſt.& Inſt.*
16 *de privatis delictis.* † Publica judicia ea ſunt, in qui-
bus crimina illata cenſentur illata Reipublicæ: at pri-
vata quando homini privato inferuntur, *d.princ.Inſt.de
publ.jud.* & publica dicuntur, quia accuſatio cuilibet
de populo competit, vel quia quilibet de populo læſus
eſt: ita Gothof. *in rub.ff.de publicis jud.* Hottom.& Cal-
vin.& alij *verb.judicia privata*, Pichard. *in princ.Inſt.de
publ.jud,num.3.& ſeq.* ubi alios retulit. Inter ea tamen
crimina plures ſunt differentiæ quas cumulant *ſuprà*
adducti. Quod verò attinet ad noſtrum propoſitum
in privatis delictis ſufficit conteſtatio, ut ad hæredes
tranſeant actiones pœnales, ut *in dicta l.unic.cum ſimi-
libus.* In publicis tamen criminibus non ſolùm neceſſa-
ria eſt litis conteſtatio, verùm & condemnatio debet
præcedere, ita ut ſi ante decedat reus, lis extinguatur,
17 *dict.leg.3.* † quæ de publico judicio, aut crimine ac-
cipienda eſt, juxta inſcriptionem tituli, ſub quo jacet,
& vox *publica* id quoque denotat. Neque impedit
verbum illud *permittitur*, nam variè lectio illius cir-
cumfertur. Ant. Auguſtinus *lib.1.emend.cap.1.*& Go-
thofr. *ibi* legunt *permittitur*, quo ceſſat difficultas
Cujac. *lib.* 21. *obſer. c.* 29. quam ſequitur Lipſius *ad
Tacit.lib.*1. vulgarem lectionem retinent, & vocem
permittitur interpretantur, id eſt, *remittitur*. nam
promiſcuus uſus eorum verborum, ut unum pro altero
accipiatur apud Authores. *libro undecimo Metamorph.
verſ.*377.

Sed mora, damnoſa eſt, nec res dubitare remittit.

ubi *remittit*, eſt *permittit*. ita *ibi* quoque notavit Pon-
tanus ſatis jejunè. Tacit. *lib.1.ann.* ibi, *Remiſit Cæſar ad-
roganti moderatione.* licet de ea lectione dubitet Dor-
leans *ibi*, ſed Cujacio aſſenſit Lipſius. Idque melius
probatur *in l.adigere 6.§.fin.Digeſt. de jure patron. lege*
18 *Imperatores 37. de pactis.* † Sed quamvis hæc ab ali-
quibus recipiantur, & reminiſcor in Salmanticenſi
Academia quemdam magnum Doctorem eam inter-
pretationem tanquam de cœlo lapſam in quadam op-
poſitionis (ut vocant) lectione tradidiſſe: mihi tamen
non arrident, quia cùm loquatur Ulp. *in dicta lege 3.*
de accuſatione publici criminis, non potuit remitti
quod jure jam erat remiſſum, & extinctum, *argum.
leg. quinta verſ. poſt defectum. Digeſt. de injuſt. rup.* Ad
quid enim precibus impetrari debuit quod jure com-
muni conceditur, *leg.unic.infr.de theſau.* atque ita cùm
accuſatio non potuiſſet proponi reo defuncto, remit-
ti minimè neceſſarium erat.† Quare ponenda eſt ſpe-
19 cies *dictæ leg.3.juxta dict.l.ex judiciorum*, in aliquibus
criminibus publicis, in quibus ſingulari ratione etſi
mortuus jam fuerit reus, adhuc permittitur accuſatio,
ut ſunt crimen Majeſtatis, non omne, ſed illud quan-
do aliquis hoſtili animo adverſus Principem, vel Rem-
publicam animatus ſit. *l.fin.Dig. ad l.Jul.majeſt.* Item
etiam in criminibus ſimilibus, in quibus principaliter
attenditur confiſcatio, ut ſunt crimen deſertionis mi-
litiæ. *lege 4. infr.de re milit.* & hæreſis, *l.apoſtatarum.
Cod.de apoſtat.* cum aliis aſſignatis ab Accur. *in dicta l.
ex judiciorum* Greg. *per text. ibi in lege ſeptima titul.pri-
mo part.7.* Farinac. *dict.quæſt.10.num.37.cum ſequent.&
n.42.* Donell. *in dict.leg.unic.num.67.* Caldas 2.*part.n.*
12.& 13. Avendañus *reſp.1.n.2.* Sed an idem in crimi-
ne horrendo ſodomiæ, rectè tenet Farin. *ſup.n.44.* non
debere contineri ex iis quæ diſputo *in l.unic.inf.de pœn.
fiſc.* item in crimine aſſaſſinij, idem Farin. *n.76.* Decian.
lib.9.crim.c.30.n.43. Avend. *ſup. num.2.* alia crimina
adjicit Ant. Fab. *lib.7.conject.capit.20. verſ.ex quo ma-
gis.*

His annectendos eſt caſus præcipuus repetunda- 20
rum, id eſt quando Judices turpiter juſtitiam vendunt,
munera recipiendo, ut aliquid contra aliam faciant,
ut docet Accur. *in l.1.verb.capit. Digeſt.ad leg.Jul.repet.*
Bobadill. *lib.5.polit.cap.1.num.*218. Dicitur *repetunda-
rum*, ſi ſuppleas *pecuniarum*, ut dicam *in l.2.infr.de ex-
cuſat.mun.* quia repetebantur pecuniæ datæ Judicibus,
ut obſervant qui de verbis juris ſcripſerunt, *verb.Re-
petundæ*, & Petr. Herodius *libro 9.rer.judicat.titul.3.*
† Apud nos vocatur *Cohecho*, nomine inde deducto, 21
ut vult Parlador. *lib.2.quotid.cap.fin.*§1. *num.* 16. à vo-
ce Latina *coëmptio.* quæ ſignificat emere in malâ par-
te; quæ ſignificatio mihi nunquam in mentem venit,
ex iis, quæ dicam *infr.in tit.ut in coëmptione ſpecierum
nemini liceat*, *&c.* Tum, quia multò magis ex verbo
Hiſpano *conhecho*, quaſi factum inter duos, poteſt de-
duci, ſicut dicimus *correos*, qui ſimul ſunt rei, *congover-
nador*, *coheredero*, *complice*, *coligados*, & ſimiles voces.
Miſeriùs profectò ſe geſſit Don Sebaſtianus Covarr.
in theſauro Hiſpanic. vocum, illam à Gallico verbo *con-
fit* deducens, id eſt, corruptela. Sed has origines ſem-
per odi, quaſi ſermo Hiſpanus nunquam niſi à voci-
bus extraneis deduci poſſit. Cùm tamen ille ſuas pro-
prias & genuinas habeat non à corruptâ latinitate,
neque ab aliis linguis emendicatas ethymologias.
Nam lingua Hiſpana, ſeu Caſtellana, quâ utimur, pro-
pria eſt noſtra à Tubale noſtro conditore per manus
accepta, ut eruditè tradit Dom. Gregor. Lopez Made-
ra *in libro del Monte ſanto*, & nos dicemus *infrà in l.2.
de excuſ. mun. n.22.* non à Græcis, neque Romanis,
neque Barbaris Mauris, ut aliqui barbari & impij
contra patriam crediderunt. Ita ergo videmus in ver-
bo *coëcho*, quod merè eſt Hiſpanum, metaphoricum
& genuinum à voce *cohechar*, quæ ſignificat cùm agri-
cola terram parat & diſponit ut ſeminari poſſit, &
inde metaphoricos *cohechar* dictum cùm aliquis ani-
mum Judicis muneribus datis placat, demulcet, ac diſ-
ponit, ut ſententiam in ſui favorem accipiat. † Huic 22
finitimum eſt aliud crimen *Barataria* nuncupatum,
quod cum repetundarum crimine ſolet confundi, ſed
re vera diverſum eſt, ut animadvertit Paz *in praxi.* 1.
tom.8.part.cap.unic.n.36. Bobadill. *ſup.* Quia hoc com-
mittitur quando aliquid recipitur directè contra ju-
ſtitiam. *Barataria* verò cum prætextu officij aliquid
recipitur, ut Judex juſtam ſententiam ferat, vel nego-
tium aliquod citius & maturius quàm ſperatur fiat,
vel quando fiunt pactiones ante ſententiam ſuper
pœnis imponendis, vel ſi pœnam à lege impoſitam
temperavit, ut condemnatus ſententiæ acquieſceret,
vel ſi à ſubditis vilius aliquid emeret, vel carius ven-
deret, & in aliis caſibus comprehenſis *in l.1.& tot. C.
& ff.ad leg.Jul.repetun.* cum adductis à Maſcar. *de pro-
bat.concl.164.tot.* Greg. *in lege 25.tit.22.p.3. verb.quaſi.*
Decian. *lib.8.crim.c.32.* Marienz. *in dial.Relat.3. part.
cap. 24.* Bobadill. *d.c.1.n.* 228. Berart. *de viſitat.toto
cap. 17.* † In his ergo criminibus dicendum eſt pœ- 23
nam tranſire ad hæredes Judicis corrupti, vel barata-
rij, non ſolùm ad intereſſe partium in malè recepto,
verùm etiam & ad pœnas pecuniarias, quas ob crimen
illud contraxerit, quamvis lis cum defuncto non ſit
conteſtata, neque accuſatio propoſita. *l.2.ff.ad.l. Jul.
repetun.l.2.C.eo.l.ex judiciorum,verſ.exceptio repetunda-
rum.l.8.tit.1.p.2.* docent DD. in dictis juribus, præci-
puè Put. *de ſyndicat.verb. hæres,& verb. multa.* Aviles *in
c. 4.1.p.verb. entegrare, num.12.& in cap.1.ſyndic.gl.1.
n. 16.* Marienz. *de dial.Rec.3.p.c.25.n.1.* Gom. *de cap.1.
n.80. verſ. tertius caſus* Jul.Clar. *q.51.* Caldas *in dicta.
lege unic. 4. p.n.32.& 5.p.num.2.& 16.* Farin. *d.q. 10.
num. 75.* Avendañ. *d.reſp. 3,num.1.* Herod. *lib. 9. rer.
jud. tit.3. c. 10.* Menoch. *arbitr. q. 86.n.23.* Bobadill.
dicto lib. 5. cap. 2.num. 83. & eo non relato Berart. *de
viſitat. cap. 1.n.21.* † ubi meminerunt elegantis Plinij 24
loci

loci lib. 3. ep. 9. qui refert quendam Cecilium Claſſicum noſtræ Beticæ Proconſulem, qui provinciam gravibus rapinis & nundinationibus ſpoliaverat, etſi mortuus fuerit ante accuſationem, nihilominus, bona quæ ſuſtulerat, reſtituere fuiſſe condemnatum. Item & illius dicti Optati Milevitani lib. 6. ut terreatis vivos, malè tractetis & mortuos. Confert quoque Quintil. declam. 274. ibi, Non ſatis putaverunt majores eas pœnas conſtituere, quæ poſſit aliquis excipere in vita, multò magis tangit ſepultura ad cogitationem poſt ſe futurorum plerique gravius moventur, ita elegantiſſimè rem pertractavit, ut ſolet, Dom. Joannes de Solorzano Pereira in quadam de hujus rei argumento allegatione, quam pro fiſco ſcripſit, dum Regium fiſcalem in Conſilio Indiarum ſupremo ageret, cujus ſcriptis nunc hæc noſtra ditamus, ut quotidie edocemur, quia jus denegat ſuum remedium à jure civili introductum, ad faciliorem exitum cauſæ.

25 Similiter agitur contra eum, qui cùm in publica eſſet adminiſtratione, vel officio, aliquid ceperit, vel uſurpaverit ex regalibus redditibus, vel publicis, aut ſacris rebus, qui etſi jam ſit mortuus propter ejus gravitatem criminis, conveniuntur hæredes non ſolùm propter intereſſe, ſed propter pœnas. lege fin. Digeſt. ad l. Jul. peculat. leg. 2. Cod. eod. lege 7. tit. 1. part. 7. docent ſuprà laudati Gom. d. cap. 80. verſ. quartus caſus. Cald. ſup. d. 2. part. num. 33. & 5. part. num. 43. Avend. d. reſp. 3. num. 2. verſ. ſecunda concl. Farinac. num. 74. Bobadill. d. cap. 1. numer. 88. Berar. t. cap. 1. num. 21. Decian. lib. 8. crim. cap. 29. & 30. & Felician. de cenſibus lib. 3. c. 4. n. 18.

26 Ceval. q. 3. n. 4. Azeved. in l. 6. tit. 15. lib. 4. Recop. † Idem erit quando Judex, vel alius regius Adminiſter, qui poteſt ſyndicari, defraudavit vectigalia vel commiſſa, vel ut ſibi retineret, vel ut alij raperent, diſſimulaverit manifeſtari cùm potuiſſet apprehendere. lege fraudati 8. lege commiſſa 14. Digeſt. de Publican. leg. 2. titul. quarto lege 5. tit. 7. ita poſt Bart. & Caſtren. in dict. lege ex judiciorum, notant Bertachin. de gabell. 4. part. num. 51. Gom. ſup. verſ. ſextus caſus. Farinac. numer. ſeptuaſimo ſexto Tuſchus lit. P. concl. 256. numer. quinto & 39. Roland. conſ. 42. num. 3. libro 3. Coletus de proceſſ. execut. 1. part. capite tertio num. 84. Borcholten. in cap. unic. de regal. num. 48. Roſenthal. de feudis cap. 5. concl. 56. n. ſecundo & 3.

27 Cœpimus dicere ſuprà aliqua eſſe crimina, in quibus etiam ante accuſationem mortuis reis intenditur, regulariter verò in cæteris criminibus publicis non exceptis neceſſarium eſt, ut contra hæredes pœnæ pecuniariæ locum habeant, non ſolum quod lis ſit cum ipſis reis conteſtata, ſed etiam quod condemnatio ſequuta ſit, dicta lege ex judiciorum, de accuſation. junctâ lege noſtra ibi, fuiſſe convictos, quod de condemnatis accipiendum eſſe rectè exiſtimarunt Cujac. & Gothofr. in præſenti. hanc traditionem ſecurè obſervarunt Bart. in dict. leg. ex judiciorum. Alber. & alij in dicta l. defuncto. Digeſt. de publ. jud. Medices ſup. 2. part. concl. 2. num. 82. Gomez ſup. num. 82. Peregrin. de jure fiſc. lib. 4. tit. 5. num. 38. Farinac. d. quæſt. 10. num. 45. Barboſ. in d. lege filius. num. 155. Grivell. deciſ. 6. n. 8. & alij relati à Hermoſill. in d. gloſ. 1. ex num. 14. in l. 5.

28 tit. 3. part. 5. † Ratio verò differentiæ cur in privatis delictis ſufficiat conteſtatio, in publicis verò requiratur & condemnatio, eam reddunt relati Auctores, & Cujac. in tit. Cod. ex delict. defunctor. Ant. Fab. lib. 7. conject. cap. 20. verſ. ſanè privatorum. quòd publica judicia ſint graviora, & irrogent pœnam corporalem, quando principaliter de illis agitur, & in conſequentiam agitur de bonis. leg. 3. Cod. ſi penden. appell. l. fin. Cod. ſi reus, vel accuſat. & ideò licèt non agatur niſi de pœnis pecuniariis, cùm jam per mortem extincta ſit pœna corporalis, cenſetur quoque extincta cauſa bonorum, quæ non principaliter veniebat, ſed in conſequentiam. l. 3. §. fin. Digeſt. de ſervit. leg. cùm principalis, de R. I. & ideo ad hæredes quoad bona non tranſeunt pœnæ illæ, niſi jam fuerit lata ſententia contra defunctum; nam tunc in bonis ſit executio ratione ſententiæ condemnatoriæ. † Unde rectè P. Fab. in l. nemo 29 enim 88. de R. I. Græcos Interpretes reprehendit quòd in d. lege ex judiciorum, exiſtimaſſent litis conteſtatione omnia publica judicia perpetuari, & in hæredes tranſire, perperam verba illa corrumpentes, quam ſi lis conteſtata, & condemnatio fuerit ſequuta, & ita legentes, Quam ſi lis conteſtata, aut condemnatio fuerit ſequuta. quæ lectio longè abeſt à mente Modeſtini, qui cùm in principio dixiſſet ex judiciorum publicorum admiſſis actiones pœnales in hæredes tranſire, non aliter, quàm ſi & conteſtatio & condemnatio mortem rei præceſſerit. Deinde in verſ. excepto, à ſuperiori regula crimen repetundarum & Majeſtatis exceperit, in quibus etſi non litis conteſtatio, nec condemnatio facta fuerit, hæredes coguntur actiones pœnales ſubire. Poſtremò in verſu ultimo ad privata delicta ſeſe convertens, adiicit pœnam ab hærede peti poſſe, ſi vivo reo accuſatio mota ſit; licet condemnatio ſequuta non ſit. Ergo neceſſariò præſupponi debet in principio de litis conteſtatione & condemnatione ſimul egiſſe. Idque confirmatur, quia ſi disjunctim legendum eſſet, lis conteſtata, aut condemnatio, non deberet incipere à litis conteſtatione, ſed ita debere ſcribere quam condemnatio fuerit ſecuta, aut lis conteſtata, nam condemnatio litis conteſtationem præſupponit. In cujus confirmationem poteſt adduci quod adduximus ad explicationem l. poſt contractum 15. ff. de donat. in l. 1. ſup. h. t. n. 52. & verba illa noſtræ legis, l. ſi poſt publicam accuſationem eos conſtiterit fuiſſe convictos.

Sed ſtatim ſeſe offert dubium, An ſit ſufficiens con- 30 demnatio in his judiciis ad hoc, ut inſtantia ad hæredes tranſeat, etſi defunctus appellavit à ſententia condemnationis, vel ipſi hæredes exiſtunt intra tempora appellationis, vel condemnatio jam tranſierit in rem judicatam, ita ut appellatio cenſeatur extincta? & quidem Acc. in dicta l. ex judiciorum, verb. adversùs, quem ſequuntur Farin. dicta q. 10. n. 46. Cald. in d. l. unic. 3. p. n. 5. & 5. p. n. 44. & Donell. ibi n. 61. Grivell. dicta dec. 6. n. 9. & Hermoſill. d. gloſ. 1. n. 19. Exiſtimant neceſſarium eſſe ut ſententia tranſeat in rem judicatam, extinctâ jam appellandi facultate, quia appellatio operatur ut judicatum extinguatur, revocenturque omnia ad terminos conteſtationis. l. furti 6. §. 1. ff. de furt. l. 1. §. fin. ff. ad Turpill. l. ſciendum 15. §. ſi fundum Digeſt. qui ſatis dare cog. cum traditis à me libro 2. obſerv. cap. 15. ex num. 12. Ruſus facit lege fin. Cod. ſi reus, vel accuſ. ibi, Si quis capitali pœnâ, vel deportatione damnatus appellatione interpoſitâ, & in ſuſpenſo conſtitutâ, fati diem functus eſt, crimen morte finitum eſt. † Contrariam verò ſenten- 31 tiam, quam credo veriorem, tenuit Bart. in dicta l. ex judiciorum, & in leg. ſi qua pœna ff. de verb. ſignif. & alij, quos refert & ſequitur Peregrin. dicto tit. 5. n. 38. eamque probat dicta lege ex judiciorum, quæ cùm dicat, & condemnatio fuerit ſecuta, verificatur in prima vice, lege mortuo bove 89. §. hoc ſermone, de verb. ſignif. præcipuè cùm generaliter loquatur ſine diſtinctione aliqua, an ſit appellatum, vel intra tempus appellandi, & ita generaliter debet intelligi l. de pretio. ff. de Public. Deinde expendo l. fin. Cod. ſi reus, vel accuſ. ex qua conſtat quòd aut in delicto capitali condemnatio corporalis fuit impoſita ſolùm, aut cum condemnatione corporali, ſententia etiam & ad bona ſe extenditur, ut plerumque ſit cùm rei ob delicta ſolent corporali pœnâ affici, & ita tantum in bonis condemnari applicatâ aliquâ parte eorum accuſatori, vel Cameræ regiæ. Primo caſu delictum morte extinguitur. Secundò verò quoad bona adhuc remanet examen poſt mortem rei, quod eleganter docuit l. 3. Cod. ſi penden. appell. & l. unic. Digeſt. eod.

l. 13.

l.23. tit. 1. part. 7. & agnoſcunt antiquiores *in dictis*
juribus. Farin. *ſupr. num.* 47. *&* 57. Tuſchus *lit. M.*
concl. 396.*num.*16.*&* 38.*& lit.S.concl.*577.*numer.*5.
Peregrin.*ſupr.num.*38. Donell. *num.*65. Greg. *in dicta*
lege 23.*verb.dicho* Cald.*dicta* 3.*p.num.*4.*&* 5 *p. n.*44.
Caballus *caſ.* 298. Barboſ. *ſupr. num.* 107. qui latè
32 tractant quando pœna pecuniaria venit in conſe-
quentiam delicti, vel principaliter. † Quibus addi
poteſt quòd quamvis nulla pœna pecuniaria inflicta
fuerit, ſed tantùm corporalis, & ſic extingueretur ju-
dicium morte rei,adhuc tamen accuſator mortuo reo
potuiſſet petere ut lis finiretur ad effectum expenſa-
rum & intereſſe quod à defuncto poſſet obtinere, ut
definitum eſt apud Ant.Fab.*lib.*4.*Cod.tit.*12.*definit.*1.
33 † Idémque pari ratione erit dicendum, ut morte rei
non impediatur proſecutio cauſæ, etiam in delictis
publicis, quando non intervenit condemnatio, ſed
erat concluſum in cauſa, & delicta erant jam certa,&
liquidè de eis conſtabat, ita Farinac.*ſupr. num.*52. re-
ferens Mandell. *conſ.*99.*num* 2.*vol.*1. Jul. Clar. *q.*51.
verſ.ſcias etiam Sichar.*in d.l.un. n.*20.Grivell.*ſupr. n.*
11.Greg.*in l.*23.*tit.*1.*p.*7.*verb.el acuſado.* qui reddunt
eam rationem quòd paria ſint eſſe concluſum in cau-
ſa,vel latam eſſe ſententiam.*l.qui pœna* 8.§.*divus D.de*
manumiſſ. cum adductis à Tiraq.*poſt ll.connub. gloſ.*2.
34 *num.*6.*&* 9.Gail. *lib.*1.*de pace,cap.*20.*num.*25. † Ve-
rùm de hac ſententia ſemper dubitavi, quia cùm *in*
dict. l.ex judiciorum, apertè deſideretur condemnatio,
fruſtrà decimus concluſionem cauſæ idem efficere,
nam etſi paria videantur concluſio & lata ſententia,
id erit verum in eo caſu,quando idem effectus reſul-
tat ex uno ac ex alio, & non requiritur ſententia pro
forma. At verò cùm in noſtro caſu pro ſolemnitate
& formâ requiratur quòd lata ſit ſententia condem-
natoria, concluſio in cauſa non habebit eandem vim
& effectum,quem habet condemnatio, & ſic non po-
terit parificari, quia diverſus effectus reſultat ex cau-
ſæ concluſione, ac ex condemnatione. Nam ſi con-
clusâ causâ moriatur,hæredes non tenebuntur;ſi verò
35 condemnatio ſit lata, tenentur, ut dictum eſt. † Hinc
etiam diſſolvitur illud dubium ſi reus moriatur, qui
aliàs erat jam confeſſus & convictus,vel ita notorium
erat reum deliquiſſe.Nam dicunt relati à Farinac.*ſup.*
*num.*56.*&* 57.Cald. *dicta* 3.*part. num.*3. Don. *n.*58.
in d. l. unic. hæredes teneri ex eo quòd paria ſit ſen-
tentiam eſſe latam, vel reum eſſe confeſſum & convi-
36 ctum. † Nam confeſſus in jure pro condemnato ha-
betur. *l.unic.C.de confeſſ.leg.perinde* 25. *in fin. ff. ad l.*
Aquil. vel ſi crimen ſit notorium,*l.qui ſententiam* 16.
*C.de pœnis.l.ictus fuſtium. D. de his qui not.infam.*cum
aliis adductis à Marc. Ant. Eugenio *conſ.*21.*numer.*8.
& 24. Oſaſc. *deciſ. Pedem.* 149. *num.* 9. Confeſſio
quippe ſuperat omnem probationem, & eſt regina
earum, ut probat Riminal. jun. *conſ.*503.*num.*3.*lib* 5.
Surd. *conſ.*60. *num.*1.*vol.*1.*& conſ.*540.*num.*24.*vol.*4.
37 Ludoviſius *deciſ* 357. *n.*3. † His etiam addunt ſuffi-
cere confeſſionem fictam, id eſt, illam quæ reſultat
ex contumaciâ, præcipuè cùm ſententia Judicis jam
contumax fuit declaratus, & in pœnis legalibus in-
curriſſe,ut arbitratur Farin. *d.quæſt.*10.*n.*58. Ant.Ro-
38 ber.*lib.*1.*rer.judic.cap.*10.† Sed eodem modo quo ſu-
perior ſententia, hæc exploditur, quoniam etſi con-
feſſus & convictus pro judicato habeatur,ex latiſſimè
adductis à Farinac. *quæſt.*81.*ex n.*1. non tamen habet
per omnia eumdem effectum quem habet res judica-
ta,cùm etiam hæres poſſit revocare confeſſionem de-
functi tanquam erroneam, ut tradit idem Farinac.*ubi*
*proximè n.*19.quòd poſt ſententiam non admitteretur,
& item poſſit appellare. Farinac. *q.*101. *ex n.*131. *&*
ſequentib.

39 Altera quæſtio eſt,quid erit dicendum quando pœ-
na à lege ipſo jure imponitur delicto, an ſufficiat
quem illud commiſiſſe, ut quamvis moriatur ante li-
tis conteſtationem, vel ſententiam, ab hæredibus pœ-
na, vel ſi eſſet, ab ejus fidejuſſoribus repetatur; &
quidem prima ſententia habet, quòd ſi lex delictum
prohibuit pœna impoſita ipſo jure, ipſo facto, &, ut
leges noſtræ loquuntur, *por el miſmo caſo ayan per-*
dido y pierdan des de luego. juxta doctrinam Acc.*in l.*
3.§.*quod autem.ff.quod quiſque juris.*Bart.*in l.commiſſa.*
ff.de publicanis.& in l.Imperator.D. h.t. & in dict. leg.
ex judiciorum. Bal. *in l.* 1. *D. de priv. delict.* Felin. *in*
*cap. Rodulphus, de reſcript. num.*48. *& ſeq.* Tiraq. *in*
*leg.ſi unquam,verb.revertatur,n.*298.Menoch. *conſ.*99.
*num.*158. *vol.*1.Peregrin. *dict.lib.*4. *tit.*5.*num.*7. Poſ-
ſunt peti pœnæ ab hæredibus, vel fidejuſſoribus,
quamvis vivo reo non fuiſſet accuſatio propoſita, nec
lis conteſtata, nec condemnatio ſecuta. † Quod pro 40
batur *primò* ex *l. Caſus* 22. *D. de SC. Syllan.*ubi pœ-
na hæredis indigni qui neglexit vindicare necem de-
functi, quia eſt impoſita ipſo jure, ab hærede recu-
peratur.*Secundò* facit *lex* 3.§.*quod autem.D.quod quiſ-*
*que juris,*ubi pœna illius edicti,quia eſt impoſita ipſo
jure, ut *ibi* advertit. Acc. tranſit ad hæredes. *Auth.de*
*inceſtis nupt.in princ.c.*1.*de homicid.in* 6.*c.accuſatur* 8.
§.*in eo vero, cap.cùm ſecundùm* 19 *de hæretic. eod. lib.*
Denique facit *d. l.ex judiciorum, verſ. adeò.* ibi, *Adeò*
ut ex quo quis aliquod ex his cauſis crimen contraxit,
nihil ex bonis ſuis alienare, aut manumittere eum poſſe.
& conducunt quæ cumulavimus *in l.*1.*ſup. hoc tit.* ad
interpretationem,*legis poſt contract.ff.de donat.*viden-
di ſunt Bar. & alij antiquiores *in dicta leg.* 3. §. *quod*
*autem.*Bald.*in leg.quæ ſub conditione.*§.*fin.de cond. inſti-*
tut.& in leg.data opera.Cod.de his qui accuſ. poſſ. & in
rubr.Cod.ſi pendent. appellatio. Barbatia *conſ.fin. vol.*1.
Dueñas *reg.*13.*limit.*2.Gom.*dict.cap.*1.*n.*80. *verſ.ſex-*
*tus caſus.*Tiraq.*in leg.ſi unquam.verb.revertatur,n.*241.
Farinac. *dict.q.*10.*n.*68.*& q.*19.*num.*45.*& ſeq.*Giurb.
*conſ.*65.*n.*46.Covarr.*in* 4. *p.*2. *cap.*6. §.2. *num.*6. Th.
Sanchez. *lib.*2.*moral.toto cap.*22.Greg.*in leg.*25.*tit.*8.
*p.*7.*verb.à ſi como.*Cevall.*qq.comm.quæſt.*113.*num.*2.*&*
*q.*687. Nicol.Garcia *de beneficiis* 2.*tom.p.*11.*c.*1.*n.*11.
& Hermoſill. *d.gloſ.*1.*n.*20.

Altera ſententia mihi magis placuit, ut in his deli- 41
ctis, in quibus ipſo jure imponitur pœna, ſi ſint pu-
blica, neceſſe ſit ut feratur ſententia ſaltem quæ de-
claret delictum commiſſum eſſe;etſi enim non requi-
ratur ſententia condemnatoria, nihilominus declara-
toria neceſſaria eſt,*argum.cap.cùm ſecundum,de hæret.*
lib. 6. *& leg. ejus qui delatorem* 29. *ff. h. tit.* tradunt
Alexand.*in leg. ſi quis major, num.*13.*C.de tranſaction.*
Curt. ſenior.*conſil.*59.*n.*7.Menoch.*de arbitr. caſ.*220.
*num.*6. *& de recuper.rem.*5. *num.*68. Mynſing.*cent.*1.
*obſer.*43. Peregr. *dict.tit.*5. *numer.*8. Caball. *reſ.crim.*
*caſ.*198. *num.*6. Beccius *conſ.*37.*num.*15.*vol.*1.Nicol.
Garcia *dicta* 11.*part.cap.*10. *num.* 5. Scaccia *de judi-*
*ciis lib.*2.*cap.*9.*num.*243. & diximus *in dicta leg.*1.*ſupr.*
hoc tit.ad fin.† Quam doctrinam limitabis in delictis 42
repetundarum, & baratariæ, & ſimilium, in quibus
hæredes tenentur exonerare conſcientiam defuncti in
his quæ ipſe debet ex ſuo delicto *cap.fin.de ſepulturis.*
*c.in literis, de raptor.cap.tua nos, de uſuris.*cum iis,quæ
conjungunt Ant.Gom. *dict.c.*1.*num.*85. *in fin.* Covar.
*lib.*3. *var.c.*3.*num.*7. Dueñ. *reg.*13.*num.*12. Oſáſcus
*deciſ. Pedem.*152. *num.*5.Gail.*dicto lib.*1.*de pace publ.*
*c.*20.*n.*12. *&* 22. Barboſ. *in d. leg. ſi filius,de judic. ex*
*n.*138. Caldas *in dicta lege unic.C.ex delict.defun.*4.*p.*
*num.*2.*& ſeq.*Fachin. *libro* 9.*contr. cap.*5. & cum hoc
pertineat ad animæ ſalutem, jus Canonicum debet ob-
ſervari in quocumque loco & foro,juxta communem
reſolutionem, quam tradunt Rolan. *conſ.*99.*num.*23.
*vol.*3. Barboſ. *in l.Julianus* 16.*num.*138.*D.de judiciis*.
Covarr. *ſupr.* Farin. *n.*64. Bertazol. *conſ.*362.*lib.*2. Se-
raphin.*de privil.jur.priv.*38.*n.*10.*& priv.*66.*n.*2.*&* 3.

† Rur

43† Rurſus limitarem ſupradictam ſententiam in caſu
legis fin.tit.3. lege 2.tit.q.lib.2.ordin.& l.1.tit.18.lib 2.
Recopil. ubi cum tractatur de ſecretariis regiis & aliis
Adminiſtris Regiarum Cancellariarum, qui munera
accipiunt, & de Tabellionibus, aut Secretariis, qui
plus quàm per leges taxatum, à partibus acceperint,
adiicitur, *En las quales penas le condenamos des de agora
por manera que ſean obligados alas pagar in foro conſcien-
tiæ ſin que mas ſean in eſperen ſer condenados en ellas.*
Quod idem diſponitur *l.4.tit.fin.lib.2. ordinan. & l.4.
tit.16.lib.6.Rec.* in Gallinariis Regiis; his enim caſibus
non videtur eſſe neceſſaria ſententia declaratoria ad
hoc ut hæredes teneantur, quia, ut inquit Tuſchus
verb.declaratio,concl.98.num.57. ex quo condemnatio
non requiritur, debet intelligi abſque aliqua declara-
tione, & ita quamvis Did.Perez *in d.l.4.tit.fin.libro 2.
ordin.* dubitet de ejus legis praxi, adhuc tamen rectè
procedit etiam in utroque foro cùm requiratur jura-
mentum, & ſunt illæ conditiones quaſi leges contra-
ctuum, cum quibus acceptantur talia officia.

44 Alia quæſtio eſt ad hunc tractatum ſpectans, an
cùm Judices & alij miniſtri temporales legibus no-
ſtris teneantur fidejuſſores præſtare, quid erit dicen-
dum ſi fidejuſſores dati mortui fuiſſent ante ſenten-
tiam condemnatoriam, hæredes eorum fidejuſſorum
an conveniendi ſint, vel liberi remaneant? Hanc du-
bitationem tetigit Accurſ. *in §.fidejuſſor el.1.verb.relin-
quit.Inſt.de fidejuſſ.& ibi.* Joan. Fab. Plat.& Angel-Me-
dices *in tract.Mors omnia ſoluit.2.p.concl.45.num.124.*
Menchac. *lib.3.contr.illuſt.cap.96.n.23.* Caldas *ſupr.4.
numer.17.* Decian.*conſ.72.num.7.lib.2.* Mantic.*de am-
big.conu.2.part.lib.16.tit.10. num.5.* & relati à Farin.
tract.de carcerib.quæſt.34.num.12. Pyrrhus Maur.*de fi-
dejuſſ.cap.17.* Griuell. *deciſ.6. num.12.* qui aiunt quod
etſi fidejuſſores teneantur ratione delicti per alium
commiſſi, hæredes eorum non debent remanere obli-
gati mortuis eis, *argum.l. ſi cùm § qui injuriarum. ff. ſi
45 quis cautio.* † Contrarium verò tenent Imol. *in l. poteſt
accip.ff.de fidejuſſ.* quem ſequitur *ubi prox.* Caldas *nu-
mer.17.* Heringius *de fidejuſſ. cap. 20.§.10. numer. 21.*
Roland. *conſ.58. num.1. & ſeq.vol.1.* Quoniam etſi ta-
lis fidejuſſio fiat pro delinquentibus, tamen qui fide-
juſſerunt non tenentur ex delicto, ſed ex contractu, &
ita hæredes tenebuntur non extincta, neque alterata
obligatione morte fidejuſſoris. *dicto §. fidejuſſor. leg. 1.
§. fidejuſſor. Digeſt. de fidejuſſor. lege ex contractibus, Di-
geſt de obligat. leg. 2. §. ex his de verb.oblig.* Rurſus, quia ſi
vivit reus pro quo fidejuſſio facta eſt, & adhuc vivit
cauſa fidejuſſionis, dicendum erat ceſſare obligatio-
nem, quia ſit mortuus fidejuſſor, ut rectè notavit Imol.
ſupr. adiiciens eo caſu quo practicanda eſſet ſupradi-
cta traditio, eſſet ſane quando fidejuſſor mortuo jam
reo principali deceſſiſſet, quia tunc cùm liberarentur
hæredes quantum ad pœnas pecuniarias quæ ad eos
non tranſeunt, eodem modo liberarentur hæredes fi-
dejuſſoris. *cap. cum principalis cap. acceſſorium de reg. jur.
in 6.* Non vero quando reo adhuc vivo mortuus fuit
fidejuſſor, quia eo in caſu ejus hæredes tenentur, quia
fidejuſſores ſive intervenerint pro contractu, ſive pro
delicto, ſemper relinquunt hæredes ſuos obligatos.
*lege ſi ſervum 91.§. nunc. D. de verb.oblig. l.3 §.1. l.4. cum
aliis, de fidejuſſor. leg. fidejuſſoris C. eodem.* docet Hering.
ſupr. n.21. & ſeq. Farin. *q. 34. num.12.* Pyrrh. Maur, *d. c.
17. num 3.* & alij relati.

46 Cum verò *ſuprà* diximus ex delictis actiones con-
tra hæredes competere, ſi lis fuerit cum defuncto con-
teſtata, vel condemnatione ſequuta. Nunc verò qua-
tenus teneantur ſi lis non ſit conteſtata, operæ pre-
tium erit explicare, & dicendum eſt quod ſi lis non
ſit conteſtata adverſus hæredes, actio ex delicto deſ-
cendens non datur, niſi tantùm in id, quod ad eos ex
delicto pervenerit, *lege inde Neratius 23. §. hanc actio-
nem. D. ad l. Aquil. l. ſicuti 38. l. cum prætor. 127. de reg.
jur. dicta l. unic. C. ex delict. defunct. l. quod diximus 16. §.
in hæredem, cum ſeqq. D. de eo quod metus cau. lege in hæ-
redem 26. D. de dolo. l. 3. §. fin. D. rerum amot.* cum infini-
tis quæ recenſet Cujac. P. Fab. & alij *in dicta l. ſicuti. de
reg. jur.* Schifordegh. *d. lib. 1. tract. 10. q. 1. & lib. 2. tr. 1.
toto.* idem Cujac. *lib. 7. obſerv. cap. 37. & lib. 13. c. 37. &
in d. l. unic. C. ex delict. defunt.* Ant. Pichar. *in d. §. non au-
tem, num. 35. & ſeqq. Inſt. de perp. & tem. act.* Fachin. *li-
bro 9. contr. cap. 5.* Ant. Fab. *lib. 4. conject. cap. 1. & in Ra-
tion. ad leg. 5. de calumniat. & in d. l. quod diximus.* Donell.
in d. l. unic. num. 30. Farinac. *d. quæſt. 10. num. 64.* & Her-
moſill. *d. gloſſ. 1. n. 22. in d. l. 5. tit. 3. part. 5.* † Ratio 47
æquiſſima eſt quoniam quod turpiter & ſcelere quæ-
ſitum eſt, ad compendium hæredis non debet pertine-
re, & ita turpia lucra hæredibus quoque ſunt extor-
quenda, licet crimina extinguantur, ne alieno delicto
ditentur, ut conſiderarunt Pompon. *in d. l.* ſicuti & Ul-
pian. *in l. in hæredem 5. D. de calumniat. & in dicta l. quod
diximus,* & Imp. *in d. l. unic.* eſtque adeò verùm, hære-
dem in id quod ad eum pervenerit, vel factus eſt locu-
pletior, teneri ut ſufficiat exiguo temporis ſpatio, &
ut dicam, inſtanti, ſeu atomo temporis apud hæredem
fuiſſe, ut poſſit conveniri, *d. l. cùm Prætor 127. de regul.
jur.* Pervenire quippe dicitur cum effectu, & continet
id quod durat. *l. utrum. 23. D. de petit. hæred.*

Sed an in hæredes detur actio ex delicto deſcendens 48
cùm non pœnæ, ſed meram rei perſecutionem conti-
neat, ita ut in ſolidum teneantur, an verò tantùm in
id quod ad eos pervenerit, dubium eſt à politioris no-
tæ Interpretibus ſatis agitatum, Cujacio nempe, &
Antonio Fabro, & aliis, quos retulit Fachin. *d. c. 5.*
& ſimia Fabriana Schifordeg. *ſupr.* & Hermoſill. *in
l. 5. tit. 3 part. 5. gloſſ. 1. ex numero 9. & ſeqq. & numer. 14.*
& communi calculo admiſſum eſt regulariter actiones
non tranſire in hæredes in ſolidum, licèt rei perſe-
cutionem contineat, ut probatur *in lege fin. Cod. rerum
amot. lege 3. § fin. Digeſtis eod. lege ſi hominem 7. §. 1. lege
de eo 18. Digeſtis depoſit. dicta lege unic. Cod. ex delict. de-
fun. lege ait Prætor. 9. §. fin. cum ll. ſequentib. Digeſtis de
reb. auct. jud.* cum aliis: quibus apertè docemur hære-
dem ſolùm ex his actionibus conveniendum, quate-
nùs ad eum aliquid pervenerit. † Neque huic veræ 49
traditioni obſtat *leg. in condictione 9. ff. de condict. furt. 1.*
ubi Ulp. condictionem furtivam adverſus hæredem in
ſolidum competere ſcribit. Cui difficultati non ſatis-
faciet qui cum Accurſ. *in dicta l. unic. gloſſ. magna.* &
Bart. cum reliquis antiquioribus dixerit, condictio-
nem furtivam non ex maleficio oriri, ſed ex variis
cauſarum figuris, ut *in leg. 1. D. oblig. & act.* † Quo- 50
niam verius eſt condictionem furtivam ex maleficio
deſcendere, cum furtum maleficium ſit, & ex furto
condictio furtiva naſcatur, §. *ſit itaque, Inſt. de actio.*
Alioquin enim ſi ea condictio ex maleficio non deſ-
cenderet, noxalis non eſſet, cùm ea tantùm actio noxa-
lis ſit, quæ ex maleficio competit. *l. 1. Digeſt. de noxal.
act.* & condictio furtiva adversùs dominum ſervi qui
furtum commiſit, noxalis eſt, *leg. 4. Digeſt. de condict.
furt.* Idque magis apertè probatur ex *leg. ſi ambo 10.
§. 1. Digeſt. de compenſat.* ubi expreſsè dicitur condi-
ctionem furtivam ex maleficio oriri. † Quare verius 51
eſt dicendum condictionem furtivam in ſolidum ad-
verſus hæredes competere, ut expreſſe docet Conſul-
tus *in d. lege in condictione,* quia ea ſit rei perſecutoria.
l. ſi pro fure 7. §. 1. cum l. ſeq. D. de condict. furtiu. & ita ad-
verſus hæredem furis cæteróſque ſucceſſores locum
habet *§. fin. Inſt. de oblig. quæ ex delicto.* Quia odium fu-
ris id extorſit. *§. planè odio. Inſt. de actio.* ob quam cau-
ſam introducta eſt ea condictio, ut notant Cujac. & re-
lati ab Schifordegh. *d. lib. 2. tract. 1. quæſt. 4. in princ.* fa-
cirque *dicta l. pro fure. §. fin.* ubi probatur condictio-
nem furtivam ad hæredem tranſire, quia rei perſecu-
tionem

tionem continet. At conſtat actiones quæ rei perſe-
cutionem continent in hæredem in ſolidum compe-
tere *l. in honorariis 35. De oblig.* ergo apertè oſten-
dit condictionem furtivam in ſolidum dari contra hæ-
redem. Quia ratio adducta ab Ulp. inepta eſſet, quo-
niam actiones quæ rei perſecutionem non continent,
adverſus hæredes ſolùm locum habent, quatenus lo-
cupletiores ſunt facti, ex ratione *ſupra* adducta, ne alie-
no ſcelere ditentur, quod ego præter alios probo ex *l.
ſi hominem 7. §. 1. D. depoſit.* ubi actio depoſiti ex dolo
defuncti in hæredem competit in ſolidum, eâ ratio-
ne adiectâ, quia dolus ex contractu reíque perſecu-
52 tione deſcendit, ideóque in ſolidum competit. *leg. ſi
duo 22. D. depoſ.* † Rurſus, quia cum *in d. §. fin.* dixiſſet
Ulp. condictione furtivâ furtis hæredem teneri, adie-
cit id non ſolùm eſſe verum ſi adhuc res furtiva extat,
verùm etiam, ſi perierit, veluti ſi ſervus furtivus de-
ceſſerit, vivo ſcilicet fure, ut rectè Accurſ. *ibi*, & Ant.
Fab. *d. lib. 4. cap. 1.* interpretantur. Alias enim *in verſ.
ſed etſi* ineptè quæreret de ſervo mortuo apud furis
hæredem, vel apud alium, nam ſæpiùs idem repeteret,
Hæc & alia argumenta ſunt Ant. Fabri *dicto cap.* quæ
53 ego non tranſcribo. † Illis ex meo marte addendum
eſſe exiſtimavi, quòd in obligationibus individuis ſin-
guli in ſolidum tenentur, præcipuè in obligationibus
reſtituendi aliquam rem, qualis eſt hæc, de qua agi-
mus, quia dici non poſſit quando plures rem ſubtra-
xerint ſingulos pro parte furtum feciſſe, ſed totam
rem univerſos furaſſe, *lege vulgaris 21. §. ſi duo. Digeſt.
de furt.* ita eodem modo cùm hæredes furis teneantur
rem reſtituere, & tradere, hoc pro parte effici non po-
teſt. *dicta lege ſi duo. verſ. quòd ſi lancem, Digeſt. depoſit.*
docet Bart. *in lege ſtipulationes non divid. oppoſit. 8. nu-
mero 10. Digeſtis de verb. oblig.* ubi Jaſ. *numero* 18.
Donell. *numero* 14. Fachin. *libro 10. contr. cap. 63.* Ra-
tio eſt, quia unum fuit furtum, & non poteſt dividi,
quia cenſeretur factum pro parte, ſi pro parte eſſet
ſoluendum. *dicta l. vulgaris. §. ſi duo de fur. lege in depo-
ſiti 9. Digeſtis depoſiti. leg. ſi plures. D. arbor. furtim caſ. le-
ge itẽ Mela 11 §. ſed ſi plures. l. ita vulneratus 52. §. fin.
Digeſt. ad legem Aquiliam. lege ſi cum exceptione 14. §. fin.
D. de eo quod metus cauſ. lege tres 55. §. 1. verſ. nam cum
aliis Digeſt. de adminiſtr. tut.* Quibus juribus docemur,
quòd ſi à pluribus res fuerit ſubtracta, in ſolidum ſin-
guli tenentur. Ergo eodem modo & hæredes furis in
ſolidum tenebuntur, cum ipſi ſuccedant in jus omne
defuncti. *lege hereditas. D. de reg. jur.* jus verò dicimus
non ſolum quod defunctus habuit, ſed quod aliis te-
nebatur. *§. fin. Inſt. de locat. l. 1. & ſeq. Digeſtis de bon.
poſſeſſ. l. 1. & fin. C. de hæred. actio.* Schifordech. *d. tract.
10. quæſt. 1.* Indeque qualitas actionis non debuit mu-
tari ex perſona hæredum *lege 2. §. ex his D. de verb. obl.*
& ita quamvis hæredes non delinquant, in ſolidum
tamen debent conveniri, quia non debuit fieri dete-
rior conditio rei quoad reſtitutionem, ex eo quod de-
functus fuerit fur. *dicta lege ſi duo. §. quod ſi lancem*
hanc ſententiam probat Ant. Fabr. *ſupr.* & relati à
Fachin. *dicto libro 9. cap. 1.* Pichard. *in §. pœna manifeſti
numero 15. & ſeq. Inſt. de oblig. quæ ex delict. & in dicto §.
non autem 36. Inſt. de perp. & temp.* Schifordegh. *dicto
libro primo tract. 10. quæſt. 1. & ſeq. & libro 2. tract. 1. tot.*
maximè *quæſt. 9.* & Hermoſill. *in dicta gloſſ. 1. num. 10.
in d. l. 5. tit. 3. part. 5.*

54 Ab hac tamen ſententia diſceſſit Cujac. *d. libro 7.
cap. 37.* (quem ſequitur Vulteius *in §. planè odio nu-
mero 11. Inſt. de actio.* & Gothofred. *in lege fin. C. rer.
amot.*) contendens condictionem furtivam non dari
in ſolidum contra hæredes, ſed in id tantum quod ad
hæredes pervenerit. Cui non deſunt multa argumen-
ta quibus ſuam adſtruat opinionem, & in primis ad-
ducit *lege fin. C. rer. amot.* ubi actio rerum amotarum
non datur in ſolidum contra hæredem, & tamen ea
actio æquo jure procedit cum condictione furtivâ.
lege contra 6. §. item heres. D. rer. amot. atque ideò eodẽ
modo & in ea condictione non id ſolidum tenebun-
tur: id etiam probatur *ex lege 5. § fin. D. rer. amot.* † Ne- 55
quæ ſatisfaciunt Ant. Fab. *d. cap. 1.* & Schifordegh.
dict. lib. 1. tract. 10. q. 3. dicentes multum differre ſi quis
dicat hæredem nõ teneri actione rerum amotarum in
ſolidum, quod falſum eſt, aliud verò hæredes non te-
neri in ſolidum, ſed in quantum ad eos pervenit. Nam
hoc caſu ſignificamus cùm plures ſunt hæredes ejus
qui res amovit, ſingulos in ſolidum non teneri, ſed
unum quemque pro ea parte tantùm, quæ ad eum per-
venit, cùm tamen omnes in ſolidum teneantur, quam
vis nihil ad eos pervenerit, quemadmodum loquitur
Ulp. *in dict. l. in condictione*, ut oſtendat cùm plures ſunt
hæredes, eos in ſolidum teneri, nam non eſt exigen-
dum ab omnibus ſimul in ſolidum id quod ſubtractũ
eſt, ſi ad eos nihil pervenerit, non quia plurium hære-
dum melior debuit eſſe conditio, quam unius; ſed quia
ſi omne id quod ſubtractum eſt, ad aliquos ex cohæ-
redibus pervenerit ſolidum, ab iis petendum ſit,
non ab aliis, ad quos nihil pervenerit, aut ſi
plus ad illos, quàm ad hos pervenerit, plus ab illis,
quam ab his petit debeat, † Hæc enim interpretatio 56
adaptari nequit *dict. l. fin.* in qua ea diſtinctio inter
hæredem, vel hæredes minimè advertitur. Tum etiã,
quia falſum eſt dicere hæredes ejus, qui rem amovit,
vel ſubtraxit, ſingulos in ſolidum non teneri, ſed
unum quemque pro ea parte tãtum, quæ ad eum per-
venerit, *d. leg. ſi duo 22. §. quod ſi lancem D. depoſiti*, ibi,
Niſi integra rei reſtitutione eum, (ſcilicet hæredem)
*cum quo actum fuerit, liberari non poſſe, condẽnandum ta-
men pro qua parte hæres extitit.* de cujus explicatione
ultra Accur. Caſtrenſ. & Fulgoſ. *ibi* videndus erit Egui-
nar. Baro *de dividuis libro 2. cap. fin.* Interpretes *in leg. 4.
§. Cato. de verb. oblig.* præcipuæ Socin. jun. *numero* 51.
Pinell. *in l. 1. 3. p. num. 10. C. de bon. mat.* Joan. Robert.
3. ſent. cap. 8. & noſter D. Melchior de Valencia *tract.
illuſt. libro 2. tract. 4. cap. 4. ex num. 14.* & Hermoſill. *d.
gloſſ. 1. num. 12.* † Minus bene ſe geſſit Donell. *in dict.* 57
l. unic. n. 35. qui ea verba *d. l. fin. quatenus ad eos perve-
nit*, ambigua eſſe cenſet, & ſignificare poſſe quatenùs
ad eos pervenit ex hæreditate, id eſt, ex rebus amotis,
quæ interpretatio ſicut aliæ ejuſdem Auctoris ſimiles
interpretationes, reiici debet, cùm violentiam irroget
litteræ illius legis. In quam etiam videtur recidere
alia Schifordegh. *ſupr. d. quæſt. 3.* † Ego tamen, niſi 58
me fallit animus, facile ita removendam eſſe difficul-
tatem *dict. leg. fin. Cod. rer. amot.* exiſtimo, ſi dicamus
ſpeciali jure admiſſum eſſe, ut ejus qui rem amovit
hæredes non teneantur niſi quatenus ad eos pervenit,
quia in eo caſu non committitur furtum, ut Nerva &
Caſſius exiſtimarunt, *leg. 1. D. rer. amot.* item etiam,
quia cùm uxor, aut filius ita ſint viro, aut patri con-
juncti, ut minimè in eos furti actio competat, non de-
buerunt hæredes in plus teneri, quam ipſe qui rem
amovit, & cùm lenius agatur in ea actione, *l. penult.
D. rer. amot.* cum ea quæ rem amovit, eodem modo &
lenius erit agendum cum ejus hæredibus, ut in ſoli-
dum non teneantur, *l. 3. §. pen. D. de peculio.* † Neque 59
obſtat quod actio rerum amotarum & condictio fur-
tiva pariſicentur *in dict. leg. contra. §. item heres l. ſi mu-
lier 24. §. hæc actio. D. rer. amot.* Quia ea æquiparatio
non procedit quoad omnia, ſed quoad ea, quæ jure
exprimuntur. At quantum ad hanc partem non con-
ſtat eas actiones eſſe æquiparatas cum condictio in
ſolidum, actio verò rerum amotarum in quantum ad
hæredem pervenerit, competant. † Minus obſtat *l. 3. fin.* 60
D. rer. amot, quia pater ibi non fuit conventus actione
rerum amotarum quaſi hæres filiæ, ſed cùm pater agat
de dote, adiuncta filia non aliter agere poteſt niſi ſatiſ-
det ſe in ſolidũ ſoluturum quod filia amoverit, & quod

judica

judicatum fuerit, quia ex perſona filiæ agit, & ſic in
ſolidum defendit, ut notavit *ibi* Accurſ. *verb. in ſoli-*
dum, quod etiam cum filia mortua eſt tenetur pater in
quantum eſt locupletior. Hæc addere libuit iis, quæ
circa hunc articulum f. sè & confusè admodum ſcri-
pſere, Anton. Fabian. Shifordegh. *ſupradictis locis*,
quos ad longiorem hujus rei tractatum conſulere
poteris.

61 Ut verò huic tractatui ultimum complementum
accedat, reſtat videre quomodo hujuſmodi cauſæ ſint
cum hæredibus proſequendæ, & quidem ſi viventibus
reis conteſtata eſt lis, certum eſt in hæredem inſtan-
tiam tranſire, *leg. hæres abſens* 19. *leg. ſi petitor* 30.
leg. ſi is qui 35. *Digeſt. de judiciis*, ubi notat Bar-
boſ. *& in leg. ſi conſtante*, *§. fin. Digeſt. ſolut. matrim.*
Sichar. *numero* 20. *in dict. leg. unic. Codic. ex delict.*
ubi Caldas 4. *part. numero* 25. *&* 5. *part. numero* 5.
Gregor. *in leg.* 45. *titul.* 1. *part.* 7. qui dicunt eſſe
agendum eâdem inſtantia veteri, non nova, & ita hæ-
redes tenebantur in eo ſtatu litem ſuſcipere, juxta ea
quæ in ſimili tradit Covar. *in* 1. *p. cap.* 13. *& ſeq.* Joſe-
ph. Ludovic. *deciſ.* 26. *Peruſ.* Gail. *libro* 4. *obſerv.* 69.
& 70. & ita contra Procuratorem nominatum à de-
functo abſque citatione hæredum ferri debet ſenten-
tia, & præjudicium iis cauſabit. Gail. *ſup. obſeru.* 709.
numero 7. Franch. *deciſ.* 141. Surdus *conſ.* 99. *numero*
17. ſed ſi Procurator non erat nominatus, citari de-
bent hæredes vel officio Judicis, vel ad petitionem
partis, & ſi reus mortuus eſſet, cum ignoraretur ejus
mors à Judice, & ferret ſententiam diffinitivam alte-
ram interlocutoriam ferre tenetur, qua transferat in
hæredem cauſam illam, & jubere ut de ſtatu certio-
rentur, & de ſententia ut eis præjudicet, & contra ip-
ſos poſſit executioni mandari, quia jam contra defun-
ctum reddita eſt inefficax. *l.* 2. *D. quæ ſent. ſine appel. l. ſi*
cum 33. *D. de fidejuſſ.* docent *ibi* Caſtren. *& in l. in ſum-*
ma, D. de re judic. Bart. *in l. poſtulante, D. ad Trebell.* Pa-
normit & Decius *in cap. quia de judiciis*, Gama *deciſ.*
324. Maſtrill. *deciſ.* 137. *numero* 13. Gail *d. obſeru.* 109.
ex num. 4. ubi Greveus *in additio. conſid.* 2. Cabedo *dec.*
197. *numero* 6. *part.* 1. Caldas *ſupr.* 4. *p. num.* 24. Valaſc.
62 *conſult.* 38. † Si verò lis cum defuncto non fuerit con-
teſtata, nec cœpta controverſia, verùm contrà ſua bo-
na, vel hæredes, aut fidejuſſores fiſcus, aut alij pro ſuo
intereſſe agere intenderent, ex eo quod delicta aliqua
commiſerit quæ morte non extinguuntur, tunc hære-
des, aut fidejuſſores citandi ſunt, ut cum illis cauſa
agatur, & defuncti memoriam, & bona & innocen-
tiam defendant. Quod & in crimine hæreſis, aut Ma-
jeſtatis obſervandum eſt ita Farinac. *dict. quæſt.* 10. *nu-*
mero 83. Caldas *ſup.* 5. *p. num.* 5. Caballus *caſ.* 598. *nu-*
mero 29. *& ſeq.* Cabedo *ſup. num.* 6. Oſacus *deciſ.* 148.
in princip. & 106. *num.* 2. etſi hæredes non compare-
rent, vel quia ignoraretur ubi eſſent, vel longinquis
partibus agerent, tunc ſufficeret bonis conſtituere de-
fenſorem cum quo lis poſſit peragi, ut docet idem Ca-
bedo *ſup. num.* 8. *&* 9. Greg. *in l.* 10. *tit.* 5. *part.* 5. *gloſſ.*
penult. Garcia *de expenſ. cap.* 20. *num.* 3. cui defenſori
non debet dari terminus, aut conſultandos hæredes,
vel fidejuſſores, quia ita fieret lis immortalis. Panor-
mit. *in cap. expoſitum numero* 9. *de dilatio* Azeved. *in*
63 *lege* 3. *tit.* 8. *libro* 4. *Recop. numero* 24. † Forma autem
ſententiæ in hujuſmodi caſibus erit ut nec defunctus,
nec ejus memoria condemnetur, (quia hoc tantum
habet locum in criminibus læſæ Majeſtatis, aut hære-
ſis) ſed declarare defunctum pro tali exceſſu pœnam
à lege impoſitam incurriſſe, & ita bona ſua, aut hære-
des obligatos manere ad ſoluendum, & quòd ad id
compellantur, ita poſt alios Mandel, *conſil.* 90. *numero*
5. *verſ. puto tamen.* Follerius *in praxi crim.* 6. *part. princip.*
numero 12. Caball. *caſ.* 298. *num.* 37. Peregrin. *de jure*
fiſci libro 4. *tit.* 5. *num.* 34. Farinac. *d. quæſt.* 10. *num.* 83.
licent Grivell. *deciſ. Dolan.* 6. *num.* 8. *& ſeqq.* contrarium
teneat.

Huc uſque dictum eſt de reo defuncto, quando an- 64
te, vel poſt litis conteſtationem moriatur. Nunc etiam
& vivere neceſſe eſt, quid dicendum ſi actor moria-
tur; cujus jus extinctum videtur morte ſuâ, veluti ſi
aliquis reus fuerit poſtulatus quòd virginem corru-
perit, quæ ab eo epoſtulat. ut honorem amiſſum re-
faciat, & pendente lite mulier deceſſerit. Quæritur
an vir adhuc teneatur ad dotem perſoluendam, vel
inſtantia ſit perempta morte ipſius mulieri? Hanc
quæſtionem movent poſt Cavalcan. *deciſ.* 10. *part.* 3.
num. 38. & Claud. *in addit. ad Bertazal. conſ.* 96. Joan.
Baptiſt. Lupus *de illegitimis, comment.* 1. *§.* 3. *num.* 25.
Bajat. *ad Jul. Clar. vel Stuprum num.* 24. Cancer. 3. *par.*
ver. cap. 11. *numero* 132. *& ſeq.* Fontanell. 2. *tom. de pact.*
nupt. clauſ. 5. *gloſ.* 5. *part.* 1. *numer.* 86. *& ſeq.* Navarra *de*
reſtitutio. libro 2. *cap.* 3. *numero* 435. Bonacina *tom.* 2.
tract. de matrim. quæſt. 4. *punct.* 17. *propoſ.* 3. *numero* 10. In
qua re aſſentior Bajat. Cancer. & Fontan. qui volunt
ſtupratorem teneri ad dotis conſtitutionem, etiamſi
mulier ſtuprata fuerit mortua pendente lite. Nam eo
ipſo quòd mulier de ſtupro quæritur, videtur ſe con-
formare cum legis diſpoſitione, quæ eſt quòd aut cum
ea nubat vir, vel dotem præſtet, *cap.* 1. *&* 2. *de adulte-*
riis. † Circa quæ jura licet controverſia fuerit an 65
obligatio ſtupratoris ſit copulativa, ita ut teneretur
ducere & dotare, vel alternativa, ita ut vel unum, aut
aliud debeat adimplere, generali conſuetudine hoc ul-
ti num receptum eſt, ultra DD. *in d. jur.* tenent relati à
Fontanel. *dict. gloſſ.* 5. *numero* 8. Gutier. *libro* 1. *can. cap.*
37. *numero* 7. Molin. *de juſt. & jur. tom.* 4. *diſt.* 104. *nume-*
ro 9. Farinac. *quæſt.* 147. *ex num.* 97. *& deciſ.* 74. Ant.
Fab. *in Cod. libro* 9. *tit. ad leg. Jul. de adult. diffin.* 5. Tuſch.
tom. 7. *lit. S. concl.* 709. *num.* 27. *& ſeq.* † Et ita cùm reum 66
poſtulaverit, videtur agnoſcere dis conſtitutionem,
quam ad ſuos hæredes tranſmittit, *leg. ſi penum* 24. *l.*
cum ſine 19. *D. quando dies l. ced.* quæ conſtitutio dotis
pœnæ nomine applicatur, & ſic in libello ſtupratæ
ſemper adjicitur, ut nomine intereſſe condemnetur in
tantum Ant. Gom. *in l.* 80. *Taur. numero* 8. Unde ener-
vatur illud argumentum quo uſi ſunt partis contrariæ
aſſertores, nempe Borgnin. Caval. *d. deciſ.* 10. *& in re-*
pertorio deciſio. verb. matrimonium ſine denunciatione, nu-
mero 7. & Claud. *in addit. ad conſil.* 96. *Bertazol. lit. B.*
† Quod lex compellit ſtupratorem ad dotandum, & 67
cùm dotis nomen non ſit ſine matrimonio, *l. ſi n. Cod.*
de donat. ante nupt. l. 3. *ff. de jure dot.* cum notatis ab Ant.
Fab. *in Ratio. ad leg. nec ullam* 13. *§.* 1. *verſ. item pro dote.*
per text. ibi, *de pet. hær.* non poteſt aliquid peti ſine
matrimonio, & ſi moriatur antè, nihil tranſmittit ad
hæredes. † Quo argumento ita inſultat Cavalcan. 68
ut reprehendes quandam declarationem Judicis, qui
mortuâ muliere corruptâ ſtupratorem ad dotandum
condemnaverat, ait hoc fuiſſe ex capite proprio, &
judicatum contra omnes leges & Prophetas. O maxi-
mum Borgnini argumentum qui Judicem illum, qui
rectiſſimè judicaverat, ipſe contra leges & Prophetas
condemnat, & id non ſine ratione dicemus. † Nam 69
aliàs ſequeretur quòd ſi non poſſet nubere ſtuprator,
vel quia eſſet Sacerdos, aut aliàs uxoratus, vel quia eſt
illi valde diſpar conjugium, vel aliàs ratione, tunc non
teneretur dotem dare cùm matrimonium non eſſet.
Quod tamen falſum eſt, ut omnes poſt Panorm. &
alios *in dict. cap.* 1. *de adult.* obſervant, & Morina *d. diſp.*
104. *numero* 9. Gutier. *d. cap.* 37. *num.* 3. Dotem ergo
vocant lucra reſpectu matrimonij quod contrahere
poteſt, ut mediante dotatione contrahat, quæ aliàs
non ita congruè ob violatam virginitatem nube-
re non poteſt, & hoc ſenſu dos dicitur eſſe etiam
ſine matrimonio, *leg. quæſitum* 17. *§. fin. ff. de rebus auct.*
in d. poſſid. l. ſi ſponſa 74. *D. de jure dot.* & ita obligatio

dotis in hoc caſu eſt verum intereſſe partis, ut poſt Panorm. Butrium & Ananiam tenet Gregor. *in leg. 2.*
70 *tit. 19. p. 7.* † Et quamvis obligatio ſtupratoris ſit alternativa, ut diximus, & in utrumque ſit in obligatione dotare, vel nubere, & ſecundùm juris regulas in alternativis debitoris ſit electio. *reg. in alternativis, de regul. jur. in 6.* cum vulgatis, in hoc tamen caſu electio non eſt, neque poteſt eſſe ſtupratoris, nec ſtupratæ, neque Judicis qui in pœnis ſolet habere electionem. Siquidem poteſt mulier renuere & nolle contrahere cum ſtupratore, etiam ſi ipſe velit cum ea inire matrimonium ad effugiendam pœnam, quo caſu pœnas pecuniarias reportabit tanquam verum intereſſe, *dict. cap. 1. de adult. verſ. ſi verò*, advertit Covar. *in 4. part. 2. cap. 6. §. 8. num. 15.* quia nullus poteſt ad contrahendum inuitus compelli, & ita nec Judex poterit imponere præceptum præciſum contrahendi, unde eſt ut ſtuprator cùm nequeat petere electionem, præcisè procedit eo in caſu pœna pecuniaria, quæ habet locũ quoties eſt impedimentum juris inter partes ne poſſint nubere, ut voluit Anania *in cap. 2. de adult. num. 2. verſ. ex prædictis*, veluti ſi mulier jam cum alio contraxerat, & peteret contra ſtupratorem, ut tenet Ant. Gom. *in leg. 80. Taur. num. 11.* vel eſſet conſanguinea,
71 vel vir uxoratus. † Hancque pœnam transfert mulier in ſuos hæredes, qui ex ejus capite capiunt, tum propter intereſſe, tum & propter ſtupri delictum, & ob injuriam factam non ſolùm ipſi virgini, ſed etiam ejus patribus, aut cognationi *dict. cap. 2. de adult.* notat Molin. *d. diſp. 104. num. 9. in fin. & num. 12.* Cancer. *ſup. num. 44.* Fontanell. *n. 88.* & alij relati à Farinac. *d. quæſt. 147. n. 108. & 119.*

72 Ut jam noſtræ legis tractatui finem imponamus, ſecundo modo eam accepit Accurſ. poſt antiquos Interpretes Pileum & Joannem, in eo qui cum crimen commiſiſſet, mortem ſibi conſcivit, ſic enim explicant illa verba, *qui vitæ ſuæ tempore conſcientiam ſuam polluiſſe criminibus*, quaſi velit lex in tali caſu non aliter ad fiſcum bona eſſe deferenda, quàm ſi conſtet ipſum mortem ſibi intuliſſe propter crimen, non verò tædio vitæ, quod crimen debet probari poſt mortem *l. in fraudem 46. §. ejus D. hoc tit. leg. 1. Cod. de bon. dam.*
73 † Quæ traditio ita obſcurè à DD. proponitur, ut vix ſine labore intelligas quid in hoc caſu tenendum ſit. Ego itaque rem ſic habere opinor, quòd ſi aliquis reus poſtulatus de aliquo crimine mortem ſibi conſciverit, quæratur quomodo contra hæredem debeat procedi: & dicendum eſt, quod ſi tædio vitæ, vel dolore, vel ob aliam cauſam, aut morbum ſibi manus intulerit, tunc hæredem habere poterit, *leg. ſi quis filio 6. §. ejus qui 7. D. de injuſt. rupt. l. fin. §. ſi quis 4. Digeſt. de bonis eorum qui ante ſent. l. 2. C. qui teſtam. facer. poſſ.* & tunc ut cum eis controverſia ſuper bonis fiat, neceſſariò admittendum erit quod de criminibus publicis, aut pri-
74 vatis dictum eſt. † Si verò conſcientia criminis & occaſione pœnæ quam ſubiturus erat, ſe occidit, ſi crimen de quo accuſabatur, erat publicum, quod memoriam ejus damnat, tunc hæredem habere non poterit, & ſic in fiſcum bona transferuntur, quia pro confeſſo habetur. *§. per contrarium 1. de hæred. quæ ab inteſt. l. fin. in princ. D. de bon. eor. qui ante ſent.* At ſi delictum erat tale quod bona non adimeret, ut furtum, & ſimilia, ea diſtinctio adhibenda eſt, quæ de crimine privato agit *ſuprà*, ut ſcilicet morte extinguatur crimen, verum accuſabitur de crimine ſecundo, id eſt, de morte ſibi illata, & tunc hæres poterit innocentiam rei defendere, ita docet Bald. *in dict. l. 2. Cod. qui teſt. facer.* de qua ſi non conſtat, tunc ſententia non erit condemnatoria, ſed declaratoria, illum nempe ſe occidiſſe, ut ait Platea *hic num. 3.* Farin. *quæſt. 128. ex n. 47.* docent relati ab Azeved. *in l. 8. tit. 21. libro 8. Rec. n. 3.* & diximus *ſuprà n. 40. & ſeq.* † De jure verò noſtro hæc di-
75 ſtinctio neceſſaria non eſt, nam *dict. l. 8.* bona ejus, qui ſe occiderit, fiſco applicantur, ſi non habeat hæredes deſcendentes, neque attenditur an tædio vitæ, vel dolores, aut morbo, vel conſcientia ſceleris ſe occidat, ſed indiſtinctè quomodocumque ſe occidat, amiſſio bonorum inducitur, & id rectiſſimè. Nam deſperatio quacumque ratione accidat graviſſimum crimen eſt, & odioſiſſimum peccatum, utporè quod auferat Deo quod pulchius, & tanto Domino piiſſimo dignius eſt, id eſt, miſericordiam, & ejus pietatis confidentiam denegat non minus caſus tædij quam doloris, vel conſcientiæ, & ob id jure Canonico talibus denegatur Eccleſiaſtica ſepultura, & pro eis orare prohibetur *cap. placuit 27. quæſt. 5. c. ex parte el 2. de ſepult. l. 1. & 2. tit. 27. pag. 7. l. 24. tit. 1. ead. p.* videndi Plaza *de delict. c. 25.* Tiraquel. *de nobil. cap. 31. n. 359.* Farinac. *qu. 128. tot.* † Quod verò *d. l. 8. Rec.* vult ad fiſcum ſe occidentis 76 non pertinere, *ſi hæredes relinquat deſcendentes*, cum effectu accipi debet, ut notavit Valenzuel. *hic n. 12.* & Azeved. *ibi num. 22.* Nam ſi ex capite impotentiæ, vel voluntati excludantur ab hæreditate, fiet locus fiſco, qui non excludetur eo prætextu quod talis deſcendens ex potentia ſanguinis, vel juris deliberandi tranſmiſerit ad hæreditatem ad quoſcumque hæredes, quia *d. l. 8.* tantum deſcendentes voluit admitti, non aſcendentes, aut collaterales, & illi ſi ſint hæredes, atque ita denegandum erit jus tranſmiſſionis, quia non eſt hæres ille, in quem facta eſt tranſmiſſio, quia poteſt non eſſe hæres cùm poſſit repudiare.

TIT. II.

De conveniendis fiſci debitoribus.

AD *l. 1. hoc tit.* vide quæ latè diximus *in l. 1. infr. de Decur.* Oſuval. *ad Donell. lib. 15. c. 48. lit. L. & ſeq.* Trentacinq. *lib. 3. var. tit. de ſolut. reſol. 16. n. 3.* Surd. *conſ. 4. vol. 1.* Per. *de jure fiſc. lib. 6. tit. 6. num. 25.* Maſtr. *ad Capyc. dec. 54. Tuſc.*

TIT. III.

De fide, & jure haſtæ fiſcalis, & de adjectionibus.

SUMMARIUM.

1 *Hujus tituli littera emaculatur.*
2 *Auctio publica fiebat haſtâ in foro poſitâ, & unde origo ejus ſolemnitatis*, & num. 3.
4 *Haſta inſigne Imperij non ſolum apud Romanos, ſed etiam apud alias Nationes*, & num. 5.
6 *Centumviri ſub haſta judicabant, explicatur* l. 2. §. deinde 29. de orig. jur. & num. 7.
8 *Vera proponitur Pomponij littera, & mens* in d. §. 29. *& an prius fuerint decemviri, an centumviri.*
9 *Explicatur Ulp.* in l. 1. §. caſum D. de poſtulan. *& an haſta fuerit inſigne Magiſtratus?*
10 *Venditio publica ſemper exercebatur haſta in foro poſitâ.*
11 *Haſta pro auctione publica uſurpatur.*
12 *Quare domina dicatur haſta ab Juvenali, & cruenta Cicerone, triſtis à Propertio.*
13 Haſtæ *verbo intelligimus hodie locum in quo plus licitanti res addicuntur.*

14. *Quid*

14 *Quid haſtæ verbo in noſtro titulo concipiatur, & quæ hujus tituli inventio?*

15 *Quanta ſit fides auctionis & haſtæ?*

16 *De adjectionibus remiſſivè tractatur ad explicationem ſecundæ partis noſtri tituli.*

17 *Differentia inter adjectionem & addictionem proponatur remiſſivè.*

1 DUPLEX mendum in hujus tituli inſcriptionem irrepſerat, & cum perperam legebatur, *de fide inſtrumentorum*, quod legibus ſubjectis non convenit, in quibus de inſtrumentis nihil ſtatuitur, & cum adjectum eſſet verbum *addictionibus*, ut legit Pyrrhus cum *de actionibus* concipi deberet, & ita in Codice Theodoſiano *lib.* 10.*tit.*17.verius exaratum eſt, *De fide, & jure haſtæ fiſcalis, & de adjectionibus*, ita poſt Accurſ. & alios notarunt Cujac. Gothofred.
2 & Valenz. ſtatim *in princip.* † Agitur ergo in hoc titulo de bonis debitorum fiſci vendendis in publica auctione, ut ex illis ſolutio eidem fiat, *l.*1.*tot. Cod.ſi propter publ. penſit.*quæ auctio fiebat haſta in foro poſita, ut ex Cicer.2.*Philipp.* Valer. Max.*libro* 5.*cap.*1. probat Alex.ab Alexan. *libro* 1.*genial.cap.*1. cum ſuo Tiraq.Pancirol.*libro* 1.*var.cap.*55.*&* 95. Oſuvald.*ad Donel.lib.*1.*c.*14.*lit.*C.& animadvertitur *in l.ſi quos* 16. *C.de reſcind.vend.l.ſi hypothecas* 8.*C.de remiſ.pign.l.*3.
3 *C.de exec. rei jud.* cum aliis *ll.hoc tit.* † Origo hujus ſolemnitatis inde deducta eſt, quia haſta apud Romanos in frequenti uſu, ita ut Romulus ejus fundator, ſeu amplificator *Quirinus* dictus quod haſtam (quæ *quiris* Sabinâ voce haſta eſt) ſemper geſtarit, ut obſervavit eleganter Ovid. *lib.*2.*Faſt.*

—— At tertia dicta Quirino
(Qui tenet hoc nomen Romulus antè fuit)
Sive quod haſta quiris priſcis eſt dicta Sabinis:
Bellicus à telo venit in aſtra Deus.

4 Nam *haſta* inſigne fuit Imperij, teſte Feſto *verb.celibari haſta, lib.*3.& ob id Reges antiqui haſtam pro diademate, ſeu ſceptro geſtarunt, ut probat ex Juſtino *lib.*43. *Hiſt.*P.Greg.*lib.*6.*Santag.cap.*14.*n.*7.*& lib.*47. *c.*24. Sic *Regum lib.*1.*c.*22.*num.*6.dicitur, *Saül autem cùm maneret in Gabaa, & eſſet in nemore quod in Rama, haſtam manu tenens, cùmque ſervi ejus circumſtarent eum.* ubi certum eſt haſtam ibi eſſe ſceptrum, ut notarunt Sacri Scriptores, & præcipuè Gaſpar Sanctius. Hucque alluſit Claudian. *de nuptiis Honorij, verſic.*119.

—— Qui cuſpide Gallos,
Italiamque fovet.

Et lib.2. de raptu Proſep.

Et Pandomas quæ cuſpide temperat arces.

5 † Quod præcipuè apud Romanos obtinuiſſe docemur ab Halicarnaſſ.*lib.*5.apud quos pro Marte haſta colebatur, ut Varro Auctor eſt Arnobius *lib* 9.& Clemens Alex. *in orat. ad gentes.* Qui ita huic ſuperſtitioni ſe manciparunt, ut per haſtam ipſi Romani intelligerentur. Unde Roma haſtata Sidonio *carm.*2.*verſ.*398.
6 *& carm.*5.*verſ.*52. *& carm.*7.*verſ.* 49. † Inde etiam centum viri cùm cogerentur judicare in loco, in quo conſederant, haſtam fixam habebant, & in haſtas, ſeu tribunalia, dividi ſolebant, unde haſta pro centumvirali judicio per metonymiam accipitur *leg.*2 §. *deinde cùm eſſet* 29.*de orig.jur.*ibi, *Deinde cùm eſſet neceſſarius Magiſtratus qui haſtæ præeſſet, decemviri in litibus judicandis ſunt conſtituti*, ita legendum exiſtimarunt Budæus, Zaſius & Cujac. *ibi*, *& lib.*4.*obſerv.c.*32.& P. Greg. *d.c.*24.*num.*5.non, ut antea legebatur, *centumviri*, quod videtur pugnare cum Quintilian.*lib.*5.*inſtit. cap.*2. & Marth. *lib.*7.*ep.*62.

Hunc miratur adhuc centum gravis haſta virorum,

In quo dubio referando vehementer æſtuat Rævar. *pro tribon.cap.*19. neque immeritò, cum ante Auguſti tempora decemviri haſtam centumviralem non videantur coëgiſſe, ſic teſtatur Sueton.*in Auguſt.cap.*36. Quâ difficultate motus adjicit aliud eſſe haſtæ præeſſe, aliud centumviralem haſtam cogere, aut certè vehementer lapſum Pomponium *in d.l.*2.§.*deinde* † Budæus exiſtimat decem viros illos ex centumviris fuiſſe, qui cum opus eſſet, centumviros cogerent ad haſtam, id eſt, ad locum, ad quem haſta fixa convenire ſolebant, id videtur ſequi Petr. Gregor.*ſupr.d.num.*5. & A.Auguſt.*de legibus cap.de lege Æbutia de centumviris,pag. mihi* 34.Nam litibus (ut antiqui dicebant) judicandis centumviri cum deſignati eſſent, his decem viri præerant, quod videtur confirmare Auctor Poëmatij, ad Piſonem, ſive is ſit Ovidius, ſive Lucanus. 7

Seu trepidos ad jura decem citat haſta virorum,
Et firmare jubet centeno Judice cauſam.

† Quæ ſi tibi non arrideant, & retinere rectiùs judicarem antiquam lectionem Pomponij, qui ita verè ſcripſit. *Deinde cùm eſſet neceſſarius magiſtratus qui haſtæ præeſſent, centumviri litibus judicandis ſunt conſtituti*, quæ lectio confirmatur ex *d.l.*2.*poſt aliquod* 28.ubi dicitur quòd cum prætores litibus finiendis impares eſſent, tum quod multæ eſſent, tum quòd bellis detinerentur, neceſſariò inventus eſt Magiſtratus centumvirorum, & prius eorum creatio facta, quam decemvirorum, quibus ab Auguſto poſtea data eſt facultas ut centum viris præeſſent, & eos ad haſtam cogerent, quo in ſenſu accipiendus eſt Suetonius *ſupr.* & Poëtamij locus, vide Polletum *lib.* 3. *hiſt. fori. Rom. cap.*14. 8

Unde cum judicia ſub haſta veluti popularia eſſent Romanorum, quorum præcipuum tribunal erat haſta, & tale inſigne populum judicij & cauſarum locum admoneret, videtur de haſta capiendus Ulp. *in dict. leg.*1.§.*caſum.D.de poſtulan.*ex Rævardi ſententia *dict. c.*19.ubi cæcus utriuſque luminibus orbatus à poſtulando repellitur, ea ratione, quoniam *inſignia magiſtratus videre & revereri non poſſit*, id eſt, non poteſt videre haſtam Magiſtratus ſedentis pro tribunali, quæ interpretatio aliena eſt ab ſenſu, & mente Ulpiani, quia haſta non fuit inſignè Magiſtratus, ſed loci judicialis & tribunalis. Inſignia autem Magiſtratus, quorum meminit Ulp. *in dict.*§. *caſum*, erant geſtamina, aut ornamenta, quibus à cæteris hominibus ſeparabatur, ut auguſtior ſpectabiliórque appareret, ut notant Briſſon. *libro* 3. *antiq. cap.*14.*&* 15.Panciroll. *libro* 1.*var.cap.*9.*in princ.*qualia erant trabea, prætexta purpurea, faſces, ſceptrum, ſella curulis. Senec. *de beneficiis libro* 1.*cap.*..ibi, *Quid habet corona pretioſum, quid prætexta, quid faſces, quid tribunal & currus? Nihil horum honor eſt, ſed honoris inſigne*, & Prudent. *in Rom.* 9

—— Nonne curſim tranſeunt
Faſces, ſecures, ſella, prætexta toga,
Lictor, tribunal, & trecenta inſignia,
Quibus tumentis?

De his inſignibus eſt videndus Briſſon. *d.libro* 3, *cap.* 13.& poſt eum Pancir.*dict.cap.*9.*cum ſeq.* Gothofred. *in dict.*§. *caſum*. Bulenger.*de Imper.Rom.libro* 2.*c.*14. & nos Deo volente dicemus *in tit.infr. de Decurion.in leg. fin. & in titul. infr. publicæ lætitiæ mun.* Fuit etenim apud omnes Nationes commune, Judices veſtibus ab aliis ſeparari, quemadmodum apud nos Regiorum Auditorum inſigne eſt veſtis talaris, ſinuoſa quam *Garnacha* vocamus, cæterorum Judicum eſt virga quæ ab haſta illa antiqua videtur originem deſumere.

Hic quoque factum eſt, ut ſemper haſtæ uſus in omnibus negotiis publicis frequens fuerit apud Romanos, & ideò cum publica venditio, ad quam qui voluiſſet admittebatur, exercenda eſſet auctionibus & licitationibus, ſub haſta fiebat. Sic captivi vendebantur ſub haſta, ut ex Auctoribus probat Simon Schard. 10

de verb.jur.verbo haſta ab haſto. & in qualibet auctione, præcipuè facta à fiſco de bonis proſcriptorum, vel damnatorum, vel aliorum debitorum haſta fixa peragebatur, præcone proclamante & invitante ad plus licitandum, vel denuntiante rem eſſe venalem, ita obſervavit Acron. *in Horat. lib. 1. Satyr. 6.* Cælius Rodigin. *libro 21. lect.cap.17.* Petr.Gregor.*dict.capit.24. numero 9.* Pancirol.*d.libro 1.cap.93.* Dorleans *ad Tacit.libro 6.annal.pag.542.* Quibus adjici poteſt elegans Claudiani locus *in 4.conſulatu Honorij, verſ.495.* ubi inter alia quæ in Honorij benignitatis commendationem recenſet, ait,

Impia continui ceſſant augmenta tributi
Non infelices tabulæ, non haſta refixas
Vendit opes avidas, emptor non voce citatur.

Cui congruit Tertullian. *in Apog. cap. 13.* agens de gentium idolis quæ ſub haſta veniebant. *Si Capitolium; ſi olitorium forum petitur, ſub eadem voce præconis, ſub eadem haſta, ſub eadem annotatione quæſtoris diginitas*
11 *addicta conducitur.* † Hinc haſta pro auctione publica apud Auctores. Tacit.*libro 3.annal.* agens de mancipibus, ſeu redemptoribus, qui eo ipſo quod conductas operas non præſtiterant, aut vias non munierant, inſectabantur pignoribus captis. *Quod haud perinde publicè uſui habitum, quàm exitioſum multis quorum in pecuniam atque famam damnationibus haſta ſæviebat.* Senec. lib. 1. de ira cap. 2. *Videbis cædes, ac venena, urbium clades, & totarum exitia gentium, & Principum ſub civili haſta capita venalia leg. 1. cum aliis toto hoc tit.* & ſub haſta dicuntur bona comparari quæ licitando emuntur, *leg fin. Cod ſi propter publ.penſit.* & contractus ipſe dicitur *haſta & ſubhaſtatio*, teſtantur Petr. Greg. *dict.cap.24.num.9.* Gothofred. *hic* & Pancirol.*dict.ca-*
12 *pit. 93.* † Inde ab Juvenal. haſta *domina* appellatur, *ſat.3.verſ.33.*

Et præbere caput domina venale ſub haſta.

Per hypallegem ab effectu, quòd ea mediante ſervi venditi efficerentur dominorum, ut explicat *ibi*.Grangeus. Sicut Cicero vocavit eam *Cruentam*, *2. Philip.* quod bona Pompei haſtæ à Cæſare fuerint ſubjecta. & Propertius *triſtem perticam libro 4. eleg. 1.* ex ſententia Beroal. *ibi*, & Lipſij *libro 3. var. lect. capit.23.*

Abſtulit excultas pertica triſtis opes.

13 † Vita haſta fuit titulus quaſi jure gentium tutiſſimus, quo emptores conſequerentur dominium rei licitatæ, quaſi omnium conſenſu accedente. Sed formâ illâ & ſolemnitate mutatâ, res manſit, *haſta* & verbo intelligimus publicum locum, ubi publicè res venduntur per licitationes emptorum, quæ venditio dicitur *auctio*, qua res plus licitanti addicuntur, apud nos di-
14 citur, *Almoneda*. † Unde in hoc titulo ſolùm agitur de illa ſubhaſtatione fiſcali, quæ ad petitionem fiſci creditoris, aut ejus Procuratoris ſolemniter fit, ut pro debito ſibi exſoluendo bona debitorum ſuorum diſtrahantur, vel ſi alicujus bona publicarentur, eodem modo vendantur. Oſtenditurque quanta ſit fides talis venditionis, quàmque firma ſit & ſecura, ut nequaquam poſſit quocumque prætextu reſcindi, *dict. leg. ſi hypothecas, Cod.de remiſſ.pign. juncta leg. quæcumque 5. infr. hic tit.* ita ut ſi inſtrumenta emptionis à fiſco factæ non extent, ſi tamen legitimis probationibus doceatur, emptionem fiſco auctionante celebratam nul-
15 latenus convellatur, *leg. 3. hoc tit.* † Adeò publicæ auctionis non modo jure Romano, verùm etiam omnium gentium inſtituti tanta eſt auctoritas & vis, ut nullus neque certior neque firmior dominij adquirendi modus eſſe cenſeatur, *dict. l. quæcumque hoc tit.* Idcircóque haſta in foro propoſita auctiones fiebant, ut diximus, quaſi populus data fide publica earum venditionum evictionem belli & armorum periculo in ſe reciperet, ob eamque cauſam quarum rerum venditiones vulgari & uſitato modo factæ non valerent, pleræque ſolemnitate ſubhaſtationis adhibita quaſi fide publica data firmitatem obtinerent, ut conſideravit Hottom. *conſ. 24. in princ.*

Secunda pars noſtri tituli inſcribitur, *de adjectio-* 16
nibus, quæ ſunt licitationes, ſeu promiſſiones offerentium majus pretium in auctionibus fiſcalibus, apud nos dicuntur *Pujas, leg. 1. infr. de vend. reb. civit. leg. 2. infr. de locat. præd. civil. leg. pen. infr. de omni agro deſer. juncta l. ſi tempora, infr. hoc tit. l. Lucius 21. §. fin. D. ad municip.* obſervant Gothofred. *in dict. leg. 1. de vend. reb. civ.* A. Auguſtin. *libro 2. emen. cap. 3.* Parlador. *lib. 2. quot. cap. fin. 5. part. §. 13. toto, maximè numero 24.* Gutier. *de gabell. rub. de las poſturas y pujas, quaſt. 141. & ſeq.* qui multa ad has auctiones neceſſaria addu-
cunt. † Differt autem *adjectio* ab *addictione*, quo- 17
niam ea eſt collatio rerum ſubjectarum voci præconis facta eis qui in auctione plus licitatus eſt (nos dicimus *el remate*) rectè docuit Cujac. *hic*, id eſt, adjudicatio rei venalis facta emptori qui meliorem attulerit conditionem, *toto tit. D. de in diem addict.* cum iis quæ tradunt Parlador. *d. 5. part. §. 13. n. 1.* Gutier. *de gabell. quaſt. 152.* Azeved. *in rub. tit. 13. libro 9 Recop.* Oſuvald. *ad Donell. libro 16. cap. 8. lit. A.* eámque differentiam comprobarunt IC. *in l. 4. §. 1.* aliàs eſt *l. ſi res. 5. ilicèt 7. l. ſed ſi proponatur 10. cum ſeq. D. de in diem addict.* quæ verò fuſiſſimè, ut ſolet, adducit Valenzuela *in hac rubrica* de fide inſtrumentorum, cùm minimè ad tractatum noſtrum pertineant, delenda ſunt. Nam extra chorum & propoſitum loqui etiam ſi pulcherrimum ſit, in ſe frigeſcit.

LEX I.

Imp. ANTONINUS A. *Curtio.*

Quod in libellum contuliſti, Procuratori meo, ad cujus officium deſiderium tuum pertinet, allega, cui ſi probaveris, non auctore Procuratore, vel eo, cui vendendi fuit facultas, neque habitis haſtis, neque omni ordine peracto, venditas res eſſe, & id quod ex cauſa judicati debes, exſolueris, reſciſsâ venditione malâ fide factâ, eaſdem res recipies cum fructibus, quos ad emptorem malâ fide perveniſſe, vel pervenire debere, conſtiterit.

LEX II.

Imp. GORDIANUS A. *Heracleoni.*

Duplex ratio deſiderium tuum juvat: & quod prætermiſsâ haſtarum ſolemnitate poſſeſſiones tuas ex officio diſtractas ſuggeris: & quòd pretij utilitate ob exiguum debitum gratioſam emptionem in fraudem tuam inutilitatémque rationum mearum Adverſarium commentum fuiſſe dicis. Quapropter illicita iſta redargue, tam indemnitati fiſci conſulturus, quàm tuæ ſecuritati operam laturus.

Impp. DIOCLETIAN. & MAXIM. AA. & C C. *Marcellinæ*.

Si tempora, quæ in fiſcalibus auctionibus, vel haſtis ſtatuta ſunt, patiuntur: cùm etiam augmentum te facturam eſſe profitearis, adi rationalem noſtrum, ut juſtam uberioris pretij oblationem admittat.

SUMMARIUM.

1 *Ut venditio rerum fiſcalium nullo modo poſſit infirmari, ſolemnitas hujus tit. admiſſa eſt.*
2 *Quæ requirantur ad hanc ſolemnitatem ſubhaſtationis?*
3 *Quando dicatur ceſſare in ſolutione debitor, & an neceſſarium ſit ut per biennium ceſſet, ſicut colonus dicitur ceſſare, ſi per biennium non ſoluat?* & num. 4.
5 *De jure Regio ſi dies ſolutioni appoſita non eſt, decem dies dantur ad ſoluendum.*
6 *An ſi ceſſetur in locatione, poſſit expelli conductor, ſeu colonus, remiſſivè.*
7 *Requiritur ad venditionem rerum, ut vendantur in publica ſubhaſtatione, cum aliis requiſitis*, & n. 8.
9 *Aliud requiſitum eſt, ut res æſtimetur, & juſto pretio vendatur.*
10 *Pretium debet ſtatim ſolui, & non eſt habenda fides de pretio.*
11 *Præſentia Procuratoris Cæſaris requiſita in ſubhaſtatione, explicantur aliqua jura quæ hoc Præſidi attribuunt, & quæ fuerit differentia inter hos Magiſtratus quoad fiſci cauſam.*
12 *Requiritur etiam in hoc actu ut citetur debitor.*
13 *Solemnitas de qua hic pro forma cùm requiratur, ea deficiente cenſetur actus geſtus cum malâ fide.*
14 *Et hæc præſumptio malæ fidei eſt juris, & de jure.*
15 *Quos fructus teneatur reſtituere malæ fidei emptor in caſu horum jurium.*
16 *Præſentia Iudicis omnem dolum & fallaciam excludit*, & num. 56. & ſeq.
17 *An fiſcus rei ſubhaſtatæ dominium transferat in emptorem.*
18 *Quomodo debitor oneretur ad probandum ſolemnitates juris in haſta non interveniſſe, cum ſit probatio negativa?*
19 *Examinatur quæſtio Alberici de plus offerente poſt adjectionem*, & num. 20.
21 *De ſubhaſtatione rei minoris, vel Eccleſiæ, aut fiſci, & quomodo æquiparentur?* num. 22. *& an commoda civitatum eo jure cẽſeantur?* & n. 23. 24. 25. & 59.
26 *Si addictio priùs facta reſcindatur, an antiquior licitator poſſit pro eodẽ pretio quod offert ſecundus rem retinere* por el tanto, *&* num. 27. & 28. cum ſequenti, & n. 53. & 55. *ubi refertur jus regium.*
30 *Interpretatio* l. congruit 4. infr. de locatio. prædior. civil. *quis ſit ibidem, perpetuarius colonus, & de locatione ad longum tempus?* num. 31. & 32.
34 *De gratificatione inter duos facienda, remiſſivè.*
36 *Quando duo ſimul licitaverint, an ſit gratificationi locus?*
37 *Ut plus offerens admittatur, debet plus offerre in quarto pretij oblati.*
38 *An per oblationem majoris quantitatis factam à ſecundo licitatore liberetur primus?* & num. 39. 40. 41.
42 *Quoties viget aliqua conſuetudo in ſubhaſtatione, ſervanda eſt.*
43 *Eccleſia an in ſub haſtatione teneantur eam dare plus offerenti, vel ei, qui juſtum pretium obtulerit?*
44 *Jure regio quid tenendum quoad liberationem primi offerentis*, & num. 45.
46 *Reſciſſa addictione* y abierdo & remate *dominium revertitur ad venditorem, & fructus ad eum pertinebant, qui percepti ſunt medio tempore*, & num. 47. 48. 50. 54. & 55.
49 *De reſtitutione gratioſa quæ fit debitori pretium addictionis refundens, remiſſivè.*
51 *Explicatur* l. fin. D. de jure fiſci *&* num. 52. & 53.
56 *An in re ſubhaſtatâ habeat locum remedium* l. 2. C. de reſcin. *&* num. 57.
58 *Quantum fuerit tempus intra quod res ſit licitanda, & de privilegio quod in hac re habuit fiſcus ad intellectum* l. Lucius 21. §. fin. D. ad municip. *&* n. 59. & 60. *& quid apud nos receptum ſit ex lege Regni?* num. 61.
62 *An tempus auctionibus datum poſſit minui, vel extendi, remiſſivè.*
63 *Explicatio* l. 2. h. tit. *& collatio cum* l. 1. h. tit. *&* numer. 63.
64 *Actionum cumulatio admitti poteſt, remiſſivè.*
65 *Explicantur verba*, d. l. 2. *illa*, utilitatêmque rationum, *& defenditur lectio vulgaris contra Cujacium.*

CUM ob ceſſationem ſolutionis poſſit fiſcus bona debitoris non ſolentis vendere *l. 1. & tot. Cod. ſi propter publ. penſit l. Titius 21. cum l. ſeq. in princ. & §. 1. D. de jure fiſci. leg. unic. infr. de vend. rer. fiſcal.* ut hæc venditio firmitatem habeat & convelli nullatenus poſſit, neceſſario in ea debet intervenire ſolemnitas ſubhaſtationis, ſine qua emptor tanquam malæ fideĩ poſſeſſor rem cum fructibus reſtituet, *dict. leg. 1. & ſeq. Cod. ſi propter publ. penſ. l. edicto. Cod. ſi adverſ. fiſcum, l. ſi quos 16. Cod. de reſcin. vendit. l. 1. & 2. Cod. Th. hoc tit.* docet Aponte *de poteſt. Proreg. tit. 4. §. 5. num. 31. & ſeq.* & Novar. *hic ex numero 1.* alios referens & Hermoſil. *in l. 52. tit. 5. part. 5. gloſſ. 7. numero 1.* 1
† Solemnitas verò ea eſt, ut debitum ſubſit in quo ceſſatum ſit debitori interpellatione, *leg. 2. C. ſi propter publ.* Deinde, ut bona capta vendantur in publica auctione, ut *hic*, & plus offerenti addicantur, *Auth. hoc jus porrectum. C. de ſacr. Eccleſ. l. penes 4. Cod. de vectigal.* Avendañ. *in cap. 12. 1. part. num. 7. part. 2.* Cui auctioni præſit Procurator Cæſaris, qui fiſci Judex erat, ut dixi *in l. 2. ſupr. de jure fiſc. num. 3.* Deinde ut res juſto pretio vendantur, *l. 3.* ubi dixi, *ſupr. de jure fiſc. l. 2. infr. l. 3. §. Divi D. de jure fiſc. dict. l. ſi quos, leg. 1. Codic. de præſcript. trigintæ.* Explicant præter Accurſ. *verb. omni ordine*, cæteri ordinarij, Avendañ. *in dictionar. verb. Almoneda.* Peregr. *de jure fiſc. lib. 6. titul. 4. tot.* DD. *in d. l. ſi quos*, Sichar. *in l. 1. C. ſi propter pub.* Pariador. *libro 2. quot. cap. fin. 5. p. §. 13. numero 14.* Hottom. *conſ. 24. n. 4. & ſeq.* & in redditibus regalibus locandis tradit Azeved. *in l. 2. per text. ibi tit. 11. lib. 6. Recop.* & Novar. *hic ex num. 3.* 2

Ceſſare in ſolutione dicitur debitor, quando diu ceſſaſſet, quod interpretantur Hugo, & Azo, quando per biennium ceſſavit, nam ubi aliquid non eſt in lege deciſum, ſolemus ſimile aliud amplecti, *l. neque 10. l. non poſſunt 12. l. de quibus 32. D. de legibus.* At in colono ſtatutum eſt, ut ceſſet in ſolutione per biennium, poſſit ei rectè adimi res locata, *l. quæro 54. §. inter D. locat. Aut. qui rem, C. de ſacr. Eccleſ. Auth. de non alien. reb. Eccl. §. ſcire, & §. verùm, & Auth. de alienat. & emphyt. cap. 8.* & facit *leg. cum domino 50 ff. locat.* ita Sichard *in l. 1. C. ſi propter pub. num. 2. & 3.* tranſcribens Accurſ. gloſſam *verb. ceſſationem*, & nihil addens, † Quæ ſententia mihi non probatur. Nam ceſſare dicitur debitor quando interpellatus ubicumque, & quomodocumque non ſoluit, *l. mora 32. D. de uſuris juncta l. ſi ex legati 24. Digeſt. de verb. oblig.* ubi hoc Judicis arbitrio reliquit 3 4

Martianus, ita diſertè, ut mirer in re tam apertâ hæ-
ſitaſſe Interpretes, videndi Donell *in d.l.2.C.ſi propter*
pub.n.6 & Pichard. *in tract.de mora, numero 66.& ſeq.*
5 † noſtro verò ſi dies appoſita non eſt ſolutioni, de-
cem dies ad ſolvendum indulgentur. *l.2.tit.1.parte 5.*
6 *l.6.tit.17. libro 4. Recop.* † Neque quod de locatione
adducebatur indiſtinctè verum eſt, ut conſtat ex tra-
ditis à Gomez *2.tomo cap.3.num.6.* Gregor. *in l.5.& 6.*
titul.8.parte 5. Gutier. *de jur. confir. 1.parte 37. numero*
11. Trentacinq. *libro 3.var.titul.de locat.reſol.4.num.*
11. Molin. *de juſt.tomo 2.diſp.499.* Giphan. *in l.2.Cod.*
de jur.emph. Pich. *in §.actionum quæſtio 17.numero 24.*
& ſeqq. Inſt. de action. qui de hoc articulo locationis
latè tractarunt. Vide quæ tradunt DD. *per text. ibi in*
cap.fin.de locato, cum traditis à Gutierr. *ſupr.cap.31.*
Barboſa *in l.ſi de vi, numero 287.de judiciis*, Gomez &
alij *in l.68.Taur.* Avendañ. *de cenſib.cap.90.* Surd. *dec.*
300. Molin. *d.tomo 2.diſp.453.* Fachin. *libro 1.controv.*
cap.93.& ſeq. & Felic. *de cenſ.l.3.c.4.n.18.* Ceval. *q.3.*
n.4. Azëu. *in l.6.tit.15.lib.4.Rec.*
7 Rurſus requiritur ut res diſtrahantur ſub haſta &
in publica auctione, juxta ea, quæ diximus in rubrica
libellis propoſitis, aut programmatibus, aut per præ-
conem publicum denuntiatæ, *l.4.Cod.de diſtract.pign.*
Quia cùm plus licitanti debeat res addici, colluſio quæ
intervenire poterat, ita evitabitur, cùm poſſet pretio
viliori vendi, vel per gratiam emptoris, *l.3.de jure.fiſc.*
l.2.infr.h.t.l.1.C. de præſcript. triginta vel ambitione,
vel pacto non vendi, *l.3.C.de execut. rei jud.* vel etiam
aliæ fraudes committi, vel in damnum fiſci, aut debi-
toris, *de l.ſi quos C.de reſcin.l.fin.C.ſi adverſ.fiſcum*, velu-
ti ſi ſcientibus & colludentibus Officialibus fiſci bo-
na addicerentur emptoribus minimum pretium offe-
8 rentibus. † Has excludit publica ſubhaſtatio ſolem-
niter facta, id eſt, voce præconis, & ſub annotatio-
ne Procuratoris Cæſaris, & per tempus conſtitutum
(de quo dicemus,) & in populi conſpectu per appari-
tores Magiſtratus, *leg.ſi pignora 50.ff.de evictio.leg.qui*
erat 49.ff.fam.erciſc. & hoc eſt quod dicitur *in leg. 2.*
Cod. ſi propt.publicas, ut res vendatur ſincere, & bona
fide, & *in h.l.11.ut omni ordine peracto*, docet Peregrin.
9 *dicto titulo 4.numero 6.* † Requiritur etiam ut res juſto
pretio vendatur, nam Officiales debent diligenter
conſiderare juſtum rei pretium *d.l.1.* cum adductis
juribus *ſupr. num. 1.* & ita quamvis plus offerenti de-
beat res addici, ita addictio facienda eſt, dum tamen
non excedat juſtum pretium, ut rectè advertit Jodoc.
Damhaud. *de ſubhaſta.cap.5.num.21* Azeved. *in d.l.2.*
num.4. Peregr. *d.tit.4.n.8.* Donell. *in d.l.2.C.ſi propter*
publ. Hottoman. *d.conſ.24.ex num.2.* Unde neceſſe erit
ut res æſtimetur, & taxetur, & ea æſtimatio debet præ-
cedere ut fraudes evitentur que poſſent intervenire in
præjudicium debitoris circa juſtum pretium rei, aliàs
erit nulla ſubhaſtatio, docent Paul Caſtr. *in l.ſi quos, C.*
de reſcind. & alij relati à Gratian. *diſcept.foren.4.tom.c.*
686.n.3.& 4. Surd. *conſ.256.lib.2.* & à Novar. *hic n.8.*
10 † Pretium autem debet ſtatim ſolui pecunia præſente
& numeratâ, non enim ſufficit haberi fides de pretio,
l.à Divo Pio 15.§.ſed ſi emptor.Digeſt.de re judicat. ut
obſervant Accurſ. *in præſenti, verb.facultas.* Bart. *num.8.*
Valenzuel. *num.8.& 9.* Giurb. *deciſ.53.* Farinac. *deciſ.*
Rot.in noviſſ.464. Aponte *de poteſt.Proreg.tit.4.§.6.tot.*
Fontanel. *de pact. clauſ.7.gloſſ.3.p.6.n.20. tom.2.* Gra-
tian. *diſcept.tom.2. c.7.num.4. & 5.* Hermoſill. *in d.l.*
52.gloſſ.7.num.2.& ſeq. & ego *in l.unic.infr.ne fiſcus rem*
11 *quam vend.* † Præterea in ſubhaſtatione neceſſaria eſt
Procuratoris Cæſaris præſentia (qui, ut diximus *in*
leg.2.ſupr.fiſc. Judex ſolus erat fiſci) quam apertè jura
noſtra deſiderant, *& l.2.l. fiſcum 5.C.ubi cauſa fiſcal.l.*
fin.C.vectigal.nova. Neque obſtat *l.2.C. ſi propter publ.*
& l.1. C. de præſcript. triginta, ubi Præſidis juſſus re-
quiritur, non Procuratoris. Nam reſpondendum eſt,
omiſſo Bart. & aliis, Præſidem omnium rerum cogni-
tionem, de quibus cæteri ſolebant judicare, Magiſtra-
tus habuiſſe *l.ne quidquam 9.in princ.ff.de offic.Proconſ.*
Menoch. *de præſumpt. libro 2.præſumpt.18.numero 28.*
atque ita multoties adhibebatur una cum Procuratore
Cæſaris ad cauſæ cognitionem, *l.cùm aliquid 8.C.ubi*
cauſæ fiſcales; ita ut nihil intereſſet an præſes, vel Pro-
curator cognoſceret, ut dicitur *in leg.fin.Cod.ſi propter*
publicas, unde aliquando curabant fiſcale commo-
dum alij præter Procuratores, ut docemur ex *l.patris*
28.Cod.Theod.de appellat. ibi, *Ut ſi à Rationali, vel alio,*
qui curam fiſcalis commodi gerit, quod non niſi à Præſi-
de, aut Proconſule fieri potuit, *d.l.2.Cod. ſi propter pu-*
bl. Idque indicat Dionis teſtimonium *libro 53.* etſi
reclamante Lipſio *libro 11.annal.Tacit.pag.308.in parv.*
Nam certum eſt multoties Procuratores Cæſaris in
aliquas Provincias non miſſos, & tunc Præſides quo-
ties de fiſcali cauſa agebatur, cognoſcebant, ut adver-
tit Gothofred. *per. text.ibi, in lege penult. de reſcind.*
vend. † Sed & aliud requiſitum omittere nolui, quod 12
proponitur *in l.3.C.de diſtract.pignor.l.41.& ſeq.titul.*
13.part.5. ſcilicet, ut neceſſarium ſit citare debitorem,
cujus bona venduntur, aliter enim adiectio, ſeu *el Re-*
mate, nullius erit momenti, & conſequenter venditio,
quia in unoquoque actu præjudiciali debent citari ij,
de quorum præjudicio tractatur *leg.nam ita Divus 39.*
ff.de adoptio.l.de unoquoque 47.ff.de re jud. ubi DD. Par-
lador. *libro 2.quotid.cap.fin.5.part.§.9.num.20.* & nul-
lus alius actus poteſt eſſe majoris præjudicij debitori,
quam ſuorum bonorum venditio. Quare citatio
facienda eſt non ſolùm in principio ſubhaſtationis,
verùm & in adiectione, ſeu *Remate.* Ita tradunt Bald.
Alber. & alij *in dicta lege 4.* Guid.Pap. *deciſio 529.* Re-
buff. *de ſubhaſtat.artic.7.gloſſ.unic.numero 15.* Rota *de-*
ciſio.385. numero 3. & Urſill. *in addit.numero 3.* Gama
deciſio.203. numero 3. Avendañ. *in diction.verb.* Almo-
neda, *verſ.in iſta materia.* Covar. *2.var.cap.11.num.3.*
Azeved. *in l.19.tit.2.libro 4.Recop.numero 69.* Parlad.
ſupr. Gratian. *2 tom.diſcept.cap 375.& tom.4.c.739.nu-*
mero 22.& ſeq. Rodig. *de ann.redditib.libro 2.quæſt.17.*
numero 18. Amat.Rodriquez *de executio.cap.5.num.82.*
Caldas *de emption.cap.11.numero 14.* & videndus om-
ninò D. Franciſc. de Leon. *libro 2. poſt deciſio. 73. in*
reſp.juris pro Ant.Tallada ex numer.135. ita vidi prac-
ticari Granatæ in regiâ Curia, ubi adiectio facta eam
ob cauſam reſciſſa eſt, quod debitor citatus non fuiſſet
para el remate.
Ratio vero quare noſtra jura ſine hac ſolemnitate 13
emptionem reſcindendum eſſe, & conſequenter mala
fide factam cenſendam ſtatuant, ea videtur, quam præ-
ſenſit Accurſ. *hic verb.omni, verſic. ſed ſi aliquid*, quod
talis ſolemnitas pro forma requiritur, quâ deficiente
corruit actus, *leg.cùm hi 7.§.ſi Prætor ff.de tranſact.* di-
ximus *in leg.2.ſupr.de jure fiſci*, ex quo ſequitur ven-
ditionem quæ non jure facta fuit, reſcindendam eſſe,
d.l.2.C.ſi propter publ. & conſequenter malæ fidei em-
ptorem cenſendum, qui contra juris diſpoſitionem
emit, non ſervatis debitis ſolemnitatibus, & juris or-
dine, *l.quemadmodum 7.infr.de agricol.& cenſ.cap.qui.*
contra, de regul. juris, libro 6.juncta hac l.1. ibi, *Reſciſſa*
vēditione malâ fide facta, lege prima, Cod.de præſcriptio.
trigin. docet Accurſ. *in præſenti, verb. mala fide.* Platea
numero 4. Jaſon *in §.item ſi quis in fraudem, numero 45.*
Inſt. de action. Nam ex omiſſione ſolemnitatis requi-
ſitæ in aliquo actu præſumitur mala fides. Dueñas
regul. 255. & poſt Accurſ. *hic* notarunt Bartol. Pla-
tea & cæteri. Roman. *conſil. 54. numero 5.* Jaſ. *ſup.d.*
numero 45. Boher. *deciſ.1.num.34.* Menoch. *de recup.*
remed.15. numero 179. & alij relati à Valenz. *his num.*
28.& ſeqq. à Hermoſill. *in leg.4. titul.5.part.5. gloſſ.*
12. num. 44. † Quæ præſumptio inducitur ab ipſa 14
lege abſque ullis aliis probationibus in medium
dedu

deducendis, ut docet Bart. *in l. quod Nerva n. 14. ff. depoſiti.* Alex. *conſil.* 105. *n.* 14. *lib.* 1. nam eſt præſumptio juris, & de jure, quæ in contrarium probationem non admittit, ut docet Pariſius *in cap. ſi diligenti n. 16. de præſcript.* idque probatur *in hac l. 2.* dum conſtanter ait malam fidem interveniſſe in venditione, eo ipſo quòd ſine debitis ſolemnitatibus celebrata ſit. Hæc enim eſt vis legis præſumentis malam, eo ipſo quòd in actu debitæ ſolemnitates non intervenerint; *dict. leg. quamadmodum*, docet Valenzuel. *hic nu-*
15 *mero* 30. † Quapropter tenebitur reſtituere fructus perceptos, vel percipiendos, ad quos ſemper malæ fidei poſſeſſor obligatus remanet, §. *ſi quis à non domino. Inſt. de rerum divis.* cum vulgatis, quos adduximus *lib. 2. obſer. c. 16. tot.* & in ſpecie probat *l. 1. C. ſi vend. pign. l. 1. in fin. infr. de præd. decur.* quamvis ad perceptos tantùm conſtringatur emptor malæ fidei, *in l. ſi fundum. 17. Cod. de rei vin.* illud debet intelligi, quando emit ex titulo à jure approbato, non verò quando non habet titulum, vel talem, qui ſit reprobatus à jure, utpotè quia defecit juris ſolemnitas, ut poſt Bart. *hic n.* 2. notat Platea *num.* 3. & Pyrrhus, & probatur *in l. 40. tit. 28. part. 3. verſ. altercero*, etſi non ignorem aliter interpretari *d. l.* 17. ut conſtat ex traditis à Pichar. *in §. etſi in rem, num. 66. Inſt. de offic. judicis* & Donell. *lib. 20. comm. cap. 5.* ſupradictam doctrinam damnans; ſed eã nunc retinemus, quia in praxi magis eſt admiſſa, & ita non ſolùm de perceptis fructibus tenetur, ſed etiam de iis, quos debuit percipere, & ſuâ culpâ non percepit, cùm tamen percipere poſſet, §. *etſi hæreditas, Inſt. de offic. Jud. l. 2. C. de fruct. & lit. expen. l. ait Prætor.* 10. §. *& fructus* 20. *ff. quæ in fraud. cred.* docent Beroi. *in cap. gravis de reſt. ſpol. n.* 34. Tiraqu. *lib. 1. de retract. §. 1. 5. gloſſ. 1. num. 28.* Choppus *lib. 2. de fruct. tit. 4. cap. 2.* Nattat *conſil. 536. num. 17. lib. 5.* Latiott. *in l. fructus, col. antepen. D. de regul. juris.* Pichard. alios referens *in d. §. etſi in rem, n. 66. & ſeq.* Valenzuel. *hic num.* 40. qui *num.* 48. reprehendit Acc. *hic in ſchol. fin.* qui difficultate *d. l. ſi fundum*, ſuperatus, excuſabat malæ fidei poſſeſſorem à fructuum percipiendorum reſtitutione, ut noſtræ legis litteram effugeret, varias adducebat interpretationes, quæ à vero longè abſunt, ita ut in iis refellendis tempus conſumere neceſſarium
16 non ſit. † Contrà autem erit, quando debitæ ſolemnitates admiſſæ ſunt, quia tunc contractus ita validus & firmus permanet, ut minimè convelli poſſit, *l. pen. & fin. infr. d. l. 1. Cod. ſi propter publ. l. ſi hypothecas 8. Cod. de remiſſ. pign.* Nam præſentia Judicis omnem excludit dolum & fallaciam, & qui ad emptionem accedit, quaſi ſuæ emptionis Authorem habet, *d. l. 2. C. ſi propter publ.* ac tunc edicitur veriſſimè bonæ fidei poſſeſſor, qui Auctore Judice comparavit, *l. qui auctore 137. ff. de regul. jur. l. juſte 11. ff. de adquir. poſſeſſ.* cum notatis *infrà, & in titul. de præd. decurio.* & ritè & ſecundùm jus omnia præſumũtur peractu, ſi Judicis auctoritate ſunt celebrata, & ſic tanquam juridicè facta venditio non retractabitur, *l. 3. ſi dolo 5. in fin. l. ratas 7.*
17 *C. de reſcind. vend.* † Neque obſtabit quòd fiſcus cum Dominus non ſit rei ſubhaſtatæ in emptorem dominium eo in caſu transferre non poterit, *l. clavibus 74. de contr. emptio. juncta l. traditio 20. ff. de adquir. rer. dom. leg. nemo plus 54. & 120. ff. de reg. jur.* ſi quidem debitor eſt Dominus, & quod meum eſt, ſine facto meo à me non poteſt auferri, *l. id quod noſtrum 11. ff. de regul. jur.* Nam reſpondeo non ſolùm eum, qui ſit Dominus rei venditæ, dominium transferre poſſe, verùm etiam & creditorem qui rem ſibi obligatam vendit ceſſante debitore, ut oſtendimus *in l. 3. ſupr. de jure fiſc.* At nemo ignorat fiſcum bona debitorum ſuorum omnia jure pignoris obligata habere pro debito, *l. 1. in fine, ff. in quibus cauſ. pignor. l. aufertur 46. §. fiſcus, ff. de jure fiſc.* Quare ſi fiſcus has res vendiderit ſolemniter, & ſecundùm juris formam, rectè venditæ & traditæ non poterunt emptori avocari, notat Donell. *in d. leg. 1. in princ. C. ſi propter publ.*

Sed difficilis videtur noſtra conſtitutio dum à debi 18
tore expoſcit probationem, quâ probet has ſolemnitates in ſubhaſtatione non interveniſſe. Jam videtur conſtringi ad probandam negativam, cujus probatio eſt impoſſibilis, *leg. actor 23. Cod. de probat. c. ſuper hoc, de renunc. c. quoniam contra 11. de probat. cap. bonæ 33. de elect. cum aliis vulgatis*, quæ cumulat Alvarez *de Axiomat. lit. N. num. 23. l. 1. & 2. titul. 14. p. 3.* quam difficultatem agnovit Accurſ. *gloſſ. magna hic.* Bald. *n.* 7. & Valenzuel. *ex n. 9. cum ſeqq.* ex quorum mente reſponderi poteſt negativæ probationem incumbere debitori neganti ſolemnitates defuiſſe, quia cùm eà probatio ſit fundamentum ſuæ intentionis, incumbit eidem, *l. ſi per alium 5. §. docere, ff. ne quis eum, qui in jus voc. eſt*, ubi notant DD. ratio eſt, quia ubi actor fundat intentionem in negativa, tenetur omnino eam probare quomodo poſſit, ut docet poſt Bart. Jaſon *in l. in illa ſtipulatione, num. 14. de verb. oblig.* & plures referens Valenzuel. *num.* 18. Neque negativæ probatio impoſſibilis eſt, quia multiplices, & concludentes habet probationes, teſte Paulo Caſtr. *in d. l. actor.* Ripa *in cap. cum Eccleſia Sutrina, de cauſ. poſſ. n. 83. & 84.* Felin. *in cap. 3. loco, de probat. num. 6.* Decius *in d. cap. quoniam contra. n. 6. & 18.* Ant. Fab. *lib. 1. commun. tit. de probat. concluſ. 6.* Decian. *reſponſ. 4. numer. 24. lib. 3.* & Platea *hic n. 2.* Lucas *num.* 19. Valenzuel. *num. 17. & ſeq. in præſenti*, qui latè de eâ re agit, quem conſulas, Unde etſi probationis onus incumberet emptori contractum ſolemniter fuiſſe celebratum, *l. quæcumque 13. § fin. ff. de publician*, tamen ſolemnitas extrinſeca ſemper præſumitur, & pro actu geſto præſumptio transfert onus probationis in Adverſarium, *leg. cum precibus 18. Cod. de probat. l. generaliter 24. § ſi petitum, verſ. ſed cum, D. de fideicom. libertat.* notanti relati à Menoch. *libr. 1. de præſumpt. præſ. 75. num. 12. & ſeq. & lib. 3. præſumpt. 132. numer. 4.* Maſcard. *de probat. concluſ. 1321. num. 10. & 21.* Azeved. *in l. 4. tit. 5. lib. 7. Rec. num.* 56. & ita notarunt *in præſenti* Bart. Bald. *num. 16. verſ. quæro, an in dubio.* Rebuff. *poſt princ.* Plat. *numero* 2. & faciunt quæ dixi *in leg. 1. ſupr. de jure fiſc. num. 36. & ſeq.*

Ex quibus omnibus & ex iis, quæ circa firmitatem 19
ſubhaſtationis dicta ſunt, *primò* venit examinanda traditio Alberici *in l. 2. Cod. ſi in cauſa judicat.* quam etiam notavit Gregor. *in l. 5. tit. 19. p. 6. verb. mas por ella*, & Bobadilla *lib. 3. polit. cap. 4. num. 20. & 21.* qui eam proponit quæſtionem. Poteſtas Begomi licitabat vectigalia, & in licitationis calore, juxta *l. 9. ff. de publican.* negotiator communis projecit in terra baculum, dicens quòd quicumque vellet pro mille libris, reciperet baculum, & haberet vectigal, ſeu, ut ipſe ait, *datium* Accepit quidam baculum, poſtea alius offert, quæſitum eſt, an ſi admittendus † Quæſtionem ad 20
utramque partem exagitant. Ego verò exiſtimarem plus offerentem admittendum eſſe ad adjectionem, quia argumentum deductum *ex l. 1. & 2. infr. ne fiſcus rem quam vend. in l. ratas 7. l. ſi quos 16. C. de reſcin. vend. d. l. ſi hypothecas Cod. de rem pign. ignor.* quod probat firmã manere debere ſubhaſtationem, procedit quoties in tali ſubhaſtatione adhibita fuit juris ſolemnitas & ordo. Quo in caſu adiectio non debebit admitti, juxta id quod diximus *num. 13. & ſeq.* Quoties verò ſubhaſtatio debita ſolemnitate caruit, rectè admittitur licitator qui plus obtulit, *Authentic. hoc jus porrectum, Codic. de ſacroſanct. Eccleſ.* & facit lex 3. *ſuprà de jure fiſc.* cum relatis à Bobadill. *ſuprà numero 20. lit. A*, & cùm in ſupradicta ſpecie juris ordo in ſubhaſtatione adhibendus ſervatus non ſit, rectè potuit addictio infirmari, & plus offerens admitti.

21 † Idem erit dicendum quando res erat minoris, fiſci,
vel Eccleſiæ, quæ in ſubhaſtatione vendebatur,cùm in
earum rerum venditione adhibenda ſit,ex tradictis ab
Accurſ.& reliquis,hîc, Bart. in l. alio, num. 21. ff. de
alim.leg. Luca penult. collum. Aflict.deciſio.340. Va-
lenz. hîc num.74.in l.4.ex num.20.infr.Covar. 1. var.
c. 5. Nam venditio valebit facta in ſubhaſtatione pu-
blicâ niſi de ſorde,gratia, aut dolo doceatur,aut ma-
gna ſit minoris utilitas, vel non opportuno tem-
pore,aut intempeſtivè addictio fit, quia tunc reſtitu-
tio conceditur,l.ait Prætor 7.aliàs eſt.l.etſi ſine 8.§.quæ-
ſitum,ff.de minor.l.5.verſ.ea undecimos, tit.19.p.6.do-
cet eleganter Valenz. num.20. & ſeqq. poſt Bart. n. 7.
Plat.& alios in h.l.4.h.tit.& dicam infra n. 59. & 60.
vide latâ Scribentem has quæſtiones cum multis rela-
tis ab Hermoſilla in leg.52.tit.5.part. 5. gloſſ.7.n. 40.
22 & ſeqq. † Nam ratio quæ in minore militat,ea etiam
militat in Eccleſia, fiſco & Reipublica, ut notant In-
terpretes in l. fin. C. de ſacroſ. Eccleſ. ita in ſpecie te-
nuerunt Greg. in d.l.5.& Valenzuela in l.4.hoc.tit.nu-
mero 20.& ſequentibus, & à Gutier. lib.1.op.quæſt.38.
tot. Bobadill. d.lib.3.pol.cap.4.n.20. Cevallos 3. tom.
23 comm.q.756.num.63.Cujac.in l.fin.de jure fiſci. † Qui
id utiliter extendunt ad commoda,vel annonam civi-
tatum,ut ſunt el abaſto de carnes y otros mantenimientos.
Nam ſi poſt addictionem harum rerum hecho y a el re-
mate,otro hiciere baia,vel meliorem aliam conditionem
obtulerit,ita ut inde ſequatur major utilitas, ſupradi-
cta diſtinctio admitti debebit, ut ſi addictio celebrata
ſit ſine auctoritate Judicis, & deputatorum privatim,
& ſine præconiis, & juris ſolemnitate omiſsâ, rectè
admittetur ſecundus meliorem condictionem offerens
id eſt,la baia que hace.dict. Auth.hoc jus porrectum,dict.
leg.3.ſupr de jure fiſc.leg.2.h.tit.leg.1.& 2.infr.de ven-
den. reb. civit. leg.nominationum 46. infr. de decurion.
quoniam certum eſt eo in caſu nullius momenti fuiſ-
24 ſe omnia geſta, utpotè omiſsâ formâ legis. † At verò
ſolemniter & ritè omnia fuerunt peracta, juxta leg.4.
tit.3.lib.7.ordin. & tradita ab Avendañ. de exequen.2.
part.1.cap.12.num.12.addictio poſt venditionem perfe-
ctam convelli non debet, neque eſt diminutio,ſeu la
baia admittenda, leg. quod ſemel.ff.de decret.ord. fac.
leg.2.& 2.infr.ne fiſcus rem quã vend. cum aliis addu-
ctis ab Azevedo in leg.2.titul.1.lib. 2. Recop. ex n.13.
Bobadill. ſupr. Gutierr. dict. lib 1. pp.quæſt.38.num.2.
25 & 3. † Qui rectè id limitant,niſi de fraude, aut col-
luſione doceatur, vel magna eſſet utilitas,quæ verſa-
retur ſi addictio reſcinditur, & magnum commodum
afferret civitati, nunc enim, ut de minore diximus,ita
etiam & civitas reſtituenda contra eſſet, ita tenent
Avend.d.c.12.n.12. & Azeved. ſupr. Aliter autem non
facilè eſt danda reſtitutio contractus ritè celebratos,
l.verum.11.§.ſciendum 3.l. quòd ſi minor 24.§.non ſem-
per,ff.de minoribus, & ita intelligo l.4.infr.hoc tit.ibi,ſi
tempora patiuntur, juncta l.Lucius 21.§.fin.ff.ad muni-
cipalem Gutierrez ſupr. & videndus Hermoſilla dict.
gloſſ.7.n.43. & ſeq.

26 Quòd ſi de magnâ civitatis utilitate conſtet, & ita
ſcabre el remate, ſeu addictio reſcinditur, quæ priùs
fuerat facta. Quæri ſolet apud noſtros, An ſi ille,in
quem addictio facta erat, paratus ſit idem pretium
offerre quod ſecundus licitator obtulerat, ſit præfe-
rendus por el tanto? In hac re diverſi ſunt DD.ut vide-
re eſt apud Gutier.d.q.38.n.6.& de gabell.lib.7.q.140.
n.10. & ſeq. Cevallos d.q.756.n.65 qui aſſerunt præ-
ferendum primum, ex l.congruit.4.infr.de locat.prædio.
civil. ubi ita ſcriptum eſt Congruit æquitati, ut veteres
poſſeſſores fundorum publicorũ novis conductoribus præfe-
rantur,ſi facta per alios augmẽta ſuſcipiant,idem proba-
tur in l.fin.§. ſi verò, illo tit. ubi eadem fermè deciſio
27 invenitur. † Contrarium tenet Bobadilla d.c.4.n.21.
aſſerens non poſſe primum licitatorem idem pretium
offerentem præferri ſecundo, niſi plus licitatus ſit.
Cujus opinio etſi reiiciatur à Cevallos ſupr. num. 66.
mihi tamen veriſſima videtur, ex eo quòd per inte-
grum reſtitutionem reſciſsâ addictione venditio, ſeu
locatio priùs facta ita remanet, tanquam ſi facta non
eſſet, cùm recedatur à primâ, & ad ſecundam perve-
niatur, l.4.§.ſi ex duobus,aliàs eſt l.ſi ex duobus l.ſi ven-
ditor 14.§.1.ibi, cum alia venditio.& §.2.ibi, abitum
eſt à priori emptione, l.cùm in diẽ 8.& ſeq.ff.de in diem
addict.junctis traditis ab Oſuval lib.16.Don.cap. 18.
lit. E, Ergo nullum jus relinquitur primo licitatori,
ex quo poſſit tantum offerens, rem retinere. Nam
quod nullum eſt, nullum poteſt producere effectum,
& ſemel addictione reſciſsâ cùm debita ſolemnitas
neceſſaria ſit, & ita præconizanda ſit res, certum
eſt non niſi plus licitanti dandam.

Secundò expendo jura quæ pro hac parte videntur 28
expreſſa in lege itẽ quod 6.§.fin.cum ll.ſeqq.ff.de in diem
addict. ubi dicitur poſſe venditorem meliori allatâ
conditione rem addicere poſteriori, niſi prior paratus
ſit plus adiicere, ergo ad hoc ut prior admittatur, ne-
ceſſe eſt ut plus adiiciat, non verò eamdem quantita-
tem ſoluens præferri debet. Cui adiungas leg. ſi in em-
ptionem 35. ff. de minoribus ubi minor qui poſt addi-
ctionem rem retinet,ſi poſtea adiectio fiat, poterit per
in integrum reſtitutionem petere ut res ab eo non au-
feratur, ſi ipſe quoque offerat quod ex licitatione ac-
ceſſit; ergo regulariter non eſt præferendus prius lici-
tator, ſi id ex cauſa minori conceditur, ſcilicet quòd
res addicta majorum ejus fuerit. Quia ſi prior præ-
ferendus eſſet, non ita homines invitarentur ad plus
licitandum, cùm ſcirent primos licitatores illud jus
habere, ſic Reſpublica, aut civitates damnificaren-
tur, cùm de talibus contractibus ſemper dubitare-
tur, ut conſiderat Gutierr. dicto libro 7. quæſt. 140.
num. 13.

Tertiò quia ex l.20.tit.11.lib.5. Rec. ſpecialiter in- 29
troductum eſt, ut populorum proviſores, & qui di-
cuntur obligati ob favorem Reipublicæ pro tanto
pretio capere piſcaria ab ementibus, ita ut eis præfe-
rantur por el tanto, quod in aliis rebus non habet lo-
cum, ut ibi Matienz advertit gloſſ.1.& Bobadill.d.c.4.
num. 26. quia res pro eodem pretio habere, & aliis
præferri odioſum eſt, l.dudum C.de contrah. empt.l.8.
d.tit.11. & ſic non eſt extendendum, ex vulgatis, ita
etiam in noſtro caſu non debet extendi quod à jure
non repetitur extenſum. † Neque in contrarium facit 30
dicta lege congruit infr.de locat.præd.civil.Nam reſpon-
deri ſolet eam eſſe accipiendam de locatione, quæ fit
à colonis perpetuariis de rebus fiſcalibus,ſeu patrimo-
nij Principis,ut patet ex lege.1.& fin.illo tit.juncta leg.
viam 10.C.de locato,& d.l.congruit,illic, veteres poſſeſ-
ſores,Perpetuarius autem ille eſt, qui ad longum tem-
pus conduxit, quod decennium interpretamus,argum.
l. fin. C. de longi temp. præſcript. & eorum quæ tradit
Valaſc. de jure empb. quæſt.29.num.5.Pinell. in leg.1.3.
part.num.63.C.de bon.mater.Caroc.de locat.titul.de lo-
cat.ad longum tempus Menoch.de arbitrar.caſu 5.& 13.
& alij plenâ manu congeſti à Barboſ. in remiſſ. ad or-
din. Luſitan. lib.4.tit.23.num.2. † Quæ locatio vide- 31
tur quoddam jus tribuere conductoribus, quod utile
dominium appellant,cujus utilitatis causâ actio com-
petit, l.1.& fin.ff.ſi ager vectig.l.ſuperficiario 74 aliàs
incipit,id eſt, ff.de rei vend.l.tutor 16.§.fin.ff de pignor.
act.leg.grege.13.§. & in ſuperficiarijs,ff. de pignor.l.1.§.
quod ait 3. juncta l.fin.ff.de ſuperficiebus,l.poſſeſſores 12.
in fine,infr.de fund.patrimon.obſervant Duar.lib.1 diſp.
cap.17.Moli. de primog.lib.1.cap.21.num.16.cum ſeq.
Valaſcus,ſupr.quæſt.20.n.19.& quæſt.29.n.31. Barboſ.
in l.ſi filiofam.26.§ fin.n.38.ff.ſolut.matrim.Gutier.lib.2.
can.qq.cap.8.ex n.22.Caſtillo lib.5.controv.c.65.n.56.
& ſeq. Fuſar. de ſubſtit.quæſt.525. à n.2. Schifordegh.
libro

libr. 1. ad Ant. Fab. tract. 18. in princ. Maſtill. *deciſio. 4. num. 1.* Riccius *collect. 694.* Sanchez *in ſum. tomo 3. lib. 7. cap. 13.* Peregrin. *de ſideicom. art. 4. num. 106.* Trentacinq. *lib. 2. var. tit. de minoribus, reſol. 9. num. 18.* licèt ea ſententia diſplicuerit antè omnes Cumano *in l. codicillis 91. §. instituto, num. 5. de legat. 3.* Greg *in l. 19. tit. 8. part. 5. verb. Jurida* Connan, *lib. 7. com. cap. 12. numer. 3.* Schiford. & Barboſæ *ſupr.* Cevall. *d. q. 756. numer. 74.* Ant. Fab. *lib. 10. com. c. 11.* Moventúrque ex generalitate *l. non ſolet 19 ff. locati, l. 1. C. de præſcript. triginta*, & quòd in jure talis differentia non reperiatur, & notavit Accurſ. *in d. l. condicillis §. instituto, verbo non extitiſſe.* Gregor. *ſuper.* Uveſemb. *in paratitl. ad tit. ff. locat.* Pinel. *d. 3. p. num. 66. & ſeq.* Sed eam in praxi defendit Valaſcus *d. quæſt. 19. num. 18.* ita accipiens *num. 24. d. l. congruit*, & in Valliſoletana Curia aliquoties ſecundùm eam doctrinam communem vidi varias lites dirimere, & locationem ad longum tempus pro alienatione æſtimare, & videnda ſunt quæ ſcribo *l. unic. in-*
32 *fr. de vendit. rer. fiſcal. ex num. 45. cum ſeq.* † Et ſecundùm hanc accipienda eſt *dicta lex congruit*, de locatione nempe perpetuaria, de qua loquuntur leges illius tituli *C. de locat. præd. civil.* Perpetuarij verò ſunt, ut rectè docuerunt Alciat. *lib. 1. parerg. cap. 37.* Connan. *d. lib. 7. cap. 12. num. 2.* Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloſſ. 14. num. 84.* Valaſc. *ſupr. quæſt. 36.* qui fundum à Republica, vel Principe certo canone in vitam ſuam habent, vel etiam ea lege, ut ad alios transferre poſſint, *l. fin. illo tit. l. 1. C. de officio comit. ſacri palat.* Quod in eis aliquod jus eſſe ſatis indicat, ſi quidem ſi id non haberent, qui poſſent donare, vel quolibet alio titulo rem transferre, ut expreſsè videmus *in d. l. fin. §. jure igitur*, & ob eam rationem *in d. l. congruit*, dicuntur poſſeſſores coloni, quia eis videtur tradicta poſſeſſio, & ſic præferri debent, cùm jus retentioni. eis permittatur. Qua propter, cùm *dict. lege fin.* apertè ſtatuatur, ut conductor perpetuarius ſi ab altero offeratur augmentum, poſſit pro eo pretio rem habere, & ſic præferri, & *d. l. congruit*, de veteribus poſſeſſoribus loquatur, apertè erit dicendum ſpecialiter de eis colonis perpetuariis, ſeu veteribus tantùm eſſe accipiendam, neque ad alios caſus eſſe porrigendam, ex iis quæ obſervat Peregrin. *de jure fiſc. lib. 6. titul. 5. num. 5.*

33 Supradicta verò ſententia ita temperari poteſt, ut primus licitator præferatur, quando de ejus adminiſtratione confiditur magis, quàm de ſecundo, quia vel malè ſuo muneri ſatisfacit, vel idoneos non præſtat fidejuſſores aut ſit homo malæ mentis, & ad rixas & lites paratus, & ita plus expediet civitati primum licitatorem habere, quàm ſecundum, *l. 4. in fine, leg. Sabinus 9. cum l. ſeq. ff. de in diem addict.* ita Bart. *in l. 4. infr. h. tit. numer. 5. verſ. item hoc*, quem ſequitur Aviles *in cap. 32. pp. verb. de puiar. num. 6.* Boërius *deciſio. 48.* &
34 Bobadill. *ſup. num. 22.* † Quo in caſu locus erit gratificationi, *argum. l. fin. ff. de Religioſ.* & aliorum jurium, quæ *ibi* adducit Accurſ. *verb. Gratificationi*, Tiraq. *de jure primog. q. 2. num. 1. & ſeq.* Perált. *in l. ſi quis ſervum 8. §. ſi inter duos, per tex. ibi de legat. 2.* Gevall. *quæſt. 248. n. 27. & ſeq. & in præfatione ad comm. quæſt.*
35 *num. 101. & ſeq.* † Et ratio eſt, quia, ut dicatur, plus offerri requiritur quòd ille qui offert ſit idoneus ad ſolvendum, unde primus, qui majorem idoneitatem habet, rectè tanquam plus offerens præferretur, ut ait Aviles *ubi proximè.* Qui hodie apud nos id aliter procedere docet, nam locatores gabellarum, vel rerum civitatum, ſi non præſtent fidejuſſores idoneos, redditur res conducta ad primum locatorem, & illud quod plus obtulit, poſterior licitator debet à primo perſolvi, ex *l. 11. cum ſeqq titul. 11. lib. 9. Rec.* ubi docuit Azeved. & Gutierr. *lib. 7. de gabell. q. 155.* non enim per majorem licitationem etiam acceptatam liberantur præcedentes licitatores, ſed tenentur ſi redditus locatus reducatur ad turnum (ut aiunt) ex *leg. 11. tit. 11. lib. 9.* abi notant ſupradicti Auctores, & dicam *infrà*
num. 44. † Quod mihi videtur tantum eſſe admittendum circa non præſtitos idoneos fidejuſſores; in aliis 36
verò cauſis jam aſſignatis dicerem gratificatio[illegible] eſſe locum, ſicut illa etiam admittitur, quando duo [illegible] dem tempore licitaverint, ita ut non conſtet quis eorum prior fuerit, ita tenuit Bald. *in l. fin. Cod. de teſtam. manumiſſ.* Firmian. *de gabellis 2. p. quæſtio 9.* quos cum aliis rationibus ſequitur Cevallos *com. quæſtio 248. ex num. 27.* licèt Peregrin. *de jure fiſc. lib. 6. titul 5. num. 7.* veterem conductorem præferendum eſſe arbitretur, & Azeved. *in l. 1. titulo 13. num. 2. lib. 9. Recop.* aſſerat moris eſſe ut denuo res ſubhaſtetur, in quod pro-
clivior ſum. † Rurſus quod de reſtitutione diximus, ut 37
reſciſsâ addictione ſecundus licitator admittatur, ita procedet, quando adiicitur quartum ejus pretij quod præſtitum erat, ut cautum eſt *leg. 5. & 6. tit. 13. lib 9. Rec.* & obſervant Gutier. *de gabell. lib. 7. quæſt. 142. n. 1. & ſeq.* Azeved. *in d. ll. & in l. 2. illius tit.* Lazarte *de decim. vend. c. 18. n. 21.* Hermoſill. *in d. l. 52. tit. 5. p. 5. gloſſ. 7. num. 43.*

Secundò ex decidendi ratione *ſuprà* allatâ, & iis quæ 38
circa eam collegi, infero ad illam difficilem quæſtionem, An per oblationem majoris quantitatis, vel melioris cõditionis factam in publica ſubhaſtatione à ſecundò licitatore liberetur primus? hanc quæſtionem examinarunt Bart. *in l licitatio. num. 1. ff. de publican* ubi Caſtr. & alij Platea *in h. l. 4. infr. num. 2. in fin.* poſt Bar. ubi etiam Valenzuel. *num. 16.* Cremen. *ſingul. 41.* Caſſaneus *in conſuet. Burg. rub. 5. § 1. num. 25.* Angel. *conſ. 524.* Stracha *de decoctor. 5. part. num. 8.* Boher. *deciſio. 248.* & alij relati à Pinell. *in leg. 2. C. de reſcin. 2. part. cap. 2. n. 29.* Aviles *d. verb. puiar. n. 8.* Gutier. *d. lib. 7. quæſt. 154. & quæſt. 155. num. 29.* Azeved. *in leg. 4. tit. 5. lib. 7. Recop. num. 26.* Hermoſill. *in d. leg. 52. dict. gloſſ. 7. num. 31. & ſeq.* † Et primum licitatorem non 39
liberari, ſi poſtea ſecundus Domino, vel vectigalis locatori diſpliceat, imò poſſe venditorem ſpreto ſecundo licitatore acceptare primum, tenuit Bart. quem ſequitur Alex. *in addit. ad eundem Firmian.* & alij laudati à Pinell. *ſupr.* quibus favet *l. Sabinus 9. cum l ſeq. ff. de in diem addict.* facit. *l. ſi ſervus plurium 50. §. ſi quis ante, ff. de legat. 1.* Contrarium conſuluiſſe Baldum refert Caſtrenſ. *in d. l. licitatio num. 3.* ut per oblationem ſecundi licitatoris cenſeatur receſſum ab oblatione primi, ita ut liber remaneat, *argum. l. Stipulatus 44. ff. de fidejuſſor. l. ſi præſes, pen.* aliàs incipiebat *Valerianus, ff. de prætoriis ſtipul l. cùm in plures 60. § leg. dicta ff. locati*, hanc partem tenuit quoque Alber. *in l. ſi venditor, ff. de in diem addict.* & Curtius *lib. 2. conject. ad fratr. capite 10. ad fin.* Sichar. *in rubr. Cod. de vectigal. numero 5.*

Hanc ergo Doctorum varietatem plures voluerunt 40
componere, præcipuè Pinell. *num. 30.* Aviles *numer. 8. verſic. quod ego intelligo*, quorum concordia non per omnia ſedat difficultates, Res meliùs explicabitur ſi dicas, quòd ſi in venditione facta in publica ſubhaſtatione intervenerit pactum inter venditorem & emptorem, ut oblata meliori conditione primus emptor remaneat liberatus; ſi alius plus obtulerit, remanebit liber primus, ex *d. l. Sabinus, ſecundo reſponſo*, ſi verò nullum pactum tale interveniat, ſed tantùm generaliter proclamatum eſt à Præcone, quòd res plus offerenti adjudicabitur, & ſecundus emptor majorem quantitatem offerat, & ſit æque ſolvendo, quemadmodum primus licitator liberatur, ita tenetur venditor ſtare ſecundo licitatori, quo in caſu procedit opinio Baldi, & jura pro eo adducta. Quòd ſi ſecundus licitator, qui majorem quantitatem obtulit, ſolvendo non ſit, vel non ſit æquè idoneus ſicut primus, non liberatur primus, ſed poteſt venditor ſpreto ſecundo

eligere

eligere primum, & ſic procedit *dicta lege Sabinus.cum ſeq.* & opinio Bar. cujus rei ea eſt ratio, nam etſi oblata fuerit major quantitas à ſecundo, ex quo tamen ipſe non eſt æquè idoneus ſicut primus, non dicetur offerri melior conditio, *leg. 4. §. ſi. ff. de in diem addict.* Sed ſi venditor acceptet & approbet ſecundam licitationem, primus licitator liberatur, ita ut venditor non poſſit habere recurſum contra ipſum,
41 *l.ſi venditor 14.§.ſed ſi emptor ff.de in diem addict.* † Id tamen limitandum erit, ut non procedat in venditione factâ à privato in publicâ ſubhaſtatione quia talis res non poteſt adiudicari ſecundo licitatori plus offerenti, niſi factâ priùs denuntiatione primo qui licitavit, *leg. neceſſe 8. ff. de in diem addict. lege 40. titulo 5. parte 5.*

42 † Rurſus limitanda erunt ſupradicta, ſi de eâ re vigeat conſuetudo in eo loco quo fit ſubhaſtatio, nam ſi more receptum eſt primum licitatorem manere liberatum per oblationem ſecundi plus offerentis, talis conſuetudo ſervanda erit, *leg. ſi publicanus 4.§. f. l.locatio 9. §.earum 6.ff.de publicanis*, docet Guid.Pap *deciſio. 536.* & Boher. *d.deciſio.* 248. poſt Bal. *in l.fin. in princ.C.de jure dominij.* Avendañ. *in diction. verb.* Almoneda, & Valenzuel. *in dicta l.4.n.16.verſic.quoad primum igitur.* Nam juxta talem conſuetudinem cenſentur contrahentes voluiſſe contrahere, *l. quòd ſi nolit 31.§.qui aſſidua ff.de ædil. edict.*

43 *Tertiò* limitatur ſupradicta reſolutio, ut non procedat in rebus Eccleſiæ, quæ licèt vendi debeant in publicâ haſtâ *Auth.hoc jus porrectum,C.de ſacr.Eccl.* adiudicandæ non ſunt plus offerenti, ſed illi qui offert juſtâ æſtimationem tantùm propter bonam fidem, quæ magis in Eccleſia exigitur, quàm in cæteris hominibus, ut notavit Gloſſ. *in cap. ea enim, verſic. hoc jus, verb. ut plus 10. quæſt. 2.* quam ſequitur Roman. *55. & 762.* Boher. *dicta deciſio. 248. n. 2.* Damhaud. *de ſubhaſtatio,cap.5.n.11. cum ſeq.* Azeved. *in l.2.n.4.tit.11.lib.9. Rec.* & relati à Valenzuel. *in d.l.4.infr.h.tit.n.15.* Verùm hujuſmodi Gloſſæ doctrina in praxi non ſervatur, ut teſtatur Rebuff. *1.tomo ad ll.Galliæ.titul.de præconijs & ſubhaſt.n.21.* & Valenzuel *d.n.15.ad fin.* Quoniam ea præſumitur eſſe juſta quantitas rei, quæ pro ea offertur, & tanti præſumitur res valere, quanti emitur. Pinell. *in d.l.2.C.de reſcind.3.p.c.fin.* Imò qui haſtæ fiſcali, aut Eccleſiæ præſidet, tenebitur plus offerenti dare, ut notavit Bart. *in h. l. 4. fr.* ubi etiam Platea, & ita conſtat ex *d.l.32.tit.11.lib.9.Rec.* ibi, *y que ſean otorgadas al que mas diere por ellas*, ubi notarunt plures relati ab Azeved. *ibi num. 3. & 4.*

44 *Quarta* limitatio ſupradictæ reſolutionis procedit, attento jure hodierno, ex *l.11.d.tit.11.lib.9. Recop. & l.10. & ſeq.tit.22.eod.lib.* Quibus cavetur minimè eſſe liberatum primum licitatorem in ſubhaſtatione reddituum regalium, vel vectigalium Principis, nam ſi appareat quòd is, in quem facta eſt addictio, non ſatis dat idoneè, debet fieri regreſſus ad præcedentes priores licitatores, ita ut gradatim deveniendum ſit ad eum, qui idoneos præſtet fidejuſſores, ut dixi *ſuprà num. 35.* ex Gutier. *de gabell.d.q.155.n.29. & q.134.* Azeved. *in l.4.tit.5.lib.7. Rec. num. 26.* & Valenzuel.
45 *in d.l.4.h.tit.num.16.ad fin.* † Qui limitat ſupradictas leges regias, ut non procedat, quando Officiales Principis jubebant ſubhaſtationis præconium ita concipi, ut per oblationem ſecundi licitatoris liberetur primus, vel tale pactum interveniat inter Officiales & licitatorem, nam ſervabitur talis pacto ex *d.l.Sabinus, de in diem addict.* & jus ſaluum manebit fiſco adversùs ipſos Officiales, à quibus conſequetur damna & intereſſe, ſi ex pacto, vel præconio arguatur dolus, ſeu culpa aliqua, *arg.l.periculum 35.D. ſi cert.pet.leg. cùm quæritur 16.D.de admin.tut.* obſervat Bald. *conſ.191. in fine libri tertij.*

46 *Tertiò* ex *ſuprà* adducta ratione noſtrorum jurium deduco, quòd ſi addictio, vel adjudicatio reſcindatur prætextu alicujus rationis, *y ſe abrio el remate*, & iterum res proclamata eſt, dominium revertitur ad debitorem, vel ad fiſcum vendentem, ita ut fructus medij temporis ad debitorem, vel ad fiſcum ſpectent, non verò ad illum, in cujus perſonâ addictio prima fuit facta, etiamſi in ejus perſonâ remanſit ex ſecundâ licitatione res ſubhaſtata *leg. 4.§.fundo leg.item quod 6. in princ. & §. ſi quis extiterit. D.de in diem addict.* tradit Accur. *in l.4. hoc tit. verb. admittat*, quem ſequitur Platea *ibi num. 3. in fine* Aviles *in cap. 32. pp. verb. de pujar. n. 15.* Barboſ. *in l. divortio, in princ.n.89. D.ſol. mat.* Ratioque eſt, nam cùm prior addictio ſit reſciſſa *y abierto el remate* ille in cujus perſona remanſit res licitata, non remanet Dominus ejus rei, & ſic reverti debet ad debitorem, ne dominium ſit in pendenti dum iterum proclamatur, *arg.l.1.D. de uſucapt.* ibi, *ne rerum dominia in incerto eſſent, l.1.§.ſi quis proximior. D. unde cognatis, l.finali in fin.D.cum. prædio.* & quamvis prima licitatio eſſet in pendenti, donec majori licitatori fieret addictio: nihilominus aperta addictione non ſunt jam illa bona primi licitatoris, licèt ſola pretij quantitas quam obtuiit duret, ſed illius, cujus antea fuerant, & ſic non poterit facere fructus ſuos, quia remanent reſciſſa addictione in eodem ſtatu, in quo antea fuerant ante venditionem. Quia titulus qui ſua natura eſt reſolubilis, facta reſolutione efficit, ut res cum fructibus interim perceptis reſtituatur, *dicta leg.4. in principio cum aliis §§.l.item quod 6.l. Imperator 16.ff. de in diem addict.lege is qui undecimo §. ſi fundus 10. ff. quod vi,aut clam.lege finali ff.de jure fiſci lege autem 23.§. cùm redhibetur,ff.de ædil.edict.leg.videamus 38.§. item ſi 2 ff.de uſuris leg. 1.C.de his quibus ut in dig.* ubi notant Bald. Caſtrenſis, Alex. & alij. Panorm. Tiraquel. & plures relati à Salgado *de Regia protectione 4.part.cap.14. num.140.* Revocata enim ſententia, cujus cauſa quis poſſidebat res cum fructibus, eſt reſtituenda, *lege filio 16.§.fin.ff.inoffic. teſtament.* cujus argumento ita tenent relati à Salgado *ubi proximè, n.145.& ſeqq.*

Sed obſtat, quòd poſt addictionem & applicatio- 47
nem bonorum, dominium tranſlatum eſt in emptorem, quia venditio judicialis facta in publicâ ſubhaſtatione dominium transfert, ſi ab ipſo Domino facta fuiſſet *lege ſi ob cauſam 13.C.de evictione leg.ſi plus 74. §.1.D.eod.leg.non eſt novum 46.D.de adquir.rer.dom.* & quamvis ſolemnitas ſubhaſtationis non fuerit obſervata, nihilominus tamen ille, qui emit, videtur eſſe bonæ fidei poſſeſſor, quia juſtè poſſidet qui Auctore Judice poſſidet, *l.juſte D.de adquir. poſſ.* & ſic debuit lucrari fructus. *§. ſi quis à non domino, de rer.diviſ.cum vulg.* quia mala fides ceſſat ubi adeſt error juris dubius, & concurrit auctoritas judicialis, *c.cùm delictus, verſ.caterùm., de conſuet.* Giurb. *deciſ.89.num.11.* Salgad. *d.c.14.n.138. & 139.* † Cui difficultati reſpon- 48
dendum eſt, adhibitâ diſtinctione, quam in aliis caſibus *ſuprà* tradidimus cum Gutier. *lib. 1.pp.q.38.num.1. & 3.* Nam aut ſolemnitates omnes ſubhaſtationis fuerunt obſervatæ, aut non. *Primo* caſu, ſi reſcindatur venditio facta in publicâ ſubhaſtatione, vel propter reſtitutionem in integrum, quæ competere ſolet minori, fiſco & Eccleſiæ, vel aliis perſonis privilegiatis, *lege 4.h.t.lege 1.infr.de venden.reb. civit. lege Lucius 21. § fin. D.ad municip.* † Vel propter reſtitutionem gra- 49
tioſam, quam vocant quæ ſolet ex æquitate concedi debitoribus, qui addictionis pretium & expenſarum ſoluere volunt, de qua agit Pinell. *in lege 2. C. de reſcind. 1.p.n.27.* Covar. *2.var.cap.11.num.3.* Molin. *de juſt.& jur.diſp.575.* Perez *in l.3.tit.8.ordin.verſ.dubitari præterea ſolet.* Cevall. *q.633.tot.* Gutierr. *lib.2.2.pract. q.161. à n.1. & lib.4.q.69.num.16.* Felician. *1.tom. de cenſibus c.3.n.10.* Giurb. *deciſ. 105. num.14.* Eſcobar. *de ratiocin. comput. 14.* Beltramin. *ad deciſ. 197. Ludoviſij*

*diviſij num.*10. Fontanel. *de pact.nupt.tom.*2. *clauſ.*7.
50 *gloſ.*3.*p.*2.*n.*13. † Vel ob enormen læſionem, de qua
dicemus. His enim caſibus reciſsâ venditione & ad-
dictione *y remate*, fructus perceptos ab emptore mini-
mè eſſe reſtituendos arbitror, quia Dominus verè fue-
rit ex venditione. *lege infrà de vend.reb.civi.*ibi, *auferri*
sibi dominium poſſit, juncta lege 3.§.1.*leg.Julianus* 12.§.
ſi fructibus 10.*D.de actio.empti leg. penul. Cod. eodem*,
51 cum adductis à Maſtrill.*deciſione* 33.*num.*4. † Sed huic
reſolutioni obſtat *l.fin.D. de jure fiſci*, in cujus ſpecie
fiſco diſtrahente, & addictione reciſſa, fructus qui per-
cepti fuerint inter primam & ſecundam licitationem,
ad eum pertinent, non ad emptorem. Quod ex eo pa-
tet, nam Valerij Patroini fiſci Procuratoris ſententia,
qui ad fiſcum pertinere dicebat, non fuit admiſſa, non
quia contrarius eſſet, ſed quia aliter caſus evenerit, ſci-
licet quòd licitatio & addictio intra tempus vinde-
miarum evenerat, id eſt, pendente vindemia nondum
erant lectæ, aut perceptæ uvæ, & ſic nullus fructus
collegerat emptor ante ſecundam addictionem. Sed, ut
faciliùs explicetur mens I C. ita ponenda eſt ſpecies.
52 † Valerius fiſci Procurator addixit certa prædia cui-
dam Staltitio, *remato el predio*, verùm quoniam in fi-
ſcalibus auctionibus ex privilegio fiſci nondum poſt
primam addictionem ſit ſecura venditio, ſed alia
ſpectatur, & majus pretium intra certa tempora offe-
rente alio, poſſet reſcindi venditio, & ei addici. *dicta*
*leg.*4.*hoc titulo* ubi docet Gothofredus *litera F.* & Cu-
jacius *in dicta leg.finali leg.*1.*infrà de vend.rebus civil.*
Evenit ut quodam plus licitante idem Staltitius præ-
dia addicta eodem pretio recepit, & reſtituit. Quæſtio
inde orta fuit de fructibus. Patroinus ad fiſcum perti-
nere affirmabat, ſi modò percepti fuiſſent inter pri-
mam & ſecundam licitationem, id eſt, *deſpues de aber-*
to el primer remate. Quemadmodum ſi in diem addi-
ctio facta ſit, & poſtea melior conditio offertur: quo
caſu certum eſt fructus ad venditorem pertinere, qui
medio tempore ſunt percepti, *lege item quod ſexto* §.*fin.*
cum alijs, D. de in diem addict. Quàm doctrinam non
infirmat, ſi dicat Conſultus receſſum fuiſſe in ea ſpe-
cie ab hoc tractatu, quoniam, inquit, erat tempus
vindemiarum, & pendente vindemiâ utraque licitatio
intervenerat, & ſic nulli fructus fuerunt coacti. Qua-
ſi diceret, cùm nullos fructus collegerit emptor, de
hac difficultate non fuit actum. Atque ita conſtat ad
fiſcum venditorem pertinere fructus, ut intellexit Ac-
cur. *in dicta lege fin. verb. univerſos*, & Barboſa *in leg.*
53 *divertio, in principio num.*89.*&* 90. † Huic difficulta-
ti rectè ſatisfieri poteſt cum Bar. & Cujac. *in dicta l.*
finali, ut poſt venditionē & addictionem factam à fiſco
ſub haſtâ alius poſſit admitti, ſi licitari velit, & pre-
tium augere addictione reſciſſa, *dicta lege* 4.*hoc tit.leg.*
Lucius §.*fin.D. ad municip.d. leg.*1.*de vend. rebus civ.*
& hoc ex privilegio ſpeciali fiſci, quod ex dictis juri-
bus competit, ex quo reſcinditur venditio, & habetur
pro non facta, unde emptor non potuit fructus præ-
tendere, ut docet cum Bar. & Plat. Barboſ.*d.num.*89.
Quod privilegium debet accipi in re quæ ſit ipſius
fiſci, non verò debitorum ejus, & ut in haſta læſio
interveniat, vel alia juſta cauſa, ut conſiderat Gutier.
54 *d.lib.*1.*pp.q.*38. *num.*2. † At extra hunc caſum vendi-
tor minimè fructus jam perceptos poterit adquirere,
quia ſinceriter facta ſubhaſtatione, & cum debitis ſo-
lemnitatibus dominium tranſlatum rectè, etſi poſtea
revocatio introducatur, fructuum adquiſitionem cau-
55 ſabit. † *Secundò* verò caſu quando ſubhaſtatione ſine
debitis ſolemnitatibus celebrata eſt, & ſic nulla fuit,
cùm dominium non fuerit tranſlatum ex venditione
emptor cenſetur malæ fidei poſſeſſor, & fructus non
poterit adquirere, ut diximus *ſupr. num.*13. *& ſeq.* &
ſic pertinebunt reſciſſa addictione ad venditorem *l.*1.
*C.ſi vendito pignore l.*2.*C.ſi antiquior creditor.*

Quartò & principaliter ex noſtrorum jurium ra- 56
tione deduco, quòd quamvis ſubhaſtationis fide &
authoritas magna ſit, ut diximus *in rub.in fin. ex lege*
quæ ſpecialiter 9.*Codice de diſtractione pignoris lege ſi*
hypothecas 8.*C.de remiſſ.pignoris leg. quæcūque* 5.*h.tit.*
ita ut rerum quarūdam; quæ ſub haſtâ venduntur, evi-
ctio nō præſtetur, quaſi Magiſtratus ipſe, cujus aucto-
ritate atque præſentia auctio fit, Auctor ſit talis ven-
ditionis idoneus, *leg.etſi is* 10.*ff.de diſtr.pign.leg.*1.*Cod.*
creditorem evict. pign. eáque adſtante purgari videatur
fraudis & exceptionis periculum, quia ſemper præſu-
mitur pro Judicis decreto, *lege ab ea* 5.*in fin.de probat.*
leg. ingenuum 23. *d. ſtat.hom.leg.*1. ubi dicam, *infrà de*
præd.decur. ita videbatur dicendum in venditione, quæ
in publicâ ſubhaſtatione fit, nullam poſſe fraudem, aut
dolum committi, neque item læſionem inde aliquam
poſſe provenire quæ inducat remedium, *lege ſecunda*
Codice de reſciend. vendition. ſi fortè quis fuerit ultra
dimidiam juſti prætii damnificatus, cùm ſubhaſtatio
probet juſtum pretium, & res tantùm valeat, quan-
tum vendi poſſit, *l.mortis* 18.§.*fin.D.de donatione cauſâ*
mortis & juſtum prætium dicatur quod quis licitando
conſequi poteſt. *Auth.hoc jus porrectum.C.de ſacr.Eccl.*
l.fin.§.*fin.C.de admin.tut.juncta l.*2 §.*tut.*8.*D.pro empto-*
re. Ita ſentiunt Peregrinus *de jure fiſci lib.*6.*titul.quar-*
*to num.*8.*in fin.* & relati à Morl. *in emp.tit.*9.*quæſt.*23.
numero tertio, Oſuval. *libro* 23. *Don. cap.* 13.*litera G.*
Matienz.*in l.prima gloſſ.*9.*numero primo titulo undecimo*
poſt. Angel. Fulgoſ. & alios, quos retulit Fachin.
libro ſecundo controverſ.capite 20.*verſ.ceterùm.* Cevallos
com.quæſt. 536. Maſtrill.*deciſ.*33.*num.*8. Valenzuel *in*
*l.quinta n.*8.*infrà & in l.tertia numer.* 14.*ſupr. de jure* 57
fiſc. † Contrariam ſententiam ſcilicet Judicis decre-
tum, neque publicam ſubhaſtationem, non excludere
remedium *leg.* 2. *C. de reſcind.* tenent Pinell. Gomez
& alij relati à Morla *ubi prox.num.*2. & Oſuval.*d.lit-*
tera G. Fachin.*d.c.*20.*verſ. altera eſt.* Maſtril.*deciſ.*33.
*num.*10 Giurb *deciſ.*105. Azeved *in d.l.*1.*tit.*11.*n.*31.
*lib.*5.*Reg.& in l.*19.*tit.*21.*n.*125.*cum ſeq.lib.*4.*Rec.* La-
zarte *de decim.vend.cap.*18.*num.*82 Gutier.*libro primo*
*pp. quæſt.*161. *num.quinto & de gabell.lib.*7.*quæſt.*147.
Ant. Fab. *de error.decad. decim.err.* 7. & *ſuprà* tetigi-
mus *in lege tertia de jure fiſc.num...*quibus ergo calcu-
lum præbeo, quoniam in publica ſubhaſtatione po-
teſt intervenire fraus & dolus, ut probatur *in lege*
edicto.C.ſi adverſ. fiſcum, & in l.ſi quos 16.*C.de reſcind.*
vend.l.ordo 3.*C.de execut.rei jud.leg.prima infr.de præ-*
diis decur.in fine l.prima C. ſi vendito pignore & expreſ-
ſum videtur *in h.l.*2.*h.t.juncta dicta lege* 3.*ſupra de ju-*
re fiſc. & facit *l.ſiquidem* 11.*Codice de prædiis minor.* ubi
minor reſtituitur adversùs venditionem ſi fuerit læſus
in pretio, etſi cum decreto facta ſit venditio. Deinde fa-
cit, quia non ex eo quòd ſubhaſtatio ritè & ſolemni-
ter facta, aut pro rei judicatæ auctoritate pro ritè fa-
cta habenda impedit ne reſcindi poſſit, ſiquidem non
reſcinditur interpoſitio decreti, ſed venditio, cujus
cauſa diverſa eſt à decreto. Certúmque eſt Judicis
præſentiam excludere metum & dolum, *l.non eſt vero-*
ſimile 23.*D.de eo quod metus cauſ.l.nuptura* 57.*ad fin.*
ff.de jure dotium. Sed cùm præter dolum poſſit quis de-
cipi in pretio, remedium quod datur læſis ultra di-
midiam non excluditur per ſubhaſtationem, aliud
quippe eſt de læſione in pretio agi, aut de juſta cauſa
vendendi cum Judiciali decreto & ſolemnitate juris,
ut *in d.l.*1. *infr.de præd.decur.* ubi prætextu nullitatis
non infirmabitur contractus, non tamen negat poſſe
infirmari prætextu læſionis, ut ratiocinatur Ant.Fab.
d.error. 7. & Morl. *ſup. n.* 4. & conducunt tradita ab
Azeved.*in leg.* 4.*numero* 2.*& tertio titulo quinto lib.*7.
Rec. Hodie verò apud nos ſine difficultate procedit
hæc opinio, ex *lege* 1. *titulo undecimo lib. quinto Rec.*
quæ jubet competere dictum remedium intra qua-
drienium

driennium à tempore venditionis computandum ,
quam explicat Valenzuela in lege 5. hoc tit. ex nu-
mero 8. ubi multa conducibilia ad ejus exornationem
adducit.
58 Quintò infertur interpretationem ad h.leg.4.hoc tit.
ubi ſi aliquis velit plus offerre , vel adjectionem face-
re, debebit eam proponere intra tempora quæ fiſcali-
bus auctionibus data ſunt , leg. Lucius 21.§.fin.D.ad
municip. leg.4. C.de vectigal.& com.leg.1.infr.de vend.
reb.civit. facit leg. fin. D.de jure fiſc.Quantum autem
tempus hoc fuerit , intra quod res licitanda ſit uſque
ad addictionem. Credo de jure Digeſtorum Procura-
toris Cæſaris arbitrio datum fuiſſe , ut videre licet ex
dictis juribus , à quibus certus terminus non eſt aſſi-
gnatus. Obtinuit tamen , ut in rebus fiſcalibus ven-
dendis viginti dies ſubhaſtationibus dentur , juxta
Auth. hoc jus porrectum C. de ſacr.Eccleſ.ubi notavit
Acc. & in præſenti verb.omni ordine, quem ſequuntur
plures relati ab Azeved.in leg.3.tit.undecimo libro nono
Recop. Molin.lib.4.de primogenitis cap.3.num.46. poſt
Bar. Plat. Valenzuel. num.18. in dicta leg. 4. hoc tit.
Roland.à Valle conſ.trigeſimo 3.num.decimo tertio vo-
59 lumne primo. † In qua re fiſcus privilegium habuit,ut
poſt addictionem factam intra certum tempus adje-
ctionem poſſet admittere, quod privilegium aliis per-
ſonis , neque civitatibus conceſſum non fuit,niſi ſpe-
cialiter eis indulgeretur , & ſic fiſcus meliori condi-
tione uſus fuit , docuit Accur. Platea & Pyrrhus in
dicta leg. 4.ita accipientes dicta leg.Lucius §.fin.D.ad
munic. ubi Cujac. lib.2.obſ. cap.24. loco illorum ver-
borum,idem reſpondit,reponit,idem reſcripſerunt,ut de
Severo & Antonino intelligantur,quorum reſcriptum
in antecedenti §.retulerat Julius Paulus,quæ emenda-
tio mihi non arridet , quia falſum eſt dicere Paulum
uti reſcripti verbis, quæ ſi referret , non adiicere , non
poſſe recedi à locatione, ſed aſſertivè ſcriberetur,non po-
teſt recedi , ut ſic Imperatores loquerentur , non verò
Paulus. Tum etiam, quia cùm toties in ejuſdem legis
contexto apponantur illa verba , idem reſpondit, leviſ-
ſima conjectura eſt,ex eo quòd Imperatorum unicum
reſcriptum apponeret IC. aliud voluiſſe interſerere.
60 † Sed difficilis eſt ea traditio Pauli,quam non agnove-
runt Bar. n.2.verſ.quæro.& Valenz.n.18. dum privile-
gium illud fiſci ad civitates extendunt,cùm tamen eis
repugnet dicta lege Lucius §. fin.& leg.4. h.t.l. Antio-
chenſium 37. D. de reb.auct. jud. poſſ. Quapropter va-
rias explicationes ad d. legem. Lucius §. fin. adferunt
relati à Morla in emp. tit. de reſt. in integrum quæſt. 1.ex
num. 46. qui rectè ait multum referre,an civitas poſ-
ſit reſtitui , vel an utatur fiſci privilegio, quòd attinet
ad adjectiones admittenda. Nam fiſcus habuit pro-
prium privilegium de adiectionibus admittendis ,
etiam,poſt perfectam venditionem , ut in d. §. fin. &
d.leg. 4. & hoc ſine reſtitutionis auxilio,ſed jure pro-
prio. At civitates ſi nullam de ea re prærogativam,aut
privilegium habent , venditionem perfectam non po-
terunt infirmare, niſi extraordinario remedio reſtitu-
tionis causâ cognitâ , ut explinui in alio ſimili in leg.
unic.infr. de ſent.adverſ.fiſcum , & ita dicemus civita-
tes rectè admitti ad tale privilegium , ut notavimus
ſupr. num.21. & ſeqq. & explicat Morla ubi proximè.
61 † Jure tamen noſtro ex d.leg.3. titulo undecimo lib.9.
Recop.quadraginta dies aſſignantur in auctionibus ga-
bellarum , intra quos addictio facienda eſt : in aliis
autem auctionibus fiſcalibus triginta dies conſtituun-
tur, leg.decima 3. titulo 4.lib.6.ordin. in bonis civita-
tum locandis tenenda eſt forma,l.4.titulo quinto,lib.7.
Rec. ubi utrobique notat Azeved. Avendan.2.part.pp.
cap.12.num.4.verſ.tertium requiſitum. Gutierrez de ga-
62 bellis lib.ſeptimo quæſtione 153. tot. † Qui latè agit de
illa quæſtione , an terminus hujuſmodi legalis poſſit
minui , vel extendi, de quo erit quoque conſulendus
Azeved. in dicta leg. 4. titulo quinto libro ſeptimo Rec.
n.decimo quinto & in lege quinta titulo undecimo lib.19.
num. 1. & ſeq. poſt Bat. Plat. Rebuff. & alios in dicta
leg.4. ubi Valenzuel. num. 2. qui reſoluit officialem
poſſe augere tempus præfixum à jure in ſubhaſtatio-
ne, non verò minuere , ex recepta traditione Accurſij
in leg.finali D.de feriis , & ex traditis à Felin.in cap.li-
cèt cauſam.numero decimo ſeptimo de probat.Jaſo.in l.2.
D.de re judic. & expendit in eam l.2. tit. 13. lib. 99.
Recop.
Ex his jam manent explicata hæc jura,nam lex pri- 63
ma concors eſt cum lege ſecundâ , eamque habet ve-
lut exemplum , ut Bar.& reliqui rectè ſentiunt. Nam
quod in prioribus verbis Antonius Imp. ait preces li-
bellum continere , id ipſum aſſerit Gordian. in leg. 2.
illa voce,deſiderium , quia etiam utitur dicta l.1.Rur-
ſus quod ait leg.2. res venditas eſſe non peracto omni
ordine , dicta leg. 2. explicuit prætermiſsâ haſtarum
ſolemnitate. Quaſi dicat , quòd ſi debitor egerit eo
prætextu quòd poſſeſſiones ſuas ſine ſolemnitate
ſubhaſtationis fuerint diſtractæ , & quòd juſto pretio
venditio non fuerit facta,tunc reſcindatur , utpotè de-
ficiente formâ , cujus omiſſio annullari facit actum ,
cum malâ fide cenſeatur facta , cùm juſto pretio non
ſit venditum , ut dixi in leg.3.ſupr. de jure fiſc. & facit
leg.1. C.ſi vend.pign. debet enim fiſcus vendere juxta
æſtimationem rei l. 3. §. Divi 5. D. de jure fiſc. & ſic
duplici ex capite agitur in d.l.2.tum ex defectu ſolem-
nitatis , tum ex pretij utilitate,quæ inducit malam fi-
dem d.l.3. de jure fiſ. † Unde ſolent Bart. Bal.Platea, 64
Rebuff. & Pyrrh. deducere admitti poſſe cumulatio-
nem actionum plurium in eandem rem competen-
tium , quarum quælibet ſufficiat ad obtinendam vi-
ctoriam ut declarant DD. in l.edita , C. de edend. ubi
Gilchen. ex num.152. poſt Dynum in cap.nulius pluri-
bus , de reg.jur.in 6. Bar. in leg. Divus ff.de re judic. &
conſ.140. Pyrrh. in d. leg. 2. ubi etiam Valenzuel n.5.
& multi laudati ab Oſuvald. lib.21. com. Donell.c.3.
lit.D. & ſeqq. † Rurſus quod ait hæc l.1. totum de- 65
bitum perſolvendum eſſe fiſco , d. l.2. ſubiicit conſu-
lendum eſſe fiſci indemnitati , & quòd lex noſtra re-
ſciſsâ venditione , res eſſe cum fructibus reſtituendas
debitori, expreſſit d.l.2. debitori alloquens,tuæ ſecuri-
tati operam laturus,& quod una de probatione à debi-
tore facienda dixit altera , illicita iſta redargue. † Sed 66
antequam abeamus,explicanda ſunt illa verba d.leg.3.
tit. in fraudem tuam utilitatémque rationum mearum ,
quæ congruum ſenſum non videntur habere , quia
ſignificant emptionem illam gratioſam fuiſſe factam
ad utilitatem fiſci , & ſic menti Gordiani repugnat ,
qui innuit in perniciem fiſci factam. Quâ difficultate
oppreſſus Accur.in d.l.2.verb.utilitatem,nihil non ten-
tat,& Lucas de Peña peiùs eam explicuit,& Valenzuel
num. 9. ſatis obſcurè loquitur. Aliam viam ingreſſus
eſt Cujac. cenſens unicum nomen eſſe inutilitatem,&
unam dictionem, quæ reſtituenda eſt quoque leg.fin.
C. de ſervit. & l.1.§. hac autem 4. ff.depoſiti,quod cùm
notaret in d.l.2. iterum repetit lib. 16. obſer. c. 29. af-
firmans hac voce uſum Ciceronem lib.2.de inventione,
& Caſſiod. in Rhetorica cap. de genere cauſarum. Sed
eum reprehendit Joan. Roberr. lib.recept.lect,cap.31.
& lib.2.animad.cap.26. licèt ipſe ſeſe defendat lib. 2.
notat. cap. 26. ſub nomine Antonij Mercatoris. Ve-
rùm ſi inter duos hos infenſiſſimos viros judicium
meum interponere poſſum , à Cuiacio recedo. Nam
quamvis admittam vocem inutilitas in linguæ Latinæ
Auctoribus reperiri , nego tamen neceſſariam eſſe in
d.l.2. cujus ſenſus ſatis conſtat , etſi dicamus nullum
damnum fiſco obvenire ex eo quòd res per gratiam
viliùs ſit vendita , cùm fiſci debitum eſſet exiguum,&
Officiales fraudem commiſerunt non contra fiſcum ,
cui ex illâ vili venditione ſatisfactum eſt , ſed contra
debito

debitorem, cujus res plus valebat. Allegabant itaque hoc utilitatem fiſci ceſſiſſe, quod merum commentum erat. Rurſus ſi emendationem Cujacij admitteremus, non rectè poterant Adverſarij Heracleonis, qui rem venditam repetebat, dicere in rationum Dominicarum inutilitatem, ſeu damnum venditionem factam, imò potiùs contractum defendebant, quod in fiſci utilitatem ceſſerat, quod commentum, ſeu falſum eſſe Heracleon affirmabat. Cæteras hujus tituli leges ſpeciali commentario non explicamus, cùm ſatis ex iis, quæ adduximus, exornatæ ſint.

TIT. IV.

De venditione rerum fiſcalium cum privatis communium.

LEX UNICA.

Imp. ALEXANDER A. *Epicteto.*

Forma eſt, quoties ad fiſcum vel minima portio rei pertinet, ut univerſa à Procuratoribus meis diſtrahatur, ſed pretium partis tantùm in fiſcum redigatur, reliquum dominis partium reſtituatur. Emptorem igitur prædiorum, de quibus libellum dediſti, apud ſuum Judicem conveni, uſurum defenſionibus, ſi quæ ſibi competunt.

SUMMARIUM.

1 *Socius ſine conſenſu ſocij in re communi nihil poteſt, & plura de re communi*, & n. 2. & 3.
4 *Fiſcus poteſt rem communem ex ſpeciali privilegio vendere invito ſocio.*
5 *Referuntur alia privilegia fiſci circa res cum alijs communes.*
6 *Qua in ratione fundetur hujuſmodi privilegium fiſci, & de controverſia Bulgari & Martini circa poteſtatem Principis in rebus ſubditorum*, & n. 7.
8 *Ob utilitatem publicam introductum probatur, ut fiſcus rem communem vendere poſſit, & in quo conſiſtat talis ratio?* & n. 10. 13. & 14.
9 *Debitor non poteſt efficere ut creditor accipiat invitus particularem ſolutionem.*
11 *Communio ſolet excitare diſcordias.*
12 *Expenditur* leg. ſi res 21. §. 1. D. de jure fiſci, *&* numero 36.
15 *Hoc privilegium fiſci procedit, ſive res habeat commodam diviſionem, ſive non, contra Martini opinionem*, & num. 18.
16 *Diviſio rei poteſt fieri non ſolùm per partes naturaliter ſeparatas, verùm & per confuſas, & quæ per intellectum conſpiciantur magis quam materialiter*, & num. 17.
19 *Explicatur* leg. ad certam 6. D. de ſervit. cum l. 2. cod.
20 *Quomodo intelligatur illud quod dicitur*, quod commune eſt, meum eſt.
21 *An neceſſaria ſit utilitatis cauſa ut procedat hoc privilegium?*
22 *An fiſcus ſi ſit uſufructuarius partis rei, poſſit rem diſtrahere ad utramque partem diſcutitur, & probatur negativa* n. ſeq. & n. 29.
23 *Uſusfructus in multis pars dominij cenſetur, & quomodo hoc intelligatur?* & n. 24. & 31. cum ſeqq.
25 *Uſufructuarius non poteſt ratione partis retrahere rem communem ex jure regio.*
26 *Uſufructuarius in re tantùm habet jus incorporale.*
27 *Uſufructuarius non poteſt ſine proprietario ſervitutem imponere*, ad l. ſed etſi 19. §. fin. D. de uſufruct. *& de ejus intellectu agitur*, & n. 28.
30 *Ex venditione facta à fiſco dominium verè transfertur.*
31 *Explicatur* l. 4. cum aliis, D. de uſufr.
32 *Socius non poteſt invito altero ſocio imponere ſervitutem in re communi.*
33 *Fiſcus poteſt remittere ſervitutem vel uſumfructum communem.*
34 *Fiſcus an poſſit hypothecare rem communem ſicut poteſt vendere, & an ſi eam rem habeat obligatam cum alio, poſſit liberare?* & n. 35.
37 *An pignoris datio comprehendatur venditionis nomine?* & n. 38. & 40.
39 *Prohibitus emere non eſt prohibitus accipere in pignus, nec prohibitus vendere non eſt prohibitus in pignus dare*, ad l. in quorum 24. de pignoribus, cum l. 1. §. eam rem, D. quæ res pig.
41 *Illuſtratur* leg. ſtatuliberi §. Quintus D. de ſtatulib.
42 *De authoritate Quinti Mutij Scævolæ, & de I.C. interpretationibus.*
43 *Intellectus* ad l. uſumfructum §. in ſumma, de liber. cauſ.
44 *Diſcutitur quæſtio, an fiſcus rem communem poſſit locare, vel dare in emphyteuſim*, & n. 46.
45 *Locatio ad longum tempus, & emphyteuſis comprehenditur alienationis nomine, & transfertur ex eis contractibus poſſeſſio & dominium utile.*
47 *Locatio ad longum tempus, & emphyteuſis conſiſtat, etiamſi nihil præſtetur ſtatim, & ex eis non transfertur dominium, & non differunt in ſubſtantia*, & n. 48. & 49.
50 *An transferatur dominium ſaltem utile ex emphyteuſi & locatione ad longum tempus, & de diſtinctione dominij utilis & directi*, & n. 52.
51 *Veteres in quinquennium conſueverunt locare.*
52 *Expenditur* l. fin. D. ſi ager vectig. *& reprobantur Donell. & Cujac.*
53 *In emphyteuſi conceſſa à Principe poſſeſſores Domini fiunt.*
54 *Explicatur* l. 1. §. qui in perpetuum. D. ſi ager vectig. *& de actione in rem utili*, & n. 55.
56 Clem. de reb. Eccl. & c. 2. de locat. *explicantur, & quare ibidem ſub nomine alienationis comprehendatur locatio ad longum tempus?*
57 *Quid in praxi tenendum eſt in eo articulo?*
58 *Quando fiſcus ad breve tempus locat, remiſſivè.*
59 *An rem communem poſſit fiſcus donare, & quid de jure regio, & de ratione tractatur*, & n. 60. 61. & 63.
62 *An quoque poſſit fiſcus rem permutare?*
64 *Quæ ſolemnitates debent intervenire in venditione à fiſco facienda hac in ſpecie, & an fides de pretio habenda ſit, & cui dandum pretium?* & n. 65.
66 *Qua actione aget ſocius contra fiſcum pro partis ſuæ pretio;*
67 *Socius ſi velit rem emere, erit præferendus aliis emptoribus.*
68 *An debeatur gabella de parte ſocij quam vendit fiſcus?* & num. 69.
70 *An hoc privilegium fiſcale competat Eccleſiæ?*

ETSI ſocius invito altero ſocio in re communi nihil poſſit, cùm non ſit ſolidus Dominus, *l. parietem* 8. *l. in re communi* 26. *D. de ſervit. urb. juncta l.* 2. *D. de ſervit. l. unus ex ſociis* 34. *D. de ſerv. ruſt. l. proprium* 5. *in fi. D. com. prædio. l. Sabinus* 28. *D. comm. divid.* Quia non debet 1

alteri per alterum iniqua conditio inferri, *leg. non de-
bet* 75. *D. de regul. jur.* cum notatis à Felin. *in cap. cum
omnes, n. 15. & ſeq. de conſtitut.* Fran. Marco *deciſ.* 489.
Petr. de Ubaldis *in tract. de ſociet. q.* 12. Boher. *conſ.* 6.
Bertaz. *conſ.* 57. *& ſeq. & conſ.* 111. *lib.* 1. Dueñas *reg.*
2 295. Vital. *lib. 2. var. cap.* 5. † Ita ut ſi ſocius vendide-
rit rem communem, alteri ſocio qui non vendidit, da-
tur rei vindicatio partis ſuæ in emptorem, etiam non
oblato pretio *l.* 3. *C. de rei vind. tot. tit. C. de com. rer. alien.*
ubi ita poſt alios notavit Cujac. & omnes *in præſenti*,
cùm invitus rei Dominus vendere cogi non debeat, *l.
nec emere C. de jure deliber. l. invitus Cod. de contrah. em.*
junctis quæ adducemus *infrà in tit. ut nemini liceat in
3 emptione ſpec.* † Neque poſſit quis plus juris in alium
transferre, quàm ipſe habet, *l. nemo* 54. *D. de regul. jur. l.
traditio* 20. *de adquir. rer. dom.* Neque cum alio com-
mune habeo meum, non dicatur niſi quoad partis
meæ diſpoſitionem, *l. ſervi* 5. §. *Labeo. de leg.* 1. *l. nemo
ex ſociis* 68. *D. pro ſocio l. ſi ſocius* 16. *D. ſi cert. pet.* ubi
4 notat Jaſ. *n.* 3. & Panorm. *in c. ratio n.* 2. *de reſcript.* † Hæ
omnes regulæ in fiſco locum non habent, cui privile-
gium hac lege conceditur, ut rem communem cum
privato poſſit alienare invito ſocio, etiamſi in eâ
quantumcumque minimam habeat portionem, & ex
tali venditione dominium rei in emptorem tranſibit,
parte tamen pretij ſocio conſervatâ, quod etiam ante
Alexandrum in præſenti conſtituerat Antoninus *in l.* 2.
C. de commun. rer. alien. & ſequutus eſt Rex noſter
Alphonſus *in l.* 53. *tit.* 5. *part.* 5. *ubi gloſ.* 1. multa conge-
5 rit Hermoſilla *num.* 1. *& ſeqq.* † Neque eſt inſolens in
jure circa res communes fiſci & privatorum ſimile
privilegium, nam inſtrumenta communia fiſcus ha-
bet, *l. procurator* 7. *C. de edendo l. fin. Cod. de fide inſtrum.
l.* 4. *in fin. ff. fam. erciſc.* obſervant Gothofred. & alij *in
dicta l.* 7. Item etiam fiſcus eligit portionem quam ex
rebus eorum, qui ſe detulerunt, reportat, niſi ſit uxor
defuncti, *l. unic. infrà de his qui ſe deferunt*, notant Va-
lenzuel *hîc*, & Fulvius Conſtant. *n.* 8. *& ſeqq.* poſt Pe-
regrin. quem non refert, *lib.* 6. *de jure fiſc. titul.* 4. *n.* 25.
& 26. Alfar. *de officio fiſcal. gloſ.* 34. §. 1. *num.* 23. *& ſeq.*
Caſtillo *lib.* 3. *quotid. c.* 6. *ex n.* 13. Dueñas *reg.* 375. Deci.
in leg. id quod noſtrum, de regul. jur. Baiad. *ad Clar. q.* 95.
n. 24. Poteſt etiam & fiſcus rem ſibi & alij commu-
nem alteri in totum hypothecare, & alia facere, quæ
ex *infrà* dicendis cognoſcentur.

6 De ratione hujus privilegij diſquirunt Interpretes,
& in primis Accur. *in proœm. ff. in princip. verb. ſanctio-
rem*, vult hoc inductum ex plenitudine poteſtatis
quam in rebus privatorum multi concedunt Principi.
Qui agens de illa controverſia quæ inter Bulgarum
& Martinum circa poteſtatem Principis in rebus
ſubditorum interfuit (cujus memini ego *lib.* 1. *obſer. c.* 1.
num. 51.) Ait ipſe Accur. illud intelligendum eſſe cir-
ca partem, & ſic ſentit in parte liberam eſſe Principis
poteſtatem, cùm aſſerat Martini ſententiam probari
ex hac noſtrâ lege, quatenùs concedit Principi libe-
ram facultatem diſponendi de re ſubditi etiam contra
ejus voluntatem. Nam Martinus voluit ſubditorum
bona eſſe in liberâ Principis diſpoſitione, contrarium
tenente Bulgaro, ut refert quoque ipſe Accurſ. *in
leg.* 3. *Codic. de quadrin. præſcript.* quem ſequuntur
plures à nobis relati *dict. lib.* 1. *obſ. cap.* 1. *num.* 50. *&
ſeqq.* licèt quoad hanc ſententiam Martino adhæreant
Bar. *hîc*, & Bald. *num.* 7. Salycet. *in dicta leg* 2. *Cod.*
7 *de comm. rer. alien.* † Verùm jam olim probavimus
falſam eſſe Martini ſententiam, & à Chriſtiano Prin-
cipe alienam eſſe, *dicto capit.* 1. *num.* 51. & præter *ibi*
adductos videndi Præceptor noſter D. Solorzan.
lib. 12. *de jure Indiar. capit.* 21. *numer.* 43. *& ſeq. &
maximè n.* 61. Caſtillo *lib.* 5. *controver. c.* 6. *toto.* Giurb.
conſ. 57 *num.* 6. & noviſſimus Guſman. *de evict. ca
pite* 52. *tot.* & in noſtrâ ſpecie ante omnes tenuit Al-
ber. *in proœm. ff. col.* 6. Cagnol. *num.* 111. *verſ. ad
legem*, Valenzuel. *hîc num.* 2. Fulvius Conſt. *num* 53.
qui rectiſſimè notat legem noſtram non fundari in
aliquâ ratione dominij, aut proprietatis, quam Prin-
ceps, vel fiſcus habeat in rebus ſubditorum, ſed con-
ſiſtere in mero privilegio & ſingulari jure, & ita falsò
adduci pro opinione Martini quæ jure noſtro regio
reprobatur *in l.* 2 *tit.* 1. *p.* 2. cum aliis quæ adduxi *dict.
lib.* 1. *cap.* 1. & Caſtill. *d. c.* 6. *n.* 13. & lex noſtra ad rem
non facit. Nam ſi Princeps diſponere potuiſſet de re
privatorum ad quid exigeret, ut in tali re partē habe-
ret, ut vendere poſſet, ergo non ratione facultatis libe-
ræ, ſed ratione partis id facit, ut præſenſit Bal. *in d. l.* 2.
Cod. de comm. rer. alien.

Verius igitur dicendum eſt grande hîc privilegium 8
fiſco conceſſum, ut denotat vox *forma*, quæ ſignificat
privilegium *d. leg.* 2. *Cod. de com. rer. al.* ibi, *juxta pro-
prium privilegium vendit*, ut firmat Valenzuel. *hîc n.* 1.
& ſi ſciam eam voculam variè accipi ſolere, ut ob-
ſervant Accurſ. & reliqui antiqui *hîc*, & Gothofred.
& Fulvius *num.* 4. & ego *dict. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 108.
Ratio privilegij fuit (teſtantibus *hîc* Reboffo, Valen-
zuel. *num.* 3. *in fin. & num.* 6. Fulvio *num.* 5. Cujac. *in
leg. res* 22. §. 1. *ff. de jure fiſc.*) utilitas fiſci quæ cùm
ſit publica, privatæ debuit præferri, *leg.* 3. *infr. de primi-
pil.* ubi dicam. Quæ in eo conſiſtit præcipuè, quia
res integra commodiùs vendatur, quàm particulatim,
arg. leg. in commodato 17. §. *duobus ff. commod.* ibi, *Nam
eum qui carrucham, vel lecticam commodavit, non rectè
acturum de ſingulis partibus, leg. non eſt novum* 10. *ff. de
actio. empt. leg.* 3. §. *ubi duo ff. de duobus reis leg. ita ta-
men* 5. §. *ſi tamen, Digeſt. judicat. ſolut.* ibi, *Ne de-
fenſio per plures ſciſſas incommodo aliquo afficiat actorem*,
leg. & ancillarum 27. §. *fin. Digeſt. de peculio*, ibi, *Eſt
enim iniquum in plures Adverſarios diſtringi eum qui cum
uno contraxerit*. Quorum jurium ſimilitudine tenent
plures, † non eſſe admittendum debitorem, qui ve- 9
lit ut creditor invitus cogatur accipere particularem
ſolutionem, quia plurima incommoda habet partium
ſolutio & exactio, ut ait IC. *in leg.* 3. *Digeſt. fam. erciſc.*
docent poſt Bar. *in dict.* §. *duobus*, Alex. *in leg. cùm qua-
dam puella* §. *fin. in fin. Digeſt. de juriſdict.* Decius, Do-
nell. & alij *in leg. quidam exiſtimaverunt. Digeſt. ſi cert.
pet.* Matheſilan. & ejus additio. *ſing.* 115. Fachie. *lib.*
10. *controv. c.* 59. Morl. *tit.* 8. *quæſt.* 8. Duar. Cujac.
& Donell. *in l.* 2. §. *& harum, ff. de verb. oblig.* Sarmien.
lib. 2. *ſelect. c.* 16. Ant. Gomez. 2. *var. c.* 3. *n.* 13. Covar. 3.
var. cap. 18. *n.* 4. *verſ. & tamen* & in cenſibus tractant
Gutier *lib.* 2. *pag.* 1. *quæſt.* 174. Azeved. & Matienz. *in
leg.* 1. *tit.* 15. *lib.* 5. *Recop.* Felician. *de cenſib. lib.* 1. *cap.* 8.
num. 16. Rodriq. *de annuis redd. lib.* 1 *quæſt.* 18. *n.* 35. *&
ſeq.* † Quod nulla alia ratione procedit, niſi ex in- 10
commodo quod affert ſi res dividatur per partes *leg.
Mævius* 52. *in fin. Digeſt. fam. erciſc.* & cùm poſſit tota
integra vendi, gravaretur fiſcus ſi partem tantùm ven-
deret, cujus non inveniret facilè emptorem, tum cùm
nihil ſe habere arbitraretur ſi totam rem non emeret,
leg. 2. *infr. quando & quibus quarta pars*, tum, quia, ad
venditionem partis non ita accederet propter com-
munionem, † quæ plerumque ſolet excitare diſcor- 11
dias *l. cùm pater* 77. §. *dulciſſimis* 20. *D. de legat.* 2. *l. in re
communi* 26. *D. de ſervit. urb. l. ſancim.* 34. § *ne autem* 2.
C. de donat. junctis quæ tradit ad ejus rei illuſtrationem
Tiraq. *de primog. q.* 4. *n.* 27. Noſter Collega Joan. Roias
in epitom. ſucceſſion. c. 5. *n.* 27. *cum ſeq.* eleganter de more
Joan. Savaro *in notis ad Sidon. Apoll. lib.* 4. *ep.* 1. Oſuval.
ad Donell. lib. 9. *c.* 11. *lit. B.* Valenzuel. *hîc n.* 6. & ita in
communione nemo cōpellitur ſtare *l.* 1. *& ſeq. C. com. divid.*
Fontanella *de pact. nupt. clauſ.* 4. *gloſ.* 9. *p.* 2. *n.* 31. † In 12
quam rem expendi poteſt *l. res.* 22. §. 1. *ff. de jure fiſci*,
ubi fiſcus ut faciliùs inveniat emptorem, ſi in bonis
fiſco vindicatis ſint res aliis obligatæ (ita ponendum
eſt)

eſt) non ob id impeditur fiſcus vendere, quia etſi aliis non pignoratæ, venduntur cum ſua cauſa, id eſt, ſaluo jure pignoris, & quia pauci emerent res obligatas. fiſcus ut faciliùs inveniat emptorem, poterit eas vendere, ea lege ut præcedentibus creditoribus priùs ſatisfiat ex pretio, & ſuperfluum fiſco inferatur, vel ſi nihil ſit ſuperfluum, id eſt, ſi quantum eſt in pretio, tantum debeatur creditoribus pignoratiis, fiſcus totum pretium ſoluet eis. Vel aliquando fiſcus integrum pretium accipit, recepto onere in ſe ſoluendi creditoribus, & liberandi pignoris, & id fit ob illam rationem, ut faciliùs inveniat emptorem, juxta no-
13 ſtram ſpeciem. † Nec ſolùm propter utilitatem fiſci hoc introductum privilegium cenſeri debet, ſed etiam & propter dignitatem & majoritatem, *argum. l. ſancimus 34. §. ne autem, Cod. de donatio.* firmat Bald. *in cap. 1. de fratrib. de novo benefic. inveſt.* & Bocher. *deciſ. 5. numer. 5.* & notat Fuluius *hic num. 7.* Atque ideo magis dignum trahit ad ſe quod eſt minus, & ſuperat vincitque illud, *leg. quæ religioſis 43. ff. de rer. diviſ. l. ſi communem 10. ff. quemadmod. ſervit. amitt.* cum adductis ab Aluarez *in locis comm. lit. D.* & in ſpecie docet Lucas
14 *hic num. 17.* † Quod utique admittendum fuit, cùm hoc privilegium non tendat in aliquod incommodum ſocij, cui ſuæ partis pretium conſervatur, & addicitur & ſic quod ei non fuit damnoſum, non debet recuſare in alterius commodum, *argument. l. in creditore 38. ff. de evictio. ibi, Cui enim non æquum videbitur vel hoc ſaltem conſequi emptorem, quod ſine diſpendio creditoris futurum eſt? leg. cùm in fundo 78. §. ipſius ff. de jure dotium, juncta leg. in ſumma. §. item Varus ff. de aqua pluvia,* & quamvis hæc ſocietas fiſci ſimilis videatur leoninæ, ut ait Hippolyt. *ſing. 655.* nihilominus pro hoc incommodo alia habet commoda ſocius, quæ niſi cum fiſco ſocietatem haberet, non conſequeretur, ut *in dict. l. ſi communem. ff. quemadmod. ſervit. l. 1. & 2. Cod. ſi unus ex plurib.* & habens rem communem cum fiſco, non excluditur niſi ex eadem præſcriptione, quâ fiſcus, docet Fuluius *hic num. 14. & 15.*

15 Hoc autem privilegium fiſcale *primò* procedit ſive res habeat commodam diviſionem, ſivè non, ut contra Martinum (cujus *ſuprà* meminimus, qui hanc deciſionem accipiebat tantum quoties res communis dividi commodè non poterat) tenent. Accurſ. *verb. diſtrahatur.* Odofred. Bart. & reliqui antiquiores, Valenzuel. *num. 7.* Fuluius *num. 22. hic* Gregor. *in l. 53. tit. 5. part. 5. verb. vender, in fin.* Dueñas *reg. 375. n. 5.* Peregrin. *dict. lib. 6. tit. 4. num. 23. verſ. amplia etiam.* Qui aiunt quòd etſi major ſit ratio in caſu quo res dividi nequeat, juxta *d. l. ſi communem, &c. per tuas, verſ. quod autem, de arbitris* & quæ cumulat Jaſon. *in leg. 1. Cod. de tranſact. & in leg. ſi emancipati, Cod. de collat.* ubi Decius *numer. 5.* Marſil. *ſing. 180.* Corſetus *ſingul. 71. & 228.* Rebuff. *in auth. Habitâ Cod. ne filius pro patr. in privil. ſchol. 106.* Maranta *de ordin. judic. 4. p. diſt. 11. num. 12. & 24.* Gregor. *in leg. 5. tit. 3. pag. 3. verb. huerfano,* tamen ea eſt vis generalitatis noſtræ legis, ut omnem caſum contineat, ſive ſit difficilioris, ſive facilioris probationis, *arg. l. 1. §. quod autem, ff. de aleatorib.* & eorum quæ notat Tiraq. *de retract. lign. lib. 1. §. 1. gloſſ. 14. num. 101. & in leg. ſi unquam, in princip. n. 116.*

16 † Ultra eos ego pro hac opinione conſidero malè à Martino & ejus ſectatoribus de diviſione tractaſſe, quia diviſio rei fieri non ſolum poteſt per partes diſcretas, & naturaliter ſeparatas, verùm & per partes confuſas, & pro indiviſio, non realiter ſejunctas, ſed quæ intellectu magis conſtent, quàm corpore, ut fit diviſio in judiciis diviſoriis, ut fit diviſio in partes diſcretas, *leg. non poſſumus. 7. ff. ſi pars hæred. pet. §. penul. Inſt. de officio judic. l. ſi ſtipulatus 9. §. qui decem. l. ſi Stichus 29. ff. de ſolutio. l. in ſtipulationibus 54. de verb. oblig.* & tunc non tam partes diviſio conſtituit, quàm totum aliquid in portione diviſa, *l. rectè dicimus 25. §. Quintus, de verb. ſign. l. ſi quis partem, ff. commun. præd.*

Secundo modo fit diviſio inter ſocios in partes non 17 diſcretas, & realiter ſeparatas, ſed mixtas & confuſas, quæ oculis non videntur, ſed mente & intellectu, ita docuit I.C. *in l. ſervus communis 5. ff. de ſtipul. ſeru. leg. Mævius 61. §. 1. de leg. 2.* quo in ſenſu quantumvis res connexa & cohærens dicitur dividua, ut homo, equus, navis, fundus, domus, & per partes præſtari, *dict. leg. ſtipulatus 9. §. qui decem dict. l. in ſtipulationibus, leg. cùm Stichus 29. cum ſimilibus,* quia licèt, realem, ſeu materialem diviſionem recipiant, *leg. Cajus 86. §. Titius, de legat. 1. leg. quod in rerum 24. §. ſi quis poteſt in fin. de legat. 1. l. locus 60. de verb. ſign. leg. 4. §. fin. regun. c. afferte, de præſumpt.* tamen cùm in plurimum iſtarum rerum diviſio earum ſubſtantiam, uſum, aut effectum impediat, meliùs & frequentiùs pro partibus indiviſis per intellectum diſtribuuntur. † Unde ſequitur quòd cùm 18 ſocius ſemper per intellectum & mentem in re communi partem habeat, nulla major ratio evincere potuit, ut diſpoſitio legis de re indiviſibili acciperetur, quàm de ea, quæ commodè dividi potuiſſet. Præcipuè, nam cùm lex ait poſſe fiſcum diſtrahere, quamvis miniam portionem habeat, apertè videtur loqui de re quæ dividi commodè poterat, ut expreſsè confirmatur *in d. leg. 2. Cod. de comm. rer. alien.* quæ loquitur de fundo, ſeu poſſeſſione (nam poſſeſſio pro fundo ſolet in pleriſque juris locis accipi *leg. fin. Cod. de locat.* cum aliis) quæ tamen ſi communis eſſet fiſci & ſocij, dividi poterat regionibus & finibus, ut *in leg. ſi partem 25. ff. de ſervit. urban. leg. ſi quis duas 6. §. ſi quis partem, ff. com. præd. leg. 3. §. fin. Digeſtis qui potiores in pignor. d. leg. Caius 86. §. Titius, de leg. 1. leg. rectè 25. §. final. de verb. ſignif.* notat elegante. Gothofred. *in d. §. ſi quis partem,* & Matienz. *in leg. 13. titul. 1. gloſſ. 3. num. 5. lib. 5. Rec.* & *infrà* referendi. † Quomodo pro- 19 cedit *lex ad certam 6 ff. de ſervit.* ubi ad certam partem fundi ſervitutem tam remitti, quàm conſtitui poſſe, docet Paulus. Cujus traditio videtur eſſe contra, *l. 2. ejuſdem titul. leg. unus ex ſociis 34. ff. de ſervit. ruſt.* quæ aiunt unum ex ſociis non poſſe imponere ſervitutem ſine ſocio. Quæ leges ita procedent ſi dicas ideò ſervitutem ad partem conſtitui, vel remitti poſſe, quia pars illa non erat indiviſa, ut *in dict. leg. 2.* ſed certa, & diviſa, & fundus inter ſocios certis finibus & regionibus diſtributus juxta *dict. leg. Caius §. Titius* quo caſu ſocij unius factum nullum damnum alterius patri afferre poteſt, quia pars diviſa & diſcreta prædium magis, quàm pars prædij eſſe cenſetur, *dict. l. ſi quis duas §. ſi quis partem,* cum aliis. Neque intellectu conſpicitur, ſed ſenſu corporeo, id eſt, oculis, & ſic dicitur certa à cernendo, & pars indiviſa incerta appellatur, *in leg. placet. 25. ff. quibus modis uſusfr. leg. 1. §. hoc interdictum, ff. uti poſſidetis,* tradunt Cujac. *lib. 2. 1. Paul. ad edict. in dict. leg. ad certam,* & antea obſervaverant Accurſ. Bar. Fulgoſ. Eguinar. Baro, & Forcatul. *ibi,* & ſequuntur Connan. *lib. 4. com. cap. 9. n. 5.* Donell. *lib. 11. com. c. 9.* Vacon. *declarat. jur. declar. 63. num. 7.* Mudæus *ad tit. ff. pro ſocio, pagin. 64.* † Unde 20 conſequimur quòd quamvis quod cómune eſt meum ſit, *l. illud 46. de ritu nupt. l. meritò 51. ff. pro ſocio,* juncto Decio *in l. id quod noſtrum, ff. de reg. jur. num. 4.* Alciat. *per text. ibi. in l. pupillus 239 §. fin. ff. de verb. ſignif.* Forcatul. *in d. l. 2. n. 4. de ſervit.* Hoc tamen eſt intelligendum non ſimpliciter, ſed ratione partis, ita ut ſi non poſſit exerceri jus dominij pro parte indiviſâ, abſque eò quòd contingatur pars altera quæ eſt alterius ſocij, id ne in ſua parte licebit ei, qui rem communem cum alio habet, docet Sichard. *ad tit. C. de comm. rer. alienat. n. 2.* At verò ſi in ſua ſola parte poſſit aliquid facere, ut de alieno nihil attingat, hoc utique facere poterit, ut *in dicta leg. ad certam lege nemo ex ſacris 68. ff. pro ſocio,*

leg ſi ſocius 16. *ff. ſi tert. pet. leg. unic. Cod. ſi communis res pign.* in quibus hac de cauſa rei communis venditio & pignoratio valet, quod tamen in fiſco, ut dictum, eſt, non attenditur, cùm quomodolibet res attingatur, vendi & diſtrahi poſſit, ut in præſenti deciditur.

21 *Secundò*, ſupradictum privilegium procedet, etiamſi
nulla ſubſiſtat utilitatis cauſa. Nam cùm fiſco concedatur privilegium ut poſſit diſtrahere tanquam ſi res tota ſua eſſet, de cauſâ quæri non debet, ſiquidem nullum eſſet privilegium, cùm juſtâ ſubſiſtente cauſâ Principi licita ſit venditio, etiam in re aliena, ut probatur *in l. Lucius* 11. *ff. de evictio.* (ad cujus Interpretationem ita docuimus *lib. 1. obſerv. c. 1. n.* 58. *& ſeq., & in l. 2. tit. 1. pag. 2. l. 31. tit. 18. pag. 3.* cum aliis. Quare cùm generaliter lex noſtra privilegium illud concedat, non eſt cur cum Accurſ. & Salycet. *in d. l. 2.* Bar, Bal. *n.* 7. Platea *n.* 1. *hîc*, requiramus cauſam, neque evidentem utilitatem, ut contra ipſos rectè tenuit Valenzuela *hîc n.* 5. *&* 8. præcipuè, quia cùm ſecundùm veriorem ſententiam, de qua *infra* agam, non ſolùm rem communem fiſcus poſſit diſtrahere, verùm & donare, ut noſtro jure regio conſtitutum eſt, ex *l. 53. tit. 5. pag. 5.* ſequitur nullam cauſam neceſſariam eſſe, cùm donatio propter nullam cauſam fiat, *l. 1. ff. de donat. l. donari* 83. *de regul. juris*, & cùm *in d. l.* 53. *partitæ* tam donatio, quàm venditio pari jure procedant quantum ad hanc facultatem fiſco conceſſam, ſequitur ut ſi in una diſpoſitione, qualis donatio, non requiritur cauſa, eodem modo neque in venditione, ex *reg. l. 4. ff. de vulgari* docet Valenzuel. *d. n.* 8. *hîc.*

22 Sed quæſitum eſt, cùm fiſco hoc jus vendendi datũ
ſit quoties ad ipſum vel minima rei portio pertineat, an ſi fiſcus habeat in re vel in parte uſumfructum poſſit eo privilegio uti, & invito proprietario rem integram diſtrahere. Hanc quæſtionem pertractarunt poſt Bal. *in d. l. 2. Cod. de com. rer. d.* Peregrin. *d. tit. 4. n. 23. verſ. & ſecundùm.* Caſtillo *d. l. 3. c. 6. n.* 27. Alfaro *de offic. fiſcal. gloſſ. 34. n.* 25. Valenzuel. *n.* 12. & Fulvius *n.* 42. *in præſenti*, & alij relati ab Hermoſill. *in d. leg. 53. tit. 5.*
23 *pag. 5. gloſſ. 7. n.* 8. & pro parte affirmativâ in favorem
fiſci faciunt, ſequentia fundamenta. † *Primò*, uſumfructum in multis caſibus dici partem dominij *l. 4. ff. de uſufr.* & Domini appellatione uſufructuarium contineri, *l. in venditione* 8. *ff. de reb. auct. jud. poſſ. leg. lib. homo* 118. *in princ. de verb. oblig.* & portionis inſtar obtinere, *leg. cum filius* 76. *§. Dominus, de legat.* 2. ita ut qui uſufructum ſtipulatur, videatur partem fundi ſtipulari. *l. qui uſumfructum* 58. *ff. de verb. oblig.* & emolumentum rei continet, *leg. Mævius* 66. *§. fundo legato* 6. *de legat.* 2. cùm non minus caveatur uſufructuario damni infecti nomine, quàm Domino proprietatis, *l. Prætoris* 5. *§. fin. l. qui bona fide* 13. *§. & ſuperficiarium ff. de dam. infect.* Quibus & aliis argumentis Fulvius in præſenti tenet in ſtrictâ diſputatione fiſci privilegium etiam, & quando habet uſumfructum, eſſe admittendum, ſicut quando habet partem, conferunt quæ tradit Caſtillo *de uſufruct. cap. 54. ex n. 2. cum ſeq.*

24 † Sed his non obſtantibus tam in praxi, quàm in ſtri-
ctâ diſputatione ſcholaſticâ aſſero veriorem contrariam ſententiam & in judicando, & concludendo ſequendam, cùm uſufructuarius verè nec propriè Dominus ſit *l. rectè dicimus* 25. *de verb ſignif. l. ſi Titio* 33. *§. uſumfructum. ff. de uſufr.* quia cùm ſit ſervitus, *l. 1. ff. de ſervit. l. 1. de uſufr. l.* & ſervitus ſit quædam qualitas, ſeu accidens, ſitque prædij, ſeu rei pars qualificativa, non ſubſtantialis, ut docuit Bart. *in d. l. 1. de ſervit.* Coſtan. *q. jur. c. 18. n.* 2. & probat *l. qui fundum*, 12. *ff. quemadmod. ſervit. l. via* 23. *§. ſi fundus ff. de ſervit. ruſt. l. cum fundus* 11. *ff. com. præd. l. quid aliud* 86. *de verb. ſign.* non poteſt res ſua nemini ſervire, *l. uti frui* 5. *ff. ſi uſusfr. petat. leg. in re communi* 26. *ff. de ſervit. urb.* Neque etiam proprietas quæ eſt ſubſtantia. *princ. Inſtit. de uſufr.* de-
buit ab accidente attrahi & abſorberi. † Qua ratione 25
cùm ſocius ex *l. 73. Taur.* quæ eſt *l. 13. tit. 11. lib. 5. Rec.* poſſit retrahere rem ratione communionis non permittitur id uſufructuario ratione partis, ut rectè docuit Matienzo *d. l. 13. gloſſ. 3. n.* 11.

Secundò, quia cùm hoc privilegium detur fiſco, 26
quando habet rem communem cum aliquo non poteſt dici communem rem cum aliquo habere, quando uſumfructum habeat, *dict. l. rectè dicimus*, ubi JC. ſcribit totum fundum meum dici etſi alienus ſit uſusfructus, ſiquidem fiſcus tantùm habet jus incorporale, & alter privatus corporale quid tenet, in quo non poteſt habere communionem, cujus intuitu valeat venditio.

Tertiò, quia uſufructuarius ſine proprietario non po- 27
teſt ſervitutẽ imponere, nec adquirere, neque è contra proprietarius imponere per quam deterior fiat uſusfructus, *l. ſed etſi* 19. *§. fin. cum. l. ſeq. ff. de uſufr.* Cujus deciſionem mirabilem appellant & illuſtrare contendunt præter Fulgoſ. & alios *ibi*, Caſtren. *in d. leg. 2. de ſervit. n. fin.* Cæpolla *de ſervit. urban. c. 14 n.* 8. Salicet & Caſtren. *in l. fin. §. filius autem in fin. Cod. de bon. quæ lib.* & alij relati a Mendez de Caſtro *in l. cùm oportet n* 128. *Cod. de bon. quæ liber.* Alciat. *n.* 53. & Coſtius jun. *numer.* 37. *in l. pen. C. de pactis.* Pinell. *in leg. 1. Cod. de bon. mat. 2. p. n.* 74. Menchac. *lib. 1. de ſucceſſ. creat. §. 7. n. 40. ad fin.* Oſuval. *ad Donell. lib. 10. c. 11. lit. A.* qui variis interpretationibus eam legem explicarunt. † Sed ea 28
interpretatio ad noſtrum propoſitum magis facit, quàm ſcripſit Cujac. *in §. religioſum, Inſt. de rer. diviſ. & in leg. 1. de ſervit.* & audientibus nobis Salmanticæ dictavit Dominus D. Joan. de Solorzano *in commentarijs doctiſſimis ad l. 2. ff. de ſervitut.* proprietarium nempe nec conſentiente uſufructuario ſervitutem imponere poſſe, per quam deterior fiat conditio uſusfructus, quoniam ex perſona utrinſque non poſſit ea vires capere. Proprietarius non poteſt, quoniam jus utendi & fruendi, in quo omnes ſervitutes conſiſtunt, alienum eſt, neque item fructuarius, quia prædij non habet dominium, ſine quo ſervitus imponi nequit. *l. 1. ff. com. prædio.* Neque alteri altero conſenſum præſtando aliquid agunt, quoniam ſe invicem obſtant, neque ſibi poſſunt hoc invicem dare, cùm impedimentũ ſervitutis imponendæ non removeãt, *arg. l. cùm quis* 165. *de regul. juris*, † Ergo eodem modo ſicut uſu- 29
fructuarius non poteſt imponere ſervitutem, ita nec fiſcus uſufructuarius poterit vendere (cùm ſervitutis impoſitio ſit ſpecies alienationis, *l. fi. C. de rebus alien. non alien.*) præcipuè in damnum proprietatis, à qua ita diviſus eſt, & alienus, *l. ſi poſtulaverit* 27. *§. jubet lex* 11. *ff. ad l. Jul. de adulter.* ut nec in minima quidem portione cum proprietate aliquid habeat commune, ex dictis juribus, & tamen hoc privilegium non aliâ ratione, niſi ob communionem conceſſum eſſe, nos doceat *l. 2. Cod. de comm. rer. alien.* & lex noſtra cum inſcriptione tituli. † Quod ea ratione fulcitur, nam
cùm ex venditione factâ à fiſco dominium transfera- 30
tur in ſpecie noſtra, *juncta d. l. 2. C. de com. rer.* ibi, *cùm partis Dominus eſſet, & l. 53. t. 5. p. 5.* ubi expreſsè dicitur dominium transferri & ita omnes agnoſcunt, teſte Fulvio *hîc n.* 50. & Caſtillo *d. lib. 3. c. 5. n. 6. in medio*, & *infrà* dicemus. Minimè quando fiſcus uſufructuarius eſt, transferri dominium poteſt, cùm apud ipſum non fuerit, quia nemo dat quod non habet, nec res dicatur ad illum pertinere, qui uſumfructum habet tantùm.

Nec hic reſolutioni quidquam repugnat *d. l. 4. ff. de* 31
uſufruct. cum *ſuprà* adductis, de quorum interpretatione conſulendi erunt, Pinell. *in l. 1. 3. p. Cod. de bon. mat. à n.* 1. Vigilius *in §. alienus, Inſt. de hæred inſt.* Tiraq. *de retra. lig. §. 1. gl. 7. n.* 55. Rob. *lib. 3. ſent. c.* 18. Conn. *l. 4. comm. c. 3.* Cujac. *lib. 17. q. Papin. in l. 3. §. uſumfructum,*

ff.

ff. de uſufr. Ant. Fab. lib. 19. conject. c. 18. Ant. Pichard.
in princ. Inſt. de uſufr num. 17. Caſtillo de uſufr. ...
Oſuvald. ad Donell. lib. 6. cap. 9. lit. C. Morl. in empor. tit.
de ſervit. q. 1. n. 10. Matienz. in dict. leg. 2. 5. gl. 3. n. 12.
Qui verius cenſent uſumfructum dici partem dominij
eſſe, non quia uſusfructus ſit dominium, ſed dominij
effectum habebat, & inſtar dominij ſit, & ſimilis ſit
parti dominij, quia omne emol umentum rei continet,
& uſufructuarius illud percipit, que nadmodum per-
ciperet Dominus, & multa conceduntur uſufructua-
rio, quæ Domino conveniunt, & ſic impropriè &
abuſivè dicitur Dominus, quia non eſt pars dominij
integralis, ſive ſubſtantialis, ſed pars ſubjectiva, ut
docet Covar. lib. 1. var. cap. 17. n. 8. & hoc non ſem-
per, neque regulariter, ſed in aliquibus caſibus, de qui-
bus Cujac. d. lib. 17. queſt. Papin. in d. §. uſumfructum, &
Donell. d. lib. 9. cap. 9.

32 Hæc omnia limitanda eſſe crediderim, quando fi-
ſcus uſumfructum haberet cum aliquo communem,
vel aliquam ſervitutem prædialem, juxta ſpeciem l. 2.
ff. de ſervit. leg. unus ex ſociis 34. de ſervit. ruſt. leg. pro-
prium 5. in fin. leg. ſi quis duas, 6. §. ſi tamen, l. fin. ff. com.
præd. leg. 4. § ſi fundus, ff. ſi ſervit. vind. leg. 30. tit. 31.
p. 3. in quibus non poteſt ſocius nec adquirere, nec
imponere ſervitutem in re communi, ex ratione quam
adferunt Bar. Paul. Alber. & Fulgoſ. in dict. lege 2.
Jaſon, Alciat. Duar. & Donell. in leg. ſtipulationes non
dividuntur, de verb. oblig. idem Duar. lib. 1. c. pen. Donell.
lib. 1. com. cap. 9. Connan. lib. 4. comm. c. 9. num. 5. Vi-
talis lib. 2. var. cap. 5. Balduin. in §. ideo. Inſt. de ſervitut.
Govean. in lege 1. §. ſi uſusfructus, ff. ad leg. falcid. Par-
lador. lib. 1. quotidian. cap. 6. num. 5. Vacon. lib. 5. de-
clar. 73. num. 6. Eguinar. lib. 1. de divid. & individ. c. 5.
33 & lib. 2. cap. 2. † Nam in ſpecie noſtra fiſcus rectè
poterit vendere & cedere tale jus, quod commune
cum alio habebat, quia non minus rei appellatio com-
prehendit res corporales, quàm incorporales, lege 5.
ff. de verb. ſignif. Tunc enim ſi in gratiam Domini
fundi ſervientis velit vendere, aut remittere ſervitu-
tem, vel ſi ſit uſufructuarius, in gratiam proprietarij
remittat, aut vendat uſumfructum, juxta privilegium
hujus legis valida erit ſupradicta ceſſio. Dixi in gra-
tiam proprietarij, quia uſusfructus non ita valeat alie-
nari, cùm ſi extraneo ceditur, nihil agatur, §. finitur. Inſt.
de uſufr. & ita in propoſito docuit Valenzuel. in præ-
ſenti n. 13.

34 His finitima eſt illa inſpectio, an privilegium, de
quo in præſenti, habeat etiam locum, quando fiſcus de-
beat hypothecam pro parte. Sed quia hic articulus
confusè à Doctoribus traditur, præcipuè Barr. num. 4.
Plat. n... Valenzuel. n. 15. Fulvio n. 52. & 62. hic Pere-
grin. d. tit. 4. n. 23. verſ. & ſecundùm. regulam Caſtillo
d. lib. 3. c. 6. n. 24. & 26. & Girond. de privil. n. 1242. &
ſeq. ideò ſeparandas putavi duas quæſtiones. Prima eſt,
An ſi fiſco & Titio res ſit hypothecata, fiſcus poſſit
liberare eam invito creditore correo? Altera eſt, An
rem, quam communem hab at cum Titio, poſſit hy-
pothecæ ſubjicere & obliga , ſicut poteſt vendere?
35 † Quantum ad primam arbi or fiſcum non poſſe re-
mittere jus hypothecæ comm unis. Ratio eſt, quia, ut
ſuprà dictum extat, neceſſariò requirit privilegium
fiſci, ut in eo adſit dominium, d. l. 2. C. de com. rer. alien.
juncta hac l. noſtra, & d. l. 55. partita. quod in hypothecæ
jure non invenitur, l. neque pignus 45. ff. de regul. juris, &
cùm jus hypothecæ afficiat totam rem, etiamſi pro
parte indiviſa ſocius hypothecæ eam dederit, l. 3. §. fin.
ff. qui potiores in pign. l. ſi conſenſit 7. §. fin. ff. quibus mod.
pignus, ſi fiſcum liberaverit, hypotheca nihil ſocio
poterit præjudicare in ſua parte, quia ei remanet ſa-
luum jus illud, l. ſi quis putans 6. §. ſi fundus 8. ff. comm.
dividund. ibi, Sed jus pignoris creditori manebit, etiamſi
adjudicatus fuerit, nam etſi pars ſocio tradita fuiſſet, inte-
grum maneret. Conducit l. 4. §. de manum. vind. cum Mo-
lin. de primog. lib. 4. c. 2. n. 9. & ſic nulla utilitas ex ſu-
pradicta remiſſione conſequetur, neque aliquid pote-
rit operari hujuſmodi privilegium. † Neque obſtabit 36
l. res 22. §. 1. ff. de jure fiſc. cujus deciſionem notabilem
ad hanc materiam vocavit Bar. hic num. 4. quia, ut dixi
ſuprà n. 12. IC. ibi non agit de re fiſco obligatâ, ſed de
re quæ cùm obligata eſſet alij, fiſco vindicata eſt, quod
diverſum eſt à noſtra quæſtione, ut notavit ibi Cujac.

Quoad ſecundam quæſtionem Accurſ. in l. 1. C. ſi
communis res pign. verb. præjudicium, tradit quòd cùm 37
fiſcus poſſit rem ſibi & privato communem vendere,
poſſit etiam obligare, cui ſententiæ adhæret Platea hic
poſt princip. cùm venditionis verbo comprehendatur
etiam pignoris datio, l. ſtatuliberi 29. §. Quintus Mu-
tius. ff. de ſtatulib. ibi, Quoniam lex 12. Tabul. emptionis
verbo omnem alienationem complexa videtur d. ſi uſumfru-
ctum 23. §. in ſumma. ff. de liber. cauſ. ibi, Quæ de vendi-
tis ſervis dicta ſunt, etiam ad donatos referri poſſe, & ad
eos, qui pignori ſe dare paſſi ſunt. & alienatione prohibita
non minus emptio, quàm hypothecæ, aut pignoris
datio prohibita eſt, leg. fin. C. de rebus alien. non alien.
docent Accurſ. in l. 2. Cod. de uſucap. pro empto. ubi re-
liqui DD. & plures relati à Barboſ. de appellat. verb.
verbo alienatio. 14. n. 9. † Nihilominus tamen dicen- 38
dum eſt legem noſtram non poſſe extendi ultra ter-
minos venditionis, in quibus loquitur, & ſic non
comprehendere hypothecam, nec pignoris dationem,
ut rectè notavit Ripa l. 1. de pignor. n. 16. & Valenzuel.
hic n. 15. verſ. obdura tamen eſt. Nec item certum eſt
venditionis appellatione contineri pignoris datio-
nem, ut docuerunt Beroius & alij num. 14. in c. nulli, de
reb. Eccleſ. Covarruv. lib. 2. var. cap. 16. num. 7. Pinell.
in leg. 1. 3. p. n. 18. Cod. de bon. mat. Molin. de primog.
lib. 4. c. 5. n. 10. Cùm venditio ſit ſpecialis contractus
à cæteris ſeparatus, quemadmodum à pignoris datio-
ne ex traditis à pluribus infrà referendis. † Rurſus, quia 39
prohibitus emere, non propterea cenſetur prohibitus
accipere in pignus, nec prohibitus vendere, non eſt
prohibitus in pignus dare, l. in quorum 24. ff. de pignor.
juncta l. codicillis, pen. §. inſtituto ff. de leg. 2. cui non ob-
ſtat l. 1. §. eam rem. ff. quæ res pignor. Nam ſatisfacies
ex eis, quæ Gothofred. ibidem adducit, & Pinell. in l. 2.
C. de reſcin. 2. p. c. n. 14. ut in re cujus commercium
non ſit, non valeat pignoratio, ſicut neque emptio,
quia ubi nullum eſt commercium rei, minimè poteſt
in contractum adduci. l. ſed & quod 9. in fin. ff. de pign.
ubi nota: Gothofred. & Morl. dict. tit. 9. in præmiſſ.
n. 31. facit quoque l. ſi pupillorum 7. §. ſi prætor. ff. de reb.
eor. ubi tutor, qui habet facultatem vendendi, non
habet facultatem pignorandi, ut ex ea deduxerunt ibi-
dem Bald. Roman. Alex, n. 2. Jaſon, n. 13. in l. in actio-
nibus, ff. de in litem jur. Decius n. 7. Cagnol. n. 14. in l.
non debet cui. ff. de reg. jur. Gregor. in l. 6. tit. 11. part. 6.
verb. que la impidieſe. verſ. & ſi data. Molin. d. lib. 4. c. 5.
n. 20. † Ultimò, quia privilegium hoc eſt ſtrictè in- 40
terpretandum, cùm ſit generale, l. in fraudem 15. in fin.
ff. de milit. teſtam. juncto cap. cui de non. de præbendis lib. 6.
c. ſuſceptum, de reſceptum, de reſcript. lib. 6. Neque debet
in ſocij injuriam extendi l. 2. §. ſi quis à Principe, ff. ne
quid in loco pub. obſervat Lucas hic n. 8. & cùm fiſcus
non habeat privilegium, niſi ſpecialiter reperiatur
privilegiatus, ut docui lib. 3. obſer. c. 2. n. 14. ſequitur
quòd cùm loquatur Imperator ſolùm in venditione,
non potuit extendi ad pignus, in quo non militat ea-
dem ratio, illa ſcilicet, quæ in venditione, ut res ven-
datur in plus, quando tota venditur, & non pro parte,
& datio pretij quæ facienda eſt ſocio, in caſu pigno-
rationis non procedit, quia emptionis verbo veniunt
tantùm ea, quæ pretio adquiruntur, l. ſciendū 19. §. em-
ptorem ff. de Ædilit. edict. Unde nihil ſocius conſeque-
tur niſi damnum, coactus ſtare dationi pignoris, cujus

ratione poſſet poſtea propriâ re privari, ſi debitor non ſolveret, & ſic privilegium ſiſci, quod nulli ſocio damnoſum eſſe poteſt; cùm ei pretium ſoluatur, contra mentem legis fieret odioſum, ut animadvertit Fulvius *in præſenti n. 65. in fin.* licèt ipſe diſtinctione quadam inter has ſententias utatur, quæ ex ſupradictis apertè refellitur.

41 Neque contra hanc quam tuemus ſententiam negotium faciet *d. l. ſtatu liberi. §. Quintus, ff. de ſtatu lib.* quia ei ſatisfacere ſolent plures, quos referunt Pinell. *in leg. 2. C. de reſcin. 2. part. c. 1. num.* 10. Sarmient. *lib 3. ſelect. cap.* 1. Cujac. *lib. 2. obſer. c.* 7. Robert. *lib. 1. animadver. c.* 7. & 8. Connan. *lib. 7. com. cap.* 6. Rebuff. *in l. alienationis* 28. *verſ. ſed an venditiones, de verb. ſignif.* Caſtillo *d. lib. 3. cap. 6. num.* 21. Pichar. *in rub. de emptione* Morl. *in emp. tit. de contrah. emp. in præmiſſ. n.* 8. & 28. Lazarte *de decim. vendit. c. 1. num.* 50. Qui ſcribunt *emptionis* nomine contineri ibidem omnem alienationem, non ex naturâ & proprietate ſermonis ſed ex identitate rationis, & ex mente legis, quæ ex eo colligitur quòd lex attendebat rationem dominij, ut patet ibi, *Neque intereſſe quo genere quiſque Dominus fieret*, & ita reſpicit tranſlationem dominij, & non modum alienandi. Nam tùm ſecundùm legem 12. Tabul. de qua Ulpian. *in fragm. tit.* 2. ſtatuliber alienari poſſet, & parendo conditioni in perſona emptoris liber fieret, videtur complexa *emptionis* verbo quamcumque alienationem, ut ſicut in perſona emptoris ſi conditioni pareatur liber fieret, ita dando cuicumque, qui ex quâcumque causâ Dominus eſſe, *l. 4. §. ſi ſub conditione 6. ff. de fideicom. lib.* Unde ſive det ei qui Dominus factus eſt ex teſtamento, vel emptione, 42 aut alio quovis titulo, liber erit ex mente legis. † Solebant Jureconſulti de legum 12. Tab. mente & verbis diſputare, ut docuimus ad interpretationem *l. 3. ff. de tutelis, lib. 1. obſer. cap.* 8. & *lib. 3. cap. 1. §. 1. in princ.* in quo præcipuus videtur fuiſſe, & ſupradictæ quæſtionis primus Auctor Quintus Mutius Scævola, cujus auctoritas plerumque in variis juris locis laudatur, ut præter dicta jura animadvertitur *in leg. vetus 68. ff. de uſufru. leg. 2. §. poſt hos 41. ff. de orig. jur.* 43 *leg. ſi uſumfructum, ff. de liber. cauſ.* † Rurſus minimè noſtræ reſolutioni refragatur *dict. leg. ſi uſumfuctum. §. in ſumma. de lib. cauſ.* Nam reſpondendum eſt edicto Prætoris occurſum eſſe calliditati eorum, qui cùm ſe liberos eſſe ſcirent dolo malo paſſi ſunt pro ſervis ſe venundari. *leg. ſi rectiſſimè 14. ff. de liber. cauſ.* Hujus edicti rationem extendit I. C. *in d. §. in ſumma*, ut locum habeat non ſolùm in venditione, verùm etiam & in pignoris datione, ſi aliquis dolo malo pro ſervo ſe pignori dederit. Hoc autem, non quia pignoris datio comprehendatur appellatione venditionis, ſed ex paritate rationis, quia non minus decipitur emptor, quàm qui pignus accipit, ut non tam proprietas verbi, ſed mens Prætoris attendatur. Quemadmodum pignoratio ſolet contineri ſub nomine alienationis, quæ cùm ſit nomen generale, comprehendens omnes alienandi ſpecies, *Novell. 7. ſeu Auth. de non alienand. rebus Eccleſ. §. alienationis*, docet Pinell. *in leg. 2. Cod. de reſcind. 2. part. cap. 1. n.* 14. continet [illegible]que & pignorationem, *cap. nulli. de reb. Eccleſ. cap. Abbatibus 12. quæſt. 2. Auth. hoc jus porrectum. Cod. de ſacroſ. Eccleſ. Auth. de alienat. & empyht. §. & hoc ſiquidem ſuper his*, Non ex proprietate verbi, ſed ex mente legis, ſcilicet quia eſt actus proximus, per quem facilè devenitur ad alienationem, ut notant Doctores *in dict. cap. nulli.* Bart. *in dict. leg. in quorum, de pignor.*

44 Alia quoque quæſtio non eſt omittenda, An poſſit fiſcus rem communem locare, vel in emphyteuſim dare? In qua partem affirmativam tenuit Bald. *conſ. 332. & 336. volum.* 5. Boſſius *in praxi tit. de fiſco & ejus privil. num.* 39. & alij relati à Fulvio *hic num.* 58. Caſtillo *d. lib. 3. cap. 6. n.* 18. qui nullâ aliâ ratione moventur, niſi illâ, quam ſæpiùs tetigimus, quòd venditionis nomine veniat omnis contractus, & alienatio, ex quo dominium transfertur, vel perpetua utilitas, *ex d. §. Quintus.* † Et quamvis eâ unicâ ratione 45 moveatur Bald. adhuc tamen pro eo non inutiliter conſidero locationem ad longum tempus, ſeu emphyteuſim (nam nulla conſtituitur inter eos contractus differentia, ex Molin. *de juſt. & jur. tom. 2. diſp.* 445. *verſ. hinc oritur.*) comprehendi appellatione alienationis *cap. 2. de locatio. Clem. 1. de reb. Eccleſ.* ubi notant Interpretes. Item quòd per locationem ad longum tempus transfertur poſſeſſio & dominium utile: *leg. 1. & 2. ff. ſi ager vectig. l. 1. §. quod autem, & l. fin. ff. de ſuperficieb. l. ſuperficiario 74.* aliàs incipit, *id eſt, de rei vin. cum pluribus adductis ſuprà in l. 1. de fide & jure haſtæ fiſcal. n.* 31. † Verùm quoad noſtram quæſtionem 46 attinet verior eſt contraria ſententia, quæ contra Bald. ait fiſcum non poſſe communem rem locare ad longum tempus, neque item in emphyteuſim concedere, hanc tenuit Peregrin. *de fideicom. art. 4. num. 23. verſ. amplia. item.* Calicius *in Margarita fiſci dub.* 3. Caſtillo *dict. lib. 3. cap. 6. num. 18. & ſeq.* Fulvius *n. 59. & 60. hic.* licèt ipſe Italorum more diſtinctionem velit quandam introducere, quæ mihi non placet. Moventur ſupradicti, quia privilegium fiſci eſt ut poſſit vendere rem communem, ſed cum illa qualitate, ut ſocius accipiat ſuæ partis pretium & æſtimationem. At per locationem ad longum tempus, vel emphyteuſim non conſequitur partis ſuæ integrum pretium, contra verba noſtræ legis, ibi. *Sed & pretium partis tantum in fiſcam redigatur, reliquum dominis partium reſtituatur, & d. leg. 2. C. de com. rer. alien.* ibi, *partem pretij*, quæ tranſcripſit *d. l. 53. p. 5. tit. 5.* ibi, *Mas con todo eſo debedar la eſtimacion ſegun la parte que avien en aquella coſa.* Ergo minimè ſatisfiet formæ legis, & ſic non valebit contractus, *leg. 1. infr. de prædijs decur.* cum *ibi* addomist nam pretij nomen ad alios contractus non pertinet, niſi ad venditionem, ut diſcurrit *leg. infra de prædijs decur.* ibi, *Quoniam ſacræ conſtitutiones de pretio locutæ ſunt*; ubi *ibi* animadvertam. † At certum eſt locatio- 47 nem, vel emphyteuſim celebrari poſſe ſine eo quòd aliquid Domino præſtetur pro introitu, aut ingreſſu, quod vocant, ut docet Cevallos *q.* 571. & Molin. *dict. tom. 2. diſp.* 450. & quamvis à principio aliquid præſtaretur, non tamen poteſt eſſe integrum pretium, ut patet, & ita ſine pretio cogeretur ſocius inuitus conductorem perpetuum ferre, & re ſua carere. † Rurſus 48 pro hac parte expendo verbum *diſtrahatur*, quo utitur lex noſtra, quod ſignificat vendere, dividere, *l. 1. & tot. Cod. & ff. de diſtr. pign. leg. cùm hi 7. §. ſi uni, de tranſact.* & clariùs verbum *vendidit* adduxit *dict. leg. 2. Cod. de com. rer. al.* quaſi ſolùm privilegium hoc ſit de venditione. Quomodo ergo trahi poterit ea deciſio ad locationem, vel emphyteuſim? præſertim cùm ex venditione dominium transferatur, *leg. clavibus 74. leg. cùm manu ſata 80. §. fin. de contra. emptione §. venditæ. Inſtit. de rer. diviſ.* ex locatione verò non transfertur, *l. convenit 65. ff. de contr. empt. l. non ſolet 39. ff. locati.* Neque item ex emphyteuſi, ut *infrà* dicam, cùm ejus ſit naturæ, ut poſſit avocari & auferri res, ſponſio non ſoluatur, ut obſervant relati à Pichar. *in §. adeo n. 1. Inſt. de locat.* quoad ſubſtantiam non differt emphyteuſis à locatione ad modicum tempus factâ, ut firmant relati à Morl. *tit. de locato, in præmiſſ. n.* 32. Unde malè poterit noſtra deciſio ad eos contractus extendi, vide quæ tradit Schifordeg. *lib. 1. ad Ant. Fab. tr. 18. q. 2.*

Hac ergo opinione retenta nihil contra eam urgent 49 *ſuprà* adducta fundamenta, nam jam reſponſum eſt *ad d. §. Quintus Mutius.* Nec Baldi ratio aliquid evincit, cùm locatio non ſit actus ex quo transferatur

domi

dominium, nec perpetua utilitas, aut fruitio. Neque emphyteuſis, cùm ille qui conceſſit, verus dominus maneat, ut docet Pichar. *in §. adeo Inſt. de locat. num. 33.*
50 *& ſeqq.* † Neque in contrarium eſt communis ferè omnium Interpretum traditio, volentium transferri ſaltem utile dominium ex locatione ad longum tempus, nam incerta eſt ea diſtinctio dominiorum utilis & directi, ut rectè animadvertit idem Pichard. *ſupr.* & Oſuvald. *lib. 9. Don. c. 14. lit. Q.* Cujac. *lib. 12. Paul. ad edict. in l. 74. de rei vind* & falſum eſt ex locatione longâ transferri dominium utile, ut ante omnes notavit Cuman. *in l. codicillis, pen. §. inſtituto numer. 3. de leg. 2.* Connan. *lib. 7. comm. cap. 11. num. 3.* & Pinell. *in d. l. 1. de bon. mater. 3. num. 66.* contra Pragmaticos, qui eam doctrinam contra juriſprudentiam veram invexerunt, cùm nulla differentia ſit inter locationem ad longum tempus, vel ad breve, cùm in multis juris locis reperiatur locatio in plures annos facta, *l. ſi in lege 24. §. fin.*
51 *leg. qui fundum 32. l. cum in plures 60. ff. locati.* † Quod non de duobus, aut tribus annis intelligendum eſt, ſed ad minus de quinquennio, in quod veteres conſueverunt locare, *d. leg. ſed ſi l. §. ſi domus cum aliis*, idque luſtrum vocarunt, ut notat Gothofred. *in §. ſi domus, & in dict. lege qui fundum,* & tacito ejus nomine Schifordegh. *de quæſt. 2.* & ante eos Cujac. *in dict. leg. 24. §. fin. lib. 54. Paul. ad edict. & in l. 74. de rei vin. lib. 21. Paul. ad edict.* & ego pluribus probavi *in commentariis ad Ovidium in Ibim*, quæ adhuc imberbis conſcripſi, & nunc ſcrinio continentur noſtro, ad illum verſum,

Tempus ad hoc luſtris mihi jam bis quinque peractis.

Et ex *dict. leg. qui fundum* ſerie conſtat in plures, quàm quinque annos locationem factam, ſi conjungas *fundi partem 79. ff. de contrah. empt.* ubi locatio ad decem annos fit, quod tempus in opinione ſupradictorum
52 DD. longum tempus reputetur. † Rurſus expenditur *l. fin. ff. ſi ager vectigal.* ubi in rem actio quæ competit, ſi ad longum tempus, vel in perpetuum fundus conducatur *l. 1. §. 1. ff. illo tit. in d. l. fin.* habet locum ſi ad tempus conductus ſit. Quod non poteſt intelligi cum Donello *lib. 9. cum cap. 13. circa fin.* Cujac. *in not. ad tit. Inſt. de locat. & lib. 21. Paul. ad edict. in d. l. 74. de rei vindict. in fin.* (& ante eos dixerunt Antiqui) dum tempus non ſit modicum. Nam, ut rectè docuit Schifordegh. *ſupr.* poſt alios quos retulit, & Ant. Fab. *in Ratio. ad d. leg. fin.* ea lex minimè de modico, aut longo tempore aliquid ſignificat, ſed adiicit *ad tempus* quod non magis modicum, quàm longum continet, imò potius modicum magis, quàm longum comprehendit, ut conſtat
53 ex *l. 1. §. quod ait, ff. de ſuperficieb.* † Minus obſtant conſiderationes pro contraria opinione aſſignatæ. Nam ex locatione ad longum tempus, nullum transfertur dominium. Neque leges quæ pro ea ſententia adduci ſolent, *l. poſſeſſores 12. in fin. infr. de fund. patrimonial.* cum aliis, quas ſignavi *ſupr. in l. 1. num. 31. & ſeqq. de fide & jure haſtæ fiſc.* quidquam faciunt, quia procedunt in emphyteoſi à Principe conceſsâ, quæ pro perfecta alienatione habetur, & ex liberalitate Principis domini conſtituuntur. *Novell. ſeu Auth. de non alienand. §. alienationis*, ibi, *Et in perpetuum extenſam emphyteuſim, quæ non procul ab alienatione conſiſtit.* l. 4. ibi, *jure domini, dict. leg. poſſeſſores 12. infr. de fund. patrim.* ibi, *cùm fundorum ſint domini. leg. ſi qui 5. infr. de diverſ. prædiis urban.* ibi, *Cùm ſufficiat poſſeſſoribus quod apud eos dominiũ in perpetuũ ex noſtra liberalitate permaneat. leg. prima infr. de fund. rei priv.* docet cum Valaſc. Sarmien. & aliis Pichar. *in dict. §. adeo numer. 31. & 35.* Quare cùm tales emphyteutæ domini verè ſint, non eſt ille
54 caſus ſpecialis ad alios porrigendus. † Neque quidquam in contrarium dices, ſi adducas *d. l. 1. qui in perpetuum. ff. ſi ager vectig.* cui congruum reſponſum dari poſſe negat Molin. *libro primo de primog. cap. 21. n. 17.* Nam reſpondendum eſt nihil ibi de dominio tradi, ſed tantùm de in rem actione, quæ iis, qui in perpetuum agrum vectigalem conduxerunt, conceditur. Sed non inde deduces cõductores eſſe dominos, cum ea actio in rem ſoleat competere iis, qui domini non ſunt, ut uſufructuario, creditori, & ei, qui locum publicum conductum habet. *l. ei qui 16. ff. de ſervit. leg. 1. §. item Juliano, ff. de remiſſion. l. nec creditores 10. Cod. de pign. act. §. æquè, Inſt. de actio leg. 1. juncta gloſſ. verb. conduxerit. ff. de loco publ. fruen.* † Quæ actio non eſt directa vindi- 55
catio, quæ domino competere ſolet. *leg. in rem 23. de rei vind.* ſed actio, aut vindicatio utilis *leg. ei qui, de ſervit.* ibi, *Fundi utilis petitio dabitur, idẽ ſervari evenit & in eo, ad quem vectigalis fundus pertinet.* ita ſentit Acc. *in dict. leg. 1. §. qui in perpetuum.* Hæc eadem actio ſolet quoque concedi ſuperficiario. *l. 3. §. pen. ff. de novi oper. nũt. leg. idest. 74. & leg. ſeq. ff. de rei vin. leg. 1. §. quod ait, §. fin. ff. de ſuperficieb.* Quæ æquitate ſuadente ſolet dari, obſervat Pichard. *ſupr. n. 36.* & diximus *lib. 1. obſerv. cap. 11. num. 29. & ſeq.* quia datur iis qui non ſunt domini, ſed accommodatur quaſi dominis, ita Ant. Fab. *lib. 10. conject. c. 11* & ita datur ſuperficiario in dictis juribus, qui vindicat quaſi ſua eſſet ſuperficies, cùm ejus ſit dominus, qui eſt ſoli eodem modo emphyteuticarius, qui fundum in perpetuum conduxit, vel ad longum tempus, ſub annuo vectigali ſi amittat poſſeſſionem, quamvis dominus non ſit, experitur utili in rem actione vindicandi gratiâ, nec quia habeat eam actionem, deducetur habere utile dominium, ut doctè explicat Cujac. *in dict. l. 74. de rei vin. lib. 21. Paul. ad edict.* & Ant. Fab. *in Rat. ad d. §. qui in perpetuum,* licèt neſcio quo errore ductus, *de err. prag. dec. 63. err. 9 in princ.* aſſerat directam eſſe eam actionem, quæ datur vectigalis prædij poſſeſſori. Item & Morla *in tit. de loc. in præm. n. 53.* cùm veriori ſententiæ adhæſiſſet, aſſerit dominium transferri in emphyteutam, & locatorẽ perpetuum, per pleniſſimam detentionem, in quo tamen fallitur, ut conſtat ex iis quæ diximus. Videſis Ant. Fab. *lib. 10 conject. c. 11. & d. err. 9.* Don. *lib. 9. com. c. 13. & 14.* ubi etiam Oſuval. qui ſimul cum Cujac Schifordegh. & aliis explicant qui ſint vectigales fundi, qui ſuperficiaria, & alia quæ propria ſunt ejus articuli. † Non 56
denique obſtat *Clem. 1. de reb. Eccleſ. & c. 2. de locat.* ubi ſub nomine alienationis continetur locatio ad longum tempus. Nam ibi non comprehenditur proprio nomine, ſed ex extenſione legis, quæ voluit ut prohibitâ alienatione comprehenderetur ea locatio & emphyteuſis. Quæ verò fuerit ratio, non explicarunt Interpretes, cùm in eo errore perſiſtant, ut per locationem dominium transferri exſtiment. Ea tamen mihi proprior videtur, quia videretur res Eccleſiæ alienata perpetuò, ſemper ab cedente utilitate rei locatæ ad longum tempus, ſicut de uſufructu relicto civitati, dixit I.C. *in leg. an uſusfructus 56. ff. de uſuf. l. ſi uſusfructus 8. ff. de uſufr. legat.* & poſſet evenire ut ſi ad longum tempus non eſſet locata, utilior eſſet Eccleſiæ, & ita in effectu fraus fieret prohibitioni legis, ſi eo modo intentio ejus eluderetur, cùm ſive per emptionem, ſive per locationem, aut emphyteuſim Eccleſia re illâ careret, quam ob cauſam prohibito uno actu alienationis, prohibendus quoque fuit omnis actus ei ſimilis, & qui eumdem effectum habet, *leg. ſicut 8. § ſed & ſi 1. ff. quib. mod. pig.* ubi notat Gothofr. *lit. Z.* † Apud 57
nos verò ſupradicta diſtinctio dominiorum recepta eſt, ex *l. 73. Taur.* quæ eſt *l. 13. tit. 11. lib. 5. Recop.* ubi emphyteuſis dominus, dicitur dominus directi dominij, & ita in praxi admitteretur ego eam diſtinctionem non ſolùm in emphyteuſi, verum & in longâ locatione, ut alienatione prohibitâ, cenſeantur quoque & locatio ad longum tempus prohibita, & emphyteuſis. Quod tamen ad noſtram quæſtionem ſiſci attinet, & ſi pro ea parte fundamentum haberet Baldi

opinio,tamen ex iis , quæ ultrà conſideravimus , mi-
58 nimè neque in puncto juris,neque in praxi admitten-
da erit. † Si verò ad breve, ſeu modicum tempus fiſ-
cus vellet rem locare , tunc obſervandum quod circa
duos ſocios,ſcripſere Ant.Gom. *2.tom. c.3.n.* 14. Me-
noch. *de arbitrar. caſ.*442.

59 Non potuimus breviùs dictam quæſtionem per-
ſtringere. Nunc de altera agendum eſt,an noſtræ legis
diſpoſitio procedat in donatione , ſi videlicet fiſcus
rem communem donare poſſit. Et quidem ſeparan-
dum eſt jus commune à jure noſtro regio ſeptempar-
tito. Nam jure communi videtur dicendum non poſ-
ſe noſtram legem in donatione procedere , ut volunt
omnes *in d.l.2. C.de com.rer. alien. & hic*, & agnoſcit
Fulvius *n.*66. & Greg. *per text.ibi in dict.leg.*55.*tit.*5.
60 *p.*5. & Caſtillo *dict. lib.*3.*c.*6. *num.* 14. Quare autem
id dicant, rationem nullam expreſſerunt. † Ego eam
eſſe cenſeo , quia venditionis appellatione non conti-
netur donatio,*l.ſi quis fundum* 37.*juncta l.ſeq.ff.de con-
trah.empt.*ubi ſi fiat venditio fundi quanti ab illo em-
ptus eſt, & poſtea inveniatur donatus, non valet ven-
ditio. *leg.ſicut* 8.§ *ſed ſi permiſerit* 13 *ff.quibus mod.pi-
gnus* , ubi ſi permiſit creditor debitor pignus vendere,
& donavit, non videtur adimpleviſſe id,ad quod con-
ſenſum aptavit creditor. Facit quoque eleganter *leg.
fin. infr. de prædiis Decurio.* ubi prohibita venditione
prædiorum,non eſt prohibita donatio,quod Zeno Im-
perator ex eo deducit,quòd lex pretij meminerit. Er-
go eodem modo & hîc donatio prohibita videtur fiſ-
co, cùm pretij quoque meminerit lex noſtra , ut *ſuprà*
61 animadverſum eſt. † Deinde facit *leg.ad res* 62.*ff. de
ædilitio edict.* ubi Ædilitium edictum non compre-
hendit res donatas , quia, ut inquit Modeſtin.nullum
pretium intervenit. Ergo cùm nullum pretium inter-
veniat , minimè poterit venditio comprehendere do-
nationem , cùm diverſa militet retio. Nam etſi ex
venditione , ſicut ex donatione , transferatur domi-
nium , & ita videatur idem effectus ex utraque reſul-
tare. Differunt in tamen hoc quod ex donatione
nullum eſt pretium quod ex re conſequatur ſocius ,
cùm tamen id neceſſarium ſit in formâ à lege noſtra
introducta, ibi,*Sed pretium partis tantum in fiſcum re-
digatur , reliquum dominis partium reſtituatur*, ex quo
appellatione venditionis minimè venire donationem ,
tenent Oſuval. *ad Donell.lib.9.com.c.*14.*lit.G.*& Ant.
Fab.*lib.*14. *conject.c.*13. & nos dicemus *in d.l.fin,infr.
de prædiis decurio.* licèt formidoloſè hanc partem , ut
ſolet,teneat Greg. *in d.leg.*51.*verb. tota.* & cum variis
diſtinctionibus Fulvius *hîc n.*66. *& ſeq.*inter donatio-
nem remuneratoriam & ſimplicem , quas attulerat
62 Carol.Tapia *in rub.de conſt. Princ. c.*1.*n.*73. † Unde
quoque eadem ratione dices non eſſe extendendam
noſtram deciſionem ad permutationem,nam quamvis
ſimilis ſit emptioni quæ à permutationibus cœpit.
*l.*1.*ff. de contrah. empt.* & multa ij contractus habeant
affinia , quæ obſervant VVeſembec. *in paratitl.tit. de
rer.perm.n.*2.Hottoman.*lib.*19.*epitom.in Pandect.tit.*4.
*n.*7.Gom.2.*var.c.*8.*n.fin.*Cujac.*lib.*5.*q.Paul.in l.natu-
ralis.§.& ſiquidem,ff. de præſcript. verb.* longè inter ſe
differunt , ut notant DD. *in l.fin.ff.de condict.cauſ.dat.*
cùm ſit contractus innominatus, & aliud pro alio de-
tur, non verò pretium, & ſic ſocius rem pro rehaberet
63 invitus,ut obſerva, Fulvius *n.* 68. *hic.* † Hodie ex *d.l.*
53.*partitæ* jure noſtro inductum eſt,ut hoc fiſci privi-
legium habeat locum in donatione,quod videtur ori-
ginem ſumpſiſſe ex *l.* 2. *& l. benè à Zenone; C.de qua-
drien.præſcr.*ubi Principi licet rem donare, vel aliena-
re in totum,atque ita multò magis debuit ei permitti,
ut in parte habeat quod habet in toto. Quia etſi ratio
ſupra aſſignata noſtræ legis non militet in donatione,
decet tamẽ Principem exercere liberalitatem,ad quod
non eſt neceſſaria cauſa aliqua , ut Greg. Lopez vole-
bat, ſed ob ſpecialem favorem fiſci id permiſſum eſſe
dicemus,ut rectè notat Caſtillo *d.c.*6.*n.*14. *&* 15. nã
qui donat, id non facit niſi ut liberalitatem exerceat,
non ob cauſã ullam,*leg.*1.*ff.de donat.& d. lex partita*,
talem cauſam non exigit,ſed ita ait,*Otro ſi decimos que
ſi el Rey oviese alguna coſa comunalmente con otros que
la pueda vender toda o dar por raçon de aquella parte
que à en ella epaſa el ſennorio de aquella coſa alque la
vende o alque lada.* quibus verbis cùm & venditio &
donatio contineatur , ſicut in venditione non dicetur
intervenire debere cauſam,ita nec in donatione,ex re-
gula *l.*4.*ff.de vulg.*quæ ait unam determinationem reſ-
picientem plura determinabilia,pariformiter ea deter-
minare.Hoc ita procedet ſecundum Gregor.& Caſtill.
*d.n.*15.ut æſtimatio partis ſocio reſtituatur(quod dare
bonum cambium vocat Gregorius)ex *leg.venditor.*13.
*§.ſi conſtat. ff.com.prædio l.*3 : *tit.* 18. *parte tertia* idque
non omiſit Rex noſter Alphonſus,qui poſt dicta verba
ait , *Mas con toto eſo debé dar la eſtimacion acada uno
de los otros.*ut refundatur ſcilicet, & exſoluatur domi-
no partis ſuæ pretium , & juſtæ æſtimationis quan-
titas.

Nunc videndum eſt quæ requirantur,ut valeat hæc 64
venditio à fiſco facienda ? & dicendum eſt eaſdem
ſolemnitates eſſe obſervandas quæ in qualibet vendi-
tione rei fiſcalis adhiberentur , ſi integra & ſolida res
eſſet fiſci : quod notabiliter dixiſſe Bart. hic ait Ful-
vius *num.*69. ſed id apud Bartolum non legi , nec de
ea ſolemnitate aliquod verbum invenies. Fateor ta-
men veram eſſe eam doctrinam ut illa ſolemnitas in-
terveniat , de quâ egi *in l.*1. *ſupr. de fide & jure haſtæ.*
Nam cum fiſcus rem communem vendit,eam vendit
tanquam ſuam, *l.bene à Zenone;Cod.de quadrien. præ-
ſcript.*& transfert dominium ea de cauſa etiam partis
ſocij , ut diximus. Unde eſt debere fieri venditionem
præſenti pecunia.*l.*1.*ſupr.de fide,& jure haſtæ.* quia ſo-
cius non eſt obligandus ut habeat fidem de pretio ,
cùm ſtatim ſit fiſco ſoluendum,& partem quoque ſo-
cio dandam,ita Accurſ.*in l.unic verb. neceſſitatem,C.de
com.ſervos manum.*quem ſequitur Tiraquell.*de retract.
lig.§.*3.*gloſſ.*3.*numer.*1.poſt Bald.& alios *in dict.l. unic.*
Fulvius *hîc n.* 69. qui pro hac parte adducunt *leg.Ju-
lianus* 13.*§. offerri* 8.*ff. de actio empt.* † Pretium verò 65
dandum eſt fiſco , à quo poſtea ſocius accipiet, juxta
illa verba noſtræ legis, *redigatur & reſtituatur*, quæ in
id expendunt Accurſ.*verb.redigatur*, & Fulv. *n.*72. &
ob hoc non minus in fiſci, quàm ipſius privati favorẽ
inductum eſt,nam fiſcus facilius pretium exiget,& ab
eo ſocius accipiet ſine labore , licèt debitor poſſit ſo-
cio ſoluere ad evitandum circuitum, præcipuè ſi ipſe
inſtet, *leg.res* 22. §.1.*ff.de jure fiſci.*† Qua vero actio- 66
ne aget ſocius contra fiſcum pro partis ſuæ pretio re-
cuperando. Omnes conveniunt competere actionem
negotiorum geſtorum , ratam habendo venditionem
à fiſco non ſuo nomine factam , *leg.* 3. *Cod.rei vend.*
ubi ſi mater inuita filia rem vendidit,poterit venditio-
nem ratam habere , & adverſus venditricem actione
negotiorum geſtorum agere,*leg.ab uno* 19.*C.de negot.
geſt.juncta leg.Pomponius* 9.*ff.eodem.*& ſi ſocio non ſa-
tisfit , & pars pretij non ſoluatur dabitur rei vindica-
tio ad recuperãdam partem ſuam,ut tenuit Bald. *conſ.*
336 *volum* 5.quem ſequitur Fulvius *n.*74.& ante eos
notavit Azo.*in ſumm.tit.Cod. de rebus alien.*& proba-
tur *in l.*54.*tit.*5.*part.*5. etſi de ratihabitione dubitem,
quia ea ſolet adhiberi , quando ſocius , vel alius ven-
dit ſine voluntate domini rei communis , ut ſic vi-
deatur tranſlatum dominium in emptorem.At in præ-
ſenti non eſt neceſſaria , cùm reluctante , vel igno-
rante ſocio efficaciter vendit fiſcus , *l.qui poteſt invi-
tis* 26.*ff.regul.juris*,& ſine ejus voluntate totum tranſ-
fert dominium,ut animadvertit Valenzuel *hic n.* 17.
in fin.

Hinc

67 Hinc deducitur fiſcum requirere debere ſocium, an velit ipſe rem emere, qui in caſu aliis erit præferendus, ita Bald. *in d.l. 2. C. de com. rer. alienat.* & omnes *ibi.* Fulvius *n. 69. hic*, poſt Felin. *in cap. quæ in Eccleſiarum, n. 18. verſ. ſexto declaro, de conſt.* Hyppol *ſing. 441.* Imo ſi ipſe ſocius velit retrahere, rectè id poterit, cùm ratione communionis poſſit eodem pretio ab emptore redimere partem alienatam. Quod etſi jure communi non ſit expreſſum, de jure tamen noſtro id licebit ſocio, etiam venditione jam facta, dum tamen retrahat intra novem dies poſt celebratum contractum, ſicut poteſt conſanguineus, ut prius conſtitutum erat, ex *l. 55. tit. 5. p. 5. & l. 73. Taur.* quæ eſt *l. 13. tit. 11. lib. 5. Rec.* ubi *gloſſ. 3.* notavit Matienz. & Azeved. Ant. Gom. *in l. 72. cum ſeq. Taur. n. 27.* poſt Greg. *in dict. leg. 55. partitæ.* Hermoſill. *ibid. gloſſ. 7. n. 10.*

68 Non eſt alia prætermittenda quæſtio, an de venditione partis ſocii debeatur gabella, cùm eam fiſcus de ſua parte non ſoluat? *leg. licitatio 9. §. fiſcus, ff. de public.* & Gutier. *de gabell. lib. 7. quæſt. 85. in princ.* & cùm hæc venditio ſit neceſſaria, videtur gabellam non deberi, nam ex tali venditione non ſoluitur, ut docent DD. *in leg. Cæſar. de publican.* & relati à Gutierr. *d. lib. 7. qu. 22. n. 5.* Parlad. *lib. 1. rer. quot. c. 3. §. 2. n. 17.* Avendañ. *reſp. 13. ex n. 6.* Fulvius *hic n. 79.* Quæ ſententia etſi Lazarti non placuerit, *de decim. vend. c. 19. n. 100.* & Gutier. *d. q. 22. n. 7.* ego in ſpecie noſtra exiſtimo ſocium, cujus partem fiſcus alienavit, minimè ad gabellam teneri, ut tenet, licet obſcurè, Peregr. *dict. lib. 6. tit. 4. n. 27.*

69 & latè defendit Fulvius *n. 84.* † Quòd etiam ex fundamento ipſius Lazartis & adſtrui noſtra ſententia poteſt, qui ait, is qui cogitur vendere, verè dicitur vendere, *l. 1. in princ. verſ. & ſi plures, Cod. de com. ſervo manum.* ergo cum vendat, cogetur gabellam ſoluere, quia verè venditio intervenit. Hoc etenim argumentum fallit in ſocio fiſci, quia ipſe non eſt venditor, ſed fiſcus, fiſcus vendit quaſi ſolidus eſſet rei dominus: ſocius nihil in contractu ponit, ſed ſe habet tãquam extraneus, ita ut nec pretium ab emptore recipiat, ſed à fiſco; & quamvis ad conſequendum pretium ratam habere debeat venditionem, ut diximus, & ſic videatur ipſe contraxiſſe, nihilominus talis ratihabitio non eſt vera, ſed cauſativa, ne & re & pretio careat, imò non eſſe neceſſariam jam aſſervimus. Rurſus facit traditio ipſiuſmet Lazartis *ſupra num. 107.* de re à Principe privato ablata, dato ei pretio, juxta *leg. item ſi verberatum, ff. de rei vind. & leg. Lucius 11. ff. de evictio.* in qua debetur gabella.

70 Pro complemento non eſt omittendum an alij præter fiſcum competat hoc privilegium? & Platea, Pyrrhus & alij *hic*, & alij quos refert Fulvius *num. 25.* & M. Ant. Genuen. *in prax. Eccl. quæſt. 251. num. 2.* & relati à Barboſa *in locis comm. loco 49.* tenent omnia privilegia fiſci competere Eccleſiæ, ex *leg. fin. Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* quæ ſi habeat rem communem cum alio, poterit ſicut fiſcus vendere. Sed de ea ſententia apertè dubito, quia nullum jus competens fiſco competet Eccleſiæ, niſi in caſibus à jure expreſſim æquiparatis, ut docent Gregor. *in leg. 19. tit. 8. part. 5. verb. dos caſos.* Fachin. *lib. 8. controu. cap. 3. & 38.* Barboſa *in leg. ſi filio 26. §. fin. num. 40. ff. ſolut. matr.* & alij relati à Fulvio *hic, num. 17.* Item, quia videmus multa competere fiſco, quæ tamen ſine controverſia non competunt Eccleſiæ, ut eſt jus tacitæ hypothecæ, *leg. 2. Cod. de privil. fiſc.* & eſſet res magni præjudicij, cùm ex diſpoſitionibus piis Defunctorum ſoleant Eccleſiæ cum privatis res habere communes. Deinde, quia fiſci appellatione non venit Eccleſia, at hîc de venditione fiſci agitur. Neque in contrarium eſt *dict. leg. fin. de ſacr. Eccleſ.* quæ id non probat, teſte Farinac. & aliis. & Gevall. *quæſt. 49.* ſed hoc limitabis in re communi pro amplianda, vel ædificanda Eccleſia, ex doctrina Bald. & Ripæ *in leg. ſervi electione, §. Labeo. de leg. primo* ſicut aliàs poteſt cogi ad vendendum ſolum ſuum, ex Covar *3. var. c. 14. num. 2.* Ant. Gom. *in leg. 46. Taur. num. 9.* & dicemus *alibi.* Fulv. *n. 89.* qui alias cauſas proſequitur, ex *n. 86.* in quibus ſecluſo fiſci privilegio poteſt ſocius de re communi diſponere, ut eſt quando medietatem bonorum donavit, de quo vide Guid. Pap *deciſ. 601.* Vel quando ſervus eſt communis, qui poteſt ab uno manumitti, ex *leg. unic. Cod. de comm. ſerv. manum.* vel quando tractatur de conſervanda ipſa re. Cremenſ. *ſing. 98.* & alios, vide apud Fontan. *1. tom. clauſ. 4. gloſſ. 91. p. n. 11. & ſeq.* & Plateam *in leg. unic. n. 2. & 3. infr. non licere habitat. metrocom. & in leg. fin. per text. ibi, infr. de agricol. & mancip.*

TIT. V.

Ne fiſcus rem, quam vendidit, evincat.

LEX I.

Imp. ALEXANDER A. *ad Hermiam.*

Graviſſimum verecundia mea duxit, ut cujus rei pretium cum bona fide eſſet addicta, ſemel fiſcus acceperit, ejus controverſiam referat. Non ſolum ergo emptorem ab eadem ſtatione, ſed ne ab alia quidem quæſtionem pati debere, æquum eſt, cùm etiam in his venditionibus emptore non inquietato officia inter ſe poſſint experiri.

LEX II.

Impp. HONORIUS & THEODOS. AA. *Palladio P.P. Orientis.*

Retractare fiſcum, quod ſemel vendidit æquitatis honeſtatiſque ratio non patitur.

SUMMARIUM.

1 *Fiſcus plures ſtationes habebat, & quæ ſint hæ, & unde dictæ?* & n. 2. 3. 4. 6. & 7.

5 *Stationum nomen quod hodie uſurpatur in Eccleſia, unde originem ducat?*

8 *Explicatur* l. Fulcinius. §. illud. ex quibus cauſ. in poſſ. eat.

9 *Concluſio quæ ex his legibus deducitur, & ratio quæ evictionem tollit.*

10 *Quem de evictione tenet actio, eundem agentem repelli certum eſt.*

11 *Princeps licèt ſit legibus ſolutus, non eſt ſolutus legibus æquitatis, & honeſtatis.*

12 *Non eſt honeſtum, neque verecundum Principi contractus à ſe geſtos in contrahentium damnum retractare.*

13 *Princeps non eſt legibus contractuum ſolutus.*

14 *Omnes ſtationes fiſcales etſi diverſæ ſint, unum Principem repræſentant.*

15 *Quâ actione experiri poterit una ſtatio contra aliam, & refertur quæſtio de facto.*

16 Cont

16 *Compenſatio an habeat locum de una ſtatione in aliam, ad explicationem* l.1. C. de compenſ. *&* n.17. *& de ejus rei ratione,* & num. 18, & 19.
20 *Declaratur* l. inter tutores 36. de admin. tut. *& de differentia inter diviſionem rerum pupilli & fiſci quod ad adminiſtrationem attinet,* & num. 21.
22 L.2. Cod. ſi ex pluribus tutor, *explicatur remiſſivè.*
23 *Interpretatur & emendatur* l.2. C. de ſolution. *&* n. 24, 25. & 26.
27 *Reprobatur Cujacij ſpecies ad* d. leg. 2. *& Donelli defenſio vulgatæ lectionis.*
28 *Verba illa*, ſi bona fide eſſet addicta, *noſtræ legis, quomodo accipiantur?*
29 *Ut procedat lex noſtra, requiritur quod fiſcus ex venditione receperit pretium.*
30 *Servus actor ſi vendatur, retrahi poteſt ab alterâ ſtatione fiſcali, & qui ſit ſervus actor*, & num. 31.
32 *An fiſcus in duplum, vel in ſimplum teneatur de evictione, remiſſivè.*

1 FIſcus plures ſtationes, ſeu manſiones, aut men-
ſas habebat, in quibus officia fiſcalia conſiſtunt,
ut *hîc, & in l. 1. C. de compenſat. l. 2. C. de ſolutio.*
leg. in ſingulis 19. C. Th. de ſuſceptor. Nam cùm ex
diverſis cauſis res in fiſcum ſolerent inferri, ut dicam
infr. ad tit. de canone larg. tit. & in diverſis locis & pro-
vinciis eſſent fiſci Officiales, qui ejus res curarent,
ſcilicet tributa vectigalia quæ exiguntur, & res quæ
confiſcabantur. Quælibet curatio dicebatur *ſtatio*, &
diverſas ſtationes, diverſumque officium quæque re-
gio habebat, *argum. l. duos 13. infr. de ſuſcept. l. 2. juncta*
inſcriptione, & l. 7. C. Th. eodem. & in unaquaque res fiſ-
cales quæ ad diverſos titulos, ſeu cauſas pertinebat,
tractabantur. Pancirol. *ad Not. Imp. Orien. c. 74. verſ.*
2 *Præfecti.* † Ut ſi aliquis præpoſitus ſit ſtationi gabel-
larum, vel collectarum, vel pœnarum fiſcalium, ut vi-
dere eſt ex *leg. in provinciis 4. infr. de n. & actuar. leg. 2.*
infr. de exactor. trib. & de his eſt accipienda *l. univerſi 5.*
C. de vectig. & com. ut teſtatur Donell. *l. 16. com. c. 15.*
& in l. 1. n. 1. C. de compenſ. Cujac. *hîc, & lib. 3. q. Papin.*
3 *in l. cùm militi 16. ff. de compenſ.* † Dictæ ſunt ſtatio-
nes, quia ſtatur & conſiſtitur in adminiſtratione re-
rum fiſci, ſumpta vox à ſtatione verbo caſtrenſi, & in
caſtrenſi opera uſurpato metaphoricῶs, nam ſtatio mi-
litaris dicta, quia militibus inde progredi non licuit,
vox Tertulliano frequenter uſurpata *in Apolog. cap. 2.*
num. 16. & de oration. in fin. & de corona mil. unde Pa-
piniano *lib. 12. Theb. verſ.*

Immiſſo ceſſit ſtatio horrida ſomno.

Docent Pamel. *ad Tertul. dict. locis.* Cerda *ad eundem d.*
lib. de oratio c. 14. ad illud, *ſi ſtatio de militari exemplo*
nomen accepit, num. 151. Dorleans *ad Tacit. libro primo*
4 *annal. pag. 93.* † Et milites dicti ſtationarij, de quibus
videas Pancir. *in Not. Imp. Orient. c. 9. libr. ſecundo var.*
cap. 266. Buleng. *lib. 6. Imp. Rom. cap. 32. & l. 4. cap. 38.*
ubi de ſtationibus cuſtodum Principis. † Unde ver-
5 bum *ſtationum*, olim frequentatum Chriſtianis, quod
noſtra tempeſtate viget in Eccleſia Catholica, ut do-
ctè docent Cerda, Pamel. & Dorleans. Nam illæ in-
dicebantur ab Epiſcopis, quaſi à Duce, & perageban-
tur à Chriſtianis, quaſi à militibus, & ita cœmeteriis
& Baſilicis indictis ſtationibus ad memorias Marty-
6 rum excubabant, & privilegia ducebant. † Dictæ
quoque ſunt ſtationes, loca ubi conveniunt homi-
nes confabulandi, aut negotiandi cauſa. Juvenal.
Sat. 11.

—— Omnis
Convictus thermæ, ſtationes, omne theatrum
De Rutilo.

Tertullian. *de præſcript. cap. 10. ubi enim erit finis quærendi, ubi ſtatio credendi.* Plin. *lib. 1. epiſt. 12.* Agellius
lib. 13. noct. Att. cap. 13. docent Cujac. *lib. 2. obſerv. cap.*
fin. Schardus & Caluin. *de verb. jur. verb. ſtatio.* Barthius
libro 2. adverſ. cap. 22. † Denique ſtatio eſt locus, in 7
quo quis muneris ſui cauſa ſiſtit, & ab interventori-
bus ſolet appellari. *leg. ne quis 6. infr. de dignit. leg. item*
apud Labeonem 15. §. convitium, ff. de injuriis. † Et his 8
eſt accipiendus locus difficilis. I. C. *in leg. fulcinius 7.*
§. illud. ff. ex quibus cauſ. in poſſeſſ. eat. ibi, *Si circa colum-*
nas, aut ſtationes ſe occultet. quæ verba variè explicarunt
Cujac. *lib. 1. obſer. cap. 13.* quem rectiſſimè notat Briſ-
ſon. *lib. 2. antiq. cap. 12.* quod litteram inverrat, & lo-
co *ſtationes*, reponat *ſtatuas*, eas ſtationes interpretans
tabernas, & manſiones, quæ in foro reponebantur,
cui ego aſſentior, cum Oſuval. *lib. 23. Donell. cap. 13.*
lit. C. vide quæ dico *in l. 2. num. 26. infr. de exact. trib.*

His poſitis Imperator Alex. hac in lege primâ de 9
ſtationibus fiſcalibus, ſeu de Officialibus variis man-
ſionibus militabant; apertè loquitur, qui graviſſi-
mum verecundiam ſuam dixiſſe teſtatur, ut cujus rei
pretium ſemel fiſcus accepit, referat ejus controver-
ſiam, & ne quod bonâ fide addixerit, vel vendiderit,
una ſtatio alia retrahat, vel evincat, ex eo quod ad ſe
pertinebat. *lege prima infr. de fundis rei priu.* Ratio eſt
poſita *in leg. 2. hoc tit.* quia retractare fiſcum quod ſe-
mel vendidit, æquitatis & honeſtatis ratio non pati-
tur. Nam cùm fiſcus unus & idem ſit in hac, vel illâ
ſtatione, qui rem diſtraxit, & idem ſit qui nunc con-
troverſiam movet, & omnes Officiales fiſcum unifor-
miter repræſentent *leg. 1. C. de compenſat.* improbè fa-
cit qui rem à ſe diſtractam evincere procurat, con-
tra proprium factum, *leg. poſt mortem 25. Digeſt. de*
adoption. & ideo repellendus eſt, ſicut repellitur qui
alienavit, *leg. vindicantẽ 17. ff. de evictiõ. leg. cùm à ma-*
tre 3. Cod. de rei vind. † Et perpetua eſt illa juris re- 10
gula, quem de evictione actio tenet, eundem agen-
tem exceptione repelli, *leg. exceptiones 11. leg. ſi ob cau-*
ſam 13. & ſeq. Cod. de evictio. leg. vindicantẽ 21. leg. Seia
73. §. eod. l. 1. ff. de excep. rei vend. cum adductis à Ca-
ballin. *de evictio. §. 5. num. 2.* Pinell. *in leg. 1. Cod. de*
bon. mat. 3. part. n. 72. & 83. Rod. Suarez *in l. quoniam*
in prioribus, ampliat. 7. n. 6. Fanucius *de invent. hæred. 7.*
part. num. 150. Quamvis enim Princeps legibus ſit 11
ſolutus *leg. princeps, ff. de legib.* cum latè à me traditis
lib. 1. obſerv. cap. 1. & noviſſimè à Domino D. Joan. del
Caſtillo *in erudito tractatu de Tertiis c. 18 num. 2.* Æqui-
tas & honeſtas quæ legum ſunt pars, *§. juris præcepta,*
Inſtit. de juſt. & jur. & jus ſit ars boni & æqui, *lege*
prima ff. illo tit. efficiunt ut inverecundum ſit Principi
contra emptorem agere, qui ejus fidem in contrahen-
do ſecutus eſt, *argum. leg. ex imperfecto vigeſima tertia*
ff. de legationib. 3. ibi, *Ex imperfecto teſtamento legata,*
vel fideicommiſſa Imperatorem vindicare inverecundũ eſt
lege tertia Cod. de teſtam. leg. ſi quis 6. cum l. ſeq. Cod. qui
teſtam. facere poſſ. conducunt quæ adduxi *dict. lib. 1.*
capit. 1. num. 7. & maximè num. 9. & facit *leg. cum am-*
plius 84. §. fin. de reg. jur. † Et hoc eſt quod Alexan- 12
der optimus Princeps in præſenti Catholico magis,
quàm pagano digna illa verba effundens, ait. *Graviſ-*
ſimum eſſe verecundia mea duxit. Cui convenit quod
Traianus noſter ferè in ſimili ſpecie dixit *in leg. 1. ff. de*
interdict. & relegat. ibi, *Suo relegatorum bona, avaritia*
ſuperiorum temporum fiſco vindicata; ſed aliud clementiæ
meæ convenit, qui inter cætera, quibus innocentiam rationũ
meorum tẽporum hoc quoque remiſi exemplum. Quia non
eſt honeſtum, & verecundiâ Principis dignum, ut ſit
emptoris damnum diſpliceant quæ ſemel placuerunt,
& firmam venditionem retractare, quod in privato
iniquiſſimum videretur, *c. quod ſemel. de reg. jur. in 6.*
leg. fin. ff. com. prædio. l. ſicut 5. C. de oblig. Fides enim ſem-
per debet eſſe cara Principi, utpotè ſanctiſſimum hu-
mani pectoris bonum, ut doctiſſimè Lipſius docuit
lib. 2. polit. c. 14. & in monitis & exemp. polit. lib. 2. cap. 14.
& poſt eum Carol. Scriban. *lib. 1. polit. Chriſt. c. 15.* &

ante eos P. Greg. *de Republ. lib. 8. cap. 8. toto*, & idem quoque Joan. Chokier. *lib. 2. politicor. cap. 12. & 13.*
13 *& ſeq.* Præſumitúrque Princeps juſtitiæ plenus, & ſic tenetur facta ſervare, quia etſi ſoluatur legibus non tamen ſoluitur legibus conventionum & contractuum, qui ſunt de jure gentium, uti eleganter ait Bald. *in leg. 1. in princ. ff. de conſt. princip.* & Jaſ. *in leg. 1. ff. de pactis, numer. 4.* ubi ex aliorum placitis obſervat quod quamvis Deus ſubjecerit leges Principi, non tamen ſubiecit contractus, vel conventiones, alias nemo cum eo contraheret, ſequitur Gothofr. *in notis ad Novell. 105. c. 2. in fin.* quæ eſt *Auth. de conſulib. §. ſubjaceat.* licet corruptè alleget Jaſonem & eleganter Caſtillo *ſupr. de Tertiis d. cap. 18. n. 54. & 55. & ſeq.* Indeque cauſæ & conventiones quæ ad Principem ſpectant, dicuntur bonæ fidei, *arg. leg. 2. §. merito. ff. ne quid in loco publ. l. Cæſar. 15. §. de publican. leg. ex facto 45. in princ. ff. de vulg.* notat Bald. *in tit. de pace Conſtant. §. ſi qua vero.* Jaſ. *in §. actionum. in princ. Inſtit. de action.* creditúrque ſemper velle uti jure communi, præcipuè in contrahendo, ut ex aliis docet Ant. Pichard. *in*
14 *dict. § actionum, quæſt. 3. numero 6. & 7.* † Neque in fiſco valet diverſa qualitas, aut diſcretio jurium, aut diſſimilis aliqua repræſentatio conſiderari, juxta *l. tutorem, ff. de his quibus ut indig.* & quæ notat Aretin. *in leg. in plurium, ff. de adquir. hær.* Decius *in cap. ex litteris, num. 14. de probatio*, cùm unus & idem ſit in hac, vel in illa ſtatione, & in utraque Princeps idem ſit, unus ſpiritus regit hæc omnia officia, in quam rem poteſt adduci illud D. Paul. *1. Corinth. cap. 12.* ibi, *Diviſiones gratiarum ſunt. Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ, alij gratia ſanitatum alij operatio virtutum, alij prophetia, alij genera linguarum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem ſpiritus dividens ſingulis prout vult.* & quemadmodum plures hæredes inſtituti, omnes repræſentant defunctum, ita & ſimiliter omnes ſtationes fiſcales unum Princi-
15 pem repræſentant. † Et quamvis diverſa ſint officia, poterunt ſanè inter ſe experiri non inquietato emptore, ut ait Platea *hîc in fin.* actione, non quæ competit, fiſco, ſed quæ competit adminiſtratori, ut aſſerit Bald. *in præſ. num. 1.* & hæc erit ex Accurſij ſententia negotiorum geſtorum in ſubſidium, ex quo reſolues illud dubium quod in facto contigiſſe ſcribit Lazarte *de decim. vendit. cap. 7. numero 60.* Nam cùm gabellarius unius membri, ſeu adminiſtrationis conveniſſet venditorem pro gabella, & executio fieret auctoritate Judicis in bonis mobilibus, quæ ſola habebat, & vix ſufficiebant ad ſolutionem. Alter gabellarius, ad quem pertinebat rerum mobilium gabella, petebat eam ex pretio venditionis, in quo præferendum eſſe dicebat ſuum jus contra alterum exequentem, etſi bona non ſufficerent. In quâ re etſi ipſe dubius procedat, ego ex ſupradictis exiſtimo, gabellarium ſecundum excludendum, quia utrumque debitum ſit fiſcale, neque quod una ſtatio vendit, alia debet retrahere, & prætendere aliud lucrum.

16 Sed contra *ſuprà* tradita obſtare videtur *lex 1. Cod. de compenſat.* ubi de una ſtatione in aliam compenſatio in cauſa fiſcali non datur. Quod tamen difficile indicabitur, cùm unus & idem ſit ſemper fiſcus, ut diximus, & compenſatio non minus æquitate naturali conſiſtit, quàm civili, ut obſervant VVeſemb. *ad tit. de compenſat. numer. 3.* & Pichar. alios referens *in §. in bonæ fidei 30. inſtit. de actio. num. 28.* & probatur *in l. inter 36. ff. de adminiſt. tut.* Quæ æquitas non minor eſt, quando in una eadémque ſtatione debitum eſt, quàm quando in diverſa. Cùm ſi inter tutores diviſa ſit tutela, rectè compenſatio opponitur, quia etſi plures tutores ſint, una ſit eademque tutela. *dict. leg. inter.*
17 † Cui difficultati reſpondendum eſt, compenſationem ſemper debere fieri inter ipſos contrahentes, & de eo quod ab utraque parte debeatur, *leg. ejus 9. Cod. de compenſ.* docent Donell. *lib. 16. com. cap. 15.* & Pichar. *ſupr. numer. 23.* & quamvis fiſco agenti rectè opponi poſſit compenſatio, *leg. fin. ff. de compenſ. leg. aufertur 46. §. qui compenſatio[nem] ff. de jure fiſci*, & fiſcus ſemper unus & idem ſit, tamen compenſatio locum non habet, quando quod ab una ſtatione mihi debetur, id alteri agenti opponere velim, docent relati ab Eſcobar *de ratiocin. cap. 36. n. 3.* Medices *de compenſ. 1. part. quæſt. 38. toto.* Peregrin. *de jure fiſc. lib. 6. tit. 7. num. 15.* Trentacinq. *lib. 3 var. tit. de compenſat. reſol. 1. num. 11.*
† Ratio eſt, quia officia fiſcalia aliter confunderentur, 18
ut expreſsè demonſtrat Antonius *in dict. l. 1.* id eſt, ut evitetur confuſio, *argum. leg. conſulta divalia 23. C. de teſtament.* ibi, *Abſurdum eſt enim, ſi promiſcuis actibus rerum turbentur officia, & aliis creditum alius ſubtrahat.* facit quoque *leg. 8. infr. de apparitor. præfect. annon.* & illud Caſſiodori *libro ſeptimo epiſt. 27.* ibi, *Utile eſt unum ſemper eligere, cui reliqui debeant obedire, quia ſi voluntas diverſorum vaga relinquitur, confuſio culparum amica generatur.* Quæ confuſio non ſolum eſt contra Officiales, ſed & adminiſtrationem ipſam, ut conſiderat Donell. *in dict. leg. 1.* Nam ſi ſtatio hujus loci cogeretur admittere compenſationem eorum, quæ alij ſtationi debentur, cogeretur inquirere quomodo altera ſtatio ageret, & revidere an benè, vel malè rem gereret, aut adminiſtraret: Item & interveniret fiſci præjudicium, nam cùm altera ſtatio ignoret in quantum debitor ſuus alterius ſtationis creditor eſt, implicarentur officia variis cognitionibus, & eveniret aliquando, ut compenſato jam debito cum ſtatione cui debebat, iterum debitum petat ab altera, cui erat debitor. Quod ferendum non fuit, & ideò Senatuſconſultis & reſcriptis principalibus ea compenſatio interdicta eſt, niſi fiat in debito & credito ejuſdem ſtationis. † In quam 19
rem expendo *leg. in provinciis 4. infr. de numer. & actuar. leg. 2. infr. de executor. & exactor.* ubi in id cui uni commiſſum eſt, alter non debet ſe intromittere, *Ne*, inquit ea lex, *dum hoc ſibi invicem mutui officij licentia patiuntur, agant cuncti quod ſingulis credebatur*, ubi notavit Accurſ. & Lucas *in d. l. 2.* Platea *in d. l. 4.* Ex quo fulcitur ſententia Cyni, quã poſt Jul. Clar. *§. fin. q. 78. n. 28.* & *ibi* Bajard. *n. 141.* recipit Mieres *de major. 1. p. q. 58. n. 82. & 92.* qui docent creditorem unius territorij in bonis delinquentis ab illo fiſco confiſcatis agere non poſſe contra illum fiſcum, neque item receptores unius provinciæ poſſe occupare bona alterius provinciæ.

Neque his contrarius eſt Papin. *in dict. leg. inter tu-* 20
tores 36. ff. de adm. tut. ubi confuſio officiorum admittitur, & compenſatio. Siquidem ſi tutela diviſa ſit inter duos tutores, unus rerum civitatis, alter provincialium, & agit mecum tutor civitatis, id ſanè compenſabo, quod debet mihi pupillus ex cauſâ provinciali, & tamen non minor eſt æquitas compenſationis in hoc caſu, quàm in alio, neque diverſa ratio, cùm ſi una eſt tutela, diviſa tamen, ita unus eſt fiſcus, ſed diviſus in ſtationes. Erant, ut diximus, ſtationes fiſci multæ, unaquæque regio ſuam ſtationem habebat, etſi ſpectarent omnes unum Principem, ut *in præſenti & in leg. 2. C. de ſolut.* Accedit *leg. 2. C. ſi ex pluribus tutor.* ubi diviſâ tutelâ inter tutores provinciales, ſi lis pupillo inferatur, ille tutor, qui in ea provincia adminiſtrat, liti aſſiſtere debet non ille, qui in altera provincia rea alias adminiſtrat. † Huic difficultati reſpondent Donell. *d. lib. 16. com. cap. 15. & in dict. leg. 1. C. de compen. num. 5.* Cujac. *lib. 3. quæſt. Papin. in leg. cum militi. de compenſ. & in d. l. inter. ſtatim ſeq.* relictâ interpretatione Sichar. *in dict. leg. 1. numer. 3.* multum quoad hanc ſpeciem differre fiſcum à tutela. Nam in tutela bona non ſunt ſeparata, unum eſt tantum patrimonium, & quamvis diviſum ſit, officio Magiſtratus diviſum eſt, non jure.

jure. Jure ipſo ſinguli in ſolidum ſunt tutores, & ideò non poteſt hæc diviſio tutelæ impedire compenſationem quæ fit ipſo jure. Unde ſi agat unus tutor, is cum quo agit, nomine pupilli, rectè compenſat quod ei debetur ex aliâ cauſa. Neque obſtat ea diviſio, quia cùm non ſit juris, ſed juriſdictionis, modum adminiſtrationi facit, id eſt, non dividit tutelam ſed tantùm adminiſtrationem, ut ſciat quiſque tutorum quid adminiſtrare debeat. Contra autem eſt in fiſci ſtationibus, in quibus à jure, non à juriſdictione fit diviſio illa adminiſtrationis, & ſic, ne confundantur officia, ut diximus compenſatio non admittitur. Itaque ſeparantur pupilli bona à Judice, quæ ſeparatio inducit commodiorem tantùm adminiſtrationem, & qui cum tutore agit, non tam cum ipſo agit, quam cum pupillo, qui verè eſt debitor, non tutor. At adminiſtratio fiſcalis cùm dividatur à lege, diverſa corpora conſtituit diverſam adminiſtrationem, neque ſtationarij plus capiunt, quàm quod debetur in ea adminiſtratione, in eo territorio ubi præponuntur, & hoc eſt quod uno verbo Papinian. *in dict. l. inter.* aſſeruit. *Nam diviſio tutelæ quæ non juris, ſed juriſdictionis eſt, mo-*
22 *dũ adminiſtrationi facit.* † Add. *l. 2. C. ſi ex plur. tut.* Reſpondet Cujac. *d. lib. 5. quæſt. Papin. in d. l. inter.*

23 Difficultatem faciebat *l. 2. C. de ſolutio.* ubi fidejuſſor liberatur, ſi ei debitori, pro quo interceſſerat in una ſtatione, qui in altera creditor eſſet, fiſcus ſucceſſerit. Ita rectè legit Cujac. & pro illa voce *rationibus*, quæ in vulgatis erat, repoſuit *ſtationibus*, quod non uno in loco ſcriptum reliquit, ut ſolet, ſed ſcripſit *hîc & in dict. tit. Cod. de ſolution. & libro tertio quæſt. Pap. in dict. leg. cum militi.* Sequitur Contius & Gothofred. *ibi*, ſed ante ipſos animadvertit Accurſ. *ibi.* ut Conſtat ex ſcholio *liberari*, dum juxta terminos *d. leg. 1. Cod. de compenſ.* ſpeciem ponit, loquens de
24 duabus ſtationibus. † Sed difficilis ea videtur ex iis, quæ *ſupra* conſideravimus, cùm debitum in una ſtatione contractum, quemadmodum non inducit compenſationem, ita etiam nec liberationem debuit inducere, cùm compenſatio ſit ſolutio. *l. 4. C. de compenſ.*
25 docet Donell. *d. lib. 16. c. 15. in princ.* † Huic tamen difficultati ſatisfacies, ſi dixeris quòd cùm fiſcus ſuccedit debitori, & creditori, confunduntur actiones per aditioné, *l. debitor ſub pignores 59. ff. ad Trebell. leg. Graminus 71. ff. de fidejuſſ. l. Stichum 95. §. aditio. ff. de ſolution. leg. debitori. C. de pactis.* Quia aditio & ſucceſſio habet vim ſolutionis, *leg. ſi debitori 52. ff. de ſolutio leg. hæres à debitore 21. ff. de fidejuſſ.* & ita videtur ſibi ipſi ſatisfeciſſe fiſcus, quomodo fidejuſſor, qui in una ſtatione interceſſerat, non poteſt reconveniri à fiſco, qui ſui ipſius debitor eſt, & creditor, & non poteſt quis eidem pro eodem eſſe obligatus *leg. ſi quis pro eo 56. §. 1. ff. de fidejuſſor.* cum aliis, & ita principali obligatione ſublatâ, fidejuſſoria quoque diſſolvitur, *leg. in omnibus*
26 *43. ff. de ſolution.* † Neque obeſt quòd diverſæ ſint ſtationes. Nam cùm fiſcus idem ſemper ſit, & verum quoque ſit, eſſe debitorem ex una ſtatione, æquitatis cauſa efficit, ut contra fidejuſſorem creditor ex alia non agat. *leg. ſi is qui 40. cum ſeq. ff. de evictio.* juncto no-
27 ſtro titulo. † Unde non aſſentior Cujacio *in præſenti*, qui ſpeciem *d. l. 2.* ait contra Accur. ponendam, ita ut fiſcus ſucceſſerit duobus, ſcilicet creditori, & debitori, ex diverſis tamen ſtationibus. Rectius Donell. *in dict. leg. 2.* in uno eodemque debitore, & creditore caſum confingit, & quamvis *num. 4.* contra Cujac. velit vulgarem lectionem defendere, & non *ſtationibus* ſed *rationibus* legendum. Mihi non placet, quia nulla eſſet ratio dubitandi, quare fidejuſſor liberaretur. Cùm enim fiſcus ſucceſſiſſet, nihil ad rẽ pertinet quòd ſucceſſerit ex hac, vel ex illa cauſa, dum tamen ſucceſſerit in eadem obligatione debitoris & creditori. Rurſus & ipſe Donellus damnandus eſt, dum *num. 3.* vult fiſcum ſuccedere ex damnatione, cùm tamen, ut dicemus *infr. ad tit. de bonis vacant.* fiſcus tunc non ſuccedit, neque eſt hæres.

Hinc ſatis patet jam minimè fiſcum poſſe rem uni 28
ſtationi addictam ab altera ſtatione evincere, ut ſemper cauſa addictionis maneat firma. Quod ita accipiendum eſt, ſi ſervatis ſolemnitatibus fiat addictio, de quo egimus *in l. 1. ſupr. de jure haſtæ fiſc.* ut ipſe Alex. *in præſenti* docet illis verbis, *ſi bonâ fide eſſet addicta*, quæ bona fides ex Accurſij ſententiâ debet intervenire tam ex parte emptoris, quàm ex parte venditoris, aliter enim ratione malæ fidei fiſcus referet controverſiam, *argum. dict. legis primæ ſuprà de jure & fide haſtæ.* quod ſenſiſſe Martinum tradit Accur. *in præſenti ſchol. 1.* & ſequitur Valenzuel. *numero nono.* † Rurſus ut pro- 29
cedat lex noſtra, requiritur quòd fiſcus ex venditione receperit pretium, ut docemur ibi, *Ut cujus rei pretium ſemel fiſcus acceperit.* Nam procurator Cæſaris non poteſt vendere habitâ fide de pretio, quoniam habet mandatum limitatum, ut eleganter ait Aponte *de poteſt. Proreg. tit. 4. §. 6. n. 10. & 11.* cùm vendat ex causâ neceſſariâ ad ſatisfaciendum creditoribus, vel ſibi, non poteſt hoc fieri niſi pretio ſoluto. *leg. ſi curator 5. in fin. ff. de jure fiſci leg. à divo Pio 15. §. ſed ſi emptor 7. ff. de re jud.* ubi docent Interpretes, *& in leg. 1. ſup. de fide & jure haſtæ n. 10.* ubi diximus pluribus laudatis. Alioquin enim ſi Officialis fiſci fuerit præſens venditioni per alium factæ, cui tacitè, vel expreſsè conſenſit, non recepto pretio, tunc fiſcus non dicetur vendidiſſe, *leg. aliud eſt vendere 160. de regul. juris*, & ideò neque tenetur de evictione, ceſſante diſpoſitione noſtrorum jurium obſervat Bald. *per text. ibi, in leg. quidam ex part. 11. ff. de eviction.* Ancharran. *conſ. 76. dubit. 4.* Valenz. *in l. 2. h. t. num. 2.*

Hæc tamen deciſio noſtra limitari debebit, ſi altera 30
ſtatio ſeruum vendiderit actorem, nam eo in caſu poterit fiſcus, vel altera ſtatio retrahere venditionem, vel evincere ſeruum, *leg. honorum 8. leg. ne procuratoris 30. leg. aufertur 46. §. actores, ff. de jure fiſc.* Actores ſeruos 31
vocabunt Procuratores, & œconomos, ut dixi *in leg. 4. infr. de exact. tribut.* quibus domus & rationum familiarium cura mandabatur, & qui negotia domini agerent, & qui res fiſcales tractabant. Quapropter inconſulto Principe vendi non potuerunt, quia hujuſmodi homines maximo uſui fiſco eſſe poſſunt, cùm ſint periti rationum, & adminiſtrationum fiſcalium, & damnum fiſco eveniret ex illorum venditione, *leg. fin. ff. de offic. præſid. juncta leg. interdum 16. 2. ff. de publican.* notat Cujac. *in hoc l. 2.*

Quod verò ſpectat ad tractatum de evictionibus hîc 32
omittimus, cùm ſolùm perſtringamus præcipuum hujus tituli. Videbis alias quæſtiones apud Aponte *de poteſt. Proreg. tit. 4. §. 4. tot.* Alfar. *de officio fiſc. 18. n. 10. & gloſ. 34. privil. 7. n. 48.* Guzman. *de evict. quæſt. 8. n. 10. & ſeq.* ubi de illa quæſtione, an fiſcus teneatur de evictione in ſimplum, vel in duplum, *ad l. ſi procurator. 5. ff. de jure fiſci*, vide quoque Hermoſill. *in l. 32. tit. 5. p. 5. gl. 1.*

TIT. VI.

De his, qui ex publicis rationibus mutuam pecuniam acceperunt.

AD *leg.* vide Eſcobar *de ratiocin. cap. 14. n. 31.* Flores de Mena *lib. 2. var. quæſt. 24. n. 161.* Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 2. cap. 304. n. 11. & 20.* Bobadilla *lib. 5. polit. c. 4. n. 81.* Surd. *tom. 3. conſil. 391. n. 14.* Maſtr. *de magiſt. lib. 6. c. 8. n. 74.*

Ad *l. 2.* vide Giurb. *conſ. 73. n. 31.*

TIT. VII.

TIT. VII.

Pœnis fiſcalibus creditores præferri.

LEX UNICA.

Imp. ALEXANDER A. *Marcello.*

Rem ſuam perſequentibus pœnæ exactio poſtponitur. Sicut itaque in ſortis quantitate fiſci perſecutio potior eſt: ita in triplo, quod pœnæ nomine adjectum eſt, propria forma ſervanda eſt.

SUMMARIUM.

1 *Concluſio hujus legis præcipua eſt, ut præferantur creditores privati fiſco in pœnis, quæ & multis juribus & Doctorum traditionibus comprobatur & exornatur*, & num. 2.

3 *Fiſcus agens ratione delicti agit de lucro captando contra debitorem, etſi habeat jus prælationis, regulariter poſtponitur.*

4 *Non eſt par cauſa lucri & damni, & qui agit de lucro; non ita privilegiatus exiſtit.*

5 *Publicatio bonorum habet tacitam conditionem, ſi æs alienum deducatur.*

6 L. non puto 10. ff. de jure fiſc. *quomodo accipiatur, explicatur ejus mens*, & num. 7. & 8.

9 *Examinatur Alfari opinio de privilegio fiſci circa noſtrum tractatum*, & num. 11.

10 *Fiſco ita erit favendum, ut nihil pro ejus utilitate contra jus admittatur.*

12 L. quod placuit. ff. de jure fiſci, *explicatur contra Alfarum.*

13 Lex ait Prætor 19 §. ſi debitorem. ff. quæ in fraud. cred. *expenditur, & illuſtratur.*

14 *An fiſcus habeat in pœnalibus tacitam hypothecam? & num. 15. & 16.*

17 *Explicatur* lex aufertur 46. §. fiſcus, ff. de jure fiſci.

18 *Jure regio an detur jus tacitæ hypothecæ fiſco ad intellectum* leg. 9. tit. 3. part. 5. *&* numer. 19. 20. 21. & ſeq.

23 *Reiiciuntur Auctores, qui ad hypohecam tacitam fiſco competentem requirunt quòd ſit pœna certa.*

24 *Illuſtratur* l. Statius Florus. §. Cornelio Felici, de jure fiſci, *&* num. 26.

25 *Querela Auctoris de ſui temporis Doctoribus Salmaticenſibus.*

26 In dict. §. Cornelio *mater non fuit deportata, ſed ejus bona confiſcata, & ita non præfertur filius.*

28 *Interpetatur* lex ex facto 17. §. ex facto 5. ff. ad Trebellian. *&* num. 29. *& plura de deportatorum conditione referuntur*, & numer. 40. 31. & 33.

32 *Laudatur dominus Don Joannes Chumacero.*

34 *Proponitur difficultas* l. cùm ratio, verſ. æquiſſimum, ff. de bonis damnat. *& explicatur* numeris ſeqq.

35 *Votum commune omnium parentum ut filios reliquant hæredes.*

36 *Filius vivo adhuc patre exiſtimatur dominus ſuorum bonorum ad plures effectus.*

37 *Bona paterna filiis reſervantur hodie ex* Auth. bona damnatorum. Cod. de bon. proſcript. *in omnibus criminibus quæ jure Digeſtorum confiſcationem habebant*, & num. 38. 39. & 41.

40 *Diſpoſitio* leg. quiſquis. C. ad l. Jul. majeſt. *contra omnem æquitatem eſſe videtur.*

42 *Filius in bonis paternis, an verè ſit creditor, in ſiſtè &* num. 43.

44 *Filij ſi confiſcentur patris bona, non amittunt ſuam legitimam, niſi expreſſè à lege priventur, ad interp.* leg. 5. tit. 31. part. 7. *&* num. 45.

46 *Quæ delicta ipſo jure habeant annexam confiſcationem, & latè diſcutitur de crimine ſodomiæ circa confiſcationem cõtra filios, &* num. 47. 48. 49. 50. *& negativa omiſſa pars quæ facit pro filiis defenditur, &* num. 52.

51 *Delinquentes ex* l. 4. Tau. *non poſſunt teſtari de bonis, confiſcatis.*

53 *Filij ſodomitæ eximuntur infamia paterna, & quid id operetur.*

54 *Crimen ſodomiæ & majeſtatis non in omnibus æquiparatur, licèt quoad probationem pari paſſu ambulet.*

55 *Fiſco agẽti contra bona ſodomitæ obſtant filij quaſi creditores ex deciſione noſtri tituli*, & n. 56.

57 *An vivo patre poſſint filij agere contra dotem inofficioſam, & quando contra fiſcum ad recuperationem legitimæ*, & num. 58. & 59.

60 *Refellitur Ant. Fabri ſententia circa eam quæſtionem, an filij ſint creditores in legitima?* & n. 61.

62 *Jure noſtro omnia bona patris ſunt legitima filiorum præter quintum.*

63 *Explicatur* lex 4. Tau. *quâ attentâ, ſodomita poteſt teſtari.*

64 *Dicterium illud quòd quæ ſpeciali nota digna ſint, niſi ſpecialiter de eis fiat mentio, neglecta cenſeantur, quomodo adducatur quoad privandum hæreditate paternâ filium ſodomitæ?*

65 *An ſodomita poſſit poſt mortem accuſari?*

66 *Sententia privans filios ſodomitæ hæreditate paternâ eſt nulla.*

67 L. 77. Tau. *quatenus diſponit unum ex conjugibus non puniri ob delictum alterius, habet locum in quocumque crimine.*

68 *An præferatur fiſcus creditori qui ex pœnâ creditor, eſt, vel è contra.*

69 *Expenditur* lex. 5. tit. 1. lib. 8. Recop. *& explicatur contra Azevedum, & alios, & an præferatur fiſcus quando agit de lucro?* & numer. ſeq. & 72.

70 *Explicatur illa verba noſtræ legis*, ſicut itaque in ſortis quantitate, ita in triplo, &c. *&* num. 71.

73 *De indulto generali, an pars legitima cenſeatur, qui accuſat tanquam unus de populo, vel denuntiat; vel detulit de crimine, de cujus pœnâ ſibi lucram quærendum eſt.*

74 *Quis dicatur pars in proſecutione delicti, an etiam & qui agit ad commodum à lege applicatum accuſatori*, & num. 75. 76. 77. & 78. & n. 84. *& an poſſit facere pacem*, & num. 86.

79 *Princeps nihil ſtatuit cum damno tertij etiã in indulto generali, oſtenditur offenſum & delatorem ante ſententiam nullum majus habere unum ac alterum.*

80 *An ante condemnationem jus quod habet ad pœnam delator, ſit conſiderabile?*

81 *Jus revocabile multoties in jure attenditur & conſideratur, & adducuntur exempla.*

82 *Jus quærendum & in ſpe competens, non poteſt tollere Princeps*, & num. 83. & 87. *& quando poſſit?* num. 88.

89 *An creditores ſi agant contra fiſcum in prælatione ſummariè agendum ſit? &* num. 90.

91 *Quomodo fiſcus ſatisfacere debeat creditoribus, & de pœna* del deſprez? *&* num. 92.

PRÆSTAT hic titulus & lex unica ſententiam ſanè optimam, ut ſi aliquis fuerit condemnatus à Judice certa pœna fiſco applicanda, quam poſtea fiſcus vendicare intendit, ſi condemnatus credito- 1

res habuerit, prælationem non habebit fiſcus, ſed
privatus. Idem etiam ſtatuitur *in l. non poſſunt. 11. l. in*
ſumma 17. leg. res 22. §. 1. leg. quod placuit 37. l. Arrianus
42. ff. de Jure fiſc. facit *leg. ſi marito 31. & 38. ff. ſolut. ma-*
trim. lege ſecũda Cod. in quib. cau. pign. leg. prima C. de pe-
tit. ber. leg. 105. ſtyli lege nona titulo tertio p. 5. leg. ſecũda
2 *tit. 15. libro octavo Recop.* † Explicant Cujac. *in dict. ll. de*
jure fiſc. in recitation. ad illum tit. & lib. 10. reſp Papin. in
dict. leg. quod placuit, & lib. 11. reſp. ejuſdem, in leg. 20. &
lib. 6. in l. 18. §. fin. illo tit. poſt Bart. *in leg. 1. §. ſervus, ff.*
ad Sillan. & in leg. Mævius 66. §. duorum, num. 14. ff. de
legat. 2. Greg. *in dict. leg. 9. part gloſſ. 9.* Covar. *lib. 1. var.*
cap. 16. Ant Gom. *in leg. ſeptuageſima octava Tau. n. 5.*
& 6. Peregrin. *de jure fiſc. libro quarto titulo octavo n. 12.*
Barboſ. *in leg. ſi conſtante 25. §. fin. ff. ſolut. matrim. & in*
l. 1. p. 2. n. 12. & ſeq. eod. tit. Sixtin. *de regalib. lib. 2. cap. 8.*
num. 85. Oſuvald. *ad Donell. lib. 23. cap. 15. lit. C.* Avend.
in cap. pp. cap. 18. num. 3. in fin. Azeved. *in dict. l. Recop.*
& in leg. 1. tit. 10. lib. 4. Rec. n. 62. Paz *in dict. l. 105. ſtyli,*
ſchol. 2. Bobadill. *lib. 5. pol. c. 6. n. 7. & 8.* Alfar. *de offic.*
fiſcal. gloſ. 16. privil. 26. n. 117. & nos *lib. 1. obſer. c. 11. &*
ſeq. & D. Ant. Cabreros *in eleganti tract. de pœna tripli,*
3 *c. 6.* poſt hæc ſcripta viſus ex *n. 1.* † Ratio eſt, nam etſi
fiſcus inter creditores habeat jus prælationis, *toto tit.*
Cod. de privileg. fiſc. leg. aufertur 46. §. fiſcus ff. de jure fiſc.
leg. 2. Cod. in quib. cauſ. pign. cum not. à D.D. in leg. privi-
legia ff. de privil. cred. Covar. *ſuprà* Barboſ. *in dict. lege 1.*
2. part. n. 13. Ant. Fab. *in leg. reſcriptum 10. ff. de pactis.*
Gutierrez *lib. 5. pp. q. 99. & 100.* Tamen in pœnalibus
actionibus admiſſum non eſt, ut fiſcus anterioribus cre-
ditoribus præferatur, & ut in pœnâ exigenda haberet
privilegium, quod aliàs haberet ſi rem ſuam ex con-
tractu ſuo, vel ejus, qui ſucceſſit, ageret. Nam fiſcus
quando agit ad pœnæ perſecutionem, ratione delicti
agit ut lucrum caperet, quo in caſu privatus potior eſſe
debet, qui ita agit, ut damnum effugiat, & ut quod ei
debetur ex contractu, & ſic ex ſuâ diligentiâ perſequa-
tur, *leg. fin. §. licentia. Cod. de jure deliber. l. fin. Cod. de ad-*
quir. poſſeſ. leg. apud Celſum 4. §. Auctoris 31. ff. de doli
4 *excep.* † Facit *lex fin. § ſi quis verò C. de codicillis.* ibi, *Non*
enim par eadémque ratio videtur amittere debita, & lu-
cra non captare. Neque congruum eſt ut confiſcatio
quam fiſcus facit, debeat aliis eſſe damnoſa, & pœna
unius alteri præjudicare, *leg. ſancimus 22. Cod. de pœnis,*
& ita I.C. *in leg. Proculus 26. ff. de dam. infect.* ait non
eſſe parem cauſam lucri, & damni, & abſens cauſa Rei-
publicæ reſtituitur contra pariter abſentem, qui agit de
lucro captando, *leg. ſi. ff. ex quib. cau. major.* & Eccleſia
contra Eccleſiam, *c. auditis, in fi. de in integr. reſt.* docent
Gloſ. *in c. dilecti, in fin. de except.* Accur. *in l. eleganter §.*
qui reprobos, ff. de pig. act. Covar. *in leg. poſſeſſ. 2. p. §. 2. n.*
4. & ſeq. Tiraq. *de retract. lib. 1. §. 35. gloſſ. 2. n. 7.* Tuſchus
5 *lit. D. cõclu. 14.* † Quare cùm pœnalia odioſa ſint *l. pen.*
de pœnis, cap. odia, de regul. juris in 6. nil mirum ſi in eis
contra fiſcum reſpondeatur, ut publicatio bonorum ita
accipiatur, ſi æs alienum deducatur, *l. non poſſunt 11. de*
jure fiſc. l. mulier 72. cũ vulg. de jure dot. ita tradiderunt
Reboff. *n. 1.* Platea *n. 3.* Valenz. *n. 3* Fulv. Conſtant. *n. 53.*
in præſenti. Gutier. *de jur. confir. 1. p. c. 16. n. 68.* Th. Sanch.
de matr. lib. 6. diſp. 4. n. 9. & relati à Barboſ. *ſup. d. 1. p. n.*
14. Forner. *lib. 3. ſelect. cap. 16.* Oſuvald. *d. lit. C.* Farinac.
1. p. fragm. verb. fiſc. n. 189. & ego *dict. capit. 11. n. 16.* &
6 Cabreros *dict. cap. 6. num. 5. & 6.* † Ad quam tractatio-
nem referre ſolent DD. *leg. non puto 10. ff. de jure fiſc.*
quæ cùm dicat in dubiis cauſis contra fiſcum eſſe pro-
nuntiandum, affirmant procedere, & accipiendam eſſe
in pœnalibus, ut docuerunt plures relati à Barboſ. *l... n.*
14. Farinac. *d. n. 189.* Bobadill. *ſuprà n. 8. in fin.* & Alfaro
infra referẽdo, & à me laudati *in leg. 1. ſuprà de jure fiſc.*
7 *n...* Fulvio *hic n. 57.* † Quæ interpretatio priùs diſplicuit
Alexand. & Alciat. *in dict. l. 1. ſol. matr.* nam præterquam
quòd reſtringit illius legis generalitatem, non loquitur
ſolùm in bonis fiſco ex delicto alicujus delatis, ſed
etiam in contractibus, ſucceſſionibus, vel aliis cauſa-
rum figuris, ex quibus jus fiſco deſcendat. *leg. 1. & 3. §.*
cùm quinquennium leg. 6. l. ſi is qui 28. de jure fiſc. † Ne- 8
que admittenda eſt Alberici lectio, qui ita ejus legis
verba reponebat, *Non puto facile delinquere,* contra om-
nium Codicum fidem, ut advertit Ant. Aug. *lib. 1. emen.*
c. 3. Voluit itaque IC. dicere in dubiis cauſis, ſi Judex
contra fiſcum facilè judicavit, non ob id committere
delictum, etſi ſemper reperiatur fiſcus privilegiatus.
argum. legis primæ §. in cauſa, de quæſtione.

Unde non eſt admittenda D. Franciſc. de Alfaro 9
opinio *de offic. fiſcal. gloſ. 16. privil. 26. numer. 116. &*
ſeqq. qui docet hoc in caſu contra fiſcum non eſſe reſ-
pondendum, & ſolùm ſtatui vult in hac lege ut fiſcus
privilegio careat & ita ſi ſolutio facta ſit fiſco de cau-
sâ pœnali, privatus debitum prætendens, non poterit
revocare, *lege ait Prætor §. ſi fugitivum ff. de privil.*
cred. † Quæ ſententia falſa equidem eſt, & quamvis 10
ipſe Alfarus ut regij fiſci Advocatus jura fiſcalia ſo-
lertiſſimè defendat, ego etiam & eodem munere ſum
functus in regiâ Curâ Granatenſi (ad quod Re-
gis noſtri magnificentia poſt conſuetos in Collegio
majori Conchenſi decem, & in Salmanticenſi Aca-
demia in Cathedrarum petitione octo annos fuit eve-
ctus.) & ita ad fiſci defenſionem non minus ſum ad-
ſtrictus, verùm ita, ut exiſtimem taliter fiſci atten-
dendam eſſe utilitatem, ut contra juris regulas nihil
admittatur. † Neque enim nos fiſco favere debemus 11
plus quàm ipſi Principes voluerunt, qui ita modera-
tè ſe geſſerunt, ut in hac cauſa rectiùs eſſe vinci fi-
ſcum non privatum exiſtimaverint. Quod in Traiano
Hiſpano noſtro laudat Plinius, & in Marco An-
tonino Capitolinus de quâ re eſt elegans Caſſiod.
locus *libr. 1. var. ep. 22.* & Alciati emblema *146. & l.*
divi 6. §. fin. D. de jur. codicill. leg. 3. §. ſi quis palam, de ju-
re fiſc. l. unic. § fin. Cod. de caducis, cùm aliis in cõfirma-
tionem noſtræ concluſionis adductis, præcipuè quæ
in ſpecie *l. in ſumma 17. D. de jure fiſci,* ibi, *Sciendum eſt*
omnium fiſcalium pœnarum petitionem creditoribus poſt-
poni. expreſsiùs *in l. rec. 22. §. 1. eod. t.* ibi, *Permittitur Pro-*
curatori vendere eâ lege, ut in primis creditoribus præce-
dentibus ſatisfiat, & ſi quid ſuperfluum eſt, fiſco inferatur,
aut ſi acceperit, totum fiſcus ſoluat ipſe, vel ſimpliciter, ſi
vẽdit Procurator, jubebit pecuniam quam deberi creditori
privato fuerit probatum, exſolui ei. Ecce expreſſiorem
legem, quæ ſtatuit contra doctinam Alfari, ut fiſcus
ex ſoluat, etiamſi debitum ſuum antè accepiſſet, &
hoc maxima cum ratione fieri videmus, nam aliter
facilè eluderetur noſtra deciſio, & ſimiles, ſi priva-
tus non potuiſſet revocare ſolutionem pœnæ fiſco fe-
ctam. † Neque Alfaro proficiet *dict. leg. quod placuit.* 12
Nam illa verba, *Non ut jus commune privatorum fiſcus*
amittat, non probant fiſcum hoc in caſu privatis
æquiparari, ſed tantùm ſignificant, quòd ſi fiſcus in
actione pœnali ſit antiquior privato creditore, non
quia creditores fiſco præferantur in actione pœnali,
hinc conſequatur ejus cauſam eſſe debere deterio-
rem in eo caſu, cùm privatus quilibet præferretur,
& æquum ſit jus commune fiſco non denegari. Igi-
tur ſicut privatus agendo furti ex cauſa antiquiori
præfertur creditoribus poſterioribus, ita etiam fiſ-
cus, & ita Papiniani mens *ibi* fuit, quòd ſi pœnæ de-
bitio ſit antiquior credito, non auferatur fiſco jus
commune privatorum, quamvis certet de lucro. Nam
quod placuit poſt creditores eſſe pœnam fiſcalem,
ita procedit ſi creditores fuerint anteriores, non ve-
rò poſteriores etſi enim ſit jus pœnale quod com-
petit fiſco, cùm tamen ipſe anterior ſit, rectè erit præ-
ferendus, ita rectè explicuit Cujac. *in dd. ll.* Unde non
rectè deduces pro Alfaro privatum debitum ſuum
prætendentem non poſſe ſolutionem factam revo-
care,

13 care, cùm Papinian. diverſa in ſpecie loquatur. † Ne-
que argumentum deductum ex *l. ait Prætor §. ſi fugi-
tivum. D. de privil. cred.* ad rem pertinet. Nam talis
lex nunquam in meis libris apparuit, etſi eam con-
quiſierim diligenter. Credo tamen voluiſſe allegare.
l. ait Prætor 10. *§. ſi debitorem, D. quæ in fruad. cred.* ubi
IC. ſcribit quòd ſi debitorem meum & complurium
fugientem conſequutus ſim, & abſtulero ei quod mihi
debebat, multum intereſſe an hoc factum ſit ante-
quam mitterentur creditores in poſſeſſionem bono-
rum, an poſtea? Ut primo caſu non detur actio in fa-
ctum, quæ competit contra ſolum nudum factum
alienationis; ſecundò verò detur. Quod ita proce-
dit, quia primo illo caſu nullam videtur fraudem fe-
ciſſe creditor, qui ſuum repetat, quamvis ſciat debito-
rem non omnibus eſſe ſoluendum, ſibi enim invigila-
vit, recipitque ſuum ad quod ſoluendo auctoritate
judiciali potuit debitor cogi. *l. quod autem 6. §. apud
Labeonem 6. Digeſt. qui in fraud. cred.* At in noſtro ca-
ſu fiſcus contra leges quod fraudem facit, ſi velit quod
alij debitum erat ſibi uſurpare, ſiquidem poſt credito-
res tunc admittitur, non anteà, ex noſtrâ lege, & ſi-
milibus.

14 Sed contra videtur obſtare, quòd fiſcus habet ta-
citam hypothecam in omnibus cauſis, *l. aufertur 46.
§. fiſcus, Digeſt. de jure fiſci. leg. 2. Cod. in quibus cauſ. pign.
leg. 2. & 4. Cod. de privil. fiſci. leg. 22. tit. 3. pag. 5.* & dixi
in leg. 1. ſupr. de jure fiſci. & ſic etiam in pœnalibus
idem privilegium fiſco competere, ut habeat hypo-
thecam, dicendum eſt. Cujus difficultatis occaſione
quærunt Interpretes, an fiſcus habeat in pœnalibus
hypothecam tacitam pro debito ſibi ſoluendo, ſicut
habet pro principali debito. Quæ inſpectio maximè
controverſa eſt apud omnes, ut conſtat ex Accurſio.
ſchol. ult. Platea *numero ſecundo* Valenzuel. *ex nume-
ro* 14. Fulvio *ex numero* 106. *in præſenti.* Greg. *in leg. 9.
tit. 3. pag. 5.* Tello Ferdin. *in l. 4. Taur. numero* 61. Do-
nell. *de pignor. cap. 5.* Cujac. *in dict. l. quod placuit.* Al-
far, *de offic. fiſc. gloſſ. 34. num. 130. & ſeqq.* Thom. Sanch.
de matrim. libro primo diſp. 4. numero 9. Gutier. *libro 2.
can. quæſt. 5. numero* 56. & noviſſimè Hermoſilla in
l. 9. tit. 5. pag. 5. gloſ. 8. ex numero 2. & Gratian. *diſcept.
foren. 2. tom. cap. 304. numero 9. & ſeq.* Fontanell. *de
pact. nupt. 2. tom. clauſula 7. gloſſ. 2. pag. 9. numero* 64.
& alios plures referente Giurb. *conſil. crim. 75. numero*
15 *octavo.* † Sed in eâ controverſâ quæſtione exiſtimo
cum Cujac. Gratian. & Tello noſtro Accurſij auctori-
tatem ſequentibus dicendum eſſe, quòd etſi fiſcus ha-
beat tacitam hypothecam in omnibus bonis ſui debi-
toris, ut diximus *in dict. l. 1. ſupr. de jure fiſc.* eam ta-
men habere non poteſt in cauſis pœnalibus. Et hoc
voluit dicere D. Pius apud Ulpian. *in l. reſcriptum* 10.
Digeſt. de pactis, in quibuſdam cauſis fiſcum non ha-
bere hypothecam, & ratio eſt, quia publicatio bono-
rum ita accipitur, ut æs alienum deducatur, *l. mu-
lier 72. de jure dotium*, ut diximus *num. 5.* atque ita
minimè poterit fiſcus creditoris anteponi. Neque
ante ſententiam, quia nullum jus habet in bonis, *l. ex
judiciorum 20. Digeſt. de accuſat.* neque poſt ſententiam,
quia eſt effectus dominus, *l. commiſſa 14. Digeſt. de pu-
blicanis*, & in re propria pignus, non conſiſtit, *l. neque
pignus 45. Digeſt. de regul. jur.* & certum eſt quod ubi
fiſcus non reperitur ſpecialiter privilegiatus, jure
aliorum privatorum gaudere, ut ex aliis dixi *lib. ter-
tio obſer. capite 2. num.* 24. & aliis infinitis relatis Giurb.
conſil. ſexageſimo ſeptimo, numero decimo quarto, de hy-
pothecâ autem iſta non extat jus aliquod in pœnali-
bus privilegium tribuens, ſed tantum ratione contra-
16 ctus. † Neque admitto quod exiſtimarunt Covar. *li-
bro 1. var. cap. 26. num. 8.* & Mantic. *de tacit. & ambig.
convent. libro 11. tit. 18. numero* 31. Gratian *ſupr. num.*
10. hoc privilegium habere contra creditores qui ex
delicto commodum etiam cum fiſco reportant. Nam
ut dixi, jure communi ſolùm gaudet fiſcus, *dict. leg.
quod placuit* & ſic jure aliorum privatorum tunc uti
debebit. † Non obſtat in contrarium *dict. leg. aufer-* 17
tur. fiſcus, cujus deciſionem expreſſam reputat Al-
faro *ſupr. numero centeſimo trigeſimo ſexto.* pro contra-
ria opinione. Nam illa vox *ſemper*, qua utitur Hermo-
genianus *ibi*, inquiens, *fiſcus ſemper habet jus pignoris*,
non ita generaliter debet accipi, ut nullam inducat ex-
ceptionem, aliàs vehementer obſtaret *dict. leg. reſcri-
ptum, & l. fiſcus 6. Digeſt. de jure fiſc.* neque enim in-
ſolens eſt in jure, ut hujuſmodi generalitates limiten-
tur, ut dixi ad interpretationem *leg. 2. Digeſt. de leg. 1.
libro ſecundo obſerv. cap. 3. num. 22. & ſeq.* Minus ad rem
facit *l. Imperatores 54. Digeſt. de jure fiſc.* ibi, *tu te pœnæ
ſubdiſti.* ut in delictis quaſi contrahatur, & delin-
quens obligetur ad pœnam. Nam aliud eſt contrahe-
re, aliud delinquere, ut in contractu datur hypothe-
ca, non in delicto. ex juribus noſtris, & *dict. leg. Im-
peratores* quam corruptè allegat Alfarus, alium ſen-
ſum habet, ut animadverti *libro primo, obſerv. cap. 15.
numero* 14.

Jure autem regio hoc videtur fuiſſe immutatum, ex 18
leg. 9. tit. 3. part. 5. ubi conceditur fiſco jus tacitæ hy-
pothecæ in criminalibus, ut ſuadent illa verba, *O
ſi oviese ante fecho con el Rey, porque fueſen ſus bienes
obligados, o por malfetrias que oviese ante fecho porque
oviese algo de pechar caeſtonce las debdas ſe deben ante pa-
gar que el condeſijo.* & ita ex hac lege movetur Alfa-
ro, ut affirmet jure noſtro ſupradictam ſuam opi-
nionem indubitatam fieri. Verùm neque his attentis
verbis dimoveor à *ſupra* jam firmata ſententia, quæ
nec jure regio innovatur, neque tacita hypotheca ul-
lo modo fiſco conceditur in bonis delinquentis. † Sed 19
neceſſarium eſt, ut difficultatem, quam injicit *dict. leg.
partitæ*, diluamus eam agnoſcit & intentat explicare
Greg. *ibi*, & fuſiſſimè ut ſolet, Valenzuel. *hic nume-
ro 17. cum ſeq.* quem ſequitur Garſia Toletan. *in lu-
cerna rubricar. ad hunc tit. numero* 8. Qui aiunt intel-
ligendam eſſe legem regiam in caſu, quo debitor de-
poſiti, anteqquam depoſitum acciperet, propter deli-
ctum pœnâ fuiſſet affectus, & poſtea depoſitum ac-
cepiſſet, tunc enim ratio expoſtulat ut fiſcus præfera-
tur, non depoſitarius, quod conſtat ex æquiparatio-
ne caſuum, quando antea contraxit cum Rege, ob
quem contractum remanſerunt ejus bona obligata, &
quando commiſit delictum, & condemnatus eſt. Ve-
rùm decipiuntur, dum exiſtimant jus tacitæ hypo-
thecæ lege regia introduci in bonis delinquentis.
† Nam lex illa loquitur de creditoribus privilegia- 20
riis qui quando ad bona communis debitoris concur-
runt, eorum privilegia ex cauſa æſtimantur. *leg. privi-
legia 32. D. de privil. credit.* aliàs eſt *D. de bon. auct. jud.*
juxta *ibi* latè adducta à Pichard. *ſub. tit. de action. §. quæ-
dam numero* 21. Cujac. & omnibus *in l. aſſiduè 12 Cod.
qui potior.* & Oſuval. *libro 23. capite* 15. ita ut qui
potentius privilegium habet, præferatur, *leg. ex
facto 53. verſ. planè, & verſ. ſi dos. Digeſt. de pecul. leg.
ſi hominem 7. §. quoties. cum leg. ſeq. Digeſt. depoſiti, leg.
ſi ventri 9. §. in bonis, Digeſt. de privil. credit.* junctis
quæ ad earum explicationem congerunt Donell. *in
leg. 2. Cod. qui potiores.* Gomez *in leg. 55. Taur.* Co-
var. *pp. cap. 24.* Gutierrez *de juram. confirm. 1. part. cap.
46. numero ſecundo & alleg. 4.* Ant. Fab. *libro octavo con-
ject. cap. 11. de error. decad. 2. error. 1.* Forner. *libro octa-
vo ſelect. capite* 8. Caſtillo. *libro tertio quotid. ca-
pite* 16. Duaren. *ad titul. Digeſt. depoſiti, capite 4.
verſ. aliud ſingulare.* † Unde ſicut actio funeraria om- 21
nes alias antecedebat, *leg. pen. Digeſt. de religioſis, leg. 30.
tit. 13. pag. 5.* docent relati à Pichar. *in dict. leg. privi-
gia, numero vigeſimo tertio & in §. fin. numero 4. Inſt. ad
leg. falicid.* Covar. *libro 2. var. cap. 1. num.* 10. Menoch.

de arbitr. caſ. 387. Pet. Fab. *libro 2. ſemeſt. capit.* 1. Ita etiam & jure regio introductum eſt, ut depoſiti cauſam, quamvis privilegiatam, antecedat fiſci debitum, quando ante depoſitum condemnatio præceſſit, quaſi ipſe fiſcus prevenerit cauſam prælationis, *l. ſi quis mihi* 28. *de jure fiſc.* Non itaque inferes ex hoc jure prælationis introductum jus hypothecæ. Nam multum differre unum ab alio, rectè animadvertit Ant. Fab. *de error. decad.* 6. *err.* & Oſuval. *libro vigeſimo tertio Dom. cap.* 15. *lit. A.* Hancque mentem fuiſſe legis regiæ aperte indicat ſeries ipſa, quæ cum in depoſito loquatur, quod cætera alia credita antecedit, excipit hypothecam, funeris impenſam, & alia privilegia, inter quæ connumerat, ſi cum Rege contraxiſſet, ex quo tacitè bona jure pignoris tenerentur, vel ſi delictum commiſiſſet, & ante depoſitum pœnâ fuiſſet affectus, quo in caſu præfertur talis cauſa depoſito, etſi privilegia maxima habeat, ut referunt *ſuprà* relati. Hancque ſenſum habent illa verba *O por malfetrias que obieſe ante fecho porche obieſe algo depechar, caeſtonce tales debdas como eſtas ſedeben ante pagar que el condeſijo.* debitum hoc intellige poſt ſententiam, nam antea nihil debetur, ut diximus, *& in leg.* 1. *ſupr. de jure*
22 *fiſc.* † Neque Valenzuelæ favet d. lex Regia *in verſ. caeſtonce*, ubi cùm pariformiter determinet omnes illos caſus, qui præceſſerẽt, cum loquatur de hypothecâ tacitâ, de eâ intelligendus quoque ſit verſus alter, *o por malfeſtrias.* Nam reſpondeo, illos caſus conjungi non quoad hypothecam, ſed quoad prælationem, quæ datur contra depoſitum, ſicut in funeris impensâ, & ſimilibus, quod ipſe Valenzuela poſtea, licèt coactus, agnovit *dicl. num.* 17. *verſ. retinemus igitur.* adjiciens ad hoc ut fiſcus eâ prærogativâ prælationis gaudeat, neceſſe eſſe ut ante contractum depoſiti initum ſit commiſſum delictum, ut patet ibi, *o por malfetrias que ovieſe ante fecho.* & quòd ante depoſitum conſtet fiſco aliquid eſſe exſoluendum, ut conſtat ibi, *porque oujeſe algo depechar.* idque intelligit, ſi tale ſit delictum perpetratum, in quo pœna ipſo jure committa-
23 tur certa & determinata. † Sed jam diximus *in leg. fin. de jure fiſci.* etiam in tali caſu debere intervenire ſententiam declaratoriam delicti, & ita neceſſaria non ſunt quæ hîc circa hanc rem congerit Valenzuela, Cùm in omnibus delictis, in quibus imponitur pœna certa, ſemper eſt neceſſaria ſententia, ut dominium in fiſcum tranſire poſſit, ut dixi *in l.* 1. *ſupr. de jure fiſc.* & ideo neſcio quid velint DD. dicere, cùm ut fiſco tacitá hypothecam contra creditorem concedant, exigant ut pœna ſit certa, non verò quando ſit incerta, ut putarunt poſt Odofred. & Bal. *in dict. leg.* 1. *num.* 7. quos ſequuntur Alfar. *d. gloſſ.* 34. *num.* 137. Garſias Tolet. *in rub. hoc. tit. n.* 8. Quoniam de ſupradicta differentia dubito inter pœnam certam, & incertam, cùm nullum jus tale privilegium conceſſerit fiſco.

24 *Secundò* adversùs legem noſtram obſtare videtur nobile & famigeratum Pauli reſponſum *in leg. Statius Florus* 48. §. *Cornelio Felici. D. de jure fiſci.* ubi mater hæres inſtituta rogata fuerat reſtituere hæreditatem Cornelio filio poſt mortem ſuam, ea poſtea condemnata & à fiſco bonis occupatis: Cornelius fideicommiſſarius aiebat ſe in ea hæreditate fiſco potiorem eſſe debere, quoniam bona pœnæ cauſa publicata fuerint, & conſtat creditorem in fiſc[illegible] pœnis fiſco præferendum eſſe. Nihilominus dec[illegible]um eſt fiſcum excluſo Cornelio ad bona admitte[illegible]n, hujus legis difficultas valde à noſtris vexata eſt *in l. C[illegible] illus*, §. *& quid ſi tantum, de lib. & poſth.* ut tradidi ego *lib.* 1. *obſer. cap.* 11. *toto*, ubi in ejus explicatione deceptos fuiſſe
25 latè probavi. † Et reminiſcor etiam cum vera mente illud difficillimum caput donaſſem, multos ex Primariis Salmanticenſibus ut antecedentium gregem more pecudum ſequerentur, à mea ſententia receſſiſſe, ne ex claro fonte haurirent, ægrè ferentes illi, qui in majori ſuggeſtu conſtituti erant, junioris Anteceſſoris, prout ego eram, ſequi opinionem, hoc enim malum in Academia ſemper invaluis, ut nemo æſtimetur (ut ait Seneca) pro eo quod eſt, ſed ſtatim illi adjicitur, ea quibus adornatus eſt, id eſt, Cathedras, antiquitatem, oppoſitiones ex baſi magnum judicantes, ex cothurnis. Sed calamum cohibeo, ſi repulſas riſi, & multos qui ſe doctos jactabant. Marſyas multoties Apollinibus præpo- 26
nentes. † Revertamur ergo ad *dict.* §. *Cornelio* in cujus ſpecie ea ratione fiſco conceſſa eſt adverſus fideicommiſſarium prælatio, quia cùm poſt mortem eſſet gravata mater reſtituere, per confiſcationem bonorum non intelligitur dies veniſſe. Nam etſi de morte naturali ad civilem & è contra, valeat argumentum, ut docent DD. *in dict.* §. *& quid ſi tantum* & à me relati *dict. cap.* 1. hoc habet locum in pœna deportationis,
vel ſimili. † At *in dict.* §. *Cornelio.* mater non fuit de- 27
portata, ſed tantùm bona ejus confiſcata, quod expreſsè probat littera ipſa, quæ tantum matrem damnatam fuiſſe ait, & certum eſt confiſcationem bonorum multoties fieri ſine deportatione, *leg.* 3. *Cod. ſi pendent. appell. l. fin. Cod. ſi reus, vel accuſator. l. cùm ratio* 7. §. *fin. Digeſt. de bon. dam. l. ſi fundus* 33. *Digeſt. locati. leg. ſi mandavero* 22. §. *is cujus bona, Digeſt. mandati*, & ſi *ibidem* deportatio interveniret, mater non poſſet; dum viveret, alias res adquirere, ex quibus fideicommiſſario poſſet ſatisfieri, ſiquidem fiſcus ſibi adquireret, *l.* 2. *C. de bonis proſcript.* ergo cùm adquirere poſſet, non dicemus deportationem interveniſſe. Unde non eſt mirum, ſi fiſcus præferatur, nam cùm nondum dies fideicommiſſi veniſſet, pendente ſcilicet conditione, cujus dies ſi ſit incertus, conditionem facit, *l.* 1. §. *dies l. dies* 75. *Digeſt. de condit. & demon.* non potuit admitti fideicommiſſum ante implementum conditionis, *l. ſed ſi ante* 10. *Digeſt. ad Trebell.* & quoniam fieri poterat, ut vivente matre hærede filius moreretur, quo caſu extingueretur fideicommiſſum, *leg hujuſmodi* 13. *Digeſt. quando dies legat. cedat.* conſequitur jam Cornelium eo tempore quo mater vivebat, non fuiſſe creditorem, *leg. is cui* 42. *Digeſt. de obligatio. & actio.* & nec potuiſſe ante pœnam eſſe, id eſt, juxta terminos noſtræ legis præferri. Nam ille eſt præferendus, qui vere creditor eſt, non is, cujus jus pendet ex eventu conditionis, ita explicui *dict. cap.* 11. Unde deſcendit quòd ſi aliquis gravatus de reſtituendo poſt mortem ſuam patiatur bonorum confiſcationem propter delictum, eo in caſu non fideicommiſſarius, ſed fiſcus bona habebit uſque ad mortem natalem delinquentis, ut notavit *hîc* Platea *num*... *verſ. quod autem.* Neque obſtat *leg. Imperator* 12. *Digeſt. de fideicom. liber.* ubi publicatis bonis Titiani ſervi publicè manumittuntur, & ad fiſcum non tranſeunt. Nam reſpondeo *ibi* Tragædos legatos cum adjectione, *ne cui ſerviant*, & ita ne fiſco ſerviant contra voluntatem teſtatoris, *leg. rogo* 21. *leg. generaliter* 24 §. *ſi petitum* 7. *Digeſt. de fideicom. liber.* non potuerunt in illum tranſire. Cum ergo neque apud eum cujus bona publicata ſunt, manere potuiſſent, & ex S C. Rubriano, cujus mentio eſt *in leg. cum. vero* 26. § *ſubventum* 7. *Digeſt. de fideicomm. lib.* data cenſetur libertas ei ſervo, ex eo quod dicatur *ne cui ſerviat*, conſequitur publicè eſſe manumittendos Tragædos; publicè, quia fiſcus non poteſt, neque etiam legatarius, ille quia non eſt dominus, hic quia boni; publicatis eſſe deſiit.

Hinc eſt Ulp. explicandus *in leg. ex facto* 17. §. *ex fa-* 28
cto 5. *Digeſt. ad S[illegible]. Trebellia.* ubi ſi hæres ſit gravatus reſtituere hæreditatem, *ſi ſine liberis deceſſerit*, & fuerit deportatus, Quærit Conſultus, an fideicommiſſi conditio defeciſſet liberis editis; & diſtinctione adhibitâ

adhibita reſpondet, an filij nati, vel ſaltem concepti
ſint ante deportationem, vel poſtea, ut primo caſu
conditio deficiat, ſecundo verò non proſit ſuſce-
ptio liberorum, quia tanquam ab alio ſuſcepti exiſti-
mantur; præcipuè cùm bona fiſco vindicantur, atque
ita fiſcus quocumque eventu fideicommiſſario etiam
in pœnalibus præfertur, cùm civiliter fuit mortuus
per deportationem, & ſic fideicommiſſi dies vene-
rat eo tempore, quo ſine liberis erat, & mortuus
credebatur, *l. verum 63. § fin. D. pro ſocio, l. 1. § fin. D. de
bon. poſſ. contra tab. leg. 4. §. ſi deportatus, D. de bon. liber.*
29 cum à me adductis *lib. 1. obſer. c. 11. num. 3. & 4.* † Dif-
ficultatem hujus reſponſi excitare conatur Ant. Fab.
lib. 17. conteſt. capit. 20. variis modis tentans Triboni-
no magis, quàm Ulpiano illud adſcribere. Miſerum ſa-
nè interpretandi effugium, quaſi non niſi ſecando
nodos hujuſmodi, ſi quos objecit diſputatio juris,
diſſoluere non poſſimus. Quid enim magis cachin-
num movere poterit, quàm dicere Ulpianum non ſic
loqui ſolitum, *Nos igitur hoc dicemus*, cùm frequentiſ-
ſimum ſit apud Latinos pluralibus uti, aut quis in
tantâ librorum mole, quos Ulpianus edidit, affirma-
re audebit, hæc verba ejus non eſſe? Alias atque alias
rationes ab eo adductas rejeci *d. lib. 1. cap. 12.* hîc ad-
ducere non libuit, nec repetere. Tantum contentus
30 ero, ſi veram IC. mentem aperuero. † Qui fiſcum ad-
mitti dum vivit deportatus exiſtimat, & fideicommiſ-
ſarium excludi, quoniam potuit deportatus reſtitui, &
alios liberos ſuſcipere, quo potuit extingui fideicom-
miſſum ut in ſpecie *d. §. Cornelio* diximus. Neque ob-
ſtabat fideicommiſſarij allegatio, qui dicebat fratrem
eſſe ſine liberis mortuum civiliter, & ſic eveniſſe tem-
pus conditionis, juxta argumentum quod de morte
civili de naturalem ſolet in jure habere locum, *l. Gal-
lus. §. & quod ſi tantum de lib. & poſth.* Nam quamvis in
inſulâ liberos deportatus ſuſcepiſſet, reputantur tan-
quam ab alio homine ſuſcepti, ſiquidem per deporta-
tionem alius homo creditur tali pœna affectus, ab eo
multum diverſus, qui antea erat, cùm jam non ſit civis
Romanus, *§. minor. Inſt. de cap. dom. l. ſunt quidam 17. ff.
de pœnis*, cum aliis notiſſimis. Quare cùm illa con-
ditio ſemper cenſeatur appoſita, in quacumque diſpo-
ſitione, *l. ſi hæres in eadem cauſa manſerit idem, l. cum quis
38. D. de ſolutio.* liberi ſuſcepti in deportatione non
proderunt, quia ab alio ſuſcepti intelliguntur, non ta-
men admittitur fideicommiſſarius, propter ſpem quæ
viget quòd deportatus poteſt reſtitui, *l. intercedit 59.*
31 *D. de cond. & demon.* † Quoniam deportatus ad illum
tantùm effectum mortuus creditur, ut non poſſit bo-
nis fideicommiſſi frui, tamen ex alio capite cùm poſ-
ſit reſtitui à Principe, & ſua bona recuperare, quoad il-
lam ſpem vivus reputatur, *d. l. intercedit, leg. 1. C. de ſen-
tent. paſſ.* Quare deportatus licèt in multis cauſis ha-
beatur pro mortuo, non tamen quoad illam ſpem,
quæ ſemper attenditur à jure. Nam ſi pendente de-
portatione fideicommiſſarius ad illa bona admittere-
tur, cùm eidem fuiſſent adquiſita, poſtea reſtitutus de-
portatus non potuiſſet ea avocare, ſiquidem reſtitutio
non trahitur ad ea, quæ alteri ſunt quæſita, *l. fin. Cod.
de ſent. paſſ. c. quamvis de reſcrip. libro ſexto* docet Coſta
in §. & quid ſi tantum 2. p. numero 42. Quin etiam in-
fringi potuiſſet voluntas teſtantis, ſi deportatus reſti-
tus liberos ſuſcepiſſet, & nihilominus admitteretur
fideicommiſſarius tanquam ſi conditio extitiſſet.
32 † Quapropter cùm ob has cauſas fideicommiſſarius
non admittatur cui dies non venerat, *arg. leg. ex ea par-
te 121. §. in inſulam, D. de verb. oblig.* junctis traditis à
Pichar. *in lectura ad leg. Gallus, cap. 2. num. 148. & ſeq.*
doctiſſimo Domino D. Joanne Chumacero, meritiſſi-
mo poſt varios honores tum Collegij majoris Divi
Bartholomæi, Veſpertinæ legum Cathedræ apud Sal-
manticenſes, tum Conſilij Supremi Cameraliſque
apud S. Pontificem Regio Oratore *lib. ſing. ſelect. cap.
10. numero nono* Cujacio *lib. 22. Reſp. Pap. in dict. §. in
inſulam.* † Neque etiam deportatus poſſit bona habe- 33
re, interim admittitur fiſcus, & potior habetur fidei-
commiſſario, & bona ita occupantur à fiſco, ut cum
ſua cauſa vindicentur, id eſt, ut cum ſuo onere in fiſcū
tranſeant, *leg. 3. §. fin. D. ad Trebellian.* ſcilicet ut adve-
niente conditione, & mortuo deportato ſine liberis,
ante, vel poſt deportationem ſuſceptîs, teneatur fiſcus
fideicommiſſario omnia bona reſtituere, ut latius ad-
verti, *d. lib. 1. cap. 12.*

Non minor eſt alia difficultas contra deciſionem 34
noſtram, & *ſuprà* traditas reſolutiones, quæ oritur ex
Paulo *in l. cùm ratio 7. in princ. verſic. æquiſſimum D. de
bonis damnat.* ubi filij condemnatorum præferuntur
fiſco in pœnis parentibus inflictis, cùm ita dicat Con-
ſultus, *Æquiſſimum exiſtimatum eſt, eo quoque caſu, quo
propter pœnam parentis aufert bona damnatio, rationem
haberi liberorum.* † Pro cujus explicatione in memo- 35
riam revocandum eſt, votum naturale eſſe omnium
parentum ut filij ſuperſtites ſint poſt mortem ſuam,
& ut in ſuis bonis ſuccedant, *dict. leg. cùm ratio l. nam
etſi parentibus 15. D. de inoffic. teſt.* Quod naturâ ipsâ
docente & impellente fieri omnes cognoſcunt, ut do-
ctè & eleganter oſtendit Præceptor noſter D. Joan.
Solorzan. *libro ſecundo de parricid. capite decimo.* Quæ
attenta ratione eo in caſu quo publicantur pa-
rentum bona, propter aliquod crimen, & in fiſ-
cum coguntur, æquum exiſtimatum eſt ut libe-
rorum ratio haberetur, & ita dimidia pars bono-
rum parentum eis præſtabatur, *leg. 1. Digeſt. de bo-
nis damn. l. fin. Cod. de bon. proſcript.* docent Ant. Fab. *de
erroribus decad. 75. error. 1.* Ratio ea fuit, ne alieno ad-
miſſo pœnâ afficerentur, cùm pro unius delicto alius
non puniatur, *dict. l. cùm ratio.* Farinac. *1. part. 1. crim.
quæſt. 24. num. 1. & ſeq.* & ſuis bonis ad quæ jure natu-
rali vocantur, defraudarentur, & ſic veluti ad debita
bona vocari æquum fuit, *dict. leg. cùm ratio, dict. l.
nam etſi parentibus, de inoffic. teſt. l. in ſuis 11. D. de lib.
& poſth. l. ſcripto 7. in fin. D. unde liberi, §. ſui. Inſt. de
hæred. qual.* ubi Pichar. *numer. 16.* & Gutier. *num. 89. &
ſeqq.* DD. *in dict. jur.* Oſuval. *ad Don. libro ſeptimo cap. 2.
lit. P. & Q.* Spino *de teſtam. gloſſ. 19. ex num. 21.* † Qua- 36
re filius dicitur quaſi dominus *in dd. ll.* vivo adhuc
patre, propter probabilem ſpem conſequendæ hæ-
reditatis poſt mortem patris, quæ ſpes in jure effe-
ctus habet contra tertium alium, qui ad bona pater-
na admitti deſiderat titulo lucrativo, veluti ſi inof-
ficioſam donationem fecerit contra officium pietatis,
ita ut nec legitima quidem portio ſuperſit filio, de
eâ donatione poterit filius conqueri, quaſi de bonis
ſuis debitis, privatus à patre, ut eleganter conſide-
rat Duaren. *ad tit. de liberis & poſth. cap. 3. verſ. mori-
bus noſtris*, Oſuval. *ſupr. lit. S.* & ante eos Roland. à
Valle *infrà* referendus. Alios effectus conſiderant. Tel-
lus Fernan. *in leg. 23. Tau. num. 11. & ſeq* Gutier. *in cap.
quamvis pactum, in princip. num. 11. & in d. §. ſui. n. 89.
& ſeq.* alios referens Valdes *in addit. ad Rod. Suarez in l.
quoniam in prioribus, ampl. 1. evidential. lit. H.* Quibus ad-
dere poteris & confiſcationem, ut contra fiſcum fi-
lius in bonis paternis anteponatur, quemadmodum
alius creditor, qui agat de damno vitando, ut dixi-
mus.

Quod maximè procedit hodie ex Juſtiniani con- 37
ſtitutione, quæ refertur *in Auth. bona damnatorum,
Cod. de bonis proſcript.* Nam cùm jure Digeſtorum bo-
na paterna à fiſco conſequebantur, Imperator conſti-
tuit, ut bona non confiſcentur, ſed filiis reſerventur in
omnibus criminibus, quæ confiſcationis pœnam antea
habebant, excepto crimine Majeſtatis, in quo veteres
leges obſervantur in præjudicium liberorum, idque
l. 5. tit. 31. p. 7. ſtatutum eſt, & exornant plures, quos

refert Peregrin, *lib. 5. de jure fiſc. tit. 1. per tot.* Ant. Theſaur. *deciſ. Pedem. 4. 10. & 198.* Hondedeus *conſil.* 110. Farinac. *in prax. quæſt. 24. n. 34.* Giurb. *ad conſuet. Meſ-*
38 *ſanen. 1. p. 4. gloſſ. 5. n. 35.* † Quæ reſervatio damnatorum filiis facta generaliter procedit in omnibus delictis, quæ à lege confiſcationem bonorum habent, etiam expreſſam, niſi ipſa lex expreſsè in præjudicium filiorum confiſcationem admittat, ut in crimine Majeſtatis, ex *l. quiſquis, C. ad l. Jul. majeſt.* & ſimilibus ita tenuerunt Roland. à Vall. *conſ. 97. tot. volum. 2. ex numero* 20. alios referens Farinac. *dict. numer. 34. & num. 9. & quæſt. 25. & de hæreſi quæſt. 191. tot.* Sanchez *libro 2. moral. cap. 16. numer. 15.* Gutier *de delict. quæſt. 40. tota.* Azeved. *in leg. 1. tit. 3. libro 8. Rec. numero 229. & in leg. 8. titul. 23. numero 17. eod. lib.* & videtur conſentire Roder. Suar. cum Valdes *in leg. poſt rem, notab. 13. numero primo & n. 9. pag.* 599. etſi contrarium ſequantur poſt Bart. *in leg. 1. numero 3. D. de bon. dam.* Cephalus *conſil. 79. à n. 4.* Greg. *in dict. leg. 5. part. verb. ſeñalados.* Molin. *libro ſecundo de primog. c. 10. numero* 69. & relati à Farinac. *d. quæſt. 25. num. 7. & 8.*
39 † Sed, ni fallor, ſuperior ſententia verior eſt, juxta ea, quæ attulimus. Nam delictum parentis non debet filios ſuis propriis bonis ſpoliare, ad quæ & naturalis ratio & jura omnia filios invitant, præcipuè cùm lex in præjudicium filiorum non diſponat. Neque tam odioſum & ſanguinarium jus in perniciem filiorum debemus extendere, neque ipsâ lege ſeveriores eſſe quæ tantùm confiſcationem generaliter in-
40 troduxit. † Quapropter non immeritò Joan. Igneus *in l. fin. num. 44. D. de Sillanian.* quem ſequitur Cevallos *com. q. 633. num. 37. & ſeq.* & relati à Farinac. *4. part. crim. q. 116. n. 143.* diſpoſitionem *l. quiſquis, C. ad l. Jul. majeſt.* odioſam, ſanguinariam, injurioſam, iniquam, & contra naturalem æquitatem juris divini & humani compoſitam eſſe cenſet. Hoc non aliam ob cauſam,
41 quam quia filios privat bonis paternis. † Quomodo ergo poterimus talem facere interpretationem, & legis intentum extendere, cùm odia reſtringere debeamus, & extenſiones cohibere, *cap. odia de regul. juris* cum vulg. & latè cumulatis à Farin. *1. p. frag. lit. E. numer. 11. & ſeq.* conducit Cephal. *conſ. 166. n. 17. & 18. vol.* 2. Quare imponentia confiſcationem bonorum, tanquam juris communis correctoria, & pœnalia eſſe ſtrictiſſimè intelligenda, ut minus ſemper quàm ſit poſſibile jus commune, de quo *in d. Auth. bona damnatorum*, lædatur, tradiderunt in ſpecie Roland. *ſupr. num. 17. & ſeq.* & relati à Farinac. *d. q. 25. num. 21.*

42 Rurſus facit quod cùm, ut *ſuprà* diximus, filius creditor cenſeatur in bonis paternis, præferendus ſit fiſco, qui agit de lucro captando. Non enervat hanc conſiderationem, ſi dicatur filium non eſſe verè creditorem, ſed quodammodo, ut *in dict. l. in ſuis, de lib. & poſth.* & ſic dominus fictè, magis, quam vere, ut aſſerunt relati à Roland. *conſ. 97. num. 7.* Nam aſſero *d. l. in ſuis*, loqui in dominio bonorum paternorum, quorum vivo patre quodammodo domini exiſtimantur. At quis negabit filios eſſe creditores in legitima ſibi debita jure naturali? Nam creditor dicitur non tantùm qui pecuniam mutuam dedit, ſed & hi, quibus ex quacumque cauſa debetur, vel in diem, vel ſub conditione, aut purè, etiam ſi natura tantum debeat, *l. creditores* 11. *D. de verb. ſignif. l. quibus 40. §. dominus, D. de cond. & dem.* ibi, *Naturale magis, quàm civile debitum ſpectandum eſſe juncta l. hoc jure 19. §. ſi quis ſervo, D. de donatio. l. cùm illud 25. §. hæres. D. quando dies leg. ced* ibi, *Quia ſi verbo debiti naturalem obligationem cogitavit, l. fidejuſ-*
43 *ſor 16. §. fidejuſſor. D. de fidejuſſ.* † Quo attento filium creditorem patris eſſe, hæreditatem paternam filiis deberi, multa jura dixerunt, ut videre eſt ex *l. Papinianus 8 § ſi quis impubes 15. D. de inoffic. teſt.* ibi, *Quaſi æs alienum, l. & quia 10. D. pro ſocio*, ibi, *Vel à parente, vel liberto quaſi debitum hæreditas obvenit, leg. 1. §. largius, D. de ſucceſſ. edict.* ibi, *Ad propria bona veniunt, l. hac edictali 6. in princ.* ibi, *Ita tamen, ut quarta pars, quæ eiſdem liberis debetur ex legibus, nullo modo minatur, Cod. de ſecund. nupt. l. 2. Cod. de inoffic. donat.* ibi, *Ut ſibi quartam partem debitæ ab inteſtato portionis, l. fin. verſ. ſi quis verò, Cod. de codicill. l. pen. §. omnia igitur, C. de adoptio.* ibi, *Naturaliæ debita. l. unic. in princ. infr. de imponen. lucrat. deſcript.* ibi, *Debitum naturale perſoluitur. Novel.* 18. quæ eſt *Auth. de trient. & ſemiſſ. in præfat.* docent Bart. & DD. *in l. fin. D. de lib. agnoſc.* Chifletius *de portione legitima cap.* 1. Surd. & alij relati à Robles de Salcedo *de repræſent. l. 2. cap. 16. n. 35.* Thom. Sanch. *d. lib. 2. moral. cap. 16. n. 25.* Peregrin. *d. lib 5. tit. 1. ex n. 34.* Ant. Fab. *de error. decad. 75. error. 5.* Menoch. *de arbitr. caſ. 149.* Spino *de teſtam. gloſſ. 20. ex n. 25.* Tiraquel. *in l. ſi unquam verb. ſuſceperit, n. 113.* Gutier. *lib. 5. pp. quæſt. 55. num. 7. & ſeq.* Fuſarius *de ſubſtit. quæſt. 296. num. 33. 73. & 214.* & alios referens Oſuval. *ad Donell. lib. 19. cap. 4. lit. T.* & Hermoſill. *in l. 13. tit. 5. part. 5. gloſ. 1. num. 8. & ſeq.* licèt ipſe Robles *d. cap. 16. num. 81. & ſeq.* alios ſecutus malè contrarium adſtruat, filium nempe non eſſe creditorem patris quoad legitimam. Nam debitio, ut ita dicam, magis conſiſtit in hoc, ut pater teneatur relinquere, quo attento verè creditor eſt filius quoad noſtrum caſum, & alios effectus, quos conſiderant Tello & Gutier. *ſupra* relati. Quapropter ſi ex forma ſtatuti confiſcentur bona patris, relinquenda erit legitima filiis, ut teſtantur Jul. Clar. *in §. fin. quæſt. 78. num.* 26. Peregr. *dict. lib. quinto tit... num.* 34. Ant. Fab. *d. decad. 75. error.* 5. qui etſi contrarium adſtruere nitantur, neſcio an rationes ita validiores ſint, ut à propoſito nos dimoveant.

Quod verò diximus filiorum legitimam minimè 44
confiſcari ex parentum delictis, niſi expreſsâ lege confiſcatio inducatur, jure noſtro indubitatum videtur, ſi attentè conſideres verba *leg. 5. tit. 31. pag. 7.* illic, *E aun decimos que ningun ome por ierro que aya fecho non debe ſer tomados todos ſus bienes ſi ubiere parientes que ſuben o deciendan por linea derecha. Fueras ende elque fueſe juzgado por trayador o en otros caſos ſeñalados que ſon eſcritos en las leyes deſte libro en que ſeñaladamente los mandaſien tomar.* Ubi cùm conſtituat regulam generalem, ut in omnibus delictis, in quibus locus eſt confiſcationi, reſerventur bona condemnati deſcendentibus, vel aſcendentibus, ſubjungit *in verſ. Fueras ende*, limitationem filiis reſervationem bonorum auferens in caſu proditionis, & in aliis caſibus expreſſis in quibus leges expreſsè ſtatuunt confiſcationem, ut indicat vox illa *ſeñaladamente*. Idque ex eo ſuadetur magis. Nam caſus proditionis, in quo lex exceptionem exemplificat, cum ſit ex illis caſibus, in quibus confiſcatio expreſsè in præjudicium filiorum extenditur, ex *dict. leg. quiſquis, Cod. ad leg. Jul. majeſt. lege 2. tit. 7. pag. 7.* neceſſariò efficit, ut illa verba, *O en otros caſos ſeñalados en que ſeñaladamente los mandaſe tomar*, intelligantur de caſibus ejuſdem qualitatis, in quibus lex expreſsè etiá ad filios extendat confiſcationem, quia verbum *otros*, ſeu *alias*, repetit eandem qualitatem, & ſimilitudinem in ſubſtantiâ, ut docet Felin. *in cap. ſedes n. 6. de reſcrip.* aliis relatis à Sanchez *de matrim. lib. 3. diſp 20. n. 3.* Farin. *1. p. dec. Rotæ noviſſ. dec. 663. n. 8.* & latè Barboſ. *de dictio verb. Alius 26. tot.* † Facit etiam quòd cùm 45
in noſtro Regno ſublata ſit omnis confiſcatio tacita, quam leges antiquæ introduxerunt in conſequentiam condemnationis mortis, aut deportationis, quæ ob aliquod delictum olim imponebantur, *lege 1. Digeſt. de bonis dam.* & docet Alfar. *de officio fiſcal. gloſſ. 10. §... numero* 152. cui confiſcationi poſſet applicari reſervatio, quam lex dicta partitæ in favorem deſcendentium facit, neceſſariò debet applicari delictis expreſſæ confiſcationis. Si enim contraria ſen-

tentia

tentia ſequenda eſſet cum Gregorio & Molina, confunderetur regula cum exceptione ſi unam & alteram eiſdemmet caſibus applicaremus, contra naturam exceptionis, quæ ſemper id agit, caſus exceptos à regula ſeparare, ut obſervant Bart. & alij *per text.* ibi, *in l. in his 15. D. de legibus* Surd. *deciſ.* 125. *n.* 17. Oſuval. *ad Donell. lib.* 22. *cap.* 1. *lit. L.* Unde ſuccedit filiis condemnati reſervari bona parentis, non ſolùm quoad quantitatem quæ legibus ſucceſſionis poterit in legitimâ portione conſiſtere, juxta Clar. *in* §. *fin. q.* 78. *n.* 26. ſed abſolutè in omnibus bonis, ut probavimus ex *d. l. partita*, & dicemus *infrà*, & ita fuiſſe teſtatur Theſaur. *dec.* 104. *n.* 2.

46 Sed videamus quæ delicta hodie hanc confiſcationem habeant contra filios? & exiſtimo nulla alia niſi crimen horrendum hæreſis & Majeſtatis, ex *d. l. quiſquis*, *& cap. cùm ſecundum. de heret in* 6. cum adductis à DD. quos refert Farinac. in propriis quæſtionibus *de crimine hereſis & Majeſtatis*, præcipuè *q.* 21. *n.* 11. *& ſeq.* Alfaro *d. gloſſ.* 20. §. 10. *n.* 151. & Molin. 3. *tom. de juſt. & jure diſp.* 658. Sanch. *lib.* 2. *oper. mor. c.* 27. *cum ſeq.* Caſtillo *tom.* 5. *c.* 103. *num.* 3. *&* 19. *& tom.* 6. *c.* 137. *n.* 31. An idem in turpiſſimo ſodomiæ crimine admittatur, ut contra filios confiſcatio habeat locum quæſtio eſt, quâ in Granatenſi regia Curia dubitari vidi. Nam cùm fiſcus ad bona condemnati admitti deſideraret, filij contra eum ſupradicta allegabant, ne in præjudicium ſuæ legitimæ bona omnia confiſcarentur. Pro fiſco contra filios, cùm tunc Regius fiſci Advoca-
47 tus eſſem hæc fundamenta cumulavi. † *Primò*, quia hujuſmodi tria delicta hæreſis, Majeſtatis, ſodomiæ quoad confiſcationem ſunt exæquata, ut videre eſt ex *l.* 1. *tit.* 21. *l.* 8. *Recop.* ubi Reges Catholici ut nefandum crimen penitus ab Hiſpaniâ extirparent, & odium illud, quo omnes Hiſpani, Deo favente, crimen tale proſequimur, & horreſcimus (omnibus totius Orbis regionibus in hoc Hiſpaniæ noſtræ primas tribuentibus) magis ac magis augerent, graviſſimis & prudentiſſimis verbis ſtatuunt, ut ſi in illo abominando crimine aliquis repertus fuerit eo modo, quo in crimine hæreſis, vel læſæ Majeſtatis concremetur, & bona quæcumque habuerit fiſco vindicentur, verba ea ſunt, *Mandamos que qualquiera perſona que cometiere el delito nefando contra natura ſiyendo en el convincido por aquella manera de prueba que ſegun derecho es baſtante para probar el delito de heregia o* crimen læſæ Majeſtatis *ſea quemado y que aſi miſmo aya perdido por el miſmo hecho todos ſus bienes.* Ex quibus conſtat quòd quamvis pœna impoſita ſodomiæ crimini æqualis videatur cum duobus illis, nihilominus major videtur, quàm quæ hæreticis imponitur, nam ſi hæreticus non ſit convictus, vel dogmatarius, aut relapſus, adhuc ei ſolet indulgeri. In proditore quoque combuſtio non invenitur, ſed ut caudæ equi alligatus & raptatus furca ſuſpendatur, ergo ſi horribilior pœna, utpotè ignis, huic crimini conſtituitur, conſequens eſt voluiſſe Reges noſtros eamdem admitti quoad confiſcationem. Sed in duobus illis criminibus contra filios habet locum confiſcatio, ergo & in ſodomia admittenda eſt, cum parificentur hæc tria crimina quoad pœnas in illo verſu, *Que ſegun derecho es baſtante para probar el delito de eregia o læſa Majeſtatis*, & ita in ſpecie tenet Gratian. *reg.* 55. *numer.* 40. Alfaro & alij relati à Hermoſill. *in l.* 2. *tit.* 4. *p.* 5. *gloſ.* 1. *num.* 17. ſicut etiam & quoad alios articulos, ut volunt relati à Farinac.
48 *quæſt.* 10. *n.* 44. † Rurſus facit quòd cùm *ſuprà* dicta lex voluerit reſoluere dubitationem illam, an hujuſmodi delictum ſodomiæ privet ipſo jure dominio, vel an opus ſit declaratoria ſententia (de qua quæſtione videndi ſunt Farinac. *quæſt.* 148. *n.* 12. *& ſeq.* Azeved. *in d. l.* 1. *tit.* 21. *lib.* 8. *Rec. num.* 29. *&* 69. & quæ dixi *in l.* 1. *& fin. ſupr. de jure fiſc.*) illud tamen addidit, ut ex tunc ex ipſomet facto privetur ipſo jure ſuis bonis, *Y que aya perdido por eſe miſmo hecho y ſi noſtra declaracion alguna todos ſus bienes*, ut *in cap. vergentis, de hæret. d. cap. cùm ſecundùm leges*, junctis à Gomez *tom.* 3. *variar. c.* 2. *n.* 2. Molin. *de primog. l.* 4. *c. fin.* Peregrin. *d. l.* 5. *tit.* 1. *num.* 52. latè Th. Sanchez *l.* 2. *moral. cap.* 34. *toto.* Alfar. *de offic. fiſcal. gloſſ.* 20. §. 10. *num.* 153. & diximus *in l.* 1. *ſupr. de jure fiſc. ad fin.* † Ergo in fiſcum ex legis 49
diſpoſitione bonis tranſlatis propter delicti perpetrationem, ſi filij ad eam admitti velint, jam occupare non poterunt ea bona, quæ non ſunt patris, nam ſententia ſolùm declarat commiſſum eſſe crimen, & dominium bonorum tranſlatum fuiſſe jam illo die criminis in fiſcum, & ita ſententia non transfert dominium, ſed jam tranſlatum declarat, *l. ex diverſo* 35. §. 1. *D. de rei vind. l. Pomponius* 40. §. *ſed & is. D. de procur. l. ſicuti* 8. §. *& ſi quidem* 4. *D. ſi ſervit. vind.* ubi notant DD. & poſt eos Socin. jun. *conſ.* 45. *numer.* 2. *libro* 2. Garcia *de nobilit. gloſ.* 8. §. 1. *num.* 2. *& gloſſ.* 6. *numer.* 48. Gratian. *diſcept. foren.* 1. *tom. c.* 57. *n.* 11. & expreſsè docet *l.* 10. *tit.* 9. *lib.* 5. *Recop.* ubi Azeved. *n.* 19. † Nec 50
filius vivo patre ad legitimam admitti poterit, *l.* 6. *Cod. de inoffic. teſt. l.* 1. §. *ſed impuberi, De collat.* ibi, *Prematura eſt enim collationis ſpes, cùm adhuc vivat is, de cujus bonis quarta debetur*, videndus Spino *de teſtam. gloſſ.* 17. *num.* 35. Roland. *d. conſ.* 97. *num.* 4. Chifletius *de legitim. portio. cap.* 15. Gratian. 4. *tom. diſcep.* 794 *numer.* 1. Pinell. *in l.* 1. *Cod. de bon. mat.* 3. *part. num.* 75. Padilla *in l.* 3. *Cod. de juris & fact. ign.* Menchac. *lib.* 1. *illuſt. controv. quæſt.* 37. atque ita cùm per delictum pater abdicaverit à ſe bona ſua, filij jus quæſitum fiſco in bonis patris viventis non poterunt poſt ejus mortem auferre, neque quaſi hæredes, quia viventis nulla eſt hæreditas, *l. qui ſuperſtitis, D. de adquir. hær.* cùm vult neque quaſi creditores, quia non ſunt verè tales, neque quaſi Domini, quia ſunt Domini quodammodò, ut obſervat Ant. Fab. *decad.* 75. *err.* 7. † Ultimò adjice- 51
bam, quòd cum attenta *l.* 4. *Tauri*, delinquentes non poſſint teſtari de bonis confiſcatis, ſequitur nec diſponere in favorem filiorum, juxta adducta à Tello *ibi num.* 35. Farinac. *quæſt.* 148. *num.* 16. Azeved. *in dict. l.* 1. *tit.* 21. *n.* 31. & ſic non admittentur filij ſodomitæ ad bona parentis, quoniam ita *dict. l.* 1. *tit.* 21. generaliter loquitur, & indiſtinctè, ut nihil afferat de eo articulo, an habeat filios, vel non delinquens, & ita cùm lex non diſtinguat, nec nos diſtinguere debemus, juxta jura vulgata. Maximè cùm reſervatio legitimarum ita ſit notabilis, ut incredibile videatur legem ſilentio involuere voluiſſe eam, cùm ita facilè eſſet legis conditoribus exprimere, ex vulgatiſſima regula *l. item apud Labeonem* §. *ait Prætor, D. de injur. l. unic.* §. *fin autem ad deficientis*, *Cod. de caducis*, ibi, *Nam ſi contrarium volebat, nulla erat difficultas conjunctim ea diſponere. c. ad audientiam* 12. *de decimis.* ibi, *Nam ſi intelligeremus tantùm de novalibus ubi ponimus de laboribus, de novalibus poneremus. cap. inter corporalia. Epiſc. verſ. unde ſi circa.* notant Socin. jun. *conſ.* 26. *n.* 6. *&* 7. *l.* 4. *& conſ.* 100. *n.* 2. *lib.* 1. Simon de Prætis *conſ.* 90. *num.* 22. *&* 23. Molin. *de Hiſp. prim. lib.* 3. *c.* 5. *num.* 58. Achilles Pedroch. *conſ.* 5. *num.* 51. Hondedeus *conſ.* 57. *num.* 32. Gutier. *lib.* 3. 1. *p. q.* 16. *num.* 48. & ita deprehenditur *d. l.* 1. noluiſſe condemnati filiis bona relinquere quæ fiſco voluit applicare: nam hoc eſſet velle donare, & cùm hoc non dixerit, noluiſſe creditur, conferunt quæ tradunt Roland. *conſ.* 56. *num.* 24. *lib.* 3. Borgnin. *deciſ.* 5. *num.* 39. *&* 44. *p.* 3. Peregrin. *de fideicom. art.* 18. *num.* 35. & ita in ſpecie videtur tenere hanc ſententiam Alfaro *ſupr. d. gloſſ.* 20. §. 10. *num.* 151. dum æquiparat hoc delictum cum criminibus læſæ Majeſtatis & hæreſis, & expreſsè defendit Gratian. *reg.* 55. *numero* 40. & Hermoſill. *dict. gloſſ.* 1. *num.* 17. *in dict. leg.* 2. *tit.* 4. *p.* 5.

52 Contraria ſententia, meo judicio, verior videtur,
& ſecundùm eam vidi pronuntiari in Granatenſi Præ-
torio in illa cauſa ſodomiæ. Fundamenta jacta ſunt
ſuprà, quæ ſolidiſſima ſunt. Neque enim lex privare
intelligitur filios ſua legitima portione, niſi id ex-
preſsè declaret, cùm confiſcatio ſit pœna quæ non
debet extendi, niſi ad perſonas in lege expreſſas.
53 † Quod & *in d.l.1.tit.21.* evidenter oſtenditur, ubi
poſt pœnam huic delicto impoſitam, ut flammis ſub-
datur reus, bonis fiſco applicatis. *in verſ. Otro ſi man-
damos.* eximuntur filij, deſcendentes ſodomitarum ab
omni infamia, & nota, quam ob delictum parentum
poterant contrahere, ut conſtat ibi, *Mandamos que los
hijos y deſcendientes de os tales culpados aunque ſean con-
denados los delinquentes por ſentencia no incurran en
infamia ni en otra macula alguna.* quibus verbis vide-
tur noluiſſe legem quæ filiorum famæ prævidit, eos, à
ſubſtantia paterna removere: nam non ſatis caveret ſi
famam conſervaret, non verò bona: ſiquidem infamia
non carerent ſi bonis paternis ſpoliati exiſterent. In
quam partem adduco *d.l.quiſquis. C. ad l. Jul. majeſt.*
ibi, *Sint perpetuò egentes & pauperes, infamia eos pater-
na ſemper comitetur.* quaſi diceret ex paupertate infa-
miam naſci. Cùm valeat hoc argumentum, privantur
bonis, ergo & famâ, & è contra, facti ſcilicet incapaces
ſucceſſionis, ut videtur ſentire Molin. *lib.4. de primog.
cap.11.num.50. & 54.* Thom. Sanchez *l.2. moral. c.30.
num.1.* Si enim quis filios videret pauperes, utpotè
privatos bonis paternis, nónne refricaret indignam
facti memoriam, & conſequenter notati, & maculati
eſſent contra legis intentionem, quæ non ſolùm
providit contra infamiam juris, ſed & contra infa-
miam facti, ut docent me illa verba, *no incurran en
infamia ni en otra macula alguna.* quæ utramque in-
famiam comprehendunt. Ergo ex *d. l.1.* liquidiſſimè
apparet, noluiſſe Reges noſtros filios privare bonis,
quos fama & integritate non privarunt. Hanc noſtram
ſententiam licèt ſtrictim, & uno, ut aiunt, verbo ſe-
quuntur Molin. *d.c.11.n.51.* & Azeved. *in l.2.tit.18.n.
21.l.8.Recop.* dum de filiis hæreticorum & proditorum
agentes, an in majoratu ſuccedere poſſint, adjiciunt,
*De filio namque illius, qui crimen nefandum commiſit,
nulla dubitatio eſt quin ſuccedant.* Vellem ego, ut *ſuprà*
adducta argumenta viderent: nam fortaſſis non ita
intrepidè affirmarent abſque dubitatione hanc quæſ-
tionem procedere. Sed nunc multo meliùs poterimus
dicere ſine dubitatione eſſe, cum ita latè diſcuſſam
proponamus dubitationem.

54 Igitur contraria argumenta ita diluenda ſunt. Nam
nego generaliter in omnibus exæquatum eſſe ſodo-
miæ crimen cum duobus illis Majeſtatis & hæreſis.
ſiquidem, ut diximus, diverſam pœnam habeant, &
filij in eis perpetuâ afficiantur infamia, & pauperta-
te. Quod tamen in ſodomia non procedit, cùm infa-
mes non ſint, neque etiam non confiſcentur bona ſo-
domitæ in præjudicium filiorum, expenſa *d.l.1.* prout
ſuprà vidimus. Item Majeſtatis reis ſtatuitur raptatio,
& ſuffocatio, ſodomiæ verò concrematio. Æquipa-
rantur ergo *in d.l.1.* illa tria crimina quoad confiſca-
tionem, ut ſodomitæ bona confiſcentur, dum tamen
filij non reperiantur. Item & quoad probationem de-
licti & ordinem judiciarium, ut patet ibi, *Seyendo en
el convencido por aquella manera de prueba que es baſ-
tante para probar el delito de eregia o crimen læſæ Ma-
jeſtatis,* & inferiùs, id magis clareſcit. *Y que en el dicho
delito y proceder contra el que lo cometiere y en la mane-
ra de la probança aſi para interlocutoria como difinitiva
y para proceder a tormento y en todo lo otro mandamos
ſe guarda la forma y orden que ſe guarda en los dichos
crimines de eregia y læſæ Majeſtatis.* Itaque cùm in hac
parte duntaxat exequentur, non cenſemus confiſcatio-
nem admittendam, quam lex non admiſit, cùm exæ-
quationem fecerit quoad probationem & ordinem
cauſæ, non quoad ſententiam, & condemnationem.

Secundum argumentum non obſtat, quia reſpon- 55
deo verum eſſe ex die commiſſi delicti dominium bo-
norum in fiſcum transferri miniſterio legis. Sed hoc
intelligendum eſſe de eis bonis, quæ erant propria ſo-
domitæ, qui filios non habebat: nam ſi filios habeat,
cum ipſi creditores ſint, ut jam probavimus, condem-
nationi præferuntur, & fiſco accedenti ad bona ob-
ſtant ex noſtra lege, cùm ex jure quod habet filius ad
legitimam non minus creditor cenſeatur, quàm alius
extraneus, ut fiſco præferatur. Ant. Fab. *dicta deciſ.
75. err.7.* præſertim cùm lex de eo ſodomita accipia-
tur, qui filios non habet, ad quos non extenditur
confiſcatio, niſi palam exprimatur, ut dixi. † Neque 56
per omnia verum eſt quòd cùm vivo patre filius non
admittatur ad legitimam; contra fiſcum jam occupan-
tem bona poſtea non poſſit admitti, quia, ut rectè Ro-
land. ſcribit *d. conſ.97. num.27.* attenta ea ratione ſe-
queretur filium non poſſe revocare donationem inof-
ficioſam factam à patre, cùm tempore mortis bona
non reperiantur in bonis patris, quod tamen eſt fal-
ſum, *toto tit. C de inofficioſ. donat. & de inoffic. dot.* † Rur- 57
ſus ſequeretur non poſſe filios vivo adhuc patre agere
ad revocationem dotis inofficioſæ, per querelam *leg.
unic. C. de inoffic. dotib.* Quod etſi contradicant Baëza
*de non melior. filior. cap.34. num.8. & ſeq. & cap.36. q.1.
& 2.* Gutierr. *lib.5. 1. p. q.41. n.22.* Matienz. *in leg. 1.
tit.2. gloſſ.4. num.2. lib.5. & in l.3. tit.8. gloſſ.7. num. 4.*
Contrarium verius eſt, ex *leg.8. tit.4. p.5.* ibi, *Con que
finque en ſaluo a ſus fijos la ſu parte legitima tanbien
envida de ſu padre como deſpues de ſu muerte.* & ex *d.l.
1. tit.2. l.5. Rec.* ibi, *lo que mas diere lo aya pro perdido,*
& ſic applicabitur non aliis, niſi filiis. & ita tenet
Azeved. *in dict. leg.1. tit.2. n.18. & ſeq.* † Itaque ut filij 58
agere poſſint in caſu noſtro, non eſt neceſſarium ut
ſpectetur mors naturalis parentum (quia in ea ſpecie
non admittuntur tanquam patris hæredes, ſed jure re-
ſervationis, ex beneficio Principis: ita obſervavit Pere-
grin. *d. lib.5. tit.1. num.5.* Tellus *in d.l.4. Taur. num.15.
verſ. poſt. hac autem.*) ſed ſufficiens eſt mors civilis ex
ſententia proveniens, ex qua publicatis bonis & con-
demnato patre habetur tanquam ſi verè mortuus fuiſ-
ſet. Advertunt Roland. *d. conſ. 97. num.38.* Peregrin.
d. tit.1. num.37. Farinac. *d. q.24. n.35.* Marta *de ſucceſſ.
legal. 1. p. quæſt.8. art.3. num.8. & 9.* Menoch. *conſ.944.
num.49. vol.10.* Giurba *in conſuet. Meſſan. 2. p. c.4. gl.5.
n.35. & conſ.45. n.3.* Ant. Theſaur. *dec. Pedem.14. n.4.*
Guacin. *de confiſcat. concl.13. limit.23. n.16.* † Quod 59
etiam procedat, etſi pater contumaciter abſens con-
demnatus fuerit, ut eo in caſu non minus militet ſu-
pradicta ratio reſervationis. Quidquid in contrarium
voluerit Azeved. *in l.3. tit.10. lib.4. Rec. num.133.* Nec
Doctores, quos allegat, loquuntur in propoſito, ſi re-
ctè eos relegeris, & ideò ſi ſodomita in abſentia con-
demnatus ſit, & filij ſe opponant contra eandem
ſententiam, non erit exequenda elapſo anno fatali in
præjudicium filiorum, quia ut eis poſſet præjudica-
re, neceſſariæ erant veræ probationes, non verò con-
feſſio ficta quæ ex contumacia reſultat, tradit Boſſius
in prax. tit. de bon. publ. num.56. Roland. *conſ.29. n.21.
& ſeq. lib.3.* Farinac. *d. quæſt.24. n.217. & q.116. n.130.*
Gratian. *diſcep. foren. cap.217. à n.23.* Ant. Theſaur.
deciſ. Pedem.198. n.7. Guacin. *de confiſcat. concluſ.13.
lim. 1. n. 4.* & attento jure noſtro docuit Azeved. *in
d.l.3. n.13.*

Ex quo mihi non rectè congruit quod tradit Ant. 60
Fab. *dict. decad.75. err.7.* qui contrariam ſententiam
tuetur, quaſi DD. ea ratione moveantur ut dicant au-
ferri non poſſe legitimam filiis, cùm ea per ſtatutum
tolli non poſſit, cùm ſit juris naturalis; in hoc enim
fundamentum non pono, neque de ea diſputatione

nunc

nunc agimus, ſed quòd in ea ſit creditor filius, & quod ſtatutum expreſſum eſſe neceſſe ſit, quo filij priventur paternis bonis, & profectò hanc quæſtionem maximè confundit, cùm legitimam filiis jam pater teneretur relinquere jure noviori, ut unde legibus debita dicebatur, non tam ex judicio patris dicatur provenire, quàm ex legis providentia, *argum. l. ſi adrogator. D. de adoption.* quia taxata erat ut eſſet quarta pars portionis, quam ab inteſtato filius eſſet habiturus. *l. cùm quæritur* 6. *l. parentibus* 8. *l. quoniam* 31. *C. de inofficioſ. teſtam.* docet Pichard. *in §. igitur quartum, numero* 38. *Inſt. de inoffi.* Donell. *lib.* 19. *comm. cap.* 4. ubi multas affert rationes Oſuvaldus, Ant Fab. *decad.* 12.
61 *tot.* † Unde non rectè ſentit in eo caſu neceſſariam eſſe indulgentiam Principis, & portionem illam legitimariam eſſe à fiſci manibus capiendam, ex *l. ſi deportatus* 8. *& leg. quando quis* 10. *C. de bonis proſcript.* nam Princeps ex confiſcatione non videtur comprehendere quod proprium cenſetur filiorum, juxta noſtræ legis rationem; & indulgentia neceſſaria erat in his confiſcationibus tacitis, ex *tit. de bonis damnatorum*; non verò in confiſcatione generali non exprimente, ut etiam in filiorum damnum bona cogerentur, poſtquam jam ex *d. Auth. bona damnatorum. C. de bon. proſcript.* ſublata fuit tacita confiſcatio, ut *ſuprà* dictum eſt. Quare cùm fiſcus non admittatur ad bona condemnati, nam confiſcatio in noſtro caſu non habet locum, fiſcus non capiet à manu aliena quod ipſe habet
62 ſuo jure. † Idque apud nos arbitror non ſolùm procedere in portione legitimariâ, verùm in omnibus condemnati bonis, quoniam ex lege Hiſpaniæ omnia patris legitima ſunt filiorum, præter quintum, de quo poterit, ſi voluerit, inter filios diſponere, ex *leg.* 10. *&* 17. *Taur. l.* 1. *tit.* 6. *lib.* 5. *Recop.* cum traditis à noſtratibus *ibidem.* Villadiego *in leg.* 1. *tit* 4. *lib.* 4. *fori judic. num.* 3. *&* 4. Oſuval. *diſt. cap.* 4. *lit. Z.* & ſic minimè eis bonis privabitur filius, ſi lex eum expreſsè non privet.

63 Alterum argumentum non nocet noſtræ ſententiæ, imò potius apertè ei favet. Nam *d. l.* 4. *Taur.* loquitur quando condemnatus bona non habet, ſed ſunt confiſcata, ita ut quoties bona per legem propter delictum confiſcantur, non poſſit delinquens de parte confiſcata diſponere, ut docent *ibi* DD. & præcipuè Azeved. *in l.* 3. *tit.* 4. *lib.* 5. *n.* 19. Itaque ſodomita rectè poterit facere teſtamentum, ut docet Tellus *ibi n.* 35. *& ſeq.* Matienz. *in d. l.* 3. *tit.* 4. *gloſſ.* 7. *num.* 4. dum tamen de bonis confiſcatis non diſponat. Nam mens *d. l.* 4. *Taur.* eſt, quemlibet condemnatum ad mortem teſtari poſſe, & de ſuis bonis diſponere, dum tamen non diſponat de bonis confiſcatis. Unde verſus ille, *ſalvo de los que por el tal delito fueren confiſcados*, non prohibet teſtamenti factionem in condemnato, quoties bona confiſcantur, ſed tantùm diſpoſitionem de eis bonis confiſcatis, ut etſi poſſit teſtamentum condere, non tamen poſſit diſponere de illis bonis, quæ fiſco propter delictum applicantur; quæ eſt mens genuina & litteralis *d. l.* 4. etſi contrarium teneat. Valenzuel. *in leg.* 1. *infr. de petition. bonor. ſubl. n.* 24. & Hermoſill. *ſupr. d. n.* 17. qui moventur & æquiparatione illius criminis cum hæreſi & Majeſtatis, ut ſicut hæreticus eſt incapax factionis teſtamenti, *Auth. credentes. C. de hæreticis.* ita & ſodomita; ſed, jam docuimus il-
64 lam æquiparationem non eſſe generalem. † Neque ſimiliter obſtat alterum argumentum deductum ex *l. item apud Leonem*, cum vulgatis; nam illud dicterium quòd *quæ ſpeciali nota digna ſint niſi ſpecialiter notentur, videantur quaſi neglecta.* Magis favet noſtræ ſententiæ, ſi quidem cum ſpeciali notâ digniſſimum eſſet, ut in ſodomiæ crimine filij ab ſucceſſione paternâ removerentur, id exprimere, cùm eſſet contra omnia jura & rationem naturalem filiis hæreditatem pater-

nam adjicientes. cùm id non expreſſerit *d. l.* 1. ſpeciali notâ, ſed omiſerit, videtur quaſi neglectum & relictum, juxta diſpoſitionem juris communis, quòd filios non removet niſi ob delicta hæreſis & Majeſtatis, & ita ſuccedit regula vulgaris *expreſſa nocere, non expreſſa non nocere. l. expreſſa* 195. *de reg. jur.* in quo nulla donatio poteſt conſiderari, ſed tantùm conſervatur jus filiorum. † Denique non obſtat alterum 65
argumentum de ſodomita poſt mortem accuſato. Nam rectius eſt quoad hoc non eſſe tale crimen parificatum cum hæreſi, & proditione, ut docuit Farinac. *d. q.* 10. *num.* 44.

Hæc omnia ita procedere exiſtimo, ut etſi expreſsè 66
ſententia contra ſodomitam lata repelleret filios à bonis paternis, & fiſcum anteponeret, nullum eis inferret præjudicium, quoniam ipſo jure eſt nulla contra reſervationem, quam leges faciunt in bonis paternis in favorem filiorum, & Judex nullam contra legis diſpoſitionem habet juriſdictionem, quamvis ſimpliciter in fiſci favorem pronuntiatum eſſet, cùm ſententia ita ſit accipienda, pro ut de jure pronuntiari debuit, notat Cravetta *conſ.* 23. *num.* 2. *lib.* 1. *& conſ.* 597. *num.* 3. *lib.* 4. Borgn. Cavalcan. *deciſ.* 27. *num.* 73. *& ſeq. & deciſ.* 32. *num.* 3. *p.* 2. Surd. *conſ.* 579. *num.* 6. *vol.* 3. Salgado *de Regia protect.* 4. *p. cap.* 10. *n.* 49. & in propoſito tradit Theſaur. *deciſ. Pedem.* 198. *num.* 2. Farinac. *quæſt.* 25. *num.* 3. Bajar. *ad Jul. Clar.* §. *fin. q.* 8. *n.* 11. quos ſequitur Guacin. *de confiſcat. concl.* 1. *limit.* 4. *ex n.* 4. videndus quoque Greg. *in l.* 5. *tit.* 3. *p.* 7.

Quod de filiis huc uſque diximus, extendunt leges 67
noſtræ etiam & ad conjuges, ut propter delictum viri mulier, neque propter delictum mulieris vir non deperdat bona ſua, neque medietatem bonorum conſtante matrimonio lucratorum, etiamſi condemnatus fuerit ob crimen hæreſis, ut expreſsè cavetur *l.* 77. *Taur.* quæ eſt *l.* 10. *tit.* 9. *lib.* 5. *Rec.* Ratio eſt, quæ ex noſtrâ lege colligitur, ne creditores damno afficiantur ex alterius delicto, & cùm quilibet ex conjugibus ex alterius delicto non teneatur, *toto tit. C. ne uxor pro marito* & ſi ſocij ſint, *l.* 4. *C. de crim. expil. hær.* ſocius non poteſt invito altero ſocio de bonis alterius diſponere *l.* 2. *D. de ſervit.* dixi *in l. unic. ſuprà de vendit. rer. fiſc.* neque ſocius pro alterius delicto tenetur. *l. cùm duobus* 52. §. *fin* aliàs eſt *l. ſi fratres.* §. *fin. l. adeo* 59. *in fin. D. pro ſocio* & uxor in bonis dotalibus domina ſit, ut *alibi* diximus ex *l. in rebus. C. de jure dot.* conſequitur quòd ſi fiſcus ad bona ex delicto alicujus ex conjugibus admittatur, ei tanquam creditor præferatur alter, qui remanet liber ex lege noſtra. Cùm itaque creditrix in bonis dotalibus cenſeatur mulier, *l. ſi marito* 31. *in princ. D. ſol. matr. l.* 2. *C. eod. l.* 1. *C. ad l. Jul. de vi publ.* & agat in eo caſu de damno vitando, congruum eſt ut fiſco præferatur. Ita Peregrin. *d. tit.* 1. *lib.* 5. *num.* 82. *& ſeq.* Alfar. *de offic. fiſcal. d. gloſſ.* 20. *num.* 216. *& ſeqq.* & ordinarij *in dict. l.* 77. *Taur. & in d. l.* 10. *tit.* 9. *lib.* 5. *Recop.*

Limitanda tamen eſt deciſio noſtra, quando cre- 68
ditor eodem modo ac fiſcus agit de lucro captando, quod contingere poteſt, quando ex diſpoſitione legis, vel hominis propter delictum imponitur pœna, cujus pars applicatur fiſco, altera verò denuntiatori, ut annis præteritis vidimus in eis Pragmaticis, quæ ob graviſſimam omnium rerum caritatem & pretia exceſſiva, ad ea taxanda & cohibenda latæ fuerunt à Rege noſtro, & in aliis pleriſque legibus, ut *in l.* 2. *tit.* 26. *lib.* 8. *Rec.* & quando creditores exiſtunt ex delicto, vel ſi concurrat fiſcus & creditor, reo pœna affecto in centum applicatis fiſco, & centum offenſo, vel denuntiatori, & in patrimonio condemnati non ſint niſi centum tantùm, quiſnam ſit præferendus? Quibus in caſibus prælationem fiſco tribuunt ex *l. non puto. D. de jure fiſci* Covar. *lib.* 1. *var. cap.* 16. *num.* 8. Valenzuela

lenzuela *hîc n.6*, Peregrin. *lib.4.tit.8.num.12.* Gut. *lib.2. can.q.cap.5.num.57.* Caballus *reſol.crim caſ.201.n.10.* Fulvius *hîc num.64.& ſeq.* & Hermoſill. *in d.l.9.tit.4. p.5. gloſſ.8.num.7.& ſeq.* quibus favet *l.105.ſtyl.* & ita
69 *ibi* annotavit D. Chriſtoph. de Paz *ſchol. 2.* † Sed ita jejunè, & generaliter accipiens hanc doctrinam, ut non attenderit *ad l.2.tit.15.lib.8.Rec.* quæ apertè eam videtur corrigere, dum ſtatuit in ſeditionibus quadrupli pœnam imponendam, dum tamẽ patris læſæ quod in vim pœnæ perſoluendum erat, prius perſoluatur, quàm fico, ut ſuadent illa verba, *conque pagne primero a la parte lo tomado con el doblo.* Cui non rectè ſatisfacit Azeved. *in lege 3.tit.10.libro 4.Rec.n.62.* accipiens illa verba, non de pœna applicata parti, ſed de reſtitutione damni dati, quod quidem damnum prius parti eſt ſoluendum, quàm fiſco. Nam hanc interpretationem refellunt ea verba, *lo tomado con el doblo.* quæ non ſolùm aiunt damnum eſſe ſoluendum priùs offenſo, ſed etiam & duplum, quod in pœnam à lege reportat, illúdque duplum, quod excidet, conſtat non eſſe ex ablatis, ſed ex pœna. Quod minimè attendit Azevedo immeritò, notans Avendañum, qui *cap.18.1.p.n.3. in fin.* dixit eas leges corrigi ex *d. l. 2. Rec.* Neque juris ratione hæc deſtituuntur nam cùm fiſcus & creditor concurrit ex eodem delicto & cauſâ, nullibi in jure reperitur privilegiatus ut præferendus ſit, & ſic ubi non reperitur privilegiatus ſpecialiter, fiſcus utitur jure privati, ut docui *lib.3. obſ.cap. 2. num. 24.* Cùm ergo ſi ex eadem cauſa duo exiſtunt creditores, nullus in concurſu præfertur, ſed ambo æqualiter admittuntur. *leg.1. C.ſi plures una ſent.juncta l.reos 11.§. cùm in talibus D.de duob. reis*, & iis, quæ diximus de duobus inſtrumentis, *in l. 1. ſupr. de jure fiſci num...* ita fit in hoc caſu, & ſic in hanc ſententiam inclinat Peregrin. *d.tit.8.num.12.verſ.mihi*, quem ſequitur Caballus *dict.caſu 202.n.10. & ſeq.* & tenet latè Fulvius *hîc n. 65.* & Hermoſill. *ſupr. n.8.*

70 Verùm apertè videtur deſtrui hæc ſententia ex lege noſtra, ubi videmus denuntiatorem, ſeu alium quemlibet, qui contra delinquentem agit, præferri omnino fiſco in ea parte, quæ ei applicatur pœnæ nomine. Nam quid aliud ſonant illa verba, *Sicut itaque in ſortis quantitate fiſci perſecutio potior eſt, ita in triplo quod pœnæ nomine adjectum eſt propria forma ſervanda eſt.* Quorum ſenſus eſt quòd quemadmodum fiſcus rem ſuam repetens omnibus præfertur, ita in eo quod pœnæ
71 nomine adjectum eſt, cedit creditoribus. † (Idque ſignificat vox *forma*, id eſt, regula, ſeu lex, conſtitutum, ut poſt Accurſ. *hîc verb. propria*, docet Gothofred. *in l.unic.ſupr.de vend.rer.fiſc.*) veluti ſi aliquis ex fundo fiſcali arbores pomiferas cædit, tenetur facta rei æſtimatione in quadruplum. *l.in fraudem 45.§.fin. D. de jure fiſci.* Item etiamſi Arcarius fœnebrem pecuniam ſumpſerit, quadrupli pœna afficitur, *in l.1.ſupr.de his qui ex publ. ratioc.* & fuerit interverſor, vel decoctor pecuniæ publicæ. *l. qui in contractibus 8. ſupr. de jure fiſc.leg. ab his infr. de naucler.* cum adductis ab Alfar. *de offic. fiſ. gloſſ. 20. n. 455.* his ergo caſibus & ſimilibus fiſcus eſt in ſimplo creditor, quia rem ſuam perſequitur, & in eo præferendus, utpotè in ſorte principali *l.3. C. de privil. fiſc.* cum notatis *ibi* ab Accurſ. *l.53. tit. 13.p.5.* At verò in triplo quod continet pœnam, præferatur ille, cui applicatur, ut notarunt *hîc* Bar. *num.1.* Bal. & Platea *num.1.* idem Bar. *in d.leg. ab his*, idem Bal. *in cap.1.§.duo, de pace tenend.* Did. Perez *in rub.tit.9. lib.9. ordin. verſ. quæri etiam poteſt.* Nam triplum eſt pœna, ut docet Ulp. *in l.item ſi cum exceptione 14. §. quatenus 10. D. de eo quod met.* † Hinc
72 conſtat contrariam Covar. & aliorum ſententiam jure non probari, etſi eam in puncto juris veriorem aſſerat Caballus *d.caſ. 202. num. 1.* cùm lex ſtyli non ſit in uſu, neque obſervetur niſi de uſu & conſuetudine doceatur, ut teſtantur Noſtrates apud Burg. de Paz *in l.1.Taur.ex n.180.* & Azeved. *in l.4.num.8. & ſeq. tit.1.lib.2.Recop.* etſi Paz *in notis ad l. ſtyli* velit *in proœmio* contrarium aſſerere. Neque pro Covar. & aliis facit *d.l.non puto.* de cujus ſenſu jam egimus.

Unde infero ad quæſtionem quam multis in cauſis 73
agitari vidi in regio Granatenſi juridico conventu. Nam cùm anno 1629. Octobris 19. die ob Principis noſtri nativitatem, ut mos eſt Catholicis noſtris Regibus, ob publicam hanc lætitiam, ex *l.1.tit. 32.p.7.* & aliis, quæ tradit Tiber. Decian. *lib.3.crimin.cap.3. in princ.* & Larrea *deciſ. Granat. 25.tota*, ubi pulchrè, ut ſolet, indulgeri ſoleat delinquentibus pœnarum abolitio, & Rex noſter Philippus IV. piiſſimè indulgentiam fecerit omnibus, qui ſine parte, vel accuſatore legitimo in carceribus detinebantur. Quæſitum eſt, an cenſeretur pars legitima, ut obſtaret capto vel accuſato, ille, qui denuntiavit contraveniſſe aliquem, vel tanquam unus de populo detulit de aliquo delicto, de quo pœna erat applicanda fiſco, & ipſi quo- 74
que accuſatori. † Et videbatur dicendum partem non dici accuſatorem, ſeu delatorem, ut contra ejus voluntatem indultum regium competeret, quoties accuſator intervenerit, non tanquam proſequens ſuam, vel ſuorum injuriam, ſed tantùm agens ad commodum, quod ex delatione accuſanti leges ſolent applicare. 75
† Movebantur reorum Advocati ex eo, quòd querela, ſeu delatio iſtius accuſatoris non provenit ex offenſâ ſibi facta, ſed quia leges non ſervaverit reus tale delictum prohibentes, in quo tantùm Reſpublica, vel Princeps offenditur, & conſequenter pœna omnis ad fiſcum pertinet in ſatisfactionem injuriæ, juxta notata à Surdo *conſ. 152. n.16.* ergo delator excluſus eſt ex indulgentia Principis remittentis omnem injuriam illam, & pœnam quæ ob ſatisfactionem ei debebatur, & delator nullam injuriam patitur, vel damnum, in cujus ſatisfactionem ei pœna applicabatur. † *Secun-* 76
do facit, quoniam etſi lex imponat pœnam ejus tranſgreſſoribus, accuſatori non ex eo adquiſita fuit actio, aut jus aliquod ad conſequendum illud intereſſe quod propter accuſationem ei lex defert, & intereſſe partis quod lex attendit, ut nolit ſub indulto tale delictum comprehendere, eſt quando tali parti offenſa aliqua fuit facta, cujus remiſſionem, aut veniam lex attendit, ut indultum principale habeat effectum. At denuntiator non poteſt facere pacem, neque deſiſtere, *leg.res quæ 21.§.fin.D.de jure fiſc.* cum *infra* adducendis *n.86.* quia incidet in S. C. Turpillianum, *l.ab accuſatione §. nuntiatores.leg.in ſenatus 15.D. ad SC. Turpillian.* Decian. *lib.5.crim.c.5. num.1. verſ.tertiò.* † Imò nec reus 77
erit ſecurus, etſi deſiſtat accuſator, quia cùm ſit actio popularis, cuilibet de populo jus accuſandi competit. Accurſ. *in l.tranſigere, verb.prohibitum.C.de tranſact.* ubi Bar. & Salicet, Covar. *lib.2.var. cap.10.n.5 verſ. nono.* Farin. *q.4. ex n.37.* vel Regia fiſcali proſequendi facultas competat, ex doctrina Bal. quam laudat Maſtrill. *deciſ.203.num.* & ita in his criminibus accuſatoris pax, aut venia non eſt in conſideratione, ad hoc ut gratia Principis comprehendat accuſatum, cùm aliàs gratias nullius eſſet momenti, & nemo gauderet poſſet beneficio Principis, ad quem tantùm pertinet injuriam ſuam remittere. Farinac. *q.6. n.2.* Maſtrill. *ad indultum cap.2.n.1.* & pœnas pecuniarias ad fiſcum ſuum pertinentes, & intereſſe Reipublicæ. Peregrin. *lib.4. de jure fiſc. titul.8. num.15.* Maſtrill. *ubi proxim. cap.19.num.2.* Seſſe *de inhibitio.cap.3.§.5.num.89.* & ita fuiſſe judicatum in vendentibus frumentum ultra taxam, ut gauderent indulto, etiam pace non obtenta, docet Maſtrill. *ſupra numer.12.* Fulvius *hîc num.73.* etſi verum eſſe dicas cum Covarr. *ſupr. dict. capit.16. lib.1.var.* fiſcum eſſe in pœnis præferendum, non verò partem illam, cui intereſſe datur, quod principalius

erit

erit attendi debet, *argum.leg.ſi in emptione 34.* ubi notat Bald. *D. de contrah.empt.* & expreſſiùs probatur *in l. 1. Digeſt. de auct. tut.* cum adductis à Tiraq. *de ret. lign. §. 30. gloſſ. 1. num. 4.* † Accedit factâ condemnatione fiſcum omnia conſequi, & delatorem contra eum habere actionem, ut partem pœnæ conſequatur, ut docent ex aliis Aviles *in c. 1. Prætor. verb. camara num. 3.* Matheſilan. *notab. 70.* Peregr. *d. lib. 4. tit. 8. num. 32.* Bertazol. *conſ. 163. n. 5.* Gratian. *tom. 5. diſcept. c. 840. n. 3.* & ita nullum jus habet delator ante conditionem *l. ejus 29. ff. de jure fiſci.* ubi Bart. *cap. cùm ſecundum, de hæret. in 6.* ubi DD. cum notatis à Gonzal. *in reg. Can. gloſſ. 15. n. 155.* Maſtrill. *ſup. c. 22. n. 14.* Fachin. *lib. 1. controv. c. 93.* Gutier. *conſ. 43. n. 15.* & à me adductis *in l. 1. ſupr. de jure fiſc. ad fin.* & hanc ſententiam defendebat Dom. Larrea *deciſ. Granat. 27. ex n. 7. cum ſeqq.*

79 E contra autem facit Principem in gratia generali ſemper attendere utilitatem tertij, ita ut nihil cum ejus damno velit ſtatuere *l. 2. §. ſi quis à Principe D. ne quid in loco publ.* cum latè congeſtis à Cevallos *qu. 1. num. 32.* Guzman. *de evict. q. 51. ex n. 2.* Giurb. *conſ. 57. n. 6. & 7.* Maſtrill. *ſupr. c. 21. n. 1.* & add. Mol. *lib. 1. c. 8. n. 28. & ſeq.* Neque jus alteri quæſitum tollit, ut latè differui *lib. 1. obſerv. c. 1. ex num. 51.* etiam in indulto generali, ut nunc audiemus, etiamſi contrarium malè velit Fulvius *hic num. 103.* & nullus dicet in offenſo majorem eſſe actionem ad pœnam conſequendam, quàm habet delator; cùm ex diverſis cauſis quilibet ad pœnam à lege inductam, vel arbitrio Judicis ſtatuendam agat. Offenſus ex injuriâ ſibi factâ, delator verò ex violatione legis, & ante ſententiam majus jus ad pœnam conſequendam non habet unus magis, quàm alius, ut patet imò delator aliquando certius jus habet, cùm offenſus multoties arbitrariam pœnam conſequatur, delator non niſi legitimam. Et quamvis contrariæ partis aſſertores dicant ante condemnationem nullam eſſe quæſitam privato actionem, quænam actio ante condemnationem offenſo competere poteſt ad ejus pœnæ perſecutionem, quando cauſa, & lis non eſt ſententia deciſa? Nulla equidem ratio

80 differentiæ quoad hoc poteſt excogitari, & ſic pari paſſu ambulat, & delator, & offenſus. † Rurſus falſum eſt dicere ante condemnationem nullum jus habere, nam tale jus quod habet ad proſequendam litem, ut conſequatur præmium ſuæ accuſationis, conſiderabile eſt, & per accuſationē ei radicatur. *lege id ad apud ſe 143. Digeſt. de ver. ſign.* cùm non minus ex delicto obligetur mihi deferenti reus quàm ex obligatione. *l. obligamur 52. in princ. juncto verſ. ex peccato. de oblig. &*

81 *act. §. fin. Inſt. de oblig. leg. Imperatores 34. de jure fiſc.* † Et non eſt novum in jure ut attendatur hoc jus revocabile, & ſic in conſideratione, ut vidimus in legato relicto ante acceptationem legatarij. *lege ſi tibi 87. §. cùm ſervus, delegat. 1.* Nam quæ pendente acceptatione ſervus legatus adquirit, legatario quæruntur & in eo qui petitione hæreditatis agit ex die cōteſtationis, intelligitur reus malæ fidei poſſeſſor, lata jam ſententia, ut reſtituat omnes fructus *l. 1. Cod. de pet. hær.* & ſic quamvis pœna non ſit debita delatori, eſt tamen quaſi debita, ut in terminis indulti tenui Bertazol. *conſ. 165.* Unde non immeritò dixerunt Bar. *conſ. 157. num. 3.* & Peregrin. *lib. 2. de jure fiſc. tit. 1. numer. fin.* quòd ſi delator moriatur antequam agnoſcat lucrū quod in præmium lex ei præſtat trāſmittit ad hæredes, ut expreſsè probatur *in lege edicto 13. §. ad hæredes. Digeſt. de jure fiſc.* Rurſus facit *leg. at ubi 24. Digeſt. de pet. hær.* ubi poſſeſſor hæreditatis, qui tenetur reſtituere quidquid ex hæreditate, vel nomine hereditatis ad eum pervenerit. *l. utrū. 23. leg. itē veniunt. §. item non ſolùm. D. illo tit.* non reſtituit pœnam ſi dejectus ſit à poſſeſſione, vel ſtipulatus eſt judicio ſiſti, quia propriè eſt debita poſſeſſori, & ita in hac ſpecie pœna debet judicari propria denuntiatoris, quam veluti ſuâ induſtriâ adquiſivit. † At jus hoc in ſpecie competens, non poteſt tollere Princeps, neque item jus quærendum, ut docent 82

Aretin. *conſ. 74. n. 10.* Decius *conſ. 107. in fin.* Menchac. *de ſucceſſ. creat. §. 1. n. 29.* Roland. *conſ. 45. n. 113. vol. 4.* Surd. *conſ. 1. n. 29. & conſ. 317. n. 31.* Menoch. *conſ. 158. n. 33. & conſ. 250. n. 75.* Molin. *de primog. lib. 3. c. 3. n. 11.* latè Petra *de poteſt. Princ. c. 50. toto,* & maximè ex *n. 31.* idem Molin. *lib. 1. c. 8. n. 31.* ubi ejus Addit. *n. 28. verſ. cum Auctore.* obſervat etiam & in optima quæſtione Caſtil. *tom. 5. c. 67. n. 57.* Azeved. *in l. 4. tit. 14. lib. 4. recop. n. 2.* Gutier. *lib. 4. pp. q. 11. n. 12.* & noviſſimè Eſcobar *de puritate & nob. prob. 1. p. q. 7. ex n. 5. & 131. cum ſeq.* & id probatur *in l. ſi teſtamentum 10. de teſt.* ubi teſtamentū non reſcinditur auctoritate Principis, & tamen eo in caſu hæres nondum adquiſierat hæreditatem, ut patet *l. ſi donationem 5. C. de rev. donat.* ita enim Principis indulgentia cenſenda eſt ne lædat aliquem. *l. reſcripta 7. C. de precib. Imp. offer.* ubi verba, *vel crimen ſupplicantibus indulget,* ita explicat Græca ſynopſis, quam refert *ibi* Gothofred. id eſt, quoties citra criminis accuſationem veniam indulget. † Ul erius expen- 83

do *l. 2. C. de in jus vocan.* ubi libertus qui in jus vocare ſine venia non poteſt patronum ſuum, vel ejus filios, alioquin pœnâ tenetur *l. pen. & fin. ff. de in jus voc.* cùm à pœna remiſſionem peteret, ait Gordianus reſcripto Principis id fieri non poſſe. Et ratio eſt, quoniam jus illud pœnæ exigendæ adquiſitum erat patroni filio. Ita eodem modo in noſtro caſu Princeps non intelligitur velle accuſatoris, qui jus ad pœnam perſequendam habet, præjudicare, cum in indulto aſſerat eis delictis gratiam facere, quæ pendent ſine parte, juxta notata à Covar. *lib. 3. var. cap. 6. n. 5.* Burgos de Paz *in ll. Tau. in proœm. n. 331.* Surd. *2. tom. conſ. 203. n. 17.* Menoch. *conſ. 307. n. 42. vol. 4.* † Deinde, quia non minus 84 dicitur pars delator ad accuſandum, quàm offenſus, cùm non minus dicatur in uno ac in alio caſu ad inſtantiam partis procedi, ut ait Jul. Clar. *§. fin. quæſt. 3. numer. 1.* Giurb. *dicto conſil. 57. numero 17. & 20.* Nam iſte talis querelam proponit, & libellum, & lis cum eo conteſtatur, & ad probandum ſe aſtringit, ita ut ſi calumnioſè detulerit, vel colludat, punietur, & ad expenſas tenebitur, ut tradit Jul. Clar. *d. §. fin. q. 11. n. 3. & q. 31. n. 24.* Ber. Diaz *in prax. c. 6. n. 9. & ſequentibus* Dom. Larrea *dicta deciſio. 27. numero 5.* ergo ſi talis accuſator pro ſua parte omnibus his ſe ſubmittit, pars verè & indubitatè cenſendus eſt, alioqui cùm ſpe præmij, quod ex pœna delicti lex proponit, allectus ad accuſandum proceſſerit, deceptus videretur à Principe, ſi ſuo indulto eum excluderet. *leg. 1. Cod. de his qui veniam ætat.* cum adductis à Giurb. *dict. conſil. 7. num. 2.* & gravis injuria fieret privato, qui poſt varias expenſas in lite factas Dominus jam inſtantiæ factus excluderetur. † Neque 85 obſtat in contrarium adducta, quia, ut diximus, nulla differentiæ ratio reddi poteſt quoad offenſum, ubi eum, qui ad accuſationem populariter proceſſit. Neque pars pœnæ quam accuſatori lex defert, fiſco datur vel ſpectat ad Principem, ſed ad illum privatum ex miniſterio accuſationis, præſtito præmio. † Et 86 quamvis non poſſit facere pacem delator, *leg. Arrianus 42. §. quia autem. ff. de jure fiſc.* Pereg. *ſupr. lib. 2. tit. 2. n. 5.* Alfar. *de offic. fiſcal. gloſſ. 17. n. 17. & 52.* non ex eo ſequitur non eſſe partem. Siquidem non eſt bona conſequutio, non poteſt facere pacem, ergo non eſt pars legitima, & contra. Imò in caſu in ſpecie indulti crederem quòd ſi faceret pacem delator, valere, ad effectum conſequendæ gratiæ principalis, & liberaretur reus quaſi jam de medio ſublatâ parte, neque eo in caſu delator incideret in SC. Turpilliani ut advertit Tib. Dec. *lib. 3. crim. c. 35. n. 7. & 8. & 44* & ita vidi practicari in regiâ Curiâ Granatenſi, nam cùm

quidam

quidam ex regiis Pragmaticis, quæ pretia rebus poſuerunt, mercatores veſtium (quos *Roperos* vocamus) detuliſſet, & litem cum eis perageret, adſiſtente me tanquam Regio fiſci Patrono, obtinui contra ipſos ne indulti gratiam conſequerentur, quaſi delictum eſſet cum parte, & cùm poſtea cum delatore pacem facerent, parte illâ ſublatâ remanentes ſine accuſatore indultum obtinuerunt. Hæc omnia intelligas velim in eo delatore, qui agit & ad vindictam publicam ſimul, & ad præmium, quod ex pœna ei lex defert: nam ſi tantùm agit ad vindictam, cùm tota pœna applicanda ſit fiſco, crederem in indulto generali partem non cenſeri, cùm totum jus ſpectet ad fiſcum, quod Princeps remittere poteſt. † Quia tantùm remittit pœnam corporalem, ſeu pecuniariam ſibi debitam, vel debendam, non tamen privato, ut notavit Accurſ. *in dict. leg. 1. C. de in jus voc. verb. concedi*, quem ſequitur *ibidem* Bart. *num. 3.* Fulgoſ. *num. fin.* Decius poſt Jaſon. *ibi num. 10. & in lege Barbarius num. 3. ff. de offic. Præt.* Alex. *conſ. 44. num. 8. lib. 1.* Jul. Clar. *in dicto §. fin. quæſt. 59. in princ.* Pariſ. *de ſyndicat. verb. compoſitio, verſ. Nam dicit.* & facit *l. 3. tit. 25. lib. 8. Recop.* ibi, *Las cartas de perdon por las quales ſequita el derecho a las partes, mandamos que no valan.*

87

88 † Niſi id fiat pro causâ juſtiſſimâ, & pro bono pacis, & publicâ utilitate, quo in caſu poterit indulgentiam facere, ſicut de bonis privatorum poteſt diſponere, & damna & injurias abſque eorum conſenſu, ut docuerunt Bart. *in leg. quæcumque 5. ſupr. de fide & jure haſtæ, & in proœm. ff. n. 5.* Bald. *in lege reſcripta in fin. C. de precib. Imp. offer.* Alex. *conſ. 215. lib. 2.* Fulgoſ. *conſ. 143.* Roman. *conſil. 310.* Ruinus *conſil. 60. n. 6.* Cravett. *de antiq. temp. 1. p. princ. num. 51.* Menoch. *de recup. poſſeſſ. rem. 10. n. 111. verſ. declaratur primo*, Suarez *alleg. 10. num. 1.* Menchac. *controverſ. illuſt. cap. 4. n. 11.* Valenzuel. *in dicta lege quæcumque numer. 32.* & ita quamvis *in lege 1. tit. 25. lib. 8 Rec.* diſponatur, non aliter valere veniam delicti, & pœnarum remiſſiones à Principe factas, quàm ſi remittat pars offenſa, adhuc in ſupradicto caſu, etſi non remittat valebit venia, ſiquidem reluctante, & invitâ parte offenſa, id ex communi utilitate & ratione gravi poterit Princeps facere. *lege qui poteſt invitis. Digeſt. de reg. jur.* quod ita intelligo, ſi Princeps expreſsè id declaret, ſecùs verò ſi dubia ſit voluntas ejus, quia in dubio nunquam præſumitur velle præjudicare tertio. Juxta ea quæ notavimus *ſuprà numero 87. & lib. 1. obſervat. cap. 1. ex num. 51.*

89 *Ultimò* pro coronide adjiciendam duxi doctrinam Bar. *in dicta leg. res quæ §. res autem. Digeſt. de jure fiſc.* qui ait quòd ubi fiſcus occupat bona delinquentis per executorem, & apparent creditores, qui prælationem contra fiſcum prætendant, tunc debebit fiſcus eis ſolvere debita ſua ſummariè ſine ſtrepitu & figura judicij, non ſpectata ſententia. Pro qua traditione videtur eſſe *lex ſi quis poſthac 9. Codic. de bon. proſcript.* ibi, *ſtatim*, quæ vox denotat ſummariam cognitionem, præſertim ſi adiicias vocem illam *mox*, quæ celerem vindicationem ſine dilatione ſignificat, ut advertunt de his dictionibus relati à Barbos. *de diction. verb. ſtatim. num. 5. & verbo mox.* notat in ſpecie Valenzuel. *hìc num. 18.* & Fulvius *num. 83.* & quamvis ab hac ſententia diſceſſerit Rom. *in lege 1. §. 1. Digeſt. de verb. oblig. numer. 13.* adhuc dicemus Bar. ſententiam rectè probari *in dicta lege ſi quis poſthac.* nam *ibi*, agitur fiſco occupante res uxoris propter confiſcationem bonorum mariti, quo in caſu uxor debebit ſtatim res ſuas recipere, & veluti manu injecta vindicare. Cùm ergo vindicationem concedat lex, protinus res ſuas recuperabit, quod tamen procedere exiſtimo, quando evidenter oſtendatur de jure proprio, & probet res ſuas eſſe, vel ſibi debitas. At ſi peritio creditorum delinquentis confiſcari requira altiorem indaginem, & examen ordinarij judicij, tunc ſanè ceſſabit deciſio *dict. legis ſi quis poſthac.* & obſervabitur judicium ordinarium, *lege unic. infrà de conductor. & procur.* ſiquidem in re dubia & controverſa non ex eo quòd creditores rem ſuam perſequantur, debet deterior eſſe cauſa fiſci. 90

† Quapropter tunc ſummaria cognitio ſufficiet, quando notoriè conſtet de jure creditoris per evidentiam facti, vel per inſtrumentum authenticum, vel aliam claram probationem, vel allegationes aut confeſſiones, in quam rem conſidero quòd etſi agenti remedio recuperandæ poſſeſſionis, non obſtat exceptio dominij, etſi incontinenti illud probet *cap. 1. de reſt. ſpol.* ſi tamen de tali exceptione conſtat notoriè, tunc ſtatim Judex pronuntiat, ut docent Francus *in c. ad decimas, de reſt. ſpol. in 6. n. 11.* quem ſequitur Gratian. *tom. 4. diſcep. c. 740. n. 47.* & Menoch. *de recuper. rem. 1. n. 26. cum ſeq.* ita & in noſtro caſu Judex ſummariè cognoſcet, quando evidenter conſtat de debito & jure creditoris, non verò quando id nondum liquet: & ita ſunt componendi Bar. & Roman. cum noſtro Valenzuela *ſuprà*, quem tacitè tranſcribit Fulvius *dict. num. 83.*

Tenebitur tamen fiſcus creditoribus omnibus rem ſuam & debita perſequentibus ſatisfacere, ut reliquum ſibi retineat: nam ad fiſcum nulla bona poſſunt pertinere, niſi ea quæ ſuperſunt deducto ære alieno. *lege non poſſunt 11. lege in ſumma 17. lege res quæ 22. §. primo Digeſt de jure fiſc.* quod erit vel ſolvendo de propriâ pecunia ipſius fiſci, vel aſſignando bona delinquentis, vel dando propria bona fiſci, ut docet Mandell. *conſil. 531. numer. 54.* quem ſequitur Fulvius *hìc numer. 110. & ſequent.* ubi latè *ſequentib. numeris* id explicat, ampliat & limitat quem videre poteris, quia multa diligenter ad hunc tractatum ſpectantia congeſſit, quæ ego tranſcribere ex meo more nolui, niſi tantum tetigero illam controverſiam Aſſlicti & Gigantis decertantium; nam ille volebat fiſcum præferre omnibus creditoribus delinquentis in expenſis factis pro eo capiendo, alter negabat, de qua vide Peregrin. *de jur. fiſci lib. 5. tit. 1. n. 193.* & cum Gigante tene minimè eſſe fiſcum præferendum, ut reſolvit Bajard. ad Clar. *q. 68. n. 169.* † Conſulendi quoque erunt Azeved. *in lege 3. tit. 10. lib. 4. Recop. n. 60. & 61.* poſt Paz *in prax. tom. 1. 5. p. cap. 4.* qui tractant, an deciſio noſtra habeat locum in his pœnis, quæ apud nos dicuntur *del deſperez y omecillo.* 91 92

TIT. IX.

De ſententiis adverſùs fiſcum latis retractandis.

LEX UNICA.

Imper. ANTONIUS A. *Acutiano.*

Cauſas, in quibus contra fiſcum judicatum eſt, intra triennium retractari poſſe, & poſt id tempus, ſi prævaricatio arguatur, vel manifeſta fraus probetur, notum eſt.

SUMMARIUM.

1 *Sententia omnem finem imponit controverſiæ, & ità à Judice denuò immutari non poteſt*, & n. 2.

3 *Si contra fiſcum judicatum eſt, intra triennium poteſt retractari ſententia.*

4 Quo

4 *Quomodo ſupradicta traditio ſit accipienda?*& n. 11.
5 *Advocati fiſci præſentia neceſſario eſt quando fertur ſententia, & plura de Advocato fiſcali*, & n 6.
7 *An promoter fiſcalis creatus à Judice ſuppleat vicem regij fiſcalis, ita ut cum eo lis incœpta & peracta ſuſtineatur? Refertur caſus de facto in Granatenſi curia*, & n. 9.
8 *Defectus citationis eſt inſanabilis, quia ſit citatio de jure divino, & naturali.*
10 *Induſtria fiſcalis electa eſt à Principe, & ſic non ſuppletur ab alio ejus abſentia, etiamſi adſit fiſci Advocati officialis*, & n. 11.
13 *An retractanda ſit ſententia contra Eccleſiam, vel minorem lata, ex defectu Advocati?*
14 *Sententia contra fiſcum lata retractatur ſi omiſſum ſit inſtrumentum, vel de novo ſit repertum, & quid de jure regio*, & n. 15. *& an habeat locum in republica & Eccleſia?* n. 16. *& etiam in privato*, n. 17.
18 *Quomodo intelligendum ſit hoc privilegium fiſcale de retractatione ſententiæ, & in quo differat à jure reſtitutionis quæ ad eumdem effectum conceditur privato?*
19 *Quis ſit effectus ejus differentia retractare ſententiam per actionem, vel per reſtitutionem?*
20 *Adducitur lex nova Philippi III. quâ prohibetur in integrum reſtitutio contra ſententias reviſionis, aut alind quodcumque remedium, & tractatur an eâ l. ſublatum ſit privilegium noſtri tituli?* & n. 37.
21 *Otioſa redditur diſputatio Bar. & aliorum, an reſtitutio in integrum, de qua hic ſit intelligenda ſecundùm tempora Antonini, vel Juſtiniani*, in l. fin. C. de tempor. in integr. reſt.
22 *Sententia lata contra fiſcum eſt nulla, cùm de fraude, vel prævaricatione judicis, aut Advocati fiſcalis conſtat: & quid de arbitro, diſcutitur* n. 23.
24 *Interpretatur remiſſivè* l. itademem *31.* §. ſed ſi quidem de recept. arbitr.
25 *An Judex corruptus poſſit cognoſcere de ea nullitate, quæ ob id infirmat ſententiam?*
26 *Si ſententia feratur teſtibus pecuniâ corruptis, vel per falſa inſtrumenta, valet, etſi veniat poſtea reſcindenda.*
27 *An fiſcus in criminalibus poſſit uti ren[illegible]io hujus legis, & retractare ſententias?*
28 *Latè fundatur competere fiſco jus retractandi ſententiam in criminalibus, & competere in eis reſtitutionem ad interpretationem* l. 1. §. qua l. D. ad l. Jul. de ambitu, *& n. 29. & n. 36. & 37.*
30 *Illuſtratur* lex auxilium 37. D. de minor. *&* n. 31.
32 *Expenditur & explicatur* l. Divi fratres 27. ff. de pœnis. *& agitur de reſtitutione à Principibus Decurionibus conceſſa*, & num. 23.
34 *Declaratur* l. 1. §. fi. ff. de quæſtionib.
35 *Jure regio partit. conceditur reſtitutio à Judice, neque eſt neceſſaria conceſſio Principis in criminalibus.*
38 *An fiſcus gaudeat in aliis cauſis privilegio minoris, ut poſſit in integrum reſtitui remiſſivè.*

1 SENTENTIA diffinitiva lata, cùm ex ſua natura omnem controverſiæ finem imponat, *leg.* 1. *Digeſt. de re judic.* quia ut ait Caſſiodor. *lib.* 1. *ep.* 5. ibi, *In immenſum trahi non decet finita litigia, quæ enim dabitur diſcordantibus pax ſi nec legitimis ſententiis adquieſcitur.* Poſtquam Judex ſententiam dixit, amplius eam revocandi non habet facultatem. *l. quod juſſit* 14. *in fin. leg. Paullus* 42. *l. acta* 45. §. 1. *l. judex* 55. *l. cùm quærebatur* 62. *ff. de re judic. l.* 1. *C. ſententiam reſcind. l. moris* 19. § *ſed enim l. Divi.* 27. *ff. de pœnis. leg.* 1. §. *fin. Digeſt. de quæſtion. l.* 3. *C. comminationes, epiſtol. l.* 4. *C. de except. l.* 19. *tit.* 22. *p.* [illegible] exornant Hippolyt. *ſing.* 338. Caſſan. *in conſuet. Burg. rub.* 1. §. 5. *n.* 124. Covar. *in* 4. §. *ult. n.* 13. Gomez 3. *var. c.* 13. *n.* 36. Donell. *lib.* 22. *c.* 5. ubi Oſuval. *lit. B. & lib.* 27. *com. c.* 1. De Amaya in tres libb. poſt. Cod. *Tom. I.* Oſuval. D. Valenzuela, Velazquez *conſ.* 40. *ex n.* 4. *& conſ* 71. *n.* 31. Paz *de tenuta c.* 14 Langlæus *lib.* 5. *ſemeſt. c.* 1. Graccia *de re judic. gl.* 14. *q.* 2. *n.* 7. Otero *de paſcuis c.* 12. *n.* 11. Coſta *de ſcientia facti, cent.* 1. *diſt.* 94. Menc. *ad Gam. deciſ.* 10. *n.* 6. & D. Ioan. de Eſcobar. *de puritate* 2. *p. q.* 4. *art.* 1. *ex n.* 1. † Quia quia ſemel ſententiam 2
dixit, ampliùs Judex non manet, atque ita mutare non poterit cùm jam à Judice non mutetur, ſed à privato, cui impunè non parebitur. *l. fin. ff. de juriſdictio. l.* 3. *Cod. eod.* Quò reſpexit Senec. *lib.* 7. *controverſ. c. fin.* ibi, *Judex quam tulit de reo tabellam, revocare non poteſt* & Apule. *lib.* 1. *florid.* ibi, *Proconſulis tabella ſententia eſt, quæ ſemel lecta neque augeri littera una, neque minui poteſt.* explicant relati ab Oſuval. *dict. lib.* 27. *Donell. c.* 1. *lit. H.* & conferunt Menoch. *de arbitr. q.* 67. Matienz. *in leg.* 5. *tit.* 4. *gl.* 4. *n.* 1. Gratian. *reg.* 421.

Hoc tamen in cauſis fiſci hac lege locum non habet, nam ſi contra fiſcum judicatum eſt, intra triennium poteſt retractari ſententia ex cauſa, poſt triennium verò, ſi prævaricatio, vel manifeſta fraus arguatur. *l. Imperatores* 35. *ff. de re judicata l.* 4. *Cod. eod. l. ſub prætextu* 19. *Cod. de tranſact.* ubi prætextu novorum inſtrumentorum res judicata retractari prohibeatur, niſi in negotio publico, ſeu fiſci. Idem probatur *in dicta l.* 19. *p[illegible]itæ.* notant in dictis juribus Interpretes, præcipuè Alex. & Jaſ. *in dicta l. Imperatores.* Riminal. Curtius & Alciat. *in d. l. ſub prætextu.* ubi etiam Meneſes. Idem etiam & in jurejurando deciſum firmat Cajus *in l. admonendi* 31. *ff. de jurejur. l.* 1. *C. de reb. cred.* 4
Sed res hac diſtinctione procedet nam ſi ſententia lata contra fiſcum ritè & rectè lata eſt, quia legitimè fuit defenſus, & perſonæ legitimæ intervenerunt, & omnia ſolemniter peracta ſunt, valet ſententia, ita ut non poſſit retractari, niſi per appellationem. *l. illud* 9. *ff. de appel.* quia in hoc caſu nullum majus jus habet, quàm privatus, ut ſentit Accurſ. *hic*, & Platea *ante num.* 1. Si verò non interveniant perſonæ neceſſariæ ad defenſionem cauſæ, tunc ſententia eſt ipſo jure nulla, nec erit appellatio ad id neceſſaria, Platea *ubi proximè.*
† Quare ſi fiſci Advocatus in cauſa abſens ſit, & feratur ſententia contra fiſcum, cauſa ex integro cognoſci oportet. ut docemur *in l.* 3. §. *Divus* 9. *l. ſi fiſcus* 7. *ff. de jure fiſc. l. fin. Cod. de Advocat. fiſci l. omnes* 5. *inf. de delatorib. l. fin. C ſi adverſ. fiſc.* congerunt plura poſt Acc. & antiquiores Garcia *de nobilit. gl.* 3. *n.* 12. *& ſeq.* Peregr. *de jure fiſc l.* 7. *tit.* 2. *n.* 1. *& tit.* 4. *n.* 2. Maſtrill. 3. *com. deciſ.* 213. *& ſeq. n.* 21 Alfar. *de offic. fiſc. gloſſ.* 16. *n.* 110. *& gloſſ.* 18. *n.* 15. Cujac. *in d. leg.* 3. § *Divus Hadrianus de jure fiſc.* † Tanta eſt patroni fiſcalis auctoritas, & 5
tantum quod de ejus auctoritate & præſentia leges ſperant, ut minimè videatur defenſus fiſcus, ſi ille abfuerit, vel non adſiſtat tali cauſæ, juxta ea quæ notabimus *in dicta leg. fin. de Decurion.* Præterquam quòd Advocatus fiſci pars cenſetur Judicis fiſcalis, & ita ſententia videtur quaſi à non toto Judice lata, ſicut dicitur de Aſſeſſore eſſe portionem Judicis. *leg. omnes. Cod. Theod. de iis qui adminiſtrat.* ita ut ubi moris eſt, cum Aſſeſſore debere Judicem pronuntiare, nulla erit ſententia ſi non adhibeatur, ut obſervavit Cujac. *in d.* 6
§. *Divus.* † Quod ego ampliandum cenſeo, etſi talis 7
cauſa agitata fuerit cum promotore fiſcali creato nempe à Judice ordinario, qui tamen in Curia litem defendat, ut de facto agitatum eſt in Granatenſi prætorio, cùm fiſci advocatione fungeret. Nam cùm cujuſdam bona venderentur ab executore Cameræ, qui promotorem creaverat, cùm ab ejus ſententia regium tribunal adiretur, cum eodem promotore lis incœpta etiam peracta fuit, & fiſcus condemnatus, non citato regio fiſcali. † Dicebam defectum citatio- 8
nis eſſe inſanabilem, quòd ſit juris naturalis, & divini citatio. *Clem. Paſtor.* §. *Cæterùm* 8. *de re judic c.* 1. *de cauſ. poſſeſſ. l. fin. Cod. ſi per vim, vel alio modo*, cum addoctis

ab Oſuval, *lib.* 23. *Don. cap.* 2. *lit. A.* & ideo quamvis
lex 4. *tit.* 17. *lib.* 4. *Rec.* & Regia Pragmatica Philippi
prohibeat allegationem nullitatis contra ſententiam
ultimam, quam vocant *de reviſta*, attamen non prohi-
bent nullitatem allegari, quæ provenit ex defectu na-
turali citationis, ut affirmat Avendañ. *de ſecund. ſuppli-
cat. n.* 4. Azeved. *in dicta l.* 4. Paz *de tenut.* 1. *p. cap.* 14.
num. 8. Gutierr. *lib. pract. q.* 96. *num.* 6. & ratio eſt, quia
ſine citatione non poteſt dari litis conteſtatio, & abſ-
que ea judicium eſt invalidum, ut ſcribunt DD. *in c.* 1.
de lit. conteſt. Azeved. *reſp.* 1. *num.* 20. & Paz *in lege* 1.
ſtyl. num. 26. Neque item reus poteſt venire inſtructus
ad agendum, & ſe defendendum, & ita non poteſt
condemnari qui eſt auditus. *l. defenſionis, ſupr. de jure
fiſc. c.* 1. *& c. cùm Eccleſia, de cauſ. poſſ.* Azeved. *in d.
l.* 10. *tit.* 17. *lib.* 4. *Rec. num.* 118. Bobadill. *lib.* 2. *c.* 10.
9 *num.* 48. *&* 49. † Rurſus quòd etſi lis agitata fuerit
cum promotore fiſcali, adhuc tamen obtinent *ſuprà*
conſiderata, quia abſentia fiſcalis [illegible] non potuit
ſuppleri ex perſona promotoris, quia hic non ſupplet
abſentiam illius, cujus officium ita eſt perſonaliſſi-
mum, ut alius ejus nomine non poſſit deſervire, neque
ſubſtitui in Regia Cancellaria ſine Regis licentia, ſi
contingat abeſſe *l.* 1. *tit.* 13. *lib.* 2. *Rec.* Imò & regia
ſchedula quæ habetur in regiis ordinationibus Can-
cellariæ Granatenſis, ſtatuitur, ut ſi moriantur fiſca-
les, non poſſit alius in eorum locum intrare, ſed ſta-
tim Regi denuntietur, ut de fiſci patrono provideat.
10 † Ratio eſt, quia ejus induſtria tantum eſt electa à
Principe. *cap. fin.* §. *fin. de offic. & poteſt. Judic. deleg.
leg. inter artifices* 38. *de ſolution.* cum aliis quæ con-
gerit Menoch. *lib.* 2. *præſum.* 21. & in propoſito no-
tat Montaluo *in Repertor. verb. Procurator fiſcalis.* Di-
dac. Perez *per text.* ibi, *in leg.* 12. *tit.* 13. *lib.* 2. *ordin.*
quos ſequitur Alfaro *ſupr. gloſſ.* 28. *num.* 2. & nos
dicemus *in l. nullus infr. de Decurion.* Unde cùm pro-
motor ille non potuerit ſupplere præſentiam perſona-
liſſimam fiſcalis res ita indicatur, ac ſi ſine parte le-
gitima lis parageretur, & conſequenter nullius mo-
menti debuit intelligi, quia idem eſt nulliter aliquid
fieri, vel minus legitimè. Afflict. *deciſ.* 366. Montea-
legre *in prax. lib.* 1. *c.* 12. *n.* 7. † Idque extendit Alfaro
11 *ſupr. gloſſ.* 9. *n.* 27. ut ſit nulla ſententia, etiam ſi ſit præ-
ſens Officialis fiſcalis, qui dicitur *el agente fiſcal. &
gloſſ.* 34. *n.* 226. tractat an ſi præſens ſit fiſci patronus,
ſit quoque neceſſaria notificatio ſententiæ. Quod
credo verius, & ita ſolet practicari, ut fiſcali notifice-
tur, qui ſolet reſpondere ut acta ſibi addicantur, aliàs
12 terminus non currit. † Quod verò de nullitate ſen-
tentiæ diximus, ita accipiendum eſt, ſi ſententia quæ
lata eſt, magis in fiſci utilitatem, quàm in damnum
vergit, nam tunc non retractabitur, ut ſoluit Accurſ.
in d. §. *Divus* & Platea *hîc ante numer.* 1. *argum. leg. non
13 eo minus. Cod. de procur.* † Hinc deducunt Aretin. *in
leg.* 4. *Cod. de poſtulando.* Decius *in leg.* 1. *Cod. de repud.
bon poſſ.* & alij, quos ſequitur Valenzuel *hîc num.* 21.
ampliandam eſſe ſupradictam concluſionem, ut quod
de fiſco diximus, idem & in Eccleſia procedat, & in
minore, quibus ſi deficiat Advocatus, ſententia erit
nulla ipſo jure, juxta legem noſtram. Quia in Advo-
cato conſiſtit magna pars defenſionis, *l. Advocati* 14.
Cod. de Advocat. diverſ. judicior. Sed de ea doctrina ſæ-
piùs dubitavi, quoniam non eſt eadem cauſa in Advo-
cato Eccleſiæ, vel minoris, quæ militat in Advocato
fiſci, cùm hoc ſpecialiter admiſſum eſt, ut ſine eo ne-
queat ferri ſententia, & pro ſolemnitate requiritur
ejus præſentia, quod ſecus eſt in privato, *l.* 4. *Cod. de
poſtulan. leg.* 1. *Cod. de repud. bon. poſ.* nam acta ſine eo
rata ſunt. Donel. *lib.* 18. *com. c.* 4. & latè Garcia *de no-
bilit. gloſſ.* 3. *tot. & maximè num.* 12. Neque præſentia
Advocati inducit omnimodam defenſionem, ut ex eo
defectu poſſit ſententiam retractari, quia Judices ma-
gis attendunt cauſarum merita, quàm patrocinium Ad-
vocati, & cuncta rimantur, & meditatione ſeria con-
ſiderant illud, in quo & honor proprius, & conſcien-
tia periclitatur, memoréſque ſunt illius dicti Impera-
torij *in l. properãdum* 13. §. *ſin autẽ reus, verſ. cum autem,
C. de judiciis,* ibi, *Litigatoris abſẽtia Dei præſẽtia replea-
tur.* At Advocati nihil attendunt præterquam ſuã cau-
ſam fovere, & fundamentis juris ſtabilire, etſi ea falſa
ſint. Accedit, de fiſco ad Eccleſiam non rectè ſumi ar-
gumentum, niſi in caſibus à jure expreſſis, ut docuimus
in l. unic. ſupr. de vend. rerum fiſcal. n. 70.

Rurſus ſententia feratur contra fiſcum, vel quia 14
inſtrumentum quod pro eo faciebat, omiſſum eſt, vel
quia de novo nunc reperiatur, nunc uſque ad trien-
nium retractabitur ſententia in contrarium lata ex
noſtra lege, docent omnes *in dicta leg. ſub prætextu* 9.
leg. ſi de falſis 42. *Cod. de tranſactio. l.* 4. *Cod. de re judic.
dicta l. Imperatores* 35. *ff. eod. l. admonendi. D. de jurejur.*
ubi Jaſon & alij, & tradunt Bar. Platea *num.* 1. Valen-
zuel *n.* 22. *hîc,* Garcia *de nobilit. gloſ.* 6. §. 2. *toto,* maxi-
mè ex *num.* 5. Cevall. *com. contra comm. q.* 542. *&* 650.
n. 8. *tom.* 3. Fachin. *lib.* 1. *controv. c.* 52. *& lib.* 9. *c.* 8. Od-
dus *de reſtitut. part. quæſt.* 73. *& ſequent.* Alfar. *de offic.
fiſc. gloſ.* 16. *n.* 161. *& gloſ.* 34. *num.* 128. Cujac. *lib.* 18.
obſerv. cap. 35. Peregrin. *de jure fiſc. lib.* 7. *tit.* 4. *ex n.* 1.
Farinac. *quæſt.* 101. *à num.* 35. *& q.* 11. *num.* 11. *& ſeq.*
Morla *in emp. tit.* 11. *quæſt.* 6. Paz *de tenuta c.* 14. *n.* 20.
& ſeq. & capit. 32. *à num.* 34. Alvar. Valaſ. *conſul.* 51.
num. 13. Trentacinq. *lib.* 2. *var. tit. de ſententiis reſol.* 3.
Maſtril. *deciſ.* 97. *num. fin.* Cilchen. *in l. ſi falſis. Cod.
de tranſact.* Schrader. *in l. admonendi à num.* 80. *de jure-
jur.* Donell. *lib.* 23. *com. cap.* 7. & *ibi* Oſuval. Scaccia
de re judic. gloſ. 14. *quæſt.* 32. Eſcobar. *ſup. d.* 2. *p. q.* 4.
n. 4. §. 1. *ex n.* 1. † Idque clariùs probatur *in l.* 19. *tit.* 22. 15
part. 3. ubi dum prohibet retractationem ſententiæ,
quæ lata eſt contra privatum, etiam ſi poſtea demon-
ſtraſſet inſtrumentum de novo repertum, quod ſi in
judicio adduceretur tale erat, ut non aliter Judex judi-
caret, juxta *ſuprà* adducta jura ſubjicit exceptionem,
*Fueras ende ſi el judicio fuiſſe dado contra ſuper ſoneroſo
empleytos que per pertincieſen a ſu Camara. Caeſtonce ſi
fueſſen falladas tales pruebas bien pueden uſar dellas pa-
rades facer el iuicio que fueſſe dado contra el.* ubi verba
illa *tales pruebas*, non ſignificant neceſſe eſſe in-
ſtrumenta eſſe de novo reperta, ſed talia eſſe de-
bere, quæ ſufficiant ad victoriam cauſæ, *argum. dictæ
legis admonendi, de jurejur. verſ. ſolis.* † Hoc inconcuſ- 16
ſum eſt in fiſco ex noſtra lege, quam etiam extendunt
ad Rempublicam, Eccleſiam, pupillum, minorem, &
alias cauſas pias & favorabiles, *ex lege fin. Cod. de ſacr.
Eccleſ. Auth. de non alien. reb. Eccleſ.* §. *finimus.* Accur.
hîc gloſ. 1. *in fin.* Bar. *num.* 7. Plat. *num.* 1. Jaſon & alij
in dicta leg. Imperatores, Socin. *in c. ſuborta, de re judic.*
quia in privilegiis valet argumentum de fiſco ad Ec-
cleſiam, ut plenâ manu congeſſit Oſuval. *ad Donell.
lib.* 21. *c.* 7. *lit. H.* idem Donell. *in d. l ſub prætextu n.* 4.
Morl. *in emp. tit.* 5. *in præmiſ. num.* 9. Fachin. *lib.* 1. *con-
troverſ. c.* 53. Garcia *d. gloſſ.* 6. §. 2. *n.* 9. Gregor. *in d. l.* 19.
verbo contra el Rey, Alfaro *ſupr. gloſ.* 16. *num.* 191. Ant.
Fab. *de error. prag. decad.* 19. *error.* 5. *toto, &* & maxi-
mè *num.* 11. & alij jam relati *ſuprà.* Qui omnes do-
cent quòd quemadmodum fiſco competit in inte-
grum reſtitutio ad retractandam ſententiam, ita & Ec-
cleſiæ & pupillo. † Sed cùm etiam privato hoc jus 17
concedant, ut prætextu inſtrumenti noviter reperti
poſſit quoque implorare in integrum reſtitutionem,
ex clauſula, *ſi qua mihi,* de qua *in leg.* 1. *ff. ex quibus cauſ.
major arg. l. cùm miles* 30. §. *fin. D. illo tit. l.* 1. *C. eod. l. dolus*
10. *Cod. de reſcin. ven. l. Divus* 33. *D. de re judic. l.* 1. *& tot.
C. ſi ex falſis inſt. l. ſi Prætor* 75. *verſ. Marcell. D. de judi.*
Neſcio quomodo cum fiſco æquiparentur ſpeciali pri-
vilegio Eccleſia & Reſpublica; præſertim cùm difficile
videa

videatur privilegium eſſe particulare fiſci duntaxat,& non privati, cui jura tale denegarunt. Quod DD. ſupradictæ ſententiæ non aperiunt, ſed imò fiſco eamdem reſtitutionem in integrum concedunt, ad retractandam ſententiam,quam etiam concedunt privato, ut docent Accur. *hîc gloſ.magna, verſ. aut omiſſum eſt.* Platea *num.* 1. Bald. *in dicta leg. ſub prætextu num.* 5. Greg. *in d.l.* 19. *partita, ver. en aquel tiempo.* Cevall. *d. q.* 838. *num.octavo & quæſt.* 840. *num.* 1. *& ſeq.* Florez *lib.* 1. *var. quæſt.* 5. *num.* 61. *& ſequent.* Quin etiam & Alfar. *ſupr. gloſ.* 34. *n.* 128. cenſet nullum in hoc eſſe fiſci privilegium,cùm in quolibet privato, ut ait inveniatur.

18 Quapropter in hac difficili inſpectione dicendum exiſtimo cum Guillelmo de Cuneo, quem ſequitur Jaſon *in d.l. admonendi num.* 10. *de jurejuran.verſ.nunc neceſſarium eſt*, & obſervat quoque Bald. *in d.l.* 4. *Cod. de judic. num.* 5. & Platea *in præſenti num.* 1. *verſ. ſed in hoc eſt,* Boſſius *in praxi tit. ſi adverſùs rem judicatam.* & Farinac. *quæſt.* 101. *num.* 35. fiſcum ſpeciali privilegio noſtræ legis admitti ipſo jure ad retractationem ſententiæ intra triennium, neque eſſe neceſſariam reſtitutionem (de quâ nullum eſt verbum in præſenti) quæ cùm ſit remedium extraordinarium, ceſſare debet, quando remedium ordinarium adeſt. *argum. l. in cauſa* 16. *ff. de minor.* Nam eo ipſo quòd allegetur & probetur contrà, ſententiam fuiſſe latam ſine præſentiâ regij fiſcalis,ut *ſuprà* diximus,vel quia non fuerunt producta inſtrumenta,vel fuerunt omiſſa,aut intervenerit corruptio teſtium, aut Judicum, vel dolus, aut prævaricatio,fraus, aut falſum inſtrumentum,vel alia legitima cauſa, tunc ſententia retractabitur ſine in integrum reſtitutione,ſed merâ actione,ut expreſsè probatur ex iis, quæ conſideravimus ad interpretationem *l.* 4. *ſupr.de jure haſtæ fiſcal. & l. Lucius* 21. *§. fin. D. ad municip. in l.* 1. *ſupr. de jure haſtæ fiſcal. ex n.* 59. At ſi privatus ſit qui ſententiam retractare intendit, ſi fuerit minor, in integrum reſtitutionem implorare tenetur, ex traditis à Morla *tit.* 5. *quæſt.* 3. & ad ejus exemplum Reſpublica & Eccleſia, juxta doctrinam adductam; ſi verò ſit major, ex clauſula generali, *ſi qua mihi juſta cauſa.* & ita ſi probent inſtrumenta eſſe de novo reperta,vel falſas fuiſſe probationes, poterunt ex reſtitutione impetratâ ſententiam retractare. *d. l. admonendi* 31. *de jurejur.* (de cujus intellectu vide Donell. *lib.* 24. *com. c.* 9. & *ibi* Oſuval. *cap.* 17. *lit. A. & ſeq.*) *dicta. l.* 1. *& tot. Cod. ſi ex falſ. inſtrum. l. ſi Prætor.* 75. *§. Marcellus D. de judicijs*, quam (etſi calumnietur magis quàm explicet Ant. Faber, ſuo more contendens eum verſum eſſe Triboniani, rectè ei ſatisfacit Oſuval. *d. c.* 17. *lit. G.*) explicant ita relati à Farinac. *dict. q.* 11. *n.* 11. Eſcobar. *ſup. d. q.* 4. *n.* 4. *§.* 1. *n.* 78. *& ſeq.* & à nobis *ſuprà.*

19 Neque exiſtimet quiſpiam parui momenti eſſe hoc privilegium fiſcale quoniam cùm per ſimplicem actionem,ſeu querelam contra ſententiam agat fiſcus, ſtatim de ea retractione agitur, quod non ita in aliis procedit: nam prius reſtitutio impetranda erit, & de æquitate conſtare debet, quàm ad negotium principale perveniatur. Adeundus ergo erit Judex,& allegabitur de inſtrumentis repertis, & probabitur ad ſuam notitiam non perveniſſe uſque adhuc, nec per eum ſtetiſſe, probabitúrque læſio & æquitas, quibus in integrum reſtitutio poſtulabitur ad retractandam ſententiam, ut in ſpecie *leg. Divus* 33. *D. de re judicat. conjuncta l.* 1. *ff. ex quibus cauſ. major.* At fiſcus mero jure ad retractationem admittitur, ex ſola nuda allegatione, quod etiam docuit Valenzuel. *hîc n.* 13. *&* 14. & videtur comprobare *d. leg.* 4. *Cod. de re judicat. & d. l. Imperatores,* quæ loquuntur de jure ordinario privatorum, ut minimè res judicatæ iterum reſtaurentur, niſi in negotio publico, ſeu fiſcali; non tamen excludunt æquitatem illam, quæ verſatur in introducenda reſtitutione,& ita loquitur *d. l. Imperatores*, utens verbis, *minimè oporteat.* & *d. l.* 4. *exemplo grave eſt*, quæ non omnino excludunt æquitatem reſtitutionis; nam videtur æquum ut ſi apocha ſolutionis poſt ſententiam inveniatur, eâ repertâ & cognitâ veritate retractetur, ſi probet condemnatus ſe nullam habuiſſe notitiam talis inſtrumenti, ſive ſit non apocha,ſed teſtamentum, aut ſint teſtes, in qua re nullam invenio differentiam cum Garcia *ſupr. n.* 10. ſive aliud quodcumque remedium, quo reperto ſententia non ita ferretur.

Hodie verò ex Pragmatica Philippi III. edita Valliſoleti 21. die Junij anni 1615. contra ſententias reviſionis Magni Conſilij, aut Cancellariarum, non poteſt opponi ullum remedium neque nullitatis, neque in integrum reſtitutionis, ut conſtat *ibi. Declaramos que en la diſpoſicion de la dicha ley.* (que es la *l.* 4. *tit.* 17. *lib.* 4. *Recopilat.*) *quedo comprehendido y quitado el derecho de la reſtitucion* in integrum *aſſi la que compete a los menores y univerſidades y demas perſonas privilegiadas como las que por juſtas cauſas concede el derecho a los mayores aunque ambas concurran en una miſma perſona, y mandamos que no ſe puedan intentar contra las tales ſentencias ninguna de las dichas reſtituciones, ni por la via y remedio dellas tornarſe a mover ſucitar ni tratar los pleytos que por las ſententias quedaren acabados.* Quæ diſpoſitio locum habet in omnibus illis, qui ad retractandam ſententiam nullum aliud remedium habent,niſi in integrum reſtitutionis, ut obſervat Torreblanc. *de jure Spiritual. lib.* 15. *c.* 12. *toto.* At non videtur ſublatum remedium ordinarium ſimplicis querelæ,vel actionis,de quo *in præſenti.* Nam etſi *d. l.* 4. *tit.* 17. *lib.* 4. *Rec.* nullitatem allegari prohibeat etiam in perſona quamvis privilegiati, & etiam in d. Pragmatica tollatur in integrum reſtitutio,non tamen ſublatum eſt remedium ordinarium actionis competentis fiſco ex noſtro jure, cum ſimilibus, quod mero jure competit, ut in alio caſu docet Torreblan. *d. c.* 12. *n.* 62. Atque ita illud admitterem in ſolo fiſco,ex *dicta l.* 19. *partita*, etiam ſtante dicta Pragmatica, quæ tantùm in integrum reſtitutionem ſuſtulit,quod non habebit locum in Eccleſia, minore, Republica,& aliis privilegiatis, quia cùm per reſtitutionem admittantur, tale privilegium jam eſt ſublatum. Ita etiam procedit praxis hodierna, cùm ſucceſſor in majoratu adverſùs ſententiam reviſionis latam contra anteceſſorem allegat non fuiſſe plenè defenſum, ex regula *l. ſi perluſorio* 14. *l. ſi ſervus plurium* 53. *§.* 1. *de leg.* 1. cum vulgatis, & adductis à Molina *lib.* 4. *de primog. cap.* 8. *n.* 7. *& ſequent.* ubi ejus Additio. *n.* 7. Caſtill. 6. *tom. cap.* 157. *num.* 17. tunc enim non per viam reſtitutionis, aut nullitatis ſubintrat ſed dicens ſententiam reviſionis ſibi non nocere neque præjudicare, & ſic quotidie videmus hoc colore plures ſententias reſcindi, etiam ſtante d. lege de Valladolid. anni 1615. quæ non reſcinderentur prætextu reſtitutionis, vel nullitatis, *arg. l. ſi Prætor* 75. *in fin. ff. de judicijs,* cum adductis à Bart. *in l. ſi fin. D. rem ratam, n.* 1. & Surdo *conſil.* 268. *n.* 15. & dictas leges regias in multis caſibus non procedere, egregiè docet Torreblanc. *d. lib.* 15. *de jure ſpirit. c.* 12. & etiam quælibet reſtitutio ſublata eſt ſupradicta lege quod non advertit Torreblanc. *d. c.* 12. *n.* 109. *& ſeq.*

Unde infero quoad fiſcum non eſſe neceſſariam 21
diſputationem Bartol. *hîc numero* 3. & *in dicta lege. Imperatores.* Curtij *in dicto lege admonendi, numero* 9. & aliorum, quorum meminit Valenzuel. *hîc numero* 29. qui exiſtimant reſtitutionem hanc, quæ, ut ipſi exiſtimant, competit fiſco, eſſe intelligendam ſecundùm tempora hujus legis, quam condidit Antoninus: at verò attento jure novo, de quo *in leg. fin. Cod. de tempor. in integr. reſtit.* competere fiſco quadriennium, quod etſi ex alio capite conetur

rejicere Bal. Caſtrenſ. & Salicet. *in d. leg.4. Cod. de re jud.* quod *dict. leg. fin.* concedat reſtitutionem in caſu, in quo olim dabatur annus utilis, & conſequenter in reſtitutione quæ conceditur ex edectis, non autem in ea, quæ provenit ex conſtitutionibus, qualis eſt hæc noſtra, atque ideò diſſimiles eſſe terminos unius juris & alterius. Ergo exiſtimo otioſam eſſe hanc diſputationem, cùm de in integrum reſtitutione fiſci hîc non agatur, ut dictum eſt, ſed de mero privilegio fiſco competenti, & ſic hodie durabit juxta *ſuperius* animadverſa; quæ fuit ſententia Bal. *hîc num.* 6. Plateæ & Alex *ad Bar. hîc.* Caſtren. *dict. l.4.* & probatur *in d. l. 19. partita.* ibi, *Para des facer el juicio que fuedado contra el fasta tres annos des de el dia qua fuedada la ſentencia.* ubi Gregorius etiam notavit, licèt ij Auctores in contrariâ ſemper perſiſtant ſententiâ, ut fiſcus admittatur per veſtitutionem.

22 Quod verò diximus de inſtrumentis de novo repertis, & de abſentiâ Advocati fiſcalis, intelligendum eſt ubi non intervenerit fraus, vel prævaricatio, quia eo in caſu dabitur ad reſcindendam ſententiam quadriennium, ut hîc docemur, cum diſtinctione tamen ab Accurſio traditâ *in præſenti.* nam ſi intervenerit corruptio Judicis, aut Advocati fiſcalis, qui cùm à cæteris Advocatis differat, & pars cenſeatur Judicis, eodem jure eſt cenſendus, ut notavimus *ſuprà, & in l. fin. infr. de Decurion.* & agnoſcit quoque Acc. tunc ſententia erit ipſo jure nulla contra fiſcum lata *leg. venales 7. Cod. quando provocare non eſt neceſ.* junctis quæ poſt antiquos adducit Parlardor. *lib. 2. quotid. cap. fin. 1. part. §. 1. numer.* 16. Cened. *collect.* 28. *ad Decretum.* Menoch. *de arbitrar. caſ.* 342. *& ſeq.* omnino videndus Farinac. *quæſt.* 111. *num.* 197. *& ſeq.* & relati ab Oſuval. *lib. 27. Donell. cap. 7. lit. B. & lib.* 28. *cap.* 2. *lit. A.* & in ſpecie docuit Bar. *hîc. n.* 5. Platea & Valen-
23 zuel. *num.* 32. † Quod an & in arbitro admittendum ſit, variè diſputatum eſt à DD. ut videmus apud Accur. *in l. ita demum* 31. *verb. exceptio. ff. de recept. arbitr.* Interpretes *in dicta leg. venales.* ubi Bal. *num.* 4 Socin. *reg.* 356. *fallen. 1. n.* 1. Menoch. *d. caſ.* 343. *n.* 7. Donell. *lib.* 28. *com. cap.* 10. Farinac. *d. q.* 111. *num.* 203. qui aſſuerunt valere ſententiam arbitri, etiam pecuniâ corrupti, licèt adversùs corrumpentem competat exceptio doli. Sed verius credo non valere ſententiam, cùm arbitria ſint redacta ad inſtar judiciorum. *l. 1. ff. de recept. arb. l. 4. tit.* 21. *lib.* 4. *Recop.* ubi eamdem habet executionem ſententia arbitri, quam haberet ſi lata eſſet à Judice. Si ergo parificantur, & judicialis ſententia eſt
24 nulla, eodem modo & data ab arbitro. † Neque obſtat *l. ita demum* 31. *verſ ſed ſi quidem. D. de recept. arbitr.* cui reſpondet Valenzuel. *hîc num* 32. *verſ. movemur.* poſt Acc. *ibi*, & Joan. de Imola *in l. Divus num.* 17. *ff. de re jud.* qui videantur ad interpretationem *dictæ l.4. Rec.* cum relatis à Farinac. *d. q.* 111. *num.* 103. *& ſeq.*
25 † Sententia verò à Judice corrupto lata, cùm ſit nulla ipſo jure, de hac nullitate propriæ ſententiæ, idem Judex nequit cognocere, licet Judex ordinarius aliàs de nullitate ſuæ ſententiæ cognoſcat, ut obſervarunt DD. per text. *ibi, in l. abſentem. Cod. de accuſat.* Bar. *in l. ſi ut proponis la 2, C. quomodo & quando Judex. num.* 3. Vantius *de nullit. tit. coram quo nullitas proponi poſſ. num.* 11. Menoch. *de arbitrar. quæſt.* 67 *num.* 13. Valenzuel. *hîc*
26 *num.* 33. *in fin.* † Sed quando teſtes pecuniâ fuerint corrupti, vel ſententia lata per falſa inſtrumenta erit valida mero jure, ſed per in integrum reſtitutionem reſcinditur. *l. Divus* 33. *D. de re judicat.* cujus auctoritate ita tenent ad ejus legis explicationem & exornationem poſt DD. *ibi* Jaſon. *in leg. admonendi. de jurejur. num.* 10. Alciat. *in dict. l. ſi ex falſis. C. de tranſact.* ubi etiam Bar. Bal. Alex. *num.* 7. Jaſon. *num.* 6. Panormit. *num.* 25. Decius *n.* 21. poſt. gloſſ. *in c. licet cauſam, de probatio.* Giphan. *in l. ſi quis major.* 41. *in fin. C. de tranſact.* Donell. *lib.* 27. *comm. cap.* 7. ubi adducti ab Oſuval *lit. C. & ſeq.* Paz *de tenut. d. cap.* 14. *num.* 17. Quod ita procedere exiſtimo, etſi privatus ſit, qui petit reſtitutionem ex juſta cauſa, ut docuit Accur. *hic*, quem ſequitur Bar. *n.* 6. *in præſenti* fiſcus verò aget mero jure, ut diximus.

Sed quæſtio eſt à ſupradictis non diſſimilis, an fi- 27
ſcus in criminalibus poſſit uti remedio legis noſtræ adversùs ſententiam quæ reum abſoluit, vel in minorem condemnavit pœnam, quàm delictum expoſtulabat? Quæſtionem hanc pertractarunt Peregrin. *de jure fiſc. lib.* 7. *tit.* 4. *num.* 1. Garcia *de nobilit. gloſ.* 3. *§.* 1. *num.* 18. Gaſpar. Theſaur. *lib.* 1. *q. forenſ. quæſt.* 59. *tota*, Fachin. *lib.* 9. *controv. cap.* 81. Farinac. *d. q.* 101. *n.* 35. Riccius *in Curia Archiep. deciſ. 2. part. deciſ.* 81. *num.* 2. Alfar. *de offic. fiſcal. gloſſ.* 17. *num.* 45. Qui in criminalibus fiſco denegant reſtitutionem in integrum contra ſententiam latam (loquuntur juxta doctrinam communem, quæ non mero jure, ſed per reſtitutionem privilegium hoc fiſco competere exiſtimat.) moventur ex *l. auxilium* 37. *ff. de minor.* ubi denegatur
reſtitutio ad pœnam perſequendam. † In contrarium 28
inclinat lex noſtra, quæ generaliter omnes cauſas comprehendit, neque inter criminales & civiles differentiam conſtituit aliquam. Cui fundamento non ſatisfacit Fachinæus, dicens noſtram legem agere generaliter de ſententiis contra fiſcum latis retractandis; quæſtionem verò eſſe de ſententiis latis in pœnalibus, in quibus cùm minores non habeant reſtitutionem, multo minus fiſcus; quod non eſt tollere difficultatē. Nam majus privilegium habet quoad retractationem ſententiarum fiſcus in præſenti, quàm minor, ut jam probavimus *n.* 13. & 16. & ita quoad hanc partem ita differunt, ut nequeat de uno ad alium valere argumentum, & verbum *cauſas*, quo uſus eſt Imperator *hic*, non minus comprehendit civiles, quàm criminales, ut agnovit Theſaur. *dicta q.* 59 *n.* 4. qui diſtinguit inter delicta atrociora, & alia minora, ut in his non poſſit fiſcus, in aliis verò poſſit reſtitui: quæ diſtinctio nullo jure probatur, neque ratione. Alfarus omnino negat reſtitutionem in criminalibus, ſed quo
fundamento non video. † Nam in pœnalibus datur 29
in integrum reſtitutio, ut probatur *in l. 1. verſ. qua lege, ff. de leg. Jul. ambit.* ubi ſi aliquis de ambitu damnatus alium convicerit, in integram reſtituitur, quæ lex etſi, ut Cujac. & Ant. Fab. *in dict. l. auxilium*, exiſtimant, quos ſequitur Oſuval. *ad Donell. lib.* 21. *c.* 12. *lit. l.* non loquatur de reſtitutione prætoriâ, ſed de legali, quia lex pro præmio aufert infamiam, nihilominus negari non poteſt reſtitutionem dari veram in criminibus eo
in caſu, de quo loquitur. † Nequè obſtabit *dicta l. au-* 30
xilium, quæ denegat reſtitutionem minori contra omiſſam accuſationem, ſiquidem aliud eſt non dari reſtitutionem ad accuſandum, ut agnoſcit Parlador. *lib. 2. quotid. cap.* 11. *num.* 5. *verſ. poſtremo*, & Gutier. *in Auth. ſacramenta, num.* 138. aliud poſt accuſationem interpoſitam, & litem, jam conteſtatam, cùm negari non poſſit quòd ſi minor in aliquo actu litis fuerit læſus, poſſit in integrum reſtitutionem poſtulare. *leg. in cauſæ* 16. *§. fin. ff. de minorib.* & hoc minimè denegat, *d. l. auxilium*, imò quotidie videmus in ambabus Curiis Pintianâ & Granatenſi expoſtulatas reſtitutiones & conceſſas, docet Parlad. *d. cap.* 11. *num.* 6. quidquid Gutier. contrarium afferat *lib.* 1. *pract. quæſt.* 70. & Oſuval. *dict. lib.* 21. *cap.* 12. *lit. I.* & ita poterit retractare ſentētiam in criminalibus per dictam reſtitutio-
nem. † Quia ratio qua movetur Tryphonius *in d. leg.* 31
auxilium. fuit ea, teſte Donello *d. lib.* 21. *c.* 12. & Oſuvaldo *ibi lit. L.* quòd omiſſam accuſationem non niſi malitioſè, aut turpiter per reſtitutionem repetere geſtit, Siquidem aut pertinet ad vindictā publicā ſolum, & minoris, nihil intereſt, cùm accuſatio alij noceat,

&

& ei non proſit, malitiis indulgendum non eſt. *leg. in fundo 38. verſ. conſtituimus. D. de rei vind. leg. 3. C. per quas perſon.* apud pœnam pecuniariam continet, quæ cedit commodo actoris, & qui hanc repetit, non id agit ut ſuum conſequatur. qui de ſuo nihil amiſit, nec pœnam lucri cauſa perſequitur, quod ex læſa exiſtimatione turpiter quæreretur, ſed perſequitur ratione vindictæ. At verò quando accuſavit & proſequutus eſt litem, ſi ſententiam propter aliqua cauſas ex ſupradictis contra ſe reportavit, neſcio quare ſicut in civilibus retractabit, ut diximus, in criminalibus id non
32 eveniet? † Ad quod expendo *l. Divi fratres 27. D. de pœnis*, ubi ait IC. quòd ſi Judex ſententiam protulit in criminalibus, non poteſt illam reſcindere. Subjicitque, quòd ſi de ſe quis mentitus eſt, vel cùm non haberet inſtrumenta probationum, quæ poſtea repererit, pœna affectus eſt, nonnulla extare reſcripta, quibus vel pœna imminuitur, vel in integrum reſtitutio conceditur, idque à principalibus fieri poſſe, quod non de Principibus intelligas, cum Accur. *ibi*, & ferè omnibus Doctoribus (qui vulgarem litteram ſequuntur, quæ ita legit, *à Principibus*, cùm rectiùs legendum ſit cum Gothofr. *principalibus.*) ſed de Decurionibus civitatum, qui *principales* dicuntur, ut docemur ex eadem lege §. *ſequenti.* & dicam *in rub. infr. de decurion.* Unde non debet admitti traditio Bar. & aliorum, qui à Principe eam reſtitutionem petendam autumant. Nam neceſſarium non erat, ut de ea reſtitutione extarent principalia reſcripta, ſi à Principe impetranda eſſet; ſi enim ait IC. nonnulla extare reſcripta, quibus Decurionibus conceditur reſtitutio, ad quid iterum impetratio reſtitutionis erat neceſſaria, ſi Principes jam eam conceſſerant? nam inepta fuiſſet ſeries ipſa litteræ, ſi cùm à Principe dixiſſet reſtitutionem conceſſam poſtea adjeciſſet, & hoc Principem facere
33 debere. † Quare quod vult *ibi* Calliſtratus, eſt in integrum reſtitutionem poſſe poſtulari à Decurionibus, quando non habens probationum inſtrumenta condemnatus eſt, ut probatur *in l. moris eſt 9. §. iſtæ ferè. ff. de pœnis.* ibi; *liberandi erunt*, quæ verba de in integrum reſtitutione Decurionibus conceſſa eo in caſu
34 accipienda ſunt. † Et cùm in Decurionibus hoc tantùm reſcriptis caveatur, procedere poſſe, ut *in d. l. divi fratres* docemur, non obſtabit *l. 1. §. fin. de quæſtion.* quæ hanc reſtitutionem ſolum Principem concedere ſolere, tradit, ut firmarunt Panorm. & Felin. *in c. ſuborta, de re judic.* Jaſ. *in l. 1. in princ. C. de precib. Imper. offer.* & Addit. *ad Roman. ſign. 189.* Curtius Riminal. & alij *in d. l. 4. Cod. de judic.* Bar. & omnes *in dicta l. Divi fratres.* Covar. *de ſponſal 2. part. c. 8. §. 12. n. 15.* & plures alios congerens Farinac. *q. 11. n. 12.* Riccius *2. p. curia, dec. 81. num. 4.* Siquidem tantùm Decurionibus reſcripta Principum reſtitutionem conceſſerunt, in cæteris autem ſi
35 ſpecialiter imperaretur, ut *in d. § fin.* † Licet hodie jure regio parritarum Judex ſine Principe poterit eam reſtitutionem concedere, ex *l. quarta tit. 30 part. 7.* & quamvis Gregor. *ibi verb. debelo quitar*, conetur defendere ſupradictam communem ſententiam; ſi rectè verò attendantur verba, probant non eſſe neceſſarium Principem adire, ſed Judicis arbitrio reſervari, ut patet. ibi, *Pero ſi ante que fagan la juſticia fallare el juzgador en verdado que lo que conocio no era aſi debelo quitar.* & ita eam legem accipit Ant. Gomez *3. var. cap. octavo*
36 *num. 4.* & Valenzuel. *hic num. duodecimo.* † Cùm ergo, ut diximus, Decuriones poſſint reſtitui in criminalibus, multò magis reſtituendus eſt fiſcus qui Reipublicæ æquiparari ſolet; præcipuè cùm à lege habeat privilegium generale, ſententias contra ſe latas retractandi, & fiſcalis qui ejus nomine petit, nullam commodum reportet, ſed tantùm intendat publicam criminis vindictam, quod Reipublicæ utile eſt. *l. ita vulneratus cum vulg. ff. ad leg. Aquil.* & conſiderat Theſaur. *ſupr. num. 9.* † Id quoque admittendum exiſtimo, 37
etiam extante ſupradicta Pragmatica anni 1615. cujus *ſuprà* meminimus *num. 20.* quæ non habet locum in Judicibus cauſarum criminalium, qui vulgo dicuntur *Alcades, de corte*, ſed tantùm in ſententiis prolatis à ſupremi Conſilij Senatoribus, & Cancellariarum Auditoribus, ut praxi admiſſum eſt in noſtris Curiis.

Videamus tamen pro colophone, an fiſcus in aliis 38
habeat id privilegium, ut ſaltem per in integrum reſtitutionem poſſit reſtitui, ſicut minores vigintiquinque annorum. quod diſputat ad utramque partem Fachin. *lib. 9. controverſ. cap. 80.* & tradit Alfar. *de offic. fiſc. gloſ. 16. num. 191. & ſeq. & gloſ. 18. num. 25.* Morla *in emp. tit. de reſtitut. num. 9. verſ. duodecimo.* Oſuval. *lib. 21.* *Donell. cap. 7. lit. H.* poſt Maurit. *de reſtitut. cap. 220.* & nos diximus *in l. 6. ſupr. de jure fiſc. & in tit. infr. de jure Reipub.* & omnes rectiùs cenſent fiſco competere in integrum reſtitutionem, quia cùm competat Reipublicæ & minori, multò magis competit & fiſco, ut probavimus *in d. l. 6.* Idque apud nos indubitatum eſt, ex *d. l. 10. tit. 19. p. 6.*

TIT. X.

De bonis vacantibus, & de incorporatione.

LEX I.

Imp. DIOCLETIAN. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Sirioni Rationali.*

Scire debet gravitas tua inteſtatorum res, qui ſine legitimo hærede deceſſerint, fiſci noſtri rationibus vindicandas, nec civitates audiendas, quæ ſibi earum vindicandarum jus veluti ex permiſſu vindicare nituntur: & deinceps quæcumque inteſtatorum bona civitatibus obtentu privilegiorum ſuorum occupata eſſe compereris, ad officium noſtrum eadem revocare non dubites.

LEX IV.

Impp. HONORIUS & THEODOSIUS AA. *Palladio P. P.*

Vacantia mortuorum bona tunc ad fiſcum jubemus transferri, ſi nullum ex qualibet ſanguinis lineâ, vel juris titulo legitimum reliquerit inteſtatus hæredem.

SUMMARIUM.

1 *Quæ dicantur bona vacantia?*
2 *Deficientibus omnibus qui habent jus ſuccedendi, ſuccedit fiſcus ex lege Juliâ Caducariâ.*
3 *Fiſci ſucceſſio in bonis vacantibus pertinet ad regalia.*
4 *Agitur de interpretatione vera* l. ſi hæredum 10. C. de inoffic. teſtam. *& n. 5.*

6 *Hæreditas jacens cenſetur domina rerum quæ fuerunt defuncti, & multum differt à bonis vacantibus,* & num. 28.

7 *Fiſcus quando occupat bona vacantia, an ſuccedat jure hæredis, vel jure proprio?* & n. 8.

9 *Proponitur diverſarum ſententiarum concordia, & diſtinctio inter modos varios ſuccedendi.*

10 *De modo ſuccedendi à fiſco per annihilationem perſonæ.*

11 *Fiſcus dicitur ſuccedere in bonis vacantibus per occupationem, & ipſo jure dominium in illum transfertur.*

12 *Fiſcus non compellitur facere inventarium bonorum vacantium.*

13 *Fiſcus ſuccedere intelligitur quaſi hæres cùm ab eo fideicommittitur.*

14 *Examinatur quæſtio, an fiſcus teneatur ad præſtationem legatorum quæ defunctus reliquit, cujus bona vacantia ſunt?*

15 *Fulcitur pars affirmativa, & negativa,* & n. 16.

17 *Probatur ſententia quæ denegat legatorum præſtationem, & ſatisfit argumentis contrariis, ex* l. cùm fiſco 9. D. de SC. Sillanian. & l. quidam 96. §. quoties. de l. 1. *n.* 18. & 19. *ubi laudatur D. Gabriel Henriquez, olim Anteceſſor Salmanticenſis.*

20 *Explicatur* leg. recuſare 6. §. ſi fiſco. D. ad Trebell.

21 *Proponitur difficultas* leg. 2. §. fin. D. de ſuis & legis *tentantur variæ explicationes, & quæ verior videtur, deſignatur,* & n. 22. & 24.

23 *De cretione hæreditatis, remiſſivè.*

25 *Rejicitur Merilli expoſitio ad* d. §. fin.

26 *Commendatur difficultas* d. §. fin. *& tentatur vera ejus mens.*

27 *Fiſcus attento jure regio non tenetur ad legatorum præſtationem.*

29 *In bonis vacantibus fiſcus quibus præferatur, an affines eum excludant, an tutor in bonis vacantibus pupilli? & diſquiritur de ratione,* & n. 30.

31 *An excludant fiſcum in bonis vacantibus uxor, vel maritus, & quid hodie de jure regio,* & n. 32.

33 *Agitur de interpretatione* l. 12. tit. 8. lib. 5. Recop.

34 *Civitates non habent jus vindicandi bona vacantia.*

35 *Jus confiſcandi non competit civitatibus, quia privatorum loco habentur, niſi à Principe tale jus conſequantur.*

36 *An Domini vaſallorum habeant jus vindicandorum bonorum vacantium, remiſſivè.*

37 *Civitates & Barones, poſſunt præſcribere jus bonorum vacantium.*

38 *Bodini ſententia reijcitur.*

39 *Fiſcus à bonorum hujuſmodi vindicatione excluditur præſcriptione.*

40 *De bonis illis quæ oberrant, & apud nos dicuntur* moſtrencos, *remiſſivè.*

1 BONA vacantia dicuntur quæ omni domino, omnique jure vacua ſunt, & ab omni ſpe aditionis, quæ ab aliquo fieri poſſit, aliena. *lege filiusfamil.* 114. *in princ. de legat.* 1. *lege* 2. §. *fin. Digeſtis ad SC. Tertyllian. leg. ſi bona* 5. *Cod. de bon. auct. judic. poſſ. lege* 1. *Cod. de donat. inter. lege* 6. *ad fin. tit.* 13. *part.* 6. *leg.* 12. *tit.* 8. *lib.* 5. *Recop.* veluti ſi aliquis decedit ab inteſtato, nullis relictis deſcendentibus, aſcendentibus, collateralibus, vel alio qui ei poſſit ſuccedere, vel jus ad ea bona habere, ut poſt Plat. & reliquos in his juribus *num.* 3. & Valenzuel. *in rub. hoc tit. num.* 2. *&* 3. notarunt Peregr. *de jure fiſc. lib.* 4. *tit.* 3. *à num.* 2. & aliis pluribus relatis Alfar. *de offic. fiſc. gloſ.* 20. §. 9. *num.* 121. Pichar. *de adquir. hæred. c.* 5. *num.* 1. *& ſeq.* Maſtrill. *de magiſtr. lib.* 4. *capit.* 10. *n.* 365. Ant. Fab. *lib.* 17. *conject. c.* 2. Borrell. *de præſtant. Regis, c.* 14. *tot.* Cabedo 2. *p. deciſ.* 50. Sixtin. *de Regal. lib.* 2. *c.* 9. *num.* 1. *& ſeq.* Azeved. & Matienz. *in d. l.* 12. *Recop.* Farinac. 1. *part frag. verb. fiſcus, num.* 111. † In 2
hæc ergo bona deficientibus omnibus, qui legitimum ſuccedendi jus habent, fiſcus ſuccedit ex lege Julia Caducaria, ut teſtatur Ulpian. *in frag. tit.* 28. *verſ. inteſtati.* cujus meminit Julianus *in l. quidam* 96. §. *quoties, D. de leg.* 1. & ita conſtituit in noſtris legibus, *& in l. & in l. ſi hæredem* 10. *Cod. de inoffic. teſt. l. penul. infr. de præpoſ. ſacr. cub. l. fin.* §. *ſi quis in furore, Cod. de curat. furioſ. l. recuſare* 6 §. *ſed ſi fiſco, D. ad Trebell. l. in princ. D. de ſucceſſor. edict. l.* 2. § *eadem, D. de fideicom. liber. l.* 1. §. 2. *D. de jure fiſc.* Caſſiodor. *lib.* 5. *epiſt.* 24. † quod jure 3
regalium ad Principem pertinet, ex *cap. unic. quæ ſint regal.* ubi notarunt DD. feudiſtæ, & Maſtrill. *ſupr. n.* 359. Alfar. *d. gloſſ.* 20. *num.* 6. *ad fin.* Sixtin. *d. lib.* 2. *c.* 9. *n.* 31. Joan. Ant. Novar. *in ſchol. ad h. l. vacantia h. tit. num.* 1. & noviſſimè Caſtillo *de Tertiis c.* 41. *n.* 150. Rationem reddit eleganter Caſſiodor. *libro* 6. *epiſt.* 8. ibi, *Quia Principis perſona poſt omnes debet eſſe, neque optare ſolet adquirere, dummodo ſint qui relicta debeant poſſidere,* & ut aiunt Imperatores *in l.* 1. *Cod. de ſecund. nupt. & in leg. unic.* §. *hac autem, fin. Cod. de caducis,* ne fiſci ſui videantur habere rationem, ei non pepercerunt, ſed ultimum ad caducorum vindicationem vocarunt, quod boni Principes ſemper curant, ut diximus *in tit. ſupr. de jure fiſci,* & ſic quilibet, qui eſt ex quâlibet ſanguinis lineâ uſque ad decimum gradum, vel habet aliquam cognationem, vel alium juris titulum, quia à jure priùs vocantur, ut ſunt uxor, & vir, & patronus, *l.* 1. *Cod. unde vir. & uxor. princ. Inſt. de ſucceſſion. lib. & de ſucceſſ. cognat. l.* 1. *Cod. unde cognat. h. l.* 4. quam ita explicant Gotofr. Pichard. *d. c.* 5. *n.* 4 Maſtrill. *d. cap.* 10. *n.* 336. Caſtillo *ſupr. n.* 153. *& ſeq.* ubi tractat an jure regio conſanguinei admittantur uſque ad decimum gradum?

Sed obſtat difficile Alexandri reſcriptum *in l. ſi hæ-* 4
redum 10. *Cod. de inofficioſ. teſtam.* ubi vacantia bona dicuntur ea, quæ ad filium poterant pertinere, & tamen ad fiſcum deferuntur. In quâ difficultate diſſolvenda valde torquetur Ant. Fab. 17. *conject. c.* 2. qui tandem illa verba, *utpote vacantia,* ſolito more ejicienda eſſe ex contextu conatur, quem notat noſter Ant. Pichar, *d. c.* 5. *n.* 7. *& ſeqq.* ubi doctè de ea lege diſſerit, ad ejus intellectum duos caſus conſtituens. Primus eſt, à quo etiam Ant. Faber non diſſentit, quando Quintianus facto teſtamento deceſſit, extraneis inſtitutis hæredibus, & filio exhæredato, quo caſu ſcripti hæredes adierant, & antequam filius ageret deceſſerunt, ita ut vel jure ſucceſſionis ad fiſcum bona pertinerent, vel quia illi hæredes ſine hærede deceſſerunt, & ita bona vacantia filio ſunt delata; vel ob aliam cauſam quæ figurari poteſt, filius poſtea advenit, cùm poſt quinquennium poſſit, *l. contra* 16. *C. de inoffic. teſtam.* & vult agere contra teſtamentum paternum. Obſtabat ei quòd hæredes deceſſerant, & neſciebat apud quem Judicem res peragenda erat. Reſpondet Imp. apud Procuratorem ſuum, à quo res fiſcales tractari ſolebant, ut dixi *in leg.* 2. *ſupr. de jure fiſci.* & ita filius quemadmodum contra hæredes ſi vixiſſent proponere poterat inofficioſi querelam, ita eodem modo & contra fiſcum aget, quia quando fiſcus alicui ſuccedit, eo ipſo jure utitur, quo uſurus erat is cui ſucceſſit, *leg. fiſcus* 6. *cum vulgat. Digeſt. de jure fiſci.* In qua re neſcio quid concoquere non poteſt Ant. Faber, nec intelligere quomodo ſuperſtite filio bona patris ſint vacantia, nam rectè vacare poſſunt bona quæ per aditionem hæredum Quintiani, & ſucceſſionem fiſci ei obvenerunt. Juxta ea quæ *infrà* adduco ad interpretationem *leg.* 96. §. *quoties. de leg.* 1. † Cui 5
reſolutioni non obſtant verba ſequentia, *vel ipſius Quintiani bona, utpote vacantia,* ubi tota vertitur difficultas,

ficultas, quæ ſecundum caſu m amplectuntur. Nam
omiſſis quæ Pichardus proſequitur , quia mini-
mè ab eo nodo ſe diſſoluit , breviter & facilè reſ-
pondeo, caſum à primo longè diverſum ſub uni-
câ diffinitione comprehendiſſe Alexandrum , in
quo non minus , quàm in primo agere debebat fi-
lius coram Cæſaris Procuratore ; is erat, ſi videlicet
eodem Quintiano mortuo ab inteſtato bona, verbi
gratia, filio non apparente, quia abſens cum eſſet ,
mortuus credebatur, hærede non extante legitimo,
quaſi vacantia delata ſunt fiſco, tunc filius hæredita-
tem paternam petet coram Procuratore Cæſaris, ſicut
in primo caſu quia is erat competens Judex quæ in-
terpretatio ſuadetur illis verbis, *quem patrem eſſe dicis*,
quia nondum conſtabat an is filius eſſet Quintiani,
& ſic optimè potuerunt bona vacantia cenſeri cum à
fiſco eo nomine occupata eſſent, & poſtea filium ea
vindicatem dicere vacantia non eſſe, cum Quintiani
filius ſit, quæ meo videri eſt ipſiſſima mens Alexan-
dri.

6 Altera difficultas remanet diſcutienda, quomodo
poſſint dici bona vacare, cum re ab inteſtato deducta
hæreditas jacens quædam domina cenſeatur, quæ ſub
ſuo dominio continet omnes res quæ defuncti fue-
runt *leg. non minus* 31. *Digeſt. de hæred. inſtitut.* juncto
Pichard. & aliis à me allegatis *lib.* 1. *obſervat. cap.* 1.
num. 39. *& libro* 3. *cap.* 2. *n.* 4. unde nunquam poſſunt
dici bona vacare, nam fiſcus eadem poſtea occupans
in illorum dominium ſuccedit, quemadmodum hæres
7 cùm adit hæreditatem. † Quam difficultatem ut diſ-
ſoluamus, prius de eâ quæſtione ſatis controverſa
agere opus eſt, an quando fiſcus ſuccedit in bonis va-
cantibus, ſuccedat jure hæredis, vel ipſo jure fiſco
ea bona adquirantur? Cujus rei inſpectio multas diſ-
ſoluit quæſtiones, ut ait Fontanell. *de pact. nuptial.* 2.
tom. clauſ. 5. *gloſſ.* 4. *n.* 63. *& ſeq.* In qua re, prima fuit
ſententia quod quando vacantia ſunt bona, fiſcus
non ſuccedit ut hæres, neque dicitur in hæreditate
ſuccedere, ſed bona ipſo jure tranſire in fiſcum, *leg.* 4.
§. eadem conſtitutio ff. de fideicom. liber. ubi libertas fidei-
commiſſaria conſervatur ex conſtitutione D. Marci
bonis fiſco delatis; & tamen conſtitutioni locus erat
cùm nemo defuncto hæres exiſtebat, *l.* 2. *D. de fidei-
com. lib. juncto princ. Inſt. de eo cui libertat. cauſ.* Secun-
do facit *l.* 4. *h. tit.* quæ fiſcum admittit, nullo extante
legitimo hærede, ergo non eſt hæres, quia ſi eſſet,
non diceretur non extare legitimum hæredem, cùm
ipſe ex lege admittatur, Rurſus facit *leg. quidam* 96. *§.
quoties, de legat.* 1. per argumentum ab ſpeciali, ubi fiſ-
cus præſtat tantùm legata & fideicommiſſa, quando
ex lege Juliâ vacantia bona ad fiſcum pertinent, quod
etiã probat *l.* 2. *C. ad l. Jul. de vi priv.* ergo quando non
ex lege Juliâ, ſed ex aliâ cauſa ad fiſcum bona vacan-
tia deferuntur, non tenebitur legata & fideicommiſſa
præſtare, idque ex eo provenit, quòd non ſit hæres.
Ultimò facit *l. ſi conſtante* 24. *§ fin. D. ſolut. matr.* ubi in-
ſtantia, ſeu judicium dotis, dote confiſcatâ non tranſit
ad fiſcum, ex quo evincitur non eſſe hæredem, nam
ad eum quoque tranſiret ſi hæres eſſet, qui in univer-
ſũ jus defuncti ſuccedit, *l. nihil aliud* 24. *de verb. ſignif.
l. hæreditas* 62. *D. de regul. jur.* hancque ſentẽtiam tuen-
tur Peregrin. *dict. tit.* 3. *numer.* 21. Barboſa *in dict. leg.
ſi conſtante, §. fin.* Cevall. *com. contra com. quæſt.* 822. *n.* 1.
& ſeq. Pichar. *ſup. d. cap.* 5. *num.* 14. *verſ. contraria, & in
princ. Inſt. de eo cui liber. cauſ. n.* 56. Farin. *p. frag. verb.
fiſcus, num.* 116. & relati à Fulvio Conſt. *in l. unic. ſupr.
pœnis fiſcal. num.* 134. & Valenzuel *in rub. hoc tit. num.* 5.
in h. l. 11. *num.* 3.

8 Contrariam ſententiam, quæ admittit fiſcum ſucce-
dere jure hæredis, ejuſque perſonam, cujus bona oc-
cupavit per ſucceſſionem, repræſentare, juxta *Auth.
de jurejuran. à mor. præſt. in princ.* fovent ſequentia fun-
damenta. Primò quòd ſicut hæres tenetur omnibus
creditoribus hæreditariis, *§. hæres quoque, Inſt. de obli-
gat. quæ ex quaſi contr. leg.* 1. *Cod. de hæred. action.* ſic fiſ-
cus occupans bona vacantia tenetur ſatisfacere his,
quibus ex eis bonis aliquid debetur, *leg.* 2. *ſupr. de fiſ-
cal. uſur.* ubi fiſcus qui privato ſucceſſit, uſuras tene-
tur perſoluere, ad quas aliàs ipſe non cogebatur ex
ſuis contractibus, *leg. cum quidam* 18. *§. fiſcus ff. de uſu-
ris* Rurſus facit *leg.* 1. *§. an bona, de jure fiſc.* ubi quæri-
tur, an bona quæ ſoluendo non ſint ipſo jure fiſco
quærantur? Quæ dubitatio nullius eſſet momenti, ſi
fiſcus non teneretur ad ſolutionem eorum. quæ debe-
bantur ab eo, in cujus bonis ſucceſſit. Accedit his
l. unic. §. fin. Cod. de caducis toll. ibi, *Fiſcum noſtrum ul-
timum ad caducorum vindicationẽ vocari.* quæ verba ita
debent intelligi, ut quemadmodum ad conjunctum,
vel ſucceſſorem ab inteſtato bona cum ſuo onere de-
fuerunt; ſic & in fiſco debet obſervari, ut teneatur
onus bonis injunctum agnoſcere, quando eis ſucce-
dit, *l.* 3. *§. cùm ex cauſa, D. de jure fiſc.* ubi omnia reli-
cta in teſtamento ejus, cui fiſcus ſuccedit, ſoluere tene-
tur, quod etiam demonſtrat. *l. cum fiſco* 9. *D. de SC. Sil-
lan. l. in facto* 60. *§. fin. D. de cond. & demonſtr. l.* 2. *§. fin.
D. ſi quis aliquem teſtari, l.* 3. *§. fin. l. ex facto* 17. *§. ex facto*
5. *ff. ad Treb. l. ſi ſervus* 50. *§. ſi quis ante, de leg.* 1. *l. dicitur*
14. *de jure fiſci.* Præterea pro hac parte expendi poteſt
l. filiusfam. 114. *§. qui inteſtatus* 2. *ff. de legat.* 1. ubi, *Quĩ
inteſtato decedit, & ſcit bona ſua ad fiſcũ perventura va-
cantia, fidei ejus committere poteſt*, hoc tamen non face-
ret, niſi fiſcus hæres eſſet, *§. præterea, Inſt. de fideicomm.
hæred. l. ſi Titio* 92. *de legatis* 1. in quo reſponſo abun-
dare verbum *vacantia*, exiſtimavit Ant. Fab. *d. lib.* 17.
conject. c. 2. quod neceſſarium non eſt cum mens IC. ſit
quod ſicut poteſt ab inteſtato relinquere fideicom-
miſſum à legitimis hæredibus, ita etiam à fiſco, qui
eſt legitimus hæres, & ſucceſſor, ut conſtat ex ge-
neralitate *l. qui per ſucceſſionem* 194. *D. de reg. jur.* Ul-
timò expendo *l. item veniũt* 20. *§. ait Senatus, ff. de petit.
hær.* ibi, *idem etſi vacantia*, ex qua conſtat pro bonis
vacantibus fiſco competere petitionem hæreditatis,
& ſic eſſe hæredem, quia petitionis duo ſunt effectus,
ut declaretur hæres, & quod hæreditas reſtituatur, ut
docet Donell. *lib.* 19. *com. c.* 14. ubi Oſuval. *lit. A.* dixi
latè ego *lib.* 3. *obſerv. cap.* 2. *ex n.* 1. *præcipuè num.* 15. ut
ejus reſponſi auctoritate tenuit Bart. *in h. l.* 4. *& in l.
facultas n.* 6. *ſupr. de jure fiſc.* Bald. *in l. eã quam, num.* 5.
C. de fideicom. Caſtren. & Alex. *in d. l. ex facto, §. fin.
num.* 7. *D. ad Trebel.* poſt Accur. *ibi in d. §. ex facto. verb.
ſi alieno*, Tiraq. *in tract. le mort.* 2. *p. declar.* 15. *num.* 20.
relati à Peregr. *d. tit.* 3. *n.* 22. & à Fulvio *in d. l. unic. ſu-
pr. pœnis fiſcal. cred. n.* 135 *& ſeq.* Surd. *de aliment. tit.* 8.
privil. 59. *toto, & tit.* 1. *q.* 41. Cujac. *in l. dicitur, de jure
fiſc.* Gothofr. *in l.* 128 *§. fin. D. reg. jur.* Oſuval. *ad Donel.
lib.* 9. *c.* 1. *lit. S.*

Ego verò in hac contrarietate adhibendam eſſe 9
diſtinctionem arbitror cum Platea *hîc ante num.* 1. Pe-
regrin. *ſupr.* Cevall. *d. q.* 822. *num.* 12. *& ſeq.* inter va-
rios ſuccedendi modos. Nam ſi fiſco deferantur bona
jure hæreditario, tunc nulla eſt dubitatio, ut rectè do-
cuit Pichard. *d. c.* 5. *n.* 16. cum aliis à ſe relatis. Si ve-
rò deferantur bona ex aliquo delicto confiſcata, ut in
crimine Majeſtatis, ſimilibus, vel ex reſtitutione
faciendâ incapaci, vel ex inultâ morte defuncti, ut in
Sillaniano, tunc cùm auferat ab hærede tanquam ab
indigno, *l.* 1. *& tot. D. de his quibus ut indig. l. ex facto.* 43.
§. Julius D. de vulg. l. ſi ſequens gradus 15. *D. de SC. Sil-
lan.* non poſſumus dicere fiſcum eſſe hæredem ſed
quendam ſucceſſorem, & eâ ratione tenebitur ad one-
ra, quia ſubintrat in omne jus condemnati, *d. l.* 2. *C. ad
l. Jul. de vi. l. ademptis. Cod. de ſent. paſſ. l. ſi ut proponis, C.
de bon. damnat. l. ſi debitori* 47. *l. inter eos* 51. *ff. de fidejuſſ.*
† Fitque hæc ſucceſſio per annilationem perſonæ, 10

ut docet Mãtica *de tacit.& ambig.conven.lib.12.tit.18.* *n.18.* T encacinq. *lib.1.reſol.var.titul.de jure fiſc.reſol.2.* *num.2.* Fontanel. *d. tom.2.claſ.5.gloſ.4.num.* 64. quia etſi hæreditatem reportet, aufert ab hærede tanquam ab indigno qui heres adhuc manet *dict.l.ex facto,§.ſn-lius, ff. de vulg.* & ita non repræſentat perſonam defuncti, nec perſonam condemnati, ſed tantum ſuccedit in ejus bonis tanquam univerſalis ſucceſſor bonorum, juxta ea quæ obſervat Bart. *in rub.de adquir hær.* Barboſ. *in h. l.1.* Barboſ. *in num.4.* & alij DD. poſt eum Platea *in h. l.1.* & relati à Sanchez *dict.l.ſi conſtante,§.fin.num.7.in fin.* & ſic non tenebitur ex ſua *lib.2.moral.cap.14.num.4.* & ſic non tenebitur ex ſua perſona, ſed ex rebus ipſis, quia talia bona tranſeunt cum ſua cauſa, *d.§.ex facto*, cum ſimilibus, & ſic non eſt mirum, ſi fiſcus, quamvis non ſit hæres, teneatur ad omnia commoda, & incommoda, quibus affecta ſunt illa bona, qua ratione præſtabit legata, *l. ſi ſervus 50.§.ſi quis ante de leg.1.l.cum tabulis 16.§.fin.ff.de his quibus ut indig.* docet Donell. *lib.8.com.cap.29.* cum bona ſunt ſubjecta æri alieno, *l.ſi fideicommiſſum 50.§. tractatum, D de judiciis.*

21 Succedit etiam fiſcus eodem modo, ſi bona fuerint vacantia, ſi nullus exiſtit hæres tuncque ſi bona talia æri alieno obnoxia fuerint, fiſcus ad ea tenebitur, ex ſupradicta ratione, & ea ſucceſſio dicitur fieri magis per occupationem, quàm ipſo jure, *l.fin.infr.h.t.* ibi, *Ut juſſu noſtro nomine occupentur ærarij*, quæ occupatio minimè poteſt eſſe aditio illa, quæ ſolet fieri ab hærede, ſed ipſo jure dominium rerum vacantium, cùm jam ſit in fiſcum tranſlatum, ſubſequitur occupatio, quod innuere videtur Juſtin. *in §. res fiſci. Inſtit. de uſucap.* ubi vacantia bona fiſco non nuntiata uſucapi poſſe ait, quod non poteſt eſſe, niſi dicamus dominium jam eſſe fiſci, nam alias ſi vacantia eſſent, nullius erat dominium, & quæ potuit eſſe ratio dubitandi, niſi quia res fiſcales non poſſunt uſucapi; eáque ratione pro eis datur fiſco vindicatio tanquam domino, *l.in rem 25.D.de rei vind.juncta h.l.1.* ibi, *Fiſci noſtri rationibus vindicandas.* Quare licèt fiſcus ſuccedens in his bonis vacantibus teneatur creditoribus defuncti, *l.non poſſunt 11. ff.de jure fiſci*, non tamen tenetur ultra vires hæreditarias, ſicut teneretur ſi ut hæres ſuccederet, quia non datur illa identitas perſonarum, quam jus inducit inter hæredem & defunctum, ut docuerunt poſt Bart. *in d. rub.de adquir. hær.num.4.& in l.1.§.an bona,de jure fiſc.* Roman. *in l. unic.C. quando non pet.par.* Corneus *in l.1.num.2.C.unde vir.& ux.conſ.324.num. 3.lib.4.* Coſta *in l. qui duos, § cum in bello, verb.mater,de reb.dub.* Farinac. *quæſt.25. n.183.& in frag.verb.fiſc.num.116.& 118.* Cevall. *d. q.822.tota*, & alios referens Pichar. *dict. cap.5.num.6.*
22 Fulvius *in d.l.unic. num.157.* † Qui aſſerunt, eo in caſu fiſcum non teneri conficere inventarium bonorum ſibi delatorum vacantium, quia non convenitur tanquam hæres, ſed tanquam poſſeſſor, & obligatio non deſcendit ex perſona, ſed ex bonis, docent etiam relati à Valenz. *in h. l.1.n.10.*& Novar. *n.15.in h.l.4.*† Con-
23 trà autem erit, ſi teſtator eo caſu quo bona vacaverint, reliquerit fideicommiſſa, ut in ſpecie *d.l.filiusfam. 114.§.qui in teſtato de leg.1.* quia tunc dicemus ſuccedere quaſi hæredem, cùm ſuccedat ex voluntate ipſius defuncti ab inteſtato, & ideò tenebitur non quaſi in bonis vacantibus ſucceſſerit, ſed in hæreditariis fideicommiſſa præſtare, ſiquidem ex judicio defuncti conſequitur hæreditatẽ, *l.qui liberis 8.§.hæc verba, Digeſt. de vulgar.* ibi, *Quia non ex judicio veniunt*, *l.ſed etſi 6.§. fin.ff.de leg.3.* ibi, *Quoniam qui fortuito, non judicio teſtatoris conſequitur hæreditatem, non debet onerari*, ergo cùm ex judicio & voluntate teſtatoris conſequatur fiſcus hæreditatem, non fortuito, ut in bonis vacantibus accidit, rectè hæres cenſebitur, fiſco enim intelligitur hæreditatem reliquiſſe, quam non ademit, *l.conficiuntur 8.in princ.D.de jure codicillorum*, hoc tamen intelligas quando fiſcus ſpecialiter gravatur, nam ſi teſtator gravet generaliter per illa verba, *quiſquis mihi hæres erit, reſtituat*, non comprehenditur fiſcus, quia in bonis vacantibus non ſuccedit ut hæres, ſed jure proprio, ut docet Acc. *in l.qui filio 38. verb.liber, in fin.de hær.inſt.* Caſtrenſ. *in l.eam quam n.5.C.de fideicomm.* Corneus *conſ.324.n.8.lib.4.*& contra Cuman. *in l. 1.n.3.de jure codicill.* Merichac. *de ſucceſſ. reſol.§.3.num. 38.* Valenz. *hic n. 7.*

Hinc venit aperienda alia inſpectio, an in bonis va- 14
cantibus ſuccedens fiſcus teneatur ad præſtationem legatorum, ſeu fideicommiſſorum, quæ in teſtamento relicta ſunt illius, cujus bona occupavit ut vacantia? In qua controverſia digladiantur Interpp. *in rub. ff. de adq. hær.* & alij quos refert *ibi* Pichard. *d. c.5.n.23.& in princ.Inſt.de eo cui liber.cauſ. n.52.* Chiffletius *de jure fideicomm.lib.4.c.1.* Connan. *lib.3.comm.c.ult.num.7.* Menchac. *de ſucceſſ. progreſ.§.17.n.25.* Farinac. *d.verb. fiſcus.num. 120.& q.25.n.186.* Oſuvald. *ad Don. lib. 7. c.10. lit.C*, Sixtin. *de Regal.lib.2.cap. 9. n. 42.& ſeq.* Fulvius *in d.l.unic.n.133.& ſeq.* Valenz. *in h.l.1.n.3.& ſeq.* Novar. *in h. l. 4. n. 16.* † Et ſoluenda eſſe legata 15
affirmat Bal. *n. 5.* Meneſes *n.58.in l.eam quam Cod.de fideicom.*& relati à Farinac. & Pich. *ſupr.* Fachin. *l. 6. contr. c.21. verſ.cæterùm.* Cevall. *quæſt.144. in fin.* qui pro ſe adducunt jura id expreſsè probantia, *leg.cum fiſco 9.D.de SC.Sillan.l.recuſare 6.§.ſi fiſco.ff.ad Trebell.l. quidam 96.§.quoties, de leg.1.* & his addo locum Ulp. difficilem *in l.2.§.ſi.ff.de ſuis & legit.* ubi ſi hæres fideicommiſſo gravatus repudiaverit hæreditatem, ea tranſit ad legitimum cum eo onere fideicommiſſi, ergo eodem modo & in fiſcum bona tranſeunt cum illo onere.

Contrarium exiſtimarunt alij, & meo quidem ju- 16
dicio verius, & ſecundùm juris artem certius nam quis illud juris principium ignoravit, quod ſi hæres ſcriptus non adierit hæreditatem, omnia quæ in teſtamento ſcripta ſunt, corruunt, re ad inteſtati cauſam devoluta. Quapropter pupillaris ſubſtitutio evaneſcit, ut neque legata præſtentur, neque libertates competant, *princ.Inſt.de hæred.quæ ab inteſt.l.ſi nemo 9.ff.de teſt.tutel.l.Titius 45.§. ſed verum eſt,ff.de excuſat l.1.ff. de injuſt.rupt.l.2.§. adeò, de vulg.leg.1 §.ſed ſi filius,de legat.3.l.ſi patronus 12.§ ex teſtã.ff.de bon.liber.l.1.§.1. ff.quis ordo in bon.poſſ.l.1.in princ.ff.de ſuis & legis l.2.ff. de teſt.manũ.l.inteſtatus 64.de verbor.ſign.l.ſi nemo 121. D.de reg.jur.l.unic.§ libertatibus 6.C. de caduc.* Etenim quæ in teſtimonio relinquuntur, tacitam habent conditionem, ſi adeatur hæreditas, *l.3.ff.de leg. 3.* neque poteſt ex teſtamento quidquam valere, niſi aut tanquam ex teſtamento, aut tanquam ex codicillis, quæ duæ ſpecies ſunt ſupremarum voluntatum, *l.ſi idem 7. l.fin.§.fin.C.de codicill.* At teſtamentum ſi irritum fiat, non poteſt valere ut teſtamentum, neque etiam jure codicillorum, cùm teſtator non caverit ut tanquam codicilli valerent, *l.cohæredi 41.§. quod ſi hæredem 3. D.de vulg.l.1.ff.de jure codicillor.* cum traditis à Sichar. *in l.ex teſtamento 29.ex n.8. C.de fideicomm.* Atque ita fiſcus minimè tenebitur re ad inteſtati cauſam devoluta, nullóque hærede exiſtente ſuccedens legata præſtare, cùm capiat ea bona ut vacantia, non ut hæreditaria, *d.l.1.hoc tit.* facit etiam *l.quòd divo 50.de manũ.teſtam.* ubi vacantibus bonis fiſcus libertates non præſtat. *& leg. 1.§.illud certe, de legat.3.* ubi ſi aliquis inteſtatus decedens gravaverit aliquem, juxta *§.præterea Inſt.de fideicom.hær.* qui primo gradu ſucceſſurus eſt, ſi iſte repudiet ad ſequentem gradum devolvitur ſucceſſio, qui fideicommiſſo non tenetur, de cujus explicatione poſt Gothofr. *ibi* agit Anton. Fab. *lib.18.conject.cap.14.* & Oſuval. *lib 8.Donel.cap.8.lit. B.* quibus & aliis fundamentis huic ſententiæ adhærent relati à Pichar-

Pichard. *in d.§.princ.num.55.* Peregrin.*de jure fiſc.d.lib.4.tit.3.num.* 26. Valenz. *hîc n.3.& ſeq.*

17 Hac igitur probatâ & approbatâ ſententiâ fundamenta contrariorum non obſtant. Primum ex *dict l. cum fiſco*,cui ſatisfacies haud difficulter. Nam ibi aditio facta erat ab hærede necem teſtatoris non vindicante, à quo tanquam ab indigno aufertur hæreditas, quæ cum ſuo onere tranſit in fiſcum, indigno adhuc hærede remanente, *d.leg.ex facto,§ Julius,de vulg.*ibi *Qui in fraudem legum fidem accommodat,adeundo heres efficitur,nec deſinit heres eſſe, licet res quæ ita relictæ ſint, auferantur.* Undè cùm bona tranſeant cum illo onere certum eſt legata præſtanda non ex perſona fiſci, ſed condemnati, cum legatariis non debeat hæredis delictum nocere,*l.3.§.fin.ff.ad Trebell.l.Imperator12.in fin.D.de fideicom.lib.leg.3.§.tacita.verſ.cùm ex cauſa,ff.de jure fiſci.*docet Fachin.*d.c.22.verſ.& ideo leges*, & ita accipiendus erit I C.*in l.dicitur 14.D. de jure fiſc.* qua
18 maximè innititur Sixtinus *ſupr.* † majorem difficultatem continet *d.l.quidam 96.§.quoties,ff.de leg.1.*quã expreſſam pro altera parte judicat Fachin.*ſupr.*Sed ſi bene attendatur, nihil pro ea faciet. Nam ut rectè Imola *ibi* præſenſit, & Valenzuel. *hîc num.4.* & Pichard.*de adquir hæred.d.c.5.n.17.*verba illa, *vacantia bona*,intelligenda ſunt juxta illa,quæ *ex lege Julia*,quæ lex cùm tantùm loquuta fuerit de caducis,id eſt,de illis bonis, quæ ad hærede cadebãt aliquo modo ob delictum, & fiſco vindicabantur,*l.2.D.ad l.Jul.de vi publ.* & ita bona vacantia ibi accipienda ſunt de caducis, non vero de his bonis, de quibus non agimus, & ita loquutus fuit Julianus ſecundùm ſubjectam materiam, lex itaque Julia Papia quoque dicta, ut notavi *lib.2.obſer.cap.5.n.5.*induxit, teſte Ulpian. *in frag.tit.* 28.& Juſtin *in.l. unic. in princ.C.de caducis*, ut hæreditates ad fiſcum pertinerent, quando poſt teſtatoris mortem deficiebant,quia hæres moreretur,vel quando quis communi quidem jure capere poterat,ſed ex lege Papia capere prohibitus erat, quo in caſu loquitur Julianus teneri fiſcum ad legatorum præſtationem, ſi ad eum talia bona pertineant,quæ *vacantia* appellavit, quia his vocibus, *vacantia & caduca*, promiſcuè uti ſolent IC. ut videre eſt *in l.3.in princ.D. de his quæ in teſt.delen.*& notavit ex Baldui. Schar.*de ver.jur. verbo caducum, in medio*, & etiam alij.

19 Quòd ſi hæc interpretatio tibi non placuerit, non ineptè dicere poteris *in d.§.quoties*, I.C. loqui generaliter de bonis vacantibus, quomodocumque fiſco delatis, quo caſu tenebitur ad legata, non illius, cujus bona ut vacantia deferuntur, ſed alterius,cujus ipſe hæres extitit, ita ut ponamus fiſcum non ſucceſſiſſe in bonis vacantibus illius teſtatoris, qui legata reliquit,ſed illius hæredis,qui poſtquam adivit hæreditatem,nondum ſolutis legatis deceſſerat, cujus bona ut vacantia ex lege Julia & Papia fiſcus occupavit. In qua ſpecie ait Julianus teneri fiſcum ad ſoluenda legata,ad quæ tenebatur hæres,cui ipſe ſucceſſit,& ſanè meritò, quia cùm ſit ſucceſſor bonorum, ad debita tenetur, *l.2.Cod.ad leg.Jul.de vi.leg.ſi merito 32.D.ſol.matr.* *ſi ut proponis 5.Cod.de bonis proſcript.*Quemadmodum fiſcus generaliter tenetur rem alienam repertam in bonis ejus, cui ſuccedit, vero Domino reſtituere vel creditori ſoluere, *l. in fraudem 45.§.1.D.de jure fiſci,l.fin.ſupr.eod.juncta l.ſi hæredum* 10.*C.de inoffic.teſt.* de qua egimus *ſuprà n.4. & ſeq.* docet Pegado *in quæſt fiſcal.q.7.num.* 3. Cui conſequens eſt ut *in dict. §. quoties*, fiſcus teneatur ad legata quæ is cujus bona vacantia occupavit,cœperat debere ſimul atque adivit hæreditatem, *§. hæres,Inſtit.de oblig. quæ ex quaſi cont.* Quam interpretationem adjuvant verba *dict.§.quoties*, ubi I C.non loquitur ſimpliciter de legatis,ſed de his, *quæ præſtare cogeretur hæres à quo relicta erant.* At hæres præſtare cogeretur ea, quæ aditione confirmata ſunt,non illa, quæ teſtator reliquit in teſtamento deſtituto, & cujus bona fiſcus ut vacantia occupavit, quia hæredem non habuit. Hæc interpretatio fuit D. Gabrielis Henriquez quondam Salmanticenſis legum Primarij,& in rei Dominicæ Senatu,deinde Conſiliarij meritiſſimi, à quo eam excepimus,cùm primis noſtræ inventutis annis eum audiremus,cujus nunc doctrinæ calculum præbemus, Præceptoris optimi memoriæ litantes.

Ad aliud fundamentum deductum ex *l.recuſare 6.* 20
§.ſi fiſco,ff.ad Trebell. reſpondemus loqui in fiſco, qui occupavit bona vacantia, & codicillis ſpecialiter fuit gravatus ea reſtituere, juxta terminos *dict. leg. filiusfam. §. qui inteſtato de leg.1.* qui caſus præſupponitur ab Ulp.licet non fuerit expreſſus,quia de eo principaliter non quærebatur, ſed de eo, an fiſcus poſſit cogi adire & reſtituere hæreditatem,juxta *l.4 ff.ad Trebell.* ad quam quæſtionem neceſſariò præſupponendum erat neceſſariò fuiſſe fiſcum rogatum,*leg. 1. §. hoc autem*, ibi, *rogatuſque ſit, D.ad Trebellian.* atque ita his terminis præſuppoſitis, reſpondet I C. fiſcum cogi poſſe. Neque obſtabit fiſcum hæredem non eſſe; ut diximus, & ſic ad legata non teneri, quia etſi legata non præſtet, fideicommiſſa tamen potuerunt relinqui ab omnibus, qui ex judicio defuncti acciperent hæreditatem; *§.præterea I.ſt.de fideicom.hæred.*quem intellectum præſenſerunt Cuman. *in d.§.ſi fiſco n.5.*& Alex. *num.* 2. & Valenz. *hîc num.5.*

Fortius ſtringit *d.l.2.§.fin ff.de ſuis & legitim.*ubi ſi 21
hæres ſcriptus repudiat hæreditatem,hæreditas tranſit ad legitimum, cum onere fideicommiſſi ab hærede ſcripto relicti. Neque poteſt intelligi Ulpian. de fideicommiſſo generaliter à quocumque relicto,in qua difficultate Cujac.*lib.18.obſerv.cap.12.*Ant.Fab.*lib.6.conject.cap.14.* Giphan. *in l.4. C.ad Trebellian.*Merill. *lib.2.obſerv.cap.11.* variè illud reſponſum interpretantur. Cujacius diſtinctionem adhibuit inter hæredem ſcriptum, qui potuit adire coactus à fideicommiſſario, ſed repudiavit in fraudem fideicommiſſi,& gratiam hæredis ſcripti, & inter eum, qui ante repudiationem mortuus eſt. Quod mera eſt divinatio, ut tacito Cujacij nomine advertit Ant.Faber *dict.cap.14.* & Merill. *d.cap.11.* qui eam interpretationem convincunt & rejiciunt. Alia peior eſt interpretatio quæ in ſcholis Salmanticenſibus(ut reminiſcor)tradita eſt, ut loquatur Ulp. de fideicommiſſo imperſonaliter, & ſimpliciter relicto,juxta terminos *l.eam quam, Cod. de fideicom.* quod minimè convenit verbis *d.§.fin.*ut latius tradidi cùm eam legẽ auditoribus meis dictabam,Cocis Cathedram in Academia relegens. † Quare hac 22
& aliâ Bart.interpretatione damnata *in l.ille à quo,n.1.D.ad Trebell & in l.4.Cod.eod.num.4.*& rejecta emendatione Fabri *d.cap.14.& lib.18.cap.14.*certius videtur Ulp.mentem calluiſſe Merill.*ſupr.*qui ait *in d.§.fin.* hæredem inſtitutum fuiſſe cum cretione,ut probatur, ibi, *Finge eum ſupervixiſſe centum diebus.*†Cretio au- 23
tem modus fuit adquirendæ hæreditatis, qua aſſignabantur hæredi ſcripto centum dies,ut deliberaret, vellet,necne, hæreditatem,cerneretque,id eſt,decerneret, an hæres eſſe vellet, de qua re videndi erunt Donell. *lib.7.com.cap.8.*ubi O uval.*lit.H.& ſeq.*Gothofred.*in l.cretionum 17.C.de jure delib.r.& in not.ad Ulp.in frag.tit.22.§.cretio.* ubi etiam Cujac.*& in l.1.D.de jure delib.* Pichard. *in §.item extraneus num.27.& ſeq.Inſt.de hæred.qualit.& de adquir hæred.cap 4.n.2.& 3* † Unde 24
ſpecies *dict.§.fin.*ea fuiſſe videtur Hæres inſtitutus eſt cum cretione ut intra centum dies cerneret,ſeu adiret, gravatus eſt reſtituere hæreditatem,Intra eoſdem centum dies hæres repudiavit, & intra eoſdem poſt repudiationem deceſſit. Agnatus, qui tempore repudiationis illius erat proximior, poſtea inter eoſdem dies deceſſit. Quærit Ulp. utrum legitimus hæres admit-

tatur

tatur qui fuerit proximus tempore repudiationis, vel tempore mortis hæredis, & reſpondet poſteriorem admitti, quoniam etſi repudiata hæreditas non poſſit iterum adiri, *l.4.C. t. de repudiã. hæred. l. ſi qui 13. D. de adquir. hæred.* tamen in inſtitutione facta cum cretione pœnitentiæ locus erat, ut ſcribit Ulp. *in frag. tit. 22. verſ. cum cretione*, atque ita repudiatio in ea ſpecie non efficit, ut proximo hæredi deferatur hæreditas, ſed tunc cùm dies cretionis elapſi ſunt. Nam proximum, non eum quærimus, qui fuit cum moreretur, paterfamilias, ſed qui primus eſt cùm repudiatur hæreditas, *d. l. 2. §. interdum, de ſuis & leg.* taliter ut inteſtatum deceſſiſſe certum ſit, atque ita conſequitur poſt repudiationem ſucceſſionem eſſe, quia non eſt talis teſtamenti deſtitutio in eo caſu, nec prius defertur, quàm certum ſit ex teſtamento adiri non poſſe, *l. quandiu 89. de regul. jur.* Quia igitur hæres inſtitutus cum cretione repudiaverat, & tamen adire poterat, intra eoſdem dies, ex eo quærebatur, an proximo deferretur hæreditas qui proximus erat tempore repudiationis, vel tempore mortis hæredis.

25 Hæc interpretatio etſi verè explicet ſpeciem, quam principaliter Ulp. proponit, non tamen aperit ultimum verſum ejuſdem, quare ſcilicet iſte proximus admittatur ad ſucceſſionem cum onere fideicommiſſi? & quidem ipſe Merillus obſcurius loquitur Ulpiano ipſo, & jam in explicationem Cujacij *ſuprà* rejectam inclinat, jam ab eâ ſubtrahit, ita ut minimè poſſis ab eo Proteo veram extorquere rationem quam inquirimus, & [illegible] ſolùm concludit tranſire onus in proximum, quia potuit cogi hæres, quod tamen apertè negatur *in l. Ille à quo 13. §. quid ergo, verſ. dicendum, juncta l. facta 63. in princip. D. ad SC. Trebell.*

26 Diu me tor ſit hujus reſponſi difficultas, ut ſi multoties meditatione fatigatus deſperaverim de ejus aſſequendâ mente, & cùm Salmanticæ de eo agerem, exiſtimaveram poſteriorem legitimum hæredem ad onus fideicommiſſi teneri, ex reſcriptio Divi Pij, qui multa ſpecialia circa reſtitutionem Pegaſiani SC. introduxit, quorum mẽtio extat *in l. apud Julianum 11. §. utrum, in fin. cùm leg. ſeq. & in leg. cogi 16. § fin. D. ad SC. Trebell.* verùm nondum à difficulatibus me expedieram. Nunc iterum atque iterum re perpenſa aio Ulpian. *in d. §. fin.* propoſuiſſe ſpeciem juxta doctrinam, quam priùs antecedenti reſponſo tradiderat, quo ſcilicet tempore proximitas agnati inſpiciatur, & cum docuiſſet proximum illum eſſe accipiendum, qui proximus eſt cùm repudiatur hæreditas, ſubjicit poſtea *§. fin.* in quo dubitat, an poſſit etiam poſt repudiationem ſucceſſio dari, id eſt, an proximus alius poſſit conſiderari diverſus ab illo, qui tempore repudiationis proximus erat. Reſpondet affirmativè in ea ſpecie, quis fuit hæres inſtitutus cum cretione, & gravatus reſtituere hæreditatem, quam repudiavit, & juxta reſcriptum Divi Pij, de quo in d. juribus compulſus fuit adire, verùm ipſe allegat centum dies ſibi à defuncto datos, intra quos deliberare poterit an adire, vel repudiare velit, & ut ex Ulp. conſtat *in frag. tit. 22. verſ. cretio* qui cum cretione inſtitutus eſt, ſicut non aliter excluditur, quàm ſi intra dies cretionis non creverit, ita etiam, etſi conſtituat ſe nolle hæredem eſſe, poteſt iterum, ſi ſuperſunt dies cretionis, adire, quia cretio eſt dierum certorum ſpatium quod datur inſtituto ad deliberandum, quam deliberationem datam à teſtatore fideicommiſſarius non potuit infirmare, nam etſi compellere poſſet ex Divi Pij reſcripto non niſi poteſt centum dies deliberationi conceſſos, compulſio & realis reſtitutio locum habere non potuit. Quapropter cùm tranſactis centum diebus cretionis. jam qui proximus fuerat tempore primæ repudiationis mortuus fuerit, cùmque tempore quo compulſio effectum ſortiri inceparat deceſſerit inſtitutus, proximus jam eſt qui primo tempore fuerat poſterior, quia tunc certum eſt iſtum à nemine in ſucceſſione præcedi qui cum onere fideicommiſſi ſuccedit, quia reſcriptum Divi Pij efficit, ut ei qui compulit adire, & reſtituere ſibi hæreditatem, reſtituatur hæreditas, etſi jam compulſus qui reſtitutionem facere debebat, mortuus fuerit, & ſic quicumque in ea ſucceſſerit, reſtitutionem faciet, quia mediante D. Pij conſtitutione bona ſunt affecta cum onere illo reſtituendi, quod egregiè probatur *in d. leg. apud Julianum, §. fin. ibi, Cùm igitur demonſtraverit Divus Pius ſuccurri hæredi inſtituto, dici poteſt etiam in cæteris cauſis exemplum hoc ſequendum, ſicubi venerit reſtituatur fideicommiſſaria hæreditas ei, qui compulit adire.* Cum ergo illius Principis exemplum in ſimilibus cauſis proponatur, ex eo dicemus cum Ulpiano onus fideicommiſſi ad quemcumque ſucceſſorem pertinere, vide quæ dico *in l. 3. infr. de apochis n. 47.*

27 Supereſt tamen ut videamus, an in noſtro caſu vacantium bonorum fiſcus teneatur ad legatorum præſtationem, attento jure, quo utimur, regio, *l. 1. tit. 4. lib. 5. Rec.* quâ cavetur ut legata conſerventur, etſi nullus ſit ſcriptus hæres, vel is, qui ſcriptus eſt, hæreditatem non adeat, & fiſcum in bonis vacantibus ſuccedentem ad legata præſtanda teneri, poſt Azeved. tenen. relati à Pichar. *in d. princ. Inſt. de eo cui liber. cauſ. num. 54.* Sed, meo quidem judicio, parum attentè hoc conſiderarunt, nam, ut ſæpius diximus, fiſcus non ſuccedit ut hæres, neque in ea bona ſuccedit ut hæreditaria, ſed ut vacantia, ut ſupradicti Auctores non negant. At *in d. l. 1. Recop.* quamvis dicatur deſtituto teſtamento legata præſtanda, hoc in eo caſu ſtatuitur; quando non fecit teſtamentum, & adiicit. *En tonces ere ae aquel que ſegun derecho y coſtumbre de la tierra avia de exedar en caſo que el teſtador nobiciera teſtamento.* quæ verba accipienda eſſe de his, qui jure hæreditario veniunt, indicant illa *ere de aque*, & ſimilia. At verò jam *ſupra* reſoluimus fiſcum non admitti ad bona vacantia jure hæreditario, ſed jure Regalium, atque in fiſco locum non habebit illa lex regia.

28 Conſtat ergo ex tam longè petitis hæreditatem, quatenus domina eſt multum differre à bonis vacantibus, nam hæreditas eſt quid juris, & quæ abſque bonis poteſt conſiſtere, dummodo aliqua eſſe poſſint. At bona ſunt quid corporale, & quando non reperiuntur nihil ſunt, neque ſunt in conſideratione. Hæreditas repræſentat defunctum, bona non repræſentant. Hæreditas dicitur repræſentare defunctum, ne bona, quæ erant hæreditaria, fiant vacantia, ergo mortuo aliquo ſine hæredis ſpe fient vacantia, non jure hæreditario, aut ſucceſſorio, ſed ſingulari. Itaque cùm ſpes eſt quod hæreditas poſſit adiri, datur hæreditas, ſpe tamen illâ deficiente, evaneſcit, & fiunt bona vacãtia, quod ſatis innuit Ulp. *in l. 1. D. de ſucceſſor edict.* ubi cum ſpes eſt ſucceſſionis, conſtituitur hæreditas eo tamen quòd ea ſpes deficit, conſtituitur ſeparata bonorum natura, ut eleganter obſervavit Platea *hic* ſtatim *in princ.* Spino *de teſtam. gloſſ. 33. n. 13. & 14.* & Ant. Fab. *de error. deciſ. 3. err. 3. num. 6. & ſeq.* Valenz. *in b. l. 4. n. 1. & 2.*

29 Sed cùm *ſuprà* diximus fiſcum poſt omnes eſſe, dubitari ſolet, an in occupatione bonorum vacantium præferendus ſit omnibus affinibus, pupilli tutoribus, uxori, vel marito? In quo dubio dicendum eſt excluſos eſſe affines, quoniam jure affinitatis ſucceſſio non eſt, *l. affinitatis 7. C. com. de ſucceſſ.* & ita ſocer, privignus, & ſimiles excluduntur *in l. 3. & 5. C. illo tit.* docent relati à Farin. *1. p. frag. d. verb. fiſcus n. 121.* Oſuval. *lib. 9. Donell. cap. 1. lit. V.* † Excludantur quoque tutores, ut contra fiſcum in bonis vacantibus pupilli ſuccedant, ut docet Bar. *in l. quo tutela, D. de regul. juris,* & alij antiquiores, quos refert. Ant. Gom. *in l. 8. Taur. n. 24.* Spino *de teſtam. gloſ. 1. n. 38.* Farin. *ubi prox. n. 127 & ſeq.* 30

& ſeq. Oſuval. *d.c.1.lit.X.* Nec video quæ fuerit ratio dubitandi, qua moveantur Accurſ. *in d.l.quo tutela gl. 1. ad fin.* & Bal. *in l.1.C. unde vir. & ux. & in l.ſi quis filio, §. ejus, qui. D. de injuſt. rupt. & in l. ſi qua illuſtris, Cod. ad Orphitian.* Alber. & Corneus *in d.leg.1. Cod. unde vir.* Affl. *in c.1. verb. bona, tit. quæ ſint regal.* & Platea *hic.* Nam etſi eam aſſignet ex eiſdem Oſuval. *dict. lit. X.* & ex traditis à Menoch. *de arbitrar. caſ.* 101. *n.* 4. propter magnum nutritionis affectum, de quo dixi *lib. 3. obſervat. c.1. §. 5. num. 11. & 12.* non debet ille affectus tanti æſtimari ut tutores fiſco anteponat, ut tradunt *ſuprà* adducti, & Camill. Borrell. *de præſtant Regis c.14. num. 37. & ſeqq.*

31 Præponitur fiſco uxor in bonis mariti, & è contra, ut expreſſum extat *in l.2. infr. de petit. bonor. l.1. C. unde vir. & uxor. & in l. fin. C. Theod. de legitim. hæred.* ibi, *Niſi ille caſus emerſerit, ut nemo de propinquis ſucceſſionem mortui vindicare poſſit ex lege cum fiſco noſtro qualiacumque jura matrimonii præponamus, l.23. tit. 11. p.4. l.1. & 6. tit. 13. p. 6.* idque jure antiquo cautum fuiſſe conſtat ex *d.l.1. C. unde vir.* ibi, *Maritus & uxor ab inteſtato invicem ſibi in ſolidum pro antiquo jure ſuccedant,* (ubi *jus antiquum,* ait Gothofred. Cujacium ſequutus *lib. 3. obſerv. c. 12.* dici habita ratione conſtitutionis novæ latæ ab eiſdem Imperatoribus Theodoſio & Valentiniano, quæ eſt *d.l. fin. C. Th. de legit. hær.* quod mihi non probatur, veriúſque arbitror jus antiquum dici jus duodecim Tabularum, quo uxor viro, vel vir uxori hæredes invicem erant ab inteſtato, ut ex Dionyſ. Halicarnaſ. *lib.* 2. colligit Balduin. *ad ll. Romul. c.14. &*
32 cum aliis Oſuval. *ad Donell. lib. 4. c. 1. lit. K.*) † Rationem hujus rei aſſignat Ant. Gom. *in dict. l. 8. Taur. num.* 20. Farinac. *d. verb. fiſcus num.* 131. Cujac. & reliquis *in d.l.1. C. unde vir. & in præſent.* Bart. Platea & Valenzuel. *n.* 31. *in h.l.* 4. Novar. *ibi n.* 9. Peregr. *de jure fiſc. lib. 6. tit. 3. num. 4.* Borrell. *de præſtan. Regis c.14. n.19.*
33 *& ſeq.* D. Joan. del Caſtillo *de Tertiis c.41. n.* 154. † Et quamvis hodie, an procedant ſupradicta, dubitaverint Palacios Rub. *in l. 52. Taur. n. 12.* & *ibi* Tellus *n. 4. & in l. 3. Taur. 3. p. n. 13.* propter *l. 20. tit. 18. lib. 8. ordin. & l. 12. tit. 8. libro 5. Recop.* verius eſt dicendum uxorem in bonis mariti, vel maritum in bonis uxoris excludere fiſcum, ut probant Matienz. *in d.l.12.* & relati ab Azeved. & Caſtillo & *ſupr.* Valenz. *d.n.* 31. *verſ. odie tamen.* Qui rectè ratiocinatur non eſſe credendum ſimplici ſermone & generalitate illâ *d. l.* 2. omnem juris communis & Partitarum deciſionem funditus evertere voluiſſe, *l. ſi quando, C. de inoffi. teſt.* & ſic multis in caſibus egere ſuppletione. Nam illa verba, *ino hiciere teſtamẽto en que eſtableze a heredero,* ſupplenda ſunt ne excludant caſum in quo defunctus nullo inſtituto hærede diſpoſuit de rebus ſuis, vel legando: vel alia relicta particularia faciendo, nam etſi tunc ab inteſtato hæredes non ſuccedant, tamen adhuc excluditur fiſcus, neque bona dicentur vacantia quæ certum habent judicium defuncti, & omnino validum, *leg. 1. tit. 4. lib. 5. Recop.* & eodem modo ſuppleri debet quoad alios caſus omiſſos, patroni ſcilicet, ſpurij, adoptivi, Collegij, Doctoris, confraternitatis, militis expoſiti, qui fiſco ſolent præferri, ut proſequuntur Borrell. & Farinac. *ſupr.* Maſtrill. *de magiſtrat. lib. 3. c. 10. ex n.* 368. Thom. Valaſc. *allegat.* 37. poſt Peregr. & alios jam allegatos Tiraq. *in tr. le mort. 2. p. declar. 15. tot.* qui ſanè caſus omiſſi remanent in diſpoſitione juris communis & regij Partitarum, *a gum. l. commodiſſimè D. de liber. & poſth.* ſuppleri quoque debet eadem illa lex 12. & in caſu ſucceſſorum tranſverſalium, quod inſpecto ſono verborum videtur generaliter comprehendere, in quocumque gradu exiſtentes; adhuc tamen civiliter eſt accipienda, ut ad ſolum decimum gradum incluſivè referatur, ex *l. 6. tit. 3. p. 6.*

34 Excludere fiſcus ſolet civitates, ut docemur *in h.l.* quæ revocat quæcumque privilegia bonorum vacantium jus civitatibus indulgentia. Ratio videtur fuiſſe, quia cùm hoc ſit de regalibus, & competat reſpectu regiæ dignitatis, non poſſunt illud habere civitates quæ privatæ cenſentur, *l. 1. infr. de jure reipub.* ibi, *Cauſa ejus non ſeparatur à cæteris creditoribus, l. bona 15. D. de verb. ſign. cum lege ſeq. l. ſimile 10. D. ad mancip. l. nihil 15. ad SC. Macedon.* ideò Nicenſes à Traiano expoſtulabant, ut privilegium quo bona ſuorum civium inteſtatorum concedebantur ab Auguſto, confirmaret, ut conſtat ex Plin. lib. 10. *epiſt.* 88. docent relati à Farinac. *ſupr. n.* 133. Lucas *hic n.* 7. Novar. *numer.* 1. & Valenzuel. *num.* 13. Mantic. *de tacit. conu. lib. 11. tit. 18. ex num.* 18. Ratio dubitandi erat quod civitates ad Decurionis inteſtati bona vocantur, *leg. 4. C. de hæreditat. Decurion. l. unic. C. Theod. de bonis Decurionum.* ibi, *ſi Decurio ſine liberis inteſtatus diem vitæ ſoluerit, cui neque voluntas poſtrema legibus fulta, neq; aliquo jure gradu proximo hæres extiterit, bona ejus curiæ ſuæ cõmodis cedant,* & ſic quo videbatur permiſſum, ut ad civium inteſtatorũ vacantia bona admitterentur. † Quod 35 tamen denegatur hic, quia eis non poteſt competere jus confiſcandi, cùm civitates fiſcum non habeant. Molin. *de primog. lib. 1. cap. 25. num. 21.* & antè docuerunt Bald. *in tit. de Allodiis numer. 10. in feud.* Alex. *in addit. ad Bar hic numer. 4. & 11.* Pyrrhus & Platea *n. 11.* Valenzuel *dict. num. 13.* Niſi à Principe tale jus ſit eiſdem conceſſum, ut probatur *in cap. cùm ſecundum, de hæretic. lib. 6.* ibi, *Per Principes & alios dominos temporales, leg. ſi quis presbyter 20. Cod. de Epiſcop. & cler.* ubi notavit Bald. *& in leg. ſi quis, Cod. de hæred. Decur.* Molin. *dict. cap. 25. num. 21.* Valenzuel. *dict. num. 13.* idem jus habent civitates quæ non recognoſcunt ſuperiorem, ut Reſpublica Venetorum, & Genuenſium, ut firmat Borrell. *de præſtan. Regis dict. c. 14. num. 6.* Maſtrill. *de magiſt. dict. lib. 3. cap. 10. num. 391.* & ante eos tenuerunt antiqui in præſenti, præcipuè Lucas *num. 7.* Bar. *in leg. ex quibuſdam num. 2. ff. de jure fiſci, & in l. item veniunt 22. §. ait ſenatus ff. de pet. hær.* Alex. *conſ. 6. n. 7. lib. 1.* Afflict. *de ſucceſſ. ab inteſt. 1. p. num.* 83. † An id 36 quoque procedat in dominis vaſallorum, diſputant Novar. *in h. leg. 1. numer. 3.* Valenzuel. *num. 14.* & Bobadill. *lib. 2. politic. cap. 16. num. 216. lit. B. & C.* ubi plures refert, qui tenent quod etſi domino vaſallorum à Rege ſint conceſſæ dignitatis regalis præeminentiæ, non tamen poterit occupare bona vacantia, quia hoc jus non eſt effectus juriſdictionis, ſed tantum dignitatis. † Non nego tamen civitates & Barones poſſe 37 conſuetudine, aut præſcriptione hoc jus in bonis vacantibus adquirere, ſicut privilegio poſſent, ut ex Bar. *hic,* & reliquis docent Alex. *conſil. 13. n. 18. lib. 8.* Boſſius *in praxi cap. de fiſco num. 7.* Decian. *reſpon. 35. num. 63. & 64. lib. 2.* Valenzuel. *n. 14.* & alios referens Novar. *in h.l. 1. n. 6.* † Unde ex ſupradictis colligitur, ita 38 bona vacantia fiſco deferri, ut nullum jus privatis eorum vindicandorum competere poſſit, ut conſtat ex latè jam à nobis *ſuprà* animadverſis, quæ apertè refellunt ignorantiam loquaciſſimi Joannis Bobini, qui *lib. 1. de Repub. cap. 18.* aſſerit jure Romano cuique licuiſſe occupare bona vacantia, inepte profectò, prout in aliis damnatus ille confundit res pro derelicto habitas, & bona vacantia, ex *leg. 1. ff. pro derelicto,* ut rectè eum reprehendit Sixtinus *d. c. 9. n. 34.*

Verùm etſi fiſcus hoc jus duntaxat ipſe habeat, ab 39 hujuſmodi bonis vindicandis ſolet excludi præſcriptione, *leg. intra 10. Digeſt. de diverſ. & temp. præſcrip.* advertunt Platea *hic num.* 5. Sixtin. *d. cap. 9. numer. 54. & ſeq.* & diximus nos *in leg. 6. ſup. de jure fiſci.*

Quid autem dicendum erit de his bonis, quæ domino carent, & oberrant ſine ſcientiâ, vel voluntate dominorum, quæ apud nos dicuntur *moſtrencos, in leg. 6.*

&

& 7.tit.15. lib. 6. Recop. videndi¡erunt Covar. *in reg. peccatum 3.p.§.2.num.3.& ſeq.* Avendañ. *de exequen. cap.7.num.5.*Azeved. *in leg.6.tit.15.lib.4.Rec.num.55.* Bobadill.*lib.2.cap.16.num.*133.Lara *de capellan.lib.1. cap.22.num.*11.Pichar.*de adquiren.hæredit.capite quinto numero vigeſimo quarto & ſeq.* & Borrell. *de magiſtr. libr.4.cap.*20.ipſos adeas, cum occaſio expoſtulaverit, nos enim tantùm ſignamus, non tranſcribimus.

LEX II.

Imp. CONSTANTINUS A. *ad Æmilium. V.P. Rationalem.*

Si quando annotationes noſtræ contineant poſſeſſionem, ſive domum, quam donaverimus, integro ſtatu donatam: hoc verbo ea vis continebitur, quam ante ſcribebamus, cum adiacentibus, & mancipiis, & pecoribus, & fructibus, & omni jure ſuo, ut ea, quæ ad inſtructum poſſeſſionis, vel domus pertinent, tradenda ſint.

SUMMARIUM.

1 *Oſtenditur malè à Triboniano hanc legem ſub hoc titulo collocari.*

2 *Verba* integro ſtatu *in donatione poſita, quid contineant?* & n. 29.

3 *Principis beneficium latiſſimè interpretatur*, & numero 5.

4 *In ultimis voluntatibus fit lata interpretatio, & quid in teſtamento importet clauſula* uti eſt.

5 *Domus, vel fundi nomine non continentur res, quæ ibi ſunt, & quæ amoveri poſſunt*, & n. 12.

6 *De interpretatione* l.Lucius 93.§.collegio,ff.de legat.1. & num.7.8.9. & 10.

11 *Relicta domo cum onere majoratus, non continentur res magni valoris.*

13 *Si Princeps concedat fortalicium, an conceſſa videantur munimenta?*

14 *Parladorij ſententia rejicitur, qui exiſtimabat donationem Principis de bonis vacantibus eſſe ſtrictè interpretandam, & de intellectu* l.1.infr.de petit. bonor. vac. *&* num.15.& 17.

16 *Quæ per importunitatem conſequentur, videntur conceſſa ſine voluntate Principis.*

18 *Interpretatur* lex 1.§.initio 4 ff.de inoffic.præfect. urbi, *& an appellatione urbis ſeu civitatis veniat territorium?*& num.19.*& expenditur* l.1.tit.10. lib.5.Recop. *circa caſtri conceſſionem*, num.20.

21 *Quid ſub hoc nomine* adiacentia *veniat in lege noſtrâ, & quid pertinentiarum appellatione comprehendatur?*

22 *Pertinentiæ licèt in dupli modo conſiderentur, reiicitur ea diſtinctio, & omnes in conceſſionem Principis veniunt, etiam ſi ſint molendina, & alia hujuſmodi*, & num. 23. & 24.

25 *Quæ dicantur adiacentia domus, aut fundi, & an vinum ſub eo nomine comprehendatur.* & num.26. *ubi agitur de interpretatione* leg.quæſitum 12.§. proinde 28. *cum aliis*, ff.de fund.inſtruct.

27 *In noſtra lege ſub eâ clauſulâ* integro ſtatu, *veniunt pecora, & mancipia, & dotes prædiorum, & quæ ſint, explicantur, item etiam continentur ſervitutes, & quomodo conſiderentur partes fundorum, explicatur* l.quid aliud 86.de verb.ſignif.& n.18.

30 *Caſus de facto refertur, & quid deciſum in Curia Pintiana circa ſincuram, & jus patronatus Regni Galliciæ, in condemnatione facta ad reſtituendum jus patronatus cum annexis, an comprehenderetur annexorum nomine ſincura, ſeu jus percipiendi decimas?* & n.ſeqq.uſque in fin.

CUM ſolerent Impp. res vacantes, quæ in fiſcum 1
erant coactæ, donare, vel vendere, ideò de
eis ſubjicitur hæc lex in hoc titulo, quæ aliàs minimè ad illius tractationem pertinuiſſet. Adeò ut
niſi ex his bonis vacantibus domum donatam
concedas, non poteris negare Triboniani incuriam,
etſi, ipſe in juris libris conſarcinandis non indiligens. Sed in his Codicis poſterioribus non ſolùm
titulorum ſeriem omiſit, ſed aliquando & legum,
ut jam *alibi* diximus. Unde multas leges è ſuis
titulis rejectas, & in minus proprium locum
tranſlatas, animadvertimus, cum Cujacio *in notis
ad tit. Inſt. de gradib. cognat.* & *lib. 3. obſerv. c.37.* &
ſic credo legem hanc magis pertinere *ad tit infr. de bonor.petit.ſubl.* † Si itaque fundus, aut domus, vel poſ- 2
ſeſſio ab Imperatore donata ſit, & in adnotatione, ſeu
ſcripturâ dicatur domum donari *integro ſtatu*, his verbis continebuntur adjacentia, mancipia, fructus, pecora, & omne illud quo inſtructa cenſetur poſſeſſio.
† Ratio eſt, nam etſi donationis ſtricta exiſtimetur 3
natura, *l. cùm indebito 25.in fin.ff.de probatio.*& notat
Gothofred. *hîc*,& ante eum Rebuff.ante *num.1.*præcipuè, quia domus nomine ſola intelligitur *l.qui fundum 7.§.1.ff.pro emptore,c.1.§ e contrario,de inveſtit.de
re alien.*juncto Jul.Clar.4.*ſect.§ feudum quæſt.*88.*verſ.
ſed pone.*Mant.*de tacit.& amb.lib.4.tit.15.ex n.1.*Tamen beneficium Principis latiſſimam recipit interpretationem, *l.3.ff.de conſt.c.olim.16.de verb.ſign.*ubi
gloſſ. *verb. largiſſimè*, cum notatis ab Egu in. Baron.
in d.l.3. Donell. *lib.1.com.c.15.* ubi Oſuvald. *lit.E.&
F.* Parlador.*in ſexquicent.differ.*23.*§.1.n.1.*Sanchez *de
matrim.lib.*8.*diſp.*1.*n.*4.Joan. Gutier.*lib.4.pract.q.* 11.
*num.2.*Menoc.*de præſumpt.lib.3.præſumpt.*97.*n.*17.*&
ſeq.* Maſtrill. *de magiſt.lib.1.c.14.num.*2. Cabedo 2.*p.
dec.*95.*tot.*Barb.*de axiomat.jur.verb.beneficium,axiom.
jur.verb. beneficium, axiom.*36. & ante eos in propoſito obſervavit Platea *in præſenti n.3.* † Et ita videmus, 4
quia in ultimis voluntatibus cùm eadem recipiatur
interpretatio *leg.fin.Cod.de poſth.hær.inſt.juncta l.vel negare 5.ff.quemadmod.teſt.aper.l.in teſtamentis 12.ff. de
reg. jur.* ſi relinquatur domus, aut fundus, *ita uti eſt*,
mancipia, ſi qua fuerint, in eo debentur, *leg. quæſitum
78.§. peto.l.prædiis 91.§.fin.leg.qui habebat 101.§. fin.
de leg. 3 leg.prædia 27.§.affini ff.de fund.inſtruct.* † Ex- 5
torſit hoc Principis liberalitas, cùm minimè fundi, vel
domus appellatione continerentur res, quæ moveri
poſſint, ſed tantùm res, quæ ibi perpetuò ſunt poſitæ,
*leg.cum fundus 21.l.dolia 26.ff.de fund.inſt.*Nam ut ait
Ulp. *in leg.fundi 17.in pr.ff. de action.empti.*ibi, *Fundi
nihil eſt, niſi quod terra ſe tenet: ædium autem multa eſſe,
quæ ædibus affixa non ſunt, ignorari non oportet, utputa
ſeras, claves,* docet Mantic.*d.lib.4.tit.15.n.5.*

Sed obſtat, Scævola *in l. Lucius 93.§.collegio fabro- 6
rum, ff.de legat.* 2. ubi legato fundo cum ſiluis, quæ
ei cedere ſolent, *uti optimus maximuſque eſſet*, non comprehendi, ſcribit, ea quæ ibi erant tempore mortis, id
eſt, fœnum, paleam, neque vaſa vinaria, id eſt. cuppas,
quæ in cella defixæ erant neque granaria. Quod tamen
pugnat apertè cum ſupradictis, *& l.dolia 26.ff.de fund.
inſtr.* † Cui difficultati ſatisfaciunt Cujac. *in l. 206.* 7
*ff.de verb.ſign.*Oſuval.*ad Don. d.l.8.cap.19. lit. C.pag.*
667. Theſaur. *lib.1.qq.forenſ.cap.84.num.4.& ſeq.* &
ante eos jam ſcripſerant Bar. & reliqui *in d.leg.fundi.*
Diſtinctionem adhibentes inter dolia & reliqua quæ
ſunt alligata ædibus, ubi perpetuò ſint, & ita cohæreant, ut ſine ruinâ ab ædificio avelli non poſſit, ut *in*

d.l.

*d.l.dolia,d.l.fundi §.Labeo,de act.emp.*aut inter ea,quæ poſſunt ſeparari ſine vitio fundi, ut *d.§.collegio*, nam primo caſu partes ipſius fundi eſſe videntur, *d.l. cùm fundus,in fin.*ſecundo verò legato non cedunt,cùm non conſiderentur tanquam partes.

8 Quæ interpretatio mihi non arridet, nam *in d. §. collegio*, cuppæ & dolia in cella erant defixa, quæ fuit ratio dubitandi,quâ conſultor Scævolam adierat.Neq; ad rem pertinet quod exiſtimat Tiraq.*de retract.lig.*§.1. *gloſſ.7.num.*98. qui ſuſpicatur in eo Scævolæ contextu mendum aliquod irrepſiſſe, ſiquidem illius ſententiæ multa jura repugnent;cui adhæret Gothofred. *in d.§. collegio.* Attentiùs ſe geſſit Cujac.*lib.3.Reſpon.Scævol.in dict.§.collegio*,qui ait Scævolam ad quæſtionem voluntatis defuncti reſpexiſſe,non ad quæſtionem de jure,ut quod legatum eſt, relinquatur arbitrio Judicis,quod
9 à Scævolæ litterâ & mente alienum eſt. † Qui, ut ego arbitror, attendiſſe videtur voluntatem teſtatoris; qui non legavit ſimpliciter fundum, ſed adjecit, *uti optimus maximúſque eſt*, quæ vulgaris fuit clauſula adiici conſueta venditionibus fundorum, ut pluribus comprobat Briſſon. *de formul.lib.6.p.*561. quâ obligabatur venditor præſtare fundum ab omni ſervitute liberum,*l.cùm venderes 59.ff.de contrab.emp.l.penult.ff.de eviction.l.qui uti 90.l.ſi cùm fundum 126.l. non tantùm 169.de verb.ſign.* junctis quæ ad ejus rei cognitionem & diſputationem poſt antiquiores obſervant Cujac. *lib.1.obſer.c.20.& in d.l.cùm venderes.* Balduin. *in Scævol. pag.*140.Cabotius*lib.1.diſp.c.25.*Ant.Gomez *lib.2. var.c.2.n.44.*& Mudæus *de action. empti, pag.*149. *& ſeq.* Unde teſtator tantùm voluit fundum præſtari liberum à ſervitute, ut expreſsè docemur *in leg.ſervo legat. 69.§.ſi fundus,de legat* 1.non verò voluit illis verbis,*uti optimus*, ut in tali legato comprehenderentur pabula,fœnum, & quæ ibi erant tempore mortis.Ratio eſt, quia palea & fœnum rectè poſſunt tolli ſine cij mutatione. *d.l. cùm fundus.*

10 Major tamen difficultas eſt de doliis & cuppis, quas non eſſe legatas ait Scævola contra *d.l. dolia* 76. *de contrab.emp. l. granaria 18,l. pen.§.dolia.ff.de action. empt.* Sed reſpondebis, cuppas & dolia & granaria illa, de quibus in illo legato, non fuiſſe contenta, quoniam etſi defixa erant ibi,ita repoſita ſunt,ut poſt mortem teſtatoris tollerentur, cùm ad vitam tantùm ſuam poſuiſſet, & cuppæ dolia ita ædium, ſeu fundi exiſtimantur,ſi ita alligata ſunt fundo ut ibi perpetuò repoſita, *d.l. dolia 26.de fund.inſtr*,non verò ſi ad tempus, juxta ſupradicta jura, & ita eæ res legato cum illâ clauſulâ *uti optimus*, fundo non continentur,Quæ interpretatio confirmatur ex *d.§.collegio*,ibi,*Quæro, an ea quoque,quæ in diem mortis ibi fuiſſent*; quæ verba conjuncto §. *quidam, ejuſdem leg Lucius*,ibi,*an mancipia quæ in his prædiis morata in diem mortis*, ſignificant patremque familias illas cuppas habuiſſe in illo fundo,non ut perpetuò ibi fuiſſent,ſed in diem ſuæ mortis propriis uſibus tantùm applicata, quaſi ulteriùs, ſi vellent hæredes,ibi non eſſent.*argum.leg.villæ 16.§.fin. verſ.quoniam ipſe,ff. de fund.inſtrum.*Ex quibus conſtat voluntatem defuncti non eſſe extenſam ad illas res, quæ ibi habebat,non ut perpetuò eſſent,ſed tantùm ad commodiorem uſum, nam multoties cuppæ & dolia non erant defoſſa,ſeu defixa ut videre eſt *in l.in inſtru-*
11 *mento 8.verſ.conſervandi,ff. de fund.inſt.*† Unde infero quòd ſi aliquis domum requerit alicui cum onere majoratus,ſi ibi relictæ ſint res magni valoris,appellatione domus non continebuntur in majoratu,quatumvis ſint pretioſæ,dum tamen non eſſent eæ repoſitæ, theſauri gratiâ, juxta ea quæ latè trado *lib.1.obſer.c.16.ad l.uxorem,§. legaverat,de fundo inſtr.* & notat ferè in ſimili caſu Mieres *de majorat.1. p.q.10. num.* 78. Alias utiles quæſtiones adducit Theſaur.*d.lib.1.q.84.ex n.9.* & Mantic.*dict.tit.15.toto.*

Hæc in defunctorum voluntatibus ita accipienda 12
ſunt, quoniam juxta eorum voluntatem relicta interpretantur. At in beneficiis Principum cùm latiſſima fiat interpretatio, ut diximus, ea omnia comprehenduntur, etſi non ſint defixa, ut ibi perpetuo maneant. nam, ut ait Anaſtaſius Imp.*in l.fin.verſ.cùm per abſurdum,infr. de Præpoſit.agent. in reb.* ibi, *Temerarium eſt propter aſtutam interpretationem velle beneficia Principis ſtringere & diminuere* obſervat Bal. *in leg.ſi.1. lect.ff.de conſt.* Ancharran.*in cap.cùm dilecti, in fin.de donatio & cum* aliis Tiraquel.*de retract.lign.§.1.gloſſ.7.n.97.*Mantica *infr.*refer. Gutier.*lib.3. 1.p.quæſt. 7.n. 19. & 20.*
† Qui tenent quòd ſi Princeps concedat alicui forta- 13
licium (ita loquuntur) ſeu caſtellum,aut arcem, in qua ſunt multa munimenta,conceſſa videntur,etſi non ſint affixa,*argumento l.Seia 20.§.Tyrannæ 7.ff.de fund. inſte.* Cui ſententiæ adhærent quoque Cabedo *2.p.deciſ.95.in prin.*Azeved.*in leg.1.tit.10.lib 5.Recop.n.39.*& alios referens Mieres *de major.4.p.quæſt.33.num.32.& ſeqq.* & Caſtillo *tom. 5. c. 62. n.51. & ſeq.*& quid in poſſeſſore majoratus,qui bombardas & alia arma bellica in arcem inuexit, ut ibi perpetuo eſſent,ad interpretationem *l.36.Tauri*,vide poſt Mol.*lib.1.de primog. c.16.n.4.& 5.* ubi ejus additio plures refert,& Caſtil. *ſup.n.52.* pro quibus expreſſa videtur noſtra deciſio.

Unde ferenda non eſt ſententia Parladorij *in ſexq.* 14
*differ.13.§.1.n.*8.qui exiſtimat conceſſiones quæ fiunt à Rege de bonis vacantibus antequam ad fiſcum ſint delata, eſſe ſtrictim interpretanda,quoniam adversùs leges conceduntur, *leg. 1. infr.de petition.bonor.ſublat. l.13. tit.10. lib.5.Recop.*quod quàm à ratione & à lege noſtra ſit alienum, nemo eſt qui non videat. Nam *d.l.1. de bon. pet.* nihil ad ejus propoſitum conducit, cùm non ex eo quòd interdicatur quis petere bona vacantia, interdicitur Princeps ea concedere motu proprio(ut ipſa *lex 1.in fin.*declarat)& quod tali factâ conceſſione pleniſſimè habeatur talis liberalitas, ut
notavit *hîc* Platea *n.1.* † Quo in ſenſu accepit *d.leg.1.* 15
Gregor. *in l.19.tit.18.p. 3. verb.contra los derechos del Rey.*etiam reſponſum præbens ad eam quatenus conſtituit ut ſi conceſſio ſit contra jura fiſci, vel Regis, non teneat, quod ſimiliter innuere videtur Juſtin. *Novell.* 134. *c.*3. quæ eſt *Auth.ut nulli judicum, §. & hoc vero jubemus*,ibi, *Si verò ad læſionem eſt fiſci,nihil ſuper ea omnino agi.* Nam rectè ea jura accepit, quòd ſi conceſſio fiat in læſionem, ſeu præjudicium tributorum regalium,quæ ad publicam utilitatem reſpiciunt, tunc ſi alicui concedatur ne ſoluat, etiamſi motu proprio fiat, non debet ſtatim adimpleri, ſed ſpectanda erit ſecunda juſſio,cujus reiterationem aſſignat *d.l. 19. partitæ.* ibi, *Canon an fuerça ninguna porque pueden ſer dadas* (las certas)*con prieſa de aſin camiento o gran cuyta.* Quæ fuit ratio *d.l.1.de petis. bon.* ibi *Quoniam plerumque ita in nonnullis cauſis inverecunda petentium inhiatione conſtringimur,ut etiam non concedenda tribua-*
mus†Ex quo colligit Bald.quòd in his,quæ prohibita 16
ſunt impetrari, ſi reſcriptum impetretur, præſumitur impetratum per importunitatem petentis, atque ita citra voluntatem Principis,qui nimiâ inhiatione præſumitur conſtrictus conceſſiſſe non tribuenda *c.fin. de reſcript.lib.6. ubi gloſſ.verb.importunitatem,leg.1.tit.12. lib. 3. ordinam.l. 24. tit. 3. lib. 2. ordin.* & *ibidem* Didac. Perez, exornat Azeved. *per tex.ibi in l.13.tit. 10. lib.5. Rec.& in l. 1.n.1.& ſeq.tit. 14 lib.4.Rec.& l.10. tit.1.lib.5.*ubi Matienz Petra *de poteſt Princip.c. 32. n.* 273.Baſil.*de matrim.lib.4.c.5.n.13.& 17.* & Cabreros. *de metu lib.2.c.3.n.34.& 35.*& dixi *in tit.infr.de collat. donator.ad fin.*& Valenzuel.*in d.l.1,de petit.bon.ex n.40.* ac proinde juſtè venit infirmanda impetratio,ex notatis à Caſtren. & aliis, quos refert Cravetta *conſ. 10. numer. 13. & 17.* & Platea *numer. 7. in dict. leg. 1.* ubi etiam plura cumulat Valenzuel.niſi *dict.n.40.*niſi

Princeps apponat clauſulam in reſcripto, quâ deroget prohibitioni juris, ut advertunt Cyn. & Bar. *in l. fin. C. ſi contra jus, vel util. & in Extravag. ad reprimendum, verb. non obſtantibus.* Caſtrenſ. *conſ.* 278. *num.* 1. Felin. *in c. nonnulli, de reſcript. n.* 2. quia tunc ceſſat vitium obreptionis, vel ſubreptionis, aut importunitatis, & ſic apponi conſuevit clauſula, *motu proprio, & certâ ſcientiâ.* de quâ vide quos latè refert Barboſ. *de clau-*
17 *ſul. cauſ.* 79. *tot. &* 59. † Neque obſtabit noſtræ reſolutioni ſi dicas cum Azeved. *in d. l.* 13. *tit.* 10. *lib.* 5. *n.* 7. & Rebuffo, quem ſequitur, non valere conceſſionem Principis motu proprio factam, niſi bona vacantia fiſco ſint jam applicata & incorporata. Nam etſi Rebuff. *in l. ſylua* §. *ſtipulæ, verſ. inde bona vacantia. D. de verb. ſignif.* teneat conceſſionem bonorum vacantium Regis etiam proprio motu factam non valere, ſi nedum ea bona ſint declarata vacare, & Regi eſſe adjudicata. Hoc dubium otioſum planè eſt, nam bona vacantia non dicuntur, niſi jam declarata per ſententiam, & fiſco adjudicata, ut docet Paul. *lib.* 5. *ſentent. tit.* 12 *juncta l. prohibitum, & leg. defenſionis. ſupr. de jure fiſc.* & diximus *ad dict. l.* 1. *ſupr.* atque ita conceſſio Principis non ſubſiſtit, etiam motu proprio facta, quaſi de bonis alienis. Neque aliud dicitur *in d. leg.* 1. *infr. de petit. bon.* quæ non loquitur de eis bonis, quæ jam ſunt fiſco applicata, ut rectè tradit Sixtin. *de Regal. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 59. *& ſeq.* quod cum jure communi rectè convenit prohibente, ne hujuſmodi bona petantur, & ita non erit neceſſaria talis quæſtio.

18 Rurſus deduco ex noſtræ legis interpretatione *ad l.* 1. §. *initio* 4. *ff. de officio præfect. urbi.* quo loci ait Ulp. quòd Princeps Præfecto urbi fideicommiſit quidquid intra urbem admittitur, intelligatur etiam commiſiſſe, & quod intra terminos urbis commiſſum eſt. Nam in beneficiis, appellatione *civitatis* venit totum territorium, ut docet Bart. *in l. urbis, ff. de verb. ſign.* cui favet *l. pupillus* 239. §. *territorium ff. eod.* notat Mantica *de tacit. & amb.* 1. *tom. lib.* 4. *tit.* 14. *toto, &* 2. *tom. lib.* 13.
19 *tit.* 24. *n.* 4. *& ſeqq.* Rod. Suarez. *alleg.* 6. *n.* 1. *& ſeq.* † Inde ſubinferens *n.* 5. cum Ancharrano *in reg. acceſſorium, de regul. juris,* per conceſſionem caſtri videri conceſſam juriſdictionem, etiam in territorio, & per conſequens conceſſo territorio, merum & mixtum imperium videri adhærere adminiſtrationi, quam ratione territorij quis habet, *l. fin. Cod. ubi & apud quos in integ. reſt. l. quicumque, infr. de fundis limitoph.* utpotè adiacens vel cohærens, *leg. creditor* 52. §. *fin. ff. de action. empt.* & qui concedit locum cum ſuis finibus, videtur concedere quidquid intra fines continetur, tradunt Platea *h. n.* 3. *verſ. ſimiliter.* Gutier. *d. lib.* 5. *pp. q.* 70. *num.* 32. Suarez *d. alleg.* 6. *num.* 5. *&* 6. & *ibi* ejus Additionator Valdes Matienz. *in l.* 1. *tit.* 10. *lib.* 5. *gloſſ.* 21. *num.* 24. Azeved. *in eadem l.* 1. *n.* 43. *& ſeqq.* Novar. *hîc n.* 4. *& ſeq.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſumpt.* 97. *n.* 14. Mantica *d. tit.* 24. *n.* 5. *&* 7. *&* 12. *& dict. tit.* 14. *n.* 20. Borrell. *de magiſtr. lib.* 1. *c.* 1. *n.* 102. *& ſeq.* & plures referens Bobadill. *lib.* 2.
20 *cap.* 16. *n.* 70. & 217. † qui cum noſtris limitat hanc doctrinam ex *d. l.* 1. *Rec.* ubi ſtatuitur quòd ſi Rex donaverit villam, aut caſtrum, ut cum eo juriſdictio data cenſeatur, neceſſe eſt ut in donatione, ſeu conceſſione apponatur clauſula expreſſa, ut integrè donatur ſibi nihilo reſervato, vel quòd donat cum dominio Regali, ſicut Regi competebat; ſecus autem ſi dicatur in privilegio, donati caſtrum cum ſuis juribus, quæ in eo & in terminis ſuis Rex habet, hac clauſulâ non cōprehēditur juriſdictio, ſed tantùm donati videtur redditus & jura poſſeſſionis & fundi, quæ in eo Princeps habet, id eſt, ut tranſtuliſſe videatur ea jura, quæ in privatum tranſire poſſunt, ita etiam docuit Lucas *in l.* 1. *inf. de veteran.* Avandañ *in capp. prat.* 1. *p. c.* 4. *num.* 5. Azeved. *in d. l.* 1. *num.* 54. *& ſeq.* Bobadill. *dict. cap.* 16. *num.* 70. Quod etiam adſtruitur ex noſtra lege quæ clauſulam, *integro ſtatu manente*, deſiderat ut veniant acceſſoria, & adiacentia.

Adiacentia autem ſunt, quæ alicui rei mobili, vel 21
immobili cohærent. *l. librorum* 52. §. *chartis, ver. nam interdum ff. de l.* 3. *Pertinentias* dixerunt antiqui, *c. cum ad ſedem* 15. *de reſt. ſpoliat.* Pertinentiarum nomine comprehenduntur, ut demonſtrant Innocent. *in d. cap. cùm ad ſedem.* & Oldendorp. apud Schard. *de verb. jur. verb. Pertinentia.* Rod. Suarez, *alleg.* 7. *n.* 13. Mant. *dict. tit.* 14. *n.* 32. Menoch. *de præſump. lib.* 3. *præſum.* 99. *n.* 7. *& ſeq.* Sixtinus *lib.* 1. *de Reg. c.* 5. *n.* 94. *& ſeq.* latè & utiliter pluribus congeſtis Mieres *de majorat.* 4. *p. q.* 20. *ex n.* 132. *& q.* 33. *n.* 32. *ſeq.* & Salg. *de Reg. protect.* 4. *part. c.* 10. *num.* 88. *& ſeqq.* Novarius *hîc n.* 2. *&* 3. *Acceſſoria,* vel acceſſiones, quæ vel lege, vel conſuetudine, aut ſtatuto deſignantur in hoc ut alicui rei extrinſecus accedant, vel eidem adjiciantur, veluti ſi Princeps concedat alicui caſtrum, ſeu villam cum pertinentiis hoc videtur accedere quod erat ſubjectum dicto caſtro ratione juriſdictionis, ut notat Azeved. *in leg.* 13. *tit.* 7. *lib.* 7. *Recop. n.* 1. Mieres *d. q.* 20. *n.* 131. *& ſeq. &* 1. *part. q.* 10. *n.* 106. Barboſ. *de appell. verb. pertinentia.* & variis exemplis demonſtrat Salgado *d.* 4. *p. c.* 10. *n.* 92. *& ſeqq.*
† Hujuſmodi pertinentiæ dupliciter conſiderantur, 22
ut cum multis tradit Menoc. *ſupr.* aut enim ſunt proximæ, aut remotæ. *Proximæ* dicuntur, ſine quibus res principalis ſtare non poteſt, veluti arma bellica in caſtro, annona, & his ſimilia. *Remotæ* quæ ita ſunt in caſtro, ut ſine eis poſſit ſtare, ut molendina, valles, ſeu paſcua, nemora, prædia. Verùm cùm hæc pertinentiarum diſtinctio ad rem non faciat, neque ex illa aliquis deducatur effectus, ea ratione indiſtinctè omnes in conceſſionem Principis provenire exiſtimo, ſive remotas ſive proximas. † Quapropter rectè procedit 23
doctrina Bal. *in cap.* 1. *de capitaneo qui curiam vend.* quem refert & ſequitur Suar. *d. alleg.* 7. *num.* 14. quòd ſi Princeps concedit caſtrum cum pertinentiis ſuis, etiam videatur concedere molendina tanquam acceſſoria ejuſdem, item flumina, nemora, venationes, aucupationes, paſcua, & alios proventus, ut tenet Barbatia *in c. Rodulphus n.* 73. *de reſcrip.* Azeved. *ſupr. d. n.* 1. Mieres *d. qu.* 20. *n.* 132. *& ſeq.* ubi plures refert, & Menoch. *d. præſumpt.* 99. *num.* 10. Novar. *in præſenti n.* 2.
† Ita è contra, ſi juſſu Principis demoliatur caſtrum 24
extinguuntur omnia jura, & pertinentiæ ipſius, ut ſit par & æqualis poteſtas conſtruendi, & deſtruendi, *cap. verbum, de pœnit. dit.* 1. advertit Bald. *conſ.* 121. *vol.* 4. Aviles *in capp. pp.* 22. *in princ. num.* 17.

Quod verò attinet ad noſtrum propoſitum, domus 25
aut fundi acceſſoria & adiacētia ſunt, ut in noſtrâ lege exprimitur, mancipia, pecora & fructus, & omnia alia jura, ita ut ſupplex contineatur, non tamen vinum, quia id ad domum inſtructam non pertinet, *l. ſi ita* 15. §. *domo ff. de fundo inſtruct.* † Cui obſtat *l. quæſitum* 12. 26
§. *proinde* 28. *&* §. *Neratius* 35. *&* §. *idem reſpondit* 39. *ff. de fundo inſt.* ubi vina contineri docemur. Huic difficultati reſponſum afferre poteris ex diſtinctione quam obſervat Antoninus Imp. *in l.* 1. *C. de verb ſign.* An vinum ſit in domo fortè commercij cauſa, vel ut illud in aliam partem transferret, vel vinum habuit uſus ſui cauſa, in hoc caſu vinum continetur, in illo non continetur, ſi domus inſtructa ſit legata; ita eleganter docuit Cujac. *in paraphraſi ad tit. C. de verb ſig. poſt princ.*
† Continentur etiam in noſtra lege pecora & mancipia, 27
quæ in fundo donato erant fundi colendi gratiâ, *l. ſi mācipia* 19. *ff. de fūd. inſtr. l. cùm de lanionis* 18. §. *cui fundum verſ. tametſi, ff. eod.* & omnia illa, quæ dotes prædiorum nuncupantur *in l.* 2. §. *fin. leg. Seia* 20. §. *prædia. ff. illo titul.* id eſt, inſtrumenta, & omnis apparatus, ſine quo fundus coli, exerceri, vel cuſtodiri non poteſt, ut ſunt ſervi, qui colunt agros, boves aratorij, vaſa omnia ad agriculturam neceſſaria, *leg.*

Inſtru-

28 *inſtrumento* 8.*ff.de fund.inſt.*† Non minus ſub eâ clauſulâ *integro ſtatu*, continentur jura alia, quæ ſunt ſervitutes, quæ etſi non ſint partes fundi, ſeu poſſeſſionis (*poſſeſſiones* fundos vocat Imperator noſter, ut dixi *lib.*1.*obſerv.cap.*16.*num.*5.) & advertit quoque Valenzuel. *hîc num.* 8. ſubſtantiales, ſunt tamen qualificativæ, ſeu ut ait Bar, *in leg.* 1.*ſervitut.* accidentales, ut indicat Conſultus *in leg.qui fundum* 12.*ff.quemadmod.ſervit.leg.via.§.ſi fundus, de ſervitut.ruſt.leg.cùm fundus* 12.*ff.comm.prædior.* Quo reſpexit Celſus *in l.quid aliud* 86.*ff.De verb.ſign.* cum dixit, *Jura prædiorum nihil aliud eſſe, niſi prædia qualiter ſe habentia*, quæ verba (etſi contorqueant Alciat. & Brechæus, *ibi*, & *æqualiter* legendum putent) hunc habent ſenſum, non ut voluerit IC. dicere ſervitutem prædij eſſe prædium ipſum, cùm ſubſtantia ab accidenti toto genere diſter, ſed eſſe habitum, ſeu conditionem, quâ prædia qualiter, id eſt, certo modo ſe habent. *dict.leg. qui fundum* 12. Poſuit itaque rem qualitate ſuâ notatam pro qualitate ipſius rei, ut docuerunt Connan. *lib.* 4.*comm.cap.* 7.*num.*8. Donell.*lib.*9.*comm.cap.* 21. ubi Oſuvald.*lit.D.* Forner. *lib.*1.*ſelect.c.* 18. Cujac. *lib.*9.*obſerv.cap.*37. *&* *in l.*1.*ff.de ſervitut.* ubi Forcatul. *num.*19. Ant. Coſt. *quæſt.jur.cap.*10. & Vitalis *lib.*2.*var.cap.*2.

29 Ex quibus omnibus rectè colliges totam rationem inducendarum illarum rerum non tam ex Principis beneficio provenire, quàm ex naturâ illius clauſulæ, *integro ſtatu*, quæ omnia illa complectirur ut veniant in donatione, ſcilicet in ſtatu illo integro, in quo ſimul erant cum fæudo, vel domo tempore illo, quo res vacavit, ut conſtat expreſsè in lege noſtrâ illic, *hoc verbo ea vis continebitur*, quod eleganter & doctè contra omnes antiquos animadvertit Valenzuel *hîc ex num.*5. & ſic idem erit admittendum in quolibet privato, qui vendiderit, donaverit, aut legaverit fundum, aut domum, *l.quæſitum* 78. § *peto.ff.de leg.*3. ut venditio extendatur ad rem cohærentem & connexam, *leg. Sciæ* 20.§.*Tyranna* 7.*ff.de fund.inſt.* cum allis, tradit Bald.*in cap.*1.*de Capitan. qui cur.vend.* Salic.*in l.*1.*in fin.ff.de juriſd.omn.jud.* Felin. *in c. Rodulphus.verſ.territorium,ff.de reſcr.col.*10. Valenz.*ſupr.*& Salgado *d.c.*10.*n.*102.*& ſeq.* & ante omnes pæſenſit Acc. *hic, verb. adjacentibus, in fin.*

30 Ultimò ex ſupradictis deducitur reſolutio magnæ quæſtionis, quæ in lite incidit ſatis dubiâ inter Nobilem quemdam Galletiæ, & monaſterium D.Bernardi. Nam cùm Nobilis condemnatus eſſet ad reſtituendum caſtrum (*coto* vocant) & ſimul jus patronatus cujuſdam Eccleſiæ cum ſuis pertinentils & annexis. Dubitatum fuit apud executorem, an quædam ſincura (ſic dicitur jus quoddam percipiendi fructus ex decimis provenientes) quæ ibi erat, ad jus patronatus pertineret tanquam pertinens ad illa bona, & annexa

31 cenſenda eſſet. † Videbatur excedere executor ſi compelleret non ſolùm ad reſtituendum jus patronatus, ſed & ſincuram, ex Salgado *d. c.*10.*n.*88. Quia reſtitutio ſolùm faciẽda erat de illis bonis, quæ annexa erant juriſpatronatus, ex Bobadil. *lib.*2.*pol.c.*20.*n.* 49. Salgad. *ſup.*4.*p.c.*9.*ex n.*1. at ſincura non poterat annexa cenſeri, cùm jus patronatus non habeat annexum jus percipiendi decimas, in quibus fundat Epiſcopus, Eccleſia, vel Parochus, *c.contingat* 29.*c.dudum* 31.*de decim.* & ſub naturâ patronatus non veniant decimæ, niſi privilegio, aut conſuetudine ſint unitæ Innocent. & alij relati à Mant. *lib.* 4. *de tacit. & amb.tit.*14.*n.*32. cùm hæ res ſint diſtinctè, & realiter ſeparatæ, ſiquidem patronatus eſt ſpiritualibus annexum, *c. quanto,*

32 *de judic.* † Sincura vero eſt mere temporale & ſæculare jus, & ita venditur, emitur & dividitur inter hæredes, ut docuerunt poſt Garciam *de expenſ. c.* 9. *ex n.*91. Barboſ. *in l. Titia* 35. *ex n.*44.*ſol.matr.* Cevall.4.*tom.q.*897.*n.*136. *& ſeq. &* 5.*tom* 25.*n.*20. Bobadil. *lib.*2.*c.*18.*n.*146. Gutier. *lib.* 1.*pp. qu.*15. Moner. *de decim.c.*5.*q.*3.*n.*63. Caſtill. *de Tertiis c.* 10.*num.*6. & ſic erat neceſſaria annexio expreſſa, quia ea, quæ diverſæ ſunt naturæ, & ſeparata & diſtincta, de per ſe ſtare poſſunt, etſi addita ſint alteri rei, non remanent annexa, neque dicunt pertinentia, niſi ita ſint conjuncta, ut una ſine aliâ ſtare nequeant ex Molin.*lib.*1. 33
*de primog.c.*26.*n.*3.† Et cum in ſententia quæ executioni mandabatur, non eſſet expreſſa condemnatio, ut decimarum fructus, ſeu ſingura reſtituerentur, quantum ad illorum reſtitutionem, non debebat executor ſe extendere, cùm ſententia ſit ſtricti juris, *l.*1. *Cod.ſi plures una ſent.l.Divi* 27.§.1.*ff.de liber.cauſ.l. ſi à te* 9. *ff.de excep.rei jud* notant plures, quos longâ manu congeſſit Salgad.*d.*4.*p.c.*8.*n.*47. *& c.*9.*n.* 2. *&* 97. nec ultrà extendatur, quàm importat verborum ſonus, & ſic nullam recipiat extenſionem, exceſſiſſe notoriè videbatur executor de re ad rem, dum juſſit bona reſtitui, quæ minimè comprehenſa erant in ſententiâ, quia quod in ſententia non reperitur expreſſum, cenſetur omiſſum. Tuſc.*tom.*7.*pract.concl.lit.S.concl.*126.*n.*66. Bobadill. *lib.*2. *c.*20. *n.*49. Salg. alios referens *d. c.*9. *n.*14. *&* 99. † Denique allegabat reus hoc jus perci- 34
piendi decimarum fructus, minimè pertinuiſſe ad jus patronatus, ſed fuiſſe ſemper in ſuo majoratu ex tempore immemoriali, per quod habent titulum Nobiles & alij in Galletia, ut etſi non conſtet de conceſſione Apoſtolica, adhuc tale jus eis competat, ut probant Garcia & alij *ſuprà* relati *n.*12. quod multoties in noſtrâ curiâ obtinuit contra Epiſcopos & Monaſteria, ut tanquam mere ſæculare à laïcis poſſideantur; & de eis Curia cognoſcat. † Nihilominus tamen Collegæ 35
mei, & ego, decrevimus, executorem non exceſſiſſe reſtituendo Monaſterio non ſolùm dictum caſtrum ſeu Cotum, & jus patronatus Eccleſiæ, ſed etiam ſincuram, & jus percipiendi decimarum fructus, quamvis de eis non fuerit expreſſa facta mentio in ſententia, ſed ita dicebatur generaliter *Condenamos atque reſtituya el dicho Coto el patronazgo de Santa Maria conmodo lo al dicho Coto y patronazgo anexo y perteneciente.* quia ſufficiens viſum eſt ut virtualiter comprehenderetur ſincura, & ita executore rei judicatæ latæ ſuper reſtituenda non excedit, ſi eam exequatur in pertinentiis & appendicibus pertinentibus, cohærentibus, vel annexis, etiamſi in ſententia non exprimantur, ut docemur ex iis, quæ huc uſque diximus, in noſtræ legis explicationem, & in propoſito notant Aviles *in c.* 1. *præt.verb.mandado n.*13. *& ſeqq.* Gratian.2.*tom.c.*333. *n.*12. Surd. *conſ.*135.*n.*4.*& ſeq.* Mant. *d.lib.* 4. *tit.* 14. *n.*33. & alios referens Salgado *de reg.protect.*2.4.*part.* *c.* 10.*n.*88. *& ſeq.* & maximè *num.* 111. † Præcipuè 36
cum Monaſterium probaverit ſuam intentionem pluribus adductis antiquiſſimis ſcripturis, ex quibus manifeſtè conſtabat dicto Monaſterio multo pios viros donationem feciſſe, & aceſſiſſe, alios vendidiſſe partem portionis, quæ eis competebat in dicta Eccleſia Sanctæ Mariæ in illo jure percipiendi fructus & redditus quia redditus nequeunt intelligi, niſi de illo jure decimarum, ex traditis à Caſtillo *de Tertiis c.*2.*n.*4.*& ſeqq.* ubi ſuo more alios numerat. † Quæ ſcripturæ cùm 37
eſſent antiquiſſimæ, & pluſquàm ducentos annos exceſſiſſent, & differentes decimarum portiones continerent, videbantur facere indubitabilem probationem adeo ut neque aliqua comprobatione opus eſſet, etiãſi de falſo arguerentur, ex doctrina communiter recepta à Greg.*in l.*115.*verb. on deve,tit.*18.*p.*3. Covar.*c.*21.*pp.* *n.*7. cum aliis Ant.Gom. *in l.*45.*Taur.n.*87.*ad fin.* Azeved.*in l.*1.*tit.*21.*n.*140.*lib.*4.*Rec.*& ab Afflict.*dec.*251. *n.*6. Blet.*in add.ad Lud.dec.*51.*n.*11. Grat. *disc.c.*268. *n.*52. & Barb.*in l.ſi alienam* 12.*n.*86.*verſ.*2.*caſus.ff.ſol. mat.* & quamvis non dicãtur ſolemnes, quia carẽt ſigno & ſubſcriptione Tabellionis, ex *l.*12.*&* 14.*t.*2. *l.*4 ...

BIBLIOTECA DE DERECHO GRANADA

leg.44.tit.18.p.3. cum adductis à Mieres *de majorat. p.1.q.62. num.* 10. *& ſeq* Quia tales ſcripturæ confectæ erant multò ante tempora harum legum, ad quas non extendontur, ſed ad futuras, *c.1. & fin. de conſtit. cum vulg.* & antiquitas tanta ſupplet omnes defectus ſolemnitatis, & efficit, ut probantes exiſtimentur, etſi deficiant alia requiſita legalia, ut firmant Covar. *dict. cap.21.num.ſeptimo verſ.ſecundus caſus, & verſ.quintus caſu.* Surd. *conſ.245. num.24. & 25.* Mieres *d.1.part. cap.62. num.89.*

8 Ex quibus remanet certam & juridicam fuiſſe noſtri Senatus deciſionem, quia fructus illi pertinebant ad jus patronatus, & reus condemnatus ad illius reſtitutionem cum pertinentiis & ancexis, & ſic videbatur expreſſa condemnatio tanquam ſi fructus ſpecialirer eſſent comprehenſi, ut cum Salgado *ſuprà* reſoluimus, & præcipuè cùm petiti eſſent à Monaſterio, & de eâ re plenè cognitum, quia reus negabat eos ad ſuum majoratum pertinere, & replicabat Monaſterium totum ſuum eſſe, & adduxit ſcripturas jam dictas, & teſtibus probavit illos fructus ſemper perceptos fuiſſe ratione illius juris patronatus, quod cum caſtro in forum, ſeu emphyteuſim anteceſſoribus dicti Nobilis fuerat conceſſum, & ſic ſententia reviſionis in executoria insertæ condemnavit juxta petita de omni ad jus patronatus pertinente: etſi expreſsè non fecerit mentionem de fructibus fincatæ.

LEX III.

Imp. VALENTINIAN. VALENS. & GRATIAN A A. *ad Florentium Comitem rerum privatarum.*

Si quando aut alicujus publicatione, aut ratione juris aliquid rei noſtræ addendum eſt ritè: atque ſolemniter per Comitem rerum privatarum, deinde per Rationales in ſingulis quibuſque provinciis commorantes incorporatio impleatur, & diligens ſtylus ſigillatim omnia ſcribat; tituli verò, quorum adjectione prædia noſtris ſunt conſecranda ſubſtantiis, non niſi publicâ teſtificatione proponuntur: graviſſimis ſtatim ſubdendis ſuppliciis, qui hujuſmodi aliquid propriâ uſurpatione tentaverit.

LEX V.

Impp. THEODOS. & VALENTINIAN. A A. *Hieritocrati Com. rerum privatar.*

Si vacantia, vel alio modo bona delata legibus ad ærarium prohibeantur, certi Palatini electi, & jusjurandi obſtricti, mittantur, ut eorum inſtantia Præſes provinciæ, præſente fiſci patrono, diligenter inquirat, cujus vacans cadénſque fuerit patrimonium, quantumque, vel quale videatur, &c.

SUMMARIUM.

1 *Quomodo fiat incorporatio rerum vacantium, quæ fiſco adjiciuntur*, & n. 2.

3 *Titulum rei apponere poteſt fiſcus, & quid ſit* Titulus, *Quidque per id ſignificetur, interpretatur* l.fi.§.1. ff.quod vi, aut clam. *&* n.4.& 5.

6 *Titulus unde dictus, & de more Hebræorum titulos ædibus inſcribendi?* & n. 7.

8 *Vela ad Martyrum fores appenſa* Tituli *vocabantur.*

9 *De Comite rerum privatarum, de ejus officio. Unde dicatur Comes? Idem ac Procurator Cæſaris, Rationalis nuncupatus de ejus cura. Perfectiſſimi titulo decoratus. Declarata inſcriptionis nota hujus* leg.2. h.t. *&* num. 10.11.12. & 13.

14 *Quæ pertinuerint ad Comitum curam?*

15 *Solemnitates quas debent adhibere Comites rerum privatarum in incorporatione rerum, quæ fiſco vindicantur, explicantur verba* h. l. 3.

16 *Conciliantur noſtræ leges quæ inter ſe pugnare videbantur*, & num. 17.

18 *Forma horum jurium admittenda eſt, quando proclamatis bonis nullus eſt contradictor.*

19 *Quis ſit legitimus contradictor ne bona vacantia fiant, & etiam in poſſeſſione hæreditaria, ex edicto Divi Hadriani*, & num. 20.

21 *De ſtylo curiæ, & quomodo ſit obſervandus, remiſſivè.*

POSTQUAM bona vacantia, vel aliàs delata 1 fiſco ſunt nunciata, debet fieri ipſorum in eum incorporatio, id eſt, in fiſci corpus redigere, ſeu in patrimonium convertere, & ejus rationibus adſcribere, ut in his legibus ſtatuitur, juncta ſecunda parte noſtræ rubricæ, *illic, de incorporatione, leg. 1. & tot. Cod.Th. de incorporatione, l. 1. C. Th. de bonis proſcript.* notat Cujac. *hîc verb. addendum.* Sixtin. *de regal. lib. 1. cap. 9. n.3. & 33.* ita ut bona quoad dominium ipſo jure in fiſcum transferantur, ut cùm poſſeſſio apprehenditur, tunc fit incorporatio: obſervant relati à Maſtrill. *lib. 3. de magiſtr. cap. 10. numer. 361.* & Farinac. *1.p.fragm. lit.B.num.116.* † 2 quæ quidem fit lapſo termino banni, quo proclamatur an hæres aliquis ſit, qui defuncti hæreditatem ſibi debere putent, ut ſe ſiſtant? quâ diſcuſſione & inquiſitione præmiſsâ, ſi nemo comparuerit, bona vacantia eſſe cenſentur, ut *in h. l. fi. l. ſi eo tempore 6. C. de remiſſ.pign.l.ſi quis intra 7.C. de bon. proſcrip.l.4. ff. de cenſib.* cum adductis à Sixtin. *d. c. 9 n. 30.* Alfar. *de offic.fiſc.gloſ.34.§.8 n.231.* Hoc autem ritè ſolemniter fit bona in libro deſcribendo, cum regiſtro bonorum fiſcalium, & inventario faciendo, & hæc propriè dicitur incorporatio.

Fiebat hæc incorporatio aliquando, ut hîc dici- 3 tur, per tituli appoſitionem, quæ nonniſi à fiſco fieri poterat. *tit C.ut nemo privat.titul.l.1.infr.de navib.non excuſ.l.1.infr.de Alexand. prim.l.4 infr.de privil.dom. Auguſt.l.2.infr.de aqua duct.l.1.C.Th.de incorpor.l. 9. C.Th.de indulg.deb.c.1. q.16* Caſſiod.*lib.4.ep.14.& l.5. ep.6.& lib.9.ep.18.*Symmach.*lib.1.ep.27. & lib 5. ep. 54.* Etátque *Titulus* vela quædam regiam repræſetantia majeſtatem, vel imaginibus Imperatorum, aut nomine inſignita, *cortinas regias* vocat D.Ambroſ.*lib 5.ep.33.* de eis eſt capiendus Tertull. *de habitu muliebri, cap.8.* ibi, *Sed & parietes Tyriis & Hyacinthinis, & illis regiis velis, quæ & vos operosè reſoluta transfiguratis*, vel regia dxit, ut amplificaret ornamenta & tapetia, ut explicat Revar.*lib.5.var.cap.11.* & Roa *de die natali c.21.* quæ erant vela purpurea, auro pretioſíque lapillis & gemmis prætexta, quibus Imperatores utebantur quo etiam modo accipiendam putat *leg.2. Codic. ut nemo privatus titulos*, &c. ibi, *Ne quis vela regia ſuſpendere, vel titulum audeat.* quæ de tapetis illis non loquitur, ſed

ſed de illis velis, quæ prædiis aut aliis rebus imponebantur, ut cognoſceretur quis eorum eſſet dominus. † Erat itaque pannus purpureus, dixi, ſeu tabella, qua nomen domini illius rei, cui erat affixa, continebatur. Cicero *lib. 3. de officiis.* ibi, *Sic tu cùm ædes proſcribas, tabulam tanquam plagas ponas, domum propter vitia vendas*, quod eleganter declarat *leg. ſi qui pro atrocitate 11. C. Th. de bonis proſcript.* ibi *Si bona proſcriptionis nomine vindicata fiſcalibus ſint ſocianda corporibus, commemorationem noſtrorum nominum in his titulis nolumus fieri, qui eorum poſtibus adjiguntur*, expreſſiùs tabulæ nomine titulos vocavit Juſtin. *Novell. 28. cap. 5.* quæ eſt *Auth. de Moderatore Helenoponti. §. oportet.* ibi, *Cavebit verò, ut nempe titulos imponat prædiis, vel alienis ædibus, ſiquidem hoc ſolummodo fiſci proprium eſt, & regiarum domum tam noſtrarum, quam Auguſtæ. Si verò ſub alterius appellatione tabulas, ſive titulos impoſitos deprehendat, tam ipſas protinus detrahet, quàm eum, qui illas affixerit, perveſtigabit. At ſi quidem is, qui ſe rei dominum eſſe dicit, hoc fecerit, prius his titulis quos appoſuit, ad caput ejus impactis confractiſque*, eodem modo loquendi utitur *Novell. 29. ſeu Aut. de Prætore Paphlagoniæ, cap. 4. §. certè quod facilè, & Novell. trigeſima ſeu*
5 *Auth. de Proconſule Cappadociæ c. 8. in fine.* † Unde intelligit Venuleium *in leg. fin. ff. quod vi, aut clam.* Dualen. *libro ſecundo diſput. cap. 40.* ibi, *Si ad januam meam tabulas fixeris, & ego eas prius quàm tibi denuntiarem refixero.* qui de his titulis, ſeu tabellis, in quibus inſcribebatur dominus ædium, ſupradicta verba ſatis jejunè accepit, nec minus Cujac. *libro decimo ſexto obſerv. cap. 12.* licèt diſputationem Conſulti non male explicet.
6 † Dictæ ſunt tituli hujuſmodi tabellæ, aut vela, à tuendo, quòd eum locum ubi eſſent pro ſuo vindicarent, atque tuerentur, ut eum nemo invadere auderet, docent omnium elegãtius Cujac. *hîc*, & Juretus *ad Symmach. libro quinto miſcell. epiſt. 54. & in auctario epiſt. 23.* quem tranſcripſit, ejus nomen, prout ſolet, reticens Buleng. *de Imper. Rom. libro tertio cap. 26. verſ. olim ſinguli*, videndus Baron. *annal. 2. tom. anno Chriſti 112. numero quinto* Hottoman. *de verb. jur. verb. titulus.* Broſſæus *in not. ad Caſſiod. libro quinto epiſt. 6.* Stevvechius *in Vegetium libro ſecundo cap. 13.* Mart. de Roa *libro quarto*
7 *ſing. capit. 10 in fin. & de die Natali, cap. 21.* † Qui rectè adiicit hunc morem apud Hebræos obtinuiſſe, ut ædes & alia hujuſmodi dominorum titulis ad memoriam poſteritatis inſcriberentur, ut conſtat *lib. 2. Reg. cap. 18.* ibi, *Porrò Abſalon erexerat ſibi cùm adhuc viveret, titulum qui eſt in valle Regis. Dixerat enim, Non habeo filium, & hoc erit monumentum nominis mei, vocavitque titulum nomine ſuo.* Sic etiam & Jacob, ut legimus *Geneſ. cap. 28.* lapidem quem ſuppoſuit capiti, cum in ſomnis vidit ſcalam, *erexit in titulum*, inſcribens ſcilicet, *Non eſt hîc aliud niſi domus Dei, & porta cæli.* & Levit. c. 26. *Non facietis vobis idolum, nec titulos erigetis, nec inſignem lapidem ponetis in terra veſtra, ut adoretis*
8 *eum.* † Solebant quoque vela ad Martyrum fores ſuſpendere, in quibus depingebatur ipſius Martyris imago, aut inſcribebatur nomen, quæ etiam *Tituli* dicebantur, ut conſtat ex Gregor. Turonen. *lib. 4. Miracul. B. Martini*, & ex B. Paulino *Natali 6.*

—— qui pulchra tegendis
Vela ferant foribus, ſeu puro ſplendida lino,
Sive coloratis textum fucata figuris,
Hi leves titulos lento poliant argento,
Sanctáque præfixis obducant limina lamnis.

& Prudentio *hymn. 5. de ſancto Vicentio*,

Jam nunc & oſſa extinxero,
Ne ſit ſepulchrum funeris
Quod plebs gregalis excolat,
Titulúmque figat Martyris

9 Unde *Titulus* pro Eccleſia dicebatur, ut eleganter notat Roa *d. cap. 21.* ad Juret. *ad Symm. in auct. epiſt. 23.*

Et ut ad tractatum noſtrum redeamus, bonorum in fiſcum incorporatio fiebat à Comite rerum privatarum, ad cujus diſpoſitionem & curam rerum fiſcalium cognitio pertinebat, earumque gubernator fuit, & Judex, *toto tit. Cod. de officio Comit. rer. privat. l. 1. infr. de petit. bon.* & univerſum privatum patrimonium Principis adminiſtrabat (& ob id privata ratio dicitur Straboni *lib. 17.*) bona caduca exigebat viceſimas hæreditatum, ac alia ſimilia ad fiſcum pertinentia. Ejus miniſterium eleganter ſuo more depingit Caſſiodor. *lib. 6. formul. 8.* † Comitis inde nomen fluxit, 10
quia à principio qui Proconſules, aut Prætores in provincias euntes comitabantur, vel Senatus, aut ipſorum voluntate in negotiis publicis obeundis ita dicebantur, ut pluribus oſtendunt *infrà* referendi, ita etiam contubernales & amici Principis, familiares, collegæ, qui Principem, quò cùm irent, ſequebantur, ejus cõſiliis intererant, & judicanti adſidebant, eo nomine vocari cœperunt. Spartian. in Hadriano. *Cum judicaret in conſilio, habuit non amicos, ſuos ſolum, & Comites, ſed & juriſconſultos* Lamprid. in Alexand. *Injuriam nulli unquam amicorum Comitumve fecit.* notant Salmaſ. ad Trebellium *pag. 191. n. 21.* Buleng. *lib. 2. de Imper. Rom. cap. 17. & lib. 4. cap. 24.* Guterrius *de officiis domus Aug. lib. 1. cap. 17.* inde factum eſt ſequentibus temporibus, ut hæc etiam appellatio honorarij tituli vice omnibus Magiſtratibus, tam civilibus quàm militaribus, indiceretur, & omnia officia Comitum nomine continerentur, ut Omnes ſacrarum largitionum, metallorum, theſaurorum Hiſpaniæ, Illyrici, Italiæ, & ſimilium, ut videre eſt ex ſupradictis, & Pancirol. *in Not. Imp. Orien. c. 74.* † Unde qui antea Procurator 11
Cæſaris dicebatur, rerum privatarum Comes dici cœpit. Res privatas dicebant, quia, ut dixi *in rub. de jure fiſci*, duplex Principis fuit patrimonium. Publicum ſcilicet, & privatum, illud ærarium, hoc fiſcum dixerunt, & licèt mediæ ætatis ſcriptores promiſcuè his vocibus fuerint uſi, *l. 1. §. ex iſta ff. ad leg. Cornel. de falſ. leg. unic. C. de quæſtor.* cùm volunt ſeparare ærarium à fiſco, privatum ærarium vocant, id eſt, privatam rem omnem Principis, *leg. 2. §. hoc interdictum, ff. ne quid in loco publ.* & privatæ rationis cauſæ ſunt quæ fiſcales & juris fiſci appellantur, toto titul. *Cod. ubi cauſæ fiſcal.* Differentia verò erat inter hujuſmodi res quod diverſos adminiſtratores & diverſas arcas habebant, habito reſpectu ad duplex ærarium olim uſurpatum, ut non differant, niſi quia ſub duobus Comitibus, & diverſis arcis, res hujuſmodi tractarentur, cùm revera omnia eſſent Principis, *l. fin. C. de quadrien. præſcript.* ut docet Pancirol. *ſupr. c. 87. in fine.* † Cùm ergo bonis 12
in diverſis regionibus ſitis ſufficere non poſſent, plures in Provinciis inſtituti ſunt Procuratores rei dominicæ, Rationales dicti, qui res ad Comitis Præfecturam pertinentes tractarent, exigerent, procurarent, res fiſci & tributa, fundorúmque emphyteuticorum proventus, & patrimonialium penſiones, *leg. ſuper creandis, ſupr. de jure fiſc. l. ad fiſcum 5. cum aliis, C. ubi cauſæ fiſcal. leg. 2. C. de modo mulct.* ibi, *procuratores meos, vel rationales*, ſic legendum, non ut aliquibus placuit, *id eſt rationalis, leg. 2. infr. de mancipiis & colon. leg. 4. infr. de collat. fund. patrim. leg. rationales 41. cum aliis C. Th. de appellation.* Capitolin. in Albino. *Ad Procuratores meos litteras miſi, & cùm opus fuerit Rationalibus dabis*, & ſic cùm in diverſis provinciis commorarent, *leg. 1. Cod. Th. de incorporat.* inde dicti Rationales Ægypti, Africæ, Hiſpaniæ, Italiæ & interdum plurium provinciarum, ut liquet ex inſcriptione, *l. 1. C. Th. de communi dividun.* ibi, *Conſtantinus A. Gerulo Rationali trium provinciarum, & in l. donatorum 5. C. Th. de petition. & ultro dat. Callepio Rationali trium provinciarum, & in l. 2. C. Th. de ſuſceptor. præp. ad Euſraxium rationalẽ trium provinciarũ.* Rationalium

Hiſpaniarum ſit mentio in inſcriptione *leg. unic. Cod. Th. de his qui ſe deferunt.* docent eleganter Cujac. & Gothofred. *in dict. tit. C. de offic. Comit. rer. privat.* P. Gregor. *lib. 31. ſyntag. cap. 31. numero tertio.* Pancirol. *ad Not. Orient. cap. 74. & 87.* Salmanaſ. *ad Spartian. in Severo pag. 68. num. 39.* Buleng. *libro tertio de Imp. Rom. cap. 17. & 21.* Gutierr. *de officiis domus Auguſt. lib. 3. capit. 25.* & dixi *in leg. 2. ſupr. de jure fiſci*, & notarunt quoque antiqui, Azo & Platea *hic*, & Valenzuel. *numero 1.*

13 † Hujuſmodi autem Rationales perfectiſſimorum titulo decorari conſueverunt; & ita Æmilius Rationalis rei privatæ in inſcriptione *l. 2. ſuprà* his ſingularibus litteris, V.P. deſignatur, id eſt, Vir perfectiſſimus, ut Magno priſcus ſcriptor in Notarum libro apertè docuit. Sic legimus apud Symmach. liber. 10. ep. 55. *Nam cùm apud virum perfectiſſimum Rationalem Baſſianum, primò delator bonorum ſecundum ſacra ſcita peteretur*, fuit enim illo ſæculo titulus dignitatis, ut conſtat ex *titul. infr. de perfectiſſimatus dignitate*, notat Juret. *ad Symm. lib. 10. ep. 4.* & nos, ſi Deus ſinat, *in d. tit.*

14 Hinc jam liquet Comites rerum privatarum, ſeu rationalem adminiſtraſſe omnia bona, quæ ad fiſcum Principis pertinebant, tributa, vectigalia, caduca & vacantia bona omiſſa, tacita fideicommiſſa theſauros inventos, & vaga mancipia, & quidquid negotij erat in, quo aliquid commodi fiſcalis apparebat, *leg. unic. Cod. de officio Comit. rer. privat.* Caſſiodor. *lib. 6. form. 8.* explicant Pancirol. *d. capit. 87.* Bulenger. *dict. lib. 3. capit. 17.* Gutherr. *d. lib. 3. capit. 25.* cum aliis

15 jam adductis *ſuprà.* † Quare non immeritò in his legibus de bonis vacantibus, his Comitibus & Rationalibus cura & diſpoſitio mandatur, ut ſolemniter & ritè omnia peragant, quæ continentur, ut ſolemniter & ritè omnia peragant, quæ continentur *in l. ſi quis intra 7. Codic. de bonis. proſcript. & in l. fi. h. t.* inventariúmque, ſeu deſcriptionem omnium rerum faciant, ne quid furto ſubducatur, & cæteras ſolemnitates adhibeant, quæ in his juribus deſiderantur, quoties ait lex, *ratione juris aliquid rei noſtræ addendum eſt*, id eſt, quoties ex legibus caducis, explicat Cujacius *in præſenti*, quem rectiſſimè notat Valenzuela *num. 2.* generaliter ea verba accipiens, ut intelligamus *ratione juris*, id eſt, quoties legis miniſterio, & ipſius diſpoſitione deferuntur bona fiſco, ſcimus enim variis ex cauſis id fieri, quas retulit *l. 1. ff. de jure fiſci*, ita *in h. l. fin.* dicitur, *Si vacantia, vel alio modo bona delata legibus ærarium perhibeantur*, quæ verba ſunt aliorũ commentarius. Quaſi diceret, quoties bonis fiſco delatis incorporatio facienda eſt, ritè & ſolemniter omnia peragantur, & deſcriptio fiat non ſolùm bonorum mobilium, ſeu immobilium, ſed & jurium, & actionum, ſiquidem indiſtinctè veniunt jura, & actiones, *l. ſi ademptis. C. de ſentent. paſſ.* juncta *h. l. fi.* & quæ cumulat Valenzuela *num. 3. hîc.*

16 Sed in hac formulâ conficiendi inventarium, ſeu deſcriptionem circa rerum vacantium incorporationem &, reliquas ſolemnitates, videntur hæ noſtræ leges ſecum pugnare, & una, aut alia ſuperfluere. Hanc difficultatem præſenſit Accur. *hîc. verb. Rationales*, ut de Comite rerum privatarum intelligatur *h. l. 3.* At verò *l. fin. de Procuratoribus*, ut illi poſſint incorporationem facere, hi verò non niſi priùs miſſis Palatinis. Aliter DD. antiqui & Cujacius hanc difficultatem aperire conantur, ſed ita obſcurè ut disertè veritatem non adipiſcamur. Ego verò ita dicendum eſſe exiſtimo, hanc *l. 3.* eſſe intelligendam de Comite rerum privatarum, qui ritè & ſolemniter hanc formam tenebatur ſervare, quando incorporatio fie-

17 ret. † Verum cùm hujuſmodi homines fraudibus & rapinis eſſent infames, ſoleréntque res vacantes eripere, & fiſcus defraudare, ut inſinuatur *in h. l. 3. in fin. & in leg. fin. h. t. verſ. nam ſiquid, & in leg. defenſionis 7. ſupr. de jure fiſci*, ibi, *Siquidem conſueto fraudum, quibus omnia temerare conſueverunt, leg. 2. Cod. Th. de bon. vacant.* & probat Alexander Imperator, qui mu[l]tum eos oderat, & *malum neceſſarium* vocabat, ut refert *in ejus vita* Lamprid. & diximus *in leg. 2. de jure fiſci*, & dicemus *in tit. de diſcuſſor.* cum aliis, ita effectum eſt ut cautelæ *dict. leg. 3.* adijceretur alia *in d. l. fi.* ea ſcilicet, ut ſi vacantia bona & ſimilia alia ut caduca & commiſſa nuntientur, prius mittantur Palatini Officiales, ſeu executores Comitis, qui inquirant cujus fuerit patrimonium vacans, quantumque & quale videatur, & ut proponant, an aliquis in contrarium reclamitet? Juxta *dict. leg. defenſionis, de jure fiſc.* Cúmque nullus appareat contradictor, referatur hoc ad Principem, ut ejus juſſu res nomine occupentur ærarij, id eſt, incorporatio fiat ritè & ſolemniter à Comite, ſeu Rationali cauſâ à Principe cognita, ut fraudes & furta evitarentur, ut expreſsè conſtitutum eſt *in leg. probibitum 5. ſupr. de jure fiſci.* † Quæ forma ita procedet, ſi hujuſmodi bonis non ſit facta controverſiâ, neque cum data 18 reclamandi copia, & ut utar voce vulgari, *præconizatis bonis* nullus apparet contra fiſcum contradictor, cujus interſit ne bona vacantia in fiſcum cogantur, ut *in leg. fin.* aliàs autem admittetur diſpoſitio *d. leg. prohibitum, & d. l. defenſionis*, ubi diximus. † Dicetur autem legitimus contradictor, qui impedire poſſit confiſcatio- 19 nem bonorum, ut notarunt Baldus *in h. l. fin. numer. 6. verſ. nota undecimò*, & Platea *numer. 3.* poſt Bart. *in l. ſi finita. § ſi de vectigalibus, ff. de damn, infect.* qui dominium habeat, vel poſſeſſionem, *l. ſi quis poſthac 9. Cod. de bonis proſcript.* ibi, *Quocumque titulo quæſitas, & quo quo modo occupatas*, docent. Accur. *in leg. res. gloſſ. 1. de jure fiſc. & in leg. ſi pl. 1. §. 1. verbo invitis, ff. ſol. matrim.* quem ſequitur Alex. *in leg. ſi marito, num. 2. ff. illo titul.* Platea *in leg. unic. ſupr. pœnis fiſcal.* † Quemadmodum legitimus contradictor dicitur ad impediendam miſ- 20 ſionem in poſſeſſionem hæreditariam conceſſam, ex *l. fi. C. de edicto Divi Hadria.* qui teſtatoris mortis tempore legitimo modo poſſidebat, vel etſi non poſſidebat, oſtenderit titulum legitimum, ut ad illius legis interpretationem tradiderunt Menoc. *de adipiſcen. remed. 4. tot.* Villaguta *dec. 10. num. 5.* Forcatul. *dialog. 21.* & ex noſtris Ant. Gomez. *in l. 45. Tau. num. 34.* Parlador. *lib. 2. quotid. cap. 5.* Spino *de teſtam. gloſ. 34. tot.* Did. Perez *in l. 1. tit. 14. lib. 3. ordina.* Mieres *de majorat. 3. part. quæſt. 15. num. 23.* D. Joan. del Caſtillo *lib. 3. quotid. cap. 24.*

Antequam hinc abeamus, illud etiam non omittemus quod notare ſolent Interpretes *in præſenti*, quate- 21 nùs forma & ſtylus diligens commendatur, ſemper ſtylum curiæ in quacumque diſpoſitione judiciali eſſe attendendum, ita ut ſtylo non ſervato actus ſit nullus, *cap. quàm gravi 6.* ibi *Quam in ſtylo, de crim. falſi capit ex litteris 11. de conſt. leg. fin. Cod. de injuriis*, docent Puteus *deciſ. 353. lib. 3.* Menoch. *de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 8.* Gutierr. *lib. 1. can. capit. 33. numer. 35.* Garcia *de beneficiis, 1. p. cap. 5. numer. 87.* & cum aliis pluribus, quos adducit Barboſ. *in collect. ad Decretal. in d. cap. quàm gravi numer. 3. & in d. cap. ex litteris*, & amicus noſter D. Anton. Caberos *de pœna tripli, præludio 4. num. 16. & ſeq.*

TIT. XI.

De Delatoribus.

SUMMARIUM.

1 *Quid ſit deferre, quid delator?* & n.2.

3 *Delatoris nomen olim execrabile à malis Principibus affecti præmio, à bonis pœnâ,* & n.4.

5 *Explicatur Martialis, & ejus vetus lectio defenditur.*

6 *Quinam de delatoribus ſcripſerint?*

7 *Delatorum nomen in aliud honeſtius commutam. Inde dicti Curioſi frumentarij Irenarcha, & Quadruplatores, explicanturque hæc nomina,* & n.8. 9.10.& 11.

12 *Delatio legibus fuit reſtricta ad certum modum, & quis delator dicatur in noſtro titulo?*

13 *Perſona quæ deferre non poſſunt proponuntur.*

14 *Regius fiſcalis ex legibus noſtris non poteſt ad accuſationem proſilire ſine delatione ab alio factâ, & de variis pœnis delatorum,* & n. 15.

16 *De talionis pœna, & an hodie ſit in uſu?* & n. 17. & 18.

19 *Teſtis falsò deponens punitur pœna talionis diſquiritur de ratione, & dicendum de delatoribus in ſyndicatu?*

20 *Qui excuſentur à pœnis contra delatores ſtatutis? & priùs agitur de eo, qui ex neceſſitate officii detulerit ad exornationem* l. 2. infrà hoc titulo. *&* num. 21.

22 *Regij fiſci patroni cùm ex neceſſitate officij accuſent, non condemnantur de calumniâ, neque in expenſis.*

23 *An patronus fiſci condemnetur in expenſis ſi per calumniam egerit.*

24 *Melioris conditionis cenſetur eſſe qui facit ex neceſſitate officij, quàm ex voluntate.*

25 *Tutor, vel curator, aut teſtamenti executor, qui rem vendidit, non tenetur de evictione.*

26 *Tutor, aut curator, etſi teſtamentum agnoſcat, & reportet legatum, rectè poterit pupilli nomine de inofficioſo contra ilud agere.*

27 *Poteſt quis fungi vice duarum perſonarum.*

28 L. filius non impeditur 22. ff. de inofficioſo teſtam. *exornatur.*

29 *Advocatus qui ex officij neceſſitate facit remiſſivè.*

30 *pœnis contra delatores ſtatutis eximitur qui ſuam defenſionem magis attendit, quàm alterius accuſationem, ad* l. 3. hoc tit. infr.

31 *Emaculatur* l. 3. §. utrum 4. ff. de SC. Sillan. *& proponitur vera lectio.*

32 *Diſcutitur quæſtio de ſtatuto quo præmium proponit occidenti bannitum, an haceat locum in occidente ad ſui defenſionem,* & num. 33.

34 *Accuſator qui ex juxtà cauſâ provocatus recuſavit, excuſatur à calumniâ ſi non probet, remiſſivè.*

1 DEFERRE idem eſt ac nuntiare fiſco bona eſſe vacantia, aut caduca, delictum denuntiare, accuſare reum de crimine, ut poſt Accur. *hic* docet Valenzuel. *num.* 1. Rebuff. *in l. delata hæreditas, de verb. ſignif. ver. inſuper notandum.* Schar. Caluin. & reliqui *verb. deferre.* Tiber. Decian. *lib.* 3. *criminal. cap.* 2. *num.* 1. *& ſeq.* Petr. Gregor. *lib.* 32. *ſyntag. cap.* 4. *num.* 1. Peregrin. *de jure fiſc. lib.* 2. *tit.* 1. *n.* 1. Beroal. *de Sueton. in Julio. c.* 30. *& in Auguſt. cap.* 10. & probatur *in l.* 4. *C. ad l. Jul. repet. l. cùm patronum* 10. *ff. de jure pat. leg. deferre* 18. *per tot. ff. de jure fiſci, l. hi tamen* 11. *§. fin. ff. de accuſ.* † Inde dicitur *Delator*, qui occultè, clam 2
& malignè ob præmium, vel aliam cauſam crimina commiſſa Principibus denunciabat, multoties calumnioſe, & ob invidiam magis, quàm ſi ſibi, aut Reipublicæ prodeſſet, *cap. delatori* 5. *quæſt.* 6. *juncta l.* 4. *h. t. l. noſtris* 8. *C. de calumnia or.* † Unde nomen hoc adeò 3
olim execrabile fuit, ut Conſtantinus *in l.* 2. *C. Th. de petit. & ultro dat.* unum maximum humanæ vitæ malum dixerit; adeóque turpe, ut injuriarum teneatur, qui alium delatorem appellaverit, nam, ut famoſi ex delatione notabantur *l.* 2. *in princ. ff de jure fiſci. l.* 3. *h. t.*
† Ab Imperatoribus crudelioribus Tiberio, Nerone, 4
Domitiano præmio ſunt affecti, ut teſtatur Cornel. Tacit. *lib.* 4. *annal.* ibi, *Sic delatores genus hominum publico exitio repertum, & pœnis quidem nunquam ſatis coërcitum per præmia eliciebantur.* Sub optimis verò Principibus ſupplicio, ita legimus apud Capitolin. *Pertinacem delatores vinctos graviter puniri juſſiſſe, ſi probaret delato pecuniæ præmio infames dimiſiſſe,* & quantum odij concitarent in ſe delatores, probant voces Senatus Romani Imperatorem acclamantis, quas deſcribit Lamprid. *in Commodo.* ibi, *Nunc ſecuri ſumus delatoribus metum ſalui ſimus, delatores de Senatu delatoribus fuſtem te ſaluo, delatores ad leonem te imperâte. Delatoribus fuſtem.* ita apud Ammian. *lib.* 22. legimus Julianum Imperatorem duos delatores, qui cujuſdam Florentis fugitivi latebras monſtrare promittebant, injurioſè delatores appellaſſe ita addens, *Non eſſe imperatorium obliquis flecti indiciis ad retrahendum hominem metu mortis abſconditum.* † Eóque pertinet notiſſimus Martialis noſtri 5
locus, qui Cæſarem laudans, quòd expulerit delatores, ita cecinit *in Amphitheatr. epigr.* 4.

> *Turba gravis paci, placidaque inimica quieti,*
> *Quæ ſemper miſeras ſollicitabat opes.*
> *Traducta eſt Gyaris, nec cæpit arena nocentes.*
> *Et delator habet quod dabat exilium.*

De cujus loci explicatione latè agunt Critici, Lipſius, Ramirez, Rader. Demſter. Farnabus & alij referendi, variè lectionem tertij verſus capientes. Alij legunt *Traducta eſt Getulis*, alij *Gyaris*, alij *Cybiris*, alij *titulis*. Ego verò lectionem antiquam retineo *Gyaris* nempe. Senſus Poëtæ eſt, turba delatorum traducta eſt, id eſt, tranſvecti, deportati in inſulam (ita apud Sueton. *in Calig. cap.* 15 ibi, *Carpentúmque quo in pompa traduceretur.*) in inſulam nempe Gyaram brevem ſanè & arctam exulibus aptam, ut priſcus Scholiaſtes Juvenalis *ſat.* 10. ad illud docuerat.

> *Ut Gyaræ clauſus ſcopulis parvâve ſeripho.*

& probat ipſe *ſat.* 1. *ver.* 73.

> *Aude aliquid brevibus Gyaris & carcere dignum,*

Quorum delatorum turba tanta fuit, ut Gyaris, ſeu Gyaræ arena eo eos nequiret capere, non abnuo Radero hæc aſpernanti, quaſi delatores gravioribus pœnis afficiendi eſſent; ſed miror non attendiſſe Martialem teſtari in ſequenti verſu delatores in exilium actos ut de Traiano quoque commemorat Plin. *in Panegyrico.* Nec minus mihi arridet quod de Amphitheatri arenâ ait Lipſius, cùm jam de re confectâ loquatur Martialis, ut ſubiicit.

> *Exulat Auſonia profugus delator ab urbe,*

& non ineptè *arena* de littore maris accipiatur, juxta illud Virgilij.

> —— *hoſpitio prohibemur arena.*

† Ita olim jure optimo ſævitum fuit in delatores va- 6
riis pœnarum generibus, ut ex Sueton. *in Tito c.* 8. *& in Domitian. c.* 8. Xiphilino *in Tito*, & aliis probant Roder. & cæteri *ad Martial. dict. epig.* 4. Briſſon. *lib.* 3. *antiq. c.* 17. Demſter. *ad Roſin. lib.* 9. *c.* 9. Poller. *libro* 4. *hiſtor. fori Rom. c.* 2. Cujac. *ad Paul. lib.* 5. *ſentent. tit.* 13. Juret. *ad Symmach. li.* 10. *miſcellan. epiſt.* 55. Nicolaus Bellus *lib.* 2. *rei. polit. diſcurſ.* 31. & ante eos Alex. ab Alex. *lib.* 4. *genial. c.* 12. ubi etiam Tiraquell. qui multa de de-

latoribus tradunt, quæ nos quaſi ab aliis occupata relinquimus,ne ut alij fecerunt,ea tranſcribamus,quibus adde Pinedam *in c.10.Eccle.verſ.20 §.7.n.17.*& noviſſimè D. Ant. Cabreros *in tract. de tripli pœna c. 10.ex n. 1.* ubi eleganter,ut ſolet , & hujus noſtri commentarij mentionem facit , quia manuſcriptum vidit. do ctiſſ. Larrea *deciſ. Granatenſi 27. per totam* , ubi plura congerit omnino videnda.

Hinc factum eſt delatorum nomen adeò odio ha-
7 bitum , ut in aliud honeſtius ſæpiùs commutaretur. Nam *curioſi* dici cœperunt , qui crimina Judicibus nuntiabant. *l.1.inf.de curioſis, leg.non patimur 13. infr. de curſu publ.* notat P. Gregor. *lib.32.ſyntag.c.4.n.2.*& dicam *in d. tit. de curioſis.*Ita curioſum non ſolùm domus ſuæ , ſed amicorum vocat Spartian. Hadrianum pro eo,qui multa ſcire cupiat,& rimetur, quales erant delatores , ut *ibi* interpretatur Salmaſius, & ante eum
8 Torrentius *ad Suetonij Auguſt.cap. 27.* † Dicti etiam *frumẽtarij*,ut animadvertimus ex Spartiano *in Hadriã. Erat*,inquit *curioſus non ſolùm domus ſua,ſed etiam amicorum , ita ut per frumentarios occulta omnia exploraret, nec adverterent amici ſciri ab Imperatore ſuam vitam prius , quam ipſe hoc Imperator oſtenderet.*Aurel. victor. *in Diocletian.* ibi,*Remotum peſtilens frumentariorum genus, qui cùm ad explarandum annuntiandùmque,qui fortè motus exiſterent, inſtituti viderentur.* Meminit frumentariorum Euſeb. *lib.7.c.40.* D. Hieronym.*in Abdiam. c. 1.* & fusè explicat Baron. 2. *tom. annal. anno* 261. *n.17.* Caſſaubon. & Salmaſ. *ad Spartiani locum.*Pancirol. *in not. Imp. Orien. cap. 64.*Buleng. *lib. 6. de Imp. Rom.cap. 42* Gutier. *de offic. domus Aug.lib.3.cap. 10. in fin. & c. 13. ad fin.* Cerda *in adverſar.c.35.n.10.*qui exiſtimant nomen illud inde deductum à militibus, qui ad perquirenda frumenta mittebantur & ob id dicebantur frumentarij , & ſic iſti inveſtigabant quæ in civitatibus , aut provinciis fierent. Genus hoc hominum deſcribit eleganter Ammiam. Marcell.*lib. 14. in princ.*ibi , *Excogitatum eſt ſuper his , ut homines quidam ignoti utilitate ipſa parum cavendi ad coligendos rumores per Antiochiæ latera cuncta deſtinarentur, relaturi quæ audirent,hi peragranter & diſſimulanter honoratorum circulis adſiſtendo pervadendoque divites domos egentium habitu quidquid noſcere poterant , vel audire latenter intromiſſi per poſticas in regiam nuntiabant id obſervantes conſpiratione concordi ut fugerent quædam,& cognita duplicarent in peius , laudes verò ſuprimerent Cæſaris, quas invitis compluribus formido malorum impendẽtium exprimebat.*†Irenachæ etiam dicebantur,licèt eorum diver-
9 ſum fuiſſe miniſterium dicemus *in tit. infr.de Irenarch.*
† Dicti quoque & *Indices* , ut Aſcon. eſt auctor , qui
10 in dicem vocat , qui facinori, cujus ipſe eſt conſcius, latebras indicat. *leg.indicaſſe 197. de verb. ſig.* Sueton. *in Tiber.cap.73.& in Claud cap.35.* Plin. *in Paneg.*docet Pollet,*in hiſt.fori Rom.lib.4.cap.2.*† *Quadruplatores*
11 quoque ſunt dicti,ut conſtat ex Capitolino *in Anton. Pio.* de quo tradit quadruplatores extinxiſſe, & in M. Aurelio. *Calumniis quadruplatorum interceſſit appoſita falſis delatoribus nota.* ubi vocem *nota* vult. Demſterus *infrà* referendus,referri debere ad elementum *K*.quod ex lege Rhemnia frontibus candenti ferro imprimebatur.Sed tu ſimpliciter cape vocem illa de infamiâ,*Nota* enim nihil aliud ſignificat. *l. multi 18. ff.de liber.& poſth.* Meminit quoque iſtorum quadruplatorum Vopiſcus *in Aurelian.* qui ait Aurelianum quadruplatores ingenti ſeveritate proſequutum. Nomen inde receperunt,ut docet Aſconius *act.4. in Verrem* , quòd ſe eo quæſtu tuebantur , ut eas res perſequerentur,quarum ex legibus quadrupli actio erat. Nam Nero delatorum licentiam volens comprimere,præmia ad quartam revocavit , ſequitur eo nõn relato Alex. ab Alex. *lib. 4.c. 22.*ubi Tiraquell.*lit. G.*Petr.Greg. *lib. 32.c. 4. n.8.* Videndus quoque Pollet. *lib.4. c. 2.* Cujac.*in l.2. h.t.* Gothofred *ad leg.13. §. 5. lit. Q. de jure fiſc.*Oſuval.*lib.18.Donell.c. 8.lit. O.*Demſter.*ad Roſin.lib.9.antiq.c.9.*& Menoch. *de arbitr c.198.*

Cùm ergo genus hoc hominum adeò obnoxium 12
reputaretur , & à plurimis ex principibus exilio , deportatione , infamiâ variiſque aliis pœnarum generibus fuerint coërciti , ut *ſuprà* jam attigimus. Reſtricta fuit quoque eorum licentia,& conſtitutum ut certo modo delatio fiat ,ut ſic malitiis occurratur, & ne formidine pœnæ deſint delatores , qui vera crimina aliorum detegerent. Itaque delator in noſtro titulo erit detector , qui quæ ad fiſcum pertinent defert & nuntiat.*l.intra 10.ff.de diver.& temp.præſcrip.leg.edicto 13.ff.de jure fiſci*,veluti bona vacantia caduca,commiſſa,theſaurum inventum , vaga mancipia, tacita fideicommiſſa *l.1.l.3 §.in locis,l. in ſumma 17.l.delator 44. cum aliis, ff.de jure fiſci* , nec non & qui crimina nuntiat , vel accuſat. ex quibus fiſco aplicanda venit pœna *l.fin.infr.h.t.*docent Platea & reliqui *hîc* Valenzuel.
n. 4.& ſeq. Decian.*d.lib.3 c.2. n.6.* † Hoc ita intelligi 13
debet , dum tamen is, qui defert , non ſit prohibitus, nam aliquæ ſunt perſonæ quæ deferre nequeunt , ut ſervi,& mulieres, & alij, qui connumerantur *in l.2.§. Imperator 6.l. deferre 18.tot ff. de jure fiſc.*docent Valenzuel *hic n. 7.* Peregrin.*de jure fiſc.d.lib 2. tit. 1.n.2.* Alfaro *de officio fiſcal. gloſ. 17.n.9.* Farinac.*tom. 1.q.12.*
num.8. & ſeq. † Quibus accedit quod graviter conſti- 14
tuit *l. 3.tit.13.lib.2. Rec.*ne ſcilicet Regius fiſcalis non præcedente delatore ad accuſationẽ proſiliat, & ut delator apud Tabellionem proponat delationem,ne eam poſſit negare etſi eam non probaverit , pœnis quæ à
jure ſtatuuntur coërceatur , *l.5.d. tit.13.* † Pœna au- 15
tem eſt infamia propter calumniam,*l.2 ff.de jure fiſci. l.noſtris.C.de calumniat*, & aliis pœnis; de quibus *in l. Senatus 15 tota,leg.de eo 23.cum ſeq.l.non tantùm 24 ff. de jure fiſc.l.1.& tot.ff.ad SC. Turpill.* quæ etiam & ad mortem extenduntur,*l. omnes 5.h.tit.*ibi,*Contra delatore ſeveritatem Judicum implorare ferro diſtrictam.* Aliquando relegatio & fuſtigatio indicitur , ut probatur *in l. fin.§. unuſquiſque,infr. h. tit.* quam ex Baſilicis reſtituerunt Cujac. & Gothofr. ibi. *Graviſſimis verberibus caſtigandum , & perpetuo fore relegandum* , docent Accur. *in l.1.infr.verb.ſi verò non probant.* Platea *in l.4. infr.numer.2.* Didacus Perez *in leg.3.tit.12.lib.2.ordin.* Petr. Greg. *ſupr.num.9.* Covarruv.*lib.2 var.cap.9.n.1. verſ.nihilominus* Clarus *in praxi §.fin.q.7.n.12.& q.81. n.3.* Paz.*in prax tom.1 5.part.c.2.§.unic.num.4.* Freherus *de infamia lib.3.c.6.toto.* Oſuval *lib.18.Donell.c.8. lit. O.* Farinac. *tota q. 16.maximè n.5. 8.& 15.* Ratio æquiſſima fuit , quam tradunt Honorius & Theodoſ. *in l.fin.Cod.de accuſat.& in leg.fin.Cod. de calumniat.& in leg. ſi quis ad ſt 7. Cod ad l.Jul.de vi publica.*ibi,*Quia non debet eſſe impunita licentia mentiendi cum calumniantes poſcat ad vindictam ſimilitudo ſuplicij* & æquum ſit,ut qui aliteri inurere infamiam,& delictum per calumniam conatur,eam ipſe incurrat.Nam quod quiſque juris in alium ſtatuerit,ratio expoſtulat ut eo jure utatur , *leg.1.& tot.Digeſt,quod quiſque juris*, cum aliis vulgatis.

Sed quæſtio eſt , an talionis pœnæ delatoribus ho- 16
die locus ſit ; quam diſcutit Jul. Clar. *in d.§.fin.q.81. num. 3.* Covar. *lib. 2.var.cap.9.n.1.*Ant.Gomez *in leg. fin. Tau. n. 7.* Pichar. *in princ. Inſt. de publicis judiciis n. 35.* latè Farinac. *1.tom. trim.q.16.ex n. 1.*Gothofr. *in l.fin.C.de accuſat.*ubi cæteri,Oſuval.*ad Donell.lib.18. cap.10. lit. E.* & Lucas *in l.1.h t.n.16.* Valenzuel. *hic num.10.verſ.ſed & illud.* Morla.*in emp.tit.1.in præmiſſ. n.45.& ſeq.*& Bobadill *lib.5.polit.c.2.n.95.& ſeqq.*qui tandem concludunt hanc pœnam generali conſuetudine ab aulâ receſſiſſe, & pœnam delatoribus arbitrio Judicis ſtatuendam , obſervant relati à Farinac. *ſupr.*
num. 5. Lucas & Mor. & Valenzuel. *ſupr.* † Verùm 17
ego

ego in aliâ ſum opinione, exiſtimans non ſolùm attentis legibus Regni, ſed & jure communi ſi delator falſa crimina detulerit, ſi delicti gravitas id expoſtulet, poſſe talionis pœnam exerceri, quod evinco ex *leg. 1. §. ſenatus 15. in prin. l. Arrianus. 42. §. fin. ff. de jure fiſc.* Item, quia ſi eâ ratione defeciſſe jam exiſtimant, quòd olim delatores ſe ſubſcriberent ad ſimilitudinem ſupplicij, ita ut punirentur, ſi in accuſatione defeciſſent, *l. ſi cui ff. de accuſat. leg. fin. C. eod.* cum adductis à Morl. *dict. tit. 2. num. 45. & ſeq.* Scaccia *de judiciis c. 51.* 18 *num. 7.* Covar. *dict. cap. 9. num. 1. verſ. olim.* † Hodie *leg. 5. tit. 13. lib. 2. Rec.* tenetur in ſcriptis proponere delationem, quam ſi non probaverit *in leg. 5. illius tit.* condemnatur in omnibus illis pœnis, quæ à jure ſunt contra delatores calumniantes ſtatutæ, & etiam in expenſis, ut conſtat ex illis verbis, *Si alguno no probare la delacion que hiço le condenem en todas aquellas penas que el derecho diſpone y en las coſtas*, ubi verbum *todas* comprehendit & talionem, cùm jus ipſum ſimilitudinem ſup-19 plicij in talia perpetrantes inducit, ut dicam. † Rurſus facit *l. 83. Tau.* quæ eſt *l. 4. tit. 17. lib. 8. Recopilat*, ubi teſtis falsò contra aliquem deponens in cauſa capitali, in qua ſi verum diceret, pœna mortis reo imponeretur, eadem pœnâ punitur, quâ reus ipſe puniendus eſſet. Rationem ejus eam eſſe fatentur noſtri DD. quòd per talem teſtē non ſteterit, ut docet Azeved. *in d. l. 4. n. 52.* & probat eadem lex ibi, *pues por el no quedo de dar ſela.* Tum etiam, quia non minus fulſus eſt qui falſum teſtimonium dixerit, quàm qui denuntiationem falſam propoſuit. *l. 1. §. ſed ſi quis ob renuntiandum, paulo principio ff. ad l. Cornel. de falſis*, ubi tenetur lege Corneliâ de falſis, qui pecuniam acceperit, ut denuntiaret (ita interpretanda ſunt illa verba, *ſi quis ob renuntiandum*, juxta vulgatam lectionem. *ſi quis ob denuntiandum*, quæ ita explicat Gothofredus *ibidem*) Quin etiam & plus iniquitatis continere videtur falſa delatio, quàm teſtimonium, quia falſus teſtis ſolum ſuum falſum juramentum perhibet, etſi malo animo & iniquè hoc faciat. At delator calumnioſus non ſolùm ipſe improbè ſe gerit, ſed etiàm inducere procurat ipſos teſtes, & quantum in ſe fuit, fecit, & per ſe non ſtetit ut innocens condemnaretur, & ita crimem magis conſummavit, quàm falſus teſtis. Unde cùm *dict. l. 85. Tau.* voluerit talionem in falſis teſtibus invocare, eandem pœnam in falſo delatore voluit locum habere, nam calumnianti debet poſcere ſimilitudo ſupplicij, *dict. l. fin. C. de accuſat.* quia non debent eſſe ignari cùm delationem proponunt eam ſe ſententiam ſubituros ſi crimen objectum non potuerint comprobare, quam reus debebat excipere, ut aliàs dixi: Conſtant. *in l. ſi quis ad ſe 7. C. ad l. Jul. de vi publ.* quam ſententiam tenet Lucas *in h. l. 1. n. 17.* Platea *in l. ex varia, num. 2. h. t.* Caravit. *ritu 68. num. 11.* Grammat. *ad conſtit. Regni num. 15.* Quid autem erit dicendum de his delatoribus, qui in ſyndicatu Judices ſolent perſequi, & accuſare, quos vocamus *capitulantes.* Dic eos, ſi non probent crimina quæ accuſant, puniendos eſſe præter pœnas à jure ſtatutas, etiam in expenſis. Quod procedet, etiamſi ex capitulis aliqua probent: nam reſpectu aliorum quæ non probarunt, calumnioſi ſunt, & ſic in hac Pintina Curia vidi practicari, juxta doctrinam Bobadill. *lib. 5. polit. cap. 2. ex n. 92. maximè num. 98.*

20 Excipiuntur autem à prædictis pœnis delatores, etſi in probatione defecerint, ſi ex neceſſitate officij, aut Judicis præcepto detulerint. *l. 2. h. t. l. fiſcus 48. §. delatoris ff. de jure fiſc.* quibus adiunge *l. poſt legatum 5. §. aduocatum 13. l. tutelā 22. ff. de his quibus ut indig. leg. pen. ff. de poſtulan. l. ſi pars 10. § fin. ff. de inofficioſo teſt. l. ſi pignora 50. ff. de evictio* facit quoque *l. in fraudem 10. §. fin. ff. de his quibus ut indig. leg. qui cùm major 14. ſi paris 7. ff. de bonis libert. l. non eſt 6. l. cùm quadam 26. ff. de adminiſtr. tutor. l. 1. C. de his qui accuſ. non poſſ.* & poſt DD. in dictis juribus obſervat Alfaro *de officio fiſcal. gloſſ. 17. n. 27.* Azeved. *per textum ibi in l. 5. tit. 13. lib. 2. Rec. num. 2.* Farinac. *d. quæſt. 16. num. 16. & ſeq. &* notant Lucas *num. 12.* Valenzuel & alij *in dict. l. 2.* † Ra- 21 tio eſt ea, quia cùm, ut diximus, delator ſit qui ſpe præmij & lucri ſponte defert, *leg. 1. in princ. de jure fiſc.* cùm officij neceſſitate id facit, neceſſitas officij excuſata eſſe debet, ſiquidem primo caſu nulla poteſt excuſatio dari ſub ſpecie honeſti, propter quod odio ſunt habiti tales delatores apud omnes, utporè lucroſi & ſanguinates, ut loquitur Tacitus *de claris orator.* & obſervat Dec. *d. lib. 3. crim. c. 4. n. 6. & ſeqq.* Attamen in ſecundo nullus Judicum calumnia notabit delatorem qui non ſuis ſimultationibus, non iniquo & pravo animo accuſationem inſtituit, ſed coactus ex officio, & ejus neceſſitate inſtante, ut aliàs dixit de tutore Tryphoninus *in d. l. tutorē 22. de his quibus ut indig.* & ita cuilibet officium ſuum non debet eſſe damnoſum, *c. cùm non deceat de electio. in 6. l. ſed ſi quis 7. C. quemadmod. teſtam. per. l. ſi ſervus 61. §. quod verò. ff. de furtis, l. abſentia 140. de reg. jur.* cum aliis adductis ab Accur. *in d. l. ſed. ſi quis, verb. damnoſum.*

Unde conſtat regios fiſci patronos, qui in omnibus 22 juridicis conventibus à Rege proponuntur, variiſque honoribus decorantur, ut dicemus *in l. fin. infr. de Decurion.* calumnia non eſſe notandos, neque in expenſis condemnandos, tum quia delatores non ſunt, tum quia nec ſpe lucri, aut pecuniarij commodo ad accuſationem procedunt, neque præter conſuetum ſalarium, etſi in cauſa vincant, aliquid reportant, neque aliquo quæſtu, aut commodo moventur, niſi bono publico ad publicam vindictam, ut peccantium temeritas cohibeatur, & delicta punitione digna plectantur, feliciter, & quietè homines vivant, petitis ad id à delinquentibus pœnis vel corporalibus, aut pecuniariis, ut probatur *in l. 4. h. t. l. 1. in princ. ff. de jure fiſc.* & docent Alfaro *d. gl. 17. num. 1. & ſeq.* Dec. etſi fiſcalium non meminit, *d. lib. 3. cap. 4. num. 15.* P. Greg. *d. lib. 32. cap. 4. numer. 11.* Farinac. *dict. quæſt. 16. num. 12. & ſeq.* Azeved. *in d. l. 5. tit. 13. lib. 2. Recop. n. 2. & in l. 1. tit. 22. lib. 4. Recop. n. 6.* Cevall. *1. tom. com. q. 539. ex num. 6.* Barboſ. *in l. eum quem temere 79. in princ. n. 195. cum ſeqq. ff. de judiciis.* † Neque admittenda eſt ejuſdem Fa- 23 rinacij doctrina *n. 20.* qui ſecutus Peregrini & aliorum opinionem exiſtimat Procuratorem fiſcalem teneri ad damna & expenſas ſi per calumniam aliquam egerit. Nam etſi id vidiatur probare *l. non eſt ignotum 6. Cod. de adminiſtr. tutor.* quam cum aliis legibus corruptiſſimè allegat, ad rem non facit, cùm diverſum ſit officium tutoris ab officio fiſcalis, nam tutor cùm nomine pupilli accuſat, id facit proprio nomine, & ſic calumnia ejus ſi evidens ſit, punitur, *l. Polla 2. C. de his quibus ut indig. l. 2. C. de his qui accuſ. non poſſunt.* ut notat Accur. *in d. l. Polla, verb. pupilli.* At verò regius fiſcalis etſi calumnioſè egerit, nunquam punietur, quia nullum lucrum reportat, & id facit nomine Reipublicæ, non proprio, quod facit ut minimè puniri poſſit, *l. 1. in princ. ff. de jure fiſc.* idque diſertè probat *l. 4. h. t.* ibi, *Ut hi qui Reipublicæ cauſas defendunt, delatorum criminibus non teneantur.* Hoc tamen longè ſecuriùs attento noſtro jure procedit ex *dict. leg. 3. tit. 13. lib. 2. Recop.* quæ prohibet fiſcalem ad accuſationem proſilire ſine delatore, notat Otalora *de nobil. 3. parte 3. princip. capite 1.* præterquam quòd cùm ſemper à Rege creentur fiſcales litteris, nobilitate, maturitate & prudentia inſignes, nunquam de eis talis præſumptio erit capienda, ut eruditè in propoſito agnoſcit P. Greg. *d. c. 4. n. 12.* At verò inſtigator, vel delator, qui fiſcali detulerit calumnioſè, rectè condemnatur in expenſis, & ideò ſine fidejuſſoribus idoneis nunquam fiſcalis procedit ex d. lege Regni, &

ita

ita ſunt intelligenda quæ tradit Barboſa *ſupr.* & alij jam relati.

24 Unde conſtat melioris conditionis cenſendum eſſe eum, qui facit aliquid ex neceſſitate officij, quàm ex voluntate, *l. ſi fidejuſſor.7.§.ſi neceſſaria.ff. qui ſatiſdare cogan.l.1.§.vis fluminis, verſ. ſi quis,ff.ſi quis cautio.* notant Bar. *n.* 2. Bald. Platea & reliqui, qui rectè caſum ponunt quando cauſa fuit cœpta per delatorem, qui moritur, vel ſe abſentat, nam eo in caſu ſi Judex conſtituat aliam, poſt eam peragere, & ſi non probet, & in probatione ſuccumbat, non tenebitur pœnis delatorum, quod probatur *in d.l.2.h.tit.*ibi, *Juſſu Procuratoris, ut cauſam ab alio delatam inſtrueres*,& ſequitur in optimo caſu Otalora *de nobil.3.p.tertia p.princ.c.1. num.* 10.

25 Ex quibus ſequitur quòd cùm venditor, qui rem vendidit, teneatur de evictione,*l.ex empto 11.in princ. de actio. emp.l.ſi in venditione 60.ff.de evictio.l.non dubitatur 6.Cod.eod.*cum vulgatis,ſi aliquis tanquam tutor,vel curator, vel executor teſtamenti rem vendiderit tanquam ex neceſſitate officij ſibi incumbentis, non tenebitur de evictione,*l.ſi pignor.50.ff.de evictio.l. Julianus 13. §.ſi procurator 15. ff. de act. emp.leg. qui erat. 49. ff. famil. erciſ.* quibus juribus ita docuerunt Gutier. *de tutel.1.part.c.1.n.22.* & alij quos latè congeſſit Guzman.*de evict.q.53.per totam.*Item etiam nec Magiſtratus jure Magiſtratus vendentes de evictione tenetur *d.l.ſi pignor.*docent Montan.*de tut.c.31.ff.5.n.4.* Giurba *in conſ. Meſſan.1.part.c.2 gloſ.13.n.13.*& alij relati à Perey. *de empt.cap.31. num.*20. Hermoſilla *in leg.32.tit.5.part.5.art.4.n.42.* Guzm. *ſup.n.* 11. Item non tenentur creditores, ſed ipſi debitores, *leg.ſi plus 74.§.ſi juſſu.ff. de evict.* Vivius *deciſ.*24. *num.*1. *& ſeq.* Ludoviſ. *deciſ.*119. Pereyr.*dict.cap.31.num.*20.Surd. *conſ.36.num.*17.Gratian.*diſcept.tom.1.cap.175.num.*4. Trentacinq. *lib.3.reſol.17.tit.de empt. & ven.* Caſtillo *lib.4.contr.cap. 42.ex n.70.* Maſtrill. *deciſ.*18. *num.*4. Guzman. *de evict.q.* 47.*n.*17. *& ſeq.* Hermoſill. *ſupr. gl.1.art.3.n.*23. Debitor tamen etſi ex naturâ evictionis teneatur in id quod intereſt rem non fuiſſe evictam, *leg.cùm ſucceſſores 23.Cod. de evict.* cum vulgo eo caſu tantum tenetur,quantum pretio liberatus eſt, *d.§.ſi juſſu.*

26 Secundò ex ſupradictis ſequitur quòd cùm tutor, aut curator non admittatur niſi pupilli nomine ad rem gerendam,ſi in teſtamento legatum acceperit, in quo pupillus ſit exhæredatus, etſi judicium teſtatoris agnovit,rectè poterit ejuſdem pupilli nomine de inofficioſo agere,*d.l. tutorem 22.de his quibus ut indig. leg. ſi pars 10 §. fin. leg.adverſus 30.§. fin.ff. de inofficioſo, §.ſi tutor.Inſt.eodem.l.13.tit.7. p.6.* docent relati à Pichar.*in d.§.ſi tutor.n.* 8. Nam etſi verum ſit de inofficioſo agere non poſſe illum, qui judicium teſtatoris agnovit,*l. Papinianus* 8.§ *ſi conditioni ff. de inoffic.teſtam.* cum traditis à Donell. *lib.19.com.c.6.* ubi Oſuval.*lit. B. & ſeq.*& tutorem defuncti voluntatem poſſe agnoſcere,*l.cùm quadam 26.C.de admin.tut.l.fin.ff.de inoffic. teſtam.* nihilominùs cùm ad querelam pupilli nomine accedit, minimè ei debet præjudicare,quod ex neceſſitate officij aliàs facere tenebatur, *leg. nec non 6. Digeſtis de tutor. & curat. dat.* notat Pichard. *ſuprà num.* 3. *& ſeq.* poſt Accur. *in dict.* §. *ſi tutor* Pla-
27 team, Angel. & reliq. *in dict. leg.2.h.tit.*† Præcipuè, quia in tali caſu fungitur vice duarum perſonarum, ſicut videmus in jure tutorem rem ſibi debitam tradere poſſe ſibi ipſi *leg. fiſtulas 78.§.fundum. D de contrah.empt.l.debitor meus 13.D.de neg.geſt.l.quoties 9.§. ſicut 5. D.de admin.tut.l.creditorem* 8.C.*qui dare tutor.* & in alij caſibus, ut *in l. profectitia 5.§. fin. D. de jure dot.l.ſi verò 64.§. item quidquid. D.ſol.matr.l. item eorum 6. in princ. D.quod cujuſque univerſ.l. ſi pater 15.§. qui duos.D.de adoptio.l.miles 75.§.fin.de legat.1.l.ſiquis* reū 5.§.fin.de liberal.legat.& diximus *lib.1.obſerv.c.7. n.*15.& docent Tiraq. *de retract.lig.§.1.gl.18.num.*13. Menoch. *de recuper. rem.1.n.36.*Pinel.*in l.1.C.de bon. mat.3.part.num.73.ad fin.*Gratian.*diſcept.foren.tom.1. cap.111.n.13.& tom.1.c.298.n.2. & 26.*Gothofr. per text.*ibi in l.ſi quis decurio 21.C.ad leg.Cornel.de falſ.*Bobadill. *lib.3.polit.cap.8.n.68.*Mieres *de majorat.4.pag. q.16.*Morl.*in em.tit.de contr. emptio.quæſt.7.n.6.*† Huc 28
que pertinet deciſio Tryponini *in l. filius non impeditur 22. D.de inofficioſ.teſtam.* ubi ſi pater in teſtamento uxoris, à quâ exhæredatus eſt filius,legatum acceperit, poterit agere nomine filij, ita ut ſi non obtineat, ad legatum admittetur, quoniam in tali caſu indignatio eſt filij,cujus nomine agit, & ei parat commodum victoriæ, de cujus legis explicatione erit conſulendus Alciat. *lib.* 4. *paradox. cap.* 3. Connan. *lib.9. comment.cap.9.in fin.* Riminald.*in l. 1.num.379.Cod.qui admitti.* ubi Camill. Plaut. *verb.emolumentum.*Pinell. *in l.1.Cod.de bon.mat.1.part.à num.*19.Ant.Fab.*lib.7. conject.cap* 9. Barboſa *in l. Lucius 39. num.* 12. *D. ſol. matr.* Pichar. *in d.§.ſi tutor.*† Ubi etiam agit de Advo- 29
cato quando ex officij neceſſitate aliquid facit, poſt Greg. *in leg.13.verſ.fueras ende*, per text. *ibi gloſſ.*18. *tit.* 7. *part.* 6.

Et ut ad principalem noſtri tractatus articulum re- 30
vertamur à pœnis contra delatores ſtatutis etiam liber erit qui ſuam, vel ſuorum injuriam proſequitur, *l.deferre 18.§ ſed ſi communem,l.fiſcus 38.§.fin.l.delator 44.D.de jure fiſci,*facit *l.qui ex libertate 26.D de liber. cauſ.* Ita in ſpecie probatur *in l. 3. hoc tit. infr.* ubi ſi aliquis ad ſuam defenſionem cùm ab Officialibus fiſci conveniretur, alium talis fundi poſſeſſorem eſſe dixerit, non tam delator dicitur,quàm ſui defenſor, nec tam videtur alium de ferre,quàm delationem contra ſe factam repellere, ut eleganter aſſerit *ibi* Accur. Non eſt ergo accuſatio, ſed defenſio, quamobrem, cùm S.C.Syllaniano,aut lege Cornelia præmium præſtetur ei, qui ex familiâ ſervorum cædem domini indicaverit, vel accuſaverit,*l.1.C.pro quibus cauſis ſervus pro præm.l.in lege 25.D.de SC.Syllaniano,* cùm traditis à Cujac, *lib.18.obſerv. cap.* 22. Duaren.*ad tit. D. de SC.Syllan.verſ.Quintum caput*, non videtur accuſaſſe ut præmium conſequatur qui in alium cùm argueretur crimen detorſit, *l.3.§. utrum 4. D. de SC. Syllan.* † ubi corruptè in vulgaribus codicibus legebatur per- 31
peram *vindicaſſe* pro *indicaſſe*,ut rectè animadvertunt poſt Ant. Aug.*lib.1.emend.cap.*19. Cujac. & Duar.*ubi proximè.* † Cujus textus argumento Bart. *in d. l.* 3. & 32
Platea *num.*2.docent quòd ſi præmium ex ſtatuto proponatur occidenti bannitum,ſeu hoſtem, & aliquem eum occiderit non ultrò, ſed ſe defendendo,non habebit præmium, quia lex non conſiderat quod caſu evenerit, ſed quod principaliter fit *leg.ſi quis nec cauſam*, & quæ *ibi* notant DD. *D.ſi certum petat.l.qui injuria 53.in principio D.de furtis*, obſervat Decian. *reſpon.4.num.* 16. *lib.* 3. non enim voluit ſtatutum præmio afficere illum,qui non ut pareret legi, & ob ſpem præmij,ſed ob neceſſitatem propriæ defenſionis id effecerit,*d.§.utrū,l.unum ex familia 67.§ ſi de falcidia.de leg.l.2.de condit.& dem.*† Verùm in hoc caſu Bal.*in l.* 33
*genero.D.de his qui notant.*Roman. *in d.§.utrum.* Alex. *in addit.ad Bar. in dict.l.3.* ubi Valenzuel.*num.5.*& in ſuam ſententiam adfert *d.l.2.D.de condit.& dem.*quia conditio iſta,*ſi occiderit bannitum, ſi ceperit bannitum,* non eſt conditio poteſtativa, & ideo non eſt regulanda,juxta ſecundam partem illius legis,ſed eſt conditio mixta non minus ex poteſtate, quàm ex inſidiis & fortuna defendens,& ob id ſufficiet ut quomodocumque impleatur juxta priorem partem *d. l.* 2. atque ita lex non conſiderat propoſitum & mentem facientis, ſed factum ipſum,*l.hac conditio 10.l.ſi tam facta 11.D. de cond. & dem.* ubi etiam Cuman. advertit. Contra-

rium

rium tamen erit, ſi is qui manifeſtavit delinquentem, id faciat, quia inculpabatur de tali crimine, tunc etiam cùm non ſponte hoc faciat, ſed ut ſe excuſaret, non
34 conſequetur præmium, ut in d.l.3. † Inde quoque accuſatores, qui ex juſtâ cauſa provocati accuſationem inſtituerunt, excuſandi erunt à pœnâ calumniæ, ut fuſe tradit Farinac. d.q.16.n.53.& ſeq.& n.56. quod probatur in l.5.tit.13.lib.2.Rec. ubi delator in expenſis & pœnis condemnatur, ſi delationem non probet, niſi juſtam habuit cauſam accuſandi.

LEX I.

Imp. ALEXANDER. A. *Baſſio.*

Si ei, qui capere poteſt, tacitum fideicommiſſum relictum eſt, ceſſat delatio. His enim prohibetur tacitè relinqui, qui palàm relictum capere non poſſunt.

SUMMARIUM.

1 *Proponitur concluſio hujus legis de tacito fideicommiſſo relicto incapaci, exornatur multorum jurium & Doctorum auctoritate.*

2 *Tacite aliquid relinqui quomodo dicatur?*

3 *Hujus rei origo deducta eſt à lege Papia.*

4 *Agitur de interpretatione* l.3.in princ.& l.ita fidei 40.D.de jure fiſci, *an tacitè, vel non, in formulis, de quibus ibi videatur rogatus*, & n.5.6.7.8.10.11.12.13.14.15.16.

9 *Declaratio nihil de novo addit, ſed tantùm exprimit quod dictum fuerat.*

17 *Lapſus Joannis Garciæ circa interpretationem* d.l.ita fidei.

18 *Opinio Gregorij Lopez reiicitur.*

19 *Expenditur & illuſtratur* l.qui teſtamentum 27.D. de probationibus.

20 *Profeſſio teſtatoris dicentis ſe debere incapaci, videtur in fraudem legis fieri.* & n. 21.

22 *Tota vis & ſubſtantia taciti fideicommiſſi conſiſtit in interpoſitione fidei, explicatur* l.edicto 13.§.1.D. de jure fiſci & num. 23.

24 *Hæres qui tacita fide non accommodavit, ſed incapaci bona præſtat, judicatur indignus & examinatur hic articulus, & de interpretatione* l.ſi poſtulante 67.§.fin.ff.ad SC. Trebell.& numer.25.& 26. & numer. 28.

27 *Orbus & uxor ex lege Papia ſolidam hæreditatem non capiebant*, & numer. 60.

29 *Explicatur* l.ex facto 43.§.Julius, ff.de vulg.ſubſt. & num.30.

32 *Quomodo probetur interveniſſe tacitam fidem de reſtituendo incapaci?* & num.32.34.& 35.

33 *Expenditur & explicatur* l. fin. *quæ alias* ſi genet ff. de his quibus ut indigno.

36 *Omnis ſubſtantia hujus delicti conſiſtit in accommodatione hæredis, quâ præſtat fidem de reſtituendo.*

37 Reg. quia tacet, de reg. jur. in 6 *cum aliis juribus explicatur.*

38 *Actus clam geſtus non nocet quando conſtat de veritate contraria.*

39 *An ut fiſco locus ſit, requiratur ſola accommodatio fidei, & an ſit neceſſaria traditio hæredis?* ad l.3.C.ad l. falcidiam, & num.40.41.42.

43 *Interpretatur* l.13.tit.7.p.6. *circa proximum articulum, & conciliatur cum* l.5.tit.11.p.6.& n.44.& 45. *& contra Gregorium arguitur & proponitur vera reſolutio*, & num. 46.

47 *An hæres qui tacitam fidem accommodavit, poſſit in conſcientiâ retinere hæreditatem, an verò teneatur reſtituere?* & num. 48.49.51.55.

50 *Teſtator poteſt gravare hæredem deducat quartam Trebellianicam, remiſſivè.*

52 *Pœna non debetur ante condemnationem.*

53 *Explicatur* l.eum qui, ff.de his quibus ut indignis.

54 L.prædonis 46.ff. de pet. hæred. *intellectus breviter proponitur.*

56 *Servus, vel filiusfam. tacitè rogati de reſtituendo incapaci, excuſantur à pœnâ noſtræ legis, & quatenus ſuperioris mandatum excuſet.*

57 *Is qui ſe detulit fiſco, an reportet tertiam partem ejus quod reſtituere promiſerat vel dimidium, explicatur* l.edicto, de jure fiſci & l.unic. infrà de his qui ſe deferunt, & n.58.59.

60 *Explicatur eadem* l.unic. in verſ. quod ſi ab uxore, *& defenditur lectio vulgata* d.l.edicto, §.1. ff. de jure fiſci, *contra Gujacium*, & n. 61.

62 *Verbum* ſi quis, & quicumque, *quare comprehendat fœminas, & neceſſaria fuerit extenſio, & declaratio Traiani.*

63 *Datur eligendi facultas inter fiſcum & mulierem, ſe deferentem in portionibus quibus dividitur hæreditas.*

64 *Aliud requiſitum ut rectè fieri poſſit delatio.*

65 *Qui ſe detulit in criminibus, mitius eſt puniendus.*

66 *Quis dicatur inimicus mulieris, & fiſci, & occultator geſtorum?* in d. l. unica.

67 *Quare hæredi qui tacitam fidem interpoſuit, irrogetur deportatio?*

68 *Hodie ſunt incapaces jure noſtro filij Clericorum, adduciturque Motus Pij V. quo eadem incapacitate afficiuntur etiam nepotes, quamvis ſint legitimi.*

69 *Cautelæ quibus ritè poſſint hæredes inſtitui incapaces.*

70 *Coram quo judice fiebant delationes? remiſſivè.*

CUM variis ex cauſis delatio fieri ſoleat, de 1
quibus in l.1. ff. de jure fiſci, inter quas ea recenſetur, quando tacitè aliquid relictum eſt. Alex. *in præſenti* conſtituit differentiam inter eum, qui capere poteſt, & incapacem, ut ſi tacitum fideicommiſſum huic relinquatur, delatio in fiſcum fiat, quæ tamen ceſſabit ſi capaci relictum fuerit, etſi tacitè id relinqui contingat, quod apertè quoque ſtatutum videmus *in l.3.in princ.ff. de jure fiſci, juncta regula l.3 ff.ſi cert. pet.l.in fraudem 10.l. hæres 11. & ſeq l.eum qui 18. & ferè tot.ff.de his quibus ut indig.l. beneficio 59.§.fin.ff. ad l.falcid.l. ita fidei 40.l. Arrianus 42.in princ. l. Statius 48.& l.ſeq.ff.de jure fiſci, l.3.ff.de probat.l.prædonis 46. de petit.hæred. l.cùm quidam 17.§ in tacito, ff. de uſuris, leg.ex facto 43.§.Julianus, ff.de vulgar.leg.in tacitis 103. l.Lucius 123.§. fin. de legat.1.leg.3.Cod. ad leg. falcid.* Ulpian. *in frag. titul. 25. §. 17. leg. 13. §. la ſeſta raçon. tit. 7. parte ſexa leg. 5. titul. 11. ead. part.* Explicant ordinarij in dictis juribus P.Gregor. *lib.42. ſyntag. cap. 29. n. 4. & 5.* Covar. *2. p. de ſponſal. cap.8 §.5. tot.* Peregr. *de jure fiſci lib.3. tit. 1. num. 5. & tit.19 tot.* Mantica *de conject.lib.10.tit.4 tot.* Alfar. *de offic.fiſcal.gloſſ. 34.num.165.* Cujac. *in l. 1. de jure fiſci & lib.9. Reſp.Papin.in d.l.3.de prob.& lib.13.in l.hæreditatem de his quibus ut indign.& in d.l.in tacitis.* Donell. *lib.6.com.cap.17.* Petr.Faber. *lib.2.ſemeſt.cap.13.* Garcia *de tacito fideicom.poſt tractatum de expẽſis.* Molin. *de juſt. tom.1.q.169.* Pichard. *in princ.Inſtit.de fideicom.hæred. n.31.& 32.* Farinac. *1.p.frag.verb.fiſcus ex n.75.* Fuſar. *de ſubſtitut.qu.574. tot.* & ego *lib.3.obſerv.c.1.n.84.* & Caſtillo *de Tertijs, c.41.n.158. & ſeq.* † Dicitur tamen 2
tacitè aliquid relinqui cùm hæres nec teſtamento, nec codicillis rogatur, ſed domeſticâ cautione, aut chiro-

grapho

grapho in fraudem legum, vel pollicitatione, aut fide
datâ ſe obligat ad præſtandum fideicommiſſum ei, qui
capere non poteſt, quia ſcilicet teſtamenti factionem
non habet, vel aliàs eſt inteſtabilis, *l. in tacitis* 103. *ff.*
de legat. 1. *l. in fraudem* 10. *ff. de his quibus ut indign.*
docet Caſtrenſ. & reliqui *ſupr.* Cujac. & Gothefred. *in*
d. l. in tacitis, *& lib.* 9. *Reſp. Papin. in l. ff. de probatio.*
3 Garcia *ſupr. n.* 2.
Hoc autem jus dimanaſſe certum eſt ex lege Juliâ
& Papiâ, quæ plurimos fecit incapaces, cœlibem
nempe, & orbum, & ſimiles, de quibus dixi *lib.* 2. *ob-*
ſer. cap. 4. *in pr. & lib.* 3. *c.* 6. *n.* 27. *&* 31. & id poſtea
auctum eſt SC. Placiano cujus mentio fit *in l. bene-*
neficio 59. *in fin. ff. ad leg. falcid. conjuncta l. hæres* 11.
ff. de his quib. ut indig. & Ulp. *in frag. tit.* 15. §. 17. Nam
etſi prius fideicommiſſa relinquerentur iis, qui jure
directo capere non poſſent, *princ. Inſt. de fideicom. hæred.*
poſtquam tamen ad juris neceſſitatem fuerunt reda-
cti, & eorum uſus percrebuit, ut incapacibus adhuc
fideicommitteretur, & ita leges quæ incapacitatem
imponebant, cluderentur, cùm unâ via incapaces ca-
perent quod alia prohibebatur, contra *l. ſi ſponſus* 6. *in*
princ. ff. de donatio. inter. l. quæritur 38. *ff. de bon. liber.*
reg. cùm quid, de regul. jur. lib. 6. ſtatutum fuit, ne lice-
ret incapacibus relinquere, etſi relinqueretur, & hæ-
res tacitam fidem accommodaret de reſtituendo inca-
paci tale relictum fiſco vindicaretur, ut cum dictis ju-
ribus docet Pichard. *in d. princ. n.* 31. *&* 32. quod cùm
frequenter teſtatores uſurparent contra legum prohi-
bitiones, Juteconſulti de variis formulis diſputarunt,
an ex eis fraus legi facta videatur, ut tacitè reliquiſſe
4 viderentur.
Inter eas diſputationes nobilior eſt quam proponit
Calliſtratus *in l.* 3. *in pr. ff. de jure fiſci*, ſentiens non eſſe
fraudem legi factam, ſi teſtator ita dixerit, *Vos rogo, ut*
in eo, quod à vobis petij, fidem præſtetis, perque Deum, ut
faciatis, rogo, quia non videtur tacitè reliquiſſe, ut Ju-
lianus ait, cujus ſententiæ adhæret cùm tunc tacitè
videtur relinqui, quoties quis neque teſtamento, ne-
que codicillis rogaretur, ſed domeſtica cautione, aut
chirographo. Unde cùm in ea ſpecie nulla proponа-
tur tacita conventio, neque ulla cautio, non videtur
hæres ex eo tacitam fidem accommodaſſe, & ſic ma-
5 nebit relictum apud ipſum hæredem. † Contra quam
ſententiam videtur eſſe Julius Paullus *in l. ita fidei* 40.
ff. de jure fiſci, qui aſſerit in ea formula, *Rogo fundum*
Titio des de quo te rogavi, qui Titius incapax erat, tacitè
videri rogatum hæredem, & legem eluſam, & ejus
interpretationem magis, quàm in altera formula; quo-
niam fit contra legem, dum incapaci tacitè relinqui-
tur, & contra ejus interpretationem fraus aſtutior
committitur, cùm ne quis diceret, teſtatorem tacitè
rogaſſe, palam dixit, *fundum Titio des*, exprimendo rem
& legatarij perſonam. Ratio eſt, quia cùm exprimit
fundum ſine nomine, obſcurè rem exprimit, id eſt,
fundum generaliter, ſive rem incertam, & diverſitas
fundorum obſcurum legatum facit, & obſcurum ta-
citum eſt, & ita hæres taciti fideicommiſſi pœnam
6 ſubſtinebit.
In hac autem Juriſconſultorum aperta controver-
ſia, meo judicio, Calliſtratus magis, quàm Paulus
ſecundùm juris principia reſpondet, imò ejus ſenten-
tiam defendi vix poſſe attenta juriſprudentia, & diſ-
putandi ſtricta ratione intrepidè aſſererem. Nam ob-
ſcuritas illa, quæ ex generali legato fundi oriebatur,
non poteſt ita efficere, ut tacitum videatur, quia nemo
negabit rem fuiſſe legatam. At lex non prohibet rem
legari quæ nequeat tunc deſignari, ſed ne tacitè relin-
quatur, ſive legatum ſit generis, ſive ſpeciei, neque
in eo caſu fides tacitè interpoſita eſt, neque erat neceſ-
ſaria cùm palam rogetur hæres dare illi Titio fũdum,
quando verò fundum generaliter legat teſtator, non
eſt quid obſcurum, cùm hæres dare teneatur fundum
ex his quos habebat teſtator, *leg. ſi domus* 71. *ff. de*
legat. 1. & ſic incertus eſt fundus de certis, hoc eſt de
illis, quos habebat, *argument. leg. qui duos* 20. juncto
Gothofr. *ibi*, *ff. de legat.* 1. *l. quidam* 6. *ff. de reb. dub.*
Non itaque ſcimus qualis fundus fuerit legatus, ſed
ſcimus fundum eſſe legatum, *leg. legato* 37. *verſ. ſi de*
certo, de legat. 1. qui tamen poſtea ex deſignatione hæ-
redis, vel legatarij certificabitur, *argum. d. leg. quidam* 6.
leg. ſi cognatis 20. *ff. de reb. dub.* & talis certificatio ni-
hil addit legato, ſed tantùm declarat unum ex illis
fuiſſe legatum, ut belliſſimè probatur *in l. hæredes* 21.
§. ſi quid poſt factum, ff. de teſtament. † Quare magis 7
videtur incertum legatum, quàm obſcurum. Incertum
dicitur quod non in ſpecie, ſed generaliter, & indiſtin-
ctè profertur, veluti homo, fundus, triticum, *leg. hæ-*
redes 25. *§. ſi incerta* 17. *ff. famil. erciſc. leg. cùm incer-*
tus 13. *ff. de legat.* 1. *l. nuper* 85. *de leg.* 3. *l. in ratione* 30.
§. certis, cum ſeq. ff. ad leg. falcid. not. Briſſon. Hotto-
man. Schard. & alij *de verb. jur. verb. incertus*, & me-
liùs Ulpian. *in l. ubi autem* 75. *ff. de verb. oblig.* ibi, *Ubi*
autem non apparet quid, quale, quantùmque ſit, incertam
eſſe ſtipulationem dicendum eſt. Ergo ſi quis fundum ſine
propria appellatione, vel hominem generaliter ſine proprio
nomine, aut vinum, frumentum ſine qualitate dari ſibi ſti-
pulatur, incertum deducit in obligationem, & Javolen. *in*
l. qui ex pluribus 106. *ff. de verb. oblig.* & ita magis cor-
pus ignotum videtur legatum, ut loquitur Papin. *in l.* 8
cùm poſt. 69. *§. gener. ff. de jure dotium.* † Unde cùm po-
ſtea hæres fundum dat, vel legatarius eligit (juxta di-
ſtinctionem, de qua *in d. l. legato* 37. *de leg.* 1. quam ex-
plicat *ibi* Cujac. *& tract.* 5. *ad Afric. in l. ſi ſervus* 108.
§. cùm homo, de legat. 1. Donell. *lib.* 8. *comm. cap.* 19. ubi
Oſuval. *lit. l. & ſeq.*) declaratur res quæ legata intelli-
gitur à teſtatore, quæ declaratio nihil de novo addit,
eleganter probatur *in l. hæres palam* 21. *§. ff. de teſtam.*
ubi ſi fortè ait Ulp. obſcurius quid dictum eſt in teſta-
mento, quoniam Stichum legaverat, cùm plures
Sthicos haberet, vel Titio amico, cùm eſſent plures
Vitij legatum, poſſe declarare teſtatorem hanc obſcuri-
tatem ſine ſolemnitate teſtamentaria, & addit, *Quia*
nihil nunc dat ſed datum ſignificat. Probat etiam *leg. ſi-*
cut 9. *§. ſed ſi quæritur, verſ. & ſiquidem, ff. ſi ſervit. vind.* 9
l. ſi donatæ 56. *§. fin. ff. de donat. inter.* † Quorum ju-
rium argumento tenuerunt Marta *de juriſdict.* 4. *part.*
cent. 2. *caſ.* 252. *n.* 4. Lancellot. *de attentat.* 2. *part. c.* 4.
limit. 21. *num.* 3. Anton. Gabriel. *comm. concluſ. lib.* 6.
tit. de reg. juris concluſ. 3. Steph. Gratian. *diſcept.* 1. *tom.*
c. 157. *num.* 1. Surdus *deciſ.* 29. *& conſ.* 288. *num.* 10. &
alij relati à Barboſ. *de dictio*. *dictio.* 80. declarationem
nihil de novo addere, ſed tantum exprimere quod di-
ctum fuerat. † Atque ita *ſuprà* dicta obſcuritas, vel 10
incertitudo, quam agnoſcit Paull. in dicto legato, non
potuit efficere ut tacitè videatur relictum ad hoc ut
recidat in fiſcum. Neque huic difficultati occurrit
Paul. *in d. l. ita fidei. in verſ. non eſt*, ubi ait, *Non poſſe dici*
palam relinquere quod ex teſtamento ſciri non poteſt, cùm
recitatur. Nam tempus quo ſpectatur quando fraus
videatur legi facta, non eſt tempus recitati teſtamen-
ti, ſed exitus ſpectatur, *d. l.* 3. *§. quando* 2. *de jure fiſc.* id
eſt, ut fiſcus non debeat quærere de conditione cujuſ-
quam, an ſit capax, vel non, donec ad eum legatum
pertineat. *l. non oportet.* 52. *de legat.* 2. quam ad hunc
tractatum pertinere rectè vidit Cujac. quem *ibi* ſe-
quitur Gothofredus.) Ergo an ſit in fraudem tacitè
relictum fideicommiſſum illius fundi, non debet in-
ſpici tempore recitati teſtamenti, ſed poſt aditam hæ-
reditatem, quo tempore poſt legatum acceptare, *leg. ſi*
tibi homo 86. *§. cùm ſervus, de l.* 1. & tunc cùm electio
ad legatarium pertineat. *d. l. legato*, & ſic neſcio qui po-
tuit legatum obſcurum dici à Paullo. † Præterea, quia 11
cùm deſignetur perſona Titij incapacis à teſtatore,
non

non debet in fiſcum cadere fideicommiſſum,ſed remanebit apud hæredem, qui non accommodavit tacitè fidem ſuam, & cùm non delinquat ipſe, ſed teſtator, non eſt cur patiatur aliquam pœnam, *leg qui teſtamento 27. ff. de probatio.* juncto Bart. *in d.leg.3. per text. ibi, ſtatim in princ.* Peregrin. *dict.lib.5.tit. 19.n.6.*

12 Hæc tanti apud me ſunt ponderis, ut exiſtimem Paullum aliàs graviſſimum & doctiſſimum Jureconſultum ſecundùm veram & ſtrictam juris diſputationem non reſpondiſſe *in d.l. ita fidei.* & ut magis juribus fiſci faveret, quàm teſtamento, & conſequenter Calliſtrati ſententiam *in d.l.3. in princ.* veriorem eſſe, & juxta bene fundatam juris prudentiam. Neque mireris, ſi videas nos inter juris patres diſputare, nam & ipſi homines fuerunt, ſine vera luce fidei vitiis dediti, & fæce idolorum obcæcati, & quidem multoties partitis ob pecuniam conſulentes, & ſectis diviſi inter Sabini & Proculi ſectatores. Quapropter non eſt miꝛum ſi multoties erraverint, & ſic neſcio an Paullo adhærerem ſi Calliſtrati, cujus ſententiam amplectimur, auctoritas non extaret, qua contra Paullum pro-
13 tegimur. † Unde ſuppletio, quam adducit Cujacius *in d.l.3.& lib.21. quæſt. Paul.in dict. l. ita fidei*, ut in ea ponendum ſit hæredem interpoſuiſſe ſecretam & domeſticam cautionem certi fideicommiſſi, apertè repugnat verbis Paulli, qui non in cautione fraudem reperit, ſed in obſcura oratione, quæ ex legato genericè relicto naſcitur, ita ut ex eo quod obſcurum eſt, legatum deducat tacitè relictum fuiſſe, Minus ad rem facit quòd alij (qui ante nos Voluminis Cathedram in Salmanticenſi Academia moderarunt) dixerunt *d.l 3.* intelligi de legato relicto capaci, quod ineptiſſimum eſt, & contra ipſum Jureconſultum, qui intendebat diſputare, an in ea ſpecie, *Vos rogos, ut in eo quod à vobis petij, fidem præſtetis*, aliquid fraudis reperiretur, & ait quòd quamvis non appareat quid voluerit teſtator ab hæredibus petere, tamen quærebatur à Juliano, an fraus aliqua ineſſet? & reſpondet nullam fraudem eſſe factam, quia neceſſarium eſt ut interveniat aliqua cautio, aut chyrographum, in quo ſe obligaret ad reſtituendum incapaci. Quare in caſu incapacitatis apertè loquebatur, & cùm in teſtamento rogatus fuerit hæres, conſtat non eſſe tacitè relictum, & ſic fraudem non eſſe factam, quæ facta intelligeretur, ſi extra teſtamentum rogatio interveniret, *dict.leg.in tacitis, dict. leg.in fraudem 10.D.de his quib.ut in dig.* & ita quamvis palam non videatur rogatus hæres, & ſic videbatur eſſe tacitum fideicommiſſum, cùm non appareat quid ab eo petitum fuerit; nihilominus non eſt fraus legi facta, cùm in teſtamento rogatio intervenerit.

14 † Hæc eſt Calliſtrati mens, Juliani adhærens doctrinæ quæ apertè impugnatur à Paullo, cui aiebat tacitè rogationem factam, quia ex teſtamento ſciri non poterat quando recitatur quid relictum ſit. At Calliſtratus & Julianus tantùm deſiderant ut extra teſtamentum rogatio interveniat. Ex quibus jam cognoſcimus hos Jureconſultos apertè contrarios in eadem ſpecie extitiſſe, & fruſtra inter eos quæri conciliationem.

15 Verùm ſi quis nos increper quaſi Gallorum & aliorum Interpretũ morem ſequamur (quem Hiſpani ſemper reprehendunt) qui antimonias in jure agnoſcunt, & multoties vel literam invertunt, aut mutant, & ubi difficultate opprimuntur, contra Conſultos, aut ſaltem contra Tribonianum gladium ſecatorium arripiunt. Ego viam tentare intendo, qua me quoque poſſim tollere homo, ut Virgilij verba detorqueam, & hos diſſentientes Jureconſultos in amicitiam redigere, advertendo Calliſtratum *in dict. leg. tertia* loqui quando generaliter nulla perſona demonſtrata rogatus eſt hæres aliquid adimplere, ſed tantùm dixit teſtator, *ut in eo quod à vobis petij fidem præſtetis* qua in ſpecie cùm non ſit cautio, nec chyrographum, in quo perſona incapacis deſignetur, non videtur fraus legi facta. Quia tunc intelligitur fieri, quando in cautione ſe obligat hæres dare incapaci; verùm cùm non ſit cautio, neque perſona, non dicetur fraus, & ita opus erit probatione, teſtatorem ſcilicet reliquiſſe incapaci, ut obſervat Bar. *in leg. Lucius §. in teſtamento, de legat. prim.* & relati à Peregrin. *lib.5. titulo 19. numero 3.* de qua probatione *infra* dicemus. Juxta quæ videtur procedere *d.l. Lucius 123.§.in teſtamento*, ubi dicitur quod etſi qui tacitam fidem accommodaſſet, vellet ſe tueri quod teſtator non demonſtraverit perſonam incapacis, ſi tamen probatum fuerit, accommodatio in fraudem legum intelligitur tacitum fideicommiſſum. † At verò *in d.l. ita fide*, deſignata eſt 16
perſona Titij incapacis, & cum conſtet de eo & de obſcuritate legati, creditur non palam, ſed magis ut legem circumveniret, ita legaſſe, quia quando recitatur teſtamentum, non cognoſcitur quid voluerit relinquere teſtator, ex quo ejus animus facilè deprehenditur.

Ex quo detegitur lapſus Joan. Garciæ *in opuſculo de* 17
tacito fideicomm. num. 3. qui *in d.l.3.* exiſtimabat obſcuritatem illam fuiſſe circa perſonam incapacis, quoniam teſtator dixit, *Titio rogo des*, & tamen plures erant Titij, nam certa perſona fuit, ut conſtat ibi, *ſi Titius capere non poſſit.* Quomodo ergo Titium capere non poſſe cognoſcemus, niſi Titij perſona cognoſcatur? Rurſus, quia obſcuritas illa non ponitur in Titio, ſed in generalitate fundi, ut conſtat illic, *Quamvis enim fundum nominaverit, non tamen cognoſci poteſt de quo ſit rogatus hæres*, &c.

Rurſus explodenda eſt opinio Gregorij *in l.13.tit.7.* 18
part.6.verb.enporidad, qui aſſerit tacitum videri fideicommiſſum ut fiſco applicetur ſi fiat accommodatio tacitæ fidei in publico inſtrumento, in quo adſint teſtatoris preces, ſi tamen rogetur Tabellio & teſtes de ſecreto ſervando, quam opinionem notat Garcia *ſup.n.6.& 7.* quia ut dictum eſt, ad hoc ut dicatur tacitum fideicommiſſum, ſufficit quod interponatur extra teſtamentum, ſive in cautione, aut alio inſtrumento, *d.l. in tacitis*, cum aliis, etiamſi de ſecreto conſervando nihil inter teſtatorem & teſtes ſit actum.

Sed adverſùs ſupradicta obſtare videtur, *l. qui teſta-* 19
mentum 27.ff.de probation. ubi relictum incapaci non recidit in fiſcum, ſed apud hæredem remanet. Cui difficultati reſpondet Bart. *in d.l.3. de jure fiſc.* aliud eſſe accommodare tacitam fidem de reſtituendo incapaci, aliud teſtatorem legare ipſi incapaci palam & publicè. Primò caſu, quia fit legi fraus, dum contra ejus prohibitionem vult teſtator relinquere, & hæres præſtare, aufertur ab eo relictum, & fiſco vindicatur, juxta noſtram legem cum ſimilibus. Secundo verò caſu cùm teſtator palam relinquit incapaci, nec fidei aliqua accommodatio intervenit, cùm ex parte hæredis nullum crimen committatur, tunc apud ipſum remanet legatum quod inutile fuit, & contra legem, utpotè relictum ei, qui nullo modo capere poterat, *d.l.3.§. ſi quis palam, de jure fiſci, l.1.C.de hæred.inſt.* notant plures relati à Peregr. *d.tit.19. n.2.* Garcia *ſupr.n.10.* poſt Gomez. *in l.9.Tau.n.21.* plures relati à Farinac. *d.1.p. fragm.verb.fiſcus n.35.& 37.* Jul. Clar. *in §.teſtamentum.q.31.n.3.* Phœbus *deciſ. Luſitan.40.n.7.tom.1.* & poſt Bart *in leg.fin. n.8.ff. de his quib. ut indig.* Cujac. *lib.7.obſeru.c.31.in fin.* (ubi Goveanum perſtringit, qui legata incapacibus relicta ad fiſcum pertinere docuerat, & ambo in allegatione falluntur, nam debuerant allegare *l.3.ſi quis palam.*)

Unde cùm teſtator profeſſus fuerit ſe debere inca- 20
paci, videtur talis profeſſio eludendæ legis gratiâ magis facta, quàm quòd teſtator aliquid deberet, *leg. cum quis decedens 37 §. Titia 6.D.de legat.3.* Ratio eſt, quia

in quolibet actu, qui fraudis præſumptionem habet
non ſufficit confeſſio partis, ſed neceſſaria eſt vera
probatio, *l. per diverſas 12. verſ. ita tamen, juncta l. ſeq.*
verſ. ſi quis, C. mandati notat Matienz. *in l. 6. gloſſ. 7. tit.*
tit. 8. lib. 5. Recop. maximè num. 6. & ubi eſt diſpoſitio
legis prohibitiva, non ſtatur confeſſioni contrahentis,
ſeu teſtantis, docent plures relati à Pinell. *in l. 1. C. de*
bon. mater. 3. part. num. 13. Garcia *de tacito fideicom. n. 17.*
21 *& ſeq.* Gutier. *de juram. 1. part. cap. 3. num. 10.* † qui re-
ctè tenet quòd ſi pater vendat filio ſpurio, cui nec do-
nare, nec vendere nequit, non credetur ejus confeſ-
ſioni, ſi dicat ſe recepiſſe pretium, ut expreſsè proba-
tur *in l. 6. tit. 8. lib. 5. Rec.* qua filius Clerici ita incapax
efficitur circa bona paterna, ut nec per contractum
emptionis, vel venditionis aliquid conſequi poſſit,
tradit in variis quæſtionibus, ut eſt in confeſſione do-
tis receptæ, vel donationis inter virum & uxorem,
Barboſ. *in l. 1. D. ſol. mat. 6. part. num. 51.* Gutier. &
Mantienz. *ſupr.* Garcia *d. num. 18. & ſeq.* & cum aliis,
quos plenâ manu congerit D. Joan. de Caſtillo *lib. 5.*
controv. cap. 111. tot. & lib. 6. cap. 125 num. 14. E contra
autem, ſi hæres confiteatur ſe tacitam fidem accom-
modaſſe, ex hac confeſſione non inducetur probatio
contra incapacem, cui prius hæres dederat rem hæ-
reditariam, ut eleganter probat Garcia *ſupr. num. 16. &*
22 *ſeq.* † Unde conſtat non ſufficere ſi probetur defun-
ctum reliquiſſe incapaci, ſed totam vim fideicommiſſi
taciti conſiſtere in interpoſitione fidei, quam facit
clam hæres, ſeu gravatus, ut docent plures relati à
23 Peregrin. *d. tit. 19. num. 6.* & dicemus *infrà.* † Sed ob-
ſtat *l. edicto 13. §. 1. D. de jure fiſci*, ubi palam & ta-
citè relictum æquiparantur, & in utroque caſu fiſco
locum fieri, teſtatur Paull. illis verbis, *Quæcumque*
profeſſa eſſet, vel palam vel tacitè, relictum ſibi quæ ver-
ba communiter ſolent explicari, ita ut præcedentibus
ſint aſſuenda, hoc ſenſu, præmium ſe deferenti conce-
di, ſive quis palam, ſeu ſecretò ſe deferat. Verùm cùm
ex eo ſenſu nulla ratio dubitandi cõſiſtat, meliùs dices,
quòd ubi fiſco locutus eſt is qui ſe defert ex edicto D.
Traiani in præmiam dimidiam partem conſequi ejus,
quod fiſco applicatur, ſive palam ſive tacitè relictum
proponatur. Hoc ea ratione dixit I. C. quia utro-
que caſu poteſt id fieri, tacitè, cùm ex teſtamento ro-
gatur hæres, ut dictum eſt: palam, cùm fideicommiſ-
ſum fuerit relictum ei, qui cùm capax eſſet ab initio,
poſt mortem teſtatoris ante apertas tabulas incapax
factus fuiſſet, quo caſu ex lege Papiâ caducum fit reli-
ctum, & ita delatori locus erat, ita rectiſſimè docuit
24 doctiſſimus Cujac. *in recitat. ad illam legem.*

Quod autem diximus quòd ſi teſtator palam reli-
querit incapaci, relictum apud hæredem remanere, li-
mitandum erit, ſi hæres bona reſtituat incapaci, nã eo
caſu, etſi deficiat tacita fides, quam non præſtitit hæ-
res, tamen reſtitutio illa contra leges facta inducit ta-
citam fidem, & judicare nos facit hæredem pro indi-
gno, & ſic ab eo auferretur relictum, ita primus om-
nium docuit Bald. *in l. eam quam, Cod. de fideicom. n. 21.*
quem ſequitur Ant. Gomez. *in l. 9. Tau. num. 21.* qui ad-
ducit *l. ſi poſtulante 67. §. fin. D. ad D. ad Trebellian.* ubi ſi
hæres gravatus de reſtituenda hæreditate ei, qui ſoli-
dum capere non poſſit ut tota ei adquiratur, ſuſpectam
dicat, aufertur ab eo quod capere non potuit, & Bajar.
25 *ad Clar. q. 79. num 8.* † de quâ ſententiâ dubitavit Jo-
annes Garcia *de tacito fideicomm. num. 11. & 12.* Sed
vereor an ſcopum attigerit veritatis. Nam cùm IC.
Valens ſcribat, *Si donationis causâ ſuſpectã hæreditatem*
ſibi hæres dixerit, & reſtituerit ei, qui ſolidum capere non
poſſit, aufertur ei quod capere nõ poteſt. Verbum illud *au-*
fertur explicandum cenſet, id eſt, non facit ſuum, ex
leg. omnes 139. §. non videtur, de reg. jur. ut non refe-
ratur ad fiſcum, ſed faciat relationem ad eos, qui jure
perſequi poſſint. Ita ut ex illo verbo tantùm intelli-
gamus, incapacem partem eam, quam capere non po-
tuit, ſuam non feciſſe, cùm auferri à ſe poſſit, *d. §. non*
videtur. † Quæ interpretatio indigna eſt viro doctiſſi- 26
mo, & ut incipiamus ab opinione Baldi & Gomezij,
eam veram eſſe crediderim, quia ſemper in his fraudi-
bus exitus ſpectatur, *l. 3. § quando autem 2. D. de jure*
fiſci, facit *leg. ſæpe 53. in fin. D. de ver. ſig.* ibi, *Nemo*
ope videatur feciſſe, niſi & conſilium malignum habuerit,
nec conſilium habuiſſe noceat, niſi & factum ſecutum fue-
rit, l. item apud 15 §. adduxiſſe 17. D. de injuriis, ibi,
Abduxiſſe videtur non qui abducere comitẽ cœpit, ſed qui
perfecit, l. 1. §. fin. D. quod quiſque juris, & ſequeretur
etiam quòd fraus legi fieret maxima, ſi ex eo quòd
teſtator inſtituerit hæredem capacem, & palam roga-
ret, ut incapaci reſtitueret, cùm in ea ſpecie apud hæ-
redem remaneret, ut diximus, poſſet hæres illico reſti-
tutionem facere incapaci, prohibente lege, à quo non
poſſet abduci fideicomiſſum, quoniam hæres palam
gravatus eſt quod tamen intolerabile eſt.

Quare rectè aiunt ſupradicti DD. in tali caſu aufer- 27
ri ab incapace relictum, & fiſco applicari. Idque aper-
tè probatur *in d. l. ſi poſtulante §. fin.* ubi gravatus fuit
hæres reſtituere hæreditatem, ei qui ſolidum capere
non poteſt, putâ quia erat orbus, aut uxor, qui ex diſ-
poſitione legis Papiæ ſolum ſemiſſem capiebant, *l. ſi is*
qui 6. Digeſt. de adquir. hær. l. cùm ei 42. leg. ſi Titio 55.
§. 1. de leg. 2. leg. ſed ſi hoc 62. §. 1. ff. de cond. & dem.
leg. cogi 16 §. qui ſolidum Digeſt. ad Trebell. docent Con-
nan. *lib. 8. com. cap. 1. num. 6.* Balduin. *ad leg. Papiam.*
pag. 94. Govean. *in d. leg. 6. de vulg.* Cujac. *ad tit. Cod.*
de infirman. pœnis cœlib. Eduar. Caldeir. *lib. 4. var. cap. 3.*
num. 10. Gothofr. *in not. ad Ulpian, in frag. tit. 13. §. de*
orbo, tit. Q. & tit. 15. in princip. Oſuval. *ad Donel. lib. 6.*
cap. 17. lit. P. † Quapropter ut ſolidam hæreditatem 28
caperet donationis causâ, *in dict. § fin.* nam antè nulla
fraus intervenerat, dixit ſuſpectam hæreditatem, ut
ſic compulſus à Prætore adiret, & nihil apud ſe rema-
neret, ſed totam reſtitueret, *leg. 4. ff. ad Trebell. §. at ſi*
plus, Inſt. de fideicom. hær. cum vulgatis, quòd cùm
eludendæ legis gratiâ id factitatum ſit, dimidium hæ-
reditatis, quod orbus incapax non poteſt retinere,
fiſcus aufert. Ratio eſt, quia cùm hæres ut eluderet
legem prohibentem, donationem fecerit, eo prætex-
tu ut per coactionem nihil apud ſe remaneret, & in-
capax non niſi dimidium capere poſſet, fiſcus ab eo
aufert illud dimidium, in quo fraus intervenit, quod
apud ipſum non potuit remanere, propter incapacita-
tem, neque apud hæredem, tum propter fraudem do-
nationis tum quia propter coactionem nihil habet, *l. ſi*
totam 84. D. de adquir. hær.

In contrarium verò eſſe videtur difficile Paulli reſ- 29
ponſum *in leg. ex facto quadrageſima tertia §. Julius D.*
de vulg. ubi cùm hæres qui tacitam fidem accommo-
daverat de reſtituendâ parte ſuæ portionis, & ſic à fi-
ſco erepta ſit, cùm filio teſtatoris eſſet pupillariter
ſubſtitutus Quærebatur, an ad ſubſtitutionem admiſ-
ſus pro ea parte, pro quâ ſcriptus eſt, admittendus
ſit, an verò pro eâ tantùm, quæ apud ſe remanſerat;
& reſpondet ex ſubſtitutione fieri in ſolidum hære-
dem, in quantum ſcriptus eſſet non verò pro eâ parte,
quæ ei ſolùm remanſerat, ablata alia à fiſco propter ta-
citæ fidei accommodationem: hanc difficultatem diſ-
ſolvere tentarunt Cujac. *lib. 12. obſerv. c. 13. & lib. 9. q.*
Paulli in dict. §. Julius, in fin. Pichard. *ad tit. de adquir.*
hered. c. 29. n. 49. & ſeqq. D. Melchior de Valencia *il-*
luſtr. tract. 1. cap. 2. n. 14. poſt Bar. *in d. jur.* † qui diffe- 30
rentiam conſtituit inter ſubſtitutionem & jus accre-
ſcendi. Nam ſubſtitutio cohæret perſonæ, ita ut qui
ſemel eſt hæres, nunquam deſinat hæres eſſe, *leg. to-*
ties 81. D. de adquir. hær. juncto Schifordeghero *lib. 5.*
ad Ant. Fab. tract. 19. q. 1. & ideo cùm hæreditas aufer-
tur propter tacitam fidẽ tanquam ab indigno, remanet

hæres

ubi etiam poteſt amiſſam hæreditatem & fiſco vindicatã adhuc remanet hæres. Diceremus quoque fiſcum non poſſe auferre ab hærede fideicommiſſum, quia ſi ipſe non eſſet Dominus, rebus illis non privaretur, quas non habebat, & ita pertinerent ad legitimos hæredes. At certum eſt fiſcum auferre ab hærede in pœnam delicti, quòd in accommodatione commiſit; ut dixi, ergo hæres verè Dominus erat. Cùm itaque id verum ſit, & promiſſio, qua ſeſe adſtrinxit hæres ad reſtituendum, ſit ipſo jure nulla, utpotè contrà legis prohibitivæ præceptum, ut dicam *infrà*, & pœna non
52 debeatur, † neque lex pœnalis obliget ante Judicis ſententiam, *l. ejus qui 29. D. de jure fiſci, cap. cum ſecundùm 19. de hæretic. lib. 6.* docent Morl. *in emp. tit. 1. q. 8. & 9.* Gratia *de benefic. 11. p. cap. 10. à num. 7.* Cevallos *q. 687.* Thom. Sanchez *lib. 2. moral. cap. 22. ex num. 6.* Phœb. *n. 10.* Molin. & Covar. *ubi ſupr.* & in propoſito noſtro hæredem non teneri ante ſententiam condemnatoriam reſtituere ea bona fiſco, tenet Valenz. *in præſenti ex n. 23.* contra Bar. Segur. Gom. Sotum *li. 4. de juſtit. q. 5. art. 2.* Roias *de ſucceſſ. cap. 20. n. 152.* & alios, quos refert Meneſes *in rub. C. de fideicommiſ. num. 15.* quibus etiam opituletur Tiraq. *in l. ſi nunquam, verb. revertatur, n. 236.* Unde conſequimur hæredem incapaci rem tradere non teneri, neque etiam in fiſcum deferre, ita eleganter ratiocinantur jam *ſuprà* pro nobis adducti.

53 Neque obſtat fundamentum contrariorum deductum *ex d. l. eum qui ff. de his quib. ut indign.* Nam omiſſis multis quæ ego circa ejus intellectum latè tradidi *lib. 3. obſer. cap. 2. ex n. 71. cum ſeq. & maximè numer. 82.* quæ hîc repetere ſupervacuum duxi. Reſpondeo *in d. eum qui*, malæ fidei poſſeſſorem quem non cenſeri antequam lis mota fuerit à fiſco, ex eo quòd fraus legibus facta ſit. Poſt litem autem motam ſecutâ condemnatione tenebitur fructus omnes reſtituere, quia poſt litis conteſtationem latâ jam condemnationis ſententiâ ex eo tempore cenſetur malæ fidei poſſeſſoris, qui tacitam fidem accommodavit, ut expreſſum eſt *in l. 1. Cod. de petit. hæred. l. 1. C. de his quib. ut indig. junctâ l. qui ſcit. 25. §. bonæ fidei D. de uſuris l. ſed ſi l. 25. §. ſi ante litem, D. de petit. hær.* Itaque dum lis non movetur, vel dum ſententia non fertur, remanet hæres bonæ fidei poſſeſſor, quia bonæ fidei poſſeſſor eſt, qui ſcit rem, quam poſſidet, alienam non eſſe, ut docent à me relati *d. c. 2. n. 18.* & cùm hæres ſciat illam rem ſuam eſſe dum ab eo per ſententiam non aufertur, verè dicitur bonam fidem habere, ut dicto loco ego latè explicui, & ad hæc reducenda ſunt quæ ad ſedandam hanc difficultatem adduxit Phœbus *d. deciſ. 40. num. 11. & 12.* Molin. *d. diſp. 169.* poſt Covar. *ſup.*

54 Ex quo etiam deſcendit interpretatio ad *leg. prædonis 46. D. de petit. hæred.* ubi prædo dicitur qui tacitam fidem accommodavit, nam non dicitur eſſe prædonem, ſed prædonis loco ut advertunt ſupradicti, & Valenzuel *hîc n. 25.* Differunt nempe & prædo, & qui tacitam fidem accommodavit, etſi ambo habeant malam fidem, nam hæres eam non habet, niſi poſt litis conteſtationem, prædo verò ſemper eſt in ea, & ſic æquiparantur, inſpecto ſcilicet effectu, ut ſicut prædo compellitur reſtituere rem cum fructibus, ſic etiam qui tacitam fidem accommodavit, compelletur cum omni emolumento bona reſtituere, ut expreſsè docet Scævol. *in l. cùm quidam 17. §. in tacito, D. de uſuris* non igitur negat Modeſtin. *in d. leg. prædonis*, eum eſſe verum hæredem, ut notat Ant. Fab. *de error. decad. 26. err. 9. n. 20.* & relati ab Schifordegio *lib. 2. tract. 28. q. 7.* & ego *d. c. 2. n. 41. & ſeq.*

55 Neque huic ſententiæ, quam tuemur, obſtat hæredem hunc qui tacitam fidem accommodavit deſtitui defuncti voluntate, neque habere defuncti conſenſum, & judicium in his bonis, & ſic ea poſſidere ſine titulo, tanquam habita cum mala fide, & contra Domini voluntatem. Quia facilè reſpondetur duplicem conſiderari in noſtra ſpecie defuncti voluntatem, prima conſiſtit in ipſa inſtitutione rogati, quæ mero jure valet. Altera verò conſiſtit in precibus clam interpoſitis, quibus accedit accommodatio fidei, quæ voluntas cùm contra leges ſit, & bonos mores, veluti turpis, & de jure impoſſibilis, habetur pro non ſcripta, & ſolùm remanet pura inſtitutio, juxta ea quæ circa impoſſibiles & turpes conditiones docent DD. ex *l. 3. ff. de cond. & demonſtr. & l. conditiones 14. cum l. ſeq. ff. de cond. inſtit.* & nos latè tradidimus *lib. 2. obſerv. c. 11. & 12.* & ita juſtè effecit lex, quæ probavit eam voluntatem, pro qua parte eſt juſta, & poſſibilis, ſcilicet quoad hæredis inſtitutionem; pro ea verò parte, pro qua turpiter ſe geſſit teſtator, rejecit & improbavit, *l. multa 6. §. 1. l. hæc ſcriptura 26. de cond. & demonſtr.* docet eleganter Valenzuel *in præſenti n. 26.*

Limitari ſolet deciſio noſtra, quando filius familias, 56
vel ſervus rogantur tacitè incapaci reſtituere tunc enim excuſantur à pœna, *l. in fraudem 10. §. fin. ff. de his quibus ut indign. l. ſi tacitum 23. ff. ad l. Falcid.* Ratio eſt quam tradit Ulpian. *in leg. ad ea 157. ff. de regul. jur.* nam in his quæ carent atrocitate facinoris, ignoſcitur ſervis, vel filiis, ſi patribus, vel dominis obtemperaverint, *l. is qui 11. §. an ignoſcitur 7. ff. quod vi aut clam. l. liber. homo 37. in princ. ff. ad l. Aquil. l. ſervus 20. ff. de oblig. & actio. l. filius 14. ff. ad l. Cornel. de falſ. juncta l. non videtur 167. l. is damnum 169. ff. de regul. jur. leg. 5. in fin. titul. 11. p. 6.* conducit *l. liberorum 11. §. fin. ff. de his qui not. infam.* Quapropter ſervus multoties ſeverius punitur ſi ignorante Domino, quàm ſi ſciente commiſerit, *l. 2. Cod. de ſepulchr. viol.* etſi ut parenti, vel Domino obtemperaverint in re indifferenti, vel peccaminoſa, pulchrè Th. Sanchez *lib. 1. mor. c. 7. toto.* Videndi quoque Platea *in l. 2. h. t.* Clar. *in d. §. fin. q. 60. num. 15. & 16.* Farinac. *de pœnis temp. q. 97. n. 131. 149. & 161.* ubi tradunt quatenus ſuperioris mandatum excuſet in delictis. Itaque confiſcabitur hæreditas reſtituta incapaci, & ſi ſervus, vel filius non ob id priventur falcidia, ut docet Gregor. *in d. l. 5. verbo no la deben.* Platea *hic num. 2. & in l. 2. infr. num. 5.* Cujac. *lib. 37. q. Papin. in d. l. ſi tacitum*, & *ibi* quoque Govean. *ff. ad leg. Falcid.* poſt cæteros antiquiores Fuſarius *de ſubſtit. quæſt. 574. num. 2.* quod non ſolùm arbitror obtinere quoad falcidiam, ſed & quoad omnem hæreditatem, ut generaliter loquitur *dict. lege in fraudem §. fin.*

Secundò limitatur lex noſtra, ſi hæres, qui tacitam 57
fidem dedit, fiſco ſeipſum detulerit, nam pro præmio denuntiationis reportat tertiam partem ejus, quod reſtituere tacitè ſe obligaverat, ita docemur ex *l. un. infr. de his qui ſe deferunt, l. 1. in princ. l. edicto 13. l. Senatus 15. §. Senatus, cum l. ſeq. l. Statius 48. l. cùm tacitum 49. ff. de jure fiſci, l. 14. tit. 7. p. 6.* tradunt præter DD. in dictis juribus, Ant. Gomez *in l. 9. Taur. num. 31.* Cujac. *in d. l. edicto, §. 4.* Cabreros *de triplo c. 10. n. 10.* id jus introductum eſt ex edicto D. Traiani, qui ſtatuit, ut qui contra legem Juliam & Papiam tacitè fideicommiſſam ſe reſtitutum pollicitus eſt, ſi ſe deferat dimidiam partem habeat. † Sed in hac re videntur jura in portione 58
aſſignanda ſe deferẽti diſſidere, cùm *in d. l. edicto*, dimidia, at *in dict. leg. unic.* tertia pars aſſignetur quod diſſolvere tentant Accurſ. *in dict. leg. unic. verb. tertiam.* ubi etiam Valenzuel ex *numero 2. verſ. verumtamen*, & Bart. correctionem inducens. Cujacius verò in dictis locis differentiam conſtituit inter eum, qui ſe detulit, cùm eſſe rogatus, & eum qui erat incapax; quam ante illum agnovit Platea *in dict. lege unic. ante numer. 1.* à quo quidquid *in dict. leg. edicto*, conſcripſit, mutavit, Platea nomine ſuppreſſo [ut mos eſt Gallis interpretibus] ſolùm de ſuo addens ſpeciem

cioſitatem verborum, nihil verò de ſubſtatiâ. Sequuntur eadem differentiam Bar. & Alberic. *in d. l. Senatus* §. *Senatus*. Lucas *in d.l. unic. n.17. verſ.adde*, & Valenzuel. *n. 4. verſ.planius.* & Gregor. *in d. l. 14.*
59 *partita, verb.la mitad.* † Itaque hi Auctores aſſignant differentiam illam, ita ut ſi qui ſe detulit erat hæres, qui tacitè ſe adſtrinxerat, tertiam partem conſequatur, ut *in d. l. unic.* Si verò erat ipſe incapax, tunc dimidiam ferret, ut *in d.l.edicto.* Ratio differentiæ eſt, quia quo difficilius quiſque ſeipſum defert, eo majori præmio debuit invitari, unde cùm hæres quando ſe defert, non tam defert ſeipſum, quàm incapacem, cui reſtiturus eſt minorem conſequitur portionem, incapax verò fideicommiſſarius majorem, quia ſe privat re quam habebat, cùm quilibet magis ſe diligat, quàm alium, & minus ſit rem, quam non habet, præſtare, quàm à ſe abjicere, quod ſupradictæ leges rectè declarant, cùm in eo, qui ſe detulit, apertè loquantur, quod capere non potuerat, & *d. l. unic.* expreſsè in hærede, cujus tacitæ fideicommiſſa fuit hæreditas.

60 Sequitur *in d.l.unic.* verſus, *Quod ſi ab uxore*, qui ut accipiat lucem, adverte uxorem ex lege Papiâ decimariâ, ut *ſuprà* attigimus, non potuiſſe à marito inſtitutam ſolidam capere hæreditatem, ſed tantùm decimam, teſte Ulp. *in frag.tit.15.* & colligitur ex *l.1. in fin.& l.ſeq.Cod.de infirm. pœn. cœlib.& l.fin.Cod.Th.de inofficioſ.dotib.& ex l.pro cōmoditate 7.Cod.Th.de naviculariis*, ibi, *Et vacatione legis Julia & Papiæ potiantur, ut etiam nullis intervenientibus liberis*, [ita rectè legit Cujacius in not. *ad Ulp.d.tit.15.*] *Et utri ex teſtamento uxorē ſolidum capiant, & ad uxorem integra voluntas perveniat maritorum.* Quare ſi ſupra portionem ejus relinquebatur tacitè, & profeſſa eſſet uxor, fiſcóque detuliſſet hanc fraudem, dimidiam totius patrimonij partem conſequebatur, etſi enim deferre non poſſint mulieres, quia ab omni aliâ accuſatione arceantur, *l.deferre 18.ff. de jure fiſci, l.2.l.mulierem 13 ff.de accuſat.* Tamen ex beneficio Imperatoris Traiani deferre ſe permiſſum eſt, ut teſtatur Ulpian. *in l.ait Divus 16.ff.*
61 *de jure fiſci.* † Húcque pertinet *d.l.edicto*, §. 1 ibi, *Ut quicumque profeſſa eſſe*, ubi de beneficio hoc mulieribus indulto à Traiano loquitur, ut indicat aſſignatio dimidiæ partis quæ uxori quoque aſſignatur *in d.leg. unic.* & ſic non debet ſcribi, ut vulgo circunfertur, *Quicumque profeſſus eſſet*, & exiſtimat Cujacius; ſed retineas veterem lectionem quæ conſona eſt rei quam tractabat Ulpianus, imò & neceſſariò ita legi debet. Nam cùm in principio de edicto principali tractaret, ubi ſcriptum erat, *Quicumque profeſſus fuerit*, ut videmus *in d.l.ait divus.16.ff. de jure fiſci.* Deinde adjicit, *Idem poſtea edicto ſignificavit ut quæcūque profeſſa eſſet.*
62 † Quaſi denotet quòd cùm verbo *quicumque*, non comprehenderentur fœminæ, quia nec deferre, neque accuſare poterant, *d.l.2.d. mulierem*, & tantùm de maſculis intelligeretur, poſtea edictum ampliaſſe Traianum ut etiam & fœminas comprehenderet, ita explicat rectè hanc rem idem Ulp. *in d. l. ait Divus*, ubi illuſtrans edictum Traiani, ait verbo *quicumque* cōprehendi fœminas, non quia in illa ſententia comprehenderentur, juxta notata à Donello *lib.1.com.c.14.* & *ibi* Oſuval. *lit.C.* Menoch. *conſ.95.num.14.lib.1.* Tiraq. *de retract.§.1.gl.9.n.1.* *Sed quia* inquit, *beneficio D.Traiani deferre ſe permiſſum eſt.* Nam non ſēper verbum *ſi quis*, aut *quicumque*, comprehendit fœminas, ut late docent quos adducit Barboſa *de diction. dictione 317.& 371.* & ita intelliges quod ait *l.pronuntiatio 195.in princ. ff. de verb. ſig.* dum ait *Pronuntiationem ſermonis in ſexu maſculino ad utrumque ſexum plerumque porrigi*, ut ſæpiùs id accidat, non ſemper, ut eleganter notavit Gothofr. *ibi.* Et ita neceſſarium fuiſſe declarationem Traiani certum eſt, de qua loquitur expreſsè *d.l.edicto, §.1.* Nam aliàs ſuperfluerat, ſi edicto ſignificaretur iterum quod jure communi & ſuo edicto conſtabat.

Huic edicto aliud addidit privilegium Conſtanti- 63
nus *in d.l.unic.verſ.id etiā habitura*, ut ex duabus partibus, in quas dividendum eſt patrimonium, ipſa quæ ſe detulit, erigat portionem quam velit [ita legendum eſt, non *optionem*, ut in vulgatis, veriòrque eſt lectio *ejuſdem legis unicæ in Codice Theodoſiano ſub eodē tit.de his qui ſe deferunt.*] Quod plerumque in diviſionibus fit, ut *in capit. 1. extrà de parochis, & in leg. 2. infr. de metatis, leg.ſi pater 40. cum leg. ſeq. ff. de hærede inſtit.§. fin. Inſtit. de vulg.* confert *gloſſ. fin. in leg. Neſennius 34. ff. de negotijs*, cum adductis à Tiraq. *d. jure primog. quæſtio.17.opinio.4. numer.10.* Decio *conſil.166.* & in propoſito Platea *ſupr.num.1.* & Cujac. *in d.l.edicto.*

Rurſus delatio fieri debet ut proſit, *continuò* ac- 64
tum fuerit, id eſt, ſtatim fiſco nuntiari debet. Quod verò tempus debeat intervenire inter accommodationem, & Platea *num.2. & 3. verſ.tertiò nota*, dicendum eſt verbum illud intelligendum eſſe cum intervallo & temperamento temporis, id eſt, poſt apertas tabulas, dum tamen annus non tranſierit, *d.l.edicto, §.cùm ante, juncta l.2.§.confeſtim 43. ff. ad SC. Tertyllian.* docent Valenzuel. *in d.l.unic.n.5.verſ.rurſus.* Tiraq. *in l.ſi unquam, verb.revertatur, n.119.* Colerus *de proceſſ.executiv.4.p.c.2.n.7.& 8.* & de ſimilibus dictionibus *ſtatim, confeſtim, mox, continuò*, vide Barboſam *de diction.* in unaquaque earum.

Hinc notare ſolent Interpretes quòd cùm benigni- 65
ter agatur cum ſe deferente, in reliquis cauſis mitiùs puniendum, qui ſe detulerit, vel confeſſus fuerit ſpontè, *c.non eſcatis 12.q.1.* & in crimine Majeſtatis ſtatuitur *in l.quiſquis 5.§.ſanè, C.ad l. Jul. Majeſt.* facit *in l.eos 13.in fin.ff.de cuſt.reor.l. teſtamento 90.de hær. inſt.* ubi Bald. notant Tiraq. *de pœnis temp.cauſ.30.* Clar. *in d.§.fin.q.60.à n. 24.* & alios ſuo more cumulans Farinac. *de reo confeſſ.q.81.tot.* Caval. *crim. caſ. 56.tot.* Guacin. *de defenſio.reor.tom.2.defenſ.32.c.36.* qui variè hanc rem pertractarunt.

Sed explicatione eget quod in ultima parte *dict.leg.* 66
unica Conſtantinus conſtituit, cùm mulieris inimicum vocat occultatorem geſtorum, id eſt, illum, qui tacitam fidem accommodavit de reſtituenda ſolida hæreditate uxori. Quomodo ergo inimicus dici potuit mulieris, pariter, & fiſci. Nam ſi in fiſci damnum reſtituturus erat, hoc non videbatur verti in damnum mulieris, cui facienda erat omnimodo reſtitutio, & ſic in ejus lucrum tendebat. Cui dubio ſatisfacies relictis ineptiis Lucæ de Penn. *in d. l.unic.num.12.* & Angel. *in addit. ad Bart.* ibi *lit.B*, occultatorem, ſeu adminiſtrum taciti fideicommiſſi, mulieris dici inimicum, vel quia propter tacitæ fidei interpoſitionem cauſam præbuit, ut uxor eo quod capere poterat privaretur, niſi ſe detuliſſet, fiſco quippe damnum inferebat, quia celabat & occultabat lucrum quod poterat capere ſi detuliſſet. Nec non etiam & mulieri, quoniam negabat fidei interpoſitionem celando chirographum, aut teſtamentum, ut ſic pars, quam ipſe non poterat capere, apud ſe remaneret. † Ex quo reſultat aliud dubium, 67
qui fit, ut qui tacitam fidem accommodavit, omni jure puniatur privatione hæreditatis, at *in dict.l.unic.* deportatio quoque indicatur. Sed reſpondere poteris, occultatorem non ſolùm dici quia tacitam fidem interpoſuit, ſed quia occultabat teſtamentum, cautionem, aut chirographum, in quo fidei interpoſitio continebatur, quo caſu deportatio irrogatur, & privatur ſuâ ſubſtantia, quia ſic fiſcum fraudare volebat, & mulierem, non ſolùm delinquendo in tacitæ fidei interpoſitione, verùm & dum vellet, dolo facere quominus geſta illa ſupprimerentur, quam interpretationem ſuboleſcit Bald. *in dict.leg.unic.num.6.*

illis

illis verbis, *Item nota quod iſte, qui tacitam fidem accommodavit, ſi geſta occultat, id eſt, negat ſe tacitã fidem ſuſcepiſſe, & fortè chirographum, quo poterat delictum probari, celat, ſive celare faciat, deportatur omnibus bonis ſibi ademptis*, & ita propter hunc dolum non ſolùm privatur hæreditate, ſed etiam & bonis propriis, ut ait d. lex, quam peſſimè accipiebat Cujacius de hæreditate tantùm, de quâ agebatur, nam patrimonium non diceretur illius hæredis, quod jam erat diviſum inter fiſcum & mulierem.

68 Abundè jam diximus quæ ad perſonam hæredis, qui tacitam fidem accommodavit, pertinebant; nunc videamus qui hodie ſint incapaces, qui ex noſtris legibus, ſicut olim ex lege Papia, prohibentur capere, eſt itaque incapax filius Clerici, qui nec patri, nec matri poteſt ſuccedere, *cap. per venerabilem, qui filij ſint legit. l. 6. & 7. tit. 8. lib. 5. Recop.* quæ erat *l. 9. Tau.* ubi notant DD. & Molin. *de juſt. tom. 1. diſp. 167. & ſequenti.* & *infrà* referendi. Sed dubium eſt, an quemadmodum filius Clerici non poteſt legibus noſtris institui, ita etiam & nepos ab eo legitimè ſuſceptus; quod dubium contrahitur propter motum Pij V. in Bulla quæ incipit, *Quæ ordini Eccleſiaſtico*, publicata 2. Martij anni 1571. ubi §. 4. hæc adiiciuntur. *Dein verò diſtrictiùs inhibemus, ne talia ſive in prædictos illegitimos utriuſque ſexus, ſive in illorum conjuges, ſive ipſorum parentes, filios, deſcendentes, aſcendentes, vel alios cognatos ſiant*, Quam Bullam refert Laërtius Cherubin. 2. *tom. Bullarij in Pio. V. Bulla* 117. *pag.* 525. & Quaranta *in ſumma Bullarij, verb. illegitimi*, & ejus meminerunt Navarr. *in cap. non liceat* 12. *quæſtio.* 2. *de ſpoliis clericor.* §. 19. & Axor. *tom.* 2. *Moral, inſtit. libro* 2. *cap.* 4. *q.* 7. §. *Pius V.* & Ant. Fernandez Maur. *in ſumm.* 4. *part. cap.* 15. §. 4. *numero* 9. & nepotes eſſe excludendos, nullâ factâ mentione Bullæ, tenet Leſſius *de juſt. & jur. lib.* 2. *cap.* 19. *dub.* 6. *à n.* 58. & Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæſt.* 10. Sed credo in Hiſpaniâ tale jus eſſe receptum, ut nepotes legitimi incapaces reputentur, ſicut patres eorum, qui filij fuerunt Clericorum, & ita in utraque Cancellariâ Pintianâ & Granatenſi nunquam vidi Pij V. motum eſſe receptum, imò Quaranta *ſuprà* declarat ſolùm obtinere poſſe in terris quæ pertinent ad dominum temporale Pontificis, cum Navar. *conſ.* 4. *n.* 6. & 7. *de teſtam.* quibus ego calculum præbeo.

69 Non omiſerunt Interpretes cautelas, quibus parentes uti poſſint, ut utiliter ſpuriis & aliis, qui ſunt bonorum ſuorum incapaces, relinquere queant propria bona. De eis cautelis loquor, quæ licitè & in conſcientiâ peragi poſſint, non de aliis peccatum continentibus, in quibus & teſtator & hæres lethaliter peccant, teſte Molina *de juſt.* 1. *tom. diſp.* 169. *concl.* 1. Verùm cùm de hac re latè agat noſter Præceptor Ant. Pich. *in tit. de hæred. quæ ab inteſt. in pr.* §. 7. *de legitim. illegitim. filior. ſucceſſ. ex n.* 19. ego, qui tranſcribere horreo, libenter in hac re ſuperſedeo, vide Menoch. *tom.* 6. *conſ.* 511. & Parlad. *lib.* 1. *rerum quotid. c.* 16. poſt Ant. Gom. *in l.* 9. *Taur. n.* 17. & 18.

70 Reſtat videre coram quo Judice olim proponerentur hujuſmodi delationes, ut fiſcus tanquam ab indigno aufert hæreditatem, & jam ex adductis *in l.* 5. *ſup. de bonis vacant.* conſtat apud Procuratores Cæſaris actitatas, qui Comes rerum privatarum & Rationalis dicebatur, & cognoſcebat de iis, quæ ad fiſcum pertinebaent, ut diximus *in d. l.* 5. Nunc autem quomodo apud nos fieri debeat nuntiatio, explicat Gregor. *in l.* 14. *tit.* 7. *part.* 6. *verb. a la corte*, Alfar. *de offic. fiſc. gloſſ.* 17. *tota.*

LEX II.

Imp. GORDIANUS *Eutychemo.*

Monente officij ſollicitudine, quinimo juſſu Procuratoris, ut cauſam ab alio delatam convenienti diligentia inſtrueres, non ipſum voluntarium delatoris munus ſuſcepiſſe te actorum lectio, quæ precibus intexta ſunt, manifeſtè declarat. Et propter, ne quid in perſonâ tuâ, quod eſt ſectæ temporum meorum alienum, attentetur, Præſes provinciæ vir Clariſſimus ad ſollicitudinem ſuam revocabit.

QUÆ pertinent ad hanc legem ſcripſi *in rubr. ſuprà hoc titulo, ex num.* 20.

At lex, *Quod eſt ſectæ temporum meorum alienum*, ſecta nihil aliud eſt, quàm ratio, diſciplina, bona gubernatio, tranquillitas publica, bonum commune, loquendi modus Imperatoribus non infrequens, *l.* 2. *& ult. Cod. ne fiſcus, vel reſpubl.* ibi, *Temporum meorum diſciplina non patitur*, & ibi, *Contra ſæculi noſtrâ tranquillitatem*, §. *fi. Inſt. de legat.* ibi, *Secta meorum temporum non patitur, l. falſi* 5. *C. ad l. Cornel. de falſis l. fi. in fi. C. de pactis*, eleganter Corrippus *lib.* 2. *de laudib. Juſt. num.* 8.

Tranquillam faciam ſecuris civibus urbem.
Credite non patitur ſectorum ſecta meorum.
In juſtos ſævire diu.

Juſtitiam namque diſciplinam rectóſque mores & virtutes ſuis temporibus attribuere conſuetum eſt ab Auctoribus, & hoc ſtudium ineſſe debere omnibus Magiſtratibus, ſcribit Symmach. *lib* 10. *epiſt.* 30. & 32. & 47. profitetur ſe amantiſſimum bonæ famæ ſæculi ſui, & *lib.* 5. *epiſt.* 54. & *lib.* 1. *epiſt.* 18. & Principibus ſuæ famæ conſulentibus ſemper curæ fuit ſua tempora attendere, ut ab omni vitio & turpitudine libera eſſent, felicitatem, mores, leges, laudéſque ſui ſæculi celebrare. *Auth. de lenonib.* ibi, *Cauſæ ſic impiæ ſub noſtris temporibus præſumantur, l. ſecuritati* 19. *C. Th. de petit. & ultro dat.* ibi, *Ut bonis ſæculi poſſit affectio.* & Theodoſ. *Novell. de lenonib.* ad injuriam ſuorum temporum ait pertinere ſi lenones admittantur, & Juſt. *in l. un. Cod. de ſenatuſconſ. Claud. in princ.* Valentin. *in l. nemo* 7. *C. de Pagan.* ibi, *Abſit à ſæculo noſtro.* Caſſiod. *lib.* 1. *ep.* 6. & *lib.* 2. *ep.* 13. & *lib.* 3. *epiſt.* 17. ubi notavit Fornerius & Juret. *ad Symm. lib.* 1. *epiſt.* 58. & eleganter *l.* 7. *tit.* 7. *lib.* 5. *Rec.* ibi, *Mirar por la conſervacion de la nobleça y que en nueſtros tiempos ſea accrecentada.*

L. III. IV. & V.

VIde quæ ſcripſi *in rubr. hoc tit. ſuprà ex num.* 20. & *num.* 30. & *ſeq.*

LEX VI.

Impp. GRATIAN. VALENTINIAN. & THEODOS. AAA. *Palladio Conſulari Lydiæ.*

Servum domini delatorem jubemus in exemplum omnium proditorum ſeveriſ-

ſimæ ſententiæ ſubjugari, etiamſi objecta probaverit, excepto crimine Majeſtatis.

SUMMARIUM.

1 *Quot ſervi, tot hoſtes.*
2 *Servi non poſſunt eſſe delatores in capita dominorum.*
3 *Idem jus in libertis militaſſe probatur.*
4 *Ratio hujus juris*, & num. 5.
6 *Excipiuntur aliqua crimina, in quibus permittitur ſervo dominum accuſare, ut in crimine Maieſtatis.*
7 *Idem eſt in crimine hæreſis.*
8 *Et in peccato ſodomiæ, & falſa moneta*, & n. 10.
9 *In his criminibus Regius fiſcalis poteſt procedere abſque delatore.*
11 *Annonæ utilitas commendatur, & ejus ratione ſervus poteſt accuſare.*
12 *Legibus noſtris prohibentur eſſe dardanarij, & qui officia publica adminiſtrant, ſi comparant ut carius vendant puniuntur.*
13 *Quomodo intelligendum ſit quòd ſuprà diximus de ſervo accuſante dominum ob graviorem annonam.*
14 *Boni Principes extra hos caſus domini reverentiam fiſco prætulerunt.*
15 *Ita prohibetur ſervus accuſare dominum ut pœnâ mortis afficiatur eo ipſo tantùm quòd accuſat declaratur* l. pen. Cod. de his qui accuſat. *& quomodo hoc intelligatur?* & num. 16.

1 CUM vetus ſit proverbium totidem eſſe hoſtes, quot ſervos, cujus meminit Theophil; *in tit. 1. de his qui ſunt ſui*, & ante eum Seneca noſter *epiſt.* 47. & ut ipſe ait *epiſt.* 4. ibi, *Non pauciores*
2 *ſervorum ita cecidiſſe, quàm Regum.* † Notiſſimo jure hîc domeſticis eorum inſidiis & dolis cohibitio imponitur, ne adversùs dominos inſurgant, & fortaſſis levi de causâ moti ad accuſationem proſiliant, delicta dominis obtrudentes, ubi nulla commiſerunt, & ita Imperator Severus conſtituit ne ſervi delatores dominorum audiantur, ut teſtatur IC. *in leg. 2. §. Imperator 6. ff. de jure fiſc.* & Imperatores Arcadius & Honor. *in leg. penult. & fin. Cod. de his qui accuſ. non poſſ. leg. fin. infr. in quibus cauſis coloni leg. qui accuſare 8. ff. de accuſat. leg. 1. & tot. C. Th. ne præter crimẽ leg. 6. tit. 1. part. 3.* & de Gordiano apud Herodianum *libro 5.* legimus delatores omnes, & ſervos, quid dominos detulerant, ſupplicio affeciſſe. Tacitus quoque Imperator, ne quidem in cauſa Majeſtatis ſervos in capita dominorum interrogati prohibuit, ut memoriæ prodivit Flau. Vopiſcus *in eo.* Idem etiam conſtituiſſe Traia-
3 num, cõſtat ex Plinio *in Paneg.* † Quæ prohibitio videtur etiam comprehendiſſe & libertos, ut indicat *l. 1. ff. de his quibus ut indign. & l. pen. C. de his qui accuſare non poſſ.* quæ loquitur de familiaribus domûs & ſervis, & ſic libertos videtur comprehendere, ut conſtat *ex l. præſenti 6. §. ſanè 5. C. de his qui ad Eccl. confug.* ibi, *familiaris ſive libertus*, nam familiæ appellatio eos comprehendit, *leg. ædiles 25. §. familiæ 2. ff. de ædil. ædict.* & eò ſpectat Martial. *libro 10. epig. 34.*

Qui ſua reſtituis ſpoliato jura patrono,
Libertis exſul non erit ille ſuis.

Quem locum explicui ego *libr. 1. obſerv. cap. 6 num. 14.*
4 *& ſeq.* videndus Cujac. *in l. 2. §. 6 de jure fiſci.* † Neque enim ferendum fuit ut adversùs dominos inſtituere accuſationem poſſent, qui ad obediendos eos ita naturali ratione compellantur, ut eorum vitam protegere & tueri debeant *leg. cum dominus 19. ff. ad SC. Syllan. juncta leg. 1. in princ. & §. tuliſſe 35. cum ſeq. ff. eod.* & præcipuè liberti qui erga patronos gratos ſe præbere tenentur, ob magnum acceptæ libertatis beneficium, ut latè diſſerui *dicto libro 2. cap. 6.* facit *leg. unic. infr. de conduct. & procurat. in fin. l. 3. § de his 17. ff. ad SC. Syllan.*
† Accedit etiam quòd cùm ſerui quoad jus civile 5
nihil ſint, *leg. quod attinet, cùm vulgat. ff de reg. jur.* & pro mortuis reputentur, minimè in judicio ſiſtendi habere poſſunt licentiam, *leg. ſervus 6. Cod. de judicijs*, cum adductis Barboſa *in l. ſi longiùs 18. §. ſi filius famil. n. 77. de judicijs*, docent poſt antiquiores *in præſenti* Alber, Salicet. & alij in dictis juribus Petr. Gregor. *lib. 32. ſyntag. cap. 17.* & Tiber. Decian. *lib. 3. crim. cap. 1[illegible] num. 10. & 17.*

Aliqua tamen ſunt delicta & cauſæ, in quibus 6
propter publicam utilitatem permittitur ſervo accuſare Dominum; eos connumerat Hermogenianus *in l. vix certis 53. ff. de judicijs*, & Impp. *in d. l. pen. Cod. de his qui accuſ. poſſ.* Primum eſt crimen læſæ Majeſtatis, *l. Majeſtatis 6. verſ. ſed & ſervi. & l. ſeq. in fine, Cod. ad l. Jul. Majeſt. l. 1. tit. 18. lib. 8. Recop.* quia in hoc crimine cenſetur ſervi proditio honeſta, *l. 2. C. Theod. ne præter crimen Majeſt.* præcipuè cùm ſit ita odioſum, & contra naturalem fidelitatem, quâ Principes debemus proſequi, de quo multa Farinac. & reliqui ejuſdem farinæ Auctores. † Secundum eſt crimen hæ- 7
reſis, quod cæteris horribilius eſt, & gravius *cap. vergentis, & ibi gloſſ. cum alijs, de hæretic. cap. clericis, de immun. Eccleſ. in 6. l. 1. tit. 3. lib. 8. Recop.* docent plures relati à Gutier. *de delictis, qu. 33. num. 46. & ſeq.* † His 8
ſimile eſt peccatum nefandum, nam ob ejus deformitatem & turpitudinem ſervus poteſt Dominum accuſare & deferre, quod noſtro jure Regio ſecuriùs procedet, quoniam hoc delictum exæquatum eſt cum ſupradictis, ut docemur *in l. 1. tit. 21. libro 8. Recop.* ibi, *Y que en el dicho delito y proceder contra el que cometiere y en la manera de probança y en todo lo otro, mandamos ſeguar de la forma y orden que ſeguarda en los delitos de egregia y læſæ Majeſtatis* diximus *in l. unic. ſupr. pœnis fiſcal.* † Unde rectè infertur quòd cùm Regius fiſca- 9
lis non poſſit ſub pœnâ duarum millium duplarum, niſi cum delatore aliquem de delicto accuſare, vel civiliter, vel criminaliter, niſi factum fuerit notorium, vel ex mandato Principis procedat, *l. 3. tit. 13. Rec. lib. 3.* junctis adductis ab Alfaro *de offic. fiſc. gloſſ. 7. cum ſeq.* Garcia *de nobilit. gl. 3. num. 18. & ſeq.* Hæc prohibitio ceſſat in his criminibus, nam rectè poterit accuſationem inſtituere abſque delatore ex noſtra lege, quia hæc crimina ita ſunt horribilia, ut contra ea regulæ juris communis inſuper habeantur, ut eleganter docet Garcia *d. gloſſ. 3. num. 35.* & Valenzuel. *hic num. 3.*
† His etiam adjunges crimen falſæ monetæ, nam cùm 10
ſine moneta commercium non ſit, *leg. 1. ff. de contrah. emptione*, nihil eſt utilius Reipublicæ, quàm providere ne qua fraus in moneta cudenda adhibeatur, *l. 2. Cod. de falſa moner.* cum adductis à Decian. *libro 7. crim. c. 23.* Quapropter ſervus non ſolùm poteſt inſtituere accuſationem, ſed etiam & ob id libertatem præmio conſequetur. *l. 1. C. pro quibus cauſ. ſervi pro præm. l. 2. C. Th. de falſa mon.*

Aliud crimen eſt, ſi dominus accuſetur à ſervo, 11
quòd fraudaverit annonam publicam, idque utilitas publica introduxit, ne carior fiat, ut dixi *libro 3. obſ. cap. 4. n. 17 & ſeq. & ad tit. infr. de frum. verb. Conſtant. & in l. 1. ad fi. infr. de conditis in publ. horr.* Nam quàm neceſſaria ſit proviſio victualium, omnes ſciunt ex Azeved. *in l. 9. tit. 5. libro 7. Recop. in præfat. num. 4.* & Bobadil. *libro 3. c. 4.* Adam Contzen. *libro 7. polit. c. 17.* & aliis, quos refert noviſſimus Cabreros *de metu lib. 2. cap. 1. ex n. 65.* Húcque alluſit lex Julia annonaria, de qua *in l. 1. & tot. ff. ad l. Jul. de annon. & l. annonam ff. de extraordin. crim.* (& quæ adducit Azeved. *in l. 4. & 5. tit. 25. lib. 5. Rec. n. 11.* & Tib. Decian. *lib. 7. crim. c. 12.* ubi

ubi pœna in eum ſtatuitur, qui contra annonam fecerit, ſocietatémve coierit quo annona carior fiat, & ita Lucanus noſter *lib. 1.* rectè dixit:

—— ſumma favoris,
Annona momenta trahit.

12 obſervat Bellus *libro 2. rer. polit. capite 89.* † Quapropter in legibus noſtris prohibentur dardanarij, & qui res venales comparant, ut cariùs poſtea eas cum gravi Reipublicæ damno vendant, *l. 20. tit. 3. & l. 5. tit. 5. libro 7. Recop.* præcipuè illi prohibentur hæc facere, qui officia publica adminiſtrant, obſervant Azeved. *in l. 15. titul. 7. libro 3. Recop.* Menoch. *de arbitr. caſ. 584.* Bobadill. *libro 2. cap. 17. numero 41. & 42.*

13 Hoc autem quod de ſervo diximus, ita rectè explicat Ant. Faber *in Rat. ad l. vix certis.* Si tam arctiore annonâ populus opprimeretur, ut inde multa damna & incommoda ſequuta fuerint, ut exemplis demonſtravimus *dicto libro 3. obſerv. cap. 4. num. 28. & 29.* & poſt me demonſtrant Cabreros *dict. capit. 1. numero 66.*

14 In aliis cauſis regulariter leges accuſationem contra dominum prohibuerunt, fiſcali commodo reverentiam domini præferentes. Nam ſicut antiquis carior fuit diſciplina caſtrorum, quàm charitas filiorum, ita bonis Principibus invidioſum eſt viſum ex accuſationibus ſervorum lucrum capere. *argum. l. Imperatorem 91. D. de hæred. inſt. l. 2. in fin. l. fin. C. ne fiſcus vel Reſpubl. res quæ 22. §. lites, D. de jure fiſci* notat Platea *in præſenti n. 1.*

15 Ex quo deſcendit adeò prohiberi accuſationem dominorum à ſeruis factam, ut etiam delatio ſola mortis pœnam inducat, *dict. leg. penult. Cod. de his qui accuſ.* ibi, *Ante exhibitionem teſtium, atque examinationem judicij in ipſa expoſitione exordio ultore gladio feriatur*, quæ verba declarant illa noſtræ legis, *ſeveriſſimè ſententiæ ſubjugari*, quæ de morte accipienda ſunt, pro ut intelligit Accur. *hic*, probatur *in l. omnes 5. ſupr. h. ti.* ibi, *Severitatem Judicum ferro diſtrictam*, ubi Accurſ. *verb. implorare.* Item & concrematio imponitur *in l. 7. infrà h. tit.* (quam ex Baſilicis repoſuit Cujac. & Gothofredus) ibi, *Servus quidem ſtatim igni tradatur: ſi dominum detulerit.* Hoc autem ea ratione, quia ſervi ſolent ſemper graviùs puniri, *l. capitulium. 28. §. fin. D. de pœnis, juncta l. aut facta 16. §. perſonæ, & l. in ſervorum 10. & l. ſervus 34. D. eodem.*

16 Sed in hac re cum judicio diſtinguit poſt Salicetum Platea *in præſenti num. 2. verſic. quæ autem*, dicens, attendendam eſſe qualitatem delicti de quo Dominus à ſervo accuſatur. Nam ſi ex eo imponeretur pœna mortis, tunc rectè pœna ſupradicta exerceretur. Secus autem ſi alia mitior pœna eſſet imponenda, & ſic talionis pœna in quocumque eventu accipienda eſt, hanc opinionem ſequuta eſt *l. 6. tit. 2. part. 3.* ubi notat Gregor. Lopez *verb. o per dimiento.* Ratio quare hæc ſeveriſſima pœna conſtituitur ea eſt, ut ſic ſervi à calumniâ arceantur, & alii proditoribus exemplum præſtet, *l. Divus 6. in fine, D. de cuſtod. reor. l. 1. C. ad l. Jul. repetund.*

TIT. XII.

De petitionibus bonorum ſublatis.

LEX I.

Impp. GRATIAN. VALENTINIAN. & THEOD. AAA. *Eutropio PP.*

Quiſquis in crimine Majeſtatis deprehenſus fuerit, &c.

Vide quæ ad illuſtrationem hujus legis dico *in leg. 1. ſupr. de bon. vacant. & in l. unic. infr. de collation. donator.*

TIT. XIII.

De his quæ ſe deferunt.

LEX UNICA.

Imp. CONSTANTIN. A. *Maximo.*

Is cujus tacitè fideicommiſſa fuerit hæreditas ſtatim officio gravitatis tuæ nunciet, &c.

Ad hujus legis exornationem videnda quæ adduxi *in l. 1. ſup. de delatoribus ex n. 57. cum ſeqq.* & quæ doctè obſervat D. Ant. Cabreros *de pœna triplici c. 10. toto, & n. 8.*

TIT. XIV.

Si liberalitatis Imperialis ſocius ſine hærede deceſſerit.

LEX UNICA.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad Mygdonium Caſtrenſem Palatij.*

Jubemus ut ſi quis fortè ex his, quibus communiter à nobis aliquid donatum ſit, nullo hærede relicto deceſſerit, ad conſortem potiùs ſolatium, quàm ad perſonam aliam pars decedentis perveniat.

SUMMARIUM.

1 *Explicatur epigraphe noſtræ legis, quis fuerit.* Caſtrenſis Palatij, *quo anno vixerit Magdonius hic, & quare ad eum dirigatur hæc lex?* & n. 2.

3 *Proponitur deciſionis hujus ſumma, & ratio dubitandi:* & num. 4.

5 *Varij caſus, in quibus pars ſocij accreſcit ſocio, excluſo fiſco.*
6 *Expenditur* l. ſi communi 24. de bon. liber. *& remiſſivè conciliatur cum* leg. 13. D. de jurejuran. *& alia exempla ſimilia adducuntur*, & numero 7.
8 *An per jus accreſcendi pars vacua accreſcat ſocio in ſpecie noſtra.*
9 *Jus accreſcendi non habet locum in contractibus, ſecus in donatione Principis.*
10 *Oſtenditur in præſenti non dari jus accreſcendi.*
11 *Expenditur* l. cum patrono 6. D. de bonor. poſſ. *& exornatur.*
12 *Vera ratio, quare in hac ſpecie pars deficiens pertinet ad ſocium*, & num. 13.
14 *An in emphyteuſi duobus conceſſa, pars deficiens pertineat ad ſocium, vel ad Dominum rei*, & numero 27.
15 *Jus non decreſcendi, non habet locum in contractibus.*
16 *De emphyteuſi ad feudum valet argumentum.*
17 *De emphyteuſi parenti & filiis conceſſa.*
18 *De emphyteuſi, aut feudo duobus à Principe conceſſo.*
19 *Cevalii incuria maxima reprehenditur.*
20 *Sub nomine hæredis qui veniant?* & n. 21.
22 *Clauſula*, ſi ſine hærede deceſſerit, *quomodo excludat fideicommiſſarium?* & num. 23.
24 *Explicatur* l. ex facto 17. §. fin. D. ad SC. Trebell. *&* num. 25.
26 *Agitur de intellectu* l. in præſentia; de probation. *& latè exornatur, & an monaſterium poſſit haberi loco filij?* & num 27. 28. 29. & 30.
31 *Vera ſpecies* d. cap. in præſentia, *proponitur variis rationibus inſuper habitis*, & num. 32. 33. & ſeq. uſque ad 36.
37 *Appellatione hæredis an veniant hæredes ab inteſtato in ſpecie noſtra, expenditur* l. 1. C. Th. hoc titulo, *& reprehenditur Tribonianus, & quòd in libris Juriſconſultorum multa de ſuo addiderit, vel detraxerit*, & n. 38. 39. & 40.
41 *Malè Interpretes hîc egiſſe, an ſocio præferenda eſſet uxor, & quare? & interpretatur*, l. 6. tit. 15. p. 6.
42 *Socius ſi civiliter moriatur, an pars ſocio adquiratur, & quomodo procedat argumentum de morte naturali ad mortem civilem?* & n. 43. & 44.
45 *Movetur quæſtio ſatis difficilis, an ſi teſtator legavit uxori, & poſt mortem voluit reſtitui ſuis filiabus; unâ decedente pars ad hæredem mortuæ pertineat, an totum ad ſuperſtitem filiam?* & num. 46.
47 *Interpretatur Scævola* in l. Lucius 78. §. Caio 7. D. ad SC. Trebellian, & in l. fin. §. filium, D. de legat. 2, *&* num. 48.
49 *Examinatur etiam alia quæſtio de donatione facta alicui & filiis ſuis, qui ex ſecundo matrimonio naſcantur, cùm tamen ex primo filium haberet, an uno mortuo tota donatio ad ſuperſtitem pertineat, excluſo fratre primi matrimonij?*
50 *De donationibus Regis Henrici, & an in eis habeat locum lex noſtra*, & num. 51. & 53.
52 *An in feudis militet noſtra deciſio, remiſſivè.*
54 *An lex noſtra habeat etiam locum in donationibus factis à Principibus inferioribus qui recognoſcunt ſuperiorem?*

1 DIREXIT Conſtantinus ad Mygdonium hanc legem, quam nominat *Palatij Caſtrenſem*, ut *in l. 1. & 2. infr. de Caſtrenſiana.* Caſtrenſes ſub poſterioribus Imperatoribus vocarunt, miniſtros aulicos ſacro miniſterio Principis deputatos, teſte Lamprid. *in Alexand.* ibi, *Aulicum miniſterium in id contraxit, ut eſſent tot homines in ſingulis officijs, quot neceſſitas poſtularet, ita ut annonas, non dignitatem acciperent, omnes Caſtrenſes miniſtri.* Miniſterium videtur fuiſſe circa epulas Principis, nam menſas ornabant, & reliqua ad eas neceſſaria attendebant, ut docemur ex Corrippo *lib. 3. de laudibus Juſtini num. 6.* Curabantque ut palatium, mundum inſtructumque eſſet, & Principi ſplendidè miniſtraretur, & ſic pædagogia, ſeu qui menſæ adſtabant, ſub ejus erant diſpoſitione, prout apud nos eſt *el Mayor domo mayor del Rey o el Maeſtre ſala.* Notant doctè Panciról. *in Not. Imp. Orien. cap.* 91. & poſt eum, Bulenger. *libro 2. de Imp. Rom. cap.* 36. Caſaubon & Salmaſ. *in Lamprid. ſuprà.* Gutherr. *de offic. domus Aug. lib. 3. cap.* 30. Cerda *in Tertullian. de Corona militis cap.* 12. *num.* 231. Cujac. *ad tit. infr. de Caſtrenſian.* ubi nos quoque dicemus, ſi Deus ſinat. Mygdonius hic fuit Caſtrenſis ſacri palatij anno ſalutis 315. ſecundùm tabulas Conſulares Contij, quem ſequitur Pancirolus *ſupr.* † Ad 2
eum igitur (quaſi ad quem liberalitates Principum magis ſpectabant, ſiquidem ſub ejus diſpoſitione erant piſtores, prægustatores, pincernæ, veſtitores, fullones, cura palatiorum, omneſque miniſteriales, in quos plerumque Principes liberalitates ſuas exercebant) ſcribitur hæc deciſio. † Quæ ſtatuit quòd ſi 3
duobus Princeps res aliquas donaverit, & alter ex eis nullo hærede relicto deceſſerit, pars quæ defecerat ſuperſtiti accreſcat, quam partem vocat *ſolatium*, id eſt, annua ſalaria, ſeu mercedes, donationes, largitates, aut liberalitates, quæ à Principibus ob exhibita ſervitia, vel ob magnificentiam concedebantur, *l. fin. Cod. de hæred. decur.* dixi *in leg. unic. infr. de oblat. vot. & in l. fin. infr. de decur ion.*

Dubitatio orta fuit, nam cum ſolerent Principes 4
multa res vacantes, quæ fiſco obveniebant, plerumque concedere, *leg. 2 ſupr. de bonis vacant. leg. 1 in fin. infr. de petit. bonor. ſubl.* & apud nos quoque videmus *in l. 10. tit. 5. & l. 1. tit. 6. libro 8. Rec.* videbatur quòd ſi duobus facta fuiſſet liberalitas, & unus eorum ſine hærede deceſſerit, pars quæ vacabat ad fiſcum pertineret, quoniam inteſtatorum res, qui ſine hærede legitimo deceſſerint, fiſci rationibus vindicantur, *l. 1. ſupr. de bonis vacant.* ubi dixi. Sed nihilominus vult Imperator ut apud ſocium remaneat, fiſco excluſo, ut beneficia Principis latiſſime interpretentur, ut dixi *in l. 2. ſupr. de bon. vac. in princ.* † Sic videmus in bonorum poſſeſ- 5
ſionibus, *l. unic. C. quando non petent.* in navicularijs ſine hærede decedentibus fiſcum non admitti, ſed corpus naviculorum, *leg. 1. C. de hæred. decur.* & in milite, decurione, cohortali & fabricenſi ſtatuunt leges omnes dicti *tit. C. de hæred. decur.* & in bonis Presbyteri idem admittit *l. ſi quis Preſbyter. 20. Cod. de Epiſc. & cler.* Nam multæ ſunt perſonæ quæ excludunt fiſcum, quas connumerat Platea *in d. l. 1. ſupr. de bonis vac n. 3. verſ. nunc quæritur* Tiraquel. *in tract. le mort. 2. part. declar. 15. num. 6.* Petr. Greg. *lib. 47. ſyntag. cap. 15.* & alios referens Oſuval. *ad Don. lib. 9. cap. 1. lit. T.* Maſtrill. *de magiſtr. lib. 3. cap. 10. ex num 372.* qui hoc jus extendunt ad Doctorem Collegialem, ſcholaſticum, ſine hærede decedentes, ut præferatur contra fiſcum collegium, vel Academia, & tutor in bonis pupilli, & ſimilibus ſucceſſionibus, quas recenſent ſupradicti. † Alterum exemplum eſt *in l. ſi communi 24. D. de* 6
bonis liber. ubi ſi communis liberti alter ex patronis libertum jurejurando conſtringat ne uxorem ducat, portio utrique debita ſuperſtiti patrono conceditur, quaſi accreverit ei pars quam ſua culpa patronus amiſit, quia patronus non poteſt cogere libertum ad tale juramentum, aliàs privatur jure patronatus, *l. adigere 6. l. qui contra 15. D. de jure patron.* ad cujus rei explicationem vide Cujac. *in d. l. 24. ſub lib. 6. Quæſt. Julian. & lib. 23. obſerv. c. 35. & lib. 17. c. 34.* Duaren. *de*

jure

jure accreſ. lib. 1. *cap.* 17. Fachin. *lib.* 4. *controver. c.* 96. qui agunt de conciliatione *d. l.* 24. *cum l. ſi duo* 13. *in*
7 *princ. de jurejur.* † His etiam addo propriorem ſimilitudinem caſuum, quam præſtat § *fin. Inſt. de donatio.* ubi ſi communi ſervo imponebatur libertas, pars ſocio accreſcebat, donec Juſtinianus libertatis favore ductus aliud ſtatuit; facit etiam *l. duobus* 30. *D. de liberal. cauſ.* quæ ad hanc juris accreſcendi tractationem pertinere videtur, ut rectè conſideravit Merill. *in l. deciſio, Juſtin. ad l.* 1. *C. de comm. ſervo manumiſſ.* Alterum exemplum eſt *in cap. unic. de duob fratribus a Capit. inveſt. in feudis.* ubi ſi fratribus duobus inveſtitis unus decedat, ad fratrem, non ad dominum pars pertinet.

8 Sed controverſum eſt, an hujuſmodi ſucceſſio ſocij, de qua in præſenti, fiat per jus accreſcendi. In qua re concors eſt Doctorum omnium traditio, per jus accreſcendi hoc effici, ita tenent pro Accurſ. hîc Platea, Rebuff. & Lucas Bar. & Jaſ. & Ripa *in l. re conjuncti num.* 152. *de legat.* 3 idem Jaſ. *in l. ſi mihi & Titio, num.* 6. *de verb. oblig.* Ant. Gom. 1. *tom. var. cap.* 10. *numero ſecundo,* Gutierr. *in l. unic. C. quando non petent. part. num.* 16. *&* 41. Mantic. *de tacit. convent.* 2. *tom. lib.* 22. *tit.* 34. *num.* 11. Unde caſtro, vel alia re donata à Principe duobus ſociis, uno eorum decedente ſine hærede, ejus portio
9 alteri accreſcit, neque ad Principem revertitur. † Nam licet in contractibus verius ſit non habere locum jus accreſcendi, ut notarunt relati à Pichar. *in § erat olim num.* 2. *Inſt. de donation. & in § quod ſi quis, Inſt. de inutilibus n.* 10. Duar. *lib.* 1. *de jure accreſ. cap.* 16. *in princ.* Oſuval *ad Donell. lib.* 7. *cap.* 12. *lit. L.* & reliqui *in d. l. re conjuncti* 89. *de leg.* 3. *& in l. ſi mihi & Titio* 110. *de verb. oblig.* Tamen hoc fallit in donatione & liberalitate Principis, juxta ſpeciem noſtram, ita obſervarunt plures quos refert Marta *de ſucceſſ. legal.* 3. *p. quæſt.* 3. *art.* 2. *num.* 21. *& ſeq. maximè num.* 28. Gratian. 2. *tom. forenſ. c.* 272. *ex num.* 19. Surd. 4. *tom. conſ.* 517. *n.* 1. *&* 2. Aurel. Corbul. *de emphyteuſi tit. de cauſa privat. ob lineam finitam, n.* 103. Michaël. Craſſus *de ſucceſſio, § jus accreſcendi, qu.* 33. Petra *de poteſt. Princip. c.* 18 *n.* 9. Paul. Æmil. Gallus *de exception.* 3. *part. tit.* 2. *except.* 3. *n.* 116. Menoch. *lib* 6. *conſ* 514. *toto* Fulvius Conſtant. *in l.* 1. *C. de filiis official. n.* 74.

10 Verùm hæc mihi non arrident, imò exiſtimo locum non habere in ſpecie noſtra jus accreſcendi, & ſine ratione DD. hanc materiam cum noſtrâ confundere, quod & docuit *in præſenti* Bal. *num.* 1. *& in l. ſi qua, Cod. ad Tertyllian.* quem ſequitur Valenzuel. *num.* 21. & ille Garſias Toletan. *in rub. hoc tit. n.* 5. & antea tenuit Accurſ. *in l.* 1. *Cod. de hæred. decur.* & quamvis nulla adducant fundamenta, ea mihi ſolidiora videntur. *Primum,* quia poſt adquiſitam portionem ſemel à ſocio ceſſat jus accreſcendi, *l. ſi minor* 61. *D. de adquir. hær. l. æquam* 16. *§ fin. D. quemadmod. ſervit.* excepto tantùm uſufructu, ex ratione, de qua *in l.* 1. *§ interdum, D. de uſufr. accreſ.* ut docent Bar. *in d. l. re conjuncti n.* 49. *& in l.* 6. *in l.* 6. *in princ. num.* 2. *de bon. poſſ.* Jaſ. *in d. l. re conjuncti num.* 233. Donell. *lib.* 10. *com. cap.* 23. & *ibi* Oſuvald. *lit. B.* Atque ita poſtquam ſocius partem ſuam habuit, non potuit jure accreſcendi alteri ſo'io accreſcere, juxta rationem, quâ introductum eſt jus accreſcendi tam in legatis, quam in hæreditatibus, de quâ eleganter Pi-
11 chard. *de adquir. hæred. c.* 29. *ex n.* 1. † *Secundo* expendo *l. cum patrono* 6. *in princ. de bonor. poſſ.* ubi etſi accreſcat patrono petenti bonorum poſſeſſionem contra tabulas in dimidia parte, altera dimidia deficiens, hoc non fit per jus accreſcendi. Nam non omne quod accreſcit eo jure conſequi ſolet, imo diverſo jure ad dimidiam vocatur patronus ſcilicet jure prætorio ad dimidiam, & ad alteram tanquam hæres jure teſtamenti At jus accreſcendi inter eos tantùm verſatur, qui eodem jure vocantur, non diverſo, ut teſtatur *ibi in d. l.* 6. Cujac. *lib.* 41. *Paul. ad edict.* Mantic. *lib.* 22. *de tacit. conven. tit.* 34. *n.* 1. *&* 2. & Dnar. *lib. de jure accreſ c.* 19. & ita cùm ſocius in re communiter à Principe donatâ conſequatur partem ex ejus liberalitate, parte verò alio jure diverſo, ſcilicet ex morte ſocij, minimè potuit hoc effici jure accreſcendi.

Quare verius dicendum eſt ad portionem deficien- 1 2
tem vocari ſocium jure ſucceſſionis, nam in eam partem legis auctoritate ſuccedit, ſicut vir & uxor, *l.* 1. *C. unde vir.* Decuriones, Fabricenſes, & Naviculari, ſi Navicularius, Fabricenſis, aut Decurio ſine hærede decedat, ut notavimus *ſuprà num.* 4. *&* 5. & docet Peregrin. *lib.* 4. *de jure fiſc. ti.* 3. *num.* 8. *& ſeq.* Hoc itaque eâ ratione proviſum eſt, quia, ut inquit aliud agens Anaſtaſius *in l.* 2. *infr. de Præpoſit. agent. in reb.* ibi, *Perabſurdum pèrque temerarium eſt Imperialem liberalitatem aſtutà interpretatione non ad augmentum, ſed diminutionem convertere*, cùm latiſſimè ſint beneficia principum accipienda, *l. fin. D. de conſt. princ.* Unde deſcendit hanc ſucceſſionem extraordinariam eſſe, & particularem, & quæ ſolùm in donatione principali locum habet, nam ſocius vocatur duntaxat ad portionem vacantem, non verò ad reliquam ſocij morientis hæreditatem, cum jure ordinario, qui in re certâ hæres eſt, ad omnem hæreditatem admittitur, *l.* 1. *§ ſi ex fundo, D. de hær. inſt.* cum notatis à Caſtillo *lib.* 3. *controver. capit.* 17. *toto.* Schifordeghero *lib.* 3. *ad Ant. Fab. tract.* 14. *quæſt.* 1. Oſuval. *ad Donel. lib.* 6. *cap.* 18. *lit. K. & ſeq.* quod non niſi ſpeciali legis proviſione fieri potuit, ut fiſcus admittatur ad hæreditatem ejus, qui ſine hærede deceſſit, ſocius autem ad illam partem liberalitatis, ad quam ſi lex noſtra lata non eſſet nequiret admitti, *l.* 1. *&* 3. *verſ. novo. D. de pet. hær. juncta l. obvenire* 130. *de verb. ſig. & l. legitima* 6. *D. de pactis, l.* 3. *§ penul. D. de crim. ſtellion.* conferunt Briſſon. & reliqui. *verb. legitimum,* Balduin. *ad ll. Rom. c.* 22. Revard, *ad eaſdem c.* 12. *&* 17. Bellon. *lib.* 3. *ſupput. cap.* 7. cujus rei exemplum propoſuimus *ſuprà de dicta l. ſed cum patrono* 6. *de bonor. poſſ.* cum aliis, in quibus diverſimodè ſucceditur in parte hæreditatis, & in parte alia, ita quoque ſentire videtur Salicet. *in d. l. unic. Cod. quando non petent. part. n.* 35. & docet in propoſito Fulvius Conſtant. *in leg.* 1. *infr de filiis official. n.* 74. † Vel dicas
id procedere ex tacitâ ſubſtitutione fideicommiſſariâ, 13
ſeu reciproca, quam Princeps cenſetur inter conſocios feciſſe, *argum. l. cùm ita* 31. *§ in fideicommiſſo de leg.* 2. cum traditis à Covar. & Coſta *infrà* referendis, & facit *l. Titius* 24. *cum ſeq. D. de hær. inſt.*

Ex quo deſcendit reſolutio ad quæſtionem quam 14
hujus legis occaſione excitarunt Bar. Bal. & alij antiquiores, quos refert Jaſon. *in l. ſi mihi & Titio, num.* 6. *de verb. oblig.* Mantica *d. lib.* 22. *tit.* 34. *num.* 23. *& ſeq.* Marta *d. art.* 2. *num.* 21. *& ſeq.* Gratian. 2. *tom. cap.* 272. *num.* 13. *& ſeq.* Clarus *verb. emphyteuſis, qu.* 39. An in emphyteuſi duobus conceſſa, altero ex ſociis præmortuo ſine hærede adquiratur pars deficiens alteri an verò ad dominum pertineant (dixi *ſine hærede*, id eſt, quando nullus hæres extitit, nam emphyteuſis ad quoſcumque hæredes, etiam extraneos, tranſit, ut multis firmat Oſuval. *lib.* 9. *Com. cap.* 14. *lit. B.*) Ratio eſt, quia in contractibus, qualis eſt emphyteuſis, *§ adeò. Inſt. de locat.* non eſt locus juri accreſcendi, ut diximus, quod poſt ſemel adquiſitam portionem locum non habet, cùm per concurſum duorum factæ ſint partes, *argum. § ſi eadem res, Inſt. de leg.* 1. *l. planè* 34 *§ ſi conjunctim. D. de leg.* 1. *l. conjunctim.* 80 *de legat.* 3. quæ partes etſi non ſint diviſæ, intellectu dividuntur. *l. ſervus* 5. *D. de ſtip. ſerv.* & unuſquiſque pro ſua parte videtur recepiſſe. *capit.* 1. *de fratre de novo benefic. infeud.* Unde quælibet quæſita portio non poteſt alteri accreſcere, & quia non eſt in ſolidum ei quæſita, ſed diverſim, *leg. ſi ut certo, § ſi duobus vehiculum, D. commod.* non
poteſt recipere jus non decreſcendi. † quod multi ex 1 §
DD.

DD. relatis à Mantica *d. tit. 54. num. 5.* & Pichard. *in d. §. ſi eadem res, num. 21.* ſolent in contractibus reperire, verius dicendum eſt tale jus non dari, ut contra multos tenet Oſuval. *libro 7. Don. cap. 17. lit. l.* ea ratione. Nam aut in ſolidum aliquibus res relinquitur, aut diviſim. Si in ſolidum relinquitur, altero deficiente, qui illam rem, habebat, nihil accreſcit alteri, neque de novo quidquam habet per jus non decreſcendi, quia pars illa nunquam fuit ejus, qui defecit. Si vero diviſim, non eſt locus juris accreſcendi in re quam non conſequitur, videndus Duar. *lib. 1.*
16 *de jure accreſcen. cap. 11.* † quam doctrinam extendes etiam & ad feudum cum ſupradictis, quoniam de emphyteuſi ad feudum valet argumentum, ut notant laudati è Marta *ſupr. num. 25.* Covar. *libro 2. var. cap. 18. num. 1.* Everar. *in locis leg. loco de emphyteuſ. ad feudum.*

17 Supradicta reſolutio temperanda erit, ut rectè poſt Bart. docuerunt Clarus *ſupr.* & Marta *n. 24.* ſi emphyteuſis à principio conceſſa ſit parenti communi pro ſe & filiis, qui ſe moriatur, & poſtea decedat, alter ex filiis ſine filio, vel alio hærede, fratri accreſcet, quia talis emphyteuſis cenſetur paterna, non virtute juris accreſcendi, ſed propter primam conceſſionem, ſeu inveſtituram parenti factam, & ita magis jure ſucceſſionis, quàm alio, ut ſcribunt relati à Marta *ſupr. n. 24. & ſeq.* Mantica *d. cap. 34. n. 19. & ſeqq.* & Covar. *lib. 2. var. cap. 18. n. 2.*

18 Si vero emphyteuſis, vel feudum duobus concedatur à Principe, juxta legem noſtram ad ſocium pertinebit pars deficiens virtute cujuſdam extraordinariæ ſucceſſionis, quam operatur lex, quæ ſi lata non eſſet, contrarium diceremus, docent Marta *numero 28.* Surd. *d. conſ. 517. num. 1. verſ. Rurſus,* Gratianus *numer. 19.* licèt ipſi communem errorem ſequentes, aſſerant hoc fieri per jus accreſcendi, videndus etiam Mendez de Caſtro *ad titul. infr. de annon. civilibus notab. 12. num. 1. & 2.*

19 Inter ea explodenda eſt incuria veniâ indigna Cevallos *quaſt. 260. com. contra com. num. 6.* qui cùm *ibi* tractaret illam quæſtionem, an ſimonia eſſet prohibita de jure divino, vel poſitivo, ſubjicit, & ita tenet Cynus, quem ſequitur Alex. *conſ. 30. numer. 8. vol. 1.* dicens quod hæc eſt creba opinio, & quod ita ſit, intelligendus textus *in l. unic. Cod. ſi liberalit. Imper. ſocius lib. 10.* Qui poteſt convenire lex noſtra cum diſtinctione, an ſimonia ſit prohibita, quia ſimonia, vel quia prohibita? Neque Alexand. *d. conſ. 30. num. 8.* quidquam de ſimonia pertractat, & miror cùm alter Toletanus Ximenez, qui jus civile cum regio concordat, Cevallos alleget in noſtræ legis exornatione hoc non advertiſſe. Sed hoc malum jam in noſtros Auctores irrepſit, ut aliorum fidem ſequantur non lectis, nec viſis originalibus.

20 Nunc operæ pretium erit cognoſcere quando ſocius in ſpecie noſtra *ſine hærede* dicatur decedere, & & quidem ſub nomine *hæredis* comprehenduntur non ſolùm proximi, ſed & ulteriores, & in perpetuum ſuccedentes, & qui per ſucceſſionem, quamvis longiſſimam, defuncto hæredes extiterint, *l. hæredis 65. l. ſciendum 70. l. hæredis. 70 de verb. ſign. l. qui per ſucceſſionem 194. de reg. jur. l. ex facto 17. §. fin. D. ad SC. Trebellian. l.*
21 *fin. C. de hær. inſt. l. in annalibus 22. Cod. de legat.* † Comprehenduntur itaque hæredes tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato, aſcendentes & deſcendentes collaterales, & reliqui etiam legitimi, ut vir & uxor, notant *in præſenti* Doctores. Verum multoties hujuſmodi appellatio vel ampliatur, ut juxta ſubjectam materiam ejus ſignificatum accipiatur, ut rectè conſiderant Platea *hic num. fin.* Fulvius *in d. l. 1. n. 85. infr. de filiis official.* & præter eos Bar. *in l. Gallus, §. etiamſi parente, num. 4. & 7. de lib. poſth. & in l. pro hærede 20. §. ſi quid tamen, de adquir. hær.* Caſtrenſ. *conſ. 453. lib. 2.* Alex. *conſ. 117. num. 4. vol. 4.* Marcus Ant. *in addit. ad eum conſ. 30. vol. 1.* Intrigliol. *de feudis quaſt. 48. n. 31. & quaſt. 49. num. 40. & quaſt. 50. num. 122. & ſeq. & quaſt. 51. num. 41. & de ſubſtitution. cent. 3. quaſt. 54.* Camil. de Medices *conſ. 99. num. 6.* Peregrin. *in repetit. cap. in præſentia, de probat. lib. 6. var. ex n. 177.* Menoch. *conſ. 514. n. 5. libro 6.* Caldas *de nomin. emph. qu. 15. & 23. tot.* latè & utiliter Fuſarius *de ſubſtit. fideicomm. quaſt. 339. tot.* cum aliis, & Barboſa *de appell. verb. hæres, tot.*

Unde multi cenſent ad excluſionem fideicommiſſa- 22
rij ſi in diſpoſitione apponatur verbum *ſi ſine hærede,* ſolum in eo comprehendi liberos, ut idem ſit, *ſi ſine hærede deceſſerit,* ac, *ſi ſine liberis,* ut docet Bernard. *in cap. in præſentia, de probatio. verb. abſque liberis,* receptus à Felin. *num. 19.* Anchar. *num. 17.* Decio *n. 150.* Imol. *n. 14.* Minſyng. *num. 52. ibidem,* quibus ſubſcribunt Jaſ. *in l. Gallus, §. quidam rectè n. 31. & 38.* Peregrin. *de fideicom. art. 32. numer. 31. & 36.* Intrigliol. *de ſubſtitut. cent. 3. quaſt. 54. numero 2. & quaſt. 62. num. 27.* Joſeph. de Ruſticis *de liber. in condit. poſit. libro 5. cap. 1. n. 47. & 48.* & Hermoſill. *in leg. 7. gloſ. 5. n. fin. tit. 4. part. 5.* quorum ſententiæ favet *leg. ex facto 17. §. fin. D. ad Trebell.*

A quâ ſententia recedunt multi, ut conſtat ex Cor- 23
neo *conſ. 272. à num. 4. tom. 4.* Alciat. Butrio. & Imol. *in d. c. in præſentia,* & relatis ab Intrigliol. *ſupr.* Tiraq. *in l. ſi unquam, verb. ſuſceperit n. 47. & de retract. lig. §. 1. gl. 8. n. 20.* Fulvio *ſupr. n. 86.* quia verbum *hæres,* comprehendi hæredem extraneum, *l. ſi pactum 9. D. de probat. dict. l. 107. de verb. ſign.* † Neque facit in contrarium 24
quidquam *d. l. ex facto, §. fin.* nam in eo non exiſtente decreto D. Pij ex regulis juris excluderetur fideicommiſſarius, ita teſtatur Coſta *in §. & quid ſi tantum 5. part. n. 38.* & Peregrin. *in cap. in præſentia n. 177. ſeq.* & Caſtillo *tom. 5. c. 96. n. 10. & 11.* effecit enim D. Pius ut conditio juxta ſui naturam haberet ſe ad eſſe & ad non eſſe, & ſic poſſet deficere, ſiquidem aliàs cùm ſaltim fiſcus ſit hæres, *l. 1. C. Unde vir. & uxor.* ſi relictum eſſet purum, contra tenorem verborum, fideicommiſſum remaneret inane, ut conſiderat Menoch. *lib. 4. præſumpt. 130. n. 25.* Intrig. *d. quaſt. 54. num. 3. & 4.* Quapropter Divus Pius effecit non ut conditio *ſi ſine hærede,* convertatur in conditionem, *ſi ſine liberis,* ut aliqui exiſtimarunt, cùm in conditione, *ſi ſine liberis,* filij etſi actualiter non ſuccedant, ex eo quòd poſſunt ſuccedere, excludunt fideicommiſſarium, *l. filiusfam. 114. §. cùm erit 13. de leg. 1.* obſervat *ibi* Cuman. & Intrigliol. *ſup. quaſt. 59. num. 1.* & ita *in d. §. fin.* non excludunt filij fideicommiſſarium ex ſuccedendi potentia, ſed ex actu, id eſt, ex eo quòd actualiter ſuccedant, ut explicat Mantic. *de conject. l. 11. tit. 1. n. 9.* ſed nulla ſubrogatione, ſeu converſione facta, D. Pius adjunxit verbum *liberos,* ſub verbo *hæredes* probato à teſtatore, neceſſariè exigens ad hoc ut excludatur fideicommiſſarius, gravatum decedere cum liberis hæredibus bonorum, ut *in l. 1. infr. de annon. civil. c. 1. §. ſi clientulus, de alienat. feud.* tradit Bald. *in l. 1. C. de condit. inſer.* Coſta *ſupr. n. 39.* Mantic. *lib. 8. de conject. tit. 14. num. 5.* & ita quoque tenuit noſter Præceptor D. Joan. de Pareia *in repet. d. cap. in præſentia n. 67. & ſeq.* quam typus excuſit Salmanticæ anno 620. antequam emeritus Primarius ad Regium hunc Valliſoletanum conventum Senatoriâ dignitate præditus eveheretur.

Sed hæc mihi nunquam probantur, veriuſque exi- 25
ſtimo quod *ſuprà* reſoluimus, ſcilicet appellationem hanc hæredis multoties reſtringi, vel ampliari, juxta ſubjectam materiam *d. l. ſciendum 70. de verb. ſignif. leg. quis liberis 8. § fin. D. de vulg. ſubſtit. l. quæ conditio 39. l. qui hæredi 44. de condit. & demonſt. l. 4. D. de oper. lib. l. 1. D. unde leg.* Quare cum *in d. §. fin.* teſtator dixerit, *Ut ſi alieno hærede moriaris, reſtitues hæreditatem,* vocem illam

alieno

alieno accepit D. Pius de eo, qui non eſt ex liberis teſtatoris. Nam cum alias nunquam poſſet dici quem ſine hærede, cùm ſaltim fiſcum habeat hæredem, qui ſemper durat, & non moritur, & ſic fideicommiſſi conditio nunquam extitiſſet, juxta ea quæ conſiderat Peregrin. *in d. c. in præſentia num.* 181. Franchis *deciſ.* 153. *n.* 9. neceſſaria fuit Divi Pij interpretatio, ut mens teſtatoris in illa conditione aliquid operaretur, quæ ipſa regit conditiones, *l. in conditionibus, de cond. & dem.* unde cùm reſpectu liberorum cæteri hæredes, extranei reputentur, §. *cæteri, Juſt. de hæred. qual.* videtur teſtator, qui ea conditione uſus eſt, de filiis loqui, & fideicommiſſarius invitatus ſi ſine liberis decederet, Sic extraneus hæres opponitur ei, qui non eſt familia, *l. peto* 69. §. *frat. de leg.* 2. ibi *Vel. extero hæredes inſtituto*, & illis, qui non ſunt filij, *d. §. cæteri.* Itaque interpretatio D. Pij effecit, ut de univerſis filiis intelligeretur, quoniam extraneus hæres eſt, & qui emancipatus eſt, quamvis ſit filius ratioque eſt, quia cùm teſtator filios alloqueretur eo modo noluit fideicommiſſarium admitti, niſi quando liberi defeciſſent, *argum. l. tale* 40. §. *fin. D. de pactis*; junctâ doctrina Bart. *in dict. l. Gallus*, §. *etiamſi parente, num.* 7 quam conjecturam miror non attendiſſe plurimos ex Interpretibus, qui *d. leg. ex facto*, §. *fin.* explicarunt, videlicet Cald. *de nomin. emph. quæſt.* 22. *num.* 46. Coſta *in cap. ſi pater, verb. ſi abſque liberis*, *n.* 19. Caſtro *de annonis civil. notab.* 6. *num.* 1. *& ſeq.* Parlad. *in ſexquicentur. different.* 147. §. 2. Peregrin. *in d. cap. in præſentia, num.* 177. *& ſeq. & fideicom. art.* 32. *n.* 9. Menoch, *tom.* 10. *conſ.* 958. *n.* 1. Greg. *in l.* 28. *tit.* 8. *part.* 5. Marta *de juriſdict.* 4. *part. caſ.* 10. *num.* 22. Mantic. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 11. *num.* 21. Caſtrill. *lib.* 5. *controv. c.* 96. *à n.* 10. *& libro* 6. *cap.* 14. *n.* 13. & alij *ſuprà* laudati.

26 Inde naſcitur gravior difficultas in expendo obſcuro reſponſo Pontificis *in dict. cap. in præſentia* 8. *de probat.* ibi, *Quoniam non videtur ſine hærede decedere qui monaſterium ſibi hæredem inſtituit*, quæ verba difficilia meritò reputantur, quia eſſet in poteſtate gravari excludere ſubſtitutum, cum ſub conditione caſuali eſſet inſtitutus, *ſi ſine liberis decederet*, & item ut monaſterium haberetur loco filij, prout multi agnoverunt relati à Gratian. 2. *tom. diſcep. cap.* 505. *toto.* Eman. Rodriguez *tom.* 2. *Regul. quæſt.* 77. *art.* 1. *& ſeq.* Franchis *deciſ.* 40. *num.* 2. Cenedo *quæſt. canonic. quæſt.* 6. *n.* 20. Tuſch. *lit. M. concl.* 344. Robles *de repræſent. l.* 2. *c.* 17.
27 *à num.* 10. Fuſar. *de ſubſt. quæſt.* 430. *n* 28. *& ſeq.* †Cùm verius ſit monaſterium minimè poſſe eo jure cenſeri, tum quia id nullo jure probetur, ſiquidem verè & naturaliter monaſterium nequeat dici filius, & verba legum & teſtatorum naturaliter ſint accipienda, *l. ſi ita quis* 53. § *fin. de legat.* 2. *l. fideicommiſſum* 76. *D. de cond. & demon.* Imò nec filius fictus poterit dici cùm non tranſeat in poteſtatem Monachi, ſed verius ipſe Monachus in ejus poteſtatem tranſit, ut de eo, qui ſe ad rogandum dederit, dicitur *in l. qui liberis* 8. §. *teſtamẽto, D. de bon. poſſ. ſecund. tab.* cùm capite fortunas quoque ſuas in monaſterium tranſtulerit. Ita tenuerunt Gutier. *lib.* 1. *can. quæſt* 32. *num.* 54. Cevallos *qu.* 191. *ad fin. & quæſt.* 806. Mantienz. *in l.* 7. *gloſ.* 2. *num.* 21. *tit.* 11. poſt Covar. *libro* 1. *var. cap.* 19. *num.* 6. Gama *deciſ.* 316. *n.* 2. Seſſe *dec.* 44. *num.* 9. Fuſar. *ſup. n.* 303. Intrigl. *de ſubſt.* 3. *cent. quæſt.* 6. *n.* 25. & noſter D. Pareia *in d. cap. in præſentia, num.* 29. *& ſeq.* & antea tradiderunt antiqui, Felin. *ibi num.* 42. Bart. & alij relati à Tiraq. *in l.* 4. §. *ſi unquam, verb. ſuſceperit, num.* 42. *& ſeq.*

28 Sed tunc obſcuriora fiunt illa verba, *cùm non videatur ſine hærede decedere qui monaſterium ſibi hæredem inſtituit.* quæ mirum eſt quam variè interpretentur ab Auctoribus. Nulla expoſitio profectò mihi arridet. Non illa quæ fuit Panormit *ibi num.* 40. quam ſequuntur quoque Pariſ. *n.* 128. Barbatia 64. Jaſ. & alij *in Auth. ſi qua mulier, n.* 18. *Co. de ſacr. Eccleſ.* Caldas *de nomin. emphyt. quæſt.* 6. *num.* 10. qui aiunt ea verba eſſe Syndici monaſterij, non Pontificis deciſiva, atque ita ex allegatione litigantium jus non eſſe ſumendum, quod falſum eſt, ut teſtantur Mantua *num.* 50. Pariſ. *n.* 130. *ibi*, & Menoch. *lib.* 4. *præſumpt.* 93. *numer.* 61. quia litterâ attentè perlectâ conſtat partium allegationes referri *in principio uſque ad verſic. Quare*, ubi Pontifex de meritis cauſæ incipit agere, ita ut totius deciſionis fũdamentum collocet *in verſ. ſed etſi teneret*, ut rectè vidit Praeia *num.* 70. †Neque rurſus admitto quod idem 29 Pareia *ibi* docuit, dici Monaſterium loco hæredis, munere ſcilicet, & effectu, non verò nomine, quaſi ita ratiocinetur Pontifex. Filius, quia habet jus ſuccedendi in hæreditate ex jure ſuitatis excludit fideicommiſſarium, ergo cùm Monaſterium habeat jus ſuccedendi in bonis Monachi ex jure profeſſionis, in quod Monachus cum capite fortunas quoque ſuas tranſtulit, ut loquitur IC. *d. l. qui liberis* 8. *teſtamento, de bon. poſſ. ſecund. tab.* excludet fideicommiſſarium. Rationem annectit, quia *non videtur ſine hærede decedere*, quaſi dicat, ideò excludit, quia eſt hæres virtute adoptionis, ut filius virtute ſuitatis.

Quæ interpretatio quàm violenta ſit, & litteram 30 deſtruat, nemo eſt qui non videbit, quia Monachus eſt filius Monaſterij, non verò pater, ut dixi. Neque fictio quæ inducitur ex profeſſione, debet illum facere jam filium, jam patrem, §. *minorem* 5. *Inſt. de adopt. l. filio* 23. *D. de lib. & poſth.* Rurſus, quia aliud eſt cum hærede decedere, aliud cũ filiis, *d. l. ex facto*, §. *ex facto*, cum dictis à nobis *ſupr. & in l. fin. ſupr. de Jure fiſc.* & teſtator ad eos voluit reſpicere, & in eo caſu voluit excludere fideicommiſſum, non in alio, quando extraneus erat hæres. Neque ratiocinatio poteſt convenire, quia non ſequitur, Monaſterium ſuccedit jure profeſſionis, ergo eſt filius, neque Monaſterium jure adoptionis vocatur tanquam filius, ſiquidem per illam fictionem debet cenſeri pater. Accedit verbum *inſtituit*, quod veram hæredis nominationem & vocationem præſupponit.

Quamobrem aut ego major ſciolus ſum, quam om- 31 nes, aut dicam ſpeciem *dict. cap. in præſentia*, non rectè calluiſſe Doctores. Nam præſupponendum eſt, tanquam indubitatum, Monachum illum in oblatione Monaſterio factâ ita obtuliſſe ſe & ſua, ut voluerit Monaſterium ſuum hæredem eſſe, & conſequenter illud hæredem declaraſſe. Id aperte indicat allegatio fideicommiſſariorum, qui contendebant Monachum minorem fuiſſe tempore oblationis, quaſi dicerent non potuiſſe teſtari propter minorem ætatem. Secundò, quia verba illa, *intelligendum. non eſſe ſine hærede decedere qui monaſterium inſtituit hæredem*, adeò certa & clara ſunt, ut neſciam quomodo clarius potuit id explicari à Pontifice, ſcilicet Monaſterium fuiſſe inſtitutum? & ita ſenſus eſt qui inſtituit hæredem, quomodo poteſt dici mori ſine hærede? † Ex quo in 32 admirationem rapior quoties lego tot interpretantium volumina circa mentem *dict. capit. in præſentia*, ſcribentium Monaſterium haberi loco hæredis, & haberi loco filij, & ſexcenta hujuſmodi Et ſi talis traditionis rationem, quam tradunt, attendas, eos confuſos videbis, non minus, quàm diverſos diſtinguentes inter vitam contemplativam & activam, ut conditio quæ ab illa retrahit, ſit turpis, & ita reiicienda, quod nec Pontifex unquam ſomniavit, ut animadvertit Covar. *libro primo var. capit.* 19. *numer.* 6. *& 7.* † Neque melior eſt alia ratio 33 quæ in noſtris ſcholis Salmanticenſibus à melioris judicij viris ſolet amplecti, quos referi & ſequitur Pareia *ſupr. numer.* 30. *verſ. tertio autem*, & fuit originalis Caſtren. *in Auth. niſi rogati numer.* 4. *C. ad SC. Trebellian. & in Auth. ſi qua mulier, numer.* 3. *Cod. de ſacroſ. Eccleſiis* & tenet quoque Cenedo *canon. quæſt.* 35.

numer. 10. quam deducunt ex conjecturata mente te-
ſtatoris quòd crediderit lex teſtatorem dum condit
teſtamentum cogitare de ſuæ animæ ſalute,& ita ſup-
ponere, quòd ſi ipſe de profeſſione filij cogitaret ut
propriæ animæ conſuleret, prætuliſſet Monaſterium
ſubſtitutis, quemadmodum prætulit filios gravati.
Quoniam quiſque creditur magis diligere animam
ſuam, quam ſubſtitutum,cùm pium ſit bona Monaſte-
rio relinquere,& utile animarum ſaluti, & ita gravato
filio ſub conditione, *ſi ſine liberis*, ſubintelligenda eſt
illa conditio præterquam ſi gravatus religionem pro-
34 fiteatur. † Quæ ratio non debet prætextu pietatis
admitti,cùm ille,qui cogitat de animæ ſuæ ſalute,non
ex hoc velle creditur Monaſterium admitti, cum ple-
rumque majoris meriti ſit, ſuis conſanguineis relin-
quere,quàm Monaſterio, cùm in conſcientia teneatur
teſtator relinquere conſanguineis, non extraneis, ut
ex *cap.quicumque fin.* 17.*quæſt*.4. colligunt relati à Go-
mezio *in l.*8.*Tau.num*,4.Palacios Rub.*in l.*17.*num*.13.
*& in l.*31.*num*.51. Navarr.*in Man.cap*.26.*num*.36.

35 Dicendum eſt itaque in ſpecie *d. c. præſentia* ſubſti-
tutum fuiſſe excluſum, quia illa conditio, *ſi ſine liberis*,
appoſita alicui, qui ingrediatur religionem, habetur
pro non ſcriptâ, eo ipſo quod Monachi efficiantur,ut
expreſsè deciditur *Novell*.123.*cap*.37.quæ eſt, *Auth.de
ſanctiſſ.Epiſcop.§.ſed & hoc præſenti,alias incipit, Si quis
ſub conditione.* ibi, *Tales conditiones invalidas & pro non
ſcriptis eſſe.* Hoc autem introductum eſt religionis fa-
vore,cujus reſpectu aliquando ſtricta diſputandi ratio
inſuper habetur. *l.ſunt perſonæ* 43. *D.religioſ. & ſumpt.
fun.* & ex ſimilitudine nuptiarum ſpiritualium, quas
cum monaſterio celebrat Monachus, *c.inter corporalia,
de tranſlat.Ep.* ut ſicut conditio quæ impedit nuptias,
favore earum pro non ſcriptâ habetur, *l.quoties.* 22. *l.
cum tale* 71.*§.reſcriptii.D.de cond.& dem.cum vulg.* ita
& hæc,de quâ agimus,pro non adiectâ habetur,favore
36 religionis. † Quæ ratio etſi ab aliquibus ex Præce-
ptoribus noſtris impugnetur,teſte Pareira *n*.29.& 30.
veriſſima eſt. Neque quidquam facit dicere in contra-
rium hanc conditionem reiici, quia avertit à monaſti-
câ vita, quia hoc non ſit propter eam rationem, ſed
propter favorem, quem in religionis conſervatione
impendunt leges.Minus ad rem facit alia ratio, ut de-
ciſio *d.c.in præſentia*,jure communi,non verò jure ſin-
gulari procedat, quia ea conditio ſit adimpleta, ut de-
monſtrant ea repetita verba, *non videtur ſine hærede de-
cedere.* cum contrarium longe verius ſit, quia jure
communi non potuit admitti monaſterium contra pa-
truos ſubſtitutos, ex eo quod contrarium ſuadeant ju-
ris communis regulæ,ut agnovit Gutier. *d. lib.* 1. *can.
q.* 32.*num*.19. Tum quia eſſet in poteſtate gravati ex-
cludere eos, contra expreſſam voluntatem defuncti.
l.ſub hac 8.*D.de oblig.l.nec ei* 7.*§*.1.*D.de adoption.*cum
notatis à Fabro *in juriſprud.tit*.10.*princ*.4.*illat*.12.Ca-
cheran.*deciſ.Ped*.126.*num*.15.& 16. Rurſus,quia illa
verba potius fuerunt adjecta,non ut Pontifex decide-
ret,ſed ut confirmaret principalem deciſionem, ut in-
ſinuant verba ſequentia illic,*hoc monaſterio non nocebat.*
quaſi diceret admittendum eſſe monaſterium, quia ei
prodeſt jure ſingulari religionis, & quod adjuvabatur
ex inſtitutione à Monacho factâ quod non poterat,
inquit,monaſterio nocere,ſed imo prodeſt, quia vide-
tur teſtator vocans ſubſtitutos in defectum liberorum,
velle eos admitti,quando ab inteſtato deceſſerit ejus fi-
lius. Hæc in re lubrica & obſcura,ubi minimè pedem
ſecurè,figere poteris,ſcripſi, fortaſſe viam munivi, ut
alius veritatem facilius conſequi poſſit, altiùs & ma-
jori cum ingenio ratiocinando.

37 Ex quo, ut filum noſtræ diſputationis repetamus,
infertur in ſpecie,de qua *in hac lege unica*,hæredis no-
men non eſſe largè accipiendum, ut voluit Accurſ.
in præſenti,& Platea *n*.7.*in fin*.Valenz.*n*.20.in omni hæ-
rede, ſive teſtamentarius ſit, ſive legitimus ſed ſtri-
ctè ut tantùm filios comprehendat, vel hæredes ſcri-
ptos in teſtamento, non tamen, qui ab inteſtato poſ-
ſunt venire: quod expreſsè demonſtratur *in l*.1.*C.Th.
hoc tit.* ibi, *Si quis fortè deceſſerit, qui communi nomine
donatum aliquid impetraverit, nec ſuperſtites reliquerit
ſucceſſores,placet non ad extraneam perſonam, ſed ad ſo-
cium pervenire portionem illius,qui inteſtatus,aut ſine li-
beris defunctus eſt.* quæ verba intellige de eo, qui nec
teſtamentum fecit, hæredem inſtituendo,etiam extra-
neum,vel liberos,non reliquit;propter dictionem illam
aut,quæ ita dicere cogit.Cùm illa verba, *nec ſuperſtites
reliquerit ſucceſſores*, de filiis ſint accipienda ut patet.
Nam ſucceſſores ſuperſtites relinquit qui legitimos ha-
bet:& ſi dicas de legitimis *ibi* agi,qui poſſunt convenire
ſequentia verba,*placet non ad extraneam perſonam* quæ
enim alia perſona extranea admitti poterat, niſi qui
vocabatur ab inteſtato,vel jus ſuccedendi habebat, ut
uxor, vel maritus? Item etiam, quia *extranea* dicitur
reſpectu filiorum, non autem reſpectu ſocij ſi ea vox
adaptetur præcedentibus illis *ſuperſtites reliquerit ſuc-
ceſſores*,juxta ea,quæ diximus & ita Anianus *d. l*.1. in-
terpretatur, adiiciens, *Meritò enim ſocius præfertur, ubi
nulla filij perſona interveniſſe cognoſcitur.* † Expunxit 38
ergo Tribonianus vocem *extraneam* ſatis audenter, &
incautè,& ex duabus legibus,quæ in Codice Theodo-
ſiano reperiuntur,hanc conflavit quam in Codice no-
ſtro Juſtinianeo videmus, ut ſic clara Imperatorum
reſcripta obſcuraret. Unde cognoſcitur multa pro ar-
bitrio in libris Jureconſultorum & reſcriptis Impera-
torum addidiſſe, mutaſſe, & ſuſtuliſſe, ex ſuo capite,
quorum libros ſi integros haberemus paſſim ejus ma-
nus animadverteremus, prout hîc & in aliis legibus
horum librorum. † Sic etiam & titulum ipſum im- 39
mutavit, & cùm antea ita conciperetur prout in Co-
dice Theodoſij *ſi petitionis ſocius ſine hærede defecerit*,in
Codice noſtro repoſuit,*ſi liberalitatis imperialis ſocius,
&c.* Quamvis hoc non ſine ratione effecerit; ut ſcri-
bunt Cujac. & Gothofr. quia petitiones fuerant jam
ſublatæ ex titulo *ſupra de petitionib. bon. ſub.* Cum ta-
men lex noſtra multò ante ſcripta ſit,quam petitiones
illæ abolerentur, ut inſcriptiones indicant. Nam hæc
habet Auctorem Conſtantinum, illæ verò leges quæ
petitiones tollunt, ſunt Gratiani, & Valentiani, &
Theodoſij ſequentium Auguſtorum.

Senſus ergo noſtræ legis, & *d.l*.1.*C.Th. hoc tit.* eſt, 40
quòd ſi ſocius moriatur,nullo hærede relicto, in teſta-
mento ſcilicet,vel moriatur ab inteſtato ſcilicet ſine li-
beris,tunc cæteri qui poterant ab inteſtato vocari, ex-
cludentur, & ſocius admittetur. Ita intelligas oportet
illa verba *d.l.primæ*.ibi,*Qui inteſtatus,aut ſine liberis diē
defunctus eſt*,ut *in leg*.2.*in pr.& §.ad filiorum infr.quan-
do & quibus quarta pars*.ubi quilibet hæres inſtitutus,
vel ab inteſtato à curiali tenetur curiæ quartam reſti-
tuere, præterquam ſi ſint filij teſtatoris. † Ex quo 41
ceſſat jam quæſtio quam movet in præſenti Accurſ.
verb.nullo hærede,& poſt eum Rebuff.*in fin*.Platea *n*.7.
in fin. Valenzuel.*num*.20. Salicet. *in l*.1.*C.unde vir.&
uxor.n*.5.Alciat.*in l.ſi mihi & Titio* 110. *de verb. obl.n*.
19.An præferendus ſit ſocius uxori, qui malè antepo-
nebant uxorem ſocio? Omitto eam inſpectionem, uxo-
rem non admitti jure hæredis, ſed jure prætorio,quæ
diſputare Interpretes coëgit,an bonorum poſſeſſor ve-
niat hæredis appellatione? in quo articulo ſuo more
ſeſe diffundit Valenzuela *d.n*.20.cùm tamen ex ſupra-
dictis ea diſputatio ceſſet. Neque *l*.6.*tit*.16.*p*.6. quid-
quam in contrarium nos debet movere,quæ poſt om-
nes legitimos hæredes vocat virum & uxorem, & po-
ſtea fiſcum,& de ſocio nihil diſponit. Nam hæc ſucceſ-
ſio jure ordinario procedit, quæ non ex eo exclu-
dit extraordinariam & ſpecialem ſucceſſionem, de
qua *in præſenti*,& quæ ſolùm habet locum in donatio-

ne

ne Principis duobus conceſſa. Ut enim Imperialis fortuna omnes ſupereminet, aliàs ita oportet principales liberalitates culmen habere præcipuum, ut ait Juſtin. *in l.cùm inulta 2.Cod de bonis quæ liber.* facitque *l.pen.C. de donat.inter l.bene à Zenone.C.de quadrien.præſcript.* & ita jam conſtat in hoc tractatu hæredis nomen duntaxat comprehendere ex teſtamento ſuccedentem, vel eos, qui ſunt filij poſſeſſoris.

42 Nunc videndum eſt, an ſocius admittatur eo in caſu, quo ſocius non ſit mortuus naturaliter, ſed inútiliter, verbi gratiâ, ſi deportatus fuerit, vel in metallum damnatus, vel fiat Monachus, in ſpecie *l.Gallus §.& quid ſi tantùm D.delib. & poſth.* junctis quæ obſervant DD. *ibi*, & Caſtillo *lib.6.controverſ.cap.162.tot.* & nos *lib.1.obſeru.c. 12. ex n.2.* & eo in caſu dicendum arbitror ſocium minimè admittendum, quia hoc verbum *deceſſerit*, appoſitum in diſpoſitione, non verificatur in morte civili, ſed in naturali. *l.Statius Florus 49.§ Cornelio, de jure fiſci.* & in terminis compendioſæ ſubſtitutionis ita probant plures, quos refert Intrigliol. *de ſubſt.3.cent, quæſt. 49. tot.* Ratio eſt, quia mors civilis eundem operatur effectum, quem naturalis, quando in jure ita exprimitur, quod in præſenti non eſt expreſſum, nec poteſt talem effectum operari, & cum ſit

43 mentio mortis, in dubio intelligitur de naturali. † In contrarium facit quod de morte naturali ad civilem valet argumentum, quando idem effectus reſultat ex utraque *l.1.§.fin.D.de bon.poſſ.contra tab.l.4. D.de bon. liber l.actione 65. §.publicatione. D.pro ſocio l.ex part.111. §.inſulam.de verb.oblig.§.publicatione.Inſtit.de ſociet.* notant plures à me congeſti *d.lib.1.cap.11.num.8.* & poſt illa ſcripta Fuſar. *de ſubſt.quæſt.430.tot.* Unde cum ſocius ſine filiis & teſtamento deportatus eſt (nam ipſe teſtari non poteſt, & ſi faciat, irritum fiet. *l. ſi quis filio 6.§.ejus 7.D. de iniuſt.rup.*) cùm bona ſuo fiſco vindicentur, videtur dicendum, excluſo fiſco, vel Monaſterio, ſocium ad eam portionem eſſe admittendum, quæ

44 ex liberalitate Principis contigit. † Facit quoque, quia cùm ſocius admittatur, quando ſine liberis, vel ſine hærede ſcripto ſocius deceſſerit, non poterit Monaſterium, vel fiſcus eum excludere, contra expreſſam diſpoſitionem noſtram, quæ prohibet, ut ad aliam perſonam minimè tranſeat ea portio, juxta eam doctrinam, quæ habet non vocari monaſterium contra ſubſtitutum, quando expreſsè illud excluſit teſtator, de qua Pareia *in d.cap.in præſentia, num.31* & Fuſarius *d. cap. 430. num. 18.* & quando vult teſtator bona conſervari in familia, quo caſu excluditur, Fuſar. *ubi ſup.num.54.* Sic ſimiliter cum hic lex ſtatuat, ut in ſocio ſolatium liberalitatis principalis permaneat, ſemper videtur voluiſſe ut conſervaretur in ſocietate. Neque oberit *d. §.Cornelio*, cujus veram interpretationem tradidimus *d.lib.1.obſeru.c.11.& in l.unic.ſup.de pœnis fiſc.* indéque ad alia argumenta facilè reſpondetur, non eſſe neceſſarium, ut jure caveatur quod mors civilis habeat eoſdem effectus, quos naturalis mors, ſed tantùm ſufficit, ut alicui pœnæ tribuantur effectus tales, ut bonis amiſſis, & in fiſcum tranſlatis, aliquis perdat civitatem, & libertatem, prout in deportatione & in metalli damnatione videmus.

45 *Secundò* ex deciſione noſtræ legis, & iis, quæ ad ejus exornationem tradidimus, venit examinandum ſatis grave dubium, quod primus excitavit Angel, quem refert & ſequitur Platea *hic.num...fin. ad fin.* Quod ſi teſtator legavit uxori, ita ut poſt mortem ipſius tale legatum reverteretur ad filias ejuſdem teſtatoris, & earum hæredes, an moriente unâ earum filiarum, & alterâ ſuperſtite ſuccedat in ea parte hæres extraneus filiæ mortuæ. In quo dubio ſupra licti excludunt hæredem extraneum, quoniam repugnat præſumpta mens teſtatoris, qui prædilexit uxorem, & prætulit filiabus, & filias hæredibus ſuis, atque ita prius filiæ nominatæ cenſentur prædilectæ, maximè quia ſunt nominatæ in ſpecie, hæredes verò in genere, quo caſu debent præferri ex vulgari traditione, quæ præfert eos, qui ſpeciali nomine ſunt nominati iis, qui ſub generali nomine ſunt nominati, iis, qui ſub generali nomine comprehenduntur, quam probat *l. cùm ita 53.* aliàs eſt *l.cùm omnia. §. in fideicommiſſo.verſ.& poſt omnes.D. de leg.2.* ubi in fideicommiſſo familiæ relicto nominati præferuntur, ita ut uno ex nominatis mortuo, portio ejus ad cæteros nominatos pertineat, & cæteri qui ſunt de familia, non admittantur niſi poſt omnes nominatos extinctos: quod poſt antiquiores *ibi* obſervarunt Covarr. *in 1. part.quæſt.38.n.4.* Coſta *in cap.ſi pater, verb ſi abſque liberis, num.7.de teſt.in 6.* Caſtren. *conſil. 57. n. 49. lib 2.* Menoch. *conſil.514.n.2.tom.6.* Fuſar. *de ſubſt. quæſt.359.tota*, & in ſpecie Anellus Amatus *conſil.36. n.6.* & præcipuè *conſil.74. num 33.* † Rurſus facit *l.4.* 46
verſ.quem quidem.C.ad SC.Tertullian. ibi, *Quem quidem ſemiſſem ſi duobus filiis, vel filiabus pluribuſve donaverit, & fortè unus, vel una obierit, ſemper ad ſuperſtites fratres, vel ſorores volumus pertinere.*

Ultimò expendo elegans reſponſum Juliani *in l.quidam teſtamento 30. de vulg.ſubſt.* ubi portio deficiens non aliter ad ſubſtitutum pertinet, quam ſi omnes perſonæ, quibus ſubſtitutio facta fuiſſet, prius defecerint: cui adjunge *l.codicillis 34. in princ. juncto verſic. idem quæſiit.de uſufruct.legat. l.qui quartam 15.§. fin.de legat.1.* juncto Menoch. *d. conſil.514.num.2.*

Neque in contrariam ſententiam nos debet move- 47
re Scævola *in l.Lucius 78.§ Caio 7.D.ad.SC Trebellian.* ubi in ſubſtitutione fideicommiſſariâ facta poſt mortem plurium, admittitur ſubſtitutos poſt mortem cujuſlibet ad ejus portionem, unde in ſpecie propoſita poſt mortem cujuſlibet nominatæ filiæ admittendus erit hæres. Quo etiam modo videtur procedere, quod idem Scævola tradit *in l.fin.§.filium.D.de legat.2.* ubi ſi duobus liberris relinquatur, ut poſt mortem ſuam filiis teſtatoris teſtituant, pars quæ vacaverit per mortem unius non remanet penes alterum, ſed ad filium teſtatoris pertinere docet. † Quibus juribus ita ſatis- 48
faciendum cenſeo, in hac ſubſtitutione precaria, ſeu fideicommiſſaria ſemper eſſe attendendam voluntatem teſtatoris, quemnam voluerit magis admitti ex vocatis, vel ex ſubſtitutis. *l.penult.D.de leg.1.l.cùm proponebatur.64.de l.2.l.fideicommiſſa 11 §.item ſi quis 19 de l.3.* cum aliis. Quare cùm *in d.§. Caio* prædilectus magis fuerit ſubſtitutus, quàm gravatas ſuperſtes, ſequitur ad portionem eſſe admittendum; quod non procedit quando ex gravatis, quibus ſubſtitutio facta eſt, ſupereſt aliquis qui magis dilectus fuerit teſtatori, quam ſubſtitutus. Nam ex vero ſimili mente teſtantis debet excludere ſubſtitutum, cum videatur tunc ſubſtitutio facta poſt mortem omnium. *leg.ſi pater. 25. Digeſt. de vulgar.leg.penult.C.de impub.* ubi duobus impuberibus inſtitutis pater adjecit, *Si uterque impubes deceſſerit, Titium ſibi hæredem eſſe*, & cum quæreretur apud antiquos, an id voluiſſet teſtator ut altero ex filiis defuncto impubere, ſubſtitutus ſtatim admitteretur, excluſo fratre, docet ex Sabini ſententiâ Imperator altero mortuo ſuccedere fratrem non ſubſtitutum, ut non aliter maluiſſe cenſendus ſit teſtator ſubſtitutum admitti, quàm ſi uterque filius in pupillari ætate deceſſerit, ut docent Alex.& Decius *in d. l. penult.* Bar. *in l. hæredes mei.§.cùm ita ff.ad Trebell.* Covar. *in c.Raynutius, de teſt. §.8.n.4.* Ant.Gabriel *l.4.com.opin.tit.de ſubſt concl. 3.& 4.* conferunt quæ tradunt Gravetta *conſ.45.* & Menoch. *conſ.198.n.17.& de præſumpt.lib.4.præſumpt.75.n.7.*

Huic finitima eſt alia quæſtio, An ſi facta ſit donatio alicui, qui ex primo matrimonio filium habebat, & ſecundas nuptias ambibat pro ſe, & filiis ſuis, qui ex tali matrimonio procreandi erant, & duobus filiis ſuſceptis moriatur, poſtea alter ex filiis obierit, 49

ſuperſtes frater in re donata præferendus ſit fratri ex primo matrimonio nato , ita ut eum excludat à portione vacante fratris mortui ? In qua re conſuluit recte Amatus *d.conſil.*74.rem omnem donatam ad fratrem pertinere, excluſo fratre conſanguineo, juxta *ſuprà* reſoluta : quibus adjicies quæ obſervat Ant.Gom. *in l.8.Taur.n.9.* qui docet fratribus vocatis à teſtatore, cùm haberet fratres utrimque conjunctos, & alios ex uno latere tantum cenſeri vocatos fratres utrimque conjunctos,quod præter ab eo relatos probant quoque allegati à Corneio ejus Additionatore *n.9.*

50 Ruiſus ex ſupradictis circa legem noſtram infertur ad dubium aliud non inelegans,neque inutile , an ſit locus huic conſtitutioni circa ea bona quæ apud nos dicuntur *Enriquennos* , quæ ex liberalitate Henrici Regis II. provenerunt ? Nam cùm occiſo fratre Petro cognomento *el Juſticiero* regnare cœpiſſet circa annum 1364. vel,ut alij volunt,1369. ut regiam dignitatem tueretur ad alliciendos confirmandoſque Procerum animos, multas magnaſque donationes effecit , ita ut videretur regni potentiam imminuiſſe in illorum temporum confuſâ perturbatione , ut teſtatur Marin. Sicul.*lib.7. de reb.Hiſpan.* Sedenno *de viris illuſtr. tit.5. cap.5.* Marian.*de reb.Hiſpan.lib.*10.*cap.*2.Illeſcas *lib.6. hiſt.Pontific.c.*19.Caſtillo *in hiſt. Gothor. lib.4.diſcur.8.* & paſſim noſtri,& Theatr. vitæ hum.*vol.3.lib.*11.cujus quidem donationis regiæ fit mentio *in leg.*11.*tit.* 7.*l.5.recop.*explicat Caſtillo *tom.5.controv.cap.*86.*ex n.* 77. & relati à Robles *de repræſent.lib.3.cap.*16. *n.*20. quæ munificentiam , qua uſus eſt ita prodigè , teſtamento reſtrinxit, quam quoque reſtrictionem admiſit Joannes I. Portugalliæ Rex mente priùs conceptam (unde mentalis lex dicta) poſtea Eduardus ejus filius in ſcripturam redegit *lib.2.ordinat. Luſitan.tit.*17.§.1. cujus verba refert Coſta *in q. patrui & nepot.& p.tota.*

51 & Caſtill.*ubi proximè n.*142.† Eſt itaque dubitatio, An ſi duobus,aut pluribus conſortibus facta fuerit ea donatio alicujus rei, ſeu plurium rerum,oppidi ſcilicet, caſtri,juriſdictioniſve, ſive res ſit dividua, vel individua,ſecundùm ea quæ conſiderat Bald. *hic n.3. & 4.* debeat pars ſocij decedentis remanere apud alterum ſocium ? In quo dubio etſi videretur dicendum,juxta regulam legis noſtræ , ad ſocium pertinere vacantem partem, excluſo fiſco , ne hæc lex corrigatur. *l. præcipimus,C.de appell.* quod jura ſemper curant *l.1. C.de inoff. dotib.* item etiam , quia fuerint factæ ejuſmodi donationes ob ſervitia & benemerita,ut teſtatur *d.l.*11. ad ſocium magis reſpuerunt pertinere,ſicut in feudis quæ tribuuntur ob ſeruitia *cap.1.de feudis*,ubi omnes

52 *c.1.§.fin.in quib.caſ.feud.amit.in feud.*†& in eis militare legem noſtram docuerunt Bal.*in l.unic.C.de caduc.tollend.* & alij,quos congerit Folu.Conſtan. *in l.1.infr.de filiis official.num.*80.Fachin. 80.*lib.7.contr.cap.*63.

53 Nihilominus dices in terminis *d. l.*11. *Recop.* non eſſe locum noſtræ deciſioni , quæ minimè poteſt convenire cum illa , *l.4.§.toties.D. de damno infect.* Nam Conſtantinus hic vocat ſocium , ſi ſine hærede alter deceſſerit. At *d.l.*11. novam aliam formam præſcribit,ſcilicet ut tales donationes habeantur jure primogenij , & deferatur filio majori maſculo ejuſdem donatarij ex juſtis nuptiis procreato , & poſſeſſore mortuo ſine liberis legitimis,redire teneatur liberalitas ad regiam coronam. Unde cum diſſimiles ſint caſus , & termini,nequit de uno ad alium valere argumentum. *l.Papinianus D.de minor.l.penult.D.de calumniat. Auth. cui relictum C.de indicta viduit.*ibi *ſecundum terminos & caſus.*Ita eleganter notavit Valenzuela *hic ex num.* 13. *verſ.his igitur.* ubi late diſputat , An in feudis habeat locum lex noſtra,cujus ſcripta tranſcripſit Fuluius *ſuprà* allegatus.

54 *Ultimò* circa legem noſtram dubitatur , An procedat in donatione facta à Principibus inferioribus, qui non ſint Imperatores,Reges,aut ſimiles,qui dicuntur ſoberani, aut ſupremi,habent tamen penè ſoberanum imperium , licet Imperatorem recognoſcant , quales ſunt Dux Mantuæ , Mediolani , Reſpublica Senenſis, quos nominat Menoch.*de conſil.*514.*numer.4* Petra *de poteſt.Princ.c.6.n.*75.qui cum aliis antiquis reſoluunt eas donationes regulandas eſſe juxta legem noſtram. De aliis verò inferioribus , quales ſunt domini vaſallorum , & Barones , beneficium hujus legis non eſſe accipiendum , rectè contra Lanarium *reſp.*13.docuit Fuluius *ſupr.n.*71.*& ſeqq.*

TIT. XV.

De Theſauris.

LEX UNICA.

Imp. LEO A. *Erythrio P.P.*

Nemo in poſterum ſuper requirendo in ſuo, vel alieno loco theſauro , vel ſuper invento ab alio,vel à ſe,effeſis precibus pietatis noſtræ benignas aures audeat moleſtare. Nam in ſuis quidem locis unicuique dummodo ſine ſceleratis ac puniendis ſacrificiis , aut aliâ qualibet arte legibus odioſa theſaurum (id eſt, condita ab ignotis dominis tempore vetuſtiori mobilia) quærere,& invento uti liberam tribuimus facultatem , nec ulteriùs Dei beneficium invidioſa calũniâ perſequatur, ut ſuperfluum ſit hoc precibus poſtulare , quod jam lege permiſſum eſt, & Imperatoriæ Majeſtatis videatur prævenire liberalitas poſt laudanda. In alienis verò terrulis nemo audeat invitis,imò nec volentibus,vel ignorantibus dominis , opes abditas ſuo nomine perſcrutari. Quod ſi nobis ſuper hoc aliquis crediderit eſſe ſupplicandum , aut præter hujus legis tenorem in alieno loco theſaurum ſcrutatus invenerit,totum hoc locorum domino reddere compellatur, & velut temerator legis ſaluberrimæ puniatur. Quod ſi fortè vel arando , vel terram alienam colendo , vel quocumque caſu , non ſtudio perſcrutandi in alienis locis theſaurum invenerit , id quod repertum fuerit, dimidiâ retentâ,alterâ dimidiâ datâ,cum locorum domino partiatur.Ita eveniet,ut unuſquiſque ſuis fruatur,& non inhiet alienis.

SUMMARIUM.

1 *Summa hujus legis, & enuntiatio quæ ex ea colligitur, exornatur tum legibus, tum Auctoribus.*
2 *Ratio inveſtigatur,quid ſit theſaurus, ejus diffinitio & etymon* , & n.3 & 8.
4 *Theſauri nomine aliquando abutuntur Conſulti pro re & pecunia,quæ in poteſtate habetur*,& n.5.& 6.
7 *Theſaurus dicitur donum Dei, vel fortunæ.*
9 *Theſaurus an dominū habere deſierit,reprobatur Doctiſ ſententia. Quid ſi pecunia recenter ſit depoſita*,& n.10.

11 *Verba illa legis,*ſine ſceleraris ſacrificiis,aut alia arte legibus odioſa,*explicantur,& de arte magica aliqua adducuntur.*
12 *Oſtenditur omni jure damnatam arte magicam eſſe, & apud omnes nationes deteſtatam.*
13 *Ad theſauros inveniendos ſolent Magi uti dæmonis invocatione.*
14 *Prohibentur in inventione theſauri magica ſacrificia,& qualia hæc fuerint?*
15 *Explicatur* l.ex Senatuſconſulto 13.D.ad l.Cornel. de ſicar.
16 *Ratio quare inventio theſauri prohibeatur mediante Magia, & de vana ejus illuſione.*
17 *Theſaurus magicis artibus repertus adquiritur fiſco.*
18 *An in foro conſcientiæ poſſit retineri theſaurus magicâ arte repertus,& an lex noſtra ſit pœnalis?*& n.19. 20.21.
22 *Quis dicatur locus ſuus ad hoc ut adquiratur theſaurus,& an uſufructuarius faciat ſuum ſi repererit* & n.23.
24 *An emphyteuta,qui invenit theſaurum,faciat ſuum? Et quid de domino directo,*& n.25.26.*& quid de majoratus poſſeſſore*, & num.27. *& quid in loco pignorato*, n. 28.
29 *An poſſit uti remedio* l. 2. C. de reſcind. vendit. *ob theſaurum in re vendita repertum ab emptore,& quid in vena metalli*, & n.32.
30 *Auri fodinæ & argenti fodinæ & cæteræ venæ metallorum,cenſentur fundi partes,*& num.31.*& quid de jure noſtro*, & num.33.
34 *An in adquiſitione theſauri neceſſariò debeant intervenire & inventio, & apprehenſio?*
35 *Bonæ fidei poſſeſſor non ante fructus lucratur,quàm à ſolo ſint ſeparati.*
36 *Explicatur verſus ille noſtræ legis,* in alienis,*tractatúrque de ea difficultate,quare conſentiente domino ſi aliquis inveniat theſaurum,nihil adquirat,*& n.37. 38.39.40.
41 *Præstenditur vera interpretatio & conciliatio* l.3. §. ſi in locis,D de jure fiſci,& §.theſauros,Inſtit. de rer.diviſ.& n.42. 43.
44 *Vitanda eſt legum correctio, & quomodo hoc intelligatur?* n.50.
45 *Si in loco Eccleſiæ inveniatur theſaurus, ad quem pertineat?* & n.46.*& reprobatur Barboſæ ſententia*, n.48.
47 *Doctori aſſerenti de conſuetudine non creditur.*
49 *Quid de jure regio hodie procedat in inventione theſauri,& an* lex.1.tit.13.lib.6. recop. *corrigat jus commune?* & num.51.
52 *De eo qui uſurpat contra domini fundi voluntatem theſaurum inventum, quâ actione teneatur?*
53 *De axiomate illo,*Fruſtrà precibus impetratur,quod à jure conceditur, *remiſſive.*

1 THESAURI inveſtigandi in ſuo loco, ut invento eo utatur, cuilibet permiſſa eſt licentia, dummodò licito modo, non ſceleratis artibus, aut nefariis ſacrificiis inventio fiat. In alieno verò loco prohibetur theſaurum ſuo nomine quærere, aliter domino reſtituere compellitur, niſi fortè arando, vel alienam terram colendo, theſaurum invenerit: nam eo caſu inter dominum & repertorem partietur. Hæc eſt ſumma hujus Leoninæ conſtitutionis. Eò ſpectant multa jura, *l. theſaurus* 15. *D.ad exhibend. l. item Labeo* 22. *D. famil. ercisc. l. à tutore* 67. *D. de rei vindic. l. divortio* 8. §. *ſi fundum* 12. *in fin. D. ſolut.matrim. l. nunquam* 31.§. *theſaurus l.ſi is qui* 63.*D.de adquirend.rer.dom.* l.3.§. *ſi in locis.D.de jure fiſc.*§.*theſauros,Inſtit.de rerum diviſ. l.*1.*&* 2.*C.Th.de theſaur,Novell.*51.*Leonis,de jure regio. l.*45.*tit.*28.*p.*3.*l.*1.*tit.*13.*lib.*6.*recopil* conferūt Caſſiodor.*lib.*6.*ep.*8.Alexand.ad Alex.*lib.*2.*genial.c.*2.*in fin.* explicant præter relatos à Pichar.*in d.*§.*theſauros.* Gotofr.*in not.ad d.Novell.*51.Connan.*lib.*3.*com.c.*4.Donell.*lib.*4.*com.cap.*14.ubi Oſuval.Forcatol.*in Necyom. dial.*56.*num.*4.Barboſ. *in d.l.*8.§.*ſi fundum,n.*31. *& in* §.*ſi vir,num.*25.*D.ſolut.matrim.*Afflict.*deciſ.*321. Peregrin.*de jure fiſci lib.*4.*tit.*2.Farinac.3.*tom.crim.q.*104. *tot.* Molin. *de juſtitia & jure* 1.*tom.diſp.*56.Gutier. *de tutel.*3.*part. c.*26. *& lib.*4.1.*part.quæſt.*56. Ceval. *com. quæſt.*514. Maſtril.*lib.*3. *de magiſt.c.*10. *ex n.*316. & poſt hæc ſcripta (nam ſolemniter in Cathedra Voluminis hanc legem Salmanticæ explicuimus) D. Joan. del Caſtillo *tom.*7.*de Tertiis,c.*41. *ex n.* 104.

Hujus enuntiationis ratio petenda eſt ex natura the- 2
ſauri,qui ita à Paulo definitur *in d.l.nunquā.* §.*theſaurus,de adq.rer.dom.* ibi, *Ut ſit vetus quædam depoſitio pecuniæ, cujus non extat memoria,ut jam dominum non habeat.*In quam conjurant aliæ definitiones,tradictæ à Leone hîc, ut ſit *condita ab ignotis dominis tempore vetuſtiori mobilia,*(ſeu *monilia*,ut legitur *in l.*2.*C.Th.h.t.* ut ſignificetur non ſolùm theſauri voce contineri pecuniā,ſed etiā quævis alia pretioſa,ut docet Alciat.*l.*7. *parerg.c.*1.)& à Caſſiod.*d.l.*6.*epiſt.*8.qui ait *Eſſe depoſitivas pecunias,quæ longâ vetuſtate cōpetentes dominos amiſerūt.*quibus adſtipulatur Virgil. *l.*1.*Æneid.verſ.*362.

Auxiliúmque viæ veteres tellure recluſit.
Theſauros,ignotum argenti pondus & auri.

Notat Cujac.*l.*31.*Paur.ad edict.in d.leg.nunquam,*ubi etiam Giphan.Connan,*ſupr.d.c.*4.Petr.Gregor.*lib* 23. *ſynteg.c.*3.*n.*19.*& l.*3.*c.*11.Gregor.*in lege* 45.*tit.*28.*p.*3.Navarr.*in Man.c.*17.*n.*172. Joan. Pineda *de rebus Salomon.l.*4.*c.*22.Cerda *ad Virgil ſupr.*Forner.*in not.ad*
*Caſſiod.dicta epiſt.*8.† Unde theſauri vox non omnem 3
pecuniam reconditam continet, ſed eam tantùm, de cujus depoſitione, ſeu inſeſſione non extat memoria, indeque theſaurus dictus ἀπὸ θὲς & αὔριον,ſi credimus noſtro doctiſſimo Iſidoro *lib.* 16. *origin. c.* 17. quaſi repoſitum vel quòd aſſervatur in futurum, vel deponitur in craſtinum. Sequuntur Covar.*In.reg.peccatum* 3.*part.*§.*uti num.*..Conn.*dict.c.*4.*n.*3.Donel. *d.cap.*14.
Pineda *dicto cap.*22.† Licèt impropriè eo verbo abu- 4
tantur aliquando Conſulti *in leg.*3.§.*Neratius* 3. *l. peregrè* 44.*Digeſtis de adquir.poſſ.l.ſi uxori* 39.§.1.*D.de auro & arg. leg.l.item Labeo* 22. *Digeſtis fam. erciſc. dict.lege theſaurus* 15.*D.ad exhib.l.*4.§.*non fit.D.ad l. Jul.pecul.* cum aliis,quæ obſervavi ego *lib.* 1. *obſerv.c.* 26.*num.*18. *& ſeq.*& theſaurus quoque dicantur eædem et divitiæ,*l.*2.*C.Th.h.t.* & pecunia in uſus repoſita,juxta illud Evangelii, *ubi eſt theſaurus,ibi eſt cor tuum,* & Iſaiæ 39.D.Hieronymus dixit,*Ezechias theſaurum demonſtrat Aſſyriis, qui non debuerunt videre quod cuperent.*dicam *in lege* 1.*infr.de canone largit. tit.*
† Unde ſi quis metus vel præſidij,aut cuſtodiæ causâ 5
theſaurum ſub terra condiderit, hujus depoſiti dominium non mutatur, imò & ejus pecuniæ furtum fit,ſi quis theſaurum effodiat,& pecuniam auferat,*dicto* §. *theſauros,d.leg.theſaurus.*docent Platea *hîc num.*1.*&* 2. Cujac. *in d.l.nunquam, & in l.*44. *in princ. de adquir. poſſ.libro* 23.*quæſt.Papin.* Ant. Fab.*in rat.ad dict. l.*15. *Dig.ad exhiben.* Molin.*d.*1.*tom.diſp.* 53. Donel. *dicto cap.*14.Gutier.*d.quæſt.*56.*num.*8. Barboſ.*in d.* §.*ſi fun-*
*dum num.*26. Conn. *dict.n.*3. † Propriè verò loquen- 6
do, theſaurus eſt, cujus non extat aliqua memoria, neque oſtendi poteſt ejus dominus, & ideò cum non ſit alicujus, ſed in nullius bonis ſit, occupanti conceditur jure gentium, quo omnia, quæ nullius ſunt, occupanti conceduntur. *lege* 3.*in princ.de adquir. rer.*
dom.§.*feræ.Inſt.de rer.diviſ.cum aliis.* † Et ob id dici- 7
tur theſaurus *donum Dei* in præſenti, vel *donum fortunæ,in lege ſi is qui* 67.*Digeſt.de adquir.rer.dom.* quaſi non humana induſtria,ſed beneficio potiùs divino reperiatur,ut explicat Barb.*in d.*§.*ſi fundum,n.*41.& ideo

Plato *lib.* 1. *de leg.* de theſauro invento decrevit, ad quem pertineret, ſi dubitaretur, Deum eſſe conſulendum, & Philoſtrat. *libro* 2. *de vita Apollonij*, refert Apollinem conſultum cui dandus eſſet theſaurus inventus, reſpondiſſe, ei qui juſtior eſſet, & optimus, quaſi huic
8 Deus tale beneficium conferre voluiſſet. † Rationem verò ſupradictam expreſſit Paul. *in dicta lege nunquam.* §. *theſaurus.* ibi, *Sic enim fit ejus quod non alterius ſit*, id eſt, ut non aliter adquiri poſſit jure naturali, niſi certum eſſet nullius in bonis extare theſaurum, notant relati à Gutier. *d. quæſt.* 36. *n.* 1. *in fin.* Molina *d.* 1. *tom.* 10. *diſp.* 53. *in princ.*
9 Unde colliges erraſſe Donel. *d. capit.* 14. dum ait theſaurum non deſinere dominum habere, quantumvis longo tempore depoſitum, imò ſemper theſauri aliquem eſſe dominum, ſed propter ignorantiam noſtram deſiiſſe dominum habere. Verius quippe exiſtimo theſaurum ut verè theſaurus ſit, & inventori adquiratur, debere eſſe ſine domino, & ejus depoſitionis nullam extare memoriam, alioquin furtum committeretur. *argum. l. fin. verſ. omnes autem. Cod. unde vi*, junctis quæ diximus *ſuprà*, notat Platea *hìc num.* 1. Cujac. *libro* 23. *quæſt. Pap. in l. peregrè. de adquir. poſſ.* & ideò Jureconſulti ratiocinatio *in d. l. nunquam.* §. *theſaurus*, ea fuit. *Talis pecunia dominum amiſit, ergo ita fiet ejus, qui invenerit, cùm non ſit alterius.* Quapropter duo requiruntur ad rationem theſauri, unum quòd depoſitus jam olim fuerit, & alterum quòd ejus nullus ſit dominus, uti obſervant Molina *d. diſp.* 53. *in princ.* Barboſ. *d. num.* 56. Gutier. *ſupr. num.* 3. † Unde ſi pecunia
10 recentis eſſet depoſitionis, vel formæ vel ex inſtrumento ibi incluſo conſtet de deponente, non cenſebitur theſaurus, *l. à tutore* 67. *D. de rei vindic. d. l. theſaurus, D. ad exhiben.* & ſi abſcondens non extat, reſtituendus eſt ejus hæredibus, neque adverſus eos ulla poteſt opponi præſcriptio, cum qui poſſidet fundum, non ob id cenſeatur abſconditum in eo theſaurum poſſidere, *leg.* 3. §. *Neratius*, *Digeſt. de adquir. poſſ.* Quod ſi abſcondentis non appareant hæredes, fiſcus theſaurum tanquam bona vacantia occupabit. *l.* 1. *& pen. ſupr. de bonis vacant.* notant Garcia *de expenſ. cap.* 22. *numer. fin.* & relati à Barboſ. *ſupr. num.* 26. quem tranſcripſit Gutier. *ſupr. num.* 2. *& ſeq.* qui quæ ad hunc articulum pertinent utiliter tractant.
11 Ea verò conditione unuſquiſque ſuum faciet theſaurum in loco ſuo inventum, ſi eum quærat, inquit lex noſtra, *Sine ſceleratis ac puniendus ſacrificiis, aut aliâ quâlibet arte legibus odioſâ.* id eſt, ſine arte magica, vel dæmoniaca, ut explicuit Acc. *in præſent. verb. arte.* Platea *num.* 2. & Pyrrhus & relati à Farinac. *d. quæſt.* 104. *n.* 18. Maſtrill. *d. lib.* 3. *c.* 10. *n.* 315. Ita enim Magiam vocavit Philo *l. de ſpecialib legib.* dum de ea loquens ait, *Ex hac adulterata & corrupta deſcendunt quæ proprio maximè vocabulo malas artes dicimus circumlatorum arielorùmque ſtudia mulierū mancipiorùmque nequiſſimas expactiones.* Caſſian. *collat.* 8. *c.* 21. ibi, *Quomodo hac curioſa & malefica doctrina diluvio non perierit, in cauſa fuit Cham, qui ſuperſtitionibus & ſacrilegis artibus infectus fuit, eaſque artes cùm in arcam inferre non auderet, diverſorum metallorum laminis inſculpſit.* Clandeſtinas artes vocavit Arnobius *l.* 2. *contra gen. execrabiles.* Lactantius *l.* 2. *c.* 17. *illicitas.* Jul. Firmic. *lib.* 2. *c.* 9. *nefarias.* Caſſiod. *lib.* 9. *epiſt.* 18. *ſacrilegas.* Sidon. *lib.* 9. *epiſt.* 9. *curioſas.* Act. *cap.* 19. *Curioſitatem Caldaicam.* Tertullian. lib. de Ido-
12 latr. *Magicas l. multi* 6 *C. de maleficis.* † Nam hujuſmodi ars non ſolùm lege divina prohibita eſt, *Exod. cap.* 22. *Levit. cap.* 19. *&* 20. *Deuteron. cap.* 18. *Regum lib.* 4. *cap.* 1. *Paralipom.* 2. *c.* 33. & Chriſtiana pietate, teſte D. Auguſtin. *lib.* 3. *confeſſ. cap.* 3. Verum & humanis & poſitivis ſtatutis per omnes ætates longè rejecta & odio habita apud omnes fere nationes, apud Hebræos conſtat *Reg. l.* 1. *c.* 28. *& l.* 4. *c.* 23. apud Romanos teſtatur Cornel. Tacit. *l.* 2. *annal.* facta fuiſſe Senatuſconſulta de Mathematicis Magiſque, ab Italia pellendis. Apud Scythas Herodian. *l.* 4. idque in ſua Republica ſanxit Plato *lib.* 11. *de legib.* & magni Principes earum nationum id egerunt, ut id genus dæmoniorum à ſuis expellerent urbibus, ut Saul Joſias apud libros Regum jam citatos, Athalaricus apud Caſſiod. *l.* 9. *ep.* 18. & alij Principes *in l.* 3. *& ſeq. C. de maleficis & math. l.* 1. *& tot. C. Th. eod. tit.* Paul. *l.* 5. *ſent. tit.* 23. §. 9. *& ſequent.* Pontifices Summi *tot. tit. de ſortilegiis, c. ad abolendam, de hæret. c. admoneant* 26. *quæſt.* 7. *& tot.* 26. *quæſt.* 5. & Catholici noſtri Reges *in leg.* 3. *tit.* 23. *part.* 7. *leg.* 9. *tit.* 1. *l.* 8. *ordinam. in lege* 5 *tit.* 1. *& l.* 5. *tit.* 3. *l.* 8. *Recop.* cum latè adductis à Did. Perez *in dicta l.* 9. Azeved. *in dicta l.* 5. *tit.* 5. *libro* 8. Petr. Gregor. *lib.* 34. *ſyntag. cap.* 14. Balduin. *ad leges Rom. cap.* 54. Menoch. *de arbitr. caſ.* 318. Simancas *inſtit. Cathol. tit.* 10. *num.* 16. *& tit.* 62. Don. Fran. Torreblanca *de Magia libro* 1. *cap.* 17. *num.* 15. *& ſeq. & lib.* 3. *cap.* 15. Bulenger. *de vetita & licita Magia libro* 1. *cap.* 21. † Ratio ergo hujus noſtræ prohibi- 13
tionis eſt, quia ſolebant Magi, aut hujuſmodi generis ſuperſtitioſi homines Dœmonis invocatione & auxilio theſauros quærere. Lucian. *in Pſeudomante. Pollicentur malorum immiſſiones in hoſtes theſaurorum admminicula, & hæreditatū ſucceſſiones.* Auctorque eſt Glycas *in annalib.* 4. *p.* & Cedr. *in Anaſt.* Chabadem Perſarum Regem cùm accepiſſet in confinio Indiæ & Perſidis eſſe theſaurum opulentum in arce Tzndarenſi, eò cum exercitu profectū, Magos adhibuiſſe, quos Dœmones repulerunt, moxque ab Epiſcopo, quid divina miniſteria eodem loco peregerat, fugatis Dœmonibus theſaurum repertum. Idem Lucianus *in Plexan.* de Apollonio Tyaneo refert, eum ſua arte (magica nempe) theſauros quærere, & invenire profeſſum. His artibus, credo, Equitem illum Romanum Neroni promiſiſſe immenſas illas Didonis Reginæ opes, quas ſecum exportavit in Africam, ubi vaſtiſſimis & profundis ſpecubus recondiderat, licet id irrito conatu acciderit Neroni, ut memoriæ prodiderunt Sueton. *in Neron. cap.* 32. *&* 33. & Tacit. *lib.* 16. *ann.* Certum eſt enim poſſe Dœmonem, ſi vellet, & Deus permittat, Theſauros dare, cùm ipſe noverit omnes theſauros abſconditos, ut docent Martin. Del Rio *lib.* 2. *diſquiſ. Magic. quæſt.* 12. *n.* 10. Pineda *de reb. Salom. lib.* 4. *cap.* 22. Torreblanca *de Magia l.* 2. *c.* 13. *n.* 45. qui referunt Dœmones aſſeruare ingentes theſauros Antichriſto ad impios ſuos uſus, & hominum ſeductionem.

Prohibentur quoque in præſenti inveniendo the- 14
ſauro ſcelerata ſacrificia, magica ſcilicet, quæ fiebant plerumque ſcrobe facta, & in eam nigrarum pecudum ſanguine fuſo, & homine mactato, Dœmonibus invocatis, ut docent Buleng. *l.* 2. *adverſ. Magos, cap.* 11. Nam amare ſanguinem humanum Dœmones dicuntur, ut teſtatur D. Auguſtin. *in c. nec mirum* 14. 26 *quæſt.* 5. ibi, *Dœmonibus enim acciris audent ventilare, ut quiſque ſuos perimant in aliis artibus inimicos. Hi etiam ſanguine utuntur & victimis, & ſæpe contingunt mortuorum corpora.* Cicero in Vatinium, *Cùm inaudita ac nefaria ſacra ſuſceperis, cùm inferorum animas elicere, cum puerorum extis Manes mactare ſoleas.* Sic apud Heliodor. *l.* 6. *Hiſtor. Æthiopica.* Anus maga lunam barbaris & inauditis nominibus precabatur, & brachium incidit, & lauri ſurculo ſanguine abſterſo rogum conſpergit. Convenit quod de his ſacrificiis traditur à Cedreno in Joviano. *Jovianus*, inquit, *Antiochiæ multas ciſtas in regia invenit capitibus humanis plenas, multos puteos cadaveribus hominum refertos etenim infinitas mulieres prægnantes excidit, ut in earum fœtibus exta inſpiceret, & multos infantes mactatos ſub idolis ſuis defodit, & omnibus ſuis Dœmonibus immolavit.* Luculentius Zonaras de Magnentio. *Malorum tyranno faſtigium fuit quod ad magicas præſtigias animum appulit Maxentius cùm fœminas* prægnan

pragnantes medias ſecares at infantium exta ſcrutaretur, & quæ ſequuntur, de hujuſmodi ſacrificiis horrendis, tum propter bellum avertendum, tum ut populi amor conciliaretur, & ſimilia, eſt videndus Spartian. *in Didie. Julian circa finem*. Paul. Diachon. *lib.* 11. *hiſt. miſcell. in Maxent.* Horat. *in Epod. od.* 5. cum adductis à Culeng. *lib.* 2. *adversùs Magos c.* 11. 26. *&* 27. cum aliis Tor-
15 reblan. *lib.* 1. *de Magia c.* 16. *n.* 23. *& ſeq.* † De his ſacrificiis eſt accipiendus Modeſtin. *in l. ex Senatuſconſulto* 13. *ff. ad l. Cornel. de ſicar.* ubi pœnâ legis Corneliæ tenetur, qui *mala ſacrificia fecerit. Mala ſacrificia* ſunt magica, & quæ in hac ſuperſtitionem tendunt, ut explicuit Paul. *lib.* 5. *ſent. tit.* 23. *verſ. qui ſacra.* ibi *Qui ſacra impia nocturnave ut quem obcantarent, interficerent, obligarent.* ita hæc ſacra *nocturna* vocat Horr. *ſupr.* & *funeſta l.* 7. *C. Th. de maleſic.* Hoc ideò, quia Magiam maximè averſati ſunt magnopere Romani jam inde à lege 12. Tab. ut teſtantur Tertull. *de Idololatr.* Plinius *lib.* 28. *c.* 2. Senec. *lib.* 4. *natur. qq. cap.* 6. & notant eleganter Revar. *ad l.* 12. *Tab. c.* 23. Balduin. *ad eaſdem l.* 54. Gothofr. *ad eas. tit.* 27. §. 10. Cerda *eclog.* 8. *Virgil. verſ.* 95. *n.* 4.

16 Quæ cùm ita ſint, Leo juſtiſſimè *in præſenti* prohibuit ne quis etiam in ſuo fundo interveniente arte magicâ, vel horrendis ſacrificiis, theſauros requirat, & aurum execrabili quærat affectu, ut verba detorqueam *lib.* 4. *epiſt.* 18. *&* 22. *&* 34. ibi, *Quia intolerabilis exceſſus eſt, qui ſupernæ Majeſtatis affectat injuriam, & oblitus pietatis crudelia ſectatur erroris. Abſcederéque debet vitus tam profanus, conticeſceréque pœnale murmur animarum, verſarique non licet in magicis artibus temporibus Chriſtianis. Quia nolumus lucra quæri, quæ per funeſtà poſſunt ſcelera reperiri.* & quamvis omnis ætas ſemper tolit hujuſmodi impoſtores & maleficos, qui theſaurorũ inveniendorum rationem præſtigiis & aliis ſuperſtitionibus polliceantur, ut conſtat ex Luciano *in Alexand.* & notat Balduì. *in dicta l.* 54. *in fin.* & Gothofr. *in d. leg. ex Senatuſ conſulto.* & Martin. in Del Rio *d. lib.* 2. *diſquiſ. mag. quæſt.* 12. nullum tamen id conſequutum invenies ut teſtatur Andreas Ceſalpin. *in ſua Dæmonum inveſtigatione, c.* 12. & Paul. Grillandus *de ſortileg. q.* 3. *n.* 12. his verbis, *Arte hujuſmodi jactant ſe poſſe juvenire theſauros in locis valde remotis, & ſubtraneis abſconditos, & quandoque inducunt homines in talẽ inſaniam, ut foveas quàm ingentes conficiant pro inveniendis theſauris, & iſta videtur mihi quòd ſit una ex turpioribus illuſionibus, quas Dæmon homini faciat, quia in rei veritate nunquam legi, vidi, nec audivi, quemquam ex magicis hujuſmodi unquam inveniſſe theſaurum.*

17 Hinc colligitur quòd ſi theſaurus inveniatur artibus illicitis & ſuperſtitioſis, repertor illum ſuum non facit, ſed fiſco adquiritur, cùm ex actu illicito & à legibus reprobato commodum non eſt reportandum. Quod etſi in noſtra lege clarè non exprimatur, apertè tamen id indicat, ſi advertas ante hanc conſtitutionem neminem potuiſſe theſaurum à ſe inventum etiam in ſuo fundo lucrari, ut *in principio* Leo declarat, *& in l.* 1. *D. de jure fiſc.* ibi, *vel quod dicatur theſaurum inveniſſe*, aliàs falſa eſſent & ſuperflua ejuſdem verba, & cùm ſit theſaurus donum Dei, ut diximus, ſacrilegis actibus & artibus maculari, nec quæri non debet. Quàm ſententiam concors Doctorum omnium calculos probavit. Accur. *verb. arte.* & omnes *in præſenti*, poſt eos eam amplectuntur Covar. *in reg. peccatum* 3. *p.* §. *fin. n.* 2. Ant. Gomez. *in l.* 45. *Tau. n.* 51. Barboſ. *in l.* §. *ſi fundum n.* 30. Gutier. *d. q.* 36. *num.* 10. *& ſequent.* Molin. *d. diſp.* 56. Valaſc. *de jure emphyt. q.* 15. *n.* 4. Farinac. *dict. q.* 104. *n.* 18. Garcia *de expenſ. c.* 22. *n.* 53. Navarr. *in Manual. c.* 17. *num.* 176. Filliucius 2. *tom. tract.* 31. *c.* 6. *n.* 153. ſolo diſſentiente Alciat. *d. lib.* 7. *parerg. c.* 1. & expreſsè hanc partem confirmat *leg.* 45. *tit.* 28. *p.* 3. ibi, *Fueras ende ſi lo fallaſſe por encantamento ca eſtonce todo debe ſer del Rey.* Quia nunquam licitum eſt ad magiam recurrere, neque ad ſuperſtitioſas imprecationes. docet Bar. *hic* Valenzuel. *n.* 16. Tepatus *lib.* 11. *reſolut. tit. de maleficis & mathem. in fin.* P. Gregor. *lib.* 13. *de Rep. c.* 29. *& ſeq.* Bertazol. *conſ.* 142. Victoria *relect.* 12. *de arte magic. propoſit.* 2.

Dubium tamen circa ſupradicta exagitare ſolent 18
jam allegati Interpretes, An qui arte magicâ theſaurum invenerit, licitè in conſcientia retinere poſſit, donec fiſcus illum non abſtulerit. Partem negantem in conſcientia retineri poſſe ſecuriorem agnoſco, cum Molina, Valaſco, Farinac. & aliis. Valenzuel. *n.* 18. Nam talis adquiſitio non ſolùm eſt contra legem poſitivam, verùm & contra legem divinam, ut *ſuprà* notavimus *num*... & cùm facultas ſuum faciendi theſaurum ita tribuatur, dummodo fiat licito modo, conſequenter non poterit illum ſuum facere, atque ita nequit retinere in conſcientia. Idque comprobari poterit ex noſtræ legis verſu *in alienis*, ubi ſi in alieno loco theſaurus invenitur, non fit inventoris, quia talis apprehenſio eſt interdicta, ut notavit Platea *hic n.* 8. ergo pari modo cùm interdictum ſit quærere arte magicâ, licitè non retinebitur quod jure reſiſtente adqui-
ritur. † Neque in contrarium facit quod adducunt 19
Navarr. & Gutier. *ſupr. n.* 21. *&* 22. & Filliucius *dict. c.* 6. *n.* 153. exiſtimantes legem hanc eſſe [illegible]lem, & pœnam non ante deberi in conſcientia, quo uſque condemnatio ſequatur, juxta tradita ab eodem Gut. *lib.* 2. *canon. q. cap.* 5. *num.* 14. & Morlà *in empt. tit. de legibus q.* 9. *tota.* Nam nego legem noſtram eſſe pœnalem, cùm nullam deviantibus pœnam ſtatuat, juxta *l. legis virtus* 7. *D. legib.* ſed tantùm permittit theſaurum inventori, dum tamen certo modo & conditionẽ quærat, Hic autem modus non eſt pœna quod patet, quia in ſecunda parte, qui in alienis agris contra Domini voluntatem invenerit, punitur tanquam temerator legis ſalubertimæ, quæ pœna non imponitur in
noſtro caſu. † Accedit etiam quòd etſi verùm ſit pœ- 20
nam non deberi an condemnationem, id procedit duntaxat quando imponitur pœna in re, cujus dominium quæſitum eſt. Siquidem ſi lex ex juſta cauſa prohibet rei adquiſitionem, tunc adquirens ſtatim & abſque ulla Judicis, condemnatione tenetur in conſcientia reſtituere, ut notat Morlà *d. q.* 9. *num.* 36. At certum eſt ex ſupradictis, theſaurum eâ arte repertum
non fieri inventoris, ſed fiſci. † Idem erit quando 21
pœna non imponitur ut pœna, ſed tantùm ut conditio, vel modus, ut accidit *in præſenti*, quo caſu ante condemnationem reſtituet, ita docent multi relati à Gutier. *d. lib.* 2. *can. c.* 4. *n.* 15. Molin. *d.* 1. *tom. de juſt. q.* 96. *in fin.* Neque poterit dici illam prohibitionem eſſe pœnam, ut aiebat Gutier. *n.* 21. *in fin.* cùm magis dicenda ſit exceptio regulæ, in qua repertor non facit ſuum theſaurum inventum.

At cùm adquiſitio theſauri ita contingat ſi in ſuo 22
loco quis inveniat, nunc opportunè, quærendum erit, quis dicatur locus ſuus? Accur. *verb. nam in ſuis*, probatus à Platea *n.* 3. *verſ. ſed quæro*, ait proprium dici debere locum reſpectu dominij directi, vel utilis (duo dominia doctrinæ gratia agnoſcimus nunc, unum directum, id eſt, verum & proprium, *leg. ſi finita* 9. *ſi de vectigalib. ff. de dam. infect.* Alterum utile, ut diximus *in l. unic. ſupr. de vendit. rer. fiſc. num.* 50. *& ſeq.*) & ſic invenire in ſuo loco dicetur qui Dominus eſt non tantùm ſolidæ proprietatis, verùm & nudæ, alio uſumfructum habente, *argum.* §. *alienus Inſt. de hæred. inſt.*
& notavi *lib.* 1. *obſerv. c.* 15. *n.* 2. *&* 6. † Unde uſufru- 23
ctuarius in loco uſusfructus ſi invenerit theſaurum, non faciet ſuum, cùm non ſit Dominus, neque theſaurus in fructu, *l. ſi is qui* 6. §. *quod ſi ſervus. ff. de adquir. rer. do.* licèt ratione inventionis, quæ non videtur fieri contra Domini voluntatem, dimidiam repor-

tabit tanquam ſi in aliena inveniſſet, tenet Barboſ. *in d. §. ſi fundum*, *n.* 25. *&* 28. cum aliis quos referunt Gutier. *ſup.n.* 35. Caſtill. *de uſufr. c.*37.*n.*20. Farinac. *d.q.*104.*n.*14. Garcia *de expenſ. c.* 22. *n.*49. *& ſeq.* & Valenz. *hic n.*8.*&* 61.*& ſeq*

24 Quoad emphyteutam verò diverſæ ſunt noſtrorum ſententiæ, An ſi in fundo emphyteutico theſaurus inveniatur, emphyteuta illum ſuum faciat (emphyteutam voco eum, qui habet utile rei dominium ad tempus, vel in perpetuum, pro quo ſoluit aliquid reale directo Domino in recognitionem dominij, ut explicavit Valaſc. *de jure emph.q.*1.*n.*2. Donel.*d.c.*14. *lib.*9. Pichard.*in §.adeò,n.*20.*Inſt.de locat.*) & frequentior in hac re fuit ſententia emphyteutam ſibi adquirere theſaurum, ut tenent plurimi relati à Valaſc.*ſupr. q.*15.*n.*1. Garcia *n.*52. Barboſ. *n.*27. Gutier. *num.* 25. *verſ. contrarium.* Farinac. *n.*13. Gilchen.*in d.§. theſau-*25*ros,n.*28.*de rerum dom.* Rationeque ducuntur.† Nam ſi lex defert theſaurum ei, qui invenerit in ſuo loco, emphyteuta locum quem colit, ſuum dicere poteſt, teſte Cicerone *lib.*7. *epiſt.fam.epiſt.*30. qui ait, id cujuſque proprium eſſe quo quiſque fruitur, atque utitur, *l.*1.*§. qui in perpetuum ff. ſi ager. vectig. l.*1.*l.*4.*l. poſſeſſores* 12. *infr. de fund.patrimon.* ibi, *cùm fundorum ſint Domini*, quæ jura etſi procedere exiſtimet Valaſc.*dict. q.*13.*n.*1.*verſ. rurſus*, & Pichard. *in d. §. adeò n.*35 in fundis patrimonialibus Principis, idem admiſſum eſt in fundis civitatum, *l.pen. infr. de diverſ.prædiis urb* & quamvis aliqui dixerint non eſſe certum omnem utilitatem ex fundo emphyteutico provenientem ad emphyteutam pertinere, ut refert Pichard. *ubi proximè n.*38. verius exiſtimo contrarium cum Barboſ. Gutier. & Farinac. *ſupr.* qui eis difficultatibus ſatisfaciunt, & idem in feudo admittunt.

26 Contrà dicendum erit quando Dominus directus invenerit theſaurum in loco emphyteutico. Nam eo caſu dividetur inter eos, cùm conſideretur emphyteuta tanquam verus Dominus fundi, & ſic neceſſariò ſequatur proprietarium invenire in loco alieno, *argum. l.ſi ut certo* 5.*§. fin.ff. commod.* eſtque ſine dubio quòd ubi concurrunt dominium utile & directum, ſemper utile præfertur, *l. procuratores* 53. ubi poſt ordinarios docet Ant.Fab.*ibi, ff.de procurator.* Barboſ.*n.*19. Gutier. *n.*17 *ſupr.* Unde deducunt *numeris ſequentibus* theſaurum inventum ab extraneo in loco emphyteutico non debere dividi cum proprietario, ſed cum emphy-

27 teuta. † Si verò in fundo majoratus inventus ſit theſaurus poſſeſſor ſuum efficiet, cùm ſit verus dominus rerum majoratus, *l. non ideo* 66. *ff. de rei vind.* & probat Molin. *lib.*1. *de primog. c.*13.*tit.*7. Barboſ.*n.*20. & alij relati à Gutier. *num.*19. Valenzuel *hic.num.*19.

28 †Contrarium verò erit dicẽdum, ſi inveniatur theſaurus in loco pignorato, quia totum debebitur domino, cùm conſtitutio pignoris non transferat dominium, *leg.ſi dominium* 9.*leg.cum dominam* 13.*Cod.de pignor.* niſi caſu illum reperiat, & tunc tanquam locator dimidium ſibi, & alterum dimidium domino dare debet, ut in fine noſtræ legis docemur, & firmat Gutier.*ſupr. num.*33. Ciphan.*in d.l.ſi is qui* 53.*num.*10 *ff.de adquir. rer. dom.*

29 Dubitabilior eſt caſus quem excogitavit Rom. *in leg.ſi quis cùm aliter num.*13.*ff de verb. oblig* ubi etiam Aretin.*numer.*8.*verſ.de cæteris*, & alciat. *l.*7. *pareꝛg c.*1. & poſt eum examinat Connan. *lib.*3 *com. cap.*4. *n.*4. Barboſ. *ſupr.num.*31. Gutierr. *n.*12. *& ſeq* & Fachin. *lib.*1.*contrꝛov.c* 10 *verſ Quartò controvertitur.* Valenzuel *hic n.* 37 quando venditus eſt fundus in quo emptor poſtea invenit theſaurum, an venditor poſſit remedio *legis ſecundæ C. de reſcind.* uti & Romanus concedit, cui adſtipulatur Alciatus quòd deceptus vendiderit. Garcia *d.cap.*22. *num.*52. intelligit non bene eam ſpeciem, quando magicis artibus inventus eſt, quem reprehendit: Barboſ.& Gut.*ſupr.* qui aiunt quòd ſi venditus eſt fundus, & in eo emptor invenerit theſaurum, eum lucratur emptor, qui verè dominus factus erat per venditionem, *leg. à tutore* 67. *ff.de rei vind.juncta leg.dolus* 10.*Cod. de reſcind.vend.* Neque venditor poterit uti remedio *dict.l.*2. nam ea tunc procedit, quando læſio in pretio interceſſit, & nequit dici minoris fundum venditum, quoniam in eo eſſet theſaurus, ſiquidem is theſaurus non fuit venditoris, qui illum ignorabat *d.l.*3.*§.Neratius.ff.de adq.poſſ.* neque prædiũ augebat cùm antequã effodiatur non eſt in conſideratione, quia ignoratur; poſtea verò ratione inventionis, non venditionis adquiritur. Hoc tamen non obtinebit ſi pecunia in fundo erat depoſita ſub terra, nam venditori reſtituenda eſt, ut notant ſupradicti. Ceterumque eſt in remedio *d.l.*2. debere attendi æſtimationem ſecundùm tempus contractus celebrati, auctam verò, vel diminutam rem pretium nec minuere, nec augere, *l.ſi voluntate* 6.*in fin C.de reſcind.* Pinel.*in d.l.*2.3. *p.c.*4. *n.* 15. & alios referens Azeved.*in l.*1.*n.*13.*tit.*11.*lib.*5.*Recop.* videndus erit circa hunc articulum Valenzuel.*d.n.* 37 *&* 38. qui ſuo more diffuſiſſimè loquitur.

Hæc quæ diximus de theſauro, non procedunt circa 30 mineralia, auri fodinas, argenti fodinas vel venas cujuſcumque metalli. Nam hujuſmodi res ſunt partes fundi, & in bonis illius, qui fundi dominus eſt, in fructu eſſe cenſentur, *leg.divortio* 8.*ſi vir. verſ.ſed ſi creti fodinæ, leg ſi fundus* 9.*ff.ſol.matrim.juncta leg.item ſi fundi* 9.*§.ſed ſi lapidicinæ, leg.æquiſſimum* 17.*§ inde eſt q uſitum alias eſt l.ſi cujus* 13.*§.inde ff.de uſufr.* docet Barb. *in dict. §.ſi vir.num.* 4. & Garcia *de expen.d.cap.*21. *n.* 47. & ideo ipſius venditoris debent cenſeri, quia in illo minerali habet dominium, ſicut in toto fundo, & ſicut illud quod ſuperiùs, reſpondet ſuperficiei mei fundi, cenſetur meum uſque ad cœlum *leg.altius* 8. *Cod.de ſervitut.* ſic etiam quod eſt ſub fundo meo, debet cenſeri meum uſque ad inferos, ut notat Cæpolla *de ſervit. ruſtic c.*21.*n.*4. *& in l.inter publica §.*1.*n.*10 *ff de verb. ſignif.* † At theſaurus diverſam habet rationem, nam 31 per ſe ſubſiſtit, & eſt quid ſeparatum à fundo repoſitum in eo cauſa cuſtodiæ, & ideò nihil commune habet cum ipſo fundo, *d. §. Neratius.* Cæterùm vena cohæret ſolo, & ipſius pars eſt, & ita qui Dominus eſt fundi, debet cenſeri quoque Dominus partis cohærentis, *l.fructus* 44.*ff.de rei vind.* notat Barboſ. *in d.§. ſi vir. n.* 21. Gutier. *n.*39.*&* 60. † Quapropter in hoc 32 caſu habebit locum remedium *l.*2.*C.de reſcin.* ſi fortè minoris diſtractus fuerit fundus, quamvis tales metallorum venæ à principio ignorabantur. † Hodie tamen 33 ex lege Regni 2.*tit.*13.*lib.*6.*Recop.* minæ auri, argenti & plumbi pertinent ad fiſcum & regiam (ut aiunt) coronam deductis expenſis, aliquâ parte datâ inventori, & Domino agri, & ideò minimè poterunt ſupradicta obtinere, cùm ad emptorem non pertineant, ut obſervant Azeved. *in dict.l.*2. Gutier *ſupr. num.* 61. *& ſeq.* Barboſ. *in d. §.ſi vir. n.* 19. & dicam infr. *in tit. de metallarij.*

Cum ergo theſaurus in fundo proprio inventus 34 concedatur Domino, non ſine ratione quæri ſolet, an ad adquirendum theſaurum inventio ſufficiat, vel etiam requiratur apprehenſio: quam quæſtionem tractant Socinus *in dict.l.*3 *§. Neratius n.*6. Avendan. *in capp.pp.c.*4.*n.*1. *verſ.licet.* Barboſ. *in d.l.*8.*§.ſi fundum, n.*3. *& ſeq.* Gutier. *d.q.*36.*n.*30. Cevallos *com. contra com q* 314. & poſt ordinarios noſter Valenzuel. *in præſenti n.*5. qui veriùs credunt cum Bar. *in l.* 1. *in princ. n.*18.*ff.de adquir.poſſ.* & aliis relatis à Gomez *in l.*45. *Tau. n.* 47. copulativè ad adquiſitionem theſauri requiri inventionem & apprehenſionem, cui ſententiæ favet omnino lex noſtra illis verbis, *Theſaurum quærere, & invento uti libera tribuimus facultatem*, *& d.leg.*3. *§. Neratius verſ. quidam putant, ff.de adq.poſſ.* ibi; *niſi loco*

motus

motus ſit. Neque enim res dicitur inventa, niſi apprehenſa quoque ſit, *l. ſi Barſatorem* 13. *Cod. de fidejuſſor. l. eum pro quo* 17. *ff. de in jus vocando*, & qui dicit inventorem facere ſuum theſaurum, dicit etiam & apprehenſionem, cùm verba ſint cum effectu accipienda, *l.* 1. *§. hæc verba, ff. quod quiſque juris* notat Accur. *in d. l. ſi Barſatorem.* Bobadill. *lib.* 4. *polit. c.* 5. *n.* 12. & relati à Barboſ. *in remiſſion. ad ordin. Luſitaniæ l.* 5. *tit.* 62. *n.* 2. Ratioque eſt, nam ante apprehenſionem inventor magis dicitur ſcire locum in quo eſt theſaurus, quàm illum inveniſſe, & dum eſt in eo loco, in quo fuit reconditus, adhuc dicitur theſaurus, & videtur remanere in ſuâ naturali libertate, & ſic nullius eſſe, ut docet Conn. *lib.* 3. *com. c.* 4. *n.* 1. Barboſ. Valenz. & alij *ſup.*
35 † In cujus confirmationem ego adduco quod de bonæ fidei poſſeſſore tradi ſolet in fructibus lucrandis, ut non ante poſſint lucrari, quàm à ſolo ſint ſeparati, *l. ſi fructuarius* 13. *ff. quibus mod. uſufr. amitt. l. ſi ejus* 78. *ff. de rei vind.* junctis quæ explicat Donell. *lib.* 4. *comm. c.* 25. & *ibi* Oſuval. *lit. L.* Quod idem dicendum eſt de theſauro lucrando, ut non antea dicatur proprius, donec loco moveatur. Ita *ſupra* laudati qui contrariis argumentis ſatisfaciunt, & Balduin. *in dict. §. theſauros n.* 6. *de rer. diviſ.*

36 Huc uſque egimus de theſauro in proprio fundo invento, nunc de eo qui in alieno reperitur, agere oportet, pro explicatione verſus illius *in alienis*, ubi ſtatuit Leo, quòd ſi quis ſine voluntate Domini, vel etiam eo conſentiente datâ operâ in alieno fundo perquirat theſaurum, Domino fundi totum reddere compellatur, nec ratione inventionis aliquis reportabit, imò aliis pœnis punietur tanquam temerator legis, uti explicant Balduin. *in d. §. theſauros n.* 15. Barboſ. *in d. §. ſi fundum, n.* 39. Gutier. *n.* 38. Farinac. *d. q.* 104. *n.* 1. Maſtrill. *de magiſt. lib.* 3. *c.* 10. *n.* 320. Contrà erit ſi quis fortuitò in fundo alieno inveniat, nam tunc theſaurus dividetur inter Dominum & inventorem. *dict. l.* 8. *§. ſi fundum, ff. ſol. matrim. l. ſi is qui* 63. *ff. de acquir. rer. dom.* Idque etiam ſtatuiſſe Hadrianum auctor eſt
37 Spartianus. † Sed quæ ſit ratio, quare etiam Domino conſentiente ſi quis in alieno inveniat theſaurum, nihil habebit, ſed totum adquiratur Domino, non ſatis conſtat inter noſtros Interpretes, adeò ut Valaſcus *de jure emph. q.* 15. *n.* 7. nullam concludentem reperiri poſſe affirmaverit, cùm quilibet in re ſua ſit moderator & arbiter, *l. in re mandata. C. mandat.* & proprium
38 dici non poſſit quod in alium transferri nequit. † Et in primis Joan. Faber. *in d. §. theſauros*, & Platea *hîc n.* 5. cui aſſentitur Gomez *in l.* 45. *Tau n.* 51. & Forcat. *dialog.* 56. *n.* 5. Balduin. *ſupr. n.* 15. exiſtimarunt eam rationem quòd publicè interſit ſine juſta cauſa non effodi agros, aut devaſtari, vel ne in perquirendis theſauris agrorum cura deſereretur (quæ apertè impediretur ſi invana perſcrutatione theſauri tempus conſumatur) quod maximè Reipublicæ intereſt, & neceſſarium eſt, ex traditis à Balduin. *in rub. Inſt. de uſucap. n.* 1. *& in l.* 9. *Romul. n.* 18. Petr. Gregor. *lib* 40. *ſyntag.*
39 *c. fin. n.* 1. Pichard. *in diſp. de nobilit. n.* 74. † Verùm hæc ratio non minus in propriis, quàm in alienis agris militat, ut conſiderat Valenzuel. *hîc num.* 53. & ideò Connan. *d. c.* 4. *n.* 1. & Cujac. *hîc*, verba illa, *In alienis verò terrulis nemo audeat invitis, imò nec volentibus dominis*, legunt ita, *invitis, id eſt, nolentibus*, quam lectionẽ rejicit Barboſ. *ſupr. n.* 39. *in fin.* quoniam à probatis abſit codicibus, & inepta ſit meo videri. Nec ipſe Barboſa mihi probatur, tres caſus confingens contra apertam literam Leonis, & mentem veram deciſionis noſtræ. Neque ratio ab ipſo aſſignata melior eſt, qui aiebat, ideò in ſpecie hac nec ipſis dominis volentibus permiſſum eſſe, quoniam inventio theſauri ex ſe incertiſſima eſt, & in qua ſæpiùs homines vanè & temerè ſe exercent, ut de Nerone teſtatur Tacit. *l.* 16. *ann.* & ut ſic cohiberetur hæc hominum temeritas, & inconſulta cupiditas, effodiendo agros alienos, ut faciliùs ſe abſtinerent, cùm ſcirent nihil reportaturos, quæ ratio etſi placuerit etiam Gutierr. *ſupr. n.* 43. minimè convenit verbis hujus legis, nec aperit difficultatem, quam extricare intendimus.

Quare exiſtimo Leonem non prohibuiſſe, ut quis 40
etiam Domino volente non poſſet quærere in alieno fundo theſaurum, ſed ut quantumvis Dominus licentiam concedat, ut ſuo nomine quærat, non ex hoc poſſet theſaurum ſuum facere, ſed omnino totum reddere compelleretur, neque aliquam partem vindicare poſſit, eo colore quòd Domini voluntate quæſivit, atq; ita conceſſio Domini inventori non prodeſt, ut theſaurum conſequatur. Ratio hujus rei proponitur *in fine*, illis verbis. *Inveniet ut unuſquiſque ſuis fruatur, & non inhiet alienis*, quod & jus divinũ Decalogi & poſitivum averſantur, *l.* 4. *Cod. fin. regund. ſi irruptione* 8. *ff. eod.* Optimum quippè judicavit Imperator cohibere licentiam eorum, qui neglectis ſuis rebus aliena appeterent, *l.* 2. *C. Th. hoc tit.* cùm ſcirent quòd etſi dominus alieni fundi licentiam daret, non ex hoc aliquod jus contra ipſum conſequeretur inventor, quoniam datio illa licentiæ non poteſt in eum transferre aliquod dominium theſauri, *argumento l. traditio* 20. *ff. de adquir. rer. dom.* ſiquidem ante inventionem & apprehenſionem non eſt in bonis alicujus, *d. l. nuſquam, de ad. rer. dom.* & poſtquam invenit perſcrutator, jam lex illum detulit Domino fundi, non obſtante conceſſione ab eo factâ, quæ nihil in præjudicium legis operatur, imò inventorem punit extra ordinem, juxta Accurſium *verb. legis.* Hoc autem non obtinebit, ſi fortuitò & abſque induſtria theſaurus inveniatur, cùm ſupradicta ratio aliena appetendi deficiat, donum Dei cenſetur, & non humanâ induſtriâ quæſitus, & ob id rectè dividitur inter Dominum & inventorem.

Eadem diviſio admittenda eſſet in theſauro inven- 41
to in loco religioſo inter inventorem & fiſcum, juxta ſpeciem *l.* 3. *§. ſi in locis, ff. de jure fiſci, c.* 1. *quæ ſint regalia, in feud.* niſi in contrarium eſſet Juſtinian. *in §. theſauros, Inſt. de rer. diviſio.* qui totum inventori tribuit, excluſo fiſco, quæ jurium contrarietas ita gravis per omnem ætatem exercuit Interpretes, quos retulit Barboſ. *ſupr. n.* 42. Gutier. *n.* 46. Donell. *lib.* 4. *com. c.* 14. & *ibi* Oſuval. *lit F.* Genoa *in Antimon. pag.* 347. Balduin. Gilchen. Pichard. & reliqui *in d. § theſauros.* Garcia *de expenſ. d. cap.* 12. *n.* 56. Duaren. *in d. l. divortio. §. ſi fundũ. ff. ſol. matr.* Connan. Alciat. & alij à nobis relati, & Valenzuel. *hîc num.* 24 *&* 25. qui cùm varias explicationes dederint, & latiſſimè de eorum jurium conciliatione egerint, eorum paginas tranſcribere pro meo more nolui, ſed tantùm contentus ero ſi plauſibiliorem referam concordiam, & poſtea meam proferam
ſententiam. † Barboſa itaque *num.* 44. quem ſequitur 42
Gutierrez *num.* 46. *verſ. Quartus & ultimus*, diſtinguunt inter theſaurum inventum in loco ſacro, aut religioſo, pro ut loquitur *dict. §. theſauros*, vel in loco religioſo tantùm, ut *in dict. §. ſi in locis*, (theſauros autem in ſepulchris repoſitos fuiſſe non ſolùm apud Hebræos, ſed & apud alias gentes, teſtatur *lib.* 7. *antiq. cap. ult. in fin.*) ſi in loco ſacro theſaurus reperiatur, in totum erit inventoris, *d. §. theſauros*, quia attentâ ratione naturali totus debebat adquiri inventori, & jus civile propter ſedandas diſcordias inter inventorem & dominum, dimidium conceſſit uni, & dimidium alteri, quæ ratio ceſſat quando locus eſt ſacer, cùm ſit nullius. *§. nullius. Inſt. de rer. diviſ.* Dubium tamen eſt quando locus eſt religioſus, in quo verſatur major difficultas. Sed ea pacatur ſi diſtinguas inter locum religioſum, in quo habeas jus ſepulchri, vel religioſum quod ſit alterius quoad uſum. Primo caſu in totum adquiritur, *dict. §. theſauros*, cùm quoad dominium

nium non ſit in alicujus bonis, ſecundo vero dimidia pars theſauri quæritur, *d. §. ſi in locis.* Quia cùm ſepulchrum quoad uſum ſit in bonis alterius, & ſic quodammodo alienum non debet inventor totum theſaurum lucrari. Verùm cùm tale jus quod habet qui ſepulchrum habet, non cenſeatur dominium, & dimidia theſauri inventi detur Domino fundi, ea non erit concedenda habenti jus ſepulchri, ſed fiſco quæri tanquam dominio vacante. Hæc tamen interpretatio diſplicuit Gut. *d. n. 46. verſ. ſed ſalua pace*, & Genoæ *in antin. n. 25.* Quia divinat vehementer ad dic^o jura, quæ minimè loquuntur de his locis religioſis, in quibus quis habet jus ſepulchri, ſed tantum indiſtinctè procedunt, ut latè ſupradicti conſiderant.

43 Ego verò pro vera horum jurium explicatione conſtituo, quoad theſauri adquiſitionem attinet, varias ab Imperatoribus promulgatas eſſe leges, adeò ut ex arbitrio, libidineque eorum hæc res penderit. Nam Nerva, teſte Zovarâ, inventum theſaurum dominis prædiorum reliquit. Hadrianus, ut ſcribit Spatianus, ſi in ſuo reperiſſet, totum, ſi in alieno, Domino dimidium, ſi in publico, dimidium fiſco conceſſit. Marcus Aurelius, & Ælius Verus qui in jure Divi Fratres appellantur, dimidium fiſco, ut *in dict. §. ſi in locis.* Alexander, teſtante Lampridio, theſauros repertos iis, qui repererant, donavit indiſtinctè. Conſtantinus ſi inventor ſponte ſe detulerit, medietatem dedit, *in l. 1. C. Th. h. tit.* quod poſtea mutatum eſt à Gratiano & Valentiniano *in l. 2. illo tit.* ſtatutúmque ut ſi in ſuo reperiat quis, integrum recipiat, in alieno verò dominus fundi ad quartam partem admittatur. Poſteriori quoque æuo, revocata eſt hæc conſtitutio, & ſine voluntate Principis nemo nec in ſuo ſolo poterat quærere theſaurum, ut ex conceſſione noſtræ legis conſtat in principio, innovataque eſt dicta diſtinctio *dict. l. 2. C. Th. h. tit.* donec Leo Imperator *Novell. 51.* aliam formam introduxit, & poſtea Fredericus *in d. c. 1. quæ ſint regal.* ita notarunt Balduin. & Gilchen. *in d. §. theſauros n. 18.* Cujac. *lib. 9. obſerv. cap. 37.* Quare cùm Juſtinianus *in d. §. theſauros*, de theſauris non ſolùm in ſacris, vel religioſis locis, verùm & in publicis, aut Cæſaris repertis conſtituere vellet, receſſit partim à Divorum Fratrum conſtitutione, de qua *in d. §. ſi in locis*, partímque eam admiſit. Quoad religioſum locum Hadriani conſtitutionem quaſi æquitati naturali magis convenientem innovavit, & quoniam hujuſmodi loca quaſi in nullius bonis cenſerentur, inventori totum tribuit, nec voluit ritu boni Principis favere fiſco ſuo, niſi fortuito caſu inveniatur. Quoad publica tamen loca, vel fiſcalia, aut Cæſaris, Divorum Fratrum legem retinuit *in verſ. & convenienter*, ita tradiderunt poſt Angel. *n. 1. in d. § theſauros*, multi quos retulerunt Gilchen. *ibi n. 17.* Pichard. *n. 2.* Cujac. *in d. l. 3. §. ſi in locis*, Peregrin. *de jure fiſc. lib. 4. tit. 2.* Gutier. *de n. 46. in*

44 *fin.* † Neque contra hanc veriſſimam interpretationem obſtabit, quòd vitandæ ſint legum correctiones, nam ea ratio militat quoties non conſtat ex diſpoſitione legum de tali correctione. At in dictis juribus aperta eſt Juſtiniani voluntas Divi Hadriani conſtitutionem innovantis, ut notavit Covar. *in reg. peccatum. 2. p. §. 2. n. 2. verſ. fortaſſis*, & dciam *infrà n. 50.*

45 Sed cùm hodie loca ſacra & religioſa non accipiantur in ea ſignificatione, quâ antiqui uti ſolebant, apud quos diverſo modo conſecrabantur, ut notarunt poſt Alex. ab Alex. *lib. 2. genial. cap. 8.* Gilchen. *in Auth. hoc jus porrectum n. 1. C. de ſacroſ. Eccleſiis* Pichard. *in §. nullius 6. n. 3. Inſt. de rer. diviſ.* & alij quos omitto, dubitari ſolet cum res ſacræ & religioſæ hodie ſint quæ ad Eccleſiam pertinent, & per Pontifices & Epiſcopos conſecrantur, non verò per privatas perſonas, *toto tit. extra de religioſ. domib. de conſecrat. Eccleſ. & de Eccleſiis. ædific. cap. Eccleſiis 68. diſt. & de* *conſecr. diſt. 1 leg. 12. tit. 10. p. 1.* Si in loco Eccleſiæ inveniatur theſaurus, ad quem pertineat? & reſpondent plures quos laudant Barboſ. *n. 45. in fin. & n. 59.* Gut. *n. 47. ſup.* ad Eccleſiam ejúſque Prælatum pertinere dimidiam theſauri quæ fiſco applicanda erat. Nam jura civilia nequeunt ſtatuere ut in præjudicium Eccleſiæ quæretur fiſco, *c. Eccleſiæ, de conſtit.* & ſic erit cenſendus theſaurus in hoc caſu tanquam in alieno loco repertus, quam ſententiam credo veriſſimam cum Platea *hic n. 6. verſ. hodie autem.* Angel. Fabr. & Portio *in d. §. theſauros.* Avendaño *de exeq. c. 4. n. 25. verſ. ſed jure regio.* Navarr. *in manual. c. 17. n. 174. ad fin.* Sylveſt. *in ſum. verbo inventum n. 4.* Covar. *in reg. peccatum 2. p. §. ultim.* Filliuc. *de tr. 31. cap. 6. n. 158.* & eleganter proſequitur Valenz. *hic n. 26.* Cùm non ſit cenſenda Eccleſia peioris conditionis quàm privatus, ut notat Alvarot. *in c. un. quæ ſint regalia*, & Caſſan. *in conſuet. Burgun. rub. 1. §. 1. n. 21.* & miror Barboſam, virum alioqui doctiſſimum, adeò levi fundamento in contrariam ſententiam iviſſe, quam etiam malè amplectitur Avendaño *ſuprà*, & D. Jo. del Caſtillo *tom. 7. de Tertijs c. 41. n. 111.* † Neque obſtat *d. c. 1. quæ ſint* 46
regalia. Quia Princeps ſæcularis in præjudicium Eccleſiæ nihil poteſt ex defectu poteſtatis, ut eſt notum. † Neque quod de conſuetudine teſtatur recipiendum 47
eſt, nam Doctori aſſerenti de conſuetudine, non creditur, ut ſcribunt poſt Bart. *in leg. de quibus n. 28. ff. de legib.* Bald. *in l. ſi is qui. § 1. ff. de pignor.* Maſcar. *de probat. concl. 426.* Ant. Gab. *com. concl. tit. de probation. concl. 5.* Mynſing. *lib. 6. obſer. c. 63.* Thom. Sanch. *lib. 7. de matrim. diſp. 17. n. 8.* & aliis relati à Cevallos *tom. 1. q. 1. & 4. tom. quæſt. 897. n. 232. cum ſeqq.* † Neque vera eſt 48
reſponſio illa à Barboſa adducta, quòd Eccleſia quatenus eſt res ſacra, non eſt in dominio Prælati, ſed ſolius Dei & tantùm dicitur eſſe Prælati quoad titulum & adminiſtrationem, *c. ſi tibi abſenti, de prabend. lib. 6.* Cúmque locus ſacer non ſit in dominio Prælati, dimidia pars theſauri inventi non pertinebit ad Prælatum, neque ad Deum, qui de his tranſitoriis non curat, quæ ſanè doctrina indigna eſt viro graviſſimo. Nam etſi ſoleant dici bona Eccleſiarum Dei eſſe, *c. 5. remoto, in fine, 7. q. 1. c. plerique 8. q. 1. ubi gloſ. fin. c. 1. 12. q. 2. c. cum ſecundum, de prabend.* Trid. *ſeſſ. 25. cap. 1. de refer.* cum traditis à Navarr. *in apolog. de reddit. quæſt. 1. monito 14.* & Deus illorum bonorum fidelem & prudentem diſpenſationem Prælatis conceſſit, qui non ſunt Domini, ſed diſpenſatores, *cap. expedit. 12. quæſt. 1.* Verius eſt hujuſmodi bona in dominio eſſe Eccleſiæ particularis, cujus ſunt, ut penes Eccleſiam Salmanticenſem. *Eccleſiæ* nomine intelligo communitatem ipſam cum Capitulo, *d. c. ſi tibi abſenti.* ibi, *ut tuum dici valeat*, ut doctè reſoluit Sarmient. *de reddit. 1. part. c. 1. ex n. 15. & 21.* & expreſſius Molina *de juſt. 1. tom. diſp. 142.* Neque ex hoc impeditur dominium Dei, ſicut non impeditur ex eo, quod legibus humanis introductum eſt, & illud, quod Deus in omnes & in omnia habet, ut ait Sarmient. *ſup. n. 22.*

Hæc jam olim obtinuerunt quæ huc uſque tradi- 49
dimus, verum de jure noſtro omnes theſauri qui reperti fuerint, ad Principem & ejus Cameram pertinebunt, ex *l. 1. tit. 13. lib. 6. Recop.* quartâ parte inventori conceſſâ, dummodo ſervetur ordo & diſpoſitio ejuſdem legis, quæ corrigat jus antiquum, & *leg. 45. tit. 28. p. 3.* ut docet Valenz. *hic n. 69.* & obſervat Gutier. *n. 53. verſ. rurſus* & D. Joan. del Caſtillo *de Tertiis, cap. 41. n. 113.* quid id latiùs tractant. Ego verò autumo verba *d. leg. 1. Recopil.* generaliter non corrigere jus commune, ſed tantùm eſſe accipienda ſpecialiter de theſauris, qui jure aliquo ad fiſcum pertinerent, vel de repertis in locis civitatum, non verò in privatorum fundis. In quam rem expendo illa *d. l. 1.* verba *Qualquiera que ſupiere que en la Ciudad villa o lugar don-*

de

de morare o en ſu termino oviere te ſoro o otros bienes que per teneZcan annos. quæ tantùm comprehendunt loca
civitatū,aut propulorum,ſive ſint publica & commu-
nia, ſive propria Reipublicæ, in his enim inventus
theſaurus ad fiſcum pertinet, quartâ reſevata inven-
tori, ſi denunciationem faciat in ſcriptis,& ad Princi-
50 pem Judex remittat. † De fundis tamen privatis, cùm
nihil dicat, videtur jus commune intactum relinque-
re,*leg.præcipimus* 32.*in fine,Cod.de appellat.leg.ſacimus*
27. *Cod. de teſtam.* Neque enim præſumitur correctio
& mutatio legum. *cap.cum expediat,de elect.in* 6.jun-
ctis quæ obſervat Menoch. *de præſumpt.* 38. Donell.
51 *lib.* 1. *com. cap.* 23. *in fin.* † De conſuetudine tamen
hæc non obtinent, ex eo quòd theſauri omnes, qui
reperiuntur, ad Principem pertinent Jure rega-
liæ, ut probat Farinac. *dict. quæſt.* 104. *num.* 32.nul-
la habita diſtinctione inter prædium Principis, vel
privati, quarta inventori reſervata, docent relati à
Gutier.*numer.*55 Barboſ. *numer.*49.Caſtillo *num.*114.
& quamvis Sylveſt. *in ſum.verb. inventum*, taxet eam
conſuetudinem, cui adſtipulatur Barboſ. *dict. nume.*
49. nihilominus talem conſuetudinem rationabi-
lem eſſe, probat Gutier.*num.*56. & ita jam theſaurus
inventus inter regalia connumeratur, ut cum mul-
tis probat Maſtrill. *de magiſtr.lib.*5. *cap.*10.*ex n.*316.
& Cabedo *2.p.dec.*56.& videndus Caſtillo *ſupr.*

52 Sed & anteqam abeamus ab ſpecie noſtræ legis,
notandum erit, quòd ſi aliquis contra Domini volun-
tatem vellet inquirere theſaurum,alienum fundū per-
ſcrutando,vel inventum reportare,competet actio in-
juriarum Domino. Platea *hic n.*8. & Farin. *ſup. n.*30.
ex l. injuriarum 13.*§.ſi quis me* 7.*ff.de injurijs.* Contra
theſauri occupatatorem ſi agatur civiliter, dabitur
Domino vel condictio ex lege, aut rei vindicatio,ut
notavit Acc. *hic verb. partiatur.* Platea *n.*6. & Farin.
*n.*27.ſi autem criminaliter dabitur actio furtiva,quo-
niam innentor,vel rententor eſt prohibitus theſaurum
retinere,qui ad alium pertinet, docet Menoch. *lib.* 5.
*præſumpt.*30. *n.*6. Farin.*n.*29. In quam rem expendo
l.falſus 43.*§.ſi jactum,de fur.*junctis quæ ſcripſi *lib.*2.
*obſer.c.*7.*n.*20. occultans verò theſaurum qui pertinet
ad fiſcum, punitur in perditione theſauri cum altero
tanto Farinac.*n.*31.*l.*3.*§.fin.ff.de jure fiſci.*

53 Ultimò ex noſtra lege *in verſ.ut ſuperfluum*, dedu-
cimus quòd quando à jure aliquid conceditur,impe-
tratio à Principe eſt otioſa,quod etiam probatur *in l.
Imperatores* 30.*de reb. auth.jud.poſſ l.cùm interdictæ,C.
arbitr.tutel.* & in quæſtiones expendunt Bar. *hic* Pla-
tea *n.* 7. Lucas *n.*10. Valenz. *n.* 43.*& ſeq.* Alvarez *in
Axiom. lit. F. n.* 178.

TIT. XVI.

De Annonis & Tributis.

SUMMARIUM.

1 Annona, *unde dicta?*
2 *Plauti locus explicatur & exornatur.*
3 *Quid ſignificet* Annona *in ſingulari, & plurali nu-
mero?* & n. 4.
5 *Annonaria collatio quid fuerit,& annonaria cauſa,*
& num. 6.
7 *Provinciæ procujuſque fertilitate annonariam collec-
tionem faciebant.*
8 *Tributum quid ſit, & unde dictum?*
9 *Tribuni nomen ſe habet generaliter & ſpecialiter.*
10 *Plures tributorum ſpecies, proponuntur remiſſivè*

ANNONAM ab anno dictam; quaſi quòd in 1
annum cuſtodiatur, vel ex anni proventibus
ſumatur, ſcribunt Schard. & cæteri *de ver. jur.
in voce Annona.* Rebuff. *in leg. frugem* 77. *de
verb. ſign.* Petr. Greg. *lib.* 36. *ſyntagm. c.* 30. *num.* 1.
Mendez de Caſtro *ad tit. infr. de annon.civil. in princ.*
Bulenger. *lib.* 6. *de Imp. Rom. c.*8. † & ita Turnebus 2
lib. 26. *adverſ. c.* 16. explicat illud Plauti *in Trinum,
act.* 5. *ſcen.* 4. *verſu* 83.

Cœna hac annona eſt ſine ſacris hæreditas.

Quaſi diceret, cœna iſta popularis annuus quidam
nobis eſt,ſicut frugum proventus ſine ullo impendio,
ut hæreditas quæ nullis venit obnoxia,ſacrorum ſum-
ptibus (ſcio Muretum, Lipſium,Gruterum & Palme-
rium,quos ſequitur Oſulval.*lib.* 1.*Don. c.*15 *lit. M*,&
Taubmanus in illo loco Plauti, in eo explicando de-
fatigari ſed nunc Turnebo adhæreo, cùm qui Muſas
colimus ſeveriores non ita diſertiſſimus) † ſignificat 3
Annona ſingulari numero frumentum.vinum, oleum,
carnem & alia edulia & cellarienſes ſpecies *leg.pro to-
cis* 5. *infr. h.tit.l.* 1.*& tot. infr. de erog. mil. annon.* &
ita in Codice Theodoſij concipitur noſter titulus, *de
annona & tributis,& annonam militarē* dixit Vulcatius
Gallican. *in Avidio Caſſio* pro omni commeatu ſeu
proviſione exercitus, obſervat Cujac.& Valenz. *n.* 9.
in præſenti. Gothofred. *in l.*32. *§. Lucius, ff. de admin.
tut.* (& ante eos Pyrrhus *hic*) Gutier. *de offic. domus
Auguſtæ lib.*3.*c.*17. † Annonæ verò pluraliter prolatæ 4
duntaxat ſignificant panes,ut obſervat Salmaſ. *in not.
ad Lamprid.in Alex.p.*226. licet idem quoque in ſin-
gulari ſignificet *in tit. infr. de excoctio. milit. annonæ.*
† Hinc quia inter cætera tributa ſolebant penſitari in 5
certa ſpecie. veluti frumento,vino, oleo, & ſimilibus
poſſeſſores fundorum Principis, annona ſumitur pro
tributo illo in eis rebus conſiſtente, quod dicebatur
annonaria collatio,cujus fit mentio *in leg.*1.*§.*2.*& in leg.
fin.§.qui annonam.ff.de munerib. l.*1.*C. de præſcrip. tri-
ginta l.*2.*&* 3.*C. ſi propter publicas penſit. l. ſine hæredē*
32.*§.Lucius* 6.*ff.de admin.tut.l.unic.C.de annon.& ca-
pit.*obſervat Cujac.& reliqui *hic*,Mendez *de annon. ci-
vil.in rub.n.*11.*&* 14.idem Cujac.*lib.*6.*reſp. Modeſt.in
d.§.Lucius* Otalor.*de nobil.*1.*p.c.*2.*n.*4.*&* 18. Pancirol.
*lib.*2.*theſaur.var.c.*31.*verſ.hæc diu obtinuerunt.* Eòque
pertinent *l. uſufructu* 7.*aliàs eſt l. hactenus* 8. *l.uſufru-
ctu* 52. *ff. de uſufruct. l. quæro* 28. *ff. de uſufruct.legat.
leg.inter* 42.*ff.de pactis,l. neque* 13.*ff de impenſ.in reb.
dotal.l.in ſumma* 6.*C.de pignor.*cum aliis.† & *Annona-* 6
ria cauſa dicitur *in l. aufertur* 46 *§ ut debitoribus ff.de
jure fiſci*,& *Annonaria ſpecies,& indictiones in leg.*5. *C.
Th.hoc tit.& in l.*2.*h.t.*†Nam varias pro cujuſque fer- 7
tilitate ſpecies diverſæ provinciæ præbuere; & cui-
cumque populo præceptum erat,ut quinquageſimam
frumenti,hordei quadrageſimam, vini & lardi viceſi-
mam Principi ſoluerent,ut docemur ex *l.modios* 9.*infr.
de ſuceptor. & arcar.l.*15.*C.Th. eod. leg. penes* 14. *cum
alijs, C.Th.hoc tit.* † Alia tributa ſoluebantur non in 8
iis ſpeciebus, ſed in auro, argento,ære, equis, aliiſve
ſimilibus corporibus, quæ ſub generali nomine tri-
buti in præſenti continentur,ut notant omnes *hic*,Tri-
butū ab intributione dictum putat Ulp. *in l.ager.*27.
*ff.de verb.ſignif.in fin.*vel ut meliùs cenſet Varro *lib.*4.
de ling. Latina, ad fin. à tribubus, quòd ea primùm
pecunia quæ populo imperata eſt tributim à ſingulis
exigebatur. † Et quamvis *tributi* nomen generaliter 9
comprehendat omnes tributorum ſpecies, ſive ſit tri-
butum, ſive annonam,in hoc titulo ſpecialiter ſumi-
tur,ut ab annonis differat (ſicut ſolet dici de adoptio-
ne & adrogatione quæ ſe habent tanquam genus &
ſpecies)pro tributo quod præſtatur de rebus quæ non
conſiſtant in fructibus terræ, ut frumentum & cætera
ſimilia,ſed diverſimodè ſe habent, ut ſunt omnia jura
regalia, quæ Principi dantur, ut publica penſitatio

impe

impoſitio, cenſus, vectigal, ſtipendium, indictum, collecta, & id genus alia, *d.l.ager, in fin. dict. l. inter 42. de pact. l.3. ff. de cenſib. l.2. §. ſi quid publici, de hered. vel act. vend. tot. tit. infr. de exact. tribus* explicat Otalora
10 *ſup.* Marta *de juriſdict. 4. p. caſ. 11. n. 1. & ſeq.* † Horum tributorum plures ſunt ſpecies quas in præſenti enumerant Rebuff. Plat. Valenzuel. *n.3.* & reliqui, Marta *ubi proximè n.7. & ſeq.* Gutier *de gabelt. q. 1. tot.* Molin. *de juſt. 3. tom. diſp. 661. tota*, de quibus ſuis locis commodiùs agemus, & de aliis annonæ acceptionibus, *in tit. infr. de annon. civil. & de erog. mil. ann.*

LEX I.

Impp. VALERIANUS. & GALLIENUS AA. & VALERIAN. CÆSAR. *Antiocho.*

Æs quidem alienum proportione, ex qua quiſque defuncto hæres extiterit, præſtari oportet. Annonas autem is ſoluere debet, qui poſſeſſiones tenet, & fructus percipit.

LEX II.

Impp. DIOCLETIAN. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Herennio.*

Indictiones non perſonis, ſed rebus indici ſolent, & ideò ne ultra modum earundem poſſeſſionum, quas poſſides, conveniaris, Præſes Provinciæ proſpiciet.

SUMMARIUM.

1 *Concluſio & ratio horum jurium.*

2 *Quando prædia ſunt obligata, obligatio ea ita comitatur, ut quocumque vadant ſequatur.*

3 *Servus realis dicitur prædio deberi, non perſonæ, & ideo libellus nomine prædij eſt concipiendus, ſi ſervitus petatur.*

4 *Poſſeſſores ratione prædij non ſolùm tenentur ad tributa quæ nunc debentur, ſed & ad præterita, quod etiam extenditur & ad hæredes qui tenebuntur etiam re ipſa legata,* & num. 6. & 7.

5 *Explicatur* l. ſi qui proſcribente 6. ſub. de fide & jure haſtæ fiſc.

8 Leg. cùm poſſeſſor. §. qui non habita, de cenſibus, *explicatur, & ſpecies,* l. ſi quis cum à fideicommiſſario, cum aliis, ff. de condict. indeb. & num. 9.

10 *Prædij poſſeſſor tenetur præſtare decimas debitas à prædeceſſore.*

11 *Idem erit dicendum in penſione, & in poſſeſſore majoratus, & in tertio poſſeſſore rei emphyteuticæ,* & n. 12. *ubi tractatur an idem admittatur quando fit recognitio cenſus?* & num. 13.

14 *Fundus affectus onere reali ad quecumque vadat tranſit cum ſuo onere, etiamſi ſit perſona Eccleſiaſtica, vel ipſa Eccleſia, & ea opinio ut veriſſima adſtruitur contra Martam, & explicatur* c. ſancitum 23. q.8. *&* n. 15. 16. & 18.

17 *Mutata perſonâ mutatur rei qualitas, quomodo intelligatur?*

19 *Explicatur* lex fin. §. fin ff. de contrah. emp. *& in optimis quæſtionibus expenditur multorum auctoritate*, & num. 20. 21.

22 *Defenditur* l. 8. tit. 18. lib 9. Recop. *quæ ab Eccleſiaſticis perſonis gabellas exigendas conſtituit*, & n. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. & 30.

Ubi de interpretatione cap. fin. de immun. Eccleſ. in 6.

31 *An in re hypothecata cum pacto de non alienando quæ ad Eccleſiam devenit ſi executio petatur, adeundus ſit Judex Eccleſiaſticus, vel ſæcularis,* & num. 32. & 33.

34 *Si pactum ſit inter ementes, ut poſſeſſor fundi non teneatur, ſed venditor, adhuc tamen poſſeſſor convenietur ratione tributi.*

35 *Explicatur* lex epiſtola 52. §. pactum, ff. de pactis, *cum aliis, & convenitur cum* l. inter debitorem 43. ff. de pact. *& tractatur quatenus fiſci jus privatorum pactis poſſit lædi,* & num. 36. 37. 38. 39. 40. & 41.

42 *Proponitur ſolutio antinomiæ, quæ intervenit* in l. 1. C. ſine cenſu, vel reliq. cum l. ex conventione 11. Cod. de pactis, *& variis adductis interpretamentis vera mens earum inveſtigatur*, & n. 43. 44. 45. 46. & 47.

48 *Uſufructuarius tenetur ad onera & tributa ſoluenda.*

49 *Quid ſit* ſolarium, *& quod ob tranſitum exercitus confertur & fuſiones* in leg. hactenus, & in leg. ſi pendentes, §. ſi quid ff. de uſufructu, & n. 50. 51.

52 *Explicatur* lex qui quatuor 30. §. qui hortos, de legat. 3.

53 *An colonus, vel inquilinus teneantur ſoluere collectas debitas ratione rei conductæ?* & n. 54. *& quid in decimis?* & n. 55.

56 *Explicatio* l. ſine hærede 32. §. Lucius, ff. de admin. tut.

57 *An locuſtæ exterminandæ ſint expenſis colonorum, vel dominorum, attentâ l. Recopilationis?*

58 *Agitur de intellectu* l. 2. infr. de prædiis navicolar. *& de obligatione tacita naviculariorum,* & n. 59. *ubi quid ſit munificum jus.*

60 *Diſcutitur quæſtio an onus reale quo afficitur prædium, afficiat, quoque melioramenta,* & numer. 67. 68. & 69.

61 *Expenditur pro ea parte ut non extendatur onus ad meliorata,* d. leg. 2. infr. de prædiis navicular. *& in ea inducenda rejicitur Garciæ interpretamentum, & latius explicatur* num. 70. 71. 72. & ſeqq. uſque ad n. 76.

62 *Expenditur* l. Paulus 29. §. domus, ff. de pignorib. & l. cùm poſtulaſſem 44. §. damni. ff. de damno infecto, *& tentatur earum conciliatio,* & n. 63. 64. & 77.

65 *Quando aliquid additur, vel detrahitur alicui rei, efficitur res nova,* & n. 78. *& quid in re augmentatæ,* & n. 79.

66 *Mutans in refectionem ædificij habet jus prælationis,* & num. 80.

73 *Romanis magna cura ædificiorum fuit ne urbs deformaretur ruinis.*

74 *Animoſus homo quis dicatur* in dict. l. 2. de prædiis navicul.

81 *Quemadmodum res augmentata dicitur ut augmentum afficiatur onere reali, vel hypotheca,* & n. 82. 83. & 84.

85 *De eo ſervitio quod apud nos* lanzas *vocatur, quod Proceres & titulati viri Regi exhibere tenentur, diſeritur,* n. 86. 87. & 88. *& an Epiſcopi & Prælati ad id teneantur,* n. 89. *& interpretatur* l. filiusfam. 114. §. Divi, de l. 1. *& traditur Principem ſemper circa hoc tributum eſſe antiquiorem creditorem,* & n. 90.

91 *Æs alienum repertum in hæreditate dividitur inter hæredes pro portionibus hæreditariis, & de ratione* differtum

diſſ tum deducta ex repreſentatione defuncti, & num.92.*& de differentia inter actionem realem & perſonalem quoad conveniendum hæredem*, & num. 93.

94 *Hæredes debitoris cenſus qui pro indiviſo poſſident rem hypothecatam, recognitionem facere tenentur.*

1 COLLIGITUR ex his juribus æs alienum dividi inter hæredes pro portionibus hæreditariis, ſpecies verò annonarias præſtandas ab eo, qui prædia poſſidet, *leg.2. & fin.Cod.ſine cenſu, vel reliq. leg.2.infr.de prædiis navicul.* Rationem tradit Papirius Juſtus *in leg. Imperatores 7. ff. de publican.* quia in his tributis prædia ipſa ſunt ad tributum præſtandum obligata, non perſonæ, prædia præſtant, & ſunt in obligatione, non perſonæ, *leg.cùm ſervus 39. aliàs eſt leg.apud Julianũ §.hæres 5.ff.de leg.1.leg.prædiis 36.ff.de jure fiſci, leg.cùm poſſeſſor 5.§.fin.ff. de cenſib. leg.1 C. in quibus cauſ. pign. d. leg. 2. de præd. navic.* & facit elegans *reg. & ſi fortè 6. §. etiam ff. ſi ſervit. vindic.* ibi, *Hanc ſervitutem non hominem debere, ſed rem.leg.denique 19.ff. de jure fiſc.* Onus etiam reale ſequitur, & quocumque vadat fundus, tranſit cum ſua cauſa *leg.ſi convenerit 18.§.ſi fundus,ff.de pign.act. l.via 23.§.1.de ſervit.ruſt.leg.in facto 60.§.fin.de condit. & demonſtr.leg alienatio 67.de contrah.emp.l.ſi debitor. 12.Cod.de diſtract.pign.leg.unic. Cod.rem alien.gerent.*

2 † Eſtque in jure certum, ut quoties jus aliquod ita prædiis adhæret, ut ea quocumque vadat ſequatur, non tam perſonarum, quàm prædiorum ratio in ejus juris exactione habeatur, & ita hujuſmodi tributa & vectigalia quæ infixa ſunt prædiis, non tam à poſſeſſoribus, quàm ab ipſis prædiis exigi dicuntur, ut notat Accurſ. per text. *ibi in l.4.§.is verò ff. de cenſib. verb. profiteri*, & ideò propter rem poſſeſſores conveniuntur, *l. 3. C. ſine cenſu*, docent Lucas, Platea, Rebuff. Valenzuel. *num.* 3. Novar. *n.* 1. *in præſenti.* Cujac.*lib.3.Reſp.Papin.in l.prædiis,de jure fiſc.* Donell. *lib.15.com.c.44.* D.Fran.de Leon.*dec.1.*Valent.*num.1. & ſeq.*Ant.Fab.*lib.20.conject.c.9.*Afflictis *deciſ.95.*Pinel. *in l.1.C.de bon.mat.2.part.n.72.* Quapropter hoc genus vectigalis dicebatur fixum quòd prædiis impoſitum onus eſſet eorum, ut cujuſdam marmoris aucto-
3 ritate tradit Durantius *lib.2.var.cap.8.* † & ita de ſervitutibus dixit Papin.*in leg.unus ex ſociis 34.ff.de ſervit. ruſt.* ſervitutem prædio deberi, non perſonæ. Nam etſi perſonæ deberi dicatur *in l.2.ff.de ſervit.vend.* tamen quia prædiis inhæret, *l.1.leg.cùm fundus 113.ff.com. præd.§.ideo.Inſtit.de ſervit.l.ſervitutes 19.§.ſi ſublatum, ff.de ſervit. urb.* cum aliis, & non niſi prædiorum gratia conſtitui poſſit, figuratâ loquutione prædiorum magis, quàm hominum appellantur, ut rectè docuit Duar.*in l.1.ff.de ſervit.* quod adeò procedit, ut ſi aliquis ſervitutem deberi ſibi contendat, meliùs faciet ſi libellum concipiat nomine prædij. *l. qui aliena 3.§.fin. alias eſt l.liberto 31.§. fin.ff.de negot.geſt.cum l.2.C. de noxal.leg.lex vectigali.ff.de pignor.l.venditor 14.ff.com. prædio.* quorum jurium argumento ita docent. Caſtren. *in d.l.1.de ſervit.n.2.& l.2.ff.ſi vind.* ubi etiam Fulgoſ. Bar.*n.3.*Jaſ.*n.11.in l ſi prius 25.ff.de novi oper.* & alij relatià Socino *reg.389.* Cæpolla *de ſervit.urban.c.2.n.2.* Peralta *in l. Mævius,§.fundi,d.l.2.n.14.* quos immeritò reprehendit Morl. *in empt. tit.6.num.31.cum ſeqq.*

4 Ex quo infertur adeò ſupradictam doctrinam veram eſſe, ut poſſeſſores, qui nunc ſunt, teneantur, ſolvere tributa, non ſolùm quæ nunc debentur, ſed etiam & illa, quæ debentur ratione temporis præteriti à prædeceſſore, ſive illum fundum emerit ab aliquo privato, ſive etiam ab ipſo fiſco, *d.l.Imperatores,de publican.leg.fin.C.ſine cẽſu vel reliq.d.l.prædiis,de jure fiſc. l.cùm poſſeſſor 5.§.qui non habita,de cenſib.* Rationem ſupra tetigimus, quia hujuſmodi tributa ſunt onera agrorum, aut fructuum, qui ex eis percipiuntur, non verò onera perſonarum, & ita cum rem comparaveris quæ tributum debet, non eſt mirum ſi & præteriti temporis reliqua ſoluas explicant DD.*in præſenti.* Cujac.*in recit.ad tit.de jure fiſci,in d.l.prædiis.* Pinell.*in l.1.C.de bon.mat.2.p.n.72 ver.nono.* Garcia *de expenſ.c.12.n.50.*& alios referen Narbona *in l.35 tit.3. lib.1. Rec.gloſſ. 4.n.23.& ſeq.*Novar.*hic n.1.& 2.*

Sed obſtat *lex ſi qui proſcribente 6. ſuprà de fide & jure haſta fiſc.* ubi poſſeſſor fundi non tenetur ſoluere 5
tributum præteriti temporis, cui difficultati ſatisfaciunt Platea *in d.l.6.* Cujac. *in dict.leg.prædiis*, & Gothofr. *in l.fin. infr. de cenſib.* qui dicunt procedere in fiſco actionante, & fundum debitoris ſub haſta vendente, quia plerumque fiſcus prædia vendit ſine onere præteriti tributi, vel reliquorum, ut faciliùs inveniat emptorem, & cùm olim ex *d. l.ſi prædiis*, contrarium obſervaretur, & id formidantes emptores nollent comparare à fiſco, ut ad emptionem faciliùs incitarentus, Impp. Valentinianus & Valens *in d. l.ſi qui*, hoc jus introduxerunt, ut conſtat ex *l.1.C.Th.de fiſci debitor.* quod receptum eſt *in l.fin.infr. de cenſib.l. locorum 11.in fin.infr. de omni agro deſer. l.2.de fund.rei priv.l. murileguli. 11.infr. de murilegulis.*

Supradictum verò jus ſoluendi reliqua decurſa præ- 6
terito tempore, habet locum etiam & in hærede, qui conveniri poteſt à fiſco ex cauſa præteritorũ tributorũ quæ defunctus non ſoluit ſua die, etiam omiſſo legatario, cui prædia talia relicta fuerint. *d. l.cùm ſervus*
39.aliàs eſt l.apud Julianum,§.hæres 5.de leg.1. † Non 7
etſi hæres re certâ legatâ non teneatur amplius, quàm ut talem rem præſtet, qualis eſt cum ſuo onere, vel jure, *leg.ſi à ſubſtituto 43. §.1.de l.1.* ad cujus explicationem notavi *l.2.obſer.c.13.* planè in electione eſt fiſci, vel cum legatario experiri tanquam cum poſſeſſore, vel cum hærede, qui jam cœpit debere tributum præteriti temporis ex perſona defuncti, & cùm res ſi obligata, tenetur eam luere, *leg.ſi res 57.ff.de leg.1.* ut *ibi*
notarunt poſt Bar. Caſtrenſis, Duar. & alij † Neque 8
obſtat *lex cùm poſſeſſor.5.§.qui non habita.D.de cenſib.* ubi datur actio hæredi qui prædia fideicommiſſario, vel legatario præſtat, non habitâ ratione tributorum, atque ita videtur non eſſe hæredem fiſco obligatum. Quia reſpondetur dictam doctrinam certã eſſe quoad fiſci electionem, qui poteſt quemcumque convenire, licèt in dubio parcatur hæredi, *l.Sempronius 47.de legat.2.* præcipuè cùm tributa ſint onera rei, *leg.uſufructu 7.aliàs eſt l.hactenus,verſ.quoniam l.ſi pendentes 27. §.ſi quid ff.de uſufruct.* niſi de certa teſtantis voluntate apparuerit, ut eo onere levaretur legatarius ab hærede, ut in ſpecie *leg. qui concubinam 29. aliàs eſt leg. qui quatuor 30. §.qui portos,de legat.3.* & ita præſumimus præterito tributo legatarium cui dari vult rem potius quàm hæredem onerare voluiſſe. Quapropter legatarius, cui tale prædium relictum eſt adversùs fiſcum ex cauſa tributi præteriti, tenebitur hæredi cavere de indemnitate, ita ut ſi negligens fuerit hæres in ſolutione legati, ut eo nomine ſibi ſatis detur, ex reſcripto D. Pij, habebit actionem, ſeu condictionem indebiti, quaſi plus debito ſoluerit qui ſoluit non exactâ cautione indemnitatis, *dict.leg. qui poſſeſſor.§.*
qui non habita, de cenſib. † Quò pertinet ſpecies *leg.ſi* 9
quis cùm à fideicommiſſario 39.ff.de condict. indeb.l.3. §. item ſciendum, & §. fin. ff. ſi cui plus quàm per legem fal. ibi *Quaſi plus ſolutum videtur ex eo quod cautio intermiſſa eſt*, quod eleganter obſervat Cujac. *lib. 19.reſp.Papin.in d.§.qui non habita,& in d.leg. prædiis, de jure fiſc.* Unde retinenda eſt vulgata littera *d. l. ſi quis cum.* ex qua expungebat Ant.Fab.*l.5.conject.c.15.* verba illa *plus debito*, quaſi ex Interpretis alicujus gloſſa & interpretatione ad præcedentia illa verba, *quaſi*

indebitum, in contextum irrepſerit. Nam aliud eſt repetere quaſi indebitum ſolueris, aliud quaſi plus debito, cùm aliquid deberes, & ideo ſenſus erit illorum verborum, *Quaſi in debitum plus debito eum ſolutum repetere poſſe.* Repetere poteſt qui non cavit quaſi indebitum quod ſoluit plus debito.

10 Quod verò reſoluimus de ſolutione præteriti temporis, ut ad præterita teneatur poſſeſſor, habet locum & in decimis impoſitis ipſi prædio. Nam talis prædij poſſeſſor tenebitur præſtare non ſolùm decimas decurſas à die poſſeſſionis adeptæ, ſed etiam & debitas à prædeceſſore poſſeſſore, ut notant gloſſ. *in c. tua nobis 26. de decimis, verb. ſic & dominus*, *in fin.* quam ſequitur *ibi* Panormit. *n.* 0. *& in c. cùm homines n. 6. eod. tit.* Franc. Marcus 1. *part. quæſt.* 550. Rebuff. *de decim. quæſt 9. n. 9.* Didac. Perez *in l.* 1. *tit. 5. lib. 1. ordinam. verſ. dubitatur*, Pinell. *in l. 1. C. de bon. mat. 2. part. n. 71. verſ. nonò in decimis*, & cum Riccio & aliis Novar. *hic num.* 3. Barboſa *in collect. ad d. cap. tua nobis num. 15.* Ratio eſt, quoniam decimalis præſtatio eſt tributum, ſeu onus reale, *d. c. tua nobis*, onus autem reale debet præſtari à poſſeſſore etiam pro præterito tempore, ut diximus. Quod ita quoque procedit, ut quamvis terra mutetur in aliam qualitatem, adhoc tributum debebitur, veluti ſi terra priùs erat frumentaria, & converſa eſt in vineam, vel olivetum fuerit poſitum ubi priùs erant vites, *cap. commiſſum 4. de decimis, l. certo generi 13 ff. de ſervit. ruſt.* ubi Accur. Bar, & Alberic. *cap. cùm in tua 30. de decim.* ex quibus deducunt Mieres *de major.* 1 *part. quæſt.* 10 *numer.* 116. Valaſc. *conſult.* 58. *num.* 14. Valgozuel. *conſ.* 53. *ex num.* 26. Caſtillo *de Tertiis cap.* 15. *toto, ex numer.* 2. præſcribentem decimas prædij in quo fuerat ſatum frumentum, ſi alius fructus colligatur, eaſdem debere reportare, quod etiam tenet Burgos de Paz *conſ.* 50 *num.* 8. *& ſeq.* Nam tributum cùm ſit reale, nihil impedit quominus poſſeſſor decimas reportet quòd mutetur ſeminatio, aut plantatio in præjudicium juris jam quæſiti, *leg. fin. ff. de uſu & hab.* Contrà erit ſi jus percipiendi erat ratione fructuum collectorum, tunc enim ex mutatione plantationis rectè immutabitur, ex traditis à Caſtillo *de Tertiis c. 36. n. 54. & 59.* cùm onus non ſit reale, ſed perſonale, ut contigit in hac Curia in quadam lite. Ca-

11 ſtillo *d. c. 15. n. 36.* † Idem dicendum erit in ſolutione penſionis impoſitæ ſuper aliquo beneficio, quam ſolvere tenetur beneficij poſſeſſor, etiam ſi jam deberet prædeceſſor, ut docet poſt Gigam *de penſion. quæſt. 43. 44. &* 51. Nicol. Garcia *de benefic. 1. part. cap. 5. à num.* 190. & Narbona *ſupr. numer.* 24. Gratian. 1. *tom. diſcep. cap. 94. num. 51. & ſeq* Cevall. qui alias quæſtiones ſimiles allegat *com. contra com. q. 36. n. 18. & ſeqq. & tom. 4. qu. 897. ex num.* 505. & Caſtillo 6. *tomo controverſ. cap.* 161. *numer.* 31. *& de Tertiis cap.* [illegible] *numer.* 17. ubi in tertiis debitis Regibus noſtris loquitur, quod & in poſſeſſore majoratus præſtante & ſubeunte onera realia, quæ tempore prædeceſſoris decurſa erant, veluti alimenta fratribus, aut aliis de familia debita, obſervat & Molina *lib. 1. de primogen. c. 27. num. 8. & 9.* & Valaſc. *de jure emp. quæſt. 17. num.* 17. & Caſtillo *de uſufr. c. 56. num. 14. & tom. 5. cap. 161. ex num.* 31. & Additio. Mo-

12 lin. *d. c. 27. n. 8.* † Idem in tertio poſſeſſore rei emphyteuticæ, ut teneatur ad canones præteriti temporis, tenet Molina 1. *tom. de juſt. & jure, diſp.* 456. *verſ. Quod verò.* Pinell. *d. n. 72. verſ. nonò ampliatur, & verſ. decimo.* Maſtrillus *deciſ.* 171. & in recognitione cenſus ut recognoſcentes teneantur non ſolùm ad futuras, ſed etiam & ad præteritas præſtationes, docet cum multis Avendan. *de cenſib. cap. 99. num. 4.* poſt Felician. *de cenſib. lib. 3. cap. fin. num. 3. & in addit. ad eum locum num. 2.* qui plures cumulat, quos tranſcripſit Avendan. *ſupr.* & ultra eos Pinel *ſup. d. num. 72. verſ. quinto limitatur*, & Valaſc. *de jure emph. q.* 17. & ratio eſt, quia cenſus conſtituitur ſuper re *leg. 1. & 2. Cod. de jure emph.* hæc autem verba *ſuper re*, inducunt obligationem pignoris, vel hypothecæ, & ſic obligationem realem, *argum. l. codicillis, pen. §. inſtituto. de leg. 2.* (ubi docuit Bar.) *leg. fundum quem 9. l. Caius 12 ff. de annuis leg.* Jaſon. *in l. 2. num. 45. Cod. de jure emph.* Roman. *ſing.* 631. Alex. *in leg. plebs, § pignus, de verb. ſignif.* Caſtillo *in leg. 66. Tau. verſ. hypothecæ.* & faciunt quæ tradit Covar. *lib. 3. var. cap. 7. num. 6* † Verùm in hac re noſtris Auctoribus aſſentire 13 indiſtinctè non poſſum, cùm exiſtimem minimè poſt recognitionem tertium poſſeſſorem teneri ad præteritas penſiones; cùm conſtitutio cenſus ſit obligatio perſonalis, quamvis inducta reſpectu rei, & ſic nequit tranſire contra tertium poſſeſſorem, ex regula *l. 1 §. ſi heres 16. ff. ad SC. Treb.* ibi, *Neque enim æris alieni perſonalis actio fundum ſequitur*, facitque *l. fin. §. fin. ff. de contr. empt.* & ſic intellige, niſi ipſe jam ante recognitionem poſſediſſet, tunc enim ex poſſeſſione antea habita contur.

Rurſus deducitur ex noſtra deciſione fundum affe- 14 ctum onere reali ita eſſe obligatum, ut etſi devenerit in Eccleſiam, vel Eccleſiaſticam perſonam, ad tributorum ſolutionem tenebitur, nullâ habita immunitatis Eccleſiaſticæ contemplatione, *cap. ea enim, §. item prædium 10 quæſt. 1. cap. ſi tributum 11. quæſt. 1. cap tributum 23. quæſt. 8. l. fin. infr. de exact. tribut. l. placet 5. verſ. poſtremo, C. de ſacr. Eccleſ. leg. 53. tit. 6. part. 1. l. 11. tit. 3. lib. 1. Recop.* docent gloſ. *in cap. ſecundum 24. 23. quæſt. 8. verb. manſo, verſ. item nec de decimis, & in cap. tributum, verb. de exterioribus eod.* Caſtrenſ. *in leg inter 41. ff. de pact. n. 4.* plures quos refert Covar. *l. 1. var. c. 4. n. 9.* Did. Perez *in leg 1. tit. 2. lib. 1. ord.* Narbona alios adducens *in leg. 35. tit. 3. lib. 1. Recop. gloſ. 4. num. 19. & 20.* & ultra eos Queſada *diverſ. quæſt. jur. capite quarto.* Azeved. *in leg. 11. tit. 3. lib. 1. Recop. per text. ibi.* Florez Mena *lib. 2. var. quæſt.* 2 [illegible] *num. 208. & 213.* Valaſcus *de jure emph. qu. 17. num 7.* Cevallos *quæſt. 36. num. 14. & ſeq. & quæſt. 899. ex n. 1.* Molin. *de juſt. & jur. 1. tom. diſp. 456. verſ. quando res.* Gratian. 1. *tom. diſcep. cap. 16. num. 19. & ſeq.* & relati à Barboſ. *in collect. ad cap. non minus, de immun. Eccl. n. 4. & 5.* & Don. Jo. Beltran. de Guevara, olim Archiep. Compoſt. *in diſcurſ. contra Venetos §. 6. aſſert. 1. num. 29.* Caſtillo *de Tertiis cap. 36. num. 56. & ſequentibus.* Ratio eſt, quoniam in eo caſu prædia ipſa, ut diximus, conveniri magis videntur, quam Eccleſia, aut perſonæ Eccleſiaſticæ, *dict. c. ſi tributum*, ibi, *agri Eccleſiæ tributum ſolvunt.* † Quæ opinio veriſſima eſt, quid- 15 quid Marta aliud velit *de juriſdict. 4 part. caſ. 11. ex n. 28.* ubi falsò pro ſe adducit *cap. ſancimus 23. qu. 8.* quod ait cavillari non poſſe, cum minimè illud legerit, alias enim ſententiam mutaret, cum *ibi* dicatur, ea quæ Eccleſiæ concedi ſunt ſolita, non juri Imperatorum adſtricta manere, ſed Epiſcopi; pro aliis verò prædiis conſuetis tributa perſolvere Principibus ſolvenda eſſe tributa, ut diſertis verbis exprimitur ibi, *Etſi aliquid amplius habuerint, inde majoribus ſuis debitum ſervitium impendant.* Quæ verba in hoc ſenſu accipiunt Gloſſa *ibi*, & Gratianus, qui adjicit, *De his verò quæ à quibuſlibet emerit Principibus, conſueta debet obſequia, ut & annua eis perſolvat tributa, & cum eis proficiſcatur ad caſtra, quod tamen hoc ipſum ſine conſenſu Rom. Pontificis fieri non debet.* Ex quibus colligit Marta Pontificis licentiam intervenire debere quàm malè, videbit etiam cæcus. † Nam præterquàm quòd Gratianus legem non 16 facit, qui privatus fuit Monachus, ipſe ſolùm Rom. Pontificis licentiam requirit, non in tributis ſolvendis, ſed in eo ne Epiſcopi proficiſcantur in caſtra cum Principibus, ne ſcilicet deſerant ſuas ſedes, ut conſtat ex *capitibus ſeqq.* quæ poſtea ſubjicit, ubi prohibentur Epiſcopi ad comitatum, ſeu Curiam Principis accedere, & hanc mentem eſſe Gratiani, indicant verba, *& hoc ipſum*, quæ tantum

ad

ad illum cauſam ſunt referenda non ad ſolutionem tributorum, & hanc mentem fuiſſe Gratiani, conſtat ex *cap. ſi quæ cauſa 26. §. his ita 11 quæſt.* 1. & ita expreſſus eſt pro hac ſententia Urbanus *in cap. tributum 23. q.* 8. ut miner contrariam ſententiam ab aliquo receptam eſſe. Minus patienter audio rem hanc deciſam juxta opinionem Martæ, quid ad me ſi Senatus illi Guidonis Papæ & Theſauri rem diligenter non calluerunt. Abeant qui ita ſub alio moventur, qui non ex jure, ſed ex aliorum commentario ſapiunt, ut verbis Senecæ loquar, & ſibi plaudunt cùm ita Senatui Pedemontano, aut Lucenſi inveniunt placuiſſe. Eorum veneranda monumenta ſuſpicio ſed quantum veritas ſuggeſſit, tantum ab eis diſcedam, monitus auctoritate Juſtin. *in leg nemo 14. Cod. de ſentent. & inter-*
17 *loq.* † Minus facit regula illa quòd mutatâ perſonâ mutatur rei qualitas & conditio *l. 1. § ſi is, ubi gloſſ. ff. de collat. l. Paulus, aliàs, leg. per procuratorem* 90. *ff. de adq. her.* Quia, ut dixi, *in l. unic. infr. de Metropoli Beryto*, ea eſt intelligenda, quoties perſona, eſt immediata cauſa talis conditionis, non verò quando hoc rei ipſi affixum erat, & innatum, tunc enim tanquam quædam qualitas glebis ipſi affixa ad quemcumque poſſeſſorem vadat poſſeſſio, unus non excutit, videndus Cevall. *dict. q.* 899. *num.* 92. *& ſeq.* & Caſtillo *de*
18 *Tertiis cap.* 36. *n.* 34. † Quare, ut ad propoſitum primum revertamur, ſi tributum non fixum & certum eſſet, ſed tale quod perſonas magis ſpectaret, quàm res, quale eſt vectigal quod plebeij ſolent pendere, vulgò *pecho*, ut probant Otalora *ſupr.* & Garcia *de nobilit. gl.* 1. §. 1. *n.* 18. & alij relati à Florez de Mena *d. q.* 21. *n.* 5. tunc etiam ſi Eccleſia, vel Clericus ex aliqua cauſa bona plebeiorum adquireret, etiam ſi in extimo (quo aiunt) communitatis poſita, & collectis per pactum obligata generaliter ad tale tributum non teneretur, dum tamen fraus talem adquiſitionem fiſco facta non ſit, ita notat Greg. *in leg.* 51. *tit.* 6. *p.* 1. *verb. porraçon.* Feſtacius *de collect.* 4. *p. c.* 1. *n.* 52. Azeved. *in d. l.* 11. Mena *d. q.* 21. *n.* 208. Ann. Robert. *lib.* 2. *rer. judic. c.* 2. Cevall. *d. q.* 899. *n.* 77. *& ſeq.* Caſtillo *d. c.* 36. *n.* 58. Húcque pertinet *l.* 2. *infr. de prædiis navicul.* de qua inferiùs latiùs agam.

Cui reſolutioni contraria videtur elegans Scævolæ
19 doctrina *in l. fin. §. fin. ff. de contrah. empt.* ubi cùm Titius certam frumenti quantitatem de ſuo fundo prædiis Caij dare promiſiſſet, ſi Titius prædium vendiderit, emptor non tenebitur ad præſtationem, etſi cum omni jure & conditionibus fuerit facta venditio, quod maximam continet difficultatem, quia cùm venditor de fundo ſuo illam quantitatem ſoluere promiſerit, fundus pignore, vel hypothecæ jure obligatus manſiſſe videtur, atque ita juxta *ſuprà* reſoluta, quicumque fundi poſſeſſor rectè potuit conveniri, *leg. pignoris* 18. *Cod. de pignon. §. item Serviana. Inſt. de action.* & facit *leg.* 2. *in fin. Digeſt. de alimen. legat.* junctis quæ obſervat Avendaño *de cenſib. cap.* 14. *num.* 7. & D. Fran. de Leon *deciſ.* 1. *Valent. lib.* 1. *num.* 1. † Quæ difficul-
20 tas adeò gravis viſa eſt Accur. *in dict. §. fin.* & Bar. *in leg. fundus 9 ff. de annuis leg.* ut tenent contra Scævolæ verba generalia emptorem teneri actione hypothecariâ, licèt actione perſonali non teneatur, quos rectè notat Balduin. *de pignor. cap.* 6. Aliter eam difficultatem extricare conantur Jaſon *in leg. fin. num.* 22. *C. de ſacr. Eccleſ.* Boherius *deciſ.* 66. *n.* 4. Tiraq. *lib.* 1. *de tract.* §. 4. *glo.* 5. *n.* 7. Covar. *in cap. Raynaldus, de teſtam.* §. 10. *num.* 8. *& lib.* 3. *var. cap.* 7. *num.* 3. Meneſes *in l. in provinciali n.* 22. *Cod. de ſervit.* Donell. *lib.* 9. *com. cap.* 21. Valaſcus *de jure emph. q.* 32. *ex n.* 17. Morl. *in emp. tit. de ſervit. in præmiſ. n.* 79. Avendan. *de cenſib. c.* 24. *n.* 11. *& c.* 25. *n.* 3. & doctiſſimus noſter amicus D. Perez de Lara *de Capel. lib.* 1. *c.* 2. *ex n.* 1. qui veriùs ſolent reſpondere quòd etſi ubi quis aliquam frumenti quantitatem ſuper fundo ſuo permittit, videatur velle fundum obligare, atque ita hypothecaria exerceri poſſit contra quemcunque poſſeſſorem. Tamen quanmittit, ex illis nullum inducitur pignus, ſed tantùm fundus aſſignatus creditur ad ſolutionem ejus quando quis de fundo ſoluturum eam quantitatem promittatis, non verò affectus onere aliquo reali, ut *in leg. Cajus* 12. *ff. de ann. legat. leg. fundi* 38. *in princ. ff. de uſufr. legat.* & facit optimè Julianus *in leg. quidam* 96. *in princ. ff. de legat.* 2. ibi, *Veroſimilius eſt patrem familias demonſtrare potiùs hæredibus voluiſſe unde aureos ſine incommodo rei familiaris contrahere poſſint, quàm conditionem fideicommiſſo inieciſſe.* † Hanc doctrinam limitant 21
quando vel Reipublicæ favore, vel ad pauperum alimenta, aut defunctorum anniverſaria redditus ex aliquo fundo præſtandos, vel moriens, vel vivens conſtituerit, quia obligatio earum rerum favore ita fundo adhæret, ut quilibet poſſeſſor in quem fundus tranſierit, rectè conveniri poſſit, *argum. l. nihil* 110. *de l.* 1. *l.* 2. *l. Lucius* 12. *de alim. legat. leg. hactenus* 8. *verſ. modica, de uſufr.* Obſervant poſt Acc. *in dict. §. fin.* Roman. *conſ.* 338. Guid. Papæ *dec.* 576. Surd. *de alimen. tit.* 8. *priv.* 52. latè & utiliter Avédan. *dict. c.* 24. *n.* 1 Floresde Mena *quæſt. var. lib.* 1. *quæſt.* 17 *tot.* Caſtil. *in leg.* 74. *Taur.* Lara *ſupr.* Gaſp. Theſaur. *lib.* 1. *quæſt. forenſ. q.* 67. *n.* 17. Ant. Theſaur. *deciſ.* 211. Cevall. *qu* 692. Franchis *dec.* 586. Gratian. 1. *tom. diſcept. c.* 94. *num.* 12. *& ſeq. & deciſ.* 129. *num.* 11. Felician. *de cenſ. lib.* 3. *c.* 5 *ex n.* 11. Girb. *dec.* 5. *num* 13. *& num.* 43. Amat. Rodriq. *de concur. cred.* 1. *part. art.* 3. *num.* 18.

Tertiò ex ſuprà adductis principiis deduco ratio 22
nem ad *l.* 8. *tit.* 18 *lib* 9. *Recop.* ubi ſi laïcus vendiderit Clericis; aut Eccleſiæ rem aliquam, nec poſſit commodè reperiri laïcus venditor, ut compellatur ad ſolutionem gabellæ, ea exigenda ſit ab emptoribus Clericis, vel Eccleſiis; quod ut fieri poſſit lex ipſa talia prædia, vel res venditas pignori ſubiicit, ut ſic tanquam hypothecæ ſubjectæ propter onus reale efficiatur ſolutio. † Quæ lex videtur apertè contrariâ 23
libertati Eccleſiaſticæ, ex iis, quæ *ibi* adducit Azevedo *num.* 1. *& ſeq.* Lazarte *de decim. cap.* 19. *num.* 9. Gutier. *de gabell. lib.* 7. *quæſt.* 87. *num.* 1. Bobadill. *lib.* 2. *polit. cap.* 18. *n.* 252. *& ſeq.* Marta *de juriſd.* 4. *part. c.* 11. *ex num.* & Dom. Præſes Granatenſis Valenzuel. *contra Venetos* 3. *part. n.* 169 *& ſeq.* & D. Joan. Beltran. de Guevara *in diſcur. contra eoſdem* §. 1. *aſſert.* 1. *&* §. 7. *a'oto* qui docent quòd quamvis directè hoc non ſit contra libertatem Eccleſiſticam, indirectè tamen eidem repugnat quomodocumque læſio, ſeu damnum eveniat Clericis, directò, vel indirectò, vel in conſequentiam, *cap. quanto* 26. *de privil.* DD. Guevara *ſupr.* §. 5. *num.* 36. Valenzuel. 1. *part. num.* 59. *& ſequuſque ad* 75. *&* 3. *part. num.* 124. quod contingit cum catiùs ita emant Clerici, ut ſentit Azeved. *in dict. leg.* 8. *num.* 2. expeditque ut ſub tam Catholicis Principibus, quales ſunt Hiſpaniæ Reges, Eccleſiarum bona emptionibus & adquiſitionibus multiplicentur, non coanguſtentur, ut obſevant Valenzuel. *ſupr.* 1. *part. num.* 5. & Guevar. *dict.* 1. *aſſert.* §. 1. *&* §. 5. *num.* 2. *&* 3. ſiquidem, Symmanch. ait *lib.* 10. *epiſt.* 54. *poſt. med.* ibi, *Fiſcus bonorum Principum, non Sacerdotum damnis, ſed hoſtium ſpolijs augeri debet.* † Ne aliàs impiiſſimorum Imperatorum 24
renoventur edicta, quibus ne Eccleſiarum fundi, aut redditus augerentur, conſtitutum fuit, ne ex teſtamento eis relinqui poſſit, ut docemur ex *l. collegium* 8. *C. de hæred. inſt. leg.* 20. *&* 26. *C. Th. de Epiſcop. & Cler. Novell.* 120. *Juſtin.* & iis, quæ de Nicephoro Pocha tradit Zonoras *tom.* 3. *Annal.* & de Emanuele Commeno Nicetas *annal. p.* 105. & de Chiperico Francorum Rege Gaguinus & Mallonius *in ejus vita*, & refert quoquè Guevara *ſuprà* § 4. *num.* 13. *& ſeq.* quod maximo pere rationi repugnare oſtendit Conſtantinus *in leg.* 1.

BIBLIOTECA GRANADA DERECHO

Cod.de ſacroſ.Eccleſ.& l.4.C.Th.de Epiſ.& cler.cap.fu-
turam.cap.videntes 12.quæſt.1. D.Hieronymus *in epiſt.*
ad Nepotian, verſ.Pudet dicere, tradunt Fornet. *lib.* ..
25 *ſelect.c.28.* Rober.*lib.2.rer.judic.cap.2.* Germon.*de ſa-*
cror.immun.tot. Valaſc.*de jure emp.quæſt.17.n.7.* † Qui
tanquam odioſum & perſonis Eccleſiaſticis adverſum
non poſſe defendi tradunt, quoddam ſtatutum quod
Peruſini & Eugubini conſtituerunt, qui cùm adver-
terent plurima prædia & fundos ad Eccleſias & Cleri-
cos quotidie pervenire, ſtatuerunt, ut omnia prædia
eſſent tributaria, ut ſic cum ſua cauſa & onere ad
Eccleſias tranſirent. Ita etiam anno præterito 1606.
vidimus Paulum V. Pontificem Maximum Venetos ex-
communicatione & aliis pœnis exagitaſſe, quòd varia
decreta edidiſſent ſuper alienationibus rerum immo-
bilium contra libertatem Eccleſiaſticam, ut conſtat ex
Bulla, ſeu Monitorio ejuſdem Pontificis, quam de-
fendunt contra Venetorum avaritiam, & palliatam
impietatem, doctiſſimi noſtri Hiſpani D. Joan. Bel-
tran. de Guevara, & D. Joan. Baptiſta Valenzuela in
propriis de hac re editis tractatibus, quos laudavimus,
26 & laudabimus *infrà.* † Rurſus facit, quòd quando
lex procedit præcipiendo, aut vetando, & certam for-
mam contractibus Clericorum imponendo, non tenet,
ut firmant Panormit. *num. fin. in cap. Eccleſia ſanctæ*
Mariæ, de conſtit. ubi Felin. *num.38.* Decius *num.104.*
& 106. Jul.Clar.*lib.5.§.fin.q.82.ver.ſed quæro.* Guevar.
ſup.§.5. num.3. & 4.

27 Nihilominus tamen *d.leg.8.Recop.* jure defendi po-
teſt, quia *ibi* non prohibetur alienatio in Eccleſiaſti-
cas perſonas, imò permiſſa eſt, cum illa tamen con-
ditione, ne fraus fiat regio fiſco, quæ ut evitetur ne-
ceſſe fuit illam adiicere cautelam, ut prædia ipſo jure
remaneant obligata, quod non eſt contra libertatem
Eccleſiaſticam, ut docet Frider. de Senis *conſ.85.verſ.*
Quæritur nunquid, ubi ait quòd quando lex non pro-
hibet omnino alienationem, ſed certam formam, & mo-
dum alienationi præſcribit, non eſt contra liberta-
tem Eccleſiæ, quia ſicut Eccleſia potuit prohibere ne
res Eccleſiæ ſine certa ſolemnitate in laïcum alienen-
tur, ita & Princeps ſæcularis poterit prohibere aliena-
tionem rerum ſubditorum, ne fiat in Eccleſiam ſine
certo modo & forma, ne fiſcus & jura regalia dam-
num patiantur, & cùm Eccleſia ſit cultrix juſtitiæ, pati
debet eodem jure uti Rempublicam, ex *tit. quod quiſ-*
que juris in alium ſtatuerit, obſervant Signorol.*conſ.21.*
Bald. *in cap. quæ in Eccleſiarum numer. 8. & in cap. Ec-*
cleſia ſanctæ, numer.6. & 22.de conſtit. Guevara *dict. 1.*
28 *aſſert. §. 4. num.3. & 19.* † Facit etiam quòd lex hæc
non diſponit de rebus quæſitis Eccleſiæ, ſed de quæ-
rendis, & multum refert in rebus quæſitis gravari,
vel quòd removeatur lucrum in quærendis, *leg. Titio*
centum 71.§.Titio centum el.1. ubi notat Bal.*ff. de cond.*
& demon. alia etenim eſt ratio lucri, alia damni, *leg.fin.*
§.licentiam, Cod.de jure deliber. Unde procedit doctrina
Bart. *in leg. reſcripto 6.§. ſciendum numero quinto ff. de*
muner. & hon. qui ait non poſſe fieri ſtatutum, ut bo-
na jam quæſita Eccleſiis graventur tributis, ſed in
bonis quærendis rectè imponi poſſe, quam ſequun-
tur plurimi relati à Tiraq. *de jure primog. quæſt. 43.*
num.9. Driedo *de libert.Chriſtian.lib.2.cap.3. in fin.* &
refert eamdem, licèt ſuum judicium non interponat
Cevall. *com.contra com.quæſt. 142. in princ.* poſtea eam
laudat, & ſequitur *4.tom.quæſt.899.num.105.& ſeq.* &
in ſpecie noſtra ſequitur poſt Lazart.*de decim.vẽd.cap.*
19.num.10. Gutier.*de gabell.libro ſeptimo quæſt.87.n.5.*
29 *& 6.* Narbon.*in leg.35.gloſ.4.tit.3.l.1.Recop.n.15.* † Et
quamvis dubiam & non ſatis tutam crediderim hujuſ-
modi Bar. doctrinam ex obſervatione Did.Perez *in l.1.*
tit.3. lib.1.ordinam.pag.90. Matienz. *in leg.11.tit.10.*
gloſ.5.n.5. Gregor.*in leg.55.tit.6.part.1.verb.el Rey.* &
relat.à Tiraq.*de retract.lig.§.1.gloſ.3.n.11.& 17.* Gutier
lib.2.pp.quæſt.132.num.5. Cevall. *quæſt.37.n.16 & q.*
142. poſt Felin.*in d.cap.Eccleſia ſanctæ Mariæ num.76.*
ubi Decius *num.52.* Guevar.*ſupr.§.6.num.26.aſſert.1.*
Adhuc tamen eam procedere arbitror poſſe, quando
non circa res, vel perſonas Clericorum diſponitur,
ſed circa contractus laicorum, ut fraudes evitaren-
tur, præcipuè cùm perſonæ Eccleſiæ nihil ſolvant,
nec prohibeantur emere, ſed tantùm laïci compellan-
tur ita vendere ne in fraudem regiorum jurium ven-
dant, & defraudetur gabella, & ita nullum damnum
ſentiunt Clerici, cùm jure noſtro venditores tenean-
tur ad ſolutionem gabellæ, *leg.1.tit.17.lib.9.Recop* Gu-
tier *de gabell. quæſt. 46.n.3.* Quare ne latitantes laici, &
ſolutioni ſeſe ſubtrahentes fraus fieret fiſco, hypothe-
cam dicta lex induxit, antequam in poteſtatem Cleri-
corum deveniret, non cum damno Clerici, ſed cum
præcautione ſolutionis, in quo nulla injuria fit Eccle-
ſiæ, neque libertati Eccleſiaſticæ, quia nulli injuriam
facit qui utitur jure ſuo † Neque inde cariùs emunt 30
Clerici, quoniam alias etſi ſuprà dicta lex id non diſ-
poſuiſſet, venditores tenebantur ad gabellam, atque ita
ex ſupradicta cautione hypothecæ nihil inde poteſt
contra Clericos de novo introduci quòd rem carius
cogantur emere, ut patet, & ita nihil eſt in contrarium
Bonifacij deciſio *in c. fi. de immun. Eccleſ. lib. 6.* ubi
excommunicantur domini temporales imperantes ne
ſubditis perſonis Eccleſiaſticis quidquam vendant, vel
emant ab eiſdem. Nam rejectis expoſitionibus Baldi *in*
d.c. Eccleſia ſanctæ Mar.n.6. Signorol. *d.conſ.21.* quos
rejecit Guevar.*ſupr.d.§.6.n.34.& ſeq.* Ceval.*d.q.899.n.*
108. facilè reſpondebis *in d.l.8.* nihil fieri cõtra liberta-
tẽ emendi, aut vendendi ſed tantum ſuccurri fraudibus
quæ poterant oriri ſi Clericis venderetur, & venditores
aufugerint, nam cum Clerici non tenerentur, & vendi-
tores ſeſe abſentarent, facilè fraudibus eſſet locus, ut
conſiderat Lazarte *d.c.19.n.11.* & Azev.*in d.l. 8.n.7.*
conferuntque tradita à Gutier.*d.lib. 2.pp.q.132.tot.*

Sed huic rei finitima eſt illa quæſtio, an in re onere 31
reali affecta, vel hypothecæ ſuppoſitâ cum pacto de
non alienando quæ in Eccleſiam tranſit, (nam ea
prohibitio non impedit alienationem, ex latè adductis
à Molin. *lib.1.de primog. cap.12. n.30.* ubi ejus Addi-
tionatores plura de hac re cumulant,) ſi executio peta-
tur contra talia prædia, petenda ſit coram Judice ſæ-
culari, vel coram Eccleſiaſtico? & ferè concors eſt no-
ſtrorum placitum, coram Judice ſæculari executionem
eſſe petendam, ita ut Clericus non poſſit opponere
fori præſcriptionem, quia non tam Clericus, quam ipſa
prædia conveniuntur, ut diximus, ſiquidem cum ſuo
onere ſemper tranſeunt, & ſententia prædio datur,
l.legato 31. §. fin. ff. de negot. geſt. (quæ alias allegari
ſolet, *leg.qui aliena,* ſed corruptè quidem.) *leg. 4. §.*
ſi aliter, ff. finium regund. cum aliis quæ adduxi *ſuprà*
num.... & hanc partem tenent Gutierr. *dict. lib.2. pp.*
quæſt.132.num.fin. & relati à Cevallos *com. quæſt. 36.*
num.14. & ſeq.& d.q.899.num.80.& ſeq. ubi nervosè
hanc opinionem defendit, *& tom.5.quæſt.16.numer.3.*
Avendan.*de cenſib.cap.85. & cap.93.& ſeq.* Rodriguez
de ann.redit.lib.2.quæſt.9. num.58. & ſeq. ſatis jejune.
Noſter Pichard.*in manud.ad prax.2.part.præcep.cap.4.*
num.8. Salgado *de regia protect.4.p.cap.14.num.103.&*
ſeq. Guzman. *de eviction. quæſt.7.num.34.* † Licet non 32
negem valde controverſum eſſe hunc articulum, cum
multi controverſum eſſe hunc articulum, cum multi
contrarium ſequantur, ex quibus eſt Bobadill.*d.lib.2.*
cap.18.num. 164. Fontanell.*de pact.nupt.2.tom. clau 7.*
gloſ.3.part.3.num.20. & alij relati à Guzman.*ſupr.n.35.*
& Rodrig.*dict.num.58. & 59.* ubi noſtræ Curiæ placi-
to eam probat, & Gratian. *1.tom.diſcept. cap.16.n.20.&*
ſeq.& cap.141.num.6. ſibi contrario. Juri convenien-
tiorem crediderim ſupradictam ſententiam, cum in
eo caſu non tangatur perſona Clericorum, neque
executio

executio in eis fiat, ſed tantùm in prædio, quod eſt
de foro ſæculari, juxta doctrinam Innocentij *in cap.
non minus, de immun. Eccl.* docet in propoſito Graſſis
*de effect.cleric.effect.1.à n. 855.*Salgad.*ſupr.n.105.*& pro-
batur *in l.fin. C. ſi unus ex plurib.*ibi,*Cùm ejus vindica-*
33 *tio non perſonam obliget, ſed rem ſequatur.*† Neque ra-
tiones contrariæ quidquam urgent,nec illa Bobadillæ
dicentis periculoſum eſſe loqui contra Eccleſiam.
Nam ea ratio procedet contra eos, qui extra Eccle-
ſiam ſunt, qui ſanctam Matrem Eccleſiam novercam
dicunt, nos etenim intra ejus gremium ob Dei gra-
tiam, hujus noſtræ quæſtionis diſcutimus veritatem,
neque enim illico contra Eccleſiam erit diſputare de
juriſdictione,quam in hoc, vel illo caſu poſſit exerce-
re Judex laïcus, cùm Summus Pontifex dicat *in cap.
Novit,de judic.* & *c.cùm ad verum 96.dict.* (& agnovit
Cevall.*dict.q.8 ꝯ.num.112.*) nolle præjudicare juriſ-
dictioni laïcorum, & aliàs in multis ſimilibus caſi-
bus,quos congerit Salgado *dict.4.par. de regia protect.
c. 14.toto & maximè num.* 105. & 109.diceremus Ju-
dicem laïcum non poſſe cognoſcere contra Cleri-
cum,quod tamen nullus in jure verſatus diceret,con-
tra communes omnium aſſertiones, nec tamen ob id
Eccleſia opiniones eorum taxat, neque reprehendit,
cùm juris fundamentis ſint ſtabilitæ. Quòd adeò ve-
rum eſſe exiſtimat Cen.*ubi proximè n.*106.ut in caſibus
in quibus Eccleſia,vel Cleric.teneatur ſolvere tributa
Judici laïco inhiberit Eccleſiaſticus interpoſitâ ap-
pellatione, & implorato Regio auxilio per viam vio-
lentiæ omnia reponentur, & vim facere declarabitur,
& remittetur proceſſus ad Judicem ſæcularem, quod
docet etiam Salgado *d.4. part.cap.14.num.129.& ſeq.*
id quotidie in regiis tribunalibus videmus in que-
rela *de lego y reo* quando dicitur *por ninguno y al ſeglar.*

34 Quartò etiam ex noſtra ratione deducimus adeò
veram eſſe,ut procedat etiamſi pactum in contrarium
fuerit ut poſſeſſor fundi vectigalis, ſeu ſtipendiarij
non teneatur, ſed ipſe venditor adhuc tenebitur ad
ſolutionem tributi, ita expreſsè docuit Papin.*in l.inter
debitorem 43.ff.de pactis l.1.leg.fin.Cod.ſine cenſu,vel re-
liq.juncta leg.in ſumma 6.C.de pign.* Rationẽ proponit
Conſultus, quia quatenus ad fiſci rationem attinet,
privatorum pacta nihil poſſunt,& cùm jus publicum
in fiſci juribus conſervandis conſiſtat,*leg.3.infr.de pri-
mipilo.* ubi dicam,& *infrà* ſubiiciemus, à privatis tale
jus non debet infringi,*leg.jus publicum ff.de pactis,cum
vulgatis,* & ideò cùm creditor qui pignus accepit, il-
lud poſſideat, *leg.cùm & ſortis 35. §. fin. ff.de pignor.
action.l.ſervi 16.ff. de uſucap.*cum à me adductis *lib.2.
obſ. cap. 9. num.* 6. & ad poſſeſſorem fundi pertineat
onus agnoſcere, & tributum,cujuſcumque poſſeſſoris
ſit onus, *d.l. Imperatores,de publican.* non poterit pa-
ctio inter creditorem & efficere ut jus fiſci convel-
latur.

35 Sed obſtat *l. epiſtola 52.§.pactum,ff.de pactis,* ubi ea
pactio ut tributa ejuſdem prædij debitor penderet, ju-
ſta & valida reputatur ab Ulpiano.Neque quidquam
dices ſi dicas jus publicum verſari in fiſco, & contra-
rium obſervari in privatis, nam privatorum jura pa-
ctis aliorum deteriora fieri non poſſunt, *l.3.ff.de tran-
ſactio.l.ſolvendo,ff.de neg.geſt.leg.debitorum 25.C.de pa-
ctis,* & ita videntur notaſſe Cujac. & Anton. Fab.
in d.l.inter debitorem, eam legem non pertinere ad jus
publicum,quoniam,inquiunt,jus fiſcale eſt jus priva-
tum fiſci, id eſt, quod fiſcus utitur proprio quodam
jure, verùm ita eſſe accipiendam, quemadmodum
jus publicum non poteſt pactis privatorum lædi, aut
mutari,ita nec jus fiſcale,non tanquam jus publicum,
36 ſed quia fiſci eſt, † Quod mihi non ſoluit difficulta-
tem. Nam ſi privatum eſt commodum quod fiſci eſt;
quæ,rogo,eſt differentia inter fiſcum & privatum, ut
quantum ad fiſcum attinet, non valeat pactio;quan-
tùm verò ad privatos valeat? cùm pari paſſu ambulet
utrumque jus, ut diximus ex *l.fin.C.ſine cenſu,vel re-
liq.* & quomodo conveniet ſpecialis ratio Papin. *in
d.l.inter,* quare hujuſmodi pactum, quantum ad jus
fiſcale attinet, non valeat ſi adiicit; *Pactis etenim pri-
vatorum formam juris fiſcalis convelli non placuit.* † Ve- 37
riùs loquuti videntur Caſtr.*in d.l.inter num.7. verſ. in
eadem gloſa,* & Jaſon. *in d.§.pactum.*Alciat.*in l.ex con-
ventione 11.C.de pactis num.18.& ſeq.*quibus ſubſcribit
ſe Cujac. *lib.17.Reſp.Pap. in dict.l.inter,* & Ant.Fab.*in
ration.ad d.§. pactum,* licet hi nuſquam reddant quæ
ſunt Cæſaris Cæſari, ſed tacito nomine multa mu-
tuant ab antiquis, & ſuo ſolent venditare. Dicunt er-
go,tale pactum,*ut debitor prædii tributa pendat,* juſtum
validumque eſſe inter ipſos, creditorem nempe & de-
bitorem, non verò in præjudicium fiſci. Nam credi-
tor ita poſſidere intelligitur, ut tamen debitor poſſeſ-
ſor quoque ſit, *l.ſciendum 15 §.creditor ff. qui ſatiſdare
d.l.cùm & ſortis,§.fin.de pig.act.l.pig. 13. de uſuc.*Quòd
alio in caſu dici non poteſt,ſiquidem ſive creditor ſive
ipſe debitor ſoluat, ſemper in damnum ſit debitoris,
qui fundi Dominus eſt, & parum commodi ſenſit ſo-
luens creditor,vel ipſe.†Quæ interpretatio etſi ſpecio- 38
ſa ſit,adhuc tamen vellem eam æquare cùm ratione
Papiniani,qui ſpecialiter excipit fiſcum ob publicum
jus, quaſi in privato ſecus eſſet. *Nam ſi,* inquit, *talem
conventionem quantum ad fiſci rationem non eſſe ſervan-
dam,* reſpondi, in privato contrarium eſſe admitten-
dum disertè reſpondiſſet interrogatus, ut quilibet
etiam cæcus videbit. Rurſus, quia tributum quod
penditur fiſco, dicitur publicum, *l.fin. Cod.ſine cenſu,
vel reliq.leg.bona 15.cum ſeqq.ff. de verb. ſig.* unde dicti
publicani qui vectigalia Pop.Romani,ſeu fiſci condu-
cebant dictis juribus, *l.1.ff. de publican.* & ita jus pu-
blicum ad fiſci utilitatem reſpicit, *leg.1.C. ſi adverſ.
fiſcum l.1.§.2.de juſt. & jur.* notat Connan. *l. 5. comm.
cap.5.num.3.* Donel. *lib.2.com.cap. 5.* & ita publicum
locum appellat Spartian. *in Hadrian.* pro eo qui eſt
Principis,ſeu fiſci, non verò privati, illis verbis, *De
Theſauris ita cavit,ut ſi quis in ſuo reperiſſet,ipſe potiretur,
ſi quis in alieno dimidium Domino daret, ſi quis in publi-
co,cum fiſco æqualiter potiretur,* ut rectè interpretatur
Connan. *lib.3.com c.3.num.1.* Unde publicatio bono-
rum dicta quando in fiſcum bona coguntur, docet
Briſſon.& reliqui, *de verb.jur. verbo publicari,* & Cu-
jac.*in tit.C. de bonis proſcript.* Ergo fiſci cauſa *in d. l.
inter,* tanquam ad jus publicum ſpectans conſidera-
tur à Papiniano.

Quare judico cum Ulpiano ita eſſe conveniendum, 39
ut dicamus jus fiſcale infringi non poſſe pacto priva-
torum,ex traditione Papiniani,nam eſt jus publicum,
jus civile quod non mutatur à privatis,*d.l.jus publicum
38. de pact.* id eſt, pactis eorum non poteſt fieri con-
tra illud jus, ut non conveniantur qui poſſeſſiones te-
nent, in quo conſiſtit jus fiſcale,ut in noſtris legibus,
juncta *l. Imperatores de publican.& l.juris gentium 7.
ait prætor.ff.de pactis.* Nam ita ſpeciali favore introdu-
ctum eſt fiſci,ut poſſidens fundum,ad onera teneatur,
ut conſtat ex *d.l.Imperatores,* ibi *in vectigalibus,* vecti-
galia quippe prædia tributis fiſcalibus erant affecta,
*l.ſed etſi 13.ff.de public.l.eum 16.cum l.ſeq.§.fin.de verb.
ſignif.* cum multis aliis notatis à Briſſon. & reliquis,
verb.vectigal.& hoc etiam indicat reſcriptum Impera-
torum, de quo *ibi,*nam ſi jure communi ita obtineret
in onere reali debito perſonæ privatæ,non erat neceſ-
ſarium ſpeciale reſcriptum Imperatorum; cùm fru-
ſtra precibus impetraretur quod jure communi con-
cedebatur,*leg.unic.ſupr.de Theſaur.*& hoc eſt quod vo-
luit ſignificare Papin. *in dict.l.inter,* illis verbis, *for-
mam juris fiſcalis,* id eſt, quod per reſcriptum Princi-
pis fiſco fuit indultum, vel præſcriptum. Forma eſt
lex,conſtitutio,reſcriptum,*leg.4.ſupr.de jure, fiſc.l.unic.*

ſup. de vendit. rer. fiſcal. l.divi 31.*de admin.tut.* notavi *lib.* 1.*obſerv.c.*1.*n.*108. Congruunt etiam alia jura quæ ſemper de prædiis fiſco obnoxiis loquuntur, ut eſt *l.prædiis.*36.*de jure fiſc.l.*2. & 3. *C.ſine cenſu,vel reliq.*
40 cum aliis. † Unde cùm hoc ſit ſpeciale, fiſci jus non potuit immutari à privatis, neque eorum pactis derogari, *l.contra* 28.*junct â d.l.juris gentium,§.ait Prætor.de pact.l.pacta* 6.*C.eod.* quod jus cum in privatorum prædiis non obtineret, neque jus civile id ſtatueret, pactum inter debitorem & creditorem, ut etſi debitor prædij pignorati poſſeſſor non eſſet, nihilominus tributa penderet, juſtum validúmque fuit, cùm non ſit factum contra juris prohibitionem, neque tranſlatio hæc poſſeſſionis ſit perfecta, ſed temporaria, *l.*3.*§.per ſervum* 15. *ff. de adquir. poſſeſſ.* & ideò quod creditor ſolverit tributi nomine, conſequetur vi pactionis, per exceptionem rei judicatæ, vel redemptionem pignoris, vel per actionem pigneratitiam. Econtra autem debitor compu‹t›abit in ſortem, ut *in l.*1. & 2. *Cod.de pign.act.* & ita Ulpianus opinatur *in d.l.epiſtola, § pactum*, quæ eâ ratione in concordiam redigenda eſt, cum
41 *d.l.inter.* † Unde ſequitur quòd ſi inter emptorem & venditorem pactum interceſſit, ut emptor, & ſic poſſeſſor fundi tributarij, non teneatur tributum ſolvere, ſed venditor, tale pactum non valebit in præjudicium fiſci, juxta *ſuperiùs* reſoluta, & ſic ſi pacto contrahentium conveniatur, ut emptor teneatur ſolvere gabellam (cùm tamen lege Regni ad venditorem ſpectet, ut diximus) nihilominùs gabellarius poterit convenire etiam venditorem, quia pacto contrahentium effici non potuit, ut fiſci conditio deterior fieret, ut tenet, *argum. d.l.inter*, Lazarte *de decim.vend.c.*15. *num.*11. quem ſequitur Gutier, *de gabell.quæſt.*51.*n.*5. Si verò prædium non pertinet ad fiſcum, tunc rectè dicemus non valere pactum in præjudicium venditoris paciſcentis, ut emptor qui poſſidet virtute pacti poſſit exigere à venditore quidquid nomine tributi ſolverit, quia pactum veſtitur cohærentia contractus, & pars ipſius cenſetur, *l.legem* 10.*C.de pactis*, ubi notant DD. *l.lecta.ff.ſi cert.pet.l.fundi partem* 79.*cum l.qui fundum* 75.*ff.de contrah.empt.* docent Interpretes *in leg. juris gentium,§. quinimo, ff. de pact.l.in bonæ* 13. *C.eod.* Donell. licèt in præjudicium domini tributi tale pactum non poſſit procedere, quia fieret deterior ejus conditio, contra *l.* 3. *de tranſact.* juxta communem opinionem, quam *ſuprà* adduximus, & ita in hoc caſu procedet diſtinctio jam adducta, ut inter paciſcentes valeat pactum, ita notavit Alciat. poſt Fulgoſ. & alios antiquiores *in d.leg.ex conventione numero* 19. Cujac. *in tit. C. ſine cenſu, vel reliq.verſ.ideoque quod*, & Molin. 1. *tom.de juſt. & jur.diſput.*456. *verſ. de eiſdem etiam.*

42 His tamen contraria videtur *l.g.* 1. *C ſine cenſu, vel reliq.* ubi pactum intervenit inter virum & uxorem, cùm fundus in dotem acciperetur, ut creditoribus, quibus ipſe fundus fuerat obligatus, ipſa tributa perſolveret, & tamen Imp. decrevit, ut etſi pactum in ſtipulationem deduceretur, nequaquam poſſet mariti hæres agere contra uxorem ob tributa perſoluta, quod etiam procedit etſi fundus æſtimatus in dotem eſſet datus. Quæ deciſio difficilis admodum eſt, ex *ſuprà* notatis, nam inter paciſcentem validum & juſtum eſſe dictum pactum docemur ex *d. l. epiſtola. §. pactum.de pact.* Atque ita ad Capitonem hæredem mariti debuit actio tranſire ad exigenda ea, quæ à marito ſoluta ſunt creditoribus, ex regula *l.hæres in omne, cum vulg. de adquir. hær.* Rurſus, quia in eiſdemmet terminis contrarium ſtatuitur *in l.ex conventione* 11.*C.de pactis*, ubi eadem lex apponitur, nihilo ex hypotheſi immutato, addita verò negatione in fine. Quæ res efficit ut omnium Interpretum ingenia coëgerit vanas quærere ejus nodi ſolutiones, ut patet ex Bar. Bald. Salicet. Rom. Alciat. Donell. Gilchen. *in d.l.ex conventione, & in dict. l.*1. & aliis quos numerat Genoa *in antinomia earum legum, pag.* 394. nam ita incurioſus fuit ut nec numeros capitum, nec quidquam quod diſtinctionem faceret, ſcripſit. † Ego verò in tanta difficul- 43
tate ſequor Accurſij & Fulgoſij judicium, qui *in d.l.ex conventione,gloſſ.fin.* ſentire videtur *dict.leg.*1. *Cod.ſine cenſu*, loqui in prædio tributario, quod tributum pendebat fiſco, at *d.l. ex conventione*, in prædio creditoribus obligato, Differentia conſtat ex eiſdemmet juribus, nam *in d.l.ex conventione*, ſcriptum eſt, *ut creditoribus, quibus fuerant prædia obligata.* At *in d. l.* 1. ita, *ut ipſa tributa agnoſceret.* Sed non ex hoc ſublata eſt difficultas. Ulteriùs pergendum eſt, ita ut de medio hanc rem inacceſſam & nube obſcuriſſima plenam tollamus, his tenebris facem præbentes.

Dicta ergo *l.* 1. accipienda eſt de fundo affecto onere 44
reali tributorum, quæ fiſco debebantur, quo caſu pactum, vel ſtipulatio interpoſita, ut mulier tributa ſolveret, non potuit in præjudicium fiſci valere, ut *in d.l.inter*, cum adductis, & ita ſi maritus tanquam poſſeſſor fundi dotalis tributum ſoluit, non potuit actione aliqua adversùs mulierem experiri, quoniam cùm tributi præſtatio fructus reſpiciat, *l. quæro* 18.*de uſufruct. leg. l. neque* 13.*ff.de impenſis*, notat poſt Accurſ. *hic.* Platea *num.*2.*verſ.tertius*, Valaſc. *de jure emphyt.quæſt.*17.*num.*27 qui marito pro oneribus matrimonij præſtantur, *l.pro onerib.*20.*C.de jure dot.* rectè conſequitur maritum cùm debita ſua perſolverit, non habere actionem contra mulierem cùm talis præſtatio ſit fructuum onus, *dict. leg.neque*, & expenſas factas circa fructus maritus repetere non poteſt, *l. divortio* 8.*§.fin ff.ſolut.matrim.leg.fin.ff.de impenſis* notat Barboſ. *in d.§.fin.ex num.*1.*& in l.quis dotis* 34. *n.*63. *ff.eod.* Garcia *de expenſ.cap.*1. *n.*45. *& ſeq.* Caſtillo *de uſufruct.lib.*1.*cap.*56.*num.* 8. & 13. Nabona *in leg.*57. *tit.*4.*lib.*2.*Recop.gloſſ.unic.num.*33.*&* 34. & ideo ſi mulier ſe obligavit talis obligatio fuit inutilis, quia fiſco præjudicium fiebat, unde non valebit etiam inter ipſos paciſcentes, ut dixi ad *d.l.inter.de pact. ſup.* Neque etiam etſi fundus in dotem æſtimatus daretur, & ita emptio contraheretur, juxta *l.plerumque* 10 *ff.de jur. dot.* ex ea emptione potuit competere hæredi actio ex vendito contra novercam, quia tale pactum fuit contra naturam emptionis rei fiſcalis, quæ non poteſt vendi ſine cenſu, *tit. Cod. ſine cenſu vel reliq.* ita ut ſi fiat ſine tributo, ut ſic poſſeſſor, in quem transfertur fundus, non teneatur ſolvere, talis pactio non valeat, imò ea non obſtante poſſeſſor ad tributi ſolutionem tenebitur, *l.*2.*C.ſine cenſu,l.*2.*C.Th.de contrahend.empt.* ibi, *Qui comparat cenſum rei comparatæ cognoſcat, neque liceat alicui rem ſine cenſu comparare, vel vendere.* *Novell.Theod.*28.*de reſcind. vendit.rei domin. l.*3.*Cod.ſine cenſu*, ibi, *Nec pactionibus contrariis adinventur ſi venditor, aut donator apud ſe collationis ſarcin pactione illicita voluerit retinere.* † Quapropter rectè *in d.l.*1. actio- 45
nem ex vendito eo caſu quo æſtimatio facta ſit, non competere ſcriptum eſt, cui reſolutioni non obſtat *d.l. ex conventione*, ubi videtur contrariũ ſtatui apertiſſimè. Nam lex illa loquitur in prædio obligato creditoribus propter uſuras, non verò in eo, qui eſſet affectus onere fiſcali, quo caſu adversùs novercam hæredi non datur ex pacto actio in principio. Cujus rei ratio mihi videtur ſummè difficilis. Nam quæ traditur à Caſtrenſi *in d. l. ex conventione, n.* 1. minimè conducit, quam eo non citato fœdiſſimè tranſcripſit Donell. *ibi, num.* 3. plus verborum, quàm ſucci profundens, & quod cum Caſtrenſi uno verbo dicere potuiſſet, ipſe abundanti profluvio orationis plus ſonat, quàm valet, quod etiã fecit Cui. *in paraphraſi ad l.*1.*C.ſine cenſu, vel reliquis, verſ. Accurſius ſic rectè.* Qui ergo dicunt ut poſt diſſolutio

lutionem matrimonij non interſit jam mariti, vel hæredis, cùm apud ipſum non remaneat. Nam, quæſo, cui non interſit mariti, vel hæredis, ut uſuras quas ipſe non debuit, & ſoluit, ei perſoluantur? ut diſerte docemur *in l. qui autem 12. in fin. ff. ſi quis cautio.* & quamvis deſierit intereſſe, actio tamen quæ ſemel competere cœpit, non intercidit, *l. quæſitum 37. ff. de uſufruct. l. is cum quo 55. ff. de peculio l. evicta 16. §. fin. in fin. ff. de eviction.*

46 Rectiùs ergo dices tale pactum, *ut noverca uſuras ſolviſſet creditoribus*, valuiſſe inter paciſcentes, id eſt, inter ipſam & maritum, juxta *ſuprà* adducta *ad l. epiſtola, §. pactum, de pact.* atque ita rectè potuit maritus compellere uxorem pactioni ſtare, verùm cùm ipſe ſoluerit uſuras creditoribus, poſt ejus mortem Capito ejus hæres non potuit agere contra novercam, quoniam pactio illa cùm perſonalis fuerit, ad hæredem tranſire non potuit, *l. ſi tibi decem 17. §. ſi quis 3. l. idem 25. ff. de pactis,* & cùm præſtatio uſurarum ſit onus fructuum, & tale onus ad maritum pertineret, à mulierere petere neque exigere non debuit, *l. neque 13. juncta l. fin. ff. de impenſis*, cum aliis, etiam ſi pactum in ſtipulationem
47 tranſiſſet, ut *in d. l. ex conventione.* † Major autem eſt difficultas, *in verſ. ſed ſi fundus*, ubi in eiſdemmet verbis quæ ſunt *in d. l.* 1. de eſt negatio, & ſic quando prædia data fuerunt æſtimata, ex vendito actionem competere, ait idem Imperator, cùm eam negaverit *in d. l.* 1. quod coëgit DD. negationem *non* expungere, ut fecit Decius *n. 9. in dict. l. ex conventione* Donell. *num.* 5. Gilchen. *n. fin.* Ego verò utrumque locum rectè ſcriptum eſſe exiſtimo, ita ut *in d. l.* 1. negatio ſit retinenda, quæ tamen deeſſe debet *in d. l. ex conventione.* Ratio eſt, quia in ſpecie ejuſdem, cùm fundus non eſſet prohibitus vendi (nam prædia obligata creditoribus non ſunt prohibita vendi, *leg. crediter 7. §. fin. ff. de diſtract. pign.* talis conditio ut uxor teneatur præſtare uſuras cenſetur pars ipſius rei, & majori pretio fuiſſe æſtimata, ut eleganter probatur *in l. fundi partem 79. juncta l. qui fundum 75. ff. de contrah. empt. l. ſi ſterilis 21. §. ſi tibi. ff. de act. empt.* & ſic rectiſſimè actio datur contra novercam, quæ uſuras non ſoluit, quaſi in æſtimatione, ſeu venditione conditio appoſita de uſuris ſoluendis non fuerit præſtita. Hæc in tanta illa difficultate exiſtimabam congruentiora præter omnes, quos viderim. Credo equidem hæc duo genera pactorum diſtinctiùs ſuo reſcripto explicuiſſe Alexandrum, ut rectè notavit Cujac. *ad tit. C. ſine cenſu*, vel duobus reſcriptis eoſdem caſus comprehendiſſe quæ Tribonianus confundit, prout illi ſæpè contingit, & multoties in legibus horum trium librorum animadvertimus, ut ex duobus unum faciat, verba aliquando detrahendo, aliquando addendo, quam ob cauſam variæ Imperatorum conſtitutiones & Jureconſultorum loca tenebris involvuntur, quæ acutiſſimorum oculos multoties perſtringunt.

48 *Quintò* ex noſtræ legis verbis ultimis quæ cum qui poſſeſſionem tenet, & fructus percipit, ad onera ſolvenda compellunt, deduco, quod cùm uſufructuarius fructus percipiat, & poſſeſſionem teneat ad onera realia, & alias præſtationes, collectas, canones & tributa ſolvenda cogendus ſit, *l. uſufructu 7. §. fin. aliàs l. hactenus, l. ſi pendentes 27. §. ſi quid cloacarij, leg. uſufruct. 52. ff. de uſufr. l. quæro 28. ff. de uſufructu legat.* ubi uſufructuarius tenetur onera agnoſcere, ut puta,
49 inquit IC. *in d. l. hactenus*, tributum, vel ſalarium. † (*ſolarium* legit Cujac. *in leg. fin. §. fin. de contrah. emp.* & Gotho. *ibi*, & *in l. etiam 15. litera X. ff. qui potiores*, id eſt, penſio quæ pro ſolo præſtatur, qui à Republica acceptus eſt ad ædes ædificandas *l. 2. infr. de diverſ. prædiis, l. apud Julianum 39. aliàs, idem Julianus, §. hæres 5. ff. de legat.* 1. docet Hortenſius *in l. 13. §. 3. de pignorib.* Baldain. *in princ. Inſt. de interdict.* Juret. *ad Symmach. lib. 4. ep. 51.* Boleng. *de vectigal. pop. Rom. lib. 9. c. 55.*)
† & quod confertur in tranſitum exercitus, hoc eſt, 50
annonam quam tenebant ruſtici ex prædiorum collatione miniſtrare, ut *in Novell. 130.* docet Revard. *lib. 3. conject. c. 6.* & fiſco fuſiones præſtare, id eſt, contributiones, de quibus *ſuprà* explicat Revard. *lib. 3. variar. c. 13.* Briſſon. *lib. antiq. c. 12.* & Gothofr. *ibid.* † Ratio 51
eſt, quia hujuſmodi onera ſoluuntur ratione fructuum, *d. l. neque, de impenſis.* docent Donell. *lib. 10. com. cap. 13.* Surd. *conſil. 162. num. 25. vol. 2.* Narbona *in l. 57. tit. 4 lib. 2. Recop. gloſſ. unic. num. 32. & ſeq.* & pluribus relatis Caſtillo *lib. 1. de uſufruct. c. 56. n. 14. & 15.* ubi taxat Moriam, qui *in emp. tit. 12. q. 2. num. 10.* de hoc argumento agens ſolùm Pinellum allegaverit, quaſi magnum ſit facinus tot allegare lectoris ad faſtidium. Verum quamvis Morlam non excuſem, ipſe enim cùm ingens fuerit plagiarius aliorum Scriptorum, nihil de ſuo proferens, ſed ex commentario omnia tranſcribens, adhuc Dom. Caſtillo, qui omnia ſemper legit originalia, animadvertere debuit Morlam non ſolùm retuliſſe Pinellum, verùm & Spinum *de teſtam. gloſſ. 13. num. 81.* qui plures ex eis, quos Caſtillus laudat, ipſe retulit quapropter mihi ſemper curæ fuit, niſi ita res expoſtulaverit, allegationes aliorum non exſcribere.

Neque ſupradictis obſtat *leg. qui quatuor 30. §. qui,* 52
hortos, de legat. 3. Nam, ut *ſuprà* dixi, procedit quando voluntas teſtatoris, qui uſumfructum reliquit, evidens eſt, ut velit hæredem teneri, tunc enim ad proprietarium onus ſpectabit, *leg. patronus 35. § fin. leg. his verbis 102. §. fin. de legat.* 3. docet Cujac. *in recitat. ad d. l. quæro, de uſufr. leg.* hujus rei ipſe cauſam non reddit, ſed antea notaverat Pinell. *in l. 1. Cod. de bon. mat. 2 part. n. 72. verſ. ego adverto*, qui ait *in d. §. hortos*, teſtatorem legaſſe fructus hortorum, & cùm legatum debeat cenſeri ſine onere ſemper, & cauſam ſemper lucrativam contineat, *leg. ſi hæreditatem 32. Digeſt. mandat.* cum vulgò nec propriè dicerentur fructu ſi legatarius mercedem conductionis ſolueret, contra naturam legati fieret ſi ipſe ad onera teneretur.

His quæſtio affinis eſt, An colonus, vel inquilinus 53
qui ſoluunt mercedem domino in pecunia numerata, teneatur ſoluere annonas & collectas debitas ratione rei conductæ, Quam quæſtionem tetigerunt poſt Accurſ. *gloſ. fin.* Bar. *hîc verſ. ultimo gloſ.* Alex. *in addit. lit. C.* Lucas & Valenzuel. *num. 29.* Platea, idem Bart. *in l. placet num. 40. C. de ſacroſ. Eccleſ.* Jaſon *in l. 1. num. 32. C. de jure emphyt.* Caſtr. *in l. ex conducto 15. in princ. n. 3. & 4. ff. locat. & conſ. 338. vol. 1.* Proſequitur Carroc. *de locat. 4. part. tit. de collectis pag. 209.* Tuſch. 2. *tom. lit. C. concluſ. 617. tot.* Pinell. *in leg. 1. Cod. de bon. mat. 2. par. num. 72. verſ. decimò ampliatur*, & Narbon. *in leg. 57. tit. 4. lib. 2. Rec. gloſſ. unic. num. 35. & ſeq.* In qua re indiſtinctè accedo parti negativæ, quam tuentur multi, quos refert Carroc. *ſupr. num. 3. & 5.* & Pinell. *ubi proximè*, & probant *l. hi penes 4. leg. litibus 20. § fin. infr. de agricol. & cenſ.* & confirmat ea ratio, quia tributa & onus collectarum pertinent ad eos, qui pro ſuo poſſident, ut in præſenti docemur, illis verbis, *Annonas autem is ſoluere debet, qui poſſeſſionem tenet, & fructus percipit.* † Et ne 54
aliquis dicat, *poſſeſſionem tenere* eſſe merum factum, de eo dictum qui corpore poſſeſſioni inſiſtit, licèt non poſſideat, ut docent Schard. & reliqui Lexicones, *verb. tenere*, quod de colono dicitur, cùm non poſſideat, *leg. non ſolùm 33. § 1. verſ. cùm hæc igitur, ff. de uſucap.* Adhuc tenere poſſeſſionem, dicitur de eo, qui poſſidet, *leg. juſto 44. §. fin. ff. de uſucap.* & hoc verum eſſe in hac *leg.* 1. apertè docet lex ſequens. Neque colonus ex fundo tam dicitur fructus percipere, quam dominus: nam illa pecunia, quam pro penſione percipit, reputatur fructus, *leg. ſi is qui 11. §. 1. ff. de pignor.* ibi, *Cùm in*

uſuras fructus percipiat aut locando, leg. ſi ea lege 17. C. de uſur. Itaque poſſeſſionem retinet locator, & fructus percipit, & commoda poſſeſſionum conſequitur, & nullum jus transfert in conductorem. Quare perinìquum eſſet, ut qui lucrum percipit, ad onera non teneretur tributorum, ut eleganter conſiderat Lucas *hic*, & expreſsè docet Juſtin. *Nov.* 128, quæ eſt *Auth. de collat. §. nullus*, ibi, *Nullus moleſtetur pro tributis terrarum quas non poſſidet, ſed etiam ſi contingat agricultores*

55 *propriam habere poſſeſſionem, illos moleſtiam ſuſtinere.* † Quod tamen limitabis in onere decimarum, (quod eſt onus fructuum) ad quas tenetur colonus, *cap. tua nobis, de decimis*, ubi notat Panormit. Pinell. *verſ. vero, in decimis, ſuprà.* Carroc. *ſupr. num.* 19. Taſch. *dict. concluſ.* 617. Narbona *num.* 35. *ſupr.* & Valenzuel. *hic dict. num.* 29. *verſ. in hac igitur.*

56 Neque huic reſolutioni obſtat *leg. ſine hærede §. Lucius, Digeſt. de adminiſtr. tutor.* ubi cum dicat Modeſtinus conſuetudine introduci poſſe, ut domini prædiorum, non verò conductores onera annonarum ſuſtineant, videtur indicare contrarium ſemper obtinuiſſe, quem textum expreſſum pro contraria ſententia vocat Jaſon *conſil.* 109. *numero tertio lib.* 1. Nam reſpondendum eſt (neglecto Cujacio, qui *lib.* 6. *reſp. Modeſt. in dict. §. Lucius*, ait olim annonarum militarium tributum non ad dominos pertinuiſſe, ſed ad fructuarios & conductores, confundens cum fructuariis conductores) Jureconſultum ibi loqui de civitate, in qua vigebat ſpecialis conſuetudo, ut domini tenerentur, & ſecundùm ſpeciem propoſitam determinat. Quid autem de jure communi obſervaretur, non tradit, neque de eo diſputat, ſed ſervandam eſſe conſuetudinem ſcribit. Unde conſequimur quod quamvis ita jus conſtituatur, ut domini teneantur, ſi tamen in contrarium aliquis in civitate mos invaluerit, vel conſuetudo, ut agnoſcant tributa conductores, obſervanda erit. Nam non eſt novum, ut longa & inveterata conſuetudo contra jus commune potentior ſit ipſo, *leg. de quibus, ff. de legib. cap. fin. de conſuet.* cum adductis ab Oſuvald. *lib.* 1. *Donell. c.* 10. & præcipuè in contractibus, in quibus ſemper attenditur mors regionis, *l. licet* 8. *C. de locat.* & ita rectè intellexit Pinel. *in d. l.* 1. *C. de bon. mat.* 2. *p. n.* 72. *verſ. octavo.* ex his qui doctè præter omnes hanc rem pertractat.

57 An autem ſupradicta reſolutio locum habeat, attentâ *l.* 57. *tit.* 4. *l.* 2. *Recop.* ubi ſi locuſtarum pernicies ſata devaſtaverit, civitatum expenſis contributione factâ exterminanda eſt (diximus de locuſtarum damnis *lib.* 3. *obſerv. c.* 3. *n.* 7.) Quæſitum eſt, an talis exactio ſit à colono, vel Domino exigenda? hanc quæſtionem pertractat Narbona *d. gloſſ. unic. n.* 39. *& ſeq.* longè latèque eam diſputans. Sed cùm ego locuſta non ſim, qui ſegetes aliorum alio transveham, id eſt, ſcripta aliena transcribam, vide ſis eum, cùm articulus ille inciderit.

58 Sed antequam gradum hinc moveam, explicandus erit elegans locus Impp. Valentiniani, Valentis, & Gratiani *in l.* 2. *infr. de prædiis & omnib. reb. navicular.* ubi ſi navicularius (id eſt, ille qui comportandæ annonæ gratia, reliquorumque, quibus ad uſum populi opus erat navibus, ſolebant aſportare, ut dicam *ad tit. infr. de navicular.*) rem aliquam vendiderit, emptor teneatur pro modo portionis comparatæ naviculariam functionem ſubire. Nam res omnes naviculariorum erant ipſo jure obligatæ ad hoc, ut ſi culpa eorum ſpecies publicæ, quas navibus vehebant, deperdantur, aut aliud ſubeant detrimentum, navicularij collegij & ſocietatis contributione reſarciebant, *l. fin. infr. de naufrag.* facit *l.* 21. *&* 26. *C. Th. de navicular.* cui oneri ipſo jure erant res eorum tacitè obligatæ, *leg.* 1. *&* 2. *Cod. in quibus cauſis pign.* juncto *d. tit. de prædiis navicular.* ubi licet Lucas pedem non figat, neque aliquid explicet, rectè id declararunt Platea & Rebuff. & conſtat ex *leg.* 2. *leg. quiſquis* 15. *leg. quæ de naviculariis* 19. *cum ſeq. l. provideatur* 28. *Cod. Th. de navicular.* † & ita 59 ſi fundus vendatur, vel donetur, tranſit cum hoc onere, ut tantum præſtet nomine navarchici canonis, quantum ipſe navarchus dependere ſolebat, *leg. ult. infr. de collat. fund. fiſcal. leg. ult. infr. de exactor. tribut. leg. ani. verſ.* 9. *infr. de fundis patrimon.* Hoc voluerunt ſignificare Impp. illis verbis, *Pro ſuo modo ac ratione eſſe munificam.* *Munificus* dicitur qui tributarius eſt Principi. Hincque *munificentia* pro tributo, in conſtitutionibus illius ſæculi, *l.* 4. *C. Th. de excuſat. artific. l.* 7. *C. Th. de prædiis navicular.* & *jus munificum* pro tributo quod fiſco penditur, *l.* 9. *&* 16. *C. Th. de indulgent. debit.* & *munificum prædium* pro obnoxio collationi annonariæ, *l. hac definitione* 12. *infr. de omni agro deſerto*, & *munifici ad ſolvenda compendia*, dixit Caſſiodor. *l.* 11. *ep.* 39. *l.* 6. *C. Th. de ſcenicis*, ibi, *Unius libra auri condemnatione multatus largitionibus noſtris cogatur eſſe munificus*, quæ verba pro more ſuo mutavit Tribonian. *in leg.* 3. *infr. de ſpectacul.* & ſcripſit, *Unius libra auri condemnatione mulctetur*, cætera reſecavit, quod etiam cognovit Juret. *ad Symmach. l.* 5. *ep.* 87. ad illud, *eſſe munificos.* Meminit quoque ejus verbi Paul. *in l.* 4. *§.* 1. *de publican. & in l. munus* 18. *ff. de verb. ſignific.* & notavit ante omnes Accurſ. *in d. l.* 2. Budæus, Brech. & reliqui *in d. leg. munus*, ubi etiam Gothofr. Ratio verò *d. l.* 2. dependet ex ratione noſtrorum jurium, nam tale onus eſt reale, & ſic rem comitatur, non perſonam; quapropter in quemcumque res vendita tranſierit, cum ſuo onere tranſit, juxta multoties à nobis *ſuprà* animadverſa, & quæ *infrà* dicemus.

Dubium circa ſupradicta ſupereſt removendum, an 60 onus reale, quo res eſt affecta, quemadmodum afficit totam rem, afficiat quoque melioramenta, ita, ut & ipſa ſentiant onus. Verbi gratia, ſi aream emit Titius, aut domum ruinoſam obligationis jure pignori ſuppoſitam, quam ſuis expenſis refecit, vel extruxit, creditorque hypothecarius agat ad debitum ſibi ſolvendum, vel evincat aliquis eamdem rem melioratam, vel fiſcus, aut alius ad onus reale agat. An emptor poſſit objicere cauſam impenſarum & meliorationum, ut ſcilicet rem contra creditorem, vel eum, qui evincit, retineat, quouſque ſibi eadem ſolvantur expenſa, vel contra fiſcum, aut alium dominum oneris poſſit agere, ut de oneris impoſitione ſubducatur, quod in extructionem, vel refectionem erogavit? In qua quæſtione pro ea parte ut minimè obligatio hypothecaria extendatur ad melioramenta ab emptore, ſeu tertio poſſeſſore facta in re tali hypothecæ obnoxia, tenet Bart. *in d. l.* 2. *infr. de prædiis navicul.* ubi etiam Alex. *in additio.* Lucas *num.* 4. Caſtrenſ. Jaſon. & alij, quos refert Covarr. *lib.* 1. *var. cap.* 8. *num.* 2. & Garcia *de expenſis cap.* 18. *num.* 76. Gaſp. Theſaur. *lib.* 1. *quæſt. forenſ. q.* 71. *num.* 5. Magon. *dec Flor.* 51. Franch. *deciſ.* 38. Guzman. *de evictio. quæſt.* 20. *n.* 8. *ſeq.* qui plures refert, † quibus favet *d. l.* 2. *infr. de prædiis navicular. verſ. do-* 61 *mus verò*, ubi ſi quis naviculario domum emerit, eamque extruxerit, aut ampliaverit, ratio habetur non cultus hodierni, ſed potiùs cogitatur vetuſta loci ſpecies, & penſio, quaſi dicat non extendi functionem, ſeu obligationem naviculariam ad ea, quæ poſtea domui acceſſerunt. Quod cùm ita diſertis verbis expreſſum ſit *in d. l.* 2. neſcio quomodo Garcia *dict. num.* 76. potuit dicere eam legem ad rem non facere, quia duntaxat ibi determinatur poſſe res naviculariorum alienari, ita tamen ut penſio, quam navicularius pendebat, nec diminuatur, neque augeatur, ſi res novis meliorationibus ab emptore adducta ſit, non verò decidi *in d. l.* 2. an meliorationes illæ factæ pro penſione ſint ſubjectæ, ſicuti & ipſa res, nam cum in principio dixiſſent Imperatores emptorem rei naviculariæ, pro

modo

modo tamen portionis comparatæ functionem ſubire debere reſiduo patrimonio,quod ab hoc vinculo liberum eſſet otioſo & immuni ſeruato ; ne ex emptione emptor fieret naviculariæ conditionis , ut teneretur univerſa ejus ſubſtantia ad ſolutionem tributi , ſicut navicularius tenebatur , Poſtea *in verſ. domus* decidit aliam ſpeciem, ea nempe,an attenta deciſione propoſitâ quando navicularius domum alienaverit , nam cùm emptor pro modo tantum rei emptæ functioni teneatur,& domus fortè anguſta eſſet,aut parua , cùm vendita eſt, poſtea meliorationibus factis ſumptuoſior reddita. Dubium erat,an penſio ſoluenda eſſet, habita ratione temporis poſtea ſecuti , vel temporis quo emptio intervenerit , quo in caſu ait lex eum qui domum emit,à naviculario tantum præſtaturum navarchici canonis nomine, quãtum illa ſolebat locari tempore venditionis , non vero haberi rationes temporis ſequentis,quo forte pluris locabatur , cum amplior eſſet facta,ita ut æſtimatio ad tributum ſoluendum non augeatur ex melioratione,neque ad melioramenta tributum extendatur,quæ eſt vera ſpecies *d.leg.2.*ex qua cognoſces , an rectè Garcia eam à quæſtione noſtra reiiciat.

62 Secundò pro hac parte facit *leg.Paulus,29.§.domus, ff.de pignor.* ubi ſi domus pignori data exuſta ſit,& area ematur & extruatur,ſi creditor poſtea hypothecariâ egerit,non aliter ædificium conſequetur. niſi ſumptus in re erogatos , quatenus ea pretioſior eſt facta reſtituat. Ergo certum eſt ea melioramenta obligationi non ſubeſſe , & conſequenter hypothecam ad ea non extendi , nam ſi extenderetur, creditor non cogeretur refundere ſumptus in extructionem factos ; *l. Paulus 14.ff.de doli mali & met.excep.* ubi notat Cujac. *lib. 3.*
63 *reſpon. Pauli.* † Neque in contrarium eſt Africanus *in l.cùm poſtulaſſem 44.§.damni,verſ.cur ergo ff.de damno infecto* ubi in eadem ſpecie quando emptor ædes pignori obligatas emerit ; & refecerit , emptori nihil præſtabitur , quia ſua voluntate inquit,negotium geſſit,ideoque à venditore ſibi cavere potuit,quæ jura in concordiam redigere tentat Cujac.*tract.9.ad African. in d.§.damni,& lib.5.reſp.Paul.in d.§.domus* , quem refert & refellit Garcia *d.c.18.num 56.& præcipuè n.62.* longiſſimis verbis difficultatem eam diſſoluens , quæ tandem ſolutionem Cujacij ſapiunt,quin etiam & ipſe Accurſij & antiquorum quoque gloſſam aſpernatus in eam tandem inclinat. Nam quid differt dicere cum Accurſio *in d.§.domus* rem fuiſſe factam , non verò *in d. §. damni* , vel cum Cujacio *in dict. §. damni* , loqui de ſumptibus refectionis ; & *in d. §. domus* , de ſumptibus ædificationis, ut hos refundat,il-
64 los non. † Verius exiſtimo cum Bart. *ibidem* dicendum eſſe Africanum *in d. § damni* agere de emptore, qui cùm ſciret hypothecæ obligatas eſſe ; eas ædes emerit & refecerit,cùm tamen Paulus apertè loquatur de emptore bonæ fidei , qui ignoravit hypothecam,& extruxit domum, nam in primo caſu non accipit impenſas,cùm eas videatur donaſſe,*§ ex diverſo,cum vulg. Inſt.de rer. diviſ.* & iis,quæ notat Accurſ. *in l.Julianus 37.verb.tollat.de rei vind.*Secundò vero impenſas recuperet,quia bonâ fide erogavit,ut in dictis juribus apertè docemur.Scio autem Africani ſpecim *in dict.§ damni*, juris regulis maximè adverſari , ut videre eſt apud Schifordegherum *lib.3.ad Ant.Fab. tract.21. quæſt.5. & 6.*illum addito,mihi ad alia properanti locus nunc non eſt.neque extra chorum ſaltare juvat.

65 Rurſus pro ſententia quam confirmamus , facit , quia quando aliquid additur,vel detrahitur alicui rei efficitur res nova,*l.cùm in plures 60.§ l.dicta,ff. locati ; l.1.§.ſi quis ſimpliciter ; verſ.cùm adjicit,ff.de verb.oblig. l.Valerianus,aliàs leg.ſi præſes 10 ff.de prætor.ſtipul.*junctis quæ obſervant plures relati à Mieres *de majorat.1. p.q.10.n.1.* Sixtin. *de regal.lib.2.c.6.n.29*,ita ut qualitas adveniens conſtituat novum ens,*cap.ſtatutum, cum aliis. de electio. in 6.*Mieres *n. 5. ubi proximè* , qui alia ſimilia adducit, & DD. *in dict.§.ſi quis ſimpliciter* poſt Tiraq. *de tract. lig.§.1.gloſſ.18.num.55.* † Deinde ex- 66
pendo, nam ſi mutuans in refectionem ædificij habet privilegium prælationis , ut præferatur omnibus creditoribus anterioribus , *leg. interdum 5. cum ſeq. ſi qui potiores* ; cùm latè notatis à Pichard. *in leg. privilegia, ff.de privil. cred.n.36.& ſeq.& n.79.* quam repetitionem invenies *in §. quædam 20. Inſt. de actio.* Caſtillo *lib.4.controver. c.8.toto.* ergo qui poſſidet & reficit , multò magis contra hypothecarium creditorem jus habebit , ut melioramenta hypotheca non contineantur, ergo multò magis ſi in area hypothecata domus conſtruatur , hypothecæ jus deperit contra tertium poſſeſſorem, *arg. leg.ſi ita 65.§.fin. ff.de leg.1.*

In contrarium non deſunt varia fundamenta, quæ 67
cogunt, ut dicamus jus hypothecæ extendi ad melioramenta à tertio poſſeſſore facta in re hypothecata,ita ut augmentum in re factum eodem jure cenſeatur , quod expreſsè probatur *in l.ſi fundus 16. in princ.ff.de pignorib.* ubi ſi fundus hypothecæ datus ſit , & alluvione major ſit factus , totus remanet obligatus , *l. ſi convenerit 18.§.ſi nuda ff.de pign.act. l.15. tit.13. p.5.* quæ jura cùm generaliter & indiſtinctè loquantur ; etiam ad tertium poſſeſſorem extendenda ſunt,contra Garciam *dec.16.n.75.* qui id negat , cùm inſeparabiliter ſemper ipſius rei ſequatur naturam melioramentorum ; & ejus qualitates ſuſcipiat, *l. domo 21. ff. de pignor. act. l. fin. ff. de pignor.* quod procedit , etiamſi augmenta , vel melioramenta facta ſint in refectione domus majoratus , nam ipſæ res melioratæ cenſentur tacitè hypothecatæ,etſi res majoratus non poſſint obligari,ut probatur *in l.26. tit.13. p.5.* cujus auctoritate ita tenet Molin.*l.1.primog.c.10.n.19.*& ejus Addition. & Barboſ. *in leg.divortio.§.fin.1.p.n.123. ff.ſol.matrim.*
† Rurſus facit, nam augmentum rei legatæ accedens, 68
legato cedit, *l.ſi ex toto 8.in princ. ff.de legat.1. l.cùm fundus 10.de legat. 2. leg. ſæpe 16. de legat. 3.leg.ſi ſtatuam 14. ff.de auro & argen. l. ſi mancipia 19. in princ. de fund. inſtrum.* cum aliis quæ adducit Ant. Gom. *tom.1.var.cap.12.n.16.*Spino *de teſtam.gloſ.8.num.36.* Donell. *lib.octavo com. c.10.* Duaren & Cujac. *in d. l. ſi ex toto.*Lara *de Capellan.lib.1.cap.15* Azeved.*in l.3. tit.6.num.30.lib.5.Recop.*Caſtillo *de uſufruct. cap. 57. num.22.*† Deinde facit quod de augmento tradit uti- 69
liter Garcia *de expenſ.c.22. toto,* & Mieres *d. 1.p.q.10. ex n.17. cum ſeq.*& ita hanc partem tuentur Covar.*d. c.8.n.3.*& Garc.*ſupr.n.76.* quibus & ego calculũ præbeo,quia juxta artis principia verior videtur hæc pars.

Neque in contrarium aliquid facit *d.l.2.inſr.de prædiis navicul.* qui reſpondet Covar. *dict.num.3.verſ. non* 70
obſtat. loqui in rebus naviculariorum quæ erant obnoxiæ fiſco ſuper certa penſione luenda ; quæ tamen penſio erat quota pars fructuum , vel alia quantitas , quæ tamen non ſolet in fiſci favorem major imponi , ſed minor quam ſit rei emolumentum,& cum alienatio facta ſit à naviculario , & emptor rem melioraverit. Quæſitum eſt ; an penſio augeretur propter meliorationes?& ait lex minimè augeri,ſed inſpecto emolumento, quod pendebat tempore alienationis , & ſic non rectè inducetur ea deciſio ad hypothecam,cùm in ea non tractetur de augendo debito propter meliorationes , ſed de ejus ſolutione. † Quæ interpretatio ad rem non facit, quia *dict. l.2.* procedit quando à navi- 71
culario res venditur, quo caſu lex ait non fieri quem propter rem emptam navicularium ; ita ut propter eam teneatur in totum , ſed pro modo portionis, id eſt, ut ea portio tantùm ſit obnoxia & obligata functioni naviculariæ non verò aliæ res,ſeu reliquum patrimonium emptoris. Verùm quia poteſt evenire, ut ſi domus empta meliorationibus pretioſior facta ab

emptore

emptore, pubitari poterat an emptor deberet totam functionem exſoluere, ſtatuitur ut tempus emptionis attendatur, non verò ſolutionis. Ex quo patet rectè procedere argumentum de re obligata functioni fiſcali ad rem obligatam privato ex hypotheca, ut ſicut domus erat obligata tributo fiſcali, ita & per hypothecam erat obligata privato.

72 Quapropter potius in aliam explicationem inclinor, ut exiſtimem *dict. leg. 2.* ſpecialiter ſtatuiſſe circa domum, ut, ſi à naviculario eam aliquis emerit, & ſuis ſumptibus & meliorationibus pretioſiorem ita fecerit, ut pluris nunc locari conſueſcat, quam ſolebat navicularius, attendatur illud tempus. Ratio ſpecialitatis ea fuit quod nullam majorem curam videantur habuiſſe Romani quam ædificia conſervare & exornare, ita ut publicus urbis ornatus ſplendeſceret ſemper, exiſtimabantque, teſte Cicerone *in Verrem act. 6.* in maximam urbis felicitatem decoram ejus faciem cedere, atque ideò ſollicite ſtuduerunt, ne domuum ruinis publicus deformaretur aſpectus, ut conſtat ex pluribus juribus quæ hac ſola ratione nituntur, *leg. Præſes 7. ff. de officio præſid. l. Senatus 52. ff. de contrah. empt. l. 1. ff. in quibus cau. pign. l. interdum 5. ff. qui potiores, cum leg. ſeq. l. quòd ſi vir. 15. ff. de donatio, inter vir. l. cætera 43. ff. de leg. 1. l. prætor 20. §. hoc interdictum, ff. de novi oper. nunt. l. 2. §. ſi quis nemine, & leg. fin. ff. ne quid in loco publico, l. 1. ff. de tigno injunct. l. 2. cum aliis, Cod. de ædific. priv. l. præſcriptio 5. cum aliis, C. de operib. publ. §. cùm in ſuo. Inſt. de rer. diviſ.* ubi notat Balduin *& ad ll. Romul. cap. 12.* Connan. *lib. 3. com. cap. 6. n. 7.* Velleius & Corraſ *in dict. l. Præſes, & in leg. 1. n. 34. de ſervitut.* Revar. *ad l. 12. Tab. c. 12.* Pinell. *in l. 1. C. de bon. mat. 3. n. 66.* Simancas *de Republ. lib. 8. cap. 13. & 14.* Mieres *de major. 1. part.*
73 *quæſt. 10. n. 66. & ſeqq.* Bobadill. *lib. 3. polit. cap. 5. toto*, & erit quoque videndus Caſſiodor. *lib. 4. epiſt. 30.* † Quapropter *in dict. l. 2.* in hujus rei favorem merito indulgent Imperatore ut domus pretioſior facta non in totum teneatur, ſed juxta tempus antiquum æſtimetur. Hancque eſſe eorum mentē apertè plura ejuſdem legis verba indicant, ut videbis ibi, *Domus verò quarum cultu decus urbium potius, quàm fructus adquiritur*, & rurſus, *Aut decus ſumptuoſum, ut eſt plerumque liberale inſtitutum, habitationem quis ſuam urbis ornamento adiecerit*, & inferius, *Quàm cultus hodiernus, qui per induſtri-*
74 *am hominis animoſi acceſſit.* † *Animoſum* hominem vocaverunt, qui ſumptibus non parcit, & impenſas non refugit in extruendis magnificè ædificiis, quo verbo utitur Paul. *in leg. ſi pignore 29. §. fin. ff. famil. ercif.* & *animoſum emptorem* dixi Javolen. *in leg. ita ut omnes 36. §. 1. ff. mandati*, pro eo, qui cupiditate rei habendæ plus pretij offert, quàm res ſit, ut interperatur rectè Prateius & Torrentius *ad Sueton. in Cæſare c. 47.* cum de eo ait animoſiſſimè comparaſſe, quod etiam eleganter uſurpavit Hiſpanus noſter Prudentius *in Phychomachia.*

—— Quod mille talentis
Margaritum ingens opibuſque & cenſibus haſta.
Addictis animoſa fides mercata pararat.

Item & Caſſiod. *lib. 2. epiſt. 33.* & *animoſitas* pro contemptu divitiarum apud Claudianum ſumitur, teſte Barthio *lib. 47. adverſ. cap. 23.* Apud nos animoſus homo eſt qui nihil metuit, ſed fortiter ſe gerit in omnibus, præcipuè circa vires & arma. † Ex quo jam patet
75 Imperatores cum ſpecialiter in domo loquantur, non eſſe ad alios caſus extrahendos, neque inde conſequi potuiſſe. Bar. & reliquos hypothecam non extendi ad melioramenta, cùm *dict. l. 2.* non ſolùm loquatur, in functione navicularia, quæ ob ſpecialem favorem
76 ædificationis non extenditur ad meliorata. † Neque inde deducendum eſſe ad eam quæſtionem, an melioramentorum æſtimatio fieri debeat attento tempore præſenti, vel præterito, quia potius eſt tempus præſens attendendum, juxta veriorem ſententiam, quam cum multis refert Guzman. *de evictio. quæſt. 20. numer. 14. & 15.* cùm ſpecialis ſit; ut diximus deciſio *dict. leg. 2.*

Secundò non obſtat *d. l. Paullus, §. domus, ff. de pign.* 77
Nam ut rectè conſiderat Covar. *ſupr. n. 3.* non negat *ibi* Conſultus hypothecam ad meliorata non extendi, imò potius fatetur meliorationes factas in re pignori obligata ipſam rem ſequi, & eodem jure pignoris obligatas manere, *dict. leg. domo 21. de pign. act.* dum tamen ad reſtitutionem non cogantur emptores, antequam ſumptus in extructionem erogatos recuperent. Nam bonæ fidei poſſeſſores, qualis proponitur à Paulo *in d. §. domus*, quidquid impenſarum nomine erogatum eſt, ut pretioſior res efficeretur, ante reſtitutionem habere debent, *l. Julianus 37. l. in fundo 38. ff. de rei vind. l. domum. 5. cum aliis, C. eodem* junctis traditis à Donell. *lib. 20 cum c. 7.* ubi Oſuvald. Ant. Fab. *lib. 2. conject. c. 1. & in d. l. 38. de rei vind.* Schifordegh. *lib. 1. tract. 20. q. 4.* Menoch. *de recuperan. rem. 15. ex num. 499.* Garcia *de expenſ. cap. 1. num. 4.* Guzman. *de evict. d. quæſt. 20. n. 2.*

Ulterius non obeſt aliud fundamentum propoſi- 78
tum *num. 65.* quod mutetur qualitas rei ubi aliquid additur, vel detrahitur. Reſpondendum enim eſt eam regulam habere locum in contractibus, in quibus ſi poſt conventionem contrahentes aliquid adiiciant, vel detrahant, novum contractum intelliguntur facere, ut *in d. leg. 1. §. ſi quis ſimpliciter, verſ. cùm adiicit, de verb. oblig.* cum aliis, ubi in ſtipulatione ſi aliquid adiicitur, vel detrahitur, alia ſtipulatio contracta eſſe videtur, quia receſſum eſt ab eo quod contrahentibus antea placuerat, *leg. ab emptione 58. ff. de pactis*, & hoc modo procedit *d. leg. cum in plures 60. §. lege, ff. loc.* cum ſimilibus, ut *ibidem* notavit Caſtren. *& in leg. inſulam 58. §. 1. n. 3. ff. locat.* † At contra eſt quando alicui rei 79
alia adjicitur, veluti augmentum, quod in unitatem ejuſdem rei, & ſub eadem cauſa & qualitate unitur, quo in caſu non eſt quid novum, ſed ipſa res antiqua, *l. in rem 23. § ſi quis & §. item, ff. de rei vind. l. ſi ſtatuam 14. ff. de auro & argen. leg. ſed ſi meis 26. §. Proculus, ff. de adq. rer. dom.* Quemadmodum quod doti adiicitur, dotis cauſa cenſetur, *leg. etiam 8. verſ. quod additamenti, C. de jure dotium.* Mieres *d. quæſt. 10. n. 17.* & domus augmentata dicitur eadem, *l. ſervum filij 44. §. ſi areæ, de legat. 1. & l. ſi area 39. de legat. 2.* (quibus obſtat *l. ſi. chorus 79. §. area. de l. 3.* de qua vulgari antinomia videndi erunt Ant. Gomez *1. tom. c. 12. n. 16.* Spino *de teſtam. gloſ. 8. n. 57.* Pichard *in §. idem juris, num. 19. Inſt. de inutilib. 1.* Donell. *lib. 8. com. cap. 17.* ubi Oſuval. *lit. I.* Duar. *in l. ſi ex toto 3. de legat. 1.* Garcia *de expenſis cap. 22. n. 3.* Mieres *d. q. 10. num. 81.* Genoa *in antimon. eorum jurium*) etiam ſi particulatim domus ita refecta ſit, ut nihil ex priſtina materia ſuperſit, *leg. ſi ita 65. §. de leg. 1.* & licet quod ei acceſſerit, fuerit pars aliarum ædium, *leg. ſi cui ædes 31. ff. de leg. 3.* † Denique non obſtat altera 80
ratio, nam habet locum ratione expenſarum, quas jam diximus retinere eum, qui melioravit rem hypothecatam. Unde conſequimur onus reale non tam rem ita afficere, ut etiam & augmenta omnia comprehendat, & cùm poſſeſſor teneatur onus præſtare, minimè poterit obiicere expenſarum augmenta. At verò in hypotheca cum Paullo dicemus etſi & augmenta contineantur, obiici poſſe à tali poſſeſſore expenſarum exceptionem, & res retinebit, donec ei ſoluatur, *dict. leg. Paulus §. domus*, & obſervant relati à Guzman. *dict. quæſt. 20. n. 10.* Ratio differentiæ eſt, quia in onere reali non tam onus reſpicit rem, quam fructus rei, ut dictum eſt *ſuprà num....* in hypotheca tamen onus reſpicit rem ſolam, non fructus, *leg. 1. & 2. Cod. de pign. act.*

Quòd verò de augmento diximus, ita procedit, ut 81
prius conſtet de augmento, aut aggregatione, vel per expreſ-

expreſſam diſpoſitionem ejus, qui augere potuit, vel per tacitam, quæ ex factis colligatur, vel actibus, veluti ſi domum cum alia conjungam, vel eas ſimul habitem, vel uno pretio locem, vel aliis conjecturis, de quibus *in l. cùm fundus* 10. *de leg.* 2. *l. prædiis* 91. §. *balneas, cum ſeqq. ff. de legat.* 3. *l. Seia* 20. §. *Tyrannæ, ff. de fund. inſtruct. l. quod conclave* 47. *ff. de dam. infect.* notat Bar. *id l. uxori* 32. *n.* 3. *de l.* 3. Panormit. *in c. num.* 3. *de cenſibus.* Jaſon. *in l. beneficium n.* 12. *ff. de conſtit. Princ.* Alex *conſ.* 123. *n.* 1. *lib.* 2. Cephal. *conſ.* 169. *num.* 17. *p.* 2. Surd. *deciſ.* 141. *n.* 10. Gratian. 1 *tom. diſcept. c.* 126. *ex n.* 1. Roſenthal. *de feudis tit. de cauſis ex quib. feud. amitt. c.* 10. *n.* 29. *& ſeq.* Alias autem ſi hoc ceſſet, non cenſebitur augmentum, quoniam licèt res cum alia conjungatur, non facit unum corpus, neque eadem cenſetur res ſi ſit dividua, & talis naturæ, quæ recipiat ſeparationem à re aggregata, *l. qui fundum* 7. §. *ſi fundum, ff. pro emptores, c.* 1. §. *è contrario, de inveſtit. in re aliena fact. in feud.* docet Molin. *de primog. lib.* 1. *c.* 26. *n.* 3. Mieres *de major.* 1. *p. q.* 10. *n.* 61. *&* 132. Garcia *de expenſ. c.* 12. *n.* 4. Jul. Clar. 4. *ſent.* §. *fundum, q.* 88. *n.* 5.
82 Roſenthal. *d. c.* 10. *concluſ.* 48. *num.* 6. *&* 18. † Rurſus quòd augmentum ſit ejuſdem ſubſtantiæ cum re augmentata, ita ut non mutetur forma rei principalis cui accreſcit, aliter autem non cenſebitur augmentum, & faciet rem differre ſpecie, quamvis forma in totum non alteretur, ſed tantùm nova qualitate, quæ addatur in augmento de novo, juxta doctrinam Bart. & aliorum *in l. jus civile per tex. ibi, ff. de juſt. & jur.* quam ſequuntur Innocent. Joan. Andr. & Panormit. *in c.* 1. *de conſecrat. Eccleſ.* Brunus *de augmento concl.* 3. *princ. ex n.* 10. *& concluſ.* 4. *n.* 1. Pacian. *de probatio. lib.* 1. *c.* 28. *n.* 91. *& ſeq.* Mieres *de major.* 3. *p. q.* 8. *n.* 49. Surd. *conſ.* 17. *n.*
83 *fin. lib.* 1. † Ulteriùs ut non militet diverſa ratio in re aucta, quàm in augmento, juxta notata per textum *ibi in l. ſi finita* 15. §. *ex hoc edicto, de dam. infect.* Bart. *in leg. damni infecti* §. *ſi is qui n.* 4 *ff. eod.* Brun. *de augmen. concl.* 5. *n.* 23. ubi addit tunc militare diverſam rationem quando eſt diverſus finis & effectus rei augmentatæ &
84 augmenti. Sixtin. *de regal. lib.* 1. *c.* 6. *n.* 29. *&* 30. † Denique quãdo augmentum fit in re quæ habet limitatam cauſam, vel terminos, ut tunc non cenſeatur augmentum, neque comprehenditur in diſpoſitione, quæ quidem verè per diſponentem, vel præſumptivè limitata eſt *l. ſervi* 5. §. *fin.* ubi DD. *de legat.* 1. *l. laicus* 12. *leg. in agris* 16. *de aquir. rer. domin. l. non modus* 12. *C. de ſervit. & aqu.* ibi Accur. Bald. & reliqui *l. Julianus* 14. §. *Titius, ff. de act emp.* ubi Bart. *& in d. l. damni* §. *ſi is qui,* *n.* 4. latè Tiraq *de retract. lig.* §. 32. *gl.* 1. *n.* 49. Brun. *d. concl.* 5. *n.* 28. *& concl.* 6. *tot.* Covar. *pp. c.* 2. *tot.* & an melioratio & augmentum debeat eſſe perpetuum, videndus Guzman. *de evict. d. q.* 20. *ex n.* 16. & an re augmentata augenda ſit penſio, dicam *infrà in tit. de collat. donat.* De retentione autem pro rebus majoratus melioratis, vel pro expenſis in ejus rebus factis, vel in bonis liberis, hîc poſſet etiam aptari diſputatio, verùm in alium locum eam reiicimus. Videas interim quæ latè congeſſit Caſtillo *tom.* 5. *contr. c.* 65. & alios, quos ipſe refert *in additionibus ad illud caput, in princip.*

85 Sed non eſt omittendum aliud non inutile, quod ex noſtris juribus explicationem recipit. Nam cùm jure noſtro Principes viri, Proceres, ſeu Magnates, quos dicimus *Grandes y titulos*, teneantur Regi obſequium & ſervitium exhibere ſuis expenſis, militibus conductis, cùm bellum ingruit, & ejus latus cingere, quod genus tributi, aut ſervitij inductum eſt in ſignum non ſolùm ſuperioritatis regiæ, & fidelitatis, quam vaſalli tenetur Domino ſuo exhibere, verùm etiam & ob gratitudinem honoris accepti ab ipſo Principe, à quo ad honorum & divitiarum culmen evehuntur (quam ob cauſam iſtiuſmodi Proceres ævo antiquorum Regum vocabantur *Ricos omes l.* 10. *tit.* 25. *part.* 4. à divitiis ipſis denominati, ut refert D. Thom. *de Regimin. princip. lib.* 3. *cap. fin.* & alij relati à Moreno de Vargas *de Nobilitate, diſcurſ.* 13. *n.* 10. *& ſeqq.* Puente *de la conveniencia de las Monarchias lib.* 3. *capite* 5. *circa fin.* Salazar. de Mendoz *lib.* 1. *de las dignidad. cap.* 9. in quorum nomen & dignitatem Comites, Marchiones, & Duces ſuceſſerunt, ut ipſe Moreno *ubi ſuprà* docet. † Cùm ergo hujuſmodi Nobiles 86
vaſallorum Domini à Rege terras redditúſque multos & pecuniam acceperint, *leg.* 2. *tit.* 26. *p.* 4. Nam ferè ſemper titulorum dignitas cum vaſallis, oppidis & juriſdictione præſtabatur, Salazar *ſupr. lib.* 3. *cap.* 17. *verſ. por la mayor parte*, remanent ipſo jure obligati bellorum cauſa Regem adjuvare & comitari, non ſolùm ſuis perſonis & vaſallis, ſed & militibus; ſicut tenentur omnes qui à Regibus honores hujuſmodi acceperint, *l.* 52. *tit.* 6. *part.* 1. ibi, *Otro ſi los Obiſpos y los otros Prelados que tovieren tierra del Rey o eredamiento alguno por que le deban facer ſervicio debenir en hueſte con el Rey. l.* 1. *& 6. cum ſeqq. l.* 8. *tit.* 4. *lib.* 6. *Recop.* ibi, *los nueſtros vaſallos que de nos tienen tierra ſon tenudos à nos ſervir en guerras por ſus perſonas y no ſe pueden eſcuſar. l.* 1. *& tot. tit.* 3. *lib.* 4. *ordin.* & facit *l. ſuo victu* 18. *ff. de oper. liber. cap.* 1. *de nova forma fidelitat. cap.* 1. *hic finitur lex in princ. cap. licet. ſi de feudo defuncti contentio ſit inter dom. & ag. in feudis*, & notat in ſimili Accur. *in d. cap.* 1. *de nova forma, verb. juſtè offendere.* † Nam etſi omnes in regno 87
noſtro generali obligatione teneantur Regi obedire, & bellum gerenti fideliter aſſiſtere: Nobiles tamen, & Prælati præcipuo & ſingulari quodam jure tenentur ad hoc ſervitium, quod apud nos dicitur *ſervir con lanzas, que es lo miſmo ſervir con tantos ſoldados.* Quia cùm à Rege terras & alios honores accipiant à Principe, ipſo jure ad tale ſervitium præſtandum exiſtunt obligati, & non ſolùm jure civili, verum & naturali, proveniente ſcilicet ab ipſa defenſione Reipublicæ & Principis, ob quorum tutamen & utilitatem vita ipſa contemnitur, *leg.* 1. *& tot. tit.* 15. *leg.* 3. *verſ. e del ſennor tit.* 29. *p.* 2. *leg.* 4. *&* 6. *tit.* 27. *ead. p.* ubi Greg. poſt Bald. *in cap.* 1. *in princ. quib. mod. feud. amittat.* facit *l.* 26. *tit.*
14. *part.* 2. † Item etiam & ob hanc cauſam olim multi 88
ex Proceribus vaſalli Domini Regis ſolebãt ſpecialiter nuncupari, (etſi omnes generaliter vaſalli exiſterent) quia à manu Regis terras, oppida, aut alias largitiones accepiſſent, cum juriſdictione, aut dignitate, de quibus loquuntur plures leges jam allegatæ, præcipuè *d. leg.* 10. *&* 11. *d. tit.* 4 *lib.* 6. *Recop.* ut eleganter docuit Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 47. *& ſeq.* & Valazquez *in leg.* 40. *Taur. gloſ.* 2. *num.* 42. & hoc fuit principium hujus tributi quod ad tot lanceas, ſeu milites fuit redactum, *l.* 5. *d. tit.* 4. ut advertit Joan. Mandariaga *de Senatu & Principe, c.* 40. † Ex quo provenit primò quòd cùm hoc tributum ſit onus reale, quia non tam reſpicit perſonas, quàm res ipſas quæ liberalitate Principum conſequuntur cum illo onere, *argum. l. ſervus* 34. *in princ. ff. de ſtatulib.* cum adductis *ſupr. num.* 11. & in propoſito notat Iſernia *in cap.* 1. *ver. vel valvaſores num.* 13. *verſ. fortè, de his qui feud. dar. poſſ.* Mar. Freccia *de ſubſeud. tit. quis dicatur comes num.* 53. ad hoc ſervitium præſtandum non ſolum teneri titulos & Magnates ſæculares, verum etiam & Prælatos Eccleſiaſticos, quia vere dicuntur vaſalli, ex adductis à Caſtillo *de Tertiis cap.* 8. *num.* 23. *& c.* 9. *num.* 21. Tum etiam, quia vaſalli ſunt eo ſenſu quod terras & alios honores & redditus à Principe habeant, *l.* 52. *tit.* 6. *part.* 1. *cap. ſi in morte,* §. *ecce,* 23. *qu.* 8. ibi, *Porrò alij ſunt qui non contenti decimis prædia, villas, caſtella & civitates poſſident, ex quibus Cæſari debent tributa*, & ſic abſque præſcriptione fori poterunt ad id compelli, ex late & eleganter traditis à Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 17. *ex num.* 13. *& ſeqq. uſque ad* 21. † Secundo provenit ex *ſuprà* dictis in hoc 89
tributo reali, Principem tanquam antiquiorem credi-

torem

torem eſſe omnibus aliis anteponendum & præferendum, cùm ea obligatio cum ipſamet dignitate & caſtro, aut reddito aut óppido acceptis nata fuerit, & conceſſio Principis cum ea tacita conditione fiat, quam infirmare nequeunt quæcumque prohibitiones alienationum, neque aliæ obligationes, *argum.l.filiusfam.* 114 §.*Divi el 2.verſ. quod ſi de legat.* 1, ibi, *Sed hæc neque creditoribus, neque fiſco fraudi eſſe*, (quæ verba explicavit Cujac.*lib.5.obſerv.cap.* 16.*& lib. 9.cap.*24.ubi tacito nomine Revardum notat, qui *lib.* 3.*var. cap.*16. aliter accipiebat, videndus quoque Fachin.*lib.*4. *contr 9v c.*50.) ut eum ſenſum habeant, ne propter prohibitionem teſtatoris qui rem alienari vetuit, fiat fraus creditoribus, id eſt, ne id ſit in damnum creditorum, neque etiam in damnum fiſci, qui viceſimam partem rerum hæreditarium ex lege Julia de viceſima vindicabat, ut docent Alciat.*lib.*3.*diſp.cap.* 6.Cujac.*lib.*4. *ſent. Paul.tit.*6. Forcat. *dialog.*12. Menoch. *de adpiſcen.rem* 4.*n.*1.*& ſeq.* Juſt. Lipſ.*de magnitud.Rom.lib.*2. *cap.*4.facit *l.uſufructu* 69.*ff.ad l.falcid.& l.*1.*C. debitorem venditionem pignor.* ibi, *Neque enim potuiſſe hujuſmodi lege jus creditoris facere deterius.* Neque aliena eſt alia conſideratio ab hoc tractatu, quam *ſupra* retulimus *n.*66.*&* 80.deducta ex *l.interdum* 5.*cum leg. ſeq. ff qui potiores*, in quibus ſi habetius prælationis mutuans in refectionem ædificij, ergò multò magis qui dedit in ejus conſtructionem, ita etiam & in ſupradicta ſpecie Princeps erit præferendus, qui conſtruxit & dedit, ut inde vaſallus abundaret, & ſic cæteris creditoribus Rex in hoc tributo præfertur, & ita praxi receptum eſt *in noſtra l.*1.ibi, *Æs quidem.*

91 Diximus huc uſque, quomodo debeat onus reale ſolui. De onere autem perſonali nunc breviter pro ejus partis interpretatione agendum erit. Igitur annonæ, vel tributi præſtatio cùm ſequatur poſſeſſorem, qui ſequitur rem, ita etiam æris alieni onus, quod perſonam afficit, hæredes pro portionibus hæreditariis obligat. *l.*2.*C.de hær.actio l.pacto* 26. *C.de pactis, l.*1.*C. ſi cert. pet.l.ea quæ* 6 *l licet* 23. *C.fam. erciſc. l. fin. C. ſi unus ex plurib. hær.l. in executione* 85.§.*ſpecies de verb. obl.* explicant præter DD. *in d.jurib.* Donell.*lib.*7.*com. c.*11.Ant.Gomez 2.*tom.var.c.*10.*n.*3.Balduin.*ad ll.*12. *Tab.c.*38.Tuſc.*lib.*2. *lit.H.concl.*72.*n.*2. Rodriguez *de ann.reddit.tom.*4.*q.*9.*n.*62.Grat.1.*tom diſcep.c.*16.*n.*11. *& c.*150.*numer.*12.Riccius 3.*part.collect.*5.8.Schiforðegh.*lib.*3.*ad Ant.Fab.tract.*2 *quæſt.*14.& Molin.*lib.*1.
92 *c.*10.*num.*8. & Gutierr. *lib.*2.*pp.quæſt.*58.*n.*1.† Ratio eſt, quia cùm per aditionem hæreditatis obligentur hæredes quemadmodum ipſe defunctus tenebatur, *leg.ſive certis* 17.*ff.de duob.reis.* §.*hæres, Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi contr.* cùm legis fictione & defunctus & hæres una eademque perſona cẽſeatur, *leg. quædam* 9. §.1.*ff.de edendo, l.hæredem* 59.*l.qui in jus* 177.*ff de reg. jur.l.*2.*in fin.C.de fruct.& lit.expenſ. Auth de jurejuran. à morien. præſtit.*§.1. conſequitur ipſos hæredes remanere obligatos, quatenùs repræſentant perſonam defuncti, & hæredes ſunt, & ſic lex ipſa duodecim Tabul. quæ pro portionibus hæreditariis diviſit æs alienum id fecit, quia jus ipſum hæreditatis, per quod repræſentatio inducitur, diviſionem accipiat ex por-
93 tionibus hæreditariis. † Quod intelligendum eſt de obligatione perſonali, non de reali, hypothecariáve, quia ea ſolùm dirigitur adversùs hæredem qui rem poſſidet obligatam, *l.*1.*&* 2.*C.ſi unus ex plurib.hær.* cum adductis *ſuprà.* Ita ut ſi à pluribus rès poſſideatur pro parte, actio non dividitur, ſed in ſolidum adverſus illum dabitur, qui partem poſſidet, notat Balduin.*d. c.* 38. *num.*7. *&* 8. quia obligationis conditio ex hæredum perſona non mutatur, ſed talis remanet apud hæredes, qualis erat apud defunctum, *l.*2.§.*ex his, l.in executione* 85.§.*pro parte, de verb. obl.l.*2.§. *in certam, de prætor.ſtip.l.ſi neceſſarias* 8.§.*de vendẽdo ff.de pign.act.l. cui fundus* 55.*de cond.& dem.l.*8 *tit.*31.*part.*2.docent poſt Accurſ. & omnes antiquiores Donell. *in d.* §.*ex his, n.*2. Coſta *in cap.ſi pater* 2.*part.verb. Trebellianum n.*10.Tiraq. *de retract.conv.*§ 1. *gloſſ.*6. *num.*31. Bern. Diaz *reg.*502.Gomez *ſupr.*Fachin.*lib.*10.*contr.cap.*63.
† Ex quo ſequitur hæredes debitoris cenſus, qui pro 94
indiviſo poſſident rem hypothecatam cenſui, omnes ad recognitionem cenſus in ſolidum teneri, ut obſervant Cevallos 3 *tom.com.quæſt.*784.*n.*6.*& ſeq.* Bobadill. *l.*2.*polit.c.*20.*n.*53.*& ſeq.* Ludov. Centius *de cenſib.*2. *part.c.*2.*quæſt.*3.*art.*1.*n.*17.*& quæſt.*5.*art.*7.*n.*2.

LEX III.

Imp. CONSTANTINUS. A. *ad Proculianum.*

Omnes penſitare debebunt, quæ manus noſtræ delegationibus adſcribuntur, nihil amplius exigendi, vel remittendi poteſtatem eſſe. Nam ſi quis Vicarius, vel Rector provinciæ aliquid jam cuiquam crediderit remittendum, quod a ij remiſerit, de propriis dare facultatibus compelletur.

SUMMARIUM.

1 *Emendatur littera hujus legis.*
2 *Delegatio quid ſit?*
3 *Reprobatur Cujacij opinio, & retinentur verba noſtræ legis.*
4 *De Vicariis Præfecti Prætorio, remiſſivè.*
5 *Tributorum indictio ſpectat ſolùm ad Principem.*
6 *Tributa ſolùm pertinent ad Principem, cum ſint de ſummo Imperio.*
7 *Nova vectigalia, nec vetera augere nullus poteſt, præter Principem.*
8 *Quæ ſint nova vectigalia?*
9 *Civitates jure Hiſpano non poſſunt imponere collectas ultra tria millia marapetinorum tentatur conciliatio duarum legum Recopilationis,* & num. 10. *& an civitates jure communi habuerint jus collectandi?* & n. 11. & 12.
13 *Quomodo fiant contributiones in Conciliis civitatum? remiſſivè.*
14 *Pœna imponentium nova vectigalia tam de jure communi, quàm noſtro.*
15 *Jus imponendi tributa poteſt præſcribi.*
16 *Immemorialis præſcriptio neceſſaria eſt in adquirendis juribus, quæ ſpecialiter Principi ſunt reſervata.*
17 *Immemorialis præſcriptio habet vim tituli conceſſionis, & privilegij.*
18 *Explicatur* l.fin.C.vectigalia nova, *ponderatur ejus difficultas, &* leg.1.tit.15.l.4.Recopil.*& tractatur an ſit neceſſaria cum præſcriptione conceſſio Principis ad adquirendum jus tributorum* & n. 19.*ubi de avaritia publicanorum,* & num. 20.
21 *Rurſus inſtituitur ſermo* d.l.1.tit.15. l.4. *oſtenditurque an ſuprema juriſdictio Principis, quæ ei competit ratione ſupremæ poteſtatis, poſſit aliquo tempore præſcribi.*
22 *Regalium diſtinctio in majora & minora, & quæ ſint hæc?* num. 23. & 24.
25 *Præſcriptio immemorialis poteſt intervenire in adquirendis juribus regalibus minoribus, ſed in majoribus ſemper excluditur.*
26 *Reprobatur eorum ſententia qui dicebant, tributa non eſſe de Regalibus.*

27 *Ad*

27 *Ad Tributorum conſtitutionem requiritur juſta cauſa, & publica neceſſitas.*
28 *Domini vaſallorum & ſimiles non poſſunt imponere tributa, neque hoſpitia, aut donativa à ſubditis exigere.*
29 *Explicatur & exornatur* l. unica, inf. de ſuperindicto, *& quid ſit* indictio? *&* n. 30. & 31.
32 *Indictio annorum unde originem ſumpſerit?*
33 *De tributo quod dicitur* ſuperindictum.
34 *Ad onera regni ſublevanda cùm ingruit neceſſitas, poteſt petere Rex ſuperindictum.*
35 *Notatur aliquorum opinio circa materiam tributorum.*
36 *Tempore neceſſitatis à collecta impoſita non erunt exempti Eccleſiaſtici.*
37 Los Millones *quod genus tributi fuerint apud nos, & quomodo hodie imponantur?*
38 *Superindicta pendere ex nutu Principis oſtenditur, explicaturque locus elegans Sidonij Apollinaris,* & num. 39.
40 *Rector Provinciæ nequit privato remittere quod tributi nomine debuerit.*
41 *Quid operetur Rectoris, aut exactoris remiſſio tributi?*
42 *Intellectus* ad leg. Præſes 12. Cod. de tranſactionibus.
43 *Quid erit dicendum quando remiſſio tributi fiat pauperi?*

1 AIT lex, *Manus noſtræ*, fortaſſe rectiùs ſcriptum eſt in C.Th. *manu noſtra.*

2 Ait lex, *delegationibus.* Delegatio varias habet ſignificationes, quas apud nomenclatores videas. Sub Imperatorum poſteriorum ævo, eâ voce ſignificabantur deſcriptiones à Principe in provincias tranſmiſſæ, quibus tributorum annonarúmque illationis modus, ratio & exactio continebantur, *leg. 1. & 2. infr. de indiction. leg. fin. infr. de canone largit. tit. leg. providendum 23. infr. de decurion. leg. placet 8. Cod. Th. de extraord. ſive ordin. mun. l. unic. Cod. Th. ne collatio per logograph. Novell. 39. Theodoſ. de ſuariis,* & ideò dictæ quod delegari mittique ſolerent in provincias, notant Accurſ. & reliqui *hîc verb. manus.* Valenzuel. *num.* 2. Briſſon. & alij *in ea voce.* Buleng. *lib. 6. de Imper. Rom. cap.* 79. Gutierr. *de officiis dom. Aug. cap.* 14. *Delegatoriæ* hujuſmodi deſcriptiones dicuntur *in l. neque ſcholæ* 22. *Cod. Th. de erogat. mil. annonæ*, vide quæ dicam *in l. 4. infr. de canon. larg. tit.*

3 Ait lex, *Vel remittendi poteſtatem eſſe*, hanc clauſulam delendam eſſe autumat Cujac. *hîc*, motus quod in veteri libro & Codice Theodoſiano *in leg. 1. h. t.* deſint ea verba, eum ſequitur perpetuus ejus aſſecla, ſeu tranſcriptor Gothofr. & Ant. Contius, fallax profectò conjectura, & indigna illo magno viro, cum ſi deſint ea verba, minimè congrueret verſus ille ſequens, *Nam ſi quis*, neque totus contextus clauſulæ finalis. Quare libri veteris & Codicis Theodoſiani auctoritas tanti apud me non ſunt, ut à fide Pandectarum Florentinorum recedam, & cogar jurare in librum à muribus ſemicomeſum. Abſint tales ſententiæ.

4 Ait lex, *Nam ſi quis vicarius.* Intellige vicarios Præfecti prætorio, de quibus *infrà in l. 4. de canone largition. tit.* latiorem ſermonem inſtituo.

5 In hac ergo lege Conſtantinus ſtatuit ad Principem ſpectare tributa indicere, ideóque neque plus, neque minus iis exigi debere à Vicariis, vel Præſidibus Provinciarum, *l. 3. §. illud. infr. de canon. larg. tit. l. unic. infr. de ſuperindict. l. placet 8. infr. de excuſat. mun. l. vectigalia 10. ff. de publican. l. omniũ 6. C. de vectigal. l. 2. & 3. C. vectigalia nova inſtitui non poſſe c. innovamus 10. de cẽſib. c. ſuper quibuſdam, §. 1. de verb. ſig. l. 2. tit. 1. part. 2. l. 11. tit. 28. p. 3. l. 1. 3. & 6. tit. 10. lib. 6. ordin. l. 1. tit. 11. lib. 6. l. 16. tit. 8. lib. 9. Recop.* docent præter DD. in jurib. Molin. *de juſt. & jure 3. com. diſp.* 666. Parlador. *lib. 1. quotid. c. 3. n. 2.* Maſtrill. *de magiſtr. lib. 3. c. 10. ex num.* ... Camill. Borell. *de præſtantia Regis, c. 11. numero 34. & cap. 20. numero* 16. Bobadill. *lib. 5. pol. cap. 5. numero 1. & 13.* Farinac. *de furtis quæſt. 173 ex n. 66.* Calliſt. Ramirez *de l. Regia §. 26. toto.* Florez de Mena *lib. 2. var. quæſt. 21. tot.* & cum multis, ut ſolet, D. Joan. del Caſtillo *de Tertiis, c. 41. ex num. 78. & ſeq.* & Sanchez *1. tom. conſ. mor. lib. 2. cap. 4. dub. 1. & ſeq.* Trentacinq. *lib. 1. reſol. tit. de jure fiſc.*
reſol. 5. num. 1. † Hoc autem jus competit Principi- 6
bus ratione ſupremæ poteſtatis. Nam cùm vectigalia & tributa nulli alij poſſint competere, quæ ſanè ſunt de ſummo Imperio. Bald. *in leg. 3. ſupr. de jure fiſci*, cum aliis, quos cumulat Regner. Sixtin. *de Regal. lib. 2. c. 6. num. 14.* Bobadill. *dict. lib. 5. c. 5. num. 13.* Florez *dict. quæſt. 21. num. 11.* rectè conſequitur ad Principem, qui ſuperiorem non recognoſcit, ſolùm ſpectare talem impoſitionem, non ad alios, cùm tenderet in contemptum Principis, ſi alius ea jura uſurparet, quæ omnes ad contributionem compellerent, & ita Athanaſius apud Sozomen. *lib.* 2. accuſabatur quod tributum li-
neæ veſtis indixiſſet. † Unde nec nova tributa, nec 7
vectigalia proponere, nec vetera augere nulli niſi Principi licebit, *dict. leg. vectigalia. ff. de publican. juncta leg. fi. infr. quemadmod. civil. num. l. 2. & 3. Cod. vectigalia nova.* Ratio eſt, quia vetera vectigalia augendo novi aliquid fit, & nova cenſentur, cùm augeantur, *leg. licitatio 9. §. earum, ff. de publican.* cum aliis juribus, quæ *ſuprà in l. 1. num.* ... cumulavimus, & notat in propoſito Sixtin. *d. lib. 2. cap. 6. num. 24. & ſeq.* Farinac. *d. q. 173. n. 66.* etſi enim augmentum ſequi ſoleat naturam ſui principalis, *reg. acceſſorium, de regul. jur. in 6 cum vulg.* id haberet locum ſi acceſſorium fuiſſet factum ab eo, qui fecit principale, verùm factum ab eo, cui non erat auctoritas indicendi tributa, minimè poteſt dici acceſſorium, quod nullum eſt, & diver-
ſæ naturæ ac principale. † Nova vectigalia dicun- 8
tur, quæ exiguntur præter priſcam conſuetudinem, *leg. fin. Codic. vectigalia nova*, vel ab ea conſuetudine abhorrent, ut ait Cujac. *in paratit. leg. ad illum titulum*, quem ſequitur Sixtin. *dict. cap. 6. numero* 31. Rectiùs Azo. *in ſumm. illius tit.* interpretatur vectigal quod minus, vel plus eſt, quàm vetus erat, conſentit Tuſchus *lit. V. verb. vectigalia, concluſ. 32. num. primo & ſeq.*

Hæc verò vectigalia ità ſupremæ poteſtati Prin- 9
cipis reſervantur, ut nec Præſides, neque alij ſupremi Magiſtratus nequeant ea imponere, ut dixi, neque etiam domini vaſallorum, nec civitates, ut docent plures relati à Farinac. *ſupr. num. 68. & 69.* Bobadill. *d. cap. 5. n. 1. lit. A. & num.* 13. probatúrque *in d. leg. placet, infr. de excuſ. muner.* & ideò prohibentur jure noſtro, *l. 1. 2. & 6. tit. 6. lib. 7. Recop. & l. 25. tit. 6. lib. 3. Recop.* civitates & eorum curiæ ultra tria millia marapetinorum imponere ad ſubeundas publicas neceſſitates ſine licentia Regis, quod videtur eſſe contra *leg. 16. tit. 8. lib. 9. Recop.* quæ indiſtinctè quamlibet prohibet impoſitionem fieri abſque licentia regia, horum jurium difficultatem agnoverunt noſtri Avendan. Azeved. & alij quos laudat Bobadilla *d. cap. 5. n. 13.* & nullis ex eis relatis Molin. *de juſtit. dict. diſp. 666. verſ. civitates* ſed ab ipſo Bobadilla recipitur Laſarti doctrina *de decim. vend. cap. 18. num.* 80. qui diſtinguit inter genera vectigalium (*ſiſas* vocamus, noſtro idiotiſmo *repartimientos.*) ut *d. l. 1. tit.* 6. loquatur in impoſitionibus, & *d. l. 16. en ſiſas.* Rationem differentiæ referunt, nam ſiſæ imponuntur victualibus, quo gravatur gabellarum jus, cæteræ autem impoſitiones indicuntur per-
ſonis, inter quas fit collecta. † Verùm ea concilia- 10
tio non convenit cum verbis *d. leg.* 16. obi non ſolum

ſit mentio ſiſarum, verum & aliarum impoſitionum, tributorum & diſtributionum, ut indicant illa verba *an pueſto y ponen impoſitiones y ſiſas y otros tributos*. Quapropter pro vera interpretatione præſuppono civitates nec pro ſuis neceſſitatibus potuiſſe imponere collectas, nec ſalarium præbere, *l. unic. infr. de prabend. ſalar.* ubi nec ſalarium ex juribus Reipublicæ præberi debet, niſi de licentia Principis, cùm ſine ea nihil poſſint, *l. 1. infr. de decr. l. unic. infr. de his à qui Principe. l. 4. ff. de decret. ab ord. faciend.* ibi, *Nihil valebit hujuſmodi*
11 *decretum.* † Ratioque eſt, quia civitates habentur privatorum loco *l. eum 16. ff. de verb. ſign.* & privati ſibi non poſſunt uſurpare quæ ſunt Regalia, prout eſt jus collectandi, teſte Sixtino *lib. 2. de Regalib. c. 14. num. 16. & ſeqq.* (quidquid in contrarium velint Borcholten *in cap. 1. quæ ſunt Regalia, num. 53. & 54.* Omphalos *de poteſt. Principis, c. 12.*) & facit *Aut. item nulla, Cod. de Epiſc. & cleric.* quæ per argumentum à contrario videtur expreſſa, ut agnovit Ripa *infrà* referendus, & expreſſum eſt *in l. 1. C. vectigalia nova*, ubi civitatibus id jus denegatur; & ita dicendum eſt civitates de jure communi minimè habuiſſe de jure communi jus collectandi, quod contra Bart. & alios antiquos *in leg. unic. infr. de ſuperindict.* docuit Borrell. *de præſtantia Regis, c. 20. num. 18.* Azeved. *in l. 1. tit. 6. lib. 7. Rec.* Farinac. *dict. qu. 173. n. 70.* Ramirez *de lege Reg. d. §. 16. lit. B.* Florez *ſup. n. 12.* Hanc tamen prohibitionem lex noſtra temperavit, ut ſine licentia Principis poſſent curiæ civitatum collectam imponere uſque ad tria millia marapetino-
12 rum. † quod etiam de jure communi tenent Ripa *conſil. 18. lib. 2.* Tuſch. *d. verb. vectigalia, concl. 33. n. 9. & ſeq.* & alios referens Farin. *d. q. 173. n. 72.* Neque in contrarium eſt *d. l. 16. tit. 8. lib. 9. Recop.* ubi in totum prohibentur civitates, & quælibet aliæ perſonæ tributa imponere. Nam reſpondendum eſt *ibidem* generaliter prohiberi civitates imponere tributa, & cætera vectigalia, quæ vocamus *ſiſas & impoſitiones* ex qualibet re vendenda, ut indicatur ibi, *An pueſto y ponen impoſitiones y ſiſas y otros tributos para que pagaſſen de cada coſa que ſe compraſſe o vendieſſe.* At *in d. l. 1. tit. 6.* loquitur non in vectigalibus & tributis, ſed in diſtributionibus quæ fiunt inter ipſos vicinos, quæ dicuntur *repartimientos*, & quas conferunt cives pro ſuis neceſſitatibus ſublevandis pro viribus ſingulorum, ut *in l. 2. Cod. de operib. publ.* hæ autem prohibentur ſine Regis licentia ultra millia marapetinorum, & ſic minimè ſupradictæ leges diſſentiunt, cum in tam diverſis generibus collectarum loquantur, quapropter deciſio *d. l. 1.* innovata eſt ab ipſis Regibus ejus auctoribus, Ferdinando & Iſabella, *in leg. 25. tit. 6. lib. 3. Rec.*
13 † Quomodo ergo hujuſmodi contributiones fieri debeant in curiis civitatum, obſervat Bobadill. *d. cap. 5. num. 14. & 15.* & eo non relato Florez *d. q. 21. num. 12. & ſeq.* ubi ad id alias quæſtiones pertinentes adaptat. Quibus adde hodie ſolere civitates, aut oppida ſi aliquam litem habent, deficientibus propriis in regia Curia petere licentiam, ut inter cives fiat contributio, & ad id dantur proviſiones Regiæ, ut ea fiat inter volentes abſque aliqua coactione.

14 Si quis verò contra hanc prohibitionem juris auſus fuerit ſive Principis auctoritate nova imponere vectigalia, ſeu tributa variis pœnis punitur omni jure civili, pœnâ centum aureorum, quæ fuit pœna ambitus, *l. unic. verſ. item is ff. de lege Jul. ambit.* Quin & lege Julia de vi publica, *l. fi. ff. ad l. Jul. de vi publ.* cujus pœna fuit capitalis, ut docet Jodocus *in pr. c. 99. n. 3. & 4.* Perpetuo exilio puniuntur *in l. fi. C. vectigalia nova.* Jure autem Canonico excommunicantur *in c. innovamus 10. de cenſib.* juncto Nav. *in Manual. c. 27. n. 61. & conſ. 7. tit. de cenſib.* Noſtro jure regio *in d. l. 1. tit. 6.* amiſſio bonorum & pœna capitis ſtatuta eſt *in l. 3. tit. 10. lib. 6. ord.* videndus Morl. *d. q. 666. n. 2.* & Sixt. *d. l. 2. c. 6. n. 143. & ſeq.*

Excuſabuntur ab eis pœnis qui conſuetudine po- 15
teſtatem habent tributa & vectigalia imponendi. Nam tale jus poteſt præſcribi ab inferioribus, ut docet Bar. *in l. ſi publicanus, §. in omnibus ff. de public.* quem ſequitur Azeved. *in d. l. 1. n. 5.* & Aviles *in cap. 24. Prætor. verb. o præſcription. ex num. 1.* Sichard *in rub. C. vectigalia nova, num. 6.* & plures referens Sixtin. *d. cap. 6. num. 56.* & Sanchez *1. tom. conſil. mor. lib. 2. c. 4. dub. 4.* & probatur *in l. 4. §. fi. l. locatio 9. §. earum. ff. de publican. & in c. ſuper quibuſdam 26. §. præterea, de verb. ſign.* ubi Innoc. III. ait illa vectigalia, aut tributa interdicta eſſe cenſenda, quæ non apparent Imperatorum, vel Regum, vel Concilij auctoritate conceſſa, vel ex antiqua conſuetudine cujus non extat memoria introducta. † Nam in conſue- 16
tudine per quam adquiruntur ea quæ ſpecialiter Principi reſervantur, neceſſarium eſt tempus immemoriale, *leg. hoc jure, §. ductus aquæ, Digeſt. de aqua quotid. cap. 1. de præſcript. in 6. l. 1. tit. 15. lib. 4. Recop.* docent DD. præcipuè Jaſ. *num. 45.* Horoſius *num. 55. in l. de quibus, ff. de legib.* Covarr. *in reg. poſſeſſor 2. p. §. 2. num. 3. & 8. verſ. tertia ſpecies, & §. 3. num. 2.* Gregor. *in l. 2. tit. 7. p. 5. gloſſ. fin.* Aviles *ſupr. num. 1.* Cevall. *q. 46.* D. Joan. del Caſtillo *de Tertiis, cap. 26. n. 66. & 67.*
† Eſt itaque hoc ſpeciale præſcriptionis immemoria- 17
lis, ut habeat vim tituli conceſſionis & privilegij, ut notant omnes per textum *ibi in §. ductus aquæ*, & tantum poteſt, quantum Imperator cum cauſa, docent Jaſ. *in l. ſi certis annis, lit. n. 10. C. de pactis*, & relati à Boher. *dec. 39.* Burſat. *conſil. 23. n. 19. & ſeq. lib. 1.* Covar. *in d. reg. poſſeſſor, in princ. n. 8.* Matienz. *in l. 1. tit. 7. gl. 6. n. 7. lib. 5. Rec.* Garcia *de nobil. gl. 12. à n. 54. & de expenſis, c. 9. à n. 16.* Cevall. *com. q. 45. n. 4.* Molin. *de primog. lib. 2. c. 6. n. 19.* Mieres *de majorat. 4. p. q. 20. n. 47.* Sixtin. *de Regal. lib. 1. c. 5. ex n. 130.* Joan. Andr. Georgius *1. p. repet. feudal. c. 29.* Borell. *de præſtantia c. 11. n. 42.* Gutier. *de gabell. q. 5.* Morl. *in empto. tit. de ſeruit. quæſt. fin. n. 17. & 20.* Fontanell. *de pactis nupt. clauſ. 4. gl. 17. num. 30.* & noſter Præceptor eruditiſſimus Joan. Solorzan. *de jure Indiar. lib. 3. c. 3. n. 76.*

Verùm contra hanc reſolutionem videntur eſſe ali- 18
qua jura tam civilia, quàm noſtra. *Primò, l. fin. C. vectigal. nova.* ubi neceſſaria eſt cum præſcriptione temporali, ut concurrat conceſſio Principis. *Secundò* contrarius Alphonſus XI. *in l. 1. in fi. tit. 15. lib. 4. Recop.* qui tributa nullo tempore præſcribi ſtatuit, quemadmodum neque ea, quæ Principi in ſignum univerſalis dominij reſervantur. Quarum difficultatum prima diluitur ex traditis à Sixtino *d. lib. 2. cap. 6. n. 57.* qui eam *l. fin.* intelligit, ut Imperator velit per utrumque ſolùm requirere ut ſufficiat alterum, ut *in dict. §. præterea, juncta leg. 1. & 2. C. nova vectigal.* nam in jure non eſt inſuetum ob materiam ſubjectam copulam vim disjunctivæ induere, *l. ſæpe 53. de verb. ſignif.* quam ſolutionem ſenſerunt fere antiquiores omnes ut patet ex Salicet. *ibi in ſummario.* Sichard. *in rubr. illius tit. numer. 6.* † Sed hæc non explent animum noſtrum, cum 19
in d. l. fin. non agatur de inducendo tributo ex conſuetudine, vel Imperatoris præcepto, ſed de prohibenda exactione à Publicanis ultra conſuetudinem & Præceptum Principis, videlicet ſi conductores fiſcales, id eſt, Publicani, tributorum exactores & portuum ac vectigalium conductores, (ita ſolent vocari *in l. 3. C. Th. de indulg. deb. l. quanta 12. in fi. juncta l. 1. §. 1. ff. de publican. & l. eum qui 16. de verb. ſignif.*) avaritia & cupiditate correpti plus quàm delegatione continebantur, exegerint, ſolebant enim debitores fiſcales ſpoliare, cruciare & interdum excoriare, ut dicemus *alibi*, & *in l. 2. infr. de exactor. tribut.* Quapropter eorum nomen malè audiebat, & ſemper fuit odio plenum, & inviſum, ita ut hujuſmodi genus hominum malo publico natum judicabatur, ut ſcribunt Bulenger. *lib. 9. de Imper. Rom. c. 3.* Gutierr. *de officiis domus Aug. lib. 3.*

cap. 17.

cap. 17. & dicam luculentius *in d.l.* 2. *de exact. tribut.* &
ſic legibus fuit prohibitum pœnis impoſitis ne plus
exigerent Publicani, quam conſuetudine, vel præ-
cepto principali mandatum erat, ut videmus *in l. unic.*
infr. de ſuperexaction. leg. quilibet 40. *infr. de decurion. dict.*
l. placet, de excuſat. muner. cum aliis, quibus patet tribu-
ta exacta fuiſſe ſecundum veterem conſuetudinem,
vel ſecundum delegationem Principis, de qua diximus
in principio ſuprà. Idque ab Auguſto legimus factita-
tum apud Dionem *lib.* 53. ne argentum ultra modum
20 qui definitus erat, exigeretur. † Hucque reſpexit Con-
ſtantinus *in d. l. fin. C. vectigal. nova*, illic, *Et probatum*
fuerit ultra antiquam conſuetudinem, & noſtræ terminos
juſſionis aliquid eos profligaſſe, ubi prohibet ne Publicani
plus exigant, quàm antiqua conſuetudo pertulerat,
& juſſio Principis præceperat. Conjunxit itaque
conſuetudinem & juſſionem, quia ſolebat delegatio-
nes facere, ſeu formam exactionis præſcribere Impe-
ratores attendentes antiquam ſolvendi conſuetudi-
nem, ut apertè videmus *in l.* 1. *&* 2. *infr. de indictionib.*
juncta dict. l. placet, & clarius *in leg. fin. infr. de canon. lar-*
git. tit. ibi, *Si quid minus exactum, vel illatum fuerit,*
quàm priſca & inveterata conſuetudo ſacris largitio-
nibus inferri conſtituit, quibus verbis explicantur alia
d. leg. fin. C. vectigal. quæ ita ſatis remanet perſpi-
cua.

21 Majorem continet difficultatem lex noſtra, elegan-
tiſſima ſanè, & graviſſima plena juriſprudentiæ om-
nimodæ, quam circa Regalia Principum tractarunt
peritiores, dum prohibet præſcriptionem ſupremæ
juriſdictionis tam civilis, quam criminalis, quæ Re-
gibus competit ratione ſupremæ poteſtatis, ita ut quo-
cumque tempore nullatenus præſcribantur talia jura,
neque etiam illa, quæ ad indicenda tributa pertinet.
Ejus hæc ſunt verba, quæ poſita remanent *in dict. leg.* 1
tit. 15. *lib.* 4. *Recopil.* ibi, *Pero la Juriſdicion civil o cri-*
minal ſuprema que los Reyes an por mayoria y poderio real
que es de le facer y cumplir, donde los otros Sennores y Jue-
ces la menguaren, declaramos que eſta no ſe puede ganar
ni preſcribir por el dicho tiempo (conuiene a ſaber imme-
morial) ni por otro alguno, y aſi miſmo lo que las leyes di-
cen que las coſas del Reyno no ſe pueden ganar por tiempo
22 *ſe entienda de los pechos y tributos à nos debidos.* † Quæ
ut explicentur, in memoriam erit reducenda Regalium
diſtinctio, quam DD. ſolent conſtituere, ut quædam
dicantur *Majora*, quædam verò *Minora*, ut agnoſcunt
feudiſtæ neoterici, Joan. Ferrar. Montan. *lib.* 5. *feudor.*
cap. 7. Borcholten. *in cap. unic. quæ ſint Regal.* Roſen-
thal. Peregrin. & alij, quos plenâ manu congeſſit Six-
tin. *de Regal. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 1. Maſtrill. *de Magiſtr.*
libro primo cap. 14. *num.* 5. *&* 17. Calliſt. Ramirez *de lege*
Regia, §. 24. *numero* 18. & conſtat ex *dict. cap. unic. quæ*
ſint Regal. in feud. cap. 4. *de offic. legati*, & ex *leg.* 2. *tit.* 1.
p. 2. ſi attente perpendas illa verba, *e otro ſi el ſolo es*
poderoſo, ubi loquitur de Rege, ſeu Imperatore; nam
vox *el*, *ipſe* Latinè, eſt prænomen perſonaliſſimum,
& excluſivum alterius, qui non ſit Rex, Surd. *conſ.* 53.
num. 7. Cened. *ſing.* 22. *n.* 1. & plures referens Bar-
boſa in dictione *ipſe*, *de dictio. uſufr. cap.* 177. *num.* 5. Et
magis ſuadetur ex verbo *ſolo*, *el ſolo*, quod eſt limita-
tivum & taxativum, & id tantum comprehendit, de
quo loquitur idem Barboſ. *ubi proximè*, *verbo ſolum.*
Eadem quoque regalia connumerantur *in l.* 1. *tit.* 10.
23 *lib.* 5. *Recop.* † *Majora* Regalia ſunt quæ oſſibus Prin-
cipis adhærent, quæ ipſi ſunt perſonaliſſima, & ejus
coronæ annexa, ut ſunt leges ferre, bellum indicere,
monetam cudere, appellationis habere, dividere
terminos, juriſdictiones, ſeu territoria civitatum, aut
provinciarum, nundinas concedere, & alia ſimilia, quæ
proſequuntur Maſtr. *d. c.* 14. Sixt. *d. c.* 2. Ramirez *d.* §. 24.
n. 18. *&* § 26. *ferè per tot.* Cabel. 2. *p. dec.* 42. *& ſeq.* Qui-
bus etiam addes & jus Regale, quod Regibus noſtris
competit in adimenda vi à judicibus Eccleſiaſticis il-
lata, de quo *in l.* 36. *tit.* 5. *lib.* 2. *Rec.* ut notat Cevall.
de cognit. per viam violent. gloſ. 8. *num.* 19. & Salgado *de*
protect. regia 1. *p. cap.* 1. *num.* 16. *& tot.* † *Minora* rega- 24
lia ſunt quæ ad commodum fiſci pertinent, videli-
cet tributis jam impoſitis potiri, confiſcationes loco-
rum & fluminum, viarum, ſalinarum, proprietas, piſ-
cationes maris, & alia, quæ ſolùm in pecuniario com-
modo conſiſtunt, ut agnoſcunt Peregrin. *de jure fiſc.*
lib. 1. *tit.* 1. *n.* 9. Roſenthal *de feudis, c.* 5. *concl.* 3. Maſtrill.
d. num. 17. † In his autem conſuetudo, ſeu præſcriptio 25
immemorialis habet locũ jure regni, ut *in d. l.* 1. *in prin.*
docemur, & *in d. l.* 6. *gloſ.* 3. at verò illa majora nullo
tempore præſcribuntur quantumvis ſit immemoria-
le, ut docent Noſtrates, Gregor. *in l.* 6. *tit.* 29. *p.* 3. Gu-
tier. Parlador. Matienz. Azeved. & alij plures, quos
congeſſit Cevall. *d. q.* 46. *ex n.* 3. *cum ſeq.* idem Gutier.
lib. 1. *p.* 1. *q.* 84. *num.* 3. Barboſa & alij, quos refert Ca-
ſtillo *de Tertiis*, *cap.* 20. *num.* 38. *& c.* 26. *n.* 67. Calliſt.
Ramirez *d.* §. 24. *n.* 18. *& ſeq.* Cabed. 1. *p. deciſ.* 65. *&* 66.
& ita dixit Bal jus ſuperioritatis eſſe impræſcriptibile,
in l. fin. C. de ſacriſ. Eccleſ eſt que hæc traditio ita vera,
ut regalia majora adhæreant coronæ, ut Rex ea non
poſſit ab ſe abdicare & ſi alicui ea concedat, eis nequi-
ret uti donatarius, nec etiam valebit ad vitam conce-
dentis ut expreſſum eſt *in l.* 1. *tit.* 10. *lib.* 5. *Rec.* ubi do-
ſervat Matienz. *gloſ.* 4. & Azeved. *num.* 30. qui dicunt
jus antiquum hac lege correctum eſſe, & ea eſt ratio,
quia ad hæc regalia cenſetur electa induſtria Princi-
pis, & ita ei adhæret ut impoſſibilis ſit ſeparatio, fir-
mat Maſtrill. *ſupr. lib.* 1. *c.* 16. *n.* 9. Ramirez *d.* §. 24. *n.* 18.
His quoque adjunxit *d. l.* 1. *in fin.* jus tributorum &
vectigalium. ut etiam per immemorialem præſcri-
ptionem non capiantur, *l.* 2. *tit.* 15. *lib.* 4. *Recop.* quod ju-
re antiquo partitatum conſtitutum fuiſſe videmus *in*
d. l. 6. *tit.* 29. *p.* 3. ubi notavit Gregor. *verb. tributos.* Aze-
ved. *in d. l.* 1. *n.* 41. cùm tamen omnes de jure commu-
ni contrarium teneant, ut tempore quæri poſſit, teſte
Maſtrill. *de magiſt. lib.* 3. *c.* 10. *n.* 222. Sixtin. *lib.* 2. *de re-*
gal. c. 6. *num.* 56. & Molin. *de juſtit. d. diſp.* 666. *in princ.*
qui immemor legum noſtrarum contrariam ſenten-
tiam amplectitur. † Unde non rectè mihi videntur 26
loqui plures, quos refert Sixtin. *ubi proximè numer.*
39. *& ſeq.* aſſerentes vectigalia, ſeu tributa non eſſe
de Regalibus. Nam quomodo Regalibus non annu-
merabis ſi privati minimè ea imponere poſſunt, ut ex
noſtra lege conſtat, & docet Gutierr. *de gabell. q.* 5. *n.* 11.
& ſeqq. ubi etiam tradit gabellarum percipiendarum
jus præſcriptione adquiri non poſſe.

Oſtendimus jam ad imponenda tributa neceſſa- 27
riam eſſe Principis auctoritatem, nunc de cauſa quæ-
rendum, nam ea requiritur quæ ſit juſta in tributo-
rum conſtitutione, & quòd publica neceſſitas id ex-
torqueat, *l.* 1. *C. vectigal. nov* ita tradunt Medina, & plu-
res alij ex Theologis, quos ſequitur Molin. *de juſtit. d.*
3. *tom. diſp.* 667. *n.* 1. *in fi.* Gutier. *de gabell. quæſt.* 2. *n.* 25.
Parlador. *lib.* 1. *quotid. cap.* 3. *n.* 5. Bobadill. *d. lib.* 5. *c.* 5.
n. 2. *& ſeq.* Maſtrill. *de magiſt. lib.* 3. *c.* 10. *n.* 225. Sixtin.
d. lib. 2. *cap.* 6. *n.* 43. *& ſeq.* Joan. And. Georgius *repetit.*
feudal. 1. *p. cap.* 57. *num.* 19. & eleganter Marquez *lib.* 1.
del governador, cap. 16. Cauſas autem plures refert Ce-
vallos 4. *tom. com. q.* 906. *ex num.* 43. *& ſeq.* Sixtin. *d. c.* 6.
num. 47. Georg. *num.* 28. Aponte *de poteſt. Proreg. tit.* 4.
num. 1. *& ſeq.* Bobadill. *d. cap.* 5. *num.* 5. idque ita proce-
dit ut juſtæ non videantur, niſi concurrat neceſſitas
publica, quâ ceſſante Princeps non poteſt tributa im-
ponere, aut impoſita augere, vel continuare, quæ ob
cauſam, quæ jam ceſſavit, impoſita fuerunt, ut re-
ctè docet Molina *ſuprà* (à quo multa hujus articuli
erunt petenda) & Andreas Georg. *dict. cap.* 57. *num.*
32. Parlador. *d. c.* 3. *num.* 6. Adeóque neceſſariam eſſe
cauſam ſupradicti affirmant, ut Princeps abſque ea ſi

imponat tributa, peccet, ita poſt Innocent. *in cap.innovamus,de cenſib.* tenent relati à Sixtin. *ſup. num.*44. Aponte *d.tit.*4.*num.*1.*&* 2.

28 Ex his inferò *Primò* Principes inferiores, qui ſuperiorem in temporalibus recognoſcant, quales ſunt Duces, Comites, Marchiones, & domini vaſallorum, non poſſe imponere tributa, neque collectas nam cùm hoc ſit reſervatum perſonæ Principis in ſignum ſupremi dominij, inferior uſurpare non poterit, *cap. cùm inferior, de major. & obed.* & ob id neque à ſuis vaſallis poſſunt exigere, id quod tributum redoleat, ut hoſpitia ſi iter faciant, donativa ſi nuptias contrahant, carra & jumenta, aut alia materialia, ſi ædificent, ut dicam *in leg. unic. infr. de auro coronario.* & obſervant Bobadilla *lib.*2.*polit.c.*16.*n.*116.*& ſeq. &* 162. Florez de Mena *d.l.*2.*q.*21.*n.*50.*& ſeq.* Borrell. *de præſtant. Regis, c.*20. *n.*28.*& ſeq.* Farinac. *d.q.*173.*num.*77.*

29 *Secundò*, infero interpretationem *ad l. unicam, infr. de ſuperindicto*, ubi ita Principi ſoli reſervata eſt hæc tributorum & indictionum impoſitio, ut nec ſuperindictorum nomine poſſit Præfectus prætorio abſque Principe indicere, neque exigere, quæ deciſio ut explicetur, advertendum eſt cum Cujacio *in rubr. infr. de indictionibus.* Pancirol. *lib.*2.*theſaur.cap.*151.*verſ. indictio, & c.*241. *& lib.*3.*c.*31.§. *de indictione.* Buleng. *de Imp. Rom. lib.*9.*c.*18. Schar. & reliqui in voce *indictio.* poſt Lucam de Pen. & Valenzuel. *in d. rubr.* Indictio-
30 onem dictam ab indicendo tributo. † Etâtque forma & ratio, quâ comprehendebatur quantum quæque provincia ſoluere teneretur, *l.*1 *& infr. de indiction.* nam ſi Princeps egebat pecunia ob aliquam publicam neceſſitatem, imperabat provinciis ſummam qua ſibi opus erat, & hoc mandatum vocabatur *indictio*, *leg. Julianus* 13.§. *idem Julianus, ff. de action. emp. leg.*2 *h.t. & tit. infr. de indiction.* Inde ſumpta vox pro tributo ipſo, ſeu functione, *d.l.*2.*h.t. d.*§ *idem Julianus, l. quæro* 28. *de uſufr. leg.* ibi, *indictiones temporariæ indicta ſunt*, quæ verba denotant hujuſmodi tributa non in perpetuum impoſita, ſed ad tempus, prout neceſſitas exigebat, & non perſonis, ſed prædiis ipſis, *d.l.*2. *h.t.* indeque extraordinaria fuiſſe à principio, cùm cætera tributa eſſent ordinaria quæ à lege impoſita erant, *l. unic. infr. de vacat. publ. mun.* notat Bar. & reliqui. *hîc.* Valenzuel. *in rubr. de indiction. num.*4. Otalora *de nobil.* 1 *p cap.*2. *n.*20 *verſ. indictiam*, & ob id dixit Aſcon. 4. *in Verrem*, quem laudat Pyrrhus *in d.l.*1. & poſt eum omnes, & Marquez *d. lib.*1.*cap.*16. ibi, *Omne genus penſitationum eſſe canonem, oblationem, indictionem. Canonem eſſe tributum ordinarium, oblationem voluntariam, indictionem, novum & ſuperadditum*, licèt poſtea *indictio* videatur fuiſſe tributū ordinarium, & regulare, ut ait Pyrrhus *ſupr.*
31 & probat *lege prima infr. de indiction.* † Ex quo reſultat differentia inter indictionem & ſuperindictum, ut agnoverunt poſt Acc. Platea & alij *in dict. rub. de ſuper-*
32 *indictio.* † Sunt quoque indictiones ſpatium quindecim annorum, quos ab Auguſto incœpiſſe ſcribit Cedren. anno 15. ejus Imperij, & ab Acciaca victoria denominatos, quem reprehend. Cujac. *ſupr.* & Bulenger. *dict. cap.* 18. cùm ab indicendo ſit appellata *indictio*, & inde prodierit annorum indictio; cùm enim ſingulo decimoquinto anno novus cenſus deſcriberetur, ab eo computatio annorum deſumpta eſt, quæ qualiter fiat, doceat poſt gloſſ. *in c. inter dilectos, de fide inſtrum, verb. Indictionis.* Pyrrhum. *in dict. leg.*1. *infr. de indictio.* Covarr. *l.*1.*var. c.*12.*n.*4.*& ſeq.* Cujac. & Buleng. *ſupr.* Pancirol. *dict. c.*241. Schar. & reliqui *verb. indictiones.* Pined. 2.*tom. Monarch. lib.*10.*c.*12.§.2.

33 Aliud fuit tributum quod *ſuperindictum* dicitur, id eſt, acceſſio ultra indictionem facta, ſeu augmentum factæ indictionis, ut ex *l.*3.*C. Th. de collat. fund. patrim.* rectè deduxit Cujac. *ad rubr. infr. de ſuperindict.* & collatio extraordinaria dicitur *in c. unic. quæ ſint. regal. in feud.* Eſt itaque quædam ſubventio, adjutorium & ſubſidium. *leg. placet.* 5.*C. de ſacroſanct. Eccleſ.* obſervant relati à Sixtin, *ſup. lib.*2.*cap.* 14. *num.*6. Nam ſi non ſufficiebat Principi pecunia indicta, vel tributa, quia fortè bellum ſuperveniebat, vel differebatur, vel alia publica neceſſitas ingruebat, prout uſus exigebat, alia imperabatur, non in perpetuum, ſed ad tempus, ut notant ſupradicti Auctores præcipuè Sixtin. *d. cap.* 14.*n.*6.*& ſeqq.* Otalor. *d.* 1.*p.cap.*2.*n.*21.*& ſeq.* Borrell. *de præſtan. cap.*20 *num.*3.*&* 7. Ant. Georg. 1 *p. de ep. feud. cap.*57.*num.*4. Petra *de poteſt. Princip. cap.*4 *ex num.*74. poſt Accurſ. Platea & alios *in d. rubr.* † Nam ſi conſue- 34
ta tributa non ſufficiunt, & nova imminens neceſſitas urget tum ad majeſtatem tuendam, vel onera regni ſublevanda, poteſt Rex imponere nova tributa, vel à populis petere ſuperindictum, vel, ut loquuntur Practici, *adjutoriam* exigere, ut poſt alios plures docet Georg. *dict. cap.*57.*n.*26. cùm enim bonum commune ſit legitima cauſa imponendi tributa, ita debet eſſe eadem cauſa & augendi, etiamſi graventur ſubditi. Molin. *ſupr. d. num.*667. Bobadill. *d. lib.*5.*cap.*5.*n.*5 Georg. *ubi proximè.* † Unde falſa eſt eorum opinio, qui aiunt 35
ultra conſueta tributa Principi nihil deberi, quo errore involuuntur plures apud Georgium *ſupr. num.*13. quos ipſe rectè reprehendit, & non minus notanda eſt opinio Lucæ *in d.l. unic. inf. de ſuperindict. n.*11. cui adhærent Alciat. *in l. placet, num.*11.*C. de ſacroſanct. Eccleſ.* cum aliis, qui tenent poſſe reſiſti Principi ſi ob prodigalitatem & culpam ſuam in neceſſitatem incidiſſet, & nova attributa imponeret, qui error latè exagitatur à Georgio *d.c.*57.*num* 35.*& ſeq.* ita ut mihi illum confutandi locum tollat; vide etiam Parlador. *d. l.*1. *quot. cap.*3.*num.*7. Bobadill. *dict. cap.*5.*num.*12. † Qua- 36
propter tempore neceſſitatis ſi imponatur collecta ab ea non erunt exempta bona Eccleſiaſticorum, *l. nullas* 2.*infr. de cur. in publ. l.*2. *infr. de quibus muner. vel præſtat. l. uni. infr. ut nemini liceat in emptio. l. neminem* 11. *C. de ſacroſanct. Eccleſ. cap. non minus* 4. ibi, *tantam neceſſitatem, cap. adverſus* 7. *de immunit. Eccleſ.* Neceſſitas quippe facit licitum quod de jure non erat, ita docuerunt plures, quos recenſet Bobadill. *lib.*2.*pol. cap.*18.*n.* 297. *& ſeqq.* Cevallos *quæſt.*578. *num.*2.*& ſeq. &* 4. *tom. quæſt. fin. ex n.*72. Molina *ſupr. diſp.*62. *tot.* Borell. *d. cap.*20.*num.*46. Caſtillo *de Tertiis, cap.*9. *tot. & maximè num.*24. *& ſeq.* videndus Georgius *d. cap.*57. *tot.* licet advertendum duxi in hac ſpecie, quod ſi ita inſtet neceſſitas, ut ſuperindicta & extraordinaria tributa ſint imponenda, debebit Princeps penſiones & donationes ab ejus liberalitate provenientes ſuſpendere, & ex eis neceſſitati propriæ ſubvenire, & ſuſpenſa ſolutione quæ facienda erat, eis, qui mercedes & largitiones ad vitam acceperunt, ſeu revocatis donationibus potius, quàm ad ſubditos recurrere, ut differit Dom. Valenzuel. *conſil.* 99. & Scipio Rovitus *in conſultatione Donativi poſt conſilium* 110. à quibus hanc rem diſces.

Talia ſuperindicta videntur fuiſſe apud nos *los* 37
Millones qui concedi ſolent à Regno à tempore Philippi II. extraordinario tributo exacto, nempe ob neceſſitates publicas ab edulibus, vino, carnibus, oleo & aceto, & huc uſque variis in Comitiis fideliſſimè à noſtris prorogato. Nam apud nos *ex l.*1 *&* 9.*tit.*7.*lib.*6. *Recop.* non aliter hujuſmodi tributa poſſunt indici, niſi in Comitiis generalibus à Procuratoribus civitatum, quæ Matrices ſunt & capita aliarum, concedantur; quam exornant Bobadill. *d. lib.*5.*cap.*5.*num.*3. Parlad. *d. cap.*3.*n.*13. Valenz. *in d.l. unic. infr. de ſuperdict. n.*6. Scipio Rovit. *d. conſult. Donativi, num.*33. & Marquez *lib.*1.*del governador. cap.*10. erit videndus D. Joan. del Caſtillo *de Tertiis cap.*9. *tot. & num.*25. & Sanchez 1.*tom. conſil. lib.*2.*cap.*4.*dub.*2.*num.*5.

Præſupponit ergo ex *ſupra* animadverſis, has 38

impo

impoſitiones & ſuperindicta pendere ex ſolius Principis nutu, vel ex ejus delegatione inſinuatæ apud Præfectum prætorio, quæ poſtea mittebatur exequenda Præſidibus, ut videmus *Novell.* 128. *cap.* 10. quæ eſt *Auth. de collatorib. §. eos autem. & in l. placet, de*
39 *excuſat. numer.* † Quò ſpectat elegans Sidonij locus *lib.* 2. *epiſt.* 1. ubi de quodam Seronato agens, inter alias crudelitates ejus, quas ibi depingit, adiicit, *Indicit ut dominus, exigit ut tyannus.* Nam ſolius Imperatoris erat indicere, & ita rectiſſimè explicavit Savaro *ibidem*, *Dominus*, id eſt, Imperator Rex, aut Princeps, ut verbum *indicit* ſuam ſortiatur naturam & proprietatem, & ſequentia meliùs congruant. Sic itaque ſolebant loqui illa ſæcula, ut annotavit idem Savaro & Dorleans *ad Tacitum lib.* 2. *ann.* ad illud, *ipſumque dominum, pag.* 325. ſic grex dominicus & domus dominica pro re & grege Principis, *infr. tit. de grege domin. cum tit. ſeq.* & paſſim apud Symmach. *lib.* 1. *epiſt.* 8. *& aliis locis.*

40 *Ultimò* ex noſtra lege deduco, Vicarium, aut Rectorem Provinciæ non poſſe remittere cuiquam privato id, quod tributi nomine debet, aliàs enim de ſuis facultatibus ſoluere compellendi ſunt (pertinebat ad Rectorem Provinciæ tributorum exactio *leg.* 2. *infr. de canone largit. tit. l. in fiſcalibus* 6. *infr. de exactor. trib.* ſicut etiam ad Vicarium Præfecti) ita eſt expreſſum *in l. fin. § ſi quis profeſſus, D. de publican.* Ratio eſt, ut elegāter ait Imperator *in l.* 2. *in fin. infr. de fundis patrimon.* quia negligentiæ ſuæ & deſerti officij pœna exigendá eſt ab eo, qui debitum officium non com-
41 plevit. † Hoc tamen intelligunt Accurſ. *verb. compellatur*, & Plat. *n.* 3. Valenzuel. *n.* 4. *hic* & dicemus *in l. nati* 29. *infr. de decurio.* ut remiſſio facta ab exactore non valeat in præjudicium fiſci, licèt valebit in præjudicium ipſius exactoris remittentis, à quo poterit fiſcus exigere quidquid ille remiſerit. *d. l. fin. § ſi quis profeſſus, de publican.* Eveniet ergo ut debitor fiſcalis non poſſit conveniri primo loco à fiſco, niſi exactor, qui remiſit, ſoluendo non ſit, & ita in ſubſidium convenietur, *l.* 2. *ſup. de conven. fiſc. debit.* Operatur & alium effectum ſupradicta remiſſio, ut debitor cui facta eſt, liberetur à pœna commiſſi, *d. § ſi quis profeſſus* notant præter Bar. *ibi*, Platea *d. num.* 3. licèt rectè Bald. hoc probari in eo jure dicat, quia debitor fiſcalis profeſſus eſt apud exactorem, qui ſolutionem non admiſit, & ſic non fuit debitor conſtitutus in mora, ſine qua nemo cadit in commiſſum *l.* 2. *C. de jure emphyt.* Quod ex eo etiam confirmatur, quia exactor, quemadmodum & quilibet adminiſtrator Reipublicæ, poteſt per negligentiam præjudicare fiſco, vel Reipublicæ *leg. ad-*
42 *versùs* 5. *C. de uſuris.* † Neque obſtat *Præſes* 12. *C. de tranſaction.* ibi loqui in adminiſtratore qui ob gratiam, vel ambitionem, & ſic animo donandi, tranſegit cum debitore Reipublicæ, quod improbatur, *l. Imperatores. D. de pactis. l. ambitioſa. D. de decret. ab ordine*
43 *fac.* † Quid verò dicendum erit in remiſſione facta pauperi, Accurſ. *hic in fine*, aſſerit remiſſionem valere, cui ſubſcribunt cæteri, & Decius *in cap.* 1. *de probatio. num.* 46. & alij plures relati à Valenzuel. *hic num.* 5. *cùm ſeq.* & à Florez *d. quæſt.* 21. *num.* 128. *& ſeq. &* 47. Azeved. *in l.* 3. *num.* 10. *& in l.* 4. *num.* 6. *tit.* 14. *lib.* 6. *Recop.* quos conſulito.

LEX IV.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad Uranium.*

Omnes omnino ad oblationem functionum publicarum oportet urgeri. Lege enim noſtra ſignatum eſt, neque eſſe extraordinaria, nec vocari, quæ ſolemniter à Provincialibus devotiſſimis conferenda ſunt.

SUMMARIUM.

1 *Tributa jure gentium & cùm ipſis Regibus introducta.*
2 *Omnes tenentur ad ſolutionem tributorum, ordinariorum & extraordinariorum, & quæ ſint hæc?*
3 *Ratio quare Imperator hîc vocet ordinariam hanc collationem.*
4 *Reſcriptum in quo immunitas à muneribus ordinariis conceditur, non valet.*
5 *Expenduntur leges noſtra Regni reſtringentes privilegia exemptionum.*
6 *Princeps abſque peccato non poteſt concedere exemptionem à tributis.*
7 *Non valet reſcriptum quo alicui conceditur ut minus ſoluat, quàm quod ſoluere debebat, & quomodo hoc intelligatur.*
8 *Si tamen de Principis certa voluntate conſtet, vires obtinebit tale reſcriptum.*
9 *Expenditur* leg. 4. infr. de cenſibus, *& ejus argumento tractatur de æqualitate onerum inter civitates.*

CUm vectigalia & tributa ita neceſſaria ſint, 1
ut veluti jure gentium introducta videantur, nam penè cùm Regibus nata fuere, & omnibus nationibus & gentibus, ubi Reges exorti, protinus & tributa neceſſariò exorta, ut conſtat *Geneſis cap.* 47. *& lib.* 3. *Reg. capit.* 5. cum adductis eleganter à Buleng. *lib.* 1. *de Imper. Rom. cap.* 1. ubi diverſarum provinciarum tributa recenſet. Inde quoque fuit neceſſarium, ut omnes ſubditi ad tributorum præſtationem urgerentur, tum in ſignum ſubjectionis, *cap.* 2. *de cenſib.* tum ob regiæ domus ſumptus, vel ad exercitus alendos, magiſtratúſque & onera publica, juxta latè tradita à Bobadill. *lib.* 5. *polit. cap.* 5. *num.* 2. *& ſeq.* Adam. Gotzen. *lib.* 3. *politic. cap.* 7. P. Gregor. *de Republ. lib.* 3. *ex cap.* 1. Velaſque *de optimo Principe*
lib. 4. *annot.* 15. † Ob id omnes tenentur ad ſolutionem 2
publicarum functionum, ſeu tributorum, ut *hic* docet Conſtantinus. Ad munera nempe ordinaria, id eſt, quæ lege, Senatuſconſulto, aut conſtitutione Principis injunguntur. *l. unic. infr. de vacat. publ. mun. l.* 1. *infr. de indictio.* ſuntque ſolemnia & uſitata, qualia recenſentur à Conſulto *in l. in honoribus* 8. *§. qui muneris leg. ſunt munera* 11. *D. de vacat. numer.* Extraordinaria munera ſunt quæ certam & uniformem determinatamve præſtationem non habent, ſed prout rerum occurrentium neceſſitas expoſtulat, exiguntur. *l. cui munera* 12. *D. de munerib. & honor. l. fin. infr. de numer. patrimon.* docent *hic* Platea *numer.* 2. Camill. Borell. *de præſtant. Regis*, *cap.* 20. *num.* 3. *& ſeqq.* Petr. Gregor. *lib.* 18. *ſyntag. cap.* 12. *num.* 8. & plures relati à Sixtino *de Regal. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 12. ea ſunt veluti prædiorum collatio, munitio viarum, angariorum exhibitio, *d. l. cui munera. d. lege ſunt*, cùm
aliis. † Quæ autem ſit ratio, quare Imperator hanc 3
collationem ordinariam vocaverit non extraordinariam, lege ad id latâ, ea eſt, quoniam ab ordinaria collatione nullus excuſabatur, ab extraordinariis verò plerique excuſationem habent. *d. leg.* 8. *§. qui muneris*, ubi ait Papin. *Quod ſi alicui Princeps conceſſit vacationem publici muneris, non ex hoc remiſſa intelligatur ordinaria, ſive ſolemnis contributio, quæ lege vel Senatuſconſulto, aut conſtitutionibus injungitur*, ut, *in d. leg.* 1. *infrà de vacat. publ. mun. leg. hi qui* 6. *Cod. de muner. & honor.* & ratio eſt, quam aſſignavit uno verbo Rebuff. *in d. l. unic. de vacat. mun. & in l. jubemus* 4. *infr. de proxim. ſacror.* quia remiſſio tributi ordinarij eſt magis damnoſa fiſco, quàm extraordinarij, & ideò

extendi non debet, *l. nec damnoſa, Cod. de precib. Imp. off.* etſi enim Principis beneficium latiſſimè interpretetur, ut dixi *in l. 1. ſupr. de bon. vacan.* beneficium tamen immunitatis non ita latam accipit interpretationem, quia publica utilitas id prohibet. Remiſſione autem, ſeu immunitate conceſſa, ea comprehenduntur, quæ à magiſtratu ex improviſo ad tempus imponuntur, veluti munitio viarum, aggerum, vel riparum & angariorum, ut *in d. l. ſunt munera 11. de mun.* docet Cujac. *lib. 2. quæſt. Papin. in d. l. 6. de muner.*

4 Hoc autem quod diximus de tributis ordinariis, ad eò verum eſt, ut reſcriptum in quo immunitas à muneribus ordinariis conceditur, minimè valeat, *l. in fraudem 6. h. t. l. 2. infr. de navib. non excuſ. l. vacuatis 19. infr. de decurion.* facit *l. immunitates 9. infr. de agricol. & cenſ. l. abſiſtere. h. t.* Maſtrill. *2. part. deciſ. 356. n. 4. & ſeq.* nam talis conceſſio cenſetur potiùs data propter importunitatem petentium, ut *in leg. 1. ſupr. de petit. bon.* vel per ſubreptionem, *argum. cap. ſuper litteris 20. de reſcript.* Præterquam quod ex vacatione unius cæteri onerarentur, & ſic æqualitas eſt obſervanda *leg. 3. §. præſes. D. de præſes. D. de munerib.* juncto Quintiliano *lib. 1. inſt. cap. 19.* & facit *l. 1. infr. de cenſib.* notat Platea *num. 1. in d. l. in fraudem*, & Rebuff. *num. 1.* aliàs fieret contra utilitatem publicam, ut diximus, & ſic non valebit exemptio, *l. ſi. C. ſi contra jus, vel utilit. l. diligenter*

5 *9. infr. de aquæductu. l. 2. inf. de canone frum. urb. Rom.* † Idque eleganter leges noſtræ conſiderarũt, *l. 6. & 7. tit. 4. lib. 4. ordinam.* quæ ea ratione reſtringunt regia privilegia exemptionis, quia ſolent civitates, viduæ & orphani gravari in tributis ſoluendis, propter aliorum exemptionem. *l. 21. & 22. tit. 14. lib. 6. Recop.* ibi, *Porque de ſe eſcuſar. eſtos redundaria gran. danno a nuſtros ſubditos.* & adiicit *l. 1. d. tit. 4. lib. 4.* ibi, *Porque ſe cargam ſobre ellos los pechos que los ſe dicen ſon eſcuſados avian de pagar.* Onus enim levius portatur à pluribus, quam ab uno. *l. actores 4. inf. de exactor. trib.* notant Azeved.

6 *in d. l. 21. tit. 14. lib. 6.* poſt Did. Perez *in d. l. 1. ordin. verb. avian de pagar.* † Quod adeò procedit, ut Principes abſque peccato non poſſint eximere quoſdam à tributorum ſolutione abſque legitima cauſa, etiamſi ab aliis non exigat, quod tales exempti alias ſoluturi erant. Quia in Reipubblica non debet dari ſine cauſa inæqualitas, & Principes conſervare tenẽtur juſtitiam & æqualitatem quandam proportionabilem inter ſubditos, ita ut pari ſtudio defendant tenues ac potentes, ſummos & infimos, juxta illud Deuteronum, *cap. 25.* ibi, *Non habebis in ſacculo diverſa pondera, majus & minus, neque erit in domo tua modius major & minor, pondus habebis juſtum & verũ, & modius æqualis & verus erit tibi.* idque etiam rectè docuit Imp. *in l. omnium 6. C. de vectig.* ibi, *Omnium rerum ac perſonarum in publicis functionibus æqua debet eſſe inſpectio.* & ita elegantiſſimè dixit Lactant. *lib. 5. divinar. inſtit. cap. 15. Deus qui homines generat, & inſpirat, omnes æquos, id eſt pares eſſe voluit, ubi enim non univerſi pares, æquitas non eſt, & excludit inæqualitas ipſa juſtitiam*, & eleganter, ut ſolet, Theodoricus apud Caſſiodor. *lib. 5. epiſt. 14.* ibi, *Nam quemadmodum æquabilitas agitur ſi vires mediocrium conſurgere non ſinantur. Ideo prudentia tua univerſum poſſeſſorem conſiderata juſtitia te jubemus inſpicere, & æquabilitatem tributi hac ratione moderari, ut pro poſſeſſionum atque hominũ qualitate aſſis publicus imponatur.* Atque ideo hanc ſententiam probarunt Molin. *de juſtit. 3. tom. diſp. 673. verſ. abſque legitima.* Did. Perez *in d. l. 1. ordinam. verb. por que ſecargan.* Azeved. *in d. leg. 22. Recop.* & conferunt quæ tradunt relati à Caſtillo Ramirez *de lege Regia §. 23. n. 51.* & Th. Sanch. *2. tom. conſ. lib. 5. c. 1. dub. 5. n. 6. & 14.* & videndus omnino Suar. *de legib. lib. c. 16.*

7 Hinc ex ſupradicta æqualitate provenit non eſſe admittendum privilegium, vel reſcriptum Principis, quo concedit ut aliquis ex contribuentibus minus ſolnat, quàm quod proportionabiliter ſolvere tenebatur, ut probatur *in lege omnium 6. C. de vectigal.* & ita neque lex, aut conſuetudo valebit, quæ inæqualitatem talem inducat. *cap. erit autem lex 4 diſt. cap. fin. de conſuetud.* notat Ruin. *conſ. 116. num. 9. lib. 4* Natta *conſ. 106. num. 7.* Riminal. jun. *conſ. 505. num. 3. vol. 5.* & notavit poſt Accur. *in d. l. in fraudem, infr.* Platea *ibi n. 2.* & Bald. quem ſequitur Valenzuel. *num. 3. & 4.* qui rectiſſimè ait in hac ſpecie non eſſe dubitantum de poteſtate Principis, cùm id inſtar ſacrilegij ſit, ſed dubitari de voluntate, quia eo ipſo quòd publica lædatur utilitas, ejuſmodi reſcriptum præſumitur ſubreptitium, & citra Principis voluntatem conceſſum, juxta ea quæ obſervant DD. *in dict. cap. ſuper litteris, de reſcript.* Roman. *conſ. 116. & ſeqq.* Alciat. *de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 11. n. 3.* Cephal. *conſ. 583. n. 16 lib. 4. & conſ. 639. n. 3. lib. 5.* & communem praxim receptam in Cancellariis retinendi Bullas Apoſtolicas, ut ex ſupplicatione ad S. Pontificem exhibita meliùs informatus revideat, de qua multa quæ ad propoſitum conducunt, cumulat diligenter, & eruditè, D. Caſtillo *de Tertijs c. 41. ex n. 182. & ſeq.* † Verùm ſi de Principis voluntate conſtet, volentis alicui concedere immunitatem, reſcriptum vires obtinebit, ut docet Tiber. De- 8
cian. *reſp. 41. n. 128 lib. 2.* Maſtrill. *2. par. deciſ. 166. n. 3* poſt Accur. Plat. & reliquos *in dict. l. 1. ſup. de petit. bon.* Valenzuel. *in dict. l. in fraudem num. 5.* & tunc conſtare de certa voluntate dicetur, quando apponatur clauſula, *ex certa ſcientia*, vel *motu proprio*, vel adiiciatur generalis de rogatio juris communis, *vel non obſtantibus*, notant ſupra dicti.

Rurſus ex ſupradicta æqualitate infertur *ad l. omne territorium, infr. de cenſib.* ubi propter eamdem æqualitatem conſervandam ſtatuitur, quòd ſi aliqua civitas relevationem petat defectorum prædiorum, denuo totius territorij cenſus erit agendus, ut æqualiter imponatur, & non plus gravetur hoc prædium, quam illud, ut rectè intellexit Accur. *ibi, verb. compenſetur*, & etiam Platea: cujus legis argumento in diſtributionibus factis inter communitates, vel univerſitates, aut civitates admittenda quoque erit æqualitas; nam ſi hæc quæ pauperior eſt, gravetur eodem onere, tributo, aut collecta, quibus gravatur ditior, æquum erit ut fiat diminutio pro rata. *l. 4. §. illam. D. de cenſib. l. 2. Cod. de alluvion. l. 4. §. deficientium. D. de munerib. c. quanto 6. de cenſibus*, docet Bald. *conſ. 387. lib. 1.* Theſaur. *deciſ. 539.* Baptiſta Coſta *de ratione ratæ quæſt. 103.* ſicut econtra, ſi excreſcerent opes, fieret augmentum, cùm contrariorum ſit diſciplina eadem, & ratio. *dicto §. deficientium* Coſta *ubi prox. quæſt. 140.* & hoc ita fuiſſe judicatum in oneribus tributorum, aſſerunt Theſaur. *deciſ. 239.* Menoch. *conſ. 1144. num. 95. lib. 12.* & expreſsè eſt apud nos *l. 5. tit. 6. lib. 7. Recop.* in contractibus verò, ſeu oneribus particularium, quid procedat, dicam latiùs *in tit. infr. de collatio donat.*

LEX VI.

Impp. VALENTIN. & VALENS. AA. *ad Dracontium Vic. Africæ.*

Pro locis ac proximitate poſſeſſionum annonam ad limites tranſuehi præcipimus.

SUMMARIUM.

1 *Quid hac lege conſtituatur, brevi paraphraſi proponitur.*

2 *Annona militaris quæ diſtribuebatur inter milites,*

n pro

à provincialibus convehebatur in exercitum pro viciniitate poſſeſſionum.
3 *An ſoluere plus debeat remotus, quàm propinquus in hac ſpecie?*
4 *Explicatur* l. cùm poſſeſſor 5. D. de cenſib. *cum aliis plurimis.*
5 *Quis locus, quæve poſſeſſio dicatur vicinis, aut proximus ſeu remotus?*
6 *Explicatur* l. Mediteraneæ 9. h. titulo.
7 *Proponitur explicanda* infr. de fundis limitrophis, *& juſto commentario exornatur. & ſummaria adiiciuntur infr.*

1 CONSTITUITUR hac lege ut annona, quæ eſt ad limites traſvehenda, ita delegetur, ut habeatur ratio proximitatis poſſeſſionum, ſeu prædiorum, id eſt, ut qui juxta caſtra militum, ſeu diverſoria prædia habuerint proximiora, cogantur potius quàm qui longius ea habent, ſpecies annonarias deferre. Proximi itaque poſſeſſores ſuſtinent onus conferendæ annonæ militibus limitaneis, *leg. 4. infr. de erogat. mil. annon. leg. 1.* ibi, *ad proximos infr. de canon. largit. tit. l. tabulariorum 9. C. Th. h. tit. l. 1. infr. de fun-*
2 *dis limitrophis.* † Quod ut explicetur, advertendum eſt, annonam, ſeu proviſionem militarem conceſſam militibus, ad provincialium curam pertinuiſſe, & item ejus in exercitum, ſeu caſtra convectionem, nam in his annonis, quæ tributi nomine, conferebant, in tritico, hordeo & ſimilibus ſpeciebus, ut diximus *in rub.* neceſſitas quoque convectionis incumbebat. *toto tit. de erog. milit. ann.* Eodem modo & populi limitibus, ſeu finibus Imperij confines tanquam viciniores tenentur potius, quàm qui longiùs diſtant, ne plus graventur. Itaque circa hanc alimoniam militum duo conſiderat lex noſtra, & ampliores fundos & viciniores, ita ut plus ſoluant qui majores fundos habeant, quàm qui minores, & viciniores, quàm longinqui, ut ſic qui habent viciniora prædia limitibus, ad quos annona deferenda eſt, plus graventur ex eo, quod relevantur in expenſis itineris, ut rectè docuit Platea *num. 1. in fin.* Reboff. *n. 2. & 3.* poſt Bar. *hîc.* & probatur *in l. apparitores 5. in fin. infr. de exactor. trib.* ibi, *Nec longiqui itineris diverſitate ſuſceptor adductus, & curia ſua deſit, & rei familiaris detrimenta ſuſtineat d. l. tabulariorum C. Th. h. tit.* ibi, *Ut pabula quæ ſolebant convehi pro longinquitate, vel moleſtia itineris ab unoquoque oppido certo ac denuntiato tempore de-*
3 *vehi ordinavit.* † Neque ex hoc ſequitur illatio quam adduxit Lucas *in l. modios n. 6. infr. de ſuſceptor.* ex Andrea de Barulo, plus ſcilicet ſoluere debere remotum, quàm propinquum, ex *leg. ſcire 13. §. aliud. D. de excuſat. tut.* ibi, *Erit igitur in deteriori ordine qui longius habitat.* Nam reſpondendum eſt illam legem accipiendam quoad excuſationem tutoris. Nos verò loquimur in conſervanda æqualitate poſſeſſorum, ne plus vicinior eſt gravetur, quàm longinquus, ut dicam etiam *in tit. infr. de mun. & hon. circal. 3. infr. de legation.*
4 † Unde cognoſcimus quid ſit quod voluit dicere IC. *in l. cùm poſſeſſor 5. in princ. D. de cenſibus.* ibi, *Ut omnes pro modo prædiorum pecuniam tributi conferant. leg. ſuſceptores 10. infr. de ſuſceptor.* ibi, *& modum jugationis poſſeſſorum* facit, *l. 2. ſupr. hoc tit.* ubi ſtatuitur Præſidem provinciæ animadvertere debere, ne quis ultra modum poſſeſſionum conveniatur, id eſt, pro quantitate patrimonij, & facultate uniuſcujuſque poſſeſſoris, ut interpretatur Gothofr. *ibi*, quod *poſſibilitatem locorum* dixit *d. l. 1. infr. de fundis limitroph.* ut præ-
5 ſenſit *ibi* Accur. & Lucas *hîc* † Vicina verò prædia dicuntur finitima & confinia. *l. 4. in princ. D. de cenſib.* & quæ ſunt in eodem territorio. *l. quæcumque 7. verſ. illud. infr. de omni agro deſer.* ubi Lucas, *n. 19.* & in eodem confinio. *l. 4. §. fin. reg. und.* Schar. & reliqui *verb. vicin.* licèt quis locus, quæve poſſeſſio dicatur proxima, aut remota, Iudicis arbitrio relinquendum eſſe, voluerunt Bar. *leg. 1. §. ſi tam vicinum. ff. de damno infect.* ubi etiam Alex. *& conſ. 57. n. 6. lib. 3. & conſ. 22. n. 5. lib. 4.* Bald. *in l. ſi vicinis, in fin. C. de nupt.* Valenzuel. *hîc n. 1.* Menoch. *de arbitrar. caſ. 222. n. 25. & ſeq.* 6

Ex *ſuprà* adductis venit explicanda *l. mediterraneæ 9. infr. h. t.* ubi ſub pæna capitis prohibetur ne mediterraneæ civitates onerentur tranſuectione annonarum quas tenebantur maritimæ conferre, nec econtra maritimis mediterraneæ, ſed ad quam civitatem pertinet ſpecierum collatio, ad eam etiam ſpectet & tranſuectio, quia plus expenderetur in tali tranſuectione, quàm valeret ipſa annona quæ erat exportanda. *leg. 2. infr. de privil. domus. Aug.* ubi Impp. ſtatuunt, ut pro locis & proximitate poſſeſſionum annona tranſuehatur, ita ut ad onera tranſuectionis teneantur qui tali triburo obnoxij erant, ne ea gravis fiat & damnoſa, notat Gothofr. *in d. l. mediterraneæ,* qui *in d. l. 2.* ſecutus ſum Cujacium loco illius vocis *Remanentes*, legit, *Rem eandem.* quod etiam & Contius videtur probare. Mihi verò id non arridet, cùm ſenſus non conſtet, neque littera. nam quid eſt *implere eamdem rem?* cùm ea vox magis ad *functiones* referri debeat, ut cuilibet in his legibus inſtructo ſtatim patet. 7

Verùm cùm animadverterim inexplicata remanere multa quæ ad hujus legis illuſtrationem pertinent circa limites Imperij Romani, & ejus milites limitaneos, neceſſarium duxi juſtum & integrum commentarium *l. 1. & totius tituli infr. de funditis limitrophis*, attexere, quo omnia hæc quæ in obſcuro vetuſtatis ſinu jacent impolita, ſolem & lucem ſuam agnoſcant. Idque tantò libentiùs ſubjiciam, cum eam legem publicè Salmanticæ in Academia pro roſtris explicandam ſelegerim in extemporali lectione, quam vocant *de opoſicion*, in petitione Cathedræ Voluminis anno 1624.

LEX I.

De fundis limitrophis, & terris, & paludibus, & paſcuis limitaneis, vel caſtellorum, infrà lib. 11.

Imppp. VALENTIN. VALENS. & GRATIAN. AAA. *ad Licinium* F.P.

Tiberianus ad poſſibilitatem ſingulorum quorumque locorum intuens, ſtatuit certas poſſeſſiones, quæ ad limitem frumenta convehenrent. Quocirca generali lege ſancimus Tiberiani diſpoſitionem oportere obſervari, amoventes quidquid vel potentia cujuſcumque elicuit, vel furtiva deprecatio. Addenteſque nihilominus in futurum nulli licere adversùs utilem vetuſtatem & præſentem legem noſtram importuna & reſpuenda repoſcere.

SUMMARIUM.

1 *Imperium Romanum quàm latè patuerit:*
2 *Limites Imperij Rom. quomodo ſint aſſignati, & quam ob cauſam?* & num. 3.
4 *Recenſentur limites Imperij Romani, & quot legiones habuerint?*
5 *Milites qui in legionibus quæ ad limites conſtituebantur, militabant, dicti* limitanei, Ripaſienſes,

& Ripenſes, & quomodo diſtinguantur à legionariis 1 & n. 6.

7 *Duces militum limitaneorum vocati* Præpoſiti, Duciani, *& eorum officium* Ducatus.

8 *Ducum noſtrorum origo unde provenerit, & Marchio unde dictus, exploditur Ambroſij de Morales etymologia*, & n. 9.

10 *Limitaneis militibus agri aſſignati ut ſic ardentius militarent, cùm ſua defenderent*, & n. 12.

11 *Rhenus flumen limes erat Imperij. Auſon. Claudian. & Martialis explicati.*

13 *Limitrophi fundi qui dicantur?*

14 *Proponitur explicanda* l. Lucius 11. D. de eviction *depingitur ſpecies & difficultas*, & n. 15.

16 *Cujacij & aliorum explicatio ad* d. l. Lucius *refertur, & rejicitur*, & n. 17.

18 *Vera interpretatio ad* d. l. Lucius, *& quis fuerit Princeps ille, qui in ejus ſpecie prædia ademit?*

19 *Ob publicam utilitatem poteſt Princeps auferre ſubdito res proprias, & quæ fuerit cauſa* dict. l. Lucius, *&* num. 20.

21 *Explicatio* l. ſi fundus 33. D. locati, cum dict. l. Lucius.

22 *Sermo de* l. in agris 16. D. de adquir. rer. dom. *traduntur que multa ad ejus illuſtrationem.*

23 *Quid erat publicatio agrorum, & de præmio militiæ?* & num. 24.

25 *Limitati agri qui dicantur?*

26 *Lacus quare non habeat alluvionem, item & inſulas?*

27 *Quis fuerit Tiberianus, & quale ejus munus in hac lege?*

28 *Magiſtri militum poſt ætatem Conſtantini omne jus in milites obtinuerunt.*

29 *Conjectatur Tiberianum fuiſſe Proconſulem Hiſpaniæ, & in ea diſpoſitionem, de qua in hac lege, edidiſſe, & quæ fuerit hæc diſpoſitio*, & n. 30.

31 L. 1. tit. 6. lib. 4. ordinam. *adducitur in propoſitum, & declaratur cum Vegetio & alijs conſiderationibus.*

32 *Limitanei milites utuntur privilegijs aliorum militum.*

33 *Illuſtratur* l. 3. h. tit. de fundis limitroph. *&* numer. 34.

35 *Quare prohibeatur limitibus alienatio agrorum?*

36 *Milites limitanei à tributo immunes, & numerantur alia privilegia circa fundos limitrophos.*

37 *Explicatur & exornatur* l. 2. h. t. de fund. limitroph. *unde burgorum & caſtellorum origo, & quæ fuerint*, & n. 38.

39 *De clauſuris quæ ſint explicatur* l. 4. C. de officio milit. judicum, *& ejus vulgata lectio retinetur contra Cujacium & alios*, & n. 40.

41 Luſtrationis *vox quid ſignificet* in d. l. 4. *& quid ſit luſtrare?* & n. 42. & 43.

44 *Emaculatur Vopiſci locus, & ejus mens aperitur, &* l. unic. Cod. Th. de Luſoriis Dannubij, *rejiciuntur Salmaſij conjectura*, & n. 45.

46 *Agri limitanei niſi à militibus limitaneis occupari poterant, capitali pœnâ ſtatutâ contra eos qui milites non eſſent.*

47 *Antiquitatis nomine quid* in d. l. 2. h. t. *contineatur?*

48 *Caſtella limitrophia non ſunt danda niſi naturalibus Regni.*

1 ETSI Philo Judæus in legatione ad Caium, & alij, quos ego recenſui *lib. 1. obſerv. c.* ... *n.* 80. oſtendat quam latè patuerit Imperium Romanum, ut orbis nomine indigitaretur, & Imperator Mundi dominus diceretur. *leg. in orbe Romano 17. Digeſt. de ſtatu homin. l. deprecatio D. ad leg. Rhod. de jact.* cum traditis à me *d. c. 1. num. 73. & 83.* & D. Joan. de Solorzan. *lib. 2. de jure Indiar. cap. 18. num. 18. & ſeq.* Quapropter ſuperbe dixit Ovid. *lib. 2. faſtor.*

Gentibus eſt aliis tellus data limite certo
Romanæ ſpatium eſt urbis & orbis idem.

Et Roma ipſa apud Sidon. *carm. 7. verſ. 96.*

Cùm prius ſtricto quererer de carmine mundi,
Sum limes nunc ipſa mihi.

† Adhuc tamen ſuos limites & terminos alibi à natura poſitos, alibi arte conſtructos habuit, quibus claudebatur, qui conſtabant, vallo, foſſis, fluviis, montibus, mari, burgis, caſtellis, clauſuris, caſtris, & muris, ut docet VVolfgang. Laxius *lib. 1. de Rep. Rom. c. 1. & ſeqq.* latiſſimè, & poſt eum Lipſ. *lib. 1. de magnit. Rom cap. 4.* Caſaubon. *ad Spartian. in Hadrian. cap. 6. verſ. 34.* Bulenger. *lib. 3. de Imp. Rom. cap. 8.* & probant *l. 1. tota, maximè §. & omnes 4. & §. interea 14. Cod. de officio præfecti prætor. Africæ, leg. 4. C. de offic. magiſtr. offi. l. fin. Cod. de officio milit. judic. l. 2. infr. h. t. de fund. limitroph. Novell. Theodoſ. Ne Duciani, vel limitanei mil.* 2

† Quod ea de cauſa effectum eſt, ut limina Imperij Barbarorum & hoſtium incurſionibus ſecura haberent & ideò ibidem caſtella & fortiſſima præſidia collocarunt militibus plena, perpetuóque adſtantibus ad tutelam Imperij, ita ut limitanea loca milites haberent, interiora verò vix haberent, veluti in magna urbe mœnia & vallum, ex Inſtituto Auguſti, ut legimus apud Dion *lib. 55. hiſt.* & *infra* latiùs dicemus, idque etiam effeciſſe Hadrianum narrat Spartianus in eo, *In Britannia* (inquit) *multa correxit, murúmque primus duxit qui Barbaros Romanóſque divideret.* & poſtea, *Frequenter in plurimis locis, in quibus Barbari non fluminibus, ſed limitibus dividuntur, ſtipitibus magnis in modum muralis ſepis funditus iactis Barbaros ſeparavit.* Unde ſicut limina introitus exitúque præſtant, inde Imperij Romani fines qui illud à Barbaris provinciis ſeparabant, limites dicebantur. *§. ſi ab hoſtibus, in fin. Inſt. quibus modis jus patr. poteſt. ſolvitur.* 3

Hujuſmodi autem limites varij fuerunt, aliquando plures, aliquando pauciores, Auguſtus rerum potius, teſte Dione *ſupra*, cùm provincias inter ſe & populum divideret, illi pacatas tradidit, barbaras verò, & quæ præſidio militari indigebant, ſibi retinuit, in quarum finibus novè limites à legionibus defendos conſtituit, unum in Hiſpania cum tribus legionibus. Secundũ in Germania inferiori ſuper Rhenũ cum quatuor. Tertiũ in ſuperiori ſuper Danubiũ cum aliis quatuor. Quartum in Dalmatia cum duabus. Quintum in Pannonia cum tribus. Sextum in Syria ad Euphratem cum quatuor. Septimum in Ægypto cum duabus. Octavum in Africa cum duabus. Nonum in Mæſia ad Danubium cum duabus. Hæ legiones vigintiquinque fuerunt Auguſti & Tiberij ævo. Decimum limitem in Britannia cum tribus addidit Claudius. Undecimum Veſpaſianus in Cappadocia cum duabus. Duodecimum Trajanus in Dacia cum duabus, & decimum tertium in Armenia & Meſopotamia ſuper Tygrim cum aliis duabus. Decimumquartum in Arabia cum legione una: quæ omnes fuere trigintaquinque legiones, licèt alij limites fuerunt poſtea antiquis additi in orbem Romanum hoſtibus quotidie ingruentibus, ita obſervarunt Lipſius *d. lib. 1. c. 4.* Pancirol. *lib. 2. theſaur. c. 89. & in Notit. Imper. Orient. c. 139 & ſeq.* Buleng. *dict. c. 8.* & noviſſimè Joan Seldenus *lib. 2. de domin. maris, c. 6.* 4

† Hinc legionum iſtarum milites dicebantur *limitanei*, quia in ipſis limitibus Imperij militiæ operam dabant. *d. l. 2. §. pro limitaneis 8. C. de officio præfect. Afric. l. fin. Cod. de officio milit. judic.* & *Riparienſes*, quia ad ripas fluminum plerumque præſidia illa conſtituta ad Euphratem, ad Danubium, ad Rhenum, ut ego tradidi *lib. 1. obſerv. cap. 1. n. 5. 8. & ſeq.* & probatur in *l. 7. verſ. completis. C. Th. de* [illegible] ..., *Hi verò qui in ripa per cuneos* [illegible] *fuerint conſtituti.* Item dicti Ripenſes *l. 4. Cod. Th. de veteran.* & cornu vallia 5

Ripa

Ripărienſia *l.contra 14.infr.de re milit.*explicant Lazius
d.lib.1.c.2.pag.7.verſ. porrò de ripis. Cujac. *lib.1.obſer.*
c.2., Buleg.*dict.c.8.ad fin.*Salmaſ. *ad Vopiſcum in Pro-*
bo pag.238.verſ.44. & *limitanea præſidia* vocantur *in l.*
poſtliminij 3.in princ.l.in bello 12.§.manumittendo. D.de
6 *captivis.l.non omnes 5.§.qui captus. D. de re milit.*† Se-
parantur ergo à Ripenſibus milites legionarij, nume-
ri enim ſunt legiones, legionarij per provincias diſpo-
ſiti in caſtris, limitanei in ripis per cuneos auxiliaque
conſtituti limitem tuebantur. Numeri à limitaneis
diſtincti ſunt, ſic comitatenſes & ripenſes, comitaten-
ſes legiones ſunt. *l.7.C.Th. de tyron l.4.C.Th. de vete-*
ranis l.17.C.Th.de cohortalib. docet Salmaſ. ad *Vopiſ-*
cum in Probo pag.433.n.44.
7 Præerant his militibus, qui limites tuebantur pro-
prij Duces, inde dicti limitanei, quorum memine-
runt Lamprid.*in Alexan.*Vopiſcus *in Aurelian.*eorum
officium dictum, *Præpoſitura, Præfectura, Ducatus, Du-*
cianum officium, ut videre eſt apud Spartian. *in Peſcen-*
nio,in princ. Capitolin. *in Maximino.* Vopiſc. *in Probo.*
& *l.1.C.de offic.quæſtor.l.1.l.viros 8. infr. de diverſ. offi-*
cijs l.2.inf.de domeſtic. & protect. l.quamvis 19.C.ad leg.
*Jul.de adult.l.2.C.Th.de venat.*Ferar.& *Novell.Theodoſ.*
Ne Duciani, vel limitan. milit. & poſt Volfgang. La-
zium *de Roman.Republ.lib.1. cap.2. pagin. 9. verſic. li-*
mitanei & lib. 2. capite 9. verſ ſequitur. notant Pan-
cirol. *dict. cap.139. & libr. 2. cap. 189. & lib. 4. ca-*
pite 33. Buleng. *d. cap.* 8. ita legimus apud Caſſiod.
*lib.7.epiſt.4.*ibi,*Ducatum tibi credimus Retiarum ut mi-*
lites & in pace regas & cum eis fines noſtros circumeas.
& apud Vopiſcum *in Saturnino, limitis Orientalis du-*
catum dedit,& apud Pollion.*in trigint.tyran.in Poſthu-*
mio ſecundo Tranſrhenani militis dux, & *alibi* paſſim
8 apud ejus ætatis ſcriptores. † Hinc ſumpſit originem
nomen & dignitas Ducum noſtrorum, ut quod antea
erat officium, in titulum perpetuum & dignitatem
tranſlatum ſit, non quia milites ducebant,ſed quia li-
mites tuebantur *los Alcaydes y adelantados de las fron-*
teras,ut tradunt Noſtrates Ferdin.Mexia *l.1.Nobiliarij*
*c.75.*Roman.*2.p.de las Republ. lib.4.c.9.* Gudiel. *en la*
iſtoria de los Cirones c.2. Garibay *lib.16.compendij biſt.*
*c.54.*Mariana *lib.6.Hiſt.Hiſp c.1.& lib.8.c.15.* Bobad.
in polit.lib.2.c.16.n.25. Pancirol.*lib 1.theſ. c.5.* & alij
relati à Maſtrill. *lib.4. de Magiſtr.c.5.n.1.& c.6.n.2.*
& ſequentib. qui ex variis, quos refert, colligit Mar-
chionum nomen proveniſſe, ſumptâ occaſione à fun-
dis & prædiis limitrophis, quæ cuſtodiebant tanquam
milites & fronteram (ita loquitur) ſeu ad limina ho-
ſtium, & cùm benè ſe poſtea geſſiſſent, meruerunt ut
pro mercede haberent eadem limitrophia in fundum
& in memoriam ſervitij militaris; *Marchiones* ſunt di-
cti, nam hujuſmodi limites *Marchiæ* dicebantur. Ho-
toman. *de verb feudal.in Marchio.* Menoch. *conſ.301.*
n.19. vol.4. Bobadill.*d.lib.2.c.16.n.27.*Brodæus *lib.2.*
9 *miſcell.c.35.*Calvin. in voce *Marchiones.* † Unde irri-
denda eſt ſententia Ambroſij de Morales, viri aliàs
doctiſſimi, & diligentiſſimi, *lib.11.hiſt.c.4.*quem etiam
ſequitur D.Sebaſtian.de Covarruv. *in theſauro linguæ*
Caſtellanæ,verb.Ducado, qui exiſtimarunt nomen Hi-
ſpanicum *Ducado*, qui diſtrictum & ditionem, ſeu *el*
eſtado Ducum ſignificat, inde dictum, quoniam poſ-
ſint tales Duces currere monetam auream, quæ apud
nos dicitur *Ducado de oro*, cùm potiùs denominetur à
titulo Domini, ſicut dicitur *Condado*,de Conde, *Mar-*
queſado de Marques. Præcipuè cùm ad nos nullus ex
Ducibus tale habeat privilegium, præter unum Car-
donenſem, ſi credimus Guardiolæ *de nobilit. capi-*
te 46.
10 Limitaneis his Ducibus & militibus, ut alacriùs
pugnarent, & ardentiùs loca ſibi commiſſa defende-
rent, agros ex hoſtibus captos conceſſit Imperator
Alexander, teſtante Lampridio *in eo*, ut eorum ita
eſſent ſi hæredes eorum militarent, & nunquam ad
privatos pertinerent, dicens eos attentiùs militaturos,
ſi etiam ſua rura defenderent, addidit que animalia &
ſervos, ut poſſent colere quod acceperant, ne per ino-
piam hominum, vel per ſenectutem desererentur rura
hoſtibus vicina. Quod & factitaſſe Probum Impera-
torem narrat Vopiſcus *in eo* ibi, *Agros & horrea & do-*
mus Tranſrhenanis omnibus fecit, iis videlicet, quos in
excubiis collocavit. Id eſt, omnibus illis, qui in ripa
Rheni fluminis limiti excubabant. † Nam Rhenus li- 11
mes erat Imperij, ut eleganter probat Vvolfgan. Lazius
lib. 1. com. Reipubl. Rom.c.9. ita ut hæc ripa ſub Im-
perio, illa verò ſub ditione eſſet barbarorum, ita
Claudian., *in panegyr. Mallij & Theodor. conſil.*
verſ.51.

O quoties doluit Rhenus qua barbarus ibas,
Quòd te non geminis frueretur judice ripis.

Auſon. *epig.4.*

Nec Rhenum Gallis limitis eſſe loco.

& in gratiar. actione, *Teſtis eſt uno pacatus anno &*
Danubij limes & Rheni, Mamertin. *in panegyr. Maxi-*
mani n.6. ibi, *Atqui Rhenum antea videbatur ipſa ſic*
natura duxiſſe, ut eo limite Romanæ provinciæ ab imma-
nitate barbari vindicarentur. Martial.*lib.10. epig.7. ad*
Rhenum,

Sic & cornibus aureis receptis.
& Romanus eas utraque ripa.

† Licèt ſub Zenone fuit hic limes ab hoſtibus occu- 12
patus, ut ex Sidon. probat Vvolfgan. Lazius *ſupr.*
Alexandri ſupradictam conſtitutionem amplexi ſunt
ſequentis ævi Imperatores, ut videre eſt ex *l.3. infr.h.*
t.de fundis limitroph. l. omnes 8.lege nulli 13. infr. de
fundis patrim.lege.1. & 3. ſub Novell. Theodoſ.12. de
patrimonial.rei dominicæ, & limitrophis fundis ad Orien-
tem poſitis & Caſſiodor.*l.2.epiſt.5.* apud quem Theo-
doricus Rex *præcipit militibus in Auguſtanis clauſuris*
conſtitutis annonas præſtare, ut utilitas Reipublicæ grata
animo complecatur, quæ emolumentorum commoditatibus
adjuvatur. Decet enim cogitare de militis tranſactione,
qui pro generali quiete finalibus locis noſcitur inſudare,
& quaſi à quodam porta provinciæ Gentiles introitus pro-
batur excludere. † Unde hujuſmodi limitanei fundi 13
limitrophi, ſeu (ut mavult Cujac.*in dicta lege omnes*)
limitrophi appellantur, ex ſententia Alciati, quam ſe-
quitur Cujac Gothofred.& Garcia Toletan,*hic n.5.&*
6. qui ſubſtentationi horum militum deputabantur:
quod ipſius verbi etymon ſuadet; nam *limitrophi* di-
cuntur è limite videlicet, & τρέφω Græca voce, quæ
alere ſignificat, de his loquuntur præter hanc legem
primam *d.leg.pro locis, de ann.l.4.infr.de erog.mil.ann.*
cum aliis.

Hinc veniunt intelligenda jura quæ aliàs difficil- 14
lima reputantur: & in primis ſpecies IC. Paulli *in l.*
Lucius 11. Digeſt. de eviction. qui ſcribit Lucium Ti-
tium prædia quædam emiſſe in Germania trans Rhe-
num, & tradita quoque ſibi à venditore accepiſſe,
ac partem pretij ſoluiſſe, & cùm venditor alteram
partem ab hærede emptoris peteret, hæres reſponde-
bat ſe non teneri ad reſidui pretij ſolutionem, quòd
in ipſo limine contractus immineret evictio, *l. ſi poſt.*
24.Cod.de eviction. Nam prædia ipſa Principis aucto-
ritate partim fuerunt diſtracta, partim militibus in
præmium militiæ aſſignata. Quæſitum eſt, an hujus
rei periculum ad venditorem pertineret: & videbatur
pertinere, ex *l.ſi fundus 33.verſ.nam etſi vendideris. D.*
locati, ubi etiam fundus publicatus eſt Principis aucto-
ritate, & reſpondet Africanus teneri venditorem evic-
tionis nomine emptori, ut pretium ſaltem reſtituat.
Nihilominus tamen in ſupradicta ſpecie Paulus docet
futuros caſus evictionis poſt contractam emptionem
non pertinere ad venditorem, & ideò pretium reſiduum
petere poſſe, etſi à Principe ea prædia ablata fuerint.

Ut

15 Ut hæc radicitus explicentur, animadvertendum eſt *d.l.Lucius*, duabus difficultatibus obſcuram reddi. Prima eſt circa ipſius Principis factum. Secunda circa deciſionem Conſulti, ut agnoſcunt DD. quos adduco *lib. 1. obſerv. c. 1. n. 53. & ſeq.* Pichar. *in §. quòd ſi fugerit, n.8. Inſtit. de emptio. & vend.* Cujac. *tract. 8. ad Afric. in dicta l. ſi fundus.* Cabotius *lib. 1. diſp. c. 25.* Tiraq. *in l. ſi unquam, verb. donatione largitus, n. 42. & 43.* Schiford. *lib. 2. ad Ant. Fab. tract. 18. toto.*

16 Quoad primam attinet difficultatem, audiendi non ſunt Cujac. *li. 1. obſer. c. 9.* & alij, quos refert & ſequitur Fachin. *lib. 8. controv. c. 65.* Forcatol. *dialog. 18. n. 5. & 6.* & Pancirol. *lib. 3. theſau. c. 23. verſ. quinta quæſtio.* Gothofred. *in dicta l.* qui aſſerunt *d. l. Lucius* loqui de prædiis bello captis, quæ victores partim diſtrahebant, partim militibus aſſignabant, ut conſtat eveniſſe quando Melibœus apud Virgil. *eclog. 1.* querebatur ita,

Nos patriæ fines & dulcia linquimus arva,
Nos patriam fugimus.

& poſtea,

——— *Veteres migrate coloni.*

& facit *l. item ſi verberatum 15. §. item ſi fortè. ff. de reb. vend.* cùm interpretatione Cujacij *ibid. l. 4. ſupr. de jure*
17 *fiſc.* cum iis quæ *ibi* adduximus. † Nam hæc interpretatio non convenit cum *d. l. Lucius.* ubi ea prædia non erant bello quæſita, ſed erant cujuſdam civis Romani, qui illa vendiderat concivi ſuo, inter quos ob illud Principis factum controverſia erat in foro evictionis nomine. Nec Virgilij locus ad rem facit, quia magnus Poëta loquitur de Cremonenſibus, qui partes Caſſij & Bruti ſequuti contra Octavianum Victorem agris ſuis ſunt privati à Cæſare militibus aſſignatis, & cùm agri Cremonæ non ſufficerent, Mantua ei vicina eandem calamitatem eſt perpeſſa agris propriis ſpoliata, ut docent Interpretes Virgilij *in d. eclog. 1.* præcipuè Cerda & Pontanus in ejuſdem argumento, & Raderus ad Martial. *lib. 8. epigram. 56.* ipſi verò *epigr. 53.* ad illud,

Jugera perdiderat miſera vicina Cremona.

At *in d. l. Lucius*, id non eſt expreſſum, neque hæres emptoris ſe defenderet evictionis nomine, ſi allegaret culpam quæ ei imputaretur tanquam hoſti Reipublicæ, ſi cum aliis rebellaſſet, & ob id agris multaretur.

18 Ob has & alias conſiderationes in ea interpretatione perſiſto, quam tradidi *dict. lib. 1. obſerv. c. 1. num. 58.* Aſſeróque Principem prædia non abſtuliſſe *in d. l. Lucius*, tanquam bello capta, vel tanquam ab hoſte erepta, ſed juſtè id feciſſe, cùm de contrario non conſtet, ut tenet Gregor. *in l. 37. tit. 5. p. 5. per text. ibi.* Ratio fuit, quia cùm hæc prædia ſita fuerint in Germania trans Rhenum, ubi limes erat Imperij ut dixi ob publicam cauſam Princeps illa privato ademit (Princeps autem ille, de quo loquitur Paulus, quantum conjector, fuit Alexander, quem diximus *ſuprà* prædia limitantis militibus aſſignaſſe, cujus tempore floruiſſe Julium Paulum *d. l. Lucius* Auctorem tradunt Lamprid. *in Alex.* Baron. *2. tom. annal. anno Chriſti 225. num. 1.* & ob id fortaſſe Conſultus de facto, reſpondebat, cùm ex lib. 6.
19 Reſponſorum extracta fuerit *d. l. Lucius*) & † ob cauſam publicæ utilitatis certum eſt Principem auferre poſſe ſubdito res proprias; ut affirmat Fachin. *ſupr.* Pancirol. *lib. 3. theſaur. var. c. 23.* Cevall. *comm. q. 578.* P. Gregor. *de Republ. lib. 7. c. 20. num. 37. & 54.* & alij à me laudati *lib. 1. obſerv. cap. 1. num. 64.* Maſtrill. *l. 3. de Magiſt. c. 4. n. 326.* Giurb. *conſil. 57. n. 6.* Sixtin. *de Regal. lib. 2. cap. 7. n. 71.* Peregrin. *de jure fiſci l. 5. tit. 2. n. 49.* Riccius *collect. 928.* Phœbus *deciſ. 94. tot.* Guzman. *de evictio. q. 52. ex num. 2.* & Præceptor noſter D. Joan. de Solorzano cum aliis *de jure Indiar. l. 2. c. 21. ex n. 62.* Caſtillo *de Tertijs c. 9. n. 23. & ſeq.* Ignat. del Villar *in ſylva reſp. 8. tot. maximè n. 50. & ſeq.* & noviſſimè Cabreros *de metu lib. 2. cap. 37. num. 48.* & quomodo teneatur etiam in hoc caſu Princeps parti à qua aufert rem, recompenſare pretium dando, vel alio modo retribuendo, docent Matienz. *in l. 7. tit. 7. gloſſ. 5. num. 2.* Mierez *de majorat. 1. p. in princ. n. 61.* Maſtrill. *ſup. n. 353.* Peregrin. *n. 52.* Villar. *num. 51.* Guzman. *n. 8. & 65.* Surd. *tom. 2. conſil. 203. num. 17. & 38.* Menoch. *conſ. 101. num. 28.* Felician. *de cenſib. tom. 2. lib. 4. cap. vinc. num. 23. & 26.* Paſcalis *de patr. poteſt 1. p. c. 1. num. 69.* quod damnum non tenebitur reſarcire, quando ſtatuendo legem generalem aufert dominium alicui. Cabedo *2. p. deciſ. 75. num. 13.* & Guzman. *ſupr. n. 64.* Caſtillo *lib. 5. controv. c. 89. n. 178.* & Cabreros *d. lib. 2. c. 37. n. 48. & ſequent.*

Cauſa autem fuit *in dict. Lucius*, quia cùm publicè 20
expediat milites alere, ut alacriùs & fideliùs patriam defendant, neceſſarium eſt viſum ea prædia quæ litimitibus Imperij erant confinia, ipſis concedere, ut faciliùs ad defenſionem properarent cùm vidiſſent ſua prædia ab hoſtibus devaſtari, aut capi, namque, ut Quintilian. ait *declamat. 268. ad fin.* ibi, *Ducimus adversùs ipſas terras quadam conſuetudine affectum,* & Sidonius *lib. 3. ep. 3.* ſic, *Primum quòd ſumas in affectu partes, jure ſibi uſurpat terra quæ genuit. Omitto illa communia quidem, ſed quæ non mediocria charitatis incitamenta ſunt iſtius tibi ceſpitis optatas glebas.* Nihil eſt enim quod hominibus majorem dolorem incutiat, quàm ſi bona ſua & poſſeſſiones ab extraneis, & multò magis ab hoſtibus videant occupari; ob quam rem ille Paſtor apud Virgil. *egloc. 1.* lacrymabatur agris ſuis ſpoliatus,

Impius hæc tam culta novalia miles habebit
Barbarus has ſegetes?

obſervant Tiraquell. *in præfat. de retract. ex num. 34.* Annæus Robert. *lib. 3. rer. judic. c. 17. in princ.* Joannes Savaro *in notis ad Sidon. d. lib. 3. ep. 5.* qui ad id quoque conſiderant *l. ex quæ tutores 22. verſ. nec verò. C. de admin. tut. l. ſi in emptione 26. D. de minorib. leg. qui officiì 62. D. de contract. empt. l. 1. §. & aliàs 25. D. ſi quid in fraud. patron.* Unde conſtat non ſine cauſa Alexandrum *in d. l. Lucius* illa prædia limitanea privato abſtuliſſe, & militibus donaſſe.

Alteram difficultatem quæ verſatur inter *d. leg. Lu-* 21
cius, & d. l. ſi fundus 33. D. locati, variè ſolent explicare DD. adducti *ſuprà n. 14. & 15.* quibus omiſſis ea interpretatio magis verior videtur, quam tradidit omnium primus Azo, quem refert Accurſ. *in d. l. Lucius, verb. pertinere*, & ſequitur Fulgos. *ibi*, & Cujac. *tract. 8. ad African. in d. l. ſi fundus, & l. 8. reſp. Paul. in d. l. Lucius*, & eam confirmat *l. 37. tit. 5. p. 5.* & eis non laudatis Schifordegh. *ſupr. q. 3. tract. 18. lib. 2.* qui diſtinguunt inter fundum emptum, qui priuſquam vacuus traderetur, fuit publicatus, & eum qui poſt traditionem factam publicatur, ut in primo caſu loquitur *d. l. ſi fundus*, in ſecundo autem *d. l. Lucius.* Ratio differentiæ eſt, quia fundo publicato poſt traditionem periculum ad venditorem non potuit pertinere, cùm ad eum futuri evictionis caſus non ſpectent. At ante traditionem publicato cùm iſte fundus vacuus non poſſit præſtari, neque ullam actionem habeat, venditor ad eum perſequendum ad hoc tenebitur, ut pretium reſtituat, quoniam infortunium venditoris emptori incommodum cauſare non debuit, cui vacua poſſeſſio danda erat, *argũ. l. 2. §. 1. & l. 3. in princ. D. de actio. empt.* Neque oberit quod periculum rei venditæ ad emptorem pertineat, contractâ jam emptione. *§ cùm autem. Inſtit. de emptio. & vend.* cum vulgaris. Nam dicendum eſt hoc procedere quando ex parte venditoris potuit fundus vacuus tradi, non verò quando hæc facultas in eo non fuit, ut indicat African. *in d. l. ſi fundus.* ibi, *iſque priùs vacuus traderetur*, quibus verbis indicat

poſſeſſio

poſſeſſionem tradendam eſſe vacuam, quæ tamen minimè poteſt tradi ab eo, qui per publicationem jam eandem amiſerat.

22 Secundò ex *ſuprà* jam adductis interpretandus venit elegans Florentini IC. locus *in l. in agris 16. D. adquir. rer. domin.* ubi in agris limitatis, ſeu militibus aſſignatis (nunc exponit Accurſ. *ibi ſchol.* 1.) non habet locum jus alluvionis. De hujus legis mente aperienda latè agunt præter Interpretes & Giphanium *lib.* 1. Alciat. *lib. 1. parerg. cap.* 38. Forcatol. *dialog.* 18. Cujac. *lib. 2. obſerv. c.* 9. Donell. *l. 4. comm. cap.* 27. ubi Oſuval. *lit. F. & c. 19. lit. A.* Petr. Fab. *l. 2. ſemeſt. cap. 4. verſic. & ſanè ut rerum.* Dorleans *ad tacit. lib. 1. annal.* Garcia *de expenſ. cap. 22. num.* 43. Valaſc. *de jure emphyt. quæſt.* 16.

23 *n.* 10. † Ex quorum traditionibus præſuppono quòd ſi de victis hoſtibus agri, aut prædia caperentur, quæ tamen non civium eſſent, ſed ipſorum hoſtium, tunc ſolebant publicari, id eſt, redigebantur in publicum populi, aut Principis dominium jure belli: ob idque dicebantur manu capti, ut indicat Pompon. *in l. ſi captivus 20. §. verum, D. de captivis,* ibi, *publicatur enim ille ager qui ex hoſtibus captus eſt,* id eſt, in fiſcum, vel in ærarium cogitur. Quomodo eſt etiam intelligendus Martianus (juxta interpretationem P. Fabri *ſuprà*) *in l. Divus 31. D. de jure fiſc.* ibi, *ſicut captivorum.* Aliquando tamen eoſdem agros manucaptos dividere ſolebant Imperatores inter milites, & aſſignabant veteranis pro præmio & commodo militiæ, ut dicam *infr.*

24 *in t. de his qui ſponte muner. publ.* † Aliquando veteri poſſeſſori relinquebant honoris gratiâ modico tributo indicto, vel ob aliquam cauſam & indulgentiam totus fundus eidem relinquebatur, vel toto fundo militibus aſſignato dabatur poſſeſſori antiquo honoris gratiâ aliqua portio, non in agro, ſed in pecunia, *l. item ſi verberatum 15. §. item, D. de rei vind.* ibi, *modicum honoris gratiâ poſſeſſori datum.* Hujuſmodi autem agri dicebantur conceſſi, redditi vel reſtituti, cùm adempti & publicati antea eſſent, obſervant P. Fab. *ſupr.* Giphan. *n.* 6. Cujac. *d. c.* 9. ex Plutarchi & aliorum auctoritate, quibus adſtipulatur Sicul. Flaccus *de conditione agror.* his verbis, *Nec tamen omnibus perſonis victis ablati ſunt agri, nam quorundam indignitas, aut gratia, aut amicitia, victorem ducem movit, ut eis concederet agros ſuos.* Aliquando tamen hæc prædia non ex ipſiſmet hoſtibus, ſed ex ipſis municipibus & populis manucapiebantur, ut ex facto Alexandri animadvertimus *ſuprà,* & teſtatur Sueton. *in Auguſt. c.* 31. ibi, *Poſt victoriam cùm ipſe veteranos in Italiam reducendos, & municipalibus agris collocandis recepiſſet, neque veteranorum, neque poſſeſſorum gratiam tenuit alterius pelli ſe, alteris non pro ſpe meritorum tractari quærentibus.* Neque omitto etiam datas poſt victoriam urbes militibus habitandas agrorum vice, ſi Dioni *l.* 36. fides ſit habenda, qui de Pompeio id narrat. Denique hos agros manucaptos ſolebant vendere per Quæſtores, ut inſinuatur *in d. l. in*

25 *agris,* ibi, *quid veniſſet.* † Unde conſtat limitatos agros eos dictos, non eos, qui limitanei militibus aſſignabantur, ſed quia limitibus diviſi erant, & ſortibus, ut ſcilicet ſciretur quid cuique militum, vel civium, aut poſſeſſorum datum eſſet, quid verò veniſſet per Quæſtorem, quid autem in publico relictum eſſet, ut *in d. l. in agris,* ex Trebatij ſententia refert Florentinus, & cognoſci poteſt ex Aggeno Urbico *de agrorum qualitatibus, in princ.* Nam ſi ager datus certâ menſurâ & finibus certis fuit definitus, omnino id quod ex eo relictum eſt, non fuit datum publicum, manebat tanquam ſi verè eſſet alter fundus, *l. ſi quis duas 6. §. ſi quis partem, verſ. planè, D. commun. prædio.* Atque ita non potuit eis limitibus comprehenſus ager alluvionem habere, *§. præterea, Inſt. de rer. diviſ.* cùm non poſſit minui, vel augeri, & ſic quod ei agro acceſſerit, publi-

25 cum erit. † Ob quam rationem lacus alluvionem non habet, quoniam etſi interdum creſcat, ſuos tamen terminos continet, *leg. lacus 12. D. de adquir. rer. domin.* Item & inſula in flumine publico nata, cùm ejus fit, cujus agrum ripa contingit, *leg. adeo 7. §. inſula, l. inter eos 29. D. de adquir. rer. domin.* Hoc tamen fallit ſi ager fuerit limitatus *l. 1. § ſi inſula 6. cum ſeq. D. de fluminibus* notant *ſuprà* relati, præcipuè Donell. qui non immeritò Cujacij emendationem reprehendit, cùm ſine ea ſatis conſtet Conſulti mens.

Ulteriùs ex *ſuprà* adducta ratione inferimus inter- 27
pretationem ad *hoc l. 1. de fundis limitroph.* ubi Tiberiani diſpoſitio confirmatur. Quis autem hic fuerit, qualéque ejus munus, in obſcuro jacet, conjecturis idem eſt. Hunc reor non fuiſſe Præfectum prætorio, ut exiſtimavit Accurſ. *in ea lege ſchol.* 1. quem ſequitur Cujacius, ſed Magiſtrum militum, *capitan. general.* vocamus, moveórque ex inſcriptione *l. 2. Cod. de officio præfect. præt. Afric.* quæ dirigitur ad Beliſarium Magiſtrum militum per Orientem, cui injungitur omne munus ad limitaneos milites ſpectans, ſicut Nomo Magiſtro militum in inſcriptione *l. 4. Cod. de offic. milit judic. l. un. Cod. Th. de luſorijs Danuby.* quæ cùm loquatur de limitibus, ſcribitur Conſtanti Magiſtro militum.
† Magiſtri militum poſt ætatem Conſtantini Magni 28
omne jus in milites habuerunt, quod olim libera Republica, & ſub Auguſtis Proconſules, aut Legati exercebant, neque jam eo ævo Præfecti prætorio rem militarem tractarunt, teſte Zozimo *l. 2. in Conſtantino,* & Paul. Oroſio *l. fin. cap.* 33. Vegetio *de re milit. lib. 2. c.* 9. ibi, *Sed legati Imperatoris ex conſularibus ad exercitus mittebantur, quibus legiones & auxilia univerſa obtemperabant in ordinatione pacis, vel neceſſitate bellorum, in quorum locum nunc illuſtres viros conſtat Magiſtros militum ſubſtitutos,* obſervat *ibi* Stevvechius, & Pancirol. *in com. ad Not. Imp. Orient. c.* 12. † Hanc Tiberiani 29
diſpoſitionem in Hiſpania confectam fuiſſe moveor ex lapide, quem juxta ſacellum ſanctæ Columbæ ad flumen Xavalonem prope ruinas antiqui Oreti ſe legiſſe tradit noſter Ambroſ. de Morales *lib. 10. Hiſpaniæ capit.* 44. ex quo conſtat Tiberianum ſub hoc tempore fuiſſe Proconſulem Hiſpaniæ, lapis ita habet:

EX. OFFICINA
HOMONI. UTE
RE. FELIX VAS
CONI. IN.

XP

PRO C. TIBERIA
NO. FACTUM
EST, HORREUM ET.
DN. VALENTI-
NIANO. AVG.
TER. ETEVTRO
PIO. V. C. CONS.
SCRIB. ELEFANTO.

Congruit etiam inſcriptio *l. 5. Cod. Th. de ſponſal.* quæ eſt inſcripta ad Tiberianum Vicarium Hiſpaniarum, licèt hic fuerit tempore Conſtantini, & Annius Tiberianus dicitur *in l. univerſis 15. C. Th. de decurion.* Alter fuit Junius Tiberianus, cujus meminit Vopiſc. *in Aurelian.*

Confirmat ergo hæc lex Tiberiani diſpoſitionem, 30
quæ certas poſſeſſiones & prædia, quæ ad limitaneos milites frumenta conveherent aſſignavit, id eſt; poſſeſſiones, quæ cùm proximiores eſſent, ad tale onus tenebantur, juxta ea, quæ notavimus *ſuprà in hoc l. pro locis 4. infr. de erogat. mil. ann. l. unic. infr. de collat. donator. l. 3. infr. de ſilentiar.* cùm fortè pauperiores, vel quæ longiùs aberant, ad frumentum convehendum compellerentur, & ita videtur Tiberianus, juxta poſſibilitatem locorum juſtè diſpoſuiſſe, quæ prædia ad

id

id munus tenerentur. Solebant enim Imperatores tales res committere ſuis adminiſtris, deinde quod effeciſſent ſuis legibus confirmare, ut notabimus *in l. unic. infr. de collatio donat.*

31 Huc ſpectat *l.1. tit. 6. l. 4. ord.* ubi Duces limitanei, qui ſunt *Capitanes generales Alcaydes o Governadores de las fronteras y preſidios*, poſſunt ex locis vicinioribus victualia percipere, ut *ibi* notat Did. Perez *verb. per las tales viandas*, licèt nihil adducat, quemadmodum cogi poſſint homines vicini exercitui, vel caſtris deferre victualia, ne exercitus fame laboret, ut obſervat Platea *hic, & in d. l. pro locis, & in l. omnes omnino n. 2. eod. tit.* ubi etiam Bart. Gregor. *in leg. 22. tit. 23. par. 2.* Bobadill. *lib. 4. polit. cap. 2. num. 25. & 26.* Aviles *in cap. prætor. cap. 17. verb. araçonabiles, n. 20.* Nam, ut inquit Vegetius *lib. 3. de remilit. cap. 3.* ibi, *Sæpius penuria, quam pugna conſumit exercitum, & ferro ſævior fames eſt. Deinde reliquis caſibus poteſt in tempore ſubveniri, pabulatio & annona in neceſſitate remedium non habent, niſi ante condantur. In omni expeditione unum eſt & maximum telum, ut tibi ſufficiat victus, hoſtes frangat inopia. De copiis expenſiſque ſolers debet eſſe tractatus ut pabula frumentum cæteraque annonariæ ſpecies, quæ à provincialibus conſuetudo depoſcit maturiùs exigantur*, & non minus penuria & neceſſitas timenda eſt in caſtris, quàm in limitibus, vel in præſidiis, aut caſtellis, propter magnam utilitatem, quam capit Reſpublica, ſi talia caſtella, aut præſidia ſint munita & abundent, ex traditis
32 à Bobadilla *ubi proximè num.* 24. † Ob quam etiam rationem milites limitanei utuntur militum privilegiis quoad ſolemnia teſtamentorum, ſicut cæteri, qui in expeditionibus ſunt occupati, *tit. Inſtit. de milit. teſt.* docet Connan. *lib. 9. com. cap. 5. num.* 10. quem ſequitur Pichar. *in §. illis autem temporibus, n. 4. Inſtit. illo tit.* Oſuval. *ad Donell. lib. 6. c. 28. lit. R.* Zoannet. *de Imper. Rom. ex n.* 103.

33 Ex eodem filo pendet quoque deciſio *l. 3. infr. h. tit. de fund. limitroph.* ubi agros limitaneos, qui hujuſmodi militibus conceduntur, ab omni tributo immunes eſſe ſtatutum eſt, & ita ab eis firmiter cum paludibus & omni jure poſſideri debere, ut minimè poſſit in privatos homines tranſire poſſeſſio, ſi alienati fuerint prohibente lege talem alienationem, ita ut nec præſcriptionis remedio emptores juvandi ſint, hæc conſtitutio deſumpta eſt ex *Novella 31. Theodoſij de ambitu & locis limitaneis*, quâ declaratur quod ad hanc rem poteſt pertinere, facit *leg. 2. tit. 12. ſeu Novell. Theod. de patrimonial. rei domin. & limitrophis fundis*, idem quoque legimus *in l. omnes 8. infr. de fundis patrimon.* & in ſervis ad ſcripticiis dicemus per text. *ibi, in l. quem-*
34 *admodum, infr. de agricol. & cenſ.* † Ratio hujus rei in promptu eſt, nam cùm neceſſarium ſit, ut limitanei milites habeant unde ſe alere poſſint, non minus fuit quoque neceſſarium, ut ea prædia conſervarentur militantibus, ſi quidem ſi in aliam poſſent transferri perſonam, intentio, de qua *ſupr.* egimus *num....* clude-
35 retur. † Neque quiſpiam diſpoſitionem, *d. l. 3.* contra milites limitaneos eſſe præſcriptam dum eis interdicit alienationem, nam imò in eorum favorem tendit, cùm etiam in favorem rerum dotalium maritus prohibitus ſit alienare, *l. 1. D. de fundo dotal. princip. Inſt. quibus alienare licèt, c. cùm contingat, de jurejur.* cum aliis traditis à Pichard. *in d. princ.* Donell. *lib. 14. com. cap. 4.* Cevall. *com. quæſt. 3. n. 34.* Barboſ. *in l. dotalem 62. n.... D. ſolut. matr.* & pupillus ſine tutoris auctoritate, & decreto Prætoris non alienat, *prin. Inſt. de auctor. tutor. d. princ. quibus alienar. licet, l. 1. & tot. D. de reb. eorum.* Neque alimenta poſſunt repudiari, *l. cum hi 7. & tot. D. de tranſactio.* Dominúſque ſervorum adſcriptitiorum ſine terra non poteſt alienare, *d. l. quemadmodum*, neque prodigus, *l. 1. de curator furioſ.* neque Eccleſia, *c. nulli, cum vulg. de reb. Eccleſ.* Quâ etiam ratione Imperatores *in d. l. 3.* non immeritò fundorum limitaneorum interdixerunt alienationem.

Præterea conceſſerunt, ut quamvis milites aliàs ex 36
prædiis ſuis teneantur tributa perſoluere, *leg. 1. C. de offic. præfect. Auguſt. l. fin. §. ab hujuſmodi 24. D. de muner. & hon.* tamen ex prædiis limitaneis ad id cogi non poſſint, ut præter *dict. l. 3.* probatur *in l. infr. de veteran.* notat Rebuff. *in d. l. 3.* Similiterque contra eorum agrorum detentatores proſcriptionis pœnam ſtatuerunt, quæ contra rapacitatem & aviditatem Ducum ſtatuta eſt *in dict. Novell. Theodoſij de ambitu & locis limitan.* Adeóque in poteſtate militum hos agros manere voluerunt, ut nullus poſſeſſor præſcriptionis titulo poſſit eſſe munitus, ceſſante in hoc caſu præſcriptione, ſicut & in aliis, quos congerit Accur. *in d. l. 3. verb. ceſſante*, ubi Platea & Rebuff. & nos dicemus *in d. leg. quemadmodum*, eo enim ipſo quòd alienatio fuit prohibita, & præſcriptio conſequenter prohibita cenſetur *leg. alienationis 28. de verb. ſig. cum vul.* docet Fachin. *lib. 13. contr. c. 80.* Oſuval. *ad Donel. lib. 5. c. 4. lit. A.* cùm aliter intentioni legis, quæ hæc prædia ſemper apud milites conſervari voluit, fraus fieret, & ideò non ſolùm contenta fuit alienationem inhibere, verùm & omnem actum, per quem in alium non militem poſſet fundus tranſire, *argum. l. fin. C. de rebus alien. l. oratio, D. de ſponſalibus.*

His etiam annectenda eſt *l. 2. hoc tit. de fundis limi-* 37
troph. quæ eſt *l. 2. C. Th. de terris limitaneis*, ubi qui caſtella limitanea & caſtellis ipſis deputatos agros quocumque titulo poſſederint, cùm milites non ſint, jubentur ea relinquere illis, quibus agros antiquitas deſignaverat retinendos: aliter autem capitali pœnâ plectuntur. † Quod ut clariùs procedat, in memoriam 38
erit revocandum quod initio hujus tractatus diximus. Imperium ſcilicet Romanum multiplicibus limitibus clauſum fuiſſe, in quibus munitiones erant conſtructæ præſidij causâ, quæ dicebantur *caſtella, burgi, ſeu clauſuræ*, quæ muris, foſſis, aggeribus altè ſtructis, & turribus cingebantur, *l. 2. §. & omnes 4. Cod. de offic. præf. præt. Afric. 4. C. de offic. magiſt. offic.* Caſſiod. *l. 2. epiſt. 5. & 19.* in inſcriptione. Paul. Oroſius *l. ult. c. 33.* ibi, *Crebra habitacula per limitem conſtituta burgos vulgò vocant, quorum ſitus, formas & militum numeros magiſter officiorum illi curæ præfectus quotannis Principi inſinuare tenebatur.* Autor incertus de rebus bellicis, ad finem. *Eſt præterea inter commoda Reipublicæ utilis limitum jura ambientium ubique latus Imperij, quorum tutela adſidua meliùs caſtella proſpicient, ita ut millenis interiecta paſſibus ſtabili muro & firmiſſimis turribus erigantur, quas quidem munitiones poſſeſſorum diſtributa ſollicitudo ſine publico ſumptu conſtituat vigiliis in his & agrariis exercendis, ut provinciarum quies circundata quodam præſidij cingulo inlæſa requieſcat.* Majores munitiones *caſtra* nuncupabantur, ad exemplum caſtrorum militum. Minores verò *caſtella*, id eſt, parua caſtra. *l. 2. l. pen. infr. de fund. rei priv.* Vegetius *l. 4. de re milit. capite 10. Caſtellum parvum quod* burgum *vocant.* Burgi autem erant habitacula in ipſis limitibus diſpoſita, ut in eis milites degerent, D. Iſidoro *in Origin. l. 1. cap....* & Paulo Diacono *l. 12. hiſt.* teſtantibus. Eoque ſpectare videtur Vopiſc. *in Probo Urbes Romanas & caſtra in ſolo barbarico poſuit, atque illic milites collocavit*, quod ea de cauſa factum, tum ad extendendum limitem, ut *infrà* declarat, & ut milites ſuaviùs & ſecuriùs degerent, magiſque reprimerentur hoſtes urbibus in ſuo ſolo conſtructis. Eáque fuit origo tot burgorum per Germaniam & Græciam, ut refert Caſaubon. *in Spartian. pag. 24. verſ. 54.* & Stevvechius *ad Veget. d. c. 10.* videndi Pancirol. *in comm. ad Notit. Imp. Orien. c. 139.* Bulenger. *l. 4. de Imp. Rom. c. 8. & 9.* Gothofr. *in d. l. 4. C. de offic. mag. offic. & in l. 2. §. 4. C. de offic. præf. præt. Afric.* ad idque alluſit Virgilius *l. 7. Æn. verſ. 157.*

Ipſe

—— Ipſe humili deſignat mœnia foſſa,
Molitúrque locum, primáſque in littore ſedes
Caſtrorum in morem pinnis atque aggere cingit.

39 De clauſuris loquitur *d.leg 2.C.de officio præf.prætor. Afric.§. in Sardinia, verſ. & omnes l.4.c.de offic. mag. eff.* ibi, *caſtrorúmque ac clauſurarum cura præcedat.* quæ propriæ videntur fuiſſe anguſtiæ adituum quæ regionem aperiunt, & veluti portæ Imperium claudentes, quod videtur colligi ex Caſſiodoro *lib. 2. var. epiſt.5.* ibi, *Præcipimus ſexaginta militibus in Auguſtanis clauſuris conſtitutis annonas præſtare. Decet enim cogitare de militis tranſactione, qui pro generali quiete finalibus locis noſcitur inſudare, & quaſi à quadam porta provinciæ Gentiles introitus probatur excludere,* & *epiſt.19.in inſcriptione.* Hæ aliquando *cluſuræ* dicuntur apud Auctores, ſive *cluſæ*, ut conſtat ex Luitprando, & aliis, quos recenſent Schar. & Caluinus impuri alienorum labo-
40 rum tranſcriptores. † Qui de his cluſuris accipiendum cenſent reſcriptum Imp. *in l.4.Cod.de offic.milit.* cum Cujac. *lib.3.obſerv.c.24.* quem ſequuti ſunt Casaubon. *in not. ad Vopiſcum in Bonoſo*, P.Pithæus *lib.1. adverſ.ſubceſſiu.c.14.* Gothofr. *in d.l.4.* Juſt.Lipſ. *de magnit. Rom.lib.1.cap.5.* & Buleng. *lib.3. de Imp.d.cap.8. poſt princ.* Cùm enim Imperatores ibi præcipiant, ut duces militum in ipſis limitibus commorentur, ut imminente magiſtro militum ad ſuum numerum milites redigantur, tunc ſtatim adiiciunt, *Caſtrorum quin etiam refectionis luſtrationiſque curam habeant.* Hanc litteram ſupradicti cum ſuo duce Cujacio depravatam cenſent, & vocem *luſtrationis* expungunt; reponuntque *cluſuriarum*, auctoritate *d.l.4. C.de offic.mag.offic.* quæ eſt pars ejuſdem *l.4. C. de offic. mil. jud.* & utraque ad Nonium, ſeu Nomum magiſtrum officiorum ſcripta eſt & eamdem ſubſcriptionem habet. Cùm ergo ad idem tendant, earum una injungit ducibus curam caſtrorum & cluſuriarum. Altera verò, ut quemadmodum caſtrorum & cluſuriarum cura procedat, quotannis Principi ſignificetur. Sic etiam eam vocem *cluſurias* reponunt in Vopiſci Bonoſo, ubi antea ineptè legebatur *luſorias*.

41 Verùm hæc litteræ emendatio & caſtigatio *d. l. 4.* neceſſaria non eſt, & meritò eam rejecerunt Pancirol. *ſupr.d.cap.139.* & Claudius Salmaſ. *in Vopiſc.loco n.21.* quapropter litteram inconcuſſam & illibatam ejus ſeriem, prout in vulgatis codicibus habetur, retinendam cenſeo, & *luſtrationis* verbo Imperatores ſignificaſſe, ut duces limitanei variis exercitationibus milites diſponant & exerceant, ne otio dediti torpeſcant, & minus habiles ad arma capeſſenda, poſtea in congreſſu habeantur quod exercitium familiare fuit militibus Romanis, ut oſtendit Lipſius *lib. 5. de militia Rom.dialog.14.* Valtrinus *lib.1.de re milit. c. 4.* Nicol. Bellus *lib.5. politic. diſcurſ.13.* Adam Gontzen. *lib.10. polit.c.14.§.5. 10.& 25. & ſequentibus*, & conſtat ex Vegetio *lib.2. de re mil.cap. 23.* Deinde ſtatuunt habendam eſſe curam ut caſtra, ſeu caſtella reficiantur
42 & luſtrentur. † *Luſtrare* eſt expiare, purgare per ſacrificium, ſolebant Romani exercitus ſuos luſtrare eo modo, ut oſtendit Alex.ab Alex. *lib.5. genial. cap.12. & lib.5. cap.27.* Valtrin. *de re militar. lib.4. cap.3.* ſic apud Tacitum *lib.15.annal.* ſic, *Tum luſtra, tum ritè exercitum ad concionem vocatum*, & apud Livium ſic luſtratio totius exercitus Macedonici, *lib.40.* quæ luſtratio & apud varias nationes obtinuit, *Joſuè cap.5.* Homer. *lib 2.Iliad.* notat Dorleans *ad Tacit.dicto loco.* Crederem tamen luſtrationem illam reſpexiſſe, ut à caſtris meretrices, deliciæque depellerentur, moréſq; corrigerentur, armáque & militaria veſtimenta inſpicerentur, & exercerentur milites, quod Romanis in ſu fuit, & inde dicta *Caſtra*, quia ibi caſtraretur libido, ut ex D.Iſidor. docet Stevvech. *ad Veget. lib. 1. de re mil.c.5.* Sic de Avidio Caſſio legimus in Vulcatio Gallican. in eo *Arma militum reſpexit, delicias omnes de caſtris ſubmovit, juſſitque eos hyemem ſub pellibus agere, niſi corrigerent ſuos mores, & honeſtius vixiſſent*, quod & feciſſe apud Numantiam Scipionem litteris teſtatur Valer. Max. *lib.2.c.7.exempl.14.* indéque omni armorum genere juvenes exerceri commendat Veget. *lib. 2. c.31.* congruunt quæ obſervat Bobadill. *lib. 4. polit.c.1.ex n.5.* † *Luſtrare* quoque ſignificat viſu in- 43
quirere aliquid, permetiri oculis, circuire, videre, *que tengan cuydado de attender y mirar rodear los reales*, eo ſenſu loquitur Virg. *libro 8. Æneid. verſ. 153.*

— & totum luſtrabat lumine corpus.

& Silius *lib. 5.*

—— Clypeumque viri, quæ immania membra
Luſtrabat viſu.

docet Cerda *ad Virgil.dict.loco*, & Barthius *lib.2.adverſ. cap. 9.* & juxta hunc intellectum vulgaris lectio ſine violentia, emendationis illibata retinetur. † Verùm 44
nec totus diſcedo à Cujacio & Caſaubono, qui in Vopiſco *in vita Bonoſi*, ubi ſcriptum vetat, *Hic idem cùm quodam tempore in Rheno Romanas luxurias Germani incendiſſent*, rectè reſtituerunt vocem *cluſuras*, ut de his caſtellis limitaneis, vel ſtationibus, aut burgis, in quibus erant milites, à Germanis incenſis, Vopiſcus accipiatur. Sed acrius quàm par eſt, invehitur Salmaſius in hanc lectionem, *ibidem, n.21.* contendens *luſorias* legendum, id eſt, naves quæ peretrabant totum Rhenum, & erant biremes, ut arbitratur Lipſ. *dict. lib.1.de magnit. Rom.cap.5.* & Seldenus *lib.2.de Domin. Mar.cap.6.* de quibus extat titulus in Codice Theodoſij *de luſoriis Danub.j*, vel, ut ait idem Salmaſius, non ad uſum belli, ut triremes, & æratæ, vel ad merces vehendas, ſed ad luſum tantùm, & ſolas circumuectationis delicias habebantur, prout videmus in Piſoraca & Bæti.
† Quod mihi non probatur, imò magis has naves 45
in Rheno inſtructas fuiſſe exiſtimo, ad arcendos barbarorum tranſitus & incurſus, ut inſinuat Pithæus *dict.cap.14.* vel, ut doceor ex *d.l.unic. Cod.Th. de luſorijs Danubij*, ad tranſuectionem ſpeciei annonariæ, quod omne inſinuat *d.l. unica* contextus, nam nonaginta naves ad delicias militum, quales ibi limiti Myſiaco deſignantur, centúmque verò decem univerſis inſtrumentis armatæ male cum deliciis convenire poſſunt. Neque ratio Salmaſij admitti debet quòd Latinè non dicantur *cluſuræ*, neque abſurdius poſſit excogitari, ſi dicamus in medio Rheni eſſe fabricata caſtella illa, & cluſuras conſtructas, quod diceret Vopiſcus ſi vocem illam *cluſuras* reponeremus. Nam hæc conſideratio debilis eſt, & non eſt mirum, ſi voci illi *cluſuras* adimeretur prima littera C. & in medio dictionis irreperet i. & exſcriptor reponeret *luſorias*, & alius fortaſſe ſcriberet *luxurias*, ineptiſſimè. Rurſus illa verba *in Rheno* non ſunt accipienda, id eſt in medio Rheni, ſed in ripis, in quibus milites limitanei, ut diximus, & indicat *leg. cùm ſuprà 12. infr. de re milit.* ibi, *Cùm ſupra virentes fluminum ripas omnis legionum multitudo conſiſtit.* Quemadmodum idem Auctor. *in Tacito ad fin.* ait multos barbaros à Mœotide erupiſſe, non eſt intelligendus ut barbari Mœotidem paludem in mediis aquis inhabitarent, ſed ripas. Neque etiam ſi de luſoriis navibus ad delicias habitis loqueretur Vopiſcus, credere debemus ex eo quòd incenſæ eſſent, Bonoſum metu perterritum ſumpſiſſe imperium, nam etſi Germani eas incendiſſent, non ita in culpa gravi erat Bonoſus ut timore illo percuſſus defeciſſet, ergo de re graviori incendium illud ſumere debemus, id eſt, de cluſuris, ſeu caſtellis, quæ erant limitum & Imperij propugnacula.

Cùm ergo, ut ſæpè diximus, caſtellorum, ſive clu- 46
ſurarum agri & loca limitanea militantibus ibi aſſi-

guarentur, ita ut ab alio non milite caſtellano occupari, aut detineri nequirent, ex ratione toties repetita, ut *dict. leg. 1. hoc tit.* prohibitio obſervaretur, capitalis pœna in temeratores ſtatuta fuit, niſi, prout antiquitas ſemper decrevit, caſtellorum loca apud limitaneos milites perſiſtant. In qua re fallitur Pancirol. *lib. 1. theſaur. var. c. 90. verſ. ſi in privatos, & verſ. quod fortè* quatenus ait ea loca relinqui potuiſſe aliis ab ipſis militibus, juxta Conſtantini ſanctionem, de qua ita loquitur Pompon. Lætus *lib. 2. Rom. hiſt. in Conſtantino.* ibi, *Prius ex vetere conſuetudine tribunis, præfectis & Ducibus, qui pro augendo Imperio [illegible]erunt, dabantur agri villæque, ut neceſſaria ſuppeterent: ſed Conſtantinus ſanxit, ut agri, villæ & oppida, quæ ad victum emeritorum contributa erant, ad hæredes tranſirent.* Hæc enim Conſtantini ſanctio non eſt accipienda de prædiis limitaneorum, ſed de his, quæ veteranis in præmium militiæ dabantur,
47 de quibus *ſuprà* egimus *n. vigeſimo tertio & 24.* † *Antiquitatem* vocat *d. leg. 2.* diſpoſitionem antiquorum Principum, Alexandri nempe, & aliorum, qui moti magna ratione, optimum judicarunt, ut hæc prædia ſemper ad limitaneos milites pertinerent, quam determinationem, ſeu antiquitatem *leg. 3. hoc tit.* vocat pri-
48 ſcam diſpoſitionem. † Unde infertur cum Accur. *in dict. leg. 2. verb. antiquitas* Luca *num. 1. & 2.* Platea & aliis, quos ſequuntur Ant. Gomez *in l. 46. Taur. n. 14.* Matienz. *in l. 6. gloſ. 5. num. 9. tit. 7. lib. 7. libro 10. Recop.* Mieres *de majorat. 4. part. quæſt. 2. num. 180.* Garcia *de nobil. gloſ. 1. §. 1. num. 11. & 12.* Azeved. *in leg. 2. num. 1. tit. 5. lib. 6. Recop.* Çabedo *deciſ. 25. num. 2. & 3. part. 2.* & Caſtillo *de Tertiis, cap. 41. n. 95.* nulli privato licere habere caſtella limitrophia, quæ in finibus regni ſunt poſita, & apud nos dicuntur *fronteras y preſidios*, ſine Regis expreſſa licentia, neque etiam ab ullo teneri qui non ſit de naturalibus noſtris, & de cujus genere & fide nunquam fuerit dubitatum, *leg. 1. leg. 6. & 11. tit. 5. lib. 6. Recop. leg. 1. & 2. t. t. 18. part. ſecunda* ubi Gregor. *verb. de fuera*, eam rationem tradit, ne ſecreta regni pendantur, ut notat D. Thom. *de Regimine Princip. lib. 2. cap. 11.* quem ſequitur idem Gregor. *ibid. verb. fortalezas*, & cùm hæc fortalicia ſint neceſſaria ad Regnorum tutamen, magis de naturalibus fidendum eſſe, quàm de extraneis, ipſa naturalis ratio dictitat, teſte Azeved. *in d. leg. 1. num. 13. & ſeq. d. tit. 5.* Matienz. *ſupr.* & Avilez *in cap. præt. cap. 22. toto maximè num. 36.* quia magis coaleſcunt animi eodem cœlo nati & educati ſimilitudine quadam ſui, disjunguntur quos regna & educatio disjungit, & plurima imperia perdiderunt, cùm exteros in ſua regna aſciverunt, ut cum Ariſt. *lib. 5. eth. cap. 3.* probat Adam Contzent *lib. 9. polit. c. 8. §. 14. & c. 9. §. 5.* Koquier *lib. 3. Aphoriſ. polit. c. 6.* Inde etiam immunitatem conceſſam incolis locorum limitaneorum, ut ab excubiis & portarum cuſtodia vacent, non eſſe obſervandam, docet Ann. Robert. *lib. 2. rer. judic. c. 11.* conferunt quæ de nobilitate in caſtellorum præfectis requiſita dicemus *in leg. nullus 60. infr. de decurionibus.* Hæc circa titulum *de fundis limitroph.* diximus. Redeamus nunc ad noſtrum.

L E X X.

Idem AA. *Eutychiano P. P.*

Judices, quos circa profliganda ærarij noſtri compendia negligentes ac deſides fuiſſe conſtiterit, omnia quæ in adminiſtratione poſiti perceperunt emolumenta reddere compellantur.

S U M M A R I U M.

1 *Negligentia in Judice magnum crimen.*
2 *Utilitas publica verſatur in conſervatione compendij fiſcalis.*
3 *Negligentia Judicis quomodo puniatur etiam legibus noſtris?*
4 *Non ſolum punitur Judex negligens in amiſſione ſalarij, verùm & in intereſſe & damno.*
5 *Temperantur ſupradicta, ſi modica fuerit negligentia.*

NEGLIGENTIA, maximum crimen eſt in Judice, 1
ad cujus curam pertinet ſalus Reipublicæ, & in cujus attentione pacatus Reipublicæ ſtatus ſuaviter reſidet, quam ſi negligit, dolum & culpam committit, *leg. dolus 44. D. mandati, l. pen. infr. de cenſibus leg. 1. & 2. C. ſi tutor non geſſer. l. Divus 14. D. de offic. præſid.* cùm omnia turbentur, & læduntur. *Auth. de quæſtor. in princ. quæ eſt Novell. 80.*
c. 1. † Et cùm utilitas publica verſetur in conſervan- 2
do ærario Principis, ut dicam *in tit. de primipilo, infr. per text. ibi. in leg. 3. ead. leg. 1. Cod. de condict. ex lege*, & interim videas Scribanum *lib. 1. Polit. Chriſt. cap. 42.* Adam. Contzen. *lib. 8. polit. c. 6. & c. 7. §. 7.* Velazquez *de optimo Principe lib. 4. de Republ. cap. 8.* ſi compendia fiſci neglexerit, æquum eſt ut nullum ipſe ſalarium de publico percipiat *l. ſi quos, Cod. de offic. præf. præt. Orien. l. miſſi. infr. de exact. tribut.* obſervant Bald. & alij *in c. 1 § judices, de pace juram. firm. in feud.* & Valenzuel. *hîc n. 1.* imò legibus noſtris punitur
privatione officij, *l. 17. tit. 7. lib. 9. Recop.* † Et quomo- 3
do puniatur Judex qui negligit officium ſuum latè diximus *in l. 3. infr. de canone largit. tit.* ubi plura cumulamus.

Hujuſmodi autem negligentiæ pœna ita eſt practi- 4
canda, ut non ſolùm in amiſſione ſalarij puniatur Judex, ſed etiam & in omni intereſſe & damno, quod fiſcus ſenſerit ob culpam ejus, quia ob negligentiam cùm cuilibet privato teneretur, ſi noluit adminiſtrare juſtitiam, & exequi officium ſuum, ita etiam & in noſtro caſu fecit litem ſuam, ut notant Jaſon. *in l. argentarius, §. fin. de edend.* & relati à Claro *lib. 5. ſent. § fin.*
quæſt. 73. & Valenzuel. *hîc n. 6.* † Dum tamen non ſit 5
modica negligentia, quia tunc non debet ita puniri, Menoch. *de arbitr. caſ. 141.* cùm attendi non debeat quod modicum eſt. Molin. *de primog. lib. 2. cap. 6. n. 33.* Cravette. *conſ. 182. n. 14.* & nos *alibi* tradimus, vide adductos *in d. l. 3. infr. de can. larg. tit.*

L E X. final.

Imp. THEODOSIUS. A. *Iſydoro P. P. Illyrici.*

Id ab unaquaque provincia cenſemus expetendum, quod ab iiſdem nuper eſſe promiſſum, tua ſublimitas indicavit. Nullus verò de cætero ad poſſeſſiones eorum inſpector accedat Macedonum reliqui exemplum ſequuti, mediæ quantitatis, ut obtuliſſe noſcuntur, tributa ſuſcipiant. Sed etſi qui proteſtati ſunt nihil à ſe ultra tertiam partem poſſe conferri, illud ex ſoluant, ad quod ſe indubitatum fore idoneos pollicentur, quæ diſpoſitio in perpetuum obſervabitur: ſacroſancta Theſſalonicenſis Eccleſia civitatis excepta, ita tamen, ut

apertè

apertè ſciat, propriæ tantummodo capitationis modum beneficium mei numinis ſublevandum: nec externorum gravamine tributorum Rempublicam Eccleſiaſtici nominis abuſione lædendam.

S U M M A R I U M.

1 *Oſtenditur hanc conſtitutionem localem fuiſſe, & ad ſolam Macedoniam pertinuiſſe.*

2 *Princeps tenetur ad conventionem cum ſubditis celebratam obſervandam, & aſſignatur ejus ratio, &* num. 3.

4 *Princeps non poteſt revocare privilegia indulta ratione contractus, quod extenditur etiam & ad privilegium exemptionis ſubditis conceſſæ, ut aliquod oppidum inhabitent.* & n. 5.

6 *Laudatur civitas Antiquaria, patria Auctoris, & agitur de privilegio immunitatis ab omnibus tributis ei conceſſa ab Ioanne II. Rege Caſtellæ, ob egregium virtutis facinus.*

7 *Extenditur ſupradicta doctrina, etſi non ſit uſus privilegiatus per tempus ordinarium.*

8 *Excipitur Theſſalonicenſis Eccleſia à capitatione, & ob quam cauſam?*

1 RECTE Accur. Platea, Pyrrhus & Valenzuela *in præſenti*, localem fuiſſe hanc legem opinantur, pertinuiſſéque ad provincias Græciæ, ſeu Illyrici, ſub cujus nomine inter alias comprehenduntur Macedonia & Dacia, ut advertit Cujacius, & Valenzuela *hîc*, & Panciroli *ad Not. Imp. Orient. c. 23. & cap. 135. & ſeq.* Macedonia ergo cùm ſuper tributis ſoluendis quamdam fecerit compoſitionem, ut pro quolibet ſolueretur dimidiam quantitatis conſuetæ, Imperator Theodoſius conſtituit ut ſingulæ provinciæ Illyrici, (quæ erant Thracia, Myſia, Dalmatia, Pannonia, Teſſalia, Creta, Dacia, & denique Macedonia cum aliis, ut conſtat ex Pollione *in Claud.* Zoſimo *lib. 2. Conſtantini*) ad exemplum Macedoniæ ea conferant quæ promiſerunt, & ne tributi augendi causâ quiſquam inſpector accedat (*Inſpector* eſt qui inſpiciebat provincialium prædia, an rectè eſſent adæquata, & taxata, ut notat Lucas *hîc num 4.* & dicemus *ad tit. infr. de collat. denot. & de cenſibus.*) Sed ita compoſitio effectum habeat, & in perpetuum, pro ut con-
2 ventum eſt, obſervetur. † Unde notabiliter deducunt DD. *hîc* Principem teneri ſervare compoſitionem factam cum ſubditis ſuper tributis, idque apertè colligit Bar. *num. 7.* ex illis verbis, *quæ diſpoſitio in perpetuum*, & docent Scribentes *in c. de probatio*; & præter eos Ant. Gom. 2. *tom. var. c. 1. n. 1.* ubi Suarez *in addit.* Menchaca. *lib. 1. controv. illuſt. c. 3.* Rod. Suarez. *alleg. 9.* Mendoſa *de pactis lib. 1. c. 5. toto*, & plures relati à Morla *in empt. tit. de pactis in præmiſſ. n. 67.* Oſuval. *ad Don.*
3 *lib. 12. c. 22. lit. Z.* & à Valenzuel. *hîc num. 2.* † Et ratio redditur à Vazquez *in Diu. Thom. 1. 2. quæſt. 94.* quia ſicut jus naturale præcipit, ut inferiores obediant ſuperiorum mandatis, ſi inobedientes eſſent, magna eveniret in corpore myſtico diſſonantia membrorum cum ſuo capite, eodem prorſus modo & Princeps debet cum reliquo corpore convenire, & cùm jure naturali teneatur fidem ſervare, *leg. 1. D. de conſtit. pecun. cum vulg.* reſpectu ejus juris quod eum aſtringit ſubditus cenſetur, & ſic utitur jure privatorum in contractibus, qui cùm proveniant à jure gentium, *l. ex hoc jure D. de juſt. & ju.* jus illud gentium civili poteſtate ſuperius eſt & efficax ad agendum, ut notant Mench. *d. c. 3. n. 1.* & ego *lib. 1. obſeru. c. 1. n. 91. & ſeqq.* & poſt omnes noviſſimè D. Joan. del. Caſtillo *de Tertiis, c. 18. tot. maximè n. 2. & ſeqq.*

Quare etiam, quamvis doceri ſoleat Principem poſ- 4
ſe revocare privilegia merè gratuita à liberalitate ejus provenientia, non tamen poterit tollere alia, quæ ratione contractus fuerunt indulta veluti ſi in eis intervenerit pretium, vel aliud præſtitutum obſequium, nam hujuſmodi privilegia ſuâ naturâ ſunt irrevocabilia, ut tenent Paul. *in l. digna vox. num. 6. C. de legib.* ubi etiam Bald. & alij relati à Suarez *d. alleg. 9. num. 5.* Caſtillo *lib. 5. quotid. controv. cap. 89. n. 91. & de Tertiis d. cap. 18. toto. maximè num. 151.* Cabedo 2. *part. deciſ. 75.* Villar. *in ſylva reſp. 8. ex num. 5. cum ſeq.* Giurb. *conſ. 94. n. 6.* qui etiam id extendunt ad ſucceſſores, quod eleganter confirmatur *in l. 1. ſupr. Ne fiſcus rem quam vend.* ibi, *Graviſſimum verecundia mea dixit, ut cujus rei pretium ſemel fiſcus acceperit, ejus controverſiam referat.* † Quorum argumento dicendum quoque erit 5
quòd ſi Princeps concedat privilegium novis incolis alicujus oppidi noviter adquiſiti, ut ſic faciliùs cives ad ejus incolatum invitentur, *Para los que vienen a poblar el tal lugar como ſucedio en las Alpuiarras de Granada al tiempo que ſe levantaron los Moriſcos*, hoc privilegium non eſſe mere gratuitum, ſed contractum, oneroſum & reciprocum, *argum. l. Aquilius 27. l. ſi pater 34. §. fin. D. de donatio.* ita ut Princeps concedit privilegium, aut exemptionem, & vaſſallus qui ad habitandum ſe contulit, offert habitationem, quapropter illud privilegium irrevocabile erit in favorem eorum, qui habitaverint oppidum Principis, fidem ſecuti *l. 2. D. de jure immunit.* ita agnoſcunt Caccialup. *in leg. omnes populi num. 181. de juſt. & jur.* Alexand. *conſil. 54. num. 12. volum. 4.* Sforcia *conſil. 23. num. 8. & 9.* & late Villar. *dict. reſponſ. 8. num. 5.* † quæ doctrina habebit 6
etiam locum in privilegio exemptionis & immunitatis, honoris maximi pleno, quod indulgentia Maximi Principis Joannis II. Caſtellæ Regis obtinuit Antiquaria mea, inter Bæticæ urbes ſi non maxima, certè non inferior, ſplendiſſima quidem, regionibus, civibus; aquis, paſcuis & omni denique ad vitam humanam neceſſario penu nobilis, ſerie ſæculorum antiquiſſima, unde illi nomen, armipotens, ut titulos, quibus ornat ſuam Tyrum Ulpian. *in leg. 1. ff. de cenſibus*, in meliores poſſeſſores transferam. Nam cùm illo ſæculo Rex noſter nequiret ab obſidione Regis Maurorum Granatenſium eam defendere, aliis impeditus curis, civibúſque noſtris ſcripſiſſet, ut urbem Mauris derelinquerent, cum eis auxilium præbere nequiret, ipſi ne urbs pulcherrima, & in cujus recuperatione glorioſus Ferdinandus, qui poſtea Aragonum Rex fuit creatus, tantum inſudaverat ex deſperatione animo contracto, mulieribus etiam ſuppetias præbentibus, ita animosè in Mauros irruerunt, ut multis profligatis & occiſis Regem Maurorum in tutiora ſui Regni loca fugere obſeſſu relicto coëgerint. Ob quod egregium facinus Joann. II. civibus privilegium magnum conceſſit, ut omnes Antiquarienſes ubicumque degerent ab omnibus tributis, gabellis & collectis immunes eſſent. Quod cùm non fuerit gratuitum, ſed ob inſignia Regiæ coronæ exhibita ſervitia, minimè poterit revocari, *argum. dict. leg. pater. 34. §. fin. ff. de donationib.* ibi *Si quis aliquem à latrunculis, vel hoſtibus eripuit, & aliquid pro eo ab ipſo accipiat, hæc donatio irrevocabilis eſt.* Quia talis immunitas data eſt in remunerationem ſervitiorum, ſeu meritorum, & ſic cenſetur actus oneroſus, & vim habere contractus, *leg. ſed. ſi lege, §. conſuluit. de pet. hæred.* Nam licèt ſubditi fidelitatem Regi debeant, ſi tamen pro honore Principis & defenſione patriæ pericula ſubierint, digni ſunt remuneratione, *leg. fin. 1. infr. de Præpoſ. agent. in reb.* docent Matienz. *in leg. 1. titul. 10. gloſſ. 1. n. 4. & 5. Recop.* & ſic minimè revocari poterit; quia tranſit in naturam contractus, obſervat Cabedo 2. *part. deciſ. 19. n. 1.* Giurb. *conſ. 59. num. 62. verſ. alia verò*

*& conſ.94.num.*8.Caſtillo *tom.5.cap.*89.*num.*86.Additio Molinæ *lib.4.cap.3.n.7.* poſt eundem Molin. *lib.1. cap.3.num.*18.& DD.*in cap.intellecto, de jurejur.* Præcipuè cùm annis præteritis in controverſiam privilegio adducto jam à Rege noſtro Philippo III. acceptis tranſactionis gratia centum ſeptuaginta millibus ducatorum confirmationem omnimodam acceperit, *argum.l.Cæſar.*35 *ff.de publican. leg.donationes* 26.*Cod.de donation.inter vir.*notat Platea *hic num.*2.poſt Bart.*n.*4. & alios, quos recenſet Valenzuel *num.*2. Nec tranſactio etiam impugnari poterit,etſi ſe læſum dicat Princeps, ut notat Bardell.*conſ.*39.*toto*,& cum aliis Giub. *d.conſ.*94. *num.*8. Ex quo cùm hæc civitas habita fuerit pro derelicta à Rege Joanne II. & cives abſque eo ſeſe defenderint à Maurorum invaſione,debebit habere & computare inter propria ſua bona non ſolùm terminos ei aſſignatos, qui à Principe aliàs ſolent concedi in dotem,ut poſſint vivere cives & armenta ſua, ex traditis à Bobadill. *lib.2.pol.c.*16.*num.*149.*& lib.5. c.4.num.*3. Avendan. *de cenſib.cap.*68. *num.*11. Otero *de paſcuis, cap. 9.n.* 2.Verùm & illas terras quæ apud nos dicuntur *Realegas e Valdias*, quæ ſunt terræ quæ inter terminos civitatum continentur,montuoſæ, liberæ & vacuæ & ceruidæ, nec deputatæ à lege ad aliquem uſum, ut explicat Avendan. *dict.cap.4.num.*9. Azeved. *in l.1.tit.7.lib.7. Recop. num.* 3. *& ſeq.* Otero *ſupr. numer.* 16. Solorzan. *de jure Indiar. lib.2.capit.*6. *num.*92.Nam peculiare & præcipuum hoc habet Antiquaria noſtra inter cæteras urbes Hiſpaniæ, ut ſuos terminos jam pro derelictis habitos à Rege,& à Mauris jam occupatos defenderit,& tutaverit,& ſic adquiſivit,& proprios effecit, *argum.l.*2.*ff.pro derelicto*, ibi, *Quia qui rem dereliquit,eam quodammodo occupanti,concedit, leg. quod ſervus* 36. *ff. de ſtip. ſerv.* & ſic in ſuo dominio retinet non ſolùm terminos, ſed & illas terras ceruidas,ut docent in propoſito Avendan. *d.cap.*4. *num.*4.Solorzan.*d.cap.6.num.*97.Peregrin. *de jur.fiſc. lib.4.tit.3.num.*29. Pereyra *de empt. capit.* 21. *num.*6. Cancer. *lib.3.var.tit. de ſervitut. ex num.*57. Hermoſilla 2. *tom. in l.*15.*tit.*5.*part.5.gloſſ.3.num.*8.*fol.*88.ut tanquam vacantes, & quæ jam non erant in alicujus bonis reputentur, & ſic occupanti ſint conceſſæ, id eſt, civibus noſtris. Cabed. *deciſ.*18.*num.*17.*part.* 2. *lit. B, concluſ.* 115. *num.* 5. Solorz.*ſupr. num.* 81. Quapropter minimè poterunt peti à Regiis fiſcalibus.

7 Quod verò de privilegio Principis, quod in vim contractus tranſivit, *ſuprà* aſſeruimus,adeò verum eſt, ut etſi tali privilegio ille, in quem collatum eſt, non fuerit uſus, adhuc habebit ſuas vires, & contra illud non poterit opponi præſcriptionis exceptio ordinaria decem,vel viginti annorum, ſed longiſſima erit neceſſaria, *l.ſicut* 5.*C.de praſcript. triginta*, notant Felin. *in c.cùm acceſſiſſent,num.*27.*verſ.ſecundò declaratur,de conſtit.* Hier. Gabriel. *conſil.* 151.*num.*11.*volum.* 2. Surd. *conſil.*419.*num.*30. Mandell. *conſil.* 111.*num.*22.Menchac. *controverſ. uſufreq.lib.1.cap.2.num.5.verſ. quia*, & nos dicemus *ad titul. infr. de his quis ſponte munera publ.*

8 Excipit noſtra lex à capitationis contributione Theſſalonicenſem Eccleſiam(de capitatione dicam in *tit.infr.de capitatione civium,*) prout etiam conſtituit *l. ſacroſancta* 8. *C. de ſacroſanct.Eccleſ.* tanquam Metropolim Macedoniæ & Daciæ,ut conſtat ex Theodorito *lib.2.cap.4.& libro 5.cap.*17.& Pancirol.*ſupr.d.cap.*23. in qua urbe ſedes erat Præfecti prætorio Illyrici,quam ob cauſam præfectum Theſſalonicæ vocat eum Cedrenus, videnda *Novell.* 11. quæ eſt *Autb. de privileg. Archiep. Juſtin. prima.* Huic ergo Eccleſiæ remittitur capitatio, cæteris verò non item, ſed jus eſſe in contrarium, docemur *leg.placet, & leg. de his, ſupr. de Epiſcop. & Cler.* Sed apud nos multæ ſunt leges quæ diſponunt qualiter ſervanda ſit immunitas Eccleſiis & Eccleſiaſticis perſonis *tot.* 11. *& toto tit.3.lib.1. Recop.* de quibus noſtrates latè agunt; nos verò ad alia properamur.

TIT. XVII.

De Indictionibus.

V Ide quæ pertinent ad hunc titulum ſcripta *in l.3. ſupra, de annonis & tributis.*

TIT. XVIII.

De ſuperindicto.

V Ide quæ diximus *in dicta lege tertia, de ann. & tribut.*

TIT. XIX.

De exactoribus tributorum.

SUMMARIUM.

1 *Quis ſit exactor propriè, & quoad hunc titulum? &* num.2.
3 *Exactores & publicani idem ſunt.*
4 *Qui ſint opinatores & opinio?*
5 *Exactio prius fuit penes publicanos, deinde ad Præſides & Judices provinciarum pertinuit.*
6 *Varia exactorum nomina tum apud antiquos, tum apud nos.*
7 *Officium exactorum non cenſetur ſolidum.*

EXACTOR ſimpliciter, ut credo cum Lipſio *in not.* 1
*ad Tacit.l.3. annal. in margine pag.*129. *in par.* is
eſt, qui fructus prædiorum,nomina, pecuniaſque petit, ſeu efflagitat, ut apud Plaut. *in Trinumm. act.*2. *ſcen.6.ver.*26.

Quas (Drachmas) Sponſione pro nuper exactus es.
& *in Bachid. Hodie exigam aurum hoc.* Agellius *libro* 15. *Attic. capit.*14. *ſeſe maximas pecunias exactos eſſe.*
† Quoad hunc titulum propriè dicitur qui pecunias 2
fiſcales, vel tributa Principi debita exagitant, *leg.* 2. *ſupr.de conven.fiſci debit.leg.*3.*infr.de apochis publ.leg.*1. *& tot. infr. de executor. & exact.* inde dicta exactio nummaria *in leg.3.C.Th.de ſuariis*,& annonaria *in leg.* 12. *Cod. Th. de appellation. leg.*8.*Cod. Th.de decurion.* fiſcalium tributorum exactionem dixit Caſſiod. *lib.* 6. *epiſt.*21. Imperatorum exactores & annuas fiſcariorum præſtationes exigentes, Firmic. *lib.* 4. *cap.*3. obſervat Buleng. *libro 6. de Imp.Rom.cap.*51.*& libro* 9.
*cap.*3. dixi *ad leg.3.ſupr.de annon.* Hi exactores *publi-* 3
cani dicti ſunt quoque,nam in genere comprehendunt omnes eos, qui conducta habent vectigalia publica, ſive per ſe,ſive per alios tributa exigentes, *titul. ff. de*
publicanis, notat Buleng.*dict.cap.*3. † Dicuntur etiam 4
opinatores, *leg.miſſi.*7. *infr. leg. opinatores* 11. *infra de erogat.mil.ann.*Symmach.*libro.9.epiſt.*47.ubi rectè advertit Franc. Juretus *opinionem* aliquando ſumi pro cenſus vel æſtimatione, quia exactores opinarentur, vel æſtimabant quanti ſpecies adærandæ, vel taxandæ forent, quem ſequitur Bulenger.ejus verba tranſcribens, *libro 5. de Imp. capite* 41. & ſuo more auctorem præteriit, & Alciat. *libro 8. parerg. capite* 12. Cujac. *in dict. leg. miſſi*, & ante omnes Lucas & Plat. & Pyrrhus *ibidem*, quibus adde *leg.fin. infra de praed. navicul. leg.fin. infra de collat. fund. fiſcal.* Aliis etiam

hominibus

5 *execut. & exact.* † Principio credo hanc exactionem
penes publicanos extitiſſe, ut conjectari licet *ex leg. deprecatio. ff. ad leg. Rhod.* ibi, *direpti ſumus à publicanis*,
nam naufragium ſibi vindicabant publicani tanquam
jus fiſcale, ut dixi *libr. 1. obſerv. c. 1. num. 73. 75. & 76.*
& latiùs dicam *in titul. infr. de naufragio.* Poſtea verò
fortaſſe ut exactio meliùs fieret, & tyrannidi publicanorum obuiaretur, ad præſides & Judices provinciarum pertinuit, *leg. 2. & 7. h. t. leg. judices 11. ſupr. de annon. & trib. leg. 2. Cod. de officio præfect. Auguſt* advertunt Gothofr. *in dict. leg. 7.* Pancirol. *libro 2. variar.*
6 *cap. 243.* Buleng. *libro 3. de Imp. Rom. cap. 28.* † Deinde ad varios hæc res pervenit, qui modò actores, apparitores, exactores, centenarij, ducenarij dicuntur in
hoc titulo, & apud nos *Almoiarifes, alcabaleros, cogedores, arrendadores, Recaudadores de las rentas y pechos Reaales* dicuntur *in leg. 52. tit. 5. part. 5. & leg. 25. tit. 9. part. 2. toto tit. 14. libro 6. Recop. & titul. 14. & 16. libro 9.*
7 *Recop.* † Et cùm tributorum exactio illuſtre ſit Reipublicæ munimentum, quoniam in eis conſiſtunt nerui
Reipublicæ, ut conſiderat Bellus *libr. 2. rer. politic. cap. 79.* nam nulla quies eſſe poteſt ſine armis, neque
arma ſine ſtipendiis, neque ſtipendia ſine tributis, teſte
Tacito *libro 4. hiſt.* hoc officium magnæ confidentiæ
habitum eſt *l. 10. titulo 18. parte 4.* & præmiis afficitur
dict. leg. 25. partita, & ita minime ſordidum & vile cenſeri debet, *l. libertus 17. §. exigendi 7. Digeſt. ad municipalem*, notat Platea *in rubr. ſupr. de annon. & trib.* & contra Tiraq. *de nobilit. capit. 34. numer. 32.* Valenzuel. *hic numer. 3.*

LEX I.

Imp. CONSTANTIN. A.

Ducenarij & Centenarij, ſive Sexagenarij, non prius debent aliquem ex debitoribus convenire, quàm à tabulario civitatis nominatim breves accipiant debitorum: quam quidem exactionem ſine omni fieri concuſſione oportet.

SUMMARIUM.

1 *Qui Ducenarij, Centenarij & Sexagenarij dicantur, hac lege variè diſcuſſum*, & n. 2. 3. 4. 5. & 6.
7 *Enuntiatio quæ ex hac lege colligitur.*
8 *Breves qui dicantur.*
9 *Noſtræ legis deciſio extenditur, ut ſi tabularij adnotatio non oſtenditur, exactori licitè reſiſtere poſſit debitor, & adducitur* l. 2. tit. 19. lib. 6. Recop. *& in propoſito expenditur quomodo ſit intelligenda.*
10 *Examinatur D. Franc. de Alfaro traditio, qui exiſtimat fiſcum ex ſuis rationibus habere fundatam ſuam intentionem, & de fide librorum mercatorum*, & n. 11. & 16.
12 *Explicatur* l. 4. C. de probationib. *& de Principis diſpenſatore*, & n. 13.
14 *Fiſci libri debent exhiberi ad probationem ſolutionis quando apocha amiſſa ſit*, & n. 15.
17 *Quo in caſu ſit admittenda Alfari traditio?*
18 *Exactores ſi ultra formam & modum dolo aliquid plus exegerint, puniuntur tanquam fures.*
19 *Publicanus ſi plus exigit, aut damnum facit, poteſt contra ipſum agi vel furti, vel damni, vel vi bonorum raptorum, & expenditur* l. 2. C. ex quib. cauſ. infam. *&* num. 20.
21 *Nec ſolùm iis pœnis plectitur publicanus, ſi plus exigat, verùm & in duplum damnatur, & peræquator in quadruplum.*
22 *Jure regio quomodo fiat exactio tributorum, remiſſivè.*

QUI ſint *Ducenarij* hîc, qui *centenarij*, variè 1
& obſcurè declarant Auctores. Nam *Ducenarius*,
teſte Vegetio *lib. 2. de re milit. c. 8.* dicebatur qui
duas centurias, ſeu ducentos homines ducebat in
acie, agnoſcunt Pancirol. *lib. 2. var. c. 190 & 243. & in Not. Orient. c. 20.* & ſuo more breviter tetigit Gother. *de offic. dom. Aug. lib. 2. c. 15. ad fi.* † In 2
adminiſtratione civili fuerunt *ducenarij* Procuratores
qui per provincias colligendis publicis redditibus
conſtituebantur, & pro ſtipendio ducenta millia
nummûm, ſeu, quod idem eſt, ducenta ſeſtertia
accipiebant, & qui centena, *centenarij*, & qui ſexagena, *ſexagenarij* nuncupabantur, ab ſtipendio nomine ſumpto, & ab Auguſto inſtituti, ſi fides Dioni
lib. 53. ita affirmant Briſſon. Schar. & Calvin. verb.
ducenarij. Torrent. *ad Suet. Claud. c. 24.* ubi etiam Caſaubon. & Theod. Pulman. Bulenger. *lib. 6. de Imp. Rom. c. 50.* & ante omnes Cujac. *hic*, & Marcell. Donat. *in Suet. Claud. cap. 24.* † Salmaſius quoque ad Capito- 3
lini Pertinacem, ad illa verba, quæ hanc ſententiam
probare videntur, *ad ducenum H. S. ſtipendium tranſlatus in Daciam in Daciam*, comprobat veteris lapidis
auctoritate, qui reperitur in Antiquaria noſtra, ubi ita
legitur, PRO. AVG. PROV. BÆTI. AD DUCEN. ACCIPIENDA. id eſt *Procuratori Auguſti Provinciæ Bæticæ ad ducena accipienda.* Quaſi
diceret Procuratori Ducenario, ſic enim plerumque
loquebantur Romani *ducena, centena* non adjectis ſeſtertiis Lapidem ego agnoſco, ſed falsò & corruptè
tranſcriptus miſſus eſt ad Salmaſium. Legi & vidi
multoties, ſuppoſitus eſt hic lapis ſtatuæ pulcerrimæ
P. Magnij in foro Tabellionum ab Antiquarienſibus
noſtris nuncupato *la plaça alta*, ita exaratus eſt. P.
MAGNIO, Q. F. QUIR. MAGONIANO.
TR. MIL. IV. PROC. AVG. XX. ET
TR. PER. HIS. BÆT. ET. LUSITA.
ITEM. PROC. AUG. PROV. BÆT. AD
DUCEN. ACILI. PLEC. AMICO ET
BENE DE PROVINCIA SEMPER
MERITO. DD.

Verùm hæc ſententia mihi ex eo diſplicuit, quia 4
minimè nobis hujus officij naturam adaperit; neque
videtur convenire cum diſpoſitione legis noſtræ, & lapidis *ſupra* adducti. Quare veritati propiùs acceſſiſſe
videntur P. Greg. *lib. 47. ſyntag. cap. 23. n. 3.* Budæus
lib. 3. de aſſe, & Marcell. Donat. *ſuprà*, Cujac. *lib. 21. obſerv. cap. 31. in fin.* & Oleval. *ad Donell. lib. 17. c. 14. lit. X*, qui exiſtimant Ducenarios habuiſſe judicandi
munus, nam cùm olim eſſent duæ decuriæ, cùm tot
eſſent judicantium ordines & judicia Patritiis ac
Equitibus adjudicata, Cicerone teſte *2. in Verr.* Tertiam adjecit Antonius poſt cædem Cæſaris poſtea Auguſtus quartam decuriã addidit ex inferiori cenſu quæ
Ducenariorum vocata eſt (id eſt, quæ ducenta ſeſtertia,
ſive 5000. ducatos, dimidium cenſus equeſtris) & judicabat de levioribus ſummis, ut docemur auctoritate
Suetonij *in Aug. c. 32.* ibi; *Ad tres judicũ decurias quartam addixit ex inferiori cenſu, quæ ducenariarum vocaretur, judicaréque de levioribus ſummis.* Alias decurias
adjecerunt Caligula & Galba, ut idem Sueton. tradit
in eis *c. 16. & c. 14.* quæ videntur inferiorem cenſum
requiſiiſſe, unde *centenarij & ſexagenarij* dicti ab ipſo
cenſu, ſicut dicebantur *liberti centenarij*, qui centũ millium ſeſtertium patrimonium habebant, *§. ſed noſtra, Inſt. de ſucceſſ. lib. l. ſi libertus 16. in princ. ff. de jure patron.* † Hinc fortaſſe ad exemplum vel militiæ, ut diximus ex Vegetio, vel decuriarum hoc nomen ad fi- 5
ſcum traductum eſt, & *Ducenarius Procurator* dici

cœpit, ut legimus in Suetonij Claudio *c.24.* qui ducentis officialibus, ſeu apparitoribus præerat ad tributa fiſcalia colligenda. Procuratoris nomen diductum à Procuratore Cæſaris, qui omnem rem dominicam adminiſtrabat, unde *ſumma rei Procurator* nuncupatur *in l.3. C. ſi propter publ. penſit. & in l. dominicis 7. C. ubi cauſ. fiſcal.* cum notatis à Gutierr. *de offic. domus Aug. l.3. c.33. & ſeq.* & dixi *in l.2. ſup. de jure fiſci*, & centenarij nomen fuit ei, qui minorem dignitatem ſeu miniſterium exercebat. Apulei. *l.7. de Aſino, paululum poſt principium* ibi, *Nam Procuratorem Principis ducenaria perfunctum, pertereuntem fuerat aggreſſus*, meminit etiam D. Cyprian. *epiſt. 68.* & conſtat ex *l. 3. infr. de agent. in reb. leg. 1. leg. ducenarios 9. Cod. Th. de exaction. leg. ſcriniis 7. & toto tit. Cod. Th. de palatin. ſacrar. largit.*

6 † Ob idque ducena & centena dignitas connumeratur inter agentes in rebus, *in l.4. & 5. infr. de agentib. in reb. leg. 2. §. & hac 19. Cod. de officio præf. prætor. Afric. & l. 1. C. de officio Mag. offic.* Agentes autem in rebus in cura erant vehendarum ſpecierum, ſeu pecuniarum, quæ ex tributis colligebantur, ut in eo titulo dicam. Docent *ſup.* adducti, & Buleng. *l.6. de Imp. Rom. c.50.* ſed ita omnes confuſè, ut vix ſcire poſſimus radicitus veram horum Officialium dignitatem. Neque mirum eſt cùm ſciamus hanc publicanorum ſocietatem multos habuiſſe Officiales, decumanos, mancipes, redemptores, magiſtros, promagiſtros, coactores, exactores, ſervos, familiares, & alios, qui publicanorum muneri deſerviebant, qui omnes dicebantur familia publicanorum, ſeu corpus publicanorum. Symmach. *l.10. epiſt. 58. l.1. ff. de publicanis*, obſervat Buleng. *l.9. de Imp. c.3. verſ. igitur publicani.*

7 Hi ergo Ducenarij hac lege prohibentur cùm debita fiſcalia exegerint, debitores convenire, niſi priùs à
8 tabulario civitatis breves accipiant debitorum † *Breves*, ſeu *Brevia*, (quam & maſculino & neutro genere pronuntiantur) ſunt libelli, ſeu chartulæ, quæ ab ſcrinio Principis manebant, vel ad Principem deferebantur *l. fin. ſupr. de conveniant. fiſci debitor, l. 1. infr. de apochis, l.3. infr. de canon. largit. tit. l.4. C. Th. de indulg. debitor. l.2. Cod. Th. de bon. vacan. l.1. C. Th. de ſtudiis liberal.* cum aliis infinitis. Lamprid. *in Alex.* Caſſiod. *lib.5. epiſt. 31.* Symmach. *l.10. epiſt. 48. & 60.* ex p... Mercer. *l.2. opinio. c.17.* Stevvech. *ad Veget. l.2. de re mil. c.19.* & Calvin. *de verb. jur. verb. Brevis*, poſt Gothofr. *in rubr. de quadrimeſt. Brevib.* Cujac. *in l.5. Cod. de probat.* Juret. *ad Symm. l.10. c.48.* Buleng. *ſupr. l.3. c.12. verſ. breve ſæpe.* Gutierr. *de offic. dom. Aug. lib.3. c.9. verſ. ſunt & notarij.* Pro parvulo libro memoriæ cauſa uſurpato apud nos dicitur *Memorial*, ut de Alexandro narrat Lampridius, *Milites ſuos ſic ubique ſcivit, ut in cubiculo haberet breves, & numerum, & tempora militantium.* Vopiſc. *in Aurelian. Breve nominum conſcripſit, ac breve legit ſingulis, quorum nomina continebat*, idem in Boſono; *dabis ei juxta breve infraſcriptum omnia quæ præcipimus.* Veget. *d. l.2. c.19.* eo verbo eo in ſenſu utitur, & alij quos omitto. Quoad noſtrum verò inſtitutum attinet, *Breves* ſunt libelli, vulgo dicti *los Padrones*, ſeu matriculæ continentes nomina & quantitates debitorum. Scribebantur à Tabulariis (de quibus dixi *in l.2. ſupr. de jure fiſci*) ad quorum curam ſpectabat id munus, ut conſtat ex Sidonio *l.4. epiſt. 11* ibi, *tabularium in tributis*, & in eis comprehendebant nomina debitorum, & modum rationum, & reliquorum ſub actorum teſtificatione, ut conſtat ex *l.2. infr. de numerariis*, cum aliis *C. Th. illo tit.* & dicam *infr. in tit. de immun. nem. conced.*

9 Noſtræ legis diſpoſitio ita extenditur ab Interpretibus, ut debitores fiſcales poſſint petere ab exactore fiſcali, ut oſtendat eis librum, ſeu breve, ut quantum debeant cognoſcatur, ut *in Novell. 128. c.4.* quæ eſt *Auth. de collator. §. hoc autem jubemus, juncta l.4. C. de fide inſtrum.* aliàs poterit exactori reſiſtere, juxta *l. prohibitum, ſup. de jure fiſc.* notat Bart. Platea *n.1.* Rebuff. *n.3.* & Valenzuel. *n.3. hic*, poſt Corſetum *ſing. 44.* Florez *lib.2. var. quæſt. 21. n.157.* Nam forma exactionis ita conſtituta eſt, ut ex tabulariorum ratione dependeat, non ex propria teſtificatione, *leg.2. infr. de executor. & exact.* quò pertinet *2. tit. 19. lib.6. Recop.* quæ diſponit quòd ſi plauſtrarij, aut carrucarij cogantur ab exactoribus tributorum vectigalia, aut jura perſolvere & ipſi petierint breve, ſeu ſummarum deſcriptionem, vulgò *el arancel*, quâ continetur quantumquiſque ſoluturus eſt, ſi ipſi exactores id negent, & non oſtendant, manent liberi ab ipſo onere contributionis, & conſequenter eis impunè reſiſti poterit, quod egregiè non ſolùm ad plauſtrarios, verùm & ad quoſcumque, qui qualiacumque debent vectigalia & munera, ſeu tributa publica, extendit, Valenz. *hic n.4.* Quod de conſuetudine non obtinere docet Florez *d. n.157.* cui favet *l. contra 5. infr. de executor. & exact.* ubi in noſtro caſu ait lex, exactorum temeritatem qui contra hanc formam aliquid audent, *legitimè eſſe repellendam*, legitima verò repulſio excludit eam quæ fit facto, eſtque moderatè facta, & ſecundùm juris regulas, ſcilicet pro teſtando, & appellando, & conquerendo coram Judice, *l. defenſionis 7. ſup. de jure fiſc. leg. qui gravatos 5. infr. de cenſib.* qui non debebit permittere executoribus, nec delegato Principis excedere formam ſuæ commiſſionis. Bobadil *l.2. pol. c.21. n.95. & 98.* Salgad. *de Reg. protect. 4. p. c.4. n.15.*

Hinc naſcitur illud privilegium fiſcale quod refert 10
Alfaro *de offic. fiſcal. gloſ. 16. n.51.* ut fiſcus agere poſſit, & actionem fundatam habeat ex libro ſuarum rationum, quod auctoritate hujus legis adſtruere conatur, ex forma tradita ab exactoribus tributorum fiſci, ut id ex ratione à tabulariis ſibi tradita faciant, neque aliud amplius requiratur. Sed contra eam ſententiam ipſe opponit duo jura, ſcilicet *l.2. ſup. de jure fiſci*, ubi tabulariorum computatio ad rem non facit, niſi Procuratoris Cæſaris fuerit confirmata ſententia, *& l. fin. ſup. de conven. fiſc. deb.* † Verùm fortiora fundamenta 11
contra Alfarum præſtat *l. exemplo 7. C. de probatio.* ibi, *Unde neque fiſcum, neque alium quemlibet ex ſuis ſubnotationibus debiti probationem præbere poſſe*, quæ verba nihil recipiunt interpretamentorum, & facit *cap. ad audientiam 13. de præſcriptio. & l.21. tit.28. p.3.* & hæc pars non eſt ſine ratione, quia liber rationum pro ſcribente nihil probat, ut *in d. l. exemplo, juncta l. rationes 6. C. eod.* ut docet cum Genuen. & Menoch. Morl. *in emp. tit.8. q.17. n.5. & 6.* Covarr. *pp. q.22. n.8.* Nicol. Genoa *de ſcriptur. privat. l.4. in pr. rub. de libris rationum*, juncto Ludoviſ. *deciſ. 475.* Farinac. *2. part. in noviſſim. deciſ. 303. à n.1.* Menoch. *tom.5. conſil. 457. n.18.* Bobadill. *lib.5. pol. cap 5. n.72.* Surd. *deciſ. 312.* Quod & in fiſco procedere non eſt dubium ex *d. l. exemplo*, ubi Cujac. & alij notant, & Valenzuel *in l. fin. ſup. de conv. fiſc. deb. n.5.* & in libris quoque mercatorum ut partitis in ſui favorem ſcriptis non credatur, docent Greg. *in d. l.21. tit.28. p.3. verb. decimos.* Eſcobar *de ratiocin. c.11. tot. & ſeq.* Surd. *conſ. 543. & dec. 199.* & de aliis ſimilibus quæſtionibus Rolan. *conſ. 49. n.28. vol. 1.* Beneven. Strach. *de mercat. lib.2. ex n.52.* Chartar. *deciſ. 127.* Gutier. *de juram. 1. part. cap. 40.* Joſeph Ludov. *deciſ. 88.* à quibus de hac re plenum tractatum invenies, ex quibus venit improbanda Alfari ſententia.

Cui non favet *leg. illata 4. C. de fide inſtrum.* (quam 12
fortaſſe, & meliùs, pro ſua ſententia potuiſſet adducere,) ubi ſi diſpenſator probationem non habuerit, ſufficiet inſpectio rationum fiſcalium. Nam pro hujus difficultatis explicatione, omiſſo Platea *in d. leg. fin. C. de conv. fiſc. deb.* adverto eam legem accipiendam de diſpenſatore Principis, qui accepta & expenſa rationibus

i. fert

infert, & cui familiæ ratione commiſſæ erant, qui pecunias & cauſas familiares adminiſtrat, veluti œconomus. Fuerunt diſpenſatores in ſervorum numero, ut patet ex Tacito *libro 1. hiſtor.* ibi, *Galbæ corpus diſpenſator Argius è primoribus ſervis humili ſepultura contexit*, & Plin. *l. 33. c. 11. Claudij principatu ſervus ejus Druſillanus diſpenſator Hiſpaniæ citerioris quingenariam lancem habuit*, clariùs id expreſſum eſt noſtro jure *l. nominatim 24. ff. de manum. teſt. l. Thais 41. §. hærede 15. ff. de fideicomm. libert. l. diſpenſatori 51. l. diſpenſatorem 62. ff. de ſolutio l. urbana 166. ff. de verb. ſign. l. omnes 33. §. hoc nihilominus 4. Cod. de Epiſc. & cler.* docent Beroal. *ad Sueton. in Aug. c. 67.* ubi etiam Torrent. *& in Othone c. 5.* Demſter. *ad Roſin. l. 5. antiq. 1 Paralip. c. 26. verſic. denique privatorum.* Pancirol. *l. 1. var. c. 45.* Rader. *ad Martial. l. 5. epiſt. 43.* Gevart. *ad Statium l. 3. Sylvar. de lacrymis Hetruſci*, ad illud,

—— Jam creditur uni,
Sanctarum digeſtus opum.

Erhard. *ad Petron. in ſatyric. c. 30.* ad illa verba, *Procurator rationes accipiebat*, ubi etiam Hiſpanus noſter Salas *pag. 113.* Briſſon. Schar. Calvin. *in lexicis, verb. di-*
13 *ſpenſator.* & Cujac. *in d. l. urbana.* † Poſteriorum Imperatorum ævo hanc diſpenſationem credo pertinuiſſe ad Theſaurarios, ſeu Rationales ſummarum, comites metallorum, quibus cura erat tractandæ pecuniæ Principis cùm etiam res fiſcales tractabant, *l. 1. C. ſi adverſ. fiſc.* & ad officium Comitis ſacrarum largitionum pertinebat tale officium, ut videre eſt ex *tit. C. Th. de his qui cum diſpenſatore contraxerunt*, ubi cum exactoribus confunduntur, Comes verò ſacrarum largitionum erat, qui olim præfectus ærarij, ut dicam *tit. de*
14 *canon. larg. tit. in rubr.* † Quo præſuppoſito Gordian. *in d. l. illata*, ait quod ſi diſpenſator, ſeu exactor (nam horum officium idem eſt ex *tit. C. Th.*) de recepta pecunia apocham collatori, ſeu debitori dederit, & poſtea cùm ea ſumma ab eodem repeteretur, apocham, ſeu inſtrumentum ſolutionis amiſiſſet, amiſſum eſſe probare non poterit, ea lege permittitur ut poſſit petere à fiſco edi ſibi librum fiſcalium rationum, in quo ſunt deſcriptæ ſolutionum receptiones ad exceptionẽ fundandam, vel probandam, nam licet actor non poſſit petere à reo inſtrumentum ad fundandam ſuam intentionem, *l. qui accuſare, cum ſeqq. C. de edendo juncta l. nimis grave 7. C. de teſtib. c. 1.* ubi omnes, *de probation.* cum adductis ab Imperatoribus in dictis juribus, Donell. *lib. 23. com. c. 6.* ubi Oſuval. Menoch. *de arbitr. caſ. 499.* Valaſc. *de jure emph q. 8.* Ant. Faber *in Codic. tit. diff. 6. & ſeq.* Gutier. *conſ. 46.* Genoa *de privat. ſcript. li-*
15 *bro 4. tit. de libris rationum, ex num. 139.* † Tamen ſi reus inſtrumentum amiſerit, rectè poterit agere adversùs fiſcum tanquam contra quemlibet privatum, ut ſibi rationum & ſolutionis copia ex libris publicis exhibeatur, ut ſciri poſſit quantum debitor ſolverit, *l. non eſt 5. cum ſeq. l. fin. C. de edendo* ubi explicant omnes, & Donel. *d. c. 6.* ubi Oſuval. *lit. K.* Genoa *d. lib. 4. tit. de libris fiſcal. pag. 237.* & notavit Caſtrenſ. *in d. l. illata.* Unde conſtat non eſſe fidem adhibendam libro fiſcalium rationum, ita ut ex eis executio fieri poſſit, niſi accepti & habiti ita conſtet ratio, ut publica Tabellionis ſubſcriptione ſignata ſit, quod in libris regij patrimonij, qui habentur in ea portione bonorum quæ à Mauris confiſcata fuerunt tempore rebellionis Granatenſis, & in eo regio conventu de eis diſceptari ſolet, vulgo edictum *conſejo de Poblacion*, ita practicari vidi, cùm fiſcalia jura ibi tuerer.

16 Neque Alfari ſententiæ favet lex noſtra, dum vult ex brevibus à tabulariis exhibitis exactionem eſſe faciendam, nam non probat fiſcum ex ſuis libris actionem habere, ſed exactionem fieri ab exactore non debere antequam breves debitorum accipiant, ad hoc ut ſciant, quid & à quibus ſit petendum, non tamen ſequitur inde brevem ipſo jure actionem introducere, *d. l. exemplo, C. ed. de probat.* niſi à judice approbatum fuerit debitum, *l. infr. de apoch.* not. Florez *libro 2. var. quæſt. 21. num. 13. & ſeqq.* Ad quod facit matriculam non probare quem eſſe prout ibi reperitur ſcriptus, ut de matricola nobiliorum obſervat Garcia *de nobil. gl. 4. ex num. 7.* Ludoviſ. *deciſ. 372. num. 4.* Otalor. *de nobil. 3. p. tertiæ princ. cap. 4.*

Alfari verò opinio ita procedere poſſet, quando 17
ad collectarum diſtributionem fieret æſtimum ſeu regiſtrum de omnibus rebus poſſeſſorum qui medio juramento tenentur illa manifeſtare, & eis citatis ſit diſtributio, ut docet Florez *ſupr. num. 18.* poſt Feſtaſium *de collectis 1. p. 1. à num. 39.* Tunc enim cùm fiat ſcriptura publica, quæ apud nos dicitur *el padron*, & approbetur à Judice, ut dixi, ea ſufficiet ad executionem, & ratio eſt, quia talis liber, aut matricula habetur tanquam publica ſcriptura, ut cenſent plures, quos refert Genoa *de privat. ſcript. libro 5. tit. de libro æſtimi q. 1. n. 6. 7. & 12.* Tunc etiam, quia fit cum comparatione poſſeſſorum & debitorum, qui citantur ad hoc, ut contra æſtimũ reclamirent, ſi in aliquo gravati querantur, ut tradit Florez *ſupr. num. 140.* Itaque tunc æſtimum magis ex conſenſu debitoris, ſeu ſe obligantis actionem inducit, *l. cenſualis 7. C. de dona.* Berret *conſ. 89. num. 14. vol. 1.* Maſcard. *de probat. concluſ. 273. n. 18.* Farinac. *conſ. 11. num. 43.* Genoa *ſupr. lib. 5. tit. de lib. æſtimi, num. 21. & 22.*

Cæpimus dicere exactionem exigere tributum ſine 18
brevi tabulariorum, & ab eo recedere non poſſe. Nunc dicendum eſt quod ſi ultra quantitatem taxatam dolo aliquid extraxerit, vel abduxerit, tanquam fur erit puniendus, ita ut res tanquam furtiva efficiatur in uſu capabilis, *l. etiam 8. C. de furtis, l. 1. §. dixerit, ff. de publican. l. miſſi 7. verſ. quod ſi infr. h. t.* quoniam etſi aliis locis jus contra fures multa & contra bonorum raptores conſtituerit, in his tamen juribus contra publicanos ſpecialiter illud ſtatuit, *l. locatio 9. §. quod illicitè, ff. de publican.* ut ſic cohiberetur avaritia & incapacitas exactorum & publicanorum, de qua agemus latius *in l. 1. infra.* Nam licèt ante furti, aut rapinæ vetera judicia conſtituta eſſent, utile tamen prætor judicavit faciens hoc publicanorum proprio quodam certoque judicio notare, ut illi non modò tanquam fures, verùm etiam tanquam publicani fures punientur, quod adſtruit *d. l. etiam*, ſi expendas dictionem illam *etiam*, quæ innuit alia quædam eſſe contra publicanos conſtituta, ut notavit *ibi* Acc. *ſchol. 1.* & Sichard. *num. 1.* junctis quæ natura ejus dictionis cumulat Barboſ. *de dictionib. c. 111.* † Itaque ſi publicanus plus exegerit, aut 19
damnum fecerit, poterit vel ex edicto Prætoris, vel vi bonorum raptorum, damni, injuriæ, vel furti contra eum agi, ut ex Pomponij auctoritate docet Ulp *in l. 1. §. & reſtituendi, D. de publican.* docet Platea *hic num. 3.* & ita eſt intelligenda *l. 2. C. ex quib. cauſ. infam.* ubi dicitur publicanum qui plus debito exegerit, condemnatum in duplum, non cenſeri damnatum furti nomine, quaſi tunc dicat lex non eſſe infamem, quia furti actio famoſa eſt, *l. Athletas 4. §. fin. l. furti 6. D. de his qui notant infam.* At actio furti in duplum datur *§. pœna Inſtit. de obligat. quæ ex delict. l. in furti 50. D. de furtis, §. ex maleficiis. Inſtit. de action.* notat cum aliis Pichar. *in §. duplum 23. num. 1. Inſtit. de action.* † Nam reſpon- 20
dendum & illam legem loqui quando agitur ex edicto Prætoris actione in factum ad duplum, quæ actio non eſt famoſa. At *d. l. etiam*, procedit quando actione furti convenitur publicanus, quo caſu infamis erit, & ſic in poteſtate actoris eſt hac, vel alia inſtituta actionis publicanum conveniendo infamem facere, vel non. Quia inſpicitur quo genere actionis quis utatur, ut eleganter docet Bald. & Sichar. *in d. l. etiam, num. 3. & 4.* ex quo etiam ſequen-

rem illam à publicano abductam uſucapi nunquam poſſe, juxta ea quæ latè notavi *lib 2.obſerv.capit.8.& ſeq.*
21 † Húcque ſpectat *l.un.infr.de ſuper exactor.* ubi exactores in duplum damnantur provincialibus debitoribus reſtituendum, ſi ultra debitum aliqui fuerit exactum, & per æquatores ac diſcuſſores (de quibus dicam *in tit.infr.de diſcuſſor.*) damnantur in quadruplum, ſi eorum occaſione damnum provincialibus inferatur *in leg.per æquatores 6.infr.de cenſibus*, quæ leges cùm loquantur in diverſis officiis, diſcuſſoribus nempe, & exactoribus, diverſas pœnas ſtatuunt, ut ſic à difficultate facilè ſoluamur, quam præſenſit & ita diſcutit Platea & Valenzuel. *in d.l.unic. de ſuperexact. num.6.*

22 Jure noſtro quomodo facienda ſit exactio tributorum, ſcriptum eſt *in l.5.& 6.tit.14.lib.6.Recop.* ubi notavit quoque Azevedo.

LEX II.

Idem A. ad Populum.

Nemo carcerem, plumbatarúmque verbera, aut pondera, aliáque ab inſolentia Judicum reperta ſupplicia in debitorum ſolutionibus, vel à perverſis, vel ab iratis Judicibus expaveſcat, Carcer pœnalium, carcer hominum noxiorum eſt, & officialium & cum denotatione eorum Judicum, quorum de officio certiores eſſe debebunt, qui contra hanc legem admiſerint. Securi juxta Præſidem tranſeant ſolutores. Vel certè, ſi quis tam alienus ab humano ſenſu eſt, ut hac indulgentiâ ad contumaciam abutatur, contineatur aperta & libera, & in uſum hominum inſtituta cuſtodia militari. Si quis in obdurata nequitia permanebit, ad res ejus omnémque ſubſtantiam exactor accedat: ſolutionis obſequio cum ſubſtantiæ proprietate ſuſcepto, quâ facultate præbitâ omnes fore credimus proniores ad ſoluenda ea, quæ ad noſtri uſum exercitus pro communi ſalute poſcuntur.

SUMMARIUM.

1 *Damnatur ſævitia exactorum in colligendis tributis, & oſtenditur quantum Princeps attendere debeat ne ſubditi vexentur?*

2 *Plumbatarum flagellum quod fuerit olim, explicantur varij loci tum auctorum, tum noſtri juris*, & num.3.& 4.

5 *Ponderum genus in hac lege quid ſit?*

6 *De carceri pœna.*

7 *Publicani apud omnes exoſi, tum propter crudelitatem, tum propter violentias & rapacitatem*, & n.8. & 10.

9 *Deteſtatio noſtrorum exactorum.*

11 *Carcer ad continendos, non ad puniendos inventus.*

12 *Tentatur explicatio illorum verborum noſtræ legis*, Carcer pœnalium, *&c. adducitur textus Codicis Theodoſiani, & ejus explicatio, quam adducit Gutherrius, & ejus rejiciuntur ambo*, & num. 13.

14 *Proponitur vera mens illorum verborum*, & numer.15.

16 Pœnales *quo ſenſu hîc dicantur?*

17 *Variæ carcerum ſpecies remiſſivè recenſentur.*

18 *Carcer cuſtodiæ cauſa introductus, non ob pœnam etſi de jure Canonico & regio loco pœnæ ſoleat dari*, & num.19.

20 *Carceris propria definitio, & reprobatur communis tradita à Bartolo.*

21 *In indulto generali Principis relaxati ſub fidejuſſore comprehenduntur tanquam incarcerati.*

22 *Carcer qui dicatur horribilis.*

23 *Quo ſenſu dicatur carcer mala manſio ab Ulpiano? explicantur multa loca, & diſſeritur de equuleo*, & num.24.25.

26 *Explicatur* l.1. infr.de cohortal. *cum aliis ſimilibus, & declaratur qui fuerint ſpationarij*, & num.27. *& agitur de ratione quare ſtationarij nequeunt habere carcerem*, & num.28.

29 L.ſi quis 8.C.de accuſat. *exornatur.*

30 *Delinquens in officio debet graviter puniri, & officio privari, atque ſententia, ſi appelletur non habet effectum ſuſpenſivum appellatio*, & num.31.

32 *Delinquens in officio, etſi non citetur, poteſt condemnari, & interpretatur* l. ſi apparitor 6.infr.de cohortalib. *&* num.33.34.

35 *Judex Eccleſiaſticus non poteſt incarcerare ſecularem, niſi priùs invocato brachio auxilij Judicis laici.*

36 *Epiſcopus non habet armatam militiam, aut familiam, & reſpondetur fundamentis Martæ, explicatur* cap.attendendum 17.q.4. *&* n.37.

38 *Expenduntur* l.15. tit.1. l.4. Recop. *& aliæ noſtræ juris leges*, & cap.cùm Epiſcopus de offic. ord. in 6. *&* cap.poſtulaſti, de homicidio. cap. poſtulaſti 14. de Judæis, *& Concilij locus* n.39.40.41. & 42.

43 *Si Eccleſiaſticus laicum capiat, non invocato brachio, poterit in regia curia pronuntiari vim facere.*

44 *Si judex laicus dederit auxilium Eccleſiaſtico, poterit ab ejus impertitione appellari*, & numer. 47. 48.

45 *Judex ſecularis ad exhibendum brachium cognoſcit de meritis actorum Eccleſiaſtici*, & numer.46.

49 *Concubina Clerici ſi capiatur non ſervatâ formâ Concilij Trid. ſi petat relaxationem à carcere, & non obtineat, Senatores declarabunt vim facere Eccleſiaſticum.*

50 *Concubinatus eſt mixti fori, ita ut de eo cognoſcat Judex qui prævenit.*

51 *Judex Eccleſiaſticus ad capiendam concubinam, & eam pœnis temporalibus afficiendam, debet ſervare formam Concilij Tridentini, quod adſtruitur latiſſimè*, & n.52.53.54.& 56.

55 *Eccleſia ſolet antequam puniat priùs admonere peccatores.*

57 *Senatus Luſitaniæ deciſio in contrariam ſententiam, & Navarri opinio explicatur*, & num.58.

59 *Declarationes Cardinalium ad Concilium quomodo ſint accipiendæ?*

60 *Si Eccleſiaſticus non obſervaverit formam Concilij, etiamſi præveniat per capturam, poterit ſecularis cognoſcere, & redditur ratio*, & num.61.

62 *Regius fiſcalis an poſſit incarcerare, etſi non habeat juriſdictionem?*

PUBLICANORUM & exactorum ſumma 1 ſævitia & in colligendis tributis cruda durities in præſenti ab optimo Principe cohibetur. Quoniam qui tributa exigit, violentiam fugere debet, qui plebeiorum animos maximè exulcerat, qui ipſam vitam parvifaciunt, adempta re, vel minimi pretij, & quod ſi ſuaviter expoſtularetur,

ſtularetur, libentiſſimè præſtarent, ſi flagris, verberibus, carceribus, excoriationibus, & quod magis eſt, verbis contumelioſis, afficiantur, ex deſperatione iram & furorem concipiunt, quo in principatu res novæ moliri ſolent, & plerumque tumultus, quia licet ſervitio ſueti, patientiam aliquando abrumpunt, armiſque omnia peſſundant. Rurſus, quia optimi Principes deteſtantur miſeros premi, commoventúrque & non querentium malis, ut ait Caſſiodor. *lib.* 2. *ep.* 25. Quare ne tenues deprimantur, quos magis decet ſublevari, dúmque exactorum nimietas à potentibus contemnitur, in tenues converſa magis graſſatur (ut idem Caſſiod. *ep.* 24. *eo libro* loquitur) hac ſalubri lege gravioribus malis medendum eſſe ratus Conſtantinus exactorum & Judicum ſævitiæ frænum iniicit, & extremam illam crudelitatem carceris, & plumbarum verberum reiicit, pœniſque propoſitis cohibet, *l.* 1. *C. de cuſtod. reor.*

2 Plumbarum, ſeu plumbatarum verbera erant flagelli genus, cujus ictibus homines contundebantur quouſque ſpiritum exhalaſſent, fiebat ex funiculus, in quorum extremitate glans ponebatur plumbea, & eis verberibus afficiebantur damnati, quod flagellum in paſſionibus ſanctorum Martyrum frequenter adhibebatur, ut conſtat ex D. Ambroſio *de paſſione Gervaſij & Protaſij*, quem adduxit Briſſon. & cum eo Schard. & Calvin. *verb. plumbata*, & Petr. Faber *lib.* 2. *ſemeſt. cap.* 8. *ad fin.* Cujac. *in præſenti* Dorleans *ad Tacit. lib.* 1. *ann. pag.* 226. Cerda *in adverſar. c.* 118. *n.* 37. *& c.* 124. *num.* 28. Guterr. *l.* 3. *de officiis dom. Aug. c.* 10. *pag.* 498. Gothofr. *hic. & in l.* 40. *infr. de decurion.* & præter eos Baron. *in not. ad Martyrolog.* 8. *Idus Junij de ſancto Arthemio*, & Stevvech. *ad Veget. l.* 2. *c.* 23. *& l.* 4. *c.* 129. qui adducunt Prudentium *in Periſtephan. de ſancto Romano Martyre.*

Tundantur, inquit, terga crebris ictibus,
Plumbóque cervix verberata extuberet.
Pulſatus ergo Martyr illa grandine,
Poſtquam inter ictus dixit hymnum plumbeos.

Sic etiam & de SS. Adriano & Hyppolyto legimus Secundiani Præſidis juſſu plumbatis cæſos. *Tunc Secundianus præcepit eos adduci ad pontem Antonini, & plumbatis cædi diutiſſimè uſque ad conſummationem eorum, cumque diutius cæderentur, emiſerunt ſpiritum.* Quo modo ferè omnes Martyrum paſſiones prodierunt in flagellatione.
3 † De his, credo, accipiendum Terent. *in Adelph. Ad necem operiere loris* & Horatium *l.* 1. *ſerm. Sat.* 3.

Nec ſcutica dignum horribili ſectere flagello.

& Ulpian. *in l. aut damnum* 8. §. *nec ea* 3. *D. de pœnis*, illic. *Nec ea quidem pœna damnari quem oportet, ut verberibus necetur, vel virgis interimatur, quamvis plerique dum torquentur, deficere ſoleant*, quæ verba ad Martyres res ferenda exiſtimo. Nam Romani nullum niſi Sanctos illos ita ſolebant torquere, neque Paganus ille, & Chriſtianis infeſtiſſimus hoſtis Ulpianus alio potuit
4 reſpicere. † Horum flagellorum meminit *leg. quilibet* 40. *infr. de decurion.* ibi, *plumbatarum ictibus*, *l. qui relicto* 14. *C. Th. de cohortal. princip.* ibi, *Plumbatis coercendus eſt l.* 2. *C. Th. de quæſtion. l. Provinciales* 7. *C. Th. h. t.* ibi, *Plumbi verbera, l. omnes* 85. *&* 117. *C. Th. de decurion. l. Jovianum* 53. *C. Th. de hæretic.* ibi, *Contuſum plumbo. l.* 3. *C. Th. de his qui potentior. nomina*, & de hoc tormento accipias *l.* 1. *infr. de numerar. & l.* 4. *C. Th. eo tit. dum tabularios equuleis & lacerationibus ſubdendos eſſe conſtituit.* Laceratio enim propria hujus flagelli.

5 Subſequitur in noſtra lege, *Aut pondera*, quod genus pœnæ referri poteſt ad plumbea pondera graviſſima, quibus onerabantur capiti, vel pendentes torquebantur, collo impoſita, vel pedibus. Ammian. Marcellin. *lib.* 19. ubi fidiculas & verbera plumbeis ponderibus jungit, quem adducit Cujac. *hic*, & Dorleans *ſupr.* vel ad catenas, aut vincula, quibus onerabantur rei, quæ non tantum fuerunt ſimplices, ſed plerumque duplices, & triplices Sueton. *in Neron. cap...* *à vinculis triplicium catenarum dixere cauſam.* & Actuum c. 21. *juſſit Paullum ligari duabus catenis. l. omnes* 23. *C. de pœnis*, ibi. *Catenarum ponderibus prægravati.* Hæc etiam reſpiciunt verba Caſſiodori, *lib.* 5. *epiſt.* 39. ibi, *exigentes verò aſſem publicam per gravamina ponderum premere dicuntur patrimonia poſſeſſorum, ut non tam exactio, quàm præda eſſe videatur*, *& lib.* 11. *indulg.* 4. inter cætera quæ de carcere cumulat, ait, *tactum pondere prementia defatigant.*

Nec his tormentis inferiori loco adaptari debet ſupplicium carceris, in quem coniiciebantur miſeri debitores, nam cùm ſupradictis fuſtigationibus æquiparetur, apertè cognoſcemus crudeliſſimum fuiſſe genus vexationis, ex *l. omnes* 23. *C. de pœnis, l.* 1. *C. Th. de cuſtod. reor.* Tertullian. *de reſurrect. car.* Caſſiodor. *lib.* 11. *ep.* 40. Aurel. Prudent. *in Periſteph. in hymno D. Vincentij*, & aliis, quos congerunt Petr. Faber. *lib.* 2. *ſemeſt. cap.* 7. Dorleans *ad Tacit. lib.* 3. *ann. pag.* 360. ad illa verba, *militari cuſtodia* Noſter Joan. de Solorzan. *l.* 1. *de parricid. cap.* 23. *in fin.* & amicus noſter eruditus D. Petr. Pantoia *in l.* 1. *de aleator. pag.* 21. & noviſſimè D. Anton. Cabreros *de metu l.* 2. *c.* 46. *ex n.* 1. *cum ſeq.* & præter eos Salgado *de Regia protect.* 2. *part. c.* 4. *n.* 1. Farin. *tom.* 1. *crim. quæſt.* 27. *in princ.* 6

His & aliis pœnarum generibus ſummáque violentia utebantur publicani, & in miſeros debitores fiſcales deſæviebant, ob quas cauſas ita exoſi & inviſi fuerunt antiqui, ut hoc genus hominum malo publico natum cenſerent, tum propter immoderatam cupiditatem, tum propter rapinas & violentias, ut conſtat ex Tacito *lib.* 13. *annal.* ibi, *Temperandas planè publicanorum cupidines, ne per tot annos ſine querela tolerata novis acerbitatibus ad invidiam verterent.* confert Symmach. *l.* 5. *ep.* 62. *&* 65. ubi in ejus notis miſcellaneis Franciſcus Juratus, vir quidem eruditus, & magnæ lectionis, adduxit ſancti Laurentij Epiſcopi Mediolanenſis Homiliam, ubi publicanorum voracem & crudelem naturâ depingit, quem locum Jurato acceptum fero, non Bulengero *l.* 9. *de Imper. Rom. c.* 3. *pag.* 693. qui tacitè ab eo ſuffuruit. *Quid eſt* (inquit Epiſcopus) *publicanus? Prædo ſine pudore medius exterminij, nonne caput rapinæ, & lex violentiæ. Nonne immanior furibus publicanus; Fur namque, vel metuens furatur, hîc autem delinquit confidenter. Fur laqueos legis timet, hic quidquid fecerit, legem putat, lex furem deterret ab illicitis: hic ad iniquum malitia ſua compendium legem trahit. Quis eo iniquior, qui verbis juſtitiæ juſtitiam damnat, & armis innocentiæ ſpoliat, vulnerat, occidit innocentes, lege utique legem pervertit, & dum urget ad legem, ex lex eſt.* Non minus eleganter D. Chryſoſt. *de pœnitentia Achab.* ibi, *Quid peius publicano, dic mihi? alienarum calamitatum miniſter & negotiator eſt, alienos labores partitur, & cùm ſudoris non ſit particeps, lucrum ex alieno labore percipit. Nihil aliud eſt publicanus, quàm violentia licenter ſæviens, legitima offenſio avaritia honeſto prætextu.* Salvian. *de gubernat. Dei l.* 5. *ſub n.* 156. ibi, *Et quidem mirari poſſim quòd hoc non omnes omnino facerent tributarij pauperes, niſi quod una cauſa tantum eſt, qua non faciunt, quia transferre illuc reſculas atque habitatiunculas ſuas atque familias non poſſunt. Nam plerique eorum agellos ac tabernacula ſua deſerunt, ut vim exactionis evadant.* 7
† Claudat noſtri propoſiti agmen elegans & pia Imperatoris Majoriani Novella *tit.* 4. *de indulgentiis reliquorum*, ubi inter alia ait. *Præfectiani ſiquidem atque Palatini, vel aliarum poteſtatum apparitores exactione ſuſcepta per provincias diſcurrentes exactionibus poſſeſſorem concutiunt, & ita omnia pro arbitrio ſuæ deprædationis extorquent, ut cùm aliqua pars certa, vel minima publicis compendiis inferatur, duplam, aut amplius ſportulis avidus & prepotens exactor* 8

enter accipiat. Nunc vero canonicarios ſuperioris militiæ
auctoritate terribiles , & in provincialium viſcera &
damna ſævientes, nec arguere quiſquam apud provincia-
lem judicem poteſt, cum reſupina apparitori provincialis
poteſtas famuletur ſubjecta, nec de longinquis regionibus
cum magno ſumptu ad comitatum noſtrum venire audeat
ille, qui queritur cui ſubdurum patientiæ gemitum tolera-
bilior videtur deprædatio ſævientis, quàm ſub magno in-
commodo imperrandæ ultionis eventus. Hinc eſt quod per
injuriam compulſorum deſtitutæ ordinibus civitates ido-
neum nequeunt habere curialem, quod exigentium aucto-
ritate perterriti poſſeſſores ſua jura deſtituunt , cum non
jam amiſſio fortunarum , ſed ſæva cuſtodia & ſuſpendio-
rum crudelitas formidatur, quæ immitis apparitor, & exe-
9 *cutio militaris pro commodo ſuæ cupiditatis exercet.* † En
lector bone, imago eorum quæ quotidie videmus. &
in Curiis audimus de iſtis alguacellis apparitoribus &
variis miniſtris executionum, de tributorum exactori-
bus, de tabellionibus, de receptoribus Cancellariarum,
& aliis ſimilibus peſtibus in exitium hominum & ma-
lum publicum repertis. En quod vidit & plorat adhuc
Bætica & utraque Caſtella , cùm tributũ ſatis exigeba-
tur, cui malo niſi Regis noſtri ſubveniret humanitas,
his locuſtis & Maurorũ hoſtilitate peioribus exactori-
bus Chriſtianitatis oblitis devaſtabantur civitates &
oppida. Bone Deus, quanta eorũ ſævitia, quanta crude-
litas & pecuniarum fames canina! Sic ergo ô improbiſ-
ſimi hominum pecunia veſtra vobiſcum in perditio-
nem , quam non ea burſa & arculis pauperculorum
depromitis, ſed ex ipſis infelicium viſceribus , & cum
10 ſuorum ſanguine mixtam. † Cucurrit calamus in de-
teſtationem horum ſæviſſimorum hominum, cùm ani-
madvertero ita exoſos olim publicanos, ut ob eam cau-
ſam Judæi Chriſto Domino exprobrarent quare cum
publicanis & peccatoribus manducaret. Vocabant
peccatores publicanos, quia ſumma avaritia & violen-
tia , ut diximus, exigebant vectigalia, ut rectè notavit
Dorleans *ad Tacit. lib. 13. and.*
11 Suſtulit ergo Conſtantinus has coactiones , motus
eâ ratione , quam priùs conſideraverat Ulpian. *in l.*
aut damnum 8. § *ſolent* 9. *D. de pœnis* , quòd carcer ad
continendos homines , non ad puniendos haberi ſo-
leat , ut magis cuſtodiam , quàm tormentorum dolo-
rem patiantur incluſi *l. 1 C. de cuſtod. reorum.* Sed ita
obſcurè Conſtantinus ſuam declarat mentem (niſi
velis corruptam litteram dicere) ut Cujac. affirmet
in præſenti , ſe hunc locum reſtituere ſæpiùs conatum,
12 ſed fruſtrà tentaſſe. † Verba vulgatorum Codicum
hæc ſunt. *Carcer pœnalium, carcer hominum noxiorum &*
officialium , & cum denotatione eorum judicum , quorum
de officio certiores eſſe debebunt, qui contra hanc legem ad-
miſerint in Codice Theodoſij *in l. 3. de exaction.* ita re-
ponuntur , *Et cum denotatione eorum, quorum de officij*
coerciti citatiores eſſe debebunt. quæ interpretatur Gu-
therrius *de offic. dom. Aug. lib. 3. cap. 17. p. 553.* ut car-
ceri potiùs tradi debeant Officiales , id eſt , tributo-
rum exactores noxij , quam debitores fiſci , in quos
ſæviunt. Denotatio Judicum eſt exiſtimationis nota,
& macula judicum, de quorum officio refrænati exa-
ctores citatiores eſſe debuerunt , id eſt, velociùs ad tri-
13 bunal citati, ut meritas luerent pœnas. † Verùm ma-
gis corruptum eſſe arbitror textum Codicis Theodo-
ſiani, quàm vulgati. Nam obſcurũ eſt quid importent
illa verba, *citatiores eſſe debebunt*, etiam ſi adiunges ex-
plicationem Gutherrij, quæ magis ſapit conſtruentem
Grammaticum , quam juris interpretem. Nec ferre
poſſum iſtos Criticos , qui pluris faciunt Theodoſiani
Codicis lectionem , quàm Juſtinianei , & plerumque
alicujus libri , & in eis & pulvere extracti auctoritas
plus valet apud eos , quam qui quotidie in manibus
verſatur.
14 Quare dicerẽ ita *ſuprà* adducta verba eſſe accipien-
da , ut hunc ſenſum habeant, *Carcer pœnalium eſt* , id
eſt, carcer inventus eſt ad coërcendos homines pœna
dignos *& noxiorum* , & eos , qui delicta committunt,
non verò ad muniendus debitores, *& officialium*, erat-
que ad coërcendos Officiales, ſeu exactores, qui contra
hanc legem admiſerint , id eſt , qui debitores fiſcales
carcere continuerint. Itaque illa verba , *Et cum deno-*
tatione eorum Judicum, quorum de officio certiores eſſe de-
bebunt, parentheſi includantur, & ſignificent, ut ad offi-
cium Judicis ſpectet ſub denotationis , vel infamiæ
pœna certiorare Officiales , ne carceribus utantur in
debitores , & ſic negligentia Judicum circa hanc rem
punitur infamia ſi in exactores non animadverterint,
qui modum exactionis exceſſerint , & eos ſuo officio
non certioraverint ne talia committant, id eſt, ne car-
ceribus utantur. Non eſt enim novum in hoc carce-
rum tractatu ut Judices deſides & negligentes punian-
tur graviſſimis pœnis , *l. unic. C. de privatis carcer.* cum
notatis à Farinac. *de carcer. quæſt. 27. num. 16.* † Eſt 15
ergo veluti quædam minatio , quam facit Imperator
hîc , cùm dicat , carcer non eſt debitoribus inventus,
ſed iis , quibus ob noxam , vel delictum imponenda
eſt pœna , ſed erit quoque dandus Officialibus ſi ex-
ceſſerint , & Judicibus non minus ſub infamia, ſi non
ſuo officio tali repellant, quia tunc non minus delin-
quunt , quàm homines flagitioſi & pœnales. † *Pœna-* 16
les vocat lex homines qui malis factis pœnam meren-
tur. D. Cyprian. *de vanitate idolor*, de diabolis *Cùm ſint*
ipſi pœnales, quærere ſibi ad pœnam comites , quos ad cri-
men ſuum fecerint errore participes, quod & *hic* notavit
Accur. *verb. pœnalium* , & Barthuius *lib. 43. adverſar.*
cap. 24.
Inde jam colliges quòd etſi Auctores interdum 17
duas carcerum ſpecies , interdum tres & quatuor
conſtituant , ut notarunt Bart. *num. 5.* Platea antè *n. 1.*
Petr. Greg. *lib. 31. ſyntag. cap. 33. n. 14* Gothofr. *in l. aut*
damnum 8. §. *ſolent. D. de pœn. lit. H.* Baiard. *ad Jul. Clar.*
quæſt. 46. num. 2. Cerdan. *de viſitat. carcer. c. 4. n. 2. & 3.*
& frequentiori ſententia obtentum ſit duos eſſe car-
ceres, interdum pœnæ interdũ cuſtodiæ cauſa, *l. 3. in fi.*
D. de cuſtod. reor. l. 1. Cod. eod. l. verum 216. *l. vinculorum*
226. *D. de ver. ſig. l. 1. & tot. D. & C. de cuſto. reor. c. quã-*
vis 3. de pœnis, lib. 6. † Verius exiſtimo carcerem cuſto- 18
diæ tantùm cauſa haberi, & in uſu eſſe, ut continean-
tur homines, non ut puniantur, ut ait Ulpian. *d. l. aut*
damnum §. *ſolent. de quamvis l. 4. tit. 31. p. 7.* & inde car-
cer dictus eſt à coërcendo , quòd incluſi in eo conti-
neantur, ne exeant, ut ex Varrone *de lingua Latin. l. 4.*
probant Petr. Gregor. *d. cap 33. num. 1.* & Gothofred.
dict. lit. H. Prateius & alij *verb. carcer.* Bobadill. *lib. 3.*
polit. cap. 15. num. 5. lit. D. † Et licèt non negem carce- 19
rem in pœnam dari poſſe, quod de jure Canonico uſi-
tatum eſt, *d. cap. quamvis , de pœnis c. novimus 27. §. fin.*
de verb. ſignif. cum adductis à Rebuff. *hic num. 2.* Gre-
gor. *in d. l. 4. tit. 31. part. 7. verb. a ome libre.* Bobadill.
ſup. d. n. 5. & 6. Menoch. *de arbitr. quæſt. 89. tot. & n. 10.*
Solorzan. *d. lib. 1. de parricid. cap. fin.* & Cerdan. *de car-*
cerib. cap. 3. num. 9. & jure noſtro regio blaſphemis pro
pœna dantur triginta dies carcerationis. Bobadill.
ſupr. n. 8. & in aliis criminibus carcer pro pœna eſt ,
docet Salgado *de regia protect. 2. part. c. 4. n. 105. & ſeq.*
Azeved. *in leg. 15. tit. 6. n. 9. l. 5. Recop.* † Nihilominus 20
tamen , quod frequentiùs accidit , attendi debet , *leg.*
nam ad ea, ff. de legibus, tum etiam & præcipua cauſa
introducendi carceres, agnoſcit Caravitta *ritus 47. n.*
19. & ſic optimè definietur , ut ſit *locus deputatus ad*
cuſtodiam eorum, qui ob delicta, vel aliam cauſam reti-
nentur incluſi , quæ eſt vera carceris definitio , & ejus
naturam magis explicat , quam quæ traditur à Bart.
& aliis relatis à Bobadilla *ſupr. n. 5. lit. D.* Cerdan. *dict.*
c. 3. n. 6. Prateio & reliquis *verb. carcer.* Farinac. *quæſt.*
27. *num. 2.* † Quapropter omiſi ponere in diffinitione, 21
locus

locus ſecurus, vel publicus, quia carcer erit etſi non ſit
ſecurus, neque publicus, cùm pro carcere aſſignari do-
mus propria, civitas, palatium, vel etiamſi ſub fidejuſ-
ſoribus ſit relaxatus, *leg. in eadem* 10. *§. fin. juncta leg.*
nec non 28. *§. item ſi quis in cuſtodia Digeſt. ex quib. cauſ.*
major. & ita in Indulto quod ex Regis gratia ob pu-
blicàm lætitiam ſolet carceratis concedi, de quo mul-
ta eleganter & doctè, ut ſolet, tradit noſter amicus D.
Joan. Larrea *diſſ. Granatenſ. diſp.* 25. *n.* 1. comprehen-
duntur fidejuſſoribus relaxati, ut vidimus ita Grana-
tæ practicari annis ſuperioribus, & probat Maſtrill. *de*
indulto cap. 12. *toto.* Nam ſufficiet ad conſtituendum
carcerem deſtinatio Judicis, *leg. milites* 13. *§. ejus fugam*
D. de re milit. Maſtr. *ſup. n.* 4. & ita non eſt de eſſentia
carceris ut ſit ſecurus locus, quia libera & aperta ſo-
let eſſe cuſtodia, ut *in præſenti*, de qua dixi *in l. ſi gra-*
22 *vis* 16. *infr. de dignit.* † Omiſi quoque dicere *horribilis*,
propter eamdem cauſam, nam etſi locus ſit ſqualore
retro odore confectus tenebroſus, & ut Caſſiodor. ait
lib. 11. *epiſt.* 40. perpetua nocte cæcatus, & alia horri-
bilia habeat, quæ ibi ſingulari eloquentia numeran-
tur, ea omnia accipienda ſunt de horribili carcere qui
Barathrum, vel Tullianum appellatus eſt, vel lautu-
mia, de quibus videas quæ eleganter obſervat D. P.
Pantoja *in dict. l.* 1. *de aleator. ex n.* 5. & poſt eum Ca-
breros *l.* 2. *de metu cap.* 46. *ex n.* 1.

23 Neque obſtabit his, carcerem vocari *malam manſio-*
nem à Doctoribus, quos refert Farin. *dict. q.* 27. *n.* 1. So-
lorzan. *d. c. fin.* Cerdan. *ſup. c.* 3. *n.* 4. *&* *c.* 5. *n.* 1. *in ſumma-*
rio. Salgado *dict.* 2. *part. cap.* 4. *n.* 1. qui adducunt *l. item*
apud Labeonem 15. *§. quæſt.* 41. *D. de injuriis, & l. ſi ho-*
minem 7. *D. depoſiti*, ubi malæ manſionis meminit
Ulpianus. Scipio Gentilis *l.* 1. *parerg. c.* 39. *malam man-*
ſionem accipit de puteo, ſeu barathro noxiorum ſanè
cuſtodia, in quo includebantur, pœnæ cauſa ſervi, juxta
illud Plauti *in Aulular. act.* 2. *ſcen.* 5. *verſ.* 21.

—— Comprehendite,

Vincite verberate, in puteum condite,

hunc locum deſcribit Prudent. *in Peryſtephan. in hym-*
no D. Vincentij. & explicant Pantoia & Cabreros *ſupr.*
24 † Sed minime arridet mihi ea Gentilis expoſitio, nam
Plauti locum ſimpliciter ego accipio de puteo, quaſi
diceret, *maniataldo, acotralde, empocaldo*, quemadmo-
dum legimus de S. Calliſto Papa in puteum demerſo
apud Martyrologium, & de aliis Chriſti Athletis for-
tiſſimis & ſanctiſſimis. Neque quod de barathro adje-
cimus in conſideratione eſt, nam etſi ille locus hor-
rendus fuerit, & ipſis tenebris nigrior, & ſubterra-
neus, ut uſque ad inferos deſcenderet (ſi fidès danda
Prudentio *ſuprà*) unde *barathrum* inferas damnato-
rum ſedes ſignificare probat Barthius *l.* 35. *adverſ. c.* 8.
tamen neque de eo, neque de Tulliano, in quod ſole-
bant Martyres includi, & plerumque ſervi, ut iidem
auctores obſervant, accipio: ſed de eo loco, in quo ho-
mines collocabantur ut torquerentur, ad exquirendam
ab eis veritatem, de equuleo nempe, in quo noxij tor-
queri ſolent, tortorio ligno, ſeu machina lignea, quæ
apud nos dicitur *el potro de dar tormento*, quod ſigni-
ficat Ulpian. *in d. l. ſi hominem.* ibi, *Ut quæſtio de eo ha-*
beretur, ac propterea vinctum & ad malam manſionem
extenſum. Extendi autem propriè erat equulei. D. Cy-
prian. *de lapſis.* ibi, *Nunc equuleus extenderet, nunc ungu-*
la effoderet, nunc flamma torreret, & *in Actis Marty-*
rum de Sancto Thelica, fortiſſimo Chriſti præliatore, Qui
cum pendendo in equuleo extenſus, ſe voce ſæpiùs repeti-
ta Chriſtianum eſſe proclamaret. D. Hieronym. *in Epiſt.*
ad Innocentium, de muliere ſepties icta, *At verò mulier*
ſexu infirmior, virtute fortior, ſuum cum equuleus corpus
extenderent. docent poſt Baron. *in Martyrolog.* Cerda
in adverſariis cap. 30. *n.* 15. Barthius *l.* 41. *adverſ. c.* 27.
25 & Roſinus *l.* 9. *antiq. Roman. c.* 31. *verſ. equuleus.* † Niſi
accipias de cataſta, ſeu pegmate ligneo, quo detinen-
tur in carceribus qui noxiores ſunt, apud nos, *Cepo o la*
balleſta, de quo vide relatos à Pantoia *ſup. n.* 11. Scio
Forner. *lib.* 2. *ſelect. c.* 1. cui aſſentitur Cabreros, *d. c.* 46.
n. 16. jejune Ulpianum accepiſſe de quodam coërtio-
nis genere, & Gothofr. *in d. l. ſi hominem*, & lexica
omnia aliterque malam manſionem interpretaſſe. Ve-
rùm ſupradictæ ſententiæ magis aſſentior, quam teti-
giſſe videtur Prateius *verb. mala manſio.*

Rurſus ex noſtræ legis ratione & deciſione venit 26
explicanda *l.* 1. *infr. de cohort. lib.* ubi prohibentur cu-
rioſi & ſtationarij ſub capitis pœna ſuper exactionem
facere, & carcerem habere, neque privatam cuſtodiam,
etiam pro manifeſto crimine, quod etiam conſtitutum
eſt *in l. & fin. infr. de curioſis. l.* 2. *C. Th. de cohortal.* Sta-
tionarios vocant Imperatores apparitiores (qui etiam
curioſi nuncupantur & Irenarchæ, *l. Divus* 6. *§.* 1. *de*
cuſtodia reor. ubi Gothofr. *l.* 4. *C. de ſervis fugit. l. fin. §.*
irenarcha 7. *D. de munerib. & hon.*) diſpoſitos per pro-
vincias diverſis in locis, ut Magiſtratibus crimina com-
miſſa, & alia quæ gererentur, denuntiarent, & ad po-
pularium quietem attenderent. *l.* 1. *§. quies quoque* 12.
D. de officio præfect. urbi. d. l. 4. *de ſerv. fug. l. ne quis* 6. *infr.*
de dignitat. l. ſi quis ſe 8. *C. de accuſation. l.* 1. *C. Th. de*
curſu publ. l. 1. *C. Th. de curioſis.* ibi, *Memorati igitur cu-*
rioſi & ſtationarij, vel quicumque fungitur hoc munere,
crimina judicibus nuntianda meminerint. l. ſi quis 31. *C.*
Th. de Epiſc. & cler. ibi, *Quod geritur litteris magiſtra-*
tuum, & Notariis apparitorum, quos ſtationarios appel-
lant, deferatur in notitiam poteſtatum, notat Budæus *in*
d. l. 4. *de ſerv. fug.* Cujac. *l.* 2. *obſerv. c. fin.* Cerda *adver-*
ſar. c. 37. *n.* 5. Petr. Gregor. *l.* 32. *ſyntag. c.* 4. *n.* 2. *&* 3. &
alij à nobis relati *ſupr. in l. unic. n.* 4. *ne fiſcus rem quam*
vend. & infrà de Irenarchis. † Inſtituti ſunt ab Auguſ- 27
to, ut colligi videtur ex Sueton. *in eo c.* 32. & aucti à
Tiberio, ut idem commemorat *in eoc.* 32. ſumpta ſimi-
litudine ab ſtationibus militaribus, quando milites
adſtantes vigilant & cuſtodiunt, juxta illud Virgil.

Succedunt ſervánque vices ſtatione relicta.

confert. D. Iſidor. *l.* 6. *orig. c. fin.* Suet. *in l. Julio c.* 32. *&*
in Aug. c. 24. *& in Othon. c.* 5. Salluſt. *l.* 2. *hiſt.* Livius *lib.*
44. Hinc ſtatio Germanorum Sueton. *in Neron. c.* 34.
& Nicomedienſis Plin. *l.* 10. *epiſt....* & ſtationarij mili-
tes qui vigiliis deputantur, vulgo *centinelas*, *d. l.* 1. *§.* 12.
de off. præf. urb. l. 3. *§. qui ſtationis. §. de re mil.* vide Lipſ.
de milit. Rom. lib. 5. *dial.* 8. Pontan. & Cerda *ad Virgil.*
in illum verſum 9. *Æneid.*

Tunc quoque communi portam ſtatione tenebant.

conferunt quæ tradidi *in d. l.* 1. *ſupr. ne fiſcus rem quam*
vend. n. 4. *& ſeq.* & dicam latius *in l. unic. infr. de Irenar-*
chis.

Conſtituitur ergo *in d. l.* 2. *de cohort.* ne qui ſtatio- 28
narij ſunt ſuperexigant aliquid, neque carcerem ha-
beant, neque quemquam in eo detineant, ut aliquid
extorqueant, alias capite punientur. *l. pen. ff. de eo quod*
metus. Ratio eſt, quia denunciandi, aut indicandi facul-
tas tantùm eis commiſſa eſt, non ultrà, ſicut hîc exacto-
ribus committitur exactio, non caſtigatio, aut incarcera-
tio. Rectéque hujuſmodi hominibus obviam itum eſt,
& eorum petulantiæ moderatio injecta, ſiquidem con-
ſuetudo depravata, qua omnes ſolebant deprædare,
hanc gravem prohibitionem meruit, ut aliàs dixit Im-
perator *in l. defenſionis* 7. *in fin. ſupr. de jure fiſc.* & cùm
carcer ſit exercitium juriſdictionis, ut ex Peregrin.
lib. 1. *var. tit.* 1. *n.* 85. obſerv. Giurb. *conſ.* 96. *n.* 6. qui ea
caret, non poterit aliquem capere. Cavalcan. *de brachio*
reg. 2. *part. ex num.* 1. at ſtationarij nullam habent, ſed
tantùm eis munus injungitur indicandi malefactores,
& alia ſimilia, *l. ſi quis* 8. *Cod. de accuſat. juncta leg. ſin-*
guli 14. *Codic. eodem*, & ſic quoad carcerationem priva-
ti cenſentur, & privatis carceratio non licet *l. unic. Cod.*
de privat. carceribus cum pluribus aliis adductis à Bo-
badill. *lib.* 3. *pol. cap.* 15. *n.* 13. *dit. A & ſeq.* Farinac. *q.* 27.
num.

*num.7.*Narbon.*in leg.10.gloſ.2.n.28.tit.6.lib.1.Recop.*
29 † Hucque pertinet *leg. ſi quis 8. Codic. de accuſat.* ubi ſi quis voluerit ob injuriam acceptam aliquem accuſare, non debet proponere accuſationem coram ſtationariis,ſed coram Præſide,nam, ut diximus,hi nullam habebant juriſdictionem,ſed tantùm denuntiationem, aut relationem, quæ fiebat præſidi, aut judicibus,qui ex ea veluti inſtigatione commoti ad cauſam accingebantur, quam ſi proſequi vellent, ſtationarij probare tenebantur, nam eis fides non dabatur, niſi probarent *dict.leg.2.infr.de curioſis,leg.ea quidem 7.leg. ſinguli 14.Cod.de accuſat.leg.ab accuſatione 6.§.nuntiatores,Digeſt.ad SC.Turpillian.* ob quam cauſam Marcianus IC.dixit *in leg.Divus 6.Digeſt.de cuſtodia reor.* non omnes ex fide bona elogia ſcribere compertum eſſe,id eſt,veritatem dicere,*l.ſi poſthumus 14. in fin.ff. de liber.& poſth.*

30 Rurſus ex noſtra deciſione colligitur officiales debere puniri à judicibus,quando indebitè ſuum exercuerint officium, quando prætextu officij miſeros homines exagitant,fœdè deprædantur, vel extorquendo pecunias vel alia munera, lucra,vel commoda in abjectos & humiliores deſævientes;tunc ergo debebunt Judices armari,& eos debita punitione cohibere,non ſolùm privatione officij,& ſimilibus pœnis,verùm & interdum corporali,ut exemplo deterriti alij minus delinquant,ut ait Ulpian. *leg.ſi quis forte 6.§.ſi quos, Digeſt. de pœnis*, & ut ſi malè fuerint in officio verſati, ſciant non eſſe cauſas à ſe deludendas,nec lucri gratia aliquod ejus vitium imponendum,ut inquit *lex omnes, Codic.de ſportulis.Novell.*17.quæ eſt *Auth.de mandat. Princip. c. 5. verſ. præcipuè*, & ſic debent privari tali officio,& ad illud nunquam admitti,*leg.ſi aliquid 12. infr.de ſuſceptoribus*,ut ego latiùs noto *in leg.judices 12. infr.de dignitat.*& docet Platea *hîc.n.10.verſ.ſequitur,*
31 Farinac *quæſt.10.à n.45.*Maſtrill. *de indulto,c.40.* † In qua re ſpeciale eſt,ut à ſententia, præcepto, ſeu condemnatione judicis facta contra officialem non detur appellatio,*leg.nulli 3.Cod quorum appell.non rec. cap.ſi quis appell.aliàs eſt,cap.ei qui,§.nulli quoque 2. q 6.*obſervat Bobad.*l.1.polit.c.12.n.62.& c.13.n.37.* Farin.*q.101.n.83.& ſeq.*& plures referens Salgado *de regia prot.3.p.c.8.n.2.& ſeqq.* qui hunc articulum latiùs
32 examinat.† Alterum ſpeciale eſt,ut etiam in abſentes ferri quoque poſſit ſententia, *l.ne div.12. C.de pœnis*, cùm regulariter contrarium procedat, *leg.abſentem 5. D.de pœnis,leg.abſentem 6.Cod.de accuſation.*quæ citationem neceſſariam eſſe docent,& ita tenet Bald. *in l. jubemus,Cod.de probat.*Platea *hic d.n.10.*Paz *ad ll.ſtyli in l.55.ſchol.1.*poſt Gregor.*in leg.6.tit.16.p.3.verb.uſan-*
33 *do mal.*† Sed obſtat *l.ſi apparitor 6.infr.de cohortal.*ubi neceſſaria eſt,ut abſens officialis condemnetur,citatio, quæ,ut explicetur,adverto jure communi minimè abſentes in criminalibus poſſe condemnari, ex dictis juribus, & *l.1.D.de requir.reis*,ubi tradit Gothofr. Azeved.*in l.3.num.1.tit.10.lib.4.Recop.*Farinac.*quæſt.11. n.1.& ſeq.*& plures alij relati à Pichard.*in §.in ſumma. Inſt.de interdict. in tract.de primo & ſecundo decreto c.2.n.83.*Niſi in aliquibus caſibus,inter quos annumeratur apparitorũ perfidia venalis,*in dict.leg.div.*quando ſcilicet aliquis ex apparitoribus,ſeu Magiſtratuum adminiſtris corrumpitur, & ut loquuntur noſtri,baratariam committit.Nam hoc cùm in publicum dam-
34 num tendat, æquum eſt ſordes has punire.† Et ita ſi apparitor, aut miniſter crimen in officio commiſerit, tunc vocabitur edicto peremptorio, ſub conditione, ut ſi intra talem terminum non venerit, condemnatio ſequatur.In quo non ſunt contrariæ ſupradictæ leges, & *dict.leg.ne diu*, ſolùm ait in reum officialem abſentem ferri poſſe ſententiam. At *in dict.leg.ſi apparitor*, ponitur forma procedendi, quæ eſt ut peremptorio edicto priùs citato reo ſi lateat; & non compareat, condemnetur, prout aliàs in civilibus fieri conſuevit, *leg.in peremptorio 71.& ſeq.D.de judiciis*,cum adductis à Pichard.*ſupr.c.2.toto*;qui *num.84.*cum aliis,quos cumulat,obſervat id omne immutatum eſſe noſtro jure,ex *d.l.3.tit.10.l.4.Recop.* qua ſtatuitur, ut quilibet abſens in criminalibus poſſit ſententia damnari, cui adde Gutierr.*lib.1.pp.quæſt.72.cum ſeqq.*& noſtros regnicolas.

Ulteriùs ex noſtra deciſione dimanat,quòd cùm ju- 35
dex Eccleſiaſticus directè in laicos non habeat juriſdictionem, quoad eorum capturam, niſi à ſæculari litteris auxilium brachij imploraverit,hoc ſua auctoritate efficere non poteſt, *cap.1.de officio judicis ordin.* ibi *& cùm opus fuerit,publicum convocent auxilium*,docent pluribus fundamentis adductis Palac. Rub. *in c. per veſtras not.1.§.ſed eſt pulchra a num.1.* Parlad. *l.2. quotid.cap.fin.2.part.§ 2. a num.1.* Molino *de brachio ſæculari, lib.1 cap.4.num.31.& cap.18.toto.* latiùs Cevallos *tom.5.de cognit.per viam violen. quæſt.93. ex n. 38.*Salgado *de regia protect.2.part.c.4.n.36.& ſeqq.*& eruditè admodum Dominus D. Joſeph. Vela *in eleganti rep.dict.c.1. de off. jud.* Quoniam juriſdictio Eccleſiaſtica & ſæcularis ſunt ſeparatæ, ita ut alia alij non præjudicet,ſed imo adjuvet, *c.cùm ad verum 96. diſt.c.novit.de judiciis, juncto c.delicto 8. in fin. de ſent.excom.l.14.& 15.tit.1.l.4.Recop.*& ideo non debet
alia in aliam falcem admittere. † Præcipuè cùm Epiſ- 36
copus non habeat armatam militiam,vel familiam,ut ſua auctoritate eos,qui non ſunt de ſua juriſdictione, id eſt,laicos,capere poſſit,ut docet Azeved.*in dict.leg. 14.Recop.* Bobadill. *l.2.cap.15.toto,maximè n.28.& cap.17.n.87.& c.18.n.83.*Berreta *conſ.4.toto.*& plures relati à Barboſa *de officio Epiſcop.alleg.107.n.1.*& noviſſimè noſter Collega Dom Larrea *dec.Gran.diſp.1.n.*
16.& 17.cum ſeqq. † Cui doctrinæ non obſtat quod 37
tradit Marta *de juriſd.1.p.caſ.50.n.5.& ſeq* & Molin. *dict.c.4.n.32.& d.c.18.toto*, magni æſtimantes pro ſua opinione (quæ contraria eſt huic noſtræ) auctoritatem *c.attendendum 13.17.q.4.*cui nulli reſponſum dari poſſe aſſeverantes affirmant,cum tamen facilè ſatis fieri poſſit. Siquidem non negamus cum gloſa *ibi* Eccleſiam carcerem non habere, habet enim, & nunquam Auctores noſtræ opinionis id negabant, ſed ad capturam laïcorum negamus procedere poſſe Eccleſiaſticum judicem, niſi invocato brachio. Cùm non ſequatur, rectè habet Eccleſia carcerem, ergo ſine auxilio laicos poterit capere, hoc enim eſt quod negamus.Quemadmodum ex eo quod laicus Judex habet carcerem,non ſequitur Clericos poſſe capere,vel alios exemptos à ſua juriſdictione; ita & de Eccleſiaſtico dicemus, non poſſe laicos capere ſine invocatione. Itaque ſi laicus in crimen ſacrilegij inciderit,ut in caſu *dict.cap.attendendum*,rectiſſimè poterit ab Eccleſiaſtico carceribus mancipari,dum tamen captura fiat cũ invocatione ſæcularis brachij; quemadmodũ enim in exilium dandi ſunt,niſi cum hac invocatione?In quam rem expendo verba Concilij Trident. *ſeſſ.24.cap.8.de reform.* ubi loquens de concubinariis contumacibus, ait, *Graviter pro modo culpæ puniantur, & extra oppidum,vel diœceſim,ſi eiſdem ordinariis videbitur,invocato,ſi opus fuerit,brachio ſæculari,ejiciuntur.* Quo etiam modo accipiendum cenſeo *c.contra idolorum 26. quæſt.*
5.† Hucque ſpectat *leg.15.tit.1.l.4.Recop.& leg.6.tit.* 38
*4.l.1.Recop.*ubi prohibentur omnes Prælati & Judices Eccleſiaſtici, quoſcumque laicos capere ſine invocatione brachij ſæcularis, quod benè adſtruit Cevallos *dict.quæſt.93.tota,maximè à n.38.* & Salgado *ſupr.2. part.c.4.ex n.36.*Ratio earum legum eſt quod etſi Eccleſiaſtici Judices poſſint eſſe inter laïcos Judices competentes, & in eos habere juriſdictionem, hoc intelligitur quantum ad cenſuras, & alia remedia Eccleſiaſtica, non verò quoad capturam, quia hæc debet fieri

cum

39 cum invocatione brachij. † Idque apertè confirmat *capur cùm Epiſcopus 7. de offic. ordin. lib. 6.* ubi dicitur poſſe Epiſcopum in quocumque loco ſuæ diœceſis pro tribunali ſedere, & perſonas Eccleſiaſticas carceri deputare. Ergo cum dicat *perſonas Eccleſiaſticas*, excludit laïcas, quas non poterit incarcerare, niſi eo modo à
40 nobis præſcripto. † *Secundò* id conſtat ex *capit. poſtulaſti. 21. de homicidio*, ubi ſi Epiſcopus contra ſubtrahentes decimas debitas Eccleſiæ egerit ob contemptam excommunicationem, ulteriùs progredi non poteſt, ſcilicet ad incarcerationem, ob ſuæ juriſdictionis conten-
41 tum, niſi regia manu id faciat. † *Tertiò* expendo *c. poſtulaſti 14. de Judæis*, quo in locò contra Judæum non ſubditum propter injectionem manuum in Clericum dominus ejus interpellatur, ut puniat ſi non ſit de juriſdictione Epiſcopi temporali, ita enim intelligo illa verba, *ſi dictus Judæus ſuæ juriſdictionis exiſtit*, aliter ſi quidem non poſſit conſtare ſenſus Pontificis, & tamen ratione injuriæ in laicum Epiſcopus juriſdictionem non habet, ſed à domino temporali vindictam expo-
42 ſtulat. † *Quartò* expendo *cap. principes ſæculi 40. 23. quæſt. 5. cum ſeq.* ubi ſæcularis poteſtas proficit ad Eccleſiaſticam diſciplinam muniendam. Sed præter omnes conſidero verba Trident. *d. ſeſſ. 25. cap. 3. de Reform.* ibi, *In cauſis verò judicialibus mandatur omnibus Judicibus Eccleſiaſticis ut quandocumque executio realis, vel perſonalis propria auctoritate ab ipſis fieri poterit, abſtineant ſe à cenſuris Eccleſiaſticis, ſed liceat eis, ſi expedire videbitur, in cauſis civilibus ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet pertinentibus contra quoſcumque etiam laïcos per multas pecuniarias, vel diſtrictionem perſonarum, ſeu captionem pignorum per ſuos proprios, aut alienos executores faciendam*, ubi verba *propria authoritate*, denotant aliquam eſſe executionem, quæ non poteſt fieri ab Eccleſiaſticis Judicibus propria autoritate, ſed aliena, hæc tamen eſt laicalis poteſtas, hoc confirmant apertè verba illa, *per ſuos proprios, aut alienos*, quæ referenda ſunt ad verba *etiam laïcos*, ut referantur ſingula ſingulis, ſcilicet ut ſi debeat fieri diſtrictio perſonarum laicarum, ſit facienda per alienos executores, ut obſervavit cum aliis Cevallos *dict. quæſt. 93. num. 7 [illegible]* & ita rectiſſimè oppoſita ſunt *in dict. cap. 1. de offic. ordin.* illa verba, *ulciſci & judicare ſecundum quod canones cenſent.* ut excludant modum laicalis incarcerationis, ad quam ſi neceſſarium fuerit brachium, illud implorare debebunt.

43 Ex quo duo ſunt notanda. *Primùm* quod ſi Eccleſiaſticus laïcum capiat, non invocato brachio, poterit captus adire regia tribunalia Auditorum, ut vim facienti obviam eant, & declarent vim facere Eccleſiaſticum, utpotè carceratione facta, non ſervato ordine juris, & ſic incarcerationem tanquam indebitè factam eſſe reſcindendam, ita ut ſi cauſa ſit Eccleſiaſtica, & ad Judicem Eccleſiaſticum pertineat, debito modo capiat, ſcilicet per invocationem auxilij, & tum temporis in carcere à laico retineatur, ſi talis ſit cauſa, quæ ſuadeat, ut captus non relaxetur. Si verò ſit mixti fori, cognoſcatur ad quem pertineat, an ad Eccleſiaſticum, vel laicum, juxta præventionem ab eis factam, ut docet ex aliis Salgado *d. 2. part. c. 4. n. 39. & ſeq. & n. 125.*
44 Cevall. *d. q. 93.* † *Secundum*, quod noto eſt, quòd ſi laicus judex requiſitus ad Eccleſiaſtico impartierit auxilium, poſſit hoc in caſu appellari à promotore fiſcali, vel à parte tanquam indebitè judex laicus brachium impartierit. Nam hunc caſum appellabilem eſſe conſtat ex doctrina Bart. *in l. à Divo Pio. §. ſententiam Romæ n. 6. ff. de re judicat.* ubi Jaſ. *n. 20.* & Alex. *n. 15.* quam recipiunt Panormit. *in c. quoad conſultationem. n. 28. & ſeq. de re judic.* Paz. *in praxi 2. tom. in proœm. n. 10.* Caballus *reſol. crim. caſ. 17. ex num. 1.* Riccius *in prax. Eccleſiaſt. deciſ. 326. & in praxi rer. quotid. deciſ. 283.* Molin. *infrà referendus num. 48.* Azeved. *in leg. 15. tit. 1. num. 11. lib. 4. Recop.* Salgado *de reg. protect. 1 part. cap. 6. num. 34. & ſeq.* & pro ea parte facit ratio juris, appellari ſcilicet poſſe à gravaminibus, quæ ex ſententiis judicum proveniunt, *cap. cum ceſſante 60.* ibi, *gravaretur. de appellat.* At qui gravat in tali caſu eſt Judex ſæcularis in exhibitione auxilij exequendo litteras Eccleſiaſtici, quas ſi executioni non dediſſet, reus ab Eccleſiaſtico capi non poſſet. † Secundò appellari poteſt 45
quando juris ordo non ſervatur: ait juris ordo eſt, ut ſæcularis cognoſcat de juſtificatione actorum judicis Eccleſiaſtici ad impartiendum auxilium, vel denegandum, ſecundum veriorem ſententiam noſtrorum, qui Bar. adhærentes *in leg. Magiſtratibus, de juriſdict. & in l. Divus, de cuſt. reor.* ita tenen. ut videre eſt apud Azeved. *in d. leg. 15. n. 4.* Aviles *in c. 20. pp. verb. uſurpan. num. 20.* Salcedo *ad Bern. Diaz. in prax. cap. 160. n. 11. ver. nono.* Parlador. *lib. 2. quotid. cap. fin. 2. part. §. 2. num. 3 & 4.* Bobadill. *lib. 2. cap. 17. num. 174. & ſeq.* Molin. *de brach. ſæcul. lib. 1. cap. 7. num. 2. & in ſpect. 3. capit. 10.* Ant. Pich. *in manuduct. ad prax. 2. pag. præcep. 4. numer. 39. & ſeq.* Cenedo *canonic. quæſtion. 56. num. 13. & 14.* Cevallos *quæſtion. 353.* Barboſ. *de Epiſcopo, alleg. 107. n. 26.* D. Larrea *dict. diſp. 1. num. 26.* quidquid in contrarium malè exiſtiment D. Anguiano *de legib. l. 3. controver. 31. num. 5.* & Moneta *de conſervator. c. 8. num. 261.* † Et ratio eſt, quia executio extra territorium 46
non datur, ut idem Anguiano fatetur *ubi proximè, controverſ. 30. num. 14.* cum extra ſuam provinciam magiſtratus ſit privatus, *leg. 3. Digeſt. de offic. præſid. leg. cum unus 12. §. is qui poſſidere. Digeſt. de bonis auct. jud. poſſ.* & ſupplicatur ſæcularis ob defectum juriſdictionis, qua caret Judex Eccleſiaſticus, qui poſtulat, ergo ſæcularis poſtulatus habet omnem cognitionem, quam debet interponere judicialiter ad hoc ut præſtet auxilium, vel non, quod ſine actorum cognitione minimè fieri poteſt, *l. & ſi non cognitio 4. C. ſi contra jus, vel util. publ.* docet Marta *de juriſdict. 1. p. caſ. 51. n. 20. & ſeq.* Did. Perez *in l. 41. t. 1. lib. 3. ordin.* Paz *in praxi, 1. tom. in proœm. n. fin.* & alij ex relatis, quibus favet *Auth. de ſanctiſſ. Epiſc. §. ſi quis contra, verſ. ſi verò crimen, juncta gloſ. ibi, verb. & ſecundum.* quam ſequuntur Tib. Decian. *l. 4. crim. c. 9. ex n. 121.* Salced. *ſupr. c. 150. n. 11. in fin.* Bobadill. *ſupr. n. 175.* Paz *n. 8. ſupr.* Axia *de exhiben. auxil. funda. n. 21. concl. 5.* † Ergo ab hac interpoſitione decreti, quâ 47
exhibendum eſſe auxilium decernit ſæcularis rectè poterit appellari, ſicut ab aliis ſimilibus, veluti quando literis requiſitoriis alterius territorij Judex requiſitus mandat exequendas eſſe, vel denegat executionem. Nam frequentiſſimè pars gravata ſolet in Cancellariis querimoniam proponere. † Rurſus, quia per invoca- 48
tionem dicti auxilij, & per interpoſitionem cognitionis fit cauſa quantum ad illum articulum de foro judicis auxiliantis, ut agnoſcit Salced. *d. c. 150. n. 15.* ergo appellatio debebit interponi coram Judice ſuperiore Judicis ſæcularis tanquam ab actu merè ſæculari, non verò coram Eccleſiaſtico, ut voluerunt Bar. & alij antiqui, & ita hanc quam tuemur ſententiam amplectuntur Azeved. *ſupr.* & cum aliis Molin. *de brachio ſæcul. lib. 1. c. 16. n. 3. & lib. 1. cap. 37. num. 8.*

Unde fluit quòd ſi mulier concubina Clerici à Judi- 49
ce Eccleſiaſtico capiatur, non ſervato ordine Concilij Trident. *ſeſſ. 2. c. 8 de Reform.* rectè poterit petere relaxationem, ex ſupradicta cauſa, ita ut laicus eam prævenire poſſit, & Senatores regij declarabunt vim facere Eccleſiaſticum, etiam ſi per ignorantiam Judex laicus exhibuerit auxilium, & cum ejus invocatione & exhibitione capta fuerit. † Quod quia ſæpiùs vidi agitare 50
in regio Granatenſi prætorio dum fiſci patronus eram, ideo qua potuero brevitate rem hanc quotidianam aperiam ſi priùs admonuero crimen concubinatus eſſe mixti fori, ut docet Bobadill. *lib. 2. polit. cap. 17. num. 5.* Thom. Valaſcus *allegat. 54. numer. 4.* (in quo fallitur

Axia *de exhiben.aux.fundam.* 17.§.*crimen concubinatus*, qui tale crimen eſſe merè Eccleſiaſticum affirmat, quòd ſola lege Pontificia ſit prohibitum, cùm tamen & legibus noſtris prohibeatur, *tit.* 19.*lib.* 8.*Recop.* imò merè temporale eſſe docet Pereyr. *de manu Reg. lib.* 2. *cap.* 56.*num.* 17.) & Dominus D. Joſeph. Vela *in docta repetit.c.*1.*de offic.ord. ex n.* 59. *&* 63. & ita Judex ejus criminis erit vel Eccleſiaſticus, vel laïcus, qui priùs prævenerit cauſam. Farin. *q.*8.*n.*129.*& ſeqq.* Bobadill. *d.c.*17.*n.*163. Quoniam in pari juriſdictione præventio eam tribuit, ut ſolus Judex præveniens debeat procedere & præcedere, ut ex aliis notavit Giurba *conſ.*
51 148.*n.*28. † Quapropter cùm Judex Eccleſiaſticus non ſit judex competens concubinatus, ut poſſit punire delinquentes pœnis temporalibus exilij, & ſimilium, niſi formam Concilij *d.cap.*8. propoſitam ſervaverit, licèt quoad pœnas excommunicationis rectè poſſit, non utique quoad incarcerationem & exilium, & ita imploratio brachij & incarceratio erit nulla, quia ad illam non poterit pervenire, niſi juxta formam Concilij, quæ expreſſa eſt *d.ſeſſ.*24.*cap.*8. *de Reformat.* Sic, *Quare ut huic tanto malo* (concubinatui) *ſancta Synodus opportunis remediis provideat, ſtatuit, hujuſmodi concubinarios, ſi poſtquam ab ordinario ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non ejecerint, excommunicatione feriendos, à qua non abſolvantur, donec reipſa admonitioni factæ paruerint, &c. Mulieres, ſive conjugatæ, ſive ſolutæ, ſi ter admoniti non paruerint, ab Ordinarijs locorum graviter puniantur, & extra oppidum invocato, ſi opus fuerit, bra-*
52 *chio ſæculari ejiciantur.* † Ex quibus verbis colligitur non poſſe ad pœnas temporales incarcerationis, exilij, multæ pecuniariæ & ſimilium contra concubinarios procedere judicem Eccleſiaſticum, niſi trina hæc monitio à Concilio requiſita præcedat, ſiquidem ter eam repetit, ibi, *ter admoniti*, & ibi, *admonitioni factæ*, & rurſus, *ſi poſtquam ter admoniti*, & ita ne quidem excommunicatio ante eam poterit fulminari, ex quo non videtur poſſe admitti interpretatio eorum, qui dicunt Tridentinum eo tantùm caſu loqui, quando Eccleſiaſticus per excommunicationem procedere vult, ut docet Dom. Vela *in d.cap.*1.*de off.ord.*2.*part. num.* 55. Quia geminatio illa verborum toties repetita operatur majorem deliberationem & ſpecificationem, ut notari ſolet per text. *ibi in l. Baliſta* 32.*D. ad Trebell.* & explicant Matienzo *in l.*11.*tit.* 8.*lib.*5. *Recop.gloſſ.*3. & alij relati à Barb. *de axiomat.jur.verb. actus* 12.*c.*14.*& verb.geminatio* 105. Concilium enim ſi noluiſſet ita has monitiones eſſe faciendas, non ita repeteret toties monitiones, ut in alio propoſito docet Matienz. *ubi proximè.* Nec geminatio & cumulatio verborum ponitur ſine effectu & virtute operandi, *l.ſi quando, Cod. de inoff.teſt.* notant relati à Marta *de clauſ.*4.*p.clauſ.*3.*n.*2. quod indicant verba illa Concilij, *ſi poſtquam*, quæ inducunt conditionem, & actum perfectum, *l.inter illam.*217.*de verb.ſig.* obſervant poſt Bar. *in l.ſi cui* 51.§.*hoc autem de legat.*1. Jaſon *num.*9.
53 & alij. † Rurſus, quia illa forma tradita à Concilio debet ſpecificè adimpleri, *l.qui hæredi* 44. *D. de cond. & dem.* cùm vulgatis tradunt plures relati à Farin. 2.*p. fragm.verb. lex, n.*103. & formam eſſe introductam à Concilio conſtat, quia conditionaliter loquitur, ibi, *ſi poſtquam ab ordinario ter admoniti*, & procedendi formam de novo introduci ſuadent verba illa, *Quare ut huic malo opportunis remedijs provideat, ſancta Synodus ſtatuit.* At tunc à lege forma tradita cenſetur, quando conditionaliter loquitur Bald. *in Auth. Matri & aviæ, num.*3. *C. quando mulier tutelæ*, & relati à Farinac. *ubi proximè n.*80.*&* 103. & ſi non obſervetur forma, actus corruit, & ipſo jure remanet nullus Suarez *de legib. l.*5.*c.*6.*n.*10.*verſ.hac autem.* Farinac. *d.n.*80.
54 Ex quo ſequitur non poſſe Eccleſiaſticum Judicem punire in prima admonitione concubinarium pœna pecuniaria, ut voluit Thom. Valaſc. *alleg.*34.*num.*11. 12. quem ſequitur Barboſ. *in collect.de Decretal. in c.*1. *de offic.ordin.n.*4. Nam Concilij verba repugnant ibi, *Si poſtquam ab ordinario ter admoniti, concubinas non ejecerint, excommunicatione feriendos eſſe.* & poſtea ſtatuit quod ſi excommunicatio non profecerit, ſevere contra eos procedatur. Ergo Concilium ad alias pœnas recurrere noluit, niſi priùs ter moniti excommunicati ſint. Quod addidit de novo pœnis antiquis, de quibus *in d.c.*1.*de offic.ordin.* & ratio fuit, quoniam Eccleſia prius blande corrigere vult peccata, etſi ab eis homines non ſe abſtinuerint, tunc rigores exercet, *cap. novit* 13. *de judiciis.* Eſt igitur correctio actus miſericordiæ ac charitatis proximi, ad quam tenetur Prælatus, quoniam eſt remedium peccato oppoſitum, ut ait D. Thom. 2.2.*q.*33.*art.*[…] † Et ita Clericis concubi- 55
nariis hæc ſolemnitas admonitionis recepta fuit *in cap.*2.*de cohabit.Cler.* & in aliis peccatis & delictis, *in cap.fin.de vita & hon.Cler.cap.in audientia* 25.*c.contingit* 45. *de ſentent. excomm.* quia ante vindictam debet præcedere monitio, *cap. indigna* 1.*q.*1. notat gloſſ. *in d.cap.fin.de vita hon.verb.tertio*, [f]acit *cap.* 1. *diſt.*45. *& Concil. Triden.ſeſſ.*13.*cap.*1.*de Reform.* Nec Eccleſia antè ad brachij ſæcularis invocationem pervenire ſolet, niſi quando jam omnia fecerit quæ poteſt, neque aliud facere reſtat, *d.c.*1.*c.quoniam de offic. ordin.* obſervat Anguiano *de legibus libro* 3.*controver.*31.*n.*1. Agia *de exhiben.aux concl.*6. Scaccia *de judiciis libro* 1.*c.*12. *num.* 80. Cenedo *canon. qu.*39.*in fin.* † Hánceque eſſe 56
ipſiſſimam mentem Concilij, & trinam monitionem præcedere voluiſſe, ex eo confirmo quod in Clerico concubinario eamdem requiſierit, *ſeſſ.*25.*c.*14. & cùm in Sacerdotibus deteſtabilius ſit peccatum concubinatus, quàm in laicis, adhuc monitiones requirit, ergo multo magis in laicis, & ita intellexerunt Concilium Gutierr. *lib.*2.*can.qu.c.*7.*num.*21. Toledo *inſtruct. Sacerd.lib.*5.*cap.*10.*ad fin.* Salcedo *in praxi c.*70.*verſ. laicus verò*, Zerola *in prax.*1.*p.verb. concubinarius.* Bonacin. *de matrim.quæſt.*4.*punct.*14.*num.*18. Bobadill. *libro ſecundo politic.cap.*17.*num.*53. Cevall. *tom.*5.*de cognit. per viam violen. q.*88.*n.*18. Riccius *in praxi dec.*319. *n.*3.*& in Theſaur.fori Eccleſiaſt.dec.*378. Vela *de delict. c.*6.*n.*9. Azeved. *in l.*1.*tit.*19.*lib.*8.*n.*115.*& ſeq.* Pereyra *de Manu regia* 2.*p.c.*56. *n.*17. conferunt Barboſa *ad ll. Portugall.tit.*1.§.13.*in ſummario lib.*2.*ordin* Avendan. *de exequend.*1.*p.cap.*22.*n.*14.*&* 2.*p.cap.*26.*num.*4.
† Neque in contrarium urget quod Valaſc. *d.alleg.*34. 57
num. 12. allegat deciſum contrarium fuiſſe in Senatu Luſitaniæ. Nam non detraho Senatui auctoritatem, quando juris auctoritas & ratio in contrarium nos ire compellunt, juxta *l.nemo* 13.*Cod.de ſentent.& interloquut.* & quod tradit D. Perez *in leg.*8.*tit.*4.*libro* 2. *ordin. verſ. non obſtat.* † Quo etiam modo poteſt reſpondeti Navarro, qui *conſilio* 8. de officio ordin. ait Judicem Eccleſiaſticum poſſe procedere contra concubinarios alia via, & aliis pœnis, quæ ſtatuuntur in Concilio, quem ſequitur Zerola *verb. concubinarij* 2.*p.* Quia reſpondeo diſtinguendo. Poteſt Eccleſiaſticus procedere alia via, & aliis pœnis poſt præmiſſas monitiones, concedo, antea verò nego. Neque enim ſcire poſſum quid Navarrus potuit ex eo loco Concilij deducere, an procedatur per viam accuſationis, vel impoſitionis, cùm tamen id non conſtet, imò uterque modus ibi comprehenditur, ut indicatur illis verbis, *etiam ex officio*, & illic, *nullo etiam requirente.*
† Rurſus non eſt contra hanc noſtram ſententiam de- 58
claratio Cardinalium, quæ, ut refert Farin.4.*dec.noviſ. pag.*71. & Barboſ. *in collect. ad Concil. d.c.*8. *decrevit*, Concilium non ſuſtuliſſe alias pœnas ſtatutas contra concubinarios, & ita Eccleſiaſticum poſſe multa pecuniaria illico concubinarium afficere. Nam ut hujuſmodi declarationes faciunt fidem, debent eſſe

authen

authenticæ, juxta tradita à Thom. Sanchez *lib.8. de matrim.diſp.2.n.10.* Salas *de legib.tract.14.diſp.2.ſect.9.& diſp.21.ſect.12.* Bonacin. *de legib.diſp.1.q.1.punct.8.n.6.* Nicolaus de Peyrinis *tom.1. de religioſo ſubdito, q.1.de Obedientia,c.25. verſ. hoc dubium poſtulat, pag.*
60 290. † Quare ut filium noſtræ diſputationis repetamus, ſi Judex Eccleſiaſticus Conciliarem conſtitutionem non obſervaverit, etiamſi præveniat per capturam, poterit ſæcularis cognoſcere tanquam ſi non cœpiſſet Eccleſiaſticus. Ratio eſt, quia ad capturam ante monitiones non habuit aliquam cognitionem, ut ſic præveniret cauſam, nec jure potuit invocare brachium ſæculare, quia præventio cùm naſcatur ab exercitio juriſdictionis, ut refert ex aliis Giurb. *conſ.48, num.38.* neceſſaria erat juriſdictionis habilitas, ut obſervat Azevedo *in l.10. tit.13.lib.8. Rec.num.32.&* 41. quæ tamen ob non ſervatam formam Concilij non eſt radicata in Judice Eccleſiaſtico, & ſic quamvis capiat incarceratio, erit ipſo jure nulla, ex defectu juriſdictionis, quam non potuit juſtificare præventio, quæ naſci nequit ex actu nullo. Farinac. *q.7. num. 61.* Azeved.
61 *ſupr.num.51.& 52.* Giurb. *d.conſ.48. num.35.* † Neque obſtat ſi objicias quòd ſi ſolemnitas monitionum obſervaretur, peioris conditionis efficeretur juriſdictio Eccleſiaſtica. Quoniam reſpondeo tunc effici deterioris conditionis, quando impediretur Judex Eccleſiaſticus ſua juriſdictione uti. At nemo negabit quod ſi monuerit & excommunicaverit, ſua juriſdictione non utatur, quia ea in eo conſiſtit, ſcilicet in monendo, & excommunicando. Excommunicatio etenim eſt gladius, & coërcitio quam habet Eccleſia, *cap.cum non ab homine* 10. *de judiciis, juncta gloſ. ibi, verb.poſtmodum,* & Parlador. *lib.2.quotid.c.fin.2.p.§.2.n.2.* Habet itaque utraque juriſdictio Eccleſiaſtica & ſæcularis ſuos terminos, diverſóſque fines, ut docemur *in c.ſolitæ de major & obed.cap.cùm ad verum,96. diſt.*& notavit Bobadill. *lib.2.polit.cap.17.in princ.* Paz. *in prax.2.tom.in proœm.ſtatim in princ.* Pereyra. *de manu reg.præludio* 1.& ante eos gloſ. *in c.cauſam 7.verb.ad Regem, qui filij ſint legit.* hæc & plura pro ſæculari juriſdictione congeſſimus Granatæ cum pro fiſco ageremus, ſed contra noſtram ſententiam pronuntiatum eſt, ut ſcribit D. Joſeph. Vela *in dict.c.1. de offic.ord.p.2.n.64.& 2.pen.55.& ſeq.*

62 Rurſus in gratiam regiorum fiſcalium diſcutere libuit eam quæſtionem, an poſſint ipſi ſuâ auctoritate incarcerare delinquentes, quam à nemine (quod ſciam) adhuc tractatam vidi, niſi à ſolo Cavalcan, *in brachio regio 4.part.n.325. & ſeq.* qui diſtinguit inter capturam per modum proviſionis, vel per modum juriſdictionis. Per modum proviſionis vocat quando aliquis in flagranti crimine capit, etſi ſit privatus, ut idem notat *ſupr.2.part. num.5.& 6.* quo in caſu rectè capiendi facultatem non negat, non verò per viam juriſdictionis, quia fiſcalis eam non habet. Peregr. *de jure fiſci lib.1.tit.1.n.12.* & certum eſt juriſdictionem eſſe neceſſariam ad capturam, ut à nobis *ſuprà* aſſertum eſt, & obſervat Cavalcan. *d.p.n.5.* Farinac. *q.27.n.1.* Adhuc tamen Cavalcan. *ſupr.* in flagranti concedit capiendi facultatem, quod non ſolùm conceditur fiſcali, verùm & privato teſte Bobadill. *lib.1.polit.c.13.n.19.& l.2.c.18.n.50.& cap.21.n.72.lit.E.* ubi adducit
63 plura jura & Auctores. † Dicerem tamen quod etſi fiſci patronus nullam habeat juriſdictionem, tamen ob inſtitutum miniſterij rectè poterit delinquentem capere, & in carcerem mittere. Nam cùm natura officij illud habeat inter alia attendere, & diligenter proſpicere ne delicta remaneant impunita, juxta ea, quæ de eo officio dicam *in l.fin.infr.de decurion.* ei conceſſum videtur totum illud quod ad conſequendum talem finem conduxerit, juxta notata *per text. ibi in l.2. ff.de juriſdict.* & ita ſi occaſio occurrerit, rectè poterit capere. Rurſus, quia excellentia & eminentia officij talis eſt, ut à Judicibus nihil differat, ut ex aliis obſervat Alfaro *de officio fiſcal.gloſ.17.n.3.& 35.juncta.gloſ.51.n.4.& 5.*& notatur à me *in d.l.fi.infr.de decurion.* Quapropter quod eis licet, licere etiam debet & fiſcalibus.

LEX III.

Imp. CONSTANTIN. A. *Nemeſiano V.P. Com. Larg.*

Quoties quis & privati debitor invenitur, & fiſci, abreptus ab uno officio repeatur ad univerſi debiti ſolutionem. Qui eum abſtulit, coërceatur: actorius ſummæ exactionem in ſe ſuſcipiat, qui eumdem avellendum ſubtrahendumque crediderit.

SUMMARIUM.

1 *Expenditur Cujacij ad hanc legem interpretamentum, & emendatio.*

2 *Adducitur congrua ſpecies hujus litteræ.*

3 Officium *ſumitur aliquando pro ipſis officialibus.*

4 *Conſtitutio hæc habet locum, civiliter & criminaliter intentato judicio.*

5 *Pœna quæ jure noſtro regio conſtituitur contra eximentes incarceratos.*

6 *Qui de hac materia ſcripſerint, remiſſivè.*

7 *Expenditur lex partitæ in eximente detentum quando crimine leſæ majeſtatis accuſabatur.*

8 L.4.§.item qui confeſſum.D.ad legem Jul.majeſt. *an de quolibet reo, vel tantùm de reo majeſtatis, accipienda ſit.*

MULTIPLICITER hujus legis litteram agnoſcunt 1
Interpretes *hic*, ut de privato ærario & fiſco intelligamus Imperatorem. Scimus enim ærarium fuiſſe duplex, differréque fiſcum à privato ærario, ut diximus *in rubr.c. ſupr. de jure fiſc.* Fuerunt itaque diverſa officia; diverſa debita, diverſæ ſtationes fiſci & ærarij; ut dixi *in titul. ſupr. ne fiſcus rem quam vend.* ſi ergo debitor aliquis ſit fiſci & privati ærarij (quod continebat eam pecuniam quæ in Principis privato patrimonio erat) & comprehenſus ab aliquo ex his officiis aliquis, alius eum exemerit, abripuerit, vel ſubtraxerit, ne in carcerem detrudatur, non ſolùm ad ſolutionem coërcebitur ejus debiti, propter quod fuerit comprehenſus, ſed etiam & alterius quod alteri officio debebat. Utrumque debitum exſolvet ad utramque quantitatem tenebitur. Hæc eſt mens Imperatoris noſtri, juxta Cujacium & Gothofr. *hic.* Qui etiam reponendam exiſtimant loco ejus vocis *coërceatur, coarctetur.* Inepta ſanè emendatio, & tanto viro indigna, ſiquidem ridiculum eſt emendare litteram, quia eo verbo ſit uſa *l.pen.infr.de agricol.& cenſ.* vel quia in Codice Theodoſiano exaratum ſit *in l.5.tit.7.l.11.* ejus Codicis, cùm tamen certius ſit majoris auctoritatis eſſe noſtrum vulgatem, quàm illum poſt tot ſæcula in lucem extractum.

2 Aliter, & meo videri rectius, intellexerunt legem noſtram poſt Accurſ. And. de Barulo, Bar. & alios, Platea, Pyrrhus & reliqui, ut non de privato ærario loquatur (qui poteſt ſub nomine privati ærarium intelligi) ſed de debitore privati creditoris & fiſci, qui cum ab officiali detineretur, cum in carcerem ducebatur, aliquis eum exemerit, tunc ad univerſi debiti ſolutio-

nem compelletur, juxta quem ſenſum eſt ita diſpun-
genda littera. *Quoties quis & privati debitor invenitur,*
& fiſci abreptus ab uno officio detineatur, ad univerſi de-
3 *biti ſolutionem, qui eum abſtulit, coërceatur.* † Et ſic illa
verba *ab uno officio*, interpretanda ſunt, id eſt, ab uno
ex officialibus, ut rectè explicavit Pyrrhus *hic*. Cum
non ſit ignotum *officium* ſumi aliquando pro ipſis
officialibus, apparitoribus, ſeu adminiſtris Magiſtra-
tuum, *l. illicitas 6. §. ne tenuis, D. de offic. præſid. l. ſi plus*
74. §. ſi juſſu, D. de eviction. l. Sempronia 72. D. de furtis, l.
omnes 33. infr. de decurion. cum aliis quæ adducit Briſ-
ſon. *verb. officium*, & Hotoman. Schar. Caluin. & om-
nes, & eo verbo uſus eſt Lamprid. *in Commodo*, qui
ait, *Præfectum prætorio Julianum togatum præſente officio*
4 *ſuo in piſcinam detruſiſſe.* † Et ſic erit contra eximen-
tem carceratum hæc lex civiliter contra eum intenta-
to judicio, cùm de intereſſe agatur, quo caſu ad uni-
verſa debita tenebitur quæ reus principalis ſolueret, ſi
condemnatus eſſet, non tamen ob hoc evadet judi-
cium criminale, nam contra eximentem agi quoque
poterit, *l. 4. C. de cuſtod. reor.* docet Lucas *hic n. 1.* Di-
dac. Perez *infrà* referendus VVeſembec. *in parat. tit. D.*
ne quis eum qui in jus voc. itaque tenebitur ad utrum-
que, & ad debita & ad pœnam, ut ſcribunt plures,
quos refert Bobad. *lib. 3. polit. cap. 15. n. 125.* Caballus
reſol. crim. caſ. 8. ex n. 12. Farin. omnino videndus *q. 30.*
5 *ex n. 102. & ſeqq.* Giurb. *caſ. 76. n. 8. & 9.* † Jure verò
noſtro, ex *l. 5. tit. 12. lib. 8. Rec.* in eximentem incarcera-
tum, vel eum, qui impedierit carcerationem, pœna
ſtatuitur illa, quæ imponenda erat reo principali, ſi
damnaretur, ut notavit Did. Perez *verb. e ſi letomarem*
el preſo, in l. 5. tit. 12. lib. 8. Ordinam.

6 Verùm quia hæc materia à ſupradictis Auctoribus
rectè examinatur, hîc ſuperſedendum duxi, dum vi-
deas Farinac. *tota quæſt. 30.* Aviles *in capp. prat. verb. ju-*
riſdicion. c. 3. n. 16. Avendan. *reſp. 22.* Cabell. *d. caſ. 8.*
Menoch. *de arbitrar. caſ. 301. & cent. 6. caſ. 583.* &
alios, referens Novar. *in præſenti, n. 10.* Valenz. *in l. 1. ſup.*
7 *de petit. bonor. ſubl. num. 9.* † Qui expendit legem partiri
juris, quæ eſt *l. 1. tit. 1. p. 7.* ubi inter crimina læſæ Ma-
jeſtatis enumeratur illud quando aliquis è vinculis,
vel carcere emiſit detentum, ut patet illic, *La oncena es*
quando alguno que es acuſado o reptado ſobre fecho de tray-
cion e otro alguno le ſuelta o le aguiſa para que ſe vaya.
Quæ lex tantum requirit, quòd reus ſit accuſatus, vel
delatus, & ob id in carcerem detruſus, vel qualiter-
cumque ante ipſius detruſionem in carcerem, ope, vel
auxilio effecit, quominus caperetur, ut indicatur ibi, *o*
le aguiſa para que ſe vaya. quæ verba comprehendunt
opem, vel auxilium, atque ita à fortiori comprehendit
lex quando effecit ut liberaretur, vel ut eripiatur ab
8 officialibus, ut *in l. 1. tit. 18. l. 8. Recop.* † Requirit autem
lex dicta partitæ, ut ſit accuſatus de crimine læſæ Ma-
jeſtatis reus, ut clariùs conſtituat, quàm *l. 4. verſ. item*
qui confeſſum, D. ad leg. Jul. Majeſt. quæ videtur de quo-
libet reo accipienda, juxta *l. ſi confeſſus, D. de cuſtod. reo-*
rum, & ita procedunt quæ obſervant Boſſius, Clarus &
Menoch. relati à Novario *hîc n. 11.* Sed rectè Accurſ.
ibi accipit *verſ. item qui confeſſum*, ſecundùm ſubjectam
materiam, quam tractat Conſultus, ſcilicet de reo Ma-
jeſtatis, & ita minus bene Gregor. *in d. l. par. verb. porque*
ſe vaya, generaliter de quolibet reo legem illam acci-
pit, & Ant. Gom. *3. tom. var. c. 2. num. 7. verſ. quod primo.*
Cùm tamen veriùs dicas legem regiam intelligendam
tantùm de incarcerato, delato, accuſato, aut confeſſo
reo, de crimine Majeſtatis, ut puniatur extrahens eum
legis Juliæ ſecundo capite. Sed ſi liberaverit eum qui
primo capite ejus legis fuerat accuſatus, vel delatus
punietur pœna primi capitis, *leg. 14. tit. 29. part. 7.* &
probatur quoque *in l. 1. tit. 18. l. 8. Recop.*

LEX IV.

Idem A. ad Euſtathium P.P. poſt alia.

Actores cæteríque rei privatæ noſtræ ad ſo-
lutionem ſpecierum ſolemnium debiti vi-
goris auctoritate cogantur, ne provincia-
les rei privatæ noſtræ fatiget immuni-
tas.

SUMMARIUM.

1 *Actores qui dicantur in hac lege?*
2 *Actores plerumque olim fuere ſervi.*
3 L. univerſi 9. C. ubi cauſæ fiſcales, *explicatur.*
contra Rebuffum & Alfarum, & num. 4.
5 *Lectio noſtra legis vera proponitur, item & mens.*

Actores in præſenti vocantur qui & Procurato- 1
res rerum ſingularum patrimonij Principis, qui
rationibus fiſcalibus conficiendis præerant, unde dicti
quoque *Rationales*, qui Pecuniæ Principis, ſeu fiſci
exigendæ, aut erogandæ præſunt, & denique in
fiſci commodis occupabantur, apud nos ſunt *ſolicita-*
dores, cobradores, recaudadores, agentes, fatores del
fiſco. Nam eodem modo, quo in familiis qui res,
rationéſque heri adminiſtrat, dicitur actor ita apud
Principem. Horum plurima eſt mentio *in l. minimè*
11. C. Th. de juriſd. toto tit. eodem C. de actorib. pro-
curat. l. 1. C. Th. hoc tit. l. quiſquis 7. l. ſi quis militem 12.
C. Th. de deſertorib. & occultator. l. nulla 6. C. Th. de decu-
rion. l. univ. 9. C. ubi cauſæ fiſcales, tit. infr. de conduct. &
procur. ſive actor, l. 1. infr. de collat. fundor. fiſcal. ubi malè
legitur *Auctores. Novel. Majoriani, de indulgent. reliquor.*
Novell. 1. Theodoſij de tyronibus eorum quoque meminit
Plin. *in Panegyr. Traian. num. 310. Dicitur actori procura-*
torique tuo, in jus veni, & lib. 7. ep. 18. Saluian. *de providen.*
lib. 4. alia loca congeſſit Lipſius *ad Tacit. lib. 2. annal.*
ad illud, *Mancipari ſingulos actori publico jubet.* Rævar.
lib. 5. var. c. 20. Torrent. *ad Suet. in Domitian. c. 11.* Taub-
man. *ad Plaut. in Aſin. act. 2. ſcen. 4. verſ. 53.* Buleng. *lib.*
3. de Imp. Rom. c. 25. Gutter. *de offic. domus Aug. lib. 3. c. 18.*
verſ. erant, & actores, & c. 35. verſ. de varijs. † Hi autem 2
originem traxerunt à ſervis, quibus rerum ſuarum cu-
ra & adminiſtratio familiaris à dominis mandabatur,
nam redditus prædiorum Domini exigebant, aliàque
negotia tractabant, & actores dicebantur, *l. Thais 41. §.*
furore, D. de fideicom. liber. l. bonorum 8. l. procuratoris 30.
D. de jure fiſci, leg. fin. D. de offic. præſid. l. interdum 16. in
princ. D. de publ. l. quæſitum 12. §. idem reſpondet 38. l. Seia
20. §. prædia 5. D. de fund. inſtruct. Saluian. *ſupr.* Apulei.
lib. 8. metamor. Colum. *de re ruſt. lib. 1.* quos adduxit
Revar. *d. lib. 5. cap. fin.* videndus Cujac. *lib. 25. obſerv.*
c. 27. & lib. 19. cap. 1. Pancirol. *lib. 1. var. cap. 45.* Gaſp.
Barthius *lib. 21. adverſ. cap. 7.* idem Cujac. *in l. bonorum 8.*
D. de jure fiſc. Et ideò *in l. cùm aliquid 8. C. quando* 3
cauſæ fiſcal. actor vocatur ſervus rei privatæ. Quod
etiam ſuadet genus pœnæ in eos ſtatutæ, quoniam, ſi
actor, aut Procurator hujuſmodi injuriis aliquem affe-
cerit, vel deprædaverit, vivus erit concremandus, *in l.*
univerſi 9. C. ubi cauſæ fiſc. Cujus rei ratio invenitur *in*
d. l. unic. infr. de conductor. & procurat. Quia gravior pœ-
na conſtituenda eſt in eos, qui juris ſunt Principis, &
ad ejus mandata fortiùs adſtringuntur, *arg. l. 3. §. de his*
17. D. de SC. Sill. ibi, *Nam æquiſſimum ultioni dominorum*
non obſtare indulgentiam ipſorum quàm quiſque pleniorem
eſſe expertus eo graviorem ſceleri ſuo pœnam meretur. † 4
Ex quo veniũt irridẽdi Rebuff. Gall. & Alfar. Hiſpanus,
qui eam legem acceperunt de Regio fiſcali. Rebuff.

in

in concord.rub.de electio.derogat. verb. regiū Advocatum, verſic. ultimum, ait hunc textum (ſcilicet *dict. l. univerſi.*) teruo oculo conſpectum à regiis Advocatis. & Alfar. *de offic.fiſcal.gloſ. 9.n.39.* Regios fiſcales ſuadet, & admonet, ne aliquem indebitè vexent, ne vivi concrementur. Ridicula ſanè animadverſio, & meritò comburenda ipſa. Ignorarunt itaque vim officij Actorum & Procuratorum. Nam non loquitur *d. l. univerſi* de Procuratore regio, qualis eſt fiſcalis, ſed de hujuſmodi hominibus, qui actores & Procuratores ſunt dicti. Quomodo enim tam graviori pœnâ erant afficiendi fiſci patroni, qui aliàs tantis in jure honoribus condecorantur; ut conſtat ex iis, quæ latè dico *in l. fin. infr. de decurion.*

5 Ait lex noſtra, *Fatiget immanitas.* Variè legitur hæc pars ultima, ut conſtat ex Acc. *hic ſchol. fin.* Pyrrho, Cujac Gothofr. & Valenzuela. Nam in vulgatis *immanitas*, in aliis *immunitas*. Aſſentior eis, qui hanc vocem retinent hoc ſenſu. Etiam Principis officiales teneri ad tributorum contributionem, ne ſi immunitate gauderent, eorum immunitas cæteros gravet, revelatio etenim, & immunitas aliorum cæteros gravet, ad quos ſolidum onus ſpectabit, ne onus quod debet eſſe multorum, reportent pauci, ſublatis aliis, ut ait Bald. *conſ. 410. col. 2. ad fin. vol. 5. argum, l. fin. ſupr. de annon. & tribut.* & probat *l. 4. tit. 14. lib. 9. Recop.* & jam diximus *in l. omnes, ſupr. de annon.*

LEX VI.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Theodoro PP.*

In fiſcalibus debitis, hoc eſt, annonariis cæteriſque titulis, qui ad arcam eminentiſſimæ pertinent præfecturæ, nec non in his debitis, quæ rationale uſurpat officium, Rectores provinciarum conſtringantur, & eos neceſſitas maneat exigendi, à quibus expectatur auctoritas.

SUMMARIUM.

1 *Qui ſint tituli in hac lege, & ejus intentio?*

2 *Plures arcas fuiſſe, remiſſivè oſtenditur in qualibet dignitate.*

1 VARIOS fuiſſe illationum titulos, ſeu cauſas, ex quibus fiſco, aut ærario tributa præſtabantur, jam liquet ex his, quæ ſuprà animadvertimus, *in tit. de annonis & tribut.* Titulos hîc accipe pro cauſis, ex quibus bona fiſco adquiruntur, ut dicam *in rub. infr. de canone largit. tit.* In quibus omnibus, ſive pertineant ad arcam præfecti prætorio, cujus dignitatem jure optimo vocat eminentiſſimam; ob rationes, quas adducemus, Deo auſpice, *in l. fin. infr. de decurion. c. 2.* Sive ad Procuratorem Cæſaris, de quo alibi egimus *in tit. de jure fiſc.* Rector provinciæ ad exactionem eorum tenebitur interponere ſuam auctoritatem.† Arcas utpote diverſarum præfecturarum plures fuiſſe non ſolùm ex hoc loco conſtat, ſed ex aliis, ut doceo *in tit. infr. de canon. largit. tit.* Arca nempe præfectoria, fiſcalis, publica, Pontificalis, Quæſtoria & collegiorum corporatorum, & aliorum, quorum meminerunt viri docti, Lipſius *lib. 1. Saturnal. c. 9. in fin.* Broſſæus *in not. ad Caſſiod. libro... epiſt.* 10. Juretus *in not. ad Symm. lib. 1. epiſt. 62.* Caſaubon. *ad Vopiſc. pag.* 216. Salmaſ. *ad Lamprid. pag.* 119. ad illud, *ærarios verò inſtituit.* Buleng. *lib. 6. de Imp. Rom. c. 54.* & nos dicemus, ſi Deus ſinat, *ad tit. infr. de ſuſcep. præp. & arcariis.*

LEX VII.

Iidem AA. *Hadriano P. P.*

Miſſi opinatores, id eſt, exactores militaris annonæ cùm delegatoriis judicibus, eorumque officiis inſiſtant, ut intra anni metas id, quod debetur, accipiant, &c.

VIde quæ dixi *in l. 1. ad fin. ſupr. h. t. & in l. 1. infr. de diſcuſſor. & in l. 2. infr. de canone larg. tit.* & Roder. Suarez *in l. poſt rem judicatam, notab. 7.* & *ibi* Vald. Avendan. *reſp 34. n. 2. verſ. 2. concluſio.* Menoch. *de recup. rem. 8. n. 35.* & Novar. & Valenz. *hic*, Gutier. *de gabell. q. 164. ex n. 3.* Et argumento hujus legis obſervant DD. quòd ſi civitas non eſt ſoluendo, non debent conveniri pro ejus debitis vicini ſingulares; neque collectam pati tradunt Bobadilla *lib. 3. cap. 8. n. 77. lit. A.* Gratian. *1. tom. diſc. cap.* 196. *ex n.* 26. *& ſequentibus & dec.* 217. Amat. Rodriguez *de execution. cap. 4. n. 34. & ſeq. verſ. ſed cum civitas.*

LEX finalis.

Impp. LEO & ANTHEMIUS AA. *Nicoſtrato PP.*

Si divina domus aut quælibet alia cujuſcumque dignitatis & fortunæ, &c.

VIde quæ dixi *in l. 1. ſupr. de annon. & tribut.* & quæ dicam *in l. 1. infr. de præd. decur.*

TIT. XX.

De ſuperexactionibus.

AD *l. unic. hujus tituli* videas quæ dixi *in l. 3. ſup. de ann. & trib. & in rub. de exact. trib. & in l. 1. eodem.* Farinac. *conſ.* 111. *& quæſt.* 33. *ex n.* 1. Fachin. *lib. 1. contr. cap. 1. in fin.*

TIT. XXII.

De Apochis publicis; & de deſcriptionibus curialibus, & de diſtributionibus civilibus.

SUMMARIUM.

1 *Quid ſit Apocha; & quomodo differat ab acceptilatione;* & n. 2.

3 *Apocha nomen peregrinum, quid apud nos ſignificet?*

4 *Securitas & chirographum eodem ſenſu dixerunt leges noſtræ.*

5 *Quid ſit Antapocha, & qualis ejus natura?*

6 *Quo in ſenſu accipiatur hic apocha?*

7 *Verba rubricæ* de deſcriptionibus curialium, *explicantur,* & num. 8.

9 *Quid velint illa verba,* de diſtributionibus civilibus, *& qui ſint* Breves quadrimenſtrui, & n. 10.

11 *An neceſſe fuerit addere in hoc titulo,* & de quadrimenſtruis brevibus.

BIBLIOTECA GRANADA

1 APOCHA eſt ſæcuritas quæ fonctiones publicas
ſolutas fuiſſe demonſtrat *l. 2. & 4. h. t.* eſtque
profeſſio ſolutæ pecuniæ (à Græco nomine diducta ,
quod recipere ſignificat) quam præſtat creditor debi-
tori , teſtans ſibi eſſe ſatisfactum , *l. pecuniæ 14. C. de*
2 *ſolution. junctal. plures 19. C. de fide instrum.* † Accepti-
lationem vocarunt Conſulti , etſi acceptilatio differat
ab Apocha , quòd apocha non liberet ſine ſolutione.
leg. ſi accepto latum 19. §. fin. D. de acceptilat. Donell.
lib. 16. com. cap. 21. & ante eum Petr. Gregor. *infrà*
3 referendus. Gilchen. *in d. l. plures num. 21.* & Pan-
cirol. *in not. Imp. Orient. cap. 88.* † *Quitantiam* vo-
cant Practici , Nos *carta de pago* , Latini proprium
nomen non habuerunt , & uſi ſunt peregrino. *lege
fin. §. Titius. D. de condict. indeb. leg. qui tabulas 27.*
4 *§. Apocha 2. D. de furtis, cum aliis.* † Etſi *ſecuritatem*
dixerunt , ut *in l. 2. infr. de diſcuſſor. l. 2. & 4. infr. h.
t. l. id quod 19. C. Th. de ann. & trib.* ibi, *Apocharum,
vel ſecuritatum.* Symmach. *libro 10. epiſt. 43.* & chi-
rographum *l. fin. C. ſi cert. pet.* & profeſſionem , *dicta
lege 14. Cod. de ſolut.* Sed hoc verbo *apocha* frequen-
tiùs uſæ ſunt leges , & Caſſiodor *lib. 12. epiſt. 8.* & alij
5 Auctores. † Apochæ contraria eſt antapocha , quâ
debitor fatetur creditori in præſtationibus annuis ſe
eidem perſoluiſſe redditus , aut penſiones, ut præſcri-
ptionis exceptionem ſummoveat , & tali confeſſione
debitoris ſolet muniri creditor contra colonum ſeſe in
libertatem aſſerentem, *d. l. plures 19. C. de fid. inſtr.* ubi
ejus exemplum ponit Cujac. & Gothofr. hoc modo.
Lucius Titius fateor Seio tali die tot ſoluiſſe annui
redditus nomine, quem ei debeo ob fundum, vel poſ-
ſeſſionem , vel uſurarum nomine , ob creditam mihi
pecuniam. Hoc ergo modo creditor præcludit tali con-
feſſione , ſeu antapocha viam calumniis debitoris, ſi
apocham oſtendat , vel alia probatione demonſtret ſe
pecuniam , aut redditus perſoluiſſe , & conſequenter
indebitum velit condicere. Docent poſt Plateam &
reliquos Cujac. *hic* , quem tranſcripſit eo non relato
Schard. *de verb. jur. verb. antapocha,* & præter eos Va-
lenzuel. *hîc n. 2.* Petr. Greg. *lib. 48. ſyntag. cap. 14. n. 7.*
Donell. *lib. 9. comm. cap. 13. & lib. 25. c. 1.* quod eſt apud
Oſuval. *cap. 7. lit. L. & ſeq.* Gilgen. *in d. l. plures 18. n. 1.*
6 *& ſeq.* Parlador. *lib. 1. quotid. cap. 1. §. 12. num. 21.* † Et
quamvis inter privatas perſonas apocha & antapocha
ſoleant præſtari ut inſtrumenta ſolutionis , teſte Pa-
normit. *in cap. 2. de fide inſtrum.* Perez *in leg. 5. tit. 8. l. 3.
ordin.* Maſcard. *de probatio concl. 1294. n. 18.* Tamen in
præſenti pro publica ſcriptura accipitur , quæ à fiſco ,
ſeu officiali ſolet præſtari in exactione & ſolutione
tributorum & functionum fiſcalium, quæ ærario pu-
blico inferuntur , & hæc ſola perfectè ſecurum reddit
debitorem , ne ab eo iterum petatur , cùm teſtes ſint
mortales , & ob id noſtro titulo non ſimpliciter poſi-
tum eſt *de Apochis*, ſed etiam adjicitur *publicis* quia in
publica forma ſunt conficiendæ, ut ſit ſolemne inſtru-
mentum, ita conſtat ex *l. 1. infr. verſ. ut ſecuritatibus*, ubi
ponitur forma apochæ publicæ , de qua *ibi* dicemus ,
quod & cavetur *l. 6. tit. 14. lib. 6. Recop.* ibi , *E que les
denſus cartas de pago declarando y eſpecificando* , &c.
7 Additur in noſtro titulo , *De deſcriptionibus Curia-
lium.* Deſcriptiones curialium ſunt, appretia, ſeu æſti-
ma, taxatio, & æſtimatio patrimoniorum civium, ſe-
cundum quam ſervata proportione Geometrica tribu-
ta inducuntur, *l. 1.* ubi dicam *de en Cabezonamiento* di-
citur apud nos *l. 3. & 4. tit. 14. lib. 6. Recop.* continétque
8 collatorum nomina , & modum collationis. † Adjici-
tur *in rub. Curialium*, quia id ſolet fieri à Decurionibus,
9 ut dicemus *ſuo loco.* † Ultimo loco ſcribitur in hoc
titulo , *& diſtributionibus civilibus*, quia diſtribuebatur
ſolutio fiſcalium tributorum in tres partes anni , tri-
bus penſitationibus claudebatur quarto quoque men-
ſe, *l. fin. ſup. de annon. & trib. l. provinciales 16. C. Th. eod.*
ibi, *Provinciales tributa fiſcalia per anni curriculum tri-
pertita ſatisfactiones reſtituant. Civiles* dicuntur, à civi-
bus qui in matricula deſcripti ſolvebant ſic *pecunias
civiles* dixit *d. l. fin. de anno. & trib.* ſicut dicuntur *panes
civiles*, qui erogabantur civibus ut dicam *in tit. infr. de
condit. in publ. horr. & in tit. de annon. civil.* † Et deſ- 10
criptiones ſeu chartulæ breves, quibus ſingulæ penſio-
nes deſcribebantur, dicebantur *quadrimenſtrui breves*,
qui de ſingulis penſionibus conficiebantur à chartula-
riis, & præfectis prætorio tranſmittebantur, *l. 1. infr. h.
t. toto t. C. Th. de quadimenſtruis brevib. 173. C. Th. de de-
curion.* quæ eſt prima lex hujus tit. *l. unic. C. de officio Co-
mit. ſacrar. larg. Novell. Majoriani, de Indulgentiis reliquo-
rum.* Cujac. *hîc*, & reliqui Schar. *de verb. jur. verb Bre-
ves* & Cujacij verbis relatis, nomine verò ſuppreſſo ,
Broſſæus *in not. ad Caſſiod. l. 12. epiſt. 2.* ad illa verba, *Poſ-
ſeſſores præcipimus admonere ut tributa indictionis tertiæ
devota mente perſoluant, quatenus trinæ illationis modera-
mine cuſtodito debitam reipublicæ inferant functionem.
Tempora exactionum ſtatuta ſeruentur, expenſarum quo-
que fidelem notitiam quaternis menſibus comprehenſam
conſuetudine cuſtodita ad ſcrinia noſtra dirigere maturа-
bis, ut totius erroris diſcuſſa caligine publici ratiocinij poſſit
claritas apparere.* De his videtur quoque accipiendus
Imperator *in l. 4. infr. de collat. fundor. patrim.* ibi, *Dum-
modo non amplius quàm in tribus per ſingulos annos vici-
bus.* † Hæ ergo diſtributiones, de quibus noſter titulus
inſcribitur, rectè hos breves includunt, atque ita neceſ-
ſe non fuit Triboniano addere in titulo hoc, *& de qua-
drimenſtruis brevibus*, ut putabat Cujacius, aliàs ſuper-
flueret inſcriptio, etſi in Codice Theodoſij *lib. 11. tit.
25.* de his concipiatur titulus ſeorſim , cætera vide *in
lege ſtatim ſequenti.*

LEX I.

Imp. HONOR. & THEODOS. AA.
Anthemio PP.

Ad inferiorum curialium relevandas fortu-
nas, & impreſſionem potentium, & itidem
curialium cohibendam, placuit, ut deſcri-
ptiones, ſi quæ per ſingulos ordines cogē-
tibus diverſis negotiis agitentur , non ſu-
mant ante principium, quàm acta provin-
ciarum rectoribus intimentur, & ex eorum
fuerint receptæ ſententiis. Sed & aurum,
quod ex hujuſmodi contributione redigi-
tur, ita debet ſuſceptori aurario conſigna-
ri, ut ſecuritatibus nomen inferentis, dies, 1
conſul menſis , cauſa, & ſumma compre-
hendantur : quo & deſcriptionis æquitas
illuſtretur , & deſcriptio documentis evi-
dentibus fulciatur, hoc etiam obſervando,
ut in quadrimeſtribus quoque brevibus ,
qui ad excellentiæ tuæ officium ſolemni-
ter diriguntur , celebratæ deſcriptionis
diſpuncto ſocietur , ut omnes veſtræ po-
teſtatis ſcientiam formidantes nihil ad re-
levationem locupletum , atque inopum
perniciem audeant pertentare. Quod &
tunc optimum eſt cuſtodiri , cùm lucrati-
væ facultates ex bonis curialium curiæ ob-
venerint, ut & inopes & locupletes fructu
proviſionis ſimili potiantur. Quam diſpo-
ſitionem, ſi quis judicum numerariorum,
vel

vel curialium mutilandam eſſe crediderit, interminationi, quam noſtra ſedes ſtatuerit, ſubiacebit.

S U M M A R I U M.

1 *Defenditur hæc lex contra Valenzuelam*, & n.2.
4 *Attendi debet ne plus graventur pauperes, & ne potentiores vexent*, & n. 5.
6 *Adducitur Salviani elegans locus, & de gravaminibus inferiorum.*
7 *Emaculatur littera noſtræ legis.*
8 *Quæ vox ſit illa* Impreſſionem, *& quid in præſenti ſignificet?*
9 *Explicantur illa verba*, per ſingulos ordines, *in noſtra l. poſita contra Valenzuelam.*
10 *Verba*, & ex eorum fuerint receptæ ſententiis, *explicantur.*
11 *Semper lex præſumit pro judice, & plurimum ei defert, & ob id ejus arbitrarium plurimum valet in taxatione patrimoniorum*, & n. 12.
13 *Illuſtratur verſus ille*, hoc etiam, *quidquid ſit æquitas ibi*, & num. 14.
15 *Emendantur verba illa*, & deſcriptio evidentibus documentis, *& eorum intellectus.*
16 *Apocha ut ſit ſolemnis, quomodo facienda.*
17 *An ſit accipienda lex noſtra de auro coronario, vel tributario, reprobatur & Gothofredi ſententia.*
18 *Declaratur verſ.* Quod & nunc, *& de cauſa lucrativa.*
19 *Quoties lex requirit inſinuationem in aliquo actu, diſpoſitio facienda eſt coram judice*, & n. 20. *& quid hodie de jure partito vigeat, & de praxi inſinuationis*, n. 21.
22 *Quomodo tutor authoritatem preſtare debeat.*
23 *Quoties ad probationem actus, ſeu diſpoſitionis lex requirit ſcripturam, non poterit probatio fieri per teſtes*, & n. 25.
24 *In emphyteuſi requiritur ſcriptura.*
26 *Quomodo procedat ea doctrina de diſpoſitione legis requirentis ſcripturam ad probationem, & expenditur* l. 41. Taur.
27 *In ſpecie noſtræ legis ſolutio facta fiſco probanda eſt per ſcripturam.*
28 *Qui dicendum erit quando inter partes conventum eſt de ſcriptura facienda, & ſimilibus quæſtionibus, remiſſivè.*
29 *In paſcuis depaſcendis pari conditione cenſendi ſunt tam pauperes, quàm divites.*

1 Recte noſter Valenzuela *hic* de hac lege videtur dixiſſe, priùs idem repetere & inculcare, viderique Imperatore; non eſſe contentos, niſi eandem rem iterum atque iterum dicant. Quæ battologia injuria temporum latenter obrepit, labente jam linguæ Latinæ candore, & elegantia cum im-
2 perij majeſtate. † Sed quia ſeries hujus conſtitutionis rectè comprehendit omnes rubricæ partes, neceſſarium duxi totam litteram luculenta paraphraſi percurrere, ex qua mens Imperatorum conſtabit, ita ut nec ſuperfluere verba, ſed omnia eſſe neceſſaria
3 animadvertamus. † Moventur Imperatores, ut appretatio, ſeu patrimoniorum æſtimatio de civibus facta non ante executioni mandetur, quàm apud Præſides, ſeu Rectores civitatum intimetur, & ab eis cõfirmetur, ea ratione, quam in principio adjiciunt, ut releventur ſcilicet fortunæ inferiorum curialium, ſeu pauperum, quia ſolebant gravari pauperes, & divites relevari ut inſinuatur *ib.* nihil ad relevationem locupletum atque inopum perniciem, ut dicemus *in l. 1.*
4 *infr. de diſcuſſor.* † Quod æquiſſimum eſt, & ſemper jura curarunt ne plus pauperes graventur, quàm ferre poſſunt, & à potentioribus vexentur, cùm pro modo facultatum munera patrimonialia ſint imponenda; *l. 2. §. præſes 15. D. de muneribus l. 1. infr. de muneribus patrimon. l. ad ſubeunda 45. infr. de decurion.* Quare debet eſſe & æqualis illationis forma, *l. in fraudem 7. ſup. de annon. & tribut.* & ita juſtiſſimè legibus noſtris cavetur, præcipuè *l. 4. t. 14. lib. 6. Recopil.* illis verbis, *Echado y repartiendo à cada lugar lo que juſtamente les parciere que deben pagar teniendo conſideracion a los vecinos y a las haciendas y tratos por manera que el repartimento ſe haga igualmente ſin hacer mas agravio ni quinta a los unos que a los otros y en el repartimiento que ſe hiciere firmado de las juſticias y de los Regidores y del ſcrivano del concejo.* Docent Azeved. *ibi* alios referens & Flores de Mena *lib. 2. var. q. 21. ex n. 106.* & nos ad tit. *ſupr. de annon. & trib.* congruítque eleganter *l. illicitas 6. §. ne potentiores,*
& §. ne tenuis. D. de offic. præſid. † Hæcque voluit ſignifi- 5
care lex noſtra illic, *Ad inferiorum curialium relevandas fortunas.* & poſtea, *Nihil ad relevationem locupletum, atque inopum perniciem audeant pertentare.* Quia Decuriones tenuiores à potentioribus debent ſublevari,
non onerari *l. juncta l. qui gravatos 5. infr. de cenſib* † Ra- 6
tio eſt alia, ut cohibeatur impreſſio potentium curialium, qui pauperiores gravabant, ut conquiritur Salvian. *lib. 5. de gubernat. Dei. n. mihi 151. & ſeq* ubi de ea re hæc ipſa ſcripta reliquit. *Leviores his hoſtes, quàm exactores ſunt. Minus tamen grave atque acerbum erat ſi omnes æqualiter atque in commnnem tolerarent. Illud indignius atque pœnalibus, quòd omnium onus omnes ſuſtinent, imò quòd pauperculos homines tributa divitum premunt, & infirmiores ferunt ſarcinas fortiorum, nec alia cauſa eſt quod ſuſtinere non poſſunt, niſi quia major eſt miſerorum ſarcina, quàm facultas. Solutionem ſuſtinent divitum, & indigentiam mendicorum. Adjectiones tributarias ipſi interdum divites faciunt, pro quibus divites ſolvunt.* Conferunt Caſſiodor *lib. 2. epiſt. 25.* & dicam *infr. in*
l. 1. de immunit. nem. conced. † Hinc cognoſcimus in 7
lege noſtra abundare dictionem & ita eſſe legendum, *& impreſſionem potentium itidem curialium cohibendam*, ut ſic ſubveniatur inferioribus curialibus, & potentium impreſſione cohibeantur, quibus cæteros one-
rant, & gravant. † *Impreſſio* eſt militare verbum, ſigni- 8
ficans vim, coactionem, violentiam; compulſionem, *l. pen. C. de his quæ vi.* Eo uſi ſunt puræ latinitatis Auctores. Cicero *lib. 5. famil. ep. 2. ad Metell.* ibi, *Non judicio atque diſceptatione ſed vi atque impreſſione everteret.* & Horat. *lib. 1. od. 16.*

——— *Altis urbibus ultimæ*
Stetere cauſæ cur perirent
Funditus, imprimeretque muris
Hoſtile aratrum exercitus inſolens.

Tertullian. *adverſ. Valentinian. c. 6. Congeſſionis luſionem deputa lector ante pugnam. Oſtendam ſed non imprimam vulnera*, & alij ſequioris ævi, ut Ammian. *de Thracib. lib. 21.* ita ſcribit. *E Thracibus inter alios immaniter efferati memorantur Odryſæ, ut cùm hoſtium copia non daretur, ipſe inter epulas ſuis velut alienis corporibus imprimerent ferrum.* Symmach. *lib. 1. ep. 71. & lib. 2. ep. 52. & lib. 5. ep. 63.* ibi, *invalidos quidem ſtatim vincit impreſſio. & lib. 6. epiſt. 72.* & allis. Egeſipp. *de excidio Hieroſ. lib. 4. c. 25.* Valentinian. *in Novell. de prædijs piſtorum* Concil. Arauſican. *c. 7.* ibi, *Si quis in ſervitutem, vel ad colonariam conditionem imprimere tentaverit.* Sic fortaſſe rectius, quàm *in cap. eos 79. diſt.* ubi ſcripſit Gratianus, *revocare tentaverit.*

Ob has itaque rationes, quæcunque deſcriptiones, 9
ſeu æſtimationes patrimoniorum, *que ſon los Padrones, que ſe hacen para repartir los pechos.* quæ fiunt per ſingulos ordines, ſeu per ſingularum civitatum curias, per collegium nempe decurionum: nam *ordo* ſimpliciter ſumitur pro ipſis decuriis, ſeu, ut noſtri vocant, *Concejos o ayuntamientos, l. 1. l. 6. § 1. D quod cujuſcumque univerſi*

*univerſ.l.fin. D.ad municipal. tit.de decret.ab ordine fa-
cien.*quod non bene accepit Valenzuel.*hic n.*2.dum *per
ſingulos ordines* explicat, per homines paruos & ma-
10 gnos, quia omnes debent ſoluere. † Hujuſmodi ergo
deſcriptiones non ante executioni ſunt mandandæ,
quàm provinciæ rectoribus inſinuentur, & approben-
tur. Hoc etenim ſignificant illa verba, *& ex eorum fue-
rint receptæ ſententiis.* quibus adjungas d.legem Regni
11 *ſupra* adductam; † ſemper quippe lex præſumit Ju-
dicem rem prout decet,& æqualiter geſturum. *cap.bo-
næ memoriæ 23.de lection.verſ.& pro his,& verſ.nos igi-
tur cap.in præſentia 6.de renunt.* cum notatis à Covar.
*de ſponſ.2.part.c.*8.§.12.*verſ.ex quibus primò.*Menoch.
*de præſumpt.lib.2.præſum.67.tot.& conſ.*100.*n.*1. Surd.
*dec.*170.*n.*4.& cum ejus arbitrio plurimum differat in
diſcernendo quis pauper dicatur, juxta ea,quæ notat
Barb.*de appell.verb.appell.*192.*n.*4.ipſe rectius ex actis
ipſis cognoſcet,an pauperes gravati ſint magis, quam
12 divites, † & ita omnes hæ ſolemnitates neceſſario re-
quiruntur,ne extimum,ſeu taxatio fraudulenter fiat in
perniciem pauperum. *d.l.*1.*infr. de cenſib.*imo fiat in-
ſpectâ quantitate patrimonij, ut voluit Accurſ. *hic*,
dum paritatem,quam hæc lex proponit, ait fore men-
ſurandam inſpecta quantitate patrimoniorum, quod
etiam docuit *in l.in fraudem.ſup.de annon.& trib.verb.
par*, & ſequitur Decian,*reſp* 69.*n.*6.*lib.*3.

13 Id etiam quadrimeſtribus brevibus(de quibus jam
egimus) obſervari præcipitur *in verſ.hoc etiam.* quod
non minus in eis, quam in deſcriptionibus attendatur
æqualis conditio tam divitum,quam pauperum,& hoc
ſignificât illa verba, *quo & deſcriptionis æquitas illuſtre-
tur*, ut ſcilicet unus non gravetur, & alter revelerur
ſed omnes æquali menſura cogantur, *æquitas* ibi pro
14 æqualitate ſumitur. † Æquum dicitur quod uſque-
quaque par & ſimile eſt, propriéque de eo magiſtratu
dicitur, qui non variè jus dicit ut potentibus aliter,
quàm pauperibus ſe præbeat, ſed pariter æquabilitér-
que omnibus jus dicit,ut docent Schard.*de verb. jur.
verb.æquum dicitur.* Lactant.*lib.*5.*cap.*15.ibi, *Ubi enim
non ſunt univerſi pares, æquitas non eſt, & excludit inæ-
qualitas ipſa juſtitiam.*& ita Q.Cicero laudatur à fratre
quod effecerit ut tributa civitatum ab omnibus tole-
15 rarentur æqualiter. † Quam ob cauſam Imperato-
res requirunt, *ut deſcriptio evidentibus documentis ful-
ciatur.* Vehementer mihi placet emendatio illa quæ
prius fuerat Accurſij *verb. deſcriptio*, & eo non relato
tradunt Cujac. & Gothofr. *hic*, qui legunt *deſcriptus*,
ut referatur ad decurionem,ſeu municipem. Ut appa-
reat,inquit lex,ex apocha quam æqualiter fuit deſcri-
ptio facta, & deſcriptus in ea *fulciatur*,defenſus ſit &
ſecurus,ſi contra eum aliquid poſtea velint exactores,
evidentibus documentis,id eſt,litteris publicis, ſeu apo-
chis, quas acceperunt ex ſolemnitate hujus legis, ex
16 quibus clare & diſtinctè conſtat de ſolutione. † Nam
Apocha debet cum ea ſolemnitate fieri,ut in ea appo-
natur nomen ejus qui confert,dies,conſul, menſis, &
ob quam cauſam fuit præſtita penſio, ſeu functio,&
quanta fuit ejus ſumma, ita quidem ſolemne cenſetur
inſtrumentum.*l.*2 *ſup.de conven fiſci debit.* quo ſolum
probatur ſolutio facta fiſco, non teſtibus, ut docet
Platea *n.*4.*verſ.tertiò not.* & Valenzuel. *n.* 4. poſt Acc.
hic, *verb.deſcriptio*, & ſic pro forma apochæ dicta ſo-
lemnitas requiritur, ut indicat verbum *debet*, quod
denotat neceſſitatem.ut dicam *in tit.infr.de collat.æris*,
quia videtur lex voluiſſe ita ſcripturam eſſe neceſſa-
riam, ut defectus ejus probationibus non ſuppleatur
aliis,juxta doctrinam Bar.*in l.prohibitũ,n.*1.*ſup.de jure
fiſ.*& aliorum poſt Acc. *ibi*, *verb. litteris*, qui tenent
poſſe legem ita conſtitui,ut non credatur nuntio Prin-
cipis,niſi litteras demonſtraverit *leg.*1. *Cod.de mandat.
Princ.l.probatorias* 9.*inf. de diverſ. offic. l. miſſ. ſup. de
exact.trib.* & latiùs dicemus *infrà*.

Aurum autem hoc, quod ſuſceptori conſignan- 17
dum eſt, putat Cujac. *hic*, & Gothofr. perpetuus in
his tribus libris ejus aſſecla, eſſe aurum coronarium,
quod à Curialibus confertur,ut dicam *in l.inf.de auro
coronar.* Verùm ea ſententia non videtur poſſe conve-
nire cum ſerie legis, quæ de tributorum collatione
apertè loquitur, nam cùm auri coronarij collatio fue-
rit voluntaria,ut *ibidem* probabimus, ad quid tam re-
petita deſcriptionis ſolemnitas, & ſecuritatis ſeu apo-
chæ in oblatione illa requiſitio? & certum eſt tributa
in auro & argento multoties fuiſſe illata.*l. unic.infr.de
collactio. æris.l. aurum* 15.*infr.de ſuſceptorib. præpoſ. &
arc.l.unic.infr.de argenti pretio l.privata* 10 *infr.de excu-
ſat.numer.l.*2.*infr.de fundis patrimon. l. ſingulis leg.om-
nes, C.Th.de luſtral.collat.* & auraria penſio & functio
apud Caſſiod. *lib. 2. ep.* 26.

Hæc omnia quæ *ſuprà* æqualiter inter omnes no- 18
ſtra ſtatuit, etiam habere locum,vult *in verſ.Quod &
tunc.* & in deſcriptione, quæ fit ex deſcriptione, quæ
fit ex cauſa lucrativa, ut ſi ille qui non eſt curialis,ex
donatione, legato, aut ſimili cauſa lucrativa, aliquid
obtinuerit, cùm quartam curiæ dare teneatur, juxta
l.unic.infr.de imponend. lucrat.deſcript. illud admitten-
dum eſt, ut ſimili proviſione potiantur tam pauperes,
quàm divites,id eſt, ut ſi curiæ quartam ſoluerint,fiat
ſcriptura cum ea ſolemnitate,de qua *ſuprà* diximus,&
ſoluenti apocha dabitur, ut ſic conſtet ex ſolutione il-
lum quartam præſtaſſe,ut non in plus gravetur,quàm
patrimonij quantitas tulerit. Si enim non conſtet de
quartæ ſolutione, gravarentur in tributorum deſcri-
ptione reſpectu illius rei,quam ex lucrativa cauſa ac-
ceperit,& cujus quartam jam ſoluit.Vel ſi non ſcribe-
rentur hujuſmodi bona, poſſent per curiales poten-
tiores occultari & ſic non ſoluerentur tributa reſpe-
ctu illorum bonorum, quod tenderet in inferiorum
perniciem, & damnum,& hæc eſt mens illius verſus,
quod & tunc. Hancque conſtitutionem ſi quis ex ju-
dicibus, vel numerariis (id eſt, officialibus illis, ad
quos ſpectat numerare & deſcribere rationes fiſcales
ut dicemus *in tit.infr. de numerariis.*) temeraverit, pœ-
næ Judicis arbitrio imponendæ ſubiacebit. Cum qui-
bus ſatis clara jam manet littera hujus legis,quæ aliàs
eſt abſtruſa, & ab interpretibus parum, ut ſolent ex-
plicata.

Ex his ergo, quæ in paraphraſi attulimus, primò 19
infertur, quòd leges requirentes inſinuationem ali-
cujus diſpoſitionis, ut cavetur in donatione, *leg. in
hac* 30.*cum ſeqq. C.de donation.* 5. & aliis actibus, *de*
quibus Ritterhuſius 5.*p.Novell. c.*10. & M. Ant.Eug.
*c.*7.*toto.* ita debent intelligi ut diſpoſitio fiat corã Ju-
dice,& ab eo approbetur,ut docuit Accurſ.*in Auth.ne
non fiant pignorat* §.*fin.verb.geſtis.*quem ſequuntur *hic*
Platea *n.*4.& Anton.de Canario *in tract.de inſinuation.
in princ.n.*20.& Hermoſill.*in l.*9.*tit.*4.*p.*5.*gloſ.*1.*n.*27.
*& ſeqq & gloſſis ſeq.*poſt Cevall.*com.q.*212.Gutierr.*in-
fra*, referendum, & pro eis videtur facere lex noſtra
illic, *Rectoribus intimentur,& ex eorum fuerint receptæ
ſententiis.* Rurſus facit, quòd quemadmodum in tuto
re requiritur non ſolùm præſentia, verùm & conſen-
ſus,& quòd expreſsè auctoritatem præſtet *l.*1.§.*mutus,
D.de tutelis l.*1.§.*tutor.D.de auctor.tut.* Bar.*in l.*1.*C.de
auct præſtan.* Jaſ.& alij *in l.ſi quis mihi* 25.§.*juſſũ,D.de
adquir.hær.*Montalu.*in l.*4.*t.de las deudas,li.*3.*fori.*Caſ-
ſan.*in conſuet.Burg.rub.*7.§.1.Ant.Fab. *in Juriſp.tit.*21.
*princ.*1.*illat.*3.*&* 4.ita & ſimiliter Judex ſe debet gere-
re in inſinuatione. †Contrariam ſententiam tenuit Bar. 20
in l.Modeſtinus 25.*D.de donat.n.*3.*& in l.omnium.C.de
teſtam.n.*5 ubi Jaſ.*n.*4.Ant.de Canar.*ſupr.n.*23 qui ea
ratione moventur,quia inſinuare eſt apud acta coram
Judice publicare,vel teſtari,& ſic ſufficiet Judicis ſciẽ-
tia, cùm ea ratione fuerit inſinuatio introducta, ne
quis facile circumveniretur, ut docet idem Bar.*in d.l.*

M.de

Modeſtinus.num.2.& 3. & Gothofred. *in l.data 27.C. de donat.* & Gutierrez *de juram.confir.1.par.cap.7.toto. & max.num.* 11. ubi inſinuatio dicitur fieri interveniente actorum teſtificatione. *d.l.in hac.C.de donat.*ubi tantùm donationis publicatio requiritur, de decreto verò nihil ſtatuitur, & *in l.ſancimus.34.C.illo tit.* nonumentorum obſervatio ſolùm dicitur inſinuatio, id eſt, ut in acta & teſtationem publicam Judicis referatur donatio.
21 † Sed de hac quæſtione non eſt apud nos dubitandum; cùm lex partiti juris ſolùm ſcientiam Judicis requirat in inſinuatione donationis, quæ eſt *l.9.in fin.tit.4.part.5.*ibi, *fueras ende ſi lo ficieſe con carta e con ſabiduria del juzgador.* ubi rectè notavit Greg. *verb. con carta. verſ. ſed an requiratur*, inquiens quòd cùm lex dicat, *e con ſabiduria*; videri conſtitutum eſſe non requiri Judicis decretum: cui aſſentit Gutierr. *d.c.7.n.9.*ubi etſi in praxi contingere dicat decretum interponi hoc rectè introductum ait ad majorem cautelam, non tamen negat ſcientiam ſufficere, ex *d.l.1.*& ita quoque tenent Matienz. & Molin. & alij relati à Hermoſilla *in d.l.9.gloſ.16.n.7.*licèt opinionem ſuperiorem Gregorij velit poſſe procedere ex doctrina Baldi *in l.ne quidquam §. ubi decretum. D. de officio Proconſ.* quando adeſſet contradictor qui contra donationem allegaret aliquam juſtam cauſam ne fiat.

Verùm ſtandum cenſeo indiſtinctè dictæ legi noſtræ partitæ, quæ ita apertè loquitur, ut nullam con-
22 tineat dubitationem. † Neque obſtat fundamentum quod de tutore retulimus. Nam in authoritate præſtanda tutor debet animo & corpore adeſſe, & cùm cognoverit quid geſtum ſit, comprobare. *d.l.ſi quis mihi.§. juſſum.D. de adquir. hæred.§. tutor. Inſtit. de auct. tut.* nam cùm authoritas ſit, ut conſulatur pupillo, requiritur cognitio rei & poſt cognitionem approbatio, hócque eſt authoritatem præſtare *l. 3. D. de auct. tut.* docent plures apud Oſuval. *lib.3. Donel. c.13.*

23 *Secundò* ex ſupradictis infertur quòd quoties ad probationem actus, ſeu diſpoſitionis requiritur, ut fiat per ſcripturam, quos commemorant relati à Hermoſill. *in l.6.tit.5.p.5. gloſ.1.n.7.*& Caldas *de empt.& vend.cap.* 19. *numer.* 12. non poterit ea probatio fieri per teſtes, ut docet Accur.& alij *in l.pactum quod bona fide.C.de pactis.l.contractus 17.C.de fide inſtrum* Valaſc. *de jure emph.q.7.n.19.* Molin. *de primog.lib.2.c.8.n.4. & ſeqq.* ubi Additio. Marta *voto* 104.*n.*8. Valenzuel. *in l.probibitum 5.n.25.& ſeq.ſup.de jure fiſc.& in leg.1. n.8 ſup.de exact.trib.*& facit *l.ne cui 32.verſ.ipſi vero.*
24 *C.de locato.*† & quod de emphyteuſi traditur requirere ſcripturam, *l.1.C.de jure emph.* cum adductis à Valaſc. *ſup.n.2.* Avendañ. *de cenſib. c.84. n.9.* & Caſtill. *lib.6.controver.c.149.n.24.*Pereyra *de renov.emph.q.1. n.2.* Laurent.de Pinu. *conſ 116.n.6.& ſeq.lib 1* Fachin. *lib.1.controv.c.84.*Narbona *in l.60 gloſ.unic.tit.4.lib.1. Recop.n.11.& ſeq.& in l.20.gloſ.21.n.50.& ſeqq.tit.1. lib.4.Recop.* † Item facit *l.cùm de indebito 25. §. fin. in fin.D.de prob.l. generaliter 15.C.de non.n.pec.l.6. tit.5. lib.5.Rec.* & in aliis caſibus, de quibus *ſuprà* dicti, & præter eos Surd. *deciſ.* 331. *n.*1. Borell. *in ſum. deciſ.*
25 *tit.33. n.1.* † Hoc tamen intelliges, ubi lex pro forma & ſubſtantia requirit ut fiat probatio per ſcripturam; ſecus verò ſi ad cauſam probationis; quia hoc caſu ſufficiunt teſtes. Ratio eſt quòd conditio debeat ſpecificè adimpleri, *l.1.inf.de præd.decur.*ubi dicam,& ſic quando lex ita diſpoſitionem requirit, videtur excludere aliam probationem. Verùm quando pro cauſa probationis commodiori requiritur ſcriptura, tunc non excluditur alia probatio,ut in exemplo *l.41.Taur.* quæ eſt *l.1.tit.7. lib.5.Rec.* ubi ſi deperdatur ſcriptura majoratus, quæ neceſſaria eſt in majoratu ex regia licentia conſtituto, juxta tradita à Molin. *d.c.8.n.7.& 8.* ubi Addit. & Azeved. *in d.l.1. n.7.* Caſtillo *dict. lib.6. c.149.toto.* probari poteſt per teſtes, ut probat Mieres *de majorat.4.p.q.10.n.17.* Azeved *ſupr.n.8.* & facit *l. teſtium 18.C.de teſtib.l.32.* ubi Greg. *verb.carta.tit 16. p.3.l.2. verſ. alio tit.21.lib 4. Rec.* † & ita in noſtræ 27
legis ſpecie debebit ſolutio facta fiſco probari per ſcripturam, id eſt, per apocham cum ſupradicta ſolemnitate confectam, nec ſufficiet probatio per teſtes *leg.2. ſup.de conven. fiſc. debit* quod in aliis cauſis non eſt admiſſum, imò teſtes ſufficient. *l. 1. ſup. de fide & jure haſtæ* notat Plat. *hic n.4.* † Quid autem dicendum ſit 28
quando inter partes de ſcriptura conficienda actum ſit, & de ſimilibus quæſtionibus quæ occaſione *d leg. contractus 17.C.de fide inſtrum.l.contrahitur 4. D.de pignoribus.d.leg.pactum quod bona 17.C.de pact.*agitari ſolent, videndi præter DD. *in dictis jurib.* Covar. *in cap. relatum n.9. de teſtam.* Menchac. *lib.1. illuſt.q.cap.18.* Gomez *2.tom.var.c.2. n.17.* Menoch. *de præſum lib.3. præſum.148.*Cevall *pract.com.n.90.& ſeq.*Gutier. *lib.3. pp.q 94.* Caſtill. *lib.3. quot.cap.26.* Phœbus *deciſ.99.* Azeved. *in l.1.tit.17. lib.9. Rec.* Avendañ. *de cenſibus, c.84.* Fachin. *lib 2 controv.cap.97.*Riccius *collect. 956.* Linglois *in diſp.juſt. diſp.15 quæſt.11.* Perez de Lara *in comp.vitæ hum.c.8.n.20* Caldas *de emptio.c.19.n.12.& ſeq.* Pichar. *in princ. Inſtit. de empt. & vendit.n.28. & ſeq.* & Gilchen. *in d.l. contractus.* Avendaño *de cenſib. d.c.84.n.13.* & Hermoſill. *per text.ibi in l.6.tit.5.p.5. gloſſ.1.tota.*

Ultimò ex hac æqualitate à noſtra lege requiſita 29
deducitur pari conditione cenſendos eſſe tam pauperes, quàm divites in paſcuis, pratis & aliis univerſitatum agris depaſcendis, ita ut quilibet ſecundùm numerum ſuarum ovium & pecorum conſequatur emolumentum, ut præter legem noſtram probatur *in leg. omnes provinciarum 12.C.de operib. publ.*& eſt disertus & elegans locus *l.9.tit.28.p.3.*ibi, *ſon communes a todos tambien a los probes como a los ricos.*ubi notat Greg. *verb. como a los ricos.*& Doctor Otero *de paſcuis c.3.toto, & maximè n.17.& c.6.*

LEX II.

Impp. THEODOS. & VALENTIN. AA. *Celeri P.C. Africæ.*

Semel ſecuritatem de refuſione munerum emiſſam ab alio judice non liceat refricari, & ideo ſpectabilitas tua ſaluberrimæ ac juſtiſſimæ præceptionis formam ſecuta, prohibebit in poſterum eos ad diſcuſſionem tranſacti muneris conſtringi; quos claruit accepta ſecuritatis proſperitate lætari.

LEX finalis.

Imp. JUSTINIANUS. A.

Securitatibus quæ publicarum functionum gratia, ſive in ſolidum, ſive ex parte ſolutæ eſſe conſcribuntur, nullam exceptionem non numeratæ pecuniæ penitus opponi concedimus.

SUMMARIUM.

1 *Poſt receptam apocham rationes non ſunt revidendæ; & n.2. ubi de ratione.*

3 *Exceptio quæ reſultat ex apocha, impedit litis ingreſſum*

ſum, & ſi ſit exceptio non numeratæ pecuniæ, obiici non poterit, *vide etiam* n. 10.

4 *In fiſco antequam detur apocha ſolutionis facienda eſt ſolutio.*

5 *Rationes ſemel expunctæ non ſunt reiterandæ.*

6 *Quod non erit admittendum ſi errore, fraude, aut negligentia, dolo, vi, aut metu fuerint factæ, & quomodo procedat, traditur Curiæ deciſio*, & n. 7.

8 *Quid dicendum in tutore, vel curatore, & quando in quietatione intervenit judicis decretum, vel juramentum.*

9 *Explicatur* l. 6. tit. 14. lib. 6. Recop.

10 *Exceptio non numeratæ pecuniæ poteſt opponi contra apocham de æquitate canonica.*

11 *Gloſſa Accurſij reiicitur.*

1 CUM per receptionem apochæ qui tributum re-
fudit, aut ſoluit, aut munus jam exercuit, ſe-
curus conſtituatur, ſtatuitur in his juribus, ne ulte-
riùs prædicti muneris, vel illationis cauſa ratio re-
fricetur, & iterum in examen diſcuſſionis adducatur,
vel iterum retractetur, vel revideatur *l. ſecuritates* 11.
*infr. de ſuſceptor. leg. unic. infr. de ſolutio. & liberat.
debit. l. 2. §. fin. C. de quadrien. præſcript.* facit *l. 4. infr.*
2 *de diſcuſſor.* † Ratio eſt, quia publica apocha ſolem-
niter confecta ita ſecurum reddit fiſci debitorem, ut
excludat omnem aliam reviſionem, ne ulteriùs con-
veniretur pro debito, cujus ſolutio ex apocha ſatis
eſt certa, ut ſic litium finis daretur. *l. properandum.
C. de judiciis, cum vulgatis*, quæ in infinitum excreſ-
cerent (ſi nunquam ſecuritas debitoribus contingeret)
cum gravi damno reipublicæ, & privatorum, quia
ita multis fraudibus & calumniis exponerentur, ut
dicemus *in tit. infr. de diſcuſſ.* & animadvertimus
3 *in leg. 2. ſupr. de jure fiſc. n...* † Quod ita procedet, ut
exceptio hæc quæ reſultat ex apocha, impediat
litis ingreſſum, ut rectè notavit Bar. *in præſ.* quem
ſequitur Angel. *in addit.* & Platea *n. 2.* Adeò ut
nec exceptio non numeratæ pecuniæ obiici poſſit. *d. l.
fin. h. t. l. in contractibus. 14. §. ſed quoniam C. de non num.
pecun.* docent plures; quos refert Gironda *de privi-
leg. 590.* Nam etſi qui verè non accepit pecuniam, ſi
tamen ſcripſerit ſe accepiſſe ſpe futuræ numerationis,
exceptionem intra biennium numeratæ pecuniæ poſ-
ſit obiicere, *princ. Inſt. de literar. oblig. d. l. in contractibus,
cum aliis Cod. de non num. pec.* cum adductis à Donell.
lib. 14. com. c. 37. ubi Oſuval. Connan. *lib. 1. com. cap. 6.
n. 11.* Mendoza *de pactis lib. 1. c. 4. à n. 58.* Pichard. *in d.*
4 *princ.* † Tamen cùm priùs ſit facienda ſolutio, quàm
præſtetur apocha, *d. l. 2. §. fin. C. de quadrien. præſ leg. 4.
infr. de collat. fundo. patrim.* & prius quàm ſolventi de-
tur, ſit in libris rationum publicarum ſcribenda. *l. 2.
infr. de diſcuſſor.* & probatur jure noſtro *leg. 6. tit. 14.
lib. 6. Recop.* ibi, *que les den ſus cartas de pago.* præcipué-
que quòd in rebus fiſcalibus non poteſt haberi fides
de pretio, ſed præſenti pecunia omnia fiunt. *l. à Divo
15. §. ſed ſi empter. verſ. oportet. D. de re jud. l. ſi curator 5.
D. de jure fiſci.* Non eſt veroſimile has ſcripturas fieri
poſſe, niſi pecunia repræſentata, *arg. l. cùm ſcimus 21.
verſ. ſin autem. Cod. de agricol. & cenſit.* docet noſter Pi-
chard. *in princ. Inſt. de literar. oblig. num. 33.* & fuit de
mente Petri, quem refert & ſequitur Platea *n. 1. in fin.*
Rebuff. *n.... in præſenti* etſi inſpecta æquitate canoni-
ca aliud obtineat, ut dicam *infr. n. 10.*

5 Unde ſequitur quòd ſi rationes ſemel & legitimè
fuerint diſpunctæ, iterum non debent revideri, neque
reiterari, ut notavit Bar. *hîc*, & alij relati à Eſcobar. *de
ratiocin. c. 41. in princ.* & Navar. *hîc, n. 1.* Avendañ. *de
exequen. 1. p. cap. 9. n. 2. & 2. p. c. 10. n. 39.* Aviles *in cap.
præt. c. 30. verb. y acaben de tomar.* Bobadill. *lib. 5. polit.
c. 4. n. 75. & ſeq.* cujus gloſſas tranſcribit Eſcobar eo
non relato, Ludoviſ. *deciſ. 536.* Riccius *collect. 1915.*
quod de jure noſtro indubitatum eſt *l. 51. tit. 5. lib. 2.
Rec. & l. 22. tit. 6. lib. 3. Rec.* quatenus ait rationes non
expunctas eſſe finiendas, ergo noluit jam expunctas
eſſe reiterandas. † quod ideò eſt conſtitutum, ne ra- 6
tiones redditæ fiant immortales, ſi iterum atque ite-
rum ſint revidendæ, ut jam obſervavi *in l. 2. n. 45. &
ſeqq. ſupr. de jure fiſci.* Verùm ſi errore, fraude, aut do-
lo, vi, aut metu expunctas fuiſſe probatum ſit, vel ex-
preſsè conſtiterit, iterum erunt ad examen reducen-
dæ, quamtumvis in calculo ſint adhibitæ renuntiatio-
nes & pœnæ contra eos, qui rationibus contradixe-
rint, ut docemur ex *leg. 30. tit. 11. p. 5.* & tractant latè
Bobadill. *d. c. 4. n. 76.* & Eſcobar. *num. 3. & ſeq.* Novar.
alios ex antiquioribus referens *hîc n. 5.* & ita vidi pra-
xi obtinuiſſe in hac curia. Nam cùm rationes confir-
matæ jam eſſent ſententiâ reviſionis, in cujus inſtan-
tia allegatum fuerat generaliter contra eas, poſtea in
ſpecie de aliquibus partitis non adductis in calculo,
ſed vel dolo, vel fraude, aut negligentia omiſſis que-
rela propoſita eſt. Pars adminiſtratoris excipiebat de
re judicata, *l. ſingulis 6. D. de except. rei jud.* cum addu-
ctis à Giurb. *deciſ. 20. tot.* & Caſtillo *tom. 5. cap. 104. ex
n. 25.* quod magis procedit ex legibus Regiis, quarum
meminimus *ſupr. in l. unic. ſent. adverſ. fiſ. n. 8. & ſeqq. &
n. 20.* Nihilominus tamẽ compulſus fuit adminiſtrator
reſpondere, quia exceptio rei judicatæ obſtat quando
ſecundum judicium venit ad reſciſſionem primi; at in
ea cauſa non intentabatur reſcindere rationes ſemel
calculatas, neque de illis partitis querebatur actor, ſed
dicebat alias multas omiſſas ex dolo, & de his gravan-
dum eſſe adminiſtratorem, quia finis ita non exten-
ditur ad incogitata, neque ad partitas in calculo non
mentionatas, argumento *l. 4. §. quæſitum. D. ſi quis cau-
tion. l. tres fratres 35.* juncto Acc. *ibi gl. fin. ff. de pactis*, no-
tat Bobadill. *ſup. n. 76.* & Eſcob. *d. cap. 4. n. 12* conferunt
tradita à Cabreros *de triplo, cap. 14. n. 7. & ſeq.* & ſic de
ſuo dolo commodum reportare non debuit. *l. itaque
fullo 12. de furt.*

Rurſus, quia res judicata non potuit comprehende-
re partitam non onuratam, neque ſpecialiter deſigna-
tam in calculo, cùm tot ſint ſententiæ, quot partitæ.
l. ſcire debemus 29. ff. de verb. obl. cũ adductis à Gothofr.
ibi. atque ita non eſt eadem res de qua nunc agitur, ſed
de alia partita, nempe quæ dolo adminiſtratoris men-
tionata non eſt. Neque obſtant leges Regni, quia non
procedunt quando agitur actione competenti, ut dixi
in d. l. un. n. 8. & ſeq. & quando læditur jus naturale, ut
de citatione dicitur à Bobadill. *lib. 2. c. 20. n. 49.* at in hoc
caſu lædi conſtat, quia uſurpatur alienum *l. nam hoc D.
de condict. indeb.* quod conſtabat in ea lite, cùm exhibe-
rentur apochæ & ſchedulæ, quibus dolus & fraus ad-
miniſtratoris detegebatur, & ſic non obſtabat ſenten-
tia reviſionis facit *l. 18. tit. 5. lib. 8. Rec. d. c. 14. n. 7.* † Ita- 7
que procedit ſi de errore calculi planè conſtet, quia
aliter habebit locũ regula noſtra, docet Rolan. *conſ. 49.
n. 31. vol. 1.* & Bobad. *ſupr.* videque quæ diximus *in l. 3.
ſupr. de jure fiſc. n....* Beltramin. *in addit. ad Ludoviſ. d.
deciſ. 536. n. 4.* † Idem quoque in tutore, vel curatore 8
dicendum erit, nam cùm rationes ſuæ adminiſtrationis
reddere teneantur, ſi legitimè & ſufficienter eas reddi-
derit, ad eas reddendas iterum non tenebuntur, ut fir-
mat Gutierr. *de tutel. 3. p. c. 1. ex n. 114.* nam ſi quieta-
tio, ut loquuntur noſtri, per dolum fuerit extorta, ni-
hil ſuffragatur. Farinac. *conſ. 7. toto, & in addit. lit. A.*
etiamſi Judicis auctoritas intervenerit, cùm eodem
dolo cenſeatur inductus ad implorandum Judicis de-
cretum, vel etiamſi juramentum adeſſet in quietatio-
ne, ut tenet cum Theſaur. *deciſ. 74. n. 7.* & Gutier. *de ju-
ram. confir. 1. p. c. 40. n. 25.* Novar. *hîc, n. 1. verſ. & idem
quoque*, ubi reddit rationem: vide quæ dixi *in 5. l. 2. n.
45. & ſeq. de jure fiſci.*

Secundo deduco interpretationem ad *l. 6. tit. 15. lib. 6.* 9
Recop.

Rec. ut quod *ibi* dicitur (illis qui tributum fiſcale perſolverunt, dandas eſſe apochas liberè, & ſine aliqua impenſa, aut erogatione clarè & ſpecificè in eis ſchedulis declarato modo ſolutionis, & cujus tertij ſit ſolutio; ita ut nulla dubitatio oriri poſſit) extendendum ſit, & ampliandum, ut ejuſmodi apocha ita plenam ſecuritatem pariat debitori, ut neque ullam retractationem, aut refricationem admittat juxta terminos noſtræ legis, ut docet Valenzuel. *hîc n. 4. in fin.*

10 † Qui *in h.l.fin.h.t.n.*4. etiam adiicit inſpecta æquitate canonica, quæ utpote in materia peccati attendi debet, cùm verè pecunia numerata non fuerit, poſſe audiri fiſci exactorem, qui alleget & probet ſibi numeratam non fuiſſe pecuniam, vel ſi petat ut juret poſitiones qui apocham exhibet, vel juret de calumnia, & ita in ſpecie *d.l.6. in fin.* quæ ait firmam manere apocham, dicemus poſſe obiici inſpecta æquitate canonica exceptionem non numeratæ pecuniæ, ita ut debitor non poſſit obiicere præſcriptionem cùm malam fidem habuerit, *c. fin. de præſcript.*

11 Denique delenda eſt Accurſij gloſſa *in præſenti, verb. lætari.* qui contra mentem verba hujus legis ultimam ejus partem ſic accepit, ut agat de excuſatione, aut vacatione muneris publici, & ſic adducatur in argumentum, ut qui fuit tutor, excuſetur à cura ſi alij ſint idonei, aliàs non lætabitur proſperitate hujus ſecuritatis, quod minimè convenit cum legis verbis, quæ loquitur de effectu apochæ publicæ, quæ ita plenam ſecuritatem præſtat, ut minimè de ea iterum tractari poſſit.

LEX. II.

Imp. MARTIANUS A. *Conſtantino. P.P.*

Quicumque de provincialibus & collatoribus decurſo poſthac quantolibet annorum numero, cùm probatio aliqua ab eo tributariæ ſolutionis expoſcitur, ſi trium cohærentium ſibi annorum apochas ſecuritateſque protulerit, ſuperiorum temporum apochas non cogatur oſtendere, neque de præterito ad illationem functionis tributariæ coërceatur, niſi forte aut curialis, aut quicumque apparitor, vel optio, vel actuarius, vel quilibet publici debiti exactor, ſive compulſor poſſeſſorum, vel collatorum habuerit cautionem, aut id quod repoſcit deberi ſibi manifeſta geſtorum adſertione patefecerit.

SUMMARIUM.

1 *Commendatur deciſio hujus legis.*
2 *Qui tenetur probare ſolutionem, concludenter probare tenetur.*
3 *Enuntiatio quæ ex hujus legis ſerie colligitur.*
4 *Multa ob triennij prærogativam in jure ſolent concedi.*
5 *Ratio qua movetur noſtra lex.*
6 *Qui pro ſe præſumptionem non dicitur probare, & quomodo hoc accipiendum ſit.*
7 *Qui trium annorum apochas habet, non tenetur jurare ſe ſolviſſe,* & n.8.
9 *Deciſio noſtra habet locũ in quolibet genere probationis.*
10 *Quæ cohærentia annorum ſit neceſſaria, ut locus ſit noſtræ legi*, & n.11.12.& 13.
14 *An beneficium hujus legis ſolùm obtineat in cauſis fiſcalibus, vel extenditur ad alias, videlicet emphyteuſim, cenſum, & ſimiles, & de ratione* n.15.16.& 17.
18 *An quod de triennio dicitur, extendatur ad novem annos & proponitur ſpecies*, & n.19. & 20.
21 *An deciſio noſtra obtineat in eo, qui ſingulis ſex menſibus tenetur ſolvere,* & n.22. & *explicatur* l. divortio §.quod in anno D.ſol.mat. & n.23.
22 *Quid in conſignatione, aut depoſitione pecuniæ tribus annis facta*, & n.25.
26 *An ſolutio, de qua hîc poſſit probari non per apochas ſed per teſtes*, & n.27.
28 *Inducitur quæſtio ad* l.teſtium facilitatem 18. C. de teſtibus.
29 *Explicantur illa verba legis noſtræ,* manifeſta geſtorum aſſertione patefecerit, & n.30.
31 *Cùm lex in præſumptione fundetur, transfert onus probandi in adverſarium,* & n.32.
33 *An ex continuata præſtatione inducatur obligatio in futurum, inducitur, & expenditur* l. cùm de in rem verſo 6.D.de uſuris, & l.1. C. de fideicomiſſ. & *excitantur variæ quæſtiones,* & n.34.
35 *Antonij Fabri & aliorum opinio refertur, negantis ex diuturna præſtatione induci obligationem.*
36 *Proponitur Auctoris ſententia.*
37 *Tempus an ſit modus inducendæ obligationis.*
38 *De vera interpretatione* l.cùm de in rem verſo 6.de uſuris, cum ſeqq.
39 *Antonij Fabri argumentis ſatisfit circa* d.l.cùm de in rem, *an per decennium ibi fuerint uſuræ ſolutæ, & an ex ſtipulatione, & de conſuetudine an inducatur per decennium,* & n.40.41.& 60.
42 *Explicatur* d.l.cùm de in rem *ſecundo reſponſo contra A.Fab. & Gilchenium,* & n.43. & *de quo Antonino accipiendus ſit Papinianus,* ibidem.
44 *An præſtatio de qua ibi, inducatur in perſona hæredis quòd defunctus eam ſoleret præſtari, rejicitur opinamentum Fabrianum.*
45 *Proponitur controverſia Gilchenij & Schifordegheri, an actum fuerit principaliter de actione in rem verſo, vel de uſuris, & de alijs dubijs,* & n.46.
47 *Aſſignatur vera interpretatio* d.l.cùm de in rem, & *quare fuerit ibi neceſſarium reſcriptum Imperatoris Antonini, adducitur que* l.apud Julianum 11. §.utrum D.ad SC.Trebell.
48 *Ratio proponendi reſcripti* in d. l.cùm de in rem. & *expenditur in propoſito* l.cùm quidam 17.§.1.D. de uſuris, & n.49.
50 *Explicatur* l.ſi certis annis 28. C. de pactis. & lex operis 31. D.de oper.liber. & n.51.
52 L.ſi creditor 7. C.de uſuris, *intelligitur.*
53 *Verus intellectus* l.1.C.de fideicommiſſis, & n.54. 55.56.& 57.
58 *Declaratur* l. litibus 20. infr. de agricol. & cenſ. *contra ſententiam Ant.Fabri,* & n.59 & 60.
61 *Quare Auctor de his juribus præcipuè egerit?*
62 Optio *quid in noſtra lege ſignificet maſculino genere?*

VALDE commendant legem omnes *in præſenti*, Bar. Lucas & Pyrrhus, Valenzuel. *num.* 1. & Fulu. Conſtant. *in princ.* Bald. *in l. ſi pro dote num.* 1. *C. de dot.promiſſ. & in c. litteræ, de dilation.* Gomez *in l.68. Taur. n. fin.* & Menoch. *lib. 3. præſumpt.* 139. *num.*1. qui mirabilem, ſingularem, auream, notandam, unicam & in judiciis frequentem appellant. 1

† Nam cùm is, qui petit creditum, teneatur, probare ſibi eſſe debitum, ita etiam & debitor, qui ſolviſſe affirmat, tenetur ſolutionem probare. *l.quingenta* 12. *vnam ſi creditum. juncta l.2. D.de probat. l.1. C.end.l.fin.C. de ſolution.l.8.tit.3. p.3.* quod legitimè probare debet. *l.cùm de indebito* 25. ibi, *legitimis. D.de probation.* docent relati à Gentio *de cenſib.2.p.c.2.q.4.art.6. n.1. & ſeqq.* Siquidem ubi quis tenetur legitimè probare, intelligitur de plena probatione, non de præſumptiva, aut ſemiplena, *c.1.de elect. in 6.* ubi docet Archidiac. Bald. 2

conſ.

*conſ.*120.*lib.*1.& facit doctrina Bar.*in l.ſi cùm dos,n.*2. *D. de actio. rerum amot.* conſequebatur dicendum in ſpecie noſtra quatenus probat, quòd qui à creditore convenitur, & allegaverit ſolutionem, teneatur con-
3 cludenter probare ſolutionem. † Verùm Martianus Imperator ſtatuit in hoc caſu ſufficere, ſi oſtenderit debitor apochas, quibus conſtet ſe tribus annis cohærentibus ſoluiſſe, ut ita ex ea ſolutione eliciatur vera & concludens probatio in omne reliquum tempus ſolviſſe, neque ſuperiorum temporum apochas cogatur oſtendere, neque item teneatur ad præteriti temporis illationem, docent relati à Maſcard. *de probat. con-*
4 *cluſ.*1321.*n.*1.† Triennij enim lapſus vim & efficaciam continet probationis, quemadmodum multa ob triennium conceduntur in jure *c. litteræ, cum alijs ejus tit. extrà de frigid. & maleſi. l. fin. C. de repud. hæred. leg. unic. ſupr. de ſentent. adverſ. fiſc. l.*2.*infr. de muner & bon. non contin. l.*1.*infr. de muner. & bon. non cōtin. l.*2.*infr. de munerar. Novell.*5. quæ eſt *Auth. de Monach. c.*2.*Novell.* 123.*c.*35.cum adductis à Meneſes per tex.*ibi, in l.*1.*C. de fideicom.* Cujac. *de præſcript. & term. c.*21. Benedict. *in c. Raynutius, verb. ſi abſque liberis, el.*2.*n.*185. Felin. *in c. ſicut, de re judic.* Gomez *in reg. de triennal. poſſ.* Sanchez *de matrim. lib.*7.*diſp.*108. *& ſeq.* item de jure noſtro *l.*9.*tit.*13.*lib.*4.*Recopil.* qua præſcribitur ſalarium famulorum per triennium, ut dixi *in leg.*6.*ſupr. de jure*
5 *fiſc.*† Ratio in eo verſatur quòd præſumit lex eo ipſo quòd oſtenduntur apochæ trium annorum cohærentium in præteritum tempus, claram & liquidam probationem interveniſſe, *argum. l. non eſt neceſſe* 11. *D. de probation. d. l.*1.*C. de fideicomm.* (quæ probatio ita efficax eſt, ut contra inſtrumentum publicum habeat locum, ut executio non procedat, ex ſententia Parlador.
6 *lib.*2.*quotid. c. fin.* 5.*p.*§.11.*n.*33.) † Et quamvis non dicatur probare ille, qui pro ſe habet præſumptionem, ut obſervat Bar. *in l.*1.*ſupr. de fiſc & jure haſtæ.* id accipiendum erit quando lex ipſa requirit probationem hominis, nec relevat probantem ſua præſumptione legali, & onus probandi transfert in adverſarium, etiamſi ob id debeat probare negativam, adhuc quippe requiritur probatio ab adverſario, & quidem fortior & clarior, *argum. l. generaliter* 24.§.*ſed. ſi ita ſcripſit* 8.*in fin. D. de fideicom. lib. l.*3.*l. quidam* 15.*D. de probatio. l. nuptura* 57.*D. de jure dot. l. ſi extraneus* 6.*D. de condict. cauſ. dat* cum traditis à Cravetta *conſ.*129.*in fin. & conſ.*134.*n.*10. *& conſ. ſeq. n.*42. Decio *in c. novit, in fin. de judic. & conſ.*175.*num.*5.*& conſ.*177. *in princip. & conſ.*438. *in princ.* Ruin. *conſ.*128.*lib.*4.

7 Quod tamen procedit in tantum, ut ſi exactor, aut apparitor id quod repoſcit non demonſtret manifeſta geſtorum aſſertione ſibi deberi (nam cùm hæc probationis ſpecies ſit præſumptiva, admittit probationem in contrarium, ut docet Intrigliol. & relati à Centio *ſupr. d. art.* 6.*n.*39.) non tenebuntur collatores jurare ſe ſoluiſſe in iis annis præcedentibus. Neque ſimiliter adſtringentur jurare ſe credere jam ſoluiſſe, aut non recordari de contrario. Quia cùm proferunt hujuſmodi apochas trium annorum, lex præſumit ſolutionem interceſſiſſe, ex qua præſumptione pro debitore pleniſſima probatio inducitur, ut *argum. leg. licèt Imperator* 74.*D. de legat.*1. notat *ibidem* Jaſon, & Imola *in l. quæſitum, de re judic.* Riminal. *in rub. C. qui admitti, n.*144. & alios referens Covar. *lib.*2.*var. cap.*16.*n.*1.
8 † Et ſic iniquum foret ſi præter eam liquidam probationem exigeretur, juramentum ad eam corroborandam. *c.*2.*de probatio.* junctis iis, quæ *ibi* ſcribunt DD. adducti à Barboſ. *in collect.* neque aſſentior Avendaño *de cenſib. c.*6.*n. fin.* contrarium aſſerenti.

9 *Secundò* accipienda eſt legis noſtræ traditio, quodque de probatione non expoſcenda diximus, ut habeat locum non ſolùm in probatione quæ fit teſtibus, aut inſtrumentis, ſed etiam in quovis alio genere probationis, ſive per viam confeſſionis, ſive juramenti, quia in iſtis ceſſabit expoſtulatio probationis, quia in eis verificantur verba illa, *cùm probatio aliqua ab eo expoſcitur.* quæ cùm ſint indefinita, continent omnem ſpeciem probationis, quæ etiam ſi verè & propriè probatio non ſit, habeat tamen cum cauſa probationis aliquam communionem, juxta gloſ. *in Clem.*1.*de foro com. verb. aut earum,* & adducta à Tiraq. *in l. ſi unquam, verb. omnia n.*14.*Cod. de revocan.* Atque ita nihil quod probationem ſapiat, exigendum erit à debitore, qui oſtenderit tres apochas trium annorum continuorum, quarum oſtenſione ita ſecurus manet tanquam ſi omnium præcedentium apochas oſtendiſſet, ut obſervat Valenz. *hîc n.* 11.

Tertiò videndum eſt quæ cohærentia annorum ſit 10
neceſſaria, ut locus fiat noſtræ deciſioni? In qua recenſent fere omnes poſt Accur. *hîc verb. ſibi, & verb. annorum. & in l.*2.*C. de jure emph.* quem ſequitur Angel. & Lucas *hîc verb. cohærentium.* Valenzuel. *n.*13.*& ſeq.* Bernard. *in c. cùm Eccleſia Sutrina, verb. ultimo, de cauſ. poſſ.* Joan. And. *in Speculator. tit. de locato.* §.*nunc. aliqua, q.* 27.*n.*38. Alex. *conſ.*105.*n.*3.*lib.*3. Cravetta *conſ.*313.*n.* 1.*in fin. cum ſeq.* Gab. Saray. *in addit. ad Matheſil. ſing.* 116. Maſcar. *de prob. concl.*1321.*n.*14. Fachin. *lib.*3. *contr. c.*89. Centius plures referens *d.*2.*p. c.*2.*q.*4.*art.*6. *n.*26. *&* 29. non poſſe quem habere beneficium noſtræ legis, niſi oſtendat apochas trium annorum ultimorum, ex quibus appareat ſe tribus annis proximis, continuis & ultimis & immediatis ſoluiſſe, ut ſic excluſa cenſeantur, quæcumque alia triennia præcedentia quantumcumque ſint continua, aut cohærentia. Nec ſatis erit ſi debitor probet de tribus annis continuis medio tempore, aut ante, ſed neceſſarium eſt cohærentiam trium annorum talem eſſe debere, quæ contigua ſit, & cohæreat præſenti ſtatui, in quo res in
judicium, aut diſceptationem deducitur. † Ratio eſt, 11
quia cùm hoc beneficium ſit exorbitans, verba ejus ſunt præciſè & omninò ſervanda ad unguem, illa nempe, *ſi trium cohærentium ſibi annorum apochas ſecuritateſque protulerit.* & cùm fundetur in præſumptione quæ per alteram elidi poteſt, *l. Divus. D. de in integ. reſt.* cum *ibi* notatis, non poterit juſta & efficax præſumptio accipi in tempus præteritum pro eo, qui licèt tres continuas proferat ſolutiones trium annorum, tamen cùm conſtet ipſum poſt eas ſolutiones cohærentes ceſſaſſe à ſolutione, veroſimile eſt potuiſſe ipſum ceſſare ante eas ſolutiones continuas, quemadmodum ceſſaverat poſt eas. Nam cùm conſtet aliquando ſoluiſſe debitorem, & aliquando ceſſaſſe: ceſſat profectò æquitas & ratio, quæ in actibus ita diſparibus & difformibus potuiſſet inducere uniformem præſumptionem & juris effectum pro tali debitore, juxta ea quæ notant poſt Cynum & Jacob. de Aretio Bald. & reliqui *in l.*1.*C. de probatio.* Bernar. *in cap. per tuas, de condit. appoſ. gloſ.* 3. Ruríúſque expendimus cum Aymone Savilliano *conſ.*313. vocem illam *ſibi*, quæ non ad annos, ſed ad debitorem referenda eſt, ut ſignificet tres illos annos debitori eſſe cohærentes, & proximos, atque ita ultimos, quod etiam conſideravit Menoch. *dict. præſumpt.*139.*num.*15.*lib.*3.

Neque ab hac ſententia nos removebit Padilla *in* 12
*l.*1.*C. de fideicom. num.*14. qui contrariam ſequutus eſt (cum impio illo Auctore Gallo, cujus nomen ne quidem nominare prohibet Sanctæ Inquiſitionis mandatum) & nullo pro ſe adducto Fachin. *d. l.*13. *contr. cap.*89. ut lex noſtra intelligatur non ſolùm quando apochæ oſtendunt ſolutionem trium ultimorum annorum, ſed etiam quando conſtet in ultimis annis ceſſatum, apparet tamen ante quatuor (verbi gratia) annos per tres continuos fuiſſe ſolutum. Quo in caſu præſumetur ſolutio ſuperiorum ab illis tribus annis, cùm hæc lex generaliter loquatur & præſumat pro

ſolutione

ſolutione in tempus præteritum, ut probatur illic, *Cum probatio aliqua ab eo tributariæ ſolutionis expoſcitur.* quæ verba indiſtinctè probant omnem cauſam quo à debitore deſideratur probatio quævis ſolutionis, ſive præteriti temporis, ſive futuri.

13 Verùm reſpondendum eſt ea verba deſignare tempus ipſum quo cœpit dubitari de ſolutione, & eo tempore debere adeſſe eam qualitatem cohærentiæ trium annorum, quorum apochæ continuæ proferri debent. Idque apertiùs verba ſequentia ſic declarant, *Superiorum temporum apochas non cogatur oſtendere, neque de præterito ad illationem coërceatur*, cùm requirant tres illas apochas proferendas fore quæ reſpiciant præſens tempus exactionis, in quo cœpta eſt controverſia, *arg. l. Tit. 26. de mil. teſt. l. in delict. 4. §. ſi extran. ff. de noxal. act.*

14 Quartò annectenda eſt alia quæſtio, an beneficium hujus legis trahatur ad alias cauſas quæ non ſint de functionibus fiſcalibus, in quibus agatur de tributorum publicorum exactione, & ſecurè dicendum exiſtimo ad privatorum negotia & cauſas ſimiles protrahendam hanc deciſionem, ut ſicut in fiſcalibus cauſis & tributis habet locum, ita etiam procedat & in privatis. & ita Accur. *in l. 2. C. de iure emph. verb. repellere*, & cum eo omnes *ibidem* deciſionem hanc extendunt, ut procedat in emphyteuta, qui tribus annis proximis oſtenderit ſe ſoluiſſe, ut etiã retro ſemper in præteritum ſoluiſſe præſumatur, ita etiam Bar. *hic n. 1. in fin.* Cujac. & Valenzuel. *n. 14.* Novar. *num. 5.* & relati à Menoch. *ſup. d. præſum. 139. n. 6.* & ad tributarios, cenſuarios colonos, conductores, inquilinos extendit Bald. *in c. litteræ n. 10. de dilation.* Dueñas *reg. 54. num. 1.* Alex. *conſ. 105. n. 3. vol. 5.* Cremenſ. *ſing. 79.* Menoch. *ſup. n. 7.* Gomez. *in l. 68. Taur. ad fin.* Maſcard. *d. concl. 1321. n. 2.* 15 Fulvius Conſtant. *hic n. 18.* Novar. *n. 8.* † Ratióque eſt, quoniam ſi in cauſis fiſcalibus, in quibus ſumma diligentia deſideratur in exigendis tributis propter fraudes exactorum, & omiſſiones etiam eorum, utpote in alieno negotio verſantium, & ob id ſummis privilegiis fiſcus à jure afficitur, triennalis hæc apocharum oſtenſio tutiſſimum conſtituit debitorem, multò magis id admitti videtur in privatorum cauſis ut propria diligentia ſupponit cautiorem creditorẽ, *arg. l. cùm de in-* 16 *debito 5. ff. de probat.* † Accedit quoque, quia cùm creditor petit in judicio, & debitor apochas oſtendis continentes tres ſolutiones continuas, ſatis conſtat de diligentia creditoris, qui in tribus annis non fuerit paſſus ſolutionis ceſſationem, ac proinde veroſimile eſſe præſumit lex minus illum perpeſſurum talem ceſſationem ſolutionis in tempus præteritum, ut conſiderat Aymon Sevillian. *d. conſ. 313. n. 2. ad finem*, & Valenz. *in præſenti n. 15. ad fin. & n. 16.* qui rectè contra Hoſtienſ. *in ſumm. de locato, in fin.* tenet hujuſmodi beneficium etiam in Eccleſia emphyteuta procedere debere.

17 † Item etiam & *n. 10.* juxta hanc ſententiam accipiendam affirmat. *l. 1. tit. 15. lib. 5. Rec.* ut eadem præſumptio admittatur in cenſuario, qui trium annorum apochas protulerit, ut pro eo ſit ſumenda præſumptio quòd pro omni tempore præterito præcedentium annorum videatur cenſum exſoluiſſe, quod latè & utiliter pertractat Ludovic. Centius *de cenſib. d. 1. p. c. 2. q. 4. art. 6. n. 26. & ſeq.* Theſaur. *deciſ. 114.* & Novar. *h. n. 8.* poſt alios relatos.

18 Sed dubium eſt, An quod de triennio continuo in præſenti conſtituitur, extendatur, quando intra novem annos tres ſolutiones ſunt factæ, ita tamen quòd in quolibet tertio anno ſolutum eſt totum quod pro tribus debebatur? In qua re aliqui exiſtimarunt tales tres apochas novem annorum in quolibet triennio factas inducere efficacem præſumptionem ſolutionis in omne tempus præteritum, quoniam videtur eſſe uniformis talis præſtatio & continua ac ter geminata, & ſilentium creditoris de præcedentibus pluſquam triennale, & dantur tres apochæ ſimplices ſine ulla præcedentium reſervatione, quare major & fortior præſumptio eſt in longiori tempore continuo, quàm in breviori ſpatio.

Verùm contrarium videtur longè verius, ut docent 19 Bal. *n. 4.* & Valenzuel. *n. 13.* Nam cùm hæc deciſio, ut *ſuprà* animadverti, ſit exorbitans, non debet ulterius extendi in quo non poſſit adaptari ejus ratio & verba, quæ ſunt de tribus apochis trium annorum, non de novem annis. Deficítque ratio quæ cùm in eo conſiſtant quòd qui trium annorum cohærentiam oſtenderit apochas, & ita debito tempore ſoluerit præſumatur retro in præteritum à ſolutione nunquam ceſſaſſe. Planè in ſujectis terminis hæc ratio non militabit, cùm in modo ſolutionum conſtat plura fuiſſe intervalla, pluréſque annos, in quibus debitor à ſolutione ceſſavit. Cùm enim præſumptio de qua *hic*, debeat uniformiter omne tempus in præteritũ reſpicere, non poteſt dividi, aut ſcindi, ut in propoſito obſervat Guil. Bened. *in c. Raynutius, verb. ſi abſque liberis, n. 187.* † Hoc tamen ita 20 procedere exiſtimo, ſi ſolutio fiebat ſingulis annis juxta ſpeciem noſtram. Nam ſi facienda eſſet ſingulis trienniis, tunc tria triennia novem annos continentia attendi debent, & erit locus noſtræ legi, ut cum Bal. *n. 5.* docet Valenz. *n. 24. hic*, & alij relati à Lud. Centio *d. art. 6. n. 28.* Menoch. *d. præſumpt. 139. n. 12.* quibus adiungas quæ ſcribit Barboſ. *in l. divortio. § quod in anno n. 3. verſ. præterea. ff. ſolut. matr.*

Hinc deducitur non rectè dixiſſe eundem Barbo- 21 ſam *ibid.* & Benedict. *ubi proximè n. 186.* Bald. *n. 6.* Fulvium *n. 16.* Novar. *n. 4. in præſenti.* Jaſ. *in d. §. quod in anno n. 5.* Menoch. *d. præſumpt. 139. n. 11. & 13.* Meneſes *in d. l. 1. C. de fideicom. n. 13.* Ponte *de poteſt. proreg. tit. de Regal. impoſit. §. 2. n. 5.* Thoro *in comp. deciſ. verb. ſolutio*, deciſionem noſtram admittendam eſſe etiam in debitore ſemeſtri, qui ſingulis ſex menſibus teneatur ſoluere, ut præſumendum ſit ſi tribus proximis ſemeſtribus probet ſe ſoluiſſe, in tempus præteritum id effeciſſe. † Nam contrarium eſt convenientius no- 22 ſtræ legi, quæ totam præſumptionem ponit in triennali curſu. Quòd ſi ad ſemeſtre extendatur, etiam idem admittemus in penſione menſtrua, ut ſufficiat tres apochas proferre de ſolutione facta per tres menſes continuos, & idem de tribus dicemus, juxta præſcriptionem trium dierum, de qua Cujac. *de præſcript. c. 5.* Quod tamen quàm à mente Marciani Imperatoris abſit, quilibet videbit, præcipuè cùm in his exorbitantibus non detur extenſio, & ita hanc noſtram ſententiam amplectuntur relati à Centio *d. art. 6. n. 32. & ſeq.* Alex *conſ. 105. n. 3. lib. 3.* Maſcar. *d. concl. 1321. n. 10. & 11.* Valenzuel. *num. 27. hic.* † Neque contrariis 23 favet *d. §. quod in anno, d. l. divortio, D. ſol. matr.* ex quo deducunt illud quod diſponitur in anno, pariter procedere in ſemeſtri, quia reſpõdeo hoc procedere quando eadem militat ratio in anno, quæ in ſemeſtri, *arg. l. quæ de tota. ff. de rei vind.* At in ſemeſtri non eadem poteſt militare ratio præſumptionis, ut diximus ex exemplo ſubjecto trium dierum, vel hebdomadarum, cùm nulla conſiderari poſſit differentia inter tres dies, vel menſes.

Rurſus deduco non habere locum legem noſtram in 24 oblatione, conſignatione, aut depoſitione pecuniæ debitæ tribus annis continuis facta à collatore emphyteuta, colono, aut cæteris debitoribus. Nam cùm talis oblatio, aut depoſitio proponitur facta reluctante & invito creditore tribus annis, conſequitur nullam dari præſumptionem ſolutionis factæ in præteritum. Atq; ita multũ intereſt inter caſum noſtrum, & caſum oblationis, aut conſignationis, in quo nõ poteſt adaptari ratio juſtæ præſũptionis, ut rectè conſideravit Cravetta *conſ. 313. n. 4. verſ. 6. conſidero*, & Valenz. *n. 30. hic.* † Facit etiã, quia non veniunt oblatio, aut conſignatio 25

appellatione ſolutionis, aut ſecuritatis, de qua loquitur Imperator noſter, ut notat Cozadin. *conſ.* 100. *col. pen. poſt med.* Jaſon *conſ.* 216. *col.* 2. *ad fin. lib.* 2. & ante eos Bart. *in l. item, §. qui paratus, D. quibus mod. pig.* Tum etiam, quia hæc lex exorbitans non eſt extendenda ad materiam alioqui indifferentem & favorabilem, ut tradit Caſtren. *in l. ſi convenerit. D. juriſdict. & conſ.* 334. *poſt gloſ. in Clem. ſæpè, de verb. partibus, in fin.* & ita rectè tenet Valenzuel. *d. n.* 30. cui ego libenter adhæreo, etſi contrarium tenuerit Decius & alij apud Menoch, *dict. præſumpt.* 139. *num.* 10. Maſcard. *d. concl.* 131. 1. *n.* 5.

26 His addendum eſt quòd cùm beneficium hujus legis ſit exorbitans, ut ſæpiùs diximus, non poterit probari, niſi per tres apochas, ita ut ſi debitor probaverit teſtibus ſe tribus annis continuis penſionem ſoluiſſe, talis probatio erit inutilis. Cujus rei ea eſt ratio, nam cùm pro forma in præſenti requiratur apocharum oſtenſio, ſpecificè de eis conſtare debet, juxta jura vulgaria, ſiquidem quando lex pro eſſentia probationis requirit inſtrumenta, ſeu ſcripturas, tunc teſtes non ſufficiunt, ut notavi *in l.* 1. *ſup. n.* 23. & obſervat Meneſes *in l. ſi probaverit, num.* 17. *C. de fideicom.*
27 Valenzuel. *hîc num.* 31. & Fulvius *num.* 12. † At verò contraria probatio ex parte creditoris neceſſariò non requirit probationem tantùm inſtrumentis conſtantem, ſed teſtibus poterit uti, ut tradit Accurſ. *ſchol. ult.* quem ſequitur Valenzuel *hîc num.* 33. etſi enim contra inſtrumentū in ſcriptis non admittatur probatio niſi per ſcripturam, *l. generaliter. C. de non num. pecunia.* tamen in noſtra ſpecie probatio hæc non fit niſi contra præſumptionem, quæ reſultat ex inſtrumento Bart. *hîc num.* 2. *in fin.* Platea *num.* 3. & ante eos notat Accurſ. *in l. reos* 11. *§. cùm in tabulis ff. de duob. reis. verb. videbuntur.* ubi etiam Angel. *n.* 1. & Imola, idem Accur. *in l. juris gentium. §. quod ferè, de pact. verb. probetur.* ubi etiam Ja-
28 ſon. *n.* 11. & 12. † Ex quo deduces ad materiam *l. teſtium facilitatem* 18. *C. de teſtib. l.* 1. *tit.* 21. *lib.* 4. *Recop.* ut ſi fuit ita initius contractus, ut in ſcriptis contrahentes voluerint contrahere, juxta *l. contractus. Cod. de fide inſtrum.* cùm ſolutio ejus debiti quod virtute illius inſtrumenti petitur, nequeat niſi ſcriptura, aut quinque teſtibus probari, ex *d. l. teſtium l.* 2. *tit.* 16. *part.* 3. ubi Greg. *verb. carta.* Si tamen quis in ea ſolutione probanda teſtibus, vel inſtrumento nitatur probare id quod præſumptionem ex verbis prioris inſtrumenti reſultantem, tollat, non tamen reſiſtat ejuſdem inſtrumenti tenori, tunc quidem ea probatio ex ſola duorum teſtium depoſitione, legitima fiet, & erit efficax. Nam caſus hic probationis, quæ fiat ad inſtrumenti interpretationem & præter ejuſdem inſtrumenti tenorem, qui in nihilo oppugnatur, cadit utique ſub regulari teſtium probatione, ut obſervat Bald. *in d. §. quòd ferè*, & Valenzuel. *num.* 28. *hîc.*

29 Neque huic quam amplector ſententiæ repugnant verba ultima noſtræ legis illa, *manifeſta geſtorum aſſertione patefecerit.* quæ videtur requirere etiam inſtrumenta in creditore, quibus apochas oppugnet, & probet adhuc prætoritorum annorum nomine deberi, quia geſta ſignificant monumenta publica, & authentica geſtorum, non autem depoſitiones teſtium, *l. fin. Cod. de judicat* quo fundamento aliqui diſceſſerunt à noſtra ſententia. Nam reſpondeo *geſtorum* appellatione non ſolùm contineri acta publicáque monumenta, ſed generaliter etiam comprehendi geſta privatim, & abſque fide publica, *l.* 1. *l. vel ei §. geſta. D. quæ in fraud. credit. l. quoties* 2. *§.* 1. *D. ad municip.* juncto Rebuff. *in l. Labeo* 19. *de verb. ſign.* in præſenti verò *geſtorum* appellatione veniunt publica monumenta, quæ ſunt acta judicialia coram Judice facta *l. acta* 45. *D. de re judic. l. fin. C. eod. leg.* 2. *D. de appell. cap. quoniam contrà, de probat.*
30 † Atque ita ſenſus illorum verborum erit, non poſſe præſumi pro eo, quem adhuc debitorem eſſe conſtet ex legitimis teſtimoniis, quorum fide & teſtium depoſitione pateſiat id in judicio per publicationem facta manifeſta aſſertione in tempus præteritum id eſſe debitum. Manifeſta ergo aſſertio geſtorum eſt quæ provenit ex actis judicialibus, quæ ſanè efficiunt rem manifeſtam & notoriam, *c. evidentia de accuſat.* ubi notant DD. *l. ubi pactum* 40. *C. de tranſact.* Alex *conſ.* 14. *n.* 12. *l.* 6. Barbo. *de appellat. verb. c.* 166. *n.* 3. Unde ſtante tali probatione teſtium duorum, aut plurium, *l. ubi numerus. D. de teſtib. c. in omni negotio. extra eod.* ceſſat omnis æquitas, & ratio inducendæ in præteritum tempus ſolutionis propter trium annorum apochas prolatas, Nam cùm lex præſumptivè procedat, ceſſare debet omnino ubi res ſic eſt clara ex teſtium depoſitionibus, ut nullum relinquat locum conjecturis, vel præſumptionibus, *l. fin. D. de eo quod met. cauſ. l. nuptura* 57. *D. de jure dotium. l. fin. in fi. D. de probat. l.* 3. *§. fin. D. de jurejuran.* Socin. jun. *conſ.* 112. *n.* 2. *lib.* 1. Decius *conſ.* 400. *n.* 8. Cravet. *conſ.* 35. *n.* 5. Oſaſc. *deciſ.* 19. *num.* & Valenzuel *hîc num.* 34.

Denique advertendum exiſtimo circa ſupradicta verba quòd cùm lex noſtra fundetur in præſumptione, transfert onus probandi in adverſarium, ut dictum eſt *in l.* 1. *ſup. de jure fiſci num.* 37. Quod regulariter procedit in præſumptione à jure pro aliquo inducta, ut eum relevet, & in alterum transferat onus probationis, etiam in iis, quæ nequeunt probari, niſi per ſcripturam, ut notat Bal. *hîc num.* 1. *& in l. ſi probaveris num.* 18. *C. de fideicom.* ubi etiam Meneſes n. 1. Benedict. *in d. cap. Raynutius, verb. ſi abſque liber. 5 el.* n. 186. reſervata tamen probatione quæ ex confeſſione rei, pro quo præſumptio inducitur, prodeat Nam eſt ita efficax & potens, ut ab onere cujuſlibet probationis relevet adverſarium, teſte Deciano *reſp.* 78. *n.* 43. *lib.* 3. & admitti debebit ut enervet ſimplicem præſumptionem juris, non ſolùm de qua *in præſenti*, verùm & præſumptionē juris, & de jure ex Accur. *in Auth. de æqualit. dot. §. ſin autem mulier, verb. ſcribat, coll.* 7. Obſervant DD. *in Auth. ſed jam neceſſe. C. de donat. ante nup. & in l. cùm te* 5. *C. de tranſact.* † At verò in noſtra ſpecie hæc 32
præſumptio non eſt juris & de jure, ſiquidem indiſtinctè admittit probationem in contrarium, ut advertit. Bal. *hîc n. fin.* qui adjicit quòd poſtquam ſemel contigit abſolutio virtute hujus præſumptionis in præteritum tempus, quia oſtenſæ fuerunt tres apochæ trium cohærentium annorum, talis præſumptio quæ ſic contigit, & produxit liberationem temporis præteriti, non poterit alterari ex ceſſatione ſolutionis ſuperveniente in tempore futuro, *argum. leg. ſi ille* 62. *infr. de decurion.* quam in id expendit Benedict. *ſup. n.* 186. cùm quod legitimè factum eſt, nequeat immutari *l. in ambiguis* 86. *verſ. non eſt novum, ff. de reg. jur.*

Huc uſque diximus de inducenda liberatione debi- 33
tori ob tres apochas oſtenſas. Nunc videamus, an quemadmodum ſi per triennium cohærens ita ſoluerit, debitor in præteritum cenſetur liberatus, ita quoque ſi per triennium ſoluerit, videatur obligatus in futurum, ut ex continuata illa præſtatione cogi poſſit 34
ad ſolutionem? † & in hac re obligatum manere in futurum eum, qui longo tempore præſtiterit ſolutionem, oſtendit Papinian. *in l. cùm de in rem verſo* 6. *D. de uſuris.* & Imp. *in l.* 1. *C. de fideicomm.* ubi ex teſtamento minus ſolemni ex triennij præſtatione inducitur obligatio, & *in leg. litibus* 20. *infr. de agricol. & cenſ.* Quorum jurium argumento ad varias quæſtiones (ut ſunt ad ſolutionem decimarum, ad ſolutionem annuorum redditaum, quæ diu facta ſit) inde deducunt reſolutionem poſt Salycet. Alex. & alios *in dictis juribus, & in l. ſi certis annis* 28. *C. de pactis* Covar. *lib.* 3. *var. cap.* 10. *in fi. & in reg. poſſeſſor. §.* 4. *n.* 2. Dueñas *reg.* 43. Bernard. Diaz *reg.* 26. Menchac. *controv. uſufr. cap.* 43. *num.* 10.

Menoch.

Menoch. *de præſumpt.lib.* 1. *præſumpt.* 131.*n.*59. Gaſp. Rodriq.*lib.* 1.*de annuis red.cap.* 15.*n.*5. *& ſeq.* Lare *de anniver.lib.* 1.*c.*12. *tot.maximè n.*13. Tuſch.*tom.*7. *lit. S.concl.*338.*& ſeq.* Avendañ.*de cenſib.cap.*5. *& ſeq.* Pichard. *de adquir. hæred.c.*16.*n.*18.*& ſeq.* Gilchen. *in d. l.ſi certis annis* 1.*ex n.*5.*& de præſcrip.* 2 *p. memb.* 1.*c.*4. *& ſeq.* & alios referens Florez de Mena *lib.*1.*q* 2.*tot.& lib.*2.*q.* 23. & cum aliis noviſſimè Caſtillo *de Tertijs*, *c.*3.*to.*2,*& n.*27.

35 Contrariam ſententiam nervosè defendunt Ant. Fab.*lib.*7.*conject.c.*8.& ejus ſimilia Schifordegh. *lib.*1. *tract.* 15. *per tot.* in Gilchenium grandi verborum ſtrepitu irruens, & Avendañ. *d. c.*5. *n.*3. & ante eos Angel.*in l.ſciendum,n.*12.*D.de verb.oblig.& in d.l.ſi certis annis*, ubi Alciat. *n.* 10. Moventur illo vulgari juris principio quòd tempus non ſit modus inducendæ obligationis, *l.obligationum* 44.§ 1. *verſ. placet*, *D. de oblig.& act.*& ex expreſſa *l ſi certis annis* 1.*l.adverſus* 3. *l.creditor* 7.*cum ſeq.C. de uſur.l. operis* 31. *D. de operis liber.* cum aliis fundamentis, quæ latè congerit Gil-

36 chenius *d.c.* 4.*n.*2. *& ſeq.* † Ego verò in tanta diſſentientium doctiſſimorum virorum varietate verius arbitror cum Accur. Bar. Salicet. & aliis antiquis *in d. l. cùm de in rem.* ex diuturna præſtatione inductam cenſeri obligationem in futurum, modo titulus, aut cauſa idonea ad inducendam obligationem allegetur. Idque eo fundamento confirmo, quia contrariorum eadem ſit ratio, ex vulgatis, & ſi ex ſolutione trium annorum in præſenti inducitur liberatio in præteritum, eodem modo ex præſtatione continua inducetur obligatio in futurum, ut ſicut excluditur creditor in primo caſu à petitione, ita etiam eodem modo excludetur debitor in ſecundo à liberatione, ut poſtea dicam, ex *l.cùm quidam* 17.§.1.*D.de uſuris.*

37 Rurſus fundamentum illud quòd tempus non ſit modus inducendæ obligationis, verum cenſeo, quando in ſolo temporis curſu creditor fundaret obligationem, non verò quando eam fundaret in conſenſu tot annis præſtito. Nam etſi ex eo non naſcatur obligatio, naſcitur tamen præſumptio certiſſima obligationis, quæ ſufficiat ut debitorem ad præſtationem compellamus, cùm non probet contrarium, ut *in præſenti.* In qua probatione ſi deficiat debitor, vincit præſumptio, ut egregiè docet nulli poſtponendus Cujac. *lib.* 29. *q. Papin.in d.l.cùm de in rem.* licèt noſtræ legis non meminerit, & Gilchen. *d.c.*4.*n.*41. *& ſeq.* & Lara *d.lib.*1.*cap.*12.*n.*5. quos immeritò taxat Schifordegher. *d.tract.*5 *q.*5. abſurdum exiſtimans ex præſumptionibus hanc rem eſſe definiendam, cùm tamen negare non poſſit in ſecunda parte *d.l.cùm de in rem*, præſumptionem interveniſſe de dote, quia uſuræ fuerunt ſolutæ, ut rectè notavit Lara *d.n.*5. & Florez *d.lib.*1. *q.*2.*n.*14.

38 Hocque eſt quod videtur voluiſſe ſignificare Antoninus Imperator apud Papin.*in d.leg. cùm de in rem.* ibi, *Qui uſuras ſolvendas iudicavit quòd eas longo tempore præſtitiſſet Dominus.* Cui mirum eſt quantum conetur reſpondere Ant. Faber cum ſuo Schifordeghero, qui *d. q.* 5. propria argutiola fretus jam canit victoriam Gilchenius ſegnius ſua mole laborat conſiderationibus Fabrianis, quem ſi lector attendat, moleſtia & fa-

39 ſtidio opprimetur.† Breviter ego meo more rem comprehendere tentabo, & ab Antonio Fabro Papinianum eripiam, & in noſtra caſtra perducam. Inquit primò doctiſſimus ille vir, in ea lege nihil eſſe, ex quo poſſit conjici ſolutas fuiſſe uſuras per decennium, quod latè adauget Schifordegh. nihil agens *d.quæſt.*5. Reſpondeo nos non loqui niſi de inducenda obligatione ex temporis curſu. Interpretes admiſerunt decennium, attento titulo *C. de præſcript.longi temp.* & conſuetudinis natura, quæ requirit illud tempus, ex Gilchen.*d.c.*4.*n.*53.poſt gloſſ. *verb.ſtatuimus,in cap.ut litigantes, de offic.ordin.in* 6.*& verb. conſuetudo*, *in cap. fin.de conſuet.in* 6. & Rochum *in cap. fin.eod. in antiq. ſeq.*3.*n.*28. Socin.*reg.*100. Dueñ. *reg.*139.*& ſeq.* Greg. *in l.*5.*tit.*2.*p.*1. *verb. diez.* Covar. *lib.*1.*var. c.*17.*n.*8. Salazar. *de uſu & conſuet.c.*5.*n.*1. Gomez *in l.*41. *Tau. n.*4. & *ibi* Valaſquez *gloſ.*1.*n.*3. Menoch *de arbitr. caſ.* 83, Menoch. *de ſucceſ.creat.*§.12.*n.*114. Accedit quòd etſi Ant. Faber probet longum tempus pro breviori, quàm decennium accipi ſolere, non inde evincit Papinian. de decennio non loqui. Neque item non probare tempus inducere obligationem uſurarum, ſiquidem id apertiſſimum eſt apud Papinianum.

Rurſus ait Antonius non exprimere Papinianum 40 ſolutas fuiſſe uſuras tanquam ex ſtipulatione debitas (quod neceſſarium erat) neque ponere ſolutas fuiſſe quaſi debitas ex natura actionis competentis *de in rem verſo*, quod etſi factum eſſet, nihil prodeſſet, quia titulus *de in rem verſo* non magis habilis eſt, quàm pactum nudum ad inducēdam uſurarum obligationem, niſi ſtipulatio interveneri. *l.ſi pro parte* 10.§.*ſed utrùm. D. de in rem verſ.* Reſpondeo omiſſo Gilchenio *d.c.*4. *num.*63. (quem lector vix capiet) veram eſſe doctrinam *d.*§. *ſed utrùm*, in actione *de in rem verſo*, non venire uſuras niſi promiſſas, non verò inde ſequitur uſuras tam longo tempore præſtitas non deberi, imò Antoninus Imp. cùm jure ordinario deberentur, decrevit propter longum tempus eſſe præſtandas, ita ut præſtatio diuturna efficiat quod effeciſſet ſtipulatio. Quia ex curſu longi temporis præſumitur ſolemnitatem interveniſſe, & conſenſum. *c.pervenit, juncta gloſ. fin.extrà de emptio & ven.* cum aliis, quæ obſervat Rod. Suarez *ad tit.de las deudas lib.*3. *fori num.*24 Menoch. *lib.*3.*præſum.*132.refert multos Valdes *in addit.ad Suarez d. n.* 24. & hæc præſumptio inducitur ex præſtatione longinqua, ut diximus, quia non eſt credendum debitorem ita fuiſſe ſupinum, ut creditori præſtiterit uſuras quas non debebat ob quam cauſam motus fuit Antoninus, ut ad præſtationem earum compelleret *d.leg.cùm de in rem.* † Inſtat iterum Antonius Faber 41 non quæri à Papiniano an uſuræ in futurum debeantur, ſed an debeantur pro tempore præterito, uſque ad diem in quo de in rem verſo actum eſt. Reſpondeo, quòd ſi duraret adhuc actus, certum eſt ex decreto Antonini uſuras deberi, ſi enim debentur pro tempore quod præteriit, quare dum ſors principalis non ſoluitur non durabunt? quod minimè negat Papinianus.

Denique Faber adducit *in d.l.cùm de in rem*, nullam 42 longi temporis rationem haberi, quod manifeſtiſſimè probari aſſerit ex ſequenti reſponſo, ubi dicitur Imperatorem Severum filiæ Flavij Athenagoræ, cujus bona fuerant publicata de fiſco, numerari decies centena juſſiſſe, ideo quòd allegaſſet illa partem dotis uſuras præſtitiſſe, nam nec ſæpiùs quidem uſuras à patre præſtitas ponit, nec longi temporis ullo modo meminit. Cui conſiderationi, quam ante Fabrum præſenſit Fulgoſ. *ibi n.*6. & Alciat. *in dict.leg.ſi certis*, *num.*9. reſpondendum exiſtimo, exemplum adductum in ſecunda parte *d.leg.cùm de in rem*, ſimile eſſe priori, cùm dicat patrem dotis uſuras præſtitiſſe, quod clarè denotat id effectum per aliquod tempus, ut ſic conſtet obligationis argumentum eſſe ipſam præſtationem certi temporis, ut in priori ſpecie. Et quamvis non poſſimus dicere expreſsè id factum per longum tempus, ut in priori reſponſo, non tamen poterit Antonius affirmare contrarium, imò ICt. inſinuat per tempus longum patrem præſtitiſſe: nam cùm illa retenta ſpecie, de qua judicium Antonini præceſſerat, adduxerit Severi reſcriptum, in patre ſcilicet, qui præſtiterat dotis uſuras, & Antoninus cum in ſola illa ratione innitatur quod *longo tempore præſtitiſſet*, eodem longo tempore motum fuiſſe Severum

dicere,coacta ratione cogit ſeries reſcriptorum impe-
rialium,expenſa illa dictione *quoq. e*, quæ ejus eſt na-
turæ,ut qualitatem quæ erat in caſu præcedenti, re-
petat in ſequenti,ut docet Cened. poſt libros *quæſtion.*
can.ſingul.93.n.1.& alij,quos refert Barboſ.*de diction.*
verb.quoque 335. n.2.& 6.

43 Verùm quod mihi magis veritati proprium eſſe vi-
detur, quàm dicere cum Gilchenio *d.c.4.n.37.& 38.*
quòd cùm patri incumbat dotare filiam, non fuiſſe
neceſſariam tam longam uſurarum præſtationem.Qui
etiam & in eo lapſus videtur *n.87.*dum ait abſurdum
videri quòd conſtitutio Severi, qui parens Antonini
fuit,poſteriori reſcripto certam formam præbeat.Nam
Antoninus,cujus meminit Papinian. non eſt Antoni-
nus Caracallus Severi filius, ſed Antonnius Pius,qui
Divus Pius ſolet quoque in jure nuncupari. Idque
conſtat ex *d. l.cùm de in rem,* ubi IC. loquitur de re-
ſcripto Antonini tanquam antiquiori, cum ſtatim
adjiciat,*Imperator quoque noſter Severus,*indicant Seve-
rum adhuc vivere, & ſic non poterimus de ejus filio
accipere primum reſcriptum.Præterquam quòd Papi-
nianus Antoninum Pium ita ſolet appellare,ut videre
eſt *in l.apud Julianum 11.§.utrùm,juncta l.ſeq. D. ad*
Trebell. ubi cùm Ulpian. *in d.§. utrùm*, Divi Pij reſ-
criptum retulerit, Pap. *in l. ſeq.* eum vocat Antoni-
num.

44 Nec feliciùs Ant.Faber. *d.lib.7.conject.c.9.*aſſecutus
fuit veram mentem Papiniani, dum contendit non
fuiſſe motum Antoninum,quòd præſtatio fuiſſet facta
per tantum tempus, ſed quòd *ipſe Dominus, vel pater*
præſtiterit, quaſi diceret non debere hæredem recuſare
ſolutionem uſurarum,quas ipſe pater quamdiu vixe-
rit præſtiterit quæ traditio nulla dubitatione carebat,
nec neceſſarium erat in re controverſa judicium Im-
peratorium,ut ſi Dominus,vel pater præſtare ſolebat,
hæres quoque, qui ejus perſonam induit, ad obliga-
tiones etiam teneretur. Quis unquam hoc negaret?
Adjicióque his, eam interpretationem ſuſtinere non
poſſe,etiamſi dubium eſſet in hærede quòd in Domino
erat certum,quia non ſolùm hæres compellitur præſ-
tare quod defunctus præſtabat,quia ſit hæres,ſed quia
defunctus longo tempore præſtitiſſet (& ridiculum
videtur affirmare longum tempus referre ad vitam
patris,vel Domini,ut voluit Schifordegh.*ſup.q.5.* cùm
de præſtatione apertiſſimè intelligatur, quæ longo
tempore facta fuit.) Unde illa vox emphatica *ille*,de-
bet conjungi cum illis *longo tempore*, quæ continent
qualitatem obligationis,& cauſam reſcripti.

45 Minus agit Schifordegh. *d. tract.15. q.5.* cum ſuo
Germano Gilchenio digladians,ſupradictam interpre-
tationem defendens,& ſeſe diſcrucians, an controver-
ſia fuerit mota *in d. l. cùm de in rem,*an quæſtio prin-
cipaliter tractata de uſuris, vel de in rem verſo, quæ
nihil difficultatis eliciunt, cùm ſatis conſtet nullam
difficultatem propoſuiſſe Conſultum in quæſtione de
in rem verſo,ſed cùm contra patrem,aut dominum ea
actione ageretur, controverſia incidit de uſuris, quas
hæres negabat, quoniam non eſſent ſtipulatione con-
ceptæ.*d.l.pro parte 10.§.ſed utrùm,ff.de in rem verſ.* In
quibus ſolvendis tota difficultas erat,nec intererat an
hæres,vel Dominus conveniretur.

46 Prætereo ergo Gilchenium & Schifordegherum de-
certantes, an actio de in rem verſo ſit bonæ fidei, vel
ſtricti juris,an verò hujus,vel illius interpretatio litem
hanc diremerit? de eo apud nos nunc non curatur,
Germani ſunt ambo,& docere pares & reſpondere pa-
rati.

47 Nunc officium noſtrum erit veram mentem *d.l.cùm*
de in rem, aperire,quæ ſolùm meo videri fundatur in
reſcripto Antonini Pij. Nam cùm ſtricto juris rigore
uſuræ non deberentur niſi in ſtipulationem deductæ
eſſent, ut dictum eſt, cùm conſtaret tanto tempore
fuiſſe præſtitas, reſcripſit Imperator ſoluendas eſſe,
& ideo neceſſarium fuit in ea cauſa reſcriptum impe-
ratorium, quod ſolebant interponere Principes con-
ſulti de re dubia, in qua ſolebat concurrere aliqua ra-
tio cum ſtricto juris rigore, prout evenit in ſpecie *d.l.*
*apud Julianum 11.§. utrùm. D. ad Trebell.*ubi Albinæ
ſervæ filia,cui per fideicommiſſum libertas data eſt,
cogit hæredem adire,& reſtituere hæreditatem,eo ipſo
quòd poſt manumiſſionem hæreditas ei relicta fuit
contra *l.cogi 16.§.& ſi ego,& §.ſed ſi ſervo l.ſi res 51.§.*
fin.cùm l.ſeq.D. ad Trebell. Quarum legum difficultas
magnos cruciavit Interpretes, ut videre eſt ex Cujac.
*in d.l. ſi res.§.fin.*Ant.Fab. *lib.18.conject.c.7.* Schifor-
degh.*lib.2.tract.2.toto,maximè q.1.& 7.*quas leges niſi
intelligas de antiquo jure ante reſcriptum Divi Pij,
prout eſt accipiendus Papinianus *in d.l.ſi res §. fin.* &
cætera alia,de jure ſpeciali illius reſcripti,prout accepit
primus omnium Goffred.*in d.§.utrùm,*vix effugies an-
tinomiã;conferunt quæ dixi *in l.ſup.de bon.vacan.n.16.*
† Ratio quæ movit Imperatorem *in d.l.cùm de in rem,* 48
illa fuit quòd cùm contractus intervenerit ex quo in
rem patris verſum fuit,præſumit lex contrahẽtes uſu-
ras promiſiſſe ex eo quòd tam lõgo tempore præſtitæ
ſint, & ſic ex ſimplicis legis præſumptione uſuræ de-
bentur, quia licèt ex ſola temporis diuturnitate titu-
lus non præſumatur, *l.nullo 24. C. de rei vind.* præſu-
mitur tamen quando ſolutio fuit facta ex certa cauſa
antecedenti,& ita ex longævo illo tempore legitimam
cauſam præceſſiſſe præſumitur, ex qua uſuræ debean-
tur, & ſic præſumitur ſtipulatio. † In quam rem ex- 49
pendo aliud ejuſdem Divi Pij Antonini reſcriptum
in l.cùm quidam 17.§.1.D.de uſuris. ubi ſi aliquis per
longum tempus uſuras ſibi debitas non petierit,
non poterit eas petere, quia præſumitur eas remiſiſſe,
ergo eodem modo qui per longum tempus ſoluit,
videbitur eas promiſiſſe, & ſic ad eas ſoluendas com-
pellendum, *arg.l.adverſus 5.C.de uſuris.* Ut ſicut *in d.*
*§.1.*inducitur præſumptio remiſſionis,ita ex legis diſ-
poſitione inducetur præſumptio, ut qui tam longo
tempore præſtitit,præſumatur uſurarum debitor,ut in
ſpecie quoque noſtra ex tribus apochis inducitur præ-
ſumptio ſolutionis.Quare cùm hujus legis auctoritate
quis liberatur, ita auctoritate illius reſcripti obligatus
manet ex longi temporis præſtatione *in d. l. cùm de in*
*rem.*cujus deciſio & in cæteris cauſis erit ſequenda, ut
in d.§.utrùm, Ulpianus ſcribit ſequendum exemplum
reſcripti Divi Pij.

Hanc interpretationem, quam credo veriſſimam, 50
non impugnat *l. ſi certis annis 28.C.de pactis.* cui ſa-
tisfacies ſi dixeris *ibi* actorem allegaſſe, pactum nu-
dum in ejus favorem fuiſſe conventum, & ejus occa-
ſione ſolutum, quod etſi certis annis factum fuerit,
non ex hoc obligatio contracta videtur, ut in poſte-
rum obligetur debitor ad præſtandum quod non de-
bet: & ratio eſt, quia cùm ex pacto nudo obligatio
non naſcatur, *l.juriſgentium 7 §.igitur nuda, D.de pa-*
ctis, cum vulgatis, non potuit præſumptio,quæ obli-
gationem præſupponit, locum habere, cùm certum
erat non interveniſſe ſtipulationem, ſeu obligatio-
nem, quæ neceſſaria erat in obligatione uſurarum,
quæ ex ſua natura præſupponit aliam principalem
obligationem,cùm ſemper veniant in conſequentiam,
ex traditis à Lara *d.lib.1,cap.12.n.7.& ſeq.* & cùm al-
legaret creditor pactum nudum fuiſſe,quamvis certis
annis debitor illud impleverit, non ex hoc infertur
præſumptio aliqua quæ inducat obligationem quæ
non fuit. Neque præſtatio certis annis facta valida-
re potuit quod juris deſtituebatur auxilio, cùm cau-
ſa ex qua præſtatio inducebatur ſufficiens non eſſet ad
producendam aliquam obligationem. † Quo modo 51
eſt accipienda *l.operis 31. D.de oper. libert.* ubi nulla
fuit cauſa,ex qua præſumatur ſe obligaſſe libertus,nam

manu

manumiſſio non eſt conſtitotiva obligationis, niſi
promiſſio intercedat, *l.1.§.1. D. de bon. liber. toto illo*
52 *tit.D.de oper.liber.* † Ad *l.ſi creditor 7. C.de uſuris.* reſ-
pondetur omiſſo Gilchenio *d.c.4.n.93. & ſeq.* Florez.
ſup.d.q.23.num.3. ibi uſuras ex pacto nudo promiſſas
fuiſſe, & aliquando præſtitas, ut indicat verbum *con-
ſenſu*, quod de pacto nudo accipiendum eſſe ſignificat
contextus legis, quæ cùm dicat obligationem conſti-
tuere præſtationem uſurarum ex conſenſu factam, non
ſolùm conſenſum debitoris continet, ſed & credito-
ris, qui pacti ſunt uſurarum præſtationem, *leg.1.D.de
pactis.* Poſtea verò cùm renueret debitor, allegaret
creditor pactum, reſpondet Imperator creditorem te-
neri probare uſuras promiſſas per ſtipulationem, ita
rectè ſenſit Cujac. *in d. leg. cùm de in rem.lib.25.quæſt.
Papin.*

53 Neque etiam negotium aliquid facit *l.1.C.de fidei-
com.* ubi teſtamentum invalidum fuit, & ita nullam
cauſam obligationis hæredi parere poteſt & nihilo-
minus obligatur ad præſtanda alimenta ſi ea præſtite-
rit per triennium, quam legem explicarunt plures re-
lati à Gilchen. *d.c.4.n.49.& ſeq. & in d.l. ſi certis.n.4.*
Cujac. *ſup. & ad tit.C.de fideicom.* Florez. *d.lib.1.var.
q.23.n.8.* Schifordegh. *d.tractat.15.q.3.* Valenzuel. *in
præſenti n. 47. & ſequen.* Illa explicatio verior videtur
quam tradidit Cujac. *in dict. l. cùm de in rem.* in ſpecie
d l.1. ſolemne fuiſſe teſtamentum (quod etiam ponit
Caſtren. & alij *ibidem*, licèt in eo non perſeverent) in
quo relicta ſunt mihi *alimenta menſtrua, & veſtiarium.*
Quæſitum eſt, an in perpetuum hæc debeantur fidei-
commiſſario, an verò in annum tantùm, vel ad tem-
pus? Reſpondit Imperator quòd ſi per multum tem-
pus hæc præſtita fuerunt, (quod non minus, quàm
triennio intelligit) ex hac præſtatione triennij duci-
tur conjectura perpetui debiti, niſi probet hæres in
54 triennium tantùm relictum fuiſſe legatum. † Ratio-
nem talis conjecturæ non adducit Cujacius, neque ve-
ra videtur ejus interpretatio, nam nulla ratio dubitãdi
erat, cur triennium neceſſarium eſſet, cùm teſtamen-
tum obligabat ad ſolvenda alimenta, & veſtiarium,
annuum, quod ex natura fideicommiſſi ſingulis men-
ſibus & ſingulis annis præſtandum eſſet, *toto tit. D.de
55 annuis l.& de alimẽt.legatis.* † Quare retinere cogor eam
interpretationem, quam ab antiquis acceperunt om-
nes communiter, ut fideicommiſſum relictum fuerit
in minus ſolemni teſtamento, juxta ſpeciem *l.2.Cod.de
fideicom.* in qua ſine ſcriptura & præſentia teſtium, ut
in l. fin.illo tit. alimenta relicta ſunt, & quamvis hæres
non teneretur ad præſtationem, tamen cùm per trien-
nium alimenta & veſtiarium præſtiterit, videtur agno-
viſſe voluntatem defuncti habens conſcientiam veri
relicti, ut *in d.l.2. & fin. illo tit.* & ſic ad implendam
omnimodam voluntatem defuncti tenebitur.

56 Quare autem triennium ſpectetur in illa ſpecie,
non tradunt Interpretes. Verùm ea mihi videtur ve-
rior cauſa, quoniam cùm fideicommiſſum eſſet an-
nuum & menſtruum, plura legata ſunt. *l.4.l.cùm in an-
nos 11.D. de annuiſ.* ita ut nec ſemel dies cujuſque le-
gati cedat, ſed per ſingulos annos. *l.cùm in annos 10.
cum ſeq.ff.quando dies leg.ced.* idque & in alimentis le-
gatis militare docemur *in leg. ſi cùm præfinitione 10.D.
quando dies legat.* ita primi anni purum erit fideicom-
miſſum, ſequentium verò conditionale, ut *in dd. jur.*
Cùm ergo prima vice non extingueretur fideicom-
miſſum, neque acquieviſſe & conſenſiſſe voluntari
teſtatoris videretur hæres, cùm adhuc alia legata re-
manerent, & ſic nondum expreſſus eſſet conſenſus cir-
ca ſolutionem totius fideicommiſſi, triennium requi-
ſivit Imperator, quo tempore certum eſt de voluntate
hæredis, & ita remanet obligatio ſolvendi relicti ex
voluntate teſtatoris, confirmata ex voluntate hære-
dis. Quare annua triennij præſtatio non inducit præ-
ſumptionem, ſed voluntas teſtatoris efficax jam facta
per agnitionem hæredis. † In quam rem expendo ele- 57
gans Mæciani reſponſum *in l. fideicommiſſum 62. D.de
condict. indebiti*, ubi fideicommiſſum quod non debe-
batur fortè, quia foret inutiliter relictum, ſi tamen
promittatur, debebitur, quia, inquit, à ſciente ſidei
expiendæ cauſa promiſſum erat. Juxta quæ non erit
neceſſarium confugere ad ſpecialem favorem alimen-
torum, ut volebant DD. relati.

Denique Ant. Faber. *d.l b.7.conject.cap.9. poſt med.* 58
nihil non molitur contra receptam antiquorum ſen-
tentiam, dum conatur à manu noſtra extorquere *d.l.
litibus 20, infr.de agricol. & cenſ.* Neque quidquam fa-
cit Schifordegh. *d. tract. 15.q.7.* ejus opinamenta de-
fendens. Ait itaque Antonius: Apparet ex ſuperiori-
bus quàm malè & imperitè Noſtri elegans illud Pa-
pin, reſponſum *in d. l. cùm de in rem.* in ſuæ ſententiæ
comprobationem detorſerint. Quàm benè id appa-
reat, agnoſcet lector, qui noſtram conſideraverit ſen-
tentiam, & Fabrianam. Non poſſum ferre philautias
eorum, qui ita ſibi blandiuntur. † Pergit Antonius. 59
Jam verò quod obiciunt ex *l.litibus*, longè minus ad
rem pertinet. Nam quod lex ait, *vel longinqua & inve-
terata redditum ſuſceptione, vel redditum frequentiſſima
conſequentia*, hunc ſenſum habet, ut fundi Dominus,
cui per longum tempus redditum præſtatio à colo-
no facta eſt, non poſſit ab eo pati controverſiam poſ-
ſeſſionis, aut dominij, cùm ex his præſtationibus ap-
pareat colonum quantumvis longo tempore poſſede-
rit, fructuſque perceperit, non ſibi, ſed Domino poſ-
ſediſſe. *l.malè agitur. C. de præſcr. trigin.* non autem ut
colonus, qui per longum, aut longiſſimum tempus,
certos redditus etiam ex juſta cauſa Domino perſol-
verit, eoſdem in poſterum perſolvere compellatur, &
ut breviùs dicam, non vult Juſtinian. ex ea longa præ-
ſtatione obligari colonum ſi eoſdẽ redditus in poſte-
rum præſtare nolit (quid enim ſi fundum derelinque-
re paratus ſit) ſed repelli ſi eum fundum, cujus reddi-
tus Domino antea per longum tempus præſtiterit,
tanquam ſuum vindicare velit, ipſique Domino re-
ferre quæſtionem dominij, aut poſſeſſionis ut appa-
ret ex illis verbis, *colonorum impetum excludent.* Hæc Fa-
ber, quem tranſcribit ejus ſimia Schifordegh. contra
Gilchenium, verba magis, quàm rationes congerens.

Verùm non agnoſco cur *d. l. litibus* pro communi 60
opinione non faciat, ut rectè idem Gilchen. *d.c.4.n.88.*
advertit. Nam cùm colonus longa præſtatione reddi-
tuum ſufficientem præſtitit Domino terræ cautelam,
ſequitur ex diuturna illa præſtatione non ſolùm ut
non poſſit contra eum agere, verùm ut tanquam Do-
mino redditus præſtet, ergo ſic diuturna præſtatio
redditum excludit colonos à libertate, nam coloni,
de quibus *ibi*, erant terræ adſcripti, ita ut exinde rece-
dere non liceret. *l.2.l.omnes 6.l.originarios 11. cum ſeq.
infr.de agricol.& cenſ.* ubi dicam. Quod minus adver-
tit Ant. Faber, ſcribens colonos poſſe fundum dere-
linquere, licèt vidit Schiford. *d. 7.in fin.* & ante eum
Florez *lib. 1. var. q. 2. n. 2.* Item etiam ut non poſſint
reclamare, nec contradicere Domino, cui per longum
tempus redditus præſtiterunt, & ſic remanent obli-
gati fundo ſtare, eum colere, & redditus eo nomine
ſolvere. Unde eodem modo ex diuturna præſtatione
quis remanebit in noſtra ſpecie obligatus ad ſolven-
dum. Quæ ita verè conſequuntur, ut mirer doctiſſi-
mum Fabrum, & acutum Schifordegherum in contra-
riam eſſe ſententiam, quam credo eos ſecutos gloriæ
magis, quàm veritatis cupidine. Reſtabat dicere hanc
diuturnam præſtationem ex decennio conſtare, ut te-
nent ſuprà allegati, & Peregrin. *de jure fiſc.lib.7.tit.3.
numer.22.* Menoch. *de præſum. lib 3 præſum. 131. ex
num.51.* Florez *ſupr.& n.9.* Rodrig. Avendañ. & plures
relati à Caſtillo *de Tertijs c.3.n.27.* ubi hunc articulum

61 breviter & doctè declarat. † Ego verò in quæſtione hac ita in praxi & ſcholis frequenter *ſuprà* adducta evoluere volui, ut veritatem è tenebricoſis diſputationibus eruerem, veramque lucem his juribus præberem. Alia jura omiſi quæ ab aliis DD. tractantur & explicantur, hæc ut difficiliora ſelegi, in quæ aliquid ex noſtro penu erogaremur, videbis, & ad varias quæſtiones jam laudatos Auctores Laram, Avendañum, Florez. Rodrig. & alios ex noſtris Hiſpanis.

62 In ultimum locum contuli explicationem vocis *Optio*, quâ utitur lex noſtra, *& l. fin. de jure immunit. l. pen. de bonis damnat. l. nemo 22. C. Th. de diverſ. offic. l. ſuper 19. ſup. de jure fiſc. l. fin. C. de locato.* Maſculino genere accipitur pro cuſtode carceris, ut apud D. Ambroſium. Propriè erat adjutor centurionis, tanquam quem ſibi optaret centurio, ut adjutorem rerum generandarum. Hinc *optio* ſignificat quemvis rei perficiendæ adjutorem. Veget. *de re mil. lib. 2. c. 7.* ibi, *Optiones ab optando appellati quòd antecedentibus ægritudine præpeditis hi tanquam adoptati eorum atque vicarij ſolent univerſa curare.* Feſtus Optio *qui nunc dicitur, antea appellabatur* Accenſus. *Is adjutor centurioni à tribuno militum.* Quare pro adjutore uſurpavit Plaut. *in aſinar. act. 1. ſcen. 1. ver. 88. Tibi optionem ſumito Leonidam.* Dicuntur etiam optiones qui annonam militarem dividebant, qui exactores erant tributorum, qui apparitores magiſtratuum, quo in ſenſu ſumitur *hic.* De eis conſulas ſi latiùs videre cupias, Jan. Langlæum *l. 7. ſemeſt. c. 4.* Stevvechium *ad locum Vegetij.* Hotoman. & alios, *ver. Optio.* Juret. *ad Symmach. l. 10. ep. 63.* Cerda *adverſar. c. 7. 1. n. 4.* Bulenger *l. 6. de Imp. Rom. c. 47.*

TIT. XXIII.

De Canone largitionalium titulorum.

SUMMARIUM.

1 *Canon quid ſit, & quare ſumatur pro ſolutione penſionis. Qui canonicarij ſint?* & n. 2.

3 *Comes ſacrarum largitionum quis, & quæ ejus cura, & quomodo vocatus,* & n. 5.

4 *Largitiones Principum duæ ſacra una, & altera privata, explicatur Statius & Claudianus.*

6 *Labente Imperio Comites ſacrarum largitionum dicti Præfecti ærarij.*

7 *In quo conſiſtebant largitiones hujuſmodi.*

8 *In quo differebant Comites ſacrarum largitionum, & rerum privatarum, explicatur utriuſque officij natura,* & n. 9.

10 *Qui ſint in præſenti* largitionales canones?

11 *Quæ fuerit arca largitionum, & arca fiſcalis?*

12 *Ex una arca mutuabantur res in alterius commodum, expenditúrque egregius in propoſito Symmachi locus.*

13 *Canon, ſeu collatio in largitionum titulis exſolui quid fuerit?*

14 Titulus *in præſenti ſignificat cauſam & rationem præſtationis, & qui ſint canones titulorum?*

15 *Quæ hîc tradunt DD. antiqui, referuntur & refelluntur.*

1 CANON regula dicitur inde penſio prædio impoſita eo nomine vocatur *l. 1. infr. de prædiis Tamiac. tit. infr. de canone frument. l. fin. autem. C. de jure emp.* quia regula maximè in tributis ſervari debet, vel ne infinita fieret exactio, vel quia ſolutio fieri debeat juxta regulam, ſeu conventionem, aut conſuetudinem. Quâ ratione canonica illatio eſt tributum quod quotannis penditur. *l. 1. ſup. de indiction. l. placet. Cod. de ſacroſ. Eccleſ. leg. 3. C. quæ res venire.* ſic apud Sidon. legimus *l. 6. ep. 10. canonem glebæ* pro tributaria functione, & Aſcondixit *4. in Verrem.* ibi, *Omne genus penſitationis in hoc capite poſitum canonis, oblationis indictionis.* Docent Pancirol. *in Not. Orient. c. 76.* Buleng. *l. 6. de Imp. Rom. c. 11.* & ante eos Accur. & reliqui *in præſenti.*

Inde *canon* eſt ordinaria tributorum præſtatio, quæ 2 theſauris infertur Principis, ut ex eis elargiatur dona, faciat largitiones publicè privatimque, ut agnoſcunt omnes *hic.* (& *Cononicarij* dicuntur, qui hunc canonem & illationes exigebant. *l. fin. ſup. de exactor. trib.* Buleng. *lib. 6. c. 10.* † Solebant enim Imperatores va- 3 ria tributa ad has liberalitates faciendas deſignare ſub diſpoſitione Comitis ſacrarum largitionum, ad cujus curam pertinebant omnes pecuniæ quæ in hos uſus erogabantur, & ita dictus eſt Comes theſaurorum, remunerationum & munerationum, & dignitas muneraria, etſi in alias res plerumque inſumebantur theſauri *l. 2. l. palatinos 10. inf. de Palatin. ſacrar. larg. l. 41. C. Th. de appellat.* & idem Comes largitionalis nuncupatur à Vopiſco *in Carino.* explicant Cujac. *hic.* Pancirol. *ad Not. Imp. Orien. c. 73. & ſeq.* Buleng. *lib. 3. de Imp. Rom. cap. 16.* Gutherr. *de officijs dom. Aug. lib. 3. c. 16.* Salmaſ. *ad Lamprid. in Diadumen pag. 176. & ad Vopiſc. in Tacito pag. 439.* † Duæ fuerunt largitiones, 4 ſacra una, altera privata, antea dicebantur duo æraria, ſacrum, vel publicum, aut majus, & privatum. Eorum meminit Statius *lib. 3. Sylvar. in lacrym. Hetruſci.*

——Jam creditur uni
Sacrarum digeſtus opum, partæque per omnes
Divitiæ populos, magnique impendia mundi.
Quidquid ab auriferis ejectat Iberia foſſis,
Dalmaticóque monte nitet, uni paret commiſſa miniſtro.

quem locum imitatus eſt animoſus Poëta & elegantiſſimus Claudian. *in Panegyr. Manlij.*

Huic ſacræ mandantur opes, orbiſque tributa.
Poſſeſſi quidquid fluviis evolvitur auri
Unius ſit cura viri.

† Inde dictus hic Comes ſacri ærarij procurator, ſeu 5 præfectus ærarij, (non *Diſpenſator,* ut voluit Gevartius ad locum Statij jam adductum, clanculum ſuffuratus à Cujacio *in paratit. l. ad tit. C. de comite ſacr. largit.* quod advertit Salmaſ. *ſuprà*) *l. Arrianus 42. D. de jure fiſci.* ubi eleganter Gothofr. † labente Imperio poſte- 6 riorum Imperatorum ævo nomen mutatum eſt, & pro ærario ſacro dixerunt ſacras largitiones, & earum præfectos vocarunt Comites ſacrarum & privatarum largitionum magnifico & tumido vocabulo, quaſi ad nullam aliam rem ærarium Principes haberent, quàm ad largiendum. † Hæ largitiones non ſolùm conſiſte- 7 bant in auro, argento, & gemmis, & veſtibus, *l. 1. h. t.* ſed & in poſſeſſionibus, domibus, palatiis, prædiis, & ſervis, & ſicut olim duo fuerunt æraria, ſacrum, & privatum (ut dixi *in rub. ſup. de jure fiſci.*) & item duo genera bonorum, ita ſacræ & privatæ largitiones. *l. 2. h. tit. l. 3. C. ubi Senator. vel clariſſ. l. 1. C. Th. de quæſtorib. magiſtris, &c. l. ſi aurum 48. C. Th. de curſu publ.* ibi, *Si aurum ſacrarum largitionum, vel argentum ad comitatum noſtrum deſtinatur una rheda quingentis auri libris, mille verò argenti; ſi verò privatarum auri trecentis, quingentis verò argenti libris oneretur leg. 2. Cod. Th. de commeatu.* ibi, *Quicumque de ſcriniis, vel officiis palatinis his videlicet, qui ſacrarum & privatarum remunerationum comitibus obſecundant, leg. ſi quis 16. Cod. Th. de Murilegul. leg. 2. Cod. Th. de his qui cum diſpenſatore contra-* 8 *xer. leg. Rationales 41. C. Th. de appellat.* † Differebant hujuſmodi duæ dignitates in hoc (quòd animadvertere difficillimum eſt, cùm omnes Auctores confusè admodum, & obſcurè harum dignitatum naturam explicent) ut ad Comitem ſacrarum largitionum perti-

ſterent omnes pecuniarum theſauri, ex quibus Princeps elargiebatur, & ſub cujus miniſterio dona regalia diſtribuebantur, & dignitatem habebat de publica largitate, ut ait Caſſiodor. *lib. 6. epiſt.7.* Qui ſolus & unicus ex antiquis ſcriptoribus dignitatis hujus propria & peculiaria adaperuit, & quia plerumque dona hæc Imperatores in pecunia faciebant, ideo credo ad ejus munus pertinuiſſe curam monetarum, metallorum, gemmarum, argenti, & æris, ut ipſe Caſſiodorus demonſtrat his verbis, *Calendis, Januariis aſſatim dona largimur, & lætitia publica militia tua eſt. Verùm hanc liberalitatem noſtram alio decoras obſequio, ut figura vultus noſtri metallis uſualibus imprimatur, monetámque facis, ſed huic munerariæ dignitati preconem largitatis noſtræ publicæ felicitatis judicium, locum quoque primiceratus adjungimus, ut per te demus honores, per quem & noſtra pecunia conferimus largitates. Veſtis quoque ſacra tibi antiquitus naſcitur fuiſſe commiſſa. Curas quoque littorum adventitia lucri proviſione committis, & quidquid in veſtibus, quidquid in ære, quidquid in argento, quidquid in gemmis ambitio humana poteſt habere pretioſum, tuis ordinationibus obſecundat. Salis quoque commercium inter veſtes ſericas & pretioſiſſimam margaritam non ineptè deputavit antiquitas*, his ipſis verbis adiunges *l. 1. infr. de milit. veſte & l. pen. infr. de ſuſceptor* Hinc variis officiis quæ ad hanc curam & miniſterium pertinebant, Comites præficiebantur ſcilicet Comitibus metallorum, commerciorum, veſtiariorum, theſaurorum, bastagarum, ut docet Bulenger. *d. lib. 3. cap. 6. verſ. è comite* S lmaſius & Pancirol. jam relati, & erat vir clariſſimus & illuſtris, quo honore & nomine vocatur à Symmacho *lib. 10. ep. 33.* obi notat Juretus & Savaro *ad Sidonium lib. 1. ep. 7.*

9 Rerum privatarum Comes, qui etiam largitionum nomine honeſtatur, & à Severo primum inventus propriam ſubſtantiam, ſive patrimonium Principis, domum Auguſtam, propria ſcilicet bona quæ Princeps poſſidebat, curabat, & denique omnes res fiſcales, nam bona vacantia, caduca, tacita, fideicommiſſa, tributa, vectigalia theſauros inventos, & ſimilia, ut docemur auctoritate Caſſiodori *d. libro 6 formul. 8.* & proſequuntur Buleng. *d. lib. 3. c. 17.* Guttherrius *de officiis domus Aug. lib. 3. c. 25.* & ante eos Cujac. elegantiſſimè *in paratit. ad tit. Cod. de offic. Comit. rer. priv.* Cui traditioni favet Ulp. *in l. 2. §. hoc interdictum 4 ff. ne quid in loco publ.* dum ait res fiſcales quaſi proprias & privatas Principis eſſe. Quapropter venditiones & auctiones rerum fiſcalium huic Comiti ſolebant committi, *l. pen. & ult. juncta epigraphe ſup. de jure & fide haſtæ fiſc.* etſi non ignorem hanc largitionum & bonorum diverſitatem aliquando confundi, nam videmus res fiſcales à privata ſubſtantia Principis diſcerni, *l. fin. C. de quadrien. præſcript.* in eo tamen differebant quòd diverſos habebant adminiſtratores, ut agnoſcit Pancirol. *ad Not. Imp. Orien. c. 87. in fin.* à quo multa acceperunt, ſuppreſſo ejus nomine, Buleng. & Guttherr. *ſuprà.*

10 Iſtiuſmodi largitionibus aſſignata erat ex tributis & vectigalibus certa auri argentique ſumma, & aliæ ſpecies, *l. 1. h. t.* quæ largitionales canones nuncupantur *in præſenti*, & de eis videtur accipiendus titulus *infrà de argenti pretio quod theſaurus infertur.* quod uno
11 verbo notavit Cujac. *ibi* † Nam ex pecuniis & tributis exactis à vectigalibus partem certam in arcam largitionum (quam *ſacrum theſaurum* vocarunt *l. div. 7. infr. de ſuſceptor. l. 1. h. tit. l. un. infr. de argenti præt. l. 2. ſupr. de his qui ex publ. ratiocin.* ubi *ærarium* vocat, quod *theſaurum* aliæ leges vocant) partem verò ad arcam fiſcalem delegabant Præfecti prætorio, vel Rectores provinciarum, *l. 4. infr. de numerat* ibi, *In provinciis duo numerarij collocentur, quoad unū fiſcalis arcæ ratiocinium, ad alterum largitionales pertinere tituli jubeantur, l. fin. hoc*
12 *tit. l. duos 13. infr. de ſuſceptor. l. 6. ſup. de exact. trib.* † & multotiès ex arca una ſpecies aurum, vel argentum mutuabatur in alterius arcæ ſubſidium, ut egregiè demonſtrat Symmach. *lib. 10. ep. 43.* cujus ipſa verba; quia optimè ſupradicta declarant, libenter adſcribam. *Cùm clementia veſtra meminiſſet faciendæ carrucæ impendium de ſacro ærario eſſe decretum cenſuit ut ejus argentum publicis conditis redderetur. Sed examinis requirit fides ex aliis titulis aſſumptam ſpeciem. Cùm fiſcus in tempore quod præbendum fuerat, non haberet ex arca quæſtoria, itemque ex formarum conatis & argentariorum parſimonia argentum juſſo operi miniſtratum eſt, cujus ſolutio ſi carrucæ uſus maneret, de theſauris imperialibus jure peteretur. Sed nunc ſuum quiſque depoſcit. Quæſo ut vir clariſſ. & illuſtris ſacrarum largitionum Comes refundendum eſſe cognoſcat publicis titulis, privatiſque perſonis, quod ſine lacuna imperialis ærarij depromiſit aliena collatio.* † Et 13
hoc erat canonem, ſeu collationem in largitionum titulos exſoluere, id eſt conferre pecunias in cauſam largitionum, ut *ait Novell. 128.* quæ eſt *Auth. de collator. c. 1.* † ibi *Ut collatores cognoſcant quemadmodum debent collationes inferre, ſi verò ante inſinuationem in alios titulos, præter eos, qui continentur particulari diſpoſitione anni, collatores fiſcalia exſoluant. l. 4. l. quotieſcunque 5. infr. de ſuſceptor. l. 3. infr. de his qui ex publ. collat* † Titulus, 14
multoties ſignificat cauſam debiti, & rationem præſtationis ſic *titulorum exactionem* legimus in Symmacho *lib. quinto, epiſt. 87.* & titulos fiſcales *lib. ſecundo, ep. 27. & libro nono ep. 21. & lib 10. ep. 33. & in leg. in fiſcalibus 6. ſupr. de exact. trib. & in Novell. Majorani, de indulgent. reliquor.* notat Juret *in Symm. lib. 10. epiſt. 47.* Sed *in præſenti*, meo judicio, Canones largitionalium titulorum vocantur tributa illa, quæ talibus largitionibus ſunt deputata, vel deſtinata, ut largiantur, ut ex legibus hujus tituli deprehendere licet, *l. appavitores 5. ſup. de exact. tribut.* & ex Symmach. *d. ep. 33. l. id quod 19. C. Th. de annon. & trib.*) quæ ſcilicet ſtatim ac ſoluuntur immittuntur in arcam largitionū, cùm ob earum cauſam ſoluantur, ut ex eis Imperator faciat largitiones. † Delenda 15
ſunt omnia quæ hîc Accur. Bart. Plat. Pyrrh. & reliqui dicunt, appellatione *titulorum* venire ſcripturas, & qualiter debeant fieri tributorum ſolutiones, de quibus traduntur tituli, id eſt, breves creditoribus pro ſuis ſecuritatibus & probationibus, quæ omnia à titulo noſtro ſunt aliena, quemadmodum quo Valenzuela congerit *n. 5.* de titulo an ſit cauſa habilis tranſlationis dominij tranſcriptum à Garſia Toletano in lucerna hujus tituli *n. 6.* ſolet quidem vir ille, alioquin doctus, Valenzuela occaſionem ſumere ſeſe in varias quæſtiones diffundendi à materia longè remotas.

LEX I.

Imppp GRATIAN. VALENTIN. & THEODOS. AAA. *Juliano.*

Omnem ſummam auri, vel argenti & reliquarum ſpecierum, quæ ſacris largitionibus ex more penduntur, ſtatim ut exactio fuerit celebrata, ad theſauros uniuſcujuſque provinciæ, vel ad proximos referri ſub obſignatione tabularij, cæterorumque quos ſolicitos eſſe debere præcedentia juſſa decreverunt, & theſaurorum præpoſitis conſignari præcipimus, ut exinde ad ſacrum comitatum integer omnium titulorum numerus dirigatur.

SUMMARIUM.

1 *Aperitur intentum hujus conſtitutionis.*
2 *Proponitur ratio qua moveatur.*
3 *De tabulariorum cura in exigendis ſpeciebus ad ſacras largitiones pertinentibus, & quot fuerint in ſingulis provinciis.*
4 *Qui fuerint theſaurienſes.*
5 *De ſacro Comitatu Principis, contra Accurſium.*
6 *Si theſaurarius provinciæ, cui facienda erat ſolutio, abſens ſit, aut mortuus, proximioris provinciæ theſaurario facienda erit.*
7 *Quoties in civitate non reperiuntur idonei ad munus publicum, ex alia erunt adducendi, idem de tutore erit dicendum, & in erogatione eleemoſynæ, ſi non adſint pauperes,* & n.8. & 9.
10 *Quæ dicatur proxima provincia, remiſſivè reſolvitur eſſe attendendam loci & regionis conſuetudinem.*
11 *Si theſaurarius expendat pecuniam, quomodo puniendus.*

1 PROVISUM eſt hac lege contra immoderatam cupiditatem & rapacitatem exactorum, ne aurum, vel argentum & reliquas ſpecies in ſacras largitiones à Provincialibus exactas apud ſe retineant, ſed ſtatim provinciæ propriæ, vel proximæ theſauris inferant, ut ſic tradantur theſaurorum præpoſitis, ut ad comitatum Principis reducantur. Idem probatur *in l. 1. l. div. 7. infr. de ſuſceptor. l. un. infr.* 2 *de auri publ. perſeq.* † & ratio non eſt in obſcuro, quia cùm hujuſmodi pecunia retinetur ab exactoribus, non facilè in arcas fiſcales deponitur, imò plerumque neceſſarium contra ipſos, alios exactores conſtituere, & ita deperditur, vel tardè recuperatur, quod in damnum cedit regij patrimonij, cùm hujuſmodi homines magis propriis commodis ſtudeant, quàm publicæ utilitati *l. 1. C. de offic. comit. ſacrar. larg.* & ideò requiritur in hac lege, ut hæc illatio in theſau-3 ros fiat ſub obſignatione tabulariorum, † ad quorum curã pertinebat ſcribere inſtrumenta, ſeu cautiones receptæ ſolutæve pecuniæ, vel rationes conficere, aut calculare, ut dixi *in l. 2. ſup. de jure fiſ.* Qui etiam Numerarij dicuntur, & erant duo in ſingulis provinciis, qui largitionales ſpecies tractabãt, vel recognoſcebant, ne quid deeſſet, & ad arcam Comitis ſacrarum largitionum tranſmittebant, *l. duos 13. infr. de ſuſceptorib. l. 4. infr. de numerar.* notat Buleng. *lib. 3. de Imp. Rom. c. 16. circa fin.* Panciról. *in Not. Imp. Orient. 74. col. 1. & c. 78.* & Cujac. *in d. l. duos.*

4 Inde etiam requiritur hîc ad majorem cautelam, ut conſignetur pecunia exacta apud theſaurorum præpoſitos, qui & theſaurienſes vocati ſunt, & erant ſub diſpoſitione Comitis Sacrarum largitionum, ut conſtat ex Notitia Imperij Orientalis, & eis conſignabatur pecunia, quæ ex canone largitionalium titulorum redigebatur, *l. 3. C. Th. de indulgent. reliq. l. nullus theſaurienſis 14. Cod. Th. de diverſ. offic. l. privatæ 14. infr. de murilegul.* ab ipſo Auguſto nominabantur, & per diœceſes, ſeu provincias mittebantur, ita colligitur ex *l. fin. C. Th. de diverſis officiis* obſervant Panciról. *in Not. Imp. Orien. c. 74.* & Buleng. *ſupr.* Gutherr. *l. 3. de offic. domus Aug. c. 18. in fin.* Salmaſ. *ad Lamprid. in Alexand.* ad illud, *in theſauris numquam veſtem paſſus eſt, p. 220.*
5 † Itaque exactam ex vectigalibus & tributis pecuniam ad principaliorem provinciæ locum mittebant, ubi conſervabatur à Præfectis theſaurorum, donec ad ſacrum comitatum dirigebatur. *Sacrum comitatum* vocant Græci, urbem regiam, quia ibi opes ubi Princeps, ut ex Herodiano & Syneſio tradit Cujac. & poſt eum Gothofr. & Valenz. *n. 2. hic*, reprobata Accurſ. interpretatione, qui ea verba de Comite ſacrarum largitionum accepit, quod falſum eſt. Nam etſi ſub diſpoſitione ejus officij theſauri tales eſſent, tamen littera ipſa repugnat, quæ nihil aliud vult, niſi ut ex provinciis, ad Curiam Principis adducantur pecuniæ, id expreſſius eſt *in l. ſeq. 3.* illic, *Periculo rectorum ad ſacratiſſimam urbem tranſmittendis*, eſt ſacer comitatus curia ipſa, ſic eo ſæculo vocabatur, ut alibi diximus, & conſtat ex Ammiano, Symmach. *l. 2. ep. 83. & l. 9. ep. 8. & l. 10. ep. 38.* Caſſiod. *l. 2. ep. 22.* Sidonio *l. 1. epiſt. 11. & l. 7. ep. 2.* Concilio Carthagin & Milevit. II. & aliis, quos refert eruditus Franc. Juretus *ad Symmach. lib. 5. ep. 74.* & Buleng. *l. 1. de Imp. Rom. c. 17.* & Gutherr. *l. 2. de offic. dom. Aug. c. 5.*

Hæc ad explicationem litteræ ſufficiant. Nunc ad 6 quæſtiones, quas ejus occaſione movent Interpretes, accedamus, & præcipuè Bar. Platea, & Valenzuel. *h. n. 3.* deducunt quod ſi ſolutio non poſſit fieri theſaurario, aut quæſtori alicujus provinciæ, quia vel mortuus, vel abſens ſit, vel officio remotus, aut quavis alia cauſa non adſit, poſſit fieri theſaurario alterius proximioris provinciæ, qui eidem regimini ſubſit, & ita in defectum unius alius ſubrogatur. † Quemadmodum ſi in 7 aliquo oppido non reperiantur idonei homines qui aliquod munus Reipublicæ exerceant, ex proximis locis idonei evocandi erunt, *l. cùm navicularium, infr. de navicular.* † Quod etiam & in tutore conſtituit *l. Divi* 8 *24. D. de tutor.* Ut ſi in civitate, in qua pupillus oriundus eſt, deſint tutores, qui idonei cenſeantur, ex vicina civitate accerſiri debent, ut docet Menoch. *de arbitr. caſ. 122. n. 1. & ſeq.* † Eodem modo quando ex diſpo- 9 ſitione teſtatoris aliquid eſt erogandum pauperibus, ſi in loco aſſignato non reperiantur pauperes, debet præſtari proximioribus loci, ut obſervant DD. *in l. ſi quis ad declinandum 49. C. de Epiſc. & cler.* Menoch. *ubi proxime n. 4.* & Azeved. *conſ. 24. n. 62. & in l. 9. tit. 5. lib. 7. Recopilat. c. 6. n. 13.* præcipuè ſi admittas doctrinam ejuſdem Menochij *lib. 4. præſum. 125. n. 5.* Manticæ *lib. 4. de conject. ult. vol. tit. 5. toto*, quos ſequitur Caſtill. *tom. 5. cap. 67. n. 11.* qui in hoc caſu dolent debere procedere executores teſtamentorum regulato arbitrio, & ſic variis diſtinctionibus in hac re utuntur, quos videas, & præter eos Sanchez *tom. 2. conſ. mor. lib. 4. cap. 1. dub. 60. ex n. 1.*

Sed cùm *in præſenti* conſtituatur ſolutionem confe 10 rendam eſſe in proximam provinciam, videamus, quænam proxima cenſeatur. In qua re attendenda eſt loci & regionis conſuetudo, quæ ſolet hanc proximitatem declarare, ita Bart. *in l. ſi tertius, in princ. n. 2. D. de aqua pluvia.* Caſtren. *in l. 1. D. ſi quis caut.* ubi Alex. Jaſ. & alij Canoniſtæ *in cap. cùm olim, de except.* Menoch. *ſup. c. 13.*

Si theſaurarius contra Reipublicæ adminiſtratoris 11 voluntatem pecuniam expendat, quomodo ſit puniendus, vide relatos à Giurb. *conſ. 72. n. 9.*

LEX II.

Impp. HONOR. & THEODOS. AA. *Authemio P.P.*

Neque ſacrarum, vel privatarum largitionum palatina officia ex quacumque cauſa, vel ex quocumque titulo fiſcalis debiti, cùm ad provinciam mittuntur, poſſeſſores per ſe audeant convenire, ſive id ex prætorio reliquum trahatur, ſive præſentis temporis tributa ſolui conveniat: ſed Rectores provinciarum frequenter adeundo commoveant, eorumque officiis incum-

bant.

bant. Quod ſi Rector provinciæ qualibet alia ratione palatinis propria auctoritate publicæ exactionis permiſerit curam, tam ipſe, quàm officium ejus vicina auri pondo fiſco dependant.

S U M M A R I U M.

1 *Comites ſacrarum largitionum utebantur adminiſtris, qui dicebantur Palatini. Quod fuerit eorum officium, & quanta eorum rapacitas?* & n. 2. & 3.
4 *Hujus legis concluſio & ratio.*
5 *De Opinatoribus, unde dicti, Palatinis ſimiles, & de l.* miſſi. 7. ſup. de exact. trib.
6 *Quare major pœna imponitur,* in d. l. miſſi, *quàm hîc, cùm ſit idem delictum?* & n. 7.
8 *Quid hodie de jure regio?*

1 HABEBANT Comites ſacrarum, vel privatarum
largitionum ſuos apparitores, ſeu adminiſtros,
qui dicebantur Palatini, ut in provincias mitterentur,
l. 1. C. Th. de Palat. ſacr. larg. & ob id Mittendarij fuerunt,
& Theſaurienſes vocati, *l. 2. l. placuit 8. & ſeq. l.
pen. C. Th. illo tit. l. 2. l. placuit 8. infr. de Palat. ſacr.
larg.* & largitionales, & Privatiani, ut notat Cujac. *in
dict. tit. infr. de palat. ſacr. larg.* Buleng. *lib. 2. de Imp.
2 Rom. cap. 18.* Gutherrius *lib. 3. de offic. domus, c. 24.* poſt
Pancirol. *in Not. Imp. Orien. c. 86.* † Eorum meminit
Symmach. *lib. 10. ep. 43* ibi, *Palatini munerationum ſacrarum
quæſtus publicos eruentes inter cætera nomina, quæ
judicio perſequuntur heredes Poſthumiani, in examen
meum evocarunt.* Hoc officium ultra biennium non
porrigebatur, *l. officiorum 14. C. Th. illo tit.* & poſt finita
officia variis privilegiis condecorabantur, & cum aliis
æquabantur, *l. palatinos 20. de palat. ſacr. larg. l. 2. infr. de
3 privileg. eorum qui in ſacr. palat.* † Extant tres Novellæ
Theodoſij ſub titulo *de Palatinis*, in quarum
prima horum Palatinorum enormitas & avaritia in
exigendis tributis, in ſecunda cupiditas & fraudes reprehenduntur,
legat qui volet, & agnoſcet horum hominum
per omnes ætates rapinam & latrocinia, quemadmodum
dicemus de diſcuſſoribus *in l. 1. infr. de diſcuſſor.*
qui his erant ſimillimi in excoriandis provincialibus,
exigebant ergo iſti ſuperindictum, aurarias functiones,
cæteráſque ad utrumque ærarium pertinentes,
ut *in d. Novell. 1. de Palatin. l. largitionalium 18. C. Th.
de exactionibus*, cujus rei cauſa opprimebant provin-
4 ciales. † Quapropter *in præſenti,* quæ eſt *l. 1. C. hic. de
exact.* eorum calumniis obviatur, dum conſtituitur
quòd ſi Palatini in provinciam mittantur, non poſſint
ipſi provinciales convenire pro debito fiſcali, ſed tantùm
debent interpellare Rectores provinciarum, ut
exactionem faciant per ſuos officiales, ita ut ipſis Palatinis
nunquam eam demandent, vel committant, alias
in vicenorum auri pondo tenebuntur. Ratio dependet
ex iis, quæ dixi *in d. l. 1. infr. de diſcuſſ.* ut eorum rapacitas
& avaritia cohiberetur, ſi ipſis libera relinquere-
5 tur manus. † Eodem modo cohibiti ſunt Opinatores,
ſeu exactores militaris annonæ *in l. miſſi 7. ſup. de exact.
trib.* qui mittebantur quoque in provincias ad exigendam
militarem annonam, *l. opinatoribus 11. l. bis ſcholaribus
14. infr. de erogat. milit. ann.* Dicti ab opinione, quæ
aliquando ſumitur pro cenſu, ut notant Juret. *ad Symmach.
lib. 9. epiſt. 47.* Cujac. *in d. l. miſ.* & Buleng. *lib. 5 de
Imp. Rom. cap. 41.* Qui homines ſi in provincias mittantur,
non potuerunt exigere, ſed, ut dicitur hîc, inſtabunt
apud Præſidem, cui competit exactio, ut intra
annum annonas accipiant. Prohibenturque Judices
opinatoribus delegare provinciales ita ut ejuſdem
quantitatis dupli pœna coërceantur, officialis deportatur,
& curialis in exilium dabitur.
6 Sed quare major pœna ſtatuatur *in d. l. miſſi* quàm
in præſenti ferè in eodem caſu, & in eodem delicto mirum
eſt quantum ſe torqueant Rebuff. *hic*, nugando, &
noſter Valenzuel. *n. 1.* divinando. Nam unde conſtat
d. l. miſſi loqui ubi delegatio & demandatio hujus
exactionis ſit ipſis Opinatoribus, & non Palatinis, quo
caſu gravior pœna Rectoribus imponitur. Nam *in d. l.
miſſi*, de Palatinis non agitur, & diverſæ ſunt ſpecies.
Differentia eſt inter Opinatores & Palatinos de illis
agitur in lege contraria, de iſtis hîc. † Cur tamen pœ- 7
na minor apponatur cùm de exactione agatur utroque
loco ea videtur ratio, quia Opinatores erant milites,
ut indicatur *in d. l. miſſi*, & ſi eis exactio committeretur,
occaſio præberetur deprædationis, & damnorum,
quæ maximè in exactione contingebat, ut diximus, &
latius *in d. l. 1. de diſcuſſor.* Cùm militaris licentia ejuſmodi
homines ſemper ſoleat efficere inſolentiores,
nam, ut rectè ait Caſſiodor. *lib. 1. epiſt. 11.* ibi *Qui militaribus
officiis aſſueti civilitatem premere, dicuntur armati,
& ob hoc juſtitiæ parere deſpiciunt, quoniam ad bella
Martia ſemper intendunt, dum, neſcio quo pacto, aſſiduè
dimicantibus difficile eſt morum cuſtodire menſuram,*
quod rectè inſinuat *d. l. miſſi*, illic *ſi per ſemet exigendos
voluerint delegare militibus, juncta l. bis 14. infr. de erogat.
milit. ann.* At damnum non ita inſtans cognoſcitur
in Palatinis, de quibus *hic*, vel quia non ita in provinciales
inſolenter deſævirent, utpotè homines civiles &
pacifici, de quibus lenius præſumit lex, quam de aliis,
& ob id in uno caſu gravius, in altero mitiùs Rectores
puniuntur.

8 Hodie ex noſtris legibus hoc totum correctum eſt,
nam exactores, qui in civitates, aut provincias mittuntur,
debent per ſe exigere tributa, & ſuſcipere, juxta
formam *l. 6. & 13. tit. 14. l. 6. Recopilat. & l. 13. tit. 8. l. 9.
Recopilat.* quas videas.

L E X III.

Impp. LEO & ANTHEN. AA. *Heliodoro Comiti ſacr. largit.*

Præcepit noſtra Serenitas, neque veloci curſui neque alij, præter inveteratã conſuetudinem, gravamini ſubjacere chartularios, qui de cohortalibus officijs uniuſcujuſque provinciæ largitionales titulos retractare conſtituuntur, cùm idem etiam ampliſſima Præfectura diſpoſuiſſe prohibeatur, ut his neceſſitatibus liberati fideliter largitionales titulos valeant retractare. Quòd ſi aliquo tempore noſtra juſſio temerario auſu fuerit violata, tam Rector provinciæ, quàm apparitor ejus triginta libris auri condemnatione plectentur. Inſuper virũ ſpectabilem Comitẽ Orientis, ejuſq; officiũ licentiã habere, conatus nefarios inhibendi tam moderatorũ, quàm cohortalis officij, cùm de hac re admoniti fuerint à palatinis, eandem pœnam formidantibus, ſi non pietatis noſtræ decreta congruum mereatur effectum. Illud etiam generali forma ſancimus ut in omnibus provinciis tam nominatio ſpecialium ſuſceptorum largitionaliũ titulorum, quàm defenſio tractatorũ, non tantùm per viros Clariſſimos, moderatores provinciarum, ſed etiam per viros ſpectabiles, Proconſules, & Præfectum Auguſtalem, ac laudabiles Vicarios, unà cum eorũ

officiis,

officiis, admonentibus ſemper, nec non im-
minentibus Palatinis, procuretur: provi-
dētibus, ut poſt nominationem etiam ſpe-
cialium ſuſceptorum largitionalium titu-
lorum nulla minuendæ exactionis ad ſa-
crum pertinentis ærarium, aut transferēdi
ad arcarios, aut quoſlibet alios extraneos
titulos Rectoribus provinciarum, ſeu etiā
curialibus licentia permittatur, quadri-
menſtruis brevibus per idoneum tractato-
rem eorum dem titulorum ſuper commen-
dandis ratiociniis publicis periculo recto-
rum provinciarum, ad ſacratiſſimam urbem
tranſmittendi, nam quacumque ex parte,
quam juſſit noſtra tranquillitas, ſi minus
fuerit procuratum, pœna ſuperius deſi-
gnata tam ipſi judices quàm eorum officia
ſe noluerint eſſe plectenda.

S U M M A R I U M.

1 *Serenitatis nomen proprium ſupremi Principis epitheton.*

2 *Chartularij unde, & qui dicti, & qui fuerint ſub Imperatoribus junioribus Conſtantinopolitanis,* & n. 3.

4 *Quare barbaram cenſeat Pyrrhus hanc legem?*

5 *Cohortales qui fuerint?*

6 *Privilegium ne curſus publici oneri ſubjiciantur chartularij, & quid fuerit comprehenſum in eo, & de ejus ratione,* & n. 9.

7 *Spartiani locus difficilis explicatur, & expenditur alius Caſſiodori,* & n. 8.

10 *De Comite ſacrarum largitionum Orientis, & de ejus juriſdictione, & an differat à Comite Orientis?* & num. 11.

12 *Explicatur verſus* illud etiam, *& agitur de Præfecto Auguſtali.*

13 *Judices etſi violaverint privilegia, non puniuntur niſi privilegiati eos interpellent ut privilegia ſua conſervent, quod & in cauſa nobilitatis procedit, ut demonſtramus,* num. 14.

15 *Occaſione illorum verborum*, ſi non omnibus modis, *tractatur de pœna Judicis negligentis*, & n. 16.

17 *Et ſi gravius ſit commiſſionis, quam omiſſionis delictum, Judex omittens punitur ac ſi commiſiſſet, & juxta gravitatem omiſſionis ea pœna, quæ poteſt uſque ad mortem extendi,* & n. 18. & 19.

20 *Officialis creatus ad nutum, vel voluntatem domini, non poteſt ſine cauſa removeri, remiſſivè.*

1 AIT lex, *Præcepit noſtra Serenitas*, Serenitatis ti-
tulus proprium eſt epitheton Principis ſupremi.
Serenitas propriè Imperatori tribuebatur à tempore
Gordiani *l. 2. C. de jure dominij impet.* quòd tran-
quilli, lenes, manſueti, nulla ira concutiantur,
nulláque externa impreſſione à ſua compoſita man-
ſuetudine abducantur, ſed ſemper in eodem ſtatu
tranquilliſſimus perſiſtat, etſi totus dilabatur orbis,
& in eodem habitu ſit ſerenus ſudúſque vultus quo-
cūnque res cadat, qui ſuprà res ſuas emineat, nul-
lóque modo minor fiat, & quemadmodum dignita-
te omnes antiſtat, ita virtutibus & ſerenitate. Qua-
propter inter cæteros titulos, qui Majeſtati regiæ pro-
priùs debentur, *ſereniſſimi* nomen magis convenit,
& ita Principes noſtri nullo alio utuntur, niſi hoc
aureo, & illi dignitati convenientiſſimo aliis, quos
invenit ambitio, vel aſſentatio antiqua inſuper habi-
tis & neglectis, videndi erunt Juretus *ad Symmach.
lib. 2. ep.* 8. Pancir. *l. 1. theſ. c. 2.* Buleng. *lib. 1. de Imper.*
c. 25. qui de hac re plures adducunt Auctorum locos.

Ait lex, *Neque veloci curſu ſubjacere chartularios*, 2
Chartularij à charta, vel chartula ſunt dicti publicis
litteris, tabulis inſtrumentiſque curandis & retractan-
dis præpoſiti erant, ut Junius ſcribit, licèt eidem non
ſatis aſſentiat Gretſerus *in Codini comment. lib. 1. c. 13.*
ſed revera ob id publicas rationes tractabant *toto tit.
infr. de numerar. actuar. chartul.* & ita in obſervatione
rationum inveniri eos ait *l. filios 8. C. Th. de filiis mili-
tarium apparitor.* ibi, *Si in officiis publicis, vel miniſterio
chartulariorum atque obſervatione rationum inveniun-
tur.* Adjutores videntur fuiſſe Numerariorum, ut ex
Cujacio voluit Gutherrius *l. 2. de offic. domus Aug. c.
14. verſ. in ſchola,* ſed ſcitè diſceſſit, ab ea ſententia, cùm
contrarium conſtet ex *l. nulli 10. infr. de numerar. act.
& chartul.* cùm ex ejus verbis diverſa officia fuiſſe do-
ceamur. Itaque in tam obſcura hujus officij inveſtiga-
tione, quæ ex noſtra lege, & *d. l. nulli*, poteſt colligi, illud
eſt, chartularios fuiſſe tabularios, ſeu ſcribas qui largi-
tionales titulos ſcribebant, ſeu tractabant, & iterata
cura & ſedula diligentia revidebant, & retractabant,
(hoc enim ſignificat vox *retractare*, id eſt, iterùm exa-
minare, ut docet Tiraq. *de retract. lig. in præfat. n. 6.* &
probat Ulpian. *in l. ejus 29. verſ. planè, de jure fiſci, l. ad-
monendi 31. in fin ff. de jurejur.* cum aliis. Indeque dicti
etiam *Tractores*, quia tractabant rationes, *d. l. nulli, infr.
de numerar. l. ſancimus 6. infr. de execut. & exact.* obſer-
vant Cujac. *hic*, & Gothofr. *in d. l. nulli.* Pancir. *l. 1. the-
ſaur. c. 27. & lib. 2. c. 188. verſ. interjecti.* Juret. *ad Sym-
mach. l. 9. ep. 23. verb. à quorum tractoriis.* Buleng. *l. 4. de
Imp. Rom. c. 10.* Cerda *in adverſar. c. 17. n. 5.* Gutherr. *de
offic. dom. Aug. l. 2. c. 14.* † Alio ſenſu *Chartularius* ſu- 3
mitur à Codino *l. 1. de offic. aulæ Conſtant. c. 5. n. 6.* nam
Chartularium numerat inter equiſones Imperatorios,
his verbis, *Quando igitur Imperator equum aſcenſurus
eſt, equo per Comitem equorum adducto. Poſtea ſubiens
ejus locum chartularius freno ducit uſque ad portam.* &
conſtat etiam ex Zonara *in Leone Iſaurico*, unde conſtat
hanc dignitatem pertinuiſſe ad curam ſtabuli regij, ut
obſervat Gretſerus *d. lib. 1. comment. in Codin. c. 13.* qui
etiam adiicit Chartularium numerari inter officia &
miniſteria Eccleſiaſtica, & lectores, & apud D. Greg. *lib.
epiſt. 75.* Chatularios erat Hilarius, qui in Africam à
prædeceſſore D. Gregorij miſſus Sedis Apoſtolicæ loco
cauſas Eccleſiaſticas tanquam Judex dirimebat. † Ne- 4
que miretur quiſpiam non in his officiis explicandis
tam breviter rem perſtringere, nam ſæcula horum Im-
peratorum neque litteras, neque homines doctos tule-
runt, & ſic omnia planè obſcura ſunt & caliginoſa, ne
dicam barbara, quapropter non immerito Pyrrhus
hanc legem incultam & barbaram vocat, prout ſunt
plures hujus ætatis quæ in hac juris ultima parte
conſpiciuntur.

Eligebantur hujuſmodi Chartularij ex cohortali- 5
bus, qui erant apparitores & adminiſtri, & veluti acceſ-
ſiones dignitatum quaſi cohorti devincti. Cohors eſt
cœtus miniſtrorum, *l. 1. ff. ad l. Jul. repetund.* dicemus
infr. ad tit. de cohortalibus. † His ergo lege noſtra con- 6
ceditur, *ne publici curſus oneri ſubijciantur.* Nam, ut di-
cam *ad tit. de curſu publico, infrà*, equos curſuales popu-
li & privati alebant, pabulaque & paleas & ſtabula ex-
truere & reficere, ipſoſque equos emere tenebantur, *l.
2. l. in omnibus 7. l. comperimus 19. l. nullus 21. infr. de
curſu publ. l. 3. l. mancipiū 15. l. curſus 26. l. quia in omni-
bus 34. l. comperimus 64. C. Th. eod. tit.* Qua ratione lau-
datur Antoninus Pius quod vehicularū curſum ſum-
ma diligētia ſublevaverit, ut refert in eo Capitol. Item
& Severus ad fiſcum hos ſumptus pertinere voluit, te-
ſtante ita Spartiano *in eo* † In confirmationem quoque 7
hujus rei adduci ſolet inſignis Spartiani locus in Ha-
driano, qui eruditiſſimis criticis multum p[illegible] ne-
gotij. *Statim, inquit, curſum fiſcalem inſtituit, ne magi-
ſtratus hoc onere gravarentur.* Nam in primis Bap[illegible]

Egnat.

Egnat. emendat *inhibuit*, quem rejicit Marcell. Donat. *in dilucidat. ad Spart. in princ.* Aliter ipſe, aliter Caſaubon. *ibidem*, & Turneb. *lib.* 29. *adverſ. c.* 12. acceperunt. Frequentius receptum eſt hoc ita effectum, quia Hadrianus à privatis ad fiſcum traduxerit illud onus, ut quod prius fuerat privatorum, poſtea fiſci ſumptibus aleretur, ut exiſtimavit Caſaubon. quem tamen reprehendit Salmaſ. *in dicto loco*, quod ſubjecta ratio huic interpretationi repugnet. Verùm ipſe quoque exiſtimans Hadrianum curſum publicum inſtituiſſe de novo, multo magis à veritate abeſſe videtur, cùm ex Suetonio ſciamus *in Aug. cap.* 49. Auguſtum curſum fiſcalem primo inventum à Xerxe, ſive à Cyro in orbem Romanum invexiſſe.

8 Rectiùs ipſe Salmaſius ſecundo loco autumavit verbum *inſtituit*, non ad curſum, ſed ad vocem *fiſcalem* referendum, ut intelligamus Hadrianum à privatis ad fiſcum exhibitionem publici curſus tranſduxiſſe, ita ut Magiſtratus non gravarentur, id intelligas de magiſtratibus municipalibus & curialibus, quorum curæ incumbebat equorum exhibitio, *l. comperimus* 19. *infr. de curſu public. l. publici* 51. *l. quia in omnibus* 34. *in fin. C. Th. eod.* & ab ea ſoluit Hadrianus provinciales, ut captaret eorum gratiam. De hoc onere provincialibus & urbibus remiſſio eſt capiendus Caſſiod. *l.* 12 *ep.* 15. ibi, Hanc, (urbem Brutiorum) *dum frequenter inviſere deſiderant commeantes dum tædia laboris refugere cupiunt, amœnitate civitatis in paravedorum & annonarum præbitione propriis cives fatigantur expenſis. Quapropter ne lædat urbem amœnitas ſua, paravedorum & annonarum præbitionem ſecundum erectiones conceſſas in aſſem publicum conſtituimus imputari.* Hoc onus & exhibitio quæ in equis cæteriſque rebus ad id neceſſariis conſiſtebat, dicebantur angaria, de qua re multa in eo titulo de curſu publico diximus, dum illum Auditoribus noſtris Salmanticæ publicè dictarem, &, Deo dante, ſuo loco aperiam.

9 Ratio qua hoc privilegium conceſſum eſt, non omittitur *in præſenti*, ibi *Ut his neceſſitatibus* (aiunt Impp.) *liberati fideliter largitionales titulos valeant retractare*, id eſt, nè curſus onere gravati avocentur à ſuo munere, imò privilegio invitati fidelius largitionalibus titulis incumbant; neque fas ſit ſervientem officialem à ſuo miniſterio, niſi ex magna cauſa, abducere, *l. pen. verſ. univerſus* ubi Bart. *infr. de aquæductu*, notat Platea *hic n.* 3.
10 Valenz. *n.* 1. *verſ. rationem verò* † Quod ut faciliùs conſervetur contra Rectores provinciarum, qui ad ea onera compulerint provinciales, pœna ſtatuitur hîc, quam Comes ſacrarum largitionum Orientis admonitus tenebitur exequi; ſi contra hanc legem in chartularios fuerit attentatum. Erat huic Comiti juriſdictio latiſſima, nam de omnibus cognoſcebat quæ ad fiſcum ex publicis debitoribus pertinebat, ut conſtat ex inſcriptione *l.* 1. *C. Th. de his qui ad Eccleſ. confug. l. ſi qui, ſupr. de jure & fide haſtæ*, cum aliis congeſtis à Gotherr. *l.* 2. *de offic. domus Aug. c.* 16. *pag.* 541. & ita ad eum quoque pertinebat chartularios & palatinos defendere juxta noſtram legem. Nam certum videtur ad Comitem largitionum pertinere hanc juriſdictionem, utpote quæ in defendendis propriis officialibus conſiſtebat, & ita in-
11 ſcriptio hujus legis ad eum dirigitur. † Scio Cujacium, quem perpetuo ſequitur, & ab eo mutuata verba proponit Goth. & Valenz. *n.* 1. *verſ. adiicit, in præſenti.* Comitem Orientis intellexiſſe de eo Comite, qui quindecim provinciis præerat, quinque Conſularibus, Palæſtina nempe, Phœnicia, Syria, Cilicia & Cypro, octo præſidialibus, Palæſtina ſalutari ſecunda, Phœnicia Libani Euphratenſi, Syria ſalutari, Oſrhœna, Meſopotamia, Cilicia ſecunda, Arabia & Iſauria, quas poſtea coarctavit Juſtin. *Novell.* 8. *c.* 5. quæ eſt *Auth. ut judices ſine quoquo ſuffr.* §. *hoc autem ipſum*, cum notatis à Cujac. *l.* 8. *obſerv. c.* 21. de eo Comite meminit Sozimus *l.* 5. ibi, *Comitem Orientis illum fecit, is magiſtratibus præſt omnibus, provinciarum rectoribus, & multas eos qui peccant* & Amman. Marc. *multis in locis, & in l. unic. C. de offic. Comit. Orientis, & inf. de appar. Com. Orient. & in inſcriptione l.* 2. *C. de operib. publ. l. providendum,* 21. *inf. de decurionib. l. mulieres* 13. *infr. de dign. l.* 4. *infr. de aquæd. l. unic. infr. de præbendo ſalar. l. fin. C. de modo mult. & in ſubſcriptione l. fin. C. Th. de Princip. argent.* Fuitque veluti præfecti prætorio vicarius, & ideo appellabatur à Comite ad Præfectum, & ita conjungitur cum eo *in l.* 4. *C. de juriſdict. omn. jud.* dignitáſque hæc poſt Proconſules apponitur *in leg. ſi quis convictus* 15. *cum ſeq. C. Th. de pœnis, & in l.* 2. *C. de his qui propter metum judic.* obſervant Cujac. *hic, & l.* 8. *obſerv. c.* 21. Pancirol *ad Notit. Orient. c.* 104. quem ſuo more tranſcribit, & nunquam nominat, Buleng. *lib.* 4. *de Imp. Rom. c.* 25.

Procedit lex noſtra & quod Comitibus injunxerat, 12
ad omnes Rectores provinciarum extendit, ut teneantur defendere officiales, ſeu chartularios, & eos, qui in largitionalibus titulis incumbunt, ſive ſint Proconſules, ſive Præfectus Auguſtalis. Præfectus hic præfuit Ægypto, & omnem tributorum materiam per Ægyptiacum tractum procurabat, ab Auguſto primùm inſtitutus, & Ægypto, quam Antonio & Cleopatra devictis in provinciæ formam redegerat præpoſitus, indeque dictus Auguſtalis *l.* 1. *ff. de officio præfect. Auguſt.* de eo plura Roſin. *l.* 7. *antiq. c.* 46. Panzirol. *in Not. Orient. c.* 17. & *ſeq.* Buleng. *l.* 4. *c.* 31. Hanc autem defenſionem curare debent Palatini Comitum ſacrarum largitionum, & Præſides, ſeu Rectores admonere, inſtare, urgere, ſi quando contra chartularios attentetur. Vel ne poſt tributorum exactorum nominationem ad alios exactio tranſmittatur, & alij ad id munus præficiantur, ita ut confuſio titulorum inde naſcatur, id eſt, ne quod ærario debetur, alij arcæ inferatur, quanquam ſint omnes tituli largitiones *leg. duos* 13. *infr. de ſuſceptor.* nam duas fuiſſe arcas jam dixi *in l.* 1. *ſupr.* Neque item fiat quominus minuatur exactio eorum titulorum ſemel alicui ſuſceptori injuncta. Quod & noſtris patriis legibus cavetur ne redditus fiſcales aliquis minuere faciat. *tit.* 8. *lib.* 9. *Rec.* ibi, *De las rentas reales y que ninguna perſona haga por don de vengan a menos.*

Ex hujus legis littera ita explicata ſolent DD. aliqua 13
elicere documenta. *Primum*, non debere judicem puniri ob innovationem privilegiorum factam contra privilegiatos, niſi privilegiati interpellent ipſos judices, ut ſua privilegia conſervent. Quod videtur exprimi illis verbis, *Cùm de hac re admoniti fuerint à Palatinis formidantibus ſi non omnibus modis pietatis noſtræ decreta congruum mereantur effectum.* & ratio eſt, nam cùm ad hoc ut judex dicatur inobediens, neceſſarium eſt, ut præcedat priùs monitio & interpellatio parti, quæ de ſuo tractat intereſſe, & ideo antequàm ea interveniat, minimè videbitur facere contra privilegium, *argum. l. fin. in fin. infr. de caſtrenſianis*, & certum eſt tunc demum judicem teneri impartire ſuum officium, cùm de privata utilitate agitur, quando à parte fuerit requiſitus. *l.* 4. §. *hoc autem judicium. D. de damno infect. l. ut fundus* 18. *ff. comm. divid.* docent poſt Accurſ. *in rub. de interrog. action.* Bar. & alij *in l. nam & poſtea* 6. *ſi minor. ff. de jurejur.* & in propoſito notant idem Bar. Platea *n.* 3.
& Valenzuel. *n.* 2. † Rectè ſubinferens *n.* 3. quod ſi ex 14
l. 9. *tit.* 11. *lib.* 2. *Recop.* aliquis in cauſa nobilitatis tres ſententias obtinuerit, & poſtea Judex eum cogat tributa perſolvere, vel in matricula plebeiorum deſcribat, non tenebitur aliqua pœna, etſi appoſita ſit clauſula conſueta linguæ noſtra concepta, quæ non minus habet gravitatis, quàm antiquitatis, *e non fagades en de al ſo pena de nueſtra merced.* imò cadet à ſua poſſeſſione, nec poterit conqueri de Judice, quem non interpellavit ſuper obſervatione ſui juris.

Secundum quod ex noſtra lege deducitur *in verſ. ſi* 15
non

non omnibus modis pietatis noſtra decreta congruum me-
reantur affectum, illud eſt, Judicem negligentem, qui
omiſerit punitionem delinquentium, eadem pœna eſſe
puniendum qua afficeretur aliàs delinquens, ſunt enim
plura delicta, in quibus vindicandis negligentia &
omiſſio judicum graviter punitur *l.magiſtratus 6.ff.de*
admin.rer.ad civ.per.l.addictor.6.C.de Epiſc.aud.l.pro-
perandum.§.ſin autem alterutra, & §.ſancimus.C.de ju-
diciis l.3.C.de offic.præfect.præt.Orient.l.2.C.de commer-
ciis l.1.C.de priv.carc.l.ſervos 6.& fin.C.ad l.Jul.de vi
publ.l.fin.C.ne ſacr.Bapt.l.1.in fin.infr.de deſert.l.judi-
ces 11.ſup.de annonis & trib. ubi etiam diximus *l.1.* ubi
notat Platea *infr.de fundis & ſalt.rei dom.cap.vigilanti*
5.de præſcript. latè pertractant Tiraq. *de pœnis temp. in*
præfat.n.4.& cauſ.44.ex n.1.& 60. Menoch. *de arbit.*
caſ.341.& 571. Farin. *3.tom.crim.q.111. n.396.* & ex
noſtris Hiſpanis Aviles *in capp.prat.c.1.verb.fiel.n.18.*
& ſeq. Azeved. *in l.22.n.2.tit.5.l.3.Rec.& in l.3.n.10.*
tit.6. eodem libro alios referens Bobad. *lib. polit.c.1.n.*
142.& ſeq.& c.3.n.35. Barb. infrà referendus, & Nar-
16 bona *in l.20.gloſ.10.tit.1.l.4. Rec.ex n.114.* † Neque
hoc eſt ſine ratione, quia in Judice maximum delic-
tum cenſetur negligentia & omiſſio, cùm, ut ait Caſ-
ſiod. *l.5.ep.24. negligentiæ vitium eſt præſumptiones re-*
linquere, quas jura præcipiunt amputare. Quapropter qui
omiſit punitionem criminis, ipſe videtur commiſiſſe. *l.*
quid ergo 13.§.ſi quis, ff.de his qui not.infam. ibi, *Qui*
filium conſtituere patitur, quodammodo ipſe videtur conſ-
tituiſſe, c.præterea 12.23.q.8. ibi, *Qui crimina cùm poteſt*
emendare non corrigit, ipſe committit. in culpáque eſt
qui prohibere poteſt, & non prohibet, & quiſquis
patitur peccare peccantem, is vires ſubminiſtrat
audaciæ, ut ait Arnob. *lib. 4. contra gent.* Item &
Agapetus Diachon. *c. 28. Exiſtima æquè eſſe delinque-*
re, & delinquentes non prohibere. Nam etſi aliquis le-
gitimè ſe gerit, & in republica ritè verſatur, tamen to-
lerat eos, qui vivunt illegitimè, apud Deum iudicatur
ſocius & adjutor malorum, facit *cap.negligere 2. q.7. c.*
error 83.diſt. docent Caſt. *in l.& ſi ſever.C.ex quib.cauſ.*
infam. Roman. *ſing.77.* Bald. *in d.l.2.C.de commerc.* Fe-
lin. *in c.qualiter el 2.§. ad corrigendus, de accuſ.* confe-
runt quæ adducta à P.Fabro *in l.culpa 30.per tex. ibi,*
ff.de reg.jur.

17 Non nego delinquere magis committentem, quàm
omittentem, juxta ea, quæ latè cumulat Tiraq. *d.caſ.*
44.num.23.& ſeq. Valenz. *in l.judices, ſup. de ann. &*
trib.n.5.& ſeq. & Barb. *in l.filiusfam.15.n.97.ff.de ju-*
diciis, & relati alij à Narbon. *ſup.n.119.& ſeq.* Sayro *l.*
2.clavis reg.c.6.n.5.& ſeq. Val.Regin. *l.15.fori pœn.c.*
2.n.11.& ſeq. Verùm aliquando delictum omiſſionis
ita grave eſt, ut cenſeatur idem ac ſi commiſiſſet, & ju-
dicis negligentia punitur, quia doloſè agit *l.dolus 44.*
D.mandat.juncta l.mancipia 5.C.de ſervis fugit. notat
Avend. *c.3.prat.n.6.* Aviles *d.verb.fiel.n.18.* Bobadill. *d.*
c.1.n.147.& 153. Veluti ſi magna deſidia, vel malitia,
dolo, aut alicujus contemplatione delinquentem non
capit, aut deſiit capere cùm poſſet, quam ob cauſam
aufugerit delinquens, vel ſi querelam non admiſit, aut
denuntiationem vel retardavit, aut denegavit parti juſ-
titiam, quibus in caſibus eſt graviter puniendus, & dam-
nandus, ut detrimentum quod ex ſua negligentia parti
evenerit perſolvat, ex traditis à Farin. *d.q.111.n.397.*
18 *& ſeq.* † Aliquando tamen juxta omiſſionis gravitatem
pœna extraordinaria, quæ ad mortem uſque extenda-
tur, affici poterit, ut tenuit Accurſ. *in §.in ſumma 1.Inſt.*
de injuriis, verb.extraordinaria, quem recipiunt Tiraq.
ſup. & Menoch. *d.caſ.341.n.6.* Decian. *1.tom.crim.lib.5.*
c.51.n.26.& ſeq. Bobad. *ſup.n.149.& 153.* Farin. *n.408.*
Qui tamen *n.414.* rectè tradit, ut tunc criminaliter
puniatur judicis negligentia, quando ſcilicet fuerit à
jure expreſſum, ut *in l.1.infr.de deſert.in fin.cum ſimil.*
ſecus verò quando pœna non eſt expreſſa, tunc enim
ad intereſſe tenebitur, cùm per negligentiam fecerit li-
tem ſuam, præcipuè cùm pœna pecuniaria eſt impo- 19
ſita, ut *in præſenti, & in l.unic.infr. publicæ lætitiæ nunt.*
† Crederem tamen quod etſi pœna à jure non ſit con-
ſtituta, ſi tanta fuerit negligentia Judicis in caſu gra-
viſſimo, ut dolus apertiſſimus ſit, nequitia & culpa evi-
dens junctis aliis circumſtantiis, quæ iniquiſſimam
ejus deſidiam arguant, veluti ſi pretio, odio, vel ſordi-
bus, aut alia ratione id fecerat, ex quo grave damnum
Reipublicæ, aut privatis contigerit, tunc non refuge-
rem in triremes eum dare, vel ad mortem damnare, ut
ſic multi ex judicibus, qui nec Deum timent, nec Re-
gem, exemplo corriperentur, & utinam hæc in crimi-
noſos Judices exacerbatio multoties fieret, & ſic ſci-
rent Judices quanta mala in Rempublicam ex ſua
mala adminiſtratione proveniunt.

Tertium quod deducimus ex *verſ.providentibus, ut*
poſt nominationem, eſt quòd ſi officialis fuerit nomina-
tus, aut electus ad officium ab Epiſcopo, vel domino,
vel alio, non poterit ſine cauſa removeri, etiam ſi ad
nutum vel ad voluntatis placitum creati dicantur, ut
traduntur relati à Cevallos *pract.comm.quæſt.425. ex*
n.15.& 5.tom.q.62.aliàs eſt 63.n.38.& 44. Bobad. *l.*
1.c.16.toto. Ricc. *in prax.dec.398.* Gratian. *3. tom.diſc.*
c.590.n.5. Phœbus *dec.94.* & cum pluribus Maſtr. *de*
magiſt.l.1.c.27.toto, maximè ex *n. 24.* & Salgago *de*
Regia protect.3.p.c.8.n.11. Dom.Larr. *in dec.Gran.diſp.*
2.tota. Caſtill. *de Tertiis c.41.n.22.& ſeq.* & Hermoſill.
in l.53.tit.5.p.5.glo.6.n.13.& ſeq. & n. 25. Barb. *de*
Can.c.42.n.47. Addit.ad Molin. *l.2.c.7.n.62.* poſt eum-
dem *l.1.c.25.* à quibus erit petendum quidquid juxta
hunc articulum requiſitum ſit.

LEX ULTIMA.

Iidem AA. Heliodoro Com. ſacr. larg.

Præcipimus, ut ſi fortè delegatio, quæ ab am-
pliſſima præfectura in diverſas provincias
ex more quotannis remittitur, minus con-
tineat omnes largitionales titulos, aut quo-
quo modo exactio eorum debet procede-
re: nihilominus competentem exactionem
eorum à viris ſpectabilibus tam Proconſu-
libus, quàm Vicariis, & viro Spectabili Co-
mite Orientis, & Præfecto Auguſtali, nec-
non Rectoribus provinciarum, eorumque
officiis, & Curialibus omnium largitiona-
lium titulorum exactione procurari: vice-
narum librarum auri condemnationem
præ oculis habentibus, ſi quid minus exac-
tum, vel illatum fuerit ſacro ærario, quàm
priſca & inveterata conſuetudo inferri
conſtituit.

SUMMARIUM.

1 *Tributorum exactio quomodo indiceretur à Principe Præfecto prætorio.*
2 *Deſcriptio tributorum fiebat initio cujuſque anni.*
3 *De Vicariis Præfectorum prætorio, & qui fuerint, & quale eorum officium.*
4 *Explicatur* l. 1.§.à Præfectis, de legat. 3.
5 *Præfecti prætorio Magiſtratum in quatuor diviſit Conſtantinus, ſingulis provinciis conſtitutis ejus vicariis, & de eorum poteſtate,* & n.6.
7 *De Vicario Hiſpaniarum.*
8 *Reprehenditur Jacob. Gutherrius, & de Gallorum in nos ſomniato imperio irridetur.*
9 *De Præfecto prætorio Galliarum.*
10 *Præfectus Galliarum fuit etiam Præfectus Hiſpaniarum,* & num.12.

11 *Præfecti Orientis, & præfecti per Illyricum qui fuerint, & quas provincias regebant.*
13 *Provinciæ etſi haberent præfectum prætorio. Vicarium habebant, ut de Italia & Africa.*
14 *Macrobius Præfectus prætorio Hiſpaniarum contra Gutherrium, defenditúrque contra eum Lazius*, & num. 15. & 16.
17 *Dacianus Præſes Hiſpaniæ & Galliarum.*
18 *Gallia per Vicarios gubernabantur tempore Præfectorum prætorio.*
19 *Præfecti prætorio erant in Comitatu Principium, non verò in provinciis*, & n. 20. 21. 22. 23.
24 *Præfectus prætorio Galliarum nullam habuit juriſdictionem in Vicarios Hiſpaniarum.*
25 *Vicarii Provinciarum habuerunt ſacrum auditorium, & quid ſit ſacrum auditorium.*
26 *Sulpitii Severi hiſtoria de Voluentio Proconſule Hiſpaniarum, & de Præfecto Galliarum ad ſe cauſam Priſcillianorum ex Hiſpania revocante*, & n. 27.
28 *Voluentius ultimus Proconſul Hiſpaniarum.*
29 *An Gallia fuerit caput Præfecturæ, & ſedis?* & num. 30. & 31.
32 *Exactio tributorum apud nos fit quotannis circa civium facultates.*

1 TRIBUTORUM exactionis forma quomodo fieret, tradit Juſtin. *Novell.* 128. quæ eſt *Auth. de collatorib. in princip.* & cùm Præfecto prætorio tributorum cognitio & cura demandaretur, eidem ſignificabat Princeps quanta ſibi pecunia opus eſſet, qui facta computatione & diviſione diſponebat apud acta quantum quælibet provincia inferre teneretur ſecundùm morem regionis in auro, argento, vel aliis ſpeciebus,
2 *l. qui ordinariam 7. C. de officio Rector. provinc.* † Hæc deſcriptio, quæ tempore noſtræ legis *delegatio* vocabatur, ut jam docuimus *in l. 3. ſupr. de annon. & trib.* à Præfecto prætorio emittebantur in ſingulas Præſidibus, & aliis Rectoribus provinciarum initio cujuſque anni, ſeu indictionis, quæ incipiebat menſe Septembri, *l. fin. cum leg. addita ex Baſilicis ſup. de annon. & trib. l. 1. infr. de milit. veſte l. fin. C. ſi propter publ. penſit. d. Novell.* 128. *in princ.* & in ea concipiebat tributorum modum, & quantum pro indicto à Principe tributo ſequenti anno ſolvendum erat, docent Cujac. *in d. Novell.* 128. & Buleng. *lib. 9. de vectigalibus c. 9.* quod ſi in delegatione minus fuerit comprehenſum, quam ex conſuetudine ſolebat apponi, hujuſmodi omiſſio ſuppleri debet à Præſidibus, vel Comite Orientis, vel Præfecto Auguſtali (de quibus jam diximus *ad legem ſuperiorem*,)
3 vel à Vicariis. † *Vicarios*, vocat lex noſtra qui Præfectorum prætorio vices agebant, & vice eorum cognoſcebat, & ejus locum obtinebat in provinciis, *l. 1. & 2. C. de offic. Vicarij*, *l. à Proconſulibus 19. de appellation.* Caſſiodor. *lib. 6. var. formul.* 15. & mandato Principis mittebatur in aliquam diœceſim multas provincias continentem, ut Vicariis Orientis quatuor diœceſeos Thraciarum, Ponticæ, Aſianæ, & Macedoniæ, *l. fin. infr. de diverſ. offic. l. 1. infr. de proxim. ſacr. ſcrin.* ibi, *Ita vicariarum honore cumulamus, ut inter eos merito dignitatis habeantur, qui pro Præfectis diœceſes ſibi creditas temperarunt.* inde apud Caſſiodor. *lib. 3. epiſt. 16. & ſeq.* dicitur Vicarius Præfectorum, & Præfecturæ, & inſcriptione *l. ſi quis 6. C. de ædific. priv.* & *l. 1. Cod. Th. de uſuris*, ita ſcribitur, *Conſtanti-*
4 *nus ad Dracilianum Agentem vices Præfecti prætorio.* † Quibus adjũgendus eſt Ulp. *in l. 1. § à Præfectis 4. ff. de leg. 3.* in illis verbis, *A Præfeprætorio, vel ab eo, qui vice Præfecti ex mandato Principis cognoſcit*, obſervat Gothofred. *ibidem.* quem miror non advertiſſe tempore Ulpiani, qui floruit ſub Alexandro, Præfecturam prætorio unicam fuiſſe, neque diviſiſſe eam Imperatores uſque ad tempora
5 Conſtantini, † qui hunc ſublimem magiſtratum, & qui ab Imperatore nihil diſtabat niſi quòd purpuram non geſtaret, ut ait Euvapius *in vit. Philoſoph.* & notabimus *in l. fin. infr. de decurionibus*, in quatuor diviſit, ut ex Sozimo *lib. 2.* notavit Panciroll. *in Not. Imp. Orient. cap. 2. & 5.* & *infrà* dicemus, unumque Orienti, alium Illyrico, tertium Italiæ & Africæ, quartum Galliis, Hiſpaniiſque & Britanniæ præfecit, ſtudioſè conatus Præfectorum immenſam poteſtatem minuere, & ſingulis provinciis vicarium conſtituit, qui vicem Præfecti prætorio ageret, & loco ejus diœceſes regerent, ut docet Buleng. *lib. 4. de Imp. Rom. cap. 32.*
6 † Et eleganter deſcribit Caſſiod. *lib. 6. formul.* 15. his verbis, *Tu autem Vicarius diceris, & tua privilegia non relinquis, quando propria eſt juriſdictione qua datur à Principe, habes enim cum Præfectis aliquam portionem. Vice ſacra ſententiam dicis, & quod maxima fidei ſignum eſt, in inſcriptionibus vita tibi committitur hominum, quod inter mortales conſtat eſſe pretioſum. Additur quòd nec mutari te ſine chlamyde jura voluerunt, ſcilicet ut ſub veſte militari ſemper viſus numquam crederis eſſe privatus. Sed hæc omnia ad Præfecturæ gloriam judicamus eſſe conceſſa, ut qui tanta ſedis Vicarium diceret, umbratile nil videret*, & Vicarium militari & civili magiſtratu functum, & vicem plurium magiſtratuum egiſſe, conſtat ex prærogativis & magna juriſdictione, quam Ponticæ, & Galaciæ Vi- 7
cario concedit Juſtin. *edict.* 8. *cap. 1.* ibi, *Viſum eſt Vicarium denuo omnibus Pontici tractus provinciis præficere, ità verò ut non ſolùm præfecti locum adimpleat, verùm etiam glorioſſ. magiſtri ſacrorum noſtrorum officiorum Ducum, & deniquè eorum magiſtratuum, qui ſacro noſtro patrimonio, cubiculo & domeſticis protectoribus præfecti ſunt. Deindè illiuſmodi poteſtatem habeat, qualem cujuſque provinciæ magiſtratus in ſua provincia habere ſolet.* † Talis fuit Vicarius Hiſpaniarum, cujus plurima mentio tum in variis inſcriptionibus legum noſtrarum, & Codicis Theodoſij, tum ex illius ævi ſcriptionibus, *l. ſi ab ſponſo 16. Cod. de donat. ante nupt. l. fin. C. quorum bonor. l. 3. C. Th. de offic. Rect. provinc. l. 1. infr. de diſcuſſ. l. nullus 4. Cod. Th. de cuſt. reor. l. municipalia, 151. C. Th. de decur. l. 5. C. Th. unde vi l. 2. C. tabul. logog.* cum aliis, Sozim. *lib. 2.* Symmach. *in Actuar. epiſt. 9.* Ammian. *lib. 23. in princ.* Sever. Sulpit. *lib. 2. hiſtor. ſacræ.*

Sed cum patriæ amor ita omnibus ſit innatus, ut 8
quadam ſuavi violentia nos rapiat in ſuam defenſionem, nemo me reprehendet, ſi pro Hiſpania noſtra arma ſumam, & cum quodam Romano Gallo manus conſeram. Hoſtis eſt Iacob, Gutherrius, qui librum de officiis domus Auguſtæ in lucem edidit, ex Pancirolo, Bulengero, Salmaſio, Cujacio, Jureto, Savarone, & aliis hujus notæ, ſuffurato tum labore, tum ſcriptione. Hic de his Vicariis & Præfecto prætorio Galliarum ſcribens, ait *lib. 2. c. 7.* Præfecto prætorio Galliarum creditam fuiſſe Hiſpaniarum adminiſtrationem, unde Galliarum in Hiſpaniam imperium imbelli ſanè ratiocinatione ſibi colligere viſum eſt. † Sed ne in hac falſâ 9
conſequutione diutiùs immorer, venio ad caput difficultatis, an Præfectus prætorio Galliarum adminiſtraverit Hiſpaniam, quaſi Hiſpania eſſet ſubjecta Galliæ? Cùm igitur, ut jam dixi, Conſtantinus diviſerit præfecturam, duos præfectos Orienti conceſſit, duoſque Occidenti, in his collocatur præfectura Galliarum, cui adſcribit Sozim. *d. lib. 2.* Gallias cum decem & ſeptem provinciis, & Hiſpanias cum ſeptem Bætica noſtra, Luſitania, Gallætia, Tarraconenſi, Carthaginenſi, Balearibus inſulis, & Tingitania, ut ex Notitia Imperij conſtat, & Buleng. *lib. 1. de Imp. Rom. c. 12. & ſeq.* Pancir. *d. c. 5.* Gutherr. *d. lib. 2. c. 6.* ex quo non eſt dicendum Gallias in Hiſpanias aliquod imperium habuiſſe, aut juriſdictionem ſupremam. † Quia Præfectus Gallia- 10
rum erat, & Hiſpaniarum, imò idem unicuique prætorium ad Hiſpanias, Gallias & Britannias pertinebat, & quia hæ provinciæ communi aliquo nomine non comprehendebantur, & permoleſtum eſſet paſſim dicere, præfectus prætorio Galliarum & Hiſpaniarum, factum eſt ut compendij cauſa ſolùm vocaretur Præfe-

ctus Galliarum,& pari ratione, quia Italia,Illyricum &
Africa non continebantur ſub aliqua communi nomen-
clatura harum provinciarum, Præfecti Italiæ ſolùm
dicebantur,compendij cauſa,nam integer titulus nomi-
11 na etiam Africæ & illyrici adferebat. † Quod fulci-
tur ex Præfectorum Orientalium ſimilitudine, quo-
rum unus Præfectus prætorio Orientis, alter verò Præ-
fectus prætorio per Illyricum dicebatur, & hìc quidem
duas diœceſes moderabatur æquali jure, nempe Mace-
doniam & Daciam,quæ alias minores provincias ſub
ſe continebat. Sed utraque diœceſis æqualiter & im-
mediatè, quod aiunt, ſubiiciebatur Præfecto nec plus
juriſdictionis illi competebat in unam, quàm in aliam,
ideòque dicebatur Præfectus per Illyricum, & ſi di-
ſtinctiùs efferremus, explicatis diæceſium nominibus,
Præfectus per Macedoniam & Daciam eſſet quoque
appellandus, cùm prætorium ad eas ſimul pertineret,
neque ullo modo Macedonia Daciæ, neque è contra
ſubjiciebantur, alter non unam,ſed duas diœceſes con-
ſtituerent. Eodem igitur modo conſtituta ſunt præ-
toria in Occidente, & ſicut ſe habuerunt Macedonia
12 & Dacia, ita Hiſpania & Gallia. † Idque aſtruitur,
nam Zoſimus ut oſtenderet prætorium, quod vulgo
Galliarum dicebant, non minus proprium eſſe Hiſpa-
niarum, quæſivit nomen quo utraque diœceſis expri-
mi poſſet, vocavitque Prætorium gentium Tranſalpi-
narum *lib.5.pag.*780. *&* 818. *& lib.2.pag.* 688. quo in
loco explicat quid per Tranſalpinos intelligat, nimi-
rum Celtas & Hiſpanos & Britannos. Sed hoc no-
men viſum non eſt aliis idoneum, tum quia Tranſalpi-
næ gentes propriè dicerentur quæ trans Alpes eodem
Europæ continenti includebantur, quæ verò intercur-
renti mari à continenti erant divulſæ, propriè non
continebantur hoc nomine, & ſic Britanniæ ſub eo
non comprehendebantur, & tamen ad Alpes multæ
13 Italiæ gentes pertinebant. † Facit etiam, quia etſi Præ-
torium uni provinciæ aſſignaretur,non tamen deſine-
nebat habere Vicarium,quod de Italia dicere poſſemus,
cui cum Africa & illyrico datus unus ex quatuor Præ-
fectis, & tamen multarum legum inſcriptiones ſunt,
quæ Præfecto prætorio Illyrici, aliquando Vicario
Italiæ,aliquando Africæ inſcribuntur, *l. ſi vindicari* 13.
C.Th.de pœnis, dirigitur Flaviano P. P. Illyrici & Italiæ,
& l.quoties 26.*C.Th.de oper.publ.l.*2.*C.T.de conſt.Princ.l.*
dudum 6.*C.Th.de contr. empr.* in quibus Præfecti nomen
ad Italiam porrigitur, & tamen aliæ ad Vicarium Ita-
liæ tantum ſpectant, *l.nec mulionibus* 31. *C.Th. de curſu*
*publ.l.*2.*C.Th.ne opera à conlat.exig..*.*colonos* 10.*C. Th. de*
luſtrali conlat. Idem de Africa animadvertitur,nam cùm
multæ leges ad Vicarium Africæ dirigantur, *l.*3.*C.Th.*
*de advoc.fiſc.l.*6.*C.Th.de cohort.l.*2.*C.Th.de itin.mun.* aliæ
etiam & ad Præfectum Africæ ſcribuntur, ut videmus
in l.unuſquiſque 21. *C. Th. de navic.* & etiam à Sozimo
lib. 2. dicitur Præfectus prætorio Africæ.
14 Ita eodem modo dicitur Macrobius Præfectus præ-
torio Hiſpaniæ *in l.*3.*C.de Paganis*, quæ eſt *l.*15.*C.Th.*
eodem, nam id indicat litterarum compendium illud
P.P. quod in Codicibus tam Juſtiniano, quàm Theo-
doſiano perpetuo ſignificat *Præfectum prætorio*, & ita
exaratum eſt ſine compendio, vel nota aliqua in mul-
tis libris, præcipuè in indice Codicis Theodoſiani lit.
P...& hæc nota *PP.* Præfectum prætorio ſignificari in
utroque Codice, nemo huc uſque negavit, qui legerit
Magnonis libellum *de notis juris lit. P.* ubi his litteris
P.P. ſignificari ait Præfectum prætorio. Unde ea diſtin-
ctio,qua utitur Gutherrius, ut *P.P.* cum interpunctio-
ne Præfectum prætorio ſignificet, at ſine interpunctio-
ne non Præfectum, ſed Præſidem, vel proprætorem,
prorſus eſt inanis,& ridicula,cùm ſæpiſſimè in utroque
Codice utraq; PP. ſine interpunctione ſcribatur & cùm
ſine interpūctione ſcribatur *P.P.per Illyricū*,magna eſſet
inſcitia legere *Proprætor per Illyricum*, ut vult Gutherr.
† taxans Wolfgang. Lazium quòd *lib.*2.*com.c.*2. inter- 15
pretetur eis litteris ſignificari Præfectum prætorio in
veteri lapide apud Tarraconem, ubi ſcribitur, M.AU-
RELIUS VALENTINIAN. V.C.P.P. HISP. CIT.
cùm, ut ipſe ait, *Hujuſmodi litteræ P.P. proprætorem ſigni-*
ficent,& ineptum eſſet Præfectum prætorio uni provinciæ aſ-
fingere. Meliùs dixiſſet, cùm Cari Imp. tempore Præfectu-
ra diviſa non eſſet in provincias, ſeu diœceſes. Sed ipſe
infeliciſſimè interpretatur *proprætorem Hiſpaniæ* illis no-
tis exprimi. Quod cuiq; in re hiſtorica nondum inſtructo
ſatis patet, cùm ſub Imperatoribus nullæ provinciæ à
Prætoribus gubernabantur, ſed aut à Proconſulibus,
aut Præſidibus ex diviſione provinciarum ab Auguſto
facta inter eum & Senatum,de qua agunt DD. *in tit. ff.*
de officio Præſid. & nos *alibi* diximus, poſtea verò ſe-
quenti ævo à Conſularibus, Comitibus, Rectoribus
provinciarum, Proconſulibus, Vicariis & ſimilibus re-
gebantur, & Provinciæ omnes Hiſpaniæ aut Præſidum
aut Proconſulum, aut Conſulum fuerunt, ut patet ex
Notitia Imperij, & ex Plin. *l.*3.*ep.*4. cujus tempore Bæ-
tica noſtra à Proconſule regebatur, & tempore Con-
ſtantij à Præſide, ut videre eſt ex *l.*2.*C.Th. de diſtraht.*
pignor. ibi, *Conſtantius A. ad Egnatium. Fauſtinum Præ-*
ſidem Bætica, & à Conſulari, ut indicat *l.*3.*C.Th.de bonis*
proſcript. Sub Conſtantino Provincia Tarraconenſis ha-
buit Præſidem *l.*1.*C.Th.de temporum curſu*,& ſub eodem
tota Hiſpania habuit Comitem *l.*1.*C.Th.de accuſat. l.*4.
*C.Th. de decurion. l.*2.*C.Th. de fide teſtium*, & ex Severo
Sulpit. *lib.*2.*hiſt. ſacr. ad fin.* cognoſcimus ſub Gratiano
Hiſpanias Proconſulem habere deſiiſſe, & à Vicariis
gubernatas, & ultimum Proconſulem fuiſſe Voluen-
tium, quod etiam *ibidem* notavit Sigon. † Quapropter 16
nota illa veteris lapidis *P P.* minimè Proprætorem de-
ſignare potuit, cùm ita exaranda eſſet. *Prop.* & multo
minus in inſcriptione *d.l.*3 *C.de Paganis.* Sed Præſidē
deſignat provinciæ. † Qualis etiam Dacianus nuncupa- 17
tur in alio lapide veteri apud Morales *l.*10.*c.*1.& ab Ju-
liano *in adverſ. n.*175. Qui dicitur quoque Præſes Gal-
liarum, ..am utriuſque provinciæ Præſidem agebat, ut
didicimus ex ſlau. Dextro *ann.* 300. & cum ipſe apud
Hiſpanias degeret, Gallorum populos per Rictium Va-
rum vicarium ſuum moderabatur. Quæ nova traditio
fulgitur ex Dextro, qui Dacianum Hiſpaniarum &
Galliarum Præſidem vocat, & ita Præſidis nomine in
Martyrolog. 9. Decemb. non Præfecti indigitatur (ne-
ſcio enim ubi Gutherrius invenit hoc nomen in Marty-
rologio.) Rurſus ex Martyrolog. 6. Julij, ubi Rictius
Vicarius dicitur, (& quamvis nonnulli ex Rictio Vi-
cario, quod legitur in Martyrologio, Rictium Varum
cudere tentaverint,nihilominus antiquæ lectionis auto-
ritas magis præſtat) quod à Dextro d. anno 306. com-
probatur, dum tempore, quo Dacianus præſidem age-
bat in Hiſpania, Rictius etiam jus in eadem dicebat, ex
quo ſequitur ejuſdem fuiſſe Vicarium non ignoro no-
men diverſimodè ſcriptum in codicibus Dextri.
Probavimus jam Præfectos Prætorio Galliarum,Hiſ- 18
paniarum quoque nominatos, nunc operæpretium erit
probare Gallias ipſas per Vicarios fuiſſe moderatas, ut
conſtat ex *Notitia Imperij Occidentalis*, ibi, *ſub diſpoſitione*
viri ſpectabilis Vicarij ſeptem provinciarum, quæ de Vica-
rio Galliarum loquitur, ut notat Pancirol. *c.* 68. Caſ-
ſiod. id rectius expreſſit *lib.* 5. *ep.*16. ibi, *Hinc eſt quod*
præſenti tempore in Gallias nobis, Deo auxiliante, ſubjectas,
Vicarium te Præfectorum noſtra mittit auctoritas. vide *ep.*
17.& doctiſſimus Joannes Savaro *in not. ad Sidon. lib.* 1.
*ep.*3.*verb.Vicariano*, adiicit, *Tres autem erant Vicarij præ-*
fecti prætorio Galliarum. quod ex eodem Sidon. *lib.*5.*ep.*9.
cōprobat, in hunc ſenſum accipiens illa verba. *In prin-*
cipatu Valentiniani unus Gallorum præfuit parti, alter ſo-
liditati, ita ut prior fuerit faſcium tempore qui erat poſte-
rior dignitate. Poſterior autem dignitate fuit Vicarius
reſpectu Præfecti. † Unde colligitur utramque pro-
vinciam

vinciam per Vicarios Præfectorum fuiſſe gubernatas, & Præfectum in Comitatu Principis ſemper ſediſſe, quod probat quoque ipſe Gutert. *lib.2.c.*, *in princ.* ex ſententia Petr. Fabri *lib.1.ſemeſt.c.1.in fin.* qui ſub poſterioribus Imperatoribus exiſtimabat non ſolum in comitatu Principis, ſed etiam per Orientem & Occidentem ſingulos Præfectos fuiſſe, qui diœceſes ſuas regebant. Sed re vera vir doctus labitur, nam *l.1.inf.de milit.veſt.* quam adducit, nihil probat ſed tantum numerat diœceſes, quos nos non negamus, neque inde ſequitur in eis reſediſſe Præfectos. Neque item *tit. C. de officio Præf.præt.Orient.* imò *in l.fin.* quæ eſt deducta ex libris Baſilicorum *lib.6.tit.1.l.12.* contrarium ſuadetur, nam ait, *Præfectorum prima ſit ante univerſos ſedes poſtea Senatorum.* Senatores verò in Curia Principis ſedebant. Neque Sidonij locus *lib.8.ep.6.* aliquid probat, imò in noſtram ſententiam poteſt adduci, quia cùm dicat Conſuli Aſterio adſediſſe Calendis Januariis; Patrem ſuum Præfectum Prætorio Galliarum, non poteſt

20 hoc in Gallia eveniſſe. † In Curia igitur regia reſediſſe Præfectos, mihi ex eo videtur probari, *primò* ex epigraphe *l.2.C.de officio ejus qui vicem*, quæ ſic ſcripta eſt, *Mandata Imperatorum Theodoſij & Valentiniani A.A. miſſa Antiocho, cæteriſque Præfectis prætorio, per Referendarium.* Cum hæc mandata fuerint inſinuata per Referendarium, debemus intelligere omnes Præfectos in Curia degere nam cùm Referendarij eſſent; qui Judicum conſultationes Principi inſinuabant, & reſponſa eiſdem judicibus ſcripto & verbo prolata dabant, conſequens eſt Præfectis prætorio, hanc, ut dicam notificationem fieri non potuiſſe, ſi extra Curiam eſſent, quia hoc non à Referendario, ſed à quæſtore

21 in provinciis publicabantur. † *Secundò*, quia cùm Gallia per Vicarium regeretur, ut jam probavimus, neceſſe eſt ut dicamus Præfectum apud Principes permanſiſſe. Sed fortiùs noſtram conjecturam adſtruit Caſſiod. *lib.6.var.form.3.* ubi Præfectum prætorio de ſuo officio ita admonet. *Et ideo tantum lumen gloriæ ſit actionibus veſtris, ut & in palatio noſtro fulgeat, & in provinciarum longinquitate reluceat.* Quid eſt lumen in palatio, & in provinciarum longinquitate; non aliud niſi ab aula Principis non receſſiſſe Præfectos, ſed ex ea verbo, conſilio, ordinationibus provincias ſibi creditas adminiſtraſſe. Quemadmodum apud nos Conſiliarij qui Indiarum, aut Italiæ res pertractant, non dicentur apud Indos, vel Italos degere, cùm reſideant apud Principem, & tamen lumen ſui Imperij, & gubernationis ex aula illa in longinquitatem provinciarum effundunt.

22 Accedit, quod tanquam mirũ refert Idacius *p.4.* Cynegium Præfectum prætorio per Orientem uſque ad Ægyptũ penetraſſe, & ibi ſimulachra gentium ſubvertiſſe, & tamen ſedes Orientalis Prætorij erat apud Alexandriam Ægypti metropolin, ut idem Idacius *ſuprà*

23 commemorat. † Hoc ideò factum credo, quia ſtatis temporibus Præfectus prætorio ſingulas diœceſes luſtrabat, primùm cùm magiſtratum inibat, ut elicitur ex Eunapij verbis *in vita Philoſophi in vita Proæreſij*, Deinde ſingulis annis, & ne ultrà differatur, cautum eſt Arcadij & Honorij ſanctione, quam refert Sirmondus. In hac provinciarum luſtratione omnes omnium diœceſium metropoles adibat, quod ſatis indicant illa Eunapij verba, cum de Anatolio Præfecto Illyrici ſcribit *pag.* 144. ibi, *Studium ad alia rerum momenta trahebat, quippe penes quem eſſet potiſſima Imperij loca adire, eaque pro ſuo arbitratu regere, & adminiſtrare.* Sed quid in hac re immoramur, ſi id expreſsè doceat *l.præcipimus 32.C.de appellat.* ibi, *Virum illuſtrem Præfectũ prætorio, qui in noſtro eſt comitatu.* & inferiùs eadem verba repetit. Conférque Socrates *l.7.hiſt.c.48.* ubi de Thalaſſio ita ſcribit. *Cùm Senatores deſpiceret adeſſe in Eccleſia, inter quos erat & Thalaſſius, cui præfecturæ principatus Illyricarum gentium fuerat concreditus, & fama cùm erat etiam Orientalium, illi partium cura committenda eſſet ab Imperatore.* Ecce Præfectus inter Senatores cùm Principe. Ecce item Præfectos Galliarum, & Italiæ, apud Sozomen. *l.9.hiſt. c.4.* qui de Stilichonis tyrannide agens, *Unde*, inquit, *milites excitata ſeditione Præfectum Italiæ, & eum, qui Galliis præerat, & duces & alios qui in palatio potentes erant, occidunt.*

Rurſus ſciendum eſt Præfectum prætorio Galliarum nullã in Vicarios Hiſpaniarum, vel Britanniarum habuiſſe ſupremam juriſdictionem, neque aliquod imperium aut protectionem. Nam ſi ita eſſet, daretur à Vicariis ad Præfectos aliqua appellatio, vel ſupplicatio, qua dignitas illa, quam ſomnia Gutherius, in Hiſpania reluceret. Sed imò in tenebris ſemper fuit, cum à Vicariis non appellabatur Præfectus prætorio, ſed ſolus Princeps. *l. à proconſulibus 19. C. de appell.* & Vicarij Provinciarum creabantur à Principe, & ob id dicuntur Augustales, *in l.fin.C.de his qui per metum jud. non appel.* Beatiſſima eſt ad hoc deciſio Juſtiniani *edict. 8.de Pontici tractus Vicario c.1.* ubi cùm Pontici tractus provinciis Vicariatum reſtituat, inter varia quæ ei præſtat, ait. *Ita verò ut non ſolùm Præfecti locum adimpleat, verùm etiam glorioſſ. Magiſtri ſacrorum noſtrorum officiorum, glorioſſ. etiam ducum, Magnificent denique eorum magiſtratuum, qui ſacro noſtro patrimonio, cubiculo etiam & domeſticis protectoribuſque præfecti ſunt, Deinde iſtiuſmodi poteſtatem habeat, qualem cujuſque provinciæ magiſtratus in ſua provincia habere ſolet. Omnibus etenim hominibus omnimodiſque rebus magiſtratum hunc communem facimus. Reddimus illi quod & antea habuit, ſacrum auditorium, ut controverſiæ provocatione ſuſpenſæ non in felicem hanc urbem deducit, ſed apud ſe ipſum ad ſacram formam examinari debeant. Nemini verò poteſtatem facimus, ut poſtquam provocatione ſuſpenſa controverſia mota fuerit, altera provocatio, ne utatur.* † In quibus verbis ſolùm expendere libuit illa, *reddimus illi quod & antea habuit ſacrum auditorium*, quæ indicant Vicarios provinciarum habuiſſe ſemper ſacrum auditorium, quod erat vicem Principis gerere, ſolebant enim Principes vices ſuas delegare. *l.1.§.interdum 4. D. à quibus appell.non licet l.præcipimus 32.§.fin.Cod.de appellat.* & Judices tales dicebantur habere ſacrum auditorium, ſacram cognitionem, ſacrum examen, & vice ſacra cognoſcere, vel judicare quod inter præcipua alia conceſſum eſt Præfectis prætorio, ut conſtat ex Caſſiodor. *l.6.form.5.l.à proconſulibus 16.C.Theod.de appellat.* ibi, *A Præfectis autem prætorio, qui ſoli vice ſacra cognoſcere verè dicendi ſunt.* docetque Juretus *ad Symm.l.1. epiſt.* 30. & Præfectis urbi, ut ex eodem Caſſiodoro cognoſcimus *l.6.epiſt.15.* Itemque & Vicariis ex dicto loco Juſtiniani, quibus ſicut Præfectis datum eſt, ut ab eorum ſententia non appellaretur, ſed ſupplicaretur princeps. *l.Præfecti 17.D.de minor.l.un. D.de offic.Præfect.præt.l.un.C.de ſent.Præfect.præt.* Caſſiod. *d.form 3.* & nos dicemus *in l.1.infr.de Præfect.præt.* idque indicat idem Juſtinianus *ſuprà*, ibi, *ſed apud ſeipſum ad ſacram formam examinari debeant.* Quid eſt ad ſacram formam niſi vice ſacra cognoſcere, juxta formam, modum, & legem Principis. Tritum eſt *ſacri* vocem ad Imperatores referri, ut Juretus *ſuprà* animadvertit.

† Confirmat hoc celebris B. Severi Sulpicij locus *l.2. de ſacra hiſt.ad fin.* ubi docet Priſcillianum & alios hæreticos cùm à Catholicis premerentur ad Proconſulem Hiſpaniarum Voluentium profugiſſe, eóſq; muneribus corruptos factos eſſe audaciores, adjicitque *Verùm Idacio ad reſiſtendum non animus ſed facultas defuit, quia hæretici corrupto Voluentio Proconſule vires ſuas confirmaverant.* Si enim Hiſpania ſub diſpoſitionis fuiſſet Præfecti Galliarum, quâ ratione omnis reſiſtendi facultas eſſet adempta, cùm poſſet ad eum provocari; & ob id rectè Salmaſ. *in Plinianis exercit.pag.806.tom. 1.* ait Provincias quæ ſub Proconſulibus erant, extra juriſdictionem Præfecti prætorio poſitas fuiſſe.

24 (margin, beside "Rurſus ſciendum")
25 (margin, beside "In quibus verbis")
26 (margin, beside "Confirmat hoc")

Majorem difficultatem præſtat politiſſimus ſcriptor ſubjectis verbis, *Quin etiam Ithacius trepidus profugit ad Gallias, ibi Gregorium Præfectum adiit qui compertis quæ geſta erãt, rap. ad ſe turbarum auctores jubet ac de omnibus ad Imperatorem refert. Sed id fruſtra fuit, quia per libidinem & potentiam paucorum cuncta ibi erant venalia. Igitur hæretici ſuis artibus grandi pecunia Macedonio data obtinent, ut imperiali auctoritate Præfecto erepta cognitio Hiſpaniarum Vicario (nam jam Proconſulem habere deſierant) deferatur.* Quibus apertè demonſtrant Præfectum Galliarum rem Hiſpaniæ deciſam ad ſe juſſiſſe adduci, quod non potuit fieri, niſi dicamus in Hiſpanias ſupremam juriſdictionem habuiſſe. Cui argumento ſpondeo, imò ex eis verbis inſinuari nullum imperium habuiſſe, nam quomodo Judici ſupremo potuit reſiſtere paucorum potentia, quis credet potentes potuiſſe eludere mandata Superioris, & hoc impunè, ſi enim Præfectus haberet juriſdictionem, non diceret Sulpitius, *ſed id fruſtrà fuit*, præcipuè cum paucorum potentia conatus Præfecti eluderet, ſi tota provincia tumultuaret, facile id fieret, ſed paucorum potentia & libido, facilè indicant Præfectorum in Hiſpanias nullam fuiſſe dominationem, imò inanis cenſebitur, quæ nullam habebat coërtionem *l. unic. ff. ſi quis jus dicenti non obtem.*

28 Rurſus reſpondeo non ſtatim poſt factam à Conſtantino præfecturarum diviſionem Hiſpaniarum diœceſes Præfecto prætorio commiſſa fuiſſe, nam uſque ad tempora Gratiani Proconſulibus paruiſſe ex loco Sulpitij apertiſſimè conſtat, & cùm Voluentius ultimus Proconſul hoc tempore ad partes hæreticorum declinaſſet, interimque ejus magiſtratus fuiſſet abolitus, facile fuit Præfecto Catholico cauſam quomodocumque avocare, ut turbarum auctores corriperet, quando Hiſpaniæ ſine magiſtratu erant, cùm nondum venerat Vicarius nominatus, & , ut diximus, non minus Galliarum, quam Hiſpaniarum, & Britanniarum erat moderator. Alias autem quî poteſt illa ratio congruere, *nam jam Proconſulem habere deſierant.*

29 Sed dices cum Gutherrio, Præfecturæ caput & prætorij ſedes ſaltem erat apud Gallos, apud quos jura petebant reliquæ provinciæ. Negæ. Nam quælibet diœceſis propriam habuit metropolim, & ibi Prætorianum tribunal, ubi Populi & provinciæ totius diœceſis de jure ſuo diſceptabant, non tamen diœceſis ab diœceſi pendebat ulla in re, neque illuc reliquæ confluebant, ut ex Arcadij & Honorij conſtitutione di-

30 dicimus apud Sirmondum. † Præterea unde colligitur Prætorij ſedem fuiſſe apud Gallos, qui etiam vicarium habebant, ut *ſuprà* probavimus? Quia nimirum decetur Præfectus prætorio Galliarum? imbecille argumentum, cùm Galliæ tunc temporis comprehenderent utramque Germaniam, & Belgium, ut indicat Notitia Imperij, & Provinciarum dignitas non ex nominatione Prætorij eſt colligenda, nam opportuniorem locum, aut qui plures contineret provincias, ut plurimum eligebant, ſed ea dignior hab. batur, quæ priori loco recenſetur, ut docuit Salmaſius. At Hiſpania in hujuſmodi recenſione prior eſt quàm Gallia, in Notitia quæ prius de Vicario Hiſpaniæ agit, quam de Vica-

31 rio ſeptem Provinciarum, ſeu Galliarum. † Hæc in re inacceſſa & nullo trita pede pro noſtra Hiſpania ſcripſi fortaſſe (ſpero equidem nec vana fide) alius feliciori ingenio plura alia meliora adducet, & ex ſcrinio antiquitatis extrahet, contentus ero ſi primus hujus argumenti viam ingreſſus ſim, & à Gallo tumidiſſimo jactantiam præripuero, ſicut armis multi ex noſtris jam olim fecere. Ad rem noſtram revertamur.

32 Conſtituitur ergo in noſtra hac lege, ut in largitionibus inferendis in ſacrum ærarium antiqua conſuetudo attendatur, & juxta eam ſinguletur delegatio, ita ut ſi ei deſit, aliquid & minus contineat quàm quotannis ſolebat, à Præſidibus ſuppleantur, tam ut ait Caſſiod. *lib. 1. ep. 11.* ibi, *Providendum eſt ut arbiter arcæ habeat junctas conſuetudines ſuas*, ubi vide Forner. Quod tamen legibus noſtris in tributorum exactione non procedit, quia quotannis ſit exactio ſecundum civium facultates, & ita erit obſervanda deciſio *l. 4. & 5. tit. 14. lib. 6. Rec.* ubi certa forma in tributis exigendis apponitur, quæ ſi omittatur, redditur exactio nullius momenti. Verùm ſi attenta lege Regni in charta illa originali, ſeu receptoria quæ debet præſentari, civitatis correctori, non contineantur omnes populi qui ſolent in ea contineri, Corrector jubet fieri exactionem etiam in locis non connumeratis, ita ut ſi ita non fiat, oppida & municipia reclamare poterunt, ne ſibi imponatur gravius onus quod inter populos dividebatur, ut inſinuat *l. 11. d. tit. 14.* ibi, *Se echen y repartan entre todas las villas que fueren cõtenidas y ſe comprehendieren y debieren comprehenderen en nueſtras cartas de Recetoria.* Quapropter Judex poterit ſuperſedere, & Superiorem conſulere quando Receptoria à conſueto ordine deviaverit, *argumento c. ſi quando 5. de reſcript.* cum vulgatis.

TIT. XXIV.

Ne operæ à collatoribus exigantur.

LEX UNICA.

Imppp. VALENTIN. VALENS. & GRATIAN. AAA. *ad Vivemium P. P.*

Operarum præbitionem, quæ illicitè à provincialibus hactenus expetita eſt, Sinceritas tua ceſſare præcipiat.

SUMMARIUM.

1 *De ratione prohibitionis hujus legis*, & num. 2.
3 *Operæ quomodo vocentur à Paulio* diurnum officium
4 *Operarum diviſio in officiales & fabriles.*
5 *Quo in ſenſu operarum nomen in præſenti ſumatur.*
6 *Quapropter operas non teneantur collatores præſtare.*
7 *Explicatur* l. 2. infr. de lucris Advocatorum, *& quid* Scholaſticorum *vox ibi ſignificet, item, & quid ſit* manſio, *&* num. 8.
9 *In Advocatos Ammiani invectiva.*
10 *Explicatur* l. unic. infr. de ſalgamo hoſp. non præſt. & l. devotum 5. infr. de Metatis.
11 *Quid* Salgamum *ſignificet diſcutitur*, & n. 12.
13 *De militibus intra officia conjciendis*, & n. 14.
15 *Exornatur tit. infr.* ne ruſticani ad ullum obſequium.
16 *Ad convehendas ſpecies fiſcales, & curſum publicum peragendum, ſolebant provinciales præbere omnia neceſſaria.*
17 *Barones non poſſunt imponere ſubditis operas, neque ab eis quidquam exigere, neque præſcriptio eis ſuffragabitur.*

SATIS juſta eſt prohibitio hujus tituli, & contra 1
exactorum avaritiam & latrocinia inſtituta (de quibus legimus *in tit. infr. de diſcuſſor. & de exact. trib.*) nam non ſolùm provinciales ad tributorum ſolutionem cogebant, ſed etiam ab eis operas multas ſolebant extorquere, oneráque plura & gravamina inferentes, ut cognoſcimus ex *l. 1. inf. de lucris Advoc.* † Quapropter eos, qui ſunt ad tributorum collationem obligati (unde dicti in hujus tituli rub. *collatores*) ut & *in tit. inf. de collat. fund.* &

& de collat. æris) liberos ab hujuſmodi operis facit noſtra conſtitutio, prohibens ne præter tributa aliis oneribus graventur. † *Operas* vocat Paull. *in l. 1. D. de oper. liber.* diurnum officium, quia labor, qui in eis præſtandis impenditur, totum diem exequitur, *l. 3. ff. de oper. liber.* non quia non poſſint etiam nocte exhiberi, ſed quia jura reſpexerint quod frequentius accidat, ut ex Zaſio docuit Gothofr. *in dict. l. 1. de oper. lib.* & ante eum Conn. *lib. 2. com. capit. 8.* Vel diurnum officium, quia continet quantum quiſque interdiu operando efficere poteſt, ut explicuit Donell. *lib. 2. com. c. 18.* Videndi Ant. Fab. *in juriſp. tit. 8. princ. 2. illat. 12. & ſeq.* Ant. Pichard. *in princ. Inſt. de adquiſit. per adrog. à n. 64.*

4 † Hujuſmodi operæ dividuntur in officiales & fabriles, *l. opera 9. D. de oper. lib.* Officiales ſunt quæ non in arte ulla certáve conſiſtunt, ſed officium continent pro commodo obſequio & reverentia patroni, cui liberti eas exhibent, ut eum aſſociare, aſſiſtere, comitari, aſſurgere, & ſimilia. Fabriles verò, vel artificiales vocantur, quæ artis alicujus ſunt propriæ, & quæ ſine illa præſtari nequeunt, veluti ſi libertus ſit pictor, faber, vel architectus. † Quoad noſtrum attinet propoſitum, operas intelligo non ſolùm obſequiales, ut ſi compellantur collatores ſociare, cuſtodire, aſſiſtere, *l. 1. & 2. infr. ne ruſtici ad ull. obſeq.* ſed artificiales, ut præbere domum, rectum panis excoctionem, cibaria, vel alias merces vehendas præbere navigia, equos, plauſtra, boves, vel currus, & quid ſimile. *l. unic. infr. ne quid oneri publico*, quod *angarias* vocaverunt, *l. pen. infr. de aquæductu, l. maximarum 11. infr. de excuſ. mun. l. fin. infr. de fabric. l. neminem 11. C. de ſacr. Eccl. l. 1. infr. de quibus mun. l. fin. §. cura cum ſeq. D. de muner. l. tabulariorum 9. C. Th. de ann. & trib.* cum aliis quæ adduxi *in tit. infr. in curſu publ.* notat Acc. *hîc*, & reliqui, qui in exemplo quod adducit ne balnea ſuccendantur, corruptè allegavit *l. un. C. ne rei milit. comit.*

(5 in the margin beside "ber, vel architectus. † Quoad noſtrum …")

6 Has ergo præſtationes, ſeu operarum præbitiones collatores non tenentur dare idque meritò, quoniam non debet quis ultra debitum prægravari, neque in plus quàm debet cogendus eſt, *l. illicitas 6. § illicita 3. cum ſeq. D. de offic. Præſid. l. operæ enim 21. D de oper. liber.* aliàs enim duplici onere gravarentur, *l. Titia 34. §. qui inuita 5. D. de legat. 2.* ibi, *Non eſt enim veroſimile patrem duplici præſtatione dotis filiam onerare voluiſſe.* Sufficiétque ſi graventur in tributis ordinariis perſolvendis, *argum. l. eum qui 30. D. de jurejur.* aliàs prædandi occaſio præberetur, *l. fin. infr. de lucris Advocat.*

7 † Quapropter multis legibus hujuſmodi exactiones extraordinariæ, ad quas non tenentur provinciales, prohibitæ ſunt, ut *in d. l. 2. infr. de lucris Advoc.* ubi cavetur ne quis ex officialibus, aut ſcholaſticis præter ſolemnia aliquid exigant in civitatibus, vel manſionibus, cùm & ipſis & animalibus alimonia ſolerent exigere, dum curſu publico utebantur, *l. comperimus 19. & ſeq. infr. de curſ. publ.* ut *ibi* explicamus. *Sholaſticos* vocat Advocatos ut rectè probat Cujac. *ibi*, ex *l. 2. C. Th. de concuſſion. Advoc.* ubi cùm agat de concuſſionibus Advocatorum, & ea lex latiùs *ibidem* ſcribatur, adjicit poſtea, *Nec latet manſuetudinem noſtram ſæpiſſimè Scholaſticos ultra modum acceptis honorariis in defenſione cauſarum annonas & ſumptus accipere conſueſſe*, idque aliis locis probat, quibus adde alium quo nullus melius intentum probat, is deſumitur ex D. Auguſt. *tract. 7. in Joan.* ubi ait, *Qui habent cauſam, & volunt ſupplicare Imperatori, quærunt aliquem Scholaſticum Juriſperitum, à quo ſibi preces componantur, ne forte ſi aliter petierint, quàm oportet, non ſolùm non impetrent quod petunt, ſed & pœnam pro beneficio conſequantur.* Notarunt id præter Cujacium, Marcellum, Donatium in *Ammianum libro 26.* ad illa verba, *& rumore tenus fol. 838. tom. 6.* Theſaur. Critic. qui Cujacium tranſcripſit, videndus Georgius Erhardus *ad Petronij Satyr. c. 6.* ad illa verba *ingens Scholaſticorum turba*, & *ibid.* Joannes VVovver, Cerda *adverſ. cap. 41. n. 9.* licèt ſatis jejunè pleniùs Conrad. Rittershuſius *in not. ad Saluian. lib. 1. de gubern. Dei, in præfat. n. 5. & ſeq.* ubi de ejus vocis varia acceptione pertractat, & Gaſp. Barthius *lib. 21. adverſ. c. 2.* Buleng. *lib. 2. de Imp. Rom. cap. 19.* † *Manſiones* vocantur *in d.* 8
l. 2. infr. de lucr. Advoc. deſtinata nocturnis diverticulis viantium loca, ubi quieſcendi locus erat iter facientibus, quia omnis diverſio diſtincta erat in mutationes, uti equi, aut jumenta mutabantur, ut notamus *in tit. de* 9
curſu publ. † Solebant itaque plures ex Advocatis, aut officialibus ad id munus alimonias petere, & exigere, nam eis hominibus innata erat rapacitas & avaritia, ut teſtatur Ammian. Marcell. *lib. 30. poſt princ.* ubi in Advocatos invehens inter alia hæc ſcribit. *At nunc videre eſt per eos omnes tractus violenta & rapaciſſima genera hominum per fora omnia volitantium & ſubſidentium divites domus, ut Spartanos canes, aut Cretas, veſtigia ſagacius colligendo, ad ipſa cubilia pervenire cauſarum inter rapinas inſatiabiles, inopes ad capiendam verſutis orationibus judicum fidem, quorum nomen ex juſtitia natum eſt, ſicam ingenij diſtringentes.* ex quibus inſtituitur ratio *d. l. 2. infr. de lucris Advoc.* horum rapinas cohibens.

Secundò ex eadem cauſa dependet quoque conſti- 10
tutio *l. un. infr. de ſalgamo hoſpit. non præſt. juncta l. devotum 5. verſ. ſolam. infr. de metatis*, ubi ſolam hoſpitalitatem menſoribus, proceribus, militibus, comitibúſque præberi à provincialibus ſta uitur, ita ut nihil ab hoſpite quod vel hominum, vel animalium paſtui neceſſarium creditur, exigatur, & ſalgami nomine aliud auferatur, ne provinciales, aut collatores diſpendiis afficiantur. *l. fin. §. quibus, cum ſeq. infr. de re milit.* Sed indemnes à talibus, & etiam militaribus coactionibus cuſtodiantur, ut *in Novell. 130.* quæ eſt *Auth. quomodo oporteat milites tranſitum l. in provinciis 12. infr de erogat. mil. ann.* docent Avendan. & alij relati à Maſtril. *l. 3. de magiſtr. cap. 10. num. 100. & ſeq.*

Sed quid ſit *Salgamum* non ſtatim explicant Auctores, Alciat. Pyrrhus, Cujac. Gothofr. & alij *in d. l. un.* 11
Forcatol. *in penu juris cap. 20.* Petr. Greg. *lib. 19. ſyntag. cap. 8. num. 6.* Pancirol. *lib. 1. theſau. cap. 262.* & alij *in lexicon juris.* Frequentiùs obtinuit ſalgami nomine ſignificari oleum, butyrum, ſalem, & ejuſmodi eſculenta, ad condiendum atque etiam alia in dies neceſſaria, veluti ligna. Cujacius ait contineri conditas herbas Pancirolus vult ſalgamum eſſe partem penoris eas herbas continentis, quæ ſolent in uſum conſervari ut [?]cæ, cappares & ſimiles aliæ quæcumque ex herbis condiebantur ſale, de quibus Columell. *de re ruſt. lib. 12. c. 4.* Hinc *Salgamarij*, qui condiunt *ſalgama*, ut notavit Elias Vinet. *ad Auſon. epig. 127.* ad illud.

Salgama non hoc ſunt quod Calſama credite olores. 12

† Itaque omne quidquid ad herbarum victum pertinet, ſalgamum eſſe dicerem (farcimina verò alia ex carnibus puto non contineri, neque vinum, oleum, vel acetum, quia, *d. l. un. de ſalgamo.* oleum, ſalgami nomine extorqueri prohibet.) Nam ad aliud non conſtringebantur Provinciales, ut obſervat Petr. Greg. *lib. 19. ſynt. c. 8. n. 5.* Neq; cænaticorum nomine, id eſt, pro cœna, quod genus fuit exactionis militaris, non poterant ampliùs extorquere. *l. 3. inf. de erog. mil. ann. d. Nov. 130. c. 4. d. l. 12. C. Th. de erog. mil. ann.* neque oleum, ligna, vel culcitras, ut animadvertunt ſupradicti. † Quod etiam & apud nos utiliter ſtatuitur *in l. 18. tit. 4. lib. 6. Recop.* ubi notavit Azeved. poſt Roland. à Valle *conſ. 66. ex num. 1. vol. 1.* ſed malè à militibus obſervatur (ut conqueritur cum aliis Azeved.) nam immemores illius conſilij ſanctiſſimi Præcurſoris, neminem concutiatis, ſed ſitis contenti ſtipendiis veſtris, de quo *in cap. ſingulis 86 diſt. & in c. militare, 23. q. 1.* nihil non attentant, & miſeros cives vexant, & mille extorſionibus inſolenter contorquent. Dignum remedio malum, & quod

quod quotidie increpabitur, & retinebitur. nam, ut eleganter ait Caſſiod.*lib. 1. var. epiſt. 11.* ibi, *Qui militaribus officiis aſſueti civilitatem premere dicuntur, & juſtitia parere deſpiciunt, dum neſcio quo pacto dimicantibus*
14 *difficile eſt morum cuſtodire menſuram.* † Licèt judices non debeant permittere milites eſſe poſſeſſoribus inſolentes, & ſic tenebantur talia facinora non relinquere impunita ſuperiores, ad quorum curam ſpectat humilium defenſio, ut indicant in alio caſu Impp. *in l. defenſores 5. C. de defenſ. civit.* ibi, *Plebem, vel decuriones ab omni improborum inſolentia & temeritate tueantur, ut id tantum, quod eſſe dicuntur, eſſe non deſinant.* nam ſi repertum non vindicat regere ut conſcij criminoſa feſtinant, ut ait *l. 2. C. de comm.* videndus Petr. Greg. *d. c. 8. ex n. 6.* & pluribus relatis Maſtr. *lib. 3. de magiſtr. c. 10. ex n. 178. & n. 206. & ſeq.* ubi latè de hoc jure hoſpitandi.
15 Tertiò ex eodem fonte fluit deciſio *l. 1. & 2. infr. ne ruſticani ad ullum obſeq.* in quibus legibus ſtatuitur ne ruſtici ad aliud obſequium teneantur, præter conſuetum annonæ onus, neque cogantur præbere mulas, aut equos, vel jumenta alia, vel eiſdem, aut mulionibus alimenta præbere. *l. fin. infr. de diſcuſſor.* quæ dedu-
16 cta eſt ex Baſilicis à Cujacio. † Solebant enim ad convehendas ſpecies fiſcales ea jumenta provinciales præbere. *l. 1. & 2. infr. de privil. domus Aug. l. un. infr. de tractoriis. l. pro locis 5. cum aliis ejus tituli ſup. de annon. juncta l. privata 10. infr. de excuſat. mun. l. ſunt munera 11. D. de vacat. mun. l. munerum 18. §. tironum. 3. D. de muner.* Vel etiam ad curſum publicum. *l. publici 14. infr. de curſu publ.* & conſtat ex Theodorico *lib. 1. hiſt. Eccl. cap. 6.* ibi. *Nobilem illam coegit Nicæa Synodum conceſſo Epiſcopis una cum ſuis uſu publicorum aſinorum, mularum, jumentorum.* gravamina à ruſticis ſuſtulit jus, ne qui operibus ruſticis vacant, aliis impoſitionibus impediantur. *l. fin. infr. de paſcuis publ. l. 1. l. colonos 15. infr. de agric. & conſit. l. 4. C. Th. de extraordin. ſive ſordidis mun.* & congruit Pragmatica Regis Philippi II. quæ dicitur *de Madrid.* quæ eſt *l. 25. tit. 21. lib. 4. Recop.* dicemus latè *in d. l. 1. de agric.*
17 Unde fluit Barones & dominos terrarum non debere, nec poſſe imponere ſubditis ſuis operas, nec ſervitia ab eis exigere, aut hoſpitia abſque ſtipendio & ſalario *l. 11. tit. 14. l. 6 Recop.* ita ut ſi præſtitum probetur per multum tempus, non tamen ideo ad ea ſolvenda conſtringentur, quia metum & violentiam intelliguntur impoſita potentiorum, quibus ruſtici pares eſſe non poſſunt. *d. l. 2. ne ruſtic. l. qui per potentiam; infr. de omni agro deſer.* & ita nullo tempore præſcripta dicentur, ex Bal. *de pace Conſtant. verb. pacciones* Caſſan. *in conſuet. Burg. rub. 1. §. 4. n. 15. verſ. & licet.* Greg. *in l. 6. tit. 25. p. 4. verb. deben los ſervir.* Bobad. *l. 2. pol. cap. 16. num. 116. & ſeq.* Cevall. *q. 781. n. 16. & ſeq.* Rodrig. *lib. 1. de ann. redd. q. 15. ex n. 60.* Avend. *de cenſib. cap. 8. toto,* & Borell. *de præſtant. cap. 18. ex n. 5.* qui latè tractant an ſtante lege regia 8. *tit. 15. lib. 4. Recop.* probata in memoriali hæc ſervitia exigi poſſint, & vide quæ dicam *in l. un. infr. de auro coronario, ex n. 30.*

TIT. XXV.

De immunitate nemini concedenda.

LEX I.

Impp. GRATIAN. VALENTIN. & THEODOS. AAA. *ad Populum.*

His noſtræ ſerenitatis edictis civitatum tabulariis erit flamma ſupplicium, ſi cujuſquam fraude, ambitu, poteſtate injuſtam cujuſpiam profiteantur immunitatem, ac non ſecundùm præcedentem definitionem contra omnino abolita ſpecialium immunitatum gratia neceſſitas tributariæ functionis firmata cenſitorum peræquatorúmque provincialium judicum peræquatione conſtrinxerint.

SUMMARIUM.

1 Immunitas, immunis, *quid ſignificent.*
2 *Immunitas ſolùm præſtatur à Principe.*
3 *Nullus ex privatis poteſt immunitatem concedere, niſi Princeps.*
4 *Immunitas ſemper eſt contra publicam utilitatem,* & num. 5.
6 *Pœna ignis imponitur tabulariis qui alicui profiteantur immunitatem.*
7 *Littera noſtræ legis contra Accurſium aliter explicatur.*
8 *De tabulariorum fraude in potentioribus à tributis ſublevandis.*
9 *Diſpoſitio noſtræ legis quid attenderit.*
10 *Triboniani incuria in lege noſtra ſub hoc titulo collocanda, proponiturque ejus integra,* & n. 11. 12. & 13.
14 *Qua ratione tabularius hìc pœna ignis afficitur, & de pœna ignis in aliis criminibus,* & n. 15. & 16.
17 l. 2. infrà de numerariis, *explicatur, & cum noſtra lege componitur.* & n. 18. & 19.
20 *Immunitatis natura ſemper odioſa, & ideo reſtringenda,* & n. 21.
22 *Privilegium immunitatis generale non extenditur ad incogitata.*
23 *Renunciatio generalis fortuitorum non comprehendit inſolita, remiſſivè.*
24 *Privilegium immunitatis poſteris & deſcendentibus conceſſum, an comprehendat tantùm eos, qui ex maſculis, vel qui ex fœminis naſcuntur. Diſcutitur ea quæſtio, & agitur de interpretatione* l. 1. in fine, D. de jure immunit. *& aliorum jurium,* & num. 25. 26. 27. 28. & 29.
30 l. un. infr. de impon. lucr. deſcr. *explicatur,* & n. 31.
32 *An ſtatuto effici poſſit ut in exemptione, vel privilegio immunitatis comprehendantur tam maſculi, quàm fœminæ.*
33 *Privilegium exemptionis* de Bellico, de Aureolis, & de Antona Garcia, de los de Valderas, y Simancas, *&* n. 34.
35 *An privilegium immunitatis conceſſum deſcendentibus, competat etiam fœminis nuptis.*
36 *An civitas poſſit ſine licentia Regis concedere alicui immunitatem, ad utrámque partem examinatur,* & n. 37. 38. 39. & 40.
41 *Civitas poteſt concedere immunitatem quando non reſiſtit jus, ut Doctorib. litterarum & Medicis, vel officiali admodum neceſſario, & quando extitit in quaſi poſſeſſione immemoriali talia concedendi,* & n. 42. & 43.
44 *An poſſit civitas dare immunitatem propter bene merita.*

IMMUNITAS eſt exemptio, vacatio, relevatio 1
à præſtandis tributis & oneribus. Nam munus eſt onus quod cum remittitur exemptionem inducit. *l. 1. & toto D. & infr. de vacat. muner.* & *de jure immun.* Caſſiod. *lib. 4. epiſt. 26. & lib. 2. ep. 17.* Unde immunes dicuntur civitates quæ nullum vectigal pendunt. *l. fin. de cenſib.* & immunis qui ab onere publico liber eſt (authore Feſto) ab omni tributo & obligatione, qui nihil præſtat, ut ait

D.

D. Iſidor. *lib. 14. origin. c.*.. juxta illud Plaut. *in Trinum act. 2. ſcen. 2. verſ. 73.*

Is eſt immunis, cui nihil eſt, qui munus fungatur ſuum. Quemadmodum *munis* è contrario eſt, qui rem fiſco pendit, qui ſolvit tributum, docet Revar. *lib. 3. var. c. 2.* unde dicitur munificus qui tributarius eſt Principi, ut
2 obſervavimus *ſup. in l. 1. de annon. & trib. n. 59.* † Hæc ergo immunitas præſtatur ſolùm à Principe, cujus proprium erat concedere in ſupremæ poteſtatis ſignum, alias enim facilè leges eluderentur, & poteſtas ſuprema Principis contempta ſordeſceret, tributaque nunquam ſolverentur, *leg. un. infr. de his qui à Principe vacation. l. nemo 13. infr. de decurion. l. ſunt munera 11. ff. de vacat. muner.* junctis quæ tradit in propoſito cum aliis quos refert Borrell. *de præſtant. Reg. c. 33. à n. 3.* & id ratione confirmatur illa, quia cùm immunitas ſit diſpenſatio legis, ad eum debuit pertinere, qui legem condidit, eam obrogare, *l. fin. C. de legib.* & privilegia quæ privatæ leges ſunt, concedere, *c. Abbate, de verb. ſign. l. jus civile 6. de juſt. & jur.* cum vulg. docet in pro-
3 poſito Surd. *conſ. 419. n. 17. & ſeq. lib. 3.* † Quapropter nullus privatorum hanc ſupremam poteſtatem poteſt ſibi arrogare quin incidat in crimen majeſtatis, *l. 1. ff. ad l. Jul. Majeſt.* ibi, *quive ſciens falſum conſcripſit, vel recitaverit in tabulis publicis, nam & hoc cap. 1. leg. majeſtatis enumeratur.* obſervat Lucas *in l. 1. n. 7. infr. ut nemo ad ſuum patrocin.* & contra communem utilitatem falſum committat, quod eſt graviſſimum crimen, ex traditis à Caball. *reſol. crim. c. 165. ex num. 1.* Farin. *q. 150. n. 12.*
4 † Quia immunitas ſemper cenſetur eſſe contra publicam utilitatem, quia tractatur de multorum præjudicio, cùm faciliùs ſuſtineantur onera quæ portantur à pluribus, & inter multos diſtribuuntur, quàm quæ à paucis, ut docent Accur. Caſtrenſis, Alex. & alij apud Caball. *ſup. caſ. 290. n. 22.* Surd. *conſ. 140. n. 1. lib. 1.* Gar-
5 ſia *de nobilit. gloſ. 1. §. 1. n. 42.* † & præter eos expreſſam adduco conſtitutionem *in l. un. C. Th. ſi per obreptionem fuerint impetrata* ibi, *Privilegia omnia paucis conceſſa perſonis in perniciem plurimorum in irritum devocentur, omnéſque hujuſmodi immunitates quacumque ambitione meruerunt ad æquale provincialium cæterorum conſortium reducantur,* conferturque *l. 18. tit. 18. lib. 9. Recop.* ibi, *Porque todo lo que eſtos tales eſentos avjan de pagar en los*
6 *pechos ſe carga ſobre illos.* † Unde ſi Notarij, aut tabularij fraude, aut ambitu, aut poteſtate cujuſquam profiteatur immunitas, ignis pœna imponenda erit, in hoc ſenſu accipienda erit litera noſtra, ut vox cujuſquam ad tabularios referatur, ſi per fraudem, aut ambitum, aut poteſtatem tabularij, immunitas cujuſpiam adſcribatur, & ita in crimen incidere læſæ majeſtatis, docet
7 cum Caſſaneo Alfar. *de offic. fiſc. gloſ. 20. n. 372.* † & ita labitur Accur. accipiens illam vocem de tributario, nam quomodo puniri deberet tabularius ea gravi pœna tributarij fraude ad immunitatem profitendam inductus? & verbum *cujuſpiam* quod ad immunitatem reſpicit, id ita clarè deſignat, ut nihil relinquat dubitationis, in quod impegit quoque Lucas his, inquiens, tabularium cremandum ſi ad fraudem alicujus id fecerit, quo errore involuitur quoquè Platea *n. 1.* Non enim credendum eſt Imperatores id voluiſſe, ſed ſolùm conſtituere quòd ſi tabularij fraude propria immunem aliquem eſſe ſcripſerint, vel aliquem quaſi ſpecialis immunitatis gratia munitum ſubtraxerint, cremandi ſint, ut ſic pœna ſit contra peræquationem cenſitorum, ſeu peræquatorum, qui ſolebant deſcriptionem bonorum & perſonarum facere, & peræquabant, id eſt, æſtimabant bona taxando vel relevando, ut fieret juſta & æqua ſolutio cenſus, ut dicam *infr. in*
8 *tit. de cenſib.* † Cùm ergo tabularij rationes conficerent eorum quæ in fiſcum deferebantur, *leg. 1. ſup. de exactor.* & dixi *in l. 2. ſup. de jure fiſ.* ſolebant potentiores, aut ditiores ſublevare immunitatis intuitu, & pauperiores opprimere onere functionis tributariæ, profitendo hunc immunem, alium verò onerando, & ita tabulariis liberum erat alios à tributis extrahere, aliis verò indebitum munus imponere & prægravare, quod eleganter deprehenditur ex *l. 1. infr. de tempb. & l. tabulariorum 9. C. Th. de annon. & trib. l. pro locis 6. ſup. eod.* & ex Symmacho *lib. 9. ep. 10.* qui ait, *Principalibus & tabulariis libertum eſt alios à diſpendio vindicare, & aliis debitum munus imponere*, & infrà, *Ne tabulariorum & Curialium vaga & libera exactio quæſtum præſtet licen-*
tia. † Quapropter cùm Impp. omnes immunitates ante 9
eos datas ſuſtuliſſent *in l. fin. in princ. C. Th. de cenſu, ſive adſcriptione*, quæ eſt pars hujus legis noſtræ, ne fraude tabulariorum conſtitutio eluderetur in ultima parte, quæ eſt lex noſtra, pœna concremationis inflicta tabularios deterrent à tali auſu, curantque omnem occaſionem reſcindere, ut hujuſmodi immunitates contra publicam utilitatem elicitæ abolerentur, ut videmus *in l. 1. C. de operib. publ. l. vacuatis 19. l. nullus 28. l. quoties 37. l. omnes 43. infr. de decurion. l. ſuper 30. C. Th. de annon. & tribut. l. fin. C. Th. de immunitate conceſſa*, & apud nos quoque deciſum eſt *in l. 10. tit. 11. lib. 2. Recopil. & in l. 7. tit. 2. lib. 6. Recopil.*

Unde primò deduco Tribonianum non rectè titulo 10
huic adaptaſſe legem noſtram, neque eam prout jacet truncatam facilè intelligi poſſe. Nam tabularij non concedebant immunitatem, ſed profitebantur immunem, id eſt, inſinuabant publicè & apud acta ſcribebant immunem eſſe aliquem, ut ſic eum ſubtraherent functionibus tributariis quod non erat concedere immunitatem, ſed falsò teſtificari illum habere reſcriptum immunitatis, *daban ſe que tenia merced del principe que lo eximia de pechar.* quod falſum erat, cùm omnes immunitates prima legis parte tollerentur, eam habemus in Codice Theod. ſub *titulo, de cenſu, ſive adſcriptione*, eſtque ultima, cujus verba neceſſarium eſt huc adſcribere, ut quod intendimus, magis perſpicuum fiat.
† *Nemo aliquid immune poſſideat, ſit irritum ſi quid domui noſtræ tale conceſſimus, exæquationes cenſuum, quas cōſenſus provinciarum, quas noſtra reſponſa, quas cenſorum & peræquatorum officia, quas auctoritates deniq; ordinariorum & ampliſſi judicū neceſſaria emendatione, vel conſtitutione probaverūt, inconcuſſa æternitate permaneant. Immunitates verò ſpecialiter datæ jugatio, vel capitatio libris publicis & civitatum ac provinciarum encautariis ſine aliqua probatione factæ penes fruentes erepta in functionem priſtinam redeat. His noſtræ ſerenitatis edictis civitatum tabularij erit flamma ſupplicium, ſi cujuſquam fraude, ambitu, injuſta cujuſpiam profiteretur immunitas, ac non ſecundùm præcedentem diffinitionem omnes omnino abolita ſpecialium immunitatum gratia neceſſitas tributariæ functionis firmata cenſitorum peræquatorumque provincialium judicum peræquatione conſtrinxerint.* † Hæc fuit integra 12
lex, ex qua hanc ultimā partem Tribonianus mancam ſanè & obſcuram propoſuit. Nam etſi ea verba, *abolita ſpecialium immunitatum gratia*, comprehendant omnia quæ in principio referuntur, quis illa ſequentia, *ſecundùm præcedentem diffinitionem*, poterit intelligere, aut divinare, de qua præcedente diffinitione loquantur Imperatores, niſi prima legis pars præcedat? & ideo non poſſum non Triboniani incuriam, ne dicam inſcitiam, accuſare, qui multoties leges & reſcripta Imperatorum Juris conſultorúmque reſponſa adeo ſub brevi compendio voluit redigere, ut tenebroſum Digeſtorum & Codicis corpus relinquat poſteris, magnam ſeſe cruciandi & divinandi occaſionem præbens, ut in multis horum poſteriorum librorum fragmentis facilè animadvertimus, ubi ſimili deſidia dormitavit. Occurrit nunc *l. 1. ſup. de canone largit. tit.* ibi, *præcedentia juſſa decreverunt.* Quænam hæc? fuerunt ſanè eorumdem Principum in ejus legis prima parte oppoſita, & in eo fragmento ineptè reticita, ut

13 etiam diximus *in l. 2. ſup. de bon. vac. num. 1.* † Nec que-
ratur aliquis detractam Triboniano auctoritatem, nam
in his libris ultimis feſſus attentionem neglexerat, &
tumultuariè feſtinantérque videtur leges attexuiſſe, &
quid ad nos homo Atheus & abſurdæ impietatis, ut
ex Heſichio obſervat bonæ memoriæ amicus noſter
gravi damno reipublicæ litterariæ & bonarum litte-
rarum immaturè nobis ereptus D. Franciſc. de Cor-
dova *in politiſſima Didaſcalia cap. 14. ad fin.* & Barth.
lib. 2. adverſ. cap. 17.

14 Secundò infero tabularium in præſenti non affici
pœna ignis, ea ratione, quia falſum immunitatis in-
ſtrumentum conſcripſerit, ut omnes DD. agnoſcunt
à Bar. *hîc num. 1.* uſque ad Lucam Plateam, Rebuff. &
alios, cenſentes hunc eſſe caſum ſpecialem, in quo No-
tarius falſum ſcribens punitur igne, ut notavit quoque
Roman. *ſing. 385.* & Corſet. *ſing. 121.* & cum caſibus
aliis Salycet. *in l. un. C. de Nili agger. non rump.* conge-
ſtis & Alfar. *d. gl. 20. n. 372.* in quibus ignis pœna ſo-
let imponi tabellionibus. Sed quia cùm immunitates
fuerint ſublatæ, adhuc ipſi tabularij ſolebant non ſo-
lùm peccare contra publicam utilitatem eximentes
alios ſub ſpecie exemptionis attributorum contribu-
tione, lædentes ex hoc alios comprovinciales, qui ea
ratione gravabantur, ſed etiam contra ipſum Prin-
cipem, cujus prohibitionem violabant & ſupremam
poteſtatem, in quo majeſtatis crimen committentes
l. 2. D. ad l. Jul. majeſt. tam gravi pœna puniri debue-
15 runt. † Quemadmodum comburitur qui falſam mo-
netam fabricaverit, *l. 2. C. de falſa monet. leg. 9. tit. 7. p. 7.*
quæ ea ratione fabricatores falſæ monetæ puniendos
ait, quia ſibi adrogant ſupremam poteſtatem Princi-
16 pis. † Quod verò diximus, ita debet procedere juxta
illum verſum noſtræ legis, *ſi cujuſquam fraude, ambi-
tu*, &c. Ut ſi profiteatur immunitatem alicujus, & im
munem ſcribat tabularius, id que efficiat per fraudem,
aut ambitum, aut poteſtatem, quia ſine dolo nemo
debet condemnari. *l. aliud eſt fraus 131. de verb. ſign.*
juncta leg. fraudis 79. D. de reg. jur. notat Caball. *reſol.*
crim. caſ. 281. n. 6. quod præcipuè in crimine falſi ani-
madvertitur *l. 1. in princ. D. ad l. Cornel. de falſis, l. 1.*
tit. 7. p. 7. ibi, *à ſabiendas*, cum aliis notatis à Menoch.
de arbitr. caſ. 194. n. 58.

17 Sed in contrarium videtur eſſe *l. 2. infr. de numerariis*
& l. 9. C. Th. eodem. ubi tabularius ſi actorum teſtifica-
tione non declaraverit eos, qui fiſco debent, ita ut in-
tegra debita perſolvantur, mitiori pœna afficitur, vel
ut tormentis ſubdatur, vel ut ad non ſolutorum ſolu-
tionem teneantur, & tamen in noſtro caſu nihil aliud
efficiunt niſi debitores fiſcales immunes profiteri, ut
ſic integrata debita non perſolvantur, quam difficul-
tatem nemo ex noſtris interpretibus agnovit, & ita
ſine duce aliquo eam explicabimus. Si dicamus quòd
cùm pœna noſtræ legis ſit adeò gravis non debuit ad
alios caſus porrigi, cùm lex pœnalis ad alios caſus
minimè extendatur, *ex c. odia 15. de reg. jur.* cum addu-
ctis à Menchaca *de ſucceſſ. creat. 1. p. lib. 1. §. 6. n. 14. &*
18 *ſeq. & §. 10 n. 174.* Burg. de Paz. *q. civil 11. n. 15. & 16.*
& Farinac. *in frag. lit. E. n. 116. & ſeq.* † Unde ſi tabu-
larius acta non confecerit, ex quibus conſtet modus
debitorum, id eſt, qui ſint debitores, & quantum de-
beant, ſi tantus fuerit dolus, vel fraus, aut deſidia, tor-
mentis poteſt ſubiici, ut legitimè puniatur, & ſi non
indicaverint, vel declaraverint debitores, ad ſolutio-
nem tenebuntur. Itaque & criminali pœna & civili
tenentur. Criminali, ſi acta non confecerit, & exacto-
ribus breves non dederit, quibus contineantur no-
mina debitorum, juxta *l. 2. ſupr. de exact. tribut.* & ita
ejus deſidia, fraude, aut dolo prætermiſſi ſunt, ne
conveniantur, & exactio non fiat; civili verò quoad
intereſſe, nam ſi ipſi non adimpleverint ſuum offi-
cium, & in brevi, ſeu regiſtro quod exactoribus da-
tur, non indicaverit debitores, tunc quaſi fidejuſſores
tenentur, donec integra debita ſolvantur. † Quod ita 19
effectum eſt, vorax & fraudulentum tabulariorum
tributa fraudandi & rationes lucrandi propoſitum
cohiberetur. *leg. 1. infr. de numerar. leg. numerariis 6. cum*
ſeqq. C. Th. eod. ubi fraudes tabulariorum incuſantur,
arcentur & puniuntur. Nam freti poteſtate chartarum
rationes publicas pro ſua voluntate proſcribebant
debitores, reticendo vel eorum nomen ſubtrahendo,
ut faciliùs pecunias extorquerent, ut docemur ex *l.*
ex inſinuatione 15. Cod. Th. de num. quæ omnia cùm ad
fraudationem tabulariorum pertinerent, ſufficiens
viſa fuit pœna minor *in d. leg. 2. de numerar.* Verùm
cùm in ſpecie noſtra præter fraudationem, qua uti-
tur tabularius in perniciem publicæ utilitatis, & in
majeſtatis contemptum immunitates profiteantur, gra-
vior pœna neceſſaria fuit, cum graviùs delinquatur.
In *d. leg. 2.* delinquitur fraudulenter, clam, obſcurè, &
quaſi cum metu; in præſenti verò palam, & quaſi in-
verecundè; in illo caſu punitur tantùm fraus, in hoc
verò & fraus & contemptus Principis. Unde cùm cauſa
immunitatis ſit odioſa, & ſtrictè interpretanda, ut nunc
dicam, ita & pœna hæc adeò odioſa præter cauſam
immunitatis non debuit ad alios caſus, quantumvis
ſimiles, extendi, quia non eadem militat ratio in uno
quæ in alio.

Tertio deduco quòd cùm hîc omnes prohibean- 20
tur habere immunitatem, ſequitur ejus naturam eſſe
ſtrictam & odioſam, & ob id ſtrictè interpretan-
dam, quod ex noſtra lege deduxerunt DD. quos latè
congeſſit Tiraq. *de retract. lig. lib. 1. §. 1 gloſ. 9. numer.*
243. Cephal. *conſ. 58. lib. 1. & conſ. 514. lib. 4.* Decius
conſ. 113 numer. 2. & conſ. 223. Ruin. *conſ. 112. num. 7.*
& 8. & conſ. 112. num. 7. lib. 5. Covarr. *in cap. Raynal-*
dus num. 13. de teſtam. & relati à Barboſ. *in l. quia ta-*
le 14. num. 37. in fin. D. ſolut. matrim. Sard. *conſ. 140. ex*
num. 1. lib. 1. Rationem adduxit Borrell. *de præſtan. Reg.*
cap. 53. num. 9. & ſeq. quia immunitas non ſolùm ten-
dit contra fiſcum, & in ejus damnum *l. fin. C. ſi contra*
jus, ſed etiam contra publicam utilitatem, & perniciem
aliorum, quibus injunguntur munera & onera à qui-
bus qui immunitatem acceperunt, liberantur, quia fa-
ciliùs portatur quod portatur à pluribus, & ita quam-
vis beneficium Principis ſit latiſſimè interpretandum,
l. beneficium. D. de conſtit. prin. cum adductis à nobis *in*
l. 2. ſup. de bonis vacant. num. 3. & 5. id admittitur quan-
do eſt ad communis juris obſervationem, vel quando
Princeps concedit aliquid præter legem, quod bene-
ficium dicitur verè, ut ex aliis docet Parlador. *ſexquie.*
differ. 13. num. 1. & 2. † At verò in materia immunita- 21
tis conceſſæ non dicitur beneficium, ſed privilegium,
quod cùm ſit contra jus commune, ita verſatur odium
ratione præjudicij, quod infertur cæteris contributa-
riis, ut potiùs attendi debeat cauſa & conditio privile-
gij contrarij communi juri, & in multorum præjudi-
cium, quare eſt ſtrictè accipiendum, ita docet Bar. *in*
d. l. beneficium, & poſt alios Pinell. *in l. 3. C. de bon. mat.*
num. 32. Valenzuela *hîc n. 7.* & Parlador. *dicta diff. 13.*
§. 1. n. 1. † Unde privilegium immunitatis generaliter 22
conceſſum non poterit extendi ad munera, ſeu onera
incogitata poſtea ſupervenientia, *argum. l. Rutilia Pol-*
la 69 l. in leg. 77. D. de contrah. empt. obſervant poſt
Dyn. Joan. And. *ad Specul. tit. de cenſib. §. 1. verſ. ſcien-*
dum Bal. *in l. jubemus nullam. C. de ſacr. Eccleſ.* Alex. &
alij *in l. ſi ex toto 8. D. de leg 1.* Pariſ. *conſ. 105. num. 23.*
& Valenz. *hîc, n. 7.* quia talia onera, ſeu munera inco-
gitata, ſi ſuperveniant, non cenſentur incluſa ſub eo
privilegio immunitatis, cùm ſint accidentalia & inſo-
lita, quæ non comprehenduntur ſub diſpoſitione,
quantumvis generali, *leg. fiſtulas 78. §. fin.* ubi notant
DD. *de contrah. empt. l. Seio. 10. §. medico. D. de annuis*
legat. ubi Bart. notant Bal. *conſ. 135. l. 4.* Alex. *conſ. 28.*
num.

*num.*8. *lib.*1. *& conſ.* 107. *lib.*3. Corneus *conſ.*12. *lib.*4. Rubeus *conſ.*153. *num.*2. Jaſ. *in l. ſed ſi quis. §. quæſitum num.*4. *D. ſi quis caution.* Ripa *in l. ſi ex toto, num.*16. *de leg.*1. *& in l. ſi unquam q.* 1. *n.*9. *C. de rev. don. & in tract. de peſte p.*2. *n.*74. *& ſeq.* Felin. *in c. ſedes n.*12. *de reſcript. & in cap. cùm M. de conſtit. num.*17. Alban. *conſ.*1. *toto*

23 † Conferunt quæ de renuntiatione generali caſuum fortuitorum tradi ſolent, ut non comprehendat inſolita, & rarò contingentia, de qua inſpectione per textum *ibi in d. leg. ſi tulas. §. fin. de contr. emp.* videndi ſunt DD. *in d. §. quæſitum* Ferret. *reſp.*15. Pinell. *in l.*2. *C. de reſcind.* 1. *p. c.*3. *ex n.*26. Gomez. 2. *tom. var. c.*3. *n.*29. Corraſ. *lib.*1. *miſcell. cap.*19. Valaſc. *de jure emph. q.*27. Cevall. *com. contra com. q.* 702. D. Joan. del Caſtillo *lib.*3. *controver. c.*3. Mol. *in emp. tit. de locato q.* 2. *ex n.*10. & cum aliis Hermoſill. *in l.*3. *tit.*2. *p.*5. *gl.*8. *ex n.*2. & juxta eam ſententiam plures ſententiæ in hac Curia latæ ſunt.

24 Quare ex ſupradictis deſcendit quòd cùm immunitas ſit ſtrictæ naturæ, ſequitur eſſe ſtrictè interpretandam, & ideo ſi poſteris & deſcendentibus concedatur privilegium immunitatis, tantùm in eo comprehenduntur qui ex maſculis, non qui ex fœminis nati fuerint quod ita diſertè probavit IC. *in l.*1. *in fine. D. de jure immun. & in l. vacatio* 13. *D. muner.* licèt in contrarium videantur ſtare plura alia reſponſa juris auctorum, ut animadvertitur *in l.*1. *&* 3. *D. de liberal. cauſ. l.*1. *D. de interdict. & releg. l. fin. de pollicitation. l. ſi ita ſcriptum* 41. *D. de l.*2. *l. quiſquis* 116. *l. Servius* 112. *l. juſta* 201. *l. liberorum* 220. *de verb. ſign. l. generaliter* 6. *C. de inſtit. & ſubſt. l. communium* 9. *§.*1. *verſ. illo videlicet. C. de naturat. liberis.* ubi appellatione deſcendentium & poſterorum, comprehenduntur omnes, etiam qui ex fœminis naſcuntur. ita ut omnes in infinitum comprehendantur, tam ex maſculis, quàm ex fœminis provenientes, ut utiliter ad majoratuum ſucceſſiones explicant Decian. *reſp.*15. *n.*9. *lib.*3. Surd. *d. conſ.*140. *n.*8. Girond. *de privileg. n.*148. 155. *&* 157. Parlador. *d. diff.*13. *§.*2. *n.*5. Barboſ. *in l. quia tale* 14. *n.*37. *&* 38. *D. ſol. matr.* Caſtillo plures referens *lib.*2. *controv. c.*4. *n.*102. *& lib.*5. *c.*84. *n.*46. *& c.*93. *§.*12. *n.*3. *&* 4. junctis quæ obſervant Molina *lib.*1. *de primog. c.*6. *n.*37. *&* 38. Mieres *de majorat.* 2. *p. q.*6. *num.*66. Barboſ. *de appellat. verb. filius num.*48. *& verb. generatio num.*2.

25 † Quapropter ut reſpondeant ad *d. l.*1. *in fin. D. de jure immun.* varias confingunt interpretationes, ut videre eſt ex Garſia *de nobil. gloſſ.*1. *§.*1. *ex num.*32. Pinel. Tiraq. & aliis, quos refert Caſtillo *dict. §.*12. *n.*7. Girond. *ſup. num.*150. Barboſ. *d. num.*37. Valenzuel. *hic num.*8. qui omnes in eam communiter jurarunt, quam ſenſit Accur. *d. l. ſi ita ſcriptum, verb. vocabulo, de leg.*2. ideo *in d. l.*1. *ad fin.* immunitatem datam poſteris ad fœminarum filios non pertinere, quia ſcilicet, ut diximus, tale privilegium ſit odioſum, & repugnet communi utilitati, cùm per illud excuſetur privilegiatus à muneribus publicis, quo cæteri concives gravantur, & omnis inæqualitas pariat odium & diſcordiam, quod ceſſabit in reliquis diſpoſitionibus, beneficiis, aut privilegiis, quæ non ita præjudicent reipublicæ, in quibus admittentur omnes, etiam qui ex fœminis deſcendunt, juxta jura jam adducta.

26 Quæ ſolutio etſi ab omnibus recepta ſit, mihi non placet: quia, ut rectè notavit Barboſ. *ſup.* poſt Pinell. *in d. l.*3. *n.*32. *verſ. infertur ſecundò, C. de bon. matr.* non omnes immunitates ſunt contra rempublicam, neque contra publicam utilitatem, imò plerumque in eis vertitur publica utilitas, veluti ſi immunitas conceſſa ſit propter aliquod inſigne facinus, & egregiè navatam operam erga rempublicam, *arg. l. bello amiſſi* 18. *ff. de excuſ. tut. l.*1. *in princ.* ibi, *ob egregiam in rempublicam, inſignem, ſidem. & §. & Laodicena,* ibi, *ob belli civilis merita, ff. de cenſib.* Vel ob ſtudiorum progreſſus, & litterarum periciam, quibus utilis eſt Reipublicæ vir aliquis eximius. *l. ſi duas* 6. *& §.*1. *§. eſt autem* 8. *cum ſeq. ff. de excuſationib.* facit etiam *l. non tantùm* 17. *§.*1. *ff. eod.* Vel ob ſervitia Principi exhibita, vel ob decorem dignitatis. *l. eos* 11. *cum ſeq. infr. de excuſat. mun.* Bald. *conſ.*351. *num.*5. *lib.*1. Quare non immeritò dixit IC. *in l.*1. *ff. de vacat. & excuſat. mun. in princip.* omnem excuſationem ſua æquitate niti, cui adjungas *leg. accuſatore* 13. *in fin. de publ. judic. l. ſervum* 33. *§. ubicumque. ff. de procurat.*

Unde veram rationem *d. l.*1. *in fin.* petendam credo (ex mente gloſſæ *in cap. ubicumque* 4. *verb. maſculinam, lib.*6. *de pœnis.* Caſtrenſ. *in l.*1. *C. de condit. inſer. n.*4. Pinell. *in d. l.*3. *num.*32. *C. de bon. mat.* Mantic. *de conject. lib.*8. *tit.*18. *num.*37. Barboſæ *ſupr.* junctis quæ dixi *in l. nati* 29. *infr. de decurion.*) appellatione liberorum, poſterorum & deſcendentium regulariter comprehendi tam eos, qui naſcuntur ex maſculis, quàm ex fœminis, ut *in d. l. liberorum*, cum ſimil. & notatis à Coccino *deciſ. Rotæ* 294. *n.*5. *& deciſ.*111. *n.*19. *&* 20. Barboſ. *ſup. d. num.*48. ut ſi fiat conceſſio feudi, vel emphyteuſis alicui recipienti pro ſe & deſcendentibus, tunc ſi deceſſerit poſſeſſor cum nepte, vel nepote ex filia, ad ſucceſſionem admittetur, ut latè tradit Caldas *de renovat. emph. q.*18. *tot. ex num.*2. & Surd. *d. conſ.*140. *num.*29. & ante eos Pinell. *in d. l.*3. *num.*29. *&* 33. At verò quando tractatur de immunitate, tunc fœminarum deſcendentes non comprehenduntur (contra Girondam *de privil. n.*155. malè intelligentem *d. l.*1. juxta communem interpretationem in privilegio nocivo reipublicæ.) 27

28 † Ratio differentiæ eſt, quia cùm ad munera obeunda, & tributa perſolvenda, quoad dignitates & honores, inſpiciatur patris conditio & origo *l. eos* 22. *l. in filiis* 35. *l. exempla* 36. *l. nullus* 44. *infr. de decurion.* ubi diximus. *l.*1. *§. qui ex duobus, l. aſſumptio* 6. *§. filius. D. ad municipal. l. liberos* 10. *D. de ſenator. §.*1. *Inſt. de legit. agn. tut. c.*2. *de converſio infidel.* immunitas quoque eorum onerum patris quoque genus reſpicit magis, quàm maternum, *l. filij* 22. *§. ſenatores ff. ad municipal.* ibi, *nepotes, pronepotes ex filio* & ita materni minimè confert ad nobilitatem confert *l.*1. *infr. de dignitat.* & hoc eſt quod dixit Javolen. *in l. vacatio* 13. *D. de muner.* vacationem & immunitatem quæ poſteris conceditur, ad eos duntaxat pertinere, qui ſunt de familia *c. ubicumque* 4. *lib.*6. *de pœnit*, cùm familiæ nomen nunquam comprehendat ex fœminis deſcendentes. *d. §.*1. *Inſt. de legit. agn. tut.* juncta *l. pronunciatio* 195. *§. communi. de verbor. ſign.* ſiquidem fœminæ non continuant familiam, imò ſuæ familiæ ſunt finis. *d. l. pronuntiatio, in fin. cum l. ſeq.*

29 † Quapropter rectè immunitas poſteros ex maſculis deſcendentes comprehēdit, non verò quos ex fœminis, quia cùm illi patrum ſuorum originem & conditioné ſequatur, honor ille exemptionis non conſervatur, niſi in maſculis, qui conſervant familiam, & ita non tam ex natura verborum *poſteris*, vel *generi* hoc inducitur, quàm ex qualitate privilegij, ſeu immunitatis, quæ non eſt apta comprehendere deſcendentes ex fœminis, contra intentionem Principis, qui familiæ conſulere voluit, & reſpectum habuit ad agnationem (argumento eorum quæ tradit Gregor. *in l.*2. *tit.*15. *p.*2. *gloſ.*18. *y.*2.) in qua cùm ſit cauſa honorifica, regulariter magis conſervatur privilegium & exemptio in maſculis, quàm in fœminis, ut rectè notavit Garſia *d. gloſ.*1. *§.*1. *num.*41. quod intellige, ut non excludantur ipſæ fœminæ ex maſculis deſcendentes, ſequi ab eis procedunt, ut advertit Pinell. *in d. l.*3. *n.*30.

Neque obſtat *l. unic. infr. de imponenda lucrat. deſcript.* ubi privilegium immunitatis extenditur tam ad deſcendentes ex fœminis, quàm ex maribus. Cui congruè reſpondere Decius *in l. fœminæ n.*69. *D. de reg. jur.* & Pinell. *ſup. n.*33. *verſ. infertur. undecimò.* qui aiunt

ibi agi de privilegio quod non erat contra publicam utilitatem, neque agebatur de re, quæ magis congrueret ſexui maſculino, quàm fœminino, & ita in materia indifferenti uterque ſexus æqeabitur, juxta doctri-
31 nam Panormit. *in c. dilecti. n. 1. de arbitris.* † quæ interpretatio vera non videtur, quia privilegium, de quo *ibi*, nihil induxit circa perſonas venientium ex fœminis, ut comprehenderentur ſub appellatione maſculorum, ſed ut privilegium non ſolvendi ſiliquas comprehendat omnes, qui ſint liberi, vel parentes. Nam cùm legibus caveretur, ut ſi curialis non curiali hæres extiterit, vel in eum donatio conferatur, vel alia lucrativa de cauſa in non curialem res curialis transferatur, tunc tenebatur ſiliquas quatuor, id eſt, ſextam partem ſolidi Curiæ præſtare quotannis. Excipit tamen ab hac regula illa lex parentes, liberos, nepotes, & ſimiles, quibus ſi fiat donatio à curiali, non tenentur ad hoc onus, quia cùm ſint perſonæ tam conjunctæ, æquitas ſuaſit à tali onere eos liberare. Unde ergo deducunt Decius & Pinellus in ea immunitate comprehendi deſcendentes ex fœminis, cùm tantùm lex dicat eas perſonas ad tale onus non teneri.

32 Supradicta tamen circa *d. l. 1. de jure immun.* limitanda erunt, quoties forma ipſius legis, vel exemptionis expreſsè eoſdem comprehendit, tam maſculos, quàm fœminas; quod etſi aliqui rejiciant, exiſtimantes id ſtatuto effici non poſſe, ut voluerunt Bar. Angel. Platea & Rebuff. *in d. leg. exemplo, infr. de decurion.* & alij relati à Tiraq. *de nobilit. cap. 18. n. 22.* Sanchez *de matrimon. lib. 7. diſp. 24. num. 2.* quos refert Carrança *de partu cap. 3. §. 3. num. 17.* & ultra eos Bened. Pinel. *lib. 2. ſelect. cap. 17. n. 19.* Azeved. *in rub. titul. 2. lib. 6. Recop. num. 66.* Veriùs ipſi cenſent, & Otalora *de nobilit. 2. p. cap. 2. num. 7.* conſuetudine, privilegio id effici poſſe.

33 † Quemadmodum & apud nos deſcendentes ex Bellico de Aureolis, quibus ex privilegio Regis Beremundi Legionis Regis conceſſa fuit exemptio, ut refert Garcia *de nobilit. gloſſ. 21. num. 72. & ſeq.* & poſtea fuit extenſum à Joanne II Caſtellæ, ut comprehenderet tam maſculos, quàm deſcendentes ex fœminis. Item & deſcendentes ex Antonia Garcia Taurinenſi tam maſculis, quàm fœminis progeniti gaudent immunitate & exemptione nobilium, ex *l. 31. cum ſeq. tit. 8. l. 9. Recop.* de quo videndi Garcia *gloſ. 1. §. 1. n. 41. verſ. ex quo patet.* Otalora *ſupr. 4. pag. cap. 5. n. 19. verſ. ſupereſt.* Did. Perez & relati à Pichard. *de nobilit. commun. n. 47.* Azeved. *conſ. 17. toto.* Florez *l. 2. var. q. 21. n. 262. & ſeq.* quod privilegium eodem modo conceſſum erat à los de Valderas, ex *l. 17. tit. 8. l. 9. Rec.* ibi, *quier deciendan de varones o de mugeres* de quibus
34 agemus *in leg. 1. infr. de dign.* † & ita credo accipiendam eſſe *leg. 18. tit. 8. lib. 9. Rec.* quatenus ſeptima cenſibus conceditur exemptio munerum & onerum, ut dicitur ibi. *y ſus ſijos y decendientes gozen del dicho privilegio de hidalguia.* Nam cùm intentio Regum fuerit non ſolùm immunes reddere omnes vicinos qui Henrico quarto multa exhibuerunt ſervitia, conſtat non ſolùm providere voluiſſe deſcendentibus ex maſculis, verum & ex fœminis (ut obſervat Gironda *de priv. n. 159.* licèt non innitatur eo fundamento,) quia quamvis id in lege non exprimatur, tamen ejus mens aperta eſt ex ſubjecta materia.

35 Unde etiam improbandus eſt Bar. *in l. quoties, infr. de priv. ſcholar.* qui aſſerebat privilegium, ſeu immunitatem conceſſam alicui ex deſcendentibus, etiam fœminis, non competere fœminis nuptis, quia jam tranſeunt in alteram familiam per matrimonium, quem licèt ſequantur plures relati à Pinell. *in d. l. 3. n. 54.* Verius eſt contrarium, ut tenent relati à Barboſ. *in d. l. quia tale n. 38. & 39.* Surd. *d. conſ. 140. num. 67. & ſeqq.* quia filia etiam nupta dicitur de familia patris *l. 4. Cod. de fidei-comm.* cùm ex eadem familia dicantur qui ex eadem domo & gente prodierunt, *leg. pronuntiatio 195. com. muni, in fin. D. de verb. ſign. juncta l. fin. C. eod.* videlis Gironda. *de privileg. ex num. 148. & præcipuè num. 160.* & Surd. *d. conſ. 140. num. 67.* & quæ dicemus *in leg. mulieres, infr. de incolis,* circa illum articulum, an privilegium immunitatis conceſſum fœminæ competat marito.

Ultimò ex noſtræ legis ratione deduco ad quæſtio- 36
nem, an ſine permiſſu Principis civitas poſſit alicui concedere immunitatem, quam tractant Bar. *in l. 2. D. de jure immuni.* Platea *num. 3.* & reliqui, *in l. vacuatis infr. de decurion.* & alij relati à Borell. *de præſtant. Reg. c. 33. n. 33. & ſeq.* Tiraq. *in l. unquam, verb. donatione largitus, n. 32.* Purpurat. *conſ. 156. & 171.* Rom. *conſ. 252.* Roland. *conſ. 5. toto l. b. 1.* Hippol. Riminal. *conſ. 25. n. 56. lib. 1.* Natta *conſ. 304. lib. 2.* Surd. *conſ. 419. n. 17. & ſeq. lib. 3.* Petra *de poteſt. Princip. c. 32. dub. 2. n. 8. & 9.* Loſæus *de jure univerſit. 3. pag. c. 10. toto.* Azeved. *in curia Piſan. lib. 2. c. 18. n. 12. & in add. lit. X.* † & in 37
ea quæſtione ferè omnes cenſent poſſe civitatem immunitatem concedere, ex cauſa, & ob ſervitiorum remunerationem quod evincit favor rependæ liberis hominibus & publicæ utilitati neceſſariis civitatis, *l. 1. D. ſol. matr.* junctis quæ diximus *lib. 2. obſerv. c. 4.* & remuneratio ſervitiorum, quæ magis eſt compenſatio, permutatio & titulus oneroſus, *l. Aquilius, ff. de donat. l. ſed etſi 26. §. conſuluit, ff. de petit. hæred.* junctis quæ tradunt DD. *in dictis juribus,* & Tiraq. *d. verb. donatione largitus ex n. 11.* Garſia *de donation. remunerat. n. 6. & 16.* Azeved. *in l. 16. tit. 10. lib. 5. Recop. num. 9.* Barboſa *in l. qua dotis 24. n. 55. ſol. matr.* Schifordegh. *ad Ant. Fab. lib. 3. tract. 26. q. 1. & ſeq.* & plures relati ab Oſuval. *ad Donell. lib. 12. c. 2. lit. O.* † quod tamen 38
ita procedere exiſtimant Plat. *n. 3. in d. l. vacuatis,* & omnes jam relati, ut ea immunitas nullum fiſco afferat damnum, aut præjudicium licèt in præjudicium civitatis conceſſio valeat, ut obſervat Valenz. *n. 9. in dict. l. vacuatis,* & relati.

Contrariam verò partem negantem talem immu- 39
nitatem poſſe concedi, veriorem credo, tam de jure communi, quàm regio. *Primò* ex *l. 1. infr. de decret. decur.* ubi exceptis litterarum & liberalium artium Doctoribus, vel Medicis, Decuriones aliis immunitatem concedere nequeunt, *l. 4. ff. eod. l. 1. infr. de his qui vacat. à princ. l. immunitates 9. infr. de agricol. & cenſ.* facit *l. un. infr. de praben. ſalar.* in quibus nec ſalarium concedere licitum eſt. Cùm ergo excipiantur ſolùm Doctores litterarum & Medici, exceptio firmat regulam in contrarium, ex vulgat. notat Anchar. *conſ. 360. in princ. & 389. col. 2.* Panor. *conſ. 61. lib. 2.* Natta *d. conſ. 304. n. 1. & ſeq.* Loſæus *d. c. 10. n. 6.*

Rurſus id cavetur ex *l. 2. tit. 9. lib. 7. Recop.* ubi ex- 40
preſsè deciditur ne immunitas poſſit concedi ab aliqua perſona cujuſcumque dignitatis ſit, aut honoris. *Secundò*, quia civitas ſine expreſſa licentia Regis non poteſt imponere collectas, *l. 1. tit. 6. lib. 7. Recop.* cum adductis *ibi* Azeved. Gironda *de gabell. 1. p. n. 30. & 31.* & à nobis *in tit. ſup. de annon. & trib.* ergo eodem modo prohibitum eſt concedere immunitatem, cùm contrariorum ſit eadem ratio. Et ea viva ratione ſuadetur, quia nulla immunitas valere poteſt quin apponatur clauſula illa, *non obſtante tali jure,* ex Bart. *in d. l. vacuatis.* Natta *ſup. n. 2.* Barboſ. *de clauſul. clauſ. 81. n. 10.* quam clauſulam nulla civitas inferior poteſt apponere *c. cum inferior. de major. & obed. c. fin. de offic. Archid.* cùm pertineat ad poteſtatem abſolutam, ut agnoſcit Petra *de poteſt. Princ. c. 3. q. 4. n. 7.* Barboſ. *d. clauſ. 81. n. 2.* & ita hujuſmodi decreta immunitatis tanquam ambitioſa non valent, *l. 2. de decret. decurionum.*

Hæc tamen, quæ diximus, accipienda erunt, quan- 41
do tali conceſſioni reſiſtit jus, ſecus autem erit quando civitas poteſt concedere immunitatem in caſibus

à jure expreſſis, ut *in d. l.* 1. *de decret. decurionum*, ubi Doctoribus & Magiſtris liberalium artium & Medicis concedi poteſt immunitas, quæ conceſſio ideo valet, quia de jure communi hoc ordini decurionum licebat, ut notat Natta *ſupr. n.6.* Loſæus *d. c.10. n.* 7. Bobadill. *lib.* 5. *pol.c.*5.*num.*34.*lit.C.* & id maxima ratione fundatur, quia Reipublicæ convenientiſſimum eſt litterarum Magiſtros & Medicos privilegiis variis afficere *l. Medicos* 6.*infr.de Profeſſ. & Medicis.* † Secundò. Poteſt concedere eandem immunitatem aliis perſonis, ex quibus non minor utilitas reipublicæ obvenire poteſt, quia exceptio etiam per taxativa verba non excludit caſus ſimiles, ut obſervant Accur. *in l. ob æs alienum*, *C. de præd. minor.* Decius *conſ.* 283. *n.*5. ubi addit Gregor. *in l.2.gloſſ.4.tit.*30.*p.*7. Caſtillo *deciſ.*155. *n.*8.*tom.*2. veluti ſi alicui officiali, vel fabro, maximè in civitate utiliſſimo & neceſſario, quo caret ipſa civitas, concedatur immunitas, tunc enim cùm utilitas & cauſa publica id expoſtulat, major utilitas in eo vertitur, quàm ſi munera ſubiret.

42

43 *Tertiò* limitanda eſt ſupradicta reſolutio, quando civitas extitit in poſſeſſione, vel quaſi poſſeſſione immemoriali concedendi hujuſmodi immunitates. Nam immemorialis habet vim tituli conceſſionis & privilegij, & ex notatis à DD. *in l. hoc jure*, §. *ductus aquæ, ff. de aqua quot. & æſt.* Jaſ. *in leg.ſi certis annis, limit.*10.*C. de pact.* Burſat. *conſ.*25.*n.*18. *lib.*1. Covarr. *in reg.poſſeſſor. in princ.n.*8.Garſia *de nobil. gl.*11. *num.* 54. Cevall. *q.*45.*& ſeq.* Gutier. *lib.* 1. *pp. q.* 85. *tot.* Fontaneil. *de pact.clauſ.*4. *gloſ.* 17.*n.*30.*tom.*1.& D.Solorzan. *de jure Indiar. lib.* 3. *c.*3.*n.*76. & ita videtur civitas habere facultatem quaſi Princeps eam dediſſet, notat Oſaſc. *deciſ.*95.*num.*12. *& ſeq.* Loſæus *d.cap.* 10.*n.* 13. *&* 14.

44 Difficilior eſt alia limitatio, an poſſit civitas concedere immunitatem propter bene merita, & ex cauſa remunerationis, & Alber. Jaſ. & alij, quos referunt Tiraq. *ſup. d.verb.donatione, n.*32. Rolan.à Valle.*conſ.*5. *n.*6.*& ſeq. lib.*1. Novar. *in d.leg.vacuatis*, *de decur. n.* 1. Loſæus *d. c.*10.*n.*9. Reſolvunt ob rationes *ſuprà* propoſitas immunitatem valere mero jure, quia ob cauſam remunerationis multa à jure permittuntur, quæ aliàs non permitterentur.

Verùm contraria aſſertio verior videtur, quia talis remuneratio non comparitur cum ſervitiis civiceti exhibitis, cùm omnino prohibita ſit civitas. Nam licitum eſt donare civitati, non verò de rebus Principis, & de eis quæ pertinent ad poteſtatem ſupremam, quia immunitas non eſt res civitatis, ſed Principis, cui debentur munera & tributariæ functiones, & ſic de re aliena minimè poterit diſponere. Neque Rolando & aliis favet *d.l.* 1. *de decret.decur.* quæ cùm loquatur in caſu ſpeciali, indicat in contrarium eſſe jus commune, ut diximus, & ita ceſſat illa diſpoſitio. Jaſ.*conſ.*101.*lib.*4. Loſæus *d.c.* 10.*n.* 12. An circa bene merita ſtandum ſit aſſertione univerſitatis, an verò alio modo probari poſſit, ſiquidem hoc ſuperfluum videtur, quando talem donationem fieri poſſe negamus.

LEX II.

Impp. Honor. & Theodos. AA. *Anthemio* P.P.

Per Bithyniam cæteráſque provincias poſſeſſores in reparatione publicis aggeris, & cæteris hujuſmodi muneribus, pro jugerum numero, vel capitum, quæ poſſidere noſcuntur, dare cogantur.

S U M M A R I U M.

1 *Ad reparationem aggeris & ſimilium munerum omnes adſtringuntur hac lege.*
2 *Quid ſit publicus agger in præſenti plenè diſcutitur; & unde dicatur?* & n. 3.
4 *De quibus aggeribus lex noſtra excipienda ſit?*
5 *Ad reparationem viarum publicarum omnes tenentur.*
6 *Convenit publicæ utilitati vias reficere, & purgare, & munire*, & n.7.

Cum intentio hujus tituli ſit immunitates conceſſas abolere, & hac lege avocare, ad reparationem publici aggeris, & ſimilium munerum, omnes adſtringuntur, etiamſi immunitatem habeant, quod patet ex *l. antiquitatis*, 5. *Cod. Th. de itinere munien.* ex qua lex noſtra diſcerpta eſt, † Publicum aggerem vocat, viam regiam, ſeu baſilicam, aut publicam, ita vocarunt Impp. *in l.*4. *C. Th. de itinere muniendo*, ibi, *Propter immenſas vaſtitates viarum certatim ſtudia cunctarum ad reparationem publici aggeris conducibili devotione volumus feſtinare.* Sever. Sulp. *dialog.* 2. *c.*4. & frequenter ea voce, ut publicam deſignet, utitur Sidonius *lib.* 4. *ep.* 24. *& carm.* 2 *a in princ.& l.*9.*ep.*3.*& l.*3.*ep.*5.& Paulin. *l.*4.*de vita Sancti Martini.* 1 2

Carpebat prægreſſus iter qua publicus agger
Porrigit erectam per ſaxa jacentia molem;

Inde nomen traxiſſe videtur, quia aggeſta terra, ſeu cumulata, conſtabat ab *aggero*, quod eſt adjicere terram terræ, ſeu quod exaggerabant, ut ait Varro *l.* 1. *de ling. Latin.* aggeres dicti, & quòd aggerem contineret murus, & ideo ſumitur pro munitionibus murorum, & aggeres pro muris, ut notat Paſſerat. *ad Propert. l.*1. *eleg.* 21. *ad illud*, 3

Miles ab Hetruſcis ſaucius aggeribus.

& ego *lib.* 3. *obſer.c.*4.*n.*41. Sic aggerem terrenum dixit Sueton. *in Calig. c.* 19. ad differentiam viæ lapidibus ſtratæ, *ibi* rectè advertit Leu. Torrent. † Unde non de aggeribus, qui ad cohibendum aquarum impetum imponuntur, fluminum ripis accipias legem noſtram, cum Platea *hic*, de quibus latè egimus in interpretatione *l.un. Cod.de Nili agger. non rump. d. lib.*3. *obſerv. cap.* 4. ſed de viis publicis. † Ad quarum reparationem omnes in omnibus provinciis, non obſtante immunitate, compelli debent pro quantitate patrimonij, & capitum, ſeu animalium, ut exponit Accur. id eſt, pro quantitate ſubſtantiæ cujuſque etiam immunis, quod tanquam notabile aſſignat Corei. *ſing.* 180. poſt Bar. & reliquos *hic*. Bald. *in l.etiam n.*28.*Cod.de execut. rei jud.* Innocent. *in c.gravem*, *de ſent. excomm.* & notat Bobadill. *infrà* referendus, & probatur *in l. ad inſtructionem* 7. *C. de ſacroſ. Eccleſ. l. ad portus* 7. *C. de oper. publ. juncta l. omnes* 12. *in fin. eod. tit. Auth. de Eccleſiaſt.tit.*§.*ad hæc ſancimus*, *& tot.tit.C.Th. de itiner.mun.* † Ratio eſt, quia convenit publicæ utilitati, ut viæ reficiantur, muniantur, purgentur, curentur, *l.* 1. *C. Th. de itiner.mun.l.* 1. *& tot.ff.de via publ.& tit.ſeq.* Quapropter priſcis maxima cura fuit viarum, & ob eam cauſam inſtituti earum curatores, & id inter honores memoratum videmus in veteribus lapidibus, Plin. *lib.* 5. *ep...* magno gaudio afficitur quòd Cornutus accepiſſet viæ Æmiliæ curam. docet Lipſ. *ad Tacit. lib.* 3. *ann.* ad illum locum, *idem Corbulo plurima per Italiam itinera fraude mancipum & incuria magiſtratuum interrupta & impervia clamitando executionem ejus negotij ſuſcepit*, ubi videas etiam *ibidem* Dorleans, & Buleng. *lib.* 5. *de Imp. Rom.cap.*17.Petr.Greg.*lib.*1.*ſynt.cap.*2.*n.*5. *&* 6. *& lib.* 3. *c.* 13. *toto.* Pancirol. *in Not. Imp. Occid. cap.* 15. † & inde lata lex Sempronia, quæ viariæ dicta, ut viæ Italiæ munirentur, ut docentur, auctoritate Plutarchi 4 5 6 7

in

in Gracchis, & Dionyſ. *lib.* 53. Roſin. *lib.*8.*antil.c.*31.
*& lib.*7.*c.*32. & ita Juſtin. *Novell.*25. quæ eſt *Auth.de*
Pretor. Lycaon. c. 4. inter cætera injungit ut opera pu-
blica reficiantur, & inter ea connumerat itinerum cu-
ram, & in *Novell.*17. quæ eſt *Auth. de mandat. Princip.*
*c.*4. Quod ad benignitatem regiam pertinere apud nos
ſtatuitur *in l.*58.*tit.*4.*lib.*2. *Recop.* ubi notavit Narbon.
*gl.*1. *&* 2.

8 Hinc deducunt Interpretes ad eam quæſtionem, an
Clerici & aliæ perſonæ exemptæ teneantur conferre
ad reparationem itinerum, fontium, aquæductuum, &
ſimilium cauſarum publicarum, hanc noſtri tractarunt
in interpretatione *l.*11.*&* 12.*tit.*3.*lib.*1. *Rec. & leg.*50.
& 51. *tit.* 6.*pag.*1. ubi Greg. Gutier. *lib.*1.*pp.c.*5.cum
aliis à me adduct. *d.rib.*3.*c.*4. *num.*42. Bobadill. *lib.* 5.
*pol. c.*5. *n.* 33. & noviſſimè Caſtillo *tom.* 7. *de Tertiis*
*cap.*9. *toto*, *maximè n.*20. *&* 21. ideò nos eam omitti-
mus illud tantùm adjicientes ſupradicta ita debere pro-
cedere, ſi civitatibus bona defuerint, ut expreſsè no-
tavit *dict.l.*11. ibi, *a fallecimiento de propios de conzejo*
deben contribuir los dichos clerigos, & advertit Azeved.
*ibi n.*2.

9 Ultima verba noſtræ legis illa, *& cæteris hujuſmodi*
muneribus, accipienda ſunt de aquæductu, fonte, ponte,
muri & aliis jam *ſuprà* memoratis à ſupradictis Au-
ctoribus.

TIT. XXVI.

De conditis in publicis horreis.

SUMMARIUM.

1 *Horreum unde dictum, quid ſit?* & n. 2.
3 *Horrea frequenter apud antiquos fuerunt in uſu.*
4 *De differentia horreorum.*
5 *Horrea depoſita in munitiſſimis civitatibus ad militum alimoniam.*
6 Leg.4. infr. de erogat. milit. annon. *explicatur*, & num.7.
8 *Ex horreis depromebantur ſpecies quæ militibus erogabantur, explicantur Capitolinus & Auſonius.*
9 *Nec ſolùm ad militum annonam deputabantur horrea, ſed & ad populorum ſuſtentationem.*
10 *Horrea publica & fiſcalia.*
11 *Comes horreorum, ſeu Curator horreorum, quale officium.*
12 Conditum *quid ſignificet in præſenti*, & n.13.
14 *Emendatur inſcriptio noſtri tituli.*
15 *Horreis hujuſmodi qualia ſint apud nos ſimilia, adducuntur aliquæ leges novæ Recopilationis, & auctorum noſtrorum auctoritates, remiſſivè.*

1 HORREA ab horrore dicta vult Pompon. Sabi-
nus *lib.* 1. *Georgicôn.* Ab horrendo Varro *lib.* 4.
de ling. Latin. pag. mihi 2. Cauſam non aperit, ſed ea
proprior videtur quòd horrea fuerint plerumque de-
foſſa & ſubterranea, & ob id horroris plena, ut idem
Varro *lib.* 1. *de re ruſt. c.* 57. indicavit, & Columel.
lib. 1. *c.* 6. Plin. *lib.* 18. *c.* 38. Caſſiod. *lib.* 12. *var.*
epiſt. 12. & Jul. Paull. *in l. dolia* 76. *ff. contrah.*
empt. Qualia in omni ferè tractu Cordubenſi hodie
uſitantur, & noſtro idiotiſmo dicuntur *Silos*, olim
apud Afros refert Aul. Hircius *lib.* 1. *de bello Africo*,
pag. mihi 837. conſuetudinem fuiſſe incolarum, ut in
agris, & in omnibus ferè Villis ſub terra ſpecus con-
dendi frumenti gratia clam haberent, propter bella
2 maximè hoſtiumque ſubitum adventum. † Malè
Schard. *ab hordeo*, horreum deduxit in Lexicone *verb.*
horreum, nam potius à frumento tanquam à principa-
liori ſpecie debuit denominari, & ita *farreum* vocat
Feſtus à *farre*, quo ſolo veteres utebantur, & ſic *hor-*
reum eſt locus, in quo triticum ponitur ſervandum, ut
docet Pomp. Sabin. *ſuprà.*

Horrea maximè in uſu apud antiquos fuerunt, in 3
quibus non ſolùm frumentum, hordeum, vinum,
oleum, aliæque ſimiles ſpecies, verùm merces réſque
aliæ mobiles, quantumvis pretioſæ, ſolebant reponi.
Unde quædam frumentaria, vinaria, olearia diceban-
tur, ut multis juris noſtri locis oſtendi poteſt, *l.*1.*C.de*
locato, *l.dominus* 55. *& ſeq.l.cùm in plures* 60 §.*locator,*
ff.eod.l.Celſus 5. *in princ.ff.ad exhibend.l. ſi verò* 5. §. *ſi*
horrearius,ff.de his qui dejecerunt, *leg.*2.§.*effractura. ff. de*
offic. Præf.vig.l.clavibus 74.*ff. de contrahend. empt.l.ta-*
bernam 7. *ff. de fund. inſtruct.l pediculis* 32.§. *idem* 4. *ff.*
*de auro & argento.l.*3.§.*fin. ff. de pœna legat.l.Titius* 61.
ff. de adquir. rer.dom.l.vulgaris 21.§.*certè* 6.*ff.de furtis,*
*l.*2. *C.de peric.& comm.l.ſi pignus* 9. *C. de pign. act.* do-
cent Briſſon.*lib.*4. *antiq. c.*18. Gothofred. *in d. l. taber-*
nam, Pancirol. *lib.*1.*var.c.*51. Oſuvald. Buleng. Pichar.
& alij, quos ego retuli *lib.*1.*obſerv.cap.*16. *n.* 26. Stev-
vech. *ad Vegetium lib.*3. *de re milit. c.*3. *verb.ſed fidelis*
horreorum cuſtodia. Salmaſ. *ad Lamprid. pag.*117. *n.*21.
Jurec. *ad Symmach. lib.* 5. *epiſt.*55. Joan. Savaro *ad Si-*
*donium lib.*1.*epiſt.*6. † Fuerunt etiam & horreorum ali- 4
qua ſubterranea, ut diximus, alia penſilia in editiori
parte domus collocata, quæ Varroni *ſublimia*, Vitru-
vio *ſublimata lib.*6. *c.*9. Columellæ *penſilia* dicuntur,
ex tabulis quædam fiebant, quorum ſtipites in ter-
ram defodiebantur, *l.granaria* 18. *ff.de action. empt. &*
l. Titius 60. *de adquir. rer. dom.* quæ ligneas ædes vo-
cat Ulp. *in l.*1.§.*planè* 8. *ff.de vi & vi arm.* Unde tabu-
lata dicebantur, ut didicimus ex Columell. *ſup.* † Hor- 5
rea etiam aliqua fuerunt publica in civitatibus muni-
tiſſimis, quæ ferè erant capita provinciarum, ut con-
ſtat ex Amm. Marcell. *de Paleis Iſauria*, & ex Proco-
pio *lib.*2. *de bello Perſ.* & docet Caſaubon. *in Spartiani*
Hadriano, *pag.* 21. cujus verba tranſcripſit Buleng.
*lib.*6.*de Imp. Rom.c.*5. *in princ.* videndus Salmaſ.*in not.*
ad eundem Spartian. & Demſter. *lib.* 7. *Roſin. c.*38. *verſ.*
menſores. In his ergo aſſervabantur ſpecies annona-
riæ, quæ ab horreis horreaticæ in pluribus locis hu-
jus libri decimi vocantur, *& in lege fin. hoc titul.leg.fin.*
Codic. Theod. eod. quales erant frumentum, vinum,
oleum, acetum, lardum, fœnum, paleæ & reliquæ
ſpecies ſimiles, quæ militibus erogabantur *leg.* 1. *&*
*tot. Cod. Theod. de erogat. mil. ann.leg.*1. *& tot.infr.eod.*
cum noſtro titulo. † Et ob eam rationem horrea con- 6
ſtituta erant in limitaneis civitatibus, ut advertit Cu-
jac. *in leg.* 4. *infr. de erogat. mil. ann.* quia major pars
militum in limitibus conſtituta erat, ut dixi *in l.* 1. *de*
fundis limitrophis, quibus annona erogabatur, & de-
promebatur ex horreis illis publicis, & ex eis ad ca-
ſtra ſpecies illæ deferebantur, *dict. leg.* 4. *infr. de erog.*
mil. annon. quæ eſt *leg.* 15. *Cod. Theod. titul.* cujus ver-
ba emendat Salmaſ. & pro illis, *ſed in veteranis caſtris*,
reponit, *in limitaneis caſtris*, quam emendationem
non reſpuo, imò ingenium hominis laudo. Verùm
cuilibet intuenti ejus *leg.* 4. litteram facilè occurrit in
principio agi de limitibus, *in verſiculo verò ſequenti*,
ſed in veteranis, apertè agit de caſtris longè à limita-
neis diverſis, nam certum eſt omnes milites non fuiſ-
ſe ſolùm in limitibus, ſed in caſtris veteranis, ut con-
ſtat ex Lipſio *lib.* 1. *de magnit. Rom. c.*4. vide etiam quæ
dixi *in leg.*1. *de fundis limitroph. in tit. ſup. de annon. &*
trib. & Caſaubon. *in Spartiani Caracalla*, *poſt princ.* ad
illud, *Pars militum apud Albam.* & eleganter ſignificat
Claudian. *de laudib. Serenæ verſ.*60.

——*Pharia ſegetes & Punica meſſis*
Caſtrorum devota cibo,

† Co

7 † Cujacius ſuſpicatur *in d.l.4.* veterana caſtra propriam eſſe quorundam caſtrorum appellationem, quod poteſt confirmari ex Caſſiod. *lib. 3. ep. 41.* ubi ait Theodoricus Rex, *tritici etiam ſpeciem, quam ob exercituales expenſas noſtra providentia de Italia deſtinavit ad Caſtella ſupra Druentiam conſtituta de Maſſilienſibus horreis*: Sed nolo nodum in ſcripto quærere.

8 Dixi ex horreis publicis deprompram alimoniam militibus limitaneis, id ſanè probat quoque Capitolin. *in Gordian. tertiò.* ibi, *Cujus viri tanta in Republica diſpoſitio fuit, ut nulla eſſet unquam civitas limitanea potior, quæ non poſſet exercitum pop. Rom. ac Principem ferre, quæ totius anni in aceto frumento, & larido atque hordeo & paleis condita non haberet.* Ab eóque accipit lucem Auſon. *in Moſella*, ſeu *Eydil. 10. verſ. 455.*

——— Mœniaque antiquisse proſpectantia muris
Addam, præſidiis dubiarum condita rerum.
Sed modò ſecuris non caſtra, ſed horrea Belgis.

id eſt, caſtra illa limitanea quæ Burgi & Caſtella dicta, ad limitem cuſtodiendum poſita ſunt (ut dixi *in d.l.1. de fund.limitroph.*) in ripa Moſellæ fluminis nunc pace firmata vicem horreorum Belgis jam ſecuris
9 præbent, uti eleganter explicat Salmaſius. † Nec ſolùm ad milites alendos horrea frumenta continebant, ſed etiam & ad populos, quod docet Claudian. *de bello Gildonico, verſ. 52.*

Tot mihi pro meritis Libyam, Nilumque dedere,
Ut dominam plebem, bellatoremque ſenatum.
Claſſibus æſtivis alerent, geminoque viciſſim.
Littore diverſi complerent horrea venti.

& lib. 1. in Eutr. verſ. 407. & lib. 2. de laudib. Stilicon. verſ. 395. Symmach. *lib. 3. ep. 55.* ibi, *Hinc libens video quid frugis æternæ urbi in dies accedat, quid Romanis horreis Macedonicus adiiciat commeatus.* Dicam, ſi Deus faxit, *in tit. infr. de frum. urb. Conſtant. & tit. de annon. civil. &*
10 *in l. 1. h.t.* † Hinc horrea dicta *publica*, ut *in hac rubrica, & in l. navarchorum 6. infr. de naviculariis, l. fortiſſimi 6. infr. de erogat. mil. ann. l. 1. infr. de frum. urbis Conſtant. l. 2. infr. de annon. civil. l. fin. Cod. de offic. Rect. prov. l. pignus 9. C. de pign. actio.* confert quòd de Alexandro refert Lamprid. horrea publica fabricaſſe, in quæ privati homines, qui domi loca non habebant, aurum, argentum, gemmas, aut grana conjectarent, docent Pancirol. *libro primo var. cap. 5.* Steuvech. *ſup.* & Juret. *ad Symmach. lib. 5. epiſt. 55.* quæ horrea fiſcalia vocavit *leg. frumenta 16. Cod. Th. de ſuſceptor.* & Paulin. *in epiſt. ad Macharium*, & Salvian. *lib. 6. de gub.*
11 *Dei.* † eorumque cauſa introducta dignitas Comitis horreorum, ſeu Curatoris horreorum, *l. 2. infr. de ſuſceptor. leg. un. infr. de piſtorib.* quos vocat patronos horreorum, *leg. unic. Cod. Th. de patron. horrear.* qui grana illæſa conſervari, panémque plebi & militibus diſtribuendum confici procurabat & providebat, Præpoſiti horrei, in quibus fiſcales ſpecies deponuntur, qui videntur fuiſſe ſub diſpoſitione Præfecti urbi, ad cujus curam ſpectabant horrea, *leg. 1. & 2. infr. de frument. urb. Conſtantin.* quæ ad Præfectum urbi diriguntur, *l. 1. §. cura carnis, ff. de offic. præfect. urbi* & docent Pancirol. *in Not. Occid. cap. 17.* Buleng. *lib. 6. de Imp. Rom. c. 5.* Juret. *ad Sym. d. lib. 3. ep. 55.* tempore Caſſiodori jam videntur horrea in deſuetudinem abiiſſe; cùm legamus *lib. 3. epiſt. 29.* Paulino concedi horrea vetuſtate deſtructa, *quia*, inquit, *nunc uſui publico minimè neceſſaria eſſe monſtratur, nec aliqua ibidem eſt ſpecies, quæ ad fiſcum pertinet congregata.*

12 Frumentum verò & reliquæ ſpecies & copiæ publicæ, quæ in his horreis reponebantur, uno vocabulo dicta ſunt *condita* ſubſtantivè. Nomen fuit illa ætate generale ſupradictas ſpecies horreaticas comprehendens, *d.l.4. de erog. mil. ann.* ibi, *de conditis ſumant, & l. 5.* ſtatim ſequenti *illo tit.* ibi, *ſpecies quas ex fiſcalibus conditis*, ubi malè in aliquibus codicibus exaratur *creditis, d.l. cùm navarchorum 6. infr. de navicul.* quæ eſt *l. 32. C. Th. illo tit. l. 1. C. Th. h.t. l. 3. C. Th. de erog. mil. ann. l. ad excludendas 9. C. Th. de ſuariis. pecur. Frumentorum condita* dixit Caſſiodor. *lib. 9. epiſt. 5. Anguſtias conditorum, & ſterilitatem conditorum.* Symmach. *lib. 7. epiſt. 76. & lib. 9. ep. 14. & lib. 10. ep. 2. & 33.* & D. Ambroſ. *tom. 5. in ſerm. Domin. 6. poſt Pentecoſt. Lucæ 15. condita. & lib. de Nabuthe, c. 4. condita militaria.* Spartian. *in Hadriano*, quod annonam militum dixerat Lamprid. *in Alexand.* ut obſervat Caſaubon. *in Spartian pag. 21.* & Levin. Torrent. *ad Horat. lib. 2. epiſt. 21. ad verſ. 1402.* illum, *condita poſt frumenta.* Salmaſius *in d. loco Spartiani*, & ante eos Juret. *ad Symmach. lib. 19. epiſt. 14.* quibus addes Stevvechium *in not. ad Vegetium lib. 3. c. 3.* ad illa verba, *ut pabula fumentum cæteræque annonariæ ſpecies*, qui malè *condita* accipit de loco ubi condebantur annonæ, contra expreſſiſſima loca jam adducta. † In 13
hac ergo ſignificatione jam dicta ſumitur *hîc, in l. 1. infr. h.t.* non ut Accurſ. voluit, *conditis*, id eſt, repoſitis, quem ſequitur Valenzuel. *hic n. 1.* & reliqui antiqui. Cùm veriùs dices de *conditis*, id eſt, de frumento, hordeo, paleis, lardo, aceto, vino aliiſque ſpeciebus, quæ publico emolumento ſunt deſtinata, & illata in publicis horreis. † Et ideò emendandam cenſerem literam 14
noſtri tituli, & ita eſſe ſcribendum, *De conditis publicorum horreorum*, vel *De conditis publicis horreorum*, ut apud Symmach. *lib. 10. epiſt. 33.* legimus, *cenſuit, ut ejus argentum publicis conditis redderetur.* Nam, prout vulgo noſter titulus circumfertur, non continet orationem certam, præcipuè ſi cum Stevvechio *ſuprà* ſumas vocem *conditum* pro ipſo loco, ubi condebatur annona, cui etſi non adſentiar, adhuc tamen indicatur non congruere tituli inſcriptio cum vera ſignificatione ejus vocis.

His publicis horreis videntur apud nos aſſimilari 15
los Almacenes donde ſe recoje el trigo para la gente de guerra de las fronteras cuyo cargo eſta en el proveedor general de las Armadas y tambien. ad exemplum horum horreorum ſunt *las Trojes y al holies y caſas donde ſervojen las rentas Reales*, de quibus eſt titulus *12. lib. 9. Recop. y los Poſitos de las Ciudades y Pueblos l. 9. tit. 5. lib. 7. Recop.* legendus Bobadilla *lib. 3. politic. c. 3. ex n. 3.* Azeved. *in l. 9. tit. 5. lib. 7. Recop. in proœm. ex n. 1. & in l. 3. num. 3. & ſeq. tit. 3. lib. 1. Recop.* & dicemus *in tit. infr. de frument. urb. Conſtant, & de annonis civilib.*

LEX I.

Impp. VALENTINIAN. & VALENS AA. *ad Voluſianum. PP.*

Omnia quæ in horreis habentur, expendi volumus, ita ut non priùs ad id frumentum extendatur expenſio quod ſub præfectura tua urbis horreis infertur, quàm vetera condita fuerint erogata, etſi fortè vetuſtate ſpecies ita corrupta eſt, ut per ſemet erogari ſine querela non poſſit: eidem ex nova portione miſceatur, cujus adjectione corruptio velata damnum fiſco non faciat. Ad iſtud autem negotium arbitratu ac judicio tuo nobilis, prudens, fidelis, optimè ſibi conſcius, pro integritate mentis apponatur cuſtos, ac menſor, qui vel frumenta modio metiatur, vel juſtis æſtimationibus colligat quanta habeantur in condito.

S U M M A R I U M.

1 *De ſubſcriptione hujus legis, quomodo congruat cum inſcriptione*, & n. 2.

3 *Frumentaria largitio Romanis frequenter in uſu.*

4 *Contra hanc deciſionem ponuntur varia argumenta, quibus probatur immixtionem rei corruptæ cum incorrupta & pura iniquiſſimã eſſe*, & num. 5. 6. & 7.

8 *An ſit licitum merces corruptas commixtas cum incorruptis vendere.*

9 *Deceptio qua aliquis vendit rem deterioratam & commixtam, eſt illicita, & contra conſcientiam.*

10 *Quando error eſt in materia, an valeat venditio ſicut ſtipulatio, explicatur* l. ſi id quod aurum 22. ff. de verb. oblig. *cum alijs legibus remiſſivè*, & numer. 11.

12 *Agitur de intellectu* l. in cauſæ 16. §. idem Pomponius ff. de minorib. *& quomodo accipiendum ſit*, naturaliter licitum eſſe ſe circumvenire, *&* n. 13. & 14.

15 *Valenzuelæ ſententia proponitur, qui noſtram legem intelligebat de licita & juſta velatione frumenti, & reijcitur*, & n. 16.

17 *Contra juſtitiam eſt vendere rem vitioſam eo pretio, quò venderetur, ſi vitium non haberet.*

18 *Romani ad noſtram legem intellectus refertur, & reijcitur.*

19 *Parladorij interpretatio accipientis noſtram legem de erogatione militaris annonæ*, & numero 20. & 21.

22 *De frumentaria largitione publicè civibus facta*, & n. 23. & 24.

25 *Quando cœperit diſtribui panis coctus loco frumenti populo Rom. detegitur Salmaſij lapſus; & explicatur Vopiſcus in Aureliano, & demonſtratur auctorem panis cocti diſtribuendi fuiſſe Conſtantinum*, & n. 26.

27 *Panes gradiles civiles & fiſcales qui olim fuerint.*

28 *Vera interpretatione donatur lex noſtra.*

29 *Expenditur* l. 1. Cod. Th. de canone frum. Urb. Rom. *& tentatur ejus deciſionis ratio.*

30 *Damnatur traditio Bobadillæ, & Alfari, dicentium poſſe frumentum corruptum vicinis civitatum à Decurionibus vendi.*

31 *Menſoris officium, & Collegium Menſorum, quæ fuerint. Dicti etiam* Claudicarij & Portuenſes.

32 *Nobilis in officij adminiſtratione alijs non nobilibus eſt præferendus.*

33 *Encomium Collegij Majoris Conchenſis, laudatur ejus fundator, referuntur, eorum Collegarum nomina, qui in Collegio erant tempore quo Auctor ejus præbendam adeptus eſt.*

1 DE ſubſcriptione Conſulum hujus legis ſæpiùs dubitavi. Nam lata videtur Joviano & Varroniano Conſulibus, qui tamen fuerunt ante Imperium Valentiniani & Valentis, quos hujus legis auctores inſcriptio demonſtrat. Cùm tamen Varronianus in conſulatu comes fuerit Patri Joviano, ut docet Ammian. Marcell. *lib.* 25. *ad fin.* his verbis *Et cum introiſſet Ancyram Imperator, conſulatum inijt adhibitio in ſocietatem trabeæ Varroniano filio ſuo admodum parvulo, cujus vagitus pertinaciter reluctans ne in curuli ſella veheretur ex more, id quod mox accidit portendebat*, in id quoque conſentit Caſſiodor. *in Chron.* & cæteri,
2 Eutropius *lib.* 10. *in fin.* † Quare exiſtimo hanc legem tuliſſe Jovianum, ſed præmatura ejus morte non potuiſſe publicari, & ideo ſequentes Imperatores id effeciſſe, cùm in ipſo conſulatu ſuo objerit, ut teſtatur Socrates *lib.* 3. *hiſt. Eccleſ. cap.* 36. ita in pluribus legibus licet animadvertere quæ latæ dicuntur à Valent. & Valente, cum ſubſcriptione tamen conſulatus Divi Joviani & Varroniani, *l. prædia* 3. *cum ſeqq. C. Th. de piſtorib. & Catabolenſi qui* 6. *Cod. Th. de Medicis & profeſſor. l. univerſa* 8. *C. Th. de jure fiſci, l. judicibus* 32. *cum ſeqq. C. Th. de appellat. & pœn. l.* 1. *C. Th. de annon. civicis, cum l. ſeq.* & aliis quas concultò omitto. Quod ſi ita non eveniſſet, non potuiſſent dici ſub eo conſulatu eæ leges factæ, cùm contigerit ante Valentiniani Imperium. Sic lex Julia à Julio Cæſare nomen ſortita eſt, quia ex præcepto ejus lata dicebatur, ut dixi *lib.* 2. *obſerv. c.* 5. *n.* 3. cùm tamen ab Auguſto verè fuerit lata, hæc de ſubſcriptione. Nunc ad legis diſcutiendam hypotheſim accedamus.

Cùm in horrea frumentum condi diximus tum 3
ad milites paſcendos, tum ad frumentationem populo exhibendam deſtinabatur, ut conſtat ex Vegetio *lib.* 3. *de re milit. c.* 3. junctis quæ tradidimus *ſup. in rub.* Nam frumentaria largitio ad conciliandam plebem Romanis ſolemnis fuit, ut obſervant Caſaubon. *in Sueton. Aug. cap.* 42. ubi etiam Beroal. & Torrent. Lipſius *lib.* 1. *elector. c.* 8. *& lib.* 2. *de magnit. Rom. cap.* 10. Bulenger. *lib.* 6. *de Imp. Rom. c.* 9. cum aliis à nobis allegatis *lib.* 3. *obſerv. c.* 4. *n.* 27. *& ſeq.* & poſt noſtra ſcripta Cabreros *de metu lib.* 2. *c.* 1. *num.* 65. Cúmque hoc in arbitrio Senatus eſſet poſitum, leges ſunt latæ, quibus ſtatuta eſt frumentatio, effectáque perpetua, quarum legum Auctores fuerunt Gracchus, & M. Cato, teſtibus Plutarch. in eis, & in Cæſare Appian. *lib.* 1. *de bello civili.* & Floro *lib.* 6. Idem mos ſub Cæſaribus fuit, crevit ſub Traiano, Hadriano & Antonino, ut in eis narrãt Capitolin. & Spartian. & Plin. *in Panegyr.* Quod & de Severo idẽ Spartian. refert rei frumentariæ, quam minimam repererat, ita conſuluiſſe, ut excedens vita ſeptem annorum canonem Pop. Rom. relinqueret, ita ſequentes Imperatores effecerunt, horreis publicis frumenta condentes. Unde cùm tempore hujus legis frumentum diſtribuendum eſſet, conſtitutum eſt, ut primùm expendantur vetera, deinde nova, etſi fortè vetera corrupta ſint, novorum commixtione tale vitium corrigatur.

Sed contra hanc diſpoſitionem ſtatim ſeſe offert ar- 4
gumentum falſi crimen incurri, ſi frumentum novum, & quod nullam habet corruptionem, cum vetere & corrupto miſceatur. Nam ſi ſpecies bona cum deteriori alia mixta vendatur, tendit in maximum reipublicæ damnum, cùm emptores gravantur & falluntur contra bonæ fidei regulas, quæ in contractu emptionis ſolent intervenire, *l.* 3. *§. ſed ſi quis merces, ff. de crim. ſtell. l. ſæcular.* 7. *juncta gloſ. ibi, de extraordin. criminib. l.* 1. *verſ. ſimili, ff. de effract. l. quæritur* 34. *§. fin. ff. de ædil. edict.* quod jure noſtro clariùs eſt animadverſum *l.* 1. *tit.* 7. *part.* 5. ne ſcilicet triticum cum terra, vel alio ſemine, aut tritico corrupto miſceatur, *leg.* 3. *tit.* 5. *lib.* 1. *Recop.* vinum vetus cum muſto, *l.* 1. *tit.* 10. *lib.* 3. *fori*, *l.* 8. *verſ. otro ſi, tit.* 16. *part.* 7. aut vinum mixtum pro mero, *l.* 8. *&* 9. *tit.* 17. *part.* 7. cera corrupta cum incorrupta, vel alia mixtura, *leg.* 8. *&* 14. *tit.* 18. *lib.* 7. *Recop.* ſericum quod dicitur *fino, con la ſeda ocal*, *l.* 25. *tit.* 12. *lib.* 5. *Re-*
copil. † Docent plures ex noſtris, quos latè cumulavit 5
Narbona *in d. l.* 25. *Recop. gloſ.* 2. *tot.* & præter eos videndi Parlador. *in ſexquicent. differ.* 132. *§.* 1. *toto.* Cened. *can. quæſt.* 33. *num.* 24. Gratian. *deciſ.* 184. *num.* 4. *& in addit. numero* 2. *& tom.* 4. *diſcept. cap.* 616. *à numero* 16. Aponte *de poteſt. Proreg. tit.* 2. *num.* 17. Bobadill. *lib.* 3. *polit. cap.* 3. *n.* 41. *& ſeq. & cap.* 4. *num.* 87. Farinac. *de falſit. q.* 150. *num.* 57. Item & hos, qui talia perpetraverint, tanquam fures eſſe puniendos, vel ad triremes, vel ad fuſtes, vel alia qualibet gravi pœna arbitraria, voluerunt plures, quos refert Caball. *reſol. crim. cap.* 177. *num.* 2. *&* 4. & Valenzuel. *hic num.* 4.
† qui ponunt exemplum in illo, qui pro auro præſti- 6
tit æs, vel aurichalcum, vel pro argento ſtannum-

falſam

falſam monetam pro vera, & proba, crocum cum carne bovilla mixtum, & aliæ hujuſmodi fraudes, quas malitia iniquiſſima hominum adinvenit. Confert Plato *dialog. 11. de legib.* ubi ait; *Eum qui legi non obtemperaverit, remque adulteratam vendiderit, quicumque advertit, poſtque arguat; & quicumque coram magiſtratu redarguerit, civis verè ſi accuſare neglexerit, quaſi Dijs ſuſtulerit, improbus habeatur. Hujus autem rei qui deprehenſus fuerit manifeſtè venditor, non ſolum reipſa privetur; verum etiam tot verberibus publicè cadatur, quot*
7 *drachmis vendebat.* † Quapropter hujuſmodi fraudibus occurrendum eſt, & illis quas faciunt panificæ & piſtores, qui panem malè coctum exhibent, ex Bobadill. *lib. 3. cap. 4. numero* 87. *& ſeq.* & alij ſimiles homines, prout ſunt paſtelarij caupones; qui carnes & morticina commiſcent, hordeum cum paleis & puluere, vinum cum aqua, in quos graviter eſt animadvertendum, ut ipſe docet, & ita vidi in Regia Granatenſi Curia punitos pœnis pecuniariis non immodicis, & privatione officij, homines, qui ſaponem conficiebant, quod cum ſulphure & arena commiſcebant, ex quo tinctoribus ſerici & aliis rebus gravia incommoda & præjudicia intulerunt.

8 Quæ rationes cùm ſint veriſſimæ, coëgerunt Interpretes variè legis hujus explicare decretum, & in primis antiqui, Bar. Bald. Ang. Rebuff. & Platea in ea fuerunt ſententia, ut exiſtimaverint licitum eſſe merces corruptas immixtas puris & probis vendere; nec peccare ita vendentem, quod tanquam ſingulare plenis manibus acceperunt Ant. Corſet. Gerard. Ripa, Aufrer. Aviles, relati à Bobadill. *d. lib. 3 c. 3. n. 41. lit. A.* (quos ipſe ſequi videtur) Narbona *d. gloſ. 2. n. 10.* Caball. *ſupr. caſ.* 80. *num.* 1. Cened. *can. quæſt.* 33. *n.* 24. & in ea opinione fuit Gregor. Lopez *in l. 1. tit. 7. part. 5.*
9 *verb. ni volutendo.* † A qua tamen ſententia diſcedere debet qui conſulit ſaluti ſuæ animæ, quia deceptio hujuſmodi continet peccatum, & in foro conſcientiæ venditor tenebitur damnum reſarcire, ut docuit D. Thom. 2. 2. q. 77. art. 3. & Soto *de juſt. & jur. lib. 6. q. 2.* quos ſequitur Menoc. *de arbitr. caſ.* 382. *num. fin.* Molin. 2. *tom. de juſt. diſp.* 353. *tota*, confert Villalob. 2. *part. ſumma, tract.* 21. *diff.* 13. Rodriquez *in ſum capit.* 176. tum quia eſt contra bonam fidem, quæ in hujuſmodi contractibus adeſſe debet, *leg.* 3 § *fin. ff. pro ſocio, leg. & ideo* 23. *ff. locati*, tum quia ſit contra naturam cum alterius damno locupletior fieri, *leg. nam hoc* 4. *ff. de condict. indeb.* & contra juſtitiam commutativam, quæ æqualitatem in re & pretio exigit, juxta Ariſt. *lib.* 5. *Ethicor. cap.* 5. *& lib.* 1. *politic. cap.* 6. & docent Soto *ubi proximè quæſt.* 3. *art.* 1. & Leſſius *de juſt.*
10 *& jur. lib.* 2. *cap.* 21. *dub.* 11. † Et ideò cùm rerum ſit quòd ſi error ſit in materia quæ vænit, veluti ſi ego putem annulum eſſe aureum, cùm verè ſit æneum, aut vinum cùm ſit acetum, non valere venditionem, *l. in venditionibus* 9. § *fin. ff. de contrah. empt.* & quamvis ex ſpeciali ratione valeat ſtipulatio *in leg. ſi id quod aurum* 22. *ff. de verb. oblig.* quia ſtipulator habet cauſam lucrativam, cùm nihil expendat promiſſori, adhuc tamen datur exceptio doli mali, quia ſcienter fefellerit, *in dict. l. ſi id quod.* Tamen in emptione nimia eſt pretij inæqualitas, quæ à juſto rei valore differt, ut ad explicationem illorum jurium notarunt Donell. *lib. 12. com. cap. 7. & in d. l. ſi id quod, num.* 4. & Giphan. & Cujac. *ibidem.* & quamvis dicatur valere emptio *in l. ſi ſterilis* 21. § *quamvis, ff. de act. empt.* de ea difficultate conſule Hotoman. *lib.* 18. *epitomat. in Pandect. tit.* 1. *num.* 1. Duar. & Cujac. *in dict. l. ſi id quod & lib.* 2. *obſerv. c.* 5 Robert. *lib.* 1. *animad. c.* 4. Morl. *in emp. tit. de contrah. empt. in præmiſ. n.* 20. Oſuvald. *ad Donell. l.* 12.
11 *c.* 10. *lit. H.* † Tamen competit emptori actio ex empto, ut conſequatur id quod ſua intereſt deceptum non fuiſſe. Nam omnes leges in hoc conveniunt decipi emptorem, *l. qui officij* 62. § 1. *de contrah. empt. cum aliis.* At hæc deceptio apertè eſt contra naturalem charitatem & veritatem, quamquis proximo ſuo debet, quæ gravior erit cum damno & præjudicio proprij patrimonij, cùm etiam ſimulatio ſit peccatum, ut luculenter docet Marquez *lib.* 1. *del Governador c.* 14.

Neque contrarius eſt huic reſolutioni Ulpian. *in l.* 12
in cauſa 16. § *idem Pomponius, ff. de minoribus*, ubi ex Pomponij auctoritate docet contrahentibus naturaliter licitum eſſe ſe decipere in pretio emptionis & venditionis, quo argumento utitur Rebuff. *hic num.* 2. ad probandum fiſcum vendentem poſſe decipere in ſpecie noſtra. Nam præterquam quòd *in præſenti* non agitur de deceptione, neque ad rem adduci poteſt *dict. § idem Pomponius*, ſpecies, cùm *ibi* agatur de deceptione in pretio, nos de deceptione in re vendita. Ad eam auctoritatem reſpondere conantur Pinell. *in l.* 2. *C. de reſcind.* 1. *part. cap.* 1. *num.* 32. Cujac. *lib.* 34. *ad edict. Paul. in leg.* 22. § *fin. ff. locati.* Petr. Faber. *in l. jure naturæ* 206. *de reg. jur.* Ant. Faber. *lib.* 7. *conject. c.* 12. *& lib.* 8. *cap.* 5. Oſuvald. *ad Donell. lib.* 15. *c.* 40. *lit. C. in fin.* Molin. *de juſt. & jur.* 2. *tomo diſp.* 350. Leſſius *eod. tract. l.* 2. *c.* 21. *dub.* 4. *n.* 23. Rodriquez *lib. de reddit. lib.* 1. *q.* 11. *num.* 6. † Sed meliùs id explicuit Paulus *in leg. item ſi* 13
pretio 22. § *fin ff. locati, cum leg. ſeq.* ut illa circumventio inter contrahentes *naturaliter*, id eſt, ex natura ipſius contractus veniat; non verò ex dolo, aut machinatione, ſed reipſa ſe invicem gravare, putà quod pluris eſt emendo minoris, aut quod minoris eſt vendendo pluris, quod ſatagit uterque contrahens; & ea fraus toleratur, quia modica, & quæ non excedit modum in jure definitum, ut nè venditor fraudetur dolosè, *leg.* 3. § *fin. ff. pro ſocio, leg. ſi circumſcripta* 6. *C. ſolut. matrim.* Sed cùm eo voto emptor accedat ut viliori pretio emat, ut bene rem ſuam gerat, venditor autem ut cariùs vendat, in quo emptor rem abiicit, nil valere affirmat, contemnit, omnibúſque modis rem annihilat, fingitque jam ſe nolle emere. Contra verò venditor magnificat, laudat, commendat, tandem poſt cunctationem multam paulatim de pretio detrahit, emptor adjicit, ut ita commodiùs quiſque contrahat. In hoc licita erit deceptio, *l. ſi voluntate* 8. *Cod. de reſcind. vend.* ut rectiſſimè, ut ſolet, advertit Cujac. *ſup.*
† At verò rem dare vitioſam pro bona, frumentum 14
vitio affectum cum optimo commixtum, ita ut emptor rem bene affectam intelligat ſe emere, quam tamen non emiſſet, ſi eſſet de vitio certioratus, *y que al fin le venden gato por liebre*, ut eſt in proverbio, hoc minimè fieri poterit abſque peccato, & contra bonam fidem contractus.

Neque ad rem pertinet, ſi dicas cum Platea *num.* 4. 15
verſ. ſed in frumento. Valenzuel. *hic n.* 4. & 5. deceptionem, de qua *in præſenti*, non eſſe intelligendam de doloſa, & velata, ſed de licito & juſto velamento, quod non ſinat notam ſpeciem corruptam evaneſcere, & perire ipſi fiſc. ut planè periret, ſi eidem ſpeciei corruptæ non immiſceretur ſpecies non corrupta; quia res ipſa & ſubjecta materia ſatis indicant talem eſſe hujuſmodi immixtionem, quam vel viſu, vel tactu, guſtu, vel odoratu poſſit optimè percipere is, qui hujuſmodi ſpecies corruptas emit, vel aliter à fiſco accipit, quod indicare dicunt, noſtra lex illic *etſi fortè vetuſtate ſpecies corrupta ſit, ut per ſemet erogari ſine querela non poſſit.* Quaſi clarè ſignificent talem eſſe commixtionem corrupti cùm non corrupto, quæ non ſinat poſſe juſtam aliquam querelam proponi, atque ita loquitur lex, quando ceſſat omnis fraus & præjudicium, quod aliàs doloſa occultatione provenire ſolet. † Hæc ſunt verba doctiſſi- 16
mi Valenzuelæ, quæ deſcribere contra meum morem volui, quia cùm ſcripta illius viri cum gravi damno literariæ Reipublicæ perierint, ita ut vix

FACULT. DERECHO BIBLIOTECA GRANADA

aliqua fragmenta excuſſionis ſuper hoc libro decimo extent, lector inſpeciat viri illius acumen. Verùm etſi hæc interpretatio antea fuerit Antiquorum, & ſequatur etiam Bobadill. *dict. libro 3. capit. 3. numer.* 40. Non ob id quod evitemus damnum fiſci, debet fieri, aliis præjudicium, *leg. unic. §. cùm autem* 13. *Cod. de caducis toll.* Nec quia emptor poteſt inſpicere, aut ſubolfacere merces corruptas eſſe, vel vitioſas, ideo debuit permitti venditoribus tales fraudes & deceptiones, præſertim, quia non ita facile diſcerni poteſt immixtio, imò minimè diſcernitur, etſi ſingula grana in ſua ſubſtantia durent, *argum. leg. ſi alieni* 78. *ff. de ſolution.* Neque immixtio illa ita palam fit, ut illico animadvertatur & queratur emptor. Quid enim ſi centum modiis frumenti probi adjiciantur viginti corrupti. Nonne contra juſtitiam erit pro illis corruptis tantum 17 dare pretij, quantum pro incorrupto. † imò contra juſtitiam erit vendere rem habentem vitium in qualitate, aut quantitate eo pretio, quo venderetur ſi omni defectu careret, ut docet D. Thom. *d. quæſt.* 77. *art.* 12. Leſſius *de juſt. dict. lib.* 2. *cap.* 21. *dub.* 11. *num.* 82. *in princ.* Qui licèt afferat venditorem non teneri exprimere vitium rei niſi interrogatus. Mihi verius videtur peccare talem hominem, quia facto & dolo proprio mentitur rei bonitatem, atque ita tenebitur ab reſtitutionem ejus pretij quod pro re vitioſa & velata ſcienter accepit, ut docet quoque Narbon. *ſupr. num.* 12. & conſentit Molin. *d. diſp.* 353. *verſ. dubium eſt*, & *verſ. media autem*.

18 Quapropter Roman. *in leg. ſi verò, § de viro, ff. ſolut. matr. num.* 31. *verſ. id probatur*, accepit legem noſtram ſpecialiter de fiſco, ut licèt prohibita ſit mercium corruptarum cùm incorruptis immixtio, *d. leg. ſæcularij*, cum aliis, *de extraordin. crim.* tamen ea regula fallat in venditione facienda ex publico, quam explicationem ſequitur cum aliis Narbona *d. gloſ.* 2. *numer.* 17. Sed eam reputo non veram, cùm nihil de venditione in præſenti dicatur, ſed de erogatione, ſeu expenſione quæ diverſa ſunt, *tit. infrà de erogat. milit. annon.* erogare etenim eſt diſtribuere, elargiri, præſtare, expendere; *leg. civitatibus* 10. *ff. de legat.* 1. *l. fin. ff. de petit. her.* docent Schard. Caluin. & alij *verb. erogare.* Parlador. *ſupr. dict. diff.* 132. §. 1. *num.* 4. & 5. Neque quod in venditore doloſo punibile erat, & ſeverè coërcendum; id debeat fiſco permitti, cum damno ſubditorum juxta ea quæ conſidero *lib.* 1. *obſerv. cap.* 1. *n.* 95. & *ſeq.* præſertim cùm lex ipſa ſemper attendat ne tales fraudes committantur in ſpeciebus, quæ ſic de publico venduntur, *leg.* 1. *§. cura carnis, ff. de offic. præf. urb. leg.* 14. *tit.* 6. *lib.* 3. *Recopil.*

19 Rectiùs videtur callere veritatem ea explicatio, quam tradit Parlador. *d. diff.* 132. §. 1. *num.* 4. & fuit de mente Plateæ *num.* 2. & Rebuffi ante *num.* 1. *hic* qui noſtram legem accipit de frumento in horreis publicis recondito, quod militibus erogabatur. Nam mors ait fuiſſe Imperatoribus ultra ordinaria ſtipendia militibus annonas liberalitatis & munificentiæ cauſa, ut eos ſibi devotos haberent & propitios; idque *Donativum* dicebatur, ad quod frumentum, & aliæ ſpecies recondebantur in horreis; ut ſuo tempore erogarentur in milites, atque ita ſtatuitur ut miſceatur corruptum cum incorrupto, jure ſingulari, favore fiſ-20 ci, quod non eſt trahendum ad conſequentias. † Quæ interpretatio adhuc non adaptatur huic legi, in qua de erogatione militaris annonæ verbum nullum eſt, nec quia erogationis verbo uſa ſit, de ea accipienda eſt, quæ militibus fiat tantùm. Rurſus quia annona militaris erat alimonia, quæ militibus dabatur, quæ in frumento, pane, vino, larido, & oleo, & aliis rebus conſiſtebat, *leg.* 1. *cum aliis, infrà de erog. milit. ann.* cum traditis à Cujac. *in rub. ſupra de annon. & trib.* Hæc autem præſtabantur militibus, non gratioſè ſed tanquam debita & neceſſaria, *leg.* 2. *ſupr. de exact. trib. leg. fortiſſimi* 6. *infr. de erogat. mil. ann. juncta leg. jubemus* 16. *eod. tit.* Quapropter non rectè Imperatores facerent, ſi corruptum triticum erogaſſent; cùm tamen incorruptas merces eis præſtari debere dicit *l.* 1. *inf. hoc tit.* ibi, *Ut devotiſſimis militibus deputatæ incorruptæ Species præbeantur.* † Accedit quòd erogatio mi- 21 litaris annonæ non fiebat manu Præfecti urbi, ad quem loquuntur Imperatores *hic*, & *in l.* 1. *infr. de canone frum. urb. Rom.* & *in l.* 1. *C. Th. de frument. urb. Conſtant.* Sed manu Præfecti prætorio, ad quem etiam rei militaris cauſæ pertinuerunt, ut dicemus *in tit. infr. de decurion. in leg. fin.* & conſtat ex inſcriptionibus omnium legum, *tit. infr. de erogat. mil. ann.* vel ad Magiſtrum militum, poſtquam ille magiſtratus à Conſtantino creatus in rebus bellicis.

Quare ego noſtram legem accipiendam puto de 22 erogatione, & expenſione frumenti, quæ largitate Imperatorum fiebat quotidie, ut *ſuprà* tetigimus *n.* 1. & 2. Nam ad populum alendum horrea illa publica conſtituebantur, ad quæ provinciales frumentum & reliquas ſpecies fiſcales conferebant (quod Canonem frumentarium, id eſt, anniverſariam præſtationem vocat, *tit. infr. de canone frument. urb. Rom.* ut ibi notavit Cujac.) eæque poſtea gratuito populo exhibebantur, *leg.* 1. *infr. de canone frum. urb. leg.* 2. *infr. de annon. civil.* Nam Pet. Clodius Trib. Plebis effecit, Aſconio teſte *in orat. pro Milone*, Annonaria lege lata ſummè populari, ut frumentum populo gratis daretur, quod antea ſemiſſe æris ac trientibus in ſingulos modios dabatur. Ex quo tempore gratis dari cœpit frumentarium. Sueton. *in Cæſar. cap.* 41. ibi, *Recenſum populi nec more nec loco ſolito, ſed vicatim per dominos inſularum egit; atque ex viginti trecentiſque millibus accipientium frumentum è publico ad centum quinquaginta retraxit.* Idem *in Aug. cap.* 40. ferè eiſdem verbis. *Populi recenſum vicatim egit, ac ne plebs frumentationum cauſa frequentiùs à negotijs avocaretur ter in annum quaternum menſium teſſeras dare deſtinavit, ſed deſideranti conſuetudinem veterem conceſſit rurſus, ut ſui cujuſque menſis acciperet.* † Sed quia hoc præclarum inſtitutum frumen- 23 tationis ferè ſemper otioſum hominum fuit, quia, ut ait Senec. *lib.* 4. *de benefic. c.* 28. ibi, *Frumentum publicum tam fur, quàm perjurus & adulter accipiunt, & ſine delectu morum quiſquis civis eſt*, & inde neglectum negotiandi ſtudium ſpretamque agrorum curam Auguſtus tollendi omnes frumentationes cœpit impetum (ut idem Sueton. *ſup. cap.* 42. ſcribit) quòd earum fiducia cultura agrorum ceſſaret, neque tamen perſeveraſſe, quia certum haberet poſſe per ambitionem quandoque reſtitui. † Crevit hæc frumentario ſub Imperatoribus 24 uſque ad Conſtantinum Magnum, qui cœpit donatim frumentum diſtribuere in pane cocto, ut docemur ex *l.* 1. *infr. de frument. urb. Conſtantin. leg.* 1. *inf. de annon. civil. leg* 8. & 9. *Cod. Th. eod.* & Suida *verb. Palatini*, & poſtea auxit Theodoſius major *in l. pen. C. Th. de annon. civicis, juncta dict. leg.* 1. *infr. de frum. urb. Conſt.* † Ex quo detegitur lapſus Salmaſij *in not. ad Vo-* 25 *piſc. in Aureilan.* qui ſcribit apud doctiſſimos ſolere dubitari quando cœperit diſtribui Populo Rom. panis loco frumenti; & ipſe opinatur id inſtituiſſe Aurelianum, motus Vopiſci auctoritate in eo, qui cùm ad bellum orientale proficiſceretur, bilibres coronas populo promiſit, ſi Victor rediret. *& cùm aureas populus ſperaſſet, neque Aurelianus aut poſſet, aut vellet, coronas eum feciſſe de panibus, qui nunc ſiliginei vocantur, & ſingulis quibuſque donaſſe*, hic enim locus non evincit Salmaſij opinamentum, ſed hac cautela Aurelianum ſubterfugiſſe, vel eluiſſe promiſſionem, nam cùm coronas promiſiſſet, nec diceret aureas, vel argenteas, dediſſe ligneas in modum coronæ, apud nos *ſon las Roſcones de Andalucia las de Marcos y eſpas de pan floreas*

pan

26 *pan regalado pan blanco.* † At Conſtantinum id inſti-
tuiſſe clariùs edocet *diſt. leg. 1. infr. de frum. urb. Conſt.*
illis verbis , *Nulli frumentum de horreis publicis pro an-
nona penitus prabeatur , ſed integer canon mancipibu; con-
ſignetur ; annona in pane coctø domibus exhibenda, ita enim
debet canon ab inclytæ memoria Conſtantine præſtitus , nec-
non à Divo pietatis meæ avo Theodoſio auctus expendi* , fa-
citque *dict. leg. annonas* 8. *& leg. ſeq. Cod. Th. de an-
non. civic.* ibi, *Annonas civicas non tum titulus dignitatum,
quàm ſingulorum viritim meritis adtributas ff. Conſtantini
liberalitate ,} ſat clarvit.* Hunc morem reliqui obſerva-
runt Principes , ut ex Caſſiodor. conſtat *lib.* 11. *epiſt.* 5.
& docet Cujac. *in præf. & in d. l.* 1. *de frum.* ubi & nos
dicemus. Panciroł. *ad Not. Imp. Orient. c.* 26. *& lib.* 2.
var. cap. 209. & apud nos obſervatur , ex *l.* 9. *tit.* 5. *lib.* 7.
27 *Rec.* ubi Azeved. *cap.* 6. *n.* 12. † Hujuſmodi panes di-
cti ſunt civiles , vel civici , quia vel ex publico daban-
tur , vel civilibus erogabantur , ita ſimiliter dicti *Gra-
diles* , quia ex quibuſdam gradibus diſtribuebantur , &
fiſcales , quia è fiſco , ut tradunt Lipſ. *de magnit. Rom.
lib.* 2. *c.* 10. *ad fin.* Cujac. *hîc* , *& in l. hac edictali.* 6. *§. his
illud. Cod. de ſecund. nuptijs* , Demiter *ad Roſin. lib.* 7.
antiq. cap. 38. *circa medium.* Salmaſius *ad Vopiſcum ſup.
fol.* 374. Forner. *in notis ad Caſſiodor. lib.* 9. *epiſt.* 5. Bu-
leng. *lib.* 6. *de Imp. Rom. c.* 14. *& c.* 15. *ad fin.* & nos di-
cemus *in l.* 1. *infr. de frum. urb. Conſt.* Hucque pertinet
Prudentij locus *ibi.* 1. *contra Symmach.*

Et quem pœnis alit gradibus diſpenſus ab altis.

& totus titul. *Cod. Th. de annonis civicis , & pane gradili* ,
& Caſſiodor. *d. epiſt.* 5. videas etiam Azeved. *in d. l.* 9.
tit. 5. *lib.* 7. *Recop. in proœm. n.* 10. Atque ita in veteri nu-
miſmate apud Baron. 2. *tom. ann.* 201. *n.* 1. videtur libe-
ralitatis effigies in gradibus altis collocata hominibus
aſcendentibus panes præbere.

28 Quare cùm hujuſmodi præſtatio tempore jam Va-
lentiniani & Valentis daretur in pane cocto , ut *ſuprà*
probavimus , faciliùs & minus clariùs fieri potuit im-
mixtio frumenti corrupti cum incorrupto , & cùm
præſtatio illa fuerit gratuita , factáque ſola liberalitate
Imperatorum , qui populo tale beneficium exhibe-
bant , non mirum , ſi licitè eam immixtionem facere
potuerint, nam qui gratis dat, ad nullam obligationem
tenetur , *l. liberalitatis* 16. *ff. de uſur.* & donationes li-
beræ debent eſſe, ut ait Caſſiod. *lib.* 9 *epiſt.* 18. neque
ex ſua largitate conveniendi ſunt Imperatores , cur
corruptum frumentum exhibuerint, cùm liberum eis
fuerit non dare, ut tentavit Auguſtus *apud Sueton. c.* 42.
& Nero *apud Tacit. lib.* 15. *annal.* ibi, *Qui diſſimulandis
rerum externarum curis frumentum plebis vetuſtate corru-
ptum in Tiberim jecit , quo ſecuritatem annonæ ſuſtentaret.*
Invitus itaque donator ad nihil obligatur , neque
damnum accipere debet à ſua liberalitate , *l.* 2. *C. de evi-
ctio.* cum adductis à Paulo *lib.* 5. *ſentent. tit.* 11. *§. invitus.*
Unde cùm in caſu ſpeciali liberalitatis principalis lo-
quatur lex noſtra , non debet ad alios caſus extraneos
porrigi , in quos neceſſitas & obligatio cadit , &
fraus damnatur , cùm ille , qui donat & elargitur ,
29 non teneatur , quemadmodum ſi venderet. † Hucque
videtur ſpectare deciſio *l.* 1. *C. Th. de canone frument. urb.
Rom.* ubi ſtatuitur ne panis peſſimus populo detur , &
ut menſores ſola ducenta millia modiorum integri at-
que intemerati levioribus pretiis cogantur vendere
piſtoribus , quod nulla alia ratione factum , niſi ut
querelis popularibus ſatisfieret. Nam iidem Impe-
ratores & ſub eiſdem Conſulibus Auctores ſunt
30 ejus legis. † Unde mihi non probatur ea praxis ,
quam adducit inter privilegia depoſiti publici. Bo-
badill. *lib.* 3. *politic. capit.* 3. *numer.* 40. *&* 50. *verſ. el
quinto* , & eo non relato , Alfaro *de offio. fiſc. gloſ.* 16.
num. 39. qui aiunt Concilium civitatis poſſe compel-
lere vicinos ut emant frumentum depoſiti corruptum.
Nam lex noſtra id non probat , imò inſinuat id fieri
non poſſe , illis , *ut erogari ſine querela non poſſit* , & ta-
le privilegium nuſquam reperitur , nec nos debemus
illud fingere , & ſibi imputent Decuriones , ſi tam
malè adminiſtraverint , ut frumentum corrumpi pa-
tiantur.

Ait lex noſtra , *Ad iſtud negotium nobilis prudens ,* 31
apponatur cuſtos & menſor. Menſoris officium præci-
puum fuit in re frumentaria , & Romæ fuit menſo-
rum Collegium , qui frumentum metiebantur ſub diſ-
poſitione Præfecti annonæ , vel Præfecti urbi , & ideò
pluribus privilegiis ornati , *l. ab his* 10. *§.* 1. *ff. de vacat.
mun.* ubi cùm in vulgatis ſcriptum eſſet , *corpus menſu-
rarum,* rectiùs legit Haloander, *menſorum, l. menſores* 26.
de excuſat. tut. l. unic. C. Th. de menſorib. leg. 4. *Cod. Th. de
metatis* , qui etiam dicuntur Caudicarij & Portuen-
ſes , *in l.* 1. *C. Th. de canon. frum. urb. Rom. & in l. ad ex-
cludendas* 9. *Cod. de ſuarijs.* Portuenſes , quia horrea
erant in portibus Tiberis , & Caudicarij , quia naves
quæ annonam adducebant, *Candicariæ* dicuntur, ut di-
cam *in tit. infr. de naut. Tiberin. & in leg. unic infr. ut
nemini liceat in emptione ſpec.* De menſoribus erunt vi-
dendi Pancirol. *lib.* 1. *var. c.* 64. *in fin.* Buleng. *de Imp.
Rom. lib.* 6. *cap.* 64. Gutherrius *de offic. dom. Aug. lib.* 3.
c. 30. *verſ. menſores.* Gothofr. *hic* , Schard. Calvin. & alij
verb. menſores.

Hinc colligunt DD. Nobiles in officiis admini- 32
ſtrandis præferendos eſſe aliis , bene natos , doctiores ,
prudentiores , Chriſtianos antiquos aliis eam qualita-
tem non habentibus , ut docent Platea *num.* 5. & Go-
thofred. *hic* , Aviles *in capp. prat. c.* 17. *verb. elijan. n.* 1.
Maſtrill. *de magiſt. lib.* 2. *cap.* 8. *tot.* poſt Bobadill. *lib.* 1.
politic. c. 4. *ex num.* 18. *& n.* 30. & plures relati à Barboſ.
in collect. ad Decretal. per tex. ibi in cap. de multa. 28. *de
preben. num.* 15. *& ſeq.* & communitates Collegiaque
majora , quæ habent ſtatuta puritatis , & nobilitatis
ſanguinis , aliis erunt præferenda , docent latè de ea re
Salgado *de Regia protect.* 2. *part. capite* 9. *ferè per tot.*
& maximè *numero* 49. Hermoſill. *in addit. ad Prolog.
per tot. & num.* 95. *cum ſeq.* qui de proceſſionibus, ſedi-
bus in Eccleſia , & aliis ſimilibus caſibus latè agunt, &
quomodo facienda ſit compoſitio ſi oriatur aliqua con-
troverſia.

Locus ſanè hic aptiſſimè occaſione præbebat circa 33
defenſionem ſtatutorum puritatis ſanguinis , quæ re-
quiritur apud nos , in adeptione Collegiorum Ordi-
num Militarium , & Eccleſiarum tam Cathedralium ,
quàm Collegiatarum , niſi jam viri docti id effeciſ-
ſent , in qua neceſſariiſſima & convenientiſſima re
non ultimam partem obtinet Illuſtriſſimus bonæ
memoriæ atque felicis Dominus D. Didacus Rami-
rez de Haro , olim Aſturicenſis , Malacitanus , ac
tandem ampliſſimæ Eccleſiæ Conchenſis Antiſtes ,
qui noſtrum Collegium Divo Jacobo Zebedæo ſa-
crum in Salmanticenſi inclyta Academia erexit (vul-
go dicitur *el Colegio de Cuenca.*) ad quod omnium Hiſ-
panorum primus non niſi puriſſimo ſanguine natos
voluit admitti , ut conſtat ex conſtitutionum *tom.* 1.
cap. 2. & dixi *lib.* 2. *obſerv. cap.* 6. *num.* 52. cujus præ-
bendam , Deo annuente , obtinui die vigeſima ſe-
cunda menſis Novembris anni 1617. cùm informa-
tionis Generis partem confeciſſet Don. Auguſtinus
de Villa vicencio , nunc Mexicanus Auditor , partem
Doctor D. Joannes Sanchez Duque , Compluten-
ſis Academiæ Cathedraticus S. Theologiæ , nunc
Guada Laxarenſis Epiſcopus. Erant tunc in Collegio
doctiſſimi , nobiliſſimi maximíque nominis viri ,
Don. Joannes Nieto Rector , qui poſt Veſpertinam
& Decretorum Cathedras Regius Senator Granaten-
ſis eſt renunciatus. Dominus D. Garſia de Haro
Avellaneda ex Marchionib. del Carpio , olim Aca-
demiæ Rector Clementinarum Cathedræ Anteceſ-
ſor , Valliſoletanus Senator , dein Ordinum , poſteà

ad Regium Senatum Cameræque evectus, Comes Caſtrilli factus in ſtatus Conſilio collocatus, & Indiarum Senatus meritiſſimus Præſes. Dom. Don. Didacus de Arce Reynoſo, Primarius legum in Academia, in Granatenſi regio conventu Auditor, in Hiſpalenſi Præſes, in ſupremo Conſilio Senator, & Tudenſis nunc Epiſcopus Dom. D. Chriſtophorus de Moſcoſo & Cordova, Clementinarum Doctor, Granatenſis fiſci Patronus, & poſtea Senator, deinde ad Valliſoletum aſſumptus in Indiarum & regio Conſilio fiſcalem diſertiſſimum agit. DD. Joannes Baptiſta Larrea, Veſperorum legum Anteceſſor Regius Granatenſis auditor, & nunc in Rei dominicæ Conſilio fiſcalis doctiſſimus, D. Joannes Carraſco Theologiæ Magiſter & Canonicus Burgenſis, D. Antonius de Ulloa Charcenſis fiſcalis, D. Ludovicus Ramirez de Arellano Galletiæ primùm judex ad Granatenſe prætorium in cauſis criminalibus traductus D. Matthæus Palomares Sardiniæ Inquiſitor. Erant emeriti Collegæ, &, ut dici ſolet, *Hueſpedes*. Dom. D. Lupus de Cuevas, & Zuniga Granatenſis Senator, & nunc apud Regis noſtri latus criminalium rerum diligentiſſimus Prætor, D. D. Joannes de Carvaial, Sande Canariæ Regens, & poſt Charcenſis aliorúmque Indiarum tractuum viſitator, D. D. Petrus de Alarcon Ocon Granatenſis, & Valliſoletanæ Curiæ in criminalibus judex, nunc in eadem Senator, & Principatus Aſturicenſis Gubernator. Fuerunt mecum cooptati, & ad Collegium aſſumpti, DD. Joannes de Bohorques Andrade Canarienſis Auditor, & D. D. Franciſcus Cid. de Molina, Clementinarum Cathredaticus, & Hiſpalenſis nunc Senator. Quorum magnorum Virorum memoriæ littare volui, tum ut Collegio noſtro debitum munus impleam, tum ut poſteri fiant animoſi ad res magnas capeſſendas, cùm tam doctiſſimos nobiliſſimóſque heroes ſortiti ſint Duces, quorum exemplo incenſi Collegij honoris ſemper incumbant, & ab illo virtutis tramite nunquam devient.

LEX II.

Iidem A A. Anthemio Præſidi.

Cùm ad quamlibet urbem manſionémve acceſſeris, protinus horrea inſpicere te volumus, ut devotiſſimis militibus deputatæ, & incorruptæ ſpecies præbeantur, nam ſi per incuriam officij gravitatis tuæ ſartorum tectorum neglecta procuratione aliqua pluviis infecta perierint, ad damnum tuum referrentur.

SUMMARIUM.

1 *Horreorum publicorum cura injungitur Præſidi.*
2 *Curatores operum publicorum, & de neceſſaria cura horreorum inſpiciendorum.*
3 *Frumenti duæ peſtes pluvia, & vetuſtas.*
4 *Rectoris culpa eſt ſi horrea non inſpiciat, & in ſyndicatu tenentur*, & n. 5.
6 *Tutor etſi proponens aliquem adminiſtrationi excuſetur, tenetur per ſe inſpicere ædificia.*
7 *Rector civitatis punitur ſi proponat officialem minus idoneum, & quid de jure regio.*
8 *Expenditur* leg. 6. titul. 6. lib. 3. Recopil. *quæ de locumtenentibus Rectorum loca viſitantium loquitur.*
9 *Vicarius, ſeu locumtenens Rectoris civitatis habet juriſdictionem ordinariam, & una perſona cum eo cenſetur.*
10 *An maneat correcta lex noſtra per* l. 18. tit. 6. lib. 3. Recop.
11 *De manſionibus in quibus milites expeditionis tempore manebant.*

IN JUNGITUR hac lege Præſidi Provinciæ, ut 1
horrea publica ſarta tecta habeat, & cuſtodita, ne pluviis infecta frumenta depereant, & eo damno milites & cives, quibus ea annona eſt exhibenda, afficiantur, quod etiam commendat IC. *in l. ſi in aliam 7. §. ædes ſacras, ff. de offic. Procon. & leg.* 18. *tit. 6. lib. 3. Recop. & c. 23. de los Corregidores*, quibus ſtatuitur, ut refectio operum publicorum attendatur, docet Aviles *in d. c. 23. Prætor.* Azeved. *in d. l.* 18. Idem etiam & in uſufructu animadvertit IC. *in l. uſufructu 7. §. quoniam, cum l. ſeq. quæ aliàs leg. hactenus ff. de uſufruct. l. eum 9. C. eod.* † Ita olim curatores operum 2
publicorum fuêre qui etiam vocati curatores ſartorum tectorum in publicis monumentis. Buleng. *libro 5. de Rom. Imper. cap.* 59. Præcipuáque erat neceſſaria cura in horreis reparandis, *l. 2. infr. de ſuſceptoribus* † Quia 3
duæ frumenti peſtes pluvia & vetuſtas Senec. *de brevit. vita c.* 19. ibi, *Simile tu putas eſſe utrumne cures ut incorruptum à fraude advehentium & negligentia frumentum transfundatur in horrea, ne concepto humore vitietur.* D. Auguſt. *in Pſalm.* 85. ibi, *Si amicus tuus intraret in domum tuam, & inveniret te in loco humido frumenta poſuiſſe, qui fortè ſciret naturam corruptionis frumentorum, quam tu neſcires, daret tibi hujuſmodi conſilium, perdis quod cum magno labore collegiſti, in loco humido poſuiſti, pacis diebus iſta putreſcent.* † Eſt itaque Recto- 4
rum incuriæ maximè adſcribendum ſi horrea frumentaria non inſpiciant, quod effecerunt Imperatores ut annonæ conſulerent, ut de Auguſto narrat Sueton. *cap....* & ita in horreis publicis, quæ apud nos dicuntur *el poſito*, commendat Bobadill. *libro tertio politic. capite tertio numero 47. & lib. 5. cap. 10. num. 17.* & in publicis ædificiis reficiendis, ex *dict. l. 18. Recop.* notat poſt Azeved. *ibi dict. lib. 3. c. 5. numero 17.* & Aviles *cap. 23. Præt. & cap. 32. verb. de Puſar.* Avendañ. *cap. 1. de exequen. 2. p.* † Aliàs autem in ſyndicatu tenebitur 5
ad exemplum curatoris, qui negligens fuit in reficiendis ædibus, aut aliis ædificiis minoris *l. 4. §. item 4. ff. de admin. rer. ad civit.* ibi, *ſi negligenter in diſtrahendis bonis, & §. 6.* ibi, *Qui non ſegniter officio ſuo functi ſunt*, juncta *l. lex quæ 22. §. nec verò domum, verſ. nullúmque ædificij genus. C. de adminiſtr. tut.* quam corruptè allegat Platea, & pejùs Aviles *d. verb. puſar.*

Hoc etiam procedere exiſtimant Bart. Rebuff. & 6
Plat. *hîc*. Quòd etſi tutor alicujus magni patrimonij, vel poſitus in magna adminiſtratione excuſetur ſi negotio proponat aliquem ſufficientem actorem & adminiſtrum, *argum. l. 1. ſupr. h. tit. verſ. ad iſtud*, & probatur *in leg. argentum 20. ff. commodat.* Quantum verò attinet ad ædificia perſeipſum an ſarta tec. ſint, inſpicere tenebitur, ita ut ſi non fecerit, teneatur ad damnum, quod & Accurſ. notavit *hîc ſchol. fin.* dum ait ex negligentia officialis puniri dominum.
† Unde Rector, ſeu Præſes civitatis punietur, qui of- 7
ficialem propoſuit minus idoneum, *l. utique 16. in fin. ff. de rei vindic. leg. debet 7. §. hac autem 4. ff. nautæ caupo, leg. 5. ff. de publican.* facit *leg. 1. §. ſed ſi cum quolibet, ff. de exercit. act.* docent ſuprà adducti, & Azeved. *in l. 9. tit. 5. lib. 7. Recopil. c. 1. n. 4.* & dicam *in leg. nullus 60. infr. de decurion.* † Supradicta tamen apud nos ex *lege 6. verſ.* 8
aſimeſmo tit. 6. lib. 3. Recopil. non habebunt locum, quia conſtitutum ſit ibi poſſe Rectores civitatum per ſuos vicarios & locum tenentes inſpicere ea loca, ut agnovit Valenzuela *hîc num.* 3. qui aſſerit per eam legem

mane

manere correctam hanc noſtram, quia, inquit; etſi in propriis terminis non loquatur in publicis horreis; tamen non minus verè & propriè comprehendit ipſa horrea publica, ac ſi de ipſis expreſsè loqueretur, ſiquidem verba illa, *viſiten las villas y lugares de la tierra*, id adſtruunt, cùm in toto contineatur pars, *cap. in toto, de reg. jur. in 6.* & ita conſequens eſt dicere quod ſi præſes provinciæ poterit per ſuum vicarium inſpicere, & viſitare ipſam provinciam, & loca ejuſdem, idipſum
9 & circa horrea dicendum erit. † Quam ſententiam cum ea animadverſione admitterem, quod lex Regni loquitur in Vicario Rectoris, ſeu locum tenente, qui eadem perſona cum Rectore cenſetur, ex traditis à Morl. *in empt. tit. de juriſdict. in præmiſſ. num. 85.* & Azeved. *in l. 20. tit. 5. libro tertio Recopil.* & ſic verius eſſe dicunt ejus juriſdictionem eſſe ordinariam, atque ita ſubſtitutus ſapit naturam ejus, in cujus locum ſubrogatur, & idem erit ac ſi Rector per ſe ipſum inſpiceret, *ex vulgata l. ſi enim, §. qui injuriarum ff. ſi quis cautio*, cum traditis à Menoch. *de arbitrar. caſ. 54.* Alvarez *in locis commun. lit. S. num. 56.* At lex noſtra loquitur in caſu diverſo, quando per ſe (cum non haberet talem locum tenentem cum
10 ea qualitate legis) loca & horrea non inſpexerit. † Altera animadverſio eſt, hodie non manere correctam legem noſtram quæ per ſe inſpicere horrea Præſidem voluit, ut obſervat Bobadilla *libro quinto cap. 10. numero 17.* qui hoc munus perſonale eſſe Correctorum doluit, quoniam *dict. leg. 18. verſ. y que vean, dict. tit. 6. libro tertio. Recopil. in ſecunda parte*, conſtituit ut Correctores videant an muri, fortalitia, pontes, & viarum aggeres ſint refecta, & poſtea addit, *y todos los otros edificios y obras publicas*, & cum lex utatur verbo illo *vean*, videant, inſpiciant, perſonalem inſpectionem deſiderat, & ita habebit locum noſtra deciſio, juxta ea quæ trademus *in leg. nullus 60. infr. de decurion.*

11 Quod verò de manſionibus ait lex noſtra, intellige de illis, quæ ſtationes, aut diverſoria dicuntur in itineribus diſpoſita, ut in eis animalia, aut homines iter facientes quieſcerent. Harum plurima mentio *in tit. infr. de curſu publico*, ubi dicam. In eis divertebant milites expeditionis tempore, & ſic neceſſarium erat, ut annonis & pabulis inſtruerentur, ex collatione vicinorum poſſeſſorum, *leg. nemo 8. ſup. de annon. & tribut. leg. modios 9. infr. de ſuſceptor. l. 2. infr. de lucris Advocat.* & meminit Caſſiod. *lib. 5. epiſt. 11.* Lamprid. *in Alexand.* obſervant Cujac. *in dict. leg. nemo*, cujus dicta tranſcribunt Gothofr. *in dict. leg. 2. de lucr. advoc. & in leg. munerum 18. §. hi quoque 10. ff. de munerib.* Juret. *ad Symmach. lib. 2. epiſt. 27.* Buleng. *lib. 6. de Imp. Rom. cap. 40.* Salmaſ. *ad Solin. tom. 1. pag. 62.* ad illa verba, *octo manſionibus, pag. 495.* Schar. & alij *verb. Manſio.* Conſtat autem ex lege noſtra horrea in manſionibus depoſita, ut expeditionis tempore annonæ deputarentur militibus.

LEX III.

Impp. Arcadius *&* Honor. AA. *Anatolio P. P. Illyrici.*

Nulli poſthac horreaticas ſpecies contingendi copia præbeatur. Si verò quiſquam temerator horreorum extiterit, qui ſibi ex prædictis aliquid audeat uſurpare, hanc pœnam ſciat noſtro arbitrio definitam, ut deportationis pœnæ ſubjectus totius ſubſtantiæ cogatur ſubire jacturam.

SUMMARIUM.

1 *Quare facta fuerit hæc conſtitutio*, & num. 2.
3 *Intelligenda eſt hæc lex non ſolùm de conditis ſpeciebus, verùm etiam & de his, quæ ad ipſum horreum pertinent.*
4 *Pœna deportationis in deſuetudinem abiit, & in ejus locum ſucceſſit damnatio ad triremes.*

NECESSARIA fuit hæc conſtitutio, ut ſpecies 1
in horreis repoſitæ ab uſurpatione hominum removerentur, atque ita ſi aliquis eas uſurpaverit, deportationis pœna puniatur. Idem probatur *in l. 2. inf. de his quæ ex publ. collat. leg. 2. infr. de frum. urb. Conſt. leg. 9. tit. 5. lib. 7. Recopil.* ubi Azeved. *cap. 8.* † 2
Quod ea ratione procedit, quia cùm tales ſpecies ſint repoſitæ ad ſublevandas neceſſitates publicas, ſi ab aliquibus diſſiparentur, graviter afficeretur reſpublica, cum fameſceret populus, & inde gravia inconvenientia orirentur, ut rectè obſervat Azevedo *in præfatio. ad leg. 9. dict. tit. 5. libro ſeptimo* & Cabreros *de metu lib. 2. cap. 1. numero 63. cum ſeqq.* & dicam *in leg. 1. infr. de frum. urb. Conſt. & in tit. ſeq.* † Idque accipiendum eſt non ſo- 3
lum de conditis ſpeciebus, verùm etiam & de his, quæ ad ipſum horreum pertinebant, vel ad ipſum ſint deſtinatæ, *arg. leg. fundi 17. §. fin. cum l. ſeq. §. fin. ff. de action. empt. l. pen. ff. de milit. teſt. l. item 4. §. item intereſt. ff. de legat. 3. l. ſi quis cùm ſciret 8. ff. pro emptore*, notat *per text. ibi, in d. l. pen.* Valenzuel. *h. num. 2.* & probatur expreſsè *in dict. l. 2. infr. de his quæ ex publ. collat.* & ratio eſt, quia tales ſpecies ſive antequam recondantur, ſive jam reconditæ ſunt ſpecies publici horrei, juxta ea quæ tradit Bart. *in leg. ex facto, §. verum, ff. de hæred. inſt.* & Cremenſ. *ſing. 63.* & cum multis Tiraq. *poſt leges connub. gloſſ. 1. ex n. 2.* ubi oſtendit idem eſſe aliquid jam factum, vel deſtinatum ad certum uſum, quod de proximo venit mandandum executioni, obſervat Valenzuel. *dict. numero ſecundo* facit quod tradit Barboſ. *de axiomat. jur. verb. accingendus*, & alter Barboſ. *in leg. 2. §. legatis, num. 348. & ſeq. in leg. 2. §. legatis. numer. 348. & ſeq. ff. de judiciis*, de ſcholaribus qui capiuntur antequam perveniant ad locum ſtudij.

Pœna ejus qui temeraverit horreum, deportatio eſt, 4
de qua multæ ſunt leges & Doctorum ſcripta. Hodie non eſt in uſu, & in ejus locum ſucceſſit pœna arbitraria triremium, vel perpetui exilij, ut docet Jul. Clar. *lib. 5. ſent. §. falſum, verſ. ſed quæro, & § fin. quæſt. 67. verſ. deportatio* Gregor. *in leg. 6. tit. 7. part. 7. verb. deſterrado*, & alij. Quoad confiſcationem tamen noſtra lex manet incorrecta, ex Valenz. *h. num.*

TIT. XXVII.

Ut nemini liceat in emptione ſpecierum ſe excuſare, & de munere Sitoniæ.

LEX UNICA.

Imp. Anastasius A. *Macroniano P. P.*

Quoties urgente neceſſitate comparationis frumenti, vel olei aliarúmque ſpecierum, quibuſlibet provinciis indicuntur, nulli penitus poſſidentium ſeſe ſub cujuſcumque privilegij occaſione excuſandi tribui

facultatem cenſemus, omnique, cuicumque poſſidentium, quocumque modo, quocumque tempore, per ſacros apices, vel etiam pragmaticam ſanctionem, aut judicialem forte diſpoſitionem hujuſmodi excuſatio data eſt, vel poſtea data fuerit, licentia minimè unquam contra tenorem noſtræ legis ſaluberrimæ valitura. Adeò namque hujuſmodi onera cunctis, pro qua ſingulos portione contigerit, volumus irrogari ut ab iiſdem comparationibus, nec ſacratiſſimam noſtræ pietatis, nec ſereniſſimæ noſtræ conjugis domum patiamur ſubtrahere.

SUMMARIUM.

1 *Variæ noſtræ rubricæ lectiones referuntur, & an* emptione, *vel* coëmptione *ſcribendum ſit?*
2 *Sitonia, Sitocomia, quid ſignificent in præſenti quid etiam Sitonicus*, & n.4.
3 *Senſus hujus tituli.*
5 *An in hac lege agatur de munere Sitoniæ?*
6 *De neceſſitate frumenti in Caſtella orta.*
7 Synoneton *quid ſit* in leg. 1. C.Th. de publ. comparatione.
8 *Hujus legis intentum declaratur, & proponitur ratio.*
9 *Frumento nihil ad vitam eſt neceſſarium magis.*
10 *Emere, nec vendere quis non cogitur.*
11 *Neceſſitas cogit facere quæ alias non ſolent, & plura de ejus imperio & coactione*, & numero 12. & 13.
14 *Annonæ præbitio magis afficitur privilegiis.*
15 *Triplex lectura ad noſtram legem*, & num. 16.
17 *Pauperes tempore careſtiæ poſſunt judicem adire, ut cogat divites ad frumenti erogationem, item & pauperes, & num.* 18.
19 *Referuntur alij intellectus ſeu lecturæ noſtræ legis, & rejiciuntur*, & n.20.
21 *Vera expoſitio noſtræ legis, ut tempore neceſſitatis compellantur cives frumentum vendere.*
22 *Cives tempore neceſſitatis poſſunt compelli vendere victualia.*
23 *Dubitatur an poſſint compelli vendere viliori pretio*, & n.24.25.& 30.
26 *Pretium juſtum quale ſit*, & n.27.
28 L.2.§.itidem, ff. ad l. Rhod. de jact. *exponitur. &* leg. ſi pendentes 27.§.ſi quid cloacarij, ff. de uſufr. *&* n.29.
31 *Reſpublica poteſt compellere cives mutuare pecuniam ad comparationem frumenti, etiamſi ſint nobiles, vel Clerici*, & n. 32. *& quomodo hoc in Clericis procedat?* num.33.
34 *Explicantur* l.1.& 3. infr. de quibus muner. vel præſtationibus. *&* n.35.& 36.
37 *Exornatur* leg. 1. & 2. infr. de navib. non excuſand. *& de privilegiis eorum, qui naves habebant, & ob quam cauſam ea ſint data*, & numero 38. & 39.
40 *Leges noſtræ concedunt navigia armandi poteſtatem.*
41 *Quid ſit* embola, in l. 2. infr. de navib. non excuſ. *emaculatur Vopiſci locus*, & num.42.
43 *Agricolæ poſſunt compelli tempore ſationis, vel vindemiæ currus & jumenta præſtare ad victualia convehenda.*
44 *Varia ſupellectile exornatur* leg. unic. infr. de nautis Tiberinis, *& quatenus differat tit.* de navib. non excuſ.
45 *Tiberis fluvius unde dictus, flavus quare nuncupatus, & à quibus eleganter deſcribatur*, num.46.
47 *Frumentum claſſibus in Romam advectum ſcaphis per hoc flumen deferebatur.*
48 Claudicariæ naves *quæ olim dictæ?*
49 *Martialis explicatus.*
50 *Auguſto maxima cura Tiberis repurgandi.*
51 *Quomodo intelligatur* in d.l. unic. infr. de naut. Tiber. *nullam dignitatem excuſari poſſe à navium præbitione*, & n.54.
52 *Lege Julia repetundarum prohibebantur Senatores habere navem.*
53 *Judices & provinciarum rectores comparare, vel vendere non poſſunt, remiſſivè.*

MIRUM eſt quàm variè hujus tituli verba concipiantur. Cujac. *hîc, & libro* 1. *obſerv. cap.* 15. legit *in coëmptione*, cui adhæret Gothofred. Qua verò de cauſa, prorſus ignoro, & vellem à Cujacio edoceri. Nam *coëmere* eſt ſimul emere, quemadmodum matrimonium dicebatur celebrari per coëmptionem ſolemni ritu, quia vir mulierem, & mulier virum coëmebat, ut docet Connan. *lib.* 8. *com. cap.* 3. *numero* 2. Briſſon. *de ritu nupt.* Calvin. *verb. coëmptio*, & plures alij. At in præſenti non emit ſimul fiſcus à privato, & è contra, & ita reſpuo has emendationes non neceſſarias, etſi ſciam multos ex bonis auctoribus *frumenti coëmptionem* dixiſſe, ut apud Livium *infrà* referendum animadvertes. Nihilominus Cæſar. *lib.* 1. *de bello Gallic.* emere frumentum & comparare dixit, *& l.*1.*& fin. infr. de quibus muner. vel præſtation. l. fin. C. de reſcin. vend.* & *in l.*1. *Cod. Th. de frum. verb. Conſt.* invenies ſcriptum *ſi frumentum comparare voluerit, habeat licentiam coëmendi*, ubi promiſcuè eiſdem vocibus utitur. 1

Verbum aliud *Sitonia* non minus eſt litigioſum. Antiqui Lucas & Platea legunt *Siconiæ*, Pyrrhus ait ex duobus menſibus, in quibus Græcis litteris operam dedit, animadvertit legendum eſſe *Sitocomiæ*, veriùs legunt qui meliùs ſentiunt *Sitoniæ*. † Eſt ergo ſenſus hujus tituli, ut ſi gravi urgente neceſſitate neceſſarium fuerit frumentum emere, aut alias ſpecies, eæ ſunt vinum, oleum, laridum, aliáque edulia, quæ communi civium annonæ neceſſaria ſunt. *para el abaſto de los pueblos, l.*1.*& tot. ſupr. tit. prox. l. jubemus* 20. *C. de ſacr. Eccl. l. nemo* 8. *ſupr. de annon. & trib.* Si fiſcus emerit, nullus debet ſe excuſare, quantumvis privilegiatus exiſtat à venditione, ſed imò vendere cogendus eſt. † Hæc emptio demandabatur à Principe alicui, qui Græcè *Sitonicus* vocabatur, id eſt, frumenti curator, & munus ipſum, cura emendi frumenti, ſeu adminiſtratio, *Sitonia*, ut rectè docuerunt Alciat. Pyrrh. Cujac. & Gothofr. *hîc, & in l. munerum* 18.*§. cura quoque* 5. *D. de muner.* Ancharan. Schard. Calvin. & alij, *verb. Sitonia*, & *Sitocomia*, Meminerunt hujus vocis Arcadius IC. *in d. l. munerum, §. cura quoque.* Papirius Juſtus *in l. §. item reſcripſerunt* 6. *D. de adminiſtr. rer. ad civit.* & Ulpian. *in l.* 2. *in princ. D. de vacat. muner.* Indeque horreum frumentarium dicitur Sitonicum à D. Gregor. *lib.* 1. *epiſt.* 2. *De frumentis autem* (ait) *quæ ſcribitis longè aliterque vir magnificus Ciridanus aſſerit, quia ſolummodo tanta tranſmiſſa ſunt, quæ pro tranſactæ indictionis debito ad replendum Sitonicum ſufficerent.* † Reprehendit rectè Alciatus Accurſium, etſi cum ſequantur Platea & alij, quod in hujus tituli lege unica nihil de Sitoniæ munere tradi putaverit, cùm tamen ipſius legis principium id demonſtret expreſsè, illis verbis, *Quoties urgente neceſſitate comparationes frumenti indicuntur*, Nam etſi verum ſit in duabus legibus Græcis, quas poſt hanc noſtram annectit ex libris Baſilicorum Cujacius, de hujuſmodi curatoribus frumentariis fuſiùs agi, illa verba ſatis eorum munus declarant. † Qui curatores videntur eſſe ſimiles,

2

3

4

5

6

ſimiles, quando apud nos ſub neceſſitate, aut ſterilita-
te oppida injungunt, aut civitates ſuis decurionibus,
ut in aliam provinciam, aut regionem frumento abun-
dantem ſe conferant, ut inde emant; quod vidimus
anno ſuperiori 1631. cùm in Caſtellæ civitatibus ma-
xima oriretur frumenti neceſſitas. Nam in Beticam
regio mandato ſe contulerunt plures regij miniſtri, ut
frumentum emerent, item & à civitatibus plures de-
7 curiones fuerunt miſſi ad eumdem finem. † Hanc
publicam emptionem frumenti *Synoneton* appellat *l.1.
C. Th. de publica comparatio.* ibi *ad comparationem di-
verſarum ſpecierum quod* Synoneton *appellatur*, notavit
Cujac. *lib.1.obſerv.c.35.*

8 Præmiſſis his jam mens Anaſtaſij Imperatoris ape-
ritur; quod ſi urgente frumenti inopia ſynoneton in-
dicitur, omnes teneantur fiſco vendere, nec privilegij
alicujus prærogativa excuſentur, *l.1.& fin.infr. de qui-
bus muneribus vel præſtatio.l.in fraudem 6.ſupr.de annon.
9 & tribut.l.1.4.& 5.tit.25.l.5. Recop.* † Ratio eſt, quia
cùm frumentum ſit nervus totius Reipublicæ, nihil-
que eo ſit ad vitam conſervandam convenientius, teſte
Ariſt. *libro 6.Polit.cap.*8.Valles *de ſacra Philoſoph.cap.*
27. Lazarte *de gabell.cap.*20 *n.*7.Bobadill.*libro 3.polit.
cap.3.num.6.* & in quo publica utilitas, quæ ſuprema
lex dicitur, conſtituta eſt, *l.mulierem 13.D.de accuſ.l.3.
in fin.D.ad leg.Jul.de annon.* Quotieſcumque defecerit,
fames & annonæ caritas evincunt, ut à regulis juris
recedatur, cùm quod publicè interſit attendatur, non
verò privata utilitas *l.unic.fin.C.de caduc.toll.l.utilitas,*
10 *infr. de primipilo.* † Et ideò quamvis regulariter quis
non cogatur emere, vel vendere, *l.invitum 11.l.in ven-
dentis 13.cum ſeq.C.de contrab.empt.d.l.3.ad l.Jul.de an-
non.l.nec emere 16.Cod.de jure delib.leg.3.tit.5.part.5.*
cum adductis à Covarr.*lib.3.var.cap.*14.Azeved.*in l.1.
num.21.tit.25.lib.5. Recop.* ubi etiam Matienz. *gloſ.* 9.
*num.*1. Bobadill. *libro 3.cap.3.ex num.*13.Morla *in em-
por.tit. de contrab.empt.q.*1. Narbona *in l.18.gloſ.unic.
num.2.tit.1. libro* 8. *Recopil.* Cabreros *libro 2. de metu
cap.1.ex n.*40. *& præcipuè* 60.& Hermoſill. *in l.3.tit.5.
11 part.5.gloſ.1.ex numero* 1.† Tamen deficiente frumen-
to, & fame creſcente, ad vendendum omnes compel-
luntur. Nam neceſſitas adamantina cogit ut permit-
tatur quòd alias non ſolet, cùm legibus non ſubjaceat,
quæ omnia impunè conturbat *l.unic.* ubi Accurſ. *D.de
offic.conſul.leg.2.infr.de navibus non excuſan.cap. ſi quis
propter, de furtis*, cum aliis multis, quæ adducit Cevall.
4.tom.comm.quæſt.fin.numero 49.*& ſeq.*Cabreros *d.libro
2.metu cap.1.numero* 60. *& ſeqq.*Caſtillo *de Tertiis c.9.
ex num.*24.ubi plures & plura refert; *& cap.41.nume-
ro* 161. Quapropter Thales Mileſius, teſte Plutarch.
de placit.Philoſoph.cap. 26.& Laërtio *in ipſius vita*, di-
cebat neceſſitatem validiſſimum quoddam eſſe, ut quæ
univerſæ naturæ prævaleat, & Valer.Max. *libro ſeptimo
tit.*6. abominandæ neceſſitatis leges amariſſimas eſſe,
& truculentiſſima imperia, videndus Tiraquell.*de re-
tract.lign.§.26.gloſ.1.ex n.*18. & ego dixi *libr.3.obſerv.
12 c.4.n.*29. & Cabrer. *ſupr.* † Nam neceſſitatis imperio
paret tota mortalium majeſtas, & ut ait Horat. *lib.1.
ode* 37.

—— Sæva neceſſitas
Clavos trabales & cuneos manu
Geſtans ahena, nec ſeverus
Uncus abeſt, liquidumque plumbum.

Caſſiodor. *lib.4.epiſt.5* adiicit: Neceſſitas moderamen
non diligit; neque leges poſſunt obſervare jejuni po-
puli, & totum ſolet fames contemnere, ut ſuam neceſ-
ſitatem expellat. Ideoque apud Suetonium *in Aug.
cap.* 25. legimus graves tumultus in arctiori annona
ortos, *& in Claud.cap.* 18. teſtatur in arctiori annona
ob aſſiduas ſterilitates Imperatorem in medio foro
detentum fuiſſe ab turba conviciiſque, ac ſimul frag-
minibus panis ita inſtratum, ut ægrè evadere in Pa-
latium valuerit. † Quod etiam tradiderunt Oroſius 13
libro 7. & Tacit. *lib.12.annal.* & ejus famis fit mentio
*in Actis Apoſt.cap.*11. ubi Agabus afflante Spiritu ſan-
cto prædixit futuram famem per totum Orbem terra-
rum. Et tamen per ſeptem, aut octo dies duravit Ro-
mæ; grave quidem malum, etſi per paucos dies in illa
civitate, quà, teſtante Tacito *libro 4.annal.* ibi, *Gravi
diſcrimine mutabat quod decem, aut amplius dierum ſub
Veſpaſiano frumentum in horreis eſſet*, confert Livius *dec.
1.libro 2.pag.mihi 28.eo anno*, inquiens, *Cùm & foris
quieta omnia & domi ſanata diſcordia aliud multò gravius
malum civitatem invaſit, caritas primum annonæ ex incul-
tis per ſeceſſionem plebis agris: fames deinde qualis clauſis
ſoles, ventumque ad interitum ſervitiorum utique & plebis
eſſet ni Conſules providiſſent, dimiſſis paſſim ad frumentum
coëmendum.* † Unde annonæ præbitio ſemper atten- 14
ditur, curatur, & multis privilegiis afficitur, ut elegan-
ter inſinuat Lucan. *libro* 2.

—— Summa favoris
Annona momenta trahit.

ita docuerunt Lucas *in leg.1. numero 4. infr. de quibus
muneribus vel præſt.*Corſet. *ſing.*110. Bald. *conſ.406.li-
bro quinto toto*, Socin. *regul.*435. Borrell. *ad Bellug. in
ſpec. Princ.rub.1.verb.præſidere....* Azeved. *in dict.leg.1.
tit.25.libro* 5 ubi Matienz.*ſupr.& in leg.9.tit.5.libro 7.
Recop.in præfat.num.*4.Bobadill.*dict.libro 3.cap.3.ex nu-
mero ſexto &* 11. *& libro 2.cap.18.numero* 298. & alij
inferiùs referendi. Rolando *conſil.* 80. *numero primo &
ſeq. tom.* 3. Caſtillo *de Tertiis dict. capit. 9. ex nume-
ro* 24.

Hæc pro exornatione noſtræ legis dicta ſunto. 15
Nunc removenda eſt dubitatio quæ ſtatim animadver-
titur, an in hac ſpecie poſſidentes teneantur vendere
frumentum, vel ad ejus emptionem compellantur.
nam legis verba ita dubia ſunt, ut utramque admittant
interpretationem. Qua de cauſa tripliciter accepe-
runt. Accurſ. *ſchol.fin.* Bar.Plat. Rebuff. & Valenzuel.
Primò, † ut urgente neceſſitate ad emptionem frumen- 16
ti, teneantur omnes conferre pecuniam ſecundum ſui
patrimonij quantitatem, ſive ſit pauper, ſive dives, quia
etſi divitibus non ſit neceſſaria hæc frumenti advectio
& magis tendat in ſuſtentationem pauperum, adhuc
tamen non minus neceſſarij ſunt in civitatibus paupe-
res, quam divites, *l.2. de nundinis*, notat Bart. *n.* 3.
& Valenzuel. *num.3. hìc.* † licèt contra eos poſſe pau- 17
peres tempore famis & caritatis (*careſtiam* vocant
noſtri) implorare officium judicis, ut cogat divites
pauperibus erogare, multi aſſeruerunt poſt gloſ. *in
cap.ſicut 47. diſt.* & Panormitan. *in capit.1. de emptio-
ne & vend.* Caſſan. *in conſuet. Burg.rub.1.§.4.num.*54.
Covar.*l.3.var.cap.14.num.5.verſ.ſed his opportunè.*Bo-
badill. *libro 2. cap. 17. num.* 120. † Cogentur itaque 18
divites conferre pecuniam urgente neceſſitate, ita ut
nequeat quiſquam ſe excuſare privilegij, vel digni-
tatis prætextu, aut immunitatis gratia: nam eo tem-
pore quo non ſuppetunt aliorum municipum facul-
tates, tunc gravandi erunt etiam privilegiati, quia
publica utilitas cuilibet privilegio privatorum præ-
ferenda eſt, docent Bald.*d.conſ.*406.ex *leg. jubemus* 10.
Cod. de ſacr. Eccleſ. Alciat. *in leg.munus, de verb.ſignif.*
Alex. *in leg.ſi ex toto, de legat.*1. ubi Socin. *verſ.tertiâ
concluſio.* Curt. jun. *conſ.*61.*num.*14. Franc. Marc. *de-
ciſ.*458.*num.*18.*lib.*1. Roland. *conſ.* 80. *toto lib.* 3. Ce-
phal. *conſ.*451.*ex num.*282.Bobadill. *lib.5.polit.cap.5.
num.*6. & probatur *in verſ.hujuſmodi excuſatio data eſt,
in præſenti*; quæ ita procedent, quoties populus, aut ci-
vitas non habet pecuniam, neque aliud remedium un-
de ſe alat, & neceſſitatibus ſubveniat, ut notat gravi-
ter Bobadill.*d.libro 3.cap.3.num.*26, argum.*cap.non mi-
nus, de immun. Eccleſ.* ibi, *ubi laicorū non ſuppetunt facul-
tates*, cum adductis ab eodem Bobadill. *lib.2.c.18.ex
num.*313.

Hic

19 Hic tamen intellectus, ſeu lectura minimè congruere videtur noſtræ legi, ubi de indicta, aut conferenda pecunia, nec de pauperibus, aut divitibus verbum nullum eſt. Imò cùm in ultimis verbis dicatur neminem ſeſe poſſe ſubtrahere comparationibus frumenti, apertè inſinuatur neminem ſe poſſe excuſare ne obligetur vendere, ut infrà dicemus.

20 † Minus adaptatur menti Imperatoris ſecundus intellectus Accurſij, ut loquatur quòd immiṅente neceſſitate poſſit quilibet compelli ire ad emendum, etiam ad partes remotas. Nam verbum *poſſidentium* denotat loqui de iis, qui habent poſſeſſiones, non verò de civibus. Neque rectè conveniret, ut omnes tenerentur emere, cùm multi poſſent frumentum habere, & ita ab ea lectura receſſerunt, Bart. & Valenzuel. *hîc num. 7.*

21 Rectior, eſt tertia expoſitio DD. noſtram legem accipientium de frumenti neceſſitate, quo caſu cives compelli poſſunt inuiti frumentum vendere fiſco, vel ad publicum uſum, vel ad ſuſtentationem exercitus, ita tenent poſt Accur. Cujac. *hîc. & lib. 1. obſerv.capit.35.* Platea *numer.4.* & Valenzuel. *numer.9.* adiicientes hoc munus eſſe patrimoniale, ſive reale, ita ut nullus ex poſſidentibus poſſit quamcunque allegare excuſationem intuitu privilegij, aut dignitatis, cùm etiam Auguſtæ domus excuſari non queat. Hanc interpretationem comprobat *leg. 2. Cod. Th.de publica comparatione, leg. 1. & 3. infr.de quibus muneribus vel præſtat.l.1.& 4.tit.25.lib.5.R.cop.* & faciunt quæ de urgentis neceſſitatis tempore ex aliorum ſcriptis congeſſit D.Caſtillo *de Tertiis d.cap.9.ex num.24. cum ſeqq.* poſt Riccium, Novarium & Amendolam *in addit ad Vincent.de Franch.deciſ.9.* & Joan.Gutierrez *libro 4.pp.q.49.* & Hermoſill. *in dict. l.3.tit.5.p.5.gl.1. num.60.*

22 Ex qua vera interpretatione deduco, poſſe cives invitos compelli tempore neceſſitatis vendere non ſolùm victualia & res ſimiles ad humanam vitam neceſſarias, ſcilicet *mantenimientos*, verum & omnes aliàs res ad veſtitum pertinentes, cùm non ſint hæ minus neceſſariæ, quam aliæ *l.1.§.cura carnis, ff.de offic. Præfect. urbi l.annonam. D.ad legem Jul.de annon.* confert *l.ſi quis ſepulchrum 12.in princ.D.de Religioſis.l. venditor 13.§. fin.D.commun. prædior.* docet Tiraq. *de retract. lib.1.in præfat.n.28.* Aviles *cap.17.prætor verba raçonables precios.* Avend. *de exequend.lib.1.c.17.n.30.* Mexia *in taxa pan.in cl.1.num.3.& concl.4.num.11.* Caball. *reſol.crim. caſ.9.tot.* Bobadill. *d.lib.2.cap.17.num.119. & ſeq.* ad idque ſpectat *l.19.tit.11.l.1. & ſeq.tit.14.lib.5. Recop.* idemque in Gallia obſervari tradit Rebuff. *ad ll. reg.2. tom.tit.de Hoſpitijs, num.16.* Petr. Gregor. *lib.15.ſyntag. cap.14.* & in aliis locis Carpan. *ad ſtatut. Mediol.2.p.*

23 *cap.77.* Hermoſil. *ſup. num. 61.* † Quod verò attinet ad pretium, dubitatio major eſt. Nam frequentiùs recipitur poſſe viliori pretio compelli cives, ut ſupradicta vendant, ut tenuerunt poſt Bart. *in d.§.cura carnis, num.1.* Lucas *hîc in fin.& in l.1.infr.de quibus muner. num.1. & 2.* Caball. *d.caſ.9.num.5.* Gratian. *1.tom.diſcept.cap.149.num.40.* Tiraquell. *dict. lib.1.de retract. in præf.d.num.28.* Marta *de juriſdict.4.par.caſ.2.num.6. & 7.* Amendol. *ad Franch.d.deciſ.9.* & relati à Cabretos *ſup. num. 62.* qui adducunt pro ea opinione *l.2.§. itidem agitatũ eſt. D.ad l.Rhod.de jact.* ubi dicitur quod ſi cibaria defecerint, in navigationem conferre teneri quod quiſque haberet, quibus verbis ait Bar. annonæ ſtrictioris, ſeu careſtiæ tempore omnia eſſe communia, Rurſus expendunt *leg. ſi pendentes 27.§.ſi quid cleacarij. Digeſt. de uſufruct.* ibi, *Nam ſolent poſſeſſores certam partem fructuum municipio viliori pretio addicere.*

24 Contrarium longè verius judico. Nam ſi viliori pretio rem vendere cogentur cives, ineſt maxima injuſtitia, *argum.l. ſi pignora 50. Digeſt.de evictio.* ubi ſi apparitor prætoris rem viliori pretio proiecerit, tenetur actione de dolo, *l.2.ſ.pr.de fide & jure haſtæ*, ubi ſi res addicatur à Judice viliori pretio, gratioſa illa emptio, iniqua & illicita reputatur. Rurſos expendo *l.ſi quis 16.C.de reſcind.vend.* ubi ſi ob neceſſitatem ſolutionis debitoris bona vendantur, ait lex qualitatem rejattendam, ſubijcitque belliſſima verba, & in hanc rem aptiſſima, *Non ſubhaſtationis publicæ nomine locus fraudibus relinquatur, ut poſſeſſionibus viliori pretio diſtractis plus exactor ex gratia, quam debitor ex pretio conſequatur,* ita etiam dicere licet, ne ſub nomine neceſſitatis emptor plus ex gratia conſequatur, quàm venditor qui coactus vendit, & ultra impreſſionem & coactionem quam patitur, ſubſtantiæ ſuæ damnum patiatur, dum re ſua per vim privetur, item & pretio quoque. Neque enim ſunt multiplicanda ſpecialia in damnum venditoris, *l.1.C. de dot. promiſſ.* junctis quæ conſiderat Gratian. *1 tom.diſcept.cap.149. ex num. 28.* & ſatis inhumanum eſt invitum venditorem cogere. *l. quamvis 6. verſ. invitum. D. de pign. action.*

Ultimò facit *l.non debere 8.ff.ad mun. decurionis ff.de* 25
admin.rer.ad civ.l.fin.ff.ad l.Jul.de ann. quorum auctoritate eam doctrinam ſequuntur plures relati à Valenz. *hîc num 9.verſ. ſi tamen.* Gutierr. *d.libro 4.quæſt.49.numer. 3.* Covar. & aliis, quos refert Bobadill. *d. lib. 3. cap.3.numero 21.* Morla *dicto tit.9.q.1.numero 4. & 5.* & Velaſco *de privil.paup.1.p.q.24.n.6.* qui omnes rectè affirmant pretium juſtum eſſe debere. † Pretium 26
verò juſtum vocant quod taxatum eſt à lege, vel republica, nam tale dicitur pretium juſtum, legitimum & indiviſibile, ut cum multis probat Morla *ſuprà quæſt.6.numero 4.* Gratian. *d.cap.149.numer.36.* Molina *de juſt. tom. 2. diſp. 346. & ſeq.* quibus favet *capit. 1. de emptio. & vend.* cujus argumento pretium juſtum vocatur pro quo poteſt vendi res in foro, ita quoque docent allegati à Barboſ. *in collect. ad illud caput. num. 7.* poſt Panorm. & alios antiquiores. quod in ſpecie noſtra elegantiſſimè adſtruit Caſſiodor. *lib.9.ep.5.* ibi, *Comperimus ſupra temporis neceſſitatem quorundam civium ſuorum execrabilem ſuſtinere ſævitiam, expectantes caritatem mediocribus gravem. In neceſſitate ſiquidem penuriæ pretij nulla contentio eſt, dum patitur quis induci ne poſſit aliqua tarditate percelli. Hæc igitur vota damnantes tantum ſibi unuſquiſque dominus frumentorum retineat, quantum ſe expendere poſſe cognoſcit, reliquum periclitantibus vendat, moderata tamen pretij quantitate, qua eum conſtituerit à ſuis provincialibus comparaſſe. Ut nec nimium gravetur qui emit, & aliquo compendio foveatur ille, qui diſtrahit. Vendat igitur ſub iuſta ratione qui diſtrahit.* † Apud nos ergo cum noſtris legi- 27
bus hodie modius frumenti taxetur decem & octo regalibus, id pretium erit convenientius, ut aſſerit Covar. *libro ſecundo var.cap.tertio numero quinto*, Matienz. *in leg. prima titul.1. lib.quinto Recopil. gloſ.2.numer.4.* Bobadill. *dict. num.21.*

Hac ſententia retenta non facit pro Bart. *d. l. 2. §.* 28
itidem D.ad leg. Rhod.de jactu. Nam reſpondeo loqui in ſpeciali caſu legis Rhodiæ (cujus meminimus *lib.1.obſerv.c.1.n.73.*) Ut ſi orta tempeſtate onuſtæ navis levandæ cauſa mercium jactus factus ſit, damnum illud mercium jactarum omnium contributione pro rata ſarciatur. Quærit Paullus *in eadem l.2.§.cùm in eadem navi,* an ſi qui in navi res impoſuiſſet quæ navem non onerarent, ut ſunt gemmæ, an jacturam navis præſtaret. Et reſpondet omnes teneri conferre, cùm eorum interfuiſſe jacturam fieri. Itidem quærit, an annulorum & veſtimentorum ratio habenda eſſet, & ait habendam, ut pro eorum pretio fiat collatio, non verò fiat cibariorum, quæ quiſque pro ſua parte in navem intulit, Rationémque reddit Conſultus, quia ſi in navi defeciſſent cibaria, ea omnia in commune conferenda erant,

cùm

cũm neceſſitate urgente ad conſervationem omnium
collatio facienda eſſet, quemadmodum ad conſervatio-
nem navis, quarumlibet mercium fit jactus, atque ita
non debet duplici obligatione, ſeu collatione onerari,
qui cibaria intulit, cùm ſua non magis interſit, quàm
aliena navis vectores conſervari, atque ita caſus ille
ſpecialis minimè ad cũ, de quo agimus, adduci debebit.
29† Minus obſtabit *d.l.ſi pendentes*, *§. ſi quid cloacarij. D.*
de uſufr. quæ loquitur de oneribus uſufructuarij quæ
tenetur pendere & præſtare ob formam aquæductus
(de qua dicam *in tit.infr.de aquæductu.*) vel ob refectio-
nem viæ, vel ob tranſitum exercitus, de quo vide Re-
vard. & alios, quos refert Oſuvald. *lib.* 10. *Donell.cap.* 13.
lit.H. At verſum illum, *nam ſolent poſſeſſores certam par-*
tem fructuum municipio viliori pretio addicere, accipien-
dum puto de aliquibus locis & fundis, quorum poſſeſ-
ſores ex conſuetudine tenentur vilius vendere, vel præ-
ſtare certam partem fructuum, ut *in lege munerum* 18. *§.*
præterea 25. *D.ne muneri*b. ibi, *Habent quædam civitates*
prærogativam, ut hi qui in territorio earum poſſident certum
quid frumenti pro menſura agri præbeant, ubi rectè præ-
ſenſit qui omnia ſenſit, Accur. Non autem inde dedu-
ces poſſe compelli fructus ſuos viliori pretio addice-
30 re, nam id non probatur *in d.verſ.* † Quod verò de co-
acta venditione diximus, accipi debet ut cogantur ci-
ves vendere frumentum, præter illud quod neceſſe
habent ad ſuum uſum, *argum.l.* *præſes, C. de ſervit.* notat
Gratian. *ſup. n.* 41. quod & aliis caſibus pulchris con-
firmat Diana 3. *p. moral tract.* 8. *reſol.* 32.
31 Rurſus deduco poſſe Rempublicam neceſſitatis
tempore compellere cives mutuare pecunias ad com-
parationem frumenti & aliorum victualium, à quo
non excuſantur Nobiles, neque etiam Eccleſiaſtici, ut
cum multis probat Mexia. *ſup.concl.* 1. *n.* 18. Bobadill. *d.*
c. 3. *n.* 12. *& ſeq. & num.* 18. Caball. *d.caſ.* 9 *num.* 7. *&* 8.
cum latè congeſtis à Caſtillo *de Tertiis cap.* 9. *toto*, &
maximè ex *num.* 28. & Hermoſilla *in rub.tit.* 1. *p.* 5. *gloſſ.*
*un.num.*6. *& in l.* 3. *tit.* 5. *p.* 5. *gl.* 1. *n.* 61. *& ſeqq.* & Velaſ-
co *ſup.q.* 24. *num.* 5. pro qua parte adduci ſolet *l.pro tyro-*
nibus, infr. de privileg. dom. Aug. cum lege noſtra, cum
aliis, in quibus domus Auguſtæ non excuſatur tempo-
re urgentis neceſſitatis ab emptione frumentaria, &
ita notarunt *hîc* Bart. *n.*6. & Platea *num.* 4. qui ratio-
nem addidit quod tale onus ſit patrimoniale magis,
quam perſonale, *l. fin. ſup. de exact.trib.* & quod publi-
ca utilitas id extorqueat, maximè ab Eccleſiaſticis per-
ſonis, à quibus charitas plus debet exerceri, quia in
periculo communi aliæ perſonæ etiam Eccleſiaſticæ
& religioſæ fame opprimerentur, & ſic tenebuntur
conferre, ad quod eſt elegans *l.* 2. *§. itidem*, *D. ad leg.*
Rhod. de jact. quam nuper adduximus, & quæ rectè
conſiderat omnino videndus Lucas de Penna *in l.* 2. *in-*
fr. de quibus muner, num. 4. & Bobadill. *lib.* 2. *c.* 18. *n.* 297.
32 *&* 316. *cum ſeqq.* † & id videtur probari *in l.* 11. *tit.* 3.
libro 1. *Recop.* quæ cum referat caſus aliquos, in quibus
Clerici debent contribuere cum cæteris laicis, ſcilicet
quando publica utilitas, vel communis, vel cauſa pie-
tatis id expoſtulat, qualis eſt quæ conſiſtit in repara-
tione murorum, viarum, vel tempore belli, in vigilia-
rum cuſtodúmque erogatione, idem ſit dicendum in
noſtro caſu Caſtillo *d.c.* 9. *num.* 21. quem cùm dico om-
nes adduco, quia eadem ratio eſt in ſtrictiori annona,
ſeu caritate & famis preſſura, *l.illud, cum vulgatis, D. ad*
l. Aquil. juncta l.fin. infr. de quib. munerib. ubi æquipa-
rantur conſtructio murorum, & comparatio frumenti,
cujus legis non meminerunt Auctores qui id notarunt,
præcipuè Valenzuel. *hîc num. fin.* Azeved. *in d. l.* 11.
n. 3. *tit.* 13. *lib.* 1. *Recop.* & relati à Caſtill. *d.c.* 9. *num.* 21.
Sayro 3. *tom. theſaur. conſcient. c.* 34. *num.* 2.
33 Quod verò de Clericis diximus, ut ad præſtandas
pecunias cogi poſſint, temperant. Surd. *conſ.* 310. *ex n.*
62. *lib* 3. Marta *de juriſd.* 4. *p. caſ.* 2. *num.* 2. *&* 8. ut non
poſſunt compelli à judice laico, quia nec utilitas, nec
neceſſitas publica poſſunt dare juriſdictionem, nec
hæc ſint onera Eccleſiaſticorum, ſed laicorum, qui te-
nentur in ſubſidium ſolum, *cap. non minus, de immun.*
Eccleſ. quod etiam tenet Cabal. *d.caſ.* 9. *num.* 11. *&* 12.
qui alios in eam ſententiam refert, & Gratian. *d. cap.*
149. *num.* 24. *& ſeq.* in quam proclivior ſum, & hoc
procedit quando neceſſitas ipſa pateretur ut judices
Eccleſiaſtici aditi poſſent. Verùm ſi ita urgeret, ut in
dilatione periculum quoque, etiam & Clericorum ver-
teretur, tunc dicerem laicos judices poſſe compellere
Clericos non directè & juriſdictionaliter, ſed indirectè
& cauſativè bonis temporalibus occupatis, ut docet
Bald. & alij plures relati à Bobadill. *lib.* 2. *cap.* 18.
n. 320. *cum ſeq.* Azeved. *in d.l.* 11. *tit.* 3. *lib.* 1. *n.* 3. *&*
ſeq. & fusè D. Caſtillo *ſup. d. c.* 9. *n.* 51. *& ſeqq.* Dia-
na *reſol.moral.tit.de immunit.Eccleſ. reſol.* 7. cum aliis jam
relatis.
Tertiò ex ſupradictis deduco interpretationem *ad* 34
dict. leg. 1. *&* 3. *infra de quibus muner. vel præſtat.* ubi
nullus ſe poteſt excuſare à comparatione ſpecierum,
& earum tranſvectione. Quo loci primùm nota com-
parationem eſſe accipiendam juxta legem noſtram, ut
à venditione non ſe excuſet ſed quilibet ad vendendum
urgeatur. Idque expreſſerunt Imperatores diſertiùs,
quàm in præſenti, dum ad collationem vocantur
omnes pro portione ſuæ poſſeſſionis & jugationis. † 35
Jugationem vocant prædia & fundos, etſi jugatio pro-
priè agrorum menſuram ſignificet, id eſt, illud ſpa-
tium, quod uno jugo boves uno die arare poterant,
ut ait Plin. *lib.* 18. *c.* 3. & Varro *lib.* 1. *de re ruſtic.*
c. 10. Briſſon. *de verb. jur. verb. jur. verb. jugatio.* & cæteri
Lexicones, Pancirol. *lib.* 1. *var. c.* 65. ex quibus præſtaban-
tur tributa Cæſaribus, ut dicemus *tit. ſequen.* quæ vi-
dentur fuiſſe præſtita in frumento, & aliis ſpeciebus,
ut dixi *ad titul. ſuprà de annon. & trib.* quæ neceſſaria
erant vel ad annonam militum, qui in Illyrico mane-
bant, *leg. pro locis* 5. *ſuprà de annon. & trib.* vel ad
Illyrici neceſſitates. Illyricus multas continebat pro-
vincias, præcipuè omne illud, quod eſt à Danubio
uſque ad Italiam, ut dicam *ad titul. infr. de colonis Illy-*
ricianis. & dixi aliquid *in leg. fin. ſup. de canon. largit. titul.*
vide quoque Pancirol. *in Not. Imp. Orien. cap.* 23. † In- 36
deque deduces nullius privilegij, aut nobilitatis præ-
rogativa quem poſſe ſe excuſare à collectis, vel aliis
oneribus, quando adeſt neceſſitas publica, ut cum
multis, quos allegat, probat Sebaſtian. Nevius *hîc*
*num.*8. cum Mynſing. *lib.* 4. *obſerv.* 70. Ant. Theſaur. *de-*
ciſ. Pedem. 234. *numer.* 10. Gail. *lib.* 2. *pract. obſerv.* 52.
num. 26. Roland. à Valle *d. conſ.* 80. *num.* 21. *lib.* 3. quod
verò de angariis & parangariis & plauſtris dicitur
in leg. 2. *illo. titul. de quibus muner.* quæ ad tranſvectio-
nem ſpecierum ſumebantur, latiùs explicabitur *in*
tit. infr. de curſu publ. ad interpretationem *l. nullam* 21.
eod. tit.
Deinde & iterum deduco explicationem *ad leg.* 1. 37
& 2. *infrà de navibus non excuſand.* quibus decerni-
tur ut domini navium nulla excuſatione ſe ſubtra-
hant tranſvectioni frumenti, aut ſpecierum tempo-
re neceſſitatis, aliàs naves publicabuntur, *leg. jubemus*
10. *Cod. de ſacroſ. Eccleſ. leg. penult. in fin. de veteran.*
cap. non minus, de immun. Eccleſ. facit *leg. ſi fidejuſſor.* 7.
§. 1. *D. qui ſatiſd. cog. leg. ſi dictum* 56. *§.* 1. *D. de evictione.*
Rationem *ſupr.* [illegible] ſigimus ex neceſſitate & utilitate pu-
blica deductam. Nam cùm frumenta & aliæ ſpecies
in Urbem, ſeu Conſtantinopolim ex Ægypto & aliis
provinciis navibus adducerentur, ut ex Claudian.
de bello Gildon. verſ. 57. Rutilio *libro* 1. *itinerarij.* Ta-
cito *libro* 3. *annal.* obſervavit Demſter. *ad Roſin.*
libro 7. *cap.* 18. & ego *libro* 3. *obſerv. cap.* 4. *num.* 27. Pan-
cirol. *lib.* 2. *var. cap.* 164. & Buleng. *libro ſexto capit.* 7.
qui frumenti octo milliones modiorum, ſeu octin-
gentas

38 gentas myriades adduci ſolere ſcribunt. † Corpus inſtitutum erat navarchorum, qui frumentum adveherent, *lege* 1. *& tot. infrà de navicular.* ubi dicam. Verùm ſi inopia frumenti laboraverit urbs ſolebant omnia navigia, ſive navarchorum, ſive privatorum, occupare, *d.l.pen.in fin.de veteran l.* 1. *D.ut in flumin.public.l.*3.*D. de vacatio mun.* compellebanturque ad frumenti tranſuectionem, quam ſi recuſarent, publicatione puniebantur, *l.*1.*&* 2.*C.Th.de navib. non excuſ.* Compellebantur præcipuè qui habebant naves duorum millium modiorum frumenti capaces, *l.*2. *infr. de navib. non excuſan.* quam veluti ſemimortuam & calcatam ſuſcitant illius Auctores Theodoſius & Valentinianus *Novel.*15.*Theod. de navibus ultra duorum millium modiorum capacitatem non excuſandis.* Cætera autem navigia, quæ minus ca-
39 piunt, ad tranſuehendum non arctabantur. † Adeò his neceſſitatibus naves neceſſarias eſſe cenſuerunt, ut ſi aliquis libertus Latinus navem fabricaret, majorem decem millium modiorum plenam libertatem conſequebatur. Ulpian. *in frag.tit.*3.*§.fin.* ob idque ad ſummam reipublicæ utilitatem uſum navium pertinere dixit IC. *in l.* 1.
40 *§.licet* 20. *D.de exercitor.act.* † Ob idque *in l.*21.*tit.*4. *lib.*6.*Recop.& in l.*12. *tit.*10. *lib.*7. jus navigia amandi cuique conceditur, ut ſic littora noſtra ſint libera à piratis & hoſtibus noſtræ genti infeſtis, videndi Petr.Greg. *lib.*19.*ſyntag.c.*10.*num.*4. Stracha *de navib.*2.*p. num.*2. & quæ de navigationis utilitate congerit eleganter ſuo more D. Solorzan. *lib.*1.*de jure Indiar.cap.*8. *num.*9. *& ſeq.* Nam plures ex Holandiæ rebellibus hæreticis & Gallis auri & argenti quod ex Indris noſtris advehitur cupidiſſimi & invidi littora & maria noſtra infeſtare ſolent.

41 Excuſatio verò nautarum, vel eorum, qui naves habebant, puniebatur tum temporis, ſi ante felicem *embolam* id fieret, quia ſcilicet arctiſſima erat annona, & neceſſitas ſpecierum ingruebat, ut *in dict. l.*1. *infra de navibus non excuſan.* docemur. Erat autem *Embola* aduectio frumenti, adventus ipſarum ſpecierum, ut indicat eadem *l.*2. ibi, *ante felicem embolam, vel publicarum ſpecierum tranſuectionem, & l.jubemus* 10.*C.de ſacr. Eccl.* d.Novell. Theod. *de navib. edict.* 13. Juſtinian. notant Cujac.& Gothofr. *in d. jur.* Panciroll. *d. lib.* 2.*c.*164. Buleng. *lib.*6.*de Imper.c.*7.*& lib.*9.*c.*28. eſt itaque *Embola*, navis onus, ſarcina, merx, ut erat frumentum.
42 † Hinc dictæ hujuſmodi ſpecies *Embolica* Vopiſco in *Aureliano*, quibus onerabantur naves ut in Romam adveherentur, uti explicarunt. Adrian. Turneb. *lib.*18. *adverſ.cap.*17. & Caſaubon. *ad Vopiſcum ſup* qui rectè meo videri cùm in vulgatis Codicibus ſcriberetur *Anabolicæ*, vel, *Anatolicæ ſpecies*, emendarunt *embolicæ*, licet eam lectionem contra eos ſtrenuè tueatur Salm. *in dicto loco Vopiſci. pag.* 386. probans è Græco fonte idem eſſe Anabolicæ, & embolicæ. Sed hanc litem ipſi diximant, & rideant alij quod Platea & Pyrrhus de embolimali anno adducunt *in d.l.*2. Embolum æneum dixit Petronius *in Satyrico cap.* 30. pro roſtro, aduoco, ſeu curuo navis, ut *ibi* explicarunt VVover.& Erhard. *in notis*, & Salas *p.* 114. & ante eos notarunt Alciat. & Pyrrhus *in d.l.*2.

43 Hujus rei argumento tenuerunt Roland. Menoch. Matienz. & Azeved. apud Bobadill. *d. lib.*3.*cap.*3.*num.* 63. idem Azeved. *in l.*18.*tit.*4.*lib.*5. *Recop.num.*5. poſſe compelli agricolas & cæteros cives, ut animalia ſua, currus, plauſtra, naveſque præſtent ad convehenda victualia in civitatem, etiam diebus feriatis, vel vindemiarum, aut ſationis tempore, quoniam annonæ proviſio ita eſt privilegiata & quamvis nihil de neceſſitate addiiciat Bobadilla, ego juxta jura quæ adducit, ita eam traditionem accipiendam eſſe reor, ſiquidem neceſſitas publica exſuperat omnia privilegia. Gaill. *lib.*2. *pract. obſerv.* 102. *num.* 13. quæ debent eſſe in detrimentum publici commodi, imo ei prodeſſe, *l. obſiſtere, ſupr.de annon.& trib.* obſervat Platea *in d.l.*1.*infr.de navib. non excuſ. verſ.nota quod privilegia.*

Huc etiam pertinet deciſ. elegans *l. unica. infrà de* 44
nautis Tiberinis, in qua Valentin. & Valens reſcribunt, ut omnes, qui navem Tiberinam habent, onus reipub. agnoſcant, & nullius privilegij prætextu ſe excuſent, *l. un.C.Th.eod.tit.* Differt autem titulus ille ab alio *de navibus non excuſandis*, ut hic comprehendat naves maritimas, & quæ ſunt capaces duorum millium modiorum frumenti. Titulus verò *de nautis Tiberinis* loquitur de eis, quæ in alveo Tiberis natabant, ut obſervant Bar.
& reliqui. † Sed ultra eorum tradita varia explicatione 45
eget lex illa unica, ideo qua potuero brevitate, quæ aptiora videbuntur adducam. De Tiberi fluvio, cujus ripam ſiniſtram occupat Roma, nota ſunt omnia, plenique Auctores. Albula prius nominatus, deinde Tiberis à Tiberiano Albanorum Rege, Livio *l.*1.*in princ.* Virgil. *l.*8.*Æneid.verſ* 330. & Ovid. *l.*1.*Faſtor.* ita teſtantibus.

Albula quem Tiberim merſus Tiberinus in undis
Reddidit.

Alios congerit Cerda *ad Virg. d. loco, num.*15. Varronem ſcilicet, Catonem & Plinium, ut ſic riſu excipias Bart. *in tract.de fluminib.ſeu Tiberiadis, in princ.* Lucam *in d. l. unic.* quem ſequitur ille Toletanus, qui rubricas voluminis illuſtravit ſua lucerna, qui aiunt Tiberim
dictum à Tiberio Cæſare ibidem demerſo. † Deſcripſit 46
hunc fluvium coloribus poëticis & elegantiſſimis Magnus Vates *d. lib.*8. *Æneid.verſ.*30. *& ſeq.* & animoſus Claudian. *in Panegyrico Olybrij, verſ.*109. & de erunt videndi Cerda *ſup.* Paſſerat. *in comm.ad Propert.l.*4.*eleg.* 3. Dorleans *ad Tacit l.*1.*annal.pag.*178. Flavus ſæpè vocatur proprio epitheto ab Horat. *lib.*1.*od.*2.*& l.*2.*od.*3. Virgil. *l.*7.*Æneid.* Unde Fran. Sanctius Brocenſis *in notis ad Ovid.in Ibim*, illum verſum.

Dum Tiberis liquidas Tuſcus habebit aquas,

emendabat *dum Tiberis flavas*, quam lectionem ego non admiſi in meis commentariis, quæ nondum plena pubertate paravi, ad illud Ovidij opus, hodiéque multo pulvere plena continent ſcrinia noſtra. Nam liquidas aquas flumina habere propriiſſimo epitheto ſolent dicere Poëtæ. ut videre eſt ex Martial. *in Amphit. epig.*26. *&* 28. & ipſo Ovidio *ibid.*

Semper eget liquidis, ſemper abundat aquis.

Liquor enim propriè eſt aquarum, & *liqueſcere* apud Vitruvium *l.*8.*c.*1. pro colari & dilabi, quòd quæ liquida ſint, diffluere ſic ſoleant. Unde Neptunus Deus liquidus Propertio *l.*3.*eleg.*19. Cur verò flavus dicatur Tibris cùm albicantes habeat aquas, unde Albula diceretur, explicuit Turneb. *l.*22. *adverſ. c.*7. quem tacitè tranſcripſit Dorleans *ſuprà.*

Per hoc ergo flumen ex Ægypto, ut diximus, vel pro- 47
vinciis advectum frumentum claſſibus, impoſitum minoribus navigiis, aut ſcaphis in urbem inferebatur. Multus eſt in hac re Symmach. *libro* 10. *epiſt.* 22. ad quem dirigitur *d. lex unica.* Ejus verba ſatis intentum explicant, ideo non gravabor adſcribere. *Mittetis etiam regiam claſſem, quæ annonariis copiis augeat devotæ plebis alimoniam. Hanc ergo in Tiberinis oſtiis mixtus populo ſenatus excipiet. Venerabuntur tamquam ſacras puppes quæ felicia onera Ægyptiæ frugis invexerint.* & epiſt. 31. *Felicitas quidem veſtra æternæ urbi ſolemnis alimoniæ copiam pollicetur. Nam æſtate provecta cum ex Africanis partibus minimum devehatur, non inani tangimur metu ne res annonaria in graves cogatur anguſtias. Hoc ſeculo veſtro dignum eſt, ut ſecuritatem Romani populi curetis. Aderunt optatis curſibus plena navigia & Romanos portus frequens atque onuſta claſſis intrabit, ſi adſpiraverint numinis veſtri ſecunda ſuffragia.* & lib. 3. ep. 55. *in ſuburbano prædio fovens otium ſumpſi litteras tuas. Ager*

autem

autem qui me interim tenet, Tiberim noſtrum juncto ac ſuis latere proſpectat. Hinc libens video quid frugis æternæ urbi in dies accedat, quid Romanis horreis Macedonicus adiiciat commeatu. Jam portum noſtrum complurium prima claſſis ſalutat, jam ſecuritate ſaturamur. & epiſtol. 82. *Tantum de ripa Tiberis (nam per fines meos fluvius elabitur) onuſta ſpecto navigia, non jam ſolicitus, ut ante, de fame civium. Ex inopia namque publicus metus vertit in gaudia, poſtquam venerabilis pater patriæ Macedonicis commeatibus Africæ damna penſavit. Nihil enim paſſus eſt Auſtris contumacibus adverſus Romam licere ergo de mei agri ſpecula peregrinarum navium numero tranſcurſus, & gaudeo victum populi Rom. non fato provinciarum ſed voto Principis regi.* Nec minus eleganter ad rem ſpectat Caſſiodor lib. 7. ep. 9. ibi, *Illic enim in portu Romano copioſus navium proſpectatur adventus, illic veligerum mare peregrinos populos cum diverſarum provinciarum merce tranſmittit. His primum faucibus Romanæ deliciæ ſentiuntur, & undis Tiberinis quaſi per alveum vadunt quæ ad commercia civitatis aſcendunt. O inventa malorum? ut quia longius à littore Roma videbatur poſita, inde magis eſſe inciperet ubi decorum navium ingreſſum poſſideret. Duo quippe Tiberini alvei meatus ornatiſſimas civitates tamquam duo lumina ſuſceperunt, ne vacaret à gratia quod tanta urbi miniſtrabas expenſas.* Rutilius Numacianus *lib. 1. itinerarij.*

Interea Latiis conſurgant horrea ſulcis.
Pinguia Heſperio nectare prœla fluant
Ipſe triumphali redimitus arundine Tibris,
Romuleas famulis claſſibus aret aquas.

& noſter Prudent. *lib. 2. in Symmach.*

——— *& ad oſtia Tibris*
Mittere triticeos in paſtum plebis acervos.

Parco aliis locis Sidonij *lib. 2. ep.* 10. Marciani Capel-
48 læ *lib. 6. de nupt. Mercurij.* † Has naves vocarunt Caudicarias, eo quòd in flumine uſui ſunt, ut ait Nonius, & nautæ non ſolùm Tiberini, ut *in d. l. unic.* ſed & Caudicarij ſunt, qui Tiberis annonam ſubeunt. *leg. 1. C. Th. de canon. frument. urb. Rom. l. 1. C. Th. de piſtorib. l. 9. C. Th. de ſuariis.* Congruit in propoſito Seneca *de brevit. vitæ cap. 13. Hoc quoque* (inquiens) *quærentibus remittimus, quis Romanis primum perſuaſit navem conſcendere.* Claudius is fuit, *Caudex* ob hoc ipſum appellatus, quia plurium tabularum contextus *Caudex* apud antiquos vocabatur. Unde publicæ tabulæ Codices dicuntur, & naves nunc quoque quæ ex antiqua conſuetudine per Tiberim commeatus ſubeunt, Caudicariæ vocan-
49 tur. † De his nautis erat Ladon ille Tiberinus nauta, qui relicta ſcapha rus emerat juxta Tiberim, & cùm fluvius molem riparum eſſet egreſſus, & rus inundaret, ſaxis naviculam, & arena ita implevit, ut aquas ita averterit, quod elegantiſſimè depingit Martialis *lib. 10. epig. 85.*

Jam ſenior Ladon Tiberinæ nauta carinæ
Proxima dilectis rura paravit aquis.
Quæ cùm ſæpe vagus premeret horrentibus undis.
Tibris, & hyberno rumperet arva lacu.
Emeritam puppim ripa quæ ſtabat in alta,
Implevit ſaxis, oppoſuit que vadis.
Sic nimias advertit aquas quis credere poſſet?
Auxilium domino merſa carina tulit.

50 ita enim accipiendus eſt acutiſſimus Poëta. † Ob hanc etiam cauſam Auguſto maxima cura fuit alvei Tiberis repurgandi, ut laxior fieret, ita tradente Sueton *in eo capit.* 37. & ita ait Plin. *lib. 3. cap.* 5. Tiberim eſſe capacem magnarum navium, & apud Caſſiod. *lib. 5. ep. 17. & 20.* prohibetur, in Tiberi & Pado piſcationibus impediatur navigatio. Unde jam ex ſupradictis cognoſcimus quòd etſi naves quæ in Tiberi navigabant, Romanæ urbis gratia viderentur excuſationem habere, ne cogerentur frumentariam cauſam ſubire, *argum. l. 1. infr. de privileg. corporat.* quia tamen neceſſitas publica id extorquet, onus illud utpote neceſſarium agnoſcere debent, *in d. l. un. de naut. Tiber.*

A qua antequam abeamus, explicandum erit illud, 51
quomodo aſſerat nullam dignitatem excuſandam à navium præbitione, † ſiquidem qui in dignitate 52
erant, nullam navem habere poſſent, præcipuè Senatores, quibus lege Julia repetundarum id prohibebatur, Auctore Scævola *in l. 3. §. fin. D. de vacatio. muner.* & Cicer. 7. *act. in Verr.* & docet Bayſius *de re navali pag.* 83. Levin. Torrent. *ad Sueton. in Claud. cap.* 19. & Accur. noſter. *in d. l. 1. de navib. non excuſ.* & Gothofred. *in d. l. 3. §. fin.* & facit etiam *l. aufertur 46. §. 2. D. de jure fiſc.* ubi etiam Cujac. *& lib. 6. obſer. c. 38.* ex quibus conſtat id etiam Præſidibus provinciarum denegatum Ratio fuit ut quæſtus & deprædationes cohiberentur, ut obſervari licet ex Cicer. 2. *in Verr.* † Sicut etiam emere 53
& vendere prohibetur Judicibus & iis qui provincias regunt, *l. non licet 46. D. de contrah. empt. l. principalibus 33. D. ſi cert. pet. l. unic. Cod. de contract. judic. d. l. aufertur*, §. 2. cum aliis quæ adducunt & explicant Greg. *in l. 5. tit. 5. p. 5.* Bobadill. *lib. 2. polit. cap. 12. à num. 34.* Donell. *lib. 12. comm. cap. 23.* Caldas *de emptione & vend. cap. 8. à num. 57.* Navarrete *in diſcurſib. polit. diſcur. 15.* Matienz. *in dial. Rel. 3. p. dialog. 25. & ſeq.* Morl. *in emp. tit. de contr emption. in præmiſſ. num. 91.* Azeved. *in l. 13. tit. 11. lib. 5. Recopil.* & Hermoſill. *in l. 5. tit. 5. p. 5. gl. 4. tota.* & eſt videnda *l. omnis, Cod. Th. de iis quæ adminiſtrantib. vel officium publ. gerent.* † Supradictam tamen Senatorum 54
prohibitionem intelligunt Gothofr. & Cujac. *ſupr.* de navibus marinis, non de fluvialibus, quales erant Tiberinæ. Verùm eadem difficultas remanet ex *l. 1. & 2. infr. de navib. non excuſ.* ubi dignitas & privilegium non excuſantur quominus navem præbeant publica in neceſſitate. Niſi dicas prohibitionem illam antiquitus obtinuiſſe, tempore verò Imperatorum Valentiniani & aliorum ſequentium non vigere, quod *in d. l. 1. de navib. non excuſ.* inſinuatur, ibi, *Nam ut privatos quoſque non prohibemus habere navigia.* quæ verba apta ſunt comprehendere Senatores. Facit etiam quod etſi Senatores prohibiti eſſent plures, ſunt alij, qui in dignitate conſtituti navigia habere poterant, ut ipſa lex unica indicat, dum prohibet, ne ſub dignitatis prætextu navigia præbere recuſent, & hæc dicta ſufficiant circa eam.

TIT. XXVIII.

De collatione donatorum, vel relevatorum, aut tranſlatorum, ſeu adæratorum.

LEX UNICA.

Impp. VALENTIN. & THEODOS. A A. *Hermœrati P.P.*

Diſpoſitionem ampliſſimæ recordationis Antiochi, quæ certam quantitatem relevatis poſſeſſione nomine canonis indixit, non imminui decernimus, id enim quoniam in canonem cecidit, & anniverſaria debet penſitatione perſolui, nec in præteritum, nec in poſterum patimur eſſe conceſſum. Indulgentiam verò memoratæ deſcriptionis, & in anteactū, & in poſterum tempus, non ſolum in relevatis, verùm etiam in donatis, adæratis, tranſlatiſque, ſeu quod-

liber aliud nomen novæ deſcriptionis excogitatum eſt, volumus obſervari, nullamque ſuper his unquam exactionis moleſtiam formidari, quibus non tantùm reliqua præteriti temporis relaxamus, ſed nec in poſterum quidquam innovationis, aut oneris adiiciendum eſſe cenſemus, nullique licere deinceps contra divalia ſtatuta relevare ſuas poſſeſſiones. Noverit tamen ampliſſimæ tuæ ſedis officium, quod ſi aliquando nobis ſuggeſtio huic noſtræ ſanctioni contraria porrigatur, vel ſi ſacris mandatis (ſi qua fortè citra ſuggeſtionem his piis diſpoſitionibus adverſa emanaverint) obſequatur, & aliquos tanquam debitores ex hujuſmodi titulo crediderit exponendos, ducentarum librarum auri ſe condemnatione multandum.

S U M M A R I U M.

1 *Hujus tituli ſumma & mens explicatur, quid ſit elevare & adærare?* & n.2.
3 *Antiochus, de quo mentio eſt in hac lege, quis fuerit.*
4 *Rerum diſpoſitionem committebant Imperatores adminiſtris, deinde eam confirmabant.*
5 *Expromitur ratio hujus conſtitutionis ex variis locis Caſſiodori & Majoriani.*
6 *Beneficium Principis decet eſſet manſurum.*
7 L. forma 4. §. illam, D. de cenſibus, *opponitur in contrarium, & explicatur argumentum,* & n.8. & 9.
10 *Penſio augetur, vel diminuitur, propter augmentum, vel diminutionem ſupervenientem.*
11 *An onus Miſſarum creſcat, vel decreſcat, propter augmentum vel diminutionem, & in aliis ſimilibus quæſtionibus,* & n.12. & 45.
13 *An in cēſibus fructuariis augeatur, vel diminuatur pēſio.*
14 *Expenduntur* l. penul. infr. de omni agro deſer. & l. fin. C. de alluvionibus, *cum aliis, in quibus propter augmentum non augetur penſio,* & n.15. & 16.
17 *Proponitur ratio quæ ſuadet idem jus dand. eſſe in augmento, quod in diminutione,* & num. 18. & 31. cum ſeq.
19 *Diverſa ratio militat in augmento ac in diminutione, & de ea differentia,* n.22. & 29.
20 *Æſtimatio, aut diſpoſitio rei attenditur juxta tempus, quo imponitur tributum à teſtatore, vel contrahentibus.*
21 *Contractus regulantur juxta tempus quo celebrantur.*
23 *Re diminuta pro parte, vel in totum perempta, pro parte, vel in totum moderatur penſionis onus, quod & in annuo cenſu admittitur,* & n. 24.
25 *An in emphyteuſi perempta re, vel diminuta, minuatur onus, & an ſit neceſſarium, ut ultra octavam partem diminuatur,* ad l. 28. tit. 8. p. 5. *&* num. 26. 27. & 28.
30 *Penſio exceſſiva ad juſtum modum reducenda quando fructus beneficij ſunt diminuti.*
31 *Explicantur* cap. quanto 16. de cenſib. cap. quia circa de priv. *cum aliis juribus, quibus probatur idem jus ſtatuendum in diminutione ac in augmento,* n. 32. 33. 34. & 35. 37. 38.
36 *Quid ſit procuratio in jure Canonico.*
39 *Agitur de explicatione* d. cap. quia circa, de privileg. *&* d. l. ſi ex toto 8. D. de leg. 1. l. fundus 20. de leg. 2. *&* n. 40.
41 Cap. cùm M. de conſtitut. *exponitur.*
42 *Quare colonus propter ſterilitatem petere poſſit remiſſionem penſionis,* & n.43. & 44.
46 *Quæſtio in uſu frequens de reductione cenſuum perpetuorum ad explicationem* l. 4. & 7. tit. 15. lib. 5. Recop. *&* n.47. 48. & ſeqq. uſque ad 53.
54 *Anniverſaria collatio quæ ſit in lege noſtra, & anniverſarium continet eandem diſpoſitionem ac majoratus.*
55 *Explicatio litteralis noſtræ legis* in verſ. Noveris tamen.
56 *Reſcriptum impetratum contra legis prohibitionem præſumitur per importunitatem conceſſum.*
57 *Legatum relictum marito non valet ſi extortum ſit precibus importunis.*
58 *Quæ ſint & dicantur importunæ preces?*
59 *Quando Princeps motu proprio aliquid concedit, non cenſetur eſſe inverecunda petitio, & ſic non annullatur conceſſio, & de clauſula* motu proprio.
60 *Explicatur lex noſtra quatenus prohibet conceſſionem Principis, etiam motu proprio factam,* & numero 61.

CUM multoties prædia & fundi patrimoniales Prin- 1
cipis ſub certo cenſu concederentur, & varietate
temporis, vel alia cauſa neceſſitatibus urgentibus, quæ
vel ex paupertate colonorum, vel ſterilitate, aut
exhauſti patrimonij cauſa, vel temporis injuria remiſſio
penſionis, aut tributi peteretur. Solebant Imperatores ta-
lia concedere beneficia debitoribus, vel eiſdem prædia
ipſa donando, vel canonis præſtatione, vel tributis poſſeſ-
ſiones relevando, ut deinceps tributorum nomine minus
ſoluatur, vel transferendo poſſeſſiones in aliud jus, aut
functionem, ex una videlicet præſtatione in aliam, vel
ex una perſona in aliam, vel quod in una præſtatione
dandum erat transferendo in aliam. Ut puta ſi in fru-
mento tributum ſoluendum erat, commutabatur præſ-
tatio in pecuniam, qua de cauſa prædia adærata dice-
bantur. † *Adærare* eſt taxare, æſtimare pecunia, aut 2
ære, quod in annonis præſtandum erat, quaſi ad æs,
ſeu pecuniam reducere præſtationem frumenti, aut cæ-
terarum ſpecierum. De his modis ſunt multa utriuſque
Codicis loca, præcipuè *l. 5. C. de ſacr. Eccleſ. l. hi quibus
6. inf. de fundis patrim.* Prædia à Principe donata ad
poſteros tranſmittuntur *in l. fundos 10. illo tot.* ubi
fundi à Principe donantur & adærantur & relevantur,
*l. penul. infr. de omni agro deſer. l. fin. infr. de locat. prædior.
civil. verſ. ſanè l. fin. ſup. de annon. & trib. l. ſi quis, infr.
de diverſ. præd. l. 1. & ſeqq. C. Th. h. t. leg. quicumque 15.
C. Th. de indulgent. debit. l. à provinciarum 28. l. procura-
tores 22. C. Th. de erogat. milit. ann. leg. ſeptem 12. & l.
nulli 7. infr. eod. titul. l. 3. C. Th. de equorum conlatione, leg.
fin. C. Th. de milit. veſte.* Novella Theodoſij *de relevatis,
vel donatis poſſeſſ.* quæ eſt integra conſtitutio & origina-
lis, ex qua deſumpſit hanc legem noſtram Tribonianus.
His adde Caſſiodorum *libr. 7. epiſt. 45.*

Conſtituitur ergo his legibus, ut quæ Antiochus 3
Præfectus prætorio poſſeſſoribus conceſſit relevando,
transferendo, vel donando integram obtineant firmi-
tatem. Fuit Antiochus Præfectus prætorio, non im-
perator, ut exiſtimavit Accurſ. *hic* quo errore labo-
rant quoque Rebuff. & Platea, & pejus Lucas qui plu-
rimos Antiochos Syriæ & Græciæ Reges fuiſſe ait.
Pyrrhus nondum ſe ab eo errore liberat, cùm legen-
dum afferat, *Antonini* & non *Antiochi.* Fuit itaque
Præfectus iſte ante Hermocratem Præfectum cui hæc
lex dirigitur, ut notavit Cujac. & Gothofred. & con-
ſtat ex *l. 4. C. de his qui ad Eccleſ. confug.* quæ ſcribitur
Antiocho PP. Qui etiam videtur cum Baſſo Conſul
fuiſſe eodem met tempore, ut videre eſt ex *l. 5. C. Th. de
his qui ad Eccleſ.* & Caſſiodor. *in Chron.* Confert
quoque *leg. fin. C. Th. hoc tit.* quæ auctores habet Va-
lentinianum & Theodoſium ad Antiochum P. P. &
tractat

tractat de hujuſmodi relevatis & adæratis prædiis, & lata eſt ſub Theodoſij minoris decimotertio Conſulatu pridie Kal. Januarij, & confirmatio, de qua in noſtra lege, fuit ſub decimonono Conſulatu ejuſdem
4 Theodoſij. † Solebant Imperatores hujuſmodi res committere Præfectis prætorio, & primis adminiſtris rerum adminiſtratarum. Deinde quod diſpoſuiſſent confirmabant, ut in ſpecie *leg. 1. infr. de fundis limitroph.* (ubi dixi *in tit. de annon. & trib.*) *l. 1. infr. de frument. Alexand. l. tabulariorum 9. Cod. Th. de annon. & trib.*

5 Rationem noſtræ conſtitutionis tradere videtur eleganter, ut ſolet, Caſſiodor. *lib. 4. epiſt.* 36. ubi inquit, *Providentiſſimi Principis eſt graviter imminutis relinquere tributariam functionem, ut redivivis ſtudiis adimplenda ſolemnia recreentur, qui preſſi damnorum acerbitate defecerant. Nam ſi feſſus minimè relevetur onus neceſſitate cernitur iacere poſtratus. Melius eſt enim præſentia damna contemnere, quàm exiguo queſtu perpetua commoda non habere.* Nec minus eleganter Imp. Majorianus *d. Novell. de indulg. reliquorum*, *Feſſas provinciarum varia ac multiplici tributorum exactione, fortunas, & extraordinariis fiſcalium ſolutionum oneribus attritas ſoluta inlationes amiſſa ſubſtantiam & defectum ſui, etiam in his, quæ meritò fuerant ſolvenda, ſenſiſſe ſuperindictitiis quidem titulis in præteritum poſſeſſor exhauſtus dum ægra ſolutionis trahit ſub impoſſibili devotione reliquias, & pro temporis curſu novis ſubinde perurgetur venientium indictionum tributis, coacervata in unum ſarcina obnoxietatis obruitur, & præcedentibus divitiis neutiquam ſufficiens ad futuram quoque inlationem minus idoneus invenitur. Quapropter tribuendæ ſunt ante res enim clementiæ pia mandare, defenſis & ſubjectorum anguſtiis in tempore ſubvenire, ut inveteratis nexibus liberati ad hæc quæ in poſterum publicis ſecundùm morem compendiis inferenda ſunt, poſſibilitatem incipiant habere ſolvendi.* His addenda ſunt verba noſtrorum Imperatorum dicti. Novell. *de relevat. & adæratis.* ibi, *Perfecta eſt ac plena liberalitas quam præſens munificentia communis, tuncque maximè, cum unuſquiſque tutò ſe confidit habere quod meruit, ſi quod ſingulis ſpecialiter indultum eſt, generali poviſione firmetur.* iterum adduco Caſſioder. *l. 4. epiſt.* 50. ibi, *Campani Veſuvij montis hoſtilitate vaſtati clementiæ noſtræ ſupplices lacrymas profuderunt, ut agrorum fructibus enudati ſubleventur onere tributariæ functionis. Quod fieri debere noſtra pietas acquieſcit, ut agris ibidem diligenter inſpectis inquantum poſſeſſoris*
6 *laboravit utilitas ſubleventur.* † Cùm enim beneficium Principis latiſſimè ſit interpretandum, *l. 3. D. de conſtit. Princ.* cum adductis *ſuprà in leg. 2. de bonis vacant.* ſimiliter etiam debet durare, & eſſe perpetuum. *cap. decet 16. de reg. jur. in 6. Novell. 71.* quæ eſt *Auth. conſtitutio quæ dignitatibus. collat. 6. §. illud, in fin. Novell. 10. ſeu Auth. de Referendariis, §. 1.* cum adductis à Baldo *conſ. 279. l. 3.* Curt. jun. 170. *n. 41.* Grammat. *conſ. 6. n. 5.* cùm nihil ſit in Principè præſtantius, & majeſtate regali dignius, quàm liberalitas & pietas. obſervant Adam Contzen *lib. 3. polit. c. 9.* & Carol. Scriban. *in polit. Chriſt. lib. 1. c. 5.* Quapropter jure optimo in præſenti ſtatuunt, ut relevatio prædiorum ſuam obtineant firmitatem, neque in aliquo minuatur, aut auferatur indultam, ſed prout Antiochus diſpoſuit, ita permaneat.

7 Sed obſtat *leg. forma 4. §. illam, D. de cenſibus.* ubi relevationem faciendam eſſe à cenſitore ait Conſultus ſi portio agri chaſmate perierit, ſicut colonis præſtandam eſſe remiſſionem mercedis, ſi aliquibus ex cauſis (de quibus ego diſſerui *lib. 3. obſerv. cap. 1.*) ſterilitas contingat, admonent jura tam civilia, quàm canonica & regia, *l. licet 8. Cod. de locato. l. ex conducto 15. §. ſi vis, l. ſi merces 25. §. vis major, D. locati cap. propter ſterilita-*
8 *tem, Decretal. eod. tit. l. 22. tit. 8. p. 5.* † Sed huic difficultati reſpondent Rebuff. *num. 1. in fin. & num. 3. verſ. ad evidentiam,* & Platea ante *num. 1. verſ. tertia, & numer. 5.* poſt Accur. *verb. diſpoſitionem*, hìc, noſtram legem loqui de certis prædiis ſpecialiter relevatis ante tempora Antiochi, non verò in contrarium eſſe *d. §. illam*, qui intelligendus eſt attenta juſta cauſa, cum qua rectè fieri poterit allevatio. facit *lex cùm quidam 17. D. de uſuris.*
† Quæ interpretatio fomento indiget aliquo, lex ete- 9
nim noſtra ſemper relevationem prohibet, ſolùm ab Antiocho factas approbat, ex benignitate Principis id indulgentis in perpetuum. At *dict. §. illam.* loquitur in diverſo caſu; lex noſtra agit de prædiis ipſis relevatis à cenſus onere in perpetuum, ut ſi, verbi gratia, ſolvebantur viginti, minuatur penſio, & decem dentur, At *d. §. illam* loquitur quando relevatur debitor juſta de cauſa, quòd ſcilicet chaſmate pars agri perierit, vel terræ motu corruerit, ut *in l. verum 11. §. ſi locupleti. D. de minorib. l. cùm res 47. §. fin. D. de legat. 1.* quando videlicet ager ſubſidet in vaſtam voraginem, vel ex aliis cauſis ſimilibus. Tunc, ait Ulpian. *in dict. §. illam,* cenſitor, id eſt, qui cenſum agit, & percipit præſtationem tributorum à colono, debebit relevare ex æquitate debitorem, qui illo damno affectus eſt, ut ſcilicet tributum tantùm pendat pro ea parte agri, quæ à chaſmate libera permanſit, non verò pro ea, qua frui minimè potuit, cùm ea labes non culpa coloni, ſed admirabili Dei voluntate inferatur, ut de vi majori
dixi *lib. 3. obſerv. cap. 3.* † Nam inſolens non eſt in jure, 10
ut penſio augeatur, vel diminuatur propter augmentum, vel diminutionem ſupervenientem, ut animadvertimus *in l. etſi contra 35. D. de vulgar. l. ſi ex toto 8. in princ. l. grege 21. l. ſervum 44. §. area. D. de legat. 1. l. cum fundus 10. D. de legat. 2. l. fin. §. fin. D. de legat. 3.* & ad rem eſt ſatis apta *l. 2. C. de alluvionib.* junctis quæ ad eorum jurium exornationem obſervarunt Ant. Gomez *1. tom. var. c. 12. n. 16.* Spino *de teſtam. gloſ. 8. n. 36.* Joan. Garcia *de expenſis cap. 22. num. 29.* & noſter amicus doctiſſimus Alphonſus de Lara *in erudito tractatu de Capellan. lib. 1. cap. 15. toto, maximè à num. 18.* Cevall. *4. tom. comm. quæſt. 906. n. 64.* M. Ant. Genuenſ. *in prax. Eccleſiaſt. q. 229.* † qui omnes præcipuè D. Lara, inter 11
alias quæſtiones pertractant eam, an creſcentibus, vel decreſcentibus fructibus, aut penſionibus fundi relicti pro anniverſario, creſcat vel decreſcat onus Miſſarum? In qua cum judicio reſoluit diminui onus Miſſarum, ſi diminuantur fructus, cùm è contrario eis auctis, augeatur (quod de perpetuo augmento, vel diminutione intelligas) Conſentit Alvarado *de conject. mente def. lib. 2. cap. 2. §. 1. num. 37.* & ante eos tenuit gloſ. *in cap. quanto 16. verb. in tantum, de cenſibus.* & explicant Nicol. Garc. *de benefic. 1. p. cap. 1. ex n. 124. & ſeqq.* & alij relati per text. *ibi in Conc. Trid. ſeſſ. 25. de reform. cap. 4.* à Barboſ. *in collect. ibi, ex numer. 1. & ſeqq. & de offic. Epiſc. allegat. 29. tot.* ubi de poteſtate
Epiſcopi tractat in reducendo Miſſarum numero. † Sic 12
etiam ſi locavi molendinum ex quo conductor percipiebat quinquaginta, quia erant alia molendina vicina, quæ modo ſunt diruta, aut impetu fluminis devaſtata, tunc augeri penſionem, t[illegible] Bart. Caſtr. & alij, quos refert. Greg. *in l. 23. tit.* [illegible] *verb. por à ventura* Carroc. *de locato, tit. de remiſſ.* [illegible] *num. 2. & ſeq.* Sichard. *in l. licet 8. C. de locat. num. 1.* Valaſc. *de jure emph. q. 27. num. 53.* & in ſpecie Bobadill. *lib. 3. polit. cap. 4. num. 28.*
& ſeqq. † Hoc tamen non obtinebit in cenſibus fru- 13
ctuariis, qui ad rationem quatuordecimæ ex legibus regiis reducti ſunt, ex *l. 4. & 6. tit. 15. lib. 5. Recop.* poſtea aliis novioribus legibus ad rationem viceſimæ. Nam etſi fructus viceſimæ ſortem excedant, non tenebitur debitor augere penſionem, ut utiliter docet Gaſp. Roderic. *lib. 1. de annuis reddit. q. 12. ex n. 9.* quia cùm contractus cenſus taxatus ſit à lege, hoc pretium juſtum cenſetur, ita ut ſi excedatur, erit illicitus contractus. notat idem Roderic. *ſup. quæſt. 6. ex num. 1.* Valaſc. *ſup. q. 32. ex num. 8.*

14 Verum quia hic articulus non ita conſtat, neque
apertus ſit, ut tumultuariè excutiatur ejus reſolutio,
ideo in examen erit reducendus, ut veritas inde magis
eluceſcat. Nam video leg penul. infr. de omni agro deſer.
negantem ut propter augmentum fructuum augeatur
penſio, ſi quidem in ejus ſpecie, ſi aliquis ſteriles
agros ſuſceperit, ſub certa penſione, & poſtea fructuo-
ſiores ſint facti, ad eandem penſionem, quæ initio
præſcripta eſt, tenebitur, ita ut nullam in poſterum
ſuſtineat innovationem, vel adiectionem, nec aug-
15 mentum. † Cui etiam favet l. fin. Cod. de alluvion. ubi ſi
per alluvionem augeatur ager, vel fertilior efficiatur,
non ex eo augenda erit penſio, ibi, & d. l. ſi merces 25.
§. vis major D. locat. ibi, cui immodicum lucrum non au-
fertur. l. 2. infr. de fund. rei privat. ibi, unaquæque villa cum
eo onere, cui nunc habetur obnoxia, ad novi Domini jura
migrabit, ut ſi quid adiecerit, ſumptus, cura, vel ſolertia,
quidquid mancipiorum, vel pecoris accreverit, capitationis,
aut canonis augmenta non patiantur, ſed ſolis dominis ſit
16 ceſſura felicitas. † Facitque ratio l. 1. infr. in quibus cauſ.
coloni. l. cùm ſatis 23. §. caveant, infr. de agricol. & cenſ.
quibus omnibus juribus evincitur, propter augmentum
in re contingens, minimè eſſe augendam penſionem, &
facit l. 2. infr. de prædiis navicul. ita tenent gloſ. in d. cap.
quanto, de cenſib. verb. indulgemus, verſ. ſi verò quantitas.
Platea in d. l. ſi quis, infr. de omni agr. verſ. nota ergo. & alij
quos refert Valaſc. & ſup. q. 16. num. 7. & 8. & ſup. q. 27.
in fin. Barboſa in collect. ad d. cap. quanto num. 2. licèt
ſatis nude, cùm ſolum alleget Duenas reg. 164. adde
Franc. Marc. q. 210. p. 2. quem ſequitur Ariſm. Tepat.
var. ſent. tit. de cenſib. 375. cap. 5. & alij à nobis relati in
l. 4. ad fin. ſup. de annonis & tributis.

17 In contrarium eſt quòd contrariorũ eadem ſit ratio
l. 1. D. de his qui ſunt ſui, cum vulgatis, & cùm diminutis
facultatibus, vel re, diminuatur onus, ita etiam & au-
ctis debuit augeri penſio, argum. leg. ſecundum naturam
10. ff. de reg. iur. damni enim & lucri ratio à pari proce-
dit. l. unic. §. pro ſecundo, C. de caducis. § illud, ubi notat
Pichar. Inſt. de ſociet. alias duplici damno afficeretur
dominus tum ex diminutione rei, tum quod dimi-
nutis bonis diminueretur penſio, quod eſſet iniquum,
argum. l. ſi non fuerit 29. §. fin. D. pro ſocio, junctis quæ
tradit Fachin. lib. 2. controverſ. cap. 95. & quod unuſ-
quiſque in alio deſiderat, ipſe quoque tenetur facere.
l. 1. D. quod quiſque juris. l. bona fides 31. D. depoſiti.
18 † Quod & in ſterilitate contingente conſtitutum eſt,
ut colono remittatur penſio, & econtra, propter ni-
miam ubertatem augeatur cap. propter ſterilitatem, de
locato, cum aliis ſimilibus, quæ adduximus lib. 3. obſerv.
d. cap. 3. num. 11. & ſeq. & ſic in d. cap. quanto 16. de cen-
ſib. dicitur, quod ſi facultates Eccleſiæ ita excreverint,
augeri debeat & penſio: & ita argumentatur doctiſ-
ſimè Accur. in d. l. ſi merces. §. vis major. D. locat. verb.
cui, in princ. & Bernard. in d. cap. quanto gloſ. fin. & D.
Lara d. lib. 2. de anniver. cap. 15. num. 18. & 19. quo ar-
gumento eam ſententiam tuetur, ut idem jus debeat
procedere in augmento, quo in diminutione, quam
etiam ſequitur Gratian. deciſ. 85. tot. maximè numer. 6.
& ſequenti.

19 Retinenda tamen eſt ſuprà dicta ſententia, quæ evi-
dentibus juribus approbatur. Huic verò argumento
fieri ſatis poteſt, ſi dicas illud dicterium, quòd con-
trariorum eadem ſit ratio, non admitti, nec procedere
quando militat diverſa ratio in contrariis, ut tenent
plures relati à Barboſ. de axiomat. jur. verb. contrarietas
58. n. 11. & diverſam rationem militare in augmento
20 ac in diminutione, ex ſupradictis ſatis apparet. † Tum
etiam, quia debet attendi æſtimatio, aut diſpoſitio
rei juxta tempus quo onus, ſeu tributum imponitur,
vel à teſtatore, vel à contrahentibus, l. uxorẽ 41. §. teſta-
mento 4. l. nomen 34. §. filio l. teſtatorem 68. §. prædiis. D.
de legat. 3. l. ſi ita 7. Digeſt. de auro & argẽt. leg. Aureliũ
28. §. 1. leg. fin. §. fin. Digeſt. de liberat. legat. junctis quæ
obſervat Caſtren. in leg. cùm ſtipulamur num. 2. Digeſt.
de verb. oblig. Fulgoſ. conſ. 37. Curt. jun. conſ. 277. num.
13. Felin. in cap. ad hæc, el 1. de reſcript. Menoch de
præſumpt. lib. 4. præſumpt. 127. à num. 1. & conſ. 97. nu-
mer. 72. † Quod etiam in contractibus admitti ſolet, 21
ut juxta tempus quo celebrantur debeant regulari. l.
ſi cùm meus 14. Digeſt. ſi ſervit. vind. leg. Rutilia 69. Di-
geſt. de contrahent. empt. ubi notat Gothofred. poſt Bart.
& alios antiquiores, leg. 2. §. 1. Digeſt. de hæred. vel act.
vend. docet Valaſcus conſult. 58. numer. 2. Bobadill. d.
lib. 3. cap. 4. num. 28. † Et quamvis augeantur prædia, 22
vel aliæ res, in quibus onera impoſita ſunt, non de-
bet cedere in detrimentum ejus, qui ad ſolutionem
oneris, vel penſionis urgetur, cum potuerit legem
apertiùs dicere qui onus impoſuit, l. quidquid 99. Di-
geſt. de verb. oblig. & cùm prædium conceſſit, & cen-
ſum, verbi gratia pro onere poſuit, certa eſt voluntas
imponentis eam quantitatem tantùm appetiiſſe, cùm
pro certo haberet eum, qui prædium accipiebat, ita
accipere, ut lucrum de eo perciperet, & diligentia ſua
non debet ei nocere d. l. fin. C. de alluvion. & in id quod
præſens fuit, magis conſenſiſſe contrahentes vero ſimi-
lius eſt, quam in id quod futurum & incertum erat,
argum. l. ſi ita. 7. de auro. & argent. leg. cum aliis. Præter-
quam quod nullum præjudicium reſultat ex augmen-
to proveniente in damnum illius, qui penſionem per-
cipit, imò majori ſecuritate gaudet ut ſolutio fiat.
Quapropter nulla iniquitas conſiderari poteſt ex par-
te ſolventis, quod fortunæ beneficio, aut Dei provi-
dentia augmentum habuerit, argument. leg. unic. ſup. de
theſauris ibi, Theſaurum quærere, & invento uti, liberam
tribuimus facultatem, nec ulteriùs Dei beneficiũ invidioſa
calumnia perſequatur. d. l. 2. de fundis rei priv. juncta d.
leg. cùm quidam de uſur. & poteſt creditori debitor di-
cere cum Patrefamilias Evangelij, Amice, non facio tibi
injuriam, nónne ex denario conveniſti mecum: Quia pen-
ſionis nomine aliquid aliud amplius quàm convenerit,
repoſci non debet. l. legem 16. C. de locato. & ita hanc
ſententiam in emphyteuta tenet Gregor. in l. 26. tit. 28.
p. 3. verb. ſeniores, & plures, quos retulit Valaſc. de jure
emph. q. 16. num. 7. & 8. & ante omnes eleganter tenuit
Accurſ. in d. l. ſi merces 25. §. vis major. verb. cui Digeſt.
locat.

Contraria omnino ratio militat, quando res dimi- 23
nuitur vel in parte, vel in totum, videlicet ſi incen-
dio, ruina, vel alia ſuperveniente cauſa minuatur, de-
terioretur, perimatur, chaſmate contingente, vel
inundatione, vel, ut ſæpius in hac Pinciana Curia al-
legatur, injuria temporis, quia populi, qui antea
erant oppidanis pleni, nunc vix ſufficiant, qui ſu-
perſunt tributorum oneri, tunc pro parte relevatio
concedenda erit, ſi pro parte minuatur res, vel in
totum, ſi tota pereat, ita minuetur penſionis onus
quæ traditio apertè probatur in d. l. 4. §. illam. Digeſt. de
cenſib. leg. cùm quidam 17. Digeſt. de uſuris. d. cap. quanto
14. de cenſib. cum aliis jam adductis ſupr. & in d. leg. 4.
in fin. ſupr. de annon. & trib. † & ita annuo cenſu tenue- 24
runt Avendan. de cenſib. cap. 60. toto, maximè ex num. 5.
Lara d. lib. 1. cap. 15. num. 10. Gutier. lib. 2. pp. quæſt. 177.
num. 7. Ludov. Centius de cenſib. 3. p. quæſt. 1. art. 1. & ſeq.
& q. 2. tota. & poſt illum tractatum deciſ. 88. alios con-
numerat Cevallos com. contra com. q. 312. numer. 7. qui
rectè improbat Feliciani doctrinam contrarium aſſe-
rentis lib. 1. de cenſib. cap. 8. n. 19. verſ. contrarium verò.
& in addit. lib. 1. dict. cap. 8. numero 17. ubi ſe à Cevallis
impugnatione defendit, ſed non jure, quia ſi noſtra
jura vidiſſet, & notaſſet, crederem noſtram ſenten-
tiam accepturum. Nec Gregor. cogitandum reliquiſ-
ſet in leg. 28. tit. 8. part. 5. verb. ochava parte, in fin. Ve-
rior enim eſt hæc quam tuemur ſententia, quæ com-
probatur ex Extravag. Pij V. de forma creandi cenſus,
ibi,

ibi, *Poſtremo cenſus omnes in futurum creandos non ſolùm re in totum, vel in parte perempta, aut infructuoſa, vel pro parte effecta volumus ad ratam perire*, & ita multoties in praxi obtinuit in Curia noſtra, nam incendio graviſſimo combuſta fuit domus, in qua cenſus conſtitutus erat, cum conditione reædificandi, renuntiatis caſibus fortuitis, & abſolutus fuit cenſuarius, quia ex domo illa remanſit ſola area, & incendium fuit inſolitum, & rarò contingens, quia via tota, ſeu callis combuſta fuerat cum univerſis domibus ex traditis ab Avendan. *d. cap. 60. n. 10. & ſeq.* junctis quæ de caſibus fortuitis referunt relati à Hermoſilla *in l. 3. tit. 2. p. 5. gl. 6. n. 5. & ſeq.*

25 Sic etiam idem & de emphyteuta ſecurè dicendum credo, cum allegatis ab Avendan. *ſupr. num. 6.* & ab Ant. Theſaur. *deciſ. Pedem. 20. & 120. & 226.* Rodriguez *de ann. redd. lib. 2. q. 15. num. 95.* Fachin. *lib. 1. controverſ. cap. 89.* & eſt expreſſa *l. 28. p. 5. d. tit. 8.* ubi Greg. *verb. ochava.* ita ut perempta re emphyteuticaria onus, vel penſio perimatur, ut *in deleg. part. & l. 1. C. de jure emphyt.* etſi contrarium tenuerit Petr. Surd. *deciſ. 198. n. 8. & conſ. 197. tot.* ex eo quod donec quid licèt minimum ex re emphyteutica ſuperſit, duret contractus & obligatio quod videtur confirmare *d. l. 28. part.* dum conſtituit quòd ſi octava pars domus, aut prædij remanſit, penſio eadem quæ pro tota præſtabatur, remanebit; quæ videtur fuiſſe æſtimatio rei quam generaliter conſtituerat *d. l. 1. Cod. de jure emphyt.* quæ damnum pro parte expoſcebat, ex quo ipſa res penitus læderetur: & lex partitæ ex opinione Azonis (quam plerumque ſequuti ſunt Partiti juris conditores) *in ſum. Cod. de jure emphyteu.* hoc damnum voluit ita eſſe æſtimandum, ut octava pars non remaneat, cùm tamen hoc ab interpretibus variè taxaretur. Valaſ. *ſupr. q. 27. num. 4.* The-
26 ſau. *d. deciſ. 120. num. 2.* † quod explicat Avendan. ex aliis à ſe relatis *d. cap. 60. num. 6.* poſt Greg. *in d. leg. 28. verb. ochava, verſ. ſi vero penſio*, eam ſententiam obtinere, quando illud, quod ſupereſt, ex re diminuta ſufficiat ad ſolutionem conſtitutæ penſionis, quia ſi non ſufficeret, liberabitur emphyteuta, qui tenebitur tantùm pro rata fructuum penſioni correſpondentium, cui ſententiæ adhæret quoque Theſau. *d. deciſ. 20. n. 6. & fin.* poſt Bar. *num. 3. & 4.* Jaſ. *num. 93. & 94. in d. leg. 1. de jure emp.* Alex. *conſ. 112. num. 3. lib. 1.* Navarr. *in Man. cap. 17. num. 190.* Gama *deciſ. 150. & 232.* Gaſpar Rodriguez *lib. 2. de an. red. q. 15. n. 95.* licèt legis partitæ non meminerit. & Aven. *de cenſib. d. c. 60. n. 6. verſ. hac tamen* & videntur pro ea facere *d. §. illam, & d. l. cum quidam.*

27 Ego verò etſi in puncto juris hanc doctrinam veram dicerem, quia *d. leg. 1. C. de jure emph. in fin.* rectè poteſt juxta ſupradicta interpretari, ut non loquatur de diminutione penſionis, ſed de interitu emphyteuſis. Tamen auctoritas *d. l. 28. part.* ita eſt expreſſa in taxatione damni quoad ſolutionem penſionis, ut verear ab ea diſcedere. Nam ita concepta eſt, *Mas ſi la conſano ſe perdieſe de tado, e fincaſe quanto la ochava parte della alomenos, eſtonce tenudo ſeria de dalle cenſo cada anno por ella a ſi como lo avia prometido.* Ubi hæc verba ultima nihil aliud dicunt, niſi penſionem ſolvendam, ſicut antea conventum fuerat; dum tamen remaneat octava pars illius rei emphyteuticæ, & cùm penſio conventa ſolvenda ſit, minimè dicetur diminuendam eſſe ex particulari damno.

28 Quare in emphyteuſi propter auctoritatem legis partitæ dicemus limitandam noſtram doctrinam generalem *ſuprà* poſitam, quando octava pars rei ſupereſt ad minus, in aliis verò cauſis contrarium dicemus, ſcilicet penſionem diminuendam diminutis rebus, ut exemplis probat eleganter Lara *d. c. 15. n. 2. & ſeq.* ab hoc tamen rigore praxis noſtræ curiæ diſceſſit æquitatemque Gregorij *ſup. n. 26.* admittens ſolet in his cauſis reducere penſionem arbitrariè, juxta merita probationis, ut res procedat ex bono & æquo, & ne ſupra damnum rei amiſſæ & perem ptæ in totum onere tali gravaretur emphyteuta conceditur que domino electio, an ita cenſum velit habere cum reductione facta vel rem recuperare quod his temporibus multoties judicatum vidi.

Sed quæ ſit ratio differentiæ inter augmentum & 29
diminutionem, quare in illo non augeatur penſio, in hac verò diminuatur, ea eſt, quam cœpimus oſtendere *ſupr. num. 20.* quia jam deficit contrahentium voluntas poſtquam iniqua efficitur diſpoſitio illam decreſcentibus rebus. Nam cùm onus à principio rectè fuit impoſitum, ſi proceſſu temporis res diminuatur, continet iniquitatem, ſi penſio juxta valorem nunc habentem ſolvenda eſt, & ita res erit reducenda ad æquitatis æqualitatiſque formam, juxta ſingulare reſponſum IC. *in d. l. cum quidam 17. de uſur.* ut docent Theſaur. *d. deciſ. 226. num. 1.* & Gaſp. Rodrig. *d. lib. 2. de ann red. cap. 25. num. 93.* Barboſ. *in collectan. dict. capit. quanto, de cenſib. n. 5.* † quia ait ex ea lege emanaſſe praxim, de qua 30
agunt Rebuff. Marcheſan. & alij ab eo relati, ut penſiones exceſſivè ad juſtum modum reducantur, ſi fructus beneficij ita fuerint ex poſt facto diminuti, ut congrua portio beneficiario non relinquatur; & ita revocabitur conceſſio quæ ex pòſt facto damnoſa eſſe cœpit. *c. dilecti. 8. cap. ſuggeſtum 9. de decimis*, cum *ibi* adductis à Barboſa *in collect.* præcipuè à Tiraq. *de retract. lig. gloſſ. 1. n. 4. & 5.* Valaſc. *conſult. 58. num. 6.* Quare etiam cùm damnoſa eſſe cœpit per diminutionem conventio, ſeu diſpoſitio, reſtringenda eſt, & ſic diminuenda penſio.

Quæ reſolutio non caret difficultatibus, nam vi- 31
dentur contra eam loqui Pontifices *in cap. quanto, de cenſib. & in cap. quia circa 22. de privileg.* in quibus dicitur eundem eſſe effectum augmenti & diminutionis, nam *d. cap. quanto*, ait quòd ſi in tantum excreverint facultates Eccleſiæ, extendatur quantitas expenſarum, & *d. cap. quia* conſtituit Epiſcopum remittentem decimas, non ſolùm præſentes, ſed & futuras remittere. Atque ita colligunt DD. contractum celebrantem intellexiſſe etiam de futuro tempore, ſicut de præſenti. Ergo cùm penſio, vel onus imponitur, non ſolùm comprehenditur præſens ſtatus, ſed etiam & futurus.

Rurſus obſtat *d. l. ſi ex toto 8. cum ſimilibus. ff. de le- 32
gat. 1.* ubi de augmento ad diminutionem valere argumentum conſtat. Unde creſcentibus facultatibus Eccleſiæ, creſcere debere numerum Canonicorum, probatur *in cap. cùm M. de conſtitut.* Ergo quemadmodum in augmento penſionem non augeri diximus, etiam & idem in diminutione dicemus.

Ultimò hoc jus in locationibus ſtabilitum fuiſſe, in- 33
dicatur *in d. l. ſi merces, §. vis major. D. locati l. cap. propter ſterilitatem, eod. tit.* ubi eadem ratio procedit in utroque caſu, propter æqualitatem quæ in oneribus diſtribuendis ſervari debet. *l. omne 4. infr. de cenſib. l. pro locis 5. ſup. de ann. & trib. l. omnes 11. C. de oper. publ.* Theſaur. *deciſ. 139. n. 6.* Lara *d. lib. 1. c. 15. n. 2.*

Hæ difficultates ita pacandæ ſunt, ut *in d. cap. quan- 34
to*, minimè dicatur aucto prædio augeri debere penſionem, imò contrarium dicitur, Nam, ut ponunt Interpretes, ſi furnarius, ſeu piſtor promiſit coquere panem pro tota familia, quæ multùm excrevit, non tenebitur niſi pro familia quæ tempore contractus extabat, ut docuerunt Theſaur. *d. deciſ. 226.* & alij relati à Barboſ. *in collect. ad d. c. quanto n. 7.* ita & eodem modo dicitur in eo capite, ut ſi procurationem, ſeu penſionem, aut tributum ſolvebat ille Abbas monaſterio Sancti Irinæi, qui pauciſſimos Fratres habebat non ex eo quòd poſtea excreverit, erit cogendus Abbas ampliare & augere penſionem, ſed quod ab initio conſueverat præſtabit. Subiicit poſtea Pontifex *in verſ. niſi*

tantum, ubi videtur eſſe major difficultas, quia ait au-
ctis bonis augeri quantitatem procurationis.
35 Verùm ea difficultas ita erit diſſoluenda, ut intelli-
gatur Pontifex loqui quando teſtator non taxata, aut
determinata aliqua penſione, ſeu quantitate, quæ ero-
ganda erat in Monachos Sancti Irinæi, gravavit hære-
dem, ſed indefinitè & ſimpliciter dixit in ſuo teſta-
mento ut Fratribus illis exhiberetur ſingulis annis
36 una procuratio. † Procurationem vocarunt jura Ca-
nonica quod ratione viſitationis Epiſcopis exhibe-
tur, *cap. cùm Apoſtolus 6. cap. ſopitæ 14. cap. procurationes
23. de cenſib. cap. 1. §. procurationes, cap. 3. cum aliis, eod. tit.
in 6. cap. conquerente 16. de officio ordin.* Nam cùm Epiſ-
copi viſitare cogantur ſuas diœceſes, non debent ſuis
expenſis hanc viſitationem facere, & ideo jure Cano-
nico conſtitutum eſt, ut ij, qui viſitantur, moderatas
impenſas exhibeant, quas procurationes appellant, ut
docet Azor. *2. tom. moral. lib. 3. cap. 42. toto.* Barboſ. *de
officio Epiſcop. 3. part. alleg. 73. & de jure Eccleſiaſt. lib. 3.
37 cap. 23. per tot.* † Cùm ergo in hac procuratione ex-
hibenda poſſint expendi vel pauciores nummi, & ſic
recipiat extenſionem, vel diminutionem, quia ver-
bum eſt generale, & plus, vel minus recipiat, *d. cap.
conquerente, de offic. ordin. d. cap. quia circa, de privil. juncta
l. ſi ſervitus 23. D. de ſervit. urbanor.* videbatur dicen-
dum attendi debere tempus quo pauciores erant Mo-
nachi, niſi tantum excreverint facultates à teſtatore re-
lictæ, ut augeri poſſit quod in procuratione erogaba-
tur. Nam cùm non eſſet definitum, an decem, vel vi-
ginti danda eſſent, non fit contra voluntatem, nec con-
tra juris diſpoſitionem, ſi cùm antea decem darentur,
auctis facultatibus augeatur quantitas expenſarum,
quæ nec in jure eſt definita circa procurationem, ut
conſtat ex *d. cap. conquerente, cum ſimilibus, juncta gloſ. ibi
verb. facultatib.* Quia teſtator ſolùm dixit ut procuratio
exhiberetur, & taxationem reliquit arbitrio hæredis,
qui eam exhibiturus erat ſecundum numerum Mona-
chorum Sancti Irinæi. Quare ſi plus expenderit quam
antea, quia Monachi plures jam erant, non ex
hoc quæri debet, cùm bona quoque fuerint augmen-
tata.
38 Contrarium tamen eſſet dicendum, ſi fundator, aut
teſtator ille taxaret certam quantitatem in procuratio-
ne exhibenda, tunc etenim etſi augerentur bona illa,
non ex eo augeretur penſio, juxta ea, quæ *ſupr.* reſolui-
mus, & eleganter notavit gl. *in d. c. quanto verb. indulge-
mus, arg. cap. relatum 10. q. 3.* junctis quæ tradit Covarr.
cap. 2. pp. num. 1. & 2. qui tractat illam quæſtionem, an
caſtro conceſſo, ſi poſtea augeantur incolæ, intelligan-
tur eſſe illius conceſſionis, & eam determinat ſub
illa diſtinctione, ut ſi conceſſio fiat ſub certis limiti-
bus & definitis, tunc quidquid augeatur, non eſt ejus
conceſſionis, ſi verò facta ſit conceſſio generaliter ſub
nomine ipſius caſtri, tunc in conceſſione comprehen-
duntur.
39 Ex eodem filo pendet interpretatio *d. cap. quia circa,
de privileg.* ubi ſimpliciter & indefinitè decimas re-
nuntiavit Epiſcopus, quo caſu non ſolum præteritas,
ſed & futuras remittere cenſetur, quia verba genera-
lia, aut indefinita, ſi materia ſubjecta non repugnet,
apta ſunt omnia comprehendere, & ſic omne augmen-
tum comprehendit quod poſtea acceſſerit, *leg. fundus
10. de legat. 2. d. l. ſi ex toto 8 de leg. 2.* ubi ſi teſtator
legavit fundum ſimpliciter, ſi poſtea aliquid adjece-
rit, vel detraxerit, vel accreſcit legato, augetur, vel
minuitur legatum, quia cùm fundus ſit definita pars
agri, hæc diffinitio non alio ullo conſtat, niſi ex deſti-
natione patrisfamilias, non tamen ex magnitudine.
l. locus 60. D. de verb ſig. ibi, *non enim magnitudo locum à
fundo ſeparat, ſed noſtra affectio.* & ideò ſi fundus fuerit
regionibus diviſus, quælibet portio fundi, fundus di-
cetur, ſi ita conſtitutum ſit à patrefamilias. *d. l. locus
l. planè 34. §. fin. D. de legat. 1. l. ſi quis 6. §. 1. D commun.
prædior.* Igitur fundus habet ſuos fines, qui conſti-
tuuntur arbitrio poſſeſſorum. *leg. is qui fundum 31. D.
de uſufruct. leg.* † Unde cùm paterfamilias fundum le- 40
gat, ſi detrahat, vel addat partem, videtur planè voluiſſe
ut totum unum eſſet legatum, cùm ejus voluntas atten-
datur. *l. quod in rerum 24. §. quod ſi. D. de legat. 1. l. pecu-
lium 65. §. 1. de leg. 2.* cum aliis pluribus, quæ cõgerunt
Covar. *ſupr.* Lara *d. cap. 15. num. 19.* Azeved. *in l. 3. tit. 5.
lib. 5. Recop. n. 30.* Mieres *de majorat. 1. part. quæſt. 10. tota.*
Garcia *de expenſ. cap. 22. num. 29.* Donell. *lib. 8. comm.
cap. 20.* Duar. & Cujac. *in d. l. ſi ex toto.* Caſtillo *de
uſufruct. cap. 37. num. 22.* Cùm ergo Epiſcopus *in
d. cap. quia circa*, potuiſſet conceſſionem, ſeu remiſ-
ſionem temperare, ut ita reſtringeret eam, & id non fe-
cit, omnes decimas conceſſiſſe videtur, ita docent relati
à Barboſ. *in d. c. quia, n. 5. & ſeqq.*

Rurſus reſpondendum eſt ad *d. cap. cùm M. de conſ-* 41
tit. ex quo ſolet deduci ſuperexcreſcentibus facultati-
bus Eccleſiæ poſſe recipi alios Canonicos, etiamſi ſit
certus numerus determinatus, ut notant *ibi* DD & Bo-
her. *deciſ. 62. num. 5.* Suarez *in leg. quoniam in priorib. in
declar. legis Reg. limitat. 4. numer. 2.* quod debet intelligi,
ut favore cultus divini ſemper intelligatur ſubintelle-
cta illa conditio, ut creſcentibus Eccleſiæ facultatibus,
creſcat numerus Clericorum: idque indicatur *in d. cap.
cum M. verſ. mandamus.*

Ultimò non obſtat aliud argumentum de ſterilitate 42
adductum, nam in eo caſu militat diverſa ratio, quam
adduximus *lib. 3. obſerv. cap. 1. numer. 14.* ut ea de cauſa
colonus qui ſterilitatem paſſus eſt, petere poſſit remiſ-
ſionem penſionis, quod ſit locatio contractus bonæ
fidei. *§. actionum. Inſt. de action.* in quo geritur negotium
mutuum, propter quod alter ab altero ex contrahen-
tibus deſiderat, ut res ſibi geratur ex bona fide, &
ſecundum regulas æquitatis *l. licet 8. Cod. de locato* &
ſic ex ea bona fide procedit ut colonus, qui fundum
conduxit, ut inde fructus perciperet, & penſionem
propter id ſoluat nullis perceptis fructibus ſine cul-
pa ſua, æquum fuit ut penſio eidem remittatur, ne ul-
tra damnum ſeminis amiſſi mercedes præſtare coga-
tur, ut ait IC. *in d. l. ex conducto 15. §. ſi vis. D. locat.* &
propter eamdem æqualitatem contractus, ſi poſtea
magna contingat ubertas ſequenti anno penſio augen-
da erit. *d. l. licèt. d. cap. propter ſterilitatem in princip. leg.
23. tit. 8. part. 5.* ibi, *debe otro ſi el que tiene arrendado do-
blar el arrendamiento.* † Contrà autem erit in noſtra 43
ſpecie, ubi talis ratio æqualitatis non procedit, quando
onus, ſeu penſio conſignata eſt, tunc enim ſtrictè omnia
procedunt. *l. quid adſtringendæ. D. de verb. obl. d. capit.
quia circa de privil.* ibi, *cùm nihil exceperit.* Quia cen-
ſus, vel onus non imponitur ſuper fructibus rei, ſed
ſuper re ipſa, & onus, ſeu penſio præſtatur ratione rei
cenſitæ, ut verius obſervat eum Felician. *lib. 1. de cen-
ſib. cap. 4. num. 7.* & rurſus *tom. 2. eod cap. 4. num. 1. & 2.*
Ludou. Centius *eod. tract. 1. part. c. 3. quæſt. 2. art. 3. n. 7.*
qui rectè in propoſito noſtro addit, non repugnare
naturæ contractus cenſus, ut etiam pro eo tempore,
quo res cenſita fructus non tulit, ex fructibus aliorum
bonorum penſio, ſeu onus integrum ſoluatur. Quare
cùm diverſa militet ratio, non debet ſterilitatis argu-
mentum ad rem adduci. † Quibus ego addo, diminu- 44
tionem rei oneratæ debere contingere ſine culpa poſ-
ſeſſoris, vel debitoris, veluti ſi arbores aruerint, vineæ
marcuerint, vel aliæ cauſæ acciderint, de quibus dixi
d. cap. 3. Si autem culpa intervenerit, vel dolus, tunc
non rectè talis debitor poſtulabit, ut diminuatur pen-
ſio, juxta ea, quæ ſcripſi ad interpretationem *d. cap. pro-
pter ſterilitatem. d. cap. 3.*

Ex quo jam rectè fundato principio infero, quod 45
ſi augeantur opes, ſeu fructus, aut valor rei, in qua ſu-
perpoſitum eſt onus Miſſarum, non ex eo augebuntur

Miſſæ,

Miſſæ, ſed tantum illæ, quas teſtator, aut fundator aſſignavit, erunt celebrandæ; cùm è contra ſi diminutio rei interveniat, diminuentur, ut diximus *ſupra numer.* 11. & hæc ſecunda pars receptiſſima eſt in noſtra Hiſpania, & conveniunt nobiſcum DD. omnes poſt Panormit. *num.* 5. Henric. Boi. *numer.* 4. *in cap. quia nos, de teſtam.* Lambertin. *de jure patron. lib.* 3. *art.* 7. *quæſt.* 6. *princip. numer.* 7. *& ſeq.* Cavalcan. *in indice, ad* 1. *part. deciſ. lit. V. verſic. verba in dubio, n.* 6. Lara *d. c.* 15. *num.* 6.

46 His finitima eſt quæſtio illa; an hodie cenſus perpetuus in fructibus conſtitutus, frumento videlicet, vel alia ſpecie ante annum 1534. factos poſſit ad minorem quantitatem reduci, ſi conſtet penſionem, ſeu onus ita excreviſſe, ut minimè conveniat cum quantitate, quæ data eſt à principio, etſi tempore impoſitionis quantitas illa eſſet legitima & proportionata cum tali onere. Quam quæſtionem non ſemel vidi in hac regali Pintiana Curia agitatam & in ea videtur difficultatem tollere *l.* 4. *tit.* 15. *lib.* 5. *Recop.* quæ ad certum modum reduxit cenſus redimibiles (quos vocamus *abiertos o alquitar*,) non verò perpetuos. Unde conſtat quòd cùm ea lex tantum loquatur in cenſibus redimibilibus, non eſt extendenda ad perpetuos. *argum. l. ſi verò* 64 *§. de viro* 9. *D. ſolut. matrim. leg. Tribunus* 20. *§ fin. D. de milit. teſt.* quia quod non mutatur, quare ſtare prohibetur. *l. præcipimus* 32. *C. de appell.* & ita in cenſibus iſtis eam legem intellexit Molina 2. *tom. de juſt. diſp.* 383. *n.* 8. & alij inferiùs ſubiiciendi.

47† Et ratio fuit, quia cùm aliqui contractus, contractus hujuſmodi fuerint celebrati ab anno 1534 uſque ad annum 1545. apud Aſtures, Galiecos & Legionenſes ſub prætextu cenſuum perpetuorum, ut fraudarent & eluderent deciſionem *d. leg.* 4. ut eis fraudibus obviam iretur lata eſt *leg.* 7. *d. tit.* 15. *lib.* 5. *Recop.* qua conſtitutum; ut cenſus fundati in illis provinciis ab illo anno, quamvis viderentur perpetui, pro redimibilibus haberentur. Unde conſtat legem reduxiſſe cenſus perpetuos illo colore factos, ut fraudaretur dicta *lex* 4. non verò illos, qui ante annum 1534. conſtituti jam erant, cùm exceptio firmet regulam in contrarium.

48† Tum etiam, quia cenſus redimibiles contractibus fœneratitiis ſimiles ſunt, & uſuras ſapiunt & niſi approbarentur ab Eccleſia *ex Extravag.* 1. *&* 2. *de emptione & vend.* & legibus Regni, *d. tit.* 15. *lib.* 5. *Recop.* non poterant frequentari. Cùm tamen perpetui ſemper, juſti & legitimi ſint reputati, utpotè, quia minor uſuræ color in eis appareat, ex traditis à Molin. *de juſt. tom.* 2. *diſp.* 385. *tot. & maximè n.* 12. *&* 391. Azor. 3. *part. Inſt. moral. lib.* 1. *cap.* 17. *quæſt.* 1. Leſſius *de juſt. lib.* 2. *cap.* 22. *dub.* 5. *num.* 47. Scaccia *de commercijs* §. 1. *quæſt.* 1. *num.* 138. & Gaſpar. Rodriq. *de ann. redd. lib.* 3. *quæſt.* 1. *num.* 20. & ideo *in dictis Extravag.* mentio non fit cenſuum perpetuorum & irredimibilium, & leges noſtræ quamvis cenſus redimibiles & apertos taxaverint, perpetuos verò intactos reliquerunt, ut juxta conſuetudinem regionis æſtimarentur, ut docent Covar. *lib.* 3. *var. cap.* .. *num.* 6. Theſaur. *lib.* 1. *quæſt. forenſ. cap.* 32. *num.* 5. Tiraq. *de retract. lib.* 1. *§.* 5. *gloſ.* 6. *num.* 15. Fran. Milanenſ. *deciſ.* 6. *num.* 10. *part.* 2. Felician. *lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 16. Rodriquez *ſupr. lib.* 1. *q.* 6. *num.* 31.

49 Accedit etiam horum cenſuum naturam diverſam eſſe, unde *d. lex* 4. quæ reformavit cenſus omnes apertos, ſeu redimibiles, ea qualitate fundatos, ut redditus, ſeu penſiones ſolverentur in frumento, vel aliis fructibus; non poterit extendi ad perpetuos, quomodo intelligunt eam legem Molin. *ſupr. & diſp.* 391. Medina *de reſtit. cap. de cenſib.* quem refert Covar. *lib.* 3. *var. capit.* 10. *numer.* 3. *verſ. cùm hæ conſtitutiones.* Olanus *in concor. jur. lit. A. numer.* 94. Gutierr. *lib.* 2. *pp. quæſtio* 12. *num.* 31. 8. ita ſunt repellendi Azeved. *in dict. l.* 4. *n.* 3. & Avendan. *de cenſib. cap.* 47. qui contrarium nervosè defendunt.

Quoniam illa diſputatio, ut lex poſſit extendi ad 50
caſus non expreſſos, de qua *in d. l. ſi verò §. de vero, & l. ſi conſtante. D. ſol. matr.* Tiraquel. *in leg. ſi unquam, verb. libertis, in princ.* Suarez *de legib. lib.* 6. *cap.* 3. Salas *eod. tract. diſp.* 21. *ſect.* 5. procedit quando termini materiæ ſunt æquales, non verò quando adeſt inter eos inæqualitas & differentia, ut docet Barboſ. *in dict. leg. ſi conſtante, n.* 102. facitque, quia *dict. l.* 4. eſt correctoria juris communis, quatenus reformat contractus anteriores, & ſolutiones ad pecuniam reducit, in quo corrigitur illa regula, quæ habet invito creditore aliud pro alio non ſolui. *leg.* 2 *§. mutui datio, D. ſi cert. pet.* cum pluribus adductis à Velaſco *in locis com. lit. A. num.* 227. & ita lex tantùm in ſuo caſu erit accipienda, juxta ea, quæ pro hac parte ſcribit Avendan. *ſupr. dict. cap.* 47. *num.* 2.

Rurſus facit & alia conſideratio, variationem ſci- 51
licet pretij, quæ ſupervenit contractui, non inducere injuſtitiam, ſiquidem non poſſunt inæqualitatem introducere quæ caſu occurrunt. *leg. ſed an ultro* 10. *§.* 1. *D. de negot. geſt.* confert Gama *deciſ.* 323. *num.* 1. *&* 2. & ſic non eſt facienda reductio cenſus, quia valor frumenti auctus fuerit. Quia cenſus hujuſmodi eſt veluti quædam emptio certæ ſpeciei, quæ fit perpetuò, & ita periculum ſpectat ad emptorem. *leg.* 1. *l. neceſſario* 8. *D. de periculo & com.* & conſequenter augmentum, vel diminutio. Unde quemadmodum ſi ſpecies, in qua conſtituitur penſio, minus valeret, non poſſet Dominus cenſus petere ut augeretur penſio, ita etiam non poterit venditor reductionem ne claudicet contractus, ex eleganti *l. ſi ea lege* 17. *Cod. de uſuris*, ibi, *Obtentu majoris*, &c. & ita tenet Navarr. *de uſuris, quæſt.* 30. *num.* 120. qui ait quòd etſi pretium rei perpetuò venditæ creſcat, ſtandum erit contractui interim dum Princeps lege ad id lata reductionem non fecerit, alioquin omnium ferè rerum pretia eſſent augenda, cùm ferè ubique longè majori pecunia numerata valeat hodie, quàm tempore venditionis, ut ſequendo hanc noſtram ſententiam docet Franciſ. Milanenſ. *d. deciſ.* 6. *num.* 12. *& ſeqq.* Mandell. *conſ.* 170. *verſ.* 1. *dubito*, conferunt tradita à multis relatis à Caſtillo *de Tertiis, c.* 18. *n.* 133. de ea opinione, an læſio attendi debeat, non ſolùm tempore contractus, ſed ex poſt facto.

Neque obſtat *ſuprà* adducta reſolutio, quæ aſſerit, 52
poſſe fieri diminutionem oneris, ſeu penſionis, quando decreſcunt bona, ex quibus ſolvenda erit. Nam aliud eſt certa bona concedere retento dominio directo & utili in alium tranſlato, cum reſervatione penſionis, qui eſt caſus, de quo *ſuprà* egimus. Aliud pecunia emere certam quantitatem frumenti perpetuò ſolvendam, qui eſt caſus præſens, & in quo loquitur *d. deciſio* 6. Milanenſis. Primo enim caſu penſio correſpondit fructibus fundi, in quo fit reſervatio, & ita pro parte qua fructu diminuuntur, diminuetur & penſio, juxta tradita à nobis *ſupr.* & Theſaur. *deciſ.* 20. At in caſu, de quo agimus, penſio non correſpondit fructibus, ſed pecuniæ, & pretio quod intervenit, & ita non poteſt fieri reductio, neq; illa doctrina adaptari poterit huic caſui, juxta Boſſium *tr. de remiſſ. mercedis n.* 114.

† Neque obſtabit *d. l. cum quidam* 17. *D. de uſuris*, de 53
qua Theſaur. *dict. deciſ.* 226. Quia ibi Titius promiſit ſolvere uſuras quincunces, id eſt, unum pro viginti, eo adjecto pacto, ut ſi aliquo anno ſolvere deſiiſſet à die promiſſionis, teneretur ſolvere uſuras ſemiſſes, id eſt, unum pro quatuordecim, vel, ut alij volunt, pro duodecim, quo in caſu IC. ait pactum hujuſmodi eſſe injuſtum, & uſuras eſſe præſtandas à die ceſſationis, non verò à tempore anteriori. Injuſtitia conſiſtit in eo quòd ſe obligavit ad ſolvendas uſuras majores,

tempore quo ſoluebat minores, ut advertit Bald. *in lect.antiqua*, & Alber. *ibi.* poſt quos ad ejus legis intellectum vide Donell.& alios *in l.hujuſmodi* 64.*D.de verb.obl.n.*6. Rodriguez *de annuis reddit.lib.*2.*q.*14 *n.* 17.*& q.*11.*num.*95. Cujac.*lib.*19.*obſerv.c.*8.Theſaur. *d.deciſ.*226.

54 Ait lex noſtra, *Anniverſaria debet penſitatione perſolvi.* Notant ex his verbis Accurſ. Platea *num.* 1. Valenzuel.*num.*3. illam dici anniverſariam collationem, quæ ſingulis annis præſtatur,vel debetur,*argum.l.placet.C. de ſacroſ. Eccleſ.* Lucas ſuo more, quidquid in buccam venerit, congerens,qualiter anniverſaria debeant à Sacerdotibus celebrari, hîc annectit. Tolerabilius eſt quod tradit Valenzuel. in anniverſariis locum habere eandem diſpoſitionem ac in majoratibus. diſponitur ex *l.*5.*tit.*7.*lib.*5.*Recop.*quæ fuit *l.*40. *Taur.* & adducit *Covar.pp. quæſt.*38.*num.*13. Molin. *lib.*3.*de primog.cap.*6. *num.*42.*& cap.*7.*num.*19.*& ejus additio lib.*1.*cap.*1.*num.*29.ubi etiam Florez *lib.*1.*var. quæſt.*17. Felician.2.*tom.de cenſib. lib.*2.*cap.*3.*num.*19. Perez de Lara *lib.*1.*de anniverſ.cap.*4.*n.*3.*& ſeqq.*quæ omnia, quæ ſunt à noſtra diſputatione aliena, ideo omittimus.

55 Subſequitur in eadem lege verſus ille, *Noverit tamen*,ab omnibus Interpretibus neglectus,& nunquam ab aliquo explicatus quapropter quia verſus confuſus eſt, litterali indiget explicatione. Volunt ergo Imperatores ut nemo relevationem poſſeſſionum ſuarum petat, aut petita fruatur. *Nam ſi* (inquiunt) *ſuggeſtio nobis porrigatur huic legi contraria*,id eſt,ſi aliquis petierit, ut contra hanc legem ſuam poſſeſſionem relevemus,*vel ſi judex obſequatur ſacris mandatis*,id eſt ſi reſcripto noſtro huic diſpoſitioni contrario obſequatur,*etiamſi circa ſuggeſtionem dederimus*,id eſt,etſi motu proprio conceſſerimus, & non ad petitionem alicujus relevationem alicui indulgeamus, *vel aliquos tanquam debitores voluerint exponere, qui ante hanc legem erant.* quia fortè transferre voluit poſſeſſiones in alios, & ſic loco illius voculæ *&* lego, *vel aliquos*, ut ſic contextus ſit clarior, & mens orieſque litteræ,ita ut lex velit quoque prohibere, non ſolùm relevatione, verùm etiam tranſlationem poſſeſſionis. Non admitto mutationem verbi *aliquos* in *alio*, cum Cujac. & Gothofred. *hic.* Nam ita rectè conſtat, quid velint Imperatores. Concludunt ergo quòd qui contravenerit huic diſpoſitioni, ducentarum librarum auri condemnatione multetur.

56 Cùm itaque fuerit localis hæc conſtitutio, ut rectè advertit *hic* Lucas *num.* 1. prohibitum eſt ut ſupradictæ ab Antiocho factæ deſcriptioni aliquid adiiceretur, vel detraheretur, ut ſic importunis ſuggeſtionibus petentium aditus præcluderetur, quemadmodum *in l.fin.ſupr.de petit bon. ſubl.* quibus ſi fiat conceſſio, aut impetratio, infirmari debet, quia in his,quæ prohibentur legibus poſtulari, ſi reſcriptum, aut conceſſio impetretur, magis præſumitur per importunationem, vel mendacium conceſſum, quàm ex voluntate Principis, qui nimia potius importunitate petentis præſumitur adductus, ut non tribuenda concederet, *l.*1.*infr.de fundis limitroph.l.*1.*verſ.ſed quoniam,ſupr.de petit. bonor.ſubl.leg.*1.*&* 2.*C. ſi nuptiæ ex reſcripto pet. l.*2.*C.de ſumma Trinit.l.*3.*in princ.D.de minor.cap.fin. de reſcript.lib.*6.*cum adductis ibi à gloſ.c.cùm.in inventute* 12. *D.de purgat canon. l.*1.*tit.*12. *lib.*3. *ordin. l.*1. *tit.*14.*lib.*4. *Recop.l.*17.*tit.*10. *lib.*5. *Recop.* obſervant Accurſ.Plat.*n.*7.Valenzuel.*n.*40.*in d.leg.*1.*de petit bonor.*idem Plat.*l.ſi quis per divinam,n.*1.*infr.de aquæduct.* Cravett.*conſ.*10.*n.*15.*&* 17.Sanch.*de matr.lib.*4. *diſp.*
57 7.*tota*Navarrete *in diſcur.polit.diſcur.*24.*ad fin.*† Præſumitur enim reſcriptū conceſſum nimia importunitate & ſuaſionibus,& ſic abſque voluntate obtentum, ut notavit Innocent.*in cap.petitio,de jurejuran.*Bartol.*in tract. de tyrannide q.*6.Afflictis*deciſ.*69.*numer.*4. & 5. qui ex eo docet non valere legatum ab uxore relictum marito, qui importunis ab ea illud extorſit, nam ea quæ ad alterius inſtantiam & petitionem conceduntur,præſumuntur non ex libera voluntate conceſſa argum. eorum quæ tradit Caſtren.*in l.jubemus,C.de teſtam.& conſ.*155.*lib.*1. Corneus *conſ.*73.*num*...*& conſ.* 304.*in fin.lib.* 1. Roman. *conſ.*436.*n.*11. *verſ. quarta principalis.* Marſil. *ſign.*6.Valenzuela alios referens *in d.l.*1. *n.*43.*ſupr. de petit. bonor.* Perez *in d.l.*1. *tit.* 12. *lib.*3.*ordin.& in l.*24.*tit.*3.*lib.*2.*verb.ni enoien.*Azeved. *in d.l.*1.*tit.*14.*lib.*4.*Recop.à n.*1.dixi etiam *in l.*2.*ſupr. de bon.vacan.*& quæ per improbitatem & importunitatem precum conceſſa ſunt,dicuntur fieri invito concedente, & ſic non valere ita quoque tenent Matienz. *in l.*10.*gloſ.*1.*num.*1.*tit.*1.*lib.*5.*Recop.*Azeved.*in l.*13.*n.* 1.*tit.*10.*lib.*5.Baſilius de Leon.*lib.*4.*de matrimon.cap.*5. *num.*17.† Importunas preces vocant quæ inſtantiſſi- 58
mè ſunt,& ſæpius repetitæ, juxta illud Iudicum *cap.* 16.de meretrice, *Cúmque moleſta eſſet ei, & per multos dies jugiter adhæreret,ſpatium ad quietem non tribuens,* notat Sanchez *ſupr.d.diſp.*7.*n.*4. eædem preces *inverecunda inhiatio* dicuntur *in d.l.*1.*de pet.bon.*id eſt,vehemens cupiditas,ut explicat Bellon.& Schar.*de verb.jur. verb.inhiatio.*Quæ etiam *aviditas poſtulantium* dicitur *in l.ſuper* 11.*C.Th.de petitionibus & ultro datis.* Aſſidua petitorum libido,*in l.cùm per Illyrici* 23.*C.Th. eodem.* quo etiam modo uſus eſt Symmac.*lib.*9.*epiſt.*117. inquiens, *Proinde ſi quid mihi credis,remove à te petitionis invidiam. Malo vobis integram eſſe famam,quàm imputari hujuſmodi inhiationem.* Inverecundiam eam vocat, id eſt, inhoneſtam, ſine rubore, ſine pudore, noſtro idiomate ego verterem *deſcarada.*

Sed licet hæc petitio inverecunda reiiciatur, & im- 59
petratio annulletur, non tamen id ita judicabitur, quando non ad petitionem partis Princeps aliquid concedit,ſed motu proprio, tunc enim ceſſabunt ſupradictæ rationes,& conceſſio à Principe facta valebit,uti explicat Accurſ. *in d.l.*1. quem ſequuntur cæteri,& Bald.*in l.nec damnoſa. C. de precib. Imper. off.* clauſula etenim *Motus proprij.*&*ex certa ſcientia*,æquiparantur,ex gloſſ.*in cap. ſtatutum* §.2.*verb. litteras, in fin.de reſcript.in* 6.& probatur *in d.l.*1.*de petit.bon.*ibi, *Si quid tamen ex bonis talibus noſtro judicio,nullo tamen deſiderante,* &c. advertit Ant.Gabriel.*tom.*3.*com.lib.*6. *tit.de clauſ.concl.*1.*n.*27.Toſch. *tom.*1.*lit.C.concl.*340. *num.* 22. & copioſa Doctorum allegatione Barboſ. *de clauſul.uſufreq.clauſ.*79.*tota*, qui de hac re erit conſulendus.

Hæc tamen omnia videntur adverſari legi noſtræ 60
ubi etiam ſi motu proprio conceſſio facta ſit, adhuc non valet quam difficultatem agnovit Accurſ. *hic ſchol. ultim.* & Platea ante *num.* 1.& præcipuè *num.*2. *verſ.& colligit.* Rebuffi *num.*3. Valenzuel. *in fin.* Qui omnes difficultatem agnoſcunt,& nullus diſſoluit.Ideò tu reſpondeas,hanc conſtitutionem poſſeſſionum relevatarum fuiſſe particularem, reſtrictam tantùm ad prædia illa, quæ Antiochus relevaverat, quemadmodum *in l.*1.*inf.de fundis limitr.*& cum ſoleret frequenter hæc relevatio expoſtulari, ut ſic importunitati hominum porta clauderetur, conſtituitur ne obediant judices talibus relevationibus,etiamſi in conceſſione dicatur proprio motu Principem conceſſiſſe.† Quapro- 61
pter ex hac lege particulari,quæ ſola ea prædia ab Antiocho relevata reſpexit,non debemus ad alia deducere,*argum.l.*2.*C. de legibus*,ibi,*Nec generalia jura ſunt, ſed leges faciant his dumtaxat negotij,atque perſonis,quibus fuerant promulgata.* juncto *cap.*4. *de fidejuſſor.* ibi, *mandamus ad univerſos extendi.*ubi notat Panorm. & Anania *num.* 2. qui aiunt fuiſſe neceſſariam illam extenſionem, quia lex prohibitiva loquens tantùm in uno caſu ſpeciali, in aliis locum non habet eadem

paritatis ratione etiam data, ut notant relati à Suarez *de legib. lib. 6. capit. 3. num. 13. in fin.* & in propoſito notat Lucas *numero 1. verſ. quid autem in præſenti.*

TIT. XXIX.

De collatione æris.

Impp. ARCAD. *&* HONOR. A A. *Hilario.*

Æris pretia, quæ à provincialibus poſtulantur, ita exigi volumus, ut pro viginti libris æris unus auri ſolidus à poſſeſſore reddatur.

SUMMARIUM.

1 *Æris nomen generale, pro quavis pecunia ſumptum. Virgilij locus illuſtratus.*

2 *Æris natura commodior ad monetam, quis primus in ære monetam cuderit.*

3 *Quæ ſit intentio hujus legis,* & n. 4.

5 *Aureus & ſolidus quanti æſtimarentur.*

6 *Noſtræ legis verba illa,* ut pro viginti libris, *explicantur.*

7 *Expenditur & explicatur* leg. unic. infr. de argenti pretio *&* n. 31.

8 *De ratione* noſtræ legis, & dict. leg. unicæ. *&* numer. 9.

10 *Una pecunia poteſt ſolvi pro alia, quando creditor nullum patitur damnum, etiam eo invito, & latè tractatur ea quæſtio, an qui centum in auro, vel argento recipit, poſſit ſolvere in ære, vel alia minuta moneta,* & n. 11. & ſeq. & n. 13. 14.

12 *Explicantur verba* l. 1. D. de contrah. empt. *& in quo conſiſtat virtus pecuniæ.*

15 *Gilchenij doctrina à Carranza laudata rejicitur, & adducuntur multa circa* l. 3. D. ſi certum petat. *an ſufficiat in mutuo reddere rem quæ non ſit ejuſdem bonitatis,* & n. 16, 17. 18. & 19.

20 *An ſi nummos argenteos accepi, & æreos reddo, ſatisfaciam obligationi?*

21 *In mutuo quomodo ſit ſolutio facienda ut ſatisfiat obligationi?* & n. 26.

22 L. 1. § fin. D. de auro & arg leg. & l. cùm certum 9. l. Titiæ 35. D. eodem. *explicantur, & componuntur,* & n. 23. & 24.

25 *Expenditur & illuſtratur* l. ſi quis argentum 35. in princ. C. de donation.

27 L. quæ extrinſecus 65. D. de verb. obl. l. Titiæ 87. de legat. 2. *explicantur, & quæ fuerit teſſera frumentaria?* & n. 28.

29 L. creditorem 99. D. de ſolution. *an à contrario ſenſu accipi poſſint, reprehenditur admiratio Carranzæ.* & n. 30.

32 *Hodie jure noſtro tributa ſolvuntur in quacumque moneta.*

33 *Si conveniatur de ſolvenda moneta in argento, aut auro, non poteſt ſolvi alia, niſi conventa, & de ratione,* & n. 34.

35 *Quid hodie procedat attenta nova Pragmatica Regis, noſtri?* & n. 36. & 37.

38 *Quæſtiones ad hanc materiam monetæ pertinentes qui tractarint.*

ÆRIS nomen, omne nummorum genus ſigni- 1
ficat. *l. etiam 159. D. de verb. ſign.* obſervant
Alciat. & alij *ibidem.* Tiraq. *de retract. lib. 5. 1. gloſ. 20.*
num 7. Cujac. *lib. 7. obſerv. cap. 33.* ſive aureos, ſive
argenteos. *l. ſi quis 36. §. fin. D. de pignor. act.* confert
Auſon.

Auri magnus honos, æris pretium tamen eſt æs.

Indeque æs pro qualibet pecunia apud Plin. *lib. 18. c. 3.*
& lib. 36. c. 3. & Virgil. *eclog. 1. verſ. 36.*

Nonnunquam gravis ære domum mihi dextra redibat.

ubi notavit Cerda. Cum quo nota vocem *gravis* non
referri ad æs grave, quia ſcilicet ea moneta eſſet
gravis & magni ponderis, ut voluit Carrança *in
tract. de las Monedas de oro y plata, pag. 110.* ſed
quia dextera multo ære premebatur. † Ratio ſupra- 2
dictorum fuit, quia æris materiam antiqui commodiorem
ad pecuniam judicarunt, & in eo omnem
monetam cuderunt, & vox retenta eſt, etſi aurum
& argentum ſucceſſit. Senec. *lib. 5. de beneſic. c. 14.* ibi,
*Æs alienum habere dicitur & qui aureos debet, & qui
corium forma publica percuſſum, quale apud Lacedæmonios
fuit quod uſum numeratæ pecuniæ præſtat.* Primus
Romanorum æs ſignavit Servius Tullius, ſi credimus
Plin. *lib. 36. cap. 3.* & D. Iſidoro *lib. 6. etymol. cap. 17.*
cùm rudi antea uterentur. Poſtea autem argentum,
deinde aurum, ut advertit Covar. *de veter. numiſ.
cap. 1. in princ.* Tiraq. *d. gloſ. 20. num. 9.* & aliis adductis
Carranza *de monetis 2. part. cap. 1. toto. &
cap. 2. pagin. 131.* & ita cœpit æris nomen genericum
eſſe ſpecificum, deſignans, tantùm monetam æream,
non aliam, *leg. 1. D. de pignor. act. l. in venditione
9. §. inde D. de contrah. emptio.* quæ apud nos dicitur
Moneda de vellon. Quartos, menudos. Quo in ſenſu
in præſenti accipitur quatenus eſt ſpecies hæc ab auro
& argento ſeparata, ærosáque à veteribus fuit appellata.
Feſto *lib. 1.* Corraſ. *lib. 1. miſcell. cap. 9. n. 4.* Gothofr.
in l. creditor 102. D. de ſolutionibus & liberat. † Et 3
cùm ſolerent plures provinciæ, vel civitates tributa
in ære inferre, prout de Cypro legimus, ideo hac
lege jubetur, ut poſſint provinciales aurum pro ære
perſolvere, ita ut pro viginti libris æris unus auri
ſolidus reddatur, quemadmodum & qui argentum
fuerat illaturus, poſſit etiam aurum inferre, pro ſingulis
libris argenti quinos aureos, *l. 1. infr. de argenti
pretio quod theſauris infertur.*

Ante omnia verò neceſſariò aperiendum erit, quis 4
fuerit valor horum nummorum, nam variè qui de re
nummaria egerunt, hanc computationem faciunt, ut
videre eſt ex Covar. *de veter. numiſmat. collat. cap. 3. §.
2. num. 4.* & relatis à Carranza *de monetis 2. part. cap. 1.
pag. 115.* & quamvis æris valor non videretur proportionem
habere cum metallis ſuperioribus, auro
ſcilicet, & argento, tamen hac lege æquiparatur quantitate
certa & determinata cum eiſdem, ita ut viginti
libræ æris æquent aureum ſolidum. † Auri autem, 5
ſeu ſolidi, (nam idem aureus, ſeu ſolidus) videntur
fuiſſe, ut docent Heniſchius *de aſſe, pag. 162.* Vvillebrod.
de re numeraria pag. 28. Carranz *ſupr. pagin. 166.*
& ante eos Accurſ. Platea & alij *in præſenti, & in d. l. 1.
infr. de argenti pretio,*) valor non ſemper unus apud
Romanos, ut advertunt Covar. *d. c. 3. in princ. num. 3.
verſ. primum. & §. 2. num. 1.* Pancirol. *lib. 1. var. cap. 66.*
& Carranz. *dict. 2. part. cap. 3. fol. 164.* Tempore noſtrorum
Imperatorum erat ſexta pars unciæ, ſeu drachmæ
Atticæ, ut probatur ex *l. 13. tit. 6. lib. 12. C. Th.
& l. quoties 5. infr. de ſuſceptor. præpoſ. & arcar.* & videtur
fuiſſe ejuſdem valoris ac apud nos *el Caſtellano,* qui
appendebat ſextam unciæ partem, ex Covar. *d. cap. 3.
num. 1. verſ. expendebatur, & num. fin. verſ. hinc tandem.*
Itaque ſex ſolidi unciam, & ſeptuaginta duo auri libram
duodecim unciarum efficiebant, & cùm hodie

el eſcudo contineat octavam partem unicæ, aureus appendet ſencentos & ſexaginta marapetinos noſtros, juxta computationem Carranzæ *dict. pag.* 165.

6 Scio equidem noſtræ legis verba in aliquibus Codicibus diverſimodè legi, nam vulgo ſcriptum erat, *ut pro viginti libris*, alij legunt *ut pro vigintiquinque libris*, ut voluerunt plures apud Covarr. *dict.* §. 2. *num. quarto* & eo non relato Carranza *ſupr. fol.* 115. quia libræ auri, quæ conſtabat duodecim unciis, correſpondebant vigintiquinque libræ æris. Sed cùm valor monetarum ita variatus fuerit, ut ferè nullo tempore idem permanſerit, ut tradunt ſupradicti, & Pancirol. *dict. cap.* 106. credo tempore hujus legis viginti libras æris aureum æquaſſe. Niſi mavis cum Covarr. *dict.* §. 2. *num.* 6. dicere, Honorium & Arcadium in tributis exigendis à provincialibus quamlibet æris libram minoris æſtimaſſe, quam ſi redigeretur ad nummos æreos, ut ſic Provinciales in perſoluendis tributis minus gravarentur, & ita invitarentur faciliùs ad ſolutionem in auro faciendam, quàm in ære, ſi de æris exacta æſtimatione aliquid ea ratione remitteretur. Quod plerumque videmus, ut quamvis eadem ſit quantitas æris, & proportionetur cum quantitate auri, attamen vilius æſtimatur moneta ærea, & ſic in æris collatione ſatis viſum fuit, ſi pro viginti libris æris unus aureus ſolidus penderetur.

7 Ita quoque *in d. l. unic. infr. de argentipretio*, libra argenti, (quæ æſtimatur apud nos nonaginta ſex nummis argenteis, ſeu regalibus) proportionatur pro quinque ſolidis, ſeu aureis. Falsò Accurſ. ibi, *quinos* interpretatur, id eſt, bis quinque, cùm ſit nomen diſtributivum, & ſignificet ut pro ſingulis libris quinque aurei, ſeu ſolidi dentur, & juxta computationem factam, ut aureus ſit ſexta unciæ pars, duabus unciis & dimidiæ auri, correſpondet argenti libra. Et quamvis Pancirol. *d. cap.* 166. *in fin.* contraria cenſeat hæc jura, quia æſtimatio aurei aliter ab eo fit, facilè ab ea difficultate nos vindicamus, ſi dicatur hujuſmodi æſtimationes monetarum non ſemper eaſdem fuiſſe, ſed imò ſæpiùs mutatas, ut latiùs Covar. & Carranz. differunt, videturque innuere IC. *in leg. cùm certùm 9. Dig. de auro & argent. leg.* cum ait pretium præſentis temporis dandum, nam ad quid præſentis temporis meminiſſet, niſi frequens eſſet mutatio valoris monetarum.

8 Quare verò hujuſmodi conſtitutiones id ita expreſſerint, nulla alia ratio proprior videtur, niſi ea, ut provinciales facilius perſoluerent ſuas penſiones, nam ſi cùm ærosam pecuniam redderent, plus præſtarent, ut diximus, commodius ſæpiùs eſt id perſoluere quod majoris pretij ſit teſtante Juſtiniano *in §. huic autem 34. Inſtitut. de action.* ibi, *Quin etiam licet viliſſimum ſit quod quis petat, nihilominus ſæpè accidit ut promiſſori facilius ſit illud ſoluere, quod majoris pretij eſt*, præcipuè cùm ſic plus pecuniæ erogarent ſi in ære perſoluerent, quàm in auro, cùm aureus pro viginti libris æris dandus erat, & conſtabat vigintiquinque libris, ut jam
9 animadvertimus. † Tum etiam & hoc conſtitutum fuit in favorem fiſci, in cujus utilitatem magis cede-
10 bat ſolutio aureorum, quàm æris. † Unde ſubſequitur poſſe unam pecuniam ſolui pro alia, quando creditor nullum patitur damnum, juxta ea, quæ notat Bar. per textum *ibi in l. debitorem* 99. (alias incipit, *creditorem*, alias, *Paullus*) *D. de ſolution.* ubi ſi creditor, (ita ponendum eſt, non *debitor*, ut in vulgatis) damnum paſſurus non eſt, poteſt accipere in diverſa moneta cui favet *l. 1. §. fin. l. cùm certùm 9. l. Titiæ 35. D. de auro & argent. leg* ubi auro legato ſufficiet pro eo materiam, ſeu pretium dare.

11 Verum magis in noſtro propoſito facere videtur *l. 6. tit.* 14. *lib. 6. Recopil.* ubi gabellarij tenentur recipere nummos in quacumque uſuali moneta, & in aliis creditis ſtatuitur idem *in leg. 6. tit. 21. lib. 5. Recopil.* Quam opinionem ſequuntur relati à Theſaur. *de augment. monet. 2. part. num.* 74. Gilchen. *in leg. incendium, num. 35. cum ſeqq. C. ſi cert. pet.* Scaccia *de commerc. §. 2. gloſ. 3. q. 6. n.* 193. & cum aliorum allegatione nervosè eam defendit Carranza *de monetis 4. p. c. 1. §. 7.* & præter eos Pichard. *in princ. Inſt. quibus modis re contr. oblig. num. 37.* Gutierr. *lib. 2. pp. quæſt.* 179. Merl. *in empt. tit. 8. quæſt. 13. tot.* & noviſſimè noſter D. Larrea *deciſ. Gran. diſp. 21.* idem Theſaur. *in addit. ad deciſ. 174. verſ. ſed quare, an tunc debitor*, qui omnes auctoritate horum jurium & *ſuprà* adductorum tenent licitum eſſe debitori qui centum in argento recepit, ea ſoluere in ære, vel auro, aut alia moneta.

Ratio eſt, quia virtus pecuniæ non conſiſtit in ma- 12
teria, ſed in æſtimatione, ut probatur *in leg. 1. D. de contrah. empt.* ubi Paulus de utilitate pecuniæ agens ait, *Uſum & dominium præbet, non tam ex ſubſtantia, quàm ex quantitate.* ita explicant ea verba Cujac. *lib. 33. ad edict. Paul. ibi*, & cum Gilchen. & Fabro Carrança *ſupr. pag.* 241. & ante eos Accurſ. *in dict. l.* 1, licèt non negem diverſimodè circumferri verba illa, cùm alij libri habeant *qualitate*, ut notat cum Budæo & Ferrando Gothofred. *ibi.* Cùm enim materia & forma conſtet moneta, metallo ſcilicet, & ſigno, ſeu figura Principis auctoritate cuſo, magis attenditur forma, quàm materia, juxta illud Ovidij *lib. 2. Met. in princ.*

Materiam ſuperabat opus.

& l. quæritur, Digeſt. de ſtatu homin. & quæ notavit eleganter noſter. D. Joan. de Larrea *in diſputatione adducta* 21. poſt Butigellam *in leg. cùm quid, num. 26. D. ſi cert. pet.* & Carranz. *ſupr. 2. part. cap. 2. §. 4.* † Nec 13
dici in eo caſu poterit aliud pro alio ſolui contra naturam mutui, quando æs datur pro argento, & è contra, quia hoc dicitur de rebus mutuatis, quæ conſiſtunt in pondere, numero, vel menſura in quibus non connumeratur pecunia, qua omnia æſtimantur, & quæ recipit functionem in genere ſuo, ut *in l. ſecunda §. primo Digeſt. ſi cert. pet.* nec recipit augmentum, vel diminutionem ex particulari acceptione hominum, ut ex Gilchen. obſervat. Carranz. *d. fol.* 241. cum Valenzuela *conſ.* 30.

Contraria ſententia non eſt deſtituta juris & Do- 14
ctorum auctoritate, nam, ut omittamus Pragmaticam Regis noſtri, de qua *infrà* agemus, eam tenent & ſequuntur idem Bar. *in dict. l. Paulus num. 4. de ſolut.* & cum Panormit. & aliis Covarr. *de veter. numiſ. coll. cap. 7. §. unic. num.* 1. Menoch. *lib. 2. conſ. 138. num. 2.* Aſinius *de executio. §. 7. quæſt. 128. tot.* Caſtillo *tom. 4. controv. cap. 10. num. 42. & 58.* Guzman. *de eviction. quæſt. 22. num. 12.* & Cujac. *in l. 59. de verb. oblig. in fin.* Pro quibus facit certiſſimum juris elementum, aliud pro alio inuito creditore ſolui non poſſe, ex *leg. 3. D. ſi cert. pet.* unde ſi ego dedi tibi mutuo nummos argenteos, & æreos mihi ſoluas, violatur natura mutui, ergo ſecundùm obligationem mutui debes eos ſoluere. Id probatur, quia de natura mutui eſt, ut debeas mihi reddere quod ſit ex eodem genere, & ejuſdem bonitatis. *dict. l.* 3. At in ſolutione pecuniæ æreæ hæc non interveniunt, ergo non ſatisfit obligationi dando æreos nummos, vel aureos pro argenteis. Quemadmodum invito creditore non ſoluitur ſi fundum tradat, ſi nomen debitoris, vel mancipium, pecora, aut quid ſimile. *l. ſucceſſores 10. l. cum 16. cum ſequent. leg. penultí. Cod. de ſolution. leg. eo quod 10. C. ſi cert. pet. leg. pretij 9. C. de reſcind. vend.* cum obſervatis à Pichard. *in princip. Inſtitut. quibus mod. re contr. obl. numer.* 30. Parlad. *lib. ſecundo quotid. cap. fin. 5. part. §. 17. num. 16. & 17.*

Neque ſatisfacit evaſio Gilchenij *in d. l. incendium* 15

num.

num. 38. *&* 47. quam acutam & ingenioſam vocat Carranza *ſupr. fol.* 241. ut quod dicitur, invito creditore aliud pro alio ſolui non poſſe, cùm reddit rem ponderis & bonitatis diverſæ, intelligatur in aliis rebus, præter pecuniam, quæ recipit functionem in genere ſuo. Nam præterquam quòd ſatisfiat obligationi, ſi reddit rem quæ functionem recipiat in genere ſuo, non eſt idem genus argentum, æs, vel aurum, cùm diverſa ſint metalla, diverſa ſit materia, diverſa qualitas, & ita ſi veniat aurum, & æs ſit, non conſiſtit emptio. *l. quid tamen* 15. *in fin. juncta l. in venditionibus.* *§. fin. D. de contrah. empt.* & quamvis demus metella jam ad pecuniam redacta functionem recipere in genere ſuo, id eſt, pecuniæ, neceſſarium eſt ut etſi reddantur res in genere ſuo, reddantur ejuſdem bonitatis. *d. l.* 3. ut docet in propoſito Oldrad. *conſ.* 31. & alij relati à
16 Bruno *de monet. particula* 18. *limit.* 8. *num.* 7. † Itaque debitor ſoluere poteſt rem ejuſdem generis, ſed non ex eodem genere rem deteriorem. Ejuſdem generis rem reddo ſi vinum pro vino ſoluo, ſed non ſatisfacio obligationi ſi pro vino vetere ſolvam novum, & ita idem genus reddo, ſcilicet pecuniam; ſed cùm reddo deteriorem, non cenſetur eſſe ejuſdem generis, id eſt,
17 non cenſetur idem genus in qualitate & bonitate. † At quis non dicet æream pecuniam deteriorem eſſe reſpectu argenteæ, vel aureæ? cùm communis acceptio orbis totius eam pecuniam deſpicientis id demonſtret, tum propter tranſportationis difficultatem, inquinationis ſordes, computationis moras & fraudes, pretiique, ſi quid emitur, incommoditatem, etſi valor impoſitus idem ſi proportione à legibus ſtatuta inter æream & argenteam monetam.

18 Ex quo fundamento reiicienda eſt ſupradicta opinio Carranzæ, quam ante eum defendit Pichard. *ſupr. num.* 43. & Morla *dict. tit.* 8. *quæſt.* 13. quos miror non allegaſſe, qui omnes auctores vidiſſe præſumit. Sed jam in eo morbus ille conſenuit, ut à quibus aliquid mutuavit, nomen ſupprimat. Quod evidenter animadvertitur *in hoc articulo*, nam Morla *num.* 2. aſſerit ſummo ſtrictoque jure ſupradictam opinionem veram eſſe, & Carranza eiſdemmet verbis utitur. Deſpiciat nunc lector ſtrictam Carranzæ diſputandi ratio-
19 cinationem. † Rectiùs in puncto juris noſtram ſententiam veriſſimam eſſe ait Parlad. *dict.* §. 17. *num.* 17. quod etiam ante eum dixerunt Panormit. & alij relati à Covar. *ſupr. d. cap.* 7. §. *unic. num.* 1. de quo poſtea videbimus, an conſuetudine altera opinio receptior ſit.

20 Secundò expendo in hanc rem quòd cùm argenteos nummos accepi, verbi gratia, centum, & poſtea in ære ſolutionem facio, non ſoluo tantum, quantum accepi, & ſic obligationi non ſatisfacio. Ratio eſt, quia ærea pecunia non habet proportionem cum argentea, cùm ita viluerit, ut centum ærei nummi non æquivaleant ſine cambio centum argenteis, atque ita, prout tempora tulerunt, jam viginti, jam triginta & amplius pro cambio ſolent præſtari. Unde cùm damnum paſſus ſit, ſuccedit regula *d. l. Paulus*, alias *creditorem* 99. *de ſolut.* & quamvis ſolvantur centum ærei nummi cum cambio, adhuc tamen reſpectu ponderis & aliarum incommoditatum, quas *ſuprà* commemoravimus habere hanc æream pecuniam, dicemus non proportionari unam cum alia.

21 In hac tamen controverſia ut profetam quid ſentiam, una, aut altera concluſione rem adaperiam. Prima ſit. In mutuo ſolutionem faciendam eſſe in eadem pecunia, aut moneta, in qua priùs creditum eſt, ex *ſuprà* adducta ratione, nam aliud pro alio non debet dari *l.* 2. §. *mutui. D. ſi certum pet.* quando obligatio contrahitur ipſa donatione magis, quàm conventione. §. 1. *Inſt. quibus mod. re con. oblig. d.* §. *mutui.* & ita licèt mutuum recipiat functionem in genere ſuo, non tamen in alio quod ſit diverſæ qualitatis & bonitatis. Et quamvis valor [illegible] iorum æreorum proportionetur cum argen[illegible] diſpoſitione legis, tamen cùm obligatio no[illegible] conventione, quàm re ipſa contrahatur, id [illegible], numeratione, ad eandem materiam & receptionem nummorum accipiendam reſtricta eſt coarctata.

Neque favet Carrancæ contrarium aſſerenti *l.* 1. §. 2. 22
fin. D. de auro & argen. leg. ibi. *Satis eſſe ſi in ea pecunia eadem æſtimatio fuerit.* Nam reſpondeo ex doctrina IC. *in l. cùm certum* 9. *D. de auro & arg. leg.* quòd cum teſtator in genere argenti, aut auri tot pondo legavit, non deſignata ſpecie, ſcilicet tali ſcypho, vel lance vel vaſe, tunc teſtator voluiſſe credendus eſt legare non tam maſſam argenti, aut auri, quàm quantitatem, non tam corpus, aut materiam auri, quàm æſtimationem, ſeu pretium. *dicta l. cùm certum. l. Titia* 35. *ff. de auro & arg. juncta l. cùm aurum* 19. *Digeſt. eod.* ibi, *magis quantitas legata videtur.* Quemadmodum ſi legetur fundus, aut homo pignori obligatus, nam tunc legatum cenſetur quanti fundus, vel homo vendi poteſt. *leg prima* §. *ſi hæres* 16. *D. ad S.C. Trebell. l. mortis* 18. §. *fin. D. de mortis cauſ. donation.* & ideo in arbitrio erit hæredis, cujus commodum magis attendit teſtator (ut ait Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſumpt.* 162. *num.* 7.) utrùm velit præſtare rudem materiam, vel pretium quanti præſenti tempore pondo tot auri comparari poſſint. *d. leg cùm certum*, *d. l. Titiæ*, & ſimiles. † quæ 23
ſibi invicem adverſari videntur, cùm *d. leg. cùm certum*, utatur verbo *debet*, quod neceſſitatem inducit, ex latè adductis à Barboſ. *diction.* 77. *num.* 1. atque ita non electio vel materiæ, vel pretij, ut *in d. l. Titiæ*, ſed pretij quantitas præſtari debet. Hanc difficultatem diſſoluit Pacius *antinon. lib.* 6. *quæſt.* 41. verbum *debet* accipiens pro *poſſit*, ut & in multis juris partibus unum pro alio ſumi ſolet, ut obſervat Morla *in emp. tit.* 2. *in præmiſ. num.* 18. *& ſeq.*) Sed eum reiicit Oſuvald. *ad Donell. libro octavo cap. decimo nono lit. C. pag.* 670. ipſe non minus reiiciendus, cùm dicat verbum *debet* deſignare neceſſitatem, ut electio ſit gravati, utrùm præſtare velit. Nam neſcio quomodo adaptari poſſit talis interpretatio illis verbis, *non materia, ſed pretium præſtari debet*, quæ electionem omnimodo excludunt.

Tu verò mecum poteris reſpondere multum diſta- 24
re hæc legata, *lego auri vel argenti tot pondo.* itaut in legato concipiatur tam auri, quàm argenti mentio, vel ſi dictum ſit, *lego auri tot pondo.* non facta mentione argenti vel è contra, non facta mentione auri. In prima ſpecie cùm non deſignaverit materiam certam, ſed dixerit *aurum, vel argentum*, magis creditur voluiſſe tantum pretium illius auri, vel illius argenti legare, cùm incertum ſit, an aurum, an argentum præſtari voluerit, ut *in d. l. cùm certum.* At cùm uſus eſt altera formula, *auri tot pondo*, jam cogitabat de materia illa auri, & ſic voluntas ejus extenditur vel ad materiam, vel ad pretium, ut *in d. l. Titiæ*, in qua ob eam rationem datur electio heredi.

Verum id eleganter ſuadetur ex *l. ſi quis argentum* 35. 25
in princ. C de donatio. ubi ſi quis argentum donaverit, certumque pondus nominaverit, nec aliud expreſſerit, Juſtinianus ait neceſſariò præſtare debere vel maſſam, vel æſtimationem. Ratio ex ſupradictis dependet, quia in donationibus, ſicut in legatis, ſi generaliter dixit, Dono auri pondo tot. magis quantitas & numerus, quàm corpus ullum videtur datum, vel legatum, nec aliud pro alio ſoluitur in tali ſpecie, quia ad certam materiam obligatio non reſtringitur, cùm nullum corpus ſit deſignatum in donatione, nec in legato, & ſic ſufficiet dare tantam pecuniam, quanti vulgo æſtimentur auri pondo deſignata. † Quod in mutuo contrà eſt, quia, ut dixi, coarctatur obligatio rei ipſa ad

illam

27 illam materiam quæ credita eſt. † Unde poteſt expli-
cari *l. quæ extrinſecus 65. D. de verb. obl.* ubi obligatio
non tam reſpexit materiam nummorum, quàm quan-
titatem; & ideò ſive aureos promittat, ſive æreos, om-
nes ſtipulatione continentur. Quo etiam modo ſatis-
fiet diſpoſitioni *l. Titia 86. D. de legat. 2.* quæ de teſſe-
ra frumentaria agit, in qua id ſpecialiter procedit, cùm
28 non tam corpus contineat, quàm quantitatem. †
Quippe *teſſera* erat tabella in orbem rotundata, con-
tinens quantum quiſque ex liberalitate Principis ac-
cipere deberet, quæ in plebem ſolebat ſpargi è loco
ſuperiori, & quod quiſque in teſſera ſignum habebat,
illud accipiebat ab Imperatore, ſive frumentum eſſet,
ſive vas aureum, aut equus, aut bos, & ſimilia. *l. ſed
etſi 52. §. 1. D. de judiciis, leg. mortuo 49. §. 1. D. de le-
gat. 2.* notarunt Briſſon. & reliqui *verb. teſſera.* Lipſius
lib. 1. elector. cap. 8. Turneb. *lib. 9. adverſ. cap.* 26.
Roſin. *lib. 7. antiq. cap.* 34. Rader. *ad Mart. lib.* 8.
epig. 78. Marcil. *in Perſium ſat. 5. ad illud, Teſſerula far.*
Alexand. ab Alexand. *lib. 2. genial. cap.* 24. ubi Tira-
quell. Covarr. *lib. 4. var. cap. 1. num.* 9. *&* 14. Cujac.
lib. 14. Reſp. Paul. in dict. leg. Titia. Gothofred. *in dict.
lege* 49. §. 1. & nos dicemus *in titul. infr. de frument.
Alex.*

29 Neque contra nos erit Paullus *in d. l. creditorem* 99.
D. de ſolution. quem Carrança *ſuprà pag.* 243. videtur
præter omnes deprehendiſſe, & quaſi aliquid ex tri-
pode Apollinis proferetur, ait rugoſa admiratione,
notabile eſſe ad talem rem non advertiſſe Doctores,
& quid fuerit hoc notabile illam legem à contrario
ſenſu probare, quod ſi nullum ſit præjudicium cre-
ditoris, tenebitur in alia forma nummos accipere.
Hic partus illius magni ingenij, illius magni ſcriptoris,
qui de partu tot paginas conſarcinavit, in quibus
nullos non fœdavit aliorum partus. Suo enim in-
genio ita ſolet indulgere, ut etiam de rebus ridicu-
lis ei gratias agat. Nihil excogitavit quod ei ſoli
non videatur inauditum, & mirabile, & Deum
omnium mortalium mentibus abſtuliſſe, & ſuo
Carrançæ reſervaſſe. O quàm ſtultus eſt labor ineptia-
rum! Si enim vidiſſet gloſſam & Bartol. *num. 3. ibi*,
ſeſe contineret, cùm id expreſsè notent Platea *hîc
numero* 1. Burigella *in d. l. cùm quid, num.* 28. *D. ſi
cert. pet.* & Gilchen. quem affirmat hunc articulum
præter omnes exactiſſimè pertractaſſe *in d. l. incendium
num.* 38. ejus argumenti quod à contrario ſenſu
deducitur ex *d. l. creditorem*, ſatis meminit. Sed
quia noſter Collega D. Joann. de Larrea id doctiſ-
ſimè, ut ſolet, pertractavit *deciſ. Gran. diſputat.* 21.
30 † nos tantùm breviſſimè difficultati ſatisfaciemus,
aientes argumentum à contrario ſenſu valere quando
ſit cum omnibus ſuis qualitatibus, ut obſervant aucto-
res laudati à Valaſco *in axiomat. jur. lit. A. num.* 376.
item & *in d. l. creditorem*, non procedet, quia, ut
Accurſ. rectè notavit *ibi in principio gloſſæ*, ſemper
intelligatur damnum pati creditor, eo ipſo quòd in
alia forma contra ſuam voluntatem ei ſoluatur, *ar-
gum. § præterea 32. Inſtit. de action.* & probatur *in l. eum
36. C. de ſolution.* & ſi ſolutio fiat in ærea pecunia, ſem-
per damnum perſiſtit, quia non præbet eandem uti-
litatem in ære, quam præbet in argento, vel auro.
leg. 1. D. de contrah. empt. & notavit idem Bar. *ſupr.
num.* 4.

31 Minus oberit lex noſtra, & *d. l. unic. de argenti pretio.*
Nam reſpondendum eſt hæc jura accipienda eſſe, ut
ſpecialiter loquantur in fiſco, ſpeciali favore & gratia
collatorum, proportionata æris & auri, aut argenti
qualitate (quod docuit *in præſenti* Platea *num* 2. & Va-
lenzuel. *num.* 1.) Non verò de mutuo, prout nos age-
bamus, ſed de obligatione civili ad penſionem fiſco
inferendam, quia non decuit ut Princeps recuſaret pe-
cuniam illam, quam ipſe cuſerit quod in privato non
procedet, ut poſt Bar. *in d. l. creditorem*, obſervant Pla-
tea *in d. l. unic. & hîc*, & Guzman. *de eviction. quæſt.* 22.
num. 41. Accedit etiam quòd cùm in tributis ut in plu-
rimum graventur ſubjecti, æquum fuit aliquatenus
relevari in ſolutione commodiùs facienda, *argum. leg.
placuit 4. infr. de collat. fundor. patrim.* docent elegan-
ter Platea *in leg. fin. ſupra de apochis, & in dict. l. unic.*
† Hodie verò jure noſtro ex *leg 6. tit. 21. lib. 5. Recopil.* 32
& l. 5. tit. 14. lib. 6. tributa fiſcalia in quacumque mo-
neta poſſe ſolui ſtatuitur, ut advertit Azeved. *ibid.* Va-
lenzuel. *hîc num. fin.* & alij relati à Carrança *de mone-
tis dict. 4. part. capit. 1. §. ſeptimo, pag.* 243. *verſ. Si lo
dicho.*

Secunda concluſio ſit, quòd ſi conventum eſt inter 33
partes, ut penſio, cenſus, vel alterius contractus, aut
obligationis ſolutio fiat in argentea, vel aurea pecunia,
non in ærosa, prout in pluribus conventionibus cau-
tum eſt, inuito creditori non poteſt ſolui, niſi in ea mo-
neta, de qua inter contrahentes conventum fuit, ita tra-
dunt plures relati à Guyman. *ſupr. quæſt. 22. num.* 12. Baſil.
de Leon. *relect. 1. de monet. 2. part. verſ. ſed explicemus*
Caſtillo *lib. 4. controver. cap. 10. à num.* 35. Carrança
dict. 4. part. cap. 1. §. 7. pag. 244. & alios refert eleganter
D. Joan. de Larrea *deciſ. Granat. diſput. 22. num. 6.
& diſp. 24. tota.* † Ratio eſt, quia conventiones ſemper 34
ſunt obſervandæ, *l. 1. §. conventionis, D. de pact. l. 1.
§. ſi convenit 6. Digeſt. depoſiti*, & ſupervacua fuiſſet
conventio contrahentium, ſi cùm de una nummorum
ſpecie ſibi caverent, de alia ſolutio fieret invito creditore,
leg. 2. §. mutui, D. ſi cert. pet. in quam rem expendi poteſt
l. ſed ſi certos 51. D. de legat. 1. ubi ſi legentur certi
nummi, veluti *quos in arca habeo*, illi præſtandi ſunt,
ita ut alij dari non poſſint, licèt ſint ejuſdem generis,
& hoc volunt illa verba, *Neque permutationem recipiunt*,
etſi enim quantitas debeatur, & ea in alio genere pecu-
niæ ſolui poſſit, tamen quando ex ſpeciebus nummo-
rum certa quædam eſt electa à contractibus, non erit
congruum ut in alia ſpecie ſolutio fiat, quam ſua con-
ventione creditor excluſit, qui non ſolùm cavit de quan-
titate certa duntaxat, ſed de ſpecie quoque certa num-
morum. Unde cùm *leg. 2. tit. 16. lib. 3. Recopil.*
inſtitutum ſit, ut quemadmodum quis ſe voluerit
obligare, ita remaneat obligatus neceſſe eſt, ut
dicamus obligationem illam debere ſortiri ſuum
effectum, ſcilicet ut pecuniæ ſpecies conventa atten-
datur.

Verùm cùm jam ex Pragmatica Philippi IV. domini 35
noſtri, edita anno 1625. caveatur, ut pro obligatione
in qua convenerunt contrahentes, ut in aurea, vel argen-
tea moneta ſolutio fiat ſufficiat fieri in ærea moneta,
modò pro æſtimatione, vel cambio decem pro centum
perſoluantur, quæ jam eſt legalis taxa omnium obliga-
tionum monetæ aureæ, vel argenteæ, his præcipuè tem-
poribus, in quibus ærea moneta ſic eviluit, & æſtima-
tio argenteæ ita crevit, cùm exteri fraudibus, à Regno
eam ſubtrahant, ut vix in opulentiſſima & ditiſſima
provincia reperiatur abundanter. Quæ taxa habebit
etiam locum etſi in conventione adiectum ſit in argen-
tea moneta ſolutionem faciendam, quia cùm d. Prag-
matica omnes conventiones ad dictum cambium redu-
cit, cujuſcumque qualitatis ſint, generaliter loquens
omnes comprehendit, & ita practicari vidi in noſtra
Curia.

Diximus, *in omnibus obligationibus*, quando ſcilicet 36
non intervenerit mutuum, ſed obligatio, quia ſi ſit
mutuum, & re ipſa in aurea, vel argentea moneta
contractum eſt, dicta Pragmatica *cap.* 1. ſtatuitur ut
ſolutio in eadem moneta fiat, atque ita illæſam reli-
quit hanc obligationem, juxta reſolutionem *ſuprà ad-
ductam*, & ita vidi practicari in omnibus forenſibus
negotiis, quæ in Senatu Granatenſi & Valliſoletano
ſunt diſceptata, ut advertit quoque D. Larrea *ſuprà.*
† re

37 † rectè etiam adjiciens, quòd quando inter contrahentes nihil de pecuniæ qualitate dictum eſt, ſed de pecunia præſtanda quis ſe obligavit, ſolutionem fieri poſſe in quacumque materia currenti.

38 Hæc tantùm in hac materia adducere duximus, quæ præſertim ad hujus legis materiam & exornationem pertinere judicavimus, cæteras quæſtiones huic tractatui affines eleganter percurrit, & perdoctè D. Joannes Larrea *diſputat. 22. & ſeqq. deciſ. Granatenſ.* & Carrança *dicto 4. part. capite 1. §. 7. à folio 239.* præter eos videndi Ludovic. Centius *de cenſibus 2. parte capite 2. articul. 4. tot.* & alij; quos refert Barboſ. *in collectan. ad caput. olim 20. de cenſibus à numero 2. & in capite cùm canonicis 26. eodem* Guzman. *de evict ion. quæſtio 12. ex numero 12. cum ſequent.* qui alios plures referunt. Solùm reſtat dicere, quòd ſi facultate regia interveniente aliquis cenſus impoſitus eſt ſuper rebus majoratus, & conventum eſt ut penſionum ſolutio fiat in argentea moneta, majoratus poſſeſſor qui cenſum impoſuit, ad eam conventionem tenebitur: ſucceſſor verò non tenetur penſiones ſolvere, niſi in ærea moneta, abſque aliquo cambio, ut praxi multoties receptum eſt in Curia, quia cùm facultas regia ſit ſtricti juris, nec dicat in hac, vel illa moneta, ſed *que podays tomar ſobre vueſtro majorazgo mili ducados*, conventio ejus qui facultatem conſequutus eſt, non poteſt nocere ſucceſſori, ut ſolvat in argentea moneta, cùm ita majoratus fiat deterioris conditionis contra tenorem facultatis, & plus quàm à facultate conceſſum eſt.

TIT. XXX.

De diſcuſſoribus.

SUMMARIUM.

1 *Diſcutere, diſcuſſor & ſimilium verborum ſignificatio.*
2 *Dicuſſores rationes fiſcales diſpungebant.*
3 *Diſcuſſor quare dictus rationalis?*
4 *Corippi locus de diſcuſſoribus.*
5 *Juvenci Poëtæ locus explicatus, & ab emendatione Barthij vindicatus.*
6 *Caſſiodori locus emaculatur.*
7 *Diſcuſſores munere ſuo functi fiebant Comites.*

1 DISCUTERE eſt examinare illuſtrare, redigere in ordinem, *l. unic. Cod. de ratiocin. oper. publ.* Inde diſcuſſio eſt examinatio diligens exactáque, & *Diſcuſſor* inſpector, taxator, *leg. 10. Cod. Th. de Judæis* ad cujus curam ſpectat inquirere, & animadvertere qui ſint in unoquoque populo debitores fiſci, & eos in matriculam ſcribere, *leg. 1. infr.* & inde æſtimat texátque facultates & patrimonia provincialium, ut juſta fieri poſſit cenſus collatio, ſeu contributio. Ita rectè notarunt *hîc*; Accurſ. Pyrrhus & Valenzuel. *num. 1.* & alij. Sicut apud nos ſunt taxatores ad facultates vicinorum taxandas, ut ſoluatur tributum, quod vocamus *ſervitio Real.* ex *leg. 4. tit. 24. lib. 6. Recopil.* Quapropter dicti ſunt etiam inſpectores, & peræquatores *in tit. infr. de cenſitoribus peræquat.* &c. in cujus *lege 6.* dicitur *peræquatores & diſcuſſores*, qui tributorum modum definiebant, teſte
2 Pyrrho *hîc.* † Sunt quoque *diſcuſſores* quibus commiſſa eſt cognitio & diſceptatio rationum fiſcalium, vel publicarum, quæ ab aliis ſunt diſpunctæ, au tractatæ, *què podemos llamar rever las quentas, leg. 2. ſupr. de apoch. publ.* Novell. Theod. *de his qui ſponte munus aliquod*, &c. ibi, *diſcuſſionis ratiociniis obligetur.* Symmach. *lib. 4. epiſt. 71.* (quem non deſignato loco adducunt Cujac. & Gothofred.) *Video enim Baſilicæ pontiſque rationem Bonoſo eſſe mandatam. Sed vereor ne ludificationibus res injuncta frigeſcat, obluctante eo, quem ſocium diſcuſſionis accipit. Quid enim ſibi vult iſta conjunctio, in ea præſertim diſcuſſione, quæ ipſum quæſitorem videatur adſtringere*, idem *lib. 5. epiſt. 74.* aliàs eſt *epiſt. 76. Bonoſo optimo viro diſcuſſionem pontis ac Baſilicæ præceptio Au[illegible]* † Ob hanc rationem dicitur, 3
Rationalis, in leg. cùm poſt 26. Cod. de appellation. l. 45. Cod. Th. eod. leg. pen. Cod. quorum appell. n. leg. à diſcuſſoribus 21. Cod. Th. eod. notant poſt alios antiquos Cujacius & Gothofr. *in præſenti.* Buleng. *lib. 3. de Imp. Rom. capit. 29.* † eóque ſpectat Coripp. *libro 1. de laud. Juſtini*, qui 4
inter aulæ proceres diſcuſſores & Rationales connumerat.

Nec non magnanimus meritis & nomine Magnus,
Mente placens dominis ſacris rationibus aptus
Rectorum Latij diſcuſſor providus Orbis.

Meminit quoque diſcuſſionis Juvencus Chriſtia- 5
nus Poëta *lib. 1. Hiſtor. Evang.*

Sed tunt fortè novus, capitum diſcuſſio, cenſus
Cæſaris Auguſti juſſu per plurima terræ
Deſcribebantur Syriæ.

loquitur de deſcriptione ab Auguſto facta, qui cenſum novum Orbi impoſuit, juxta illud Evangelij *Lucæ 2.* ibi, *Exijt edictum à Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur univerſus Orbis*, non enim talis cenſus diſcuſſio fuerat audita. Ob id primum verſum cenſet emendandum Barthius, *lib. 11. adverſar. c. 20. & lib. 59. c. 5.* qui ita legit ex fide antiquorum librorum.

Sed tunc fortè novi capitum diſcuſſio ſenſus.

Ego antiquos eos Codices non vidi, nec approbo mutationem litteræ, cùm rectè conſtet ſenſus Juvenci, verba illa *capitum diſcuſſio*, intelligantur appoſitivè, † ita videtur loquutus Caſſiod. *lib. 9. ep. 10.* de 6
his, emendandus in voce *diſcurſoribus* cum Fornetio. *Quidquid* ait, *à diſcuſſoribus novi cenſus per quintam indictionem probatur affixum, ad veſtram eos fecimus deferre notitiam.* † Qui diſcuſſionis munere functi erant, 7
vocantur Comites *in leg. fin. Cod. Th. ad legem Jul. de ambit.* ubi prohibentur iterari comitivæ in diſcuſſionibus, & apud Symmach. *lib. 5. ep. 74. ſeu 76.* Cyriades V. C. vocatur Comes in ſocietatem diſcuſſionis admiſſus, & *lib. 10. epiſt. 47. Diſcuſſorum litteræ*, ſunt libri rationum, ſeu rationes publicæ confectæ, *leg. 2. infr. hoc tit.*

LEX I.

Imppp. VALENTINIAN. VALENS. & GRATIAN AAA. *ad Anthemium Vic. Hiſpan.*

Quoties in diſceptatione conſtiterit iniquè diſcuſſionem eſſe confectam, & fidem facti non potuerit approbare diſcuſſor, ipſe in eodem titulo, & in eodem modo ad ſolvendum protinus, urgeatur, in quo alterum perperam fecerit debitorem.

SUMMARIUM.

1 *De ratione introductionis hujus legis, adducitur Novella Theodoſij, ex qua diſcuſſorum iniquitas deprehendi*

benditur, item & Caſſiodori locum, & numero 2. & 6.

3 *Quid ſtatuatur in hac lege contra diſcuſſores, notatur Cujacius.*

4 *Quod quiſque in alium ſtatuerit, ut eo jure utatur*, & n. 5.

6 *Verba illa noſtræ legis in eodem titulo & in eodem modo declarantur*, & n. 7.

8 *Judex qui in cauſa ſummaria delinquit, ſummariè erit conveniendus.*

9 *Pœna contra eos qui in re ad quam eliguntur, malè ſe gerunt, & quomodo gravati ab ejuſdem querelam proponeat*, & n. 10.

11 *Vicinus qui ex repartitione ſe ſentit gravatum, poterit judicis officium implorare, ut ab eo tollatur gravamen*, & n. 12.

14 *Coram quo debet proponi querela ejus, qui ſentit ſe gravatum ab iniquo diſcuſſore, & quomodo probanda ejus iniquitas, & in eo reprobatur opinio Valenzuelæ*, & n. 14. 15. & 16.

17 *Examinatur Angeli ſententia*, & n. 19.

18 *Arrharum nomine promiſſum quis probare, an teneatur excedere taxam legis. Tauri*, & numero 20.

1 IURE optimo introducta eſt hæc conſtitutio propter graves querelas, quæ contra diſcuſſores à provincialibus proponebantur, ut diximus *in l. 2. ſup. de exactor. trib. n. 7. & 8.* Nam hujuſmodi homines miſſi in provincias malè vexabant pauperes & ſubiectos. Quod certè non minus deplorat, quàm cohibet Novella Theodoſij & Valentin. *De indulgentiis reliquor.* ubi hæc eadem verba animadvertimus. *Provincialibus undique volumus eſſe conſultum & diverſis feſſos incommodis ſufficientibus beneficiis adjuvare. Diſcuſſores ad provincias non electi, ſicut comperimus ſed ambientes ire dicuntur, quod nobis & proceribus noſtris aliarum ſollitudinum mole conſtrictis efficere inveniuntur otioſi Hoc modo facultates poſſeſſorum miſerabiliter conſiderunt. Et hinc majus incommodum, unde remedia certa debuere provenire. Ubi trepidam provinciam talis diſcuſſor adje..., ſtipatus calumniarum miniſtris ſuperbit, elatus inter obſequia ſumptuoſa expetit adminicula provincialis officij, ſcholares ſæpe conjungit, multiplicato & hominum numero & officiorum, ut quantum avaritia libuerit terror extorqueat. Prima ſunt venientis exordia, ut proferat & revolvat ſuper diverſis numeroſiſque titulis terribiles juſſiones, prætendit minutarum ſupputationum caligines inexplicabili obſcuritate confuſas, quæ inter homines verſutiarum neſcios hoc amplius agunt, quo minus intelligi poſſunt. Securitates expetunt annorum ſerie & vetuſtate conſumptas, quas ſervare neſcit ſimplicitas & fiducia nihil debentis. Revera enim aut quoquo modo pereunt, quaſi contingit occaſio deprædand., aut ſi extant, redimendum eſt, ut feratur accepto. Ita fit, ut apud improbum rei arbitrum merito noceat chartula cùm perit, nihil proficiat non periiſſe. Innumeræ deinde clades, ſæva cuſtodia, ſuſpendiorum crudelitas & univerſa tormenta, quæ interea latus & crudelitatis pertinax egregius quæſitor expectat. Collega furtorum Palatinus hortatus, inſtat apparitio turbulenta, urget immitis executio militaris. Indignum facinus hæc de civibus, velut inter hoſtes pecunia placitis non allegationum juſtitia, non miſeratione finiri. Tanta vexatio cùm nihil unquam fiſci utilitatibus proſit, tamen non deſinit iterari, quaſi aliquid efficaciter geſtum vix dum uno è provincia*
2 *decedente cum novis auctoritatibus alter excurrit.* † Congruit Caſſiodor. *lib. 4. epiſt. 38.* ibi, *Magnitudo tua cognoſcat Gravaſianos & Pontonates nobis ſupplicaſſe, à Januario, ſed & Probo diſcuſſoribus, iniquis ſe oneribus ingravatos, cum ſterilitas jejuna locorum nulla ſibi augmenta fieri patiatur.* ubi cùm comma poſt vocem *diſcuſſoribus* interponatur in omnibus codicibus, ego cenſerem apponendum poſt verbum *iniquis.* Nam diſcuſſores iniquiſſimos fuiſſe, quis leget dictam Novellam qui non credat. His convenit etiam *l. 5. tit. 14. libro 6. Recop.*

Ex *ſuprà* adductis locis facilè deſumitur ratio no- 3
ſtræ legis quæ improbiſſimo huic hominum generi obviam it, remedium adhibens, quo rapina eorum cohibeatur, & avaritia, qua omnes provinciales ita excoriabant, prout dicta Novella depingit elegantiſſimè, juncta Novell. *de Palatinis.* Statuitur itaque quòd ſi diſcuſſor inique computationem fecit, teneatur ad ſolutionem eorum, in quibus fecit alterum debitorem fiſcalem, ita ponunt Bart. & alij *hîc*, Roland. *conſ. 66. numero 56. libro 1.* & Valenzuela *in princ.* qui rectè notat Cujacium non rectè ex hac lege colligentem, iniquum diſcuſſorem eatenus damnari, quatenus conſtiterit provincialem fiſco debere, quia diſcuſſor non punitur in eo, in quo apparet provincialem eſſe verum debitorem, ſed ex eo quòd injuſtè voluit conſtituere debitorem fiſci illum, qui minimè debitor non erit, vel non in tanta quantitate, † & ſic talione mulctatur, 4
ut quod quiſque juris in alium ſtatuerit, eodem jure utatur, &, ut in Evangelio docemur, *qua enim menſura metieritis, eadem remetietur & vobis*, capite 1. *epiſtola* 1. *capite juſtum 9. diſt. capite cùm omnes 6. de conſtitut. toto titul. Digeſtis quod quiſque juris, l. ſed & partus, §. 1. ff. de eo quod metus cauſ.* Quò pertinet illud Ovidij *lib. 1. de art.*

— Neque enim lex juſtior ulla eſt
Quàm necis artifices arte perire ſua.

& Claudiani *lib. 1. in Entrop.*

Quà bene diſpoſitum terris ut dignus iniqui
Fructus conſilij primis auctoribus inſtet.

Unde diſcuſſor, qui provinciali injuriam fecerit, congruum eſt ut hanc ſibimet in propriis exhibens ſuam ſentiat malignitatem, *Novell. 7.* quæ eſt *Auth. de non alienand. cap. 5. verſ. ſi quis autem*, notat in ſpecie Platea *hîc n. 2.* & Cujac. *in l. 1. ff. quod quiſque juris.* Cochier. *lib. 2. Aphoriſm. polit. c. 25.* † Fuitque Pithagoreorum 5
recta ſententia exiſtimantium juſtam eſſe mutuam, ſeu reciprocam poſſeſſionem, ſeu talionem, quod & probavit Ariſt. *lib. 5. Ethicor. c. 8.* & Cicero *lib. 2. de inventic. 5. & 12.* conducunt tradita à Pichard. *in §. pœna autem n. 6. Inſtit. de injuriis.* † Quapropter rectiſſi- 6
mè contra hujuſmodi hominum iniquitatem proceſſum eſt, ut *in eodem titulo & modo* (ut ait lex) *puniantur*, id eſt, in eadem ſpecie & quantitate. Ut ſi debitor fuit conſtitutus decem aureorum, ſoluat eandem ſpeciem auri, & eandem quantitatem. † Quo etiam mo- 7
do procedit *l. apparitores 5. ſup. de exact. trib.* ita ut ſi cauſa erat ſummaria, in qua iniquè diſcuſſor fecerit diſcuſſionem, conveniendus erit, & urgendus ad ſolutionem per viam cognitionis ſummariæ, ita enim accipit illa verba, *in eodem titulo* & in eodem modo Bald. *in l. miſſi 3. ſup. de exact. trib.* ubi etiam Valenz. *& hîc n. 5.* † Inde ſubinferentes quòd ſi Judex qui fe- 8
cit litem ſuam juxta ea quæ tradit Menoch. *de arbitrar. caſ. 339.* adſtringit ſe cognitioni ſummariæ, ſi cauſa erat ſummaria, veluti ſi erat cauſa prior executiva, vel alimentorum, aut cæteræ ſimiles, de quibus *in Clem. ſæpè, de verb. ſignif.* poterit Judex ſummariè conveniri ad reſarciendum tale damnum, confert Azeved. *in leg. 2. tit. 17. libro 4. Recopil. numero 16.*

Hæc pœna & ſimiles aliæ in jure contra exacto- 9
res tributorum, & eos, qui in hac tributaria verſantur, ſtatutæ reperiuntur *in leg. 3. l. miſſi, ſuprà de exact. trib. cum aliis*, ubi dixi nos *l. 1. ſup. de apochis*, & in aliis, qui iniquè executus eſt iſ..., ad quod delectus eſt

à

à Judice, vel à partibus, docet Platea *in præſenti*
10 *numer.* 3. † Gravatus autem poſſeſſor intra annum querelam debet proponere, & ſe gravatum conqueri, *l. qui gravatos* 5. *infrà de cenſibus*, ubi ſi quis in peræquatione, ſeu taxatione tributorum queratur quòd majori oneri ſit ſubjectum, quàm propria ſubſtantia patiatur, intra annum habet facultatem querelandi, ut eleganter explicant Bobadilla *lib. 5. polit. cap. 5. num. 35. & 36.* Surd. *tom. 3. conſ. 356. num. 21.* Menoch. *num. 12. conſ. 1144. n. 78.* Aponte *de poteſt. proreg. tit. 4. §. 2. n. 18.* Garcia *de nobil. gloſ. 5. ex n. 15.* Avendan. *de exequend. 2. p. cap. 14. num. 16.* Arimin. Tepat. *var. ſent. tit. de tribut. & collect.* 585. *cap. 6.* & in propoſito Plat. *hic num. 3.*
11 † qui docent quòd ſi factæ æſtimatione, aut repartitione, ut ipſi loquuntur, vicinus ſe ſentiat gravatum, poterit Judicis officium implorare, ut tollatur gravamen, *l. indictiones, ſup. de annon. & trib. d. qui gravatos*, ubi à tempore collectæ impoſitæ intra annum id efficerè poterit, etſi ad appellandum tempus præterierit. Nam duplex remedium datur gravato. Primum eſt remedium appellationis, *l. cùm poſt* 26 *C. de appellat. l. pen. C. quorum appellat. c. concertationi* 8. *de appellat. in 6.* Alterum remedium eſt querela, implorato ſc. licet officio Judicis contra gravamen illatum à peræquatore, ſeu taxatore, *leg. fin. infr. quemadmod. civilia munera, dict. l. qui*
12 *gravatos*, docent Garcia Avendan. & alij *ſupr.* † Additque Laſarte *de decim. vendit. cap. 18. in addit. num. 90.* non ſolùm ſupradicta remedia habere locum, ſed etiam & aliud quod ipſe vocat per competitionem, ut ſi cui per gratiam, vel favorem remiſſum fuerit, petat ut cum illo adæquetur, compenſatis bonis utriuſque, quod vulgo dicitur *yo me quiero igualar con fulano.* Idque ea ratione confirmari poteſt, quia collectæ debent eſſe æquales, ne plus unus altero gravetur *d. l. fin. infr. quemadmod. civil. mun.* cùm æqualitas in hujuſmodi rebus ſit modis omnibus obſervanda, *l. in fraudem 6. ſup. de annon. & trib.* ubi diximus, facit *l. 1. § præſes 15. D. de munerib. & hon. l. 4. § ordine, D. de legationib.* docet Joſeph. Ludov. *deciſ. Peruſ.* & ita Præſides & judices tenebuntur deputare fideles æſtimatores & peræquatores, qui onera & munera civilia æqualiter diſtribuant, juxta dicta jura, *& l. 2. ſupr. de annon. & trib. l. 1. ſup. de condit. in publ. horr.* notat Afflict. *in conſtit. reg. § non ſine grandi, num. 11.* Hujuſmodi autem querela ſummatim debet terminari ex Bart. *in l. 3. C. de pignor.* Platea *hic num. 3.* & probat lex noſtra illic, protinus urgeatur.

13 Sed videamus qualiter ſit facienda hæc diſcuſſio, an coram ipſo diſcuſſore, an coram Judice, ad quem reclamat ille, qui ſentit ſe gravatum? & Bar. *hic* ſenſit coram judice faciendam eſſe, ex *leg. peræquatores, infr. de cenſibus.* Sed falsò ea lex allegatur, & ſententia falſa eſt, nam Judex non ſe intromittit in ejuſdem cognitione, imò ea cognitio fit ab diſcuſſore, qui eſt veluti arbiter & diſceptator, *l. 3. § 1. D. de recep. arbit.* qui licèt juriſdictionem non habeat, habet tamen cognitionem, ut revideat rationes fiſcales, quas alij tractarunt, etſi inique ſe geſſerit, prout contingebat ante tempus Novellæ Theodoſij & Valentiniani, quàm *ſuprà* adduximus, punietur in eo ut ſoluat id omne, in quo alterum fecerit debitorem. *Pagara el alcance que le biciere al que hiço devidor fiſcal ſin ſerlo.*

14 Quo autem modo probabitur hæc iniquitas? Reſpondent Bart. & alij, quos ſequitur Valenzuela *n. 3.* ſolam allegationem gravati ſufficere, quia diſcuſſor ipſe tenetur probare veritatem & juſtitiam diſcuſſionis quam fecit, & hoc dicunt ſignificare illa verba, *& fidem facti non poterit approbare diſcuſſor*, quæ indicant quòd quia fundamentum ipſius diſcuſſoris conſiſtit in facto proprio diſcuſſionis factæ, ideò tenetur probare juſtitiam & fidem proprij facti, quod in dubio non præſumitur, niſi probentur, juxta regulam *l. in bello 12. § facta, de captiv.* quæ ſunt verba Valenzuelæ,
† cujus opinio mihi minimè arridet, nam lex noſtra 15
ſatis apertè probat conſtare debere de iniquitate diſcuſſoris. Conſtare verò illud dicitur, quod eſt manifeſtum & clarum, quod palam eſt, quod nemo negare poteſt, ut docent qui de verbis juris ſcribunt, quod omni dubitatione caret Tuſch. *concluſ. pract. lit. C. concluſ. 781. num. 1. & ſeq.* Quod verificari poteſt, ſive per inſtrumenta, aut teſtes, aut aliam claram probationem, ex traditis à DD. apud Barboſam *de diction.*
dict. 66. † ergo non ſufficiet ſola querela partis gra- 16
vatæ, præcipuè cùm hæc omnia juxta ordinem judicialem tractanda ſint, ut *in l. fin. infr. quemadmod. civil. mun.* ibi, *circa ordinem*, ubi ſi relevatis aliis tributariis æqualitas in taxatione non obſervetur circa ordinem, Præſes tam juris, quàm cenſuræ memor, id eſt, memor juris diſpoſitionis, & diſciplinæ publicæ, judicare debet. Aliàs enim multis calumniis diſcuſſores exponerentur, ſi ſolùm querela partis gravatæ propoſita tenerentur probare ſuam fidem, quod etiam confirmatur ex *l. 1. infr. de cenſibus*, ubi qui ſe gravatum dicit, probare id tenebitur, *& in d. l. gravatos*, ex qua apertè probatio requiritur. Itaque qui ſe gravatum dicit, teſtibus, ſeu inſtrumentis ſuam intentionem adſtruet, & diſcuſſor tenebitur oſtendere rectè factam diſcuſſionem, quod ſi non fecerit, protinus condemnabitur talione, ut dictum eſt.

Quare dubito de ſententia Angeli *in addit. ad Bar.* 17
hic, quam magni facit Valenzuela *num. 3. verſ. ſic enim*, qui ait notandum eſſe caſum hunc ad probandum, quòd licèt in dubio præſumatur pro ſcriptura, tamen ſi ea proferatur contra me, continens meum patrimonium valere mille, & ego negaverim eſſe tanti valoris, eo in caſu onus probandi patrimonium valere mille, incumbere ei, qui profert ſcripturam, non ve-
rò mihi nego tantum valere. † Quo fundamento ad- 18
ſtruitur opinio eorum, qui dicunt quòd ſi ſponſus arrharum nomine promiſerit tantùm, quod decimam bonorum partem excedat, contra *l. 50. Tau.* probatio incumbat uxori, vel ejus hæredibus, promiſſionem non excedere taxam legis, ut tenuerunt viri non infimæ auctoritatis, ut fuit Roder. Suarez *in tit. de las Arras n. 10. & ſeqq.* Ant. Gom. *in l. 50. Tau. n. 13.* Matienz. *in l. 2. tit. 2. gloſ. 1. n. 7.*

Verùm in noſtra lege minimè probatur Angeli 19
aſſertio, & ſemper pro ſcriptura præſumitur, ut notat A. Gab. *lib. 1. com. opin. tit. de probat. concl. 7. numer. 12.* imò, ut conſtat ex *ſuprà* adductis, gravatus iniquam eſſe diſcuſſionem probare debebit, & contra diſcuſſor rectè factam eſſe, ita docuit Platea *ad fin.*
in præſenti. † Neque obſtat ſententia Roderici & 20
aliorum, quia verius eſt onus probandi promiſſionem arrharum excedere decimam partem incumbere hæredibus mariti, vel ipſi marito: ut *argum. leg. cùm de lege 17. D. de probation.* tenent Baëza *de non meliorand. filiab. cap. 36. num. 19.* Gutierr. *lib. 3. pract. q. 40. ex n. 4. & de juram. confir. 1. p. cap. 1. n. 32.* Covar. *lib. 2. var. c. 6. n. 2. & 7.* Barboſa *in l. maritum 13. ex n. 24. D. ſol. matr* Ayora *de partition. l. 1. c. 7. n. 17. & 28.* Thomas Sanch. *de matrim. l. 6. diſp. 35. tota.* & ita in praxi receptum vidi in noſtra Curia.

LEX II.

Impp. ARCADIUS & HONOR. AA. *Meſſal. P. P.*

Ne caſu amiſſa ſecuritate publica quædam præda naſcatur collatoribus: decernimus, ut quando ſecuritates à diſcuſſoribus, ſeu apparitoribus expoſitæ reci-

nis publicis continentur, rurſus per injuriam non petantur.

S U M M A R I U M.

1 *Hujus legis intentum, & diſpoſitionis ratio.*
2 *Apocha ſolutionis amiſſa ſufficiet ad probationem liber rationum publicarum*, & n. 4.
3 *Liber rationum dictus* Polypticus.
5 *Liber debet exhiberi non ſolùm a privato, verùm & à fiſco, & quid hodie procedat de jure regio*, n. 6.
7 *Quare liber rationum exhibeatur in præſenti, & explicantur illa verba*, ne caſu amiſſa ſecuritate, *contra Valenzuelam*, n. 8. 9. & 10.
11 *Et qui dicit ſe ſolviſſe incumbit onus probandi remiſſivè*,
12 *Alia lectura ad noſtram legem aſſignatur, & reiicitur.*
13 *An ſi debitor oſtendat duas liberationes, præſumatur bis ſolviſſe, & ſi appareant plures unius quantitatis confeſſiones, præſumantur plura debita?* & num. 14. 15. 16. & 17.

1 CUM modis omnibus diſcuſſorum avaritiæ & rapacitati obviam irent leges, hac etiam non minus cautum fuit provincialibus. Nam cùm illi ſolviſſent, & apocham accepiſſent, quam *ſecuritatem* vocat (*carta de pago* dicimus) ut *in l. 2. C. Th. h. tit. l. fin. C. ſi cert. petat. l. teſtium 18. in fin. C. de teſtib. l. ſecuritates 20. cum l. ſeq. C. Th. de ſuſceptoribus* Novell. Theod. & Valentin. *de Indulgen. reliq.* ſolebant diſcuſſores apochas petere, & iterum velle revidere, ut ſic eis non oblatis, aut inventis major fieret deprædatio, ita etiam confirmat *d. Novella*, illis verbis, *Securitates expetunt annorum ſerie, & vetuſtate conſumptas, quas ſervare neſcit*
2 *ſimplicitas, & fiducia nihil debentis.* † Cui malo remedium datur *in præſenti*, ut ſi ſecuritas, aut apocha fuerit amiſſa, ſufficiat ad ejus probationem liber rationum publicarum, ut etiam ſtatuitur *in l. 4. C. de fide inſtrum. l. 2. §. fin. C. de quadrien. præſcrip. l. ſecuri-*
3 *tates 12. infr. de ſuſceptor.* † Hic liber publicus dicebatur *Polyptychus*, & ratiocinia publica, *Polyptycha*, ut jam obſervavit Cujac. *lib. 4. obſerv. cap. 27.* Gothofred. *hic*, Demſter. ad Roſin. *lib. 7. antiq. capit. fin.* Cerda *adverſar. cap. 99. num. 23.* poſt Alciat. *lib. 2. parreg. cap. 26.* qua voce uſi ſunt Imperatores *in l. brevis 13. C. Th. de indulg. deb. l. 2. Cod. Th. hoc tit.* & D. Greg. *lib. 7. ep. 40. & lib. 12. epiſt. 30.* Caſſiodor. *lib. 5. epiſt. 14.* Veget. *lib. 2. de re milit. cap. 19.* & Marculphus *lib. 1.*
4 *formul. cap. 19.* † Unde ergo amiſſa apocha ſi in libro illo communi ſcripta reperiatur ſolutio facta à provin-
5 ciali, ſufficiet ad hoc ut non inquietetur. † & ſic tenebuntur exhibere librum fiſcalium rationum ad fundandam exceptionem reorum, in quo privatus creditor tenetur non ſolùm, verùm etiam & fiſcus, *l. non eſt novum. l. juſtum 6. leg. fin. C. de edend. d. l. 4. C. de fide inſtrum. Novell. 128. c. 4.* quæ eſt *Auth. de collatorib.* maximè quando ab eo poſtulatur quod ſine dolo recuſare nequit. *d. l. fin. de eden.* nam ſi ei debetur, nullum damnum ei infertur ex editione rationum, & ſi nihil debetur, quia ſolutum eſt, doloſè agit, ſi petat quod jam eſt ſolutum, docent poſt alios Pacian. *de probat. lib. 1. c. 63. n. 128.* Peregrin. *de jure fiſc. lib. 7. tit. 3. n. 26. & ſeq.* Donell. *in d. l. juſtum, & in d. l. fin. n. 4. C. de eden.*
6 & Oſuvald. *ad eum lib. 23. com. c. 6. lit. K. & cap. 7.* † Unde etiam in caſu *l. 6. tit. 14. lib. 6. Recop.* qua ſtatuitur, ut collatoribus præſtentur apochæ eorum, quæ ſolverint, ſi municeps qui ſolvit tributum, caſu omiſerit ſecuritatem aut apocham, & ob id officialis publicus iterum tributum expoſtulet, poterit rectè petere ut liber rationum publicarum exhibeatur, juxta *ſuprà* dicta, ut animadvertit Valenzuel *hic num. 1. in fine* facitque *l. 9. tit. 5. lib. 7. Recop.* ubi dicitur ut ſuſceptores annonæ habeant duos libros, datorum, & acceptorum, ut ſecundùm illos ſciatur quid factum ſit, vide Azeved. *ibi. cap. 4.*

Videamus nunc in quo habeat fundamentum æqui- 7
tas noſtræ legis, ut in gratiam collatoris exhibeatur liber rationum, ſeu *Polyptychus.* in quo dubio Valenzuel. *hic n. 2.* cenſet in eo fundari quòd cùm collator caſu amiſerit apocham ſibi datam à publico officiali, ut patet *ibi, ne caſu amiſſa ſecuritate publica*, neceſſarium erit ipſi collatori probare ejuſmodi caſum, & oſtendere ſine culpa ſua & citra dolum amiſiſſe. *l. ſi quis ex argentariis 6. § fin. D. de edend. l. ſi creditor 5. C. de pign. act.* & ita tenuit Bal. *ibi, & in l. 3. C. de probatio.* Socin. *conſ. 14. num. 40. lib. 1.* & Valenzuel *num. 2.* ad id expendens illa verba, *caſu amiſſa ſecuritate*, quæ cùm ſint ablativi abſoluti, conditionem important. *l. à teſtatore. D. de cond. & dem.* Ac proinde ſignificare exiſtimat illa verba, non aliter competere collatori remedium hujus legis, niſi impleta ea conditione, & conſequenter collatorem probare teneri implementum talis conditio-
nis, cùm in hac qualitate fundetur. † Quæ ſententia 8
mihi non poteſt placere, quia ſi ad probationem urgeretur collator, ut probaret caſu amiſſam apocham, ſuperflua eſſet inſpectio rationum publicarum, cùm ſatis eſſet per teſtes ſolutionem factam probare. *leg. teſtium 18. §. fin. D. de teſtib.*

Rurſus facit *l. 5. D. de fide inſtrum.* ubi rationum publicarum liber tunc debet inſpici, ſi probatio amiſſionis apochæ defecerit, ergo ſufficiet ejus allegatio.
† Neque verba illa, *ne caſu amiſſa ſecuritate*, inducunt 9
conditionem, imò ſolùm in eis continetur ratio inductiva hujus diſpoſitionis, quæ tamen non diſponit, ita ut ſit ſenſus quòd quia poteſt evenire ut apocha amiſſa diſcuſſor ea occaſione collatorem expoliet, ſufficiet inſpicere libros rationum ex quibus conſtabit an ſolutio ſit facta. Dixit *caſu*, quia data opera id fieri non poterat, cùm nullus ita ſupinus & ignarus eſſet, ut facilè ſe objectaret incommodis, quæ *ſuprà* conſideravimus *in leg. 1. ſup.* argumento *l. cùm de indebito 25. D. de probation.*

Unde æquitas noſtræ legis in eo conſiſtit, ut via de- 10
prædationis præcludatur, & cùm jam fiſcus ſolutionem acceperit, & ex libro ſuo certus ſit eam factam, non erit æquum, ut iterum petat, ſiquidem bona fides non patitur, ut bis idem exigatur. *l. bona fides. ff. depoſiti, cum vulg.* Ne caſu amiſſa ſecuritas noceat ei, qui potuit ex fide librorum publicorum ſolutionem oſtendere. *l. 2. ſupr. de apochis.* Quare ſufficiet allegare apocham fuiſſe deperditam jurejurando interpoſito, *ar-*
gumento l. eum qui 30. D. de jurejur. † Nam quamvis 11
ei qui dicit ſe ſolviſſe, incumbat onus probandi, juxta ea, quæ congerunt Menoch. *conſ. 372. num. 24.* Maſcard. *de probat concl. 601. n. 4. & concl. 603. num. 32.* cum aliis relatis à Barboſ. *in collect. ad cap. potuit, de locat. n. 130.* in noſtro tamen caſu non eſt neceſſarium, ex rationibus jam adductis.

Aliter & ſecundò acceperunt legem noſtram inter- 12
pretes, ut conſtituerit, quòd ſi collator qui ſemel receperit apocham, alleget amiſſionem, non poſſit petere quod ſibi ea renovetur, vel detur ei alia nova, nam talis renovatio prohibetur ſi ex ipſis rationibus publicis conſtet fiſco ſolutum fuiſſe. Ne aliàs ſi collatori nova apocha detur, poſtea oſtendens duas apochas alleget ſe bis ſolviſſe, ita poſt Accurſ. Bald. Plat. & alios *in præſenti* ſcribit Valenzuel *num. 3. & infrà* referendi. Verùm ea ſententia minimè conſtat ex lege noſtra, præterquam quòd iniquitatem contineret, cùm ſi debitor fiſci probet amiſſionem, non eſt cur ei denegetur renovatio apochæ continentis ſolutionem & amiſſionem prioris, & ita non debuit facillimo negotio lex ferri. Conducit ad hoc multoties in Cancellariis à partibus peti proviſiones, quia priores fuerint

dc

de perditæ,& ita conceduntur eo decreto,*por lo proveydo* , vel , *haciendo relation de la primera.*

13 Ex ſupradicta reſolutione ſolent hîc annectere Doctores eam quæſtionem , quòd ſi debitor oſtendat duas liberationes , præſumitur bis ſoluiſſe , atque ita poterit repetere unam ſolutionem tanquam indebitè factam , ita ſentiunt Accur. Bart. Bald. & Angel *hîc* Alex. *conſ.4.n.4.lib.*1. Maſcar. *de probat. concl.*1250. Villalob. *in ærar.com.opin.lit.G.n.*8. Aymon. *conſ.*282. Grammat *deciſ.*103.Tuſch.*verb.diverſitas,2.tom.pract. concl.*517. Menoch. *de arbitrar.caſ.*213. Surd. *conſ.*80. *n.*18.*lib.*1.Farinac.*in frag.2.p.lib.*1.*n.*51.Gregor. *in l.*10. *tit.*19 *p.*3.*verb.deuda*.Medices *de reg.jur.regula* 3.*n.*93. Qui etiam dicunt quòd ubi creditor confeſſus eſt in diverſis ſcripturis ſe recepiſſe decem , intelligitur de geminata quantitate , in contrariam tamen ſententiam ivit Bar.*in l.triticum*,n.4 *d. verb.obl.* ubi Bald.Cuman. & alij ; qui tenent quòd ſi apparent plures confeſſiones ejuſdem quantitatis , non præſumuntur plura debita , ſed ſolùm unum debitum pluries confeſſatum.

14 In qua dubitatione amplector diſtinctionem quam adducunt aliqui ex *ſuprà* relatis , & Valenzuel.*hîc n.*5. quòd ſi prima confeſſio ita facta eſt, ut ex ſe ipſa probet perfectè , ita ut ſecunda remaneat inutilis ſi intelligatur de eodem debito, tunc præſumentur plura debita , ut ſic operetur aliquid ſecunda confeſſio,*argum. l. quinquaginta* 12. *D. de probation.* Exemplum ſit, ſi confeſſio fiat in judicio quæ præfectè probat , *l.*1.*C.de confeſſis* , ubi ſcribentes ,*l.*2.*& 4.tit.*13.*p.*3. Vel ſi fiat extra judicium, præſente tamen parte,quæ etiam probat,*l.generaliter,Cod.de non num.pecun.*Duenas *reg.*120. Vel quando utraque confeſſio continetur ſcriptura ; tunc enim præſumentur plura debita , in quibus ter-

15 minis procedit doctrina Accurſij,& aliorum.† Si verò prima confeſſio ita eſt facta , ut ex ſe non probet perfectè , tunc ſecunda intelligetur de eodem debito. Exemplum ponit Bar. *in d.l. triticum n.*4. in confeſſione extrajudiciali , quæ ſi fiat parte abſente , ſolam ſemiplenam probationem inducit , quamvis confeſſio probetur per plures teſtes , *l.certum § ſi quis abſente. D. de confeſſis* , juncto Bar. *in l.admonendi n.*48.*D.de jurejur.* in hoc caſu confeſſio ſecunda intelligetur de eo-

16 dem debito prioris confeſſionis. † Unde , ex duabus ſcripturis continentibus ſolutiones , quarum quælibet per ſe perfectè probat , præſumitur multiplicatio debiti, quando utraque probatur per teſtes , aut ſcripturas , ſecus ſi una probatur per teſtes,altera per ſcripturam , tunc non intelligetur multiplicatio debiti , quia confeſſio illa probata per teſtes , non eſt nova diſpoſitio , ſed deſervit ſoli probationi , *l.Publia,in fin.D.depoſiti* , & ita dicetur eadem ſumma probata per teſtes & confeſſionem , *argum.l.Sempronius* 48.*D.de legat.*1. docet Afflict. *dec.* 198.

17 Rurſus etiam præſumitur multiplicatio ſolutionis , quando utrumque inſtrumentum continet integram ſolutionem , nam ſi unum continet totum , alterum verò partem , tunc in dubio primum videtur includi ſub ſecundo,ut docet Nicol.Pigh. *in addit. ad Rom.ſingul.* 553. licèt verius videatur in hoc caſu talis diverſitas ſummarum in duobus inſtrumentis inducere multiplicationem earum , & diverſitatem debitorum. Videndi erunt Auctores jam laudati , qui omnes articulos hujus inſpectionis latè explicant , & proſequuntur.

LEX. III.

Impp. Theodos. & Valentin. A A. *Apollonio.* P. P.

Per ſingulas provincias , vel civitates, honoratis , uſque ad Comitivam conſiſtorianam , nec non etiam militantibus , & ſuis obſequiis non adhærentibus Advocatis , quin etiam fori provincialis , mandari diſcuſſionis jugerum ſolicitudinem decernimus.

SUMMARIUM.

1 *Enunciatio hujus legis* , & n. 4.
2 *Qui ſint honorati in præſenti ?*
3 *Comitiva dignitas quæ ?*
5 *Exponitur* l. ſancimus 6. C. de Advocatis diverſ. judic. *& tentatur ejus compoſitio cum lege noſtra*, & n. 6.
7 *Proponitur alia verior concordia ad hæc jura.*
8 *Auctoris conciliatio.*
9 *Expenditur* l.4.C.Th.ad l.Jul.de ambitu,*& ejus occaſione caſtigatur littera hujus legis , & proponitur vera mens.*
10 *Adducitur deciſio* l.4 tit.14.lib.6.Recopilat.*& ejus extenſio à Valenzuela conſiderata rejicitur.*

A Discussionis onere Advocat,etiamſi ad Comitivam conſiſtorianam perveverint , non excuſantur. † Honorati ſunt , qui ſine adminiſtratione honoraria condecorabantur dignitate , *l. fin. §. viros , C. ubi ſenatores , vel clariſſimi , l. curiales* 47. *infr. de decurion. l. ex Comitibus* 41. *C.Th.de decurion.* Dicam, ſi Deus voluerit , *in l. fin. infr. de decur. n.* 1. † Comitiva erat dignitas Comitum , nam hujus legis ævo omnes dignitates Comitum nomine dicebantur , adjecta nota , veluti Comes Orientis , primi ordinis , ſecundi & tertij , Palatini , formarum , horreorum , ſacri ſtabuli , Conſiſtorij , [illegible] , excubitorum , domeſticorum , & ſimiles , de quibus Pancirol. *in Not.* Buleng. *de Imp. Rom.* & alij latè agunt , qui de verbis juris ſcribunt. Comitiva conſiſtoriana erat Principi in conſilio adſidere , in conſilium Principis acciri, quod poſt advocationis munus impletum contingebat, ut conſtat expreſsè ex *l.cùm advocatio* 8.*C.de Advocatis diver.judicior.*de ea dignitate dicam *in l.fin. infr. de decur.* videas Caſſiodor. *lib.*1.*epiſt.*12. Buleng. *lib.*3.*de Imper.Rom.c.*9. Guthert. *de offic. domus , lib.*1. *c.*17. † Similiter etiam & ad diſcuſſionis ſolicitudinem compelli videntur qui actu advocationem exercent , dummodo ſujus obſequiis, & officio non adhærent , qui munus ſuum non implent, *arg.l.un.in princ. infr. de collegiatis.* 1 2 3 4

Sed ſtatim opponitur *l.ſancimus* 6.*Cod.de Advocat. diverſ. judic.* ubi nulla diſcuſſio Advocatis provinciarum imponi poteſt ; quam difficultatem diſſolvere tentarunt omnes ab Accurſio uſque Valenzuelam. In eam tamen explicationem inclinant , præcipuè Cujacius , ut *d. l.* 6. loquatur de Advocatis ſpectabilium judicum , quos lex eximit à diſcuſſionis ſolicitudine : at hîc agatur de Advocatis ordinariorum judicum Cui interpretationi conſenſit etiam Oſuvald. *ad Donell. lib.*18.*c.*3.*lit.triplici III.* † Sed eam rejicit littera *dict. leg.* 6. ibi , *Sed neque Advocatis provinciarum, vel ſpectabilium judicum* , quæ de diverſis judicum foris loquitur. Aliter intellexit Pyrrhus , quem eo non relato ſequitur Valenz.*num.*1.*in fin. hîc*,ut *dict.l.*6.loquatur attento præſenti ſtatu , ut ſcilicet quoties per alios 5 6

commodè exerceri valeat munus hoc diſcuſſionis,
tunc quidem abſtinendum ſit à quibuſlibet, Advoca-
tis, etiam fori provincialis, & quorumcunque judi-
cum. At verò ubi cæteri deficiant, procedat lex hæc,
quæ in ſubſidium permittit hoc munus ipſis deman-
dari poſſe, quæ ſolutio divinatoria eſt; cùm nullum
verbum ſit in *præſenti* de tali ſubſidio, neque de eo an
commodè per alios exerceri valeat, necne.
6 Veriorem agnoſco interpretationem, quam præ-
ſenſit Accurſ. *verb. non adhærentibus*, ut lex noſtra in-
telligatur de Advocatis deſidioſis, qui munus ſuum
non implent, quibus injungi poteſt diſcuſſionis mu-
7 nus. At *d. l. ſexta*, de iis Advocatis, qui cauſas acturi
ſunt, qui patrocinium præbent, ne prætextu hujus
muneris clientes ſuos deſerant quod adſtruitur ex di-
cto verbo *adhærentibus*, id eſt, de his qui munus ſuum
non implent, qui non militant in officio ſuo. Non in-
telligas vocem *militantibus* de militibus, ut voluit Pyr-
rhus horum librorum non contemnendus Inter-
pres, poſt Bart. & antiquos; ſed de iis qui palatina
officia exercent, ut agnoſcunt lexicones *verb. milita-*
8 *re & militia*. † Niſi mavis legem noſtram ſpeciali-
ter procedere in diſcuſſione jugerum. Quid autem
jugera ſignificent, ſciunt omnes. Super igitur præ-
diis, & quid tributorum nomine inferri debeat, vel ſi
dubitetur de poſſeſſionibus, quæ tributa debeant, vel
de tributorum modo, ſi videlicet multo plura præ-
diorum ingera eſſe dicantur, quàm ſint Advocati, ad
diſcuſſionem talem faciendam coguntur lege noſtra.
Hanc interpretationem non reſpuunt verba hujus le-
gis quæ adiuvantur ex *Novell.* 17. quæ eſt *Auth. de
mandat. Princip. cap.* 8. ibi, *Coges autem publicos exacto-
res in ſuis de ſuſceptis manifeſta facere omnia, in quibus
ea dederunt, nempe quantitatem jugerum, aut jugalium &
pro quibus hæc & qualibet prædiis exiguntur, & datorum
quantitatem. Si verò declinationem inveniat aliquam di-
centes non poſſe jugorum poni quantitatem, eos malignari
putamus, ſi tamen nihil hinc lædatur fiſcus, nec collatores.*
Itaque in hoc ſingulari caſu jugerum diſcuſſionem
9 Advocatis demus, non in aliis, ut *in d. l. 6.* † Unde er-
go cùm legerim *l. 4. C. Th. ad l. Jul. de ambitu*, ubi prohi-
bentur iterari officia Principatus, & Proconſularis po-
teſtas, item & *diſcuſſionum comitiva*, arbitror horum
diſcuſſorum officium magni fuiſſe æſtimatum, atque
ita deſidioſis Advocatis non eſſe conferendum, ut di-
citur *in præſenti*. Tum etiam quia ſi datur officium ad-
vocationis exercentibus, hoc enim eſt *militantibus* ad
quid adijciendum erat, ut etſi non exercerent munus
advocationis, adhuc ad diſcuſſionem faciendam com-
pellerentur, & cur quæſo honorati comitiva conſiſto-
riana, & qui exercebant laudabiliter munus ſuum cum
deſidioſis, & qui obſequium non implent ſuum com-
parari debet? Quare cogar expungere voculam non
& lego, *nec non etiam militantibus, & ſuis obſequiis adhæ-
rentibus*. Quaſi dicat, *Advocati ſive ſint honorati comiti-
va, ſive actu eam exerceant, ſolicitudinem jugerum non
recuſent.*
10 Ex quo deducitur interpretatio ad *l. 4. tit. 14. lib. 6.
Recop.* Nam quatenus probat in tributis diſcernendis
adhibendos eſſe patrimoniorum diſcuſſores & cenſo-
res, viros probos & idoneos, poſſe ad id munus eli-
gi Advocatum ſi cæteri ſufficientes non ſint, cùm ne-
ceſſitas efficiat ut immunitas ei non detur, ut ſcribit
Valenzuela *num. 2. in præſenti*, qui cùm *ſuprà* relatam
interpretationem adduxerit contra Advocatos, id ſua-
det ex doctrina Rolandi *conſ. 5. num. 30. & ſeq. lib. 1. &
conſ. 80. n. 14. & 21. lib. 3.* Fran. Marci. *deciſ. 438. n. 18.
lib. 1.* Rip *per text. ibi in c. cùm M. n. 24. de conſtit.* Verùm
cùm falſa ſit ea interpretatio, minimè dicemus ad diſ-
cuſſionem faciendam eſſe compellendos Advocatos,
niſi in ſpeciali caſu noſtræ legis.

TIT. XXXI.

De Decurionibus, & filiis eorum, & qui Decuriones habeantur, & quibus modis à fortuna Curiæ liberentur?

SUMMARIUM.

1 *Decuriones unde nomen traxerunt, & inde etiam Curiales.*
2 *Curia eſt ſenatus inferiorum urbium.*
3 *Curiæ ad exemplum Romani ſenatus inſtitutæ, & n. 4.*
5 *Decuriones patriæ ſuæ ſenatores, explicatur Auſonius.*
6 *Decuriones dicti Summates, Primates, & Principales, & n. 7. & 8.*
9 *Decuriones eligebantur, vel ſuccedebant ſuis patribus, & quomodo fiebat electio, & n. 10. & 12.*
11 Bule *quid ſit, & quid in* Bulem legi?
13 *Honorarium pro introitu præſtabant Decuriones noviter creati.*
14 *Decurionatus odio plenus apud antiquos, item & oneribus, quæ ſigillatim connumerantur, & n. 15. & 17.*
16 *Decuriones ad ſubeundum illud munus coacti, & latitantes extrahebantur, & pœnæ cauſa Chriſtiani facti Decuriones.*
18 *Circenſes ludi, cura fuit Decurionum, item & curſus publicus.*
19 *Ut curiam fugerent Decuriones deſerebant patrias, & à nuptiis abſtinebant.*
20 *Cauſæ quibus curias refugere tentabant Decuriones.*
21 *Decuriones ſi Clerici fierent coacti transferre bona ſua in alium.*
12 *Decuriones peſtes populorum Leonis conſtitutione tolluntur.*
23 *De Decurionibus noſtris brevis tractatio.*

DECURIONES dicti ſunt inde quòd cùm ini- 1
tio coloniæ ducerentur, decima pars eorum qui
deducebantur, publici conſilij gratia ſcribebatur.
l. pupillus 139. §. *Decuriones, de verb. ſign.* item dicti
Curiales à curia, in qua conſulunt, *l. 2. l. curiales* 21.
& 25. 36. *&* 47. *infr. h. tit.* Vel à *decem*, vel à cura
quam debent habere patres civitatum, ut indicat Caſ-
ſiodor. *lib.* 9. *epiſt.* 1. *Curiales quibus à provida ſolici-
tudine nomen eſt.* notant Accur. Platea, Pyrrh, & Va-
lenz. *n.* 2. *hîc.* † eſt enim curia ſenatus, in quo infe- 2
riorum civitatum Primates convenire ſolent, id eſt,
corpus eorum qui ad conſilium publicum præficiun-
tur. Pyrrh. *hîc* & Donell. *lib. 2. com. c.* 21. Quemadmo- 3
dum enim Romanus ſenatus de Orbis negotiis tracta-
bat; ita ad exemplum ejus in municipiis, aut oppidis
hujuſmodi curia, aut minor ſenatus inſtitutus fuit,
qui patriæ publica negotia curaret. *l. exemplo* 36. *infr.*
docet Juſtin. *Novell.* 38. quæ eſt *Auth. de decurio-
nibus in princ.* illis verbis, *qui Rempublicam olim diſpo-
ſuerunt, exiſtimaverunt oportere ſecundùm regiæ urbis
inſtar adunare in unaquaque civitate nobiles viros, & unicuique
ſenatus dare curiam, per quos debuiſſent agi quæ
publica ſunt.* † Municipia enim & coloniæ ſemper ad 4
exemplum Romanæ Reip. & imitationem inſtrue-
bantur, erántque veluti effigies parvæ, ſimulacráque
Romanæ majeſtatis, ut ait Agellius *lib. 16. noct. Att.*
capit. 13. & obſervant Pet. Gregor. *lib.* 18 *ſyntag.*
capit. 13. *num.* 2. Pancirol. *lib. 2. theſau. cap.* 15 *. & de
magiſtrat. municip. cap.* 1. *in fin.* † Hinc minor ſenatus 5
&

& patriæ ſuæ quaſi ſenatores dicebantur Curia & Decuriones *l. omnes 33. h.t. Novell. Majoriani de Curialibus, in princ.* Evagrius *lib. 3.* Caſſiodor. *lib. 2. ep. 18. & lib. 5. ep. 21. & lib. 6. ep. 3.* illic, *Curiales verberat qui appellati ſunt legibus minor ſenatus.* & monſtravit quoque Auton. *in Moſella, Eydil. 9:*

—— quos curia ſummos
Municipum vidit proceres, propriumque ſenatum.

docent Cujac. & Valenzuel. *hic num. 2. & 4.* Briſſon. *lib. 4. antiq. cap. 13.* Pancirol. *de magiſtrat. municip. cap. 1.*
6 Oſuvald. *ad Donell. lib. 2. cap. 11. lit. E.* Buleng. *lib. 7. de Imp. Rom. cap. 3.* Bobadill. *lib. 3. polit. cap. 8. num. 2.* † Et quemadmodum Romæ ſenatores illuſtres & clariſſimi erant, prout quique honoribus erant functi, ita quoque inter Decuriones Summates & Primates: *leg. quinque 57. infr. h. titul. l. cum navarchorum 6. infr. de naviculariis.* obſervant Pancirol. *d. cap. 1.* & Buleng. *d. c. 3. in fin.* &, ſi verius credidero, Summates non in quolibet municipio fuiſſe, ſed tantum in Alexandria, ut ex dictis legibus aperte conſtabit. Qui etiam *Archigerontes* dicuntur *in l. 5. C. de Epiſcop. audien.* & Primates, *in tit. infr. de Alexandriæ Primatib. & in Alexandrinis*
7 *56. infr. h.t.* † Dicebantur etiam Curiales *Principales*, *in l. militaribus 42. infr. h.t.* id eſt, ſeniores, ſeu antiquiores curiæ, ſeu Decurionum primi, aut Decani, qui cæteris antiſtant, & præſunt, ut vult Cujac. *in l. omnes 33. infr. hoc tit.* ſic Principem civitatis Palmirenorum vocat Vopiſc. *in Aurelian.* Odenatum, quem Decurio-
8 nem Palmirenum vocat Sextus Ruffus. † Niſi malis mecum dicere eo ſæculo Decuriones principales dictos, *l. Divi 27. D. de pœnis. l. quid 40. C. Th. de hæretic.* ibi, *Defenſores quoque & principales urbium ſingularum. l. omnis, C. Th. de iis quæ adminiſtrantibus vel officium gerent* ibi, *Inſuper principales, à quibus diſtributionum omnium forma procedit.* quæ verba de Decurionibus ſunt neceſſariò accipienda, nam ipſi diſtributionem faciebant, ut *infrà*, dicam *l. 4. C. Th. de extraordin. ſive ſordid. muner.* ibi, *Extraordinariorum munerum diſtributio non eſt principalibus committenda l. eos 5. C. Th. h.t.* ibi, *Nec non & illos, qui Decuriones, vel Principales conſtituti cuncta ſuæ patriæ munera impleverunt.* Parco aliis illius tituli legibus. Scio variè hoc acceptum à Jureto *in miſcell. ad Symmachum lib. 9. ep. 10.* à quo deſumpſit, ut ſolet, tacito & ſuppreſſo nomine Buleng. *dict. l. 7. cap. 1.*

9 Eligebantur Decuriones, aut fiebant, ut rectè docet Pancirol. *ſup. cap. 2.* Filij Decurionum patrum ſuorum officium occupabant, veluti quadam ſucceſſione, & ad hoc munus obeundum cogebantur. *in l. filiis 35. cum lege ſeq. infr. h.t.* junctis verbis noſtri tituli, ibi, *& filiis eorum, & l. privilegio 27. l. nati 29. l. ex omnibus 31. l. nullus 44. l. ſi ille 62. eodem.* ubi originem paternam quoad curialem fortunam inviti etiam filij tenentur ſequi, etiamſi eſſent adoptivi. *l. 4. infr. h.t.* & quando filij decerant, tenebatur ipſa agnatio. *l. in ſucceſſione 48. l. ſi quis*
10 *decurio 45. infr. h.t.* † Si itaque curia Decurionibus egeret. Calendis Martiis convocabatur, & ſuffragio Decurionum fiebant nominationes, *l. ſpurij 6. § fin. D. de decurionibus leg. nominationes 46. infr. h.t. l. conſtitutionibus*
11 *28. C. Th. eod.* † quod in Bulem legi dicebatur, ut videre eſt ex Plin. *lib. 10. ep. 113.* Buleutæ enim ſenatorores ſunt, ſeu Decuriones: *Bule* eſt ſenatus, ſeu conſilium Decurionum, apud eundem Plinium *d. libro ep. 48. & 111. & 115.* advertit Ant. Auguſt. *ad Modeſtin.* quem ſequuntur Cujac. *in l. 1. de excuſat. tutor.* & Cal-
12 vin. & reliqui *de verb. jur. eod. verbo.* † eam electionem Præſides confirmabant, *leg. ſi quos 59. infr. h. tit.* apud quem de electionis jure tractabatur, & ſi nominato reclamandum ſibi viſum fuerit, idem Præſes aditur, *l. 2.*
13 *infr. h.t.* † Interdum gratia Principis Decurionis electio fiebat, vel creabatur, ut ex Plin. *dict. ep. 113.* conſtat, qui honorarium præſtabat cæteris pro introitu elargiebatur, videtur vocaſſe Ulpian. *ſportulas, in d. l. ſpurij §. minores. D. h.t.* & Marcell. *in l. 5. §. ſi alias eſt l. ſi mulier. 6. D. de donat. inter vir.* docet Pancirol. *ſup. cap. 3. & lib. 2. var. capit. 19.* ſicut conſulatem ſportulam vocabant, quam Conſul de novo electus ſpargebat in plebem, ut ſi Deus velit, dicam *in l. fin. cap. 1. infr.*

Apud antiquos odioſum fuit munus hoc decurio- 14
natus, nam etſi eis multa privilegia concederentur, quæ in pluribus noſtri juris partibus conſpiciuntur, & commemorantur à Pancirol. *de magiſtr. municipal. cap. 6.* Fornerio *lib. 1. ſelect. cap. 12.* Gothofred. *hic lit. P.* Bulenger. *dict. lib. 7. cap. 6.* & honorem & dignitatem Decuriones dicantur habere *leg. 1. l. 3. infr. l. 2. §. fin. D. eod.* cum adductis à Bobadill. *dicto lib. 3. cap. 8. num. 19.* Azeved. *in Cur. Piſan. lib. 3. cap. 5.* poſt Plateam *in lege 1. infr. num. 1.* † Adhuc tamen id officium 15
oneribus plenum fuit, ut albo Decurionum non niſi inviti adſcriberentur, ut conſtat ex Syneſio *epiſt. 93.* Nam, ut Caſſiodor. ait *lib. 9. ep. 2. quidquid eis honoris cauſa delegabatur, ad injuriam potius videatur eſſe perductum.* † Ideo ad ſubeundum munus hoc, ſolebant co- 16
gi cùm ſe occultarent *l. ex omnib. 31. inf. h.t.* & extrahebantur, etiamſi privilegio domus Auguſtæ ſeſe defenderent, *l. curiales 39. infr. h.t.* & perſeverare cogebantur in eo munere ſemper, & ita erant curiæ adſcripti, ut eam deſerere nequirent. *l. omnes 50. leg. ſi quis 55. infr.* Adeò ut ſi aliquis qualibet fraude curiæ ſeſe ſubtraheret, bonis privabatur *l. quamvis 51. infr.* ita tantis incommodis, damnis & oneribus erant Decuriones obnoxij, ut pœnæ loco Chriſtiani ab impiis Principibus curiis fuerint adducti, ut teſtatur Caſſiodor. *lib. 1. hiſt. trip. cap. 9. & lib. 6. cap. 7.* & obſervant Briſſon. *lib. 4. antiq. cap. 13.* & eo non relato, Gothofr. *in leg. ne quis 38. infr. h.t.* quæ lex id indicare videtur dum prohibet ne pœnæ cauſa fiant Decuriones. † Onera eorum 17
fuerunt, omnia civitatis munera tractare, pecuniam publicam exigere, & de ea rationes reddere, annonam curare, opera publica tueri, locare, omneque in univerſum quod civitatis adminiſtrationem reſpiceret, peragere, *l. 2. §. 1. leg. decuriones 5. D. de adminiſtr. rer. ad civ. l. libertus 17. §. exigendi 7. l. non debere 8. D. ad municip. l. omnis, C. Th. de iis quæ adminiſtr. vel offic. publ.* ibi, *Inſuper principales à quibus diſtributionum forma procedit.* Advertunt Briſſon. *dict. l. 4. cap. 13.* Gothofr. *in rub. h.t. litter. D.* Pancirol. *de magiſtr. cap. 4.* Buleng. *dict. l. ſeptimo c. 5.* † Inſuper & ad eorum curam pertinebant 18
ludi Circenſes. *l. Circenſium 20. infr. h.t. l. 1. infr. de ſpect.* in quibus exhibendis plerumque patrimonia conſumebant. *leg. Decurionibus 8. D. h.t.* & curſus publici exhibitio *l. publici 14. infrà de curſu publ.* quod laborioſum & ſumptibus plenum, nam equos publicos alere, & curare, pabula conferre, ſtabulaque attendere, reficere, extruere, ipſoſque equos emere tenebantur, *leg. 1. leg. in omnibus 7. leg. comperimus 19. infrà de curſu publ.* cum aliis, ubi dicam. In eo etiam onerebantur, ut qui ſine prole decederet, quartam bonorum partem curiæ derelinqueret. *l. 1. & tot. infrà quando & quibus quarta pars.* † Quam ob cauſam multi curiis ſe- 19
ſe ſubtrahebant, varios refugiendi modos quærentes, patrias deſerebant, *leg. ex omnibus 31. & 41. leg. omnes 50. & ſeq. h.t. infrà* Idque eleganter demonſtrat, Novella Majoriani *de Curialibus.* his verbis. *Curiales nervos eſſe reipublicæ, ac viſcera civitatum, nullus ignorat, quorum cœtum rectè appellavit antiquitas minorem ſenatum. Huc redegit iniquitas judicum exactorumque plectenda venalitas, ut multi patrias deſerentes natalium ſplendore neglecto occultas latebras & habitationem elegerint juris alieni, itaque factum eſt ut urbibus ordines deperirent,* & quod maximè mirandum eſt, multi nuptiis abſtinebant, ne liberos curiæ obnoxios relinquerent, ut legimus apud Juſtin. *d. Novell. 38.*

ſeu Auth. de Decurion. in princ. §. 1. ibi, *Denique quoniam ipſis corporibus fraudare curiam voluerunt, rem omnium impiam adinvenerunt à nuptiis legitimis abſtinentes, ut eligerent magis ſine filiis, quàm ſub lege deficere, aut*
20 *generi ſuo, vel curiæ inutiles apparere.* † & ita interdum ſe excuſabant ætate *leg. 3. l. 10. & 13. infrà* vel imperitia litterarum, *leg. 6.* vel amiſſione oculorum, *leg. 8.* aut alio morbo, *l. 13.* aut cauſa Reipublicæ, aut militia, *l. 16. & 17. & 27.* aut impetratione ſubreptitia reſcripti Principis, *leg. 19. & 37.* aut domus Auguſtæ, *l. 39.* aut filiorum numero, *l. ſi quis 24. infrà h. t.* aut in domum potentis ſeſe recipiebant, *l. 50. Cod. Th. eod.* & ita fugiebant curias ut manuum injectione ad eas revocarentur, *leg. generali 54. infrà h. t.* notat
21 Donell. *lib. 2. com. capit. 21.* † Adeòque ſtrictè cum eis agebatur, ut qui obſtrictus erat curiæ, ſi Clericus fieret, cogebatur transferre bona ſua in alium qui vices impleret in publico munere ſubeundo, etiamſi Epiſcopi fierent. *leg. ſolùm 94. l. qui ad ſacerdotium 75. l. Juſſio 99. l. Clerici 115. l. ſi qui 163. Cod. Th. h. t.* quod graviter deplorat D. Ambroſ. *epiſt. 29.* & disertè docet Innocentius Primus *epiſt. 2. ad Victricium Rothomagen. Epiſcop. cap. 11.* his verbis. *Præterea frequenter quidam ex fratribus noſtris curiales, vel quibuſlibet publicis functionibus occupatos Clericos facere contendunt; quibus poſtea major triſtitia, cùm de revocandis eis ab Imperatore aliquid præcipitur quàm gratia de aſcitis naſcitur. Conſtat enim eos in ipſis muniis etiam voluptates exhibere, quas à Diabolo inventas eſſe non dubium eſt, & ludorum, aut munerum apparatibus aut præeſſe, aut intereſſe. Sit certè in exemplum ſollicitudo & triſtitia fratrum, quam ſæpè pertulimus, Imperatore præſente, cùm pro his ſæpiùs rogaremus, quam ipſe nobiſcum poſitus cognoviſti, quibus non ſolùm inferiores Clerici ex curialibus, verùm etiam jam in ſacerdotio conſtituti ingens moleſtia ut redderetur, in-*
22 *ſtabat.* † Evenit ergo ex his, ut quemadmodum Decuriones vexarentur, ipſi etiam vexarent populos exactionibus, & aliis modis, ita ut peſtes populorum fuerint. ita deplorat Saluian. *libero 5. de vero Dei judicio.* ibi, *Quæ enim non ſunt modò urbes, ſed etiam municipia, atque vici, ubi non quot curiales fuerint, tot tyranni ſint.* & inferius. *Quis ergo, ut dixi, locus eſt, ubi non à principalibus civitatum, viduarum & populorum viſcera devorentur;* quam ob cauſam abrogatæ ſunt omnes curiæ Leonis conſtitutione 46. & 47. & ideo in Baſilicorum libris hic titulus non invenitur, ut docet Cujac. *hic & lib. 9. quæſt. Pap. in leg. 3. § fin. Digeſt. de peculio.*

23 In locum horum Decurionum & curiarum ſucceſſit apud nos in quolibet populo ordo Regentium, qui noſtro idiomate dicuntur *Regidores Veynte y quatros jurados*, ut obſervat Bobadilla *d. cap. 8. num. 3.* Azeved. *in rub. tit. 1. lib. 7. Recop.* & ante eos Bar. *in l. 1. num. 2. D. de offic. aſſeſſ. & in l. 3. n. 6. ff. quod cujuſque univerſ.* Alber. *in rub D. h. t.* Platea & Valenzuel. *num. 7. hic.* Rod. Suarez *allegat. 12. ubi ejus additio.* qui repræſentant totum populum, ſeu civitatem, ita ut quidquid ab illis ſit factum, à toto populo factum videatur, ut cum Gregorio, Garcia, Menoch. & aliis docet Barboſ. *in remiſſ. ad leges Luſitan. lib. 1. tit. 66. num. 1.* Bobadill. *d. cap. 8. n. 18.* & Loſæus *de jure univerſ. cap. 3. num. 47. & ſeq.* & probatur *in l. 1. D. de decretis ab ordin. l. quod major. D. ad municip.* Locus congregationis dicitur *aiuntamiento conſiſtorio, cabildo, concejo.* Officiales, ſeu Decuriones, qui in quolibet populo conſtituuntur, à Principe creantur, vel honoris, vel beneficij, vel venditionis cauſa *l. 1. & tot. tit. 3. lib. 7. Recop.* conceſſa jam ea officia per renunciationem eorum, qui ea obtinuerunt, apud Principem factam, aliis conceduntur, quod plerumque fit pretio interveniente, *tit. 4. lib. 7. Recop.* de quo conqueritur Tellus Fernand. *in l. 26. Taur. num. 9. & ſeq.* varia incommoda inde provenientia enarrans. In aliis populis eliguntur hæc officia annuatim, ut docet Azeved. *in Cur. Piſan. lib. 1. c. 13. n. 1. & 2.* Multa privilegia habent, de quibus præter Corraſ. *lib. 5. miſcell. cap. 24.* videndus Valenzuel. *hic n. 3.*

LEX I.

Imppp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. & VALERIAN. *Cæſar*, *Carterio.*

Si cùm te pater Decurionem eſſe voluiſſet, & illo in rebus humanis agente honor tibi triſte delatus eſt: tenentur quidem etiam hæredes ejus reipublicæ. Nam in hac parte vice fidejuſſoris pater accipitur, ſed non antè, niſi tuis propriis rebus excuſſis.

LEX V.

Iidem. AA. & CC.

Filios in poteſtate patris poſitos ad munera, ſeu honores non poſſe vocari, falſo tibi perſuaſum eſt. Sanè ſi ad nominationem filij conſenſum non accommodaveris, ob adminiſtrationem ipſius minimè conveniri poteris.

LEX VII.

Iidem AA. & CC.

Licet indiviſa bona fratres habeant, nihilominus tamen ſinguli ſuo nomine civilibus tenentur muneribus.

SUMMARIUM.

1 *Pater regulariter non tenetur pro filio.*
2 *Filiusfamil. Decurio creatus conſenſu patris, obligat patrem, & ejus hæredes.*
3 *Cùm pater conſentit filium in Decurionem creari, videtur fidejubere, contrà in emancipato, & quando non adeſt favor reipublicæ*, & num. 4.
5 *Conſenſus in electione filij, etſi non ſit expreſſus obligat patrem.*
6 *In noſtra ſpecie prius ſunt diſcutienda bona filij, quam patris, & fidejuſſione indemnitatis*, numer. 7. & 8.
9 *Proponitur explicatio* l. 1. ſupr. de convenien. fiſci debit. *& aſſignatur communis ad eam intellectus, & reijcitur*, num. 10. & 11. *vera ſpecies & mens ejus*, & num. 12. 13. & 14.
15 *Agitur de intellectu* l. 3. §. fin. ff. de peculio, cum l. 1. C. quod cum eo, & n. 16. 17.
18 L. 1. §. fin ff. de magiſtr. conven. *lectio retinetur contra Ant. Fab. num. 19. & 20.*
21 *Cujacij, Gothofredi & Sichardi explicatio ad* d. l. 3. §. fin. *adducitur, & reiicitur*, num. 22. 23. & 24.
25 *Explicatio vera* d. l. 1. C. quod cum eo, & d. l. 3. §. fin. de peculio, & n. 26. & 27.
28 *Difficultas* l. Lucius 21. ff. de adm. tut. & l. ſi filius 7. ff. de tutel. *n. 29. & 30.*
31 L. ſpadonem 13. §. fin. *aliàs* l. ſi quis inter 16 § fin. de

de excuſat. tutor. *& notatur Barboſæ doctrina circa differentias decurionatus & tutelæ quoad patris conſenſum*, & num. 32. & 33. 34. & 35.
37 *Differentia inter tutelam teſtamentariam & dativam quoad obligandum patrem*, n. 37.
38 *Hæredes patris de decurionatu poſt ejus mortem à filio adepto non tenentur, reprobatur ſententia Plateæ.*
39 L. unic. infr. ſi poſt creationem quis deceſſ. *explicatur.*
40 *Quando pater convenitur pro filio, debent prius excuti bona filij.*
41 *An cùm pater aſſenſit tutelæ filio delatæ habet locum deciſio noſtra. Barboſæ opinio reiicitur.*
42 *Quando pater obligatur pro filio infante, remiſſive.*
43 *Quando pater teneatur de delicto filij, vel dominus de delicto ſervi, aut famuli quem in officio propoſuit, remiſſive.*

1 ET ſi jure ordinario pater non teneatur pro filio, *leg. 1. C. ne filius pro patre*, *l. 2. tit. 19. p. 4. l. 25. tit. 13. p. 5. l. 15. tit. 10. l. 9. tit. 21 p. 7.* cum adductis à Jaſon. & aliis, *in §. actionum autem 10. ex n. 67. Inſt. de actio.* Bajard. *ad Clar. q.* 68. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 149. *num.* 16. *& caſ.* 250. latè Farinac. *de delict. quæſt.* 24. *tot.* Gregor. *in d. l. 2. p. gloſſ.* 11. Paſcal. *de patr. poteſt. 4. p. cap.* 5. & Maſtrill. *de magiſtr. lib. 1. cap.*
2 28. *num.* 16. † Tamen ſi filiusfam. vivo patre de ejus voluntate & conſenſu Decurio creatus eſt, & ob aliquam adminiſtrationem, aut munus ut in *leg. 2. ff. ad munic.* obnoxius fuerit Reipublicæ, non ſolum tenebitur pater, ſed & ejus hæredes ad damnum Reipublicæ reſarciendum, *leg. 1. & 2. infr. de filiisfam. l. un. infr. de pericul. ſucceſſ. parent. leg. ſi familia 20. §. idem ſcribit 6. ff. famil. erciſc. leg. ſi filius 7. ff. de adminiſtr. rer. leg. 1. §. fin. ff. de magiſtr. conven. leg. 2. in princ. l. libertus 17. §. filium 2. leg. Lucius 21. §. 2. & 3. ff. ad municip. leg. 1. Cod. quod cum eo*, explicant cum præter ordinarios in dictis juribus Pichar. *in §. actiones autem 10. numer. 84. & ſeq. Inſt. de action.* Cujac. *libro 1. reſp. Paul. in d. leg. Lucius, §. idem reſpondit, & libro 1. reſp. Pap. in d. leg. 17. §. filium, & libr. 9. quæſtio. Papin. in leg. 3 § fin. ff. de peculio.* Donel. *in rubr. Cod. quod cum eo n.* 50. *&* 31. Roder. Suarez *in leg. 2. fori, tit. de comperendinat. §. quæritur ulteriùs num. 10. & 11.* Barboſ. *in leg. ſi cùm dotem 23. §. tranſgrediamur num. 10.*
3 *& ſeq. ff. ſolut. matrim.* † Rationem eduxit favor reipublicæ, nam cùm pater filium ſuum, quem habet in poteſtate, patitur Decurionem creari, videtur fidejubere, aut promittere rempublicam ſaluam fore, itaque conſenſus iſte obligat patrem ipſi reipublicæ, ut docet eleganter ex Papiniani auctoritate Ulpian. *in d. l. 3 §. fin. ff. de peculio*, ibi, *quoniam rempublicam ſalvam fore pater obſtrictus eſt.* Idem Ulpian. in eadem ſpecie utitur quoque auctoritate Juliani, *in l. 1. §. fin. ff. de magiſtr. conu.* ibi, *quaſi Rempublic. ſalvam fore promittat qui dat voluntatem ut filius Decurio creetur* facit *d. l. ſi filius, ff. de admin. rer.* nam cùm filius etſi in poteſtate patris ſit, poſſit munus publicum obtinere, & honores gerere, *l. ille à quo 13. §. fin. cum leg. ſeq. ff. ad Trebell.* cùm electus ad decurionatum filius patria poteſtate mediante cenſeatur una eademque perſona cum patre, *l. fin. C. de impub.* cum vulg. ipſe pater qui conſenſit, cenſetur electus, & conſequenter obligatus, tanquam ſi ipſe eligeretur, præcipuè cum filiusfamilias nulla bona habeat, & in hac dignitate multoties propter varias cauſas, de quibus *in d. l. 2. ff. ad municip.* obligatus ad damna inveniatur ex mala adminiſtratione, congruum fuit ut cui omnia acquiruntur quæſita per filium commoda, ad incommoda etiam vocaretur, & ideo tenetur tanquam ſi fidejuſſiſſet, *d. leg. 2. ad municip.* ibi, *quaſi fi-*
4 *dejuſſor.* † Quæ ratio cum in emancipato deficiat, qui ſui juris factus omnia ſibi adquirit, & diverſam familiam & perſonam conſtituat. *l. pronunciatio 195. §. familiæ, ff. de verb. ſign.* conſenſus patris in electione decurionatus eum non obligat. *d. l. 1. C. de filiisfamil. d. l. ſi filia 20. §. idem 6. ff. fam. erciſc.* Idem erit quando non adeſt favor reipublicæ, nam ſi duo privati contraherent, pater alterius non ex eo obligabitur, etſi præſens ſit, niſi ſpecialiter ſe obligaverit, *l. 1. § 1. ff. quod juſſu.* ubi Accurſ. & Bart. *hic*, quos ſequitur Valenz. *num.* 1.

Conſenſus ergo patris in filijfamilias electione 5
ſufficiens eſt, non ſolùm ſi ſit expreſſus, ut in præſenti, verùm etiam ſi cùm filius crearetur, pater præſens non contradixit tali nominationi, *d. l. 2. ad municip. d. l. 1. infrà de filiisfam. & quemadmod.* Idem erit etſi pater abſens eſſet, aut ignorans, & poſtea cognita electione munus agnovit, vel conſentiendo, vel non repugnando, *argum. l. ſi filiusfam. 7. ff. de tutel.* ut *infrà* dicemus, notat Donell. *ſuprà numer.* 51. Pichar. *in d. §. actiones, numer.* 87. & Barboſ. *in leg. ſi cùm dotem 23. §. tranſgrediamur numer. 8. & 9. ff. ſol. matr.* etſi enim qui tacet conſentire non videatur in præjudicialibus, ut docent plures apud Barboſ. *de axiomat. juris axiom.* 217. *num.* 3. Roſenthal *de feudis cap. 9 memb. 2. concluſ.* 77. *tota.* Caſanat. *conſ.* 39. *num.* 23. Hoc ſolet limitari quando adeſt favor Reipublicæ, ut in noſtro caſu, ita docuit cum Romano ipſe Barboſ. *ſupr. num.* 5. Quomodo procedit *l. cùm oſtendimus, 4. §. fin. D. de fidejuſſor. tutor.* ubi fidejuſſores à tutoribus nominati, ſi præſentes ſint, nec contradixerint, tenentur atque ſi ſpecialiter ſe obligaſſent, quod ea ratione procedere exiſtimant DD. propter favorem pupillorum, & calorem judicij, & patientiam: ut notant Gutierr. *lib. 1. pp. q. 152. num.* 7. Cevallos *comm. q. 646. num. 2. & 5.* Azevedo *in l. 13. num. 12. tit. 9. lib. 3. Recop.* Morl. *in emp. tit. 3. q. 7. num. 11. & 12.* Dom. Pichard. *in princ. Inſt. de verb. oblig. num.* 41. Bobadill. *lib. 3. pol. cap. 8. numer. 52. lit. D.* Avendan. *de cenſib. capit. 97. numer.* 43. Hering. *de fidejuſſor. cap. 8. num.* 43. Farinac. 1. *tom. crim. q. 33. num. 84. & ſeq.* Cephal. *conſ. 437. tot. lib.* 3. qui tenent hos teſtes approbatorios minimè remanere obligatos, niſi ſpecialiter ſe obligaverint deficientibus fidejuſſoribus ſe ſoluturos, præterquam in cauſa pupillorum, vel Reipublicæ, & ita practicatum eſt in hac Curia, me judice, etſi remiſſum priùs fuerat in al-
teram aulam. † Quam ob cauſam cùm pater tenea- 6
tur tanquam ſi nominatim fidejuſſiſſet, prius erunt diſcutienda bona filij, ut in præſenti ſtatuitur, quoniam etſi generaliter in omnibus fidejuſſoribus id acceptum ſit, ut in voluntate ſit creditoris, quem ex reo, vel fidejuſſore vel convenire, *l. 3. l. jure 5. C. de fidejuſſ.* ante novam deciſionem, *Auth. præſente, Cod. eod.* ut docent plures relati ab Oſuval. *lib. 15. Don. capit. 48. lit. I. & ſequent.* Gutier. *de juram. confir. 1. part. capit.* 23.
† Tamen in noſtra ſpecie contrarium admiſſum eſt, 7
quia pater non eſt ſimpliciter fidejuſſor, ſed fidejuſſor indemnitatis, ſeu in ſubſidium (apud nos dicitur *fiador de ſacar a pazya ſalvo*) qui ex natura hujuſmodi fidejuſſionis, non ex beneficio fidejuſſorum habet exceptionem excuſſionis, ut non conveniatur ante principalem, quia conditionalis eſt debitor ſi principalis non ſolverit, *l. ſi decem 21. ff. de ſolution. l. ſi unus 67. ff. pro ſocio, l. cogi 16. §. idem quærit, 14. D. ad Trebell. l. decem 116. in fin. D. de verb. obli.* docent in ſpecie Platea, hic, & Valenzuel. *& in l. 1. ſuprà, de conven. fiſci debit.* Hippolyt. de Marſill. *de fidejuſſor. num. 314. & ſequ.* Hering. *in eod. tract. 1. part. cap. 27. ex num. 142. & cap. 4. num.* 61. Gutierr. *de jur. confir. 1. part. cap. 23. ex num.* 19. & Gama *deciſ.* 380. *tota*, ubi Florez, etſi numerus ſit
mendoſus apud ipſum, nam eſt *deciſ.* 382. † Itaque quo- 8
ad ordinem conveniendi inter hujuſmodi fidejuſſiones illud eſt diſcrimen quod fidejuſſor ſimpliciter acceptus

ceptus cum pure obligatus eſt, poteſt conveniri, etiam non facta excuſſione, in bonis rei principalis, etiam ante novum beneficium, *Auth. præſente.C. de fide uſſor.* At fidejuſſor indemnitatis cùm ſit conditionalis debitor, antequam fiat excuſſio in bonis rei principalis, conditio verificari non poteſt, atque ita nec conveniri, ut *ſupra* laudati auctores ſcribunt, præcipuè Gutierr. *d. cap.* 23. id in quæſtione quotidiana obſervans *numer.* 22. *&* 23. & de aliis ſimilibus Azeved. *in leg.* 1. *numer.* 178. *l.* 4. *Recop. titul.* 21. & Aviles *capit.* 10. *præs. verb. execution. n.* 40. *verſ. Quid in fidejuſſore.*

9 Qua ratione procedere videtur. *l.* 1. *ſuprà de convenien. fiſci debitor.* ubi quia fidejuſſores accepti non ſimpliciter intercesserint, ſed indemnitatem repromiſerint, non ante conveniuntur, quàm principalis excuſſus ſit quem locum variè contorquent Interpretes *ibi*, triplici explicatione, ſeu lectura illum ornantes; ut videre eſt ex Accurſ. gloſ. magna, Bar. Plac. Pyrrhò, Cujac. & reliquis *ibidem.* Verior viſa eſt Salmanticenſibus Anteceſſoribus tertia expoſitio antiquorum interpretum, ut *in d. leg.* 1. nec de fidejuſſoribus fiſci, nec de poſſeſſoribus rerum ei obligatarum loquatur Gordianus Imperator, ſed de debitorum fiſcalium debitoribus, qui non debent conveniri, niſi deficientibus principalibus, juxta ea quæ adduximus *in l. juſtas, ſupr. de jure fiſci*, & probatur *in leg.* 3. *§. multa. D. eod. juncta leg.* 4. *C. quando fiſcus, vel privat.* & quia videbatur ita

10 fiſcus ſine privilegio remanere. † Reſpondent ſpeciale privilegium eſſe, ſcilicet ut non compellatur prius debitores proprios convenire, quam ſi debitores ſuorum debitorum eidem fiſco indemnitatem repromittant, hoc eſt, ut ſuis ſumptibus ſeu expenſis, ſuoque periculo debitores principales excutiant, ut conſtat *ibi, repromiſſa indemnitate*, quam ſi repromiſerint, audiendi ſunt dum juſte deſiderant, ut prædicta excuſſio fiat. quemadmodum in ſpecie *l. unde quæritur* 7. *C. commod.* Unde cùm *in d. l.* 1. à debitoribus debitoris indemnitas fuerit repromiſſa, fiſcus debet prius debitores principales convenire, quod non obſervatur in privato, qui non niſi ſervato ordine *legis à Divo Pio. §. in venditione. D. de re judic.* debitorem debitoris convenire poteſt.

11 Quæ interpretatio mihi nunquam placuit, tum quia nec littera, nec mens Gordiani explicatur, tum etiam, quia *in d.* 1. non agitur de aliquo privilegio fiſci quo ad debitorum debitores attinet, nec de eo erat quæſtio inter eos & fiſcum. Rurſus quia non audivi debitores debitum fiſci debere repromittere indemnitatem eidem fiſco, ita ut ſi id non faciat, fiſcus nequeat debita ſua exigere à principali reo. Quod quam alienum ſit à jure, nemo eſt qui non videat, cùm obligarentur rei debitores ad indemnitatem contra ſuam voluntatem & conſenſum, quod videbatur iniquiſſimum.

12 Quare damnata hac interpretatione, & alia Cujacij & Gothofredi, qui de hypotheca neſcio quid comminiſcuntur, cùm de hypotheca nihil Gordianus dixerit. Species *d. l.* 1. ita ponenda eſt, quemdam contraxiſſe cum fiſco (ut dicitur *ibi reliqua contraxerunt*) id eſt, ſe obligaſſe penſionibus, quas ob conductionem prædiorum fiſcalium debebat ut *in d. l. Moſchis* 47. *de jure fiſc.* dediſſéque hunc principalem reum fidejuſſorem non ſimpliciter, ſed tantum de indemnitate, ut patet illic, *repromiſſa indemnitate.*

13 Rurſus ponendum eſt hunc reum prædia vendidiſſe, emptoreſque adhuc pretium debere eidem reo. Cùm ergo fiſcus idoneum reum principalem non repererit, debitores ſui debitoris reconveniebat, ſcilicet Saturninum, & alios, qui quædam à reo mercati ſunt, Ipſi dicebant priùs eſſe conveniendos fidejuſſores, qui pro reo indemnitatem repromiſerant, & cùm de hoc quæſtio eſſet, an ſcilicet Saturninus & alij, an verò fidejuſſores indemnitatis eſſent conveniendi. Gordianus de hoc conſultus ait, Non injuſta ratione deſiderans ut priùs conveniantur qui reliqua contraxerunt, id eſt, principalis fidejuſſores indemnitatis. † Ratio pro fide- 14
juſſoribus erat quod ipſi in ſubſidium accipiuntur, & eo caſu quo reus ſoluendo non eſt. Atqui ſi habet debitores reus, nondum videtur eveniſſe conditio. quia acceptus creditur, qui de indemnitate repromittit, & ab ipſis poſſit debitum exigi, juxta *leg.* 4. *Cod. quando fiſcus, vel privatus.* Huic rationi Saturninus & alij, qui à reo emerant, ſatisfaciebant indemnitate repromiſſa à fidejuſſoribus eos eſſe priùs conveniendos, cùm videantur contraxiſſe ſimul cum reo, & reſpectu emptorum, qui nunquam fiſco ſe obligaverant, eſſe reos principales in contractu fiſcali, taleſque debitores ita eſſe conveniendos, quando jam conſtat idoneos non eſſe principales reos, & jam defeciſſe; *argumento, d. l. Moſchis* 47. *in princ. ff. de jure fiſc.* At certum eſt fidejuſſorem indemnitatis principalem eſſe, & ob id inquit Gordianus hanc allegationem non eſſe injuſtam, neque abhorrere à juris diſpoſitione, quæ eſt vera & germana interpretatio *d. l.* 1. in qua nugantur profectò Cujacius cum ſuis Græcis Interpretibus, qui dicebant Saturninum in ea ſpecie indemnitatem repromiſiſſe, cùm potius eſſet debitor debitoris, qui contra fidejuſſorem agebat.

Verùm hæc pro noſtræ legis interpretatione & ratio- 15
ne adducta labefactari videntur ex *leg.* 3. *§. fin. de peculio*, ubi cùm filiusfamil. voluntate patris factus eſſet Decurio, in duumviratu pupillo tutorem dedit (nam ex corpore Decurionum Duum viri eligi ſolebant, *leg. reſcripto* 6. *ff. de muner. & hon. l. honores* 7. *§. is qui. ff. h. tit.* juncto Pancirol. *de magiſt. municip. cap.* 8. Buleng *lib.* 7. *cap.* 7.) nec curavit ſatisdari rem publici ſaluam fore, & cùm quæſitum eſſet quatenus pater teneretur, ait Conſultus filium in ſolidum teneri, patrem verò de peculio tantum, cùm tamen in præſenti in ſolidum teneatur, *& in d. l.* 2. *ff. ad municip. cum ſimilibus*, & expreſſus *in d. l.* 1. *Cod. quod cum eo*, ibi. *Quod ſi voluntate ejus filius Decurio ſit creatus, & à magiſtratibus tutor conſtitutus, pater in ſolidum ſatisfacere cogitur.* † Cui 16
difficultati ſatisfacit Ant. Pichard. *in d. §. actiones autem, num.* 35. *& ſeq. Ind. de action.* filium *in d. §. fin.* fuiſſe Decurionem ſine voluntate patris, qui ea ratione tantum tenetur de peculio. Quod tamen improbatur *in d. l.* 1. *§. fin. ff. de magiſtr. conven.* ubi dicitur quod etſi voluerit pater filium eſſe Decurionem, nihilominus de peculio tantum tenetur.

Verum melius rem attigit Cujac. *in eadem l.* 3. *§. fin.* 17
ſub libro 9. *quæſtio. Pap.* aſſerens in ea ſpecie patrem teneri duplici modo, actione de peculio teneri pupillo quòd ſatiſdationem idoneam non exegerit filius, & in ſolidum teneri Reipublicæ ſi quid malè geſſerit, aut adminiſtraverit, quoniam cùm conſentit ut filius Decurio fiat, videtur fidejubere rempublicam ſaluam fore, non rem pupilli, qui eſt homo privatus, de quo non cogitabat pater cùm voluntatem accommodabat filij creationi, nec aliis quæ poſſunt emergere ad magiſtratus curam pertinentia, ad quæ animus patris non ſe extendit ut obligaretur in ſolidum erga omnes quibus filius obligaretur, vel per imperitiam, aut negligentiam, *argum. l.* 1. *§. licet* 10 *ff. de exercit. action.* † Quam 18
interpretationem videtur probare idem Ulpian. *in l.* 1. *§. fin. ff. de magiſtr. conv.* ubi arbitratur Anton. Faber, *in Juriſpr. Pap. titul.* 12. *princ.* 8. *illat.* 45 *in medio pag.* 1000. loco illorum verborum, *quaſi rempublicam ſalvam fore*, legendum, *rem pupilli*, quemadmodum in eadem lege prima dicitur. *Ii enim rempublicam ſalvam fore promittunt, non pupilli* taxatque quendam interpretem, qui videtur fuiſſe Cujac. *libro* 7. *obſerv. cap.* 3. qui addidit dictionem *ſolam*, cùm ſit ineptitia, Quæ tradi-

tio mihi numquam arridebit, & miror acutiſſimum
virum, & non minus ingenioſum, non advertiſſe le-
ctionem quam confingit, minimè convenire ſenten-
tiæ Juliani, quam *ibi* laudat Ulpianus, qui dicebat pa-
trem tantùm teneri de peculio eo in caſu, quoniam
non ſe obligavit pupillo, ſed Reipublicæ, cùm paſſus
ſit Decurionem creari filium. Quomodo ergo attenta
lectione Fabriana Ulpiani mens capiatur minimè poſ-
19 ſum aſſequi. † Quam lectionem nobiſcum damnat
Ant. Pichat. *in d. §. actiones num.* 86. licet non alleget
Ant. Fabrum, ſed tantum dicat imperitos interpretes
illam lectionem amplecti, ex quo arbitror jam ab aliis
ante Fabrum fuiſſe confictam, quem cacoëthes emen-
dandi, & omnes contextus evertendi ita capit, ut ple-
rumque videamus minimè cùm Jureconſultorum
mente convenire, ut contingit in hac emendatione,
quæ de pupillo intelligi nequit, de quo non agebat
Conſultus, ut ex vera interpretatione conſtabit. Ne-
que item aſſequi poſſum quando dictio illa *ſolam* in
contextum irrepſerit, nam apud me quatuor ſunt co-
dices, alioſque diverſæ excuſſionis evolui, & nullibi
20 vocem illam *ſolam* lineis intercluſam vidi. † Quapro-
pter hujus emendationis, imò nec difficultatis memi-
nit *in Rational.* ad *d. l. 3. §. fin. de peculio*, ſed ſatis curſim
hanc rem pertractavit, neque illam difficultatem at-
tigit, quam ſtatim oſtendit *d. l. 1. C. quod cum eo*, quæ in
ſpecie ipſa *d. l. 3 §. fin.* ait patrem non de peculio, ſed in
ſolidum pupillo teneri. Lex ſanè obſcura, &, ut Sich.
ibidem fatetur, nondum intellecta, cùm ſibi invicem ea
reſponſa adverſentur.

21 Hanc difficultatem tentavit variis in locis diſſolve-
re Cujacius, prout ei mos eſt eadem pluries repetere,
*libro 13. obſervat. cap. 34. & dict. libro 9. quæſt. Pap. in
dict. leg. 3. §. fin. & in recitat. ad Cod. in dict. leg. 1. & lib.
unic. reſp. Marcell. in leg. 21. D. de admin. tutor.* quem
ſequitur, qui illum ſemper ſequitur, & tranſcribit,
Gothofr. *in d. l. 1.* Aiuntque *in d. l. 1. in fin.* loqui quan-
do filius factus Decurio voluntate patris tutor datus
eſt, ut tunc teneatur in ſolidum, quia voluntate patris
videtur tutor datus, ſicut ſi ei injungatur aliquod opus
civile, quo caſu ad id patris voluntate creatus videtur
eo ipſo quod decurionatui filij conſenſit, ita etiam vi-
detur agnoſcere voluntate patris omnia munera civi-
lia quæ poſtea injunguntur filio, & cùm tutela ſit mu-
nus civile *l. 1. §. fin. de muner.* cum notatis ab Oſuvald.
libro 3. Donell. c. 9. lit. A, in ſolidum tenebitur, quem-
admodum in cæteris muneribus civilibus eiſdem
delatis. Quod tamen non procedit *in d. l. 3. §. fin.* in
quo non fuit filius Decurio, datus tutor, ſed Duumvir
creatus tutorem dedit non idoneum.

22 Verùm hæc interpretatio non tollit difficultatem,
nam ſi ea ratione pater tenetur inſolidum, quia filius
Decurio ad omnia munera civilia obligatur, & ſic qui
conſenſit decurionatui, videtur conſentire cæteris
oneribus & muneribus quæ filio injunguntur, multo
magis in ſolidum conveniendus erat, quando Duum-
vir creatus tutorem idoneum non acceperit, nam ſi
Imperatores in tutela admiſerunt obligationem in ſo-
lidum, exemplo cæterorum munerum civilium, qua-
lia ſunt honores & magiſtratus. *leg. ad rempublicam 8.
D. de muner. & hon.* & notat Accurſ. *in d. leg. 1. verb. mu-
nerum.* Cur ſicut ſi in magiſtratu filius aliquid egerit
minus bene, pater tantùm tenetur de peculio, ita & in
23 tutela non admiſſum? † Rurſus quia quòd filius De-
curio ſit datus tutor, non ſequitur patrem accommo-
daſſe conſenſum tutelæ dationi, quæ non dependet ex
decurionatu, ſicut cætera alia munera civilia, ut pater,
& ſicut dependebat duumviratus, qui conſequi non
poterat, niſi à Decurionibus, ut dixi *ſuprà*. Neque
enim conſentiendo in uno, videtur pater conſentire in
alio, ut notatur ex *leg. voluntariæ 11. Cod. de excuſat. tut.*
& ideo ſi pater conſenſit electioni decurionatus, non
videtur ita conſentire ut teneatur in aliis actibus longè
contrariis. † Qua ratione deſtruitur quod Sichard. *in* 24
dict. leg. 1. numer. 4. & fin. hujus difficultatis diſſolven-
dæ cauſa fingebat, qui opinabatur patrem teneri in
omnibus, quæ dependebant & habebant originem &
cauſam ab officio, ita, ut ſi filius non habuiſſet tale
officium, minimè læſio interveniret, nam conſtitui,
vel non conſtitui tutor à magiſtratibus non dependet
ab electione & aſſecutione decurionatus, quoniam
non ob id quod Decurio fiat voluntate patris, ipſe cavit
pupillo.

Quare in tanta difficultate reſpondendum exiſtimo 25
quòd *in d. leg. 3. §. fin.* pater cùm pro filio in Decu-
rionem aſſumpto conſenſerit, & poſtea magiſtratus
creatus malè ſe geſſerit circa tutoris conſtitutionem,
de peculio tantum tenebitur, quia propter conſenſum
nullo alio modo ſe obligavit, niſi tanquam fidejuſ-
ſor. Fidejuſſor verò magiſtratus in his quæ ad Rei-
publicæ adminiſtrationem pertinent, tenentur, hoc
eſt, damnis quæ ex re malè per magiſtratum geſta
Reipublicæ contigerint, non autem in his quæ cul-
pam, vel delictum continent, *leg. unic. infrà de periculo
eorum, qui pro magiſtr. leg. 1. §. ſed ſi filius 5. leg. libertus
17. §. fin. ff. ad municipal. leg. fidejuſſores 68. ff. de fidejuſſor.*
quibus adde Hering. *de fidejuſſor. cap. 24 num.* 176. Cùm
ergo in culpa ſit magiſtratus qui minus idoneum tu-
torem dedit, vel per negligentiam, aut imperitiam;
*leg. 1. & tot. ff. de magiſtr. conven. leg. fin. ff. de extraordin.
cognit.* talem culpam pater præſtare non cogitur, niſi pe-
culio tenus, quoniam fidejuſſoria obligatio quæ per
conſenſum ejus ad decurionatum filij contracta eſt,
rempublicam ſaluam fore promittit, non verò priva-
ti hominis, id eſt, pupilli. Itaque tales fidejuſſores ca-
vent de Republica, ſed non de pœna, aut multa, in
quam incideret magiſtratus, aut negligentia, aut
culpa ſua, *d. leg. libertus 17. §. fin. d. §. ſed ſi filius, cum
aliis.* † Quod omne non procedit in ſpecie *d. leg. 1.* 26
Cod. quod cum eo, quæ in ſolidum ait teneri patrem
qui filium Decurionem eſſe voluit, & poſtea à magi-
ſtratibus fuit pupillo tutor conſtitutus. Quoniam ibi
conſenſus patris non ſolùm intervenit in electione
decurionatus, verùm etiam & in tutelæ conſtitutio-
ne. Sic enim confingenda eſt ſpecies, quam ſatis lit-
tera probat, illis verbis. *Quòd ſi voluntate ejus filius
Decurio ſit creatus, & à magiſtratibus tutor conſtitutus.*
† Unde cùm conſenſus intervenerit in utroque ca- 27
ſu, nam ſimul Decurio & tutor fuit conſtitutus, non
immeritò in ſolidum tenetur pater; cùm ad utrum-
que munus voluntatem accommodaverit, ſcilicet &
ad decurionatum & tutelam, & cùm tutela ſit munus
civile, in cujus fidejuſſione promittitur rem pupilli
ſalvam fore, *leg. 1. l. cùm pupillus 9. D. rem pupilli ſalv.*
Quemadmodum in fidejuſſione magiſtratus Rempu-
blicam ſaluam fore, & ſic ad exemplum hujus mune-
ris introductum intelligitur & illud tutelæ, in qua ve-
nit, ut res pupillis ſalua ſit, non pœna, id eſt, ut fide-
juſſor tutoris teneatur ad ea, quæ veniunt in actio-
nem tutelæ, quæ rem perſequitur, non verò ad ea, quæ
veniunt in rationibus diſtrahendis, quæ eſt pœnalis, in
quam non ſe obligat, ſed in cauſam rei pupilli ſervan-
dæ, ex quo pater in ſolidum obligatur ex adminiſtra-
tione filij, ut *in d. l. 1. Cod. quod cum eo*, cujus vera vide-
tur hæc interpretatio, in cujus meditatione totum tri-
duum conſumpſi.

Neque huic ſententiæ oberit, *d. l. Lucius 21. D. de* 28
adminiſtr. tut. ubi actio de peculio, vel de in rem verſo
adverſùs patrem oneri tutelæ filio delato conſentien-
tem conſtituta eſt, cùm tamen & in hac ſpecie in ſoli-
dum teneri aſſerat Ulpian. *in l. ſi filius 7. D. de tutelis.*
Nam huic difficultati reſpondent plures poſt antiquio-
res *ibi*, Donell. *ad rubr. C. quod cum eo, num. 50. & ſeq.*
Hotom. *in l. 1. C. de remiſſ. pign.* Pacius *cent. 5. quæſt. 76.*

Ant.

Biblioteca … Granada

Ant. Faber *in Juriſp. tit. 12. princ. 1. illat. 16.* Cujac. *tract. 7. Afric. in l. mandaſti 46. D. de negot. geſt.* Barboſ. *in leg. ſi cùm dotem 22. §. tranſgrediamur, ex num. 8. D. ſol. matr.*

29 † Frequentiori calculo admiſſa eſt illa interpretatio quæ diſtinguit inter tutelam teſtamentariam & dativam, ut in hac pater in ſolidum teneatur, ut *in d. l. 7.* in illa verò non niſi de peculio, quo caſu loquitur *d. l. 21.* In ratione differentiæ conſtituenda non ſatis conveniunt Auctores nam plures ſequentes Bar. doctrinam *in d. §. tranſgrediamur n. 7.* & alij quos *ibi* Laudat Barboſa, *num. 8. verſ. ſed ad illius.* Pyrrhus *hic*, & Platea *num. 2. & 3.* dicunt quod quando pater non ſolùm tenetur conſentire actui filij, ſed etiam pro eo ſe obligare, tunc remanet pater obligatus ex ſimplici conſenſu, ut *in d. l. 7.* ubi pater remanet obligatus, quia non ſolùm tenetur conſentire, ſed & pro eo ſe obligare. *l. ſi quis inter 16. aliàs l. Spadonem 15. §. fin. l. fin §. fin. D. de excuſat. tutor.* At verò quando pater tantùm tenetur conſentire actui filij, non verò pro eo ſe obligare, tunc conſentiendo non obligatur, *in d. l. 21.* niſi tantùm de peculio, vel de in rem verſo, quibus actionibus teneretur, etiamſi non conſentiret. *§. præterea, Inſt. quod cum eo.* Unde cùm in tutela teſtamentaria non teneatur pro filio ſe obligare, ſi conſentiat non obligabitur, niſi actione de peculio, in dativa verò contrà erit, cùm pater teneatur ſe obligare.

30 Quæ doctrina mihi videtur eſſe falſa, & ita diſplicuit Corneo *conſ. 256. num. 35. lib. 1.* qui rectè contendit patrem non teneri ſe obligare pro filio in tutela dativa, neque aliquo jure id probatur, nam jura quæ pro hac ſententia allegant, non ſunt diverſa, imò eadem verba in utroque reſponſo repetuntur, & ita abſunt à Pandectis Florentinis à dicta *l. fin.* & ſolum inveniuntur *in d. l. ſi inter §. fin.* Rurſus, quia ſi pater teneretur pro filio conſentire, ſemper obligaretur in ſolidum, neque eſſet neceſſaria differentia, utrum agnoverit, vel non agnoverit, ut *in d. l. ſi filius 7. & in d. l. 1. C. quod cum eo*, ubi in ejus voluntate poſitum eſt, non in neceſſita-
31 te. † Et fundamento pro Bart. adducto ex *d. l. ſi inter §. fin.* ſatis fieri poteſt loqui quando pater callidè & doloſè cavere noluit, ut hoc artificio filium eximat à tutela, quo in caſu non obligant leges patrem cavere, ſed conſtituunt ut in pœnam ſuæ fraudis tutor creetur ſimul cum filio, hoc enim Hadrianus *ibi* conſtituit. Atque ita ſi de dolo patris non conſtet, nemo certè æquum putaverit, ut pro filio cavere teneatur, neque tutelam ſuſcipere, ut rectè docent Anton. Faber *in Juriſp. Pap. tit. 24. princ. 1. illat. 9. §. de filiofam. tutore, pag. 1146.* Cujac. *ad titul. de excuſat. tut. in d. leg. 15. in fine*, & ante eos Alber. *in dict. §. tranſgrediamur num. 3.* & Cuman. *num. 4.* & agnovit *ibidem* Barboſa *num. 13.* qui variis ſubterfugiis hanc veritatem obſcurare in-
32 tendit. † Nam verùm non eſt in tutela neceſſe eſſe patrem conſentire expreſsè, ut ait *num. 12.* contra *d. l. ſi filius 7.* ubi agnoviſſe tutelam filij videtur pater, qui gerenti filio conſenſit, quod de expreſſo conſenſu intelligi nequit, cùm non ſit expreſſus conſenſus attingere tutelam. Confert quoque *l. 2. ff. ad municip.* ubi conſenſiſſe creditur pater in decurionatu filij ſi non
33 contradixerit. † Neque Barboſa quidquam facit *num. 13.* diſtinguendo inter decurionatum & tutelam, ut in ea ſit neceſſarius expreſſus conſenſus, quia etſi officium ſit publicum, eſt tamen privatum utilitate, cùm tamen decurionatus ſit officium publicum auctoritate & utilitate, & ita in hoc favore Reipublicæ, ſpecialiter introductum eſt ſufficere conſenſum tacitum, cùm expreſsè probetur contrarium *in d. l. 1. C. quod cum eo*, ubi voluntas quæ requiritur in decurionatu, requiritur in tutela, atque ita hujuſmodi munera æquiparantur illis verbis, *exemplo cæterorum munerum civilium introductum eſt*, ut ad exemplum decurionatus procedat tutela, ita ſi in eo ſufficit conſenſus tacitus, in tutela quoque tacitus ſatis ſit: quod agnovit etiam Donell. *in rub. C. quod cum eo, num. 50. & ſeqq.*

Unde falſa eſt diſtinctio illa Doctorum, quam ſequi- 34
tur Platea *hic num. 3.* & alij relati ab eodem. Barboſa *ſupr. num. 12.* diſtinguentes inter officium publicum auctoritate & utilitate, ut eſt decurionatus, & publicum auctoritate, non verò utilitate, ut eſt tutela, ut in uno ſufficiat tacitus conſenſus, in altero expreſſus, quoniam eam diſtinctionem reiicit evidenter *d. l. 1. C. quod cum eo*, quæ ad exemplum decurionatus tutelam procedere ſtatuit, & ita non poſſum aſſequi mentem Cujacij, qui *tract. 7. ad Afric. in l. mandaſti 46. ff. de negot. geſt.* vult in harum legum diſſidio non eſſe ſeparandam tutelam dativam à teſtamentaria. Aitque quòd ſi tutor geſſerit tutelam, ut *in d. l. 7.* tenetur pupillo in ſolidum negotiorum geſtorum nomine, ut *in d. l. mandaſti.* Cùm tamen contrarium conſtet ex eadem *l. 7. & d. l. Lucius 21. de admin. tut.* ubi tenebitur quaſi fidejuſſor ex conſenſu tacitè præſtito.

Verum minus ad rem facit Ant. Fab. *d. princ. 1. illat. 16.* 35
accipiens *d. l. 7.* de conſenſu expreſſo, quem ipſe non nudum vocat. *& d. l. 21.* de conſenſu nudo patris, qui vel ex ſcientia & patientia tantùm inducatur, vel ex tali etiam facto quod nullum ſe obligandi animum præ ſe ferat. Nam cùm Marcellus *in d. l. 21.* dicat filium ſciente patre tutelam adminiſtraſſe, quomodo de nudo conſenſu id accipiat Faber, non intelligo, præſertim cùm idem Jureconſultus ait eo in caſu nihil inducere ad obligationem ſcientiam & conſenſum, atque ita certum videtur præſtitum fuiſſe expreſsè & clarè, non autem nude.

Cogor itaque in antiqua differentia DD. perſiſte- 36
re quæ diſcernebat tutelam teſtamentariam à dativa, ut dixi. Ratio verò ea videtur verior (relicta Donelli ſententia *in d. Cod. quod cum eo, num. 52.*) quæ dependet ex iis, quæ *ſuprà* reſoluimus, ſcilicet in teſtamentaria tutela non eſſe neceſſariam ſatiſdationem, *princ. & §. 1. Inſt. de ſatiſdation. leg. teſtamento 17. ff. de teſtam. tutel.* quia fides & diligentia tutoris à defuncto approbata eſt, quæ non tam ex bonis, quàm ex moribus ſpectanda eſt, *leg. ſuſpectum 8. ff. de ſuſpect. tutor. leg. creditores 13. §. 1. ff. de reb. auctor. jud. poſſ.* & fides quam de tutore concepit, pro vinculo cedit cautionis, ut in alio propoſito ait Papin. *in leg. ſi impuberi 13. §. fin. ff. tutor. & curat. dat.* Quare cùm filius tutor nominatus cautionis vinculo liberetur, pater tutelæ conſentiens niſi expreſsè caverit, non tenebitur niſi de peculio, quia non debet obligari plus quàm filius, ut *in d. l. Lucius 21.* Neque ad obligandum patrem ſcientia aut conſenſus ſufficiet, ut *ibi* ait Marcell. quoniam expreſſus debet eſſe animus ſe obligandi. † Con- 37
trà verò eſt in dativa tutela, quæ cùm requirat ſatiſdationem ne pupillorum bona à tutoribus diminuantur, aut conſumantur, neceſſe fuit eis à Prætore pinguius provideri, ne aliàs ſi minus idoneè pupillo caveretur, magiſtratus in ſubſidium teneatur, ex tit. *de magiſtr. conven.* Pater verò filij tutoris ob tutelam malè à filio adminiſtratam conveniri non poteſt, niſi quemadmodum à cæteris filij creditoribus de peculio, vel de in rem verſo, niſi pater tutelam agnoverit, quia tunc in ſolidum tenebitur, ut *in d. leg. ſi filius D. de tutel.* quod extorſit favor pupillorum ut conſenſus patris obligationem induceret, ob quam cauſam multa in jure admittuntur ſpecialia, *l. pen. §. cùm igitur C. de neceſſar. ſervis hered.* junctis quæ ego dixi *l. 1. obſervat. cap. 7. num. 16.*

Ait lex. *& illo in rebus humanis agente honor tibi delatus eſt.*

Hoc ideò, quia ſi poſt mortem decurionatum adi- 38
ſpiſcatur, hæredes patris non tenebuntur, Adeò ut ſi eo mortuo aliqua munera, vel honores ratione officij obtinuerit, minimè hæredes convenientur, quia

neceſ-

neceſſarium eſt ut vivo patre munera filio injungantur vel quod pater fuerit profeſſus ſe ſuſcepturum munus filio injungendum *leg. Lucius 21. §. idem reſpondit. D. ad municipal. leg. etſi filium 15. D. de muner. & honor. juncta leg. ſi filia 10. §. idem ſcribit 6. & §. ſeq. l. ex parte 39. §. filius 3. D. famil. erciſc. l. unic. infrà de pericul. ſucceſſ.* ubi eleganter notavit Platea. Ratio eſt, quia ſi munera publica filio delata ſunt, jam mortuo patre, cùm eorum nomine pater nunquam fuerit obligatus, dum vixit, neque etiam hæredes obligabuntur, cùm non ſit hæreditaria obligatio. Ita docuerunt *in præſenti* Accurſ. *verb. Reipublicæ.* & Plat. *n. 4.* qui contra propriam ſententiam *ſupr. in d. leg. unic.* malè rem hanc diſcuſſit, dum contra jura adducta tenet adminiſtrationem filij in officio decurionatus, qui poſt mortem patris incepit obligare hæredes ejus, quod longè abeſt à veritate jam cognita, vide Cujac. *l. 1. reſp. Paul. in d. l. Lucius, §. idem reſpondit. & lib. 5. reſp. Papin. in d. l. & filium*

39 & Gothofred. *in d. §. idem reſpondit.* † Húcque videtur ſpectare deciſio *l. unic. infrà ſi poſt creationem quis deceſſerit.* ubi ſi aliquis electus fuerit ad ſubeũndum aliquòd munus quod gerere debebat, verbi gratia, poſt aliquem diem, & ante illum moriatur, hæredes ejus non tenebuntur eo nomine: quoniam cùm electus non exercuerit ſuum officium, tale munus, vel honor morte jam expirarunt: *leg. 4. C. ſi pendente appell.* Integráque re decedens, & nondum explicato negotio, minimè dicetur obligationem contraxiſſe, *argum. l. cujus bonis 9. D. de curat. furioſ.*

Ait lex, *Sed non antè niſi tuis propriis rebus excuſſis.*

40 Non ante conveniendus eſt pater, vel ejus hæres, niſi priùs excuſſa fuerint bona filij, quia cùm pater ſe obligaverit ex conſenſu præſtito tanquam fidejuſſor indemnitatis, talis fidejuſſor non convenitur niſi poſt excuſſionem rei principalis, ut abundè dictum eſt *ſuprà*, & advertunt Platea *hic n. 6.* & Barboſa *in d. §. transgrediamur: num. 14.*

41 † Qui an hæc deciſio etiam in parte, qui aſſenſit tutelæ filio delatæ, habeat locum, quærunt poſt Salic. & antiquos *in d. l. 1. C. quod cum eo.* & Barboſa contra Plateam tenet eo in caſu obligari patrem tanquam ſimplicem fidejuſſorem, juxta *leg. 1. C. de fidejuſſor.* quod mihi non placuit, veriorque videtur Plateæ opinio. quia, ut dixi *ſuprà*, æquiparatur tutela cum officio publico, *in d. l. 1. C. quod cum eo.* Neque intereſt quòd in ſolidum pater teneatur conſentiens tutelæ, quia & in noſtro caſu in ſolidum quoque tenetur: *l. ſi filius 7. D. de admin. rer. ad civ.* Unde cùm fidejuſſori ſit utroque caſu indemnitatis, rectè ſuo beneficio

42 gaudebit. † An pater obſtringatur pro filio infante ad munera ſubeunda, vide quæ dico ad interpretationem

43 *l. 1. §. 1. infr. de mun. & honor.* † Quatenus autem teneatur pater de delicto filij quem officio præpoſuit, vel dominus de delicto famuli, aut ſervi, quod poterat hîc tractari, vide Farinac. *de delict. quæſt. 24. tot. præcipue n. 49. & ſeq.* Barboſ. *in l. ſi mora 10. num. 38. D. ſolut. matr.* Gald. Perey. *de extinctione emphyteuſ. lib. 4. c. 19. ex n. 3.* poſt Menoch. *de arbitr. caſ. 345.*

LEX II.

Exemplum ſacrarum litterarum DIOCLETIANI *&* MAXIMIANI AA.

Obſervare oportebit magiſtratus, ut Decurionibus ſolemniter in curiam convocatis, nominationem ad certa munera faciant: eamque ſtatim in notitiam ejus, qui fuerit nominatus, per officialem publicum perferri curent habituro appellandi, ſi voluerit, atque agendi facultatem apud Præſidem cauſam ſuam jure conſueto, quam ſi conſtiterit nominari minimè debuiſſe, ſumptum litis eidem à nominatore reſtitui oportebit.

LEX XLVI.

Impp. ARCAD. *&* HONOR. AA. *Ennoio Proconſ. Africæ.*

Nominationum forma vacillare non debet; ſi omnes, qui albo curiæ detinentur, adeſſe non poſſunt, ne paucorum abſentia, ſive neceſſaria, ſive fortuita, debilitet quod à majori parte ordinis ſalubriter fuerit conſtitutum, cum duæ partes ordinis in urbe poſitæ totius curiæ inſtar exhibeant.

His adjicimus alias plures leges hujus tituli, quæ ad tractationem noſtram ſpectant, eæ ſunt, *l. 3. l. infamia 8. l. in albo 9. l. ſi ultra 10. l. nec infames 12. leg. ſi ad magiſtratum 18. l. ſi quis decurio 24. l. ad ſubeunda 46. l. ſi quos 59. h. t.*

SUMMARIUM.

1 *Explicatur inſcriptio hujus legis ſecundæ, & quare dicantur litteræ Imperatorum ſacræ,* & n. 2.
3 *Virgilii locus exponitur præter omnes.*
4 *Quare non habeat hæc lex 2. Conſulum nomina.*
5 *Decuriones ſolemniter convocari debent ad electionem faciendam, & quia* ſolemniter fit: *& quid ſit in uſu,* & num. 6.
7 *Actus eſt nullus ſi Decurionum vocatio non ſit ſolemnis in rebus magni immenti.*
8 L. actuarios 7. infr. de numerat. & actuar. *explicatur contra Morlam.*
9 *Longa conſuetudo in electionibus officialium attendenda.*
10 *Electio officialium non poteſt fieri abſque judicis auctoritate.*
11 *Convocatio debet fieri in curia, & tempore conſueto,* & num. 12.
13 *Electio conciliorum circa quæ officia verſetur olim & hodie.*
14 *Præſides Ordinibus remittebant electionem ſuorum officialium.*
15 *Electus certiorari debet ut poſſit vel acceptare, vel reclamare propoſita appellatione,* & n. 16.
17 *Electus ſi appellet à nominatione quid debeat probare, & quid in tutela, remiſſivè.*
18 *Rixæ & lites oriuntur hodie ex electionibus officiorum.*
19 *Cuilibet de populo competit electionis impugnatio.*
20 *An electi, quorum electionem alij contradicunt dum lis pendet, poſſint exercere ſua officia: quæſtio latè exagitatur.*
21 *Pendente lite nobilitatis, etſi ex lege regni contribuat, tamen officia nobilitatis poteſt exercere,* & numero 32.
22 *Expenditur in quæſtione propoſita pro contraria ſententia,* lex qui ſtatus 8. Digeſt. de re milit. *& alia jura, quibus probatur electum pendente lite non poſſe exercere,* & numero 23. 24. 27.
25 *Electus impeditus per objectiones ſibi oppoſitas, ſi interim elabatur tempus, etſi poſtea confirmatur, non poteſt exercere officium,* & n. 26.

28 *Satisfit argumentis Speculatoris, & aliorum quæ ſuperiùs ſunt appoſita.*
29 *Explicatur* c.fin. de judiciis, *& laudatur D.Sahagun Salmanticenſis*, & n.30.
31 *Ordinata lite in cauſa libertatis is qui litigat pro libero habeatur in pluribus cauſis ad intellectum* leg.ordinata 24. Digeſt.de liber.cauſ.*& de vindiciis libertatis.*
33 *An electio facta à concilio Decurionum ſit actus extrajudicialis, ita ut in ea non detur attentatum*, & n.34.
35 *Temperatur ſuprà adducta ſententia auctoris.*
36 *Quæſtio elegans, an electi contra quos appellatio interpoſita ſit, ſi poſtea vincant jam elapſo anno ſui officij, poſſint facere electionem de officialibus anni incipientis,* & n.37.& *quid ſi annullata ſit electio qui debeant eligere, an qui nulliter elegerunt, an verò depoſitarij qui ſequeſtratum habuerunt officium, n.*38. & 39.
40 *Depoſitarius, aut ſequeſter non privat ſua poſſeſſione poſſeſſorem.*
41 *Sequeſter, aut depoſitarius poteſt eligere, ſeu præſentare*, n.45.51.52.53. & 54.
42 *In ſupradicta quæſtione electionem devolui ad eos, qui priùs elegerunt, probatur gravibus fundamentis*, & n.46.47.
43 *Electio quæ non ſortitur effectum conſummatum, non tollit eligenti jus iterum eligendi*, & num. 44.
48 *Doctrina Baldi ajentis, eum qui eſt in poſſeſſione, eligere debere, quomodo accipienda, agiturque de jure ſequeſtri quantum ad poſſeſſionem.*
50 *Neceſſaria ſequeſtratio non aufert poſſeſſionem litigantibus.*
55 *De cauſis quibus excuſabantur Decuriones electi à nominatione, & prima de ætate, & de ſenectute*, & n.56.
57 *Senectus graviſſimis affecta privilegiis, & quomodo excuſet à muneribus*, & num.58.59.& 60.
61 *Regula quòd ubi res devenit ad caſum à quo, non poteſt incipere, actus vitiatur quomodo intelligatur, & de quæſtionibus quæ inde reſolutionem habent, & quare major ætas requiritur in tutelæ accuſatione, quàm in decurionatis*, & numer. ſexageſimo ſecundo, & ſexageſimo tertio.
64 *De aliis excuſationibus, veluti de morbo perpetuo, podagra, cæcitate, ſurditate, laboribus.*
65 *Pater duodecim liberorum excuſatur à muneribus decurionatus, & ſimilium*, & num. 66. & 68.
Defenditur vulgata littera l. ſi quis Decurio 24. h.t. *contra emendationem Cujacij.*
69 *Expertes litterarum poſſunt eſſe Decuriones, & ex eo non excuſantur.*
70 *Infames excluſi à decurionatu.*
71 *Eligens indebitè condemnatur in expenſis.*

1 INSCRIPTIO hujus legis ſecundæ ita concipitur. *Exemplum litterarum ſacrarum* eamdem habet *leg. 5. ſupr. de jure fiſci. Exemplum* ſumitur pro exſcriptione, ſive copia, quod frequens eſt auctoribus Latinis, *litteræ ſacræ* dicuntur non ſolùm reſcripta, aut epiſtola Imperatoris alicujus interrogationi ſubſcribens, verùm & adnotatio Principis manu ſcripta, quam ad aliquos dirigit proprio moto, ut *in leg. omnes 43. infr. h. t. leg. 1. Cod. de mandat. Princip. leg. fin. Cod. de monop. leg. 2. ſupr. de bon. vac.* cum aliis quæ adducit Briſſon. *verb. annotatio.* & Buleng. *lib. 3. de Imper. Rom. cap. 12.* à Briſſonio, ejus nomen reticens, multa, ut ſolet, tranſcribens. Dicuntur *ſacra*, quemadmodum eo nomine dicuntur leges, epiſtolæ, reſcripta, annotatio, domus largitiones, comitatus, ſtabulum, oraculum, affectus, & ferè omnia, quæ ad Imperatores pertinebant, in libris Juris, † pro ſacris enim habita quæ ſunt Principum, idque ſive quia eo ſæculo vana aſſentatione Paganorum mos invaſerat, ut pro Diis Imperatores colerent, & divinos honores eis dicarent, jam inde ab Auguſto, ut teſtantur Horat. *l. 2. epiſt. 1.*

Præſenti tibi maturos largimur honores
Jurandáſque tuum per nomen ponimus aras.

& Mart. qui multoties Dei nomine blanditur Domitiano *lib. 1. epig. 6. lib. 5. epig. 3. & lib. 8. epig. 39.* cum aliis uſque ad tempora Caroli Magni, ut obſervat Juret. *ad Symmach. lib. 4. epiſt. 54. & l. 7. epiſt. 59. & 94.* & Forner. *in not. ad Caſſiod. l. 5. epiſt. 15.* Sive etiam, quia quæ Principum ſunt, cæteris longè majora & præſtantiora videantur, quaſi non mortali hominum conditione ac lege, ſed ſingulari divinóque jure cenſeantur, ut conſtat eleganter ex Cœlio Aureliano *libr. 1. Chronicôn.* ubi de Epheſia loquens, ait. *Appellatur ſacra ſive ob magnitudinem paſſionis, majora enim vulgus ſacra vocat, ut ſacrum dictum mare, ſacra domus, vel, ut*
Tragicus Poëta, ſacram noctem, id eſt, magnam. † Quo in 3
ſenſu credo Virgilium *lib. 3. Æneid. verſu 56.* dixiſſe,

——*Quid non mortalia pectora cogis*
Auri ſacra fames?

Non annuo Cerdæ qui *ſacram* pro *execrabili* interpretatur, quod & ante eum dixerunt Servius *ibi*, & Nonius Marcell. *verb. ſacrum pag. mihi 397.* & ſequitur Taubman. *ad Plaut. in Moſtellar. act. 4. ſcen. 2. verſ. 67.*
& in Pœnuli prolog. verſ. 90. † Quapropter cùm hu- 4
juſmodi exemplum ſacrarum litterarum imperiali motu ſit promulgatum, neceſſarium non fuit addere nomina Conſulum, præcipuè cùm non indulgeat alicui perſonale beneficium quod Conſulum nomen deſiderat. *leg. ſi quæ 4. Codic. de div. reſcrip.* ubi Gothofredus erit videndus.

Scribunt ergo Imperatores ad electionem, ſeu no- 5
minationem faciendam convocandos eſſe ſolemniter Decuriones à magiſtratibus. *Solemniter* explicavit Accurſ. ad ſonum tubæ, vel campanæ. Hoc more ſui ſæculi, quod & apud nos receptum eſt, *l. 21. tit. 18. part. 2.* nec multum diſtat à priſcis Romanis, apud quos per buccinam Senatus, aut populus convocabatur. Propert. *lib. 4. eleg. 1.*

Buccina cogebat priſcos ad verba Quirites.

Poſtea per edictum, & illud interdum viva voce, interdum per præconem, aliquando tabella ſcripta ſuſpenſa, vel affixa. Loca varia adducit Dorleans *ad Tacit lib.*
1. annal. pag. 30. ad illud, *ne edictum quidem.* † Apud 6
nos curiæ coguntur per janitores, apparitores, nuntios, vel, prout conſuetudine receptum eſt, teſte Avendan. *in c. 20. pp. lib. 1.* Piſa *lib. 1. Curia cap. 7. & lib. 2. cap. 5.* Bobadil. *lib. 3. polit. cap. 7. numer. 14.* & advertit Pyrrhus & Platea *hic num. 2.* quem ſequuntur plures apud Her-
moſill. *in leg. 15. tit. 5. p. 5. gloſſ. 2. num. 11.* † Et quamvis 7
ad ordinarias res ſufficiat citatio conſueta, tamen ad nominationes, electiones, & alias cauſas, quæ magni ponderis ſunt, neceſſaria eſt ſolemnis convocatio, aliàs actus erit nullus, & quod ejus ratione fuerit factum, ut notari ſolet per text. *ibi in l. actuarios 7. infrà de numer. & actuar.* & *in hac l. nominationum infr.* obſervat Bobadill. *d. c. 7. n. 15. & 16.* quia non ſit ſolemnitas quæ in his caſibus requiritur obſervata, *l. cùm ſi 7. §. ſi prætor. D. tranſ. act.* Adeò ut ſi nulliter facta ſit electio, tanquam nulla non indigebit appellationis remedio, ut conſtat ex Salgado *de Regia protect. 3. p. c. 8.*
n. 19. † Et confirmat *d. l. actuarios*, cujus rationem non 8
eſt aſſecutus Morla *in emp. tit. 2. q. 26. n. 17* dum ait *in d. l. actuarios* in pœnam ejus, qui per contrectationem & ſubreptionem data mala conſcientia fecit, declarantur irrita, ut ſic componat eam legem cum *l. Barbarius, ff. de offic. præt.* Nam *ibi* longè alia eſt ratio, ſcilicet ne lites

lites cum damno reipublicæ iterum ſuſcitarentur. At
in d.l.actuarios,quia actus factus eſt ſine debita & con-
9 ſueta ſolemnitate, irritatur, † ita ut longa conſuetudo
in electionibus officialium ſit cuſtodienda, ut docet
Accurſ.*ſchol.fin.per text. ibi in leg. ſuper creandis,ſupr.
de jure fiſci,& in leg. veras, infr.de diverſ. offic. & in l.
non tantum* 11. *in fin. D. de decurion. verb. conſuetudo.*
DD. *in l.item eorum D. quod cujuſcumque univerſ.* No-
var. *in d.l.ſuper creandis,ex n.*1. & Hermoſill.*ſup. n.*21.
*& ſeq.*Valenzuel. *num.*5.*&* 8.& facit *l.Imperatores* 13.
*§.fin ff.de poll.l.*4.*C. vectigalia nova*, cum Gutier. *conſ.*
31.*num.*23.*l.*1.*&* 2. *ſup. de jure haſtæ fiſc. l.*3. *ſupr. de
bon. vac.*

10 Requiritur etiam ad ſolemnitatem electionis,ut fiat
auctoritate publica magiſtratus, cui tanquam capiti
reipublicæ competit tale jus, ita ut abſque eo, repu-
tetur nullum quod factum fuerit imò congregatio erit
illicita ſine præſentia judicis, ut docent poſt Plateam
*hic num.*1. Bobadilla *d.cap.*7. *num.*11. Boher. *deciſ.*80.
*num.*12.*&* 13.Cancer. *var.reſol.lib.*3.*capit.*13.*numer.*
163. Avendan. *de exeq.lib.*1. *capit.*15. Seſſe *de inhibit.
cap.*29.*§ primo,num.*23.& alios referens Novar.*hic nu-
mer.*1. auctoritate noſtræ legis, quæ utitur *verb.oporte-
bit*,quod importat neceſſitatem,ut advertunt poſt gloſ.
*in cap.*1. *de præſcr.in* 6. plures relati à Barb. *de edition.
verb. oportet, numer.* 2. licet in aliquibus locis de con-
ſuetudine receptum ſit, ut ſenior Decurio convocet
curiam ſi abſens ſit magiſtratus, vel ægrotans, ita *ſu-
prà* dicti & Azeved. *in l.* 15. *tit.* 6. *lib.* 3. *Recopil. nu-
mer.*7.& etiam in aliis pluribus caſibus poſſunt ſe con-
gregare Decuriones, ſine magiſtratu quos congerit *in
præſenti* Novarius *ex num.*2. *cum ſeqq.*

11 Rurſus & neceſſarium eſt, ut convocatio fiat in
Curia (de qua vide Bobad. *dict.cap.*7.*n.*2.) alias erit
nullum quod in alio loco fuerit celebratum *l.ſi quod* 5.
in fin.infr. de legationibus docent Bobadill. *num.*10. &
Azeved. *ubi proximè*, poſt Plat. *hic n.*2. *verſic.*3.*quæro*,
licet diſſentiat Avendan. *ſup.lib.*1.*cap.*20.*n.*3.

12 Ulteriùs requiritur quod electio fiat tempore con-
ſueto, ut docet Platea *in hac leg.ſi ad magiſtratum* 18.
*num.*1.& Amendola *in addit.ad Vincent.de Franch.dec.*
438 *num.*8. Verùm ex hoc electio non erit nulla, ut
tenet cum aliis Fontanell, *de pact.nupt.clauſ.*4.*gloſ.*10.
*pars.*1.*num.*89.Maſtrill. *de magiſt.lib.*1.*cap.*13.*num.*25.
quibus adde Avendan.*d.lib.*1.*c.*19.*ex n.*24.*verſic.quar-
to inſpici debet.*

13 Convocato ergo, prout decet, concilio,ad nomina-
tionem, ſeu electionem officialium proceditur, vide-
licet eorum, quorum electio ad eos pertinet, prout
apud antiquos fuit magiſtratuum municipalium
Duumvirorum, Decurionum & ſimilium. Apud nos
in populis & villis *Alcaldes ordinarios, y de la ermar-
dad, Regidores jurados Sindicos, y otros officiales de los
Concejos.* In civitatibus verò,quia decurionatus officia
à Rege donantur,venduntur,aut conceduntur,*ſe eligen
alcaldes de la ermandad Procuradores de Cortes y otros
officios ſemejantes que pertenecen à la miniſtracion publi-
ca.l.*1.*tit.*13.*lib.*8.*l.*5.*tit.*2.*lib.*7. *Recop.l.*4.*&* 5.*tit.*7.*lib.*
6.*Recop.l.*3.*§. ſi decuriones ff.quod cujuſcumque univerſ.*
Aviles *in capp.Prat.cap.*17.*verb.eliian.numero primo &
undecimo.* Bobadill.*libro tertio,capite octavo,numer.qua-*
14 *drageſimo primo, & ſequentib.* † Fiebat electio Decu-
rionum convocata curia, plerumque Præſides ſole-
bant ad ordinem remittere quem crearet magiſtra-
tum, vel Decurionem. *leg.*1.*§.ſolent.*3.*Digeſt. quando*
15 *apell. ſit.* † Factáque electione in notitiam ejus, qui
nominatus eſt, per nuntium perferri curare debent
magiſtratus, ut ait Aviles *tit. ſupr.num.*3. ut ſi electus
acceptaverit,confirmetur à Superiori.*l.ſi quos* 59.*inf.h.
tit.* Sin autem excuſationem habeat legitimam, poſſit
appellationis remedio contra electionem proponere,
quia non aliter poterit excuſationibus ſuis uti, quam
ſi appellationem interpoſuerit, cùm ſi intra tempus
propoſitum ad appellandum non provocaverit, ele-
ctioni de ſe factæ conſentire videtur, & poſtea appel-
lans non audietur.*dicta lege prima,§.ſolent, lege prima
in princ.Digeſt.de vacat.mun.lege quarta lege hi qui* 7.*l.
cives* 11. *lege nominationes* 27. *Codice de appellat. lege
octava titulo vigeſimo tertio, parte tertia* cum notatis à
Salgado alios cumulante, *de Regia protect.tertia parte
cap.*8.*ex numero decimo ſeptimo.* † Ratio eſt, quià cùm, 16
ut diximus *in rub.ſupr.*omnes qui nominabantur, cu-
rias horrerent, & averſarentur, facile fuit electo excu-
ſatione propoſita à munere ſe excuſare, & ſic onus in-
juncti muneris ſubterfugere, quod niſi propoſita ap-
pellatione fieri poterat,nec cauſa proſequi *d.l.*1.*de va-
cat.muner.* & hæc eſt cauſa quare appellationis memi-
nerit lex noſtra,in quo Cujac.*lib.*9.*obſerv.cap.*35. hæ-
ret,neſcio quid comminiſcens, & Pichard. *in §. quia
autem* 18.*Juſt.de excuſat.tut.*ſatis nudè id pertractans,
ſicut omnia, quæ ad librum primum Inſtitutionum
ſpectant (qua de cauſa aliquando volui lacunas quas
reliquit,additionibus explere, & cùm muneris noſtri,
cùm Salmanticæ degeremus,occupatio retardaret, ipſe
auctori miſimus noſtros labores, ut in tertia excuſione
perpoliret.)

Probare itaque debet qui à nominatione appella- 17
vit, ſe juſtè appellaſſe, & juſtificare(ut noſtri loquun-
tur) cauſas ſuæ appellationis,*d.l.hi qui* 7.*C.de appell.*
de qua re vide relatos ab Oſuvald.*lib.*28.*Donell.cap.*8.
lit. C. Contrà autem habetur in tutela ex §. *qui autem*
18.*Inſt. de excuſat.l.*1.*§.*1. *Digeſt.quando appelland. ſit.*
docet Pich. *ſupr.& in d.§.*18. Donell. *lib.*3.*com. cap.*9.
& *ibi* Oſuvald. *lit.R.* Cujac. *in l.*2.*§. nunc tranſeamus.
D. de excuſ tut.*Gratian.*deciſ.*30.Aviles *dict.cap.*17.*pp.
verb.eliian.num.*9.Avendan. *de exeq.d.cap.*19.*num.*26.
verſ. his caſibus, & alios referentes Fontanell. *ſupr. d.
clauſ.*4. *gloſ.*10.*n.*129. & Salgad.*de reg.protect.*3.*p.c.*8.
n. 24. *&* 25. † Hodie verò apud nos vix in facto con- 18
tinget quòd nominati ad duumviratus,vel decuriona-
tus appellent, imò verò nihil in populis & municipiis
magis ambiunt oppidani quàm hujuſmodi officia
duumviratus,ſeu decurionatus,quorum cauſa rixæ, li-
tes, jurgia communem ſocietatem diſtrahentia ple-
rumque oriuntur, cum magno & honoris & patrimo-
niorum detrimento, ut quotidie vidimus in Regiis
Valliſoletano & Granatenſi Auditoriis.

Quare appellationes plerumque proponuntur ab 19
aliis non electis, & ab officiorum adeptione ejectis,
ſciſſo in contrarias partes populo & concilio, & cum
cuilibet de populo impugnatio electionis competat,
*lege reus delatus ſeptim.verſ.eum,juncta gloſ.ibi verb.ap-
pellatum.Digeſt.de munerib.*facit *lex tertia § fin.cum lege
ſeq.D.de novi oper.nunt.* cum pluribus relatis ab Aven-
dan. *d.c.*19.*n.*27. Fontanell. *d.gl.*10.*part.*1.*n.*90.*verſ.
& non tantum & n.ſeq.* Pars quæ majorem in electione
habet numerum ſuffragiorum,& potentior eſt, in poſ-
ſeſſionem officiorum ſuos electos mittere ſolet. Alte-
ra verò electionem impugnat, & contradicit, variis
exceptionibus utens quæſtio frequentior ſolet agitari
in hac Curia noſtra, (omitto alias plures quas pertra-
ctant poſt Avend. Curiam Piſan. & alios Fontan. *dict.
clauſ.quart. gloſ.*10.*tot.*) An pendente exceptione con- 20
tra electionem Duumvirorum (*Alcaldes* dicimus) De-
curionum, vel aliorum officialium, poſſint electi in-
terim dùm lis pendet,exercere officia ſua, quam quæ-
ſtionem tractavit Specul. *lib.*4.*tit.de except.§. nunc vi-
dendum*, & in terminis Phœbus *deciſione* 65. qui di-
ſtinguunt, an electus inceperit exercere, vel non, ut
in primo caſu retineat exercitium ſuæ poſſeſſionis, in
ſecundo verò excludatur, quia cùm inchoata fuerit
poſſeſſio, conſervandus eſt ei ſtatus ſuæ poſſeſſionis.
lege prima §. propter 3. *Digeſt. nihil innovari app. pen-
dent.* ibi, *Integer enim ſtatus eſſe videtur appellatione*

interpoſita. Secundò facit *caput. fin. de judiciis*, ibi, *Coge-*
retis communitatem eamdem, electum ab eiſdem in Recto-
rem admittere, & ibi, *ne tempus regiminis inutiliter elaba-*
tur, ubi cùm lis verteretur ſuper electione, coguntur
qui ſunt de communitate, electum admittere & retine-
21 re. † Tertiò facit *l. ordinata 24. D. de liberal. cauſ. leg. lite*
24. Cod. eod. ubi ſi quæſtio ſtatus moveatus, interim
pro libero habetur is de cujus libertate quæritur quo-
rum jurium argumento traditur quòd etſi pendente
lite nobilitatis quoad Pragmaticam de Cordova non
excuſetur qui à contributionibus, ex *l. 9. tit. 11. lib. 2.*
Recop. tamen qui litigat, poteſt obtinere officia quæ
Nobilibus conceduntur, ut poſt Covar. docuerunt Ota-
lora *de nobilit. 3. part. tertiæ par. princ. cap. 3. n. 8.* Garcia *de*
nob. gloſ. 35. n. 49. Avendan. *d. cap. 19. n. 23. verſ. decimoter-*
tiò debet. Gutierr. *lib. 1. pp. quæſt. 25.* Seſſe *deciſ. 2. num. 52.*
& 55. Fab. de Anna *conſ. 80.* Paſcal. *de patr. poteſt. 4. p.*
cap. 1. num. 87. & ita vidi in Curia Granatenſi judica-
tum fuiſſe.

22 Verùm hæc ſententia non videtur poſſe ſubſiſte-
re, primò ex *d. l. qui ſtatus 8. de re milit.* ubi qui ſtatus
controverſiam patitur, non poteſt interim nomen mi-
litiæ dare, nec fundamentum quod præſtat ex lex,
contra ſupradictam ſententiam enervatur ſi dicas lo-
qui *ibi*, Ulpian. de his qui nomen militiæ dare volunt,
qui debent eſſe ingenui, cùm ſervi à militia prohibiti
fuerint. *leg. ab omni 11. D. de re. milit. leg. qui de liber-*
tate 29. de liberal. cauſ. Nam non malè adduci potuit
illa lex ad propoſitum, qui non minus incapax eſt
Officij obtinendi, qui non ritè electus eſt quam erat
ſervus militiæ ſedandi, cùm per appellationem ſuſ-
penſa ſit electio, & ad eum ſtatum devenerit, ut
cenſeatur tanquam ſi facta non fuiſſet. *leg. ſciendum*
15. §. ſi fundum, D. qui ſatiſdare cog. leg. 1. §. fin. D. ad SC.
Turpill. l. 1. §. integer. D. nil novar. appel. cum adductis
à Roman. *conſ. 41.* Alexendr. *conſ. 36. numer. 5. libr. 4.*
Tuſch. *tom. 1. lit. A. concl. 377.* Gutierr. *lib. 1. pp. quæſt.*
39. num. 2. Phœb. *arreſt. 104.* Azeved. *in leg. 32. tit. 6.*
lib. 3. Recop. num. 6. & ita uterque effectus appellationis
locum habere debet. *capit. concertationi 8. de appellat.*
lib. 6.

23 Rurſus facit quòd quemadmodum electus uti po-
teſt appellationis remedio, quod non debuiſſet eligi,
ita etiam concedendum eſt in electore, vel eo cui jus
competit contra electionem dicere, ut poſſit appellare,
cùm ſint relativa. *l. ſi ad magiſtratum 18. infr. h. t.* & di-
cam in tertio fundamento; ſed electus per appellatio-
nem ſuſpendit *in præſenti* effectum electionis: ergo eo-
dem etſi elector, vel qui hoc jus habet, ſuſpendere
debuit per appellationem interpoſitam effectum ele-
ctionis, & ſic pendente lite electus officium non po-
teſt exercere.

24 Tertiò expendo *l. nominationes 27. C. de appellat.* ubi
ſi nominatio facta fuit abſque ſolemnitate, aiunt Im-
peratores ad eam reſcindendam non eſſe neceſſariam
appellationem, & tamen *ibi* generaliter loquuntur
tam de appellatione nominati, quàm de appellatio-
ne nominatorum, aut, eorum cui tale jus competere
poteſt, quod clariùs patet ex *l. ſi conſtet 12. D. de appel-*
lat. ubi appellatio interpoſita fuit, non ab electo, ſed ab
electoribus vel aliis. Ergo ſi in ſpecie illorum jurium
non eſſet in re aperta appellatio, ſed obſcura, ſuſpen-
deret juxta naturam ſuam adminiſtrationem officialis
electi.

25 Quartò expendo doctrinam communem quod ſi
electus ad officium fuerit impeditus per objectiones
ſibi oppoſitas, quòd non ſit ritè electus, & interim
elabatur tempus officij, licèt ſententiam poſtea obti-
neat, qua confirmetur electio, neutiquam poterit of-
ficium aſſumere, & ſequenti anno exercere, *argumento*
l. ſi uſuſfruct. mihi 6. ff. de uſufr. leg. docent Franc. *dec. 84.*
num. 3. & ibi Amendola Cabedo *dec. 84. num. 5. parte. 1.*
Valaſc. & alij relati à Salgado *de reg. protect. 4. pag. codice*
undecimo, numero 54. Fontanell. *de pact. nup. clauſ. 4.*
gloſ. 10. pagina prima numero 102. & 104. Maſtrill. *de*
magiſtr. libro primo, capite 21. numero 90. & capite 23.
numero 56. & nullis relatis propter ſuum Valaſcum,
Barboſ. *in collect. ad dict. caput. fin. de judiciis, numero*
ſeptimo. † Cùm ergo hæc doctrina ſit veriſſima, ſe- 26
quitur electum interim, dum lis pendet, minimè poſ-
ſe exercere, aliàs ſuperflua eſſet hæc doctrina, quod
non eſt dicendum. † Atque ita hanc noſtram ſenten- 27
tiam probavit Senatus Luſitanus apud Phœbum *dicta*
deciſione 65, num. 1. licèt ipſe nulla adducat fundamen-
ta, ſed ita nudè principalem quæſtionem pertractat, ut
ſolùm tituli magis commendationem, quàm diſpoſitio-
nem deſignet, ſolúmque laudat Speculatorem, cùm ta-
men potuerit allegare omnes Canoniſtas *in d. c. ſi. de ju-*
dic. præcipuè Joan. Menoch. *n. 10.* qui ita teſtatur, & *ibi-*
dem Barboſ. *n. 6.*

Hac tamen ſententia admiſſa non obſtant funda- 28
menta contrariæ. Primò ad Speculatoris diſtinctionem
reſpondendum erit, inchoationem officij ita eſſe ac-
cipiendam, ſi poſtquam in poſſeſſionem miſſus eſt of-
ficij electus, inſurgat contra eum aliquis, & appellatio-
nis remedio utatur, tunc enim diceremus conſervan-
dum eſſe electum in ſtatu ſuæ poſſeſſionis. At verò ſi
ſtatim ac electio facta ſit, contra eam reclamatum eſt,
& appellatio interpoſita, ne ſcilicet admittatur ad of-
ficium, propter aliquas cauſas, de quib. Cabed *d. dec. 84.*
n. 17. & ſeq. & ei qui velit electionem confirmare & ele-
ctum in poſſeſſionem mittere, indictum ſit ne ulteriùs
procedat, neque officiales nominatos in poſſeſſionem
mittat, & ſi contra faciat, appelletur, tunc profectò ne-
mo eſt qui non videat nominatos nullam poſſeſſionem
habere, & attentatum eſſe, & ſi rectè irrita pronuntia-
bitur poſſeſſio, & minimè pendente cauſa appellatio-
nis in exercitio erunt manutenendi, juxta *ſuprà* reſolu-
ta, ut obſervant Cabebo *d. deciſ. 84. n. 16.* & relati à Fon-
tanell. *ſupr. d. gloſ. 10. n. 98.*

Neque electos fovet Summus Pontifex *in d. c. fin. de* 29
judicijs, quia illa verba, *Ne tempus regiminis inutiliter*
elabatur, ſunt ex allegatione partis, ſcilicet Syndici
monaſterij, non verò decidunt ut facile legenti occur-
ret, imò ea ratione non obſtante in negotio procedi
decrevit Pontifex, & caſtro illi, contra quod litiga-
bant Abbas, & Conventus, injungit, ut dum pendet lis
Rectorem à Conventu electum admitteret, quia obti-
nuerat in poſſeſſorio contra dictum caſtrum, & ſic de-
buerunt Abbas & Conventus tueri in poſſeſſione,
dum pendebat jus proprietatis. Nam cùm principio
contra caſtrum Conventus poſſeſſorio egiſſet, & obti-
nuiſſet, Rectorem elegit, quem ut reiiceret petitorio
contra monaſterium egit caſtrum. Honorius autem
retinendum eſſe ait rectiſſimè, quia inductum erat in mo-
naſterium in poſſeſſionem eligendi, quæ electio erat
effectus talis poſſeſſionis.

Omitto nunc diſputationem quæ in illo textu ſolet 30
agitari, quomodo judex poſſeſſionis non cognovit
ibid. de proprietate, de qua videas præter DD. *ibi*,
Barb. *in collect. ad cap. 1. de cauſ. poſſ.* & ante Barbo-
ſam optimè eam quæſtionem tractavit Doctor Saha-
gun, quondam Salmanticenſis Academiæ ſacrorum
Canonum Primarius Anteceſſor, vir illa ætate doctiſ-
ſimus, *in repetitione*, quam typis dedit, *ad c. 1. de ſeque-*
ſtrat. poſſeſſ. ex n. 95.

Alterum fundamentum *de l. ordinata 24. ff. de liber.* 31
cau. minus negotij faciet, quia loquitur ſpeciali-
ter in cauſa liberali, favore ſcilicet libertatis, ut ſcili-
cet ordinata lite qui de ſtatu ſuo litigat, pro libero ha-
beatur, ut ſi quas habeat actiones, in totum redigan-
tur, non verò quoad omnia, ut rectè docuit Accurſ.
per tex. ibi in l. ſi cui 25. verſ. licet. ff. de liber. cauſ. ex le-
ge itaque duodecim Tabularum vindiciæ datæ ſunt
libertati

libertati. *Vindiciæ* ſunt, ut quoties de libertate agitur, & incertum eſt, an ſervus, vel liber ſit homo, tunc aſſeratur in poſſeſſionem libertatis interim dum lis pendet, *d.l.ordinata, l.litc* 14.*C.eod.l.*1.*C.qui dare tut.l.*2. §. *& cum placuiſſet* 24.*ff. de orig. jur.* quòd vindicias dare dicebatur, ut videre eſt ex Livio *decad.*1.*lib.*3.ubi factum illud Appij Claudij commemorat, qui Virginiæ amore ardens clienti negotium dederat (verba ſunt Livij, *) ut virginem in ſervitutem aſſereret, neque cederet ſecundum libert item poſtulantibus vindicias. Advocati puella cùm patrem dixiſſent abeſſe, poſtulat ut rem in patris adventum differat. lege ab ipſo lata vindicias det ſecundùm libertatem, nec patiatur virginem adultam famæ prius, quàm libertatis periculum adire.* Convenit Pomponius *in d.l.*2.*§.& cùm placuiſſet, ff.de orig.jur.* Petebatur itaque ab Appio ut eſſet Virginia in poſſeſſione libertatis, dum de ejus ſtatu quærebatur, ut explicavit Revard.*ad ll.*12.*tab.c.*6.Gothofr.*in notis ad eaſdem tit.*2.§.2. & alij, quos laudat Oſuvald. *ad Donell.lib.*20.*comm. cap.*1.*lit. A.in fin.* Schard. Caluinus & alij *de verb.jur. verb.vindiciæ.* Roſin. *lib.*8.*antiq.cap.*6.*pag.*1178.

32 Aliud argumentum deductum ex doctrina Covarr. & aliorum *ſup.num.*21. reſpondeo procedere, quia qui de nobilitate ſua agunt, interim non exiſtimantur plebeij, niſi tantum quoad tributa ſolvenda, ex Pragmatica Regis Henrici, quæ eſt *l.*9.*tit.*11.*lib.*2.*Recop.* non verò quoad poſſeſſionem ſuæ nobilitatis, quam retinet dum durat litis controverſia, ut eleganter obſervat Covar. *lib.* 1. *var. cap.*16.*num.*11. & ideo rectè potuit ad officia eligi, juxta *ſuprà* dicta. Hoc tamen non habet locum in noſtra ſpecie, ubi nulla adeſt poſſeſſio, neque jus, cùm per appellationem ſit ſuſpenſum.

33 Neque obſtabit ſi dicas electionem ab officialibus factam eſſe actum mere extrajudicialem, quia tales actus non fiunt à Concilio tanquam à judice, juxta Bobadill. *lib.* 5. *c.*8.*n.*175. & in actibus extrajudicialibus non datur attentatum, ut docet Covar. *cap.* 24. *pp. num.* 5. & cum pluribus exornat Salgad. *de regia protect.*2.*part.cap.*13.*ex num.*1.neque ſuſpenditur executio per appellationem, *c.conſtitutis* 46. *de appellatio.* ubi Panormitan. Lancellot. *de attent.*2.*part.cap.*12.*limit.*5.*n.*4. *&* 5.*& limit.*40.*n.*5.*& limit.*49.*n.*5.Gonzalez *reg.*8.*Cancell.gloſſ.*9.*in annotat.n.*30.Ergo quantumvis appellatio & reclamatio proponatur, non poterit revocari datio exercitij officialis, cùm actus fiat extrajudicialiter.

34 Reſpondeo itaque electionem non eſſe actum merè extrajudicialem, quando intervenit contradictio patris, ut patet ex *cap.conſtitutio* 41. *de elect. lib.*6.*Clem.*2. *de judiciis*, advertit Salgado *d.capit.*13.*ex num.*34.qui *num.*71.*verſ.igitur*, rectiſſimè ait quod ubi in extrajudicialibus (qualis eſt electio) per comparationem contradictoris exceptiones non frivolas, ſed legitimas, & non calumnioſas opponentis, efficitur actus judicialis, & alteratur ejus natura, & in ea procedi debet contradictorio judicio, quia contradictio ipſa facit litis conteſtationem, & poſtquam ſunt exceptiones oppoſitæ & propoſitæ, à non admiſſione & receptione earumdem admitti debet appellatio, *c.concertationi* 8.*de appellat.lib.*6. quæ utrumque effectum debebit habere, juxta tradita à Salgado *d.c.*13.*n.*136 *& ſeq.*

35 Crederem tamen noſtram ſententiam temperandam, quoties electio legitimè facta fuiſſet, juxta leges & conſuetudinem, & nihilominus appellatio interponeretur, tunc enim cùm cauſa appellationis frivola eſſet, *argumento c. cùm appellationibus* 5.*de appell. lib.*6. junctis quæ de frivolis appellationibus cumulat Salgado *ſupr.*3.*part.c.*6.*ex num.*128.*&* 40.rectè talis appellatio contemnenda eſt, & electus in poſſeſſionem mitti debet ſui officij, & abſque metu attentatorum ad executionem electionis procedi, *argumento l.*

nominationes 27.*C.de appell.*quia malitiis à ... non eſt.

Huic quæſtioni annectenda eſt alia non minus frequens, quàm difficilis, an ſi ſuſpenſa fuerit electio officialium per controverſiam, & pendente lite annus elabatur, reſtituti poſt annum elapſum, nondum facta electione, poſſint eam facere de officialibus futuris, anni ſcilicet ſequentis. Et pro eis facit quòd quamvis officiales obtineant poſt annum elapſum, licèt ad officia non reſtituantur, reſtituuntur tamen ad intereſſe, ut ex *d. leg. ſi uſusfructus mihi in biennium* 6.*ff.de uſufr. leg.* probavi ſupr. *num.*... & ſic ad novam electionem celebrandam reſtituti videntur. Quoniam ſi per ſententiam electio confirmata fuit, & jam validam fuiſſe declaratum, qui antea erant in officio, non poterunt eligere, quia finitum eſt ſuum officium, & electio ab aliis facta non eſſet legitima, utpote facta ab iis, qui jam nullum jus habebant, & cùm in ea verſentur operæ perſonales quæ mutuantur ex curſu temporis, aliæ ſunt hujus anni, & aliæ anni ſequentis, ut firmat Cabedo *d.dec.*84.*num.*5.2.*part.* Unde cùm tempus expiraverit, in quo poterant manentes in officio eligere, jus nullum officialibus antecedentibus jam relinquitur, *argumento l.epiſtola* 52.*§.fin.ff. de pactis, leg. Imperator* 8.*de poſtuland.*cum adductis à Ramon. *conſ.*6.*num.*61. *& ſeqq.* & ſic qui obtinuerunt, gaudere debent ſubrogatione temporis præſentis in locum præteriti, *argumento l.Cæſar* 15.*ff.de publ.* ..., docet Aretin. *in l.ſi ita ſtipulatus eſſem, num.*2.*&* 4.*ff.de verb.obl.*Franchis *decif.*419.*n.*4. 36

Neque oberit quod ſi tranſactus eſt annus, jam non poterit iſte, qui obtinuit, eligere, quia cùm fuerit impeditus propter litigium, non erit excluſus ab electione & nominatione ſucceſſoris, cùm impedito non currat tempus, *l.*1.*§.fin.C.de annal. excep.* cum aliis vulgatis, quæ refert Barboſ. *de axiomat. verb.tempus* 116. præcipuè, quia cùm non ſit electus ſucceſſor, rectè poterit ſaltem quoad electionem officium exercere, ſicut qui ſpectat ſucceſſorem, retinet officium uſque ad adventum ejus, *leg. meminiſſe, ff.de offic. Proconſ.* cùm notatis *ibi* à Bart. & aliis, & Aviles *in cap.*5.*pp.num.*6. Bobad. *lib.*1.*c.*2.*n.*21. Maſtr.*de magiſtr.lib.*1.*c.*23.*n.*77. aliàs enim ſequeretur abſurdum quod non eſſet in populo qui poſſet eligere officiales anni ſequentis. 37

At verò ſi electio, ſuper qua litigatur, infirmetur; 38 iterum dubitatur qui debeant hanc electionem facere, an qui priùs elegerunt, licèt non bene, an autem depoſitarij, quibus pendente lite ſequeſtrata ſunt officia, & videtur eos qui electionem fecerunt, licèt annullatam iterum electionem facturos, quia non ex eo quòd elegerunt nulliter, jus eligendi perdiderunt, cum ad id jure proprio admittantur, non verò jure alieno, ut docet in propoſito Avendañ. *d.cap.*19.*num.*22.*verſ. & de novo.* Bobad. *lib.*3.*cap.*8.*num.*46. Cabedo *d.dec.*84. *num.*14.*p.*2. Caldas *de poteſt. eligend.* 3.*p.cap.*1.*num.*8. latè Fontanell. *tom.*1.*de pact.nup.clauſ.*4.*gloſ.*10.*p.*1.*ex num.*41.Loſæus *de jure univerſ.*1.*p.c.*3.*num.*105. *& ſeqq.* & pro ea ſententia multoties pronuntiatum vidimus in Granatenſi regia Curia, in multis ſimilibus litibus.

In contrarium autem videtur quòd ſi apud ſequeſtrum officia manſerunt dum lis pendebat electionis, depoſitarij electionem facient: quia qui functi ſunt officio ſuo, nullum jus poſt electionem habent, & poſſeſſio in ſequeſtrum, ſeu depoſitum transfertur *leg. licet* 17.*§.fin.ff.depoſiti*, & fructus poſſeſſionis eſt juriſdictio ipſa, quæ exercetur, & conſequenter electio, juxta adducta à Giurb. *conſ.*96.*num.*... quamvis non ignorem *dict.l.licet.§.fin.* loqui quando deponitur poſſeſſio, ne pugnet cum *leg.* ... 39.*ff.de acquir.poſſ.* ut notavit Donell. *lib.*5.... Oſuvald, *lit. F.* Quoniam regulariter depoſitarius, & 39

ſequeſter ſua poſſeſſione poſſeſſorem non privat, ut
docent plures apud Barboſam *in cap. 1. de ſequeſtrat.
poſſ. n. 3.* ubi etiam Sahagun. *num.* 8. Menoch *de retinen.
rem. 3. n.* 86. *& ſeq.* Ludov. *dec. 9. n. 2.* Gratian. *tom. 1. diſ-
ceptat. c.* 114. *n.* 12. Riccius *collect.* 1645. *p.* 5. At quando
juriſdictio ſequeſtratur, certum eſt deponi ipſam poſ-
ſeſſionem, nam ipſa juriſdictio & poſſeſſio quæ conſi-
ſtit in exercitio, idem ſunt, *leg. 1. de juriſdict.* & ſic
ad exercitium, ſeu poſſeſſionem illam pertinebit quo-
que electio officialium, ſicut pertinent cæteræ res, quæ
ad juriſdictionem ſpectant, & quæ dependent ab ea-
dem quæ ſunt juriſdictionis affectus, *argumento l. Ti-
tia* 84 *ff. de ſolut.* ut notat cum Roin. *conſ. 53. numer. 7.
vol. 4.* Farinac. *in noviſſim. 1. p. dec. 397. num. 4.* & fuit do-
41 ctrina Bald. *in l. alienationes num. 2. ff. famil. ercifc.* † qui
tenet ſequeſtrum, aut depoſitarium poſſe eligere, ſeu
præſentare, quod docuit Innoc. *in cap. examinata, de
judiciis, in princ.* Felin. *in cap. cùm Bertoldus, de re judic.
num.* 29. *&* 30. & alios referens Gutier. *de tutel, 3. p. c. 7.
n.* 16. Cevall. *com. contra com. q.* 740. *n.* 1. Cened. *collect. 5.
ad Decretal, n. 9. & lib. 1. canon. q. 10. n. 3.* Garcia *de bene-
fic. 5. p. c. 6. n. 1.* Barboſ. *in collect. ad c. ex litteris, de jure
patron. n. 8. & in c. 1. de ſequeſtr. poſſ. n. 5. & 6.* & quam-
vis hæc in rebus ſpiritualibus habeant locum, argumen-
tum etiam applicatur & in profanis, in quibus datur
eadem ſimilitudo, ut obſervat Molin. *li. 2. de primog. c. 4.
n. 38. & ſeqq.* Gratian. 1. *tom. diſcep. c. 58. n. 11.* & plures
congerens Fontanell. *ſup. d. clauſ. 4. gloſ. 10. p. 1. num. 42.*
& Ramon. *conſ. 6. n. 47.* quia leges non dedignantur ſa-
cros canones imitari, ut aiunt jura, & ſic eodem modo
depoſitarius officij electionem facere debet, cùm uter-
que à pari procedat.

42 Nihilominus tamen adhuc in ea ſum opinione, ut
in caſu propoſito electio debeat devolui ad eos, qui
priùs elegerunt, quod quia contra communem opi-
nionem procedere videtur, ideo fortioribus fundamen-
43 tis ſolidabimus. Primò † quia electio, quæ non ſor-
titur effectum conſummatum non tollit eligenti jus
iterum eligendi, *c. ſi electio 26. cap. ſi compromiſſarius 37.
de electione, lib. 6.* tradit Oldrad. *conſ. 57. de conceſſ. præb.
n. 1.* & multis adductis Gonzalez *in reg. Canc. gloſſ. 45.
§. 3. ex num. 6.* Gratian. *tom. 1. diſcep. cap. 58. numero 5. &
ſeq.* Surd omnino videndus *conſ. 264. n. 29. vol. 2.* Fon-
44 tanella *d. gl. 10. num. 49.* † Neque enim poteſt dici ele-
ctio quæ non habuit effectum, cùm illo remoto, remo-
veatur nomen & ſpecies, ut dixit Bal. & relati à Gra-
tiano *ſup. num. 7.* & cùm primus actus non obtinuit ef-
fectum ſuum, ſecundùm intentionem agentis, debet
iterum fieri, *l. qui per ſalutem 33. ff. de jurejuran. l. de die
8. § ſi ſervus, l. ſi arbitro 10. in fine, ff. qui ſatiſdare cog.* Ti-
raquel. *in l. bove, §. hoc ſermone, lim. 2. n. 1. & 20. & limit.
6. n. 6. poſt gloſſ. verb. reiterari, in c. Daibertum 24. 1. q. 7.* &
in judice, qui licèt nulliter declaravit, non tamen prop-
terea privatur facultate iterũ judicandi, tradit Menoch.
de arbitrar. q. 67. n. 1. Pereyra *de nomin. emph. tom. 3. cap.
5. n. 8. & ſeq.* Fontanell. *ſup. n.* 58.

45 Secundò facit quòd ſequeſter utitur non ſuo jure,
ſed alieno, juxta Cabed. *d. deciſ. 84. num. 14.* & ſeque-
ſtro conceditur uſus dum lis pendet, ad tempus ſcilicet
limitatum, atque ita limitatum debet producere effe-
ctum, juxta vulgarẽ regulam *l. in agris 21. ff. de adquir.
rer. dom.* Gonzalez *ſuprà in præm. §. 7. numer. 59.* Quare
ſi elegiſſent depoſitarij, jus ſuum tranſcenderent, &
uſurparent officium proprietariorum, & ſi finito jam
anno ad electionem procederent, cùm jus quod ha-
bent, ſit limitatum, alios depoſitarios eligerent, & ſic
uſurparent auctoritatem ſuperioris, qui ea officia ſe-
queſtraverat, & nominarent privata auctoritate, &
contra decretum regium Cancellariæ, quod plerumque
concipitur, *Ut depoſitarij utantur officiis dum lis pendet,
& ut interim non poſſint depoſitum alterare, & hoc intelli-
46 gatur ſine præjudicio electorum.* † Ergo jam finita lite
ſequeſtrum expirabit, cùm uſque in illud tempus de-
poſita ſint officia, *argumento leg. in honorar. 53. verſ. ſed
cum reſciſſa, ff. de oblig. & act. leg. epiſtol. 52. §. fin. Dig. de
pact.* quia lapſus temporis excludit à beneficio quod
ad tempus fuit conceſſum, *argumento l. Imperator 8. ff.
de poſtulan.* Ramon. *d. conſ. 6. num.* 64. Quare cum res
reducantur ad tempus, quo debuit fieri electio, effectus
ſententiæ per fictionem retrotractivam retrahendus
eſt ad tale tempus, ex traditis à Coſta *de retrotr. cap. 9.
caſ.* 18. & ſic celebranda eſt electio ab iis, qui prius eam
fecerunt, quia pendente lite non videntur poſſeſſio-
nem perdidiſſe quo ad hanc cauſam electores, ex dicta
clauſula præſervativa, ut ſequeſtrentur officia ſine
præjudicio electorum, ut docent Beltramin. *in add.
Ludoviſ. deciſ. 9. num. 15. & 16.* Seraphin. *deciſ. 156. nu-
mer. 3. & deciſ. 94.* Riccius *reſolut. 415. in fin.* † quæ 47
retrotractio optimè confingi poteſt, cum medio illo
tempore nullum jus fuerit alicui quæſitum quo po-
tuiſſent excludi electores, *argumento l. ſtipulatio 63. ff.
de jure dot.* notant relati à Ramon. *d. conſ. 6. num. 36.*
quia ſola electio nullum parit electo jus, niſi ſequantur
acceptatio, confirmatio, & ingreſſus officij Ramon.
ubi prox. n. 29. & Bobadill *lib. 3 cap. 8. num.* 57.

Neque obſtat doctrina Bal. *in d. leg. alienationes n. 2.* 48
Digeſt. fam. ercif. qui ait eum eligere debere, qui eſt in
poſſeſſione. Quia licet ea doctrina vera ſit, ex Covar.
pp. cap. 14. num. 2. Gutierr. *lib. 3. pp. quæſt. 42. num. 46.*
Cevall. *5. tom. q. 49. numero 10. & 11.* Nicol. Garcia *de
benefic. 5. p. c. 5. num. 4.* intelligenda eſt in eo, qui verè
habet poſſeſſionem, quam tamen non habet ſequeſter,
qui verè non poſſidet, ſed tantum habet detentatio-
nem juriſdictionis, *argumento l. more 5. ff. de juriſdict.*
cùm ei non conveniat diffinitio poſſeſſionis, quam
tradit Donell. *lib. 5. comm. c. 6.* & *ibi* Oſuvald. Pichard.
*in princ. Inſt. de interdictis, in tract. de adquir poſſeſſ. art. 2.
ex n. 17.* & ſic dicemus ſequeſtrum eſſe in poſſeſſione,
quod longè diverſum eſt à *poſſidere*, *leg. ſi quis ante 10.
§. 1. ff. de adquir. poſſeſſ.* ubi explicavit Cujac. *& lib. 9.
obſervat. cap.* 33. Petr. Faber *in l. qui in ſervitute 118. ff. de
reg. jur.* Mindan. *de materia poſſeſſ. c. 2. num. 3.* Oſuvald.
d. lib. 5. Don. cap. 6. lit. L. & probat etiam *l. certe 6. §. is
qui ff. de precario.* † Eſt itaque depoſitarius tanquam 49
fructuarius illius juriſdictionis, quia non habet affe-
ctum domini, vel, ut alij malunt, non habet affectum
poſſidendi, qui debet intervenire ex parte poſſidentis,
juxta diffinitionem Donelli & Pichardi. Quapropter
magis eſt cuſtodiæ cauſa in poſſeſſione, ut alias dixit
IC. *in dict. leg. ſi quis ante §. 1. & in d. §. is qui,* ubi de fru-
ctuario idem dicitur. † Quod non malè ſuadetur ex 50
vulgari doctrina, quæ tenet talẽ ſequeſtrationem, cùm
ſit neceſſaria, utpote facta à judice, non auferre poſ-
ſeſſionem litigantibus, teſtantur Azeved. *in rub. tit. 12.
lib. 4. Recop. n. 5.* Grat. *tom. 1. diſcep. cap. 114. n. 12.* Caſtil-
lo *lib. 3. quotid. c. 16. numero 15. & ſeq.* congeſſit plures
Barboſ. *in d. cap. 1. de ſequeſtr. poſſ num. 5.* & ante eum
Sahagun *ibidem n. 9.* ex quibus facilè reſpondetur ad
primum argumentum primæ opinionis contrariæ. Et
quamvis daremus poſſeſſionem eſſe apud ſequeſtrum,
non tamen dicemus ex ea fuiſſe conceſſam poſſeſſio-
nem eligendi, quæ diverſa eſt à poſſeſſione juris di-
cundi.

Alterum fundamentum deductum ex jure patrona- 51
tus minus debet eſſe in conſideratione, quoniam con-
traria opinio quod ſequeſter non poſſit præſentare,
non minus eſt à doctiſſimis viris admiſſa, ut conſtat ex
Barboſ. *de jure Eccleſ. lib. 3. c. 12. num. 233.* Sahagun. *in
cap. fin. de ſequeſtrat. poſſ. numer. 56. & ſeq.* Cevall. *d. quæſt.*
740. *num. 3.* Baëza *de decima tutor. cap. 20. num. 17.* qui
hanc veriorem cenſent, ex eo quòd contraria nullo ju-
re probetur, & hæc fortiſſimis fundamentis conſiſtat.
† Quorum unum proponam deductum ex *c. cùm Ber-* 52
toldus, de re judicat. ubi creditor, cui jus patronatus
cum

cum univerſitate bonorum pignori datum eſt, (quod
in creditorem tranſit, *cap.ex litteris 7.cap.cùm ſæculum,*
de jure patro.l.modicis 24.de contrah. empt.l.quædam 62.
ff.de adquir. rer. dom. cum adductis à Barboſ. *in collect.*
ad d.cap.ex litteris) præſentare non poteſt, ut ex aliis
tradit idem Barboſ. *de jure Eccleſ.lib.3.c.12.num.237.*
& tamen creditor talis idem juris habet quod ſeque-
ſter, quia verè poſſidet pignus creditor, *l.per ſervum 37.*
ff.de adquir.rer.domin.leg.1.§.per ſervum 15.ff.de adquir.
poſſ.l.ſervi 16.ff.de uſucap.l.13.tit.10.p.7. ibi, *verdadera*
tenencia. docent Cujac. *lib. 18. obſer. cap. 24.* Giphan.
in d.l.1.§.15. num.69. Copus *de fructib. tit.4.c.1.* Do-
ne l. *de pignor.cap.9.* Menoch. *de recup.rem.9.num.197.*
53 *& ſeq.* Gregor. *in d.l.1.verb. tenencia.* † Et nullam aliam
rationem tradunt contrariæ opinionis auctores, ob
quam ſequeſter præſentet, niſi quia poſſidet & præ-
ſentatio poſſeſſorem ſequatur, *cap. ex litteris 7. capit.*
conſultationibus 19. de jure patron. quæ ratio falſa eſt, ut
rectiſſimè obſervavit D. Sahagun. *in d.c.fin.de ſequeſtr.*
poſſ.num.57.verſ.ſecundò omnes, nam & volgi commen-
tum eam vocat, & toto cœlo errare putat ejus aſſeclas.
Nam *dict.cap.ex litteris 7.de jure patr.* loquitur de con-
ductione ad longum tempus, quæ utile dominium
transfert, *leg. 1. & ſimilib. ff. ſi ager. vectig.* Hoc enim
ſignificat, *ad firmam dare*, ut ſic explodas Barboſ. *in*
collect. ad d. cap. ex litteris n.4. qui de conductione ad
modicum tempus illa verba non rectè accepit, ſiqui-
dem conductor talis non poſſidet *d.l.certè 6.§.is qui ff.*
de precario. & utile dominium præferendum eſt directo
in præſentatione, ut *in d.c.ex litteris.*

54 Minus ad rem facit fundamentum aliud deductum
ex *d.cap.conſultationibus 19. de jure patron.* Nam diſtin-
guendum eſt inter eum, qui poſſidet univerſitatem
bonorum, & eum, qui eſt in poſſeſſione præſentandi,
ſiquidem ſufficiens eſt ſola præſentandi poſſeſſio, etſi
poſtea in cauſa ſuccumbat. Menoch. *conſ. 90. num.125.*
non verò ſufficiens eſt poſſeſſio bonorum, ut docuimus
cum Sahagun *ſup. n.61. & 64.* qui addit quòd quam-
vis in praxi viderit ſequeſtrum præſentare, hoc factum
fuiſſe diverſa ratione, quàm ea quæ conſiſtit in poſ-
ſeſſione, ſcilicet, quia ea ſit ſequeſtrationis natura ut
res, de qua controvertitur, apud ſequeſtrum depona-
tur, & poſſeſſio transferatur, ita ut neuter ex litigato-
ribus rem habeat, juxta terminos *d.l.licèt, §.fin.ff.depo-*
ſiti, ſive ſequeſter ſit à partibus, vel à judice electus
pro Domino futuro, & ejus nomine videtur præſenta-
re, cùm unus ex contendentibus Dominus ſit, & in
ejus utilitatem uſucapiat, *d.l. intereſſe, de adquir. poſſ.*
& interim rem cuſtodiat, & adminiſtret jure, quaſi
mandatum habens ad præſentandum, rectè poteſt præ-
ſentare, *c.illud 8.cap.ex inſinuatione 14.c.per noſtras 26.*
de jure patronat. ita ut talis præſentatus, & inde inſtitu-
tus, eum, qui victor extiterit, recognoſcat, tanquam
patronum, *argum. c.ſi verò 12. de jure patron.* cum qua
doctrina nunc ego tranſeo, quia hic locus non eſt eam
in examen rigidum adducendi.

55 Ait lex, *quem ſi conſtiterit nominari minimè debuiſſe*,
hoc ideo, quia electus potuit habere excuſationem.
Cùm ergo decurionatus, ut ſcripſi *in rubrica*, adeò
fuerit laborioſus, plures excuſationes propoſitæ ſunt
in jure, quibus qui eligebatur, liberari poſſet ab no-
minatione. Hinc variæ excuſationum cauſæ à legibus
admiſſæ, vel reprobata. Videamus itaque de *admiſſis.*

56 † Prima ſi ſeptuageſimum ætatis annum electus habue-
rit, *l.ſi ultra 10. infr. h. tit.* vel quinquagintaquinque
annis major fuerit, *l.fin. infr.qui ætate, vel profeſſ. ſe ex-*
cuſ. is enim ſenex dicitur ex Menoc. *de arbitr. caſ. 59.*
toto. Gratian. *diſcep. tom.2. cap. 328.* Habuítque ſene-
ctus peculiarem favorem, ob quem plerunque varia
privilegia ætati conceſſa ſunt, ut recedatur à juris regu-
lis ordinariis, ut obſervat Flamin. *de reſignat benefic.*
lib.5.q.6.n.4. &, ut inquit Pontifex *in cap.magna 7.de*
voto. ibi, *Ætatis vitæ ſeneſcentis defectus atque canicies*
vix labores ſuos & dolores tolerare poteſt. præſertim cum
ſenectus ipſa ſit morbus, teſte Comico, ob quam ra-
tionem Virgil. *lib. 6. Æneid. verſ.275.* morbum & ſe-
nectutem conjunxit.

—— ſubeunt morbi triſtiſque ſenectus.

& ſic difficilè viſum eſt ut in gravi jam ætate poſſit
quiſquam rectè, & prout decet rempublicam admini-
ſtrare, qui nec ſuis negotiis ſupereſſe poteſt; imò in
gravi damno erit Reſpublica, cùm adminiſtretur ab
eo, qui jam creditur moriturus, & de alio ſæculo,
quàm de præſenti tractare, ut ſentiunt Alciat. *de præ-*
ſump. reg. 1. præſumpt. 53. Menoch. *libro 5. de præ-*
ſumpt. 46. num. fin. & ſic aptus non eſt officio publico
ſenex. Bobadill. *lib. 1. polit. cap. 7.n.10. & ſeqq.* Quo-
modo enim de Republica tractabit cui incumbunt,
Tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curiæ, to-
ties invocata morte, ut nullum frequentius ſit votum, cui he-
beſcunt ſenſus, membra torpent, præmoritur viſus, auditus,
inceſſus, dentes etiam ac ciborum inſtrumenta, verba ſunt
Plinij *lib. 7. hiſt.cap.50.* † Accedit etiam ſenectuti an- 57
tiquos tantum detuliſſe, ut ſenes honoratiores judica-
rentur, *leg.ſemper, 5.ff.de jure immunit.* &, ut ait Agell.
lib. 2. noct. Attic. cap. 14. apud antiquiſſimos Roma-
norum neque generi, neque pecuniæ præſtantiorem
honorem fuiſſe tributum, quàm ætati. Nam, ut Juve-
nal. ait *Satyr. 13.*

Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,
Si juvenis vetulo non aſſurrexerat, & ſi
Barbato cuicumque puer.

Quapropter magnus honos ſenibus exhibitus in con-
ſilio, ſeſſionibus, conviviis, & in omnibus, ut dicemus
in l. Sancimus, infr. de conſulib. cumulant in propoſito
multa Tiraq. *de jure primog. in præfat.n.216.* Langlæus
lib.7.ſemeſtr.cap.7. Maſtrill. *lib. 2. de magiſtr.cap.5.n.4.*
Dorleans *ad Tacit.lib.3.annal.pag.372.* & Scriban. *lib.2.*
polit.Chriſt.cap.7.verſ.Quod de Principe. † & inde ſene- 58
ctus præbet juſtam cauſam reſignandi epiſcopatum,
cap.1.c.niſi cùm pridem 10.verſ.alia verò, de renunt. ubi
cum aliis advertit Barboſ. poſt Menoch. *de arbitr. caſ.*
59 num.3. & ne contineantur duro carcere, *l.fin.de cu-*
ſtod. reor. & ut examinentur ante litem conteſtatam,
c.quoniam, ut lite non conteſt. cum Farinac. *de teſtib.q.76.*
num 83. & alia ſimilia congerunt *ſuprà* adducti Tiraq.
num.105. & ſeq. Maſtrill. *d.c.5.n.62.* Gothofr. *in dict.l.*
ſemper. Cened. *collect.ad Decret.9.n.5.* Cabed. *d.dec.84.*
Fontanell. *d.gloſ.10.n.127.* Novar. *in l.fin.infr.de Tyro-*
nib. ex n.3. Gratian. *tom. 2. diſcep. c.328. ex n.2.*

Sed huic traditioni videtur contravenire *l.2.§.nume-* 59
rus, & l.in honoribus 8.ff.de vacat. muner. ubi ſeptuagin-
ta anni non tribuunt vacationem à muneribus delatis.
Cui difficultati rectè ſatisfacit Cujac. *lib.1.reſp. Papin.*
in d.leg.8. qui ait ſeptuaginta annorum numerum ex-
cuſare à muneribus perſonalibus, ut in dictis juribus
leg.manifeſti, infr.qui ætate. Sed ſi jam electi ſint, & tales
honores habeant annexa aliqua munera, quæ ea neceſ-
ſario ſequuntur, non ideo excuſationem habebunt,
veluti ſi aliquis Decurio creatus ſit, & deinde ſeptua-
genarius Duumvir creetur, juxta *l.honores 7.§.is qui ff.*
hoc tit. non habebit excuſationem, quia duumviratus
cohæret muneri decurionatus, ſicut etiam non poterit
Decurio, quantumvis ſenior jam eſſet, ſe excuſare ab
aliis muneribus quæ honoribus adhærent, veluti edi-
tione muneris, *l.Circenſium, infr.h.t.* legatione, vel ſa-
cerdotio, *dict.leg.honoribus, l.1.infr.de periculo ſucceſſ.* quæ
dignitas patrimonij erogationem continebat; ut teſta-
tur Pancirol. *in not. Imp. Orient. cap.105.* Itaque dice-
mus ſenes horum annorum excuſari à muneribus;
quando principaliter ab eis ſe excuſarunt, non verò ſi
aliquod munus adepti velint ab illis muneribus con-
nexis & cohærentibus, & quæ veniunt in conſequen-
tiam, ſe excuſare. † Quemadmodum non excuſaban- 60

tur ſi ſuperveniat gravis ætas ei, qui munus jam ſuſ-
ceperat, ut notavit Accurſ. in d.l. ſi ultra 10.infr.h.tit.
quem ſequuntur Bar. & Salic. relati à Platea & Pyrrho
ibidem,& probatur in l.prætor 13.§ fin.ff.de vacat.muner.
l.ſemper 5.§.hoc circa 7.ff.de jure immunit.l.infamia 8.in
62 ſecunda parte, infr.h.t.† Etſi enim dici ſoleat quòd ubi
res devenerit ad illum caſum, à quo incipere non po-
tuit, actum vitiari, quod in variis quæſtionibus addu-
cunt IC. in l.3. in fin.ff.de his quæ pro non ſcrip.l.quia in
eum 16.ff.ad leg.Aquil. leg.ſi minor 4.ff.de ſervis export.
l.inter ſtipulantem 83.§. ſacram.& §.ſi quis rem.leg.exi-
ſtimo 98. in fine principij,ff.de verb.oblig.ea regula pro-
cedit quoties actus non perfectus, neque conſumma-
tus. At verò quando actus eſt perfectus, & abſolutus
tam in diſpoſitione, quàm in executione, non eſt
novum, ut quæ ſemel utiliter facta ſunt, durent, licet
ad eum caſum devenerint, à quo incipere non potue-
runt, leg.patre 8 ff. de his qui ſunt ſui,l.oratione 16.§.fin.
ff.de ritu nupt.l.qui teſtamento 20.§.nec furioſus,ff.de te-
ſtam.c.factum 66. de reg. jur. in 6. docent Donel. in l.
pluribus, §.& ſi placeat, de verb. oblig. Connan. lib.4.
comm. cap. 9. num. 6. Eguinar. Baro & Corral. in leg.
pro parte num.10. de ſervit. Cujac. tract.6. ad Afric.in
leg.fundus 32.ff. de ſervit. ruſtic. Tiraq. in tract.ceſſante
cauſ. limit.12. tot. Petr. Greg.lib.4.ſyntag.cap.1.num.7.
Claud.Plat. Gnoſeon general. jur. lib.6. tit. 7. c.3. Ant.
63 Gomez 2.tom.var. cap.10.num.21.† Ex quo facilè diſ-
ſolues quæſtionem quam excitat Pyrrhus in d.l. ſi ul-
tra, an ſuperveniens cauſa excuſet à muneribus. Nam
ſi jam munus ſuſceperat, & actus erat jam perfectus,
non habebit excuſationem: ſecus autem erit, ſi non-
dum erat conſummatus, ſed electio, verbi gratia, facta,
& in poſſeſſionem nondum miſſus electus.

63 Similiter etiam excuſationem non habet qui ſenex
cùm eſſet, & annoſus, excuſari ſe noluit, & ſponte de-
curionatum ſuſcepit, l.3.h.t.toto tit.infr.de his qui ſponte
publ.l. non diſtinguemus 32.§.ſacerdotio,de arbitr. Anno-
ſum vocat lex qui quinquagintaquinque annos exceſ-
ſit, hujus enim ætatis homines quoad excuſationem pro
ſenibus reputantur, ut conſtat ex ſupradictis juribus,
licèt quoad excuſationem tutelæ major ætas, ſcilicet
ſeptuaginta annorum, deſideretur, §. item major.13.
de excuſat.tut. de quo videbis Ant. Fab. riſpr. tit. 24.
prin. 1. illat. 4.§. de excuſat. ob ætatem, ubi eleganter
diſſerit, quare exigatur illa ætas major, & non ſufficiat
ut quis ingreſſus ſit ſeptuageſimum annum in l.3.ff.de
jure immunit. Sed vellem ego ut nobis aperiret vir in-
genioſiſſimus, quare in decurionatu ad excuſationem
ſufficiat minor ætas. Mihi alia non occurrit, niſi quia
decurionatus honor majoribus erat plenus curis & la-
boribus, ut diximus in rubr. & qui hominem &
ſuos filios Curiæ mancipabat perpetuò, & qui functio-
nes publicas implere tenebantur, l.ad ſubeunda 45.infr.
h.t. quapropter vel robuſtiorem exigebat, quàm in ad-
miniſtratione tutelæ.

64 Excuſantur quoque qui morbo ſunt affecti & affli-
cti, ut in tit. qui morbo, infr. videlicet ſi utroque oculo
careat, l.1.illo tit.l.infamia 8.l.à muneribus 13.infr. h.tit.
Quomodo enim qui ſeipſum regere non poteſt, alios
reget? Idem erit dicendum de mutis, ſurdis & perpe-
tuo morbo laborantibus, qui podagra affligitur, ita ut
rebus ſuis intereſſe nequit, l.3.infr. qui morbo, videas
Maſtril. l.1.de magiſt.c.36.n.93.& l.2.c.10.toto.Giurb.
conſ.8.n.13.Cabed.d.deciſ.84.n.35. Ant.Fabr.in Juriſp.
tit.24.prin.1.illat.4.§.de excuſat.ob valetudinem, Boba-
dill.l.2.c.21.n.243.

65 Habet quoque excuſationem pater duodecim libe-
rorum, l. ſi quis decurio 24.infr.h.tit. quæ excuſatio in-
troducta eſt lege Julia & Papia, quæ matrimoniorum
frequentationi & liberorum procreationi præmiis &
pœnis providit, Campus ſpatioſiſſimus ſeſe præbebat
de ea re diſſerendi, niſi jam id antea feciſſem lib. meo
obſervationum ſecundo c.4.in princ.& cap.5.toto, ubi de
lege Julia & Papia plura adduximus. Adeat locum qui
hanc rem latiùs velit exornare, nam mihi in animo
ſemper fuit ne quidem tota ſcripta de uno in alium li-
brum transferre. Fœcunditati itaque meritò præmia
propoſita ſunt pluribus in locis. Nam pater, qui libe-
ros habet in albo Decurionum, præfertur non habenti,
l.in albo 9.infr.h.t.& Conſul Conſuli, ex Agell.lib.15.
noct.c.15. Album vocat tabulam illam, ſive matriculam,
in qua Decurionum nomina ſecundùm cujuſque ordi-
nem ſcribuntur, de quo multa dixerunt lexici verb.
Album. & Gothofred.in tit. de albo ſcribendo, ubi duæ
leges continentur quæ diſponunt quo quiſque ordine
ſedeat, & dicat ſententiam. † Sedebit itaque prior 66
qui pater ſit, deinde, qui filios non ſuſcepit l. [illegible] 6.
§.fin.ff. hoc tit. Cives originarij præferuntur ſi adſunt in
civitate incolis, qui non habent filios, Mynſinger.cent.
4.obſerv.30.Alciat.de præſum.reg.1. præſump. 37. num.
1. & in aliis caſibus Novar. in d. l. in albo. Expedit
enim reipublicæ ut abundet hominibus ad quos pro-
creandos ut homines invitarentur neceſſe fuit privile-
gia proponere, l.1.ff.ſol.mat. dixi d.c.4.& 5. exiſtiman-
túrque magis de republica ſoliciti patres, qui liberos
ſuſceperunt, & neceſſe fuit patrem quiete & libertate
afficere, ut liberorum educationi vacare poſſet. Unde
excuſatio munerum numero liberorum indicta eſt plu-
ribus legibus Pandectarum & Codicis l.2. §.1.l. in ho-
noribus 8.l.fin.ff.de vacat.mun.leg.ſemper 5.§.demonſtra-
tur. toto tit.infr.de his qui num.liber.l.1.infr.de reg.[illegible].
& hodie nova Pragmatica anno 1621.lata à Rege noſtro
variis fœcunditati præmia proponuntur, nec ſolùm qui
liberos ſuſceperint, verùm & qui matrimonium con-
traxerint, docent Platea, Pyrrh Cujac. Novar. & alij in
d.l.in albo, & in d.leg.ſi quis decurion. ubi etiam Fulu.
Conſt Alciat.de præſum.d.reg.1.præſump.36.num.1.Me-
noch.eod.tract.l.5.præſum.11.n.6. & Avendañ.de exeq.
1.p.c.19.n.26.

Liberatur ergo pater duodecim liberorum decurio- 67
natu in d.l.ſi quis decurion. ubi pro duodecim vult repo-
nere Cujac. ſexdecim, duplici ratione motus, & quòd
in Codice Theodoſiano ſit ſcriptum tredecim, hac nota
XIII. & duo II. mutati debent in V. & quòd in d. l.
ſemper, §. demonſtratur, ſexdecim requirantur. Sed alibi
dixi perpetuóque apud me manebit auctoritatem Co-
dicum Vulgatorum majorem eſſe quàm Codicis
Theodoſiani è latebris & tineis poſt multa ſæcula in
lucem extracti, & compago illa, ut notat XIII. muta-
tur in XVI. ridicula & indigna viro illo doctiſſimo
Cui non favet d.l.ſemper §.demonſtratur, quoniam ibi
non exigit Ælius Pertinax Imperator tot liberos ad
vacationem, ſed fuit allegatio partis ut faciliùs ab Im-
peratore privilegium impetraret, ut ſatis declarant illa
verba, tamen quia ſedecim pueros habere per libellum no-
tificaſti. Quod fortaſſe allegavit ut faciliorem redderet
Principem ad id indulgendum, cùm eo tempore non-
dum erat indultum, neque declaratum quot liberi ad
id ſufficerent, ut ab omnibus muneribus tam civili-
bus, quàm patrimonialibus liberaretur pater indiſtin-
ctè, ut intellexit Fachin. lib.3. controv. cap.49. in fin.
† Sed an ab omnibus muneribus pater duodecim li- 68
berorum excuſetur, tam patrimonialibus, quàm rea-
libus & gabellis & aliis contributionibus, an etiam
idem dicendum ſit in matre, diſputarunt Covarr.2 p.
de Sponſalibus cap.8.in princ. Rojas de ſucceſſion.cap.16.
n.9. Avendañ. ſup. & Azeved. relati à Paredor. in ſex-
quicent.differ.49. Fachin. ſup. d.c. cap.49. Gutierr. de
tutel.1.p.cap.21.num.3. Bobadill. lib.5. polit. c.5. n.31.
lit.H. Maſtrill.de magiſt.lib.1.cap.10. num.102. Cabed.
d.deciſ.84.n.36.& ſeq. Theſaur. deciſ.167. num.2. Do-
nell. lib.3. comm. cap.9. ubi Oſuvald. lit. D. Menoch.
conſ.486.num.3. Surd. deciſ.113. n.1. Novar. & Feltu.
Conſtant. in d.d.l. ſi quis decurion. quibus multa erant

illius interpretationem & varias quæſtiones petere poteris.

69 Omitto alias excuſationes, & devenio ad eas, quæ non fuerunt admiſſæ. Prima, ſi aliquis ſe excuſaret ex eo quòd litteras neſciret, *l.expertes 6.infr.h.tit.* quia in decurionatu magis ſpectatæ ſunt olim facultates, quàm ſcientia litterarum, ad munera enim potiores & locupletiores electi ſunt, & non tam vices, quàm vires attendebantur, *l.ad ſubeunda 45.infr.hoc tit.leg.honor 14.in princ.ff.de munerib.& honor.leg. honores 7. in princ.ff.hoc tit.* & probat Cabedo *dict. deciſ. 84.num.1.* Gothofred. *in d.l.honores.* Præterquam quòd ad Rempublicam adminiſtrandam neceſſaria non eſt ſcientia litterarum, imò ignorantes & imperiti poſſunt eſſe judices, ut advertit Bobadill. *lib.1.polit.cap.6.num.16.* poſt Aviles *in cap.36.pp.verb.firmadas, ex num. 1.* (& utinam ita quotidie non accideret cùm videmus officia hujuſmodi exerceri ab hominibus indoctis & illiteratis, qui omnia peſſundant, ut egregiè deplorat Bobadill. *ſupr. n. 17.* & probatur *in l.4.tit.22.p.3.* quam ad hoc expendit idem Aviles *n. 5.* rationem proponit Valenz. *in d.l.6. à n.1.*

70 Similiter & à decurionatu excluduntur infames, *leg. infamia 8.l.nec infames 12.infr.h.tit.leg.un. infr. de infamib.* ubi dicam. Dixi *excluduntur*, non *excuſantur*, quia, ut ait *dict.l.neque infames*, immunitas ob privilegium datur, infamia verò nota eſt, & frui non meretur privilegio qui pœnam meretur, *c.tuarum 11. c. ut privilegia 24.extr.de privileg.* docent Pyrrhus *in d.l.2.* ubi etiam Gothofred. & cùm excuſatio, ſeu immunitas à muneribus ſit quoddam privilegium, non poteſt illud habere infamis qui notatus ob eſt pœnam, *l.relegatorum 7.§.fin.cum leg.ſeq.ff.de interdict. & releg.* ibi, *Neque enim immunitatem pœna tribuere debet*, quod intelligas tantùm de muneribus quæ dignitatem continent, prout eſt decurionatus, *leg.1.ſup.* non autem de muneribus realibus & perſonalibus, in quibus magis ſpectatur onus, quàm honos, *d.l.7.§.fin.l.un.infr.de infamib.* notant Platea *in d. l.infamia, num.1.* Uveſebec. Freher. & alij relati ab Oſuvald. *ad Donell.lib.18.c.6. lit. B*, qui rectè infert tutorem rectè poſſe conſtitui infamen ſui ordinis, ſuæque notæ hominibus, cùm tutela ſit onus, non dignitas.

Ait lex, *ſumptum litis eidem à nominatore reſtitui debet.*

71 Si nominator, ſeu elector indebitè in Decurionem aliquem nominaverit, qui excuſationem habebat, & ab injuſta electione appellaverit, in omnes litis ſumptus condemnatus eſt, ne dolus & malitia ſua impunita remaneant, *leg.unic.infr.de ſumptuum recuperat.l.1.§. qui excuſationē,ff. de vacat.muner. l.cum quem 79. ff.de judicijs l.2.C.de fructib. & lit. expen.* docet Richar. *in rub.Inſt.de pœna temerè litig. n.4.& ſeq.& in §.hæc autem omnia 6.infr.eod.* Donell.*l.26. comm.c.3.* ubi Oſuvald. *lit.E.* & in noſtro caſu Cabedo *d.deciſ.84.n.27. & 34.* Aviles *cap.17.pp.verb.elijan, num. 10.* quem corruptè allegat & ſequitur Fontanell.*d.clauſ.4.gloſ.10. num.128.*

LEX XV.

Imp. CONSTANTIN. A. *Mechilio Hilariano Correctori Lucaniæ & Brittiorum.*

Univerſos Decuriones volumus à Tabellionum officiis temperare.

LEX XXXIV.

Imppp. GRATIAN. VALENTINIAN. *&* THEODOS AAA. *Floro PP.*

Si quis procurationem facultatum ſuarum curiali crediderit eſſe mandandam, totius dignitatis exceptione depulſa, graviſſima pœna plectetur. Ille verò immemor libertatis, & generis, infamiſſimam ſuſcipiens utilitatem, exiſtimationem ſuam ſervili obſecundatione clamaverit, tradatur exilio.

SUMMARIUM.

1 *Tabelliones non poſſunt eſſe Decuriones. Differitur de ratione, & an fuerit tabellionatus olim & hodiè officium vile, & à ſervis exercitum?* & n. 3.4.& 5.
2 *Decurionatus eſt honor & dignitas.*
6 *Probatur latè Tabellionum officium eſſe honeſtum ex Caſſiodoro* & n.7.
8 *Scribarum officium apud Græcos honorificentius, quàm apud Romanos.*
9 *Expenditur locus Tertulliani, quo probatur ſcribas non fuiſſe ſervos. Item & alius Plutarchi & Suetonij*, & n.10.
11 *Quæ fuerint ſcribarum decuriæ apud Suetonium.*
12 *Sequenti ævo Tabelliones clariſſimi titulo decorati.*
13 *An deberent eſſe juris periti, explicatur* l.moris 9.§. nonnunquam, ff.de pœnis, *& qui ſint juris ſtudioſi & Juriſperiti in libris Pandectarum?* & n.14. & 15.
16 *In prohibitione emptionis comparatur Tabellio cum majoribus judicibus.*
17 *Agitur de interpretatione legis noſtræ & de ejus verâ ratione, & adſtruitur fundamentis claris Tabelliones ad decurionatum aſpiraſſe*, & n.18.& 19.
20 *Aperitur mens* l.ſi quis decurio 21.C.ad l.Corn.de falſ. *& aliarum.*
21 *An olim fuerint Decuriones ſimul Tabelliones, & eadem gauderent auctoritate, explanatur Symmachus & Horatius*, & n.22.
23 *Quare Sacerdotes non poſſint eſſe Tabelliones* ad c. ſicut 8.extr.ne Clerici, vel Monach. *& leges regni*, & n.24.
25 *Quando lex aliquid prohibet ſi actum non annullat, valebit mero jure.*
26 *Qui fuerint ſervi publici, an Tabelliones ſervi fuerint, ad* leg.fin.C.de ſervis reipub.manum. *&* n. 27. & 29.
28 *Error eorum qui exiſtimabant Tabellionem eſſe ſervum publicum, convincitur.*
30 L.3.C.de ſervis reipub. manum. *emendatur, & explicatur*, & n.31.
32 *Explicatur* l.3. infr.de Tabulariis, *& de differentia Tabulariorum & Tabellionum*, & n.33.
34 *Scribarum nomen apud Romanos ſcribas diverſos comprehendebant.*
35 *Ad* l.ſi quis procurationem, infr. h. t. *An officium Procuratoris ſit vile*, & n.36.
37 *De Principum Notarijs, quos Secretarios vocamus, & de eorum honoribus apud omnes nationes*, n.38. & 39.
40 *A ſecretis quis fuerit tempore Caroli Magni.*
41 *Secretarij Principum magna reverentia digni.*
42 *An Tabelliones noſtri admitti poſſint ad Reipub.adminiſtrationem.*

43 De

43 *Deteſtatio Tabellionum.*
44 *Tabelliones non poſſunt eſſe Advocati, & de ratione.*
45 *Econtra autem Advocatus poteſt eſſe Decurio.*

1 TABELLIONES non poſſunt eſſe Decuriones.
Rationes proponunt Plat. Rebuff. Pyrrh. & Go-
thofred. *hic.* & plures relati à Bobadill. *lib. 1. polit. c. 14.*
num. 43. à Barboſa *in remiſſ. ad ll. Luſitaniæ lib. 1. tit. 79.*
Gutierr. *lib. 1. pp. q. 137. ex n. 3.* Petr. Greg. *lib. 47.*
ſyntag. cap. 42. num. 14. Loſæus *de jure univerſ.*
cap. 3. num. 16. Gaſpar. Barthius *lib. 56. adverſar. c. 1.*
quia ſit hoc officium vile & infame, quod ab obtinen-
2 dis honoribus arcere ſolet, *l. 2. infr. de dignitat.* † Et
certum eſt decurionatum eſſe honorem, *l. 1. & 3. ſup.*
h. t. & dignitatem l. 1. *l. ſpurij 6. ff. hoc tit. l. ne quis 38.*
infr. eod. obſervant Pancirol. *de magiſtr. municip. cap. 1.*
Bobadill. *d. lib. 3. cap. 8. n. 19.* Loſæus *de jure univerſ. c. 5.*
n. 15. ob quam etiam rationem Procuratores ab eo
munere excluduntur, *d. l. ſi quis 34. infr.* quia vile &
abjectum officium non compatitur cum honoribus
3 Gutierr. *ſupr. n. 12.* † Accedit etiam, quia tabelliona-
tum exercere eſt actus ſervilis, *l. fin. C. de ſervis reipub.*
manum. ibi, *Poſt verò ut libertus tabulariam adminiſtran-*
do libertatem quam fueras conſecutus, non amiſiſti, ubi dif-
ficultas erat, an ex eo quòd Tabellio eſſet, perdidiſſet
libertatem, & reſpondent Impp. ſalva libertate libe-
rum hominem poſſe tabulariam gerere. Status enim
controverſiam patiebatur ille quòd Tabellionis offi-
cio uteretur. Quin & Capitolin. *in Gordiano*, ait, *Ta-*
cito ſenatuſconſulto faciendo nullos intereſſe ſcribas, nullos
ſervos publicos, ſervique publici dicebantur Tabellio-
nes, *l. non aliter 18. ff. de adoption. l. 2. Cod. eod.* cum aliis
quæ obſervat Bobadill. *lib. 3. c. 14. n. 41. & 42.* idque
clariùs exprimitur *in l. 3. infr. de tabul.* ubi conſtituitur,
Ut ad tabellionatum homines liberi ordinentur, neque ulli ad
tale officium pateſcat aditus, qui ſit obnoxius ſervituti, ergo
4 ante eam legem ſervi Tabelliones erant. † Quapro-
pter multi ex noſtris, quos refert Gutier. *d. q. 137. n. 6.*
tenent quòd attenta lege Regni 11. *tit. 25. lib. 4. Rec.*
qua cavetur ne Tabellio ratione ſui officij gaudeat
exemptione tributorum, vel contributionum, ſi Ta-
bellio fiat, qui aliàs erat nobilis, non gaudebit nobi-
litate, ſed eam perdet, ſicut exercens aliud quodlibet
5 officium vile. † Sic etiam Petrus Bargæus, ſuperiori
ſæculo Poëta doctiſſimus, à Paulo Jovio Tabellionis
nomine publicis ſcriptis laudatus, adeò canduiſſe dici-
tur, ut in hiſtorias illius ſui commentatoris peculiari
libro ſit invectus, ut teſtatur cum Hieronymo Magio
Barthius *d. lib. 50. adver. c. 1.* & Auctor Poëmatij, ſeu Sa-
tyræ *delit.* quam edidit Henric. Stephan. & P. Pithæus,
& poſtea illuſtravit Barthius *lib. 7. adverſ. c. 17. & 18.* vi-
les vocat ſcribas.

—— ſuique
Obliti generis, nunc vilis ad oſtia ſcribæ
Manè ſedent, illumque forum comitantur euntem.

6 Verùm hæc traditio omnino falſa eſt, & lex noſtra
ea ratione non fundatur, ut *infrà* dicemus. Veriuſque
eſt tabellionatum non fuiſſe officium vile & abjectum,
quod ſuadet ſumma fides quæ in eo requiritur, om-
nem auctoritatem in ſe abſorbens. Nam videretur
improprium, ut perſona vilis eſſet, & opus à tali
factum, quale eſt inſtrumentum, tantam haberet
auctoritatem, quantam leges ſcripturis publicis tri-
buerunt. Repugnaret certè omni bonæ gubernatio-
ni, ut inſtrumentum quod eſſentiam ſumit à Ta-
bellione, à ſuo ſigno, ab ejus ſubſcriptione, à fidei
interpoſitione, magnam haberet auctoritatem, &
qui omnem eam tribuit, eſſet vilis & abjectæ con-
ditionis, cùm ex illa radice mala malus fructus naſci
deberet, juxta veritatem Evangelij, id eſt, falſitates,
damna, jurgia, lites & diſcordiæ, cùm nemo plùs
juris poſſit dare, niſi quod habet ipſe, *leg. traditio*
20. ff. de adquir. rer. dom. leg. nemo plus 54. & 110. ff. de
reg. jur. & cùm explorata ſit fides, diligentia & capa-
citas Tabellionis, in gravi ejus munere non debuit
perſona vileſcere, quod etiam expreſſit Cicer. *libro 3.*
in Verren. cap. 70. ſeu act. 8. dum ait, *Scribarum ordi-*
nem eſſe honeſtum quòd eorum hominum fidei tabulæ pu-
blicæ periculáque magiſtratuum committantur. & cum
ordinem poſtea ſcribit præpoſitum eſſe induſtriæ &
dignitati † Quomodo enim hoc munus vile pote-
rit eſſe, cui committitur antiqua fides, & quoti- 7
diana diligentia dirimit jurgantium litem, de cu-
jus cura apud cunctos Præſules litigatur, & ille po-
tiùs judicat, qui cauſarum vincula diſſolvit. Nam
cùm de Tabellionis aditis incorruptum teſtimonium
proceſſerit, cognitores reverenter excipiunt, liti-
gantes, quamvis improbi, coacti tamen obediunt,
& cùm fas ſit promulgatam ſententiam ſuſpendi, Ta-
bellioni non licet obviare, Scribarum officium ſecu-
ritas ſolet eſſe cunctorum, quoniam jus omnium ejus
ſolicitudine cuſtoditur. Armarium ipſius fortuna
cunctorum eſt, & meritò refugium omnium dici-
tur, ubi univerſorum ſecuritas invenitur, quæ ſunt
verba elegantiſſima Caſſiodori *libr. 12. epiſt. 21.* qui
non immeritò ibidem *honorabile decus* vocat exer-
citium Tabellionis. † Apud Græcos in comperto eſt 8
honorificum fuiſſe ſcribarum officium magis, quàm
apud Romanos, Nam, ut Capitolinus denotaret Opi-
lium Macrinum humili loco natum, adjicit Scribam
fuiſſe, & idem conſtat ex Cicerone *ſupra.* Luculen-
tiùs id probat Æmilius Probus, ſeu, ut alij malunt,
Cornel. Nepos *in Eumene* ibi, *Apud Romanos veverè*
ſicut ſunt mercenarij ſcribæ exiſtimantur, & apud Græcos
è contrario nemo ad id officium admittitur, niſi honeſto lo-
co, fide & induſtria cognita quòd neceſſe omnium conſilio-
rum eum eſſe participem; obſervent Cavar. *pp. capit. 10.*
num. 4. in fin. P. Greg. *lib. 47. ſyntag. cap. 41. num. 4.* Roſin.
lib. 7. antiq. cap. 48. Caſaubon. *in not. ad Capitolin. in Opi-*
lio. Bulenger. *lib. 6. de Imp. Rom. cap. 26.* & Barthius *d.*
cap. 1.
Et quamvis non tanto in honore eſſet hoc of- 9
ficium apud antiquos qui illud exercebant, non exi-
ſtimabantur viles & abjectæ conditionis, neque ip-
ſum munus viteſcebat. Scimus enim ex Tertullian.
lib. 2. adverſ. Marcionem num. 131. apud ſubſellia in ju-
dicio conſediſſe. *Ut ſolo (ait) injuriarum judicio He-*
bræis Ægyptios repercuterent, liberi homines in erga-
ſtulum ſubacti, ut ſolas ſcapulas ſuas ſcribæ eorum apud
ſubſellia ſua oſtenderent flagellorum atrocitate laceratas,
quod tamen non niſi de hominibus liberis & magnæ
auctoritatis intelligi nequit, cùm in judicio ſervi ad-
ſiſtere non poſſent, *leg. ſervus 6. Cod. de judiciis.* At in fo-
ro & in judiciis Tabelliones fuiſſe conſtat ex *leg. mo-*
ris 9. §. nonnumquam 4. ff. de pœnis, de qua *infrà* agemus.
† Conducit etiam Plutarchus *in Catone*, qui ait Cato- 10
nem minorem Scribarum arrogantiam confregiſſe,
quod de hominibus vilibus accipi non poteſt. Id etiam
clariùs patet ex Suetonio *in Claud. cap. 1. Qui corpus*
Druſi, ait, *per municipiorum coloniarumque primores ſuſci-*
pientibus obviis ſcribarum decuriis ad urbem devectum,
quod minimè poſſet dici de humilibus hominibus.
Nam tanti Principis corpus honoris gratia ab Scriba-
rum decuriis unà cum Primoribus, id eſt, Decurioni-
bus municipiorum deferebatur. † Dixit Suetonius *de-* 11
curias ſcribarum, quia cùm ingens Romæ eſſet nume-
rus, diſtincti ſunt per decurias, & ſic Scriba Quæſto-
rius, Ædilitius, Prætorius, prout Quæſtoribus, Ædili-
bus & Prætoribus adſiſtebat, item Pontificum, & Mi-
litares, adeò ut minores Pontifices Scribæ alii eum
dicebantur, ut meminit Jul. Capitol. *in Macrino* lo-
quens de ipſo in Cæſare creato. *eundem, cum ſcriba*
Pontificum eſſet, quos hodie Pontifices minores vocant, Ma-
ximum

ximum Pontificem appellavit,obſervat Gutierr. *de veteri*
jure Pontificio lib.2.c.13. ſatis jejunè. Unde *Novell.43.*
quæ eſt *Auth.de Tabellionib.cap.1.verſ.ut ergo*, privatur
Tabellio ſtatione ſua , id eſt , manſione ſua,in qua of-
ficium exercebat tabellioni cum , ſi videlicet adſidebat
in tribunali Prætoris , aut Ædilis,ſicut apud nos dice-
tur *el eſcrivano de la juntamiento,o publico , o de camara,o*
aſiento , o de eſte o aquel juzgado , docent *ſuprà* adducti
Barthius *d.c.1.*Roſin. *d.lib.7.cap.48.* ubi *in Paralipom.*
Demſter. Buleng. *d.lib.6.c.26.* & Levin. Torrentius *ad*
Sueton.in d.c.1. & in Veſpaſian.c.3. qui tradit Scribarum
ordinem equeſtri proximum fuiſſe , quod alibi non le-
gi , & vellem ut vir ille eruditiſſimus id probaret , de
Scribarum ordine eſt *l.1.C.Th.de lucris officior.* ubi con-
ſtituitur ut gaudeat ſolemnitate officiorum.

12 Sequenti poſtea ævo majori in honore ſunt habiti
Scribæ , nam *Nov.94.* quæ eſt *Auth.ut ſine prohibitione*
matres , in fin. clariſſimi titulo decorantur,quo & Præ-
tor etiam *ibi* afficitur,obſervat Cujac.*lib.16.obſerv.c.14.*
& apud Nicetam Choniatem *in vita Joannis Commeni*
lib.3. legimus. *Eum Alexius in ſcribarum numerum alle-*
ctum,& affinitate ex conjugio cognata cujuſdam devinctum
logothetam ſecretorum deſignarat. Logotheta autem ipſi
Nicetæ eſt Cancellarius , ſeu Secretarius , ut explicat
Gretſer. *in comm. ad Codinum lib.1.c.6.n.4.* & , ut Co-
dinus ait , logotheta præerat diſcutiendis & ſcriben-
13 dis rationibus. † Exigebatur etiam à Tabellionibus
peritia juris *Novell.66.*quæ eſt *Auth. ut factæ novæ con-*
ſtitutiones,c.1.in princ. ibi , *Sufficienti hoc tempore omni-*
bus manifeſtam eam conſtituere & tabellionibus ejus(legis)
cognoſcentibus virtutem, ubi notavit Gothofr. & Cujac.
Novell. 44. Caſaubon. *ad Sueton. lib. 6. pag.mihi 192.*
& noviſſimè huic ſententiæ calculum præbet & cha-
riſſimus mihi, ſimul ac doctiſſimus , omnigena erudi-
tione & juriſperitia inſignis, Don. Nicolaus de Caſtro
Salmanticenſis Profeſſor , D. Jacobi ſtemmate conſpi-
cuus , *in exercit. Salmant. exercit.3.in princ. de emp. &*
vend.§.35.n.119.pag.428. hinc notantes illud Ulpia-
ni *in l.moris 9.§. nonnunquam 4. ff. de pœnis* , ubi de in
terdictione advocationis,quam pœnæ nomine infligere
ſolent judices,agens , ait , *ſolent ita vel juris ſtudioſis in-*
terdici , vel Advocatis,vel Tabellionibus,vel Pragmaticis.
Hæc verba intelligunt habita differentia inter Juriſ-
peritum, & juris ſtudioſum : nam , inquit Cujac. Ta-
belliones & Advocati pragnatici juris ſunt periti , non
tamen juris ſtudioſi , cùm hac appellatione juris inter-
pretes Conſultique ſignificentur , cui adſtipulatur
14 Schard. *de verb. jur. verb. juris ſtudioſi.* † Quæ ſenten-
tia mihi non arridet , nam juris ſtudioſi erant qui te-
ſtamenta ſcribebant, vel dictabant,teſte Sueton. *in Ne-*
ron.c.32. ibi , *Deinde ut ingratorum in Principem teſta-*
menta ad fiſcum pertinerent,ac ne impunè eſſet,ſtudioſis ju-
ris qui ſcripſiſſent , vel dictaſſent ea,& tamen nemo dicet
de Tabellionibus eum locum accipiendum, ſed de Ju-
reconſultis,qui & Juriſperiti ſunt dicti *l. ſi quando 17.*
§.1.ff. ſi ſervit.vind. ibi, *Annio conſilium omnes Juriſperi-*
ti dederunt l. Lucius 88.§. fin. aliàs eſt *l.Scævola,§.fin.de*
legat. 2. ibi , *hoc teſtamentum ſcripſi ſine ullo Juriſperito.*
Atque ita promiſcuè uſurpantur hæ voces. Nam Ta-
belliones teſtamentis condendis non adhibebantur
tanquam Juriſperiti , ut notavit Caſaubon. *ad illum lo-*
cum Suetonij (& ſic peritia legum ab eis non exigebatur
uſque ad tempora Juſtiniani.*d.Novell.66.c.1.*) ſed ad-
hibebantur Jureconſulti , ut notat Gothofred. *in d.leg.*
Scævola,§.fin. qui ſcribis ea dictabant , *l.dictantibus 22.*
*C.de teſtamentis , juncta l.Lucius 40.ff.de teſtam.mil.*ibi,
miles Notario ſuo teſtamentum ſcribendum notis dictavit,*l.*
15 *dominus 27.Digeſt. de teſtam.* † Quare exiſtimo Ulpia-
num *in d.l. moris §. nonnunquam* , de Jureconſultis tra-
ctare , quos intellexit ſub illa voce *juris ſtudioſis* , diffe-
rentia poſita inter eos & Advocatos cauſarum , qui
tempore Ulpiani ab illis longè diſtabant & auctoritate
& gravitate , ut notant DD. per tex. *ibi in §. reſponſa*
prudentum , Inſt. de jure naturali,in princ.l.Gallus,de lib.
& poſth. ubi Pichard. plures adducit, & ſenſus erit Ul-
piani , ut aliquando interdicatur forum Jureconſultis,
Advocatis , Tabellionibus & Pragmaticis , id eſt,Pro-
curatoribus , ut rectè eam vocem de eis accepit Go-
thofred. *ibi*,cui favet Jul.Firmicus *lib.3.Matheſcon.c.6.*
ibi,*Malitioſos facit peſſimóſque in omnibus actibus.ſed aut*
Advocatos,aut Juriſperitos,ſeu ſcribas,vel exceptores.

Poſtea verò conſtat de Tabellionum auctoritate ex 16
l.omnis,Cod.Th.de ijs quæ adminiſtrantibus,vel officium pu-
blic.gerent. ubi prohibentur tum altiores judices & fiſci
patroni emere (juxta *leg. non licet 46. leg. qui officij 62.*
ff.de contr.empt.l.un.Cod.de contract.judicum,& quæ *alibi*
diximus (& ea lege , eadem prohibitione conſtringun-
tur Tabelliones.

Nunc operæ pretium erit ſatisfacere difficultati 17
quam excitavit lex noſtra cum ratione , quam ei falſo
tribuerunt Doctores. Nam , ut rectè notavit Co-
varr. *ſup.d.num.3.*& Gutierr.*d.lib.1.pp.q.137.num.16.*
truncata eſt , & in præſenti multa ejus verba deſide-
rantur , quæ in Codice Theodoſiano adhuc retinen-
tur , ſub *tit.de Decurionibus lib. 12. tit.1. leg.3.* ubi ita
ſcribitur. *Univerſos Decuriones volumus à Tabellionum*
officiis temperare. Nemo autem ad decurionatum voca-
tus excuſare ſe poterit, eo quòd fuerit Tabellio,cùm & hu-
juſmodi homines ſi ſint idonei , vocari ad decurionatum
oporteat. Lex enim quæ Decuriones à Tabellionum officiis
voluit ſubmovere , ad decurionatum Tabelliones vocarî
non prohibet , ex qua lege apertè conſtat Imperatores
ea ratione fundari in prohibendis Tabellionibus , ne
utroque munere ſimul fungantur. † quod & in aliis 18
officiis conſtitutum eſt , ne quis plura officia ſimul
exerceat,*leg.libertus 17.§.præſcriptio,verſ.ſed eodem,ff.ad*
municipal.l.his quidem 5.infrà qui militare poſſ. dicam *in*
l.3.infr.de dignitat. quia ſic potentiores fierent duobus
his officiis , & ob id gravius onerarentur municipales,
prout videre eſt ex Symmacho *l.9.ep.10.*† Item etiam 19
& ne occaſione dignitatis decurionatus inſtrumenta à
ſe conſcripta derelinquant , quod innui videtur *in l.2.*
C.Th.de Tabularijs logographis,&c. his verbis,*Si qui Ta-*
bulariorum neceſſitate perfuncti , vel adſpirare cœperit ad
Curias , vel vocari,non prius eos ordo ſuſcipiat quàm fide-
liter dederint adminiſtraturum ſuo tempore chartularum
apud actarationem , quæ lex non minus apertè do-
cet Tabelliones non fuiſſe excluſos à decurionatu ,
quàm *l.ſi quis decurio 21.C.ad l.Corneliam de falſ.*quæ
videtur fuiſſe pars noſtræ legis , cùm eandem inſcri-
ptionem habeat,& idem tempus datæ legis noſtræ ita
concipitur epigraphe , *Conſtantinus A.Mechilio Hilar-*
tano Correctori Lucaniæ & Brittiorum , ſubſcribitur ,
Dat. 3. Kal. Febr. Sabino & Ruffin. Coſſ. quæ omnia *in*
d.l.ſi quis decurio,inveniuntur. At *ibidem* conſtat ſtatui ,
ut Tabellio fieri poſſit Decurio , ita quippe ſcriptum
eſt,*Nec verò is,qui antè fuerit Tabellio ad eluendam quæ-*
ſtionem ſuper his,quæ antè ſcripſerit factus Decurio defen-
di hac poterit dignitate. † In quibus legibus conjectari 20
licet Decuriones conſueviſſe tabellionatum ſimul &
decurionatum exercere , quod prohibetur in prima
parte conſtitutionis , quæ videtur fuiſſe lex noſtra , &
d.l.3.C.Th. At ſequenti demum parte , quia Decurio-
nes plures adhuc retinebant officium tabellionatus, in-
cidebat quæſtio, quid juris eſſet ſi Decurio falſi crimi-
ne accuſaretur , an tanquam Decurio , vel tanquam
Tabellio deberet puniri ? & ait quæſtioni ſubdendum
eſſe , etiamſi Tabellionis officio ſepoſito Decurio ma-
neret , quaſi earum legum ſenſus ſit collatis & com-
mixtis his fragmentis, ut nullus Decurio ſit ſimul Ta-
bellio , neque quiſquam electus in Decurionem ſe ex-
cuſet eo colore quòd Tabellio ſit. Si verò accideret ,
ut aliquis Decurio temerator legis tabellionatum
exerceat , etſi ipſi torqueri non ſoleant , *l. fin. ff. h. t. l.*

omne

omnes 53.inf. eod. cum adductis à Bobadill. *lib.3.polit.*
c.8.n.26. ſi tamen falſi crimine arguantur, torqueri
potuerunt, neque decurionatus dignitas eos liberabit,
etſi in memoriam priſtinæ dignitatis, qui deſiit eſſe
Decurio, torqueri non ſoleat, *d.l.fin.ff.h.tit. leg. quili-*
bet 40. infr. & l.2. infr. de tabular. quam quæſtionem
non poterit evitare Decurio, etiamſi non ſimul & eo-
dem tempore contra leges Tabellio & Decurio fuerit,
ſed ſi tabellionatus officio depoſito Decurionem fieri
21 procuraverit, ut ſic eam eludat. † Hæc eſt meo videri
mens Conſtantini in his legibus, quas, prout ſolet
Tribonianus, in fruſta diſcerpſit, ut hominibus ven-
turis crucem apponeret. Unde non admitto Alciat,
lib.8.parerg.c.19. opinionem, quam ſequitur, eo non
relato, Gothofr. *in d.l.ſi quis,lit.X.* qui aiunt, Decurio-
nes olim Tabelliones fuiſſe, & id munus ad magiſtra-
tus municipales pertinuiſſe. Nam diverſa officia fuiſ-
ſe, conſequitur ex ſupradictis, etſi aliquando præ ava-
ritia aut lucri cupiditate utrumque officium exercue-
rint, & in eadem verſati ſint auctoritate populari, ut
probat Symmach. *lib.9.ep.10.* illic, *ſed principalibus &*
tabulariis liberum eſt alios à diſpendio vindicare, aliis inde-
bitum munus imponere, ubi Tabelliones ſimul cum po-
pularibus, qui erant Decuriones, ut dixi *in rub.* co-
gnoſcebant de tributorum exactione, in qua liberum
22 eis erat alios onerare, alióſque liberare. † Hinc accipit
lucem Horat. *lib.1.Satyr.5.verſ.34.*

Fundos Auſidio Luſco prætore libenter
Linquimus, inſani ridentes præmia ſcribæ,
Prætextam, & latum clavum, prunæque batillum.

Irridet enim Auſidium quòd cùm fuiſſet ſcriba, Duum-
vir poſtea creatus, vel magiſtratus factus, Fundorum
(quapropter Prætorem jocosè vocat) prætextam &
alia ornamenta prætoria vaniſſimè in illo municipio
gereret, tanquam ſi verè prætor eſſet Romæ, etſi
prætorem municipii vocet Livius *lib. 23. Præneſtini*
cum ſuo prætore Manilio (ſcribais antea fuerat) Præneſte
incolumes redierunt. Præterea conſiderabam, an in con-
textu Horatii legendum eſſet *Prætori*, hoc ſenſu. Lin-
quimus Fundorum municipium Auſidio Luſco Præ-
tori. nam in ablativo caſu *Prætore*, nempe non conſtat
Poëtæ mens. Unde ex his tam longè repetitis con-
ſtat Tabelliones non ex eo Decuriones fuiſſe quòd
eſſent viles, imò ſatis patet magiſtratus geſſiſſe.
23 Hinc venit explicanda deciſio *c.ſicut 8. extrà ne Cle-*
rici, vel Monach.l.15.tit.18.lib.2.ordin.l.10 tit.3.lib.1.
Recop. ubi prohibentur Sacerdotes officium tabellio-
natus exercere, quod non ea ratione fundatur, quia
vile ſit officium, ut non rectè exiſtimavit Panorm. *ibi-*
dem, cùm in foro Eccleſiaſtico Tabelliones eſſe poſſint,
ut obſervat Covar. *d.c.19.n.8.* ſed quia qui Deo mili-
tat non debet negotiis ſæcularibus ſe immiſcere, ut
advertunt idem Covar. & Azeved. *in d. l. 10. Recop.*
Caſſaneus *in conſuet Burg.rub.1.§.6. à n.30.* Farinac.1.
p.fragm.cri.lit.C.n.212. alios referens Cened. *collect.147.*
ad d.c.ſicut, ubi etiam & Barboſ. *n.1.* & alter Barboſ. *in*
24 *remiſſ.ad ll.Luſitan.lib.1.tit.79.n.2.* † Qui rectè quoque
adjiciunt quod etſi prohibeantur Clerici, ſeu Decu-
riones eſſe Tabelliones adhuc, ſi officium exercue-
rint, inſtrumenta ab eis confecta mero jure valebunt,
ita notavit Bar. *hic*, & reliqui laudati à Valenzuel.
num. 1. Farinac. *ſupr. num. 138.* Cevall. *comm. contra*
com. quæſt.404. poſt Greg. *in l.2.tit. 10.p.6.verb.frailes.*
25 Cened. & Barboſ. *ubi proximè.* † Quod utiliter no-
tandum eſſe ait Valenzuela pro interpretatione le-
gum Regiarum, *leg. 1. & 2. leg. 5. tit. 25.lib.4.Recop.*
ut in caſibus, in quibus leges aliquid prohibuerint, &
in pœnam contraventionis non appoſuerint nulli-
tatem actus, vel inſtrumenti confecti per Tabellionem
tunc actus, vel inſtrumentum mero jure valebit, quia
non ſufficit ſola ſimplex prohibitio legis, ut annulle-
tur inſtrumentum factum, niſi expreſſerit fore nullum,
ut præter Bar. *hic, & in leg.2.d. generali.infr.de Tabular.*
Docent Decius *conſ. 17. & 494.n.12. & 13.* Jaſon *in l.*
patre furioſo num. 16. ff. de his qui ſunt ſui. Valenz. *hic*
num.2. & latiſſimè Farin. 2. *p. fragm.lit.L.num.169. &*
ſeqq. ubi multas ampliationes & limitationes inve-
nies. Suarez *de legib.lib.5.c.27.ex num.4.* & ratio ſupra-
dictæ ſententiæ eſt, quia adeſt primordialis cauſa offi-
cii tabellionatus & poteſtatis ipſi Tabellioni conceſ-
ſæ ad conficienda inſtrumenta, atque ita valet inſtru-
mentum ſic confectum, licèt impeditur conficien-
dum, *d.l.patre*, videaſque Farin. *ubi prox. numer. 56. &*
ſeq.
Alteri argumento neceſſe eſt ut ſatis faciamus, quo 26
volebant DD. utilitatem officii Tabellionibus obtru-
dere, quod deducebant ex *d.l.ſi. C. de ſervis reipubl.* ubi
ſervi publici dicuntur Tabelliones. Nam nego Tabel-
liones dici potuiſſe aut fuiſſe ſervos publicos, *in d. l.*
non aliter 18. de adoption. cum ſimilib. Quia ſervi pu-
blici erant in publicum empti, ut in publicis miniſte-
riis haberentur, *l.1. §.ſervum 7.ff. de quæſtionib.* ut Rei-
publicæ nomine ſtipularentur, aut tranſigerent. Hi au-
tem erant ſervi reipublicæ ipſius, non ſingulorum,
ut rectè docent poſt Tiraq. *de nobilit. c.10.n.9.* Connan.
lib.2.comment.cap.2.n.2. Govean. & alii relati à Pichard.
ad tit.Inſt.de adopt.in repet.l.ſi adrogator.ff.de adop.nu.9.
& ultra eos videas Donell. *lib.2.comm.cap.13.* Petr. Fa-
brum *lib.2.ſemeſt.c.24.* Cujac. *ad tit.C.de ſervit.reipubl.*
manum. Oſuval. *ad Donell.lib.6.c.5.lit.C.& lib.12.c.11.*
lit.D.& ſeq. Morla *in emp.tit.12. in princ.n.14.* † Servi 27
hujuſmodi pro pupillis jure ſingulari receptum eſt, ut
ſtipularentur, non tanquam ſervi, ſed tanquam privati
juſſi nempe à magiſtratu, ut obſervat Donell. apud
Oſuvald. *d.lit. D.& ſeqq.* & hoc duobus in caſibus, ſci-
licet adrogationis, *d.l.non aliter*, & quando ſtipularen-
tur rem pupilli ſaluam fore. *l.1.ff.rem pupill.* † Ridicu- 28
lum etenim videtur opinamentum eorum quos ſe-
quuntur Gutierr. *dict. quæſt. 137. num. 17.verſ. quare.*
Petr.Gregor. *d.lib. 47. ſyntagm. cap. 41. num. 1.* Boba-
dill. *d. lib.3. cap. 14. num. 42.* qui exiſtimabant ideo
Tabellionem ſervum publicum dictum, quoniam poſ-
ſit compelli à quocumque ad conficiendum inſtru-
mentum quod & comprobat *l.11.tit.7.p.3.* ubi dicitur
Tabelliones eſſe tanquam ſervos publicos. Nam lex
illa communem errorem ſequuta eſt interpretum, qui
ſervum publicum pro Tabellione accipiebant. Hac
quippe ratione & judex & quilibet officialis ita no-
minaretur, quoniam deſerviunt accuſationi & actioni
litigantium. Item & Medicus Advocatúſque qui quo-
tidie coguntur officium ſuum partibus exhibere, etſi
ſe ſubtrahunt, partes ſolent in Auditorio petere, ut ta-
lis Advocatus, vel Procurator, qui denegat ſuum of-
ficium, compellatur illud exhibere, & decretum ita
ſolet concipi, *ayudele ſopenade veinte o treinta ducados*,
videndus Maſtrill. *lib.1. de magiſtr. c.30. ex n.74.* poſt
Bald. & Salicet. *in l. invitus Cod.de Procurator.* Covarr.
l.3.var.c.14.n.1.verſ.quibus expreſſim, & in pp. c.6. n.4.
Valenz. *in l.ſi quis 16.infr.h.t.n.5.* & conferunt *l. provi-*
dendum, C.de poſtuland. & leg.1.§.advocatos, ff.de variis
& extraord.cognit.
Hi etiam ſervi publici admittebant tabulario, & 29
eidem deputabantur. Livius *lib.34.* ibi, *Cenſores ſigna-*
tis tabellis publicis clauſa tabulario, diviſiſque ſervis pu-
blicis negaverunt ſe quidquam publici negotii geſturos, con-
fert Capitolini locus adductus *ſupr. num.3.* & advertit
Cujac. *ad tit.Cod.de ſervis reipub.manum.* & cum à ſer-
vitute liberandi erant, manumittebantur à Reipubli-
ca, ſeu municipio decreto ordinis, *l.1.infr.ne quis liber.*
invitus. † Verùm non efficiebatur civis Romanus ante 30
legem Vectibulici, cujus mentio eſt *in l.3. C.de ſervis*
reipub. vel, ut legit Cujac. *Vectii Libyci*, vel Vectibuli-
ciæ, ut vult Ant. Aug. quorum meminit *ibi* Gothofr.
lit. L. quas omnes lectiones ego contemnerem, quia
Libyci

Lybici nomen non videtur Romanum, nec item *Vectibulitium*. Quare lego *Vectij Bolani*, qui fuit Britanniæ Præfectus ſub Nerone, & ejus meminit Tacit. *lib. 15. Annal. in princ. & lib. 2. hiſt. ad fin. & in vita Agricolæ*, & de ejus bellica gloria, Statius *lib. 5. Sylu. in Protreptico ad Criſpinum ejus filium*. Quare potuit illi Senatuſconſulto intereſſe, ut tales ſervi manumiſſi efficerentur cives Romani quod ſub Hadriano, Juventio, Celſo & Neratio Coſſ. extenſum eſt, ut non ſolùm comprehenderet ſervos qui in urbe & municipiis Italiæ erant, verùm etiam & Provinciales, ut in
31 *d. l. 3.* declaratur. † Undè cùm in ejus ſpecie ſervus municipum manumiſſus eſſet, & poſtea tabulariam adminiſtraſſet, id eſt, deſerviſſet tabulario, quemadmodum deſerviebant ante manumiſſionem ſervi publici. *Quedo ſe ſirviendo al eſcrivano comodeantes*. Non ex hoc actu ſervili debebit deduci, vel revocari in ſervitutem, *l. ſcientis 6. C. de ingenuis manum.* docet Cujac. *ſupr.* Itaque longè differt Tabellionem eſſe, tabulariam adminiſtrare, nam Tabellio non poterat eſſe niſi liber homo. Qui verò tabulariam, id eſt rem tabulariam agebat, id eſt, adminiſter erat rei tabulariæ, is erat ſervus publicus, de quo in eo titulo, & cùm ageret actum ſervilem, in ſervitutem potuit vocari, quæ fuit ratio dubitandi *in d. l. 3.* cui reſpondent Imperatores non ex eo actu, ſed ex titulo quo dominium ſervi adquiritur, ſervus quis erit judicandus.

32 Rurſus non obſtat *l. 3. infr. de Tabularijs*, quia reſpondeo omiſſo Bobadill. *d. lib. 3. c. 14. n. 43.* non ex ea evinci Tabelliones antea ſervos fuiſſe, quia tabularij hujuſmodi non erant illi, de quibus tractamus, id eſt, qui publica inſtrumenta conficiunt, & fidem publicam à lege merverunt, ſed qui civitatum, aut provinciarum rationes conficiunt, & ſupputant, *l. 2. ſup. de jure fiſc.* ubi dixi, *leg. fin. in fin. ff. ſi menſor falſum mod. l. 1. §. Judi. 6. ff. de extraord. cogn.* Qui tamen ſervi aliquando erant, aliquando liberti, ut conſtat ex *d. leg. 3.* ubi prohibentur rationes calculare cum creditoribus fiſcalibus, qui fuerint ſervi, & ex vetuſto lapide apud Emeritam, quem ex Reſendio adducit Moreno de Varges *lib. 1. hiſtoriæ Emeritenſ. c. 3.*

P. ÆLIO. VITALI. AVG. LIB. TAB.
PROVINC. LUSITANIÆ. ET VETTONIÆ.
STEPHANUS. LIB.
ET HERES PATRONO FECIT.

Id eſt, Publio Ælio Vitali Auguſti liberto tabulario
33 provinciæ Luſitaniæ, &c. † At longè differt unum officium ab alio, quia Tabelliones publica inſtrumenta publica auctoritate conficiunt, & tabularij ſunt calculatore, qui tanquam periti ratiociniis adhibentur, & ſic neceſſarium eſt, ut eas chartas, ſeu rationes con-
34 firmet judex, ut dixi *in d. l. 2. de jure fiſc.* † Unde deſcendit ſcribarum nomen apud Romanos non ſtatim comprehendere Tabelliones publicos, & illos qui acta publica conficiunt, de quibus nos agimus, ſed omnes illos, qui præpoſiti rationibus domeſtici eas curabant, in ordinem redigebant, & ſub fide ſua obſervabant, item & illos, qui litteris, ſeu notis exſcriptum lectioni traducerent, & quomodocumqua rem chartis mandarent, conciperens, aut exciperent: ut conſtat ex Julio Firmico *ſuprà* adducto *n....* D. Iſidoro *lib. 9. origin. c. 4.* ibi, *Tabellio vocatus eo quòd ſit portator tabellarum, item exceptor, idem & ſcriba publicus, qui ea tantùm, quæ geſtis publicantur, ſcribit.* Alij comitabantur dominos cum pugillaribus, ut ſiquid denotandum incideret, illico ſcriberent. Sidonius *lib. 5. epiſt. 17. ad fin.* ibi, *Nec plus moratus mox ſuo ſcriba qui pupillarem juxta tenebat. & lib. 9. ep. 13. Tribuit & quoddam dictare celeranti ſcribarum ſequacitas ſaltuoſa Compendium qui comprehendebant ſignis quod litteris non tenebant.* Etant alij ſcribæ à libris, qui *librarij* dicti, eo quòd libros exſcribebant, *l. ſi librarius 92. ff. de reg. jur.* Horat. *in Arte.*

Et ſcriptor ſi peccat item librarius uſque.

qui omnes videntur fuiſſe intra familias privatas, Jul. Firmic. *lib. 3. Matheſ. c. 12.* ibi, *Si verò per noctem ſic fuerint inventi Procuratores, actores, aut negotiorum geſtores, facient, ſed & magnorum virorum ſcribas efficient, & rationibus menſis, apothecis ac negotiationibus præpoſitos*, & Cicer. *lib. 5. epiſt. fam. ep. 20. Ita accepi librum à meo ſervo ſcriba.* Horat. *lib. 1. Sat. 5. verſ. 66.*

—— Scriba quod eſſet
Deterius nihilo domino jus eſſe,

docet Barthius *d. lib. 50. adverſ. c. 1.*

Reſtat alterum argumentum deductum ex *d. leg. ſi* 35
quis procurationem 34. infr. h. t. Reſpondeo non loqui de officio Procuratoris cauſarum, quod ex ſe non eſt vile, nec infame; ut exiſtimabant relati à Tiraq. *de nobilit. c. 30.* Aviles *in capp. pret. c. 3. verb. procuradores num. 2. & ſeq.* Bobadill. *lib. 3. pol. c. 1.* DD. *in l. 1. §. hoc edicto 3. ff. de poſtulan.* Giphan. *in tit. ff. de procurator in princ. n. 27.* Donell. *lib. 18. comm. c. 3.* ubi Oſuvald. *lit. P.* Novar. *hîc n. 1. in h. l. 34.* Gratian. *1. tom. diſcept. c. 57. n. 38. & ſeq.* Sed de Procuratore, aut adminiſtratore aliorum negotiorum, vel alienarum facultatum, *l. curialis 30. C. de locato*, quod eſt idem ac ſervire. Cùm verò infamia, vel utilitas pendeat ex communi hominum exiſtimatione, ut docet Bar. *in l. 1. infr. de dignit. n. 62. & 83.* ubi etiam Platea & alij relati à Valenzuel. *hîc, n. 4.* Procuratoris officium non ex ſe reputatur vile, atque ita nec Tabellionis, nec procuratorium officium poterit exercere qui ſit infamis, ut multis concluſionibus probat Covar. *d. c. 19. n. 5. verſ. prima concluſio.* Bobadill. *d. lib. 3. c. 14. n. 43. lit. D.* Oſuval. *ſup. d. lit. P.* Farinac. *de falſit. q. 155. n. 81.* † Cùm enim hæc 36
officia à Principe creentur & concedantur, *l. 1. tit. 25. lib. 4. Recop. l. 2. tit. 19. p. 3.* quamdam dignitatem videntur habere ut vilia non cenſeantur, *l. 1. C. de mandat. Princ. l. 5. in fin. infr. de dignit.* obſervat Roman. *ſing. 21.* Gregor. *in d. l. 2. p.* Gutierr. *d. q. 137. n. 23.* Paz *in praxi annot. 4. n. 43. & ſeq.* Ant. Faber. *in Ration. ad l. Pedius 7. ff. de recept. ar.* Oſuval. *ad Donell. d. c. 3. lit. Q.*

Tota hæc diſputatio nil habet commune cum Prin- 37
cipum Notariis, quos *Secretarios* vocamus, qui ſunt Regibus proximi, & in ſua cuſtodia habent regia decreta, & arcana alia graviſſima. Hi apud omnes nationes magno in honore ſunt habiti. Apud Hebræos honoratiſſimum locum obtinuerunt, *Regum. 2. cap. 8. & 23. Heſther c. 33. in fin. Eſdræ lib. 1. cap. 7. Hieremiæ c. 38.* notant Carol. Sigon. *de Republ. Hebræor.* & Barthius ſæpè *citato c. 1. in fin.* de Græcis *ſupr.* commemoravimus *n....* Apud Hetruſcos idem eveniſſe patet ex Livio *decad. 1. lib. 2.* ibi, *Cùm ſtipendium militibus daretur, & ſcriba cum Rege ſedens pari ferè ornatu multa ageret, eumque milites vulgo adirent, timens ſciſcitari uter Porſena eſſet, ne ignorando Regem ſemet ipſe aperiret quis eſſet, quo temere traxit fortuna facinus, ſcribam pro Rege obtruncat.* Nam Cajus Mutius Scævola, Romanus ille nobiliſſimus, nullum regio ſolio dignum judicavit, niſi ſcribam, ſeu Secretarium. † Quapropter hujuſmodi 38
homines ſumma in æſtimatione ſunt habiti apud ſequioris ævi Principes, qui aliquando Quæſtores, aliquando Referendarij, Notarij, Magiſtri ſcriniorum, Scrinarij, Exceptores Principum, primi à ſecretis, nominantur, Caſſiod. *lib. 6. var. in formul. Notariat.* Vopiſc. *in Aurelian. l. 1. ff. de quæſtorib. l. præcipimus 32. C. de appellat. l. 1. & 2. C. de mandat. Princip. l. univerſa 7 C. de diverſ. reſcrip. l. maximarum 12. infr. de excuſat. mun. l. 1. & tot. infr. de proxim. ſacr ſcrin. l. 1. & 2. infr. de Primicer. Novell. 17. 113. & 124.* Notant antiqui, Lucas de Penna, & alij *in rub de primicer.* ubi etiam Cujac. Vvolfgan. Lazius *de Rep. Rom. lib. 2. c. 4. pag. 125.* Pancirol. *in Not. Imp. c. 14. & 71. & 92.* Petr. Greg. *lib. 47. Syntagm. c. 41. num. 5. & 6. & cap. 29. tot.* Buleng. *lib. 4. de Imperator. Rom. cap. 4. & 18. lib. 6. cap. 26.* Gutherr. *lib. 2. de officiis*

domus Auguſt. cap. 21. *& lib.* 3. *cap.*8. *& ſeq.* Gretſer. *in comment. ad Codin.lib.*2.*c.*5.*num.*31. Salmaſ. *ad Vopiſcum pag.* 379. & in ea re fœdè lapſus eſt Caſaubon. *in Vopiſci notis pag.*253.*num.*11. inquiens ſcribas, quos vocamus Secretarios, apud Romanos vile munus fuiſſe, quod ſi de his falſum eſt, de Tabellionib. non minus falſum.

39 Hujus honoris rationem adfert Imperator *in leg. un. infr. de Magiſtr. ſacror. ſcrin. Quia noſtræ quodammodo adſidere majeſtati videntur*, &, ut rectè ait Caſſiodor. *lib.*4.*epiſt.*4.ſic, *Jure ſiquidem de ſe bene arbitrabitur æſtimatum qui regium meretur alloquium: quia dignitas eſt ſubjecti affatus meruiſſe dominantis*, adjicitque, *lib.* 6. *epiſt.* 17. ibi, *Quamvis tantum ſit clara quæque dignitas, quantum eam præſentia noſtræ conſpectus illuminat (dum ſemper honorem ſuſcipit, qui noſtra colloquia decenter adquirit.) nemo tamen ſermones noſtros tantũ meretur, quam qui referendarius eſſe dignoſcitur, per eum nobis cauſarum ordines exponuntur, per eum interpellantium vota cognoſcimus, & ipſis reſponſa reddimus, ut negotia compedita*

40 *ſolvamus* † Tempore & ſæculo Caroli Magni Secretarius dicebatur *Aſecreta*, unica dictione, ut videre eſt ex *lib.* 4. *de cult. imagin. cap.*9. quod opus Carolo Magno attribuitur, ubi eſt *Leontius Aſecreta*, & Hincmaro *epiſt.*3.*c.*16. obſervant Cerda *in adverſar.c.*126.

41 & Gretſer. *ad Codin. d.lib.* 2.*c.*5. *num.* 31.§.2. † Unde cùm tanto honore præfulgeant, illuſtres habentur, & omni honore digni, tum in ſeſſione, honorificentia, aſſurrectione, præcedentia & veneratione aliorum, ut docet Beiluga *in ſpecul. Princip. lib.* 6. *fol.* 13.*num.* 17. & *ibi* Borrell. Gregor. *in l.*7.*tit.*9.*par.*2. *verb. para ſuſpuridades.* Purpurat. *in l.*1.*ff. de offic ejus cui mand. eſt jur. à n.*299. Sunt item de conſilio Regis, prout apud nos quotidie nuncupantur, videndi Boher. *deciſ.* 222.*tot.* Mart. Garrat, Laudunenſ. *de Conſiliariis Princip.q.*14. *&* 27. *in tom.*16.*tract. Doct.* Caſſaneus *in Catalog. glor. n.*7.*p. conſider.*16. & Bobadill. *lib.*3.*polit.c.*14.*n.*45.

42 Ultimò videndum eſt an Tabelliones noſtri temporis prohibitione harum legum comprehendantur, ut non poſſint admitti ad rempublicam adminiſtrandam, In quo dubio Avendaño *de exequend.* 1.*p.cap.*19.*n.*19. *verſ. item ſi ex his*, cum Aym. Cravetta *conſ.*163. docet non poſſe admitti, neque eligi, quod credo veriſſimum, & ita obſervari firmat Fontanell. *de pactis*

43 *nupt.* 1.*tom.clauſ.*4.*gloſ.*10.*part.*1. *num.* 88. † Et ipſe in gratiam Tabellionum plura ſcribat, quæ ego vellem ut vera eſſent. Quis ergo ad Reipublicæ adminiſtrationem illum admittet, qui ſine officij poteſtate rempublicam peſſundat, qui homines excoriat, qui eo ipſo quòd ſit Tabellio, videtur à recta & timorata conſcientia defeciſſe? O bone Deus! quanta in illis nequitia, quantum in homines odium, quantus in pecuniam amor. Miſereatur illis Deus, & à devia illos via revocet in rectam. Conferunt quæ tradit Bo-

44 badilla *lib.*3.*cap.*14.*num.*44. † Ita etiam rectè Accurſ. & Platea *in fin.* aiunt Tabelliones non poſſe etiam eſſe Advocatos, non quia ſit dignitas advocatio, ut ita ab ea infames repellantur, ſed quia ita gravaretur reſpublica ſi Tabellionis & Advocati officium conjunge-

45 retur in una perſona. † At verò Advocatus poteſt eſſe Decurio, quoniam ex ejus experientia & peritia magis adjuvaretur Reſpublica, docet Barboſa *ad leg. Luſitan. lib.*1.*tit.*66.*n.*4.

LEX XVI.

Idem A. ad Hilarianum. Proconſ. Africæ.

Si quis Decurio, vel propriæ rei cauſa, vel Reipublicæ, cogatur noſtrum adire comitatum: is non ante diſcedat, quàm inſinuato judici deſiderio, proficiſcendi licentiam conſequatur. Quod ſi pro ſua audacia parui aliquis hanc fecerit juſſionem, indignationem competentem ſortiatur.

LEX XXV.

Impp. VALENTIN. *&* VALENS. AA. *ad Byzacenos.*

Curiales ultra terminos propriæ civitatis non jubeantur à moderatoribus provinciarum exhibere ſui præſentiam, niſi publica neceſſitas exegerit.

SUMMARIUM.

1 *Quis ſit in præſenti* comitatus, *quare dictus ſacer in* l. 1. Cod. de his qui per met. jud. *& in aliis legibus.*

2 *Decuriones ſine licentia magiſtratus non poſſunt ad curiam Principis ire, quod & in variis caſibus locum obtinere oſtenditur,* & n.3.

4 *De ratione noſtræ legis diſſeritur, quare Decuriones non poſſint a curia abeſſe.*

5 Leg. unic. infr. ſi curialis relicta civit. *ubi Decurio non poteſt rus habitare & quid jure regio ſtatuatur circa abſentiam Decurionum*, & n. 6.

7 *Expenditur Azevedi opinio circa abſentiam Decurionum.*

8 *De amore erga patriam remiſſivè.*

9 *Limitatur deciſio noſtræ legis in caſu neceſſitatis,*

10 *Decurio an poſſit cogi ſuſcipere legationem, & de diſpoſitione legum noſtrarum quæ de ambaſiatis Decurionum loquuntur.*

11 *An lex Regni quæ de Decurione nominato loquitur, accipienda ſit quoque de Decurionibus nominantibus*, & num.12.

COMITATUS in præſenti eſt locus ubi propriam ſedem fixerit Princeps, aula, ſeu curia Principis, ubi Princeps, degit *la Corte del Rey.* Vox uſurpata ſæculo labentis linguæ Latinæ puritatis, nam vix eſt ullum teſtimonium antiquius reſcripto Impp. Diocletiani & Maximiani *in leg.*2. *Cod. quibus non objicitur longi temp. præſcript. & in leg.* 1. *C. de his qui per metum judicis non appellan.* inde dictus *ibi ſacer*, quia imperatorius, jam enim alibi dixi omnia quæ ad Principem ſpectabant, dicta *ſacra*, eam voculam hoc ſenſu accipiunt frequenter Auctores ſequentes poſt ſæculum Jureconſultorum, Symmach. & Ammian. Marcellin. Conciliáque plura, quæ congerit erudititiſſimus Franc. Juretus *Miſcell. in Symmach. lib.*2.*epiſt.*83.*& lib.*3.*ep.*74. Nithard. *lib.* 1. *de Carolo Magn. & lib.*3. *de Regibus*, vide etiam Cujac. *in tit. C. de hæred. Decur.* Cerd. *adverſar.c.*168. *n.*1. Barthius, *adverſar. lib.*45. *c.*15. Buleng. *lib.*2. *de Imp. Rom.c.*17. *verſ. comitatum.* Guthert. *de officij domus Aug. lib.*2.*c.*5. *poſt princ.* 1

In tantum ergo legis noſtræ eſt ne Decuriones propriæ rei, vel Reipublicæ cauſa comitatum, ſeu curiam Principis adeant, niſi judici deſiderium inſinuent, & licentiam conſequantur: aliter autem pœna à judice punientur. Idem in urbium moderatoribus conſtituitur *in l. nullus* 9. *C. de offic. Rect. Provinc.* in Epiſcopis ne proprias ſedes & Eccleſias derelinquant. *Aut. de ſanctiſſ. Epiſc.* § *interdicimus*, & in electis Epiſcopis ne ab aula 2

Ponti

Pontificia ſine licentia recedant. *cap. ſi poſtquam*
3. §. ſi verò electus, de elect. in 6. & in beneficiariis ne
à beneficio curato recedant, niſi ex gravi cauſa, &
petita ab Epiſcopo licentia, *c.4. & in c. inter 10. de cle-*
ric. non reſid. Quod etiam & noviſſimo jure Concilij
Trident. *ſeſſ. 23. c.1. de reform. verſ. eadem omnino*, innova-
tum eſt, quod explicat Nicol. Garcia *de benefic. 3. part.*
cap. 2. ex num. 35. & Barboſ. *in collect. d. cap. 1. num. 24.*
3 † Quin etiam & Auditores Senatoréſque regij in Au-
dientiis & Cancellariis non poſſunt ſe abſentare ſine
licentia Præſidis, quam ita concedet ſi juſta abſentiæ
fuerit cauſa, & hæc tantùm in decennium, in longius
verò tempus neceſſaria erit Regis licentia, ut conſtat
ex ordination. Canc. Valliſoletanæ *lib. 1. tit. 2. fol. 23.*
verſ. Porque de ir ſe los oydores, & Granatenſis *lib. 2. tit. 1.*
num. 26. verſ. los oydores, & lib. 2. tit. 6. n. 16. & ita deci-
ſum extat *l. 8. tit. 5. lib. 5. Recop.*

4 Ratio noſtræ legis fuit ne Decuriones derelinque-
rent curias, ſed imò tenerentur curiis ipſi aſſiduam &
ſedulam conſtantémque operam exhibere, *l. decurio 41.*
infr. h. t. ſolebant enim ſummopere curiarum onera
horreſcere, ut diximus *in rub.* & inde varias quærere
cauſas, ut ab eis ſeſe ſubtraherent. Ita qui militiæ no-
men dederit, revocatur ad curiam, *l. qui derelicta 16. l.*
ſi quis decuriæ 55. infr. h. t. Qui nominati aufugerint &
latitant, retrahuntur, *l. ſi ad magiſtratum 18. leg. ex om-*
nibus 31. leg. omnes 50. l. quamvis 51. infr. h. t. etiam cum
manuum injectione, *l. generali 54. infr. h. t.* & ſic omni-
bus caſibus, quibus poſſent à civitatibus recedere,
occurſum eſt ſupradictis legibus, adeò ut ſi Curialis
furtim ut ſeſe curiæ ſubtraheret, res ſuas vendiderit,
emptor in pretij amiſſione multatur, *in leg. hi qui 17.*
5 *C. de reſcind. vend.* † Quò etiam pertinet *leg. 5. un. infr. ſi*
Curialis relicta civit. ubi prohibentur Decuriones civi-
tates fugere, & in agros ſecedere habitationis cau-
ſa, ſub agri amiſſione, & ita poterit Decurio cogi ſi
rure habitat, in civitatem redire, ut docet cum
Azevedo Barboſa *ad ll. Portugall. liber. 1. titul. 66. §. 1.*
6 † Hoc tamen benignius apud nos procedit, nam *l. 6. t. 3.*
lib. 7. Recop. etſi injungat ut Decuriones non abſint
à civitatibus, ſi tamen abfuerint, in ſalarij amiſſione
ſolùm punitur, obſervat Bobadill. *lib. 3. polit. cap. 7. num.*
7 *61.* † Quamvis Azeved *in add. ad Curiam Piſan. lib. 3.*
cap. 2. num. 3. ait quòd ſi abſentia fuerit magna, poterit
excreſcere pœna, ut graviùs puniatur ultra ſalarij
amiſſionem. Cui ego aſſentirem, ſi lex non eſſet con-
tenta, ut quatuor menſibus ſervire teneretur Decu-
rio, nam ſi per octo menſes abeſſet, non diceretur
magna abſentia, cùm lex ei permittat quatuor. Ad-
mitterem Azevedi opinionem, ſi per annum forte, &
dimidium, aut plus, curiæ non inſerviret ſine legitima
cauſa, quia convenit bono publico ne civitas careat
opera & conſilio Decurionum, & ne paucitate eorum
decor & auctoritas curiæ diminuatur. Quapropter
multa ſunt jura ſtatuta quibus compelluntur cives, ut
in civitate habitent, nec rus ſe conferant quæ jura
æquitati convenire probat Menoch, *de præſumpt. lib. 5.*
8 *præſum. 12. num. 3. & 4.* † Ne patriam homines deſe-
rant, & alibi inhabitent, cùm impium ſit patriam
non diligere, ut ait Accurſ. *in d. l. unic. infr. ſi Curialis*,
cùm ſe opponat amori inſito ab ipſa natura, qua feri-
mur in patriam, ut ſcitè & eleganter docet Domin.
Solorzan. *lib. 2. de parricid. c. 4. & 6.* & Monach. *ſuprà*,
qui rectè id temperat *num. 10.* quando juſtis de cauſis
id fiat, & inter illas connumerat ſi abſentetur quis
virtutis cauſa, nam tunc magis laude, quàm reproba
tione dignus erit, ut egregiè probat auctoritate Plu-
tarchi, *lib. de exilio*, qui multos commemorat, qui
virtutis cauſa patriam deſerverunt. Nam ob alias cau-
ſas quot homines à patria abſunt? eas eleganter de-
pinxit Seneca noſter *de Conſolat. ad Helviam cap. 6.* ubi
de Romæ frequentia hæc ait. *Carere patria intolerabile*
eſt? Aſpice hanc frequentiam cui vix urbis immenſæ tecta
ſufficiunt. Maxima pars illius turbæ patria caret, ex mu-
nicipiis & coloniis ſuis, ex toto denique orbe terrarum con-
fluxerunt. Alios adducit ambitio, alios neceſſitas officij pu-
blici, alios impoſita legatio, alios luxuria opulentum, & op-
portunum vitijs locum quærens, alios liberalium ſtudiorum
cupiditas, alios ſpectacula, quoſdam traxit amicitia, quoſ-
dam induſtria latam oſtendenda virtuti nacta materiam,
quidam venalem formam attulerunt, quidam venalem è o-
quentiam; Jube omnes iſtos ad nomen citari, videbis majo-
rem partem eſſe quæ relictis ſedibus ſuis venerit in maxi-
mam urbem, non tamen ſuam. Unde virtutis cauſa
ſemper erit præferenda, ut eſt litterarum, quarum
amore exulant à patria quotquot viri Regis ſunt ad-
miniſtri in omnibus ferè totius noſtræ Monarchiæ
Senatibus.

Limitant tamen noſtræ legis deciſionem DD. ut 9
non habeat locum, quando adeſt aliqua evidens cauſa,
periculum belli, aut peſtis, neceſſitáſve præciſa, quales
connumerantur *in cap. 4. de Cleric. non reſid.* ubi Bar-
boſa *num. 8.* ob quas non poſſit talis licentia à ſupe-
riore peti, quia tunc poterit abſque licentia licitè re-
cedere Decurio, *argumento leg. de pupillo 5. §. ſi quis ri-*
vos 14. ff. de novi oper. nunt. ubi notavit poſt alios Za-
ſius *num. 4.* & Gothofred. & obſervant Panormit.
Butrius & alij *in cap. inter 10. de Cleric. non reſid.* Bart.
in leg. 1. Digeſt. de officio ejus, numero quinto, Ripa *de*
peſte 2. parte numero 143. Valenzuel *hîc numero 1. in*
fin. Ratio eſt, quia neceſſitas legem non habet, *capi-*
te 4. de conſuetud. cap. licet, de feriis, cum aliis, quæ
adducit Barboſ. *in dict. cap. 4. numero 8.* Cevall. *com.*
contra com. 4. tom. quæſt. fin. num. 50. & conferunt quæ
de neceſſitate diximus *in l. unic. ſupr. ut nemini liceat in*
empt. ſpec. n. 12.

Ait lex, *Cogatur noſtrum adire comitatum.* Ex his 10
verbis colligunt Accurſ. Bart. *num. 2.* Platea *num. 8.*
& alij *hîc*, poſſe Decurionem cogi ſuſcipere legatio-
nem, ſeu, ut ipſi aiunt, ambaſiatam, & pro hac re
ſingularem vocant legem hanc Corſet. *ſingul. 15.*
& 16. Valenzuel. *num. 2. hîc.* Aviles *in capp. pp. cap. 34.*
verb. menſagero. cum ſeq. n. 1. Maſtrill. *lib. 1. de magiſtr.*
cap. 30. num. 74. quibus videntur favere *l. 21. tit. 3. lib. 7.*
Recop. & l. 59. tit. 6. lib. 2. Recop. quæ probant Decurio-
nes ambaſiatam ſuſcipientes ſuarum civitatum tene-
ri in Regio Senatu præſentare inſtitutiones quas ex
mandato civitatum ſuarum adferant, & ne ambaſiato-
res conſtituantur, qui in regia curia, vel Cancellariis
habuerint lites, vel propria negotia. Quòd ſi contrà
fiat, Decurionem nominatum ad expenſas, ſeu ſala-
ria reſtituendda condemnat, & duplum eorum fiſco
applicandum, quia bono publico expedire viſum fuit,
nedum propriis negotiis conſulunt Decuriones no-
minati, & ſoliciti ſunt de rebus ſuis, deſerant negotia
reipublicæ, cujus expenſis ſuas lites proſequuntur.
† Quæ ſanè deciſio etſi videatur tantùm loqui in 11
Decurione nominato, ut conſtat ibi, *ſo pena que el tal*
Regidoro jurado buelba al pueblo que lo embiare el ſalario.
& ſic eum ſolum punire videatur. Adhuc tamen dices
eadem prohibitione comprehendi municipes & alios
Decuriones civitatis, quia utitur lex verbis imperſo-
nalibus, *Mandamos que no ſe nombren para venir a eſta*
corte. quæ verba indefinita & imperſonalia omnes de
Concilio comprehendunt, cùm ſit deciſio ipſa inhi-
bitiva, & negativa, ut docent Accurſ. & reliqui *in l. 1.*
Cod. ne fidejuſſores dotium den. & in leg. à divo Pio 58.
Digeſt. de ritu nupt. Jaſon *in leg. penul. Cod. de pactis.*
Tiraquell. *de jure primogenit. quæſtio 24. numero 10.*
† Ac proinde talis nominatio ambaſiatoris non va- 12
lebit, & ipſi nominatores tenebuntur reſarcire
damnum reipublicæ, & ei reſtituere ſalaria, &
damna, & intereſſe ex propriis bonis, ut rectiſſi-
mè advertit Valenzuel. *hîc n. 3.* & in hoc caſu ceſſabit

noſtra deciſio, & quod ex ea deduxerunt interpretes, ſcilicet poſſe quem compelli ſuſcipere ambaſiatam, quia Decurio qui habet proprias lites, minimè ad id cogi poterit, & ſi contradixerit, à pœna legis Regni videtur excuſatus, cùm ſit ſine culpa. Conferunt quæ dixi *infrà in tit. de munerib. & bonor.* circa legatos, ſeu ambaſiatores.

LEX XX.

Impp. CONSTANTIUS & CONSTANS. A A. *Ordini civitatis Ædeſenæ.*

Circenſium magiſtratus deſertores, ad eam gravitas tua faciat neceſſitatem conditionis urgeri, ut quaſcunque pro his expenſas civitas prærogaverit, refundere protinus ac repræſentare cogantur.

SUMMARIUM.

1 *De ludis Circenſibus qui ſcripſerint.*
2 *De expenſis in his ludis celebrandis factis, de pompa & ſolemnitate*, & n. 3. & 4.
5 *Magnis ſumptibus hujuſmodi ludi celebrabantur.*
6 *Civitates & privati pecuniam ad eorum celebrationem ſolebant conferre.*
7 *Senſus verus & germanus hujus legis.*
8 *Error Accurſij & antiquorum de officiali aufugiente, cujus expenſis revocandus ſit in officium.*
9 *An fiſcus expenſas factas pro capiendo delinquente recuperet, remiſſivè.*

1 CIRCENSES ludos apud veteres ſummo ſtudio concupitos, magno populi concurſu, plauſu & ſolemnitate celebratos, nemo eſt qui ignorat qui mediocriter in litteris humanis fuerit verſatus. Locus hic de eis diſſerendi non alienam præbebat occaſionem, ſi doctiſſimorum virorum de ea re tractatus non præripuiſſent laborem noſtrum, Onuphrij Panuini & Bulengeri libelli de ludis Circenſibus; ubi ejus certaminis forma, pompa, ſolemnitas apprimè deſcribitur; Uvolfgang. Lazius *comment. Reip. Rom. lib. 10. cap. 5.* & poſt eos Cerda *ad Virgil. lib. 5. Æneid. verſ. 132. ex num. 1.* Joan. Savaro *in tot. ad Sidon. Appoll. carm. 23. ex verſ.* 110. ubi elegantiſſimè Poëta ludos deſcribit, & notanter explicat Thom. Demſter. *in Paralipom. ad Roſin. lib. 5. antiq. ad cap. 5.* & D. Petr. Pantoia, amicus olim noſter, Hiſpalenſis Prætorij in criminalibus judex, immaturo fato cum gravi bonarum & ſeveriorum litterarum damno è vivis erepto, in erudito commentario de Aleatoribus *in l. pr. ex num. 6. cum ſeqq.* Ex quibus quæ ad hoc celebre ſpectaculum pertinen, af-
2 fatim cognoſces. † In eis quantos ſumptus fecerint editores & populi qui eos celebrabant, incredibile videtur, ex Dione *lib. 58.* & iis quæ dicam *infr. ad tit. de expenſ. ludor. & in l. fin. cap. 2. infr. h. t.* Pecunia verò quæ in eis ludis erogabatur, etſi aliquando, fuerit privata, plerumque fuit publica, teſtante Tacito *lib. 1. Annal. Tribuni plebij petinere ut proprio ſumptu ederent ludos, qui de nomine Auguſti faſtis additi Auguſtales vocarentur, ſed decreta pecunia ex ærario, utque per circum triumphali veſte veherentur.*

3 Quantum verò fuerit in his ludis ſolitum erogari, licet agnoſcere ex uno loco Vopiſci *in Aureliano*, apud quem Valerianus Imperator ita ait. *Valerianus Auguſtus Ælio Xiphidio Profecto ærarij Aurelianos dabis ad editionem Circenſium aureos Antonianos trecentos, arggenteos Philippæos minutulos tria millia in ære HS. quinquagies, tunicas muliebres viriles decem, lineas Ægyptias viginti, porcos centum, oves centum, convivium autem publicum edi jubebis Senatoribus Romanis, & equitibus hoſtias majores duas minores quatuor.* † Quid narrem 4
de miſſilibus quæ in populum ſpargebantur, vix credi poteſt quid de præmiis agitatoribus datis, de coronis, ſacrificiis & apparatu? de eis luculenter, ut ſolet, Tertullian. *de ſpectacul. c. 7.* ita, *Sed Circenſium paulo pompatior ſuggeſtus, quibus propriè hoc nomen Pompa. præcedit, quorum ſit in ſemetipſa probans de ſimulacrorum ſerie, de imaginum agmine, de curribus detenſis, de armamaxis, de ſedibus, de coronis, de exuviis, Quanta præterea ſacra, quanta ſacrificia præcedant, intercedant, ſuccedant, quot collegia, quot ſacerdotia, quot officia moveantur. ſciunt homines illius urbis, in qua dæmoniorum conventus conſedit. Et ſi minor cura per provincias pro minoribus viribus adminiſtrantur, tamen omnes ubiq; Circenſes illuc deputandi, unde & petuntur, unde inquiruntur. Qualiſcumque pompa Circi etſi pauca ſimulachra circumferat, in uno idololatria eſt. Quævis idololatria ſordidè inſtructa, vel modicè locuples, ſplendida eſt cenſu criminis ſui.*

Ex hujus loci ſerie juncta lege noſtra cognoſcimus 5
hos ludos & in urbe & in provinciis exhibitos magno ſumptu, & ad Duum virorum urbium, ſeu municipiorum curam pertinuiſſe celebritatem, & civitates ad pompæ ornamentum pecuniam dediſſe, quæ in ludorum celebratione expenderentur, quæ etſi non tam locupletes eſſent ſicut Roma, adhuc tamen ſplendidè exhibebantur, ut ex Tertulliano didicimus. Unde ſine veritate dixit Symmach. *lib. 5. epiſt.* 57. aliàs eſt 59. *Animoſum impendium quod voluptati civium præ-* 6
parabat. † Cùm privatorum opes, aut pecuniæ non ſufficerent ad ludos edendos, provinciæ, civitates & oppida Magiſtratibus dabant & conferebant, ut ex Cicerone probat Bulenger. *de Circo Rom. cap. 42.* Aliquando ex prædiorum Decurionum venditione ſumebatur *l. fin. in fin. infr. de prædiis decurio.* ibi, *vel theatralis liberalitatis nomine.* Aliquando ex relictis defunctorum ad id genus ludi edendum, ut conſtat ex *leg. civitatibus 122. de legat. 1. leg. annuam 6. leg. liberto 21. §. Lucius, leg. pen. D. de ann. legat.* cum aliis quæ adducemus *in leg. unic. infr. de expen. ludor.* † Hanc ergo 7
pecuniam in præſenti refundere & reſtituere jubentur magiſtratus, qui eam in ludorum ſolemnitatem acceperint, & minimè eos ediderint. Ne aliàs magiſtratus eas pecunias in proprios uſus converterent, & voluptate & pecunia defraudantes provinciales.
† Quæ eſt vera mens hujus reſcripti, quod non 8
perceperunt Accurſ. & reliqui antiqui; qui de magiſtratibus deſertoribus accipibant Imperatores, ut ſi officialis magiſtratum ſuſceperit, & poſtea eum deſerat, cogatur finire tempus officij. Argumentumque ſumebant ex hoc ſenſu, ut poſſit poteſtas civitatis expendere de ære communi pro perſequendo & capiendo officiali fugiente, ipſo tamen capto debere per eos refici & reſtitui omnes impenſas civitati, quod neutiquam poteſt ex noſtra lege deduci, neque ea doctrina in ſe vera eſt, nam ſi Decurio aufugerit, revocabitur impenſis Decurionis, ut ipſa ratio ſuadet, & inſinuat *leg. ſi ad magiſtratum* 18. *infr. hoc titul.*
† Unde etiam otioſam credo eſſe illam quæſtionem 9
de fiſco præferendo creditori in expenſis factis pro capiendo delinquente, quam hujus loci occaſione tractarunt Afflict. *in cap. 1. §. & bona, num. 47. quæ ſint regalia, in feud.* Peregrin. *de jure fiſc. lib. 7. titul. 1. num. 193.* Gigas *de crim. Majeſt. ult. part. tit. de pluribus quæſt. q. 12.* Caball. *reſ. crim. caſ. 102. num. 32.* Bajar. *ad Clar. lib. 5. §. fin. q. 78. n. 169.* Nam, ut rectè ſcribit Cabreros *de pœna tripli, c. 6. num. 20.* Princeps tenetur ſuis ſumptibus id facere ex adminiſtratione juſtitiæ quam ſubditis exhibere debet, *l. unic. poſt princ. Cod.*

de

de molier. quæ prop. ſerv. l. 2. & 3. Cod. ex quibus cauſ. ſerv. pro prem. & ſic non poterit fiſcus in eam cauſam præſtitas expenſas recuperare, & ob id apud nos ſtatuta eſt fiſci ſtatio, quæ dicitur *de gaſtos de juſticia*, ex qua hi ſumptus deducuntur quæ omnia cùm noſtra lege minimè conveniunt, ideo rejicienda in alium locum propriorem.

LEX XV.

Imp. JULIANUS A. *Juliano Comitè Orientis.*

Providendum eſt eorum novitati Decurionum, qui nuper nomen curiis addiderunt, non præteritis debitis ſuſceptorum onerentur: ſed conventis propter hæc debita his, qui ea præcedentibus delegationibus contraxerunt, nullam eos moleſtiam pro ſarcina nominationis alienæ ſuſtinere patiaris.

SUMMARIUM.

1 *Decuriones de novo electi non tenentur pro mala geſtione ſuſceptoris à prædeceſſoribus electi.*
2 *Contra æquitatem naturalem eſt pro alienis debitis moleſtari, & ratio exornatur,* & n. 3.
4 *Succedens id officio non ſuccedit in obligationibus prædeceſſoris.*
5 *Qui in decurionatu ſuccedit, non repræſentat prædeceſſoris perſonam.*
6 *Succedens de novo non ſoluit debita contracta, neque cives novi ſolvere debebunt collectas veteres.*
7 *An ſucceſſor in officio, vel dignitate teneatur ex mutuo contracto à prædeceſſore.*
8 *Expenditur in propoſito dicta queſtionis* l. ſi pupilli 6. §. 1. D. de negot. geſt.
9 *Rector civitatis ſi acceperit mutuum in opus publicum tenebitur ſucceſſor, aut civitas.*
10 *Succeſſor in majoratu an teneatur ad debita prædeceſſoris,* & n. 11.
12 *Succeſſor in Regno an teneatur ad debita prædeceſſoris, explicatur* l. 4. tit. 15. part. 2. *reprobaturque ad eam communis interpretatio, & vera proponitur,* & n. 13. 14. 15. 16.
17 *An ſucceſſor in majoratu teneatur ſtare locationi, remiſſivè.*
18 *Invehitur in rabulas forenſes & judices de comiſſion o peſquiſidores.*
19 L. jure 5. infr. de fabricenſib. l. fin. infr. de naufragio, *cum aliis declarantur, & n. 20. & 21.*
21 *Explicatur & exornatur* l. unic. infr. ut nullus ex vicaneis, *&* num. 23. & 25. *& quid de jure regio,* & num. 26.
24 *De jure illo oppidanorum quod dicitur in Granatenſi curia* de la Poblacion.
27 *Examinatur ſtatutum Italiæ, quo cavetur ut ſi damnum contingat viatori, teneantur ſolvere vicini & proximi pagani,* & num. 28. & 33.
29 *De ratione* l. 4. tit. 7. p. 5. *exornatur & explicatur,* & n. 30. 32.
31 *Euntibus ad nundinas magna privilegia conceduntur, remiſſivè.*
34 *Deteſtatio pœnarum de cercania, quæ in pluribus oppidis injunguntur eis, qui damnum non dederint.*
35 *Repreſſaliæ quæ ſint, & an ſint prohibitæ.*
36 *De clarigatione antiqua Romanorum, remiſſivè.*
37 *Androlepſia quæ fuerit apud Græcos.*
38 *Quid ſit pignoratio, & qua ratione introducta fuerit.*
39 *Repreſſaliæ auctoritate publica fieri poſſunt.*
40 *De repreſſaliis decretis à Rege noſtro contra Francigenas.*

SUSCEPTORES qui publica tributa exigebant è 1
corpore Decurionum creabantur, *lib. 5. ſup. de exact. trib. lib. 1. ſup. de apochis publ. l. exactores* 8. *inf. de ſuſceptor.* Hi ſi delegationibus à ſuperiori acceptis, quibus modus & ratio tributorum exigendorum continebatur (ut dixi *ad tit. ſup. de exact. tribut.*) malè fuerint verſati, cæteri Decuriones, qui de novo in eorum locum ſucceſſerunt pro debitis, quæ durante officio ſuſceptoris contraxerunt, non tenebuntur, cùm ipſi eos non nominaverint, nec debeant pro alienis
debitis moleſtari. † Rationem adjicit *leg. unic. infrà ut* 2
nullus ex vicaneis, quod non ſolùm grave ſit, verùm & æquitati naturali contrarium, pro alienis debitis alios moleſtari, *l. hac diffinitione* 12. *infr. de omni agro deſerto, l. 4. infr. de executor. & exact. l. ſi quis in ſuo* 33. *§ legis, C. de inoffic. teſtam. l. 1. l. 3. in fin. C. ne uxor pro marito. Auth. Habita, verſ. nec ob alterius, C. ne filius pro patre, l. licèt 7 ſup. hoc tit. Novell.* 57. quæ eſt *Auth. ut non fiant pignorationes c. 1.* ibi, *Non enim habet rationem, alium quidem eſſe debitorem, alium verò exigi, ſed nec alteri moleſtum eſſe pro altero quodam tanquam invaſionem, aut injuriam committentem. Auth. ut nulli judicum, §. quoniam verò, & §. quia verò el. 3. l. 1. tit.* 17. *lib. 5. Recop.* eum adductis à Bobadill. *lib. 2. polit.*
cap. 21. *n.* 250. † Confert eleganter Caſſiodor. *lib.* 4. 3
ep. 10. ibi, *His multo acerbiora jungentes alienis debitis ad ſolutionem alios trahi, ſolamque cauſam probabilem videri ſi aliqua debitori potuit in civitate conjungi. O iniquum perſuaſionis errorem! Dividuntur cauſa germanis, filius obligationibus paternis ſi non ſit hæres, exuitur. Uxor maritalibus debitis, niſi per ſucceſſionis vincula, non tenetur, & audacia ad ſolutionem trahit extraneos, cùm abſoluant jura conjunctos, & epiſt. 14. Magni peccati genus eſt alienis debitis alterum prægravare,* Quapropter cùm Decurio prædeceſſor qui electus fuit ſuſceptor tributorum ipſe debita contraxerit in eo munere exactionis, & in ejus defectum conveniantur hi, qui illam elegerunt, vel nominarunt, *l. 1. infr. de peric. nominat. l. ſuper creandis, ſupr. de jure fiſci,* noviter electus Decurio minimè
tenebitur pro talibus debitis alienis. † Unde ſucceſ- 4
ſio, ſeu ſubrogatio muneris, aut officij, non debet parere ſubrogationem reſpectu obligationis & debiti, quoniam cujuſlibet perſonam reſpicit cujuſque propria obligatio, vel crimen, *argumento l. ſancimus* 22. *C. de pœnis, l. non debet* 74. *de reg. jur.* junctis adductis à Covar. *lib. 2. var. cap.* 8. *in princ.* Gutierr. *lib. 2. canon. cap.* 30. Caballo *reſolut. crim. caſ.* 250. *ex num.* 2. Farinac. *de delict. & pœn. q.* 24. *num.* 1. *&* 156. & à me *lib.* 2.
obſerv. cap. 6. n. 47. *& ſeqq.* † Quare cùm ille, qui ad 5
decurionatum vocatur, non veniat tanquam ſucceſſor hæreditarius univerſalis, qui cum eadem perſona cum defuncto reputetur, illius obligationes & onera in ſe ſuſcipit, *l. hæres in omne* 37. *D. de adquir. hæred. l. hæredem* 59. *leg. hæreditas* 62. *leg. invitus* 156. *§. cùm quis, leg. in his* 175. *in fin. de regul. jur. Auth. de jurejuran. à morien. præſt. in princip.* cùm traditis à Donell. *lib. 6. comm. c.* 2, Pichard. *in rub. Inſt. de hæred. inſtit. n.* 15. *& ſeq.* Schifordegh. *ad Ant. Fab. l. 2. tract. 16. q. 1. & 2.* Sed veniat tanquam ſingularis, aut particularis ſucceſſor, qui in locum Decurionis eſt ſubrogatus, cùm ſui prædeceſſoris perſonam non repræſentet; neque ex acceptatione officij ſe obligaverit ad debita, neque æris alieni obligatio afficiat decurionatum, ut aliàs dixit. IC. *in leg.* 1. *§. ſi hæres* 16. *D. ad Trebellian.* & Imp. *in leg. æris* 15. *leg. ſi patri* 24. *Cod. de donatio. lege fin. Cod. de hæred. actio.* rectè conſtitutum eſt hac lege ne urgeatur Decurio noviter creatus ad debita

prædeceſſoris, notat in propoſito cum Bobadill. *lib. 3. polit. cap. 8. ex n. 72. & ſeq.* & aliis Rodriquez *de executio. c. 4. numero trigeſimo primo & ſeq.* ubi latè examinat eam quæſtionem, an Decuriones teneantur pro debitis univerſitatis nomine à ſe contractis, de qua etiam diximus *in leg. nulli ſupr. de exact. trib.*

6 Ex quibus inferebat Bar. Platea & Pyrrhus, ſucceſſorem in officio non teneri pro debitis prædeceſſoris, & cives noviter receptos non teneri ad collectas, quæ pro veteribus debitis imponuntur, neque eum, qui noviter ingreditur collegium, teneri contribuere in collecta quæ pro debitis antiquis imponatur, quam ſententiam amplectuntur Corſet. *ſing. 46. verb. collecta.* P. Rebuff. *in leg. pupillus 239. §. incola, 1. verſ. quinto de verb. ſign.* Roman. *conſ.* 490. & Valenzuel. *hîc n. 1.* Bobadill. *lib. 3. polit. c. 8. n. 72. in pr.* Azeved. *in Cur. Piſan. lib. 2. c. 18. n. 38.*

7 Sed dubium eſt, an ſucceſſor in officio, munere, aut dignitate teneatur ex mutuo contracto à prædeceſſore? Quàm quæſtionem exagitant *in præſenti* Bart. Platea & Valenz. *n. 4.* DD. *in c. 1. de ſolutionibus*, ubi Barboſ. *in collect.* Cenedo *collect.* 86. *ad Decretal.* Fachin. *lib. 2. controv. cap. 78. verſ. altera.* Mieres *de majorat. 4. part. quæſt. 26. tot.* & maximè *num.* 44. Giurb. *in conſuet. Meſſan. cap. 9. gloſ. 2. part. 1. ex num.* 10. Caſtillo *infrà* referendus, & ferè omnes ſequuntur diſtinctionem *dict. cap. 1. de ſolut.* inter mutuum contractum ratione dignitatis, aut officij, vel ratione utilitatis propriæ, ut in primo caſu ſolvere teneatur ſucceſſor, non verò in ſecundo, juxta legem noſtram, juncta
8 *leg. 3. D. de interdict.* † Pro quo adferri poteſt *leg. ſi pupilli 6. §. 1. D. de neg. geſt.* ubi ſi quis Procuratori meo dederit mei contemplatione ut pignus meum liberet, vel creditorem liberet, (id eſt, ut interpretatur Cujac. *ibi lib. 3. Digeſt. Julian.* ut abſolveret creditorem, niſi mavis dicere, id eſt, ut creditum liberet, ſeu debitum, vel dedit pro meo creditore) habet adversùs me negotiorum geſtorum actionem, quia qui contraxit cum Procuratore contemplatione Domini, non id egerit ut Procuratorem ſibi proprio nomine obligaret, ſed ut negotia Domini gereret mediante perſona Procuratoris, qui nihil niſi miniſterium hoc caſu præſtare intelligitur, *leg. licèt 15. D. de conſtit. pecun. leg. ſi quis ſolutionem 24. verſ. nec hoc, D. de uſuris, leg. quod meo D. de adquir. poſſ.* & ſemper in numerationibus illud obſervatur, Ut non tam inſpiciatur cui pecunia detur, quàm qua mente & propoſito, *leg. 2. §. penul. l. certi 9. §. ſi nummos, l. non omnis 16. D. ſi cert. pet. l. liberto 31. in princ. D. de negot. geſt.* notat Ant. Fab. *in Ration. ad dict. leg. 6. §. 1.* ubi etiam Cujac. *lib. 3. Digeſt. Jul.* Quod etiam & in noſtro caſu dicendum eſt, quia cùm mens & intentio ejus, qui pecuniam mutuam accepit, ea fuerit, ut pro utilitate Eccleſiæ, officij, aut dignitatis cederet, attenditur quod principaliter actum eſt, non verò quod contractum fuit, *l. civitas 27. D. ſi cert. pet. l. eum qui 13. Cod. eod. l. ſi-*
9 *cut 7. verſ. ſed in legato, D. quod cujuſque univerſ. cap. ſignificavit 36. de reſcriptis.* † Quapropter ſi Rector civitatis in opus publicum aliquid mutuaverit, non tenebitur ipſe, ſed civitas, in cujus utilitatem verſum eſt, & ſucceſſori incumbit executio, ſi imperfecta res relicta eſt, & ad onera tenebitur, ut quemadmodum prædeceſſor tenebatur, ita & ipſe ſucceſſor, ut rectè firmat Bobadilla *lib. 3. polit. cap. 5. num. 19.* Quis autem in ſupradicta quæſtione tenebitur probare verſum fuiſſe mutuum in utilitatem civitatis, dignitatis, aut Officij, diſputant DD. *in cap. penul. de fidejuſſor.* Fachin. *lib. 1. controverſ. cap. 77.* Menoch *de arbitrar. caſ.* 432. & de ea diſputatione videndi erunt Gratian. *1. tom. diſcept. c. 196. toto.* & Hermoſill. *in l. 3. tit. 1. part. 5. gloſ. 6. ex num.* 1.

10 Huic diſputationi finitima eſt illa, an majoratus ſucceſſor teneatur ad debita prædeceſſoris? de qua agunt DD. *per textum ibi in cap. 1. an agnatus, vel filius defuncti, in feudis.* Lucas *in l. 2. infr. de fundis rei prin. num. 11.* Greg. *in l. 4. tit. 15. p. 2.* Molin. *de primog. lib. 1. cap.* 10. Cened. *collect. 76. ad Decretal. num.* 3 & alij plures, relati à Valenz. *hîc n. 6.* & unus pro omnibus, qui omnes congerit, D. Joan. del Caſtillo 6 *tom. controv. c. 161. ex n. 21.* qui hoc dubium pluribus caſibus propoſitis ſolent explicare, ut debita inſtitutoris majoratus ſolvere teneatur ſucceſſor, quoniam cùm bona non dicantur niſi quæ deducto ære alieno ſuperſunt, *l. Papinianus 8. §. quarta autem, de inoffic. teſt. leg. mulier 73. D. de jure dotium, l. ſi quis ſervum 8. §. fin. cum l. ſeq. D. de legat. 2. l. ſubſignatum 39. §. bona, de verb. ſign.* non poterit majoratus inſtitutor efficere quominus res ipſæ non ſint talibus debitis obnoxiæ, *leg. filius famil. 114. §. Divi 14. D. de leg. 1.* ibi, *ſed hæc neque creditoribus, neque fiſco fraudi eſſe*, & ita vendi poterunt ad ſolutionem debiti etiam bona majoratus aliis bonis deficientibus, explicant poſt Molinam Caſtillo *ſup. num. 23. cum ſeq.* & Barboſ. *in remiſſ. ad ll. Luſitan. lib. 3. tit. 93 n. 1.* † At ſi debita contracta non ſint ab 11
inſtitutore, ſed à prædeceſſore, qui non fuit inſtitutor, dices, debita contracta contemplatione majoratus pro ejus utilitate, aut conſervatione teneri ſucceſſorem præſtare, quemadmodum diximus *ſuprà* de debito facto contemplatione officij, probat Molin. & Addit. *d. lib. 1. c. 10. n. 24.* & Caſtillo *n. 30. ſupr.* At verò ſi ob neceſſitatem majoratus contracta non ſint, neque ex regia facultate, tunc ſucceſſor niſi hæres fuerit prædeceſſoris, qui debita contraxit, non tenebitur, quia in bonis majoratus non ſucceditur ultimo poſſeſſori, ſed primo inſtitutori, ut frequenter receptum extat Pinello, *in l. 1. C. de bon. mat. 3. p. n. 99.* Molin. *lib. 1. cap. 8. n. 2.* Caſtillo *ſup. n. 54. verſ. cum autem.*

Sed obſtat graviter *l. 4. tit. 15. p. 2.* ubi dicitur ſucceſ- 12
ſorem in regno teneri debita prædeceſſoris ſoluere. Nam quemadmodum tenetur Rex contractus à ſe geſtos obſervare, *l. donationes quas Divus. C. de donat. inter vir.* cum traditis à Giurb. *conſ. 94. num. 6.* ita etiam & ſucceſſor, ut docent plures apud eundem Giurb. *n.* 7. quod indicat eſſe hæredem, *l. 1. C. ſi cert. pet. leg. 2. l. fin. C. de hæred. act.* cum aliis quæ ſcripſi *in l. 1. ſupr. de annon. & trib. n. 91. & ſeq.* & Paz *de tenut. 2. p. c. 85. ex n. 7.* Cui reſpondendum eſt cum Gregor. *ibi*, Molin. *d. cap. 10. num. 30.* Meneſes *in leg. unum ex familia, §. ſi falcidia, num. 7. & 8. D. de leg. 2.* Valenzuel. *hîc num. 7* & cum aliis, quos plena manu congerit Robles *de repreſent. lib. 3. cap. 16. n. 47. & 48.* loqui eam legem de ſucceſſore Regni, qui eſt hæres in bonis liberis prædeceſſoris, ut indicant ea verba, *Porque finca en ſu lugare ereda ſus bienes*, & infrà, *que como gana la onrra e el pro de aquel aquin ereda.* † Secundo loqui de honeſtate, non de ne- 13
ceſſitate, quod conſtat cùm lex illa conſtituat teneri quoque ſucceſſorem erogare eleemoſynas pro anima Regis defuncti, hoc tamen ad ſolam honeſtatem & decentia pertinet magis, quàm ad neceſſitatem.

Ab hac tamen interpretatione rectiſſimè diſceſſit 14
Valenzuel. *ſup. verſ. ego tamen*, Garcia *de expenſ. cap. 16. num. 15. verſ. ſed hæc, & de nobilit. gloſ. 1. §. 1. num. decimo & ſequentibus* & Robles *num. 49. ſupr.* quod ſit divinatorium dicere eam legem loqui in ſucceſſore hærede, tum quia verba non ſolùm honeſtatem, verùm & obligationem præciſam continent, ita enim ait lex. *Tenudo es por derecho e por bien eſtança de hocer eſtas coſas por el Rey finado.* & earum rerum adaptat exempla, quod ad honeſtatem, *e ſi como dar limoſnas e facer decir miſas*, quo ad neceſſitatem verò ſubjicit, *e otro ſi en pagar ſus deudas e complir ſus mandas, e ſegun juſticia e derecho como querria que le ficieſen a el en muerte aſi lo debe facer por el anima*

del ſinado. Ex quo conſtat, omnia verba magis neceſſitatem præciſam continere, quam honeſtatem, quia illa vox *eſtança* non ſignificat cauſam honeſtatis, quæ excludat veram neceſſitatem, ſed decentiam illam, quam in exequenda neceſſitate & obligatione ſua Princeps habet, qui cùm ſit legibus ſolutus, & vi coactiva non adſtringatur, obligatur tamen decentia, honeſtate, pudore dirigente in cuſtodiam legum, *leg. digna vox 4. Cod. de legibus*, cum iis quæ in eo propoſito congeſſimus *lib. 1. obſerv. cap. 1. ex num. 91. cum ſeq.*

15 Quibus difficultatibus non potuit ſatisfacere Robles *d. cap. 16. n. 52. & 53.* defendens vulgarem interpretationem ejus legis, ut de honeſtate loquatur, quæ nititur æquitate & obligatione naturali, cui juſtum eſt æquum & bonum virum ſatisfacere, juxta tradita à Conan. *l. 5. comm. c. 8. n. 2.* Vaconio *lib. 1. declarat. 17. n. 6. & declar. 21. n. 17.* Donell. *lib. 12. comment. c. 2.* quæ obligatio etſi aliquos effectus habeat, tamen nullo modo compellimur ejus virtute ad dandum, vel faciendum, cùm multa honeſtum eſt facere, ad quæ non poſſumus compelli, & de hac obligatione & jure intelligit illa verba *tenudo es por derecho.* Sed eum convincit ſuprà adducta expenſio, etiamſi in ſuam opinionem adducat Caſtill. *libro 3. controv. cap. 19. num. 127.* cum non poſſint de eo jure ea verba accipi.

16 His ergo relictis interpretamentis veriùs accipio illam legem partitæ, ut ſpecialiter loquatur in Principe, cujus ſucceſſio jure ſanguinis in regno ita conjuncta eſt cum ſucceſſione hæreditaria, ut una ab alia ſeparari nequeat, ita probatur *in cap. licet univerſis 6. de voto* (ubi rectè notavit Bernard. *verb. privandum, verſ. vel meliùs dic. & ex l. 2. & ſeq. tit. 15. part. 2. l. 8. tit. 12. ead. part.* quæ cùm loquuntur de regni ſucceſſione, ſemper utuntur *verb. eredar*, & earum argumento Robles, *d. c. 16. n. 13.* cum pluribus à ſe relatis, tenet Regnum ſemper deferri jure hæreditario, quod non reſpuunt verba *d. l. 4.* ibi, *Caderecho es que como gana la onrra el pro de aquel aquien ereda*, notant Coſta *de ſucceſſ. Reg. Portugall. pag. 140.* Caſtillo *in l. 40. Taur. quæſt. 16.* Boher. *deciſ. 104.* Valenzuel. *d. n. 7. verſ. quapropter*, congruunt tradita à Molin. *lib. 3. c. 6. ex num. 7.* & doctrina Oldraldi *conſ. 94.* quem ſequuntur multi relati à Tiraq. omnino videndo *de primog. q. 35. n. 3. & 25. & 26.* & Paz *de tenut. d. cap. 85. num. 7.* & Caſtillo *n. 6. contr. c. 164.* ubi agunt an remedium tenutæ competat Regi ſicut aliis majoratuum ſucceſſoribus, & ratio eſt, quia Rex dum vivit, intelligitur poſſidere Regnum tanquam proprium patrimonium, *l. pene a Zenone, C. de quadrien. præſcript.* Quare bona regiæ coronæ donare poteſt, *cap. Abbate, de ſent. & re jud. lib. 6. cap. inter dilectos, de jurejurand. l. 1. 3. & 4. l. 16. & 17. tit. 10. l. 5. Recopil.* ubi DD. cùm adductis ad Hermoſill. in Gregor. Lopez *gl. 1. l. 9. tit 4. part. 5. n. 37. & 38. pag. 286.* & ab Addit. Molin. *l. 1. de primog. cap. 3. n. 7. & 18.* & Caſtillo *l. 5. contr. c. 89. n. 85.* Ac proinde regnum ipſum poteſt obligare & conſequenter ſucceſſorem in Re-
17 gno. † His quæſtionibus aliæ ſunt ſimiles, an teneatur ſucceſſor in majoratu ſtare locationi an in iis quæ pro neceſſaria ſuſtentatione perſonæ, pro impenſa funeris, pro litibus ſuper bonis majoratus contracta ſunt, ſolvenda ſint à ſucceſſore, de iis videndi ſuprà adducti & Caſtillo.

18 Hinc etiam ſumpſit rectè occaſionem invehendi contra eos judices, qui dicuntur *Peſquiſidores*, aut *jueces de comiſſion*, Bobadilla *lib 2. c. 21. num. 150.* qui cùm à perſonis, contra quos procedunt, nihil poſſint de ſalariis extorquere, ſolent contra alios in ſua commiſſione non comprehenſos, imò qui nullam culpam contraxerunt, irrumpere, & ſalaria ſubducere, velint, nolint. A quibus ego vellem edoceri, quo jure i l faciant; ſed cur regulas juris ab eis expoſtulo, ab eis Harpyiis forenſibus, hirudinibus generis humani, qui nec ſanguine miſerorum ſatiati queunt.

Quæ huc uſque diximus, pro noſtræ legis exorna- 19
tione difficilia redduntur, ex *l. jure 5. infr. de fabricenſib.* ubi probatur, ut quod ab uno ex numero committitur, totius delinquatur periculo, & unius damnum in omnium cedat diſpendium, quod idem ſtatuitur *in l. fi. infr. de naufragio, & in l. fi. C. de heredit. decurion.* & in aliis ſpeciebus advertunt. *l. cùm ejuſdem 34. in pr. D. de ædilit. edict. l. 1. §. ſi plures 13. D. de exercit. act. l. 2. §. filij autem, C. de libertis.* Sed his juribus reſpondendum eſt illam legẽ loqui ſpecialiter in fabricenſibus, qui quoddam corpus, ſeu collegium componebant. *d. l. fin. C. de hered. decur.* deſtinatum ad arma in publicis fabricis fabricanda, & cùm omnes qui in ea laborent, unum corpus intelligeretur, ſi aliquis eorum aliquid decoxerit, vel interceperit, aut ſuſtulerit, cæteri coguntur ſatisfacere, tanquam ſi omnes id feciſſent, ita ut unus alterius actus cuſtodiat, & animadvertat, quia corpus magis cenſentur, quam particulares perſonæ, *argumento l. plerumq; 35. l. Labeo 64. § 1. cum aliis ff. de ædil. edict. in tit.* expedit enim reipublicæ ut ea materia fideliter cuſtodiatur, ut dicam, ſi Deus voluerit, *in tit. 5. de fabricen.*
† l: eodem modo & in naufragio, *in d. fin. de nauſr.* 20
ad totum corpus pertinet, quia omnes de collegio tenentur tanquam ſub illo corpore contenti, quemadmodum ſi agmen, aut chorus comœdorum vendatur, non ſunt plures venditiones, etſi plures ſervi ſint, ſed una venditio, *l. cùm ejuſdem 34. l. ſi plura 36. l. ædiles 38. §. fin. cum ll. ſeqq. D. de ædilit. edict.* † Eodem modo etſi 21
magiſtri non diviſis officiis navem exercent, quod unus gerit, alterum obligat, quia cuilibet in ſolidum commiſſa videtur, ut *ibi* rectè advertit Accurſ. *verb. exercitorem.* quem ſequuntur Bar. & reliqui *ibidem.* Quare dictæ leges non ſunt ad alios caſus protrahendæ, niſi in quibus loquuntur, cum æquitas naturalis in contrarium ſuadeat, ne aliquis aliorum debitis obligetur, ut diximus, & probat Gutierr. *lib. 2. de canonic. q. 30.* conferunt Farinac. *1. tom. crim. qu. 24. tot.* & quæ adduximus *lib. 2. obſerv. c. 6. n. 48.*

Unde venit explicanda deciſio *l. un. infr. ut nullus ex* 22
vicaneis pro alienis vicaneor. debit. teneatur, quæ prohibet neminem pro alio teneri ob id to..m quod ſit ejuſdem civitatis, vel vici. Vicaneus pro vicaneo non tenetur. Vicaneus eſt, qui habitat in vico, vel pago, ſicut vicinales viæ dicuntur *in l. 3. D. de locis & itiner. l. 2. § viarum 22. D ne quid in loco publ.* quæ de publicis viis divertuntur in agros, & quæ ex viciis in vicos ducunt, ut obſervat Briſſon. *verb. via.* quem tranſcripſit Schard. *eodem verbo*, Gruter. *ad Senec. lib. 3. de benefic. c. 24.* ubi & Lipſ. & ante omnes docuit Ulp. *in dict. l. 3. de locis & in d. §. viarum*, apud nos dicuntur *las veredas o ſendas que van de un cortiio à otro o de una alqueria o pago a otro.* † Sed nomen *Vicanus*, vel *Vicaneus*, nuſquam 23
apud aliquem auctorem memini me legiſſe, niſi in titulo illo, ut *nullus ex vicaneis*, licet, ibi antea perperam legeretur *Vicarius*, nullo ſenſu. Vicarius ergo à vico (ſicut paganus à pago) eſt ruſticanus, ſeu prædij fiſcalis colonus, qui cum cæteris, qui in eodem territorio ſunt poſſeſſiones colit. Solebat fiſcus unum ex his, qui locupletior fuiſſet, in ſolidum convenire pro univerſis poſſeſſoribus vici, aut pagi expediendi negotij cauſa, ut docemus *l. cum poſſeſſor 5. D. de cenſib. l. hac diffinitione 12. l. jubemus 16. infr. de omni agro deſerto.* ubi qui *in d. l. unic.* dicuntur *Vicani*, in his ll. vocantur
poſſeſſores, municipes & curiales. † Hoc ferè jus animad- 24
vertitur hodie in municipibus, quæ in Regio Granatenſi Prætorio dicuntur *De la Poblacion.* Nam cùm Moriſci defeciſſent, & eorum poſſeſſiones & agri in fiſcum cogerentur, diviſa ſunt in ſortes oppidorum domus, agri, horti, fundi, & cætera id genus, & novis oppidanis diſtributa, modico cenſu impoſito, ad quem

omnes in ſolidum tenentur,ut ita exactores regij à quolibet omnia tributa poſſint exigere,qui- omnes muni-
25 cipes oppidorum in ſolidum obliga.. ſunt. † At in dictis juribus contra erat , & id cùm animadverteret Zeno Imperator eſſe contra naturalem æquitatem , ut diximus , conſtituit ne prodebitis alienis convincant alter teneatur , ſed pro gleba propria , ſeu poſſeſſione tantum quiſque conveniatur , nec etiam pro aliorum
26 delictis. † Idque Juſtinianus quoque conſtituit *in d. Auth.ut nulli judicum,§.quoniam verò , & §.quia vero*,& Reges noſtri *in l.7.tit.17. lib. 5. Rec.* prohibent ne pro debitis univerſitatis fiat executio in bonis particularium , facit quoque *l.13.tit.2.p.3.* ibi, *no pueden a premiar por ella a perſonas ciertas* , & rationem ponit IC. *in l. ſicut 7.§.1. D. quod cujuſcumque uniu. nom.* docent plures apud Gutierr. *de gabell.libro 7.quaſt.168.tota. & numer.3.* & Rodriguez *de execut. c.4.num.34. verſ. ſed cùm civitas*,& cùm ſolerent fratrum concilij *de la Meſta* , bonà capi pro debetis concilij , talis conſuetudo damnatur , quod etiam notavit Matienz. *gloſ.* 1. & Azeved. *ibid.* & in propoſito eſt *l.15.tit.10.part.7.* ubi Gregor. videndi Caball. Farin. & alij *ſuprà.*

27 Ex iis venit improbandum ſtatutum quo utuntur Italiæ aliquæ regiones , cujus meminit Caſtrenſis *in l. omnes populi,in fin.D.de juſt.& jur.*Menoch. *de arbitrar. caſ.345.num.14.& 15.*& Surd. *deciſ.340.* & ante omnes Panorm. *in c.1.de reſtit ſpol.num.8.* ubi ejus addit. & Bald. *conſ.174.vol.2.* quo cavetur,ut ſi quid damni datum ſit viatori,teneantur proximi pagani id reſarcire. Nam ejus durities eſt contra naturalem æquitatem , ut agnoverunt. Bald. *in leg. ſancimus,C.de pœnis.* Lucas *in dict.l.jure l.infr.de fabricenſ.* & alij relati à Farinac. *d.q.24.n.150. & 189.* & Grammat. *dec.* 47. & relati à Surd. *ſupr. n.* 1. etſi enim mens & intentio legis municipalis ea fuerit , ut tuta eſſent itinera, tamen non ita hæc ratio valida eſt, ut vincat aliam longè ſuperiorem , naturæ & juri convenientiſſimam , ne quis pro alterius delicto teneatur,*argumento l.2. Cod. quæ ſit longa conſuet.* & ita disertè videtur docere Juſtin *in d. Auth.ut nulli judic.§.quoniam verò* 4. illic,*Quoniam verò contingit adulteria, aut homicidia,aut alia qualibet crimina in provinciis committi jubemus peccantes teneri , & non alios pro aliis.*

28 Quæ ratio non enervatur ex traditione Bart. Bald. & aliorum , quos adducunt Farinac. & Surd. *ſupr.* quòd ſtatuta quæ hoc permittunt , ſi fiant cum aliqua rationabili cauſa , valent , quia iniquitas illa temperatur ratione. Nam de ratione non dubitamus, cùm tale ſtatutum etiamſi aliam rem longè faciliorem contineret , ſi tamen rationem non haberet , non eſſet lex nec valeret , *cap. erit autem 4. diſt.* hoc enim ſupponimus tanquam certum , ut rationem debeat continere ! nego tamen eam rationem validiorem eſſe , quàm ſuprà
29 adducta. † At autem ſi cùm illa ratione , ut tuta ſint loca & itinera , aliæ plures rationes concurrant , dixiſſem ego talem legem valere , quia tanquam fortiores & utiliores rationes vincerent & ſuperarent eam , ne quis ex delicto alterius teneatur. Exemplum præſtat *l.4.tit.7.part.5.* ubi ſi in nundinis & mercatis publicis , mercatori ad ea venientia, violentia ſit facta , vel deprædatio bonorum , non invento prædone,nec ejus bonis ſufficientibus concilium loci , vel dominus , ſub cujus dominio eſt locus ille, in quo committitur præda,tenebuntur ablata reſarcire , ut conſtat ex illis verbis.*e ſi los robadores non pudieren.ſer fallados nin los bienes dellos non cunplieren a hacer la enmienda el concejo o el ſeñor ſo cuio ſeñorio es el lugar do fue fecho el , robo ge lo de ben pechar de lo ſuyo* . quam legem conatur explicare Gregor, *ibi verb. el concejo,* qui in eam inclinat explicationem , ut intelligatur de concilio civitatis , aut de domino qui potuit prohibere deprædationem , & non prohibuit , juxta notata à Farinac. *dict. quæſt.24. numero 201. & ſeq.* † Quod ſanè divinatorium eſt , cùm 30
generaliter & indiſtinctè lex loquatur. Ego ſanè eam intelligerem ſpecialiter in deprædatione , ſeu *robaria* , ut loquuntur practici , facta mercatori ad nundinas venienti , tunc enim militat ea ratio , ut tuta ſint loca & itinera , item ut ſecuritas publica venientibus mercatoribus ſervetur , quod niſi fieret , in magnam perniciem tenderet commerciorum , in quibus tota vertitur utilitas publica , cùm ita civitates ſint ditiores & abundantiores tum hominibus , tum rebus,ut eleganter ipſa lex in principio docuerat illic , *las tierras e los lugares en que uſan los mercaderes allebar ſus mercaderias ſon porende mas ricas è abundadas è mejor poblundas,leg.1. C.de nundinis , l.1.& toto tit.26.lib.9.Recopil.* † Ob id- 31
que euntibus ad nundinas magna ſunt privilegia conceſſa , quæ ſedulò commemorant DD. in dictis juribus , maximè Narbona *in d.l.10.Recopil. gloſſ.1. & 2.* & alios referens Oſuval. *ad Donell. lib.24.c.7.lit.Q. & R* , † Unde cùm majores rationes in dicto caſu legis 32
partitæ militent, congruum fuit , ut propter deprædationem teneantur civitates & domini , quibus utile fuit jus nundinarum , & ita eis imputatur qui itinera ſecura habere debuerunt,& loca malis hominibus purgare , *l.congruit 13. D. de officio Præſid.* juncto Farinac. *d.q.24.num.201. cum ſeqq.* Menoch. *ſup.* Aliud exemplum adduci poteſt ex Zurita *tom.6.annal. Aragon. ſeu de Rege Cathol.lib.8.c.10.* qui de eo Rege aſſerit ut pacatum haberet Regnum Granatæ,inter alia diſpoſuiſſe, ut noviter converſi tenerentur damna publica committentes tradere aut damna reſarcire,& ad hunc effectum incolas ejus terræ ſibi invicem fidejuſſores extiterunt , quod jure quidem fiebat , ut illa Maurorum invaſionibus expoſita ita tueretur.

Sed antequam diſcedam à Paulo Caſtren. *ubi ſupr.* 33
ejus doctrina in eo falſa eſt,dum exiſtimabat eo ſtatuto, ut pagani viatori teneantur damnum reſarcire non comprehendi alienigenas, ſeu , ut Pragmatici loquuntur,*forenſes*,nam eum reijcit Alciat. *lib.6.parerg.cap.fin.* ſiquidem cum intentio legis fuerit ut itinera tuta eſſent , magis videtur comprehendiſſe alienigenas & peregrinos , quàm vicinos iter facientes. Idque probat Alciatus auctoritate Ariſtor. *lib. de mirabilib.* qui ait in via Herculea , quæ ducit in Hiſpaniam, eam legem fuiſſe , ut ſi viator , qualiſcumque eſſet,aliquid damni pateretur , ad incolarum damnum pertineret.

Item & hinc improbanda eſt conſuetudo, quæ plu- 34
ribus in locis Hiſpaniæ obtinuit , ut ſi oves, aut vaccæ, ſeu boves aliquod damnum in pratis defenſis , vel ..neis , olivetis , vel ſegetibus fecerint , & non appareat de damnatore , dominus ejus gregis qui propius circa loca damno affecta depaſcitur, tenetur damnum reſarcire , & hujuſmodi pœnæ dicuntur *decercania* , de qua re multas lites vidi in hac curia , & juxta conſuetudinem ad damnum ſolvendum compulſos, coram auditoribus querelas proponentes , quos ego abſolverem cum irrationabilis videatur mos,qui pro alienis debitis & damnis innocentes condemnant.

Rurſus ex ſupradictis deſcendit pignorationes,quas 35
vulgus vocat *Repreſalias* , omni jure eſſe interdictas , tum Canonico , tum civili & regio,*Novell.52.* quæ eſt *Auth.ut non fiant pignorationes,c.1.de injurijs lib.6.l.1.toto tit.17.lib.5.Rec.* Has veteres clarigationes appellaſſe , vult Alciat. quem refert Tiraq. *in l. ſi unquam, verb. revertatur n.147.* & videtur conſentire Gothofr. *in d.leg.unic.infr.ut nullus ex vicaneis.* Marcell. Donat. *in elucidat.ad Livium lib* 8.ad illum locum *in Veliternos veteres cives Romanos , pag. 17. & 18. tom.6.* Theſau. Criticor. & Petr.Greg *lib.38.ſyntag. cap.8.n.3.* & Caſtill. Ramirez cum aliis , quos refert D. Joan. Caſtillo *de Tertiis cap.41.ex num.94.* † Sed clarigatio aliud longè ſignificat , belli nempe denuntiationem , quæ ſolemnitate magis , quam violentia conſtabat , immiſſo

lem

in hoſtium fines telo, vel haſta, verbis conceptis à legatis Romanis & Fecialibus, de qua re agemus *in tit. infr. ut armorum uſus.* interim videas poſt Agell. *lib. 10. noct. Attic. 27. & lib. 26. c. 11.* Petr. Greg. *lib. 19. ſyntag. c. 2. n. 3.* Briſſon. *de formul. lib. 4.* Alex. ab Alex. *lib. 5. genial. c. 3.* ubi Tiraq. Roſin. *lib. 10. antiq. c. 1.* & ad eum Demſter. *lib. 3. antiq. in Paralipom. ad c. 21.* Cerda *ad Virgil. lib. 10. Æneid. in princ. n. 22.* Valtrin. *de re milit. lib. 1. c. 8. & ſeq.* Nicolaum Bellum *lib. 5. polit. diſcurſ. 10.* Dom. Solorzan. *lib. 3. de jure Indiarum, c. 7. n. 86.* Borrell. *de præſtan. Regis cap. 52. n. 15.* Græci apud Budæum *in annot. ad Pandect. in l. aut facta §. eventus. D. de pœnis* hujuſmodi genus prehenſionis (de qua nos loquimur) vocarunt *Androlepſiam*, quod etiam notavit Petr. Greg. *d. lib. 38. c. 8. n. 1.* Covar. *in reg. peccatum 2. p. §. 9. num. 4.* & Gothofred. *in not. ad d. l. Novell. 52. in epigraph. lit. B.* Gregorius autem X. *in d. cap. 1. de injur.* vocavit rectiſſimè *Pignorationes*, & vulgo dicuntur *Repreſaliæ*, licèt hanc vocem neget barbaram eſſe Zaſius *in leg. 2. §. & ita leges de orig. jur.* quem ſequitur Schard. *verb. Repreſalia.* idque apud Romanos cognitum fuiſſe, & apud Græcos, docet Petr. Gregor. *d. cap. 8. n. 7.* & Menoch. *de arbitr. caſ. 527. num. 3.*

38 Eſt itaque pignoratio quando quis auctoritate propria ſub occaſione repetitionis rerum ſuarum, quas ſibi ablatas queritur, aut eas, aut alias vi manuque adhibita pignorare, ſeu auferre intentat, abductis ob id gregibus, aut armentis vicinorum ejuſdem, vel etiam hominum alterius ditionis, & denique ob alterius delictum alium gravat, ut contingit in ſpecie *cap. 2. de ordine cognition.* quod rectè prohibitum eſt *in l. extat 13. D. de eo quod metus. leg. quis in tantum 7. Cod. unde vi. d. l. unic. infr. ut nullus ex vican. l. 4. infr. de executorib. & exact.* quæ ad hanc pignorationem reſpicere videntur, licèt reclamaret Petr. Faber *in l. non ex ſingulis 176. de reg. jur.* & ſanctiſſimè noſtris legibus prohibentur hujuſmodi injuriæ & rapinæ. *l. 15. tit. 10. part. 7. l. 1. & toto tit. 17. lib. 5. Recop.* Quia, ut ait Caſſiodor. *lib. 4. epiſt. 10. ad id reperta eſt legum ſacrarum reverentia, ut nihil manu, nihil proprio ageretur impulſu*, juxta ea quæ tradit Donell.

39 *lib. 17. comm. cap. 2.* ubi Oſuval. *lit. A. & B.* † Hoc tamen limitatur, niſi fiant hujuſmodi repreſaliæ, & pignorationes auctoritate publica Principis, ex cauſa juſtiſſima cum circunſtantiis, quæ explicantur ab Auctoribus de hac re plenè differentibus in peculiaribus tractatibus de *Repreſaliis.* Bar. nempe & Jacob. de Canibus. Gail. *de pignorationib.* Petr. Gregor. *d. lib. 38. c. 8. toto.* Covar. *in reg. peccatum 2. part. §. 9. num. 4. verſ. hinc denique.* Hippol. de Marſill. *ſing. 551.* Balduin. *Novell. 52.* Mynſing. *cent. 6. obſer. 1.* & alios referente Oſuvald. *lib. 15. com. Donell. cap. 52. lit. A.* Barboſa *in collect. ad d. cap. 1. de injuriis in 6. numer. 3.* Ayala *de jure belli lib. 1. cap. 4.* Duaren. *ad tit. C. ne filius pro patre*, ubi etiam Cujac. Menoch. *de arbitr. caſ. 527. tot.* Caball. *reſol. crim. caſ. 122.* Gregor. *in d. l. 15. part.* Azeved. *in d. l. Recop.* Gutierr. *lib. 2. canon. cap. 30. num. 28.* Lorca *in 2. 2. D. Thom. quæſt. 30. art. 1. diſp. 52. in dubij appendice.* & D. Ca-

40 ſtillo *de Tertiis, cap. 41. num. 94.* † Sic vidimus hoc anno 1635. ex Regis noſtri decreto occupari omnia bona Gallorum publica auctoritate, tum quia Rex Franciæ idem cum noſtris effecerat, tum ut injurias, deprædationes injuſtiſſimas, bellum non ſolùm contra hanc Coronam, verùm & contra populos Catholicos ab eo ſine cauſa, ſine ratione illatum propulſaret.

LEX XXVI.

Impp. VALENTIN. & VALENS. AA. ad *Modeſtum P. P.*

Quidam ignaviæ ſectatores, deſertis civitatum muneribus, captant ſolitudines ac ſecreta, & ſub ſpecie religionis cum cœtibus monozontôn congregantur. Hos igitur atque in hujuſmodi deprehenſos erui latebris, conſulta præceptione mandamus, atque ad municipia patriarum ſubeunda revocari, & pro tenore noſtræ ſanctionis familiarium rerum carere illecebris: quas per eos cenſuimus vindicandas, qui publicarum eſſent ſubituri munera functionum.

LEX XXXI.

Iidem AA. ad Modeſtum PP.

Ex omnibus domibus producti, qui origine ſunt curiales, ad ſubeundam publicorum munerum functionem protrahantur: quippe cùm occultatoribus talium præter jacturam exiſtimationis, etiam rerum diſcrimen incumbat, ſi ulteriùs progreſſi, utilitatem publicam privatis cuſtodiis & patrociniis poſtponant.

SUMMARIUM.

1 *De juſtitia noſtræ legis dubitatio ex Matthæo de Afflictis.*
2 *Valens Imperator Catholicæ Religionis & Monachorum infeſtiſſimus hoſtis*, & num. 5.
3 *Paganorum & hæreticorum in Monachos rabies.*
4 *Valens maximis cruciatibus & martyriis Monachos coëgit lege lata militare.*
6 *Tribonianus de Atheiſmo impiiſſimo accuſatur à pluribus, & ob id aiunt legem noſtram in Codicem induxiſſe.*
7 *Expenditur* l. plerique 12. C. Th. de veteranis, *quæ videtur eſſe Monachis infeſta.*
8 *Qui fuerint noſtræ legis auctores.*
9 *Magna differentia inter eos, qui Monachi erant, vel cœtibus Monachorum ſeſe adjungebant.*
10 *Probatur variis argumentis, non eſſe hanc legem eam, quam Valens contra Monachos tulit.*
11 *Intentum noſtræ legis probatur non eſſe contra Monachos, ſed contra Pſeudo-Monachos, & ejus mens latè exornatur*, & num. 12. & 14.
13 *Ignavia quid in præſenti ſignificet.*
15 *Cevalli & aliorum doctrina de multitudine Religionum.*
16 *Explicatur & exornatur latè* l. reddatur 8. infr. de Profeſſo, & Medicis, & num. 21.
17 *Philoſophi antiqui virtutem profitentes, multis vitiis & nefandis irretiti, ex Juvenali & Martiali & aliis*, & num. 18. 19. & 20.
22 *Philoſophi ut verè eſſent Philoſophi, contemnere debebant divitas.*
23 *Expenditur* l. profeſſio, infr. de munerib. patrim.

24 Ex

24 *Explicatur* leg. in honoribus 8. §. Philoſophis. Digeſt. de vacat.mun. & l.1.Digeſt. de juſt. & jure.

25 *Adducitur & explicatur* l. Curiales 104. Cod. Th. de Decurionib. & l. ſi quis curialis 12. C. de Epiſcop. & Cler.

26 *Philoſophi ſe ornatos eſſe contra fortunam jactabant explicatur* d.l.reddatur, de Profeſſor.

27 *Philoſophorum patientia vana & ficta.*

28 *Studia litterarum apud ſolos Monachos fuere poſt tempora Imperatorum.*

29 *Fratres tertij ordinis ſancti Franciſci an gaudeant immunitate tributorum.*

30 *Quæ pœna teneatur qui ſe mentitur Doctorem, vel Clericum eſſe.*

1 MATTÆUS de Afflictis, vir alioqui in forenſibus quæſtionibus non infimæ auctoritatis, *deciſ. 321. n. 9.* ex quorundam fiſcalium opinione ait multas leges iniquas in his poſterioribus libris Codicis Juſtiniani contineri, quæ conditæ ſunt ab Imperatoribus Orientalibus, non verò à Jureconſultis qui quidem fiſcales ne à limine quidem ſalutarunt hos libros, ut eos reprehendens advertit Valenzuela *in proœmio ad lib. 10. & in l. unic. ſup. de ſuperindicto, num. 2.* Verùm ſi aliquo colore veritatis aſperſa eſſet eorum aſſertio, ex hac noſtra lege cla-
2 rè videbatur comprobari. † Quæ habuit auctorem Valentem Imperatorem Catholicæ Religionis infeſtiſſimum hoſtem, & præcipuè contra Monachos Ægypti, quos pertinaci odio perſecutus eſt; nam ab Eudoxio Arriano Epiſcopo baptizatus Arriana contactus peſte nomen Catholicum abolere, & cœnobia Monachorum delere conatus eſt, quod & Ethnicis & hæreticis ea tempeſtate in voto erat, rabioſa ca-
3 lumnia & latratu contra Monachos. † De Paganis teſtis eſt locus Rutilij Numaciani *lib.1.Itinerarij, verſ.* 438.

Proceſſu pelagi jam ſe Capraria tollit,
Squallet lucifugis inſula plena viris,
Ipſi ſe Monachos Grai cogi nomine dicunt,
Quòd ſoli nullo vivere teſte volunt.
Munera fortunæ metuunt dum damna verentur,
Quiſquam ſponte miſer, ne miſer eſſe queat.
Quænam perverſi rabies tam ſtulta cerebri?
Dum mala formides, nec bona poſſe pati!

Sic Monachos cavillantur eiſdem temporibus Eunapius & Sozimus, quorum alter Philoſophorum, alter Imperatorum vitas non alio fine ſcripſit, quàm ut idololatriam vanis & ineptiſſimis laudibus extolleret. Eunapius verò nefarius & ſceleratus Sophiſta *in Ædeſio*, ſanctiſſimos viros inſequitur impiiſſimè, his verbis. *Iidem poſtea in ſacra loca induxerunt Monachos ſic dictos, homines quidem ſpecie, ſed vitam turpem porcorum more exigentes, qui in propatulo infinita atque infanda ſcelera committebant.* Item & Sozimus non minori impietate *l. 5.* in poſſidendis terris avaritiam Monachorum exagitat, his ipſis verbis. *Ob eam rem perturbata plebe plena Conſtantinopolis tumultu erat, jamque adeò fuerat intercepta Chriſtianorum ab eis Eccleſia, qui Monachi vocantur. Hi legitimis nuptiis abſtinent, & jam in urbibus, quam in vicis populoſa collegia complent hominibus non maritatis, neque ad bellum, nec alium reipublicæ uſum neceſſarium idoneis; niſi quod via quadam progreſſi ab eo tempore in hanc uſque diem magnam agrorum partem ad ſe tranſtulerunt, & ſub prætextu quaſi pauperibus omnia communicant, omnes ad inopiam rede-*
4 *gerunt.* † Hæc verba & calumniæ paganæ, de factis hæretici Valentis nunc adjiciendum, diximus magnopere odiſſe Monachos, hoc autem odium ita excrevit, ut eos coëgerit militare. Teſtes ſunt noſter Hiſpanus Paul. Oroſius *lib. 7. cap. 33.* & Paul. Diacolin. *lib. 11. hiſt. Eutropij*, qui ita ait. *Valens igitur impietatem quam dudum meditatus fuerat operibus expleſs lege lata ut Monachi militarent, nolentes per tribunos & milites fuſtibus juſſit interfici. Quorum innumeram multitudinem per vaſtas tunc Ægypti ſolitudines diffuſam conſtat, præcipuè quæ apud Nitriam martyrij conſequuta eſt palmam.* Jornandes *l.1. de Regn. ac temp. ſucceſſ. paulo ante finem*, idem affirmat. *Valens Imperator lege lata ut Monachi militarent nolentes juſſit interfici.* idem docet Socrates *l.8. hiſtor. Tripar. c.7.* Theodorit. *l.7. c.29.* Niceph. Calliſt. *l.9. c.16.* & cum aliis Baron. *tom. 4. Annal.*
anno Chriſti 375. num. 10. † Nec hoc ſolum effecit, 5
ſed & maximis oneravit tributis, ut conſtat ex *epiſt. 19.* quam ad eoſdem ſcripſit D. Baſilius, ob quam cauſam hanc noſtram legem (tanquam Catholicæ pietati adverſam, & quæ Mendicantium ſanctiſſimum inſtitutum ſubvertat, & Guillelmi de ſancto Amore illius jam ab Eccleſia damnati impium dogma fovere videatur, contra quem ſcripſit D. Bonaventura *apolog. 2. pro pauper.*) accuſant & damnant Alciat. *hic. & lib. 5. diſpunct. cap. 11.* Gothofred. & Cujac. *hic*, & P. Gregor. *lib. 15. ſyntag. cap. 15. num. 5. & lib. 3. c. 6. n. 10.* Forcatul. *in Cupidine Juriſp. cap. 4. n. 6.* licet aliter velit eam accipere Anaſtaſ. Germon. *de ſacror. immun. lib. 2. cap. 3. n. 10.* quo etiam modo aliam legem Mauritij Imperatoris damnavit D. Gregor. *lib. 2. regiſtr. epiſt. penul.* qua ſtatuebatur, ut nullus qui actionem publicam egit, qui officio, vel manu ſignatus (verba ſunt illius Sanctiſſimi) vel inter milites fuit habitus, ei in monaſterio converti liceat. vide Yepes. *in Chronic. S. Benedict. tom. 1. ann. Chriſt. 593. capit. 2. pag.* 387.

Huic autem difficultati cur legem tam impiam 6
Tribonianus in lucem extraxerit, & Codici adjecerit, reſpondet Alciatus, quoniam aliam interpretationem recipere poterat, præter eam, quam Valens ipſe probabat, tametſi & id Triboniani impietati poſſet imputari, cùm ipſe fuerit Atheus, & abſurdæ impietatis homo, ut teſtantur Heſychius & Suidas, relati ab Alciato, *ſup.* & Nicol. Aleman. *in hiſt. arcan. Procopij pag. 72.* Dom. Franciſco de Cordova. *in Didacalia capit. 14.* Barthio *lib. 1. adverſar. capit. 17.*
† Quæ tamen evaſio mihi non probatur, pluribus 7
rationibus. Prima, quoniam Arcadius & Honorius idem videntur ſtatuere *in leg. plerique Cod. Th. de veteranis*, at hos fratres Imperatores Hiſpani glorioſiſſimi & Chriſtianiſſimi Theodoſij filios quis negabit non fuiſſe piiſſimos? Nihilominus ita ſcribunt, *Et quoniam plurimos vel ante militiam, vel poſt inchoatam, vel peractam latere objectu piæ Religionis agnovimus dum ſe quidam vocabula Clericorum, & infauſtis defunctorũ obſequiis occupatos non tam obſervatione cultus, quàm otij & ſocordiæ amore defendunt, nullis omnino tali excuſari objectione permittimus, niſi qui aut fractus ſenio, aut membris debilis, aut parvitate deformis, indignus conſortio virorum fortium reperitur.* Ex quibus verbis conſtat etiam ad militiam extractos eos, qui ſub ſpecie Religioſorum ſe occultabant, & tamen à Catholicis Principibus edita eſt lex illa.

Rurſus, quia lex noſtra non ſolùm habuit au- 8
ctorem Valentem hæreticum Imperatorem, ſed etiam Valentinianum fratrem natu majorem, qui ab omnibus hiſtoriographis Catholicus prædicatur, & prius, conditaque eſt ſub eorum primo Conſulatu (ut ſubſcriptio indicat) qui contigit ſecundùm Onuphrium & Contium anno 365. Neque aliquis dicat non fuiſſe Valentinianum majorem, nam junior non præponeretur Valenti. At lex quam Valens tulit contra Monachos, qua eos coëgit militare, lata eſt poſt fratris mortem, ut teſtantur Paul. Oroſius, Paul. Diachi & Baron. *ſup.* Unde credendum non eſt Catholicum Principem Valentinianum in re tam nefa

nefaria & abominanda voluiſſe fratri hæretico conſeature.

9 Tertia ratio, quia lex hæc non jubet Monachos ervi è latebris, ſed illos qui cætibus Monachorum ſeſe adjungunt, ergo maxima eſt differentia inter Monachos & ſectatores ignaviæ, & ſic non loquuntur Impp. de Monachis, ſed de illis, qui ſegnitiei cauſa, dolo & fraude ſecreta eorum petebant. Quod ſignificat verbum *captant*, eos comprehendens, qui dolo & illectamentis, ſimulaconque obſequio alterius gratiam aucupantur, ut conſtat ex Martial. *lib. 6. epiſt.* 63. & Corraſio *lib. 5. miſcellan. cap.* 13. unde captatores teſtamentorum. Idque confirmant verba ſequentia, *ſub ſpecie religionis*, quæ demonſtrant colorem illum quæſiviſſe, ut ignaviæ ſed dederent, & otio, non autem ut

10 Monachi eſſent. † Quarta ratio, quod lex noſtra nihil de milita ſtatuit, neque Monachos ad militiam reducit, cùm tamen lex altera Valentis jam antiquata Monachos coëgerit militate. Hæc in patriam reducendos ſtatuit, non Monachos, ſed eos, qui cœtibus Monachorum faltò & furtive ſe adjunxerant, & muneribus patriæ ſubeundis ſe ſubduxerant. Lex illa Monachos à monaſteriis abducebat, qui in illis ſolitudinibus Ægypto Deo vacabant, hæc autem abducit illos ignavos, qui prætextu Religionis cùm verè non eſſent Monachi, ſed pſeudo Monachi, ea ratione ſeſe in monaſteriorum ſolitudines & ſecreta contulerant, non ut profiterentur monachatum, ſed ut ſegnitiem & ſocordiam amantes curias effugerent, eo colore, quaſi mundum horrerent, & cùm ſemper leges procurarunt Decuriones ad curias revocare, ita ut nec militia, nec reſcripto data immunitas, nec etiam propria domus Principis dos liberaret à muneribus ſubeundis *l. qui de relicta* 17. *l. privilegio* 27. *l. curiales* 21. *l. quoties* 37. *l. curiales* 39. *infr. h. t.*

11 † Quod attinet ad intentum legis noſtræ ſolùm eos retrahit, qui ficto colore religionis captabant ſolitudines, quibus degebant Monachi (hoc enim eſt *Monazontœn*, locus in quo ſolitariè vivunt Monachi, licèt ego legerem *Monachorum*, quæ vox aptior & ſuavior, & ad propoſitum & mentem Imperatorum) quòd non ut profiterentur ſed ut munera ſubterfugerent ſeſe contulerant, hypocritæ & habi tu tantum Monachi, non vita quod ævo illo frequentiſſimum fuit, ut curias derelinquerent, fucato affectu vitam monaſticam profiteri, ſed vita inhoneſta: ita deplorat ſanctiſſimus & doctiſſimus Hieronym. *epiſt.* 5. *ad Ruſticum Monachum.* ibi, *Videas nonnullos accinctis renibus, pulla tunica, barba prolixa à mulieribus non poſſe diſcedere, ſub eodem munere tecto, ſimul inire convivia ancillas juvenes habere in miniſterio, & prætor vocabulum nuptiarum omnia eſſe matrimonij, non hæc culpa eſt Chriſtiani nominis, ſi ſimulator religionis in vitio ſit.* & inferiùs *Vidi ego quoſdam, qui poſtquam renuntiavere ſæculo, veſtimentis dumtaxat & vocis profeſſione, non rebus de priſtina converſatione mutarunt. Res familiaris magis aucta, quàm imminuta, eadem miniſteria ſervulorum, idem apparatus convivij in vitro & patella fictili aurum comeditur, & inter turbas, & examina miniſtrorum nomen ſibi vindicant ſolitarij. Qui verò pauperes ſunt, & tenui ſubſtantiola, videnturque ſibi ſcioli, pomparum ferculis ſimiles, procedant in publicum, ut caninam exe[illegible]ntſ acundiam. Alij ſublatis in altum humeris, & intra ſe neſcio quod cornicantes, ſtupentibuſque in terram oculis tumentia verba trutinantur, ut ſi præconem addideris, putes incedere præfecturam. Sunt qui humore cellarum immoderatiſque jejuniis tædio ſolitudinis vertuntur in melancholiam. Plerique artibus & negotiationibus priſtinis carere non poſſunt, mutatiſque nominibus inſtitorum eadem exercent commercia majora, quam ſæculi homines emolumenta ſectantes. Nunc autem ſub religionis titulo exercentur injuſta compendia, & honor nominis Chriſtiani, fraudem magis facit, quàm patitur, publice extendentes manus, pannis aurum tegimus, & contra omnium opinionem plenis ſacculis morimur divites, qui quaſi pauperes viximus. Tibi cùm in monaſterio fueris, hæc facere non licebit.* Hæc D. Hieronym.

Cùm ergo tales homines verè non eſſent Mona- 12
chi; ſed ut à muneribus ſeſe liberarent, hypocriſi illa colorem quæſierint, Valens hac lege conſtituit, ut è latebris eruerentur, & bonis privarentur quod indicat non loqui de veris Monachis. nam hi bona nulla habebant, *Auth. ingreſſi, Cod. de ſacroſ. Eccleſ. Novell.* 123. *in princip.* quæ eſt *Auth. de ſanctiſſ. Epiſcopis cap.* 1. ibi, *nullum tamen omnino proprium habere.* & ita loquitur de illis, quos D. Hieronym. deſcribit *ſuprà*, *& epiſt.* 22. *ad Euſtochium de cuſtodienda virgin.* multo poſt medium, his verbis. *Tertium genus* (Monachorum) *deterrimum atque neglectum habitant in urbibus & caſtellis, inter hos ſæpe ſunt jurgia, quia ſuo viventes cibo, non patiuntur ſe alicui eſſe ſubjectos. Apud hos affectata ſunt omnia, laxæ manicæ, viſitatio virginum, detrectatio Clericorum, & ſi quando dies feſtus venerit, ſaturantur ad vomitum. His igitur quaſi quibuſdam peſtibus exterminatis veniamus ad eos.* † Quis ergo tales hypocritas 13
non inſequetur, quos Maximus Doctor peſtes vocat. Jure equidem Valentinianus & Valens hanc legem contra tales tulerunt, qui non erant verè Monachi, ſed imò vitam monaſticam dehoneſtabant. Quapropter non immeritò ignaviæ ſectatores vocantur *in præſenti*, & deſides *in leg. generaliter* 52. *Cod. de Epiſcop. & Cler.* Quo in ſenſo fucos apum (apud nos *los Zanganos de las colmenas*) *ignavos* vocat Virgil. *lib.* 4. *Greorg. verſ.* 167.

Ignavum fucos pecus à præſepibus arcent.

—— & *verſ.* 244.

Immuniſque ſedens, aliena ad pabula fucus.

ubi *ignavum* dixit, non quia ſint ſine aculeo, vel ſine armis, ut cæteræ apes, ſed quia involant in alienas opes, in aliena pabula, nihil facientes, otioſique ſemper, *floxos* dicimus *holgaçanes*, *pereçoſos*, & hoc ſignificavit illa vox *ſedens*, ut ſic rejicias Lucam de Benna *hîc*, qui *ignaviam* ſumebat pro ignorantia, cùm verè pro ſocordia; deſidia, inertia & pigritia ſumatur. *l. cùm verò* 26. *§. apparet. de fideicom. liber.* & Tacit. *lib.* 5. *hiſtor. in princ. de Sabbato Judæorum.* ibi, *Septimo die otium placuiſſe fuerunt, quia is finem laborum tulerit, dein blandiente intertia ſeptimum quoque annum ignaniæ datum.* † Hæc igitur conſtitutio non fuit condita 14
odio Monachatus, ſed favore curiarum, ne eo colore deſererentur, & ex malitia propria illi Pſeudo-Monachi commodum reportarent, cum habitus ſuſceptio Monachos non faciat, *cap. porrectum, de Regularib.* Ne ſub ſpecie muneris quod minus exequitur, alterius muneris oneribus relevetur, ut fere in ſimili ſpecie aiunt Impp. *in l. qui ſub prætextu* 9. *C. de ſacroſ. Eccleſ. l. ſemper* 5. *§. Divus. D. de jure immunit.* Quia intentin doloſa & falſa gravitas eſt coërcenda; *argumento cap. tuarum* 11. ibi, *cruce falsò ſignatos inveneris de privileg.* ubi poſt gloſ. DD. *Novell.* 123. *§. fin. ſeu Authent. de ſanctiſſ. Epiſc. l. unic. in princ. infr. de ſtudiis liberalib. urb. Rom.* & qui ficto cælibatur ſolicitavit ad nuptias, tenetur ſtupri. *l. eum qui duas* 18. *C. ad leg. Jul. de adult. l.* 3. *C. de donat. ante nupt.*

Unde refellendus eſt Cevallos *lib. del Arte Real. do-* 15
cumento 23. *pag.* 129. qui exiſtimat noſtram legem voluiſſe religionum cohibere multitudinem, quæ videtur etiam fuiſſe ſententia Accurſ. *hîc*, *verb. ſolitudines*, Sed minimè ad hoc attendiſſe Impp. conſtat ex *ſuprà* reſolutis. Scio autem multos viros conſuluiſſe, ut à Romano Pontifice id expoſtularetur, pro innumera incommoda, quæ ex tot monaſteriis in dies creſcentibus oriri putant, de quo videndus idem Cevall. *d. docum.* 23. Navarrete *en la conſervacion de Monarquia,*

dijentſe

diſcurſ. 42. & ante eos P. Gregor. *lib.* 13. *de Repub. cap.* 4. *num.* 6. *& cap.* 6.

16 Secundò ex ſupradictis venit explicanda elegans deciſio *l. reddatur* 8. *infra de profeſſor. & Medic.* quæ eoſdem Impp. Valentin. & Valentem habet auctores, ubi decreverunt illud fucatum genus hominum, qui habitum Philoſophorum uſurpabant (cùm verè Philoſophi non eſſent) ut patriæ muneribus ſeſe ſubtraherent, curiis eſſe reddendum. ita enim ſcribunt *Reddatur unuſquiſque patriæ ſuæ, qui habitum philoſophiæ indebitè & inſolenter uſurpare cognoſcitur: exceptis his, qui à probatiſſimis approbati ab hac debent colluſione* (lego *colluvione* cum Cujacio, Gothofredoque *ibidem*, & Jureto *ad Symmach. lib.* 1. *epiſt.* 23.) *ſecerni. Turpe enim eſt ut patriæ functiones ferre non poſſit, qui etiam fortunæ vim ſe ferre profiten-*
17 *tur.* † Loquuntur ergo de his Philoſophis, qui verè philoſophiam non profitebantur, ſed hyprocriſim, & ut de eis ſcribit Tertullian. *in Apologet. cap.* 48. *num.* 575. miminè affectabant veritatem, & affectando corrumpebant, ut qui gloriam captant namque myſterium ſapientiæ & virtutis, barba & palliotenus celebrabant, & nihil vitiorum non habebant Ita eorum fictam bonitatem & vitutem & turpiſſimam vitam acriter & eleganter ſuggillat Juvenalis *Satyr.* 2. *in princ.*

Qui Curios ſimulant, & Bacchanalia vivunt,
Indocti primùm, quanquam plena omnia gypſo.
Chryſippi invenias nam perfectiſſimus horum eſt,
Si quis Ariſtotelem ſimilem vel Pittacon emit,
Et jubet archetypos pluteum ſervare Cleanthas.
Frontis nulla fides, quis enim non vicus abundat.
Triſtibus obſcœnis? Caſtigas turpia, cùm ſis
Inter Socraticos notiſſima foſſa cinædos
Hiſpida membra quidem, & duræ per brachia ſetæ
Premittunt atrocem animum, ſed podice lævi
Ceduntur tumidæ medico ridente mariſcæ.
Rarus ſermo illis, & magna libido tacendi.
Atque ſupercilio brevior coma.
Horum ſimplicitas miſerabilis, his furor ipſe
Dat veniam; ſed pejores, qui talia verbis
Herculis invadunt, & de virtute loquuti
Clunem agitant.

18 Cui etiam concinit Martial. *lib.* 1. *epig.* 25. *& l.* 9. *epig.* 28. & 48. hoc ultimum annectam.

Democritos, Zenonas, inexplicitoſque Platonas,
Quidquid & hirſutis ſqualet imaginibus.
Sic quaſi Pithagoræ loqueris ſucceſſor, & heres,
Prependet mento nec tibi barba minor.
Sed quod & hircoſis ſerum eſt, & turpe piloſis
In molli rigidam clune libenter habes.
Tu qui ſectarum cauſas, & pondera noſti,
Dic mihi præcidi, Pannice, dogma quod eſt.

19 Apuleius *libro* 1. *florid. circa fin.* ibi, *Quod utinam pari exemplo Philoſophiæ edictum valeret, ne qui imaginem ejus temerè aſſimilaret, ut pauci boni artifices iidem probè eruditi omnifariam ſapientiæ ſtudium contemplarent, neu rudes, ſordidi, imperiti, palliotenus Philoſophos imitarentur, & diſciplinam regalem maledicendo, & ſimiliter vivendo contaminarent.* Congruunt Senec. *epiſt.* 5. *& de vita beat. capit.* 20. Epictet. *diſſertat. libro quarto capit* 8. Agell. *liber. nono noct. Attic. capit.* 2. *& libro* 13. *capit.* 9. *&* 22. *& lib.* 17. *capit.* 18. D. Hieronym. *in ep. ad Pammach. & ad Julian.* qui eos philoſophos vocat *mundi gloriæ animalia, populares auræ atque rumorum popularia mancipia*, imitatus fortè Tertullianum *libro de patientia, in princ.* qui *ſapientiæ animalia* eos appellat, & aliis convitiis eos cumulant Symmach. *libro* 1. *epiſt.* 23. Sidon. *lib.* 9. *epiſt.* 9. Plin. *lib primo epiſt.* 22. *& lib.* 3. *ep.* 11. Quintilian. *declam.* 168. & 283. Lactant. *lib.* 5. *cap.* 5. & alij ex Patribus Eccleſiæ, quos recenſet Juſt. Lipſ. *lib. primo manuduct. ad Stoïcam, diſſert.* 5. † Solùm adducam Julij Firmici verba *libro* 8. *capit.* 6. ibi, *Aliud ex fronte pollicentur, aliud latenter in moribus celant ſunt enim auſtera facie, prolixa barba, obſtinata fronte, ita ut Catonis preſſum inſtitutum imitari videantur, ſed totum hoc fucato mentiuntur affectu, ſunt enim natura petulantes, laſciviis ſemper cupiditatum ac libidinoſis voluptatibus implicati, & qui latenter amorum illecebris ſemper exæſtuent.* De his Philoſophis intelligendi ſunt loqui ſancti Patres, qui Philoſophiam damnarunt apud Juſt. Lipſ. *dict. diſſert.* 3. & Gaſp. Barthium *lib. ſecundo adverſar. cap.* 12. & *lib.* 4. *cap.* 5.

Hos ergo, qui eo fuco ſeſe muneribus ſubtrahe- 21
bant, rectiſſimè Valens ad curias reducendos exiſtimat, quia non debent privilegiis & muneribus gaudere, quæ veris Doctoribus & ſapientibus jura indulſerunt propter inſigne & laudatiſſimum munus edocendi, favoremque & honorem litterarum. *l. Medicos* 6. *infr. de Profeſſ. & Medic. l. ſi duas* 6. §. *& Philoſophis* 5. *cum ſequent. D. de excuſat. tutor. l. in honoribus* 8. §. *Philoſophis D. de vacat. muner.* † Ratio ipſa *dict. l. redda-* 22
tur ea eſt, quia tales Philoſophi, ut verè eſſent Philoſophi, contemnere debebant divitias, & amare paupertatem, ita ut ſi haberent divitias, jam verè non philoſopharent, cum Democritus projecerit divitias, ut teſtatur Seneca *de provident. cap.* 6. *d. l. in honoribus* §. *Philoſophis*, ubi eleganter notavit Gothofred. *lit. R. dict. l. ſi duas* §. *Philoſophis* 7. *leg.* 1. §. *an & Philoſophi* 4. *de extraordin. cognit.* (licet Seneca *de vita beata cap.* 23. id contradicat, ſed ille magis de ſe, & pro ſe dixit, quàm quia Philoſophorum præceptis id conveniret) cùm verò iſti, qui falſo & fucato affectu philoſophiam profitebantur, ut immunitatem haberent, contra Præcepta philoſophiæ divitias habebant, & ſic profeſſio & animus longè diſtabant, reddi debuerunt patriæ muneribus. † Ita eleganter probatur *in l. profeſſio* 6. 23
infr. de munerib. patrim. ubi ex ſupradicta ratione inferunt Impp. Philoſophum reddi debuiſſe muneribus patriæ illis verbis, *Cùm Philoſophum te eſſe proponas, vinceris avaritia & rapacitate.* † Quibus congruit *d.* 24
leg. in honoribus 8. §. *Philoſophis, de vacat. mun.* ubi Philoſophis datur vacatio à tutelis & ſordidis muneribus perſonalibus, non verò à muneribus illis, quæ dicuntur patrimonialia, in quibus ſumptus neceſſarius eſt, rationem reddit elegantiſſimè Papin. quia qui hæc munera refugiunt quæ patrimonio imponuntur, jam ſeſe oſtendunt fictos Philoſophos, non veros. Qui enim veri Philoſophi ſunt, pecuniam contemnunt, & perdere malunt, quàm ejus eſſe ſtudioſi quod mihi videtur magis procedere, quoniam Jureconſulti Philoſophis ſibi fuerint ſubæmuli, itaut jam hi, jam illi ſæpius objurgarent adverſarios invicem diſſidenter, qui contrariam ſectam inſectarent, ut eleganter obſervat Merill. *lib.* 1. *obſerv. cap.* 1. quod videtur innuere Ulp. *in l.* 1. §. 1. *Digeſt. de juſt. & jur.* ibi, *veram, niſi fallor philoſophiam, non ſimulatam affectantes.* quo loci videtur philoſophos ſugillare, vel ſaltem probare Jureconſultos æquales eſſe Philoſophis, cùm exercere juſtitiam pulcherrimam partem philoſophiæ eſſe teſtetur Plin. *lib.* 1. *epiſt.* 10. quod etiam innuit, dum ait, Jureconſultos eſſe Sacerdotes, quo nomine condecorabantur etiam Philoſophi, ut docet Cerda *ad Tertull. de Spectacul. cap.* 16. *num.* 5. ad illud, *Sacerdotibus pacis* † Huc etiam pertinet *leg. curiales* 104. *Cod.* 25
Th. de decurionibus, ubi ſi aliquis curialis Clericus fieri velit, ita conſequetur, ſi cedat patrimonio, & abſque bonis Clerici efficiantur, quia inquiunt Gratian. Valent. & Theodoſ. *animos divina obſervatione devinctos non decet patrimoniorum cupiditatis occupari.* Quaſi dicant, qui curiam derelinquit, & bona cum clericatu retinere mavult, hoc ipſo prodit ſimulatam eſſe, & non veram religionem ſuam, ſicut Philo-

ſophi,

ſophi. quam legem poſtea emendarunt Arcadius & Honorius *in l. ſi quis curialis 12. verſ. Clericis, Cod. de epiſcop. & Cler.* ubi illam ceſſionem bonorum, qua mediante curialis effici poterat, ad clericatum non prodeſſe ſatis impiè decernunt; licèt pij fuerint illi Imperatores, niſi dicas injuriam illorum temporum ita tuliſſe, ne ſub eo prætextu curiæ deſererentur, ut diximus *ad rub. ſup.*

26 Aliam etiam rationem explicatu dignam adjicit *d. leg. reddatur 8. infr. de Profeſſor.* quare ficti Philoſophi reddendi ſint curiæ, *quia turpe ſit ut patria functiones ferre non poſſit, qui etiam fortunæ vim ſe ferre profitetur.* Quaſi dicat, ſi enim Philoſophorum profeſſio eſt fortunæ ſe opponere, & ejus injurias fortiter ferre, multo magis patriæ munera, nam in tali functione, patientia & conſtantia exercetur. Fuit ſanè vanis illis Philoſophis inſita ratio contra fortunæ contumaciam eſſe armatos, & de ſe jactare illud Horatij, *& ſi totus dilabatur orbis, impavidum ferient ruinæ.* Quod diſertè docuit Tertull. *de patientia in princ.* ibi, *Philoſophi quidem qui alicujus ſapientiæ animalia deputantur, tantum illi ſubſignant, ut cùm inter ſeſe variis ſectarum libidinibus & ſententiarum æmulationibus diſcordent, ſolius tamen patientiæ in commune memores huic uni ſtudiorum ſuorum commiſerint pacem, in eam conſpirant, in eam fœderantur, illi in adfectatione virtutis unanimiter ſtudent omnem ſapientiæ oſtentationem de patientia præferunt.* Lege animoſa verba Senecæ *l. de provident c. 6. & epiſt. 16. & ep. 4.* ibi, *ergo adversùs omnia quæ accidere poſſunt etiam potentiſſimis adhortare te, & indura.* & epiſt. 111. *Verus & rebus non artificiis Philoſophus in edito ſtat admirabilis, celſus, magnitudinis veræ. Quidni contentus ſit eò uſque creviſſe quò manum fortuna non porrigit, ergo & ſupra humana eſt par ſibi in omni ſtatu rerum, ſive ſecundo curſu vita procedit, ſive fluctuatur, per adverſa & difficilia, hanc conſtantiam cavillationes præſtare non poſſunt.* lege etiam Senecæ perpetuum aſſeclam Lipſium *in libris de Conſtantia, &*
27 *in manuduct. ad Stoicam.* † Sed hæc omnia falſa illis fuere, & in affectione virtutis umbra quidem & vanitas, ut teſtatur D. Cyprian. *de bono patientiæ.* & Tertullian. eleganter & verè *de patientia c. 1.* ibi, *Nobis exercendæ patientiæ auctoritatem non affectatio humana caninæ æquanimitatis ſtupore formata, ſed vivæ ac cœleſtis diſciplinæ divina diſpoſitio delegat, Deum ipſum oſtendens patientiæ exemplum.*

28 Illud etiam ad ornatum ſupradictorum adjicerem, quòd cùm ſequiori tempore ſtudia litterarum penes ſolos Monachos eſſent (fremant hæretici & irrideant) philoſophatio, ut ita dicam, veluti munus proprium eorum cœpit cenſeri; ſic probat mihi Luitprand. *l. 5. hiſt. c. 9.* ibi, *Stephanus & Conſtantinus facta congreſſione ſuper patrem irruunt, eumque de palatio omnibus ignorantibus deponunt, & ad vicinam inſulam, in qua cœnobitarum multitudo philoſophabatur, tonſo ei, ut moris eſt, capite, ad philoſophandum tranſmittunt.*

29 Ut verò hujus legis tractationi finis imponatur, breviter reſolvenda eſt illa quæſtio, quam hîc Platea tetigit, an ſcilicet fratres Tertij ordinis ſancti Franciſci ſint immunes à tributis; in qua reſolue negativè cum Didaco Perez *in leg. 1. titul. 3. lib. 1. ordinam. verb. los ſacerdotes, verſ. eſt & alia.* & alios plures referente Cevallos *4. tom. com. q. 897. num. 586.* Barboſa *de jure Eccleſiaſt. lib. 1. cap. 39. §. 2. n. 41. & §. 5. n. 14.* (& Caſtello *tom. 5. cap. 81. verſ. quinto quoque, uſque in fin. & cap. 90. n. 51. & ſeq.* Gratian. *tom. 5. diſcept. cap. 958. num. 25.* & Molin. *de juſtit. & jur. 1. tom. diſp. 108.*) qui rectè id limitat quando tales fratres vivunt collegialiter, & in communitate, nam tunc ſunt verè religioſi, ut videmus per totam Bæticam Fratres qui dicuntur *Terceros* ordinis S. Franciſci de pœnitentia, qui habent plura monaſteria, & exemplis & doctrinis emi-
30 nent. † Altera quæſtio eſt quam tractavit Bar. *in leg. qui ſub prætextu, Cod. de ſacr. Eccleſ.* quòd ſi aliquis ſe alterum eſſe mentitur, veluti dicit ſe Clericum, cùm Clericus non ſit, vel Doctor, cùm non ſit Doctor, pœna arbitraria teneatur. *l. eos 27. §. fin. ff. ad l. Cornel. de falſ.* Menoch. *de arbitr. caſ. 318. ex n. 19.* confert Hermoſill. *in l. 4. tit. 1. p. 5. gl. 7. tot.* ubi de filiofam. qui ſe negat, agricola, nobili, qui mentitur, negans ſe agricolam, aut nobilem, pœna falſi teneri docet Cancer. *lib. 2. tit. 2. num. 253.* & Maſtrill. *de magiſtrat. l. 3. cap. 10. num. 93.*

LEX XXIX.

Imppp. VALENTINIAN. VALENS & GRATIAN. AAA.

Nati ex inquilinarum domus noſtræ matrimonio, & patre Decurione, non patrum ſuorum, verùm matrum conditionem ſequantur.

LEX XXXVI.

Idem AAA. *ad Baſilium Com. S. L.*

Exemplo ſeratorij ordinis patris originem unuſquiſque ſequatur, nec valeant ſpecialiter delata reſcripta. Si quis ſe matris origine à majore curia ad minorem transferri fortaſſe promeruerit, neque ulla pro more referri ſinatur exceptio.

His adde *l. eos 22. l. nullas 44. l. neque 61. & ſeqq. hoc titulo.*

SUMMARIUM.

1 *Unde originem traxerit adſcriptitiorum conditio, & de agricolationis æſtimatione apud priſcos Romanos?*

2 *Qui egerint de explicatione horum nominum adſcriptitius, colonus, cenſitus, & inquilinus, remiſſivè.*

3 *Explicatur eorum natura & conditio,* & num. 4. 5. 6. & 7.

8 *Quare matris, & non patris conditionem ſequatur filius, hîc in dubium revocatur.*

9 *Pater in generatione eſt principium activum, & an neceſſarium ſemen fœmineum in generatione.*

10 *Filius ſemper ſequitur familiam, honores & dignitates paternas, conditionem verò & ſtatum maternum,* num. 11.

12 *Legis noſtræ explicatur mens, & ratio proponitur, quare filius in ea ſequatur matrem,* & num. 13. 15. & 16.

14 *Ratio dubitandi ad hanc legem deſumpta ex ea inſpectione, an adſcriptitij fuerint liberi, vel ſervi.*

17 *De privilegiis & favore agriculturæ.*

18 *Latè diſquiritur, quare mater attendatur in conditione partus.*

19 *Diſputatur contra Fabrum & Carrançam, illam regulam procedere in filiis ex matrimonio, vel extra matrimonium natis.*

20 *Carrançæ faſtus & lapſus oſtenditur veram eſſe rationem illam, ut partus ſequatur conditionem matris,* & n. 21.

22 *Explicatur* l. cum legitimæ 19. & l. lex naturæ, D. de ſtatu hom.

FACULTAD DE DERECHO BIBLIOTECA GRANADA

23 *Alius lapſus Carrancæ explicatur* l. quia ſemper 5. de in jus vocan.
24 *Latè explicatur* l.2.D.ne de ſtatu defunct.& n.25. 27.& 28.
26 L. Severus 9. D. de decurionib. *ratio dubitandi & decidendi.*
29 *Demonſtratur incuria & lapſus Carrancæ.*
30 *An filius ex patre nobili & ancilla ſuſceptus gaudeat nobilitate paterna,latè diſcutitur,parſque affirmativa defenditur contrà Carrancam* , & n. 31.32. 33.36.
34 *Filiorum appellatione continetur ex ancilla ſuſceptus.*
35 *An vera ſit traditio A. Fabri de filio naturali jure civili non cognito , remiſſivè.*
37 *Filius conceptus ex ancilla propria , cum qua potuit contrahi matrimonium , eſt filius naturalis.*
38 *Signantur plures Carrancæ contra Auctorem calumniæ ſimul ac refelluntur*, & num.39.
40 *Tenebræ quibus ſcatent ſcripta Carrancæ.*
41 *Detegitur incuria & miſer lapſus Carrancæ in exponendis duabus legibus parſitarum,& verus earum ſenſus adducitur*, & n.42.43.44.
45 *De intellectu* l.exemplo hoc tit. *& quod originem nobis ducimus à patria paterna , explicaturque Virgilius & Sidonius* , & n.46.
47 *Verſus ille* d.l.exemplo,nec valeant ſpecialiter,*quomodo ſit accipiendus.*
48 *Reſcripta impetrata ut ſeſe à decurionatus oneribus quis ſubtraheret,vacuantur,& quare & quatenus civitatis immunitas valida de eo ſit ad interpretationem* l.5.t.9.l.5.*Recop.*& n.49.& 50.
51 *Reſcripta quæ immunitatem à decurionatu concedunt, quomodo valere poſſint.*
52 *Antiocheni ſpeciali privilegio ſequebantur matris originem quoad decurionatum , explicatur* l. eos 22. ſup.h.t.
53 *Antiochia Syriæ nobiliſſima civitas.*
54 L.eos 22.ſup.h.t.& leg.1.§.fin.ad municip. *contra Cujac.exponuntur, & tractatur an privilegium , de quo ibi,ut filius maternam originem ſequatur , concedatur ſolum Ilienſibus*,& n.55.56.& 57.
58 *An conſuetudine effici poſſit ut quis maternam nobilitatem ſequatur, defenditur affirmativa pars contra Bartol.& alios antiquos*, & num.59.
60 *Conſtitutio quæ eſt juris poſitivi alia conſtitutione immutari poteſt.*

1 PRo explicatione eorum , quæ dicenda ſunt, neceſſarium duxi de conditione mulierum inquilinarum tantiſper diſſerere , cùm tota mens noſtræ legis ex ejus diſquiſitione conſtet. Cùm itaque devicta Italia & provinciis Romanis agri quàm multi ceſſerint , & latifundia partim luxu & otio creſcente , & rerum abundantia agricolationem deſervere , ut ait Columell. *de re ruſtic. l. 1. in præfat.* quæ tanto in honore priſcis fuerat , *Ut ipſorum tunc manibus Imperatorum* (verba ſunt Plinij *lib. 18. c. 3. & 6.*) *colerentur agri , gaudente terra vomere laureato , & triumphali aratore , & eadem cura ſemina tractabant,quà bellum,eàdémque diligentia arva diſponebant , quà caſtra.* Sed cùm ita ea neceſſaria ſit generi humano , ut dicam *in rub. infr.de agricol.& cenſ.* conſueverunt prudentiores homines liberos ad cultu-
2 ram agrorum ſuorum arceſſere , † Inter quos fuerunt adſcriptitij coloni , cenſiti & inquilini , de quorum conditione poſt Azon.Accur. Plateam, Lucam, Pyrrh. & Cujac.*in d.rub.*DD.*in c.indicatum,de immun.Eccleſ.* Petr.Greg. *lib.13.ſyntag.c.10.ex n.6.* Caſſaneus *in conſuet.Burg.rub.9.ex n.1.* Duar. *in tit.de ſervit.c.1.* Forcat. *in rub.eod.num.fin.* Donell. *lib.2. com.c.9.* Conan. *lib.2.comm.cap.10.* Schifordegh. *ad Ant.Fab.l.3.tract.* 26.*q.6.* ex noſtris Covar. *in c.quamvis pactum 2.p.§.1. num.2.*Valaſc.*de jure emph.quæſt.37.* Baëza *de inope debit.cap.2.ex num.20.* Ameſcua *de poteſt. in ſeipſ. lib.1. cap.17.ex n.23.*

Horum hominum illa fuit conditio , ut qui initio 3
liberi ingenuique nati ſunt, conditionibus quibuſdam vel gratis , aut pretio patiebantur certæ alicui terræ ſe adſcribere , & addicere promittentes domino ſoli ſe nunquam ab eo diſceſſuros & prædiorum annuos redditus ſoluturos,*l.colonos 19.l.cùm ſcimus 21.infr.de agricol.& cenſ.l.quiſquis 16.l.ſi quis 20. l. jubemus 87. C.de Epiſcop. & Cler. l.fin. C.de tranſact. l.poſſeſſionum 11.C.comm.utriuſque judicij.*† Nomen inde deductum,
ſive quia adſcripti cenſibus, (cenſus autem erant libri 4
cenſuales,vel publici cenſus ſcripturæ in quibus continebantur proprio nomine qui in ſuis locis erant conſcripti, ut docet Cujac. *in d.rubr.de agricol.* & Panci-rol.*l.2.theſaur.c.13.*Buleng. *de Imp. Rom. l.5. c.12.*) quia cùm ipſo fundo , cui adſcripti erant in publicum cenſum referebantur , & majus patrimonium domini efficiebant,& majoris cenſus,*leg.hi penes 4.l.omnis 6.l. quemadmodum 7.infr.de agric.& cenſ.*(nam eorum fiebat profeſſio , quorum nomine tributum præſtabatur Reipublicæ , à dominis qui cogebantur patrimonia profiteri,ad quod reſpexit *leg.4. §.ſi quis inquilinum ff. de cenſibus*, ut explicat Petr. Greg. *lib.47.ſyntag. c.* 16. *n.30.*) ſive quia ita erant adſcripti glebæ,ut minimè ab eis recedere liceret, *leg.colonis 15.infr.de agric.* ſed inde refugientes ad prædia reducerentur, *l.cùm ſatis 23. §.cùm autem,ditt.l.unic.Cod.de colonis Palæſt.*cum aliis
ſeq. tit. † Ob quam cauſam membra ejus terræ repu- 5
tabantur, *d. leg.cùm ſatis.* Hi penſionem ex fructibus ſolvendam conſignabant , & ſic incertam. Cenſitus verò certum cenſum , aut penſionem annuam , licet nomine tantum differant hujuſmodi homines , ut docent Accur. per text. *ibi in l.2.gloſ.1.infr.in quibus cau. coloni.* Schard.*verb.cenſiti.* Qui etiam *tributarij* dicuntur , ob eam cauſam *in l.ſervos 12.infr.de agric.*& tributarium emolumentum dicitur penſio,quam ſolvunt *in l.omnes eod.* docent ſuprà laudati.

Horum hominum quæ videtur eſſe ratio diverſi- 6
tatis nullum legerim auctorem qui diſertè explicet diverſitatem , imò & ipſis legumlatoribus obſcura videtur fuiſſe,ut conſtat ex *leg.definimus 13.infr.de agricol.* ibi , *Definimus , ut inter inquilinos colonoſve (quorum quantum ad originem pertinet vindicandam indiſcreta eadémque pene videtur eſſe conditio,licèt ſit diſcrimen in nomine.*) Quare Valaſc. *ſup.quæſt.32. num.5.*ait cenſitos non vocari quod cenſum, ſeu tributum præſtarent dominis , ſed quia in publicum cenſum referebantur cum fundis ipſis , & majus patrimonium efficiebant, *l.4.infr.de agricol. & cenſ.* quod etiam tenet Ant. Fab. *in Juriſpr.tit.5.princ.2. ill.7.*quod ſi verum eſſet,multò magis deberent dici *adſcriptitij* , quia cenſibus adſcribebantur,ut loquitur Arcad.*in d.l.2.infr.in quibus cauſ. colon.* ibi , *coloni cenſibus duntaxat adſcripti, juncta leg. cùm ſcimus 22.infr.de agricol. & leg. litibus 20. eod.* † 7
Omnes itaque iſti agricolæ adſcriptitiæ conditionis promiſcuè aliquando vocantur hoc , vel illo nomine , *adſcriptitius,colonus,cenſitus,& inquilinus.* Coloni,quia colonis liberis ſimiles ſunt , dum ſub certa mercede colunt. *leg.4. l.colonos 15. cum aliis illo tit. de agricol.* Inquilinus , quia iis aſſimilatur qui domum, vel prædium eadem mercede conduxit, *leg.fin.ff.de migrando, leg.4. §. prætor, ff. de damno infect.*& ſic in legibus antiquioribus pro his , qui prædiis adſcribuntur , uſurpatur , *l.ſi quis inquilinos 112.ff. de legat.1.leg.non tantum 17. in fin ff. de excuſat.leg.poſſeſſionum 11.C.comm. utriuſque judicij , leg.4.§. ſi quis ff.de cenſib.leg.omnes 6. cum alijs , infr. de agricol. & cenſ.* docent *ſupra* adducti , quo in ſenſu vocantur *Inquilinæ* in præſenti mulieres , quæ ex patribus colonis , ſeu cenſitis procreabantur.

Sed

9 Sed difficile eſt quod in hac lege conſtituitur, natos ex matre inquilina & patre Decurione matris conditionem ſequi, & non patris. Nam qui filius eſt Decurionis, Decurio futurus eſt, & conditionem curialem patris continuare & in curia remanere, *l. privilegio* 27. *l. in filiis* 35. *l. neque* 61. *cum aliis, h. t. l. præſcriptionem* 5. *C. de præſcrip. triginta*, ita ut ſenatorij ordinis exemplo unuſquiſque patris ſequatur conditionem, *l. exemplo* 36. *h. t. l. ſenatoris* 6. *l. ſi. in fi. ff. de ſenatorib.* At ex eo exemplo filij patrem ſequuntur, ergo qui ex inquilina & Decurione natus eſt, debuit patrem ſequendo Decurio fieri. Ratio eſt, quia ad ſplendorem, dignitatem, nobilitatem mater non confert, ut *in dicta leg. eos* 22. *leg. nullus* 44. *leg. ſi iſte* 62. *infr. h. t.* ſed pater attenditur, *leg. 1. §. qui ex duobus, ff. ad municip. leg. cùm legitimæ* 19. *leg. lex naturæ* 24. *ff. de ſtatu homin. leg.* 3. *infr. de municip. leg. definimus* 13. *infr. de agricol. & cenſ. leg. 1. §. fin. ff. de jure immunitat. leg. 3. tit. 21. p. 2. leg. 10. tit. 11. lib. 2. Recop.* † Hæc aſſertio non abhorret à jure naturali, quo certum eſt patrem eſſe activum principium quod dat formam conceptui, cujus eſt nobilior materia, quàm matris, eámque nullum verum ſemen efficere affirmant multi & graves auctores cum Ariſtot. *lib. 1. de generat. animal. c. 19. & 20.* Divo Thom. 3. *p. q. 32. art. 4.* quos referunt Conimbricen. *lib. 1. de generat. c. 4. q. 27. art. 1.* Pined. *de reb. Salomon. l. b. 1. c. 11. n. 6.* Carrança *de legitimo partu*, *cap. 20. num. 3. & ſeq.* & quamvis contraria ſententia verior reputetur à pluribus, quos refert Hurtado *diſp. 2. de cauſ. & ordine generat. ſect. 5. §. 49.* & Carrança *ſupr.* Tamen negari non poteſt quin pater in generatione principalior ſit, & fœmineum ſemen non ſit ſimpliciter neceſſarium, ut tradit alios referens Petr. Garcia *in fin. 1. Avicenæ diſp. 36. cap. 5. in princ.* Scaliger *contra Cardan. exercit.* 268.

10† Unde conceptus debuit denominari à principaliori parte, *argumento leg. quæritur* 19. *ff. de ſtatu hom.* utpote à quo recipit eſſe tamquam à cauſa efficienti ac nobiliori principio ſuæ ſubſtantiæ. Quam ob cauſam ſemper ſequitur filius familiam, agnationem, honores, dignitates patris, *l. 1. infr. de dignitat. c. 2. de converſ. infidel. §. 1. verſ. quia qui ex ea, de legit. agnat. tutel.* cum adductis *ſuprà*, & juxta ea quæ adducunt poſt Tiraquell. *de nobilit. c. 18. num. 20. & ſeq.* Garcia *de nobil. gloſ. 1. §. 1. num. 33.* Pichard. *de nobil. commun. num. 9. & 84.* Caſſan. *in Catal. glor. mund. 8. p. conſid. 8.* & cum aliis Th. Sanchez *de matrimon. lib. 7. diſput. 24. num. 1. & 2.* & ob id dixit Euripid. *Columna domus patris, liberi ſunt maſculi.* quia in maſculis conſervatur poſteritas & ſucceſſio, &, ut ait Heſiodus, unicus filius ſervat paternam domum, quod voluit Juſtinian. aſſerere *in d. §. 1. de legitim. agnat. tutela*, dum ait apud Romanos, filios patris, non matris, ſequi familiam, quippe exiſtimarunt, mulieres ſuæ familiæ finem eſſe, *l. pronuntiatio* 195. *§. fin. ff. de verb. ſign.* Cùm ergo decurionatus ſit dignitas & honor, ut probavimus *in rubr.* videbatur dicendum patris conditionem eſſe attendendam, non verò matris inquilinæ.

11 Quod multo fortiùs procedit, ſi attendamus vulgarem illam diſtinctionem, quam hîc adjiciunt Platea & Pyrrhus, Pichard. *de nobil. commun. num.* 12. Carrança *de partu c. 3. §. 3. num. 1.* & alij ſequuntur à me relati *lib. 2. obſer. c. 6. num.* 45. ut filius quoad ſtatum & conditionem ſequatur matrem, patrem verò quoad honores, *l. & ſervorum 5. §. ingenui, leg. legitimæ* 19. *in fi. l. lex naturæ* 24. *ff. de ſtatu hom. l. hujuſmodi* 84. *§ legatum, ff. de leg. 1. l. partum. 7. Cod. de rei vind. l. fin. C. de liberal. cauſ. l. 2. tit. 21. p. 4.* elegantiùs probatur *in l. avi* 28. *juncta l. non mutant.* 11. *Cod. de liber. cau. l. neque* 10. *C. de probat.* & ad animalia traduxit IC. *in l. idem 5. §. idem 2. ff. de rei vind.* junctis traditis à Pichar. *d. tract. de nobil. comm. n. 12. & 91. & in princ. Inſt. de ingenuis.* Donell. *lib. 2. com cap. 10.* Ant. Fab. *in Juriſp. tit. 4. princ. 2.* quod in cauſa fuit ut Pichar, *ubi prox. n. 14.* exiſtimaverit tutam non eſſe popularem eam diſtinctionem ſtatus, & dignitatis in filiis, cùm conſtet aliquando patris, & aliquando matris conditionem ſequi in honoribus, vel conditione, motus auctoritate noſtræ legis, quæ videtur contrarium ſtatuiſſe.

Verùm ea nihil contra eam diſtinctionem molitur, 12 quia loquitur in filio nato ex muliere inquilina & adſcriptitiæ conditionis, cujus conditio magis eſt ſervilis, quàm libera, *l. mulier. 16. infr. de agricol. & cenſ.* ibi, *Mulier quæ fuiſſe originaria docebitur ſi cujuſcumque liberi hominis ſequuta conſortium.* ubi notanda verba *liberi hominis*, quæ opponuntur originariis, ſive adſcriptitiis, *leg. ne diutius 20. illo titul.* ibi, *Quæ enim differentia eſt inter ſervos & adſcriptitios, cùm uterque in domini ſui ſit poſitus poteſtate*, facit *l. colonos* 18. *l. cùm ſcimus* 21. *illo tit. de agricol. & cenſit. l. quicumque, infr. de re milit. l. poſſeſſores infr. de fundis patrimon. leg. 1. & 2. infr. in quibus cauſ. coloni cenſiti dominos acc. poſſ. cum titul. ſeqq. l. 1. C. Th. de collegiatis. Novell. Valentinia de colonis vagis tit. 9.* & confert Sidon. *lib. 5. epiſt. 19.* ibi, *Stupratorem pro domino jam patronus originali ſoluas inquilinatu. Mulier autem libera eſt*, docent Valaſcus *ſup. d. q. 37. n. 6.* Ameſcua & Ant. Fab. *ſup.* Joan. Savaro *in not. ad Sidon. d. epiſt. 19.* † Et ideò cùm mater non ſit ingenua, certum 13 eſt ventrem debere ejus conditionem ſequi, etiam ſi pater eſſet Decurio, cujus honorem ſervus aſſequi non poteſt. *l. 1. infr. ſi ſervus, aut liberi leg. Severus 9. ff. hoc tit.* ubi etſi pater eſſet ſervus, dum tamen mater ſit libera, rectè filius Decurio fieri poteſt, quæ eſt verior interpretatio (ut ex infrà dicendis apparebit) quàm quæ traditur à Cujac. & aliis *in præſenti*, qui exceptionem eſſe regulæ generalis ſupradictæ aiebant, quando filius naſcitur ex inquilina Principis, quod & ſenſit *in præſenti* Platea. † Ratio autem dubitandi fuit, 14 quia etſi hujuſmodi mulieres ſervæ videantur, non tamen omnino ſunt ſervituti obnoxiæ, ut disertè explicat *lex 2. infr. in quibus cauſ. colon.* illic, *Coloni cenſibus duntaxat adſcripti, ſicut ab his liberi ſunt, quibus eos tributa ſubjectos non faciunt, ita his quibus annuis functionibus & debito conditionis obnoxij ſunt penè eſt ut quadam deditiſ ſervitudine videantur, leg. unic. infrà de colonis Thracenſ.* ibi, *& licet conditione videantur ingenui, ſervi tamen terræ ipſius, cui nati ſunt exiſtimantur*, & ſic teſtamentum facere potuerunt hujuſmodi generis homines, *d. leg. 2. infr. in quibus cau. col.* & conſequenter teſtes eſſe, ut tenet Accur. *in Auth. ſervus Cod. de teſtibus* & matrimonium contrahere, *leg. fin. infr. de agric. & cenſ.* & ſervus teſtamentum facere nequit, *§. ſervus, leg. quibus non eſt permiſ. facer. teſt.* neque matrimonium contrahere, *leg. 3. Codic. de inceſt. nupt.* cum vulgat Paul. *lib. 2. ſentent. tit. 20.* & cùm ſervi nihil proprium habeant, *leg. placet, de adquir. hæred.* iſti ſuarum rerum habent dominium, *leg. 4. infr. de agricol. & cenſ.* ubi notat Accurſ. *verb. ſuis.* † Sed ea non obſtante in ſpecie noſtra filius 15 deteriorem matris conditionem ſequitur, id eſt, ſervilem, ut quamvis patrem habeat Decurionem, non ſit Decurio. Ratio non eſt in promptu, neque à Doctoribus quidquam deduces quod poſſit nos in eam ducere. Ea tamen mihi aptior videtur, quæ deducitur ex conditione peſſima adſcriptitiorum & inquilinorum, nam ita glebæ adſcribebantur, ut inde recedere non poſſent, *leg. coloni* 15. *infr. de agricol. & cenſ.* adeóque inhærebant terræ, ut inde refugientes ad prædia reducerentur inuiti, *l. cùm ſatis 23. §. cùm autem, illo tit. leg. unic. infr. de colonis Palæſtin. cum tit. ſeqq.* Quapropter membra ejus terræ reputabantur *in d. juribus*, & præcipuè *dict. l. cum ſatis, in princ.* Quod etiam ad filios derivatum eſt, ut *ibi* docet Imperator *in §. 1.* illis verbis, *Sancimus liberos colonorum eſſe quidem in perpetuum liberos, & nulla deteriori conditione prægravari, non autem habere licentiã relicto ſuo rure ad aliud migrare, ſed ſemper*

*terra inhæreant, quam ſemel colendam patres eorum ſuſce-
perunt.* Quomodo ergo ad decurionatum aſpirare po-
terat qui à rure non poterat recedere; quæ erat magna
ſpecies ſervitutis, ex iis, quæ dixi ad interpretatio-
nem *l. Titio centum, §. Titio centum lib. 1. obſerv. capit. 6.*
† Idque adeò procedit, ut cùm dubitaretur, an na-
tus ex libero & adſcriptitia, vel è contrà, liber eſſet,
definitum eſt, effici adſcriptitium, ut diſertè ſcriptum
eſt *in l. ne diutius 20. & l. fin. infr. de agricol. & conſ.* ibi,
*Ut ſi ex libero marito & adſcriptitia uxore partus fuerit
editus, is maternæ conditionis maculam, & non paternam
ſequatur libertatem*, juncta lege noſtra, quæ non poteſt
ſpecialiter procedere in Inquilinis Principum, cùm di-
ctis juribus id in univerſum ſtatuatur, imò extenditur
in præſenti jus commune, ut procedat, etiamſi inqui-
lina ſit Principis. & ante *d. l. fin.* indiſtinctè erat adſcri-
ptitius, ſive ex libera, ſive ex adſcriptitia matre naſ-
ceretur, ut conſtat *ex Novel. 54.* quæ eſt *Auth. Con-
ſtitutionem quæ ex adſcriptitio & libera natos,* &c. & no-
tavit eleganter Cujac. *lib. 4. obſer. cap. 28.* ut ſic non at-
tenderetur quoad hanc adſcriptitiorum naturam ma-
tris ſtatus, ſed quocumque parente aut adſcriptitio,
aut libera, vel econtra natus eam conditionem ſeque-
batur.

17 Iſtiuſmodi juris introducendi ratio nulla alia vide-
tur fuiſſe, niſi favor agricolationis & agriculturæ,
quæ omnium artiu[m n]ulla hominibus & reipublicæ
convenientior eſt, cum agricolæ ſint nervi totius rei-
publicæ, ut dicebat Dionyſius Rex Portugalliæ, &
membrum principale, teſte Ariſt. *lib. 6. politic. c. 4. &
lib. 7. c. 8.* confertque Plato *lib. 2. de Republ.* quem re-
fert IC. *in l. 2. ff. de nundinis.* Tiraquell. *de nobilit. c. 32.
toto* & quæ ſcribit Adam. Gonzen *lib. 8. politicor. c. 11.*
undè maximè commendantur *Ecclesiaſt. 7.* Quapro-
pter jus civile maximis eos affecit privilegiis, *leg. 1. §.
ſed & ſi quis 5. & §. Labeo 7. cum ſeqq. ff. de aqua pluvia,
l. fin. C. de ſervitut. l. fin. C. de teſtament. l. 1. & 2. infr. ne
ruſticani l. penul. C. qui admitti l. pignorum 8. cum Auth.
ſeq. C. quæ res pignor. l. ſi quis id 7. §. doli, de juriſdict. l. 1.
C. Th. de curſu publ.* & jus ſeptempartitum *l. 3. tit. 10. p.
2.* & Canonicum, ut ex conſtitutionibus Clementis V.
& Pij V conſtat quas refert Petr. Greg. *de Republ. lib. 4.
c. 8. n. 6.* & in agriculturæ conſervationem multa ſunt
& antiquis & noſtris temporibus conſtituta privile-
gia, quæ referunt poſt Plat. *hîc*, Tiraquell. *de pœnis
temper. cauſ. 11.* Menoch. *de arbitr. caſ. 194. & 378.* Cu-
jac. & Gothofr. *in tit. C. quæ res pig.* circa explicatio-
nem *d. l. pignorum.* Pichard. *in manud. ad praxim. 2. p.
præcep. 9.* Bobadill. *lib. 3. polit. c. 3. n. 61. & ſeq. & lib. 5.
c. 9. in princ.* latiſſimè Collantes *integro tract. de re fru-
mentar. c. 1. & lib. 3. c. 16.* Narbona *in l. 25. gl. 1. tit. 21.
lib. 4. Recop.* Quin etiam & hodie noſtri Reges benefi-
cio agricolæ non poſſunt eſſe fidejuſſores, & aliis
privilegiis ornantur propter favorem ſupradictum. At
deſerendi agriculturam daretur occaſio ſi adſcriptitius
à terra qualibet de cauſa abduceretur, & ut plures co-
lonos domus Auguſta haberet, conſtituitur ut mater
non proſit, imò noceat filiis, *l. 4. infr. de agric. & mant.*
facit *l. hi qui 12. infr. de munil.*

18 Extra hunc autem caſum lege noſtra comprehen-
ſum, regulare eſt, ut partus ventrem ſequatur quoad
ſtatum & conditionem, quod videtur introductum
favore libertatis, cujus gratia multa à jure legimus
introducta ſpecialia, ut ego tradidi *lib. 3. obſerv. c. 7. n. 1.*
quoniam mater pluribus temporibus prodeſſe magis
poteſt, quàm pater, *leg. & ſervorum 5. §. in ingenui, Digeſt.
de ſtatu hominum, §. ſed etſi quis. Inſt. de ingenuis.* Paull.
lib. 2. ſent. tit. 15. verſ. ſi ſerva. cum aliis à me adductis
lib. 2. obſerv. c. 6. num. 43. in patre unicum tantum tem-
pus inſpicitur, id eſt, generationis, quo tempore pa-
ter, ut dixi *ſup. num. 9.* eſt cauſa principalis, à qua tan-
quam à principio honores, originem, nobilitatem
conſequitur; in matre verò multa tempora animad-
vertuntur, ſcilicet generationis, conceptionis, nativi-
tatis, & medij inter eaſdem res, & ita conditio ab ea
derivatur, juxta ſupradicta, quam rationem tenuit Bal.
in l. fin. C. de ſervis fugit. Salic. *in d. l. partum, C. de R. V.
circa fin.* & eis non relatis Pichar. *de nobil. comm. n. 93.*
Cujac. *lib. 14. q. Papin. in l. 2. ff. ne de ſtatu defunct.* & ele-
ganter Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 24. n. 5.* (licet non
rectè videatur loqui doctiſſimus vir, attenta diſputa-
tione juris, dum aſſerit partum eſſe fructum matris
magis, quam patris, de qua dixi *lib. 3. obſer. cap. 1. §. 1.
tot.*) Sichar. *in l. partum C. de rei vind n. 3.*

Sed ab hac receptiſſima ſententia receſſit omnium 19
primus Guillelmus, quem ſequuntur Antonius *num. 9.*
& Præpoſit. *num. 1. in c. 1. & 4. de conjugio ſervorum,* &
poſtea Ant. Fab. *in juriſpr. tit. 4. princ. 2.* & in manu-
ſcriptis Codicibus Salmanticenſibus à pluribus præce-
ptoribus id ſcriptum invenies, quorum nulla mentio-
ne facta, ut mos ei eſt, magis libidine contradicendi, ut
ſolet, his auctoribus adhæſit Carrança *de partu cap. 3.
§. 3. num. 4. & ſeqq.* qui dicunt regulam illam ut par-
tum ventrem ſequatur, procedere in filiis extra matri-
monium quæſitis, non verò in filiis ex juſtis nuptiis
procreatis, cujus doctrinæ eam eſſe rationem addunt,
quia cùm nullum intervenit connubium, mater eſt
certa, pater incertus *l. 5. Digeſt. de in jus voc. l. lex natu-
ræ 24. ff. de ſtatu homin.* Unde inquiunt errare eos, qui
ad libertatis favorem hoc referunt, cùm id ex neceſſi-
tate naturæ proveniat, quoniam effici non poteſt, ut
matris conditionem non ſequatur is, qui patrem nul-
lum habet, *l. 1. in fin. ff. ad municipal.* & ſi libertatis fa-
vor attenderetur, in hoc caſu convenientius videba-
tur, ita jus conſtitui, ut patris potius, quam matris
conditio inſpiceretur, ſed quia non niſi inter liberas
perſonas matrimonium eſſe poteſt, *princ. Inſt. de nu-
ptiis, princ. Inſt. de ſervil. cogn.* dixi *lib. 2. obſ. cap. 1. num. 2.
& cap. 5. num. 48.* pater omnino incertus erit, quiſquis
talis eſt, qui ex nuptiis certus demonſtrari non po-
teſt, qualis eſt ſervus, & ita ſentire videtur D. Iſidorus
lib. 9. etymol. c. 5. relatus *in c. fin. 32. q. 4.* ibi, *ſemper qui
naſcitur deteriorem partem ſumit.* & rurſus, *ij verò qui
non ſunt de legitimo matrimonio, matrem potius, quam pa-
trem ſequuntur.* † Hæc ſunt fundamenta hujus opinio- 20
nis, quam ita credit veram Carrança ſuo, ut ſolet in-
dulgens ingenio, ut una tantùm columna dixerit *nu-
mer. 6. ut inde veniat notandus & refellendus Fr. Conanus,*
& poſtea, *inſuper habenda, vel rejicienda rationes, quas
adducit Baldus*, & paulo poſt illis verbis ſeſquipeda-
libus, quibus buccas inflat, & tumet, *in legitimus, in-
latio, irrideo,* & ſimilibus utens, ait, *& ſimul irridenda
eſt illa ratio, quam expendit Gutierrez.* Quantò meliùs
irridenda eſſet Grammatica illa ejuſdem *ibidem*, *Ad
hac prædicta veriſſima cauſa attenta.* Dices prælimen-
dum concederem, ſi Petavius alios ſimiles lapſus non
notaſſet.

Sed ad ſeria deveniamus. Rationem igitur Baldi 21
veriorem cenſeo, & Fabri & Carrancæ non probo
opinamentum. Aſſeróque filios etiam ex legitimo
matrimonio procreatos ſequi conditionem matris
quoad libertatem & ſervitutem, id ita expreſſe expreſ-
ſit Marcianus IC. *in d. l. & ſervorum 5. §. ingenui, de ſtat.
hom.* ut mirer viros doctos in contrariam iuiſſe ſen-
tentiam, ſi notarent illa verba, *nec intereſt juſtis nuptiis
concepit, an vulgo*, quæ nequeunt ulla interpretatione
cavillari. Neque admittendus eſt Ant. Fab. qui *in Ra-
tional.* hunc totum verſum ait ineptè interjectum ab
aliquo interprete, hoc enim eſt ſcindere jura, non ve-
rò explicare.

Rurſus expendo *l. partum 7. C. de R. V.* ibi, *in hac ſpecie,*
quaſi dicat quod attinet ad conditionem, pater non
conſideratur, quod generaliter dictum putare debe-
mus ex *l. ſi Spurius 4. ff. unde cognati,* ibi, *quia conſangui-
tatis,*

tatis, itémque agnationis jura à patre oriuntur, ergo non jura conditionis. Ulteriùs, quia accidere poteſt multis ex cauſis, ut mutetur ſtatus parentum, & qui in matrimonio & libertate filium genuerunt, poſteà ſtatu mutato filium nanciſcantur in ſervitute, *l. multis 17. C. de liberal. cauſ.* quò pertinet *leg. uni 28. eod. illo tit.* quæ ſupervacanea eſſet, ſi tantùm in vulgo quæſitis inſpiceretur matris conditio. Ultimò facit *c. fin. de ſervis non ordin.* & locus *Exod. c. 21.* quibus fundamentis hanc partem tuentur Panorm. & Alex. de Nevo & alij ex Canoniſtis, quos laudat Sanch. *d. diſp. 24. n. 8.* & expreſsè docuit gl. *in d. c. fin. de ſervis non ord. verb. mater ſua.* ibi, *Dico ergo quod iſte erat natus de legitimo matrimonio, & tunc ſequitur conditionem liberæ matris. Cod. de rei vind. l. partum.*

22 Neque contra nos aliquid faciunt *d. l. cùm legitimæ 19. & d. l. lex naturæ 24. ff. de ſtat. hom.* nam verba illa *matrem ſequitur*, accipienda ſunt de libertate, ſed de origine, familia, agnatione. Idque evidenter patet, nam cùm *in d. l. lex naturæ*, dicitur filius qui naſcitur extra matrimonium, matrem ſequi, deduceretur inde illa conſequutio, ergo quando intervenit matrimonium, non ſequitur matrem. Hoc tamen eſt falſum, quia quoad libertatem non inſpicitur matrimonium, neque vulgo conceptio. *dict. leg. 5. §. ingenui, de ſtat. hom.* Atque ita debemus accipere illa verba de vulgo conceptis, ut quoad honores & originem matrem ſequantur, quod rectè notavit Accur. *in d. l. lex naturæ, ſchol. ult. verſ. ſed non.* licet ab Anton. Fab. hoc non fuerit animadverſum, neque Donell. *lib. 2. comm. cap. 10. & ibi* Oſuvald. *lit. G.* Neque etiam obſtat divi Iſidori locus, quia illa verba, *deteriorem partem*, exponunt ſuprà adducti, id eſt, debiliorem, qualis eſt fœmina, *argumento l. in multis 9. de ſtat. hom.*

23 Rurſus fallitur Carrança *d. §. 3. num.* 4. dum aſſerit patrem nullum dici ſine nuptiis, ex *l. quia ſemper 5. ff. de in jus vocan.* Quia ea lex accipi debet ſecundùm ſubjectam materiam in jus vocationis, aliàs obſtaret *l. 4 §. fin. & l. parentes 6. illo titulo.* ubi parentes vocantur, etiamſi in ſervitute ſuſceperunt, & tamen naturales parentes eadem reverentia proſequuntur in eis legibus, qua & pater legitimus *in d. l. quia*, ut non poſſint in jus vocari ſine venia. Series autem earum legum longè difficilis eſt circa ordinationem ſenſus Jureconſultorum, ita ut doctiſſimo Antonio Fabro *in Ration. ad d. l. 4. §. fin.* videatur corruptus, & hoc ſanè non ſine ratione, quia cùm ibi aſſeratur ex Labeonis ſententia, etiam ſpurios, & in ſervitute ſuſceptos filios ſine venia non poſſe in jus vocare ſuos patres, videtur lex ſubſequens, quæ eſt quinta, ineptè collocata.

Verùm earum ſenſus verus in eo judicio eſt, edicto de in jus vocando contineri parentes non ſolùm juſtos & legitimos, ſed etiam omnes, ita ut vulgo quæſiti matrem non poſſint in jus vocare tantum, quia ea eſt certa: at de patre nihil certi poſſumus ſcire, ut dicamus eum eſſe, qui in jus non ſit vocandus, quia nempe, an ſit hic, vel ille, ignoratur, niſi mediante matrimonio demonſtretur ut ſic comprehendatur edicto illo. Non tamen inde ſequitur conſecutio Carrancæ, ergo non datur pater ſine nuptiis, cùm ſervus ex contubernio ſuſcipiens liberos pater dicatur, & tamen non poſſunt dici ejus filij ſuſcepti ex matrimonio, *princ. Inſt. de nuptiis* cum vulgatis.

24 Fortiùs contra noſtram opinionem potuiſſent contrariæ aſſertores adducere Papiniani difficile reſponſum *in leg. 2. Digeſt. ne de ſtatu defunctor.* ubi agens de Senatuſconſulto, quo cautum eſt, ne poſt quinquennium quàm defunctus eſt, qui ut liber in diem mortis ſine controverſia de ſtatu vixit, quæſtio moveatur, quaſi ille non fuerit liber, adiicit non eſſe filiis libertatis quæſtionem inferendam, id eſt, non eſſe filios in ſervitutem petendos, *propter matris, vel patris memoriam.* Ergo præſupponit non ſolùm poſſe quem eſſe ſervum propter matrem, ſcilicet quia fuit ancilla petitoris, verùm & propter patrem, quia ipſe ſervus cùm fuerit, ſervum debuit generare, quod & adſtruitur ex *l. penul. Cod. eod. illo titul.* ubi etiam videtur ſtatus filij à ſervitute patris pendere, non à matre. † Hanc difficultatem agnovit Cujac. *lib. 14. quæſt.* 25
Pap. ibi. dum ait prima ſpecie videri abundare vocem illam *patris*, quia non à patre, ſed à matre ſervitutem, vel libertatem trahimus, *d. leg. partum*, cum vulgatis, & eam ita diſſolvit, ut ex ſervo & libera liber naſceretur, introductum eſſe ab Alexandro Severo favore libertatis, cujus Imperatoris tempora, cùm non attigerit Papinianus, qui multò antè vixit, ſuo ſæculo uſu erat receptum contrarium, ut ex ſervo & libera natus deterioris parentis conditionem ſequeretur. Sed hoc non tollit difficultatem, quia Severus, de quo meminit Paul. *in l. Severus 9. Digeſt. de decurion.* non eſt Alexander Severus, ſed Septimius Severus, cujus tempore vivebat Papinianus, ſi quidem certum eſt eum ab Antonio Caracalla Severi filio fuiſſe necatum, ut docemur auctoritate Spartiani *in Severo ad fin.* & ſic Paullus ſemper Severum eo nomine nuncupat, ut *in leg. Lucius 21. §. Imperatores 6. ff. ad munic.* † Rur- 26
ſus, quia Paul. *in d. leg. Severus* agit de decurionatu, an adipiſci poſſet à filio ſervi, nam videbatur non poſſe, cùm patris origo in eis inſpiciatur, ut in legibus noſtris; unde cùm ſervi filius originem patris non habeat, Decurio effici non poterat; verùm decidit contrarium Imperator Severus, ut poſſit eſſe Decurio in civitate materna, ſi videlicet ſit creatus, *l. 3 §. ſpurios, l. ſpurios 6. ff. de decurionibus.*

Quare penſatis iterum atque iterum Papiniani ver- 27
bis dicebam Salmanticæ auditoribus meis, cùm Cathredam Voluminis moderarem, *in dict. l. 2.* non agi de quæſtione illata filiis viventibus, ut ſic revocarentur in ſervitutem, ex eo quòd pater, aut mater eorum ſervi quoque fuiſſent. Nam quæſtio illa non fuit, niſi cum defunctis, ut conſtat ex *rub. illius titul. Ne de ſtatu defunctorum poſt quinquennium quæratur.* Itaque cùm Titij, vel Titiæ ſtatus cauſa ageretur, & mortui eſſent, tranſactumque fuerit quinquennium, poſt quod agi non licet, volebat dominus, qui eis cauſam movebat, cum filiis eorum litem peragere, & finire, non verò revocabat filios in ſervitutem, quia pater eſſet ſervus, ſed tantum agebat de libertate, vel ſervitute ejus, unde ceſſat argumentum ſuprà adductum. Ratio autem dubitandi quomodo tranſacto quinquennio dominus litem peragere volebat, ea erat, quia litis conteſtatio perpetuat actionem, & ſic non erat attendendum quinquennium, *leg. nam poſteaquam 9. §. ſi is qui 3. ff. de jurejuran. l. fin. in fin. ff. de fidejuſſ. tutor.* cum adductis à Cujac. *lib. 18. obſer. capit. 29.* Oſuvald. *ad Donnell. lib. 5. cap. fin. lit. H.* Sed nihilominus hoc non poſſe fieri docet Papin. quia à die mortis parentum tranſactum fuit quinquennium, & præſcriptione illa quæ ſtatum defunctorum tuetur, excluſus jam eſt.

Quæ interpretatio ſuadetur ex eo, quoniam ſi filio, 28
& non parentibus, quæſtio libertatis inferretur, ſuo nomine debebat in litem vocari, *l. fin. C. de liber. cauſ. l. partum 10. ff. de uſuris*, quo in caſu non potuit excipere filius de præſcriptione quinquennij, atque ita certum eſt de parentum ſervitute, aut libertate tractatum fuiſſe. Rurſus, quia etſi de conditione matris tractandum ſit, cùm de filio in ſervitutem revocando tractatur, *l. 2. C. ne de ſtatu defunct.* Tamen non rectè ſequitur filium eſſe ſervum, quia mater, aut pater ſervus fuerit, cùm prægnans dum eſſet mater, potuit aliquo tempore eſſe libera, *d. l. 5. § ingenui. D. de ſtat. hom.* vel poſt nativitatem à domino manumiſſus,

ut *in leg. ſi ab eo 7. juncta l. avi 18. in fin. Cod. de liber. cauſ.* & ita dicendum eſt petitum fuiſſe contra filios hæredes parentum ſuorum, ut ſic actor extorqueret bona relicta, ut in ſpecie *leg. 4. Cod. ne de ſtatu defunct.* cui petitioni filius excipiebat de præſcriptione quinquennij à morte parentum tranſacti, quo jam lis erat mortua, quæ exceptio inepta eſſet ſi ſuper filij libertate ageretur, & eo modo intelligenda eſt *l. pen. C. ne de ſtatu defunct.* juncta gloſ. *ibi verb. ſtatus.*

29 Rurſus notandus eſt lapſus alius Carrancæ, qui *in dict. cap. 3. §. 3. num. 3. & 4.* cùm dixiſſet matris conditionem attendendam in partu extra legitimum matrimonium ſuſcepto, *in quo* inquit, *lex hæc natura eſt, ut matrem ſequatur*, poſtea *n. 12.* quis non credet affirmare debuiſſe in partu legitimo contrarium obſervari. Nam cùm ea diſtinctione uteretur inter partum extra matrimonium habitum, & inter eum, qui juſtis nuptiis procreatus eſt, & priùs de vulgo conceptis egerit, & dixerit in eis matris conditionem attendi, neceſſariò erat dicendum in ſecunda parte diſtinctionis partum legitimum non ſequi matris conditionem. Hunc ordinem ipſe negligens aſſerit, ita, *His ſic conſtitutis in partu ſine matrimonio habito ſupereſt examinare quid tenendum in partu ex juſtis nuptiis procedenti? Sed pluribus omiſſis ita componenda eſt controverſia, ut quod attinet ad ſtatum libertatis, aut ſervitutis filij, etiam ex legitimo matrimonio procreati, matris conditionem ſemper ſequantur, in dignitatibus tamen & honoribus patrem.* Ad quid enim præceſſit tota illa diſtinctionis moles plurimis verbis pauciſſimis rebus tam longas támque rigidas periodos uno ſpiritu quaſi torrente contorquens? (ut Plinij junioris verba detorqueam *lib. 5. ep. pen.*)

30 Sed nondum & cum Carrança in gratiam redire decrevi, alia eſt cum eo controverſia circa examen illius quæſtionis, an filius naturalis ex ancilla ſuſceptus à viro nobili gaudeat nobilitate paterna. Nam in comperto eſt apud nos naturales filios nobilitate paterna potiri. (*Naturales* voco quorum parentes conceptionis, aut nativitatis tempore potuerunt contrahere matrimonium, ut ex *l. 11. Taur.* docent à me relati *lib. 1. obſerv. cap. 4. num. 1. & 2.*) quod videtur probari *in l. liberos 10. ff. de Senator.* & de jure regio expreſſum eſt *leg. 1. tit. 11. part. 7.* Cevall. *com. quaſt. 1. num. 49.* Thom. Sanch. *lib. 7. diſp. 24. num. 1.* Azeved. *in leg. 10. tit. 8. lib. 5. Recop. num. 51.* Quæſtionem igitur ſupradictam tractavit Thom. Sanch. *ubi proximè num. 3. & 4.* & noviſſimè aſſertor meus doctiſſimus & acutiſſimus contra Carrançam defendit D. Michael de Arellano, Regius in Hiſpalenſi Curia Senator *lib. ſingul. lection. cap. 2. quaſ. 4. pag. 73.* (& inſinuavit Afflict. *deciſ. 203.* & Mieres *de majorat. 2. part. quaſt. 2. num. 127.*) pro nobilitate calculum præbentes rectiſſimè, affirmantéſque poſt manumiſſionem nobilem eſſe talem filium. Contrà verò inſurgit Carrança *d. cap. 3. §. 3. num. 18. & ſeqq.* eademmet argumenta quæ Sanchez contra ſuam ſententiam cumulaverat extendens & amplians. Primum, ſervum quoad jus civile pro nihilo reputari, *leg. quod attinet 32. ff. de reg. jur.* idque vanè & glorioſè, ut ſolet, extendit nihil tamen adducit quod ſententiam Sanchij validiùs impugnet, niſi ſervitutem morti æquiparari, aſſimilari, ſervos pro mortuis haberi, & alia id genus, quæ Sanctius egregiè conſideraverat, & præter eum Gama *deciſ. 167. ex num. 1.* & nos *lib. 1. obſerv. cap. 11. num. 1. & ſeq.* Poſtea autem adjicit: Ex his omnibus perquam evidens eſt, (attende evidentiam) nam ita confingit argumentum. Servus pro nihilo reputatur, ſervus pro mortuo habetur, *leg. ſervitutem 209. ff. de reg. j. & leg. intercidit 59. ff. de cond. & demonſtr.* ergo non gaudet nobilitate paterna, tanquam ſi quæſtio conciperetur de tempore ſervitutis.

Dicemus itaque hunc filium naturalem poſt manumiſſionem gaudere nobilitate paterna, quia poſtquam manumiſſum eſt, ei omnia jura competere cœperunt quæ filiis naturalibus ſolent. Id ſequentibus conſiderationibus probatur, non piis & ex æquitate magis petitis, quàm ex ſtricta juris ratione. Prima ſit. Nam ſi ipſe pater, idemque dominus, ancillam illam duxiſſet, filius ille legitimus & ſuus hæres patri eſſet, ut docemur *Novell 78. cap. 4.* quæ eſt *Auth. ut liberti de cætero, §. & ita*, ubi id ita deciſum extat. At quid magis repugnat ſervituti, quàm eſſe hæredem ſuum, & legitimum filium? *princ. Inſt. de nupt. § ſui, Inſt. de hæred. qual.* Rurſus, quemadmodum poſt manumiſſionem ſervus efficitur civis Romanus, *§. libertinorum. Inſt. de libertin.* & ſic omnia jura, quæ civibus Romanis competunt, ei conceduntur, ergo eodem modo & in propoſito filio ex ancilla ſuſcepto jam manumiſſo, ea jura, quæ Nobilibus conceduntur, ei quoque conceſſa cenſentur, & ſi dicatur contrarium eſſe, quando non eſt matrimonium inter dominum & ſervam, aſſignari debebit ratio differentiæ, quam ego non video, & ſi dicatur non loqui in filio manumiſſo, ſed adhuc ſervo, ridicula erit tractatio, cùm præterquam quòd ſervus nihil ſit, & reputetur nihil; nulla habet bona ut à tributis & contributionibus plebejorum immunis ſit, ut pater, atque ita neceſſaria eſt in hac ſpecie libertas nati, qui dum ſervus eſt, habet in potentia nobilitatem, licèt in actu eam non habeat, donec manumittatur. † Facit etiam pro hac parte *leg. emancipatum 7. §. fin. in fin. di. eſt. de ſenator.* ubi ſi filius ſenatoris amiſerit dignitatem, & poſtea filium habeat talis dicetur nepos ſenatoris, & adiicit Conſultus ita dicendum eſſe, quia ait, *ut avi dignitas magis proſit, quam obſit caſus patris*, ergo eodem modo in noſtra ſpecie dignitas & libertas parentis prodeſſe debet magis, quàm conditio matris nocere. † Secunda conſideratio 33 eſt, quòd cùm dicimus filium naturalem, non minus intelligimus ex libera, quàm ex ancilla ſuſceptum (jam factum liberum intelligas) ut expreſsè docemur *in leg. ex facto 17. §. ſi quis rogatus 1. Digeſt. ad Trebellian.* ibi, *etiam naturalem filium efficere, ut deficiat conditio, & in libertino eadem colliberto hoc ſervabit*, unde cùm *dict. leg. 1. titul. 11. part. 7.* non diſtinguat, ſed tantùm dicat *fidalgo es aquel que es nacido de padre fidalgo quier lo ſea la madre quier non ſele que ſea ſu muger velada o amiga que tenga conocidamente por ſuya.* id eſt, ex concubina ſuſceptum, appellatione concubinæ comprehenditur quælibet mulier, ſive ea ſit libera, ſive ſerva: *leg. Maſurius 144. ff. de verb. ſig.* Præcipuè, quia cùm lex non diſtinguat, nec nos diſtinguere debemus, ex juribus vulgaribus, imò ipſa lex ſtatuit non eſſe attendendam matris qualitatem, cùm ait, *quier lo ſea la madre quier non.* † Id- 34 que apertè adſtruitur ex *l. fin. ff. de jure delib.* ubi filij appellatione continetur etiam ex ancilla & in ſervitute ſuſceptus, ut rectè notavit *ibi* Bald. & poſt eum Gothofr. & Cujac. *lib. 5. obſerv. cap. 7.* Menoch. *de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 78. num 14. & ſeq.* cum aliis, & expreſsè probatur *in leg. cum pater 77. § volo 13. l. Lucius 88. §. fin. de legat. 2.* ibi, *quia creditur appellatione filiorum & naturales liberos in ſervitute ſuſceptos contineri, l. generaliter 6. in fin. Cod. de inſtitut. & ſubſt.* ibi, *ne quod inter juſtos liberos ſancitum eſt, hoc & in naturales filios extendatur.*

Quod magis verum efficitur, ſi addas cum Ant. Fab. 35 *in Juriſp. tit. 9. princ. 2. illat. 1. pag. 376.* veterem juriſprudentiam nullum alium filium naturalem cognoviſſe, niſi natum ex ancilla, ut videtur probari *Novell. 89.* quæ eſt *Auth. quibus mod. natur. effic. ſui, in princ.* licet de eo dubitaverim cum Oſuval. *lib. 6. Don. cap. 17. lit. Q.* quem non vidit Carrança *de partu cap. 3. §. 4. numer. 15.*

ubi etiam ſententiam nervoſè defendit, uſque ad Con-
ſtantinum jure civili nihi eſſe diſpoſitum de filiis na-
turalibus, quam errorem jam confutat noſter Dom.
D. Joann. Larrea *deciſ. Granatenſ. diſputat. 32. nu-
mero 12.*
36 Undè cùm certum ſit jus ſeptem partium ſtatuiſſe
filium naturalem nobilitate gaudere, conſtat etiam
eam habere debere filium ex ancilla ſuſceptum, quia
non minus dicitur filius naturalis, etiam attento jure
regio, quàm filius ex libera ſuſceptus. Hoc ſit eviden-
tius eo argumento. Nam ex *leg. 11. Taur.* quæ eſt *l.9.
tit.3.lib.5.Recop.* filius naturalis dicitur, ille qui na-
ſcitur ex ſoluto & ſoluta, inter quos tum temporis po-
tuit contrahi matrimonium. Sed inter dominum &
ſervam potuit contrahi matrimonium aut tempore
conceptionis, aut nativitatis, *cap.1.juncta gloſ. ibi verb.
inter ſervos, cum cap. ſeq. extr. de conjugio ſervor. cap. ſi
quis ingenus 29. quæſt.* 2. ergo filius erit naturalis, &
pro tali erit reputandus, argumento elegantiſſimi Ul-
piani reſponſi *in leg. ſi quis ingenuam 21. ff. de captivis*,
ex qua nota ultra Ant. Fab. *in Juriſprud. tit. 11. princ. 8.
illat. 22.* & Schifordegh. *ad eum lib. 3. tract. 21. quæſt. 8.*
ibi mulierem fuiſſe quaſi ſervam, *l. qui teſtamentum 20.
§. 1. de teſtam.* & filium ex ea ſuſceptum dici natura-
37 lem. † Et ita cenſuerunt plures ex noſtris, filium
conceptum ex ancilla propria, ſive aliena (dum ta-
men inter parentes potuit contrahi matrimonium) eſ-
ſe filium naturalem ut docent Tellus *in dict. l. 11. Taur.*
Gama *deciſ. 312. d. deciſ. 167. n. 6.* Matienz. *in l. 9. tit. 8.
gloſ. 2. n. 4.* ubi etiam Azeved. *n. 8. & 9. lib. 5. Recop.*
Gab. Pereyr. *deciſ. 12. n. 11. & ſeq.* & ita affirmandum
erit verè talem filium poſt manumiſſionem eſſe no-
bilem.
38 Sed quia incidimus in Carrançam & tractatum *de
partu*, patere, mi lector, tantiſper ſubſiſtere, & quam-
vis locus propriæ diſputationi non ſit, ſaltem com-
menta ejus auctoris ſpongia refellere quaſi per indi-
cem. Is enim falsò meis ſententiis imponit, & calum-
nioſus me reprehendit circa illam quæſtionem, *An
partus ſit pars matris*, de qua egi *lib. 3. obſerv. cap. 1.
§. 2.* & ipſe *in tract. de partu cap. 2.* ubi *num.* 10. ait in
illius quæſtionis tractatione, an venter ſit animal, vel
non, *me jura plura mutilata adduxiſſe dict. §. 2. num. 5.
cùm Hotomanus diligenter ea congeſſerit.* Nónne notari
debet Hiſpanus qui hæreticum & ab Eccleſia damna-
tum Gallum contra ſuum popularem laudat? Ride-
bis ſi leges Hotomanum, qui ſecutus ſuæ gentis mo-
rem, vix quatuor jura adduxit, neque intellexit. Ri-
debis, & tandem cachinnos multiplicabis, ſi à noſtro
Carrança quæras, quid ſibi vult hoc verbum *mutilata*.
Quid eſt? Mutilare jura ego dicèrem de his, qui ver-
ſus, aut verba Conſultorum expungunt, aut detra-
hunt, qui detruncant textus literam. Ego ne ea ita
propoſui, mi Carrança? In te magis mutilationem
retorquendam quilibet ſenus exiſtimabit. Nam *muti-
lare* in vetuſto ſenatus decreto, quod ab Agellio refer-
tur *lib. 2. cap. 24.* & agnoſcit Briſſonius, convitia agi-
tare ſignificat. At ô tu quum auctorum graviſſimo-
rum nomen & doctrinam non notaſti, convitiaſti, re-
prehendiſti cum felle, cum faſtidio. Ecce tuus index
Criticus, in quo plures NN. inveniuntur nigræ nota-
trices, quàm aliæ litteræ ſalutares. Omitto Gallos, Ita-
los, antiquos, juniores, in quos crudeliter ſæviſti, pro-
pono graviſſimos & doctiſſimos Juriſprudentiæ Co-
ryphæos Gabrielem Entriquez, Joannem Solorza-
num, Antonium Pichardum, Alphonſum de Lara,
quos nunquam laudas, & plerunque vituperas, &
quamvis non negem in contentione ingenij, & do-
ctrinæ veritate aperienda magis veritatem attenden-
dam, quàm cujuſque etiam doctiſſimi auctoritatem,
tamen à ſententia aliorum recedere cuilibet licet mo-
deſtè, temperatè, ut enim cordatus quidam dixit, ni-
hil eſt omnino, quod hominem cuilibet magis gratum
acceptúmque reddat, quàm modeſtia, quod & tu ſcribis
in fine tuæ diatribæ contra Petavium.
Pergit meus Carrança *eodem cap. 2. num. 19.* & ait, 39
*Fateor in Digeſt. duas eſſe leges non plures, quidquid noviſ-
ſimè aſſerat & adſtruere conatus fuerit D. Amaya inferius
referendus, & refellendus, quibus expreſsè dicitur partum
non matris partem, imò rem eſſe diverſam.* Confingit hæc
ex proprio cerebro. Nam ego *dict. cap. 1. §. 2. num. 5.
& §. 3. num. 30.* ubi de ea re ago, non dixi eſſe duas
leges, neque plures, quæ id probarent, ſed ita ſcripſi.
*Neque Marcelli opinio deſtituta eſt juris auctoritate, nam
eam videtur probaſſe Ulpianus*, & poſtea adduco alias
leges, quæ coacta juris ratione debent procedere, at-
tenta opinione Marcelli. Poſtea *num.* 12. propono
contrariam Scævolæ ſententiam, his verbis: *Verùm
licèt hæc & juris auctoritate & DD. aſſenſu fulciatur opi-
nio, tamen contraria, ſcilicet partum non eſſe rei furtivæ par-
tem, non minorem habet auctoritatem.* Ejus auctor fuit
Scævola *lib. 11. quæſtion.* ut refert Ulpian. *in leg. par-
tum 26. de verb. ſign. & in leg. ſi aliena. §. Scævola, de
uſuc.* Poſtea adduco plures leges, quibus ſicut aliis ex
juris diſputatione Marcelli opinio aſtruebatur; ita &
Scævolæ, ubi autem de duabus legibus, vel pluribus
ſermonem inſtitui? & quare non ſatisfecit calumnia-
tor iſte locis pro me adductis, & pro opinione Scævo-
læ? nonne impoſturam vides? Sed attende magnum
errorem meum quod adhæſeram ſententiæ Scævolæ,
cùm ipſe nihil aliud reſpondet ad Scævolæ auctori-
tatem, niſi quòd ibi proponatur ab Ulpiano, & non
ſequatur. Miſerum ſanè genus interpretandi, Scævo-
læ fundamenta inculcare, & ſemicomedere, & cùm
omnia liguriérit, nihil digerere, ſed ut mos fuit Græ-
corum, quibus pro copia eſt volubilitas, ita & no-
ſter Antagoniſta, quem dices rectè græciſſimum.
† Parco variis calumniis, ſolùm referam quod *nu-* 40
mero 27. ad fin. adducit, ita inquiens, *& huc redu-
cenda ſunt quæ poſt iſta ſcripta verborum multiloqui, &
parum apto, video tractaſſe Digeſt. Amayam lib. 3. obſerv.
cap. 1. 2. ex num. 32. horum jurium prætextu, quæ ipſe ſu-
pervacuè adduxit, oleum & operam perdens.* Convitia
hæc magno riſu excepi, cùm legi poſt ſua ſcripta me
oleum & operam perdidiſſe, diſtingue tempora qui
de temporibus ſcripſiſti, egone poſt tua ſcripta? imò,
credo, ſi mea non evoluiſſes, nihil de ea quæſtione
ſcripſiſſes, omnia à me mutuaſti, ſed ita te geris, ut
ſolet animal ſi quod in viridarium floribus & herbis
ubertiſſimum ſubintravit, hæc calcat, illud inculcat,
alterum comedit, omnia vaſtat; ita eum librum,
à quo multa hauſiſti, plurima accepiſti, ingratus
vilipendis, obteſtórque me totum illud caput ſecun-
dum tui libri evoluiſſe multoties, & quid pro certo
tradis invenire nequiſſe. † Solùm intellexi articulum 41
illum, in quo me ita reprehendis *cap. 3. §. 1. num. 71.*
quod dixerim *dict. §. 1. num. 41.* hodie de jure no-
ſtro partitarum æqualem eſſe factam conditionem &
partus ancillarum, & fructus pecorum quoad eorum
uſucapionem. Adiicis, *Hæc quæ de uſucapione ancillæ
furtivæ diximus; & duximus, à Juriſprudentiæ fontibus
admiſit lex patria 5. tit. 29. part. 3. niſi quòd ejus auctto-
res partum ancillæ & pecorum confundentes utriuſque
unam & eamdem conſtituunt rationem; non aptam juris
principijs & deciſioni leg. in pecudum, Digeſt. de uſur.
quibus concinit alia lex partitæ 25. titul. 31. part. 3. cui
ſtandum eſt, contra dict. leg. 5. quidquid Digeſt. Amaya
in contrarium ſecurè adſerverit dict. cap. 1. 9. 1. num. 45.*
O Hiſpani mei! adiuro vos, & jure appello imploro-
ro veſtram fidem pro veſtro laudatiſſimo Partitarum
jure, quod nec à dentibus Carrançæ liberum evaſit!
Triumphat profectò noſter Zoilus equis albis, ego
teneor & deprehendor miſer. Verùm ſi ipſe attendiſ-
ſet, legum partitarum mentem non ita clamaret, nec

impingeret mihi culpam. † Nam *dict. leg. 5. partitæ*, rectiſſimè æqualem fecit earum rerum conditionem, ut in eis adquirendis requireretur uſucapio, ſive ſit partus ancillæ, ſive vaccæ, aut cujuſlibet animalis furtivæ, quod non abhorret à Juriſprudentiæ fontibus, quos non videtur bibiſſe noſter, ut conſtat ex *leg. qui vas 48. §. ancilla, ff. de furtis*, ibi, *idem & in pecudibus ſervandum eſt, & in fœtu eorum quod in partu. leg. 4. §. fructibus 5. & in §. lana Digeſt. de uſucap.* ubi eadem requiritur uſucapio in agris fœtúque pecorum, ac in partu ancillæ, de quorum jurium explicatione egi *dict. cap. 1. §. 1. ex num. 32.* & quamvis contrarium tenuerit Gajus *in dict. leg. in pecudum 28. Digeſt. de uſuris*, nihilominus articulus hic non ita conſtitit apud ipſos Jureconſultos, ut in varias ſententias non ſeſe diffundant, ut latè *dicto illo capite 1.* obſervavi. Ac proinde lex partitæ Ulpianum ſequuta eſt in dictis juribus, item & conſcientiam, cujus ratio ſuperior eſt *cap. fin. de præſcription.* & ſic ſi bonæ fidei poſſeſſor vaccam antequam, aut quid ſimile, furatam acceperit, ſi apud eum concipiat, ad fœtum adquirendum neceſſaria erit uſucapio, quæ fuit opinio Marcelli, contra Scævolam, ut conſtat ex *leg. ſi aliena 10. §. Scævola, Digeſt. de uſucap.* quam rejicere non poteſt Carrança, cùm ei verior videatur Marcelli ſententia, quàm Scævolæ, ut ipſe ſcribit *dict. cap. 1. num. 22.* & ita ſit teſtis locuples contra producentem. Neque diſſenſio eorum fuit circa illum articulum de bove ſurrepta, quæ peperit apud furem, ſed de partu ancillæ, in cujus partu uſucapiendo contentio illa maximè

43 conſiſtit. † Nec feliciùs ſe geſſit noſter circa *dict. lege 23. tit. 31. part. 3.* cui ſtandum eſſe intrepidè affirmat. Nam ſi attentè eam legiſſet, adverteret ibi non agi de uſucapiendo partu, ſed de adquiſitione quæ competit uſufructuario. Si videlicet uſufructuario ratione uſusfructus quæratur partus ancillarum? in qua quæſtione nec ullum verbum eſt de ancilla furtiva, nec de eo lex ſomniavit. In qua re admiſit communem traditionem *leg. vetus 68. ff de uſufruct.* ut verba ejus demonſtrant. *Otro ſi decimos que ſi la ſierva de quien fueſe otorgado el uſufruto a otri obieſe fijo o fija maguer que nacieſe deſpues en poder del uſofrutuario non deben ſer del, mas del ſennor cuya es la ſierva, e eſto es por que como quier que todos los frutos que nacen de las beſtias ede los ganados de ben ſer del uſofructuario empero en el parto*

44 *de la ſierva nos es aſi.* † Unde tamen colligit doctiſſimus Carrança non eſſe neceſſariam jure partitarum uſucapionem ad partum, ſeu fœtum animalis quærendum? & unde infert in ea quæſtione ſtandum eſſe dictæ leg. 23. & dictam *leg. 5.* eſſe contra fontes Juriſprudentiæ? ita illum præcipitem egit caçoëthes rejiciendi aliorum ſcripta. Itaque iterum atque iterum ſecurè aſſero legem 23. quoad uſufructuarium retinuiſſe antiquam differentiam inter partus ancillarum, & fœtus pecorum. Quoad uſucapionem verò, furtivorum pecorum fœtus æquali jure habitos cum partu ancillarum, *in dict. l. 5.* Quid autem hic articulus cum alio habet commune? aut quomodo tam intrepidè dicta *l. 23.* attendat in ea quæſtione homo providus & diligens, non video.

45 Sed ut è diverticulo in viam redeamus, ſuperiùs à nobis adductis videretur eſſe contraria *d. l. exemplo. h. tit.* ſi loqueretur de conditione matris, de qua agunt cæteræ jam relatæ, certum eſt etenim loqui de origine paterna, quam à patre, non verò à matre filij accipiunt, *leg. cos 22. leg. in filijs 35. leg. nullus 44. infr. h. t. l. filios 3. infr. de municipib. l. 1. tot. l. aſſumptio 6. §. 1. ff. ad municip.* & cùm exemplo ſenatorij ordinis hoc procedat, ita in eis obſervari docemur *in l. liberos 10. ff. de ſenatoribus.* Itaque filius matrem ſequitur quoad ſtatum, originem verò, quoad munera & honores ipſum patrem, ut munera ſcilicet decurionatus ſuſtineat in patris patria, non domicilio: *l. libertus 17. §. patris 21. l. ejus 27. ff. ad municip. l. cives, infr. de incolis*, ubi dicam luculentiùs. † Ideo *Patria* à patre dicta, & ea ori- 46

go cenſetur quam per conditionem patris filius ducit, *l. unic. C. ubi petant. tutor.* Non ergo cenſetur patria filij ea, in qua natus eſt, ſed ubi natus eſt pater, à quo totam, à matre verò nec partem ducimus, obſervat Cujac. *l. 1. Reſp. Pap. in d. l. 17. §. patris*, qui illud Virgil. *lib. 8. Æneid. verſ. 510.*

—— Miſtus matre Sabella.

Hinc partem patriæ traheret.

poëticè dictum putat, quod ante doctè & lepidè agnoverat Sidonius *lib. 4. epiſt. 21.* ibi, *Ecce habes magnum maximo auctore*, (Virgilio) *documentum quòd patriæ pars computanda ſit & regio materna, niſi Poëtas, & cùm ab hiſtoria non recedunt, mentiri exiſtimabis.* † Quare in 47

matris origine non erit filius Decurio, neque ſi oppoſuerit matris originem quæ eſt minor civitas, ut ſe liberaret à majore, quæ eſt paterna, ut ſic minoribus oneribus ſubjiciatur, audiri debebit, etiamſi ad hoc obtinuerit ſpeciale reſcriptum, ita ſunt interpretanda illa verba, *d. leg. exemplo. Nec valeant ſpecialiter delata reſcripta ſi quis ſe matris origine defenſa à majori curia ad minorem transferri fortaſſe promeruit.* quod, ut à me oſtenſum eſt *ſupra in rub.* & in aliis juribus, id faciebant Decuriones, ut ſeſe oneribus decurionatus ſubtraherent. Ob idque ſolebant reſcripta impetrare, *leg. nemo 11. ſupr. hoc tit. l. unic. infr. de his qui à Principe vacat.* & ſic excuſationem habebant, notant Avendañ & alij relati à Maſtrill. *lib. 1. de magiſt. c. 30. num. 101.* † Quæ reſcripta annullantur in ea lege, & 48

in leg. vacuatis 19. leg. omnes 43. hoc tit. ea ratione, quia tale reſcriptum eſt contra publicam utilitatem, *l. nec damnoſa. Cod. de precib. Imp. off.* & civitates magiſtratúſque prohibentur ea concedere *in dict. leg. nemo*, advertit Platea *in hac l. exemplo, num. 3.* & dixi *in leg. 1. ſupr. de immunit. nem. conced.* † Quod tamen intelli- 49

gunt DD. poſt Accurſ. *d. leg. vacuatis*. Roman. *conſ. 252.* Alexand. *conſ. 30. num. 11. lib. 5.* Felin. *in cap. accedentes, ad fin. verſ. octava concluſio, de præſcripr.* & Valenzuel. *in dict. leg. vacuatis num. 4.* ut ſi civitates eam immunitatem conceſſerint, non valeant in præjudicium Principis, licèt ſecus in præjudicium concedentium.

† Unde attenta *leg. 5. tit. 9. lib. 7. Recopil.* quæ ſtatuit, ut 50

illi, qui in loco aliquo poſſident bona, teneantur in eo loco ad tributa omnia, non verò ubi incolæ ſunt, & domicilium habent, ſi civitas alicui immunitatem concedat, valida erit quoad ejus præjudicium, non verò Principis, ita ut ſi ipſe Princeps exegerit ab illo dominio prædiorum tributa, vel contributiones, dominus à civitate recuperabit tributa quæ Principi ſolverit, ut docet Accurſ. *in lege ex conventione, Cod. de pact.* ubi Decius *numero 9. & in lege conventionis, Cod. ſine cenſu, vel reliq.* diximus *in lege 3. ſuprà de annon. & tribut.* Valebit itaque tale pactum inter paciſcentes factum, non verò quoad Principis, ſeu fiſci præjudicium, ut conſtat ex generalitate *legis 2. tit. 16. lib. 5. Recop.* Idque ita procedet, ſi in ipſa conventione civitatis expreſſum ſit, & de propria cauſa & damno promittant, non verò ſi ſimpliciter fuerit conceptum, civitatem illam poſſeſſorem velle liberum eſſe à tributis, quia talis conceſſio erit invalida tanquam celebrata in fiſci, aut Principis damnum, & contra legem facta, *l. non dubium. Cod. de legib. leg. juris gentium, §. ſi paciſcar. ff. de pact.* & ita intelligi debent *dict. leg. vacuatis*, & ſimiles adductæ *in dict. leg. 3. ſupr. de ann. & trib. & in dict. leg. 1. ſupr. de immun. nem. conced.* Valebit tamen ſi Princeps eam approbaverit, ut voluit Angel. *conſ. 227.* Felin. *ſuprà*, Alex. *dict. conſ. 30. num. 11. lib. 5.* vel ſi conceſſio, vel immunitas facta fuit à civitate ob bene merita, ut voluit cum pluribus, quos refert Tiraq. *in l. ſi unquam*

verb. donatione largitas, num. 32. Roland. *conſ.* 5. *num.* 8.
lib. 1. qui aiunt eam valere abſque confirmatione ſuperiori, quod tamen apud nos non eſt admittendum,
ut dixi *in d. l.* 1. *de imm.*

51 Hinc eſt quòd cùm talia reſcripta immunitatem à
decurionatu concedentia annullentur *in h. l. exemplo*, ea
tamen valebunt, quæ generaliter legibus tribuuntur,
ut *in leg.* 1. *infr. de vacat. publ. mun. l.* 1. *toto ff. de vacat.*
mun. & ff. de jure immun. ſicut procedit immunitas conceſſa Dorotheo, Irinæo & Doctitio *in leg. neque* 61. *leg.*
Doctitij 63. *infr. h tit.* ubi duo privilegia conceduntur,
ut ipſi liberentur à Curia, & ut quamvis eſſent An-
52 tiocheni, adhuc liberi remanerent. † nam Antiocheni etſi paternam originem aliunde haberent, ſequebantur matris originem, *leg. eos* 22. *ſupr. hoc tit.* notant
ibidem Pyrrh. & Cujac. etſi enim regulariter procedat,
ut maternam originem filius non ſequatur, ut diximus, Antiochenis hoc privilegium indultum eſt *in*
dict. leg. eos, ut materna origo attenderetur ſi mater
mea, verbi gratia, eſſet Decurionis filia, ego adſtrin-
53 gebat decurionatui, *l. ſi ille* 62. *infr. h. t.* † Antiochia
enim fuit Syriæ nobiliſſima urbs à Seleucho Nicanore, ob patris Antiochi memoriam, ita dicta, Orientis apex pulcher vocata à Marcellino *lib.* 21. Metropolis aliarum civitatum ab Spartiano *in Hadriano*, & à
D. Hieronymo *contra error. Joannis Hieroſolym.* Unde
Joannes ejus Epiſcopus vocatur *in Concil. Chalcedon.*
act. 1. Princeps Orientis. Theopolis etiam dicta *Concil.*
Conſtantinop. & in leg. 6. §. *fin. Cod. de ſumm. Trinit.* id
eſt, Dei civitas, & quamvis multæ eo nomine urbes
cenſerentur, hæc planè regina omnium celebrata hiſtoricorum monumentis, præcipuè Joſeph. *de bell. Jud.*
lib. 3. *cap.* 1. Strabonis *lib.* 16. Procop. *de bello Perſ. lib.* 1.
Theodoret. *lib.* 5. *hiſt. can.* 3. notant Petr. Gregor. *l.* 15.
ſyntag. cap. 7. *num.* 2. Cujac. *lib.* 8. *obſerv. cap.* 21. Gothofred. *in dict. l.* 6. §. *fin. lit. V*, *& in l. ſi ille* 62. *infr.* Pancirol.
lib. 2. *theſaur. c.* 153. §. *& ff. Antoninus.* Buleng. *lib.* 2. *de*
Imp. Rom. cap. 9. Cerda *adverſar. cap.* 52. *num.* 7. Baron. 1.
54 *tom. annal. ann.* 39. *num.* 10. Salmaſ. *ad Solin. in Polyhiſt.*
pag. 73. ad illud, *Vadit ſuper tractum Syriæ Antiochiæ*, 2.
tom. pag. 890. † Hoc privilegium aliis etiam urbibus
conceditur, Ilienſibus videlicet, Delphicis & Ponticis, *in leg.* 1. §. *fin. ff. ad municip.* Dixi *hoc privilegium*,
nam Cujac. *in dict. leg. eos*, cenſet non rectè diſſimile
eſſe privilegium, de quo *in dict.* §. *fin.* quia ibi non ſit
datum ut editus matre curiali, & patre non curiali,
etiam maternam originem ſequantur, ſed ut editus
utroque parente curiali matris Ilienſis & Delphicæ,
aut Ponticæ potiùs curiam ſequantur, quod videtur
ſentire Gothofred. qui ſæpiùs eſt Cujacij clanculus
ſuffurator, *in d.* §. *fin. lit. P*, & Cujacio non relato ſequitur Valenzuel. *in d. l. eos, n.* 2. *verſ. cavebis ſimiliter.*
55 † Sed mihi non potuit placere ea ſententia, nam ineptiſſima eſſet illorum aſſertio, quam *ibi* Celſus ab Ulpiano laudatus, rejecit, qui dicebant illud privilegium
ad ſolos vulgo quæſitos pertinere. Neque Celſus rectè eos improbaret quòd vulgo quæſiti, cùm non obtineant niſi originem maternam, quam aliam habere
potuiſſent? Quaſi diceret, de vulgo quæſitis non eſſe
dubium, & ſupervacua eſſet de eis diſputatio, ex jurib. quæ *ibi* adducit Accurſ. *ſchol. fin.* & ex iis quæ
56 *ſupr. in princ.* animadvertimus. † Intelligit ergo Jureconſultus illud privilegium de filio, qui patrem
habuit alterius civitatis, & matrem Ilienſem, & ſic
de matre curiali accipiendum eſt, & patre non curiali, ut *in dict. leg. eos*, ut ſic idem beneficium cenſeatur.

57 Hinc etiam non eſt attendenda doctrina Bar. & Plateæ *in dict. l. eos*, malè ex ea colligentium quòd qui non
ſequitur conditionem patris, ſequatur conditionem
matris. Nam ea lex ſpecialiter procedit in Antiochenis, & ultra eos minimè debet attendi talis deciſio,
cùm ea proponat jus ſpeciale, & jus commune ſit in
contrarium, ſcilicet ut filius ſequatur originem patris
quoad munera publica, honores & dignitates, tutela, familiam & agnationem, §. 1. *Inſt. de legit. agnat.*
tutel. leg. familiæ 196. *de verb. ſign.* ubi notant omnes;
& in dict. leg. liberos, Digeſt. de ſenator. docent Celſus
conſ. 75. *numero* 6. Corneus *conſ.* 224. *num.* 8. *lib.* 2.
Decius *conſ.* 172. *num.* 4. Ant. Gab. *lib.* 5. *comm. opin.*
tit. de ſtatutis num. 1. Valenzuel. *ſupr. numero* 1. & ante eos Caſtren. *in leg.* 1. *Cod. de condit. inſer.* † Quod 58
autem convenientius ex *dict. leg. eos*, deducere poteramus, eſt reſolutio ad eam controverſiam, an ſtatuto, vel conſuetudine effici poſſet, ut filius quoad nobilitatem, matris conditionem ſequatur. In qua negativam partem tenent Bar. Angel. Platea, Rebuff.
per text. ibi in h. lege exemplo, & relati à Tiraquell. *de*
nobil. cap. 18. *num.* 22. Th. Sanch. *de matr. lib.* 7. *diſp.* 24.
numero 2. Azeved. *in rub. tit.* 2. *lib.* 6. *Recop. numer.* 22.
Bened. Pinell. *lib.* 2. *ſelect. cap.* 17. Carrança *de partu*
cap. 3. §. 3. *num.* 17. Verùm hujuſmodi Auctores &
Otalora *de nobil.* 2. *part. cap.* 2. *num.* 7. rectiùs cenſuerunt conſuetudine, vel privilegio Principis effici poſſe, ut filius materna nobilitate inſigniatur, quod ex
dict. leg. eos h. leg. nati deducunt, & ex *leg.* 1. §. *qui ex*
duobus, *verſ. niſi fortè*, *Digeſt. ad municip. leg. hi qui ex*
filiabus, *infr. de murilegul. leg. ex ingenuo* 4. *infr. de agricol. & mancip. leg. mulier* 16. *leg. ult. infr. de agricol. &*
cenſit. † Accedit quòd apud Xanthios Lyciæ popu- 59
los lege cavebatur, ut à matribus filij generis nomen
ſortirentur, ut teſtatur Plutarch. *de clar. mulier. cap.* 9.
& de Lyciis Herodot. *lib.* 1. *de Locris.* Polyb. *lib.* 12.
hiſt. & ex eis notat Tiraq. *ſupr. numero* 25. & Did.
Perez *in lege* 6. *titul.* 2. *libro quarto ordinam. verb. que*
no ſea hidalgo. Sic etiam Hetruſci filio quidquid
defuit à genere paterno maternum ſupplevit, apud
Statium Papinian. *libro tertio ſylvarum in lacrymis Hetruſci.*

Si quidquid patrio ceſſatum eſt ſanguine, mater
Reddidit.

& apud nos deſcendentes tam ex maſculis, quàm ex
fœminis Antoniæ Garſiæ Taurinenſis mulieris, gaudent privilegiis, & exemptionibus nobilium ex privilegio eis conceſſo *in leg.* 31. *cum ſeq. tit.* 18. *lib.* 9. *Recopil.* quod explicant noſtrates Otalora *de nobil.* 4. *part.*
cap. 5. *num.* 19. *verſ. ſupereſt.* Did. Perez, & alij relati
à Pichard. *de nobil. comm. num.* 47. & Azeved. *conſ.* 17.
toto. Florez *lib.* 2. *quæſt. cap.* 21. *num.* 262. quod privilegium conceſſum quoque erat à los de Valderas *in l.* 17.
dict. tit. 18. & Salmanticæ mulieribus, quæ dicuntur
de los linages, exemptiones quædam conceduntur,
quarum meminit Perez & Pichard. *ſup. num.* 48. Valenzuel. *in dict. leg. eos, numero* 4. videndi Avendañ. *in*
capp. prat. lib. 1. *cap.* 8. *num.* 2. Azeved. *in leg.* 9. *tit.* 11.
lib. 2. *Recop. num.* 8. † Neque ea quam ſequimur ſen- 60
tentia caret juris fundamentis, nam cùm talis conſtitutio ſit juris poſitivi, & civilis, rectè poterit à Principe immutari, quia lex civilis alia lege civili mutari
poteſt *l. non eſt novum* 26. *cum ſeq. leg. de quibus* 32. *ff. de*
legib. cap. non debet. ubi gloſ. *de conſang. & aff. l.* 11. *tit.* 2.
part. 1. cum obſervatis à Pichard. *ſupr. num.* 69. Donell.
lib. 1. *comm. c.* 11. ubi etiam Oſuval. idemque de conſuetudine præſcripta dicendum eſt, cùm ipſa vincat
legem, *c. fin. de conſuetud. l.* 2. *C. quæ ſit longa conſ.* Donell.
ſup. c. 10. Thom. Sanch. *d. lib.* 7. *diſp.* 4. *num.* 4. Morl. *in*
emp. tit. de legib. n. 24.

LEX LX.

Impp. THEODOS. *&* VALENTIN. AA. *Thomæ P.P.*

Nullus, qui nexu generis curiæ tenetur obnoxius, per ſubſtitutam quamq; perſonam curiales impleat functiones: ſed ipſe per ſe debitum patriæ munus exſoluat, etſi ſpectabili dignitate decoratus ſit, niſi hoc ſpeciali beneficio ſit conceſſum. Hi verò, qui honorario titulo illuſtrem dignitatem conſecuti ſunt, per ſubſtitutos periculo ſuarum facultatum curiæ muneribus ſatisfacere non vetentur.

SUMMARIUM.

1 *Decuriones non poſſunt deſervire per ſubſtitutos,* & numero 3.

2 *Ratio hujus deciſionis.*

4 *Regij Auditores, Judices criminales, Regij fiſcales, & judices ordinarij, Inquiſitores ſancti Officij non poſſunt deſervire per ſubſtitutum,* & n.5.& 6.

7 *Clauſulæ quibus cognoſcitur injungi miniſterium perſonale.*

8 L.6.tit.6.lib.3. Recop. *explicatur, & refertur antiqua & neoterica ejus litera, & rejicitur Avendani ſententia,* & n.9.

10 *An locumtenens correctoris poſſit terminos viſitare, examinatur ſententia Bobadillæ, & rejicitur,* & n.11.12. & 13. *& explicatur* lex 18. tit.7.lib.3. Recop. *&* n.14.

15 *Cui committitur facultas excommunicandi non datur facultas vices ſuas alicui committendi, ad interpretationem* c.fin.§.fin.de offic.& pot.jud.deleg. *&* n.16.

17 *Jus eligendi alicui commiſſum ut eligat ſucceſſorem in majoratu, aut Capellania, an ſit tranſmiſſibile ad hæredes, explicantur & conciliantur varia IC. reſponſa & Doctorum opiniones,* & numer.18. 19. & 21.

22 *Natura majoratus eſt perpetua, & an facultas eligendi expiret in primo nominato, vel an tranſeat ad ſucceſſores, & quibus conjecturis cognoſcatur, an voluerit concedere electionem ſolùm in una perſona,* & n.23.24.& 25.

26 *Proponuntur limitationes ad noſtram legem, quibus conſtat officialem poſſe ſubſtituere ſuo loco alium,* & n.27.28.29.30.& 31.

32 *Qui illuſtrem dignitatem ſunt conſecuti, poſſunt curiæ deſervire per ſubſtitutum, & referuntur dignitates illuſtres ad interpretationem noſtræ legis, ubi,* Hi verò, *&* n.33.34.& 35.

36 *In caſibus ubi ſubſtitutus poni poteſt, talis ſubſtitutus debet habere eaſdem qualitates, quas habebat ſubſtituens,* & n.37.

38 *Subſtitutus legitimè conſtitutus, gaudet omnibus privilegiis ſubſtituentis.*

39 *Subſtitutus in caſu abſentiæ datus cenſetur in caſu mortis,* & n.42.

40 *Epiſcopo abſente in longinquis, Capitulum debet adminiſtrare, ſi Vicarius moriatur, vel per regiam potentiam è regno ejiciatur, refertur quæſtio de facto,* &.n.41.

43 *An ſubſtituens teneatur de exceſſibus & delictis ſubſtituti, & de ratione,* & n.44.

45 *Refertur caſus in quo Epiſcopus mulctatur ad inobedientiam ſui Vicarij proviſionibus Cancellariæ, cùm ipſe Vicarius bona non haberet.*

46 *Si Rex & Regia tribunalia non haberent extrajudicialem mulctam, inutilis eſſet cognitio per viam violentiæ, agiturque remiſſivè de multis Clericorum à ſæculari judice faciendis.*

47 *Subſtituens non tenetur de delictis ſubſtituti quando non voluntariè, ſed ex neceſſitate, vel ex mandato ſuperioris ſubſtituit.*

48 *Ea quæ fiunt ex neceſſitate, non comprehenduntur in generali legis diſpoſitione.*

49 *Subſtituens non tenetur de exceſſu ſubſtituti, quando adhibuit debitam deligentiam.*

50 *Caſtellanus, aut arcis præfectus, quatenus de delicto ſubſtituti teneatur, explicatur latiſſimè,* & numeris ſeqq.

51 *An jure noſtro ſeptempartito in arcis præfecto requiratur nobilitas ſanguinis, examinatur.*

52 *Verbum* debet *inducit præciſam neceſſitatem, ſubſtantiam & eſſentiam.*

53 *Referuntur DD. qui tenent nobilem eſſe & cenſeri arcis præfectum, ex eo quòd ſit Alcaidius.*

54 *Caſtellanus poteſt ſubſtituere in caſtelli tutelam neminem nobilem abſque metu proditionis, expenditúrque* l.7.tit.18.p.2. *&* num.55.

56 *Decuriones qui fidejuſſores approbarunt qui illo tẽpore erant idonei, non tenentur de inopia ſupervenienti.*

57 *Defenditur* legem partitæ 6.tit.18. p.2. *non requirere, preciſè ut Caſtellanus ſit nobilis, & expenduntur in propoſito aliquæ leges Recopil. aperitúrque tota ſeries illius &* leg.6.& num.58.59.60.

61 *Expenduntur pro hac parte aliæ leges partitarum, & obiter de Aquilifero Regis ſeu Capitaneo generali agitur, & de ejus qualitatibus,* & n.62.

63 *Quare* lex 7.tit.18.p.2.*requirat in ſubſtituto Caſtellani, ut ſit nobilis,* & n.64.

65 *Factum Regis Alphonſi XI. refertur.*

66 *Alcaidia non inducit præciſam nobilitatis probationem, ſed tantum inducit præſumptionem, contra quam probatio locum habet.*

67 *An debeat dari Pragmatica Regis Henrici contra Equitem militaris Ordinis, ſi caſu ab aliquo defe♦ratur contendens eſſe plebeium.*

CUM Decurionum officium, ut ſuperioribus animadvertimus, perſonalem occupationem haberet, ut neque rus habitare eis liceret, *toto tit. infr. ſi curialis relicta civit.* neque quomodolibet curiam derelinquere, ſed ei erant veluti mancipati & adſcripti, ita ut ſi aliquam adepti eſſent dignitatem, poſt eam depoſitam ad curiam redire tenebantur, *leg. neminem* 64. *infr. h. t.* cum adductis à P. Greg *lib.*18. *ſyntag. cap.* 14. *num.* 7. Inductum eſt etiam hac conſtitutione ita Decuriones perſonaliter adſiſtere debere, ut nec per ſubſtitutum potuiſſent deſervire. Quod & in aliis officialibus & adminiſtris ſtatutum legimus, *Novell.* 134. quæ eſt *Auth. ut nulli judicium, in princ. Novell.* 118. quæ eſt *Auth. de collatorib.* §. *ad hæc prohibemus. Novell.* 17. *ſeu Auth. de mandat. Principum,* §. *eos autem, Novell.* 8. *ſeu Auth. ut judices ſine quoquo ſuffrag.* §. *nulli quoque,* & jure noſtro cavetur *l.* 8. *tit.*4.*part.*3.*l.*18. *tit.*3. *l.*6. *tit.*5. *l.*2. & 4. *tit.* 9. *lib.*3.*Recop.l.*6.*tit.*2.*lib.*7. *Recop.* explicat *ibid.* Azeved. Avend. *in capp.præt.*1.*part.cap.*3. *numero* 5. Bobadill. *lib.*2.*polit.cap.*20. *num.*34. Menoch. *de præſumpt.lib.*2. *præſumpt.*21.*tot.* Maſtrill. *de magiſtr. lib.*1. *cap.*29. *toto.* Giurb. *conſ.* 36. *ex num.* 1. & Fulvius Conſtant. poſt Plateam *hic.* † Ratio eſt in promptu, quoniam in officiis quæ habent adminiſtrationem annexam, vel quando certum miniſterium alicui committitur, tunc confertur electa induſtria perſonæ ex vulgari *l. inter artifices* 31.*ff.de ſolutio, cap.fin.*§.*his autem, cum ſeq. de offic.&* 1

Margin: 1 (beside the first line of the paragraph "CUM Decurionum officium"), 2 (beside the line "Plateam hic. † Ratio eſt").

poteſt

poteſt. jud. quæ non poteſt ſuppleri per ſubſtitutum, l. unic. §. ne autem 9. verſ. ſin verò talis. Cod. de caducis, cap. is cui 12. de offic. deleg. lib. 6. & ita in officiis & dignitatibus ſubſtitutio prohibita eſt Bart. per text. ibi in l. 1. infr. de Præpoſ. agent. in reb. num. 3. & 4. ubi ejus additio lit. C, Bald. in l. quiſquis, Cod. de Epiſc. & Cler. Paris de Puteo de ſyndic. verb. ſubſtitutus, num. 3. & Conſtant.
3 hîc num. 15. † Quapropter Decuriones miniſterium ſuum per alium expedire non poſſunt, ut in præſenti docent Alex. in leg. more num. 45. ff. de juriſdict. Petr. Greg. ſup. cap. 14. num. 7. Bobadill. lib. 3. cap. 8. numero 119. & expreſsè prohibetur in l. 18. tit. 3. lib. 7. Recop. Nam etſi citaretur Decurio dum impeditus, vel abſens eſt, non poterit loco ſui alium ſuſtituere, licèt poſſet alicui ex Decurionibus committere votum ſuum, ſeu vocem, notat Azeved. in leg. 1. num. 16. & in l. 4. n. 5. tit. 9. lib. 3. Recop. quidquid velit Did. Perez in
4 leg. 1. tit. 5. lib. 3. ord. † Similiter & Regij auditores & judices criminum, qui vulgo Alcades de corte vocantur, non poſſunt deſervire per ſubſtitutum, ex l. 49. tit. 5. lib. 2. Recop. quæ licèt ſolùm loquatur quando aliquis ex Alcaldiis ſe abſentat, ut tunc ex Auditorum corpore locus repleatur, & non poſſit ſubſtitutum derelinquere, idem in Auditoribus admittendum eſt, ut illa ratio quæ in principio proponitur (Porque de ſe nonbr- r ſubſtituto en lugar del Alcalde que vafuera ſe an ſeguido alguno inconvenientes) non minus militat in his, quàm in aliis, præcipuè, cùm ea lex ſit propoſita ſub
5 titulo de los Preſidente y oydores. † Item etiam & regij fiſcales prohibentur conſtituere ſubſtiturum, ex leg. 1. tit. 13. lib. 2. Recop. Sed limitatur in l. 2. eod. ut poſſint in caſu abſentiæ, & ita in praxi obtinuiſſe, cùm eo munere fungeretur, docet Alfaro de offic. fiſc. gloſſ. 28. num. 2. licèt communiter in abſentia fiſcalium ſubſtituere ſoleant Præſides cum conſenſu Auditorum, & talis nominatus non utitur omnibus privilegiis fiſcalis proprietarij, ſed aliis minoribus, ſcilicet ut ſedeat in banco Advocatorum ante omnes etiam antiquiores & ne diſco operiat caput cùm loquitur, niſi quando veniam petit ad loquendum, non autem ſedet cum Auditoribus, neque cum eis concurrit, & ita Granatæ practicarum audivi, & Pintiæ vidi fieri. Neque dict. leg. 2. correcta eſt ex diplomate regio, quod exaratum eſt in ordinationibus Cancellariæ Granatenſis, poſt Indicem ante conſtitutiones Viſitationis Epiſcopi Zamontenſis, ubi ſtatuitur quòd ſi fiſcales ambo obierint, vel ad alium locum aſſumantur, non poſſint alij nominari à Curia Auditorum, ſed ſtatim Regi denuntietur, ut de eis Audientiæ provideat. Quoniam non excluditur ut dum Princeps providet, nominetur aliquis qui res fiſcales pertractet, & ita practicatur, ut ſi abſens ſit fiſcalis, vel mortuus, alter & munera civilia & criminalia peragat: ſi verò ambo fiſcales abſentes, aut mortui ſint, interim dum Rex providet, vel abſens eſt, fiſcalis ſolet deſignari unus ex gravioribus Advocatis, qui nomine officij fiſcalis comparet
6 in judicio, & lites fiſcales pertractet. † Item etiam & alij judices ordinarij ſubſtitutum conſtituere prohibentur, dict. leg. 6. tit. 5. lib. 3. Recop. quia intereſt Regis ut officia perſonalia, & quæ maximam in ſe continent qualitatem, & confidentiam, exerceantur per perſonas electas ab eo, & in quibus eligendis cura Principis animadvertitur, leg. 10. tit. 5. lib. 3. Recop. docet Giurb. dict. conſ. 56. numer. 3. in fin. Eodem modo prohibentur Inquiſitores ſancti Officij, Maſtrill. dict. lib. 2. capit. 29. num. 18. & Tabelliones in l. 6. tit. 2. & l. 18. & 19. tit. 3. lib. 7. Rec. notat Avendañ. d. 1. p. cap. 3. num. 5.

7 Hæc omnia & ſimilia ut locum habeant; neceſſe eſt ut ad verba, quibus miniſterium, vel officium conceditur, attendatur, ex quibus præſumatur fuiſſe electam propriam induſtriam perſonæ. Veluti ſi dicatur, ut de te confidimus, de te ſperamus, ea clauſula videtur electa induſtria perſonæ, ita docent Avendañ. de exeq. dict. 1. part. cap. 3. num. 5. verſ. corrector. & Azeved. in l. 6. tit. 5. lib. 3. Recop. num. 3. & 4. Similes ſunt aliæ dictiones, pro te, manu tua, videas perſonaliter tua diſcretioni committimus, tua conſcientiæ leg. 2. ſup. de condit. in publ. hor. ubi dixi, leg. ſi irreptione 8. in fin. ff. fin. regund. l. fideicommiſſum 11. §. fin. de legat. 3. leg. ſi communis 37. ff. de ſtipul. ſerv. cum traditis ibi à DD. & Greg. in l. 47. 18. part. 3. gloſſ. 8. Aviles cap. 4. verb. juſtitia, & cap. 6. verb. ſalario, & verb. viſite Bobadill. lib. 2. cap. 20. num. 34. & ſeq. & num. 43. & lib. 5. cap. 10. num. 14. Menoch. lib. 2. præſump. 21. num. 6. 7. & 13. Riccius in prax. fori Eccleſ. dec. 617. & Fulv. Conſtant. in præſenti num. 24. † Exemplum ſit prout apud nos 8
viſitatio villarum & terminorum perſonaliter injungitur correctoribus, ita ut ſubſtitutum id facere nequeant, ut docemur ex leg. 6. tit. 6. lib. 3. Recop. illis verbis, e aſi miſmo viſite las villas que eſtubieren a ſu cargo en perſona, quam ita accepit Avendañ. ſup. cap. 4. num. 33. verſ. Redeundo, ut non poſſit fieri per vicem gerentem correctoris, quæ ſententia indiget medicamento. Nam dict. leg. 6. ita olim concipiebatur, viſite las que eſtubieren a ſu cargo en perſona una vez al anno y ſe informe como ſon regidas. Poſtea in nova Recopilatione addita eſt alia clauſula, ubi ita nunc legitur, ut poſt illa verba, en perſona una vez al anno, ſequitur nunc por ſi o por ſus tenientes y no por alguaciles & poſtea adjicitur, y ſe informen.

Ex quibus conſtat attenta ea littera non poſſe ſuſti- 9
neri Avendani ſententia dict. num. 33. verſ. ex quo infertur, qui ait viſitationem non poſſe exerceri per vicem gerentem. Nam etſi ea verba jam interpoſita non eſſent, ad hunc tamen locumtenens poſſet, nam eamdem juriſdictionem habet ac corrector, ex iis quæ adduxi in leg. 2. ſupr. de cond. in publ. hor. & ita tenet Aviles dict. verb. ſalario num. 5. & verb. viſite, & verb. en perſona; & Bobadill. lib. 5. cap. 10. num. 14. & 15. & lib. 1. cap. 16. num. 11. & 44. † Licèt ipſe, quoad terminorum 10
viſitationem attinet, cum Avendaño dict. cap. 34. verſ. quæ ſuprà, affirmat non poſſe fieri per locumtenentem. Atque ita differentiam conſtituunt inter viſitationem terminorum, & villarum, ſeu oppidorum ſuæ juriſdictionis, ita ut locum tenens poſſit viſitare villas, non ve ò terminos, & ita in praxi obſervari affirmat.

Quæ ſententia mihi ſuſpecta videtur, licèt in rebus 11
practicis ejus viri auctoritas & judicium apud me plurimum valeat. Nam in dict. leg. 6. non ſpecificatur ea differentia, imò cùm in verſ. ea ſi meſmo, viſiten. dicatur ut corrector terminos viſitet abſque ſalario; & in verſ. ea ſi miſmo viſiten las villas, adjiciatur ut perſonaliter viſitent loca, ſeu villas juriſdictionis, etiam ſi non eſſet appoſita ſequens clauſula, por ſi o por ſus tenientes, videretur dicendum plus inſpectionis perſonalis requiſiiſſe legem illam in viſitatione villarum, quàm in viſitatione limitum, terminorum, aut finium. Sed viſitatio villarum & oppidorum ſufficit fieri per locumtenentem; ubi expreſsè requiritur perſonalis inſpectio. Ergo multo magis idem admittendum in terminorum viſitatione, ubi ea ſpecialitas non ita expoſtulatur, imò eo magis debuit adhiberi perſonalior inſpectio in villis, quàm terminis; quanto principalior eſt hominum, quàm terminorum dignitas, argumento leg. in pecudum 28. ff. de uſuris, leg. juſtiſſimè 44. ae ædilit. edict. cum à me adductis lib. 3. obſerv. cap. 1. §. 1. num. 3. & ſeqq. † Siquidem in ter- 12
minis ſolùm animadvertitur, an ſint occupati contra tenorem ſententiarum, an ſint bene diſpoſiti, an moti. At in villis attenditur regimen earum, & adminiſtratio juſtitiæ, & ita major cura incumbit in hoc, quàm in illo caſu, & ubi majus vertitur periculum, ac

eo conſultiùs erit agendum, *cap ubi periculum, de elect. l.6. l. addictos, C. de appell.* cum vulg. & quamvis de re ad perſonam validum ſit argumentum, ex traditis à Barboſ. *de locis comm. loco* 83. *&* 95. id limitatur quando militat diverſa ratio, ut in noſtra ſpecie, ex Menoch. *conſ.* 106. *n.* 186. Atque ita correctoris perſona debebat intervenire in viſitatione villarum, & tamen ſufficit ſi per locumtenentem id fiat.

13 Rurſus pro ea parte facit *l.*16. *tit.*5. *lib.*3. *Recop.* ubi limitum, ſeu terminorum aſſignatione conſtringuntur pari cura correctores & judices; ſed nomine judicū locum tenentes comprehendi, nemo eſt qui poſſit negare, cùm verba legis ita ſunt clara, *ios corregidores y jueces de las ciudades y villas.* Præterquam quòd certum eſt locum eventes habere eamdem juriſdictionem cum correctore, & quidem ordinariam, ut ex Azevedo & Morla probavimus *ſuprà in dict. leg.* 1. *de conditis in publ. horr.* & ita hanc ſententiam (licèt his novis fundamentis non firmaverit) approbat Azeved. *in d.*

14 *l.*16. *tit.*5. *num.*3. † A qua non dimovebit nos *leg.*18. *tit.*7. *l.*3. *Rec.* ubi ſtatuitur, ut in ſyndicatu animadvertatur, an corrector viſitaverit confinia, & limites ſuæ juriſdictionis, ut probant illa verba, *y ſepan ſi ſean viſitado los terminos por el Corrigidor ſegun que le fue mandamo*, quæ pro ſua ſententia expendit Bobadill. *ſuprà. num.*15. *&* 16. Sed reſpondum eſt, illa verba, *ſegun que le fue mandamo*, referenda eſſe ad *d.l.*6. *tit.*6. *l.*3. *Rec.* ubi cùm, ut diximus, etiam locum tenens poſſit viſitare terminos & confinia, & referatur illa lex ad illam, dicendum eſt in illis verbis, *per el corregido*, accipi debere juxta id quod communiter & frequentiùs contingit, non autem ut excludat viſitationem factam à locum tenente, cujus cum correctore cenſetur idem tribunal, & eadem juriſdictio. Unde deduco quòd ſi termini fuerint viſitati à locumtenente; & in ſyndicatii opponatur contra correctorem, quòd ipſe non reviderit terminos, ſi tamen a ſuo locum tenente fuerit viſitatio facta, liber evadet corrector, & judex ſyndicatus iniquè faciet ſi contra eum ſententiam tulerit.

15 Secundum exemplum ſit, in eo cui commiſſa eſt excommunicandi, vel abſolvendi facultas, ut *in cap. fin. § fin. extra de offic. & poteſt. jud. deleg.* ubi cui commiſſa eſt excommunicandi, vel abſolvendi facultas, non poteſt aliis ſuas vices committente. Rationem annectit Pontifex, *quia non ſibi juriſdictio, ſed certum miniſterium, committitur*, quod tamen non ſine difficultate procedit, quia facultas excommunicandi eſt actus juriſdictionalis, qui habet cauſæ cognitionem annexam, ob quam excommunicatio ferri debeat, *cap. dilecta* 12. *de major. & obed.* ubi etiam notavit gloſſa *verb. juriſdictioni. c. fin. de exceſſ. prælat. c. ſacro* 48. *de ſentent. excom.* docent Panorm. & alij relati à Salgad. *de regia proteſt.* 4. *p. c.* 1. *n.* 58. *&* 59. hanc difficultatem tetigerunt plures ex Canoniſtis *ibidem*, *& in cap. cùm Bertoldus, de re jud. & in Clem. un. de offic. deleg.* Navarr. *in capit. placuit n.*72. *de pœnit. diſt.* 6. Covar. *l.* 3. *var. cap. fin. n.*4. qui in illam rationem inclinant, quòd videatur *in d. §. fin.* electa induſtria perſonæ ex ſola commiſſione nudi miniſterij, quale eſt excommunicare, quibus

16 etiam aſſentit Fulu. Conſtant. *hîc n.*30. † Ab eis tamen meritò receſſit Joannes Ibañez de Frechilla, olim Doctor Primarius ſacrorum Canonum in Salmanticenſi Academia, *in tract. de excommunicat.* 2. 9. *art.* 1. *n.* 3. quia non eam rationem reddat Pontifex, ſed aliam longè contrariam, ſcilicet quòd nudum miniſterium commiſſum ſit. Quapropter ex ejus doctiſſimi Anteceſſoris mente exiſtimo dicendum differre multum, an committatur alicui juriſdictio, an tantùm juriſdictionis executio. Nam executio juriſdictionis eſt duntaxat miniſterium nudum, ſine cognitione, quod conſiſtit in facto, eſtque merus executor ille, cui committitur, *leg. executorem, C. de excep. rei judicat. cap. paſtoralis* 28. *§. quia verò, de offic. deleg.* latiſſimè probat Salgado *ſup. d.* 4. *p. c.* 3. *num.* 2. *&* 11. *& c.* 7. *num.* 16. *& ſeq.* Cùm enim præmiſſa ſit cauſæ cognitio, & jam de re ſit diſcuſſum, ſolùm injungetur alicui ut excommunicet, id eſt, exequi faciat ſententiam jam latam, vel ut abſolvat, quod eſt merum factum, ut eleganter docet Bobadill. *lib.*2. *c.*20. *num.*45. & Salgad. *ſup.* & ſic inſeparabile à ſua perſona, *leg. cum patronus* 18. *in fin. Digeſt. de leg.* 2. *leg. non ſolùm* 8. *§. tale, verſ. quoties, de liber. legat.* & ideo alteri demandari non poteſt, cùm demand[illegible]io ſit actus juriſdictionalis, *leg.* 1. *Digeſt. de officio ejus*, & juriſdictionem nullam habeat commiſſarius, ſed merum miniſterium, *d. §. fin.* & cùm ſit delegatus, & vicem gerat manda[illegible]is, ex traditis à Salgado *d. cap.* 3. *num.* 13. non poterit ſubdelegare, *l. fi[illegible] ff. de officio ejus, l. more, de juriſdict.* cum latè adductis ab Azeved. *in rub. tit.* 9. *lib.* 3. *Recop. ex n.*4. Morl. *in emp. tit.* 2. *q.* 10. *tota.*

Tertium exemplum ſit ſi teſtator, v.g. in fundatione 17 alicujus majoratus, aut Capellaniæ alicui injunxiſſet, ut ipſe eligat ſucceſſorem, (non abſolutè hoc injungens ſed proprio nomine) *que Titio nombre o el ija el que ubiere de ſuceder*, hoc caſu facultas eligendi limitata eſt, & reſtricta ad perſonam illam primi deſignati, cui nominatim fuit electio conceſſa, ita ut ad alios ejus ſucceſſores jus nominandi, vel eligendi non ſit tranſmiſſibile, ſed extinguitur cum ipſa perſona. † de hac quæſtione plures vidi agitatas lites tum in 18 hac, tum in Graratenſi curia, & controverſis maxima eſt, nam non ſolùm DD. ſed etiam Jureconſulti varij ſunt, ut videmus *in l. cùm quis* 55. *leg. ſi ſtipulatus* 76. *l. fin. in princ. ff. de verb. obl. l. ſi ſic legatum* 75. *§. fin. ff. de legat.* 1. *l. cùm quidam* 24. *l. unum ex familia* 67. *§. ſed & ſi, verſ. Roge. leg. cùm pater* 77. *§. hæreditatem, ff. de legat.* 2. *leg. illud* 19. *ff. de optione leg. l. non ſolum* 8. *§. tale, verſ. quoties, ff. de liberat. leg. l. ex facto* 17. *§. ſi quis rogatur* 6. *ff. ad SC. Trebellian.* & in ſcriptis, à Bar. Jaſ. & aliis *in d. l. ſi ita* 76. Donell. *lib.* 15. *comm. cap.* 2. ubi Oſuvald. Duar. *in l.* 10. *ff. de leg.* 1. Cujac. *lib.* 18. *quæſt. Paul. in d. leg.* 76. Ant. Gomez *tom.* 2. *var. cap.* 11. *n.* 41. Florez *in addit. ad Gamam deciſ.* 18. & cum Molin. *l.* 2. *de primog. cap.* 4. *num.* 62. ubi Addition. Azeved. *in l.* 5. *tit.* 4. *lib.* 5. *Recop. num.* 17. Fontanell, Cancer. & aliis Caſtillo *lib.* 6. *cap.* 183. *num.* 8. & omnium elegantiſſimè & erudiſſimè noſter D. Joannes Larrea *deciſ. Granat. diſp.* 31. *tota.*

Verùm hujuſmodi opiniones juris auctorum & 19 interpretum eo diſtinctionis fœdere conciliandæ ſunt. Nam aut facultas eligendi ad aliquem pertinet ex jure proprio quoad ſuam utilitatem, commodum, aut intereſſe ratione rei relictæ, vel ſtipulatæ, & ille debet eligere ex cauſa antecedenti, & præambula, veluti ſi Titio domum, aut fundum, Stichum, aut Pamphilum do, lego. Vel ſi ſtipulatus ſum illud, aut illud quod ego maluero. Vel aut jus eligendi alicui datum eſt ratione arbitrij, conſiderationis, dilectionis, ut talis eligat, vel nominet aliquam perſonam, quæ habeat talem prærogativam, qualitatem, vel quæ debeat ſuccedere in aliquibus bonis, majoratu, aut capellania. † Primo caſu, ſi Titius dum vivit non elegit res illas ex adductis in legato, vel ſtipulatione, 20 tunc electio ad hæredes tranſit, vel ſucceſſores, quia virtute ſtipulationis, vel legati alternativi, in quo res comprehendebantur, *illud, aut illud*, jam ante electionem erat adquiſita obligatio unius rei ex illis, & radicata in perſona illius, cui promiſſum fuerat, vel legatum, & ſolùm reſtabat executio ex actuali electione ad eam capiendam, & cùm hic actus eligendi nullam inducit obligationem, non cenſetur nova diſpoſitio, ſed tantùm acceſſoria appendix, aut ſequela prioris obligationis jam quæſitæ, quæ cùm in hæredem tranſeat, juxta propriam ſuam

naturam.

naturam, cùm ſit principale, eodem modo debet tranſire acceſſorium, ex vulgari regula quòd acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis; quam ſenſer itiam ante omnes videtur tenuiſſe Cuman *in d.l. ſi ſtipulatus n.3.* & Cuiac. *d.lib.8.quæſt.Paul.ibidem.* contra Bar. Caſtren.& Donell.*ibi n.4.& d.lib.15.com. cap.2.verſ.electioni*, vbi Oſvvald.*lit.*D, quem tacitè ſuggillat Cuiac. veriùs probans tranſire electionem in hæredem, non directò, ſed per quandam conſequentiam, cùm obligatio in hæredem tranſeat, quia illa eſt pura, cuius ſcilicet dies ſtatim cedit, ſed moram recipit ex optione ſtipulatoris, aut hæredis. *l.illud 19.D.de optione legat.d.l.ſi ſtipulatus, d.l.ſi ſic legatum.§ fin. D. de leg* 1. notarunt etiam Duar. poſt Alber.& Iaſon.*in d l. ſi ſtipulatus.*

21 Contrà verò eſt, quando ius eligendi alicui conceditur, vt ipſe arbitretur, conſideret, videat, eligátvo aliquem qui ſuccedat in aliquibus bonis, maioratu, aut Capellania, quo in caſu cùm totum hoc factum conſiſtat in diſpoſitione, induſtria, arbitrio & iudicio illius, cui committitur, & non in ſui, ſed in alterius vtilitatem tendat, in fauorémque electi tertij, tunc electio perſonalis & limitata conſideratur, & ad hæredem, vel ſucceſſorem non tranſit, ſed morte electoris extinguitur, cùm non habeat aliquam dependentiam aut connexitatem, cùm iure aliquo, vel obligatione, cuius virtute tranſeat ad hæredem, ſed induſtria illius tantùm electa videatur & ſic ita perſonalis eſt, vt non poſſit tranſmitti, *d l.cùm quidam 24.D.de leg. d l vnum ex familia.§. ſed etſi,verſ. rogo*, & docent *ſupra* laudati.

22 † Neque oberit in contrarium quòd cùm maioratus natura inducat ſemper perpetuitatem, *l 2.tit.15 p.2.* vbi Greg. Couar.*lib.3.var.cap.5.n.6.* Molin *de primog.lib.1.c.3.à n.1.*& alios referens Paz. *de Tenut.1.tom.c.44. n.88.* & Caſtillo *lib.2.contr. cap.22. à n.2.* Si facultas eligendi data ſit, quamuis in prima perſona, ſeu primo ſucceſſore, fuiſſet limitata, & temporalis, cùm ſit acceſſoria, maioratus debet eius qualitates aſſumere, atque ita effici perpetua, & ad ſucceſſores tranſire, gloſ. *in cap.3 extr.ne ſede vacan. verb. vniendo*, docet cum alii. Caſtillo *tom.5. contr cap.87.n.25.* Nam reſpondendum eſt eo ipſo quòd maioratus ſit perpetuus & tranſmiſſibilis ad omnes de familia, vt vſque ad milleſimum gradum durare poſſit ſucceſſio, ex Couar.*d cap.5.numero4.* Molin. *d.cap.3.numero 14.* Caſtillo *lib.3.contra cap.1.numero142.* non indiget ad ſuam perpetuitatem qualitate illa electionis, nec ex ea efficietur magis perpetuus, nec maiores vires

23 accipit. † Ratio eſt, quia etſi maioratus ſit electiuus, & poſſeſſor ſine electione decedit, nihilominùs perpetuitas conſeruatur, in eo ſuccedunt qui ſunt ex nomine & familia fundatoris, *d.l.vnum. ex fam verſ.rogo d.l.cùm quidam*, & propter ſubiectam materiam defertur ſucceſſio et, qui fuerit ex potiori & meliori linea, vt tenent Tiraq. *de iure primog. qu. 65.*& Greg. *in d.l.2.partitæ,verb en Eſpaña*, Molin. *ſup.lib.2.c 4.n.42.* alter Molin.*de maior.diſp.593.n.6.* Mieres *de maiorat.1.p q.48.n.49.& 94.* Caſtill. *lib.2. contra cap.22.n.3.* Præterquam quòd facultas eligendi non poteſt cauſare maius priuilegium, vel poteſtatem, vt elector poſſit eligere eum, qui non eſt de familia, vt ſuccedat in maioratu, ita *argumento d. l.vnum ex familia. in princ.& §.1.de l.2.* conſiderant Socin. *conſ.211.n.1.vol.2.* Pariſ. *conſ.44.n 20.*& alij apud Caſtillo *d. cap 87. numero 34* quod habet locum, etiamſi ampla & generalis data ſit eligendi facultas: nam debet reſtringi ad familiam, cum ſemper præſumatur ita voluiſſe teſtatorem, Tiraq.*ſub. d.61.*Greg.*in l.6 tit.1.p.5.*Molin *d c 4 n 13.* Alvar. *de conſil. ment.1.6 lib 1.c. §.1.n.26.*Cabed.*dec.133. p.1.n.1*

24 † Sed quoniam ius eligendi conceſſum dependet à voluntate teſtatoris, cuius diſpoſitio regit in omnia in teſtamento diſpoſita, ex *l in conditionibus* cum vulg. *D.de condit. & dem.leg.40.Taur.* ibi, *ſaluo ſi otra coſa.* Facian. *conſ.63.n.32.* in terminis Mieres *ſub.2.p.q.6.num.278.* Gabr.Pereyra *deciſ. 21.ex n 4.*Gama *deciſ.206.num.9.& 14.*Cabed *deciſ. 143 n.1p.1.* Caſtillo *d.cap.87.n.22.* qui omnes tenent voluntatis eſſe quæſtionem, an ad ſucceſſores illam facultatem extendere voluerit, & ſic attendenda erunt verba, quibus electionem concedit. Nam ſi non abſolutè eam dederit, ed proprio nomine, *Titio*, verbi gratiâ, conceſſit, vt ipſe eligat, tunc limitata videtur electio ad illum, & eius induſtria electa, non ad alios tranſmiſſibilis, ex iis quæ pro ratione noſtræ legis adduximus *l.vnic.§.fin autem.C. de caduc.toll.l quæ conditio 36.D de condit.& dem.cap. quoniam Abbas, de officio delegat.* cum latè congeſtis à Fuſario *de ſubſtit q 458.n.4.* Caſtillo *lib 3.contra cap 15.n.42.* 25

† Vel vt nominet eum qui melioribus moribus imbutus ſit, qui ſit virtuoſior, doctior, ſapientior, ſenior, hoc enim caſu ius electionis eſt perſonaliſſimum, & ad alios non tranſit. *l. ſi quis arbitratu 43 D de verb.obl.l in compromiſſis 41.D de recept.arbitr.* Gama *deciſ. 8.* Anton.Gom.*in l.18 Taur. n.2* per tex.*ibi* & Molin. *d.lib 2.cap.4.n.26.*& videndi ſunt Auctores laudati ſi caſus occurrat, & de ſimilibus Hermoſill. *in l.7.tit.4.part.5.gloſ.6.n.8.& ſeqq.* & D.Larrea *d diſp.31.* 26

Quæ hucvſque dicta ſunt, vt ille, cuius perſona electa eſt, non poſſit alium ſubſtituere, ita explicat Conſtant. *hîc n.14.* vt intelligantur de plenariâ & generali ſubſtitutione, ſi videlicet officialis vellet in officio, & ſic in generalitate cauſam ſubſtituere, hoc enim caſu ei non licebit, ex rationibus iam *ſuprà* adductis, & quia in generali negotiorum commiſſione ob rei magnitudinem videtur electa induſtria perſonæ. At verò non impeditur Commiſſarius, vt ita dicam, particulare aliquod negotium ſubſtituere, prout in Procuratore generali qui in omnibus negotiis ſibi commiſſis poteſt ſubſtituere vt docet Salicet.& Alex. *in l.quod quis,n.6.C.de Procur.*& DD.*in d cap.fin § fin.de offic. deleg* 27

† Quod tamen non habet locum in delegato à Principe ad vnum tantùm negotium, qui non poteſt ſubſtituere, nec delegare Bobadill *lib.2.cap.20.num.43 in fin.* 28

Secundò licita erit ſubſtitutio quando commiſſio data eſt illa formula, *A vos el nueſtro corregidor o à vueſtro lugar teniente*, non expreſſis nominibus propriis, ſed tantùm dignitatis: nam tunc procedit regula illa, poſſe quem facere per alium quod poteſt facere per ſeipſum, ita ut alium locum tenentem ad id creare poſſit, quia non tam electa eſt induſtria perſonæ, quàm effectu rei gerendæ, vt rectè docent Bobadill. *d. cap. 20. num.37 & ſeq.* Avendan.*de exequen.lib.1 cap.3.num 5 verſ corrector.* 29

† Rurſus ſubſtitutio admittitur, quando Officialis habet à lege, ſeu Principe ſubſtituendi facultatem, vt *in cap.4.de los corregidores*, quæ eſt *l.4.tit 6.lib.3. Recop.* vbi notarunt Auiles *verb. iuſtitia n.1.* & Azeued.*n.1 & in l.4. tit.9.lib 3.Recop n.1.* quod eleganter probatur *in l.10. tit 5. libro 3. eiuſdem Recop.* ibi, *E mandamos que quando fueren proueidos de los tales officios ſe les mande y encargue que tomen y tengan conſigo tenientes letrados.* 30

† Idem admiſſum eſt ſi Officialis regij ſeruitij cauſa abſfuerit, *Aut h.de Collator.§.ad hæc* vel ſi infirmitate detineatur *dict. leg.4. tit.6.* ibi, *No pongan otros ſubſtitutos en ſu lugar que juzguen ſi no fueren dolientes o flacos de guiſa que no puedan juzgar, o ſi fueren por nueſtro mandado*, &c. & *in l.18. tit.1.lib.7.Rec.* ſtatuitur vt in decurionatibus & aliis officiis nullus audeat alium ſuo loco ſubſtituere ſine licentia expreſſa Regis Obſeruant Azeued. *in d.l 4. tit.9.*

*tit.9.lib.3.Recopil.*Maſtrill.*de magiſt.lib.1.cap.29. numero 25.& lib.5.cap.6.num.165.*Giurb.*d.conſ.36.numero 9.& ſeqq.* Idque ortum videtur habere ex lege noſtra, ibi, *Niſi hoc eis ſpeciali beneficio ſit conceſſum* vel niſi al quo privilegio id indulgeatur, *l.neminem 64.infr.niſi fortè aliis privilegiis,l. quiſquis 16.Cod.de Epiſcop.& Cler.*notat Platea *hìc n.2.*Quemadmodum in Regiis Auditoriis poſſunt ſubſtitui in defectum Auditorum [ſi moriantur, vel ſint abſentes, aut alio impedimento cogantur] regij fiſcales,ut decretum eſt in Ordinationibus Curiæ Granatenſis *lib.2. tit.1. ſchedul.3. pag.138.* Rurſus ſi conſuetudine receptum eſſet, ut poſſet ſubſtinere Officialis,ut cum
31 aliis ſcribit Maſtrill. *ſup.* † Quia ſupradicta regula deducta ex *d. l. inter artifices,ff. de ſolutio.*non procedit dato impedimento neceſſario, & ſic Doctor legens in aliqua Academia in caſu infirmitatis,ſeu alterius juſti impedimenti, poteſt ſubſtituere, quod quotidie videtur in Salmanticenſi Academia, quæ cùm ſit aliarum matrix & Princeps,legem ad id conſtituet) & ita in propoſito poſt Plat.*hìc numer.4.* nutavit Fulv. Conſtant *num.25.*

32 His adiicit lex noſtra *in verſ. Hi verò*, eos qui honorario titulo illuſtrem dignitatem ſunt conſecuti, ut poſſint deſervire curiæ per ſubſtitutum,idem conſtituit *l. ad ſimilitudinem 11. C. de Epiſcop.& Cler.l. qui ante hanc 187. C. Th. de Decurion.*illuſtrem vocat dignitatem, quia ex eis aliæ fuerunt ſpectabiles, aliæ clariſſimæ, aliæ egregiæ,aliæ illuſtres, ut docemur ex D. Iſidor. *lib. 9. etymol. cap.9.*Prima & præcipua inter omnes dignitates illuſtris fuit. Patriciatus, Conſulatus & Præfecti prætorio dignitas, & Magiſtri officiorum & Militum, de quibus agam, Deo dante, *in l. fin.infr.h.t*, ita eo nomine condecorantur *in l.præcipimus 31.C.de appellat.l.1.l.3.C.ubi ſenatores, vel Clariſſ.l.1 inf. de Præfect.præt.l.2. infr. ut dignit. ordo, l.fin.ff. de ſenator.* † Secunda fuit di-
33 gnitas ſpectabilium ,qui obtinuerunt medium ordinem inter dignitates ſenatorias, ſcilicet clariſſimatus, & illuſtratus. Juſtinian. *Novell.7.ſeu Auth. de non alienandis reb. Eccl. ad fin.* ibi, *Servabunt autem eam glorioſiſſimi Præfecti prætoriorum, & medias habentes adminiſtrationes quos Spectabiles vocant. Dicimus autem Auguſtales & Proconſulares & ſpectabiles Comites & alios Orientis, & qui poſt illos ſunt magiſtratus, l. peculiari 5 infr. de proxim ſacror ſcrin.*Sidon. *lib.8. epiſt.6.* Erant ergo ſpectabiles Proconſulares viri & conſulares, Comes Orientis Præfectus Auguſtalis,ut ex *d. Novell.7.*conſtat, & ex *l.unic. in princ. C. ut omnes judices tam civil* docent Pancirol.*lib.1. var.cap.3.& in Not.Imp.cap.1.*Joan. Savaro *ad Sidon.lib.7.poſt epiſt.9.in concione p.450.*Buleng. *lib.2. de imp. Rom. cap. 19. cum ſeqq.*Gether.*de offic.dom.Aug.lib.1.cap.4.*& ante eos Wolfang. L... ..s *lib.2. comm. Reip. Rom. cap.6. verſ. Jam verò hujuſmodi, pag.155.* † Ex his ergo qui ſpectabili digni-
34 tate fungebantur, à curiæ muneribus non liberabantur, etſi illuſtrem dignitatem conſequerentur, erat enim ſpectabilitatis titulus minor, quàm illuſtris, ut docemur ex Caſſiodoro & Sidonio, quos refert Lazius & alij *ſup.* Illuſtris verò dignitas, etſi honoraria eſſet,ſubſtituendi facultatem præbebat, ut per ſubſtitutos patriç curię implere potuiſſet fun-
35 ctione, qui eam habebat. † Honoria dignitas diverſa erat ab ordinaria.Ordinarij,ſeu Conſules,ſeu quilibet alius dignitate præditus, dicebantur qui in adminiſtratione & poteſtate dignitatis erant. Honorarij qui in honeſtamenta tantùm nominis titulo tenus purum honorem ſine adminiſtratione habebant, ut latiùs dicam *infrà in l.fin. h t.*ubi agam de Conſulibus, & probat *l.qui ante 187. C.Th.de decur.* (ex qua hanc noſtram videtur extraxiſſe Tribonianus) illic, *Quod ſi qui inter inluſtres etiam viros locum occupaverint, non laborioſe adminſtrationis actu, ſed honorario titulo dignitatis reſpondeant curiæ per ſubſtitutos ſuarum periculo facultatum.*Hujuſmodi dignitatum plurima mentio eſt in jure, & in bonis Auctoribus, ut dicemus *ſuo loco*

In his autem caſibus & ſimilibus, quibus ſub- 36
ſtitutum, ſeu locum tenentem apponere,licet, ita ſubſtitutus erit deſignandus,ut non quilibet ſufficiat, ſed ita debet qualificatus, ut inter eum & ſubſtituentem ſit æqualis idoneitas, ſimilitudo & conditio,ut ad tale officium jure optim eligi potuiſſet, quod eleganter probat *l.1. verſ. quod ſi,infr.de Præpoſ. agent. in reb.* illic, *Quòd ſi morbo, vel ætatis ſenio capti per ſe memorati officij curam ſubire nequiverint, per ſubſtitutum chartularium ejuſdem ſcrinii idoneum, & tam moribus optimis præditum, quàm ſcientiam peritiamque rerum habentem electione ſua ſuarumque periculo facultatum præfatum munus eos implere præcipimus*, tradunt Bart. *ibid. num.4.*Bald.*in l. Parabolani 18. C. de Epiſcop. & Cler.*Plat.*in præſenti num.3.& 4.*Fulvius *num.45.& ſeq.*Greg.*in l.7.tit.18. p.2. verb. en ſu lugar.*Bobadill *lib.1.polit.cap.12.n.2.* Azeved.*in d.l.4.titul.9.libro 3.Recop num.13.*& cum aliis Maſtrill. *d. lib.1.cap.29. num.41.* & ratio eſt, 37
nam ſubrogatus debet ſapere naturam ſubrogantis, ex vulgatis quæ adducunt Barboſ. *de axiomat.verb. ſubrogatus*, & Alvarez *in locis comm. lit. S num. 56.* ita ut inter ſubrogatum & ſubrogantem nulla animadvertatur differentia, nec diverſa qualitas, aut conditio, ut copioſè, ſicut ſolet, docet Giurb. *conſ.99.num.13.*& Salgado *de regia protect.1.p.cap.7 ex numero 133.*

Facta itaque legitimè ſubſtitutione ſubſtitutus 38
dicetur Officialis ordinarius, & tenebit eumdem locum in ordine & conſeſſu, quem ipſe ſubſtituens occupabat, gaudebitque eiſdem honoribus nomine,immunitatibus & priuilegiis, vt obſeruat Auiles *d.cap.4.præt.verb.iuſtitia, num.8.& ſed.* cum aliis Maſtrill. *dict.cap.29.num.33.* & Fulvius *hìc num 51. & ſeq.* ita vt ſi ſubſtituens interim moriatur, officium debet continuari vſque ad nouam creationem ſucceſſoris, & durabit donec de officiali non prouidetur. Maſtrill. *d.lib.5. cap.6.num.156.* † Nam 39
ſubſtitutus cùm in caſu abſentiæ & impedimenti fuerit nominatus, non minus caſus mortis comprehendetur, quàm abſentiæ,ſiquidem prouiſio facta in vno caſu, cenſetur quoque facta in ſimilibus, *l. Gallus 29.§.quid ſi tantùm ff.de lib & poſth.* ibi, *Vt ad ſimilitudinem mortis cæteri caſus admittendi ſint*, notant *ibi* Interpretes. Rurſus facit *Clem. 1.vt lite pend. iuncta glo ibi, verb mori*, vbi eadem ratio habetur ex vocatione, aut ex renuntiatione. Vlteriùs *cap. ſi Epiſcopus 3.de ſupplend.neglig.prælat.lib.6.*vbi ſi Epiſcopus capiatur ab hoſtibus, Capitulum adminiſtrat quaſi Sedes vacaret. Itaque à paritate rationis dicendum eſt in caſu abſentiæ datum ſubſtitutum, in mortis caſum datum videri, & cùm æquiparetur abſentia morti, *cap. vnic.§.fin.ne ſede vacan.* cum adductis à Franchis *deciſio 265.num.4.* ita & ſimiliter debet æquiparari mors abſentiæ, cum in vtroque caſu militet eadem ratio, ex *vulgat. l.illud 32. ff. ad leg. Aquil.* quod eleganter probatur *in l. quæſitum 12.ff. de tutelis*, vbi tutor in caſu abſentiæ datus, cenſetur etiam datus in caſu mortis, vt notat *ibidem* Bar. Viuius *deciſ.2. num.5.* Giurb. *deciſ.9. num.9.* Nicol. Garcia *de benef 9 p.cap.2.n.354.* † Vnde in Epiſco- 40
po abſente in longinquis partibus Capitulum adminiſtrare debere ſi Vicarius mori contingat, vel per potentiam regiam è regno eiiciatur, vt quotidie fieri ſolet quando diplomatibus & iuſſionibus Cancellariæ obedientiam non præſtat, & contumax

eſt,

eſt, obſervant noſtrates poſt Caſtren. *in l.quicumque* 14.C.*de Epiſcop.& Cler.* Præcipuè Bobadill.*lib.2.cap.* 18.*à n.*60.Cened.*quæſt.canon.d.*45. *num.*24.*& collect.* 37.*ad Decretal.num.*9. Seſſe *de inhibition. cap* 8.§.3. *num.*98. & alij relati à Salgado *de Regia protect.* 1 *p.*
41 *cap.*2.*num.*273.*& ſeq.* † & ſic cùm fiſcalem regium agerem Granatæ, dicebã in quodam caſu vbi Vicarius Archiepiſcopi fuit ejectus è Regno, quia ceſſationis à divinis latam ſententiam reformare voluit, cum Archiepiſcopus Romæ degeret, Capitulum quaſi Sede vacante Vicarium creare debere qui excommunicationem & interdictum tolleret. Motus eâ ratione, quia vacare dicitur ſedes verè, vel interpretativè, vt docet Pauinus *de poteſt. capit. ſede vac. prælud.fin.num.*4.*&* 13.*tom.*15.*tract.DD.* Vera vacatio eſt per mortem, altera per longam abſentiam, quia tunc Prælatus non poteſt adminiſtrare, & reputatur tanquam mortuus, & conſequenter debebit Capitulum Vicarium conſtituere. Pauin. *d.prælud. num*14. juncto Boher.*deciſ.*88.*n.*2. & Menoch. *conſ.*52.*num.*76. *libro* 1. Paria etenim ſunt non habere Prælatum, vel habere eum inutilem, *cap.*1.*de tranſlat.Epiſcop.*Pauin. *ſupr num* 13. Ricciùs *in prax. reſolut.*66.*in princ.* & ita in terminis tenuerunt Alex. *conſ.*110. *num.*9. *vol.*6. Tuſch. *verbo Capitulum*, *concl.*56. *num.*6 & 34. Marius Alter. *de cenſur. lib* 4. *diſp.*1. *cap.*2. § *neque*, & Barb ſ *de poteſt. Epiſcop. alleg.*52.*num.*3
42 † Vt autem ſubſtitutus in caſu etiam mortis poſſit exercere, ſi tantùm per abſentiam ſubſtitutio fuit facta, neceſſe eſt vt ſubſtitutio fiat in caſibus à iure permiſſis, id eſt, quando Officialis ſubſtituendi poteſtatem habet vel à lege, vel à Principe, vt rectè aduertit Fuluius *hic num.*51. & Giurb.*deciſ.*9. poſt Franch. *deciſ.*155. & in aliis caſibus ſimilibus, vt in Proregibus conſulendi erunt Aponte *de poteſt.proreg.tit.*7.§.6. & alij quos retulit Maſtrill. *d.libro* 5.*cap.*6.*n.*165.*& ſeqq.*

43 Sed ſtatim his ſeſe offert diſputanda quæſtio, An ſubſtituens teneatur de exceſſibus & delictis ſubſtituti; Hanc pertractant omnes *in præſenti*, Plat. *n.*3. Fulu. *num.*57.Nouar *num.*2. Paris de Put. *de ſyndicat. verb. ſubſtitutus cap.* 1. Roman. *conſ.*297.*num*2 *& conſ* 338.*num.*6.Cancer.2 *p.var cap.*2.*num.*87 Rouit. *pragm.*5. *de ſyndicat.offic. num.*35.*&* 55. Auendan.*de exequen.* 1 *p.cap.*3. *num* 5. Auiles *in cap.pp cap.*4. *verb.ſea obligado.* Bobadill.*libro* 5.*polit.cap.*1.*num.*78. *lit. F.* Giurb.*conſ.*31.*tot. & conſ.*36 *num.*4. & Farin. *de delict.quæſt.*24.*num.*49.*& ſeq.* cum relatis *in l.*1. *ad fin.ſupr.* Qui omnes in eam iurarunt ſententiam, vt de exceſſibus & delictis ſubſtituti teneatur qui ſubſtituerit, quod probat lex noſtra ibi, *Periculo ſuarum facultatum dict. lege neminem* 64. *infr.* ibi, *Suarum periculo facultatum*, *leg.*1. *infr. de Præpoſit. agen. in reb.* ibi, *Electione ſua ſuarumque periculo facultatum.l.adſimilitudinem* 21.C.*de Epiſcop & Cleric.l.decreto* 24. *ff de admin tutor.l.quid ergo* 13.*ff ad municip.* ibi, *Periculum agnoſcat qui non idoneum nominauit*, *l.qui autem* 14.§.*ſed & ſi quis*, *ff. de conſtit. pecun.* facit. *l.ſi ſeruus* 27.§.*lib.fornicarius* 9 *ff. ad l. Aquil.l.*1.C. *ad l.Jul.repet.*cum traditis à Barboſ.*in l. ſi mora* 10.*num.*38 *ff. ſol.matr.* † Rationem reddit Giurb. quia malè agit qui alium ſubſtituit pro ſer-
44 vitio,ad quod propria induſtria fuerat electa. Verùm ea ratio nihil euincit, quia non poteſt dici agere malè qui lege jubente ſubſtituit, *l. quis ſit fugitiuus* §. *apud Labeonem* 1, *ff. de ædil. edict. argumento etiam l.Gracchus*, C. *ad l. Iul. de adult.* Verior ratio eſt, quòd cùm ex ſua mala electione damnum prouen..., in eius damnum cedere debebit,*reg damnum, de reg. iur.in* 6. cùm ipſe fuerit in culpa malè eligendo *l.videamus* 11.*in princ.ff.loc.d.l ſi ſeruus* 27. §.*Proculus.ff.ad leg. Aquil.toto tit infr.de pericul. nomi-*

nat. debuitque eum eligere, de quo quilibet ſperaret quòd omnia bene gereret, *l.*5.*tit.*18.*p.*2.ibi, *Deus catar que en bie tal ombre en ſu lugar que pueda eſepa facer todas aquellas coſas que el era tenudo de facer*, notat *ibi*,Greg.*verb. caſital.* Giurb. *d.conſ.*36.*num.*14. *&* 16.Cancer. *d.cap.*2.*n.*87. Platea *d.num.*3. & Fuluius *d.num.*57 Barboſ.*ſup.*& Azeued *in l.*13.*tit* 9. *libro* 3.*Recop.n.*6 *&* 14.vbi de Iudice, qui depoſitarium elegit non tutum, & de Decurionibus eligentibus perſonas ad œconomatum, vel receptoriam.Bobadil. *lib.*5.*cap.*8.*num.*5.facit etiam.quia cùm proprietarius ſubſtituit, videtur quaſi fideiubere pro ſubſtituto,& iudicatum ſolui pro eo ſpopondiſſe, vt eleganter docet Papinian. *in l.Imperator* 11.§.1.*ff ad municipal.* ibi, *Sed placuit fideiuſſoris exemplo priorem conueniendum, qui nominauit, quia fidei ratione conuenitur*, *l.*1. *ff de magiſtr.conuen.* ibi, *Parui enim refert nominauerint, vel fideiuſſerint, an in ſe periculum receperint*, docet Cuiac.*lib.*2.*quæſt Pap.in d.l.Imperator.*Confert quòd de teſte diximus, qui aliquem eſſe idoneum fatetur, de quo *in l.*1.*ſup.h.t.num.*5.

Quibus fundamentis in hac Cancellaria Pinciana 45
fuit multatus, me præſente, Epiſcopus Caurienſis pœna quingentorum ducatorum de bonis temporalibus, quòd Vicarium quemdam conſtituiſſet, qui in caſu, quo declaratum eſt vim facere iuſſionibus regiis, parere noluit, & cùm ſe abſentaſſet, vel à regno abſtractus eſſet, nullis relictis temporalibus bonis Epiſcopus qui eum elegit in ſubſidium, fuit mulctatus, tum quia conſtabat varios Officiales, ſeu Vicarios nominaſſe, vt ſic eluderet regias iuſſiones, tum quia, vt diximus, ipſe tenebatur tanquam nominator, vel fideiuſſor, tum quia delictum, culpa, dolus, aut defectus à Vicario commiſſi in officio debet Epiſcopo imputari, ex iam adductis, & ſic tenebitur pro eo, qui in officio delinquit, vt in ſpecie docet Farinac. *de delictis quæſt.*24.*num.*53.Giurb *d. conſ.*36.*num*28. & in propriis (quod aiunt) terminis Gab.Pereyr *de manu reg.*1.*p.cap.*12.*num.*14 & latiùs Seſſe *de inhibition.cap.*10.§.1.*ex num.*13 *vſque ad* 21.Quod etiam & in Granatenſi prætorio ferè idem accidit cum Duce Bexarenſi qui quemdam Clericum cùm in Iudicem elegiſſet in litteris Pontificiis, ipſéque monitus à Curia vt vim auferret, noluiſſet parere, mulctatus in temporalitatibus quas non habebat Dux ipſe, ad ſolutionem eius nomine fuit condemnatus, cùm Clericus ille Iudex ſoluendo non eſſet, † Aliter enim Regia protectio circa 46
violentias à Iudicibus Eccleſiaſticis illatas inutilis foret, cùm culibet Iudici Eccleſiaſtico liceret ſine coactione extraiudiciali illa, ſeu œconomica violentiam non tollere, & ita remaneret contempta ea cognitio regalis, contra *l.*1.*ſi quis ius dicenti non obtem. l. ſi familia* 9.*ff. de iuriſdict.* ex traditis à Salgado *de Regia protect.*1.*p.cap.*1.*num.*249. iunctis de multis à ſæculari Iudice in bonis temporalibus Clericorum faciendis tradunt grauiſſimi Auctores. Greg *in l.* 57.*tit.*6.*p.*1 *gloſſ.*2. Ioan. Garcia *de nob.gloſſ* 6.*n.*32. *& ſedd* Bobadill *libro* 2. *cap.*18.*ex num* 89. Cened. *ad Decretal. collect.*37. *num.* 10. *& quæſt. can d.*49. *num.*42. Cenall. *com.d.*879.*num*631. Seſſe *de inhibit. cap.*8.§.3.*num.*198.Giurb. *conſ* 38 *num.*15. Pereyr.*ſup. cap.*7.*num* 42.

Supradicta tamen regula vt ſubſtituens de exceſſibus ſubſtituti teneatur, limitari ſolet in ſubſtituente ex neceſſitate, & non voluntariè, veluti ſi talis ſubſtitutio, aut electio fiat iuſſu Superioris, vel ex conſuetudine, quia illud officium ſemper per nominatum, ſeu ſubſtitutum adminiſtrabatur, vel ſi à Superiore datum ſit, tunc enim mala electio ſubſtituentem non obligat, argumento *l.unum ex familia* 67.§.*ſi de falcidia ff.de leg.*2.ibi,*Non enim facultas* 47

neceſſariæ electionis, propriæ liberalitatis beneficium eſt. Quid eſt enim quod de ſuo videatur relinqui ſſe, qui quod relinquit, omnimodo reddere debuit, l. vtrum 8. §. *cum quidam, ff. de rebus dubiis*, ibi, *Plurimum enim intereſt vtrum in poteſtate eius quem teſtator obligari cogitat, faciat ſi vellet dare, an poſt neceſſitatem dandi ſolius diſtribuendi liberum arbitrium concedit, l. ſi ſeruo* 84. *ff. de hæred.inſtit.* † Nam quæ fiunt ex ne-
48 ceſſitate non comprehenduntur in legis generali diſpoſitione, *l. alienationes* 13 *ff.famil.erciſc.l.* 1. *ff.de fundo dotal.l.peto* 69. §. *prædium, de leg.*2. iunctis quæ adducit Tiraquell. *de retr.lig.*§.1.*gloſſ.*14. *n.* 11. Ceual. *d.* 805. *n.*8. Barboſ. *in l.ſi filio* 26. §. *fin.n.*1. *&* 5 *ff ſol.matr.* Oſvval. *ad Donell lib.*8. *cap.*28. *lit.F.* Barboſ. *de appellat,verbo alienatio.n.*2. Gutierr. *lib.*2. *can.q.*8. *cap.*8. *num.*48. *& ſeqq.* & nos *in l.vnic. ſup.vt nemini liceat*, & ita in propoſito hanc partem tuentur plures relati à Giurb. *d.conſ.*56. *n.* 20. Cancer. *d.*2. *p.cap.*2. *n.*87. Fulu. *hic num.*59.

49 *Secundò* limitatur ſupradicta doctrina ſi ſubſtituens in eligendo adhibuiſſet debitam diligentiam. Si enim diligenter in electione ſe geſſerit, & eum qui idoneus reputabatur, ſubſtituit, aut eligit delictum poſtea in officio à ſubſtituto commiſſum ei non imputabitur, vt tenet Alber. *in l.fin.ff.de cuſtod.reor.* Gregor. *in l.*7 *tit.*18. *p.*2. *gloſſ.*2. quem corruptè allegat, & ſequitur Fuluius *hic num.*63. *&* 64. Vincent. de Anna *allegat.* 57. *num.*24. Giurb *ſup. num.* 17. Nouar. *in præſenti ad finem*, poſt Oldrad. *conſ.*92. † Qui
50 etiam loquuntur in Caſtellano, ſeu caſtelli, aut arcis Præfecto, qui ſi virum alias probatæ virtutis & conditionis in cuſtodiam arcis loco ſui conſtituerit, ſi poſtea ſubſtitutus, aut locum tenens arcem prodiderit, ipſe excuſabitur. Quod quia quotidie in praxi habetur: & in quæſtionibus nobilitatis incidere ſolet, dum multi qui in poſſeſſione vincuntur, ſolent ad aliquem auum, aut proauum Caſtellanum, vel Caſtellani ſubſtitutum recurrere, vt inde originem ſuam deducant, vt ex eo dicatur probata nobilitas, ego quæ iuri conuenientius eſſe iudicauerim quàm breuiſſimè adaperiam, cùm in vtraque Cancellaria multas lites de ea re viderim.

51 Cùm autem diximus ſubſtituentem ad hoc vt liberetur à delicto commiſſo per ſubſtitutum teneri alium ſubſtituere qui ſit eiuſdem qualitatis; ſequitur in Caſtellano præciſè requiri, vt ſit nobilis, ita vt arcis, aut caſtelli Præfectura (*Alcayde y Alcaydia* vocamus) præſupponat nobilitatem ſanguinis, vt probatur *in l.*6. *tit.*18. *p.*2. ibi, *Todo Alcayde que tubiere Caſtillo de ſennor debe ſer buen linaje de padre e de madre*, & probat Oldrad. *d.conſ.*92. † quia illa
52 verba *debe ſer*, inducunt meram realitatem, ſubſtantiam eſſentiamque rei, ex traditis à Bar. *in l.ſi maritus* §.1. *num.*1. *ff.de adulter.* Bald *in rubr.de cauſ.poſſ. & prop.num.*3. Otalora *de nobil.*3. *p.cap.*6. *num.*3. *verſ. in quo articulo*, Garcia *eod.tract gloſſ.*1. *num.*38. Azeued. *in l.*1. *num.*10. *tit.*16. *& in rubr.tit.*19. *numero* 70. *lib.*8. *Recop.* Gutierr. *lib.*3. *pp. d.*17. *num.*116. Barboſ. *de dictiõ.dict.*340. *num.*2. Item, & præciſam neceſſitatem, *leg.*1. *in princ. de edendo, leg.* 1. §. *qui magiſtratum, ff. quod quiſque iur. Clem.*2. *de ſtatu Monach. iuncta gl. verb.debeant*, & cùm denotatur ſubſtantia & eſſentia, præciſè debet adimpleri diſpoſitum.
53 Azeued. *ſub.num.*10. † & ita in ſpecie notauit Gregor. *in d.l.*6. *verb.de buen linaje*, & eo non relato Otalora *ſub.*2. *p.cap.*3. *num.*19. Azeued. *in l.*1. *tit.*5. *lib.*6. *Recop.num.*17. Salazar de Mendoça *lib.*2. *de las dignidades de Caſtilla*, & Moreno de Vargas *de nobilit. diſcurſ.*12. *num.*9. & aliquando pro ea opinione vidi
54 iudicatum in Granatenſi Curia. † Quod ego confirmo ex *l.*7 *d.titul.*18. *p.*2. vbi diſponitur Caſtellanum, ſeu Alcaidiũ poſſe ſubſtituere ex antiquæ Hiſpaniæ conſuetudine eum, qui ſit nobilis ex vtroque parent. Vnde deducitur ita ſubſtitutionem valere, ſi ſubſtitutus habeat eamdem qualitatem, quam habere debet Caſtellanus & ſic ſi ſubſtitutus caſtellum, vel arcem prodiderit, non tenebitur Caſtellanus proprietarius de proditione, cùm eum elegerit, qui erat nobilis, & eiuſdem qualitatis, de quo nunquam potuit illud crimen timere, neque ei in mentem potuit venire ſubſtitutum illum aliàs nobilem proditionem commiſſurum. † Nam de nobili ſem- 55
per bene præſumi tur, *l.*1. *tit.de los bidalgos lib.*4. *ordin.* Otalor *de nobil.* 3. *p. cap.*3. Bobadill. *lib* 1. *cap.*4. *num.*1 Moreno *ſupr. diſcurſ.*10. *num.*2. & ita quamuis eligens ſit in culpa, vt dictum eſt *ſupra*, id non procedet in Caſtellano, qui ſui loco reliquit hominem nobilem, de cuius fidelitate omnia bene ſperabat. Idque eleganter confirmat *leg.*5. *d. titul.*18. *p.*2. illis verbis: *Debe catar que empie tal ome en ſu lugar, que pueda e ſepa facer en guarda del Caſtillo todas aquellas coſas que el era tenudo de facere de guardar. Caſi tal ome non itubieſe, e el Caſtillo ſeperdieſe caeria el por ende pena de traicion.* & ita notat Greg. *ibi, verb. caſi al*, & alij laudati. † Quemadmodum ſi Decuriones 56
qui fideiuſſores approbarunt, qui illo tempore erant idonei, non tenebuntur de inopia ſuperuenienti Bobadill. *lib.*3. *cap.*8. *n.*88. *& lib.*5. *cap.*5. *n.*14. & D. Perez de Lara *de vita homin.cap.*19. *num.*62.

Quæ omnia etſi veriſſima videantur adhuc tamen 57
dixerim falſum eſſe affirmare, præciſè Caſtellaniam, Alcaïdiam, ſeu præfecturam arcis, nobilitatem ſanguinis requirere, & inducere, vel præſupponere, vt qui auo, aut proauo Caſtellano ortam eſſe probet, præciſè dicamus eſſe nobilem, quemadmodum dicemus de domibus, quas vocamus *ſolariegas*, natis. Nam dicta lex partitæ nihil ampliùs probat, niſi vt Caſtellanus ſit ortus ex bono genere, quod verificari poteſt in homine honeſtis parentibus orto, etſi non ſit nobilis, lex etenim non expoſcit vt ſit nobilis præciſè, & tanquam requiſitum neceſſarium, ſed tanquam conuenientiam, ita vt magis ſubi deſcribat qualitates quas Caſtellanus debet habere, quàm vt expoſtulet, & requirat eas neceſſariò, etſi enim lex vtatur illis verbis, *debet eſſe. E porende decimos que todo Alcaide debe ſer de buen linaje.* Quæ videntur inducere præciſam neceſſitatem, vt ſolet dici à Doctoribus allegatis.

Adhuc tamen dicendum eſt ea verba non impor- 58
tare neſſicetatem, ſed tantùm quamdam conuenientiam, &, vt ita dicam, importantiam, ideſt, clariùs dicere legem illam deſignare qualitates quæ conuenit, vt concurrant in omni Caſtellano, vt ſuum officium debitè exerceat. Quemadmodum Quintilianus deſcribit qualitates boni Oratoris, Politici qualitates boni Principis, Bobadilla boni Correctoris, & Marquez boni Gubernatoris, & ne id extra leges partitarum probemus, adhuco plures titulos illius partitæ ſecundæ à ſecundo, & reliquis, ubi eiſdemmet verbis *deben ſer*, vtitur Alphonſus Rex in deſcribendo bono Principe *tit.*2. ibi, *Qual debe ſer el Rey en amar a dios* 3. *Qual debe ſer el Rey en ſi miſmo.* 4. *Qual debe ſer el Rey en ſus palabras.* 5. *Qual debe ſer el Rey en ſus obras*, & *in legibus hujus tit.* dicitur qualis debeat eſſe Rex in menſa, in veſtitu, in venatione. Quis autem ex eis verbis deducet neceſſitatem & ſubſtantiam? † Rurſus hanc 59
conuenientiam probat *l.*17 *tit.*3. *lib.*7. *Recop.* vbi in eodem ferè caſu, de quo loquimur, ait: *Porque los officios publicos de adminiſtracion de Iuſticia, regimentos Alcaidias de caſtillos y fortaleças conueniene que ſe den y prouean perſonas abiles varones prudentes y de buen entendimiento temeroſos de dios, &c.* Quod idem voluit dicere lex partitæ, nam priùs velut in modum

dum præludij, aut introductionis declarat pericula, quibus expoſita ſunt caſtella, & eorum cuſtodes, & ob id tractare intendit quomodo cuſtodiantur. Ad id adjicit eſſe neceſſaria quinque. Primum *que el caſtellano ſea conviene.* Secundum *que hagan lo que deben en guarda.* Tertium, *que tengan ſoldados*, & poſtea adjicit & de unaquaque harum rerum volumus oſtendere quomodo facienda ſit, quod nihi aliud eſt, quàm, exemplis confirmare quod dixerat eſſe neceſſarium ad cuſtodiam caſtelli, & addit, *è porende decimos quos todo Alcaide debe ſer de buen linaje*, qui verſus explicat illud primum, *que los alcaides ſean como conviene*, ergo hîc ſolùm diſponitur circa convenientiam magis quàm circa aliud requiſitum præcisè neceſſarium, ſine quo nequeat quis eſſe Caſtallanus, & ob id *in l. 1. tit. 5. lib. 6. Recop.* ſolùm diſponitur ut Alcaidij tales eligantur, qui Regis ſervitium attendant, & terræ commodum, de nobilitate autem generis nihil diſponit.

60 Proſequitur *d. l. 6. p.* ibi, *Otro ſi debe ſer leal, e aun a menſter que ſea es forçado conviene que ſea ſabidor e non deve ſer mui probre, e debe ſer acucioſo en guardar el Caſtillo.* Unde infertur quòd ſi dicta verba, *debe ſer*, importarent meram neceſſitatem, & ſubſtantiam circa generis nobilitatem, non minus debent eam importare circa alia requiſita cùm in uno eodemque contextu eiſdemmet verbis requiruntur, & ita, ſicut jura communem opinionem dicemus, Caſtellanum eo ipſo quòd fuit Caſtellanus eſſe nobilem, pari ratione dicemus eſſe liberalem, divitem, providum, vigilantem, & fortem.

61 Rurſus expendo in hanc partem *l. 4. d. tit. 18. p. 2.* ubi dicitur Regem ſolere eligere Caſtellanos, ſeu Alcaides, vel ob bene meritos parentes, ob genus, vel ob beneficium ergo non ſemper attenditur ge-
62 nus, ſed Principis liberalitas. † Denique conſidero *l. 16. tit. 9. part. 2.* ubi loquitur de Aquilifero Regis, ſeu Magiſtro militum, quem vocamus Capitaneum generalem, & in eo requirit, ut ſit de bono genere. *Conviene en todas guiſas que ſea ome de buen linage.* Quod non tanquam neceſſarium, ſed tanquam quid conveniens expoſcitur, cùm tantùm *ibi* deſcribantur qualitates ducis ſtrenui & optimi, qui cùm & dignitate & omnibus aliis cauſis præcedat Caſtellanum, ſequitur quòd cùm ſi illum requiratur tanquam convenientia, ut ſit de bono genere, non præcisè & neceſſariò, idem dicendum eſt in Caſtellano, qui multò inferius officium habet, ex *l. 4. tit. 13. p. 2.* ubi Gregorius *verb. de gran onrra.* Platea *in l. neminem, infr. de re milit.* quia duces inter Clariſſimos primas obtinent, *l. penult. C. de appellat. l. viros 8. infr. de diver. offic.* videndi Wolfg. Lazius *lib. 2. Comm. Re. p. Rom. 9.* Paciroli *lib. 1. variar. cap. 5.* Buleng. *de Imper. Rom. lib. 4. c. 33.* & Guthers. *de offic. domus Aug. lib. 1. cap. 4. ad fin.*

63 Reſtat nunc ut ſatisfaciamus *d. l. 7. tit. 18. p. 2.* ubi in ſubſtituto Caſtellani requiritur præcisè nobilitas. Huic difficultati reſpondeo, non requiri dictam qualitatem nobilitatis in ſubſtituto præcisè & neceſſariò, ſed eam qualitatem in eo adeſſe debere, ut poſſit Caſtellanus in ejus perſona facere ſubſtitutionem, quia cùm Alcaidus, ſeu arcis Præfectus teneatur perſonaliter deſervire, cùm ad ejus cuſtodiam & defenſionem ſit electa ejus perſona, id alteri demandare non poterit, ex *ſupra* à nobis traditis. Unde cùm ei permittatur, ut in caſu abſentiæ poſſit nominare locumtenentem antiqua conſuetudine Hiſpaniæ, hæc permiſſio talem qualitatem expoſcit, ut ſubſtitutio ſit legitima, ſi hominem nobilem ſuo loco nominaverit. Aliàs enim ſi poſtea aliquid eveniret adverſi Caſtello, imputaretur Caſtellano ex mala electione, quod tamen evitabit ſi Caſtellanus, ſeu Alcaidus nominavit nobilem, quia eo ipſo quòd ſubſtituit, remanebit liber à culpa, quæ ei potuit ex ſubſtitutione imputari. Ita expreſsè docet *l. 5. d. tit. 18. p. 2.* ibi, *Debe catar que embie tal ome en ſu lugar que pueda e ſepa facer en guarda del caſtillo todo lo que era el tenudo de facer. Ca ſi tal ome non embiaſſo, el caſtillo ſe perdieſſe, caeria el porende en pena de traicon.* Notant relati à
Conſtantio *hic num. 63.* & aliis relatis † Ex qui- 64
bus clarè jam liquet conveniens fuiſſe non tamen neceſſarium in Caſtellano, ut nominet ſubſtitutum nobilem, quia aliàs non excuſaretur à pœna proditionis, quam committat ſubſtitutus, ſi hominem nobilem non reliquiſſet. Idque *d. leg. 7.* probat cùm requirat etiam inter alias qualitates, ſi ſit cognatus ſeu conſanguineus, aut amicus Caſtellani, de cujus fidelitate cuſtodiam fidelem ſperaret, & pro-
ditionem non timeret. † & ita in hiſtoria Regis 65
Alphonſi XI. ſeu ultimi *cap. 152. pag. 84.* refertur Joannem Martinum de Leyva Alcaidem de Yſcar nominaſſe quemdam hominem plebeium (*eſcudero* vocamus) qui cùm Regem non excepiſſe in caſtellum, Joannem apud Regem malè audiviſſe ita ut vinculis contineretur, non tamen ob id ei fuiſſe imputatum quod illum hominem plebeium reliquiſſet, & tamen ſi præcisè exigeretur graviter ab illo magno & integerrimo Principe puniretur, ſi huic requiſito non paruiſſet.

Ex quibus omnibus infero communem illam opi- 66
nionem uſu receptam in ſtricta diſputatione non poſſe ſubſiſtere, ſcilicet Alcaidiam inducere nobilitatem. Nam etſi concedamus eſſe neceſſarium requiſitum, ut Caſtellanus ſit nobilis, non inde ea conſecutio elidetur, hic eſt Caſtellanus, ſeu Alcaidus, ergo eſt nobilis. Quia cùm Alcaidi nominatio non fiat in contradictorio, judicio nihil aliud inducet, niſi præſumptionem, illum nempe nobilem præſumi, non verò inducet liquidam & certam probationem nobilitatis, & ſic contra illam præſumptionem admittenda erit probatio in contrarium. Cùm præſumptio ſemper cedat veritati, *l. fin. in princ. D. de eo quod met. cau. l. filio quem pater 23. D. de liber. & poſth.* cum adductis à Lara *in comp. vitæ hom. cap. 12. numero 4. & cap. 30. num. 80.* Treviſan. *deciſ. 17. numero 8. lib. 2.* Gratian. *4. tom. cap. 657. numero 31. & 36.* Fontanell. *de pact. nupt. tom. 2. clauſ. 5. art. 1. numero 2.* Barboſ. *in Axiom.*
cap. 186. † Quemadmodum non dicimus indu- 67
cere habitum militarium ordinum præciſam probationem nobilitatis. Nam ſi ab aliquo Eques deferatur, & petat regius fiſcalis pragmaticam Regis Henrici contra talem Equitem, dabitur, ut interim dum lis pendet, contribuat tanquam quilibet plebeius, & ei non proderit quaſi poſſeſſio nobilitatis, quam inſignia habitus præſupponunt, ut factum fuiſſe cum quodam Commendatario refert Otalora *de nobilit. 3. part. tertiæ part. princ. cap. 3. num. 2.* licèt quoad hunc pragmaticæ articulum de eo dubitem, & ego contra talem Equitem non darem, etſi de nobilitate litigaret, ex iis quæ de ejus pragmaticæ interpretatione ego *alibi.*

LEX LXVI. & finalis.

Imp. Justinianus A. *Demoſtheni PP.*

Curialibus conſortiis conſulentes cenſemus, ut nemo ſibi blandiatur, & non certis modis ſeſe liberum eſſe exiſtimet, ſed pro noſtra forma tantummodo ſciat, poſſe libertatem ſibi curialis competere conditionis, omnibus anterioribus modis, quos non comprehendit præſens ſanctio ex præſenti die antiquandis. Si quis igitur vel ſummum Patritiatus honorem fuerit conſecutus, ſine infulis Conſulatus honorarij, aut ordinarij fuerit ampliatus, ut vel conſularis efficiatur, ſeu Præfectorum prætorio infulas ſuſceperit gubernandas, vel urbicariam (in ipſo tamen actu) meruerit præfecturam; nec non magiſtri militum officium gerendum ſuſceperit: is gaudeat ſe hujuſmodi conditionis eſſe exortem, & liberum cum ſuis facultatibus, ſuaque poſteritate, quam poſtquam meruerit dignitatem, vel actum geſſerit anterioribus filiis in conditione priſtina remanſuris, tam præfectura quæſtoris, quàm viri eloquentiſſimi fiſci patroni: tam præfecturæ quæ Orientalibus & Illiricianis præſident ſedibus, quàm urbicariæ nexibus Curiæ liberantur, cùm ad fiſci patronatum pervenerint. Viri etiam Clariſſimi Principes agentium in rebus Curiæ libertatem ex antiquis legibus conſecuti ſunt, & viri ſpectabiles proximi ſacri ſcrinij noſtræ memoriæ, & ſacrarum epiſtolarum, nec non ſcrinij libellorum ſacrarumque cognitionum & diſpoſitionum, hi omnes fortuna curiali liberentur, &c.

Cum tot muneribus & oneribus obnoxij eſſent Decuriones, quilibet ex eis modis omnibus ſeſe ſubtrahere procurabat, ut *in rubrica h. t.* dicere cœpimus, cui malo, nam curiæ deſerebantur, variis legibus occurſum eſt, & conſtitutum, ut fortunam quam quis naſcendo meruit, ſuffragiis, nec ambitione non mutet, ſed in ea perſeveret, *l. decurio 41. ſup. h. t.* cum aliis ubi variis legibus Decuriones munia curiarum detrectantes coërcentur, & ad officium implendum revocantur. Verùm, quia Decuriones ad illuſtres dignitates ſolebant aſcendere, quarum prætextu curiis non tenebantur, in qua re non minus difficultatis interveniebat, cùm præceſſiſſent Zenonis & Anaſtaſij Imperatorum leges, quæ variè in dignitatibus illuſtribus à curia liberandis conſtituerint. Juſtinianus hac lege clariùs & diſtinctius rem explicat, enumeráque dignitates quæ Decuriones à fortuna curiali liberant, eáſque recenſet ſigillatim, & quia hujuſmodi dignitatum naturam neceſſarium duxi aperire quâ potuero brevitate, id faciam ſingulis capitibus ſingulas dignitates complectens, quibus non ſolùm Juſtiniani conſtitutio, verùm horum librorum pleræque explicationem & exornationem ſortientur.

CAPUT PRIMUM.

De conſulatus & Patritiatus ordinaria & honoraria dignitate creatione, ornamentis, auctoritate, præcedentia Conſulum & Patritiorum. Ad interpretationem eorum verborum legis noſtræ, ſi quis igitur, & totius tit. inf. de Conſulibus lib. 12.

SUMMARIUM.

1 *Conſul unde dictus, & Conſulatus quare in Romana urbe admiſſus?* & n. 2.
3 *Conſules ſupremam & Regiam poteſtatem habuiſſe probatur contra Carrançam.*
4 *Quare duo conſtituti ſint Conſules?*
5 *In conſulatu adipiſcendo grandior ætas requiſita, & de legibus annariis remiſſivè*
6 *Ornamenta & inſignia conſularia, Trabea purpurea, ſella curulis, ſcipio eburneus & faſces.* n. 7. & 8.
9 *Conſulum creatio ad populum, poſtea ad Principes ſpectabat. explicantur Auſon. Modeſtin. & Juvenal.* & n. 10. & 11.
12 *Conſulatus elogia ex variis Auctoribus.*
13 *Conſulatus apud omnes æſtimatio.*
14 *Conſules pro accepto conſulatu gratias Principi agebant, & ipſis laudes dicebantur panegyricis* & n. 15.
16 *Conſulatus non niſi potentibus datus, ob ingentes largitiones quas impendebant, latè de eorum munificentia diſſeritur.* & n. 17.
18 *De ſparſione miſſilium & pecuniarum pene incredibilia, explicantur multi juris loci, & auctores, & præcipuè Martialis & Corippus,* & n. 19.
20 *Largitiones Conſulum interdum à Principibus contractæ, interdum adjutæ, explicantur* l. 2. infr. de Conſulibus, *& interdum modus impoſitus,* & n. 21.
22 *Omnes antiquorum erogationes ob inanem auræ popularis gloriam factas oſtenditur, & quantum antiqui plauſui vulgi inhiarint,* & numero 24. 25.
25 *Auræ popularis & acclamatio vulgi negligenda.*
26 *Rixæ ob miſſilia colligenda plerumque ad vulnera & cædes populum coëgit.*
27 *Juſtiniani & Leonis Philoſophi de ſparſione conſtitutiones.*
28 *De præcedentia Conſulum & aliorum in dignitate conſtitutorum.*
29 *Conſul præferebatur alteri qui fuiſſet priùs renuntiatus,* & n. 30.
31 *An ſeniori danda ſit antiquitas & præcedentia?* & n. 32. 34. 35. 36. & 37.
33 *An ſit præferendus qui litteris & nominis celebritate pollet, Doctori qui ſit antiquior in gradu ſi contingat acciri in aliqua Academia: defenditur contra Hotomanum pars negativa,* & num 39. 40. & 41.
42 *Explicatur* l. fin. infr. de tyronibus, & l. unicuique, infr. de proxim. ſacror. ſcrin. & n. 43.
44 *De Academiis Hiſpaniæ diſſertum quoad Magiſtros arceſſendos.*
45 *An qui priùs creatus eſt Licentiatus, quam Titius,*

Titius, ſi prius ipſe Tiɫius creetur, Doctor præferendus ſit Titio, cùm Doctor creatus eſt?

46 *Qualitas admittens, vel excludens aliquem, debet adeſſe tempore advenientis juris.*

47 *Expenditur* l. 1. C. de conſul. in verſ. quod ſi, *p.o ſententia Cevalli* & n. 55.

48 *De Patritiatus dignitatis origine, & de Patritiis Romanis.*

49 *Patritiatus dignitas ſub minoribus Imperatoribus cœpit eſſe nomen dignitatis.*

50 *Patritiatus primum à Conſtantino inſtitutus.*

51 *Patritiatus antepoſitus conſulatui, & præfecturæ, Pretorio.*

52 *Patritij patria poteſtate liberantur, accep à eâ dignitate ex Juſtiniano.*

53 *Patritij dicti Patres Imperatorum, & cur?*

54 *Patritij nomen honoris cauſa conceſſum Regibus & Imperatoribus.*

56 *An Patritiatus dignitas major fuerit conſulatu, explicatur* l. 3. infr. de Conſulibus.

57 *Oſtenditur Conſulatum majorem dignitatem fuiſſe, quam Patritiatum,* & n. 59.

58 *Poteſt quis eſſe minor reſpectu dignitatis, & major reſpectu adminiſtrationis, & econtra.*

60 *Explicationes Petri Fabri & Gothofredi ad* l. 3. De Conſulibus *reji iuntur.*

61 *Proponitur plauſibiliter interpretatio.*

62 *In quo dignitas patritia conſiſtebat.*

63 *An Comites, vel alij domini vaſallorum, qui habeant titulum Marchionatus, aut Ducatus ſi Decuriones fiant alicujus civitatis, prælationem habeant contra Aquiliferos, vel alios Decuriones?* & n. *64. & 65.*

66 *Conſules in ſenatu primi ſententiam dicebant, & quomodo hoc intelligendum ſit?*

67 *Explicatur locus difficilis Spartiani,* & n. *68.*

69 *De Conſulatu ordinario, honorario & ſuffecto, & in quo diſtinguitur unus ab alio.*

70 *Seneca & Quintilianus Conſules unus ſuffectus, alter honorarius.*

71 *Ciceronis jocus facetiſſimus de Conſule quodam ſuffecto ſex horarum.*

72 *De Conſulatu honorario quæ juris loca mentionem fecerint.*

73 *Clauſula hujus capitis, & concluſio.*

1 Conſularis dignitas quanta fuerit apud Romanos non ſolùm vivente adhuc Republicâ, verùm & ſub Imperatoribus, nemo eſt in hiſtoria Romana mediocriter inſtructus qui id ignoret, ut *infrà* latiùs dicam. Dictus eſt Conſul à conſulendo, ut ait Caſſiodor. *lib. 6. cap.* 1. unde illud *Conſul fuat, qui rectè conſulet*, quia Reipublicæ conſulere deberet, ut teſtatur Feneſtell. *de magiſtr. Rom. cap. de Conſulib.* ſive, ut vult Varro, *lib. 4. de lingua Latin.* & Pompon. *in l. 2. §. ex actis ff. de orig. jur.* quòd Senatum populúmque conſulerent, indéque inter Conſulum munia fuit Senatum habere, eumque de provinciis, de belli & pacis adminiſtratione, & de omni ſtatu Reipublicæ conſulere, teſtante Livio *decad. 3. lib. 6. in princ.* & Alex. ab Alex *lib. 3. genial cap. 3. verſ. erat*
2 *igitur.* † inde Conſulatus originem ſumpſit: nam poſtquam Regum Imperium per Lucij Junij, Bruti & Valerij Publicolæ (qui aſſertores & vindices Romanæ libertatis fuere) operam excuſſum eſſet, viſum fuit commodum fore deinceps in locum Regum ſuprema poteſtas duobus viris committeretur, ut docent Pompon *in d. l. 2. §. ex actis* 16. *de orig. jur.* Cicer *lib. 1. de legib* Halicarnaſſ. *lib. 5.* Plutarch. *in Publicola.* Livius *lib. 2. dec. 1* Flor. *lib. 1. cap. 9.* Juſtinian. *Novell.* 105. *in princ.* & agnoſcunt Alex. ab Alex, *lib. 1. cap. 27. & d. lib. 3. cap. 3.* Wolfg. Lax. *lib. 9. com. Reip. Rom. cap. 4.* Petr. Gregor. *lib. 18. ſyntag. cap. 2. n. 9. & lib. 47. cap. 15.* Roſin. *lib. 7. antiq. cap. 9.* Duar. Eguinar & Hotoman. *in titul. Digeſt. de offic. Conſul.* Hiſtor. fori Rom. *libro 3. cap. 5.*

Unde venit ſpongiâ abſtergenda calumnia Car- 3
rançæ, qui callido commento videtur accuſationis inſtigator fuiſſe (ut verba uſurpem *l. ob hoc ff de his qui notant*) dum me reprehendit, & accuſat quòd *lib. 1. obſerv. c. 1. num.* 18. Conſulum poteſtatem cum regali conjunxerim, & ei immediatam fecero: ita ille affirmat *in tract. de partu cap. 2. §. 1. illat. 13. ſect. 2. num. 246. verſ. poſt hæc.* Ab hac tamen hoſtilitate me vindicavit doctiſſimè meus diſcipulus, quo profectò glorior, D. Michaël de Arellano *lib ſing. lection. q. 4.* meam opinionem adſtruit. Valer. Max. *lib. 6. c. 1. cauſámque* (inquit) *tam animoſo interitu imperium conſulare pro regio permutandi populo Romano præbuit.* Tit. Livius *lib. 2. in princ.* ibi, *Libertatis originem inde magis, quia annuum imperium conſulare factum eſt, quia quod diminutum quidquam ſit ex regia poteſtate, numeres omnia jura. omnia inſignia primi Conſules tenuere.* Luc. Flor. *de mutat. Reip.* ibi, *Populus Romanus imperium in eoſdem libertatis ſuæ vendices transfert, mutato tamen & indice & nomine.* Halicar. *d. lib. 5.* ibi, *His ita conſtitutis veriti opinor. falſam vulgi opinionem de innovata Republica, quaſi pro uno duobus factis Regibus utrumque conſulatum præeuntibus duodecim ſecuribus ſicut antè mos Regum fuerat, decreverunt civium*
terrorem tollere, & poteſtatis invidiam minuere. † Ob 4
hanc igitur cauſam, quam aſſignat Halicarnaſſius. duo fuerunt conſtituti Conſules, exemplo Lacedæmonum, ut affirmat Liban. *in Panegyr. Juliani,* quòd minus moleſtum & grave putaretur eorum Imperium in duos diviſa poteſtate, ambobus eandem obtinentibus. Eáque annua fuit, nec ip per omnia viderentur regiam poteſtatem vindicare, & ne diuturnitate inſoleſcerent. Rurſus omnia inſignia regiæ poteſtatis alternis menſibus retinuere, idque cautum eſt auctore Livio *ſuprà*, ne ſi ambo faſces haberent, duplicatus terror videretur, notat Tiraq. *de jure primog. q. 17 opin 5. num.* 110. & unus alterius metu, & ambo intra leges ſe continerent, provocationi hoc imperium obnoxium fecere ad Populum, ex lege Valeria, ut docet Pomp. *in d. l. 2. § ex actis, verſ ne per omnia. D. de orig. jur.* adeò ut de capite civis ſine ejus conſenſu diſponere nequirent, *d. §. ex actis*, ubi Budæ. & alij, Petr. Greg. *lib. 18. ſyntag. cap 3. & lib. 47. cap. 5* Oſwal. *ad Donnell. lib. 17. cap. 8. lit. X.* Menoch. *de arbitr. caſ. 68. à num.* 12, Quintanadven. *de jur. 2.*
cap. 8 Et ut res publicæ maturiùs ab eis tracta- 5
rentur, ætas grandior requiſita fuit in conſulatu adipiſcendo, id eſt, quadrageſimus tertius ætatis annus, & poſt alia officia popularia quæſturam, ædilitatem, præturam obita, ut docet Gothofred. *in 5. Philip. Ciceron.* Cujac. *lib. 17. obſer cap. 37.* Gilbert. Rheg. *lib. 1. enantioph. cap.* 30. Nam cùm huic magiſtratui tanta auctoritas eſſet, & amplitudo, grandior quoque ætas neceſſaria fuit ad eum obtinendum. adoleſcentiæ enim temeritatem verebantur Romani, ut demonſtrat Cicero *d. 5. Phil.* quo in loco oſtendit annum conſularem Romæ fuiſſe quadrageſimum ſeptimum, & in omnibus Judicibus annus trigeſimus ante Auguſtum requiſitus eſt. Suetonius *in eo c. 3.* poſterioribus tẽporibus nemo ad Rempublicam adminiſtrandam ante vigeſimum quintum annum admittebatur, de qua re videndi Cujac. & reliqui, *ubi proximè*, Forner. *lib. 1. ſelect. cap.* 12. P. Fab *in l. 2. D. de regul. jur.* & Tiraquel. *de jure primog. in præfat. num.* 168. *cum ſeqq.*

Inſignia conſulatus fuerunt Trabea purpurea de 6
qua dixi latè *in tit. infr. publicæ lætitiæ nũt.* poſt Bayfiis *de re veſt. ar. c.* 10. Wolfg. Lax. *lib. 8. com. Reipub.*

Rom.c.5. Roſin. *lib 5.cap 34.* Pancirol. *lib. 1. var. cap.9. & 10.* Lipſ. *ad Tacit.3. ann. in prin.* Tiraq. *ad Alex. lib.5. cap.18.* Vinet. *ad Auſon.in gratiar. Act. pro conſul.ad fin.* Demſt. *ad Roſin.lib.10. c. 29.* & alios, quos, conſultò omittimus, cum latiſſimè de eo habitu deſcribendo & agnoſcendo egerimus, *in d. tit. infr. publ. læt.* Fuit etiam inſigne ſcipio, ſeu ſceptrum, ſella curulis, & eburnea, calcei aurati, ut conſtat ex Caſſiod. *in formul. Conſul. lib.6.* ibi, *Conſulatus te decoramus inſignibus, pinge vaſtos humeros, vario colore palmatæ, validam manum victoriali ſcipione nobilita lares proprios etiam calceis auratis egredere, ſellam curulem pro ſua magnitudine multis gradibus eniſus aſcende.* Flav. Vopiſc. *in reliqu.* ibi, *Cape igitur tunicam palmatam, togam pictam, ſellam eboratam, nam te Conſulem hodie deſigno ſcripturus ad ſenatum, ut tibi deputet ſcipionem, deputet*
7 *etiam faſces.* † ubi Salmaſius obſervat veteres Conſules ſcipionem geſtaſſe triumphi die, aut aliis feſtis diebus, recentiores verò quotidie, & cum ſcipione curiam ingredi conſueviſſe, quod & ante eum notavit P. Fab. *ad tit. de orig. jur §.1. pag. mihi.* 184. Quod vellem ut doctiſſimi viri authoritate comprobarent: nam adductæ nihil probant, cum ſint nimis generales. Imò initio inſigne hoc geſtaſſe Conſules, induci videtur ex eò, quod ſcipio in locum ſceptri quod Reges geſtabant, ſucceſſerit, & ideò promiſcuè ſcipio pro ſceptro accipi ſolet. Juven. *ſat.10.*

Da nunc & volucrem ſceptro quæ ſurgit eburno.

Claud. *in Paneg. Olyb.*

Ut ſceptrum geſſere manu.

Nam ſcipioni inſideat aquila, ut notant P. Fab. *ſupra in princ.* Joan. Savar. *ad Sidonium lib. 8. ep. 6.* Dorleans *ad Tacit. lib.4. ann. pag. 503.* Buleng. *de Imp. Rom.lib.1. cap. 18. verſ. Hinc eſt, lib. 2. cap. 14.* Baronius *lib. 51. adverſ. c.6.* Broſſæus & Forner. *ad Caſſio. d. form. 1.* † Licet hunc ſcipionem vir-
8 gam fuiſſe credo, quæ inſigne fuit magiſtratuum, ut conſtat ex Tacito *lib. 1. ann.* ibi, *Hominem Germanos nunquam ſatis excuſatores quod inter Albim & Rhenum virgas & ſecures & togam viderint.* & notavit. Buleng. *ſup. lib.5. cap.23.* Fuerunt quoque inter ornamenta conſularia faſces, id eſt, lictores, qui cum faſcibus virgarum ſecuribus alligatis antèibant, quorum unus populares admonebat, ut animadverterent, cederentque adventanti Conſuli. Sueton. *in Jul.cap. 80.* Briſſon. *lib. 3. antiq. cap.14. & 15.* Juſt. Lipſ. *lib.1. elect cap 23.* & Dorleans *ad Tacit. lib.3. ann. pag. 573.* quò reſpexit Ovid. *lib. 1. Faſt.*

Jamque novi præeunt faſces, nova purpura fulget.
Et nova conſpicuum pondera ſentit ebur.

9 Creabantur Conſules, ſeu inibant conſulatum, Calendis Januarij, licèt antea ſolebant deſignari, de qua ſolemnitate diſſerere ſtatuo *in l. un. infr. de oblat. votor* quam ſubjiciemus *ſub tit. infr. de auro coron.* Gubernarunt Conſules Rempublicam uſque ad Julium Cæſarem, qui conſulatum in regnum mutavit, & Auguſtus perfecit Monarchiam ut obſervavi *lib.1. obſer. cap 1* & Buleng. *lib. 1. de Imp. Rom. cap 2 poſt. med.* & ideò Imperium videtur fuiſſe perpetuus Conſulatus. Verùm cùm Conſules eligerentur à populo, poſteà ab Imperatoribus creari & nominari cœperunt, & pacatæ ſunt populi centuriæ nulláque ſuffragiorum certamina remanſerunt, ut utar Ammiani verbis *lib. 14.* eleganter id notavit Auſonius *in gratiar. actio.* ibi, *Nunc autem quod dici hujus proprium, de conſulatu gratias agam. Conſulatus hic meus orat ut obnoxiam tibi uni ſinas fieri ejus dignitatem quem omnibus prætuliſti. Quod quidem & ipſe ſibi invenit gradus cum clariſſimo viro collega meo honore conjunctus, nuncupatione prælatus. Conſul Imperator Auguſtæ munere tuo non paſſus ſ.pta, non campum, non ſuffragia, non puncta, non loculos, qui non prenſaverim manus, nec conſultantium conſ.ſus occurſu, qui tribus non circumivi, centurias non adulavi,* Romanus *populus, Martius campus equeſter ordo, roſtra ovilia, ſenatus, curia unus mihi omnia* 10
Gratianus, † (Alludit Auſonius ad antiquam conſuetudinem habendi comitia, in quibus creabantur magiſtratus Romani florente Republica in Campo Martio, ut fusè probat Roſin. *lib.6. ant q. tot.* in cujus calce paralipomenon caput adjicit doctiſſimus Demſter. poſt Cruquium *de comitiis* Tiraq. *ad Alex. lib. 4. genial. c. 3.* & Petr. Greg *lib 27. ſyntag. c.15.* videndus etiam Dorleans *ad Tacit. lib.1. Ann.* ad illud *Tum primum è campo comitia ad patres tranſlata*) † Inde venit explicandus Modeſtin. *in l.* 11
an. D. ad l. Jul. de ambit. in illis verbis, *Hac lex in urbe hodie ceſſat, quia ad curam Principis magiſtratuum creatio pertinet, non ad populi favorem,* & Juvenal. *ſat. 10. verſ. 78 de populo Romano.*

—— *Jam pridem ex quo ſuffragia nulli*
Vendimus, effudit curas, nam qui dabat olim
Imperium, faſces, legiones, omnia nunc ſe
Continet.

Notant Gothofred. *d. Novell.* 105 & Buleng *de Imp. Rom lib. 1. cap.18.* ultra quos adduco *l. 4. infr. de Conſulib.* ibi, *Per annum gerendi conſulatum impetrato principali reſcripto*, Lamprid. *in Alex. Conſules creavit ex ſenatus ſententia* Mamertin. *in Pan. in gratiar. pro Conſul.* 12

Fuit dignitas hæc poſt imperatoriam majeſtatem prima, & à priſcis tanto in honore habita, ut Conſulatus omnium dignitatum faſtigium reputaretur, & ita omnibus anteponebatur, & merito nam ut inquit Libanius *in Paneg. Julian.* ibi, *Quid venerabilius eſſe poſſet, quam univerſum orbem terrarum Solis inſtar nominis appellatione continere & omnium hominum in ore eſſe nomen. Cujus memoria multas habeat neceſſitates, judicia, nuptias, forum, portus, debita, venditiones, contrahentes, litigantes fidem per literas facientes, filiorum opulentorum natale, puerorum in ſcholis inſtitutiones, quorum unum ſtudium eſt nominare Conſules. Quod igitur quidam dixit de Jove omnium ſummo Conſule, Jovis omnes vias eſſe plenas, omnia fora, portus, maria, hoc antiquis dicere poterit de Conſulibus qui appellationem cum Deo communem habent, & Imperator ab illo dignitatis cumulo non minus ubique quotidie celebrantur.* Confert Claudian. *lib. 3. de laudib. Stilicon.* cum dixit, *Proximum eſſe Diis Conſulem,* & Cicero *finem honorum* vocavit Conſulatum, ſummum faſtigium privati hominis. Plin. *lib.2. ep.1.* Jordan. Epiſc. Rovennas *de rebus Getic. num.87. ſummum bonum, primúmque in mundo decus,* Arcad. & Honor. Divinum præmium *in leg. omnes 17. C. Th. de pœnis* Nihil ea dignitate altius, *l. 1. infr. de Conſul.* & Conſulatum præponendum eſſe omnibus faſtigiis dignitatum, omniáque culmine dignitatum conſulatui cedere, decernit Gratian. *in l. un C. Th. de conſul.* Suet *in Calig. c 29.* ſummam poteſtatem vocat, & Ovid. *lib. 4. de Ponto eleg. 9.*

Qui quantum eſt ingens & nullum Martia ſummo
Altius imperium Conſule Roma vides.

Notant Franc. Juret. *lib.4. ad Symmach ep. 8.* Caſaubon. *ad Sueton. lib.4. ſive in Calig. d. cap.26.* Buleng. *lib.1. de Imp. cap.18.* Roſin. *lib.7. antiq. cap 9.* Petr. Fab. *lib. 1. ſemeſt. cap. 2.* † Tantóque Conſulatus fuit 13
in pretio, ut Imperatores illum anſpicarentur, & aliquando deſtinatum aliis in ſe conferebant, ut conſtat ex Plinio juniore, Claudiano, Statio, Sidonio & Corrippo, qui Imperatorum Conſulatus laudant celebrantque, & obſervant Petr. Fab.

de orig. iur. pag. mihi 180. Ioan. Sauaro *in Sidon. lib.* 1. *ep.* 9. *& lib* 8. *ep.* 9. Quare non ſine ratione Papinius Statius Domitiano exoptat inter longæuitatem & victorias nouos conſulatus, ita *in Epulo Domitiani circa fin.*

——Sæpe annua pandas
Limina, ſæpe nouo Ianum lictore ſalutes,
Sæpe coronatis iteres quinquennia luſtris.

Auſon. *in gratiar. actio.* ibi, *Ipſum enim ſæpius hoc onere* (lego, *honore*, id eſt, conſulatu) *defraudas, vt & aliis largiaris. Scis enim ſeptem ac decem Domitiani conſulatus, quos ille inuidita alteros prouehendi continuando conſeruit, ita in eius auiditate deriſos, vt hoc eum pagina faſtorum ſuorum, imò faſtidiorum fecerit inſolentem, nec potuerit præſtare felicem. Quid ſi Principi honoris iſtius comparata, & quæ vocatur aurea debet eſſe mediocritas?* Inde tot orationes panegyricæ illius æui Auctorum Auſonij *ad Gratianum* Mamertini, *ad Iulianum* Corippi *ad Iuſtinum,* Claudiani *ad Honorium* aduertunt Petr. Fab. *de magiſtrat. Rom. in*
14 *princ.* Baleng. *ſup. c.* 19 † Conſules enim creati quo die inibat Magiſtratum, pro accepto Conſulatu gratias pro tribunali Principi agebant, quas olim populo agere moris erat, vt conſtat ex Plutar. *in Paulo Æmil.* & Plin. *lib* 2. *ep.* 1. † Quemadmodum
15 & in laudem ipſorum Conſulum auſpiciis Conſulatus recitabant, cuiuſmodi extant Libanij, Claudiani & aliorum. Scimus id ex Sidonio *lib.* 8. *ep.* 6. *& carm.* 2. 5. *&* 7. *& lib.* 1. *ep.* 9. vbi docuit Sauaro. Huc pertinet Corippus *lib.* 4. *de laud. Iuſtini cap* 2.

Tunc Oratores geminæ facundia linguæ
Egregias cecint ſolemni munere laudes
Conſulis Auguſti.

16 Hic honor etſi maximus & omnibus tanto in pretio habitus & concupitus, non aliis conferebatur, niſi poſtulantibus & ſperantibus, teſte Caſſiodoro *lib* 9. *formul.* 1. Nam tot fuerunt ſumptus & expenſæ largitionéſque à nouo Conſule factæ, vt eos nullum aliud patrimonium ferre poſſet niſi Imperatorium, ita docuit Iuſtinian. *d. Nouel.* 105. *in princ.* ibi, *Sequens verò tempus ad largitatem ſolam, cauſam Conſulibus mutauit, & hanc ordinatam menſuramque non excedentem, paulatim vero quidam ita ſumptuosè cauſam aggreſſi ſunt, vt ſuam quidem ederent magnanimitatem, non tamen cogitarent, quia exemplum aliud non haberent, non enim ad plurimos venit ſubſtantiæ magnitudo tranſcendens etiam magnificentiam animæ, non menſura rei, ſed propria magnitudine proueniens.* Conſules etenim ex liberalitate laudabantur, vt ait Caſſiod *lib* 3. *epiſt.* 39. Quapropter Vopiſc. *in Aureliano* prodidit *Conſulatum factum eſſe diuitiarum, non hominum, qui ſi virtutibus deferretur, editorem ſpoliare non deberet.* Tota patrimonia eorum in ludos exhauriebantur, immaniſſimis largitionibus, & inaniſſimis voluptatibus & ita non eſt mirum quod idem Vopiſcus adiecit. *Videmus proximè conſulatum Furij Placidi tanto ambitu in circo editum, vt non præmia dari aurigis, ſed patrimonia viderentur.* Cui adſtipulatur etiam Lactant. *lib.* 6. *c.* 11. Munerum editores populari leuitate ductos
17 opes, vel magnis vrbibus ſuffecturas impendiſſe. † Septem proceſſiones oſtentandæ munificentiæ ſuæ gratia celebraſſe comperimus ex Iuſtin. *d. Nouell.* 105. in quibus ludos edebant Circenſes, ſcenicos aliaque varia ſpectacula, quorum ſolemnitas Conſulis abſumebat patrimonium, cum alioquin, niſi maximam opum copiam profunderent, non poterant populo eſſe grati. neque videri ſatis implere perſonam ampliſſimi Magiſtratus. Obſeruant Iuret. *ad Sym lib.* 4. *ep.* 61. Buleng *d. lib.* 1. *c.* 19. Origo huius introductionis aſſignatur à Leone Imperatore *conſt.* 94. his verbis, *Olim quidem Conſularis dignitas veneranda erat, vnerandoſque qui ipſam ſubirent, & magnificentia præſtantes efficiebat, ac idcirco quibus Conſulatum gerere obtingeret, pro honore quam ex digni: e perceperant, remunerari Rempublicam volentes, liberalia promiſcua plebi munera elargiebantur. Nunc vero, quia omnia mutat temporis curſus, hanc etiam magnificentiam transformauit.* Quamobrem Caſſiodorus aſſerit *lib.* 9. *ep.* 10. Nobiles pauperes has impenſas exhorruiſſe.

Inter hos autem magnificos ſumptus Conſularis 18
magnificentiæ præcipua fuit ſparſio miſſilium & pecuniarum. Nam eo die, quo nouus Conſul in publicum prodibat, aurum in plebem ſpargebat, nummos aureos argenteóſque, teſſeras orbiculatas, aut quadratas, diptyca ex ebore, & denique omnis generis miſſilia, ita probat *l.* 2. *C. Th. de ſpectaculis* illic. *Omnes ſiue Iudices, ſiue priuati, nihil penitus auri præmio dandum eſſe cognoſcent, quod ſolis licet Conſulibus & in l.* 1. *C Th. de expenſis ludor. Nulli priuatorũ liceat holoſericam veſtem ſub qualibet editione largiri. Illud etiam conſtitutione ſolidamus; vt exceptis Conſulibus ordinariis nulli prorſus alteri auream ſportulam diptycha ex ebore dandi facultas ſit. Cum publica celebrantur officia ſit ſportulis nummus argenteus, alia materia diptychis, nec majorem argenteum nummum fas ſit expendere.* Conferunt *l. Publius* 46. *de condi. & dem. l. quæ vtiliter* 41. *D. de negot. geſt. l. fin. D. de petit. hæredit. l. quod adipiſcendæ* 40. *cum ſed. D. de donat. inter vir.* Plin. *lib.* 10. *ep.* 118. Caſſiod. *lib.* 2. *ep.* 2. *& lib.* 3. *ep.* 39. *& lib.* 6. *ep.* 1. Lamprid. *in Heliog.* Claudian. *in* 6. *Conſ. Honorij.* Sed præter omnes hunc morem ad viuum depinxit noſter Hiſpanus Martialis *lib.* 8. *epigram.* 78. ludos Stellæ celebrans ter ſe diligenter, grauiter, eleganter & cum omni Muſarum lenocinio.

Fecit Hiperborei celebrator Stella triumphi.
O pudor, ô pietas! & putat eſſe parum.
Non illi ſatis eſt turbato ſordidus auro,
Hermus & Heſperio qui ſonat orbe Tagus.
Omnis habet ſua dona dies, nec linea diues.
Ceſſat, & in populum multa rapina cadit.
Nunc veniunt ſubitis laſciua numiſmata nimbis;
Nunc dat ſpectatas teſſera larga feras.
Nunc implere ſinus ſecuros gaudet, & abſens
Sortitur dominos, nec laceratur auis.
Quid numerem currus terdenaque præmia palma,
Quæ dare non ſemper Conſul vterque ſolet.

In quo epigrammate animaduerti Stellæ non 19
ſatis eſſe Hermum, neque Tagum noſtrum, quamuis auriferos, ad aurum quod in populum ſpargebat & id quotidie. ita vt ſicut nullus dies dici ſolet ſine linea, nullus dies erat ſine donis miſſilibus & ſine linea illa diuite (ſic interpretor vexata à Criticis omnibus illa verba, *nec linea diues*, cum Mart. de Roa *lib.* 6. *ſingul. cap.* 9. licet reclamitent Lipſius, Turnebus & reliqui, eo ſenſu, quo dixit Papinius *in Syl. lib* 1. *in Calend. Decemb. Diues ſparſio quos agit timidus.* vbi Geuar) ſparſit teſſeras, aues numiſmata, veſtes, & alia, quæ nec ambo Conſules dare non potuiſſent. Nec minus luculenter id deſcribit Corippus Africanus *lib.* 4. *de laudib. Iuſtini, in princ.* vbi eam ſparſionem & rapinam (ita vocabant, teſte Geuartio *ſuprà*) venuſtè percurrit.

Egrediens Princeps ſacra trabeatus ab aula.
Diuitias vulgo ſolemni munere donans.
Diſpoſuere gradus, quis ſtaret in ordine longo,
Diuiſum in turmas atque in ſua corpora vulgus,
Poſſet & exertas ad munera tendere palmas,
Et donis aptare ſinus, quæ plurima Conſul
In plebem miſſurus erat, palmaſque capaces
Tendere, quo veniens latè pluat aureus imber.

Et

Et quæ poſtea ſequuntur. Sueton. *Aug. c. 99. & in Calij. cap. 18.* & præcipue *in Nerone cap. 11.* vbi de his miſſilibus, de quibus etiam capiendus Iuſtin. *in §. hoc amplius 6. Inſt. de rer. diuiſ.* & IC. *in l. qua ratione 9. §. hoc amplius D. de acquir rer dom.* Claudian. *lib. 3. de laud. Stilicon. verſ 345.* Mittebant quoque amicis ſportulas, & hæ vt plurimum aureæ, *d. l. 1. C. Th. de expenſ. lud.* Symmach *lib. 9. ep. fin.* dabantur tunicæ ſubſericæ, equi, apophoreta, & alia ſolemnia dona, Symm. *lib. 2. ep. 81.* vbi Iuret. P. Fab. *de magiſtr. Rom. in princ.* Buleng. *d. lib. 1. cap. 19.* & Geuar. *d lib. 1. Sylu Papinij in Calend. Decemb.*

20 Sed cùm largitiones adeò profuſæ eſſent, vt Conſulum patrimonia ex haurirent, primus omnium Alexander, vt in eo refert Lamprid. ſumptus huiuſmodi contraxit, interdùm alij Imperatores pro ipſis Conſulibus ſumptus erogabant, vel ludos edebant Capitol. *in Albino.* Spartian. *in Hadria.* teſtantur & Vopiſcus *in Aureliano*, vbi Epiſtolam refert Valeriani, ita, *Conſulatum cum Vlpio in annum ſequentem ſperare te conuenit ſumptu publico, leuanda eſt enim paupertas eorum hominum, qui diu reipublicæ viuentes pauperes ſunt, & nullorum magis*, & poſt *Aureliano, cui ipſi Conſulatum detulimus, ob paupertatem, quia ille magnus eſt cæteris major, dabis ad editionem*, &c. Nec ab re abſunt verba Symmachi *lib. 4. ep. 12. ad Stiliconem.* ibi; *Conſulatum meum liberalitate continuas, & ut publicus parens in futuros etiam magiſtratus Imperialem prouocas largitatem. Itaque Domino noſtro Honorio benefaciendi ſemper addis calorem, doceſque inuictum Principem ſenatoriam mediocritatem muneribus incitare:* Unde non immeritò gloriatur Mamertinus *in gratiarum actione pro conſulatu, num. 1.* ibi, *Se Conſulem creatum ſine impendio quod jam paucis ſine labore quod nunquam, ſine petitione quod nemini*

21 † Quod malum cùm in dies magis excreſceret Valentinian. & Marcian. *in l. 2. infr. de Conſulibus* ſpargendi dictam facultatem ademerunt, certa quantitate conſtituta (quod probat etiam Marcellin. *in Chron.*) vt in aquæductuum reparationem erogaretur. Cuius rei rationem proponunt eleganter illis verbis, *Vt ſellam noſtri honoris meritò non rapiendi ſtudio populorum agmina ſectentur, ac lucrandi cupiditate depoſita venerabilem parentum habitum & feliciſſimæ antiquitatis ornamenta conſpicerent* quaſi dicant non eſſe ſummam hanc Conſulatu dignitatem venerandam ob cupiditatem rapiendi, neque illa ornamenta antiquitatis (id eſt, trabeam, ſcipionem, ſellam, & reliqua conſulatus inſignia (debent homines conſpicere ob lucrum, ſed quia digna ſint

22 vt ipſa per ſe reuerenter venerentur. † Nam talis effuſio ſine effectu eſt, vtpote vt inanem populi captent plauſum & auram, in quibus nihil aliud eſt niſi inaniſſima iactura & perdendi error, & facilis pecuniæ iactatio, arg. umento *l. cùm de indebito 19. de probat.* Dolendùm quidem maximè erat ut Conſulatus (vtor verbis Caſſiodori *lib. 6. form. 1.*) qui inter mundi dignitates eximias ſolus meruit habere palmatas veſtes, quas felicitas dabat, præmia vincentium, nomen annorum, compenſatio ſola, cui debebantur omnia. Statum Reipublicæ Romanæ viri fortis dextera tuebatur, fortunas omnium ac liberos huius conſilia vindicabant. & tot magnis debitis ſola erat huius retributio dignitatis, reperta in libertatis ornatum, inuenta ad generale gaudium per illam ſtatu Imperij iugiter creuit. Conſulatus, inquam, qui tantus erat, concederetur ſperantibus, ambientibus, prenſantibus, inhiantibus non meritis ad hanc dignitatem venientibus, ſed eis qui pares tantis ſumptibus, & expenſis eſſent. Sic enim, vt idem Caſſiodor aſſerit *lib. 2. ep. 18.* & *lib 6. ep. 13.* honor frequenter defertur otioſis, ſi diuitiæ eliguntur, non merita. Quomodo ergo remunerandi ſunt qui ad agonis ſui præmia peruenerunt cum tribuenda ſit juſtis laboribus compenſatio præmiorum, imò Conſulatus ipſe qui omnes ad humanæ dignitatis faſtigium euehebat, beneficium dici non poſſet, ſiquidem beneficium non eſt dicendum quod nulla vtilitate ſentitur.

23 † Hucque ſpectat querela Vopiſci *in Aureliano* illa, *factum eſt enim vt iam diuitiarum ſit, non hominum conſulatus, quia vtique ſi virtutibus defertur, editorem ſpoliere non debet. Perierunt caſta illa tempora & magis ambitione populari peritura ſunt*, quæ verba explicant *l. 2. inf. de Conſul.* ibi *Ad antiquam reduximus ſanctionem ordinem conſulatus vt ſellam honoris meritò non rapiendi ſtudio populorum agmina ſectentur. Hoc ergo exemplo nec expendere Conſules ſine effectu patimur.* Non enim ferendum erat, vt cum ius prodigis dederit curatores, ne rebus ſuis malè vterentur, hanc inſaniſſimam prodigalitatem non corrigeret, atque ita curatore iure correcti ſunt huiuſmodi ſumptus, dum homo ſolū vaniſſimæ auræ populari indulgēs, ſine aliquo fructu pauper remanebat. Vnde non immeritò *inſaniam plauſorum* vocauit *l. 2. Co. Th de expenſ. ludor. & dementes* eos appellat. Lactan *lib. 9. c. 11.* cui congruit D. Ambroſ. *ſerm. 18. ...rorem perd endi, d. l. 2. de Conſul.*

24 † Hocque videtur præ oculis habuiſſe Seneca noſter *in Octauia act. 4. in Choro verſ. 860.*

O funeſtus multis populis
Diruſque fauor, qui cum flatu
Vela ſecundo ratis impleuit,
Vexitque procul, languidus idem
Deſerit alto ſæuoque mari

Mirum eſt quantum in horum ludorum erogatione & officiorum ambitione inſanierint antiqui, quantùmque inhiauerint auræ populari & vulgi plauſibus. Declarat multis in locis Symmachus paganus ambitioſiſſimus eius honoris *lib. 6. epiſt. 42. & lib. 2. epiſt. 78.* ibi, *Pars hominum compendiis & quæſtibus gaudent, me votiua delectat expenſio, itaque auidus ciuicæ gratia Quæſtoris filij mei ſumptibus ſtudeo aliud genus largitatis adiicere* & *lib. 4. epiſt. 61.* ibi, *Præturam filij mei ſi fors dictum iubet proximus annus ſpectat, equorum curulium nobilitas præparanda eſt, vt ſpectationi populi Romani mea pecunia reſpondeat. Vincenda enim fama exemplorum, quæ poſt conſularem munificentiam domus noſtræ & filij mei quæſtoriam functionem nihil de nobis mediocre promittit. Non vereor inter hæc ne me appetentem plebeiæ laudis exiſtimes. Scit enim magnæ vrbis magiſtratibus anguſtos animos non conuenire. Hoc etiam Tullius tuus præcepit luxum in priuatis negotiis arguens, in publicis magnificentiam probans. Quare ex ſummis opibus iuua Romani animi ſpecioſum calorem venturus in partem popularis fauoris, ſi nobis ex tuo beneficio celebrior fama prouenerit.*

25 † Quare non ſine ratione dixit de vertute Horat. *lib. 3. od. 2.*

Intaminatis fulget honoribus,
Nec ſumit, nec ponit ſecures
Arbitrio popularis auræ.

Et Virgil. *lib. 6. Æneid. verſ 816.* Anci Marci elationem notans,

Nunc quoque iam nimium gaudens popularibus auris.

Idque meritò, cum aura popularis caducis atque inanibus votis quæratur, vt ait D. Cyprian. *epiſt. 2.* & acclamatio popularis negligenda ſit eis, quos ſemper grauitas decet, vt ſcribit Caſſiodor. *lib. 1. epiſt 30.* & Seneca noſter docet *epiſt. 29.* Sic, *Nunquam volui populo placere, nam quæ ego ſcio non probat populus, quæ probat populus ego neſcio.*

26 † Ideò ergo Marcianus *in d. l. 2. infr. de Conſul.* ſalubriter tot

exceſſus

exceſſus & ſumptus ſalubriter cohibuit, tum ne ita homines re ſua abuterentur §. *ſed hoc*, *Inſt. de his qui ſunt ſui*, & in vanos & inutiles vſus conuerterentur patrimonia, ſed rectè expendantur, vt dicam *in leg. vnic. infr. de oblat. votor.* tum etiam vt multæ ſeditiones populares & rixæ pacarentur, quæ ex miſſilium & ludorum rapina oriri ſolebant, de quibus ſermo eſt apud Iuſtinian. *d. Nouell.* 105 *de Conſulib. cap. 2. §. nullus*, *verſ. ſi enim hoc egerint.* ita ait: *Qui Conſularem e xtent munifi entiam, & his ſolis concilient populares, nequaquam de maximis lucris decertantes ſeditiones exercebunt ad inuicem, & venient vſque ad alternas plagas, quas per fuſtes & gladios & lapides egerunt frequenter, rem omnino nobis oxibilem. Videbamus enim eos contendentes quidem, & mal s innumeris implentes alterutros occaſione ſparſorum, & ab eis abreptorum, domum verò referentes nihil, niſi pla-*
27 *gas & vulnera.* † Eam tamen Marciani conſtitutionem poſtea temperauit Iuſtin. *d. Nouell.* 105. Nam cùm mox populari ambitione priſtina profuſio in vſum iterum reuocaretur, quia odibile iam eſſet populo his largitatibus priuato Conſulum nomen, vt teſtatur ipſe Imperator *cap. 1. ad fin*, cum offendi ſoleret ſi ſuæ libidini non ſatisfieret, Martiani legem aliter explicauit, permiſitque Conſulibus ſeptem edere ſpectacula, quæ *proceſſus* vocat & explicat *ibi* Gothofredus, & certis temperamentis ſparſionem faciendam permittit. Tandem Leo Philoſophus *conſtit.* 94. hanc Nouellam Iuſtiniani penitus abrogauit, ob inopiam multorum, qui conſulatum adepti tantis impenſis pares non erant.

Hæc de auſpiciis & celebritate creationis huius
28 clariſſimæ dignitatis dicta ſufficiant. Nunc quo ordine Conſul collegam Conſulem præceſſerit, quo ordine ſederint, videndum, qua in re Theodoſius & Valentinian. *in l. 1. infr. de conſulib.* ſtatuerunt vt is præcedere debeat, qui prius meruerit conſulatum etiamſi is, qui poſterior eſt iam olim Conſul fuiſſet, quoniam repetitio honoris nihil adiicit: idem ſtatutum eſt, & circa alias dignitates *in l. 1. & 2. infr. de præfect præt. l. 1. l. vtcuique 7. infr. de proxim. ſacror. ſcrin. l. fin. §. illud præcipuum infr. de Primicerio. l. fin. infr. de tyronib. leg. per h nc 7. §. 1. C. de Aduocat. diuerſ. iudicum l. 1. D. de albo ſcribend.* facit *l. 1. & 2. infr vt dignitat. ordo l. 1. C. Th. quis in gradu præferatur. l. ſi quis 10. infr. de Profeſſor. & Med. cap. fin. 25. diſt. cap. Epiſcopus 16. diſt. c. Epiſcoporum 74. diſt cap. præcipimus 93. diſt. l. 25. tit. 6 lib. 2. Rec.* confert quoque Symmach, *lib. 10. epiſt.* 40. & in noſtra ſpecie eleganter comprobauit D. Gregorius *homil. 3. in Euang. Fertur.* ait, *apud veteres moris fuiſſe, vt quiſquis Conſul exiſteret, iuxta ordinem temporum honoris ſui locum teneret, & ſi quis poſterius ad conſulatum veniens Conſul non ſemel, ſed bis fortaſſe, aut tertiò fieret, etiam illos laude & honore tranſcenderet, qui non plus quàm ſemel Conſul extitiſſet.* explicant Petr. Fab. *lib. 1. ſemeſt. cap. 2. in fin.* Langlæus *lib. 7. ſemeſt. cap. 7. & 8.* Barthius *lib. 51. aduerſ. cap. 6.* Hotoman. *conſ.* 105. & de præcedentiis varias quæſtiones cumulantes Bobadill. *lib. 3. polit. cap. 7. num. 11. lit. H. & numero 27. & 37.* Azeued. *in d. l. 25. Recop. ex num. 1.* Gama *deciſ. 1.* Decian. *conſ. 20. vol. 1.* Ceuallos *commun. quæſt 606. ex n 30* Amatus *conſ. 60. en num. 1.* Salgado *de Reg. protect. 2. part. cap. 9. toto.* Franchis *deciſ. 138. & 144. & deciſ. 62.* vbi, Amendola, idem *in addit ad deciſ.* 365. Aponte *de poteſt. Proreg. tit. 3. §. 8.* Naſtrill. *de magiſt. lib. 5. cap. 4.* Menoch. *conſ. 126. tom. 2.* Barboſ. *in remiſſ Concil. ſeſſ. 25 cap. 13.* & nouiſſime Hermoſilla *in addit ad Greg Lopez* 1. *in prolog. gloſſa tota addit.* 2. vbi infinitos refert, & D. Caſtil. *de Tertiis* 41. *ex n. 26. & ſeqq.*

Præferebatur ergo ille Conſul, qui prius eſſet 29
renunciatus, ita teſtatur Cicero *in L. Piſonem.* ibi, *Me cum quæſtorem in primis ad iom pri rem, Prætorem primum cunctis ſuffragiis populus Rom. faciebat, &* p ſt a e *cuncta Italia me omnes ordines, me vniuerſa ciuitas non prius tabella, quam voce priorem Conſulem declarauit.* Auſon. *in gratiar. act.* ſic, *Conſulatus hic meus orat, vt obnoxiam tibi vni ſinas fieri ejus dignitatem quem omnibus prætuliſti. Quod quidem & ipſe ſibi inuenit gradus cum Clariſſimo viro collega meo, honore coniunctus, nuncupatione prælatus*, & poſtea *num.* 14. pergit, *Cum de Conſulibus in annum creandis ſolus m cum voluntatem te Conſulem deſignaui, & declaravi, & priorem nuncupaui*, & *n.* 16. ita ſubiungit, *Interogat s quem priorem decerneres Conſulem, nec dubitandum eſſe dixiſti tu, & qui tecum boni ſunt, dubitare non poterant. Sed tamen ad hoc dictum erexerant animos qui libenter clariſſ. virum colleg m meum, quem præſentem habebat occaſio, prælatum credidiſſent. Fatigantes tamen quod intellexerant requirebant, deinde illico ſubdidiſti. Quid de duobus Conſulibus deſignatis quæritis qui ordo ſit nuncupationis? an ne alium quàm quem præfectura conſtituit. Scrupuloſus hic mihi locus eſt, & propter eam quam nunquam appetiui gloriam recuſandus. Quam prior renunciatus ſum, ſatis eſt tuum tenere judicium. Interpretes valete meritorum. Neque autem ego in tenui beneficio gradum nun upationis amplector. Num eſt hæc gloria ignota Ciceronis? Prætorem me, inquit pop Romanus primum fecit Conſulem priorem. Ex ipſa eius ſententia intelligitur commendabilius ei videri vni, quam pluribus eſſe præp ſitum Nulla eſt quidem contumelia ſecundi, ſed ex duobus glo-*
ria magna prælati. † Vnde colligitur apertè Conſules 30
prùs nuncupatos cæteros collegas antecellere, nam priùs meruerunt dignitatem, vel prùs gerere cœperunt. Antiquitatis itaque ratio habetur, & eius temporis quo vel fuerunt nuncupati, vel poſſeſſionem adepti, vt in dictis iuribus.

Verùm in contrarium eſt ſenectuti tantum detu- 31
liſſe Romanos, vt ſenes honoratiores judicarentur ut probauimus *ſup. in lege 2. ex numer. 56. & ſequentibus.* Tam venerabile erat præcedere quatuor annis, ut ait Iuuenal. *ſaty.* 13. Hic autem honos non ſolùm à priuatis ciuibus exhiberi ſolebat, verùm & ab ipſis Magiſtratibus & Conſulibus. Sic legimus apud Plutarch. *in Publicol.* & Valer. *libr. 4. cap. 1.* publicolam Bruto Collega mortuo poſt aliquantum temporis ſibi Lucretium patrem Lucretiæ in collegam aſſumpſiſſe, eique quod ſenior e ſſet, primum locum ceſſiſſe, & faſces tradidiſſe. *Qui honor* (inquit Plutarch) *ab eo primum ob-*
ſeruatus, ſemper poſtea ſenibus eſt habitus. † Vn- 32
de Bart. voluit *in leg. 1. D. de obſequiis à libertis & in leg. 2. § prius. D. de vulg.* antiquiorem ætate debere cæteros præcedere, & primo loco ſedere, quod tenet etiam Iaſ. & alij relati à Tiraq. *de jure primog. in præfat. num. 110. & ſeq* Hermoſill. *in d. prolog gloſ. 2. num. 51.* & præter eos Maſtrill. *de magiſt. lib. 2. cap. 5. ex num. 6.* Decian. *conſ. 21. n. 60. vol. 1.* Langlæus *lib. 7. ſemeſt cap. 7.* Dorleans *ad Tacit. lib. 3. Annal. pag.* 373. Atque ita ſi Conſul collega ſenior eſſet, videbatur anteponendus juniori, etiamſi priùs eſſet renunciatus. † Quemadmodum & qui doctrina
& virtutibus & nominis celebritate pollet, *Nouell. 5. de Monach. § fin.* Quem locum poſt Accurſ. omnes 33
ſingularem agnoſcunt in Doctorum controuerſiis, ſi quæ inter eos de prioritate naſcantur ſummum Doctorem æſtimandum, ex doctrina & celebritate nominis, non ex antiquitate vel tẽpore, vel prima nunciatione. ita docuit Bar. *in l. 1. infr. de dignit. num.* 14. Hotoman. *d. conſ. 105. n 3. & 4.* Eaſque fauere videtur *l fin. infr. de tyronibus*, quæ celſiorem locum meriti-

meritis & aſſiduitati laborum concedit, *& l. 2. C. de officio Magiſtr. offic.*

34 His ergo non obſtantibus rectiſſimam aſſero ſententiam *d. l. 1. infr. de Conſul.* cum adductis aliis juribus, ut is præferatur in dignitate, qui priùs ad eam acceſſit, etiamſi junior ſit, quàm ejus collega, qui ætate grandævus eſt. Quia antiquitas conſideratur, non reſpectu ætatis, ſed promotionis ad officiũ conſulatus, vel Doctoratus, aut ſimilis dignitatis, *cap. 1. de major. & obe.ien.* juncta *d. l. 1. D. de albo ſcriben.* notat Gama *d. deciſ. 1. numero 23. & ſeqq.* Langlæus *d. lib. 7. ſemeſt. cap. 7. in fin. cum capite ſeq.* facitque *cap. Epiſcopos, 17. diſt.* Dignior quippe de jure dicitur, & honorabilior primò nominatus, ut notat Bal. *in Auth. hoc amplius, in fin. C. de fidicommiſ.* Bar. *in lege ſeruus communis ita, de ſtip. ſeru.* & probatur *in l. ſi quis juſto, de elect. in 6.* & ratione antiquitatis in præcedentia iam habet jus quæſitum, quod ei auferendum non eſt, *argumento l. 1. C. debitorem vendit. pignor. l. filiusfam. 114. §. Diui.* ibi, *Sed hæc creditoribus, D. de leg. 1.* cum à me notatis *de jure quæſito lib. 1. obſeru. cap. 1. numero 51.* & ſic cùm prior tempore, potior eſſe debet & in jure, *l. 2. infr. de offic. Præfect. præt. l. 1. infr. de præpoſit. ſacri cubicul.* & conſequenter ille præſumetur major, cùm ex ordine arguitur prærogatiua, ut notat gloſ. *in cap. quorumdam, de elect. in 6.* & cum Panorm. Greg & aliis notat Auiles *in cap. 44. præt. verb. platicaren, num. 2.* Nam ille ſenior judicandus eſt, qui eſt antiquior de collegio, *lege ſi quis in Archiatris, infr. de Profeſſ. & Med.* notat Platea *in l. cùm pro vetere, infr. de his qui non impletis ſtipend.* Auiles *in cap. 19. præt. verb. vno de los Regidores.* Langlæus *d. cap. 7. in fin.* Azeued. *in l. 37. tit. 5. lib. 2. num. 6. & ſeqq.*

35 † Vnde cùm ſenectus nullum ad dignitatis in præcedentiam jus tribuat, non eſt relationi conſonum ut qui priùs eam fuit adeptus in præjudicium ſuum ſuo jure priuetur, *l. id quod noſtrum, D. de reg. jur.* juncta *l. 2. & 4. D. de natal. reſtit. l. fin. verſ. ſancimus, C. de repudian. hæred. l. 3. C. de officio præf. ſt. vrbi. lege ſi teſtamentum 10. C. de teſtam.* cum à nobis adductis *d. lib. 1. obſeru. cap. 1. num. 51.* Oſuval. *ad Donell. lib. 5. cap. 3. lit. A.* Matienç *in l. 6. t. 10 gloſ. 1. lib. 5. Recop.* Nec enim ex annorum numero quis æſtimari debet, ut non ſine ratione videatur ſtomachari Horatius in eum,

Qui redit ad faſtos, & virtutem æſtimat annis.

& Spiritus veritatis ait Sapientiæ *cap te 4. Senectus venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata, cani enim ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata,* agnoſcit Maſtrill. *d. lib. 2.*

36 *cap. 5. num. 62. & 80.* † Accedit etiam & pro hac parte *l. quoties 15. C. de rei vind.* vbi præfertur ille, cui priùs fuit facta traditio, *cap. ſi pro te, cap. quamuis de reſcript. in 6.* vbi ſi concedatur alicui gratia de beneficio vacaturo, quæ poſtea reuocetur, & alteri concedatur, licèt primum ad eam fuerit reſtitutus, non præfertur ſecundo, quia ei fuerat iam jus quæſitum: & ita in noſtro caſu minimè poteſt, quantumuis quis ſenior ſit, vel dignitate polleat, præferri in ſeſſione, locutione & aliis rebus, quæ primo de capitulo, vel magiſtratu concedi ſolent. Quam ſententiam licèt non ita fundatam tenent DD. *in d. l. 1. infr. de Conſul.* Bar. & reliqui *in d. l. 2. §. prius, de vul.* Panorm. *in cap. dudum, de elect. & in cap. ſtatuimus,* vbi Innocent. Imol. & Felin. *de major. & obed.* relati à Deciano *d. conſ. 21. num. 5. vol. 1.* Langlæus & Maſtril. *ſup.* Hermoſill *d. gloſ. 2. num. 4. prolog.* † Neque obſtat ſenes eſſe anteponendos,

37 quia hoc procedet, cæteris paribus, ſi ſine aliquo jure quæſito & ſenex & junior concurrerent, ut eleganter notauit Caſtrenſ. *in d. l. cùm quid, num 8. D. ſi cert. pet.* Tiraquell. *de jure primog. in præfat. numero 175. & 180* Hermoſill. *ubi proxime num. 26. & 30. & ſeq.* qui latè de ea inſpectione, cum multis quos refert. Quibus ego addo pulcherrimum Agellij locum *lib. 2. cap. 15.* ubi ait. *Capite ſeptimo legis Iuliæ priori ex Conſulibus faſces ſumendi poteſtas fit, non qui plures annos natus eſt, ſed qui plures liberos, quam collega in ſua poteſtate habet, aut bello amiſit. Sed ſi par vtrique numerus liberorum eſt, maritus, aut qui in numero maritorum eſt, præfertur. Si verò ambo & mariti & patres totidem liberorum ſunt, tum ille priſtinus honos inſtauratur, & qui major natu eſt, prior faſces ſumit.*

Ex quo infertur non rectè conſuluiſſe Hotomanum *d. conſ. 105.* in eo caſu an Doctor qui primarium locum in quadam Academia obtinuit, ſi ad aliam ſingularibus præmiis præpoſitis euocatus in Doctorum collegium aggregetur, poſtremum locum obtinere debeat? In quo ait non eſſe poſtremo loco collocandum, ſed honorem ei & ſedis & temporis docendi extra ordinem pro ſua dignitate tribuendum; quod ſanè eſt contra ipſius juris principia iam adducta, *& d. l. ſi quis 10. inf. de Profeſſor.* Cui non poteſt reſpondere Hotoman. *numero 3.* aſſerens loqui de aggregandis, qui nunquam antea Doctoris & Profeſſoris munere functi ſunt, ſed nunc primùm aggregari & coaptari volunt, ut deinceps illis eo munere fungi liceat, quos æquum eſt examinari, & ſpecimen edere ſuæ doctrinæ & facultatis docendi, quæ nondum cognita, & ſpectata eſt *l. nemini. C. de Aduocat. diuer. iud. l. magiſtros 7. infr. de Profeſſor.* cùm qui nouè aggregantur, propter nouitatem antiquioribus cedere debeant. 38

At ubi quis non modò iam pridem aggregatus, & in Doctoris collegium allectus eſt, ſed etiam propter famam ingenij & celebritatem nominis Academiæ alicujus principatum & primarium locum obtinuit, iniquum videri alterius alicujus collegij 39 judicium & examen ſubire. † Quæ aliena videntur ab ea, *l. ſi quis* (& magis Hotomanus ſe videtur ſuperbè laudare, quàm reſcriptum illud interpretari, quod hæreticis familiare eſt.) ubi neceſſarium fuit examen, quia nullus intelligitur inſignitus tali dignitate, niſi probetur *l. non ignorat 9. C. de hi qui accuſar. non poſſ.* ubi notat Bal. & DD. *in leg. ſi verè. §. qui pro rei. D. qui ſatiſdar. cog.* imò nec habere ſcientiam, cùm plerumque fama fallax ſit, & tam ficti prauique tenax, quàm nuntia veri, ut ait Poëta, & ſic quamuis *in d. l. ſi quis* qui volebat in Archiatri locum ſuccedere, ratione meritorum volebat aggregari, non ante ſit, quàm idoneus videatur. Rurſus quia *in d. l. ſi quis,* proponuntur duo caſus, ut rectè *ibidem* notauit Platea. Primus, ut nullus ſuccedat in Archiatri locum niſi approbatus. Secundus *in verſ. ita tamen,* ut etſi approbetur, ita tamen quicumque fuerit admiſſus, non in priorum locum ſtatim veniat, ſed vltimum occupet, cùm cæteri priora loca iam habeant. Vbi vox *quicumque,* cùm generalis ſit omnem admittit, etiam & illum, qui non loco motus, ſed ex alio primario loco in alium ſingularibus præmiis eſt inuitatus, qui non modò docebat, verùm multis libris edendis & editis laudem ſibi & gloriam apud omnes Academias peperit. Nam etſi iſte talis, ut ratio expoſtulat, examini non ſubiiceretur, tamen non ita collocari debet digniori loco, ut alter, qui illum priùs ſuo jure adeptus eſt, priuaretur. Cùm ille celebris Doctor, etſi celeberrimus, nouus ſit in loco in quo cooptatur, *cap. ſtatuimus 8. diſt. 61.* ibi, *Cum valde iniquum ſit vt imperiti magiſtris, non antiqui, & rudes præferantur emeritis, cap. fin. 75. diſt.* vbi eleganti illa verba advertas. *Nec cuiuslibet vtilitatis*

cauſi,

cauſa,ſeu Presbyterum, ſeu Diaconum his præferre,qui
ante ipſos fuerint ordinati , & quò adiicit gloſ. *verb.*
præferre ita , *Ecce hic habes quod prius ordinati præfe-*
runtur aliis, ut in habendis honoribus,& in aliis etiam,
licèt poſteriores ſint meliores , *unic. infr. de Comitib.&*
40 *Archiatr.* † Neque obſtabit ſi dicas Principis indul-
gentia talem Doctorem cooptandum.Nam certũ eſt
Principem jus alteri quæſitũ tollere non poſſe,ut jam
diximus. Huicque ſp ctat elegans Symmachi locus *l.*
10.epiſt 40. ubi eadẽmet controuerſia inter Medicos
& Archiatros , ſeu Protomedicos interuenit,de qua
Theodoſium Imperatorẽ conſuluit ſuper jure ſeden-
di. Verba,quia Auctor non obuius,adſcribam *Ut ve-*
ſtri numinis veneror ſanctiones,ita obſeruantiã impendo
decretis genitoris veſtri. Is inter alias,quæ in bonum pu-
blicum contulit,etiam medendi Profeſſoribus dedit ordi-
nem ſucceſſionis. ſi locum quempiam decedentis fortuna
nudaſſet: Hanc formam quantum aſſerunt , ætas ſecuta
ſeruauit. Nunc Ioannes non eum gradum quem ſubrogan-
dis dederunt diualia reſcripta,ſed ſummo proximum co-
natur adipiſci,fultus impetratione ſpecialis oraculi:Sed
quia lege & more cogentibus Summates eiuſdem profeſ-
ſionis par fuit in examen acciri , adhibitum eſt judicio
collegium omne Medicorum. Quorum potiſſimi inter ve-
nerationem legis & noui beneficij reuerentiam indicare
non auſi eum locum Ioanni ſtatuerant deferre nudum ,
quem tenere potuiſſet,ſi eo tempore,quo aulæ obſequiis de-
putatus eſt, Archiatrorum numero fuiſſet adiunctus. At
verò pars magna Medicorũ munita lege diualia eorum
exempla deprompſit qui è palatio in hunc gradum ſerua-
to ordine tranſierunt. Quare motus ambiguis, & neque
Diui genitoris veſtri auſus rumpere ſanctionem , neque
obuiã ſpecialibus venire præceptis,diuino arbitrio numinis
41 *veſtri ſummam negotii reſeruaui* Ex quibus apertè con
ſtat minimè talem Doctorem,quamtumuis celebrem
in aliam Academiam accitũ eis,qui in ea Academia
iam ſunt,loco debere præcedere. Neque enimquam-
tumvis, ut ipſe Hotoman ait cæteri laborent inuidia
(in quo videtur aliquos vellicare ſibi aduerſantes(
hoc admittendũ eſt:nam celebritas nominis non eſt
cauſa ut alius ſuo jure priuetur.Itaque aggregabitur
Doctorũ cœtui ille excellens de nouo accitus quan-
tum ad receptionem,vel incorporationẽ)ut aiunt(ut
ſcilicet ſit de illo gremio,ſed non quantum ad locũ.
quia non debet in damnũ alterius priuilegium acci-
pere *l. quod fauore. C. de legib.* congruitque notanda
Plateæ doctrina *in l. unicuique,infr.de proxim.ſacror.*
ſcrinior.n 1.verſ. & ſic nota.
42. Neque Hotomano fauet *lex fin. infr. de tyronib.*
quam pro ſe allegat *numer. 7.* neſcio qua mente.
Nam hæc ſunt eju verba *Tyrones in ſcholis loco ſem-*
per poſteriori ponantur , nec enim patimur quemquam
celſiorem gradum obtinere,niſi cui & laborum aſſiduitas,
& ſtipendiorum prolixitas ſuffragatur. quæ non dicunt
illum eſſe præferendum aliis,qui laborum aſſiduitate
& ſtipendiis aliis potiores ſunt,ut denotẽt quod mi-
les qui primum locum obtineat , cedere debeat ei,
qui plus temporis in militia ſuſtinuit , ut arbitraba-
tur Platea *ubi ſuprà in d: l. unicuique numer 2. verſ.*
tertio & num.3. & in d. l. fin. n 1. & ita nihil aliud
probat ea lex , niſi quod præferantur illi,qui labori-
bus & ſtipendiis ſuffulti ſunt eis , qui tyrones ſunt.
quaſi dicat primum locum obtinere debere qui diu
militarunt,& non eos , qui de novo admittuntur ut
eleganter notauit *ibidem* Accurſ. *verſ. & ſic bene ſe-*
quitur. † Neque obſtat *d. l.unicuique* ibi,*Nemini pe-*
43 *nitus liceat,cum ſi poſterior . locum præcedentis ambire,*
niſi fortè ab eo qui tẽpore vincitur,laborum comparatio-
ne ſuperetur. Nam loquitur de his,qui in ſacris ſcriniis
ſimul militant (de quibus, Deo volente , dicemus
ſuo loco) qui ut ad ea ſcrinia accederent , labo-
res multorum temporum neceſſarij erant. Qua pro-
pter ſi alius multo plus tempore Principi inſeruie-
rat , congruum fuit , ut aliis qui minus inſeruiſſent
præferretur , ut laborum & ſeruitiorum ratio habe-
retur Contrà autem eſſet ſi iſte ex eo quòd in aliis
longè diuerſis officiis inſeruiſſet , præponi aliis, qui
in ſcrinio erant . prætenderet ; nam denegandum ei
erat cùm talis labor eſſet præſtitutus in diuerſo mu-
nere , quo aditus ad priorem locum non aperitur ,
contra eos , qui ſuo labore in eo officio præſtito
antiquiorem locum occupabant : & ſic non inde ſe-
quitur Doctorem, quamtumuis excellentem in aliis
Academiis præponendum iis , qui jam in hac ad
quam de nouo venit , inſenuerant.
Hoc Hotomani conſilium non habebit locum in 44
Academiis Hiſpaniæ, in quibus Doctores & Magi-
ſtri non conducuntur ut mercenarij ad legendum ,
neque, quamtumuis magni nominis ſit aliquis Do-
ctor , adducitur conductus de vna ad aliam , ſed ad
Cathedras aſcendunt multis laboribus , vigiliis &
ſtudiis impenſis , adeò ut ſi aliunde veniant magni
nominis viri, ſuo periculo ſe opponunt & cum cæ-
teris competitoribus manus conferunt. Sic doctiſſi-
mus Emanuel Coſta , ſic alij factitarunt : & vidimus
Salmanticæ Nicolaum Garſiam aliàs doctiſſimum ,
& de jure Canonico bene meritum, Cathedras am-
bientem,& irriſum ab Academia,in qua Cathedram
non potuit conſequi. Neque nouum eſt ex aliis in-
ferioribus Academiis in Principem ſcientiarum
Salmanticenſem confluere magni nominis viri , qui
multa cum laude jus ciuile, vel ſacrum,vel Theolo-
giam,aut Medicinam ſunt profeſſi, ut Cathedrarum
oppoſitionibus operam dent, & reputantur tyrones,
& nouitij , & in actibus Vniuerſitatis in infimis
ſubſelliis ſedent , niſi doctorea laurea ſint decorati
qui tamen iuxta gradus antiquitatem ſedent.
Rurſus ex *ſupradictis* infertur principaliter non 45
rectè conſuluiſſe Sfortiam Oddum *conſ.14.* & alios
antiquos refert & ſequitur Ant Gab. *comm. con-*
cl. lib.6.tit.de major & obedient.& Ceuallos *comm.con-*
tra comm.q 606.num. 30 & ſeq. cui calculum præbet
Hermoſilla *d. gloſ.2.prologi part.n.30.* dum exiſtimant
Licentiatum priùs graduatum præferendum eſſe Do-
ctori qui poſteriùs gradum Doctoris aſſecutus fuit ,
quando ille Licentiatus eſt poſt facto laurea Docto-
ris fuit inſignitus Quod tamen apertè falſum eſt. &
contra *d.l.1.infr de Conſul.* ubi etiam ſi aliquis Con-
ſul jam fuiſſet ſi tamen priùs alter in altero Conſula-
tu renuntietur, poſtponendus erit. Ergo eodem mo-
do & qui eſt Licentiatus, & Doctor iam creatus eſt,
nunc non poterit præferri Doctori,qui etſi poſteriùs
fuit Licentiatus , priùs fuit Doctor.
Secundò,quia qualitas in aliquo tempore requiſita
licèt poſtea ſuperueniat,nihil operatur *l.obligari 9.§.*
tutor. D de auctor.tutor.l.matrem 17.C de probat. notat
Angel. per tex *ibi in l. his.§.interdum. de hær.inſt.*
† At certum eſt quòd quando iis poſterior Licen- 46
tiatus Doctor creatur , non concurrit cum illo anti-
quiori Licentiato quo tempore debet ei adeſſe qua-
litas Doctoratus,ergo ſi poſtea ſuperueniat,nihil effi-
ciet,cùm jam eo tempore jus ſedendi & prælationis
ſit occupatus ab alio , qui tunc temporis eſt major,
& antiquior Doctor.Quia qualitas admittens , vel
excludens aliquem ad aliquod jus obtinendum, de-
bet adeſſe tempore habili , ſcilicet aduenientiæ ju-
ris talis,ex doctrina gloſſæ & DD.*in Clem. 2.de ætat.*
& qual. verb. conſtitutus , & Bar. *in l.impuberem.D.*
de falſis quem ſequuntur Auendaño *in cap. 12. pp.*
num.13. & alios referens Azeued. *in l. 4. tit. 1.lib.2.*
Recopil. num.2. Vnde cum ille talis Licentiatus non
habuerit qualitatem Doctoris , tempore illo , quo
alter Doctor creabatur , minimè poterit excludere
poſtea illum , qui ſuo jure prius munitus eſt , &

locum jam occupauit, *argumento l. quoties* 15. C. *de rei vind.* & ſic in Academiis credo practicari, præcipuè Salmanticenſi, ubi plures actus ſimiles vidi.

Pro Geuallos tamen & aliis videtur facere *d.l.* 1.
47 *de Conſul. in verſ. quod ſi* vbi prior Conſul cedit locum ſecundo, ſi Patritius efficiatur, & ſi poſtea ille prior poſthabitum Patritiatum cōſecutus ſit, recuperat ſuum locum: quod idem in Licentiato poſtea jam
48 facto Doctores aſſerunt dicendum eſſe. † Sed, ut ei difficultati ſatisfaciamus, & aliquid de dignitate Patritiatus dicamus, aduertendum eſt Patritiatus nomen inde ſumpſiſſe à Romanorum Patritiorum ſplendore. In veteri Republica Patritij dicebantur, Senatorum filij, qui plebeis opponuntur, & Senatorum ſoboles ab honore Patritia appellatur, ut ait Liuius *lib.* 1. Principio creauit Romulus centum Senatores, qui majorum gentium dicebantur, poſtea Tarquinius alios centum ſuppleuit, qui minorum gentiū dicti, ut teſtantur Liuius *ſup. Dionyſ. Halicar. lib.* 2. *antiq.* Tacit. *lib.* 11. *Annal.* notarunt. *ibidem* Iuſtus Lipſ. & Dorleans, Volfang. Laz. *lib.* 3. *comm. reip. Rom. cap.* 1. Roſin. *lib.* 7. *antiq. cap.* 5. *in fin.* P. Pithæus *lib.* 1. *aduerſ. ſucceſ. cap.* 7. Petr. Greg. *lib.* 47. *ſyntag. cap.* 16. *num.* 4. Buleng. *lib.* 3. *de* Imper. *Rom. cap.* 1. Gutherr. *de offic. domus Aug. lib.* 1. *cap.* 11. *& alibi.* & propter familiæ antiquitatem cæteros antecellebant, nam ſacra curabant, Magiſtratus gerebant, jus reddebant, & Rempublicam adminiſtrabant, ut ait Dionyſius *ſuprà* videndi, Alex. ab Alex. *lib.* 5. *genial. cap.* 18. & *ibi* Tiraquell. Pancirol. *lib.* 1. *variar. cap.* 8. Baron. *innot. ad Martyrolog.* 27. *die Auguſt.*

Poſtea verò labente Imperio ſub Principibus ju-
49 nioribus Patritiatus nomen ſolùm cœpit eſſe nomen nobilitatis, ſed & dignitatis, ſeu ordinis, quod conſtitutum eſſe ab Auguſto, cenſet Pancirol. *d. cap.* 8. *verſ. hi primum.* qui jam ſenex, ut ex Dione licet colligere *lib.* 15. quindecim Senatores Conſiliario domeſticos elegit, qui poſtea velut Principi conſulentes ab antiquis Patritiis Patritij ſunt appellati, licet longè diuerſi. In quo impegit etiam Accurſ. quem notat. P. Greg. *l. lib.* 47. *cap.* 16. *num.* 4. & ita fallitur quoque Pancirolus, ut docet Buleng. *d. lib.* 3.
50 *cap.* 1. *verſ. ſed ut de Patritiis.* † Nam Patritios, de quibus nunc agimus, à Conſtantino Magno creatos eſſe, primúmque ab eo illum titulum honoris excogitatum, litteris prodidit Zozimus *lib.* 2. *hiſt.* ibi, *Optatus* (inquiens) *à Conſtantino Patritio dignitatem conſecutus erat, qui primus eam inuenit, & ſedere juſſit Patritios ante Præfectos prætorio.* obſeruat Hotoman. *in § fil. usfam Inſt. quibus modis jus patr. enunt.* 4. Baron. *in not. ad Martyrol. dict. die* 27. *Aug.* Demſter. *in Paralipom. ad Roſin. lib.* 7. *cap.* 5. Guther. *ſup. lib.* 2. *cap.* 19. *ſub princ* licèt non dubitauerim hanc dignitatem Patritiatus ab illo inſtituto Auguſti originem aliquam duxiſſe, & à Conſtantino nouo genere dignitatis amplificatam, quod & cenſet D mſter *ſup.* Nam iſti vocati ſunt tutores Imperij, ut conſtat ex Suetonio *in Tito cap.* 6. *Nec ex eo deſtitit tutorem Imperii agere* & Iuuenal. *ſat.* 10.

——*Tutor haberi Principis.*

51 Inualuit poſtea hæc dignitas tantum apud cæteros Principes, ut Conſulatui Præfecturæque ampliſſimis honoribus anteponeretur, ita ut hæ dignitates Patritia illuſtrarentur, & amplifiarentur, quod demonſtrat Zeno Imp. *in l.* 3 *infr. de Conſul.* illic, *Nemini ad ſublimem Patritiatus honorem qui cæteris ōnibus anteponitur, aſcendere liceat, niſi prius aut conſulatus honore potiatur, aut præfecturæ prætoriæ, vt huiuſmodi tantum perſonis liceat Patritiam conſequi dignitatem.* cui conjungas legem noſtram illic, *Si quis igitur vel ſummum Patritiatus honorem fuerit cōſequutus, ſiue inſulis conſulatus honorarij, aut ordinarij fuerit aptiatus.*

De hac ampliſſima dignitate multa ex antiquitatē nobis demonſtrat ſua elegantia Caſſiodor. ſolita *lib.* 6. *form.* 1. ubi inter alia adiicit, *Additur quod leges tā. tam illi reuerentiam detulerunt, ut in ſacris poſitus cùm hoc fuerit honore præcinctus, paternæ poteſtatis nexibus exuatur, ut qui ampliſſimum genium pretioſa libertatis acceperat, viliſſimam conditionē cum ſubditis non haberet. Præfectorios & aliarum dignitatum viros præcedit, vni tantùm* (*ſic lego, non* vnitatum) *cedens fulgor, quem interdum etiam à nobis conſtat aſſumi.* Sidonius quoque *carm.* 2. *verſ.* 205.

Hanc reduci datur omnis honor & vtrique Magiſter.
Militiæ conſulque micat conjuncta poteſtas
Patritij, celebrique gradu priuata concurrit
Culmina.

Quia hæ dignitates Conſulatus & Patritiatus plerūque copulabantur, ut indicatur *in d.l.* 1. *infr. de Conſul & in l. vnic. C Th eod & in Nouell. Theod. de honoratis & de Metatis.* † Quemadmodumque olim Patritij à 52
patribus nomen deduxere, ita & cùm creata fuit hæc dignitas Patritij dicti, quod veluti patres eſſent Imperatoris, obidque patria poteſtate ſoluebātur, ut docet Iuſtin. *in § filius familias. Inſt quibus modis jus patr. poteſt.* ibi, *Summa Patritiatus dignitas filium à patr. poteſt. liberat. Quis enim patiatur patrem poſſe filium poteſtatis ſuæ nexibus liberare, Imperatoriam autem celſitudinem non valere eum, quem ſibi patrem elegit, ab aliena eximere poteſtate?* quæ verba vſurpat quoque *l. fin. infr. de Conſul.* † Ita Patritij eo glorioſo nōine cœpe- 53
runt nuncupari. Claudian. *libro ſecundo in Eutrop.*

——*Præſidium legum genitórque vocatur*
Principis.

Corrip. *lib.* 4. *de laudib. Iuſtini. n.* 5.

Patritius ſenio Callinicus *honore*
Qui pater imperij meruit jam jactus haberi.

Sozomen. *lib.* 8. *hiſt. Eccleſiaſt. cap.* 7. ibi, *Eutropius major exiſtens inter Eunuchos Imperatoris ſolus ac primus, quantum noſcimus, & conſulatus honorem & eam fuerat dignitatem conſecutus, ut Imperatori, loco patris haberetur,* & ea ratione Majorianus *Nouell.* 3. Richomerem patrem nuncupat, ita, *apud nos cum patre Patritióque noſtro Richomere* & Valentinian. *Novell.* 7. ibi, *Vtrum mitti debeat inſpector publicus tractatus antè deliberet ſublimis viri parentis Patritiique noſtri.* Vnde cùm parens, aut pater ab Imperatoribus aliquis appellatur, ee Patritio exaudiendus eſt *l. vinum* 6. C. *Th. de ann. & Trib.* ibi, *Cuſſini viri clariſſimi & inluſtris Prætorio parentis amicique noſtri moderatio & in l.* 1. *&* 2 C. *Th. de Epiſcop. judic.* ſic, *Ablaui parens Kariſſime,* Hadrian *parens kariſſime & amantiſſime* qua formula vtuntur ferè omnes Nouellæ Theodoſij & reliquorum, hac ſcilicet nota, P K A.u.M gnonis explicatio declarat.

Tam glorioſum habitum fuit Patricij nomen, ut
Regibus in honorem maximū cederet (& ut omittā 54
quod refert Capitolin. *in Opil. Macrino,* Imperatorē à militibus factum à ſenatu poſtea in Patritios allectum) id eleganter probat Caſſiodor. *lib* 8. *epiſt.* 9. de Patritiatu agens *Hic eſt honor qui & armis cōuenit, & in pace reſplendet? Hunc ille diues Græcia quæ multo glorioſiſſ. Domino auo noſtro debuit gratificata perſoluit, velauit fortes, humeros chlamydum veſtis pinxit, ſuta ſetis calceus iſte Romanus & dignitatem viſus eſt accipere, quod ſe cognoſcebat aſſumere per honorē* Intelligit Theodoricum, qui à Zenone adoptatus & Patritius creatus eſt, & Conſul. tradit Iordanus Epiſc. *de tribus Geticis numero* 86. Tum etiam & Imperatores non eligebantur donec Patricij priùs Patritij non renunciarentur, ut refert Anaſtaſius Biblioth. *in Hadrian. I.* & Sigebertus Gemblacen. *in Chron. anno* 969 ibi, *In Italia Creſcens patritiatu Romanorum arrepto, contra Othonem Imperatorem rebellat* Adelmus *in Annal Francia de Reg. Caroli Mag.* ibi, *Leo Papa ce*-

romam

ronam capiti ejus impoſuit, populo acclamante. Poſt quas laudes à Pontifice more antiquorum Principum adoratus eſt, ac deinde omiſſo Patritij nomine, Imperator & Auguſtus appellatus. Hoc ita intelligendum eſt, quoniam antea ab Hadriano Patritij nomen acceperat, ut conſtat ex *cap. Hadrianus* 22. *diſt.*63. ibi, *Hadrianus autem Papa cum univerſa Synodo tradiderunt Carolo jus & poteſtatem eligendi Pontificem, dignitatem quoque Patritiatus ei conceſſerunt.* Quæ ferè ſcripta extant *in cap. in Synodo, eadem diſt.* illic *In Synodo congregata Romæ ad exemplum B. Hadriani, qui Domino Carolo Regi Francorum Patritiatus dignitatem conceſſit. Ego quoque Leo Epiſcopus largimur Domino Othoni hujus regni Italiæ ut ipſe ſit Patritius*
55 *& Rex.* † Hinc colliges quàm parum faciat *d.l.1.de Conſul.* pro ſententia Cevallos & aliorum quàm *ſuprà* retulimus *n.*47. Nam Conſul & Patritius præfertur alteri non Patritio, ob magnam hujus dignitatis excellentiã, quæ in licentiatura non intervenit, & ſic non eſt in conſequentiã trahenda una dignitas ad aliam. *l.non ad ea* 5. *D.de legib.* Parvum parva decent, ut ait Horat. *l.1.epiſt.* 7. neque quod de tam magna dignitate ſtatuitur, poterit ad hanc tam minutiam adduci, ut cum incuria alterius, qui locum ſuum habet, præferatur. *l.3.C. de offic præfect urbi*

56 Sed non minimam difficultatem habet explicare, an Patricij Conſules præcederent vel è contra. Nam in eo articulo & jura & Auctores obſcurè procedunt. Videmus quidem *in l.3. infr. de Conſulib.* ſcribi ita. *Nemini ad ſublimem Patritiatus honorem, qui cæteris anteponitur.* Apud Caſſidor. jam laudatum, Patritiatum uni tantùm cedere, id eſt, Conſulatui docet *d. formul.* 2. idque etiam probat Gratian. *in l.unic.C Th de Conſulib.* ibi *diverſa culmina dignitatũ conſulatui cedere decernimus. Sed ut Conſulatus præponendus eſt omnibus faſtigiis dignitatum* & Juſtinian. *Novell.*62. ſeu *Auth.de ordine ſenator. §.urbic.ſic, Urbicaria præf. omnibus aliis præſideat, dignitatibus, id eſt, anteſedeat & poſt Præfectum cæteri Patricij numerentur & Conſules*, idem dicitur *in l.3.C.de offic.Præfect. urb* & à Caſſiodor. *lib.* 5 *ep.* 11.

57 Verùm in hac vetuſta obſcuraque obſervatione cenſeo cum Ioan. Savarone *in not. ad Sidon. lib.*2 *ep.*13. & Petr. Fabro *lib.*1. *ſemeſt.cap.* 2. *ad fin.* præfectoriam dignitatem minorem fuiſſe Patritia, & Patritiam minorem Conſulari. Nam etſi præfectura ſecunda fuerit poſt Imperatorium, ut dicam *infrà c.* 2. hoc obtinuit ante Conſtantinum, vel fuit major dignitas poteſtate, non dignitate, & amplitudiné. Præfectus prætorio totus mancipabatur curæ publicæ Symmach. *lib.* 1. *ep.* 12 eratque omnium ſolicitudinum moles maxima Præfectura, & graviſſimũ pondus, ut oſtendit Juret. *ad Symmach. lib.*4 *ep.*73. Conſularis dignitas erat otioſa, honos ſine labore Mamertin. *Panegyr. Conſ.* & Caſſiodor. *lib.* 6. *formul.* 1. apud quem ita Conſulem alloquitur Theodoricus *Viciſtis felicitate Principes qui & honores ſummos ge-*
58 *ritis, & dominationis tædia non habetis.* † Et certum eſt quem poſſe eſſe majorem reſpectu adminiſtrationis, & minorem reſpectu dignitatis, & è contra: ut de Cardinali non Epiſcopo, qui adminiſtratione major eſt, non dignitate, cum Epiſcopatus ſit culmen dignitatum, *cap. venerabilis, de præbendis.* cum adductis à Maſtrill. *de magiſt. lib.* 4. *c.* 13. *ex n.* 51 *& ſeq. & lib.* 5. *cap.*10. *ex num* 10. Barboſ *de jure Eccleſiaſt.*
59 *lib.*3. *c.*4. *n.*24. *& ſeq.* † Et ita *in l.*1. *infr. de Præfect. prætor.* æquiparantur præfecturæ urbicariæ & magiſtri militum, quas præcedit Conſulatus. Ita Sidonius *d. ep.* 11. Maximum jam Imperatorem, alloquitur, & inter alia ait, *Eum priùs in arcem præfectoriam patritiam conſularemque aſcendiſſe*, ita ut de Conſulari tanquam de dignitatis gradu altiori poſtremo loquitur, creſcente nempe oratione, ut advertit P. Faber. idque idem Sidonius comprobavit expreſſius *lib.* 5. *cap.* 16. ibi, *Votum in commune depoſcens, ut ſicut nos utramque familiam noſtram præfectoriam nacti, unam Patriciam divino favore reddidimus, ita ipſi quam ſuſcipiunt Patritiam faciant conſularem.* (quæ verba falsò attribuit Zoſimo *lib.*2. vir alioqui doctiſſimus & diligentiſſimus Cerda *in adverſ. cap* 60. *num.*1.) & probatur quoque *in d. l. un.C. de Conſul.* ibi. *Conſulatus præponẽdus eſt omnibus faſtigiis dignitatũ in omni actu, ſententia, cœtu.*

Quare *ad d.l.* 3 *infr. de Conſul.* reſpondet P. Faber. 60
non eſſe Zenonem *ibi* intelligendum de priſco Conſulatus honore, nam patritiatus cedebat, ut diximus. Quod minimè difficultatem tollit, cùm olim illa dignitas cognita non fuerit, & poſt ejus creationem adhuc Conſulatus præcedebat. Gothofredus *in d. l.* 3. ita explicat illa verba, *Patritiatus qui cæteris anteponitur*, ut ſit major Conſulatu ea dignitas, non gradu ſed duratione, nam conſulatus annuus, Patritiatus perpetuus. Quæ evaſio non convenit cum verbis tam generalibus. Cujacius nihil dixit. † Ego pla- 61
niſſimè dicerem rerum humanarum viciſſitudine Conſulatum ſub Zenone ab illo antiquo ſplendore deflexiſſe, & præpoſitum ei fuiſſe Patritiatum, niſi Auctorum illius temporis ſcripta ea opinione revocarent, quæ omnibus dignitatibus adhuc illum anteponunt, & ideò dicebam *in d. l.* 3. adiectum eſſe Patritiatum omnibus anteponi quia ut ad eum perveniretur, neceſſarium erat Conſul fuiſſe, vel Præfectus prætorio, aut vrbi. Vnde cum ille, qui patritiam conſequitur, dignitatem, Conſultus quoque honorem habet, non eſt mirum ſi ſemper anteponatur, non conſulatu maior, ſed quia Conſulatus præcedit, & viam munit ad Patritiatum, quod indicare videtur Novell. Theodoſij *de Honoratis*. cum dicit, *Quod ſi alterius adjectio dignitatis hanc ſolam* (id eſt conſularem) *ſuperat, quanto magis duplicata tanti ſuggeſtu infulæ.* † Sed mirum eſt quam obſcu- 62
rum ſit velle explicare qui fuerint hi Patritij, quid curaverint, quid egerint, in quo tanta dignitas conſiſtebat. Unum duntaxat verbum apud Caſſiodorum *ſup.* invenio quòd luciuſculæ inſtar nobis ſit, ut Patritiatus non fuerit nomen dignitatis, ſed ordinis, cùm plures eſſent Patritij, nihilque juriſdictionis habebant, ſed erant quaſi Senatus Principes, & jam cæteros ampliſſimos Magiſtratus geſſerant, quemadmodum florente Republica Conſulares viri, ut exiſtimant Hotoman. & Calvin. *de verb. jur. verb. Patritii* & toto tempore vitæ durabat hæc dignitas & fuit honor in nomine, ut idem Caſſiodorus teſtatur *lib.* 10. *ep* 7. Poſtea labente ævo duces fuerunt exercituum, ut Beliſario, & Narſete ducibus Iuſtiniani Patritiorum nomine decoratis legimus apud Cujac. *lib.* 10 *obſerv. c.* 12. qui epiſtolam Iuſtiniani refert. Tractabant arma & ærarium, & prouincias adminiſtrarunt, ut ex Conſtantino Porphyrog. docet Guther. *de offic. dom. Aug. lib.*2. *cap.*19. Buleng. *lib.* 3. *de Imp. Rom cap.*1. *Patritii*,

Ex quibus aditus apperitur difficili quæſtioni, & 63
de qua dubitatum fuit in Valliſoletana civitate quondam, ſi ſtatuto caveatur vt aliquis in curia Decuriones alios antecellat, prout in multis ciuitatibus ſolent Aquiliferi & arcis Præfecti priuilegia habere, ut potiori loco ſedeãt, & ad decurionatũ admittantur Comites, Duces, aut alij titulati Proceres præferendi ſint illis, qui alias prælationem habebant, ex eo quod hujuſmodi nobiles ex ſtatuto prælatione habent. In qua re dicendum videbatur, hujuſmodi Proceres dignitate illã præſtante præferendos eſſe, cum ſint digniores, qui minus dignos præcedunt *cap. ſtatuimus, de Major. & obed.* ubi DD. tradunt relati à

Salgag. *de reg.proteƈt.2.p.c.9.n.34.* Maſtrill. *de magiſt.*
lib.5 c.4.n.6. Marta *voto 101.n.7.* Georgius *allegat.35.*
n.1. Ludoviſ. *dec.301.n.3.* Seraph. *dec.1445.n.3.* Ric-
cius *colleƈt.1446.& in praxi reſol.583.n.3* Hermoſilla
in d.prolog.n.26.& 96 cùm ſint potiores poſt regiam
Majeſtatem in Republica *l.12.tit.1 p.2.* & de Con-
ſilio Regis *l.4.tit.4.lib.2.Rec.* Bald *conſ.387.n.1.lib.1.*
Cabed. *dec.213 n.6.p.1.* & in ſuis terris æquiparantur
Regi, Matill. *lib.3.de magiſt.c.4.n.162.* dicuntur Il-
luſtriſſimi, præcedúntque cæteros nobiles, ut idem
Maſtrill advertit *lib.4 c.7.n.20 cum ſeqq.*

64 Verùm his non obſtantibus contrarium dicendum
eſt hos ſcilicet titulatos nullam ex eorum dignitate
poſſe prætendere exemptionem, ut aliis præferantur,
cùm non ſedeant in curia tanquam titulati ſed tan-
quam Decuriones, juxta quam qualitatẽ debet præ-
cedere qui aliàs vel prælationem habet, aut ex pri-
vilegio, vel conſuetudine, ut notat gloſ. *verb prælatus,*
per tex.ibi in cap à collatione, de appellat.lib 6. Felin. *in*
rub.de major.& obed.col.2. Menoch *conſ 52.* Boher. *de*
auƈtor. Magni Conſ.n.66.cum.ſeq Franch. *dec.138* Bo-
badill. *lib.3.polit c.8.n.10.* & videtur expreſſa pro hac
parte *l.16 tit 19.p.2. & l.11.tit.18 part 4.* & Aquili-
fer non tanquam Decurio prælationem habet, ſed
tanquam Aquilifer, & Decurio antiquior, non tan-
quam Petrus, vel Paulus, ſed tanquam Decurio, quæ
qualitas præponderat, ita ut debeat attendi tanquam
ea, quæ magis prævalet, *l.quæritur 10. D.de ſtatu ho-*
min. Tuſchus *pp concl.tom.5.concl.295.* incipit, *mixtura*
65 *à potentiori.* † Neque enim nouum eſt poſſe plures
perſonas repræſentare vnum. *l fiſtulas, 78 §.fundum.*
D.de contrah empt. l.profeƈtitia 5 §.fin.D.de iure dot.l.
ſi verò 64.§ item quidquid 5.D.ſolut.matr.l.ſi quis 5.§.
fin.D.de liber.leg. cum adduƈtis à Morl. *in emp.tit. de*
contrah.emt.q 6.n.7. Pinell *in l.1.C.de bon.mat.3.part.*
n.73. circa fin. Bobadill. *in polit.lib.3.c 8.n.68.* iunƈtis
quæ adduxi *lib.1. obſer.c.7.n.15.* & ſic Epiſcopus po-
teſt ſedere in Capitulo, non tanquam Epiſcopus, ſed
tanquam Canonicus. *d.cap. à Collatione, de appell.in 6.*
notant relati à Hermoſill. *in d.prolog.gl.2.n.63. verſ.*
de Epiſcopo, Vnde etſi officium decurionatus cum illa
qualitate titulati fiat honorabilior & excellentior,
l.ſenatores 11.D.de ſenator.l.1. infr. de primicer. & ma-
gis qualificatus exiſtat, non tamen inde conſequetur,
ut potiori loco ſedere debeat contra eum, qui ſuum
ius retinet, cùm, vt diximus, ea qualitas tituli & co-
mitiuæ dignitatis non attendatur, ſed qualitas decu-
rionatus, quæ in pertinentibus ad tale officium præ-
ſtantior cenſetur, ex doƈtrina Accurſ *in §.aliam.verb.*
altiori. Inſt.de bonor.poſſ.ex l fin. infr. de tyronib.l.1.§.
pen.D.de aqua pluvia l.potiores.C.de offic.reƈt prou. Ti-
raq. *de nobilit.c.20.n.52.* cum aliis, quæ adduximus *ſu-*
pra contra Hotomanum.

66 Vt verò ad Conſulum dignitatem reuertamur, il-
lud etiam addendum eſt, Conſulem, vtpotè primum,
ſententiam tuliſſe in ſenatu, vt docemur ex Salluſtio
in Catilin. ibi, *Iulius Sillanus primus ſententiam rogatus,*
quod eo tempore Conſul deſignatus erat. Tacit. *lib.3. An-*
nal. Primus ſententiam rogatus Aurelius Cotta Conſul.
& rurſus, *exemit Druſum Conſulem deſignatum dicendæ*
primo loco ſententiæ. notat Dorleaus *ibi.* Sed notabis
Conſules nunquam rogari, niſi referente Principe.
Conſules verò deſignatos & Conſulares viros, vel
antiquiores, qui plures conſulatus geſſerant, primæ
ſententiæ fuiſſe, vt [illegible] Caſaubon. & Salmaſ.
infrà referendi poſt Beroald. *ad Sueton. in Claud. c.6.*
ad illa verba, *dicendæ inter conſulares ſententiæ ius eſſet.*
Primæque ſententiæ dicebantur non Conſules, ſed
Senatores, illorum enim erat rogatio, ſeu relatio, ho-
rum ſententiæ diƈtio. Quis autem ordo rogandarum
ſententiarum fuerit in ſenatu, eleganter explicatur à
Iſano Langlæo *lib.7.ſemeſt c 7.* Qui etiam ex Agellio
ſcribi varium eum ordinem fuiſſe, & id multoties
turbatum honoris, vel ætatis imò & libidinis cauſa.
† Vnde venit explicandus Spartiani locus difficilis *in* 67
Hadriano, qui ſibi conſuluit quòd Seruianum
Conſulem ſecum non fecerit, ne ſcilicet ipſe ſecun-
do loco poſt Seruianum ſententiam diceret, Bis enim
ante Hadrianum Conſul fuerat: verba hæc Spartia-
ni. *Seruiano ſororis viro, cui tantum detulit, vt ei ve-*
nienti de cubiculo ſemper occurrerit, tertium conſulatũ,
nec ſecum tamen, cùm ille bis ante Hadrianum fuiſſet,
ne eſſet ſecundæ ſententiæ non petenti ac ſine precatio-
ne conceſſit, quæ hunc habent ſenſum, vt cenſet *ibi*
Caſaubon. Hoc ita faƈtum ob Seruiani honorem,
nam Hadrianum Imperatoria maieſtas ſupra colle-
gam efferebat, Seruianum verò ſi antiquis mori-
bus fuiſſet locus, ætas, & quod bis Conſul fuiſſet
ante Imperatorem, verùm ne eſſet ſecundæ ſenten-
tiæ vir ille Hadrianus, noluit vt ſecum Conſul eſſet.
Salmaſius hanc explicationem reprehendit, quoniã
quoties Princeps ſenatui intererat rogare ſententiã
ſolitus non rogari, imò & eo referente Conſules
rogari. Cùm abeſſet ſuo ordine res peragebatur,
Conſules referebant, & qui primæ ſententiæ erat
Conſularis, aut Conſules deſignati ſi qui eſſent, quæ
malum igitur ratio eſt, vt Imperatoris collega in
Conſulatu ſecundæ ſententiæ fuiſſe dicatur, cùm
ipſe Imperator nunquam primæ? Seruianus Con-
ſul ſi eſſet, aut rogabat ſententiam abſente Princi-
pe, aut rogabatur eo referente. Cùm rogabat, nul-
lius erat ſententiæ: nam ſententiam non dicit qui
rogat. Cùm autem rogabatur, quis dubitat, quin
primo loco rogaretur; † Sed ab his ſcrupulis re- 68
ƈte poterit vindicari ſupradiƈta explicatio Caſau-
boni. Nam etſi in ſe veritatem habeant, tamen non
poteſt negari, quin illis verbis, *ne eſſet ſecundæ ſentẽ-*
tiæ, adiiciat rationem Spartianus, cur Hadrianus Ser-
uianum noluerit collegã in Conſulatu habere. Qua-
propter immeritò expungit Salmaſius illa verba,
& falſi coarguit, cùm ſi abſint à contextu, non poſſit
ſciri ſi Hadrianus tantum detulit Seruiano, ut ei ve-
nienti occurreret, cur ſecum noluit eſſe Conſulẽ, imò
ipſe Conſul eſſe noluit, vt eſſet Seruianus. Admit-
to & retineo ea verba quæ indicãt tantum detuliſſe
Hadrianũ ei viro, ne eſſet ſecundæ ſententiæ, id eſt,
ne ſecundo loco loqueretur, etſi poſt Principem ne-
que ſecundo loco ſederet, cùm bis Conſul fuiſſet.

Quæ diximus hucvſque circa honores & præro- 69
gatiuas Conſulum, non ſolùm habent locum in
Conſulibus ordinariis, ſed & in honorariis, nam hi
eaſdem prærogatiuas ſibi vendicabant, tanquam ſi
verè Conſules eſſent, *l.4.infr.de Conſul.* ſolitus enim
fuit dari conſulatus vel ordinarius, aut ſuffeƈtus, aut
honorarius. Ordinarius erat, qui in poteſtate &
adminiſtratione dignitatis erant Honorarij, qui hos
veſtamenta tantùm nominis ſine poteſtate habebant,
& titulo tenus purum honorem. Suffeƈti qui per
aliquot menſes ſufficiebantur poteſtate pari, non di-
gnitate, qui & minores diƈti, ex Dione li-
quet *lib.48.* Nam ab ordinariis annus numera-
batur, & dabant nomina faſtis, prænotabantur
inſtrumentis, vbicumque annorum ratio erat,
vt dicam latè *in l.vn. infr. de oblatio. vot.* & no-
tant Turneb. *lib 5. aduerſ. cap. 10.* Iuſt. Lipſ. *ad*
Senec. lib 3. de ira, cap.31. ad illa verba, *Dedit*
duodecim faſces, ſed non fecit ordinarium Conſulem.
Ioan. Sauaro *ad Sidon. lib.1. ep. 11.* ad illud.
Primus iacebat cornu ſiniſtro Conſul ordinarius Se-
uerinus. Iuret. *ad Symmachum lib.9. ep.120.* ad il-
lud, *Ordinarius Conſulatus.* Pancirol. *lib 1. variar.c.* 70
31. Elias Vinet. *ad Auſonium epig. 20.* † Frequens
fuit hæc Conſulum ſuffeƈtorum ſubrogatio, aut
ſubſtitutio: ſed raròanni & tempora, quibus res
geſtæ

geſtæ fuerant, ſignificabantur per ſuffectorum nomina. Conſules ordinarij fuerunt, qui in Caſſiodori & ideò Seneca, qui Conſul fuiſſe dicitur *in §. reſtituta. inſt. de fideicomm. hæred.* cùm non reperiatur in faſtis conſularibus, ſuffectus fuit, ut notant *ibi* politiores Interpretes, & præcipuè Pancirol. *lib. 2 theſaur. c. 278.* nam cum Trebellio ſuffectus eſt P. Mario & L. Aſinio. & ob id dixit Auſon. *in gratiar. act.* ibi, *Dives Seneca nec tamen Conſul. Quintilianus Conſularia ornamenta ſortitus, honeſtamenta nominis potius videtur, quam inſignia poteſtatis habuiſſe. Sed conſulatus ille cujuſmodi? Ordinario ſuffectus bimeſtri ſpatio interpoſitus in ſexta anni parte conſumptus.* O duo Hiſpaniæ maxima lumina, ſi ordinarium Conſulatum Romæ obtinere non potuiſtis ſub iniquis Principibus, qui tamen annuus erat futurus, Univerſus Orbis toto plauſu, toto conſenſu vos habebit in Conſules totius Reipublicæ literariæ perpetuos.

——*Convexa polus dum ſidera paſcet.*

71 † De his ſuffectis accipiendus eſt locus Ciceronis, quem refert Treb. Pollio *in Triginta tyrann. in Maro VII.* Nam, ut *Conſul ille* (inquit) *qui ſex pomeridianis horis Conſulatum ſuffectus tenuit, à M. Tullio tali adſperſus eſt joco. Conſulem habuimus tam ſeverum, tamque cenſorium, ut in ejus magiſtratu nemo pranderit, nemo cœnaverit, nemo dormierit,* & ſub Commodo ait Lamprid. vigintiquinque Conſules in unum an-

72 num ſuffectos fuiſſe. † Præterea fuerunt & alij honorarij. Nam Imperatores ad conſiliandos ſibi benemeritos amicóſque remunerandos honorarium Conſulatum invenerunt, id eſt, titularem, *l. nullus 60. h. t.* juncta lege noſtra *l. 3. l. 4. infr. de conſul. l. 4. infr. de Principib. agent. in reb. l. 3. in princ. & §. viros 2. C. ubi ſenator. vel clariſſ. l. 2. C. Th. ad leg. Iul.*

73 *repetund. Novell. 161. §. vicaria. Novell. 70. in princ.* Symmach. *lib. 9. ep. 120.* † Vnde jam ex his intelliges verba noſtræ legis illa, vel *ut Conſul, vel Conſularis efficiatur.* Conſulares vocat honorarios Conſules, id eſt, qui licet non fuiſſent Conſules, conſularibus inſignibus ornabantur, qui omnes propter ampliſſimam dignitatem non immeritò ab onere decurionatus fuerunt exempti.

CAPVT II.

De officio Præfecti pretorio, & Præfecti urbi, & Magiſtri Militum, pro explicatione verborũ noſtræ legis illorũ, ſeu Præfectorum prætorio, *cum ſequentibus,* & tit. infr. de Præfect. præt. *cum aliis rebus non obviis.*

SUMMARIUM.

1 *Qui ſcripſerint de dignitate & officio Præfecti prætorio, afferuntur.*

2 *De origine huius dignitatis & progreſſu,* & num. 3.

4 *Locus Caſſiodori expenditur quo clarius depingitur natura huius dignitatis,* & num. 5.

6 *Carpento uſi Præfecti, & qualis fuerit hæc prerogativa.*

7 *Præfecti legem condere potuerunt, quia hæc dignitas ab Imperatoria parum diſtabat.*

8 *Præfectus adorabatur ſicut Princeps, & quis adorationis ritus?*

9 *Relevabat tributis provincias.*

10 *A Præfectorum ſententia non appellabatur, ſed ſupplicabatur & quid ſit vice ſacra indicare* & n. 11.

12 *Locus difficilis Capitolini exponitur & vox periculum quid ſignificet?*

13 *Quod privilegium fuerit Præfectorum verbo ſententiam dicere.*

14 *Præfectus pretorio non ſolùm tractabat res civiles ſed & militares uſque ad Conſtantinum, qui eam dignitatem diviſit, & fecit Magiſtrum militũ breviter tractatus de magiſtro militũ,* & n. 15. & 16.

17 *Decuriones pœnis & queſtionibus plebeiorum non ſubduntur, niſi à Præfecto prætorio.*

18 *Quid ſit evectio in curſu publico, ejus dandæ facultas non erat, niſi in Principe & Præfecto,* & num. 19.

20 *Præco ante ſpræfectum prætorio admonens omnes ut de via cederent, vel caput aperirent.*

21 *Enſis, aut gladius inſigne Præfecti prætorio, explicatur Capitolinus.*

22 *Præfectura prætorio in quatuor dividitur ab Conſtantino*

23 *De Præfecto urbi tractatus.*

24 *Præfecti urbi munus & poteſtas.*

25 *An ſecunda fuerit dignitas poſt Imperatorem?*

26 *Probatur fuiſſe tertiam poſt Imperatorem.*

27 *Adducitur Auſonii locus, & explicatur.*

28 *Explicatur Iuvenalis*

29 *Præfectus urbi habebat ſub ſua diſpoſitione Præfectum annonæ, brevis ejus dignitatis relatio.*

LOngiores non erimus in hoc capite, tum quia nolumus nimis tractationem onerare, tum quia de hac dignitate egerint eruditè multi doctiſſimi viri, Petr. Fab. *lib. 1. ſemeſt. cap. 1 & ſeqq.* Pancirol. *in Not. Imp. cap.* Bulleng. *lib. tertio de Imp. Rom. cap. ſecundo & 3.* & Gutherr. *de offic. dom. Aug. libro ſecundo cap. primo & ſeq.* & nos etiam aliqua adduximus non contemnenda *in l. fin. ſub. de canon. largit. titul.* Quapropter aliorum ſcripta, & rectè ſcripta, non tranſcribemus, ſed tantum ſelectiora, vel omiſſa, aut ab eis neglecta pro captu noſtro proponemus. 1

Non immeritò poſt Conſulum & Patritiorum dignitatem proponit Iuſtinianus *in præſenti* Præfectum prætorio. Namque ipſe non ex Senatorum corpore, ſed ex Equitibus creabatur, id Auguſto Mæcenate ſuadente, ſi credimus Dioni *lib. 52. hiſt.* licet reclamante Tacito *4. ann.* & variis aliis teſtimoniis congeſtis à ſupradictis Auctoribus, & Cuiac. *in paratit. ad tit. Cod. de officio Præfect. præt. Orient.* Cùm hæc dignitas non fuerit à prima antiquitate, ſed poſt tranſlatum in Principem Imperium à Cæſaribus inſtituta, ut inſinuat *l. unic. D. de officio Præfecti præt.* qui ſolebant cohorti prætoriæ Equitem præficere, qui potentia militari ſibi ſecundus eſſet, ut olim tribunus Celerum. *l. 2. § populo, D. orig. jur.* vel Magiſter Equitum, ut *in d. l. unic.* quia *prætorium* erat in caſtris tabernaculũ Ducis, vel Imperatoris, ſumpto nomine ab origine, quia militibus prætorianis præficiebatur, (poſtea aula ipſa Principis, eſt prætorium, *l. fin. Cod. de offic. Rect. Prov.* ubi Gothofred. & Fab. *d. cap. 1.*) & denique exercitibus omnibus licet poſtea in dies hæc dignitas ita honorificentior facta eſt, ut totius Imperij curam ageret. † His cunabulis initiata in tantum meruit augeri, ut Titus patris ſui præfectus fuerit, ut teſtatur Sueton. *in Tito cap. 6.* ibi, *Præfecturam prætorio Titum ſuſcepiſſe, nunquam ad id tempus niſi ab Equite Romano adminiſtratum.* Poſtea Alexander Imp. Præfectos prætorio Senatores eſſe voluit, ne quis non Senator de Romano Senatore cognoſceret, ut Lamprid. *in Alex.* demonſtrat. Nec ſine ratione fuit ut illa dignitas Senatoribus concederetur, quæ ita omnes alias antecellit, ut culmen omnium dignitatum, arx præfectoria, ſpecula honorum, & apex faſtigiúmque dignitatum, & variis aliis elogiis condecoretur. *leg. quilibet 40. ſupr. hoc tit. l. 1. infr. de Navicular. l. 2. infr. de curſu publ. in honoribus 7 cum ſeq. C. Th. de honor. codicill. l. 2. C. de offic. Vicar.* 2 3

Symmach. *lib.* 1. *ep.* 12. *& 20. & libro* 4. *ep.* 73. Ammian. *lib.* 17. Sidon. *lib.* 3. *epiſt.* 6. *& carm.* 7. *verſ.* 464. Caſſiod. *lib.* 6. *epiſt.* 3. cum aliis cõgeſtis à Iureto *d. lib.* 1. *miſcell. in Symm. epiſt.* 12. Petr. Gregor. *lib.* 47. *ſyn. tag. c.* 30. *toto.* Buleng. *d. lib.* 3. *c.* 2. *verſ. Præf. Cura tamen* Guther. *d. cap.* 1. & ideò Pater Provinciarum & Imperij appellatur Præfectus à Caſſiod. *lib.* 8. *epiſt.* 20.

4 Quale itaque fuerit hoc officiũ, circa quæ munia verſaretur, vnum pro omnibus propono Caſſiodorum, qui egregiè & eleganter illud depinxit *libro* 8. *form.* 3. ibi, *Pater appellatur Imperij, & ipſum hodie reſonat vox præconis, inſtituens iudicem ne ſe. patiatur eſſe diſſimilem, quædam enim huic dignitati & nobis jura communia ſunt, exhibet enim ſine præſcriptione longinquos, magna quantitate multat errantes, fiſcum pro ſua deliberatione diſtribuit, evectiones ſimili poteſtate largitur, vacantia bona proſcribit, delicta prouincialium iudicum punit, verbo ſententiam dicit. Quid eſt quod non habeat commiſſum cuius eſt vel ipſe ſermo iudicium? penè eſt, vt leges poſſit condere quando ejus reuerentia poteſt negotia ſine appellatione finire. Ingreſſus Palatium noſtra conſuetudine frequenter adoratur, & tale officium morem videtur ſoluere, quod alios potuit accuſare. Poteſtate igitur nulla dignitas eſt æqualis. Vice ſacra vbique iudicat. Nullus ei miles de ſori ſui auctoritate præſcripſit Curiales etiam verberat. In officio ſuo ius retinet ſingulare. Militia perſunctus honorem tribuit Gratanter imlemus quæ ille conſtituit, cujus reuerentia & nos ita conſtringimur, vt ſine dubitatione faciamus quæ illum decreuiſſe cognoſcimus.* Non immeritò, *quando palatium ſua prouiſione ſuſtentat, ſervientibus nobis procurat annonas, humanitates quoque iudicibus ipſis facit, legatos gentium voraces explet ordinationibus ſuis, & licet aliæ dignitates habeant titulos præfinitos ab iſta totum penè geritur quid in imperio noſtro tractatur. Hanc denique curarum omnium pulcherrimam molem tuis humeris decenter imponimus.*

5 † Hæc & alia Caſſiodorus, quorum aliqua ſi explicauerimus, quanta fuerit huius dignitatis amplitudo aperietur. Nam cùm vniverſam adminiſtrarent Rempublicam, varia privilegia habuerunt Præfecti & multiplex fuit tantæ poteſtatis exercitium, inſignia non pauca, & potentia non parua, quod demonſtrat vno verbo IC *in d. l. vnic. D. de Præf. præt.* aſſerens Præfectis prætorio datam pleniorem licentiam ad diſciplinæ publicæ emendationem quòd non ſolùm res pacis, ſed & bellicas, & denique cuncta negotia Imperij comprehendit.

6 In primis carpento vtebantur, ut *d. form.* 3. teſtatur Caſſiodor. & Iuſtin. *Nouell.* 70. quæ eſt *Auth. vt ordinaria præfectura urbana, cap.* 1. quod videtur fuiſſe ſummum priuilegium, nam ut narrant Dio & Sueton. *in Claud. cap.* 17. ſic, *Senatus accepto nuncio de ſubacta per Claudium Britannia inter alios honores Claudio vxorique ejus Meſſallinæ tributos permiſit, vxorique carpenti vſum, & cap.* 11. Claudius decernendum curauit matri carpentum, quo per circum duceretur. Tacit. *lib.* 12. *Ann.* ſic, *Suum quoque faſtigium Agrippina extollere altius carpento Capitolium ingredi, qui mos Sacerdotibus & ſacris antiquitus conceſſus venerationem augebat fœminæ*, dicemus latiùs Deo volente, *in tit. infr. de Honoratorum vehicul.* Rationem hujus priuilegij videtur indicare Symmach. *lib.* 10. *ep.* 17, ut veterem Magiſtratuum diues pompa geſtaret notat P. Fab. *d. lib.* 1. *ſemeſt. c.* 3. *in princ.* Iuret. *ad Symm. d. ep.* 17. Buleng. *d. lib.* 3. *c.* 3. Sauaro *in Sidon. lib.* 7. *epiſt.* 12. *poſt princ.*

7 Proſequitur Caſſiodor *Quædam eſſe Præfecto & Imperatori communia.* Quoniam Præfectura quoddam erat imperium, neque ab Imperatore diſtabat, niſi quod purpuram non geſtaret, ut ait Eunap. *in vita Philoſoph.* & eâ ratione Macrinus apud Herodian. *l.* 2. ait Præfectum prætorio non multum abeſſe à regia poteſtate, & ita firmat Budæus *in d. l. vnic. de offic. Præf. præt.* ejus edicta legis vicem obtinebant *l.* 2. *C. de offic. Præf. præt. Orien. l. apertiſſimi* 16. *C. de iudiciis, l. ſi fidejuſ.* 27. *C. de fidejuſſor* & hoc eſt quod dixit Caſſiodorus, *penè eſt vt leges poſſit condere*, notarunt Alciat. *lib.* 2. *paradox. cap.* 9. & Cuiac. *lib.* 6 *obſeru. cap.* 10 licet reclamitet Oſvv. *lib.* 28. Donelli *cap.* 6. *lit. V.* Quapropter Marcus Antonius, auctore Capitolino *in eo* iuriſdictionem dedit Præfectis prætorio, ut jura dictarent, quod etiam adſtruere videtur Sidon *carm.* 15. *verſ.* 156. Ex quibus ingeſtæ ſub tempore præfecturæ conſpicuus ſanctas reddit ſe Præſule leges. † Ado- 8
rabanturque ſicut Princeps ipſe, ut ipſe Caſſiodorus oſtendit. Ritus erat purpurã Principis manu tangere, & ad os veneranter admouere. Apuleius *lib.* 4. *metamor.* ibi. *Multi denique ciuium inacceſſæ formoſitatis admiratione ſtupidi, & admouentes oribus ſuis dexteras vt ipſam prorſus Venerem religioſis adorationibus venerabantur.* Congerunt plurima alia loca de hoc adorationis ritu agentes P. Pithæus *lib.* 1. *ſucceſſ. a ner. cap.* 7. Doileans *ad Tacit. lib.* 1. *annal. p.* 54. *& lib.* 2. *ann. pag.* 275. Demſter. *ad Roſin. lib.* 3 *antiq. cap. fin. in fin.* fusè & doctè Lipſ. *lib.* 2. *elect. c.* 6. Roa *lib.* 4. *ſingul. cap.* 3. Gothofr. *in l.* 1. *infr. de Apparitor Præf. vrb.* & hæc ſummi honoris habita ſunt loco deoſculare, aut adorare dignitates habentes *l. nec cogi* 109. *Cod. Th. de decurion.* † Releuabantque tributis prouincias, vt 9
conſtat ex Sidonio *lib.* 7. *epiſt.* 12. vbi Ferreolus Præfectus prætorio feſſas & exhauſtas tributis Gallias releuandas eſſe decernit, vbi notat Sauaro ad illud, *Tributario jugo releuaretur* † A Præfectorũ ſententia 10
non appellabatur ſed ſupplicabatur Princeps, *l. Præf.* 17. *D. de minor. d. l. vnic D. de offic. Præf. præt. l. vnic. C de ſent. Præf. præt. Nouel.* 116 quæ eſt *Auth. vt ſponſalit. largitas, cap.* 5. *& Nouell.* 23. quæ eſt *Auth. de appel. lation. in princ. verſ. excepta.* vbi Accur. *verb. ſine magni* & hoc eſt quod dixit Caſſiodor. *Quando eius reuerentia poteſt negotia ſine appellatione finire.* Ratio enim eius rei tradit Conſtant. *in. l. à Proconſulibus* 16. *C. Th. de appellat.* ibi, *A Præfectis autem prætorio qui ſoli vice ſacra cognoſcere verè dicendi ſunt, prouocari non ſinimus, ne iam noſtra contingi veneratio videatur*, vbi illa verba, *vice ſacra cognoſcere*, idem eſt ac vicem Principis gerere, ſic legimus apud Symmach. *lib.* 8. *epiſt.* 17. *ſacri auditorij cognitorem*, id eſt, Præfectum prætorio, vt in *l. obiecta* 44. *C. Th. de appellat.* ibi, *Vel ad nos, vel ad cognitorem ſacri auditori ſolemniter cauſa* (appellationis) *mittatur, l. patris* 28. *C. Th de appell.* ibi, *qui vice noſtra cognoſcunt, l.* 3. *& ſed. C Th. de reparation. appel.* etſi non ignorem Præfectũ vrbi hoc idem priuilegium habuiſſe, vt ex eodem Caſſiod. conſtat *lib.* 6. *ep.* 15. Symmach. *lib.* 1. *ep.* 30. ſed non ſemper vt Præfecti prætorio, & ob eam cauſam *in dict. l. à Proconſulibus*, adiectum eſt, *vice ſacra cognoſcere verè dicendi ſunt*, quaſi cæteris non ita hoc priuilegiũ conceſſum eſſet. Cùm Præfecti prætorio vbique iudicarent vice ſacra, vt ait Caſſiodor. *ſupra*, Præfectus vrbi ſolum in vrbe. † Solebant itaque Imperatores 11
vices ſuas delegare, *l.* 1. *§. interdũ* 4. *D. à quibus appell. non licet l. præcipimus* 32. *§. fin.* ibi, *lite à nobis delegata*, *C. de appellat.* & Iudices tales dicebantur habere ſacrum auditorium, ſacram cognitionem, & examen, vt *in d. ll.* notatque Iuret. *ſub. de ep.* 30. † Hucque ſpectat. 12
Capitolin. *in Marco Anton.* de quo hæc dicit, *Habuit ſecum Præfectos, quorum auctoritate & periculo ſemper iura dictauit*, quæ verba variè accipiunt Caſaubon. & Salmaſ *ibi.* Iſte ita explicat vt Præfecti periculo ſuo iudicare dicerentur, à quibus appellari non licebat, quos periculi ſui Iudices dicuntur Ammiano

no Auctoritate igitur ac periculo ſuorum Præfecto-rum iura ſemper dictauit Marcus, id eſt, Præfectus ſuis poteſtatem abſque prouocatione iudicandi ſemper conceſſit. Sed nimis ieiuna mihi videtur hæc interpretatio. Probo vulgatem, vt dicat Capitolinus non ſolùm Marcum vſum fuiſſe conſilio Præfectorum, verùm & formula ab eis ſcripta vſum. Nam *periculum* ſignificat tabellam, ſeu libellum, vt *in tit. C. de ſententiis ex periculo recitand.* id eſt, de ſententiis quæ debent recitari ex tabella, ex ſcripto, vt patet ex *l. 2. & 3. eius tit. vbi*, vbi eleganter obſeruauit Gothofr. & Cuiac. *in l. 5. in fin. C. de probation.* & relati ab Ovval. *lib. 28. Donell. cap. 3. lit. H*, Neque aſſentior Budæo *in l. fin. D. de ſenato*. Alciato *lib. 2. diſpunct. cap. 21.* Hotoman. *lib. 5 obſeru. cap. 20.* quos ſequitur Langlæus *lib. 5. ſemeſt. cap. 5.* qui malè legebant, *de ſententiis ex breuiculo recitandi.*

13 Vnde patet aditus ad verba illa Caſſiodori *ſuprà*, qui inter cætera priuilegia Præfectorum recenſet, *verbo ſententiam dicere*, quod etiam probatur *in l. 2. C. de ſent. ex pericul.* vbi dicitur iudices ſententiam debere ſcribere, & ex libello, ſeu periculo partibus publicare, exceptis tamen Præfectis prætorio, quibus conceditur per officium ſuum, id eſt, officialem, ſententias definitiuas recitare. Nam non tenetur ſcribere, ſed verbotenus ſententias proferre, propter culmen dignitatis, & ob id addidit Caſſiodor. ibi, *Quid eſt quod non habent commiſſum, cuius eſt vel ipſe ſermo iudicium*: docent Cuiac. & Gothofred. *in d. l. 2.*

14 Proſequitur Caſſiodorus, *nullus ei miles de fori ſui auctoritate præſcribit*. Hoc ideò, quoniam, ut Dio ait *lib. 55.* olim ab Auguſto cùm hic Magiſtratus eſſet creatus, non ſolùm cognoſcebat de artibus pacis, ſed etiam & de omni re bellica ut Zoſimus quoque probat *lib. 2.* qui de præfecto ita ait. *Cùm eſſent duo Præfecti prætorio, qui hoc officium communiter gerebant, nec Palatini tantum ordines eorum cura poteſtatéque gubernabantur ſed etiam ij quibus vrbis erat commiſſa cuſtodia, & quotquot in omnibus limitibus erant collocati. Hic enim Præfectorum prætorio magiſtratus, qui poſt Imperatorem ſecundus exiſtimabatur, annonas erogabat, & contra militarem diſciplinam admiſſa conuenientibus pœnis corrigebat. Nam cùm præeſſent ubique locorum militibus, non modo centurionibus & tribunis, verùm etiam ducibus, ſic enim appellabantur, qui quolibet in loco prætorum vicem obtinebant*, & ſub Conſtantino Imperatore, ut Auctor eſt Ammian. *lib. 21.* cunctæ caſtrenſes & ordinariæ poteſtates, ut honorum omnium apicem priſcæ reuerentiæ more Præfectos ſemper ſuſpexere prætorianos. Confirmat id quoque Euagrius *lib. 1. cap. 19.* ibi, *Cyrus ad maximum tribunal Præfectorum euectus eſt quem Præfectum prætorio vocant, & occidentis exercitibus eſt præpoſitus.* Confert quod Iulius Capitolin. *in Gordiano tertio*, de Miſithæo Præfecto prætorio adducit his verbis. *Idem cum eſſet Præfectus, arma militum ſemper inſpexit nullum ſenem militare paſſus eſt, nullum puerum annonas accipere. Caſtra omnia feſſato circuibat Tribuni & duces, uſque adeò eum timuerunt, & amaverunt, ut neque vellent peccare*, idque confirmat Veget. *lib. 2. de re milit. cap. 21.*

15 † Conſtantinus verò Imperator ut hanc dignitatem frangeret, ut *infrà* dicam, hanc portionem rei militaris à Præfectis adduxit, & in alium tranſtulit, quem Magiſtrum militum nominavit, cui poſt militarem curam fuit commiſſa, ut teſtatur Zoſimus ſic loquens, *Sub Magiſtris militum inſtitutis, altero Equitum, altero peditum, & in hos tranſlata poteſtate militum [illegible] & coercendi delinquentes hac etiam [illegible] Præfectorum auctoritati detraxit.* Huius officium non minus illuſtre quàm Præfectorum, nam ſicut hi in Reipublicæ adminiſtratione curam gerebant Magiſtri militum in re militari; & in milites magnam poteſtatem, nam ciuiles & criminales eorum cauſas diſceptabant, *l. pen. C. de officio Præf. præt. Orien. l. 1. C. de offic. magiſt. mil. l. penult. C. de iudic. l. penul. C. de iuriſdict. l. 1. C. de exhiben. reis, l. unic. C. ne rei milit. comitib.* & ſicut Præfectura fuit ſecunda dignitas poſt Imperatoriam, ita & Magiſteria poteſtas, teſte D. Hieronym. *in Ezech cap. 23.* docent Pancirol. *in Not. Imp. cap. 30. 31. & 38.* & eo non relato Bulleng. *lib. 5. cap. 12.* & Godeſcal. Stevvech. *in com. ad Veget. lib. 2. cap. 9.* qui fatetur diu quæſiuiſſe, quonam tempore cœperint huiuſmodi Magiſtri militum, ſed nihil certi de iis repetiſſe, cùm tamen Zozimus clarè à Conſtantino Magno inſtitutos fuiſſe perhibeat.

† Etſi contra eius auctoritatem velit Bulenger. *vbi proximè verſ. magiſtros militum*, hoc officium iam inde ante Conſtantinum in vſu fuiſſe; cùm Vopiſcus teſtetur, Aurelianum Magiſtrum militum per Thracias fuiſſe; & Metaphraſtes quempiam Theophilum ſub Decio Magiſtrum militum faciat. Sed inde multò magis in hoc hallucinaſſe Bulengerum, quàm Zoſimum, agnoſces ex Vegetio *lib. 2. de re mil cap 9.* qui hæc ſcribit. *Sed legati Imperatoris ex Conſularibus ad exercitus mittebantur, quibus legiones obtemperabant in ordinatione pacis, & neceſſitate bellorum, in quorum locum nunc illuſtres viros conſtat Magiſtros militum ſubſtitutos* Cum ergo Vegetius floruerit ſub Valentiniano, ſiue malis I. vel II. vix credi poteſt ante Conſtantinum Magiſtrum militum fuiſſe. Hanc difficultatem ante Bulengerum attigit doctiſſimus Pancirolus, cui omnis bonus Bulenger ſuffurator. Sed eam diſſoluendam iudico cum Salmaſ. *in Not ad Vopiſc. in Aurelian.* ad illa verba, *Tuo magiſterio milites uti volo, pag. 358.* qui ait tempore Aureliani nondum certum fuiſſe officium Magiſtri ſed fere ita vocatos illos, aut quibus bellum aliquod extra ordinem gerendum mandabatur, vt Aureliano *in Vopiſci loco*, Claudius bellum aduerſus Gothos commiſit, aut ducum Vicarios, qui Legatorum vicem implebant, qui exercitum ducebant, aut limitem habebant, & ita res & appellatio illa erat vaga & incerta, vſque dum Conſtantinus militum Magiſtros conſtituit, ad quos ſumma rei bellicæ pertineret. Quomodo enim ſtare poſſet vox *nunc* in Vegetio, ſi iam inde ab antiquis Imperatoribus vſurparetur illud officium; & quamuis Salmaſius affirmet in Codicibus aliquibus eam vocem deſiderari, retinenda eſt cum Stevvechio *ibidem*. Cætera quæ ad eius dignitatis amplitudinem aperiendam pertinent, tractant *ſuprà* allegati, ad quos ea remittimus. 16

Vt ergo ad Caſſiodorum redeamus, ſubiicit & de Præfecto *Curiales verberat*. Nam curialis non poterat à Iudicibus, vel Prouinciarum Rectoribus tormentis, vel plebeiorum verberibus affici, neque aliis pœnis ſubdi, *l. omnes 33. l. ne quis 38. ſup. hoc tit. de decur. l. Dino 11. l. decuriones 16. C. de quæſtionib. l. 2. §. in filiis cum ſeq. l. fin. D. de decurion.* tradit Pancirol. *de Magiſtrat. cap. 6.* At propter ampliſſimam dignitatem Præfectus Decuriones verberare poterat, quod indicat *l. quilibet [illegible] ſup. h. t.* vbi ſi Decurio ſit pecuniæ publicæ decoctor, ait lex, *non ſolùm à vobis* (id eſt, Præfectis) *quibus propter loci dignitatem rerum ſumma commiſſa eſt, verùm & à Iudicibus plumbatarum ictibus ſubiiciatur* quaſi denotet Præfectum curiales verberare poſſe, quod non niſi in caſu decoctionis cæteris Iudicibus licebat. 17

18 Sed non eſt omittendum aliud ſingulare priuilegium Præfectorum, quod notat Caſſiodorus illis verbis, *euectiones ſimili poteſtate largitur*. Ad quorum declarationem, ut dicam, Deo annuente, *in tit. infr. de curſu publ.* ſcias totum jus curſus publici in poteſtate fuiſſe Principum, neque paſſim omnibus permiſſum, *l. judicibus 6. infr. de curſu publ.* & ita nemo curſum ſua auctoritate inſtituere poterat, neque equos, aut vehicula ſumere, niſi Principis auctoritate, adeò ut judices, vel cuſtodes publici curſus nullum tranſire paterentur, niſi euictionis jus à Principe impetraret, *l. 3. l. euectio num. 6. l. judicibus 9. infr. de curſu publ.* erat autem *euectio* conceſſio & facultas, ut quis publico curſu uti poſſet, & iter facere, aliàs dicitur, *diploma, codicilli, ſynthema & tractoria*, ut probant Briſſon. & reliqui *verb. euectio.* Cuiac. *in d. l. 3. & in leg. 1. infr. de tractoriis.* Iuret. *lib. 9. Symm. ep.* 3. Pancirol. *in Not. Imp. cap. 6.* Caſaubon. *ad Sueton lib. 2. pag 28. ipſi p 87.* Bulenger. *lib. 6. de Imp. Rom. cap. 29.* Gutherr, *de offic. domus Aug. lib. 3. cap. 15.* & noſter Did. Perez *in l. 55. tit. 19. lib. 8. ordinam.* Hæc euectio diem certum habebat, intra quem veredis uti licebat, & eo elapſo irrita fiebat, *d. l. 3.* & huc ſpectat D. Paulin. *libro 4. de vita S. Martini.*

Dicite quid veſtri velox euectio Regis
Efficiat tardante Deo.

Et ob id à currentibus tam Iudices, quàm curioſi euectionem ſibi exhiberi poſtulabant, ne quis contra euectionis auctoritatem moueret curſum, vel amplius vtatur, quàm conceſſit euectio, *l. 2. infr. de curioſis.* Aliàs autem ſi ſine euectione iter faceret, vel ſi eam non oſtenderet, retinebatur ubicumque fuerat repertus, *l. euectiones 18. l. ſi quiſpiam 59. C. Th. de curſu public.* & ſi plures equos, quàm euectio continebat, vſurpabat, capitalem rem feciſſe credebatur, *l. qui contra 14. C. Th. de curſu public.* Quapropter non ſolùm inſpicienda erat euectio, verùm & ſubnotanda *l. cunctos 21. C. Th. illo tit.* ita ut qui falſo diplomate uſus fuerit, pro facti qualitate puniebatur, juxta Modeſtinum ita accipiendum *in l. eos 27. §. fin. D. ad l. Cornel de falſ.* notant Cuiac. *in d. l. 3. & in d. l. 1. infr. de tractoriis*, ubi diplomatis formulam ex Marculpho Monacho refert, & notant plures, quos, ſi Deus annuat, adducam *in tit. infr. de curſu publ.* † Ha-

19 rum euectionum dandarum facultatem nullus præter Principem habuit, niſi Præfectus prætorio, aut Proconſul. *l. judicibus, juncta epigraphe, infrà, de curſu publ. l. facienda 40. C. Th. eod.* Plin. *lib. 10 ep. 65. & ep. penul.* Caſſiod. *d. lib. 6. fer. 3.* notant *ſuprà* relati, & Iuret. *ad Symm. lib. 1. ep* 18. aliis autem rarò & non niſi merentibus concedebatur, *l. 4. C. Th. illo tit. l. nullus 44. eod.* Adeòque hoc jus ſummæ auctoritatis fuit, ut Symmachus *lib. 7. ep. 105.* ob ejus impetrationem gratias agat, cujus facultatis conceſſio tanquam extraordinaria extat *in l. magnifica 19. C. Th. de curſu publ.* quæ dirigitur Symmacho Præfecto Vrbi. Aliquando illuſtribus viris poteſtas hæc delata eſt potius honoris cauſa, quàm vſus, ut videmus *in l. meminimus 54. C. Th. illo tit.* & videtur eò reſpicere Symmach. *lib. 7. epiſt. 95.* obſeruat Iuret. *ſup.* cuius verba, eo non relato, ut ſolet, tranſcribit Buleng. *d. lib 6 cap. 15. in fin.* videndus quoque erit Baron. 3. *tom. Annal. anno* 314. Menoch. *de arbitrar. caſu 2. numero. 5 & caſ. 229. numero 3.* Parlador. *lib. 2. quotid. cap 19. numero 3.* Vnde cum huiuſmodi facultas euectionis Principi tantùm reſeruaretur, & Præfectis, non immeritò dixit Caſſiodorus, *euectiones ſimili*

20 *poteſtate largitur*, id eſt, ſicut ipſe Princeps. † His denique aliam prærogativam adiiciemus, quâ dignitas Præfecti auguſtior erat, quam non omiſit elegantiſſimus Caſſiodorus illic, *Ipſum hodieque reſonat vox præconis.* Nam ante Præfectum clamabat præco, quem præibat, omneſque admonebat caput aperire, de via cedere, adſurgere, equo deſilire, ut docet Seruius Honorat. *ad Virg. lib. 11. Æneid ad illum verſ. 500.*

——*Ab equo Regina ſub ipſis*
Deſiliit.

Sicque præco huius dignitatis fuit inſigne & anteambulo, quod & ita probat ipſe Caſſiodor. *lib. 2. diuin. Scrip.* his verbis, *Si Præfectum vox præconis enuntiet, ſi carpentum ipſius ſtrepentibus rotis tranſire noſcamus, nonne omnes voluptates cordis adjicimus dum conſpectum ipſius reuerentiamque metuimus.* Sidon. *lib. 7. epiſt. 12.* ibi, *Iſſet per auitas tibi ſtilus noſter curules, patritias nihilominus inſulas enumeraturus non tacuiſſet triplices præfecturas, & Syagrio tuo pro toties mutatis præconibus præconia non negaſſet* D. Baſilius *concione 4* ita, *Adde diuitiis ciuilem quoque potentiam, honores delatos à Principibus, præcones honorifica voce perſonantes ante ipſum* D. Ambroſ. *lib. 5. Hexaëmer.* ſic, *Clarus honoribus, præeminens poteſtatibus, tribunalibus celſus, ſolio ſublimis, dum præconum clamore deducitur ſubita conuerſione in carcerem rapitur*, obſeruant Iuret. *ad Symm. lib. 10. ep. 17.* Ioan. Saoar. *ad Sidon. lib 1. ep. 3.* Bulenger. *lib. 3. de Imper. cap. 3. verſ. ſed de præconis.* Pithæus *libro. 1. aduerſ. cap. 15.* congruunt tradita à Lipſio *lib. 1. elect. cap 23.* & nos dicemus *in l. vn. infr. de Quæſtoribus* ad illa verba, *Acclamatione excipiantur ſolita, nec prætereantur ut incogniti.*

Præterea inſigne fuit Præfectorum enſis, ſiue gladius, quo accingi ſolebat ab Imperatore, quod ex Herodiano *lib. 3.* & aliis obſeruauit doctiſſimus & multæ lectionis vir P. Fab. *dicto lib. 1. ſemeſt. cap. 3.* & ab eo omnia deſumpſit, ſolito more, id eſt, tacens Auctorem Bulenger. *lib. 2. cap. 16. & lib. 3. cap. 3. ad fin.* notarunt quoque Roſin. *lib. 7. antiq. cap. 35. ad fin.* & Pancirol. *in Notit. cap. 6. verſ. creatum*, & poſt omnes Gotherr. *lib 2. de offic. dom. cap. 1. verſ. Præfecto.* Quod videtur factum in ſignum maximæ poteſtatis. Ad idque alluſit Traianus cùm Sullam Licinium ad eam dignitatem promoueret, nam nudum enſem tradens, dixit, *Accipe hunc enſem, quo ſi rectè imperauero, pro me vteris, ſin minus, contra me vertas*, ut teſtantur Xiphilin. *in Traiano & Dio.* Hinc præter omnes accipient lucem verba Capitolini *in Gordianis* illa, *Poſt ventum Carthaginem cum pompa regali & faſcibus laureatis, filiuſque legatus patris gladii poteſtate ſuccinctus eſt*, quod idem eſt ac legatum filium, qui erat patris, poſtea ab eo creatum Præfectum prætorio, ita liquet ex Aurelio Victore *lib. 2. hiſt. in Gordian.* qui ait, *Milites Gordiani filium, qui fortè contubernio patris prætextatus, ac deinceps Præfectus prætorio intererat Auguſtum creauere*, reliqua pete ex allegatis, & præcipuè Petro Fabro. 21 58

Hæc ſunt veluti quædam lineæ huius clariſſimæ dignitatis, quas jam adducti luculentius depingunt, omnibuſque coloribus exprimunt, nos in ea deſcribenda defeſſi ſumus, cùm neſciamus quæ rectè ab aliis ſunt deſcripta tranſcribere. Illud tantum reſtat adiicere, quòd cùm Præfectorum magna eſſet potentia & auctoritas, ita ut Imperatoribus formidabiles eſſent, ſiquidem apud varios Principes plurimum valuiſſe, refert ex multis P. Fab. *d. lib. 1. cap. 1. verſ. atque vt ex vnic.* adeò ut de Hadriano refert Spartian. Tatiani ſui 22

Præfecti

Præfecti potentiam, cùm ferre nequiret, eum obtruncare conatum quod & alij Imperatores fecère. Conſtantinus Magnus eorum potentia infenſus poteſtatem tantam minuere decreuit, & immenſam illam auctoritatem diuiſit. Nam pro duobus quatuor Præfectos inſtituit, & in quatuor imperia diſcerpſit, vnumque Orienti, aliud Illyrico, tertium Italiæ & Africæ, quartum Galliis, Hiſpaniis & Britanniæ præfecit, & ciuilia tantum tractare negotia iuſſit, vt teſtatur Zoſimus *lib.* 2. præfuit Præfectus Orientis pluribus prouinciis, quas referunt Pancirol. *in Not. capit* 5. Bulenger. *dict. libro* 3. *cap.*4. Gutherr. *de offic. d. lib.*2.*cap.*6. Ægypto nempe cum Lybia & Meſopotamia, Cilicia, Cappadocia, Armenia, Pamphylia, Thracia, Myſia, cum aliis. Alter Præfectus Illyrici habuit ſub ſe Macedoniam, Achaiam, Daciam, Theſſaliam, Cretam, Græciam, Epirum, Pannoniam & alias. Præfectus Italiæ Africam, Italiam, Illyricum alterum cum cæteris inſulis. Præfectus vltimus Gallias, Hiſpanias, Britanniam. Docent latiùs *ſupra* dicti, quos adeat qui plura videre cupiat, & multa, quæ de hoc vltimo Præfecto Galliarum diximus *ad l.*4. *ſub. de Can. largit. tit.*

23 Subſequitur in lege noſtra, *vel Vrbicariam, in ipſo tamen actu meruerit præfecturam*, eximit Iuſtinianus à Curiali fortuna cum cæteris dignitatibus vrbicariam præfecturam, id eſt, Præfectum vrbi, cuius dignitatem vocat *vrbicariam*, ab vrbe nempe, (quemadmodum illius ſæculi auctoribus dicitur *vrbicaria & ſuburbicaria regio*, *l.*3. *Cod. Th.* tributa in ipſis ſpeciebus inferri *l.* 04. *Cod. Th. de indulgent. deb.* & in aliis locis congeſtis à Iureto *lib.*2. *miſcell. in Symmach. ep.*74 & Salmaſ. *ad Trebell.* Pollion. *in trigint. Tyrann.cap. de Tetrico ſeniore pag.*314. *cum ſeqq.*) Præfectus nempe vrbi omnes prouincias & populos qui intra centeſimum lapidem definiuntur, iudicabat, *l.*1.*ff. de offic. Præf. vrbi*, ibi, extra vrbem intra Italiam, & §.4. ibi,
24 *ſed & ſi quid intra centeſimum milliarium.* † Hunc magiſtratum ab Auguſto primum creatum docet Dio *lib.*52. vt cauſas omnes quæ in vrbe & in prouinciis vrbicariis contingebant, per appellationem iudicaret, *dict. l.*1. Senatui præerat, ideo Senatus Princeps dictus, Senatorum iura tuebatur, & de illis iudicabat Symmach. *lib.*2. *ep.* 75 *& lib.*10. *ep.* 62. Caſſiodor. *lib.* 6. *form.* 4. & probat *l.*4. *Cod. Th. de iuriſdictio. l. quia nonnulli* 10. *C. Th. de maleficis*, *l.prouincialis* 13. *Cod. Th. de accuſat.* docent Iuret. *ad Symmac.* in dictis locis, Bulenger.*lib.*3. *de Imp. cap.*1. Sauaro *ad Sidon. infrà* referendus. Regebat item, & plebem, vnde Rector vrbis dictus Sidonius *lib.*9.*ep* 16.

Qui patrum ac plebis ſimul vnus olim iura gubernet.

25 † Vnde non immeritò ſecunda poſt Imperatorem dignitas hæc vrbanæ præfecturæ Romæ, & intra centeſimum lapidem, vt docet vetus Scholiaſtes Iuuenal. ad illud *Saty.* 10.

—— Deinde ex facie toto orbe ſecunda.

Qui ait, *quia præfectus vrbi fuit*, quod etiam ſequitur Autumnus *ibi*,& Ioan. Sauaro *ad Sidon.d.cap.*11. *verſ. præfectus vrbi.*

26 Verùm mihi non arrident, nam hæc dignitas etſi maxima, ad quam ciuilium rerum ſumma pertinebat, non equidem fuit ſecunda poſt Principem, ſed tertia. Primaque conſulatus habebatur, Præfectura prætorij ſecunda, tertia vrbicaria. ita eas enumerat dignitates Trebellius Pollio *in Triginta Tyrann. Cenſorino. Cenſorinus vir planè militaris, & antiqua in curia dignitatis, bis Conſul, bis Præfectus Prætorij, ter Præfectus vrbi.* vbi id notat Salmaſ. qui ordinem hunc plurimis inſcriptionibus aſſignatum teſtatur, quibus adiice legem noſtram, quæ talem ſucceſſionem deſignat Patritios (qui jam eo tempore in ſumma dignitate) Conſules, Præfectos prætorio, & poſtea Præfectos vrbi, & *tit. infr. de Præfectis prætorio, ſiue vrbi*, *l. de Sardinia* 27. *Cod. Th. de appellat.* etſi non ignorem aliquando anteponi vrbi Præfectum, vt *in l.*1. *infr. de Præfect. prat.* † Extra omne dubium certum eſt hanc præfecturam tertium locum obtinuiſſe, 27
quod demonſtratur ex Auſonio *in Moſella*, *ſeu Eidyl.*1. *verſ.*406. quem adducit Sauaro & Bulenger. *ſup.*

Atque Italûm populos Aquilonigenaſque Britannos
Præfecturarum titulo tenuere ſecundo,
Quique caput quoque Romam populumque patreſque,
Tantùm non primo rexit ſub nomine, quamuis.
Par fuerit primis.

Quid eſt enim *titulus ſecundus præfecturarum*, niſi præfectura vrbis Quid, *non primo rexit ſub nomine*; niſi, non fuit Præfectus prætorio, ſed vrbis; etſi par & æqualis dignitas cum præfectoria, *l.* 1. *infr. de Præfecto prat. ſiue vrbi*, ibi, *Præfectum vrbi, & præfectum prætorio, & magiſtros Equitum & peditum indiſcretæ ducimus dignitatis.* Quæ lex tempore Auſonij lata eſt, cùm habeat auctorem Gratianum Imperatorem eius diſcipulum. 28
† Iuuenalis itaque *faciem ſecundam* vocat Seiani reſpectu poteſtatis & imperij, nam ita gratia plurimum valuit apud Tiberium, vt ſecundus poſt Principem
fuerit. † Habebat & ſub ſe Præfectus vrbi, Præ- 29
fectum annonæ, qui vtilitatis cauſa creatus curabat annonam ne pannis abundantia deficeret (ob idque eius fuit magna poteſtas, vt teſtatur Boethius *lib.*3. *de conſol. proſ.*4. & ex aliis obſeruant Bulenger *lib* 6. *de Imp. cap.*1. Pancirol. *in Not. Orient. cap.*1. *& occid. cap.*5.) Quod indicat *Not. Imp.* & Caſſiodor. *lib* 6. *formul.* 18. & D. Ambroſ. *libro* 3. *de offic. cap.*7. vnde eius excellentia cognoſci poterit vt à curiali fortuna liberetur in præſenti.

CAPVT III.

De Patrono, ſeu Aduocato fiſci, quale fuerit eius munus, à quo introductum; Quibus priuilegiis ornatus ſit olim & hodie fiſcalis Regius; Pro explicatione illorum verborum noſtræ legis, ſed & tam prælaturæ, *extrahuntur in lucem multa & ſcholis & foro conducibilia.*

SVMMARIVM.

1 *Proponitur ad litteram noſtræ legis emendatio Cuiacij, & repudiatur; & de officio Quæſtoris tantillum ſcribitur.*
2 *Littera ſine emendatione explicatur.*
3 *Auctor in gratiam fiſcalium regiorum cùm ipſe hoc officium exercuerit Granatæ, intendit de eo dignitate tractare.*
4 *Officium fiſcalis inuentum fuit ab Hadriano Imperatore.*
5 *Procuratores Cæſaris ab initio res fiſci peragebant.*
6 *Fiſci patroni eligebantur ex numero Aduocatorum.*
7 *Quid ſit eligi patronus fiſci* ex formula forenſi?
8 *Ad patronatum fiſci aſſumpti homines grauiſſimi & doctiſſimi.*

9 *Fiſci*

9 *Fiſci patronus ſtrenas accipiebat à manu Principis, tentatur explicatio* l. laudabile 4. C. de Aduocat. diuerſ. iudicum.

10 *Strenas dare conſueuerunt Imperatores Conſiſtorianis Comitibus, id eſt, ſuis Conſiliariis.*

11 *Quid ſit* Conſiſtorium.

12 *Quid ſignificent verba* d. l. laudabile, noſtræ ſerenitatis manu puncti, &c. *proponuntur varia emendationes, & explicationes*, & n. 13. 14. & 15.

16 *Rejicitur obiter Rebuffus,*

17 *Aliud priuilegium fiſcalis, ut poſſit offerre Principi duos domeſticos.*

18 *Expenduntur alia priuilegia fiſcalis remiſſiuè.*

19 *Fiſci patronatus ſeminarium maiorum dignitatum fuiſſe, probatur exemplis*

20 L. vniuerſi 9. C. vbi cauſæ fiſcal. *remiſſiuè exponitur.*

21 *De auctoritate fiſcalium ex noſtris legibus, quæ deſumitur ex perpetuitate dignitatis, & repræſentatione regni.*

22 *Advocatio fiſcalis dicitur dignitas.*

23 *Princeps eſt fons & principium honorum.*

24 *Præcipua dignitatis hujus prærogatiua conſiſtens in ſeſſione, expenduntùrque regis ſchedulæ ordinationum Cancellariæ Granatenſis*, & num. 25. 26.

27 *Ex ſeſſione æquali data fiſcali conſequenter cætera quæ ad reuerentiam omnimodam pertinent conceſſa videntur.*

28 *Plus honoris confert ſeſſio cum alio, quam ſalutatio expenduntur in id aliqua iura ad propoſitum conducentia.*

29 *Expneduntur verba illa ſchedulæ*, que los fiſcales tengan mucha authoridad, *&* n. 30.

31 *Adducitur locus Heſther de eo, quem Rex honorare cupit, & applicatur ab auctore honori regio fiſcali exhibendo, & de veſte conceſſa Auditoribus & fiſcali, ut à cæteris ſecernantur*, & numero 32.

33 *Fiſcalis Regem ipſe ſolus repræſentat, Auditores verò collegiatim.*

34 *Fiſcalis dicitur de Conſilio Regis.*

35 *Fiſcalis dicitur eſſe de corpore Senatorum, & vnum cum eis componit corpus*, & n. 36.

37 *Res eſt improportionata, vt membra capiti non conueniat.*

38 *Maior honos attribuitur Auditoribus ex maiori honori fiſcali ab eis exhibito, quia Princeps ex eo magis laudatur, quod exemplis demonſtratur*, & n. 39.

40 *Quod præcedentias & honores ſemper attendenda eſt conſuetudo, & exemplar Concilij ſupremi.* & n. 41. *explicatur quomodo hoc intelligendum ſit*; & n. 42.

43 *Explicatur verſus obſcurus noſtræ legis, differitur raptim de adoptione ex tribus maribus* ad l. penult. §. quæ autem 3. Cod. de adoptionibus.

1 ANtequam vlteriùs progrediamur, remouenda eſt difficultas, quam obiicit littera huius verſus noſtræ legis, quam hoc capite explicare intendimus. Nam ita ait Iuſtinianus, *Tam præfecturæ quæſtoris quàm viri eloquentiſſimi fiſci patroni, tam præfecturæ quæ Orientalibus & Illyricianis præſident ſedibus, quàm vrbicariæ nexibus curiæ liberantur, cùm ad fiſci patronatum peruenerint.* hunc locum corruptum eſſe cenſent Cuiac. *hic*, & expungit voces illas, *Præfecturæ quæſtoris*, & ita legit, *Sed & viri eloquentiſſimi fiſci patroni, tum præfecturæ quæ Orientalibus & Illyricianis præſidet ſedibus, quàm vrbicariæ.* Sed neſcio, etſi ei adhæreat quoque Gothofredus, quâ ratione ad hoc priuilegium ne curiæ teneantur admittat Cuiacius fiſci patronos, at Quæſtores repudiet, cùm Quæſtores fuerint litterati, & in maxima dignitate conſtituti, ſiquidem ſi claræ ſunt dignitates, quantum Principis conſpectu & affatu perfruuntur nulla maior eſſe poteſt & glorioſior, quàm illa quæ eſt in cogitatione Principis ſuſcepta, vt verba de eius dignitatis amplitudine à Caſſiodoro ſcripta detorqueam. Ad Quæſtoris officium pertinebat orationes Imperatorum & cætera Senatui nota facere, petitionibus ſubſcribere, reſponſa reddere, leges dictare, preces ad reſponſa ſubnotare, vt conſtat ex Caſſiod. *lib. 6. form. 5.* vbi Broſſæus notat, Buleng. *lib. 3. Imper. cap. 15.* & nos latiùs dicemus priori loco *in l. vn. infr. de quæſtorib.* & ſic non immeritò cum aliis ſummis dignitatibus à Iuſtiniano quoad illud priuilegium æquatur. † Adhæreo Accurſio, 2
qui ante illa verba, *tam præfecturæ*, adiicit punctum, vt ſit nominandi caſus, eo ſenſu, id eſt, dignitates Quæſtoris & fiſci patroni, tam præfecturæ Orientalis, quàm Illyricianæ & vrbicariæ, id eſt, tam Præfecti prætorio Orientis, quàm Illyrici, vel Præfecti vrbi, id eſt, fiſcales Aduocati fori Præfectorum Orientis & vrbicarij. Nam huiuſmodi Præfecti habuerunt ſua auditoria & tribunalia, vbi cauſæ agebantur, *l. lecta* 40. *D. ſi cert. pet. l. quoties* 18 *l. penul. C. Th. de appellat.* ibi, *Præfecturum prætorio & vrbi ſacrum auditorium. l. iubemus* 17. *& toto tit. C. de Aduoc. diuer. iudicum, cum tit. ſed.* habuerúntque ſimiliter ſuos fiſci Aducatos, *l. cum aduocatio* 8. *l. binos*, 10. *l. ſancimus* 12. cum aliis *illo tit.* qui in præienti à curiæ nexibus abſoluuntur. Ergo vox illa *Præfecturæ*, idem ſonat ac dignitates, vt *Nouell.* 70. quæ eſt, *Auth. vt ordinariæ præfecturæ, in princ.* ibi, *Nam & magiſterium militiæ præfecturam eſſe noſtræ dicunt leges.*

De Patrono fiſci ſecundo loco agit Iuſtin. de 3
quo quia ab Interpretibus noſtris vix quidquam coniunctum & vno tractu dictum eſt, etſi D. Franciſcus de Alfaro integrum librum ediderit de officio fiſcalis, doctum ſanè, & vtilem, tamen quia ferè omnia magis ad iura fiſcalia pertinent, quàm ad eius dignitatis cognitionem, ideo nos quæ propriora iudicabimus proponemus, breuiter quidem, in gratiam huius officij, ad quod beneuolentiâ Regiâ ſumus euecti, vt illud in Granatenſi curia exrceremus. Vnde cùm id munus fuerit primum quod à Principis noſtri liberalitate acceperim, non videbor inconcinnus & ingratus, ſi occaſione noſtræ legis quæ labore noſtro ſelegimus nunc ſcribere.

Fuit hoc fiſcale officium inuentum Hadriani Im- 4
peratoris, teſte Spartiano *in eo, pag* 10. à quo acceperunt cum Budæo P. Gregor. *lib. 49 ſyntag. capit. 7. num. 5.* Briſſon. *lib. 3 antiq. cap. 21.* Cuiac. *in recitat. ad l. 31. §. Diuus D. de jure fiſci*, Garcia *de nobilit. gloſ. 8. num. 17.* Maſtrill. *de Magiſtr. libro 5 capit. 9. num 64.* D. Ioan. de Eſcobar. *de puritate 2. p. quæſt. 8. num. 11.* in quo lapſus fuit magna incuria Leuin. Torrent. *ad Sueton. in Claud. cap. 12.* hoc Alexandro Seuero attribuens. † Res fiſci à princi- 5
pio tractarunt qui Procuratores Cæſaris appellantur, ut notauit Caſaubon. *ad Spartian. ſup.* & P. Greg. *d. cap. 7. num. 2.* Hadrianus verò hoc officium introduxit, grauiſſimum ſanè, ut potè portio ejus, quod eo tempore Præſidibus æquabatur, ut dixi *in l. 2. num. 3. ſup. de jure fiſci.* † Eligebantur 6
duo fiſci patron. ex collegio Aduocatorum *l. cùm aduocatio* 8 *l. binos* 10. *C. de Aduoc. diuer. judicior.* Quemadmodum apud nos hodie vnus ad cauſas

ciuiles,

ciuiles, alias ad criminales eligitur in Cancella-
riis, ut notat Eſcobar *ſup. num.* 13. & ad illud
munus aſſumebatur Decanus, vel antiquior, quem
Primatem Aducatorum dixere Impp. *in l.5. & in*
petitionis, l. per hanc 7. C. *de Aduoc. diuer.* & Si-
don. *lib.* 8. *epiſt.*6. ubi in notis Sauaro, quod malè
accepit Gothofred. *in d. l. 3. lit. P*, diſtinguens
Primatem ab Aduocatis, cùm tantùm eſſet illius
corporis, aut Collegij caput, aut antiquior, ſicut
in noſtro Prætorio antiquior Senator, in ciuitati-
bus antiquior Decurio, in Academiis antiquior
Doctor, Primas dicetur Collegij, non tamen di-
ſtinguitur ab aliis, niſi præcedentia antiquitatis.
8 † Huiuſmodi electio ita facta dicebatur fieri *ex*
formula forenſe, ut legimus apud Spartian. *in Anto-*
nino Geta in princ. ibi, *Ob hoc quod Seuerum ille ad*
fiſci aduocationem delegerat ex formula forenſi. Alij
legunt, *ex formular in forenſi*, Sa maſius, *ex formu-*
laria, omnium tamen lectionum ſenſus eſt idem,
ex formula forenſi, id eſt, ex formula juris in foro
præſcripta, id eſt, ex Aduocatorum corpore, ſer-
uato ordine & matricula, ut prior & antiquior ad-
ſcriptus in patronum fiſci aſſumatur, ut rectiſſimè
docuit Cuiac. *in dict. l.* 3. §. *Diuus, de jure fiſci,* &
9 Guthert. *de offic. domus lib.*3. *cap.* 1. † Aſſumeban-
tur ad hoc munus viri grauiſſimi, & qui & litteris
& meritis pollerent, ut docemur ex *l.*2. *Cod Th. de*
Aduocato fiſci, ibi, *Eum præponi cæteris, qui melior,*
innocentia potior, litteris pollentior reliquis, examinata
fide eſſe noſcatur. Quapropter variis titulis conde-
corabatur, id eſt, *illuſtris, clariſſimus, ſpectabilis, elo-*
quentiſſimus, & ſimilibus, *l. laudabile* 4. *l. reſtituenda*
6. §. *ad hæc*, C. *de Aduocat diuer judicum, l. in ſacris* 12.
§. *modum infr. de proxim. ſacrorum ſcrin. Nouel* 82
cap. 1. quæ eſt *Auth. de judicibus*, §. *vetus, in princ.* ob-
ſeruat Lucas *in l.* 1. *infr. de dignit.* Carauitt. *ritu* 142.
num. 28. Maſtrill. & alij jam laudati, qui non niſi
magnis dignitatibus concedi ſolebant, ſcilicet
Conſulibus, Præfectis, Præſidibus, Senatoribus,
ut probat Panciroll *lib.* 1. *var. cap.* 3. Tiraquell. *de*
*nobilit. cap.*6 *num.*22. Bulenger. *lib.*2. *de* Imper. *cap.*19.
Guthert. *de offic. dom. Aug. lib* 1. *cap.*4. *in fin.* Marta *de*
*Tribunali cap.*7. *num.*7. & 10 Berart. *de viſitat. cap.*12.
num 2.

10 Inter reliquas autem prærogativas quæ patronis
fiſci indulget *d. l. laudabile* 4. C. *de Aduoc. diuerſ. iud.*
illa præcipua eſt, ſed obſcura, & quæ explicatione
eget, ut cum magnis dignitatibus & reliquis Con-
ſiſtorij comitibus à manu Principis Kalendis Ianua-
rij ſtrenas accipiat. Verba ejus legis ſunt notabilia.
Jubemus viros Clariſſimos fiſci pro tempore patronos fo-
ri tuæ celſitudinis ſolemni die feſtiuitatis Calendarum
Ianuariarum inter ſpectabiles ſacri Conſiſtorij Comites
diuina noſtræ ſerenitatis manu puncti conſequi ſolatia.
Pro eorum explicatione aduerto nullum qui magnâ
non polleret dignitate, admiſſum fuiſſe ad ſtrenas à
manu Principis accipiendas, *l. olim* 11. *Cod. Th. de*
Palatinis ſacrat. largit. ibi, *Statuimus ut vltra defi-*
nitas dignitates nullus neque annonas, neque ſtrenas
perciperet. Vocarunt ſtrenas quod nos *Aguinaldo*
dicimus noſtro idiotiſmo. De hoc genere doni mul-
ta dicam explicatione *l. vn. infr. de oblatio. votor.*
11 quam ſubiiciam ſub *tit. infr. de auro coron.* † Stre-
nas dederunt Imperatores Calendis Ianuarij, cujus
diei feſtiuitas magna & ſolemnis olim, ut conſtat
ex *d. l. vn. de oblatio, votor.* vbi dicam, ex Tacito
*lib.*4. *annal.* Caſſiod. *lib.*6. *ep.*7. *Calendis Ianuariis af-*
fatim dona largimur, & feſto Paſchatis poſteriores
Principes Senatui & ducibus militum donare ſoli-
tos ſcribit Cedren. in Michaële Stratiotico. *Tem-*
pus appetit Imperatoriæ largitatis, quam exercere in Se-
natum Imperatores quotannis feſto Paſchatis conſue-

uerant, ingreſſi ſunt ad eum omnes exercituum du-
ces, & eo die Clericis aurum dari ſcribit Codin.
*de officiis Conſtant. cap.*14. *num.*18. ibi, *Erat olim*
moris ut in his veſperis (Paſchatis) *Imperator ingre-*
deretur in ſanctum Tabernaculum, & Clericis ex ve-
ſtiario, ſeu ærari o ſuo centum libras auri liberaliter do-
no daret. † Ad hunc ergo honorem admiſſus fuit 12
fiſci patronus inter cæteros ſacri Conſiſtorij Co-
mites, id eſt, inter Principis Conſiliarios, hoc ſi-
gnificat *Conſiſtorium* concilium, in quo Imperator
de grauioribus negotiis cognoſcit, vt apud nós *el*
conſejo Real, *el de Camara, el de eſtado*, *l.* 1. *infr. de*
Comitibus Conſiſtor. notant Briſſon. & reliqui in le-
xicon. *verb. Conſiſtorium.* P. Gregor. *lib.*6. *ſyntag. c.*8.
*num.*5. & 25. Cuiac. *ad tit. infr. de Comitib. Conſiſtor.*
Bulenger. *lib.*3. *de* Imper. *cap.*9. Guthert. *d. lib.* 1.
*cap.*17. Gothofredus *in l fin.* C. *de offic. diuerſor. judi.*
in quo deceptus eſt Garcia *d. gloſſ.*3 *num.*11. putans
hos Comites Conſiſtorianos eſſe comparandos
viceregibus noſtris.

Fuit ergo fiſci patronus admiſſus inter hos ma- 13
gnates ad ſtrenas à manu Principis accipiendas,
hoc enim indicant illa verba ex ſententia Accur.
in d. l. laudabile, noſtræ ſerenitatis manu puncti conſe-
qui ſalaria, quæ plurimorum doctiſſimorum exer-
cuerunt ingenia, ita ut coacti fuerint mutare lite-
ram, & loco illius vocis *puncti*, legere *pacta*, alij
pacti, ut voluit Cuiac. *lib.*13. *obſer. cap.*2. & Gotho-
fred. *in d. l. laudabile*, & Calu. *verb. punctum*. quos
reprehendit eruditiſſimus Ramirez de Prado *ad*
Martial. lib. 1. *epig.*26. qui ipſe non magis felix legit
punctis, id eſt, ſuffragiis ſumpta metaphora à co-
mitiis Romanis, vbi ſuffragiis, vel puncti, elige-
bantur Magiſtratus, quo in ſenſu vſurpari frequen-
ter ſolet à Sidonio ea vox, ut probat ejus Scholiaſtes
Sauaro *lib.* 1. *ep.*9: & videndus Demſter *ad Roſin.*
*lib.*6. *cap. fin. pag.*1081 & ita erit ſenſus fiſci patro-
nos communi omnium ſuffragio accepturos ſua ſa-
laria. † Sed de ſalariis ibi non agitur, neque com- 14
mune ſuffragium neceſſariũ erat ad ſolutionem ſa-
larij, quod jam conſtitutum erat ſexcentorum au-
reorum. Neque id ſoluendum erat manu Impera-
toris, neque fiſci patrono ſoluebatur Calendis Ja-
nuariis, ſed incertum fuit tempus donec Iuſtinianus
diem fixum conſtituit Calendis nempe Octobris,
quo die patrono fiſci ſoluendum erat ſtipendium, ut
diſponit *l. per hanc* 7. §. *ſexcenti.* C. *de Aduocat. di-*
uerſ. iudic. Deinde, quia intentum *d. l. laudabile*,
fuit magnis honoribus afficere patronum fiſcalem,
ut manu Principis, ſeu purpura oſculata ab eo mu-
nera illa acciperet, quod ſummæ commendationis
fuit, ut *infrà* dicam, † Meliùs videbantur ſco- 15
pum attigiſſe Guthert. *lib* 3. *de offic. dom. Aug. cap.* 1.
& Salmaſ. *in not ad Spartian. in Hadriano pag.*1.9. &
20. & ante eos quoque cùm de ea lege diſſererem,
in quadam lectura Salmanticæ, ut retentâ vulgari
literâ *puncti* dicamus alluſiſſe Imperatorem ad co-
mitia Romana, & ut *ibi* punctis ad officia admitti
ſolebant, inde metaphoricôs *puncti* idem ſit acad-
miſſi, ſicut *expuncti*, qui eximuntur à Codice, qui
punctis tolluntur, & ſunt repulſi fauore priuati di-
miſſi; atque ita hic ſenſus, *puncti*, id eſt, admiſſi
inter Conſiſtorianos comites patroni conſequantur
ſolatia: *ſolatia* ſunt dona, munera, & largitates, jux-
ta illius ſæculi loquutionem, ut probatur ex illo
loco Spartiani ibi, *Ægrotos bis ac ter die viſitauit,*
ſolatiis refouit, conſiliis ſubleuauit. ubi *ſolatiis refuit,*
eſ les embio regalos, dadiuas preſentes. l. reſtituen-
da 6. §. *licentiam.* C. *de Aduocat. diuer. judicum* ibi,
Solitis videlicet ſtipendiis, nec non etiam cæteris ſola-
tiis. Solatia ſunt *propinas dadiuas aguinaldos y los de-*
mas percances que ſe dan fuera del ſalario. Hæ
ſolatia

ſolatia *puncta* vocata exiſtimat Salmaſius eo ſenſu, quo dicimus *adpunctari*, cui ſalarium eſt conſtitutum. Non nego huiuſmodi interpretationes carere ſcrupulis: ſed in re obſcuriſſima quælibet arridere
15 debet, cùm Cuiacius affirmet ſe diu quæſiuiſſe quid eſſet *puncti ſolatia*, neque inuenire potuiſſe.

† Vnde non ſuccenſerem ſi à contextu vocem *puncti* expungeremus, quæ non inuenitur *in l. iubemus* 16. C. *de erogat. milit. ann. infr.* quæ eundem Anaſtaſ. habet Auctorem, & ferè in ſimili cauſa ait, *Et ſecundum noſtræ diſpoſitionis obſeruationem ſolatium, ſicut dictum eſt, publicum erogator manu ſua ſine vllo dolo ſingulis militibus enumeret.* vnde pro *puncti* legerem *publica*, ſed tu ô Lector quære
16 meliora.

Hinc obiter reiiciendus eſt Rebuff qui *in Concordata rub de electio. derog. verb. Regium Aduocatum, verſ. vigeſimum*, aſſerit hoc genus ſtrenarum ſublatum eſſe propter ſuperſtitionem *in cap. non obſeruetis*, 26. *q fin.* Nam Eccleſia non ſuſtulit ſtrenarum commercium, ſed ſuperſtitionem diei illius Calendarum, à quo Ethnici omnia captabant, ut dicam *in d. l. vn. infr. de obl. votorum.*

17 Neque cuiuis videatur grandis hæc honoris exhibitio fiſcali facta, nam ipſe poterat duos homines ſinguli annis Imperatori offerre (qui ſint domeſtici Principis) vnum peditem, alterum equitem, *d. l. non reſtituenda* 6. §. *licentiam* C. *de Aduoc. diuer. iud.* non niſi præſentiales, id eſt, qui purpuram Principis adorarent, id eſt, qui adſiſterent illi Principi, *l. fin. infr. de domeſticis*, qui erant digniores ex ſtipatoribus, ſeu armigeris. Domeſtici ſunt cuſtodes Principis, *la guarda del Rey*, ut dicemus *ad tit. infr. de domeſticis* & comparari poſſunt illi domeſtici præſentiales apud nos *con los Monſeros de eſpinoſa.*

18 Præter hæc plurima patroni fiſci habuerunt priuilegia, ut videre eſt ex *toto l.* C. *de Aduocatis diuerſ. iud. cum ſeq. l. inter eos* 33. *D. ex quibus cauſ. major.* & referunt Garcia *de nob. d. gl.* 3. *num.* 8. & *gl.* 35. *n.* 41. Peregr. *de iure fiſ. lib.* 7. *t.* 2. *num.* 15. Rebuff. *in Concord rub. de elect derog. verb. regium Aduocatum*, Biſſ. *lib.* 3. *ant. cap.* 21. *in fin.* Donell. *lib.* 18. *comm cap.* 5. Alfaro *de off. fiſ. gl.* 31. *num.* 11. & *gl.* 34. *cum.* 122. & *ſeq.* Gu. *de off domus, lib.* 3. *cap.* 1. *ad fin.* Sed præcipuum fuit quod in noſtra lege ponitur, nam cum ita ſtrictiſſimè concedederēt Imperatores à Curiis homines arcere, hoc quod in maximis dignitatibus conceſſum eſt, etiam & ad fiſci patronos extenſum fuit: & id id maximâ cum ratione. ſiquidem hoc officium fuit ſeminarium omnium dignitatum, & quaſi mater & theſaurus earum, ut de Aduocatione dixit
19 *Nouell. Theodoſij de poſtulando*, & de quæſtura Caſſiod. *lib.* 6. *epiſt.* 5. † Ab aduocatione etenim fiſci viri magni majorum honorum auſpicia cœpiſſe narratur. Ita legimus ab hac dignitate cœpiſſe maximum Iuriſconſultorum Papinianum, ut ſcriptum reliquit Spartianus *in Caracallo*, qui in officio ſucceſſit Septimio Seuero Imperatori, cui id officium anſam præbuit, vt in ſolium Imperiale faciliùs aſcenderet, ut teſtatur idem Spartian *in Antonino Geta*, his verbis, *Et quidem ob hoc quod Seuerum ille ad fiſci aduocationem delegerat, ex formulario forenſi, cum ad tantos proceſſus ei patuiſſet, dati ab Antonino primi gradus, vel honoris auſpicium.* Idem accidit, Imperatori Macrino, ſi credimus Iulio Capitolino *in eo*, ita ſcribenti. *Deinde Aduocatus fuiſſe fiſci,*
20 *ex quo officio ad ampliſſima quæque peruenit.* † Neque obſtat in contrarium *l. vniuerſi* 9. C. *ubi cau. & fiſcal.* vbi videtur conſtitui pœna ignis contra fiſci patronos, ex ſententia Rebuffi *ſup.* & Alfari *d. gloſſ.* 9. *num.* 39. malè eam accipientium, nam jam veram expoſuimus mentem illius *in l.* 4. *ſup. de exam. trib.*

Hodie verò noſtris legibus non minori auctori- 21
tate decorati ſunt regij fiſcales, in ò maioribus priuilegiis afficiuntur, Nam iure Romano in biennium tantùm creabantur, *l. binos* 10. C. *de Aduocat. diuerſ. iud.* notat Cuiac. & Gothofred. *in l. cum aduocatio* 8. C. *eod. lit. M.* Apud nos verò perpetua eſt dignitas, ut notum eſt, & probat Alfaro *de offic. fiſ. gloſſ.* 31. *num.* 9, & jus regium facit fiſcalem formalem partem in defendenda auctoritate, & juribus regiæ Maieſtatis, & juriſdictionis, non ſolum in ſupremo Senatu, ſed & in aliis Audientiis, inſuper & in defendendis iuribus ciuitatum. *l.* 25. *tit.* 5 *lib.* 2. *l.* 20. *tit.* 20. *lib.* 2. *Recop.* obſeruat Buratt. *de v. ſi at. cap.* 21. *num.* 7 imò & totius regni, quod videtur repræſentare, ut cum Otalora & Gutierrez probat Seſſe *deciſ.* 4. *num. fin.* & ob id dixit Aretin. *conſ.* 83. *num.* 7. & D. Valençuela Velaſquez *conſ.* 100. *n.* 10. cauſam fiſcalem eſſe cauſam publicam, quia omnium rerum quæ ad Principis & Reipublicæ vtilitatem pertinent, curam gerat, ut aduertit Ant Faber *diffinit.* 49. *num.* 7. *C de ſacroſanct. Eccleſiis.* † Alia 22
lex partitæ 12. *tit.* 18. *p.* 4. aduocationem fiſci facit dignitatem, & antea leges juris communis dixerant, *d. l. binos*, & obſeruant Caſſanæus *in Catal glor* 7. *conſid.* 14. *verſ. ideo maxima*, & Alfaro *ſupra gloſſ.* 31. *ex num* 4. † Ratio eſt, quia cùm hoc officium ſit 23
beneficium Principis, qui eſt fons, principium honorum & dignitatum. Garcia *de nobil. gloſſ.* 48. §. 3. *num.* 1. Tiraq. *in eod. tract cap* 6. *num.* 1. & *cap.* 30. *num.* 7. Otalora *d. tract.* 4. *p cap* 1. *n.* 1. Maſtrill. *lib.* 3. *de magiſt. cap.* 10. *ex num.* 99. & *lib.* 4. *cap.* 13. *ex numero* 1. & *præcipuè num.* 99. Gratian. *diſcept. tom.* 2. *cap.* 284. *num.* 4. Barboſ. *de appellat. verb. nobilis* 164. *num.* 2. Conſequens eſt hoc munus dignitatem eſſe cùm à manu Principis accipiatur & ab eo ad illud fiſcales promoueantur, cum conſultatione procerum, qui in intima curia, ſeu Camera conſtituti ſunt, & ita cum electi ſint à Principe, ejus manum oſculantur promoti (ut moris eſt) in quo cæteris Auditoribus æquales ſunt, ita ut quemadmodum illuſtres dicuntur omnes Conſiliarij Principum & Senatores cancellariarum ita etiam & regij fiſcales, ex traditis à Garcia *de nobil gloſſ.* 35. *num.* 39. & *ſeq.* quem ſequitur Moreno de Vargas *in eod tract diſcurſ.* 3 *num.* 3.

Hoc omne colliges ex variis prærogatiuis, quæ 24
fiſcalibus Regiis adſiſtunt. Prima eſt in præeminentia ſeſſionis, quoniam ſedem habet æqualem cum ipſis Conſiliariis, ſeu Auditoribus, ut docet Platea *in l peculiari infr. de proxim. ſacr. ſcrin* ibi, *Licèt ergo iſti ſint minori dignitate, quàm Prapoſiti ſunt æquales in ingreſſu, ſine introitu ad Principem, & in honore ſedendi cum iudicibus*, obſeruant Garcia *de nobil. gloſſ.* 3. *num.* 9. & *ſeq.* Alfaro *d. gloſſ.* 31. *n.* & id conſtat apertiùs ex ordinationibus Regiæ Curiæ Granatenſis *lib* 2. *tit.* 13. *ſchedul.* 8. & *ſeq. pag.* 268. quarum verba hæc. *Teniendo reſpeto a lo que conuiene mucho a nueſtro ſeruicio que los nueſtros fiſcales que reſiden en eſa audiencia tengan mucha autoridad, auemos acordado que quedan los nueſtros fiſcales fueren a eſtrados a aſiſtir a algunos pleytos otra qualquiera coſa ſe aſienten en el miſmo banco de los oydores* †Hoc 25
idem aliis duobus regiis diplomatibus cautum eſt, ex quibus animaduertitur animus Principis hanc dignitatem honorare geſtientis, ſiquidem tanta verborum geminatio *conuiene mucho a nueſtro ſeruicio que tengan mucha authoridad*, tribus ſchedulis repetita magnum effectum Principis, magnam profunditatem & maturitatem voluntatis enixæ demonſtrant, ut conſtat ex iis quæ adducunt DD. *in leg.*

leg Baliſta 12.D.ad SC.Trebell.cum notatis à Mariê-
ço in l.1.tit.8 gloſ.3 n.1. Barboſa plures congerente
de Axion.jur.verb.actus 11.n.14 & verb.Gemin.105.
26 † Eáque auctoritas ſignificatur ex ſeſſione, quia ſe-
des dignitatem & honorem indicat. Boher.de auct.
mag. concl.num.41. Caſſan. ſup.7.d.conſid.14. Alfaro
d.gloſſ.1.n 6. Major de Apicell. alleg. 13 ex n. 1. &
cùm hoc beneficium ſedendi ſit beneficium Princi-
pis, Afflictis in prælud conſt.Reg q. 26. n. 6. Freccia
& Avendaño relati ab Apicella ubi proxime num 9.
pleniſſimè eſt interpretandum, l 3.D.de conſt. princ.
cap olim 16.de verb ſig.ubi gloſ.verb.largiſſimè, cum
adductis à nobis in l. 1.n.3.ſup.de bon. vacant.

27 Hincque eſt quòd cùm illud beneficium confe-
ratur fiſcali; ut ſimul cum Judicibus ſedeat, conſe-
quenter conceſſa videri debet ſalutatio & reveren-
tia, tum verbis, tum aſſurgendo & in apertione ca-
pitis; quod eſt omne illud honoris, quod lex voluit,
ut in fiſcalem conferrentur; quia verborum cumula-
tio illa, tanta cura & penderatione dictorum, & ita
generaliter concepta, ut fiſcalis habeat grandem au-
ctoritatem, verificanda erat in ſeſſione, ſalutatione
quam venienti fiſcali auditores exhibere debebant
(quintadole los del Tribunal la gorra y haciendole algu-
na corteſia) argumento l.cùm pater §.filius matrem 23.
D. de legat 2. ibi, Nam enixæ voluntatis preces ad
28 omnem ſpeciem ſucceſſionis porrecta videbantur. † Et ra-
tio eſt non obſcura, nam plus honoris confert ſeſſio,
quàm ſalutatio, ſeu capitis diſcoopertio, ut mos no-
ſtræ Hiſpaniæ fert cùm vir gravis cuilibet diſcoope-
riat caput, cui tamen ſeſſionem denegabit, quia qui
ſedet, magis honoratur, Caſſan. ſup. 1 p. conſid.11.&
12. & rectè ſequitur, datur ei ſedes; ergo & debetur
ſalutatio. Gratian ſub.d.c 284 n. 24. Idque probatur
in l.2.C.de offic. diver.judic. ibi, Singuli Judices ſciant
celſioribus viris & his quorum nonnunquam judicio pro-
vehuntur, honorificentiam debitam eſſe præſtandam & in
l. fin.eod.tit.ſic, Sciant Principes & Iudices ternas libras
auri à ſuis facultatibus eruendas ſi honoratis viris Secre-
tarij judicis non patuerit ingreſſus aut reverẽtia non fue-
rit in ſalutatione delata, aut ſedendi cum judice ſocietas
denegata. Hæc eadem verba repetuntur in l.2.infr.de
proxim.ſacror ſcrinior.ſed aptiora ad propoſitum ja-
dico quæ habet l.peculiari 5.infr.cod.illo tit ibi, Sicut
& reliqui, qui in eiſdem ſcriniis militant, liberum cum
ordinariis judicibus ingreſſum Secretarij, conſeſſumque
habere legibus meruerunt, ita hi quoque, in quos clariſ-
ſimatus conferimus dignitatem cum ſpectabilibus etiam
ſeſe habere reverentiam recognoſcant, ut conſidendi in-
grediendive Secretarium ſibi ſciant à nobis licentiam
29 contributam. † Quæ omnia clariſſimè regia illa ſche-
dula ſuprà adducta confirmat, ibi, Teniendo reſpeto
aque conviene mucho a nueſtro ſervicio que los nueſtros
fiſcales tengan mucha autoridad, quoniam hæc verba à
Principe prolata mucha autoridad, plus dicunt, &
non ſolùm ſeſſionem, ſed honorificentiam. Siquidem
multam habere auctoritatem non verificatur in uno,
niſi omnem reverentiam fiſcali exhibuerint Audito-
res, cùm verba ſint generalia, & apta ad comprehen-
dendum omne genus comitatis, quæ inter ipſos Au-
ditores ſolet intervenire, & ita debent intelligi quo
pinguius fiſcalibus proviſum videatur l.ſi te ſolum 27
D.de hæred.inſt.ibi, Quia ſatis plena prior fuiſſet no-
tat Decius conſ.69 & alij relati à Mandell conſ. 782.
30 b. 7. † Et ratio eſt, quia honor & auctoritas conſiſtit
non ſolùm in ſeſſione ſed & in ſalutatione & reverẽ-
tia. Rebuff.in l.2.infr.de prox.ſacr.ſcrin.Caſſan.d.1.p.
conſid.12.& ſeq. Gratian. d. cap. 184.n.1.ſeq. & cùm
vox illa mucha, nondum ſit verificata in ſola ſeſſione,
requirit alia plura, Barboſ.d. dict.verb.Multi, ſuccedit
regula quòd quando in diſpoſitione ſtrictè intelli-
genda ſunt verba quæ poſſunt comprehendere plura
ſub ſe ex propria ſignificatione, illa debent compre-
hendi l.cum l.26.D.de teſta.obſervat Panorm. in c.ex
parte el 3.de decimis. Mandell.conſ.750.n. 37. præci-
puè quãdo verba ſub ſe cõtinent plus quàm videtur,
& ſunt emphatica & prægnãtia, ex quibus major ef-
fectus reſultare debet, quàm ex ſimplicibus. Accur.
in l.cũ pœna, D.de arbitr.quem ſequitur Mandell.conſ.
770.n.28.& patet hoc, quia quomodo dicetur fiſca-
lis grandem & multam auctoritatem habere, ſi Iudi-
ces eos non ſalutant apertione capitis, aſſurrectione
& reverentia. † Itaque neceſſarium erit, ut verificẽ- 31
tur verba illa ſchedulæ regiæ, ut interveniãt quæ di-
xit Amã apũd Heſther c.6. qui interrogatus quid de-
beret fieri viro quem Rex honorare deſiderat, reſpõ-
dit, Homo quem Rex honorare cupit, debet indui veſti-
bus regiis, & imponi ſuper equum, qui de ſella Regis eſt,
& accipere regium diadema, & primus de regiis Princi-
pibus clamet: Sic honorabitur quemcumq; voluerit Rex
honorare. Vnde cùm Rex inceperit honorare ſuos fiſ-
cales, conceſſit eis ut induerentur veſtibus regiis, to-
ga nẽpe talari, quam idiotiſmus noſter vocat Garna-
cha, qua vtuntur regij Senatores ſinuoſis ſinibus &
rugoſis ampla, ut auguſtior fiat, & ſpectabilior admi-
niſter, & à cæteris hominibus ſecernatur imitatione
Romanorum, qui dignitates & Magiſtratus veſtibus
diſtinxerunt, ut docent VVolfg. Lazius lib. 2.comm.
Reip Rom.c.3.& 4. Pancirol lib.2.var.cap.98. Pollet.
lib.3.hiſt fori Rom cap 6. Bobadill.lib 1.polit.cap 3.n.
47. Ad idque alluſit Magnus Poëta lib.7.Æneid.

Hoc Priami geſtamen erat cùm jura vocatis
More daret populis, ſceptrumque ſacerque thiaras
Illiadũmque labor veſtis.

Quod inſigne conceſſum eſt fiſcalibus à D Philip-
po II. ut conſtat ex ejus ſchedula in ordinat. Cancell.
Granatenſis lib.2.tit.6.ſched.8.fol 194. † Procedit di- 32
ctus locus Heſther & imponi ſuper equum qui de
ſella Regis eſt. Quod ego ita interpretor, id eſt, in
tribunali, cum Conſiliaris cæteris. Sella quippe re-
gia eſt tribunal in quo Majeſtas Principis ad vivum
repræſentatur, & accipere regium diadema, id erit,
ut accipiat ſalutationem quæ exhibetur detracto pi-
leo, quitandole la gorra, ſiquidem ſicut diadema Re-
gis eſt inſigne, ita & pileus in regiis miniſtris. Quia
iuſtum eſt honorare quem Princeps honorat, argu-
mento leg.infr.de proxim ſacr.ſcrin. & quæ notat Pla-
tea in leg.2.eo tit verſ. tertio nota, & Giurba conſ.58.
num.15. † Nam qui non dicet rem ſine propor- 33
tione eſſe ſi videat regium fiſcalem à Principe ele-
ctum eâdem veſte indutum, eodem ſalario, eiſdem-
met præeminentiis, indultis, exemptionibus & pri-
vilegiis condecoratum, quibus afficiuntur cæteri
Senatores, & quòd huic non exhibeatur eademmet
honorificentia à conjudicibus, cùm ſolùm quoad
hanc partem æqualis ſit Iudicibus omnibus, &
communis cum fiſcalibus. Qui ipſi ſoli repræſentant
regiam perſonam per ſe, at alij Auditores non niſi
collegiatim, ut obſervat Alfaro d.gloſ.13.n.8.& fa-
ciunt adducta à Caſtrenſ.conſ.34.dub.1.vol.2. Ponte
de laudemiis q.24. Giurb.conſ.58.n.23. Gratiã ſup.n.8
eiſque totius patrimonij cura committitur & om-
nium jurium regalium, l.1.tit.13.lib.2.Recop. † Ob 34
quam cauſam vocantur de Conſilio Novell.82. quæ
eſt Auth. de judicibus, §. vetus. ibi, Et Conſiliario
utentem laudabili Appione viro ſpectabili fiſci Ad-
vocato, & quamvis dicat ibi, Appionem magis
fuiſſe Conſiliarium Marcelli, de quo loquebatur
Juſtinianus, non poteſt convenire cum doctrina &
ſapientia eiuſdem Marcelli, qui mirificè jus callebat,
& ita dicemus eſſe epitheton Appionis, hoc ſenſu,
ut Marcellus uteretur fiſci patrono Appione, Con-
ſiliario nẽpe. Nam ſi fuiſſet Aſſeſſor, vel Conſiliarius
Marcelli, non adjiceretur poſtea, & in alio habere
ſeſſione

teſtimonium à nobis ipſis, cum certum ſit approbatione
& electione Principis Conſiliarium eſſe, & debere
dici, ut ſcribit Rubeus *conſ.* 86. *n.* 1. Gravetta *conſ.*
35 168. *n. fin. vol.* 1. † Qui ajunt fiſcalem eſſe de cor-
pore ipſius Senatus, & ſocium judicum quibus con-
ſentiunt Ant. Fab. *in Codice lib.* 1. *tit.* 6. *diff.* 1. Lælius
Zochius *de Rep. Eccleſiaſt. tract. de Prælatis in ſpecial.*
cap. 6. §. *de Advocato fiſcali*, *pag.* 169. Boher. *de auct.*
mag. conſil. n. 136. *& ſeq.* Bernar. Diaz. *in prax. cap.* 5.
Alfaro *de offic. fiſ. gloſſ.* 34. *n.* 225. adhæretque Præpoſi-
to *in cap. de accuſatione* 2. *q.* 8. *n.* 90. in hoc quòd fiſca-
lis non ſit cenſendus tanquam pars, ſed tanquam Ju-
dex, ita ut cum Judicibus unum corpus conficiat, ut
in caſu præcedentiæ, cùm Conſilium unum cum al-
tero concurrit docet Caſtillo *de Tertiis cap.* 41. *n.* 68.
& docent Caſſan. *ſup.* 7. *p. conſid.* 57. Franchis *deciſ.*
138. *n.* 4. *&* 5. ubi Amendol. *in add. & deciſ.* 365. *n.* 6.
Joan. Bapt. Thoro *in comp. deciſ. verb. Advocatus fiſ-*
ci. A Ponte *de poteſt. Proreg. tit.* 2. §. 4. *n. fin. & in addit.*
36 † Qui affirmant Advocatum fiſci debere præcedere
omnes Judices ejuſdem dignitatis quando agunt
cauſas Regis (quod apud nos non uſitatur.) Maſtril.
quoque *deciſ.* 214. *lib.* 3. & Alfaro *ſup. gloſ.* 17. *n.* 40.
fiſcalem eſſe de Conſilio Regis, aiunt, & cùm recu-
ſaretur, eandem adhibendam ſolemnitatem, quæ in
recuſatione aliorum Conſiliariorum, quod ex *ſu-*
prà relatis apertè adſtruitur, licèt contrarium teneat
Carraſco *ad ll. Recop. c.* 9. *n.* 43. qui neſcio quomodo
poſſit ſatisfacere dictis doctrinis & fundamentis.)
Bonacina 2. *t. ſumm Moral. tract. de immunit. Eccleſ.*
diſp. 3. *q.* 7. §. 3. *num.* 22. Conſiliario Regis æquiparat
fiſcalem quoad homicidium ejuſdem, ut quemad-
modum committitur crimen læſæ Majeſtatis ſi Au-
ditor occiditur, ita etſi fiſcalis occidatur, quod eſt
menti tenendum, attentâ *l.* 1. *tit.* 22. *lib.* 8 *Recop.* etſi
aliqui, quos refert Hermoſill. *in l.* 2. *tit.* 4. *p.* 5. *gloſ.* 3.
velint non committi in morte Conſiliarii tale cri-
men, ſed verius credo crimen committi læſæ Ma-
jeſtatis, ex *leg.* 1. *ad fin. tit.* 18. *lib.* 8 *Recop.*
37 Hæc cùm vera ſint, videtur res planè impropor-
tionata, ut membra capiti non correſpondeant, &
quòd hoc membrum adeò principale, qualis eſt fiſ-
calis, inæqualitate diſſonet à toto corpore Audito-
rum, Hoc ita dixit Horatius *in Arte*, *in princ.*

Humano capiti cervicem pictor equinam
Jungere ſi velit, & varias inducere plumas.
Undique collatis membris ut turpiter atrum
Deſinat in piſcem mulier formoſa supernè
Spectatum admiſſi riſum teneatis amici.

Quis enim negabit videri ridiculum, ad latus ali-
quem adſiſtere æquali ſede, & quod honorificentia
eidem denegetur, cùm ea non ſolùm conſiſtat in ſe-
dendo, ſed etiam & in aliis rebus ſimilibus quæ con-
junctim debent concurrere. Caſſan. *d.* 1. *conſider.* 20.
Gratian *d. cap.* 284. *n.* 3. Giurb. *conſ.* 38. *numero* 18.
38 † Quod tanto magis faciendum eſt, quantò major
eſt dignitas Auditorum; nam eò magis augetur eo-
rum æſtimatio, quantò magis fiſcali exhibuerint ho-
norem. Quâ ratione dicitur Princeps aſtrictus ſuos
Magiſtratus honorare & ſalutare, ut notat Accur. &
Angel. *per tex. ibi, in l. cùm ſalutatus, C. de ſententiam*
paſſ. Caſſan *d.* 1. *p. conſid.* 20. *&* 26. *verſ videtur tamen*,
Gratian. *d. cap.* 284. *n.* 11. & conſtat ex *l.* 18. 19. *&* 20.
39 *tit.* 9. *p.* 2. † Idque factitaſſe Alexandrum narrat in
eo Lamprid. & Maximini minoris Capitolinus dete-
ſtatur ſuperbiam & arrogantiam, quòd honoratis &
Magiſtratibus non aſſurgeret, & ita ſentiunt Caſſa-
næus *ſuprà* 11. *p. conſil* 13. Maſtrill. *de magiſt. lib.* 5. *c.* 4.
num. 29. *&* 35. Giurb. *ſup. num.* 12. Gratian. *num.* 19.
& ſeqq. Bobadill. *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 17. qui adducunt
cap. eſto 95. *dict.* & facit *leg. omnino* 4. *C. de Palatin.*
ſacrar. largit. ubi Platea.

Neque obſtabit huic noſtro opinamento conſue- 40
tudo contraria, in quâ ſemper ſunt Auditores non
ſolùm in Cancellariis duabus, Pinciana, & Grana-
tenſi, verum & alii Judices appellationum Audien-
tiarum, ut quamvis æqualem ſeſſionem habeant fiſ-
cales, non tamen ei an tribunal venienti aſſurgunt,
neque caput adaperiunt, ſicut facerent ſi concolle-
ga aliquis ex eorum corpore tribunal ſubintraret:
& certum eſt in materia præcedentiæ & honorifi-
centiæ ſemper attendi conſuetudinem, ex Natta
conſ. 637. *vol.* 3. Menoch. *conſ.* 126 *num.* 2. *& ſed. vol.* 2.
Maſtrill. *de magiſt lib.* 4. *cap.* 13. *num.* 63. *& cap.* 14 *n.* 1.
& lib. 5. *cap.* 4. *num* 30. *& deciſ.* 130. *num.* 9 Apicell.
ſup. d. allegat. 15. *num.* 4. Gratian. *diſcep tom.* 1. *cap.* 106.
num. 8. *&* 298. *num.* 8. *&* 99. *& cap.* 492. *numero* 9.
tom. 3. *& tom.* 5. *cap.* 867. *num.* 27. Ludoviſ. *deciſ.* 164.
ubi Beltram. Borrell. *in ſum. deciſ. tit.* 14. *n.* 18. Barboſ.
de Epiſc. alleg. 78. *n.* 27. Dom Alph. Perez de Lara
de anniverſ. lib. 1. *cap* 24. *num.* 25. *& ſeq* Salgado *de*
reg. protect. 2. *p. cap.* 11. *b.* 18 Apicella *d. allegat.*
15. *n.* 4. & Hermoſill. *in addit ad Greg. in proleg gloſ.*
2. *n.* 101. Valenzuel. Velaſq. *conſ.* 34. *n.* 132. *cum ſeq.*
& Caſtrillo *de Tertiis cap.* 41. *n* 64. † Quoniam con- 41
ſuetudo ſemper debet regulari juxta eam, quæ mi-
litat in ſupremo Conſilio; ut ſic membra conve-
niant ſuo capiti, ut docet Menoch. *ſup. num.* 22. Un-
de Cancellariæ debent ſequi exemplar illius qui
omnibus leges & exempla proponit, juxta illud
vulgare Advocatorum, *ſic inveni Senatum cenſuiſſe.*
de quo *in l. filius* 14. *D. ad leg. Cornel. de falſ.* & Gama
deciſ. 228. *n.* 1. *&* 2. Burſat. *conſ.* 307. *n.* 40. *lib.* 3. Me-
noch. *conſ.* 282. *n.* 36. *&* 37. *vol.* 3. docet Caſtillo *de*
Tertiis c. 30. *n.* 3 *& ſeq.* Confert quod adducit Navarr.
in conſerv. Monarch. diſcur. 3. At in Conſilio ſupremo
fiſcali regio omnis honor & reverentia exhibetur.

Secundò reſpondeo conſuetudine attendi de- 42
bere quatenus ratio & rerum convenientia patitur,
& in contrarium ire non inclinat: at ex *ſuprà* ad-
ductis conſtat quantùm ea conſuetudo repugnet di-
gnitatis fiſcalis acceptioni. Acceditque dignitatum
hujuſmodi nullum jus reputari fixum quoad præ-
cedentias & immunitates, quæ ſæpe ſunt variabiles,
juxta temporum rationem occurrentem, & Princi-
pis voluntatem, ut docuerunt Alciat. Caſſan. &
alij relati à Bobadill. *lib.* 3. *polit. cap.* 2. *n.* 23. Hæc di-
cta ſufficiant de dignitatibus à Juſtiniano *hic* com-
memoratis, nam de aliis *infrà* agemus, Deo volen-
te, *ſuis propriis locis.*

Ait lex noſtra, *aliis autem modis.*

Cùm alij eſſent modi quibus Decuriones mune- 43
ra curiarum refugiebant, omnes hac lege abrogan-
tur. præcipuè ille, de quo ita ſcribit Juſtin. *Qualis*
erat is quem ex tribus maribus conceſſum antea fuerat
patri maximo ſenatui ſociare, qui verſus obſcurus eſt,
& pendet ejus explicatio ex § *ſed ea omnia* 14. *Inſt. de*
hæredit. quæ ab inteſt. ubi ſit mentio SC. Sabiniani,
quo cavebatur ut adoptivus pater teneretur quartam
bonorum ſuorum teſtamẽto relinquere, ita ut contra
hæredes non reli quentes daretur actio ex eo Se-
natuſconſulto, *l. penul.* § *quæ autem* 3. *C. de adoption.*
docent Theophil. *in d.* § *ſed ea omnia.* Hotoman. ubi
Balduin. Mynſing. & Pichardus noſter *num.* 3. Ant.
Aug. *de Senatuſconſul. verb. Sabinianum.* † Hæc adop- 44
tio dicebatur *ex tribus maribus*, ut omnium Codi-
cum fides teſtatur, quam probat Cujac. *hic*, & Con-
nan *lib* 2. *com. cap.* 15. *num.* 15. Revard. *de auctorit.*
prudent. cap. 6. Merillus *ad L. deciſ. Juſtin. in d. l. penul.*
contra Alciat. *lib.* 4. *parerg. cap.* 3. qui legebat *ex tri-*
bus manibus, cui adſentiunt Hotoman. & Balduin,
ſed malè quidem, & pejus Revar. reponent *ex tribus*
mancipationibus, quem refellit Gothofred. *in d. leg.*
penul. §. *quæ autem* 3. *C. de adoptionib.* eo Senatuſcon-
ſulto

ſulto Sabiniano cavebatur, ut ſi quis ex tribus maribus à patre Senatui aliqui daretur, liberaretur à curiali fortuna, ut videtur inſinuari *in leg. ſi quis curiales 132. C. Th. de decurionib.* ibi, *Si quis curialis tres mares filios ſuſceperit, unum dare Senatui non vetetur*. Quid tamen hoc fuerit, & quem effectum habuerit hæc oblatio, in ſinu vetuſtatis repoſitum ita eſt, ut ſolùm ſciamus impoſſibile eſſe id nos poſſe cognoſcere, cum Anton. Aug. & Cujac. defecerint.

TIT. XXXII.

Si ſervus, aut libertus ad Decurionatum aſpiraverit.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *& CC. Saturnino.*

Si libertus, vel jus aureorum annulorum adeptus non eſt, vel natalibus ſuis non reſtitutus: Præſes Provinciæ non tantùm curiæ participare non permittat, ſed juxta legis ſeveritatem congruenti pœna ulciſcantur.

LEX II.

Iidem AA. *Oricinæ.*

Præſes provinciæ ſi eum, qui ædilitate fungitur ſervum tuum eſſe cognoverit: ſiquidem non ignarum conditionis ſuæ ad ædilitatem aſpiraſſe perſpexerit, ob violatam ſervili macula curiæ dignitatem, congruenti pœna adficiet. Si verò opinione publica mater ejus pro libera haberetur, ex Decurione procreatus ad capeſſendum honorem errore lapſus proceſſit, dominio tuo eũ ſubjugabit.

SUMMARIUM.

1 *Detegitur magna incuria Triboniani in collocandis legibus hujus tituli.*
2 *Servi à decurionatu obtinendo & aliis dignitatibus obeundis arcentur, & de ratione*, & n. 3.
4 *Ædilium officium, quale ædilatus in municipiis à Decurionibus geri ſolitus.*
5 *Servus qui ad decurionatum vel aliam dignitatem aſcendit, punitur.*
6 *Pœna* l. 4. tit. 3. lib. 8. Recop. *contra hæretico appetentes dignitates, vel officia publica.*
7 *Qui falsò ſe pro milite geſſerit, vel pro Doctore, vel pro Clerico, punitur arbitrariè.*
8 *An peccet qui cùm eſſet incapax ſcienter ſe promoveri ad dignitatem paſſus ſit, & quid facere teneatur?*
9 *Agitur de explicatione* l. Barbarius 3. D. de officio Prætoris, *& remiſſivè adducuntur qui eam explicaverint laudatur lectura Antinomiarum D. Sólorzani*, & n. 10. & 11.
12 *Quis fuerit Barbarius, & de quæſtionibus quas moverunt Jureconſulti, ejus occaſione?*
13 *An fuerit verè Prætor Barbarius*, & n. 18.
14 *Expenditur & ſub breviuſculis clauſulis declaratur* l. ſi is qui pro emptore 15. D. de uſucap. & n. 15. & 16. & 17.
19 *An communis error populi fecerit liberum Barbarium cùm eſſet ſervus?*
20 *Refellitur error interpretum exiſtimantium errorem communem jus facere.*
21 *Probatur vera ſententia, quæ firmat Barbarium non fuiſſe liberum, & refertur factum Perpennæ*, & n. 22.
23 Præturâ fungi *quid ſit apud Ulpianum?*
24 *Quare valuerint decreta Barbarij?*
25 *An multas quæſtiones in foro interno & externo pertinet* d. l. Barbarius.
26 *De muliercula illa quæ dicitur aſcendiſſe ad ſummum Pontificatum.*
27 *Error ut communis ſit qualis eſſe debet?*
28 *Quid erit in ſervo, vel in incapace quem populus, vel Princeps talem eſſe non ignorant?*
29 *Princeps in eo ipſo quòd incapacem eligit, videtur cum eo diſpenſare, examinatúrque hic articulus*, & n. 30. 31. 32.
33 *Quid quando aliquis eſt incapax jure naturali?*
34 *De officio tribuni militum ad explicationem* l. fin. C. de militari teſtam.
35 *Adducuntur plures explicationes & emendationes* d. l. fin. *& rejiciuntur.*
36 *Vera explicatio* d. l. fin. C. de milit. teſt. *&* n. 37.
38 *Sententia Rod. Suarez de decurionatu infanti dato quomodo intelligenda, & probatur ante tempora Conſtantini infantes creari Decuriones conſuetum fuiſſe*, & n. 39.
40 *Secunda pars hujus tractatus in quo de lege prima h. t. agi incipitur, & de prohibitione libertorum à decurionatu.*
41 *Inveſtigatur auctor legis Viſelliæ* l. unic. C. ad Viſell *& quantum potuerant liberti apud Principes?* & n. 42. 43. 44. & 45.
46 *Liberti ad honores admittebantur ſi jus aureorum anulorum impetraverint.*
47 *De anulorum uſu*, & n. 48.
49 *Difficilis Papinij Statij locus explicatur.*
50 *Impetrato anulorum aureorum uſu, quid patronis relinquebatur in perſona libertorum.*
51 *De Altero beneficio principali, quo natalibus reſtituebantur liberti.*
52 *Reſtitutio natalium duplex, prima quando quis reſtituebatur ingenuitati, quâ omnes naſcebantur ab initio. Altera quâ reſtituuntur ad ingenuitatem, quam omnes ingenui ſolent habere*, & n. 54.
53 *In beneficiis Principis ſolet intelligi clauſula*, ſi preces veritate nitantur.
55 *Juſtinianus ſuſtulit omnem conditionem libertorum.*
56 *An natalium reſtitutio extingueret jus patronatus.*
57 *Non eſt abſonum in jure ut eadem res diverſo modo cenſeatur.*
58 *Legis Viſelliæ deciſio non eſt in uſu, & quid apud nos obtinebat circa libertos & filios hæreticorum.*
59 *Nullus præter principem poteſt natalibus reſtituere.*

60 *Expenditur & breviter explicatur difficilis* l. Cajus 12. D.de jurepatron.

61 *Princips non poteſt aliquem natalibus reſtituere in præjudicium tertij, explicatúrque an cum cauſa poſſit*, & n. 62.

63 *De diſpenſatione quæ fit à Sum.Pontifice in radice matrimonij,remiſſivè.*

64 *An natalibus reſtitutus, ſeu diſpenſatus ut nobilis ſit,cùm poſſit plebeius,poſſit admitti ad omnes illas res, quæ veram nobilitatem deſiderant*,& n.65.

66 *Nobilitas in privilegiato non poteſt eſſe naturalis, ſed accidentalis.*

67 *Nobilis,ſeu Hidalgus* de ſangre *quantum differat à Nobili de privilegio?*

68 *An nobilitas poſſit eſſe quid naturale,ſeu ſubſtantiale?*

69 *Servitus prædialis quomodo conſideretur jus prædio inhærens?*

70 *Nemo ſe poteſt nobilitare.*

71 *Differentiæ ratio proponitur quoad cognoſcendum an hidalgus de privilegio poſſit admitti ad ordines militares,& confraternitates& alias res quæ deſiderant nobilitatem*, & n.72.& 73.

74 *Satisfit argumentis in contrarium, & an verba ſtatuti ſtrictè ſint interpretanda?*

75 *Nobiles qui habitant in oppidis de Behetria, tenentur ad contributionem tributorum cum cæteris plebeis.*

76 *An idem dicendum ſit de hominibus qui nobiles ſunt per privilegium,proponuntur diverſæ lites quæ in hac Curia Pintiana circa hanc dubitationem oriuntur?* & n. 77.

1 NON poſſum non incuriam Triboniani in collocandis his duabus legibus accuſare nam ſi juxta titulũ procedere deberent, lex ſecunda primo loco ponenda erat,& prima in ſecundo,ut ſic lex quæ de ſervo agit,correſponderet primæ tituli dictioni, lex quæ de liberto ſecundæ;& quamvis excuſationẽ haberet,ſi duæ hæ leges diverſos Auctores ſortirentur,& ut mos eſt horum librorum,anteriores Imperatores priori loco eſſent collocandi,hoc in præſenti non poteſt evenire,cùm ambæ leges ſint Diocletani Hæc attendant qui ſummam diligentiam in Triboniano circa compoſitionem librorum juris laudant Nos ordinem Triboniani non ſequemur,ſed ordinem & ſeriem tituli, & ſic de lege ſecunda priùs agemus,deinde de lege prima, id eſt, de libertis,in ſecũda hujus tractat⁹ parte diſſeremus.

2 Cùm decurionatum eſſe dignitatem ſuperiori titulo *in leg.*2.dictum ſit,ex *l.ad decurionatum,D. de vacat.mun.*meritò repelluntur ſervi ab eo obtinendo, cùm ad illa officia, quæ per liberas perſonas exerceri leges jubeant, ſervi non admittantur, *l.in his* 195 *De reg.jur.*qui ſemper in jure pro nullis habentur,*l.quod attinet* 32.*D.de regul.jur.* quæ regula per totum penè jus civile diffunditur, & innumeris exemplis illuſtratur,& ideò nos omittimus, ea tantùm attingentes quæ hujus loci propriiſſima ſunt.

3 † Quare cùm ad dignitates nec viles,nec infames admittantur, *lege 1.infr.de dign.*ſervus qui nihil eſt & eo nihil abjectius,ut probavi *lib.2.1.obſerv cap.*15. *num.*2 & 5.*lib.2.c.9.n.9.*& 10.neque participet de jure *l.qui teſtamento* 10.*§.ſervus D.de teſtam. l.*1. *D. de jure delib.*meritò à judicandi munere,à Magiſtratu obtinendo argendus eſt, *l.cùm prætor* 12.*verſ. moribus,D.de judiciis, cap.ſciſcitatus* 13. *de reſcr. l.* 8. *tit* 9.*lib.*3.*Recop* & ab arbitrio ſuſcipiendo *l.Pedius* 7.*verſ in ſervum D.de arbitris.l.illa verba* 6. *D. de verb. ſig* & cùm nec pudoris diſpendium ſuſtinere poſſit,*l.*1.*C.Th.de habitu quo uti oport.*à decurionatu quoque prohibetur, ne ſervili macula curiæ dignitas violetur,ut aiunt *in hac l.*2.Imperatores,expedit enim Reipublicæ,ut ad eam ordinandam admittãtur homines ingenui,& nobiles, & qui honoris capaces ſint,& qui ſemper honeſtè ſe geſſerint,ut pro- 4
bat Bobadill.*lib.*3 *polit.cap.*8 *ex num.*9.† Hanc etiã rationem & in ædilitate admittit idem jus ut ſervus ea uti nequeat Ædilis namque officium erat publicum in municipiis quod à Decurionibus exercebatur,fuit itaque Ædilatus Magiſtratus municipalis,*l.honores* 7.*§.is qui non ſit ff.de decurion.* cui junge *l. eos* 12.*illo tit.* ita probat Juvenal. *Satyr.tertio verſiculo* 179. de municipiis agens.

Sufficiunt tunicæ ſummis Ædilibus albæ.

& Perſius *ſat.*1.*verſ.* 143.

—— Italo quod honore ſupinus

Fregerit heminas Areti Ædilis iniquus.

idem conſtat *ex l. ſi duas* 6. *§. remittuntur* 17 *l.non tãtum* 17.*§.is qui* 4.*ff.de excuſ.tut.l.qui inſulam* 30. *§.*1.*ff. locati*, ubi & in præſenti explicat Gothofr. Bul. *de Imper Rom.lib.*7. *cap.*15.Levin Torrent. *ad Hor.l* 2.*ſat.*3.*verſ.*180.ad illud,*uter Ædilis fuerit*.Beroald. *ad Suetonium in Julio cap.*10.& *alibi*,Theod. Marcill.*ad Perſ.d ſat.*1.*verb.ſupinus*.Pancir. *de magiſtr.municipal cap.*19.& latè ante eos Alex.ab Alex. *lib.*4. *genial.cap.*4. & *ibi* Tiraquell.Adam Contzen *lib.*6.*politic.cap.*16 Ædilium cura Romæ in res venales animadvertere,& pretia eis imponere,menſuras æquare,reparare vias,& alia quæ obſervant ſupradicti.& Roſin *lib.*7.*antiq.cap.*24.& 25.& Platea *in h.l.*2.*num.*1.

Si ergo ſervus ad dignitatem decurionatus duũ- 5
viratus,aut ædilatus patiatur ſe vocari, cùm verè ſervum eſſe crediderit,punitur & deponitur.Cõtrà erit ſi ſe pro libero geſſiſſet,& ignorantia ductus ad decurionatũ aſcenderit & eâ dignitate functus ſit, tunc enim deponitur non verò punitur,ut *in h.l.*2. conſtituitur Cui adſtipulantur *l.pen.& ult infr. qui militare poſſ.*ubi ſi ſervus militaverit domino ignorante,revocatur ad ejus dominium;ſi verò ſcienter ſervus miles ſit,vel dignitatem adipiſcatur,dominio ſervi privabitur dominus,at ſervus competentibus verbalibus afficietur & fiſco vindicabitur,*l.*3. *infr. de Tabulariis.*† Quæ pœna jure noſtro regio ex *l.*4.
*t.*3.*li.*8.*Recop.* imponitur contra hæreticos recõci- 6
liatos,qui ad officia regalia prohibentur aſcẽdere, ita ut ſi ea exercuerint,eam habeant pœnam,præter eas,quas incurrunt perſonæ privatæ.quæ ea officia uſurpant,quorũ capaces non ſunt,& ſic quẽadmodum ſervi decurionatus,& cæterarũ dignitatum ſũt inhabiles, ita hæretici recõciliati & filij & nepotes eorum qui ad ignem ſunt damnati,adeò ut ſi eligi pœnâ gravi & confiſcatione bonorum afficientur Av.*in c.prat.l.*2.*c.*14.*n.*23.*in fin.*& Azeved.*in d.leg.*
4. *n.* 59. & *ſeq.*Bobadill.*lib* 3.*polit.c* 8.*n.*9.† Acce- 7
dit quòd ſi aliquis ſe pro milite geſſerit,aut equite alicujus religionis militaris,inſignéq;ejuſdem indebitè geſſerit,lege Cornelia de falſis tenebitur,*l eos*, *§.qui ſe pro milite,ff.ad l.Corn.de falſ.*idem eſt dicẽdũ de eo, qui ſe gerit pro Doctore,actus eidẽ dignitati cõveniẽtes exercuerit,vel pro Judice,cùm nullã habeat poteſtatẽ Filliuc 2.*tom.tr.*40.*gerate.*6.vel ſi ſe tanquã Clericũ quibus in caſibus aliquando pœnâ mortis, aliquando triremium cum fuſtigatione erit imponẽda arbitrio Judicis,ut doctè ſcribit Gab.*reſ. crim.caſ.*76.*toto* & ita in praxi vidi in hac Pintiana Cãcellaria admiſſũ cõtra quemdam impoſtorẽ, qui Calatravæ crucẽ falsò gerebat varias perſonas fallaciis ſuis & dolis nummis ſpoliando,nam poſt publicam fuſtigationem ad triremes condemnatus eſt.

Supradictam doctrinam extendunt cum Panor- 8
mitan.

mitan. *in d cap. ſciſcitatus* 13. *de reſcrip.* & Suar. *alleg.*
12. num. 25. ſupradicti, ut talis inhabilis qui ſe pati-
tur ad officium aſſumi, peccet ſi non detegat inha-
bilitatem, *leg. qui cum uno* 14. §. 1. *verſ. idemque, jun-*
cta gloſ. ibi verb. lectus, D. de re milit. quemadmodum
tacens vitium notabile, quo cognito emptor non
emiſſet, tenetur venditor ex juſtitia illud dicere, ut
docent multi apud Bonacin. *2. tom. tract. de contract.*
diſp. 3. q. 2. pun. 6. n. 2. quod tamen limitat Plat. ſta-
tim *in princ. in h. l.* 2. quando inhabilitas erat notoria,
vel ignorata, cùm nemo teneatur prodere ſeipſum,
atque ideò juxta noſtra jura ſi errore lapſus inhabi-
lis ad capeſſendum honorem proceſſerit, non pecca-
bit, neque pœnâ tenebitur, cùm error illum liberet
qui excludit conſenſum delinquendi, vide Azeved.
in l. 2. t. 9 lib. 3. Recop n. 6. & 7. in l. 3. tit. 3. lib. 8. n. 59.
& ſeq. Unde ſequitur indignum qui recipit digni-
tatem, vel officiam aut beneficium jure juſtitiæ non
poſſe illud retinere, & manere obnoxium reſtitutio-
ni docent Vazq. *de benef. cap. dub.* 15. *num.* 206 Salon.
2. 2. quæſt. 62. art. 2. controv. 25. §. *qui ſimpliciter.* Reb.
de oblig. juſt. 1. part. lib. 3. q. 5. §. 4. Leſſius *de juſt. l. 2.*
cap. 35. dub. 11. num. 54. Bonacin. *de reſt. in gen. tom. 2.*
diſp. 1. quæſt. 2. pun. 12. n. 8. Layman. *tom. 1. lib. 4 tr 2.*
c. 13. n. 2. Unde quia indignus eſt & ineptus ad tale
officium, tenebitur deponere illud, ſuámque inepti-
tudinem ſi non verbis, ne ſe ipſum prodat, & infamet
ſaltim facto, ab eo ſe abdicando, vel reſignando. Sed
quis hoc cognoſcet, & laudabimus eum. Videndus
quoque Eſcobar *de puritate 2. part q 6 §. 3. num. 34 &*
ſeqq. & quæſt. 8. num. 23. & ſeq. poſt Bonacinam, Re-
ginald. Sayrum & alios, quos refert.

Verùm huic noſtræ diſpoſitioni videtur obſtare
9 famigeratum & in ore omnium nobile Ulpiani reſ-
ponſum *in leg. Barbarius Philippus 3. D. de officio præt.*
ubi Barbarius ſervus cùm eſſet Prætor deſignatus,
nihil ei ſervus obſtitit, quominus Magiſtratu funge-
retur, & quæ decrevit valida eſſent, & conſequenter
videtur etiam dicendum ex aſſumptione ad officium
liberum effectum, quod etiam comprobant *l. 2. C.*
de ſentent & interloq. l. 1. C de teſtam. l. ſi quis patrem 3.
D. ad Marcel l. ſed hum aliquis, Inſt de teſtam. † Ejus
10 reſponſi graviſſima difficultas omnibus Interpreti-
bus una eſt, ut præter ordinarios *ibi* teſtantur Cu-
jac. *lib. 18. obſerv cap 33.* Robert. *recep lect. lib 1. cap.*
fin. & lib. 1. animadv. cap. 18. Cujac. ſub nomine Mer-
catoris *lib. 1. notator cap.* 18. Hottoman *quæſt. illuſt ca-*
pit. 17. Contius & alij relati à Gothofred. *ibi.* Pichar.
in d. §. ſed cùm aliquis toto. Madera *lib. ſing. animadv.*
cap. 6. Caldera *lib. 2 var. cap. 7.* Morla *in emp. tit de ju-*
riſdict. q. 26. tot. & alij ab eo relati *in eod. tit. in præ-*
miſſ. num. 100. Oſvald. *ad Donell. lib. 1. cap. 5. lit. A.*
Menoch. *de præſumpt. lib. 2. præſum. 20. num. 7.* Sanch.
de matrim lib. 3. diſp. 22. & lib. 8. diſp. 4. num. 7. & 11.
Anton. Faber *in Juriſp. tit. 1. princ. 1. illat. 3 confut.* 1.
11 † Quorum nonnulli emendationibus & aliis expli-
cationibus difficultatem enervare contendunt, inter
quos ita caput extulit Doctiſſimus noſter Præceptor
D. Joannes Solorzano *in Antinomiis*, quas à tanto
viro penè pueri excepimus Salmanticæ, ut nihil ad-
dere poſſimus ejus peculiaribus ſcriptis, ſed mirari
quomodo ſub tam brevi faſciculo lectionum tot ſe-
lectiſſimos flores potuit colligere. Dicam ego formi-
doloſus ſanè poſt eruditiſſima cômentaria quæ om-
nem gloriam poſteris præripuerunt, & ſubjiciam ſi
12 fortè ſpicilegia invenero. † Retineo ergo litteram
vulgarem, & animadverto cum Turnebo *lib. 7. adv.*
cap. 7. Mòrl. *ſup. num. 4.* Barbarium Philippum ſub
triumviratu Auguſti ſervum fuiſſe Marci Antonij à
quo aufugiens, & pro libero ſe gerens, ſeu permiſſu
domini, ſeu occaſione illius temporis turbulentiſſi-
mi Barborum familiæ ſe addicens præturam petiit,
& Prætor deſignatus eſt, quod ſimile de maximo
quodam ſervo, qui eodem tempore quæſtor fuit,
narrat in Auguſto Dio. Cùm detecto errore ſervum
eſſe apparuit, diſputatum fuit inter Juriſconſultos, an
Barbarius verè Prætor fuerit, & an quæ edixit, vel de-
crevit cùm prætura fungebatur, valitura eſſent?
† Verè fuiſſe prætorem probarunt Accurſ. *ibi, verb.* 13
functus. Bar. *num. 4. in lect.* & poſt alios Eguinar. Ba-
ro. Rationes deſumuntur. *Prima* ex Pomponij au-
ctoritate, quam refert Ulpianus illis verbis, *Sed nihil*
ei obſtitiſſe ait Pomponius quaſi Prætor non fuerit. At-
quin verum eſt prætura eum functum, quibus etſi ne-
gationem non detrahas cum Hottomano *ſuprà*, aper-
tè innuitur Prætorem fuiſſe, nam priora illa, *quaſi*
Prætor non fuerit, cum interrogatione acceptavi-
dentur Ulpianum proponere quæſtionē cum Pompo-
nio, cui reſpondet eam reſolvens ſequentibus ver-
bis, *Atquin verum eſt prætura eum functum* † Eodem 14
loquendi genere uſos Conſultos ſatis indicat Paullus
in l. ſi is qui pro emptore 15. D. de uſucapionib. ibi, *Et*
ſi ipſi reverſo non prodeſt; quemadmodum hæredi ejus
proderit? Sed verum eſt cum in ſua vita deſiiſſe poſſide-
re. Quaſi dicat, ſi qui pro emptore poſſidebat captus,
amittit poſſeſſionem, juxta communes juris regu-
las, quæritur an ſicut ipſi reverſo non prodeſt inter-
rupta captivitate poſſeſſio, ita ſi ibi decedat per le-
gem Corneliam ſucceſſoribus proſit? † In ea quæ- 15
ſtione vir meritò laudandus tum ex modeſtia, tum
ex doctrina, Dominus D. Melchior de Valencia Pri-
marius legum Salmanticæ Anteceſſor, nunc regius
Granatæ meritiſſimus Senator, *in ſuis illuſt. 3. tract. 3.*
c. 11. alij vult fictionem legis Corneliæ qua mortuus
creditur, efficere ut conjungantur tempora illa, &
poſſeſſio conjuncta hæreditati, *l. cùm miles 30. D.*
ex quibus cauſ. maj. ſucceſſoribus proſit. † Sed tanti viri 16
pace dixerim, contrariū verius docere Paullum,
quoniam ſi ipſi reverſo non prodeſt cur hæredibus?
præcipuā cùm in vita ſua deſierit poſſidere. Quæ ratio
ita explicanda, ut poſſeſſio interrupta ſit in vita ca-
ptivi quod efficit ut nequeat conjungi hæreditati ja-
centi *leg. juſto 41. §. vacuum. de uſucap.* & quamvis fi-
ctio legis Corneliæ conjungat tempus mortis & ca-
ptivitatis, cùm tamen amiſerit poſſeſſionem dum
eſt captivus cùm fictio retrotrahitur, non poteſt in-
venire poſſeſſionem jam amiſſam neque ideò poteſt
conjungere cum hæreditate, juxta *leg. quod ſi 11.*
§. 1. D de captiv. cum latè à me traditis *lib 2. obſ. c. 2.*
† Procedit ulteriùs idem Paullus *in d. leg. ſi is qui* 17
pro emptore, & in verſ. Quod ſi ſervus, proponit caſum
difficiliorem quando ex cauſa peculiari ſervus eme-
rit, an ſi non revertatur captivus, ſucceſſoribus pro-
ſit uſucapio? quā implere poteſt ſervus, *l. peregrè 44.*
§. quæſitum. D. adq poſſeſſ (ex quo conſtat in re-
ſponſo præcedenti denegatam ſucceſſoribus uſu-
capionem.) Proponit in quæſtione Juliani ſenten-
tiam admittentis in captivo reverſo uſucapionem
non in ſucceſſoribus. Nam cùm dicat dubitare ſe
an per legem corneliam id effici poſſit, apertè ne-
gat, Marcellus verò pleniùs accipiebat, id eſt, ut
proſit ſucceſſoribus, háncque ſententiam probat
Paull. *in verſ. Quemadmodum*, eâ ratione, ut ſicut
plus juris habet captivus in his, quæ per ſervum
poſſidebat ex cauſa peculiari, ſcilicet quam in his
quæ per ſe, & ſicut certum eſt hæreditatem vice
perſonæ fungi, *l. cœptam 40. D. de uſuc. d l. juſto.*
§. vacuum. conſequens eſt ſucceſſoribus uſucapio-
nem prodeſſe. Cui interpretationi non repugnant
verba illa ſequentia, *ideóque in ſucceſſoribus locum*
non habere uſucapionem, à quibus expungunt nega-
tionem Cujac. & alij, quam ego retineo, & cum
interrogatione judico planam mentem Juriſconſul-
ti, hoc ſenſu. *Si eſt verum captivum plus juris ha-*

bere in his quæ ſervi egerunt, quàm per ſe, vel per alios, item & certum eſt hæreditatem vicem perſonæ ſuſtinere, cur dicemus non habere locum in ſucceſſoribus uſucapionem? Quaſi dicat, *habet locum.* Neque enim eſt ignotum in jure, ut cum integratione lectæ multæ leges effugiant difficultates, ut *l. bona 22. §. quod ſi filius, verſ. etſi vivo patre. D. de captivis*, quam ita intelligit Accurſ. *ibi*, dixi *lib. 2. obſerv. cap. 17.* quibus planiſſima jam eſt, obſcura illa deciſio Paulli *in d. l. ſi is qui pro emptore.*

18 Et ut ad noſtram quæſtionem redeamus, Pomponium in ea fuiſſe opinione, ut Barbarius verè Prætor fuerit, ſatis conſtat quòd ei ſervus non obſtitit. Si enim obſtabat, certum eſt nullam dubitandi occaſionem relinqui, cùm Prætor eſſe non potuerit, & ſic præcipua quæſtio, an valerent à Barbario geſta, ſupervacua foret *l. poſtliminij 5. §. fin. in fin. D. de captiv.* ibi, *& ideo lex ſupervacua*, quoniam ſervus non poterat Magiſtratum obtinere, quare cùm valeant, quæ edixit & decrevit, conſequitur verè Prætorem fuiſſe, cùm nemo poſſit decernere, vel jus dicere, niſi qui Prætor eſt *l. §. poſt originem D. de orig. jur juncta l. 2. D. de jurisdict.* & jam ſervitutis defectus populi electione fuerit purgatus, & ceſſaverit *argumento l. 1. § idem Pomponius*
19 *D. quod falſo tutore. l. quidam 57. D. de re judic.* † Et ratio fuit, quia communis ille error populi fecit de ſervo liberum, ſicut non teſtem facit teſtem, *d. l. 1. C. de teſtam.* & non patremfamilias facit patrem, *leg. 3. D. ad Macedonian.* non Judicem facit Judicem, *d. l. 2. C. de ſentent. & interloq. juncta l. 3. D. de ſupellect. legat.* ubi dicitur errorem jus facere, docent Bar. *in d. l. Barbarius, num 3. in lect.* & poſt Accurſ. Butrigar. & alios Philip. Porcius *lib. 2. regul. concl. 11.* Socin. *reg. 282.* Catelian. *in memorabilibus, verb. opinio communis* Medices *de fortuit. caſib. 2. p. quæſt. 2.* Maſcar. *de probat. concl. 648.* Conan. *lib. 1. comm. cap. 4. numero 5.* Qui ſupradicta jura eo modo interpretantur errori communi illorum deciſiones adſcribentes.

20 Verùm hic error communis jam à multis conſultatus eſt, qui latè probarunt falſum eſſe errorem communem jus facere, ut conſtat ex Vigilio & aliis *in d. § ſed cùm aliquis, de teſtam.* ubi etiam Pichard. & relatis ab Oſvvald. *d. lib. 1. Donell. cap. 5. lit. A.* Govean. *libro 1. var. capite 6.* Cujac *lib. 18. obſerv. capite 13.* Madera *ſup.* & Moral. *dicta quæſt. 26. ex numero 15.* & à prima quæſtione ſi inceperimus.
21 † Verius eſt Barbarium non fuiſſe liberum, quod Ulp. clarè demonſtrat ibi, *An ſervus quandiu latuit?* & poſtea ea ratione probat, *ſed & ſi ſciviſſet ſervum eſſe, liberum effeciſſet.* Neque ex errore illo populi nullus conſenſus ad dationem libertatis elici poteſt, *l. ſi per errorem 15. D. de jurisdict. l. neque ignorans 10. C. de donation. §. 1 verſ planè. Inſt. qui teſtam. tutor.* Neque ex ſua malitia debebat ſervus commodum reportare, *l. itaque fullo 12. D. de furt.* Accedítque pro hac parte hæc noſtra *l. 2* in qua ſervus Decurio creatus, quia ejus mater quo libera habebatur, dominio domini ſubjugatur, quia errore illo non mutatur condicio priſtina ſervitutis, ſed ſemper relinquitur veritati locus, *l. non mutant 11. C. de liber. cauſ l. Herennius 10. ff. de decurion. l. eos 27. §. fin. D. ad l. Cornel de falſ. l. non id 44. § in. D. de judiciis, l. movetur 4. C. ſi ſervus exportan. l. ſuper ſervis, infr. qui milit. poſſ.* Sic M. Perpenna cùm eſſet peregrinus, obrepſerat ad honorem Conſulatus errore populi [illegible] cautam de eo ait Val. Max. *lib 3. cap 4. num. 5* his verbis. *Ita M. Perpenna nomen adumbratum, falſus conſulatus, caliginis ſimile imperium, ca[illegible] triumphus alienus in urbe improbè peregrinatus eſt*, notat, ut ſolet, doctiſſimus Cujac. *d. l. 18. cap. 13.* quem immeritò in hac parte reprehendit Robert. *l. 1. animad. cap. 18.* Sed tanquam pygmæus contra Herculem bellum movet, & cùm plumbeo pugione hominem adamantinum adoritur. Sed non tulit inultus eam gloriam, cùm ipſe Cujacius in eum retorqueat *lib. 1. notat. cap. 18.*

Neque obſtat Pomponij auctoritas ab Ulpiano 22
laudata, nam reſponderi facile poteſt à Pomponij ſententia Ulp. receſſiſſe *in verſ. Atquin.* nam Pomponius dicebat Barbarium nõ fuiſſe Prætorem quaſi diceret, non eſt cur de ſervitutis obſtaculo tractetur, quia ipſe Prætor verè non fuit. Cui objicit Ulp. ipſum præturâ functum fuiſſe. Nam diverſa ſunt Barbarium fuiſſe Prætorem, vel præturâ functum, id eſt, dignitatis illius fuiſſe detentorem. Quemadmodum differt in poſſeſſione eſſe, & poſſidere, vel ſervũ eſſe, vel in ſervitute. Servus eſſe denotat jus & veram ſervitutem, in ſervitute eſſe, non niſi factum, poteſt dici de homine libero ut *in tit. de homine liber. exhib.* cum aliis notatis ab Oſvval. *lib. 2. Don. cap. 11 lit. D.* † Unde *prætura fungi*, factum magis, 23
quàm jus ſignificatur, cùm aliud ſit eſſe tale, vel haberi pro tali *l. mercis 207. juncta gloſ. ibi. verbo mangones, de ver. ſig.* atq; ita concludit rectè, verè non fuiſſe Prætorem, ſed in dignitate prætoria latuiſſe, & ob id quærit, an decreta & ſententiæ Barbarij valere debeant, quæ ſanè quæſtio ſuperflueret, ſi verè eſſet Prætor, & humanitatis aſylum benignitatémque confugere neceſſarium non erat, cùm de juris rigore debent valere & firma eſſe, utpote à vero Prætore geſta & decreta, ex quibus veluti nebulæ ſolent ventis diſſipari, ita explicationes, animadverſiones & emendationes Cujacij, Contij. Hotomani & Roberti & aliorum, qui negotiationem addunt, jam detrahunt, invicem ſe reprehendentes.

Quâ admiſsâ ſententiâ procedit Ulp. & quærit, an 24
quæ decrevit Barbarius quandiu in prætoria dignitate fuit, valitura eſſent? & valere docet, non quia ſervus non fuerit, ſed benignitatis intuitu, propter utilitatem eorum, qui apud eum egerunt, ne abſq; culpa puniantur, & lites jurgiáque ſententiâ ſopita ejus, qui verus Prætor credebatur iterum retractari, cùm magno Reipublicæ incommodo cogerentur. Etſi enim ſummo juris rigore inſpecto Prætor ille non fuerit, & ſic ſententiæ nullius forent momenti, utilitas tamen publica, quæ in ſedandis litibus & controverſiis civium poſita eſt, *l fin. ff. pro ſocio*, cum aliis, quæ *alibi* adduximus, evincit ut ſtricto juris rigore neglecto (*argumento l. ſunt perſonæ 41. ff. de religioſis, leg. Pannonius 86 ff. de adquir. hær.* cum adductis à Morl *d q. 26. num. 8.* attendatur quod utilius eſt Reipublicæ, *l. 3 infr. de principia* ut conſiderat Thom. Sanchez *libro 3. de matrim. diſp. 22. n. 5.* & Pichard. *in d. § ſed cùm aliquis de teſtam numer. 14* Filliuc. *2. tom. Moral tract. 40. cap. 6. num. 6.* † Quod 25
ad alios ſimiles caſus porrigi debet, ubi juſtus & publicus error cum communi utilitate concurrens expoſtulat alicujus Judicis, vel officialis illegitimi acta valere, ut firmant in variis quæſtionibus *ſuprà* laudati. & Felin. *in cap ad probandum, de re jud.* Menchaca *de ſucceſſ. creat. §. 12. numero* 88. Menoch. *de arbitrar. caſ. 402 num 12.* & colligitur ex *l. 8 tit. 9. lib. 3. Recop.* quæ concordat cum *d. l. Barbarius.* † Et ad- 26
ducunt exemplum illius mulieris quæ dicitur ſexum mentita ad ſummum Pontificatum aſcendiſſe, præcipuè Hotoman. *ſup.* Morl *d quæſt. 26. n. 19.* Th. Sanchez *d. diſp. 22. n. 28.* Verùm illud fabellis anilibus tribuendum [illegible] viri doctiſſimi & diligentiſſimi ſcripſerunt, ut teſtatur Baron. *an.* 853. Onufr. Panvin. *in not. ad Platin. in [illegible]*, & cum aliis diligenter & doctè Ant. de Yepes *in hiſt. [illegible]*

Benedicti

Eli Benedicti tom.3.cent.4.ann. 855.*cap.2.fol.*134.qui rectiſſimè aſſerit figmentum illud opus eſſe hæreticorum.

27 Sed cùm communis error in cauſa fuerit, ut quæ geſſit Barbarius valida reputantur, & *in h. l.* 2. ut ſervus à pœnis evadat, quæ diriguntur contra eos, qui cum inhabiles ſint, ad dignitates aſcendere non verentur. Diſquiri oportet, quis hic error communis eſſe debeat, & certum eſt errorem ita eſſe debere, ut non ſit unius, vel alterius, ſed totius populi, in quo ſervus, vel incapax degit, ita ut ab omnibus reputetur capax, vel liber, *d. §. ſed cùm aliquis, Inſt. de teſtam.* ibi, *Cum eo tempore quo teſtamentum ſignaretur, omnium conſenſu hic teſtis liberi loco fuerit, neque quiſquam eſſet qui ſtatus ei quæſtionem moveret*, eademmet verba habet *d. l.* 1. *C. de teſtam.* firmant Sanchez *d. diſp.* 22. *num.* 6. Picherd. *num.* 15.

28 Unde deſcendit quòd cùm communis error interceſſerit, etſi propter publicam utilitatem ſuſtineantur geſta ab incapace communiter reputato capace. Aliud eſſet ſi ſervus, vel incapax ad eam dignitatem evectus ſit à populo, vel à Principe ejus incapacitatem non ignorante, ut docuit Ulp. *in d. l. Barbarius*, illic, *ſed etſi ſciſſet ſervum eſſe, liberum effeciſſet*, quaſi diceret ex ſola delatione præturæ tacitè videri voluiſſe è ſervo liberum facere. *Quod jus* adjicit, *multo magis in Imperatore obſervandum eſt*, quia quem ſciens Princeps Prætorem fecerit, liberum feciſſe intelligitur, quoniam latius eſt interpretandum Principis beneficium, quàm populi rogationes, ut eleganter conſiderat Cujac. *d. lib.* 18. *obſer. cap.* 33. *in fin.* Vel quia jam in eum tranſlata poteſtas effecit ut ſolutus legibus non adſtringatur earum ſolemnitatibus, ſicut populus, & ob id dixit Conſultus *quòd jus multo magis in Imperatore obſervandum eſt.*

29 †. Quapropter Princeps qui habet poteſtatem diſpenſandi & liberandi eo ipſo quòd ſcienter incapacem elegerit, videtur cum ipſo diſpenſare, ut docent omnes *per text. ibi, in l. quidam conſulebat* 57. *ff. de re judicat.* Innocent. *in c. veniens, de filiis presbyt.* Plat. & Rebuff. *num.* 1. *in h. l.* 2. Acc. *per text. ibi, in l. imperialis* 23. §. *ſimiles, verb. oportet, C. de nuptiis, l. idem* 12. §. *fi. ff. excuſant* Menoch. *lib.* 2. *de præſumpt præſ.* 20. *tot.* Thom. Sanchez alios referens *de matr. lib.* 8. *diſp.* 4. *tot.* Rod. Suar. *alleg.* 12. *tot.* maximè *ex n.* 24. ubi ejus additio valdè plures congerit *lit. H.* & adde Roman. *conſ.* 307. *numero* 2. Azeved *in l.* 3. *tit.* 3. *lib.* 8. *Rec. n.* 59. Seile 3 *t. dec.* 294. Salas *de legib. diſp.* 20. *ſect.* 3. *num* 16. & *diſp.* 14 *ſect.* 3 *num.* 21. & *ſect.* 3. *num.* 32. Bonacin. *tom.* 1. *tract. de ſimonia, diſp.* 1. *q.* 6. *num.* 8. Graſſis *de effect. lib. cler. eff. num.* 4. *n* 283. & *ſeq.* Caſtro Palad, *oper. moral. tom.* 1. *tract.* 3. *diſp.* 6. *pun.* 4 & *diſp.* 1. *punct.* 24. *num.* 8. Girond. *de privileg. num.* 726. & *ſeq* Leſſium *de inſt. & jur. lib.* 2. *cap.* 35. *dub.* 5.

30 Sed in hac re ut judicium meum interponam, aſſentior quidem Menochio, Sanch. & Suar. qui dicunt in impedimento juris humani eo ipſo quod Princeps eo non obſtante aliquid confert incapaci, aut impedito, diſpenſationem indici, dum tamen hoc ſcienter faciat, veluti ſi Rex ſervum in judicem conſtituat, vel alias inhabilem vel Pontifex admittat irregularem ad Ordines, vel beneficia, ut volunt Sanch *num.* 1. Suar. *n.* 24. Ratio eſt, quia ad diſpenſationem non requirit cauſæ cognitio, ſed ſatis eſt quod habeat voluntatem diſpenſandi, quæ aperta eſt & clara dum ſcienter promovet incapacem, quia non intelligitur diſpenſare qui non facit ex certa ſcientia, ut *in h l.* 2. dicitur, & ideò ignorans non diſpenſat, *l. neque ignorans* 14. *C. de don.* & probatur *in d. l. idem* §. *fi. de excuſ.* & *in d. l. Barbarius*, ibi, *ſed etſi ſciſſet liberum effeciſſet*, quæ aperte requirunt ut ſcientia interveniat, nam ſi errore lapſus dignitatem contulit ſervo, vel incapaci, conſtat nullum animum habuiſſe diſpenſandi. Quaſi tanquam neceſſarium præſupponat JC. ſcientiam intervenire debere, quâ interveniente, ſi prætura ſervo collata eſſet, libertatem conferre & dignum facere populus intelligendus erat, in qua etiam opinione hæret Sanch. *n.* 1. *ſup.* plures contrarium aſſerentes reprehendens *n.* 11. 31 † Sed ab eo diſcedo dum exiſtimat *n.* 5. ſufficere undecunque conſtet Principem inhabilitatis fuiſſe conſcium, quod nullus inquit, ſit textus inducens ſpecialem modum, ſed ſufficiet qualiſcumque probationis modus, quo cæteræ res probari valent, atque ita ait non eſſe neceſſariam clauſulam, *ex certa ſcientia*, neque illam, *motu proprio*, ut alij DD. ab eo relati dicebant. Nam verius arbitror quod ad hoc, ut talis indulgentia valeat, præter ſcientiam neceſſarium quoque ſit, ut in literis exprimatur ipſa inhabilitas, ut expreſſum eſt *in d. l. idem* 12. §. *fi. ff. de excuſ. tut.* & ita tenent relati à Menoch. *de præſum. lib.* 2. *præſum.* 20. *n.* 1. & *ſeq.* & ſic etiam ceſſabit quòd ipſe adjicit *n.* 19. diſquirens quomodo probanda ſit ſcientia Principis. Nam cum neceſſarium eſſe dicamus, ut de inhabilitate conſtet, nulla melior probatio, erit quam illa, quæ ex ipſis litteris deducitur. 32 † Unde mihi non arridet ſcientia Bar. *hic*, quam ſequitur Menoch. *ubi proximè n.* 26. ut procedant prædicta, etiam ſi Princeps ignoret inhabilitatem promoti, ſi modò certum eſt quod idem fuiſſet facturus ſi ſciviſſet eum inhabilem. Nam cùm, ut diximus, neceſſaria ſit ſcientia Principis, veluti pro forma talis diſpenſationis, præſumendum eſt ex errore, aut ignorantia nullum conſenſum præſtitiſſe, cum error oppoſitus ſit conſenſui, neque talis animus poteſt conſiderari in eo, qui nunquam præſumitur conſentire *d. l Barbarius*, cum aliis quæ ad ejus explicationem de errore tradunt Morla & reliqui *ſuprà*, quod notabis ad incapaces *l.* 3. *tit.* 3. *lib.* 8. *Recop.*

33 Dixi *ſuprà* quando Princeps aliquid confert, vel facit cum inhabili, qui habet impedimentum juris poſitivi, vel humani. Secus autem erit, quando adeſt impedimentum juris naturalis, veluti ſi Princeps aliquid concedat infanti, aut impuberi animo & diſcretione carenti verbi gratia, ſi Decurionatum ei præſtet, aut Magiſtratum, tunc enim dicerus hunc defectum juris naturalis minimè per Principis diſpenſationem ſuppleri, ut docuit Cuman. & Alex. *in d. l. quidem conſulebat, de re judis.* idem Alex. per tex. *ibi in l. fi. C. de milit. teſtam.* Anton. *in cap. conſultationibus, de jure patron.* quos ſequitur Suar. *d. alleg.* 12. *n.* 16. & *ſeq.* eâ ratione, quia pupillus tam teneræ ætatis careat diſcretione & animi judicio, quod præcipuè neceſſarium eſt ad adminiſtrationem talis officij, & ſic neque juriſdictio, neque officium, nec titulus ad illud exercendum ex tali promotione reſultat. *l. ad Rempublicam* §. *D. de muner. & honor. l. non tantum* 11. *D. de decurion. l.* 2. §. *ſi de reg. jur. l. Lucius* 21. §. *imperatores, D. ad municipal. l.* 2. *C. de his qui veniam ætat.* juncta gloſ. *ibi*, cùm non ſit defectus conſilij ex tenera ætate, & ſic nullus conſenſus propter illum poſſit in infante dari, & ideo talem defectum non poterit ſupplere diſpenſatio Principis, ut ait Caſtren. *in d. l quidam, argumento* §. *ſed naturalia, Inſt. de jure natur.* cum notatis à Gomez 3. *tom. var. cap.* 1. *num.* 56.

34 Sed obſtat *l. fin. C de milit. teſtam.* ubi ſcriptum eſt pupillum poſſe eſſe tribunum, teſtamentum condere & tamen non minus neceſſaria erat diſcretio, item & animi vigor & judicium ad illud officium exercendum, quam ad Decurionatum & Magiſtratum,

imò credo plus judicij & intellectus in tribuno,
quàm in Decurione & Magiſtratu requiri. Nam Tri-
buni militum (qui ita dicti quod ſingulis tribubus
legionem ducerent) in exercitu officium exercebant
ut miles munitus veſte indutus incederet, exercita-
tionem eos producebant, claves portarum ſuſcipie-
bant, vigilias circuibant, frumentationibus commi-
litonum intereſſebant, frumentum probabant, de-
licta ſecundùm ſuæ auctoritatis modum caſtigabant
& cauſas deffiniebant, & ferè eandem cum Conſu-
libus poteſtatem habebant, *l. officium* 12. *§ fi. D.*
de re milit. Livius *lib.* 28. Vopiſc. *in Aurelian.* Veget
lib. 2. *de re mil. c.* 12. docent Anchoran. apud Schar.
de verb. jur. verb. Tribuni militum. Budæus *in annot.*
ad l. 2. *D. de orig jur.* Roſin. *lib.* 10. *antiq. c.* 7. Re-
var. *lib.* 4 *var. c.* 8. Stevvech. *in not. ad Veget. lib.* 2.
cap. 7. Lipſ. *de militia Rom. lib.* 2. *dial.* 9. & poſt eos
Buleng. *lib.* 5. *de Imp. Rom. c.* 4. Ob idque de Adria-
no refert Spartian. *In eo, nullum tribunum feciſſe niſi*
eum, qui plena barba eſſet, aut ejus ætatis, quæ pru-
dentia & annis tribunatus robur impleret, & tribunis
non favorem militum, ſed juſtitiam commendaſſe, &
Valerianus Imperator apud Vopiſcum *in Probo* excu-
ſat ſe quòd Probum imberbem adoleſcentem tribu-
num fecerit.

Huic difficultati reſpondent Oldrad. Bar. & alij
35 antiqui, quos ſequitur Suarez *ſup. num.* 20. dictam
l. fin. C. de mil. teſt. loqui in dignitate quæ non habet
annexam adminiſtrationem, & ſic puero conferri
potuiſſe, quod evertit quæ *ſuperiùs* diximus, cum
imò tribunatus adminiſtrationem haberet, & quidẽ
maximã. Minus arridet Gothofr. *in d. l. fin.* Juſtinianũ
accipiens de legibus, quæ ante Hadrianũ latæ ſunt.
Nã ad quid poſt tot ſæcula abrogatas leges neceſſa-
riũ erat abrogare. Imò, ipſe Juſtinianus apertè indicat
contrariũ & ſuo tẽpore eas leges vigere quæ pupillis
tribunatum concedebant, ut patet *ibi attamen indi-*
gnum noſtris temporibus eſſe videtur. Revard. parum
feliciter litteram invertit, & pro, *tribunatum nume-*
rorum, reponit, *in tribunatu*, *lib.* 4. *var. c.* 8. *& in l.*
2. *§.* 1. *D. de regul. jur.* quæ emendatio quantumvis
adiuvetur manuſcriptis Certionis, quæ ipſe laudat,
minimè difficultatem tollit, cùm non minus diffici-
le eſſet pupillum mereri in tribunatu, quàm tribu-
num eſſe, cùm pupilli militare non poſſent, quia
ex lege quam tulit Cajus Sempronius Gracchus tri-
bunus plebis milites eſſe non cogebantur minores
annis 17. ut docemur ex Plutarch. *in Gracchis*, & re-
fert Roſin. *lib.* 10 *antiq c.* 3. *verſ. de ætate.* Govean.
in l. 2. *§.* 5. *n.* 16. *D. de vulgari* & poſt Lipſiũ A. Auguſt.
& alios Stevvech. *ad Vegetium lib.* 1 *c.* 4. *in princ.*

Ego verò in hac difficultate aſſentior Cujac. *lib.*
36 17. *obſer. c.* 36. *& ad tit. C de milit. teſtam. & ad tit.*
D. de excuſat. tutor. in l. 8. Corraſio *lib.* 5. *miſcell. c.* 25.
P. Fabro *in l.* 2. *§.* 1. *D. reg. jur. pag.* 22. quos ſe-
quitur Oſvval. *lib.* 6. *Donell. c.* 18. *lit C.* qui docent
tribunatum *in d. l. fin.* nudum fuiſſe nomen dignita-
tis ſine adminiſtratione, imaginariæ militiæ genus
quod vocabatur ſuper numerum, quo abſentes ho-
nore tenus & titulo fungebantur ſine labore militiæ
quod à tempore Claudij inſtitutum teſtatur Sueton.
in eo c. 25. his verbis, *Equeſtres militias ita ordinavit,*
ut poſt cohortem alam, poſt alam tribunatum legionis
daret, ſtipendiáque inſtituit, & imaginariæ militiæ ge-
nus, quod vocatur ſupra numerum, quo abſentes &
titulo tenus fungerentur, conferunt duo Appiani lo-
ci, quos adducit Petr. Fab. *ſup.* & alium incerti Au-
ctoris *de reb. bellic.* quem recenſet in propoſito Ste-
vvech. *in Veget. lib.* 2. *c.* 19. quibus adde *l.* 2. *infr. de*
Caſtrenſ. & l. his 15 *l. ſerenitas* 17. *C. Th. de palatin.*
ſacr. largit. etſi credam *numerorum* vocem *in d. l. fin.*
magis ſignificare cohortes, ſeu legiones magis,
quam ſupernumerariam dignitatem, ut voluit
Revard. *d. cap.* 8. quod variis locis probat, & no-
tum eſt † Hujus ergo honoris capax fuit pupillus 37
cui faciliùs tribunatus numerorum, vel ſimilis alia
dignitas militaris mandabatur, maximè ſi ex illuſtri
familia profectus eſſet, cùm poſſet majores natu
vicarios, ſeu locum tenentes habere, quod ante
omnes ſenſit Caſtren. *in d. l. fin.* & id faciliùs eve-
niebat, quia pueri educabantur in caſtris ex ratio-
ne quam adfert Veget. *lib.* 1. *de re mil. c.* 4.

Hinc, ut ad noſtram quæſtionem redeamus, di- 38
cendum exiſtimo ſententiam Roderici Suarez *ſup.*
ſine diſtinctione veram non eſſe, etiam & in in-
fante, qui aliàs habet impedimentum naturale,
ut poſſit eſſe Decurio, vel Magiſtratus. Nam ſi
Princeps ei Magiſtratum, aut Decurionatum con-
ferat, vel S. Pontifex beneficium, certum eſt ſua diſ-
penſatione non poſſe ſupplere defectum naturalem
judicij, ut ſcilicet poſſit exercere, attamen valida erit
diſpenſatio quoad dignitatem & titulum, verè De-
curio erit, vel beneficiatus, quamvis ipſe exerci-
tium, vel adminiſtrationem non habeat, neque
ſuffragium, conſequetur tamen honoris titulum,
commoda, utilitates & ſportulas, ut eleganter pro-
batur *in l. ſpurij* 6. *§.* 1. *de decur.* eóque ſpectat dif-
ficilis *l. pen. §.* 1. *D. eod.* de qua diſſeremus *in l.* 1. *§* 1.
infr. de mun. & honor. facit etiam *l. Lucius* 17 *§. Im-*
peratores 6. *D. ad municip.* ubi notat Gothofred. *&*
in l. 1. *verſ. pro infante, infr. de mun. & honor.* 8. Boba-
dill. *d. lib.* 3. *col. cap.* 8. *num.* 11. † In quibus infantes 39
creabantur Decuriones & minores; quod duravit
uſque ad tempora Conſtantini, qui decimum octa-
vum annum Decurionatui adipiſcendo aſſignavit, *in*
l. quoniam 18. *C. Th. de decurionib.* quæ ætas apud nos
in uſu eſt, ut docet Bobadill. *d. n.* 11. Cur Piſana *lib.*
1. *cap.* 12. *n.* 4. ubi etiam Azeved. & ratio eſt, nam jus
naturale non impedit ut quis Decurio, quantumvis
infans, non fiat, impedit tamen quòd infans habeat
intellectum, qui quantum ad hoc non ſuppletur ex
Principis diſpenſatione qui non valet ſi vellet ut ille
infans ratiocinaretur & intelligeret: at verò valebit
ut quamvis infans non habeat intellectum, nihilo-
minus habeat officium & obtineat, quia jus natu-
rale id non prohibet, & ita valet Principis con-
ceſſio, ut eleganter probat Bobadil. *d. lib.* 3. *cap.* 8.
n. 11. cum aliis quos refert.

Cœpimus oſtendere de ſervis quæ *in h. l.* 2. prohi- 40
bentur Decuriones eſſe, nunc diſſerendum eſt pro
explicatione *l.* 1. *h t.* de liberis, quæ eos prohibet à
participatione curiæ niſi aureorum jus adipiſcar-
tur, vel natalibus ſint reſtituti, aliter autem legis
pœna criminaliter punientur, quæ lex videtur fuiſſe
Viſellia, ut videre eſt ex *l. un. C. ad leg. Viſell.* quæ
perſecuta eſt libertinæ conditionis homines ne ho-
nores & dignitates auderent attentare (libertos, vel
libertinos promiſcuè voco, nam & juris Auctores ita
loquũtur, hac nota adjecta ut liberti reſpectu patro-
norũ, libertini reſpectu ingenuorum, dicerẽtur, ut do-
cẽt Roſin. *l.* 1. *antiq. c.* 20. *in princ.* P. Gr. *l.* 14. *ſyntag. c.* 7.
n. 5. *& 6.* Schar. & reliqui lexicones *verb. libertini*, &
cum aliis Oſvvald. *ad Don. l.* 2. *c.* 11. *lit. A.*) † Lex hæc, 41
ut credo, condita eſt odio libertorum, qui ab Au-
guſto potentiſſimi fuerunt, & magnus eorum faſtus,
quia maxima officia cum libertis fuerunt communi-
cata, quorum ordo Romæ numeroſus & multis di-
vitiis atque potentia fuerunt præpollentes. Horat. *in*
Epod. od. 4.

Vides ne ſacram metiente te viam, &c.
Ut ora vertat hinc & hinc euntium.
Libertina indignatio?
Arat Falerni mille fundi jugera,
Et Appiam mannis terit.

Sed

Sedilibuſque magnis in primis eques
Othone contempto ſedet

42 Nam Auguſtus Licinium Enceladum libertum in
honere & vſu maximo habuit Sueton. *in eo cap.67.*
Galba Icellum cæteríque ſuos, ut Claudius Pallan-
tem & Narciſſum tanta apud eum potentia, ut om-
nium mortalium domini fuerint, Sueton. *in Clau. c.*
28. Heliogabalus, teſte Lamprid. fecit libertos Præ-
ſides, Legatos, Conſules, Duces, omnéſque di-
gnitates polluit ignobilitate hominum. Commodus
ut tradit in eo Lamprid. libertinos in Senatum at-
que Patritios adlegit, ideòque Appij Claudij cæci
infamis & ignominioſa vocata eſt lectio quòd in Se-
natum libertinos introduxerit. Liu. & *lib 9* Sueton.
in Claud. c. 24. ubi vide Læu. Torrent. Beroal. *in Ner.*
c. 49. & in Vitell. c. 12. De Nerone prodit Sueton. *c.*
15. libertinos in Senatum non admiſiſſe, cum Ma-
ieſtatem ſenatus de honeſtamento ſordidorum pol-
lui animadverteret, & cùm ad militiam liberti non
poſſent vocati, teſte Appiano *lib. 1. de bell. ciu.*
Auguſtus libertino milite vſus eſt, Suet, *in eo c 25.*
43 † Etſi enim per manumiſſionem liberti ciuitatem
Romanam conſequerentur, §. 1. *& tot Inſt. de liber-*
tin. ciuiumque fruerentur priuilegiis, tamen multa
quæ ingenuis licebant, ipſi non conſequebantur,
ut aduertit Demſter, *ad Roſin. lib. 1. antiq. c. 20.* ſed
plerumque Principes contrarium vel permiſerunt,
vel introduxerunt, prout apud eos gratia valebant
44 vel libido perſuaſerat, ut diximus. † Quapropter
lata eſt Viſellia (ita enim ſcribi debet) cujus me-
minit hæc *l. 1.* quæ libertos ab honoribus & digni-
tatibus arcet, *l. vn. C. ad l. Viſel l 1. C. quando ci-*
uilis actio l. vn. C. Th. victum ciuiliter agere, Vlp. *in*
frag. tit. 3. §. pen. Hæc lata videtur ſub Claudij tem-
poribus Lucio Viſellio, Varrone & Caio Fonteio
Conſſ. anno ab Vrbe cond. 776. ut docent Menoch.
de arbitrar. caſ. 402. num. 1. & Roſin. *lib. 8. antiq. c.*
15. §. Viſella lex. Verùm errant apertè: nam Vitel-
lius Comitem non habuit in Conſulatu Fonteium
ſed Cornelium Cethegum, & non ſub Claudio, ſed
ſub Tiberio, ut videre ex Chronic. Caſſiodori &
Contij in faſtis Conſul. Minus attingit veritatem
Gothofr. qui *in notis ad Ulp. in frag d. §. pen.* niu er-
rore, ut credo, excuſionis, ſcribit latam eam legem
anno 763. cùm tamen veram computationem appo-
nat *in d. leg vn. C. ad l. Viſel.* Fortaſſe & meliùs A.
Aug. *de legibus, verb. Uiſellia* dixit ſed ignorare quo
45 tẽpore lata fuerit. † Ea itaque lege libertini prohi-
bebantur honores conſequi Decurionatus, & quaſ-
cumque dignitates. Quoniam etſi jam libertatem ha-
berent, adhuc tamen dedecori erat Reipublicæ, ut
qui ex fæce ſeruitutis deducti erant, & patronis te-
nebantur obedientiam præſtare, honores capeſſerent
& tali dedecore dignitatem curiæ violarent, quem
variis de cauſis in ſeruitutem redigi poſſent, juxta
ea, quæ latè tradidi *lib. 2 obſer. cap. 6 tot.* & in propo-
ſito Menoch. *de arbitr. d caſ. 402.*
46 Ceſſabit autem hæc prohibitio ſi jus aureorum an-
nulorum impetrauerint, vel natalibus reſtituantur,
quia huiuſmodi conceſſio annulorum ingenuitatis
imaginem referebat. *leg. 2. C. de jure aureor. annul.*
(ubi pro verbo *libertinitatis*, repones *libertis*, cũ Cu-
jac. *hic*, & Gothofred. & Fabro referendo) *leg. vn. C.*
Th. ad leg. Viſell. ut quandiu viuat libertus & hono-
res adipiſci poſſit, tanquam ingenuus & pro tali re-
putetur, licet moriatur tanquam libertus, ut teneatur
inſtituere patronum in debita parte, *tit. Inſt. de ſucceſſ.*
libert. & omnia alia facere ad quæ libertus tenebat-
tur. Quæ ingenuitas videtur introducta ad ſimilitu-
dinem libertatis Latinæ quam qui conſequebantur
viuebant ut liberti, moriebantur ut ſerui. *l. 3 in princ*
D. de bon. liber. l. pen. & vlt. D. de jure aur. annul, 3. li-
bertinorum Inſt. de libertin. natam relati ab Oſvval.
l. 2. Don. c. 10. lit. M & N Caõn. *infra,* referend, & ita
hoc jure impetrato cõditio liberti non mutatur, licet
honor augeatur. *l. f. 53. § ſed ſi cui. D. de cõd. & dem.*
Hoc ut clariùs pateſiat, animaduerto, annulorum 47
uſum Romanis communem fuiſſe in omnibus No-
bilibus, ut apparet ex Liuio *lib. 9.* Senatoribus ſcilicet
& Patritiis. Poſtea eos geſſerunt Equites, ut ſic diſtin
guerentur à plebe. Plin. *lib. 33. c. 1,* Dio *lib. 48.* ita ut
jam ejus ordinis fuiſſet inſigne, ſicque in Equites,
qui à Principe referebantur, annulo aureo donaban-
tur Alex. ab Alex *lib. 2. gen. c. 29* Tantáque fuit olim
dignitas & æſtimatio annulorũ, ut Cæſar, teſte Sue-
ton, *cap. 33. in eo,* cùm vellet milites ſibi conciliare ut
quidquid ab eo peteretur facturũ prõitteret, affir-
mavit, *Se ad ſatis faciendum omnibus per quos dignita-*
tem ſuam defenſurus eſſet, annulum quoque æquo animo
detracturum ſibi. Quaſi extrema promitteret, pro ut
apud nos dici ſolet *vendere por vos la capa.* Eoque
ſpectat Iuuen. *ſat. 11. verſ. 41.*

——— *Poſt cuncta nouiſſimus exit*
Annulus & digito mendicat Pollio nudo.

loquitur de decoctore. Mart. *lib. 8. ep. 5.* de quodam
prodigo,

Dum donas Macer annulos amicis;
Deſiſti Macer annulos habere.

id eſt, jam non es Eques, quia ad inopiam redactus,
vti rectè explicant Rader. & Farnab. *ibi.* † Poſtea ve- 48
rò ita è vulgari cœpit annulorum uſus, ut om-
nes ingenui annulum geſtarent, quod libertī-
næ conditionis hominibus non fuit conceſſum, ni-
ſi à Principe tale jus beneficij loco impetrarent, quo
adepto ingenuorum inſignia ferre poterant, & licèt
verè ingenui non fierent, pro ingenuis tamen habe-
bantur, *d l. penul de jure aureor. annul.* Sic Auguſtus
Dionis teſtimonio *lib. 53.* & Zonaræ *lib. 11.* Antonium
Muſam libertinæ conditionis medicum, cujus opera
à gravi valetudine conualuerat, & jure aureorum
annulorum donavit, ſicut Galba Icellon Suet. *in eo*
c. 14. & Vitellius Aſiaticum libertum, idẽ in Vitell.
c. 12. & ſic inter Equites referebantur, ut referunt 49
ſuprà dicti, † & conſtat ex Papinio *lib. 3. ſylvar. de*
lacrymis Hetruſci.

Atque idem in cunctos populos cùm dixit equeſtres,
Mutauitque genus læuæque ignobile ferrum
Exuit, & celſo natorum æquauit honore.

Quia Hetruſcus à Veſpaſiano manumiſſus, jureque
aureorum annulorum donatus, ſpreto ſeruili ferro in
ter Equites relatus eſt & æquatus honore iis, qui na-
ti ingenui; ita explicat, licèt timidè, & non plenè,
Iuſt. Lipſ. *lib. 2. elect. c. 8.* Salmaſ. *in not. ad Capitolin.*
Macrino pag. 170. & conſentit Bernatius *ad Papin.*
dicto loco. Malóque illud hemiſtichium *& celſo nato-*
rũ æquauit honore accipere de æquato Hetruſco cum
Equitibus, qui excelſo loco videntur nati, quam ac-
cipere Papinium de jure trium liberorum (ut voluit
Gevartius *ibi*) quod à Principe impetrari ſolebat ad
effugiendas legis Papiæ pœnas, de qua re multa apud
noſtros, & Martialem, quem reiicit tacito nomine
Salmaſius *ſuprà.* Nam *excelſo honore* non conuenit il-
li juri trium liberorũ quòd magis ad lucrum & cõ-
moditatem, & quàm ad honorẽ pertinebat. Minus
probe emendationem Salmaſ. qui ita legit, & *celſo*
natorũ æquauit honori, ut celsè nati ſint Equites, quorũ
honori æquatur Hetruſcus. Nam Aduerbium *celsè*
nunquam inueni, & vellẽ ut probaret Equites *celſos*
dictos. Ego ita explico intacta littera Principẽ He-
truſcum natalibus reſtituiſſe, hoc enim eſt *celſo hono-*
re, cùm reſtitutio natalium eſſet maius Principis be-
neficiũ, ut mox dicemus, & ſic celſior honor reſpectu
juris ãnulorũ aureorũ ordo eſt, æquauit ferrũ illud
ignobile cum celſo honore natorum, id eſt, nata-
lium

lium, natales enim ſine alio adiectiuo dicuntur de in reſcripto, tacitè à jure intelliguntur, *l. fin. C. de diuerſ. reſcript.* ubi Iaſ. Peregrin. *dec.* 97. *n.* 10. Trentacinq. *lib.* 1. *var. tit. de reſcript. reſol.* 7. *n.* 1. Honded. *conſ.* 61. *n.* 32. *p.* 4. *vol.* 1. Veral. *deciſ. Rot.* 273. *lib.* 1. Marta *tom.* 6. *Digeſt. tit. diſpenſatio. cap.* 45. Barboſ. *de clauſul. clauſ.* 166.

54 Altera differentia eſt, ſi quis non ſuæ priſtinæ ingenuitati vult reſtitui, ſed cùm verè ſeruus fuerit, jam manumiſſus reſtitui velit ad eam ingenuitatem quam omnes ingenui ſolent habere, *l.* 2. *& 3. ff. de natal. reſt.* Reſtitui verò natalibus nullus poteſt, niſi præcedente conſenſu patroni, *d. l.* 2 *in fin. juncta l.* 4. *ill. tit. l.* 3. *in princ. verſ. planè, D. de bon. liber.* quia per hanc reſtitutionem omnia jura patronorum diſſol-
55 uebantur, *l. fin. in princ. D. de natal. reſtit.* † Quæ omnia Iuſtinian emendauit *Nou.* 78 *ſeu Auth. vt liberti de cætero, & in Auth. ſed hodie, C. de jure aureor. annul.* & quod olim parciſſimè dabatur, fecit omnibus libertis commune & promiſcuum, conſtituitque ut manumiſſi omnes liberti ex manumiſſione ingenui cenſeantur, notant Cujac. & Canon. *ſup.* Vetembec. *in paratl. tit. de natal. reſt.* Oſvval. *d. c.* 11. *lit. K. cum ſuo Donello ibid.* Menoch *d. caſ.* 402. *n.* 14. A. Fab. *in Iuriſprud. tit.* 4. *princ.* 1. *illat.* 4. Nam cùm jam in corde fuerit Iuſtiniano ciuitatem ingenuis hominibus replere, magis quàm libertis, *l.* 3. *C. de bon. libert.* omnem conditionem libertorum ea conſtitutione ſuſtulit, licèt jus patronatus illæſum reliquerit, ita ut quoad patroni perſonam reſpicit libertus, intelligatur, niſi & ipſe patronus hoc etiam remiſerit, quoad alios autem verè ingenuus cenſeatur, *d. Nouell.* 78 *c.* 2. docet Donel.
56 & Oſvvald. *ſup.* † Vnde fallitur Gothofr. *in d. l.* 3. *C. de bonis libert.* dum *lit. N.* aſſerit natalium reſtitutionem jus omne patronatus extinguere, quod etſi jure antiquo ita procederet, *dict. l. ſed ſi hac* 10. *§. ſed ſi* 3. *D. de in jus vocan.* Iure verò Iuſtiniani contra habetur, ut diximus, nam tunc patroni conſenſus præſtitus ad reſtitutionem natalium illud efficiebat, at Iuſtinianus intactum eſſe voluit jus patronatus, ut *in d. Nouell. ſeu*
57 *Auth. vt liberti de cætero, §. illud in princ.* † Quod non eſt abſonum à juris diſpoſitionibus, nam multoties eadem res diuerſo jure cēſetur, ut libertus, qui libertus cenſetur quoad patronum, cenſeatur ingenuus quoad alios. Ita dixi *lib.* 1. *obſ. c.* 7. *n.* 15. explicandum antinomiam illam apud Scholaſticos magna in difficultate habitam, ex *l. etſi non adſcripta, C. de fideicom. libert. cum princ. Inſt. qui teſtam. tut.* ut ex vna parte libertas ibidem data videatur fideicommiſſaria, & ex alia directa, quo mirè conueniunt illa jura inter ſe pugnantia, ſic etiam procedit *l. ſi quis decurio* 21. *C. ad l. Cornel. de falſ.* ut *ibi* notat Gothof. *lit. Z.* cum aliis
58 *ibi* à nobis adductis, *d. cap.* 7. † Ex quo jam ceſſabit deciſio legis Viſelliæ, & legis noſtræ, cùm jam non ſit neceſſaria impetratio annulorum, neque reſtitutio natalium, ut notant Platea & Cujac. *in præſenti*, & Menoch *ſup. n. fin.* Apud nos verò liberti hoc beneficium non habebunt, tum quòd jam in deſuetudine ſemper fuerit, tum quòd huiuſmodi homines qui ad libertatem poſſunt perduci, viles exiſtimantur, ita ut dignitas quælibet pollueretur tali conſortio. Magis practicari poſſit huius diſquiſitionis tractatus in filiis hæreticorum damnatorum, & eorum nepotibus, qui vetantur *l.* 3. *tit.* 3. *lib.* 8. *Rec.* ad honores & officia publica aſcendere, nam ſi à Principe diſpenſantur, quod idem videtur eſſe ac natalibus reſtitui, rectè poterunt talia officia exercere, juxta ea quæ dicta ſunt, etſi infamia illa, qua apud omnes grauati ſunt, tales homines nunquam poſſit deberi.

59 Ex quibus *primò* colligitur natalibus reſtituere nullum alium poſſe præter Principem non recognoſcentem ſuperiorem in temporalibus, *d. l. vnic. C. ad l. Viſelliam*, ibi, *Niſi jure aureorum annulorum impetrato à Principe, d. l. ſed ſi hac, § ſed ſi de in jus vocan.* ibi, *Nam Princeps ingenuum facit l.* 1. *& ſeqq. D. de natal. reſt. & D. de jure aur. annu. l. penul. in princ. de decurion.* quod ita expreſſum eſt in jure, ut nullus ſit qui contrarium poſſit aſſerere. † Eoque videtur pertinere 60
l. Cajus 12. *D. de jure patronat.* ubi ſi teſtator inter filios hæredem inſtituerit libertum quaſi filium, non ex hoc mutatur ejus ſtatus, quē locum Cujac. *lib.* 1. *Reſp. Modeſti. ibi.* variè accipit, ut intelligatur quaſi facta adoptio teſtamento, an mutet ſtatum, ut verba illa Modeſtini, *ſtatum mutare non poſſe*, accipias ſtatum capitis an ſit capite diminutus. Sed verius, meo judicio intelliges, ut Modeſt. quæſierit, an ex libertino factus fuerit ingenuus, hoc eſt, conditio mutetur, nam ita videbatur ſtatus mutari, *l. falſa* 33 *§. ſed ſi ui* 2. *D. de cond. & d. m.* non verò mutabatur ſi adoptaretur *fin. de ſtat. hom.* quod non obtinuit ibi, quia id niſi à Principe fieri nequibat. *l. fin. D. de adoption.*

Ab his ergo principiis fluit Principem minimè 61
poſſe natalibus reſtituere in præiudicium tertij, quē admodum nec legitimare illegitimos cum præjudicio aliorum, quibus jus eſt jam quæſitum quod Princeps non poteſt auferre, ut obſeruant plures à me relati *lib.* 1. *obſer. cap.* 1. *n.* 48. *& ſeq.* & Giurba *conſ.* 57. *n.* 6. *&* 7. Guzman. *de euiction. q.* 32. *tot.* Ceuall. *qu.* 577. *&* 4. *tom. quæſt.* 906 Bobadill. *lib.* 5. *c.* 5. *n.* 11. & ita noſtram concluſionem in ſpecie tradiderunt relati à Ceuall. *q.* 579. *&* 582. & acerrimè defendit Fortunius *in l. Gallus, §. & quid ſi tantum n.* 182. *de liber. & poſth.* cujus auctoritati plurimum defert in hac quæſtione Couarr. *in* 4. *Decret.* 2 *p. cap.* 8 *§* 9 *in fi.* videndi quoque erunt Sarmient. *lib.* 1. *ſelect. cap.* 8. & Molin. *lib.* 3. *de primog. c.* 3 *tot. maxime n.* 10. & fuſe D. Ioan. de Caſtillo *tom.* 5. *contr. cap.* 106. *toto.* Fuſar. *de ſubſt. qu.* 408. *tot. & n.* 135. *& ſeqq. & num.* 186. Vide quæ diximus 62
in l. vn. ſupr. de pœnis fiſcal. num. 82. † Quæ tamen ſententia procedit, quando diſpenſatio fit ſine cauſa, quia tunc in præjudicium tertij natalibus reſtituere, vel diſpenſare nequit: at verò ſi cauſa ſubſit, bene poterit, quod probatur ex *l.* 2. *in fin. D. de natal. reſt.* ubi ait Martian. niſi conſentiente patrono Imperatores non facilè ſolere quemquam natalibus reſtituere. Vbi illa vox *facilè* denotat aliquando etiam cum præiudicio patroni poſſe diſpenſare. Hoc autem non fit niſi cum magna cauſa, quâ interueniente etiam jus alteri quæſitum auferri poſſe ſuprà laudati Auctores docuerunt, ex *leg.* 4. *Cod. de emancipat. liber. l.* 1. *§. meritò. & § ſi quis à Principe, D. ne quid in loco publ.* 63

Rurſus quum beneficium reſtitutionis natalium aſſimiletur diſpenſationi quæ fieri ſolet plerumque à Pontifice in radice matrimonij, quando illud fit irritum ratione conſanguinitatis. Quæri quoque ſolet, an ex tali matrimonio filij ſuſcepti in præjudicium tertij admittantur ad ſucceſſionem, vel maioratum? Quæſtio ſanè apud noſtros latè examinata & vexata, ut conſtat ex Thom. Sanch. *lib.* 8. *de matr. diſput.* 7. *tota*, & vnus pro omnibus Collega noſter Dom. Larrea ſolita eruditione & diligentia doctiſſimè propriam de eo argumento diſputationem ſcripſit *diſput. Granatenſ. diſp.* 8. *tot.* ubi Lector quidquid 64
cupierit inueniet.

Sed quæſtio eſt, an natalibus reſtitutus, vel diſpenſatus ita cenſendus ſit, veluti ſi verè natus eſſet ingenuus, ita ut hæc qualitas quæ realiter eſt introducta ex beneficio, habeat eoſdem effectus, quos habet naturalis, & ſic ſi Princeps aliquem nobilitet, qui fortè erat plebeius (nam certum eſt Principem quemadmodum natalibus reſtituere poteſt, ita & nobilem facere, *l.* 2. *de natal. reſt. l.* 6 *tit.* 27 *p.* 2. cum addictis à Bar. *in l.* 1. *infr. de dignit. n.* 77 Iaſ. *in l. omnium, notab.* 1.
C. de

C. de teſtam. Tiraquel. *de nobilit. c.6. ex n.1.* Otalora *eod tract.4. p.cap.1. ex n.1.* Garcia *gloſ.1.§.1.n 50.& gloſ.48.§.3.n.1.* Matienz. *in l.1.tit.10.gloſ.5.in fin.lib.5. Recop.* Gutier. *lib.4.pp.d.7.tot.* plures referens Azeved. *in rub.tit.2. lib 6. Recop. num. 47. cum ſeq.)* Caſtillo *de Tertiis c.41. n.98.* Si Princeps, inquam, nobilitet eum, qui Nobilis non erat, admittendus ſit tanquam ſi verè eſſet Nobilis ad omnes illas res quæ nobilitatem deſiderant; De ea quæſtione latè agit post Ioan. Garcian. *de nobil gloſ.55. num.48.* Mieres *de maiorat par.1.d.51.ex n.318.& ſeq.* Caſtillo *ſuprà*, & eruditè, vt ſolet, doctiſſimus Alphonſ. Perez de

65 Lara *de Anniverſ. lib.2.c.4. ex n.95.* † & pro parte affirmatiua, vt ſufficiat habere illam qualitatẽ ſaltim ex privilegio, facit *l. ex oratione 44. D.de excuſat. tutor.* vbi cùm ex *l.pupillo 27.§ fin. D.de tutor.& curat.* libertino tutor dandus non ſit niſi libertinus, alias ſi ingenuus ſit, excuſationem habet, *l 1.§.libertinis, de excuſat.* ait Triphoninus eandem excuſationem competere etiam ei, qui ius aureorum annulorum impetravit, vt explicat Ant. Fab. *Iuriſp. tit.24.princ.1. il.5.§.1.* per quem textum Bal. *ibidem* ait idem, eſſe ineſſe alicui qualitatem à natura, vel à privilegio cui etiam aſſenſit Gothofr. *ibi* Nam quemadmodum natalium reſtitutio ad omnem ingenuitatis ſtatum reſtituit, *l 3. De natal.reſt.* ita & talis priuilegiatus ad omnes honores reſtitutus videtur, & cum caſus fictus & verus ſint æquales & æquiparati, idem ius conſideratur æquiparatorum, *l.1.de legat.1.* vt de uno ad aliquid æquiparatum fiat extenſio, vt latiſſime ſcribunt relati à Barboſa *de axiomat. iur. verb. æquiparatum 15.* & in propoſito docet Garcia *de nobilit. gloſ.1.§ 1.num.43.* Otalor. *ſub.3. p. cap.6.num.*

66 4. Mieres *d.q.51. num.30.* D. Lara *d.cap.4.n.95.* † Sed in contrarium eſt quod qualitas illa nobilitatis non eſt in privilegiato naturalis, ſed accidentalis, neque eſt verè & eſſentialiter nobilitas, nam aliud eſt eſſe tale, aliud haberi pro tali, *l. mercis 207.de verb.ſignif.* iuncta *l.ſuos ſervos 73.§ fin. D.de legat.3.* & hominem plebeium non poteſt Princeps efficere vt Nobilis eſſet verè, & ſic naturam ipſam mutare, *l.iura ſanguinis 8. D.de reg.iur. l.eas 8. D.de cap.dim.* ſicque quod merè naturale erat, *l.in bello 12.de capitiv.* & ideò cùm verba in ſtatutis ſint accipienda naturaliter, non in ficto ſenſu *l.fin.Cod. de his qui veniam ætat l.3.§ hæc verba, de neg.geſt.* cum multis adductis à Lara *ſub n. 107.* non erunt tales à Principe privilegiati admittendi ad confraternitates, dignitates, officia, collegia, Eccleſias, ordines militares, in quibus nobilitas naturalis neceſſariò requiritur. Huicque ſententiæ adhæret contra Garciam idem vir doctiſſimus, eamque defendit.

67 Ego verò, ſaluâ eius pace ab ea ſententia recedo. Nam etſi verum ſit iure noſtro regio dari Nobilem, ſeu hidalgum, quem vocant *de ſangre* & Nobilem de priuilegio, ex *leg.22. tit.11. libro 2. Recop.* ita vt hidalgus de ſanguine ſit qui ſuam nobilitatem à genere accepit, mediante longâ poſſeſſione, & antiquitate, alter verò qui à Principis beneficio impetrauit, vt volunt qui de nobilitate ſcripſerunt, quæ diſtinctio vulgo recepta eſt, & eâ ratione fundatur, quòd nobilitas ſanguinis ſit nobilitas vera, & naturalis, à Maioribus accepta, At nobilitas quæ ex priuilegio provenit, non eſt vera, ſed ficta, præſumpta, & quæ nullam qualitatem habet, ſed

68 privilegium. † Tamen ſi hæc ſtricta iuris ratione perpendantur & examinentur, non poſſunt ſuſtineri, quia nobilitas non poteſt dici quid naturale cùm naturale ſit illud, ſine quo ſubiectum eſſe non poteſt, & qualitas illa honorifica inhærens perſonæ nobili, eſt quid extrinſecum, & phantaſticum & accidentale, & quod magis conſiſtit in opinione & acceptione hominũ, quàm in ſubiecto & veritate, ex doctrina Bart. *in l.1.infr.de dignit, num.62 & 71.* Tiraquell. *de nobil.cap.10.num.13.* Gutierr. *lib.3.pp. quæſt.14.num.16.* † Cuius rei exemplum ſumi poteſt 69
a ſeruitute prædiali quæ definitur à Bart. *in leg.1.de ſeruit.num.2.* vbi Duaren. & Mori. *in emp. tit. de ſeruit ex num.28.* vt ſit *ius prædio inhærens*, ita vt intelligatur non eſſe ipſum prædium, neque eius partem ſubſtantialem, ſed qualificatiuam, ſeu accidentalem, *leg.qui fundum 12. D.quemadmod.ſeruit. iuncta l. quid aliud 86.de verb.ſign.* quæ ait ſeruitutem eſſe prædia qualiter ſe habentia, id eſt, eſſe habitum ſeu conditionem qua prædia qualiter, id eſt, certo modo ſe habent, ſic etiam nobilitas in Nobili eſt quid extrinſecum, & ab homine ſeparatum, quo homines certo modo & qualiter ſe habent, & ſic poteſt abeſſe, vel adeſſe, ſine ſubiecti corruptione, id eſt, vt manente eodem homine, qui nunc eſt Nobilis, poſtea non ſit, veluti ſi ob crimen nobilitatem perdat *l.iudices, infr. de dignitat. l. cognitionum, 5.§.minuitur. D. de extraor.cognit.* vnde lex poſitiua per priuilegium efficere poteſt, non vt priuilegiatus alius homo credatur, ſed vt afficiatur illa noua qualitate, ſicut facit, vt deportatus credatur mortuus, qui verè eſt viuus *l.1.§. penult. D.de bon poſſ.contra tab.* & ita cenſetur quaſi regeneratus, *auth. ſed hodie, Cod.de iure aur. anul.* ibi, *regenerationis ius habeat.* † Quapropter
nemo ſe poteſt nobilitare quantumvis plura habeat 70
merita, *l.1. D.tit.21.p.2. l.3 in fin. D.ad l.Iul. maieſt. l.eos 27. D. de falſis*, neque aliquis eam dare niſi Princeps, & ſic à iure poſitiuo prouenit magis, quàm à iure naturali, & in eo tota vis & ſubſtantia nobilitatis conſiſtit, vt docent Tiraquell. *de nobil. cap.13. num.1.* Auendan *in capp.pp.2.p.cap.14.num. 21.* & Caſtillo *de Tertiis, cap.41. ex n.98.* ex quo in quadam lite contra Garſiam *de nobil. gloſ.6. num.42.* exiſtimabam nobilitatem *de ſolar*, deperdi poſſe ſi tanto tempore deſcendentes in contraria poſſeſſione fuerint, vt vltra annos centum tranſierint, (vt in eo caſu acciderat) in quibus cum plebeis tributa pendebant ſine aliqua reclamatione, vel proteſtatione, etſi poſtea probauerint à quadam domo nobili, & antiqua deſcendere, etſi eſſet *de ſolar*. Nam tale ius minimè poteſt eſſe naturale, vt dixi *ſuprà*, & cum ſi plebeius quis eſſet, & ipſe & deſcendentes per quadraginta annos tributis ſe ſubtraxiſſent, in vera conſtituerentur nobilitate, *ex pragmaticà Cordubenſi*, eodem modo dicendum erit quando tanto tempore in poſſeſſione plebeia fuerint, quia contrariorum eadem eſt ratio, ex vulgatis.

Quæ cùm ita ſint quoad noſtram quæſtionem, 71
attendenda ſunt priuilegij verba, ex *cap.porro 7.de priuileg.* vt ſi concedatur plebeio, vt ſit habitus pro nobili, & vt gaudeat exemptionibus, priuilegiis & libertatibus, quibus gaudent Nobiles, tunc non erunt verè Nobiles, quia eis eſt conceſſum ius nobilitatis, non verò ipſa nobilitas quæ contraria ſunt, vt diximus *ſuprà* de his qui acceperunt ius aureorum annulorum, & natalibus reſtituuntur, docent Mencha. *de ſucceſſ. creat. libro 3.§ 10.p 3.num.190.* Ramirez *de lege Regia§.33.num.24.verſ.2.* † At verò ſi 72
priuilegium fuerit amplius & luculentius, & hominem nobiliter & verbis expreſſis faciat eum Nobilem, & ſuos deſcendentes, vt tales reputentur, & ſint iuxta foru & conſuetudinem Hiſpaniæ, & vt poſſint gaudere & gaudeant omnibus exemptionibus, priuilegiis, immunitatibus, franquitiis & libertatibus, quibus gaudent Nobiles Hoc caſu talis priuilegiatus verè eſt Nobilis in ſua ſubſtantia, *l 9. tit 27.p.2.* Otalor. *de nobil. 4. p. cap. 1. num.4.* quia eius ſtatus & conditio mutata eſt, *argumento l.Caius 22. D.de iure patr.* iunctis quæ ſuprà ſcripſimus

&

& quaſi alter homo iudicatur, *l.ſeruus 27 §.fin de adimen.leg.* cum à me adductis *lib.1 obſer.cap.12.numer.7.* per nouam regenerationem, aut benenationem, quibus terminis vtitur Iuſtin. *in d. Auth.ſed hodie, C. de iure aureor. anul.& in d.Nouell.28.cap.1. & 2.* ita vt per priuilegium illud, & eius virtute conſequatur, vt æquiparatus & ſimilis factus intelligatur veris Nobilibus *d.Nouel.78.c.1.* ibi, *eius virtute hæc omnia cõſequantur, & Nouell 74.ſeu Auth. Quibus modis natural.effic.legit.§.ſit igitur,* ibi, *nihil à legitimis filiis differentes,* docet Bar. *in leg.1.de leg.1.n.3.& ibi*
73 Alex.& reliqui, Gutierr. *d.lib.4.pp.d.7.n.11.* † Unde qui habet tale priuilegium, gaudebit omnibus immunitatibus & honoribus quos habent, qui verè & (vtipſi Auctores loquuntur) naturaliter ſunt Nobiles & conſequenter admittentur ad officia Decurionatus, ad honores militarium ordinum, confraternitates, communitates & Collegia, ad quæ non niſi Nobiles admittuntur, dum tamen puritate ſanguinis (quæ alia eſt & quidem grauiſſima qualitas, meritò omnibus anteponenda, fremant qui contrarium aſſerere ſine verecondia non poſſunt) affecti & dotati ſint, vt probatur expreſsè in noſtra hac *l.1.dict.§.30.num.291.* Garcia *de nobil.gloſ.1.§.1.n.50 & gloſſ.35.num.3.* Mieres *de maior.d.1.p d.51.num.4. & 32.* Gutierr. *d.7.tot* Gironda *de priuileg. qu.151. num.283.& ſeq.* Barboſ. *de appellat. verb. Nobilis* & Caſtillo *de Tertiis d.cap.41.num.98.verſ remanet* †
74 Neque obſtat rationes Laræ jam adductæ, quia facilè ex *ſuprà* dictis diſſolvuntur, cùm nulla poſſit conſiderari nobilitas naturalis. Neque facit in contrari. *dict.l.3.§.hæc verba, de negot.geſtis*, quæ iuxta communem acceptionem probat verba ſtatuti ſtrictè eſſe accipienda, vt tradunt Honded. *conſ.93.n.74.vol.2.* Pereyra *in l.curatorem, verb ſine curatore, n 46.* Maſcard. *de ſtatutis concl.2.num.15.* Tuſch. *tom.7.lit.S.concl.573 & 575.* Menoch. *conſil.504 vol 6 n.6.* Giurb. *ad conſuet. Meſſan.c.3.gloſ.9.pag.1.n.4.* Nam reſpondendum eſt illud priuilegium Principis tanquam ejus beneficium eſſe latè interpretandum, *l.2.D.de conſt.Princ.* Neque illam traditionem veram eſſe opinor, vt verba ſtatuti ſtrictè accipiantur, nam cùm ius ciuile contineat ciuilem interpretationem, recipere debent. *§.ius naturale. Inſt. de iure natur.leg.2.Cod. de noxal.*

75 Hinc infero quòd quemadmodum quod Nobilibus conceditur, conceſſum etiam videtur & priuilegiatis circa nobilitatem, pari etiam ratione quod Nobilibus prohibetur, prohibitum quoque videri debebit & priuilegiatis. Vnde cum Nobiles & hidalgui non poſſint habitare in oppidis *de Behetria,* niſi tanquam plebeij ad tributorum contributionem compellantur, vt conſtat ex priuilegio talibus locis conceſſo à D. Ioanne II. Rege Caſtellæ, in illis verbis, *Ordeno e mando que de aqui adelante perſona in perſonas algunas generoſas anſi caualleros como eſcuderos e duennas e doncellas hijos dalgo no puedam viuir ni edificar en las villas e lugares e tierras de las dichas Behetrias,* meminit Garcia *de nobil gloſſ.6 n.13.* qui rectè aſſerit quòd cùm per priuilegium prohiberentur Nobiles Behetrias habitare sub pœna confiſcationis bonorum, ea pœna in deſuetudinem abiit, &
76 in locum eius ſucceſſit, in tributis cõtributio. † Cùm ergo, vt dixi *ſuprà,* Nobiles non admittuntur, ita etiam nec priuilegiati, niſi velint contribuere, de qua re vidi pluries in hac Pintiana curia quæſtiones motas ab deſcendentibus Bellici de Aureolis (qui ſunt priuilegiati, & de eorum priuilegio quotidie videmus lites & de eo agit Garcia, *ſup.gloſ.21.n.71. & ſeq.*) & Antoniæ Garſiæ Taurinenſis, cuius priuilegium eſt inſertum *in noua recopilatione*, qui volebant in locis Behetriæ domicilium habere, & nolebant contribuere, quaſi non comprehenſi illis verbis priuilegij Behetriarum. † Qui tamen in cauſa ſuccu- 77
buerunt, cùm etiam allegarent priuilegia vniverſitatis, à qua li certi atueæ gradum acceperant, & rati fuit, quia cùm ipſi priuilegiati æquiparentur Nobilibus à genere, & æquiparatorum idem ſit iudicium & eadem diſpoſitio, vt probavimus *ſuprà* ex latè adductis à Barboſa *de axiomat.iur.verb.æquiparatum 14* Aluarez *in eod.tract.litt.A.num.180.* non debent plus iuris quam ipſi Nobiles habere, ita vt fictio prævaleret veritati, *l.filio quem pater 24.D.de liber.& poſth §.minorem, Inſt. de adopt.* vnde qui Nobiles verè ſunt, ſi in locis Behetriæ ad ſolutionem tributorum compelluntur, quâ ratione debebant ſe ſubtrahere priuilegiati?

TIT. XXXIII.

De prædiis Decurionum ſine decreto non alienandis.

LEX I.

Impp. Valentin. Theodos. & Arcad. AAA. *Cynegio PP.*

Si quis Decurionum vel ruſtica prædia, vel urbana venditor neceſſitate coactus addicit, interpellet Judicem competentem omnéſque cauſas ſigillatim, quibus ſtrangulatur, exponat, & ita demum diſtrahendæ poſſeſſionis facultatem accipiat, ſi alienationis neceſſitatem probaverit. Infirma enim venditio erit, ſi hæc fuerit forma neglecta, ita enim fiet, ut nec immoderatus venditor, nec emptor, cujuſcumque ſit conditionis, inveniatur injuſtus. Denique nihil erit poſtmodum quo venditor vel circumventum ſe inſidiis, vel oppreſſum potentia comparatoris queri debeat: quãdoquidem ſub fide actorũ, & de neceſſitate diſtrahentis, & de voluntate patuerit comparantis. Quòd ſi quis contra vetitum occultis molitionibus per ſuppoſitas fraude perſonas cujuſlibet loci, quem tamen ei Decurio diſtrahebat, comparator extiterit, ſciat ſe pretio quod dedit, eſſe privandum, & locum quem comparator extiterit, ſciat ſe pretio quod dedit, eſſe privandum, & locum quem comparavit, cum fructibus eſſe reſtituendum.

LEX III.

Imppp. Zeno A. *Sebaſtiano P.P.*

Curiales vendere quidem res immobiles vel mancipia ruſtica prohibemus ſine interpoſitione decreti; donationes verò, vel permutatiões, vel quoſlibet alios, etiã ſine

ſine decreto permittimus celebrare contractũ:quoniam & ſacræ conſtitutiones,quæ ſuper hoc à retro Principibus latæ ſunt,in plurimis ſuis partibus de pretio non redhibendo loquutæ ſunt,ut ex hoc apertiſſimè detur intelligi,ſolùm venditionis Decurionibus ſine decreto interdictũ fuiſſe contractum:cùm tamen venditio intercedente,ut dictũ eſt, decreto agitur nullum eos,vel qui ab his comparant diſpendium cujuſcumque perſonæ, vel cauſæ vel theatralis liberalitatis nomine ſuſtinere decernimus,nec ex tabella decretum recitari,ſed curialium,vel majoris partis curiæ relatione currẽte ſine ulla malignitate referentium, vel damno contrahentium ad confirmandam emptionem competentis Judicis proferri ſententiam.

SUMMARIUM.

1 *Decretum quid ſignificet, & unde deſcendat?*

2 *Decuriones non poſſunt prædia ſua vendere ſine decreto Judicis.*

3 *De ratione hujus prohibitionis*, num. 5.

4 *Expenditur & explicatur* l.ordine, §.in fraudem, D. ad municipal.

6 *Bona Eccleſiarum & minorum ut vendi poſſint, neceſſarium eſt decretum & cauſa*, & n.7.

8 *Venditio rerum Decurionum ita procedit ſi cauſa coram Judice proponantur, & cur eis fiat.*

6 *Quoties lex aliquid pro forma requirit, debet ſpecificè adimplere.*

10 *In rebus Eccleſiæ alienandis debent adeſſe cauſæ.*

11 *De ratione quare fuerit intraducta ſolemnitas decreti.*

12 *Præſentia Iudicis omnem præſumptionem metus, aut doli excludit.*

13 *An in caſu noſtræ legis competat remedium* l. 2. C. de reſcind.

14 *Explicantur illa verba noſtræ legis*, ita enim fiet ut nec immoderatus, & n. 15.

16 *Qui emerit à Decurione, privatur pretio quod pro re dederit, & cui applicatur*, & n. 17. 18. & 19.

20 *Explicatur* l. unic. inf. non licere habitatoribus Metrocomiæ, & *quid ſit* Metrocomia? & n. 21. & 23.

22 *Capitatio quod tributum fuerit? remiſſivè.*

24 *Expenditur* l. dudum 14. C. de contrah. emp. & *examinatur Triboniani manus*, & n. 25.

26 *Quare* in d. l. vnic. infr. non licere hab. Metroc *annulletur contractus, & pretium reddatur emptori, cùm tamen in lege noſtra contra ſe habeat*, & numero 27.

28 L. ſi divina, ſup. de exactor. tribut. *explicata.*

29 *Incipit explicatio.* l. 3. hujus tituli.

30 *De ludis Romanorum remiſſivè.*

31 *Decretum de quo* in h. l. 3. *pronuntiandum eſt viva voce, non de tabella, & quid ſignificet* tabella?

32 *Appellatione venditionis quid in hac prohibitione comprehendatur, oſtenditur latè comprehendi donationem, licèt* in h. l. 3. *videatur permitti & proponitur & ea difficultas*, & n. 34. & 35.

36 *Reſpondetur difficultati propoſitæ, quare donatio non fuerit comprehenſa ſub appellatione venditionis*

37 *Senatuſconſultum Velleianum non ſuccurrit mulieri donanti.*

38 *Lex Julia inhibet rem uxoris hypothecare.*

39 *Reprehenditur ratio communiter recepta inter donationem & venditionem, & de imaginariis venditionibus*, & n. 40. 41. 42. & 43.

44 *Leges & conſtitutiones quæ de prædiis Decurionum vendendis latæ ſunt, de venditione propriè & strictè ſumpta loquebantur, & ſic non poterant extendi ad alios contractus, & redditur ratio*, & num. 45.

46 L. ſtatuliber, §. quintus, D. de ſtatuliberis, & l. quemadmodum infr. de agric. & cenſ. *expenduntur, & aliæ conſiderationes, quibus venditione prohibita prohibentur ſimiles contractus.*

47 *Quare conſtitutiones, de quibus agit Zeno Imp. agunt de prædiorum venditione, non verò de aliis contractibus, affertur duplex ratio quæ veriſimiliter apparet.*

49 *Quod de permutatione tractatur* in h. l. 3. *explicatur.*

50 *Juſtiniani conſtitutione ſublata eſt hæc Zenonis conſtitutio.*

51 *Quam ob cauſam ruſtica mancipia prohibeantur vendi* in h. l. 3. *refertur Cuiacii ratio, & recitatur, & admittitur Pennæ vera*, & n. 52.

53 *Hodie hujuſmodi interpoſitio decreti non viſitatur in rebus Decurionum vendendis.*

DECRETUM dictum eſt à decernendo, 1
varias habet ſignificationes, nam variæ ſunt decretorum ſpecies, ut teſtantur poſt Theophil, *in §. ſed quod Principi, Inſtit. de jure nat.* Urcurrus *in repet. l. ſi. finita, §. Iulianus. D. de dam. infect. n. 29.* & cæteri qui de verbis juris ſcribunt, *verb. decretum* Pinell. *in l. 2. C. de reſcind. vend. 2. cap 2. num. 19.* Did. Perez *in l. 1. tit. 9. lib. 1. ordin. in princ* Pax *in prax 2. p. 2. tom. 2. §. un. n. 17.* & alii, refert Ant. Pichar. *in §. in ſumma, Inſt. de interdict in tract. de primo & ſecundo decreto cap. 3. n. 9.*

Decretum ergo dictum eſt quia non de plano atque ſimpliciter, aut levato velo, ſed pro tribunali ſedendo, & cauſæ cognitione præhabita ſtatuebatur à Iudice quid in re dubia faciendum eſſet. *l. 4. §. hoc autem, D. de dam. infect. l. ne quidquam 9. §. ubi decretum, D. de offic. Proconſ. l. 1. de conſtitution. l. naturaliter 7. §. 1. D. de confirm. l. 3. §. ſi cauſa D. de bonor. poſſ. l. à procedente, C. de dilation. l. cum ſententiam, C. de ſent. & interloq.* obſervant Alciat. *lib. 2. paradox. cap. 3.* Reuar. *pro tribun. cap. 7.* Robert. *lib. 1. recep. lect. cap. 13.* Coſtan. *quæſt. iur. cap. 11. num. 6.* Hiſt. for. Rom. *lib. 1. cap. 5.* Mart. de Roa. *lib. 5. ſingul. cap. 9.* Hermoſilla *in l. 4. tit. 5. p. 5. gloſ. 6. num. 1. & ſeq. & gloſ. 7. num 2.* idque ſignificat *h. l. 1.* ibi, *Quandoquidem ſub fide actorum & de neceſſitate diſtrahentis & de voluntate patuerit comparantis, & in l. 2. infr.* ibi, *Niſi apud acta intercedente decreto, l. minorem 6. C. de prædiis minor. l. magis 5. §. nec tamen de rebus eorum l. fin. infr. de venden. reb. civ.* cum not. à Hermoſill. *proximè* Videndi erunt relati à Hermoſill. *in l. 4. tit. 5 p. 5. gl. 7. ex num. 1.*

Sine hoc decreto Decuriones prohibentur prædia ſua alienare, aliter autem venditio non valet, & emptor perdet pretium, & rem cum fructibus reſtituet. Hæc eſt enuntiatio quæ toto hoc titulo comprehenditur, & eius quoque fit mentio *in l. 2. C. de officio eius qui vicem alterius* ibi, *Decretum etiam interponere ad alienandas minorum ſimiliumque eis perſonarum, ſeu Curialium facultates, l. ordine 15. §. in fraudem, D. ad municipal. l. pen. Cod. de reſcind. vend. Nouell. 101. ſeu Auth. de donationibus, à curialibus fact. Nouell. Maioriani de Curialibus & agnatio vel diſtract pred. poſt medium.* ibi, *Prædia vel urbana, vel ruſtica nunquã ſine interpoſitione decreti Curiales alienent.*

Conferunt tituli C. *de prædiis minor.* D. *de rebus eorum & extra de rebus Eccleſiæ non alien.* notarunt poſt antiquiores Cuiac quem tranſcribit Gothofr. & Nicol. Lolæus *de iure univerſ.* 1. *p. c.* 3. *num.* 54. *&* 55.

3 Rationem hujus prohibitionis proponit de more eleganter Caſſiodor. *lib.* 7. *var. form.* 47. his verbis *Prædia quidem curialium non facile diſtrahi prudens definivit antiquitas, vt ad neceſſitates publicas melius,* (ſed ita lego cum Fornerio) *ſi ſubſtantiæ iuuamina plus haberent,* & *lib.* 9. *epiſt.* 2. *Prædia curialium nullus illicita emptione peruadat, quia contractus dici non poteſt, niſi qui de legibus venit,* diſertius Iuſtin. *in Nouell.* 38. *ſeu Auth. de Decurion in princ.* § *hac nos ſape.* Nam cùm Decuriones publica munera tractarent, & eorum obligationibus ſatisfacere tenerentur, & curiis quartam partem ſubſtantiæ delinquere, multoties vt res proprias liberarent per fraudem, & furtim prædia ſubtrahebant per imaginarias, aut ſuppoſitas venditiones, vt ſic paupertate oppoſita ſi debere aliquid convincerentur, vel ex mala adminiſtratione, vel iniqua ſubtractione, ita eluderent ſolutionem, & ne cogerentur quartam partem relinquere, cœperunt proprias diſtrahere facultates.† Quo ſpe-
4 ctat Papin. *in d. l. ordine* §. *fraudem D. ad mancip.* dum ait quòd ſi quis in fraudem munerum per tacitam fidem, id eſt, per imaginariam venditionem, ſeu interpoſita fide ſervandi ſibi ea bona prædia vendiderunt, fiſco applicantur, vt *infrà* dicam, expedit enim Reipublicæ habere diuites Decuriones, *l. ad ſubeunda* 46. *ſup. de Decurion. l. fin. infr. de debitor. ciuit. Nouell.* 101. *in præfat.* notant poſt Plat. *in d. leg.* 46. *& hîc,* vbi Rebuff. & Lucas, Cabedo 1. *p. deciſ.* 2. *num.* 2. *&* 2. *p. deciſ.* 84. *num.* 1. Auiles *in cap. pp. cap.* 4. *verb. locumple num* 10.

5 Quapropter hæc ſolemnitas introducta eſt, vt bona curialium non paſſim diminuantur, nec diſſipentur in damnum, non ſolùm ciuitatis, verùm & ipſorum, vt ſic conſeruentur facilius, ſicut bona minorum, populorum & Eccleſiæ, & ideò neceſſarium erit cum neceſſitas vrget, Iudicem adire, & cauſas, propter quas ad venditionem compellitur, exponere & probare, quæ ſi ab eo approbentur, decreto ſub actorum teſtificatione interpoſito diſtrahendi facultatem conſequetur Decurio, vt hac lege ſtatuitur,
6 iuncta *l.* 2. *C. de officio eius qui vicem alter.* † Sic bona Eccleſiarum, niſi in cauſa interueniat & ſolemnitas, non poſſunt alienari, *cap. ſine exceptione* 12. *quæſt.* 2. *cap.* 1. *cap. cùm Apoſtolica, cap. tua nuper. de his quæ fiunt à prælat. toto tit. & cap. nulli* 5. *de rebus Eccleſiæ, & in* 6. *& in Clem. & Extranag l.* 1. *&* 2. *tit.* 14. *p.* 1. notant poſt Bernard *in dict. cap. nulli* Panormit. *num.* 14. Beroius *num* 38. & alij ordinarij. Redoan. *de rebus Eccleſ. rub. de cauſis propter quas fiunt alien.* Couar *lib.* 2. *var. cap.* 17. *num.* 2. Sarmient. 1. *p. de reddit. Eccleſ. cap.* 2. *in princ.* Gutierr. *de iuram. confir.* 1. *p. cap.* 52 *ex numero* 1. Gaſtillo *de vſufr. cap.* 54. *num.* 6. *&* 16. Suarez *alleg.* 21. & alij, relati à Bar-
7 boſa *de iure Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 30. † Item etiam & bona pupillorum & minorum ſine decreto alienari nequeunt, aliter reuocatur alienatio, & auocatur res à quocumque poſſeſſore, *toto tit. C. de prædiis, & aliis rebus min. l. lex. quæ tutores* 22. *tot. Cod. de adminiſt. tut. toto tit. D. de rebus eorum l. fin infr. de vend reb. civit. leg.* 60. *tit* 18. *p.* 3. *l.* 4 *tit.* 5 *p* 5. Ant Gom. 2. *to. var. c* 14. *n.* 15 Menoch. *de arbitr. caſ.* 171. Gutierr. *de tutelis p. ſæp.* Petr Gregor. *lib.* 12 *ſyntag cap.* 1. *num.* 15 *& ſeq.* Ant. Fab. *in Juriſp. tit.* 12. *princ.* 7. *illat.* 83. *& ſeq. &* 86. 87. *&* 90. *& princ.* 8 *illat.* 54. Hermoſilla *in addit ad Greg. in lib.* 4. *tit.* 5 *pag.* 5. *gloſſ.* 2. *tota, & gloſſ.* 6. *exn.* 1.

8 Procedet tamen venditio in prædiis Decurionum ſi ſolemnitas illa adeundi Iudicem ſervata fuerit cauſis apud ipſum propoſitis, & approbatis, cum propria inquiſitione, *l. magis puto* 5. §. *non paſſim, D. de reb. eor.* & ut de cauſis expreſſè conſtet, ut notat Maſcard *de probat. concl.* 75. *num.* 1. nam, cum alienatio prohibeatur, niſi ex cauſa fiat, de ea conſtare debet, ut obſeruant DD. *in d cap. nulli, de reb. Eccleſ.* & Gaſtillo *dict. c.* 54. *num* 6. *&* 8. & ſubſequente decreto Iudicis. Alias autem ſi hæc fuerit forma neglecta, venditio erit nulla, vt in præſenti docet verſus ille *infirma* juncta *l. magis* 5. §. *ſi as* 14. *de rebus eor.* ibi, *Nullam eſſe venditionem, nullumque decretum, leg.* 1. §. *hæc verba, D. ne vis fiat ei.* † Nam quoties lex 9
aliquid pro forma requirit in aliquo actu, niſi ad vnguem obſeruetur, actus talis nullius erit momenti *l. cum hi* 7. § *ſi prætor. D. de tranſact. l. Dinus D. de integr. reſt. l. Mæuius* 55. *D. de cond. & demonſt. l. conſtitutionibus* 24. *in fin. D. ad municip. cap.* 2. *de reb. Eccleſ. in* 6. cum aliis adductis *in leg.* 1. *ſupr. de iure haſtæ num.....* Forma enim eſt indiuidua, ita vt nihil ei adimi, aut detrahi poſſit, etſi mutetur, cùm ad vnguem debeat obſervari, tota corrumpitur, quod docuerunt plures plena manu congeſti à Tiraquell. *de retract. lign.* §. 1. *gloſ.* 21. *num* 11. *&* 12. *& de retract. conu,* §. 4 *gloſ.* 6. *num.* 31. *& ſeq.* Gutierr. *lib.* 2. *canon. cap.* 15. *num.* 110. Cacheran. *deciſ. Pedem.* 165. *à num.* 16. Ludou. Centius *de cenſib.* 2. *p. cap.* 1. *art.* 6. *a num.* 12. Caſtill. *de vſufr. d. cap.* 54. *num.* 31. *& ſeqq & de Tertiis cap.* 20. *num.* 26. Farinac. *in frag verb. lex numer.* 203. *& ſeq.* Matienc. *in l.* 2. *tit.* 3. *gloſ.* 1. *num.* 13. *lib.* 5. *Recop.* dixi *in l.* 4. *ſup. de iure haſtæ fiſ. ad fin.* & in materia alienationis rerum minoris, vel Eccleſiæ Gutierr. *de tutel.* 2. *p. cap* 5. *ex num.* 8. Ceuall. *q.* 675. Gabriel *comm. concl. tit. de alienat. rer. concl.* 1. † Eo- 10
dem modo in rebus Eccleſiæ alienandis ſolemnitas & cauſa ad alienationem requiruntur ita de neceſſitate, vt ſine eis nulla & irrita reputetur. Cauſa ea reputatur proprior. ex qua vtilitas Eccleſiæ conſideratur. *d. cap. ſine exceptione. d. cap.* 2. *de reb. Eccleſ. in* 6. cum aliis, quamvis plures cauſas recenſeat, *l.* 1. *tit.* 14. *p.* 1. *& gloſ. in ſumma* 12. *q.* 2. quas proſequuntur Panorm. & Beroi. *ſup.* Duaren. *de ſacris Eccleſ. miniſt. lib.* 7. *cap.* 9. Caſtillo *ſup. num* 8. Auendan. *de exequen.* 1. *cap.* 4. *num.* 35. *verſ. his igitur.* & Barboſ. *d. cap.* 30. *num.* 5. In noſtra verò ſpecie ſolùm neceſſitatis fit mentio, quâ veluti ſub genere cæteræ aliæ cauſæ comprehenduntur. Nam quemadmodum neceſſitate vrgente Decuriones vendere poſſunt, ita neceſſitas videtur eſſe ſi vtilitas id expoſcat, cùm vendendo & ſolvendo ab ſtrangulatione (creditorum ſcilicet) liberatur, quod ei utile erit.

Quare autem hujus decreti ſolemnitas introducta 11
fuerit, exponunt Imperatores *in præſenti, in verſ. ita enim fiet.* Quia ita venditor non erit immoderatus, id eſt, non excedet pretium juſtum, non vendet carius, quàm ratio, & æſtimatio, expoſtulat. Neque item, emptor erit injuſtus, id eſt, viliori pretio non emet, & ſic nec magno pretio comparatio fiet, nec minoris diſtrahetur res, ut *in l. ſi quos* 16. *C. de reſcind. ven.* & cùm venditio celebrabitur, juſtè non timebit venditor inſidias, dolum, aut potentiam ementis *l. ſi dolo* 5. *l. ſi voluntate* 8. *l. non idcirco* 12. *d. l. ſi quos C. illo tit. l. ſup. de jure haſtæ fiſcal. l. ſi pignora* 50. *D. de eviction.* & denique neque emptor nec venditor conqueri poterunt quòd decepti ſint ultra dimidiam juſti pretij, ut *in l.* 2. *C. de reſcind.* † Nam præ- 12
ſentia Iudicis, & decreti interpoſitio omnem præſumptionem metus, aut doli, aut violentiæ excludunt & omnia confirmare videntur, & vicem obligationis juſtæ habet auctoritas judicantis, *l.* 1. *C. ſi in cauſ. judicat pign. l. fin. D. de eo quod met. cau. l. ſi quis* 7. §. *doli* 4. *D. de juriſdict. l. ait Prætor* 7 § *ſed & ſi* 2. *verſ. quid tamen, D. de minor. l. ſervo* 65 § *cum Prætor. D. ad Trebell. l. quod autem* 6. §. *apud Labeonem* 6. *D. quæ in fraud.*

fr aud cred.l. 4.§ & ſi juſſu.D.de aquapluvia. l.injuriarum 15.§ ſi quis.D.de injuriis,l.non videtur 167.§.fin. junctâ l.is damnum 169.l.quiauctore 137.D.de reg.juris l.tranſactione 35.Cod.de tranſaction.cap.quod quis 24 de reg.iur.in 6. notant Bar. Platea *numer.* 1. Rebuff *n.5 & 6* Pyrrhus *verſ.& nota in præſenti.* idem Bar. *in l.ſi quos 59.ſup de Decurion.* ubi etiam Platea *n.3. verſ.& operatur.* Alciat. *de præſum reg 3.præſum.9.* & alij relati à Pinell. *in d.l.2.C.de reſcin.1.p. cap. 2. n.10.* Morla *in emp.tit.9.q.13.n.3.& 4.* Hermoll. *in dict. leg 4.tit.5 gloſſ.6.num.11*

13 Ex quo inferunt non poſſe in caſu noſtræ legis peti remedium *d.l.2.C.de reſcin.* cùm decretum Iudicis id operetur, præſertim quando publica ſubhaſtatio interuenit, de cujus quæſtionis reſolutione egimus *ſuprà in l.1.de jure haſtæ fiſcal.* ubi ſcripſimus ſecundùm veriorem ſententiam non eſſe excluſum in præſenti dictum remedium, cùm ſolùm excludatur querela illa, quâ ſe inductum ad vendendum inſidiis, vel potentia emptoris aſſerat venditor, ſi videlicet juſta cauſa vendendi non fuit. Verùm ſi interueniente eâ juſtâ cauſâ & decreto confirmatâ in pretio iniquitas interuenerit, quia vltra dimidiam læſus eſt, non excludetur *d.l.2.* remedium, quia decretum verſatur circa cauſam vendendi, non verò circa pretium in quo læditur, ut ſentit Ant. Fab. *de error. deciſ.10.err.7.* & ante eum notavit Pinell *in d.l.2. p.2 cap.2.n.20.* & Morl. *d.tit.9.q.23.num.4.* & diximus *in d.l.1. de jure haſtæ*, expendentes verba ejus illa, *Quando de neceſſitate diſtrahentis & de voluntate patuerit comparantis.* quæ non de pretio, ſed de cauſa
14 accipi debent. † Sed adhuc non ſatis manet ſedata difficultas illa, quam excitant verba noſtræ legis, *Ita enim fiet, vt nec immoderatus venditor, nec emptor inueniatur*, quæ de pretio videntur eſſe accipienda magis, quàm de venditore, vel emptore ſuam turpitudinem allegantibus, ut voluit Pinellus. Omiſſis ergo plurium interpretamentis, quorum meminus *in d.l.1 .de jure haſtæ fiſ.* & Morlæ *d.tit.9.q.23.num.4.* Senſus erit eorum verborum ut ea forma admiſſa venditor non erit immoderatus, id eſt, non cenſebitur vendere vltra modum à lege noſtra impoſitum, neque tranſcendere formam legis, neque emptor dicetur injuſtus, id eſt, contra jura comparare Nam *juſtum* quemadmodum dicitur quod eſt ſecundùm jus, ut teſtamentum dicitur *juſta ſententia*, *l.1.D.de teſtam.* id eſt, ordinata ſecundùm jus, ita *injuſtum* dicetur quod eſt contra jus, & conſequenter juſtus emptor dicetur qui ſecundùm legis diſpoſitionem comparat, & injuſtus qui contra jura mercatur, quod cõtinget non ſeruatâ formâ decreti ſupradicti.
15 † Qui ſenſus conſtat ſi verſus ille, *infirma enim*, parentheſi claudatur, & verſus *ita enim*, conjungatur cum anterioribus verbis, *cauſas ſiggillatim exponat*, & ſequentibus: quaſi dicat lex, exponat cauſas neceſſitatis coram Iudice, & probet, & ſub decreto facultatem diſtrahendi accipiat, ita enim non dicetur quòd formam negligit à lege impoſitam, neque emptor contra eam emit, quo fiet ut contractus non poſſit conuelli, cùm conſtet de neceſſitate venditoris, & de voluntate emptoris. (vnde minimè elicies cum Doctoribus contrariæ opinionis remedium *d.l.2.* excludi, cùm de ea nullum verbum in præſenti præſcribatur. (Alter effectus decreti erit quòd emptor erit ſecurus, cùm habeat titulum legitimum, & competentem ſecuritatem, *l fin.infr de venden. reb.ciuit.* ibi, *Decreti recitatione interueniente emptor competentem poſſit habere cautelam.* id eſt, habebit omnimodam ſecuritatem, docent Bar. & Platea *n.2.* & Lucas *n.8.ibi,* idem Bar. *in l.nulli n.7.D.quòd cuiuſque univer. nom.* Menoch. *conſ.80.n.22. & ſeq. & conſ.726.n.19.*

Subſequitur in noſtra lege, quòd ſi quis in frau- 16
dem hujus conſtitutionis ſine decreto emerit prædium Decurionis, & fraudulenter effecerit, ut vendatur, tunc pretio quod dederit erit priuandus, & fundum cum fructibus reſtituet. Hoc idem conſtituitur *in l. quemadmodum 7. infr. de agricol.& cenſ.* ubi ſi quis emerit ſine terra colonos ſeruos capite cenſitos, eadem pœnâ tenebitur: nam vnum ſine altero vendere prohibitũ eſt, ne agricultura deſeratur, ut *ibi* dicã facit *l.6.& 7.& 10.tit.2.lib.1.Recop.* ubi ſi emit quis rẽ Eccleſiæ indebitè alienatam, reuocatur alienatio, & emptori pretium non reſtituitur, de quo erunt videndi Azeued *ibi,* & Gutierrez *l.3.p.q.8.*
tot † Idem videmus definitum *in l.fin.infr.de fundis* 17
rei priuat. ubi ſi quis emerit fundum rei priuatæ, id eſt, ejus ſubſtantiæ, quæ in priuato patrmonio Principis eſt, dempto canone aufertur ab eo fundus, & pretium perdit & fructus. Quia cùm emant contra legis prohibitionem, efficiuntur malæ fidei emptores *cap qui contra jura, de reg jur.in 6.* & ſic & pretiũ amittere & fructus cum ipſa retenebuntur reſtituere *l.ſi debitor.7.D.quæ in fraudem cred. l.ſine hærede 32. § interpoſito D.de adminiſt.tutor l.penul.& vlt.C.de reſcind.l.fin.C.de litigioſis dict. l. quemadmodum, infr. de agricol & cenſ.* junctis traditis à Gutierr. *d.q.8.* & alios
referẽte Barboſ. *in l.1.D.ſolut.matr.5.p.n.37.* † eſtque 18
præſumptio juris & de jure quòd malâ fide contractus celebratus ſit, qui cùm ſit reprobatus, non tribuit juſtam cauſã poſſidendi, neque ad præſcriptionem, *l.fin.§.ſin autem auaritiæ. C.cõm.de legat.l.2.C.de uſucap.pro emptor.c.dudum.31.de decimis* & ubi lex inhibet uſucapionem, bona fides nihil prodeſt *l.ubi lex.24,D.de vſucap.* eo enim ipſo quòd alienatio prohibetur & adquiſitio, interdicta cenſetur uſucapio, quæ eſt alienationis ſpecies *l. alienationis 28. D. de verb ſig.* notat Tiraq *de retract lign.§.1.gloſ.9.n.24.& de retr.conu.§.1.gloſ.2.n.33.& de primigen.q.50.* Ant. Gomez *in l.40.Tau.n.90.in princ.* Matiẽc. *in l.8.tit.7. gloſ.5.num.11.* Pinell. *in Auth. niſi triennale num.28. & ſeq. C. de bon mat.* Molin. *de primog lib.4 cap.10. num.1.* Mieres *de majorat.4.p quæſt.21.* Fachin. *lib.13. cap.80.*
Sed ſtatim quæritur hujuſmodi pretium cui debeat 19
applicari? & rectiùs dicendum exiſtimo non eſſe Decurioni vendenti applicandum (ne aliàs Decurio ex ſua militia cõmodum reportaret, contra *l.itaque fullo 12.verſ.nemo, D.de furt.c.ex tenore, de reſcript.*) ſed fiſco qui turpiter venditori quæſitum aufert, *argumento l.Lucius 9. in fi.l.aufertur 46.§.quod à Præſide D.de jure fiſci* & expreſſius *in l.fi.C.de litigioſ.l.multarum.5.C.de modo mulctar.l.ſenatus 52.D.de contrah.empt.* notat Accur. *hic ſchol.vlt.* Plat. *num.2.verſ. ſed cũ* Cuiac. *in fin.* idem Accur. *in dict.l.quemadmodum, verb.& emptor. verſ.ſed an venditor*, & Platea *n.11.* & cum Ant Gomez & Valaſc. *conſultat.83.n.13.* docet Barboſ. *ſup.d.n.37.*
Contra hanc tamen traditionem obſtat *l. vn.infr.* 20
Non licere habitatoribus metrocomiæ, ubi Metrocomiæ habitatores prohibentur poſſeſſiones terraſque quas habent, in alios transferre, præterquam in vicaneos & habitatores metrocomiæ. Quod ſi contrà fiat, annullatur contractus, & pretium redditur ẽptori. Pro cujus difficultatis dilucidatione præſuppone cũ Alciat. & Gothofr. *in d.l.vn.* Cuiac. *in l.fi.ſup.de exactor. trib.* Pancirol *lib.2 var.c.255.* Metrocomiam Græcè dictam *matricem villarum*, quæ eſt villa, nempe major, quæ ſub ſe plures continet, plura caſtra, burgos, pagos & vicos, *l. un. C. Th. de patrocin.vicorum.* Quemadmodum Metropolis dicitur caput prouinciæ quæ mater non ineleganter dicitur *in l. vn. infr. de Metropol. Beryt.* quod ipſius nominis etymon ſuadet. nam *metra*, & *polis* mater, ſeu ma-

trix urbis dicitur, ut agnoſcit Forcatol. in *Neciomant.*
dial. 61 num. 4. ut enim mater ſe habet ad filiam, ita
metropolis ad reliquas civitates provinciæ. *l. ſi duas*
6. §. 1. de D. excuſat. tutor. l. 4. § ingreſſum. l. ſi aliam
7. D. de offic. Proconſ. obſervant Bar. & Plat. *in d. l.*
unic. de metropol. Ber. num 2. Covarr. *pp. cap. 19. n 2.*
Briſon & alij *verb. Metropolis*, & Oſvvald. *ad Do-*
nell. lib. 17. cap. 13. lit. B. & ego dicam, Deo volente,
21 *in d. l. unic. de Metropol.* † Hujuſmodi metrocomiæ
reſpectu aliarum civitatum quæ forum habent, thea-
trum & reliqua quæ urbes conficiunt, dicuntur mi-
nores à Modeſtino *in d. l. ſi duas §. minores, de excuſ.*
Horúmque vicorum habitatores vocabantur Vica-
ni, aut Vicanei, *toto tit. infr. ut nullus ex Vican. &*
C. Th. de patrociniis vicorum (quæ vox reponenda
eſt *in d. l. unic. infr. Non licere habitat.* ubi perperam
ſcribi ſolitum fuit *Vicariis*, ut præſenſit *ibidem* Ac-
cur. & alij. (erántque terris adſcripti, & teneban-
22 tur capitationem præſtare. † quod tributum ſinguli
pro ſuo capite pendebant, cujus meminit Ulpian.
in l. 3. D. de cenſib. & Imper. *in l. cùm antea 10 infr.*
de agricol. & cenſ. ab Auguſto introductum, cùm vo-
luit univerſum orbem deſcribere, notat Panciro l. *d.*
lib. 2. cap. 154. Bulenger. *lib. 9. de Imper. Rom. cap. 17.*
Dom. Don. Laurent. Ramirez *in teſſera legum in l.*
ſuper creandis, ſup. de jure fiſci. pag. 19. & alij relati
à Carrança *de partu, cap. 5. ſect. 3. n. 102.* quod tribu-
tum demum remiſſum eſt omnibus qui civitates in-
23 habitarent. *l. unic infr. de capitatione civib. exim.* †
Verùm ne hac ratione Vicanei & plebs ruſtica vi-
cos & metrocomias desererent, & ſic jura frau-
darentur, inductum eſt ne extra metrocomias poſ-
ſent fundos vendere, niſi tantum ipſis, qui vicis
erant aſcripti, qui eo modo aſſueti terræ eidem inhæ-
rerent (cùm naturale ſit omnibus ſuas terras dilige-
re & meliorare) ut ſic tributariis functionibus, poſ-
ſeſſionibus non deſertis reſponderent, *l. ſi divina 8.*
24 *ſup. de exactor. trib.* † etſi enim regulariter quis non
cogatur vendere ſuo conſorti, vel vicino. *l. ludum*
14. C. de contrah. empt. tamen id ſpecialiter indu-
ctum fuit *in d. l. unic*, ob ſupradictam rationem, ne
alias ad extraneos metrocomiarum, vel vicorum illa
terra tranſiret, quod inſinuat *d. l. dudum*, quæ ait
quemlibet poſſe vendere cuilibet, *Niſi*, inquit, *lex*
ſpecialiter quaſdam perſonas hoc facere prohibuerit. quæ
verba à Triboniano addita eſſe arbitratur Cujacius
in d. leg. unic. propter ejus deciſionem. Quemadmo-
dum *in l. 1. C. de reb. credit* addit illa. *Niſi ſpecialiter*
25 *hac lege excipiatur propter legem fin. ejus tituli.* † Sed
quamvis id non rarè facere ſoleat Tribonianus, ut
multoties docui, non puto ea verba ab eo adjecta,
ſed ab Imperatoribus, propter *d. l unic.* & alias quæ
non niſi perſonis exceptis vendere permittunt, ut *in*
leg. 1. C. ne Chriſtian. mancip. ut ponit Cynus, *& l pri-*
ma infr. de metallariis ubi non niſi fiſco aurum vendi
poteſt. *leg. quemadmodum 7. infr. de agricol. & cenſ. leg.*
fin. infr. de agricol. & mancip. l. unic. infr. de cupreſſis
Novell. 128. quæ eſt *Auth. de collator. §. ſi verò ali-*
quando cum lege noſtra. Quod verò de Novella Ro-
mani Lacapeni adducunt. Cujac. & Gothofred. *in d.*
l. unic. & d. l. dudum ad rem non pertinet, cùm aliud
ſit prohibere venditionem, niſi inter certas perſonas,
aliud rem retrahere, ut ſcilicet eodem pretio ſoluto
in re vendita alius præferatur, unde ea tractatio non
pertinet ad eam legem cujus argumento tractarunt
Jaſon. *in l. 1. C. qui teſtament. facer. poſſ.* & Maranta
poſt praxim *diſp. 8. num. 33.* Franc Marc. *deciſ. 3. vol. 2.*
an vicinus ratione vicinitatis præferatur non vicino
in retractu, & facit quod notat Azeved *in l. 1. num. 4.*
tit. 9. lib. 7. Recop.

26 Unde *in d. l. unic.* reſcinditur & annullatur contra-
ctus emptionis & pretium tantùm redditur emptori,
ſine dupli ſtipulatione, neque melioratione. *l fin. §.*
fin. C. comm. de leg. quia cùm emptio nulla ſit, con-
ſequens eſt nihil poſſe ex his peti quæ per cauſam
emptionis promittuntur, ut docet Donell. per tex.
ibi in l. ſi fundum 37 n. 2. C. de evict.

Verùm quare pretium reddatur contra legis no-
ſtræ prohibitionem, adhuc eſt in dubio & Accur. *in*
d. l. unic. verb. hoc tantum, aſſerit hoc factum ob igno-
rantiam, quod falſum eſt, imò verbum *tentaverint*
ſcientiam poſſeſſoris deſignat. † Quod ego dicerem 27
(nam nullus eſt Doctorum, quem ſequar hoc ideò
factum, quia in noſtra ſpecie æquum fuit ea gravi
pœna contra temeratores legum agere, ne in dam-
num Reipublicæ fraudibus locus relinqueretur, &
ita omnibus occuritur. At *in d. l. unic.* ſatis fuit
contractum annullare, cum poſſeſſores adſcripti in
eiſdem remaneant poſſeſſionibus, quibus adſcripti
erant, & fiſcus non remanet functionibus ſuis de-
fraudatus, unde punitur venditor cùm pretium reſti-
tuere teneatur, & ad vicos ſuos redire cogitur *d. l.*
fin. C. Th. de patrocin. vicor. ibi, *Metrocomiæ verò in*
publico jure & integro perdurabunt, nec quiſquam eas,
vel aliquid in his poſſidere tentaverit, excepto convica-
nis, à quibus penſitanda pro fortunæ conditione negare
non poſſunt. His ſanè qui vicis, quibus adſcripti ſunt,
derelictis ad alios ſeu vicos, ſeu dominos tranſierunt ad
ſedem deſolati, juris conſtrictis detentatoribus redire co-
gantur. emptor quoque pretium ſolum accipere co-
gitur, neque meliorationes, aut fructus percipiet,
neque de evictione aget, & ita nihil aliud *dicta l. uni-*
ca effecit, niſi contractum annullare, nulla alia pœ-
na in tranſgreſſore, conſtituta, idque magis æquita-
te ſuadente, quàm legis rigore factitatum videtur.
ut conſtat, illic, *hoc neceſſario adjicendum noſtra puta-*
vit humanitas, quod non habuit locum, quando ali-
quis emit rem privatam Principis, dempto canone,
id eſt, ut non teneatur ſolvere tributum, quod cum
in Principis damnum tendat, ratio eſt ut emptor
pretium perderet, *in d. l. fin. infr. de fundis rei privat.*
& ſimiliter etiam in noſtra ſpecie cùm per fraudem
vellet Reipublicæ Decurionum ſubtrahere, & ſic *d.*
leg. unica, annullat actum, & pœnam non imponit,
humanitatis cauſa, alia verò jura non ſolùm annul-
lant, ſed & imponunt pœnam, juxta notata à Do-
ctoribus, quos recenſet Farinac. 2. *part. fragm. verb. lex*
ex num. 92. † Neque contra *d. l. unic* videtur aliquid 28
facere *d. l ſi divina, de exact. trib.* ubi emptionis jure
in alios, quàm in metrocomiarum vicos poteſt ven-
ditio fieri. Nam reſpondendum eſt illas leges ante
Triboniani partitionem unicam fuiſſe, ut conſtat ex
inſcriptione, quæ eſt *Leo & Anthemius Nicoſtrato*
P. P. & ſubſcriptione quæ eſt, *Kalend. Septemb. An-*
themio. A. II. Coſ. & ſic ex una duæ leges ſunt factæ:
ejus prima pars continetur *in d. l. ſi divina*, in qua ſta-
tuebatur, ut ſi à vicaneis fundi empti eſſent, quem-
admodum prior dominus, ita & emptor teneatur ſol-
uere fiſcales functiones. In ſecunda verò parte, quæ
eſt *dict. l. unic.* ut illo damno occurreretur, adiecta
eſt prohibitio alienationis extra metrocomias. Id evi-
denter colligitur ex ſerie earum legum, & ex illis
verbis *d. l. unicæ. Hoc neceſſario adjiciendum noſtra pu-*
tavit humanitas, quæ indicant ultimum locum conſti-
tutionis, nam *adjicere* addere ſignificat.

Cùm autem dixerimus venditionem per fraudem 29
vel neglectâ formâ legis factam, nullam eſſe, & em-
ptorem puniri. Nunc è contra Zenone *in h. l. 3. fin, verſ.*
cùm tamen, aſſerit decreto intercedente ita firmam
manere, ut nullâ ratione, vel cauſa convelli, poſſit,
neque ratione licentiæ, quæ cum decreto fit, poſſe
Decuriones, qui vendunt, neque emptores ullum
damnum ſuſtinere, neque ullum diſpendium ne-
que alicujus perſonæ, vel theatralis liberalitatis
homine

30 nomine contrahentes aliquid præſtare teneri. †
Hanc deciſionem nullus ex noſtris Auctoribus re-
ctè explicauit. Sed id nihil aliud eſt, niſi quod ex
venditionibus prædiorum Decurionum ſolebant ali-
quid ludis theatralibus reſeruare: nam ad Decuriones
horum ludorum editio pertinebat, *l.1. D. de mune-
rib. l.1. infr. de ſpectaculis*. dixi *in l. Circenſium 20. ſup. de
Decurion.* qui ſolebant patrimonia propria in eorum
ludorum exhibitione conſumere. *l. decurionibus 8. D.
decurion.* eóque ſpectat *l.1. C. Th. de expenſ. ludor*
ibi, *Iudices admonemus, vt ludorum interſint feſtiuitati,
verùm expenſarum non excedant duorum ſolidorum li-
brata impendia, nec inconſulta plauſorum inſania curia-
lium vires fortunas ciuium principalium domus poſſeſſo-
rum opes Reipublicæ robur euellant.* Adeò hæc ludo-
rum inſania apud antiquos excrevit, vt toti orbi hu-
iuſmodi ludi graues fuerint, vt docebimus *in l.
vnic. infr. de expenſ. lud.* & diximus *in d. leg.
Circenſium*, & notat Adam. Contzen. *lib.3. politic.*
31 *cap.18. §.9. & 10. & lib.7. cap.8. §.15.* † Adjici-
tur præterea *in eadem lege 3. in fin.* vt decretum fiat
conſenſu curiæ interueniente, & ſententia Iudicis
non in ſcriptis prolata, ſed viua voce, ne pro ſcri-
ptura aliquid dare contrahentes neceſſe ſit: ita expli-
ca illa verba, *nec ex tabella decretum recitari.* in quo-
rum explicatione ridiculus eſt Bar. *in h. l. 3. num. 3.* in-
quiens, hoc ideò dixiſſe. *Quoniam conſueuerunt Decu-
riones vocari ad ſonum tabellæ, ſicut fit die ſancti Vene-
ris.* Tabella eſt idem ac ſcriptura, quæ & dicitur *peri-
culum, in rub. C. de ſentent. ex peric. recit.* vt docuimus
in l. fin. ſub. de decur. cap.2. Iudicéſque de tabella ſen-
tentiam recitabant, vt conſtat ex Apuleio *lib.1 florid.
in fin.* ibi, *Præco cum Proconſule & ipſe tribunal aſcendit,
enim verò ipſe Proconſul moderatâ voce rarenter & ſe-
dens loquitur, & plerumque tabella legit. Quippe præ-
conis vox garrula, miniſterium eſt. Proconſulis autem
tabella ſententia eſt, quæ ſemel lecta neque augeri litte-
ra vna neque autem minui poteſt, ſed vtcumque recita-
ta eſt, ita prouincia inſtrumento refertur*, videndus *ibi*
Coluius & Reuard. *pro Tribunal cap. fin.* Pamel. &
Cerda *ad Tertullian. in Apologet. cap.2.* ad illud, *Quid
de tabella recitatis illum Chriſtianum*; & alij relati ab
Oſvval *l.28. Donell. cap.3. lit. H.* & erunt videnda quæ
adduximus *in d. l. fin. de Decurion. c.2. n.11. & ſeq.*
32 Sed cùm in noſtris iuribus interdicta ſit alienatio
prædiorum Curialium, opportunè quærendum nunc
eſt, quid ſub hac prohibitione contineatur, nam
multi ſunt actus qui ſub alienationis nomine com-
prehenduntur, vt expreſſit Imp. *in l. fin. C. de reb. alie-
nis*, & IC *in l. alienatum 67. de verb. ſignif. l. ſicut 8. §.
venditionis 11. D. quibus m. d. pig. l.1. §. eam rem. D.
quæ res pignori. cap. nullis*, nullis concordantibus, *de reb.
Eccleſ. & l.10. tit.33. p.7.* cum multis quæ recenſet
Tiraquell. *de retr. lignag. § 1. gloſ. 1. num.1. & gloſ.
14. num.3.* Pinell. *in l.2. C. de reſcind. 2. p. cap.1. ex n.
10. & in l.1. C. de bon. mat. 3. p. num. 18.* Caſtillo *de
vſufr. c.54. ex n.1.* Barboſ. *de appellat. verb. verb. alie-
natio. 14. D D. in d. cap. nulli* & nos *in l. vnic. ſub. de ven-
dit. rer. fiſ.* Hermoſilla *in rub. t.5. p.5. n.1.* Vndè cum
Decuriones prohibeantur prædia ſua alienare, pari
quoque modo prohibiti cenſentur permutare, dona-
re, pignorare, & in vſum fructum, ſeu emphyteuſim
concedere, vt de rebus Eccleſiæ dicitur, & docet
Accur. *in d. l. quemadmodum, infr. de agricol. verb.
vendi*, ubi Plat. *num.4.* & relati à Dueñas *reg.239.*
& Hermoſill. *in addit. ad Greg. in l.4. tit. 5. p.5. gloſſ.2.*
33 *num.11. & ſeqq.* † Nam quemadmodum domini ſer-
uorum cenſitorum vendere non poſſunt, nec ſimili-
ter donare, *l. vnic. C. de contract. iudic.* quod in re Ec-
cleſiæ prohibita alienari, probatur *in cap.1. cap. tua
nuper. de his quæ fiunt à prælat. cap.2. de donat. cap. ſine
exceptione 12. q.2.* cum adductis à Caſtillo *d. c.54. n.4.*

Item & filius familias cui conceditur libera peculij
adminiſtratio, non poteſt donare. *l. filius fam. 7. D. de
donation. l. contra 28. §. ſi filius. D. de pactis*, & de mi-
nore idem probatur *in l. fin. §. cùm autem, C. ſi maior fa-
ctus.* Garcia *de expenſ. cap.20. n.9.* Matienz. *in l.3. tit.
3. gloſſ.2. n....* & alios referens Gutierr. *de tutel. 2. p. c.6.
n.2.* † & ratio ipſa hujus prohibitionis apertè indu- 34
cit vt donatio non valeat, quia ſi adeò prohibita fuit
venditio, vt Decuriones ad neceſſitates publicas
meliùs ſufficerent, & ne minus idonei reddantur
propter donationem, quàm propter venditionem,
cùm ea ſaltem cauſat pretium, donatio verò nihil
producit emolumenti, cùm propter nullam cauſam
fiat, niſi vt liberalitas exerceatur, *l.5. D. de donat.* &
ideò conceſſa donandi facultate, multò magis de-
buit concedi facultas vendendi. *l. cuius eſt 163. D. de
reg. iur. iuncta l. non debet 21. D. eodem, l. ſicut 8. §. ſed ſi
permiſerit, verſ. in contrarium. D. quibus modis pign.* ar-
gumento deducto à maiori ad minus. † Nam qui 35
donat ſuum diminuit patrimonium, qui vendit non
perdit, cùm pretium ſuccedat loco rei *l. ſi & pretium
22. D. de petitione hæred* cum multis à me ſcriptis. *1.
obſeru. c. p.16. n.44.* ideóque ius donandi maius eſt,
quam ius vendendi, vt agnoſcunt P. Faber. & Re-
vard. *in d. l. cujus eſt*, poſt alios antiquiores, *ibi*, & Cu-
jac. *in l. non debet 121. de reg. jur.* Nihilominus ta-
men his non obſtantibus contrarium ſtatuit Zeno *in
hac l.3. in princ.* dum Decurionibus permittit prædia
ſua donare, vel permutare. Quam ob cauſam mira-
bilem appellat hanc legem Iuſtinianus *in d. Auth. de
Decurionib. §.1. verſ. & rurſus* & etiam *in Nouell. 87.*
quæ eſt *Auth. de mortis cauſ. donat.*
Cui difficultati ſatisfacere tentarunt Accur. *in h. l.* 36
3. verb. permittimus, & Plat. *num. 1. verſ. & ratio.* Ja-
ſon *in l. fin. num. 57. C. de jure emphyt.* ubi etiam Si-
chard. *num. 20.* Cujac. & Gothofred. *hic*, idem Cu-
jac. *in d. l. non debet 21 de reg. jur. & in d. Nouell. 38.*
vbi etiam Gothofred. Donell. *lib.9. comm. cap. 10.*
conférque Ant. Fab. *lib.14. conject. cap.13. verſ. ſic
enim.* qui aiunt ſpeciale fuiſſe in hoc caſu vt dona-
tio prohibita non cenſeretur, etſi prohiberetur ven-
ditionem, in venditione venditor recipit pecuniam,
quam omnibus vſibus deſtinata facilè conſumere
poteſt, quod non eſt in permutatione, cùm alia
res recipiatur pro alia, quæ non ita conſumitur. Do-
natio verò facilè permittitur, quia non tam facilè
homines donant, quàm vendunt, cùm venditione
conſequatur pretium, nihil verò ex donatione, at-
que ità cautiùs agent Curiales in donatione facien-
da. † Quemadmodum ſenatuſconſultum Velleia-
num ſuccurrit mulieri obligatæ non donanti, quia 37
faciliùs obligat ſe, quàm donat *l.4. D. ad SC. Vel-
leian.* iuncto Tiraquell. *in l.9. connub. num.43. & ſeq.*
Maſcard *de probat. concl. 150. num.3. & concl. 554. n.
4. & concl. 1080. num. 29.* † & lex Iulia inhibet hy-
pothecam rei dotalis, etiam volente vxore non ve-
rò alienationem, *princ. Inſt. quibus alien. licet. l. vnic.
§. & cùm lex. C. de rei vxor. act.* quia facilius mulie-
res oppignorarent, quàm venderent, neque ita prom-
pti ſunt homines ad donandum, quàm ad obligan-
dum. Sic etiam lex Caninia vetat manumitti inter
morientes, non inter viuos. *§. vnic. Inſt. de lege. Fu-
ſia Can.*
Quæ ratio differentiæ inter venditionem & dona-
tionem vera non videtur, quia Zeno Imperator non 38
eam reddit rationem, quâ donationem concedat
Decurionibus quòd donatio difficiliùs fiat, *Sed
quoniam* (eius ſunt ipſa verba) *ſacræ conſtitutiones
quæ ſuper hoc à retro Principibus latæ ſunt, de pretio
non redhibendo locutæ ſunt, vt ex hoc apertiſſimè detur
intelligi, ſolùm venditionis interdictum fuiſſe contractum.* quæ
ratio potiſſima dicitur rectè à Luca de Peña *hic n.1.*

& eam ſolida Iuriſprudentia innti quilibet animad-
uertet, qui ſciat in hoc differre venditionem à per-
mutatione quòd illa pretio interueniente fiat, ita vt
ſi de pretio non ſit conuentum, nulla ſit venditio, *leg.*
2.§.1.D.de contrah.empt.l.1.& 9.tit.5.p.5. & ita& in
imaginariis venditionibus, quæ expediendarum re-
rum gratia fiebant, nummus unus pretij loco conſti-
tuebatur. *l.ſi vſus fructus 66.D.de iure dotium*, obſer-
vant, Budæus *lib.1.de aſſe.in fin.* Ferrand. *lib.2.expli-*
cat.cap.20. Duaren *ad tit.D.de capit.minut.* VValthe-
rus *lib.1.miſcell.c.30.* Oſvvald. *ad Donell. lib.13.cap.*
primo lit.I. & noſter Pichard. *in §.pretium 1. num.13.*
40 *& 14. de empt. & vend.* † Nam quamuis nummus.
vnus rei pretium non faciat, ſed pretio opponatur.
l.ſi quis ante 10.in fin.D de adquir. poſſeſſ. cùm pre-
tium ſit quod æſtimationis cauſa conſtituitur, vt ex
Varrone probat Reuar. *in l. imaginaria, D. de reg.*
iur. & vno nummo res æſtimari nequeat, nihilo-
minus tamen habet pretij imaginem (quam ob cau-
ſam imaginariæ venditiones appellantur, vt teſta-
tur Hotoman. *lib.19. epitomat. titulo primo num.5.&*
Petr. Fab. *in dicta lege imaginaria*) & dicis cauſa in-
terponitur, vt ait *lege quarta Digeſt. commodati*, vt
emptor affirmare poſſit ſe pecuniam numeraſſe, do
41 cet Cuiac. *lib. decimo obſer. cap. trigeſimo ſeptimo* &
Hotoman. *in dict. leg. imaginaria.* † Vnde ſi pre-
tium non interueniat, alius contractus ſit, & ita
inter Proculianos & Sabinianos quæſtio fuit ſa-
tis vexata, an ſine nummis conſiſtere poſſet ven-
ditio, & Proculi ſententia obtinuit permutatio-
nem eſſe, non emptionem, teſte Paullo *in leg.prima*
42 *Digeſt.de contrah.empt.* † Ex quo ſequitur quòd cùm
pretij mentio fieret in legibus, non potuit ad alios
contractus extendi, niſi ad emptionem, cuius ſub-
ſtantia conſiſtit ſpecialiter ex pretio, vt ait Conſul-
tus *in l.pacta conventa 72. D.de contrah.empt.* vt no-
tarunt Accur. & Bal. quos ſequitur Platea *in h.l.3.n.*
3. & relati à Pichar. *in §. pretium n.6.& ſeq Inſt.de*
emptione, & notant alij apud Hermoſill. *in rub.t.5.p.*
43 *5.num.3* † Neque ad rem facit præſumptio illa quod
cautius ſe gererent Curiales in donatione facienda,
quoniam prohibitio illa non tam ob Curialium cau-
ſam, quàm Reipublicæ introducta eſt, vt diximus,
& ipſi Curiales innumeris excogitatis occaſionibus
ſolebant diſcerpere proprias facultates, quatenus mi-
nus idonei deficerent, & non quartam portionem,
ſed omnem paupertatem & bona pauciſſima curiæ
delinquerēt, vt his verbis teſtatur Iuſtin. *in d. Auth.*
de Decurionib. §.1. atque ita cùm donatio permitte-
retur, aditus relinquebatur, per quem Reipublicæ
damnis afficerentur, cùm nulla cautione Curiales
vterentur, ſed bona diſſiparent.

Rurſus quia *in h.l.3.* non ſolùm agitur de dona-
tione, ſed etiam de permutatione, in qua conſiderari
nequit talis præcautio, imò in ea ſemper attenditur
vtilitas & neceſſitas, *argumento d.l.1. D.de contrah.*
empt. ibi, *Sed vnuſquiſque ſecundùm neceſſitatem tempo-*
rum utilibus inutilia permutabant. Quod non conuenit
donationi, quam qui facit, perdere dicitur, *l.filius-*
fam.7. D.de donat. & non neceſſitate donat, ſed imò
nullo iure cogente. *l.donari 82.D.de regul. iuris.*

44 Quare verius dicendum exiſtimo, Zenonem *in h.*
l.3. permiſiſſe donatonem ſine interpoſitione decre-
ti fieri, quoniam conſtitutiones quæ loquebantur de
rebus Decurionum alienandis, ſolùm pretij memine-
runt, atque ita de venditione duntaxat propriè &
ſtrictè ſumpta accipiendas eſſe, non tamen ad alios
caſus, prout ſunt donatio & permutatio, extendendas
l. voluntas 4.C.de fideicomm.l.ſi quis fundum 37.D.de
contrah. empt.d.l. ſicut§.ſed etſi permiſerit.D. quibus
modis pign. notat Tiraquell. *de retract. lign.§.1 gloſ.*
2.n.1.& 2. Pinell. *in rub.C.de reſcind.1.p.n.25.* For-
catol. *dialog.19.n.8.* Sichard. & alij *in d.l. voluntas n.*
2. Ant.Fab. *lib.14. coniect. cap.13.* & alios congerens
pichard. *in rub.Inſt.de emptione nu.6.* Morl. *in emp. tit.*
9.in princ.num.8.& 28. Lazarte *de decima vendit.c.*
1.num.37. Nam eius appellatione ex vi verbi cæteri
contractus non continentur, à quibus natura vendi- 45
tionis ſeparata eſt. *§.item pretium, Inſt. de empt. &*
ven.l. iuriſgentiũ 7.in princ.D.de pactis atq; ita prohi-
bita venditione illa ſolùm alienatio prohibita cen-
ſetur verè & propriè, quæ fit pretio interveniente
& ſic ædilitium edictum non habet locum in do-
natione, quia non eſt pretium quod redhibeatur *l.*
ad res 62.D.de ædil.edict licet certum ſit quòd ſi ea-
dem militat ratio in venditione ac in cæteris contra-
ctibus, tunc venditio eos comprehendet. † Quo mo- 46
do procedit *l.ſtatu liberi 29.§. Quintus. Digeſt.de ſta-*
tulib. de qua egimus *in tit ſup.de vendit. rerum fiſcal.*
& in ſpecie *dict leg.quemadmodum infr. de agricol.&*
cenſ. agitur tantùm de emptione & venditione colo-
norum, & de pretio amittendo, & nihilominus dice-
mus donationem quoque inhabitam eſſe, quia ex ea
idem inconueniens reſultat contra publicam vtilita-
tem, vt ſcilicet abſtraherentur à terra coloni, & agri-
cultura defereretur, vt *ibi* dicam. Idem dicemus ſi
pignorarentur. *l.fin. C. de rebus alien.* ſi ad longum
tempus locarentur, quia talis locatio eſt ſpecies alie-
nationis. Couar. *lib.2.var.cap.16.n.7.* Pinell. *in l.1.C.*
de bonis mat.3.p.ex n.18. Molin. *de primog.lib.1.cap.21.*
toto Garcia *de expenſis cap.14. num.1.& 2.* Oſvvald.
lib. 13. Donel. cap. 6. lit. M. item etſi in vſumfru-
ctum darentur. Caſtill. *de vſufr. cap. quinquageſimo*
quarto num.3. & 28.

Sed quare conſtitutiones, quarum meminit Zeno, 47
tantùm ſtatuerint ſuper prædiorum venditione cele-
branda, non ſuper aliis ſimilibus contractibus, cogni-
tu difficile eſt. Ego tamẽ, licèt formidoloſè, nam nul-
lius veſtigiis inhæreo, dicendum exiſtimarem, ita
conſtitutum fuiſſe, quia ante hanc legem primam,
quæ interpoſitionem decreti in Decurionum præ-
diis vendendis introduxit, ſolebant Decuriones di-
ſtrahentes variis fraudibus & calumniis contra ven-
ditionem venire, & eam reſcindere, vt ex *h l.1.* con-
ſtat, *in verſ.ita enim, & verſ. quod ſi quis,* & indicare
videtur Caſſiodor. *lib.9.epiſt.2.* ibi, *Prædia Curialium,*
vnde maximè mediocribus parantur inſidiæ, nullus illici-
ta emptione peruadat. & aliquando, vel quia obno-
xij variis curiæ debitis vendiderunt, retrahebatur
prædium. Ex quo, quia huiuſmodi inſidiæ atque con-
tractus nullitates non poterant interuenire in dona-
tione, ſed tantùm in venditione, de ea tantùm leges
fecerunt mentionem.

Rurſus alia ratio poteſt conſiderari. Prædia Decu- 48
rionum prohibita fuiſſe alienari, vt ad neceſſitates
publicas meliùs ſufficerent; vt diximus: at nullam
ob cauſam magis venditio fieri poterat, niſi neceſſi-
tate ſtrangulante, vt dicitur *in h l.1.& in dict.* Nouel.
1.Maioriani. de Curial. ibi *Prædia nunquam ſine inter-*
poſitione decreti Curiales alienent, quod ne fortè prouin-
cialis Iudex facilè aut gratificanter indulgeat, ad Præ-
fectorum notitiam dirigatur, quibus ſolis æſtimare per-
mittimus, vtrùm ineluctabilis neceſſitas venditorem fa-
ciat curialem. Quibus ferè verbis vtitur Caſſiod. *lib.7.*
ep.47. ibi, *Sed in hac iterum parte proſpexit, vt ſi apud*
vos ineluctabilis neceſſitas appareret, rerum ſuarum di-
ſtractio ſubueniret. Hinc eſt quòd cùm in donatione
nulla de neceſſitate poterat eſſe quæſtio, nam qui do-
nat, non ob neceſſitatem donat, ſed vt liberalitatem
exerceat, *l.1.de donat.* ideò rectè decreti interpoſitio
eam non potuit comprehendere, quia in neceſſitati-
bus nemo liberalis exiſtit. *l.rem legatam 18. Digeſt.*
de adimen leg. † Neque obſtat quòd de permutatione 49
poſtea tractetur, quoniam etſi in permutatione ne-
ceſſitas

ceſſitas poſſit aliqua intervenire, ut dixi *ſuprà*, non tamen ita eſt ineluctablis, ut egeam retua, & non mea, & ut ait *dict. l. 1. de contrah. emp.* non ſemper nec facilè concurrit, ut cùm tu habeas quod ego deſidero, invicem habeam quod tu velis accipere. Præterquam quod ratio illa ne facultatibus deficiat, Decurio in permutatione non militat, cùm ſpecies pro ſpecie debeat dari *l. 1. & toto D. & C. de rerum permut.* ob quam cauſam conſtitutiones ejus non meminerunt, teſte Zenone *in h. l. 3.*

50 Quæ omnia poſtea Juſtiniani conſtitutione correcta ſunt, lege ad id lata Græco ſermone, quæ *qua to loco in hoc titulo* poſita fuit, ut admonuerunt Cujac. Cont. & Gothofred. & ejus fit mentio *in Auth. de decurionib. §. igitur olim*, quâ cavebatur, ut omnes venditiones & omnes ſimplices donationes, & quilibet actus continens alienationem immobilium Curialium rerum, ſubjacerent decreto, exceptâ donatione propter nuptias, quod notavit Platea *hic num. 1. in fin.* & alij quod etiam poſtea coanguſtatum eſt *Novell. 87.* quæ eſt *Auth. de mortis cauſ. donat.*

Quare autem & cum rerum immobilium & præcipuè prædiorum venditione prohibitâ, etiam ruſtica mancipia prohibita ſint vendi, *in h. l. 3.* Dic omnia mancipia ante hanc legem prohibita fuiſſe alienari, ut conſtat ex *l. 1. & tot. Cod. Th. de prædiis & mancipiis curial.* ibi, *Qualibet mancipia*, quæ verba omiſit Tribonianus propter hanc ultimam legem Zenonis, quæ tantùm ruſtica prohibuit. Ita etiam 51 & in minoribus conſtitutum fuiſſe cognoſcimus ex *l. lex qua tutores 22. C. de admin. tutor.* † Ratio autem nondum eſt cognita, nam Cujac. *ad tit. C. de admin. tut.* in explicatione *d. l. 22.* ait ob id factum, quia quemadmodum prædia ruſtica ſunt majoris æſtimationis, quia ex eis ſunt proventus majores & certiores, ita ruſtica mancipia ſunt utiliora & neceſſaria magis, quod non ſatis videtur rem exprimere. Verius eſt quod Lucas de Pen. *in h. l. 3. n. 1.* ait, hujuſmodi ſcilicet ſervos ruſticos cenſeri acceſſorios fundorum, & reputari tanquam membra & partes eorum *l. colonos 15. l. cùm ſatis 23. in princ. infr. de agricol. & cenſ. juncta l. 3. de diverſis & temp. præſc. l. ſi quis inquilinos 112. in princ. de legat. 1.* & ob id ſine prædiis non poterant vendi, ut dicemus *per tex. ibi in l. quemadmodum, infr. de agric. & cenſ.*

52 Hæc autem quæ de interpoſitione decreti ſunt dicta, jam in uſu eſſe deſierunt, neque hodie apud nos Decuriones hac neceſſitate adſtringuntur, ſed quilibet vendere poterit res ſuas, ſine eo quòd Decurionatus ei obſtet. ita notavit Bar. *in rub. D. de decurionib. & in l. 1. infr. de imponend. lucrat. deſcrip. n. 10.* & in præſenti Accur. *gloſ. 1.* Platea *n. 1. poſt princ.* Loſæus *de jure univerſ. 1 p. cap. 3. n. 34.* & illa Garſia Toletan. *in lucerna ad hunc tit. n. 7.*

LEX II.

Impp. THEODOS. & VALENTIN. AA. *Florentino PP.*

Nec vēditio rei hæreditariæ curiæ adquiſitæ aut debitoris hæreditarij qui ſolverit, liberatio aliter admittēda eſt, niſi apud acta totius, vel majoris partis ordinis intercedente decreto ineundi contractus, vel diſſolvendæ obligationis cauſa probetur: ita enim & id quod ex ea redigitur, ad prædiorum jubemus comparationem expendi, quorū reditus omnes ejuſdem curiæ pub[l]icis muneribus quæ ſolatio egere conſtiterit, juſtiſſimè ſervabantur, ex conſenſu omnium, & maximè ditiorum, vel idonea fidejuſſione oblata conductoribus eligendis.

SUMMARIUM.

1 *Decreti interpoſitio non minus adhibenda in prædiis Decurionum vendendis, quàm in civitatis.*
2 *An jure noſtro ſufficiat decreti interpoſitio ad venditionem rerum Conciliorum, vel ſit neceſſaria licentia Regis*, ad l. 11. tit. 7. lib. 7. Rec.
3 *Quid dicendum de his terris quæ dicuntur* Valdios?
4 *An poſſint Decuriones ſubire cenſum reſervativum ſine licentia Regis, remiſſivè*, & n. 5.
6 *Cætera verba noſtræ legis breviter explicantur.*

Ex hæc de rebus & prædiis Decurionum 1 non agit, ſed de rebus Curiarum, in quarum venditione voluit, ut eadem decreti interpoſitio, quæ in Decurionum prædiis admiſſa eſt, ita & in eis admitteretur (& ita prædia & aliæ res immobiles Curiarum, quæ dicuntur *proprios del concejo*, vendi non poterunt abſque Decurionum aſſenſu, cauſæ cognitione & decreti interpoſitione præmiſſa, *toto infr. de vend. reb. civit.* ubi latiùs dicam, Deo dante, † Solùm id nunc adjiciam, hodie 2 bona Conciliorum non poſſe alienari, dari, donari, niſi loco decreti interveniat licentia Principis, ut docet Bobadilla cum aliis *lib. 5. cap. 8. n. 82. per l. 11. cum aliis tit. 7. lib. 7. Recop.* ibi, *Mandamos que las juſtitia y Regidores no puedan dar tierras algunas ſin preceder nueſtra ſentemia.* † Cujus auctoritate ita tenent 3 communiter noſtrates ut in terris, quæ vocantur *Valdios*, nequeant domini vaſſallorum licentiam dare ad culturam, & ſi dederint nullius erit momenti, imò punientur illi, qui ea uſi ſint, *y romperen las tierras ſin licencia del Rey.* Bobadill. *lib. 2. polit. cap. 16. n. 153. & d. cap. 8. n. 82.* Azeved. *in d. l. 11. n. 5.* Gutierr. *lib. 4. pp. q. 60.* & Cevallos *3. tom. comm. qu. 749. ex n. 35.* Caſtillo *de uſufr. cap. 54. n. 30.* etſi cum Avend. *1. part. de exequend. cap. 12. n. 24.* & Mexia *ad leg. Tolet. 2. fundam. part. 9. n. 38.* velit contrarium adſtruere *n. 56. & 57.* quem convincit Cevall. *num. 47.* Nec deſtituitur ratione, quia cùm ut ait Seneca *de Clement. cap. 10.* Princeps ſit pater Reipublicæ, ad eum decuit hanc curam pertinere, *argumento l. 3. in princ. Digeſt. de offic. præfect. vigil.* ibi, *Nam ſalutem Reipublicæ tueri nulli magis credidit convenire, neque alium ſufficere ei, quàm Cæſarem. l. fin. infr. de vendend. reb. civ.* ibi, *Non aliter niſi Imperiali auctoritate vendantur.* † Unde pluries in utraque Cancellaria 4 contractus annullari, ex eo quòd Decuriones cenſibus ſeſe obligaverint abſque licentia Regis; verùm nullibi reperies aliquam legem, quæ id prohibeat expreſsè, & tollat ſolemnitatem *d. l. fin. infr. de vend. reb. civit.* quæ ſaltem Præſidis licentiam expoſcit, convocato Concilio ad alienationem faciendam, vel in terris dominorum, ſi eorum licentia adſit, ad obligationem cenſus, vel emphyteuſis, vel alterius oneris contrahendam, ut exiſtimat Caſtillo *ſup. n. 56.* Felician. *lib. 2. cap. 3. n. 5. & ſeq.* † Nihilominus ta- 5 men ea lex Recopilationis ita intelligi conſuevit & eam ſolent limitare Doctores noſtri in cenſu reſervativo, ad cujus conſtitutionem dicunt non eſſe neceſſariam Principis licentiam, ut docuerunt Caſtillo

ſtillo & Felician. *ſup.* & Rodriquez *de annuis red. lib.1. quæſt. 14. num.* 67. *&* 68. Avendan. *de cenſib.cap.*68. *num.*4. Hermoſilla *in l.*15.*tit.*5.*p.*5.*gloſ.*2. *num* 8.9.32. *& ſeq.*

6 Agit præterea lex noſtra de rebus quæ hæreditario jure relictæ ſunt curiæ, ſive ſint res, ſive jura, ut eſt nomen debitoris, quæ tamen ſine decreto ordinis non venduntur, nec diſſolutio obligationis fit. (quod de aliis rebus civitati aliunde quæſitis dicendum eſſe, licet dubitanter, exiſtimat Greg. *in l.*15. *tit.*5, *part.*5.*verb.los exidos.* Bobadill.*ſup.*) loquitur ergo lex de quarta, quæ ex ſubſtantia Decurionum curiæ obueniunt. l.1. *&* 2.*infr quando & quibus quarta.* Adiicitque inſuper ut quod ex venditione rerum ciuitas collegerit, in prædiorum comparationem expendatur, quorum redditus curiæ neceſſitatibus deſeruiant Redditus ſunt fructus, qui ex prædiis percipiunt, & quod ex rebus prouenit, apud nos dicuntur *Rentas* ut animaduertimus *lib.*5. *obſeru. cap.*1.§.1. *num.*21. Quæ vero hic adduci poterant circa venditionem rerum ciuitatum, in longè alium commodiorem locum remittimus, ſcilicet *in tit. infr. de venden.reb.ciuit.* ubi, ſi Deus ſinat, longiùs ſcribemus.

TIT. XXXVI.

De præbendo ſalario.

LEX UNICA.

Imp. CONSTANTINUS A. *ad Marcellinum. Corr. poſt alia.*

Nulli ſalarium tribuatur ex juribus Reipublicæ, niſi ei, qui jubentibus nobis ſpecialiter fuerit conſecutus.

SUMMARIUM.

1 Salarium *unde dictum?* & n.2.
3 *Quid ſit. & mercedis nomine nuncupatum apud Auctores?* & n.4.
5 *Annonaria commoda quare dicantur? explicatur Capitolinus.* & n.6.
7 *Nomine ſalarij quid contineretur ex Vopiſco?*
8 Cellarium ſalarij *quid, & res cellarienſes, explicatur* l.32. C. Th. de erogat.milit.ann.
9 *Salarii nomine contenta pecunia.*
10 *Salaria conſtituta viduis & athletis.*
11 *Philoſophis & Profeſſoribus litterarum, & decoratione.*
12 *Item & Magiſtratibus, & Eccleſiis*, & n.13.
14 *De obligatione conſtituendi ſalaria in qualibet Republica bene ordinata.*
15 *Cur Decuriones in præſenti non poſſint ſalarium dare, niſi conſulto Principe, refertur ratio petita ex re quæ in commune poſſidetur*, & n.16.
17 *An hæc lex ſit accipienda de qualibet civitate, an verò de Romana?*
18 *Quid ſit dicendum de hac lege attento jure hodierno regio? expenditur* l.15.tit.7.lib.7 Recop.
19 *An Decuriones poſſint inconſulto Principe attento noſtro jure regio conſtituere ſalarium? Ponitur vera reſolutio, omiſſis quæ obſcurè tradunt DD. noſtri*, & num.20.
21 *Qui ſint Medici Archiatri, & de medicinæ commendatione.*
22 *Decuriones poſſunt conſtituere ſalarium* Syndico *& Advocato, & ei quem mittunt tempore neceſſitatis ad coemptionem frumenti*, & n.23.& 24.
25 *Et denique in omnibus caſibus in quibus publica vertitur utilitas, aut juſta neceſſitas.*
26 *Explicatur* l.15. tit.7. lib. 7. Recopil. *& numero* 27.
28 *An deficientibus bonis Reipublicæ poſſit imponi collecta ex generalitate.* d.l.15. *&* n. 29.
30 *Collecta poterit fieri ſine Regis licentia in caſu litigij, cum eo, qui ſe Nobilem eſſe prætendit.*
31 *Excuſat ſe Auctor cur de ſalariis generalem non inſtituerit tractationem in hoc loco, & remittit ſe ad auctores.*

SALARIUM à ſale dictum putat Plin. 1
*lib.*31. *hiſt. cap.* 7. *Quia*, inquit, *ita ſales appellantur, omniſque vitæ lepos & ſumma hilaritas laborumque requies non alio magis vocabulo conſtat. Honoribus etiam militiæque interponitur ſalariis inde dictis magna apud antiquos auctoritate*, docent P. Gregor. *lib.* 27. *ſyntagm. cap.*2.*n.*2. *& lib.*49. *cap.*8. *n.*4. Olvvald.*ad Conell. lib.*18. *cap.* 3 *lit. HHH.* Guthерr. *domus Aug. lib.*2 *cap.*12. *in fin.* Buleng *lib.*2. *de Imp.Rom cap.*24.
† Vel quia inde datur, ut aliquis ſe alat, juxta 2
Forcat. *in penu jur. cap.*19. & Gothofred.*in l.*4 §.*fin. D. de decret ab o d.n. fac.* & Cujac. *hic.* † Eſt ita- 3
que ſalarium in genere ſumptum annua erogatio quæ in aliquem ſui tuendi exhibendiq; cauſa confertur *l. fin. D. de in rem verſo l. cùm hi* 8.§. *ſi in annos* 13. *de tranſaction.* Vel annua merces, aut ſtipendium quod ob liberalem artem, miniſterium, aut officium ratione laboris præſtatur. *l. alimenta* 16. §. 1. *D. de alimen.legat.l.*4.§ *fin.de decretis.l.cùm duobus* 52.aliàs eſt *l. ſi fratres* §. *idem Papinianus. D.pro ſocio l.qui ſtipendia* 9.*C.de procurator l. qui mutuam* 56.§. *ſalarium. D. mandati* † Ita etiam *in l. Medicos* 6. *infr. de pro-* 4
feſſor. & Medic. illis verbis, *Mercedes etiam eis & ſalaria reddi jubemus, quo facilius liberalibus ſtudiis & memoratis artibus multos inſtituant.* agitur de ſalariis præceptorum, quæ *mercedes* vocantur, quemadmodum apud Ciceron. *in Philip.*.. *Et quanta merces Rhetori eſt data, duo millia jugerum campi Leontini Rhetori aſſignaſti, & quidem immuni, ut tanta mercede nihil ſapere diſceres.* & Auctor. *de claris Grammat.* in Lælio Preconino. *Pretia Grammaticorum tanta, mercedeſque tam magnæ.* Juvenal. *ſatyr.* 7. *verſ.* 157.

Noſſe volunt omnes, mercedem ſolvere nemo,
Mercedem appellas?

Auſon. *de Exuperio Rhetore*

——— *Tum pueros grandi mercede docendi*
Formaſti Rhetor,

de Veſpaſiano refert Sueton. *cap.* 17. *in eo*, ingenia & artes, vel maximè fuiſſe primum è fiſco Latinis Græciſque Rhetoribus annua centena conſtituiſſe, Poëtas & artifices magna mercede donaſſe. Quod & de Antonino Pio ſcribit Capitolin. Rhetoribus & Philoſophis per omnes provincias & ſalaria
& honores detuliſſe. † Hujuſmodi ſalarium vocant 5
Annonaria commoda, Imp. *in l. Archiatri* 9. *infr. de profeſſor.* & Caſſiodor. *lib* 9 *epiſt.*21.id eſt, ſtipendia quæ Magiſtris & Profeſſoribus adſcribuntur, & ſalaria quæ Præfecto Africæ & ejus miniſtris concedebantur, *in leg. unic.* §. *& eſt notitia* 8. *C. de officio Præfecti Prat. Africæ.* Nam etſi hæ voces *ſtipendium*, *ſalarium*, *& annona* ſeparentur ab ſcriptoribus, ut quæ proprias ſignificationes habeant inter ſe

6 ſe diuerſas, ſæpe tamen confunduntur, † vt notant
Caſaubon. & Salmaſ. *ad illum locum Capitolini in
Clodio Albino.* illic, *Huic ſalarium duplex decreui,
veſtem militarem ſimplicem, ſed loci ſui ſtipendium qua-
druplum.* vbi ſalarium & ſtipendum non differunt.
Significat duplex ſalarium, & quadruplum, vt plus
acciperet Albinus, quàm cæteri milites ſui ordinis
ſolerent accipere. Ipſi milites ſimplex, Albinus ve-
rò duplex & quadruplum, *ellebaba tanto como quatro*
7 *ſoldados.* † Continebatur autem ſalario caro bu-
bula, porcina, vnum frumentum, cera, acetum,
Fenum, equi, mulæ, oleum, olera, ligna, ſal, qui
ſalario, vt diximus, nomen dedit. Ita dicimus ex
Vopiſcó *in Probo, poſt princip.* vbi inquit, *Item in
ſalario diurno bubulæ pondo, porcinæ pondo ſex, caprinæ
pondo decem, gallinaceum per biduum, olei per biduum,
ſextarium vnum vini veteris, diurno ſextarios decem
cum larido bibulino, ſalis olerum lignorum quantum ſa-
tis eſt.* Eadem ferè & auctius ſalarium datum Clau-
dio à Valeriano Imperatore legimus apud Trebell.
8 Pollion, *in eo,* quem adi. † Has res *cellarium ſalarij*
vocat Lamprid. *in Heliogabal.* id eſt, illas res, ſeu
ſpecies cellarienſes, quæ in ſalarium dabantur. Nam
cellarium eſt quod eſt cella pennaria depromitur, *l. g.
procuratores* 32. C. *Th. de erogat. milit. annona,* vbi fit
mentio cellarienſium ſpecierum pro rebus, quæ in
ſalarium dabantur vt ex ipſa ſerie conſtat, ibi, *Pro-
curatores curiarum annonarum & cellarienſium ſpecie-
rum gratia minimè fatigentur, quas in dignitatibus con-
ſtituti, id eſt, Rectores prouinciarum & Comites ſo-
lent accipere.* Sic rectè explicuit Salmaſ. *in Lamprid.*
9 *Heliog pag.* 110. † Licèt credam *ſalarij* ratione non
ſolùm ſupradictas res, ſed magis pecuniam pro ar-
bitrio concedentium contentam, quod mihi probat
Sueton. *ſup.* qui ait Veſpaſianum annua centena
Rhetoribus conſtituiſſe, id eſt, aureos millenos, vt
vult *ibi* Caſaubon ſeu bis mille quingentos, vt vult
Petr. Gregor. *lib. 27. ſyntagm. cap. 2. num. 5.* & de Peſ-
cennio Nigro refert Spartian. *in eo.* ſic, *Conſiliariis
ſalaria addiſſe, ne eos grauarent, quibus adſidebant, di-
cens, iudicem nec debere dare, nec accipere,* & Adſeſſo-
ribus ſalarium datum conſtat ex *l. 3. 4. & fin. ff. de ef-
fic. Adſeſſor. leg. ſed addes* 19. *§. fin. ff. locati,* & in ſala-
rium data Claudio legimus in Trebellio, argenti in
opere annua pondo, quinquaginta, Philippeos an-
nuos centum quinquaginta, quod de pecunia eſſe
accipiendum probant vnicè Suetonius *in Tiberio cap.*
46. ibi, *Pecuniæ parcus, aut tenax comites peregrina-
tionum expeditionumque numquam ſalario cibariis tan-
tum ſuſtentauit,* & Martial. *lib. 3. epig. 7.* de quo vide
eius Interpretes, nam mihi nunc non eſt locus vlte-
riùs diuagandi, ex eo conſtat anteambulonibus da-
tos in ſalarium centum quadrantes, Idque, licèt cum
formidine, probauit Petr. Fab. 2. *Agoniſt. cap.* 20. *in
princ. in nota marginali,* qui adducit Lampridij lo-
cum in Alex. vbi Medicus vnus Palatinus ſalarium
accipiebat, cæteri verò omnes annonas binas, aut
ternas, vbi ab annonis quæ in ſpeciebus præſtaban-
tur, diſtinguitur ſalarium quod in pecunia.

10 Hæc ſalaria pluribus perſonis conſtituebantur, vt
viduis demortuorum, Vopiſc. *in Bonoſo.* ibi, *Filios duos
reliquit, quibus ambobus Probus pepercit, vxore quoque
eius in honore habita, & vſque ad mortem ſalario præſti-
to.* Item & Athleticis, ſiue Heronibus, vt elegan-
ter probat Petr. Fab. *lib. 2. Agoniſtic. cap. 17. & ſcd. &*
11 *d. cap. 20.* † Philoſophis, Profeſſoribus, præcepto-
ribus, doctis, vnis, Medicis honoris & remuneratio-
nis cauſa, vt de Veſpaſiano & Antonino Pio dixi-
mus, & probat Lucian. *in Eunuch.* [& de Athalari-
co Caſſiodor. *lib. 6. epiſt.* 21. & Imp. *in leg. ff. de ex-
traordin. cognit. l. 1. ff. de decret. ab ordin. l. Medicos, infr.
de profeſſor.* idque maxima cum ratione, quia hono-
re nutriuntur bonæ artes, & hoc eſt ſpecimen flo-
rentis Reipublicæ, vt diſciplinarum Profeſſoribus
præmia opulenta pendantur, vbi enim virtus hono-
ratur, ibi videbis vigere ingenia, floreſcere Profeſ-
ſores, diſciplinas in faſtigio collocari, & profectò
maxima laus eſt Principis fauore eruditos, fauere
Profeſſoribus, & qui litteris ſemper & ſcientiis in-
cubuerunt, vt eleganter commendat Beroald. *ad Sue-
ton. in Veſp. d. cap.* 17. Adam Contzen *lib. 4. politici
cap. 13. & ſeqq.* † Magiſtratibus conſtituit Octa- 12
uianus, teſte Dione *lib. 53.* & Iuſtinian. *in l. 1. §. 8. de
offic. præf. Afric. & in leg. 2. §. 19. eod.* & Aduocatis
quoque conſtitutum eſt ſalarium, licèt id honora-
rium potius dicatur, quàm merces, quia honoris
magis cauſa datur, nec merces dici poſſit cum ſcien-
tia legalis, quæ in eis exigitur pretio numerario non
æſtimetur, *l. 1. §. proinde 5. ff. de extraordin. cognit.* ob-
ſeruat Petr. Gregor. *lib. 49. ſyntag. cap. 8. toto,* & alij
relati ab Oſvvald. *lib. 18. Donel. cap. 3. lit HHH.* Eſ-
cobar *de Ratiociniis cap. 27. num.* 41. Bobadill. *lib. po-
lit. cap 14 num.* 63. Florez *lib. 1. var. quæſt. 8. §. 1. toto.*
† Quin etiam & Eccleſiis ſalarium conceditur *in* 13
l. priuilegia 12. C. *de ſacroſ. Eccleſ.* ut Eccleſiaſtici mi-
niſtri alerentur, quod a Conſtantino conceſſum im-
piiſſimus Iulianus reuocauit, ſed Iouianus reſtituit,
ut teſtatur Theodorit. *lib. 4. hiſt. Eccleſ. cap. 4.* & po-
ſtea Marcianus religioſiſſimus Princeps confirmat
in d. l. priuilegia.

Hoc ſalarium conſtituere tenentur legumlatores 14
& Principes, & quælibet bene ordinata Reſpubli-
ca officialibus, miniſtris & omnibus qui publicè la-
borant, quia abhorret ratio ſine præmio homines la-
borioſis præfici officiis, ut eleganter docet Caſſiod.
lib. 11. epiſt. 37. ibi, *Bene prouiſum eſt ut laboris ſui
pretia recipiant qui publicis utilitatibus obſecundant.
Nam cui officio remuneratio ſolueretur ſi Pratorianis la-
boribus traderentur; Quidquid enim in Republica geri-
tur, eorum ſtrenuitate completur,* & non debet offi-
cium cuilibet eſſe nociuum, ut notant Auiles *in
cap. Præt. cap. 1. verb. ſalario,* & Florez *d. lib. 1. var.
quæſt. 8. §. 1 ex num.* 1. Maſtrill. *de magiſtratib. lib. 1.
cap. 11. ex num. 1.*

His ita præmiſſis, videamus jam cur Decuriones 15
(de eis enim intelligendam eſſe hanc legem, rectiſ-
ſimè viderunt Platea & Lucas ſtatim, & Cuiac. &
Gothofr. *hîc*) non poſſunt de pecunia Reipublicæ
ſalarium præſtare, niſi conſulto & jubente Princi-
pe, & eam rationem veram credo, quia facilè Reſ-
publica damno adficeretur, ſi Decurionibus liceret
ſalaria conſtituere. *Quod enim multorum eſt commu-
ne, in eo minus adhibetur diligentiæ. Propria tantùm
curant homines, de communibus autem minus, quàm
quantum ſingulis competit, tanquam enim alio curante
ab aliis negligantur, quemadmodum & in ſeruilibus mi-
niſteriis famulantes multi interdũ deterius inſeruiunt,
quàm pauci,* quæ ſunt verba Ariſtot. *lib. 2. politic. c. 3.*
Quibus congruunt quæ eleganter ſcribunt Impp. *in
l. 2. ſup.* Quando & quibus quarta pars, ibi, *Na-
turale quippe vitium eſt negligi quod communiter poſſi-
detur,* notat Cortius *lib. 1. coniectural. ad fratr. cap. 15.*
Donell. *lib. 9 comm. cap. 11.* Bobadilla *lib. 1. polit. cap. 1.
num. 10.* Solorzan. *libro 2. de jure Indiar. cap. 25. n. 51.
& 60.* † Vnde facilè Decuriones in grauiſſimum 16
damnum Reipublicæ ſalaria conſtituerent, cùm de
alieno ſemper ſoleant eſſe liberales, ut eſt in prouer-
bio. Vt enim Auguſtus de militibus dicebat, refe-
rente Macro IC. *in l. officium* 12. *§. 1. ff. de re milit.* ibi,
*Verendũ eſt ſi quidquam permiſero quod in uſum meum,
aut tuum fiat, ne modus in ea re non adhibeatur qui
mihi ſit tolerandus,* docent Bobadilla *lib. 1. polit. c. 4.
num. 64. & num.* 30. Eſcobar *de Ratiocin. cap. 27. n. 41.*
poſt Azeued. *in l. 13. tit. 9. lib. 3. Recop. num. 4.*

Contra

17 Controverti tamen ſolet, an hæc lex intelligenda ſit de qualibet civitate, an verò de Republica Romana. Nam ea ſola ſolet Reipublicæ nomine venire, cùm aliæ urbes privatorum loco haberentur, *l. bona 15. cum leg. ſeq. ff. de verb. ſig.* quam ſententiam tenuerunt Lucas *hic num.* 1. Cephalus *conſ.* 915. *n.* 73. *lib.* 5. & alij referendi. Verùm contraria mihi videtur verior, tum ex collatione tituli inter tractatus aliarum civitatum poſiti, tum etiam, quia *d. l. 15. cum ſeq.* non in omnibus cauſis publici appellationem ad Rempublicam Romanam referunt, ut patet illis verbis, *in compluribus cauſis*, quaſi non in omnibus publici appellatio de Romana Republica accipiatur, ut notabimus, Deo volente, *in tit. infr. de jure Reipubl.* & in propoſito tenet Aviles *cap. 1. præt. verb. ſalarios, num. 8. verſ. ſed videtur.*

18 Secunda controverſia eſt apud noſtros Hiſpanos, an hæc lex procedat attento jure regio hodierno, & in praxi eſſe receptam, probant Aviles *d. verb. ſalarios n.* 4. Curia Piſan. *lib. 2. cap. 18. n.* 31. ubi Azeved. *& in d. l. 13. tit. 9. n. 4. lib. 3. recop.* Matienz. *in leg. 1. gloſ. 9. n. 7. tit. 25. lib. 5. Recop.* Florez *d. lib. 1. var. quæſt. 8. §. 3. num. 31.* Pro eis facit *leg. 15. tit. 7. lib. 7. Recop. circa med.* ibi, *Diputen las perſonas que ubieren meneſter para que tengan cargo de guardar los dichos montes acoſta de los Propios de la ciudades y no los teniendo damos facultad para que los maruedis que fueren meneſter para pagar los ſalarios los echen por ſiſa orepartimiento,* ubi cùm ſolùm permittatur Decurionibus conſtituere ſalarium cuſtodi defenſarum & montium in aliis caſibus contrarium ſtatuere videtur, *argumento l. nam quod liquidè. ff. de penu legat.*

19 † In contrarium extitere Avendaño *de exequend. mand. 1. part. cap. 2. n. 8. verſ. unum tamen, & 2. cap. 10. n. 19* quem ſequuntur Aviles *ſup. n. 8. in fin.* Mexia de Pane *concl. 1. num. 70.* Bobadilla *d. lib. 5. cap. 4. num. 64.* Eſcobar *de ratiociniis, cap. 7. n. 41. verſ. contrariam,* qui aiunt legem noſtram loqui in Republica Romana, non in aliis civitatibus. Alij aiunt de conſuetudine hoc ſervari, & inter utramque opinionem ſolent aſſignare concordiam, ut hæc accipiatur in caſibus repentinis, in quibus Rex commodè conſuli non poteſt.

20 Verùm ut ego in hac dubitatione judicium meum interponam, aliam viam ingredior, ut ſcilicet Decuriones poſſint conſtituere ſalarium ſine Regis licentia in caſibus à jure expreſſis, in aliis verò ſtandum eſſe juri hujus legis, niſi cauſa fuerit juſta, aut publica utilitas id expoſcat, *leg. 4. §. fin. ff. decretis ab ordine fac.* ibi, *Sed etſi ſalarium alicui Decuriones decreverint, decretum id nonnumquam ullius erit momenti, niſi puta ſi ob liberalem artem. vel ob medicinam, ob has enim cauſas licet conſtituere ſalaria.* Poſſunt itaque conſtituere ſalaria Profeſſoribus litterarum, & Medicis, *leg. 1. ſup. de decret. decur. leg. 1. leg. medicos 6. leg. fin. infr. de Profeſſor. & Medic. l. fin. ff. de jure immunit.* ibi Medicis & Archiatris mercedes & ſala-
21 ria conſtituuntur. † Archiatros vocat Medicorum primates, *leg. Archiatros 8. infr. de Metatis.* Nam in qualibet civitate ordo, ſeu collegium eorum, & qui primus erat in ordine, Archiatrus vocabatur. Pancirol. *lib. 2. cap. 245.* & conſtat ex *l. nec intra 5. infr. de Profeſſor. leg. 1. de decret. ab ordine,* & Caſſiod. *infr.* referend. Vocabantur etiam Archiatri qui in comitatu, ſeu palatio Principis, ſeu in urbe degebant; ut voluit Cujac *in d. l. Medicos, ex l. 2. C. quibus non objicitur longi temp. & l. unic. C. Th. de Comitibus & Archiatr. ſacri palatij,* & Symmacho *lib. 10. epiſt. 40.* Ratio ejus juris conſtituendi fuit, quia, ut eleganter, ut ſolet, ait Caſſidor. *lib. 6. epiſt. 19.* ibi, *Inter utiliſſimas artes quas ad ſuſtentandum humanæ fragilitatis indigentiam divina conſilia tribuerunt, nulla præſtare videtur aliquid ſimile, quàm quod poteſt auxiliaris medicina conferre,* conferunt quæ in honorem & commendationem hujus ſcientiæ cumulant plurimis Tiraquell. *de nobilit. cap. 31. toto.* Briſſon. *2. antiq. c. 3.* Menoch. *de arbitrar. caſ. 379.* Donell. *lib. 5. com. cap. 9.* ubi Oſuvald. *lit. N.* Gothofred *in d. l. 4. §. fin. de decretis ab ordine* Adam Contzen *lib. 4. polit. cap. 25. toto,* & *infrà* dicenda *in tit. de Profeſſ. & Medic.* in propoſito obſervat Loſæus *de jure univerſit. 1. part. cap. 3. n. 61.* licèt jejunè ſatis hanc rem tractaverit, quibus adde *leg. inter eos 3. in fin. ff. ex quib. cauſ. major.* & Plin. *lib. 24. cap. 1.* & quæ obſervat Petr. Greg. *lib. 27. ſyntag. cap. 2. num. 5. & ſequentibus.*

Rurſus poſſunt conſtituere Decuriones ſalarium 22
Advocato, ſicut Procuratori, Syndico & cæteris aliis Officialibus, qui ſunt neceſſarij ad adminiſtrationem rerum publicarum, ut notat gloſ. *in rub. infr. de adminiſtr. rer. pub.* ubi etiam cæteri, & Loſæus *d. cap. 3. n. 53.* & melius omnibus Bobadilla *dicto lib. 5. cap. 4. num. 30. & ſeq. & num. 62.* Idem erit in ſalariis quæ exhiberi ſolent Decurionibus & aliis, qui ad alias civitates frumenti coëmendi cauſa famis tempore ſeſe conferunt, ut vidimus annis præteritis 1630. quam è Caſtellæ plurimis civitatibus Procuratores Decurionéſque Bæticam petebant, ut frumentum compararent. Hoc etenim caſu etiam ſine licentia Regis licebit ſalarium conſtituere, ut tenet Matienz. *in l. 1. tit. 25. gloſ. 9. num. 7. lib. 5. Recop.* & Avendan. *2. part. de exequen. cap. 10. num. 17.* Aviles *in cap. præt. cap. 17. verb. a raçonables precios, num. 32.* & eis non relatis Azeved. *in l. 18. num. 8. tit. 4. lib. 6. Recop.*
† Et quamvis de eo dubitet Bobadilla *d. cap. 4. n. 31.* 23
& 64. ubi nullam certam proponat ſententiam, ego cum relatis amplector quod jam reſolvimus, nam cùm famis tempore neceſſitas ita urgeat, non debet ſpectari Regis juſſus, cùm ita populus periclitetur, & neceſſitas omnia facit licere, ex iis quæ diximus *ad tit. ſup. Nulli licere in emptione ſpecier.* & hoc tendat in publicam utilitatem, cujus cauſa licitum eſt bona Reipublicæ expendere, *leg. 7. tit. 7. p. 5.* ubi, *Que ſea pro de todos comunalmente.* Cui adjunge *l. 20. tit. 32. part. 3. d. l. 21. tit. 6. lib. 3. Recopil.* ibi, *Chagan que las rentas de los propios ſolamente ſe gaſten en coſa de provecho commun.* notat Avendan. *2. part. de exeq. cap. 10. num. 20. verſ. hæc & alia,* & ita hoc caſu diſpoſitum habemus *in leg. 9. tit. 5. lib. 7. Recop.* ibi, *A los quales ſeles dara un ſalario moderado,* docet *ibidem*
Azeved. *cap. 5. num. 7.* † Eodem modo & jure 24
regio licet conſtituere ſalarium (præter hoſtiarios curiæ, ut ait Bobadill. *dict. cap. 4. num. 49.*) Decurioni qui in comitatu, aut Curia Principis, aut Cancellariis litibus adſiſtunt, *leg. 39. tit. 6. lib. 3. Recop.* docent Avendan. Azeved. & relati à Bobadill. *ſup.*
numero 54. † Et denique omnibus aliis caſibus, in 25
quibus publica utilitas & juſta cauſa, aut neceſſitas vertitur, puto dandum ſalarium ſine licentia Principis, quæ fuit opinio Angeli *in l. cùm Navarchorum, infr. de naviculär,* quem ſequitur Aviles *d. verb. ſalarios, n. 10.* & probatur *in l. 22. tit. 6. lib. 3. Rec.* ubi cùm de rationibus civitatum agitur, adjicitur, *No peſando en quenta ſalvo lo que monſtrare libramiento ſiendo la tal librança juſta,* & inferiùs. *Que las rentas de los proprios ſolamente ſe gaſten en coſa de provecho comun.* Itaque ex juſta & rationabili cauſa ſtatui poterit ſalarium. Nam etſi caſus cui occurrerit, lege non exprimatur, ut diximus, ex generalitate tamen *d. l. 22.* ſatis conſtat quod libet expenſas à curia factas recipiendas, ſi juſta fuerit cauſa, ob quam erogatum eſt, cùm certum quoque ſit pro neceſſitate publica poſſe civitatem imponere collectam, etſi earum impoſitio legibus prohibeatur, Azeved. *in leg. 1. num. 2. tit. 6. lib. 7. Recop.*

Neque

26 Neque quidquam facit contra hæc placita *d.l.15. tit. 7. lib. 7. Recop.* quia ſi bene perpendatur, hanc quam tuemur ſententiam probat, quoniam cuſtodi montium ſalarium conſtituendum jubet ex bonis ciuitatum, ſi illæ bona habuerint, ſi verò non habeant, datur facultas ut inter ciues poſſint collectæ imponi. Vnde non poteſt deduci eam legem ſolùm permittere Decurionibus ſalarium conſtituere cuſtodibus defenſarum & montium, ut dicebat Azeued. *in leg.13.tit.9.lib.3. Recop. num.4* Quaſi in eo tantùm caſu ſine Regis licentia Decurionibus liceat ſalarium conſtituere. Quod autem permittitur, ea lege eſt, vt poſſint collectam imponere inter ciues, vt ſalarium detur eis cuſtodibus, quando bona populorum ad id non ſufficiant, vel ea non habeant.

27 Itaque ſpecialitas eius legis non verſatur in ſalarij conſtitutione, quæ licita erat ſine Regis licentia, ſed tantùm in collecta imponenda, quæ cum legibus patriis prohibeatur ſine Regis licentia, ex *l.1 tit. 6.lib.7. Recop.* iunctis traditis à Loſæo *de iure vniuerſ.3.part. cap.9. num.3.* iam ea prohibitio locum non habebit, quando collecta imponitur pro conſtituendo ſalario cuſtodi montium, quæ in hoc caſu licita erit, ob fauorem conſeruandorum montium. Quod diſertis verbis probatur *in d. 15.* ibi, *Diputen las perſonas que fueren meneſter para guardar los montes acoſta de los propios de las ciudades ſi los tubieren, y no los teniendo por la preſente damos licencia para que los marauedis que fueren meneſter ſolamente para pagar los ſalarios que las guardas vbieren de auer los echen por ſiſa o repartimiento*, quæ verba facultatem tantùm concedunt in collecta imponenda, non verò in
28 ſalario, vt quilibet animaduertet. † Vt ſic non procedat quod exiſtimabat Auend. *2.part. de exequ. dict.cap.10. num.20* quem ſequitur Bobadill. *d.lib.5. cap.4 n.63.* & Loſæus *ſup.3.part. cap.9. n.5. & ſeqq.* qui tradunt quòd ſi adſit bonum publicum, deficientibus bonis Reipublicæ poſſit imponi collecta inter vicinos. Quod ego non admitterem ita generaliter, cùm lex ſolùm dicat *ſolamente para pagar los ſalarios* Nam dictio taxatiua *ſolamente*, id eſt, *tantùm*, excludit quemlibet alium caſum, ex traditis à Barboſ. *de dictionib. dict.401.*

29 Rurſus quia *dict.l.1. tit.9. lib.7. Recop.* quæ has collectas prohibuit, etiam in caſu neceſſitatis, vetat collectarum indictionem vt illa verba demonſtrant, *no ſe pueda repartir ne reparta por ninguna ciudad para ſus neceſſidades*. Cùm enim caſum neceſſitatis etiam excludat, niſi adſit licentia Regis, ſu-
30 pradictam ſententiam non probo, † niſi in caſu, præcipuè, quando ſcilicet litigium eſt cum aliquo qui ſe nobilem aſſerit, tunc enim ſi bona Concilij deficiant, poterit fieri collecta inter conciues, ſeu vicinos in litis expenſas, vt aſſerit Otalora *de nobilit.3.part. cap.1. numero 14.* & Auendañ. *d.cap.10. num.19. & 20.* & ita ſolet practicari in Regiis Cancellariis, cùm certum eſt propria bona oppidorum non ſufficere, nam apud Iudices nobilitatis petitur licentia vt poſſit collecta imponi, & expeditur Regia prouiſio vt fiat vſque ad certam quantitatem.

31 Nunc poteram à titulo ſumptâ occaſione de ſalariis tractatum inſtituere longiſſimum, quomodo illud lucrentur Aduocati, Aſſeſſores, Iudices & Magiſtratus, ad *l.6. & totum tit.5. lib.3. Recop.* Quomodo debeat ſolui famulis, nuntio eunti ad exigendum debitum, & eis, qui ratione obligationis debentur; quomodo præſcribatur, an datum depoſitario generali ſit in calculo recipiendum. An dari poſſit negotiorum publicorum geſtori vel Decurioni, qui aſſiſtit operi publico faciendo. Sed quia inſtitutum meum ſemper eſt modum ſeruare, ita ut tractatio tituli ſuos cancellos non excedat, neque in alieno territorio diuagetur oratio quæ debet calamum regere, non ſequi, ideò quæ hîc omittimus, inuenies apud Auend. Auiles, Azeued. Bobadill. Eſcobar & Florez jam laudatos Maſtril. *lib.1. de magiſt. c.21.tot.* Fuluiū *in l.1 infr. de re mil. pluribus numeris*, & Hermogil. *in l.10 tit.1.p. gl.4.n.29. & ſeqq. & in l.7.gl.1.n.3.tit.1 p.5.* Gratiae. *2.tom diſcep cap.257.*

TIT. XXXVII.

Si Curialis relicta ciuitate jus habitare maluerit.

EXplicatio plena hujus tituli pendet ex iis quæ diximus *in rubr. & in leg ſi quis decurio 16 ſuprà decurionibus.*

TIT. XXXVIII.

De municipibus, & originariis.

LAtè ago de hoc titulo *in rub. tit. ſequentis*, interim videas Barboſam *in leg. hæres abſens, §. proinde, ex num.1 ff. de judiciis.*

TIT. XXXIX.

De incolis, & ubi quis domicilium habere videtur, & de his, qui ſtudiorum cauſa in aliena ciuitate degunt.

SUMMARIUM.

1 *Ratio quare duo hi tituli coniungantur ſub vna tractatione.*
2 *Quid ſit municipium, & quid municipes? explicatur Silij locus*, & n.3.
4 L 1. ff. ad municipal. & l. in orbe Romano, de ſtatu hom.
5 *Municipia habebant ſuos Magiſtratus & Senatus.*
6 *In municipiis orti etſi eſſent ciues Romani, non habuerunt tantum ſplendorem, ſicut Romani.*
7 *Incola quis fuerit?*
8 *Explicatur D. Paulli locus.*
9 *Differentia inter incolam, & originarium.*
10 *Quid comprehendatur dicendum in his duobus titulis.*

COniunxi hos duos titulos, quia hac eamdem tractationem pertinere video, & ideò in Pandectis ambo coniunguntur, ſub *tit. ff. ad municipalem, & de incolis*, & *in l. ciues, infr.* tam ciues originarij, quàm incolæ coniunguntur. Quapropter pro explicatione aliqua prælibare neceſſe erit. 1
† Municipium eſt oppidum iure ciuium Romanorum donatum. Municipes genus hominum erat, qui cùm Romam veniſſent, neque ciues Romani eſſent participes tamen fuerunt omnium rerum ad munus fungendum vnà cum Romanis ciuibus, præterquam de ſuffragio ferendo, aut Magiſtratu capiendo, vt ex 2

Feſto

BIBLIOTECA GRANADA

Feſto *lib. 11. verb. municipium*, cognoſcimus. Qui etſi triplicem faciat municipiorum naturam, duplicem ego malo cum Agellio *lib. 16. Noct. Attic.*
3 *cap. 13.* † Nam quibuſdam civitas Romana donata eſt cum ſuffragij jure, ita ut non ſolùm munera caperent, ſed & ad honores evehi poſſent municipes, ut Arpinates, & ita apud Silium *lib.* 11. Capvani jus adipiſcendorum honorum & magiſtratuum petebant à Romanis.

Hortatur ſummi partem depoſcere juris,
Atque alter natos ſociato Conſule faſces,
Et ſi partita renuant ſediſſe curuli,
Æquatumque decus geminásque videre ſecures.

Alij verò civitas data eſt ſine ſuffragio & honorum jure, unde dicti municipes, quia muneris tantùm honorarij participes eſſent, & ab eo munere capeſſendo nomen duxerunt, ut probant P. Gregor. *lib.* 18. *ſyntag. c. p. 13. n. 12.* Roſin. *lib. 10. antiq cap.* 22. Pancirol. *lib. 2. theſaur. cap.* 147. Alex ab Alex. *lib. 4. genial. cap.* 10. ubi etiam Tiraquell. Gothofr. *in l. 1. ff. ad municipal.* & in ejuſdem tituli paratl. VVeſemb. & alij, qui de verbis juris ſcribunt, *verb. municipium*, & Bulenger. *l. b. 7. de Imp. Rom. cap.* 1. Qui etiam tradit quantum diſtet municipium à colonia, de quo
4 diximus *in leg. ſup. de jure fiſci.* † Sed jam uſu eveniſſe ſcripit Ulp. *in l. 1. ad munic.* municipes vocari ſuæ cujuſq; civitatis cives, ut Campani, Puteolani, ſublata differentia municipiorum ex lege Antonini; qua omnes, qui in orbe Romano erant, cives ſunt effecti, *l. in orbe, ff. de ſtat. hom.* diximus *lib. 1. obſerv. cap.* 1. & dicam *in l. cives, infr.* & ita rectius municipes dicti ſunt, teſte Paullo *in l. munus 18. de verb. ſig.* quòd munera civilia, id eſt, officia capiant. Sic municeps Reatinus Suetonio *in Veſpaſ. cap.* 1. eſt civis Reati-
5 nus, & Campanus, *in l. 1. ff. ad municip.* † Habebant municipia ſuos Magiſtratus & Senatores, qui dicebantur Duumviri, & Decuriones, de quibus jam diximus *ſuo loco*, & Magiſtratus juriſdictionem habebant, ut conſtat ex traditis ab Oſvvald. *lib.* 17.
6 *Donell. cap. 7. lit. R.* † Verùm in municipiis orti non habuerunt in civitate Romana tantum ſplendoris & divitiarum, quantum Romani Equites, ut pote ruſtici, deſpecti & pauperes, ita teſtatur Juvenal. *ſat. 8. verſ.* 238.

Hic novus Arpinas ignobilis, & modo Romæ
Municipalis eques.

Quem locum laudat Dorleans *ad Tacit. lib. 1. annal* ad illud, *Medicis equitibus Romanis, p.* 167. ſed clanculus eſt ſuffurator, nam ante eum animadverterat Turneb. *lib 3. adverſar. cap* 9. quem ſequitur Grangæus *à loco Iuvenalis*, & Schard. *ver. municeps*, qui adducit etiam illud Tacit. *lib.* 4. ubi per deſpectum exprobrans ad augendum turpitudinem Liviæ ait, *Seque ac majores & poſteros municipali adulterio fœdabat*, & ob id *municipaliter natus* dixit Sidon. *lib. 1. ep.* 11. pro eo, cui maiores nullam dignitatem habuerunt, ſed intra municipiorum ſuorum jura cõſueuerant, vide Cerdam *adverſar. cap. 146. n.* 20. *& in not. ad Tertul. in Apologet. cap. 37. num.* 898.

7 *Incola* eſt, qui cùm aduena eſſet in aliqua ciuitate, aut municipio, ea mente habitat, ut ibi perpetuò ſit, ſummámque rerum ſuarum habet, larémque conſtituit, quíque aliunde ortus in aliam ciuitatem domicilium ſuum contulit, *l. incola 29. l. incola 34. & l. ſeq. ff. ad municip. l. pupillus 239. §. incola eſt, de verb. ſig. l. res ſcripto 6. in fin. ff. de muneribus l. hæres 19. §. 1. ff. de iud. ciis.* Separatur ergo à ciue, ſeu municipe in his juribus, nam ciues origo facit, incolas verò domi-
8 cilium, *l. ciues 7. infr.* ubi dicam. † Vnde D. Paul. *ad Eph. 2. n.* 19. explicari debet illic, *Fratres jam non eſtis hoſpites & aduenæ, ſed domeſtici Dei, & ciues Sanctorum.* Aliter ſolet legi, *jam non eſtis peregrini & incolæ.* Nam verbum πάροικος Græcum incolam ſignificat, ſeu vicinum, ut rectè exiſtimarunt Cerda *aduerſar. cap. 116. n.* 22. & D. Laur. Ramirez *in teſſera legum in leg. 4. ſup. de jure*, & Narbona *in l. 10. gloſ. 2. n. 4. tit. 1. lib. 4. Recop.* Oppoſuit Apoſtolus appoſitiſſimè verbum *aduenas, ſeu incolas*, verb. *cives & domeſtici.* † Et ita incola eſt ciuis domicilij cauſa, 9
ſicut municeps eſt ciuis ratione originis, ut ex *l. 1. de municip.* apertè conſtat, junctâ voce illâ *originariis* quæ, ſignificat *vecinos naturales de la ciudade* Videndus Barboſa *in leg. hæres abſens, §. proinde, de iudiciis, in articulo, de foro originis num. 43. & ſeq.* ubi de differentia inter ciues & incolas pertractat, *& num.* 47. aſſerit jure noſtro differentiam inter ciuem & incolam ſublatam eſſe, ex *leg. 32. tit. 2. p.* 3. *& leg. 2. tit. 24. pag.* 4. Nam appellatione ciuium comprehenduntur non ſolùm originarij, ſed & incolæ, aduertit quoque Doctor Otero *de paſcuis cap. 4. num. 1. & ſeqq.*

Duobus itaque his titulis tractatur quibus in lo- 10
cis ciues originarij debeant ciuilia munera agnoſcere, & ſubire, quomodo adquiratur ciuilitas, vel domicilium non ſolùm ab iis, qui aliò ſedem migrarunt: verùm & aliis, qui ſtudiorum cauſa in alia ciuitate degunt. Verùm quia omnia comprehenduntur ſub generalitate, *l. ciues, infr. h. t.* ideò eam inter omnes ſelegimus explicandam, utpote quia ab ejus tractatione cæterarum dependet explicatio.

L E X. VII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Aurelio.*

Ciues quidẽ origo, manumiſſio, allectio, vel adoptio, incolas vero (ſicut & Diuus Hadrianus edicto ſuo manifeſtiſſimè declarauit) domiciliũ facit. Et in eodẽ loco ſingulos habere domiciliũ non ãbigitur, ubi quis larem rerũque ac fortunarum ſuarum ſummã cõſtituit, unde rurſus nõ ſit diſceſſurus, ſi nihil avocet, unde cùm profectus eſt, peregrinari videtur, quòd ſi rediit, peregrinari jam deſtitit.

SUMMARIUM.

1 *Ciuis & ciuitas quid ſit, unde dicatur, & an qui diu peregrinatur, conſtituat patrem ciuitatis?* & num. 2.
3 *Non omnes qui in urbe degunt ſunt ciues.*
4 *Ciuem facit adoptio, allectio, natiuitas, manumiſſio, incolatus, domicilium, hæc eſt concluſio quæ in præſenti illuſtratur, & explicatur.*
5 *De origine propria & paterna, quæ earum attenditur* & n. 6.
7 *Quoties ſit mentio loci originis, de quo ſit intelligenda, de paterna, an de propria?*
8 *Proponitur difficultas l.* prouinciales 190. de verb. ſig. *adducuntúque & refelluntur variæ explicationes Cuiacii, Accurſij, Alciati & aliorum,* & n. 9. 10. 11. 12. 13. & 14.
15 *Explicatio quæ verior videtur ad* dict. leg. prouinciales.
16 *Filij maternam originem non ſequuntur, niſi ſint ſpurii*

ſpurij, vel filij murilegulæ, & in aliis caſibus, & quæ in expoſit. & n. 17. 18. 19. & 20.

21 Filij originem patris ſequuntur, non verò avi, explicatur leg. libertus 17. §. in adoptiva, ff. ad municip. & n. 24. & 25.

26 Mulier non ſequitur originem paternam ſi contrahat matrimonium, ſed ſequitur domicilium mariti, explicatur Virgilius.

27 Uxorem ducere quæ formula apud Antiquos.

28 Mulier ita civis cenſetur ejus loci ubi eſt maritus, ut comprehendatur ſtatuto loquente de civibus.

29 Idem erit ſi mulier fuerit vidua, vel ſponſa de præſenti, & n. 30.

31 An maritus ſortiatur originem ratione mulieris, explicatur l. 5. infr. h. t.

32 An cenſeatur hujus regni naturalis ad effectum obtinendi beneficium qui ſe contulit in Franciam, & ibi habitationem habet? & n. 34.

33 L. 19. tit. 1. Recop. prohibet alienigenas & exteros obtinere beneficia.

35 Proponitur vera reſolutio ejus quæſtionis, an Hiſpanus qui ſe contulit in Franciam, poſſit obtinere beneficia, & negativè reſolvitur cum Gregorio, cujus opinio ab autore variis fundamentis comprobatur, & n. 36. 37 & 38.

39 Hiſpanus qui ſe contulit in Franciam, ſi ibi liberos ſuſceperit, an eos habeat vt naturales huius regni, expenditur lex Regni contra doctiſſimum Barboſam, & n. 40. 41. & 42.

43 An natus per tranſitum cenſeatur naturalis ejus loci, in quo natus eſt? & n. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52 & 53.

47 Per Baptiſmum adquiritur civilitas, & origo.

54 Alius adipiſcendæ originis proponitur quæ cauſatur ex manumiſſione.

55 Seruorum miſera conditio, vt nec nomen haberent, manumiſſio eſt veluti altera natiuitas.

56 Si rogatus ſit hæres manumittere, cujus originem ſequatur ſeruus, an hæredis, vel functi rogantis?

57 Ciuitas quoque quæritur allectione, quæ ſit allectio, explicantur multi ex antiquis Latinis Auctoribus præcipuè Capitolinus & Tertullianus, & numero 58.

59 Allectio alio ſenſu accipitur pro dignitatis dilatione defenditur Accurſius contra Budæum, & alios, & n. 60.

61 Magiſtratus & Officialis dicitur ciuis illius ciuitatis, quam regit, quemadmodum miles illius loci, in quo ſtipendia meret, & n. 62.

63 Verior acceptio huius vocis allectio, refellitur Schifordegherus.

64 Allectio eſt quando aliquis recipitur in vicinum ab vniuerſitate.

65 Ciuis qui poteſt fieri per priuilegium Principis.

66 Adoptatus cenſetur ciuis eſſe loci in quo eſt ciuis pater adoptans, & n. 67.

68 Idem dicendum eſt de Monacho, Monaſterio & Capitulo Eccleſiæ.

69 Diſputatio de domicilio conſtituendo. Quid ſit domicilium, & quare ſub laris appellatione comprehenditur in præſenti? adducuntur aliqua de Diis laribus, & n. 70. & 71.

72 Domicilium à DD. conſideratur in triplici differentia, naturale, commune & accidentale, incipitque tractari de originali, adducunturque effectus hujus domicilii, & n. 73. 74. 75. 76. & 77.

78 De domicilio communi, ſeu patria communi, & de Roma quæ eo nomine vocitata ab Auctoribus.

79 Olim jus ciuitatis Romanæ rarò datum populis & exteris, & ab eis magno ambitu concupitum.

80 Parciſſimè illud dedit Auguſtus, Claudius vendit & magna pecunia emi cœpit.

81 L. in orbe Romano 23. ff. de ſtatu hom.

82 Quis fuerit auctor, civitas Romana omnibus concederetur, in d. l. in orbe.

83 Rutilius Numatianus, Claudian. & Prudent. explicati.

84 Quare Roma fuerit patria communis?

85 Idem quod de Roma dictum, obtinebat in Conſtantinopoli, & n. 86.

87 De jure revocandi domum, remiſſivè.

88 Quod de Roma huc uſque diximus, ut ſit communis patria, idem admittendum eſt in curiis & Comitatibus Regiis quorumlibet Regnorum, ut apud nos Matritum, & de ratione, & numero 86.

90 An privilegium communis patriæ datum Curiæ Regis cenſeatur quoque conceſſum Regiis tribunalibus Cancellariæ Granatenſis & Valliſoletanæ, & n. 91.

92 Proponitur tanquam verior negativa ſententia, & oſtenditur hoc privilegium conceſſum ratione perſonæ regiæ.

93 Doctrina Pereiræ expenditur, an Luſitanus, qui in Luſitania contraxit poſſit Matriti conveniri tanquam in patria communi. Referuntur & refelluntur ejus fundamenta, & proponitur verior ſententia, & n. 94. 95. 96. 97.

98 Tractatus de domicilio accidentali, quomodo conſtituatur?

99 Sola voluntas, vel deſtinatio ſola, an animus non conſtituit domicilium niſi cum ea factum concurrat, id eſt, habitatio, & n. 100.

101 Animus eſt neceſſarius ad domicilium conſtituendum, & ſic ſtatur declarationi incolæ.

102 L. 2. C. ubi ſenatores, vel clariſſimi, explicatur, & in amicitiam redigitur cum lege noſtra, & n. 103.

104 Si habitator non fecerit aliquam declarationem ex qua cognoſcatur animus habitandi ſufficiet decennium ex quo animus cognoſcitur.

105 De ſcholari qui in loco ſtudiorum per decennium habitaverit ad d. l. 2. ſup. h. t.

106 Quid proponatur de his ſcholaribus qui dicuntur Paſantes?

107 An in decennio ad conſtituendum domicilium ſcholaris computandum ſit quinquennium quo operam dedit Juriſprudentiæ, & an in aliis id ſit admittendum? & n. 108.

109 Cum ad conſtitutionem domicilij requiratur decennium, non poteſt admitti arbitrium Judicis ad declarandum, an minori tempore contractum ſit.

110 De mercatoribus, & de Prætoribus civitatis.

111 Domicilium poteſt haberi ſimul & eodem tempore duobus locis.

112 Domicilij conſtituti effectus recenſentur, & primus eſt ut incola non poſſit conveniri amplius in loco à quo diſceſſit.

113 An cùm per domicilium quis fiat civis, & vicinus, ſtatim gaudeat privilegiis ejus loci, in quo habitat, cum diſtinctione reſolvitur, n. 115.

114 Si ſtatuto caveatur ne aliquis niſi civis admittatur ad officia publica, an decennium ſit neceſſarium?

116 Quis Parochus aſſiſtere debet matrimonij celebrationi, an originis, vel domicilij?

117 Qui decedit non electâ ſepulturâ ſepelitur in parochia, in quâ vivus percipiebat Sacramenta.

118 Quæſtio elegans & difficilis, an ſi aliquis recipiatur in vicinum in populo qui habet communionem paſcuorum cum alio, noviter receptus vicinus admittatur tanquam quilibet de populo, non obſtante quòd in duobus locis vicinus exiſtat, oſtenditur poſſe quem duobus locis eſſe vicinum?

119 *Expenditur pro parte affirmativa* leg. teſtatrix. 20.§ plures,ff.ſi ſervit. vind.

110 *Decuriones non poſſunt paſcua publica limitibus claudere.*

121 *Receptus in ciuem ei debent competere omnia iura quæ cæteris præſtantur.*

122 *Receptus in ciuem non habet neceſſe habitare maiori parte anni perſonaliter* , & n.130.

123 *Proponitur ſententia noſtrorum affirmantium ad paſcuorum ius neceſſarium eſſe habitationem expenditu* que l.9. tit.28.p.5.

124 *Reſponſio ad difficultates , & explicatur lex partita* , & n.125. & 127.

126 *Expenditur* lex eius qui 17. §.fin.ff. ad munic. *& de habitatione in duobus locis.*

128 *Explicatur ea iuris regula quæ in re communi facit meliorem conditionem prohibentis* , & n.129.

131 *Intellectus* ad l cùm de lanionis, §. Sabinus.ff.de fundo inſtructo.

132 *Explicatur* lex 8.tit.27.lib.9.Recop.*&* n.133.

134 *An qui in vico habitant alicujus ciuitatis , poſſint vti vtilitate paſcuorum quæ habet ipſa ciuitas cui ſubjacent , remiſſivè.*

CIVES à coëundo dictos eſſe quòd vin-
1 culo quodam ſocietatis in vnum coëant
cœtum , & ſub eiſdem legibus viuant ,
docuit Cicero *in ſomno Scipion.& 4. Aca-
demic. quæſt.* quem ſequuntur P.Greg.*lib.1 de Repub.
cap 1 n.7.& c.5.n.1.& lib.23.cap.6.n.6* Conan.*lib.1.
com.c.7.n.1.&* 2.Cuiac.*lib 9.Reſp.Papin.in l.1.de re-
bus dubiis.* Bobadill. *lib.1.polit.c.1.n.30.*& Azeued.*in
rub.tit.1.lib.7.Recop.* † Hinc ciuitas dicta eſt ciuium
2 vnitas quæ eſt vniuerſitas quædam,aut cœtus eadem
vtentium ſocietate moribus legibúſque. Non aſſen-
tior Cuiacio, qui Incolas, aut inquilinos facit partes
ciuitatis. Nam inquilinus, teſte D. Iſidoro, dicitur,
*Qui diu peregrinatur in loca multa,vſque dum inueniat
ſedem* , inquilinus eſt ſignum perditæ patriæ. Ne-
que incola cùm ſit ſignum habitationis,& habitatio
ciuem non facit , alioquin peregrini & ſerui ciues
eſſent , quos tamen à ciuium numero conſtat eſſe
alienos,*l.1.cum aliis,*C.*de hæred.inſt.l.quod attinet,cum
vulg de reg.iur.*& ex Ariſt *lib.3.polit.cap.1.* docet P.
Greg.*d cap.3.n.20.* † Neque enim ciuitas ex quali-
3 bet multitudine conficitur, neque omnes qui in vr-
be ſunt,ciues ſunt. † Namque ciuem aut natiuitas
4 facit,aut manumiſſio,adoptio,allectio. At incola do-
micilium conſtituit, vt in præſenti docent Impp. &
IC.*in l.1.l.aſſumptio 6 cum aliis,ff ad municipal.l.mu-
nicipes 228.de ver ſig.*explicant & vtiliter declarant,
Menoch. *de præſumption.lib.6 præſumpt.30. & 41 .&
de arbitrar.caſ.58.n.5 & ſeq.*Cuiac.*in l.20.ff.ad mu-
nicip lib.14 qu Paul.*Petr Greg.*lib.18.ſyntag. cap.13.
n.11.& ſed.*Petr.Barboſ *in leg hæres abſens, §.proinde.
ff de judicis , toto art. de foro ratione orig.* Zanger. *de
exception.2.p.c.1.ex n.39.*Farinac. *1 p. fragm. verb.
domicilium,ex n.193.*Thom.Sanchez *de matrim.lib.3.
diſp.23.*Oſvvald *ad Donell.lib.17.c.12.toto.* Pancirol.
*lib 2 var.c.147.& 244 & lib.1.c.32.*Schifordegh *ad
Ant.Fab.lib 3.tract.25.d.8.*Gonzalez *in reg.8.Cancell.
gloſ.9 §.1.n 166.*Cenall. *quæſt com.q.458.*Narbona *in
l.20 gl. 2 tit.1 lib.4.Recop.* fere tota, & Otero *de iure
paſcendi cap.4 ex n.4.*& D.Thom.de Carleual.*de iu-
diciis,& foro com p lib.1.tit.1.diſp.2 quæſt.1.& 2.*

Et in primis conſtituit ciuem origo. Sed ſtatim
5 dubitatur,an propria, vel paterna, & paternam ori-
ginem eſſe attendendam conſtat,quia filius ciuis eſt
intelligendus eiuſdem loci , in quo pater fuit,& ita
qui Campano patre natus eſt(vt inquit Vlp.*in d.l.1.
ad municip.*) Campanus eſt, *l.3.ſup.de municip.iunct.
l. aſſumptio 6.§.1 ff.ad municip.d.l.municipes, de verb.
ſign.* quod intellige etiamſi pater ratione propriæ
originis ſit alterius ciuitatis , & non illius , in qua
domicilium habet filius. Nam in vtroque loco &
ratione originis paternæ & propræ ſortietur forum,
docet Barboſ. *in d.§.proinde articulo , de foro ratione
origin.num.24.& 25.* & Gutierrez *conſil.7.n.1.* Car-
leual *ſuprà d.2 num.50.* † Ratio eſt nam origo cen- 6
ſetur immutabilis,*d.l.aſſumptio l.4.& ſeq. ſup.de mu-
nicip.l.ſenatores 11.ff.de ſenator.*notat Gothofred.*in d.
l.4.& ſeq* Menoch.*lib.6 præſumpt.41.n.4. & conſ. 80.
n.10.tom.1.* Quare *in l 1.C.ubi petant.tut.* peti iuben-
tur tutores in ea ciuitate , à qua pupillus per condi-
tionem patris originem ducit. Patria enim à patre
denominatur,& eius ratio tanquam originis eſt per-
petua. † Vnde rectè notauit Cuiac. *in l.libertus 17.* 7
§.patris ff.ad municip.lib.1.Reſp Papin. quòd quotieſ-
cumque ſit mentio loci in iure noſtro , intelligi de-
bet de loco originis paternæ, *d l.aſſumptio.leg.pen. ff.
ad municip l.penul.de ſenator.l.relegatorum 7.§.inter-
dicere.ff de interdict.& relegat.l. Diuus 24.ff.de tu-
tor.& curat.* Quapropter hanc ciuilitatem origina-
riam, ſiue propriam, ſeu paternam, nemo poteſt vo-
luntate propria amittere, etiamſi in alium locum ſe
contulerit,*l.4 ſub.de municip cum l.ſeq. d.l. aſſumptio*
Quia hoc dicitur debitum naturæ , quod nulla ra-
tio ne perdi debet *leg.5.tit.24 p.4.*ibi, *E porque eſto es
como deuda de natura que no ſe puede de ſatar ſino por
alguna derecha raçon.* ubi docet Greg. *verb. deuda.*&
Azeued. *in 8.tit.8.lib.5.Recop.n.18. & 19.*

Sed obſtat difficilis Vlpiani traditio *in l.Prouin-* 8
*ciales.190.ff.de verb.ſig.*ubi prouinciales dicuntur qui
in prouincia domicilium habent , non verò qui ex
prouincia oriundi ſunt , quaſi magis domicilium ,
quàm natiuitas poſſit , & patria cenſeatur , quod
videtur contrarium *l.1.in fin.ff.de tutor.& curat.*ubi
dum Præſidi permittitur curatorem conſtituere,cum
dabit qui ſit eiuſdem prouinciæ , vel ibidem domi-
cilium habeat : nam ſi non eſſent eiuſdem prouin-
ciæ, non poſſet eos tutores conſtituere , *leg.pupillo
27.ff.illo tit* Item & qui propter officium non po-
teſt ducere vxorem in prouincia , ut eſt Præſes , &
alij , inde oriundam, vel ibi domicilium habentem
non poteſt ducere , *leg. ſi quis officium 38.ff. de ritu
nuptiar.* † Vlpiani difficultate opprimitur Platea *in* 9
l.2.ſup.de municip.n.21.ad fin. nec non & Cuiac.
*ibi , in d.l.190.& lib.1.Reſp.Papin.in l.17. §. patris ,
ff.ad munic.* qui ait Vlpiani ſententiam generaliter
eſſe falſam , ſed ſpecialiter veram, veriſſimum eſſe
prouinciales eſſe eos , qui in prouincia domicilium
habent, falſum tamen non eſſe prouinciales qui ori-
ginem inde ducunt,cùm patrem habeant prouincia-
lem, † Nec minus ſuſtulit difficultatem Acc. *ibi* , 10
quem ſequitur Bar.dum aiunt,verba illa *non eos*,acci-
pienda eſſe , id eſt,duntaxat , quaſi non ſolùm pro-
uinciales ſint dicendi,non ſolùm qui oriundi ſunt ex
prouincia , verùm & qui in ea habent domicilium,
idem exiſtimant Spiegel.& Schard.*de verb.jur.v.pro-
uinciales* , quod non eſt admittendum , quia ſi ſup-
plere liceret reſponſa Iure Conſultorum, nulla dif-
ficultas eſſet quæ ex proprio cerebro non diſſolue-
retur. † Alciat.*num.4* & Brecheus & Rebuff. *verſ.* 11
tertio in dict. l.190. diſtinguunt inter ortum & origi-
dum , ut ortus ſignificat natiuitatem, oriundus ubi
maiores noſtri à quibus deducti ſumus,& ita quam-
uis originem patris filij ſequantur, non tamen eius
patriæ nomine cenſentur. Verbi gratia,ſi pater fuit
Granatenſis , ubi hæc ſcribo & filius alibi natus
fuit,ſcilicet Antiquariæ.ubi ego ſum natus, quam-
uis pater Granatenſis eſſet , filius non dicetur Gra-
natenſis , propter patrem , Itaque quoad honores
ita cenſebitur ac ſi Granatæ eſſet natus , *l.honores ;
l.pen.ff.de ſenator.d.l.filios 3.ſup.de municip.* † Quoad 12
nomen

nomen verò non ita dicetur, quæ interpretatio pejor
mihi videtur, nam ſi patre Granatenſi quis natus eſt,
Granatenſis dicetur, cùm ejuſdem loci cenſeatur cu-
jus fuit & pater, & eam originem ſequatur, *d.l.1.§.*
qui ex duobus, d.l. aſſumptio § filius ff. ad munic. & ridi-
culum eſſet ut ego ſequi tenerem originem patris,
& illius loci intelligi cives, & tamen nomen ha-
bere. Quomodo enim ego Antiquariæ originem
ſequi poſſum, & non appellari Antiquarienſis, eſſet
planè differentia quam conſtituit Ulpianus *in dict.*
l. 190. inepta, & quæ tantùm quoad ſonum, & non
13 ad res pertineret. † Nam juxta hanc doctrinam in
prohibitione leges ne Præſes uxorem provincialem
ducat, tantùm contineretur, quæ ibi domiciliaria eſt,
vel ibi orta eſt tantùm, cùm tamen comprehendatur
etiam & oriunda, *d.l. ſi quis officium de ritu nupt.* &
cùm Præſes non poſſet conſtituere tutorem pupillo
rerum provincialium, niſi provincialem, *d.l. ſi pupillo*
27. de tutor. & cur. non poſſet conſtituere oriundum
ex provincia. Quod tamen negat *d.l.1. in fin. ff. illo tit.*
14 † Item ſacrilegij crimen cenſetur *in l. fin. C. de crimi-*
ne ſacrilegij, qui in ea provincia, à qua originem du-
cit, vel civis eſt, habere officium adminiſtrationis
ubi *civi* opponitur *provincialis*, & ita filium natum
in alia provincia cenſeri originarium, ſive naturalem
provinciæ paternæ, tenent Jaſon. Greg. & alij relati
à Barboſa *d. § proinde, art. de foro rat orig n. 83.* Deni-
que facit contra Alciat. & alios *l. unic. infr. de mulier.*
& in quo loco, ubi oriunda debet ſtare in loco origi-
nis, & ortus & oriundus pro eodem ſumitur, ut no-
tat Garcia *de benefic. 7. p. cap. 9. n. 25.*

15 Diu in hac difficultate aperienda ſuperſedi, varias
in Ulpiano explicando conſumens cogitations, nam
ejus ſententia ita repugnare videtur ſupradictis fun-
damentis, ut quilibet cordatus exiſtimare meritiſſi-
mo poſſit illum Jureconſultum in contraria hæreſi
fuiſſe, & à cæteris deviaſſe, ſed cùm interpretis
officio fungar, non cenſoris, ut ſolent facere exter-
ni, illam adaptare interpretationem decrevi, quæ ſi
non rem explicet, certè tamen dum melior alia in-
veniatur, difficultati blandiatur. Exiſtimabam ita-
que, quòd cùm dicimus *Provinciales*, hoc verbo
non ſignificamus civilitatem, ſed tantùm habitatio-
nem & domicilium, quia originarius non eſt vi-
cinus, niſi etiam habitet, ut probatur *in l. 2. C. ubi*
ſenatores, ibi, *In provinciis verò, ubi larem fovent. l. 8.*
tit. 2. lib. 7. Recop. ibi, *A los naturales que ſean vecinos*
y moradores, neque utetur commodis, & utilitatibus,
aut juribus loci originis, ut probant relati à Narbo-
na *ſup. d. num. 154. & ſeq.* & ſtatutum loquens de
civibus, non verificatur in originariis, qui in civita-
te non habitant, ut voluerunt plures apud Barboſ.
d. art. de foro orig. num. 115. & ſeq. Cùm ergo provin-
cialis ille verè dicatur, qui in provincia habitat, ille
tantùm hoc nomine cenſebitur, qui domicilium ha-
bet, non qui inde oriundus eſt, ideo *in l. nullus 4.*
C. Th. de executorib. & exaction. ibi, *Nullus apparitor*
poteſt mitti ad executionem aliquam ad eam provinciam
ex qua oriundus eſt, vel natus eſt, vel in qua conloca-
verit larem, ut ſic omnem aditum præcluderet eundi
ad propriam provinciam. Quod tamen non ita di-
ſtinctè dictum eſſet, ſi *Provincialis* voce compre-
henderetur qui oriundus eſt.

16 Quod verò diximus de paterna origine, *primò* ita
accipies, ut non idem de materna dicendum ſit,
nam filij eam nunquam ſequuntur, etſi in matris
municipio naſcantur, *d.l.1. §. qui ex duobus ff. ad mu-*
nicip. quæ jura filios ſpurios excipiunt, quia nullam
aliam originem habent, niſi maternam, *l. lex natu-*
ræ 24. ff. de ſtatu hom. cùm incerto patre naſcantur,
notant Accurſ. *in l. diutius, infr. de agricol. & cen-*
ſit. & cum aliis Gutierr. *d. conſ 7. num. 4. & 5.* Barboſ.
ſup. num. 8. & 80. Azeved. *in l. 19. tit. 5. lib. 1. num. 13.*
† Unde conſtat ſpurios cives fuiſſe & inſtitui poſſe, 17
ut contra Ant. Fab. probat Oſvvald. *lib. 6. Dom. c. 17.*
lit. Q. † Idem eſt etſi mater ſit murilegula, vel ad- 18
ſcriptitia, *l. ei qui 12. infr. de murilegul.* junctis quæ
dixi *in l. nati ſup de decurion. l. 4. infr. de agric. & man-*
cip. l. ne diutius 20. infr. de agricol. & cenſ ubi docet
Acc. *verb. ventrem*, & DD. *hic*, vel aliàs privilegiata
ſit mater, ut *in d.l. 1. ff. de municip.* ubi notat Gothofr.
poſt Bar. *ibi, & in d. leg aſſumptio gl verb. alienigenas,*
in c. 1. de vſuris lib. 6. Iaſ. *in l. hujuſmodi §. legatum, n. 18.*
de legat. 1. Lucas & Platea *in l. filios*, *& nos in d. l. na-*
ti. † Atenditur etiam origo materna conſuetudine 19
plurium locorum ad effectum obtinendi beneficia,
ut probat Gonzalez *d. gloſ 9. § 1. n. 100.* † Si verò ſit 20
expoſitus filius, cenſebitur ejus loci, in quo expoſi-
tus eſt traditis à Narbona *d. gloſ 2. n. 156.* & Gra-
tian. *1. tom diſcep. cap. 75. n. 12.* Si verò filius in ma-
tris origine naſcatur, quamvis eam non ſequatur
tanquam maternam, ut *ſupra* dixi, ſequitur tamen
ut propriam, juxta *d.l. filios*, quæ ita eſt intelligen-
da ex *l. origine, ſup. de municip. d l. aſſumptio*, cum Ac-
curſ. *ibi*, & Gutierr. *ſup. n. 6.*

Secundò quod de origine paterna diximus, acci- 21
pies de origine tantùm paterna non de avita, nam ſi
filius teneretur ſequi originem avi, daretur proceſſus
in infinitum, & ut inquit Accurſ. quem ſequuntur
Platea & alij *in d.l. filios, n. 2.* obligaretur quis ſequi
originem Adami, Gregor. *in l. 32. tit. . p. 5. verb. na-*
tural. & alij relati à Barboſ. *in d. §. proinde n. 27.* &
Carleval. *d. diſp. 2. q. 2. n. 51. & ſeq.*

In contrarium tamen videtur eſſe Papin. *in l. liber-* 22
tus 17. §. in adoptiva 9. ff. ad municip. ubi nepos filij
adoptivi ſequitur originem avi, etiam naturalis. Quo
fundamento à ſententia ſupradicta receſſit Barboſa
ubi proximè n. 39. & huc adferri poteſt *l. privilegio 27.*
ſup. de decurion. ubi magis attenditur perſona & con-
ditio patris, quàm avi. † Sed hæc diverſitas eo di- 23
ſtinctionis fœdere componenda eſt, ut ſcilicet ne-
pos originem avi teneatur ſequi, quando editus eſt
in ejus poteſtate, in qua ſpecie procedit *d § in ado-*
ptiva, quem ita accipiunt Bar. *in d.l. aſſumptio § filius*,
& Platea *in d. l. filios, n. 2.* quod etiam procedet ſi in
proavi poteſtate naſcatur. Verùm ſi mortuo jam avo
naſci contingat, origo tantùm patris erit inſpicien-
da, juxta communem reſolutionem, quæ hodie non
procedet, attentâ *l. 47. Taur.* quâ cavetur ut filius
per matrimonium habeatur pro emancipato, niſi an-
te benedictiones nuptiales nepos ſuſcipiatur, quia eo
caſu ſub avi poteſtate naſcetur, qui lex pro forma
requiſivit, ut ſi filius deſponſatus, & nuptialiter be-
nedictus, quod notavit Ant Gom. *in d. l. 47. num. 3.*
& Gonzalez *in reg. 8. Cancell. gloſ. 9. §. 1. n. 98.* † Neque 24
in contrarium eſt *d l. privilegio*, quia ut rectè Acc. *ibi*
notavit, & Platea *in fin.* procedit favore curiarum,
quarum favore multa ſpecialia ſunt admiſſa, ut dixi-
mus *in tit. de decurion.* docet Carleval. *ſup.*

Quæ verò diximus de filio teneri ſequi originem 25
paternam, non procedunt in muliere, quæ ſi juſtum
contrahat matrimonium, propriam amittit origi-
nem & domicilium, ſeu incolatum mariti ſequetur,
l. fin. h. t. ubi dicam, *l. un. infr. de mulierib. & in quo lo-*
co, l. fin. §. item reſcripſerunt 3. ff. ad municip. l. penul. ff.
de juriſdict. leg. mulieres 13. infr. de dignitat. l. exigere
65 ff. de judiciis, *d.l. 32. tit. 2. p. 3.* ibi; *Por raçon de*
caſamiento, notant Accurſ. *in l. 4. ſup. de municip. & in*
dict. jur. ubi Bar. & reliqui ordinarij. Plures relati
à Tiraquel. *in leg. 1. connub. ex num. 28.* Briſſon. *de*
ritu nupt. verſ. atque ex hoc, pag. 180. & ſeq. Oſvvald.
lib. 17. Donell. cap. 12. lit. L. Gutier. *d. conſ. 7. num. 8.*
Narbon. *in d.l. 20. gloſ. 2. n. 163. & ſeq. tit. 1. lib. 4. Recop.*
Oter. *de paſcuis c. 4. n. 14.* Carl. *d. q. 2. n. 65.* Cujac. *lib. 4.*

differ. Modeſt, *in leg. 14. de ſponſal.* qui illud Virgi-
lij *lib 3. Æneid. verſ. 167.*

Et patrio Andromachem iterum ceſſiſſe marito.

cum Servio accipit ex hoc juris principio quòd
uxor mariti ſequatur domicilium. Quibus etiam
adſtipulatur Cerda *ibid n. 9.* licèt ſclanculum Briſſo-
26 nium ſequatur, & nomen reticeat. † Hinc etiam
deſcendit formula illa, *uxorem ducere*, cui ſupple
domum, id eſt, uxorem domum ducere, *l. 5. ff. de ri-
tu nuptiar.* Quia ſolemnis fuit moris, ut in mariti
domum tanquam conjugij manſionem ac domici-
lium nuptæ reducerentur, ut probat idem Briſſon.
ſup. & lib. 1. antiq. cap. 18. & Taubman. *ad Plaut. in
Aulular. act. 2. ſcen. 1.* ad illud,

Volo te domum uxorem ducere.

27 † Unde uxor ejus civitatis civis erit, ubi eſt mari-
tus, & comprehendetur ſub ſtatuto loquente de ci-
vibus, ſive de his qui ſunt alicujus civitatis. Quod
poſt Accurſ. & alios utiliter proſequitur Tiraquell.
in d. l. 1. connub. n. 29. & 30. & ratio non eſt in obſcu-
ro, quia per matrimonium & ſacramenti unionem
uxor ita unitur viro, ut unam domum conſtituant,
leg. 4. C. de crim. expil. hær. & unam carnem & unum
corpus, juxta illud Geneſ. 1. *erunt duo in carne una.
cap. debitum de dignitat. cap. idonei 4. q. 3* & unitur ma-
rito tanquam digniori & principaliori, & ea eſt na-
tura unitorum quæ id quod minus eſt trahit ad ſe,
argumento cap. 1. ne ſede vacant. & nulla major unio
poteſt dari, quàm conjugalis per quam vir & uxor
efficiuntur una caro in duabus perſonis de jure di-
vino, ut rectè ſenſit Bald. quem laudat Tiraquell.
ſup. n. 10. Oſvvald. *ad Donell. lib. 13. cap. 21. lit E. cum.
ſeq.* & dominus Ioan. de Solorzano *lib. 2. de parricid.
cap. 13.* & dicemus *in l. fin. infr.*

Accedit quòd mulier dicitur de familia viri, *l.
quicumque 10. infr. de re milit.* & ea ratione vindica-
tur à marito, *argumento leg. 1. §. 2. ff. de rei vind.* Cov.
& alij relati ab Oſvvald. *d. cap. 21. lit. A,* facit *c. 1. de
ordine cognit. cap. ex transmiſſa 8. c. ex conqueſtione* 10.
28 *de reſtit. ſpoliat.* † Hæc ratio militat etiam in vidua,
quia quandiu viduа remanet, durare intelligitur idẽ
matrimoniũ, *l. fin. C. de bonis mater l. cæterùm 4. § mu-
lieri, ff. de vſu & habit* cum adductis à Tiraqu. *de no-
bilit. cap* 18. *n. 9.* Petr. Greg. *lib. 4. ſyntag. cap. 4. n. 11. &
ſeq.* & ita expreſsè probatur *in l. filii 22. §. vidua ff. ad
municip.* juncta *l quoties 3. infr. de priuileg. ſchol.* no-
tat Oſvvld. *d. lib. 17. c. 12. lit. 3. & d. lib. 13. c. 21. lit. F,*
& Otero *ſup. d. cap. 4. n. 36.* in ea quæſtione, an vidua
29 vti poſſit paſcuis. † idem dices in ſponſa de præſen-
ti, non verò ſi ſit de futuro, *leg ea quæ 32. ff. ad mu-
nicipal.* ubi notat Accurſ. & Bar. *in d. l. fin. §, idẽ reſcri-
pſerunt, ff. eod.* Platea *in d. l. origine ſup de munic. n. 1. in
fin.* Cujac. *d. lib. 4. differ.* Modeſt. *in leg 14. de ſponſal.*
Quia domicilium viri eſt domicilium matrimonij, *l.
mulierem 5. in fin. ff. de ritu nupt.* juncta *l. cùm in ſe 6. C
don. ante nupt. d. l. cæterum. 4. §. mulieri, de vſu & hab.* at
ſponſa de futuro nondum mutat domiciliũ, *d. l. ea quæ*

30 Dixi mulierem ſortiri domicilium mariti, nam
maritus non ſortitur ratione mulieris, etſi id lex par-
titæ indiſtinctè aſſerat, *por via de caſamiento*, ratione
matrimonij ſortiri, vt rectè obſeruauit Narbona *in
d. l. 20. gloſ. 2. num. 168.* qui reſpondet ad *leg. ſi in pa-
tria 5. infr. h. t.* quæ videbatur aliquid difficultatis
exhibere, ut intelligamus de facto ita proceſſiſſe,
cùm nihil interſit, an ſedem fixerit maritus in pa-
tria vxoris, vel in alia, ut clareſcit *ex illa lege*, ibi,
Si in patria vxoris tuæ, vel in qualibet alia, quaſi to-
tum conſiſtat in conſtitutione incolatus, vel do-
micilij potiùs quàm in matrimonio videndos etiam
Otero *de paſcuis d. cap. 4. num. 13. &* 14. poſt Gratian.
3 tom. diſcep. cap. 669. num. 9.

31 *Secundò* ſupradicta doctrina non procedet, quando
quis propria origine derelicta in aliam prouinciam
ſe confert, quæ non ſit ſub ditione ejuſdem Præſi-
dis, ſed alterius, nam eo caſu ſi ibi domicilium con-
ſtituat, originaria naturalitas amittitur, ita docuit
Accur. *in l. adoptionem 7. C. de adoptio. verb. non muta-
tur, verſ. item aliud*, quem ſequitur Bald. *in Auth.
ſed omnino, C. ne vxor pro marito*, & Greg. *in l. 5. tit.
14. p. 4. verb. ſon quatro*, inferens quòd ſi naturalis
huius regni transferat ſe in aliud, verbi gratia, in
Franciam, & ibi domicilium conſtituat, non pote-
rit tanquam naturalis Hiſpaniæ obtinere beneficia,
juxta diſpoſitionem *l. 19. tit. 3. lib. 1. Recop.* † (quæ 32
exteros arcet à beneficiis obtinendis, & non niſi na-
turales ad ea admittit, explicant Garcia *de beneficiis
7. p. cap. 9. n. 1. & ſeq.* Ceuall. *4. tom. comm q. 897. ex nu-
mer. 309.* Cabedo *de patron. regiæ coron. cap. 29.* Cened.
canonic. q. 18. tota. Mastrill. *de magiſt. lib. 2. c. 7. tot.*) † 33
quæ doctrina etſi admiſſa ſit ab Azeved. *n. 3. in d. l. 19.
Recop.* Salced *in praxi c. 54. n. 27.* difficilis videtur ex
l. penul ff. de ſenatorib. ubi docemur quòd etſi Senato-
res in vrbe domicilium habere videantur, tamen in-
telliguntur habere domicilium ibi, vnde oriundi
ſunt; quia dignitas domicilij adiectionem potius de-
diſſe quam permutaſſe videtur, & pro ea parte fa-
cit etiam *l. fin. ſup. de municip.* ubi tranſlatio domici-
lij de loco originis in alium locum, ubi quis incola-
tum adquirit, non mutat originem, & ita domici-
lium quod venit ex accidenti, non mutat cauſã ori-
ginis. Rurſus, quia poteſt quis habere plura domi-
cilia vnum originis, aliud ratione habitationis, *d.
leg. aſſumptio §. 1. l. ordine §. fin. ff. ad municip.* Neque
enim qui ſe in Franciam contulit, deſinit eſſe Hiſ-
panus, quantumcumque patriam ſuam deſeruerit,
leg. fin. ſup. de municip. & probat cum aliis Barboſ.
ſup num. 87. & 101. & ſeqq. & Carleual. *d. q. 2. n. 104.
& ſeq.*

Verùm non credo recedendum ab opinione Gre- 34
gorij, quam probare videtur Vlp. *in d. l. prouinciales
190. de verb. ſign.* ubi prouinciales conſtituit domi-
ciliũ, non verò origo, atque ita non dicitur de pro-
uincia ille, qui in ea ortus eſt, ſi aliunde domicilium
mutauit, vt in Francia remaneret, deſinit jam eſſe ci-
uis Hiſpanus, vt probatur expreſsè *in l. poſtliminio 5.
§ fin. in fin. ff. de captiuis*, ubi ad hoc vt aliquis deſi-
nat eſſe ciuis, vel non, inſpicitur animus remanen-
di, *leg. poſtliminium 19. §. transfuga*, ibi, *Patriam
reliquit, juncta l. ſi captiuus 10. ff. de captiuis, l. ſi quos 19.
C. de poſtlim. reverſ.* ergo eodem modo ac quis in
aliam prouinciam ſe confert, cum animo ibi perpe-
tuò remanendi, minimè poteſt dici Hiſpanus.

Vnde Barboſæ traditio *ſup. n. 87.* dicentis jure cõ- 35
muni verum eſſe quòd ſi Hiſpanus transferat domi-
cilium ſuũ in Franciam, non ob id deſinat eſſe Hiſ-
panum, tuta non videtur, quia *d. l. fin. ſup. de municip.*
apertè loquitur de ciuitatibus quæ ſunt intra idem
regnum, ut ipſe obſeruat *ſup. num 97. & ſeq.* & di-
cam *infrà.* † Animus tamen remanendi ex variis 36
actibus deprehenditur & præſumptionibus, ut do-
cent Menoch. *de præſump lib. 6. præſump. 42. num. 14.*
quoad noſtrũ jus per habitationem decennij. Greg.
in d. l. 22. tit. 2. p. 3. verb. diez annos per text. *ibi.* Barboſ.
ſup. num. 78. Azevedo *in d. l. 19. num. 1.* Narbona *ſup.
d. gloſ. 2. num. 15. & ſeq.*

Neque obſtat dicere domicilium quod ex acci- 37
denti venit, non mutare cauſam originis, nam hoc
procedit, quando & domicilium & origo ſunt in eo-
dem regno; ſecus verò erit, quando domici-
lium in alio diuerſo & externo loco conſtitui-
tur, qui locus alij Principi ſubiiciatur, tunc
enim propter domicilij conſtitutionem deper-
ditur naturalitas, vt diximus. Ratio eſt, quia
qui à Regno recedit, quemadmodum non
poteſt

poteſt in extraneo regno munera patriæ ſubire, ita etiam non debet privilegiis gaudere, ut notavit Caſtren. *in l. hujuſmodi* §. *legatum ff. de legat.* 1. cùm videatur per tranſlationem domicilij animo ibi commorandi, regni patrij privilegiis renuntiare, argumento *l. privilegio* 27. *ſup. de decurion.* ubi aduertunt Bar. & Plat. *num.* 1. poſſe quem renuntiare juri & Immunitati, quam ex origine habet, ſive jus ſit favorabile, ſive non, quamvis in præjudicium civitatis non poſſit, *d. l. aſſumptio ff. ad munic.* cum aliis, & Barboſ. *ſup. n.* 101.

39 Quid etiam dicendum erit ſi Hiſpanus iſte, qui ſedem mutavit, & in Franciam ſe contulit, ibi liberos ſuſceperit, an filius habeatur pro naturali noſtri Regni, ita ut poſſit obtinere beneficia Eccleſiaſtica, quæ, ut *ſupra* diximus, non niſi naturalibus conceduntur? Hanc quæſtionem exagitat Azeved. *in d. l.* 16. *tit.* 3. *lib.* 1. *Recop. num.* 3. & Barboſa *in d. l. hæres abſens*, §. *pronide*, *artic. de foro ratione orig. num.* 82. *& ſeq.* Carleval *d. q.* 2. *num.* 104. *& ſeq.* & dicendum eſt filium ſuſceptum non poſſe dici Hiſpanum, neque obtinere beneficia quæ naturalibus dantur, quia cùm pater per domicilij mutationem exterus jam cenſeatur, ita etiam & filius cenſendus eſt, tanquam natus extra regnum. Neque enim origo antiqua patris attenda eſt; quæ jam deperdita fuit per domicilij in

40 alieno regno conſtitutionem. † Quod mihi probat expreſſe *d. l.* 19. *tit.* 3. *lib.* 1. *Recop.* ubi ob vitandas altercationes quæ ſæpiùs oriri ſolebant circa illum articulum, quis naturalis hujus Regni dici deberet, ut beneficia obtinere potuiſſet, adiiciuntur hæc verba. *Con que ſi los padres ſiendo ambos o alomenos el padre nacido en eſtos reynos ò ayan contraido domicilio en ellos Conque ſi los padres ſiendo ambos o alomenos el padre natural en eſtos Reynos eſt ando fuera dellos en ſervicio nueſtro ò por nueſtro mandadio o de paſo y ſin contraer domicilio fuera deſtos Reynos ovieren algun hijo fuera dellos eſte, tal ſea avido por natural.* In quibus expendo illa, *y ſin contraer domicilio*, nam ubi quis contraxit extra regnum domicilium, jam filius ibi ſuſceptus minimè poteſt dici Hiſpanus & naturalis, quod minimè advertit Barboſa *ſup. n.* 101. vir alioqui doctus & cordatus, in contrariam ſententiam incli-

41 natus. † Qui minus bene reſpondet ad rationes noſtras, nam pro veriori affirmare per domicilij mutationem in quemcumque locum, non amittere quem propriam originem, hoc generaliter non eſt verum, niſi in mutatione ea, quæ fit in aliam civitatem intra regnum conſiſtentem, juxta *l. fin ſup. de municip.* quæ de hujuſmodi civitate loquitur, non de extranea, & quæ non paret eidem Principi. Quomodo enim generaliter poteſt intelligi etiam extra regnum, ſi in ſpecie illius legis preces dare ſtudebat qui originem ex alia civitate ducit, ut eidem concederetur incolatus alterius civitatis; & quomodo duarum civitatum poſſet eſſe Decurio, quarum una ad alium Regem, altera ad alium pertineret? Qua ratio procedit *l.* 3. *ff. de munerib. in princ. & d. l. penu. l. de ſenator.* † Neque tollit difficultatem dicere mutationem do-

42 micilij extra regnum non eſſe actum, per quem videatur quis propriæ origini renuntiare, ex dictis juribus, qu[...] jam ſatisfecimus, ut veriùs ſit eſſe actum per quem quis deſinit eſſe civis, *d. l. poſt liminij* 5. §. *fin. cum aliis adductis ff. de captivis.*

43 Huic finitima eſt illa inſpectio, in cujus veritate inveſtiganda inſuderunt plures, quos adducit Barboſ. *ſup. num.* 9. *& ſeq.* Cevallos *q.* 458. Gratian. 1. *tom. diſcep. cap.* 75. *toto.* Narbona *d. gloſſ.* 2. *num.* 138. *& ſeqq.* Thom. Sanch. *de matrim. lib.* 2. *diſp.* 23. *n.* 3. poſt Bar. & Plat. *in l. filios, ſup. de municip.* Gregor. *in l.* 2. *tit.* 24. *p.* 4. *verb. maguer. verſ. ſed an ſi naturalis*, & ultra eos Lazar. Fenutius *de momento tempor. cap.* 18. *num.* 112. *&* *ſeq.* Azeved. *in d. l.* 19. *verſ. ex quo. jam.* Villar. *in ſylva reſp. lib.* 1. *reſp.* 7. *num.* 19. *p.* 4. & Carleval *d. q.* 1. *n.* 98. *& ſeqq.* An ſi pater non conſtituto domicilio, ſed per tranſitum filium ſuſceperit, talis filius cenſeatur Hiſpanus, vel ſi naſcatur intra regnum, in alia ſcilicet civitate, ubi pater neque permanendi, neque domicilij conſtituendi animum habuit, cenſeatur naturalis ejus loci, in quo natus eſt, vel naturalis illius, in quo pater degebat. In quo dubio tenendum eſt, natum caſualiter per tranſitum ſortiri originem ejus loci, in quo natus eſt, ita ut ſi ibi habitaverit, ſufficiat ad hoc ut pro cive habeatur; docent adducti à Barboſ. *ſup. num.* 12. & probat Gratian. *d. c.* 75. *num.* 6. latè Narbona *ſup. n.* 138. *& ſeq.* & Caldas Pereyr. *conſ.* 1. *n.* 6. *& ſeq. poſt. leg. ſi curatorem.* † Qui- 44
bus addo eos etiam admittendos eſſe ad beneficia patrimonialia, ad quæ non niſi naturales vocantur, pro ut Burgenſi & Granatenſi ſi Archiepiſcopatu, & Calagurritano & Palentino & Epiſcopatu receptum eſt, & in aliis etiam rebus honorificis pro naturalibus reputabuntur.

Quatenus verò attinet ad legem Recopilationis 45
19. verum non eſt, ut falsò Azevedo & Villar cum Burgos de Paz cenſebant inductum eſſe ut naturalis non dicatur, qui per tranſitum in aliquo loco natus eſt, ubi parentes habitandi animum non habuerunt. Nam lex illa ſolùm loquitur in caſu ſpeciali, quando parentes extra Hiſpaniam per tranſitum filium ſuſceperunt, ut eo caſu cenſeatur filius naturalis hujus regni, etſi natus in alia provincia, ad effectum obtinendi beneficia, quæ non niſi naturalibus dantur, quod non debuit ad alios caſus extendi, *l. jus ſingulare* 16. *ff. de legibus.* Æquum enim non fuit, ut qui animum mutandi provinciam originalem non habuit, ſed ex aliqua cauſa ab ea receſſerit, ex eo tanquam extoris, & peregrinus ſit judicandus filius in peregrinatione ſuſceptus *argumento* §. *unic. verſ. & econtrario, Inſt. de ingenuis*, ibi, *Quia non debet calamitas matris ei nocere, qui in ventre eſt.* † & ita in ea lege 46
judicatur filius tanquam ſi in noſtra provincia naſceretur, & attenditur veritas, *d. l. aſſumptio. ad munic. l. filio quem pater* 23. *ff. de lib. & poſth.* magis quam deſtinatio patris, quæ non fuit perpetua, nec cum animo domicilium ibi conſtituendi, unde mens, & quod principaliter agebatur, in conſideratione eſt, *l. nihil* 16. *in princ. ff. de captivis, l. hujuſmodi* 84. §. *legatum* 10. *de legatis* 1. ut nunc dicam *proximè num.* 49.

Pro qua doctrina facit, quia nemo ſanus negabit 47
per Baptiſmum adquiri etiam civilitatem, cùm ubicumque qui baptizatus eſt, efficitur civis ejus loci, ut docemur ex *leg.* 2. *ti.* 24. *p.* 4. ibi, *la no vena por tornar lo Chriſtiano*, quod non ſolùm obtinet quoad ſpiritualia, verùm etiam quoad temporalia, quia licet Baptiſmus ſit nativitas ſpiritualis, æquiparatur temporali, & de uno ad aliud validum eſt argumentum, *cap. debitum* 4. *extrà de Baptiſmo. juncto cap. inter corporalia, de tranſlat. Epiſc.* docent Lucas *hic num.* 3. & relati à Gratian. *tom.* 1. *diſcep cap.* 75. *num.* 16. Gonzalez *in reg.* 8. *Cancell. gl.* 9. §. 1. *n.* 106. *& ſeq.* Azeved. *in d. l.* 19. *num.* 11. Narbona *ſup. n.* 148. Otero *de paſcuis cap.* 4. *n.* 9. † Ergo ſi Baptiſmus inducit originem, 48
eodem modo & nativitas eam inducet, quare dicendum eſt *d. l.* 19. non ſuſtuliſſe controverſiam Doctorum, de qua *ſuprà* egimus, ſed tantùm illum caſum ſpecialem diffiniiſſe, quando pater extra regnum agens non animo ibi habitandi filium ſuſcepit, alios autem caſus reliquit intactos, ut rectiſſimè aduertit Narbona *ſuprà à n.* 144. *cum. ſeqq.*

Neque obſtabit ſententiæ quam in quæſtione prin- 49
cipali defendimus dicere cum Bar. attendi debere deſtinationẽ animi parentis magis, quàm corporalem

adſiſtentiam, ex *d. l. nihil 26. de captiv.* quam *ſupra* expendimus. Nam verius eſt attendendam eſſe potius veritatem, quàm deſtinationem, ſeu animum patrisfamilias, & ſic locum in quo naſcitur filius, etſi per tranſitum attendendum tanquam veram originẽ, & effici civem illius, voluerunt Caſtr. Alex. & Iaſ. *in d. l. hujuſmodi §. legatum. de l. g.* 1. Narbon. *ſup. n.* 138. & Gratian. *d. cap.* 75. *n.* 6. & alij jam relati *ſup. n.* 43.

50 † Ultra quos ego expendo pro hac parte elegans reſponſum Conſulti *in l. 4. ff. de fundo inſtructo*, ubi ſi legatus eſt fundus cum inſtrumento, cùm duos fundos haberet paterfamilias, & ex altero fundo boues in alterum ad opus faciendum transferrentur, quæſitum eſt, cui fundo boues cedere debeant, & ait Iavolenus ex Labeonis & Trebatij ſententia boues ei fundo ceſſuros ubi opus feciſſent; non ubi manere conſueviſſent, de cujus legis explicatione latè agimus *lib. 1. obſerv. cap. 16. n. 29. & ſeqq.*

Rurſus conſidero pro h[illegible] parte *leg. cætera 41. §. fin.*
51 *ff. de legat.* 1. ubi cùm prohibitum ſit legare quæ ædibus juncta ſunt, ut in eadem lege §. *tractari*, dicitur. Quæritur *in d. §. fin.* an ſi tabulas & reliquas res ad ædificium paravit quaſi tranſlaturus in aliam domum legaverit, tale legatum valeat? & ait Conſultus valere. Expendo illa verba *quaſi tranſlaturus in aliam domum*, quia magis attenditur veritas, ſcilicet ea non eſſe affixa ædificio, quàm deſtinatio domini volentis in ædificium aliquod ea transferre, ergo eodem modo in noſtro caſu magis attendi debet veritas, ſcilicet hunc filium natum eſſe in hoc loco, quàm deſtinatio patris in alium ſe conferre geſtientis.

Ulteriùs expendo elegans reſponſum *in leg. ſi id*
52 *quod* 58. *§. item Celſus, ff. pro ſocio*, ubi ſi pecunia collata ſit ad mercem emendam à duobus ſociis, & mea pecunia periiſſet; quæritur cui perierit? & ea diſtinctione utitur Ulp. quòd aut pecunia periit poſt collationem, vel antè. Primo caſu utrique ſocio periit, ſecundo verò etiamſi jam deſtinata eſſet, quia fortè peregrè portaretur ad mercem emendam ei, qui deſtinavit peribit. Rationem *ibi* reddit Gothofr. quia deſtinatio ſola faciendæ alicujus rei non facit rem eſſe in actu, & determinatio, ut ait Bald. non ſumitur ab eo quod erit, ſed ab eo quod eſt. Conferunt quæ de deſtinatione ferè in eiſdem articulis obſervant Caſtillo *lib. 5. controverſ. cap.* 61. Mierez *de majorat.* 1. *p. q.* 10. *num.* 94. Gratian. 1. *tom. diſcep. cap.* 126. *toto.*

53 Neque obſtat deſtinationem animúmque conſtituere domicilium, *leg. ejus qui 17. §. Celſus D. ad municip.* Nam reſpondendum eſt eam deſtinationem & animum eſſe attendendum ad hoc, ut non videatur ex eo quòd iter faciat, conſtituere domicilium, non verò eam deſtinationem poſſe deſtruere veritatem illam, ſcilicet filium in hoc loco natum fuiſſe, quare ſolum factum & eventus, id eſt, nativitas attenditur, ut docet rectè Narbona *ſup. n.* 33. *& ſeq. & n.* 137 unde jam conſtat non eſſe neceſſariam concordiam Barboſæ *ſup. n.* 18. *& ſeq.* inter utramque ſententiam, cùm verior & juri conformior ſit hæc quam jurati ſumus. Neque hanc ſententiam evertit *l. filios 3. ſup. de municip.* (quâ moti Plat. & alii *ibi*, quos refert Gratian *d. tom. cap.* 75. *num.* 6. *& ſeq.* & ſequuntur Afflict. *deciſ.* 84. *num.* 4. & noviſſimè D. Th. de Carleval *d. q.* 2. *n.* 93. exiſtimant veriorem eſſe contrariã opinionem, quia nulla congrua ſolutio ei legi dari poſſit.) Nam reſpondeo ibi non fuiſſe natum filium caſualiter, vel per tranſitum, ſed contracto matrimonio, vel domicilio à parentibus in materna civitate degiſſe, & cùm in origine paterna deferrentur filio honores, vel munera, ipſéque ſe excuſaret quòd in materna civitate natus eſſet, & ſic ibidum tantum honores gerere deberet, non in paterna origine, ait lex poſſe compelli in ea origine, etſi dicat alibi natum. Nam cùm concurrit origo paterna & propria, illa erit anteponenda, *l. unic. C. ubi petant. tutor.* non tamen lex negat filium non habere aliam originem, ſcilicet propriam, *l. origine 4. ſup. de municip.* cum adductis à Gratian. *ſup. num.* 6. *& ſeq.* & Carleval. *ſup. n.* 50. in quâ quoque compelli poteſt honores gerere. Unde ergo deducitur natum per tranſitum non eſſe civem illius loci, in quo natus eſt? Nam de hoc lex nihil ſtatuit.

Hucuſque dictum eſt de origine. Progreditur lex 54
noſtra, & alium modum adquirendæ civitatis connumerat, is eſt manumiſſio. Nam ſi aliquis ſervus à domino manumittatur, origo manumittentis propria ejuſdem quoque cenſetur, & ita manumiſſus à Campano erit Campanus, item & ipſius liberti filius. *l. 1. l. aſſumptio 6. §. fin. cum l. ſeq. l. filij 22. & l. ejus 27. D. ad municipal. l. 3. §. liberti, D. de munerib. l. 2. ſup. de municip. l. 2. in princ. t. 2. p. 3. l. 2. tit. 24. p. 4* notat Accur. *in d. l.* 2. ubi omnes, & Petr. Gregor *lib.* 18. *ſyntag. cap.* 13. *n.* 16. † Ratio eſt manifeſta, nam cùm 55
ſervorum miſera ita eſſet conditio, ut pro nullis haberentur, *l. quod attinet 32. D. de reg. jur. §. ſervus, Inſt. de cap. dimin.* ita ut nec nomen proprium haberent, & tanquam mortui cenſerẽtur, ut ego probavi *lib. 1. obſer. cap. 6 n. 7. & ſeq.* & per manumiſſionem jam naſcantur in civitatem, & cœperint fieri & connumerari inter homines qui antea nihil erant, *argumento l. ex facto 17. §. ex facto 5. D. ad Trebell.* ibi, *quaſi ab alio d. qui res 97. §. aream de ſolution.* & eorum quæ de regeneratione diximus *in t. ſup. ſi ſervus, aut libert. n.* .. Nam manumiſſio eſt quædam velut imago nativitatis cùm ſervus de non eſſe ſervitutis, producatur ad eſſe libertatis, qui ſolùm in civitate Romana peregrinabatur, ut ait Sidonius *lib. 1. ep.* 6. Quapropter nomen à manumiſſore accipiebant, & gentilitia nomina patronorum uſurpabant, *l. cum pater 77. §. cùm inter 28. l. Lucius 88. §. Lucius 6. D. de legat. 2. l. is qui 94. D. de legat. 3. l. libertis 108. D. de condict. & demonſt.* notant Alciatus Briſſon, & alij apud Oſvvald, *lib. 2. Donell. cap. 15 lit. F.* Conan. *lib. 2. comm cap. 7. n. 2.* Gothofred. *in d. l.* 108. † Quod omne cùm debeat 56
ſervus patrono, quemadmodum filius paternam originem ſequitur, ea ratione etiam & in liberto congruum fuit ita conſtituere, ut poſt Bar. *n.* 1. eleganter advertit Platea *in d. l. 2. in princ.* qui illud etiam adjiciunt ita eſſe attendendam manumiſſoris originem, ut ſi defunctus hæredem rogaverit, ut illum ſervum manumittat hæredis origo, non autem teſtatoris inſpicienda eſt, ut docemur *in d. l. 2. ſup. de municip. & in l. libertus 17. §. ex cauſa 8. D. ad municip.* ubi notat quoque Cuiac. *lib. 1. Reſponſ. Papin* poſt antiquiores *in d. l.* 2. ubi Platea alias quæſtiones ſimiles adducit huc pertinentes. Iure tamen regio neceſſe eſt ut dominus manumittat ſervum gratis, & non propter pecuniam, ut probatur *in l. 2. tit. 24. p.* 4. ubi notat Greg. *verb. no recibe.*

Rurſus adquiritur civitas allectione, ut in præſenti conſtituitur. Allegere eſt in ordinem aliquem 57
cooptare, vel numero Decurionum addi, quomodo dixit Ulp. *in l. 3. §. ſpurios, de decurion.* ſpurios poſſe in ordinem allegi, quod *& ſublegere* dicebatur, *l. 2. eod.* Tacit. *lib. 11. annal.* Allecti dicebantur equites qui propter inopiam Senatorum aſſumebantur in ſenatum, ut ait Feſtus, & notavit Budæus *in l. fin. D. de ſenator* idque *allectionis beneficium* vocat Symm. *lib. 7. ep.* 95. ibi, *Dignúmque eſſe prædico qui noſtro ordini copuletur, ſed adiicienda eſt ei prærogativa militia, ut beneficio allectionis utatur*, ubi quòd *ordini copulari* dixit, poſtea *allectionem* vocavit. & ita videtur indicare Varro *lib. 5. de ling. Latin.* ibi, *Hinc legitima*

& Collegæ, quia unà lecti, & qui in eorum locũ ſuppoſiti,
ſublecti, addicti, adlecti, quo in ſenſu, dixit Capitol.
in M. Antonino. ſic, Hiſpaniis exhauſtis Italica alle-
ctione contra Trajani præcepta verecundè conſuluiſſe.
Hoc ideò, quia cùm omnes legiones Imperij Hiſpa-
no milite conſtarent, ita ut Hiſpaniæ hominibus
exhauſtæ eſſent) tantum virtuti & fortitudini Hiſ-
panorum noſtrorum detulerunt antiqui (Italicis
militibus ſupplevit Antoninus, & locus exhauſto-
rum militum Italorum allectione ſuppletus.

58 Eodem ex fonte accipiet lucem Tertull. *libro 3.*
contra Marcion. cap. 21. Cæterùm allectio nationum à
noviſſimis diebus exorta eſt, id eſt, ut pro una natione
alia ſubſtituatur, ut ex verbis antecedentibus conſtat.
nam ita ſcribit ille Auctor his verbis. *Proſelyti au-*
tem quos in nationum prædicatione ſubſtituis, non in
Chriſti nomine ſperare ſolent, ſed in Moyſi ordine, à quo
inſtitutio illorum eſt. Cæterùm allectio nationum à no-
viſſimis diebus exorta eſt. Hoc malè calluit Schifor-
degherus *infrà* referendus Tertullianum accipiens
de iis, qui cum honore jura civitatis conſequuntur.
Nec minus benè Gothofred. *in præſenti* de mutatio-
ne civitatum, cùm potius de ſubſtitutione & ſucceſ-
ſione unius gentis in alterius locum accipi debeat,
juxta Senecæ *de conſ lat. ad Helu cap.* 8. verba. *Vix*
denique invenies ullam terram, quam etiam nunc indi-
genæ colant, permixta omnia & inſititia ſunt, alius alii
ſucceſſit, videndi de allectione Schar. Calvin & reli-
qui *verb. allectio.* Iuret. *ad Symmach. dict. lib. 7. ep. 95.*
Thom. Demſter *ad Roſin. 7. antiq. cap. 5.* Pancirol.
lib. 1. theſaur. cap 32. Bulenger. *de Imper. Rom. lib. 6.*
cap 45. Schifordegh. *lib. 3. ad Ant. Fab tract. 25. q. 8.*

59 † Aliquando ſumitur allectio pro honoraria digni-
tis delatione, ita legimus apud Lamprid *in Perti-*
nace, allectum prætorem, pro eo cui ornamenta præ
toria data ſunt, cùm verè præturam non gereret.
Cùm Commodus, inquit, *allectionibus innumeris præto-*
res creaſſet, Senatuſconſultum Pertinax fecit, juſſitque
eos qui præturam non geſſiſſent, ſed allectione accepiſſent,
poſt eos eſſe, qui verè prætores fuiſſent Obſervant *ſu-*
prà adducti, & Gutherr. *de offic. domus Aug. lib. 1. c. 14.*
60 † Unde non ita exauctorandus eſt Accurſ. quòd in
præſenti *verb. allectio* dixerit, ea voce ſignificari de-
lationem honoris in aliqua civitate, quaſi efficiatur
civis propter eam dignitatem. Nam etſi eum re-
prehendant Budæus *in l. moris eſt, ff. de pœnis*, & Cor-
raſ. *in leg. non dubito num. 3. ff. de ſervitutib*, quos ſequi-
61 tur Schifordegh. *d. q* 8. † Non malè *ex ſupradictis*
poteſt defendi, præſertim cùm Iudices & Magiſtra-
tus, quique eam dignitatem habeant, cenſeantur
cives illius civitatis, quam regunt, ut in præſenti
notarunt Bar. Lucas & Plat. *n. 2.* idem Bar. *in l. 1. ff. ad*
municip. n. 16. & plures relati à Maſtrillo *de magiſt.*
lib. 5. cap. 3. n. 49. Gratian. 1. *tom. diſcep. for. cap. 184. nu-*
mer. 51. Narbona *d. gloſ. 2. n. 25. 26. & 57.* & Otero *de*
jure paſcend. cap. 7. toto, & probatur *in leg. ſenatores h.*
t. l. pen ff. de ſenator l. municeps 23. ff. ad municip. † Quē-
62 admodum miles cenſetur civis illius loci, in quo
ſtipendia meret, ut docet latè Barboſ. *in leg. exige-*
re 65. num 34. & ſeq. ff. de judiciis. Qui etiam idem
admittit *num.* 39. in Clerico habente beneficium,
& Narbon. *ſup. num* 184. & in Advocatis *num* 194
videndus Gratian. *d. n.* 51.

63 Quod verò attinet ad verum ſenſum hujus noſtræ
legis, relicto eo Accurſij interpretamento, & alio
Schifordegheri, qui exiſtimat allectionem eſſe illum
modum, per quem in municipiis defertur ſimul cum
honore jus civitatis, veluti ſi extranei Decuriones
fiant, nam allectione cives fieri dicuntur, quando
in curiam alleguntur qui jus civitatis non habent,
eo ipſo tamen quòd allecti ſunt, jura civitatis con-
ſequantur, quod minimè convenit cum veritate,
& quamvis ille auctor eam interpretationem ſibi
arroget, priùs eam tradiderunt antiqui, & ſapit eam,
quam ex Accurſio propoſuimus, ut advertere licet
ex Platea *hic n. 1. in fin. verſ item dic allectio.* Præter-
quam quòd etiam contingat allectio etſi Decurio-
nes non fiant qui alleguntur, *l. pen. § fin ff. de iure im-*
munit. † His ergo omnibus relictis verior eſt inter- 64
pretatio quam in præſenti tradunt Lucas *n* 1. & Pla-
tea *num.* 2. & Cuiac. & ante eos Bar. *in d. l. 1. ff. ad*
municip allectionem eſſe quando per univerſitatem
aliquis fuit in civem receptus, vel receptione, aut
conventione cum aliquo inita, ut in ea civitate ha-
bitet, honores ſubeat & munera. *Quando es rece-*
bido por vecino, d. l. 1. in princ. ad munic. ibi, *Recepti in*
civitatem ut munera nobiſcum facerent. Hi etſi forenſes
ſint, vicini cenſentur, eo ipſo quòd pro talibus reci-
piantur, ut docent plures laudati à Barboſa *in d. l.*
exigere 65. n. 39. de judic. & Narbon. *d. gl. 2. num.* 159.
& 184. † Quibus etiam adde civem quem poſſe 65
fieri privilegio Principis, qui alicui concedit, ut etſi
exterus ſit, pro naturali habeatur, *l. privilegia 6. h. t.*
dict. leg. 1. ad munic. ibi, *Niſi fortè privilegio aliquo.*
leg. 15. & ſeqq. tit. 3. lib. 1 Recop idque notarunt Inter-
pretes *hic*, quos laudat in hoc propoſitum Gregor.
in d. leg. 1. tit. 24. verb maguer. Mieres *de majorat. 1. p.*
quæſt. 51. num. 76. & ſeq. Nicol Garcia *de* [illegible] *d. 7.*
p. cap. 9. num. 1. Azeved. *in leg. 1. tit. 1. lib. 6. Recop.*
num 55. & 56. Narbon. *dict. num.* 159. & ratio eſt,
quia paria ſunt ineſſe alicui qualitatem per natu-
ram, aut per privilegium, ut cum Bald. diximus *in*
tit ſup. ſi ſervus, aut libert. num. .. Videndi Matienz.
in leg 1. tit. 10. gloſ. 5. n. 2. Barboſ. *de appellat. verb.*
cives num. 5.

Denique, alium modum adquirendæ civilitatis 66
adjicit lex noſtra, id eſt, adoptionem. Falsò ſcribe-
bantur in vulgatis Codicibus, *allectio*, id eſt, *adoptio.*
Florentini rectiùs ſcribunt, *allectio*, vel *adoptio*, ut
animaduertit Cuiac. *hic.* Quemadmodum enim per
manumiſſionem efficitur quis civis ejus loci, in quo
dominus erit, ita & ſimiliter qui adoptatur, vel ad-
rogatur ſortitur originem adoptantis *l. 1. in princ. leg.*
ordine 15. §. fin. cum ſeq. l. libertus 17. §. in adoptiva, ff.
ad municipal. l. in adoptionem 7. C. de adoptionib. notant
in dictis juribus Scribentes ordinarii. † Idem di- 67
cemus de nepotibus, filiis, nempe adoptati, quia
patrem ſuum ſequuntur, *d. §. in adoptiva*, licèt hæc
civilitas tandiu duret; quantum adoptio, *l. ſed etſi*
16. ff. ad municipal quia finita patris adoptivi pote-
ſtate, nullum ex priſtino jure remanet veſtigium. *leg.*
in omni 23. ff. de adoptionib. cum. l. ſeq. & quam per
adoptionem filij adoptati ſequantur originem ado-
ptantis, adhuc etiam retinent originem patris natu-
ralis, *d. l. ordine §. fin. d. §. in adoptiva.* quia origini
paternæ additur alia, non verò mutatur, *d. l. in ado-*
ptionem, & poteſt quis duarum civitatum eſſe ci-
vis, ut *infrà* dicam, videndi Bar. & Plat. *hic n. 3.*
† quia ad exemplum adoptati idem cenſent dicen- 68
dum in Monacho, ut civis efficiatur illius loci, in
quo conſiſtit Monaſterium. Nam Monaſterium, vel
Capitulum Eccleſiæ civis quoque cenſentur civita-
tis, quia conſtructum eſt, quoad ea ſcilicet, quæ
eis utilia ſunt, ſcilicit ad paſcua, prata & ſimilia
commoda, quod quia doctè tractavit Narbona *ſuprà*
n 216. *& ſeq.* ideò nos omittimus.

Aiunt ita Imperatores. *Incolas verò domicilium*
facit.

Huſcuſq. egimus de origine adquirẽda. Nunc verò 69
de domicilio agunt Imperatores aiẽtes incolas cõſti-
tui per domicilium. Domiciliúmq; eſſe ſcribunt ubi
quis larem rerúmque ac fortunarũ ſummam conſti-
tuit, unde nõ ſit rurſus diſceſſurus, *larẽ* dixerũt more
paganorum. Nam lares erant dij privati, domeſtici

& familiares, quorum nomen domibus privatorum præeſſe credebatur. Varro *de re ruſtic.* Tertullian. *in Apologet. cap.* 13. & D. Auguſtin. *lib.* 1. *de civit. cap.* 3. Fingebantur & pingebantur duo juvenes pelle canina ſuccincti. de quibus Natalis Comes *lib.* 4. *mythologiæ c.* 4. & Mart. del Regio *ad Senec. in Thyeſt. verſ.* 264. *p. mihi* 373. Cerda *ad Tertull.* & *ibi* Pamel. *d. c.* 13. idem Cerda *ad Virgil. lib.* 8. *Æneid. verſ.* 541. *num.* 4. *& eclog.* 5. *verſ.* 70. *nu.* 21. Alex. ab Alex. cum ſuo Tiraquell. *lib.* 6. *genial. c.* 4. *pag.* 620. *&*
70 *lib.* 2. *c.* 22. *pag* 170. † qui dij, quia in foco collocati & culti (ut notat Taubman. *ad Plaut in Aulular. act.* 1. *ſcen.* 8. *verſ.* 16. *& in Bacchid. act.* 2. *ſcen.* 1. *n.* 3. & Caſaubon. *in Sueton. lib.* 2. *pag.* 116. (inde focarij dicti & laris appellatio pro foco accipitur, ut recte obſervat Cerda *lib.* 8. *Æneid, verſ.* 543.

——— *Heſternumque larem parvoſque*
Penates
Lætus adit.

ubi larem pro foco accipit, quia poſtea ſequitur
71 Deorum mentio. † Hic autem pro domo accipies larem, pro habitatione & ſede. *l. in fundo* 38. *de rei vind.* ibi *laribus carere, l.* 1. §. *domum* 2. *D. de liber. agnoſcen. l. ſi quis* 49. *C. de Epiſc. & Cler. l.* 2. *C. de offic. prætor. l.* 1. *C. ubi ſenatores, vel clariſſ. l.* 5. *l. dudum* 9. *tit.* 1. *lib.* 6. *C. Th* ibi, *qui in provinciis larem fovent.* Sidon. *lib.* 4. *epiſt.* 21. *in fin.* Symmach. *lib.* 5 *epiſt.* 74. larem patrium ſalutare dicit, pro in domum redire. Prudent. *lib.* 2. *contra Symmach.*

Urbs patria atque omnes lare conciliemur avito.

Propert. *lib. eleg.* 3.

Vix aperit clauſos una puella lares.

& *eleg.* 11.

Qui tulit aprico frigida caſtra lare.

ubi eleganter notat Paſſerat. *& d. lib.* 4. *eleg.* 1. *fol.* 570. & Gothofred. *in d. l.* 1. § *domum, de liber agnoſcent,* ad illa verba ubi larem matrimonio collocaren. videndus Zanger. *de exception. c.* 1. *p.* 2. *n.* 13. *& ſeq.* Apud nos ſolet dici de eis, qui jam habent domum collocatam & domicilium, *Tiene caſa y hogar*, ut denotemus eſſe vicinum alicujus oppidi.

72 Conſideratur domicilium à DD. tripliciter, ut docemur ex Gail. *lib.* 2. *obſer.* 36. *n.* 3. Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſum.* 42. *n.* 3. Farinac. *in fragm. verb. domicilium, num.* 194. Naturale ſcilicet, commune & accidentale. Naturale eſt quod ex ipſa natura venit, vel propria, vel paterna nativitate, ut diximus. Hoc domicilium mutari non poteſt *d. leg. aſſumptio, ad municip. l. origine, ſup. de municipib.* quia naturalia ſunt immutabilia, ut diximus, & probat Menoch. *d. n.* 3. Th. Sanchez *de matrim. lib.* 3. *diſp.* 23. *n.* 4. quod non ad omnes effectus certum eſt, ſed quoad illos qui ſunt in jure expreſſi. Nam originarius qui in alium locum domicilium tranſtulit, non ligabitur regulariter ſtatutis loci originis, quemadmodum nec quoad juriſdictionem ligatur, *l. fin D. de juriſdict.* ut dicam *infra.* docent Gail. *ſup.* & relati à Barboſ. *in d. l. hæc eſt* §. *proinde in artic. de foro ratione orig. n.* 108. *& ſeq.* Menoch *d. præſum.* 42. *n.* 5. *&* 6.

73 Verùm Effectus qui ex origine reſultant, ſunt ut origo ſemper attendatur quoad honores & munera quæ ſubire compellendus eſt originarius, etſi à loco originis abſit, & mutaverit domicilium. *l.* 1. *l. filis* 3. *l. fin. ſup. de municip.* ſive ſint perſonalia, ſive realia *l. libertus* 17. §. *ſed eodem* 4. *&* §. *poſtliminio. D. ad municip. l. reſcripto* 6. §. *fin l. fin.* § *patrimoniorum.* 21. *& ſeq. D. de munerib. l.* 4 § *is verò, D. de cenſib. l. exemplo* 30. *ſup. de decurion* docent relati à Zanger. *de ex-*
74 *cep. d. cap.* 1. *p.* 2. *n.* 67. *& ſeq* † Munera cenſentur veluti tutelæ, refectiones viarum, adminiſtratio Reipublicæ exactio tributorum, defenſio civitatis legatio, & alia quæ commemorantur *in l.* 1. *tot. l. honor.* 41. *l. fin D. munerib.* notant Bar. *in d. l. aſſumptio* §. 1 *num.* 2. Lucas *in d. l. ſi ios.* ubi etiam Plat. *& in l.* 1. *de municip.* Azeved *in rub. tit.* 14. *lib.* 6. *Recop. num.* 22. & Cujac. *lib.* 1. *reſp. Pad. in d. l.* 1. *libertus* §. *præſcriptio.* Quæ tamen munera rectè recuſabit filius originarius, ſi in loco originis ſint qui ad ea munera eligi poſſunt, ut ex Plat. notat Azeved. *ſup n.* 24.

Alius effectus reſultat ex dicta origine, ut poſſit 75
originarius conveniri in loco originis, nam ejus ratione ſortitur qui forum, ut in ea poſſit conveniri. *l. incola* 29 *juncta gloſ. ibid. D. ad municip. d. l.* 1. *ſup. de municip, cap. penul. de temper. ordin. lib* 6. *l.* 32. *tit.* 2. *p.* 3. ibi, *Si el de mandato es o fuere natural de aquel. la tierra camaguer que non ſea morador della bien puede ſer apremiado ſi lo hiſallaren.* obſervant Barboſ. *ſup. n.* 1. *&* 35. *& in l.* 2. §. *legatis num.* 7. *de judiciis.* qui cum Theſauro *deciſ.* 60. *in fin.* affirmat conſuetudine contrarium obtineri, ut forum quis non ſortiatur, neque ibi conveniri poſſit, etſi ibi inveniatur, juxta Accurſ. ſententiam *in d. l. aſſumptio* §. 1. *verb. non domicilium, in fin.* Zanger *ſup. num.* 67. *& ſeq.* hodie verò attendi debet *l.* 20. *tit.* 11. *lib.* 4. *Recopil.*

Quod verò attinet ad munera, diſtinguendum eſt 76
inter perſonalia & realia, ut ad perſonalia teneatur in domicilio, & attendatur locus ubi conſiſtit, & ſita eſt res, ex traditis à Florez *lib.* 1. *var. quæſt.* 11 *n.* 4. *& ſeq.* Azeved. *in l.* 10. *tit.* 14. *lib.* 9. *Recop num* 5. & probatur *in l. un. infr de mulier.* & in quo loco: nam cùm mulieres per matrimonium, ut ſatis ſuperque diximus, perdant originem propriam quoad munera petrimonialia, & quæ perſonis non cohærent, attenditur origo. *l. fin* §. *item reſcripſerunt, D. ad municip.* docet Barboſ. *in d. l. exigere num.* 13. *de judic.* ne quis duplici onere opprimatur, uno in loco originis & alio in domicilio. Idque jure noſtro regio probatur ex 10. *tit.* 14. *lib.* 6. *Rec.* ubi cives qui ceſſerint in alium locum, tenetus contribuere in primo loco pro rata temporis qui fuit in primo loco *in l* 5 *tit.* 9. *lib.* 7. *Rec.* ibi, *Si fueren a vivir a otros lugares que pechen y paguen por los tales bienes en los lugares donde los dejaren.* nam tributa quæ debentur ratione rei, exiguntur ubi res collocata eſt Azeved *in d. legib.* † Alius 77
effectus eſt, qui ex origine reſultat, ut quamvis in alium locum domicilium transferatur, nihilominus admitti poſſit ad honores originarius, & ad alias res ad quas ſolùm invitantur originarij, & excluduntur forenſes, veluti ad beneficia, quæ non niſi originalibus, vel naturalibus deferuntur, juxta ea quæ *ſupra* notavimus *n.* 32. *& ſeqq.*

Aliud domicilium dicitur commune, ut fuit Ro- 78
ma, quia ubi Princeps degit, cenſetur eſſe patria communis, *l. Roma* 33. *D. ad municip. l. ſi duas* 6. §. *Romæ* 11. *D. de excuſat. l. fin. D de interdict. & releg. l. cos* 9 *D. de vacat. mun. l tempore* 21. *C. Th. de Prætorib. & quæſt. l. ablationem* 14. *C Th. lib.* 6. *tit.* 2. ibi, *Partim patriæ communi largimur.* ubi de Roma loqui indicat inſcriptio quæ eſt *Ad Senatus urbis Romæ*, quo nomine patriæ communis à pleriſque antiqui & ſequentis ſæculi Auctoribus ſolet appellari. Senec. *de conſolat. ad Helviam. c.* 6. Plin. *lib.* 3. *hiſt. c.* 5. ibi, *Una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret.* Symmach. *lib.* 1. *ep.* 55. *& lib.* 3. *ep.* 36. *& lib.* 5 *ep.* 46. *&* 94. *& alibi ſæpius.* Sidon. *lib.* 8. *ep.* 6. explicant eleganter Alciat. *lib.* 2. *diſpunct. c.* 21. Lipſ. *de magnit. Rom. lib.* 1. *cap.* 7. Iuret. *ad Symmach. d. ep* 94. Savaro *ad Sidon. l.* 1. *ep.* 6. illa verba *In qua unica totus orbis, civitate ſoli barb... &* *ſervi peregrinantur.* Dorleans *ad Tacit. lib.* 3 *annal. pag.* 184. *& lib.* 11. *pag.* 92. Gaſp. Barthius *in notis ad Rutilium lib.* 1. *Itinerarij. verſ.* 6... ex Conſultis Donel. *li.* 17. *comm. c.* 13. ubi Oſvval. *lit. A. & ſeq* Barboſa *in d. l.* 26 *legatis n.* 10. *& ſeq. D. de jud.* Gabriel Pereyra *deciſ.* 2. *n.* 13. Solorzan. *de Indiar. lib.* 2. *c.* 21.

num.

n.21. & ſeq. & ego *lib.1.obſerv.c.1.ex n.8*1.ubi multa
79 in hanc rem adduxi † De ratione tamen dubitave-
runt noſtri Interpretes, & jam laudati. qui frequen-
tiori calculo admiſerunt illam, quòd cùm olim ex-
teris populis & nationibus daretur, idque rarum, nec
niſi virtuti pretium erat, ut inquit Tacit. *lib. 3. an-
nal.* & ſuffragiorum jus quod tanquam ſummum
beneficium exteris tributum, & tanquam glorioſum
privilegium acceptum legimus ut in cives Roma-
nos reciperentur, quod pluribus populis & provin-
ciis conceſſum eſt, ut apud Tacit.*lib. 11. annal.* Galli
jus civitatis ex poſtulabant, quod Vitellio & Vip-
ſacio Coſſ. varium multumque rumorem in ſenatu
80 excitavit. † Quin & de Claudio ait Seneca *in ludo*,
conſtituiſſe omnes Græcos, Gallos, Hiſpanos *roga-
tos* videre, id eſt, omnes videre cives, & de Balbo
Hiſpano noſtro tradit Plin. *lib.7. c. 43.* primum ex-
ternorum civitate Romana accepta uſum honore
quem majores Latio negaverunt. Quare Imperato-
res ſuper hoc honore adipiſcendo frequenter adiri
ſolebant, & conſtringebantur aſſidua inhiatione
poſtulantium. Tantique hanc rem æſtimarunt, ut
Auguſtus, Suetonio teſte *c. 40.* ibi, *Magni æſtimans
ſincerum atque ab omni colluvione peregrini atque ſer-
vilis ſanguinis ſervare populum civitatem Romanam
parciſſimè dedit.* & ex Dione didicimus *lib. 56.* eun-
dem Auguſtum ſupremis ſuis mandaſſe, & libellos
ſcripſiſſe, ne civitatis jus paſſim daretur. Idemque
Auctor ſcribit *lib. 60. de Claudio*, multis civitatem
dediſſe, multis Meſſalinam ejus uxorem & ſervos
vendidiſſe, quod & Tribunus dixit Paulo *Actuum
c. 22. Ego multa ſumma civilitatem hanc conſecutus
ſum.* & Salvian.commemorat.*lib. 5.de gubernat. Dei
n. 149.*ibi, *Itaque nomen civium Romanorum aliquando
non ſolùm magno æſtimatum ſed magno emptum, nunc*
81 *ultro repudiatur & fugitur.* † Unde cùm jus illud ita
magni æſtimatum, & magno in honore habitum
vendi cœperit, M. Antoninus Philoſophus lege
lata ſanxit, ut omnes qui Imperio Romano ſubditi
forent, cives Romani eſſent, ut auctor eſt Ulp. *in l.
in orbe 22. D. de ſtatu homin.* ubi cùm antea perpe-
ram legeretur, *in urbe Roma qui ſunt*, ex Pandectis
Florentinis rectiùs nunc ſcriptum eſt, *In orbe Roma-
no qui ſunt ex conſtitutione Imperatoris Antonini cives
Romani effecti ſunt*, dixi ego *lib.1. obſer. c.1.n.85.* †Hu-
jus conſtitutionis Auctorem laudat Marcum Anto-
82 ninum Philoſophum Aurelius Victor *in Hiſtor. de
Cæſarib §. de Marco Antonino*, qui de eo ait, *data
cunctis promiſcuè civitas Romana.* Juſtinian. verò *No-
vell.78. ſeu Auth. ut liberti de cætero, cap. 5.* hoc tribuit
Antonino Pio ibi, *Sicut enim Antoninus Pius cogno-
minatus jus Romanæ civitatis prius ab unoquoque ſub-
jectorum petitus, hoc ille omnibus in commune ſubjectis
donavit*, quod puto verius ex *d. l. in orbe.* ex qua id
ſuadetur, nam Marcus Aurelius Antoninus in jure
raró vocatur Antonini nomine, ſed Divus Marcus
ſolet appellari, etſi Caſaubon. *in Hadrian. Spartiani
fol. 11. lin 34.* Aurelio Victori conſentiat, & Dor-
leans *ad Tacit. lib.3.ann. pag.384.* † Huc ſpectat Ru-
83 tilius Numatian. *lib. 1. Itinerarij verſ. 62.* quem om-
nes ferè adducti laudant, & adducunt poſt Cujac. *in
l.un.infr.de mulierib. & in quo loco.* quem ego liben-
ter tanquam vulgatiſſimum præterirem, ni tam cer-
tè & ſigillatim hanc civitatis dationem ſignaret, his
diſtichis,

Feciſti patriam diverſis gentibus unam,
Profuit injuſtis te dominante capi.
Dumque offers victis proprij conſortia juris,
Urbem feciſti quod prius orbis erat.

Et divinis numeris noſter Hiſpanus Prudent. *lib. 2.
in Symmach.*

Jus fecit commune pares, & nomine eodem
Nexuit, & domitos fraterna in vincla redegit;
Vivitur omnigenis in partibus haud ſecus, ac ſi
Cives congenitos concludat mœnibus unis.
Urbs patria atque omnes lare conciliemur avito;
Texitur alternis ex gentibus una propago.

Et Claudian. *l. 3. de laudib. Stilicon* inter alia de
Roma,

Hæc eſt in gremium victos quæ ſola recepit,
Humanumque genus communi nomine fovit,
Matris, non dominæ ritu, civeſque vocavit,
Quos domuit, nexuque pio longinqua revinxit.
Hujus pacificis debemus moribus omnes
Quòd veluti patriis regionibus utitur hoſpes,
Quòd cuncti gens una ſumus.

Effectus verò hujus civilitatis quàm maximi fue-
runt, conſtat ex traditis à Briſſon.*lib.2. antiq. c.13.* &
Dorleans *ad Tacit. lib. 3. annal. pag. 384.* & ante eos
Alciat. *d. lib. 1. diſpunct. c. 21. ad fin.*

Unde jam conſtat quòd cùm omnes Imperio ſub- 84
diti cives Romani eſſent, inde patria communis
cunſebatur, & quilibet ibi conveniri poterat tan-
quam in ſua civitate, cùm ejus urbis incola aut do-
miciliarius judicaretur. Nam duplex eſt patria, una
propria & originalis, altera verò communis, ut erat
Roma. † quod etiam ad Conſtantinopolim referen- 85
dum eſt, ex Bal. *in rub.C. qui accuſare poſſ.n.11.* Decio
in c. 1. de præbend. num. 12. quidquid velit in contra-
rium Barboſ. *in d. §. legatis n. 42.* quia Conſtantinus
ei omnia privilegia contulit quæ vetus Roma ha-
bebat, ut narrant ferè omnes Hiſtoriographi illius.
Quæ poſtea lege ſanxerunt Arcad. & Honor. *in l. un.
infr. de privileg. urb. Conſtantinop.* quæ lex cùm in cor-
pore Codicis reperiatur, miror Barboſam non atten-
diſſe, & *l. omni 6. C. de ſacroſ. Eccleſiis l. generaliter
52.C.de Epiſc.& Cler.* & ita nova Roma appellatur,
l.fin. C.in quib. cau. pign. l.intra 5 C.de operib.publ. So-
crates *lib. 1. hiſt. Eccleſ.c.8.* videndi Pancirol *ad Not.
Imp.Orien c.25. & 29.* Buleng.*lib.2.de Imp. Rom. c.8.*
& dicam *in d.l. un de privileg.* & ita dies natales ha-
rum urbium inter feriarum dies numerantur *in l. om-
nes 7.C. de feriis,* notant Briſſon. *in l. die Dominico, C.
Th. de ſpectaculis pag 379.* Petr. Fab. *lib. 1. ſemeſt.c.9.
pag. 57.* & Dorleans *ad Tacit.lib.6.ann.pag. 526* † In 86
his ergo duabus regiis urbibus quilibet potuit con-
veniri, etiam pro contractibus alibi geſtis, *dict. l.
Roma.ad municip.d.l.2. §.legatis. de judiciis,* explicant
† latè & de jure revocandi domum in Legatis & 87
aliis privilegiati perſonis. Covar. *pp. c. 5.* & poſt
Alber. & alios Barboſ. *in d. §. legatis ex num.49.* Pere-
grin. *de fideicom. art.53. num.7.* Paz *in l.7.ſtyli num. 4.*
Pereyra *deciſ.2.n. 2. & 14.* & alij relati ab Oſvvald.
cum ſuo Donello *lib.17.comm.c.13.toto.* quam tracta-
tionem nos libenter omittimus, quia non ita propria
hujus loci.

Solùm illud adaperiam quod etſi illa ratio ceſſa- 88
verit, cur Roma vocata fuerit communis patria, ea-
dem quoque militat hodie in urbibus regiis, ubi
comitatus, vel curia Principis degit, vel ipſe Prin-
ceps cum ſua curia in rebus Eccleſiaſticis curia Ro-
mana, ubi reſidet Pontifex, cùm Romana Eccleſia
ſit omnium Eccleſiarum mater, magiſtra & Princeps,
c. fin. de foro compet. & in perſonis ſubjectis in tem-
poralibus ſummo Pontifici, notat Barboſ. *in d. §. le-
gatis n.31. & ſeq.* etſi malè contrarium velit Garcia. *3.
tom. diſcep. c.169. n.14. & ſeq* † Apud nos verò Curia 89
Regis, Matritum ſcilicet, ubi Princeps noſter &
dominus reſidet, communis patria cenſetur hujus
magnæ Monarchiæ, ita ut ibi quilibet ſubditus poſ-
ſit conveniri, ex *l. 4. tit. 3. p. 3.* Hoc tamen ea ratione
introductum eſt, quia Principis curia omnibus eſt
forum & tribunal, neque, poſſit illud recuſare, cùm
ſit ſupremum, fons juriſdictionis & caput omnis ter-
ritorij,

ritorij, *l.1.tit.4.p.3.* ibi, *Los que juzgan en la corte del Rey que es cabeça de toda la tierra e oyen todos los pleytos de los que ſe agrauian e eſtos llamaron ſobre iueces por el poder que an ſobre los otros.* & ita mare quod omnia abſorbet. *l.28.tit.9.p.2.* & ad quod tandem deueniendum eſt per appellationem ad auxilium implorandum contra injuſtam ſententiam, quod ſibi vendicat præſentia Principis, quia cùm olim Imperator Romanus ſua præſentia Romam faciebat, quo ſenſu dixit apud Herodianum *lib.6.* Pompeianus, *Roma eſt vbi & Impirator eſt.* Quod obſervat Tiraquell. *de nobil. cap.30.n.4.* & Couar. *in pp.c.4.n.10.* ita & in noſtris Regibus idem dicendum ſit, ut patria cõmunis dicatur Curia, ſeu locus ubi Rex cum ſuis Conſiliariis & comitatu adſiſtit, *l.27.tit.9 p.2.* tanquàm caput membrorum illorum principalium *l.quiſquis, C.ad leg. Iul. maieſt.* licèt curia ſit & dicatur, etſi Princeps abſens ſit, dum tamen ibi reſideat Conſilium regium, ſeu Supremus Senatus, ut rectè aduertit Azeued. *in l.1.n.11.tit.23.lib.8.Rec.*

90 Sed an hoc privilegium, quod curiæ ubi Princeps deſit, conceſſum eſt, poſſint habere regiæ Cancellariæ, ut eſt Valliſoletana, & Granatenſis, dubitari vidi, neque alium legeram qui eam difficultatem attingeret, niſi Parlador *in ſexquicent. diff.10.n.15.* qui tenet cum Suarez, quem locum nunquam reperire potui, quòd cùm ad Romæ exemplum regia Curia, ſeu cohors eſt communis patria, ita ut quilibet poſſit ibi conueniri, eodem modo non ſolùm curia ubi Rex regiam habet, & reſidet Conſilium Regis, verùm & Regales Cancellariæ eadem funguntur prærogatiua, ita vt quiſquis ibi reperiatur, poſſit conueniri. † quod & adſtrui præter Parladorij
91 fundamenta poteſt ex *l.2.tit 5.lib.2. Rec.* ubi vtraque Cancellaria Vallitoletana & Granatenſis, decorantur nomine curiæ, illic. *Porque los Preſidentes y oidores ſepan que Reynos y comarcas departimos a cada vna corte y Chancilleria.* & inferiùs, *Aian de ir y vaian a la dicha nueſtra corte y Chancilleria de Granada e venga a la nueſtra corte y Chancilleria antigua que reſide en Valladolid.* ubi cùm cohortis nomen habeant & hæc ſuprema ſint tribunalia, merito habebunt illud priuilegium, ut forum commune & patria cenſeantur, præcipuè cùm ſigillũ Principis ejus perſonam repræſentet, & illius vices gerat, ut firmant præter Parlador *ſup.n.12.* Cancer. & Montealegre, relati à Guzman. *de euict. q.28. & ſeqq.*

Verùm hæc ſententia mihi ſemper diſplicuit.
92 Nam illud priuilegiũ quod cohorti, ſeu curiæ Principis conceditur, conceſſum eſt ratione perſonæ regiæ, ut docemur ex *l.4.tit.3 p.3.* ibi, *Empero en todo pleyto es tenudo de reſponder delante del Rey y ſi fuere fallado en ſu corte, e eſſo e, porque corte del Rey es fuero comunal de todos* quæ verba ſatis demonſtrant ſolùm de curia regia accipiendum eſſe illud priuilegium. Quia etſi Curiæ dicantur Cancellariæ, hoc procedit latè ſumpto vocabulo, cùm multum differant à vera curia Regis, ut res per ſe facilè indicat ſiquidem illa verba, *delante del Rey ſi fuere fallado en ſu corte.* excludunt Cancellarias, quæ etſi ſuprema ſint tribunalia & Curiæ, non tamen corporaliter reſidet Princeps, & ita curiæ appellatione ſolùm intelligi debet vera regiaque Principis. *l.21.tit.3.lib.7.Rec* ubi prohibentur Decuriones mitti in curiam vel Cancellarias, ut patet ibi. *para venir a la corte o a las Audiencias,* & infrà, *Corte o audiencias,* docent Cabedo. *1.p.deciſ.13.n.3.& 7.* Gonçalez *in reg.8.Cancel. gloſ.13.§.1.à n.2.* Couarr. & alij relati à Barboſ. *de appellat verb.appellatione 67.tota* Pereyra *d. deciſ.2. num.12.verſ.licet enim.* Neque obſtat repræſentatio ſigilli, nam aliud eſt eſſe tale, aliud haberi pro tali, *l mercis, de verb.ſignif.* cum adductis à Burgos de Paz *in l.3 Tau.1.p.concl 3.n.481.* & quod ratione meræ perſonæ regiæ conceditur, non poteſt concedi ejus repræſentationi.

Vnde infero non rectè procedere traditionem Pe- 93
reyræ *d. deciſ.2. per tot.* exiſtimantis Luſitanum non poſſe conueniri Matriti in Curia Regis, ſi ibi inueniatur, ex contractu in Luſitania geſto. Probaréque intendit ſuam ſententiam. *Primò*, quia etſi regnum illud fuerit unitũ Caſtellæ, ita dicta vnio facta fuit ut Luſitania ſuis legibus viueret, & ita Rex noſter diuerſo reſpectu dicitur Rex Luſitaniæ & Caſtellæ. † *Secundò n.11. & ſeq.* ait quòd etſi verum ſit, ſub-
ditum in Curia Regis inuentum cõueniri poſſe, ut 94
ſuprà diximus, hoc procedere exiſtimat in ſubdito proprio, qui ſubjicitur legibus illius curiæ, non ſumendo ſubditos generaliter, ſeu contentiuè dum comprehendit omnia Regna Hiſpaniæ, quod in Luſitania adhuc viget, cùm poſt vnionem, vel ſucceſſionem datur juriſdictionis diuiſio, & ſeparatio quæ ſine vlla regiminis & legũ antiquarum mutatione hodie regitur ac gubernatur, & ſuam curiam conſeruat. Aliter autem in maximam Luſitani nominis perniciem tenderet, dum tam in propria curia Portugalliæ, quàm in Curia Caſtellæ conueniri poſſent. Nam licèt uerum ſit veram curiam dici vbi Rex perſonaliter aſſiſtit, ut diximus, tamen Philippi II. benignitate prouiſum eſt, ut Prorex etiam in curia reſideret, ut conſtat ex *Ordin.lib.1.tit.2.§.2. &*
tit.7.& 8. † Ruſus *n.13.* ait, quod etſi Roma dice- 95
batur communis patria, ex ratione ſuprà adducta, non potuit hoc curiæ Regis Caſtellæ adaptari, quia non ſunt Luſitani ejus ciues, nec gaudent ejus priuilegiis & exemptionibus, atque ita illa curia reſpectu Luſitanorum, ut proprij Regis curia conſiderari nullo modo poteſt, cùm ad originarios ejus regni, non ad exteros dirigatur.

Hæc & alia ſunt fundamenta Pereyræ in quibus 96
magis elucet innatum Luſitanis odium in Caſtellanos, quàm ſolidæ iuriſprudentiæ aliqua ſcintilla. Quia ſi vera eſſet ea doctrina ſequeretur, hoc priuilegium curiæ concedi ratione loci, non ratione regiæ perſonæ, quod jam diximus falſum eſſe, & ſolùm concedi ob regiam perſonam, nec conſequenter neceſſarium eſt, ut ſint ciues, nam ſufficit quòd ſint ſubditi & vaſalli, & hoc non negabunt Luſitani.

Neque obſtat dicere vnionem illam Luſitaniæ 97
cum Caſtella ita effectam, ut propriis legibus viuerent. Nam etiam Aragonia, Neapolis, & Sicilia, & ferè omnes rationes quæ ſub orbe Hiſpano ſunt, ſuis conſuetudinibus, foris & legibus reguntur, & tamen nemo audebit curiam ſui Regis declinare, præcipuè cùm in ea ſemper aſſiſtant ſuprema tribunalia, quæ eas prouincias gubernant, & Luſitani Præſidem habeant in curia cum ampliſſima poteſtate, vt fatetur ipſe Pereyra *n.7.* Neque ex eo quòd Luſitani habeant ſuas leges, ideo deſinit Rex noſter eſſe etiam Luſitaniæ. Neque queri debet Pereyra in Luſitani nominis perniciẽ euenire ſi conuenirentur in curia Caſtellæ, nam non conuenitur Luſitanus tanquam in curia Regis Portugalliæ, neque ex hoc vllum damnũ ſentit nomen illud, cùm à miniſtris ſui Regis judicetur, quemadmodum aliæ nationes.

Denique, quia ſi in exemplum adducit Romam quæ erat cõmunis patria prouinciæ, non ex eo quod ſubderentur imperio, deſinebant ſuis legibus viuere, imò juris ciuilis participationem non habebent, ſufficiat nunc vnum teſtimoniũ Iudææ, quæ etſi ſubjecta Romanis, ſuas leges patrias habebat, ut conſtat *Ioan.cap.18.* his verbis. *Accipite eum & vos, & ſecundum legem veſtram iudicate eum.*

Diximus *ſuprà* de duobus domiciliis, naturali ſci- 98
licet

liect, & [illegible]. Nunc de altero eſt ſermo inſti-
tuendus, quod accidentale, ſeu habitationis nuncu-
patur, & incolas facit. Hoc tamen vbi quis velit
conſtituitur, *l. nihil 31. D. ad municip.* & ſtatim ac
quis habitationem ſuam in aliquo loco fixit, cum
animo & voluntate expreſſa in eo permanendi *l. eius*
qui 27 § fin. ibi ſi vtrobique deſtinato ſit animo, iuncta
l. domicilium 20. D. ad municip. l. in lege 203. verſ. igitur.
D. de verſ. ſignif. l. ſi eum 20. in fi. D. de ſi deicom. liber.
docent Menoch. *lib 6. præſum. 42. & de arbitr. caſ. 86.*
ex n. 2. Sanch. *de matr. lib. 3. diſp. 23.* Gratian. *1. tom.*
diſcep. c. 181. & 3. tom. c. 569. n. ex n. 1. Farin. *1. p.*
frag. verb. domicilium ex num. 194. & relati à Narbon.
d. gloſ. 2. num. 4. & ſeq in l. 20. tit. 1. lib. 1 Rec.

99 Dixi, *ſtatim ac quis habitationem fixit, cum voluntate*
permanendi, quia ſola voluntas, vel deſtinatio ſola
aut animus non conſtituit domicilium, niſi cum ea
factum concurrat, id eſt, habitatio & tranſlatio re-
rum ſuarum in eum locum, vbi domicilium conſti-
tuere vult, *d. l. domicilium* docent Accur. *ibi verb. do-*
micilium, & in l. origine, ſup. de municip. Marian. So-
cin. *in c. fin. de foro compet. n. 54.* Bal. *in l. fin. h. t.* Me-
noch. *d. caſ. 86. num. 2.* & cum aliis Narbon. *ſup. n. 7.*
& Gratian. *d. c. 569. num. 2.* quod adeò verum eſt vt
ſola habitatio de per ſe, etiamſi ſit longiſſimi tem-
poris, dum tamen animus non concurrat, domici-
lium non conſtituit, *l. nihil 25. D. de captiuis.* ibi,
Neque enim ſatis eſt corpore quem domum rediiſſe, ſi
mente alienus eſt. aduertunt Menoch. & Sanch. *ſup.*
Narb. *num. 16.* Gratian *ſub. num. 2. & 3. & p. n. 6.*
100 † Vnde momento contrahitur domicilium ſtatim
ac quis declarat velle ſe perpetuò manere in aliquo
loco, & hæc voluntas producitur ad effectum, tranſ-
ferendo ſe ad locum, ibique habitando in domo
propria, vel conducta, ſeu gratis accepta, & quem-
admodum diximus animo & facto adquiri domici-
lium, ita his concurrentibus deperditur, ſcilicet
deſertione habitationis eiuſdem domicilij, nam ſi
ſolus animus perpetuò manendi in contrarium ſit,
& quis non habeat voluntatem in eo loco habitan-
di, non ex eo deperditur domicilium, niſi concur-
rat etiam factum, id eſt, deſertio habitationis, quia
res per qualcunque cauſas naſcitur per eaſdem diſ-
ſolvitur, *l. nihil tam naturale. D. de regul. iur.* docet
Sanchez *dict. diſp. 23. n. 2. verſ. hinc fit.*

Indéque eſt quòd ſi quis animum ſuum declara-
101 uerit, affirmans nolle habitare in eo loco, non con-
trahetur domicilium, quia vt dixi, animus inſpi-
ciendus erit, & cùm hoc ab animo dependeat, in-
colæ declarationi creditur, vt docet Accur. *in § ſed*
iſtæ quidem 3. Inſt. de act. vbi Iaſ. *n. 54.* refert plures
Menoch. *d. caſ. 86 n. 5. & ſeqq.* quod procedet etiam-
ſi maior bonorum ſuorum pars tranſlata ſit in eum
locum; nam declaratio animi tali facto præualet,
cùm in iis quæ ex facto noſtro dependent, potiùs
ſtandum ſit declarationi expreſſæ, quàm facto, vt no-
tat Menoch. *n. 9.* † Si verò maiorem bonorum ſuo-
102 rum partem tranſtulerit, & tamen non declarauerit
animum ſuum incola, dubium eſt, an ex eo ſolo
domicilium contrahatur; In quo videntur eſſe con-
trariæ duæ conſtitutiones, noſtra ſcilicet, *& l. 2. C.*
vbi ſenatores, vel clariſ. Nam noſtra lege ſtatuitur non
ſufficere maiorem partem bonorum conſtituere in
loco vbi moratur, niſi & ibi larem habeat. Copula-
tiuè igitur requiritur, vt larem habeat, & vt ſum-
mam rerum ſuarum conſtituat.

At contrarium dicitur *in d. l. 2.* vt in caſu dubio
domicilium contrahi videatur ſi maiorem partem
bonorum habeat quis in loco vbi moratur. Verb.
ita ſunt clara, vt nullam dubitationem relinquant.
ibi: *In prouinciis verò, vbi larem fouent, aut vbi ma-*
iorem bonorum partem poſſident, & aſſiduè verſantur.
l.

† De hac difficultate tractarunt poſt Menoch. *ſu-* 103
pr. num. 19. & 20. Barboſa *in d. l. heres abſens. § fin.*
num. 80. & 110. de iudic. Narbon. *ſup. num. 64.* Farin.
d. verb. domicilium, ex num. 101. frag. 1. p. & Zanger
de except. cap. 1. pag. 2. num. 25 & ſed. & num. 36.
licèt omnes ita confusè hanc rem tractarint, vt
vix quid tenendum ſit animaduertas, neque vllus
eorum præter vnum Menoch. hanc difficultatem
diſſoluit, qui ait noſtram legem etſi coniunctim re-
quirat larium conſtitutionem, & fortunarum ma-
iorem partem eſſe disiunctiuè accipiendam, vt ſæ-
pè in iure ſolet euenire, *ſæpe 53. D. de verb. ſig.*
vbi in iure ait Paulus disiuncta multoties pro con-
iuncta; & econtra ponuntur; & ratio eſt, quia ſo-
la larium conſtitutio, vel habitatio domicilium parit,
etſi rerum ſuarum partem maiorem non transferat
incola, dum tamé conſtet de animo: Si verò de animo
non conſtet, tunc ſufficiet cum habitatione tranſlatio
bonorum, ex qua deſumitur coniectura, & præſumi-
tur qui domicilium conſtituit habuiſſe animum ibi
permanendi perpetuò. Quapropter domicilium iam
iudicabitur illuc, vbi habitationem fixit, cum de-
claratione animi, & non ille locus, vbi bona reli-
quit, vt docet Barboſa *ſup. n. 83.* & Narbona *n. 66.*

Secundò ex ſupradictis deſcendit quòd ſi habitator 104
nullam expreſſam declarationem fecerit ſe velle ha-
bitare in aliquo loco, ſed ibi perſeuerauerit per de-
cennium, ex temporis tranſcurſu incola exiſtimatur
& vicinus. *l. 2 h. t.* facit *l. 2. C. de ſeruit. & aqua.* ibi
tempore quæſiti l. ſi quis diuturno 10. C. ſi ſeruit vind l.
cum de in rem 6. D. de vſuris, cum adductis à Menoch.
ſup. n. 13. Narbon. *n 68.* Tuſcho *tom. 2. lit. D. concl.*
592. n. 8. Farinac. *ſub. n 206.* & Otero *de paſcuis cap.*
4. n. 11. quod tempus neceſſarium eſt ad acquiſitio-
nem domicilij ex præſumptione animi *l. 2. tit. 24. p.*
4. l. 32. tit. 2. p. 3. l. 5. tit. 2. lib. 7. Recop. id eſt, quan-
do non adeſt expreſſa animi declaratio. † Quemad- 105
modum in ſcholari dicitur, nam ſi in loco ſtudij ha-
bitauerit per decennium, tunc præſumitur domici-
lium ibi voluiſſe conſtituere *d. l. 2. h. t.* explicant Bar-
boſ. *in dict. l. heres § fin. n. 103.* Menoch. *n. 22.* Narb
n. 23. qui id rectè intelligunt quando poſt tempus
completum, ſtudiorum ſcilicet ſi poſt curſus ſuos iam
peractos in eadem ciuitate perſeuerent *d. l. 2. ſup* ibi,
Si decem annis tranſactis eo loco ſibi ſedes conſtituerint,
prout quotidie Salmanticæ animaduertitur, tunc
enim cenſetur contractum domicilium. † Quod ego 106
non admitterem in his ſcholaribus, qui Salmanticæ
perſeuerant poſt quinquennium ſuorum ſtudiorum,
& acceptum gradum baccalaureatus, vt aſſidua le-
ctione iuris magis inſtructi (vulgò dicuntur *Paſan-*
tes) poſtea Collegium aliquod ex Maioribus illius
Academiæ ambiant, vel Cathedrarum petitioni in-
cumbant, vt ſic ad maiora præmia à Regis benigni-
tate accipienda habiliores reddantur Hi namque ad-
huc ſtudiis incumbere magis, quàm domicilium mu-
taſſe dicentur; quod comprobatur ex doctrina Bar. *in*
l. lex Cornelia § domum, D. de iniuriis, quem Menoch.
d n. 22. & confert Gratian. *3 t. c. 692. n. 3. & 6.*

Sed dubium eſt, an in hoc decennio computan- 107
dum ſit quinquennium illud quod ſcholares conſu-
mere ſolent in iuriſprudentiæ facultate, ex conſtitu-
tione Iuſtin. *in procemio D. § & quod iam.* & ex con-
ſtitutionibus Academiæ Salmanticenſis, & aliarum,
vt refert Menoch. *ſub. numero 23.* ex cuius *nu-*
mero 25. & 26. mente dicendum exiſtimo, il-
lud decennium comprehendere quinquennium, in
quo iuri opera datur, ita vt ſi ſcholaris decen-
nium conſumpſit in Academiæ loco, & elapſum
eſt, ibidem adhuc moratur, & ibi ſedem fixerit,
tunc domicilium intelligitur conſtituiſſe, quod
probatur ex *d. l. 2 ſup h. t.* ibi, *Niſi decem annis tran-*
ſactis

ſactis eo loco ſedes ſibi conſtituerit, & ita tranſcurſo
decennio tantùm, non quindecim annis, cùm d.
verba legis tranſcurſum decennij duntaxat deſide-
108 rent. † quod non ſolùm in ſcholaſticis admittendum
eſt, ſed etiam in quolibet alio, quando ex aſſi-
dua conuerſatione & habitatione vult quis probare
domicilium eſſe contractum, cùm ex tam longo
tempore animus ibi permanendi præſumatur, licèt
hæc habitatio non debeat eſſe minoris temporis,
quàm decennij, vt probant plures relati à Farinac.
*ſub n.*204. Gratian. *c.*181. *n.*16. *&* 23. Narbon. *ſup.*
109 *num.*68. *& ſeq.* Barboſ. *in d.* §. *fin. n.*127. † qui rectè
aiunt ex legibus noſtris, & iam adductis, quòd cum
requiratur expreſsè decennium, arbitrium Iudicis
non ſufficere ad declarationem an minori tempore
domicilium contractum ſit, vt volebant DD. apud
Farin. *ſup. num.*206. & Menoch. *n.*15. *&* 16 † Quare
110 mercatores in locis, in quibus mercaturæ cauſa ne-
gotiantur aſſiduè, domicilium non adquirunt *l. La-
beo* 5. *D. ad municip.* cum aliis tradit Narbon. *num.*23.
ſuper, etſi alij velint contrarium, præcipuè Innocent.
& alij relati à Zanger. *d. c.* 1. *p.* 2. *num.*32. *&* 33. qui-
bus ſatisfacit Narbon. & erit videndus Barboſ. *in d.
l. hæres* §. *fin. num.*112. *& ſeq.* De Prætoribus ciuitatum
& poteſtatibus jam diximus *ſup. n.*61.

111 Rurſus deduco poſſe quem duobus in locis, vel
tribus conſtituere domicilium ſimul eodem tem-
pore *d. l. Labeo* 5. *l. aſſumptio* 6. §. *viris D. ad municip.
cap.* 1. *&* 3. *extr. de ſepultur. in* 6. docent relati à Bar-
boſa *ubi prox. num.*61. *& ſeq.* Narb. *num.*58. Gironda
*de privileg. num.*25. Gratian. 4. *tom. diſcept. cap.*623.
*num.*25. Farinac. *ſup. num.*222. dum tamen quæ *ſuprà*
ſunt animaduerſa, obſeruentur, ſcilicet habitatio, &
animi declaratio.

112 Cœpimus oſtendere quæ huic legi conducere
videbantur, qui verò plura ſcire cupiat ſupradicti
Auctores latiùs tradunt. Nunc verò de effectibus
huius traditionis & doctrinæ adductæ paulisper
agemus. Et in primis domicilij conſtitutio efficit vt
in loco prioris domicilij à quo diſceſſit, ampliùs
conueniri non poſſit incola, *l. cùm quædam puella* 19.
D. de iuriſdict. l. libertus 17. §. *patris, Digeſt. ad mu-
nicip.* Barboſ. *ſup. n.*70. ita vt tranſlato domicilio ex-
ceptio incompetentiæ, ſeu præſcriptio fori fundata
eſt contra actorem, cui nec in loco originis reſpon-
dere cogatur reus, ſed ab inſtantia iudicij eſt ab-
ſoluendus. Quamuis, enim originis domicilium ſit
immutabile, vt ſæpe dixi, hoc non quoad iuriſdi-
ctionem intelligendum eſt, quia ex eo quòd domi-
cilium alibi conſtituit, forum etiam amittere cre-
ditur, & cenſetur eius loci magiſtratui ſe ſubieciſſe,
ita vt potentior dicatur & fortior, quàm locus origi-
nis, quia ab ipſo quòd ab origine relicta alicubi do-
micilium tranſtulit, ciuis eſſe deſinit de conſuetu-
dine, & renuntiare propriæ ciuitati, & eius priui-
legia amittere, vt obſeruat Andr. Gaill. *l.* 2. *obſeru.*36.
*n.*5. *& ſeq.* Zanger. *d.* 2. *p. num.*75. & iam *ſuprà* ani-
maduertimus.

113 Sed mihi non parum iniecit dubitationis, an cùm
ciuis iam ſit loci domicilij, eo ipſo quòd ipſi conſti-
tuerit habitationem, ſtatim priuilegiis gaudeat in-
cola, quibus vtuntur cæteri ciues. Verbi gratia,
cùm in pluribus locis Regni Granatenſis priuile-
gium extet Dominæ Reginæ D. Ioannæ, quo indul-
getur oppidanis Motrili, & aliorum opidorum, vt
facilè inuitarentur, ad ea loca habitanda, quæ ob per-
fidiam Mahumetanorum ea incolentium deſereban-
tur, vt nullam gabellam ſoluant qui ibidem domi-
cilium contulerint. An ſcilicet ſtatim gaudebunt ea
immunitate, ac domicilium conſtituerint, vel neceſſarium
ſit, vt per aliquod tempus habitent, ita vt donec
compleatur, exiſtimetur & pro forenſi habeatur.

Rurſus ſi ſtatuto caueatur ne aliquis niſi ciuis ad- 114
mittatur ad officia publica, an decennium neceſſa-
rium ſit, mouet me *leg.* 5. *tit.* 2. *lib.* 7. *Recop.* vbi cùm
iubeantur obſeruari priuilegia oppidorum in eligen-
dis officiis publicis, vt ſunt decurionatus, tabellio-
natus. Subiicitur quòd in locis vbi hæc non adeſt
conſuetudo, reſeruetur facultas Principi, ea officia
conferendi, & conferenda eſſe, promittit naturali-
bus eius loci viciniis, vel qui per decem annos ibi
habitauerint, vt ipſa verba oſtendunt. *Tanto que las
perſonas aquien proueieremos ſean vecinos y moradores
en las ciudades y lugares y naturales dellas o que ayan
ſido vecinos de ellas diez annos antes que por nos ayan
ſido proueidos.*

Vlteriùs, quia ciuis dicitur illius loci in quo do-
micilium habet, vt notat Auendan. Burgos & alij
relati ab Azeuedo *in l.* 1. *tit.* 3. *lib.* 7. *Recop. num.*6. &
tamen non dicitur an per decennium, vel per mo-
dicum tempus habitauerit. † In quo dubio poſſum, 115
eâ adhibitâ diſtinctione procedere, vt quoad iuriſ-
dictionem & forum, vt poſſint recipi teſtes in teſta-
mento, iuxta *leg.* 1. *tit.* 4. *lib.* 5. *Recop.* ſufficiat quòd
domicilium habeant, & pro vicino & ciue habean-
tur, etſi decennium non ſit tranſactum. At verò
quoad hoc ut gaudeant priuilegio immunitatis, &
exemptionem gabellarum, reputentur pro forenſi-
bus, iuxta doctrinam Ruini *conſ.*100. *lib.* 5. quem ſe-
quitur Gratian. 1. *tom. diſcept. cap.*181. *num.*17. *& ſeq.*
& ratio eſt, quia cùm priuilegium detur propter ha-
bitationem, non intelligetur vera habitatio, niſi
tempus declarauerit perſeuerantiam *argu mento l.
quidquid calore* 48. *Digeſt. de reg. iur.*

Secundus effectus eſt, vt cùm ad matrimonium 116
contrahendum neceſſaria ſit Parochi præſentia, ex
Concil. Trident. *ſeſſ.*24. *cap.* 1. *de Refor.* Quæſitum eſt
an Parochus originis, vel domicilij aſſiſtere debeat,
vel quis videatur proprius Parochus, & dicendum
eſt cum Thom. Sanchez *dicta diſp.*23. *num.*7. *lib.* 3.
quoad hoc Sacramentum attinet Parochum pro-
prium eſſe qui ſit Parochus habitationis: quia ſola
habitatio conſtituit aliquem in parochianum, etſi
non habeat animum ibi perpetuò manendi, vt fir-
mat Narbona *ſup. num.*10. *& ſeq.* & ita cenſuiſſe ſa-
cram Congregationem, ex aliis tradit & refert ſuo
more plures diligens Aug. Barboſa *in remiſſ. ad Con-
cil. d. cap.* 1. *num.*5. *&* 6. † Quemadmodum ſi quis 117
deceſſerit, non electâ ſepulturâ, ſepeliendus eſt in
parochia vbi viuus percepit Sacramenta, vt tradit
Parlador. *in ſexquicent. diff.*66. §. 3. *in princ.* Item etiam
ad proferendam conſcientiam Parochus erit proprius
qui ſeruit illi Eccleſiæ, ſub qua ſubiacet domus ha-
bitationis, docet grauiter Sanchez *ſuprà*, à quo hæc
vtiliter & latè pertractantur.

Tertius effectus eſt de quo vidi dubitare ſæpe 118
ſæpiùs in hac & in Granatenſi curia, & ideò in eius
declaratione aliquantulum immorabor. An ſi ali-
quis recipiatur in vicinum in aliquo populo, qui
habet communionem paſcuorum cum alio, talis
vicinus ad depaſcenda paſcua admittatur tanquam
quilibet alius de populo, non obſtante quòd in duo-
bus locis vicinus exiſtat & admittendum eſſe ad-
ſtruitur ex ſequentibus.

Primò, quia poteſt quis ciuis eſſe æqualiter in
duobus locis, *l. lex Cornelia* 5. §. *ſi tamen, de iniuriis, l.
eius qui* 27. §. *fin. D. ad municip.* & ita in vtroque loco
munera ſubit, *l.* 1. *ſub. de municip l. priuilegio* 6. *h. t.*
& honores, *leg. libertus* 17. §. *ſed eodem. D. ad municip.*
quia ciuis dicitur qui in ciuitate receptus munera
ſubit, vt docent plures apud Otero *de paſc. d. cap.* 4.
num. 19. ergo etiam commoda quæ cæteris ciuibus
conceduntur, concedi quoque debent & in vicini-
tatem recepto, *d. l. eius.* §. 1. ibi, *denique municipij com-
modis*

modis fruitur, cùm ſecundùm naturam ſit eum ſequi commoda, quem ſequuntur incommoda, ex vulgari principio Juris, Gratian. 3. *tom. diſcep. cap. 539. n. 29. & 30. & 2. item c. 709. n. 16. & 19.* cùm nulla major ratio detur in communione paſcuorum, quàm in cæteris privilegiis civibus conceſſis.

119 *Secundò* expendo elegans Scævolæ reſponſum *in leg. teſtatrix 20. §. plures. D. ſi ſervitus vindic.* ubi cùm ſaltum communem plures ex municipibus ut jus compaſcendi haberent, emiſſent, & quidam ex eis ſua prædia vendidiſſent. Quæſitum eſt à Scævola, an hoc jus etiam ad emptores tranſiret; & reſpondet tranſire: Ergo eodem modo vicinius hujus populi, eo ipſo quòd receptus eſt in vicinium invito altero populo, poterit communem ſaltum, ſeu compaſcendi jus habere, ſicut cæteri alij oppidani; quemadmodum venditor ſui prædij in ſpecie propoſita potuit inviis ſuis conſociis illud jus ad emptorem transferre. Unde non poterit alter populus, qui illum novum vicinum à paſcuorum communitate arcere vult, quidquã facere quo liber vſus impediatur tali vicino, nam eo ipſo quòd vicinitatẽ habet, jam illo jure gaudet: ſicut prædij dominus non poteſt facere quo vſus liber paſcendi impediatur; ſicuti nec dominus fundi ſeruientis ædificare in præjudicium ſeruitutis. *l. ſi domus 20. D. de ſeruit. vrb. l. ſi eo loco 6. D. ſi*

120 *ſeruit. vind.* † Item nec Decuriones ciuitatis poſſunt paſcua omnibus ciuitatibus communia interdicere nec ad tempus, nec in perpetuum, vel aliquam partem claudere limitibus, id eſt, *poner cotos cotear*, quo uſum paſcendi ciuibus interdicatur, ut docent cum Bor. & Auendan *de exequen. 1. part. c. 4. nu. 22. verſ. & ſimul.* Morla *in emp. tit. de ſeruit. q. vlt. n. 28. & 29.* & latè Otero *de paſcuis c. 16. ex n. 14.*

121 Rurſus facit quòd cùm receptus in ciuem per domicilij conſtitutionem efficiatur ciuis, ei debent cõpetere omnia jura, quæ omnibus ciuibus competere ſolent, atque ita non poterit prohiberi quominus vtatur paſcuis communibus, quia ſemel adquiſito jure iſto à populo non poteſt jus paſcendi ab alio conſocio mutari inuito conſocio, qui illo jure gaudet & vtitur, ut docet cum Romano Auendan. *d. numer. 22. verſ. & ſemel.*

122 Vlteriùs. Nam ad hoc ut quis dicatur ciuis, nõ eſt ei neceſſe habitare majori anni parte perſonaliter, ſed ſufficit quòd ibi habeat familiam, *que tenga caſa poblada l. 1. §. domum*, *juncta gloſ. ibi, verb. maneat. D. de liber. agnoſ. l. 1. §. 2. verſ. demum, D. De aleatorib.* ibi, *Domum pro habitatione & domicilio nos accipere debere certum eſt. l.* lex *Cronelia 5. §.* Domum, *D. de iujuriis.* ibi, *Domum accipere debemus, non proprietatem domus, ſed domicilium,* &c. *& § ſi tamen ead. lege. 1. qui domum. 8. in fin* ibi, *Appellatione domus habitationem quoque ſignificari palam eſt. D. ad l. Iul. de adulter.* & ita in terminis docuerunt Burgos de Paz *in leg. 3. Taur. 1. p. concl. 3. n. 433. & ſeq.* Menoch. *conſ. 1129. num. 54. & 55.* Gratian. *4. tom. cap. 623. n. 24. & ſeq.* & ex noſtris ſequitur Gironda *de priuileg. n. 34. & ſeq.*

123 In contrariâ opinione ſunt omnes ferè DD. Hiſpani, præcipuè Auendan. *1. part. de exequen. cap. 4. num. 25 verſ. terminorum.* Burgos *in dict. leg 3. Taur. n. 386. & 387 & ſeq.* & refert Gironda *ſup. num. 26.* Otero *de paſcuis c 4. n. 32 & ſeq.* Gregorium ſequuti, qui moventur auctoritate legis expreſſæ, quæ eſt *l 9. tit. 28. part. 3.* illic, *ca todo ome quo fuere ya moridor pueda vſar de podas eſtas coſas que ſon comunales, à todos. Mas los que fueſen moradores en otro lugar no pueden vſar dellas contra la voluntad o defendimento de los que mora ſen hi.* facit etiam *l. 1. tit. 3. lib. 7. Recop.* ibi, *vecinos y moradores,* & quòd in re communi potior eſt conditio prohibentis. *leg. Sabinus 28. D. communi. diuid. l. per fundum 11. D. de ſeruit. ruſt. l. quidam Hiberus 12. § cùm parientum. D. de ſervit urban.* cum aliis vulgatis Rurſus poteſt adduci *l. 8. tit. 27. lib. 9.* ibi, *ſalvo ſi en tal lugar morare y tubiere vecindad con caſa poblada de la major parte del anno.* qui conſonat. *l. cum de lanionis 18. §. Sabinus 12. D. de fund. inſtruct.*

Nihilominus tamen hæc fundamenta mihi non 124
ita gravia videntur, ut à ſupradicta ſententia diſcedere cogat Nam *d. lex partita 9.* fefellit Avendanum & Burgos, dum exiſtimarunt verbum *morar & moradores,* de ſola habitatione perſonali eſſe accipiendum, Cùm imò non ſolùm denotet actualem & perſonalem habitationem, ſed etiam domicilium contractum, ubi habet bonorum ſuorum majorem partem, ut probatur *in leg 15. tit. 1. part. 7* ibi, *Otro ſi decimos que puede ſer acuſado el mal fechor delante de juzgador del lugar de furiere el ſu morada o de aquel do tubieſe la major parte de ſus bienes*, in quibus verbis æquiparatur habitationi conſtitutio bonorum majoris partis, ut in ſpecie noſtræ legis.

Secundò facit *l. 32. verſ. la ſe tend, juncto verſ. ſe-* 125
quenti tit. 2. part. 1. ibi, *Si ubieſe ſido morador o ubieſe en aquella tierra la major partida de ſus bienes,* & *l. 17. tit. 2. lib. 7. ordin.* ibi, *donde fuere vecino o morador.* & ratio eſt, quia non minus dicitur commorari in hoc loco, quàm in alio, qui in duobus locis domicilium habet, cùm non ſit exigendum omne momentum, *l. ſi quis 8. D. de condit. & dem.* † quod elegan- 126
ter expreſſit Celſus *in d. l. ejus qui 27 §. fin. ff. ad municip.* illic. *Si quis inſtructus ſit duobus locis æqualiter, neque hic, quàm illic minus frequenter commoretur. Ego dubito ſi utrobique deſtinato ſit animo, an poſſit quis duobus locis domicilium habere, & verum eſt habere.* Cùm ergo habeat domicilium in duobus locis, ergo verum eſt dicere iſtum duobus locis commorari, quod nemo ſanus negabit, nam cùm non poſſit negari in eis locis verè domicilium habere, ita etiam non poterit negari in duobus locis commorari, quod potuit animadvertere Otero *d. cap. 4. numer. 52.* tradens non poſſe quem gaudere paſcuis, niſi majorem partem anni in eo loco habitaverit ſine aliquo juris fulcimento, ut *infrà* dicemus. Neque enim rara habitatio intelligetur, vel momentanea, ut ipſe Otero exiſtimat *n. 24.* & 25. ſi per modos à jure permiſſos domicilium habeat.

Neque obſtabit difficilis verſus ille *d. l. 9. Mas* 127
lo que fueſen moradores en otro lugar. quia accipiendus eſt de his qui alibi vicini exiſtunt, & volunt alterius loci, in quo domicilium non habent, paſcuis uti, quo caſu rectè dicetur non poſſe paſcuis uti, cõtra voluntatem ibi habitantium, & ratio non eſt obſcura quia ſine voluntate municipium, qui non eſt vicinius municipij, ſed alterius non gaudet paſcuis, Non tamen lex partitæ negat eum, qui vel habitat, vel domicilium habet, eſſe arcendum à paſcuis, quaſi præciſè requirat habitationem.

Neque magis obſtat alterum argumentum de 128
ea juris regula, quæ in re communi facit meliorem conditionem prohibentis. Nam reſpondeo eam obtinere, quando in præjudicium juris paſcendi communis, aliquid fieret quod in ejus rei præjudicium vergeret, mutando ſcilicet ſtatum rei, per quem fieret paſcuorum uſus deterior, veluti ſi paſcua ad culturam redigerentur, ita ut modus paſcendi immutaretur, vites ſcilicet plantando, aut olivas, ut obſervant Covar. *lib. 1. var. cap. 17. num. 11. verſ. ſed & quoties & cap. 37. pp. num. 5. & 6.* Avendan. *1. part. de exequend. cap. 4. num. 22. verſ. & ſemel.* & noviſſimus Ant. de Otero *de jure paſcen. cap. 16. num. 1. & 2.* nec ædificiis impediendo depaſtum, nec aliis locare ſine conſenſu alterius ſocij, ut

idem Otero docet *n.* 14 *&* 15. At verò quando non infringitur ſtatus paſcuorum, neque præjudicatur principaliter, tunc prohibitio eſt nullus momenti. *l. per fundum* 11. *D. de ſervit. ruſtic. l.* 10. *tit.* 11. *part.* 3. & quæ circa ejus interpretationem adducunt Dueñas *reg.* 125. Gomez 2. *tom. var. cap.* 10. *num.* 16. & Ant. Fab. *lib.* 19. *conject. cap.* 36. & eſt in propoſito elegans *l. fin. D. comm. prædior.* quam explicant & in optimis quæſtionibus expendunt poſt Bar. *in l. uſusfructus D. de ſtip. ſerv.* Iaſ. *in l. hujuſmodi* §. *Stichum*, *in fin. & in l. ſervi electione num.* 15. *D de legat.* 1. Mantua *ſing.* 213. Gragl. *in d. partic.* Molin. *de primog. lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 26. Conan. *lib.* 4. *comm. cap.* 9. *n.* 14. *& l.* 9. *cap.* 4. *num.* 2. facit quoque *l. in re communi* 25. *D. de ſervit. urb.* † Vel quando nihil intereſt ſocij non fie-
129 ri talem rem, tunc prohibitio ſocij, non eſt alicujus momenti, ex Accurſ. *in d. l. Sabinus*, *verſ. conſtat* cui favet *d. l. quidam Hiberus* 12. § *fin. & l. fiſtulam* 18. *D. de ſervit. urban.* alias enim infringeretur libertas alterius ſocij, id eſt, alterius populi ſi hac ratione impediretur vicinos recipere; quod ſervitutis quandam ſpeciem referret, *argumento l. Titio centum*, §. *Titio centum*, D. *de cond. dem.* junctis quæ ad ejus exornationem dixi *lib.* 1. *obſerv. c.* 6. cum interſit populorum civibus ampliari. *l.* 1. *D. ſolut. matrim. l. cùm ratio* 7. *D. de bon. dam.* Quare cùm ex receptione alicujus in vicinium principaliter non præjudicetur juri paſcendi, licèt in conſequentiam fiat ſcilicet aucto populo ex multitudine paſcentium, non debemus attendere, niſi quod principaliter agitur, & non quod in conſequentiam accidit, *l.* 1. *D. de auctor. tutor. leg. ſi quis nec cauſam* 4. *D. ſi cert. pet. l. verum* 39. *D. de furtis.* cum adductis à Fachin. *lib* 8. *controverſ. cap.* 72. Cevallos *quæſt.* 79. *num.* 34. Ant. Fab *de error. dec.* 99. *err* 2. Alvarez *de Axiomat. jur. lit. A. num.* 253. *& lit. C. num.* 154.

130 Minus obſtat *d. l.* 8. *tit.* 27. *lib.* 9. *Recop. juncta d. l. cùm de lanionis* §. *Sabinus*, D. *de fundo inſtr.* Quibus probare intendit Otero *d. cap.* 4. *num.* 23. illum vere & proprie cenſeri habitare, qui majori parte anni habitat. Nam falſum eſt id dicere (ut *ſuprà* probavimus, etſi eo argumento id quoque teneat Barboſ. *d. gloſ.* 2. *num.* 116. qui plures alios refert) cùm ſi quis majori parte anni teneatur habitare, quomodò po-
131 teſt dici unum eumdemque hominem poſſe duobus locis domicilium habere ſimul & eodem tempore. † Neque in contrarium eſt *d.* §. *Sabinus* in quo nihil de vicinitate, nec de paſcuis agitur, ſed de eo legato relicto, *fundum*, *quæque ibi ſunt*, *lego*, ut eo intelligantur relictæ res quæ majori parte anni in fundo erant, verba enim illa *quæque ibi ſunt* comprehendunt quæ majori parte anni ibi fuerunt, quia illud tempus indicat ex voluntate teſtatoris ibi eas repoſuiſſe, ut illic permanerent, *l. Seiæ.* 20. §. *Pamphilæ* D. *de fundo inſtr.* quibus inſtructior eſſet fundus. Quare cùm de voluntate teſtatoris agitur qui voluit fundum inſtructum legare, ea legare videtur, quæ ſemper in fundo manent, non verò quæ temporis cauſa illic fuerunt, *l. quæſitum* 12. §. *Papinianus quoque* 37. *D. de fundo inſtr. juncta l. qui ſaltum* 67. *de legat.* 3. & inſtrumenti nomine continentur quæ agri gratia in fundo ſunt, *d. l. quæſitum* 12. §. *Alfenus* 2. §. *ſi aliqua* 8. *de fund. inſtr.* Quapropter *in d.* §. *Sabinus* ea propria fundi eſſe dicuntur ad hoc, ut legato contineantur quæ majori parte anni in eo ſunt, nam ex eo colligitur ejus fundi eſſe voluiſſe. Hoc tamen minimè adaptabitur noſtræ diſputationi. Nam ut quis civis ſit, & paſcuis utatur, non eſt neceſſaria habitatio majoris partis anni, ſed ſufficiet quod modis à jure introductis vicinius quis exiſtat.

132 Denique ad *d l.* 8. *tit.* 27. *libro* 9. *Recop.* Reſpondeo loqui in caſu ſpeciali, ſcilicet in redditnum regalium exactione, qui dicuntur *ſervicio y montazgo*, & ſolountur Regi de pecudibus, qui ad depaſcendum ducuntur *a eſtremo* ratione ſecuritatis, quam præſtat Princeps, ut poſſint per vias & loca publica tranſire, *l.* 11. *d. tit.* 27. & explicat Otero *cap.* 34. *num.* 2. *& ſeq. ſup.* Si ergo quis deſpaſcatur in hoc oppido, & ut tributum eludat, allegaverit ſe eſſe alterius loci vicinum, ut huic fraudi occurratur, ſtatuit dicta lex talem vicinitatem eſſe attendendam, ut in tali oppido moretur, qui ſe immunem eſſe dicit majori anni parte, cum ſuâ familiâ, uxore & filiis quo excluditur aliud genus domicilij & incolatus contrahendi quoad hunc effectum.

Verùm hoc ad alios caſus non eſt extendendum,
imò extra illum inſinuat lex ſufficere modos quibus 133
regulariter de jure contrahitur domicilium ut ſic ſi civis ſi utatur omnibus commodis ejuſdem oppidi. Quo etiam modo explicanda eſt *l.* 11. *tit* 7. *lib.* 7. *Recop.* quæ loquitur ſpecialiter in fundis qui deſerviunt paſtui animalium ad culturam pertinentium, ut notavit idem Otero *d. cap.* 4. *n.* 31.

Denique finitima eſt his illa quæſtio, an Vicanei 134
ſeu Comitatenſis, ſive illi, qui in vico civitatis habitant, paſcuorum civitatis cui ſubiacent, poſſint utilitate gaudere; & ſine ulla dubitatione videtur procedere affirmativa pars. Quia qui in vico naſcitur eam patriam habere videtur, cui vicus ille correſpondet, *l. qui ex vico* 30. *D. ad municipal. l.* 2. *C. ubi ſenatores*, ibi *ſive in hac alma urbe*, *ſive in ſuburbanis*, *l. pupillus* 239. §. *incola*, *D. de verb. ſignif.* ibi *Nec tantum hi*, *qui in oppido morantur incolæ ſunt*, *ſed etiam qui alicujus oppidi finibus*, & ita ſequuntur relati à Narbon. *ſup. num* 86. *& ſeq* & Ant. de Otero *ſup. c.* 10. *toto*, *maximè ex num.* 4. à quo multa hujuſce rei potere poteris. Neque huic reſolutioni obſtat *l. ſcire oportet* 35. *D. ad municip. juncta l.* 3. *h. t.* ubi totum contrarium decidi videtur. Nam eis ſatisfacit Narb. *ubi proximè n.* 88. hunc articulum rectè pertractans

LEX ULTIMA.

Impp. VALENTIN. THEODOS. *&* ARCAD. AAA. *Martiano Comiti Orientis.*

Mulieres honore maritorum erigimus, & genere nobilitamus, & forum ex eorum perſona ſtatuimus. Sin autem minoris ordinis virum poſtea ſortitæ fuerint, priori dignitate privatæ, poſterioris mariti ſequentur conditionem, & domicilium mutamus.

SUMMARIUM.

1 *Concluſio hujus legis proponitur, & adducuntur in ejus confirmationem plura jura.*
2 *Laudatur D. Antonius Pichardus, & referuntur DD. qui noſtram legem explicant.*
3 *Per matrimonium efficiuntur ſocii divini humanique juris, & caſtigatur* lib. 4. C. de crim. exp. hær.
4 *Ratio hujus legis ſumpta ex individuitate vitæ conjugum.*
5 *Maritus eſt uxoris caput.*
6 *Mulieres participant de honore, vel de decoro maritorum.*

mariṫorum, & eorum radiis coruſcant.

7 *Mulier nupta Nobili quemadmodum ipſe torqueri non poteſt, ita nec ipſa.*

8 *Mulier illegitima cenſetur legitima nupta legitimo, & nupta militi eius privilegiis gaudet*, & num. 9.

10 *Mulier Clerici coniugati habet ea priuilegia quæ habet maritus.*

11 *Idem de vxore familiaris ſancti Officij*, & n. 23.

12 *Quæſtio in Magno Conſilio agitata refertur, an mulier Equitis militaris ordinis in criminalibus ſit conuenienda apud Iudices mariti. Laudatur Dominus D. Chriſtophorus de Moſcoſo regij Conſilij fiſcalis.*

13 *Iudex ordinarius fundat de iure, & habitus militaris non eſt dignitas*, & num. 14.

15 *An Equites ordinum militarium ſint verè religioſi?*

16 *Probatur latè mulierem in cauſis criminalibus ſequi forum viri.*

17 *Expenditur* l. penul. inſt. de ſilentiariis, *& remiſſiuè oſtenditur quale fuerit officium ſilentiariorum.*

18 *Ex militari habitu oritur qualitas honorifica.*

19 *Privilegium conceſſum marito ratione alicujus artis, aut officij, quantumuis perſonalis, competit etiam & vxori.*

20 L. ſemper, §. immunitati, D. de iure immunit.

Explicatur l. 1. C. de vxoribus militum, *& qua ratione poſſunt vxores militum gaudere priuilegiis eorum.*

22 *An vxor Clerici coniugati gaudeat foro clericali?*

23 *Quid de vxoribus familiarium ſanctæ Inquiſitionis?*

24 *Priuilegium quod habet mulier ratione mariti retinet in viduitate, inquiritur eius rei vera ratio*, & num. 25.

26 *Vidua quæ caſtè vixerit, gaudet priuilegiis mariti.*

27 *Mulier nobilis quæ nubit viro plebeio, efficitur plebeia, niſi ſit Regina, aut Duciſſa vel ſimilis, quia in his caſibus vel in iure expreſſis nobilitas vxoris, aut dignitas communicatur marito.*

1 MVLIER ex perſona mariti non ſolùm adquirit nobilitatem, & forum ſortitur, ſed ab eis honores ſumunt, & eorum conditione ita afficiuntur, vt ſi Nobiles ſint mariti, nobiles, ſi plebei, plebeiæ reputentur, etſi ipſæ aliàs Nobiles eſſent, & vno verbo dicam, eorum ſplendore clareſcunt, vilitate obſcurantur, priuilegiis omnibus gaudent & legibus adſtringuntur. Hæc noſtra lex poſita quoque eſt *in tit. infr. de dignitat.* neſció quę quâ ratione Tribonianus eam in illo titulo iterum tranſcripſerit, etſi omnes DD. ſeſe in ea ratione adipiſcenda diſcrucient. Probant noſtram concluſionem plura iura *l. vnic. infr. de mulieribus & in quo loco, l. medicos 6. l. Grammaticos 11. infr. de Profeſſor. & Medic. l. fin. infr. de Comitibus conſiſtorian. l. filij 22. §. vidua. D. ad municipal. leg. fin. Cod. de iniuriis, Nouell. 22. ſeu Auth. de nuptiis §. non tamen 36 Nouel. 105. c. 2. ſeu Auth. de Conſulibus §. ſi autem* Conducunt *leg 3. part. 2. leg. 7. tit. 2. part. 4. leg. 6. tit. 1. libro 4. ordinam. leg. 9. tit 11. libro 2. Recopil.* ibi, *E otro ſi a las mugeres que fueren caſadas.*

2 Refert alia plura in huius rei confirmationem Præceptor noſter Ant. Pichard in elegantiſſima illa diſput. *de Nobilit. communic. num. 1. & 17.* in qua non minus ſui acutiſſimi ingenij, quam maturi iudicij mirum in modum exculti ſpecimen præbuit, quod non ſolùm agnouit Salmantica, verùm & hæc Valliſoletana curia, illa dum primarium Antecelſorem hæc dum integerrimum Senatorem ſortita eſt Pichardum; is ergo multos adducit DD. de hac re agentes, præter quos & præter ordinarios in his locis Nouarium *hîc, & in l. mulieres 13. infr. de dignit.* erunt euoluendi Bobadill. *lib. 3 polit. cap. 2. num. 24.* Barboſa *in l. quia tale, num. 26. D. ſolut. matr.* Gutierr. *conſi. 3. num. 6.* Sanchez *de matrim. libro 7. diſp. 47.* Riccius *collect. 125.* Oſvval. *ad Donell. lib 13. cap. 21. litt. E. & F.* Maſtrill, *de magiſt. libro 4 cap. 13. ex n 10. & lib. 5. cap. 4. num. 70.* Theſaur. *deciſ. 123. numero 9.* Surd. *deciſ. 330. num. 19.* Molin. *de ritu nuptiar. lib. 1. cap. 23. num. 44.* Zanger *de exception. 1. part. cap. 1. à num. 56* Carleual. *de iudic. & foro comp. libro 1. tit. 1. diſp 2. quæſt. 2. num. 65.* Montealegr. *libro. 1. prax. ciuil. cap. 9. num. 291.* † Ratio huius conſtitutionis eſt, 3
quia cùm per matrimonium coniuges efficiantur ſocij diuini humaníque iuris, *leg 1. D. de ritu nupt. l. 1. §. ſi vir. 15. D. ad SC. Sillanian. leg. 4. Cod. de crim. expil. hær.* ibi, *quæ ſocia rei humanæ atque diuinæ domus ſuſcipitur*, quæ verba explicarunt Corraſ. & Conſtan. relati à Pichard. *ſub num. 15.* & alij quos refero *lib. 2. obſeru. cap. 1. num. 20.* & Cujac. *in tit. Cod. de crim. expil. hær. & in tit. Cod. de nupt.* prædicta verba ſuſpecta rectè cenſens, & legendum exiſtimans *domum ſuſcipitur*, neſcio qua Grammatica ego faciliùs lego *domu*, vel domo. (†) conſequens eſt vt de nobi- 4
litate mariti tanquam de ſocio participet vxor, *l. ex diuerſo 17. §. 1 ff. ſol. matr. l. 1. D. de act. rer. amot l. non tantùm 20. in fin. l. ſi rerum 52 D. de re iudic.* Ne indiuiduitatem illam matrimonialem, quæ quos in carne una conſtituit, & vnum corpus ex duobus facit, Geneſ. *cap. 1. cap debitum, de bigamis, cap. idonei 4. quæſt. 3.* inæqualitas aliqua diuideret & perturbaret, iuxta ea quæ tradidi *lib. 2. obſeru cap. 1. num. 19 & ſeq.* vt enim rectè Columel. ait *lib. fin. de re ruſtic. in præfat.* ibi, *Nihil in domo coniugali apud priſcos diuiduum conſpici, nihil quod aut maritus, aut fœmina proprium ſui iuris eſſe diceret, ſed in commune conſpiciebatur ab vtroque*, refert Coſtan. & relati ab Oſvval. *d. libro 1. cap. 21. lit. H.* Solorz *de parricid. lib. 2. cap 1.* & Ioan. Sauaro *ad Sidon infrà* referendus. Confert quoque D. Chryſoſtom. *orat. 3. ad fin.* ibi, *Vxorem non lecti tantùm, & rea conſortem exiſtimat, verùm & conſilij & operum & totius vitæ cooperatricem.* † Et cùm maritus 5
ſit vxoris caput, *cap eſt ordo, cap mulierem 33. quæſt. 5. cap. duo pueri, de deſponſat. impub. leg. 14. tit. 9. part 1.* vbi Gregor. facítque D. Pauli locus *ad Theſſalonic. cap. 2 & Epheſ. 5.* quemadmodum caput influit in cætera membra, ita etiam oportet à marito tanquam à capite in ſua membra deriuari qualitates illas honorificas, vel viles, vt aliàs membra capiti ſuo conueniant, cùm contrarium eſſet abſurdum, vt ait Horat. *in Arte, in principio.*

Humano capiti ceruicem, pictor equinam
Iungere ſi velit, dicas vt turpiter atrum
Deſinat in piſcem mulier formoſa ſupernè
Spectatum admiſſi riſum teneatis amici.

Unde fluxit vt participes ſint mulieres vel honoris, 6
vel dedecoris, & cuiuſcumque conditionis maritalis, *l. fœmina 8. D. de ſenator. l. cùm te 10. C. de nuptiis l. 5. l. edicimus 7. infr. de murilegul l. 5. infr. de fabricen.* & vxor quantumuis ignobilis viro nobili nupta, gaudet omnibus immunitatibus & priuilegiis nobilitati conceſſis, adeò vt ſi Regi nubat, Regina nuncupabitur, vt ait *l. 7. tit. 2. part. 4. l. 6. tit. 2. lib. 4. ordinam. l. 9 tit. 11. lib. 2. Recop. l. 18. tit. 14. lib. 6. Recop.* explicant relati à Pichard. *ſub. n. 43* Barboſa *in d. l. quia tale, n 22. & ſeq* Maſtrill. *d. libro 4. cap. 13. ex num. 20.* Azeued *in d. l 9 Recop.* quod procedit, etiamſi priuilegium eſſet perſonale, *l. fiſcus 6. in fin. de iure fiſci*, vt poſt Tiraq. obſeruat Surdus *deciſ. 330. n. 15.* & alij relati à Nouario *hic* Quapropter mulier dicitur corru-

ſcare radiis mariti, Sidon.*lib.5.epiſt 16.ad vxorem.*ibi,
Novi enim probè, ne meo quidem te, quem ex lege par-
ticipas ſic honore lætatam, quia licet ſis vxor bonū, ſo-
ror optima es, item & *carm.22.verſ.195.*
Hæc Celſi quondam coniux veneranda Leonti.
Quæ non vlla magis nurus, vnquam Pontia gaudet,
Illuſtris pro ſorte viri.
Vnde deſcendit quòd cùm Nobilis torqueri non
7 poſſit, *l.2.tit.30.part.7.l.4.& 5.tit.2 lib.6. Recop.*
cum adductis à Ciſuentes *in leg.79. Taur.* Azeued.
in dict.l.4. num.34. & mulier eidem nupta, eadem
in dict.l.mulie- gaudebit immunitate, ut notat Plat.
res, ubi Nouar. *num.8.*& alij congeſti à Pichard.
ſup.num.44. numeris ſeqq. idem ad Palinodiæ pœ-
nam, vulgo *des decirſe*, extendit. † Item etiamſi
mulier illegitima, & viro legitimo nubat, legitima
cenſebitur, *l.3.in fin.Cod.de nat.ral. lib.3.*Tiraquell.
de nobil cap.18.numero 2 Barboſ.*in d.l. quia tale nu-*
mero 22.& Pichard.*ſup* poſt Plat.& alios *in dict.*
9 *l.mulieres.*† Et mulier militis gaudet priuilegio mi-
litari, *l.1.Cod de vxoribus milit.*Bellug.*in ſpec. Princ.*
rub.20. § quia poſt. num. 20. Georg. Accaci *de pri-*
uileg.iur.ciuil.lib 1.cap.4.num.15. Rouit. *ſuper prag-*
mat.15. de militibus numero 20. & prag. 16, num. 4.
10 Et mulier clerici coniugati habet fori priuilegium
in cauſis criminalibus, *leg. 2 Cod. de Epiſc. & cler.*
docent Panormit. Imol. & alij *in cap.2.de foro comp.*
Bart. & relati à Rebuff. *hic nu.2.* ubi ejus addit Ti-
raq, *poſt ll.connub. gloſ.2.num.33.*Carol.de Graſſis *de*
effect.cleric.effect.1 num.155. Barboſ. *vbi ſup. in dict.*
*l.quia tale num.26.*plures res referunt alter Barboſa *de*
jure Eccleſiaſt. libro 1.cap.39.numero 62. Nouar. *in*
11 *dict.l.mulieres, num.7.* † Quin & familiaris ſancti
Officij vxor eodem gaudet priuilegio & foro, quo
& maritus, Graſſis *ſup.numero 156.* Paramo *in defen-*
ſio.juriſd. ſanct. Offic. cap.3. licèt de conſuetudine
aliud obtinere doceant Narbon.*in l.20.gloſ.1. n. 75.*
tit.1.lib.4. Rec. & Marius Cutellus *in patrocin. pro*
Regia juriſd.Inquiſito.controuerſ.9.num.107 & ſeqq.
12 Horum argumento in grauiſſima cauſa quæſi-
tum eſt in regio Conſilio, an vxor Equitis militiæ
D. Iacobi deberet in cauſa criminali homicidij apud
Ordinum Senatum accuſari, ſicut ejus maritus, an
apud judicem ordinarium. In quo dubio ſcripſit do-
ctiſſimam allegationem dum regij fiſcalis munere
in ſupremo Concilio fungeretur, Dominus D. Chri-
ſtophorus de Moſcoſo & Cordoua, noſtri Collegij
Conchenſis fauſta proles, qui poſt Clementinarum
Cathedram in Salmanticenſi Academia reportatam
Fiſcalis & Senator Granatenſis prætorij electus poſt
Pintiani, Indiarum Conſilij, mox Regij diſertiſſi-
mus fiſci patronus deſignatur, ubi magna cum lau-
de totius cauſæ majorum præmiorum dignus cenſe-
13 tur. † Ergo in eo dubio videbatur dicendum contra-
rium, cùm judex ordinarius fundet de jure commu-
ni contra omnes ſui territorij. Mar. Cutel. *ſup.contro-*
uerſ.11.num.116. & ſic debet mulier probare qua-
litatem quæ à juriſdictione ordinaria eam abſtrahit
l.2. § ſed ſi dubitetur; l.ſi quis ex aliena 5. D. de ju-
diciis, docent relati à Narbon.*in l.20.gloſ.19.tot tit.*
1.lib.4.Recopil. Maſtrili. *deciſ 156. num. 6.* Barboſa
in leg.1.de iudiciis, art.1.num.150. & concludenter
de ea qualitate docere debeat, *l.fin. D.de eo quod met.*
cauſ. cum adductis à Valenzuel.*conſ.57.n.8.* D. Franc.
del Caſtillo *2.tom.deciſ 156.* alias in dubio præferen-
da eſt quæ pro ſe habet præſumptionem juris. Fari-
nac. *quæſt.31.n.25.* † Rurſus facit, quia habitus mi-
litaris, quem geſtat maritus, non eſt officium, nec
dignitas, nec nobilitas, quia ad eum præſupponitur
nobilitas taliter, quòd ſi Eques eam non haberet,
14 habitus minimè eam daret, unde non eſt quod tri-
buere poſſit vxori ſuæ Eques.

Tertiò, quia exemptiones conceſſæ militibus ordi- 15
num militarium, fundantur, vel quia ſunt verè Re-
ligioſi, iuxta communiorem ſententiam, de qua
agunt Barboſ. *de poteſt. Epiſc. alleg. 11. num. fin. &*
de iure Eccleſiaſt. lib.3. cap.7.ex num.23. Ceuall. *de*
cognit. per viam viol.2.part, qu.49. Maceraten.*lib.1.*
var. reſol. fin. caſ. 63. Gaſp. Pereyra *deciſ. 58.*
Melch. Reynoſo *obſeru.1.* Narbon. *in leg.8.gloſ.vnic.*
num.14.tit 5.lib.1. Recopil.& noſtri Collegij doctiſſ.
& Nobiliſſ. alumnus Regius Conſiliarius C. Ferdin.
Pizarro *in Apologia pro Ordinibus militar. in hiſtoria*
Cari de Torres de tribus ordinibus n.19 & ſeq. quem ſe-
quitur aliis pluribus relatis, Diana *reſol.moral.t.2.re-*
ſol.50.& 73. part. 1.& 3. part. reſol.30. Vel quia
ſunt perſonæ Eccleſiaſticæ, vt tradunt Florez de Me-
na *lib.1.var. quæſt.21. num.205.* Garcia *de beneſic.1.*
p cap.4. num.13. & 21. Azor. *tom.1.moral. libro 13.*
cap.3. quæſ.2.& 3. & alij iam laudati. At hæc quali-
tas vt ſint Religioſi, vel Eccleſiaſtici, non poteſt
adeſſe in mulieribus, cùm ſit qualitas merè perſona-
lis, & quæ non poteſt tranſire in mulieres, ergo
cùm in eis ceſſet cauſa, effectus quoque debuit ceſ-
ſare, qui reſultat ex ea qualitate, ex vulgari axio-
mate quod ceſſante cauſa, ceſſat effectus, & facit
l. ſemper. 5. § immunitati, D. de iure immunit. Vnde
oritur fideiuſſorem familiaris S. Officij non gaudere
exceptione fori declinatoria reo competenti, quia ea
exceptio ſit merè perſonalis, vt cum aliis docet Guz-
man, *de euictione quæſt.10. numero 61.* poſt Cened.
quæſt. can.quæſt.12. numero.3. & ſequ. Quibus ratio-
nibus hanc partem tenuit. Thom. Sanchez *de*
matrim lib.7. diſp.47. num. 3. & Reynoſo *obſeruat.*
3. num.15. & conſentit Capiblanc. *de Baronibus*
cap. 57. num.7. quibus adſtipulatur dominus Piſ-
calis.
Verùm his rationibus non obſtantibus, ſupradi- 16
cta ſententia verior mihi videtur, vt in cauſa crimi-
nali mulier ſequatur forum viri, quamtumvis ipſe
habeat priuilegium, vel ius perſonale, quam in præ-
ſenti tenuit Rebuff. & videntur probare fundamen-
ta jam adducta, & lex noſtra, cùm forum eis præter
indiſtinctè, nulla habita, excluſione priuilegij perſo-
nalis, & non ſolùm mulierem nobilitet ex nobilita-
te mariti, ſed etiam & honore, vt probant ea verba
Mulieres honore maritorum erigimus, & genere nobili-
tamus & forum ex eorum perſona ſtatuimus, in quibus
non ſolùm præſtatur nobilitas mariti, ſed etiam ho-
nor & forum. At quis negabit habitum militarem,
etſi non ſit dignitas, nec nobilitas, non eſſe hono-
rem? Ergo rectè dicemus quòd etſi mulier non poſ-
ſit dici eſſe militaris ordinis, non eſſe denegandum
honorem eiſdem, qui ex tali habitu oritur *l.fœminæ*
8. D.de ſenatoribus vbi fœminæ nuptæ Senatoribus
id eſt, clariſſimis viris, clariſſimarum appellatione
continentur. Senatoria autem dignitas non minus
eſt extranea à fœminis quam ordo militaris, *l.2. de*
regul.iur. Item & priuilegium perſonale manumiſſo-
ris, ne in jus vocaretur, communicatur ejus vxori
l.1.Cod. de in jus vocan. Accedit *Auth. de Conſulibus*
cap.2. vbi uxor Conſulis, cujus officium erat perſo-
nale, claritate tamen mariti fruitur. Rurſus & *l. ſi*
quis nauiculariorum 12. Cod. Th.de nauicular. ibi, *Vt*
enim in litibus cauſiſque priuatis fora fœminas ſequi
conuenit marit orum, ita in publicis originis debent ſer-
uare rationem. † Confert eleganter *l. penul. infr. de* 17
ſilentiariis, in qua vxor ſilentiarij, ſiue ciuiliter, ſi-
ue criminaliter conueniatur, id debere fieri apud
iudicem ſui viri, ait Zeno his verbis, *Ne ad diuer-*
ſa tracti viri deuoti ſilentiarij iudicia, ſacris abſtra-
hi videantur obſequiis, iubemus eos qui quemlibet ſi-
lentiariorum, vel eius vxorem ciuiliter, vel crimi-
naliter pulſare maluerint, minimè eum ex cujuſli-
bet

bet alterius judicio, niſi ex judicio tantummodo magiſtri officiorum, conveniri. At ſilentiarij officium non poterat convenire mulieres, cùm eſſet miniſterium palatinum, & excubias agebant in ſacro palatio, adſt ntes ad limina ejus, ut agnoſcun. Cujac. *in l. 1. infr. de ſilentiar.* & Buleng *libro 3. de Imp Rom. cap. 10.*
18 His etiam addes *l. eos 6. infr. de fabricenſibus*, ubi eademmet ſtatuuntur. † Unde cùm ex militari habitu ſi non dignitas, ſaltem illa qualitas honorifica naſcatur, quæ ſplendeſcere facit talem equitem, cùm mulier radiis mariti coruſcare dicatur, conſequens eſt ut dicamus eo honore etiam affici mulierem, & ſortiri forum ex viro, etiamſi ſit perſonaliſſimum illud jus, quod eleganter confirmat Ammiani interpretatio ad *l. 7. Co. Th. de juriſdict.* ubi ait, *Fœminas ſecundùm honorem, quem viri earum meruerunt, volumus appellari, ut ad cujus domum nupta tranſierit, ejus proficiat dignitate, & pro negotiis ſuis in eodem foro, ubi eſt maritus, ſecura reſpondeat.* Neque enim ad ſortiendum forum neceſſarium eſt, ut mulier capax ſit ejus ordinis militaris, ut aſſerebat Thom. Sanchez, cùm ſufficiat ut capax ſit honoris quem habet maritus, à quo accipit omnia, quæ in conſequentiam illius honoris proveniunt, cùm leges quæ mulieri deferunt forum, indiſtinctè dicant honoribus maritorum erigi, & forum ex eorum perſona ſtatuendum, quaſi non aliud inſpiciatur, niſi perſona mariti, juxta quam forum regulatur † Neque enim
19 ignotum eſt in jure, privilegium conceſſum marito ratione alicujus artis, officij, aut artificij, vel miniſterij, quantumvis perſonalis, pariter cenſeri communicatum uxori, *l. non tantum 20. D. de re iudic. Auth. de nuptiis, §. non tantùm permittimus 36. leg. 18. tit. 14. lib. 6. Recopil.* ubi uxor utitur privilegiis mariti, ergo cùm juriſdictio Conſilij Ordinum comprehendat ex privilegio maritum, comprehendet & uxorem, quæ utitur ejus privilegiis, ex ratione *d. l. pen. de ſilentiar & d. l. non tantùm*, obſervant poſt Marian Socin. *in rub. de foro comp.* Tiraquell. *poſt leg. connub. gloſ. 2. numero 5.* Azeved. *in l. 9. tit. 11. lib. 2. Recopil. num. 3. & 4* Pichard *ſup. num. 4.* & alij relati à Barboſ. *in dict. l. quia tale 14 num 22. & ſeq. D. ſol. mat.* & Dit. Perez *in l. 1. tit. 3. lib. Recop. verſ. uxor etiam Clerici*, qui tenet in uxore Doctoris, quæ homicidium commiſit, Salmanticæ practicatum fuiſſe, ut de ejus cauſa Iudex Scholaſticus cognoſceret.

20 Neque obſtat *l. ſemper. 5. §. immunitati, D. de jure immunit.* Nam privilegia quæ naviculariis dantur (de quibus agemus *in tit. infr. de navicular.*) ipſis legibus præſcribitur, ut uxoribus non competant, & ſic cùm leges id exprimant, non poterunt eis uti, cùm expreſsè prohibeantur, ut docet Alber *in l. 2. Cod. de Epiſc. & Cler.* & Barb *d. ſup. num. 24.* ſecus autem eſſet, ſi à legibus non prohiberentur, quia tunc ſtandum eſſet juri communi. † Neque item
21 contrariæ partis aſſertores quidquam contra nos moliuntur, exiſtimantes *d. l. 1. Cod. de uxor. milit.* procedere in illis uxoribus militum, quæ in militiam cum ſuis maritis proficiſcuntur, ut ratione peregrinationis, & quia quodammodo militare videantur, tale privilegium habeant quo excludentur cæteræ quæ domi remanent, etſi mariti militiæ operam dederint ut obſervat Barboſ. *in d. l. quia tale num 26.* Reynoſo *obſerv. 3 num. 16.* Marius Curell. *ſup. controu. 9. num.* 108. Nam reſpondendum eſt non aliter privilegium concedi militibus, niſi in caſtris, præſidiis, vel in expeditione ſint, *l. 3. l. ſi cum 6. l. fin. C. de reſtit. milit. princ Inſt. de militar teſtam* ibi, *Videlicet cum in expeditionibus occupati ſunt, illis autem temporibus, per quæ citra expeditionum neceſſitatem in aliis locis, vel ſuis ædibus degunt, minimè ad vindicandum tale privilegium adiuvantur*, notat *ibi* Pichard. & M. Mantua *de privileg. milit numer 287.* Rovit. *d. pragm. 6. de militibus numero 34.* & alios referens Hermoſill. *ad Greg. in l. 49. tit 5. p. 5. gloſ. 2. numer. 5.* Quare ut eiſdemmet privilegiis uterentur quoque mulieres, neceſſarium fuit ut cum maritis in expeditionibus eſſent, & non degerent in ſuis ædibus, nam & earum mariti ſi domi eſſent, minimè talibus privilegiis gauderent. Cùm ergo neceſſe fuit, ut domo abeſſent, meritò eis ſuccurritur, ſicut ſuis maritis, ſive ipſæ cum eis militiæ, vel reipublicæ cauſa abeſſe contigerit. Ex quo tantum abeſt, ut probet contrariam ſententiam, quinimo noſtram adſtruit vehementer, cùm mulieres habeant eadem privilegia, quæ mariti, tanquam ſi militarent, vel reipublicæ cauſa abeſſent, quod alieniſſimum eſt à ſexu fœminino, *l. 2. D de regul. jur.* cum adductis à Marquez *lib. 1. del Gover. cap. 30.*

Alterùm fundamentum de uxore Clerici conjugati in controverſiam ſolent adducere contrarij, ut 22
conſtat ex multis, quos referunt Thom. Sanch *d. libro 7. diſp. 47.* Kiquier *de juriſdict. in exempt. 1. part. quæſt. 29. num 6.* Barbol. *de jure Eccleſiaſt. libro 1. cap. 39. num 62.* & neſcio qua ratione moueantur, ut denegent tale privilegium uxori Clerici ne conveniatur in foro Eccleſiaſtico, ſicut maritus à quo forum n atur. Nam dicere has exemptiones eſſe perſonales, & ſtrictè accipiendas non eſt in conſideratione, ex eis, quæ *ſupra* attulimus, quibus ſatisfieri poterit omnibus conſiderationibus, quæ adducit Aug. Barboſ. *d. cap. 39. num. 62.* qui ab eis non ſe ſatis liberare poteſt.

Ultimò non eſt in conſideratione uxores familia- 23
rium ſanctæ Inquiſitionis non gaudere foro virorum, nam reſpondeo id procedere de conſuetudine, non verò de ſtricta juris diſputatione, quâ attentâ contrarium erat dicendum, ex *ſuprà* relatis, & cùm etiam videamus uxores ita cum eis in ea qualitate conjungi, ut probare teneantur puritatem ſanguinis, quemadmodum mariti, ex quo ſatis cognoſcitur de jure eiſdem privilegiis gaudere debuiſſe.

Illud ſanè animadvertendum erit, hoc privile 24
gium non ſtatim deperdi mortuo marito, ſed etiam & in viduitate mulieris durare in memoriam priſtini matrimonij, *l. filii 22. §. vidua, D. ad municip. l. ſordidorum 13. infr. de excuſat muner.* congruit ratio *l. fin. C. de bon. mater.* docent Barboſ. *in d. l. quia tale. num. 25.* Otalora *de nobil. 4. part. princ. cap. 8. toto.* Pichard. *ſup. num. 55.* Novar. *hîc, & in d. l. mulieres, num. 3.* Garcia *de nobil. gloſ. 1. §. 1. n. 44 ſeq.* Azeved. *in l 9. tit. 11. lib. 2. & in l. 1. tit. 17. lib. 5. Recop.* Borrell. *in ſum. deciſ. tit. de Cler. conjugat. num. 28* quod etiam procedit ut privilegium officialibus domus Regiæ conceſſum, licèt non extendatur ad filios in uxoribus, tamen eorum, ſi ſint viduæ permanebunt,
l. 18. tit. 14. lib. 6. Recop. l. 2. titul. 10. libro 5. l. 25. 25
tit. 11. lib. 2. Recop † Cujus traditionis rationem nullam congruentem reperiri poſſe, Azevedus exiſtimat *in d. l. 18 num. 7.* Sed non eſt inepta quam ſcripſit Barboſ. *in d. l. quia tale num 29.* Quia vidua videtur perſeverare in eodem matrimonio, *dict. l. fin. Cod. de bonis mat.* ibi *ſive in priori matrimonio permanere voluerit*, vel, ut ait Otalora *d. cap. 8. num 2.* quem debebat allegare Pichard. *num. 58. ſup.* quod quando alicui ſemel acquiſitum fuit jus ex perſona alterius etſi illa perſona deficiat, perpetuò durat, *l. 4. § ſi quis cum, & l. ſi poſt mortem 10 § fin. D. de contra tabul.* unde uxores poſt quam ſemel adquiſierunt tale privilegium ex perſona maritorum, etſi ipſi moriantur, ſi aliis non nupſerint, dum durat vi-

d itas, tali privilegio funguntur. † Quæ omnia obſervanda ſunt, ſi talis vidua honeſte vixerit, a[l]ſ enim non gaudebit mariti privilegiis, *argumento l. his ſolis 7. verſ. de cæteris. C. de revocand donat.* & expreſsè cavetur *in d. l. 9. tit 11. lib. 2. & in d. l. 8. tit. 14. lib. 6. Recop.* Pichard. *ſup. num* 62.

Contrario autem ſi nobilis mulier nubat ple-
27 beo, vir ab uxore nobilitatem non accipiet, immò ipſa nobilitatem perdit, niſi in caſibus à jure expreſſis, in quibus plebeij nubentes mulieribus exemptis gaudent, ut in deſcendentibus Antoniæ Garſiæ Taurinenſis ex *ex leg. 31. cum ſeq. tit 18. libro 9. Recop.* & adductis ab Otalor. *ſup. 4. part. cap. 5. n. 19.* Pichard *ſup. num.* 47. & Azeved. *conſ.* 17. Florez *lib.* 2. *var. quæſt* 21. *num* 262. Vel qui Reginam Duciſſam, vel ſimiles duxerit, nam propter matrimonium eamdem dignitatem, conſequentur, ut docent Tiraquell. *de nobil. cap.* 39. & Pichard. *ſuprà num. 47. & ſeq.* & quamvis jure communi uxor nobilis non recuperabat poſt diſſolutum matrimonium ſuam nobilitatem, ut Tiraquel. agnoſcit *ubi proxime num.* 38. id emendatum eſt ex *l 6. tit. 2. lib. 4 ordinam l. 9 tit. 11. lib. Rec.* Pichar. *num.* 59. *&* 60. qui pro aliis quæſtionibus videndus erit, & Novar. *in præſenti, & in d. l. mulieres.*

TIT. XL.

De muneribus & honoribus non continuandis inter patrem & filium, & de intervallis.

SUMMARIUM.

1 *Quid ſit honor, quid munus, & quomodo differat unum ab alio?* & n. 2.

2 *Munera, aut ſunt patrimonialia, perſonalia aut mixta.*

3 *Horum quedam ſunt temporralia, quadam perpetua.*

5 *Intentum hujus tituli, & quæ ſint intervalla?*

QUID munus & honor ſignificet, non ſtatim diſcere poteris ab Auctoribus, petendum id erit à J. C. Calliſtrato *in l. honor.* 14. *D. de mun. & honor.* qui ait honorem eſſe adminiſtrationem Reipublicæ cum dignitatis titulo, *l. honores 7. D. de decurion. l. ad Rempublicam* 8. *D. de muneribus.* Munus verò eſſe nomen generale, quod comprehendit non ſolùm adminiſtrationem ſine dignitate, verùm & honorem. Quo in ſenſu diffinitur à Pomponio *in l. pupillus* 239. *§. munus, ff. de verb. ſig.* ut ſit privati hominis officium, ex quo commodum ad ſingulos univerſóſque cives, rémque eorum Imperio Magiſtratus extraordinario pervenit (ita lego, non, ut in vulgatis *extraordinarium*, cum Alciat. *ibi*, Cujac. & Revard. *in l. fæminæ D. de reg. jur.*) Unde honor non comprehendit munus, ſed munus comprehendit honorem, *l. ſi quis magiſtra-*
2 *tum 9. D. de muner.* † Honores ſunt Magiſtratus, Duumviratus, Decurionatus, *l. reſcripto 6. in princ. l. cum muneris* 12. *D. de muneribus* ibi, *Cum muneris publici vacatio datur, non remittitur, ſi ne Magiſtratus fiat, quia id ad honorem magis, quàm ad munera pertinet, à decurionatu* 5. *D. de vacat. mun.* Munus verò ſimpliciter ſumptum eſt eſſe Syndicus, defenſor civitatis, tabellio, quæſtor œconomus, tutor, curator, *l. honorem* 10. *D. de muneribus*, cum adductis obſervant Petr. Gregor. *lib.* 18. *ſyntag. cap.* 12. *ex num.* 1. Cujac. *lib.* 5. *different Modeſt. in d. l.* 10. Azeved. *in rub. tit.* 14. *lib.* 6. *Recop. num 6. & ſeq*

Ex his muneribus quædam ſunt patrimonialia, 3
quædam perſonalia, quædam mixta, *l. 1. §. patrimonialia, & §. patrimoniorum, l. munerum 18. D. de muneribus & hon. tit. infr. de muner. patrimon.* Patrimonialia ſunt quæ ſumptus deſiderant patrimonij, & damno adminiſtrantis expediuntur. Perſonalia quæ cùm labore corporis, & animi proviſione ſine aliquo gerentis detrimento fiunt. Mixta quæ tam corporali miniſterio, quàm erogatione patrimonij expediuntur. Quorum munerum multa proponunt exempla *d. l. 1. d. l. munerum*, & explicant Rebuff. Plat & alij *in rub. infr. de muner. patrimon. num. 2. & ſeq.* Idem Plat. *in rub. ſupr. de annon. & trib.* Bart. *in l. unic. infr. de mulieribus & in l. unic. infr. de vacat. publ. num...* Welembec. *in tit. D. de muner*, Petr. Gregor. *d. libro* 18. *cap.* 12. Azeved. *in rub d. tit.* 14. Decian. *reſp.* 55. *vol.* 1. Otalor *de nobil.* 1. *part cap.* 2. Panciro[l]. *lib.* 3. *var. cap.* 30. & Florez *lib.* 2. *var. quæſt.* 1. *§.* 1. *in principio.*

Et quamvis horum munerum quædam ſint per- 4
petua, quæ in perpetuum venduntur, vel conceduntur à Rege; ut ſunt Decurionatus, Tabellionatus, & ſimilia, *tit. 4. libro 7. Rocopil.* Curia Piſan. cum Azeved. *libro 4. cap.* 6. hìc non agitur niſi de
his muneribus, aut honoribus, qui ſunt tempora- 5
les, & anno, vel alio tempore finiuntur, ut ſunt Duumviratus, vulgo apud nos *Alcaldes* & Decuriones annales, œconomatus. † Quæ officia qui geſſerit, non poterit denuo eligi, vel vocari, niſi tranſactis intervallis. (*Intervalla* vocantur tempora vacationum, vulgo dicimus *el gueco de los officios del concejo*) neque filius vel pater debet ſuccedere, niſi tempora ſint tranſacta, ut fusè dicemus *in legibus ſequentibus.*

LEX I.

Impp. SEVERUS *&* ANTONIN. AA. *Septimo Zenoni.*

Sicut honores & munera, cùm pater & filius Decuriones ſunt, in eadem domo continuari non oportet, ita vacationum conceſſa tempora non aliis prodeſſe poſſunt, quàm his, qui ad eoſdem, vel alios honores, eademque, vel alia munera denuo vocantur. Pro infante verò filio, quem Decurionem eſſe voluiſti, quanquam fidem tuam in poſterum aſtrinxeris, tamen onera ſubſtinere non cogeris, cùm ad ea tantùm, quæ mandari poſſunt, voluntatem dediſſe videaris.

LEX II.

Impp. GORDIAN. A. *Cyrillo.*

Ab honoribus ad honores eoſdem quinquennij datur vacatio, triennij verò ad alios. Legatione autem perfunctis, biennij vacatio conceſſa eſt.

LEX III.

Impp. DIOCLETIAN. & MAXIMIAN. A A. *Critiæ.*

Intervalla temporum, quæ in unius perſona locum habent, fratribus (licèt communia poſſideant bona) minimè prodeſſe frequenter conſtitutum eſt. Sanè his miſſis, qui nec dum functi muneribus ad hæc idonei conſtituti vocari debent, vos ſi ad obſequium civilium munerum repererit paruiſſe, ne interim interpellemini, Præſes provinciæ providebit.

SUMMARIUM.

1 *Honores non ſunt continuandi in vna domo, vel perſona*, & n. 2.

3 *Latè diſſeritur de ratione, ob quam iteratio officiorum non eſt in Republica permittenda ſine intervallis*, & n. 4.

5 *Apud Romanos data eſt vacatio honorum.*

6 *Expenditur* l. libertus 17. §. præſcriptio, D. ad municipal.

7 *Navicularìis & mercatoribus quinquennij vacatio conceſſa.*

8 *Iteratio officiorum fieri poterit, vel ex neceſſitate, aut voluntate, & quomodo fiat ex voluntate*, & n. 9.

10 *Sacerdotes provinciæ Syriarchæ, Alytarchæ qui fuerint?* & n. 11.

12 *Officium poteſt continuari in eadem perſona, quando non eſt copia vicinorum, ſi magna eſſet officij tenuitas*, & n. 17.

13 *Refertur ſtatutum Magni Collegij Conchenſis Salmanticenſis Academiæ.*

14 *Quid dicendum de oppidis ubi officia dividuntur inter Nobiles & plebeios?* & n. 15. & 16.

18 *Propter magnam induſtriam & probitatem Officialis poterit repeti officium.*

19 *Adducitur aliud ſtatutum Collegij Conchenſis.*

20 *Etiam ſi magna ſit hominum penuria, non poterunt eligi impuberes.*

21 *An Decuriones populorum poſſint iterum eligere officiales, qui eo anno finierunt.*

22 *An in reelectione Duumviratus ſanctæ fraternitatis neceſſariò debeat fieri, nullo reluctante ad* l. 1. in fin. tit. 13. lib. 8. Recop. *vel an ſufficiat major pars eligentium, reiicitur opinio Azevedi, & explicantur aliquæ leges Regni*, & n. 23. & 24.

25 *De munere publico, utilitate & auctoritate remiſſivè.*

26 *Frater an propter fratrem habeat vacationem munerum, quia multi propter alios habent quod ex ſua perſona habere nequeunt*, & n. 27.

28 *An immunitas duodecim liberorum cauſa competens* in l. ſi quis decurio 24. ſup. de decurionibus *competat etiam fratri, qui cum fratre tot liberos habente vivit.*

29 *Spurius an propter ſocium fiat capax*, & n. 30.

31 *De Legatis qui de civitatibus mittuntur ad curiam Regis, vel Cancellarias*, & n. 32. & 33.

34 L. 21 tit. 3. lib. 7. Recop *expenditur & exornatur, & quomodo Decuriones, qui cum legatione mittuntur ad Curiam Regis, eligendi ſunt.*

34 *Quomodo poſſint vindicare ſalarium tales Legati, etiam in foro conſcientiæ?* & n. 36.

37 *Ad legationem, vel ambaſiatam, ut loquuntur practici, an Decurio compelli poſſit.*

38 *Quid ſit* legativum, *&* Viaticum?

39 *Vacatio biennij datur legatione functis.*

40 *Quare in hac vacatione propter legationem, vel ambaſiatam minus tempus ſufficiat, & de tranſmarina legatione*, & n. 41.

42 *Explicatur* l. 1. h. t. in §. pro infante, *an pater teneatur pro filio minore ſeptennio qui Decurio creatus eſt?*

43 *Pupilli olim ſolebant creari Decuriones, & quomodo hoc fieret.*

44 *Proponitur explicatio* l. penul. §. 1. D. de decurion. *b referiur explicatio Cujacij & Gothofredi.* & n. 45.

46 *Difficultas* d. l. pen. §. 1. *commendatur, & variis argumentis probatur emendatione egere illius litteram*, & n. 47. & 48.

AD honoris continuationem denuò vocari, vel compelli nemo debet finito munere, ut his legibus cavetur, & *l. honor* 14. §. *gerendorum.* D. *de muneribus l.* Divus D. *ad municip. l. legato* 12. D. *de vacat. muner. l. filio* 6. D. *de legationibus l nemo* 5. *cum ſequent. Cod. de adſeſſoribus l. unic. Cod. ad legem Iul. de ambit. l. neminem* 4. *infra de ſuſceptoribus l. nulli* 10 *infrà de numerariis. l. locatio* 9. §. *reliquatores. Digeſt. de public.* notaut Cujac. *libro* 1. *quæſt. Paull. in dict. leg* Divus Tiraq. *infrà refer.* & plures adducens Maſtrill *lib.* 1. *de magiſt. cap.* 23 *toto.* Gratian. 1. *tom. diſcept. cap.* 184. *toto* † Nec etiam filius ejus, qui honore functus eſt, nec è contra, continuare poterit honorem, nam in una domo hæc continuatio honorum fieri non oportet, cùm pater & filius una perſona reputentur, *l fin Codice de impuber. lege cùm ſcimus* 22. *infrà de agricol. & cenſ.* & una vox, §. *ei verò*, *l. de inutilibus* notat Pichard. *in* §. 5. *eod.* Donell. *in leg. ſtipulatio iſta* 49. §. *alteri num* 26. D. *de verbor. obl.* Cujac. *in l. quod dicitur* 130. D *eod. ſub lib.* 15. *quæſt. Paull.* idem Pichard. *in princ. Juſt. de hæred. quæ ab. inſtat.* §. 2. *de ſucceſſion. patrui & nepot. num.* 10. & 11. Tiraquell. *in l. ſi unquam, in præfat. num.* 25. Paſcal. *de viribus patriæ pot. in proœm.* & ita ſi pater duumviratu functus ſit, ſequenti anno filius non eligetur, nec è contra pater finito anno filij. Quod accipiendum eſt de filio in poteſtate, ut rectè poſt Acc. *hîc verb. continuari*, advertunt Plat. *n.* 1 & Cujac. idque indicat *h. l.* 1. ibi, *in eadem domo.* Domum dicimus plures perſonas unius patrisfamilias poteſtati ſubjectas, *l. pronuntiatio* 194 §. *familiæ, ver. pater autem.* D. *de verb. ſig.* §. *ſui. Inſt. de hæred. qual.* ibi, *Quia domeſticè hæredes ſunt*, & ita expreſsè probant *l.* 1. 3. *infr. de filiis famil.* congruúntque notata à Tiraquell. *in l. ſi unquam, in præfat. num.* 21. & Gothofr. *in l.* 4. §. *fin. de excuſat. tut.* clanculum ſubripiente verba Cujacij *in l.* 2. *verſ. nunc tranſeamus D. de excuſat. tut.*

3 Ratio verò quare prohibita ſit hujuſmodi iteratio, ſeu repetitio honorum, ea eſt, quia ambitionis vitio laborant qui honores ita ambiunt, ut nunquam à ſe velit abeſſe, nec alios ad eos aſcendere velit, nam teſte D. Ambroſio *lib. 4. in Lucam*, ad illud, *Et eduxit illum diabolus. Hoc ipſo pernicioſor eſt ambitio, quòd blanda quadam eſt conſiliatricula dignitatum, & ſæpe quos vitia nulla deflectunt, quos nulla potuit movere luxuria, nulla avaritia ſubruere, facit ambitio criminoſos.* & concupiſcentia ſcilicet (ut ait Tertullian. *de habit. mulieb. ad fin.*) apud animum ambiente naſcitur ab gloriæ votum. Nam ſunt plures, qui illo ardore dominandi & potentiæ cupidine inflammati omne ſtudium ſuum ad honores capeſſendos contulerunt, ut ait Lactant. *lib. 8. in princ.* cùm ea cupido cunctis effectibus flagrantior ſit, ex Tacito *lib. 15. ann.*

4 † Et graviter vexarentur cives, ſi perpetuo magiſtratus in uno continuaretur, ut eleganter dicitur *in l. neminem inſr. de ſuſceptorib.* ibi, *Neque eos qui placuerint, gravare juſti eſt, neque eos qui diſplicuerint, tenere prudentis eſt. Integro igitur ſinguli anniverſario anno tranſverſo cogantur exponere quibus titulis ſuſcepta diſperſerint, ut faciliùs ſi quis in furto fuerit deprehenſus, queat redintegrare jacturam, non perpetui autem exactores teneantur in continuata venundorum provincialium poteſtate, velut concuſſionum dominatione, ſed per annos ſingulos judiciaria ſedulitate mutentur.* Mutari itaque debent ne veluti in tyrannidem exirent, auctaque firmatáque diuturnitate temporis poteſtas, quo publica libertas minueretur. Tum etiam, quia injuria afficerentur cæteri cives, ſi unus tantùm ad regimen ſufficiens videretur in tota civitate, & injuſtum quoque eſſet, ut præmia & honores perpetuò in uno durarent, nam ad virtutem minimè accenderetur, ſi præmia talia deeſſent, cùm marceſcat virtus honoribus ſublatis & præmiis. Quis enim virtutem amplectitur ipſam, præmia ſi tollas? & diutina poteſtate unus inſoleſceret, ut ait Caſſiodorus, & multorum profectus deperirent, conferunt quæ tradit Maſtrill. *lib. 1. de magiſtr cap. 23. ex num. 4. cum ſeq.* Gratian. *d. cap. 184. numer. 1. & ſeq.* Paſcalis *de virib. patr. 4. pot. part. cap. 10. num. 2. & ſeq.* & graviter animadvertit *l. 4. tit. 5. lib. 3. Recop.* incommoda quæ ex continuatione officiorum reſultant.

5 † Idque apud Rom. obtinuiſſe tradit Liv. *lib. 7. in fin. & lib. 10.* ut eundem magiſtratum intra decem annos capere non liceret, in quo moderatio Fabij Maximi commendatur à Valerio *lib. 4. cap. 1.* qui cùm à ſe quinquies, & à patre, avo, proavo majoribúſque ſuis ſæpiùs Conſulatum geſtum animadverteret in comitiis, quibus filius ſuus ſummo conſenſu creabatur, quàm potuit conſtanter cum populo egit, ut aliquando vacationem hujus honoris Fabiæ genti daret, ne maximum imperium in una familia continuaretur. Eaſdem leges apud Thurios & Lacedæmonios viguiſſe, quoad iſta munerum intervalla, ex Ariſtot. & aliis obſervat Tiraq. *in d. l. ſi unquam, in præfat num. 24.* & Gratian. *d. cap. 184. n. 9.* poſt Marcell. Donat. *in elucidat. ad Lamprid. in Alex* ad illud, *leges in annos firmavit, tom. 9. Theſaur. crit. pag. 985.* & hoc lege Genutia introductum firmant Ant. Auguſt. *de legib. in lege Genutia*, & Roſin. *lib 8. antiq. c 5. verſ. Genutia lex* & item ex Dione cognoſcimus *lib 53.* lege Auguſti cautum, ut à Magiſtratu urbano ad provincialem quinquennij intervallum interponeretur.

6 Quare jure optimo *in h. l. 2.* data eſt vacatio quinquennij, ſi ab honore ad eundem honorem quis vellet aſcendere, qui illo perfunctus ſit; ſi verò ad alios, triennium ſpectare debet. Quò reſpexit Papin. *in l. libertus 17. §. præſcriptio, D. ad municip.* qui ait, *Præſcriptionem temporum quæ in honoribus repetendis, vel aliis ſuſcipiendis data eſt, apud eoſdem ſervari, non apud alios.* Præſcriptionem appellans, quinquennium, quod præſcriptum eſt in repetendo eodem honore, apud alios ſervari, inquit, id eſt, ſi in ea civitate, in qua geſſit, vellet repetere, non verò ſi in alia. Nam ſi duarum civitatum civis eſſem, in unáque geſſero honores hoc anno, in alia eundem honorem mihi delatum gerere non prohibeor, ut rectè notavit Accur. *ibi, verb. apud. eoſdem, in 2. explic.* quam ſequitur Cujac. *ibi lib. 1. Reſp. Papin* & ſublatenter doceat idem Conſultus *in d. §. præſcriptio*, dum ſtatim adiicit, *ſed eodem tempore non ſunt honores in duabus civitatibus gerendi.* Quaſi dicat quod etſi in diverſis civitatibus non excludor per quinquennium ab honore, non tamen hic honor eodem tempore geri poterit in duobus locis. 7

† Eadem quinquennij vacatio conceſſa eſt *in l. navicularii 5. D. de munerib.* mercatoribus, olearis & naviculariis, qui totam ſubſtantiam in ea negotiatione contulerunt, excipiuntur tamen Decuriones, quia etſi decurionatus honor ſit, non tamen ab aliis præſtat vacationem *l. à decurionatu 5. D. de vacat muner.* docet Accurſ. *hic gloſ.*, quia expedit reipublicæ, ne illi excuſentur, juxta ea quæ diximus *in rub ſup. de decurion.*

Verùm iteratio officiorum rectè fieri poterit duplici ex cauſa, aut ex voluntate, aut neceſſitate. 8 Ex voluntate ſcilicet electi, quia ea præſcriptio quinquennij propter invitos data eſt, ne ſcilicet intra ea tempora honores eoſdem, vel alios, vel munera publica eadem, vel alia obire cogantur inviti. Volentes verò ſua ſponte poſſe non uti ea præſcriptione temporum, cùm ea ſit conceſſa ob ſuum favorem, ut diſertè docet Paull. *in d. l. Divus 18 D. ad munic.* inquiens *Divum Severum reſcripſiſſe intervalla temporum in continuandis honoribus invitis, non etiam volentibus conceſſa, dummodo non continuent eundem honorē,* quia tunc neceſſarium eſt, ut aliquod intervallum interveniat, (unde ſemper ſuſpectam habui vocem *oneribus*, quæ in Florentinis ſcripta eſt, cùm rectiùs ſcribatur *honoribus in d. l. Divus*, licèt Cujacius utramque lectionem ſuſtineri poſſe autumet.) 9

† Idem quoque probatur *in l. ſponte. 17. D. de muner. & hon.* ubi ſponte honorem repetit, qui antea geſſerat, quod ita accipias, juxta doctrinam *l. honor. 14. §. munus, ff. de munerib. & l. filio 6. D. de legationibus*, ſi talis adminiſtratio eſt cum ſumptu, quia tunc continuare volens non repelletur: ſi autem ſit ſine ſumptu, non poſſe, etiam ſi velit, qui incederet in legem Iuliam ambitus docent Accurſ. *hic gloſſ.* 1. & Plat. *num.* 5. Paſcal. *de virib. patr. pot. 4. p. c. 10. n. 2.* 10

† & ideò non ſine ratione I. C. *in d. l. ſponte*, poſuit exemplum in ſacerdotio provinciæ, quod iterare non prohibetur, nam hujuſmodi Sacerdotes ſemper erogabant in ludis edendis in honorem Deorum, & impenſa hæc ad eorum curam ſpectabat, *l. qui ad ſacerdotium 75. l. Africani 145. l. exceptis 176. C. Th. de decurionib.* Tertullian. *de ſpectacul. c. 11 n. 111.* Symmach. *lib. 4 ep. 61. & lib. 10. ep. 54* qui dicebantur Syriarcha, Alytarcha, Lyciarchæ, id eſt, Sacerdotes Syriæ, Aſiæ Lyciæ *l. 1. C. Th. de prædiis ſenator. l. fin. C. Th. de expenſ. lud. l. unic C. de offic. comit. Orien.* ibi, *Titulos qui Alytarchæ & Syriarchæ muneribus in prima Syria deputati ſunt, per officia flagitari præcipimus. Alytarchiæ quidem ludi cura viri ſpectabilis comitis Orientis, Syriarchiæ verò ſollicitudine moderantis provinciam exerceantur, nulliuſque penitus curialum, nec ſi voluerint idem munus, vel honorem ſubeundi licentia permittatur.* 11

† quam legem eleganter explicavit doctiſſimus Cujac. *lib. 2. obſervat. cap. 13. & in l. 6. de excuſ. tutor.* de his Sacerdotiis vide quæ obſervant quoque Pancirol. *in not utriuſque imp Orien. cap. 105. & lib. 2. var. cap. 258. in fin.* Petr. Faber *lib. 4. ſemeſt. cap. 1. ad fin. pag. 17.*

*pag.*17. Gothofred.*in l. in honoribus* 8. *de vacat. muner.* Iuret. *in not. ad Symma h. d. epiſt.*62. Bateng. *lib.*6.*de Imp. Rom cap.*69. Pamel. & Cerda *ad Tertull.d. loco*, ex quo venit explicanda *l. nec proteſtaſia* 8. *infr. de muner patrimon.* vbi ſacerdotium vocatur munus patrimoniale, quia cum erogatione & ſumptu conſiſtebat.

12 Ex neceſſitate quoque poteſt continuari officium in eadem perſona, quando idonei non reperiuntur ad officia exercenda, *l.*2. *in fin. infr. qui a ate*, *l. vt gradatim* 11.§. *quoties l. honor* 14.§.*fin D. de munerib.* notant ordinarij in dictis iuribus Bar. Plat. & Cuiac. *hic*, & Gratian.*d. cap.*184. *num.*44. & 49. quemadmodum admittuntur etiam qui aliàs ſunt inhabiles, *l. eos* 12. *in fin. ſub. de decurion. l* 3. *infrà quemadmodum ciuil. muner.* ibi, *Si aliorum ciuium copia eſt, leg.*1.C.*qui & aduerſus quos in integ. reſtit. l.*1. §.*libertinis*, *ff. de excuſ. tutor.* dicam *in l. vn. infr. de*
13 *infamib. num.*78. † Sic etiam & in noſtro Collegio Concheñſi *tom.*6. *conſtit. cap.*29. ſi ad Rectoris electionem non reperiantur habiles, quia fortè tres eligendi non compleuerunt tempus, quo manere debent in Collegio à tempore ingreſſus, vel ſi anno præterito fuerunt Conſiliarij, tunc ex eo numero inhabilium eliguntur ad ſortes, & ita meo tempore ſecundùm eam conſtitutionem iudicauit. Magnum Conſilium in quadam lite, quæ ſuper præſentatis ad ſortem electionis admittendis agitata eſt.

14 vnde inductum eſt apud nos quod in his oppidis vbi officia diuiduntur inter nobiles & plebeios (quod vulgò dicitur *donde ay mitad de officios*) ſi non ſit numerus competens Nobilium, vt inter eos interualla temporum cuſtodiri poſſint, iidem officiales qui ſua officia finierunt, ſolent iterum eligi, non cuſtodito interuallo temporis, hoc eſt, *el gueco.* Ad quod ſolent concedi diplomata regia, vt referunt Garcia *de nobilit. gl.* 35. *num.*67. & Toletan *hic numero* 11.& *ſeq.* Moreno de Vargas *de nobilit. diſcurſ.*
15 10.*num.*4 & *ſeq.* † Quod ego non ita tumultuariè admittendum eſſe ſemper in Cancellaria opinatus ſum, quando vnus, aut duo ſunt Nobiles, aut hidalgui, vt frequenter accidit, imo ſolent eſſe pater tantùm & filius in aliquibus oppidulis, eo itaque caſu arbitror inter ipſos non eſſe continuanda officia, nam ſi propter inopiam ciuium nobilium eis eſſent danda, maxima oriri ſolent inconuenientia ex diuturnitate continuationis officiorum, vt *ſupra* animaduertimus, & plerumque huiuſmodi homines fiunt inſolentiores, cùm ſemper Magiſtratum gerant, & in eorum familia perſiſtat, & cum nobilitate cæteros oppidanos antiſtent, ſuperbè & cum faſtu procedunt, eóſque vilipendunt, vnde rixæ & lites plerumque naſcuntur cum magno oppidorum incommodo.

Supradicta tamen iura in diuerſo caſu loquuntur ſcilicet quando non adeſt ciuium copia, & cùm omnes ſunt plebeij. At in hoc caſu, de quo loquimur, vt grauiſſima incommoda euitentur, congruum ſemper exiſtimaui in pluribus ſimilibus controuerſiis, ut annus inter officia & officia interponatur, ſiue in vna, vel duabus perſonis, & ſequeſtretur officium, donec interuallum anni elabatur, cùm hæc munera debeant eſſe annalia, *ex dd.*
16 *iuribus*, & Paſcal. *d. cap.*4.*num.*6. † Idem dicerem ſi tres eſſent vel quatuor hidalgui, & omnes eiuſdem familiæ, nam tunc neceſſaria erit ſequeſtratio. Hoc tamen de eis officiis accipio quæ ſunt iuriſdictionalia, non de decurionatibus, & ſimilibus, nam in eorum continuatione non vigent ea inconuenientia, quæ conſiderauimus, juxta notata ab Accur. *in h. l.*2.*gl.*2.& Plat. *ibi*, Maſtrill. *lib.*1. *de* *Magiſtr. cap.* 23. *n.* 78. Gratian. *d. cap.*18. vel ſi oppidum exiguum eſſet, & tenue, iuxta gloſ. *in l. vnic.* C. *ad l. Iul. de ambit.* & Gratian. *numero* 42.
Maſtrill. *d. cap* 23. *num.*79.& 80. † Vel ſi magna 17
eſſet officij tenuitas, vt *ſupra* dicta non deberent attendi, ex traditis à Natta *conſ.*58. *num.*4. *lib.*1 in quam rem adduci poteſt *lex* 1 §. *ſi libertinis ff. de excuſat. tut.* vbi tutores ingenui non niſi ingenuis pupillis dantur, & libertini nonniſi libertinis, vt explicat Ant. Fab. *in Iuriſp. tit.*24. *princ.*1.*illat.*5. At propter penuriam libertinorum poſſunt dari ingenui, cuius legis argumento ita tenet Gothofr. *in d.* §. *libertinis.*

Idem dicendum erit in Officiali probatiſſimo ma- 18
gnæ ſcientiæ, prudentiæ, aut iudicij, aut cuius induſtria populo eſſet maximè neceſſaria, aut qui de Republica benemeritus eſſet, *leg liceat* 12.*Cod. de Aſſeſſorib.* vbi quamuis *in l. nemo* 5.*eiuſdem tit.* prohibeatur ne quis idem officium repetat, *in d. leg.*12. propter induſtriam & probitatem admittuntur, *leg.*4 *infr. de princip. agent. in rebus* ibi, *Ex agentibus in rebus Principibus domeſticos ſuis actibus habere liceat eos, quorum fidem induſtriámque probatam ſibi exiſtimant, & ſi ſæpe eodem officio fuerint antè perfuncti*, facit quoque *Nov.* 15. *de defenſ. ciuit. ad fin.* Nam ob eam rationem recedi à iuris regulis non eſt inſolens, *l. ad beſtias* 31.*ff. de pœnis*, docet Marius Muta *in conſuet. Panor. cap.*68.*n.*10.& conferunt tradita à Garcia *d. cap.*184.*n.*18.& 31.*cum ſeq.* Quò ſpectat eleganter Caſſiodor. *lib.*1.*epiſt.*15. ib *Habetis euidens noſtrum in hac parte iudicium, vt poſt illius amici culmen ad alteram conſcenderet dignitatem, nec paſſi ſumus otioſum quem meritò non ſinebant eſſe priuatum, ſereni Solis conſuetudinis æſtimandus, qui licet ſuſceptum diem peragat, alterum tamen eadem gratia claritas illuminat. Hunc ergo P.C. tot meritis abſolutè relucentem fauor veſter excipiat, debetis enim bene gerentibus, vt eos laudis veſtræ comitetur aſſenſus.* † Id quoque 19
& in noſtro Collegio Concheñſi admiſſum eſt *to* 2. *conſtit. cap.*4. vbi cùm prohibeatur reeligi Rector infra biennium, adjicitur. *Si tamen tanta ſit perſonæ probitas quòd à duabus partibus collegarum fuerit approbatus, reeligi valeat ſecundo anno, & adhuc tertio, ſed vltra tertium Rectoriæ non prorogetur.* Quod quàm iuri conueniat, quilibet animaduertet, licèt nunquam eam permiſſionem in praxi receptam viderim toto decennio quod ibi conſumpſi, & hoc nullam ob aliam cauſam, niſi quia omnes collegæ, cùm ita ſeriò & magna circumſpectione & maturitate eligantur ſufficientes, & probi omnes iudicantur, & cùm talis reelectio à Collegiorum Maiorum Salmanticenſium conſuetudine aliena ſit, ita vt monſtrum videretur Rector continuatus, non credo in praxi hodie admitti poſſe eam conſtitutionem, propter ſcandalum quod inde proueniet.

Hæc autem quæ de neceſſitate diximus *ſuprà*, non 20
habet locum in impuberibus. Nam quamuis neceſſitas & penuria hominum cogat, non tamen ad honores illi debebunt admitti, *leg.*2 §. *fin. D. de iure immunit. leg. ad Rempublicam* 8. *D. de muneribus lege* 2.*infr qui ætate.* Ratio eſt *in leg. non tantum* 11. *D. de decurion.* quia cùm ſint inhabiles & intellectu careant, Rempublicam tueri non poſſunt, docet latè Rod. Suarez *allegat.* 12. *ex num.*1.& *infrà* dicemus.

Alia quoque inſpectio his affinis eſt, an Decu- 21
riones populorum poſſint iterum eligere eoſdem officiales, qui eo anno fuerunt. Hoc dubium diremiſſe videtur Iuſtin. *dict. Nouel.*15. *de defenſor. ciuitat in fin.* ibi, *Niſi cuncta ciuitas reluctante eum elegerit eum.* Cuius auctoritate Officialem poſſe nullo

nullo de ciuitate reluctante continuare officium ſuum, docent relati à Bobadilla *lib.3 cap.8.num.60.* *&* 61. Gratian. *dict.cap.*184.*num.*16.*& ſequentibus* Azeued. *in leg 4. tit.5. lib.3. Recop.* Vincent. de Anna *allegat.* 15. Paſcal. *dict.*4. *pag. cap* 10. *num,*6. Nam licet dicatur ab omnibus quod ſit à maiori parte, *leg. quod maior D. ad municip.* hoc procedit quoties ſtatutum, vel decretum ciuitatis eſt ſecundùm legem: at verò quando eſt contra legem, neceſſarium eſt vt omnium conſenſus concurrat ſine aliqua contradictione, ita vt ſi vnus tantùm de vniuerſitate contradicat, licèt omnes alij conſentiant, non poterit fieri continuatio officij. Quod Bobadilla ſecurè admittit in officio OEconomi ſeu ſyndici, vel Procuratoris generalis, qui reputantur populorum defenſores: at in officio Duumviratus, ſeu Magiſtratus quos vocamus *Alcaldes*, nihil de hoc adjicit, etſi Anna & Paſcalis in quocumque Officiali id admittant.

22 Ego verò autumo, minimè reelectionem in officiis Magiſtratus, aut Duumviratus eſſe admittendam, etiamſi nullo reluctante fiat, quia in eis militat ratio noſtrorum iurium iam *ſuprà* perpenſa, ex *num.*3. Tum etiam, quia *d.l.*1 *in fin. tit.*13.*lib.*8. *Recop.* ex indulgentia particulari Principis permittitur in officialibus fraternitatis (*Alcaldes de las ermandad*) vt poſſint iterum eligi, vt probatur illic, *Y queremos y permitimos que paſado el dichos anno de ſus alcaldias puedan otra vez ſer nonbrados*, ergo cùm in his ſpecialiter reelectio conceſſa ſit, in cæteris aliis officialibus id non permittit, ſed imò prohibet, quia caſus exceptus firmat regulam in contrarium, ex vulgatis quæ adducit Aluarez *de Axiomat. iur. liter. C. num.*16. & ita cùm in populis ſoleant eſſe ordinationes, conſuetudines, aut impetrata diplomata regia, quæ appellantur *carta acordada*, quibus interualla electionum conſtituuntur aliquoties duorum, aliquoties trium annorum, minimè poterit officialis eligi iterum, niſi eo tempore tranſacto, *paſado el gueco.* Quemadmodum etiam *l.*12. *tit.*5. *lib.*3. *Recop.* diſponitur vt omnes Iudices antequam præſtent ſyndicatum, non poſſunt ad alia officia aſſumi, cùm tamen Iudices fraternitatis iterum poſ-

23 ſint. † In quorum reelectione an requiratur maior eligentium pars ſicut in prima electione, an verò omnes debeant conuenire, o[illegible] ait Azeuedo *in d. leg.*1 *d. tit.*13.*num.*8. qui ſine dubitatione tenet non ſufficere maiorem partem Capituli, ſed omnium eligentium ſuffragium concurrere debere. Quæ ſententia apertè falſa videtur, nam cùm hæc reelectio fiat ſecundùm iuris diſpoſitionem non eſt neceſſarium, vt omnes nemine reluctante conueniant, ex iis quæ *ſuprà* diximus, & *d l.*1. corrigit ius antiquum circa interualla temporis, & continuationem officiorum, non verò circa ſyndicatum, cùm *d.l.*12. *tit.*5. *lib.*3. quæ prohibuit Iudices ad alia officia accedere, niſi ſyndicati antea fuerint, fuit longè poſterior, quàm dicta *l.*1. idque conſtat, quia *d l.*12. Auctores habet, Carolum V. & D. Ioannam, eius matrem, cùm tamen antea condita fuerint *d l.*1. à Ferdinando & Eliſabetha. Vnde fallitur Azeuedo aſſerens *dictam leg.*1. voluiſſe non obſtante *dict. leg.*12. vt abſque ſyndicatu reeligerentur fraternitatis officiales, cùm tamen ea lex

24 multo ante condita ſit. † Neque felicior fuit, cùm dixit *dict. leg.*1. non agere de reelectione immediata pro ſecundo anno, impleto primo, ſed cùm elapſo anno (verba ſunt eiuſdem) ſui officij, & anno intermedio, vel duobus, aut pluribus annis lapſis iterum eligatur ad idem officium, tunc enim cùm hæc non ſit reelectio, ſufficiet maior pars; qui error peior eſt priori. Nam ad quid erat neceſſaria permiſſio legis, ſi poſt interuallum temporis, quod à iure interponitur, eligebatur, quod iure poterat fieri ex noſtris legibus. Aut vt de colligit Azeuedo hos officiales ſemel in vita ſua potuiſſe tale officium obtinere, quod poſtea permiſit *dict. leg.* 1. Rurſus, quia eius littera ita plana eſt vt mirer in controuerſiam adduci potuiſſe. *Permitimos que paſado el dicho anno* (qui annus datus eſt his officiis *in verſ y mandamos que aqueſtos* (*puedan otra vez ſe nombrados por otro tanto tiempo quanto vbieren ſeruido* vbi illa verba, *puedan otra vez*, & illa *vbieren ſeruido*, apertè tempore præſenti & continuo intelliguntur.

Hæc omnia quæ huc vſque de continuatione mu- 25
nerum diximus, accipienda ſunt de munere publico principaliter, quod vocant DD. publicum auctoritate & vtilitate, quale eſt officium Magiſtratus, aut Decurionatus; ſecùs vero de munere publico auctoritate, ſed non vtilitate, quale eſt tutela & cura, *principalib. Inſt. de excuſat. leg.* 1. §. *aquè leg. munerum* 18 §. 1. *D. de muneribus*, iuncto Oiuvaldo *lib* 3. *Donell. cap.*9. *lit. A.* & Ant. Fab. *in Iuriſpr. tit.*24. *in princip.* nam qui tutor eſt, non excuſatur à tutela ni propter tria onera tutelarum & alias cauſas, de quibus *in tit. de excuſat. & in Inſt.* videndi Ant. Fab. *in iuriſp. d. tit.*24. *princ.* 1 *illat.* 1. *de excuſat. ob tutel. pag.*1098. Doneil. *lib* 3. *cap.*9. Cuiac. *in l.*2. *ad fin de excuſat.*

Quemadmodum diximus *ſuprà ex hac leg* 2. inter 26
patrem & filium non continuandum honorem, neque vacationis tempus non prodeſſe aliis, niſi illis, qui ad eoſdem honores vocantur. Inde naſcitur vt frater propter fratrem non habeat vacationem, etiamſi communia bona habuerint, vt in *h. leg.*3. docent Imperatores. Nam & ſi cùm fratres haberent indiuiſa bona, videbatur quoque dicendum habere debere indiuiſa munera ciuilia, quaſi communio bonorum deberet inducere, vt ex perſona conſequeretur alter lucrum & commodum, quod ex perſona ſua non poſſet conſequi, vt multoties contingit *l. libertis* 7. §. *ſi duo. D. de liberal. cauſ.* ibi, *Euenit igitur vt ei proſit quod alias ignorauit. leg. ſi communem* 10. *D. quemadmodum ſeruit.* ibi, *Propter pupillum & ego viam retineo leg. cum hæreditate* 55. *D. de adquir. hæred. leg.*4. *D. de decurion. l. ſi is qui* 29. *de liber leg. & per iuſiurandum.* 15. §. *ſi fideiuſſori*, *D. de acceptilat.* quorum argumento multa in praxi vtilia adducunt poſt Felin. *in cap.*1. *de præſcript.* Panormit. *in cap. dilectus num* 5. *de offic. delegat.* Iaſon *in leg. ſi emancipatum*, *C. de collation.* Caſtillo *in l.*74. *Taur. gloſ fin.* Gregor. *in l* 5. *tit.*3. *p.*5. *verb. huerfano*, Rebuff. *in Auth. habita. C. ne filius pro patre*, Corſet. *ſing.*71. † Tamen non 27
ex eo ſequitur quòd munera ciuilia debeant eſſe diuiſa inter fratres. *leg. licet* 7. *ſuprà de decurion. iuncta h. l.*3. quia non poſſunt efficere ſua conuentione, vt quis immunitatem habeat, *l. origine* 4. *cum ſeq ſup. de municip.* cum aliis quæ adducit cum Bar. *in h. leg.*3. Platea. Ratio eſt, quoniam cauſa ciuilium munerum ſingulas perſonas reſpicit ſeparatim, vt quilibet ſuo nomine teneatur, & ſic in ciuilibus muneribus non datur communio, & cùm diuerſa eſt vnius fratris perſona ab alia, ita etiam diuerſa eſt cauſa munerum, quam non potuit confundere indiuiſio bonorum, quæ nihil habet commune cum ipſis muneribus, vt rectè probat IC. *in l. cum duob.* 52. §. *ſi fratres* 6. aliàs eſt *l.* 53. *D. pro ſocio*, vbi ſi fratres hæreditatem paternam inter ſe non diuiſerint, ſed retinuerint hac mente, vt damnum & emolumentum in commune ſentirent, inter eos non communicabitur quicquid aliunde fuerit quæſitum, quemadmodum quod quis corum

atuglt

emiſſit ex bonis propriis ſuis, id communi hære-
ditati non reputat. *leg. ex parte 39. §. filius, D. fam
erciſc.*

28 Unde non puto procedere poſſe Accurſij ſenten-
tiam *in h. leg. 2. verb. fratribus*, quem ſequuntur
Marſilius *ſing. 180. num. 3.* Tiraq. *de retract. leg. §.
26. gloſ. 1. num. 31.* Natta *conſil. 1. num. 10. & 11. &
conſil. 65. lib. 1.* Menoch. alios referens *de arbitrar.
caſ. 379. numer. 8.* Surd. *de aliment. tit. 8. privileg. 76.
num. 6.* Felicius *de ſociet. cap. 12. num. 12.* Palac. Rub.
Covarr. & alij relati à Pichard. *in princ. Inſt. de hæred.
qual. in tract. de filior. ſucceſſ. §. 7. num. 23.* Conſtant.
in leg. ſi quis decurio 24. ſup. de decurion. numero 19.
qui aſſerunt immunitatem, de qua in ea *leg. 24.*
competere fratri, qui cum altero fratre duodecim
liberos habente, pro communi & indiviſo vivat,
& ſic conſuluerunt poſſe ita inſtitui ſpurium à patre
Clerico, etſi incapax ſit. Hoc enim falſum eſt,
cùm immunitas ſicut onus non reſpiciat niſi ſingulas
perſonas, ut dixi ex *dict. leg. licèt*, cùm ſit contra-
riorum eadem ratio, ex vulgaris juribus, & ita te-
nent, eam ſententiam rejicientes, Bar. & Plat. *in
h. leg. 3.* Valenzuel. *in d. l. licèt, de decurion. numero 5.*
cum Felin. *in cap. 1. de præſc.* & in animæ judicio
tutum non eſſe hoc conſilium, aſſerit Pichard. *d. §. 7.
num. 23. in fin.*

29 Rurſus non minus reprobandus eſt Bald. *in marga-
rit. verb. connexitas, & verb. liberatio*, quem ſequi-
tur Corſet. *in ſingul. verb. ſpurius el. 1.* Roman *ſin-
gul. 241.* Barbatia *conſ. 80. col. 4. lib. 3. & conſ. 5. lib. 4.*
& alij relati à Tiraquel. *ſup. §. 26. gloſ. 1. numero 10.*
Felicius *de ſociet. cap. 12. ex num. 3. & ſeq.* qui in ea
erat ſententia quòd ſi ſpurius, ſeu incapax ſucceſſio-
nis habeat ſocietatem cum capace, fiet ipſe capax ra-
tione ſocietatis, *argumento leg. ſi is qui duos 29. de
liberat. leg.* quæ ſententia non poteſt admitti, quo-
niam ejuſmodi communio bonorum non poteſt ef-
ficere, ut non cenſeatur diverſa utriuſque perſona,
& ut confundatur incapacitas, & ſuppleatur per
30 ſocietatem *dict. leg. licèt.* † Neque quicquam fa-
cit pro Bald. & aliis *dict. leg. ſi is qui duos*, nam ei
reſpondet Pichard. *in § ſi eadem res 9. num. 71. Inſt.
de legat. & in §. ex hujuſmodi num. 7. Inſt. de duob.
reis* qui ait incapacem in ejus ſpecie liberari ex ju-
ris regula, quæ habet quòd ſi plures ſunt rei deben-
di, ſolutione unius ex correis alterum quoque li-
berari, *d. §. ex hujuſmodi*, quia licèt duo ſint obli-
gati, una tantùm res debetur. Indéque cùm duobus
reis liberatio relicta ſit, & alter ex teſtamento poteſt
capere, liberato eo, correus etiam qui non poteſt
capere, per neceſſarias conſequentias liberatur, quod
etiam procederet ſi non ſint ſocij. Nam quamvis
Paullus id exigere videtur *in d. l. ſi is qui*, ideò re-
quirit ut ſint ſocij, ad hunc ſcilicet effectum, ut in-
capax poſſit capere, cùm inter ſocios lucrum & dam-
num communicetur, *l. 1. D. pro ſocio.* ſine eo quòd
ſit neceſſaria delegatio, non tamen ad hoc ut libe-
retur, omnino neceſſaria erit ſocietas.

31 Sed antequam ab his legibus recedamus, inqui-
rendum eſt quare legatis detur biennij intervallum,
cùm aliis conceſſum ſit quinquennium, ab hono-
ribus ad honores *in h. leg. 2.* legatus eſt non qui
à Principe mittitur (qui *Orator* dicitur) negotij
publici cauſa ad alium Principem, quem vocamus
embajador, de quo *eſt tit. 8. lib. 6. Recop.* & quæ ſcri-
bunt Lucas *in rub. infr. de legationibus* Conrad. Brun.
de legationibus P. Gregor. *lib. 15. ſyntag. cap. 4. ex nu-
mero 1.* Bulenger. *lib. 4. de Imperator. Rom. cap. 22.*
& Hiſpano ſermone eleganter de Ambaſiatore ſcri-
pſit D. Ioannes de Vera, & Carol. Scriban. *lib. 2.
polit. Chriſt. cap. 16. & ſeq.* ubi non minori elegan-
tia, quàm doctrina Legati naturam & mores de-
ſcribit. De his Legatis non credo hîc agi, nam
cùm tale munus honorificentia ſit plenum, & au-
ctoritate, nullus ſanè excuſabitur ob eam rationem
apud ſuum Principem cui obedire & ſervire de-
bet. † Eſt & alia legatio, quæ non fit à Principe, 32
neque ab eo Legati mittuntur, ſed à civitatibus &
municipiis nominantur, & ad Principem, vel cu-
riam Principis deſtinantur, de quibus eſt *tit. ff. &
infr. de legationibus.* Hos ita diffinies ut ſint Legati
qui publicè ad expedienda negotia mittuntur ad
Principem ab aliquo concilio, curia, provincia, col-
legio, vel corpore, vel Republica *leg. legatis 8. D.
ex quibus cauſ. major. l. 2. §. 3. D. de judiciis. l. tutor 35.
§. fin. D. de jurejurand. leg. 2. D. de legationibus leg. le-
gati 6. leg. ſi quis 11. leg. fin. C. Th. de legatis & de-
cret.* ubi Legatus dicitur qui populi deſideria pro-
ponit Principi. Apud nos dicuntur, *Comiſarios,
Diputados, Procuradores de las ciudades, menſa-
jeros.*

Verùm quia hujuſmodi legationes aliquando am-
bitionis cauſa ab aliquibus qui in oppidis ſuo tan- 33
tùm commodo indulgent, ambiri ſolebant, induc-
tum eſt, ex *leg. fin. inf. de legation.* ne municipia,
aut civitates Legatos mittere poſſent ad Principem,
niſi voluntate conſilij publici civitatem, quarum
Decuriones debebunt attendere neceſſitatem nego-
tij & ſumptus rationem, ut auctoritate Plinij junio-
ris notant P. Greg. *d. cap. 4. num. 1.* Guterrius *lib. 3.
de officiis dom. Aug. cap. 4.* Bobadill. *lib. 3. pol. cap. 7.
n. 65.* Aviles *cap. 4. præt. in princ. num. 1.* † & Giurb. 34
conſ. 69. num. 20. & leg. 21. tit. 3. lib. 7. Recop. ſtatuit
ne Decurio legationis cauſa ad curiam regiam, vel
Cancellariam mittatur, ſi *ibidem* habuerit lites, ſeu
propria negotia, quia non tam pro Republica,
quàm pro ſuo privato commodo videtur ſuſcipi le-
gatio *leg. Reipublicæ 36. leg. non verò 42. D. ex quib.
cauſ. major.* & cum propriis litibus & negotiis ſolici-
tus attendat Legatus, certum eſt omiſſurum & ne-
glecturum quæ ſunt publica. Quam ob rem prohi-
betur Legatus ne alicujus negotii, vel etiam pro-
priis ſe interponat, *leg. Paulus 8. §. fin. leg. ſi abſent 11.
§. 1. leg. is qui 15. D. de legationibus.* † Item etiam
injungitur iis Legatis, ex *l. 39. tit. 6. lib. 3. Recop.* ut 35
in ſcriptis adducant ſuam inſtructionem Tabellionis
curiæ manu ſubſcriptam, qui in libris Concilij te-
nebitur ſcribere quo die iter facit, & à civitate
proficiſcatur, & cùm talis Legatus in Regiam, aut
Cancellariam devenerit, coram Tabellione Came-
rario tenetur dictam inſtructionem præſentare &
diem ſcribere, quo id fecerit, aliàs ſalarium non
lucrabitur, ita ut eidem præſtitum fuerit à cæte-
ris Decurionibus, duplum erit perſoluendum. Quod
confirmatur doctrina Bart. *in leg. ſi quis 16. ſupr. de
decurion. per tex. ibi, & in leg. quoties, infr. de legatio-
nibus*, quam ſequitur Corſet ſingul. 15. & Aviles *in
cap. 54. pp. verb. ade haver, & verb. ſeq. num. 1.* qui
ait. Legatos, ſeu Ambaſiatores debere portare lit-
teras, ex quibus conſtet de mandato civitatis ſuæ
ad illud negotium deſtinari, conferùntque quæ latè
cumulat Giurb. *dict. conſil. 169. ex numero 3.* qui
probat auctoritatem ſuperioris requiri ad Ambaſia-
tam. † Hujuſmodi autem leges Regni cùm indi- 36
cant formam ſpecialem, ad unguem debent obſer-
vari, ex adductis à nobis *ſup. in l. 1. de prædiis Decur.*
Indéque etiam ſequitur non poſſe Decurionem ſa-
larium lucrari, & in conſcientiæ foro non eſſe tu-
tum, neque Decuriones qui eidem præſtandam
eſſe ſalarium ſententiam dixerint, cùm lex inhibeat
ne Decuriones, qui propria negotia in Curia ha-
beant, à Republica delegentur in curiam, etſi
enim eæ leges videntur ſolùm indicere pœnam,
tamen cùm utantur illis verbis, *Mandamos que*

no ſe nombren en para venir a la corte o audiencias a negocios de ſus pueblos regideres que tengan pleytos o negocios propios en la corte o audiencias, & inferiùs, *ſi aſi no lo llebare no le paſen el ſcalario ſo pena que los que lo lib... lo paguen con el doblo*, quæ imperſonaliter & indefinitè vetant fieri talem nominationem, & ſalarium præſtari, ſequitur nullam eſſe nominationem, & ſic commodum nullum ex ea conſequi debere, cùm à lege incapax fiat Decurio talis nominationis & adquiſitionis, & ita tenebuntur Decuriones ſalarium quod præſtiterint, Reipublicæ reſtituere, & damnum reſarcire, cùm ea jura contineant bonum commune, & utilitatem publicam reſpiciant. Verùm ſi rei qualitas & perſonæ dignitas, & providentia & experientia negotiorum perſuadeant, ut aliquis Decurio nominetur ad ea negotia, tunc erit Princeps conſulentibus, ut docet latè Valenzuela *in d. l. ſi quis Decurio numero 4. de decurion.* ubi etiam dixi, quod probat *l. 3. C. Th. de legatis & decretis legat.* ibi, *Super his ſatis erit conſuli ſcientiam noſtram.*

Ad has ambaſiatas, ſeu legationes ſubeundas
37 quilibet ex Decurionibus compelli poterit, etiam invitus, ſi eas ſponte non ſuſceperit, *leg. 4. §. ordine 5. leg. Paullus 8. D. de legationib.* ibi, *Non oportet compelli rurſum ad defendendum, d. l. ſi quis decurio* ibi. *Cogatur noſtrum adire comitatum* ubi notarunt Bar. *num. 2.* poſt. Accurſ. *ibi*, & Valenzuel. *numer.* 2. Corſet ſing. 15. Aviles *d. cap. 54. in princ.* & cùm legatio ſoleat propter abſentiam domus propriæ multa damna negotiis ſuis inferre, congruum fuit Decurioni ſalarium præſtari, *leg. 2. §. fin. leg ſi abſenti 11. leg. eundem 16. D. de legationib.* † (hoc dicebatur *legativum*, *leg. 1.*
38 *infr. de legation. leg. fin. § legati 12. D. de munerib. l. Titio 36. D. ad municipal.* id eſt, quòd ſalarij nomine accipitur, quod etiam & *viaticum* dicitur *ibidem*, id eſt, viæ & itineris diſpendium, quod ob viam & iter perficiendum datur. Sueton. *in Iulio. c.* 68. docet Cujac. *in l. filius 7. de legat. lib. 1. Reſp. Pap.* & Gothofred. *in l. Titio, ad municip.* & Gutherr. *de offic. lib. 3. cap. 4.* Cibaria idonea ad viam conficiendam viaticum eſſe definivit Euſtathius *Odiſſeæ lib. 2.* & notavit Cerda *ad Virgil. lib. 1. Æneid. verſ.* 200. ad illud,

—— *Dederàtque abeuntibus heros.*

num. 9. Savaro *ad Sidon. lib. 5. ep. 7. verb. munuſcula le-*
39 *gatis.* Berald. *ad Sueton. d. c.* 68) † Quod etiam & legibus regiis conceſſum eſt, ut diximus. Vnde munus hoc legationis onus eſſet, cùm plerumque homines avocarentur à ſuis laribus, & domo, inductum eſt ut vacatio iis, qui legatione ſunt functi, concederetur biennij, *in h. leg. 2. & in leg. filius 7. cum leg. ſeq. leg. vicarius 13. D. de legation. leg. 3. infr. eod.* ut à legatione una ad aliam legationem biennium intercedat.

Verùm cùm minor numerus liberorum à lega-
40 tione excuſet, nam tres ſufficiunt, *leg. 1. infr. de legation.* quæſitum eſt, quare minus tempus datum ſit hoc munere functis quoad vacationem, cùm tamen quinquennium aliquando, aliquando triennium in aliis concedatur *in h. leg. 2.* quod dubium tetigit Plat. *num. 1.* & Rebuff. *ibi.* & reſolvunt, id ea ratione procedere, quia cùm per tres liberos excuſetur, *d. leg. 1. inf. de legation.* cùm in aliis oneribus non minus, quàm quinque ſufficiant *leg. 3. infr. de iis qui numer. liberorum*, qui in uno gravatur, in alio debet relevari, *argumento leg. eum qui 30. de jurejurand.* cum vulgatis, quæ adducit Alvarez *in locis commun. liter. G. numer.* 38. quæ ratio animum meum non explet, quia nimis generalis videtur, & vaga. Verior eſt alia quæ traditur ab eodem Rebuff. *in h. leg. 2. ad fin.* quòd Legationes hujuſmodi cum ob favorem Reipublicæ fiant, *l. 3. infr. de legation.* ibi, *obſequium Reipublicæ*, *l. æſtimationem 16. § fin. de munerib.* ideò debuerunt majori favore proſequi, & ſic biennium tantùm intervallis datum eſt. † Quod ea *lex. 3.* de 41
tranſmarina legatione accipiendum eſſe declarat, non verò de proxima. In quo contraria videtur huic noſtræ legi ſecundæ. Sed etiam intelligit Rebuff. ut tranſmarina legatio tribuat vacationem per biennium omnium munerum civilium & onerum (ſic enim legenda eſt *d. l. 3.* nam honores ad honores quinquennium habent, & ea vox plerumque in contextuo obrepit (non verò quæ proxima eſt, quæ tantùm à legatione alia excuſat. *leg. Paullus 8. D. de legationibus* ibi, *Eum qui legatione functus eſt intra tempora vacationis non oportere compelli rurſum ad defendendum publicum negotium*, *leg. legato 12. D. de vacat. muner. leg. æſtimationem 16. §. fin. de muner.* Ratio fuit, quia cùm tranſmarina legatio plus habeat laboris & periculi (juxta Horat *lib. 1. Od. 1.* Senec. *in Medea act. 2. in choro*, qui audaciam hominum deteſtantur quòd mari ſe commiſerint, ubi tanta pericula & labores animadvertuntur) debuit majori affici prærogativâ, & immunitate, *argum l. pro locis ſup. de ar... m. & trib. l. modios 9. infr. de ſuſceptor.* ibi, *longinquitatis cauſa*, & conferunt tradita à nobis *ſup. d. l. pro locis*, & quæ dicemus *in tit. infr. de navicular.*

§. *Pro infante.*

Ex his tribus legibus ſupereſt nunc explicandum 42
hoc fragmentum quod eſt in hoc §. *pro infante*, cujus etiam deciſionis meminit Paull. *in leg. Lucius 21. §. Imperatores 6. D. ad municip.* ea eſt, an ſi pater filium infantem ſeptennio minorem in ordinem Decurionum cooptari conſenſit, onera filio injuncta ſubſtinere teneatur, quo in caſu Severus & Antoninus Zenoni reſpondent, patrem non ex hoc remanere obligatum. Quia etſi pater ſe obliget tanquam fidejuſſor, cùm conſenſit ut filius aſſumeretur ad officium decurionatus, ſeu ad adminiſtrationem publicam, juxta ea quæ latè diximus *in l. 1. ſup. de decurion.* id procedet quando filius eſt capax talis officij, filius enim minor ſeptennio ad Rempublicam adminiſtrandam non admittitur, cùm ipſe ſit inhabilis & infirmiſſimi judicij, & in perniciem & damnum publicum tenderet, ſi illi committeretur cura Reipublicæ, qui ſe curare non poteſt, neque defendere *d. leg. 1. D. de muner.* & ita probatur *in l. ad Rempublicam 8. D. de munerib. l. ſpurij 6. §. 1. l. non tantùm. 11. D. d. decurion. l. 2. in fin. D. de jur. immunit. l. 2. in fin. de reg. jur.* docet eleganter Rod. Suarez *alleg. 12. ex num. 1.* † Olim tamen ſolebant hujuſmodi pupilli 43
ad decurionatum admitti, ut videre eſt ex *d. l. Lucius, §. Imperatores*, & ex hac lege noſtra l. *quoniam 19. C. Th. de decurionib.* illic, *Quoniam nonnulli diverſarum civitatum curiales intemperanter minores, quibus publica tutela debetur, ad curiæ conſortium devocarunt, ut ſeptem, vel octo annorum conſtitutos nonnullos nominaſſe firmentur*, qui tamen ſuffragium in Curia, nec ea quæ ſunt adminiſtrationis, habebant, *d. l. ad Rempublicam*, *d. l. ſpurius §. minores*, ſed tantùm ea quæ honoris eſſent, ut ſunt ſportulæ & ſimilia. Vnde cùm pater conſenſum accommodaverit ad ea, quæ filio mandari poſſunt, & pupillo de jure nequeat ea adminiſtratio concedi, obligatio illa paterna habet imbibitam conditionem, ſi filius ſit habilis ad munus, ad quod eſt aſſumptus, ut docuit Accur. *in l. 1. infr. de filioſam. verb. obligatur, verſ. eſt & aliud*, & Plat. *num. 3. hic* Pro quo facit *cap. dudum 54. in fin. de electio.* in illis verbis, *Cùm intentionis noſtræ non fuerit ſecum in tot. beneficiis diſpenſare. cap. veniens 16. de jurejur. l. adigere 6. § fin. de jurepatron.* & ideò ad onera nulla obligabitur, cùm conſenſum accommodaverit

modaverit

modaverit, & finem dediſſe videatur, ad ea quæ mandari poſſunt: at infanti nihil mandari poteſt, & hoc eſt quod hîc dicitur, *Cùm ad ea quæ mandari poſſunt, voluntatem dediſſe videaris.* Infanti ergo, ut jam dixi, nihil mandari poteſt dum infans eſt, cùm Decurionis tantùm honore fungatur, non tamen quòd oneris ſit habeat, ut in dictis juribus, habent nomen dignitatis, non adminiſtrationem habent titulo tenus. Adſcribebantur igitur plerumque infantes & minores in ordinem Decurionum, ex cauſa ut rectè advertit Cujac *hîc*, & eo non citato perpetuus ejus ſuffuratur Gothofred. *in d. l. Lucius*, *§. Imperatores*, propter egregiam indolem, vel ſtirpem, vel ex indulgentia Principis, ut diximus ad explicationem *l. fin. C. de milit. teſtam.*
44 *ſup.* † Hoc etiam indicat *l. penul.* §. 1. *D. de decurionib.* cujus littera ita eſt confuſa & ordinata, ut vix quid Papyrius I. C. *ibi* voluerit dicere, nequeat intelligi. Cujacius ſanè, cujus judicium & ingenium ſemper ſum veneratus, eum locum bis & tertiò explicare conatur, & literam emaculare *lib* 20. *obſer. cap fin. & in lib. 17. cap 34. & in d. l. 6. §. 1. de decurion. ſub lib. 1. Reſp. Papin. & ad tit. C. de milit. teſt.* & magis battologizare videtur, quàm quidquam explicare, ſolet enim ille magnus vir putare ſe nihil dixiſſe, niſi iterum atque iterum dicat, niſi mavis hoc vitium eis adſcribere, qui ſua opera poſt huma ediderunt eumdem ſequitur Gothofr. *in d. l. pen.* § 1.
45 † Hi docti viri aſſerunt in eo loco proponi reſcriptum Imperatorum, quo cavebatur, ut ſi ab exilio ſit reverſus minor, vigintiquinque annorum, quamvis reverſus repellatur propter exilium, & propter ætatem, tamen Princeps motus ejus vultu, indole & dignitate, qui in ea ætate potiſſimum efflorere, hoc ei permiſit, ut Decurio fieret, ita ut non habuerit rationem ætatis in virtute præclara, cujus ſpem faciebat dignitas, id eſt, indoles, quæ eo loco definitur certa ſpes ejus honoris, certa ſpes bene gerendi decurionatum, certa ſpes bonæ frugis juxta quem ſenſum ita legendum exiſtimant, *Niſi ejus ætatis fuerint, ut nondum Decuriones creari poſſint, & dignitas*
46 *certa ſpes ejus bonis id faceret.* † Sed ego attentiùs litteram intuens minimè Cujacij ſenſum exiſtimo adſtru poſſe, imò ineptè videretur loqui I. C. & ſuperfluè. Nam aut loquitur de majoribus, aut minoribus relegatis, in utroque caſu neceſſaria erit Principis indulgentia, ut Decuriones eſſent, ut patet ex ea *leg. pen. in princ.* Si verò loquitur *in d.* §. 1. de minoribus, ad quid erat neceſſarium dicere non poſſe eſſe Decuriones Principis indulgentia, niſi ejus ætatis fuerint, ut nondum Decuriones creari poſſent. Cùm certum eſt minores relegatos duplici inhabilitate laborare, & exilij, & ætatis, & ſi veniam ætatis petebant, id indicabat eſſe minores.

Secundò, cùm minor fuerit relegatus quo efficitur indignus decurionatus *l. 2. in princ. D. de decurion.* ſi Princeps indulgeat, debuit indulgentia verſari tum ſuper inhabilitate, tum ſuper ætate. Si ſuper inhabilitate, jam in principio legis dixerat Conſultus neceſſariam eſſe indulgentiam Principis, ſi ſuper ætate, ad quid erat neceſſarium adiicere, *niſi ejus ætatis ſint.* Idem enim erat ac ſi dixiſſet, minores non poſſunt eſſe Decuriones ſine permiſſu Principis, quod intelligendum eſt, ſi ſint minores, quod eſſet ridiculum.

Tertiò, quia ſi ignominia illa ex relegatione pro-
47 veniens efficit ut minores ad decurionatum allegi nequirent quæ dignitas conſiderari poterat quâ Princeps moveretur cùm dignitas nunquam poſſit concurrere cum infamia. *l. 1. infr. de dignit. juncta l. 3. § 1. l. ad tempus 5. de decurion.* & Oſvvald *ad Donell. lib. 8. cap. 8. lit. HH.* Neque dicas cum Cujacio, *dignitatem* ibi ſignificare bonam indolem, aut pulchritudinem, nam loca ab eo adducta id non probant, ut facile animaduertitur.

Ultimò conſidero ineptum videri illud reſcriptum, cùm nihil contineret ſpeciale, vel quod aliquid dubitationis haberet. Nam dicere relegatos non poſſe poſt tempus in ordinem allegi, jam erat certum ex reſcripto altero quod in principio legis relatum fuerat. Magis ineptum videbatur dicere minores debere eſſe ejus ætatis, ut nondum Decuriones creari poſſent, quia ſi erant minores, non habebant competentem ætatem ut Decuriones creari poſſent. † 48
Quari Cujacij probare non poſſum interpretationem, cùm apertè violet literam & mentem Conſulti, quæ ita eſt confuſa ut credam vitiatam eſſe, & in contextu alia verba deſiderari, vel eſſe inuerſas periodos; quam ob rem fortiſſima medicina indigere videtur, nam ſcimus ex *l. non tantum l. 1. de decurionib.* minores non niſi ex cauſa Decuriones effici poſſe: at quid commune habet hoc cum eis, qui minores cùm ſint, & relegati fuerunt.

TIT. XLI.

De muneribus patrimoniorum.

PATRIMONII munera ſunt, quæ expediuntur ſumptibus patrimonij, & damno adminiſtrantis, & indicuntur poſſeſſionibus, rebus, patrimoniis, ut ſunt ferè omnia tributa, cenſus, vectigalia, indictiones *l. 1. tota l. ſi. tot. D. de muner. & honor.* & ſic pro modo facultatum ab omnibus præſtantur, ut in hoc titulo ſtatuitur, ex *l. 1. cum ſeq.* dixi *in rub. tit. præced.*

L. 1. h. t. Vide quæ dixi *in l. 1. ſup de apochis, in princ.*

L. 3. ibi, *equos curiales, h. t.* Rectè emendat Cujac. *hic equos curules*, ex *l. pen. infr. de ſpectacul. l. actuarios 7. infr. de numerariis, & tit. C. Th. de equis curialibus*, qui dicuntur Circenſes, quia in ludis circenſibus eis utebatur, *l. 1. ff. de muneribus*, & publico ſumptu populorum nutriebantur, *l. 3. infr. de ſpectacul.* eorum plurima mentio apud Symm. *lib. 4. ep. 59. & 61. & lib. 5. ep. 56. & lib. 9 ep. 12. 18. & 19.* Buleng. *de Circo Rom. cap 50.* dixi *in l. Circenſium, ſup. de decurion.*

L. Profeſſio 6. h. t. Explicui *in l. quidem ignaviæ, ſup. de decurion.* Ad quæſtiones gloſſæ an minor Juriſperitus reſtituatur, Sarmient. *ſelect. libro 3. cap. 12.* Bobadill. *lib. 2. cap. 12. num. 8.* Morl. *in emp. tit. de in integ. reſt. in præmiſſ. num. 9. verſ. tertiò competit.* Gonçalez *in reg. 8. Cancell. glo. 4. num 76.* & an Medicus emens ſervum morboſum, vel Doctor librum, gaudeant eo remedio, Surd. *dec. 146. numero 2.* Barboſ. *in remiſſ. ad ll. Portug. lib. 4. tit. 17. n. 5. fol. 44.*

L. nec protoſtaſiæ 8. h. t. Protoſtaſiæ munus quid fuerit *hîc*, & *in l. 3. infr. de filiofam. & in C. Th. tit. de Protoſtaſia* obſcurè admodum explicant Cujac. & Gothofr. poſt Alciat. & Buleng. *lib. 9. de vectigal. cap. 68. ad fin.* videtur fuiſſe obligatio, ut ſi quæ detrimenta contingerent in exigendis tributis, Decuriones reſarcirent, quod & vocatur *decaprotia.* Vide Calvin. *de verb. jur. in voce, decaprotos.* De altero munere ſacerdotij diximus aliqua cum Cujac. *in l. 6. de excuſ. tut.* Panciról. *in Not. Orient. cap. 105.*

TIT. XLII.

Quemadmodum civilia munera indicuntur.

*L*Ib. 1. *h. t.* Vide Cabeb *deciſio* 84. *n.* 21 *lib.* 2 Maſtrill. *de magiſtr. lib.* 1. *cap.* 30. *num.* 100. *&* *lib.* 2. *cap.* 11. De Angariis alibi dicam.

L. 3. *h t.* Vide quæ diximus *in tit. ſup. de mun. & honor.*

L. 4. Vide dicta à nobis *in l.* 1. *ſup. de diſcuſſor.*

TIT. XLIII.

Qui ſponte publica munera ſubeunt.

LEX I.

Imp. ALEXAND. A. *Feliciano,*

Veterani, qui cùm poſſent ſe tueri immunitate his conceſſa, Decuriones ſe fieri in patria ſua maluerunt, redire ad excuſationem, quàm reliquerunt, non poſſunt, niſi certa lege & pacto ſervandæ immunitatis, vel partem ejus honoris agnouerint.

SUMMARIUM.

1 *Quæ ſint munera civilia & publica, quare ita dicantur?*
2 *Introductio hujus legis & de variis excuſationibus ne quis Decurio fieret.*
3 *De veteranis militibus, & de eorum privilegiis & immunitatibus in præmiū militiæ conceſſis,* & n. 4.
5 L. Lucius 11. ff. de evictionib. *remiſſivè.*
6 *Quid fuerit* emeritum, *& de differentia inter emeritum & præmium*, & n. 7.
8 *De ratione quare veterani milites affecti fuerint præmiis.*
9 *Per viginti annos militare debebat miles, ut præmium conſequeretur.*
10 Stipendia *quo in ſenſu accipiantur in aliquibus legibus?*
11 De *ſacramento militari, & de triplici miſſione militum, remiſſivè.*
12 *Concluſio noſtræ legis, & ejus exornatio, & ratio* & n. 13.
14 *An privilegium amittatur per actum contrarium?*
15 *Exemptus ſi permittat ſe ſcribi in matricula plebejorum, & non reclamaverit, præjudicet ſibi*
16 *Expenduntur jura quibus probatur per actum privilegio contrarium non amitti privilegium* & n. 17.
18 *Tentatur ſupradicta controverſiæ concordia, & refertur & rejicitur diſtinctio Garciæ & aliorum*, & n. 19. & 20.
21 *Proponitur vera compoſitio illorum jurium, & explicatur quæſtio propoſita.*
22 *Interpretatio Suarez refertur, quæ probat per actum unicum privilegio contrarium non perdi privilegium.*
23 *Expenditur* l. 2. ff. de veteranis, & l. fin. in fin. eod. tit.
24 L. Prætor 13. §. fin. ff. de vacat. munerib.
25 *Proponitur difficultas* cap. cùm acceſſiſſent, de conſtitut. *& ejus diſſolutio ex Suarez & aliis refellitur*, & n. 26.
27 *Vera ſpecies* d. cap. cùm acceſſiſſent, *ex Auctoris mente.*
28 *Vnus, aut duo actus privilegio contrarij, an extinguant privilegium, vel an ſit cum eis neceſſarium, & interveniat tempus?* & n. 29.
30 *Quantum temporis neceſſarium ſit, ut cum actibus privilegio contrariis derogetur eidem, & præſcriptio introductæ cenſeatur? explicatur* cap. ſi de terra 6. de privilegiis, *& componitur cum.* cap. accedentibus, eod. tit. *&* n. 31. & 32.
33 *Quomodo intelligatur perimi privilegium de non faciendo, vel de faciendo, & quomodo in conſcientia procedat?* & n. 34.
35 *Quæſtio difficilis examinatur, an qui juxta pragmaticam de Cordova per viginti annos tributum non ſolvit, & ſic habet jus completum, illud perimat per actum contrarium,* & n. 36. 37. 38. 39. 40. *&* 41.
42 *Explicatur ultima pars noſtræ legis, ubi de proteſtatione nonnulla adducuntur, & quomodo jus proteſtantis conſervetur, diſtinctione brevi reſolvitur*, & n. 43.
44 *Qui egerint de proteſtatione, remiſſivè.*

MUnera aut eſſe patrimonialia, aut perſonalia, 1
ſeu mixta, cùm dixerimus *in rub. ſup. de muner. & honor.* nunc addere libet ea omnia uno nomine civilia, ſeu publica appellari, ut ſcribit Conſultus *in leg. fin.* §. *hæc omnia* 28. *ff de muner. & ſup. quemadmod. civil. mun. & infr. de vacat. publ. mun.* Civilia appellantur & publica, quia ad civitatis ſtatum publicum pertineat, & in adminiſtranda Republica conſiſtat, licèt inter has appellationes aliquam verſari differentiam aliqui exiſtimaverint, ut agnoſcit Schardus *de verb jur. verb. munus publicum*, & alij relati ab Oſvvald. *libr.* 3. *Donell. cap* 8. *lit. A*, ad interpretationem *leg non tantùm* 17. §. *is qui* 4. *ff. de excuſat.* † Publi- 2
ca igitur munera ſunt quæ publica ſunt auctoritate & utilitate ut Magiſtratus, Duumviratus, Decurionatus, in quibus ſolùm proſpicitur utilitati publicæ, *l.* 2. *infr. h. t.* Quædam verò publica auctoritate, ſed utilitate privata, ut eſt tutela & cura. De his nulla in præſenti diſputatio eſt, & cùm poſſet evenire, ut quis ſe tueri poſſet immunitate ſibi conceſſa, nam ſolebant plures eam accipere à Principe, ut *in titul. infr. de his qui à Principe vacation. accep. l.* 3. *ſup. de muner. patrimon. l.* 1. *ſuprà de immunit. nemin. conced.* Interdum ratione alicujus officij, occupationis, profeſſionis, artis vel dignitatis, concedebatur, ut *infr. de excuſat. mun. tit. qui ætate, l. immunitates* 9. *infr. de agricol. & cenſ. toto titul. infr. de Profeſſor & Med.* Si Decurio creabatur, vel aliud officium à quo ſe poterat excuſare ſuſcepiſſet, ſtatuitur in præſenti ut ad excuſationem redire nequeat.

Quod ut apertè cognoſcamus, animadvertendum 3
eſt, milites veteranos pluribus uti privilegiis in jure, nam à tutelis habent excuſationem, *l. ſed. & milites* 8 *ff de excuſation. l.* 1 *& tot. C. de excuſat. veteran.* nec faſtibus cædi poterant, nec ad beſtias damnari, & alias habebant immunitates quæ commemorantur *in tit. ff. & infr. de veteranis*, & docent Cujac. *in tit. l.* 6. *de excuſ. vet & tit. infr. de veter.* Perez. *C. l. lib.* 19.

lib. 19. *ſyntag.c.* 4. Marcell Donat. *ad Tacit.lib.* 1. *ann.* ad illud, *flagitatum ut vacationes præſtari Centurionibus.*
4 † Aſſignabantur eis commoda & emolumenta quædam, ac ſi militiam exercerent, & in præmium militiæ per colonias & municipia ſolebant diſtribui agris eis aſſignatis. Sueton *in Aug. c.*13. ibi, *Cùm ipſe veteranos in Italiam reducendos, & municipalibus agris collocados recepiſſet, neque veterarũ, neque poſſeſſorum gratiam tenuit alteris pelli ſe, alteris non pro ſpe meritorũ tractari querẽtibus.* Lucan *l.* 1. *Pharſal. verſ.* 344.

Quæ ſedes erit emeritis, quæ rura dabuntur:
Quæ noſter Veteranus aret?

Ovid.

Feſſus in acceptos miles deducitur agros,
Tutaque depoſito poſcitur enſe rudis

Higin. *libro* 2. *de limitib. agror. Diverſi & aſſignati agri qui veteranis adſcripti.*
5 † Huc ſpectat *l. Lucius* 11. *ff. de evict. l. in agris* 16. *ff. de adquir. rer. dom.* junctis quæ diximus ad earum exornationem *lib.* 1. *obſerv. cap.* 1. *n.* 53. *& ſeq. & in titul de fundis limitrophis*, quem collocavimus *in l pro locis, ſup. de annon. & trib.* videndi quoque erunt Petr. Fab. *lib.* 2. *ſemeſt. cap* 4. & alij relati ad Olvvald *l.* 4. *c.* 27. *it. F. & lib.* 20. *cap.* 5. *lit. M.*

6 Vocabatur autem hoc præmium *Emeritum*, *l. non omnes* 5. §. *ſi poſt.* 7. *ff. de re milit.* illic, *Si poſt multum temporis redit qui ab hoſtibus captus eſt, ut veteranus erit reſtituendus, & præmia & emeritum capiet, l.* 5. §. *qui militia* 8. *&* §. *ſed ſi* 12. *ff. eod.* ibi, *Et ſi expleto tempore militia redeat, ut veteranus reſtituetur, & emerita accipiet.* In quibus legibus *præmia*, & *emerita* diſtingui cenſet Demſter. *ad Rufin. lib.* 10. *antiq. cap.* 1. & ante eum Levin. Torrent. *ad Sueton. Aug. cap.* 24. Stevvechius *in not. ad Veget de re mil. lib.* 2. *cap.* 20. ut emeritum ſcilicet ſit, præmium verò in pecunia, ſed id minimè probat.
7 † Emerita ergo erant commoda & præmia veteranis dari ſolita, quæ multa fuêre. Nam interdum dabantur eis agri, & ad emenda ruri neceſſaria, pecuniæ quoque errogabantur, *l. C. Th. de veteranis.* Aliquando & præter agros ad culturam eorum, animalia & ſemina præbebantur, *l. omnibus* 8. *C. Th. eod.* Aliquando ſtipendia in pecunia donata, probat quoque Demſter. *ſup.* poſt Savaron. *lib.* 1 *ad Sidon. ep.* 6. aliquando verò immunitates variæ & privilegia conceſſa. *l.* 1. *infr. de veteran. & eod. tit in C. Th. & infr. de his qui non implet. ſtipen. & tit. C. de excuſat. veteran. l. à muneribus* 7. *D. de vacat. muner. l. ſi ſolemnibus* 7. *C. de fide inſtrument. l.* 2. *infr. de re milit. l veteranis* 9. *C. quando provocar. non eſt neceſſ.* quibus juribus & munerum perſonalium onerum, aliarum collationum, operum publicorum, & vectigalium immunes declarantur, notat Cujac. *ſuprà, & lib.* 36. *q. Papin. in d. l. à muneribus*, & Petr. Gregor. *lib* 19. *c* 4. *n.* 3. *& ſeq. & c.* 16. *n.* 4.
8 † Quod ſine ratione non eſt, ut ſcilicet præmium pro laboribus conſequerentur, quos in militia explenda paſſi ſunt, ut enim ait Caſſiodor. *lib.* 7. *ep.* 30. ibi, *Æquitati convenit, ut unuſquiſque ad fructum militiæ emenſo tempore debeat pervenire & laboris recipiat præmium pro compenſatione meritorum, & cùm ad tempus venerit, conſtitutum optato honore potiatur. Divina ſunt iſta judicia, non humana, ut quem ſuperna ad tempus debitum opus voluerunt perducere, & meritò videatur & laboris ſui præmia ſuſcepiſſe, excubiarum ſuarum competentia privilegia conſequatur.* Congruit ipſe *lib.* 6. *ep.* 13. *& lib.* 11. *ep.* 37.
† quæ ita procedebant, ſi per viginti annos militaverunt, nam viginti anni erant juſtum tẽpus militiæ, *l. fin. infr. de his qui non implet. ſtipend. l. veteranis. C*
9 *quando provocare.* ex lege ſcilicet Auguſti & Tiberij, cùm antea viginti quinque ſtipendia merenda eſſent (licèt non ignorem ſub Principibus eam rem multoties variaſſe) ut apparet è Servio, ad illud Virgilij *lib.* 2. *Æn. verſ.* 157.

——Sacrata reſolvere jura,

ex D. Iſidor *lib.* 9. *origin. c.* 1. obſervant Cujac. *in d. l. fin* Petr. Gregor. *lib.* 19. *cap.* 4. *num* 5. Alex. ab Alex. *lib.* 6. *genial. cap.* 22. Iuſt Lipſ. *de milit. Roman. lib.* 5. *dialog.* 19. Stevvech. *ad Vegetium lib.* 2. *cap.* 5. *in princ.* & Gothofr. *in l.* 2. *infr. de re milit.*) † Anni 10
verò quibus milites merebant, *ſtipendia* dicebantur: quo ſenſu eſt accipiendus *titul. infrà de his qui non impletis ſtipendiis ſacramento ſoluti ſunt.* juncta *lege ſecunda eod* ibi, *Qui pleno ſtipendiorum numero funguntur, dicta lege veteranis.* ibi, *Poſt viceſima ſtipendia dicta lege ſecunda de re militari.* Veget. *libro primo de re militari. cap. ſeptimo* ubi notavit Stevvechius Taubman. *ad Plaut. in Moſtellar. act.* 2. *ſcen* 1. *verſ.* 51. ad illud *ubi emeritum eſt ſtipendium.*) † Tunc itaque ſacramento militari 11
ſolvebatur quod principio militiæ facere debebant, de quo eleganter profectò agit Demſter. *libro* 10. *antiq. cap. tertio* etſi plura mutuaverit ab Stevvechio *in not. ad Veget. libro* 2. *cap.* 5. & Gothofred *in lege* 2. *infr. de veteran. littera X.* & miſſionem honeſtam accipiebant, nam cùm tria eſſent miſſionum genera, hæc propria & legitima, quæ emeritis ſtipendiis concedebatur. Altera cauſaria, cùm ob cauſam miles emittebatur; alia ignominioſa, quæ ob crimen militem removebat, quarum frequens eſt mentio in libris noſtris, ita ut nullus meliùs noſtris legibus id explicaverit, *l.* 1. *& cum aliis, de his qui notant. infam. l. milites* 13. §. *miſſionum D. de re mil. l. ſed & milites* 8. *de excuſat. tut. l. teſtamenta* 26. *l. quod dicitur* 38. *in princ. &* §. 1. *D. de mil. teſt. l. ſi poſt miſſionem* 17. *l. ad veterani* 40. *l. ſi miles* 92. *D. ad l falcid. l. ſi ſolemnibus* 7. *C. de fide inſtrum. l. ex teſtamento* 5. *C. de mil. teſt.* Petr. Fab. *lib.* 1. *ſemeſt. c.* 17. Petr. Gregor. *d. lib.* 19. *cap.* 4. *n.* 6. Lipſ. *de dial.* 19. Stevvech *ad Veget. lib.* 2. *cap. tertio, verſ. ex more dimiſſis.* Roſin. *libro* 10. *antiq. cap trigeſimo.*

His ergo ad illuſtrationem mentis noſtræ legis præſuppoſitis, nunc de quæſtione juris agere neceſſe erit. Statuit Alexander quòd ſi veteranus, qui munerum perſonalium habet immunitatem, ut dixi Decurio creatus non ſe excuſavit, imò cùm compelli inuitus non poſſet, illud munus ſponte ſuſcepit, non adita conditione ſervandæ immunitatis, id eſt, cùm proteſtatione ne teneatur propter hoc ad alia munera, ſi poſtea voluerint ad excuſationem redire, non audientur. *l.* 2. *l. fin. D. de veteran. l.* 2. *l. ſemper.* 5. §. *fin. de jure immunit. l.* 2. §. *fin. D. de decurionib. l.* 2. *infr. de tabular. l.* 3. *ſupr. de decurionib. l.* 2. *C. de jure domin. impetr. cap. cum acceſſiſſent* 8. *cum ſeq. de conſtitution. cap. pro illorum* 22. *de præbend.* 12
† Ratio eſt, quia cùm poſſet ſe excuſare, & non fecit, videtur tacitè ſuo privilegio renuntiaſſe, ita ut ex taciturnitate eliciatur conſenſus, ut ſpontè ſuſcepiſſe munus videatur *l. Campanus* 27. *D. de operis liber. l. ſi quis delegaverit* 12. *D. de novation. l.* 4. *C. de pactis int. empt. l. ad ſolutionem* 5. *C. de re judicat.* & conſequenter non debebit prætendere ampliùs ejus muneris excuſationem. *l. jam dubitari* 86. §. *fin. D. de hæred. inſt.* cum privilegio ſuo poſſit quis renuntiare, *l. ſi quis in conſcribendo, C. de pact. cum vulg. cap. ſi de terra* 6. *in fin. juncto cap. accedentibus, de privileg.* Giurb. *conſ.* 59 *numer.* 1. Quia nihil intereſt voluntatem declarare verbis, an factis *l. de quibus* 32. *D. de legibus*, imò facto plus ſolet oſtendi voluntas, quàm verbis. *l. ſi. tamen* 48. §. *ei qui, D. de ædilit. edict.* ibi, *multo enim amplius eſt id facere, quam pronuntiare*, obſervant Garcia *de nobilit. gloſ.* 6. *c.* 23. *& ſeq.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſumpt.* 41. 13

Hujus doctrinæ argumento Bart. Plat. Lucas *hic*, 14
& in l. 2. *h. t. numer.* 8. & alij cum Valenzuel. *in l.* 3.

ſup. de decurion. gloſ. in cap. cùm acceſſiſſent 8. *de conſtit. verb. contravenerint*, *& in cap. pro illorum* 22. *de prebend. verb. auctoritate*, quam exornant Pereyr. *deciſ.* 90. *num.* 30 Suarez *de legib. lib.* 8. *c.* 35 *toto*. Surd. *conſ.* 419. *num.* 6. *&* 32. *& lib.* 3. Barboſ. *de poteſt. Epiſc. allegat.* 26. *numer.* 15. *& in collect. ad d. ſt. cap. cùm acceſſiſſent*, *num.* 6. *& ſequentib.* Tuſch. *pp. concl. tom.* 6. *littera P. concl.* 756. Giurb. plures referens *conſ.* 59 *numer.* 8. *& ſeq.* & Bobadill. *lib. quinto polit. cap.* 10. *numer.* 11. 12. Caſtillo *de Tertiis cap* 19 tenent
15 per actum contrarium priuilegio priuilegium amitti † Item & Angel *in leg.* 1 *§. ſi quis tutor*, *D. quando appell. ſit*, quem ſequitur Plat. *in l.* 2. *h. t. ad fin.* & Garcia *ſup. numer.* 33. occaſione huius noſtræ legis aſſerunt quòd ſi priuilegiatus, vel qui habet immunitatem, ſcribatur in libro, ſeu matricula ſoluentium tributa, aut alias publicas functiones, & non reclamauerit, nocebit ei talis deſcriptio, vel ſi ſoluerit. Quod & in his, qui completis viginti annis ſuæ poſſeſſionis nobilitatis iuxta pragmaticam Cordubenſem ſoluerint tributum, tenent quoque ſupradicti nocere ei, qui cauſam nobilitatis litigat, & ſe exemptum aſſerit à tributis. Quas quæſtiones cùm ad vtramque partem examinent, jam laudati præcipuum fundamentum partis affirmatiuæ ſumunt ex lege noſtra cum aliis juribus in eis confirmationem
16 adductis, *num.* 12. † Pro contraria verò parte non deſunt jura alia, vt eſt *l. voluntariæ* 12. *C. de excuſat. tutor.* ubi ſi aliquis haberet immunitatem à tutela, non ob id quod ſponte eam ſuſceperit, priuilegiis ſuis derogat. *l. creditor* 7. *C. de vſuris* ibi, *Neque enim ſi aliquando ex cōſenſu præſtitæ ſunt, obligationem conſtituunt*. Rurſum totum contrarium ſtatui vi-
17 detur *in l.* 2. *&* 3. *h. t.* † Quia quando priuilegium amittitur per non vſum, non ita ſimpliciter amittitur per non uſum, non ita ſimpliciter amittitur, ſed neceſſe eſt, ut contra priuilegiatum legitimæ præſcriptio interueniat, ut docent Gregor. *in l.* 42. o. *tit.* 18. *pag.* 3. *verb. faſta treinta annos*, & relati à Suarez *d. cap.* 35. *num.* 10. Garcia *dict. gloſ* 6. *num.* 35. *&* 36. Bobadill. *lib.* 5. *cap.* 10. *num.* 12. Fontanell. *de pact. nupt. clau.* 3 *gloſ.* 1. *numer.* 18. *& clau.* 4. *gloſſ.* 10. *pag.* 2. *numer.* 60. quod probatur *in cap. ſi de terra* 6. *cap. accedentibus* 15. *de priuilegiis*, ergo non per vnicum actum ipſi priuilegio contrarium tollitur ejus vis.

18 Horum jurium diſſidium & opinionum conflictum ut componant Interpretes *ſuprà* dicti, mirum eſt in quas ſeſe diſtrahant opiniones & diſtinctiones, ut videre eſt ex Plat. *in l.* 2. *infr. h. tit.* Garcia *d. gloſ.* 6. *nume.* 29. Suarez *d. cap.* 35. *ex numer.* 10. Giurb. *d. conſ* 59. *numer.* 49. Gironda *de priuilegiis n.* 107. *& ſeq.* Azeuedo *in l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 6. *Recop. num.* 40. Otero *de paſcuis cap.* 20. *num.* 31. Caſtillo *de Tertiis cap.* 29. *numer.* 16. qui in eam diſtinctionem communiter jurarunt inter actus ſuâ naturâ reiterabiles & momentaneos non reiterabiles, ut in his ſufficiat vnicus actus ad perimendum priuilegium in illis
19 neceſſarium ſit tempus præſcriptionis. † A qua diſtinctione rectè diſceſſit Garcia, quia minimè conuenit ſupradictis juribus & ideò *numer.* 31. ipſe aliam adhibet inter actum univerſum, & actum particularem, per actum vniuerſum intelligens eum, qui ſub ſe continet plures actus, vel vniuerſitatem actuum, qualis eſt decurionatus, at actum particularem vocat permanentem, & momentaneum †
20 Quæ doctrina recidit in ſupradictam, etſi fuerit de mente Bart. *in lege ſecunda § fin. D. de decurion.* & *in dicta lege voluntariæ* Plat. *in lege ſecunda infr. hoc tit. verſ. vel ſecundo*, & Panormitan *in dicto capite accedentibus, de priuileg.* Neque omnino explicat ſupradicta jura, quia Decurionatus non eſt actus vniuerſalis, ſed tantum vnicus, qui licet habeat ſub ſe aliquos alios actus, non differunt à decurionatu, ſi quidem ſi Decurioni annexa ſit aliqua cura, vel adminiſtratio, non ex eo ſequitur talem adminiſtrationem differre à natura Decurionatus, imò eſt eiuſdem naturæ, cùm jam creatus Decurio non poſſet ſe eximere ab illo miniſterio, ad quod dirigitur natura Decurionatus Facit etiam *l.* 3. *infr. h. t.* quæ contrarium apertè ſtatuit, vt per Decurionatum nullum præjudicium ipſis generetur.

Alias diſtinctiones & varios modos interpretandi 21
adducunt Plat. *in h. l.* 1. & DD. *in d. cap. cùm acceſſiſſent*, & relati à Giurb *d. conſ.* 59. *num.* 43. *& ſeq.* Verum qui veritati propiùs videtur acceſſiſſe, eſt Suarez *d. c.* 35. *num.* 10. *& ſeq.* quem ſequuntur Barboſ. *de pot. Epiſc. d. alleg.* 26. *num.* 15. *& in d. cap. cùm acceſſiſſent num.* 7. *& ſeq* Pereyra *deciſ.* 91. *num.* 30. Caſtillo *ſup.* & antè eos opinatus eſt Bar. *in l.* 1. *de veteran. &c. in l.* 2. *§. fin. de decurion.* Alex. *conſ.* 33 *vol.* 5. Plat. *in l.* 2. *infr.* quibus ego quoque accedo, licèt neceſſarium judicem fundamentis aliis fortioribus eam doctrinam eſſe ſtabiliendam, & alia congrua reſponſa eis juribus danda † Exiſtimant ita- 22
que per actum unicum privilegio contrarium non induci amiſſionem privilegij quoad futurum tempus, ſed tantùm inducere renuntiationem, quoad illum actum particularem, vel cauſam, in qua contra privilegium egit. Id expreſsè probatur *in d. l. voluntariæ*, *& in l.* 2. *&* 3. *h. t.* cum ſimilibus, ita ut ſi, exempli gratia, veteranus Decurio creatus fuerit, qui privilegium habebat, ne ad illud munus vocari poſſet, ſi velit poſtea ſe excuſare ab eo officio, antequam ſcilicet tempus compleatur, non valebit excuſatio, ſemel enim agnoſcendo honorem, non poterit renuntiare, *l. prætor* 13. *§. fin. de vacat. muner.* idque probatur expreſsè *in præſenti*, illis verbis, *Redire ad excuſationem quam reliquerunt, non poſſunt*, quæ non niſi de eo officio & munere, quod tunc obtinent, non poterunt intelligi, ut *in l.* 1. *infr.* illic. *paulisper jus publicum relaxaverit*, ubi vox *paulisper* interpretantur, id eſt, pro ea vice, ut ſcilicet in eo tantùm actu privilegio ſuo non eſt uſus, non ſe excuſavit, ſed voluit relaxari jus publicum, illud ſcilicet, quod in privilegio immunitatis jure communi veteranis, vel aliis conceſſo conſiſtit; *l. jus publicum* 38. *D. de pactis*, *juncto capite ſi diligenti* 12. *de foro compet.* † Sed & in hujus aſſertionis probationem 23
expendo egregium I.C. reſponſum *in l.* 1. *D. de veteranis* ubi ait, *Honeſtè Sacramento ſolutis data immunitas non labefactatur, ſi quis eorum voluntate ſua honorem, aut munus ſuſceperit.* Cui tamen minimè obſtat *l. fin. in fin. D. de veteranis*, ubi ita ſcribitur *Veterani qui paſſi ſunt in ordinem legi muneribus fungi coguntur*. cùm facilè reſpondeatur, fungi coguntur muneribus quæ Decurionatui annexa ſunt, nam ejuſmodi honor multa munera habet annexa, ut conſiderat Garcia *ſuprà*, & nos diximus *in lege prima de decurionibus ſuprà* & probat *lege & ſi filium* 5. *D. de muneribus* quomodo videtur procedere *lege ſemper* 5. *in fine*, *D. de jure immunit.* omiſſis quæ dicit Suarez *num.* 18.

Ultimò expendi poteſt pro hac noſtra parte, *lege* 24
prætor. 13. *§. fin. de vacat. muner.* ubi ſi is qui poterat privilegio ſe excuſare ne judex fieret, poſtquam conſenſerit velit ſe excuſare audiri non debet, verùm ſi poſtea aliqua juſta cauſa incidit, ut Iudex excuſetur, non debet in alium judiciū transferri, ſi cum captione alterius futurum eſt, quia tolerabilius eſt tantiſper ſpectare, quàm judici novo rem judicandam committere, ergo ſi nulla adſit captio, poterit ſe excuſare, & excuſatio ibi non admittetur ſi jam renuntiaſſe ſuo privilegio ſemper crederetur, neque attenderetur captio ad illum excludendum, ſed re-
nuntiatio

nuntiatio, Item nec diceret I C. illum tantiſper ſpectare debere, ſi priuilegium extinctum cenſeretur, nam vox *tantiſper* intelligi debet de eo ſolo iudicio & actu iudicandi, à quo non ſe excuſauit.

25 Grauiorem difficultatem continet *dicto capite cùm acceſſiſſent, de conſt.* cui reſpondet, variis omiſſis ſolutionibus, Suarez *dicto cap. 35 num. 16. & 17.* & ei adſtipulantur Barboſa *dict. alleg. 26. n. 16. & in Collect. ad dictum caput cùm acceſſiſſent num. 8. & in dicto capite ſi de terra num. 7.* Pereyra *dicta decis. 91. numero 41. circa fin.* Caſtillo *dict. cap. 19. num. 3. & 16.* Priuilegium illud ami ſum, quia erat tantùm conceſſum ad vnicum actum, qui incontinenti fit, vel tollitur, & ideò per vnam contraventionem potuiſſe amitti, quia in tali materia renuntiatio quoad vnum actum eſt renuntiatio ſimpliciter, quia totum priuilegium in vno actu conſiſtit, quod ex eo patet, quia agebatur de extinguenda, vel erigenda præbenda, aut dignitate Eccleſiæ Tullenſis, quæ prius extincta fuerat cum conſenſu Pontificis: ſi autem Canonici cótrauenniſſent, & iterum illam erexiſſent, & quia dignitas de per ſe eſt effectus ſtabilis & perpetuus, ideò ſicut prior extinctio uno actu conſummata fuit, ita per vnum actum contrarium fuit pri-
26 uilegium reuocatum. † Hæc interpretatio doctiſſimorum virorum mihi non probatur, quia nullam reddit rationem differentiæ, cur priuilegium, quod conſiſtit in vnico actu, per contrauentionem perimatur. *Secundò*, quia eſſe Decurio vnico actu conſiſtit, & tamen iuxta ſuperiùs reſoluta non perditur, quia priuilegium quòd non ſit illa dignitas primiceriatus in illa Eccleſia, non conſiſtit in vno actu, cùm vna vice non extinguatur illa dignitas, ut conſtat illic, *ne primiceriatus dignitas eſſet vlterius in Eccleſia memorata.*

27 Quare crediderim veriùs dicendum in ſpecie *dicto capite cùm acceſſiſſent*, non tractari de priuilegio aliquo, ſed de ſtatuto a Capitulo facto, & Pontifice confirmato, an valere deberet, & Pontifex reſpondet valere niſi Canonici poſtea ei contrauenniſſent. Hæc meliùs intelliguntur, ſi ponamus ita ſpeciem, Canonicos priùs ſtatuiſſe ut primiceriatus dignitas extingueretur, & huius ſtatuti confirmationem petiiſſe à Sede Apoſtolica, verùm antequam confirmatio impetraretur aliquem in primicerium elegiſſe, & cum falſa ſuggeſtione confirmationem impetraſſent, quæſitum eſt, an ſtatutum valere deberet? Ad hoc autem Sum. Pontifex conſultus reſpondet ſtatutum à Canonicis factum, & ab eo confirmatum valere *niſi poſtea dicti Canonici contrauenerint*, quæ verba non ſunt accipienda de contrauentione facta à Canonicis poſt confirmationem Apoſtolicam, cùm ad id nullam haberent auctoritatem, ex traditis à Thom. Sanchez *de matrimonio libro octauo diſputatione decima ſeptima, numero trigeſimo*, ſed de contrauentione facta ante talem confirmationem. Nam poſtquam decreuerunt ut primiceriatus dignitas extingueretur ante confirmationem ejus ſtatuti, aliũ in primicerium elegerunt, & ſic jam ſupradictum ſtatutum contrauentione tacitè fuerat reuocatum, & ita confirmari non potuit, ſiquidem preces Pontifici oblatæ falſæ erant, cùm dixiſſent multo tempore vacaſſe illam dignitatem, quod verum non erat (ut conſtat ex verſ. *propter quod*) cùm alium elegiſſent primicerium. Vnde verbum *poſtea* accipiendum eſt non poſt confirmationem Pontificis, ſed quod poſt factum ab ipſis Canonicis ſtatutum electionem fecerunt, contraueniendo diſpoſitioni quam fecerant. Ex quo rectiſſimè Innocentius III. reſpondet valere ſtatutum, vt potè ab eo confirmatum, niſi antequam confirmaret tacita contrauentione fuiſſet ab ipſis Canonicis reuocatum

Quòd cùm jam eueniſſet, & eſſet nullum, confirmatio vires ei non poteſt tribuere, *cap. 1. de confi. inut. vtilit.* iuxta quem ſenſum minimè hæc iura diſſonant, ſed ſupradicta aſſertio remanet inconcuſſa.

Ex qua vera reſolutione infertur *primo* vnum, aut duos actus priuilegio contrarios non ſuffi ere ad extinctionem ejus, niſi legitimo tempore ad præſcriptionem neceſſario vſus talis continuetur, in qua re duplex eſt inſpectio, quòd ſcilicet actus ſint neceſſarij, & quantum tempus ſit neceſſarium ad perimendum tale jus, an decem vel viginti, vel triginta annorum? de quibus quæſtionibus agunt Suarez *d. cap. 35. numer. 19. & ſeq.* Garcia *d. gloſ. 6. num. 35.* & alij iam laudati, & Cabed *deciſ. 17. n. 3. & deciſ. 95. num. 10 part. 2.* Barboſ. *in coll. ad dict. cap ſi de terra, & dict. cap. accedentibus, de priuileg.* Et quantum ad actus pertinet, non poteſt diffiniri quot ſint neceſſarij, dicemus tamen eos ſufficere qui neceſſarij videantur, ut tempus præſcriptionis non interrumpatur, *argumento l. hæc autem 6. D. de ſeruit. vrban. ibi, I. a demum jus meum amitto, ſi tu per hoc tempus ædes tuas altius ſublatas habueris, leg. ſi quis 18. in fin. D. quemadmodum ſeruit. amit.* Ex eo enim actu qui contra priuilegium factum eſt, decidit à poſſeſſione ſua priuilegiatus, & incipit quaſi poſſideri jus contra illum. Quòd ſi continuetur, & non interrumpatur, neque priuilegiatus faciat quidquam quo videatur priorem illum actum retractare, & ſuam quaſi poſſeſſionem redintegrare, mediante præſcriptione deperditur, *d. l. hæc autem* docet Suarez *d. n. 15. & 20.* & huc ſpectant tradita à Garcia *ſup. num. 33.* & Bobadill. *ſup.* 28 29

Sed quantum temporis debeat interuenire ad hanc præſcriptionem complendam, non ſatis conſtat, cùm ipſa jura diuerſe loquantur. Triginta annos eſſe neceſſarios aſſerit *d. cap ſi de terra 6. de priuileg. juncta leg 42. tit 18. part. 3.* Quadraginta expoſtulat *d. cap accedentibus, eod tit. cap. de quarta, cum aliis, de præſcript.* quæ jura inter ſe contraria diuerſimodè in amicitiam redigere curant Garcia *dict. gloſ. 6. numer. 35. & 36.* Suarez *dict lib. 8. cap. 35. numer. 21.* Barboſ. *in collect. in dict. cap de terra num. 2. & ſeq. & d. alleg. 26. num. 1.* & in ea difficultate admiſſa & ſequuta eſt illa interpretatio, quam memini me excepiſſe Salmanticæ à Doctore Ioanne de Leon, olim in Academia ſacrorum Canonum primum, deinde poſt jubilationem legum primario Anteceſſore diſertiſſimo, & ferè eodem ſenſu & verbis tradidit Barboſ. *ſup.* & ante eos præſenſerunt Goffred. & Abbas antiquus, quos referunt Ioan. Andreas & Cardinal. *in dict. cap. ſi de terra. ibi*, nempe ſufficere triginta annos, quia non agitur de præſcriptione decimarum, ſed de renunciatione priuilegij nam Canonici actores ex terris, quæ erant in ſua parochia, petebant decimas jure communi debitas, *cap. cùm contingat, de decim.* è contra autem Ciſtercienſes Monachi id non negantes excipiebant de priuilegio, de quo *in c. ex parte, de decimis.* † Replicabant Canonici illud jam eſſe extinctum voluntaria renuntiatione ipſorum, cùm eo neglecto per triginta annos decimas perſoluiſſent, & ſic rem eſſe reductam ad jus commune, ob quam cauſam Pontifex ait Ciſtercienſes ſe priuilegio tueri non poſſe, quia licitum eſt quemlibet ſuo priuilegio renuntiare, & per longiſſimi temporis ſolutionem ita factum, quare Canonici non præſcribebant decimas, neque fundabant ſe in præſcriptione quæ debebat eſſe quadragenaria, ſed excluſo jam priuilegio in jure cõmuni, & ſic faciliùs res reducatur ad priſtinũ ſtatum, minus tempus ad id admitti debuit, *argumento l. ſi vnus 27. §. pactus ne peteret 2. D. de pactis*, præcipuè cùm nullum factum Canonicorum interue- 30 31

 niat,

niat, ſed ſolùm non vſum Ciſtercienſium *argumento*
32 *leg. ſi partem 19. § fin. D. quemad. ſeruit.* † At verò *in d. cap. accedentibus*, diuerſa ſpecies proponitur; Nam Abbas & Conuentus petebant decimas ſibi deberi, cùm tamen jure communi eis non deberentur, quia Templarij quadraginta annis eas perſoluerant, & ipſe Conuentus præſcripſerat. Templarij allegabant priuilegium ſuum, quo eis erat indultum ne decimas perſoluere tenerentur. Hanc allegationem Conuentus reprobauerat, ea ratione quòd Templarij per quadradinta annos decimas perſoluiſſent, & ſic priuilegio ſuo jam renuntiauerant. In hac contrarietate Pontifex pro Conuentu contra Templarios pronuntiauit propter quadragenariam ſolutionem abſque lite & interruptione factam, & ſic quietè & pacificè, quæ neceſſaria ſunt ad præſcriptionem, quâ Abbas & Conuentus nitebatur, & ex qua renuntiatio priuilegij inducebatur. Vnde cùm non ſufficeret renuntiatio Templariorum, neceſſaria fuit quadragenaria præſcriptio legitima, per quam contra jus commune decimas adquirerent, quæ cùm ſit contra Eccleſiam, non niſi illud temporis ſpatium interuenire debuit, ex *d. cap. de quarta, de præſcript.*

33 Quod verò diximus de tempore intra quod per non vſum amittitur priuilegium, accipiendum eſt de priuilegio regulari de non faciendo. Si verò ſit priuilegium faciendi aliquid, veluti nundinarum, vel ſimile, deperditur ſpatio decem annorum. *l. 1. D. de nundinis. l. 42. tit. 18. p. 3. verſ. otro ſi priuilegios*, ubi Gregor. *verb. faſta diez annos* Azeued. *in d. leg. 1. tit. 1. lib. 6. Recop. 57. & ſeq.* & Garcia *ſupr. numero* 36. poſt plures à ſe relatos. Molin. *lib. 2. de primog. cap. 7. num. 70.* ubi agit de priuilegio, ſeu facultate regia ad faciendum majoratum conceſſa, nam etſi ea non vtatur teſtator pluribus annis, non ex eo amiſſa cenſebitur, quia priuilegium quod conſiſtit in mera facultate accipientis, non amittitur ex non vſu, & ita tenuit contra Gregor. *in leg. 6. tit. 11. part. 6. verb. que la non pudieſe quaſt.* 26. vide addit Molin. *ſupr. numero* 70. & Caſtillo *de Tertiis cap. 19. numer.* 20. & aliis numeris de hac noſtra aſſertione differit, an priuilegium per non vſum decennij amittatur. † Quomodo autem in conſcientia
34 procedat hoc quod aſſeruimus de priuilegij amiſſione per non vſum, eleganter tradit Suarez *d. cap. 35. numero* 25. & Barboſa *in d. cap. ſi de terra num.* 7. *in fin.*

35 *Secundò* ex ſupradicta reſolutione infero ad eam quæſtionem quam propoſuimus ſuprà ex Garcia *d. gloſ. 6. numer. 23. & ſeq.* Otalora *de nobilit. 2. part. 3. princ. cap. 9. n. 7.* Quando aliquis qui iuxta Pragmaticam Cordubenſem, quæ eſt *leg. 8. tit. 11. lib. 2. Recop.* per viginti annos tributum non ſoluerit, & ſic habet jam jus completum, an ſi poſtea fecerit actum contrarium, perimatur ius ſupradictum? & tandem poſt grandem diſputationem ipſe Garcia *n. 34. verſ. ex his omnibus*, concludit jus inceptum in auo, & in patre continuatum, & in nepote perfectum & completum, minimè perimi, etiamſi ſemel bis, aut ter, aut ſepties deſcribatur in matricula plebeiorum, & ſciens ſoluat cenſum plebeium, quia jam eſt jus cauſatum, niſi tales ſolutiones aſcendant ad tempus legitimum, triginta ſcilicet annorum, juxtà *ſuperius* reſoluta, quia hi actus ſunt reiterabiles & ideò ſpectandum eſt tempus legitimum.

36 Quæ ſententia mihi non placet, nam verum eſt per deſcriptionem matriculæ & ſolutionem tributi plebeiorũ interrumpi illam quaſi poſſeſſionem nobilitatis, quæ debet ſemper eſſe continua, & ſine vlla interruptione, *l. 2. C. de præſcript. long. temp.* ita ut nunquam ex tempore, cujus origo memoria hominum excedat vſque adnuc ab ea quaſi poſſeſſione receciderit ita expreſsè probatur *in leg. 7. tit. 11 lib. 2. Recop.* ibi, *Todos los hijos dalgo que eſtubieren en poſeſion de hidalguia de tanto tiempo aca que memoria de õbres troes en contrario y de veinte annos aca nunca pecharon ni vjaron ni a conſtunbraron pechar. Y les fueron guardadas (las franquezas y libertades, de ſi em pre aca y de los dichos veinte annos a a.* ubi expendo verba illa, *de veinte annos aca nunca*, quæ non ſolùm per viginti annos in quaſi poſſeſſione non ſolueri di fuiſſe docet, ſed ex nunc uſque adhuc, nunquam ſoluiſſe requirit.

Rurſus quia tempus viginti annorum non datur à lege ad complendam præſcriptionem nobilitatis, 37
ſed ad probandam poſſeſſionem nobilitatis, *d. l. 8 tit. 11. lib. 2. Recop.* ibi, *Y probare enteramente deſt*, & rurſus, *Que eſte tal ſea tenudo de probar la poſeſion de ſu hidalguia.* † Deinde conſidero *leg. 1. §. alia cauſa,* 38
ff. quando appell. ſit, ubi ſi aliquis vocetur ad aliquod munus, non aliter allegare poterunt cauſas ſuæ immunitatis, quam ſi appellauerint intra terminum à jure ſtatutum, ne alioquin videantur ei muneri ſponte conſentire. Ergo eodem modo niſi reclamauerint videbuntur à quaſi poſſeſſione ceciditſe. Cuius legis argumento poſt Angel. tenent plures relati ab ipſo Garcia *gloſ. 5 num.* 18. Valenzuel. *in leg. 3. n. 5. ſup. de decurion.* Azeued *in leg. 1. tit. 1. lib. 6. Recop. numer. 34. & ſeq.* Caſanate *conſ. 59. numer.* 21. *& ſeq.* Girond. *de priuileg num.* 102. *& ſeq.* perdi immunitatem ab eo, qui ſe paſſus eſt deſcribi in libro ſoluentium tributa, niſi appellauerit intra tempus legitimum. Nam eam quaſi poſſeſſionem (inquit ipſe Garcia) amiſiſſe intelligendus eſt qui ſe cum plebeiis annumerari patitur, ergo ex huius Doctoris ſententia videtur multò magis dicendum quòd ſi ſoluerit, amitti poſſeſſionem. † Neque ſatisfaciet qui reſpon-
derit Garciam *d. gloſ. 6. num. 34.* loqui quando poſt 39
impletum jus, & perfectum (ut ipſe loquitur) ſoluerit tributum plebeiorum, quo caſu negat deperdi exemptionem, ſecus autem, quando ante tale implementum ſoluiſſet. Nam nego dari jus perfectum aliquod quod poſſit conſeruari poſt ſolutionem, ſiquidem jus illud fuit poſſeſſorium, & ſemper in retinenda poſſeſſione conſiſtit, ita vt ſi ab ea cadat, ſtatim deperdatur. Tum etiam, quia eo ipſo quòd non contradixit ſe deſcribi in libro plebeiorum, imò ad ſolutionem proceſſit, videtur ſuſauori & exemptioni renuntiaſſe. † Quia ſciens
actum in quo tractatur de damno, & incommo- 40
do tacentis, ſi potuit damnum contradicendo impedire, & non contradixit, eo ipſo præſumitur actum approbare, etiamſi agatur de maximo ejus detrimento, *l. ſeruus communis 38. §. fin. ff. de donat. inter vir. leg. 2. cum aliis ff ad municip.* docet Accurſ. *in leg. ſi defenſor. § pater ff. de pignor.* quem ſequuntur plures relati à Caſanate *dict. conſ. 59. num.* 23. *&* 24. † Quod fortiùs concurrit in hoc caſu, ubi vltra ſcientiam & patientiam concurrit factum ipſum ſolutionis, ex traditis à Tiraquel. *de retract. lign. §. 1 gloſ. 9. numer. 154. cum ſeq.* Accedit etiam quia quo vſque qui per viginti annos fuit in illa quaſi poſſeſſione nobilitatis habeat pro ſe rem judicatam, non habet extinctam præſumptionem, de qua *in l. 9. tit. 11. lib. 2. Rec.* quominus plebeius exiſtimetur. Garcia *ſup n* 61 *& ſeq.* 42

Tertiò infero non habere locum deciſionem noſtræ legis, & ſimilium, quando faciens actum priuilegio contrarium proteſtatur, quod non intendit nocere ſibi, vel præjudicare exemptioni ſuæ. Quoniam talis proteſtatio conſeruat proteſtanti priuilegium quod habet, ne ei videatur renuntiare, ut dicemus *in præſenti in fine*, ibi, *Niſi certa lege & pacto.* Ratio eſt, quia actus voluntarij poſſunt per proteſtationem limitari, *l. ff ſi quis cantion* ibi, *niſi contrariũ* proteſtus

partibus placuerit, *leg. Neſennius 34. ff. de neg. geſt.* & in actibus meræ voluntatis proteſtatio conſeruat jus, quia cùm proteſtans potuerit id liberè facere, vel non faciendo liberè, & non coactè proteſtando ſuam voluntatem, nihil nocebit, vt docet Garcia *de nobil. gloſ. 5. num. 9. & 7. & gloſ. 6. numero 65.* Menoch. *de præſumpt. lib. 6. præſum. 41. numero 11.* poſt Bar. & Plat. *hic*, Gironda *de priuileg. num. 102.*

43 † Secus autem erit in actibus coactis, vbi cogeris vel à lege, vel ab homine, tunc enim nihil prodeſt proteſtatio, ſed aliud remedium vel appellationis, vel querelæ, obſeruat Garcia *d. gloſ. 5. num. 6.* Vnde cùm in præſenti veteranos potuit decurionatum repudiare ex ſuo priuilegio, proteſtatio acceſſit

44 actui voluntario, & ſibi conſeruat ſuum jus. † Plura de proteſtatione dicere locus hic præſtabat, ſed quia frequens eſt materia, & ab omnibus paſſim tractata, ideò ex more noſtro eam omittimus, videſis ſi occaſio dederit vnum pro omnibus, qui omnes adducit, Giurb. *d. ciſ. 85. tota*, & Pichard. *de adquir. har. cap. 18. num. 36. 40. & 45. cum ſeq.*

L. 2. & 3. h. t.

DE his juribus egimus *in lege prima ſup. ex numero 21.*

TIT. XLIV.

De his qui à Principe vacationem acceperunt.

L. *Vnic.* Vide Maſtrill. *lib. de magiſt. cap. 30. num. 101.* & quæ diximus *in l. nati*, *ſup. de decur. & in leg. 1 ſup. de immun. nemp. conced. & in l. 2. infr. de excuſ. mun. in rub. de decurion.*

TIT. XLVI.

De decretis Decurionum ſuper immunitate quibuſdam concedenda.

DE Decretis diximus *in rub. ſup. de prædiis decurion.*

L. 1. Vide quæ diximus *in l. 1. ſup. de immun. nem. conced.* Valenzuel. *in l. vacuatis num. 9. ſup. de decurionib.* & Petr. Fab. *lib. 2. agoniſt. cap. 20.* Azeued. *in l. 1. tit. 6. lib. 7. Recop. ex num. 2.* Bobadill. *libro 5. polit. cap. 5. num. 34. lit. C.*

TIT. XLVII.

De excuſationibus munerum.

POſtquam ſuperioribus titulis actum eſt de immunitate à Principe conceſſa, vel à populo, nunc de cauſis, quibus ad id moueri poſſint, agitur, & quibus excuſationibus illi, quibus munera indicuntur, vti poſſint, & cùm dixerimus titulis proximis triplex eſſe munus, de perſonalibus & mixtis, non verò de patrimonialibus hic titulus agit, quia de his nullus excuſatur *leg. 5. ſup. de muner. patrim.* ubi Accur. gloſ. magna, & omnes Auctores notarunt.

LEX I.

Impp. CARVS, CARIN. & NVMERIAN. AAA. *Demetrio.*

Etiam hi, qui noſtra procuraſſe monſtrantur, muneribus ciuilibus, quæ dignitati earum congruum, fungi debent.

SUMMARIUM.

1 *De Procuratoribus Cæſaris, remiſſiuè.*
2 *Qualis olim fuerit dignitas?*

DE Procuratoribus Cæſaris egimus *ſup. in l. 1. num. 3. de jure fiſci*, & *in l. 3. de bonis vacantib.* Eos non eximit lex noſtra à muneribus ciuilibus, dum tamen talia munera ab eorum dignitate non abhorreant, ne ſcilicet ſint ſordida, de quibus *in l. maximarum 12. inf. h. t.* Ait lex, *procuraſſe*, quia dum procurationem gerunt, excuſantur à muneribus, *l. geometra 12. in fin. leg. adminiſtrantes 41. de excuſat. leg. exactores ff. eod.* & ita dicitur *in leg. athleta 6. §. gentium, ff. de excuſ. tut. tribuit immunitatem à tutela quoad in præſidatu ſunt.* Ratio eſt, quia cùm priuilegium datum ſit ob procurationem illam, eâ ceſſante, ceſſare debet, *leg. adigere 6. §. quamuis, de jure patron.* cum vulgatis quæ adducit Aluarez *in locis comm. lit. C, num. 40.* 1

† Nec ſine ratione Procuratoribus Cæſaris data fuit immunitas, quia eorum dignitas fuit ampliſſima (quo nomine indigetatur à Sueton. *in Galba cap. 15.*) & viris receptæ auctoritatis mandata, ita ut aliquibus inſignia conſularia quandoque decreta eſſent, Tacit. *lib. 12. annal.* conſule Bulenger. *lib. 3. de Imp. Rom. cap. 19.* & Gutherr. *de offic. dom. Aug. lib. 3. cap. 33.* cum aliis à nobis adductis *in l. 2. n. 3. & ſeq. ſup. de jure fiſci.* 2

LEX II.

Pars actorum DIOCLETIAN. & MAXIMIAN. AA. & CC.

Inductis Firmino & Apollinario, & cæteris principalibus Antiochēſium adſtantibus, Sabinus dixit, & cætera Diocletian. dixit. Certis dignitatibus data à nobis indulgentia eſt munerum ciuilium & perſonalium, id eſt, his, qui aut ex Protectoribus ſunt, aut ex Præpoſitis. Hi ergo ad munera perſonalia, aut ciuilia non vocabuntur.

SUMMARIUM.

1 *Imperatores ſolebant adſidentibus Conſultis indicare.*

2 *Iul. Paullus decretorum Imperialium compilator.*
3 *Decreta quæ ex Principis cognitione emanabant, in acta referebantur, & quæ ſint acta?*
4 L. fin. C. de re judicata.
5 L. cùm ſit 6. C. de uſucap. pro emp. *emendata.*
6 *Quid Cujacius ſenſerit de noſtræ legis epigraphe rejicitur, & probantur decreta olim latinè ſcripta.*
7 *Enuntiatio hujus legis, reiicitur Cujacius eam accipiens de Decurionibus.*
8 *Protectores qui fuerint, & de eorum officio & munere?* & n. 9.
10 *Protectores & Domeſtici in quo differant, alij equites, alij pedites.*
11 *Unde dictæ Prætoriæ cohortes, & milites Prætoriani qui fuerint?*
12 *Cuſtodia Principum communis omnium gentium.*
13 *Privilegia & immunitates Protectorum.*
14 *De privilegis Protectorum regiæ Majeſtatis, & de eis, qui dicuntur* Monteros de Eſpinoſa, *& quomodo domeſticis aſſimilentur?* & n. 15. 16.
17 *Varia Præpoſitorum genera.*
18 *Qui fuerint Præpoſiti laborum?* & n. 19.
20 *Labarum, inſigne inter vexilla Romana, de ejus forma, adoratione & veneratione*, & num. 21.
22 *Hoc nomen* labarum, *unde originem traxerit inquiſitum; conjectatur eſſe nomen Hiſpanum.*
23 *Ab Auguſti temporibus hoc vexillum in caſtris Romanis receptum, & dictum* Cantabrum.
24 *Tituli de Præpoſitis laborum, an rectè accipiendus ſit de labaro, defenditur vulgata lectio & detegitur incuria Triboniani*, & n. 25. 26. & 27.
28 *Præpoſiti laborum qui fuerint in aula Principum, & de primis domeſticis, & de dignitate decemprimatus* & num. 29.
30 *Onera magna quibus olim gravabantur Senatores.*
31 *Privilegium decemprimatus conceſſum laborum cauſa, explicatur* l. unic. C. Th. de Præpoſ. lab. *&* num 32. & 40.
33 *Perfectiſſimatus & aliæ dignitates titulo tenus conceſſæ quod dicebatur fieri per allectionem, ſeu privilegium*, & num. 34. & 35.
36 *Titulus Clariſſimi proprius Senatorum.*
37 *Conſuetudo Imperatorum alios aliorum dignitate ornandi ob premium ſervitij & laboris, & de ratione*, num. 38. & 39.
41 *De diſpoſitione rub. tit.* infr. de Præpoſ. lab. *& an rectè Tribonianus ſub ea collocaverit legem unicam, & qui verè dicti ſunt Præpoſiti laborum.*
42 *Oſtenditur jureconſultos uſos fuiſſe figuris Grammaticorum.*
43 *Præpoſiti laborum habuerunt eamdem immunitatem quam Senatores*, & num. 50.
44 *Glebalis functio & follis Senatorum onus diſquiſitum de hoc genere tributorum*, & num. 45. 46. 47.
48 L. 2. infr. de Prætoribus, *explicata.*
49 *De præſtatione auri argentique luſtralis, remiſſivè.*
50 *Verba* l. unic. infr. de Præpoſit. lab. *iterum explicantur contra Cujacium.*
51 *A quibus muneribus liberi fuerint Protectores, explicata* l. 2. infr. de privileg. eorum.
52 *Onus temonarium quod genus fuerit tributi, proponuntur diverſæ ſententiæ, & veroſimilior aſſignatur*, & num. 53.
54 *De præſtatione tyronum, & quatenus diſtet hoc tributum à temonario*, & num. 55. & 57.
58 *Capitularij qui fuerint, & de variis Capitulariis.*
59 *Aliæ leges quæ de immunitate Protectorum agunt, aſſignantur remiſſivè*, & num. 60.

Ex principio huius legis colligitur conſueuiſſe Imperatores in Conſiſtorio aſſeſſoribus ſuis conſultis iudicare, quod apertè conſtat ex *leg. 3 ff. de his quæ in teſtam. delen. l. fin ff. de hæred. inſt. l. extat 13 ff. de eo quod met. cauſ. l. Æmilius 38 ff de minor. l. Moſchus 57. ff de iure fiſci l. 2. C. de legibus l. decurionum 12. C. de pœnis, l. 3. C. de quæſtion.* ior & Sueton. *in Nero. c. 15.* & Capitolini eco cuius ſuprà mentionimus *in l. fin. de decurion cap. 2. n 12.* † Quæ ſententiæ *decreta* appellabantur, & ex eis Iulius Paullus IC. ſex libros videtur confeciſſe, quos *decretorum* inſcripſit, & ita *in leg. fin. ff. de iure patron. & in leg. fin. ff. ad Trebellianum*, epigraphe eſt, *Paulus Imperialium ſententiarum in cognitionibus prolatarum, ſiue decretorum ex libris ſex, libro primo*, notat Cuiac. *lib. 2. obſeru. cap.* 26. & Gothofr. *ibidem*, & ea decreta Imperatorum Seueri & Antonini fuiſſe colligi videtur ex *l. Severus 9. de decurion.* idem argumentum videtur quoque tractaſſe Caliſtratus *in libris de Cognitionibus*, prout deprehenditur ex *dict. leg. extat, de eo quod met. cauſ. iuncta l. cognitionum 5. ff. de variis & extraordin. cog.* † Hæc decreta *litteræ* etiam ſunt dicta, vt in epigraphe, *leg. prohibitum 5. ſup. de iure fiſci*, ibi, *exemplum ſacrarum litterarum & in leg. pars litterarum 48. ff. de iudiciis*, & a Principe prolata in acta referebantur. Nam ſinguli Imperatores breuia, ſeu acta, monumenta publica, archiua, commentaria rerum à ſe geſtarum, reſcriptorum decretorúmve conſtituebant, ut acta Pompeij memorantur apud Plinium, quæ erant inducta ad rei veritatem continendam, & eius memoriam, *leg. acta 45. ff. de re iudicata, leg. 2. Cod. de cuſtod. reor. leg. data 27. leg. in donationibus 31. Cod. de donation.* in iis continebantur, varia, ſcilicet res rationeſque populi, iudicia publica, decreta, triumphi, natiuitates. Vnde quæ princeps decreverat, referebantur in acta, ex quibus hæc noſtræ legis pars fuit deſumpta, ita concipitur, *l. in omni 6. Cod. qui bonis cedere poſſ.* Multi ſunt de his actis Lipſius *ad Tacit. lib. 5. annal.* ad illud, *Iunius Ruſticus componendis patrum actis*, ubi etiam Dorleans *pag. 513. & lib. 6. annal.* ad illud *quod in acta ff. Auguſti non iurauerat.* Barthius *lib. 3. aduerſ. cap. 13.* Buleng. *lib. 6. de Imp Rom. cap. 57.* & Gutherr. *de offic. domus Aug lib 1. cap. 24. & cap. 36.* † De huiuſmodi actis videtur capienda *l. fin. Cod. de re iudicata*, ubi geſta quæ in publico lata ſunt facere fidem aiunt Imperatores *& in leg. notione 55. Cod. Th. de hæretic. Geſta* (ſcriptum eſt) *quæ ſunt tranſlata in publica monumenta, habere volumus firmitatem* docet Gutherr. *d. c. 36. ad fin.* † Cùm ergo Princeps in Conſiſtorio adſideret, cum Conſiliariis colloquebatur de ea re, de qua diſceptabatur, & id indicat *l. cùm ſit probatum 6 C de vſucap. pro empt.* ibi, *Philipp. A. cum Cælio collocutus dixit*, ubi pro Cælio reponendum eſſe cum *Concilio*, exiſtimant *ibi* Gothofr. & Gutherr. *d. c. 24.* poſt Cuiac. *lib. 18. obſeru. c. 31.* & ita inducti ſunt ad Concilium *in præſenti* Firminus & Apollinarius, fortè ſunt Adſeſſores Principum, & adſtantibus cæteris Decurionibus (qui *principales* dicuntur, ut dixi *in rub. de decurion.*) & fortè ipſi litigabant coram Imperatoribus, nã quæſtio propria erat decurionum. Sabinus qui vel erat fiſci patronus, aut Aduocatus, propoſuit pro Antiochenſibus depoſtationem. † Cuiacius hîc exiſtimat Sabinum græcè quædam dixiſſe, quæ eruere ex libris MS. non potuit, & in eo irrito labore ante eum fuit Pyrrhus *in præſenti*. Sed ego credo nec vidiſſe, nec potuiſſe, cùm in exemplaribus omnibus ita exaratum ſit, neque fuiſſe neceſſariam conſtat Sabini allegationem Græcolatinam, cùm etiam ſciamus in iudiciis latinè Imperatores, & reliquos Magiſtratus

loquutos

loquutos vſque ad tempora Arcadij & Honorij, vt cognoſcere licet ex *l. decreta 48 ff. de re iudic. iuncta leg. iudices 12. C. de ſentent. & interloq.* ea ratione, vt refert Valer. Max. *lib. 2. cap. 2. exemp. 2.* vt Latinæ vocis honos per omnes gentes venerabilior diffunderetur, & ne vlla re togâ pallio ſubiiceretur, vt aduertunt Duar. & Donell. *in d. leg. decreta* Waither *lib. 1. miſcell. cap. 18.* Ræuard. *lib. 4. var. cap. 2.* Madera *de Monte Sancto cap. 18. fol. 59.* Pancirol *lib. 3. theſaur. var. cap. 15.* & Baron. *tom. 1. annal. anno Chriſt. 16. n. 7 & 8.* & Gutther. *ſup. d. cap. 24.*

7 Igitur ſententia Imperatorum in hac conſtitutione fuit, eos, qui ſunt, vel conſequuntur dignitatem, ut fiant Protectores, vel Præpoſiti, habere vacationem munerum ciuilium & perſonalium. Non aſſentior Cuiacio *hic*, qui de dignitatibus honoraris à Decurionibus adeptis noſtram legem accipiebat, cùm tamen de eis nullum verbum ſit. Neque ex eo quòd in Conſiſtorio Principis adſtarent Decuriones Antiochenſes, id poteſt ſuaderi, quia illi interfuerunt in re dubia, quæ ad ipſas curias pertinebat, cùm Decuriones rem tributariam tractarent, & munera ciuilia, vt dixi *in rub. de decurion.* & ita neceſſariò debuerunt in ea re adeſſe.

8 † Protectores fuêre qui latus Imperatorum protegebant, & dominici corporis cuſtodes fuêre, indéque à protegendo Protectores dicti, vt docemur ex *leg. deuotiſſimos 9. C. Theod. de domeſticis & protect.* ibi, *Protectores qui armatam militiam ſubeuntes non ſolum defendendi corporis ſui, verùm etiam protegendi lateris noſtri ſollicitudinem patiuntur unde etiam Protectorum nomen ſortiti ſunt*, quod & confirmat Coripp. African. *de laudib. Iuſtini lib. 4. num. 3.*

Hinc armata manus dextram lævámque tuetur,
Cæſarei lateris clypeis pia cur ga tegebat,
Ingens excubitus Protectorúmque phalanges
Fulgebant rutilo pictis ſplendentibus auro.

Meminit & Protectorum Spartian. *in Caracall.* *Occiſus eſt* (inquiens) *in medio itinere cùm leuandæ vexicæ gratia ex equo deſcendiſſet, atque inter Protectores ſuos coniuratos cædi ageret*, & Capitolin. *in Maximinis*, Symmach. *lib. 3. epiſt. 67.* Ammian. *lib. 14. & 15* Zonar. *in Diocletian. tom. 2. annal.* & paſſim in Codice Theodoſij honorum fit mentio, vt videre eſt ex *leg. 3. C. Th. de fabricenſ. l. qui in ſudore 7. C. Th. de luſtrali collat. l. protectores 10. C. Th. de erogat. mil. ann. leg. quoniam 38. C. Th. de decurion. leg. 3. C. Theod. ad leg. Iul. repetund. & toto tit. C. Th. de domeſticis & protector.* cum aliis, & in noſtro Iuſtiniani Codice *infr.* idem titulus ita concipitur. Notant *ibi* Cuiac. & Petr. Fab. *lib. 1. ſemeſtr. cap. 1.* Iuret. *ad Symm. dict. epiſt. 67.* Pancirol. *in Not. Imp. Orient. cap. 89. & lib. 2. var cap. 206.* & nullis ex his relatis Buleng. *lib. 3. de Imp. Rom. cap. 37.* & Gutherr. *de offic. domus Aug lib. 1. cap. 15.* Nicol. Alemann. *in*
9 *notis ad Hiſtor. arcan. Procopij p. 103.* † Erant hi Protectores omnium militum præſtantiſſimi, & ob id eis ampliora quàm cæteris dabantur ſtipendia, ſi credimus Suidæ *verb. ſcholaſtici*, & Procopio *in Hiſtor. arcan. pagina mihi 108*, vbi ita de his ſcribit. *Sunt in Imperatoria domo digniores planè ordinis milites alij quibus quo maiori pretio militiæ nomina ſibi comparant, eo maior ab ærario publico ſoluitur penſio. Domeſtici & protectores vocantur bellicæ omnino virtutis expertes. & ordine ac dignitate modò in Regia cenſentur.* Quia ex veteranis Protectores creabantur, *leg. 2. infr. de veteranis*, & eò ſpectat D. Paulin *epiſt. ad quemdam militem Religioſum. In hac militia* (inquit) *ſoletis in votis habere hanc officij promotionem, vt protectores efficiamini. Si autem Deo te probaueris, ipſum Deum incipies habere protectorem, vide ad qualem militiam te inuito collegam, vt quod hominis eſſe optas, hoc tibi Deus ſit*, & poſt varios labores emenſos eam dignitatem conſequebantur, *dict. leg. 2. de veteran.* & Symmach. *lib. 3. ep. 67.* ibi, *Firmum domeſticum meum militiæ ſtipendiis cum honeſtate erfunctum teſtimonio meo decuit adiuuari. Huiusmodi quippe veteranis prærogatiua debetur, vt illis Protectorum dignitas tanquam pretium longi laboris accedat.* Vnde non immeritò in præſenti eis, qui hanc dignitatem protectoriam conſequuti ſunt, eo afficiuntur priuilegio, vt liberi ſint à muneribus ciuilibus.

Diſtinguebantur Protectores (vt ſupradicti Auctores exiſtimant) à domeſticis, non officio, ſed exercitio. Quia domeſtici Equites erant, qui Imperatorem comitabantur, Protectores verò pedites, de quibus eſt capiendus Claudian. *de bello Gildonico, verſ. 194.* 10

His fructus ſociis ipſo iam Principe maior
Incedit, peditum præcurrunt agmina, longè
Circumdant Equitum turmæ.

licèt ſciam Alciatum, Cuiacium & reliquos alias differentias inter domeſticos & protectores conſtituiſſe, alios nullam reperire, cùm domeſticos tam in Equitum, quàm in peditum ſcholis collocet, *leg. 3. infr. de domeſtic. & protect.* epigraphe ibi, *Sperario comiti domeſticorum peditum*, & Iuſtinianus *in leg. reſtituenda 8. § licentiam, C. de Aduoc. diuerſ. iudicum*, (ubi domeſticos *dicatiſſimos* vocat, proprio epitheto, id eſt, ita obſequio Principis deditos, ut præſtò ſint etiam & ad reſponſum, & obſequioſi iis quæ eis iubeantur, vt ait idem Iuſtinianus *edicto 13. cap. 2.* quo ſenſu dicuntur vbique *Præſentales, & in leg. fin. infr. de domeſticis.* (aliter ſolent differri domeſtici à protectoribus vt *infrà* dicam *num. 15.*

Hæc nomina poſteriori æuo obtinuerunt. Vigente Imperio prætoriæ cohortes vocabantur, quod Prætori addictæ, & à Prætore non diſcederent, ut ait Feſtus & Dio *lib. 51.* Nam Prætor, aut Conſul iturus in prouinciam, ducebat cohortes in præſidium & ſui cuſtodiam, primumque Scipionem Africanum fortiſſimum quemque delegiſſe, qui ab eo non diſcederet, & cætero munere militiæ vacaret, Auctor eſt Feſtus quæ cohors florente Republica cum Prætoria diceretur, & milites prætoriani, qui ex illa erant, nomen ſub Auguſto retentum eſt, ad inuidiam tollendam, cùm ad fores palatij excubabat, vt ex hiſtoria Romana paſſim conſtat, & quemadmodum Domeſtici & protectores Equites & pedites erant, ita & Prætoriani, Suetonius *in Caligul. cap. 45. & in Claud. cap. 21.* notat 11
Petr. Fab. *libro 1. ſemeſt. cap. 1. verſ. duplex.* † Per- 12
uetus eſt hæc Principum cuſtodia apud Hebræos *lib. 3. Reg. cap. 4.* & de Salomonis protectoribus Pineda *de rebus Salom. lib. 5. cap. 13.* Bulerg. *dict. lib. 3. cap. 38. princ.* apud Perſas Heſther *cap. 2. & Eſdræ 3. cap. 3.* & Apulei *lib. de mundo*, apud Græcos Liuius *lib. 44.* & ferè omnes gentes, vnde neſcio quid ſibi velint dicere Auctores iam laudati, hoc inſtitutum fuiſſe Gordiani iunioris. Niſi malis dicere hoc nomen Protectorum referendum eſſe, quod iam poſterioribus ſub Imperatoribus retentum eſt, vt conſtat ex Caſſiodoro *in Chronic.* vbi ait Caligulam occiſum eſſe à ſuis Protectoribus, cum debe-
ret dicere, *à militibus Prætorianis.* † Hi ergo va- 13
riis priuilegiis ornabantur, & ab omnibus muneribus & oneribus vacabant, vt ex lege noſtra conſtat & *toto tit. infr. de domeſticis & protect.* cum aliis, ea ratione reddita *in l. vnic. infr. de Præpoſ. lab. & in l. vn. C. Th. eod. tit.* ibi, *Quia immunitate digni ſunt quos noſtri lateris comitatus illuſtrat*, munera ſunt in varia differentia, vt ſignanter *in leg. 4. infr. de dignit.*

l. 4. infr. de proxim. ſacr. ſcrin. juncta leg. 2 infr. de privileg. cor. qui in ſacro palat. leg. un C. Theod qui à præbitione tyron. in quibus, ſi Deus ſinat, latiùs explicabimus. Nos autem qui propria ſunt hujus loci, huc conf(e)rimus.

14 Apud nos hujuſmodi miniſterium Protectorum, ſeu ſtipatorum Regiæ Majeſtatis non ita amplum habetur, ut in dignitate poſiti cenſeantur qui Regis cuſtodiam agunt, & ſacri lateris cuſtodes ſunt, *como ſon los de la guarda del Rey (Archeros Alabarderos) Eſpañola y Tudeſca*, licèt aliquibus privilegiis utantur, olim apud Reges Caſtellæ dicebantur, *los de la Meſnada*, ut conſtat ex *l. 9 tit. 9. p. 2.* Sunt etiam & alij, qui familiarius ſolicitudinem regiæ perſonæ agunt qui dicuntur *los Monteros de Eſpinoſa* qui varia habent privilegia, & ob innatam fidelitatem eorum jam inde ab antiquis temporibus Comitum Caſtellæ corporis regij curam gerunt, & noctu ante cubile regium excubant, ut docent Gonzalo de Oviedo, & Diegus Lopez de Meſa, relati à D. Pedro de la Eſcalaria *in libro de eo argumento, quem inſcripſit de los Monteros de Eſpinoſa 2. part. cap. 3.* & quamuis perpolitè de ea re egerit, & *cap. 4.* æquare intendat hanc Monterorum cuſtodiam, cum aliis antiquorum, miror omiſiſſe eos rectè æquiparari
15 Domeſticis, † qui etſi confundi ſoleant cum protectoribus, ut dixi *num.* 10. eos diverſos fuiſſe conſtat ex *tit. infr. de domeſtic. & protect. & leg. divale 6. Cod. Theod. eod.* & domeſticos propriè fuiſſe, ut nomen indicat, qui familiarius Principi militabant, & corporis ejus erant fidi cuſtodes, protectores ante fores palatij, domeſtici ante cubiculum, *leg. devotiſſimis 8. Cod. Th. de domeſtic. & protect.* ibi *Domeſticis quos nobis, ut indicio nominis apparet, familiarius militando optatam protulimus ſanctionem*, & Suid. *in voce ſcholaris.* Hæc cùm vera ſint, neſcio, quâ ratione exiſtimet Gutherr. *lib. 2. cap. 15.* domeſticos
16 impares fuiſſe dignitate protectoribus. † Rectius Monteros noſtros comparandos exiſtimo Silentiariis, qui in Palatio militabant, indéque dicti, quia curabant, ſacróque adhibere ſilentia ſomno, ut ait Claudianus. Ij omnium digniſſimi fuerunt, quippe qui ab intimo Imperatoris cubiculo eſſent. Nam cubiculum anterius, ex quo ſtatim in ipſum Imperatoris ibatur cubiculum, ob ſilentium quod Principis reverentia ſervatur, vocatum fuit *ſilentium*, ſive *ſilentiarium*, *tit. infr. de ſilentiariis*, explicant hoc officium poſt Cujac. & alios Buleng. *lib. 3. de Imp. cap.* 10. Gutherr. *lib. 3 de offic. dom. Aug. cap. 29.* Nicol. Alleman. *in Not. ad Procop. hiſt. arcan. pag.* 103. Hi ergo excubabant ante cubiculum Principis, ut Monteri ſolent, eo ordine quem explicat Eſcalera *d. 2. part. cap. 3. & toto.*

17 His conjungit lex noſtra Præpoſitos. Præpoſiti nomen generale eſt, quod pleriſque tribuitur qui perſonis, vel operibus præſunt, nam variæ præpoſituræ fuère tum in re militari tum in togata, ut eſt Præpoſitus pagorum, horreorum, annonarum, fabricæ, piſtorum, theſaurorum, largitionum, manſionum, Baphiorum ſacri cubiculi, caſtrorum, ut ex multis legib. Cod. Theod. conſtat. *leg. 11. de diverſ. offic. l. 8. & 24. de ſuſcept. Præpoſ. & arc. l. 2. quemadmodum civilia mun. leg. unic. de præbitio. tyron leg. un*
18 *de præpoſ. ſacr. cub. leg. 18. de curſu publ. leg. 10. de veter. Rom. larg. leg. 8. & 28. de erog. mil. ann. leg. 46. de decurion.* cum aliis ſexcentis ejus Codicis. † Qui autem ex his Præpoſitis *in præſenti* intelligantur, non eſt parva dubitatio. Aſſentior Accurſio, qui de Præpoſitis laborum noſtram legem accipit, cui etiam calculum præbent Plat. Reboff. Cujac. & Gothofred. Quoniam hi ex Protectorum corpore creabantur, ut docemur *in leg. unic. Cod. Theod. de Præpoſ. labor.* ibi, *Qui ex devotiſſimis domeſticorum ſcholis Præpoſiti laborum noſtri judicio & ſtipendiorum ſudoribus promoventur in leg. fin. Cod. Theod. de domeſtic. & protect.* ibi, *Sed ita ut inter eos ſine dubio cenſeantur qui immunitatem ſibi laboribus redemerunt.* † Qui 19
verò fuerint hujuſmodi Præpoſiti laborum, non ſatis conſtat apud Auctores, & in primis Hugo, quem ſequitur Accurſ. Platea, Cujac. Alciat. & Gothofred. *in rubr. infr. de Præpoſ. labor.* ubi etiam *in Miſcellan.* Martin. del Rio, idem Cujac. *lib. 11. obſerv. cap.* 20. Turneb. *lib.* 15. Tiraquell. *in Alexand. lib. 4. genial cap. 2. verb. nonnunquam labarum* Pamel. *ad Tertull. in Apologet. cap. 16. num. 244. in fin.* Baron. 3. *tom. anno 312. num 37.* Godeſcal. Stevvech. *in comm. ad Veget de re milit. libro 3. cap 27.* Dorleans *ad Tacit lib. 1. annal. pag. 91. & ſeq.* Buleng. *libro 5. de Imp. Rom cap. 5.* Roa *libro 1. ſingul cap. 1.* eam legem de labaro accipiunt. † *Labarum* vocem Græ- 20
cam eſſe pleriſque exiſtimant, alij Latinam, & per ſyncopem *labarum* pro *labarorum* repoſitum eſſe volunt, indéque nomen ductum, quaſi ſolvendorum laborum vim habeat, vel labori terminum ponat. Fuit *labarum* olim inter vexilla, ſeu ſigna caſtrenſia primum, reliquiſque longè præſtantius & dignius, quod perpetuò Imperatorem præcedere adorarique à militibus ſolebat, ut tradit Sozomen. *lib. 1. hiſt. Eccleſ. cap. 4.* Hoc vexillum Conſtantinus in crucis formam transformavit, qui poſt viſam in cœlo crucem, ut Auctor eſt Euſebius *in ejus vita lib. 1. circa med.* artificibus, qui aurum & lapides pretioſos affabrè ſculpere norant, acceſſitis verbis ſigni deſcribit effigiem, eam auro & lapidibus pretioſis imitatione abumbrare mandat. Erat autem tali figura fabricatum. Haſtile oblongum erectum, auro undique obductum, quod cornu habuit transverſum, ad formam crucis conſtructum, ſuprà in faſtigio ejus operis corona affixa, lapidibus pretioſis & auro politè circumtexta, in eo ſalutaris appellationis Salvatoris nota inſcripta, duobus ſolum expreſſa elementis, id eſt, duabus litteris Græcis nominis Chriſti erat P. in medio litteræ X curioſè & ſubtaliter inſerta ita PX quæ totum Chriſti nomen perſpicué ſignificabant. Ad cornu illius particulæ, quæ ex tranſverſo erat per haſtile trajecta, velamen quoddam pertenue appenſum adhæſit, regalis videlicet, & magnificà textura, mirabili varietate lapidum pretioſorum artificioſè conjunctorum. Hoc igitur velamen ad cornu affixum longitudinis latitudiniſque crucis menſuram penitus exæquabat. Oblongum verò & erectum haſtile in ſublimi appenſum, cujus pars inferior verſus baſim longiùs ducta fuit ſub ipſum crucis inſigne ad texturæ diſcurrentis fimbrias auream Imperatoris effigiem ad pectus uſque depictam continebat. Itaque hoc velum vexilli forma de cornu pendens moderatum quamdam habebat tam latitudinis, quàm longitudinis circumſcriptionem, quod commodè comparari poteſt his vexillis, quæ ab ſodalitiis & confraternitatibus efferuntur, & apud nos dicuntur noſtro idiomate, *Eſtandartes, o pendones*, ut notavit Panuin. *libro 2. faſtor. pag.* 277.
† Rurſus imagines Imperatorum in hoc vexillo 21
apponi conſuevìſſe pectore tenus expreſſas, quas thoracas, ſeu clypeos vocarunt, & vultus quibus juramenta præſtari & adorari ſolitos legimus, ut dicemus, ſi Deus permittat, *in leg. unic. infr. publicæ lætitiæ nunt.* & obſervant Baron. *tom. 9. anno 716. num. 30.* Bulenger *lib. 2. de Imp. cap. 12. in princ.* Salmaſ. *in Vopiſc in Probo pag. 240. num. 4.* Petr. Fab. *in tit. de origin jur. §. 1. pag. mihi 178. in fine, cum ſeq.* & Cujac. *lib. 11. obſerv. 27.*

Quod verò ad nomen *labarum* attinet, unde 22
originem

originem duxerit, non ſatis eſt notum, ut notant
Turneb. *lib 15. cap. 16.* & Gretſer. *in Codin. lib. 3. cap.
6. num 19.* & Lipſ. *de cruce lib. 3. cap. 15.* in notis
aſſerit eam vocem eſſe externam, alij Latinam, alij
Perſicam, alij Germanam cenſent, ut notat Cer-
da *ad Tertullian infrà* referendum. Ego verò (ce-
dat hoc in gloriam noſtræ gentis) Hiſpanam eam
dico, à voce noſtra *Vandera*, juncto articulo *la*, ut
dicere ſolemus noſtro idiotiſmo *la vandera* ſignum
militare, ſeu vexillum quod *aquilas* vocarunt Ro-
mani, qui vocem Hiſpanam in Latinum ſermonem
converterunt, ut ſolet accidere linguis, de hac in
aliam fieri vocum mutuationem, quod demonſtrat
doctiſſimus Gregorius Lopez Madera *in libro del
Monte ſancto 2. part. capite primo* probans, Romanos
plures voces noſtras Latinas effeciſſe, & jam viri do-
cti pro lingua Hiſpana, quam loquimur, decertant
à Thubale noſtro fundatore acceptam eſſe, ut ele-
ganter præter Maderam noviſſimè probat eruditus
D. Thomas Tamayo *in not. ad Luitprand. Chron.
Ær. 718. pag. 90 & ſeq.* & dixi *in l. fin ſup. de jure
fiſc. num 21.* Unde cùm dicere deberent *labandarum*
latinè corrupto, ſeu breviato nomine *labarum* dixe-
23 re. † Moneor eo argumento, quoniam ab Auguſti
temporibus hoc vexillum in Caſtris Romanis rece-
ptum eſt, dictúmque *Cantabrum*, ut videre eſt apud
Tertullian. *in Apolog. cap. 16. Syppara illa vexillorum
& Cantabrorum ſtolæ crucium ſunt.* & Minut Felic.
in dialog. Octavius qui ita imitatur Tertullianum.
*Nam & ſigna ipſa & cantabra & vexilla caſtrorum,
quid aliud quàm inaurata cruces ſunt*, meminit etiam
Cantabrorum *l. 2. Cod. Theod. de collegian.* ubi Can-
tabrarij dicuntur qui Cantabra portabant. Cùm er-
go Victor Auguſtus de Cantabris noſtris evaſiſ-
ſet, in ſignum magnæ victoriæ vexillum hoſtium
ſuis caſtris populóque Rom. invexit, & nomen con-
tra tot ſæcula barbaróſque retinuit Hiſpanum. Scio
doctiſſimum Joan de la Puente *lib. 3. de la Convenien-
tia de las Monarquias cap. 19. §. 2.* hanc noſtram con-
jecturam adumbraſſe, licèt alia via progrediatur.
Ridendus eſt, & irridendus qui linguam noſtram
à Latina degeneraſſe exiſtimat, cùm potius hæc
quam loquimur, propria ſemper fuerit Hiſpanorum
ut rectè probat Madera *ſup.* Unde videtur non ſatis
apta conjectura Turnebi, qui loco vocis *Cantabrum*
reponit *Contabrum*, à conto, cui ſuſpendebatur mi-
litare illud ſignum. Ineptior eſt Ioſeph. Scalig. qui
locum Tertulliani ex ſuo cerebro corrumpens, acu-
mine illo ſuo inquieto reponit *candes labarorum.*

24 Sed ut ad noſtrum propoſitum revertamur, & ſi
omnes dictum *tit. infr. de propoſitis laborum*, ita con-
cordi ſententia de labaro accipiant, ut piaculum vi-
deatur ab ea recedere. Ego qui in nullius verba ju-
ravi, niſi quatenus veritatem contineant, de ea opi-
nione ſemper dubitavi. Nam concors eſt lectio in
utroque Codice tam Iuſtiniani, quàm Theodoſij
De Præpoſitis laborum, non verò de Præpoſitis la-
barûm, neque *labarorum*, & quamvis in re planè
ignota & obſcura mutari litteram & emendari pa-
teremur, qui poteſt conſtare Imp. mens, qui non de
militia armata, ſed de palatina loquuntur, ut planè
indicat *l. unic. C. Th. de præpoſ. lab.* ibi, *Qui ex devo-
tiſſimis domeſticorum ſcholis*, & poſtea *ad ſimilitudi-
nem decemprimorum domeſticorum.* Domeſtici autem,
ut diximus, à bellicarum rerum cura longe aberant
& ad cuſtodiam corporis Principis tantùm pertine-
bant, quod expreſsè conſtat ex *l. 1. C. Th. de teſtimo-
25 niali ex tribunis.* † Tribonianúſque inglorius, pro-
ut ſæpe animadvertimus, cùm tranſcriberet dictam
leg. unic. ex corpore Theodoſiani Codicis verba ſu-
pradicta deleuit, & omiſit ignorans, vel inuidens
quantum lucis poſteris afferre potuiſſent. Sed prob
dolor! ſic Juriſconſultorum libris quot verſus ampu-
tavit, quot periodos prætermiſit, quot intruſit ex
ſuo marte quibus jus civile penè obſcuravit.

Rurſus ſi privilegium hujus legis & *dictarum ll. 16
unicar.* daretur Præpoſitis labarorum, non eam ratio-
nem adiecíſſent Imperatores, *immunitate digni ſunt
quos noſtri lateris comitatus illuſtrat*, ſed dixiſſent,
quos noſtri Labari. Nec tollit difficultatem, quod
Pancirol. *d. cap. 89 in Not. Imp.* & Buleng. *d. lib. 3.
cap. 38.* ſcribunt ab his domeſtici quinquaginta ro-
bore & pietate præſtantes vexillum Saluatoris tueri
& humeris portari, in quam rem falsò adducunt *l. 2.
C. Th. de Præpoſ. lab.* cùm tamen unica tantùm ſit in
utroque Codice, neque de his militibus verbum ul- 17
lum ſit. † Sed bone Deus! quantas hujus rei diffi-
cultas peperit diverſas lectiones, vel ut meliùs di-
cam, ineptias. Legunt quidam *de Præpoſitis Eulabo-
rum*, id eſt, negotiorum geſtoribus, item, *de Præ-
poſ. labiorum*, à labiis, quòd tales Præpoſiti corri-
gerent eos qui de Imperatore malè loquerentur. Alij
de Præpoſ. libellorum, cui lectioni conſentit Ancho-
ran. apud Schar. *de verb. jur. verb. Præpoſ. lab.* Alij
de Præpoſ. labarum, ut notavit Platea *in d. l. unic.*

His ergo rejectis & valere juſſis, ego vulgatam le- 28
ctionem retineo, & Præpoſitos laborum accipio de
his domeſticis, qui in aula Principis & in comitatu
inſervientibus laboribus & ſervitiis effecerunt, ut
privilegiis Decemprimorum honorarentur. Moveor,
ex leg. 4. C. Th. de privileg. eorum, qui in ſacro palat.
ibi, *Palatinis noſtris, qui ob ſpectatum laborem otio
donati ſunt*, *l. 3. Th. de domeſticis*, ibi, *Grave ad
modum eſt viros post emenſum laborum qui nullius rei
cupidiores fuère, quàm gloriæ.* † Itaque primi dome- 29
ſtici, ſcilicet antiquiores in cuſtodia Principis ſti-
pendio & dignitate poſt Primicerium, ſeu Domeſti-
corum tribunum (quem nos vocamus *Capitan de
la guarda*) cæteros anteibant, & hæc dignitas vo-
cabatur *Decemprimatus*, & variis afficiebatur privi-
legiis. Erant enim Clariſſimi, & majoribus quàm
Senatores juvabantur immunitatibus, ut colligitur ex
l. domeſtici 7. C. Th de domeſticis, illic, *Domeſtici atque
Protectores cùm primùm ad decemprimatus gradum or-
dine militiæ temporis prolixitate pervenerint, ſtatim ſibi
præter primicerium decem ſequentes ſenatoriam vindi-
cent dignitatem, ſeque cum allectione Clariſſimos noſtro
judicio gratulentur, recedentibúſque Proceribus* (lego
Prioribus, ut *in l. ſeq.* quam ſubiiciam ſtatim, & *in
l. 1. infr. de Caſtrenſianis*) *ſuccedens ſibi per matriculæ
ordinem uſque ad preſcriptum modum vindicet quiſquis
accedit ad nullas prætereà ſenatorij ordinis vocentur
expenſas.* Idem confirmat *l. 8.* ſtatim ſequens, illius
tit. C. Th. *de domeſtic.* ibi, *Domeſticis, quos nobis fa-
miliariùs militando optatam protulimus ſanctionem, ut
præter Primicerios Decemprimi eorum, cum ad memora-
tum decemprimatus gradum pervenerint, ſtatim clariſſi-
mo nomine decorentur, & inter allectos velut exconſula-
res habiti.* Senatoria ſe præditos gaudeant dignitate
ad eumdem clariſſimatus honorem ſequentibus,
cùm priores exierint acceſſores, ita tamen ut im-
munes à ſenatoriis functionibus habeantur. *lib. 2.
infr. de domeſtic.* ibi, *Alij verò qui decemſi ſtipendiis
ab eodem decem uſque numero ſubſequuntur Conſulari,
id eſt, clariſſimatus dignitate perfruantur, cũ ipſa loci De-
cemprimorum acceſſione.* † Alludunt hæ leges ad one- 30
ra magna quibus gravabantur Senatores ut dicam *in-
fra num. 43. & in tit. infr. de Prætoribus*, & conſtat ex
l. qui in ſacro 8. Cod. Th lib 6. tit. 2. cum multis ejus
tituli *l. 2. C. de offi. Præt. & l. curiali 8. C. Th. de de-
curion.* ubi Senatorius ordo dicitur *ſumptuoſus* ad quod
etiam alludit Symmach *lib. 5. epiſt. 62.* ibi, *Grave enim
viſum eſt ut toleranitibus onera ſenatoriæ dignitatis ſum-
ptus immodicus adderetur.* Notus eſt etiam Boëthi
locus

locus *lib. 3. de conſolat.* ubi conqueritur, *Præ‹tam› magnam olim poteſtatem nunc eſſe inane nomen, & ſena-*
31 *torij cenſus gravem ſarcinam.* † Quia verò eveniebat ut Decemprimi domeſtici diutius in ea dignitate perſeverarent, aut quia diu vixiſſent, aut officium ſuperius, ad quod promoverentur, nondum vacaverat, ita ut ſequentes gradum illam non poſſent adipiſci, cùm tamen diutiùs militaſſent, ſolebant laborum ratione ab Imperatoribus impetrare id privilegium, quod Decemprimis conceſſum erat, ad eorùmque exemplum omnibus immunitatibus gaudebant, & eis exequabantur. Ita indicari videtur *in l. fin C. Th. de domeſticis*, illic, *Alij vero qui decurſis ſtipendiis ab eodem* (Primicerio) *decem uſque numero ſubſequentur, quibus jam ante decretum eſt dignitatibus perfruantur, ſed ita ut inter eos ſine dubio cenſeantur qui immunitatem ſibi laboribus redemerunt.* Notanda ea verba & ita accipienda, ut inter eos ſcilicet, inter Decemprimos cenſeantur, id eſt, numerentur, qui immunitatem laborum cauſa à Principis indulgentia acceperunt. † Quod expreſſiùs habetur *in d. l.*
32 *unic. C. Th. de Præpoſ. labor.* in illis verbis, *Ad ſimilitudinem Decemprimorum domeſticorum*, promoventur illi Præpoſiti laborum ad ſimilitudinem Decemprimorum, & ita videtur non fuiſſe & ex eorum numero, ſed ad eorum ſimilitudinem primoveri laborum cauſa, eratque in eis decemprimatus dignitas honoraria, ut fusè dicemus. Idem etiam confirmat ſeries & connexio titulorum, nam poſt titulum *de domeſticis*, ſubſequitur *tit. de Præpoſitis laborum*, & inſcriptio *d. l. unica* quæ inſcripta eſt, *ad Monaxium P. P.* ab Imperatoribus *Honorario & Theod.* qui fuerunt quoque Auctores *dict. l. devotiſſimis* 8. *& ſeq. C. Th. de domeſtic.* quas *ſuprà* adduximus, & tamen ſi de re militari tractaretur, dirigi non potuit ad Præfectum prætorio, ſed ad Magiſtrum militum, *l. 1. & tot. C. de officio magiſtri milit.*

33 Impetrabatur ergo hoc privilegium à Principe, ut perfectiſſimatus & aliæ dignitates & officia, *l. unic. C. Th. de perfectiſſimat. dignit.* Nam Conſularis dignitas diſtinguebatur in ordinariam, qui Conſulatum ordinarium gerebant, erant in actu & adminiſtratione poſiti, qui verò honorariam, titulo tenus honeſtamenta nominis ſolùm habebant, ut diximus *in l. fin. ſup. de decurion. cap. 1. n. 69.* & conſtat ex *Auth. ut ordinariæ præfecturæ*, ſeu *Novell.* 81 *c. 1. l. fin. infr. ut dignit. ordo. l. omnes 9. infr. de metatis & l. nemo 16. Cod. Th. de agentib. in rebus*, ibi *Quod ſi, ut adſolet, honorarij principatus inſignibus impetratis iiſdem privilegiis uti voluerit*, notant relati *d. cap. 1. num* 69 & Pla-
34 tea *in d. l. unic. infr. de Præpoſ. lab.* † Hoc fieri dicebatur per *allectionem*, id eſt per privilegium, ſeu beneficium Principis, ut *in d. l. 7. C. Th. domeſtic.* cum adductis à nobis *in l. cives 7. ſup. de incolis n.* 59. unde *allectionis beneficium* dixit Simmach *lib. 7.*
35 *epiſt.* 95. pro hoc beneficio Imperatorio † Quapropter inter allectos Clariſſimi ſunt qui decęprimatus dignitatem honorariam obtinuerunt, cùm per beneficium allectionis eamdem credantur habere, & ita clariſſimatus honore fruuntur tanquam Conſulares, ut ait lex quod idem eſt ac ſi diceret, habeantur tanquam illi, qui Conſulatu ſunt functi, qui conſulatum jam geſſerunt, qui Clariſſimi ſunt, ut notat Briſſon. *verb. Conſularis* Alciat. *lib 4. diſpunct. cap.* 3. Bu-
36 leng. *de Imp Rom. lib. 4. cap.* 46 †. Et Clariſſimi titulum Senatoribus fuiſſe conceſſum, ſatis eſt notum ex *l. fœminæ, ff. de ſenator. l. 2 C. de his qui veniam æt. toto tit. Cod. ubi ſenat. vel clariſſ* Tertull. *ad Scapulam cap. 4.* D. Auguſt. *lib 22 de civit. cap.* 8. Caſſiodor *lib. 7. epiſt.* 38. & ex traditis à Pamelio *ad Tertul. d. cap 4. num.* 37 Pancirol *lib. 1, var. cap. 3.* Iuret *ad Symmach. lib. 10. epiſt.* 37. Buleng. *ſup. lib. 2 c.* 19. Gutherr. *de offic dom. Aug lib. 1 cap.* 15. & clariſſimatus eo ſæculo nomen fuit honoris tantùm *d. l. devotiſſimis* 8. *C. Th. de domeſtic. cum ſeqq l. peculiari* 1. *infr. de prox. ſacr. ſcrin* notantque *ſuprà* laudati, præcipuè Iuret.
37 *d. epiſt.* 37. † Conſueverunt itaque Imperatores alios aliarum dignitatum privilegiis ornare, & aggregare, *l. 2. inf. de dom. l. ſi inf. de Palatinis, l. 1. & 2 infr. de ſilẽtiariis, l. 1. & 3. infr. de proximis ſacr. ſcrin. l. 1. & 3. infr. de Principib. agent in reb. l. unic. C. Th. de Præpoſ. ſacri cub. l. omnes* 12. *C. Th. de proxim. Comitib. diſp. l. 1. C. Th. de Prætorib.* Maximè in præmium ſervitij, & laboris, quem in Principi inſerviendo impenderint, *l. 1. infr. de Caſtrenſian.* ibi, *Prioribus decedentibus inſequentes ad locum pro merito laborum ſtipendiorùmque ſuccedant*, *l. 2. infr. de Primicerio*, illic, *Ne per ambitionem vel gratiam, aut cujuſlibet occaſionis obtentu, vel laborum, ſollicitudinum ſpecie*, *l. per omnia 11. C. Th. de proximis Comitib. diſpoſ.* ibi, *Ut experti ambitione non poſſit, quod laboris præmium ſpeciali munere æſtimaremus l. quamvis 14 eod. tit. l. nullus 14. C. Th. de agentib. in reb.* ibi, *Sed is qui ordine ſtipendiorum, & laborum merito ad gratum militiæ ſequebatur, in ejus præmia percipienda ſuccedat*, *l. nemo 16. eod.* ibi, *Niſi fortè annoſæ militiæ & longa diſpendiorum mole vexatus, & in ordine non temnendæ militiæ conſtitutus, principatum non ut laborum compendium, voluit expectare, l. agentium 19. cum ſeq. eod. tit. l. Palatinis 4. l. omnes 7. l. Rectores 10. cum l. ſeq. C. Th. de privileg. eorum qui ſacr. pal.* cum aliis quas longum eſſet recenſere, confert Symmach. *lib. 10. ep.* 56. & Caſſiod. *lib. 6 epiſt. 16. & lib. 11. epiſt.* 37.
† Hujus rei ratio non eſt incognita, quia æquum 38
fuit, ut unicuique proficiat labor ſuus (ut ait idem Caſſiod. *lib. 2. epiſt. 33. & lib 7 epiſt.* 30) & ad fructum militiæ emenſo tempore perveniat, & laboris recipiat præmium, pro compenſatione meritorum, *l. 1. C. de Adſeſſorib.* Sicut enim augmentum patrimonij ſine labore non quæritur *l. ſi defunctus 10. in fin. Cod. arbitrium tutelæ*, cùm nil niſi labore natura dederit mortalibus, ita etiam & honoris & ſtipendiorum ratio ſine labore non aſſequitur, *l. contra publicam 14. infr. de re milit.* ibi *Quia honoris augmentum non ambitione, ſed labore ad unumquemque convenit devenire*, *l. fin. infr. de omni agro deſer.* † Aliam ra- 39
tionem adducit *dict. leg. unic. infr. de Præpoſ. labor. Quia immunitate digni ſunt qui noſtri lateris comitatus illuſtrat.* Cùm dignus ſit honore qui in Principis præſentia ſemper degit. *l. 1 infr. de domeſtic l. reſtituendæ 6. in fin. C. de Advocat. diverſ. judicum. l. fin C. de excuſat. tut. l. 3. C. de crimin. ſacrileg. l. quidam 57. ff. de re judic.* & ut ait Caſſiod. *lib 7. epiſt. 4.* ibi *Jure ſiquidem de ſe bene arbitrabitur æſtimatum qui regium meretur alloquium, quia dignitas eſt ſubjecti affatus meruiſſe dominantis.* † Hæc autem apertiſſimè propo- 40
nuntur *in d. l. unic C. Th. de Præp. lab.* Quæ ita vulgaribus in Codicibus ſcripta reperitur, *Qui ex devotiſſimis domeſticorum ſcholis Præpoſiti laborum noſtro judicio & ſtipendiorum ſuderibus promoventur.* Sed rectiùs meo quidem judicio, ita erat ordinanda littera, *Qui ex devotiſſimis domeſticorum ſcholis præpoſiti noſtro judicio laborum & ſtipendiorum ſudoribus promoventur*, juxta phraſim eorum temporum quâ utuntur leges jam adductæ quod diximus *in l. 1. n. 10. ſup. de his qui ſponte*, ubi probavimus *ſtipendia* ſumi pro annorum numero.

Sed dices, quomodo ea rubrica poteſt convenire 41
cum hac, quam adſtruimus, interpretatione? Facilè hoc argumentum diſſolveremus, ſi diceremus Tribonianum deceptum fuiſſe, & Anianum illum, aut quiſquis ille fuit, qui Codicis Theodoſiani leges conſarcinavit, cum titulo de Domeſticis aſſuenda quoque eſſet *d. lex unica, de Præpoſ. lab.* Sed jam ſæpe admonuimus talia effugia ſine honore eſſe, & mini-

mà

mè admittenda. Quod cō nodias videtur mihi, aperiam, Præpoſitos laborum dictos, admiſſos ad dignitatem illam decemprimatus laborum & ſtipendiorum cauſa, id eſt, propter labores in Palatina militia decurios, figura nempe illapſi commiſſa ſuppletóque verbo *cauſa*, vel *ratione*, *gratia*, vel *ergo*, loquutione Græcorum, quarum loquutionum varia exempla adfert Fran. Sanctius Procenſis *lib. 4. Minervæ p. 175.* unum, aut alterum propoſuam. Terent. *in Adelphis.* ibi, *Ne id aſſentandi magis, quam quod habeam gratum facere exiſtimes*, deeſt *gratia*, *cauſa*, vel quid ſimile. Virgil. *lib. 11 Æneid. verſ. 126.*

Iuſtitiane prius mirer belli ne laborum.

ubi notat Cerda *n. 5. ad fin.*

Horat. *lib. 3. . . 19.*

Da lunæ propere novæ,
Da noctis mediæ; da puer auguris
Murenæ.

id eſt, da puer cyathum in honorem lunæ, gratia auguris, ut *ibi* agnovit Chabotius poſt Acronem & alios. Multus eſt in hac figura Tacit. *li. 2. annal.* ibi, *Germanicus Ægyptum proficiſcitur, cognoſcendæ antiquitatis*, & infra, *Pugnam pro Romanis ſciens oſtentandæ, ut ferebatur, virtutis, & lib. 5 Erectis omnium animis petendæ è Piſone ultionis.*

42 Alia loca prætereo, ad jus noſtrum devenio, in quo certum eſt Iureconſultos figuris Grammaticorum uſos, ut notavit Revard *lib. 5. var. cap. 15.* & conſtare videtur ex tit *ff. ad municipalem*, ubi manca eſt oratio, niſi addas *legem.* juxta *l. magiſtratus 25 ff. illo tit.* & *in tit. ff. locati, commodati, depoſiti*, ſupplendum eſt de actione, ſeu obligatione, *& ff. ad leg. Jul. repetundarum*, ſubintellige, *pecuniarum*, ut obſervat Spiegelius & Schard. *verb. repetundarum.* Quam vocem expreſſit Salluſtius *in bello Catalin. pag. mihi 46.* ibi, *Piſo oppugnatus in judicio pecuniarum repetundarum propter cujuſdam Tranſpadani ſupplicium injuſtum*, quo loci id notavit Ioan. Rivius *lib. 1. caſt g in Saluſt.*

43 Hinc jam cognoſcimus hos Præpoſitos eandem habuiſſe immunitatem, quam ſenatores, ut à muneribus omnibus eſſent exempti. Nam etſi copulati fuerint Decemprimis domeſticis, privilegium illud ut immunes eſſent à ſenatoriis functionibus, quo ſenatoribus præponebantur, de quo *in d. l. domeſticis, cum aliis, Cod. Th. de domeſticis.* conceſſum non fuit his honorariis, ſi quidem ſimpliciter ait *d. l. unic. Nam immunitate digni ſunt*, & *in Cod. Th* additur, *Nam ſenatorio nomine & immunitate digni ſunt.* Unde cùm eis ſenatoria tantùm immunitas data ſit, conſequitur eos functionibus ſenatoriis teneri, cùm illi non omnino eſſent exempti, imò pluribus tenerentur oneribus, ut dixi ſup *num. 30. l. 2. & ſeq. Cod. Th. de prædiis ſenat. l. 1. C. Th. de decurion. & ſilent. l. omnes 7. C. Th. de privileg. eor. qui in ſacr pal. l. Archiatrorum 15. cum ſeq. Cod. Th. de Medicis & profeſſor.* † In-
44 ter ea onera ſenatoria recenſetur *glebalis functio*, quæ inde dicitur ſenatoria, quia à Senatoribus præcipuè ſolvebatur, & etiam *follis ſenatoria* dicitur *l. 2. infr. de prætor. l. glebam. 10 Cod. Th. lib. 6. tit. 1.* Quod autem tributum hoc fuerit, jam explicarunt, præter Alciat. Cujac. & Gothofr. *in d. l. 2.* Juret. *lib. 4 miſcell. in Symm. epiſt. 62.* Pancirol. *lib 2. var. cap. 8. verſ ſed etſi*, Buleng. *lib. 9. de vectigal. cap. 67.* & Salmaſ. *ad Lamprid. in Heliogab. fol. 91.* variis nominibus dicitur, deſcriptio, collatio, præſtatio, munus, canon penſio, aurum glebale, *toto tit. 1. & 2. lib. 6. C. Th.* Præſtabatur *gleba* ex poſſeſſionibus, quas habebant Senatores, *l. omnes 5. l. glebam 10. d. tit* Qui ſi poſſeſſiones non habebant, duos folles præſtabant, *l. 2. d. tit. 1.* Obidque quotieſcumque aliquis Senator renuntiabatur, tenebatur, ſuas poſſeſſiones profiteri, alias prædium non profeſſum, aut occultatum fiſco vindicabatur, *d. l. 2. de Prætor. & collat. & gleba & follis.* Non aſſentior Iureto & aliis, qui ad duos folles obligant eos tantùm, qui poſſeſſiones non habebant, cum id non probetur *in d. l. 2.* imò apertiùs ex ea conſtet glebam, ſeu tributum glebæ continuiſſe duos folles, ſive poſſeſſionem haberent, ſive non, ut probatur illic, *duorum verò follium maneat cunctos indiſcreta profeſſio, etiamſi poſſeſſionem fortè non habeant.* † Quapropter rectè Cujacius exiſtima- 45
vit inter glebam & follem nihil intereſſe, cùm quēadmodum dicitur *gleba ſenatoria*, ita *follis ſenatoria*, ut videre eſt ex *Novell. 2. Majoriani, de Indulgentiis Reliquor.* gleba enim quantitatem non deſignat, ſed tantùm nomen tributi deductum ex poſſeſſionibus, & ut ita loquar, ex terra, vel ejus ceſpitibus, contemplatione magis patrimonij, quàm perſonæ, *l. quod ad eorum 4 d tit. 1. follis* autem erat quantitas ipſa pecuniæ, quæ ratione talis tributi pendebatur, ut *in dict. l. 2.* ſcribitur illic *glebam, vel follem*, & quidem pecuniæ genus eſt *l. 2. & 3. C. Th. quorum appell. non recip. l. 3. C. Th. de veteranis*, ibi, *Ad emenda ruri neceſſaria pecuniæ in nummum viginti quinque millia follium conſequantur. & l. 5. C. Th. de Prætorib.* ibi, *Vigintique millium follium & quinquaginta librarum argenti erogationem ſumptuiſque præſcripſimus.* Quibus apertè confutatur lapſus Alciati *in d. leg. 2. infr. de Prætor.* qui nunquam eam vocem pro pecunia acceptam fuiſſe ſcribit, cùm apud D. Auguſt. *de civit. lib. 22 cap. 8.* quem refert, animadvertere poterat, ex illis verbis, *Quinquagenos folles unde veſtimentum emeret petiſſe.*

Demùm de follium valore nihil certi poſſumus 46
affirmare, cùm apud Auctores illius ævi infrequens ſit, & rara tractatio. Epiphan *lib. de menſuris & ponderib. follem* parvum talentum vocatum eſſe ait, duplexque ex duobus argenteis compoſitum, qui efficiunt centum octo denarios, itaque ſi 84. denarij libram argenteam conſtituebant, paulo plus erat quàm libra. Locum hunc Epiphanij emendare conatur Scaliger *in libello de re nummar.* quem adducit Salmaſ. *in Lamprid. Heliog. pag. 191.* ubi nihil is adducit de ea re, etſi in ea opinione ſit, ut exiſtimet follem genus fuiſſe pecuniæ minutæ, & omnium minimæ, adductus fortè Lampridij verbis illis, *& centum folles æris*, & huc pertinent Moſcopulus & Suidas, qui volunt follem eſſe obolum, id eſt denarij ſextam partem, ita cenſent Cujac. *in dict. l. 2.* & Pancirol. *lib. 1. var. c. 67* & P. Colvius *ad Apulei. lib. 4. metam.* ad illud, *aureos folles incubabat.* † Quæ opinio mihi non arridet, quia ita
parva ſi eſſet folliū quantitas, non ſcriberetur *in dict.* 47
l. quod ad eorum, d tit. 1. C. Th. lib. 6. ibi, *Qui ſe glebalia nō poſſe ferre onera teſtabantur. Qui præbitiones implere follium non valeret.* Tum etiam, quia hoc tributi genus alio nomine vocatur aurarius canon, auraria penſio, auraria functio. Symmach. *lib 4. epiſt. 62.* & Caſſiod. *lib. 2. ep. 26. & 30.* & aurū oblatitium *in l. omnes 5. l. dudum 9. d. tit. 1.* ex quibus conſequitur eam functionem non ita fuiſſe minutam, cùm Senatores tenuiſſimi ad minus ſeptem ſolidos aureos præſtare cogebantur, ut aiunt Honor. & Theodoſ. *in l. ſi quis 12. d. tit. 1.* ibi, *Nulla penitus functione, vel glebatione ſenatoria tum primum ob dignitatem fatigetur, ſitque immunis à ſeptem quoque ſolidorum præſtatione, quæ tenuiſſimos ſenatores adſolet obligare.*

Unde deprehenditur lapſus Alciati, viri alioqui 48
doctiſſimi, & cui plurimum debent juris Profeſſores, non ſolùm qui diſputationes civiles explicare ſolent, ſed & politioris litteraturæ, dum *in d. l. 2. infr. de prætorib.* exiſtimavit glebalem illam & ſeptem ſolidorum functionem à provincialibus collatam fuiſſe Prætori, vel aliis magiſtratibus honorem

ſeum auſpicantibus. Quod alienum eſt à natura ejus
tributi quod ipſi Principis ærario ſolebat Senato-
res, *l. omnes* 5. *d. tit.* 1. imò & cùm Imperatores in or-
dine ſenatorio numerarentur, *l. jus ſenatorum* 8. *infr.*
de dignitatib. ne quidem domus Auguſta ab eo mu-
nere liberabatur, *l. à collatione* 11. *d. tit.* 1. Verùm cùm
gravis eſſet ſarcina Senatorum, *l.* 4. *d. tit.* 1. penitus
abolita eſt ab Imperatoribus Valentiniano & Mar-
tiano *in d. l.* 2. *de Prætor.* cùm jam aliquando conce-
deretur immunitas ejus functionis, ut *in Novell.* 2. *de*
Indulgent. reliq. Valentiniani, ex ratione quam ele-
ganter adducit Caſſiodor. *lib.* 4. *epiſt.* 36. ibi, *Provi-*
dentiſſimi Principis eſt graviter imminutis relinquere
tributariam functionem, ut redivivis ſtudiis adimplen-
da ſolemnia recreentur, qui preſſi damnorum acerbitate
defecerant. Nam ſi feſſus (lego *feſſo*) *minimè relevetur*
onus, neceſſitate cernitur jacere proſtratus. Melius eſt
enim præſentia damna contemnere, quam exiguo quæſtu
perpetua commoda non habere. Id genus tributi ad
inſtar Senatorum è provincialibus ſolutum indicat
leg. 5. *d. tit.* 1. quæ loquitur de Macedonia & noſtra
Hiſpania tempore Arcadij, & Honorij habuiſſe vi-
detur ab eo onere immunitatem, *in l. glebam* 10. *d.*
tit. 1. *C. Th. lib.* 6. Nam forſaſſis Hiſpani Imperato-
res patriæ voluerunt indulgere.

49 Solvere quoque tenebantur Senatores annuam
collationem Syriarchæ nomine, quæ abolita eſt à
Theodoſio & filiis *in l.* 1. *C. Th. de prædiis ſenator.*
Neque item erant immunes à præſtatione auri ar-
gentique luſtralis quod mercaturæ nomine pende-
batur, ſi per ſe, vel per homines ſuos negociarentur
leg. 3. *&* 6. *C. Th. de luſtrali collat.* de quo dicam *in*
tit. infr. de navicular. & tractarunt Caſaubon. *in Lam-*
prid. Heliog. Cujac. *in. l.* 1. *C. de commerciis.* Pancirol.
3 *var. cap.* 31. Bulenger. *lib.* 9. *de Imp. c.* 70. neceſſi-
tas quoque imponebatur Senatoribus, ut bonorum
partem in Italia poſſiderent, ut teſtatur Capitolin.
in M. Antonino, & Romam venire compelluntur *in*
50 *leg.* 4. *Cod. Theod. de Prætor.* † A quibus omnibus
muneribus non fuerunt exempti Præpoſiti qui labo-
rum cauſa clariſſimatus privilegia habebant, ut ſic
aliquid minus haberent, quàm Decemprimi, *argu-*
mento leg. fin. C. Th. tit. 1. *lib.* 6. & ſic non aſſentior Cu-
jacio, qui *in d. l. unic. de Præpoſ. lab.* ea verba *nam*
immunitate digni ſunt, latiùs accipiebat, ut tales alle-
cti prætor Senatoriam dignitatem immunes etiam
eſſent ab oneribus Senatorum. Repugnat enim con-
textura Codicis Theod. ubi ſcriptum eſt, *Nam ſena-*
torio nomine & immunitate digni ſunt, quæ verba cùm
mutilaret Tribonianus prout ſæpè animadvertimus
in errorem illum iniecerũt magnũ illum virum, quem
miror non attendiſſe hanc ſententiã expreſsè confir-
mari in præſenti. Nam Præpoſiti, quibus data eſt in-
dulgẽtia munerũ non vocantur ad munera perſonalia,
aut civilia, vocantur tamen ad realia, ſicut Senatores.
Quod etiã vidit Platea *in d. l. unic. v. & nota* poſt Ac-
curſ. *ibi*, & probatur *in l.* 2. *inf. de muner. patrim. l. fin.* §.
ad huiuſmodi 24. *ff. de muner. leg. à muneribus* 7. *l. ab his*
10. *ff. de vacatione muner.* Nec miretur quiſpiam, cùm
etiam & Auguſta & quidem Imperator aliquando
non excuſarentur, *l.* 2. *infr. de quibus munerib.* notat
Accurſ. *in* [illegible] *b. t.*

Cùm igitur lex noſtra à civilibus & perſonalibus
51 oneribus immunitatem Protectoribus indulſerit, vi-
deamus à quibus muneribus immunes fuerunt, &
quidem *l.* 2. *infr. de privileg. eorum qui in ſacr. Pal.*
diſertè ſtatuit Palatinis obſequiis mancipatos à mu-
neribus perſonalibus, corporalibus, & cenſua-
libus liberos eſſe, ita ut neque exactorum Tur-
mariorum, quos Capitolarios vocant, vel Temona-
riorum obſequium, vel Pentaprotiæ, aut etiam tyro-
num præſentationem agnoſcant. Ratio ea videtur,
qui hujuſmodi Protectores dicantur eſſe in dignita-
te, & liberentur ab omnibus ſordidis muneribus, &
extraordinariis *lex maximarum* 12. *infr. h. t.* fœdare-
tur ea dignitas ſi talia ſolueret tributa, † Inter quæ 52
connumeratur *onus temonarium*, id autem exiſtimat
Lucas *in d. l. maximarum, n. m.* 6. poſt Accurſ. *in l.* 4.
infr. de dignit. ubi etiam Plat. à Temone dictum,
ligno nempe illo currui infixo, quo juga boum
conſtringuntur, cui ſententiæ plures conſenſere ex
antiquis anteceſſoribus Salmanticenſibus, hoc ac-
cipientes, *por el bagaie de los ſoldados.* Sed miror
profectò, imò non miror, cum viderim omnibus
ſæculis hos libros ultimus Codicis ab omnibus ne-
glectos, neſcio quo fato, an ignoratione rerum anti-
quarum, an juris, & ita ea ratione inacceſſos, &
inhoſpitales, ſicut de Chinenſibus dici ſolet. † Cu- 53
jacius rectiùs cenſet *temonarium munus* dictum à Te-
monariis, qui erant tyronum, ſeu auri tyronici exa-
ctores, *l. tyronum* 7. *C. Th. de tyronib.* ibi *Sin verò aurum*
fuerit pro tyronibus inferendum, unumquenque pro mo-
do capitationis ſuæ debitum redhibere oportet, & ne ali-
quod dubium relinquatur, ſolidorum numerum qui temo-
nario inferendus eſt, deſignamus, leg. eos 14. *C. Th. de*
extraordin. ſive ſordid. muner. ibi, *Omnium vilium mu-*
nerum, ac totius Capitulariæ, ſive (ut remquam volu-
mus intelligi communi denuntiationi ſignemus) temonariæ
functionis fieri iubemus exſortes. Hi etiam Capitularij
ſunt dicti, quia eſſent tanquam ſingulorum capitum
exactores. (qui quidem videntur Cephaleotæ appel-
lati *in l.* 6. *C. Th. de patrocin. vicor.*) ita conſtat ex *d. l.*
2. *infr. de privil. eor. qui in ſacr.* ibi, *Quibus condona-*
mus ne exactores vel Turmariorum quos capitularios vo-
cant, curam ſubeant, vel obſequium temonariorum agno-
ſcant. unde concludit Cujac. *in dict. l.* 4. *de dignit.* qua-
tenus *ibi*, dicuntur Senatores immunes à muneribus
temonariis, ita accipiendum eſſe, id eſt à præſtatio
ne tyronum, vel auri tyronici.

Verùm hæc ſententia minimè vera eſt, quia tyro- 54
num præſtatio non fuit ſordidum munus, quod ſol-
vebant Senatores, ut *in d. l.* 7. *C. Th. de tyronib.* ex
preſſum eſt, ita ut videatur Cujac. inſigni deſidia
involutus, ſi ea verba non vident, quæ verbis ab eo
relatis *ſuprà* conjuncta ſunt. Ait enim *d. l.* 7. *Et ſoli-*
dorum numerum qui temonario inferendus eſt, deſigna-
mus, ut ſive ſenator honoratus principalis decurio, vel
plebejus tyronem ſuo ac ſociorum nomine ex agro, ac do-
mo propria oblaturus eſt, & *in leg.* 15. *C. Th. eod. tit.* ſcri-
ptum eſt, *Damus itaque optionem, ut quod conducibi-*
le ſenatui videtur, eligendi habeat poteſtatem, id eſt aut
tyrones aptos officiis militaribus præſtent, aut pro ſingu-
lis vigintiquinque ſolidos numerent, Idem & *in leg.* 14.
eod. tit. Symmach. *lib.* 6. *epiſt.* 62. ibi, *Legati ordinis*
noſtri ex uſu actis omnibus reverterunt, nam & tyronum
conquievit indictio, & argenti nobis facta gratia eſt, idem
& ep. 64 notat Iuret. *ad Symmach. lib.* 9. *ep.* 10. Indi-
ctio quoque tyronum honoratis fit, *in l.* 13. *Cod. Th.*
de agentib. in reb. Quia ea ita neceſſaria erat Reipu-
blicæ, ut nulla dignitas ab ea excuſaretur, licèt eſſet
Imperatoria, *l. publica* 12. *Cod. Th. de tyronib.* ibi, *Pu-*
blica ſuaſit utilitas juniores in arma conſcribere, ideo-
que ne patrimonium quidem noſtrũ à præſtatione præſen-
ti immune eſſe patimur, ex qua lege conſtat præbitio-
nem tyronum in patrimoniorum viribus potius,
quàm in perſonarum muneribus collocari, *leg. tyro-*
num 7. *Cod. Th. de tyronib.* & ſic poſſeſſionibus indi-
ci, ait Veget. *lib.* 1. *de re mil. cap.* 7. illic, *dum poſſeſſori-*
bus indicti tyrones, ubi *poſſeſſionibus* legit Cujac. quem
laudat & ſequitur *ibi* Stevvech quibus favet *Novell.*
1. *de tyronib. inter Novell. Theodoſ.* ibi *Reparandi exer-*
citus cura conferri debere tyrones à poſſeſſore cenſuimus,
& ſic aurum pro tyronibus inferebatur, ut ex dictis
colligi licet, ex quo clareſcit differentia inter
temonarium

temonarium munus, & præbitionem tyronum, quam
etiam demonſtrat *l.4. infr. de proxim. ſacrar. ſcrin.* ibi.
*Nec ullum temonum patietur injuriam, equorum tyro-
númve præſtationem nullus agnoſcat*, quæ eſt *l. quamvis*
14. C. Th. de proximis Comitib. diſpoſit.
Unde jam conſtat multum diſtare præſtationem
55 tyronum à temonario munere, cùm hoc à Senatori
bus alienum fuerit, quia ſordidum & injurioſum, *l.*
1. infr. de Palatin. ſacrar. largit. ibi, *Extraordinariis
& ſordidis muneribus & temonariis oneribus liberari, l.
tempore 21. C. Th. de Prætorib. l. 15. C. Th. de extraor-
din. muner.* jam relata at præbitio tyronum ab ipſo
Principe fiebat, *d. l. 12. Cod. Th. de tyronib.* in quo
fallitur Bulleng. *d. lib. 9 cap. 68.* aſſerens Senatores
non præbuiſſe tyrones. † Temonarium ergo munus
56 erat aurum ratione tributorum exactum, ſive omne
aliud quod ratione publici ſumptus extorquebatur
ſuis curribus in fiſcum adducere, ut conſtat ex *l. ne-
minem 1. Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* ibi, *plauſtris, leg. fin.
infr. de fabricenſ. leg nullus 21. cum aliis infr. de curſu
publ. d. l. maximarum, infr. h. t.* quod videtur eſſe idem
cum Angaria, quæ erat indicio cùm ad ſpecies tranſ-
portandas, vel transferendas, vel commeatum ad
exercitum ducendum arma & res ſimiles transferen-
das equi, boues, muli aut plauſtra imperantur, ut
docent Cujac. *in rub. infr. de curſu publ.* Gothofred.
in l. 4. in fin. de veteran. Briſſon. & reliqui *verb. an-
garia.* Pancirol *Notit. Imp. cap 6. & lib. 3. c. 31.* Petr.
Greg. *lib. 18. ſynta. cap. 20. num 2.* Sixtin. *de regal.
lib. 2. cap. 13. num 10* Maſtrill. *de magiſtr. lib. 5. cap.
10. num. 329.* Salmaſ. *in Capitol Antonino pag. 21.
verſ. 35.* Buleng. *lib. 6. de Imp. Rom c. 18.* id autem
videtur probari *in leg fin. §. tyronum 3. & §. curſus ff.
de munerib.* ibi, *Curſus vehicularis ſollicitudo, item an-
gariarum præbitio perſonale munus eſt*, juncta *d. l. ma-
ximarum, infr. h. t.* ibi, *Publicis, vel ſacris ædibus con-
ſtruendis capitalis atque temonis neceſſitas nulla mande-*
57 *tur.* † Videtur ſordidum fuiſſe hoc munus, ex *l. 4. infr.
de dignit.* & coactionem quandam continuiſſe (cùm
leges ſemper de temonis injuria pertractent) cùm
cogerentur curros & plauſtra præbere, & quidem
munus diverſum à Capitulariis, ut videre eſt ex *l.
3. C. Th. de privilegiis eorum*, quæ eſt *d. l. 2. infr. de
privil. cor.* in qua lege planè ſubmergitur Alciatus.
† Erant ergo Capitularij illius auri tyronici exacto-
58 res, ſic dicti, quia eſſent ſingulorum capitum exa-
ctores, *d. l. 2.* Symmach. *lib. 9. ep. 10.* ibi, *Poſtulant
enim Capitularij taxationem tyronis ab hominibus meis.*
Sic Capitularij horreariorum & tabernariorum pro
illorum tributorum exactoribus ſumuntur apud Caſ-
ſiod. *lib. 10. ep. 28.* explicat Iuret. *ad Symmach. d. ep. 10.*
& ita non rectè hæc tria munera conjunguntur à
Pancirol. *d. lib 3. c. 31. §. de æquorum.* Buleng. *lib. 9. c.
68. circa finem*, & Cuiac. & Gothofred. *in d. l 4.*
Pendent etiam & ex his quæ huc uſque diximus,
59 plurium legum Codicis Theod. explicationes, præ-
cipuè, *tit. C. Th. de teſtimon. ex tribun.* ubi videntur
revocari conceſſæ Protectoribus immunitates. Quæ
ea ratione procedunt quòd plerumque in conceden-
dis, vel tollendis immunitatibus variaverint Prin-
cipes, quatenus, vel adverſæ, vel proſperæ res Im-
perij poſtulabant, juxta illud Livij, *Quas tempora
aliqua tulerunt leges, temporibus ipſis mutabiles eſſe vi-
deo, quæ in pace latæ ſunt, bellum abrogat, quæ in bello,*
pax. † Rurſus difficiliores videntur *l. qui in ſudore 7.*
60 *l. eos 14. C. Th. de luſtrali. collat.* quarum verba ita ſunt
difficilia, ut vix intelligi queant ſine emendatione,
dum protectores qui mercimoniis ſtuduerint, ſolùm
unius vaginæ pretij immunitatem habent, vel quin-
decim ſolidorum. Tantum ævi longinqua valet tur-
bare vetuſtas circa hæc obliterati juris veſtigia fu-
gitiva in obſcuro antiquitatis ſitu iacentia, ut vix
ſciamus quid Imperatores voluerint conſtituere.
Signaui eas & quaſi lapillo numeraui, ut feliciora
ingenia ſequentium ſeſe exerceant, & excuſſo pul-
uere inueteratæ antiquitatis nouas luces his tene-
bris præferant.

LEX IV.

Iidem A A. & CC. Attalo.

Hydraulæ munerum civilium immunitatem ſibi jure conceſſam approbare minimè poſſunt.

SUMMARIUM.

1 *Hydraula quid ſit ex Accurſio & antiquis?*
2 *Hydraula eſt qui organum moderatur quod aqua ſo-
num reddit.*
3 *Organorum muſicorum duplex genus, & de hidrau-
lico.*
4 *Claudianus explicatur.* Seges *pro multitudine &
denſitate, metaphoricκῶs*, ibidem.
5 *Quis fuerit hujus organi hydraulici inuentor?*
6 *Varia ſpectacula in theatro fiebant de hydraulica
machina.*
7 *In conviviis adhibebantur hydraulica organa.*
8 *Sylveſter II. Summus Pontifex defenſus à calumnia
hæreticorum.*
9 *Qui de his organis ſcripſerint, remiſſivè.*
10 *Ratio dubitandi hujus legis deſumpta ex* l. fin. inf. de
excuſat. artific.
11 *Ratio decidendi proponitur.*

HYDRAVLAM, ait Accurſ. *hic*, quem 1
ſequuntur cæteri, eſſe eum, cui cura
incumbit aquam deferre in domum
Principis, vel cuſtodire aquæ ductum
aulæ imperialis, idque ex etymo de-
ducit ab ὕδωρ, id eſt, aqua, & aula, verbo ſanè
Græco, addito Latino, in quo etiam Pyrrhus *in rub.
h. t.* conſentit, & ſane id poteſt comprobari, quia
ſunt quædam machinæ ad hauriendum aquam in-
ventæ, quæ organa hydraulica vocantur, quarum
meminit Vitru. *l. 9. & 10.* Turneb. *lib. 2. aduerſ. c. 22.*
& qui eas aquas regebat, vocatus eſt *Mechanicus* à
Caſſiod. *lib 5. ep. fi.* † Ab ea tamen interpretatione re- 2
ceſſerunt Cujac & Gothofr. *hic*, & Forcatol. *in penu
jur. c. 14.* rectiùs ſentientes Hydraulam fuiſſe præfe-
ctum machinæ hydraulicæ, ſeu Organarium, aut ar-
tifices organorum hydraulicorum, qui eis nempè uti-
tur. & in eis peritus eſt. Hydraulica organa ſunt in-
ſtrumenta muſica, quæ per aquam ſonum dulcem
reddunt, unde nomen conflatum, ab hydro id eſt,
aqua, & aules. id eſt, tibia, ut refert Beroal. *ad Sueton.
in Nero. c. 41.* † Organorum quippe muſicorum du-
plex genus, vnum, cui folles adhibentur, ut ait D. Iſi- 3
dor. quibus ventum concipiat, quod apud nos in viu
eſt in cultu diuino, Alterum fuit Hydraulicum, quod
aquarum, agitatione ſonum edebat, docet poſt
Caſaubonum Salmaſ. *in not. ad Lamprid. in He-
liogab. ad fin.* ubi ex Wilielmo Maſburienſi *de re-
bus Anglicis*, huius hydraulici organi deſcriptio-
nem ponit his verbis, *Extant etiam & apud illam
Eccleſiam doctrinæ ipſius monumenta, horo[illegible]m ar-
te mechanica compoſitum, organa hydraulica, ubi mi-
rum in modum per aquæ calefactæ violentiam ventus
emergens implet concauitatem barbiti & per multi for-*

rariles tranſitus antæ fiſtulæ modulatos clamores emittunt. ea verba reperies apud Vincent. Beluacen. infrà referendum. Tale fuit quod exhibuit Nero *apud Suet. d. cap.* 41 *&* 54. ibi, *Quoſdam primoribus viris domum evocavit, tranſactaque raptim conſultatione reliquam diei partem per organa hydraulica novi, & ignoti*
4 *generis circumdixit*. † illud eleganter deſcribit Claudian. *in Conſul. Manlij verſ.* 314.

Et qui magna levi detrudens murmura tractu
Innumeras voces ſegetis modulatur aëna
Intonat erranti digito penitúque trabali
Vecte laborantes in carmina concitat undas.

Ubi *ſegetem* vocat quia fiſtulæ quaſi ſpicæ alia aliâ longior, ut exiſtimat *ibidem* Barthius, ſed meo videri malè, & ſiniſtrè. Per ſegetem autem voluit ſignificare Poëta multitudinem fiſtularum, eo ſenſu quo Virgil. *lib.* 3. *Æn. verſ.* 45. dixit,

—— Hic confixum ferrea texit
Telorum ſeges.

& *lib.* 12. *verſ.* 662.

—— Phalanges
Stant denſæ ſtrictiſque ſeges mucronibus horret
Ferrea.

& lib. 2. *Georg.*

—— Denſiſque virûm ſeges horruit haſtis.

& Catull. de plurimis oſculis dixit,

Non ſi denſior aridis ariſtis
Sit noſtra ſeges oſculationis.

5 Hujus organi traditur auctor fuiſſe Creſibius Alexandrinus tonſor, teſte Plin. *lib.* 7. *hiſt. cap.* 37. *&* Euſtathio *lib.* 17. *Iliad. Hom.* Vitruvio *lib.* 9. *c.* 9. & *ſeqq. & c. fin.* Athenæo *lib.* 4. *Diſpnoſophiſt cap.* 24. licèt Tertullian. *de anima* Archimedem laudat Auctorem
6 † Varia hujus artis hydraulicæ in theatro ſpectacula edidiſſe antiquos demonſtrat Triton ille argenteus, quem è medio lacu per machinam emerſiſſe ex ciente & ſonante buccina, tradit Sueton. in *Claud. c.*21 & Virgil. *in Ætna*, ſive is ſit, ſive Cornellius Severus, ut vult. Scaliger & Delecampius, vel alius, ut ait Barthius *lib.* 31. *adverſ. cap.* 16.

Nam veluti reſonante diu Tritone canoro
Pellit opus collectus aqua victúſque movetur
Spiritus, & longas emungit buccina voces,
Carmineque irriguo magni cortina theatri
Imparibus numeroſa modis canit arte regentis,
Quæ tenuem impellens animam ſubremigat undam.

7 Nil immuto ex hac littera, ut fecit Scaliger. † Nec ſolùm in theatro admiſſa hæc hydraulica inſtrumenta, nam in conuiuiis toties inſonabant, quoties nova fercula inferebantur, ut docuit Demſter. *ad Roſin. lib.* 5. *antiq. c.* 29. & conſtat ex Petronio *in Satyrico c.* 34. ibi, *Peceráque poteſtatem clara voce, ſi quis iterum vellet mulſum ſumere, cùm ſubito ſignum ſymphonia datur, & Guſtoria pariter à choro cantate rapiuntur*, & poſtea *cap.* 36. pergit, *Proceſſit ſtatim ſciſſor, & ad ſymphoniam ita geſticulatus laceravit obſonium, ut putares Darium hydraula cantante pugnare.* Quapropter laudatur Theodorici Regis temperantia, quòd cùm epularetur, hydraulica organa non ſonarent, à Sidonio *lib.* 1. *epiſt.* 2. ibi, *Sanè intromittuntur inter cœnandum mimici ſales, ſic tamen quod illic nec organa hydraulica ſonant nec ſub phonaſco vocalium concentus meditatum acroama ſimul intonat*. & de hujuſce oblectamentis in conviviis vide Buleng *de conviviis lib.* 3. *cap.* 26. *& ſequentibus.*

8 Sed mirum ex hoc genus muſici inſtrumenti ita penitius ſequentibus temporibus excidiſſe cùm poſtea illud populis exhibuerit Sylveſter II. Summ. Pontifex, ſæculo illi rudi mirabile videretur, ut memoriæ prodidit continuatio Bedæ *lib.* 2. *cap.* 10. & Vincent. Beluacen. *lib.* 24. *c.* 98. Quod in cauſa fuit, ut occaſio præberetur anili fabulæ à Benone quodam hæretico & ſchiſmatico confictæ, ut de eo viro doctiſſimo & illuſtriſſimo multa configerentur, & magiæ deditum prædicaret, in quo multi Scriptores decepti ſunt, ut viri diligentiores & eruditionis & judicij jam animadvertere, ut conſtat ex Papyrio Maſſono *in Sylveſtro II.* Baronio *tom.* 10. *&* 11. *ann.* 999. *&* 1003 Balarmin. *de Summo Pontif. lib.* 4. *c.* 12. Onuphr. Panu. *in additi. ad Platin. in Sylveſt. II.* & ex doctiſſimis noſtris Hiſpanis Ambroſ. de Morales *lib.* 19. *hiſt. c.* 26 & diligentiſſimo Ant. de Yepes *tom.* 5. *hiſt. S. Benedicti anno Chriſt.* 999. *cent.* 6. *cap.* 1. *folio* 215. *& ſeqq* & noviſſimè doctus ſanè, & variâ eruditione inſignis, D. Thom. de Vargas Tamaio *in notis ad Luitprand. Chronic. pag.* 167. † Qui 9
verò de hoc inſtrumento hydraulico plura ſcire cupiat, conſulat Dalecamp. *in notis ad Plin. d. lib.* 7. *c.* 37. Savaron. *in Sidon. lib.* 1. *ep.* 2. Demſter. *ad Roſin. dict. cap.* 29. *in Paralipom.* Bulenger. *de Theatro c.* 32. Caſaubon. *ad Sueton. lib.* 5. *pag.* 176. Opſopæum *ad Senec. lib.* 2. *natur. qq cap.* 6.

Sed ſtatim quæret aliquis de ratione dubitandi 10
hujus legis, ea deſumi poteſt ex *l. fin. infr. de excuſat. artific.* ubi Mechanici (ita legendum eſt, non cum Accurſ. & reliquis, *Medici*) qui idem videntur cum hydraulis, afficiuntur variis immunitatibus, & ſic debuerunt qui hydraulicam artem exercent (ut pote inter reliquas præſtantiorem tum propter ingenium tum propter artificium.) eiſdem met immunitatibus gaudere, ut meritò eis adaptare poſſimus verba Caſſiodori *lib.* 3. *epiſt.* 51. ibi, *Et meritò contineatur qui vel pro parte neceſſarius eſſe cognoſcitur. Huic tamen mechanicus jungendus eſt, ut undas, quas iſte reperit, ille levet, & arte ſubire faciat quod aſcendere non prævalet per naturam. Habeatur ergo & iſte inter reliquarum artium magiſtros*, & cùm reliquarum artium profeſſores privilegiis afficiuntur ut *in tit. infr. de Profeſſ. & Medic. & de excuſat. artif.* conſonum erat rationi ut hydraulæ quoque haberent immunitatem. † Difficilior videtur decidendi 11
ratio, quæ reddi poteſt ex eo quòd nullo jure his ſit data immunitas & cùm neceſſarium ſit, ut exemptus quis dicatur, ut à lege id fiat, juxta ea quæ dixi *in l.* 1 *ſup de immun. nemin. conced. in princ.* adiicit lex noſtra nulla jure id probari poſſe, quoniam non ex eo quòd ſit artifex, vel organi magiſter, profiteatur artem liberalem, inde conſequetur habere immunitatem, niſi à lege, aut Principe id factum eſſe probet, *l. ab ea* 5. *ff. de probat. juncta l. fin. ſup. de prædiis decur. verſ. quoniam & ſacræ*, quomodo etiam procedit *l.* 6. ſtatim ſequens, de qua nunc agam.

LEX VI.

Iidem A A. & C C. *Caio.*

Venatoribus immunitas ob hanc profeſſionem ſolam nullo jure conceſſa probari poteſt.

PERTINET hæc lex ad venerationem Amphitheatralem, de qua agitur *in leg. unic. infr. de venat. ferar. tit.* 44. *lib.* 11 & ſic neceſſarium duxi utriuſque legis tractationem conjungere, quapropter & litteram ſubiiciemus.

LEX UNICA.

De venatione ferarum.

Imp. HONOR. & THEODOS. AA. *Mauriano Comiti Domeſtic. & vices agenti Magiſt. milit.*

Occidendorum leonum cunctis facimus poteſtatem, neque aliquam finimus quemquam calumniam formidare. Beſtias autẽ quæ ad comitatum ab omnibus limitum ducibus tranſmittuntur, non plus quàm ſeptem diebus intra ſingulas civitates detineri præcipimus, violatoribus eorum quinas libras auri fiſci juribus illaturis.

SUMMARIUM.

1 *Venatio duplex; arenaria & vulgaris, & unde dicta?* & n. 2

3 *Quale fuerit ſpectaculum venatio?*

4 *Deteſtatio ejus ludi, ex Tertulliano & Seneca.*

5 Venationis *nomen apud I. C. & Auctores Latinos frequens.*

6 *Quare dicatur* munus, *& de origine hujus ſpectaculi?*

7 *Beſtiis obiiciebantur nocentes, & ſcelerati & ſervi, vel cum eis depugnabant.*

8 *Servi vendebantur ut cum beſtiis depugnarent, explicata aliqua iura.*

9 *Homines liberi conducti ut cum beſtiis pugnarent, infames efficiebantur.*

10 *Differentia inter damnatos ad ludum venatorium, vel ad beſtias, ex Ulp.* in leg. aut damnum, §. quicumque ff. de pœnis.

11 *Aliquando virtutis oſtentandæ gratia multi in arenam deſcendebant, & cum beſtiis depugnabant, & præmiis honorabantur,* & n. 12.

13 *Explicatur* leg. 1. §. & qui operas verſ. denique, ff. de poſtulando, *contra Donell. & Oſuvald.*

14 *Dabantur in præmium virtutis ei, qui cum beſtiis congrediebatur, varia munera.*

15 *Qui ob mercedem in arenam deſcendebat, fiebat infamis.*

16 *Explicatur D. Auguſt.* in cap. qui venatoribus 86. diſt.

17 *Damnati in ludum arenarium modò dicti* Venatores beſtiarij & arenarij, *& de eorum differentia quantum ad eos conficiendos,* num. 18. & 19.

20 *Sunt Martyres beſtiis objecti.*

21 *Venatoris nomen quo ſenſu in legibus his noſtris accipiatur?*

22 *Ex variis orbis partibus feræ ad hoc ſpectaculum conquirebantur.*

23 *Admiranda de variis ferarum in arenam miſſionibus.*

24 *Ad feras capeſſendas venatores inſtitutos variis locis ſtabilitur.*

25 *Explicatur littera & intentio legis noſtræ, & quæ ſit* profeſſio *hic.*

26 L. fin. ff. d. jure immun. *explicatur.*

27 L. 1. Cod. Th. de venatione ferarum, *ab Triboniano diſcerpta & mutilata. Proponuntur contra eam variæ difficultates,* num. 28. 29. 30. & 31.

32 *Occidendorum leonum facultas dat in* d. l. 1. C. Th. de venat. fer. & in h. l. un. infr. eod. *quomodo ſit intelligenda?* & n. 37.

33 *Vox* ſalus *ſumpta pro bono publico.*

34 Voluptas *pro ludo, ſeu ſpectaculo.*

35 *Expenſus Ulp.* in l. 1. § removet, verſ. ſed ſi quis ff. de poſtulando *& de venatione inſtituta propter belluam quæ regioni noceret.*

36 *Ad feras conquirendas neceſſaria erat Principis permiſſio.*

38 *Æditij edicti diſpoſitio ne quis canem, aut belluam haberet, quæ poſſet nocere, & de feritate leonum.*

39 *Venatio jure naturali permiſſa, & multò magis belluarum.*

40 *Rebuffi interpretatio rejecta.*

41 *Principes ſpectacula ſolebant edere ut populum ſibi gratum haberent, & conciliarent ob impenſam in ludos voluntatem populi Romani.*

42 *An princeps poſſit venationem interdicere, remiſſive.*

43 *Venatio jure naturali non fuit præcepta, ſed permiſſa, & quomodo hoc procedat?*

44 *Servitus quomodo dicitur eſſe contra naturam?*

45 *Princeps poteſt illud quod eſt commune in privatum uſum transferre.* & n. 46.

47 *Civitas poteſt facere ſtatutum ne animalia tali tempore capiantur.*

48 *Magnates poſſunt prohibere venationem, & an de privato an peccet prohibendo?* & n. 49.

50 *Capta ex venatione prohibita, an ſint in conſcientia domino reſtituenda?* & n. 51. & 52.

53 *Explicatur difficilis lex partitarum* l. 17. tit. 28. p. 3. *& contra alios aperitur vera ejus mens,* & n. 54. 55. & 56.

57 *An poſſit interdici venatio, vel piſcatio in loco publico.*

58 *Flumina & littora jure gentium ſunt publica.*

59 *Diſſeritur de contrarietate Martiani & Papiniani* in l. fin. D. de uſucap. & in l. ſi quiſquam 7. D. de diverſ. & temp. præſcript. *&* num. 60. 61. 62. 63. & 64.

65 *Clericus ſi venetur, an quod ceperit faciat ſuum, agiturque de interdicta clericis venatione.*

66 *Venationis utilitas & laudes.*

67 *Quare Clericis ſit interdicta venatio, & de ejus deteſtatione,* & num 68. 69. & 70.

71 *Venatio quæ ſit ex cauſa neceſſitatis, vel ſanitatis, Clericis non eſt prohibita.*

72 *Quare Tribonianus non appoſuerit in noſtro Codice totam legem Codicis Theodoſiani?*

73 *Spectacula ferarum etſi à Conſtantino ſublata, poſt multa ſæcula retenta, & de ætate Caſſiodori.*

74 *Pamelij opinio rejecta circa hujus ludi celebrationem poſt Conſtantinum*

75 *Hoc ferarum ſpectaculum frequentatum tempore Juſtiniani & Imperatoris Henrici II.*

76 *Oſtenditur paulatim in deſuetudinem abiiſſe.*

77 *De ludo gladiatorum remiſſivè, & à quo penitus fuerit ſublatus?*

78 *Explicantur verba* d. l. unicæ, infr. de venat. ferar. *& quid ſit comitatus, remiſſivè.*

79 *Duces limitanei ſolebant feras ad Principem tranſmittere, & quomodo eæ Romam veherentur, emendatur Symmachus, & explicatur Claudianus.*

80 *Cur* in d. l. unic. *non poterant ſeræ per multum temporis immorari?*

81 L. 2. C. Th. de venat. ferar. *explicatur.*

1 VENATIONEM inde dictam volunt
Auctores, teſte Bulenger. *de venatione*
*cap.*8.& Rader. *ad Martial. Amphith.*
*cap.*7 à rimandis terræ venis, quòd ca-
num ſagacitate è ſubterraneis ſpecubus
2 feræ excitarentur ea duplex eſt. † Vulgaris, ſeu pri-
uata vna *l. venatione* 26.*D.de vſuris l ſeruis* 99. §.1 *de*
leg. 3.*l.quæſitum* 12 § *ſi in agro* 12.*D. de fundo inſtruct.*
Paul.*lib.*3 *ſentent.tit.*6.§.*venatores*,de qua legesnoſtræ
non agunt . etſi aliquid in calce dicemus. † Altera
3 fuit Amphitheatralis, quia in Amphitheatro exhi-
bebatur, vel Arenaria, quia etſi hæc ſparſa in aliis lu-
dorum locis, nomen tamen ipſum communicatum
Amphitheatro, Lipſ.*de Amphitheat.c.*3. Atrociſſimũ
& planè barbarum crudelitate omníque feritate ple-
num fuit hoc ſpectaculum, quia in eo depugnabant
homines cum feris, vel eis objiciebantur, & ob id
Chriſtianis olim illud ſpectare prohibitum, ut ſcri-
bit Ameſcua *de poteſt.in ſeipſ.l.*2.*c.*11. *n.*2.& Bulen-
4 ger *de venat.c.*12.† Nam, ut Tertulliani *de ſpectacul.*
cap. 12.*& adverſ.Praxeam*,& Senecæ verbis loquar.
Per juſum & locum homo res ſacra occidebatur, ho-
mo, inquam, quem ita diligit Deus tot modis ſibi
proximum, manuum ſuarum illuſtre opus, ingenij
ſui curam afflatus ſui vaginam, & ferrum vo uptati
non ſatisfaciebat, niſi & à feris humana corpora diſ-
5 ſiparentur. † Hunc ſanè ludum ſimpliciter *venatio-*
nem, ſeu *ludum venatorium* vocant jura *in l.civitatibus*
122. §.*ad honorem D. de leg* 1 *l. aut damnum* 8.§ *qui-*
cumque 11. *D.de pœnis l.*4.*in fin. D. de adminiſtr.re-*
rum ad civ. per.& etiam Auctores Latini, Cicer.*lib.*7.
famil.epiſt. Sueton. *in Cæſar.cap.*10.*& in Claud.c.* 21.
& in Neron.cap. 7. Mart.*lib.*1.*epig.*105.*& lib.*4.*epig.*
35. *& in Amphith.* paſſim Lactant. *lib.* 6. *cap.* 20.
Vopiſc. *in Probo*, Capitolin. *in Maximo & Balbino.*
6 † *Munus* quoque dictus fuit hic ludus (licèt magis
hoc nomen conveniat ludo gladiatorum) quia edi-
tores eorum velut quodam munere populum affice-
rent, nam Romanus Populus hujuſmodi ſpectacu-
lis maxmè fuit deditus, ut dicam *infrà.* Origo ejus
vel à ſuppliciis, vel à funeribus deducta, ut de gla-
diatoribus ſcribunt, P.Gregor.*lib.*13.*de Republ. cap.*8.
*num.*15.Petr.Fab. *lib.* 2 *ſemeſt. cap.* 11. Lipſ. *lib.* 1.
Saturnal.cap 8 Bulenger *de venat cap.* 9. vel ab aliis
cauſis quas aſſignat his verbis Capitolin. *in Ma-*
ximo & Balbin. ibi, *Unde etiam mos tractus ſit, ut*
proficiſcentes ad bellum Imperatores munus gladiato-
rium & venatus darent, breviter dicendum eſt. Multi
dicunt apud veteres hanc devotionem contra hoſtes fa-
ctam, ut civium ſanguine litato ſpecie pugnarum ſe
Nemeſis, id eſt, vis quædam fortunæ ſatiaret. Alij hoc
litteris tradunt (quod veroſimilius credo) ituros ad bel-
lum Romanos debuiſſe pugnas videre, vulnera & ferrum
& nudas inter ſe cohortes, ne dimicantes in bello arma-
tos hoſtes timerent, aut vulnera & ſanguinem perhorre-
ſcerent. Videndus quoque erit Tertullian. *de ſpecta-*
cul. ubi Pamel. & Cerd.& Marcell.Donat.*in Sueton.*
*Cæſari cap.*26.
7 Qui in hoc venationis ſpectaculo cum beſtiis de-
pugnabant, vel eis objiciebantur, aliquando nocen-
tes fuêre & ſcelerati, qui propter delicta ad beſtias
damnabantur, ita colligo ex Tertullian.*de ſpectacul.*
*c.*19 ibi, *Si ſævitiam, ſi impietatem ſi feritatẽ permiſſam*
nobis contendere poſſumus, eamus in Amphitheatrum ſi
tales ſumus, quales dicimur, delectamur ſanguine huma-
no. Bonum eſt cum puniuntur nocentes & tamen inno-
cens de ſupplicio alterius lætari non poteſt. Quis autem
mihi ſponſor eſt nocentes ſemper ad beſtias decerni? no-
tat Marcilius *in not. ad Amphith. Martialis* & Petr.
8 Fab. *lib.*1.*ſemeſt.cap.*7. † Aliquando ſervi fuerunt,
& in hoc venditi ut cum beſtiis depugnarent. Cu-
jus rei in libris juris frequens mentio eſt, & ob fre-
quentiam variæ ortæ quæſtiones. *lege domini qua-*
drageſima ſecunda D.de contrah.empt l. circũcidere 11.
§.1.*D.ad l. Cornel.de ſicar.* Quibus docemur ex lege
Petronia non licuiſſe dominis ſuo arbitrio vendere
ſervos criminoſos ut cum beſtiis depugnarent, ut ſic
indignantis domini durities coërceretur, *l.ſeruus* 7.
in fin ff.de ſeruis export. Neque enim permittendum
fuit hominem præ libidine, aut indignatione beſtiis
obiicere, iuſtúmque contra ſæuitiam dominorum
auxilium deprecantibus denegare. §.*fin. Inſt. de his*
qui ſunt ſui. † Aliquando verò cùm non ſupereſſet 9
damnatorum copia, conducebantur qui cum beſtiis
manum conſerent, qui in id operas ſuas locabant,
vel gratuitas dabant. *l.*1.§.*remouet* 6. *verſ. & qui ope-*
*ras, D de poſtuland.l.*2.§.*ait prætor.*5. *D.de his qui no-*
*tant.infam l.*3.§.*lege Iulia, de teſtibus, l.*1 §.*qui operas*6.
D.ad SC.Tertyllian.l.in arenam 11.*C.de inoffic. teſtam.*
in quibus iuribus qui operas ſuas vt cum beſtiis de-
pugnaret, locauit, in primis eſt infamis vt dicam *in*
l.vnic. infr.de infamib. nam vitam & ſanguinẽ ſuum
promercalem habuit, & eo ipſo videtur ſe capitali
ſcelere maculatis iniungere, & ſe quodammodo ca-
pitis damnare ſupplicio, docet Petr. Fab. *lib.*2.*ſemeſt.*
*c.*12. *verſ.cùm is qui artes*, & poſt eum Oſvvald. *ad*
*Donell.l.b.*18.*c.*3.*lit BB.* † Eodem etiam modo dam 10
nati ad ludum venatorium, vt ferro cum beſtiis pu-
gnarent, ſive liberi ſint, ſive ſerui antea fuerint, effi-
ciebantur ſerui pœnæ. *d.l. aut damnum*, §.*quicumque*
11.*D.de pœnis*, vbi Vlpiani elegantem differentiam
attulit inter eos, qui damnantur ad ludum venato-
rium, & damnatum vel ad beſtias, vel ad gladium:
Nam etſi omnes efficiantur ſerui pœnæ, tamen qui
beſtias, vel ad gladium damnantur ſtatim conſumun-
tur, vt docet Paull.*lib* 5.*ſentent.tit.*17.*in fin.*& inſinuat
Conſtantin *in l.vnic C.Th ad leg. Fabiam*, hoc eſt, qui
filios inuolant alienos, illic *Seruus quidem vel liber-*
tate donatus beſtiis primo quoque munere obiiciatur, li-
ber autem ſub hac forma in ludum detur gladiatorium,
vt antequam aliquid faciat quo ſe defendere poſſit, con-
ſumatur. At verò qui damnabantur in ludum vena-
torium, ſeu gladiatorium, reſeruabantur populi volu-
ptatibus, vt diſcerent venari in theatro, & pugnare
cum beſtiis, vt ſic melior ſit conditio iſtorum, quàm
aliorum, quibus interitus non tam certus. Obſeruãt
eleganter Cuiac. *lib.*13.*obſer.cap.*10.& eo non relato
Petr. Fab *d.lib.*2 *ſemeſt.cap.*1. *verſ.planè.* Gothofred.
in d.l.aut damnum §.11.D Laur.Ramirez *ad Martial.*
*lib.*4. *epig.*35.& Bulenger. *de venatio. cap.*31.*&* 33.
in fin obítque cenſebantur vltimo ſupplicio affecti,
lege qui vltimo 29. *Digeſtis de pœnis.* Nec Præſes di-
mittere eos poterat fauore populi, niſi conſulto
Principe *lege qui ad beſtias trigeſim. prim. Digeſt. de*
pœnis.
Aliquando tamen in hoc ludo multi in arenam 11
deſcendebant virtutis oſtentandæ gratia, operas ſuas
non locando, ſed affectatione quadam fortitudi-
nis, vel armorum, vel ob inanem gloriam, aut le-
uitatem, vel ob præmium, vel populi plauſum ita
docemur auctoritate Vlpiani *in dicta lege* 2.§.*& qui*
operas, verſ. denique, Digeſtis de poſtulando, & Ter-
tulliani *ad Martyres cap.*5. ita, *Eadem omnia ſæuitia*
& cruciatus certamina tam apud homines affectatio
quoque & morbus quidam animi conculcauit. Quot otio-
ſos affectatio armorum ad gladium locat; certè ad feras
affectatione deſcendunt, & de morſibus & de cicatri-
cibus formoſiores ſibi videntur. Alii inter venatorum
taureas ſcapulis patientiſſimis inambularunt. Item &
D. Cyprian. *epiſt.* 1. *ad Donat.* ibi, *Quid illud oro*
te quale eſt, vbi ſe feris obiiciunt, quos nemo damna-
uit, ætate integra, honeſta ſatis forma, veſte pretioſa, vi-
uentes iuuenes in vltroneum funus ornantur, malis ſuis
miſeri gloriantur, pugnant ab beſtias non crimine, ſed
furore,

ferore, ſpectant filios ſuos putres. Frater in cauea & ſoror preſto eſt, & ſpectaculi, licèt pretium largior muneris apparatus amplificet, vt mœroribus ſuis mater interit.

12 Hinc cognoſcimus eos, qui os ob affectionem, vel ſimilem cauſam in arenam deſcendebant, præmiis & muneribus honoratos fuiſſe, nam in huiuſcemodi ludos largitates Imperatorum & editorum factæ celebrantur ab Auctoribus, vt conſtat ex Lamprid. *in Alex.* ibi, *Spectacula frequentauit cum ſumma condendi parſimonia, dicens & ſcenicos & venatores ſic alendos, quaſi ſeruos noſtros* Vopiſcus *in Carino* de Diocletiano teſtatur parciſſimè vſum liberalitate in ludis; quia dicebat caſtiores eſſe oportere ludos ſpectante cenſore. Eleganter ad rem facit Caſſiodor. *lib.5.epiſt.42.* ibi, *Si conſularem munificentiam prouocant qui per cuncta corporum flexibilitate luctantur, quo munere venator explendus eſt, qui vt ſpectantibus placeat, ſeu mortibus elaborat, voluptatem præſtat ſanguine ſuo, & infelici ſorte conſtrictus feſtinat populo placere, qui cum non optat euadere. Heu mundi error dolendus, ſi eſſet vllus æquitatis intuitus, tantæ diuitiæ pro vita mortalium deberentur dari, quantæ in mortes hominum videntur effundi, lege 1. Codice Th. de ſpectacul* obſeruat Bulenger. *de venation. cap.15.*

13 † Vnde deſcendit malè Donell. *libro 18.comm cap.3.* & *ibi* Olvvald. *lit.CC.* exiſtimaſſe Vlpian. *in dict. lege 1.§.& qui operas, verſiculo denique*, quatenùs venatores præmiis honoratos fuiſſe dixerit, intelligendum hoc factum ob mercedem datam, & ita illa verba, *niſi ſe honorari paſſi ſunt*, explicant, id eſt, mercedem acceperint, Nam *honoris* vox pro mercede ſumitur *lege ſi remunerandi 6. in principio Digeſt. mandati.leg.1.§.5. de extraordin. cognit. leg.1. Digeſt. ſi menſor falſum mod.* Si enim virtutis oſtentandæ gratiâ, aut ob inanem gloriam ſe beſtiis obieciſſent, & ſine mercede hoc faciebant, quomodo præmium merces dicendum erat? Nec Vlpianus obſcurè loquitur, imo ita clarè, vt mirer hos Auctores in eam explicationem coniuraſſe, ita ait, *Denique eos, qui virtutis oſtendendæ gratia hoc faciunt ſine mercede, non teneri, aiunt veteres, niſi in arena paſſi*
14 *ſunt ſe honorari.* † Accipiebant autem huiuſmodi homines ob egregiè confectam beſtiam in præmium ſuæ virtutis munera, nummos nempe, aut coronas, aut quid ſimile, quo præmio honorari dicebatur venator, vt dixi, & teſtatur Sueton. *in Claud. cap.21.* ibi, *Nec vllo ſpectaculi genere communior, aut remiſſior erat, adeò vt oblatos victoribus aureos prolata ſiniſtra pariter cum vulgo, voce, digitiſque numeraret.* Trebellian. Pollio *in Gallienis.* ibi, *Cùm taurum ingentem in arenam miſiſſet, exiiſſetque ad eum feriendum, venator neque perductum decies potuiſſet occidere, coronam venatori miſit, & miſſitanti-*
15 *bus cunctis ille dici iuſſit, taurum toties non ferire difficile eſt.* † Rurſus, quia ſi ob mercedem hoc feciſſent, infames cenſerentur. *leg.2.§.fin. Digeſtis de his qui not. infam.* & tamen *in leg.4. in princip. illo tit.* illi, qui virtutis gratia ſpectaculum ſui præbent, non eſſe infames docemur. Quemadmodum & qui iaculandi cauſa, hoc eſt, ad feras contis, iaculiſque perimendas non ob mercedem, ſed vt artis ſuæ peritiam dexteritatémque oſtenderet, in arenam prodibant, vt patet ex Vlpian. *lib 9 de offic Proconſ. in fragm. Pithæi*, quæ adducit Petr. Fab. *lib. 2. ſemeſt. cap.12.* quæ ſponte & liberè in arenam deſcendebant, & ideo ius teſtandi & legitimæ ſucceſſionis habuêre cùm liberi eſſent, *lege in arenam 11.C de inoffic. teſtam.* quod damnatus ad beſtias non habebat. *l.ſi quis mihi 25.§.ſi quis planè 3.D.de adquirend.*
16 *hæred.* notat., *vbi proximè*, Petr. Faber.

Ad hunc modum videtur reſpexiſſe D. Auguſtinus *Pſalm. 102.* relatus *in cap. qui venatoribus 8. cum ſeq. 86. diſt.* illis verbis, *Qui venatoribus donant, quare donant venatori? Hoc in illo amant, in quo nequiſſimus eſt, hoc illo paſcunt, hoc in illo veſtiunt ipſam nequitiam publicam ſpectaculis omnium*, & rurſus cap. ſeq. *Qui venatoribus donant, non homini donant, ſed arti nequiſſimæ, nam ſi homo tantùm eſſet, & venator non eſſet, non donaret, honoras in eo vitium, non naturam*, quæ loca nonniſi de venatoribus arenariis ſeu Amphitheatralibus accipienda ſunt. Reprehendit in eis Diuus ille doctiſſimus tales largitates & dona in homines illos erogata nequiſſimos, quod non ſatis perceperunt DD. *in tit. de Clerico venatore*, nec ſatis explicauit noſter Pichard *in §. feræ, num. 1. & 5. Inſt de rer. diuiſ.* dicta iura intelligentes de venatione clamoſa, ſeu ſaltuoſa, vt loquuntur; cùm tamen de his venatoribus, de quibus eſt ſermo noſter, intelligi debeant, & ita ſenſit VVeſemb. *in tit. Digeſt. de adquirend. rer. domin.* vel de venatione publica leonum & ferarum, quæ ad ludos ex variis orbis partibus adducebantur, vt *infrà* dicam *num.*, & ideo artem nequiſſimam rectiſſimè Sanctus ille vocauit ob dexteritatem & ſagacitatem, quia vtebantur in capiendis feris, vel in eis conficiendis, in Amphitheatro quod & Claudian. demonſtrat *in Conſu. Manlij.*

Audaces legat ipſa viros qui colla ferarum
Arte ligent, certóque premant venabula niſu.

Præterea ſciendum eſt in hunc ludum damnatos 17
modò dictos venatores, vt dictum iam eſt, modò beſtiarios, quia ad beſtias damnari, modò arenarios, quia in arena vel Amphitheatro cum beſtiis digladiarent, *l. ob carmen 21 §. ſi ea D. de teſtibus l. 5. D. ad SC. Trebell. l. hi domum 38. D. de oper. libert. l.4. D. de accuſat.* notant Marſilius *ad Amphitheatr. Martial. verſ. in venationibus, cum ſeq.* Bulenger. *de venatio. cap 40.* Iuret. *ad Symmach. lib.5 epiſt.56.* Menoch. *de arbitrar. caſ.413 num.6.* Gull. *lib.2. obſer.68.*
num.8. Freher *de infam. cap.18 ex num. 16.* † Ex 18
his quidam ſoluti beſtiis obiiciebantur, quidam ligati, vel in cruce fixi, quidam inermes, aut venabulo armati, quod proprium fuit venatorum, & Amphitheatri præcipuum inſtrumentum, vt obſeruat Marcil. *ad Amphit. Mart. ep.11.* ita vt venator
à venabulo quaſi venabulator dictus credatur, † So- 19
lebant quoque beſtiarij cruci alligari, & ad viuum fabulas antiquas agentes pœnam propriam ſub fabulæ imagine & velamento abſcondere, ut dixi fusè *lib 3 obſ in cap 5. num.12.* Sic inducitur à Martiali cuiuſdam damnati miſeranda laniatio, qui laureolum egit & ad alterius laureoli modum ſtipite actus feris eſt expoſitus, *in Amph epig. 7.*

In quo quæ fuerat fabula pœna fuit.

notant *ibi* Rader. Ramir. Marcil. & alij adducentes illum elegantiſſimum Tertulliani locum *de pudicitia cap.12.* ibi, *Puta nunc ſub gladio iam capite librato, puta in patibulo jam corpore expanſo, puta in ſtipite jam leone conceſſo, puta in axe jam incendio adſtricto. Denique jam ad beſtias depugnauerat Paullus,*
cùm interitum decernit inceſto. † Hoc modo ſanctiſſi- 20
mi & fortiſſimi Martyres triumpharunt, ut ſcribit Euſeb. *lib.8. hiſt. Eccleſ. cap.7.* nam Chriſtianis olim, quibus grauiſſimæ pœnæ irrogabantur, nulla fuit frequentior, & ita vulgo circumferebatur *Chriſtianus ad leonem*, ut memoriæ prodidere Tertullian. *in Apologet. cap. 35. & fin.* D. Cyprian. *ep. 15. & 55.* & firmat Pamel. & Cerda *ad Tertull. dict. cap.35.* & Bulenger. *de venat cap.33.* Sed liceat ô bone Deus! exclamare. Quis ferre poterit hoc ſæuiſſimum ſpectaculum, quis ſiccis oculis aderit ſpectatorus Beatiſſimum Ignatium obiectum feris, Abdonem, Sennem, Blandinam, Theclam alioſque fidei

noſtræ fortiſſimos teſtes, glorioſos arenarios, qui Deo, Angelis & ipſi orbi ſpectaculum facti veritatem Euangelij proprio ſanguine confirmarunt. Saluete ô vos Sanctiſſimi illius ferinæ arenæ venatores, æternum virtutis ornamentum, Eccleſiæ Catholicæ decus, qui iam in ipſa ſecuritate cœli glorioſa tempora corona triumphali redimiti in præmium veſtræ conſtantiæ & fortitudinis luciſſima ſydera calcatis, & agnum ſequentes triumphum agitis.

21 Verùm etſi de venatoribus huc vſque multa dixerimus, adhuc tamen in obſcuro verſatur lex noſtra, nam ei conuenire non poſſunt ſuprà adducta, cùm venatoris officium & profeſſio non conueniat cum iis, qui beſtiarij erant, aut cum feris depugnabant, etiamſi ob virtutem, vel aliam cauſam id facerent. Venatoris igitur nomen *hic*, *& in h.l.*
22 *vnic. de venat. ferar.* diuerſum eſt, à ſupradictis. † Nam cùm frequens eſſet hoc ſpectaculum, & populo Romano gratiſſimum, neceſſe fuit, vt ex variis orbis partibus, imò ex vltimo orbe Romam feræ aduehe rentur, & ita è Calidonia vrſi, cùm ad Septentrionem, vrſi immaniſſimi & ſæuiſſimi, & è Lucania quoque, vt videmus ex Martial. *Amph. epiſt.7. & 18.* Plin. *lib.3.cap.5.* ex Africa leones & tygres, quos Lybiæ horribiles alumnos vocat Claudian. *lib.3. de laudib. Stilic.verſ.80.* ex Ægypto crocodyli, ex India rhinocerotes, elephantes, tauri, apri, leopardi, camelopardi, alces, pantheræ & ſi-
23 miles ex variis prouinciis adducebantur. † Nec mirum hoc videatur cùm vna miſſione centum leones fuerint exhibiti, teſtante Capitolino *in Anton. Pio.* ita, *Edita munera in quibus elephantes, & erocutas, & ſtrepſiceritas & Crocodylos etiam atque hippopotamos, & omnia ex toto orbe terrarum cum tygridibus exhibuit, centum etiam leones vna miſſione edidit.* Idem *in Anton. Philoſoph.* ibi, *In munere etiam publico tam magnanimus fuit, vt centum leones vna miſſione ſimul exhiberet.* Nec parcam alij Vopiſci loco, qui in Probo hæc admiranda de more ſcribit. *Immiſſi deinde per omnes aditus ſtruthiones mille, mille cerui, mille apri, mille damæ, ibices, oues, feræ & cætera herbatica animalia quantum vel ali potuerunt, vel inueniri. Addidit alia die in Amphitheatro vna miſſione centum iubatos leones, qui rugitibus ſuis tonitrua excitabant, qui omnes contificiis interempti ſunt, editi deinde centum leopardi Libyci, centum deinde Syriaci, centum leænæ, & vrſi ſimul trecenti. Quarum omnium ferarum magnum magis conſtat ſpectaculum fuiſſe, quam gratum.* Omitto alia loca Capitolin. *in Gordian.tertio ad fi.* Plin *lib.8 c.16.* Alex.ab Alex. *lib.6 genial. cap.19. verſ. Primus enim Scæuola*, vbi Tiraquellus.

24 Hinc conſtat ad tot feras captandas & conquirendas neceſſarios fuiſſe homines ad id expertos & aptos, quare de publico conſtituti ſunt venatores ad id miniſterium peritiſſimi, & in capiendis feris ſolertiſſimi, item & qui Romam eas aduehe rent, ita fuiſſe Macrinum Imperatorem, refert *in eo* Capitolin. *Qui accepta rudi gladiatoria ad Africam ipſe venatorem primò, poſt etiam tabellionem fuiſſe.* Sozomen. *lib.7. Hiſtor. Trip. cap.23.* ibi, *Ambroſius veniens in vrbem qua feras inducebant, latuit, & ſimul cum venatoribus ingreſſus eſt.* De eis accipio Symmachi *lib 5 epiſt.59.* verba illa, *Quapropter quæſo te vt venatorum patiſſimos auctoritate iudicis & fratris amore concedas multum rebus omnibus additurus, quas ciuium v... animoſo impendio præparamus.* Non conuenio cum Iureto, homine alioqui doctiſſimo qui *ibidem* de venatoribus arenariis ea verba intelligebat, cùm potius de eis, qui feras captabant, accipiendus ſit Symmachus, qui venatores requirebat vt muneri ſuum ederet, nam ad quid erat neceſſaria auctoritas iudicis, ſi de arenariis in vltima parte ageret, damnatis emptitiis, aut conductis. Eo ſenſu loquutus eſt Vegetius *lib.1. de re mil it. cap.7.* vbi cùm quæreret cuius artis ſint ad militiam eligendi tyrones, venatores connumerat aprorum. *Fabros ferrarios*, inquit, *macellarios & ceruorum aprorumque venatores conuenit ſociare militiæ*, & Vlpian. *in l.1.§. ſed ſi quis, D. de poſtulando*, ibi, *vt feras venetur.* Sic etiam & Claudianus Poeta ſingularis decoris & pulchritudinis, *lib.3. de laud. Stilic. ex verſ.240.* de ſpectaculis Stiliconis agens, ei aſſentatur quòd venatores ferarum quas exhiberet in ludo, homines non haberet, ſed Dianam ipſam & Nymphas.

In quoque nobilibus ſpectacula noſtra laboras
Illuſtrare feris.

vbi ſuo more ſplendidè & eleganter de venatione ferarum & adductione loquitur.

De his ergo venatoribus accipiendæ ſunt leges 25
noſtræ, vbi venatoribus, qui feras captabant, ob hanc profeſſionem ſolam non conceditur immunitas, id eſt, ob hoc ſolum exercitium non debere eſſe immunes, niſi alia cauſa ſubſit. *Profeſſionem* vocat artem venatoriam, vt apud Veget. *lib.1. de re milit. cap.24.* ibi, *Athleta, venator, auriga propter exiguam mercedem quotidiana meditatione artes ſuas aut ſeruare, aut augere conſueſcunt.* † Neque 26
obſtat *l. fin.D. de iure immunit.* in qua connumerantur inter immunes, venatores? de harum enim legum diſſidio agit Cuiac. *hic*, & Gothofr. *in d.l.fin.* vbi ſuo more Cuiacium tranſcribit, & nomen reticet, qui ait *d.l. fin.* accipiendam eſſe de venatoribus, qui cum tali officio, ſeu miniſterio etiam milites ſint: quod conſtat, nam Tarruntenus IC. *ibi*, vt docet inſcriptio, non tractabat de artificibus ſimpliciter, quibus ſit data immunitas, ſed de militiæ & exercitus artificibus, qui exercitum ſequebantur, & non ſolùm militabant, ſed etiam & ſuo exercitio, ſeu arte publicè proficerent: vnde rationi videtur conſentaneum, vt grauiorum munerum haberent excuſationem. Quam ob rem non ſine cauſa in præſenti ſcriptum extat *ob hanc ſolam profeſſionem*, quaſi militia coniuncta cum arte illa venandi illud producat priuilegium, non verò ſola ars venandi priuilegium immunitatis præſtat. Venationémque huiuſmodi à militibus fuiſſe exercitam, docemur ex *l.1.C.Th.de venat.ferar.* cuius litteram infra ſubiicio, vbi occidendi & venandi feras ducibus & officiis eorum conceditur, talis fuit Sertorius ille ex primis Romanorum Ducibus, teſte Plutarcho, in eo, qui & miles & venator erat: conferunt quæ obſeruat ex Vegetio *lib.1. de re mil. cap.7.* Steuvech. *ibi*, ad illa verba, *venatores conuenit ſociare militia.*

Ex his venit explicandum Honorij & Theodoſij 27
reſcriptum *in d. l.1.C.Th. de venat. ferar.* quæ eſt *d. l.vnic infra illo tit.* Quarum diſpoſitio ita eſt obſcura, vt vix quid voluerint Imperatores intelligi queat. Nam Tribonianus ex duabus legibus, quæ in Codice Theodoſiano extant, vnam in Iuſtinianeo nobis truncam & mutilam propoſuit, quo maioribus tenebris inuoluitur deciſio, quæ ſi ipſi Triboniano proponeretur explicanda, ne eo an id conſequi potuiſſet, & certè cùm manus Triboniani ita paſſim in his legibus reperio exiſtimo in libris Conſultorum eaſdem ſimili temeritate inieciſſe quo poſteris crucem fixit, in qua aſſiduè cruciabuntur dum iuris Romani diſputatio profitebitur & docebitur. † 28
Hoc tamen me non abſterret quo minus pergam, & qualem potuero lucem dem, vel potius viam inuestiam, vt alius felicius gradiatur. Nulla enim

maior

major ratio me ad hunc laborem capeſſendum impulit; ut hos ultimos Codicis libros aperirem, niſi ut viam munirem ingenii minus inſtructis, quæ ab horum lectione utiliſſima abhorrebant.

Difficultates verò quæ contra dictas leges oppo-
29 nuntur, hæc ſunt. *Prima*, quod ſi *d. leg. 1. Cod. Th.* dabat licentiam ut leones occidi potuiſſent, quare venandi & vendendi denegabat facultatem? Ita enim ſcripta remanet. *Occidendorum leonum cunctis facimus poteſtatem, neque aliquando ſinimus quemquam calumniam formidare, cùm & ſalus noſtrorum provincialium voluptatis noſtræ* (lego *voluptati*, niſi præli mendo littera ſ. irrepſerit) *neceſſario præponatur, & hæc ipſa propria voluptatis* (lego *voluptas*,) *intercludi minimè videatur, quandoquidem occidendi feras, non venandi venundandique licentiam dederimus. Occidendi igitur memorata feras ducibus & officiis eorum conventis cunctis licentia tribuatur.* ita verba caſtigo diſſentiens à Iureto, qui *lib. 7. miſcell. in Symmach. epiſt. 122.* ita legebat, *& hæc ipſa propriæ voluptatis nomine*, cùm fortaſſe noſtra emenda-
30 tio congruat menti Impp. † Hujus legis principium duntaxat tranſcripſit Tribonianus *in hac leg. unic. infr. de vend. fer.* & pannum aſſuere non dubitavit, ex lege ſequenti à qua totum verſum illum, *Beſtias autem*, ſumpſerat.

31 Altera difficultas eſt, quòd cùm occidere leones permittat d. lex videtur fuiſſe localis, & ad ſolam Africam pertinere, quæ ſola eos gignere dicitur, unde *Libycæ feræ* dicuntur, *& Africanæ*, Plin. *lib. 6. epiſt. fin.* Sueton. *in Caligul. cap. 18.* Dio *lib. 58.* Capitolin. *in Gordian.* Symmach *lib. 2. ep. 46. & 47.* ubi notat Iuret. ad vocem *Libycarum*

32 Circa has difficultates ſedandas cogitabam occidendorum leonum facultatem datam illis legibus poſſe duobus in caſibus intelligi. *Primò*, ſi feræ exhiberentur in ſpectaculo, juxta nobis animadverſa potuiſſe interfici. Nam non fuit cum beſtiis hominum congreſſio, ſed è ſuperiori loco, lancea, haſta, telo, vel ſagittis confodiebantur. ita de Commodo Imper. narrat Lamprid. in eo, *Ferarum autem diverſarum manu ſua occidit multa millia, ita ut elephantos occideret, & hæc fecit ſæpe ſpectante populo Romano.* & inferiùs, *Virium ad conficiendas feras tantarum fuit, ut elephantum conto transfigeret & orygis cornu haſta tranſmiſerit, & ſingulis ictibus multa millia ferarum conficeret* de eodem Xiphilin. *Erat diviſum theatrum omne connexis quibuſdam diametris tectum habentibus circum, quod inambulare poterat, ac ſeſe bifariam ſecantibus quo faciliùs undique ex anguſto loco belluæ diviſæ in partes quatuor jaculis trajicerentur. Ac primo quidem die centum urſos de ſuperiori loco jaculis confecit.* Seneca *de brevit. vit. c. 13.* ibi, *Primus L. Sylla in Circo leones ſolutos dedit cùm alioquin alligati darentur ad conficiendos eos miſſis à Rege Boccho jaculatoribus.* videndus Petr. Faber *lib. 2. ſemeſt. cap. 7.* & Bulenger *de venatione cap. 17.* & confert. Martial. *lib. 8 epigram. 55.* ubi Raderus.

33 Alter caſus eſt, & quidem meo videri litteræ d. leg. unicæ convenientior, facultatem hanc occidendi locum habuiſſe, ſi tales feræ regioni nocerent. quod videntur innuere Imperatores *in d. l. 1. C. Th. de vend. fer.* ibi, *Cùm ſalus noſtrorum provincialium voluptati noſtræ neceſſariò proponatur*, quæ verba immeritò omiſit Tribonianus *in d. l. unic. infr.* At vox *ſalus* ſumitur pro bono communi, incolumitate, remedio populorum, prout in illo vulgari, *Salus publica ſuprema lex eſto. l. 2. ad fin. ſupra de exactor. trib. l. 3 in princ. D. de offic. Præf. vigil.* † *Voluptatis* autem nomen non in vulgari ſignificatione accipiendum, ſed pro ludo, ſeu ſpectaculo, quod propriè *voluptas* appellatur ab Auctoribus, Apulei. *lib. 4 de aſino.* Lamprid. *in Sever.* Trebell. *in Galien* Vopiſc. *in Probo.* Symmach. *lib. 2. epiſt. 42. & lib. 8. ep. 8. & lib. 10. ep. 19. & 23.* cum mille aliis. Caſſiod. *lib. 1. epiſt. 31. & 32. & lib. 5. epiſt. 42. & lib. form. 10. leg. 5. C. Th. de ſpectacul. leg. 5. & fin. Codice Th. de ſcenicis l. 1 & tot. infr. de ſpectacul. l. 3. C. de Pagan.* Innocent Pap. I. *in epiſtol ad Victricium Rothomag. Epiſcop. cap. 21. & ep. 24. ad Synod. in Tolet. civit conſt. cap. 2.* Inde dictus Tribunus voluptatum ille, cui ludorum cura committebatur Caſſiodor *dict. formul 10. d. fin. C. Th. de ſcenicis*, cum aliis relatis à Broſſæo & Forner. *in not. ad Caſſiodor d. form. 10. & d. ep. 4.* Iuret. *lib. 2. miſcell. in Symmach epiſt. 46.* Bulenger. *de venat. cap. 11.* Weitzius *in Prudent. lib. 2. contr. Symm. in fine.*

Unde cùm attendatur bonum commune, & ſpe- 35
ctaculis præponatur, & ſi ad eorum celebrationem deficiant feræ, adhuc leonum occiſio permitti debuit, qui regioni ſua feritate, vel copia nocerent. Hanc explicationem adiuvat eleganter Ulpian. *in l. 1. §. removet 6 verſ. ſed ſi quis, D. de poſtuland.* ibi *Sed ſi quis operas ſuas locaverit, ut feras venetur, vel ut depugnaret feram quæ regioni nocet extra arenam?* quæ verba demonſtrant venationem plerumque uſitatam propter feritatem belluæ, & damna ab ea illata, vel quia effugerit è cavea, ut *in leg. 1. §. in beſtiis 10. D. ſi quadrupes paup.* quo caſu etſi leones occidi non poterant, ne alias ſpectacula impedirentur, & ceſſarent, neceſſaria fuit occidendi licentia; cujus conceſſione non ita faciliè impeditur ludus Amphitheatralis, ut inquiunt Imperatores cùm adhuc remaneat altera prohibitio, ne ſcilicet eas poſſint venari & vendere, quaſi venari liceat ſi occidantur, non tamen ut vivi retineantur, & vendantur, ita enim fiet cùm venatores hoc lucro venditionis priventur, ut feras agros devaſtantes poſſint occidere pro bono publico, non verò vivas capere, & vendere. † Nam ad eas feras conquirendas &
cuſtodiendas neceſſaria fuit Principis permiſſio, ita 36
ut editoribus ludorum publicorum exhibere leones & reliquas feras non licuerit, neque ad ludos emere, niſi priùs poſtulata venia à Principibus, ita docemur aliquibus Symmachi teſtimoniis *lib. 2. ep. 46.* ibi, *Nihil igitur moror familiam Spartaca nequiorem, velimq; ſi tam facile factu eſt hanc munificentiam Principis Libycarum largitione mutari*, & *lib. 7. epiſt. 122. Adde, ſi placet, quod ante poſtulatum tenes, ut aliarum Libycarum mihi emptio ſacra auctoritate præſtetur.* obſervant Iuret *d. ep. 122.* & Bulenger. *de venat. c. 14. & 18.* † & hic videtur ipſiſſimus Imperatoris ſen-
ſus in hac *leg. unic. de ven fer.* quem non potuit cape- 37
re Lucas *ibi*, dum vocem *occidendorum* interpretatur, id eſt, *vendendorum* ineptè & impropriè ſanè, ſicut alia quæ ſolet extra materiam congerere. Miròrque Cujac. nihil de hac difficultate tetigiſſe, nec verbum ullum. Præſenſit tamen noſtram hanc interpretationem oculatiſſimus Accur. *ibi verb. beſtias*, quem ſequitur Plat. *in princ* ſed ita obſcurè, ut nihil ita obſcuriùs videatur ſine hac noſtra face. †
Habet autem illa conſtitutio aliquale fundamen- 38
tum ex Ædilitij edicti diſpoſitione, quæ prohibuit, ne quis canem, verrem, lupum, aprum, urſum, pantheram, leonémve haberet, ut cuique nocere poſſit. *leg. hi enim 40 cum ſeqq. ff de ædilit. edict. l. 23. tit. 15 part. 7* junctis quæ tradit Oſvvald. *lib 25. Don. cap. 44. lit. C.* Pichard *in §. cæterùm I. ſi quadrupes paup.* tale enim damnum de Republica modis omnibus auferendum eſt, precipuè cùm leo ita deſævire ſoleat, ut omnibus nocere poſſit, juxta adducta Martial. *lib. 8. epigr. 55.* cum notis Raderi. Nam, ut eleganter ait D. Ambroſ. *lib 6. Hexaemer. cap. 3.* ibi, *Leo natura ſua ſuperbus ferocia quaſi rex quidam plurimorum dedignatur conſortium. Quæ autem ſe ei*

ſociare

ſociare fera audeat, cujus voci tantus naturalis ineſt ter ror, ut multa animantium quæ per celeritatem poſſent impetum ejus evadere rugientis ejus ſonitu velut quadam vi attonita atque icta dejiciant.

39 Sed ſtatim in contrarium obſtat quòd ea lex unica venationem prohibens videtur eſſe contra jus naturale, quo venatio permiſſa eſt, §. *feræ*, *Inſt. de rer. diviſ. leg.* 1. §. *fin. cum ll ſeq.* D. *de adq. rer. dom. leg.* 1. *de adq. poſſ. leg qui foveas* 18. D. *ad l. Aquil. cap. jus naturale* 1. *diſt. l.* 17. *cum ſeqq. tit.* 28. *part.* 3 explicant relati à Pichard. *in d.* §. *feræ*, & DD. *in dictis jur.* VVeſembec. *ad tit. de adquir. rer. dom. numer.* 7. Oſvvald. *ad Donel. lib.* 4. *cap.* 8. & docte, ut ſolet, reliqua noſter D. Melch. de Valencia poſt Cathedram primariam legum Salmant. Academiæ meritiſſimo moderatam, nunc in regia Granatenſi curia digniſſimus Senator *tract. illuſt. tom* 1. *tract.* 2. *cap.* 4. *num.* 28. ita ut nullus prohibere poſſit quominus venetur, aucupetur, piſcetur in publico, *leg.* 2. §. *ſi quis* 6. D. *ne quid in loco publ. l. injuriarum* 13. §. *fin.* D. *de injuriis.* Quod magis debuit procedere in captandis feris & belluis, quæ propter ſuam naturalem laxitatem non ſolent includi in ſaltibus, ſi neceſſaria ſunt vinaria caveæque, quibus poſſit retineri earum poſſeſſio, qua amiſſa, & dominium earum ferarum amiſſum eſt, *leg.* 3 §. *item feras. D. de adqu. poſſ* quæ etſi de poſſeſſione loquatur, tamen propter harum belluarum naturam ad dominium extenditur, *l.* 3. *l. in laqueum* 55. D. *de adqu. rer. dom.* notat Cujac. 4 *obſerv. cap.* 2.

40 Hanc difficultatem agnovit Iacob. Rebuff. *in d. l. unic. num* . ſed non potuit diſſolvere injuria ſuorum temporum. Nam inquit leones eſſe excellentiores cæteris, & ad Principem iuvenes catulos adductos, propter quod timebant privati eos capere, quem timorem depelli *d. l. unic* ſed hoc magis riſu dignum, quàm venatione. Quare hujus difficultatis reſolutio vera dependet ex ſuperioribus, & ex prohibitione quam ex Symmacho retulimus. † Nam

41 ut ſpectacula celebrarentur, fiebat publica venatio, quæ in ſummum Principis commodum cedere ſolebat, ſiquidem eis ſpectaculis populum ſibi conſiliabant, & gratum habebant, *l.* 1. *l. nemo* 5. *infr. de ſpectacul.* ibi, *nedum plauſibus popularibus. Auth. de Conſulibus cap.* 1. ibi, *multa delectatione implebit populum.* Symmach. *lib.* 1. *epiſt* 77. *& lib.* 6 *epiſt.* 42. ibi, *favorem plebis allicere.* ubi eleganter multa congerit Iuretus. Confluebat quippe Populus Romanus ſumma alacritate & voluptate ad ludos, adeò ut Iuvenalis dixerit *ſat.* 11.

Mæſtitia eſt caruiſſe anno Circenſibus uno.

& *ſat.* 10. *verſ.* 80. de eo populo,

——— *Duas res anxius optat*,

Pana & Circenſes.

ob idque vehementer eos curabant Principes. Capitolin. *in Marco philoſoph.* & Vopiſc. *in Carino* de ſpectaculis à Carino exhibitis, ibi teſtatur. *Sed hæc omnia neſcio quantum ad populum gratiæ habeant, nullius certè ſunt momenti apud Principes bonos.* & poſtea ſubdit. *Cum ei quidam editionem Cari laudaret, dicens multum placuiſſe Principes illos cauſa ludorum.* Quapropter ne ſpectacula deficerent deficientibus feris & belluis, interdixerunt Imperatores venationem & commercium earum.

42 Ex quo ſequitur poſſe Principem venationem ob aliquam cauſam interdicere, ut probarunt multi DD relati à Covar. *in reg. peccatum* 2. *part* § 8. Fachinæo *lib.* 1. *controv. cap.* 1. *& lib* 11. *cap.* 2. Maria *de iuriſdict.* 4 *part. caſ.* 57. Farinac. *de furt. q.* 74 *num.* 92. Oſvvald. *ad Donell. lib.* 4. *cap.* 8. *lit.* I Bobadill. *lib.* 2. *polit. cap* 16. *num.* 158. Molina *de iuſt. & iur.* 1. *tom. diſp.* 41. *& ſeq.* Maſtrill. *de magiſtr. lib* 3. *cap* 10. *n.* 183. Gutierr. *lib.* 2. *can quæſt.* 28 *tot.* Cened. *ad Decretum coll.* 56. Gratian, 1. *tom diſceptat. cap* 139. *num* 11. Tuſchus *tom.* 8. *lit. V. concl* 41 Ant. Theſaur *lib* 2. *quæſt. forenſ. quæſt.* 22. *tot.* Surd *conſ.* 399. *num.* 15. *vol.* 3. Barboſ. *ad ll. Portugal. lib.* 5. *tit.* 8. *num.* 2. & alter Barboſ. *in eo lect. cap.* 1. *n.* 7. *de cleric. venatore.* Præceptor noſter D. Solorzan *lib.* 3. *de iure Indiarum cap.* 3. *num.* 69 Dom. Melch. de Valenc. *ſup. num.* 29. Weſemb. *ad tit. de adquir. rer. dom. num.* 7. Nicol. Bellus *lib* 5. *polit. diſcurſ* 50. Franc. *deciſ.* 158 *cum addit.* & alij relati à D. Ioan. del Caſtillo *de Tertiis tom* 7 *capit.* 41. *num.* 118. Sayrus *in clau. reg. lib.* 11. *cap.* 9.

† Et quamuis aliqui voluerint prohiberi non poſſe venationem, quoniam ea fit de jure naturali, ſuper quod nullam Principes habent poteſtatem. Veriùs eſt dicendum jure naturali, vel gentium venationem non eſſe præceptam, ſed solùm licitam & permiſſam intra terminos juris ipſius. Cùm poſſint eſſe juſtæ cauſæ quibus rationi congruat ejus prohibitio, vel in totum, vel aliquibus perſonis, vel certis inſtrumentis, vel animalibus. Quod non adverſatur juri naturali, ſed per poteſtatem, quam princeps habet juſta de cauſa coarctare, idque ſtando in jure ſolo naturali licitum eſt, ut tradunt *ſupra* relati à Cenedo *d. collect.* 56. *n.* 2. & 3. Maſtrill *d. lib.* 3. *cap.* 10. *numero* 173. qui probat hanc prohibitionem venandi eſſe de Regalibus, cui convenit Sixtinus *de Regal. lib. lib.* 2. *cap.* 18. *n.* 43. & 47. & Caſtill. *ſup.* Diana 3. *part. reſolut. moral. tract.* 6. *reſolut* 18. Sayr. *ſup num.* 6. 43

† Exemplum ejus doctrinæ, quam adſtruimus, ſit ſervitus, quæ eſt conſtitutio juris gentium, qua quis dominio alieno contra naturam ſubjicitur. §. *ſervitus. Inſt. de jure perſon. l.* 4. § *libertas*, *de ſtat. homin* cum traditis ab Oſvval. *ad Donell. lib.* 1. *cap.* 12. *lit. H.* Pichard. *in d.* §. *ſervitus* Ant Fab. *in Iuriſp. tit.* 3. *princ.* 2. & 3 *ſtatim*, & tamen nullus dicet ſervum quem effici non poſſe, quia jus naturale non præcipit, ut omnes homines ſint liberi, ſed ſpectata à primâ rerum conſtitutione homines in facultate quadam naturali erant, atque ita definitur libertas facultas naturalis *prin. Inſt. de jure nat.* ſed ex variis cauſis, & quidem juſtiſſimis, mutata fuit illa facultas & ſervitus introducta, Ratio fuit, quia ſatius eſt conſervari homines, quàm necari, §. *ſervi* 4. *Inſt. de jure perſ.* durum admiſſum ut durius evitaretur; nam ut ait Senec. *de Clement. lib.* 1. *cap.* 5 ibi, *Eſt clementia omnibus quidem hominibus, maximè tamen decora Imperatoribus, quanto plus habet apud illos quod ſervet, quantòque in majori materia appareat.* 44

† Accedit, hanc argumentationem non eſſe validam. Hoc eſt jure naturali permiſſum: ergo per legem humanam prohiberi non poteſt. Nam licet quod jure naturæ omnia ſunt communia, quemadmodum occupatione id quod commune erat efficitur jam proprium & privatum ipſius occupantis. §. *feræ. Inſt de rer. diverſ. l.* 1. *in princ. D. de adquir. poſſ. l.* 3. *de adq. rer. dom.* Donell. *lib.* 4. *com. cap.* 7. ubi Oſvvald. ita ipſa Reſpublica, vel Princeps poſſunt ea quæ communia, & in nullius bonis antea erant, in privatum dominium transferre. *l. ex hoc jure. D. de juſt. & jur.* obſervant docte Covarr. quem ſequitur Fachin. *ſup. verſ.* 2. & Bobadill. alios referens *d cap* 19. *num.* 138. Molin *de juſt. & jur. d. diſp.* 45. † Ratio eſt illa, quia Princeps contrario quodam jure gentium publico ſuperioritatis omnia jura publica & loca ad ſe transtulerunt. *l.* 3 D. *ne quid in loco pub.* Unde Princeps adimere poteſt, ſeu concedere jus aliquod ſervitutis in loco publico. *l. ſervitutes* 14. §. *fin. D. de ſervitut. l. ſi in publico* 18. §. *fin. D. de aqua pluvia l.* 1. *D. de fluminibus.* Quare cùm jus habeant Principes non modò diſpoſitione legum, ſed longa conſuetudine, conſequitur ut tam in publicis locis, 45 46

quàm

quàm in ſuis poſſit ſubditis prohibere venationem, notat VVeſembec. *ſup.* Quemadmodum quilibet privatus prohibere poteſt ne quis in ſuo fundo venetur, ut *argumento l. Divus 16. D. de ſervit. ruſtic.* tenent Azeved. *in rub. tit. 8. n. 16. lib. 7. Recop* & Mo-
47 lin. *d. diſput. 45.* † Quod adeò verum eſt, ut civitas poſſit ſtatuta facere, ne animalia capiantur tempore generationis, & ex aliis juſtis legitimiſque cauſis ne notabiliter minuantur, & ne certis inſtrumentis venetur, ut ſuprà relati obſervant, & Azeved. per text. *ibi in l. 1. tit. 8. lib. 7. Rec.* & Molin. *ſup. diſp. 43. in fin.* Nam publica utilitas expoſtulat ne animalium copia depereat, *d. l. Divus.* Molin. *d. diſp. 45.* & Gu-
48 tier. *d. cap 28. n. 5.* † Magnates quoque qui ſuperiorem recognoſcunt eadem ratione quâ quilibet privatus in ſuis prædiis, quorum proprietas ad illos pertinet, poſſunt venationem prohibere, vel quia conſenſum ſpontaneum populorum obtinuerunt vel conſuetudine id jus præſcriptum eſt, aut Regum privilegium conſecutum, ita Molin. *ſup.* & relati à Bobadill. *d. num. 139 lit. H.* Cenedo *dict. coll. 56. nu. 4.* Gutierr. *d. cap. 28. num. 3. & 4.* Sayr. *dict. lib. 11. c. 9.*
49 *num. 11.* † Si verò qui venationem alicui prohibeat, contra juſtitiam peccat, & tenebitur ad reſtitutionem non quidem quantum poterat capere ex venatione, vel piſcatione, ſed prudenti arbitrio pretium quo ille vendere poterat quod cepiſſet
50 Molin. *ſup. diſp. 49.* & Gutierr. *num. 42.* † E contrario autem capta per venationem à domino prohibitam, etſi fundum ingrediendo contra prohibitionem graviter peccaverit, tamen non eſſe in animæ judicio, reſtituenda, probat Gutierr. *ſup. num 18. & 19.* & Molina *diſp. 51.* & alij *ſup.* Nam animalia illa erant in nullius bonis, & ſic jure gentium fieri poterant capientis. Hoc tamen in exteriori foro locum non habebit, ex *l. 17. tit. 28. p. 3.* ubi dicitur quòd capta in fundo alieno poſt prohibitionem domini non efficiuntur capientis.

51 Quæ diſpoſitio an obtineat quoque in conſcientia, dubitari ſolet, & ſub diſtinctione ſolvitur, quòd ſi ſaltus eſt ſeptus patientis, muro, vel vallo, aut ſepto, ita ut animalia libertatem non habeant eundi quò velint, aut non eſt concluſus, ſed locus apertus. Primo caſu venator tenetur in foro interiori conſcientiæ domino ſaltus, vel conductori, quia hæc animalia videntur jam domini eſſe, non autem eſſe in nullius bonis. Ut poteſt conſtitui exemplum in apibus, columbis quæ in vivario, ſeu columbario includuntur, & in ſimilibus quæ ita ſolent concludi. Hæc omnia animalia, aut aves ſi aliquis ceperit contra domini voluntatem, furtum committit Gutierr. *ſup. num. 21. & ſeq.* Molin *diſp. 51.* & alij relati à Cenedo *ſup. num. 6.* Sayr. *d. lib. 11. c. 9.*
52 *num 16. & ſeq.* † Quod rectiſſimè temperat Medina *in Codice de reſtit. q. 12.* laudatus à Molin. *ſuprà*, niſi is qui venationem prohibet contentus eſſe ſoleat pœna inflicta, quia tunc præſumitur ſolutione pœnæ eſſe contentus, etſi non ſoleat exigere ſolutionem damni, ut in Magnatibus & Principibus, hoc apertè erit præſumendum.

Rurſus ſi feræ tales ſint in ſaltibus magnæ vaſtitatis, ita ut nunquam captæ videantur, ſed adhuc videantur ſua naturali feritate & libertate gaudere, hoc in caſu non videntur ad domini ſaltus dominium pertinere, ut docet Covar. *in reg. peccatum 2. part. §. 8. numero 15.* & Molin. *ſupr. diſp. 41. in fin.* Unde majori cum ratione dicendum eſt ad dominorum dominium non pertinere feras quæ in ſaltibus continentur minimè ſeptis & circumcluſis, quia cùm tunc liberum ſit feris egredi, & ire quò velint nullius eſſe cenſentur, cùm ſuam naturalem libertatem retineant, & conſequenter occupantium fiant, & ita non tenebitur reſtituere venator quas ceperit, quia prohibitio domini non poteſt ei adquirere dominium, docent, relati à Gutierr. *ſup. num. 31.*

Neque huic ſententiæ obſtat difficilis deciſio 53
leg 17. tit. 28. part. 3. ubi contrarium ſtatui videtur, ſiquidem Rex Alphonſus ait quòd ſi aliquis contra prohibitionem domini fundum alienum ingrediatur, nihil ſuum facere ex eo quod ceperit, ſed totum eſſe domini prohibentis. Cui difficultati ſatisfacere tentant Medina & relati à Gutierr. *ſupr. numero 32.* eam legem eſſe pœnalem & in recompenſationem injuriæ, quam venator domino facit, ibi venando contra ejus voluntatem, quod captum fuerit domino poſſeſſionis applicari. † Quæ inter- 54
pretatio non tollit difficultatem nec congruit menti Regis, qui minimè pœnalem legem fecit, ſed quod jus ipſum dictat, ſtatuit. Ad probandam hanc noſtram ſententiam aperta ſunt illa legis verba, *Quier prenda alguna deſtas coſas en la ſu eredad miſma o en la agena*, ut ſic facultatem præſtet cuilibet venanti capiendi, etiamſi ſit in alieno fundo vel ſaltu, tunc autem quod captum eſt efficitur domini fundi, cùm ibi præſens eſſet & prohiberet ne in ſuum fundum ingrederetur ad venandum, vel jam ingreſſum venatione arceret, quia ſi venator contra prohibitionem ingrederetur & venaretur, eo in caſu quod capitur efficitur domini. † Nam cùm 55
ingredientem in meum fundum poſſim jure prohibere, *l. 3. plane. D de adquir. reg. dom §. apium § plane, Inſt. de rer. diviſ. dicta lege divus, de ſervitute ruſtic. lege injuriarum 18. §. fin. ff. de injur.* talis prohibitio impedit tranſlationem dominij *l. ſi fundum 17. C. de rei vind.* firmat Accurſ. *in §. feræ, verb. ingrediatur. Inſt. de rer. diviſ.* ubi ei ſubſcribunt Joan. Fab. & portius. Aliàs enim ſi dominij tranſlationem non impediret, talis prohibitio fruſtranea eſſet, & nullius momenti. Unde ſi prohibitio non intervениſſet facta à præſente domino, quod ceperit venator, vel ante talem prohibitionem, ſuum faciet, ut conſtat ibi. *Ca todo quanta y caçare deſpues que ſe lo defendieſe*, & ibi, *Mas ſi ante que ſe lo defendieſe e vieſe algo cazado todo quanto priſieſe debe ſer del cazador, e non a que ver en ello el ſeñor de la eredad.*
† Quod cùm non ſatis expreſſum eſſet jure com- 56
muni, nam opinabatur variè, ut videre eſt ex Accurſio ſibi contrario *in dicta leg. Divus.* Bar. Giphan. & aliis *in dicta lege 3. de adquir. rer dom.* Covar. *dicto §. 8. numero 5.* Pichar. *in d. §. feræ, num. 6. de rer. div.* Donell. *lib. 4. com. capite 8.* ubi Oſvvald. *lit. F.* an impediretur dominij tranſlatio, vel an actione injuriarum agendum eſſet, hoc expreſſit Alphonſus & jure optimo ſtatuit ex tali prohibitione facta à domino præſente, ne fundum ingrediatur, quòd captum fuerit domini eſſe, non capientis, ex ſupradicta ratione, quia nullus in poſſeſſionem alienam intrare debet contra domini prohibitionem.

Sed dubium eſt, an poſſit aliquis interdicere ve- 57
nationem, vel piſcationem (nam de uno ad aliud valet argumentum) in aliquo loco publico? & quidem hoc privato minimè licere conſtat, niſi immemoriali præſcriptione tale jus adquiſierit, *l. 3. §. ductus aquæ, Digeſtis de aqua quotid. & æſt. juncta leg. ſi quiſquam 7. Digeſt. de diverſ. & tempor. præſcript.* ubi ſi quiſquam in publici fluminis diverticulo ſolus pluribus annis piſcatus ſit, alium eo jure uti prohibere poterit. Cui reſponſo contrariatur Papinianus *in lege fin. D. de uſucap.* ubi denegatur præſcriptio longæ poſſeſſionis ad obtinenda loca juriſgentium publica, & apponit idem exemplum, quo utitur Martianus Auctor *d. l. quiſquam.* † At nemo 58
ignorat

ignorat flumina jure gentium & littera eſſe publica *l.4.ff. de rer. diviſ.* & adeò *7.§.quod ſi toto.ff de adquir. rer. dom.* & ut eleganter ait Cicer. *pro Roſcio.* ſic, *Nam quid eſt tam commune, quam ſpiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, littus ejectis* Quamobrem alter Troianus apud Virgil. *lib.1. Æneid.* querebatur quaſi de gente in hoſpitali.

Quod genus hoc hominum, quave hunc tam barbara morem
Permittit patria? hoſpitio prohibemur arenæ.

adducit plura ſolita eruditione dominus Solorzan.
59 *lib.2. de jure Indiar. cap.20. ex num 36.* † Hæ ergo Juriſconſultorum diſſidentes ſententiæ per omnem ætatem celebratæ ſunt, & doctiſſimorum ingeniis anſam præbuere ſeſe diſcruciandi. Plures explicationes adducunt Domin. Pichard. *in §. flumina,n.3. Inſt.de rer. diviſ.* Oſvvald. *ad Donell. lib 5.cap.12.lit. B. & C.* Cujac. *lib.10. Reſp. Papin. in d.l. fin.* Fachin. *lib.11. controv.cap.1.* Giphanius *in l. quod littore 14. in fin. D. de adquir. rer. dom.* Genoa *in Antinom.pagin.303.* Bened. Pinell. *lib.1.ſelect.cap.14* & Solor-
60 zan. *ſup.lib 3.cap.3. num. 63. & ſeq.* † Communiter ea interpretatio admiſſa eſt, quam tradidit Robert. *lib 1. recep. lect. cap.17.* ut Marcianus accipiatur de jure piſcandi nanciſcendo ex longa poſſeſſione, & Papin. de eodem loco publico obtinendo, ut etſi ex poſſeſſione longa piſcationis poſſit alium prohibere eo jure, non tamen ex hoc ſequatur quòd
61 poſſit locum ipſum ſibi vindicare. † ſed eam rejicit Bened. Pinell. *dict. cap.14. num.2.* qui cum Accur. & Cujac. rectiùs ſentit conſentire etiam D. Solorzano *ſup. num.66.* Papinianum loqui de eo, qui cùm pluribus annis locum publicum conſtructo ædificio occupaſſet, poſtea eum deſeruit diruto ædificio, vel cùm pluribus annis piſcaretur deſeruit piſcationem, quibus caſibus cùm alter ſupervenîſſet, & locum occuparet, primus volebat exceptionem præſcriptionis opponere, quam denegat Papin. atque non poſſe prohibitione ulla nata ex longa poſſeſſione impedire piſcari volentem, vel locum occupantem. Ratio eſt, quia licèt per inædificationem, vel continuam piſcandi poſſeſſionem locus publicus ad cauſam privatam redigatur, *l. in tantum 6. D.de rer.diviſ.* attamen ſi locus inædificatus corruat, vel deſeratur piſcatio, redit locus ad priſtinam ſuam naturam & uſum communem, neque tunc poterit exceptionem opponere antiquus occupator, quaſi obtinuiſſet, vel uſucepiſſet loca juriſgentium publica, quod eſſe non poteſt, quia talia loca ſolùm patiuntur occupationem quæ quandiu durat, ſolùm præſtat jus alios repellendi, & ea ceſſante perinde eſt ac ſi nunquam interveniſſet, ſed quaſi jure poſtliminij revertitur locus in priſti-
62 nam cauſam, *d. l. non tantùm.* † Martianus verò apertè loquitur quando occupator diverticuli fluminis non receſſerat, ſed adhuc erat in ſua poſſeſſione piſcandi, qui rectè prohibet in eo loco piſcari volentem, atque ſubmovet exceptione, ſeu præſcriptione longi temporis. Hancque eſſe ipſiſſimam Jureconſultorum mentem, nemo qui legerit atten-
63 tè verba eorum, jam dubitabit. † Unde in noſtro propoſito dicendum eſt ad hoc, ut quis piſcari aliquem prohibeat, vel venari, neceſſarium eſſe ut præſcriptione tanti temporis ſe juvare poſſit, cujus initij memoria nulla ſit, juxta *legem ſanè ſi maris 14. Digeſt. de injuriis, lege venditor 13. Digeſt. comm. prædior.* ubi IC. de tynnaria piſcatione agit, quæ noſtro idiotiſmo dicitur, *la peſca de toſatunes o las Almadravas* notant Covar. *dicto §.8. numero 10.* & Molin. *dict. diſp.46.* Gutier. *dicto cap.28.nu.46.*
64 † Qui inde docent Principem poſſe privato concedere, ut ipſe ſolus in aliqua parte maris, velagri publici poſſit piſcari, vel venari, quo caſu licebit tali privilegiato alios prohibere. Quamvis in his ſpeciebus ſi aliquis piſcetur, vel venetur, non tenebitur in animæ judicio ad reſtitutionem ferarum, quamvis in foro exteriori teneatur, *ex d. l. partita.*

Quid autem erit dicendum ſi Clericus venetur, 65
an ejus efficiatur quod captum fuerit? dubitari ſolet. Hoc ut me iùs percipiatur, ſcire debemus, jure Canonico receptum eſſe, ut Clerici venationem non poſſint exercere ſub gravi pœna eis indicta in Concilio Agathenſi *cap 55.* Epannenſi *cap.3.* Lateran. ſub Alexandro III. *cap.4.1.part.cap.* *& 2. de Cleric. venat.cap.1. ne Clerici, vel Monachi cap.cum Apoſtolus 6 capite quorundam 45.diſt.capite an put ... tis, cum aliis 86. diſt. Clem.1.§. porro §.ſi quis autem de ſtatu monach. lege 59. tit 5.part.1.* obſervant plures ex Summiſtis *verb.Venatio*, Covar. *dicto §.8. numero 2.* Gutierrez *dicto cap.28 num.16.* Petr.Gregor. *libro 39 ſyntag. cap.10. & lib 3.part.juris can.cap.8. & libro 13. de republ. cap. 17. ex num 6.* Tiraquell. *de Nobilitat. cap.37.num.148.* Menoch. *de arbitrar. caſ.413. numero 13. & 16.* Salced. *ad Bernar. Diaz prax. capite 67.* Molin. *ſup. diſt.44.* Sayrus *ſup. dict. lib.11. theſaur. caſuum conſcient. capite 9. numero 20.* Marta *de juriſdict.4.part. cap.57.* Bobadilla *libro 2. polit. capite 18. num. 119.* & alios referens Cenedo *dict. collect. 56. numero 8* Fillincius *tom.1.tract.31. cap.6.num.142* † Ratio eſt, nam quamvis vena- 66
tio, ut ait Caietan. *in ſumm. verb. venatio*, in ſe nullum ſit peccatum, quia eſt uſus naturalis dominii homini præſtiti ſuper animalia, atque ita à natura proveniat, juxta D. Thom 2. 2. *quæſt.64.* Sylveſt. *verb. venatio.* Caſſan. *in catal. glor. mun 11 part. conſider.50.* imò, ut Cicero teſtatur *lib. 3 offic* eſt honeſta exercitatio, & Plin.jun. *lib.2.epiſt.6 ad Cornel.* affirmat ſe crebrò venationibus intereſſe *Mirum eſt*, inquiens, *ut animus hac cogitatione motúque corporis excitetur. Nam undique ſylvæ & ſolitudo, ipſúmque illud ſilentium quod venationi datur, magna cogitationis incitamenta ſunt.* Cui concinit Ovid. *lib.1. de remed. amor.*

Vel tu venandi ſtudium cole: ſæpe receſſit
Turpiter à Phœbi victa ſorore Venus,
Nunc leporem pronum catulo ſectare ſagaci,
Nunc frondoſis retia tende jugis,
Aut pavidos terræ varia formidine cervos,
Aut cadat adverſa cuſpide foſſus aper.
Nocte fatigatum ſomnus, non cura puellæ
Excipit, & dulci membra quiete levat.

Venationis quippe exercitium optima res eſt, atque ſaluberrima, quâ corpus robuſtius efficitur, ut poſſit poſtea Clericus ſuavius altaris miniſterio deſervire, cùm eo modo avocetur à pravis cogitationibus, quas parit, otium, quandiu occupat, & parat manſiones, quandiu tendit retia, attendit, ſpectat, currit, inſpicit, premit, & quod magis eſt ita otium honeſtè declinat, quo nihil eſt pernicioſius, ex iis, quæ tradit Guzman. *libro del honeſto trabaio.* Quare venationem inventum eſſe Deorum teſtatur Xenophon. *lib.de venation.* conferunt tradita in ejus commendationem à Hieron. Mercurial. *lib.3. de arte Gymnaſt. cap.15.* & Tiraquell. *ſup.* & Stevvech. *ad Veget.lib.1. cap. 7.*

Verùm his omnibus non obſtantibus, venatio 67
eſt interdicta Clericis, quia tale exercitium potiùs convenit laïcis & militibus, quia militaris audaciæ & diſciplinæ ſpecimen eſt, ut ait Cicer. *lib. 2. de nat. Deo* Julius Pollux *lib.5. Onomaſt.* Xenophon. *lib.8. Cyriped.* Tiraquell. *ſup.* Demſter *ad Roſin. libro 2. antiquit. cap.7.* Did. Perez *in l.1. tit.22. lib. 2. ordin.* Venatoria enim exercitia athletica ſunt,

&

& militaria, quæ procul, vt potè vita inquieta,
68 abeſſe debent à cœleſti. † Quin etiam neque val-
de probata fuit inter ſæculares venatio, quoniam
ea reddit homines crudeles, terribiles temerarios,
& ad latrocinia & crudelitates aptos. Quapropter
in ſacris litteris malè audiunt Cain, Lamech, Eſau,
Nembrot, qui inter robuſtos venatores connume-
rantur, *Geneſ.cap.8.cap.Eſau.11.diſt.86.* In venatio-
ne inueniuntur inſidiæ, ſtratagemata, crudelitas, au-
dacia, quæ facilè habitum creant, ut eadem audeant
in homines, & ob id cruentiſſimam venationem
Amphitheatri, de qua diximus, introductam, ut
animos ciuium ad cædes aſſuefacerent, docent Lipſ.
in Saturnal. & Buleng. *de venat.cap.11.* Abeſt etiam
miſericordia, adeſt temeritas, qua ferinos mores &
ſanguinolentos contraherent Clerici, quos hone-
69 ſtas & manſuetudo maximè decet. † Facit etiam
quòd ſi venatio eis permitteretur, concesſa quoque
videretur facultas, alioquin deteſtanda habendi
atque alendi canes, accipitres, & ſimilia; cùm ta-
men Eccleſiæ bona Clericis ſint concesſa, ut ſibi
& pauperibus ſubueniant, non autem erit bonum
filiorum panem dare canibus, ut ait gloſ. *in dict.
cap.Eſau.86 diſt.* quam probauit Turrecrem. *in cap.
qui venatoribus, numero 6. illa diſt.* Raynal. Corſ.
lib.3.indag.cap.14. Menoch. *ſup. num.* 15. & ſatis
graue eſt videre deſtinatum perpetuo Dei ſeruitio
vagantem & clamantem feras perſequendo, ut
ait Petr. Gregor. *lib.39. ſyntag. cap.10. numero 14.
70 & d.lib.13. de Republ. cap.7.numero 7. & 8.* † Ac-
cedit etiam & iactura temporis, contemptus nego-
tiorum domeſticorum obliuio, &, ſi loquamur
de vxoratis, filiorum & vxoris, vt agnouit Horat.
lib.1. ode 1.

Manet ſub Ioue frigido venator
Teneræ coniugis immemor.

Sequitur etiam artium vitæ vtilium neglectus, quæ-
ſitorum, vel à maioribus relictorum, propriæque
ſubſtantiæ conſumptio, tranſlata ea in alimoniam
canum. Quamobrem Antiquitas eleganter finxit
Actæonem magnum illum venatorem in ceruum
transformatum à canibus fuiſſe diſcerptum, quia
canes omnem ejus conſumpſerint ſubſtantiam.
Quam fabulam affabrè decantant Ouidius *libro 3.
metamorph.* & enarrant Fulgent. & Apollodor.
lib.4. & notat Petr. Gregor. *lib 4.partit.iuris canon.
cap.8.*

71 Hæc tamen prohibitio ita debet intelligi cum
gloſ. *in d. cap.1 de Cleric.venat. verb. voluptate*, ut
non comprehendat venationem quæ ex cauſa ne-
ceſſitatis, vel ſanitatis fit, vel ob recreationem ho-
neſtam, dummodo non ſit clamoroſa, *c.an putatis 86.
diſt.* & ut ſæpiùs non exerceatur, tradunt Ber. Diaz
in prax.cap.67.num.5. & 6. ubi Salced. Tiraquell. *d.
cap.37.num.148.* Gutierr. *d. cap.28.num.16.* & Dia-
na *3.part.moral.tract.6.reſol.* 19. ex quibus jam pa-
tet quòd etſi Clerici illicitè faciant ſi venentur, ta-
men quidquid ab eis captum fuerit capientium ef-
ficitur, *arg.l.4.§.ſed quod 3. in fin. D. de condict. ob
turp. cauſ.* & ſic ad reſtitutionem non tenebuntur,
quemadmodum laicus qui venaretur tempore pro-
hibito, ut poſt Couar. *ſuprà num.* 3. firmant Gu-
tierr. *num.47.* & alios referens Cenedo *d.coll.56 nu-
mero* 10. Azeued. *in l.1.num. 4. tit. 8. lib. 7. Recop.*
Apud quos variæ de hac re quæſtiones reperientur,
nam eas tantùm attingere volui, quas proprias hu-
jus loci eſſe cognoui.

72 Sed antequam harum legum tractatum abſol-
uamus ſcire reſtat quam ob cauſam Tribonianus
totam legem vnicam de venat. fer. provt antea fue-
rat conſcripta, non appoſuerit, ſed totum illum
verſiculum omiſit, quo continebatur facultas oc-
cidendi feras, non autem venandi, aut vendendi,
qui tamen extat in Codice Theodoſiano, ut *ſu-
prà* retulimus *num....* & nullam aliam rationem
inuenio, niſi quia cùm cruenta ſpectacula ſubla-
ta fuerint, tum gladiatorum, tum beſtiariorum,
ex *l. vnic. infr. de gladiatoribus*, illa prohibitio ve-
nandi & vendendi ceſſauit, & ideo occidendi leo-
nes poteſtatem ſimpliciter concedit, qua com-
prehenditur quoque & venationis & venditionis
facultas, cùm noſtra lege vnica jam ſublata ſit
prohibitio, & voluptas ceſſauerit ſpectaculorum
illorum. † Quæ etſi à Conſtantino ſublatæ, adhuc 73
durarunt ſub Chriſtianis Imperatoribus, vt doce-
mur Symmachi *locis ſup. adductis, & ex l.1. C. Th.
de ſpectacul.* ubi tempore Gratiani & Theodoſij
adhuc durabant. Quin etiam & ſequentibus tem-
poribus adhuc vigere indicatur ex *l.fin.C. de feriis*,
vbi Leo & Anthemius Dominico die prohibent fe-
rarum lacrymoſa ſpectacula, quæ lex lata anno
471, ut inſcriptio inſinuat, & ſubſcriptio, iunctis
faſtis Conſularibus. Poſtea & ſequentibus tem-
poribus mentionem huius ludi inuenio apud Caſ-
ſiodor. *lib.9.var. epiſt.* 35. *& lib.5. epiſt.* 42. ibi,
*Actus deteſtabilis, certamen infelix cum feris velle
contendere.* At tempora Caſſiodori coincidunt cum
Iuſtiniano noſtro, ut ejus illuſtratores docent, &
Horat. Turſellin. *lib.6.epitom. hiſt in Iuſtino*, & Ant.
de Yepes *tom.1 hiſt.S.Benedict. anno Chriſti 550. ca-
pit.1.pag.154.* † Suſpicatur doctiſſimus Pamelius 74
in not. ad Tertull. de ſpectacul. ante cap. 1. his tem-
poribus non fuiſſe permiſſa hæc ſpectacula, ſed
maleficos feris obiectos, aut certè feras cum feris
inter ſe depugnaſſe. Verùm Caſſiodori locus repu-
gnat ubi de ferarum inter ſe certaminibus minimè
loquitur, ſed de venatione Amphitheatrali, ſiqui-
dem poſtquam de eo ſpectaculo egit, orationem his
verbis abſoluit. *Heu mundi error dolendus! ſi eſſet vllus
æquitatis intuitus, tantæ diuitiæ pro vita mortalium
deberent dari, quantæ in mortes hominum videntur ef-
fundi.* † Accedit quoque frequentatum hoc ſpecta- 75
culum tempore Iuſtiniani, ut conſtat ex *Nouell.115.*
quæ eſt *Auth. ut cùm de appellat. cognoſcit. cap. 3.
§ cauſas*, ubi inter cauſas exhæredationis connu-
meratur, *ſi filius inter arenarios & mimos ſeſe ſocia-
uerit*, & *Nouell. 105. de Conſulib. cap. 1.* inter ſpe-
ctacula à Conſule exhibenda, vnum eſt beſtiario-
rum, *Et cum beſtiis pugnantes homines & vincentes
audacia inſuper & interemptæ beſtiæ.* Sed &, quod
magis mirum videtur, tempore Henrici II. Im-
peratoris circa annum 1003, hoc ſpectaculum ce-
lebrari conſueviſſe, patet ex Eucrhelmo *in vita
Sancti Paponis Abbatis*, nam ejus perſuaſu Impe-
rator prohibuit, ne Chriſtiani cum beſtiis depu-
gnarent, vide de hujus Sancti vita Ant. de Yepes
num.5. hiſt. S.Benedict. ann. Ch.1020.pag.360. Quod
miror non aduertiſſe Bulengerum *in ſuo de venatio-
ne opere*, neque de hac re diſſeruiſſe. † Exiſtima- 76
uerim ego hoc ſpectaculum non ſtatim lege lata
in vſu eſſe deſiiſſe, ſed paulatim Chriſtianitate
vires ſumente inoleuiſſe, tum propter crudelita-
tem ludi Chriſtianæ pietati adverſum, tum propter
immenſos in hoc munere edendo ſumptus, non
ſolùm in feris ex vltimo orbe conuehendis & alen-
dis, verùm & in depugnatoribus pretio alliciendis
qui ſanguinem & vitam non niſi ſummo pretio ad-
dicebant, vt ſcribit Bulenger. *ſupr. cap. 14.* † Sic 77
etiam ſcimus gladiatorum ludum etſi à Conſtantino
prohibitum *in leg. vnic. C. Th de gladiator. & in l.
vn. infr. eodem*, ut teſtatur Euſeb. *lib. 4. de vita
Conſtantini cap. 28.* & Sozomen. *lib. 1. hiſt. Ec-
cleſ. cap.8.* Niceph. Calix. *lib. 7. cap. 46.* Adhuc
tamen legimus non fuiſſe in vniuerſum abolitum,

nam tempore Diui Auguſtini in vſu erat, ut videre eſt ex *lib.6.confeſſ.cap.8.* & tempore Prudentij, ſiquidem Honorium adhortatur, ut talem ludum de medio tollat. *lib.2.contra Symmach. ad fin.*

Tu mortes miſerorum hominum prohibeto litare.

Donec Honorius Imperator cuiuſdam monachi Telemachi morte motus omnino ſuſtulit, ut literis prodidit Theodoret. *lib. 5. hiſt. Eccleſ. cap. 26.* videndi Baron. *in not. ad Martyrolog. 1. Ianuar. pag. 5. & 6. & tom. 4. ann. pag* 463. Lipſ. *lib. 1. Satur. capit. 12. circa fin.* Petr. Fab. *lib 2. ſemeſtr. cap* 10. *in fin.* & alter Petrus, non minus doctus ac eruditus, D. Petrus, nempe Pantoja, olim Hiſpalenſis Senator, *in aureis commentariis de Aleatorib. in l. 11. verb. pugnando ex n.1. & maximè n.6.*

78 Reſtat nunc ut alia verba *dict. leg vnica infr. de venat. fer.* explicemus; Præcipitur *ibi*, ne feræ quæ ad comitatum tranſmittuntur à ducibus limitum non plus, quam ſeptem diebus detineantur. *Comitatus* eſt aula Principis, ubi ipſe degit, iam di-
79 ximus *in l. ſi quis 16. ſup. de decur.* † Duces limitum ſunt ij, quorum cuſtodiæ commiſſi ſunt limites Imperij, de quibus egi *in l. 6. ſup. de an. & trib.* qui ſolebant beſtias venatoribus captas ex variis prouinciarum ſyluis ad Principem tranſmittere ad ſpectacula Amphitheatralia & ſolebant nauibus, retibus, caueis & plauſtris incluſæ Romam deuehi, Symmach. *lib. 4. ep* 56. ibi, *Plures de Dalmatia vrſos in apparatum domus noſtra* (lego *veſtra*, nam Imperatori ſcripta eſt ea epiſtola, quem ita ſolet alloqui, & ille loquendi modus Symmacho eſt familiaris) *proximè euenturo, fides aſſerit nuntiorum, quorum ſubuectionem diſpoſitis vehiculis etiam priuatim debemus inſtruere.* Eleganter id quoque firmat Claudian. *lib. 3. de laudib. Stiliconis.*

— *Retibus pars ibat onuſtis.*
Per freta vel fluuios exſanguis dextera torpet,
Remigis & propriam metuebat nauita mercem
Per terram pars ducta rota, longéque morantur
Ordine plauſtra vias montanis plena triumphis.
Et fera ſollicitis vehitur captiua iuuencis.

80 † Sed cur intra ſingulas ciuitates tam paucis diebus feræ immorari deberent, ea videtur eſſe ratio, quam ſuadet periculum ciuium, ſiquidem feræ ſolebant caueis elabi, & multos incautos trucidare. Quod nobis probat Tertullian. *ad Martyres cap. vlt.* ibi, *Quoties feræ & in ſyluis ſuis & in mediis ciuitatibus elapſæ caueis homines deuorauerunt:* atque ita neceſſe fuit omne illud, quod nocet, auferre, *argumento leg. quæ vulgo 42 D. de ædilit. edict.*

81 † Velut grandiores & nimios ſumptus in feris alendis exhibitos cohiberet ne prouinciæ & ciuitates quæ alimonium & pabulum tempore quo detinebantur feræ præſtare ſolebant, expenſis grauarentur, & variis à venatoribus & reliquis huius farinæ hominibus obtererentur exactionibus. Quod deducitur ex *leg 2. Cod. Th de venat. fer.* ibi, *Præſidialis officii Euphratenſis deploratione comperimus eos, qui tranſductioni ferarum deputantur pro ſeptem, vel octo diebus contra legationum formam tres, vel quatuor menſes in Hieropolitanam urbem reſidentes poſt expenſas tanti temporis etiam caueas exigere,* facit lex *nemo, infr. de ſpectaculis*, & quod dixero in *l. vn. infr. de auro coron.* Quam rationem ſubolfecit Rebuff. *in d. l. vn. ad finem*

LEX VII.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad Catullinum Vicarium.*

Negotiátes, veſtiarios, linteones, purpurarios & particarios qui deuotioni noſtræ deſeruiunt, viſum eſt ſecundùm veterem conſuetudinem ab omni munere immunes eſſe.

SUMMARIUM.

1 *Veſtiarij qui ſint?*
2 *Lintearii qui?*
3 *Purpurarij qui?*
4 *Particarij qui?*
Zancha de calceis Imperatori propriis, ibid.

Vestiarii erant qui Imperatorum veſtes 1
negotiabantur & vendebant, curamque de earum comparatione habebant, *leg 4. ſed etiam 4. D. de inſtitor. act. l. libertus 45 D. de oper. liber. leg. 1. Cod. de Epiſc. aud. leg 1. C. de commerc.* † Lintearij 2
ſunt lineæ veſtis negotiatores, ſeu ut alij volunt, lini textores, qui veſtimenta linea conficerent, & texerent, *leg ſi quis ex corpore 1. infr. de muril.* Lamprid *in Alex.* Videntur hi linyphiones dicti Vopiſco *in Saturnino*, id eſt, lini textores, & eas voces idem ſignificare oſtendit *l. intra Calendarum 8. C. Th. de murileg. l. 13. C. Th. de nauicul.* ſed Salmaſ. *ad Vopiſc. ſup.* ad illa verba *alij linyphiones ſunt*, exiſtimat differre vnam ab alia, nam lintearij ſunt negotiatores lineæ veſtis, ut *in præſenti & in l. 5. §. ſi plures 15. D. de trib. act.* linyphiarij ſunt veſtium artifices, ſeu textores, quò ſpectat *leg 1. infr. de veſtib holober.* ubi dicam *infrà*. Illi omnes pertinebant ad gynæceum, ſeu textrinum Principis, de quo *in tit. infr. de murileg. & gynæciar.* & ita probat Vegetius *lib. 1 de re militar. cap 7.* ibi, *Linteones omnes qui aliquid tractaſſe videbuntur ad gynæcea pertinens*, docent ibi Stevvech. & Pancirol. *in not. Imp. Orien. cap. 74. ad fin.* & Buleng. *lib. 6. de Imper. cap 70.* & Salmaſ. *ſup.*

Purpurarij ſunt qui purpuram Principi nego- 3
tiantur, *leg. temperent 4. leg. fin. infr. de veſtib. holober. leg. 1. C. quæ res venire non poſſ.* Purpura enim inſigne fuit ac peculiare Imperatorum, ut dicam *in d. l. inf. de veſtib. holob.* & obſeruat Buleng. *ſuprà lib 2. cap. 4.* † His adiungit lex noſtra *Particarios*, ſeu, 4
ut alij Codices habent, *Particularios*, alij *Parthiarios*, alij *pannarios*. Sed recta eſt lectio *Particarios*, ſeu, *Parthicarios*, ut *in l. 1. infr. de excuſat artif.* qui erant negotiatores pellium Parthicarum, & eas coriabant, quarum mentio eſt *in leg. fin. § ſpecies 7. D. de publicanis.* ibi, *pelles Babylonicæ, pelles Parthicæ*, eas vocat *leg 3. Codic. Th de habitu quo uti oportet indumenta pellium*, ex eis fiebant Zanchæ, ſeu Zancæ, aut Tzangæ (nam variè ea vox ſolet ſcribi *in l. 2. C. Th. de habitu quo uti oportet*) quæ erant calcei ex hac pelle Parthica facti, & proprij Imperatoris, ut conſtat ex Trebellio Poll. *in Claud.* *Zanchas de noſtris Parthicis paria duo*, & ex Corippo *lib. 2. de laudib. Iuſtini. num. 3.*

Purpureo ſuræ reſonant fulgente cothurno,
Cruráque puniceis induxit regia vinclis.
Parthica Campano dederant quæ tergora fuco
Qui ſolet edomitos victor calcare tyrannos
Romanus Princeps & barbara colla domare,

Sanguineo

Sanguineis prælata roſis laudata rubore
Auguſtis ſolis hoc cutem competit uti,
Sub quorum eſt pedibus Regum cruor.

ubi *Particha tergora* de pelle accipias, notant Salmeſ. & Caſaubon. *in not. ad locum Pellionis. pagin.* 341. Gretſer. *ad Codin lib.* 2. *cap.* 6. *numero* 14. Bulenger. *lib.* 2 *de Imp. Rom. cap.* 7 Guther. *de offic dom. Aug. lib.* 4. *cap.* 25. poſt Cujac. *hic*, videntur hæ pelles poſſe comparari cum pellibus Moſchoviticis, vel Tafiletis, quibus hodie utimur. Hinc etiam fortaſſis apud nos nomen illud vulgare *chanclas*, vel *chancletas*, de calceis jam deformatis, & nomen *Zancas*, de cruribus deformibus.

Hi omnes negotiatores fuerunt ſub Comite commerciorum, ad cujus curam pertinebant omnia quæ ad Principis veſtitum ſpectabant *leg.* 2. *C. quæ res venire. leg.* 1. *C. de Epiſc. audien l.* 1. *C. de commerc.* (quas corrupte allegant Pancirol. & Buleng. infrà referendi) *l. negotiatores, C. Th. de luſtrali collat.* Quæ omnes unius legis fragmenta ſunt, *l. omnium* 6. *C. de vectigalib.* docet omnium primus Pancirol. *l. ſupr. dict. cap.* 74. *circa principij finem*, & ab eo ſumpſerunt Bulenger. *ſupr. lib.* 4 *cap.* 30. & Gutherr. *d. cap.* 25. & corpus quoddam negotiatores confeciſſe, probatur ex *d. l. ſi quis ex corpore* 13. *infr. de murileg. l. dudum* 29. *C. Th. de ſuſceptor præpoſ.* Qui immunitatem habebant ſicut alia negotiatorum corpora, ut fuerunt frumentarij, *leg. eos* 9. §. *fin. cum leg. ſeq. verſ. corpus, D. de vacatio. publ mun.* & navicularij, *leg. ſemper* 5. §. *negotiatores, D. de jure immunit. leg. navicularij* 5. *D. de muner. & honor.* ſuarij, *leg. ad excludendas* 9. *C. Th. de ſuariis.* & Pantapolæ, qui erant Græci negotiatores, de quibus *Novell.* 43. Theodoſ. *de Pantapolis ad urbem Romam revocandis*, ibi, *Græcos negotiatores quos Pantapolas dicunt, in quibus manifeſtum eſt maximam ineſſe in emendis vendendiſque mercibus diligentiam.* Ait lex, *Secundùm veterem conſuetudinem* ita infr. *in leg. maximarum* 12. *verſ. materiam*, approbatur vetus conſuetudo, & *in leg.* 1. *inf. de expenſ. ludor. leg. quilibet* 40. *ſupra de decurion. leg.* 2. *infr. de fund limitroph.* cum aliis juribus, quæ hîc congerit Lucas *num.* 1.

L. VIII. XI. XII.

L. *Placet* 8. Vide quæ dixi *in l.* 3. *ſupr. de annon & trib.*

L. eos, qui 11. Vide quæ dixi *in l. univerſos* 5. *ſup. de decurion. num.* 37. *& ſeq.* & Maſtrill. *de magiſt. lib.* 4. *cap.* 13. *num.* 75. *&* 151. Borrell. *de præſtant. cap* 30. *num.* 48. Galganet. *de jure publico lib.* 4. *tit.* 48. *num.* 8

L. maximarum 12. Plura ad hanc legem gloſſemata afferenda eſſent, niſi in proprioribus locis jam vel actum, vel agendum ſit, ut *in leg.* 1. *ſupr. & in l. fin ſupr. de decur.* ubi de pluribus dignitatibus egimus, de temonario in munere, & *id tit. infr. de curſu publ. & in lib.* 12. ubi de variis vocibus quæ *in hac lege* reperiuntur, agemus.

LEX XIII.

L. *Sordidorum* 13. *h. t.* Longiorum commentarium expoſcebat hæc lex, ſed hunc tomum excreſcere quàm par eſt horreſco, de concluſione hac erunt conſulendæ leges & jura quæ adducuntur à gloſſa *in cap. quoniam Abbas* 14. *de officio &*

poteſt. jud. delegati. conſonant *l.* 13. *tit.* 4. *lib.* 4. *ordin. l.* 18. *t.* 24. *lib.* 6. *Rec.* ubi videas Did. Perez & Azeu. latè & utiliter explicant Th. Sanch. *lib.* 8. *de matr. diſp.* 27. *tot.* & Barboſ. *in. l. quia tale* 14. *ex n.* 41 *D. ſolut. matr.* & Morla *in emp. tit.* 2. *in præmiſ. n.* 92. *&* 93. Tuſchus *tom.* 6. *lit. P. concl.* 746. *num.* 5.

TIT. XLVIII.

De quibus muneribus, vel præſtationibus nemini liceat ſe excuſare.

L. *h. t.* Vide quæ dixi *in l. unic ſup. ut nemini liceat in emptione ſpecierum.*

TIT. XLIX.

Qui ætate, vel profeſſione ſe excuſant.

L. 1. *h. t.* Vide quæ dixi *in l.* 2. *ſup. de decurionib.* & Petr. Fab. *in l.* 2. *de reg l. jur* §. 1. *f. l.* 1. *fol* 19. De civitate Berytorum dicam *in leg. unic. infr. de metrop. Beryt. l.* 2. ad finalia verba. Vide quæ dixi *ad tit. ſup. de mun. & honor.*

L. 3. Dixi *in l.* 2. *ſup. de decurion* Maſtrill. *lib.* 1. *de magiſt. cap.* 10. *n.* 95. *& lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 72.

TIT. L.

Qui morbo ſe excuſant.

L. 1. Vide quæ dixi *in l.* 2. *ſup. de decurion ex num.* 57. Valenzuel. *in leg. infamia* 8. *ex num.* 9. *ille tit.* Molin. *de primog. lib.* 1, *cap.* 13. *num.* 76.

L. 3. Maſtrill. *de magiſt. lib* 2. *cap* 10. *n.* 17. Giurb. *conſ.* 8. *n.* 13 Bobadill. *lib.* 2. *polit cap.* 21. *n* 243. De Podagra vide Caſſiodor. *lib.* 10. *epiſt.* 29.

De his qui numero liberorum, vel paupertate excuſationem meruerunt.

L. 1. Vide notata *in leg.* 2. *ſup. de decur. ex num.* 65.

L. 3. Salced. *de repræſent. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 11.

L. 5. Bobadill. *lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 132. *lit.* D. Gutierr. *lib.* 2 *pp quæſt.* 132. *in princ.* & ad quæſtionem an Clerici poſſint collectare pro bonis aſſignatis ad titulum patrimonij ut ordinentur, Riccius 2. *p dec.* 299.

L. 6. Videas *d. l.* 2. *de decurion. ex num* 65. Surd. *deciſ.* 123. *ex n.* Menoch. *conſ.* 486. *n.* 3. & juxta deciſionem hujus legis vidi patrem quinque filiorum à munere perſonali excuſari in hac Curia.

TIT. LII.

De Profeſſoribus, & Medicis.

De Medicis videſis Briſſon. *lib.* 2. *antiq. cap.* 3. Tiraquell. *de nobilit. cap.* 31. *toto*, ubi fusè ſuo more Adam Contzen *lib.* 4. *polit c.* 25 *& ſeq.* P. Greg. *de Repub. lib.* 17. *c.* 8. *&* 9. Oſvval. *ad Den.*

lib. 3. cap. 9. lit. N. Ant Fab. *in Iuriſp. tit. 24. part. 1. illat. 3. pag. 1121.*

L. 2. Vide Caſſiod. *lib. 6. ep.* 19. ubi de laudibus medicinæ. De Grammaticis pleni ſunt libri. De eorum immunitate vide Petr. Greg. *de Rep. lib. 17. cap. 1. n. 6.* Pancirol. *lib. 2. theſaur. c.* 188. *in fine.* Salmaſ. *in Capitolin. in Antonino Pio pag.* 72. Ant. Fab. *ſup.* vide *l. fin. infr.* Cujas. *in l. 6. §. Grammatici. D. de excuſat. tutor.* De laudibus Grammaticæ Caſſiod. *lib* 9. *ep.* 21. Et an poſſint moveri officiales ſine cauſa ſemel approbati, multis cumulatis docet noſter Don. Ioann. de Larrea. *deciſ. Granat. diſp. 1. tot.* & alii à nobis laudati *ſup. in l. 3. num. fin. de canon. larg. tit.* Et quamvis regulariter dicatur non poſſe ſine cauſa removeri officialem, fallit in Magiſtro literarum primarum, & in Grammatico, qui imperiti ſi inveniantur, removendi erunt propter præjudicium factum Reipublicæ. Sicut etiam Medicus imperitus, & Pharmacopola propter ſanitatem, docet Gratian. 1. *tom. diſcep. cap.* 167. *num.* 43. & Larrea *ſup. num.* 21.

LEX III.

Imp. PHILIPPVS A.

Poëtæ nulla immunitatis prærogativa juvantur.

SUMMARIUM.

1 *Poëſis laudes, & quare Poëtæ non habeant immunitatem*, & n. 2.

3 *Quare Poëtæ immunitate non juventur? Adducuntur ſententiæ Cujacij, Ant. Fabri & aliorum, & quæ videtur verior, proponitur*, & n. 4. & 5.

1 POëſim etſi alij notent, plures tamen laudibus in cælum uſque extollunt. Latiſſimus de ea re campus ſeſe offerebat, ſed nobis non licet eſſe tam diſertis Muſas, qui colimus ſeniores. Præcipuè cùm ab ea arcendos eſſe Conſultos acriter ſcalicat Lucas *hîc.* Egregiè de poëſis auctoritate utilitate agunt Petr. Greg. *de Rep. lib. 17. cap. 5. n 4.* Adam Contzen *lib. 4. polit. cap.* 19. Scaliger *de Poëtica.* Claud. Minoës *in comm. ad embl. Alciat. embl.* 4. Flor. Sabin. *lib. 5. ſubciſiu. cap* 7. inter antiquos eleganter de ea re Horat. *lib. 2. epiſt.* 1. *verſ.* 126. ita ait,

Os tenerum pueri balbumque Poëta figurat,
Torquet ab obſcœnis jam nunc ſermonibus aurem:
Mox etiam pectus præceptis firmat amicis,
Aſperitatis & invidiæ corrector & iræ.
Rectè facta refert, orientia tempora notis
Inſtruit exemplis, inopem ſolatur & ægrum
Caſtis cum pueris ignara puella mariti
Diſceret unde preces, vatem ni Muſa dediſſet? &c.

Quapropter non minus, quàm alij Profeſſores literarum debuerunt immunitatibus ornari.

2 Sed quare immunitate non fuerint affecti, non eſt ſtatim obvium, nam Cujacius *hîc* affirmat hoc effectum, quia etſi divini ſpiritus Poëtarum hoc merèantur, lex tamen deficit, cui etiam adſtipulatur Anton. Fab *in Iuriſp. tit. 14. princ. 1. illat. 3 pag.* 1122. ſed eos reprehendente Scip Gentili *lib. 2. parerg cap.* 1. ipſe, etſi laudatus ab Olvvaldo *lib. 3. Don. cap. 9. lit. N* non minus reprehendendus, cùm ait poëſim docentes habere vacationem. Nam cùm hoc officium eſſet proprium Grammaticorum, privilegium datum erat eis aliis legibus, non ob poëſim, ſed ob docendi officium, ut *in l. fin. inf. h. t.* † Plauſibilius vi 3
detur quod tradit Gaſp. Barthius *lib. 5 adverſ cap.* 4. qui ſcribit primis Romanæ Reipublicæ temporibus Poëtas fuiſſe egenos homines, convivia captantes, & patronos pro victu & prandio, ut ex Agellio liquet *lib. 11. noct. Att. cap.* 2. ubi ait. *Poëticæ artis honor non erat, ſi qui in ea re ſtudebat, aut ſeſe ad convivia applicabat, graſſator vocabatur.* Hoc eſt, quia huc atque illuc vagaretur. Sub Principibus tamen ambitio laudari voluit, etiam inter præſentes, & ingens fuit copia vatum, ut ſcimus Auguſti ævo contigiſſe. Floruit itaque, & maximè grata fuit Poëtica. Succedentibus Imperatoribus non ſtatim tota emarcuit, donec tandem ad nihilum redacta & in aulis barbarorum, unde nobiliſſima hæc pars ſcientiarum eviluit, ita ut qui perditi egeſtate eſſent, poëſim profiterentur, & carminibus oblatis victum quærerent. Quod in cauſa fuit, ut cæteris liberalium artium Doctoribus eximerentur, Poëtæ in participandis privilegiis hîc à Philippo.

Quæ ratio non videtur animum ſedare, quia etſi 4
Poëtæ modò fuerint admiſſi, modò rejecti, non debuerunt privari immunitate ob paupertatem, imò multo magis adiuvari, quia multò laudabilius eſt pauperi ſubvenire, quàm diviti, ut docet Acc. *in l. cùm hi 7. §. in ſingulos. D. de tranſact. verb. annos.* cum latè adductis à Velaſco *de privileg. pauper. 1. p. quæſt. 6. & 7.* & ideò eximuntur oneribus patrimonij *in l. 4. §. inopes. D. de muneribus l. 4. ſup. quemadmod. civil mun. & l. 4 ſup. de his qui numero liberor. § ſed & propter 7. Inſt. de excuſat. tutor.*

Quare ergo dicerem Poëtis denegatam immuni- 5
tatem, quia cùm Poëta naſcatur magis, quam fiat, & una ſit quoddam naturæ donum ex excellentiori ingenio proveniens, generoſus ille & divinior ſpiritus plauſu & laudibus tantùm contentus eſt, & ſic præmium nullum, aut privilegium majus dari potuit divinæ illi arti, niſi laudes, ut ait Libanius *declam.* 29. itaque ut de virtute dici ſolet, ipſa quidem merces ſibi, ſibi ipſi gloria & honor, ſe ipſa contenta eſt, ut probat Cicero *lib. 5. Tuſcul in princ.* ita & poëſi præmium intra ſe habet, id eſt, laudationem. In quam rem videtur rectè poſſe adduci *l. reddatur* 8. *infrà hoc tit.* ubi philoſophi falſi patriæ muneribus redduntur, quia ſi profitentur, fortunæ vices ferre poſſe multo magis poterunt ferre onera patriæ, ergo eodem modo ſi Poëtæ laudibus tantùm ſunt contenti, non eſt neceſſarium aliud præmium. Hæc in re planè ſterili ſcribere potuimus.

LEX IV.

Impp. DIOCLETIAN. & MAXIMIAN AA. & CC.

Oratione Divi Pij liberalium ſtudiorum Profeſſores, non etiam calculatores continuentur.

DE orationibus Imperatorum videndi Cujac *libro 1. obſerv. cap.* 8. Briſſon. *lib. 1. antiqu. cap.* 16. & alij relati ab Oſvvald. *libro 1. Don cap. 8. lit. F.* poſt Gothofred *in l. 7. C. de prædiis minor* Bulleng. *libro 3. de Imp. Rom. cap.* 19. Guther. *de offic domus Aug libro 1. cap.* 30. In Digeſtis ſæpe fit mentio harum orationum: & apud Auctores, ut conſtat ex Tacito *lib. 12. an.* Symmach. *lib. 1. ep.* 89.

ep. 89. *& lib.* 6. *ep.* 61. *& lib.* 10. *ep.* 2. Spar ian. *in Caracal.* De hac oratione meminit I. C. *in l. ſi duas* 6. §. *eſt autem*, *D. de excuſat. tutor.* ubi vocatur hæc oratio *epiſtola*, quia huiuſmodi orationes aliquando mittebantur ad Senatum, *leg.* 2. *Cod.Th.de curatoribus Calendarii.* ibi, *Oratio ad ſenatum miſſa.* Iuuenal. *ſat.* 10. *verſ.* 71.

—— Verboſa & grandis epiſtola venit
A capreis.

& Sueton. *in Tiber. cap.* 56. hanc epiſtolam vocat orationem, cùm tamen Xiphilin. *in Tiber.* vocauerit epiſtolam, notat ſatis undè Caſaubon. *in Suet.* & *in Capitol.* videtur de hac oratione capiendus Capitolin. *in Antonino Pio*, dum ait, *Rhetoribus & Philoſophis per omnes prouincias & honores & ſalaria detulit Orationes plerique alienas eſſe dixerunt, quæ ſub eius nomine feruntur.* De Profeſſoribus hac oratione ſalario honoratis, vide latè Cuiac. *in d. l.* 6 §. *Grammatici*, *D. de excuſ. tut. & in l.* 6. dicam *infr.*

LEX V.

L. *Nec intra.* Vide Briſſon. *libro ſecundo antiq. cap.* 5.

LEX VI.

Impp. CONSTANTIN. A. *ad Voluſianum.*

Medicos, & maximè Archiatros, vel ex Archiatris Grãmaticos & Profeſſores alios literarum, & Doctores legum vna cũ vxoribus & filiis, nec non & rebus quas in ciuitatibus ſuis poſſident ab õnibus muneribus, vel ciuilibus vel publicis, immunes eſſe præcipimus, &c.

AD vtilitatem publicam auctoritatémque rerum publicarum quam maximè pertineat Profeſſoribus litterarum præmia honores, mercedeſque & ſalaria proponere, vt ſic homines ad ſcientias addiſcendas inuitentur, quo bonum Reipublicæ continetur, nemo ignorat, niſi qui homo non eſt; ita in quacumque bene conſtituta Republica hoc primum attendi debet, vt in præſenti, & in aliis ſimilibus iuribus, cùm latè notatis à Petr. Gregor. *lib.* 17. *de Republ. cap.* 1. *numero* 6. & *lib.* 18. *toto*, *maximè cap.* 4. & 7. Adde Simancis *de republ. lib.* 9. *cap.* 16 Bobadill. *lib.* 1 *polit. cap.* 10. *n.* 51. Ægid. Roman. *de reg.m. Princip.* 1. *part. cap.* 8. Erneſt. Hochman. *conſ.* 5. *Academ. n.* 375. qui omnes de præſtantia litterarum, & quantum Reipublicæ, & ipſi generi humano, eleganter pertractant cum Adamo Contzen. *lib.* 4. *politicor. toto maximè cap* 9. & 14. ChoKier *lib.* 1. *politicor. cap.* 11. & *de variis Doctorum priuileg.* Anton. Gom. *in l. fin. Taur. n.* 17. Gratian. 1. *tom diſcep cap.* 186. *toto.* & Rebuff. & Horat. Luc. *integris tractat. de priuil gii ſcholar. de Præceptoribus à tributis eximendis*, Florez de Mena *lib.* 2. *var. qu* 2., *num.* 252. videas quoque Petr. Fab. *lib.* 1. *agoniſt cap* 10. Oſvval. *ad Don. d. lib.* 5. *cap.* 9. *lit.* O. Theſaur. *lib.* 1. *qu. forenſ. quæſt.* 93. *n.* 1. quibus adde Caſſiod. *lib* 9. *ep.* 21.

Ad verbum *Archiatros*, vide quæ diximus de Medicis *ſup. in rub.* & cum Pancirol. *lib.* 2. *var. c.* 145 & aliis *in tit. ſup. de præbendo ſalario*, *num.* 21.

Ad verſ. *hoſpites recipere.* Maſtrill. *lib.* 3. *de magiſt. cap* 10. *num.* 178. & *ſeq.* Theſaur. *ſup.*

Ad verſ. *Mercedes etiam.* Propriè loquitur Imperator. Nam ſalaria præceptorum *mercedes* dicuntur. Cicer. *Philipp.*... ſic, *At quanta merces Rhetorì eſt data, duo millia iugerum Campi Leontini Rhetorì aſſignaſti, & quidem immuni, vt tanta mercede nihil ſapere diſceres.* Iuuen. *ſat.* 7. *verſ.* 157.

Noſſe volunt omnes, mercedem ſoluere nemo.
Mercedem appellas?

De ſalariis Præceptorum, vide Petr. Gregor. *lib.* 17. *ſyntag. cap.* 1. *toto* & an ſalaria Doctorum habeant tacitam hypothecam cum priuilegio prælationis, tradunt plures apud Florez de Mena *lib.* 1. *var. quæſt.* 8. §. 1. *numero* 70. & Gratian. 2. *tom. diſcep. cap.* 257. *numero* 21. & *ſeq.* & quâ pœnâ teneantur perturbantes immunitates & priuilegia Doctorum, Menoch. *De arbitrar. caſ.* 377.

LEX VII.

L. *Magiſtros* 7. Vide Bobadill. *lib.* 1. *pol. c.* 3 *num.* 5. *litter. E*, & de magiſtris probis & doctis iuuentuti præficiendis eleganter Contzen *lib.* 4. *polit. cap.* 6. & *cap.* 16. §. 13. & Petr. Gregor. *de Republ. lib.* 18. *c.* 2. & Ioann. ChoKier *lib.* 1. *politicor. cap.* 10. & *ſeq.*

LEX VIII.

L. *Reddatur* 8. De hac lege diſſeruimus latè *in l. quidam ignauia*, *ſup. de decurionib.*

LEX IX.

L. *Archiatri* 9. Diximus *in l.* 6. *ſup.* vide etiam Gratian. *diſcep. forenſ. l.* 2. *cap.* 257. *num.* 4.

LEX X.

L. *Si quis* 10. Vide quæ dixi *in fin. cap.* 1. *ſup. de decur.*

LEX fin.

DIximus *in l.* 6. *ſup.* Maſtill. *ibi* relatus *cap.* 10. *num.* 207.

TIT. LIII.

De Athletis.

LEX VNICA.

Impp. DIOCLETIAN. & MAXIMIAN. AA. *Hermeti.*

Athletis ita demum, ſi per omnẽ ætatem certaſſe, coronis quoque non minus tribus certaminis ſacri (in quibus vel ſemel Romæ, ſeu antiquæ Græciæ) meritò coronati non æmulis corruptis ac redemptis, probentur, ciuilium munerum tribui ſolet vacatio.

SVMMARIVM.

1 *Qui ſcripſerint ſuper hanc legem, & eam ex profeſſo explicent.*
2 *Athletæ nomen quid ſignificet, & quot ludos exercuerint?*
3 *De quinquertio & quinquennali certamine.*
4 *Qui fuerint potiores ludi in quibus ſeſe exercebant Athletæ & de lucta & pugilatu breuiter dictum, & de curſu?* & 6.
7 *Athletis victoribus magna præmia propoſita ex Tertulliano.*
8 *Inter præmia præcipuum fuit corona, & ex quo ardore fieret.*
9 *Coronati in ſacris certaminibus ciuilium munerum habebant vacationem, & de ratione diſſertum*, & n. 18.
10 *Quam ob cauſam huiuſmodi ludi aut certamina Athletarum dicerentur ſacra ex Tertulliano &* D. *Cypriano*, & n. 12, & 13.
11 Gymnici ludi Olympici, *Nemei, Iſthmij & Pythij.*
14 *Coronæ vt præſtaret vacationem, reportandæ erant in tribus certaminibus.*
15. *Victor eſſe in Græcia certaminibus tantum honoris fuit, vt compararetur cum Romano triumpho, aut* Conſulatu, *explicatur Horatius*, & n. 16.
17 *Græci ſuos annos computabant ex ludis Olympiacis.*
19 *Quæ fuerit* antiqua Græcia, *de qua in præſenti ſit mentio?*
20 *Quæ ſint Co... præmiorum*, in l. commodis 40. D. de re judicat. & in l. 1. infr. de primipilo, & n. 21.
22 *Explicatur* l. patronus 35. D. de legat. 1.
23 *Vrbs Roma in trigintaquinque tribus diuiſa, quarum vni adſcriptus debebat eſſe ciuis Romanus, vt poſſet percipere liberalitates Principis, ita vt manumiſſi ſi tribum non haberent, non poterant illas percipere*, & n. 24. & 25
26 *Proponitur practicus caſus ex auctoritate Telli, & reſoluitur cum alia ſpecie ab Auctore propoſita*, & num. 27.
28 *Litteræ & arma habent magnam ſimilitudinem, explicatur Horatius*
29 *Gradus Academiarum indulti ad exemplum coronarum Athletis conceſſarum.*
30 *Academiæ quarum gradus immunitatem præſtant.*
31 *Scientia lit... arum nobilitant.*
32 *Inuehitur in eos qui horrent vocari Doctores.*
33 *Laus Academiæ Salmanticenſis.*

1 HVIVS legis explicationem omittendam duxeram, quia in eam iuſtum volumen concinnauerat Petr. Faber, cuius ſcriptis doctiſſimis & eruditiſſimis nihil addere poterat, qui cum eo comparatus pumilionem ageret reſpectu Coloſſi. Verùm ne imperfectum hoc opus remaneret, cùm etiam ſciam non omnes Agoniſticon Fabrianum callere poſſe, quod ipſe durè ſanè, & obſcurè tractauit, ego blandius & clarius proponam ex noſtro penu multa decerpens quæ vidi propriora eſſe huius loci, cætera Fabro in ſuo Agoniſtico relinquam, multa Hieronymo Mercuriali de arte gymnaſtica, nec non & noſtro doctiſſimo D. Petro Pantoia *in l. 2. de aleatoribus.*

2 *Athleta* nomen ſtrictè ſumptum ad gymnicos ludos relatum (id eſt, ad eos quos paleſtritæ exercebant, à gymnaſio nempe dictos, id eſt, eo loco in quo illi nudi depugnabant (comprehendi eos, qui luctabant, currebant, ſaltabant, vel diſco & pugnis decertabant. Genera itaque gymnicorum ludorum ſunt quinque ſaltus, curſus, iactus, diſcus, atque luctatio, ita docet D. Iſidor. *lib. 18. etym. cap. 17.* & IC. *in l. 2. D. de aleatorib.* vno verbo comprehenderunt antiqui, & vocarunt *Quinquertium*, nomine deducto à quinque artibus, ſeu illis quinque certaminibus, Græci πένταθλον dicunt, docet Pancirol. *lib. 1. var. capit. 46.* Cerda *ad Tertull. de ſpectacul cap. 18. num. 268.*
3 † Et *Quinquennale certamen*, quòd ſingulo luſtro hi ludi celebrarentur, ita obſeruant Natalis Comes *lib. 5. mythol. cap. 1.* Marcel. Donat. *ad Sueton. in Aug. cap. 59.* Beroal. *ad eundem cap.* 8. qui adducunt Strabon. *lib.* 5. vbi de ludis Neapolitanis. *Nunc autem quinquennale ſacrum certamen apud eos celebratur, Muſicum & gymnicum in plures dies, quod æmulum eſſe poteſt illuſtriſſimis Græcorum ludis*, cui adijce Cicer. *lib. 3. de offic. num. 32.* Tacit. *lib. 14. annal.* Papin. *libro 5. ſyluar.* Sueton. *in Aug. cap. 18.* Mamertin. *in Paneg. Iulian.* Alex. ab Alex. *lib. 5. cap. 8.* Turneb. *lib. 11. aduerſ. cap. 15.* & alios, & ita *luſtrale* fuit nuncupatum à Tacit. *lib. 16. in princ.* ibi, *Interea propinquo iam luſtrali certamine*, id eſt, quinquennali, vel olympico certamine, ita Ammian. *lib. 29. hiſt.* de Peregrino quodam philoſopho. *Qui cùm mundo digredi ſtatuiſſet, olympiæ quinquennali certamine ſub Græciæ conſpectu flammis abſumptus eſt.*

4 Ex his ergo ludis, vel exercitationibus potiores fuerunt curſus, pugilatus & lucta, ſeu palæſtra, nam palæſtram pro lucta Latini appellauere, quæ cæteris videtur antiquior & grauior, ex traditis à Mercuriali *lib. 2. de arte gymnaſt. cap. 8.* Petr. Fabro *libro 1. agonoſt. cap. 10. & 30.* & eleganter noſter Pantoia diſſeruit *in d. l. 2. de aleator. verb. luctando, ex n. 1.* ubi omnia quæ ad luctam pertinent, explicat.

5 Secundo loco pono pugilatum. Pugilatus erat cùm athletæ pugnabant, non brachiis, ut in lucta, complicatis, ſed ſummis tantùm pugnis, vel nudis, vel ærea, aut lapidea ſphæra plenis, vel lamina, aut loris circumſeptis, aut ligatis ſeſe percutiebant, ob idque hoc certamen duriſſimum & laborioſiſſimum reputatum, in quo virtus roburque animi & corporis maxime oſtendebatur, & ideo apud Homerum primum locum habuit, vt ſcribit Plutarch. *lib. 2. quæſt. conuiual. quæſt. 5. ad fin.* & D. Chryſoſt. *orat. 29.* dum pugilem Melancomam laudare nitebatur, de ea re ſolum

lum loquitur. Solius enim animoſitatis oſtenſio in bellicis eſt. Athletarum autem ſtudium p ri er & fortitudinem, & pariter animoſitatem, pariterque robur pariterque modeſtiam inſerit. Proinde etiam inter Athletarum ſtudia non facillimum elegit, ſed difficillimum cæſtuum e im certamini ſtudait, obſeruat P. Fab. ſup a libro primo cap. 7. & libro 3. cap. 7. quapropter D Iſidorus d. lib. o. 18. c. 18. & 22. pugilatum virtutis nomine deſignat, quia pugiles omnibus periculis ſeſe obiiciebant, non ad ocalorum ſuggillationem, aurium obtuſione n, dentium excuſſionem modò, ſed vſque ad internecionem ipſam, vt colligi poteſt ex Vlp. in leg qua actione 7. §. ſi quis in collatione 4. D. ad l. Aquil. & oſtendit F.b. d lib. . c. 7. & Mercurial lib. 2. de arte gymnaſt. cap. 9. Pancirol. d. lib. 1. cap. 46. & Pantoia in dict. l. 2. de aleator. verb. pugnando ex num. 2

6 Tertio loco adaptatur certamen aliud, curſus nempe, de quo iam laudati Mercurialis lib. 2. cap. 10. Alex. ab Alex. d. lib. 5. gen. c. 8. & Pancir. vbi prox. Petr. Fab. lib. 1. cap. 23. plene & doctè Pantoia in d. l. 2. verb. curſ e ido? A quib is diſces multa, quæ hîc ſilentio inuoluimus circa horum & ſimilium certaminum leges, mores varios, modum, vitam Athletarum, quod ita fecimus, ne aliorum tranſcribamus paginas, & vt quæ ſunt propriora hui is loci, ſolù n at ingam s. Satiſque ſit deſignaſſe ludos, de præm is verò victorum agendu n erit quæ eſt propria ſpeculatio noſtræ diſputationis.

7 His athletis ſi viciſſent, ob virtutem & gloriam magna præmia conſtituta ſunt, vt ex Suida, Clemente Alexandrino, & aliis obſeruant P. Fab. libro 2. agoniſtic. cap. 9. & libro 3. cap. 19. Natalis Comes libro 5. mythol. cap 1. Alex. ab Alex. lib. 5. genial. cap. 8. Sed luculentiùs cæteris ea expreſſit Tertulian. in Scorpiaco adu rſ. Gnoſticos cap. 6. his verbis. Agonas iſtis contentioſa ſolemnia & ſuperſtitioſa certamina Græcarum & religionum & voluptatum quanta gratia ſeculum celebret etiam Africæ liquit. Adhuc Carthaginem ſingulæ ciuitates gratulando inquietant donatam Pythico agone poſt ſtadij ſenectutem Ita ab æuo digniſſimum creditum eſt ſtudiorum experimentum committere, artes corporum & vocum praſtantiam excendere, præmio indice, ſpectaculo iudice, ſententia voluptate: in qua nulla ſunt prælia, nonnulla ſunt vulnera, pugni qua jact, calces arietant, caſtus dilaniant, flagella dilacerant: nemo tamen agonis præſidem ſuggillauerit quòd homines violentia obiectet, iniuriarum actiones extra ſtadium: ſed quantum liuores illi & ruores & vibices negotiantur intendis coronas ſcilicet, & gloriam & dotem, priuilegia publica, ſtipendia ciuica, imagines, ſtatuas, & qualem poteſt præſtare ſæculum de fama æternitatem de memoria reſurrectionem Pyctes ipſe non queritur, dolere ſe non vult, corona premit, vulnera palmat, ſanguinem obſcurat.

8 Ex quo conſtat potiorem locum inter præmia obtinuiſſe coronam, quæ quidem interdum oleagina vel ex oleaſtro, lauro, apio vel ex pinu, vel ex aliis foliis, ut docemur ex Plin. lib. 16. c. fi. & lib. 19. cap. 8. ad fin. vbi de apio, Dione Chryſoſt. orat. 31. Libanio declamat 37. Philoſtrat. libro 5. de vita Apollonij cap. 12. & notant Petr. Fab. ſup. libro 1. cap. 22. Mar. Ant. Muret. libro 15. var. c. 7. Pancirol. libro 2. var. cap. 113. Sauaro ad Sidon. libro 8. ep. 9. in fin. & carm. 23. numero 425. Bulenger. de Circo cap. 54. Delecamp. ad Plin. d. libro 19. cap 8. Gothofred. in præſenti. Crucæus in annot. ad Statium Sylu. lib. 2. in Surrentino Pollij ad illud,

—— Ad Ambracias conuerſa gymnade frondes.

qui ait frondes ibi pro ludis metonymicè poni, nam præmium corona foliacea. Quapropter agonas iſtos vocauit foliaceos Pollux libro 3. vide etiam Bulenger de theatro cap. † Vnde qui jure coronati erant in his ſacris certaminibus, conſequebantur vacationem munerum, ut hîc. & excuſabantur à tutela, l. ſi duas 6. § Ulpianus, alias eſt §. Athleta 15. D. de excuſat. tutor. ibi, Athletæ habent à tutela excuſationem, ſed qui ſacris certaminibus coronati ſunt, & ab infamia liberi ſunt, l. 4 in princ. D. de his qui notat. conferunt l. commoda 40. D. de re judicat l. ſpem 5. Cod. quæ res pignori. (de quibus infrà agemus. (Plin. libro 10. ep. 119. & ſeq & alter Plin. d. lib. 19. cap. 8. ad fin. ubi de apio Honos ipſi in Achaia coronare victores ſacri certaminis. Tzetzes chil. 3. c. 475. ibi, Athletæ conſequi aliquid muneris cupientes ſacris certaminibus non lilia & flores & herbarum coronas victores per coronam populi diſcurrebant. 9

Dictæ ſunt ſacræ coronæ & ſacra certamina in præſenti, & in dictis locis jam adductis, quia in honorem deorum tales ludi celebrarentur, ut arbitratur Alciat. hîc, Natalis Comes d. libro 5. mytholog. cap 1. & c. 16. Petr. Fab. libro 1. cap. 3. reclamante neſcio quo fato, Gothofredo hic, quod indicat Quintilian. lib. 3. inſtit. cap 8. ubi de ludorum religione ita ait, Præcedat enim ſemper aliquid neceſſe eſt, ut in ludis honor Deorum, in theatro non inutilis laborum remiſſio deformis & incommoda turbæ, ſi id non ſic conſtictatio, & nihilominus eadem illa religio cùm theatrum veluti quoddam illius ſacri templum vocabimus. Tertulian. de ſpectacul. cap. 11. ibi, Ineamus etiam agonum retractatum, origo iſtis de ludorum propinquitate eſt, inde & ipſi ſacri, vel funebres inſtituti, aut Diis nationum, aut mortuis ſiunt, proinde tituli olympia Ioui quæ ſunt Romæ Capitolina, item Herculi Nemæa, Neptuno Iſthmia, cæteri mortuorum varij agones. Quid ergo mirum ſi apparatus agonum idololatria conſpurcat de coronis profanis. † Cui poſſumus adiicere comitem 10 ejus diſcipulum, Diuum nempe Cyprianum, qui de ſpectacul. numero 3. ita magiſtrum imitatur. Scriptura, omnia ita ſpectaculorum genera damnauit, quando idololatriam ſuſtulit, ludorum omnium matrem, unde hæc leuitatis & vanitatis monſtra venerunt. Quod enim ſpectaculum ſine idolo? Quis ludus ſine ſacrificio? Quod certamen non conſecratum mortuo? & inferius numero 4. Idololatria, ut jam dixi, ludorum omnium mater eſt quæ vt ad ſe Chriſtiani fideles veniant blanditur illis per oculorum & aurium voluptatem. Romulus Conſo quaſi conſilij Deo ob rapiendas Sabinas Circenſes primus conſecrauit. Græca illa certamina vel in cantibus, vel in fidibus, vel in vocibus, vel in viribus præſides ſuos habent varia dæmonia, & quidquid eſt aliud quod ſpectantium aut oculos mouet, aut delinit aures ſi cum origine ſua, & inſtitutione quæratur, cauſam præfert, aut idolum, aut dæmonium, aut mortuum. † Hoc autem Diuus ille dixit, quia gymnici ludi cum primis Ioui olympico 11 & Herculi fuerunt dicati à quo Heracleotici dicti ſunt, & aliis Diis, vt Pythia Apollini & plerunque mortuis, ut Nemæa Archemoro Iſthmia Palæmoni ut eleganter demonſtrat Auſon. in Eglogario, ſeu de ratione libræ ad fin. ubi de luſtralibus agonibus. 12

Quatuor antiquos celebrauit Achaia ludos,
Cœlicolûm duo ſunt, & duo feſta hominum.
Sacra Iouis Phœbique Palæmonis Archemorique
Serta quibus pinus malus, oliua, apium.

de his conſule Natal. Comit. d. lib. 5. mythol. c. 1. & ſeqq. Petr. Fab. libro 1. agoniſt. c. 25. & libro 2. cap. 23. Pancirol. libro 1. var. cap. 46. Delecamp. ad Plin. lib. 19. c. 8. litt. MM. Bulenger. de Circo c. 54. poſt Alexand. ab Alexand. d. libro 5. genial. c. 8.

Et ut ad propoſitum redeamus, ſacri ludi ſunt dicti 13 quia exiſtimabant Ethnici rem gratam ſe illis ludis Diis facere, ita demonſtrat Arnob. libro 7. con-

ora gentes ibi, *Vos æris tinnitibus & tibiarum ſonis, vos equorum curriculis & theatralibus ludis perſuaſum habetis Deos delectari & affici, iráſque aliquando conceptas eorum ſatisfactione molliri:* Quod confirmat quoque Val. Max. *libro* 2. *cap.* 4.

14 Dicta autem præmia, ſeu coronæ, tribus in certaminibus reportanda erant, vt in præſenti deciditur, dum tamen ex tribus coronis merito magis, quàm ambitioſa æmulorum corruptione, quæſitis vnam Romæ, vel in antiqua Græcia reportauerint cuius religioni vetuſtæ propter ludorum in ea regione factum initium ac inſequutam celebritatem eam conceſſerunt immunitatem Imperatores. Vel quia ex vetuſto Græciæ ritu ac inſtituto rigidior ibi virtutis & roboris athletarum fieret indagatio, & grauius iudicium iuris agoniſtici, vt exiſtimat Petr. Fab. *lib.* 3. *agoniſt. c.* 28. *argumento leg.* 4. *infr. de delegation. l. quicunque* 24. *cum ſeqq. l. ex comitibus* 41. *l. qui laborem* 86 *C. Th. de decurion.* vbi prohibentur immunitatibus gaudere qui non meritis, ſed pretio & vmbratili ſuffragiorum pactione ad dignitates aſcenderant. Hoc ideò, quia æmuli aliquando corrumpebantur, vt vinci ſe paterentur, vt *hic* innuitur & comprobatur ex D. Paulo 2. *ad Timotheum c.* 2. ibi, *Nam, & qui certat in agone, non coronabitur niſi legitimè certauerit*, docet Petr. Fab. *lib.* 2. *c.* 17. *& lib.* 3. *c.* 21 *&* 25. Itaque ex vetuſto more poſt tres coronas athletæ habebant immunitaté. Placuit tamen hic vt ipſarū ſal'é vnam eis qui athletarū priuilegio vt volūt, aut Romæ, aut in antiqua Græcia cōſequerentur.

15 Neque videatur mirum cum athletis ita beneficos & liberales extitiſſe Imperatores, quoniam tantum Græci ſuis agoniſtis ſi viciſſent detulerunt, vt maius ac glorioſius iudicarent Olympiis viciſſe, quàm Romæ triumphaſſe, vel Conſulatum geſſiſſe, ita teſtatur Cicero *pro Lucio Flacco num.* 13. ibi, *Quid ſi etiam occiſus eſt à piratis homo nobilis, cuius ferè nobis omnibus nomen auditum Atinas pugil olympionices. Hoc eſt apud Græcos (quoniam de eorum grauitate dicimus) propè maius & glorioſius quàm Romæ triumphaſſe*, & lib. 2. Tuſculan. num. 17. *Inde pugiles cæſtibus contuſi ne ingemiſcunt quidem, ſed quid hos, quibus Olympiorum victoria conſulatus ille antiquus videtur;* Quapropter non immeritò dixit Horat. *l.* 1. *od.* 1.

Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegiſſe iuuat, metaque feruidis
Euitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos euehit ad deos.

vbi Læuin. Torrent. *num* 6. dubitat an Deos terrarū dominos appellet, an potiùs ipſos victores Olympionicos. Petr. Fab. *lib.* 2. *cap.* 16. ſimpliciter ait id eſſe, id eſt, Diis æquari, vel comparari. Ego malim voluiſſe ſub terrarum dominis accipere Conſules, qui tanquam Dii terreni iudicabantur, iuxta illud Claudiani *lib.* 3. *de laudib. Stilicon.*

Proximè Diis Conſul.

iunctis quæ diximus *in l. fin. ſup. de decurion. cap.* 1. Vel, vt ait Acron, id eſt, eleuat eos, & facit dominos terrarum, & euehit ad Deos, tanquam ſi Deos ipſos contingerent, quo ſenſu Horat. *lib.* 4. *od.* 2 palmam illam agonum *cæleſtem* vocat.

Siue quos Elea domum reducit
Palma cœleſtis pugilemve equumve
Dicit, & centum potiore ſignis
Munere donat.

16 † Confert etiam Vitruuius *de architect. lib.* 9. ibi, *Nobilibus athletis, qui Olympia, Pythia, Iſthmia, Nemæa viciſſent Græcorum maiores ita magnos honores inſtituerunt, vt non modo in conuentum ſtantes cum palma & corona ferant laudes, ſed etiam cùm reuertuntur in ſuas ciuitates cum victoria triumphantis quadrigis in mœnia & in patrias inuehantur, aquè rem publica perpetua vita conſtitutis vectigalibus fruantur.* Non minus eleganter Dio. Chryſoſt. *orat* 31. ibi *Coronam in ludis Olympicis ſcitis vtique oleagineam eſſe, quam multi pluris faciunt, quàm vitam, non quod illic nata olea aliquid in ſe habeat admirandum ſed quòd non facilè neque pro re parua detur. Proinde ferè circa noſtra tempora Imperatorum quidam ita valde eam affectauit, vt concupiuerit illic victoriam, certaueritque apud Eleos, atque hunc felicitatis terminum ſtatuerit ſuæ*, videndus idem *orat.* 29. & Libanius *declamat* 47. & quæ notant Petr. Fab *libro* 2. *c.* 13. *&* 16. Godeſcal. Stevvech. *ad Veget. libro* 2. *c.* 24. & Bernart. *ad Statium libro* 6. *Theb. in princ.* ad illud, Graium *ex more decus* † Nec prætermittendum eſt adeò hos ludos in 17
pretio fuiſſe, ut ſuos annos Græci ex Olympiadibus numerarent, de quibus vide Euſebium & alios, quos refert Pamel. ad *Tertull. de ſpectac. c.* 11. *num.* 108. & Alex. ab Alex. *d. lib* 5 *c.* 8. & Pineda *lib* 4. *Monarchiæ c.* 2. *toto* Onuphr. Panuin. *lib.* 1. *Faſtor.* Torniel. *annal. ann* 3178. *num.* 3. & cæteri Chronographi apud D. Martinum Carrillo *in Annal lib.* 1 *anno* 3230 *pag.* 19 † Vnde non immeritò Imperatores 18
hanc condiderunt conſtitutionem non ſolùm athletarum fraudibus occurrentes poſt adeptas coronas ſe ciuilibus muneribus eximere parantium, ſed vt ita præmiis ad ſubleuandos labores incitarentur propter has immunitates aliaque præmia & honores victoribus attributas. Confert Caſſiod. *libro* 11. *ep.* 35. & quæ de præmio dixi *libro* 1. *obſeru. cap.* 4. *ex num.* 1. & 18. *ibidem lib.* 1. *c.* 13. *num,* 48. Fulu. Conſt. *in l.* 1. *infr. de filiis offic. ex num.* 1.

Quod nunc ſupereſt explicandum eſt, quæ in 19
præſenti ſit *Antiqua Græcia* nam hoc non ſatis explicarunt Cuiac. & Gothofred. eam Italiæ partem intelligentes, quæ Magna Græcia, vel Maior fuit appellata ab antiquis, de qua Ouid. *lib* 4. *Faſtor.* Senec *de conſol. ad Helu. c*6. Val. Max. *libro* 8. *c.* 7. *in extern. exem.* 1. quam opinionem rectiſſimè notat P. Fab. *libro tertio, cap.* 25. affirmans ſub intellig nomine *antiquæ Græciæ* Achaiam, quæ propriè & verè antiqua Græcia, vt conſtat ex Plin. libro octauo epiſt. fin *Cogitate miſſum in prouinciam Achaiam illam veram & meram Græciam, in qua primum humanitas litteræ etiam fruges inuentæ eſſe creduntur. Reuerere conditores Deos numina deorum, reuerere gloriam veterem, & hanc ipſam ſenectutem quæ in homine venerabilis, in vrbibus ſacra eſt. Sit apud te honor antiquitatis, ſit ingentibus factis, ſit fabulis quoque.* Alter Plin. ſenior nempe, *libro* 4. *nat. hiſt. cap* 5. vbi de Achaia ita ait. *Portus Cenites ſinus Saranitus, olim querno nemore redimitus, vnde nomen ita Græcia antiqua appellante quercum* quibus adiice Tacitum *lib.* 15. *annal. ad med.* ibi, *Acriore in dies cupidine agebatur Nero promiſcuas ſcenas frequentandi. Non tamen Romæ incipere ſcenas auſus, Neapolim quaſi Græcam vrbem delegit, inde initium fore vt transgreſſus in Achaiam inſigneſque & antiquitus ſacras coronas adeptus maiore fama ſtudia ciuium eliceret.* Sic & Philoſtrat. *lib.* 5. *de vita Apollonij cap* 12. *de Olympicis ludis* diſſerens, Achaiæ præcipuè mentionem facit, ita. *Si quis enim athletam præcelſo corpore magnoque animo paratum, & membrorum proportione bene compactum in Achaia ad Olympios ludos proficiſcentem intueretur, accedenſque fortiter contra aduerſarios pugnare cohortaretur iuberetque illi in parta victoria ne ſe præconis voce victorem declarari permitteret, neve coronam ex apio acciperet delirare profectò videretur* Achaia verò præcipua fuit Græciæ pars, cui correſpondet hodie *la Morea* de ea vide quæ tradit Panciro. *in not. Orient. cap.* 103. poſt Strabon. *lib.* 8. Ptolomæum *lib* 3. Plin. *lib.* 4. *cap.* 5. Volfgan. Lazium *lib.* 2 *rer. Græcar. pag.* 11. *verſ hæc cùm ita ſint.*

Præter

20 Præter civilium munerum vacationem alia item præmia fuerunt co ceſſa athletis victoribus, annua nempe ſtipendia, emolumenta, & alimenta, & victus præbitio in vitæ dies, ut *ſuprà* ex Tertulliano & Vitruvio *num.* 16 probavimus. Hæc *commoda præmiorum* vocat Papinian. *in l commodis* 40. *D. de re judicat.* ubi ait, *Commodis præmiorum, quæ propter coronas ſacras præſtantur condemnato, placuit interdici, & eam pecuniam jure pignoris in cauſam judicati capi.* ò ſonat *l. ſpem* 5. *C. quæ res pigno.* ita *commodis præmiorum* dantur primipilo, *infr. de primipilo in l. Lucius* 12. *D. de legat.* 2. *l. pater* 25. *D. de adimen legat.* quæ vox à militia videtur deducta, non utitur ea Vegetius *lib.* 1. *de re mil. cap.* 11. Sueton. *in Aug ca.* 24. *&* 49. *& in Caligul. cap.* 44. *& in Neron cap.* 31. qui ſemper de militibus loquuntur jam emeritis, notant eleganter Alciat. *lib.* 8. *parerg. cap* 5. Turneb. *lib.* 5. *adverſar. c.* 5. Joan Savaro, *ad Sidon. lib* 6. *epiſt.* 8. ad illa verba *militiæ commoda*. Dorleans *ad Tacit. lib.* 1. *annal. pag.* 76. Barthius *lib.* 1. *adver. c.* 10. *& libro* 41. *cap.* 16. †
21 Unde conſtat *in d. l.* 1. *de primip. cum ſimilibus*, non loqui de ſalario, ſed de præmio, aut aliis honorariis renumerationibus, quæ ob rectè navatam operam in adminiſtratione primipilari vel ob victoriam & virtutem in ludis præſtitam aut conſecutam ſolebant concedi, ſicut militibus commoda militaria dabantur, vel poſt eorum mortem uxoribus aut filiis, ſicut ſolet Rex filiis, aut viduis mulieribus eorum, qui vel in pace, vel in bello inſervierunt, quam liberalitatem antiqui vocarunt *commoda*, ut immunitas data in mercimoniis, *in l.* 14. *C. Th. de luſtral. toll.* vel in teſſeris frumentariis, vel annonis, *l. Titia* 87. *D. de leg.* 2. cum adductis à Couſtint *in d. l.* 1. *infr. de filiis official. ex num.* 4. & à me *in l.* 1. *ſup. de excuſ. muner.*

22 Hinc venit explicandus elegans Scævolæ locus *in l. patronus* 3. *l.* 5. *in princ. D. de legat.* 3. apud quem fuit quæſitum cùm patronus liberto ſtatim tribum emi ab hærede petiiſſet, & hæres fuiſſet in mora, ita ut antequam tribum emeret, libertus deceſſiſſet, an hæredi ejus tribus æſtimatio competeret, & reſpondet deberi non ſolum æſtimationem, verùm & omnia commoda, quæ potuiſſet libertus percipere in diem mortis, ex liberalitatibus Principum quæ traditio ut explicetur adverto relictis Accurſ. Cuman. Alberic. & aliorum ſomniis, cum Alciat. Taurel. & Covar. *lib.* 4. *var. c.* 1. *tot.* Revard. *de auctor. prud cap.* 7. Cujac. *lib.* 7. *obſerv. c.* 14. Caſaubon. *in Sueton. libro* 2. *ſeu in Aug. cap.* 42. Dorleans *ad*
23 *Tacit. libro* 13. *pag.* 681. *num.* 8. † Romanam urbem in quinque & triginta tribus fuiſſe diviſam ut ex Livio, Cicer. & aliis probat Covar. *dict. cap.* 1. *num.* 4. *& ſeq.* Rurſus adverto quòd quamvis ſervi manumitterentur eis modis, quibus de jure civili libertatem conſequebantur, ut *tit. Inſt. de libertin.* non tamen ex ea manumiſſione, etſi cives eſſent, omnibus honoribus & privilegiis civibus conceſſis, fruebantur, ut poſſent ſcilicet commoda tribuum civibus conceſſa, quæ congiariis frumentationibus, teſſeris frumentariis, aliiſque Principum liberalitatibus conſtabant, conſequi, niſi in unam ex illis tribubus adſcripti eſſent, ita videtur docere Sueton. *in Aug. d. cap.* 42 ibi, *Nec minore inquit, gravitate atque conſtantia cum propoſito congiario multos manumiſſos inſertoſque civium numero comperiſſet, negavit accepturos quibus promiſſum non eſſet* & Perſ. *ſat.* 5.

Libertate opus eſt, non hac, ut quiſque Velina
Publius emeruit ſcabioſum teſſerula far.

Tacit. *libro* 13. *annal* cùm diſſereretur in ſenatu de libertis, adjectum eſt. *Hinc plerumque tribus decurias, miniſteria, magiſtratibus & ſacerdotibus cohortes etiam in urbe conſcriptas, & plurimis Equitum pleriſque ſenatoribus non aliunde, quàm à libertis originem trahi.*

Unde cùm, ut jam dixi, præter manumiſſionem neceſſe quoque haberet liberus ad liberalitates 24
principales tribum habere, ſolebant benigniores patroni, quos à ſua poteſtate liberaverant, eis tribum emere, vel emi mandaret Quod plerumque factum eſt, ut ſic patroni plus haberent, aut frumenti, vel earum rerum, quæ ex liberalitate Principis civibus ſolebant elargiri, ut demonſtrat Dionyſ. Halicarnaſ. *lib.* 4. qui multos ſua ætate liberatos queritur, *Ut frumentum*, (inquiens) *publicè dari ſolitum ſingulis menſibus accipientes, aut ſi qua alia largitio a Principibus, vel magiſtratibus fuerit celebrata auctoribus libertatis ſuæ, id ſtatim afferant.* † Eoque ſpectavit Scævola *in dict. leg. patronus*, cum inquit, patronum tribum emi mandaſ- 25
ſo, quod cùm differret hæres, & libertus pendente emptione moreretur, quæſitum eſt, an omne illud commodi quod ipſi liberto ratione tribus competeret ſi ſtatim, ut voluit patronus, empta eſſet, ad hæredem ſuum tranſmittat; & reſolvit tranſmittere. Quoniam cùm in mora fuerit hæres ratione moræ tenebitur omne damnum reſarcire, *l. qui ſolidum* 78. *l. ſi quis ſervo* 84. *D. de leg.* 2. † 26
Cujus rei argumento inferebat Tellus *in l.* 26. *Tau. num.* 11. *verſ. exinde*, quod ſi pater permiſiſſet dare officium decurionatus tempore quo in matrimonium collocabitur, juxta *l.* 21. *Tau*, ſi non dederit ſolvet æſtimationem talis officij, cùm vendi ſoleat, ita ut non ſolùm teneatur ad pretium, ſed & ad redditus qui ex tali officio conſequuntur ex die mo-
ræ. † Cui ego addo ad reſtitutionem teneri non 27
ſolùm redituum, ſed etiam cùm hujuſmodi Decuriones ſoleant ſorte eligi, ut Regiis comitiis adſint pro ſuis civitatibus, ut mos fert noſtræ Hiſpaniæ, Princepſque ſoleat eis plurimas præſtare liberalitates. Hinc erit quod ſi pater, vel alius qui tale officium tenebatur reſtituere, non reſtituat, & ad comitia aſſumptus à Rege dona, aut alia beneficia acceperit, tales liberalitates reſtituet, ex *d. l. patronus*, cui adde Carol. Tapia *in rub. de conſtit. c.* 3. *num.* 3. & Caldas *in* §. *ſed hæc, Inſt. de inoſſicioſ. quæſt' cap.* 2. *num.* 5.

Illud ſanè omittendum non duxi, quòd cùm lit- 28
terarum profeſſio magnam cum armis habeat ſimilitudinem, nam non minus miles & athletas in gymnaſiis exercebantur, ac qui litteris incumbunt unde gymnaſia, quæ erant loca illa, in quibus palæſtritæ exercebantur, pro ludo litterario & loco in quo fit litterarum profeſſio & diſputatio, ſumi cœpit, & ob id rectè Horat. *lib.* 1. *od.* 10. Mercurium laudat ab eloquentia, quam more palæſtræ, id eſt, exercitatione ab ipſo invecta hominibus edocuit.

Mercuri facunde, nepos Athlantis.
Qui feros cultus hominum recentum.
Voce formaſti catus, & decoræ
More paleſtræ.

Item etiam & militare dicuntur cauſarum patroni *in l. advocati* 14. *Cod de advoc. diverſ. judicior.* ut doctè explicat Franc. Conan. *lib.* 4 *comm. cap.* 15. Nam arma & ſtudia litterarum æquiparantur in jure, ut docet Accurſ. *in l. nepos* 125. *verb. dignitate*, *D. de verb. ſignif.* & poſt eum Rebuff. *de privil. ſchol. privil.* 55. *num.* 5. Petr. Gregor. *lib.* 19. *ſyntag. cap* 1. *n.* 1. *& lib* 22. *c.* 9. *n.* 7. Florian *in l quæ pater n.* 8. *ſ. famil. erciſc.* ubi etiam Fran. Curtius Gatian 1. *tom. diſcept. c.* 166. *n* 1. *& t.* 2. *cap.* 131. *ex n.* 16 Mendez de Caſtro *in l. cum oportet. C. de bon. quæ lib.* 4. *p. in princ. & num.* 168. & Amad. de Rodriguez *de execut. cap.* 5. *num.* 11. Gratian. *reg.* 45. Duenuas *reg* 55. Garcia

de

de nobil.gloſ. 45. *ex num.*4. † Quapropter & athle-
29 tarum exemplo inductum eſt, ut in Academiis ad coronam Doctoratus, ſeu magiſterii non admittantur, niſi qui per omnem ætatem, aut ſaltem per decennium omnia ſcholaſtica certamina obierint, & cum commendatione litterarum conjuncta etiam & virtutis, juxta *l. magiſtros* 7. *ſup. de Profeſſor.* ut eleganter docuit Petr Fab. *lib.*3. *agoniſt. cap.*28. *ad fin.* & noſter Didac. Perez *in l.*20. *tit.*4. *lib.*4. *ordinam. in princ.* ubi agit de tribus gradibus bacchalaureatus, licentia & Doctoratus, de cujus inſignibus & eorum ſignificatione videndus Alciat. *lib.*1. *peregr.cap.*10. Anton. Gomez *in l.*83. *Tau. num.*16. Mildendorp *de Academ.lib.*1. *cap* 7. Petr. Greg. *de juris arte cap.*34. Pacian. *de probation. lib.*2. *cap.*8. *num* 119. Hotoman. *de feudis cap.*22. *num.*43. Caſſaneus *in Catalog. glor. mun. p* 10. *conſid.* 36. qui obtinuerit, ab omnibus muneribus reddebatur immunis. † Licèt apud nos
30 ad tres Academias, Salmanticenſem, Valliſoletanam & Complutenſem, & Collegium Bononiæ reſtricta ſit ea facultas, ex *l.*9. *&* 8. *tit.*4. *lib.*1. *Recop.* cum adductis à Garcia *de nobilit gloſ.*35. *ex num.*4. Parlad. *libro* 1. *quotid. cap.fin.*5. *p* § 6. *num.*21. Baez. *de inope debit. cap.*25. *num.*140. Villadieg. *in l.*8. *num.*55. *prolog. fori jud.* & alij relati à Morena de Vargas *in tract. de nobilit. Hiſp diſcur.*3. *num.*6. *& ſeqq.* † Rationéque
31 maxima id inductum eſt, quia cùm Nobiles à tributorum & munerum oneribus liberti ſint, eodem quoque modo cùm ſcientiæ & litterarum ſtudia nobilitent, *l* 1. *tit.*21. *p.*2. cum communi reſolutione ſcribentium, quam tradit Tiraquell. *de nobil. cap* 5. *num* 1. Azeved. *in l.*2. *tit.*10. *lib.*8. *recop.num.*106 *& ſeq.* Bobadill, *lib.*1. *cap.*4. *num* 3. & Fontanel. *de pactis nupt.*2. *tom.clau.*7. *gloſ.*3. *p.*15. *num.*62. *& ſeq.* Moreno *ſup.* cujuſcumque facultatis Profeſſores ſcientiæ cauſa nobilitatem conſequuntur. Quia ut legimus, *Proverb.*8. ibi, *Melior eſt ſapientia cunctis opibus preiioſiſſimis, & omne deſiderabile ei non poteſt comparari*, *l.*8. *tit.*31. *p.c.*3. *tit.*17. *p.*6. *l.*8. *tit.*7. *lib.*1. *Recop.* ubi omnibus litterarum Profeſſoribus varia privilegia meritò conceduntur, videndi Bar. *in l. judices, infr. de dignitat.* Tiraquell. *ſup.* Greg. *in l.* 3. *tit.* 10. *p.*2. *verb. Sabiduria*, Gutierr. *lib.*1. *pp qu* 21. *&* 22. Aviles *in proœm Prætor. num.* 23. Azeved. *in leg* 8. *tit.*6. *lib.*1. *Recop. & in d.l.*2. *tit.*10. *lib.*8. Garcia *dict. gloſ.*35. *num.*4. Bobadill. *lib.*3. *pol.cap.*15. *num.*29. *& lib.*5. *c.*5. *n.*31. Gratian. 1. *tom. diſcept. cap.* 186. Farinac. 1. *tom. crim. q* 27. *num.* 77. † Et cùm hoc ita
32 honorificum ſit, ut nihil in Republica honorificentius excogitari poſſit, quis merito non ſuccenſeat cùm viderit omnes litterarum gradus ita vilipendi tanquam dedecore plenos, & cum iras concitant ſi Profeſſores, aut litteratos vocamus Doctores, aut Licentiatos, imò quod magis dolendum eſt, vel potiùs ridendum, cùm ignominiæ, vel contemptus cauſa Licentiati dicuntur homines litterati. O tempora! ô mores! ita ſolet temporibus quæ vim habent maximam, evenire, ut honeſtas cum turpitudine certet, & dignitas cum utilitate, & honor, laus, fides, juſtitia omniſque virtus irrideantur, quæ omnes litteris imbibuntur. † Sine quibus Reſpublicæ
33 felices eſſe non poſſunt. Quod cùm verum ſit, quas igitur Hiſpani omnes meritas referemus grates, aut quæ præmia tanto Auctori ſolviſſe poſſumus ſcientiarum omnium armario, litterarum theſauro Muſarum delicio, Principi omnium Academiarum orbis Salmanticenſi Lyceo. Illi nempe Academiæ quæ tot eruditos procreat tot alit ſapientes, nutrit, educat & edocet, quæ tot ad ſcientiarum culmen evehit. ad omnium dignitatum faſtigium elevat. Salve ô mater Academia, cui tantam debemus doctrinam, ſcientiarum lucem, diſciplinarum omnium illuſtrationem. Elogium illud quod de ſua Roma ſcripſit Plin. *lib.*3. *cap.*5. majori cum ratione tibi addico & adduco, omnium ſcientiarum alumna, eadem & parens nomine Dei electa, ut cœlum ipſum clarius faceret, ritúſque meliores, ignorantiæ & omnium populorum diſcordes feraſque linguas doctrinæ commercio contrahenres ad colloquia, & ſcientiam homini dares; breviterque una cunctarum diſciplinarum patria fieres.

TIT. LIV.

De his qui non impletis ſtipendiis ſacramento ſoluti ſunt.

L. 1. *hoc tit.* Vide quæ dixi *in l.*1. *ſup. de his qui ſponte, & in leg. unic. infr. de infamibus tota.*

L. 2. *&* 3. Caballus *reſol. crim. cent.* 3. *caſ.*29. *num.*63.

TIT. LVII.

De infamibus.

LEX UNICA.

Infames perſonæ licèt nullis honoribus, qui integræ dignitatis hominibus deferri ſolent, uti poſſint, curialium tamen, vel civilium munerum vacationem non habent, ſed ſolemnibus indictionem tutelam publicam eos ſatisfacere neceſſe eſt.

SUMMARIUM.

1 *Infames ad honores aſcendere prohibentur in multis juris partibus.*
2 *Infames rejiciuntur à poſtulando, accuſando teſtificando.*
3 *Infamia quæ ſit, & quomodo diffiniatur à Doctoribus?* & n.4.
5 *De infamia juris & facti diſſeritur, & de utriuſque natura*, & n.6.
7 *An detur infamia facti, quæſtio elegans*, & n. 10.
8 *Vulgus monſtrum cæcum & mobile.*
9 *Infamia graviſſima pœna.*
11 *Defenditur contra Donellum dari infamiam facti, & contra eum expenditur*, l. 2. de obſequiis l.2. infr. de dignit. *& alia multa jura*, & n.12. 13. & 14.
15 *An ex vulgi opinione naſcatur infamia facti?*
16 *Inveſtigatur ratio, quare infames arceantur ab honoribus*, & n. 17. & 18.
19 *Explicatur* l. ordine 15. D. ad municip. *& de criminibus, ubi lex non infamat, ſed ſententia*, & n.20. 21. 22. & 24.

23 *Judex*

23 *Judex non debet eſſe clementior lege, & an poſſit moderare pœnam a lege ſtatutam.*

25 L. non poteſt 63. D. de furtis, *conciliatur non* l. quid ergo §. pœna gravior, D. de his qui not.

26 *Referuntur caſus, in quibus infamia incurritur, non expectata ſententia.*

27 *De infamia quam incurrit mulier nubens, intra annum luctus.*

28 *De infamia lenonis, explicatur* l. 4. §. 4. D. de his qui not. infa. *&* num. 29.

30 L. imperator 24. D. de his qui not. inf *& de differentia lenocinij & meretricatus*, & num. 31. & 32.

33 *Qui in ſcenam prodit quæſtum inde facturus, notatur infamia, & de hiſtrionibus* & n. 35.

34 *Quæ fuerit ſcena in theatro & quid in ſcenam prodire?*

36 *Clericus ſi fuerit hiſtrio, removetur ab officio.*

37 *Reprehenditur conſuetudo Nobilium hiſtriones amantium.*

38 *Athletæ & qui in ſacris certaminibus deſerviebant, infamia non notabantur.*

39 *Thymelicorum quale fuerit munus*, ad l. 4. i f. de ſpect. cul. *&* n. 40. & 43. 44. 45. 46. & 47

41 *Xyſticorum munus & officium* ad l. 4. de his qui not. *& qui ibidem* agitatores.

48 De *his qui aquam equis ſpargunt. Qui hi fuerint inveſtigatur*, & n. 49.

50 *De his qui operas ſuas locabant, ut cum beſtiis depugnarent.*

51 *De militibus ignominiæ cauſa ab exercitu dimiſſis.*

52 De *uſurariis, an infames ſint?*

53 *De filiis hæreticorum.*

54 *De infamia proveniente ex judiciis famoſis per ſententiam judicis, & quæ ſint hæc judicia*, & num. 55. 56. 57. 58. 59. 60. *ubi de interpretatione l. 2.* C. & D. de crim. ſtellion.

61 *Ut ex his judiciis infamia incurratur neceſſaria eſt ſententia Judicis.*

62 *An Judæi fuerint infames*, ad l. 3. §. fin. D. de decur. *& multa de Judæis ſub Romanorum ævo traduntur* & num. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. *&* 72.

73 *De interpretatione* l. liberorum 9 infr. de dignitat. *& an liberti excluſi fuerint à militia, & de prohibitione legis Viſelliæ*, & n. 74. & 75.

76 *Qui ſunt ex ultimis negotiatoribus non poſſunt habere dignitates, ad* l. ne quis 6. infr. de dignitatib.

77 *Convenit ut ad dignitates admittantur Nobiles & illuſtres.*

78 *Viles perſonæ dignitates poſſunt obtinere quando eſt penuria hominum, vel viles artes per ſe non exerceant*, & n. 79.

80 *Viles artes & mechanicæ quæ cenſeantur jure noſtro.*

81 *An vilia officia opprimant nobilitatem, ita ut propter eorum exercitium amittatur, diſcutitur hæc quæſtio ad utramque partem, & de nobilitate ſanguinis & privilegii* & n. 82. 83. 84. & 85.

86. *Tabellionum officium an ſit nobile, remiſſivè.*

87 De *officio Advocati plura congeruntur, an ſit nobile*, & n. 88.

89 *Liberti an fuerint infames.*

90 *De infamibus ab officio judicis removendis*, & numero 91.

92 L. Pædius 7. de recep. arbitr. *an infamis poſſit eſſe arbiter?*

93 *De decurionatus dignitate, & an infames ad illam aſcendant*, & n. 94.

95 *Pœna non affert immunitatem, exornatur hæc concluſio.*

96 *An mitius ſit puniendus Notarius qui privatus officio confecit inſtrumentum?*

97 *Spurius an admittatur ad dignitates?*

98 *Infamis repellitur ab honoribus & dignitatibus & feudo, & ab iis actibus, vel miniſteriis, quæ ſunt juris publici*. & num 99.

100 *Quomodo infamia purgetur ut infamis poſſit ad honores aſcendere*, & n. 101.

102 *Explicatur* l. ad tempus 5. D. de decurionibus *cum aliis juribus*, & n. 103.

INFAMIA notati & turpitudine famoſi ad honores & dignitates aſcendere prohibentur. *l. infamia* 8. *l. nec infames* 12 *ſup. de decurion. l.* 1. *ſup. de his qui non implet. ſtip. l. infr. de dignitatib. l. unic. infrà de reis poſtul. l.* 1. *D. ad l. Iul. de vi priv. l. relegatorum* 7. *§. fin cum. leg. ſeq. D de interdict. cap. infamibus, de reg. jur.* † Quemadmodum infames à poſtulando rejiciuntur, *l.* 1. *§ ſecundo loco* 5 *&* §. *removet* 6. *&* 8 D. *de poſtulan.* Ab accuſando *l.* 4. *qui accuſare* 8. *cum ſeq. Digeſt. de accuſat.* A teſtificando, *cap.* 1. *ex de exception. cum ſimil. l.* 5. *§. lege Iulia, D. de teſtibus*, & in variis cauſis, *toto tit. D. de his qui notantur infam & C. ex quib. cauſ. infam.* tradunt & explicant multi quos late congerunt Oſvval. *ad Donell. lib.* 18. *cap.* 6. *& ſeq.* Pichard. *in* §. *ex quibuſdam* 7. *ex num.* 2. *Inſt. de pœna temerè litig.* Doctores *in cap.* 1. *de except. & in aliis jur.* Tiber. Decian. *lib.* 3. *criminal. cap* 17. Farinac *de teſtib. q.* 56. *tota.* Molin. *de juſt. & jur. tom* 5. *diſput.* 7. *& ſeq.* Azeved. *in l.* 3. *ex num* 32. *tit.* 3. *lib.* 8. *Recop.* & plures cumulans Giurba *conſ.* 63. *ex n.* 59. & *ſeqq* Maſtrill. *lib.* 3. *de magiſt. cap.* 4. *n.* 447. Sanchez *in oper. moral lib.* 2. *cap* 28. *tot.* 1 2

Sed antequam ulteriùs progrediamur, diſpicere neceſſe eſt quid ſit *infamia.* Ea variè diffinitur, ut tradit poſt Bart. & alios Pichar. *ſup. num.* 6. *&* 7. & Oſvvald *d. cap.* 6. *lit. G* & frequentius obtinuit ut ſit *læſæ exiſtimationis, ſeu dignitatis ſtatus legibus & moribus reprobatus.* ita colligitur ex *l. cognitionum* 5. *§. exiſtimatio. Digeſt. de extraordin. cognit.* Aliis breviùs diffinierunt, ut ſit *imminutio, ſeu privatio famæ* ut voluit Accurſ. quem ſequitur Weſemb. *ad tit. D. de his qui not. infam. num.* 1. & Freher. *de infamib. lib.* 3 *cap.* 1. *num.* 2. Farinac. *ſupr. in prælud. num.* 2 & Molin *d diſput.* 7. *num.* 3. † Nam etſi *fama* latiſſimè ſumpta comprehendat bonam & malam, id eſt, exiſtimationem de aliquo exterius manifeſtatam, & quia à fando denominatur, fama ſit quod de aliquo dicitur, & relata ad perſonam ſit exiſtimatio cujuſque, ei opponitur *infamia*, addita vocula *in* quæ eſt privativa & diminuit, ut docet Oſvvaldus *d. cap.* 6. *lit. E.* 3 4

Naſcitur hæc infamia ex duplici cauſa, vel ex turpi facto, vel ex auctoritate juris id notantis. Hæc dicitur infamia juris, illa infamia facti, obſervant omnes, teſtantibus Oſvvald *ſup. lit. I.* Farinac. *d. quæſt.* 56. *in prælud.* Azeuedo *in l.* 3. *tit.* 3. *l.* 8. *Recopil. n.* 50. *& ſeq* Molin. *d. diſput.* 7. *&* 8. & probat. *l.* 1 *tit.* 6. *p.* 7. Infamia juris eſt quoties delictum commiſſum, vel factum perpetratum lex notat, ut in exemplis *l.* 1. *§. removet, D. de poſtuland. l.* 1. *& tot. D. de his qui notant infam l. palam* 43 *§. quæ in adult. D. de ritu nupt. cap. infames* 6. *quæſt.* 1. *&* 3. *quæſt.* 7. Incurritur autem hæc infamia ipſo facto à lege notato, ut in vidua quæ intra annum luctus nubit, de quo ergo *lib.* 1. *obſerv. cap.* 2. *ex num.* 11. & in caſibus à Molina congeſtis *ſup. diſput.* 8. Aliquando tamen per ſententiam ſequuta condemnatione, ut *in lib.* 1. *de ſepulchr. viol. l.* 1. *§. ſed non utique, cum ſeq. D. ad Turpillian. l.* 5. *tit.* 6 *p* 7 5

Molina

6 Molina *d. tom.5. diſp.9.* † Facti verè infamia ad ho-
minum opinionem potiſſimum refertur, utpotè quæ
ex facto promiſſo naſcitur, quod jus non notavit,
ut infame, ſed qui illud commiſit ex tali facto ha-
bet gravatam & læſam exiſtimationem apud bonos
& graves viros, & apud eos malè audit *l. ob hæc* 20.
D. *de his qui not. infamia l. ea quæ* 13. *l. verbum* 17. *C.*
ex quib. cauſ. infam. l. 2. D. de obſequiis. l. ſed ſi hac 10. §.
Prætor ait. D. de in jus vocando. Exemplum fit in or-
dine motis relegatis, & fuſtibus cæſis, qui infames
non ſunt, ſed hominum opinione turpes malè au-
diunt, *l. ictus* 22. *D. de his qui notant. l. eos.* 12. *D. de de-
curionib.* docent. Decian. *ſuprà d. cap.* 17. *numer.* 18.
Seſſe *in reſp. ſyndicat. numer.* 20. poſt tractatum *inhi-
bition.* Donell. *dict. c.* 6. & Azevedo *in dicta l.* 3. *nu-
mer.* 53. & *in d. l.* 3. *tit.* 3. *lib.* 8. *Recop. num.* 50.
& ſeq.

7 Hanc diſtinctionem inter infamiam facti & ju-
ris vocat errorem Donell. *dict. c.* 6. contendens non
dari infamiam facti. Quod etiam recipiunt Pacius
in Iſagoge D. *ad tit. D. de his qui notan.* & Niellus *lib.*
2. *diſp. feudal. theſi* 6. *lit. D.* ex eo quòd infamis ille
dicitur qui notatus eſt infamiâ, quæ notatio, vel in-
famiæ irrogatio non fit niſi à lege, *d. l. palam §. quæ in
adulterio*, ergo quantumvis apud bonos & graves vi-
ros malè audiat, non erit infamis, niſi legis autoritas
infamiam irroget, & ob id quamvis in dictis juri-
bus, in quibus ponitur exemplum infamiæ, facti
dicitur hominem notari non tamen dicitur effici
infamem *l. ea quæ* 13. *C. ex quib. cauſ. infam. d. lege eos,
de decurion.*

Rurſus facit *l. quæſitum* 13. *Digeſt. de teſtib.* ubi ad
hoc ut quis calumniæ cauſa damnatus repellatur
à ferendo teſtimonio inſpicitur an à lege prohi-
beatur, quod oſtendit non ſufficere vulgo opinio-
nem, ſed legis diſpoſitionem eſſe attendendam.
8 † Quod non eſt ſine ratione, nam vulgo nihil le-
vius, aut mobilius, & ad iram & laudem procli-
vius, cæcum monſtrum, fingendi avidum, im-
petu & quadam temeritate ducitur, non ſapien-
tia, nihilque in eo modicum eſt, ut ait Cicero *pro
Planco.* & Petr. Gregor. *de Republic. lib.* 22. *cap.* 2.
num. 8. *& lib.* 10. *cap.* 4. *ad fin.* Dorleans *ad Tacit.
lib.* 1. *ann.* ad illud, *Nihil in vulgo modicum.* Unde
ſolet ſceleratum hominem magni facere, & probum
abiicere, & plerumque fama veris addere falſa
gaudet, ut ait Ovid. *libro* 9. *Metam.* & Virgil. 4.
Æneid.

Tam ficti pravique tenax, quàm nuntia veri.

9 † & cùm infamia graviſſima ſit pœna, & vitæ
æquiparetur *in l. juſta* 9. *de manum ſſ. vindict. leg. ſi
adulterium* 38. §. *ſed etſi jure. D. ad l. Jul. de adulter. l.
iſti quidem* 8. §. *quod ſi, Digeſt. de eo quod metus cauſ.*
junctis quæ tradit Thom. Sanchez *de matrimon. lib.* 1.
diſp. 5. *ex num.* 13. & obſervavit Alciat. *de præſumpt.
reg.* 3. *præſum. fin. num.* 2. quem ſequitur Menoch. *eod.
tract. lib.* 5. *præſum.* 49. *num.* 5. Olvvald. *d. cap.* 6. *lit. R.
& K. & L.* & Petr. Fab. *lib.* 3. *ſemeſt. cap.* 8. *pag.* 96.
non debet ex fama pendere, ex qua nihil eſſe ſta-
tuendum, ait Tacit. *lib.* 3. *annal.* & de ea adiicit Ter-
tullian. *in Apolog. cap.* 7. ne tunc cùm aliquid veri
adfert, ſine mendacij vitio eſſe detrahens, adjiciens,
demutans de veritate, cùm ea illi conditio ſit, ut non
niſi cùm mentitur perſeveret, tandiuque vivere,
quandiu non probat, ſi quidem ubi probavit, ceſſat
eſſe. An verò famæ credat niſi inconſideratus, quia
ſapiens non credit incerto.

10 Rurſus conſidero, quia cùm in noſtris juribus in-
fames à dignitatibus arceantur qui ſunt infames in-
famia facti, non comprehenduntur, cùm ipſi non
ſint prohibiti, *d. l. eos*, ubi fuſtibus cæſi ordine moti &
relegati, licèt graviſſimorum virorum opinione no-
tentur infames, non reputantur ad hoc, ut ob infa-
miam ab honoribus arceantur.

Etſi ergo hæc Donelli opinio à me ſatis exorna- 11
ta ſit, adhuc tamen cum communi DD. affirmo ad-
mittendam eſſe infamiam facti, nam etſi verbis le-
gum expreſſa non ſit, tamen hæc infamiæ ſpecies
explodi non poteſt, cùm de ea multa jura pertra-
ctent. Neque inſolens eſt in jure nomina quæ à Ju-
re conſultis omiſſa ſunt, à Doctoribus imponi, quan-
do res ſpeciales habent effectus, & ita dicitur infa-
mia quæ ex ſola facti improbitate oritur, ſuprà quam
lex nihil diſponit, quia ex inventu eſt æſtimanda,
& ejus circumſtantiis attentis, *argumento. l. quatenus*
24. *D. de reg. jur.* neque item adſtringitur certis re-
gulis, unde opponitur infamiæ juris, non quòd ſit
juris effectu deſtituta, ut malè exiſtimavit Ant. Fab.
in l. 4. §. 4. *Digeſt. de his qui not. infam.* ſed quia certo
jure non ſit diffinita, quemadmodum dicitur de
actione in factum.

Quod certis juribus ſtabilitur. *Primò ex l.* 2 *D. de* 12
obſequiis, ibi, *Licèt enim verbis edicti non habeantur
infames, re tamen ipſa & opinione hominum non effu-
giunt infamiæ notam* Quæ verba ſine cavillatione pro-
bant aliam infamiam inveniri quæ cùm re ipſa di-
catur incurri, nihil aliud eſt, quàm ipſo facto. *Secun-
dò* expendo *l* 2. *infr. de dignit.* ubi prior ſermo eſt
de famoſis & notatis, id eſt, de infamibus infa-
mia juris, ut explicat, plura ad id adducens loca,
Tiraq *de nobilit. cap.* 2. *num.* 38. *&* 39. & Olvvald.
d. cap. 6. *lit. C.* & ante eos Lucas *in d. l.* 2 *num.* 1. Se-
quentia autem verba, *quos ſcelus, aut vitæ turpitudo
inquinat*, de alia infamia intelligi debent, ne aliàs
eadem res ſæpiùs repeteretur. Hæc autem non
poteſt eſſe infamia juris, quia jam antea de ea ege-
rat, ergo de infamia facti apertè loquitur lex illa,
quam infamiam producit ſcelus & turpitudo vitæ,
id eſt, factum turpe, quo à bonis viris ſegregatur,
ut agnovit Accurſ. *ibi, verſ. item quod ſubjicit*, quem
ſequuntur Plat. & reliqui.

Tertio id ſuadetur ex *l. cognitionem* 5. §. *minuitur.* 13
Digeſt. de extraordin. cognit. ubi ſi quando minui-
tur exiſtimatio, eſt infamia, & hæc imminutio
etiam ſine juris auctoritate poteſt intervenire, ne-
ceſſe eſt ut dicamus aliam infamiam dari, quæ non
ſit juris. Quod ibi quoque expreſsè probatur, cùm
non minus dicatur minui exiſtimatio, cùm in eam
cauſam quis incidit, quæ edicto perpetuo notatur,
quam quando ordine movetur, vel fuſtibus cæditur,
quæ diminutiones exiſtimationis à lege non notan-
tur, *dicta l. eos leg. unic. infr. de reis.*

Quarto facit *l. quæſitum* 13. *Digeſt. de teſtibus*, quo 14
loci etſi calumniæ cauſa condemnatus, non exclu-
datur à teſtimonio ferendo ex lege Rhemnia, ad-
huc tamen adiicit Papinian. Judicem exiſtimare
debere, an admittendus ſit. Quod non alia ratione
dixit, niſi quia judex debeat pendere cauſam con-
demnationis, an ob eam malè audiat apud bonos &
graves viros, nam infamia facti habet ſuos gradus
pro gravitate & levitate cauſæ, agnovit Weſem-
bec. *ad tit de his qui notan. infam. num.* 2. *in fin.* &
Freherus, quem ſequitur Olvvald. *dict. lib.* 18. *cap.*
6. *lit. I. vel planè.* † Neque obſtat quod de vulgi 15
opinione & famæ mendacio *ſuprà* ſcripſimus, nam
ex eo non naſcitur infamia facti, ſed cùm quis malè
audit apud bonos & & graves viros, & hoc non pro-
pter falſam aliquam ſuſpicionem ut quandoque fit,
quod verius dicetur infamatio, ſed propter aliquod
factum inhoneſtum, aut turpe, & bonis moribus
contrarium, quod gravium virorum incorrupto ju-
dicio indecens videatur. Neque obſtant aliæ conſi-
derationes Donelli, quæ nihil ultrà concludunt, niſi
notatos apud bonos & graves viros non eſſe infa-

facto turpi pendere,ſed ex ſententia Judicis,vel mitiùs, infames infamia juris,quod non negamus,aſſirmamus verò aliam eſſe infamiam quæ ſeparata eſt ab illa, eamque dici facti.

16 Hac verò opinione ſtabilitâ de ratione neceſſe eſt ut deſpiciamus, quare infames ſive infamia juris,aut facti, ad honores aſcendere prohibeantur, quæ inveſtigatio diffi ilis ſanè eſt, & a noſtris anteceſſoribus Salmanticenſibus ſemper neglecta, ut mirer nullum ante me rationem noſtrorum jurium tradidiſſe. Eam eſſe ſuſpicor, quia dignitas cùm ſit juxta Ciceron. *l. 2. de invent.* honeſta, & cultu & honore & verecundia digna auctoritas, vel, ut Donell. *dict. l. 18. c. 6.* dignitatis nomen latiùs accipit, eſt conditio perſonæ, quæ fiat non ut quis habeatur honore & reverentia dignus, ſed ne habeatur indignus, qui infamis eſt, jam omni honore & reverentia indignus eſt factus, & cùm honor ſit exhibitio alicui facta rei alicujus in recognitionem boni quod habet, talis exhibitio fieri non poteſt infamibus qui nihil habent quod dignum ſit cultu, imò ob ipſam infamiam abjecti ſunt, ut vilipenduntur. Quis enim coleret, aut quo cultu & reverentia proſequeretur, à jure notatum, & pro turpi habitum, qui ſua turpitudine dignitates & honores fœdaret? *argumento l. 2. ſup. ſi ſervus, aut liber.*

17 † Unde repugnat infamem eſſe & habere dignitatem: nam infamia ab eo aufert & excludit honorem, *l. infamia 8. ſup. de decurion.* qui eſt dignitatis ſtatus illæſus, *dict. leg. cognitionum §. 1. Digeſt. de extr. cog.* & ſic illum non poteſt habere qui talem ſtatum per infamiam læſum habet, & non integrum. *leg. 3. infr. de re militar.* & ita repugnantia oriretur, nam ratione infamiæ non haberet honorem, & ratione dignitatis

18 haberet. † Accedit quoque, quoniam honor non debet tribui vilibus & indignis, ſed bene merentibus, ut Salluſtius ait *in Catilin. Auth. Ut judices ſine quoquo ſuffrag. §. eos, juncta l. ne quis 38. ſup. de decurion.* ibi, *Cùm unumquemque crimino ſum non dignitas debeat, ſed pœna comitari.* Cujus honoris infames facto turpi ſe reddiderunt indignos & incapaces, *l. Claudius 13. D. de his quibus indign. juncta l. ſi furti 8* ibi, *fame damnum, C. ex quib. cau. infam.* dignitas autem in ſubjecto capace eſſe debet, *argumento leg. 1. D. de uſufruct. leg.* & eorum quæ notant DD. *leg. Barbarius. D. de offic. Prætoris*, & nos diximus *ad tit. ſupr. ſi ſervus, aut liberi*, capax verò non eſt, qui infamiæ pœnas quaſi mortuus reputatur, ut jam dixi *ſup. num.* cùm ab honeſtorum hominum cœtu ſit ſegregatus, ut *in dict. leg. 2. de dignit.* neque in dignitatibus cùm eis poſſit participare, ut *hic l. 3. infr. de re milit.* nam pœna deteriorem facit conditionem ejus, qui punitur, non meliorem qua ita deterrebuntur homines à maleficiis perpetrandis, juxta ea, quæ eleganter, ut ſolet, tradit Dom. Solorzan. *lib. 1. de parricid. c. 1.* & ego *l. 2. obſer. c. 4. ex num. 1. cum ſeqq.*

19 Sed his omnibus quæ huc uſque cumulavimus, videtur adverſari Papinian. *in l. ordine 15. D. ad municip.* ubi cùm aſſerat poſſe judicem vel duriori pœna, vel mitiori Decurionem damnare videtur apertè indicare infamiam non ex juris auctoritate, vel facti turpi pendere, ſed ex ſententia Judicis, vel mitiùs, vel durius judicantis. Nam ſi duriori pœna afficiatur damnatus, ignominia liberatur, quaſi tranſacto negotio, *leg. ad tempus 5. Digeſt. de decurion leg. in ſervorum 10. §. fin. Digeſt. de pœnis. l. quid ergo 13. §. pœna gravior. Digeſt. de his qui notan. infam. l. 4. Cod. ex quibus cau. infam.* non tamen hoc erit ſi mitiori pœnâ affectus ſit, quia tunc infamia durat. Quod videtur eſſe diverſum à ratione poſtea ſubjecta illic. *Cùm facti quidem quæſtio ſit in poteſtate judicantium, juris autem auctoritas non ſit*, ergo ille, qui graviorem ſententiam patitur ob hoc quòd relegatur ad tempus quinquennij qui debuerit relegari in annum, ſi revertatur inter infames, non habebitur, licèt actio ex qua damnatus ſit, eſſet famoſa, quia ſeveritas ſententiæ cum cæteris damnis tranſigere videtur, ut in dictis juribus.

Ut hanc difficultatem diſſolvam, neceſſe eſt ſcire JC. non loqui de delictis qui lex nominatim infamat; nam Decurio ob tale factum ordine motus etiam expleto relegationis tempore ordinem ſuum non recipit, cum adhuc remaneat infamis. *leg. 3. Digeſt. de decurionib.* ratioque eſt, quia damnatio eſt judicis, pœna autem eſt ipſius leg. *leg. 1. §. quorum 4. D. ad SC. Turpillian.* Sed loqui de delictis, in quibus infamia non incurritur ipſo facto, crimine nempe commiſſo, ſed per ſententiam latam de eo crimine *l. infamem 7. Digeſt. de public. judiciis, l. 5. tit. 6. pag. 7.* tradit Sichard. *in l. 3. Cod. ex quibus cauſ. infam. n.* 14. Verbi gratia, ſi aliquis calumniæ cauſa accuſetur (calumniari eſt falſa crimina intendere, *dicta leg. 1. §. calumniari. D. ad Turpillian.*) ad hoc ut infamiam incurrat, non ſufficit quod tale crimen commiſerit, ſed quòd à judice calumniæ cauſa damnetur *dict. l. 1. §. quorum.* cum traditis à Molin. *d. tom. 5. de juſt. & jur. diſput. 9.* ‡ 20

† Unde ſi in criminibus hujus generis Judex majorem pœnam, quàm lex imponit, ſtatuerit, veluti ſi lex parte bonorum multet, Judex autem ordine moveat ad tempus, vel releget, quæ pœna gravior eſt, tunc reus non notatur infamia, ob hoc quòd relegatur ad tempus, neque expleto tempore videtur eſſe infamis, quia cum reo videtur tranſactum de fama, quaſi tranſactio intervenerit, ut curia abiret illæſa exiſtimatione, *dict. leg. quid ergo §. pœna gravior, Digeſt. de his qui notan. d. leg. in ſervorum §. fin. D. de pœnis*, & hoc eſt quod Papin. ſignificat illis verbis, *veluti tranſacto negotio* quæ explicant alia verba, *d. leg. 4. C. ex quib. cau. infam.* illa nempe, *Quia ſeveritas ſententiæ cum cæteris damnis tranſigere videtur.* Quoniam alioqui ſententia non valeret, quæ legitimam pœnam egrederetur ſaltem in eo in quo egrederetur. *dict. leg. 1. §. quorum, ad Turpill.* Tranſigere autem dicitur judex ſimilitudine tranſactionis, ut ait Donell. *dict. lib. 18. cap. 8. verſ. nondum.* Si verò pœnam minorem judex imponat, non poteſt efficere ut damnatum non ſequatur infamia, ut in dictis juribus. Quod ita intelligendum eſt, quando Judex voluit minori pœna adjecta infamiam remittere, hoc etenim negat Papinianus, & in alia ſpecie concedit, quando ſcilicet major fuit pœna, quàm legitima. 21

22 † Rationem hujus rei obſcurè tradit Papinian. *in dict. l. ordine, cùm facti quidem quæſtio* (ait) *ſit in poteſtate judicantis, juris autem auctoritas non ſit*, quibus verbis docere voluit poſſe judicem de crimine ita pronuntiare, ut judicet admiſſum eſſe, vel non: at cùm ſemel pronuntiavit admiſſum delictum quod jure famoſum eſt, ſuccedere delicti pœnam, id eſt, infamiam, hanc autem pœnam non eſſe in poteſtate judicantis, cùm proveniat à lege cujus auctoritas non poteſt eſſe in ejus poteſtate, ut ſua ſententia legis auctoritatem infringat. Quæ ratio debet intelligi de eo judice, qui leviori pœna impoſita remittere voluit infamiam, non de eo, qui graviori pœna remittit, quia eo caſu facit contra jus, qui pœnam à jure ſtatutam facto ſuo aut tollit in totum, vel minuit. Nam ſi lex voluit ea pœna ſatisfacere reipublicæ, delinquentemque emendare, & in ejus perſona ſtatuere, quod cæteris exemplo ſit ut à delinquendo deterreantur, *l. ſi pœna 20. Digeſt. de pœnis. l. bona fides 31. D. depoſiti.* Hoc omne ſervat Judex qui pro infamia graviorem pœnam imponit, verùm cùm minor pœna ſtatuitur ſententia, læditur jus ipſum, quod non eſt in poteſtate judicantis,

23 † qui non debet eſſe lege clementior, ut ait Juſtinian. *Novell. 82. de judicib. §. ut autem omnino, & leg. 65. Cod. Th. de hæretic. & l. 8. C. ad leg. Jul. de vi publ.* & eleganter Symmach *l. 10.*

epiſt. fin. ibi, *Alia eſt enim conditio magiſtratuum ,
quorum corruptæ videntur eſſe ſententiæ ſi ſint legibus
mitiores ; alia dominorum Principum poteſtas , quos
decet acrimoniam ſeveri juris inflectere. l. 14. tit. 26. l.*
8. *Recopil.* & quæ circa illam quæſtionem tradunt
Gutierr. *l. quarto pp. queſt.* 46. Farinac. *de delict. &
pœn. queſt.* 17. *n.* 8. Bobadill. *lib. ſecundo polit. c.* 11. *ex
n.* 136. Cabreros alios referens *de triplo c.* 25. *n.* 1. &
Bonacin. *t. circa* 8. *præc. Decal. diſput.* 10. *queſt.* 2.
punct. 7. qui plures refert, an Judex poſſit pœnam à
24 lege ſtatutam moderare ? † Hanc, *dict. l. ordine*, expli-
cationem tradit. Donell. *d. l.* 18. *comm. c.* 8. ſed ita
ut ſolet fuſiſſimis verborum repetitionibus, ut vix
mens uno impetu eam capere nequeat, è contra au-
tem Cujac. *lib.* 1. *Reſp. Papin.* ita ſtrictè & obſcurè,
25 ut clarior ſit ipſe Papinianus. † Neque huic interpre-
tationi negotium facit Macri reſponſum *in leg. non
poteſt.* 63. *De furtis, juncta l. Divus* 40. *D. de injuriis*,
ubi tradit Præſidem provinciæ efficere non poſſe ut
furti damnatum non ſequatur infamia. Cujus contra-
rium exiſtimavit Ulpian. *in dict. l. quid ergo, § pœna
gravior, in fin.* Nam reſpondendum eſt cum eodem
Donello & Ant. Fab. *in dict. § pœna*, ea jura procedere
in eo Judice qui furti , aut injuriarum reum damna-
vit, neque amplius adjecit ad damnationem , aut ſi
adjecit , leviorem pœnam continebat , quo caſu ea
remiſſione efficere non poteſt quominus damnatus ſit
infamis, veluti ſi dixit, quia furtum feciſti, in duplum
te, aut in quadruplum condemno, ſic tamen ut ſalva
ſit tua exiſtimatio. Hac adjectione non liberabitur in-
famia, quia priùs fuerat furti condemnatus. Verùm ſi
graviorem pœnam irrogavit, tunc tranſigitur de infa-
mia ſubrogata illa in pœnam infamiæ, ſi fuit corpora-
lis, non ſi pecuniaria, nam hæc non ſatisfacit Reipu-
blicæ, ſicut illa , atque ita ſi in cauſa furti non mani-
feſti in quadruplum Judex condemnavit , auxit pœ-
nam , ſed non ideo conſervavit famam damnato. *d.
§. pœna gravitor.*

Hinc inde infertur non ſolùm ex actu à lege dam-
26 nato & notato infamiam juris incurri , verùm etiam
& ex Judicis ſententia. Aliquando autem nullâ expe-
ctatâ ſententiâ plures perſonæ legibus, vel conſtitutio-
nibus , aut ſenatus conſultis notantur in pluribus ca-
ſibus quos congerunt Donell. *dict. l.* 18. *c.* 7. & *ibi.*
Oſvvald. Molina *d. t.* 5. *diſp.* 8. & Pichard *in dicto § ex
quibus dam. muner. undecimo de pœna temere litigan.*
Farinac. *de teſt. d. qu.* 56. *muner. quinto.* Quorum præ-
cipuos ego in medium proponam, & eos qui majori
27 explicatione indigent. † In primis notatur mulier ſi
intra annum luctus nubat, vel pater, ſi eam in matri-
monium collocaverit. *leg. prim. §. qui eam. l. genero* 8.
D. de his qui not. inf. de quo caſu latè egimus *l.* 1.
obſerv. c. 2. *toto*, & Thom. Sanchez *l.* 7. *de matrim. diſ-*
28 *put.* 87. *n.* 3. Molin. *d. diſput.* 8. *n.* 2. *& ſeqq.* † Notatur
etiam qui lenocinium exercet, id eſt , qui quæſtuaria
mancipia, vel alias liberas perſonas quæſtui ſubjece-
rit, *leg.* 1. *l.* 4. *§. ait prætor. Digeſt. de his qui not. in-
fam. Auth. de lenonib. Novell. Theodoſij tit.* 18. *l. pa-
làm* 43. *§. lenam. D. de ritu nupt. leg.* 1. *de extraordin.
crimin. l.* 1. *&* 2. *tit.* 22. *p.* 7. cum adductis ab Oſvvald.
dict. l. 18. *c.* 7. *l. B.* Molin. *ſup. n.* 9. *& tom.* 4. *diſp.* 97. *tot.*
Peguera *deciſ.* 15. Farinac. *de delict. carn. q.* 144. *tot.*
Vela *de delictis c.* 20. Petr. Gregor. *l.* 36. *ſyntag. c.* 11.
Azeved. *in l.* 2. *n.* 9. *tit.* 19. *l.* 8. *Recop.* Did. Perez *in leg.*
2. *tit.* 14. *l.* 8. *ordinam.* confertque Valer. Maxim. *l.* 7. *c.*
7. *in fin.* † Quod extendit IC. Pomponius apud Ul-
29 pian. *in d. l.* 4. *§. Pomponius* 4. *de his qui notan.* ut etſi
in ſervitute illud factum acciderit poſt libertatem in-
famia duret, ſi videlicet ſervus ordinarius peculiares
ſervas proſtituebat. Ratio eſt, quia quoad delictorum
pœnam attinet ſervi liberi cenſentur, ſiquidem obli-
gantur, *l. ſervi* 14. *D. de obligat. leg.* 4. *C. an ſervus pro
ſuo facto*, juncto Conan. *l.* 2. *comm. c.* 3. *n.* 6. Revard. *in
l. quod attinet, D. de reg. jur.* conducit Seneca *l.* 3. *de
beneficiis c.* 20. † Et licèt Pomponio videatur repugnare 30
Severi reſcriptum *in l. Imperator* 24. *D. de his qui not.
infam.* relictis quæ tradunt relati ab Oſvvald. *dict. c.* 7.
lit. B. loquitur de ancilla quæ ipſa meretrix erat, &
ſuo corpore quæſtum faciebat, cujus factum non ita
notavit Prætor , ſicut lenocinium, quod gravius eſt
delictum, *d. auth de lenonib. in princ.* ut poſt Accurſ.
& Caſtren. docent relati à Farinac. *in prælud.* Peguer.
d. deciſ. 15. *n.* 1. *&* 15. Ratio dubitandi fuit, quia ſi
mulier libera eſſet , & palam quæſtum faceret, infa-
miâ notabatur, *dict. l. palam* 43. *in princ. & §§. ſe-
quentib. de ritu nupt. l.* 3. *§. lege Julia, de teſtibus*, juncto
Senec. *libro* 2. *controverſ.* 15. & iis quæ de meretrici-
bus ſcribunt Oſvvald. *d. c.* 7. *lit. H.* Martin de Roa *l.* 4.
ſingular. c. 10. *& l.* 5. *c.* 12. Dorleans *ad Tacit. l.* 2. *ann.
pag.* 314. At verò lenocinium & quæſtum facere æqui-
parantur, *in dict. leg. palam, §. lenocinium* 4. & ob id
jure Digeſtorum utrique crimini eadem pœna datur,
l. mariti lenocinium 29. *§. qui quæſtum*, ubi Accurſ. *v.
plectitur. D. ad leg. Jul. de adulter.* no àtque Farin. *dict.
q.* 144. *in prælud. n.* 5. & mulier quæ deſiit quæſtum
facere , adhuc infamis eſt *in dict. leg. palam §. non
ſolùm.* † Sed adhuc ſupradictæ difficultati reſponden- 31
dum eſt ex reſcripto Severi, illud in ancilla meretri-
ce non habuiſſe locum. Cujus rei cauſam nullus (quod
ſciam) veram tradidit. Nam Anton. Fab. *in rational.
ad dicta jura*, rem generalius tractavit, quàm ne-
ceſſarium erat in ea difficultate , & divinatoria eſt
aſſertio Fornerij & Frecheri, quos laudat & ſequitur
Oſvvald. *d. lit. B.* qui dicebant *in d. l. Imperator* ,
ancillam imperio lenonis coactam fuiſſe. Quod non
niſi ariolus affirmabit. † Ego autem cogitabam 32
eam eſſe rationem, quòd etſi quoad infamiam con-
trahendam tam lenocinium , quàm quæſtus turpis
æquiparentur, tamen in meretrice ancilla locum
habuit poſt libertatem infamia, cujus conditio, etſi
ignominioſa eſſet , non ita legibus odio fuit habita ,
ſicut lenocinium, quod in totum ſemper fuit prohibi-
tum, non verò quæſtum facere, ſiquidem meretrices,
quamvis turpes, in civitate retinentur, & à lege quaſi
conniventibus oculis permittuntur, *c. duo mala, cap.
nervi* 13. *diſt. notat. gloſ. in c. inter opera de ſpon-
ſalib.* per textum *ibi.* & Corraſius *l.* 1. *miſcell. c.* 3. *n.*
32. & plures relati à Cenedo *collect.* 140. *ad Decre-
tal. n.* 2. etſi graviſſimi viri tenuerint arcenda eſſe
lupanaria à Republica Chriſtiana, ut docet Mariana
de ſpectaculis c. 16. *& ſeq.* idque apud Romanos cla-
riùs obtinuit, apud quos cuivis fœminæ licitum fuit
corpus evulgare modò apud ædiles id profiteretur, ut
docemur auctoritate Cornel. Tacit. *l.* 2. *annal. circa
fin.* illic, *Eodem anno gravibus ſenatus decretis libido
fœminarum coërcita , cautumque ne quæſtum corpore
facerent, cui avus, aut pater, aut maritus eques Roma-
nus fuiſſet. Nam Viſtilia prætoria familia genita licen-
tiam ſtupri apud Ædiles vulgaverat more inter vete-
res recepto, qui ſatis pœnarum adverſum impudicas in
ipſa profeſſione flagitij credebatur.* cui conjuge Sue-
ton. *in Tiber. c.* 35. Tertull. *de pallio c. quarto* obſer-
vant Cujac. *Novell.* 14. *& lib. ſecundo Papin. de adul-
ter. in l. mater* 10. *§. fin. D. ad l. Jul. de adult.* Juſt.
Lipſ. & Dorleans *ad Tacit. ubi ſup.* At lenocinium
ut pote horribilius & gravius crimen , legibúſque
odioſiſſimum , non mirum ſi graviori infamiâ note-
tur, ſiquidem illud crimen eſt non quæſtum facere,
*leg. quarta §. ſed quod meretrici. Digeſt. de condit.
ob turp. conſ.* cum adductis à Covarr. *in reg. peccа-
tum* 2. *p. §.* 2. *tot.* Sarmient. *lib.* 6. *ſelect. cap. octavo*
Gutier. *libro ſecundo can. qu. c.* 10. & Oſvvald. *lib.*
14. *Donell. cap.* 25. *lit. F.* & ſic poſtquam ancilla
in libertatem producta eſt , non afficitur illa infa-
mia , ut *in d. l. Imperator.*

Infamia quoque notantur qui artis ludicræ pronun- 33

ciandive

ciandíve cauſa in ſcenam prodierit quæſtum inde facturus, *leg.* 1. *l.* 2. *§. fin. Digeſt. de his qui not. infam. l. lege Julia* 44. *§. an & is, de ritu nupt. l. quadam* 14. *D. de pœnis. l. penul. C. ex quibus cauſ. infam. l. imperialis* 23. *§. primo Cod. de nupt. leg.* 4. *infr. de ſpectacul.* Caſſiodor *l.* 7. *epiſt.* 10. comprobatq; graviter Tertullian. *de ſpectacul. c.* 22. ita ut ſolet inquiens, *Etenim ipſi auctores ſpectaculorum quadrigarios, ſcenicos, xyſticos, arenarios illos amantiſſimos, quibus viles animas fœminæ, aut illi etiam corpora ſua ſubſternunt, propter quos in ea committunt quæ reprehendunt ex eadem parte, quam magni faciunt, deponunt, imò manifeſtè damnant ignominia & capitis minutione arcentes curia, roſtris, ſenatu, equite cæteriſque honoribus omnibus ſimul ac ornamentis. Quibus quanta perverſitas amant quos multant, depretiant quos probant, artem magnificant, artificem notant.* Confert quoq; Sueton. *in Tiber. c.* 35. D. Auguſt. *libro ſecundo de civitate Dei, cap.* 13 & 14 Arnob *contra gen. libro ſeptimo* Alex. ab Alexand. *lib.* 3. *genial cap.* 9. ubi Tiraquell. P. Gregor. *lib.* 30. *ſyntag. cap.* 5. *ex numer. primo* Tiraquell. *de nobil.* 34. *ex numer.* 6. P. Fab. *libro primo ſemeſt. cap.* 20. *& lib. ſecundo c.* 12. Pamel. *ad Tertull. ſup n.* 172. *& ſequen* Revar. *l.* 3. *var. c.* 11. Beroal. *ad Sueton. in Caligula c.* 11. Buleng. *lib. primo de Theatro c.* 50. *& ſequent.* Dorleans *ad Tacit. libro primo annal p.* 168. ad illud, *Caſſium quemdam mimum corpore infamem. & p.* 181. ad illud, *ne domos Pantomorum*, & alii relati à Cenedo *collect.* 41 *ad Decretum n. primo* & Oſuvaldo *dict. c. ſeptimo lit. A.* Marian. *de*
34 *ſpectacul. c.* 10. & à me *l. tertio obſer. c.* 5. *n.* 8. † *Scena* autem fuit ea theatri pars aulæis tecta, ubi degebant hiſtriones, ſive ſcenici comœdiam acturi, ut latè tradunt Roſin. *l. quinto antiq. c.* 4. Mariana *ubi proximè c.* 3. Buleng. *de theatro l. primo c.* 19. *&* 20. & ante eos Alex. ab Alex. *lib.* 5. *genial. c.* 16. & Lucas de Penna *in dict. l.* 4. *infr. de ſpectacul.* In ſcenam prodire plenius diffinivit Labeo *in d. leg. ſecunda §. fin de his qui notant.* locum nempe illum, in quo ſpectaculi cauſa concurrant homines ut hiſtrionem, vel ſcenicum ſpectaculum ſui præbentem vident. Quod eleganter quoque comprobatur ex Æmil. Probo *de vita Imperator. in princ.* qui de Græcis agens, ait, *In ſcenam vero prodire, & populo eſſe ſpectaculo, nemini in eiſdem gentibus fuit turpitudini.* Quæ omnia apud nos partim *infamia*, *partim hu-*
35 *milia atque ab honeſtate remota ponuntur.* † His ergo qui in ſcenam quæſtus gratiâ prodibunt, famoſos eſſe ea ratio ſuaſit, quoniam adeo res obſcœnas & turpes hiſtriones, aut ſcenici peragebant, ut vix quiſq; honeſtus ſpectare poſſit, ideóq; turpitudo eorum actuum invaluit, ut Auctores omnes tam ſacri, quàm profani ſpurcitiem & obſcœnitatem ſcenæ exagitaverint, ut latiùs obſervavi *libro.* 3. *meorum obſerv. c.* 5. *n.* 7. *&* 12. *cum ſeq.* & copiosè Marian. *ſup. c.* 12. *& ſeq.* Buleng. *de theatro libro primo c.* 50. Bobadill. *lib.* 5. *polit. c.* 4. *n.* 24. & Pantoia *in leg.* 2. *de aleatorib. verb. ſaliendo, ex n. quinto* Unde cum artem ludicram exercere, ſcenámq; totam probro ducerent Romani, genus id hominum honore civium debere carere rectè exiſtimarunt, ut ait D. Auguſt. *libro ſecundo de civitate c.* 17. quem ſequitur Marian. *de ſpectacul. c.* 10. nam & ſervus corrumpi credebatur, ſi nimius eſſet ſpectaculis, *leg. prima §. fin. Digeſt. de ſervo corrup.* & ſacris arcebatur
36 hiſtrio. Valer. Max. *lib. primo c.* 1. † Quapropter meritò Clericum ab hujuſmodi officio remotum eſſe debere conſtituit Bonifac. *in cap. unic. de vita & honeſt. cler.* ita ut ſi ter admonitus ab ea arte non receſſerit privilegio clericali privetur, tradit Cened. *collect.* 37. *ad Decretum n.* 20. & alios laudans Bobadill. *lib.* 2. *pol. c.* 18. *n.* 94. Et quamvis Alber. Gentilis *de actorib. fabul. c.* 14. *ad fin.* velit, non eſſe in uſu receptum, ut hujuſmodi hiſtriones inter infames habeantur, quod multo convenientius noſtris hiſtrionibus competeret, cùm in comœdiis nulla laſcivia, neque impudicitia permittatur, imò ita ab omni luxuria inhoneſtate comœdiæ vacant, ut omni gravitate, decore, pudore pleni ſint, tamen cùm hiſtriones quæſtus gratia ſpectaculum ſui præbeant, infames reputabuntur, *d. l.* 2. *Digeſt. de his qui not. leg.* 5. *tit.* 7. *p.* 6. ubi Gregor. *gloſ.* 1. *l.* 4. *tit.* 6. *part.* 7. notant Tiraquell *de nobil. c.* 34. *n.* 53. & Molin *de juſt. tom.* 5. *diſp.* 8 *n.* 10. † Advertendum tamen eſt apud nos 37
ita amatos hiſtriones, ut omnes ſive nobiles, ſive plebeij, eos ambiant, comitentur, ſequantur, ita ut timeam iterum eſſe ſuſcitandum Senatuſconſultum, cujus meminit Tacit. *lib.* 4. *annal.* quo omnes pulſi tum Italia, tantus enim erat hiſtrionum comitatus, ut non modò viri, ſed & fœminæ, Equites, Patricij, Senatores eos ambirent, ut eleganter probat, & doctè Dorleans *in loc. Tacit.* adductum *pag.* 453.

Excipiuntur ab hujuſmodi infamia *in leg.* 4. *in pri-* 38
mo. Digſt. de his qui notan. Athletæ, Thymelici, Xyſtici & agitatores, & qui aquam equis ſpargunt & qui in ſacris certaminibus deſerviunt qui omnes ignominioſi non ſunt, imò ab hujuſmodi ludis arcebantur infames, ut docent P. Fab. *lib.* 3. *agoniſt. cap.* 8. & Pantoja *in dict. leg.* 2. *verb. pugnando n.* 34 *de aleator* Athletæ qui fuerint, jam abundè dictum eſt *ſup. in l. an de athletis.* † Thymelici (quorum mentio eſt *in l. Septi-* 39
tia 10. *D. de pollicitat. Nov* 105. *de Conſul. in princ. l.* 4. *C. Th. de ſpectacul.* 5 *C. Th. de ſcenicis l.* 2. *C. Th. de piſtorib l.* 11. *&* 12. *C. Th de diverſ. officiis & appar.*) illi ſunt, teſte Scaligero, relato ab Oſuval. *d. lit. A.* & Cujac. *in l.* 4. *infr. de ſpectacul.* qui modulos in fabularum actionibus faciebant. Verum hos infames fuiſſe rectè exiſtimant Oſuval. & Buleng. *de theatro lib* 2. *c.* 2. cùm ſocij eſſent hiſtrionum, & quæſtus gratia in ſcenam prodirent, & ita eos damnat D. Baſilius *in ſermone de legend. libr. Gentil.* & Salvian. *lib.* 6. *de guber. Dei.* conferunt quæ de theatrali muſica refert Marian. *de ſpectacul. cap.* 11. † Quare dic intelligendum eſſe JC. 40
in dict. lib. 4. de Muſicis agonibus, id eſt, de illis, qui in agone de muſica decertabant, quibus ſicut athletis præmia & honores conſtituebantur, ut videre eſt ex Tacito *lib.* 14. *& libro* 5. *annal.* ubi de Neronis ſtudio ſcenas frequentandi, & ex Philoſtrat. *libro quarto de vita Apoll cap.* & Sueton. *in eo c.* 12. 21. *&* 23. de quo certamine videndi Petr. Fab. *libro primo agoniſt. cap* 4. *&* 25. *& l.* 2. *cap.* 14. *&* 15. & Buleng. *de theatro libro* 2. *c.* 1. *cum ſeqq.* & hoc in ſenſu Thymelicos intellexit Alex. ab Alex. *lib.* 3. *genial. cap.* 9. & eo non non relato Oſuval. *d. lit. A.*

Addidit quoque *dict. l.* 4. ut infames non eſſent *Xiſ-* 41
tici (ita ſcribi debet, non ut in vulgatis *exuſtici.*) qui nomen traxerunt à ξυστος Græcâ voce, qua ſignificabantur porticus tecti, ubi athletæ per hyemem, aut æſtatem tempore alieno à luctationibus ſeſe exercebant, ut obſervant Mercurial. *libro* 1. *de arte gymnaſt. c.* 9 Gothofred *in d. l.* 4. *de his qui notan.* Schard. omnes *de verb. jur Xyſtos & Xſtici.* Coſta *in memorab eod verb.* & Pancirol. *lib.* 1. *var. cap.* 46. & Petr. Fab *lib.* 2. *agoniſt. cap.* 16. & ita Xyſtici ſunt athletæ, qui haſtis præcipuè depugnabant, vel qui in theatrum prodibant depugnaturi, quod quia virtutis gratia fiebat, non erant infames.

In horum quoque numero ponuntur *Agitatores in* 42
dict. l. 4. *de his qui not.* qui erant, qui in ludis Circenſibus currus gubernabant, & aurigæ erant, quorum proprium verbum *agitare, leg. fin. Cod de maleficiis.* Lamprid. *in Commod.* ſic agitandi munus *in l.* .. *infr. de ſpectacul. l.* 7. *Cod. Theod de ſcenicis*, & paſſim Auctores claſſici hoc verbo currentes in Circo deſignant, quia verberibus equi agebantur, notant Juretus *ad Symmach. libro primo miſcell. epiſt.* 26 *in fin.* Petr. Fab. *lib.* 1. *ſemeſt. cap.* 10. *ad fin* Revar. *lib.* 5 *var. cap.* 14. Buleng. *de Circo cap.* 49. & Pantoia *in l. fin. C. de aleatorib. verb. præterea vero, n.* 30. Nec immeritò ab infamia liberantur, cùm aliquando Equites Romani Senatores & ipſi Principes currus agitaverint, ut ex Zonara & Cedreno probat Bulenger *d. c.* 49. & ideò non quæſtus gratiâ fiebat,

fiebat, ſed ob præmium & victoriam *d. l.* 4. *de his qui not.*

43 His obſtare videtur *l.* 4. *infr. de ſpectaculis.* ubi agitator turpis perſona & infamis cenſetur, ne immeritò cùm plerumque fuerint ſervi & libertini tales agitatores, ut conſtat ex Dione *in Hadrian.* Tertullian. *de ſpectacul.c.*22. & innuere videtur Conſultus *in leg. Tatius* 43.*ff.de action.empti.* Hanc difficultatem diſſolvere tentant Cujac. *in dict. leg.* 4. Petr. Pab. *dict.c.* 20. Ant. Fab. *in rat.ad dict. leg.*4.*de his qui notan* Buleng. *dict.c.* 49. Dorleans *ad Tacit.lib.*1.*ann.pag.*169. & Oſvvald. *ſup.* qui aiunt hos agitatores non eſſe infames, ſed viles & abjectos, quia vilia iſta & ab honeſtate propemodum remota miniſteria atque artificia profitentur, & ſic non uſque adeò vacuos eſſe nota & macula, & ob id *in d.l.*4. *de ſpect.* dicuntur inhoneſtæ perſonæ. Quemadmodum qui ſunt ex ultimis negotiatoribus & abjectis officiis, *l. ne quis* 6. *infr. de dignitat.* Quare *Notatorum* vocem *in l.*2.*infr. de dign.* exponunt *in dict.l.*4. ut etſi non ad athletas referatur, cùm ipſi coronentur, ut dixi *in leg. un. ſup. de athlet.* reſpiciat tamen quadrigarios ſive agitatores cæteráſque hujuſmodi humiles perſonas.

Verùm hæc interpretatio mihi aliena videtur à veritate, quia expreſsè Ulpian. *in d.l.*4.*de his qui not.* agitatores infames eſſe negat, cum Imperatores *in dict. leg.* viles & honeſtos vocaverint. Quamobrem Cujac. *ſup.* expreſſam antinomiam fatetur inter ea jura. Nam non poſſum intelligere quomodo aliquis vilis ſit, & non infamis, cùm vilis minutam habeat exiſtimationem, *d.l.cognitionum* 5.§ *minuitur.ff.de extr.cognit.* & à dignitatibus repellatur *in d.l. ne quis* 6. *inf. de dignit.* & inhoneſtæ perſonæ vix intelligi poſſunt niſi infames, *argumento l.* 2. §.*ignominiæ, v. eſt honeſta, juncto v.ignominioſa ff. de his qui notan. infam.l.eos* 12.*ff. de decurion.l. imperialis* 23. §. 1. *C. de nuptiis.*†

45 Quare alij reſpondent *in d.jurib.* eos tantùm agitatores notari infamiâ, qui quæſtus gratiâ in certamina prodibant, juxta *leg.*2.*in fin.ff.de his qui not.* & Theophili auctoritatem qui agitatorem inter famoſas perſonas enumerat, non verò eos, qui magis virtutis & victoriæ cauſa in his ludis ingrediuntur, de quibus *in d.l.*4. *ff. de his qui not.* Quod probatur ex *l.plenum* 12.§.*equitij ff. de uſu & habit.* ubi probatur quæſtus de his certaminibus percipi ſolere, cùm ſi equitij uſus legatus ſit, non poterit ſi auriga erat legatarius equis illis in Circenſibus ludis uti, quia quaſi locare eos videatur ſi ipſe operas ſuas ad id locaverit, ita advertunt Revar. *lib.* 5.*varc.* 14. & Pantoia *in d. l.fin.C.de aleato-*

46 *rib. verb. præterea n.*33.† Quæ interpretatio ſuperiore pejor videtur, nam perſpicua eſt *d.l.*4.dum eos ab infamia liberat, neque minimè fit diſtinctio, an quæſtus gratia, vel ob virtutem in certamen deſcendant. Neque ei favet *d.§.equitij* ex quo non conſtat quod Revard. intendit, aliud eſt enim ſe locare ad hunc ludum, aliud equos locare, quia agitatores omnes tam divites non erant ut quadrigas & equos omnes haberent, & ſcimus equos publicos fuiſſe, quibus aurigæ utebantur *l. quiſquis* 3.*infr.de ſpectacul. l.*6. *C. Th.de ſcenicis,* & obſervat Buleng. *de Circo c.* 50.

Quare in hac difficultate exiſtimo *in d. l.* 4. *inf de*

47 *ſpectacul.* non tractari de agitatore ludorum Circenſium, ſicut *in d.l.*4.*de his qui not.* ſed ne mimo, aut pantomimo, quem appoſitivè agitatorem vocavit, id eſt, in ſcena pronuntiantem, (& ob id *actores* dicti ſunt *in l* 6 § *irritum, ff. de injuſto rupto,* ut animadverti *lib,*3 *obſerv.c.*5.*c.*9.(Id probatur, quia agitatores curruum ſolebant ſtatua decorari, ut ex Plinio conſtat *l.* 34 *cap.* 5. & obſervat Petr. Fab. *l.* 2. *agoniſtic. c.* 2. *cap.* 20 at hiſtrionibus tantùm pictura data, ut *in d.l.*4 ibi, *Pictura pantomimum veſte humili & rugoſis ſinibus.* Quaſi dicant Imperatores pantomimum non eſſe pingendum veſte humili, quales fuerunt veſtes hiſtrionum plerumque pannoſæ, ut ex Luciano docet Colvius *ad Apulejum apolog.*1 ibi, *mimo centunculo,* & Buleng. *lib.* 1 *de theatro c.* 57. Neque item pingendum eſſe rugoſis ſinibus tanquam recitantem, ampla ſcilicet veſte, quali utebantur cùm agebant, ſeu pronuntiabant in theatro tragœdi, quæ veſtis dicebatur *ſyrma,* eáque oblonga nimis, & ampla, ſinuoſáque, & ſolum verrebat, ut animadvertunt Doctiſſimus D. Laurent. Ramirez *ad Mart. l.* 4. *epig.* 49. & Bulenger. *d. c.* 57.cui propter amplitudinem rugæ erant & ſinus. Prudent. *in Pſichomachia verſ.*361.

Ut tener inceſſus veſtigia ſyrmate verrat.
Sericáque in fractis fruitent ut pallia membris.

& Sidonius *carm.* 15.

Criſpato rigidæ crepitant in ſyrmate rugæ, & *lib.* 8. *epiſt.* 11.

Et rugas tibi ſyrmatis profundi.

De ſinibus latè egi *l.*3.*obſerv.c.*4.*n.* 49. proſcenium *in d. l.* 4. locus erat patens & liber in fronte ſcenæ, in quo actores hiſtrioniam agebant, de differentia mimi & pantomimi & hiſtrionum, vide Demſter. *l.* 5. *Roſin. antiq.c.*6.Salmaſ.*ad Vopiſ.pag* 496. & quæ dixi *l.*3.*obſ. c.* 5. *n* 8.& 9. ad interpoſitionem *leg.Titius* 43. § *ſi.de action. empt. & l.*6.§ *irritum, de injuſto rup.*

Liberantur etiam ab infamia *in d.l.*4. *de his qui no-* 48
tan. illi qui aquam equis ſpargunt. Qui autem iſti fuerint, adhuc in obſcuro eſt, ita ut difficillimum hunc locum cenſeant relati ab Oſvvald. *dict. lit. A.* Pancirol. *d.libro* 1.*var. c.* 46.*ad fin.* Gothofred.*in d.l.*4. Bulenger.*de Circo c.*31. Pantoia *in d.l. fin. C. de aleator. verb. præterea, n.* 34. & Roa *l.*6 *ſingul. c.* 7. Qui jam in hanc, jam in illam interpretationem inclinant, & tandem dicunt eos eſſe qui equos curſu incaleſcentes frigida aqua perfundebant, & refocillabant, quod equidem rectè reprehendit Pantoia *ſup.in margine,* cenſens cum Pancirolo in ludis Circenſibus magicis & veneficis imprecationibus, equorum velocitatem fuiſſe retardatam [ut videre eſt ex Caſſiodor. *l.*3.*epiſt.* 51.*& l fin.C.de maleficiis,*D.Hieronymo *in vita D.Hilarionis.* D.Auguſt.*lib.*4.*confeſſ.c.*2.Arnob.*lib* 1. *contra gent.* Ammiano *l.*26.& notat Juret. *ad Symm. l.*4.*epiſt.* 60.Caſaubon. *in not.ad Vopiſc. in Tyrann. pag.*249.)& aquæ adſperſione liberari. Quod mihi non ſatis probatur, nam etſi certum ſit antiquos veneficiis equos retardaſſe, non tamen certum eſt aquæ adſperſionem veneficia diſſolviſſe. Neque ad rem facit D. Hieronymi locus. Nam Divus Hilario qui ſcyphum ſuum aquæ plenum dedit, ut ille Italicus equos ſuos aſpergeret, & liberarentur, ita ab incantatione qua eorum velocitas tardabatur, hoc provenit, vel quia aqua erat benedicta, vel ex ſanctitate Hilarionis, aliàs enim ſi aqua ad id ſufficeret naturaliter, non erat neceſſarium miraculum illius ſanctiſſimi viri † Verius arbitror poſſe interpre- 49
tari ea verba de iis, qui aquam ſpargebant, & Circi ſolùm irrigabant, ut ab calore refrigeraretur, ut docemur ex Frontino *de aquæductibus* ubi ait, *Quantopere cura eſſet ne quis violaret ductus, aquamve non conceſſam derivare auderet, cùm ex multis apparere poteſt, tum ex hoc quòd Circus, maximus ne diebus quidem ludorum Circenſium, niſi Ædilium, aut Cenſorum permiſſu, irrigabatur.* Ratio dubitandi eſſe potuit quòd hoc miniſterium magis ob quæſtum, quam ob aliam cauſam exercerent, & ſic infame videbatur ex iis, quæ ſuprà tradidimus. Cui ſatisfieri poteſt omnia miniſteria ſacrorum (ut ipſi vocabant Romani) certaminum eo fuiſſe favore digna, ut ignominioſi non cenſerentur, qui ea exercerent, juxta ea quæ ſcripſimus *in tit.ſup. de athletis, n.* poſt Petr. Fab. *lib.* 3. *agoniſt. c.* 29.

Jure civili notantur etiam infamia qui operas ſuas ut cum beſtiis depugnaret locavit, *l.* 1.§.*removet* 6.*v.* 50
*qui operas, ff.de poſtuland.l.*3.§.*lege julia, de teſtibus,l.* 1. §.*qui operas,ff ad Turpill. leg.* 47.*tit.*6.*part.* 1.*l.*4. *tit.* 6.*part.* 3. nam vitam & ſanguinem promercalem habuit,

habuit, & eo ipſo videtur ſe capitali ſcelere damnatis
conjungere, & damnare capitis ſupplicio, docet Petr.
Fab. *l.2.ſemeſt.c.*12.Oſvvald.*l.*18 *c.*3.*lit. B.B.* Baleng.
*de venatione c.*38.dixi. *in leg. venatoribus ſup.de excu-
ſat. muner.* Si tamen non ob id, ſed virtutis gratia in
arenam deſcendebant,infames non erant.*d.§.removet*,
& ideò jus faciendi teſtamenti & jus legitimæ ſucceſ-
ſionis non amittebant.*leg.in arenam* 11.*C.de inoffic.teſ-
tam. juncta leg.ſi quis mihi* 25. *§. ſi quis planè* 3. *ff. de
adq. hæred.*tradit Faber.*d.c.*12. *in fin.* Videſis quæ latè
ſcripſimus *in d. l. venatoribus.*
51 Denique ipſo jure notantur milites ab exercitu
ignominiæ cauſa dimiſſi,*l.milites* 13. *§.miſſionum ff.de
re milit.l.2,in princ.ff.de his qui notant leg.*4.*tit.*6 *part.*
7.tradit Petr. Gregor.*l.* 19. *ſyntag.c.*4.*n.*3. Petr.Faber.
*l.*1.*ſemeſt.c.*17. alios refert Oſvvald.*dict.l.*18. *Don.c.*8.
lit.P. & ſeq. qui diſſolvontcontrarietatem inter *dict.§.
miſſionum, & d.l.*2.*§.ignominæ, & l.* 4. *§. non omnis,v.
ſic exauctoratus.ff.de re milit.*ut *d.§. miſſionum* loqua-
tur de exauctoratione, in qua non erat neceſſarium
addere miſſum fuiſſe ignominæ cauſa.At *d.§.ignominiæ*
de ignominioſa miſſione, in qua quia non vera erat
exauctoratio, neceſſarium fuit exprimere ignominiæ
cauſa dimitti, vide Lipſ. *de milit. Rom. l.*5.*dial.*19. &
52 Valtrin.*l.*6. *de re milit.c.*8. † Eamdem infamiam in-
currunt improbum fœnus exercentes,id eſt,qui uſura-
rum nomine amplius exigunt, quam per modum le-
gibus ſtatutum, licèt *l. improbum* 20. *C.ex quib. cau.
infam.l.eos* 26.*§.*1. *C. de uſuris*, docent relati ab Oſv-
vald. *d. c.*7.*lit. L.* Covar. *l.*3.*var.c.*3.*n.*2. & laudati à
53 D Joanne Vela *de delictis*, *c.fin.n.* 6. † Afficiuntur
etiam infamia filij hæreticorum,& perduellionis dam-
natorum, & reliqui id generis hominum, de quo arti-
culo latè & utiliter ſcripſerunt noſtrates,quos referunt
Azeved.*in d.l.*3.*tit.*3.per tex.*ibi l.*8.*Recop. n.*32.*&ſeq.*
& Sanchez *l.*2.*in præcep. Decalog.c.*28.*toto & ſeq.*qui
quid jure noſtro regio obtineat latè proſequuntur,& in
aliis ſimilibus articulis Additionatores Molinæ *l.* 4.*de
primog.c.*11.*n.*50.Sed an ſit neceſſaria ſententia, tradit
Valenſuel. *in l. familia* 8.*ſup.de decurion.* neceſſariam
eſſe, juxta ea, quæ diximus *in l.fin.ſup.de jure fiſ.leg.*7.
*tit.*6.*part.*7.ubi Greg.ex illis verbis, *deben las perder
luego que fueren probados por tales.*

Solet etiam contrahi infamia per ſententiam Judi-
54 cis ex judiciis famoſis, quæ aut ſunt civilia, aut cri-
minalia. Judicia civilia partim conſtant ex delicto,
partim ex contractu. Ex delicto ſunt ſeptem, ſcilicet
furti, vi bonorum raptorum, injuriarum, de dolo,
expilatæ hæreditatis, ſepulchri violati, & quando
mulier per calumniam ventris nomine in poſſeſſio-
nem bonorum miſſa ſit, *leg.*1.*verſ.qui furti,leg.*4.*§.fin.
l. notatur* 15. *ff. de his qui not. leg.ſi furti* 8.*l.injuria-
rum.*10.*l.ſi te* 12. *C. ex quib. cauſ.infam.leg.*1.*ff.de ſe-
pulch.viol. §. ex quibuſdam. Inſt. de pœna temere litig.*
ubi Pichard,*n.*13.Donel.*dict.lib.*18.*c.* 8. ubi Oſvvald.
& Molin.*d.t.*5.*diſp.*9. Ex contractu verò judicia civilia
ſunt famoſa quãdoaliquis damnatur quatuor ex cauſis,
pro ſocio,tutelæ, mandati,depoſiti,quas comprehendit
Prætor *in l.* 1. *v.pro ſocio,ff.de his qui not.leg.*8. *tit.* 3.
part. 5. *leg.* 5. *tit.*6. *part.* 7. Quod intellige ſi aliquis
damnetur ſuo nomine, nam tutor,curator,aut procu-
rator, dum dominum defendunt, ex his cauſis eo no-
mine damnati infames non fiunt. Neque hæres ſi con-
ventus ex dolo defuncti damnetur, *l. furti* 6.*§.*1.*&* *§.
mandati,ff. de his qui not.l.Sabinus* 29. *ff. de dolo malo*
docent Bar. & reliqui *ibidem*, & Donell. *d.c.*8.

Secundò requiritur ut infamia locum habeat quòd
55 judicio directo damnatus ſit, ut *in d.l.furti, §.fin.*Con-
trarium judicium eſt quando experitur is qui manda-
tum, vel depoſitum ſuſcepit, aut tutelam adverſus do-
minum, *l.ſi verò* 12.*§.contrario.ff.mandati*, & ratio eſt,
nam in contrario judicio non agitur de fide rupta &
de perfidia, ſed de calculo, id eſt, de eo quod adver-
ſario propter ſuſceptum officium abeſt, *d. l.furti §.fin.
d.l.Sabinus.leg.ei apud* 5. *ff.depoſiti* (*Calculum* ideò eam
pecuniam vocant Conſulti, quia quantum id ſit quod
viciſſim debetur, ſubjecta calculo & poſita ratione ac-
cepti & expenſi cognoſcitur) ſed hoc non habet lo-
cum in actione pro ſocio, nam ea ab omnibus ſociis
utrimque eſt directa, *d. §.ex quibuſdam, Inſt. de pœna
temer.lit.* eoque & quilibet ex ſociis eo judicio dam-
natus ignominiâ notatur, tradunt Donell. *d. c.*8. & *ibi*
Oſvvald. alios allegans,& Molin.*d.diſp.*9.*n.*21.*& ſeq.*
Quæ omnia in ſupradictis judiciis admittenda ſunt,
quando ob dolum in eis admiſſum damnatus aliquis
fuerit, non propter culpam, nam ob eam damnatus
exiſtimationem ſalvam retinet, ut latè probat ex Ac-
curſij ſententia Donel. *ſup.v.tertia conditio*, & contra
Cujac.defendit Oſvvad. *ibi lit. K.* qui etiam tradunt
quare in his judiciis incurratur infamia, non in
aliis.

Ex judiciis criminalibus & infamia contrahitur, 56
quando crimen publici judicij eſt, ſeu publici judicij
cauſam habet. *l.*1.*de publ.juncta l. infamem* 7. *eod.d.l.*
1.*v.& qui in judicio ff.de his qui not. l.*4.*ff.de prævari-
cator.l.ſpurij* 6.*§.qui judicij ff.de decurion.*Vel ſi dam-
natus ſit quis ex his criminibus, quæ in publico judi-
cio admiſſa ſunt, tametſi ipſa publica non ſint. Cujus
generis ſunt hæc crimina, calumnia, prævarica-
tio, tergiverſatio, quorum naturam demonſtrant.
ICC. *in leg.* 1 *de calumniator. l.*4 *§. fin.ff.de his qui
not.l.*1 *§.per calumniam ff. ſi mulier ventris nom.l.*1 *ff.
ad SC.Turpill. leg.*1 *de prævaricator.l.ſi caluitur* 233.
ff. de verb.ſig.& explicant Petr Gregor.& Pichard. *in
rub. Inſt. de pœna temere litig.ex n.* 10. Caſtillo *lib.* 3.
*quotidian. c.*21. Donell. *dicto capite octavo verſ. atque
hæc*, & paſſim alij.

Item infames fiunt qui propter crimen ſtellionatus 57
condemnati ſunt, quamvis id judicium publicum non
ſit, *leg.quid ergo* 13 *§. fin.ff. de his qui notan.* Stellio-
natus crimen eſt quoties nomen proprium crimen
non habet, objicitur autem ei, qui rem alienam ſciens
& doloſè obligavit, vel alij jam pignoratam obliga-
vit, *l. fin. de crim. ſtellion. leg. tutor.*13.*§. ſi quis in pi-
gnore* 36. *de pignorat. act.* obſervant Cujac. *lib.*10. *ob-
ſerv.c.*26. Ant.Fab. *l.*4.*conject.cap.*2. Schard.& Calvin.
verb. ſtellionatus, Pancirol. *lib.*2.*var. cap.* 120. Petr.
Gregor. *lib.*39.*ſyntag. cap.* 14. Claud. Minoës & Bro-
cenſis *ad Alciati emblem.* 49.

Verùm in contrarium eſt Ulpian. idem *in l.* 2. *de* 58
crim. ſtell. docens crimen hoc famoſum non eſſe, ne-
que eo judicio damnatum effici infamem. Niſi reſpon-
deas poſt antiquiores cum Cujac. *d. c.*26 Robert. *l.*4.
*ſentent.c.*17. Ant. Fab.*d.c.*2. Donell.*dict.c.*8. ubi Oſv-
vald.*lit. R.* Pacio *cent.*2.*quæſt.*27.Menoch.*de arbitrar.
caſ.* 381. Molin.*dict. diſp.* 9. *n.*16. Genoa *in antinom.
earum legum pag. mihi* 39. licèt in Schola Salmanti-
cen. receptior ſit interpretatio Donelli, ante quem
prius tradiderunt Joannes. Accurſ. Odofred. Bar.& alij
relati à Genoa *n.*11.*&* 12. † Qui ajunt crimen ſtellio- 59
natus extraordinarium & non famoſum eſſe, cùm ad-
miſſum eſt in his contractibus, quorum actiones pri-
vatæ non ſunt famoſæ, veluti cùm debitor rem alie-
nam, vel alij obligatam creditori ſuo pignori dat,
aut venditor diſtrahit. Ex quibus cauſis conventus
non eſt infamis, quia privatæ ſunt actiones adverſus
debitorem pignoratitia contraria, *leg* 1 *in fin. ff.de pi-
gnor. act. &* adverſus venditorem actio ex empto, *leg.
tenetur* 6 *§. fin ff. de action. empt.* Quæ actiones non
ſunt famoſæ, atque ita non erit etiam ex cauſa crimi-
nali ſtellionatus actio famoſa. Contrà autem erit ſi
ſtellionatus crimen ex eo facto dimanet, ex quo etiam
datur privata actio famoſa, ob quam infamia irroga-
tur, quo caſu damnatus ex crimine ſtellionatus erit in-
famis, veluti ſi merces quas mihi debebat ex ſtipulatu
dolo malo corruperit, & ſic tradiderit, vel ſi pignori

rem dans, vel ſi vendens rem alienam adhibuit ter-
tium quemdam, qui mentiendo affirmaret eſſe debi-
toris, vel venditoris, aut illum eſſe ſolvendo, ubi con-
tra hunc tertium tum ſtellionatus judicium eſt, tum de
dolo, *l. 3. § ſed & ſi quis 6 ff. de crim. ſtell. juncta l. quod*
60 *ſi 8 ff. de dolo.* † Quæ interpretatio non poteſt adju-
vari ex *leg. 2. C. de crim ſtell.* quam expendit Oſvvald.
Quoniam *ibi* filius non egit contra patrem, neque po-
tuit crimine ſtellionatus ex eo quòd res ſuas pater
obligavit. Quia ex tali obligatione filij jus non eſt
læſum, ut *ibi* animadvertitur. Confirmatur tamen
ex *dict. leg. 3. §. ſi quis fortè & § ſed ſi quis*, ubi
comprehenduntur duo illi caſus *ſuprà* enumerati, in
quorum primo cùm agatur civiliter quando rem alii
obligatam diſſimulata obligatione per calliditatem
alij diſtraxit, non eſt mirum ſi actionem famoſam
non contineat In ſecundo autem criminaliter igitur
de mercibus corruptis, atque ita famoſum crimen, &
hanc ob cauſam crederem non ſine myſterio ſcripſiſſe
Conſultum *in dict. l. quid ergo § fin.* crimen ſtellionatus
irrogare infamiam, & *in dict. l. 2.* omiſiſſe nomen cri-
minis, & repoſuiſſe *ſtellionatus judicium*, & denotaret
indiſtinctè non eſſe famoſum, ſed quatenus crimina-
liter intentatur, ut *in dict. §. fin.* & ita notavit Mo-
lina *ſup. numero 26.*

61 Hæc omnia quæ diximus de his judiciis, in quibus
infamia per ſententiam incurritur, intelligenda ſunt
ſi ſententia ſecuta ſit, quâ quis illis judiciis damne-
tur per ſententiam diffinitivam cum effectu, id eſt,
quæ habeat auctoritatem, & tranſeat in rem judica-
tam, non verò ſit interloquutoria *d. leg. quid ergo, §.*
quantum juncta leg. ob hæc 20. de his qui notant. & ob
id ſi arbiter ſententiam tulit ex compromiſſo in cau-
ſa furti, vel ſimilium cauſarum condemnatus non
efficietur infamis, *dict. leg. quid ergo, §. ex com-*
promiſſo, tradit Donell. *d. cap. 8. verſ. hactenus.* &
Oſvvald. *ibi lit. X.* Requiritur præterea ut Judex de
facto ipſo, de quo agebatur, pronunciet, nam infa-
mia non incurritur ſi Judex ſilens eam pœnam irro-
gavit reo, quæ non ſolet cadere in famoſos, vel eis
non convenit, ut ipſe Donellus de hac re conſulendus
animadvertit.

62 Cum autem diximus de omnibus modis, quibus
infamia cauſatur, conſtat jam eos omnes, qui tali in-
famia laborant, à dignitatibus & honoribus eſſe re-
movendos, ut in præſenti cum ſimilibus juribus deci-
ſum eſt. Verùm contra eam diſpoſitionem obſtat,
Judæos infames eſſe, *l. fin. C. de Judeis, cap. cùm*
ſit 16. extra eod. leg. 3. tit. 24. p. 7. junctis congeſtis à
Covar. *in Clem. ſi furioſi, part. 1. § 6. n. 7. & 8.* & Oſu-
vald. *dict. lib. 18. cap. 7. lit. N. pag.* 300. Cenedo *collect.*
77. ad Decretal. Mieres *de majorat. 1. part. quæſt. 51. ex*
n. 22. Perez de Lara *lib. 2. de anniverſ. cap. 4. toto* De-
63 cian. *lib. 5. crimin. cap. 11. & ſeq.* † Quod non ſine ra-
tione conſtitutum eſt ob duritiem cordium eorum, &
maximam perfidiam, quâ verum Meſſiam Chriſtum
Dominum neglexerunt, qua propter ita à Deo ſunt
puniti, ut ſi ipſi non profiterentur (verbis loquor
Tertulliani *in Apologet. cap. 21.*) probaret exitus ho-
diernus ipſorum, diſperſi, palabundi cœli, & ſoli ſui
extorres vagantur per orbem ſine homine, ſine Deo
Rege, quibus nec advenarum jure terrarum patriam
ſaltem veſtigio ſalutare conceditur. Idem teſtatur Pru-
dent. noſter *in Apotheoſi contra Judæos, verſ. 608.*

Exiliis vagus huc illuc fluitantibus errat
Judæus, poſtquam patriæ de ſede revulſus
Supplicium pro ſede luit, Chriſtique negati
Sanguine reſperſus commiſſa piacula ſolvit.

Conferunt D. Iſidor Peluſiot *l. 3. ep. 128. & 394. & l. 4.*
epiſt. 74. D. Gregor. Niſſen. *de opificio homin.* Baron. 1.
64 *tom. annal. pag.* 897. & paſſim alij. † Unde odioſæ di-
cuntur perſonæ *c. licet univerſis, de teſtib. c. cum ſit. c. nulla*
54. diſt. & per mortem Chriſti in ſervitutem redacti,
c. & ſi Judæos. cap. conſuluit, de Judæis. Decian *ſup. c. 13.*
ex n. 1. & apud omnes gentes infames habiti, quapro-
pter Juvenal. *ſat. 3. v. 13.* quaſi vilibus perſonis & infa-
mibus nemora locari conſueviſſe oſtendit cum morſu.

Nunc ſacris fontis nemus & delubra locantur
Judæis, quorum cophinus fœnumque ſupellex.

Nam ea exiſtimatione tunc temporis Romæ Judæis
quâ nobis Ægyptiaci, ut probat Gangræus *ad Juvena-*
lem ſat. 6. verſ. 541. ad illud.

——— *Cophino fœnóque relicto*
Arcanam Judæa tremens mendicat in aurem.

Gens fœtens dicitur Ammiano *l. 22.* obſcœna Rutilio
l. 1. Itiner. & à Gentibus maximè exoſi, & eorum oc-
curſus malè ominatus, ut tradunt Dorleans *libro 2.*
ann. Tacit. pag. 321. Barthius *li[illegible]o ſecundo adverſ. c.*
12. † Apud omnes gentes nunc non minus odio ha- 65
biti & inviſi apud nos, præcipuè ab omnibus honori-
bus, dignitatibus, officiis publicis, Eccleſiis, Collegiis,
confraternitatibus aliiſque communitatibus non ſo-
lùm ipſi, verum & eorum deſcendentes repelluntur,
& exploduntur, abominantur, ut docent *ſuprà* ad-
ducti, & ideo Regis noſtri Catholici immortali
memoria digni eos ab his regnis expulerunt, ut
commemorant Valdes *de dignit. Reg. Hiſp. c. 19. ex n.*
65. Juan. de la Puente *l. 1. de la convenien. de las Mo-*
nar. c. 8. toto, & § 4. Marian. *l. 26. de reb. Hiſp. c.* . Zurita
5. t. Annal. Arag libro 1. cap. 6. & alij ex noſtris Scrip-
toribus, & ex exteris Petr. Gregor. *l. 33. ſynt. c. 4. n. 8.*

Sed nihilominus quantumvis infames Judæos eſſe 66
probavimus, adhuc tamen ad honores aſcendere non
vetantur, *in l. 3. § fin. ff. de decurionib.* ubi Ulp. refert
reſcriptum Severi. & Antonini, quo permiſſum eſt eis
qui ſuperſtitionem Judaicam ſequuntur, honores adi-
piſci. Quod etiam ſtatuerunt Gratian. & Valentin. *in*
juſſo 5. C. de Judæis. Arcad. & Honor. *in l. quicumque*
10. C. eod. & in leg. omnes 49. ſup. de Decurion. Cui
difficultati ſolent multi reſpondere cum Alciato *l. 3.*
diſp. cap. 8. & in leg. quidam ignaviæ, de decurion. ſup.
quem ſequuntur Gothofred. *in dict. § fin.* Tiraquell. *de*
jure primog. q. 66. n. 42. Decian. *ſup. dict. c. 13. n. 6.* Pa-
mel. *ad Tertull. in Apologt. c. 5. n. 64.* Dorleans *ad Ta-*
citum l. 2. annal. p. 319. & l. 23. p. 686. & Loſæus *de*
jure univerſ. c. 3. ex n. 22. & Azeved. *in leg. 3. tit. 3.*
l. 8. Recop. ex n. 33. & Alderete *infrà* referendus. † Qui 67
cenſent *dict. l. 3. § fin.* non eſſe intelligendam de Iudæis,
ſed de Chriſtianis, quos Iudæos ſolebant appellare
Gentiles, quia Iudæa origo Chriſtianitatis, ut elegan-
ter ait Tertull. *in Apologet.* eorum oleaſtro inſiti ſu-
mus, ita conſtat ex pluribus locis, quos adducunt *ſuprà*
relati, & eruditè probat Alderete *l. 2. antiq. Hiſp. c.*
24. illud Sueton. adducens *in Claud. c. 25.* ibi, *Judæos*
impulſore Chriſto aſſiduè tumultuantes Roma expulit,
& Dionis Caſſij *in Domitiano*, ibi, *Eodem anno, Do-*
mitianus Fabium Clementem Conſulem, etſi propinquum
ſuum, quique Flaviam Domitillam uxorem habebat,
morte affecit, illato ambobus crimine impietatis, cujus
rei cauſa multi qui mores Judæorum tranſierunt, damnati
ſunt. Quibus & aliis adjunges Rutilium Numatian. *l.*
1. Itinerarij.

Atque utinam nunquam Judæa ſubacta fuiſſet
Pompei bellis, Imperióque Titi.
Latiùs exciſæ peſtis contagia ſerpunt,
Victoréſque ſuos natio victa premit.

Qui loci intelligi nequeunt, niſi de Chriſtianis, ut
diſertè ſcribit P. Pithæus *l. 2. ad v. c. 1.* nam quotidie
creſcebat eo tempore religio, quæ ab impiis paganis
Judaica dicebatur, ex ratione quam tradit Severus
Sulpic. *lib. 2. hiſt. ſacræ* ibi, *Titus evertendum Judæorum*
templum cenſebat, quo Judæorum & Chriſtianorum reli-
gio tolleretur. Quippe has religiones contrarias ſibi, iiſ-
dem, tamen auctoribus profectas, & Chriſtianos ex Ju-
dæis extitiſſe radice ſublata ſtirpem facile perituram, &
ob id dixit Tertul. *in apolog. c. 21.* ſic, *Neque de con-*

fuſio

ſortio nominis cum Judæis Chriſtianos agere, ſed longè ab eis differre. † Supradictamque interpretationem ex alio
68 capite adjuvant dicti Auctores, quòd reſcriptum illud, de quo *in dict. leg. 3. §. fin. de decur.* fuit Marci Veri Antonini, qui cùm Marcomanis in Germania bellum inferret, & aquæ penuria maxima exercitus periclitaretur, Chriſtiani milites cujuſdam legionis precibus ad Deum fuſis largiſſimos imbres impetrarunt, cum que in aciem prodiiſſent fulmina, faciem hoſtium perſtringebant, quo victores evaſerunt. Cujus rei meminit Capitol. *in Marco*, & Dio. Tertull. *in Apolog. c.5.* Paul. Oroſius *l.7.c.13.* Euſeb. *l.5. hiſt. Eccleſ. c.5.* Paul. Diacon *l.10.* Nicephor. *libro 4 hiſt. c.12.* Onuphr.
69 *l.2 faſtor.* † Qui dicunt illam legionem inde dictam fulminatricem, ut extat quoque id prodens lapis vetus Terracone, de quo eruditus & diligens Ambroſ. Morales *l. 9. hiſt. Hiſp. c. 39.* Qua de cauſa conceſſum fuit Chriſtianis ut ad honores poſſent & dignitates aſpirare, cùm propter perſecutiones id prohibitum eſſet. Quod immutavit Ulpianus homo noſtræ religioni maximè infeſtus, & pro Chriſtianis ſcripſit, *Judaicam ſuperſtitionem*, vel odio, vel more illius ævi. Superſtitionem vocabant quia nova religio & incognita eſſet. Paull. *l.2. ſent. tit.21. §.2.* vide Conan. *l.3. comm. c.1. n. 3.* & Thom. Sanchez *in præcep. Decal. l.2. c.39. ex n.1.*
70 Quæ interpretatio licèt præter omnes à me exornata ſit, tamen non poteſt convenire cum *d.l. 3. §. fin*, cujus littera violatur, ſi de Marco Aurelio Imperatore illud reſcriptum accipiamus, nam in omnibus codicibus ita legitur, *Divi Severus & Antoninus*, non autem *Divus Verus*. At Severus maximus fuit hoſtis Chriſtianorum, & quintam movit perſequutionem contra Eccleſiam, ut notant Baron. *2. tom. ann. 204. n. 1. & ſeq.* Pamelius *in argum. ad Apolog. Tertull.* Vineda *in Monarch. l. 11. c. 37.* & ferè omnes.

Rurſus, quia *d.l. omnes 19. ſup. de decur.* cum aliis apertè loquuntur de Judæis, quibus conceditur ad honores aſcendere, & probat quoque *l. ſpadonem 15. §. jam autem, ff. de excuſ. tutor.* ibi, *Jam autem & Judæi non Judæorum tutores erunt*, juncto Gothofredo, ubi cùm dicatur *jam autem*, videtur fieri relatio ad per-
71 miſſionem, de qua *in d. §. fin.* † Atque ita infames non fuiſſe Judæos, evincit totus *tit. C. de Judæis.* Quin & Patriarchæ eorum illuſtres dicuntur, & Spectabiles, *in l. 11. & 15 Cod. Th. de Judæis*, & Reverendiſſimi à Juliano Imp. *in ep. ad Judæos*, & ſectam Judæorum nulla lege prohiberi, ait *leg. 8. Cod. Th. de Judæis*, & *l. 2. eod. C. Th.* Presbyteros Judæorum & Patriarchas immunes ab omnibus muneribus, facit item eos, qui jam Decuriones ſunt, *& in leg. 24. eod.* etſi militiæ obeundæ aditus Judæis præcludatur, nihilominus inſtituendæ advocationis officium non denegatur, adjiciturque interdictionem militiæ pro nota non eſſe æſtimandam, quia ea ratione eis fuit facta, quia Judæis ſalva religione in Sabbato nec arma movere, neque iter ullum, aut negotium inſtituere poterant, ut ex Joſepho probat Cujac. *in d.l.15, de decur.* Ut ergo Judæi minimè infames ſunt reputati, ideo ad decurionatus aſpirare permittitur *in d.l.3.§. fin. de decur.* Quare licèt hæc fundamenta minimè adduxerint, nec notaverint, à ſupradicta interpretatione meritò receſſit A. Aug *ad Modeſtin. in d.l. ſpadonem*, & Covar. *in d. Clem. ſi furioſus 1. part. §.2. num. fin.* quibus conſentit Oſvval. *d. lib. 18. c. 7. lit. N.*
72 Quare dicendum erit quòd etſi ſub Severo Judæi maximè afflicti fuerint, ut probat Baron. *ſup.* tamen eorum ingenium & perfidia non ita odioſa fuère apud Ethnicos, ut eos infames cenſerent, & ab honoribus repellerent, ut jam *ſupra* notavimus, & ita circumciſio eis indulgetur *in leg. circumcidere 11 ff. ad leg. Cornel. de ſicar.* & ad omnes aſcendere qui eorum ſuperſtitionem non impediant, *d.l. ſpadonem 15 § jam autem. ff de excuſat. d.l. 3. § fin. de decurion.* item & collegia eorum licita fuiſſe probat *l.8 C.Th. de Judæis*, & ex Joſepho & Philone Cujac. *l. 7. obſerv c. 9.* At poſtquam Idololatria extincta, cœpit Eccleſia ſolem ſuum & ſydera videre, ſuámque auctoritatem vindicare, etſi aliquando ad honores admitti *in d.l. juſſio, & l. q... nemque, C de Judæis*, permittentur eo prætextu ne civitates curialibus deſtituerentur, ut diximus *in tit. ſup. de decurion.* poſtea tamen omnino fuerint prohibiti quemcumque honorem adipiſci, & ea gens abominabilis & peſtifera à toto orbe Chriſtiano temerata eſt, ne officij auctoritate contra Chriſtianam fidem aliquid moliretur, diſertè ſtatuunt Theodoſ. & Valentin. *in l. fin. C. de Judæis*, ibi, *Nec adquiſiti ſibi officij auctoritate muniti adverſus Chriſtianos, & ipſos plerumque ſacræ Religionis Antiſtites, velut inſultantes fidei noſtræ judicandi habeant poteſtatem.* Quà lege quod antè veteri jure, & *d.§. fin.* fuerat Judæis permiſſum, abolitum fuit, omnino docent poſt Accurſ. Covar. *ſup.* & Oſwald. *d. lit N, pag. 300.* Quod in tantùm procedit, ut quantumvis intercedat quæcumque neceſſitas & penuria civium, admitti non debebant ad officia quæcumque, nam cùm ſint viliſſimi, abjecti, odioſi & ipſa infamia turpiores, non ſunt civium numero aggregandi, ut aliàs volebat peſſimè Azevedo *in d.l.3. tit 3. l.8 Recop. n.33.*

Rurſus infero ex noſtrorum jurium mente & ratio- 73
ne, interpretationem ad *l. libertorum 9. infr. de dignitatib.* Quo loci libertorum filij clariſſimam dignitatem adipiſci non prohibentur. Quod utique mihi magnam incuſſit difficultatem, nam liberti nota illa præteritæ ſervitutis affecti ſunt, *leg. 2. ſup ſi ſervus, aut liber.* cum adductis *ibi*, ſiquidem ex infami illo ſervitutis ſtatu ad libertatem perducti, juxta ea quæ fusè trado *lib.2. obſerv. cap.6. n. 7.* non potuerunt illam maculam manumiſſione purgare, *l.1. ſup. ſi ſervus, aut liber.* ſed adhuc illam poſt manumiſſionem retinent, *leg. cùm precum 9. C. de liberal. cauſ.* † Unde cùm ad militiam 74
non niſi ingenui & nulla macula aſperſi admitti ſolerent, *l.4. §. ad tempus, & §. ignominia, l. qui ſtatus 8. l. ab omni 11. ff. de re milit.* libertini quoque à militia excluſi fuerant, ut Suetonius *in Auguſt. c. 25.* videtur indicare, dum ait eum libertino milite non niſi bis uſum fuiſſe. Item & cùm Apius Claudius Cenſor in cenſura ſua libertinos in ſenatum allegiſſet, eam electionem ignominioſam & infamem vocat Livius *lib. 9.* Quo nomine etiam vitio verſum eſt Claudio Imperatori referente Suetonio *cap. 24.* quòd latum clavum libertini filio tribueret, id eſt, fecerit ſenatorem, nam latus clavus inſigne hujus Ordinis, Pancirol. *lib.1. var. c.13.* Congruit quoque quod tradit Petr. Faber *l.2. ſemeſt c.12. verſ quid libertini.* Quare lege Viſellia libertinæ conditionis homines prohibentur ne honores, aut dignitates quæ ingenuorum ſunt, attentare præſumant, *l. unic. C. ad leg. Viſel.* &, quod magis eſt, nec Senatores poterant libertinæ conditionis mulieres ducere, *l. oratione 16. l. lege 23. l. ſi quis 17. l. ſi ſenatores 31. ff. de ritu nupt.* ne aliàs, patrij ſanguinis ſplendor ſordeſceret, ut latè tradidi *l.2. obſ. cap.5. ex n. 17. & 21. & in tit. ſup. ſi ſervus, aut liberr.* ergo nul ò minus libertorum filij admitti in ſenatum debuerunt, facit *l. humilem 7. Cod. de inceſt. nupt. l.1. in princ. C. de natural. liber.*

Huic difficultati reſpondendum eſt, lege Viſellia 75
prohibitum fuiſſe ne quis libertinus ſe diceret ingenuum, *l. unic. C. quando civil. actio. verſ. & cùm libertus*, neque etiam ad honores ingenuorum aſcenderet, niſi jus aureorum annulorum impetraverit, quoniam hoc modo imagine quadam ingenuitatis utebatur, *leg. 1. & tota ff. de jure aur. annul.* dixi *in tit. ſup. ſi ſervus, aut liber.*

Cæterùm libertinorum filij minimè prohibiti ſunt clariſſimam dignitatem habere, *d. l. libertinorum*, Ratio eſt, quia ipſi ingenui ſunt, *princ. Inſt. de ingenuis*, & nullâ macula libertinitatis aſperſi, quâ prohibeantur,

tur, & conditio libertinitatis quæ patrem removebat, non adeſt in filio, qui cùm ex ea cauſa infamis nequeat reputari, minimè removeri debet, ut docent Accurſ. Lucas, Plat. & Cujac. *in d. leg. libertinorum*, videnda quæ diximus *in tit. ſup. ſi ſervus, aut libertus.*

76 Sed adhuc objicere poteris de *l. ne quis 6. infr. de dignit.* ubi qui ſunt ex ultimis negotiatoribus, & artes utiliſſimas exercent, vel ſunt ex fæce Reipublicæ, non poſſunt aliquâ frui dignitate, qua de cauſa etiam libertinorum filij potuerunt à dignitatibus repelli. Verùm ſatis fieri eo argumento poteſt, quòd tunc non excluderentur libertorum filij, ex eo quòd ſint ex genere libertorum, ſed ex eo quòd ſint ex officiis vilibus & abjectis, *d. l. ne quis*, quæ omnes talia exercentes à dignitatibus removet, ut *in l. honore 7. § is qui ff. de decurion. l. ad ſubeunda, ſup. eod tit. l. 1. C. negotiatores ne milit. l. 1. infr. de murileg. l. un. infr. de piſtorib. l. ſi cohortalis 12. infr. de cohortalib. l. 3. C. de commerciis. Novell. 15. ſeu Auth. de defenſorib civitat. § interim. l. 9. tit. 1. lib. 4. ordin. l. 3. tit. 14. p. 4. Clem. 1. de vita & honeſt. Cler.* notant præter DD. *in d l ne quis*, Did. Perez *in d. l. 9. ordin.* Azeved. *in l. 3. tit. 1. l. 6. Recop. n. 3.* Gut. *conſ. 31. toto.* Bobadill. *l. 3. polit. c. 8. n. 6. toto*, Forner. *l. 2. ſelect. c. 3.* Tiraquell. *de nobil. c. 27. & c. 34. ex num. 33.*

77 † Et ratione fundatur, quoniam convenit bene inſtitutæ Reipublicæ, ut Nobiles & natalium ſplendore illuſtres ad honores admittantur, juxta tradita à Tiraquell. *de nobil. c. 20. ex n. 2.* è contrario autem viles & abjecti operarij ab ſupradictis dignitatibus excludantur, quarum ſplendor fœdaretur ſi viliſſimus homo & indignus dignitatem obtineret, qui publicum decorem nequit implere, *d. l. ad ſubeunda, d. l. ſi cohortalis, in fin.* ibi, *Ut omnis honor atque militia à contagione hujuſmodi ſegregetur*, & ſic injuria fit dignitati quando viles perſonæ ad eam evehuntur. *Auth de ſanctiſſ. Epiſc. vel poſt ordinationem verò*, facit eleganter *l. reſcripto 6. verſ. cæterùm ff. de munerib.* ibi, *Nequaquam honeſtum eſt talibus mandari magiſtratum*, congruunt tradita à Gutierr. *d. conſ. 31. num. 1. & ſeq.* Bobadill. *dict. num. 6.*

78 poſt Tiraquell. *d. c. 20. num. 6. & 7.* † Hoc tamen non procedit quando adeſt inopia virorum honeſtorum, juxta IC. ſic intelligendum *in l. eos 12. in fin ff de decurionib.* nam etſi viles perſonæ dignitates adipiſci prohibeantur, tamen neceſſitas nulli legi ſe adſtringit, *leg. qui potuerint 27. ff. de manum. teſt. l. quæ propter 162. ff. de reg. jur.* ubi notat Gothofr. & nos *alibi* diximus *in leg. unic. ſup. ut nemin. licet*, juxta quam rationem procedit quod *in principio d. l. eos*, dixit Conſultus, ut qui utenſilia negotiantur, & vilem negotiationem exercent, non ſint à Prætore, quia ex eo infames non ſunt, *l. ictus 22. ff. de his qui notant.* Verùm inhoneſtum erit tales admitti ad dignitates, niſi eo caſu quo neceſſitas patriæ hoc requirat, ut docet Accurſ. *ibi verb. petere*, quem ſequitur Bar. & reliqui, & eis non relatis Cujac. *l. 27. obſerv. c. 29.* & Avendan, & alij relati à Bobadill. *l. 3. pol. c. 4. n. 38.* &

79 diximus *in l. 1. ſup. de muner. & honor. non cont. n. 12.* † Secundò ſupradicta non procedent ſi tales viles artes quis non per ſe, ſed per alios exerceat, ut docet Tiraquell. *d. c. 27. n. 7.* & Azeved. *in dict. l. 3. n. 6.* qui id etiam admittunt, ſi deſiſtat ab eis artibus, atque ad ſtatum vitæ honeſtorum hominum redeat.

80 Sed neceſſe erit aperire quæ ſint hujuſmodi officia, aut artes viles, aut, ut vulgò dicitur, mechanicæ. Quod tamen explicavit *d. leg. 3. tit. 14. par. 4. l. 3. tit. 1. lib. 6. Recop.* quæ leges multa officia vilia enumerant. Sed cùm exempla non arctent regulam, varia ſunt officia vilia, ut docent Caſſanæus *in catal. glor. 11. p. conſid. 27.* & Tiraqu. *d. c. 34.* Azeved. *in d. l. 3. n. 3.* Verùm certius eſt illud officium eſſe judicandum pro vili, quod communiter pro tali in ea civitate, vel provincia, in qua exercetur, reputari ſolet, ut notant Bar. *in l. 1. infra de dignit.* Tiraquell. *d. c. 34.* *n. 1.* Gutierr. *d. conſ. 31. n. 14. & l. 1. pp q. 137. c. 7.* Did. Perez *in l. 9. tit. 1. lib. 4. ordin.* poſt. Lucam & reliquos *in leg. maximarum. ſup. de excuſ. muner.* Qui pro hac parte expendunt *l. 1. in fin. ff. de munerib.* ibi, *Cætera etiam per leges cujuſcumque civitatis ex conſuetudine longa intelligi potuerunt, l. fin. §. calendarij 2. ff. illo tit.* ibi, *Calendarij quoque curatio in aliqua civitate inter honores non habetur.*

Hinc deſcendit examinanda quæſtio, an vilia abjectáque officia ſicut excludunt à dignitatibus obtinendis, ita nobilitatem opprimant, ut Nobiles propter eorum exercitium nobilitatem amittant? & quidem amitti nobilitatem receptum eſt apud omnes, *per textum ibi in l. nobiliores 3. Cod. de commerciis*, docent latiſſimè Tiraq. *de nobil. d. c. 27. ex n. 1.* Alciatus *de præſump. reg. 1. præſump. 48. num. 2.* Cifuentes *in l. 79. Taur. verſ. 7. fallit.* Gutierr. *ſup. d. quæſt. 137. n. 6. & lib. 4. pp. qu. 3 tot.* Gratian. *1. tom. diſcep. cap. 186. n. 25.* & alij relati à Narbon. *in l. 14. gloſ. 1. num. 89. & ſeq. tit. 2. lib. 6. Recop.* & Moreno de Vargas *de nobilit. diſcurſu 11. n. 3.* & ita mercaturam nobilitatem derogare multi contendunt, ex ſupradictis juribus, *& d. l. ne quis dign. & l. humilem 7. verſ. homines C. de inceſtis nupt.* ubi inter ſordidas abjectáſque artes mercatura annumeratur. Similis eſt *l. 1. in princ C. de natural. liber.* ibi, *quæ mercimoniis publicè præfuit.* Tiraq. *de nobil. cap. 35. ex n. 1. cum ſeqq.* Gutierr. *ſup. n. 18.* & Matienz. *in l. 1. tit. 14. gloſ. 7. n. 1. & 2.* & id probari videtur ex *leg. 12. tit. 21 p. 2.* ibi, *E a undecimos que non debe ſer ombre cavallero que por ſu perſona an dubieſſe faciendo mercaderia*, & faciunt *l. fin. illo tit. l. 19. tit. 1. l. 4 ordinam. & d. leg. 3. Rec.* † Apud nos tamen antiquiſſima conſuetudine hæc minimè procedunt, neque nobilitas amittitur, quamvis Nobiles hujuſmodi officiis utantur, quod optimis rationibus muniti exiſtimant noſtri, Otalora *de nobilit. 2. p. 3 partis princ. cap. 6. n. 15. & 4. par. cap. 6. n. 2.* Baëza *de inope debit. cap. 16. n. 34. & 35* Garcia *de nobilit. gloſ. 1. § 2. n. 58.* Gutierr. *d. q. 137. n. 18. & 21. & lib. 3. pp. quæſt. 13. n. 96. & ſeqq.* Azevedo *in d. l. 3. n 8.* Matienço *in l. 4. tit. 19. lib. 5.* Narbona *in d. l. 14. gloſ. 1. n. 9. & ſeq. tit. 2 lib. 6. Rec.* & an obſtet ad habitum militarem, vide Ludoviſ. *deciſ. 322.* 81 82

Neque huic ſententiæ oberit *d. l. 12. & d. l. fin. tit. 21. p. 2.* Nam dicendum eſſe aiunt ea jura non loqui de nobilitate ſanguinis & naturali, de qua agit quæſtio, ſed de accidentali (vulgo dicta *hidalguia de privilegio* (quæ à Principe concedi ſolet, & cum ſolo privilegio invitatur, faciliùs ex vilibus artibus amitti poteſt, *argumento leg. ejus militis 34. §. militia miſſus, ff. de militar. teſt.* quàm nobilitas jure ſanguinis proveniens, *leg. jura ſanguinis 8. ff. de reg. jur.* Quæ interpretatio licet communiter accipiatur, & eam tradiderint, Garcia *d. n. 58.* & Gutierr. *d. n. 18. & d. num. 96.* Azeved. *in d. l. 3. d. 11.* Villadiego *in l. 2. n. 35. prolog. del fuero juzgo*, & ille alter qui curiam Philip. inſcripſit *2. p. § 12. n. 14.* mihi tamen non arridet, quoniam non minus dicitur nobilitas quæ provenit à genere, quàm quæ provenit ex privilegio, ſiquidem ambæ æquiparantur, ita ut quoties nobilitatis fiat mentio, intelligatur tam de nobilitate ſanguinis, quàm de privilegio, quæ datur à Rege, in ſuo eſſe & ſubſtantia nobilitas eſt, *l. 6. tit. 27. part. 2.* obſervant Otalora *ſup. 4. cap. 1. n. 4.* Garcia *gloſ. 48. § 3. n. 1.* Gutierr. *pp. lib. 1. quæſt. 13. n. 74. & quæſt. 14. n. 1.* Azeved. *in rub. tit. 2. lib. 6. Recop. n. 48.* poſt Tiraqu. *ſup. c. 6. n. 1. & 2.* & cùm privilegiati certum titulum habeant, non eò magis debuerunt pejoris conditionis reputari, quàm illi, qui eum habent ex ſola poſſeſſione & antiquitate, ut docet Otalora *d. 4. p. c. 6. n. 1. & 2.* Tiraq. *ſup. cap 35. num. 5. & 6.* 83

Quare verius erit dicendum, dictas leges Regni non loqui de Nobilibus, ſeu hidalgis, ſed de his qui dicuntur *Cavalleros*, quod ut explicetur, adverte Reges aliquando privilegia concedere, non ut Nobiles 84

faciat

faciat, ſed ut ſint aliqui liberi, aut exempti à tributis
& oneribus, dum tamen arma habeant, & equum
alant, quos noſtro idiotiſmo vocamus. *Cavalleros*
pardos, ut agnoſcunt Gregor. *in l.*18.*tit.*18.*p.* 3.*gl.*1.
Otalora *d.* 4.*p.c.*1.*n.*5.*& c.*2.*toto*. Gutierr.*l* 4.*pp.quæſt.*
1.*n.* 11. *& quæſt.*2.*n.* 9. ex qua exemptione, ſeu ca-
valleria (ita licet loqui) non ſunt Nobiles, neque hi-
dalgui, ſed exempti, quod ut conſequenter nobi-
liter debent vivere arma habentes & equos. Hi autem
ſi officia vilia exerceant, non gaudebunt illis privi-
legiis, ut *in d.l.*3.*tit.* 1.*l.* 6.*Rec.*ibi, *no uſando de otros*
85 *officios bajos y viles*,&c. † Alia eſt nobilitas,ſeu cavall-
leria, quæ dicitur *de eſpue la dorada*, & eſt multò ma-
jor, quàm hidalguia ordinaria, quia non niſi Nobili-
bus concedi ſolet, *l.*2.*& ſequ. l.* 13. *tit.*2.*p.*6.*l.*36.*tit.*
2. *p.*3. Garcia *ſup gloſ.*1.§.1.*n.*51, *&* 52. Guttierr. *d.l.*
4.*quæſt.* 2. *ex n.* 3. Azeved. *in l.* 1.*n.* 12.*tit.*1.*l.* 6. *Re-*
cop. & ante eos Mexia *in Nobiliario lib.* 2 *puncto.*1.*&*
2. *concl.* 3. Qua dignitate honoratis maxima ſunt
tributa privilegia, ut docemur *dictis ll. part.& l.* 17.
cum ſeq.tit. 21.*p.*2.& ſic ad eam non poterant admitti
infames, neque qui vilibus officiis ſe inquinarunt,
ſed qui nobiliter vixerint, qui etiamſi vilia officia
exerceant, ea dignitate privantur. Unde ſequitur no-
bilitatem non perdi, ſed tantùm illum ſplendorem,
quem præbebat dignitas illa obſcurari. Idque indicant
leges partitæ, quia eæ extant ſub titulo *de los ca-*
valleros.

Rurſus ſequitur Nobiles qui officia exercuerint
mechanica & vilia, non ſolùm prohiberi habere di-
gnitatem illam *de cavalleros*, verum neque inſignia
86 militarium ordinum, neque item alia officia & hono-
res qui deferuntur Nobilibus. Quod non accidit ra-
tione defectus nobilitatis, ſed propter defectum
ſplendoris, qui ſtatutis particularibus requiritur
præter nobilitatem, ut docent Covarr. *pp. quæſt.*
19.*v.quin & receptum eſt*. Gutierr. *dict.qu.* 137.*n.* 18.
& quoad mercaturam Narbon. *ſup num.*94.

Denique contra noſtra jura obſtat Tabellionum
officium nobilitatem habere, *l.*1.*C. de mand.princ.* &
clariſſimorum numero contineri, *l.* 4. §. *& poſtquam,*
C. de advoc.diver.judicum, *l. maximarum. ſap. de ex-*
cuſat mun. cum aliis quæ adduximus *in leg. univerſos,*
ſup. de decurion. At ad hoc officium infames admitti
poſſe certum eſt, cùm ſervi tale officium exerceant,
l. Thais 41. § *ſcio.ff.de fideicom.liber.* Sed quia de hac
inſpectione, aut tabellionatus officium ſit infame,
egerimus latè *in d. l. univerſos*, ideò hîc quæ *ibi* cu-
mulavimus, iterum repetere honeſtum non duximus,
idem etiam dicimus de officio Procuratoris.

87 Ulteriùs obſtat Advocati officium non ſolùm eſſe
nobile, ſed & laudabile, *l.* 4. *C. de advoc.diver.jud.*
Advocatóſque in dignitate eſſe agnoſcat *leg. providen-*
dum 7. *C. de poſtuland.* & Advocationem ſeminarium
dignitatum vocaverit *Novell.unic. Th. de poſtulan.* &
ad dignitatem ſenatoriam non eligebantur, niſi veri
experientiâ advocationis illuſtres, ut docet Perez de
Lara *in comp. vita hum. cap.* 30. *n.*14. Maſtrill. *de ma-*
giſtr. lib. 2. *cap.* 12.*n.*4. & Advocati nobiles dicantur
augere ſuam dignitatem. Riccius 1. *p. deciſ.* 216. *n.*
12. & ita à muneribus excuſentur, Burgos de Paz *in*
proœm.ll. Taur.n. 379. Fontanell. *de pact.nup.*1, *tom.*
*clauſ.*4.*gloſ.*10. *p.*1.*num.* 127. *& clauſ.*3.*num.* 16. Bar-
boſa *de offic. Epiſc.alleg.*79. *num.* 21. Guſman. *de evi-*
ctionib.quæſt. 48. *num.*5. Gaballus *criminal. caſ.* 287.
Gratian.1. *tom.diſcep.cap.* 186. *n.*6. Joann. Bap. Thoro
in comp.deciſ. lit.A, verb. Avocatus. Donell.*l.*18.*comm.*
cap. 3. ubi Oſvval. *ibi ex lit. E.* Meritóque infames
ab advocatione eſſe repellendos, docent Accurſ. *in l.*
1. *infr. dignit.* Bar. *in l.* 1. §. *fin. de extraord. cognit*, &
alios referens Tiraq. *de nobil. cap.* 29. *ex num.*11. Ant.
88 Fab. *in l.*1.§. *ait prætor* 8. *ff.de poſtuland.* † At in con-
trarium videtur eſſe *l.* 2. *C. de poſtulando*, ubi
liberti poſſunt eſſe Advocati, & tamen liberti
ad dignitatem eligi nequeunt, niſi impetrato jure
aureorum annulorum, ut diximus *ſup. num.* 20. *& in*
tit. ſup. ſi ſervus, aut libert. Quâ difficultate oppreſ-
ſus Tiraq. *d. cap.* 29. *num.* 16. ait nihil aliud poſſe
reſponderi, niſi ut fateamur patrocinari cauſas non eſſe
dignitatem, ſed non ideò adverſari dignitati, quæ ſolu-
tio non tollit difficultatem & eſt contra *d.l.*4. & jura
nuper propoſita, *& l.cùm advocati* 8. *C. de advocat.*
diver. judiciorum, tum quia Advocati dicti clariſſimi,
quo nomine indigitat Epictetum cauſidicum Sym-
mach. *lib.* 5. *epiſt.* 41. ubi notat Juretus & Gothofr. *de*
officiis dom. Aug.lib. 3. *c.* 2. Buleng. *l.*6.*de Imp. Rom.*
capit. 61. Dorleans *ad Tacit.l.* 11. *annon. pagin.* 572. 89
Maſtrill. *de magiſtr. l.* 2. *c.* 12. *n.* 6. † Quare verius
eſt dicendum libertos non fuiſſe infames, ut probatur
in l. 2. *ff. de offic. adſeſſor.* prohibitos tamen fuiſſe
officia ingenuorum exercere, non quia infames, ſed
quia prohibiti ex lege Viſellia (quemadmodum dici
ſolet de orbo & cœlibe, qui capere ex teſtamento non
poterant ex legis Papiæ prohibitione Ulp. *in frag tit.*
11.*& ſeqq. l. ſi is qui* 6. *ff. de vulg.l.ſi ſervus* 82.*ff. de*
adq.hær. cum notatis à DD. ad earum legum explica-
tionem, præcipuè Gothofr. *in d.tit. Ulp.* & à me *l.* 2.
obſerv. cap 5. non quia eſſent incapaces, ut erant pe-
regrini & deportati, *leg.* 1. *C. de hæred. inſt.* ſed quia
prohibiti.) quam legem derogavit Alexand. *in d.l.*2.
C. de poſtuland. propter peritiam eorum, & ut civita-
tes Advocatis abundent, quibus faciliùs cauſæ dubiæ
dirimantur, ob quod advocationis officium neceſſa-
rium Reipublicæ exiſtimatur, relati ab Oſvvad. *d. lib.*
18. *c.*3.*lit. I*, *verſ. de laudabili*, licèt multi contra
Advocatos ſcribant, ut videre eſt ex Dorleans *ſuprà*,
& Maſtrill. *d. cap.*12. *n.* 9. *& ſeq.* 90

His erit illud addendum quòd ſicut in ſupradictis
officiis infamis admitti non poterit, multò magis idem
admittendum in officio Judicis, quod ſemper fuit ſpe-
ctabile & honorificum, *l. Judices* 12. *infr.de dignitat.*
l. cùm Prætor 12. *ver.lege,ff. de judiciis l. fin.C.quando*
provoc. non eſt neceſſ.cap.ut debitus honor, de appell l.
4.*tit.*4.*part.* 3. *l.pen.tit.* 6.*part.*7. facitque Plato *l.* 6.
de legib qui aiebat poſt Deos immortales eos homines
primas habere & honoris & gloriæ ſedes, qui publici
muneris Magiſtratus gerunt, referunt multa in hujus
dignitatis commendationem Tiraq. *de nobil. c.* 28. *ex*
num. 1. Azeved. *in leg.* 7. *tit.*9.*l.*3. *Rec.* Bobadill. *lib.*3.
*pol.c.*1.*ex numero* 1. Maſtrill. *de magiſtr.lib.*5.*c.*3.*& l.* 91
1. *c.*2. *num.*24. Giurb. *conſ.* 38. † Et ratio eſt, nam ſi
infamis teſtis eſſe non poteſt, *c.teſtimonium* 54. *de teſ-*
*tibus cap.*1. ubi notant DD. *de exception.* cum addu-
ctis à Covar. *pp.c.*18. Morl. *in emp. tit.* 11. *q.* 3. *tota*,
Cevall. *quæſt.*396. *ex n.*1. Farinac. *de teſtib. quæſt.* 56.
n. 100. quia teſtimonium dicere eſt quædam dignitas,
cap. præceptum 21. ibi, *generoſæ dignitatis teſtimonio*,
32.*quæſt.*5. notat *hîc* Platea *n.*2. ergo multò magis erit 92
judicare cujus munus majori prærogativa conſiſtit. †
Neque obſtat *l. Pædius* 7. *ff. recep. arbitr.* ubi arbiter
eſſe poteſt qui ſit infamis, quod ex eo difficile eſt, cùm
arbitria ſint redacta ad inſtar judiciorum, *l.* 1. *illo*
tit. Reſpondendum etenim eſt arbitros nullam habe-
re dignitatem, ex eo quòd arbitri ſint, nam licèt ar-
bitria ſint redacta ad inſtar judiciorum, hoc procedit
quoad ordinem & formam proceſſus, non verò quoad
juriſdictionem & dignitatem, juxta tradita ab Oſu-
vald. *libro* 17. *Don.c.*6.*lit C. & l.* 28. *c.* 14. arbitrium
autem pertinet ad privatum officium quod ultrò quis
velit litigatoribus exhibere, à quibus fuit electus, &
qui ſibi debent imputare, cur talem elegerint, *l. diem*
27. §. *ſtari.ff.de recep. arbitr.* notat poſt antiquiores
Ant. Fab. *in d. l.* 1. *& in d. leg. Pædius*, conferunt
notata ab Oſuvald. *d.c.* 14. *lit. C.* 93

Ultimò contra deciſionem noſtram obſtat decurio-
natum eſſe dignitatem, *l.* 1. *i. ſpurij* 6. *ff. de decur.*
ibi,

ibi, *non enim impedienda eſt dignitas ejus*, *l. ne quis 48. ſup de decur.* junctis traditis à Pancirol. *de magiſt. municipal. c. 1.* Bobadill. *l. 3. pol. c.8 n. 19.* item eſſe honorem, *l. 1. & 3. ſup. de decur.* & ideò ad talem dignitatem infames non admittuntur, *leg. infamia* 8 *ſup. de decur. d. l. ſpurij § qui judicij, juncta lege noſtra*, & tamen infames Decuriones eſſe poſſunt, *l. omnes 49. ſup. de decur. l. curiales 7. C. de heret.* Quod etiam probatur, quia ſpurij ſunt infames, *l. fin. in fin. C. de natural. liber. c. ſi gens Anglorum 54. diſt.* tradunt Tiraq. *de nobil. c. 15. num. 14.* Freher. *de infamib. lib. 3. c. 23.* Oſvvald. *ad Don. l. 6 t. 15. lit. B*, & nihilominus ad decurionatum admittuntur, *l. 3. § ſpurios juncta d. l. ſpurij ff. de decurion.* cùm tamen à dignitatibus repellantur, *c. fin. de filiis preſbyter. c. innotum, cap. cùm in cunctis, de electione*, neque ad Sacros Ordines promoveantur, *cap. 1. de filiis presbyter. c. 1.*
94 *& 2. cod. in 6.* † Quam difficultatem à nemine tactam fuiſſe affirmat Loſæus *de jure univer. c. 5. n. 19 & 20.* ſed ipſe videtur parum diligens, cùm plures eam tractaverint, qui reſpondent cum Accurſ. *in l. 1. ſup de his qui non impletis*, jura quæ infames ad decurionatum admittunt, eſſe intelligenda, ut quamvis admittantur, officium exerceat, ſine honore, & privilegiis dignitatis, nam ſolebant etiam infames ad hoc officium compelli ſine honoribus, & in ſubſidium, *l. relegatorum 6. §. fin ff. de interdict. l. 1. ſup. de his qui non impletis*, & expreſsè docet Juſtin. *Novell. 45. ſeu Auth. ut non liberentur curiali fortuna Judæi, in princ.* ibi, *Qua propter curiam exerceant hujuſmodi homines* (Iudæi, & hæretici) *& nimis, ingemiſcentes curialibus functionibus, & nulla religio ab ejuſmodi eos excipiat fortuna, indigni tamen curiali ſint honore, & quoniam leges plurima curialibus præbent privilegia, ut non cædantur, neque ad aliam ducantur provinciam, horum nullo fruantur: ſed ſi quid ſcriptum eſt de curialibus quod non confert privilegium, hoc etiam in his valeat, & compleant corporalia, & pecuniaria munera, honore verò fruantur nullo, ſed ſint in turpitudine fortunæ, in qua & animam volunt eſſe.* Nec ex proprio delicto immunitatem habere debent, ex quo damnantur à lege, *l. curiales 7. C. de hæretic.* ibi, *Ne videantur hominibus execrandis contumelioſo ambitu immunitatis beneficium præſtitiſſe, quos volumus hujus conſtitutionis auctoritate damnari*, *leg. nec infames 12. ſup. de decu-*
95 *rion.* † Ex qua colligit Bart. pœnam non afferre immunitatem, quaſi dicat quòd quia infamia, ſeu nota repellit quem ab honoribus & dignitatibus, ideò non tribuit, nec poteſt cauſare immunitatem & munerum excuſationem, quæ ex privilegio tantum provenit, & merum continet favorem, ut *hîc* dicitur ab Imp. *& in d. leg. 1. ſup de his qui non implet, leg. 2. §. nemo, ff. de cap. minut.* ubi Accurſ. alia jura colligit, & concluſionem illam quòd non debent in præmium converti quæ in pœnam ſunt ſtatuta; quare infamis non poterit prætendere immunitatem allegans infamiam, quæ potiùs in ejus pœnam retorqueri debet, *cap. & ſi neceſſe 5. de donation. inter vir.* ibi, *Ne ad commodum ei cedat quod debet in pœnam ejus retorqueri*, tradunt notanter Barbat. Felin. & Decius *in c. intelleximus, de judiciis*, idem Barb. *conſ. 92. n. 1. l. 3.* idem Felin. *in cap. dilectus el 2. de reſcrip. concl. 4.* Benedict. *in cap. Raynutius. verb. ſi abſque liberis el 2. n. 213.* & Valenzuel. *in d. l. nec infames 10. de de-*
96 *cur.* † Inde ſubinfereos contra Tiraqu. *in tract. ceſſante cauſ. limit. 15. num. 13. & 14.* qui aſſeruit in ea quæſtione, an mitiùs puniendus eſſet, qui aliquando fuit Notarius, & poſtea privatus officio confecit inſtrumentum, quaſi in tali caſu primordium veritatis debeat ei prodeſſe, ſcilicet verum Notarium, quæ fuit ſententia Baldi *in l. data, C. de his qui accuſ.* & Jaſon *in l. ſciendum, §. fin. num. 10. ff. qui ſatisdare*, Marſil. *ſing. 35.* veram non eſſe eam ſententiam Baldi, ex ratione *ſuprà* adducta, de qua quæſtione vide Pinel. *in l. 4. C. de bon. mat. n. 14. verſ. ex eiſdem*, & Greg. *in l. 1. tit. 7. p. 7. gl. 1 & in l. 2. gl. 3.*

Ad alteram difficultatem reſpondetur ſpurios non 97
ſolere admitti ad dignitates, juxta jura *ſuprà* adducta, & quæ tradunt Covar. *in pp. c. 19 n. 6.* Molin. *de primog. l. 1. c. 13. n. 16.* Paleoth. *de nothis & ſpur. c. 55. & ſeqq.* At verò ad decurionatum admitti poſſe in defectum aliorum, ſcilicet, ſi alius reperiatur idoneus, *d. l. 3. § ſpurios*, nam ob publicum favorem receptum eſt ut aliis deficientibus, qui ſaltim poſſint idonei reperiri admittantur, ut ſint aliqui, qui poſſint munera publica obire, *leg. eos 12. ff. de decurion.* Idque eo confirmatur quòd etſi infames teſtimonium dicere prohibeantur, ut dixi *ſup. n.* tamen neceſſitate urgente in ſubſidium & in defectum aliorum admittantur illi, qui alias non admitterentur ne pereat probatio, & ne in perniciem Reipublicæ veritas occultetur, *l. conſenſu 8. §. ſuper plagis, C. de repudiis, l. 2. infr. de naufrag. c. & ſi Chriſtus 26. de jurejurand.* notat Ant. Gomez *3. tom. var. cap. 12. n. 20. & 21.* Farinac. *de teſtib. q. 56. num. 120.* & hanc evaſionem difficultatis veriorem eſſe cenſeo, quam dicere ſpurios non eſſe infames, ex eo quòd Decuriones eſſe poſſint, ut cum Romano voluit Tiraq. *de nobil. capit. 15. n. 30.* cui conſentit Valenzuel. *in l. infamia 8. ſup. de decurion. num. 3.*

Ex quibus jam ſatis liquet infamem non poſſe habe- 98
re dignitates, neque honores, ita ut privetur ſi quos habet, & ab habendis arceatur, *l. 7. tit. 6. p. 7.* repellitur à teſtificando, & ab accuſando, *c. 1. de accuſ.* cum his quæ huc uſque dicta ſunt, & aliis etiam caſibus, de quibus vide Calicium *in Margarita fiſci pag. 99.* Vivium *l. comm. opin. verb. infamia juris*, & Cujac. *l. 2. q. Papin. in l. 8. de decurion. poſt med. v. effectus*, & relatos ab Oſvvald. *d. lib. 16. c. 6. lit. A & B.* Item etiam removetur infamis à feudo. *c. 1. An miles qui interfecit fratrem dom. in uſib. feud.* ubi gloſ. Alvarot & Bald.

Secundò conſtat infamem poſſe admitti ad eos ac- 99
tus, miniſteria, vel officia, quæ licèt publici juris ſint, non tamen habent dignitatem, vel honorem, atque ita hæres inſtitui, poterit legatum, vel fideicommiſſum obtinere teſtamenti factionem activam, vel paſſivam habere, *leg. in arenam 11. l. fratres 27. C. de inoffic. teſt.* ubi notant DD. *§. ſoror. Inſt. eod.* notat Pichard. *in princ. eod. num. 84. & ſeq.* & Valenzuel. *in d. l. infamia, num. 5. ex l. 1. C. de ſecund. nupt.* & conſequenter poterit infamis ſuccedere in majoratu, etiamſi tali majoratui annexa ſit dignitas quæ veniat in conſequentiam hæreditatis, *argumento l. ſi is qui 39. de liber. leg.* ut eleganter probat Molin. *d. lib. 1. cap. 13. ex num. 7. & ſeqq.* Maſtrill. *lib. 4. de magiſt. c. 10. ex num. 24.* quibus adjice alterum Molin. *3 tom. de juſt. & jur. diſput. 620.* Sanchez *in opere moral. lib. 2. cap. 30. num. 6.* & addit ad Molin. *lib. 4. cap. 11. num. 50.*

Hac uſque latè actum eſt quatenus infames re- 100
pellantur, quatenúſque infamia irrogetur. Nunc breviter videamus quomodo infamia purgetur, ita ut ad honores aſcendat qui ea laboravit, & quamvis Plaut. ait *in Perſa act. 3. ſcen. 1. hominum immortalem eſſe infamiam*, & etiam tum vivere, cùm credas eſſe mortuam, dicendum eſt aliquibus modis id poſſe contingere. *Primò* ſi intercedat à ſententia appellatio, *l. furti 6. in princ. ff. de his qui notant. l. 6. tit. 6. p. 7.* Quia hæc vis appellationis ut extinguat judicatum *l. 1. § fin. ff. ad SC. Turpillian.* ut ego trado *l. 2. obſerv. c. 15. in princ.* Oſvval. *ad Donell. 18. cap. 8. lit. Y. Secundò*, ſi Princeps infamiam remiſerit, vel damnatum in integrum reſtituerit, *l. 1. § deinde 9. ff. de poſtulan. l. 1. Cod. de ſenten. paſſ.* nam id facere ſolet ex cauſis, de quibus *in l. 1. § 2. ff. ad l. Jul. de ambitu, l. 4. Cod. ad SC. Tertyllian. leg. 11. tit. 6. part. 3.* cum aliis

quæ

101 quæ notat Oſvvald. *d. cap* 8. *lit. YY.* † *Tertiò*, purgatur infamia tempore, veluti ſi quis ex cauſa famoſa ad tempus condemnetur, nam poſt illud elapſum infamia non prorogabitur, ut ad honores non aſcendat, *l. 2. in princ. l. 3. §. 1. de decur. l. Imperator* 8. *ff. de poſtulando l. 1. infr. de his qui in exilium dati*, *l. & ſi ſeverior* 3. *C. ex quib. cauſ. infam. l. 12. tit. 6. p. 3.* Ratio eſt, quia prohibitum ad tempus cenſetur poſt illud permiſſum,
102 ut notatur à DD. *in dict. leg. Imperator.* † Sed obſtant *l. ad tempus* 5. *ff. de decurion. l. 4. §. ad tempus, ff. de re milit. l. ad tempus* 6. *C. ex quib. cau. infam.* quæ probant pœna temporali damnatum ex cauſa famoſa perpetuò remanere infamem, quam difficultatem componere tentant Ant. Fab. *in dict. l. Imperator*, & Cujac. cum aliis *in d. l. 1. ſup de his qui in exil. & lib. 2 quæſt. Pap. in d. l. 8. & l. 5 de decurion. & lib. 20. obſerv. cap.* 38 & alios referens Oſvvald *d lib.* 18. *cap.* 8. *lit.* H. Pacius *cent. 2. q. 20 antinom.* In noſtris ſcholis ſolebat dici dicta jura loqui ſecundùm juris rationem, jura contraria ex humanitate, quod
103 non convenit cum *ſuprà* dictis. † Veritati potius videntur accedere Welembec. *in tit. de his qui notant. num.* 8. & Cujac. *in dict. l. 8. lib. 2. quæſt. Papin.* qui diſtinguunt quando quis damnatur ex crimine ipſo jure famoſo, vel ex eo quod non eſt, ut ſi ex cauſa non famoſa ordine moveatur ad tempus, poſt illud redit in ordinem, *l. falſa* 13 § *fin. ad l. Cornel. de falſ.* veluti ſi Advocatus falſum inſtrumentum recitavit, & falſa allegatione uſus eſt apud Præſidem, ordine motus eſt, non quòd feciſſet falſum, ſed quòd recitaſſet tantùm, non tenetur judicio famoſo legis Corneliæ de falſis, nam delicto, cui pœna abitraria imponenda erat, ſi judex infamiam imponat, tempore elapſo tollitur. Si verò damnatio ſit ex cauſa famoſa, cùm legis effectus ſit perpetuus, ac juris auctoritas non ſit in poteſtate judicantis, ut fusè dixi *ſup. num.... ad l. ordine, ff. ad municip.* infamia durabit etiam poſt tempus. Faciunt notata à Maſtrilio *lib. 2. de magiſt. cap. 9. num. 19. & ſeqq.*

TIT. LVIII.

De reis poſtulatis.

AD *leg. unic.* Vide Caball. *reſolut. crimin. caſ.* 121.

TIT. LIX.

De his qui in exilium dati, vel ab ordine moti ſunt.

AD *l. 1. & 2.* Videas quæ diximus *in leg. unic. ſup. de infamib.* Oſvvald. *l.* 18. *Donell. capit.* 8. *lit. HH.* Cujac. *lib. 1. Reſp. Papin. in l. 15. ff. ad munic.* Cabal. *reſol. crimin. caſ.* 172. *à num.* 1. Maſtrill. *lib. 2. de magiſtr. cap. 9. num.* 19.

TIT. LX.

De filiis familias, & quemadmodum pro his pater teneatur.

AD *l. 1.* Vide quæ dixi *in l. 1. ſup. de decurionib.* & Barboſ. *in leg. ſi cum dotem 23. §. transgrediamur num.* 10. *ff. ſol. matr.*

TIT. LXI.

De periculo ſucceſſorum parentis.

AD *l. unic.* Vide quæ dixi *in l. 1. ſup. de decurion. in text.* ibi, *ſacerdotem*, Pancirol. *in Not. Imp. Orien. cap.* 105. *ad fin.* & Cujac. *lib. 1. Reſp. Pap. in l.* 8. *ff. de vacat. mun. in princ.*

TIT. LXII.

De mulieribus in quo loco munera ſexus congruentia, vel honores agnoſcant.

AD *l. unic.* Vide quæ ſcripſi *in l. cives 7. & in l. fin. ſup. de incolis.* Florez *l. 2. var. quæſt. 21. n. 54.*

TIT. LXIII.

De Legationibus.

VIde ad hunc tit. quæ dixi *in tit. ſup. de muner. & honor. non contin. ex num.* 31.

Ad l. 1. quæ ſcripſi *in l. 2. de decur.*

TIT. LXIV.

De excuſationibus artificum.

AD *leg. 1.* Barboſa *in leg. 1. ff. ſolut. matrim. 7. part. numero* 56.

TIT. LXVIII.

Si poſt creationem quis deceſſerit.

AD *leg. unic.* Vide quæ dixi *in leg. 1. ſup de decurionibus.*

TIT. LXIX.

De tabulariis, ſcribis, logographis & cenſualibus.

DE Tabulariis egi *in leg. 2. num. 2. ſup. de jure fiſci*, & de Scribis & Tabellionibus latè *in l. univerſos ſup de decurion.* ubi quæ ad ll. hujus tituli pertinent explicantur Logographi, ſi credimus Alciato, Budæo & Cujacio *in præſenti*, erant qui in tributorum rationibus ſcribendis occupantur, vel qui libros rationem ſcribebant, de quibus pluribus in locis egimus. Qui idem videtur eſſe cum logotheta, qui nomen traxit à ponendis, diſcutiendiſve rationibus, ut ex Codino ſcribi Greiſer. *in nat. ad eum lib. 1. cap. 6. numero* 5. videas Bulenger. *lib. 3. de Imp. Rom. cap.* 21. idem quoque Rationalis eſt, cujus jam meminimus *in tit. de diſcuſſor. & in aliis locis.*

TIT. LXX.

De ſuſceptoribus, Propoſitis & arcariis

CUm ut diximus *in tit. ſup. de decurion, in rubr* in exigendis tributis Decurionum fuiſſe curam ipſi ad id eligebant, vel ex ſuo ordine, vel ex civitate civem, qui tributa exigeret, qui *ſuſceptor* vocabatur, *leg. exactores 8. infr. h. t.* & periculo Decurionum creabatur, *l. ſuper creandis 9. ſup. de jure fiſc. l. providendùm 23. ſup. de decurion.* Hic tributa fiſcalia ſive conſiſterent in ſpeciebus, ſive in auro, argento, vel pecunia, accipiebat de manu exactorum, & in arca publica reponebat, docent Cujac. *hîc.* & Bulenger. *lib. 7. de Imp. Rom. cap.* 10. Præpoſiti erant qui fiſcales ſpecies in horreis reponebant, *leg. 2. leg. frumenta 6. h. t.* cùm tamen Arcarij videantur aurum & argentum ſuſcepiſſe, & in arcis repoſuiſſe, *l. duos 13. h. t. l. in fiſcalibus, 6. ſup. de exactor. trib. leg. 2. infr. de his quæ ex publica coll.* & ſpecies etiam quæ ad arcam Præfecti prætorio pertinebant, quæ propter magis ad ejus forum pertinebant hujuſmodi Officiales, nam multæ fuerunt arcæ, quæſtoria nempe, præfectoria, Pontificalis, obſervant Buleng. *lib. 6. de Imp. Rom. cap.* 54.

2 *L. 1. h. t.* Vide quæ dixi *in l. 1. ſup. de canone larg.*
titul. In tex. ibi, *Nam ſi ſolvere volens*, &c. vide Cujac.
tract. 8. ad African. in l. ſi ſoluturus, de ſolution. & de
obſignatione pecuniæ, & oblatione ad rectè facien-
dam ſolutionem, vide præter Tiraquell. *de retract.*
convent. §. 4. gloſ. 6. num. 27. & ſeq. Rodriguez *l. 2. de*
ann. redd. q. 15. tota. Felician. *l. 4. de cenſib. c. unic.* Aven-
dan *de cenſib. c. 102. ex num. 9.* Centius *de cenſib. 2. par.*
c. 1. q. 1. art. 8. toto & 3. p. q. 1. art. 9. c. 1. Barboſa *in*
l. divortio 8. §. fin. num. 38. & 39. & in l. ſi mora 10.
ex n. 50. ff. ſolut. matr. & Hermoſil. *in l. 2. tit. 3. p. 5. gloſ.*
3 *5. n. 20. & ſeqq.* † & an debitor cenſus ſi velit redi-
mere (cùm talis cenſus eſſet in majoratu) teneatur
conſignare & deponere Judices vel ſatis ſit ſi ſolvat
majoratus poſſeſſori, vide Molin. *l. 1. de primog. c. 10.*
n. 6. Rodriguez *de reddit. d. l. 2. quæſt. 15. n. 87. &*
ſeq. Avendan. *ſup. capit. 106. n. 8.* Caſanete *conſ. 10.*
n. 58. & ſeq. Giurb. *deciſ. 79. tota, & n. 21. verſ. 7.*
quamvis contrarium teneat Felicianus *d. l. 4. cap. 1. n. 4.*
& 5. tenendum non eſſe neceſſarium ut Judex adea-
tur, quando in cenſu non eſt clauſula, ut ita fiat, vel
ſi cenſus erat conſtitutionem ante inſtitutionem majo-
ratus, tunc enim rectè ſolvitur poſſeſſori, & ita judi-
catum eſt Curia hac Pintiana.

4 4 *L. 2. h. t.* Vide Aponte *de poteſt. Proregis tit. 4.*
n. 8. num. 20.

5 *L. 3. h. t.* Barboſ. *in leg. 8. § ſi vir, num. 51. ſolut.*
matrim.

6 *L. 4.* Maſtrill. *lib. 2. de magiſtr. cap. 9. n. 30.* Eſcobar
de ratiocin. cap. 6. num. 83. Vide quæ dixi *in tit.*
ſupr. de muner. & honor non cont.

7 *L. 5.* Covarr. *de veter. numiſ. cap. 3. n. 3.* & dicta
in l. unic. infr. de oblat. votor. quam explico poſt *l.*
unic. infr. de auro coron.

8 *L. frumenta 6.* Vide quæ dixi *in tit. ſup. de conditis*
in publ. horr.

9 *L. diu. 7.* Aponte *ſup. tit. 4. §. 2. num. 45.* & dicta
in l. 1. ſup. de canon. largit. tit.

10 *L. modios 6.* ad illa verba, *frumenti quinquage-*
ſimas, &c. vide quæ dico *in rub. & in l. pro locis,*
annon. & tributis.

11 *L. ſi aliquid 12.* Bobadill. *lib. 2. polit. cap. 16. n.*
18. lit. B. Farinac. *quæſt. 19. à num. 43.* & an delin-
quens in officio plectatur, Maſtrill. *de indulto cap.*
40. dicam *in l. judices, infr. de dignit.* Vide Giurb.
conſ. 44. toto, maximè *num. 13.*

TIT. LXXI.

De ponderatoribus, & auri illatione.

L. 1. de ſolido dixi.
L. 2. Vide Garciam *de expenſ. cap. 24. num.*
22. & quæ dixi *in l. 2. ſup. de jure fiſci.*

TIT. LXXII.

De auri publici perſecutoribus.

1 DIximus *in tit. de ann. & tributis* & *alibi* ſæ-
piùs, multa tributa in auro fuiſſe exacta, quæ
dicebatur auraria præſtatio, *l. id quod 19. C. Th. de*
annona & trib. l. fin. C. Th. de conlat. donatar l. unic.
C. Th. qui à præbitione tyronum, quod aurum publi-
cum dicebatur, quia ad fiſcum, vel ærarium publi-
cum pertinebat, vel ad largitiones Principis, dixi *in d.*
tit. de ann. & trib. & de exact. trib. & de canone largit.
† Perſecutores erant qui ex præcepto Comitis ſacra-
2 rum largitionum hoc aurum exigebant, vel ſuſcipie-
bant è manu exactorum, *l. unic. C. de offic. Comit. ſa-*
crar. larg. quod facere prohibentur *in præſenti*, ſine
litteris perſequutoriis, id eſt, ſine præcepto & licentia,
qua mandabatur ut his officialibus aurum præſtare-
tur, ita innuitur *hîc*, & explicat, licèt obſcurè, Pan-
cirol. *lib. 2. var. cap. 122.* & rectior, meo videri, eſt
hæc interpretatio, quam alia Budæi, quam ſequun-
tur Ancharan. & Calvin. *verb perſecutor*, qui exiſtima-
bant perſequutores eos eſſe, qui in judicio contra eos
experiuntur, qui aurum debent Reipublicæ. † Nam 3
quare hoc ſpeciali nomine perſecutores dicendi
erant, cùm generaliter omnibus, qui in judicio ali-
quid petunt, apertè competat, tum etiam, quia verba
hujus legis contrarium indicant, quæ magis de eis
agit qui cum perſecutoria, id eſt, licentia, vel dele-
gatione Comitis ſacrarum largitionum aurum, quod
ex tributis debebatur, exagitabant. Prohibétque ne
deinceps præſumat quis aurum ſua auctoritate exige-
re, ſine mandato, neque exactum apud ſe diutiùs
retentent, id eſt, detineant (ita explicat hanc vo-
cem, vox ultima hujus legis, & in eo ſenſu accipitur
in l. ſuper 11. C. Th. de petit. & ultro datis & in l. quiſ-
quis 12. Cod. Th. de annon. & tribut.) † Ultimóque 4
prohibet *ne coquendum aurum ſumat*, quod ſiniſtrè
explicat Cujac. *hîc*, id eſt, conſumendum, interver-
tendum, ſequutus fortè Accurſium, qui explicuit
hanc legem de decoctoribus, cui aſſentiunt Lucas &
cæteri, quibus videtur favere *l. ſi quis 12. ſup. de ſuſ-*
ceptor. Verius mihi videtur ſenſum eſſe, prohibitum
eſſe exactorem auri publici aurum exactum apud ſe
retinere, ſed ſtatim debere ad ærarium tranſmittere,
ut *in l. diu 7. ſup. de ſuſceptor. l. 1. infr. tit. 1. leg. 1.* ubi
dixi *ſup. de canon. larg. tit. l. unic. C. de offic. Comit. ſacr.*
larg. etſi eo colore ſumat aurum quod coquendum
erat id eſt, purificandum, coquebatur enim ut purifi-
caretur, ut explico *in l. unic. infr. de oblat. votor. ſub*
tit. infr. de auro coron. † Hinc deducunt Bobadill. *lib.* 5
5. pol. cap. 4. num. 8. Eſcobar *de ratiocin. cap. 14. n.*
24. maſſarium, ſeu œconomum Reipublicæ debere
pecunias promptas habere quas collegit, neque poſſe
cum eis lucrari, adeò ut quod lucratus ſit, in conſ-
cientia teneatur reſtituere. Quod & alias ſimiles quæ-
ſtiones obſervant plures, quos refert Florez de Mena
lib. 2. var qu. 21. n. 162. & facit *leg. 1. infr. tit. 1.*

TIT. LXXIII.

De his quæ ex publica collatione allata ſunt, non uſurpandis.

L. 1. Florez *dict. qu. 21. num. 161.* Surd. *conſ. 391.*
volum. 3. num. 14. Vide quæ dixi *in l. 3. ſup. de*
condit. in publ. horr. & in l. 1. ſup. de canon. larg. tit.

TIT. LXXIV.

De auro coronario.

LEX UNICA.

Impp. GRATIAN. VALENTINIAN. & THEODOS. AAA. *Cynegio. PP.*

Ad collationem auri coronarij placuit neminem
abſque conſuetudine eſſe cogendum.

SUMMARIA.

1 *Auri coronarij collatio prohibetur hac lege.*
2 *Unde dictum aurum coronarium, & de coronis datis iis, qui Imperatores ſalutabantur.*
3 *Triumphaturis oblatæ coronæ aureæ, & quibus de cauſis?*
4 *Virgilij locus explicatur, & alius Vopiſci.*

5 *Prima*

5 *Prima corona ex lauro, poſtea ex auro.*
6 *Aureæ coronæ oblatæ Principibus gratulationis cauſa.*
7 *Nec ſolùm coronæ aureæ offerebantur, ſed aurum ipſum, quod videtur in tributi genus deflexiſſe.*
8 *An hoc aurum fuerit tributum, vel oblatio voluntaria. Probatur non fuiſſe tributum, contra VVolfgangum, Lipſium & Carrançam,* & n. 9. 10. & 11.
12 *Emendatur lex noſtra in voce,* Nicomede, *quæ in vulgatis reperiebatur, & quis fuerit Richomeres.*
13 *Animadverſio Carrancæ in theſaurum refellitur & reprehenditur,* & n. 14.
15 *De ratione legis noſtræ inſtituitur ſermo.*
16 L. in orbe Romano, de ſtatu hominum,
17 *Veſpaſianus effecit ut didrachma, quod Templo ſolebant Judæi, Jovi Capitolino ſolveretur.*
18 *Judæi poſt excidium Hieroſolymitanum tributum didrachmaticum ſolvebant ſuo Patriarchæ, ad explicationem* l. Judæorum 17. C. de Judæis, & num. 23. 25.
19 *Servij opinio rejicitur, exiſtimantis aurum coronarium oblatum propter conceſſam vitam.*
20 *Didrachma quod pendebant Judæi ex lege Dei quale fuerit.*
22 *Epiphanij locus expenditur de Patriarcha Judæorum.*
23 *Diſſeritur de Patriarchis Judæorum, & recondita multa evulgantur, ad explicationem* leg. 22. Cod. Th. de Judæis.
24 *An Patriarchæ nomen apud Gentiles fuerit cognitum, & de Archiſynagogis Judæorum expenditur Vopiſci locus difficilis contra Caſaubonum.*
25 *De auro coronario à Judæis præſtito* Patriarchis *ſuis,* & n. 26.
27 *Conſtantinus Imp. Templa paganorum ſeveris legibus ſuſtulit.**
28 *Coronarum uſus apud Romanos frequentiſſimus, remiſſivè.*
29 *Coronas jactas fuiſſe in Deorum pulvinaria religionis gratia oſtenditur.*
30 *Carpitur Julianus Apoſtata.*
31 *Quare in præſenti non cogantur provinciales pendere aurum coronarium.*
32 *Ex actu quem quis non facit jure ſuo nullum jus adquirit,* ad l. 1. §. 2. ff. de itinere, & l. qui jure familiaritatis, ff. de adquir. poſſ. ff. & n. 33.
34 *Nobilis ad quem ruſticus munera deferebat jure familiaritatis, excluditur ſi prætendat jus aliquod.*
35 *Domini vaſallorum qui cogunt ſubditos ad ſua molendina ire, nullum jus habent niſi præſcriptione muniantur, & quomodo hoc procedat,* & n. 36. & n. 40.
37 *Oſtenditur dominos tale jus magis per violentiam occupare, quàm aliquo legitimo modo,* & n. 38. & 39.
41 *An detur interruptio poſſeſſionis in præſcriptione immemoriali, remiſſivè.*
42 *Explicatur & exornatur* leg. unic. ſup. ne operæ à collat. exig.
43 *Barones an poſſint imponere operas ſubditis ſuis.*
44. *Introducitur explicatio* l. unicæ, infr. de oblatione votorum.

1 INTER alia munera oblatitia quæ Imperatoribus ſuis offerre conſuevit antiquitas, primum & antiquiorem locum obtinet illud quod *Aurum Coronarium* nuncupavit. Cujus collationem in præſenti prohibent Gratian. & Theod. niſi illam quæ jam ex conſuetudine recepta eſt. †Aurum autem coronarium dictum fuit ex more antiquo. Nam quotieſcumque Duces exercituum re feliciter geſta, vel de hoſtibus victoria partâ Imperatores ſalutabantur à ſuis, Provinciæ ac ſociæ civitates ac Reges dono dabant eiſdem coronas aureas, vel auri tot pondo, ita docent Alciat. *lib. 6. parerg. cap. 4.* Wolfgang. Lazius *lib. 2. comment. Reip. Rom. cap. 13.* Marcell. Donat *in Sueton. in Neron. c. 32.* Petr. Gregor. *l. 3. ſyntag. c. 7.* Pancirol. *lib. 2. var. cap. 246.* Juſt. Lipſius *de magnitud. Roman. lib. 2. c. 9.* Thom. Demſter *ad Roſin. lib. 10. antiquit. c. 29.* Bulenger. *de Triumpho c. 29 & lib. 9. de Imp. Rom. c. 27.* Caſaubon. *in not. ad Spartian. in Hadriano.* Paſchal *de coronis lib. 8 cap. 6.* Cerda *ad Virgil. lib. 8. Æneid. conſ. 714. num. 13.* Galganet. *de jure publ. lib. 4. tit. 9. num. 6.*

Hujus moris duplicem modum invenio apud Au- 3
ctores, & ut triumphaturis mitterentur coronæ, ut triumphum ipſum eis ornarent, quia corona inſigne fuit triumphantium, ut notum eſt ex Bulenger. *de triumph. c. 17.* & probat. Cicer. *in Piſon.* ibi, *Mitto aurum coronarium quod lex & decerni & accipi vetat, niſi decreto triumpho,* & contra Rullum, *Aurum coronarium dabitur Proconſulibus, vel Imperatoribus ex provincia decedentibus, ad decorandum triumphum.* Vel ut coronæ oblatæ Diis ipſis dicarentur. De primo ſunt varia loca Plinij *l. 33. c. 3.* cùm ait Claudium cùm de Britannia triumpharet, inter coronas aureas unam duodecim pondo habuiſſe, quam contulit Hiſpania citerior, & Valerij *libro 3. c. 2. exemp. 24.* ibi, *Novem triumphales Imperatorum currus ſecutum totius civitatis oculos in ſe numeroſa donorum pompa convertentem, præferebantur enim coronæ auri octo,* & Livij *l. 37. de Triumpho Accilij. Tulit coronas aureas, dona ſociarum civitatum,* & *l. 34. in triumpho Scipionis Aſiatici,* connumerat ducentas triginta quatuor coronas. Sic ad Paullum Æmilium triumphaturum, Plutarcho Auctore coronæ quadringentæ miſſæ ab urbibus. Ad Titum pro victoria Judæorum à Parthis alia, item ad Neronem Sueton. *in Neron. c. 25.* Joſeph.
l. 7. de bello Judaïco c. 24. †De altero modo mittendi 4
coronas eſt accipiendus Virgil. *lib. 8 Æneid.*

At Cæſar triplici invectus Romana triumpho
Mœnia Diis Italum votum immortale ſacrabat,
Ipſe ſedens niveo candentis limine Phœbi
Dona recognoſcit populorum, aptátque ſuperbis
Poſtibus.

& luculentiſſimum eſt Vopiſci teſtimonium *in Probo*, qui litteris ad Senatum datis ait. *Coronas quas mihi obtulerunt omnes Galliæ civitates aureas, veſtræ Patres conſcripti clementiæ dedicavi, & has Iovi Opt. Max. cæteriſque Dijs Deabúſque immortalibus veſtris manibus conſecrate,* ob hanc cauſam hæ coronæ vocantur *Provinciales* à Tertulliano *de corona milit. c.*
12. † Priùs autem hujuſmodi coronæ ex lauro fuerunt, 5
propter paupertatem, ut ait Feſtus, poſtea ex auro creſcente urbis luxu & potentia, tradit Agel. *l. 5. noct. c. 6.*

Crevit itaque mos ille, ita ut ſub Imperatoribus 6
ſponte provinciæ aurum coronarium principi darent, quaſi gratulantes ob partam ab eo victoriam, vel ob aliquam publicam lætitiam, vel quando ſalutabantur Imperatores, vel ab Auguſtis in Cæſares adoptarentur, aut quoties ipſorum auſpiciis hoſtes inſigni clade afficiebantur, & quod magis eſt, etiam ob certaminis victoriam, ita docemur auctoritate Dionis *lib. 42. & 49.* Ita Antonino Pio, ut refert *in eo* Spartianus, adoptionis ſuæ cauſæ oblatum eſt aurum coronarium, non ſolùm ab Italia, ſed & à cæteris provinciis. Sic ob Imperij primitias, Valentiano oblata ſunt aurea ſimulachra victoriarum à Tripolitanis referente Ammiano, & Claudio oblatæ coronæ in certaminibus. Sueton. *in Neron. c. 32.* Quas omnes cauſas complectitur eleganter. *l. 4. C. Th. de auro coron.* his verbis. *Quæ diverſarum ordines curiarum, vel amore proprio, vel indulgentiarum lætitia, vel rebus proſperè geſtis admo-*

niti in aureis coronis, ſigniſque diverſis obtulerint, in
7 *quacumque fuerint oblata materia, in ea ſuſcipiantur.* † Ex quibus docemur nec coronas ſolas oblatas fuiſſe, ſed aurum ac pecuniam ad coronas, quod aurum coronarium propriè dicitur *in præſenti*. Ita videtur indicari ex Dione *l.* 42. ad quem Cæſar victo Pharnace ex Aſia rediens magna pecunia coacta, quam partim titulo doni, ut erant coronæ, & talia collegit, *&* *l.* 49. & *iſto prætextu* (ſcilicet triumphi) *multum auri à populis quaſi ad coronas colligebant*. Hinc paulatim in tributi genus abiit hæc oblatio, ſi credimus Suïdæ *l.* 1. *de Gothis*, *qui coronarium vectigal*, ait, *Rhodios pendiſſe quotannis, non ut tributum, ſed quaſi coronam amicis dantes*, & Procopius *de Theodoto Gothorum Rege* notat, *pactum eum cum Petro Juſtiniani Imperatoris duce decedere Sicilia tota, & quotannis coronam auream mittere trecentarum librarum*, & eam ſententiam ſequutus eſt Lipſius *dict. c.* 9. & ante eum VVolfgang. Laz. *d. l.* 2. *c.* 13. & Carrança *infrà* referendus, & refellendus.

8 Quæ ſententia mihi omnino falſa videtur, nam verius exiſtimo, hoc aurum minimè tributi cauſa datum, neque conceſſum unquam fuiſſe, ſed magis honorariam oblationem & voluntariam (quod *donativo* vocamus) hanc opinionem expreſsè probat. Julian. *in l.* 1. *C. Th. h. t.* ibi, *Aurum coronarium munus eſt voluntatis quod non ſolùm ſenatoribus, ſed ne aliis quidem debet indici, licèt quædam indictionum neceſſitas poſtulaverit*, expreſſiùs Impp. noſtri *in l.* 4. *C. Th. eod.* ibi. *Quæ diverſarum ordines curiarum vel amore proprio, vel indulgentiarum lætitia, vel rebus proſperè geſtis in aureis coronis ſigniſque diverſis obtulerint, in quacumque fuerint oblata materia, in ea ſuſcipiantur, ne id quod voluntate offertur, occaſione obrizæ incrementi neceſſitatis injuria inſequatur*. Accedit lex noſtra quæ coactionem tollit, quia ea non debet intervenire, quando ex voluntate fit oblatio. Idem probat *leg. ult. C. Th. eod.* ubi aurum coronarium non ſolùm exigit, ſed reſtituendum eſſe decernit, quibus illicitè fuerit ablatum quod non fieret, ſi ad id obligati eſſent cives, & ob id Satrapas pro devotione Imperij adſtringit ad offerendam coronam, ſicut Decuriones *in l.* 2. *eod. tit.*

9 † Rurſus id comprobat Symmach. *l.* 10. *epiſt.* 26. de muneraria oblatione Imperatoribus facta agens, ita ad Theodoſium *ſcribit. *Senatus tamen promptus obſequi omnes officiorum partes ultrò arripit, quibus indicatur affectio, & ſalutare numen tuum precatur, ut in hac oblatione intelligas hoc eſſe curatum, ne ſub te minus poſſe videamur. Nam Divis parentibus tuis ob decennium ſingulis minor ſumma decreta eſt etiam D. frater manſuetudinis veſtræ cùm tertium luſtrum qui imperialis exigeret, partiore munificentia honoratus aſſeritur, nunc in amorem tuum ſtudia noſtra creverunt, nam mille ſexcentas auri libras decennalibus Imperij tui factis devotus ordo promiſit*, alludit Symmachus ad oblationem quæ decennalibus Imperatorum & exactione luſtri à Senatu fiebat, quam ob cauſam videtur dixiſſe Papinius *lib.* 4. *ſylvar. in epulo Domitiani*.

Sæpe coronatis iteres quinquennia luſtris.

Fit etiam mentio auri oblatitij *in l. omnes* 5. *& in l. dudum* 9. *C. Th. lib.* 6. *in princ.* quod Senatores pendebant reſpectu poſſeſſionum, *leg.* 2. *C. Th. de auro coronar.* molliori vocabulo ne per vim, aut tributi cauſa datum videretur, ut opinatur Juret. *lib.* 2. *miſcellan. Symmach. ep.* 57. & Bulenger. *de Imp. Rom. lib.* 3. *cap.* 1. *in fin.* Pancirol. *lib.* 2. *var. cap.* 246. *in fin.*

10 Neque pro Wolfango & Lipſio facit ſi innitaris locis ab eis adductis. Non remiſſio illa auri corronarij facta ab Hadriano, Antonino & Alexandro intelligenda eſt, quando jam eis promiſſio & oblatio facta erat, ut probatur *in l. oblationem* 14. *C. Th. lib.* 6. *in princ.* ibi, *Oblationem nobis ampliſſimi ordinis prompta liberalitate promiſſam partim remittimus vobis, partim patriæ communi urbique largimur*, fiebat ergo primùm oblatio, & hoc quidem voluntariè, poſtea autem in obligationem tranſibat, *argumento l. ſicut* 5. *C. de oblig.* facit etiam & exemplum hoc. Donatio eſt liberalitas ad quam nemo jure aliquo cogitur. *l. donari de regul. jur.* at ſi promiſſio fiat de donando, quis negat promiſſorem ad implendum teneri, *l. ſi quis argentum* 35. *C. de donationib.* Pari modo in hac liberalitate oblationeque contingit, nam oblatum aurum coronarium ex oblatione jam debitum remiſerunt Imperatores: unde igitur deducunt contrariæ partis aſſertores, auri hujus oblationem tributum eſſe? Quod confirmat Petri ducis & Theodoti pactum, nam tributi genus molliori vocabulo temperatum eſt, ut non videretur tributum, ſed oblatio coronæ tanquam amici. † Cùm itaque quod ex voluntate & 11
benevolentia cœperat deberi ex oblatione facta, in neceſſitate cecidit, quod erat voluntarium à principio, Auguſtus omnium primus illud jam ei oblatum remiſit, non ſolùm Italiæ coloniis, verùm & municipiis, ut ipſe gloriatur apud Dionem *l.* 51. & in lapide Ancyrano, quem tranſcripſit Caſaubonus *in notis ad Sueton. l.* 2. *in fin.* & refert quoque Lipſius, ubi hæc ita ſcribuntur. *Quotieſcumque Imperator ſum appellatus, aurum coronarium non accepi.* Poſtea eum ſunt imitati Hadrianus, ut in eo refert Spartianus, & Antoninus pius, & Alexander Severus, teſtibus Lampridio & Capitolino, quorum verba referunt *ſuprà* relati Lipſius, & Pancirol. *d. c.* 246. Idem quoque feciſſe Julianum Apoſtatam docemur ex Ammiano, & ex *l.* 1. *C. Th. hoc. tit.* † Quæ veſtigia ſecuti noſtri 12
Impp. hanc legem tulere anno ſalutis 384. Richomere in Occidente, Clearcho verò in Oriente collega Conſulibus, ut patet ex ſubſcriptione noſtræ legis, ubi vulgato legebatur *Nicomede*. mendosè *pro Richomere*. Cujus mendum etiam & in alios Auctores irrepſit, ut apud Caſſiodor. dicitur *Ricimer, in Chron.* Apud Epiphan. *in hiſt. tripar. lib.* 9. *c.* 21. *Richomeri*. Apud Socratem *hiſt. tripar. lib.* 5. *c.* 12. *Ricomelianus*. In hiſtoria Ammiani. 31. fit mentio hujus Richomeri, qui nominatur Comes domeſticorum, ductans cohortes ſub Gratiano partim in Galliis, partim, in Thraciis, *& in C. Th.* extat *l.* 13. *de re milit.* ad Richomerem Comitem & magiſtrum militiæ, & parentis nomine decoratur à Majoriano *Novella* 3. hoc anno, quo Richomeres & Clearcus Conſules fuere, natus eſt Theodoſio Hiſpano noſtro Honorius ejus filius, ut teſtatur Socrates *d. c.* 12. Hac ergo lege Gratianus & Valentinianus cum Theodoſio auri coronarij collationem non ad tempus remiſerunt, ut Auguſtus & alij factitarunt, neque eam ſuo arbitrio reſervarunt, ut Julianus, ſed omnimodo eam ſuſtulerunt, præcipientes ut nullus ad offerendum cogeretur, niſi conſuetudine jam eſſet receptum, poſtea id effecerunt Theodoſ. & Arcad. *in d. l. oblationem* 14. *Cod. Theod. lib.* 6. *in princ.*

Unde venit recitanda Carrancæ acriſſima animadverſio in Gaſpar. Theſaurum, qui cenſus tributi 13
genus fuiſſe aurum coronarium, cùm ſoleat ſemper in Auctores omnes pædagogum agere nimis ſupercilioſum, raucum, ſeverum, vociferatorem & buccinatorem acri cenſura, plena aceto, felle & pipere, & toto rabiei condimento miſerum Theſaurum damnat 1. *p. de augmento monetæ n.* 17. quòd notaverit Wolfangum qui tributum eſſe aſſeruit, & quaſi ille Medicus eſſet aliquis Eccleſiæ pontifex, aut ſacra Congregatio Concilij OEcumenici, ita deſævit *in tract. de monetis* 4. *p. c.* 1. *§.* 7. *puncto* 1. *verſ. b'en que eſto fol.* 247. ibi, *Fue tributo como conſta de varias leyes del codigo Theodoſiano cuja ignorancia le dio oſadia Gaſpar Theſauro para decir que avia errada gravemente*

Uvolſango

Vuolfango notaviendo ley en aquel titulo que non ſuponga eſta verdad que claramente, ſe comprueba con lo que deſpues de Lampridio notant Copino y Bulengero lo que bien mueſtra aquan evidente rieſgo ſe ponen los que hacen iuicio de coſas fuera de ſu capto o esfera. †
14 O ſexquipedalia verba! ô ſi legiſſes mi Carrança omnes leges illius tituli Codicis Theodoſiani, adverteres in te convertendam reprehenſionem. Unde tu deducis leges Codicis probare eſſe tributi genus aurum coronarium, cùm omnes dicant eſſe voluntariam oblationem? O vocem magnificam *capto*, qua ita timet, & quam ita amat Carrança, ut nullum perſtringat ſine ea, ita *de partu c. 1. ſect. 1. num. 33. & de monetis 2. p. c. 3. pag.* 167. Scaligerum notat: *Que aſi tropieçan y ſe hacen los ojos los Gramaticos que tratan las coſas fuera de ſu capto*, & *in epiſtola ad fratrem contra D. Laram* ait teſtem vocat ſuo captu Tiraquellum aſſerentem. & in opere *contra los trapes, in notis fol. 52. contra Petavium ejus æmulum*, ibi, *coſas menudas que eran las de ſu capto*; multò melior erat nota in Theſaurum *d. n.* 17. qui aurum coronarium accepit pro auro puro, quo aureæ coronæ conficiebantur, cùm tamen etſi non eſſet genus tributi, fuerit tamen genus oblationis, in quo Theſauri gravior eſt lapſus.

15 Sed pergamus ulteriùs, & inveſtigare curemus rationem qua hæc noſt a ſanctio innitatur. Res non ſtatim eſt obvia, neque *ſuprà* laudati Auctores facem aliquam prætulerunt, tantùm contenti naturam hujus oblationis aperire. Non aliena meo premo pede, ex marte noſtro omnia deſumenda erunt. Primum itaque cogitaveram hoc oblationis genus à gentibus, vel nationibus devictis & ſubactis originem duxiſſe, ut probat vulgaris Servij locus, qui ad illud Virgilij 8. *dona recognoſcit populorum*, adjicit. *Aurum coronarium dicit quod hodie à victis gentibus datur. Imponebant autem hoc Imperatores propter conceſſam vitam.* Huic etiam congruit Salvian. *lib.* 6. ibi, *Inſuper etiam ridiculos ipſi nos facimus, aurum quod pendimus munera vocamus, dicimus donum eſſe quod pretium eſt, & quipretium conditionis duriſſimæ ac miſeriarum*, notarunt Bulenger. *d. lib. 9. c.* 27. Demſter. & Lipſ. *ſup.* & ante
16 eos omnes Alciat. *dict. lib. 6. parerg. c.* 4. † Unde cùm poſt conſtitutionem Antonini omnes qui ſub Imperio Romano erant, cives eſſent effecti, *l. in orbe Romano* 17. *D. de ſtatu hom.* junctis iis quæ tradidi *lib. 1. obſ. c. 1. n.* 85. videbatur hoc munus ſummè odioſum, cùm in ſignum deditionis datum eſſet, & ut magis potentiam Romanorum deſignaret, & imbel-
17 lem provincialium, † ut feciſſe Veſpaſianum in excidio Hieroſolymæ hiſtoriæ monumenta teſtantur, ex Joſepho *lib. 7. de bello Judaïco c.* 28. & Origene *ep. ad African.* quos refert Baronius 1. *tom. ann. ann.* 72. *n.* 28. qui didrachma, quod Judæi quotannis templo perſolvebant, juſſit ut Jovi Capitolino penderetur. Hoc tamen tributum coronarium fuiſſe conſtat ex *l.* 1. *Machabæor. c. 10. verſ.* 29. ubi Rex Demetrius ita Judæis ſcribit, *Et nunc abſolvo vos & omnes Judæos à tributis, & pretia ſalis indulgeo, & coronas remitto*, cujus rei etiam miminit Joſeph. *lib.* 13. *antiq. cap.* 8.
18 *ad fin.* notat Petr. Gregor. *lib. 3. ſyntag. c. 7. n.* 5. † Poſtea verò hoc tributum ab Judæis fuit ob jus Synedrij, vel Sanedrin, id eſt, Concilij, aut congregationis ſuæ Patriarchis Occidentalibus præſtitum, donec in ſuum theſaurum tranſtulerunt Theodoſius & Valentinianus *in l. Judæorum* 17. *C. de Judæis.* ibi, *Judæorum primates qui utriuſque Palæſtinæ Synedriis dominantur, periculo ſuo anniverſarium canonem de Synagogis omnibus exigant ad eam formam, quam Patriarchæ quondam coronarij auri nomine poſtulabant.* Cùm ergo ita odioſa eſſet origo hujus collationis Provincialibus, non immeritò Imperatores lege noſtra eam ſuſtulerũ.

Verùm hæc ratio non poteſt admitti quia, falſa eſt 19
Servij opinio, exiſtimantis hoc aurum conceſſum eſſe propter conceſſam vitam, cùm potiùs à ſociis fœderatiſque gratulantibus de victoria, aut alia lætitia datum fuerit magis, quàm ab ipſis devictis, ut Lipſ. *ſup. cap.* 9. & Cerda *ad ipſum Virgilii locum, n.* 15. Servium non rectè ſenſiſſe animadvertunt, quod comprobat Plin. *in panegyr.* ibi, *Video jam cernere non ſpoliis provinciarum, & extorto ſociis auro, ſed hoſtilibus armis, raptorúmque Regum catenis triumphum gravem.* Nec Salvianus contra nos aliquid faceſſit, nam non negamus hoc aurum coronarium extortum aliquando magis fuiſſe, quàm voluntariè datum, hócque irridet quòd munera vocentur.

Difficilius negotium exhibent *d. l. Judæorum, C. de* 20
Judæis, & Veſpaſiani factum. Sed hæc procella explicatione noſtra ſedabitur, ſi advertas ex lege Dei *Exod. c.* 30. imperatum fuiſſe Judæis didrachma, ut omnes viri à vigeſimo anno & ſuprà pro redemptione & propitiatione ſua darent in uſum tabernaculi dimidium ſicli, quod eſt didrachma. Unum didrachma unum faciunt ſtaterem, duo ſtateres unciam, docent Epiphan. *de menſur.* D. Hieronym. *in Ezech. c.* 4. Joſeph. *lib. 3. antiq. c.* 4. Didrachma argentea fuit moneta, idem valens atque duo Hiſpaniæ noſtræ regales, ſiclus quatuor tantùm pendebat. Maldonat. *in Matthæum c. 17. n.* 24. Pancirol. *l. 1. var. c. 66. & lib. 2. c.* 254. *& lib. 3. cap 31. & de magiſtr. municip. cap. 6. & in not. Imp. Orient. c.* 73. Baron. *tom. 1. anno 33. n. 30. &* 31. Buleng. *l. 9. de Imp. c.* 17. quod tributum uſque ad Veſpaſianum perſeveravit, ut ſinguli duas drachmas offerrent in templo, poſtea templo & natione devaſtatis, illud didrachma ab omnibus Judæis ubique habitantibus deferri in Capitolium juſſit, ut ex Joſepho *libro 7. de bello Judaïco c. 26. in fine*, probant Baron. *ſuprà* & alij. Hoc tributum capitis fuiſſe probatur quod Chriſtus Dominus pro capite ſuo ſolverit *Matthæi* 17. & docet D. Hilarius *adverſus Conſtantium, Cenſum capitum remittis, quem Chriſtus ne*
ſcandalo eſſet, exſolvit. † Poſtea autem labente ævo 21
cùm Conſtantinus omnes Gentilium ritus extirpaſſet, & ſic Capitolini Jovis templum non extaret, cœperunt Judæi cùm Templum non haberent, hoc didrachma pendere Patriarchis ſuis, qui videntur ſuffecti loco ſuorum pontificum *d. l. Judæorum* 17. *l.* 14. *C. Th. de Judæis*, quibus in titulis horum multa mentio *in l.* 1. ibi, *Judæis & majoribus eorum & Patriarchis volumus intimari, & in l.* 2. *Qui devotione tota Synagogis Judæorum, Patriarchis, vel Presbyteris ſe dederunt*, & Patriarchæ illuſtrium nomine decorantur *in l.* 8. *&* 11. ſpectabilium *in l.* 15. & Reveren-
diſſimi vocantur à Iuliano *in ep. ad Judæos.* † Sed ad 22
rem maximè conducit elegans locus Epiphanij *hæreſi* 30. quem etiam refert Baron. 3. *tom. ann. anno Chriſti* 327. *numero* 17. cujus verba ſubjiciam libenter, quia multum ad hanc rem conducunt. Loquitur de Iudæo quodam Ioſepho, qui Chriſti nomini ſe addixerat. ait, *inter dignitate præſtantes viros apud ipſos* (Iudæos) *connumeratus erat: ſunt autem hi poſt Patriarcham Apoſtoli appellati, aſſidéntque Patriarchæ, & cum ipſo ſæpe aſſiduè in nocte ac die degunt conſulendi gratia, & ut referant ad ipſum ea quæ ſunt in lege. Patriarcha verò illo tempore Hellel nomine erat, ex genere verò Gamalielis, qui apud ipſos Patriarcha fuit, & ex eo genere cæteros fuiſſe. Ratiocinari autem licet hunc eſſe generis illius primi Gamalielis, qui temporibus Salvatoris vixit. Cùm autem eſſet vicinus morti Hellel, cupivit Epiſcopum vicinum urbi Tiberiadis ad ſe venire*, & poſtea ſubdit. *Omnia itaque peragebantur per hos duos, propterea quòd Patriarcha adhuc puer & infans eſſet, & in manibus ipſorum educaretur. Adoleſcit puer relictus ab Hallel, qui in Patriarcham*

educabatur, nemo enim alius rapit principatum apud
23 *Judaos* † Ex quo loco Epiphanij multa de hac re recondita accipiunt lucem.

Primò Patriarcham hunc Principem fuiſſe, inter ipſos Judæos & eam dignitatem hæreditario jure in deſcendentes illius Gamalielis transferri conſueviſſe, quod etiam inſinuat *l. 22. C.Th.de Judæis*, ibi, *Quoniam Gamalielus exiſtimavit ſe poſſe impunè delinquere, quòd magis eſt erectus faſtigio dignitatum, ab eo codicilli demantur honorariæ præfecturæ, ut in eo ſit honore, in quo ante præfecturam fuerat conſtitutus, ac deinceps nullas condi faciat Synagogas*, quæ lex de Patriarcha Judæorum accipienda eſt, quæ cum dignitate illa habebat quoque præfecturam aliquam, qua contra Chriſtianos deſæviebat. Sic apud Marcellum Empiricum *c. 23.* Gamalielis Patriarchæ fit mentio. † Quem fuiſſe paganum cenſet Caſauboni *in*
24 *notis ad Vopiſc. in Tyrannis, pag. mihi 249. Quia*, inquit, *Patriarcha nomen non ſolùm apud Judæos & Chriſtianos, verùm & Gentilium religionum cultores.* Quam ſententiam rejicit rectiſſimè Salmaſius *in dicto loco Vopiſci pag. 455.* licèt eam nullo firmo loco comprobaverit, niſi conjectura ductus, quam Gamalielis nomen planè Iudaïcum referebat. Neque pro Caſaubono facit Vopiſcus *ſuprà*, qui *in vita Saturnini* epiſtolam Hadriani referens inter alia hæc ſcribit. *Ægyptus quam mihi laudabas, totam didici illi, qui Seraphim colunt Chriſtiani ſunt, & devoti ſunt Serapi, qui ſe Chriſti Epiſcopos dicunt. Nemo illic Archiſynagogus Iudæorum, nemo Samarites, nemo Chriſtianorum Presbyter, non mathematicus, non auſpex, non aliptes. Ipſe ille Patriarcha cum Ægyptum venerit ab aliis Serapidem adorare ab aliis cogitur Chriſtum.* Quibus cognoſcimus multos ex Chriſtianis ad adventum Hadriani mutaſſe religionem, vel diſſimulaſſe, unde vox illa *Patriarcha* non poteſt referri ad Gentiles, ſed ad judæos, nam etſi poſſet Chriſtianis convenire, non tamen *ibi* admittendum eſt, cum jam de Epiſcopis egiſſet Chriſtianorum, & id etiam ſuadetur, nam illi Archiſynagogi erant miniſtri Patriarchæ Iudæorum, qui aliàs dicebantur Apoſtoli, & dirigebantur à patriarcha ad exigendum aurum atque argentum illud didrachmaticum, *l.* *C.Th.de Judæis* ibi, *Superſtitionis indignæ eſt ut Archiſynagogi, ſive Presbyteri Judæorum, vel quos ipſi Apoſtolos vocant qui ad exigendum aurum atque argentum à Patriarcha diriguntur.* Accedit his quod poſtea adjicitur, *ipſe Patriarcha cum Ægyptum venerit*, quia denotatur Patriarcham extra Ægyptum habitare, hoc tamen de Chriſtiano Epiſcopo non poteſt accipi, quia ipſi non erant extra diœceſes, ac proinde accipiendum eſt de Patriarcha Iudæorum, quem Tiberiade Iudææ urbe habitare *ſuprà* laudatus Epiphanius demonſtrat, etſi non ignorem Hadrianum ut potè paganum tam malè de noſtris Chriſtianis ſenſiſſe.

25 His ita propoſitis Imperatores *in d. l. Iudæorum 17 C. de Judæis*, quæ eſt *l. ult. C.Th.eod.* Primatibus, ſive Archiſynagogis Iudæorum, qui vel in Palæſtinæ ſynedriis nominatur (id eſt, in Concilio ita vocato, vide Pancirol. *l. 2. var. cap. 148.*) vel in aliis provinciis degunt, (ut Ægypti, Iudæi enim per omnes provincias orbis diſperſi, ut probat Puente *lib. 2. de la Monarch. cap. 23.* cum aliis) injungunt ut quæ poſt exceſſum ſuorum Patriarcharum penſionis nomine acceperunt, exſolvant. Poſtea verò quæ auri coronarij nomine ipſis Patriarchis dabatur, fiſco ſuo vindicant. Quæ diſpoſitio inſinuat Patriarcharum nomen & dignitatem exoluiſſe, & eo tempore jam extinctum eſſe, ut ſic omnino gens illa perfida, diſperſa, palabunda cœli & ſoli ſui extorres, ſine Deo, ſine Rege per orbem vagaretur, ut docuimus *in l. unic. ſup. de infamibus n....*

Hinc etiam colligere licet aurum illud non fuiſſe 26 datum Patriarchis ex Veſpaſiani juſſu, neque didrachmaticum fuiſſe, ſed à Iudæis coronæ nomine, ſeu donativi oblatum, & voluntariè, atque ita ea ratione, quia odium contineret provinciarum, minimè introductum eſſe ferendum eſt. Item ſcias propter Iudæos appoſita fuiſſe illa verba, *abſque conſuetudine*, nam illi ſoli ex conſuetudine ad id cogebantur, tranſlato ſcilicet in Imperialem fiſcum jure illo auri coronarij, quod Patriarchis ſuis præſtiterunt.

Quare ſuccedit alia ratio, quæ mihi ſanè plauſi- 27 bilior viſa eſt, quòd cùm Imperatores Chriſtiani maximè curaverint Gentilium profanos ritus extirpare, & eorum abolere memoriam, *leg. 1. & tot. C. de Paganis, & C.Th.eod.* & conſtat ex Euſebio *lib. 4. de vita Conſtant. cap. 25.* Niceph. *l. 8. hiſt. Eccl. c. 18. & l. 25. c. 16.* Conſtantinum templa quæ eſſent omnium turpitudinum promptuaria, & eorum cultores ſeveriſſimis legibus prohibuiſſe, ut refert quoq; Baron. *3. t. anno Chr. 326. n. 77. & anno 348. n. 10. & ſeq. & n. 318. n. 38.* Quod & Theodoſium factitaſſe refert *4. t. anno 381. in fin.* circa impios Deorum cultus, *l. nemo 7. C. de Paganis. l. 3. in princ. l. 10. & 11. cum aliis, Cod. Th. eod.* unde omne quoque illud, quod in eos tenderet, amoviſſe quare cùm auri coronarij oblatio occaſionem ad ſuperſtitionem præberet, non ſine ratione pij Imperatores collationem reſpuerunt, ne quòd Deorum cultum magis, quàm lucrum aliquod denotabat, ipſi fovere viderentur. † Nam nemo eſt 28 qui neſciat frequentem fuiſſe coronarum uſum apud Romanos, ex iis, quæ cumulat Paſchalius *integro libro de coronis*, poſt Cœlium Rhodigin. *l. 6. antiq. lect. c. 19. & l. 8. c. 13. & l. 27. c. 26.* Mercurial. *libro 3. var. c. 9.* Durand. Caſell. *l. 1. var. c. 19.* Petr. Fab. *l. 4. ſemeſtr. c. 25.* Dorleans *ad Tacit. libro 2. annal.* Roa *2. p. ſingul. libro 4. c. 6.* Cerda *in Tertull. l. 15. ſive de coron. milit.* Bulenger. *de conviviis. l. 3. c. 24.* Nam in conviviis coronis utebantur, eáſque Diis offerebant. Val. Max. *l. 3. c. 7.* Plin. *l. 2. c. 3.* ibi, *Tunc coronæ Deorum honos erant & Larium.* Plaut. *in Aulular. in prolog verſ. verſ. 24. & 25.* & qui Diis ſupplicabant, coronabantur. Tertull. *de ſpectacul. c. 11. & de idololatr. c. 8.* Quamobrem coronas vulgata Chriſtianorum diſciplina ita reſpuebat, ut pro delicto haberetur coronam capite noſſe, ut teſtatur Tertull. *de corona milit. c. 1. & 2.* ubi Pamelius & Cerda, nam in hoc argumentum totus eſt ille Tertulliani liber. † Acce- 29 dit quòd ſi hujuſmodi aurum coronatium conceſſum erat ad triumphum, eas coronas triumphantes poſtea in templis Deorum dedicabant, ut probat Martin. de Roa *de die natali c. 1. & 10.* & Cerda *ad dictum Virgilij locum lib. 8. Æneid*, & in reliquorum Deorum pulvinaria & ſtatuas jactas fuiſſe coronas, honoris gratia, refert Juſt. Lipſ. *ad Tacitum l. 14. annal. ad fin.* & docemur auctoritate Capitolini *in M. Antonino Philoſ.* ibi, *In Saliatu omen accepit imperij, coronas omnibus in pulvinar ex more jacientibus, alia aliis locis hæſerunt, hujus velut manu capiti Martis aptata eſt*, & *Baruch. c. 6.* legimus. *Coronas habebant in capite Dij eorum.* Cùm ergo hujus præcipui moris initia ad Deorum cultus impiè pertinerent, ut omnis eorum memoria in poſterum aboleretur, auri coronarij collatio *in præſenti* ſublata eſt.

Quæ ratio etiamſi vera in ſe videatur, non po- 30 teſt adaptari legi noſtræ, nam ſi ea de cauſa tolleretur, etiam auri coronarij præſtatio, quantumvis conſuetudine inveteretur, non poſſet procedere, nam cùm in ea vige et principium illud impietatis antiquæ, potiùs dicenda eſſet corruptela, ac conſequenter improbanda erat, *cap. fin. de conſuet. & c. eod. in 6.* Neque itemob eam rationem remiſiſſent Auguſtus, neque Hadrianus, eam præſtationem, nec impius Apoſtata Julianus, qui ut ſciunt quibus ...

rias legerint, adeò ſtudioſus fuit cultus Deorum, ut
nihil non tentaverit, quò magis iterum illum in Im-
perium introduceret ridiculus Apoſtata & præſtigia-
31 tor inſipiens. † Quare his & aliis rationibus valere
juſſis, accommodatior eſt illa, quæ deducitur ex
l. 1 *C. Th. h.t.* ubi Iulianus ſic ait, *Aurum corona-
rium munus eſt voluntatis, quod non ſolùm ſenatori-
bus, ſed nec aliis indici debet,* & ex *l.* 4. *C. Th. eod.*
ibi, *Ne id quod voluntate offertur, injuria inſequatur.*
Quæ leges affirmant, hanc oblationem voluntariam
& ſpontaneam eſſe, & magis ex voluntate offeren-
tium, quàm ex neceſſitatis jure impoſitam: unde
non debuerunt provinciales & ſubditi cogi ad pen-
dendum quod ex eorum voluntate dabatur, nam ad
id neceſſe erat, ut ſuo jure Imperatores exigerent.
32 † Si quidem ex actu, quem quis non ſuo jure facit,
nullum jus adquirere poteſt, ut *argumento l. fin. D.
quemadmod. ſervit.* docent, licèt in alio propoſito,
Panormit. *n.* 15. & Ripa *n.* 52. *in cap. cum Eccleſia
Sutrina, de cauſa poſſeſſ.* etſi enim ex actibus, qui
ſolent exerceri jure familiaritatis, tot actus requi-
rantur, ex quibus præſumatur utentem jure proprio
id feciſſe, ad quod triginta actus requirere vide-
tur Conſultus *in* 1. §. *hoc interdicto* 2. *D. de itinere
actúque privat.* prout *ibi* notarunt Bart. & alij, Panor-
mit. *n.* 24. Rip. 55. *&* 93. Ancharran. *n.* 20. *in d.
cap. cùm Eccleſia.* Cæpolla *de ſervitut. ruſt. c.* 1. *n.* 25
Rebuff. 5. *tom. ad leges Galliæ tit. de materiis poſſeſſo-
ris, n.* 193. qui hoc arbitrio Iudicis relinquunt, jux-
ta quæ videbantur per tot ſæcula contra ſubditos
præſcripſiſſe Imperatores hoc genus oblationis. Ni-
hilominus tamen ad talem præſcriptionem neceſſa-
rium erat, ut utentes eo jure intelligant uti jure &
nomine ſuo; animóque domini volentis ſibi adqui-
rere, ut eleganter exprimitur *in d. l. fin. D. de itine-
re. d. l. fin quemadmod. ſervit. l.* 15. *tit.* 31. *p.* 3. docet
Bernard. *in d. cap. cùm Eccleſia, verb. vocem, & gl.*
3. *in c. Abbate* 25. *de verb. ſign.* Panormit. *ſup. n.* 21.
Rip. 44. Rebuff. *ſup. n.* 61. & alios ut ſolet refe-
rens Menoch. *de arbitrar. caſ.* 160. *n.* 2. Aliter au-
tem utendo deficit animus neceſſarius ad adquiren-
dam quaſi poſſeſſionem *l. quemadmodum* 8. *D. de
adquir. poſſ. juncta l.* 1. *C. de ſervit.* ibi, *exemplo re-
33 rum.* † Cùm ergo Imperatores hanc oblationem non
exegerint animo domini, ſed oblatio penderet ex
mera offerentium voluntate, nullum jus conſequi po-
tuerunt, quo tributum inducerent, quia per actus, qui
fieri ſolent non jure proprio, ſed jure familiaritatis,
amicitiæ, vel benevolentiæ non adquiritur aliqua poſ-
ſeſſio, *l. qui jure familiaritatis* 41. *D. de adquir. poſſ.
l. operis* 31. *D de operis libert. l. fluminum* 24. §. *item
videamus, l. Proculus* 26. *D. de damno infecto*, ex-
plicant latè Maſcard. *de probat. concluſ.* 1197. *num.*
10. *& concl.* 1264. *num.* 26. Covarr. *in reg. poſſeſſor.*
2. *p.* §. 4. *num.* 6. Menoch. *de arbitrar. d. caſ.* 160.
& caſ. 194. *num.* 69. *& de retinend. poſſ. rem.* 3. *n.*
56. Menchaca *controverſ. illuſt. cap.* 84. *num.* 31.
Garcia *de expenſ. cap.* 9. Cevallos *com. contr. com. q.* 301.
num. 18. Miere *de majorat.* 3. *p. quæſt.* 6. *n.* 53. *& ſeq.*
Tiraq. *de jure primog. quæſt.* 22. *ex n.* 1. Caſanate *conſ.*
39. *toto*, & Caſtillo *de Beatis c.* 32. *ex n.* 2. *& ſeqq.*
34 Quare non immeritò excluditur Nobilis, ad quem
ruſticus munera deferebat (capones ponunt Barr. &
alij,) nam ſi hæc jure familiaritatis faciebat, nullâ
quidem præcedente obligatione adſtrictus in poſte-
rum obligari non debet, quia magis familiaritatis,
ſeu comitatis cauſa, quàm ut jus aliquod impone-
ret, illud donabat, ut docent Menoch. *d. caſ.* 190.
n. 17. & Rodriguez *de annuis red. lib.* 1. *quæſt.* 15. *n.* 60.
35 Alios ſimiles caſus proſequuntur DD. ſed fre-
quentior eſt ille, quem adduxit Covarr. *in d. reg.
poſſeſſor.* 2. *p.* §. 4. *n.* 6. & Ioann. Gutierr. *lib.* 4. *pp.*

quæſt. 34. quando vaſalli coguntur à dominis loco-
rum ad ſua molendina frumentum deferre, neque
alios furnos ædificare. Quo caſu niſi legitimè proba-
ta fuerit præſcriptio, damnantur domini ſubditis li-
berè permittere, privata & propria molendina con-
ſtruere, ac furnos alios ædificare. Ratio eſt, quia ex
actibus merè voluntariis quaſi poſſeſſio adquiri mini-
mè poteſt, juxta *ſuprà* notata, adeò ut ſi mille anni
tranſacti fuerint, non poſſunt domini dicere præſ-
criptum eſſe, ut poſſint prohibere alios furnos, vel
molendina conſtruere, ita docuerunt Cyn. & Bart. *in
leg.* 1. *Cod. de ſervit.* Natta *conſ.* 106. *n.* 9. Roland.
conſ. 52. *n.* 29. *l.* 3. Nevizan. *conſult.* 43. *n.* 19. Ca-
ſanate *d. conſ.* 39. *n.* 2. *&* 3. Gratianus *tom.* 1. *diſ-
cep. cap.* 89. *toto, maximè n.* 13. *& c.* 118. *n.* 26. *&
tom.* 2. *c.* 499. *n.* 33. *& tom.* 3. *c* 564. *& tom.* 4. *c.* 645.
n. 49. Farinac. 2. *p. deciſ.* 365. *n.* 5. *& deciſ.* 556. *n.* 4.
Ludoviſ. *deciſ.* 162. *n.* 10. Barboſa *de offic. Epiſcop.
alleg.* 26. *n.* 20. *& in collect. ad cap. accedentes* 11.
de præſcript. n. 3. Moneta *de opt. canon. c.* 8. *n.* 21.
Caſtillo *de Tertiis c.* 32. *ex n.* 2. && facit *l.* 18. *tit.*
32. *p.* 3. † Limitari tamen hæc ſolet doctrina, ut 36
contra vaſallos hoc jus domini adquirere poſſint
quoties vaſalli ad alia molendina, vel furnos acce-
dere ſunt prohibiti, & huic prohibitioni conſentien-
tes ad domini molendina ſemper iverunt, non ad alia
& ex hoc probata eſt quaſi poſſeſſio, tunc enim pro-
cedit præſcriptio, à die ſcilicet prohibitionis: ut *ar-
gumento l. hæc autem* 6. *D. de ſervit urb.* tenent Barb.
de præſcript. 4. *part.* 5. *partis princ. quæſt.* 5. *&* 6. & rela-
ti à Covarr. *d. n.* 6. *v. huic ſanè.* Natta *conſ.* 522. *n.* 1.
& 7. Caſanat. *d. conſ.* 39. *n.* 7. Gratian. *d. c.* 89. *n.*
18. *& c.* 298. *n.* 10. Fontanell. *de pact. nup. clauſ.* 4.
gloſ. 17. *n.* 52. *tom.* 1. Otero *de jure paſcendi c.* 21.
n. 9. Caſtillo *de Tertiis c.* 29. *n.* 4. *& c.* 32. *n.* 11.

Quæ doctrina, etſi vera in ſe ſit in caſu, de quo 37
loquimur, non eſt admittenda, nam tales prohibi-
tiones à dominis vaſallorum per vim & violentiam
& de facto magis, quàm ex voluntate vaſallorum
videntur provenire, *argumento l.* 1. *ſup. de apochis*,
nam cùm quis cum eo contrahit quem ſuperiorem
recognoſcit, intelligitur id metu facere magis, quàm
ſpontaneè, ut ex aliis docet Menoch. *de arbitrar. caſ.*
136. *n.* 6. *& ſeq*; & videtur probari *in l.* 1. *C. ne li-
ceat potentior. l. pen. & fin. C. de his quæ vi. l.* 1. *&* 3.
D. de alienat. judicij, l. principalibus 33. *D. ſi cert.
pet. cap. cognovimus* 6. 10. *quæſt.* 3. *l.* 7. *tit.* 11. *libro*
2. ibi, *ſaluo ſi no fuere por fuerça, & lib.* 6. *tit.* 2. *lib.*
4. *Recop.* junctis quæ in propoſito congerunt Garcia
d. c. 9. *de expen. n.* 3. *&* 35. cum aliis Bobadill. *lib.*
2. *c.* 16. *n.* 12. *& ſeq. &* 81. Boher. *deciſ.* 132. Mieres
de majoratibus 4. *p. q.* 20. *n.* 66. Gutierr. *d. l.* 4. *pp. q.*
34. *n.* 1. *&* 25. *& q. ſeq. & l.* 1. *pp. qu.* 92. *n.* 2. Morl.
in emp. tit. de ſervitut. q. fin. n. 24. *& ſeq.* Rodriguez
l. 1. *de reddit q.* 15. *ex n.* 62. poſt Gregor. *in l.* 6. *tit.*
15. *p.* 4. *gloſ. magna.* Innocent. Joan. Andr. Hoſtienſ.
& reliquos *in reg. quod latenter, de reg. jur.* † Etſi 38
enim nunquam, præſumatur metus illatus ab eo, qui
dignitatem habet, *l. ad invidiam, C. de his quæ vi.*
cum Menoch *de præſum lib.* 3. *præſum.* 126. *n.* 8. tamen
præſumi debet metus in vaſallo, qui jus ſuum non
poteſt liberè proſequi potentia domini deterritus, *l.
unic. C. ſi Rector. provinciæ,* ibi, *poteſt eſſe terribilis*,
& ſic videtur metu compulſum ad faciendam domi-
ni voluntatem, *l.* 3. *in princ.* ibi, *& potentiori pares
eſſe non poſſumus, D. de alienat. judiciis, juncta l. unic.
C. de his qui potentiorum nomine, l.* 2. *C. ne ruſticani
ad ullum obſeq. l. qui potentiam* 10. *infr. de omni agro
deſert.* cùm nemo præſumatur velle jactare ſuum, *l.
cùm de indebito* 25. *D. de probation.* notant Menoch.
ſup. ... *&* 56. Præcipuè etiamſi adſint minæ &
preces aſſiduæ, quæ plerumque vaſallos obtruncant,

juxta ea, quæ tradunt Tiraquell. *de pœnis temp. cauſ.*
35. tot. Aviles *in cap. Prat. c. 21. verb. Ruego.* San-
chez *de matrimon. lib. 4. diſp. 7. tot.* conferunt quæ
tradit de vaſallorum miſeria Rodrig. *ſup. num. 69.* &
Bobadill. *d. l. 2. pol. c. 16. n. 12. & ſeq. & num. 81.*
39 *& 116.* notant ſupradicti. † Unde conſtat quòd cùm
domini in his collectis & impoſitionibus poſſeſſio-
nem vi & metu extortam habeant, minimè eis pro-
derit talis poſſeſſio, *l. ſi quis diuturno* 10. *D. ſi ſer-
vit. vind.* notant *ſuprà* laudati. Niſi immemoriali
præſcriptione ſe tueantur, ex *l. 8. tit. 15. lib. 4. Recop.*
quod quomodo procedat præter cæteros optimè ex-
plicat Rodriguez *d. quæſt. 15. ex n. 67. cum ſeqq.* &
Caſtillo *c. 26. toto, de Tertiis.* Cui addo eam pro-
bari debere cum teſtibus qui non ſint vaſalli ejus do-
mini, nam quis credet vaſallum contra dominum
teſtificaturum, ex traditis ab Ant. Gabriel. *com. concl.
tit. de teſtibus concl. 10. ex num. 26.* Farinac. *de teſti-
bus quæſt. 55. inſpect. 3. numer. 183. & ſeqq.* Unde
cùm immemorialis debeat probari teſtibus integris,
ex *l. 41. Tau.* juncto Garcia *d. cap. 9. n. 14.* & Caſ-
tillo *de Tertiis c. 27. n. 6. & ſeqq.* tales ſubditi in-
tegri non videntur.

40 Rurſus, ut non ſit interrupta hæc præſcriptio, nam
interrumpatur poſſeſſio, certum eſt non poſſe pro-
cedere *l. naturaliter 5. l. ſi is qui 19. in princ. D. de
uſucap. l. 2. C. de præſc. longi temp.* cum vulgaris tra-
ditis à Donello *lib. 5. com. c. 21.* ubi Oſvvald. Morl.
d. quæſt. fin. numer. 42. Otero *de jure paſcen. c. 21.
numer. 10.* Caſtillo *de Tertiis c. 35. ex n. 2.* interrup-
ta tamen cenſebitur, ſi aliquando vaſalli deſtiterunt,
& dominus prohibitioni, vel reſiſtentiæ acquievit
juxta ea, quæ diximus *ſuprà* de actibus facultativis
vel ſi rumor, vel fama intervenit in contrarium hoc
eſt, eam exactionem eſſe violentam, & nullo jure
ſubnixam, nam ex eis interrumpi præſcriptionem
probat Beltramin. *ad Ludoviſium deciſ. 298. n. 13.* &
cum Iſernia Greg. *in l. 6. tit. 25. p. 4 verb. debe lo*
41 *ſervir. verſ. & ſubdit. belliſſimè.* † Neque dicas inter-
ruptionem non procedere in immemoriali, ut volue-
runt Oldrad. & Corneus *apud. Molin. l. 2. de primog.
c. 6. n. 47.* & Caſtillo *ſup. deciſ. c. 35. n. 18.* nam
verior eſt opinio contraria, ut reſolvunt Garcia *d. c.
9. n. 34. & de nobilit. gloſ. 11. n. 79.* & Otero *d. c.
21. n. 27.* Ludoviſ. *deciſ. 51. num. 3. & 6.* & Molin.
ſup. num. 61. ubi videas ejus addit.

42 Ex quibus infero interpretationem *ad l. unic. ſup.
ne opera à collat. exig.* ubi operas corporales præbere
compellendi non ſunt Provinciales, quas ab ipſis
extraordinariè & illicitè aliqui exegerunt. Quare
exemplum ponit Acc. *ibi*, veluti ne mularum fiſca-
lium, vel equorum miniſterium ſubire cogantur,
neque aliquis Judex ruſticani ſervum, vel bovem in
uſus proprios neceſſitatéſque convertat. *l. 1. & 2. inf.
ne ruſticani ad ullum obſeq.* & in hoſpitio præbendo
nihil ab eis exigatur quod vel hominum, vel anima-
lium paſcuis neceſſarium ſit. *l. devotum 5. infr. de
metatis, verſ. ſolam.* Neque ulla balnea ſuccendi,
leg. unic. C. ne rei militaris comitib. quam malè alle-
43 gant Accurſ. & Platea *in d. l. unic.* † Quorum ju-
rium argumento idem Plat. *ibi n. fin.* tenet Barones
minimè imponere poſſe aliquas operas, veluti ut præ-
ſtent hoſpitia, lectos, veſtes, munera, docent Gotho-
fred. *ibid.* Gregor. & alij à nobis relati *in d. l. unic. n.
19.* Ratio eſt, quia cùm voluntaria ſit præſtatio, mini-
mè ex hoc debent jura prætendere, neque quod eis
quo modo debetur, ſed ſponte fuit oblatum tanquam
ſi jure deberetur petere rationabile eſt. *l. omnes omni-
no 5. ſup. de annonis & trib.* ubi extraordinaria colla-
tio vocatur quæ non eſt conſueta, neque conferri ſoli-
ta, ad quam minimè tenentur, ſed tantùm ad conſue-
tam, ut *ibid.* rectè declarat Platea, & reliqui laudati.

Hæc omnia quæ circa noſtræ legis exornationem 44
& interpretationem hucuſque diximus, deſtrui vi-
dentur ex *l. unic. infr. de oblat. votor.* ubi ad oblatio-
nem votorum quæ ſanè voluntaria eſt, cùm in devo-
tione cujuſque conſiſtat, & muneris loco ſit, ut indi-
cat Symmach. *lib. 10. epiſt. 28.* ad Imperatores Arca-
dium & Honorium Auctores ejus legis ita ſcribens,
*Sumite igitur defenſores publicæ ſalutis ſolemniter auro
ducta munuſcula, ut noſtra devotio felicis ſæculi teſtetur
opulentiam* & tamen ad libram auri & ſolidos obryza-
tos Principibus offerendos Calendis Januarij unuſ-
quiſque obligatur. Difficultas hæc non minus abſtru-
ſa rerum cognitione indiget, quæ magnâ nebulâ ve-
tuſtatis conteguntur, quam nullus ſol dilucidationis
huc uſque fugavit, ideo operæ pretium duxi rem ex
propoſito aperire, & juſto cõmentario dictam legem
illuſtrare, quod ut facilius fiat legis verba ſubjiciam.

TIT. XLIX.

Lib. 12. De oblatione votorum.

Impp. Arcad & Honor. AA. *Baſilio PP.*

Quando votis communibus felix annus aperitur in una libra auri, & ſolidis obryzatis Principibus offerendi devotionem animo libenti ſuſcipimus, ſtatuentes ut deinceps ſequentibus annis uniuſcujuſque ſedulitas Principibus ſuis talia inferat ſemper & deferat.

SUMMARIA.

1 *Calendæ Januarij maximè celebres apud Romanos, vota eo die nuncupata, & alia ſacrificia,* & n. 5. & 6.
2 *Conſules de novo creati annum aperiebant, & quid hoc fuerit?*
3 L. Publius Mævius 36. de condit. & dem. *explicata, & Novella Majoriani.*
4 *Quid ſit apud Mamertinum,* dies auſpicialis?
7 *Taciti verba illuſtrantur,* & l. ſi calvitur 233. §. 1. de verb. ſig.
8 *Calendis Januarij omnia captabantur, & convivia inſtituebantur ritu gentilitio, quam ob rem apud Chriſtianos malè audiebant,* & n. 10.
9 *Primo die Calendarum Januarij jejunium ſolemne apud Chriſtianos olim inſtitutum.*
11 *Eo die & manumiſſiones inſtitutæ à Conſulibus.*
12 L. cum plures 12. §. cùm tutor, D. de admin. tut. *explicatur, & quæ fuerint ibidem* ſolemnia munera? & n. 13.
14 *Strenæ quæ fuerint, & unde dictæ?*
15 *De ſtrenarum commercio tum inter privatos, tum cum Principe,* & n. 16.
17 L. 4. §. ideo. C. de Advoc. diver. jud. *remiſſivè explicata.*
18 *Strenæ datæ non ſolùm apud Romanos verùm & apud alias Nationes.*
19 *Incipit illuſtratio legis noſtræ, & quæ fuerit* oblatio votorum?
20 *Oblationem votorum quare Imperatores coarctaverint in præſenti di quiritur de vera litera noſtræ legis.*
21 *Explicatur locus difficilis Symmachi.* & n. 23.
22 *Ethnici more gentilitio Diis ſuis aureas pateras conſecra-*

conſecrabant, inde lux data Virgilio Papinio & Claudiano, & aliis.

24 *Septuaginta duo ſolidi quem valorem habuerint?* & num. 30.

25 *Leviter emendatur lex noſtra.*

26 *Aurum obryzum quid fuerit & unde originem traxerit?* & num. 27.

28 *Explicatur* l. 1. C. Th. de ponderator. & auri illat. & l. unic. ſup. de auri publ. perſeq. *& quod fuerit* aurum coctum & coquendum, *ibidem.*

29 *Quare petantur in præſenti ſolidi, qui ſint auri puri?*

31 *Cur in hac oblatione quæ erat voluntaria, taxata fuerit ſumma?*

32 *De ſumptuariis legibus quibus luxus cohibentur.*

33. L. 2. infr. de Conſulibus, *remiſſivè.*

34 *Jure noſtro veſtes lugubres in funeribus taxantur, & dotes filiorum,* & n. 35.

36 *De eo tributo apud nos dicto* ſervicio Real. *remiſſivè.*

37 *De remiſſione ſtrenarum ex Novella Majorani.*

1 UT incipiamus expedire hujus legis obſcuram deciſionem, in primis animadvertendum eſt Calendis Januarij Romanos vota facere conſueviſſe ut novum annum felicem ſibi ſortirentur, hoc ſignificant illa verba priora, *Quando votis communibus felix annus aperitur*, id eſt, cùm annus incipit. Sic enim eo loquendi genere utuntur auctores, cùm agunt de primo die anni. Virgilius *lib.* 1. *Georg. verſ.* 217. de ſigno Tauri loquens,

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus.

(ubi alludit ad ſacrificium annuæ nuncupationis votorum, in qua taurus auro cornibus decoratis vovebatur, ut videre eſt ex Plin. *l.* 33. *c.* 3. Tertulliano *de Corona milit. c.* 22. Trebellio. *in Gallienis pag. mihi* 178. *lit. D.*) Sic etiam loquutus eſt Papinius *lib.* 4. *Sylvar. in Conſulatu Germanici.*

—— *Inſignémque aperit Germanicus annum.*

& *in Epulo Domitiani.*

—— *Sæpe annua pandas*
Limina, ſæpe novo Janum lictore ſalutes.

Martial. *lib.* 10. *epigr.* 10. *in Paullum Conſulem.*

Cùm tu laurigeris annum qui faſcibus intras.

2 Symmach. *l.* 1. *epiſt.* 7. *Primores Calendas Janus aperiebat.* & *l.* 10. *epiſt.* 20. *Calendas anni auſpices quibus menſium recurſus aperitur.* † Hinc Conſules auſpicantes Magiſtratum annum aperire dicebantur. Sidon. *lib.* 8 *epiſt.* 6. *Sub cujus Magiſtratu Conſul Aſterius anni ſui fores aperuerat.* & *carmin.* 2. *in Panegyr. ad Anthemium verſ.* 3.

Annum pande novum Conſul vetus ac ſine faſtu.

obſervant ibid. Savaro & Juret. *lib.* 1. *miſcell. in Symmach. epiſt.* 7. idem Savaro *libro* 1. *epiſt.* 9. ad illud, *ecce Calendæ Januariæ.* Briſſon. *in l. die Dominico. C. Th. de ſpectaculis, verb. Calendarum quoque Januariarum. pag.* 378. Broſſæus *ad Caſſiodor. l.* 2. *epiſt.* 1. ac illud *ſumat annus auſpicium.* Elias Vinet. *in Auſon. epiſt.* 2. *& in Precatione Conſulatus.* Lipſius

3 *in Plin. Panegyr. num.* 672. Bulenger. *libro primo de Imp. Rom. cap.* 18. *&* 20. † Quò ſpectat Marcell. IC. *in l. Publius Mævius* 36. *De cond. & demonſt.* ubi Conſul antè deſignatus dicitur ingredi conſulatum, id eſt, gerere Calendis Januariis, quo die ſolebat incipere Plin. *in panegyr. numer.* 671. ubi Lipſius. Confertque Majoriani *Novell.* 3. *Quæ eſt. de ortu Imperij D. Majoriani*, ubi inter alia, *Dicatis quoque Jano Kalendis ſuſcepti feliciter conſulatus ereximus faſces ut præſens annus naſcentis Imperij noſtri incrementa ſuſcipiens noſtri etiam nomine ſignaretur.* Hoc dicit ea ratione, quia Conſules anno ſui conſulatus nomina dabant, ita ut nominibus eorum numeraretur, & deſignaretur, & ſupputatio anni ordinabatur. Caſſiodor. *libro ſexto epiſt.* 1. *de conſulatu*, ibi, *Quando inter mundi dignitates eximias ſolus meruit nomen annorum.* & *lib.* 2. *epiſt.* 1. *Felix à Conſule ſumat annus auſpicium, portámque dierum tali nomine dicatus annus tempus introeat.* Seneca noſter *lib.* 3. *de ira cap.* 31. ibi, *Dedit duodecim faſces, ſed non fecit ordinarium Conſulem à me numerari voluit annum.* obſervant Lipſ. *in Plin. Panegyr. n.* 672. Savaro *lib.* 8. *ep* 6. *&* 8. *Sidonij* Broſſæus & Forner. *ad Caſſiod.* proximè Barthius *in Claudian. in Conſulatu Olybrii verſ.* 20. *pag.* 16. & ſi Deus ſinat, latiùs dicam *in l. unic. infr. publicæ lætitiæ nunt.* 4

Unde hic dies dicitur auſpicalis dies magiſtratus apud Mamertinum *in Panegyr. Maximiani numer.* 6. Quod omnino non calluit Roa *l.* 4. *ſing. cap.* 11. dum adjicit ad Mamertini illa verba, *Illum tamen primum conſulatus tui auſpicalem diem præterire nullo modo poſſum* auſpicari eſſe intelligendum non inire tantùm Magiſtratum, ſed aliquid ex munere delibare, & leves cauſas dicis gratia propoſitas audire. Quod alienum eſt à Mamertino, qui illic Maximianum laudabat, quòd *ſolus omnium conſecutus eſſet* (verba ſunt ejus) *ut quod tempus antea incipiendis tantummodo rebus aptum eſſe videbatur, tunc primùm potueris ſufficere peragendis.* Cum autem hoc ſolus Maximianus impleverit, cur in omnibus admittit. 5

Januariæ ergo. Calendæ inter omnes anni Calendas per totum Imperium Romanum Principes fuêre, ut potè celebriores tum cultu, lætitia, ſacrificiis, veſtibus, odoribus, muneribus, & conviviis. Quapropter Columel. *lib.* 2. *c.* 2. Janvarium Principem menſem Romani appellat, & confirmat Prudentius *lib.* 1. *contra Symmach.*

—— *Jano etiam celebri de menſe litatur*
Auſpiciis, epuliſque ſacris, quos inveterato
Heu miſeri ſub honore agitant, & gaudia ducunt.
Feſta Calendarum.

Fiebant etenim hoc die vota, & nuncupabant Conſules & Senatus pro ſalute Principum & incolumitate Reipublicæ Sueton. *in Tiberio c.* 54. ibi, *Ut comperit ineunte anno pro eorum ſalute vota ſuſcepta.* Plin. *in Paneg. n.* 782. ibi, *Nuncupare vota & pro æternitate & pro ſalute civium, imò pro ſalute Principum ac propter illos pro æternitate imperij ſolebamus.* 6

† Non ignoro Pancirol. *lib.* 2. *theſaur. var. c.* 263. & Dorleanum *ad Tacit. lib.* 16 *annal.* ad illud, *pro ſalute Principis*, exiſtimaſſe hanc nuncupationem fuiſſe factam non ipſo Calendarum die, ſed poſt Calendas die tertio, quibus favet Conſultus Cajus *in leg ſi calnitur* 233. §. 1. *D. de ver. ſig.* ibi, *Poſt Calendas Januarias die tertio pro ſalute principis vota ſuſcipiuntur*, obſervant Petr. Greg. *lib.* 24. *ſyntag. c.* 10. *n.* 14. & Juſt. Lipſ. *ad Plinij locum d. n.* 782. *& l.* 16. *annal. Tacit. pag. mihi* 417. ad illud, *nuncupationibus votorum non adeſſe.* Qui eleganter de iis locis diſſerit qui contrarij eſſe videbantur, an ipſo die, vel poſtea id fieret, videndus quoque Petr. Fab. *de magiſtr. Rom. circa medium pag.* 5. *verſ. fiebant autem ſupplicationes.* 7

Præterea convivia publica & privata inſtituebantur, ut docet Libanius in Calendarum deſcriptione, & ut omen certum proſperi eventus captarent, vanâ obſervatione mixtâ divinatione utebantur, & boni ominis gratia ritu gentili multa facere & committere ſolebant. Tertull. *de Idololatr. c.* 14. ita ſubdit, *Saturnalia & Januaria frequentatur munera, commeant ſtrenæ, conſonant luſus, convivia conſtrepunt.* Quæ maximè apud Chriſtianos damnata ſunt, & ob id Sancti Patres hujuſmodi Calendarum obſervationes & celebritates inſectari ſunt, præcipuè D. Auguſt. *ep.* 64. *& ſerm. de Calendis Januar.* B. Ambr. ſive, ut alij, 8

juxta ea, quæ tradunt Tiraquell. *de pœnis temp. cauſ.* 35. *tot.* Aviles *in cap. Præt. c.* 21. *verb. Ruego.* Sanchez *de matrimon. lib.* 4. *diſp.* 7. *tot.* conferunt quæ tradit de vaſallorum miſeria Rodrig. *ſup. num.* 69. & Bobadill. *d. l.* 2. *pol. c.* 16. *n.* 12. *& ſeq. & num.* 81.
39 *&* 116. notant ſupradicti. † Unde conſtat quòd cùm domini in his collectis & impoſitionibus poſſeſſionem vi & metu extortam habeant, minimè eis proderit talis poſſeſſio, *l. ſi quis diuturno* 10. *D. ſi ſervit. vind.* notant *ſuprà* laudati. Niſi immemoriali præſcriptione ſe tueantur, ex *l.* 8. *tit.* 15. *lib.* 4. *Recop.* quod quomodo procedat præter cæteros optimè explicat Rodriguez *d. quæſt.* 15. *ex n.* 67. *cum ſeqq.* & Caſtillo *c.* 26. *toto, de Tertiis.* Cui addo eam probari debere cum teſtibus qui non ſint vaſalli ejus domini, nam quis credet vaſallum contra dominum teſtificaturum, ex traditis ab Ant. Gabriel. *com. concl. tit. de teſtibus concl.* 10. *ex num.* 26. Farinac. *de teſtibus quæſt.* 55. *inſpect.* 3. *numer.* 183. *& ſeqq.* Unde cùm immemorialis debeat probari teſtibus integris, ex *l.* 41. *Tau.* juncto Garcia *d. cap.* 9. *n.* 14. & Caſtillo *de Tertiis c.* 27. *n.* 6. *& ſeqq.* tales ſubditi integri non videntur.

40 Rurſus, ut non ſit interrupta hæc præſcriptio, nam interrumpatur poſſeſſio, certum eſt non poſſe procedere *l. naturaliter* 5. *l. ſi is qui* 19. *in princ. D. de uſucap. l.* 2. *C. de præſc. longi temp.* cum vulgaris traditis à Donello *lib.* 5. *com. c.* 21. ubi Oſvvald. Merl. *d. quæſt. fin. numer.* 42. Otero *de jure paſcen. c.* 21. *numer.* 10. Caſtillo *de Tertiis c.* 35. *ex n.* 2. interrupta tamen cenſebitur, ſi aliquando vaſalli deſtiterunt, & dominus prohibitioni, vel reſiſtentiæ acquievit juxta ea, quæ diximus *ſuprà* de actibus facultativis vel ſi rumor, vel fama intervenit in contrarium hoc eſt, eam exactionem eſſe violentam, & nullo jure ſubnixam, nam ex eis interrumpi præſcriptionem probat Beltramin. *ad Ludoviſium deciſ.* 298. *n.* 13. & cum Iſernia Greg. *in l.* 6. *tit.* 25. *p.* 4. *verb. debe lo*
41 *ſervir. verſ. & ſubdit. belliſſimè.* † Neque dicas interruptionem non procedere in immemoriali, ut voluerunt Oldrad. & Corneus *apud. Molin. l.* 2. *de primog. c.* 6. *n.* 47. & Caſtillo *ſup. deciſ. c.* 35. *n.* 18. nam verior eſt opinio contraria, ut reſolvunt Garcia *d. c.* 9. *n.* 34. *& de nobilit. gloſ.* 12. *n.* 79. & Otero *d. c.* 21. *n.* 27. Ludoviſ. *deciſ.* 51. *num.* 3. *&* 6. & Molin. *ſup. num.* 61. ubi videas ejus addit.

42 Ex quibus infero interpretationem *ad l. unic. ſup. ne operæ à collat. exig.* ubi operas corporales præbere compellendi non ſunt Provinciales, quas ab ipſis extraordinariè & illicitè aliqui exegerunt. Quare exemplum ponit Acc. *ibi*, veluti ne mularum fiſcalium, vel equorum miniſterium ſubire cogantur, neque aliquis Judex ruſticani ſervum, vel bovem in uſus proprios neceſſitatéſque convertat. *l.* 1. *&* 2. *inf. ne ruſticani ad ullum obſeq.* & in hoſpitio præbendo nihil ab eis exigatur quod vel hominum, vel animalium paſcuis neceſſarium ſit. *l. devotum* 5. *infr. de metatis, verſ. ſolam.* Neque ulla balnea ſuccendi, *leg. unic. C. ne rei militaris comitib.* quam malè alle-
43 gant Accurſ. & Platea *in d. l. unic.* † Quorum jurium argumento idem Plat. *ibi n. fin.* tenet Barones minimè imponere poſſe aliquas operas, veluti ut præſtent hoſpitia, lectos, veſtes, munera, docent Gothofred. *ibid.* Gregor. & alij à nobis relati *in d. l. unic. n.* 17. Ratio eſt, quia cùm voluntaria ſit præſtatio, minimè ex hoc debent jura prætendere, neque quod eis quo modo debetur, ſed ſpontè fuit oblatum tanquam ſi jure deberetur petere rationabile eſt. *l. omnes omnino* 5. *ſup. de annonis & trib.* ubi extraordinaria collatio vocatur quæ non eſt conſueta, neque conferri ſolita, ad quam minimè tenentur, ſed tantùm ad conſuetam, ut *ibid.* rectè declarat Platea, & reliqui laudati.

Hæc omnia quæ circa noſtræ legis exornationem 44
& interpretationem hucuſque diximus, deſtrui videntur ex *l. unic. infr. de oblat. votor.* ubi ad oblationem votorum quæ ſanè voluntaria eſt, cùm in devotione cujuſque conſiſtat, & muneris loco ſit, ut indicat Symmach. *lib.* 10. *epiſt.* 28. ad Imperatores Arcadium & Honorium Auctores ejus legis ita ſcribens, *Sumite igitur defenſores publicæ ſalutis ſolemniter auro ducta munuſcula, ut noſtra devotio felicis ſæculi teſtetur opulentiam* & tamen ad libram auri & ſolidos obryzatos Principibus offerendos Calendis Januarij unuſquiſque obligatur. Difficultas hæc non minus abſtruſa rerum cognitione indiget, quæ magnâ nebulâ vetuſtatis conteguntur, quam nullus ſol dilucidationis huc uſque fugavit, ideo operæ pretium duxi rem ex propoſito aperire, & juſto cõmentario dictam legem illuſtrare, quod ut facilius fiat legis verba ſubjiciam.

TIT. XLIX.

Lib. 12. *De oblatione votorum.*

Impp. ARCAD *&* HONOR. AA. *Baſilio PP.*

Quando votis communibus felix annus aperitur in una libra auri, & ſolidis obryzatis Principibus offerendi devotionem animo libenti ſuſcipimus, ſtatuentes ut deinceps ſequentibus annis uniuſcujuſque ſedulitas Principibus ſuis talia inferat ſemper & deferat.

SUMMARIA.

1 *Calendæ Januarij maximè celebres apud Romanos, vota eo die nuncupata, & alia ſacrificia,* & n. 5. & 6.
2 *Conſules de novo creati annum aperiebant, & quid hoc fuerit?*
3 L. Publius Mævius 36. de condit. & dem. *explicatq, & Novella Majoriani.*
4 *Quid ſit apud Mamertinum,* dies auſpicialis?
7 *Taciti verba illuſtrantur,* & l. ſi. calvitur 233. §. 1. de verb. ſig.
8 *Calendis Januarij omnia captabantur, & convivia inſtituebantur ritu gentilitio, quam ob rem apud Chriſtianos malè audiebant,* & n. 10.
9 *Primo die Calendarum Januarij jejunium ſolemne apud Chriſtianos olim inſtitutum.*
11 *Eo die & manumiſſiones inſtitutæ à Conſulibus.*
12 L. cum plures 12. §. cùm tutor, D. de admin. tut. *explicatur, & quæ fuerint ibidem* ſolemnia munera? *&* n. 13.
14 *Strenæ quæ fuerint, & unde dictæ?*
15 *De ſtrenarum commercio tum inter privatos, tum cum Principe,* & n. 16.
17 L. 4. §. ideo. C. de Advoc. diver. jud. *remiſſivè explicata.*
18 *Strenæ datæ non ſolùm apud Romanos, verùm & apud alias Nationes.*
19 *Incipit illuſtratio legis noſtræ, & quæ fuerit* oblatio votorum?
20 *Oblationem votorum quare Imperatores conclaverint in præſenti di[illegible] vera litera noſtræ legis.*
21 *Explicatur locus difficilis Symmachi,* & n. 23.
22 *Ethnici more gentilitio Diis ſuis aureas [illegible]*

[illegible]

conſecrabant, inde lux data Virgilio Papinio & Claudiano, & aliis.

24 *Septuaginta duo ſolidi quem valorem habuerint?* & num. 30.

25 *Leviter emendatur lex noſtra.*

26 *Aurum obryzum quid fuerit & unde originem traxerit?* & num. 27.

28 *Explicatur* l. 1. C. Th. de ponderator. & auri illat. & l. unic. ſup. de auri publ. perſeq. *& quod fuerit* aurum coctum & coquendum, *ibidem.*

29 *Quare petantur in præſenti ſolidi, qui ſint auri puri?*

31 *Cur in hac oblatione quæ erat voluntaria, taxata fuerit ſumma?*

32 *De ſumptuariis legibus quibus luxus cohibentur.*

33 L. 2. infr. de Conſulibus, *remiſſivè.*

34 *Jure noſtro veſtes lugubres in funeribus taxantur, & dotes filiorum,* & n. 35.

36 *De eo tributo apud nos dicto* ſervicio Real. *remiſſivè.*

37 *De remiſſione ſtrenarum ex Novella Majorani.*

1 UT incipiamus expedire hujus legis obſcuram
deciſionem, in primis animadvertendum
eſt Calendis Januarij Romanos vota facere con-
ſueviſſe ut novum annum felicem ſibi ſortiren-
tur, hoc ſignificant illa verba priora, *Quando votis
communibus felix annus aperitur*, id eſt, cùm annus
incipit. Sic enim eo loquendi genere utuntur aucto-
res, cùm agunt de primo die anni. Virgilius *lib.* 1.
Georg. verſ. 217. de ſigno Tauri loquens,

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus.

(ubi alludit ad ſacrificium annuæ nuncupationis vo-
torum, in qua taurus auro cornibus decoratis vo-
vebatur, ut videre eſt ex Plin. *l.* 33. *c.* 3. Tertulliano
de Corona milit. c. 22. Trebellio. *in Gallienis pag.
mihi* 178. *lit. D.*) Sic etiam loquutus eſt Papinius
lib. 4. *Sylvar. in Conſulatu Germanici.*

—— *Inſignémque aperit Germanicus annum.*

& *in Epulo Domitiani.*

—— *Sæpe annua pandas*
Limina, ſæpe novo Janum lictore ſalutes.

Martial. *lib.* 10. *epigr.* 10. *in Paullum Conſulem.*

Cùm tu laurigeris annum qui faſcibus intras.

Symmach. *l.* 1. *epiſt.* 7. *Primores Calendas Janus ape-*
2 *riebat.* & *l.* 10. *epiſt.* 20. *Calendas anni auſpices qui-
bus menſium recurſus aperitur.* † Hinc Conſules auſpi-
cantes Magiſtratum annum aperire dicebantur. Sidon.
lib. 8 *epiſt.* 6. *Sub cujus Magiſtratu Conſul Aſterius
anni ſui fores aperuerat.* & *carmin.* 2. *in Panegyr.
ad Anthemium verſ.* 3.

Annum pande novum Conſul vetus ac ſine faſtu.

obſervant ibid. Savaro & Juret. *lib.* 1. *miſcell. in
Symmach. epiſt.* 7. idem Savaro *libro* 1. *epiſt.* 9. ad
illud, *ecce Calendæ Januariæ.* Briſſon. *in l. die Do-
minico. C. Th. de ſpectaculis, verb. Calendarum quo-
que Januariarum. pag.* 578. Broſſæus *ad Caſſiodor. l.* 2.
epiſt. 1. ac illud *ſumat annus auſpicium.* Elias Viner. *in
Auſon. epiſt.* 2. *& in Precatione Conſulatus.* Lipſius
3 *in Plin. Panegyr. num.* 672. Bulenger. *libro primo
de Imp. Rom. cap.* 18. *&* 20. † Quòd ſpectat Marcell.
IC. *in l. Publius Mævius* 36. *De cond. & demonſt.* ubi
Conſul antè deſignatus dicitur ingredi conſulatum,
id eſt, gerere Calendis Januariis, quo die ſolebat
incipere Plin. *in panegyr. numer.* 671. ubi Lip-
ſius. Confertque Majoriani *Novell.* 3. *Quæ eſt de ortu
Imperij D. Majoriani*, ubi inter alia, *Dicatis quoque
Jano Kalendis ſuſcepti feliciter conſulatus ereximus
faſces ut præſens annus naſcentis Imperij noſtri incre-
menta ſuſcipiens noſtri etiam nomine ſignaretur.* Hoc
dicit ea ratione, quia Conſules anno ſui conſulatus
nomina dabant, ita ut nominibus eorum numerare-
tur, & deſignaretur, & ſupputatio anni ordinabatur.
Caſſiodor. *libro ſexto epiſt.* 1. *de conſulatu.* ibi, *Quan-
do inter mundi dignitates eximias ſolus meruit nomen
annorum.* & *lib.* 2. *epiſt.* 1. *Felix à Conſule ſumat annus
auſpicium, portámque dierum tali nomine dicatus an-
nus tempus introeat.* Seneca noſter *lib.* 3. *de ira cap.*
31. ibi, *Dedit duodecim faſces, ſed non fecit ordina-
rium Conſulem à me numerari voluit annum.* obſervant
Lipſ. *in Plin. Panegyr. n.* 672. Savaro *lib.* 8. *ep* 6. &
8. *Sidonij* Broſſæus & Forner. *ad Caſſiod.* proximè
Barthius *in Claudian. in Conſulatu Olybrii verſ.* 20.
pag. 16. & ſi Deus ſinat, latiùs dicam *in l. unic. infr.
publicæ lætitiæ nunt.* 4

Unde hic dies dicitur auſpicalis dies magiſtratus
apud Mamertinum *in Panegyr. Maximiani numer.* 6.
Quod omnino non calluit Roa *l.* 4. *ſing. cap.* 11. dum
adjicit ad Mamertini illa verba, *Illum tamen primum
conſulatus tui auſpicalem diem præterire nullo modo
poſſum* auſpicari eſſe intelligendum non inire tantùm
Magiſtratum, ſed aliquid ex munere delibare, & leves
cauſas dicis gratia propoſitas audire. Quod alienum
eſt à Mamertino, qui illic Maximianum laudabat,
quòd *ſolus omnium conſecutus eſſet* (verba ſunt ejus)
*ut quod tempus antea incipiendis tantummodo rebus
aptum eſſe videbatur, tunc primùm potuerit ſuffi-
cere peragendis.* Cum autem hoc ſolus Maximianus
impleverit, cur in omnibus admittit. 5

Januariæ ergo. Calendæ inter omnes anni Calen-
das per totum Imperium Romanum Principes fuêre,
ut potè celebriores tum cultu, lætitia, ſacrificiis, ve-
ſtibus, odoribus, muneribus, & conviviis. Quapro-
pter Columel. *lib.* 2. *c.* 2. Januarium Principem men-
ſem Romani appellat, & confirmat Prudentius *lib.*
1. *contra Symmach.*

—— *Jano etiam celebri de menſe litatur*
Auſpiciis, epuliſque ſacris, quos inveterato
Heu miſeri ſub honore agitant, & gaudia ducunt.
Feſta Calendarum.

Fiebant etenim hoc die vota, & nuncupabant Con- 6
ſules & Senatus pro ſalute Principum & incolumi-
tate Reipublicæ Sueton. *in Tiberio c.* 54. ibi, *Ut
comperit ineunte anno pro eorum ſalute vota ſuſcepta.*
Plin. *in Paneg. n.* 782. ibi, *Nuncupare vota & pro
æternitate & pro ſalute civium, imò pro ſalute Princi-
pum ac propter illos pro æternitate Imperij ſolebamus.*
† Non ignoro Panciirol. *lib.* 2. *theſaur. var. c.* 263. & 7
Dorleanum *ad Tacit. lib.* 16. *annal.* ad illud, *pro ſa-
lute Principis*, exiſtimaſſe hanc nuncupationem fuiſſe
factam non ipſo Calendarum die, ſed poſt Calendas
die tertio, quibus favet Conſultus Cajus *in leg ſi calvi-
tur* 233. §. 1. *D. de ver. ſig.* ibi, *Poſt Calendas Janua-
rias die tertio pro ſalute principis vota ſuſcipiuntur*,
obſervant Petr. Greg. *lib.* 24. *ſyntag. c.* 10. *n.* 14. &
Juſt. Lipſ. *ad Plinij locum d. n.* 782. *& l.* 16. *annal.
Tacit. pag. mihi* 417. ad illud, *nuncupationibus votorum
non adeſſe.* Qui eleganter de iis locis diſſerit qui con-
trarij eſſe videbantur, an ipſo die, vel poſtea id fieret,
videndus quoque Petr. Fab. *de magiſtr. Rom. circa me-
dium pag.* 5. *verſ. fiebant autem ſupplicationes.*

Præterea convivia publica & privata inſtitueban- 8
tur, ut docet Libanius in Calendarum deſcriptione,
& ut omen certum proſperi eventus captarent, vanâ
obſervatione mixtâ divinatione utebantur, & boni
ominis gratia ritu gentili multa facere & committere
ſolebant. Tertull. *de Idololatr. c.* 14. ita ſubdit, *Satur-
nalia & Januaria frequentatur munera, commeant
ſtrenæ, conſonant luſus, convivia conſtrepunt.* Quæ ma-
ximè apud Chriſtianos damnata ſunt, & ob id Sancti
Patres hujuſmodi Calendarum obſervationes & ce-
lebritates inſectati ſunt, præcipuè D. Auguſt. *ep.* 64.
& ſerm. de Calendis Januar. B. Ambr. ſive, ut alij,

volunt, B. Maximus *in ſermone cui titulus Increpatio Calendarum.* Petr. Chryſolog. *ſermone* 155. quorum verba referunt Briſſon. *ſup.* Baron. *in not. ad Martyrol.* 1. *die Januar.* Roa *de die natali c.* 1. *& lib.* 4. *ſingul. c.* 11. Dorleans & Buleng. *infrà* referendi. Iuſt. Lipſ. *ad Tacit. ſup. & lib.* 4. *annal.* Martin. del Rio *lib.* 3. *diſq. Magic.* 2. *p. q.* 4. *ſect.* 5. Azor. 1. *p. Mo-
9 ral. l.* 7. *c.* 27. *q.* 6. † Qua ratione Calendæ damnantur à Zacharia Papa *in Concil. Rom. c.* 9. Martino Brachar. *c.* 74. *in c. non licet, cum ſeq.* 26. *q.* 7. Burchard. *in Pœnitentiali Rom. l.* 19. *c. de Arte Magica. v. obſervaſti Calendas* & Pij Chriſtiani eodem die in deteſtationem Gentilis ſuperſtitionis jejunium ſolemne inſtituerunt, ut teſtatur D. Ambroſ. *ſerm.* 17. & Concil. Tolet. IV. *can.* 10. ibi, *In temporibus verò reliquis, id eſt, Calendis Januarij, quæ propter errorem gentilitatis aguntur, omnino Alleluia non decantabitur, in quibus etiam præter piſcem & olus, ſicut in illis quadraginta diebus, cæteris carnibus abſtinetur.* Hoc etiam addit Zacharias *in c. ſi quis* 26. *q.* 7. ibi, *Si quis Calendas Januarias & Brumam ritu Paganorum colere, vel aliquid plus novi facere propter novum annum, aut merſas cum dapibus, vel epulis in domibus præparare, & per vicos & plateas cantiones & choros ducere præſumpſerit, quod magna iniquitas eſt coram Deo. Anathema ſit.* Latiùs quoque hujuſmodi impij ritus paganorum his diebus adhibiti explicantur *in cap. non obſervetis d.* 26. *q.* 7. his verbis, *Non obſervetis dies qui dicuntur Ægyptiaci, aut Calendas Januarij, in quibus cantilenæ quædam & comeſſationes, & ad invicem dona dantur, quaſi in principio anni boni fati augurio, aut aliquos menſes, aut dies, aut annos,* &c. quæ jura eleganter explicat Delrio *d. ſect.* 5. *&* 6. Huc etiam pertinet Salvian. *de gubernat. Dei lib.* 6. *num.* 173. ibi, *Nunquid non Conſulibus & pulli adhuc Gentilium ſacrilegorum more paſcuntur, & volantis pennæ auguria quæruntur, & cum hæc omnia ipſi agant, qui annis nomina tribuunt & à quibus anni ipſi exordium ſumunt, credimus nobis bene annos poſſe procedere, quia à rebus talibus ordiantur. Atque utinam ſicut hæc propter Conſules tantùm fiunt, ita
10 illos tantùm inceſtarent, propter quos fiunt.* † Indeque ob eam cauſam fauſtam diem, claram, renovatúmque ſolem eo die deſiderabant, ut licet animadvertere ex Claudian. *in Panegyr. Olybrij, in princ. & in* 4. *Conſ. Honorij verſ.* 181. *& in* 6. *Conſ. Honor. in princ. verſ.* 10. *& ſeq.* & Coripp. *infrà referend. num.* 16. Apuleio *Metam. lib.* 11. Auſon. *in deprecatione Conſul.* Sidon. *in panegyr. Anthemij carm.* 2. *verſ.* 8. *& in Panegyr. Aviti carm.* 7. *in princ.* notat Barthius *in not. ad Claud. in d. paneg. Olybrij,* ad illud, *ſparge diem meliori coma.* Nam cœlum turbidum & obſcuram lucem inter ſcæva omnia fuiſſe acceptam, ſcriptorum vulgaris eſt traditio. Indéque ex captatione ominis amici ſolebant lætis precationibus fauſta ſibi invicem ominari, quia initiis rerum omnium ineſſe omnia credebant, ut Auctor eſt Plin. *lib.* 28. *cap.* 2. & ita intelligendus Ovidius *lib.* 1. *Faſtor. ad Janum.*

At cur læta tuis dicuntur verba Calendis,
Et damus alternas accipimúſque preces.

Quis ritus ferè apud nos hodie retinetur, cùm diebus paſchalibus & ſimilibus proſpera nobis precamur, hoc eſt, *nos damos las buenas paſcuas o buenos annos*
11 quod etiam notavit Roa *ſup.* † His etiam diebus manumiſſiones ſervorum frequentabantur à Conſulibus annum auſpicantibus, ut poſt Petr. Fabrum *lib.* 2. *ſemeſt. c.* 20. annotavit Joan. Savaro *ad Sidon. carm.* 2. ad illud *verſ.* 544.

——*Aut te ter Conſule dicam.*
Nam modò nos jam feſta vocant, & ad Ulpia poſcunt
Te fora donabis quos libertate Quirites.

& Bulenger. *lib. de Imp. Rom. c.* 20. quia adducit Claudianum magnum, alias Vatem, *d.* 4. *conſ. Honor. ver.* 612.

Te faſtos ineunte quater ſolemnia ludit,
Omnia libertas famulúſque jugo laxatur herili.

& Caſſiodor. *l.* 6. *ep.* 1. de conſu atu agens. *In argumentum publicæ gloriæ ſolvebat famulos jugo ſervili, qui libertatem tantæ dederat civitati.*

Rurſus & lætitiæ cauſa ſolitum fuit munera ſibi 12
invicem miſſitare, quorum videtur meminiſſe Paul. *in l. cum plus* 12. *§. cum tutor* 3. *D. de adminiſtr. tut.* illis verbis, *Sollemnia munera parentibus cognatiſque mittet. Sollemnia* vocat, quia in more poſita, ſtata, & certa, ordinaria & annua, *l. ſed etſi* 26. *§. ſi feriæ* 7. *ff. ex quib. cauſ. major l.* 2. *ff. de veteranis l. ſi ſollemnib.* 7. *C. de fide inſtrum. l. olim.* 11. *C. Th. de Palatin.* Scio tamen verba illa alios accipere de muneribus quæ Saturnalibus mittebantur viris, & Calendis Martiis mulieribus, ita Pancirol. *l.* 2. *var. c.* 54. & natali die, *l. ſed ſi vir* 31. *§. ſi vir* 8. *D. de donat. inter vir.* notat *ibi* Gothofr. & Roa. *de die natali c.* 5. *&* 15. *&* 17. cui aſſentit noſter Larrea. *in deciſ. Granat. diſp.* 25. *n.* 7. *& ſeq.* vel in nuptiis, *l. tutor.* 13. *§. in ſolvendis. D. de adminiſt. tutor.* docent Briſſon. *lib.* 4. *antiq c.* 3.
Revard. *lib.* 3. *conjectan. c.* 11. † Verùm hæc mune- 13
ra Calendarum Januarij præcipuè hoc nomine *ſolemnia* decorantur, ut probatur ex Claudiano *ſup.* Corrip. *l.* 4. *de laud. Juſtin.*

Egregias cecinit ſolemni munere laudes
Conſulis Auguſti.

Caſſiodor. *l.* 5. *ep.* 27. ibi, *Conſuetudinis liberalitatis regiæ commonemur, ut Gothis noſtris debeamus ſollemnia dona largiri,* loquitur de ſtrenis quæ præcipuum
munus fuère his diebus. † *Strenæ* autem, Auctore Feſ- 14
to, erant quæ dabantur die religioſo boni ominis gratia (apud nos dicuntur *Aguinaldos*, de cujus vocis etymologia diximus *ſup.*) etymon Latinæ hujus vocis deducitur à numero quo ſignificatur alterum tertiumque venturum ſimilis commodi, veluti *trenam* præpoſita litera *ſ.* quaſi bina & terna veniat, & quia ternarius numerus perfectionis index Nonius nomen diductum exiſtimat ab ſtrenuis viris, vel ſtrenuitate, cui conſentit Symmach. *l.* 10. *ep.* 28. *hiſt.* ibi, *Ab exortu pene urbis Martiæ ſtrenarum uſus adolevit auctoritate Tatij Regis, qui verbenas felicis arboris ex luco ſtrenuæ anni novi auſpices primus accepit Nomen indicio eſt viris ſtrenuis hæc convenire ob virtutem.* docent Roſ. *l.* 4. *antiq. c.* 5. Wolfang. *l.* 10. *com. reip. Rom. c.* 9. Turneb. *l.* 10. *adverſ. c.* 10. Juret. *ad Sym. d. ep.* 28. Marcell. Donat. *ad Sueton. in Tiber. c.* 34. Martin. del Rio *d. l.* 3. *Magic.* 2. *p. q.* 4. *ſect.* 5. Roa *dict. l.* 4. *c.* 11. Dorleans *ad Tacit. l.* 4. *annal. p.* 503. Buleng. *l.* 2. *de Imp. Rom.* 27. † Unde hic dies ſolemnis nomine
præcipuo dicitur *in leg.* 4. *§.* 1. *C. de advocat. diver.* 15
judicum. ibi, *Sollemni die feſtivitatis Calendarum Januariarum.* & Tacit. *l.* 4. *annal.* ibi, *Cæſar ſollemnia incipientis anni Calendis Januarijs epiſtola precatus,* quam cauſam ſtrenarum commercium prohibuit Tiberius ne ultra Calendas Janvarias exerceretur, ut teſtatur Sueton. *in eo c.* 34. Hoc autem non niſi ob celebriorem ſolemnitatem & quia ſtrenis impertiendis ab antiquitate hæ Calendæ præcipuè ſunt dicatæ, ut aſſerit Symm. *d. l.* 10. *ep.* 20. propter bonum omen, ut dixi. Quod in cauſa fuit ut Eccleſia harum ſtrenarum celebritatem ut pote à ritu gentilitio provenientem ſuſtulerit, ut videmus *in Concil. Turonenſ. II. c.* 23. Altiſiodoren. *c.* 1. & obſervant. Baron. *in not. ad Martyrol.* 1. *die Januarij* & Marcell. Donat. *ad Suet in Tib. d. c.* 34. Ex quo jam patet quantum hic dies cæteras celebritates anteiret munerum miſſitatione, ex traditis à Buleng. *d. c.* 27. & Dorleans. *ad Tacit. d. lib.* 4. *ann. pag.* 502.

16
Commercium ergo ſtrenarum & munerum promiſ-

miſcuum fuit, ſicut inter privatos, ita inter Principes & populum, ut ipſi darent & acciperent. De ſtrenis ab Imperatoribus, Senatoribus reliquiſque popularibus datis plura ſunt Auctorum teſtimonia, præcipua eligemus. Sueton. *in Tib. d. c.* 34. ibi, *Conſueverat & quadruplam ſtrenam & de manu reddere, ſed offenſus interpellari ſe toto menſe ultra non reddidit.* Symmach. *d. lib.* 10. *ep.* 20 gratis agiat Imperatoribus Theodoſio & Arcadio, quòd non Calendis Januariis ſtrenas darent ſolùm, verùm & hujus inſtituti uſum munificentiæ feſtinatione prævertterent, ſeram putantes liberalitatem quæ ſtatis temporibus admovetur, verba ſunt Symmachi, Caſſiodor. *lib.* 6. *ep.* ſic, *Supplicum per te fortunas erigimus, Calendis Januariis, affatim dona largimur.* Sozomen. *lib.* 6 *hiſt. trip. c.* 30. de Juliano. *Cum veniſſet enim tempus quo imperialia milites ſolent dona accipere (hoc enim agitur plerumque die Calendarum Januariarum, & natali Principum.)* Niceph. *lib.* 20. *hiſt. Eccleſ. c.* 23. de eodem. Corrip. African. *lib.* 4. *de laudib. Juſtin. num.* 2. commemorat ſtrenas quas Juſtinus Conſul factus præſtiterat.

Lux octava novo naſcentis lumine Chriſti.
In ſe volventis veſtigia flexerat anno.
Cum terris gaudente polo prodibat uterque
Sol radians, & Conſul ovans nova Roma nitebat,
Dona Calendarum quorum eſt ea cura parabant,
Officia & turmis implent felicibus aulam,
Convectant rutilum ſportis capacibus aurum,
Accumulant onerantque locos quibus altior ipſa
Sella triumphalis forma ſtatione locata
Jam fuerat nondum claro tunc Conſule plena.
Hinc vetus augmentum, formas ſpeciesq; novatum:
In varias preſſum titulis ſculptumque figuris
Ex celſis portant humeris.

Hinc jam patet aditus obſcuris Anaſtaſij Imp. ver-
17 bis *in leg.* 4. §. *ideo. Codice de advocat. diverſ. judicum*, illic, *Jubemus viros clariſſimos fiſci patronos ſollemni die Calendarum Ianuariarum ipſius tantummodo anni, per quem tale peragunt officium inter ſpectabiles Comites divinæ noſtræ ſerenitatis manu puncti conſequi ſolatia.* de quarum explicatione quia laté egi *in l. fin. ſup. de decurion. cap fin. n.* 12. ideo hîc omittendum duxi.

18 Quemadmodum diximus ſtrenas datas à Principe fuiſſe, ita etiam & eidem à Senatu populóque dabatur. Sueton, *in Caligul. c.* 41. ibi, *Edixit & ſtrenas ineunte anno ſe recepturum ſtetitque in veſtibulo ædium Calendis Januariis ad captandas ſtipes quas plenis ante eum manibus ac ſinu omnis generis turba fundebat.* Idem *in Augusto c.* 57. aſſerit ſtrenam in Capitolio etiam abſenti Calendis Januariis vicatim dedicatam, ex qua pretioſiſſima ſimulachra mercatus eſt. De Tiberio Dio teſtatur *lib.* 57. ibi, *Fuit & alia cauſa cur iis Calendis extra urbem eſſet, nempe ne hominibus anni auſpicio & feſto die occupatis negotium præberet, ne ut ſtrenas ab iis acciperet.* Liban *in Calendis Princeps quoque ipſe tunc oſculatur civem aurum dans & accipiens.* Qui mos apud alias gentes obtinuit, veluti Perſas & Judæos, ut conſtat *Regum l.* 1. *cap.* 16. & probat Dorleans *ſup.* Poſtea verò Præfectus urbi ſolebat aureas ſtrenas Imperatori offerre eo die, nomine totius populi Romani, ut deprehenditur ex Symmacho *l.* 10. *ep.* 28. ad Valentinian. Theodoſ. & Arcad. ita ſcribente, *Sumite igitur defenſores publicæ ſalutis ſolemnia auro ducta munuſcula. Bonis Principibus bene parta libamus.* Ita agnoſcunt Ioret. *ibid.* Pet. Gregor. *l.* 3. *ſyntag. ca.* 6. *num.* 3. Lipſ. *ad Tacit. lib.* 4. *ann. & ibi.* Dorleans. Pancirol. *l.* 2. *var. cap.* 263. & Bulenger. *ſuprà.*

19 Ad hunc morem referenda eſt noſtræ legis deciſio, quæ intelligenda eſt de oblatione hac ſtrenarum, quæ Principibus fiebat. Dicta autem fuit *oblatio votorum*, id eſt donorum, ut ait Lucas *in rub. h. t.* non quia votum donum ſignificet, ſed quia olim ex voto fiebat ea largitio, ob ſalutem ſcilicet Principum, ut diximus *ſup.* velut devotam in Principem, voluntatem ſubditi demonſtrarent. Quemadmodum fuerunt aliæ oblationes ſimiles, ut illa, quæ dicta eſt *aurum oblatitium*, quia dabatur decennalibus, quinquennalibus Imperatorum. *l. dudum* 8. *& l. oblationem* 14. *C. Th. l.* 6. *tit.* 1. Plin. *l.* 10. *ep.* 102. Symmach. *l.* 2. *ep.* 57 *& l.* 10. *ep.* 26. & oblatio equorum. *l. un. C. Th. de oblatione equor.* & aurum coronarium, *l. un. ſup. de auro coron.* ubi latiùs *alibi* diximus, & ita propter ſimilitudinem argumenti & materiæ hæ duæ leges & tituli conjungi debebant, & unus poſt alterum collocari, in quo animadvertes ſicut in aliis ſimilibus collocationibus incuriam Triboniani

Hæc autem oblatio ab initio ſpontanea fuit, & in
cujuſque poſita neceſſitate ut noſtra lex inſinuat; 20
verùm cùm luxus excreviſſet & multo magis adulatio etiam ad majora munera offerenda homines coëgiſſet, hac Arcadij & Honorij conſtitutione taxata eſt hæc ſollemnis oblatio, ſtatutumque ut deinceps offerenda ſit principibus ſtrenarum nomine auri libra & ſolidi obryzati. Quæ ſanctio habetur quoque *in Codice Th. l.* 7. *tit.* 23. Sed ita eſt diverſa una ab altera littera, ut magnam ingeniis poſſit incutere difficultatem circa ſolidorum numerum, nam *in præſenti* quod debeant offerri, non declaratur, ſed indiſtinctè, ita ſcriptum eſt, *In una auri libra & ſolidis obryzatis* in Codice Theod. ita legitur, *In una libra uri ſeptuaginta duo obryziaci.* cùm tamen Symmachus (qui ſub iiſdem Imperatoribus floruit, ut docetur teſtimoniis B. Auguſt. Amb. Paulini & Epip. & Prudentij, quos refert Joretus *in notis ad eum, in princ.* Sygebert. Gemblacen. *in Chron. ſub anno* 407.) Symmachus, inquam, *l.* 10. *ep.* 28. diverſum numerum ſolidorum aſſignat, nam quinque enumerat, & *pateram auream ſumite*, ait, *auro ducta munuſcula. Meritò vobis ſollemnes pateras cum quinis ſolidis, ut numinibus integritatis offerimus libenter ſtrenis ſollemnibus præfectura fungetur ſtrenis deferenda.*

Pro hujus nodi diſſolutione dicendum exiſtimo,
tempore epiſtolæ Symmachi nondum latam legem
noſtram, quæ habet auctores Arcadium & Honorium 21
& ab eis lata eſt ſub conſulatu Olybrij & Probini anno Chriſti 395. quo anno jam obierant Valentinianus II. Gratiani frater & Theodoſius Major, noſtrorum Imperatorum pater, ut ego dixi *l.* 3. *obſer. c.* 5. *in princ.* ad quos ſcribebat Symmachus. Quo tempore in cujuſque voluntate poſitum erat quid offerendum eſſet. Pateras verò aureas offert Symmachus nomine populi Romani, quia paganus fuit, & Imperatoribus ritu gentilitio ceu quibuſdam Numinibus munus offerebat, ut apertè ipſe *ſuprà* dictis verbis ſignificat. † More enim receptum apud Ethnicos erat in
ſuorum Deorum honorem pateras conſecrare, qui- 22
bus libationes ipſis faciebant, ita conſtat ex Varrone *l.* 4. *de ling. Latin. pag. mihi.* 31. ibi, *Præterea in poculis erant pateræ, eo quod pateant Latinè ita dictæ. Hiſce etiam nunc* | *in publico convivio antiquitatis retinendæ cauſa cum magiſtri fiunt, potio circumfertur, & in ſacrificando Deis hoc poculo Magiſtratus dat Deo vinum.* ad quem ritum reſpexit Virgil. *l.* 1. *Æneid. verſ.* 732.

Hic regina gravem gemmis auroque popoſcit,
Implevit que mero pateram quam Belus & omnes
A Belo ſoliti. Tunc facta ſilentia tectis,
Juppiter hoſpitibus, nam te dare jura loquuntur,
Hunc lætum Tyriiſque diem Troiaque profectis
Eſſe velis. & lib. 4. *Æneid.*
Ipſa tenens dextra pateram pulcherrima Dido

Cum

Candentis vaccæ media inter cornua fundit.

Papin. Statius *lib.* 1. *Thebaid.*

——— Poſtquam ordine menſæ
Victa fames, ſignis perfectam auroque nitentem,
Iaſides pateram famulos ex more popoſcit,
Qua Danaus libare Deis ſeniorque Phoroneus
Aſſueti.

Sic etiam apud Claudianum *l.* 1. *de laudib. Stiliconis*, Rex Perſarum patera Diis ſuis libat, & Mithram Deum, id eſt, Solem invocat.

——— Rex ipſe micantem
Inclinat dextra pateram, ſecretaque Belli
Et vaga teſtatur volventem Sydera Mithram

Miror diligentiſſimum & eruditiſſimum Briſſonium *lib.* 2. *de Regno Perſarum*, hanc rem non animadvertiſſe; cùm tamen ſolemnem fuiſſe hanc conſuetudinē apud Perſas teſtetur Vopiſci locus *in Aureliano, poſt prin.* ibi, *Data eſt ei præterea cùm legatus ad Perſas iſſet patera, qualis ſolet Imperatoribus dari à Rege Perſarum, in qua inſculptus erat Sol, eo habitu, quo colebatur in eo templo, in quo mater ejus fuerat ſacerdos.* Quæ pateræ donatio Aureliano portendit Imperium & etiam Sidonij *carm.* 2. *verſ.* 87.

——— Gemmantem pateram Rex ipſe retentans.

Divus quoque Cypri. *de ſpectacul.* ad hunc morem alluſit. *Nonnunquam & homo fit hoſtia latrocinio ſacerdotis, dum cruor etiam de jugulo calidus exceptus patera quaſi ſitienti Idolo in faciem jactatus crudeliter propinatur.* Unde Patera *ſacrificalis* dicta Vopiſco *in Probo.* Hincque ſolebant in menſa pateram ponere, & ibi libamina Deorum jactare, præcipuè Larium, qui in foco colebantur, quo explicatur illud Perſij *ſat.* 3. *verſ.* 26.

——— Cultrixque foci ſecura patella eſt.

23 Hæc cùm ante legem noſtram obtinuiſſent, poſtea ſancitum eſt, ut offerrentur ſolidi ſeptuaginta duo, ut *in l. unic. C. Th. h. t.* docemur, non verò quinque, ut malè advertit Pancirol. *d. lib.* 2. *c.* 263. ſiniſtrè auctoritatem Symmachi accipiens apud quem credo pateras illos majoris valoris fuiſſe, quàm unius libræ, ſi etymologiam Varronis jam laudati attendas. Nam quamvis parvum munus vocaverit, non inde conſequitur parvum eſſe, nec credibile eſt tantæ urbis nomine libram auri duntaxat oblatam fuiſſe: vocat autem parvum munuſculum Symmachus comiter & urbanè, ut conſuetè fit, aliter enim non convenirent verba illa, *Sumite auro ducta munuſcula, non quia divitis metalli honore gaudetis, ſed ut noſtra devotio felicis ſæculi teſtetur opulentiam.* Quomodo ergo poterat libra una auri opulentiam
24 ſæculi ditiſſimi deſignare? † ergo ſeptuaginta duo ſolidi libram auri efficiunt, ut docet Alciat. *lib.* 3. *diſp. cap.* 9. Budæus *lib.* 5. *de aſſe* Otalora *de nobilit.* 2. *part. cap.* 4. *numer.* 12. *& ſeq.* Covar. *de vet. numiſm. cap.* 3. *numer.* 3. *verſ. primum illud.* & Carranza *de monetis* 2. *part. cap.* 3. *concl.* 2. *pag.* 165. *& ſeq.* quam noſtri Imperatores tantum offerri voluerunt, non in maſſa, neque alia forma, ſed in ſeptuaginta duobus ſolidis auri obriziaci. Hæc videtur fuiſſe ipſiſſima mens legis, quam videtur conturbaſſe Tribonianus numerum ſolidorum detrun-
25 cans, *& auri libram & ſolidos* reponens † Verum ego re maturiùs conſiderata exiſtimo noſtram legem levi emendatiuncula indigere, qua tota diſſolvetur difficultas, & ita legendum eſt loco illorum verborum, *in una auri libra & ſolidis*, quæ in vulgatis circumferuntur, *in una auri libra ex ſolidis.* ut ſic videtur Tribon. non immeritò numerum ſolidorum omiſiſſe, quia idem erat dicere, *detur auri libra*, vel *dentur ſeptuaginta ſolidi.* Quaſi diceret, *Que den los ſubditos una libra de oro en ſetenta y dos ſueldos de oro puro.* Quod etſi in noſtra lege aperienda dormitaverit Andr. de Barulo & Platea, rectè inſinuarunt.

Exigitur autem, ut hi ſolidi ſint auri obryziaci, vel
obryci, aut obryzati, id eſt, auri purgatiſſimi, ac mul- 26
tipliciter excocti, meri auri & puri, *l.* 3. *inf. de veteris numiſm. pot.* Nam, teſte Plinio *l.* 33. *c.* 3. ibi, *Auri experimentum ignis eſt, ut ſimili colore rubeat quod ignis atque ipſum obryzum vocant.* Unde autem deducatur hæc vox graviter hucuſque diſputatur, nam D. Hieronym. *lib.* 2. *in Hierem. cap.* 10. quaſi Ophiriſum dictum vult ex Ophir, ad quam Inſulam Salomon naves deſtinabat, quod etymon recipere videtur Gothofr. *hic* & Pineda *in Job. c.* 28. Delrius & alij relati à Dom. Solorzano *lib.* 1. *de jure Indiar. cap.* 13. *ex numer.* 34. Carranza *de monetis* 2. *part. cap.* 2. *pag.* 124. *& ſeq.* D. Iſidorus dictum putat *libro decimo ſexto etymol. cap.* 17. quod abradi ſoleat. † Frequentiori calculo ad-
mitti ſolet Hermolai Barbari opinio, qui *obryzum* à 27
Græco originem ducere ait quaſi ὄβρυζον id eſt, purum & ſincerum aurum, quod ſæpius recoctum eſt, & coctionibus purgatum. Ita obſervant Pancirol. & Dorleans *ſup.* Cujac. *in d. l.* 3. *de veter. numiſ.* Briſſon & alij *verb. obryza.* Levin. Torrent. & Beroal. *ad Sueton. in Neron. cap.* 44. ubi etiam Marcell. Donat. *pag.* 739. Salmaſ. *ad Solin.* 2. *part. pag.* 1080. *colum.* 1. & ante eos Tiraquell. *in leg.* 3. *connub. num.* 17. Covar. *dict. cap.* 3. §. 1. *numer.* 5. Solus ab hac opinione diſceſſit Carrança *ſuprà* & cùm omnes etymologias faſtidienti ſuo ſtomacho evomuerit, tandem nihil dicit, cùm leviſſima conjecturiola ductus aſſerat eſſe vocem alicujus provinciæ, quæ aurum tributabat Imperio.

Hinc intelligenda venit *lex* 1. *Codice Theod. de*
ponderator. & auri illat. obi aurum obryzum simpli- 28
citer vocatur *aurum coctum.* & ita *in leg. unic. ſuprà de auri publici perſeq.* dicitur *aurum coquendum* quod malè accepit Cujac. *ibi*, explicans, id eſt, conſumendum, intervertendum, cùm ſit expurgandum, purificandum quo in ſenſu dixit Coripp. *lib.* 2. *de laudib. Iuſtini num.* 3.

Nobilibus gemmis & cocto lucidus auro
Baltheus effulgens.

Nunc autem inquirendum eſt, quare petantur in
præſenti ſolidi auri puri & obryzati, & ſtatim illa ſe- 29
ſe offert, quia alij ſolidi erant adulterini, quod mihi probat *leg.* 13 *Cord. Th. de ſuſceptor. Præp. & Arcar.* ibi, *Quotieſcumque ſolidi ad largitionum ſubſidia perferendi ſunt, non ſolidi, pro quibus adulterini ſæpe ſubduntur, ſed aut iidem in maſſam redacti, ſi aliunde qui ſolui poteſt habere materiam auri obryza dirigatur.* Eò quoque pertinet *leg* 12. *eod. tit.* illic, *Nulla debet eſſe cauſatio quin ſolidi ex quocumque titulo congregati in maſſam obryzæ ſoliditatemque redintegrentur.* Item & lex unica, & titulus Codice Theod. *Si quis ſolidi circuium exteriorem inciderit, vel adulteratum in vendendo ſubjecerit.* † De ſolidi valore non eſt cur diſ-
putemus nunc, cùm eis rei hîc non ſit aptus locus & 30
jam fecerint viri docti, Covarr. & alij laudati à Carranza *ſupr. dict.* 2. *part. capite tertio.* Sunt qui illum æquiparant cum marapetino aureo noſtro, qui dicitur *Caſſellano*, & valet quatuor centum octoginta marapetinos communes, qui conſtituunt quatuordecim argenteos, ita ex aliis probavit Pichard. *in* § *aliæ autem. n.* 12. *Inſtit. de donat.* diximus *ſuprà in leg. unic. de collat. æris.* vide Carranc. *ſup.* qui fusè id proſequitur.

Sed & videndum eſt quare Imperatores ſummam illam ſolidorum taxaverint in re quæ non in obliga-
tione, ſed in mera facultate offerentium conſiſtebat 31
nam aurum coronarium, quia erat munus voluntatis, ut diximus *in dict. leg. unic. ſuprà.* ideò ſublatum fuit, & cùm hæc oblatio munus erat voluntatis, ſimi-

liter

liter debuit auferri, & taxa videtur inducere tributum eſſe, vel ſaltem Imperatores contra rationem extorquere, cui difficultati reſpondendum eſt quod cùm hæc oblatio ex conſuetudine fieret, & in uſu eſſet, certum eſt, quemcumque Senatorem, vel Clariſſimum hac in re velle alterum ſuperare, vel ut erga Principem animum liberalem oſtenderent, vel ob varias cauſas ambientium. Quare ne nimia erogatio offerentium facultates exhauriret, maxima animi moderatione Imperatores ſummam certam taxarunt, ne ultra auri libram oblatio, aut munus ſtrenarum protenderetur. Indéque non obligant ſubditos, neque compellunt ut munera præſtent etiam inviti, ſed liberalitatem cujuſque temperant ne ultra ſe extendat.

32 †Quemadmodum in aliis ſumptuariis legibus taxatio fuit facta, ut ſumptus, cohiberentur, & luxus, de quibus Roſin. *l.* 8. *antiq. c.* 13. Petr. Gregor. *libro nono ſyntagm. c.* 19. *n.* 13. *& l.* 39 *c.* 7. *n.* 12. *& de Republic. l.* 2. *c.* 4. *&* 5. Beroald. *in com. ad Sueton. in Julio c.* 43. conferunt Plin. *l. decimo c.* 50. Alexand. ab Alexand. *l.* 3. *genialium c.* 11. ubi Tiraquell. & Anton. de Herrera, 2. *part del Rey D. Philipe II. l.* 8 *c.* 14. videndi omnino Adam. Contzen *l.* 8 *politicor. c.* 14. & noviſſimus Anto. Valazquez *de optimo Princip. libro quarto allegat.* 19. confert quoque Scriban. *in polit. libro primo c.* 42. & Ann. Robert. *libro quarto rer. judic. c.* 2.

33 † Hujus rei exempla aliqua nova & vetera ſubjiciamus. Primum ſit quod præſtat *l.* 2. *infr. de conſul.* ubi certa quantitas deſignatur, quam Conſules auſpiciis conſulatus ſui olim expendebant Calendis Januarij, de qua eſt notanda *Novell.* 105. *de conſul.* & quæ diximus *in leg. fin. c.* 2. *de decurionib. ſup.* cùm antea populari ambitione ducti penè tota patrimonia expendebant, ut *ibi* diximus.

34 Alterum exemplum eſt ex *leg.* 1. & 2. *tit.* 5. *lib.* 5. *Recopilat.* ubi veſtes lugubres deferre ultra certam taxam prohibentur, & modificatio quædam in ſolemnibus funerum adhibetur, ut advertunt Noſtrates *ibi*, & præcipuè Azeved. *in leg. fin illo titul. num.* 3. Sic etiam & quamvis per leges Regni potuiſſet pater meliorare filiam dotis ratione in tertia & quinta parte bonorum ultra legitimam ſibi debitam hodie tamen prohibitum eſt, & taxatæ ſunt dotes mulierum, ex *leg.* 1. *tit.* 2. *libro quinto Recopilat.* Propter innumera mala quæ ex ſumptibus immodicis oriebantur, quæ refert Baeza *de non meliorandis filiabus, c.* 2. & Matienz, *in dict. leg.* 1. *gloſſ.* 1. & à Principe exceſſus ſunt moderandi, ut tradit Avendanno *in capp. pp. lib.* 1. *c.* 14. *n.* 3. *& ſeq.* Menchaca *controverſ. uſufreq. c.* 5. *n.* 13. Azeved. *in dict. leg.* 1. *Recopil.*
35 *tit.* 2. *& in leg.* 1. *tit.* 12. *libro ſeptimo n.* 5. † Quin etiam & in *leg.* 2. *eodem tit.* 2. *lib.* 5 *Recopil.* prohibetur ne quis arrharum nomine ultra decimam partem bonorum promittat, ut *ibi* explicant ſupradicti, ſic etiam & *tit.* 12. *lib.* 7. *Recopil.* veſtibus impoſitus eſt modus cùm luxu creſcente maximè excederint, ad quarum legum exornationem, præter Azeved. & Narbon. *ibi*, vide Tiraquel. *in lege tertia connub. num.* 14 Caſſaneum *in catalog. conſider.* 96. *p.* 11. Petr. Fabrum *libro tertio ſemeſtr c.* 16. Simancas *de Republ. libro nono c.* 29. Bobadill. *libro ſecundo politic. ca.* 17. *num.* 149. Anton Sola *ad conſtit. Sabaud. rubr. de nominat. domin. chart.* 56. *l.* 5. *Decret. gloſ.* 1.

36 Non nego tamen hanc oblationem poſſe conſiderari, ut principio dari cœpiſſet voluntariè, & paulatim in ſubſidium coactum converſam, ſicut de eo tributo poteſt dici, quod apud nos vocatur *ſervitio Real*, quod à principio voluntariè fuit introductum, & nunc in ſervitium ordinarium converſum, ut docet Bobadilla *l.* 5. *polit. c.* 5. *n.* 4. *in fin* ſicut glebalis functio ſenatoria, quæ à principio oblationis magis, quàm functionis genus erat, ut dicemus *in tit. infr. de Prætoribus*, notat Bulenger. *l.* 9. *de Imperio Rom. c.* 67. *n.* 18.

Denique ſciendum eſt hanc ſtrenarum oblatio- 29
nem remiſſam fuiſſe omnibus curialibus, ex conſtitutione Majoriani Imper. quæ extat inter ejus Novellas *titul.* 1. *de curialib.* ut patet ibi, *Strenarum Calendarum ac pulveratici nomine à curialibus nihil petatur. Si quis horum aliquid popoſcerit, aut etiam offerentem contra interdicta ſuſceperit, ſingulas auri libras per ſingulos curiales à ſe noverint exigendas.* Quod ea ratione factum videtur ut Curialium ſumptibus provideretur, & ne eorum ſubſtantia diſſiparetur, ut ex ſerie totius Novellæ apertè deprehenditur. *Pulveraticum* quid ſit, cujus etiam meminit *leg.* 16. *Col. Theod. de tyronibus*, vide Cujac. *lib.* 4. *obſervat. cap.* 18.

TIT. LXXV.

De Irenarchis.

LEX UNICA.

Impp. HONOR. *&* THEODOS. AA. *Anthemio P. P.*

Irenarchæ, qui ad provinciarum tutelam, quietis ac pacis per ſingula territoria faciunt ſtare concordiam, à Decurionibus judicio Præſidum provinciarum idonei nominentur.

SUMMARIA.

1 *Qui fuerint.* Irenarchæ, *quare dicti Pacis præfecti apud D. Auguſtinum & leges Codic. Th.* & n. 2.

3 *Unde originem traxerit hoc munus, explicatur Juvenalis.*

4 *De Curioſis & Stationariis, & quatenus differant ab Irenarchis?* & n. 5.

6 L. 2. §. jubemus. Cod. de officio Præfecti Africæ, *& de limenarchis*, & n. 7.

8 *A quibus nominabantur* Irenarchæ, *recenſetur diverſum jus.*

9 *Irenarchas modò ſublatos, modò admiſſos, item & Curioſos, probatur aliquibus locis.*

10 *Juſtinianus violenter ſe geſſit in littera noſtræ legis immutanda*, & n. 11.

12 *Qui ſint Biocolytæ, & locorum ſervatores apud Juſtinianum?*

13 *Cui officio comparari queat Irenarcharum munus.*

IRenarchæ dicti ſunt qui diſciplinæ publicæ & moribus corrigendis præficiebantur, ob conſervandam tutelam, pacem publicam, & quietem provinciarum, qua propter diſpoſitis locis adſtabant ut latrones & delinquentes conquirerent, denuntiarent, comprehenderent, & per ſingula territoria faciebant ſtare concordiam, *leg. fin § Irenarchæ,* 7. *D. de mun. & honor. l. Divus* 6. *l. non eſt dubium* 11. *D. de cuſtodia reor. juncta ratione l. æquiſſimum* 15. *de uſufruct.* explicant Petr. Gregor. *lib.* 47. *ſyntagm. c* 38. *n.* 9. Cujac. *hic, & in l. ſuper* 9. *per text. ibi, ſup. de jure fiſc. & in tit. quæ res pignor. & lib.* 1. *obſer. c.* 33. Revard. *l.* 4. *variar. c.* 11, Pancirol. *in Not. Imp. Orient. c.* 74. *& in Not. Occident. c.* 18. *& de Magiſt. munic. c.* 18. *& lib.* 2. *variar. c.* 266. Buleng. *lib.* 7. *de Imp. Roman. cap.* 22. Bobadill. *lib.* 2. *polit. cap.* 13. *n.* 61. *& cap.* 21. *n.* 16. † Eáque ratione dicitur Irenarcha quaſi pacis præfectus, ſeu præpoſitus, quo nomine compellatur *in l. ſolum* 49. *C. Th. de decur. & in l.* 1. *C. Th. de pign.* ibi,

ibi, *Si quis præfectus pacis, vel decurio,* ubi emendandum cenſet Cujac. *in d.l.9. de jure fiſc. pagis,* confundens cum præfectis pagorum, de quibus *in l. 2. ſup. de ſuſceptor.* qui diverſi admodum fuere. De his Irenarchis eſt accipiendus D. Auguſtin. *ep.* 159. relatus *in cap.* 143. *quæſt.* 1. ibi, *Quamvis enim ab illorum interitu diſſimulare poſſemus, qui non accuſantibus noſtris, ſed illorum Notariis, ad quos tuendæ publicæ pacis vigilantia pertinebat.* Nam hic locus non poteſt de judicibus intelligi, ut gloſ. *ibi verb. illorum* accipiebat, ſed de his Irenarchis, ut rectè agnovit Cujac. *l. 1. obſerv. cap.* 31. cùm loquatur cum illo quem judicem vocaverat inferiùs. Unde rectè. Michaël Syngelus *in encomio D. Dionyſij*, Chriſtum Dominum Irenarcham vocat, id eſt, Principem pacis, animadvertit Cerda *in adverſar. c.* 121. *n.* 24. videnda *Novell.* 134. de quo dicam *infrà*, & de locorum ſermonibus.

3 Hoc munus & officium videtur introductum ab Auguſto, nam, Suetonio teſte *in ep. c.* 32. inter alia quæ peſſimi exempli, correxit quæ in perniciem publicam ex conſuetudine licentiáque bellorum civilium duraverat, adjicit. *Nam & graſſatorum plurimi palàm ſe ferebat ſuccincti ferro quaſi tuendi ſui cauſa, & rapti per agros viatores ſine diſcrimine ergaſtulis ſupprimebantur. Igitur graſſatores diſpoſitis per oportuna loca ſtationibus inhibuit.* Idem continuaſſe Tiberium indicat ipſe Sueton. *c.* 37. *ineo. In primis tuendæ pacis à graſſaturis ac latrociniis ſeditionúmque licentia curam habuit ſtationes militum per Italiam ſolito frequentiores diſpoſuit,* expendo vocem *ſolito*, quæ videtur referri ad factum Auguſti: ad id etiam alluſit Juven. *ſatyr.* 3. *verſ.* 305.

Interdum & ferro ſubitus graſſator agit rem
Armato quoties tutæ cuſtode tenentur
Et Promtina palus, & Gallinaria pinus.

& Ulpian. *in leg.* 1. §. *quies* 12. *D. de offic. Præfecti urbi,* ibi, *Quies quoque popularium ad præfecti urbi curam pertinere videtur, & ſanè debet etiam diſpoſitos milites ſtationarios habere ad tuendam popularium quietem, & ad referendum ſibi quid in urbe agatur.*

4 Ex quibus deducimus hos & Curioſos dictos ab eo munere, quaſi quæſitores, inveſtigatores curatoréſque publicæ ſolicitudinis, ut ait Conſtantinus de eis agens *in leg.* 1. *Codice de cuſtod. reor.* Quo ſenſu dixit Seneca *l. 4. de benefic. c.* 16. *Deum noſtri curioſum,* id eſt, quia nos curat & tuetur. Vel qui ſciant inquirere rimari, ſubolfacere quid agatur, & hoc ſenſu vocavit Spartianus Hadrianum *curioſum* non ſolùm domus ſuæ, ſed & amicorum, & Apulei. *lib. Metam.* ibi, *Non equidem curioſus ſum, ſed qui velim ſcire cuncta. Qui non curioſus, id eſt, delator eſſet, ſed potiùs plura libenter ſcire cuperet.* Dicti etiam ſunt *Stationarij, in l. 1. infr. de curioſ. l. ſi quis* 8. *C. de accuſat. l.* 4. *D. de ſervis fugitiv. l. ſi quis in hoc* 31. *C. Th. de Epiſc.* quia diſpoſiti per ſtationes ut criminoſos perquirerent. Tertullian. *in Apologet. cap.* 2. ibi, *Latronibus inveſtigandi per univerſas provincias militaris ſtatio ſortitur, in reos majeſtatis ac publicos hoſtes omnis homo malus eſt.* Hos & *frumentarios* dictos olim, quorum officium fuit reos perquirere, denuntiare, accuſare, capere, & in carcerem conjicere, docet Salmaſ. *in*
5 *Spartian. Hadrian. p.* 28. *& ſeq.* & nos latè ſcripſimus *in rub. ſup. de delatorib. ex n.* 7. Licèt videantur hi diverſi ab Irenarchis, ut diverſitas titulorum demonſtrat, nam ipſis magis pacandi cives & rixas ſedandi cura demandabatur, ut videmus *in leg. unic. Cod. Th. de Irenarch.* cùm tamen curioſi & ſtationarij in rimandis & perquirendis delinquentibus verſarentur, & præcipuè circa curſum publicum, ſi aliquis indebitè
6 eo uteretur, ut conſtat ex *tit. infr. de curioſis, & C. Th. eod.* † Et in littoribus cuſtodiendis, ut *in Novell. Theodoſij de tributis fiſcalib. tit.* 23. Quod munus declaravit. Juſtinian. *in leg.* 2. §. *jubemus* 2. *Cod. de officio Præfecti præt. Afric.* ubi in freto Herculeo noſtro, ſeu Trajectu, id eſt, *en el eſtrecho de Gibraltar, in Trajectu,* inquit, *qui eſt contra Hiſpaniam, qui Septa dicitur, quantos providerit tua magnitudo de militibus unà cum Tribuno ſuo conſtituas qui poſſint & ipſum trajectum ſemper ſervare, & omnia quæcumque aguntur in partibus Hiſpaniæ, vel Galliæ duci denunciare.* † Et hoc credo Limenarchas dici *in leg.* 4. *D. de ſervis fugitiv.* Qui erant portuum maritimorum cuſtodes, ſi credimus Wolfango Lazio *l. 6. comment. reip. Rom. c.* 6. Cottæ Praterio & aliis in ea voce, & Gothofredo, eorum verba tacitè tranſcribenti ibi, *l. fin.* §. *hi quoque* 10. *De munerib. l. non idcirco* 38. *C. de liberali cauſ. juncta l.* 10. *& ſeq. C. Th. de curioſ. & l. unic. infr. de littorum & itiner. cuſtodia.* & hoc ea ratione ne vetitæ merces, vel illicitæ transferrentur, vel vectigalia defraudarentur *l. univerſi. C. de vectigal. juncta l. cotem* 11. §. *illicitarum. Digeſt. de publican.* ubi Gothofred. & plerumque ſolebant homines ſcrutari. Ammian. *lib.* 21. ibi, *Sed reipſa convictus abſtinuit, capto enim ab ſtationariis militibus Notario, quem miſerat ad Conſtantium, ſcrutatoque ſi quid portaret epiſtola ejus, reperta eſt.* explicat eleganter Pancirol. *dict. c. decimo octavo de magiſtr. municip.*

A quo verò nominarentur Irenarchæ, & omnes 8
alij; Sine difficultate ait lex noſtra, à Decurionibus nominationem fieri debere, cùm tamen à Principe faciendam eſſe conſtituit *l. nemo* 21. *C. Theod. de diverſ. officiis.* ibi, *Irenarchas non aliter, niſi ut conſueverat, manus ſanxerit principalis præcipiat ordinari.* & ita inſinuatur *in dict. l. ſuper creandis* 9. *ſupra de jure fiſci*, illic, *ſuper Irenarcha antiqua conſuetudine obſervanda.* Quæ leges conſuetudine id receptum aſſerunt, ut à Principe crearentur ſi ipſas conferas, licèt tempore Diocletiani ab ordine Decurionum id factitatum didicimus, ex *leg. non idcirco* 38. *Cod. de liber. cauſ.* † Quapropter credo id ita varium fuiſſe jus, 9
cùm ipſi officiales modò prohibiti fuerint, & ſublati, modò ad certum numerum redacti, modò admiſſi, ut indicat *leg. conſtitutione* 10. *Cod. Theod. de curioſis.* his verbis, *Conſtitutione ceſſante qua ſuper curioſis ex comitis judicio dirigendis intra certum numerum forma concluditur, antiqua conſuetudo ſervetur, ut curioſi per diverſas regiones litora & portus tranſmittantur.* Ecce in lege ſequenti tolluntur. *Curioſos præcipimus removeri. Curialibus ita ſubveniri volumus, ut nihil apparitoribus liceat qui ex collecta provincialium præda ad majores militias feſtinant.* Hic declaratur cauſa hoc genus hominum è medio tollendi, propter rapinas eorum, quas officium patere neceſſe erat, hoc factum conſtat Conſtantio & Conſtante Coſſ. ut ex inſcriptione liquet, id eſt, anno Chriſti 414. ex computatione Onuphrij, cùm tamen jam anno 409. ſublati eſſent Irenarcharum officium ab eiſdem Imperatoribus, Honorio ſcilicet, & Theodoſio Juniore, *in leg. unic. Cod. Theod. de Irenarch.* Auctoribus *dict. leg. curioſos.* quo anno ipſi fuerunt Conſules. † Verùm Juſtinianus noſter iterum eos voluit reddere Reipublicæ, & cùm expreſſa lege id deberet facere, ipſammet legem Honorij & Theodoſij detruncavit, & eorum verbis in contrariam ſententiam contortis effecit. ut nomine eorum Imperatorum qui Irenachas tanquam pacis turbatores & moribus corruptos aboleverant, iterum admitterentur, ut agnoſcunt etiam Cujac. *hic, & lib. 1. obſerv. cap.* 33. & Pancirol. *de Magiſtr. municipal. dict. cap.* 18. quod in pluribus legibus effeciſſe teſtatur ipſe Juſtinian. *in epiſt. de novo Codice faciendo* §. *quibus* 2. & notat Ant. Contius *lib. 1. lect. cap.* 9. & deplorant doctiores, qui manus 10

Tribo-

Triboniani acutiùs ſcrutantor,ut videre eſt ex Goveano *lib. ſecundo lect. c.* 27. & Cuiac. *in lib.* 7. §. 2. *D. de pactis.* Gothofed. *in leg.* 5. §. *at cum de* 2. *lit. E. Digeſt. de praeſcrip. verb.* idque in pluribus locis, præcipuè horum librorum,contigiſſe *alibi* docuimus, & agnovit quoque Sylveſt. Aldobrandin. *in* §. *& quidem n.* 11. *Inſtitut. quibus mod. jus patr. pot.* † Quod ab eo ideò introductum eſt, quia officialem creaverat, quem vocari juſſit Quæſtorem, id eſt, quæſitorem, præpoſuitque eum quærendis coërcendiſque mendicis & otioſis errantibus & vagis, *Novell.* 80. quæ eſt *Auth. de Quæſtore.*

12 Poſtea credo hos Irenarchas ab eodem Imperatore ſublatos, quoniam variis in locis Authenticorum legimus biocolitas eum ſuſtuliſſe, qui alio nomine locorum ſervatores vocantur, quorum munus erat latrones expellere, perſequi & ſcrutari, & locorum quieti attendere, & vim, deprædationem, vel violentiam arcere, quod munus ſimile erat illi quod ab Irenarchis exercebatur, ut diximus, & quemadmodum ob deprædationem & rapinam ab Imperatoribus Honorio & Theodoſio ſublati fuerunt, ob eam rationem & tales locorum ſervatores abolentur, ut conſtat ex *Novell.* 8. *c.* 13. quæ eſt *Auth. ut judices ſine quoquo ſuffrag.* §. *interdicimus. Novell.* 17. quæ eſt *Auth. de mandatis princip.* §. *eos* 10. *Novell.* 128. ſeu *Auth. de Collatoribus.* §. *jubemus autem* 21. *& Novella* 134. quæ eſt *Auth. ut nulli judicum liceat habere loci ſervatorem* §. 1. *&* 2. notant poſt Accurſ. *hic*, Blatea & Cuiac. *lib.* 3. *obſerv. cap.* 14. Quo loci agit etiam de defenſoribus civitatum qui tuebantur plebem contra improbitates inſolentium, & tanquam locorum patres erant, de quibus vide etiam Juret. *lib.* 9. *in Symmach. epiſt.* 35. Buleuger. *de Imper. Rom. lib. ſeptimo cap.* 12. licet ipſe *lib. ſexto c. ſexageſimo ſecundo de Biocolitis*, nil niſi Cojacij lineolas adjiciat, neque item Gothofredus in dictis Novellis, ideò nos excuſati erimus, ſi in re tam obſcura ex longo ſitu vetuſtatis ſolùm hæc ſcripſerimus.

13 Reſtat nunc inveſtigare cui ex officiis hodiernis aſſimilentur Irenarchæ, nam id etiam Auctores procurarunt advertere poſt Accurſ. *hic*, Bar. & Plat. Petr. Gregor. *lib.* 47. *ſyntag. cap.* 36. *numer.* 3. *& cap.* 38. *num.* 9. Bobadill. *lib.* 2. *politic. c.* 13. *n.* 61. *& cap.* 21. *numer.* 16. *& lib.* 4. *cap.* 5. *numer.* 4. quem ſequitur Garcia Toletan. *hîc*. Qui aiunt Irenarchas ſimiles eſſe iis hominibus, qui lateri judicum adſiſtunt, & delicta aliorum ſuſurrant, unde nomen vulgare *Soplon*, quod non convenit, nam iſte magis ex innata malitia procedit, quàm quia ex nominatione ſit judicantis, tum quia Irenarchæ officium gravius erat. Aſſimilatur itaque iis Judicibus, qui dicuntur *Alcaldes de la ermandad o comiſſarios de la gente de guerra*, in hoc, ut latrones perſequantur, item & iis qui dicuntur *Alcades de ſacas*, & cuſtodibus portuum, de quibus *d. cap.* 5. utiliter agit. Item & in militia ſunt homines, qui dicebantur *Atajadores*, qui vel erant pedites, aut equites, qui terram circumibant, ut adventum, vel exitum hoſtium cognoſcerent, ut advertit Don. Didac. de Mendoça *de bello Granaten. lib.* 2. *numer.* 24. nuper in publicæ utilitatis gratiam excuſus. Denique variis officiis aſſimulatur, verùm non per omnia conveniunt.

TIT. LXXVI. & fin.

De argenti pretio quod Theſauris infertur.

Impp. ARCAD. *&* HONOR. AA. *Eutichiano*, PF.

Jubemus ut pro argenti ſumma,quam quis theſauris fuerat illaturus,inferendi auri accipiat facultatem, ita ut pro ſingulis libris argenti quinos ſolidos inferat.

IN hujus legis explicatione immorandum non eſt, cùm ſufficiant, qu[illegible] ſcripſimus *in l. unic. ſup. de collat. æris. & in [illegible] ſuprà de Canone largitional. ti[illegible]*. conducunt ad ejus exornationem, quæ cumulat Pancirol. *libr.* 1. *var. c.* 66. *& in Not. Imp. Orient. c.* 74. §. *Præfecti quoque*, & Carrança *de monetis* 2. *part.* 1. § *unico, p.* 115. *&* 4. *part. cap.* 1. §. 7. *puncto* 2. *p.* 242. qui alios referunt, & præter eos D. Larrea *deciſ. Gran. diſp.* 21. *tot. num.* 3 † De quæſtione illa, quam hujus legis occaſione ſolent pertractare DD. in variis locis, an invito creditore aliud pro alio poſſit, vide Morl. *in emp. tit.* 8. *quæſt.* 9. *& quæſt.* 13. *& quæſt.* 16. Gutierr. *l.* 4. *pp. quæſt.* 51. Fontanell. *de pact. nupt. t.* 1. *clauſul.* 4. *gloſ.* 18. *part.* 1. *n.* 183. Gironda *de privileg. quæſt.* 36. *ex n.* 163. Caſtillo *l.* 4. *controverſ. c.* 10. *à n.* 47. Cevall. 4. *t. com. quæſt.* 899. *n.* 97. Bobadill. *l.* 3. *politic. c.* 3. *n.* 72. D. Ignat. de Villar. *in ſylva reſponſ. l.* 2. *reſponſ.* 16. *c.* 3. *n.* 42. Narbona *in l.* 25. *gloſ.* 10. *n.* 28. *tit.* 21. *l.* 4. *Recopil.* & Guzman *de evictionibus quæſt.* 22. *tota*, Hermoſilla *in l.* 2. *tit.* 1. *part.* 5. *gloſ.* 3. *tota*, &, ſi Deus ſinat, nos plura dicemus *in l.* 1. *infr. de fabricenſibus*, omnes hi Auctores plures quæſtiones exagitant tum litteræ convenientes, tum etiam & diſputationis apparatui.

Deo Opt. Max. à quo, in quo, ex quo omnia, qui in Trinitate perfecta vivit, & regnat ſemper, laus, honor & gloria, & Sanctiſſimæ Deiparæ ab conceptione limpidiſſimæ. Necnon D. Catharinæ Virgini & Martyri, in cujus Natali huic immenſi laboris primo tomo finem imponimus.

ADDENDA.

PAg. 36. *n.* 43. *in fin.* adde, vel notoriè excedebant ſuam commiſſionem, tunc enim de exceſſu proponitur querela, ut latè notat Salgad. *de reg. protect.* 4. *part. c.* 3. *tot.* ubi latè de exceſſu & de executoribus excedentibus, eleganter pertractat.

Ibid. *n.* 44. ubi, *n.* 108. *& ſeq.* adde, Quia, ut uno verbo explicuit Serarius *in Prolegom. ad ſeptem Epiſtol. Cathol, proleg.* 2. una ſimilique forma, & de una eadémque re ad plures ſcribebatur. Meo videri rectius quàm Juret. *l.* 9. *in Symmach. ep.* 120. (quem tacitè tranſcribit Bolenger. *l.* 3. *de imper. c.* 12. *v. formalis.*) quia de Concilij ſententia ſolemni cauſidicorum & verborum formula componebantur quæ epiſtolæ *Canonicæ* vocantur à Caſſiodor. *lib.* 11. *epiſt.* 23.

D. FRANCISCI DE AMAYA, JURISCONSULTI,

APOLOGIA PRO STATUTO COLLEGII Majoris Conchenſis, contra calumniam Eſcobaris.

SUMMARIUM.

1 *De libro D. Joan. de Eſcobar, cum ejus laudatione.*

2 *Proponuntur verba Eſcobaris contra Collegium*, & n. 3.

4 *Magnorum virorum querela propoſita in Magno Conſilio contra Eſcobarem.*

5 *Quid intendat Auctor in hac Apologia?*

6 *Ratio quæ movit Auctorem ad ſcriptionem hujus opuſculi*, & n. 7.

8 *Referuntur verba ſtatuti Conchenſis.*

9 *Praxis Collegij expellendi eos non ſolum qui ſunt impuri ſanguinis, ſed etiam contra quos aliquid ſit dictum etiam cum mendacio.*

10 *Lex multoties magis comprehendit mente, quam verbis*, & n. 11. & 12.

13 L. filius 10. Digeſt. de collat. *contra Ant. Fab.*

14 *In lege dicitur aliquid comprehenſum eſſe, quamvis verbis exprimatur*, & num. 15. & 16.

17 *Etſi in ſtatuto Collegij expreſſis verbis non dicatur non eſſe admittendos eos, contra quos etiam falſo ſit dictum, adhuc probatur id expreſſe deciſum.*

18 *Expenditur ſtatutum ad id probandum*, & numero 19.

20 Habere *ad poſſeſſionem refertur.*

21 *Bonæ fidei poſſeſſor cenſetur ille, contra cujus puritatem nihil ſit dictum.*

22 *Vox* ſemper *denotat perpetuitatem.*

23 *Quid ſignificant in ſtatuto illa verba*, Publicè & occultè?

24 *De poſſeſſione puritatis dejicitur ille, contra quem aliquid dicitur etiam falſo.*

25 *Qualitas puritatis conſiſtit in hominum opinione*, & n. 34. & 40.

26 *Poſſeſſionis interruptio circa qualitatem puritatis oriri ſolet ex variis cauſis*, & c. 27. 28. & 30.

29 *Laudatur Domin. Præſes Valenzuela.*

31 *Eſſe aliquis vel non eſſe Chriſtianus antiquus conſiſtit in arbitrio Judicis.*

32 *Regulæ juris ut plus ſit in veritate, quam in opinione, & è contra.*

33 *Ex verbis ſtatuti non ſolùm attenditur vera qualitas puritatis, verum & communis opinio & reputatio.*

35 *Expenditur* leg. quæ omnia 25. ff. de Procurat.

36 *Exornatur & illuſtratur* l. cum ita legatum 63. de cond. & dem. & n. 37.

38 *Falſus rumor vel fama expellit admittendos ad Collegium, etiam ſi ſit per mendacium*, & n. 39.

41 *Rumor & falſa fama interdum attenduntur in jure.*

42 *An in puritatis judiciis concurrat ſimul proprietas & poſſeſſio?* & n. 44.

43 *An ſententia nobilitatis quam tulit filius, proſit patri.*

45 *De differentia nobilitatis ac puritatis quoad proprietatem, attenta Pragmatica domini Regis noſtri*, & n. 46.

47 *Expenduntur doctrinæ Eſcobaris, quibus probatur praxis Collegij, ut etiam per rumorem notati expellatur*, & n. 48. & 50. & 55. & 56.

49 *Praxis quæ adjuvatur conſuetudine, ſequenda eſt, etiam ſi ſit contra verba legis*, & n. 54.

51 *Opinio famoſi Doctoris eſt ſequenda.*

52 *Laudatiuncula Collegii Conchenſis*, & n. 53.

57 *Fundator vel teſtator de re ſua poteſt quomodo ei libuerit diſponere, & quaſcumque clauſulas adjicere.*

58 *Clauſula majoratus Domini Roderici Vazquez.*

59 *Qualitas teſtatoris inſpicitur ut cognoſcatur ejus voluntas.*

60 *Laudatur Dominus Epiſcopus fundator Collegij*, & n. 62.

61 *Detegitur incuria cujuſdam hiſtoriographi.*

63 *Statutum Collegij quibus rationibus fundetur*: & n. 67. 68. & 75.

64 *Statuta Collegiorum cum ſint clauſa in corpore juris, non indigent alia confirmatione Principis.*

65 *de*

65 *An ſtatuta ſi:t ſtrictè interpretanda , remiſſivè.*
66 *Expenditur & explicatur* l. profpexi., D. qui & à quibus.
69 *In Collegio per oppoſitionem nullum jus adquiritur.*
70 *Elector tenetur eligere digniorem.*
71 Idoneus *quomodo ſit accipiendus.*
72 *Magis idoneus judicatur oppoſitor , contra cujus puritatem nihil ſit dictum.*
73 *Expenditur elegans doctrina Domini D. Chriſtophori de PaZ olim Pintiani Senatoris.*
74 *Informationes oppoſitorum fiunt in Collegio ex præcepto ſtatuti , non ex conſuetudine.*
76 *Extante aliqua ſuſpicione infectionis non eſt admittendus oppoſitor.*
77 *Interrogatorium probationum Equitum D. Jacobi & Calatravæ rigidiſſimum.*
78 *Excuſat ſe Auctor ne videatur in hac Apologia magis calumniator , quàm defenſor.*
79 *Allocutio ad Collegium.*

NUPER in lucem edidit librum de Puri-
1 tate , & Nobilitate probanda Doctor Dom.
Joannes de Eſcobar del Corro , Apoſto-
licus Inquiſitor tractus Cordubenſis, librum ſanè
omni juris ornamento plenum. Auctor ipſe vir
doctus , & vario genere litterarum mirum in mo-
dum excultus , & qui materias ſtatutorum appri-
mè pertractat , & Pragmaticam novam Domini
Regis noſtri dudum de ea re editam eleganter
exornat , & illuſtrat. Sed cum fortè de ſtatuto
Collegij Majoris Conchenſis (quod in Salmanti-
cenſi Academia erexit D. D. Didacus Ramirez
de Haro Conchenſis Epiſcopus) ageret neſcio,
an zelo ſalutis proximi incenſus , vel publicæ uti-
litatis , vel quonam fine licentiùs calamum decur-
2 rere permiſit , † hæc ſcribens verba multum à viro
modeſtiſſimo abhorrentia , & veneranda illa domo
indigna , 1. *p. quæſt.* 3. §. 3. *numero* 46. *fol.* 39. ibi,
*Unde patet quid dicendum de ſtatuto Conchenſis
Collegij , ſeu potius dicam declaratione , ſeu iniqua
praxi , & introductione illius Cœnobij contra ipſius
ſtatuti , & fundatoris mentem. Quo ita requiritur
puritas , & ejus fama , & rumor , ut contrarium
neque vero, neque falſo rumore aliquid ſit dictum, ne-
que auditum, de quo D. Franciſcus de Amaya, obſerv.*
3 *jur. libro* 2. *capite* 6. *numero* 52. † Rurſus , & non
contentus hoc vulnere, aliud repetit, 2 *part. quæſt.*
7. *num.* 6. & ardentius hoc modo. *Vereor , quod
multi in gehenna crucientur, cum videam malum ſta-
tutum decidere , quod non admittantur qui falſum
rumorem maculæ contrarium habeant , licet aliud in-
nuere videatur D. Franciſc. de Amaya dicens : Ita
conſtitutum in ſuo Conchenſi Salmanticenſi Collegio, ut
maculæ verè , vel falſo audita impedimento ſit ad
ingreſſum Collegij. Quod certè à fundatore non fuit
conſtitutum , ut in originali ſtatutorum illius Collegij,
conſtat, ſed tantum ut expellantur deſcendentes He-
bræorum, & Agarenorum, cui poſtea per eoſdem Colle-
giales aditus fuit, auditus vere, ſive falſus, inique tamen,
& injuſtè adverſus fundatoris mentem, & ipſorum con-
ſcientiam, & quidem eorum, qui poſt eos ita obſervant,
quorum animarum ruinam timeo, & neſcio qua via aut
ratione hoc defendere valeant, quod & mihi fuit falſus,
ſecreto tamen doctus, & Chriſtianus vir ejuſdem Col-
legij aſſeverando , quod in originali ſtatutorum rigor
hic non continetur, ſed additus per Collegiales , quod
mihi nullo jure fieri potuit, cum iniquum ſit, & repro-
bum , & abhorreat veris æquis , & prudentibus, juſtè
per hanc noſtram tollatur Pragmaticam.*
Hæc ſunt ipſiſſima verba Eſcobaris , qua mente
4 ſcripta neſcio , ſolum ſcio multos vellicaſſe notaſ-
ſeque, quam ob cauſam graviſſimi viri, apud Mag-
num Conſilium de eo queruntur , quare me vehe-
menter commovit , non iram , nec bilem , ſed ut
calamum arriperem, & notam indignam auferrem.
Nam quò magis eſt celebrius Auctoris nomen , eo
magis poteſt apud vulgares decreſcere fama celeber-
rimi ſtatuti , & calumniæ facilius infamant , quam
probant , & quo magis detinetur defenſio , tantò
magis gliſcit affecta injuria. † Hoc ergo libello 5
unum geſtit veritas , ne ignorata damnetur , ne
inaudita depereat. Quare permittitur mihi hanc ri-
gidam cogitationem hujus Ariſtarchi , ſub clypeo
Pragmaticæ ſeſe tegentis , infringere. † Ad id enim 6
jure quidem compellor , & ratione , ſiquidem, ut
Conſtantini Imperatoris verba uſurpem, *in l. lex quæ
tutores* 22. *Cod. de administ. tut.* in ea domo cre-
verim , honorem acceperim , & majorum meorum ,
id eſt, ſtatuti , & tantorum virorum imagines non
viderim fixas, aut ex reprehenſione Eſcobaris videre
revulſas, ſatis eſt lugubre homini beneficiorum tanto-
rum memoria , non quia velim noſtri Monarchæ
venerandam ſanctionem nuper de hac re editam
præterire , imo eam totis manibus , & oſculis
amplector , ſed calumniam excutere à praxi Colle-
gij geſtio intra limites juridicæ diſputationis. † 7
Suſtineo (verba Apulej , *in Apolog.* 1. fere in ſimili
caſu) *non modo meam , verùm & Collegij defenſio-
nem , cujus magnitudo , vel minimam reprehenſionem
aſpernatur, ne is qui ſedulo laboro, ut ne quid maculæ,
aut inhoneſtamenti in me admittam, videar cuipiam
ſe quod ex frivolis præteriero , id agnoviſſe potius ,
quam conſenſiſſe. Eſt enim prudentis animi , & vere-
cundi , vel falſa vituperatione gravari, cum etiam hi
qui ſibi delicti alicujus conſcij ſunt, tamen cum malè
audiunt impendio commoventur, & obiraſcantur quam-
quam exinde, ut malè facere cœperunt, conſueverint ma-
lè audire. Enim verò bonus, & innoxius quiſque rudes,
& imperitas aures ad malè audiendum habens, & con-
tumeliæ inſolens, multo ex animo laborat , ea ſibi im-
merito dici, quæ ipſe poſſit aliis objectare. Quod ſi fortè
videbor frivola, & inepta velle defendere , illis debet
ea res vitio verti, quibus turpe eſt etiam hæc objectaſſe.*
Hactenus de more Apuleius. Cujus ore nos pari id
cauſa voluimus loqui ; & grates poſſumus referre
noſtro reprehenſori , quia ex tali oppugnatione for-
ſitan accidet Collegio quod de veritate dici ſolet
magis elucere , quanto magis oppugnatur , ut ele-
ganter probat Murillo , *lib. del Pilar de Zaragoça* ,
cap. 5. ut quod Seneca ait , *Epiſt.* 91. evenire nunc
poſſit : *Sæpè majori fortunæ locum feciſſe injuriam ,
multáque cecidiſſe , ut in altius conſurgerent , & in
majus.* Hæc cauſa paucis refellenda erit, non verbis
virulentis , & contumelioſis more mulierculárum ,
eſt enim propria temere litigantium vociferatio, ſed
acri juris cenſura utendum eſt , & ſolùm in diſputa-
tione modeſtia , & dignitas loquentium reſplendeat,
ſicut arma micantia argumentorum , quorum præ-
cipua ex ipſiſmet doctrinis Eſcobaris deducemus.
Sed ut noſtræ defenſionis facilius appareat ratio, 8
proponenda erunt imprimis verba ſtatuti Collegij ,
quæ jacent ſub *tom.* 2. *conſtit. cap.* 2. Cujus epigra-
phe, & inſcriptio eſt *de ætate , & qualitate ad Col-
legium recipiendorum* , & inter alias qualitates hæ
adjiciuntur. *Non deſcendant per aliquam lineam ab
his , qui pro hæreſi fuerunt condemnati , vel reconci-
liati publicè , vel occultè Sed ſint Chriſtiani antiqui.
Chriſtianos antiquos intelligimus eos , quorum pa-
rentes , ſive patres , & avi , attavi , & majores ,
ſemper fuerunt habiti publicè , & occultè pro Chri-
ſtianis antiquis. Itaque nullo modo deſcendant ex ge-
nere Judæorum , vel Maurorum. De quo antequam ad
Collegium eligantur , unus ex Collegialibus ad pro-
priam patriam , vel locum talis recipiendi , vadat ,*

De Amaya in tres libb. poſt Cod. Tom. I.

& afferat publicum inſtrumentum teſtium fide dignorum qui ſint conteſtes comprobantes talem recipiendum eſſe idoneum ; & nullo modo trahere originem à Judæis, vel Mauris alioquin nullo pacto recipiatur quantumcumque aliàs qualificatus exiſtat, &c.

9 Ex hac ergo conſtitutione & ſtatuto, ſemper in Collegio praxi receptum eſt, ut ab eo excludantur non ſolùm, qui deſcendunt ex radice aliqua infecta, ſed & illi, contra quorum puritatem aliquid ſit dictum, vel auditum, etiamſi falſo, & contra veritatem. Hoc tamen à Collegialibus additum minimè fuit, ſed quia ſtatutum evidenter determi-
10 nat. † Pro cujus aſſertionis fundamento prius præſuppono legem, vel ſtatutum multoties ſententia, & mente magis comprehendere, quàm verbis, *leg. non dubium 5. Cod. de legibus, leg. contra legem 29. cum ſeqq. ff. eod.* Nam, ut eleganter notat Bald. his verbis: *Virtus legis principaliter conſiſtit in mente, & mens idem eſt, quod ratio legis quæ eſt anima ejuſdem; nam ſicut homo conſtat anima, & corpore, ſic & lex ex verbis, & mente, ita ut verba ſint, tanquam corpus, mens verò anima, & ſpiritus.*

11 Hæc etiam antea fuerat doctrina Divi Auguſt. *in cap. ſedulo 12. diſt. 38.* ibi: *Utile eſt noſſe ita eſſe præponendas verbis ſententias, ut præponitur animus corpori.* Ita docet pluribus in locis idem Bald. quem refert, & ſequitur Tiraquell. *in leg. ſi unquam, verb. libertis n. 45. & ſeqq.* Villagut. *de extenſio. legum prælud. 12. toto.* Barboſ. *in axiom. jur verb. ratio. 197. toto.* Salas *de legib. quæſt. 97. tract. 14. diſp. 21. ſect. 3. n. 26.* Layman. *mor. Theol. 1. tom. tract. 4. de leg. c. 18. verſ. 2.* Eman Rodriguez *1. tom. Reg. quæſt. 67. art. 2.* Mantic. *de tacit. lib. 1. tit. 17. n. 36. & ſeqq. & lib. 2. tit. 4. ex num. 2.*

12 Et quamvis pari paſſu ambulent verba legis, & ejus mens, ſeu intentio, *leg. credendum 4. ff. qui pet. tut. leg. quod conſtitutum 21. ff. de milit. teſt. leg. 1. §. licet autem 20. verſ. in re igitur, ff. de exercit. act.* Multoties potius ſpectatur intentio ſenſus, vel mens legis, quàm verba, *cap. humanæ aures 22. qu. 5.* ibi: *Quia non debet aliquis verba conſiderare, ſed voluntatem, & intentionem, nec item debet intentio, verbis deſervire, ſed verba intentioni, cap. Marcon. 63. 1. quæſt. 1. leg. quamvis 11. ff. de in jus vocan.* ibi, *Licet edicti verba non patiantur, lege tertia §. hac conditio, ff. de adim. leg.* ibi: *Sed melius eſt ſenſum magis, quàm verba amplecti, leg. ſcire oportet 13. § aliud, verſ. ſed etſi maximè, digeſt. de excuſat. tut.* ibi: *Sed etſi maximè verba legis hunc habeant intellectum,*
13 *tamen mens legiſlatoris aliud vult.* † Conducit difficilis textus, *in leg. ſi filius 10. ff. de collat. bonor.* ibi, *& ita edictum ſe habet, ſed magis ſentio* ubi Scævola contra edicti verba collationem admittit: quod in cauſa fuit, ut Ant. Fab. delendum eſſe illum verſiculum exiſtimaverit, quem ex hoc ipſo juris principio refello, *lib. 1. obſerv. cap. 17. n. 35. & 27. & lib. 2. cap. 2. n. 51.* Quia (ut *ibi* late probo) ſolerent Jure conſulti mentem magis, quam verba attendere. Notant in noſtro propoſito Accurſ. *in dict. leg. non dubium, verb. amplexus*, & cum eo cæteri antiqui. Salas *dict. diſp. 21. ſect. 13. n. 27.* Villagut. *de extenſion. leg. tract. de extenſione legis pœnal. quoad valorem actus, rub. de extenſion. leg. reſpect.* meræ pœnæ, *n. 16, & ſeqq. fol. 115.* Moll. *in emp. tit. 1. quæſt. 11. n. 16.* rectè expendens *leg. non figura ff. de oblig. & act.*

14 *Secundò* præſuppono in lege dici aliquid comprehenſum, licet verbis expreſſum non ſit, quando ex interpretatione juris coacta ratione certum eſt legiſlatorem ita conſtituere voluiſſe, vel ſaltem ejus mentem, & intentionem talem caſum comprehendiſſe, quia verba legis id inſinuant juxta proprietatem verborum naturalem, vel civilem, ita ut magis videatur dictum, quam ſcriptum, *argumento leg. cum avus 100. ff. de cond. & dem leg. unum ex familia 67. §. ſi omiſſa ff. de legat. 2.* ita colligitur *ex principio Inſtit. de legit. patronor. tutel* ibi *ex eadem lege 12. tabularum* ibi, *Libertorum, & libertarum tutela ad patronos eorum pertinet, non quia nominatim in ea lege de ea tutela caveatur, ſed quia perinde accepta eſt per interpretationem, ac ſi verbis legis introducta eſſet, eo enim ipſo quod hereditates libertorum, ſi inteſtati deceſſiſſent, juſſerat lex ad patronos pertinere, crediderunt veteres voluiſſe legem etiam tutelas ad eos pertinere.*

Quod quidem non tam fit per extenſionem legis, 15
vel ſtatuti, quam per comprehenſionem, quæ dicitur mens intrinſeca legis, à Bonacina *2. tom. Moral. diſp. 1. quæſt. 1. punct. 8. n. 17. & 21. leg nominis 6. §. fin. ff. de verb. ſign.* ibi: *Verbum ex legibus ſic accipiendum eſſ, tam ex legum ſententia, quam ex verbis,* quia tacitè ineſt in diſpoſitione expreſſa ea de qua tractatur, *leg. his ſolis 7. C. de revoc. donat.* ibi: *Satis tacite cautum putamus,* Docet. *pluribus in locis* Bald. & cum eo Tiraquell. *dict. verb. libertis num. 45.* D. Juan. de Eſcobar. *de puritate 1. part. quæſt. 3. §. 3. num. 5. & ſeqq.* Salas. *dict. diſp. 21. ſect. 5. num. 11.* Bonacin. *ſup.* Gutierr. Gonzalez, & Surd. apud Barboſ. *in axiomat. dict. verb. 197. num. 7.* Eman. Rodriguez *dict. quæſt. 67. art. 2. verſ. 4.* Poſt Panorm. *in cap. ſuper quæſtionem n. 7. de offic. delegat.*

Ultimò præſuppono cum Suarez *de legibus lib. 6.* 16
cap. 4. numer. 3. & ſeqq. Caſtro *de lege pœnal. libro primo cap. 7. docum. 5.* Layman. *dict. 1. tom. Theol. mor. tract. 4. cap. 18. numer. 9. verſ. cæterum.* Aliquando legiſlatoris mentem ſolere conjecturari, talem caſum (de quo nempe ambigitur) comprehendere voluiſſe, conſiderata materia? ut talis caſus comprehenſus etiam videatur in lege qui ſit ejuſdem generis, ſive ſimilis qualitatis, ac fuit expreſſus in verbis ipſius legis.

Ex his deducitur, quod etſi expreſſis verbis, 17
(& ut aiunt, groſſis) non ſit in illo ſtatuto ſcriptum, non eſſe admittendos eos contra quos falſo rumore, & per mendacium dictum ſit contra eorum puritatem, rectè tamen ex verbis, & mente ſimul conjunctis, & commixtis conſtat talem caſum comprehenſum eſſe, argumento *leg. Gallus, §. ille caſus, ff. de liber. & poſthum.* ibi, *Duobus capitibus legis commixtis. Primò* quia priori loco expoſtulat illam qualitatem generalem, quod admittendi ad Collegium ſint Chriſtiani antiqui *Secundò* dicendo Chriſtianos antiquos eſſe eos, qui cum majoribus ſuis ſemper publicè, & occultè fuerunt habiti pro talibus. *Tertiò* ut teſtes qui deponunt ſint conteſtes. *Quartò*, ut admittendus ſit idoneus. *Quintò*, ut ſi non habeat eas qualitates, & idoneus non reperiatur, quantumvis qualificatus exiſtat, non admittatur.

Unde conſtat Dominum Epiſcopum plus exegiſſe quàm ut eſſent Chriſtiani antiqui. Exegit 18
enim, ut cum verè eſſent Chriſtiani antiqui, nihil contra ipſos fuiſſet dictum, neque cogitatum, ſed ſemper fuiſſent habiti publicè, & occultè pro talibus. Hic verò caſus quomodo poteſt contingere, quando datur aliquis qui eſt Chriſtianus antiquus verè, & realiter? Nullo alio modo niſi quando per mendacium, & falſitatem, & malum rumorem non fuit habitus pro tali Chriſtiano antiquo, nam ſi hoc contigiſſet per veritatem, non erat jam Chriſtianus antiquus, & obſtabat ei prima qualitas illa, nempè, *ſint Chriſtiani antiqui.* Ergo caſum comprehenſum in ſecunda qualitate non poteſt verificari, niſi

niſi quando mendacium, & falſus rumor, & fama intervenit. Et ratio eſt, quia ſi ea ſecunda qualitas, & ſecundum requiſitum non contineret aliquid amplius, ultra illud quod dixerat; neque eſſent ita accipienda verba, ſed ſtrictè ſumenda pro eo quod prius dixerat, ſequeretur ſuperfluere ſtatutum, & nihil de novo addere primæ qualitati.

19 Et in hac re, non eſt dare medium. Nam ut voluit ſolùm Dominus Epiſcopus, ut Collegiales eſſent verè, & attenta veritate puri, aut attenta opinione: Si de veritate tantùm loquutus fuiſſet ad quid poſtea requirebat, ut pro talibus eſſent habiti publicè, & occultè ſemper? bene enim poteſt contingere, ut quis ſit in rei veritate purus, & limpidus, & in opinione, & exiſtimatione maculatus, ut infrà dicemus. Quemadmodum quotidie videmus in cauſis nobilitatis multos qui deſcendunt ex domibus nobilibus, & quem vocant *de ſolar*, qui tamen penſitarunt cum plebeiis, & pro talibus communi acceptione hominum habentur. At non poteſt evenire caſus ille ſecundus, quando pro talibus ſunt habiti, niſi quando contra puros aliquid ſit dictum, aut cogitatum, vel opinatum. Quæ opinatio, cogitatio, loquutio, famáve non poteſt dari quando verè erant puri, niſi mediante mendacio, & falſitate, ergo dictam ſecundam qualitatem certum eſt comprehendiſſe verbis expreſſis eos, contra quos nihil fuerit dictum, vel auditum per falſitatem aliquid. Patet conſequentia. Siquidem ille qui cum verè eſſet Chriſtianus antiquus, falſo infamatus eſt, non poteſt dici ſemper pro tali fuiſſe habitum publicè, & occultè, & hoc ſtabilitur ſequentibus rationibus.

20 Prima ſit. Quia *habere* ad poſſeſſionem refertur, *leg. ſtipulatio iſta* 38. §. *Hi qui ſunt*, & §. *habere*, *de verbor. obligat. leg. ex empto* 11. §. *idem Neratius* 8. *ff. de action. empt. leg.* 2. §. *habere* 38. *ff. ne quid in loco public.* ibi. *Habere eum dicimus, qui utitur & jure poſſeſſionis fruitur*, *leg. habere* 118. *de verbor. ſignificat.* ubi notat Cujac. & *lib.* 52. *Dig. Julian. in leg. eum qui* 56. *de verbor. obligat.* Conan. *lib.* 3. *comm. cap.* 10. *numer.* 6. Et conſtat ex vulgari illa ſtipulatione *habere licere*, de qua in dictis juribus

21 quæ continet, ut vacuam poſſeſſionem habeat. † Conducunt in propoſito tradita à Gutierr. *libro tertio pp. quæſt.* 14. *ex numer.* 17. qui rectè ait bonam fidem præſumi habere illum contra cujus puritatem, vel nobilitatem, nihil ſit dictum, ſed ſemper pro puro, vel nobili ſit habitus, quoniam quaſi poſſeſſio illa cauſatur ex communi, & continua hominum reputatione, quod etiam agnoſcit ipſe Eſcobar 1. *p. qu.* 10. §. 2. *num.* 10.

22 Adjicitur in ſtatuto vox illa *ſemper*, quæ ex ſua natura comprehendit omnem caſum, omne tempus in ſæcula ſæculorum, denotátque perpetuitatem, continuationémque, *l.* 1. *ff. ſoluto matrim. leg. quia ſemper* 5. *ff. de in jus vocand.* Cum aliis juribus, & Auctoribus pluribus congeſtis à Barboſa, *de dictioni. uſufreq. diction. ſemper*, *numer.* 2. & 3. Ce-

23 nedo *ſingul.* 44. † Rurſus, & ponuntur in ſtatuto illa verba, *Publicè*, & *occultè*. *Publicè* refertur ad publicam vocem, & famam, quæ eſt in majori parte populi, docent Bertazol. *de clauſul. inſtrum. clauſ.* 31. *gloſ.* 2. *numer.* 17. Verall. *deciſ.* 7 & 186. à quibus mutuavit Barb. *ſuper. dict.* 298. *Occultè* idem eſt ac clam, furtivè, latenter, *leg. clam poſſidere* 6. *in princ. de adquirend. poſſ. toto tit. dig. quod vi aut clam leg. quo tutela* 73. §. 2. *ff. de regul. jur cum vulg.* Quod contingit quando aliquid dicitur, vel fit occultè, & ſecretò, quia ſcilicet timebatur ne ille de cujus puritate tractabatur ſiniſtrè, ſi ſciret minimè illud ferret, ſed prohiberet, vel obviaret, aut controverſiam moveret, ne ſcilicet talia contra ſuam puritatem cogitarentur, vel affirmarentur; *leg.* 3. §. *fin. ff. quod vi aut clam.* ibi: *Ariſto putat eum quoque clam facere qui celandi animo habet eum quem prohibiturum ſe intelligeret, & id exiſtimat, aut exiſtimare debet ſe prohibitum iri*, & *in leg.* 4. *ff. illo tit.* ibi: *Servius clam facere, qui æſtimare debeat, ſibi controverſiam futuram: quia non opinionem cujus, & reſupinam exiſtimationem eſſe oporteat.* Notant cumulatis aliis juribus Pratei. Oldendorp. apud Calvin. *de verb. juris, verb. clam;* & *verb. occultè.* Calepin. *eod. verb.* Corſet. *ſingul.* 197. & Barboſ. *ſuper. dict.* 59.

Hinc jam cognoſcimus, quod ſi per mendacium, & falſitatem fuerit aliquis impetitus, quia contra ejus puritatem attentatum eſt, vel dictum, vel cogitatum, aut rumor de hac re invaſit, de illa poſſeſſione videtur cecidiſſe, & non fuiſſe pro tali habitus. Id apertè probatur, nam ſi verbi gratiâ poſſidet quis hunc fundum, & violenter à poſſeſſione dejicitur, deſinit poſſidere, & ita interrumpitur uſucapio, etiamſi de facto poſſeſſio interpelletur, & interveratur, *l. naturaliter* 5. *ff. de uſucap.* ibi: *Naturaliter interrumpitur uſucapio, cum quis de poſſeſſione dejicitur*, *leg.* 1. *in princ. ff. de vi, & vi arm. leg. ſi quis vi* 17. *ff. de adquirend. poſſeſſ.* notant Conan. *lib.* 3. *comm. cap.* 14. *num.* 1. Donel. *lib.* 5. *comm. c.* 11. ubi Oſwald. & cum Covarru. & aliis Morl. *in emp. tit. de ſervit. quæſt. fin. n.* 42. & 43. Moder. Otero *de jure paſcendi*, *c.* 21. *tot. maximè n.* 5. & 6. Ita, & ſimiliter, qui in poſſeſſione erat puritatis, ſi per mendacium, aut injuriam contra eo… dictum ſit, aut auditum, de poſſeſſione illa dejicitur, etſi violenter, & conſequenter non poteſt dici continuaſſe poſſeſſionem; neque ſemper fuiſſe in ea perpetuo, & omni tempore, & ad interruptionem poſſeſſionis ſufficiunt tres tres teſtes, *cap. placuit*, §. *hæc de præſcriptionibus in fin.* 15. *quæſt.* 3. docet cum aliis Farinac. *de teſtib. quæſt.* 63. *n.* 257.

25 † Et ideò illa qualitas puritatis cujus poſſ… in hominum opinione, & reputatione conſiſtit, & per famam continuatam conſervatur (ut probat Gutierr. *d. l.* 3. *pp. quæſt.* 14. *n.* 17. Covarr. Mier. Molin. uterque Garcia, Azeved. & alij plus apud Eſcobar. 1. *part. quæſt.* 4. §. 7. *num.* 16. & *quæſt.* 10. §. 2. *n.* 17.) & præter eos relati à Moreno *de la nobleza, diſc.* 3. *n.* 21. *lit. E.* Cum ſit per falſum rumorem, vel per injuriam, & mendacium denigrata, vel dehoneſtata, excluſa eſt ex mente, & verbis ſtatuti expoſcentis, ut ſemper, & continuo, & omni tempore publicè, & occultè ſit læſa, & conſtans in hominum reputatione, & opinione.

Hæc autem poſſeſſionis interruptio pluribus modis contingere ſolebat ante novam Pragmaticam Domini Regis noſtri, & ut inquit *lex.* 1. *in princ. D. de obligat. ex variis cauſarum figuris* in quibus etſi contra veritatem ſit dictum, & per mendacium, non tamen conveniens erat Collegio Nobiliſſimo inter ſuos aſciſcere eos, qui ita notati fuiſſent (excipimus tamen quando per riſum, aut per jocum, aut calore iracundiæ, aut ob ſimilem cauſam contra aliquem dicatur, eſſe impurum cum animus deficiat, *argumento l.* 5. *in fin. de obligat.* & *act. l. nuda* 55. *D. de contrahend. empt. l. an inutilis* 8. *de acceptilat.* Neque quando tumultuariè, & ſine certo judicio, aut affirmatione, vel fatuè, vel ex affectata cauſa aliquid diceretur: ita docet cum gravitate, & judicio, doctrina, nobilitate inſignis Dominus Alphon. Perez de Lara, à cujus traditionibus multa nos excipimus *dict. l.* 2. *cap.* 4. *ad fin. verſ. niſi rumor.*

Primus caſus erat ſi in rixa, vel in alio cœtu dicatur alicui injurioſè, & cum tali animo inju- 27

riandi eſſe confeſſum, vel Judæum, vel impurum & de eo fuerit, vel non, lis ventilata. Nam etſi per injuriam, & malo animo dictum ſit, negari non poteſt ejus opinionem remanere gravatam, & ſic non ſemper, & omni tempore habitum fuiſſe pro Chriſtiano antiquo. Idque procedebat regulariter ante novam pragmaticam, ut conſtat illic. *Que las palabras que ſe han dicho en pendencia ò eſtrajudialmente, en corillos, y en converſationes, no ſean de impedimento para los actos de nobleça, y limpieça, &c.*

28 Secundus ſi teſtes depoſuerunt aliquem eſſe infectum aliqua macula per aliquam lineam, & id aſſeverarunt cum juramento, licet tamen oſtendatur hoc eſſe falſum, per inſtrumenta, vel ex dictis plurium teſtium, quem caſum proponit Dominus Lara *dict. lib. 2. de Capell. cap. 4. ex num. 57. & ſeq.* Et ſecundum ſtatum noſtrum decidit excludendum eſſe talem inquiſitum, & tamen ipſe Auctor non loquebatur juxta ſtrictum rigorem ſtatuti Collegij Conchenſis, & quamvis Cevallos *tom. 4. quæſt. 900. ex numer. 84. cum ſeq.* eam doctrinam immeritò reprehendat, tamen non deſunt plures magni nominis, qui eam amplectantur, ut fuit Dominus D. Chriſtoph. de paz *de tenut. 1. tom. cap. 32. ex num. 65. cum ſeq.* & Azeved. *in l. 22. tit. 7. numero 3.* qui docet quamlibet judicis ſuſpicionem ſufficere ad probandam generis maculam. Et quod magis eſt ipſe Eſcobar *2. part. quæſt. 9. §. 1. ex numero 8. & 29. fol. 471. & §. 3. ex num. 1. & in addit. ad librum,* cum ea doctrina totum librum abſolvit, aſſerens quælibet indicia, & præſumptiones generis maculam probare, *dict. §. 1. numer. 19.* (deque fundamento *infrà* agemus
29 contra eum.) † In quo articolo ita adhæret, ut digladietur cum viro accuratiſſimè docto atque erudito magna cum ratione, & ab omnibus juris profeſſoribus laudato, tum ob nobilitatem Hiſpaniæ univerſæ notiſſimam, tum ob inſignem ejus doctrinam, cum Domino nempe Dom. Joanne Valençuela Velazquez Regio Conſiliario, & in Senatu Granatenſi Præſide digniſſimo, quem non ſine felle ſuggillat indigniſſimè, cum ut ratio ipſa expoſtulat omni veneratione proſequi debebat virum alias reverendiſſimum.

30 Tertius caſus eſt, ſi de puritate alicujus mala fuerit opinio inter concives, & oppidanos, & ſic talis qualitas malè audiret, & daretur principium tali famæ, quia fortè teſtes dicerent ſe de inquiſitis ſiniſtrè cogitaſſe, quia ſic audierunt à Titio, & Seio hominibus probis, & intelligentibus, ſed originem talis maculæ non dicunt, cum probatio de auditu faciat plenam probationem, ut docent plures apud Garciam *de nobilitat gloſſ. 18. §. 1. numer. 6. & 14.* Ex vulgatiſſima allegatione *cap. licet ex quadam, de teſtibus,* de quo latè Caſtillo *tom. 6. controverſ. cap. 122. & 123.* qui etſi contrarium teneat, tamen cum ſtatutum ſit pro hac parte, merito procedet dicta ſententia, quia prædictis teſtibus extantibus, ait Eſcobar *2. part. quæſt. 9. §. 3. numer. 88.* circa maculam, non poteſt genus prætenſoris ſine macula eſſe.

31 Rurſus pro communi intelligentia ſtatuti facit, quia eſſe aliquem Chriſtianum antiquum, vel non eſſe, conſiſtit in arbitrio Judicis, ut concors eſt omnium ſententia, Lara *de vita hom. cap. 1. num. 48.* Mieres *de majorat. part. 1. quæſt. 51. n. 27. & 307.* Garcia *de nobilit. gloſſ. 12. num. 24.* Dom. Paz *dict. cap. 32. num. 76.* Villar. *in ſylva reſp. 12. num. 36.* Dominus Præſes Valençuel. *conſil. 90. num. 21. & conſ. 92. num. 94.* Eſcobar *1. part. quæſt. 10. §. 2. numer. 18. & 2. part. quæſt. 9. §. 1. ex num. 5.* Quoniam cum hoc verbum, *confeſſos, judios, Chriſtianos nuevos*, variè ſoleat interpretari in communitatibus, Eccleſiis, Collegiis ut docet Azeved. *in dict. l. 22. num. 2.* Ipſe fundator in noſtro ſtatuto expreſſit quomodo id dijudicandum eſſet, & ita ſtatuit ad Chriſtianum antiquum conſtituendum non ſolum inſpici debere, ut verè, & propriè ſit & in veritate purus, ſed & quod pro tali ſit habitus *ſemper, & publicè, & occultè.* † 32
Ut ſic duas illas regulas juris comprehenderet, quarum una ait plus eſſe in veritate, quam in opinione, & è contra alia plus eſſe in opinione quam in veritate, de quibus interpretes *per text. ibi, in l. Barbarius D. de offic. præſid. l. 3. de ſupellect. leg. l. is qui, de adquirend. hæred. l. 2. Cod. de ſentent. & interlocut. l. is qui 20. D. quib. mod. uſusfr. amitt. l. 2. §. ſi à pupillo, D. pro emptore, l regula 9. §. qui ignoravit D. de juris, & fact. ignor. §. ſi quis rem ſuam, Inſtit. de legatis* cum latè adductis à Morl. *in empor. tit. ſecundo quæſt. 26. numer. ſecundo & 8.*

Quia ex verbis ſtatuti non ſolùm eſt attendenda veritas, & ipſiſſima ſubſtantia, ut *in verſ. ſed ſint Chriſtiani antiqui.* ſed etiam, & *in verſ. ſequenti* requiritur opinio, reputatio, & fama, quæ conſiſtit inillæſa, inviolata, integráque exiſtimatione, & acceptione hominum, *leg. cognitionum. 5. §. exiſtimatio D. de extraordin. cognit.* ibi: *Exiſtimatio eſt dignitatis illæſæ ſtatus.* Ubi Accurſ. verbum *exiſtimatio* explicat, id eſt, fama, ſeu opinio, ut *in l. teſtium 3. §. ideò Digeſt. de teſtibus*, ibi: *Cujus dignitatis, & cujus exiſtimationis ſunt, leg. quod ergo 12. §. pœna gravior Digeſt. de his qui notant.* Ita exiſtimationis cauſa ad famam pertinet, *in leg. ſi in duabus 104. digeſt. de regul. jur.* ubi explicant Decius, & Petr. Faber. † Præcipuè cum 33 34
puritas ſanguinis probetur per famam, & reputationem communem hominum, ut docet Gutierez *dict. lib. 3. pp. quæſt. 14. numero. 17.* Azeved. *in dict. leg. 22. tit. 7. libro primo. Recopil. numero. 3.* & cum aliis agnoſcit ipſe Eſcobar. *dict. quæſt. 10. §. 2. numero. 18. part. 1.* At illa opinio, & quaſi poſſeſſio puritatis ſi falſa fama, aut per mendacium, aut detractionem, etſi injuſtam, imperita ſit, non poteſt dici ſemper conſtans, & integra, quia fama ut ſi fama non debet habere conditionem, Surd. *conſ. 311. numer. 77. & ſeq. & conſ. 153. numer. 79.* & jam eſt denigrata, & læſa, juxta doctrinam D. Thomæ, & aliorum, quos refert Bonacin. *2. tom. tract. de reſtitution. in partic. diſp. 2. quæſt. 4. punct. 1. numero. 1.* qui definiunt detractionem eſſe injuſtam denigrationem famæ. Ergo non poterit eo caſu verificari qualitas illa requiſita ab ſtatuto; ut ſemper publicè, & occultè ſint habiti pro Chriſtianis antiquis.

Hocque eleganter probatur *ex l. quæ omnia 25. ff. de Procurator.* illic. *Hactenus erit audiendus ſi dicat ſe procuratione carere velle, ſed ſi id illæſa exiſtimatione ſua fiat.* Ubi ex eo quod Dominus voluit revocare procurationem nulla cauſa adducta, nec probata, hoc ipſo fit quodammodo ſuſpectus, quia in dubio præbet ea res pleriſque materiam ſuſpicandi malè ſuum officium exercuiſſe procuratorem, unde ejus exiſtimatio dicitur læſa. 35

Iterum probatur hoc idem *ex leg. cum ita legatum. 63. §. 1. ff. de condit. & demonſtr.* Ubi ſi relictum ſit legatum mulieri, *ſi Titio nupſerit*, vel è contra (quæ conditio apponi ſolet in majoratibus & aliis ſimilibus, ut conſtat ex latè adductis, & relatis à Molin. *2. de Primog. cap. 13. num. 5.* Mieres *1. quæſt. 50. & 51:* & Caſtillo *tom. 6. cap. 125. & ſeq.* Titiúſque nuptiis talis mulieris indignus ſit, 36

ſit, & ſic honeſtè Titio nubere nequeat, poterit cuilibet alij nubere ſpreta ea conditione. Hæc autem inhoneſtas conſideranda eſt, non ſolum quæ turpis eſt, & indecoroſa, quia fortè ille Titius deſcendebat ex genere infecto, vel maculato ſanguine, ut conſtat ex traditis à Gratiano, Thom. Sanchez, Fontanell. Caſtro, Villar, & aliis relatis à Eſcobar. 1. *part quæſt.* 4. §. 7. *num.* 87. *& ſeqq.* Sed quælibet inhoneſtas quomodocumque ea contingere poſſit, ut ex *leg.* 32. *tit.* 29. *part.* 6. *l. ſemper in conjunctionibus* 197. *ff. de regul. jur. leg. in eadem* 10. *in fine, ff. ex quibus cauſ. major.* docent noſtrates Tello Fern. *in l.* 40. *Taur. numer.* 9. Mieres *dict.* 1. *part. quæſt.* 50. *n.* 79. *& ſeq.* Caſtillo *tom.* 4. *controverſ. cap.* 25. *ex n.* 8. & Velaſco *de privileg. paup.* 2. *part. quæſt.* 64.
37 *numer.* 12. *& ſeq.* † Unde cum ſine dedecore fieri poteſt, ut quis ducat uxorem eam, contra cujus honeſtatem, caſtitatem, dignitatem, aut puritatem, etiam per mendacium & falſo aliquid ſit dictum, vel cogitatum, aut narratum, non tenebitur uxorem ducere, etſi à teſtatore ei fuerit injunctum præceptum ex ſupradicta doctrina, cum inhoneſtum ſit viro nobili tale matrimonium *leg. non omne* 144. *de regul. jur. dict leg. ſemper* ibi: *Semper in contractibus non ſolum quod licet conſiderandum eſt, ſed & quod honeſtum eſt*, & *leg. adoptivus* 14. §. *unde nec vulgo, ff. de ritu nupt.* ibi, *Quoniam in contrahendis matrimoniis naturale genus, & pudor inſpiciendus eſt, leg. ſemper* 42. *digeſt eod.* Siquidem indigna cenſetur tali conjunctione illa, quæ non poteſt duci ſine dedecore ſecundùm mores regionis, ut docet Bartol. *in dict. leg. cum ita legatum numer.* 2. quem ſequitur Mantic. *de conject. ultim. volum. lib.* 11. *tit.* 18. *num. quinto* Gratian. *tom.* 5. *cap.* 863. *numer.* 14. Sord. *de aliment. tit.* 2. *quæſt.* 6. *numer.* 21. poſt Bald. *in authent. ſi quis, C. de natural. liber.* At mores noſtræ Hiſpaniæ eo tendunt, ut ille contra quem homines affirmarent eſſe impurum dedecoroſus exiſtimetur, etſi mendacio id fiat, ergo cùm honeſtè non poſſet ducere uxore illam, legatum conſequetur.

38 Ex quo deducitur quamcumque malam reputationem efficere, ut ad Collegium noſtrum non poſſet admitti, prohibente ſtatuto: quia, ut ait conſultus *in leg.* 2. *ff. de obſequiis. Licet verbis edicti non habeantur infames.* (quaſi dicat, licèt verè ſint Chriſtiani antiqui, qui falſo ſunt inhonorati, & infamati) *re tamen ipſa, & opinione hominum non effugiunt infamiæ notam.* Quia nempe falſus ille rumor, & fama, ſive falſa illa aſſertio etſi Iniquiſſima, quia malignitas plerumque initium dat, credulitas incrementum ut ait Quintil. *libro* 5. *cap.* 3. onerat quodammodo etiam immerentes, *leg. ea quæ pater* 13. *Cod. ex quibus cau. infam. juncta leg.* 4. §. *adverſus* 16. *digeſt. de doli except.* cum paria ſint eſſe tale, & haberi pro tali, ut docet Accurſ. *per text.* ibi, *in leg. mercis* 207. *de verbor. ſignif.* Bald. *in l. conventicula, Cod. de Epiſcop. & Cler.* & plures relati à Barboſ. *de axiomat. jur. axiom.* 174. *numer.* 1 Velaſc. *locis comm. lit. S. numer.* 12. Domin. Valenzuel. *dict. conſ.* 90. *numer.* 193. quod efficit, ut ad Collegium non admittantur taliter infamati ex expreſſis verbis ſtatuti. Ratio eſt, quia, ut diximus, Dominus Epiſcopus voluit non ſolum, ut eſſent admittendi qui ſunt Chriſtiani antiqui, verum ut tales Chriſtiani antiqui ſint pro talibus ſemper habiti, in ea ſcilicet integra opinione, & fama.

39 Atſi de fama conſtanti, & vera loquerentur in hac ſecunda qualitate, id eſt, de ea quæ veſtita ſit pluribus requiſitis, ne ea, quæ ſit inconcuſſa, antiqua, ſtabilis non varia, ſed uniformis (de qua præter Gothof. *in l.* 3. § *ejuſdem, ff. de teſtib. lit. Z. per text.* ibi, Maſcard. *de probat. concluſ.* 749. *n.* 11. D. Lara *dict. lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 42. Surd. *conſ.* 151. *n.* 76. agit eſſe Eſcobar. *dict.* 1. *part. quæſt.* 10. §. 4. *ex n.* 1. *fol.* 225. (Certum eſt talem oppoſitorem alia parte ſtatuti jam excluſum eſſe, ex illis ſcilicet verbis, *Sint Chriſtiani antiqui*, quoniam non poſſet dici purus, & Chriſtianus antiquus, imò verè, & realiter eſt cenſendus confeſſus, & novus qui conſtanti fama, & invariabili malè audit, *cap de parentela* 55. *quæſt.* 6. ubi teſtes de auditu, & fama ut probent fama debet eſſe conſtans, illæſa ſine varietate, & contrarietate, ex doctrina Bartol. *in leg.* 2. §. *idem Labeo, ff. de aqua pluv.* & poſt eum Cuman. *conſ.* 78. Garcia *de nobil. g.* 18. §. 1. *n.* 13. Cevallos 4. *tom. quæſt.* 900. *n.* 92. *& ſeq.* Farinac. *d.* 290. *n.* 2. *&* 3. *tom.* 2. & variis in locis Coccin. *dec.* 68. 11. 18. Rota *noviſſ.* 1. *part. deciſ.* 176. & latè Caſtillo *lib.* 6. *controv. c.* 122. *num.* 4. Ergo conſequimur ſecundam qualitatem ſtatuti intelligi non poſſe niſi de fama, & opinione varia, falſa, & mendace, qua oneratur oppoſitor, quod efficit ut noluerit admittere Dom. Epiſcopus taliter oneratos, qui non habent integrum ſuum ſtatutum, nec poſſunt eſſe ſine macula, ita affirmantibus aliquibus teſtibus, & deponentibus contra puritatem prætenſi, obſervat D. Lara *dict. cap.* 4. *num.* 72. Surd. *conſ.* 511. *n.* 77. *& ſeq.* Eſcobar 2. *part. quæſt.* 9. §. 3. *num.* 88. *fol.* 478.

Et patet evidenter, cum puritas, & nobilitas 40
non eſt quid eſſentiale, corporeum, reale, aut palpabile, ſed quid conſiſtens in opinione hominum, & ex vulgi opinione ut docet Bart. *in lib.* 1. *numer.* 62. *Cod. de dignitat. lib.* 2. Tiraquell. *de nobil. cap.* 10. *numer.* 13. Gutierr. *lib.* 3. *pp. quæſt.* 14. *numer.* 16. Moren. *de la noblez. diſc.* 3. *num.* 21. quæ debet eſſe illæſa, ut diximus, non verò denigrata aliquo rumore.

Neque in jure abſonum eſt, ut tales rumores, 41
& fama etiam falſa ſint in conſideratione, ut videmus *in l. fin. ff. de hæred. inſtit. l.* 2. *in princ. verſ. fieri ff. quis ordo in bon. poſſeſſ. leg. ſi quis mihi* 25. §. *an nominatim ff. de adquirend. hæred. l. milites* 11. §. *mulier.* 12. *ff. ad leg. Jul. de adult.* obſervat Oldrad. *conſ.* 304. *num.* 7. & D. Lara *dict. cap.* 4. *num.* 142.

Unde venit meritò improbanda doctrina ejuſ- 42
dem Eſcobaris 1. *part. quæſt.* 17. §. 1. *num.* 35. *fol.* 340. aſſerentis in puritatis judiciis ſemper concurrere ſimul proprietatem, & poſſeſſionem, ita ut una ab alia ſecerni nequeat, in quo diſtinguitur à nobilitate, cujus proprietas ſeparatur à poſſeſſione, ut quotidie videmus in Cancellariis. Nam falſa videtur hæc opinio, quoniam puritatis cauſæ nunquam in judiciis tractantur circa proprietatem, neque unquam concurrere poteſt proprietas, neque dari, ſed tantum de mera poſſeſſione agitur abſque aliqua admixtione proprietatis. Et id evidenter patet, ſiquidem admiſſus in Eccleſia, Collegio, aut communitate ſtatuti, non præjudicat alio Collegio, neque Eccleſiæ, de cujus præjudicio tractatur cum ſit res inter alios acta, *toto. tit. Cod. res inter alios acta, vel judicata*, ut in ſpecie Docet D. Lara *dict. libro ſecundo cap.* 4. *numer.* 19. Et ſic non poteſt ex eo conſtitui in proprietate, veluti, ſi frater meus, vel filius, admiſſus eſſet ad Collegium, vel Eccleſiam, non ex eo conſtituor ergo in aliqua proprietate, neque in poſſeſſione cum ea admixta, ſed tantum in præſumptione veritatis, ut agnoſcit ipſe D. Lara,

ubi

ubi proximè. Et ratio eſt, quoniam ſi daretur proprietas, induceret jus reale non ſolum in deſcendentes, ſed & in collaterales, *lege tertia verſ. quæ verò ff. de interdictis, leg. 3. tit. 21. part. 2.* ibi: *Fidalguia es erencia que viene à los hombres por linage*, Garcia *de nobilit. gloſſ. 7. num.* 17. Ut dici ſolet de nobilitate reportata ex ſententia in poſſeſſione, & proprietate, vel probato Solari, aut Caſata, tradit Garcia *de nobil. gloſſ. 6. num. 48. verſ. imò* Seſſe *deciſ. 4. n.* 13. Moreno *de la nobleza diſcurſ. 10. numero octavo.*

43 In quo valde fallitur uterque Barboſ. Pater in remiſſ. ad ll. Luſitan. *lib. 4. ordinament. tit. 92. num. 8. in princip.* Filius *de officio, & poteſt. Epiſcop. allegat. 1. numer.* 21. dum aiunt nobilitatis ſententiam reportatam, à filio non prodeſſe patri, quod falſum eſt, ex Seſſe ab eis falſo citato, *deciſ. 3. num.* 31. & Garcia ab eis relatus non loquitur de
44 ſententia, ſed an poſſeſſio filij proſit patri. † Rurſus quia ſi daretur proprietas, non erat neceſſaria proviſio illa Pragmaticæ, quæ diſponit, ut cum tribus actibus poſitivis detur vera proprietas in puritate, ut conſtat illic. *Mandamos que en quartos en que huviere tres actos poſitivos de limpieça ſe tenga por coſa juzgada, y executoriada, y que en ſu virtud ſe adquiera derecho real à los deſcendientes.* Ergo ante hanc pragmaticam ſolùm in puritate dabatur poſſeſſio, & ea attenta proprietate non poteſt adquiri, niſi tribus actibus concurrentibus.

45 Item facit, multum differre naturam nobilitatis à natura puritatis. Nam ſi, verbi gratia, ego probavi me deſcendere ex patre nobili, & matre plebeia, poſſum habere ſimul proprietatem, & poſſeſſionem, *leg. 3. tit. 21. part. 2.* ibi: *Ca maguer la madre ſea villana, è el padre fidalgo, fidalgo es el hijo que dellos naciere.* Notant Gregor. Tiraquell. Otalor. relati à Dom Pichard. *de nobilit. comm. numero undecimo.* At quamvis quis habeat tres actus poſitivos ex hoc, vel illo latere, ſi ob aliquam lineam quæ eos non tangit deſcendat ex radice infecta, parum illud fermenti totam maſſam corrumpit, & ſic talis non poteſt dici, neque eſſe in proprietate, neque in poſſeſſione, ut ſic legitimè gaudere poſſit tribus actibus à lege requiſitis. Ergo ſola poſſeſſio inſpicitur, quo ad puritatem, quæ conſiſtit in hominum acceptione, ut diximus. Neque ex Pragmatica inducitur proprietas, niſi in illis lateribus, de quibus completi ſunt actus requiſiti, & imò ex legis poteſtate id factum eſt ob evitandas graviſſimas calumnias hominum malevolorum, & ut Caſſiodor. ait. *libro primo epiſtol. 5. in immenſum trahi non decet finita litigia. Quæ enim dabitur diſcordantibus pax, ſi nec legitimis ſententiis acquieſcitur.* Et ut ſit aliquis litium finis, *leg. fin. ff. pro ſuo*, cum vulg. notat Fray Hieron. de la Cruz *libro ſecundo de los eſtatutos, cap. 6.* & Eſcobar. *2. part. quæſt. 4. artic. 2. numero quarto.* Denique nam ſi in opinione Eſcobaris, in ea quæſtione quam tractat eo loco, *num. 43. & ſeq.* an actus poſitivi filiorum proſint patri, concludit *num.* 82. non prodeſſe: ergo dicendum eſt ſolam dari poſſeſſionem quæ cum facti ſit, & in facto conſiſtat, & perſonam non egredietur, *leg. denique 19. ff. ex quibus cauſ. major.* ut docet Donell. *lib. 5. comm. cap.* 6. ubi pluribus relatis Obſvvald. *lit.* C. ſi præter eos Dom. D. Melchior de Valenzuel. *lib. 1. tract. illuſtr. tract. 2. in princ. & cap. 2. numero decimo quinto & ſeq.* Non poteſt ad alios extendi, quod tamen de proprietate dici nequit, quæ producit jus reale, ut diximus.

Sed miſerè decipitur Eſcobar in hac re affirmans ſe à fide dignis audiviſſe à Conſiliarijs, quod 46
Princeps noſter conſultus, circa quædam dubia Pragmaticæ reſponderit, non fuiſſe ſuam mentem, quod actus poſitivi extenderentur ultra nominatos in informatione principali, quæ tantum ſumi ſolet (verba ſunt Eſcobaris) de patribus & avis, qui ſunt tantùm atres parentum ſuorum, his proficere non poterunt actus poſitivi à ſuis filiis obtenti, cum deficiat ſpecialis informatio ſuorum avorum, & ita de novo ſumi debet. Credo virum doctum obdormitaſſe, quod aliquando facit Homerus, & ut ait Horatius in Arte; *opere in longo fas eſt obrepere ſomnum.* Nam quomodo fieri poteſt, ut patri, avo & proavo non proficiat actus poſitivus filij, aut nepotis, & interrogatum de eis, & de eorum poſſeſſione actum ſit, & quamvis contineat jus perſonale filij, poſſidere intelligitur pater, quia de ejus quoque poſſeſſione tractatur cum immemoriali aliorum aſcendentium, ex iis quæ tradit idem Eſcobar *ſuprà num.* 77. & non poteſt negari patrem habere actum poſitivum reſpectu ſuæ lineæ, vel lateris ex actu poſitivo reportato à filio, quemadmodum habebit frater, quia de patre probavit. Ergo ſi D. Rex noſter noluit comprehendere, niſi nominatos in informatione, ut Eſcobar dixerunt illi Conſiliarij, pater non potuit non nominari in eadem, item & avus, ſiquidem lex ait indiſtinctè, *Que in quarto, o en quartos en que ubiere tres actos poſitivos.* Quomodo ergo pater excludi potuit, ut non comprehendatur in informatione illius lateris. Neque obſtat legem loqui in deſcendentibus, non verò in aſcendentibus, quia leges ſemper attendunt, quod communiter accidere ſolet, *leg. nam ad ea 5. digeſt. de legib.* Quare ea interpretatio eſſet contra mentem, & verba legis, quæ voluit ex tribus illis actibus facere proprietatem, & jus reale, quod proficiat omnibus, qui ſub illo quarto aut latere comprehenduntur. Neque ita facilè fidem dare debebat Eſcobar illis fide dignis cum ſciret, ut obligaret interpretatio illa Principis neceſſariò debuiſſe fieri per modos contentos, *in lege prima digeſt. de conſtit. § ſed quod principi, Inſt. de jure naturali.* Quæ interpretatio dicitur neceſſaria, vel generalis, ut docet Panormitan. *in cap. 1. de poſtul. Prælat. numer.* 18. Layman. *1. tom. Theol. Moral. tract. 4. cap. 18. numer. 1. ad fin.* de qua loquitur *l. leges ſacratiſſimæ C. de legibus* cum adductus à Morl. Giurb. & aliis relatis à Caſtillo *tom. 6. controverſ. cap. 182. numer. 57. & ſeqq.* Unde cum non ſit authentica, nec juridica, non debuit à prædicta opinione recedere doctus vir.

Sed ad quid ulterius progredimur Eſcobarem
variis argumentis impugnaturi, cum ipſe præbeat 47
gladium, quo decapitetur, & ut ex doctrina propria deſtruatur. Ipſe enim *2. part. quæſt. 9. §. 3. numero 75. fol.* 477. ſcribit: *Statuta requirere ſemper, quod prætenſor non deſcendat à Judæis, Mauris, hæreticis, & quod non ſit in civitate pro tali habitus: ita quod non ſolùm vera deſcendentia maculata excludatur, ſed etiam putativa, quia idem eſt eſſe talem, & haberi pro tali. Tum etiam, quia cum prædicta duo in ſtatutis æquiparentur, idem jus in uno & in alio eſt ſervandum, & idem judicium habendum, & ſicut qualibet macula in aſcendentia, etſi minima, impedimento ſit in puritatis ſtatutis, ita ſimiliter quælibet macula reputatio in populo, ſeu in parte ejus nocere debet, etiam ſi major pars populi fuerit benè informata, nam pars malè informata, & apud quam prætenſor pro maculato habetur*

habetur erit erit attendenda. Hæc ſunt verba noſtri Catonis. Vellem nunc ego ab eo diſcedere, an ſecundum hanc ſuam ſententiam in gehenna cruciabuntur Collegij Conchenſis alumni, qui ſtatuto attento interrogant an verè, vel falſo contra oppoſitorem audierint, & malè reputatum (etſi hoc verè non fuerit) excludunt à Collegij obtentione! & ſi Collegiales malè agunt, qua ratione ſuſtinebitur, quod ipſe aſſerit, dicto loco *numer.* 87. *Quod ſi ſit ſuſpicio contra puritatem prætenſoris, ea extante non eſſe admittendum, etiamſi talis probatio perfecta non ſit, ex Cravet. conſil.* 621. *numer.* 12. *volum.* 4. Si enim ſuſpicio viſa eſt ei ſufficiens cauſa excluſionis, ergo multo magis erit admittenda, quando ſtatutum id conſtituerit.

48 Rurſus adjicit idem Eſcobar *numer.* 89. ibi, quod ſi ſuſpecti de tali macula admittantur, ut plurimum gravantur, & dehoneſtantur communitates, in quibus cooptatur taliter notatus, cui malo juſtè ac ritè occurritur per dicta ſtatuta, quorum depoſitiones ſequi debent judices, non tantum aperte conſtitutas, ſed quas inveterata praxis ſervandas demonſtrat, à qua non eſt recedendum, etiamſi talis praxis ſit contra verum intellectum ſtatuti, & ſic juridica non ſit, imo impropria, & incongrua. Qua ergo fronte, qui hæc ſcripſit, poterit Collegiales Conchenſis increpare, & in gehennam deturbare? Nonne incidit in foveam quam fecit? Reprehendis in uno loco, quod in alio probas mi Eſcobar, in te illud Horatianum transferibemus, *libro prim Satyr.* 3. *verſ.* 15.

Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum?
Quam aut Aquila, aut Serpens Epidaurius? at tibi contra.
Evenit, inquirant vitia, ut tua rurſus, & illi.

49 Accedit ſupradictis, quod etſi ſtatutum, id non expreſſiſſet, inveterata praxis Collegij ſufficeret, ut probat ipſe Eſcobar *ex leg. minime* 23. *& leg. ſi de interpretatione* 37. *ff. de legib. leg. certi juris Cod. judiciis,* cum adductis à Sanchez *libro* 2. *oper. Moral. cap.* 27. *num.* 9. poſt Bartol. *in d. l. diuturna, ff. de legibus.* Panormitan. *num.* 7. *in cap. cum dilectus*, Anton. de Butr. *numer.* 50. Garcia *de benefic.* 1. *part. cap.* 1. *numer.* 28. *& ſeq.* Et ultra eos plures congerunt D. Joan. del Caſtillo *de Tertiis cap.* 12. *numer.* 35. *&* 36. D. Dom. Joan. de Solorzano ſemper cum omnis commemoratione laudis nominandus, *lib.* 3. *de jure Indiar. cap.* 2. *num.* 45. & Dom D. Joan. de Larrea Collegij Conchenſis doctiſſimus alumnus, Regij magni conſilij Fiſcalis meritiſſimus, & purpurea cruce D. Jacobi fulgens, in Granatenſ. *deciſ. diſputat.* 45. *numer.* 23. *&* 24. Qui aſſerunt optimam eſſe declarationem, quæ ſumitur à conſuetudine, & ab ea recedere nefas eſſe, licèt poſtea appareat legem id non ſenſiſſe, & obſervantiam ſubſecutam operari ut vincat verum intellectum diſpoſitionis, nec neceſſe eſſe, quod ſit præſcriptione munita, ſed ſufficere aliquoties ita eſſe practicatum.

50 Quod cum veriſſimum ſit, quo œſtro percitus Eſcobar ita ſuſurrabat in Collegium aſper acerba ſonans, quo tota exterrita eſt Salmantica Hiſpania, Europa? Si conſuetudo hæc interpretativa ſtatuti obſervetur? Quæ ita fuit admiſſa adhuc centum & triginta annis, juxta tradita à Solorzano *ſup. num.* 50.

51 Et ſi apud omnes magni nominis Interpretes obtinuit, opinionem famoſi, & excellentis Doctoris eſſe ſequendam, ut teſtantur Rodrig. Suarez *in proœmio legum fori, numer.* 17. Palac. Rub. *in repetit. rub. de donat. inter.* §. 21. *numer.* 1. relati à Valdes *in addit.* ad Suarez *dict. numer.* 17. Bobadill. *libro ſecundo polit. cap.* 7. *num.* 12. Thom. Sanchez *de matrimon. lib.* 7. *diſput.* 17. *num.* 8. Oſwald. ad Donell. *lib.* 26. *c.* 2. *lit. A, pag.* 1391. *&* 1399. & cum aliis Caſtillo *de Tertiis cap.* 12. *num.* 39. *& cap.* 9. *num.* 49. *verſ. tertio.* † Quanto magis ſequenda erit illius ſtatuti praxis, & in- 52
terpretatio, quam per tot annos ſequuti ſunt Doctores præſtantiſſimi illius domus, viri inquam tam graves, & doctrina inſignes, inter quos tot eminentiſſimi Cardinales, illuſtriſſimi Archiepiſcopi, & Epiſcopi, Regij Senatus, Præſides, & Conſiliarij omnium tribunalium, quorum nomina famæ tubam implebunt & ſemper honos nomenque ſuum laudeſque manebunt, *in freta dum fluvij current.*

Adeò domus illa fœcundiſſima magnorum 53
Heroum doctrina; & omni genere litterarum non minus quam ſplendore natalium illuſtrium, quæ jure quidem ſibi uſurpare poterat (annuant nunc in hac occaſione, & aliæ celebratiſſimæ Majores, quarum magnitudinem orbis terrarum ſemper, & indefeſsè concelebrat) quod de Hiſpania noſtra animoſus Poëta Claudianus ſcripſit de laudibus Serenæ. *Hæc generat, qui cuncta regant*, ſi addas etiam, *Hæc generat qui doceant.* † Unde interpretatio illa ſtatuti, ab incunabulis Collegij derivata, & per manus accepta, 54
& convenientibus rationibus, de quibus infrà agemus, munita pro veritate habenda eſt, ex Bad. *in leg. conventicula Cod. de Epiſcop. & Cler.* Menoch. *conſil.* 125. *numero* 34. *vol.* 2. Dom. Solorzano *dict. libro* 3. *cap.* 2. *num.* 38. Et quamvis ſtatutum id non diceret, minimè eſſet nutritiva peccati, imò ſequenda eſt cum ſit opinio juſta, & probabilis, ut refert cum multis Diana 3. *tom. moral. tract.* 13. *reſolut.* 1. & Caſtillo *de Tertiis, dict. cap.* 12. *num.* 13. Et à magnis viris noſtrorum Principum Conſiliariis, illius domus alumnis ſecuta, & practicata, quod ſufficit ex his, quæ lato calamo ſcribit Dom. Solorzano *dict. cap.* 2. *num.* 2. *&* 5, 29. *&* 32. Qui ex eo quod à Conſiliariis doctiſſimis Reges noſtri acceperunt poſſe Indias debellari, ſufficientem titulum habere probat, cum à peccato excuſetur, qui ſequitur opinionem, & ſententiam hominum litteratorum, ut apud eum firmant Bartol. Bald. Ancharran. Sylveſt. Navarr. Toletus, Suarez, & alij. Si ergo talis interpretatio abſque expreſſo ſtatuto, vel ſaltim dubio, procedere debet, multo magis erit practicanda, quando ſaltem in mente, & verbis exprimitur, ut probatur in hoc diſcurſu.

Neque obſtabit ſi dicat Eſcobar, ſuam doctrinam eſſe intelligendam, quando ſeptem, aut octo 55
teſtes id deponant aſſeverando. Nam multoties dictum unius præponderat, ex *gloſſ. ſingul. in l. Titio fundus* 73. *de condit. & demonſtr. verb. actiones*, ibi, *Vel erat homo cui videbatur credendum*, cui conſentit Rodrig. Suarez *in proœ. leg. fori, num.* 18. *ad fin.* Et cum ipſe aſſerat ſuſpicionem ſolam ſufficere, ut quis ad Collegium non admittatur, ſufficiet ad ſuſpicionem inducendam paucorum hominum aſſertio, & ex levibus conjecturis, ut docet Farinac. *de teſtibus, quæſt.* 63. *numero* 50. Sanchez *tom.* 2. *conſil. moral. libro ſexto, cap.* 3. *dub.* 4. *numero* 8. *&* 9. Qui etiam ad infamiam probandam ſufficere duos teſtes affirmat cum Felino, & aliis, *in cap. inquiſitionis, de accuſat.* cum duo teſtes ſufficiant in qualibet cauſa, ad perfectam probationem inducendam, ex latè traditis à Farinac. *ſupr. dict. quæſt.* 63. *cap.* 3. *ex n.* 232.

Idque

Idque in ſtatuto expreſsè conſtat ex verbis illis *pu-*
blicè, vel occultè. Nam vox *publicè* intelligenda
eſt de opinione multorum, vox autem *occultè* de
opinione paucorum, quæ nondum exiſtit in pu-
blicam affirmationem. Et tunc procedit doctrina
Bertazol. Maſcard. & aliorum, quos ſequitur Fa-
rinac. *ſup. numero.* 38. qui aiunt unicum teſtem
ſufficere, ad probationem, quando difficile, vel
56 impoſſibile eſt dari plures teſtes. † Quæ pro-
batio multo fortiùs in noſtro caſu procedet, cùm
repudiandus ſit à Collegio, qui maculatus perhi-
beatur, argumento textus elegantiſſimi *in cap.*
ſicut 6. *de ſimon.* illic: *Sicut ſimoniaca peſtis ſui ma-*
gnitudine alios morbos vincit: ita ſine dilatione
mox, ut ejus ſigna per aliquam perſonam clarue-
rint, de Eccleſia Dei debent eliminari. Ita ſimiliter
ex ſtatuto illico ac per aliquam perſonam dicatur,
aliquem eſſe impurum, & habere aliquam no-
tam, vel maculam infectæ radicis, ſtatim eſt ex-
cludendus, quia noſtris Hiſpanis ita odioſum eſt
hoc genus hominum, ut non ſolùm vera macula,
ſed & umbra, vel ſuſpicio execretur à Domino
Epiſcopo.

57 Neque cum ratione poterit quis de rigore ſta-
tuti queri, ut facit Eſcobar: cum talis rigor mul-
tum habeat juris, & rationis. Primò, quia Do-
minus Epiſcopus ita voluit ingreſſuros in ſuum
Collegium eſſe puros, ut contra eos nihil un-
quam ſit dictum, vel cogitatum, quemadmodum
potuit rectiſſimè nolle alios admittere, niſi hac
vel illa qualitate inſignitos, veluti ſi vocaſſet eos,
qui eſſent Sacerdotes, oriundos ex tali oppido,
vel provincia, vel familia, vel quod non ſint fo-
renſes, vel ſpurij, vèl divites, vel quod ſint con-
ſanguinei, cum poſſit teſtator adjicere rei ſuæ
quaſlibet conditiones, quæ ſunt licitæ, ex vul-
gari illo dicterio diſponat teſtator, & erit lex, *leg.*
verbis legis ff. de verbor. ſignificat. obſervan Lam-
ber *de jure patronat.* 1. *part. quæſt.* 9. *numer.* 52.
Mieres 1. *part. de majorat. quæſt.* 50. *ex numero*
primo & quæſt. 51. *ex num.* 1. *&* 2. *part. quæſt.* 1.
ex numero 30. Dom. Lara *dict. lib.* 2. *cap.* 4. *ex nu-*
mero 2. Otalor. *de nobilit.* 2. *part.* 3. *part. princ.*
cap. 7. *num.* 26. & Eſcobar 1. *part. quæſt.* 2. *tota.*
At conditiones requirentes puritatem quis un-
quam reprobavit; quis non laudabit? Otioſum
erit fundamentis adſtruere, quod apud nos ita
58 extolli ſolet. † Talis fuit clauſula majoratus Do-
mini Roderici Vaſquez de Arce, olim Regij
Conſiliarij, & Caſtellæ illuſtriſſ. Præſidis, qui, ut
refert Salazar de Mendoça *lib.* 2. *del Cardenal de*
España, cap. 34. diſpoſuit inter alia, ut majoratus
ſucceſſor eſſet nobilis, & purus in poſſeſſione, &
proprietate abſque aliqua fama, vel rumore con-
trarij, quam conditionem laudat ipſe Auctor, &
adjicit, *Muy licitas, y ſantas ſon eſtas condiciones,*
los que de otra manera lo ſintieren, demas que no lo
acertaran, ſe ponen à evidente peligro de ſer teni-
dos por inficionados.

Et ſi ut cognoſcatur, quid voluerit, diſponere
59 teſtator, attendenda eſt ejus qualitas, *leg. plenum*
12. *§. equitij, Digeſt. de uſu & habit. leg. vel uni-*
verſorum 12. *Digeſt. de pignor. Act. leg. cum alimen-*
ta 22. *Digeſt. de aliment. & cib. leg.* notant Maſ-
card. *de probation. concluſ.* 1417. *numero decimo*
ſexto, Alvarad. Mantic. Honded. Mieres, Menoch.
Caſanat. & alij plenè congeſti à Caſtillo *tom.* 5. *con-*
60 *troverſ. cap.* 84. *ex numero* 1. † Praxim ſtatuti ſua-
det Domini Epicopi qualitas cum fuerit nobiliſ-
ſimus, originem ducens ab illuſtriſſima familia de
Arellano Dominis de los Cameros, Comitibus de
Aguilar, Regia ſtirpe Regum Navarræ condeco-
ratis, quod probat Marineus Sicul. de rebus Do-
mino Epiſcopo Didaco Ramirio Vil. Hiſpan. *lib.*
24. *capit.* 69. Ubi agens de noſtro Iaeſculan, inter
cætera ſcribit. *Cujus paternum genus ab Arellano*
nobili familia originem duxit. Quod ſuccedente tem-
pore cauſa matrimonij, & affinitatis à Pharo quoque
cognomen accepit. Avus ſiquidem hujus Epiſcopi
Conchenſis nomine Ægidius filius fuit viri cujuſ-
dam nobilis, qui Cameris imperabat. Cui quoque
ſubſcribit Paul. Martir Rizo *in Hiſtoria de la*
Ciudad de Cuenca, 2. *part. cap.* 11. *fol.* 178. † Sed 61
maxima incuria, & negligentia eum vocat, *Don*
Diego Ramirez de Fuenleal. Cum tamen inter Epiſ-
copos Conchenſes nullus fuerit qui vocetur hoc
nomine. Ex duobus nempe Epiſcopis Villaeſcu-
ſanis, unum fecit, meritò in hac re damnandus.
Fuit nempe noſter vocatus D. Didacus Ramirez
de Villaeſcuſa, cognomine à patria ducto, cum
ipſe vocaretur *Ramirez de Haro.* (quod plerum-
que ea ætate contingebat, ut Doctor de Talave-
ra, apud Salmanticenſes, olim Regius Conſi-
liarius vocabatur Rodericus Maldonado, cujus
capella ſita eſt in Clauſtro Sanctæ Eccleſiæ Salman-
ticenſis, & ab eo vocatur, *la Capilla de Talavera.*)
Alter fuit Epiſcopus Conchenſis, longè poſterior
dictus D. Sebaſtianus Ramirez de Fuenleal, qui
fuit Collega in celeberrimo Collegio majori San-
ctæ Crucis Valliſoletano, & poſt varia obita mu-
nera, & officia fuit Conchenſis Epiſcopus, ut re-
fert Salazar de Mendoça, in Chronico del Car-
denal de España, *libro ſecundo cap.* 10. † Noſter 62
dictus eſt etiam *de buena memoria*, propter ejus
miram prudentiam, & multiplicem doctrinam,
nam fuit inter homines illius ævi doctiſſimus, &
notabilis, ut teſtatur Sandoval *lib.* 1. *de Carlos V.*
§. propter egregia facinora, & quia nempe fuit
Capellanus major Regum Catholicorum, eorum-
que ad Principes Archiduces Ambaſiator, & Ca-
rolum V. ſacro Baptiſmate tinxit, ut teſtatur Zuri-
ta *tom.* 5. *de los Anales, libro quarto* (licet San-
doval, ſupra ſolum ei celebrationi interfuiſſe do-
ceat, & ab Epiſcopo Tornacenſi baptizatum, ſed
major fides ſit penes Zuritam, & Stellam Calve-
te, & manus ſcripta Collegij, qui id aſſeverant
conſtanter) Valliſoletani Regij Conventus Præ-
ſes, Aſturicenſis, Malacitanus, ac tandem Con-
chæ Epiſcopus, quod percurrit eleganti carmine
Stella Calvete, qui ſcripſit librum del Viaje del
Principe in encomiis ad Conſtitutiones Collegij
præfixis.

Hæc memoriæ tanti viri litare voluimus, ut
obiter illum hiſtoriographum negligentiſſimum
moneremus, & benefici Principis memoriæ ex-
hiberemus nos gratos. Pergo ulterius. † Secun-
da ratio ſtatuti eſt, quia id ſit approbatum legi- 63
bus Regni, ut videmus *in leg.* 22. *tit.* 7. *libro*
primo Recopil. ibi, *Porque en algunos Collegios ai*
conſtituciones que no ſe reciban por Collegiales Chri-
ſtianos nuevos, mandamos ſe guarden las conſtitu-
ciones ſobre ello fechas por los fundadores. Quæ ver-
ba quodlibet ſtatutum rigoris plenum comprehen-
dunt, cum indiſtinctè, & generaliter loquantur
ex vulgari allegatione, *leg. de pretio de Publicia-*
na, cum adductis à Velaſc. *in locis comm. litt. I,*
numer. 55. Barboſ. *in axiom. cap.* 73. *numero ſexto*
& Eſcobar. 1. *part. quæſt.* 4. §. 31. *num.* 56. *fol*
59. Item, & à Summo Pontifice, ut conſtat ex
Bulla erectionis Collegij Domini Papæ Hadriani
VI. ubi datur facultas Domino Epiſcopo faciendi
ſtatuta, & ita adjicitur. *Et quæ ſic recepti, ac*
illius Magiſtri, Doctores, pro tempore exiſtentes
obſervare, & alia cujuſvis generis ſtatuta, ordina-
tiones,

tiones, & conſtitutiones laudabilia, & honeſta
faciendi, & edendi, &c. † Et ſic non eſt neceſ-
64 ſarium, ut de novo confirmentur à Principe, ut
minus bene voluit Joann. Garcia *de Nobilit. in præ-*
fat. §. de inſcriptione numer. 12. & ſeq. Quia hu-
juſmodi ſtatuta cum ſint clauſa in corpore Juris,
cenſentur leges generales, juxta tradita à Menoch:
libro ſexto de præſump. præſum. 40. numer. 25. &
aliis pluribus relati à Barboſ. *de clauſulis clauſ. 83.*
tota, & maximè, num. 5. & 6. Et in propoſito
noſtro tenet cum Vazquez Fray Hieronymo de la
Crux, *libro ſecundo de la defenſa de los eſtatutor,*
cap. 3. etſi ipſe alia via incedat, † Unde ceſſat
65 fatigata quæſtio, an ſtatuta ſint ſtrictè interpre-
tanda, quam multi exagitant apud Eſcobar. *part.*
1. quæſt. 5. §. 2. ex numero primo. Cevallos *4. tom.*
quæſt. 900. numer. 133. cum verius ſit ſtatuta,
cum contineant, & conſtituant jus civile, debere
recipere interpretationem civilem, ut docent Me-
noch. *de arbitr. caſ. 321. numer. 13. & conſ. 594.*
numero ſexto volum. 2. Maſcard. *de ſtatutis con-*
cluſ. 2. num. 15. Tuſchus *tom. 6. lit. S. concluſ.*
573. & 575. Giurb. *in conſuet. Meſſan. cap. 3. gloſſ.*
9. part. 1. à num. 4.

66 Ex quo ſequitur quod cum noſtrum ſtatutum
ſit lex, ſuccedit regula, *leg. proſpexit 12. ff. qui,*
& à quibus. ibi, *Quod quidem perquam durum eſt,*
ſed ita lex ſcripta eſt. Ubi ſervus qui ruri, vel
extra miniſterium mulieris erat, quando de adul-
terio accuſatur, non poteſt ab ea manumitti, quod
durum videbatur ex iis, quæ tradit Queſada *di-*
verſ. quæſt. cap. 16 ex numer. 9. Cujus rei ratio-
nem noſtro propoſito maximè congruentem red-
dit Zaſius *in leg. non omnium 20. numer. 19. de*
legib. Quem ſequitur Oſvvald. *lib. 1.* Donell.
cap. 13. lit. G. Quod talis ſervus potuit, etſi rure
degens, ex domina ipſa, vel conſervis aliquid
ſuſpicaſſe, vel intellexiſſe, aut de antiquis do-
minæ moribus aliquid dicere. Pari ratione in no-
ſtro caſu expoſcitur an cum mendico, vel veritate
contra oppoſitorem dictum ſit, vel auditum, ut
ex eo intelligatur, quomodo genus de quo inqui-
ritur audiat apud populum, & quid de eo ſen-
tiat, ut ſic Collegiales videant an ſit recipiendus,
vel non.

67 Tertia ratio ſtatuti politica eſt, & congruens.
Nam ſi tu in domum tuam velles recipere ali-
quem famulum, ut tibi miniſtret, & tibi quæ-
renti proponerentur duo juvenes apti ambo, æqua-
lis ætatis, generis, conditionis, & pudoris, verum
unus eorum falſo, & per mendacium male audi-
ret, & furem eſſe ſuſurraretur, ut apud nos dici-
tur *de malas manos, ó de malas mannas.* Hoc tamen
non impie, & crudeliter impoſitum fuerit, quia
ille in rei veritate erat bonus, & probus; alter
vero, ſine tali fama, nec nota eſſet. Quem ex iis
eligeres ad tuum ſervitium? Stultus profectò eſ-
ſet, qui notatum elegiſſet, quia malum ex quo-
cumque defectu, *gloſſ. in Extravag. execrabilis, de*
præbend. verb. vitæ puritate.

68 Rurſus ſi uxorem velles ducere, & tibi propo-
nerentur duæ fœminæ virgines ambæ, & caſtiſ-
ſimæ, æqualis ætatis, generis, pulchritudinis,
dotis, verùm per mendacium unius pudicitia,
& honeſtas aliquantulum diffamata eſt, quia
unus tantum neſcio quid callido commento di-
xit, licet ipſa caſtiſſima vixerit, altera hoc de-
fectu careret, quam earum duceres? Certum eſt
quod quamvis illa magnis virtutibus polleret,
ejus conſortium refugeres, quia etſi mendaciſ-
ſimè notata eſt quodammodo, & cuilibet homi-
ni cordato, & nobili, honeſte non licet eam
ducere, ut diximus *ſupra numer. 36.* cum vitreus
ſit honos mulierum, præcipue ſi ad uxorem du-
cendam concurrere debeant qualitates, quas ele-
ganter congerit Tiraquell. *in ll. connub.* & Ca-
rol. Scriban. *libro ſecundo politic. Chriſt. cap. 4.*
& ut ait Plutarch. *in Apophtegm.* quem refert Ti-
raquell. *in leg. 3. connub. num. 9.* Ornamentum, quod
mulierem honeſtiorem facit, non eſt aurum, non
ſmaragdus, non coccinus color; ſed quæ gravita-
tis, moderationis, & pudoris ſpecimen habent,
facit *lex palam. 43. §. non ſolum, & §. penult. ff. de*
ritu nupt.

Quod eodem modo in noſtro ſtatuto procedit,
cum enim ex duobus ſaltem oppoſitoribus, vel
tribus unum, verbi gratia, eligere teneat, con-
gruentius erit, & honeſtius puriorem, & omni
nota, & macula, & ruga carentem eligere,
quam alium notatum, etſi id fuerit per menda-
cium. Ratio eſt, quoniam in Collegio per oppo-
ſitionem nullum jus acquirat oppoſitor, ſed ex
electione à Collegialibus facienda dependeat, ut
ipſe Eſcobar agnoſcit, *1. part. quæſt. 7. numer. 11.*
& 34. † Electorque teneatur magis dignum eligere, 70
capite tertio de jure patronat. Concil. Trident. *ſeſſ.*
24. cap. 18. de reformat. poſt med. cum adductis
à Molin. *de primogen. libro ſecundo cap. 5.* Gutier.
lib. 2. Canon. quæſt. 11. Leſſio *de juſtit. & jur. lib.*
2. cap. 34. dub. 4. num. 6. & dub. 12. num. 50.
Azor. *2. tom. moral. lib. 6. cap. 15.* Barboſa *in*
collect. de Concil. ſup. ex numer. 136. Gratian. *tom.*
2. forenſ. cap. 211. numer. 16. & ſeq. Maſtrill. *de-*
ciſ. 206. Quod ipſa conſtitutio prævidit & ſtatuit,
illis verbis, *Antequam ad Collegium eligatur, unus*
ex Collegialibus ad patriam recipiendi vadat, &
afferat publicum Inſtrumentum teſtium fide digno-
rum, qui ſint conteſtes comprobantes talem recipien-
dum eſſe idoneum, & nullo modo trahere originem à
Judæis, vel Mauris, alioquin nullo pacto recipia-
tur quantumcumque alias qualificatus exiſtat. † Ubi 71
expendenda eſt illa vox *idoneum.* Nam idoneitas
conſideranda eſt reſpectu ſcientiæ, ætatis, mo-
rum, generis, & aliarum rerum ad Collegium
opportunis, ut expreſſit Concil. Trident. *dict. cap.*
18. illic, *peracto examine renuncientur quicumque*
idonei judicati fuerint ætate, moribus, doctrina,
prudentia, & alijs rebus ad Eccleſiam gubernandam
opportunis. Notant plures (quos tranſcribere
nolo) apud Barboſ. ibi, *numer. 127. & 140. &*
de officio Parochi, cap. 2. ex numer. 109. Ubi cum
dicat nobiliores eſſe præferendos, ita etiam dice-
mus, ex ſtatuto eſſe puriores præferendos, tan-
quam idoneiores.

Hic autem erit minus dignus judicandus, qui 72
etſi falſo rumore, eſt aliqualiter maculatus, quam
ille qui eſt limpidus, & purus exiſtit, ſine ullo ſu-
ſurro. Quare cum ex illis oppoſitoribus tenear
eligere digniorem ſi elegerim eum contra quem
nihil unquam fuerit dictum, nullum poteſt
adeſſe peccatum cum eligatur ille, qui ad præ-
bendam nullum jus habet, & cujus admiſſio
eſt in meo arbitrio. Quod magis fulcitur ex do-
ctrina Domini Chriſt. de Paz. *1. tom. de Tenut.*
cap. 32. numer. 67. † Qui in ea ſpecie docet, quod 73
cum per appoſitionem nullum jus habeat oppoſitor,
& probationes præcedere debeant, libera pote-
ſtas datur Collegio animum ſuum inſtruere, ex
qualicumque probatione, & ſic nulla probatio-
nis ſpecies cenſetur excluſa, imo qualiſcumque
probatio ſufficit ad non admittendum; quia cum
nullum jus ſit quæſitum, liberum arbitrium re-
linquitur Collegialibus. Quod ipſe probat ex Ja-
ſon. Maſtrill. Molin. & aliis, cui calculum quo-

Quæ

que probat ipſe Eſcobar *dict.* 1. *part. queſt.* 7. *n.* 146. *fol.* 157. *&* 2. *part. quaſt.* 4 §. 3. *num.* 87. Dum ait probationem, etſi non perfectam in hoc caſu admitti. Immemor quantum hæ doctrinæ repugnent traditionibus ſuis.

Et ut obiter animadvertam, & ex dictis verbis
74 ſtatuti colligitur falſam eſſe aliam ejuſdem traditionem, 1. *part. quaſt.* 6. §. 1. *numero fin.* Cum aſſerit ex conſuetudine introductum in communitatibus, & Collegiis mittendi ad hujuſmodi informationes militem collegam, aut Canonicum. Nam in noſtro Collegio non fuit introductum per conſuetudinem, ſed per expreſſa verba ſtatuti, & idem in omnibus Collegiis, & in S. Toletana Eccleſia ſtatutum eſt, ut per capitularem efficiantur informationes.

Quarta, & ultima ratio ſtatuti fuit. Quia in re
75 ſua quilibet eſt moderator, & arbiter, ut poſſit quidquid velit facere, *leg. in re mandata* 12. *C. mandati*; *leg. traditionibus, ff. de pactis, leg. etiam.* 18. §. *licet*, *ff. ſolut. matrim*, Atque ita potuit quaſcumque conditiones maluerit in fundatione apponere, dummodo non ſint contra jus, aut bonos mores, ut notavimus *ſupr.* & probant Gutierrez 4. *pp. quaſt.* 8. *num.* 2. Mieres, Lara, & infiniti adducti à Barboſ. *de Axiom. verb. res* 199. Et pro ratione eſt voluntas fundatoris, qui ita puritatem amavit, ut noluerit etiam per mendacium notatos admittere. Neque poterit queri de Collegio, qui propter eam cauſam excluditur cum poſſit in illum retorqueri illud Evangelij *Matth. cap.* 20. *Amice non facio tibi injuriam nónne ex denario convenisti mecum?* Conventum eſt inter oppoſitorem, & Collegium, ut juxta formam illius ſtatuti admittendus ſit, cui per oppoſitionem ſe ſubmiſit, & ideo ſibi imputare debet, *argumento leg. Imperatores* 34. *ff. de jure fiſc.* ibi: *tu te ipſe pœnæ ſubdidiſti*, notat Lara *dict. lib.* 2. *c.* 4. *numero* 27. *&* 61.

Quibus adjicies, quod conſiderat idem Eſco-
76 bar *dict.* 2. *part. quaſt.* 9. §. 3. *numer.* 87. *& ſeq.* 478. Extante ſuſpicione contra puritatem prætenſoris admitti non oportere, & ſic expellendum eſſe, quemadmodum homines malæ famæ non ſolum, verum & ſuſpectæ vitæ à Republica expelluntur ob ejus pacem, & quietem, ut probat cum Avendaño, & Matrillo *lib.* 3. *de Magiſtr. capit.* 4. *numero* 227. Quod neſcio an rigidius ſit,
quam practica noſtri ſtatuti. † Quemadmodum 77
multo durior eſt interrogatio illa qua utuntur Equites militiæ D. Jacobi, & Calatravenſis, qui interrogant teſtes ſi credunt prætenſorem deſcendere ex Judæis, vel Mauris. Quia credulitas eſt actus interior intellectus, & ita ſecundum affectionem bonam, vel malam poteſt affirmare teſtis, ut ſcripſit Frat. Hieronym. de la Cruz *lib.* 2. *de los eſtatutos*, *capite quarto* 4. §. *el tercer abuſo*, *fol.* 12. Sed cum natura hæc ſint facta, & juſtiſſima (fremant qui voluerint) & honoratiſſima, ad unguem ſunt obſervanda) quatenus contraria non fuerint pragmaticæ Domini noſtri Regis) ex traditis à Roas, Cevallos, Villar. Paz, Lara relatis ab Eſcobar 1. *part. quaſt.* 2. *numero* 11. *& ſequentibus.*

Hæc ſobitò hoc libello ſcripſimus, non tam 78
detractionis, aut æmulationis cauſa, quàm defenſione juſta, quæ à naturali jure proficiſcitur, impellente, *In hoc negotio*, (ut ferè in ſimili caſu inquit Cicero orat. in Q. Cæcil. de accuſatore in Verrem conſtituendo, *orat.* 4. *num.* 2. cujus verbis parcè detortis nunc utendum eſt) *illa merces judices conſolatur, quod hæc quæ videtur eſſe accuſatio mea, non potius accuſatio quàm defenſio eſt exiſtimanda. Defendo enim multos viros præſtantiſſimos, Collegium totum. Quamobrem ſi mihi unus eſt accuſandus, propemodum manere in inſtituto meo videor, & non omnino à defendendis hominibus ſublevandíſque diſcedere. Nam ſi hanc cauſam tam idoneam, tam illuſtrem, tam gravem non haberem, aut mihi cum Collegio cauſæ tantæ neceſſitudinis non intercederent, nullus eſſet qui meum factum, aut conſilium non poſſet reprehendere.* Sed cognita cauſa quis? Nemo, Hercule nemo, vel duo, vel nemo, neque item ipſe Don. Joannes de Eſcobar, in quem jactabo illud Hieremiæ *cap.* 12. *Tu enim docuiſti me adverſum te, & erudiſti in caput tuum.*

Salve, ô tu illuſtriſſimum, & præſtantiſſimum 79
Collegium, & noſtri animi tuæ magnitudini devoti ſpecimen libenter ſuſcipe, & erga te pietatem tui alumni libens agnoſce. Scio equidem difficile eſſe *Solem nubeculis obſcurari, & Pigmæorum in Herculem imbecilles eſſe vires. Sed quemadmodum à tuo conſortio arces vel minimam ſuſpicionem, ita exemplo tuo, vel minimam contra te offenſiunculam extare ſine talione non permiſi.

OBSER-

D. FRANCISCI DE AMAYA J. C. ANTIQUARIENSIS OBSERVATIONUM JURIS

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

De Principis poteſtate, de imperio ex lege Regia in eum tranſlato. Exornantur, & illuſtrantur Ulpianus *in l. 1. D. de Conſtitution. Princip.* & Juſtinianus *in §. ſed & jure quod inſt. de jure natur.*

SUMMARIUM.

1 *Principes non tam ob ſuam, quam ob publicam utilitatem creati*, & n. 3.
2 *Quid inter Tyrannum, & Principem interſit?* & n. 47.
4 *Hadriani ſententia aſſertur.*
5 *Princeps publicus dicitur parens.*
6 *Leges ſemper in commune commodum ferendæ.*
7 *Princeps nihil ſtatuere debet, niſi juſtum fuerit*, & n. 8.
9 Quod libet licet *Principi fugiendum.*
10 *Julia Caracallæ matris, proponitur infame reſponſum.*
11 *Quæ voluntas ſit neceſſaria Principi ad legem condendam?* & n. 13.
12 *Lex conſiſtit in ratione.*
14 *Expenditur* hæc l. 1. in verſ. utpotè.
15 *Poteſtas ſemper pertinuit ad populos, donec gentes Magiſtratus introduxerunt.*
16 *Princeps abſque tyrannide non poteſt inſtitui niſi à Republica.*
17 *Monarchia cæteris principatibus præſtat.*
18 *Romana Reſpublica primùm Regibus, deinde Conſulibus, poſtea Principibus regi conſuevit.*
19 *Quæ fuerit lex Regia de qua hic remiſſivè*, & latius numero 13. *& quid tranſtulerit*, numero 45.
20 *Frequentior de ea re ſententia proponitur & rejicitur*, & n. 21.
22 *Auguſtus regiam poteſtatem paulatim uſurpare cœpit.*
24 *An lex Regia fuerit tyrannica, & quo anno lata?* & n. 25.
26 *Verborum difficilium Ulpian. explicatio inquiritur.*
27 *Duareni ad ea verba interpretatio propoſita & rejecta.*
27 *Vera oſtenditur mens Ulpiani, & Senecæ, Dionisque verbis confirmatur*, & n. 29.
30 *Traditio Schifordegheri in examen adducta*, & n. 32. 37. & 41.
31 *Princeps poſt tranſlatam in ſe lege Regia poteſtatem eandem habet, quam antea populus.*
33 *Vox* populus *quomodo accipiatur?* & num. 36. & 38.
34 *Servus à civitate manumiſſus non fit libertus ſingulorum.*
35 *Aperitur quomodo dicatur dos jus univerſale?*
38 *Quomodo intelligendum ſit populum Roman. legem conſtituere?* & n. 40.
39 *Hæreditas pendente aditione dicitur domina.*
42 *Populus non poteſt excommunicare, remiſſivè.*
43 *An populus Romanus potuerit concedere privilegia?*
44 *Legibus ſolvi, quid?*
46 *Poteſtas abſoluta non conſideratur in Principe*, & n. 48.
49 *An ſubditorum bona ſint in libera Principis poteſtate*, & n. 50. 51. & 52.
53 *Agitur de interpretatione* l. Lucius 11. D. de evictione & n. 57. & 58.
54 *Diſcutitur an juſtè Imperator prædia ibi abſtulerit privato*, & n. 62.
55 *Ridcula aliquorum ejus facti ſpecies.*
56 L. ſi captivus §. 1. D. de captivis.
59 *Rhenus flum. Imperij Romani limes.*

60 *Milites Ripavienſes, & limitanei qui?*
61 *Prædia conceſſa militibus limitaneis ab Alexandro.*
63 *Ex cauſa publica utilitatis Princeps poteſt auferre jus quæſitum.*
64 *Agitur latè de intellectu*, l. deprecatio ad l. Rhod. de jact.
65 *Quomodo accipiantur communiter illa verba*, ego quidem mundi Dominus?
66 *Auguſto, Domitiano, & alijs divini honores oblati?* & n. 67.
68 *Orbis Domini Imperatores dicti.*
69 *Communis traditio referentium illa verba*, ego mundi Dominus *ad arrogantiam rejicitur.*
70 *Bart. & aliorum qui ad protectionem referunt exploſa traditio.*
71 *Joan. Ignei recenſetur, & refellitur explicatio.*
72 L. 4. D. de incendio, & leg. 1. Cod. de naufrag. lib. 10.
73 *Eudemon.* in d. l. deprecatio *direptus à publicanis, non à pyratis.*
74 *Vera ſpecies* dict. leg. deprecatio, & num. 75.
76 *Explicantur illa verba*, ego quidem mundi Dominus.
77 *Egregium Theodoſij dictum, & Traiani factum.*
78 *Diffinitio legis ex Chryſippo.*
79 *Cur ſe dominum mundi appellaverit Antonius?* & numero 82.
80 *Imperium Romanum mundi caput.*
81 *Romæ elogia.*
83 *Imperium Romanum ſub orbis appellatione dictum*
84 *D. L. ca locus explicatus.*
85 L. in orbe Romano de ſtat. hom. *explicata, remiſſive.*
86 *Orbis aliquando ſumitur pro imperio ſeu ditione.*
87 *Auctoris digreſſio in Rom. Imperium pro Summo Pontifice contra Oſualdum.*
88 *Quæſtio, an Imperator ſit dominus mundi, otioſa judicata.*
89 L. bene à Zenone *Cod. de quad. præſcript. explicatur.*
90 L. Item ſi verberatum §. item ſi D. de rei vind. & *qui agri limitati, remiſſivè.*
91 *An Princeps ſolutus ſit legibus* & n. 92. 93. 94 & 95.
96 L. digna vox, C. de legibus *explicatio*, & n. 100.
97 *Auguſtus veniam legis Voconiæ impetravit.*
98 *Quam quiſque legem aliis dixit, ſibi etiam dicere debet.*
99 *Platonis doctrina de Principe legi ſubjiciendo.*
100 L. Princeps, D. legibus *explicata & exornata*, & n. 103.
101 *Explicatio Cujacij ad caducarias leges illam referentis, refertur & rejicitur*, & n. 102.
104 L. ſi Auguſtæ D. de legat 2.
105 *Ultima pars* noſtræ legis primæ, *exornatur.*
106 Epiſtolæ *verbum, apud Jure Conſultos quid?* & n. 108.
107 *Quid in jure ſit*, Imperator reſcripſit, & *de Interpellationibus ad Principem factis?*
109 *Epiſtola formalis, quæ apud Suetonium.*
110 *Verba* d. l. 1. de conſti. vel per ſubſcriptionem ſtatuit *explicata.*

1 CUM Principes non tam propter ſuam, quàm ob publicam ſubditorum utilitatem, creati, & electi fuerint: teſte Platone *libro civili, ſeu de regno, & in Dialogo Critias*, Ariſtot. *lib. 3. Politic. cap. 4. & 5. & lib. 5. cap. 10.* Poteſtatem, quam habent, ad populos regendos, ad nullum alium ſcopum referre debent quam ad civium juſtum incrementum, & conſervationem. † Illud enim inter 2
Principem, & tyrannum intereſſe conſtat, ut Ariſtot. *ſuprà* notavit & ex Platon. & aliis Pet. Greg. *lib. 6. de Repub. cap. 18. numero 19. & 20.* Joan. Cochier. Theſaur. *aphoriſ. politic. lib. 3. cap. 5. & lib 6. cap. 12.* Pet. Faber *lib. 3. ſemeſt. cap. 16.* quod objectum tyranni ſit, facere quod placet, Regis autem quod ſolum honeſtum videt. † Unde graviter ut ſolet Seneca *lib. 1. de* 3
Clement. cap. 14. Reges ad hoc ſolum creatos aſſerit, ut tutores & patres ſtatus publici, his verbis: *Hoc quod parenti, etiam Principi faciendum eſt, quem appellavimus patrem patriæ, non vana adulatione adducti, cætera enim cognomina honori data ſunt magnos & felices & Auguſtos diximus, & ambitioſæ majeſtati quidquid potuimus titulorum congeſſimus, patrem quidem patriæ appellavimus, ut ſciret datam ſibi poteſtatem patriam, quæ eſt temperatiſſima, liberis conſulens.* Cui congruit piiſſima Alphonſi Regis, *lex 2. tit. 10. part. 2* † Sic 4
Hadrianus referente Spartiano ſæpe in concione dicebat, *Ita ſe rempublicam geſturum, ut ſciret populi rem eſſe non propriam.* Nam ut rectè ait Cic. *lib. 8. epiſt ad Attic. epiſt. 11.* ibi, *Ut gubernatori curſus ſecundus, Medico ſalus Imperatori victoria, ſic Reipublicæ moderatori beata civium vita propoſita eſt.* † 5
Hanc Princeps parens publicus dicitur, Caſſiod. *lib. 4. epiſt. 42.* & Claudia 4. *conſ. Honor. verſ. 294* & Paul. *in l. 3. in princ de offic. præfecti vigil.* † Qua propter ſem- 6
per id debet ſtatuere ſuis legibus quod in commune Reipublicæ commodum redundet, tradit Morla *in empor. tit. de legibus numero 16.* Anguian. *de legibus lib. 1. controv. 1. num. 11.* † Neque aliud Princeps ſua 7
poteſtate gerere debet, quàm quæ poteſtatis ſunt; hoc eſt, quæ juſtè poteſt, ut dicebat Anthemius *in Novella de bonis vacantibus, facit l. filius 15. de cond. inſt. l. digna vox Cod. de legibus, l. fin. Cod. Th. de appell.* & vulgaris Claudiani locus *ſupra.*

Nec ibi quid liceat, ſed quid feciſſe decebit.
Occurrat.

Et ut eleganter Theodoricus apud Caſſiodorum ait, *Cum omnia poſſimus, ſola nobis credimus licere laudanda.* Seneca *in Octavia act. 2. verſ. 44.*

Id facere laus eſt quod decet, non quod licet.

Notat Pet. Fab. *in l. non omne 14. de reg. jur* Mart. del Rio *ad Senec. ubi proxime & 3. p. verſ.* 370 & Giurb. *conſ. 1. numero 26.* † Modeſte itaque utatur poteſtate 8
ut ita loqui poſſit, *Ego ex omnibus mortalibus* (verba ſunt Senecæ lib. 1. de Clem. cap. 1.) *placui, electuſque ſum, qui in terris Deorum vice fungerer: ego vitæ neciſque gentibus arbiter, qualem quiſque ſortem, ſtatumque habeat in manu mea poſitum eſt. Quod cuique mortaliũ fortuna datũ velit meo ore pronunciat. Ex noſtro reſponſo lætitiæ cauſas populi, urbeſque concipiunt. Hæc tot millia gladiorum, quæ pax mea comprimit, ad nutum meum adſtringentur. Quas nationes funditus excindi, quas transportari, quibus libertatem dari, quibus eripi, quos reges mancipia fieri, quorumque capiti regium circundari decus oporteat, quæ ruant urbes, quæ oriantur, mea juriſdictio eſt. In hac tanta facultate rerum non ira me ad iniqua ſupplicia compulit, non temeritas, non ipſa oſtentandæ per terrores potentiæ dira, ſed frequens magnis imperiis gloria. Conditũ, imo conſtrictũ apud me ferrum eſt. Summa parſimonia etiam viliſſimi ſanguinis ſic me cuſtodio tanquã legibus quas ex abdito ac tenebris in lucem evocavi, rationem redditurus ſim Hodie diis immortalibus ſi à me rationem repetant annumerare genus humanum paratus ſum.* † Neque enim illud. *Quod li-* 9
bet licet apud rectum Principem exaudiendum eſt: nã ut ſapientèr ait idem Seneca *lib. 3. de beneficiis c. 37.* ibi, *Hæc eſt regnum nolle regnare cum poſſis.* † Quibus 10
damnabimus Juliæ, Antonini Caracallæ matris turpe, & infame reſponſum, *Si libet licet, an neſcis te Imperatorem eſſe, & leges dare, non accipere,* refert

refert Spartianus. Nec non alterum portenti illius generis humani Caligulæ, qui dicere conſueverat docente Suetonio *in eo cap. 29. E' omnia in omnes licere.* Obſervant Horoſcius *in p æſenti numero 26.* Connan. *libro 1. comment. cap.* 16. *numero* 9. Corraſ. *lib. 2. Miſcellan. cap. 25. n. 1.* Petr. Gregor. *lib. 9. de Rep. cap. 1.* Cokier *lib. 2. theſaur. polit. c. 2.* Giurb. *ſup. n. 32. & 33.*

11 Quæ cum ita admittenda ſint conſtat jam Principis non quamlibet voluntatem legem eſſe etiam in re privata, ſed eam voluntatem neceſſariam eſſe, quæ tendat ad legem condendam rationis ſale conditam, diligentique excuſſione facta cum ſapientum conſilio, *l. humanum, Codic. de legibus*, junctis quæ tradit Morla. *in emp. titul. de legibus quæſtione 3.*
12 *ex numero* 6. † Nam lex conſiſtit in ratione, *cap. conſuetudo 1. diſtinct. c. erit autem 4. diſtinct.* Anguiano *dict. l. 1. contr. 1. & 2.* & ideò in placito Principis includitur non quod libuerit, ſed quod juſtum, & rationabile ſit. Idque indicat vox *Placuit* in noſtra lege quæ à verbo *placere*, deducta ſignificat *ſtatuere, probare, decernere*, ut notavit Connan. *lib. 1. comm. cap. 16.*
13 *numero* 9. Schard. *de verb. jur. verbo placere.* † Ut enim Princeps faciat aliquam legem non ſolùm requiritur, quod ſtatuat, verùm quod ita ſtatuat, ut ſit lex poſtquam edictio juſſum, & præceptum ſit, ne alios actus operetur ultra intentionem agentis, *l. ex ſtipulatione, Codic. de ſentent. & interloq. l. non omnis 19. D. ſi certum petat.* obſervat Morla. *ſupra in præmiſ. numero 15. circa fin.* & Anguianus *dict. libro primo, controverſ. 4. numero 9. & 13.* Horoſcius poſt Accurſ.
14 *hic numero 4.* † Hujuſce rei eam eſſe rationem ſubnectit Ulpian. *in verb. utpotè*, quaſi denotet, quod cum populi poteſtas fuerit lege Regia in Principem tranſlata, legis condendæ poteſtas, quæ penes Rempublicam erat, transfuſa eſt in Principem, qui ex
15 ea facultate condere poterit leges, & decreta. † Quod ut clariùs explicetur, adverte apud omnes ferè gentes primum quidem jus, omnemque poteſtatem apud populum fuiſſe: verùm cum animadverteretur non rectè poſſe populum hoſtes avertere, violentias, & rapinas propulſare, gubernationem rectam inſtituere, & communitatis commodis providare niſi Magiſtratibus, aut Rectoribus conſtitutis, cum ea ſit populi natura, ut non probe ſibi conſulere poſſit, qui ira & furore potius in conſultando movetur, quam conſilio, inſtituti ſunt Magiſtratus, & Gubernatores, notant Petr. Gregor. *lib. 1. de Repub. cap. 1. & 2. & l. 5. cap. 30. numero 20.* Covarru. *in pract.*
16 *qu. cap. 1. num. 2.* † Unde ipſe Rector, ſeu Princeps ab alio quam ab ipſa Republica conſtitui non poteſt juſtè, & abſque tyrannide. Ergo quælibet Reſpublica poteſtatem quam habet poteſt in alium, vel alios tranferre; in unum, ut in Monarchiæ Principatu, vel in plures ut in Ariſtocratia, ſeu Optimatuum ſtatu, in pauciores ut in democratia quando major pars civium ut ſic violenta gubernatio popularis, ſeu Ochlocratia evitaretur, docet Auctuarium Politicum *lib. 2. de Repub. adminiſtr. libro 2. cap. quarto*
17 † Inter quas gubernationis ſpecies Monarchia præſtancior eſt, & cæteris principatum formis præferenda, firmant Petr. Gregor. *lib. 5. de Rep. cap. 1. & ſeq. & lib. 18. ſyntagm. cap. 2.* Joan Cokier *theſaur. polit. lib. 1. cap. 3.* & eleganter confirmat Dio *lib. 5. qui de Romana Rep.* differens ait: *Etenim vero quemadmodum Reſpublica in meliorem, ac ſalubriorem formam (neque enim fieri poterit ut ſub populi Imperio ea diutius eſſet*
18 *incolumis) fuerit commutata expoſitum eſt.* † Hinc Reſpublica illa Romana cum Reges initio elegerit, poſteàque in annales Conſules ſummam poteſtatem contulerit, tandem Monarchiæ formam ſortita in Auguſtum Cæſatem omne ſuum imperium poteſtatemque contulit lege Regia de ejus imperio lata.

Sed quæ fuerit hæc lex Regia, ejus hìc meminit Ulpian. & Juſtinian. *in l. 1. §. ſed, & hoc ſtudioſum, Codic. de vetere jure enuclean.* quæque lex imperij dicitur *in l. 3. Codic. de teſtament.* & Auguſtum privilegium *in l. unica, D. de caducis tollendis*, & regimenta Reipublicæ *in l. unica, D. de officio præfecti Prætor l. 1. D. ad legem Juliam de abitu, l. Barbarius de officio Prætoris cap. 1. diſtinct.* 8. maximè ſolet inter Interpretes controverti, ut conſtat ex Horman. Charond. Alcia. Corraſ. & aliis, quos laudat Covarruv. *ſupra numero* 3. Duaren. *lib. 2. diſp. cap.* 19. Contio *libro 2. lectio. cap. 8.* Govean. Menchaca, & relatis à Pichard. *in dict. §. ſed & quod Principi*, Connan. *lib. 3. comm. cap. 16. numero* 3. Mendoza *lib. 1. de pactis cap. 1. n. 14. & ſequent. & lib. 3. cap. 13. numero* 2. Anton. Fab. *in Juriſprud. titul. 2. princ. 8. illat. 1.* Suarez contra Regem Angliæ *lib. 3. cap. 2. numero* 12. Petr. Gregor. *de Republ. lib. 9. cap. 1. & lib. 13. cap. 12. num. 14. & lib. 47. ſyntag. cap.* 20. Gaſp. Schifordegher. *lib. 3. ad Anton. Fab. tract. 19. quæſt.* 1. Borrell. *de præſtant. Regis cap.* 31. 19
ex num. 12. † Frequentiori tamen calculo obtinuit legem Regiam (non Rhenniam, ut ſomniat Corraſ. *lib. 6. miſcellan cap. 8.*) idcirco dictam quod jus reges creandi lege lata Romulus populo Romano conceſſerit, ut Livius, & Halicarn. ſcribunt. Proindéque Tarquinij Servio Tullo objiciebant, quod injuſſu populi Romani regnum invaſiſſet. Cum itaque Octavian. Auguſtus à populo creatus eſſet Imperator, videtur antiqua illa Romuli lex (quæ Regia dicta eſt, quod ea ad populum jus creandi Reges pertineret) in uſum revocata. Ita Corraſius cui adhærere viſus eſt Petr. Faber. *libro 2. semeſt. cap. 2.* (dum ait ex eadem lege Regia Romuli introductam fuiſſe in liberos parentum poteſtatem) & ſequitur Valentin. Forſteros *l. 1. hiſt. juris cap. 32. num. 6.* Borell *ſup. d. cap. 31. num.* 13. 20

Verùm hæc non placent, quoniam poſt exactos Reges, exſoleverunt Romuli leges, lege ad id Tribunitiâ latâ *l. 2. §. ex actis 3. D. de orig. jur.* Govea. *lib. 2. lect. cap.* 21. quas tamen poſt tot ſæcula ſuſcitatas fuiſſe non credo. Deinde quia non ſatis conſtat, an hæc lex poteſtatem dederit populo Regem creandi, an Senatui; cum Livius doceat; Ancum Martium à populo creatum, & poſtea Patrès electionem approbaſſe, & Dionyſius aſſerat contrarium, ut agnoſcit Sabellicus *libro 4. hiſtor. Enneade 2.* & tamen electus fuit, quoniam Numæ erat nepos. Scimus quoque Tarquinum Servio Tullo ſocero mortem intuliſſe, ut avi ſui Tarquinij regnum repeteret: ſic enim & diſceptatio prius intervenerat in concione de hac re inter eos, in quâ Tarquinus accito populo acerbè Servij perfidiam incuſabat, quod avito ſe regno ſpoliaſſet, ut ſupradicti commemorant Auctores, & Sabellicus, *lib. 5. Ennead. 2.* ergo ſi lex aliqua Romuli eſſet, non hunc pro ſe Tarquinus adduxiſſet rationem. Ruſus ſententia Corraſij apertè corruit *ex hac l. 1.* ibi, *Nam lege regia, qua de ejus imperio lata eſt*, quæ verba niſi de Imperatore intelligi non poſſunt, cum denotent in individuo Imperatoris latam legem. Et Juſt. id adſtruit. *in dict. l. 1. §. & hoc ſtudioſum*, ibi, *Cum enim lege antiqua quæ regia nuncupabatur omne jus, omniſque poteſtas populi Romani in Imperatoriā tranſlata ſunt poteſtatem.* Ergo ad poteſtatem in Imperatorem transferendam lata fuit illa lex Regia. 21

Quare dicendum eſt cum Covarru. *ſupra*, quod cum Auguſtus rerum potitus eſſet devicto Antonio, ne videretur ſtatim veterem Romanæ Reip. ſtatum uſurpare, & tyrannide eam opprimere, paulatim regiam poteſtatem cœpit aſſumere; nam Con- 22

ſulatum per decennium accepit, & cenſuram, mox
tribunitiam poteſtatem perpetuam,& legum regimen
æquè perpetuum,ut ait Suetonius *in eo cap.*26.*&* 27.
(Ubi nota *Legum regimen*, idem eſſe,ac quod *lib.* 5.
Strabo dixit, jus omne belli,& pacis in eum tranſ-
latum) conſentit etiam Deo *lib.*53. Auguſtum aſſe-
rens Imperatoriam majeſtatem in decem annos acce-
piſſe, & his finitis prorogatam donec Monarchiam
perpetuo fuerit adeptus, ut Zonaras quoque adſti-
23 pulatur. † Quod ut commodius fieret, lex illa fuit
lata, quæ Regia dicta, id eſt, de regno ſeu Impe-
rio Principis, ut deſignaretur unus qui omnem po-
puli poteſtatem, ſicut ſolebant, Reges obtineret.
Quæ omnia eleganter indicat Tacitus *lib.*1.*annal ſta-
tim in princ.*ibi, *Arma in Auguſtum ceſſere, qui cuncta
diſcordiis civilibus feſſa nomine Principis ſub impe-
rium accepit.Poſito triumviri nomine Conſulē ſe ferens
& ad tuendam plebem tribunitio jure contentum, ubi
militem donis, populum annona,cunctos dulcedine pel-
lexit inſurgere paulatim munia Senatus, Magiſtratuū
legem in ſe trahere nullo adverſante.* Quidquid itaque
habuit Reſpublica latenti alluvione in Principem
fuit tranſlatum.

24 Ex quo deducit Conna. *ſupra*, legem hanc magis
tyrannicam fuiſſe, quàm juſtam. Quod non recte
dictum putarem: nam ut Dionis ſcripto docemur
*lib.*53. Auguſtinus oratione in Senatu habita Impe-
rium deponere tentavit, & Senatus eum coëgit
Rempublicam adminiſtrare.Proinde cum frequenter
etiam dicenti acclamaſſent, ubi peroravit multis om-
nes eum verbis precati ſunt, ut ſolus imperij ſum-
mam gereret multiſque, quibus id perſuaderent, ad-
ductis argumentis tandem eo compulerunt, ut prin-
cipatus ſolus obtineret. Hac arte Cæſar cum ſe velle
Imperium ſimulaverit, effecit, ut ei à Senatu popu-
loque confirmaretur. Quod etiam ſequentium tem-
porum longa, & diuturna approbatione eſt re-
ceptum, & confirmatum. Nam apud Suetonium
legimus *in Caligul. cap.* 15. ibi, *Ingreſſo urbem ſtatim
conſenſu Senatus, & irrumpentis incuriam turbæ jus,
arbitriumque rerum commiſſum eſſe.* Et Veſpaſiano
idem datum nos docent Tacitus *lib.*4. *hiſtoriæ*, & alij
laudati à Baron. *tomo* 1.*annal.anno Chriſti* 71. *num.*5.
Pet, Greg. *de Repub.lib.*7.*cap.*19.*num.*7. Quinimo, &
Dio ipſe *ſupra* de Auguſto loquens ſubdit. *Porrò
Auguſtus cum alia, quæ ad imperium pertinerent ma-
jori jam ſtudio, quippe cum id ultro eſſe oblatum,
25 egit* † Lata eſt ergo hæc lex Regia meo videri anno
ab urbe condita 729. Octaviano X.& Cajo Norbano
Flacco Conſulibus, ſi Dioni credimus, *dict. lib.* 53.
dict.hiſt. qui ita loquitur. *Auguſto X. & Cajo Nor-
bano Coſ. Kalend. Januariis Senatus juramento confir-
mavit, ſe ejus acta approbare, cumque jam urbi appro-
pinquare diceretur, omni legum neceſſitate eum Senatus
liberavit, ut veluti demonſtratum à me eſt, verè cum
plena poteſtate perfectéque ſui juris, legibúſque ſolutus
agere, aut non agere omnia ſuo poſſet arbitrio.* Et
hanc legem Romæ in æs inciſam adhuc durare ex
Briſon. *lib.* 2. *de form.* Onuphrio Hothmano, ut
aliis liquet & Mendoza *dict. cap. quinto, numero* 32.
26 docet.

Sed variis certatum eſt ſententiis, quid Ulpian.
voluerit oſtendere illis verbis. *Populus ei, & in
27 eum omne Imperium poteſtatemque tranſtulit.* † Nam
Duarenus *l.* 2.*diſput. cap.* 19. ita accipit, quaſi lege
Regia collata fuerit poteſtas Principi, non tantum
in provinciales, & ſubjectos populo, verum, & in
ipſum etiam populum, neque in ſingulos tantùm,
ſed & in ipſum populum, ut univerſos, quam in-
terpretationem ſequuntur Corraſ. *hîc numer. ſeptimo*,
Weſemb. *in parat. hujus titul.* & Schifordeg. *dict.*
28 *libro* 3. *tractatu* 19. *quæſtione* 11. *circa finem.* † Quod
non admitto, cùm certum ſit eo ipſo quo Princeps
in populum ipſum habuit poteſtatem, conſequenter
& in provinciales habuiſſe, *argum l.Claud.* 16. *D. qui
potiores.* Populus enim ſi ſub ſe provinciales habe-
bat, ſubditus jam Principi factus, quis de eorum
ſubjectione dubitaret? Neque obeſt vox illa, *&*,
quæ demonſtrat etiam in alium datam fuiſſe poteſta-
tem. Reſpondendum etenim eſt non ad id referen-
dam, ut alium includat, in quem data quoque ſit
poteſtas, ſed ita accipiendam, ut non ſolùm omnem
ſuam poteſtatem ei, id eſt, Principi dederit; verum,
ut in eum, id eſt, populum eam poſſet exercere. † 29
Quomodo procedit Senecæ locus *epiſtol.* 14. ibi,
*Gratioſi timeantur viri, interdum ſinguli, quibus pote-
ſtas populi, & in populum data eſt.* Sic ferè loquitur
idem Ulpian. *in l. itaque fullo* 12.*§.ſed etſi,D.de furt.*
ibi, *Et contra ipſum Dominum dabimus furti actionem,
necnon & ipſi Domino dari placet.* Et in noſtro pro-
poſito Auguſtus apud Dionem eodem loquendi mo-
do utitur *l.*53. Senatui alloquens: *Neque ſtultitiæ me
damnabitis, quod imperium in vos, ac principatum tot
terrarum aſpernor.* Rectéque ſenſit Conn. *l.* 1. *com-
ment.cap.*16.*num.*2.& Govean.*lib.*2.*lect.cap.*30.popu-
lum non ſolùm poteſtatem ſuam Principi tribuiſſe,
verum & ea ſe ſpoliaſſe, & ſic tranſtuliſſe, ut nihil
ſibi retinuerit, neque illum imperij participem fe-
cerit, ſed ſolum unum Imperatorem eſſe voluiſſe,
ita ut unus imperaret, & ipſi omnes imperanti
parerent, quod Dionis auctoritate *ſupra* con-
venit.

Unde venit examinanda Schifordeg. traditio *dict.* 30
quæſtione undecima, qui contra Oſuald. *l.* 7. *Donel.
cap.* 25. *littera* ... tenet Imperatorem poſt legem
Regiam majorem habuiſſe poteſtatem, & plus juris
quam populus habebat. † In qua re aſſentior Oſuald. 31
qui rectè monet eandem, non majorem poteſtatem
habere ex regula, *l. traditio* 20. *D. adquirend. rerum
domin. l. nemo plus juris* 54. *D. de regulis juris.* Unde
conſtitutio Principis, legis habet vigorem, ut in
noſtris juribus, non verò plus valet aut poteſt. Si
enim Princeps eâ ratione ſuperior eſt, & quidquid
ſtatuerit legis habet vigorem, quia populus omnem
poteſtatem ſuam in eum tranſtulerit, ut ratiocina-
tur Ulpian. *hîc*, ergo ſolùm illam poteſtatem in ſe
habet, non aliam minorem vel majorem. † Neque 32
quidquam adverſùs hanc ſententiam molitur Schi-
fordegherus, quod magnam nobis ingerat hæſita-
tionem. Nam ſicut Princeps hodie poſt in ſe tranſ-
latam poteſtatem legibus ſuperior eſt, quia eas po-
teſt abrogare, vel immutare, ita & populus. † 33
Populus autem non eſt Titius vel Sejus ille, aut ille
civis, ſed eſt nomen collectivum univerſale ſigni-
ficans civium univerſitatem, diverſum tamen, à
perſonis quas ſub ſe continet, veluti, *legio*, *grex*,
ut eleganter docuit Pompon. *in l. rerum mixtura* 30.
D. de uſu cap. ibi, *Non autem grex univerſus ſic ca-
pitur uſu, quomodo ſingulæ res, non idem tamen
univerſi gregis ulla eſt uſucapio, ſed ſingulorum ani-
malium.* Itaque cum dicimus *Populum*, *Collegium*,
quandam perſonam fictam repræſentamus ſepara-
tam ab individuis populi, vel collegij. Quæ uni-
verſitas unius vicem ſuſtinet, ita ut quidquid ab
ea factum fuerit, ab uno, non à pluribus factum
videatur, *l.* 1. *D. quod cujuſque univerſit. junct. l.
mortuo* 22. *D. de fidejuſſor.* † Et ideò ſi libertus
fuerit à civitate manumiſſus, non ſingulorum eſt 34
libertus, ſed Reipublicæ tantum, *l. ſed ſi hac* 10. *§.
qui manumittitur*, *D. de in jus vocando*, *l. in tantum*
6.*§.univerſitatis. D. de rerum diviſ.* tradit Covarruv.
in cap. alma mater 2. *part.§.*1.*numero* 7.*verſ.tertio eſt
notandum*, & noſter Anton. Pichard. *in §. uni-
verſitatis Inſt.de rerum diviſ.*† Quod à jure non eſt ab

ſurdum 35

ſonum : nam *dos* dicitur ſecundum veriorem defini-
tionem, quam defendit Barboſa *in Rub. D. ſolut. ma-
trimon. 3. part. à num.* 1. Jus univerſale ſub ſe conti-
nens res dotales. At ſi verè & realiter conſideretur
Dos nihil aliud eſt, quàm res dotales; prout totum
non differt à ſuis partibus, ſed ſecundùm juris fictio-
nem fit corpus imaginarium, quod veluti perſona
quædam ſub ſe continet res illas, ſicut *hæreditas, ſo-
cietas, exercitus, legio, grex, peculium*, docet Barboſ.
ſupra, & Pichard. *de acquirend. hæred. cap. 2. num. 7. &*
36 *ſequentibus.* † Ita eodem modo de populo dicemus;
qui una perſona cenſetur ſeparata à popularibus, *l. 2.
D. quod cujuſque univerſ.* Hic tamen populus Princeps
erat, & qui leges ferebat, in cujus locum ſucceſſit
37 Princeps, ut Ulpian. docet *in præſenti.* † Ridiculus
ſanè eſt Schifordeg. dum ait : *Quia enim dicemus
populi poteſtatem, & in populum fuiſſe, cum abſurdum
ſit populum, ut univerſos ſtatuiſſe in ſemetipſum, quo-
modo potuit habere poteſtatem in ſemetipſum populus?
Cum nemo ſit membrorum ſuorum Dominus, neque ſibi
imperare nemo poteſt, l. penul. de arbitr. l. liber homo, D.
ad legem Aquil.* Nam ſecundùm hanc argumenta-
tionem, ſequitur populum Romanum legem non
38 potuiſſe condere, quod dictum ineptiſſimum eſt. †
Conſtituebat ergo populus, non ut quis ſibi conſ-
tituit, & legem ponit; ſed ut quædam perſona ut
dixi, ſeparata, & in abſtracto exiſtens, in cujus lo-
cum ſubrogatus eſt Princeps. † Exemplum ſit hæ-
39 reditas; quæ jacens eſt, pendente hæredis aditione
perſona vocatur, & domina *l. non minus* 31. *D. de
hæred inſtit* cum latè tradit. à Pichard *in Rub. de hæred.
inſtit. n. 15. & in lect. ad tit. de adquirend. hæred cap.* 2.
Poſt aditionem tamen hæredis evaneſcit illa domina
ſub cujus dominio res erant, & ſuccedit Dominus
alius, id eſt, hæres. † Idem in populo, poſtquam
40 lege Regia omnem ab ſe abdicavit poteſtatem, eva-
nuit illa perſona populi, & ejus locum accepit Prin-
ceps. Quo ſenſu dicitur populus Principi ſuam po-
teſtatem transtuliſſe, quæ etiam & in ipſum populum
41 erat. † Ex quo neſcio quomodo argumentum dedu-
cat Schifordeg. ut Principi majorem concedat pote-
ſtatem. Nam quod Princeps poſſit hodiè animadver-
tere in populum, ut univerſos (quo loquendi genere
ſemper loquitur, fateor, ſed non poteſt animadver-
tere in populum prout erat Princeps; & perſona illa,
quæ jam non eſt poſt legem Regiam, & illa factio
42 quædam erat, quæ non poteſt puniri. † Quemad-
modum ob eam rationem, ne quem excommunicari
c. Romana 5. *§. univerſitatem; lib. 6. de ſentent. excommun.*
Cum latè traditis ab Hugolino *de cenſur. tab. 1. c.* 26.
Covarru. & aliis quos laudat, Saurus *lib. 1. theſaur. ca-
ſuum conſc. c. 8. n. 15. & 16.* Avila *de cenſur. 2. part. cap.
dubit.* 5. Marius Alterius *de cenſur. lib. 3. diſp.* 10. *cap.
6. per tot.*
43 Ultimò fallitur idem Schifordeg. aſſerens popu-
lum Romanum non potuiſſe concedere privilegia,
quod Princeps potuit. Ignoravit hoc profecto : nam
legimus Scipionem Africanum privilegium acce-
piſſe à populo ut antequam per leges liceret Ædilis
fieret, Julium Cæſarem ut abſens poſſet Conſula-
44 tum petere, Appian. *de bello civili. l.* 2. † Idque *legi-
bus ſolvi* dicebatur, Sueton. *in Julio cap* 18. hujuſque
privilegij memini idem Sueton *inferius cap.* 28. eodem
tendit privilegium Caij Marij apud Plutar *in eo, & de
Cicer. reditu.* Et Veſpaſianum, Auctor eſt *in eo cap.* 8.
inſtrumentum confeciſſe quo continebantur penè ab
exordio verbis Senatuſconſulta Plebiſcita de ſocieta-
te, & fœdere, ac privilegio cuique conceſſis. Sic apud
Cicer. *lib. 2. de legib.* Publicola, & Fabricius privile-
gium acceperunt, ut contra prohibitionem Legum
XII. tabul. in urbe ſepelirentur, & apud Dionem
lib. 36. lex Cornelia lata eſt à Sexto Cornelio Tribuno
plebis; quâ cautum ne cui alicujus legis diſpenſatio
concederetur à Senatu, niſi ducenti interveniſſent
Senatores. Docet Aſcanius *in argumento hujus legis
Corneliæ*, & meminit Rolin. *lib. 6. antiquit. cap.* 16.
circa finem, congruitque Cic. *lib. 3. de Repub.* ibi, *Lex
naturæ immutabilis eſt, cujus eſt interpres, & lator Deus,
neque hæc eſt alia Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia
poſtea neque per populum, aut Senatum ſolvi poteſt.*
Hinc jam liquet non rectè hæc vidiſſe Schifor-
deg.
Ex quibus infero, hac lege Regia non fuiſſe ita 45
poteſtatem translatam in Principem, ut abſolutè
quidquid vellet faceret, *ut ſupra* notavimus, ſed juſtè,
& pro merito, & juſtitia gubernet, & omnia ad
normam, examenque Reipublicæ liberæ adminiſtret,
ut minuit Dio *lib. 53. hiſtor.* de Imperatore agens. *Ad
hunc itaque modum ratione eorum nominum, quæ in po-
pulari civitatis ſtatu uſurpantur, omnem totius Reipu-
blicæ poteſtatem accipiunt, ac regiam etiam, niſi quod
invidiam nominis vitant.* † Poteſtas quippe abſoluta 46
in Principe nunquam conſideratur, cum ea magis in
tyrannidem tendat, quàm injuſti Imperij guberna-
tionem. † Nam qui publicum non attendit com- 47
modum, qui pro arbitrio dominationem exercet, qui
nullis ſubjacet legibus, ſed violentia quadam, & fu-
rore omnia profanat, tyrannus erit, ut ex Ariſtot.
& aliis obſervat Petr. Gregor. *lib. 6. de Republ. cap.* 18.
numero 9. At Princeps eſt qui juſtè omnia metitur,
& (ut verbis utar Senecæ noſtri *lib. 1. de clement. c.* 11.)
*cui ſit in maxima poteſtate veriſſima animi temperan-
tia, humani generis amor, qui non cupiditate, non temeri-
tate incendatur; neque quantum in cives ſuos liceat ex-
periendo tenere ſoleat, ſed haberet aciem Imperij ſui.
Inter tyrannum quippe, & Regem quid interſit? Species
enim ipſa fortunæ, ac licentia par eſt, niſi quod tyranni
voluptate ſæviunt, reges nonniſi ex cauſa, ac neceſſita-
te. Quid ergo? Nonne Reges quoque occidere ſolent? Sed
quoties id fieri publica utilitas perſuadet, tyrannis ſævi-
tia cordi eſt.* Sic etiam idem Seneca *epiſtol.* 114 animum
comparat aliquando Regi, aliquando tyranno, &
adjicit. *Rex eſt cum honeſta intuetur, ſalutem ſibi com-
miſſi gregis curat, & nihil imperat turpe, nihil ſordi-
dum. Ubi verò impotens, delicatus, cupidus tranſit in
nomen deteſtabile, ac dirum, & fit tyrannus.* Huc per-
tinet Antigoni dicterium, qui ut Ælianus refert
lib. 2. de var. hiſtor. cap. 20. Regnum appellabat nobi-
lem ſervitutem. Videndi ſunt Joan. Cokier *lib. 6.
theſaur. polit. cap. 12. & poſt finem illius libri cap.* 2.
Petr. Gregor. *lib. 18. ſynt. cap. 2. num.* 13. Anguian. *de
leg. lib. 1. contr.* 59.
Unde rejicienda eſt Baldi, Panormitan. & Pinelli, 48
aliorumque traditio, qui ut refert Mendoza *lib. 1. de
pactis cap. 5. quæſt. 2. num. 25. cum ſequent.* Giurb. *conſ.* 1.
num. 4. & 36. maximè num 37. Calliſt. Ramir. *de lege
Regia* § 23. tot agnoverunt in Principe duas poteſta-
tes, ordinariam, ſcilicet & abſolutam, primâ dicunt
licere Principi facere omne, quod honeſtum ſit; ſe-
cundâ autem quod ſibi libuerit. Quam doctrinam
falſam eſſe oſtendit Mendoza *ubi proximè*, Covarru.
lib. 3. variar. cap. 6. num. 6. Thom. Sanch. *de Matrimon.
lib. 2. diſp. 15. num.* 2. & ſatis impugnatam conſtituunt
ſupra animadverſa : nam in Principe juſto nunquam
abſoluta poteſtas agnoſcitur, imo Diabolica appella-
tur, tradit Rebuff. *in praxi beneficior. tit. de non tollendo
jure quæſito, gloſſ. 6. n.* 35. Morla *in emp tit. de legib. q. 1.
num.* 7.
Neque admitti quoque debebit eorum doctrina 49
qui ajunt ſubditorum bona in libera eſſe Principis
diſpoſitione, ut tradiderunt Angelus *in l. item ſi
verberatum* 15. *§. ſi quis rem de vind. & in leg. 3. §.
ſi is pro quo, D. quod quiſque juris*, & Baldus *in
l. 2. Cod. de quadrien. præſcript.* & relati à Zevallos

*2.tomo com. quæſt.*577. *&* 4.*tom. quæſt.* 906.Bobadill.
*lib.*5.*politic.cap.*5. *num.*11. Peregrin. *de fideicommiſſ.*
*articul.*52.*ex num.*118. Mendoza *ſupra num.*13. Petr.
Gregor.*lib.*15.*ſyntagm.cap.*10.Pancirol.*lib.*3. *theſaur.*
*variar.cap.*23.quæ controverſia à Martino & Bulgaro
de hoc à Friderico Æneobardo interrogatis originem
habuit, ut tradit Accurſ.*verbo omnia Principis in l.*3.
50 *Cod. de quadrien. præſcript.* † Quibus fundamenta
præcipua ſunt, quod Princeps omnium bonorum,
quæ ſubditi poſſident, dominium habeat, ut pro-
batur *in l.Lucius Titius* 11. *D.de evict.*& ea ratione
Dominus univerſi vocatur *in l.De precatio* 9. *D.ad le-
gem Rhod.l.Bene à Zenone. Cod.de quadrien.præſcript.
dict. l. item ſi verberatum*, §. 1. *de rei vind.* cum
aliis, ubi ſcriptum reperitur ex abſoluta poteſta-
te poſſe Principem de cujuſcumque rebus diſpo-
nere.

51 Quæ ſententia falſa eſt omnino, & Bulgari opi-
nió contra Martinum tenenda eſt, & amplectenda,
ut conſtanter poſt Accurſ. *ſupra* (qui vi, vel metu
addictum fuiſſe Martinum docet) tenent Mendoza
ſupra: Craveta *de antiquitate temp.* 1. *part. in princ.
num.*32.Petr.Gregor. *lib.*6.*de Republ.cap.*13.*num.*16.
*& ſeq.*35. Menoch.*de arbitrar. quæſt.* 48.Matienço *in
l.*7.*tit.*7.*gloſſ.*5.*num.*2.*& gloſſ.* 7.*à num.*1.*lib.*5.*Rec. &
in l.*6.*titul.*10.*gloſſ.per tot.*Azeved.*in l.*4.*n.* 12.*tit.*14.
*lib.*4.*recopil.*Molina *de primogen.lib.*2.*cap.*7.*num.* 33.
Fachinæus *lib.*8.*contr.cap.*63.Morla *in empor.titul.* 4.
*quæſt.*3.*num.*13.*& titul.* 9.*quæſt.*11.*num.*9. Pichard. *in
lect. de acquir. hæred.c.*3.*ex n.*. & alios laudans, Oſuald.
*lib.*5. *Don. cap.*3. *littera A.* & in pulchra quæſtione
Gregor *in l.*3.*tit.* 13. *part.*6.*gloſſ.*2.*quæſt.*28.Alios re-
fert Caſtillo 2.*tom.quot cap.*28.Giurb *conſil.*57.*n.*6. *&*
7.Guzman *de evictione.quæſt.*52.*tot.ex num.*2.Qui pro
hac parte eleganter multas congerunt rationes, qui-
bus adjunge *l.reſcripta* 7. *Cod.de precibus imper. offe-
rend.l.jubemus nullam* 10.*Cod. de Sacroſanct. Eccleſ.l.
fin.Cod.ſi contra jus,l.cauſas* 16.*C.de tranſact.l.*4 *C.de
emancip.liber.l.meminerint* 6.*Cod.unde vi,l.ſi teſtamen-
tum* 10.*C.de teſtam.l.*2. §. *merito* 2.*D.ne quid in loco
pub.& de jure noſtro regio,l.*1.*&* 2.*tit.* 12. *lib.*3. *ordi-
nam.l.*12.13.17.*&* 18.*titul.*4.*lib.*2.*ordinam* quæ hodie
tranſcriptæ extant *in nova recop. lib.*4.*tit.* 14.& ſunt *l.*
1. *&* 2.*& l.*6.*tit.*10.*lib.*5.*& de antiquiori Partitarum
jure,l.*31.*&* 32.*tit.*18.*part.*3.

52 Neceſſarium tamen erit, ut contrariæ partis di-
luamus fundamenta, quæ ita difficilia ſunt, ut non-
dum ſuam viderint lucem, & in primis non ſuffraga-
tur Paulus *in dict.l.Lucius* 41.*de evict.*Martini ſecta-
53 toribus. † Quo loci ſcribit Titium prædia quædam
in Germania trans Rhenum emiſſe, & tradita
quoque ſibi, à venditore partem prætij eidem
ſolviſſe. Cum venditor alteram partem ab eo, hære-
déve ejus peteret, Titius aut hæres dicebat ſe non
teneri, ad reſidui pretij ſolutionem, quod in ipſo li-
mine contractus immineret evictio, *l.ſi poſt perfectam,
C.de evict.* nam prædia ipſa partim diſtracta, partim
veteranis militibus in præmia aſſignata fuerunt. Ex
quibus colligunt Interpretes Principem poſſe bona
privatorum occupare. Cui difficultati reſpondendum
eſt Paulum caſum illum duntaxat tractare, an ſcili-
cet in ea ſpecie periculum ad emptorem, vel ven-
ditorem pertineret, cum ita res de facto contigiſſet.
Quæſtioni ſatisfecit aſſerens, quod cum poſteaquam
de pretio conventum eſt, prædiorum effectus ſit do-
minus, ad eum ſpectabit periculum, ut rectè intel-
lexerunt Cujac.*lib.*6. *Reſpon.* Paul.*ibid,& tract.*8. *ad
Afric in l.*33.*D.locati.*Mendoz.*ſup.d.num.* 23. *&* 24.
Ant.Fab.*lib.*2.*conject.cap.*1.Greg. *per text. ibi in l.*37.
54 *tit.*5.*part.* 5. † De eo autem caſu an juſtè vel injuſtè
Imperator prædia abſtulerit, & militibus veteranis
aſſignaverit, nullum verbum eſt apud I. Conſultum.
Verum hoc, juſtè factum fuiſſe, & non ex plenitu-
dine poteſtatis tenendam eſt, cùm de contrario facto
non conſtet, ut ait Greg. *in d. l.*37. † Sed quâ ratione 55
id accidere potuerit ridicula ſane ab aliquibus reddi-
tur, ſcilicet credibile eſſe omnia prædia trans Rhe-
num in Germania ſita, cum à fide Imperatoris defe-
ciſſent Germani, ab eiſdem occupata; quibus expul-
ſus Imperator potuit eadem militibus, victoriæ, &
rerum bene geſtarum in præmium aſſignare; ea
nempè prædia, quæ erant Titij civis eo non certio-
rato; nam potuit ab Imperatore petere eorum reſti-
tutionem, & ſic ad illum redibunt, tanquam poſtli-
minij jure, cum expulſis hoſtibus ex agris ab eis oc-
cupatis dominia ad priores dominos redeunt, neque
publicantur, neque loco prædæ ſunt *l.ſi captivus* §.1.
D. de captivis. unde cum poſt contractam venditio-
nem Titius fuerit Dominus effectus, recte potuit
Principem adire, & prædia ſua recuperare. † Quæ 56
interpretatio non convenit verbis *dict.l. Lucius*, ut
prædia civium ab hoſtibus capta, ſi recuperentur,
publicationem haberent, nam *in dict.*§.1.dicitur ex-
pulſis hoſtibus ex agris, quos ceperunt dominia eo-
rum, ad priores dominos redire, neque publicari,
aut prædæ loco cedere: ergo non potuit eſſe credi-
bile quòd hic fundus civilis publicaretur, cùm tantùm
publicentur hoſtiles, & certum eſt, quod ſi ita caſus
contigiſſet, non omiſiſſet Paulus advertere Titium
potuiſſe prædium recuperare, & nulla ratione mo-
veri, pretij partem ſubtrahendo. † Quo etiam im-
probanda eſt Cujacij ſententia *lib.* 2 *obſeq cap.* 9. & 57
Hotman. *illuſt.quæſt.cap.*1.quos ſequitur Fachin *dict.
l.*8.*contr.cap.*63.*verſ.*5 *quæſt* & Pancirol. *lib.* 3. *theſ.
cap.*23.qui aſſerunt hanc legem loqui de prædiis bel-
lo quæſitis, quæ victores partim diſtrahebant, partim
militibus aſſignabant, nam licet hæc vera ſint, (ut di-
cemus *in l.*4.*C.de jure fiſci t.*10.*in commentariis*, quos
ad volumen Juſtiniani paramus edere,) non tamen
poſſunt adaptari *d.l.Lucius*, ubi civis erat Romanus,
qui erat Dominus prædiorum.

Quare exiſtimo hoc ideò accidiſſe ex ea cauſa, 58
quoniam hæc prædia poſita erant in Germania
trans Rhenum nobile in Germania flumen. † Ubi 59
limites Imperij erant, ut ex Tacito, Dione, & aliis
docent Pancirol. *in notis ad Imperij Orientalis noti-
tiam cap.*159.Juſtus Lipſ.*de magnitud.Rom.lib.*1.*c.*4.
Buleng.*lib.*3.*de Imper.Rom.cap.*8.*&* 9 † Unde milites
Ripatienſes, limitanei, & limitrophi vocati ſunt poſte- 60
riori ævo, quia ripas Rheni, & limites Imperij ſui
ſtationibus, ab hoſtium incurſionibus defendere ſole-
bant (apud nos ſonat, *Preſidios, y Guarniciones.*)
Et probat eleganter Claudianus *de bello Getico ver-
ſu* 421.

——Tutúmque remotis
Excubiis, Rhenum ſolo terrore relinquunt.
Ullane poſteritas credet? Germania quondam
Illa ferox populis, quæ vix inſtantibus olim
Principibus, tota poterat cum molle teneri
Jam ſeſe placidam præbet Stiliconis habenis,
Ut nec præſidiis nudato limite, tentet
Expoſitum calcare ſolum, nec tranſeat amnem,
Incuſtoditam metuens attingere ripam.

Et Sueton, *in Auguſt.cap.*25. ibi, *Libertino milite bis
uſus eſt, ad tutelam ripæ Rheni fluminis, eoſque ſervos
adhuc viris fortuniſque periculoſioribus indictos.* † His 61
autem ut alacrius pugnarent, & loca illa libentius
amantes, hoſtes fortiter arcerent, in eoſque irruere
non formidarent cum ſe, ſuáque defenderent, Ale-
xander Imperator prædia eiſdem limitrophia conſti-
tuit, (id eſt illa, quæ in eiſdem finibus erant *l.*2.§.*pro
limitaneis.C.de officio Præfecti Africæ*,) ita ut eorum
eſſent, & hæredum, ſi militaſſent, ut docet Lamprid. in
Alex.& Petr.Fab.*l.*2.*ſemeſt.c.*4.*verſ.ea Colonia*, Sigon.

lib. 1.

lib.1.de antiquo jure cap.13. & nos, Deo dante, dice-
62 mus *in leg.1.Cod.de fundis limitrophiis lib.11.* † Unde
credibile eſt, quod cum hæc prædia in limitibus eſ-
ſent Imperii, ob publicam cauſam Princeps (qui
Alexander fuit, quo tempore vixit Paulus, ut re-
fert Lampr. *ſuprà*, & Baron.2.*tom. ann.* 225. *n.* 1.)
potuit ea privato auferre; & militibus dare, cum
63 privatus ille defendere ea non poſſet. † Nam certum
eſt, Principem ex cauſa publicæ utilitatis, auferre
poſſe ſubdito jus quæſitum, ut tradunt *ſupra* relati,
Fachin & Pancirol. Cevallos *quæſt.* 578. Petr. Greg.
*de Republica lib.7.cap.20.num.*37. *&* 54. Mendoza
d. cap. 5. *numero* 23. *verſ. vel ſecundo*, Horoſcius *in l.
Princeps n.*19. *cum ſequentibus* Menoch. *de arbitrariis
d.q.*48.*num.*9.

64 Deinde negotium non faceſſit difficile Antonini
reſponſum *in leg. Deprecatio* 9. *D. ad legem Rhodiam*
65 *de jactu.* †. Nam ferè concors eſt aliquorum ſen-
tentia, qui ea verba, *Ego quidem mundi Dominus*,
ajunt arrogantiam ſapere; & magis ad elationem
illam Imperatorum Romanorum pertinere ex ſub-
jectione ortam, quâ maximè eis ſolebat aſſentari cum
ſub Principibus adulatio hæc magis, ac magis ex-
66 creſceret. †. Ipſe Auguſtus, qui dominum appellari
ſemper exhorruit, ut ait Suetonius *in eo cap.* 53.
poſtea divinos honores ſibi oblatos non reje-
cit, ut conſtat ex Horatio *libro ſecundo*, *Epiſtol.
prima.*

Præſenti tibi maturos largimur honores
Jurandáſque tuum per nomen, ponimus aras.

67 † Ita pari arrogantiâ, & impietate ſequentes Im-
peratores dominos, Deoſque appellari ſe juſſerunt,
ut de nefandiſſimo homine Caligula, docet Sueto-
nius *in eo cap.* 22. de Domitiano tradidit X filinus *in
ejus vita*, & Suet. *cap.*13. unde multoties Martialis
illi blanditur, Deum, dominumque vocitans, ut
conſtat *lib* 1. *epigramm.*7. *lib.*5.*epigramm.*8. *& lib.*8.
epigramm. 39. obſervabis ex Paulo Oroſio *lib.* 7.*c.* 3.
Eutropio *de Reb. Roman. lib.* 7. *cap.* 12. Genebrard.
lib.3.Chronograph.in fin. Mendoza *d. cap.* 5. *num.* 25.
Pet. Gregor. *de Repub. l.*6. *cap.* 10. Bulenger. *lib.* 1.
68 *de Imperatore Romano cap.9.fere per totum.* †. Unde
Orbis domini, terrarúmque, & mundi multoties
nominabantur, Mart *lib.1.epigramm.*5.

Contigeris noſtros Cæſar, ſi forte libellos
Terrarum dominum, pone ſupercilium.

Ita pari adulatione Virg. *lib.* 6. *Æneid.* Romanos
appellat *Rerum dominos*, quo etiam faſtus morbo
Antonium infectum, aliorum Imperatorum demonſ-
69 trant. † Quam interpretationem licèt in his ſcho-
lis aliqui ſibi arrogent, tradit Pet. Greg. *d. lib.* 6.
cap. 34. *num.* 14. & poſt noſtram editionem eam ſe-
quitur eruditus noſter præceptor D. Joan.de Solorza-
no *lib.2.de jure Indiarum cap.* 21. *numero* 52. *& ſeqq.*
Ego verò falſam exiſtimo nam, & ſi illo ſæculo vana
fuerit ubique aſſentatio, ineptus ſanè, & ridiculus
eſſet Antonius, cum nulla occaſione ſua lente ad
miſeri Eudæmonis querelam reſponderet: *Ego qui-
dem mundi dominus.* Qui conveniunt hæc verba cum
deprecatione naufragi miſericordiam petentis, &
quomodo aſſuenda illa cum ſequentibus *lex au-
tem maris?* Neque de piiſſimo Imperatore qui ut
Capitolin. ait *in eo*, Numæ comparandus eſt, cujus
pietatem, modeſtiam, ſeveritatem ſemper retinuit,
inanem illam verborum elationem credere fas eſt. Ut
ſi etiam damnemus aliam Joannis Ignei cogitatio-
nem qui in quæſtione, an Rex Franciæ recognoſcat
ſuperiorem, *num.* 49. *&* 50. exiſtimavit illa verba
fuiſſe prolata ab irato Principe propter pyratas, ut
Infra dicemus.

70 Altera fuit tradita explicatio à Bar. Caſtren. An-
gel. & Salicet. *in d. leg. deprecatio.* Quam amplectuntur, Covar. *in regul.peccatum* 2. *part.*§.9.*num.* 5.
Caſſaneus *in Catal.glor mund.*5.*part.conſider.*28. *per
tot.* & alij laudati ab Alphano *collect.* 4. Mendoza
*d. cap.*5.*num.*25. Morla *in emp.tit.*1.*quæſt.*20.*num.*2.
quibus etiam conſentire videtur Petr. Fab. *in l. non
ut ex pluribus* 159. *de reg.jur.* & Ceval. *d. quæſt.*906.
num. 24. Qui aſſerunt illa verba intelligenda eſſe, ut
dominus, Princeps dicatur quoad protectionem, non
verò quoad dominium, ut eleganter notavit Seneca
lib. 7 *de beneficiis cap.*4 *Jure civili* (inquiens) *omnia
Regis ſunt, & tamen illa quorum ad Reges pertinet uni-
verſa poſſeſſio, in ſingulos dominos deſcripta ſunt, &
unaquæque res habet poſſeſſorem ſuum. Itaque dare Regi,
& domum, & mancipium, & pecuniam poſſumus, nec
donare illi de ſuo dicimus; ad Reges poteſtas omnium
pertinet ad ſingulos proprietas.* Hæc quoque videntur
adſtrui *ex d. leg. Bene à Zenone, C.de quad. præſcrip-
tione*, ibi, *omnia Principis intelliguntur.* Sed his mi-
nimè convenit Antonini reſponſio, cum *Dominus*
verbum protectionem non ſignificet, ſed verum do-
minium, neque de illa diſtinctione ſomniavit, cum
ad hac neque in protectione ſit mundi dominus, ut
ait Forcat. *in Cupid.c.9.n.4.& 5.*

Quare Joann. Igneus *in Rep.l necessarios* §.*non aliàs* 71
D. ad S. C. Sillan. ex num. 697. latiſſimè defendit *in
d. leg. Deprecatio* Antoninum illa verba protuliſſe
cum tumore propter pyratas, ut eis terrori eſſet.
Quod *ſupra* rejecimus cum, ut ipſe *num.*700. agno-
vit non erant pyratæ, ſed publicani, contra quos
agebat Eudæmon. qui jure ad ſe pertinere dicebant
res, quæ ex nanfragio auferebantur *leg.*1.*Cod.de nau-
frag. lib.*11. Deinde fallitur dum exiſtimat illa verba
lex autem maris non eſſe interpretanda, ut Antoni-
nus dicat ſe eſſe legem maris dominam, ſed aſſerti-
ve accipienda, ut habeant hunc ſenſum, ego mundi
dominus, & lex ſum maris, quod etiam videtur ſen-
tire, Mendoz *d.*25. & Forcat. *in Cupid. cap.9.num.*3.
Hoc etenim, & ſi non incongrue dici poſſet, ſi dictio
autem adverſatur voci *Mundi*, ut ſenſus ita eſſet, ego
mundi dominus, maris autem lex (quod ſane nun-
quam percipere voluit Igneus) nihilominus adhuc
non admitto, cum dominium maris legi tribuat non
ſibi Imperator, ut conſtat ibi *lege Rhodia id judicetur.*
Quibus verbis non improbat legem Rhodiam, ut
falsò exiſtimabat Igneus, imò eam expreſsè appro-
bat, cum ſecundùm eam litem dirimendam imperet,
unde non poteſt quoque admitti, ut ſcilicet, *lex au-
tem maris* appoſitive ad Antoninum referatur, cum
inepte ſequeretur, *lege id Rhodia judicetur.* Et ſanè
Igneus ridiculus eſt, dum ait illam legem tanquam
peſtiferam improbari *in d.l. Deprecatio*, cum recipia-
tur, quatenus legibus Romanis non adverſetur. † 72
Neque quidquam facit pro Igneo. *l.*4. *D.de incendio,
& rui.* ex qua deducebat Rhodios fuiſſe publicanos.
Nam non loquitur de publicanis, ſed generaliter de
eis qui ex naufragio aliquid rapuerint. At *d.leg. De-
precatio*, loquitur de publicanis, qui cum ſint publi-
corum vectigalium conductores *l. quanta* 12. *in fin.
D. de publicanis*, affirmabant, ad illos res naufragij
pertinere, prout inſinuat *l. Cæſar.*15. *l.fin.* §. *ſi propter
D. de publican. juncta leg.* 1. *Cod.de naufragio lib.*11.
quæ ſecundum veteres Codices non habet Aucto-
rem Conſtantium, ſed Antoninum, ut rectè obſer-
vant Contius, & Gotofr. *ibi*, & ad id videtur reſpexiſſe
l.fin. D. de incendio. Videndi Maſtrill. *lib.* 3. *de ma-
giſtr. cap.*10.*num.*393. Sixtin. *de Regalibus lib.* 2. *c.* 3.
ex num. 90. † Publicani itaque non tanquam rapto- 73
res res naufragas deripuerant, ſed tanquam ſi id jure
ſibi liceret. Eudæmon autem prædones, & raptores
vocabat, ut probatur ibi, *direpti ſumus*, quæ verba
non ſunt Imperatoris, neque Juriſconſulti; ſed tan-
tum partis allegantis ad quem reſpondetur, ut ſe-

cundum legem Rhodiam res judicetur, quæ non decernebat res naufragorum diripi, ut ait Igneus: nam ita non eſſet lex, ſed corruptiſſima conſuetudo, ſed ad res navales, & quæ in mare acciderant reſpiciebat, ut obſervant VVeſemb. *in parat. D. ad leg. Rhod.* Gotofr. *in leg. Deprecatio lit. T.* Pet. Greg. *lib. 29. ſyntag. cap.* 10. & Pancirol. *lib. 2. variar. cap.* 34 & Forcatol. *in Cupidine cap. 9. num.* 3. Cujac. *lib.* 34. *Paul. edict. in l. 2. ad d. l. Rhod.*

74 Ex his cognoſces quam difficilis ſit ſpecies ipſa *d. leg. Deprecatio*, cùm minimè videatur convenire Antonini reſponſio cum Eudæmonis querela, immò aliena videtur à negotio de quo agebatur. Interpretes autem quos viderim, præter unum Igneum, ſuſpenſa manu de ejus tractarunt mente, nec miror, nam ita eſt involuta tenebris, ut alios libentius audirem, quam meam proponerem ſententiam. Sed licet formidoloſus pergo, & ita rem explicandam cenſerem.

75 † Eudæmonem naufragij cauſa in Cycladas inſulas tempeſtate delatum à publicanis, qui ibi erant conſtituti rebus fuiſſe ſuis ſpoliatum, querela delata eſt ad Imperatorem, qui reſpondit: ut lis decideretur ſecundum Rhodiorum legem nauticam, dum tamen Romanis non adverſetur. Ratio verò propter quam querela ad Imperatorem delata fuerit, ea videtur, quod direptio illa perpetrata ſit à fiſcalibus miniſtris (id eſt publicanis *leg. quanta* 12 *§. fin. juncta leg. 1. §. 1. D. de publican. l. eum 16. de verb. ſignificat.*) quaſi jure id licuiſſet, ut diximus *ſuprà*, & videtur comprobari ex *l. interdum* 16. *§ ſi propter 8. D. de publican.* nam omnia illa, quæ naufragio vel in mari caperentur, & tempeſtatis vi in aliam partem migrarent, tunc
76 fiſco mancipabantur † Ad hoc reſpondit Antoninus, *Ego quidem mundi Dominus, lex autem maris ea res lege Rhodia nautica judicetur.* Quorum verborum ſenſus eſt. Quamvis ego ſim mundi dominus, & Imperator, atque ita legibus ſolutus, neque tenear ex præcepto aliquo ſubditis reſpondere, adhuc tamen lex ſit domina, & regina maris, id eſt rebus, quæ in mari acciderant, imperet mari, cum pertineat ad res nauticas, neque fiſcus præferatur cum ſubditorum damno, ſed fiſci, & privati æqua lance debet tractari juſtitia, & ideò reſpondere tenebitur fiſcus. In qua re animi ſui moderationem, & æquitatem Pius Imperator oſtendit, ne quod apud alios Principes accidere conſuevit, (quando fiſcus ſemper vincebat) fiſcus cum ſubditorum damno locupleta-
77 retur. † Pro qua re eſt ſcitu dignum illud Theodoſii, & Valentiani *in leg. fin. Cod. Theod. de Appellat.* ſe ſalva imperij majeſtate, cum cæteris privatis velle jus commune obſervare, & D. Ambroſii *Epiſt.* 32. *ad Valent. Imper.* ibi, *Quod præſcripſiſti aliis præſcripſiſti tibi*, de qua re laudatur maximè Trajan. noſter à Plinio in Panegy. & Hadrian. ab Spartiano, quod fiſci cauſa ſemper apud eos mala erat, ut boni Principes viderentur: nam ut ait eleganter Caſſiod. *lib. 1. epiſt.* 22. ibi, *Si dominus vincat oppreſſionis invidia eſt, equitas vero creditur ſi ſupplicem ſuperare contingat.* Apud alios Principes obtinebat illud Juvenalis, *Res fiſci eſt ubicumque natat*, ſignificantis, Imperatores omnia quæ in mari erant deprædare ſolere. Quod Antoninus reſpuit, juſtum regnum legi deferens.
78 † Quo in ſenſu Chryſippus relatus à J. C. *in leg. 2. de legibus* legem dixit eſſe humanarum, & divinarum rerum reginam, & Plutarch. de regno ait, *lex Regina hominum imperet Imperatoribus.*

79 Nunc autem videamus cur ſe dominum mundi appellaverit, id ſanè tantum reſtat. Eam ſane cauſam reddo, ut factum modeſtiſſimum juſtitiæ, & integritatis plenum magis amplificaret, ut Agathocles Rex Siciliæ, apud Auſonium *epigram octavo*, dicebat:

——— Rex ego qui ſum
Sicaniæ, ſigulo ſum genitore ſatus.

Nam de majori deſcendit ad minus, & ſe laudat erigit, extollit, ut ſic facinus illud pietatis magis eluceret. Neque cum tumore, & faſtu dictum putes.
Nam meritiſſimè potuit: † Si animadvertas Roma- 80
nos Imperium ſuum tanti æſtimaſſe, ut totius mundi caput judicarent. Aliorum etenim regna non ita ampla ut Romanum. Quod inter reliqua Imperia, quæ Deus ab orbe condito eſſe voluit, primas tulit,
& emiteт magis. † Quare non immerito Roma dicta 81
fuit ſine aſſentatione, *Caput mundi, domicilium orbis terrarum, Imperij rerumque domina, Princeps, & parens urbium, gentium terrarumque regina.* Quibus & aliis elogiis illam æternant Juſtin. *lib.* 43. Halicarn. *lib.* 1. Ariſtides *in orat. de laudibus Romæ*, Atheneus *lib. 1. cap.* 15. Hora. *lib. 4. od.* 3. & alij quos præter Juſt. Lipſ. *lib. 1. de Magnit. Roman. cap.* 2. adducit Ludov. Cerda *ad Virg lib. 6. Æneid.* in illo.

En hujus nata auſpiciis illa inclyta Roma
Imperium terris, atque animos æquabit Olympo.

& Pontanus *ſymbolar. in Virg. lib. 12. ad illud 7. Æneid.*

——— Nunc maxima rerum.
Roma colit, &c.

& latius Bulenger. *lib. 2. de Impe. Roman. c.* 5. Hinc illud Mart. *lib. 12. epigramm.* 8.

Terrarum Dea, gentiumque Roma,
Cui par eſt nihil, & nihil ſecundum.

& Ovid. *lib. 1. Faſt.*

At poſtquam fortuna loci caput extulit hujus
Et tetigit ſummo vertice Roma Deos.

& Virgil. *lib. 1. Æneid de Romanis.*

His ego nec metas rerum, nec tempora pono
Imperium ſine fine dedi.

Videſſis quæ tradit Joan. Savaro *ad Sidonium lib. primo, epiſt.* 6.

Quo attento illius temporis loquendi uſu Antoni- 82
nus ſine vana elatione dixit, ſe medium eſſe dominum. Non ut univerſum comprehenderet orbem terrarum (nam ſemper Romanis opinio fuit immenſum eſſe mundum, & infinito ſimilem, ut Plinius docet *lib. 1. cap.* 1.) ſed Imperium Romanum dunta-
xat, † Quod ſub Orbis appellatione intelligebatur, ut 83
præter Spartianum, Lampridium, Ammianum, & alios ejuſdem ætatis ſcriptores patet ex Optato Afro *lib. 3. de dogmate Donatiſt.* ibi. *Sed in montem Sion, qui eſt Eccleſia per omnem orbem Romanum caput tulit ſub toto cœlo* Caſſiod. *lib. 10. epiſt.* 8. ibi, *Decet enim ut orbis iſte Romanus juvamine veſtro reſplendeat*, & *lib. 3. epiſt.* 52. ita, *Auguſt. ſi quidē temporibus orbis Romanus agris diviſus, cenſuſque deſcriptus eſt.* † Qui locus elegan-
ter explicat illud Lucæ (quo maxime ſe torſerunt 84
antiqui juris Interpretes) *Exiit edictum à Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur univerſus orbis.* Quod non de toto terrarum orbe debet accipi, ſed de Romano orbe, ut loquitur etiam Plin *num. 3. hiſt. cap.* 5. de Roma agens: *Nec ignoro ingrati, ac ſegnis animi exiſtimari poſſe merito, ſi breviter, atque in tranſcurſu ad hunc modum dicatur terra omnium terrarum alumna, eadem & parens, nomine Deûm electa, quæ cœlum ipſum clarius faceret, ſparſa congregaret imperia, rituſque molliret, & tot populorum diſcordes, feraſque linguas ſermonis commercio contraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret, breviterque una cunctarum gentiū,
in toto orbe patria fieret.* † Quo ſenſu procedit, *leg. in* 58
orbe Romano 17. *D. de Stat hom.* (ſic enim legendum eſt, ut ad illius explicationem docent Alciat. *lib. 2. diſpunc. cap.* 21. Juſt. Lipſius *lib. 1. de Magnit. Roman. cap.* 7. Pinellus *in rub. Cod. de bon. mat. 2. part. num.* 11. Donel. *lib. 2. comment. cap.* 16 Barboſa *in leg. 2. §. legatis, numero 20. & 30. de judiciis*, Anton. Fab. *in jurisprudén.*

jurisprudem.tit.5.princ.3.& tit.9.princ.2.illat.1.& noſtro idiomate eleganter Bernard. Aldrete *lib. 1. del origen de la lengua Caſtellana, cap.3.& 4.) leg.1.Cod. de Eunuchis, leg.unica in princ.ibi ab orbe Romano C. de caducis, leg.unica, Cod. de uſucap.transfer.ibi,non tantum in Italico ſolo ſed in omni orbe terrarum.* †
86 Unde orbis aliquando ſumitur pro imperio, ſeu ditione, ut notarunt poſt Magium *lib. 4. miſcell.cap.5.* Oldendor.& Schardus, *de verborum jur. verb. orbis*, qui adducunt Ovid. locum *libro tertio, Metamorph.*

Certe non patiar Jovis incunabula Cretem,
Qui meus eſt orbis, totum contingere monſtrum.

Addo Claudian. *in conſ. Theod.*

——— *Illyrico ſe tertia porrigit orbi.*

Et Juvenal. *Satyr.2.*

Quod nec in Aſſyrio pharetrata Semiramis orbe.

Apul. *leg.1.Flor.* Sed cum primis Alexandri illud præclarum Sed edixit univerſo orbi ſuo ne quis effigiem regis aſſimularet ære colore.

Sed liceat hîc parum conſiſtere. Eheu! Ubi illa
87 orbis parens Roma? Ubi Orbis ille Romanus, jam non orbis, ſed orbus? Umbra fuit ſplendor ille, & majeſtas illa, cadaver. Evanuit jam magnitudo illa! Non ex quo Roma Pontifici ſedes data (ut inverecundè, impudentérque damnatus ille, & infamis memoriæ Oſualdus hæreticus antumavit, qui cum ſuæ nutricis (Lutheraniſmi) rabiem perhibuiſſet latrat, roditque canino dente, Pontificis Summi ſanctam venerandámque majeſtatem, ſed more humanæ conditionis) nam ut ait Seneca *epiſtola 71.* ibi, *Omne humanum genus, quodquod eſt omne damnatum eſt, omnes quæuſque rerum potiuntur urbes, quæ alienorum imperiorum magna ſunt, & decora, ubi fuerint aliquando quæretur.* Conducit idem *lib.3.quæſt. natur. cap. 27.* Alter Seneca ſi alter eſt in Hercul. Oeteo *act.1.* Sanazar. *de partu Virg. lib. 2.* & nobilis illa ad Ciceronem Servij conſolatio *lib.5.epiſt.4.* Lipſ. *de conſtant.lib.1.cap.16.* Kokier *lib.6.theſaur.polit.cap.1.cum ſequent.* Valdes *de dignitate Regum Hiſpan.cap.12.n.9.* Sed ſi rem attentius conſideres Oſualde, quid hodie eſſet Roma niſi Pontificis aula decoraretur? Nam ut S. Leo ait *ſermone primo de natalibus Apoſtolorum* ibi, *Per ſacram Beati Petri ſedem latius præſidet religione divina, quàm dominatione terrena.* Dicat Clementis V. & poſteriorum in Avenionem ſeceſſus, quo Roma, quaſi tabernaculum paſtorum reddita. Quomodo Atylæ, Alaricique, & cæterorum manus effugiſſet, niſi religionis Chriſtianæ ſedes effecta eſſet? Sed pedem revoco, & in viam è diverticulo redeo.

Hinc jam colliges non bene Doctores noſtros, *ex*
88 *dict. leg. Deprecatio*, deduxiſſe Imperatorem totius mundi dominum eſſe. Quam quæſtionem tanquam otioſam omittimus, de ea qui plura ſcire cupiat, conſulat Caſſaneum *in catalog.glor.mund.5.part.conſid.28. per tot.* Covar. *in reg.peccatum 2.part.§.9.num.5.* Joan. Igneum *in d.q.* An rex Franciæ recognoſcat Imper. *à numero 1.* alios laudatos à Cenedo *collect. 60. ad Decretum num.2.* Molina *de juſtit & jure tom.1.diſput.30.* Parlador. *lib.2 rer.quotid.cap.21.num.2.* Cevallos *com. contra com.quæſt.576.& d.quæſt.906.numero 34.* Solorzan. *lib 2.de jure Indiar cap.21.* Pet. Gregor. *lib. 6. de Repub.cap.13.ex n.14.* Azor *2.part.moral.lib.10. c. 8. q.4.* Alphan. *collect. 4.* Doctores *in c.2.extra de rebus Eccleſiæ.*

Neque ſimiliter obſtat, *lex Bene à Zenone, Cod.*
89 *de quadrein præſcr.* in illis verbis, *omnia Principis intelliguntur.* Nam reſpondendum eſt, in ea lege conſtitui inter fiſcalia bona, & privatam Principis ſubſtantiam, nullam debere eſſe differentiam, in ea prærogativa à Zenone conſtituta in *leg. omnes, Cod. illo tit.* quâ in fiſcalibus alienationibus temporis quadriennij ſtatuit, quo conveniri poſſit fiſcus ab eis, qui jus aliquod in re alienata prætenderent. Quod Juſtinianus extendit ad res proprias ea ratione adjecta, *cum omnia Principis intelliguntur*, docet Cujac. *lib. 15. obſervat. cap. 30.* de cujus legis explicatione docte, & utiliter agit D. Joan. de Caſtillo *lib.2.rerum quotid.cap 5.per tot.* † Non denique obſtat, *dict.leg.*
item ſi verberatum 15. §. item ſi forte, D. de rei vind. 90
Nam non de agris intelligas, qui injuſtè à Principe occupantur, ſed vel ob proditionem ſeditionémve civium, vel victoriam ab hoſtibus reportatam, aliamve cauſam publicam, ut docet Pet.Gregor. *lib. 7. de Repub.cap. 20.numero 54.* ſolebant autem Imperatores veteranis militibus eoſdem agros aſſignare, expulſis aliquando veteribus poſſeſſoribus, aliquando eis modici honoris gratia, aliqua parte relicta, & alia parte diſtracta, *juxta leg.4 Cod.de jure fiſci lib.10.* ubi dicam, & hi agri dicebantur metati ſeu limitati, ut ſciretur quid veteranis aſſignatum, quid antiquis colonis relictum, quid diſtractúmve eſſet, ut videre licet, *in leg.in agris 16 ff. de adquirendo rerum domin.* de qua re qui latius videre cupiat, legat Cerdam & alios ad Virg. *eclog.9 verſ.17. numero 10.* Dorleans *ad Tacitum lib. 1.annal.fol.75. numero 12.* Donel. *lib. 4. com.cap.27.* Pet Fab. *lib.2. ſemeſt.cap.4.* Cujac. *lib.3.obſervat.cap.9* Duaren. *lib. 2. diſp. cap. 35.* Pinel. *in rubric. Cod. reſcin. vend. prima parte cap. ſecundo, numero 14.*

Deinde ex *ſupra* tradita ratione, infero ad cele- 91
brem illam quæſtionem: *An Princeps legibus ſit ſolutus*, de qua noſtri variis in locis egerunt, præcipuè *in l. Princeps ff.de legibus, & in cap.1. de probat.* Menoch. Mendoza, Menchaca, & Germonius laudati à Morla *in empor. titulo de legibus, quæſt.1.ex num.1.* Suarez *de legibus, leg.2.cap 25.n.4.* Azor. *1.part. moral.lib.5.cap.11.* Fachin *lib.1.controver cap.2.* Pet.Gregor. *de Republ.d.cap.20. ſupra* Connan. *lib.1.comm. c. 16.n.8.* Cokier *lib. 2. theſau. politic. cap. 2.* & noſter Joan. de Pareia *in otio quadrimeſt.de lege Julia num.3.* Madera *animad.cap.35.& in libro de las Excellencias de Eſpaña cap.2.fol.15.* Pancirol. *lib.2.theſaur.var.cap.5.* cum aliis quos laudat Oſual. *lib.1.* Donel. *cap. 17. littera A.* Mart. del Rio *ad Senec in Hercul.Fur.act.2. verſ.399.* Maſtrill. *liber. 3 de magiſtrat cap.3.ex n.70.* Quam controverſiam otioſum eſſet ex integro repetere, ſolum autem adaperiam pro inſtituto, & more meo, quod alij minus obſervarunt † Et in primis 92
certum eſt commune Doct.placitum ajentium Principem, non ſub legibus eſſe, ſed in legibus, & non legi ſubjici, ſed ejus rationi, hoc eſt, neque legibus ab alio conditis ſub coactione teneri cum par in parem non habeat imperium, *l. 4.ff.de arbitris, leg. per minorem 54.ff.de judiciis, l.ille à quo 14. §.tempeſtivum, ff. ad S.C. Trebel.* neque à ſeipſo promulgata, cum nemo poſſit ſibi ipſi imperare, *l.pen.ff.de arbitr. l.Lucius 40. §. fin. ff de fideic. libert.* neque ſibi quiſquam legem imponere, à qua ei recedere non liceat, *l.quod autem 7.§ uxori 8.de donat. inter.* Qua ratione erudite Grammatici perſonam primam imperativi modi omiſerunt. † At tamen rationis naturalis dic- 93
tamine ad legis obſervantiam dirigitur, & ejus præceptis ſubjicitur, ut eleganter notavit Plutarch. *in lib. de Regno* ibi, *Lex Principi imperatrix erit, non illa quidem aut libris extrinſecus ſcripta, aut in tabulis, ſed animata intus in ipſa ratione, ſemper cum eo converſans ejuſdemque obſervatrix, quæque ejus animam nunquam ſinit ſine tutela ſui eſſe vivendum.* † Quæ ratio natu- 94
ralis tanquam ſuperior omnibus Principibus impe-

rat,

rat, quoniam eam non accepimus, non legimus, ſed hauſimus ad quam non docti, non inſtituti; ſed imbuti ſumus, ut ait Cicero pro Milone. Quæ cum dux ſit, omnibus jubet, & imperat. Unde licet vi coactiva, neque ratione præcepti humani teneatur, neque enim ullis ad pœnam vocavit legibus tutus imperij poteſtate (ut ait D. Ambroſius, Apol. David
95 *cap.* 4. *&* 10. † Vi autem directiva, quæ Principem ratione gubernat humanæ conſtitutioni, etiam à ſe ipſo latæ, ſe ipſum ſubmittet: nam eum, qui leges facit pari majeſtate legibus obtemperare convenit, eleganter dixit Paul. *lib.* 4. *ſentent. tit.* 5. *verſ. teſtamen-*
96 *tum.* † Et ita procedunt, *l. digna vox, C. de legib. l. ex imperfecto* 23. *de legat.* 3. *l.* 3. *C. de teſt. l. ſi quis hæredem* 6. *C. qui teſtam. facer poſſ. l.* 4. *C. ad leg. Falci. l. Papinianus* 8. *§. ſi Imperator, ff. de inoffi. teſtam. § ultimo, Juſt. quib. mod. teſt. infr.* & quod ait Theodor. apud Caſſiod *lib.* 5. *var. epiſt.* 18. *in fin.* Volumus hoc exemplum à noſtris prædiis inchoare ut nulli gravis ſit juſſio quæ
97 conſtringit & Principem. † Qua ratione Auguſtus veniam legis Voconiæ impetravit à Senatu, ut poſſet ex triente Liviam uxorem hæredem ſcribere, (ut ex Dione docet Germonius *lib.* 1. *animad. cap.* 1. & Cujacius *infra* referendus) cum tamen ſupra quadrantem ea lege non liceret, tradunt Bal. *de lege Voconia*, & relati ab Oſuald. *lib.* 6. Donel. *c.* 27. *littera P. & aliis legib.* Princeps ſolutus permanſerat, Revard. *ad leg.*
98 12. *tab. cap.* 15. Roſin. *lib.* 8. *antiq. cap.* 6. † Dictat quippe ratio naturalis, ut quam quiſque legem aliis dixit, ſibi etiam dicere non dedignetur, *toto titulo*; *D. Quod quiſque juris, cap. juſtum* 9. *diſtinct. cap. cum omnes de conſtitut. l. ſed & portus* 2. §. 1. *ff. de eo quod metus*, tradit Connan. *lib.* 1. *comm. cap.* 8. *numero* 3. Corraſius *libro* 3. *miſcellan. cap.* 25. ubi illud Zaleuci memorabile referunt exemplum, qui ob violatam caſu legem à ſe latam gladio ſe transfodit, refert etiam Rhodig. *lib.* 2. *antiq. lect. cap.* 19. & Mendoza
99 *dict. cap.* 5. *num.* 31. † Indéque Plato *de Repub. libro quarto*, interitum Reipublicæ parari cenſuit, in qua non lex Principi, ſed legi Princeps præeſſet. Quod & Claudian. obſervavit 4. *conſulatu Honorij verſ.* 296.

In commune jubes ſi quid cenſéſve tenendum.
Primus juſſa ſubi. Tunc obſervantior æqui
Fit populus, nec ferre vetat cum viderit ipſum
Auctorem parere ſibi.

Et Sanazarus elegantiſ. Poëta *libro* 1. *epig.*

Publica nimirum lex tunc ſibi conſtat, & æquum.
Imperium Rex cum quod jubet ipſe facit.

100 Sed explicatione indiget, quod Ulpian. tradit in *dict. l. Princeps* 3. *D. de legib.* qui noſtræ traditioni adverſari videtur, dum ait Principem legibus eſſe ſo-
101 lutum. † Cui difficultati reſponſio communiter ea data eſt, quæ placuit Cujac *lib.* 15. *obſervat. capit.* 30. exiſtimanti Ulpianum accipiendum ſecundum ejus legis inſcriptionem, quæ eſt *ad legem Juliam, & Papiam de caducis*, quæ ſententia prius fuit Harmenopuli, ut notat Mendoza, *dict. cap.* 5. *num.* 29. Caducariæ autem leges pœnales erant, utpotè quæ loquebantur de legatis, fideicommiſſis, & inſtitutionibus, quæ per mortem legatarii, ſeu inſtituti ante obitum teſtatoris fiebant caduca, id eſt; cadebant à legatario, & inſtituto, & fiſco applicabantur, *l. unica C. de caducis toll.* junctis traditis ab Oſuald. *ad Donel. lib.* 7. *cap.* 12. *littera M.* Quibus ergo legibus ſolutos fuiſſe Imperatores, Ulpianus tradit. Sequitur Morla poſt Mendozam, *dict. cap.* 5. *num.* 31. *verſ. cum igitur* quem debebat referre.

102 Verùm ea interpretatio falſa eſt omnino; quia cùm *d. l. Princeps* generaliter loquatur, & omnes leges comprehendat, non debet reſtringi ad unam tantùm legem Papiam caducariam. Neque inſcriptio quidquam proficit: quia potuit aliud agere Conſultus, vel rationem alicujus rei adducens, vel confirmationem.

Secundò efficacius conſidero, hujuſmodi privilegium infauſtum, & ominoſum ipſi Principi exiſtere, cum fructum illius non debeat accipere, niſi mortuus, quod tamen non eſt, ne quidem præſentiendum, *argu. l. inter ſtipulantem* 83. *§. ſacram, de verb. obligat.* ibi, *Et caſum adverſamque fortunam ſpectari hominis liberi, neque civile, neque naturale eſt, l. ſi in emptione* 33. *§. liberum, D. de contrahend. empt.* Præcipuéque apud Romanos, qui maxime ſuperſtitioſi: notat Barthius *ad Claud. lib.* 1. *in Ruffi. ver.* 125. Quod fuit in cauſa, ut credo, quare qui per ſalutem Principis jurans, perjurus fuſtibus cædebatur, *l. ſi duo* 13. *§. fin. D. de jurejuran.*

Tertio, cum caduca fiſco vindicaretur, & fiſcus Principis ſit ſubſtantia, quidnam utilitatis Caducariæ hujus legis ſolutio potuit afferre? Neque difficultatem effugiet, qui dixerit ad populi ærarium caduca referri: nam id falſum eſt, ut indicat ſatis *lex unic. Cod. de caducis, circa fin.* Rurſus cum hæ leges Caducariæ latæ fuerint ab Auguſto, ad quid ipſe, & ſequentes Imperatores ſolutionem deſiderarunt à populo, cùm plura capita emendaverint, *dict. leg. in princ.*

Denique quia cum dignitatis nomine Imperator inſtitueretur, ſi mori contigiſſet, alius Imperator aderat: quia dignitatis nomen nunquam moritur, & ſic ille caſus caducariæ legis non poterat evenire, juxta notata à Gloſſ. *per text ibi in cap. quoniam Abb.* 14. *extra de officio, & poteſt. jud. del.* junctis, quæ tradit Thom. Sanch. *de matrimon. lib.* 8. *diſp.* 27. *per tot.* Barboſa *in leg. quia tale num.* 40. *D. ſol. matr.* Morla *in emp. tit.* 2. *in præmiſ. num.* 91. *& ſeq.* & ita in hoc caſu, quod Principi legatur, ſucceſſori debebatur, non ex ea lege, ſed ex conſtitutione Antonini, *leg. quod Principi* 56. *cum lege ſeq. D de leg.* 2. ergo antea fiebat caduca ac proinde Princeps, non erat ſolutus legibus caducariis, ut docet Oſual. ad Donel. *lib.* 8. *com. c.* 28. *littera H.*

Vera igitur ad illam legem erit explicatio, ut Prin- 103
ceps legibus ſolutus ſit, quibus teneretur ſi Princeps non eſſet. Cum enim Principi omne imperium, omniſque poteſtas penes populum eſſet, ut *ſupra* diximus, ita eam habuit, ut ſolus ipſe poſſit leges condere, quæ omnes eum comprehendebant, niſi à populo obtinuiſſet, ut legibus ſolveretur. Cum ergo hujuſmodi imperium in Auguſtum populus contulerit lege Regia, eo ipſo legibus eum ſolvit, & voluit ut nullis legibus teneretur ex ea conceſſione imperiique, & poteſtatis abdicatione. Quod ſatis demonſtrat Dio *libro* 53. dum ait Senatum id lege ſanxiſſe Auguſto abſente bellum contra Cantabros gerente, his verbis ex Xilandri verſione: *Aliud porro quoddam jus habent* (Imperatores) *nulli unquam Romano apretè, & in omnibus rebus conceſſum, legibus enim ſoluti ſunt.* Et de Auguſto iterum. *Ipſum Romani omni legum nexu liberarunt, ut tanquam à ſe pendens & propriam habens poteſtatem, & ſui ipſius, & legum & quæcunque vellet faceret, & quæ nollet omitteret.* Docet Alciar. & alij relati ab Horoſcio *in d. l. Princeps*
num. 4. Pancirol. *dict. lib.* 2. *variar. c.* 5. † Quare cum 104
jam populus poteſtate privatus, non potuiſſet Auguſtum legibus ſolvere, tunc Auguſtus ea poteſtate uſus, illi omnia quæ ipſe habet privilegia conceſſit, *l. ſi Auguſtæ* 57. *de leg.* 3. quæ eſt vera interpretatio hujus legis rejecta Donelli alia *dict. cap.* 28. & alia ab aliis recepta ad Matrimonii conjunctionem illam referentibus, quæ non datur jam in caduco, cùm eo

tempore

tempore Auguſta ſit mortua. Quæ ſanè interpretatio
ridicula eſt, itaut confutatione non egeat.
105 Pervenimus eo, ut principium noſtræ legis expli-
catum maneat (nam plures etiam quæſtiones veluti
contractus, & ſimilium, quæ ad Principum pote-
ſtatem pertinent congruenter à Doctoribus *ſuprà*
relatis tractatæ ſunt, quos nos repetere noluimus)
Nunc autem pergit Ulpianus, & hujuſmodi Prin-
cipum placita docet, fieri conſueviſſe per epiſtolam,
quando in rebus obſcuris, & arduis Magiſtratus, vel
alij per libelles Principem conſulebant, quæ reſpon-
ſiones ea de cauſa vocabantur epiſtolæ, & reſcripta.
106 † Sic epiſtola Divi Hadriani de qua *in §. ſi plures, In-
ſtit de fidejuſſoribus & in l. fin. Cod. de conſtit pecu.* & D.
Pij, *in l. regula 9. §. ſi quis ignorans 5. D. de juris, & fa-
cti ignor. l. ſi teſtamento. 49 §. 1. de fidejuſſoribus*, Epiſt. D.
Severi, *in l. 1. in princ. de officio Præfecti vigil. item* 20.
*§ hæc adverſus 22. de petitione hæred. l. 1. & per totũ C.
de diverſis reſcriptis, l. ſed addes 9. §. ſi. D. locati.* † Hinc
107 in jure plerumque legimus loquendi illum modum:
Imperator reſcripſit, quod idem eſt ac reſpondere, ut
patet Rebuffo *in conſtitutionibus Gallicis 2. tom. tit. de
reſcriptis*, Tradunt Doctores *in rub. de reſcript.* quod
non ſolum ad abſentes, verum & ad præſentes refer-
tur: interpellabantur enim, ut diximus, per libellum
Principes, *l. Divus 35. de re judicata, l. quæſitum D. ad
S.C Turp. l. libertus 15 de in jus vocando*, Suet. *in Au-
guſto cap. 53. Tacit lib. 4. ann.* ad eos Imperatores per
epiſtolam reſpondebant, vel libellis ſubſcribebant, ut
docet Connan. *lib. 1. cõm. cap. 16. n. 3.* Gotofre *d. in
rub. Cod. quando libellus Principi oblatus*, Mendoz
108 *l. 1. de pactis d. cap num. 15.* † Quæ reſponſio vocaba-
tur epiſtola, & aliquando forma, ut *in l. 2. Cod. de
officio Præfect. Prætorio Orientis, l. apertiſſimi 16. Cod.
de judiciis, l. 4. Cod. de locato, l. 4. Cod. de jure fiſc. lib. 10.
l. unica, Cod. de vend. rer. fiſc. eo. lib. l. Divus 31. D. de
admin tut. l. inter debitorem 42. D. de pactis, l. forma 4.
D. de cenſibus, & Novell. 126. & 161.* Vidend. Go-
109 tofr. *in l. un. Cod de vendit. rer. fiſc. l. 10.* † Quo ſenſu
epiſtola formalis dicitur à Suet. *in Domitian. cap. 13.* ibi.
*Pari arrogantia cum Procuratorum ſuorum nomine for-
malẽ dictaret epiſtolã ſic cœpit Dominus & Deus noſter,*
110 *ſic fieri jubet.* † Ex quo declaratur illud noſtræ legis,
vel per ſubſcriptionem ſtatuit: nam ut dixi reſcribebant
modo ſubſcribebant in libellis ipſis, ut doctè tradunt
Connanus, & Mendoza, & Horoſcius *ſuprà*; à qui-
bus, quæ hîc deſiderantur, petenda ſunt, ne quæ ab
aliis rectè ſunt notata, tranſcribam, nam ut Polybius
ait *lib. 1. in principio* ibi, *Minimè neceſſarium eſſe puta-
rem, ut de his, quæ rectè, & à multis dicta ſunt, denuo ſer-
mo habeatur.*

CAPUT II.

De juris, & facti ignorantia, de infamia, de anno luctus Explicatur Ulpiani obſcurus locus *in L. Genero 8. D. de his qui notantur infamia.*

SUMMARIUM.

1 *Exornatur remiſſivè regula, Ignorantia juris non excuſat.*
2 *Quid ſit ignorantia?*
3 *Ignorantia non eſt actus voluntatis, & ideo ubi adeſt excuſat.*
4 *Proponitur difficultas* d. l. genero.
5 *Freheri, & Anton. Fab. refertur, remiſſivè, explicatio.*
6 *Expenditur Oſualdi ad eandem legem reſponſio, trãditurque maleficia ex voluntate, & affectu diſcerni.*
7 *Convincitur Oſualdi interpretatio.*
8 *Conatus in delictis ſemper nocet, etſi non ſequatur exitus.*
9 *Crimen exterius demonſtratum per conatum ſubditur legi.*
10 *Voluntas committendi delictum ſpectatur non exitus.*
11 *Vera interpretatio,* d. l. genero, *& de tempore uxoribus dato, ut maritos lugere poſſint.*
12 *Ratio propter quam viduæ intra annum luctus nubere non poſſent.*
13 *Infamia notabatur mulier, ſi intra annum luctus matrimonium iniiſſet.*
14 *Viduæ parens ſi eam in matrimonio collocaret, eadem infamiâ notatus.*
15 *Verus ſenſus*, d. l. genero.
16 *Annus luctus ſemper eſt continuus, & currit ignoranti.*
17 *In luctu nigræ veſtes adhibebantur.*
18 *Teſtis habitus qui*, in l. decreto 15. C. ex quib. cauſ. infam.
19 *Explicatur Pauli locus.*

IURIS regula ferè perpetua eſt, ignorantiã 1
juris nocere, facti vero prodeſſe, *l. 1. & per to-
tum, D. & C. de juris, & facti ignorantia, l.
liberorum 11. §. notatur, D. hoc tit. l. in bonorum 10. D.
de bonorum poſſeſſionibus, l. nunquam 31. cum lege ſe-
quenti, §. 1. D. de uſucapionibus, l. ſi à parte 5. & ſe-
quenti, C. de condictione indebiti, l. quandiu 5. cum ſe-
quenti, C. qui admitti, regula ignorantiæ lib. 6. de regu-
lis juris.* Explicant latè, & exornant Gaill. *lib. 2. pra-
ctic. obſerv.* 48. Coſta *integro tractatu de juris, & facti
ignorantia*, Cujacius *ad edictum Pauli lib. 44. in dict.
l. 1. & lib. 19. qu. Papinian. in l. 2. ff. de juris & facti
ignorantia, & lib. 5. obſerv. c. 36.* Donellus *lib. 1. comm.
à cap.* 18. ubi Oſualdus, *& lib. 14. cap 7. littera X. &
lib. 18. cap. 8. littera M. & lib. 21. cãp. 5. littera D.*
Anton. Fab. *de erroribus decade 8. error, 7.* Fachin. *lib. 8.
controv. cap. 106. & lib. 10. cap. 11.* Thom. Sanchez *de
Matrim. lib. 9. diſput.* 31. Ricc. 4. *part. collectanea* 553.
& alij, quos longum eſſet recenſere. † Ignorantia 2
autem, ſimplex eſt ſcientiæ privatio, nullumque
ponit actum cognitum, aut judicium poſitivum, ut
ex Divo Thom. 1. 2. *quæſt. 76. art. 2.* docet Sylveſter
in ſumma verbo ignorantia, Coſta *ſupra inſpectione*, 80.
num. 12 Menochius *de præſumptionibus lib. 6 præſumpt.*
23. † Unde non eſt actus voluntatis, nam ut rectè 3
ait D. Thom. *ſupra quæſt. 6. articulo 2.* ut actus
ita cenſeatur, deſideratur cognitio, ſed ignorantia
privat à cognitione: ergo non eſt actus voluntarius,
qui ignoranter eſt geſtus. Ex quo cùm ille, qui
ignorat nullam habeat voluntatem, ſequitur, nul-
lum eſſe conſenſum ignorantis, & ideò tranſactio
non extenditur ad lites, de quibus non eſt cogitatum
l. tres fratres 35. ff. de pactis, l. 5. ff. de tranſactionibus,
excuſátque ab irregularitate, quæ ex homicidio pro-
ficiſcitur, *cap ſignificaſti 18. de homicidio*, à pœna legis,
l. 2. ff. ſi quis in jus vocatus, crimine ſtellionatus, *l.
tutor 16. §. contrarium de pignoratitia actione*, & ne
quis in edictũ incidat corrumpentis album, *l. ſi quis 7.
in princ. juncto §. doli, l. ſi familia 9. ff. de juriſdic-
tione*, à crimine plagij, *l. plagij 14. C. ad legem Fa-
biam. de Plagiar.* cum aliis adductis à Farinacio 4. *to-
mo criminalium, quæſt. 149. num.* 161. Coſta *ſupra
inſpectione* 85.
Ex quibus dimanat interpretatio ad obſcurum Ul- 4
piani locum *in l. genero 8. ff. de his qui notantur infam.*
Ubi

Ubi ſi pater ſciens generum mortuum eſſe, filiam intra annum luctus in matrimonium alij collocaverit, infamia notatur, ſi verò ignorans hoc fecerit, ab ea excuſatur, ne ignorantia puniatur. Quod maximè difficile eſt: nam ſi pater ignorabat mortuum eſſe generum, & tamen filiam maritabat, multò gravius debuit puniri: quia vult filiam ſuam eodem tempore duobus nuptam eſſe, contra *legem primam*
5 *in fine, D. hoc titulo.* † Quæ difficultas adeò gravis viſa eſt Frehero *de infamibus cap. 17. numero 21.* ut fateatur verbis illis: *cum mortuum eſſe ſciret, nihil ſe magis fuiſſe cruciatum.* Nec melius Antonius Fab. *in rationali ad illam legem,* difficultatem diſſolvit, quē refert, & refellit Oſualdus *lib. 8. Donelli cap. 7. littera C.* Qui in noſtris ſcholis communiter receptus,
6 ita difficultatem adaperuit † Docet Ulpianum *in d. l. genero*, ea ratione procedere, quòd cum maleficia ex voluntate, & affectu diſcernantur, *cap. cum voluntate 54. extra de ſententia excommunicationis, l. verum 39. l. qui injuria 53. ff. de furtis*, cum traditis à Petro Gregorio *lib. 30. ſyntagm. cap. 2. ex numero 7* Dec. *lib. 9. crim. cap. 17.* doctiſſimo noſtro Præceptore Joanne de Solorzano *lib. 2. de Parricidiis cap. 16.* Ubi autem ignorantia quid amiſſum eſt, affectus delinquendi apertè deficit, cum è contra ſolus animus facinoris perpetrandi, niſi caſus evenerit, locum pœnæ non facit, *l. cogitationis ff. de pœnis, l. bovem 43. §. 1. de ædilitio edicto, l. 2. §. 1. de furtis, cap. cogitationis de pœnit. diſt. 2.* cum traditis à Solorzano *ſupra cap. 6.* Menoch. *de arbitrar. caſu 350.* licet contrarium non rectè tenuerit Cujac. *lib. 8. obſer. cap. 22. & l. 15. cap. 25.* Conjunctim ergo intervenire debent voluntas, & effectus, *l. fugitivus 223. de verb. ſignific.* atque ita ſocer ubi ignarus filiam nuptui dedit ab infamia liber erit: nam quando gener verè mortuus eſt, ſocer qui ſuperſtitem eum putat filiam alteri copulando, lenocinium non committit, nec filia duos maritos habet, cum etſi animus ſubſit delinquendi, effectus tamen deeſt, ſicut non dicetur adultera, quæ alieno ſe commiſcet juſto errore ſuum eſſe putans, nec quæ ſuo ſe commiſcet alienum eſſe putans, legibus civilibus punietur. Unde pater dum falſo generum obiiſſe perſuaſus, filiam alteri locat, vel pari errore cum mortuus vere eſſet, ſuperſtitem tamen eſſe cogitabat, non videtur velle, ut filia duobus eodem tempore nupta ſit. Nam priori caſu animus delinquendi deeſt, cùm ignorabat mortuum, & tranſactum tempus luctus, ſecundo autem deeſt eventus, & delicti materia; cum verè potuerit contrahere, & ea ratione ab infamia liberatur. Quod inſinuat Ulpian. illis verbis, *ne ignorantia puniatur.*

7 Hæc autem interpretatio mihi placere nunquam potuit. Quoniam non convenit verbis, *d. l. genero*, ubi I.C. tantùm ait ignorantiam, non debere puniri, & divinare eſt ibi agi de genero vivo; ut cuilibet legenti
8 genti ſtatim patefiet. † Deinde, doctrina Oſualdi falſa, cum conatus ipſe filiam in matrimonio collocandi, ſcientiſque generum eſſe ſuperſtitem nocet, & non eſt excuſabilis, imo ſemper punitur in delictis, etſi non ſequatur exitus, ut docent latè Cuiac. *l. 15. obſerv. dict. cap. 25. & in l. 1. D. quod quiſque juris,* Duaren. *ad tit. de pœnis c. 2.* Menoch. *d. caſ. 360. & ex noſtris* Anton. Gomez *3. tom. variar. cap. 3. numero 5.* Covar. *in clement ſi furioſus 2. parte §. 1. num. 6.* Azevedo *in l. 1. num. 71. tit. 21. & in l. 2. tit. 23. numero 6. lib. 8. recopil.* Cevallos *com. contra com. quaſt. 540.* Florez. Mena *lib. 1. variar. quaſt. 18.* Solorzan. *l. 2. de parricid. cap. 16.* DD. *in cap. 1. de præſumpt.* & omnino videndus
9 Farinac. *4. tom. crim. quaſt. 124. per tot.* † Crimen quippe exterius demonſtratum per conatum, ſubditur humanæ legi, atque ita debuit puniri Covar. *ſupra d. 2. part. in princip. num. 5. verſ. ſed his.* Nam voluntas in id maleficium quod demonſtravit conatus tendit directè, & ex parte agentis nihil ad conſummationem defuit, & ex parte voluntatis, quia vult, & quod potuit, ex ſua parte implevit, atque ita neſcio quomodo ex capite ignorantiæ potuit pater *in d. l. genero,* excuſationem prætendere.

Rurſus expendo *l. Divus 14. D. ad legem Corneliam* 10
de ſicariis, illic: *In maleficiis voluntas ſpectatur, non exitus, leg. 1. §. Divus, D. eo ibi, & l. qui hominem non occidit, ſed vulneravit, ut occidat, pro homicida damnandum.* Ex quibus patet voluntatem committendi delictum ſemper ſpectari non eventum. Quod etiam eleganter docuit Seneca noſter *de benef. lib. 5. cap. 14.* ibi. *Latro eſt etiam antequam manus inquinet, quia ad occidendum tamen armatus eſt, & qui habet ſpoliandi atq; interficiendi voluntatē.* Exercetur, & aperitur opere nequitia, & *in l. de Cōſtantia ſapiētis c. 7.* ibi, *Poteſt aliquis nocens fieri quamvis non nocuerit. Aliquis mihi venenum dedit, ſed vim ſuam remixtum cibo perdidit: venenum illud, ſcelere ſe obligavit, etiamſi non nocuerit. Non minus latro eſt, cujus telum oppoſita veſte eluſum eſt, omnia ſcelera etiam, ante effectum operis quantum culpa ſatis eſt, perfecta ſunt,* congruit Apulejus *lib. 4.* Flor. ita fatus *In maleficiis etiam cogita ſcelera non perfecta adhuc vindicantur: cruenta mente, pura manu,* & Juve. *Satyr. 13.*

Non ſcelus intrà ſe tacitum, qui cogitat ullum.
Facti crimen habet.

Et in Matrimonij conjunctionibus turpibus, id idem ſtatuunt Imperatores, *in l. eum qui 18. C. ad l. Jul. de adult.* his verbis. *Eum qui duas ſimul habuit uxores, ſine dubitatione comitatur infamia. In ea namque re non juris effectus, quo cives noſtri matrimonia contrahere plura prohibentur, ſed animi deſtinatio cogitatur.* Et I. C *in l. quid ergo 13. § cum autem factum, D. hoc tit. & in l. 1. D. de extraord crim.* ibi, *Solicitatores aliarum nuptiarum, & matrimoniorum interpellatores, etſi effectu ſceleris potiri non poſſint, propter voluntatem pernicioſæ libidinis, extra ordinem puniuntur,* facit *l. & ſi 9. D. de adulter.* ubi crimine lenocinij tenetur, qui domum præbuerit, etſi non fuerit crimen admiſſum: notat Farinac *ſuprà num. 26.* unde Oſualdi interpretatio jam corruit, cum eo caſu ſocer culpa, & pœna non careret.

Quare hac damnata explicatione, ut veram ac 11
germanam I. C. mentem adaperiam, conſtituo antiquitùs mulieribus datum fuiſſe annum, intra quem maritos ſuos jam mortuos lugerent, tradit Senec. *epiſt. 63.* licet *alibi de conſolat. ad Helviam cap. 16.* decem menſes fuiſſe ſcribat. Quod componere teneat *ibid.* Lipſ. *numero 192.* ut decem menſes pertineant ad funera parentum agnatorúmve. Malè tamen, cum parentes, & liberi utriuſque ſexus, & cæteri agnati ſecundùm pietatis rationem, aut animi ſui patientiam lugeantur, *l parentes 23. ff. de his qui notan. infam* Proinde admitto Revardum *libro 1. var. cap. 20.* ad annum Romuli decem menſium, hæc referentem, (certum etenim eſt hoc, ex Caſſiodor. *in Chronic.* in principio de Romanis regibus agens) idem tradit Balduin. *ad leg. 12. tab. l. 12. n. 12.* Cuiac. *de præſcript. & term cap. 13. & libro 1. quaſt. Papin. in l. fin. D. de his qui notantur infamia,* quem ſequitur etiam Oſuald. *ſuprà,* Connanus *8. comment. cap. 7. num. 1. & 2.* Briſonius *de jure connubiorum prope finem,* Gothofred. *in l. 2. per textum, ibi, Cod. de ſecundis nuptiis, & in l. decreto 15. Cod. hoc tit.* Pancirolus *lib. 2. variarum cap. 208.* Gutherrius *de jure Manium lib. 3. cap. 28.* ubi quæ differentia ſit inter *lugere, & elugere*, eleganter pertractat. † Rationem 12
hujuſce rei tradidit Vlpianus *in l. liberorum §. 1. D. hoc tit.* propter probationem, ſcilicet ſanguinis, id eſt, ſeminis, ne aliàs mortuo priore marito, uxoréque

relicta prægnante incertum ſit, an hujuſmodi partus poſtea editus, ſit prioris, vel ſecundi, notat Cujac. *libro* 21. *obſervat. cap.* 12. & Gothofred. *in l. conſenſu*, §. *hac niſi* 4. *littera X. Codic. de repudiis*, ad quod alluſit Ovidius *libro primo Faſt. in princ. verſ.* 27.

Tempora digereret, cum conditor orbis in anno
Conſtituit, menſes quinque bis eſſe ſuo.
Eſt tamen, & ratio Cæſar, quæ moverit illum
Erroremque ſuum, quo tueatur, habet.
Quod ſatis eſt, utero matris dum prodeat infans,
Hoc anno ſtatuit temporis eſſe ſatis,
Per totidem menſes, à funere conjugis, uxor
Suſtinet, in vidua triſtia ſigna domo.

13 Quod ſi uxor prætermiſiſſet, infamia edicto Prætoris notabatur, tum propter ſupra dictam rationem, tum propter publicam morum diſciplinam, qua mulierum intemperantia coërcetur; nam religio quidem priori viro debita nuptiarum feſtinatione violatur, *l.* 4. *Cod. ad Senat. Conſult. Tertil. juncta l.* 1. *& per totum, D. hoc titulo, cap. fin. de ſecundis nuptiis*, junctis iis, quæ ad ejus explicationem obſervant Thomas Sanchez *lib.* 7. *de Matrimonio diſputatione* 87. Azor. *prima part. moralium libro* 3. *cap.* 20. Didacus Perez *in l.* 5. *titulo* 1. *libro* 5. *ordinamen.* Molina *de juſt.* 5. *tom. diſputatione* 8. *per tot.* † Qua infamia etiam puniebantur paren-
14 tes, qui eam, quam habebant in poteſtate intra id tempus, quo elugere virum moris eſt, in Matrimonium alij collocaverit, *dict. l.* 1. §. *qui eam ff. hoc titulo*, ubi ita hoc intelligit Prætor, ſi cum mortuus eſſet jam gener, cum quoque mortuum, jam eſſe ſciret ſocer. † Ex quibus lucet Ulpiani noſtri
15 interpretatio, nam cum hoc Prætoris edictum Juriſconſultus in hac *l. genero* explicaret, ait merito adjeciſſe Prætorem in ſuo edicto, illis verbis: *Genero mortuo*, illa, *cum mortuum eſſe ſciret, ne ignorantia puniatur.* Unde patet hanc ignorantiam, non eſſe intelligendam circa mortem generi, (nam ille verè erat mortuus, & hoc ſciebat ſocer,) ſed circa tempus mortis, de quo loquebatur Prætor in edicto, ita ut ſit ſenſus: quod cum verè eſſet gener mortuus, ſi tamen juſto errore ductus ſocer, cogitabat jam annum, quo elugere moris eſt virum, præteriiſſe, cum re vera nondum eſſet præteritus, atque ita filiam ſuam intra annum luctus ignoranter in Matrimonium alteri locaſſet, infamiam locum non habere, ne alias hæc juſta ignorantia puniretur. Indéque merito Prætor requirit duo, ut infamis eſſet, & quod gener ſit mortuus, & quod ſciat ſocer, ne ignorantia puniatur. † Quæ
16 interpretatio evidenter ſuadetur *ex verſ. ſed cum tempus*, qui minimè congrueret ſupradictis, nec ſimiliter *verſ. & ideò*, quibus Juriſconſult. docet non eſſe neceſſariam ſcientiam mortis ad hoc, ut cedat annus luctus, quia ſemper eſt continuus, & currit etiam ignoranti, *obſervat. cap.* 18. Tiraquell. *de retractis lignag.* §. 1. *gloſſa* 11. *numero* 21. Anton. Bardus *de tempore util. per totum*, Anton. Gomez. 3. *tomo variarum c. octavo, numero ſecundo*, Menoch. *de recuperan. rem.* 1. *numero* 450. Cardoſo *in praxi verbo, tempus, numero octavo*, & ideò ait Ulpianus, ſi poſtquam jam annus præteritus eſt, uxor cognoverit mortuum eſſe maritum, eadem die poterit lugubria aſſumere, & deponere, id eſt, veſtes lugu-
17 bres, & atras. † Nam in luctu, & in funeribus Romani candidam veſtem, & togam ſolebant in atram mutare, ornamentiſque auro, & purpura depoſitis, lugubria induebant, & atro amictu utebantur, Ovid. *lib.* 8. *Metamorph. de Althea fratrum necem deplorante.*

Quæ plangere dato inciſtis clamoribus urbem.
Implet, & auratis mutavit veſtibus atras.

Et lib. 6. *Progn.*

Induiturque atras veſtes, & inane ſepulchrum
Conſtituit.

Sic Marcus Craſſus, teſtante Macrobio *libro* 3. *Saturn. c. p.* 15. murenam in piſcina domus mortuam atratus luxit. Notant Tiraquellus *ad Alexand. lib.* 3. *genial. cap.* 7. Revardus *lib.* 1. *conjectan. cap.* 20. Martin. del Rio *in Senecam in Hercul. fur. verſ.* 625. *ad illud.*

Unde iſte genitor ſqualet, & lugubribus
Amicta conjux.

Quæ veſtes triſtes habitus dicuntur *in l. decreto.* 18
15. *Cod. ex quibus cauſ. infam.* † Et ita intelligo 19
Paulum *libro* 1. *ſentent. titulo* 11. §. 3. ibi: *Qui luget abſtinere debet à convivis, ornamentis, & alba veſte.* Unde rectè Blondi ſententiam *lib.* 2. *de Roma triumphante* reprehendit Hyeronym. Magius *lib.* 3. *Miſcel. cap.* 14. qui in luctu mulieres albis veſtibus uſas eſſe ſcribit. De qua re latè agit Dorleans *ad Tacitum lib.* 2. *annal. fol.* 104. *numero* 3. videndus quoque Jacobus Cujacius *lib.* 1. *quæſtio. Papin. in l. fin. D. de his notantur.*

CAPUT III.

Explicatur Papin. *in l.* 1. *D. de legibus*, & quo modo lex definiatur, coërcitio delictorum, quæ per ignorantiam contrahuntur.

SUMMARIUM.

1 *Proponitur difficultas*, d. l. 1. de legib.
2 *Delicta per ignorantiam commiſſa, dicuntur involuntaria.*
3 *Adducitur Ant. Fab. explicatio* ad d. l. 1. *& convincitur.*
4 *Petri Burgij opinamentum, ad leges Athenienſium Papin. referentis refellitur.*
5 *Cujacij interpretatio non admittitur.*
6 *Vera interpretatio* ad d. l. 1.
7 *Quando voluntas committendi delictum adfuit, etiamſi per ignorantiam aliter commiſſum eſt, punitur ignorantia*
8 *Explicantur* l. 45. ff. ad leg. Aquil. l. doli §. ſi quis ſer. cor. l. 21. §. 2. de furt. *cum aliis.*
9 *Peccata per ignorantiam affectam commiſſa puniuntur.*
10 *Intellectus* ad l. 2. de termino moto.
11 *Quando intelligantur illa verba* dict. l. 1. *communis Reipub. ſponſio.*

EX iis, quæ ſuperiori capite diximus 1
via munitur explicationi *l.* 1. *de legibus*, ubi Papinianus definitionem legis proponens, inter reliqua, quæ ejuſdem naturam complent, ait eſſe, *coërcitionem delictorum, quæ vel ſponte, vel per ignorantiam contrahuntur.* Quod etiam D. Auguſtin. docuit *in capit.* 15. *quæſtione* 1. & Ariſtot.
libro 3. *Ethicor. capit.* 1. † Sed difficilis eſt 2
traditio, cum delicta involuntaria cenſeantur, ignorantiam commiſſa, juxta jura ſic intelligenda *in l.* 4. *Cod. de inceſtis nupt.* ubi ſi acriſſimo errore (ſic lego cum Cujacio *libro decimo quinto, obſervat. cap.* 13.) vir vel fœmina ducti contra-

contraxerint contra legum præcepta, nihilominus
excuſantur, *l. qui in provincia* 57. §. 1. *ff. de ritu*
nupt. l. ſi adulterum 38. §. *ſtuprum*, ibi, *Quia mul-*
tum intereſt errore matrimoniam illicitè contrahatur,
an contumacia juris, & *in* §. *inceſtum*, ibi: *Ince-*
ſtum excuſari ſolet, utique, ſi error allegatur, *ff. ad*
legem Juliam de adulteriis, docet Farinac. 4. *tom. cri-*
minal. quæſtione 149. *numero* 161. Ratio eſt, nam
ut probavimus ex Divo Thoma *capite præcedenti*, ut
actus cenſeatur voluntarius, exigitur illius cogni-
tio, ſed ignorantia privat à cognitione; cum con-
ſiſtat in privatione ſcientiæ, atque ita eſt involun-
tarius, & conſequenter nullum poteſt continere pec-
catum, cum juxta Divi Auguſtini ſententiam *libro*
primo retractat. cap. 15. Omne peccatum eſt volun-
tarium, notat Covarruv. *in Clement, ſi furioſus* 2.
p. in principio n. 1. Qua propter ignoranti nullus eſt
conſenſus, *leg. ſi per errorem* 15. *ff. de juriſdict. l. cu-*
jus per error. 53. *de regul. jur.* junctis quæ dixi *c. præ-*
3 *ced. n.* 3. † Unde obſcurior redditur. Pap. *in dicta lege*
1. propter quod Interpr. in varias ſeſe diſtrahunt in-
terpretationes. Anton. Fabr. *in Rat. ad illam legem*,
ait accipiendam de ignorantia juris, quæ non excuſat,
ut dixi *cap.* 2. *numero primo*, & *ſecundo*. Sed hoc ni-
hil ad rem; nam præterquam quod hæc etiam in
criminibus excuſare ſoleat, *l. tutor.* 16. §. *contrariam*
ff. de pignor. act. l. plagij 14. *Codic. ad legem Fabiam*
de plagiar. l. 3. §. *ſi quis ignorans*, *ff. ad S. C. Syllan*,
leg. vulgaris 21. §. *ſed & ſi* 3. *ff. de furtis*, §. *ita ta-*
men Inſt. de vi honor. rapt. l. 1. §. *ſi quis ideo*, *ff. ne*
vis fiat ei, adhuc tamen in hoc videtur quoque ver-
ſari factum. Et cum Pap. indiſtinctè loquatur, neque
ad juris magis, quam ad facti ignorantiam, reſ-
pexiſſe credendus erit.

Nec minus probo opinamentum Petri Burgij
4 *libro primo elector. cap. quinto* aſſerentis, quod cum
ex Demoſthene deſumpta fuerit illa diffinitio *l.* 2. *de*
legibus, ad Athenienſes referenda eſt, apud quos
delicta per ignorantiam commiſſa puniebantur, ut
colligere licet ex *l. aut facta* 16. §. *eventus*, *ff. de pœ-*
nis, idque etiam ipſe Demoſthenes docuit *in orat.*
contra Ariſtocratem, his verbis. *Igitur lex jubet cap-*
tum in voluntaria cæde, in quibuſdam definitis tempo-
ribus exſulare, & *in orat. contra Midam*, ibi, *De*
nocumento leges omnes ſi voluntarius læſerit duplum, ſi
vero non libens ſimplam mulctam jubent ſolvere. Sed
hæc merito rejicienda ſunt, quoniam non benè Pa-
pinian. diffiniret naturam legis ad mores Græca-
nicos reſpiciens, cum patrio jure contra obſervare-
tur. Neque ferri poteſt Papinianum initio diffinitio-
num ſuarum attendere jus Græcorum jam obſole-
5 tum, ſed jus ſuum. † Neque felicius ſcopum mihi
videtur attigiſſe Cujac. *lib.* 1. *diffinit. Papiniani in*
hac l. 1. & *lib.* 19. *obſervat. cap.* 10. aſſerens illa
verba non eſſe accipienda in omni crimine, ſed in
eis ubi ignorantia à legibus punitur, ut *in l. qui*
ædes 9. *ff. de incendio*, *l.* 1. *ff. de his qui dejecerunt*,
l. 1. *verſiculo demum*, *Cod. de falſa moneta*, *l.* 2. *de*
termino mot. cum aliis, quæ refert Accurſ. qui pri-
mus hanc interpretationem præſenſit *hic* Gloſſa
magna *verſiculo item de delicto*, & ſequitur Bart.
Horoſc. & reliqui, & videtur ſentire Caſtro *de lege*
pœnal. lib. 1. *cap.* 2. *verſiculo aliæ leges circa finem*,
dum ait à Papinian. diffiniri ſolam legem pœnalem,
neque bonam eſſe definitionem: hoc enim non pla-
cet, quoniam delicta ipſo facto æſtimantur *lib.* 4. *de*
obligat. & ideò nihil intereſt, an ignoranter, vel
ſcienter contra legem fiat, & cum legis naturam
generaliter nobis proponat Conſultus, non debuit
in generali definitione caſus illos particulares com-
prehendere.

Quare in hac re adeo difficili ego exiſtimabam, 6
Papinianum indiſtinctè loquutum fuiſſe de utraque
ignorantia, tam juris, quam facti, nam ſi alterutra
interveniente delictum commiſſum ſit, lex illud pu-
nit & coërcet. † Quòd ita debet intelligi, non 7
quando aliquis deliquit involuntariè, ſed quando
voluntas committendi delictum adfuit verum per
ignorantiam aliter commiſſum eſt, quam in ipſa
voluntate conceptum erat [nam aliàs non dicere-
tur delictum] veluti cum aliquis vellet occidere Ti-
tium, ſed per errorem, aut ignorantiam alium occi-
dit: vel ſi factum per ignorantiam fecit, dolo ta-
men malo, vel aliàs dando operam rei illicitæ:
veluti cum furari vellet lapides, & per ignoran-
tiam abſtulerit lapides finales; in his enim punitur
actus ſecundum malitiam ſuam, quam delinquens
jam agnovit, & ideò ignorantia non habet excu-
ſationem, cùm qualitas ignorata, neque minuat
malitiam, neque augeat, nam delictum abſque ea
qualitate, quæ ignoratur, perfectam habet crimi-
nis malitiam, & voluntarium eſt: quia ignoran-
tia iſta, quæ verſatur in qualitate, non excuſat,
cum prævaleat quod principale eſt, id eſt, me de-
lictum velle committere. † Quod apertè compro- 8
batur ex juribus ita intelligendis *in l. ſcientiam*
45. *in fine*, *ff. ad legem Aquiliam*, ibi: *Et hoc ſi*
tuendi duntaxat, non etiam ulciſcendi cauſa factum,
l. doli, §. *ſi quis dolo*, *ff. de ſervo corrupto*, *l. cum*
autem 23. §. *excipitur ſecundo verſiculo capitalem*, *ff.*
ædilitio edicto, *l. vulgaris* 21. §. *ſi quis* 2. *l. falſus*
43. §. *qui alienum*, ibi: *Nihil enim ad furtum mi-*
nuendum facit, quod cujus ſit ignoret, *ff. de furtis*,
l. 3. §. *itaque leg. cum qui* 18. §. *ſi injuria*, *ff. de in-*
juriis, quibus adjunges Giurb. *conſilio* 31. *numero*
decimo quinto. Quia interpretatio ſuadetur ex eo,
nam cum *in præſenti* æquiparentur peccata, quæ
ſpontè, & per ignorantiam contrahuntur, non
debet intelligi de illa ignorantia, quæ ſit in ſe in-
voluntaria, cum nullum includat peccatum, ut ob-
ſervat Covarruv. *in capite alma Mater*, § *decimo*,
numero decimo tertio, & *decimo quarto.* Sed de illa
quæ habet admixtam voluntatem, circa actum de-
linquendi, licet aliter per ignorantiam ſit factum.
† Quâ ratione delicta commiſſa per ignorantiam 9
affectatam, ſeu ſupinam puniuntur, quia in doli
ſuſpicionem cadit, qui ignorat quod omnes ſcire
tenentur, tradunt Maſcardus *de probation. conclu-*
ſione 879. Donellus *dicto libro primo*, *capite vige-*
ſimo, *circa fin.* Gail. 2. *obſervat.* 48. *numero decimo*
quinto, Thomas Sanchez 1. *tom. Moral. libro pri-*
mo, *cap.* 16.

Unde venit explicandus Calliſt. *in l.* 3. *in fin. ff.* 10
determ. moto. ubi Divi Hadriani reſcriptum refert
contra motores finium, qui per ignorantiam; aut
fortuito lapides finales abſtulerint, (de cujus delicti
pœna latè tractant, relati à Farinacio *de furtis quæ-*
ſtione 168. *numero* 90. *cum ſequentibus*, Villadiego
in l. 2. *titulo tertio*, *libro decimo*, *fori Judicum*) no-
tanda ergo ſunt illa verba: *Quod ſi per ignorantiam,*
aut fortuito lapides furati ſunt, ſufficiet eos verberi-
bus decidere, ubi pœna verberum locum habet, ea
ratione; nam cum voluntas tenderet in furtum,
quod per ignorantiam commiſſum eſt, non ſo-
lum furtum lapidum, ſed terminus eſt motus:
quapropter, & ſi delinquentes, delictum ter-
mini moti perpetrare nollent, tamen quia fur-
tum committere attentabant, idcirco termini
moti crimine arguuntur: quoniam & ſi igno-
rantia adfuit, intervenit tamen circa qualita-
tem delicti, non verò circa ſubſtantiam, &
ideo puniuntur. Cujus rei rationem [& ſi
multi

multi de pœna hujus delicti egerint, quos refert *ſupra*, Farinac. *numer* 101. vix pauci ſunt aſſequuti. Neque Cujacius *ſupra dict. libro* 19. *obſervat. c.* 20. admittendus eſt quem ſequitur Gothofredus *in dicta lege* 2.] inquiens ibi involuntaria delicta coërceri, quoniam, & ſi non crimen, culpa tamen quædam in ignorantia fuit, quod falſum eſt, nam crimen adfuit, cum vellent furari, & ideo involuntas, licet ſit in qualitate delicti, adhuc tamen voluntas adfuit delicti perpetrandi, id eſt furti, ob idque verberibus coërcentur. Quomodo etiam pro-
11 cedit *l. ſi fortuito* 11. *ff. de incendio & ruina, &c.* † Sed antequam hinc abeamus, explicanda ſunt illa verba noſtræ legis: *Communis Reipublicæ ſponſio*, Quod breviter, quia ab aliis rectè eſt notatum, attingam, ſcias oportet, in ſtatu populari apud Romanos, varios fuiſſe ritus adhibitos in legibus ferendis, quos commemorant. Forcat. *dial.* 2. *num.* 7. *&* 8. & relati ab Oſvaldo *libro primo*, *Donelli capite* 8. *littera C.* Connanus *libro primo*, *comment. cap.* 15. Roſin. *libro octavo, antiquit. cap. ſecundo*, & eo reſpexit Seneca *epiſtol.* 87. *in fin.* Congregabatur populus, interrogabatur, an lex placeret? Spondebat, ſe obſervaturum, & jurabat. Sub Imperatoribus lege Regia, quæ de Imperio lata eſt [cujus meminit *lex* 1. *de conſtitutionibus*, & nos latius explicavimus *cap. primo*,] inter reliqua ſpopondit populus Romanus, ſe leges à Principe ferendas ſervaturum. Alio modo Gothofredus vult, ſponſionem hanc interpretari *in l. obligamur* 52. § *lege de obligat.* quod in legum obſervationem quilibet civium ſpondere, & jurare videatur. Cui congruit *l. Imperatores* 34. *ff. de jure fiſci*, ibi: *Ipſe te huic pœnæ ſubdidiſti, l. leges ſacratiſſimæ, C. de legib.*

CAPUT IV.

Quo tempore ſpectanda ſit habilitas parentum ad contrahendum, ut legitima cenſeatur proles, intellectus *ad l. Paulus* 11. *ff. de ſtatu hominum.*

SUMMARIUM.

1 *Exornatur remiſſivè* cap. Tanta. Qui filij ſint legit.

2 *Ut habeat locum deciſio*, cap. Tanta, *neceſſaria eſt habilitas ad contrahendum.*

3 *In fictionibus tranſlativis requiritur habilitas extremorum.*

4 *Quo tempore habilitas parentum ad contrahendum inſpiciatur.*

5 *Illud tempus eſſe inſpiciendum, quod ſoboli utilius fuerit, latè probatur.*

6 *Quæ ſententia defenditur in praxi, & in puncto juris.*

7 *Jure Civili non licuit filiis familias abſque parentum voluntate contrahere.*

8 *Si filij ſine voluntate parentum contraherent, Matrimonium reddebatur injuſtum, & ſi valeret.*

9 *Interpretatio difficilis*, cap. 1. 30. quæſt. 1.

10 *Matrimonij injuſti proponitur effectus.*

11 *Exornatur remiſſivè*, l. 3. §. ſi emancipatus, ff. de bonor. poſſ. contra tabul.

12 *Vera ratio* l. Paulus, 11. de ſtat. hom.

13 *Expenditur* l. & ſi 6. C. de nuptiis, *& contra Contium ejus recepta lectio retinetur.*

14 L. & ſervorum 5. ff. de ſtat. hom. *cum aliis expenditur.*

15 *Favor qui datur ad libertatem, & in Matrimonium extenditur.*

16 *Matrimonium Reipublicæ maximè expedit.*

17 *Adducitur* l. Nuper C. de natur. lib. *cum aliis fundamentis contra Sarmientum.*

TANTA eſt vis Matrimonij, ut filij qui naturales erant, ut potè extra Matrimonium ſuſcepti, ſi poſtea parentes contraxerint, redduntur legitimi, ut docuit Alex. III. *in cap. Tanta, extra qui filij ſint leg.* & Imp. *in l. cum quis* 10. *cum ſequent. Codic. de natural. lib. Auth. quibus modis nat. effic. legit. in princ. collat.* 6. & Alphonſus Rex *in l.* 1. *titulo* 3. *parte* 4. & Imp. *in l.* 12. *Tau.* quæ extat *in l.* 10. *titulo* 8. *libro* 5. *recopilat.* Quæ jura exornant DD. *ibi*, & relati à Cenedo *collect.* 68. *ad Decret.* Azor. 2. *tom. Moral. libro* 2. *cap.* 13. Covarruv. *de ſponſal.* 2. *parte, cap.* 8 § 2. Sarmiento *lib.* 1. *ſelect. cap.* 5. *&* 6. Cevallos *comm. contr. com. quæſtione* 2. *numero* 78. *& quæſtione* 606. Fachineus *lib.* 3. *controv. cap.* 50. *cum ſequent.* Spno *de teſtament. gloſſ.* 15. *numero* 117. Thomas Sanchez *de Matrimonio libro* 3. *diſputatione* 44. Molina *de juſtitia tom.* 1. *tractat.* 2. *diſputatione* 172. Gutier. *in repet.* §. *ſui, numero* 191. *de hæred. qual.* † Ad quod, ut *ſupra* dicti latè tradunt, neceſſarium eſt, ut filij ſint nati ex ſoluto, & ſoluta, inter quos potuit contrahi Matrimonium (firmat Panormitan. *in cap. per venerabilem ſuper gloſſ. verb. naturalibus, eodem titul. Qui filij ſint leg.*) & ad illud contrahendum habiles, tum temporis fuerint. Ratio eſt, quia ad inducendam fictionem, requiritur poſſibilitas, ex doctrina Bartol. *in l. ſi is qui, pro empt. numero* 56. *de uſucap.* ubi Jaſon. *numero* 187. Atque ita, ſi tempore conceptionis filiorum adeſſet impedimentum inter parentes, non potuit lex fingere eo tempore eſſe contractum Matrimonium. † Nam in fictionibus tranſlativis requiritur habilias extremorum, *à quo* & *ad quem*, Bart. *ſupra numero* 3. *&* 8. Barboſa *in l. divortio in princ. numero* 12. *D. ſoluto Matrimonio*, & ideo cum hæc legitimatio procedat ex juris fictione locum habere non poteſt, cum eo tempore impedimentum conſanguinitatis aderat, vel quia erant conjugati, vel ſimile habebant obſtaculum, *argum. l. bonorum*, *D. rem ratam*, Docet Panormitan. *in dict. cap. tanta*, *numero* 9. Gutierr. 2. *pract. quæſtione* 105. *num.* 9.

1 (margin, beside "TANTA eſt vis Matrimonij") · 2 (beside "dunt, neceſſarium eſt") · 3 (beside "quiritur habilias extremorum")

Ex quo ingens orta eſt inter DD. controverſia, quo tempore hæc habilitas parentum danda ſit, an nativitatis filij, vel conceptionis. Quam pertra-
ctant Butrius, & reliqui ordinarij *in dict. cap. Tanta.* 4
Caſtrenſ. & Salycet. *in l. ex libera, Cod. de ſuis, & legit.* Sarmient. *dict. cap. quinto, numero duodecimo.* Matienz. *in l.* 10. *titulo* 8. *gloſſ.* 7. Covarruv. *ſupra di.* §. 2. *numero* 2. Avend. *in l.* 11. *Tauri*, Barboſa *in rubr. D. ſoluto Matrimonio* 2. *parte*, *numero* 110. & alij quos cumulat Fachin. *dict. cap.* 50. † Sed 5
miror Interpretes in hac quæſtione ſic diverſos extitiſſe, cum de hac re diſertè à jure ſit conſtitutum *in l. nuper* 11. *Codic. de naturalibus liber.* ibi: *Definimus, ut ſemper in hujuſmodi quæſtionibus, in quibus de ſtatu liberorum eſt dubitatio, non conceptionis, ſed partus tempus inſpiciatur, & hoc favore fecimus liberorum exceptis iis tantummodo caſibus, in quibus conceptionem magis approbari, infantium conceptionis utilitas expoſtulat.* Quæ verba clarè docent, tempus partus eſſe expectandum; niſi aliud ſuadeat infantium utilitas, ut in ſpecie

l. emancipatum 7. §. *item Labeo cum ſequentibus D.*
de Senator. Atque ita concludunt, illud tempus in-
ſpiciendum, quod ſoboli fuerit utilius. Idque pro-
bari quoque videtur *in l. & ſervorum* 5. §. *ingenui l.*
qui in utero 7. *D. de ſtatu homin.* Et apud nos deciſum
extat in *l.* 11. *Tauri*, ibi: *Al tiempo que fueren conce-*
6 *bidos, ò nacidos.* † Quæ ſententia non ſolum in praxi
vera eſt, ſed etiam in puncto juris, quidquid alij in
noſtris ſcholis reclamitent cum Sarmiento *d. cap.* 5. *n.*
10. Nam eiſdem non favet I. C. *in d. l. Paulus* (qua
ita exultat Sarmiento, ut aſſerat ſe mirari contra ex-
7 preſſum textum Doctores reſpondiſſe.) † Nam pro
ejus explicatione præſuppono cum Briſonio *de jure*
connub. fol. 71. Connano *lib.* 8. *com. cap.* 4. Cujacio *lib.*
3. *obſervat. c.* 5. Barb. *in l.* 1. 4. *part. num.* 32. *D. ſoluto.*
Pichar. *in principio Inſt. de inofficioſo numero* 25. Ant.
Fab. *in jurisprud. tit. de nuptiis princ.* 4. Merillo *in ex-*
poſitione Juſtin. in l. 25. *Cod. de nuptiis*, jure civili non
licuiſſe filiasfam. invitis parentibus, & abſque eorum
conſenſu contrahere matrimonium *l.* 2 *ff. de ritu nup-*
tiar. princ. Inſtitut. de nupt. alias enim injuſtum erat
matrimonium, & filij ex eo ſuſcepti *injuſti* dicti, quaſi
nati ex eo, quod ſecundum legum præcepta, & ju-
ris formam fuit contractum, & ſimiliter *injuſta uxor*
8 quòd non rite eſſet ducta. † Verum, & ſi hoc matri-
monium jus odio proſequebatur, jam contractum
non diſſolvebat, ſed firmum & validum relinqueba-
tur, ut probat *l. ſi uxor* 13. §. 1. *D. ad legem Juliam de*
adulteriis ibi, *legem Juliam ad omnia matrimonia per-*
tinere, ubi lex Julia tam pertinet ad matrimonia juſta
rite, & juſtè, quàm ad injuſta, id eſt, quæ non rite,
& civiliter, vel ritu Romano contrahuntur) his
enim terminis, & vocibus utebantur Tertullianus *l.*
2. *ad uxorem*, & Tryphon. *in l. filius* 28. §. *ſi quis in fin.*
ff. de liberis. & poſth. not. Revard. *l.* 4. *var. cap.* 16.
circa fin.) idem docuit Paulus *lib.* 2. *ſentent. tit.* 19.
ibi: *Eorum qui in poteſtate patris ſunt ſine voluntate*
ejus matrimonia jure *non contrahuntur, ſed contracta*
9 *non ſolvuntur.* † Quomodo debet accipi difficilis alio-
qui deciſio *in cap.* 3. 30. *quaſt.* 5. ubi dicitur non eſſe
legitimum matrimonium, niſi interveniat conſenſus
parentum, quod videtur apertè contrariari juri Cano-
nico, & præcipuè Concilio Tridentino *ſeſſ.* 24. *cap.* 1.
de reformatione, ut explicant laudati à Gutier. *lib.* 1. *Ca-*
nonicarum cap. 20. *& tractat. de matrimon. cap.* 79. Re-
bello *de obligationibus* juſtitiæ 2. *part. lib.* 2. *quaſt.* 7.
ſect. 1. Gotofredo *in leg. filius* 25. *de ritu nupt.* Sed in-
tellige, id eſt, non habeatur ſolemne, & juſtum, & ſi
aliàs valeat, ut conſtat ex *cap. fin.* 28. *quaſt.* 1. & con-
tra eos qui aliud dicunt docet Cevall. *quaſt.* 604.
numero 31.

10 Effectus autem hujus rei eſt, quod, & ſi matri-
monium ita contractum validum eſſet, tamen filij
ex eo nati, cum injuſti reputentur, non ſunt in avo-
rum parentum poteſtate: quod evinco ex *principio*,
& §. ſi adverſus Inſtit. de nupt. juncto principio in-
ſtitut. de patria poteſtate, dum ſolùm in parentum
poteſtate illos eſſe docet, qui ex juſtis nuptiis fuerunt
procreati, & inde, cum ad jus ſui neceſſario debeat
intervenire patria poteſtas §. *ſui, Inſtit. de hæred. qua-*
lit. leg. in ſuis 11. *de libe. & poſthu.* neque avo, aut patri
ſui hæredes erunt, ita ut præciſè ſint inſtituendi, aut
exhæredandi, *l. filius* 25. *D. de ritu nupt.* atque ita
procedit Celſus *in l. cum legitime* 19. *de ſtatu homi-*
11 *num.* † Eoque pertinet in eleganti ſpecie Ulpianus *in*
leg. 3. §. *ſi emancipatus ff. de bonorum poſſeſſionibus con-*
tra tabulas (de cujus explicatione videndi erunt Bri-
ſonius *de jure connub. pag.* 73. *verſ. proinde minimè.*
Cujac. *ſuprà d. cap.* 5. Ant. Fab. *de erroribus decad.* 29.
errore 5 *&* 6. Fachin. *lib.* 3. *controver. cap.* 44. Pichardo
ſuprà Matienço *in l.* 1. *gl.* 14. *num.* 71. *tit.* 4. *lib.* 5. *reco-*
pil.) Et in non minori ſpecie Triphon. *in dict. l. filius*
128. §. *ſi quis.* Alios effectus deſignant jura *in leg.*
hac conditio 30. *de condictionibus, & demonſtrat. & in*
l. 1. *D. unde vi.*

Quibus ita prohibitis, jam patet meus, *d. l. Pau-* 12
lus, quæ de hujuſce matrimoniis, invitis parentibus à
filiis familias contractis, accipienda eſt, in quibus ſi
filij mortuo avo naſcantur, licet, à morte ejuſdem
matrimonium incipiat eſſe juſtum, *d. l. filius*, §. *ſi*
quis, l. nuptiæ 18. *l. ſi quis in ſenatorio* 27. *l. ſi Senatori*
31. *ff. de ritu nupt.* ex tempore tamen conceptionis,
juſti non reputabantur. Ratio verò eſt, nam cum ta-
le matrimonium, tunc temporis fuerit à jure repu-
tatum, non potuit retrotrahi nativitas filij, ad tem-
pus conceptionis, quo tempore aderat impedimen-
tum prohibitionis paternæ, ac proinde cum fictio
legitimitatis ſemper debeat habere poſſibilitatem: ut
ſuprà diximus, *numer.* 2. & ſi morte avi legitimus
fiat, & juſtus filius, non tamen erit ita cenſendus
ex tempore conceptionis: quia impedimentum illi
obſtabat, id eſt, prohibitio patris, & fictio ad illud
tempus reduci non poterit, unde rectè dixit Paulus
filium ex quo conceptus eſt, juſtum non videri, ſed
ex nativitate, quia ex eo tempore incipit matrimo-
nium reperiri ſine impedimento. † Quæ interpreta- 13
tio (relictâ aliâ ratione Connani *d. cap. num.* 6.)
eleganter ſuadetur ex *l. etſi contra* 6. *Cod. de nuptiis*,
ubi ſi matrimonium fuerit contractum contra leges
ab iis, qui Provinciam regunt, ſi tamen poſt depo-
ſitum officium, in eadem voluntate perſeverent, li-
beri poſtea ſuſcepti, & nati legitimi, & juſti erunt.
Quo loci verbum, *ſuſceptos*, idem ſignificat ac *con-*
ceptos, aliàs enim ſuperfluum eſſet verbum, *natos*, ut
conſtat ex *l. ex facto* 17. §. *facto* 5. *D. ad Trebell.*
(neque neceſſe eſt, cum Græcis interpretibus, quos
ſequitur Concius *lib.* 1. *lectionum cap.* 7. loco vocis *ſuſ-*
ceptos, reponere *conceptos*, cum id ſatis ex ſerie litteræ
conſtat, & advertit Cuja. *lib.* 13. *obſervat.* 25, & Go-
tofred. *ibi.*) Unde notandum eſt, filios poſtea conce-
ptos juſtos reputari: ergo ſi antea concepti eſſent
juſti, non reputabuntur, juxta ſpeciem *d. l. Paulus*,
cujus rei exemplum poteſt apponi; ſi Pontifex diſ-
penſaſſet, ut matrimonium invalide contractum pro-
pter impedimentum, id iterum ineatur, certum eſt
eam diſpenſationem non porrigi, ut proles antea na-
ta aliquomodo legitimetur, ut docet Thomas San-
chez *de matrimon. lib.* 8. *diſputatione* 7. *numero ter-*
tio, & 18. 14

Deinde pro opinione Sarm. quam *ſuprà* adduxi-
mus, non facit quod confingunt: ſcilicet hanc no-
ſtram quam tuemur ſententiam, non probari *in d. l.*
& ſervorum, cum ſimilibus: quia in eis agitur de
ſtatu filiorum quoad libertatem, vel ſervitutem in quo
ſequuntur matris condemnationem, *l. partum* 7. *C. de*
rei vind. l. 4. *Cod. de liber. cauſ.* §. *ſed etſi quis Inſt. de in-*
genuis, & quod favore libertatis inductum fuit, ut
tempus illud inſpiciatur, quod fuerit utilius, Pichar.
in l. 3. *num.* 93. *Cod. de murilegul. lib.* 11. Othman. 4.
obſervat. cap. 3. non debet ad matrimonium referri. 15
† Hoc enim non obſtat, quoniam favor, qui in li-
bertate animadvertitur, idem in matrimonio & le-
gitimitate debet admitti, cum & libertatis, & ma-
trimonij favor ſoleat æquiparari, *cap. fin. extra de re*
judic. ibi, *niſi ex cauſa favor alib. ut puta matrimo-* 16
nio & libertate. † Matrimonium quippe maximis affi-
citur privilegiis, cum conveniat Reipublicæ illud fre-
quentari, ut ſic abundet liberis, & legitimis prolibus,
& civitates legitimis hominibus repleantur: ut lo-
quitur eleganter Pomp. *in leg.* 1. *ff. ſol. matr. l. hoc*
modo 4. *de cond. & dem. l. cum ratio*, §. *ſi plures ff. de*
dam. leg. 1. §. *& generaliter*, *ff. de ventre in poſſ. mit.*

juncto dict. cap. tanta. Ob idque maximè cura fuit Reipublicæ ſapientiſſimis gubernatoribus, præmiis, & honoribus homines ad matrimonia frequentanda allicere, ut *alibi* dicemus, & tradunt Duaren *lib.* 1. *diſputat. cap.* 40. Connan. *lib.* 8. *comm.c.* 1. Pichard. *in §. ſed ſi uxori* 16. *numero* 22. *inſtit. delegat.* Gatier. *libro* 2. *can. cap.* 25. & conſtat ex elegantiſſ. Auguſti oneratione contra cœlibes apud Dionem *lib.* 56 *hiſt.* congruitque Reipublicæ, ut liberi legitimi ſint: nam baſtardi, & ſpurij infames reputantur, & incontinentiæ paternæ hæredes, obſervat Tiraquel. & alij multi quos longâ manu congeſſit Cenedo *collect.* 14. *ad Decretum*, & probat Bonifacius Martyr. *in cap. ſi gens Angelorum* 10. *diſtinctione* 56. ibi: *De tali commixtione meretricum æſtimandum eſt, degeneres populos, & ignobiles, & furentes libidine fore procreandos.*

17 Neque admitti debebit, quod cum Sarmiento, & Connano *dict. libro* 8 *cum cap.* 4. *numero* 6. aliqui ex noſtris æſtimarunt, docentes, *dict. l. Nuper*, editam eſſe novè à Juſtin. cum contrarium antea obſervaretur ex *dict. l. Paulus.* Nam id minime ex illa colligitur, ſed cum antea in diverſas ſententias ſuper hoc articulo Juriſconſult. diſtraherentur diffinitionem propoſuit, ut probatur illic: *Et quod ſuper hujuſmodi caſibus variabatur, diffinitione certa concludimus.* Quæ verba non tam novam deciſionem, quàm in re controverſa, & varietate ſententiarum, certam diffinitionem demonſtrant. Neque ad rem facit, dicere cum eodem Sarmiento *ſupra num.* 11. hanc materiam non eſſe ampliandam in favorem horum filiorum, cum in peccato ſint concepti. Quia ſi hoc attenderetur, nullus extra matrimonium ſuſceptus filius legitimandus eſſet per ſubſequens contra *d. cap. Tanta.*

CAPUT V.

Vera concordia *l.* 1. *Cod. Qui admitti ad bonorum poſſeſſionem poſſ. cum l. fin. §.* 1. *ff. Quis ordo in bonor. poſſeſſ.*

SUMMARIUM.

1 *Si filio familias bonorum poſſeſſio deferatur, ſi non petat, eam amittit.*
2 *Filius familias non poteſt repudiare hæreditatem ipſi delatam, in patris præjudicium.*
3 *Filius familias, non poteſt patri nocere, ſed prodeſſe, & proponitur difficultas ex l.* fin. §. Quæri poteſt. D. quis ordo in bon. poſſ.
4 *Adducitur Giphanij interpretatio ad* l. 1. C. quæ admitti.
5 *Reprobatur.*
6 *Alia proponitur in ſcholis noſtris recepta, & refellitur.*
7 *Quare bonorum poſſeſſio amittatur patre ignorante, vera ratio expenditur, & explicatur littera,* d. l. 1. C. qui admitti,
8 *Agitur de vero intellectu,* l. ſervus 7. §. fin. D. de bon. poſſ.
9 *An filius poſſet patris deteriorem facere conditionem?*
10 *De ratione agitur quare filius ignorante patre poſſit petere bonorum poſſeſſionem, non verò adire hæreditatem, ad intellectum,* l. is qui 13. §. fin. D. adquirend. hæred.
11 *D. Franc. de Amaya, Obſervat. Juris.*
11 *Agitur de interpretatione*, d. l. fin. §. quæri, D. quis ordo.
12 *De tempore à Prætore præfinito, intra quod agnoſcatur bonorum poſſeſſio.*
13 *Filio familias currunt dies agnoſcendæ bonorum poſſeſſionis, à die ſcientiæ non ſolum, verùm & à die quo potuit patrem certiorare, ex Giphanij, & Donelli interpretatione.*
14 *Rejicitur hæc interpretatio latiſſimè.*
15 *Commendatur difficultas,* d. l. C. qui admitti, & d l. fin. § 1. D. Quis ordo.
16 *Vera aſſertur ad ea jura explicatio.*
17 *Filius excluſus à bonorum poſſeſſione, poteſt ex alio capite ſuccedere.*

SI filio familias bonorum poſſeſſio delata eſt, & eam intra legitimum tempus non petierit, illam amittit. Hoc apertè ſtatuunt Imperatores, *in l.* 1. *Cod. qui admitti*, & quamvis alias, ex eadem conſtitutione Doctores deducant concluſiones, ut conſtat ex Saliceto, Joanne Igneo, & reliquis, veram omiſerunt, id eſt, *ſupra* dictam. Ita fatetur Caſtrenſis, Corneus, & Giphanius ibi. Illa enim verba, *cum ignorante quoque patre*, uſque ad illa, *pater habuerit*, quaſi in parenteſim quandam coacta cenſenda ſunt, cum ibi principalis deciſionis rationem proponant Imperatores. 1

† Sed obſtant ſtatim filium familias non poſſe repudiare hæreditatem ipſi delatam in patris præjudicium, *l. is qui hæres.* 13 § *fin. de adquirend. hæredit. l. fin. Codic. de bonis quæ liberis*, ergo neque tacitè poterit, *argumento l.* 3. *ff. certum pet.* lapſus autem termini tacitam inducit repudiationem, *l.* 1. *Codic. de in integrum reſtitutione*, *l. bonorum* 24. *ff. rem ratam* 2

† Et certum eſt filium patri poſſe prodeſſe; non nocere, *l. per quos* 59. *l. contra* 28. § *fin. ff. de pactis. l. penult. ff. depoſiti*, *l. filius* 22. *ff. de ſolut. l. melior* 133. *de regulis juris*, *l. filium* 23. *Cod. de pactis.* Quod in difficili ſpecie probat Marcianus *in l. fin. §. quæri poteſt.* 1. *ff. quis ordo in bonorum poſſeſſione*, ubi ſi filius familias neglexit petere bonorum poſſeſſionem abſente patre, quem certiorare non potuit, vel ſi exiſtat furioſus ipſe pater, non amittitur bonorum poſſeſſio. 3

4 Quæ difficultas adeò gravis eſt, ut Interpretes non ſatis rationem horum jurium fuerint aſſequuti, & in primis relictis antiquorum ſententiis. Giphanius *in dict. l.* 1. ait, ejus rationem procedere: quia nihil poteſt eſſe in contrarium. Quod enim dictum eſt, filium non poſſe deteriorem conditionem patris facere, intelligendum eſſe in re jam quæſita; at nos non agere niſi de bonorum poſſeſſione, quæ delata eſt, non vero quæſita, *l. delata* 151. *de verborum ſignificat.* In qua re filius, non nocet patri. quod acquirendi occaſione non utatur, *l.* 6. *cum vulgatis*, *ff. quæ in fraudem cred.* quia non mutat in deterius, neque in melius conditionem patris, cum filius non petit bonorum poſſeſſionem, cum diverſum eſt detrahere. Ita etiam ratiocinatur Donellus *in opere poſth. ad dict. l.* 1. *pag.* 28.

5 Verùm mihi non placet, hæc obſervatio quoniam adhuc urget difficultas, *dictæ legis is qui hæres. §. fin.* ubi adhuc non fuit quæſita hæreditas, & tamen abſque patre repudiari nequit. Deinde non ſatis explicat mentem Imperatorum, qui aliam rationem tradiderunt, ſcilicet *cum ignorante patre poſſet peti*, neque ex ea obſervatione ſatisfactum maneat, *dict. l. fin. §. quæri poteſt.* † Neque admitto aliam rationem in noſtris ſcholis admiſſam, ſcilicet Præ- 7

rorem duplici ratione motum introduxiſſe hanc bonorum poſseſſionem, quas tradit Juſtinianus *in §. cum igitur Inſtit. de bonorum poſſeſſ.* quæ cum militent etiam in filio familias neque ſpecialitatis aliqua ratio in eo detur; merito dicitur *in d. l. 1. amitti bonorum poſſeſſionem.* Hoc enim eſt, quod quærimus cur filio omittente bonorum poſſeſſionem patri præjudicetur, cui filij negligentia non debuit eſſe damnoſa juxta ſupradicta *num. 2.*

7 Quare exiſtimo veram rationem, *dict. leg. 1*, aſſignari *in verſic. cum ignorante*, ut ſcilicet ea ratione amittatur bonorum poſseſſio patre ignorante: quia eo etiam ignorante, peti poteſt, ita ut validum ſit argumentum; ſine ejus ſcientia poteſt filius petere ſibi delatam bonorum poſseſſionem, neque patria poteſtate impeditur; ergo merito contra eum debet currere tempus petendæ bonorum poſſeſſionis. Scientia alterius, neque ignorantia, alteri neque nocet, neque prodeſt, *l. 3. §. 1. ff. de tributoria, l. 5. ff. de juris, & facti ignorantia, l. non ſolum 22 §. ſi plures de liberali cau. l. fin. ff. quibus ad libert. l. ſi non 6. § ſi pupillus ff. de bonis auctorit. judicis.* Unde ſi pater ſciat, filio eſſe delatam poſseſſionem, filius autem ignoret, nondum filio tempora procedunt, *l. 3. ff. quis ordo.* Contra vero ſi pater ignoret, filius autem ſciat, tempora procedunt, ut *in d. l. 1.* Ratio eſt, quia filius eſt hoc caſu principalis perſona, ut pote cui defertur bonorum poſseſſio, principali verò perſonæ ſcientia alterius, quam ſua non nocet, item neque alterius ignorantia prodeſt, *l. in hujuſmodi 12. ff. de contrahenda emptione.* eſt autem principalis perſona, is, qui actum celebrat, non vero, cui acquiritur. Et hoc eſt, quod dicitur *in d. l. 1. cum ignorante quoque patre poſſet peti*, id eſt, cum ignorantia patris neque retardet petitionem, neque ob illam impediatur filius, obſervat Cujac. *tractat. 8. ad Africanum in l. cum mancipium, D. de Ædilitio edicto*, & in recitationibus ad *d. l. 5. de juris, & facti.*

8 Neque obſtat difficilis *l. ſervus 7. § fin. D. de bonorum poſſeſſio.* ubi ſi pater ſcit, ex eo die currit tempus: ergo eodem modo ſi ignoravit, non curret. Cui difficultati ſatisfacere tentat Cujacius *lib. 4. obſervationum cap. 8 & lib. 15. quæſt. Papiniani in l. 1. ff. de bonorum poſſ. ſ. furioſo, &c.* aſſerens ſuppoſititia eſſe illa verba, *aut pater*, quem ſequitur Gotofredus, *ibi, & in l. 2. Cod. qui admitt.* Sed hæc in noſtris ſcholis nunquam recipiuntur, minus amplector Pacij ſolutionem *centuria 6. quæſt. 73.* quam antea tradiderunt Accurſ. *ibi*, & Caſtrenſis *in d. l. 1. numero 7 verſ. adverte.* Reſpondendum itaque exiſtimo *in d. § fin.* ea ratione dies currere patri: quia filius erat emancipatus, & pater tutor legitimus, juxta *princ. Inſtit. de legitima parentum tutela.* Quod apertè evincit æquiparatio ſcientiæ tutoris, & patris *in §. antecedenti*, cujus retento themate *in dict. §. fin*, ait Conſultus dies cedere, quibus pater ſcit: nam ſi tutor ſciat pupillus ſcire intelligitur, ita ut ejus ſcientia noceat, vel proſit pupillo circa bonorum poſſeſſionem, & alias cauſas, *l. 3. §. fin. cum l. ſequenti, ff. de tributoria, l. non ſolum 22. §. ſed ſi D. de liberali cauſ. l. 4. §. ille etiam 23. D. de doli exceptione:* ergo cum æquiparetur tutoris, & patris ſcientia, juxta unum, eundemque caſum accipiendum eſt: quia una determinatio reſpiciens plura determinabilia, pariformiter determinat, ex vulgata, *l. 4. de vulgari.*

9 Unde non obſtant rationes *ſupra* adductæ *num. 2.* nam non eſt generaliter verum, filium deteriorem facere poſse conditionem patris, ut docet Petrus Faber *in l. ſecundi naturam 10. & in l. 133. de regulis juris*, Cujacius *in dict. l. 5. de juris & facti*: & id non habet locum, quoties filius eſt principalis in negotio, *l. ſecunda de litigioſis, l. imo 16. ff. de liberali cauſ. l. 1. §. ſi ſervus, cum ſequentibus, ff. pro emptore, l. mancipium 51. ff. de Ædilitio edicto.* tunc enim ipſi, vel proſunt, vel nocent, ut in exemplis illorum jurium demonſtrant conſulti. † Neque contrarium 10
erit, quód ait *dict. l. is qui 13. §. fin. ff. de acquirend hæredit.* ubi filius non poteſt repudiare hæreditatem ſibi delatam: aliàs autem ſi repudiat, non nocet patri: ergo conſequenter, nec repudiando bonorum poſseſſionem, atque ita ſi repudiatio patri non nocet, ita nec negligentia, aut ſilentium in ea admittenda. Nam reſpondeo repudiationem, & ſi ſilentium non rectè comparari, cum ideò repudiare filius non poteſt hæreditatem: quia neque acquirere poteſt, ejus eſt repudiare, cujus & acquirere *l. is poteſt cum aliis, de acquirenda hæreditate*, at in bonorum poſseſſione excludetur filius, non petendo quia jure eam petere potuit, etiam ignorante patre, adire autem ſine eo non poteſt, *l. qui aliena 6. ff. de adquirend. hæredit.* de cujus differentiæ ratione latè agit noſte, Anton. Pichard. *in §. quos autem num. 30. Inſtit. de bonorum poſſeſſione, & in titul. de acquirend. hæredit. cap. 14. numero 4. & 36. & cap. 15. num. 51.* Anton. Faber *in Juriſprudent. titul. 11. princ. 7. illat. 9. circa medium, & lib. 7. conject. cap. 11.* Donell. *lib. 7. comm. cap. 6.* ubi Oſvald. Giphan. *in dict. l. 1. Cod. qui admitti.* Unde cum in bonorum poſseſſione ſolus filius poſſit acquirere, poterit æquè acquirere ſine voluntate patris, docet Donellus *in dict. l. 1. pag. 29.*

Ex quibus ſit locus explicationi, *d. l. fin. §. quæri* 11
poteſt. ff. quis ordo, ubi ſi pater exiſtat abſens vel furioſus, ita ut ſi non potuerit à filio certiorari, ſi tempus petendæ bonorum poſseſſionis præterierit, adhuc peti poterit. † Pro cujus explicatione præ- 12
ſuppono: ne bona hæreditaria diutius, & ſine Domino jacerent, & creditoribus longior mora fieret, tempus à Prætore definitum eſse, intra quod vel agnoſcant, vel repudient hæredes. Liberis & parentibus in honorem ſanguinis, annus eſt datus, aliis vero perſonis centum dies, *l. 1. ff. de ſucceſſorio edicto, §. cum igitur, & ſequentibus Inſtitut. de bonor. poſſ.* explicant relati à Pichard. *ibi*, Duaren. *ad tit. de bonor. poſſeſſ. c. 6.* Donellus *lib. 7. comment. cap. 14.* Cujac. *lib. 18. digeſt. Juliani in l. ſi cohæredi, ff. quis ordo, & lib. 44. Paul ad edict. in l. 1. ff. de jur. & fact.* Hoc autem tempus utile eſse debet non continuum, *l. 2. ff. quis ordo, l. 2. C. qui admitti §. in petenda Inſt. de bonor. poſſeſ.* id eſt, illud computetur, in quo ſcivit, & potuit admittere bonorum poſſeſ-
ſionem. † Unde ad dictam difficultatem reſponderi 13
ſolet, quod cum ij dies petendæ bonorum poſſeſſionis ſint utiles, filiofamilias currunt, non ſolum à die ſcientiæ, id eſt, ex quo ſcivit delatam ſibi eſſe bonorum poſseſſionem, verùm & à die quo potuit patrem certiorem facere, ita ut hæc duo concurrere debeant, & ſcientia filij, & certioratio patris: aliàs non currit tempus. Ita tradit Giphanius *in dict. l. 1. circa med.* & Donell. *pag. 25.* & ante eos docuerat Accurſ. *verbo tranſacto tempore, verſ. ſed quando*, quem ſequutus eſt Caſtrens. *numero ſeptimo*, Salicetus 18. Corn. 32. Guid. Papa 2. *in fin.* & ferè omnes *in dict. l. 1.*

Verùm hæc explicatio ſuſtineri non poteſt ad 14
dict. l. 1. ex qua diſertè pater tranſacto tempore bonorum poſſeſſionem filiofamilias amitti, etiam patre ignorante, cum eo quoque ignorante poſſit peti: non ergo eſt neceſſaria certioratio. Deinde, quia cum filius ſit perſona principalis in petenda bonorum poſſeſſione, ut diximus, ejus ſola ſcientia expectari debet, non certioratio patris, à

quo

quo argumento non ſe ſatis liberat Cujacius *ad tit. Cod. qui admitti verſ. & verò tempora notandæ.* Rurſus, quia Marcianus *in dict. l. fin. §. quæri poteſt*, ait filio non currere tempus, ſi pater exiſtat furioſus: quia eum non poteſt certiorare, & tamen illo caſu poteſt adire hæreditatem, tanquam ſi paterfamilias eſſet, ut idem I. C. notat *in l. cum hæres 52. ff. de acquirend. hæred.* circa quod interpoſuit ſuam benevolentiam Divus Pius: quia aliter hæreditas adiri non potuit, attamen cum eam non interpoſuerit in bonorum poſſeſſione, apertè indicat, non fuiſſe neceſſarium: quia parte furente poterat aliqualiter peti, ut notat antiquus Goffredus *in dict. §. quæri poteſt.* Ulterius ſi *ſupra* dicta interpretatio eſſet vera, ſequeretur, quod filius ſine ſcientia patris, ſaltem non poſſet agnoſcere: nam ſi concurrere debet cum ejus ſcientia certioratio patris, conſequens eſt utramque debere concurrere, quod tamen apertè negat idem Marcianus *in eadem l. fin. in princip.* ubi filius poteſt petere, antequam patrem certioret: nam quod ibi dicitur non currere tempus, non eſt intelligendum reſpectu filij, qui jam agnoverat, ſed reſpectu patris, qui nondum ratum habuerat, juxta ea quæ dicemus *inferius.*

Ultimò corruit ſupradicta expoſitio, quia ſi certioratio deberet concurrere cum ſcientia filij, ſequeretur quod in voluntate ejus poſitum eſſet, ut plures dies, quàm centum darentur, cum in ſua poteſtate filius haberet patrem illico, vel poſt eoſdem certiorare; cum tamen certum ſit, hos dies reſpectu patris, ita currere ut intra eos comprobet, vel ratam habeat bonorum poſſeſſionem, ita ut ſi non ſit certioratus, dies eidem non currant, *d. l. fin in princip. l. bonorum 24. ff. rem ratam.*

15 Quare in hac difficultate, quæ diu me torſit, & doctiſſimos viros exercuit adeò, ut uſque in hunc diem nulla ſolutio, quæ plauſibilis ſit ab aliquo, quem viderim, niſi præcedens, fuerit aſſignata (imò Gratianus *lib. 2. de conciliatione legum num. 17.* relatus à Genoa *in antinomiis circa finem, fol. mihi 470 numer. 79.* aſſerit expreſſam eſſe inter hæc jura antinomiam, quam ipſe Genoa cæcus non agnoſcit;
16 nec doctus diſſolvit. † Exiſtimabam, *in dict. §. quæri poteſt*, à Marciano quæſitum fuiſſe, an ſi filius petere neglexit bonorum poſſeſſionem, patre ita abſente, vel furioſo, ut certiorari non poſſit, & ita tempore fuerit excluſus filius, an amplius peti potuerit bonorum poſſeſſio. In qua dubitatione ait peti poſſe. Ratio dubitandi fuit, tempore excluſum filium fuiſſe, patrem vero non poſſe agnoſcere ex ſuo capite, ut patet: ergo amplius peti non potuit. Eâ non obſtante ratione, Marcianus aſſerit amplius peti poſſe, neque filio nocere eandem non fuiſſe petitam. Quod tamen generaliter non eſt intelligendum juxta ſpeciem noſtram, ſed juxta caſum, in quo evenire poterit, ut peti amplius poſſit.
17 † Caſus autem erit, quando filius in poteſtate, excluſus à bonorum poſſeſſione ſibi delata, ex alio capite vult ſuccedere, quo caſu rectè poterit ſibi ipſi ſuccedere, atque ita petere, ut probatur *in l. 1 §. quibus 10. cum ſequent. ff. de ſucceſſ. edict. l. 2. §. ſi mater 20. ff. ad S. C. Tertil. l. 1. §. fin. ff. unde legitimi.* Quâ ſpecie attentâ procedit Juriſc. *in dict. §. quæri*, ut dicant illa verba, *an peti amplius non poſſit*, quaſi interrogaret; an bonorum poſſeſſio, jam excluſo per tempus filio, & conſequenter excluſo quoque patre, iterum peti potuiſſe. Reſpondit non nocere, quod non petierint, id eſt, petere poterunt. Hoc tamen, non ex eo gradu, ex quo primum ei delata eſt bonorum poſſeſſio, ſed ex alio. Neque obſtat, quod jam excluſo filio, pater etiam fuit excluſus, ut poſset ratam habendo bonorum poſseſſionem, ſibi acquirere: atque ita nullius momenti judicaretur talis petitio, cum etſi filius petere poſset, non tamen pater comprobare potuiſset, cui illud jus, iterum ratum habendi, videbatur non competere. Nam reſpondendum eſt, hoc nihil nocere, ſiquidem pater, cum certior factus non ſit adhuc eidem ad ratum habendum, nondum currit tempus, quia etiam quamvis petita fuiſset ex priori caſu, non antea acquiretur quam ſi pater comprobaſſet. Quæ interpretatio apertè convenit verbis *dicti §. quæri*: nam titulus ille ſub quo jacet, ad ſucceſsorium edictum pertinet, & illius pars eſt, in quo primo loco vocantur ſui hæredes, ſecundo legitimi, tertio proximi cognati, *l. 1. §. fieri, l. 4. §. filius, ff. quis ordo*, ubi filius admitti poteſt, vel tanquam agnatus: ergo evidenter Marcianus loquitur, quando ex cauſa inteſtati, filio defertur bonorum poſseſſio, & non admiſit, deinde ex alio capite vult admitti. Quod denotat illud verbum, *amplius*, id eſt, an iterùm peti poſſit? Quod cum in filio tanquam certum præſupponeret, in patre dubitabilius fuit, qui jam videbatur excluſus à jure ratum habendi, ſed id non obſtare ait: quia etſi jam fuiſse à filio agnita bonorum poſseſſio, adhuc tamen pater non certioratus, vel furens, nondum comprobaret, atque ita nondum adquiſiiſset, & conſequenter nondum erat excluſus, cum certioratus non eſset, vel ita furens, ut in *d. l. fin. in princ.*

CAPUT VI.

Speciem quandam ſervitutis eſſe, ne ab aliquo loco recedere liceat, donatur varia ſupellectile, Papinianus *in l. Titio centum 71. §. Titio centum el. 2. de cond. & demonſtrat.*

SUMMARIUM.

1 *Cautio Mutiana, quæ ſit, & de ejus tractatu, qui ſcripſerint remiſſive.*
2 *Aliquando cautio Mutiana remittitur, libertatis favore.*
3 *Quam maximus ſit favor libertatis.*
4 *Papin. traditio* in l. Titio centum, §. Titio centum el. 2. *ratione exornatur.*
5 *Aliis conſiderationibus adſtruitur, ex ſepulchrorum ædificiis petitis.*
6 *Sepulchra olim ita ampla, ut habitationes continerent.*
7 *Quod non ſolum apud Ægyptios, & alias nationes, ſed apud Romanos.*
8 *Unde evenerit conditio illa teſtatorum, ut monumentum heredes illis extruerent.*
9 *Monumenta tectoriis, & porticibus vallata.*
10 *Cuſtodes ſepulchris adhibiti.*
11 *Conditio à monumento non recedendi, perpetuam ſervitutem inducit.*
12 *Servi, adſcriptitij, & metallarij, & murileguli dicti quamvis eſſent liberi, & de eorum conditione, & natura.*
13. *Conditio illa*, ſi à monumento meo non recedat, *non habet locum, in ingenuis, ſecus in libertis.*
14 *Hujus traditionis differentiæ ratio.*
15 *Liberti officio Judicis compelluntur, agnito legato, obſequi teſtatoris voluntati.*

16 L. pen. C.de oper.liber. & l. hæ demum,D.eod. *explicantur, & n.* 17.
18 *De conditione* , ſi in illa civitate moretur.
19 *Qui ab aliquo loco non poteſt diſcedere,non intelligitur liber.*
20 *Servus poteſt carcere perpetuo contineri.*
21 *An valeat pactum, de morando in aliqua civitate? &* n. 31.
22. *De intellectu Odofredi ad* dict. §. Titio centum, *&* n. 28.
23 *An per contractum, potius quam per legatum, poſſit jus libertatis infringi ? &* n. 25.
24 *Homo liber in pignus dari non poteſt.*
26 *An quis ſe venundare poſſit ?*
27 *Pacto quis ſe poteſt facere adſcriptitium.*
28 *Refertur Bar. opinio aſſerentis cautionem de qua* in d. Titio, *eſſe vanam* . & n. 29.
30 *In conditionibus ſolum inſpicitur voluntas teſtatoris.*
32 L. qui concubinam de legat. 3. & de conditione dum Capuæ erit.
21 *Conditio, ut in tali civitate moretur , in matrimonio, quomodo accipiatur ?*
34 *Alteri ſtipulari nemo poteſt.*
35 *De pacto de non ingrediendo in aliquam civitatem.*

1 LICET Mutiana cautio in his conditionibus accepta ſit, quæ in non faciendo
conſiſtunt, ad hoc, ut relicta ſub ea conditione legata , ſtatim conſequerentur, *l. Mutianæ*
7. cum vulgatis , ff. de condit. & demonſt. junctis iis
quæ circa illius interpretationem congeront relati ,
ab Oſvaldo *lib. 8. Donelli cap. 33. littera P. & ſequentibus* , Cujac. *in l. 4. §. fin. de condit. inſtit &*
lib. 5. obſervat. cap. 2. & lib. 14. cap. 32. & lib. 7.
reſp. Papin, in l. 76. §. qui Mutiana de legat. 2. Spino
de teſtament. gloſſ. 14. à numero 82. noſter Anton.
Pichard. *in §. ſi quis ita 5. de verb. oblig.* Anton. Fab.
lib. 2. conject. cap. 16. Molina *de primog. lib. 2. c.*
12. à numero 21. Coſta *libro 2. ſelect. cap. 6.* Anton.
Gomez. *lib. 2. variarum cap. 11.* Thomas Sanchez
de matrimonio lib. 1. diſput. 34. numero. 5. & lib. 7.
2 *diſput 91. numero 6.* † Aliquando tamen legatarius
admittitur , non oblata cautione de implenda conditione, vel modo atque ita remittitur , & perinde
res æſtimatur , ac ſi non eſſet in illo legato impoſita conditio. Cujus rei elegans exemplum proponit nobis Papin. *in l. Titio centum 71. §. Titio centum*
el. 2. de condit & demonſtr. ibi, *Veluti ſi Titio centum*
relinquantur: ita ut à monumento teſtatoris non recedat ,
vel illa civitate moretur. Legatarius perveniet ad legatum , & exonerabitur cautione, quoniam omne illud, quod præſtat impedimentum, vel impugnat publicam utilitatem, ſemper remitti debebit, *l. hoc modo*
64. de condit & demonſtr. l. Imperatores, § fin. de pollicitationibus, cum traditis à Pichardo *in §. ſed ſi uxori,*
3 *n. 6. & 22. Inſt. de leg.* † Quod evincit etiam favor
ipſe libertatis, quæ publica res, non privata exiſtimatur. *l. ſi quis rogatus 52. de fideicommiſſariis libertatibus*
cum ſit à natura, quæ non modo publica, ſed omnibus
hominibus, etiam communis eſt, notat Anton. Fab. *in*
Juriſprud. tit. 3. princ. 2. illat. 3. Indéque favore libertatis, tot in jure res conſtitutas animadvertimus, *l. ſi fuerit 10. §. planè de rebus dubiis, l. ſi peculium 18. §. ſi ſervus, leg. libertatis 17. leg. ſi ita ſcriptum 26. de manum.*
teſt. leg. generaliter 24. §. ſi quis, de fideicommiſſ. liber.
leg. in obſcura 179. de regul. jur leg. 1. Codic. de communi ſervo , docet Gregor. *in leg. 4. titulo 5. parte 8.*
verb. los derechos , Pichardus *ſuprà num. 38.* Meril-
4 lus *libro primo, obſervat. cap. 15.* † Hic autem modus , aut conditio, *ut à momento meo non recedat,* jus
libertatis infringit : quia non multum differt ſpecie
ſervorum is , cui libera recedendi facultas non eſt ,
leg. 2. de libero hom. exhib. nam qui liber eſt , poteſt
ire quocumque vult, *leg. penult. Codic. de opert libert.*
juncta definitione libertatis, de qua *in § 1. Inſtitut. de*
jure perſon. leg. quis ſit fugitivus 17. §. idem recte 10.
ff. de ædilitio edicto. Neque ſolutus dici poteſt, qui a
civitate non poteſt recedere, *leg. qui neque ſequuntur*
48. §. 1. de verb. ſignif. leg. ſuccurrit 9. ff. ex quibus cauſis
majores , docet Albericus *in d. §. Titio centum, & in.*
dict. l. 2. de lib. homine, ubi etiam Gotofred. Cujac. *l.*
17. quæſt. Papin. *in d. §. Titio centum, & lib. 14. obſerv.*
cap. 27. Ameſcua *de poteſtate in ſe ipſum lib. 2. c. 18.*
numero 3. † Quibus , & alia non inelegans conſide- 5
ratio adjici poteſt, antiquitus non fuiſſe monumenta,
ſeu ſepulchra , qualia ſunt hodie noſtra ; ſed ita magnificè ſtructa , & ampliſſima, ut quandam ædium
ſpeciem repræſentarent , in quibus , & habitantiunculæ eſſent , cuſtodum cauſa , quod (ut præteream
Cariæ Reginæ Manſolæum de quo Cicero *l. 3. Tuſcul.* Valer. Maxi. *l. 4. cap. 6.* Plin. *l. 36. cap. 5.* &
Interpretes Martialis *epigramm. 1.* ad illud *Pendentia*
Mauſolæa. Item & Porſennæ labyrinthum , & reliqua id genus de quibus eleganter Gutterius *de jure*
Manium l. 2. cap. 1. & Ægyptiorum Regum decantatiſſimas Pyramides.) † Confirmatur ex Floro 6
l. 4. qui Cleopatram ait in ſepulchrum ſe recepiſſe ,
& ex Petronij memoranda hiſtoria, quam ex eo quoque refert Tiraquellus *in leg. 9. connub. numero 131.*
de fœmina, quæ in ſepulchro mariti clauſa , lumine
accenſo noctu habitabat , & de Divo Antonio Abbate tradit D. Athanaſ. *in ejus vita,* apud Lyppomanum *2. parte de vitis Sanctorum* ibi , *Igitur Sanctus*
Antonius ad ſepulchra non longe à villa conſtituta, ſeceſſit, & cum in una marmorea frater eum clauſiſſet, ſolus ibidem morabatur, & poſtea *alio die frater advenit cibos deferens , atque eum jacentem in terra ſemimortuum fractis foribus invenit.* Ex quibus locis conſtat, ſepulchra ita eſſe conſtructa , ut ibi habitari potuiſſet. † Sed ne Romanorum monumenta prætereamus, de quibus ſermo eſt habendus in hac re, eadem 7
amplitudine, ac Ægyptij, & reliqui ſunt uſi, ut refert
Gutterius *ſuprà dicto cap. 21. cum ſequent.* ſed nihil
in propoſito attulit , imo hanc partem jejunam
reliquit. Evinco autem ergo id ex Virg. *libro ſexto ,*
Æneid.

At pius Æneas , ingenti molle ſepulchrum
Imponit.

Et expreſſius ex Claudiano *libro 2. in Ruffin. verſ.*
447.

——Triviis calcandus ſpargitur ecce,
Qui pyramides, qui non cedentia templis
Ornatura ſuos extruxit culmina manes,

Ad idque videtur tendere magna illa cura teſtato- 8
rum, ut monumenta hæredes ſibi extruerent hoc, vel
illo exemplo, *ut in leg. 6. leg. in teſtamento 27. leg. quibus 40. §. fin ff. de condit. & demonſtr. leg. hæreditas 50.*
§. primo , ff. de petit. hær. leg. teſtamentis 18. § idem
quærit , ff. fam eſciſcund. leg. Quintus 7. ff. de annuis
legat. † Sed & tectoriis quibuſdam ſepulchra tege- 9
bantur , & porticationibus, ut ait Macer Juris Conſult. *in leg. funeris 37. ff. de religioſ.* ibi. *Monumentum autem ſepulchri , id eſt, cauſa muniendi ejus loci,*
in quo corpus impoſitum ſit , itaque ſi amplum quid
ædificari teſtator juſſerit, veluti in circum porticationes.
Cui conjungendus eſt Imperator Julianus *in leg. pergit 5. Codic. de ſepuchro viol.* ibi. *Sed & ornamenta*
quædam tricliniis, aut porticibus auferre de ſepulchris.
† Erant quoque , & ſepulchris cuſtodes. Propert. 10
lib. 3. Eleg. 15.

Aſſeret

Aſſeret huc unguenta mihi, ſortiſque ſepulchrum.
Ornabit cuſtos, ad mea buſta ſedens.

Quod etiam mihi probat Ulpian. *in l.* 3. §. *ſi quis in ſepulchro, & §. fin. ff. de ſepulchr. viol.* ex quo docemur ſepulchra, ita eſſe diſpoſita, ut in eis habitari potuiſſet, dum ſic inquit. *Si quis in ſepulcho habitaſſet, ædificiumque habuiſſet & in dict.* §. *fin.* ibi: *Si ſervus in ſepulchro habitat, vel ædificavit, noxalis actio ceſſat, ſi tamen non habitet, ſed domunculam ibi habeat.* Et conſtat etiam hoc ex Xiphilino *in Veſpaſiano paululum poſt principium*, qui de Julio Sabino agens ait. *Deinde aliquot præliis victus, rus abiit, ibique in ſepulchrum ſubterraneum ingreſſus eſt, cumque conſtans eſſet opinio illum interiiſſe, in eo novem annos*
11 *cum uxore delituit, ex eaque duos filios ſubſtulit.* † Unde cum eo modò monumenta ſolerent ædificari, nihil aliud erat dicere, *ut à monumento meo non recedat*, niſi ut perpetuo habitaret in ſepulchro, & ei adſtrictus, & adſcriptus eſſet, ita ut exeundi licentia nunquam fuiſſet, quod maximè ſervitutem infert, & incommodat valetudinem, & honorem, in eiſdem ſepulchris habitare, obſervat Petr. Gregor. *lib.* 33. *ſyntagm. c.* 14. *num.* 14.

12 Pro hac item parte facit, nam metallarij, & murileguli principum erant liberi, (ſecundum communem ſententiam) & tamen ſi ſe adſcripſerint ſervitio illi, vel miniſterio, non poſſunt recedere, ob quam rationem ſervi exiſtimantur *in l. fin. Cod. de Metallariis lib.* 11. *& toto titulo, Cod. de Murilegulis eodem libro*, & adſcriptitij coloni erant quoque liberi, *l.* 2. *Cod. in quibus cauſis coloni lib.* 11. *l. fin. C. de Agricolis eodem libro*, ut de eorum conditione agentes docent præter Plateam, & reliquos *in dict. l. fin. numero* 10. Connan. *lib.* 2. *comm. cap.* 10. Covarruv. *in cap. Quamvis pactum* 2. *parte*, §. 1. *numero* 2. Valaſcus *de jure emphyt. quæſt.* 37. Petr. Gregor. *lib.* 14. *ſyntagm. cap.* 10. *per tot.* & alij laudati ab Ameſcua *de poteſtate in ſe ipſum lib.* 2. *cap.* 17. *à numero* 23. & tamen quia non poterant recedere ab agris, quibus ſunt adſcripti, dicuntur & reputantur ſervi, *l.* 2. *l. omnes* 6. *de Agric. l. unic. Cod. de colonis Thracen. lib.* 11. ibi, *Et licet conditione videantur ingenui, ſervi tamen terræ ipſius cui nati ſunt, exiſtimantur.* Ergo conſequimur, jam infringi libertatem ſi à monumento nomquam recedere liceret: atque ita jure optimo reſpondiſſe Papin. eam cautionem tanquam libertati adverſam rejiciendam eſſe.

Quæ omnia ad liberos homines, & ingenuos
13 pertinent, in libertis autem valebit conditio illa: *Si à monumento meo non receſſerint*, tanquam alia quævis à jure permiſſa. Quod præter Papinian, *in dicto* §. *Titio centum*, probat Modeſtinus *in l. Titia* 34. §. *ſi ea conditione, D. de legat.* 2. & Scævola *in l. Mævia* 13. §. *uxore, & in leg. annua* 20. *in princip. & §. Attia de Annuis legatis, & in l. Caio* 13. §. *final. l. ſervos* 17. *l. libertis* 18. §. 1. *& §. final. D. de aliment. leg.* idem Modeſt. *in l. Mævia* 44. *D. de manumiſſ. teſta-*
14 *ment.* & Papin. *in l. ſervos* 35. *D. de liberali cauſ.* † Ratio eſt, quia cum libertatem ipſam, à patrono acceperint, non erit iniquum duriori conditione eos cenſeri, & affici, quam ingenuos, ut non eorum libertas oneraretur, *l.* 1. §. *quæ onerandæ, D. quarum rerum actio, l. is qui onerandæ* 32. *D. de oper. liber.* cum traditis à Donel. *lib.* 2. *comm. cap.* 18. ubi Oſvald. *littera K*: ſed ut legatum conſequi non debeant, ſi nolint conditioni parere. Nam quâ fronte poſſet libertus, voluntati patroni objicere libertatem, quam ab eo accepiſſet, cum novum lucrum conſequatur, *argumento, leg. ſi filio* 7. *D. ut legat. nomine l.* 4. *Cod. de obſequiis patron. præſt.* & etiam poſſet compelli, cum patrono morari, & ex provincia Romam venire, ut operas præſtet, *leg. hæ demum* 38. *in fin. leg. quod niſi* 10. §. *fin. de oper. liber.* docet Anton. Faber *in Juriſprudent. titul.* 5. *princ.* 2. *illat.* 13. Cujacius *lib.* 14. *obſervat. cap.* 27. Ameſcua *dict. lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 15. Qui tamen aiunt cautionem eo caſu, à liberto interponendam eſſe, de
qua *ſupra numero* 1. † Verum ego magis exiſtimo, 15
officio Judicis compellendos, ſi legatum agnoverint, ad obſequium voluntatis teſtatoris, ut probatur *in dict. leg. ſervos* 17. *juncta l. libertis* 18. §. *fin. de alimentis leg. l. Mævia* 44. *D. de man. teſt.* Nam quis fructus eveniret, ſi liberti à voluntate implenda receſſiſſent, eos cogere reſtituere legatum? ut *in l. is cui* 18. *de cond. & demonſt.* Nullus certè; imò ſine effectu maneret voluntas teſtatoris, qui ſibi, non
hæredi providit. † Nec contrarium probatur *in l.* 16
penult. Cod. de operis libert. ubi Diocletianus ſtatuit non compelli à jure libertos cum patronis habitare; quod difficile eſt, quoniam ad id cogi poſſunt, *dict. l. hæ demum* 38. *in fin.* Verum reſpondendum cenſeo, relictis Accurſ. & Bartol. interpretamentis, ex eo quod acceperit libertatem libertus, non poſſe compelli à patrono ſecum morari, niſi in manumiſſione fuerit comprehenſum, ut cum eo ad dignitatem patroni conſervandam moretur, vel acceptaverit legatum juxta ſpeciem Papiniani *in dict.* §. *Titio centum*; nam ſi conditionem implere recuſet, non conſe-
queretur legatum. † Non obſtat *dict. l. hæ demum*, 17
cum ſententiam confirmet *dict. l. penultim.* ſiquidem ait, quod ſi libertus, à quo operæ exigebantur, artificium exercere deſierit, tales operæ erunt præſtandæ, quæ non ſint contra liberti dignitatem, honeſtatem, vel exiſtimationem, quales ſunt, ut cum patrono moretur, peregre proficiſcatur, & ſimilia, *argument. l. ut juriſjurandi* 7. §. *jurare, ibi licitò, l. ejus artificij* 16. §. *tales l. hæ operæ* 23. §. 1. *de operis libertorum*: ita præſenſit Bart. *in dict. l. penult.*

Conjungit Papinianus, & *ſupra* dictæ conditioni; 18
ſi à monumento non recedat, aliam æque ſimilem; *ſi in illa civitate moretur*, quia non minor ſpecies ſervitutis animadvertitur in una, quàm in alia conditione, ex dictis *ſupra numero quarto*, nam veluti carcere quodam amplo continetur, qui præcisè morari jubetur in aliqua civitate, & eſt veluti quoddam exilium *l. relegatorum* 7. §. *item in parte* 8. *D. de interdictis, favet l. nec non* 28. §. 1. *D. ex quibus cauſis majores*, ibi: *Si quis neque in cuſtodia, neque in vinculis eſt, ſed ſub fidejuſſorum ſatiſdatione, dum propter hoc recedere non poteſt, captus eſt, l. qui neque* 48. *de verb. ſign.* ibi: *Ac ne eum quidem intelligimus ſalutum, qui in publico ſine vinculis ſervatur*, notat poſt Bart. *num.* 3. Bald. cum Immol. *in dict.* §. *Titio centum*, Covarru. *in* 4. 2. *part. cap.* 7. *in princip. numero* 6. Anton. Gomez. 1. *tom. variar. cap.* 12. *numero* 79. *&* 2. *tom. cap.* 10. *num.* 24. Azevedo *in l. fin. n.* 33. *titul.* 15. *lib.* 4. *recop.* Ameſcua *ſupra num.* 2. libertas quippe
eſt quod cuique facere libet, niſi prohibeatur. † 19
Qui autem loco aliquo diſcedere non poteſt, liber non manet, atque ita Cicero pro Balbo inter alia libertatis encomia, illud adjicit. *Ne quis invitus civitate mutetur, nec in civitate remaneat invitus*, & eleganter Perſius *Satyra* 5. *verſu* 83.

An quiſquam eſt alius liber, niſi ducere vitam.
Cui licet, ut voluit? licet, ut volo vivere.

Unde carcere perpetuo contineri poteſt ſervus, *l. in* 20
ipſius 5. *C. familiæ erciſc. l. quis ſit* 17. §. *ſi quis talis* 19. *de ædil. edict. l. ſervus* 10. *C. de pœnis.*

Ex quo infertur primò ad illam nobilem quæſtio- 21
nem: *An valeat pactum, quo quis adſtringatur, in aliqua civitate perpetuo morari.* Quod in matrimoniorum contractibus frequenter apponi ſolet. Et variis omiſſis hinc inde difficultatibus, quas poſt Bartol. & reliquos

reliquos *in dict.* §. *Titio*, diſcutiunt Thomas Sanchez
lib. 1. *de matrim.diſput.* 40. Gutierrez *eod.tractat. c.* 23.
numero 15. Ameſcua *d.lib.* 2. *cap.* 18. *per totum maximè*
numero 11. in eam ſententiam itum eſt, ut ſcilicet
valeat, & teneat pactum, ita ut ſi ſine cauſa recedat
22 gravatus poſſit pœna appoſita conveniri. † Cui re-
ſolutioni non obſtare *d.* §. *Titio centum*, aiunt, nam
receptior fuit interpretatio Odofredi; qui ait, aliud
eſſe imponi onus per modum legandi, ut in illa ci-
vitate moretur, aliud per modum contrahendi, nam
per legatum non valet pactum, ut *in d.* §. *Titio*, per
contractum autem valeat, quia contractus obligat
ultro citròque, *l. Labeo* 19. *de verb. ſig.* atque ita non
licet in hoc caſu arguere de ultimis voluntatibus ad
contractus, cùm per eos poſſit ſe facere adſcriptitium,
l. cùm ſcimus Cod. de agricolis, lib. 11. & tamen per-
petuò, ſe obligat ſtare in fundo *l.* 2. *l. originarios, Cod.*
eod. l. 89. *titul.* 18. *partit.* 3. cum traditis à Connano,
& reliquis *ſuprà, d.* Ameſcua *cap.* 18. *num.* 2. *&* 10.
23 † Hæc tamen ratio mihi non probatur, quoniam
Odofredus non reddit congruam differentiæ ratio-
nem inter legata, & contractus, quinimmò per
contractus multo minus, quam per legatum poteſt
jus libertatis infringi, ut conſtat ex traditis à Que-
ſada *diverſarum quæſt. jur. cap.* 8. *numero* 2. ubi tradit
non valere pactum, quo quis obligatur, ut ſi certa
die non ſolvat, detineri poſſit privata cuſtodia, in
24 quam ſententiam conjurat Ameſcua *ſuprà cap.* 20. †
Neque illud valet pactum per quod homo liber ſe in
pignus dederit *l. ob æs Cod. de oblig. & act. cap.* 2. *extra*
de pignoribus, docent Felicianus *de cenſibus lib.* 1. *cap.*
8. *numero* 8. Villa-Diego *in l.* 8. *tit.* 5. *lib.* 2. *fori judi-*
cum ex numero 3. *& ſequent.* Cenedo *collectanea* 73.
25 *ad Decretales.* † Deinde, quia ſi per contractum li-
citum eſt cuique ſuam libertatem infringere, & cau-
tio etiam de qua in *d.* §. *Titio centum*, non minus pa-
ctum eſt, quam illud, & cui conceditur quod eſt
plus, concedi etiam potuiſſet quod eſt minus, *l. in eo*
26 110. *de regul. jur.* † Neque pro Odofredo, & ſequaci-
bus facit, quod quis ſe ad pretium participandum ve-
nundare poteſt, §. *ſervi Inſtit. de jure perſonarum*, cum
traditis à Pichardo *in* §. *ſervitus num.* 6. Anton. Fab.
in Juriſprud. tit. 4. *princ.* 4. *illat.* 3. Ameſcua *dict. l.*
2. *cap.* 17 *à numer.* 1. Oſvaldo *lib.* 2. *ad Donellum cap.* 9.
littera N. Illud enim procedit in odium ejus, qui ſe
venundedit ad pretium participandum, & ne alias
ignorans illius conditionem, pretio defraudetur, in-
dignum quippe Romani judicarunt liberum homi-
nem, pacto, vel venditione, à ſe libertatem excu-
tere *l. liberis* 7. §. *ſiquis ſciens l. qui ſciens* 33. *l. conven-*
tio 37. *ff. de liberali cau l. liberos* 10. *C eod.* Cum aliis,
quæ obſervat Queſada *d. cap.* 6. & Ameſcua *d. cap.* 17.
27 *num.* 4. † Neque obſtat, quod poſſit quis pacto ſe fa-
cere adſcriptitium, nam contrarium tenuit *alibi* Odo-
fredus *in l. fin. Cod. de tranſactionibus*, & huic argu-
mento reſpondendum eſt ex traditis ab Ameſcua *d.*
28 *cap.* 17. *ex numer.* 29. † Neque melius reſpondent
alij, qui dicunt cautionem, de qua *in d.* §. *Titio* nul-
lam eſſe; quia conditio eſt vana, & in nullius uti-
litatem cedens, ut poſt Bart. & alios *ibi* docent re-
lati à Sanchez *d. diſput.* 40. *verſ. tertia*, Lara *de capel-*
lan. lib. 2. *cap.* 8. *num.* 67. & cautio tum nulla eſſe ju-
dicatur, quoties nulla cauſa eam interponendi præ-
ceſſit, *l. cum de indebito* 25. §. *fin. de probationibus leg.*
generaliter 13. *Cod. de non numerata pecun.* facit. *lex*
filius 114. §. *Divi el.* 2. *D. de leg.* 1. obſervat Donel. *lib.*
29 14. *comment. cap.* 37. ubi Oſvaldus *lit. C.* † Hæc enim
interpretatio ſuſtineri non poteſt, quoniam ex *d.* §.
Titio non conſtat imponi cautionem ſine cauſa, cum
potuerit defunctus ea ratione facere, ut ſuis conſule-
ret, ut *in principio dictæ l. Titio centum* cum aliis ju-
ribus *ſuprà* à nobis adductis, facit *l. multi* 18. *D. de li-*
beris, & poſthumis, neque ratio propter quam re-
mittitur cautio, à Papiniano eſt, quia nulla vertitur
causa, ſed quia jus libertatis infringitur. † Et in 30
in conditionibus, ſemper inſpicitur ſola voluntas, ne-
que alia ratio niſi voluntatis redditur, ut in ſpecie
l. quidam 27. *de condit inſtit.* quales cenſentur illæ con-
ditiones, *ſi in capitolium aſcenderit*, *leg. hac conditio*
29. *ſi ſervo dederit, & ſimiles l. qui heredi* 44. *l. Mæ-*
vius 55. *de condit & demonſt.* nam ſemper voluntas te-
ſtatoris regit conditiones, atque ita ea attenditur, do-
cet Sarmiento *lib.* 2. *ſelectarum cap.* 1. *ex numer.* 5. Oſu-
aldus *lib.* 8. *Donel i c.* 39. *lit. C.*

Quare dicendum exiſtimabam pacto, & conven- 31
tione poſſe quem ſeſe adſtringere *ad morandum in cer-*
to loco, juxta *ſuprà* dictos, & *d.* §. *Titio centum*, reſpon-
dendúmque eſſe, poſſe quem libertatem ſibi adime-
re, quando id fecerit ſua propria voluntate, at lex
voluit hoc excludere, item, & cautionem, quando
præter voluntatem propriam hoc fieret. Facit autem
contra propriam voluntatem legatarius, qui ſpe lucri
allectus, ad illud ſe obligat, quod libertatem ejus mi-
nuit, ad quod aliàs non ſe obligaſſet; in qua re ma-
gis voluntas teſtantis (qui alterius libertatem reſtrin-
gere vult) quam legatarij animadvertenda eſt, *l. in*
conditionibus 19. *de condit, & dem. l. heredes* 57. §. *cum*
ita D. ad Trebel. quia quantum in ſe fuit voluit, le-
gatarium ab illo loco non recedere, atque ita, & ſi vo-
luntas accedat legatarij ea in conſideratione non eſt,
ſed voluntas teſtatoris, qui teſtamentum fecit, & ſua
pecunia reſtringere voluit ſcienter alterius liberta-
tem. † Cui reſolutioni non obſtat *l. qui concubinam* 32
29. *alias eſt l. qui quatuor* 30. §. *uxor. de leg.* 3. ubi ſi le-
gata ſint uxori ducenta. *dum Capuæ erit cum filio*, de-
beri legatum docet Conſultus, & validam conditio-
nem eſſe, neque pro ſupervacua habendam. In cu-
jus legis explicatione laborarunt Antiqui, quos
refert Coſta. *lib.* 2. *ſelect. cap.* 19. qui variis omiſſis
numero 5. tandem docet, in hac conditione *dum Ca-*
puæ erit non invitari mulierem ad ſpeciem ſervitutis
perpetuæ, quemadmodum ſi dixiſſet, *Si Capuæ domici-*
lium habeat: vel *à Capua non receſſerit*: tunc enim
reſtringeretur libertas, ut *in dict.* §. *Titio centum*, in
altera verò conditione, ſolum relinquitur legatum
annum, *dum erit Capuæ cum filio*: id eſt, quod ſi
Capuæ erit per totum tempus, accipiat, *l. Caio.* 13.
§. *Imperator, D. de alimentis leg. l. filiæ* 22. *D. de an-*
nuis leg. l. ſi quis ita 8. *de cond. & dem. l. Julianus* 17.
§. *eum quoque l. ſi quis Titio* 41. *D. ex quibus cau. ma-*
jor l. fin. Cod. de indict. viduit. Quæ jura congerit
idem Coſta. *in l. cum tale* §. *ſi arbitratu. limit.* 8. *num.*
8. *& lib.* 2. *cap.* 18.

Alio quoque modo eludi poteſt difficultas *d.* §. *Ti-* 33
tio: ſcilicet quod cum libertas infringatur ex pacto
illo, ut *in tali civitate moretur* in contractu matrimo-
nij appoſito, quamvis ſtricto jure quis non obligetur,
ad ejus obſervantiam, tamen ad pœnam in conven-
tione appoſitam obligabitur. Quod poteſt duobus
exemplis confirmari: primum præſtat Summus Pon-
tifex *in cap. Gemma* 29. *de ſponſ. lib.* & I.C. *in leg. Ti-*
tia 134. *de verb. oblig.* ubi quia libera debent eſſe ma-
trimonia, Gutierr. *conſil.* 18. *num.* 2. ſi pœna appo-
nitur, nullius eſt momenti, at ſi nomine intereſſe
apponatur, valebit, & docent relati à Thom. Sanch.
lib. 1. *de matrimon. diſput.* 30. *& ſequent.* Donell. *in l.*
generaliter 26. *num.* 5. *de verb. obligat.* congruunt no-
tata ab Azevedo *in leg.* 1. *numero* 11. *& ſequent. tit.*
17. *lib.* 8. *Recopil.*

Alterum exemplum eſt, quod cum alteri ſtipulari 34
nemo poſſit, *l. ſtipulatio* 38. §. *alteri de verb. oblig.* §.
alteri Inſt. de inutil. ſimilitérque, & factum alienum
non poſſit promitti, *l. inter ſtipulantem* 83. *de v. oblig.*
cum ſimilibus, nihilominus tamen, ſi pœna appo-
natur

natur, valida eſt, ut ait Juſt. *in dict. §. alteri verſ. plane*, ubi docet Pichard. *numero* 11. videndi quoque Gutier. *de jurament. confirm.* 1. *part. cap.* 36. & Azev. *ſuprà.*

35 Denique ex *ſupra* dictis infertur ſecundò ad illam ſæpe controverſam quæſtionem: *An valeat pactum, ne quis poſſit ingredi in aliquam civitatem*, quod frequens eſt in remiſſionibus injuriarum, & conciliatione rixarum de ea videndi Maſtrill. *deciſ.* 38. & *de indulto c.* 24. *num.* 37. Giurb. *conſ.* 74. *toto* Thuſcus *tom.* 6. *littera P. concluſ.* 191. In qua controverſia tenuerunt negativam partem Ancharan. *conſ.* 75. *n.* 3. & alij quos refert Ameſcua *dict. cap.* 18. *num.* 19. Farinacius 3. *part. prax. crim. quæſt.* 107. *articulo* 20. *num.* 262. Ex eo quod prædictum pactum ſit contra publicam utilitatem, & libertatem reſtringat, ut dixi. Quibus non aſſentior, verius credens tale pactum valere, cùm non ſit contra libertatem, alias quippe omnes conditiones, quæ in non faciendo conſiſtunt, veluti *ſi in Capitolium non aſcenderis*: & ſimiles remitterentur, quod in jure inauditum eſt. Neque eſt contra bonos mores hoc pactum, imo continet in ſe rem talem quam quis licite poteſt facere, ut eſt mutare domicilium, quod minime infringit utilitatem publicam, ſed magis adjuvat, & in maximum reipublicæ commodum cedere poteſt, ne obvius ſit occiſor, aut malefictor conſpectui civium, aut injuriam paſſi, quo plerumque ſolent iræ magis incaleſcere, & incitari, nam ut eleganter dixit Horat. *in Arte verſu* 180.

Segnius irritant animos, demiſſa per aures.
Quam quæ ſunt oculis ſubjecta fidelibus, & quæ
Ipſe ſibi tradit ſpectator.

Si enim pictura ſolent animi motus perturbari, affectus, ut probavi *in l. unic. Cod. de Majuma lib.* 11. *numero* 53. Quantò magis offenſus iraſcetur conſpecto inimico, & ſi injuriam alias remiſerit? Neque ſimiliter erit incongruum, ut malefactores aliqua pœna afficiantur, ſaltem illa, ne civitatem ingrediantur. Quæ opinio placuit Baldo *in cap.* 1. *de lege Conrad. numero* 4. *in feudis*, quem ſequitur Gama *deciſione* 63. Gregor. *in l.* 27. *tit.* 11. *part.* 3. *gloſſ.* 8. & alij relati à Bajar. ad Clar. *quæſtione* 67. *numero* 20. Giurb. *d. conſ.* 74.

CAPUT VII.

De conciliatione Antinomiæ quæ animadvertitur inter *l. Et ſi non adſcriptæ* 6. *Cod. de fideicommiſſ. libertat. & Principium tituli Inſtitut. Qui teſtamento tutores. &c.*

SUMMARIUM.

1 *Exornatur diffinitio tutelæ.*
2 *Quomodo intelligantur in ea, illa verba*, in capite libero: *An ad tutorem vel pupillum referantur?*
3 *Rejicitur eorum interpretatio, qui ea verba ad pupillum referebant.*
4 *Tutoris officium eſt hominis liberi, & ideò ſi detur ſervus tutor à domino, efficitur liber.*
5 *Expenditur difficultas* dict. leg. & ſi non adſcripta.
6 *Utilitas quæ verſatur in cognitione, an ſit libertas directa, vel fideicommiſſaria.*
7 *Qui egerint de hujus antinomiæ explicatione?*
8 *Coſtæ interpretatio rejicitur.*
9 *Proponitur cujuſdam viri docti alia ſolutio, & rejicitur.*
10 *Dubitatio inter ipſos juris Auctores, an ſervus tutor nominatus conſequatur directam, vel fideicommiſſariam libertatem.*
11 L. ſi hæreditas 12. §. fin D. de teſt. tut. *in hanc rem expenſa, & explicata.*
12 L. generaliter, 24. §. ſi quis tutorem, de fideicom. liber.
13 *Vera concordia horum jurium.*
14 *Supradicta libertas partim directa, & partim fideicommiſſaria.*
15 *Eadem res, diverſo attento reſpectu, diverſimodè cenſentur, explicatur*, leg. qui officij 61. §. qui neſciens cum alijs de contr. empr.
16 *Quare detur libertas ex tutelæ nominatione, cum in hæreditate fuerit neceſſaria expreſſio libertatis*
17 Reipublicæ *intereſt, ut minor ætas adjuvetur.*

CUM Tutela ſit vis, ac poteſtas in capite 1
libero, ad tuendum eum qui propter ætatem ſe defendere nequit, *leg.* 1. *D. de tutel. princ. Inſt eod.* exornant relati à Gutier. *de tutel.* 1. *part. cap.* 1. Spino *de teſtam. gloſſ.* 29. *numer.* 2. Caldas *in l. ſi curatorem verbo ſine curatore numero* 1. Donel. *lib.* 3. *com. cap.* 1. ubi alios refert, Oſvald. Anton. Fab. *in juriſp. titul.* 12.
princ. 1. Mancinus *de tutelis quæſt.* 1. † Inter alia 2
ſolet dubitari, quomodo intelligenda ſint illa verba *in capite libero*. Qua in re eam explicationem adhibent Interpretes, ut referantur ad tutorem, in quo reſideat illa vis, ac poteſtas (qua denotatur vehemens, magna, & efficax tutoris gubernatio, quæ eſt veluti portio patriæ poteſtatis) qui debet eſſe perſona libera *dict. princ. l. in ſervili, Cod. qui tutores dari poſſ.* Nam ſervi, cum pro nullis habeantur, quod attinet ad jus civile *l. quod attinet ff. de reg. jur.* & tutela ex jure civili ſit, *dict. leg.* 1. *in princ.* in ſervilem perſonam non cadit, ita Bart. *ibi n.* 5. immeritò reprehenſus à Duar. *ibi*
cap. 1. Mynſinger. *in dict. princ.* † Quæ explicatio 3
verior eſt, quam altera, quæ ſupradicta verba ad pupillum refert, ut *in capite libero* ita accipiatur, id eſt, *in caput liberum*: quoniam ſervi non poſſunt ſub tutorum poteſtate conſiſtere, ut notavit Donell. *d. c.* 1. Nam ſi ita verba intelligerentur, non deberet poſtea adjici, ad *tuendum eum*: ſed, *ad tuendum id, vel illud*: ſcilicet *caput liberum*: id eſt pupillum: & certum eſt illis verbis notari hanc poteſtatem tutoriam, in ſequentibus autem, ad quid fuerit introducta. †
Reſidere ergo debet in homine, qui liber ſit, non in 4
ſervo *l. ſi quis* 22. *ff. de teſtam. tutel.* & ita attenditur libertas tutoris, ut ſi teſtamento tutor ſit datus ſervus nulla facta mentione libertatis, eo ipſo libertatem, ex ipſamet datione conſequeretur directam, *dict. princ. Inſtit. qui teſtamento tutor leg. quæro* 32 §. *Lucius, ff. de teſtam. tutel. l. penul.* §. *cum igitur Cod. de neceſſar. ſervis hæred.*

Sed ex adverſo obſtat Valeriani, & Gallieni reſ- 5
criptum in *leg. & ſi non adſcripta* 9. *Cod. de Fideicom. libert.* ubi in eodem de quo loquimur caſu, docent hanc libertatem non eſſe directam, ſed fideicommiſſariam. † Neque exiſtimet quiſpiam, hujuſmo-
di rei cognitionem otioſam eſſe, & nullius mo- 6
menti, quoniam imo utiliſſima eſt, cum ſi directa fuerit libertas, nullus patronus erit hujus ſervi tutoris, ſed fiet libertus orcinus (de cujus vocis natura, & proprietate Tiraquellus *in leg. ſi unquam, verbo libertis numero* 214. *Cod. de Revoc. donat* & alios referens Oſvaldus *ad Donell. libro ſecundo, c.* 12. *littera B.* Bened. Pinell. *l.* 1. *ſelect. c.* 15. *n.* 48.) Contra autem

ſi per fideicommiſſum manumittatur, manumiſſor
conſequetur in eo jus patronatus : *l. his quibus* 7. *C. de fideicom. libert. l. directis* 10. *Cod. de teſtam manum.* §. *libertas quoque, & §. qui autem Inſt. de ſingulis*
7 *rebus per fideicom.* ubi Pichard. alios adducens. † Hanc
difficultatem variis modis componere tentatur multi
à Pichard. allegat. *in dict. princip qui teſtament. n.* 7.
& ab Oſvald *lib.* 3. *Donel. cap.* 4. *littera P.* Anton. Faber. *d. tit.* 12. *princ.* 1. *illat.* 41. *& lib* 6. *conjectur. cap.* 16. Gutier. *de tutel.* 1. *part. c.* 10. *n.* 2. Genoa. *in Antinom. horum jurium, pag.* 442. & Giphanius *in d. l.* etſi non adſcripta, qui ex auctoritate Græci Interpretis Thalalæi hanc antimonia inexplicabilem
8 appellat. † Inter hos audiendus non eſt Coſta, vir
alioqui ſubtiliſſimus *lib.* 1. *ſelect. c.* 15. quem ſequitur Pichard *ſuprà*, qui ait Juſtinianum, attentâ ſuâ deciſione quâ exæquata ſunt delegata, & fideicommiſſa *in leg.* 2. *Cod. com. delegat.* reſpondiſſe directam hanc eſſe libertatem, cum jam hæc differentia ſublata ſit. Nam hæc interpretatio ex eo corruit, quoniam ut *infra* dicemus, tempore Jure Conſultorum, libertas in hoc caſu data, directa reputabatur, tum etiam quia ita ante ſe obtinuiſſe apertè fatetur idem Juſtin. *in d. l. pen.* §. *cum igitur*, & adhuc poſt exæquationem legatorum, & fideicommiſſorum remanent differentiæ plures, ut docent Caſtrenſis *num.* 10. Alex. *numer.* 16. Jaſon. 73. Ripa 24. *in leg.* 1. *D. de legat.* 1. ubi nos *infra in explicatione ejus legis* dicemus *lib.* 2. *cap.* 3. & tradit Pichard. *in princ. numero* 13. *Inſt. de*
9 *eo cui libert. cauſa.* † Neque admitti poteſt cujuſdam
Primarij hujus Academiæ interpretatio, qui dicebat differentiam eſſe conſtituendam inter tutelam ſervo datam ad modum vindicationis, quia verba ad ipſum referuntur, ut tunc directa cenſeatur libertas, & inter datam ad modum damnationis, quia verba ad hæredem referantur, ut tunc libertas fideicommiſſaria debeatur : quia ab hærede libertas erit præſtanda. Hoc etenim alienum eſt ab ipſa donatione tutelæ, & natura legati damnationis, quæ juxta eam expoſitionem confunditur cum fideicommiſſo, & eo caſu quo libertas daretur, nulla erat difficultas, ſi hoc vel illo modo imponerètur, quod vero dubitatur eſt, quam libertatem conſequatur ſervus, ex eo quod ſine libertate à domino filiis ſuis tutor deſignatur, & quomodo poteſt reſpicere hæredem, ſi filio exhæredato tutorem ſervum daret ? Præcipuè cum loquatur teſtator in datione tutelæ generaliter, & indiſtinctè.

10 Quare in aperta hac antinomia, ſi quid mei judicij eſt, dicendum exiſtimabam : Imperatores nullatenus contrarios eſſe, ſi prius animadvertam, jure Digeſtorum in hac quæſtione ipſos Conſultos, & ſi in re principali convenerint, id eſt, in libertate, dubios tamen extitiſſe, an hæc libertas directa vel fideicommiſſaria eſſet cenſenda. Quod clarè colligitur ex *dict. l. quæro* §. *Lucius de teſtam. tut.* ubi Paulus demonſtrat illam eſſe directam, ut probat illic : *ſibi vindicare*, quæ vox ad directam ſemper pertinuit. ut conſtat ex Donello *lib.* 8. *comment. cap.* 2. *&* 3. ubi Oſualdus, Anton. Faber *lib.* 6. *conjectur. cap.* 1. Duareno *lib.* 2. *diſput. cap.* 9. & Pichard. *in* §. *ſed olim. num.* 3. *Inſtit. de leg.* & cum ab adita hæreditate ſervo competere doceat, evidens eſt eam fuiſſe directam, cum ſi fuiſſet fideicommiſſaria, ab eo tempore non cederet, *leg. nam cum* 8. *D. quando dies legati cedat, leg. unica*, §. *libertatibus*, *Cod de caducis tol.* atque ita Juſtinianus in *dict. principio*, ait hanc li-
11 bertatem eſſe directam. † Contra autem, fideicommiſſariam eſſe cenſendam putavit Ulpianus *in leg. ſi hæreditatis* 10. §. *fin. D de teſtam tutel.* ubi ait, *Quod ſi extraneus ſervus detur tutor purè, an in caſu poſſe defendi fideicommiſſariam libertatem*, & poſtea ſubjicit *Quid enim intereſt, ſuum, an alienum tutorem adſcripſerit ?* Quaſi dicat, ita fideicommiſſariam libertatem accipere hunc ſervum alienum purè datum tutorem, ac ſolet conſequi ſervus proprius ; in quibus verbis reſpondet Ulpianus tacitæ objectioni, quæ poterat obſtare quod illud in ſervo proprio tantum admiſſum fuerit ob favorem pupillorum, & publicam utilitatem, & ideò non deberet extendi ad ſervos alienos, ut ſi tutores conſtituantur purè, id eſt, ſine libertate, fideicommiſſariam libertatem cenſeantur accipere. Quâ ratione non obſtante Ulpianus ait, nihil intereſſe, an ſervus tutor datus ita, ſit proprius vel alienus, quoniam non minus in uno caſu, quam in altero debet procedere datio, propter utilitatem pupillorum, & publicam utilitatem, atque ita concludit, *Poteſt igitur, & huic fideicommiſſaria libertas defendi*, id eſt, eodem modo defendi poteſt huic (ſervo nempe alieno) libertas, ac defenditur ſervo proprio, nam illa verba, *& huic*, comprehendunt extenſionem hujus caſus, quaſi in altero (hoc eſt quando ſervus eſt proprius) nulla fuerit dubitatio, quomodo dictionem, *&*, accepit idem Ulpianus *in l. ſi aliena* 10. §. *Scævola, D. de uſucap.* juxta interpretationem à nobis traditam, *in tractatu de partus uſucapione c.* 3. *numero* 10. ubi docet, quod ſi quis tutorem dederit, 12
quem putabat eſſe liberum, neque libertatem peti poſſe neque tutelam libertatis præſtationi patrocinari : ergo à contrario ſenſu ſi putaret eſſe ſervum, valuiſſet libertas. Deinde exponendo illa verba : *Neque tutelam libertatis præſtationi patrocinari*, quibus demonſtratur, ſolere tutelam huic rei patrocinium præbere, ita ut ea mediante ſervus conſequatur libertatem, quæ autem nullo modo poteſt intelligi, niſi fideicommiſſaria : cum in eo titulo de ea agatur, & illud reſponſum deductum ſit ex Ulpiano *lib.* 5. *fideicommiſſorum.* Quæ opinio Ulpiani probatur *in d. l. etſi non adſcripta.*

Hæc omnia ſive Juris Conſultos, ſive imperato- 13
res inſpicias *in d. juribus*, mire conveniunt, nam Juſtinianus *in dict. principio* ; & Paulus *in d. l. quæro*, §. *fin.* non dicunt affirmativè & verè directam eſſe libertatem : *ſed libertatem meruiſſe videri*, & liberum quidem ab adita hæreditate eſſe videri, quomodo Paulus loquitur, & Juſtin. *in d. princip*, ibi : *tacite videtur*, *& in d. l. penult.* § *cum igitur*, ibi : *ex ipſa tutelæ datione præſumatur ei favore pupillorum impoſuiſſe libertatem*, quæ verba improprietatem deſignant, *l.* 1. § *dejeciſſe, D. de vi & vi armata, l. ſi tibi* 36. §. *cum ſervus delegat.* Neque Imperatores *in d. l. etſi non adſcripta*, verè aſſerunt fideicommiſſariam eſſe, ſed eadem improprietatis nota uſi ſunt, ibi : *manumiſiſſe eum videatur.* † Neque immeritos hos loquendi 14
modos in hoc articulo uſurparunt : nam ex uno capite videtur hæc libertas directa, quia competit ab adita hæreditate, & ex ipſa tutoris nominatione, & ex teſtamento magis, quam ex facto hæredis. Ex alio autem capite videtur fideicommiſſaria : quia cum non accipiat libertatem, quæ ſit in teſtamento expreſſa verbis directis, videtur debere expectari hæredis manumiſſio & conſequenter, per fideicommiſſum eam accepiſſe, cum teſtator eam non dederit. Unde cum neque verè poſſit eſſe directa, neque verè fideicommiſſaria, non eſt mirum ſi in eadem re conſentientes Imperatores, diverſis reſpectibus attentis, vel directam, vel fideicommiſſariam vocaverint † Nam inſo- 15
lens non eſt in jure, ut res eadem diverſimodè cenſeatur : cujus exemplum occurrit in *l.* 4. *&* 5. *D. de contrahenda emptione*, ubi ſi quis neſciens comparaverit hominem liberum, aut rem ſacram, emptio contrahi intelligitur, quod tamen negatur *in l. qui officij* 62. §. *qui neſciens. D. de contrahenda emptione.* Ita eodem modo in *l. nec emptio* 8. *D. eod.* proponitur quod
emptio

emptio ſine eſt nulla, & *in l. ſi ſterilis* 21. *in princip. D. de actionibus empti*, in eodem caſu competit actio, obſervat Cujac. *in dict. l.6.* Donel. *libro ſecundo comment. cap.* 25. *& lib.* 12. *cap.* 20. ubi Oſualdus *littera H.* Pichard. *in §. fin. Inſtitut. de contrahenda emptione*, Gadæus *in l.5. de verbor. ſignificat num.* 15. Quibus difficultatibus ſatisfacies, ſi dixeris valere emptionem, & non valere ſecundum diverſos reſpectus, valet ergo ad hoc ut præſtetur id quod intereſt, non eſſe deceptum emptorem, ut *in dict. §. qui neſciens*, ibi: *Licet emptio non teneat, empto tamen, &c.* non valet ad hoc, ut res ipſa tradatur, & acquiratur. Aliud exemplum ſit, *l. Papinianus* 8. *§. ſed nec impuberis, ff. de inoffic. teſtament.* ubi teſtamentum ex una parte dicitur filij, & ex altera patris, diverſis attentis reſpectibus, aliud exemplum eſt in emphyteuſi, quæ ante Zenonem *in l. 1. Codic. de jur. emphyt.* modò vocabatur emptio, modò locatio, *§. adeò de locat.* ubi Pichard. item qui de ſuo ſtatu litigat, liber exiſtimatur & ſervus *l. qui ſtatus, §. de re milit. l. qui de libertate* 29. *l. ſi cui* 25. *§. licet ff. de l. cauſ. ubi gloſſ. verb. adquirere*, *l. ſi quis decurio* 21. *Cod. ad l. Cornel. de falſ. ibi quantum enim l. item eorum* 6. *ff. Quod cujuſcumque*, Tiraquell. *de retract. lignag. §. 1. gloſſ.* 18. *numero* 25. Gothofred. *in dict. l. ſi quis decurio.* Menoch. *de recuper. rem.* 1. *numero* 36. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 111. *num.* 13. *&c.* 298.

16 Sed quæ fuerit ratio, ob quam libertas in eo caſu ex tutelæ donatione data videatur; nondum eſt cognita? nam jure Digeſtorum ſervus ſine libertate inutiliter hæres inſtituebatur, *l. quidam, Codic. de neceſſariis hæredibus inſtituendis, §. idemque inſtit. quibus manumit. non licet* junctis, quæ dicemus *infra cap.* 15. ſed eam fuiſſe ſcribit ipſe Juſtinian. & J. C. *ſupra*, quoniam id expoſtulat, & libertatis, & populorum favor, quarum rerum utilitatem ipſa naturali, & civili ratione dictante ſemper jura curarunt, *l. libertas omnibus* 122. *de regul. jur. cum vulgatis, l. 2. §. divus ſervus, ff. qui petant tutores*, & conſtat, *Exodi cap.* 12. *Job. cap.* 29. junctis aliis congeſtis à Balduino *in princ.*
17 *Inſtit. de tutelis numero* 2. † Reipublicæ quippe intereſt, ut minor ætas adjuvetur, & tueatur eò diligentiùs, quò magis inſidiis, & captionibus eſt expoſita, *l. 1. ff. de minoribus*, & fatetur Juſtinian. *Novella* 72. *in principio*, notant Petr. Gregor. *lib.* 15. *de Repub. cap.* 1. Baëza *de decima tutor. cap.* 1. *num.* 23. *cum ſequentibus.*

CAPUT VIII.

Explicatur *l. 5. D. de tutelis*, & defenditur ejus deciſio contra argumenta Antonij Fabri.

SUMMARIUM.

1 *Verba legis* 12. *tabul. de furioſi curatione, expenduntur, & exornantur.*
2 *Quomodo hanc legem antiqui Prudente. intellexerint?*
3 *Lex illa ita accepta, ut pupillos furioſos non comprehenderet, & de ratione hujus rei.*
4 *An curator furioſi, eandem ſortiatur naturam, ac tutor pupilli?*
5 *Quando concurrit cum accidentali, cauſa naturalis, attenditur naturalis.*
6 *Si pupillus furioſus fuerit, non accipit ex* l. 12. tabul *curatorem, ſed tutorem.*
7 *Et eodem modo ſervatur in minoribus* 25. *quinque annis furioſis.*
8 *Antonij Fabri rationes, & argumenta contra Tribonianum, ſeu Ulpianum* in hac l. 3. §. 1.
9 *Reprehenduntur, qui lectionem receptam immutant, & emendant.*
10 *Traditur ratiocinationis Ulpian.* in hac l. 3. §. 1. *vera & genuina ratio.*
11 *An diverſus ſit curator minoris, aut furioſi*
12 *Ratio Ulpiani aſſignatur, quâ motus* l. 12. tabul. *interpretaretur in majoribus viginti quinque annis.*
13 *Unum, & idem eſt officium curatoris minoris, & furioſi contra Antonium Fabrum.*
14 *Satis alteri argumento Antonij Fabri, & an furioſi curator adminiſtret res, & corpus furioſi?*
15 *Curator ſemper datur invito.*
16 *Expenditur Antonini Imperatoris reſcriptum, quod non extare dicebat Faber.*

LEGE duodecim tabularum furioſi in curatione 1
ſunt agnatorum, ut refert Cicero *lib.* 2. *de inventio. & lib.* 1. *Rhetor. ad Heren.* Ulpian. *in fragm. titul.* 12. *§. 1. l. ſæpè* 13. *de curat. furioſ.* 1. *l. 1. Cod. eod. §. furioſi Inſtit. de curator.* verba autem legis, ea circumferuntur, ſi fides danda Balduino *ad leges Romuli cap.* 23. ibi, *Si furioſus exiſtat, agnatorum gentiliumque in eo, pecuniave ejus, poteſtaſque eſto.* Quæ etſi prodigos non comprehendunt, poſtea ad eos moribus illud jus extenſum eſt, ut animadverit J. C. *in dict. l. 1.* & cùm non ſatis induſtrij, & idonei ſemper dijudicarentur agnati, poſtea magiſtratus, etiam extraneos alios cœperunt curatores dare. Quæ omnia perſequitur, *dict. l. 1. dict. l. ſæpè, l. obſervata* 5. *&* 7. *l. Julianus* 10. *§. 1. D. de curat. furioſ.* & Horat. *libro* 2. *ſerm. ſatyr.* 3.

—— Interdicto huic omne adimat jus
Prætor, & ad ſanos abeat tutela propinquos.

Docent latè Balduin. *ſupra, & in §. furioſi Inſtitut.* 2
de curator. ubi Pichard. Mynſinger. & reliqui, Cujac. *lib.* 59. *ad edict.* Paul. *in l. ſæpè* 53. *de verbor. ſignificat & lib.* 21. D. Julian. *in l. 7. de curat. fur.* Donel. *in l. is cui bonis* 6. *de verb. oblig. & lib.* 3. *comment. cap.* 18. & *ibi* Oſuald. Revard. *ad leges* 12. *tabul. cap.* 13. Anton. Fab. *in Juriſprudent tit.* 12. *princ.* 1. *illat.* 6. *& princip.* 2. Caldas *in l. ſi curatorem, verbo cum non abſimilis per tot. & maximè numero* 79. Gutier. *de tutel.* 1. *part. cap.* 12. *numero* 6. *&* 7.

Ex qua lege dubitatio orta fuit apud priſcos Jure- 3
conſultos: an ejus definitio non ſolum puberes, ſed. etiam impuberes comprehenderet? In qua re obtinuit Quinti[illegible]tij ſententia à Juliano etiam comprobata, ut ſi pupilli furere cœperint, in tutela permaneant, ſi tutores tum temporis habebant, ſi verò non habebant, & furor eis acceſſerit, tutores accipiant, non vero curatores. Quia & ſi lex furioſis curatores dat, ita eſt accepta, ut ad pupillos non pertineat. Ratio ejus ſententiæ fuit, quoniam cùm lex illa ſolum intenderet, curatorum adjectione providere furioſis, non videtur pupillos comprehendiſſe: quia majori auxilio, quam à lege præſtito utebantur, ſcilicet auxilio tutorum, quod plenius, & lucroſius eſt, quam curatorum. Unde ſupervacuum erat, illius ætatis pupillis furioſis curatores dare, cum tutela ſit multò plenior, & ad omnes ætates pupillorum complectendas aptior, & uberior; ſic enim leges accipiendæ ſunt, ne ſint ſupervacuæ, *l. 5. in fin. ff. de captivis*, obſervant Donel. *lib.* 4. *com. cap.* 2. *in fin.* Anton. Fab. *dict. titul.* 12. *princ.* 1. Bart. 6.
† Neque obſtabit, quod curator à lege datus ean- 4
dem ſortiatur naturam, ac tutor, cum non ſolum

furioſi facultates adminiſtret, ſed & tueri debeat ipſum furioſum, *l. conſilia 7. de curat. furioſ.* & conſtat, *ex d. 12. tabul.* quæ non fuit contenta adjicere *in pecunia*, ſed etiam adjecit *in eo*. Nihilominus adhuc ſupradictâ interpretatio retinenda fuit; quoniam etſi verum ſit curatorem furioſi ea omnia exercere poſſe, tamen adhuc tutor eſt dandus, cujus officium ea omnia continet ex ſua natura, non verò curatio, quæ id
5 habet ex accidenti. † Unde eleganter Bart. *in hac l. 3.* notat, quod quando concurrit cauſa naturalis, non altera. De qua regula videndus Jaſon. *in leg. ſi eadem numero 10. ff. de offic. aſſeſſ.* Panormitanus *in cap. 4. notab. 1. de foro competenti.* Tiraquellus & alij laudati à Thoma Sanchez *de Matrimonio libro tertio, diſputatione 23. numero ſexto, & ſeptimo.* Lara *de capellan. lib. 2. cap. 4. numero* 70. Gothofredo *in l. 5. ff. de fidejuſſ. facitque l. clam. 6. in principio de adquir. poſſeſſ. l. hac actio, ff. ſi men. falſum l. ſilio, de lib & poſth.*
6 † Quibus adjiciens, quod cum lex furioſo curatorem illum dederit, hoc fecit ad inſtar tutoris: qua ſtatus habituſque furioſi à pupilli conditione non multum abhorret, *l. Fulcinius §. planè interdũ, ff. ex quibus cauſ. in poſſ. eat.* unde pupillus curatorem, id eſt, fictum tutorem non debet accipere, ſed vere tutorem naturalem, qui eidem ætati ſolet dari. Res enim accidentalis, qualis eſt furor non debet ſuperare cauſam naturalem, qualis eſt minor ætas. Quod demonſtrat noſtra lex *in* §. 1. ibi, *quaſi ætatis eſſet impedimentum,* & ibi, *eum magis ætatis, quàm dementiæ ſit conſulendum* neque enim credendum eſt ea ratione, quâ lex voluiſſet ſuccurrere, eadem omnino lædere voluiſſe.

7 Pergit Ulpianus, & ex doctrina, quam propoſuerat, refert illationem *in* §. 1. *hujus legis*, ut ſcilicet quemadmodum pupillus furioſus non ſubjicitur curatoris poteſtati, ſed tutoris, idem admittamus, quando furioſus erat jam pubes, minor tamen viginti quinque annis, cui curator non eſt dandus tanquam furioſo, ſed tanquam adoleſcenti, quaſi ætatis ſit impedimentum, non furoris, ut ætas ipſa magis id expoſcere videatur quam furor: concluditque, ei quem ætas tutelæ aut curæ ſubjicit, non eſſe neceſſe quaſi
8 dementi quæri curatorem. † Sed contra hanc doctrinam inſurgit Anton. Faber. *dict. tit. 12. princip. 1. illat. 6.* & ſuo more multas in Tribonianum cumulat calumnias, quaſi ex ſuo capite in hac lege multa addiderit [illegible] detraxerit. Moveturque ex eo ſcilicet multum referre, an minori eidemque furioſo curator detur, tanquam minori, an tanquam furioſo: cum non poſſimus bene affirmare reſpectum iri furioſo, ſi eo prætextu, quòd minor eſt, curator ei detur tanquam adoleſcenti, cum ſit furioſus: quia quoad ejus perſonam attinet curator datus tanquam minori: non curat de furioſo, neque illum cuſtodit (ut diximus *ſuprà numero* 4.) & quoad ejus bona, non poteſt ſufficere auctoritas curatoris dati tanquam minori, quia ſicut furioſus à minore differt, in eo quod furioſus nihil per ſe facere poteſt, *l. 2. § ſi furioſus ff. de jure codicil. l. nunquam 31. § ſi ſervus, ff. de uſucapio.* minor ſine curatore ſuo recte obligatur, *l. puberes 101. de verborum obligat.* ita curator furioſi in eo differt à curatore minoris, quod per ſe omnia nomine furioſi poteſt facere, *l. 5. D. de regulis juris*, curator verò minoris, non niſi cum minore, & tantum auctoritatem præſtare. Movetur etiam, & alia ratione Faber, quòd non ſit bona conſecutio: quia prudentum interpretationes, pupilli excepti ſint à generalitate *legis 12. tabularum*, quâ furioſi omnes comprehenduntur, ſint etiam excipiendi minores viginti quinque annis. Quia licet in jure minorum, & impuberum nulla diverſitas cognoſcatur, ut in petenda propter ætatem reſtitutione animadvertimus, & quoties generaliter inter eos differentia non traditur, *leg. illud 32. ff. ad leg. Aquil. leg. 3. §. unde etiam, ff. de injuſto rupt.* At in hoc caſu magna eſt inter minores, & impuberes differentia: quia furioſi perſona indiget curatore, non minus quam bona ejus adminiſtratione, ut dictum eſt. Quibus rationibus ait Antonius Faber, coactum fuiſſe affirmare hunc locum non eſſe Ulpiani, ſed Triboniani: nam quoties occurrit in Prudentum libris aliquid, quod non niſi imprudenter, & ſtolidè dictum videatur, Triboniano eſt attribuendum.

Quæ rationes leviſſimæ mihi videntur, ut per ſe 9
poſſint ingenium minus inſtructum cogere, receptam litteram *dict. leg. 3. §. primo*, invertere religioſius legum iſtarum, quas in Digeſtis mirantur, lectio recepta debet retineri, ne ſi pro libito, vel propter leviuſculam aliquam difficultatem, illicò liceret lectionem omnium librorum auctoritate firmatam immutare, nulla difficultas in Juriſprudentia Romana daretur, & quilibet etiam, qui primis labiis nondum eam deguſtaſſet, optimis, & ſapientioribus æquaretur. Quapropter graviter iſtos Pandectarum corruptores reprehendit Petr. Faber. *libro 2. ſemeſt. cap. 13. fol.* 207. & Donel. *libro 8.* 10
comm. cap. 11. & Oſuald. *ibi littera L.* † Sed ad difficultatem ita reſpondendum opinor, Ulpian. *in præſenti*, interpretationem, quam *ſupra* propoſuerat circa pupillos, extendiſſe ad puberes, non ea ratione, quæ militabat in pupillis, quod tutela ſit uberior, & aptior, ſed quia minor ætas magis ſit attendenda, quæ eſt cauſa naturalis, non furoris impedimentum, quod eſt cauſa accidentalis: ut dixi cum Bart. *numero* 5. Atque ita ait dari curatorem minori, non tanquam furioſo, ſed tanquam
minori. † Neque Fabri argumentum urget, diverſum eſſe dicentis curatorem minoris, ac furioſi: 11
quia Jure-conſultus non negat hunc curatorem differre ab altero, tam in officio, quàm in obligatione, ſed tantùm ait dari debere, *tanquam minori:* ut conſtat illic: *Curatorem ei, non ut furioſo, ſed ut adoleſcenti dari, quaſi ætatis eſſet impedimentum.* Id eſt, ex duabus his rebus minore ætate, & furore non attendi niſi vanam, hoc eſt, ætatem. † Ratio au- 12
tem præcipua, qua movetur Ulpianus ut eam ſequeretur interpretationem, ea eſt, quod cum jus ipſum minori ætati providerit tutoris datione, conſtabat mentem *legis 12. tabularum*, eam fuiſſe, ut eo caſu procederet, quo talis ætas non haberet curatorem, & ideo ſuccurrere voluit curatoris auxilio, ei qui eo indigebat. Quod intelligi non poterat, niſi quando erat jam major viginti quinque annis, quo tempore curatio finitur, *princip. Inſtit. de cura.* Nam ad quid de curatore provideretur ei, qui jam in curatione erat propter ætatem, ſuperflua alias eſſet lex, cum remedium adhibeat ei, qui remedium habebat *argumento l. unic. C. de Theſaur. libro decimo* Qua ratione Ulpianus (ut mihi videtur) illam interpretationem ad legem tabularum, ex illius mente deprompſit, ut tantum intelligeretur procedere, quando erant furioſi majores viginti quinque annis, tunc enim cum auxilio curatorum eſſent deſtituti, conſentaneum fuit eis dare. † Ne- 13
que obſtat curatorem furioſi differre a curatore minoris, ut fingit Antonius Faber, quia hoc falſum eſt, cum certum officium ſit vanum & idem, & eiſdemmet regulis metiatur: quia etſi curator furioſi ſine eo omnia adminiſtret, non verò curator minoris, ex hoc non ſequitur, conſtituendam eſſe differentiam inter unum & alterum, cum ſciamus tutorem, qui datus eſt infanti annicul o (verbi gratia) omnia ſine eo facere poſſe, ut adquirere ejus nomine hæreditatem, *leg. ſervo 65. §. ſi propè lo in fin. D. ad S. C.*

Trebell.

Trebell.l. ſi infanti 18. *Codic. de jure deliber.* Donell. *lib.7.comment. cap.* 9. Petr. Faber, *in l.* 5. *regul. juris* Pichard.*de adquirend. hæred. cap.* 23. & nihilominùs ejus officium non alteratur, quando pupillus jam eſt proximus pubertati, quod tunc cum eo tutor adminiſtret. Neque curator ita gerit, ut neceſſaria non ſit voluntas furioſi, ſed quia ita fieri non poteſt, & gerit juxta formam *l.final.§.tali, C.de curatore furioſi.*

14 Altera: negotium non facit difficultas, quod furioſi curator non ſolum res adminiſtrat, ſed & corpus tuetur & ſalutem, *l. conſilio de cura*. *furioſ.* Quia ex hoc non ſequitur, diverſum eſſe officium, cùm ratio ipſa ſuadeat, ut qui illa calamitate afficitur adjuvetur, eique ea providentia conſulatur, *argument. l. Divus* 14. *D. de officio Præſid.* alioquin diceremus magis eos eſſe tutores, quam curatores, qui etiam dantur invitis prodigis, & furioſis, quod proprium eſt tutorum, *l.2.de tutel.l.nec non 6.ff. de tutor. l.* 1. *titul.16.part.6.*docet Donel.3.*comment. c.2. circa fin. & cap.*18. Anton. Faber.*dict.titul.*12.*princ.*1.*illat.*5. poſt Accurſ. & Bartol. *in dict. l.2.* † Curator quoque
15 invito ſemper datur, *l.5.§.ſi tutor. de adminiſtr. tutor. §.item inviti,Inſtitut.de curator.*notant Gutier.*de tutel. prima parte, cap.*19. Anton, Faber. *titul.*23.*princip.*3. Revard.1.*variar. cap.*17. Caldas *in l. ſi curatorem in princip,numer.*6.& nihilominùs ſecundariò debet perſonis minorum providere, & illum curare, obſervant Bieza *de decima tutor. cap. numer.* 28. Gutier. *ſupra 3.parte,cap.3.numer.*8. & probatur *in d.l.conſilio* ubi prius patrimonium deſignatur poſtea corpus,
16 ſalúſque furioſi. † Denique non adiuvat, Anton. Fab. quod Tribonianus adduxerit Antonini Imper. reſcriptum, quod ſi extaret, facilè eſſet videre, illud ad diverſam ſpeciem pertinere. Miror certe virum Doctiſſimum in re tam certa cæcutire. Reſcriptum extat *in l.* 1. *C.de Curator.furioſ.*cujus inſcriptio Antoninum Auctorem habet, & deciſio confirmat Ulpiani verba, ſi quidem ait: *Prodigis, vel furioſis, niſi impleta legitima ætate,id eſt, vingintiquinque annis l.fin.C.de his,qui veniam ætatis, l.4. C. de tranſact.curatores non dari*: ergo antea non dantur niſi ratione ætatis. Hinc apparet criminationem illam Anton. Fab. ex ſuo Marte finxiſſe, quem etiam notavit Oſuald. *lib.3.Donel.cap.*18.*littera C*, licet argumentis non ſatisfaciat, neque *dict. l.* 3. explicet.

CAPUT IX.

An adoleſcentes inviti accipiant curatores ad interpretationem *l.*1. *§. fin.D. de minorib. §. Item inviti, Inſtit. de curat. cum aliis juribus.*

SUMMARIUM.

1 *Curatoris nomen odioſum olim adoleſcentibus.*
2 *Lege Lætoria quomodo creati curatores.*
3 *Legis Lætoriæ ſtatus ſublatus ab Imperatore M. Aurelio.*
4 *Adoleſcentiæ ætas parum ſibi conſtans, fragili conſilio regitur, & ideò ante vigintiquinque annos, minoribus conſtituuntur curatores, &* num. 5.
6 *Proponitur difficultas*, d. §. item inviti.
7 *Revard* ad d. §. item *audax expoſitio.*
8 *Præceptorum Salmanticenſium recenſetur intellectus.*
D. Franc. de Amaya, Obſervat. Juris.
9 *Convincitur ſupradictus n[...] intellectus*, & num. 11.
10 *Verbum* Poteſt *&* debet *quomodo [...] accipi?*
12 *Vera interpretatio horum jurium*; & n. 15.
13 *Tutor datur pupillo invito,at curator non niſi petenti*, & n. 14.
16 L. Matris 6. C. Qui petant tut.
17 L.§.ſi pupillus; D. de tutel.
18 *Bartoli admiratio circa* d.§. ſi pupillus, *examinatur.*
19 *Infanti curator non datur.*
20 *Infantes qui ſint?*
21 *Quare adoleſcens invitus accipit curatorem in litem.*

CUM *ex lege illa duodecim tabul.*cujus ſuperiori capite meminimus, curatores furioſis, & prodigis dari conſuevisset, §. *furioſi Inſtit. de curat.* in- 1
deque poſtea dementibus, & laſcivis. Adeò curatorum nomen exhorruerunt minores, tanquam invidioſum quid, & [...]: quaſi ex tali datione prodigalitatis,aut dementiæ ſuſpicio poſtea contraheretur in adoleſcente, *l.* 3.*§. de tutelis notat.* Petr. Gregor.*lib* 15. *ſyntagm.cap.3.num.*4.Pichard.*in princ.l [...] de cur[...]*, Oſuald.*lib.*4.*Donel.cap.*18 *littera E.* † Q[...] Lætoria (Lectoria legunt alij) ita dabantur curatores, ut ex cauſa acciperent 2
adoleſcentes, (ut referunt qui ejus legis mentionē fecerunt ex Ciceron. *libro* 3. *de offic.* Ant. Auguſt. Hotman.& alij *in indice legum,Roman.cap.de lege Lætoria.* Duaren. *in l. in actionibus numer.*17.*de in litem jur.*Rebuf.& Cujac.*in dict.l* 1. *de min* Roſin.8.*antiq. cap.*17.) cauſa cognita ſi malis moribus præditi eſſent, ſi luxui dediti, vel ſi neceſſaria erat rerum alienatio, aut jurgia, litéſve haberent; tunc Magiſtratus adoleſcenti curatorem dabat. † Quod noſtra 3
immutavit Marcus Aurelius Imperator, (ut ex Capitolino in ejus vita docent ſupra dicti & Revard. *libro* 1. *variar.cap.*17. Cujac.Eguinar Ant. Faber. & Gothofred. *in d. l.* 1.B[...] Hotman.& Welemb. *in dict.§.item inviti*) conſtituens ut etiam nullis redditis cauſis omnes adulti curatores acciperent, uſque dum legitima viginti quinque annorum ætas complecteretur. † Cujus æquitatis ratio jure innititur naturali ut ſcribit Ulpian.*in dict.l.* 1. *de minor.* 4
quia vigeſimoquinto anno virilis vigor, & perfectus hominum ſtatus compleri cenſetur, *l.fin.C.de his qui veniam,l.cum pater* 77. *§.curatore delegat.*2.*l.ſi maritus* 15.*§ lex Iulia,ff.ad l. Jul.de adult.* docet Cujac. *in d.l.*1.Sfortia *de Matrim. cap.de his qui poſſunt nuptias contrah. num.*15. antea autem ignara adoleſcentia contraria gerit, quæ pro futura putaverit, ut ait Caſſiodorus: & ut bellè, & verè Quintil.*declamat.*322. Omnes impetus in hac ætate facilius convaleſcunt, ſanè nulla ætas floridior, ſed nulla avidior. † In cæ- 6
que infirmum conſilium,& fragile,multorum captionibus ſuppoſitum, & expoſitum; & ideò quamvis res ſuas benè gerentibus adoleſcentibus, ſuarum rerum adminiſtratio ante legitimam ætatem, id eſt, viginti quinque annorum (docet Gothofred, *in l. ex duobus* 27. *de neg. geſt.*) accipere permiſſum non eſt, quæ eſt tota Ulpian. diffinitio *in d. l* 3. *§.*1 *de tutelis*, ibi, *Et quem ætas curæ vel tutelæ ſubjicit.* Quæ verba indicant, etiam invitos ad curam revocandos eſſe.

Sed obſtat Juſtinian.*in dict. §.item inviti* Qui loci 7
ad tempus legis Lætoriæ reſpexiſſe videtur, dum ait invitos adoleſcentes curatores non accipere, niſi litem pergant. Et [...]

ſi impuberi 15. §. *fin. ff. de tutor. & curat.* ibi, *Quoniam minoribus deſiderantibus curatores dari ſolent* Deſiderantibus dantur, ergo non invitis. De qua diffi.ultate, jam diu Interpretes latè egerunt, *in dictis juribus*, Caldas *in l. ſi curatorem in princip. numero* 6. Anton. Faber & Cujac. *in dict. l.* 1. idem Fab. *in Juriſprudent. tit.* 23. *princip.* 3. Revard. *ſupra* Duaren. *in parbraſpa. ad titul. de minoribus*, Gutier. *de tutel. prima parte, cap.* 19. *per tot.* & relati ab Oſuald. *dict. litt. E*, Pacius *cent.* 3. *quæſt.* 88. Budeus *in not. ad dict. littera I.* † Et in primis audiendus non eſt,
8 Revard. *dict. cap.* 17. exiſtimans, inter hæc jura: nullam prorſus reperiri conciliationem, Triboniani incuriam maximè reprehendens, qui *in dict.* § *item inviti*, jus antiquum retulerit, quod jam tempore Ulpiniani non erat in uſu, ut conſtat ibi *hodie*, ſed antiquatum jus legis Lætoriæ quod conſtitutionem Marci Aurelij præceſſerat. Quæ Revardi expoſitio magis audax eſt, quàm vera, cum ſciamus etiam Ulpiani tempore, adoleſcente invitos curatores non accepiſſe, *l. nec non* 6. *juncta gloſſa ibi, ff. de tutor. & curator. leg.* 3. §. *curatorem, ff. qui petant tutor. l.* 1. per argumentum ab ſpeciali, *l. matris* 6. *Codic. eodem, l.* 2. *Codic. qui legitimam perſonam, l. ſi curatorem in princ. Cod. de in integr. reſtitut. l. ait Prætor* 7. §. *permittitur, ff. de minor.* quibus convenit *l.* 13. *titul.* 6. *part.* 6. junctis iis quæ tradit Baëza *de decima tutor. cap.* 9. *n.* 28. *&* 30. Caldas *in d. l. ſi curatorem in princ. num.* 13. *& verbo ſine curatore* 64.

Quare ea recepta fuit à noſtris Præceptoribus in-
9 terpretatio, quod cum puberes regula *d.* §. *item inviti*, abuterentur, raro curatores accipere conſueverant, quo uſque lege Lætoria, cujus *ſupra* meminimus, ex cauſa curatores conſtituebantur, donec etiam ſine cauſa, eos eſſe dandos conſtituit Imperator Marcus Aurelius, qua conſtitutione neutiquam, cautum eſt, ut adoleſcentes inviti curatores acciperent (ut non rectè putabat Revardus,) ſed id tantum ut etiam ſine cauſis, quæ lege Lætoria requirebantur dari poſſet curator, quo reſpiciens Ulpianus *in dict. l.* 1. eodem ſenſu dixit *Minores hodie, id eſt, poſt dictam conſtitutionem, curatorum auxilio regi, quamvis rem ſuam benè gerant*, & *cauſæ non ſint, quas lex Lætoria olim requirebat, neque item ante legitimam ætatem, illis ſuarum rerum adminiſtrationem permitti debere, ubi curatores ſponte petierint, & eorum auxilio regi cœperint* Sic Ulpiani verba accipienda eſſe tradunt. Cujacius, & Eguinarius, & in eam videtur inclinare alia interpretatio tradita à Caldas *ſupra*, quam ſequitur Pichardo *dict. princ. Inſtitut. de curatoribus numer.* 9. Verùm hæc non ſatis adaptari poteſt dictis juribus: nam Ulpianus *in dict. l.* 1. ita curatorum auxilio regi adoleſcentes, ait ut ſuarum rerum adminiſtratio eis antea non detur: ergo hæc adminiſtratio à curatoribus eſt exercenda, non ab ipſis minoribus. Expendo illud verbum *debebit*, quod indicat excluſos fuiſſe minores ab adminiſtratione, durante minoris ætate: quod verbum etiam reperitur *in l. curatorem* 25. *D. de tutor, & curat.* ibi: *alium curatorem ſibi petere debet*, Cui congruit Juſtinianus *in d. princip. Inſtit. de curatoribus*, ubi ait, *Minores, uſque ad legitimam ætatem, curatores accipiunt.* Quibus verbis ſignificat, hoc cum effectu eſſe intelligendum: nam ſi ipſi inviti non poſſent compelli, diceret, curatores poſſunt accipere. † Ea enim eſt
10 proprietas horum verborum, *poteſt*, *& debet*, *l. ſæpe* 8. *D. de Præſidis*, cum aliis adductis à Morla *in emp. titulo ſecundo in præmiſ. numero* 18. † Deinde,
11 quia apertè divinare eſt. Ulpianum ita eſſe accipiendum, id eſt, ut quamvis cauſæ non ſint, quæ à lege requirebantur: nam de hoc apud Ulpianum verbum nullum extat. Denique, quia ea admiſſa interpretatione adhuc remanet difficultas *dict.* § *item inviti*: ubi Juſtinianus non aperit, quam ob rem adoleſcentes, curatores non admittant.

Pro hujus tamen difficultatis vera interpretatio- 12
ne, ego exiſtimo conſtituendum eſſe principium in jure certum, adoleſcentes curatorum auxilio regendos, neque eis adminiſtrationem rerum ſuarum concedendum, ut Ulpianus ait, cum aliis juribus id ſuadentibus, † At tamen in hoc puberes à 13
pupillis differre, quod pupillis ipſis, etiam invitis, & reluctantibus dantur tutores, abſque eo, quod ipſi ſibi petant; & ideò *in l.* 2. *D. de tutelis*, Pomponius tradit, non eſſe exigendum à pupillo, ut ſibi tutorem petat, ea ratione: quia cum detur invito non eſt neceſſe, petitionem ejus attendere; tutela enim ſemper redditur in invitum, unde pupillo non debet peti, ſed eidem non petenti, imo repugnanti datur, ut ex Cyno *in dicta l.* 2. notat Albericus, & facit regula *in l. qui poteſt* 26. *D. de regulis juris*, obſervat Anton. Fab. *in Juriſprudem. tit.* 12. *princip.* 1. *illatione* 5. Donel. *libro* 3. *comment. cap.* 2. *circa fin.* poſt Accurſ. & Bart. *in d. l.* 2.

Hoc tamen non obtinet in minoribus, nam eiſ- 14
dem invitis non dantur curatores, ſed petentibus ipſis, *l.* 2. §. *hæc quidem*, *D. qui petant tutores*, ibi, *Curatores autem minores ſibi ipſis petent. l. ita autem* 5. §. *tutor. juncta, l. à tutoribus* 33. §. *officium*, *D. de adminiſtr. tutor. l. matris* 6. *Codic. qui petant tut.* cum latè traditis à Gutierrez *dict. cap.* 19. *numero* 11. *&* 12. Anton. Fabro *ſup. tit.* 23. *princip* 3. Caldas *in dict. leg. ſi curatorem in princip. numero* 6. Revardo *ſupra.* † Quibus ita 15
præſuppoſitis, Ulpiani, & Juſtinian. mens jam apparet, ſcilicet quemlibet minorem, curatorum auxilio regendum, ut rerum adminiſtratio curatori ſit danda, non adoleſcenti, ut *in dicta leg.* 1. ſed hunc adoleſcentem non debere accipere curatorem contra ſuam voluntatem, id eſt, ut ſi velit Iudex Titium conſtituere curatorem, vel alius minori petat, talem accipiat invitus adoleſcens, hoc tamen non procedit: quia ille erit dandus, ſecundùm voluntatem minoris, quem minor petierit, *l. mutus* 43. §. *is qui*, *de procuratoribus*, & hoc eſt, quod Juſtinianus ait, adoleſcentes invitos, non accipere curatorem, niſi in litem ſit datus, *leg.* 1. *leg. admon.* 7. *Codic. qui petant tut. leg. ait Prætor* 7. §. *permittitur, D de minoribus, l.* 3. *D. qui petant tut.* † Neque obſtat *dicta l. matris* 6. 16
ibi, *Si res eorum exigit*, ubi demonſtrantur, non ſemper niſi cum neceſſitas expoſtulet, curatores eſſe dandos, *l. ſi impuberi* 15. §. *finali*, *D. de tutor. & curat.* Quia reſpondeo, non ex hoc colligendum, res ſuas adminiſtrare poſſe, quoniam ſi curatores non petierint, ab ipſis tutoribus res adminiſtrantur, *dict. l.* 13. §. *fin junct. l.* 5. §. *ſi tutor*, *dict. l. à tutoribus* 33. §. *officium de adminiſtr. tut. leg. ſi tutor* 12. *D. de tut. & ratio. dict. leg. unica, Codic. ut cauſæ poſt pubertatem, leg. tutor.* 11. *C. arbitrium tutelæ*: quæ connexa adminiſtratio ab eiſdem juribus appellatur, & à I.C. *in heum actum D. de neg. geſtis.*

Hinc infero interpretationem ad *dict. leg.* §. *ſi pu-* 17
pillus 2. *ff. de tutel.* quo loci Ulpianus ait, *Quod ſi pupillus, vel pupilla cum juſto tutori litem egerit, non aliter dandum eſſe curatorem, niſi ipſe pupillus petat, & ita dari debere, ſi poſtulaverit & ob quam rationem infanti non dabitur.* † Qua deciſione in admirationem 18
concitatur Bartol. *ibi numer.* 1. quomodò J C. de pupillo loquens, aſſerat ipſum debere petere: quis diſcernere neque ſcire talis ætas poteſt, *leg.* 1. *Codic. de falſa moneta, leg. pupillus* 9. *de aquirenda hæreditate.* Procedit nempè *ſupra* dicta ratione: quia curatio non ut tutela invito datur, in curatione minorum volun-

19 tas exquiritur, non in tutela. † Indè cùm infans non poſſit voluntatem ſuam in petendo curatore declarare, *leg. quamvis 32. §. infans, ff. de acquirenda poſſeſſ. dict. leg. pupillus*, ideò ei non datur: quia tanquam abſens cenſetur, *argument. leg. ubi non voce 124. in fin. de regulis juris.* † Infantes vocat eos Ju-
10 re Conſult. non qui fari non poſſint; ut Ant. Faber *ſupra titul. 12. princip. 6. illatio.* 8 & notat, ſed qui minor eſt ſeptennio, loqui poteſt, non tamen intelligit, Anton. Pichard. *de adquirenda hæreditate, c. 23.* Petr. Gregor. *lib. 15. ſynt. cap. 23. numero 5.* Oſuald. *ad Donell. libro 7. cap. 9. littera D.* Cujac. *in l. 5. de regul. jur. in fine & 4. ad African. in l. 49. de acquirend. hæred.* & ob id neceſſe erit, ut ſpectetur tempus quo infantiam egrediatur, ut ait *dict. §. ſi pupillus*, ſicut ex Carboniano edicto differtur quæſtio in tempus pubertatis, *toto titul. D. de Carbon. edict.* Neque placet Anton. Faber *dict. titul. 12. princip. 1. illat. 9.* qui contra Ulpian. eo in caſu curatorem eſſe dandum, dicebat.
21 † Sed quare in litem invitus adoleſcens accipiat curatorem, ſupradicti non docent. Dic tamen, eâ ratione effectum, ne tergiverſatione; & occaſione non petiti tutoris, litem procraſtinetur; & judicium ſubire recuſet, & in ſua poteſtate eſſet, actoris petitionem ita eludere: quod ſemper jura abhorrent *argument. l. conſentaneum, Codic. quomodo, & quando l. quoties D. de noxal. leg. 2. titulo 3. parte 3.* Covarruv. *lib. 1. variar. cap. 18.* quam ob cauſam decretorum remedium contra contumaces videmus introductum, & alia, de quibus *in l. contumacia 53. §. 1. De re jud.* videndi ſunt relati à Pichard. *de 1. & 2. Decreto in titul. de interdictis.* Quam rationem expreſſit Ulpian. *in d. l. 3. §. ſi pupillus verſ. idem Caſſius*, ibi: *Si pupillus curatorem poſcere non vult quominus cum eo agatur, cogi eum à Prætore debuiſſe.*

CAPUT X.

An quando in lege vel alia diſpoſitione temporis ſit mentio, intelligenda ſit de tempore utili, vel continuo, lux datur *l. Paulus 38. §. fin. de liberali cauſa.*

SUMMARIUM.

1 *Difficultas hujus quæſtionis proponitur ex differentia inter tempus utile, vel continuum.*
2 *Tempore continuo dies currunt etiam ignorantibus.*
3 *Patronus an teneatur præſentare, à die ſcientiæ, vel à die vocationis, remiſſivè.*
4 *Differentiam hanc qui rejecerint, & fundamenta eorum qui contrarium tenent*, & num. 5. & 6.
7 L. Paulus 38. §. fin. de lib. cauſ. *explicatio, ex Anton. Gomez, & Donell. & Cum.* & num. 8.
9 *Vera ejuſdem legis interpretatio*, & n. 11.
10 L. ſi peculium §. is cui C. de ſtatulib.
12 *Divi Marci, & Commodi conſtitutio, circa libertatem ſervorum.*
13 *Satisfit fundamentis Donelli, & aliorum.*

1 SI in lege aliud intra certum tempus fieri jubetur, veluti in beneficiis, in quibus ſemeſtre datur, intra quod de his provideatur, vel ſi teſtator aliquid intra annum fieri juſſit; quæri ſolet an utile debeat cenſeri hoc tempus, an verò continuum? Differentia maxima eſt, nam ſi tempus eſt utile tunc incipiet currere, quando ſcierit gravatus, & quando Judicis adeundi poteſtatem habeat. *l. 1. ff. de diverſis, & temporalibus præſcript l. 1. §. dies ff quando appellandum ſit l. 3. in fin de accuſat. l. miles 11. §. quidam 5. ff. ad legem Juliam de adulteriis, l. cum ſex 55. de ædilit. edict. l. 2. §. dies ff. qui ordo §. in petenda. Inſtit. de bonor. poſſeſſ.* ubi docet Pichardus *à num 1. & in princ. Inſtit. de perpetuis, & temp. num. 13.* Gotofred. *in dict. leg. 1. ff. eod.* Thomas Sanchez. *de matrim. libro ſeptimo, diſputatione 37. numero 19. & ſequent.* † Si verò tempus continuum eſt, dies conti- 2
nuè currunt tam diebus feriatis, quam non feriatis, præſentibus, abſentibus, ſcientibus, vel ignorantibus, docent Cujac. *lib. 2. obſervat.* Menochius *de recuperando remedio 1. numero 450.* & alii relati à Cardoſo *in praxi advocatoum verbo tempus numero 78.* Remon. *conſil. 6. numero 7. & ſequent.* † Quod maxi- 3
mè conducit ad quæſtiones varias, ut de patrono an teneatur præſentare à die ſcientiæ, vel à die vacationis, de quâ latè poſt Lambertinum tractant Florez *libro 8. variarum quæſtione 3. per tot.* Spin. *de teſtam. gloſſ. 4. numero 12.* Lara *de capellanis libro 2. cap. 9. numero 35.* Azor. *2. tom. Moral lib. 6. cap. 21. quæſt. 11.* Nicol. Garcia *de beneficiis 2. tom. 10. part cap. 2. ſin. 34.* Alias quæſtiones percurrit Thomas Sanchez *libro 7. de Matrim. diſputatione 35. numero. 78. & ſequentib.* Emanuel. Rodriguez *3. tom. reg. quæſt. 17. art. 16.* Florez *libro 3. variar. quæſtione 23 numero 68.* Cevallos *communium quæſt. 48.* & alios adducit Caldas *lib. 1. recep. ſentent. q. 3. n. 19.*

Sed hanc differentiam neceſſariam non eſſe con- 4
tendunt Donell. *libro 16. comm. cap. 8.* & Govean. *libro primo variar. cap. decimo*, & ante eos docuerat Bart. *in l. genero numero tertio, ff. de his qui notantur*, Anton. Bardus *de tempore utili cap. 8.* & relati à Collero *de proceſſibus quarta parte, cap. 1. numero 245.* quoniam quoties dies, vel annus apponitur, neque aliud exprimitur, de utilibus ſunt intelligendi, quibus favet *l. 1. in princ. & §. annus 39. de vi, & vi armata l. 3. Codic. de ædilitiis act. juncta l. ſciendum 19. §. fin. ff. eodem*, ubi in una parte dicitur ſimpliciter annus, & in altera adjicitur quod ſit utilis: ſic etiam accipiunt jure *in l. ſi cum exceptione 14. §. poſt annum. ff. de eo quod metus; l. interdum 19. de minoribus.*

Contrarium verò ſententiam tenuerunt Accur- 5
ſius *in Rubrica, ff. de diverſ. & tempor.* Menochius *dict. remed. 1. numero 447.* Anton. Gomez. *3. tom. variarum cap. 8. numero 2.* alios referens, Tiraquellus *de retractu lignag. §. 1. gloſſ. 21. numero 21.* Azevedo *in Curia, Piſa. libro 4. cap. 6. numero 58. & in l. 1. tit. 7. libro 8. recopilat.* Matienz *in l. 8. titulo 11. gloſſ. 12. per totam, libro 5. recopilat.* Oſuald. *ad Donell. libro 1. cap. 18. littera D.* idem Donell. ſibi contrarius *libro 5. comment. cap. 21.* † Pro qua parte (quæ tanquam ve- 6
rior, majoribus, & fortioribus ſtabilitur fundamentis) eſt J. C. cum gloſſa, *verbo ſubtraxiſſe in l. 1. §. dies, ff. quando appellandum ſit l. cap. 25. ff. de adulteris l. 4. ff. de pœnis l. fin. §. quoties de publicanis l. Tais 41. §. intra 12. de fideicommiſſariis libertatibus l. fin. C. de dolo l. fin. Codic. de temporibus in integrum, authent. hodiè Codic. de appellat.* Deinde exponendo *l. ſervus 14. §. fin. de ſtatulib.* ubi ſervus qui liber eſſe juſſus fuerat, ſi hæredi operas ſeptem annorum dediſſet, ſi fuerit, non erit liber; niſi totidem dies, quot abfuiſſet, ſervierit. Eleganter etiam docuit id idem Conſultus *in l. 4. §. Stichus 5. de ſtatulib.* ubi clarè demonſtrat, hoc tempus debere eſſe continuum.

Neque obſtat Paulus J. C. *in l. Paulus 38. §. fin.* 7
ff. de liberali cauſa, ubi ſi venditus fuerit ſervus a

ta ut ſi continuo triennio ſervierit, manumittatur, ſi per aliquantulum temporis aufugerit, & poſtea revertatur, expleto tempore poſtquam manumitti debuit, libertatem conſequitur: cujus deciſionem à communibus regulis deviare dixit Romanus, *in l. ſi ita ſtipulatus eſſem abs te, ff. de verbor. obligat.* Sed huic difficultati reſpondet, & Anton. Gomez *ſupra dict. cap. 8. numero 2.* & Donellus *dict. lib. 5. cap. 21* poſt Felin. *in proœm. decretal. verb. Rex. numero 6.* id favore libertatis procedere, quod falſum eſt *dict. l. 4. §. Stichus, l. Stichum 39. §. dam. a l ſi peculium 20. §. quadam 5. verſic. alia, ff. de ſtatulib.* ubi eodem caſu ſi ſervus ad libertatem pervenerit, debet tempus tranſire.

8 Neque melior eſt interpretatio Cujac. *l. 15. reſponſorum Pauli in dict. § fin.* qui ait non fuiſſe factam ibi mentionem continui ſervitij, ſed continui triennij, nam cum conditio fuit, *ſi continuo triennio ſerviſſet*, ſequitur continuo illo tempore debere ſervire, quia qualitas adjuncta verbo, debet intelligi ſecundùm tempus verbi, ut notant plures relati à Tiraquello *de jure primogen. quæſtione 40. numero 176.* Unde non fuit adjectum inter contrahentes, ut continuo triennio eſſet, ſed ut continuo triennio ſerviret.

9 His ergo, & aliis omiſſis explicationibus, quas ex Jaſone, & aliis refert Caldas *libro 1. recep. ſentent. quæſt. 3. ex numero 19. cum ſeq.* hoc ita procedere exiſtimans, quia modicum aliquod adfuit intervallum, reſpondendum exiſtimabam in ſpecie *dict. l. Paulus §. fin.* venditum fuiſſe Stichum Titio ea conditione, ut eum Titius manumitteret poſt triennium, ſi continuò ſervierit. Quo caſu, & ſi Stichus fugerit, ſi poſtea revertit, jam Titio mortuo, triennio expleto, nihilominus poſt triennium, poſt quod Stichus manumitti debuit, competit ei libertas. Quod ea ratione procedit, nam cum hoc ſervitium præſtandum eſſet Titio emptori, qui tamen tempore reverſionis jam mortuus fuerat, non potuit hæredi præſtari: quoniam hoc non fuerit conventione emptionis appoſitum, ſed illud tantum, *ut triennio ſerviret, & à Titio manumitteretur*, atque ideò cum tranſactum fuerit triennium, & mortuus ſit Titius, non debet tempus, quod fugit reſarcire, aut purgare, nam non extat jam cui hoc ſervitium debeat præſtare, quia, & ſi hæres ſit, cum tamen non fuerit in pacto comprehenſus, ipſi ſervitium exhibere, ut purgaret fugam, non debuit *leg apud Julianum 40. §. ſi quis alicui, ff. de l. 1. l. ſtipulatio iſta 38. l. ſi quis ita 10. l. ſi ita 92. D. de verb. obligat.*

10 † Cujus rei exemplum præſtat, *l. ſi peculium 20. § is cui ff. de ſtatulib.* ubi ſi decem dare, & liber eſſe, juſſus eſt ſervus, ſi is cui danda eſſent decem, deceſſerit, conſtituto juri, conſequitur libertatem, etiam ſi illa decem non habuerit parata: idem probatur *in leg. Stichum 29. §. ſi Stichus ff. eod. leg. cum ita 94. de condit. & demonſtr.*

11 † Unde non immerito Paulus *in dict. §. fin.* adjecit illa verba, *ſecundum ea, quæ proponuntur.* Ut doceat non ſemper hoc verum eſſe, ſed ſubjecti caſus qualitatem ita reſpondere perſuadere, nec ſine myſterio propoſuit etiam, & illa: *expleto tempore libertatem ei competiiſſe*, ut ſignificaret non eſſe neceſſariam manumiſſionem, ſed ipſo jure competiſſe libertatem; nam cùm ille, à quo manumittendus eſſet, jam mortuus erat, non debuit ad hoc, ut ei competeret libertas expectare alterius manumiſſionem, ut eleganter ſcribit Vlpianus *in l. ſi quis, hac leg. 30. D. qui, & à quibus leg. 1. & l. 2. Cod. ſi mancipium ita fut.. & alie.* ſi vero tempus triennij non fuerit expletum tunc dicimus hæredi ſerviturum Stichum, quia & ſi perſona ejus non ſit nominata, tamen obligatus eſt ad ſerviendum per triennium, & ſic manet adhuc ſervus hæredis, donec triennium expleatur, verum libertatem ab eo non conſequetur, quia id tantum Titij perſonæ munus fuit *leg. 4. §. ſervire ff. de ſtatuliber.* † Quod, & ſi jure ſtricto non obtinuiſſet, tamen id admiſſum eſt ex conſtitutione D. Marci, & Commodi ad Aufidium Victorinum, qua cautum, ut ſi quis ſervus venderetur ea lege, ut intra certum tempus manumittatur, elapſo tempore, liber fiat ipſo jure, id eſt, ſine facto emptoris, *l. verum 11. §. quod ſi de minoribus l. 3. cum aliis de ſervis exportandis l. in eo 45. de ritu nu. l. 3. §. is planè, de ſuis, & legitimis leg. cauſam 21. §. 1. de manumiſſio l. ſi is qui 30. D. qui. & à quibus leg. qui Roma 122. § Flavius de verbor obligat.* docent late Cujacius *libro 1. obſervat. cap. 29.* Sarmiento *lib. 2. ſelectarum c. 1. n. 22.* Hotmanus *lib. 4. obſervat. cap. 13.* Revard. *lib. 1. variar. cap. 13.* Anton. Faber *de erroribus decade 45. error. 5. num. 8. & lib. 14. conject. cap. 4.* Pichard. *in diſput. de mora, num. 149.* Oſualdus *ad Donellum lib. 8. cap. 5. littera D.* Merillus *lib. 1. obſervat. c. 15. & 29.* Ad quod reſcriptum videtur reſpexiſſe Conſultus *in d. l. Paulus in princ.* qui ita debet præter omnes explicari, & exornari. 12

Ut ergo noſtræ diſputationis finiamus intentum, non obſtant jura quæ pro opinione Donelli adducta ſunt *ſuprà*, quibus facile reſpondetur in Prætorum edictis, interdictiſque tempus utile non continuum fuiſſe conceſſum, nam cum Prætores attenta æquitate procederent, Petrus Gregorius *lib. 43. ſyntagm. cap. 3. num. 8.* Anton. Faber, *in Juriſprudent. tit. 2. prin. 10. illat. 5.* ſemper ita rem temperarunt, facit *princip. Inſt. de perpetuis, & temporalibus*, ubi docuit Accurſius *verbo intra annum*, quem ſequitur Bartolus, & alij laudati à Menochio *d. d. remed. 1. num. 449.* 13

CAPUT XI.

Falsò Doctores tradidiſſe, deportatã fuiſſe matrem, *l. Statius Florus 48. §. Cornelio, D. de jure fiſci.* Proponitur vera ejus interpretatio.

SUMMARIUM.

1 *Species* d. l. Statius §. Cornelio d. de jure fiſc.
2 *An caſus mortis ſit extendendus ad ſimiles* in l. Gallus, §. & quid ſi tantùm de liber. & poſth. & n. 7. & 8.
3 *Deportatio in locum interdictionis aquæ, & ignis ſucceſſit, remiſſivè.*
4 *Deportatus pro mortuo habetur.*
5 *In pœnis privatus præfertur fiſco,* & n. 16.
6 *Difficultas* d. §. Cornelio.
9 *Solutio antiquorum ad* d. §. Cornelio.
10 *D. Joan. Chumaceri, & D. Antonij Pichard. Doctiſſimorum Anteceſſ. interpretatio ad eum.*
11 *Novis cogitationibus non placet*, & n. 12.
13 *Qui delinquit an pœna videatur conſentire?*
14 L Imperatores 34. de jure fiſci *explicata.*
15 *Delictum perpetrans non poteſt dici alienare.*
17 *Teſtator voluiſſe videtur* in d. §. Cornelio, *ut poſt matrem, nullus niſi filius admitteretur.*
18 *Primarij cujuſdam interpretatio ad* dict. §. Cornelio.
19 *Impugnatur validiſſimis argumentis,* & n. 21. 22. & 23.
20 *Oſtenditur malè fingi duos caſus* in d. §. Corneli.
24 *An* in d. §. Cornelio, *fuerit mater deportata?* & n. 34.

25 *Agitur*

25 *Agitur de intellectu* in d.l.ſi mandavero 22. §. is cujus D. Mandat. *&* n. 27.
28 *Quare in* d.§.is cujus *detur actio utilis, & non directa* ? & n. 31.
29 *An in* d.§.is cujus *ſit civ'lis vel juriſgentium actio illa* ? & n. 30.
32 *Verba* dict. §.is cujus, *explicantur contra Bened. Pinell. & Oſuald.*
33 L.2.C.de bonis proſcript.
35 *Cur in* d. §. Cornelio, *filius non potuerit interim admitti?* & n.37.
36 *Bona ſemper tranſeunt in fiſcum cum ſua cauſa.*
38 *Allegatio filij pro ſua jure in* dict. §.Cornelio, *& quomodo intelligantur verba,* conſtitutum eſt, & n. 40.
39 *Imperatores ſolebant adſidentibus ſibi Jure Conſultis judicare.*
41 *Adducitur pro vera interpretatione*, d. §. Cornelio *deciſio* leg. peto 69. §. prædium, de leg. 2.

1 MATER hæres inſtituta gravata fuit poſt mortem ſuam, Cornelio filio reſtituere hæreditatem, cum autem condemnata propter delictũ fuiſſet; quærebatur an bona ad fiſcum, vel ad filium pertinerent? Reſpondit Paulus interim ad fiſcum pertinere.

2 Hæc deciſio celebris, & antiquis & neotericis præſtitit multiplicis difficultatis anſam. *Primò*, nam ferè concors eſt ſententia Scribentium *in l. Gallus §. & quid ſi tantum, ff. de lib. & poſthum.* caſum mortis in ea lege expreſſum, ad ſimiles eſſe protrahendum, itaut ſi in formula Galli inſtituatur nepos, ſub illa conditione; *ſi filius me vivo moritur:* idem effectus

3 reſultet, *ſi filius deportetur.* † Cum deportatio (quæ in locum aquæ, & ignis interdictionis ſucceſſit, *l.2. §.conſtat ff.de pœnis leg.3.ff.ad l. Juliam peculatus,* notat ex Dione Cujacius *lib.6. obſerv. cap.*39. Briſonius *lib.3.Antiquit.notat cap.*5. Gotofredus *in leg.*1.§.2.*de leg.*3.Dorleans *ad Tacitum l* 3. *annal.fol.*363.*num.*20.

4 Pancirolus *lib.*1.*variar.cap.*41.) † illum ipſum effectum producat, ut ea pœna affectus pro mortuo habeatur, *leg.verum* 63.§.*ult. ff.pro ſocio. leg.* 1.§. *fin. ff. de bon.poſſ.contra tab. l.*4.§.*ſi deportatus de bonis liber* Docent Cujacius *lib.*3.*obſervat.cap* 10. Anton. Fab.*in Juriſprud.tit* 11.*princ.*3.*& tit.*16. *princ.*1.*illat.*13. Gilquenius *de præſcript.* 3.*part.c.*6.*& in dict.§. & quid ſi tantum à numero* 5. & ſummi ingenij vir, & meritò ante alios excellens D. Joannes Chumacero *ſelectar. diſput.*10.*num.*3.*cum ſequentibus,* & noviſſimè Præceptor noſter communis, eruditus Antonius Pichardo *in lect.Salmant. ad dict.l.Gallus cap.*7.*per totum* & D. Joan.del.Caſtillo *lib.*6. *controv.cap.*162.

5 *Secundò* quia certi juris eſt, præferendum eſſe privatum fiſco in pœnis, ſi fiſcus videlicet ad pœnam, privatus vero ad debitum conſequendum agant, *leg. non poſſunt* 11.*l.in ſumma* 17.*leg.res* 22.§.1.*l.quod placuit* 37.*leg.Arrianus* 42.*cum aliis ff.de jure fiſci l.unica Cod.de pœnis fiſcalibus lib.*10. Ubi nos latius Deo dante dicemus. Docent Cujacius *hic, & lib.* 10 *reſp.* Papinianus *in dict.leg.quod placuit, & lib.*11.*in leg.*20. *hoc titul.& l.*6.*in l.*18.§.*fin.eod* Donellus *lib.* 23.*comment.c.*15. ubi Oſualdus *littera C.* Barboſa poſt Bart. & Jaſon. *in leg.*1.2. *part.num.*12.*& in leg. ſi conſtante §.fin.ff.ſoluto matrimon.* Peregrinus *de iure fiſci l.*4. *titul.*8.*numero* 12. Gregorius *in leg.*9.*titul.*3.*partit.*5. *per text.ibi.*Covar.*l.*1.*variar.cap.*16. Paz.*in leg.*105.

6 *del eſtylo ſcolio* 2. † At in ſpecie *dict. §. Cornelio*, ad debitum, ſibi agebat filius, utpotè quia per deportationem matre mortua (quæ gravata erat reſtituere) extitit conditio reſtitutionis, atque ita præferri debuit fiſco Cornelius † Quibus difficultatibus maxi- 7
mè cruciantur noſtri variè digladiantes circa eam quæſtionem; an de caſu mortis ad deportationem valeat extenſio? Quam eleganter proſequuntur Doctores *in dict.§.& quid ſi tantum,* & Chumacero *d.diſput.*10.*ad interpretationem d.§ & quid ſi tantum,l.cum pater § hæreditatem de legat.*2.*l.fideicommiſſa* 11.§.*cui, de legat.*3.*leg intercidit* 59.*de condit.& demonſ.l. ex ea parte* 121.§.*in inſulam,de ver. oblig.cum aliis.* Atque ideo nos de ea tractare ſuperſedemus; tantum enim ſcribere cordi eſt, ut ſæpius dixi, quæ fuerunt minus rectè à noſtris obſervata. † Itaque communiter 8
in eam ſententiam itum eſt, validum eſſe argumentum de morte naturali ad mortem civilem, quando eadem ratio, & idem effectus reſultat ex utraque *d. l.*1.§.*fin.de cõtra tabul. d.l.* 4.*de bon.l.actione* 65.§.*publicatione D.pro ſocio,& in §.publicatione Inſt.de ſocietate*, ut ad plures elegantes quæſtiones docent Bart. & Jaſon. & alij antiqui *dict. l. ex ea parte, §. in inſulam, & in dict. §.& quid ſi tantum,* Molina *lib.*1,*de Hiſp.primog.cap.*13.*numero* 94.*& cap.*20.*numero* 9.*& l.*4.*c.*11.*per totum* Gregorius *in l.*1.*tit.*18. *part.*4.*verbo Civil.* Gutierrez *l.*52.*Canonic cap.*1.*numero* 48.Cevallos *quæſtione* 63.*&* 806. Fachineus *l.*10.*controv.c.*45. & laudati ab Spino *de eſtamene.gloſſa* 19. *à num.* 43.Caſtillo *l.*3. *controver. cap.* 12. *à numero* 36.*& in tractat.de uſufructu cap.* 66.*n.*8. Avenda. *in l.*4. *Taur. gloſſa* 4. *numero* 3.Angulo *de meliorat. in l.*1.*gloſſa* 3. *numero* 11.Barboſa *in leg.*2.*part.*1. *numero* 155. *D.ſolut.ma.*Gail.*lib.*2.*obſerv.cap.*140. *numero* 18. Chumacero *d.diſp.*10.*& ſequent.*Anton.Pichard.*in d.l. Gallus cap.* 7. *à numero* 43. Fuſarius *de fideicommiſſ. quæſtione* 430.

Ad difficultatem autem quam in contrarium mo- 9
vebat Paul. *in d. §. Cornelio*, Præceptores noſtri illud reſponſum attulerunt, non oriri in illa ſpecie eundem effectum ex utraque morte, quippe mors naturalis ſtatim fideicommiſſario locum facit, civilis non ita; imo ſi fideicommiſſarius decedat, dum hæres gravatus naturali ſervivit, fideicommiſſi jus periit, nec quidquam ad hæredes tranſmittit, *d l. intercidit,de condit. & demonſt.l.unica §.ſin autem aliquid, Cod.de caducis.* Quam rationem expreſſit Paul. ibi: *quia potuit prius ipſe mori,* quam ita accipiunt Bart.*in dicto §.& quid ſi tantum, & in dict. §.in inſulam* ubi Aretin. *numero* 1. Galiaula *num.* 10.Suarez *allegat.* 20.Palac.Rub.*in repet.rubrica* §.71.*numero* 12. Verùm hæc interpretatio ex antiquorum commentariis in noſtra Academia perlectis extracta, pluribus ſæculis obtinuit, ſed merito rejicitur à Chumacero *d.diſput.*11.*numero* 1.*&* 2.
& Anton.Pichard.*dict. cap.* 7.*numero* 44. † Qui non 10
inſubtiliter aliam à ſe excogitatam eleganter proponunt, aſſerentes, *dict.§ & quid ſi*, procedere in filio, cui nondum patris hæreditas quæſita eſt, neque item delata cum vivente patre; juxta Galli formulam, filius de medio auferendus ſit, viventis autem, ſicut nulla eſt hæreditas, ita neque ejus delatio, aut adquiſitio, *l.is qui* 13.§ *ſi quis dubitet,l.qui ſuperſtitis* 93. *de adquirend.hæredit ſed in d.§.Cornelio*, agitur de hæreditate jam quæſita, quam mulier, poſt mortem ſuam Cornelio reſtituere fuerat rogata, atque ita poſt mortem ſuam, eidem adquirenda Unde non quemadmodum deportatio, in caſu *d. §. & quid*, potuit, & debuit impedire directam adquiſitionem hæreditatis in perſonam filij, *leg.*1.*Cod.de hered inſt.l. quidam*,17. *D.de pœnis*, ita ſuadente voluntate teſtatoris, ſic eam jam quæſitam potuit, in ſequentem transferre, *in d. §.Cornelio*, imo expectata fuit mors naturalis gravati. Quæ res eo exemplo confirmatur, quoniam certum eſt, capitis diminutione hæreditates deferendas adimi, non vero jam quæſitas, *in fin D.unde liberi:* quia cum hæreditas, aditionis talis eſſe deſierit, & in pa-

trimonium deportati converſa ſit, *princ. Inſt. de hæredum qual.* bonis publicatis, debuerunt res ex illa hæreditate tanquam deportati propriè etiã fiſco vindicari, *leg. ſi deportati 7. delegat. 2.* licet enim ad earum reſtitutionem teneatur, tamen reſtitutio conditionalis erat; ſcilicet ſi mortuo primo hærede fidei commiſſarius ſupereſſet, *leg. 4. D. quando dies leg.* atque ita conditione pendente potuit gravatus, res illas fideicommiſſo ſuppoſitas, ad libitum alienare, *l. ſervo legato 71. §. ſi ſervũ, l. ſi hæres, 70. D. ad S.C. Trebel. l. fin. §. ſin autem avaritia, Codic. com. delegat.* & conſequenter, ex proprio delicto ad fiſcum transferre: nam qui delinquit cum pœnæ conſentiat, *l. Imperatores 34. D. de jure fiſci*, voluntariè etiam bonorum alienationi, pro quo tempore penes eum erant remanſura, conſenſiſſe videtur. In quam ſolutionem juravit etiam Antonius Pichardus, Chumacero *laudato numero 52. uſque ad 61. in dict. cap. ſeptimo, ad leg. Gallus.*

11 Verum hæc tanti viri ſolutio, licet acuta ſatis, & ſubtilis, mihi tamen nunquam placuit, & cum in Academia Urſaonenſi adhuc juvenis, legum primariam Cathedrã obtinens publicè *d. §. & quid ſi tantum*, auditoribus meis explicarem, contra eandem interpretationem has conſiderationes cumulavi. † *Prima*,
12 quoniam Paulus ea ratione excludendum eſſe, ait, Cornelium, quod potuit decedere priuſquam mater, quo caſu fideicommiſſum evaneſcit, *l. fideicommiſſa 11. §. hoc autem, de legat. 3. l. hujuſmodi 13. D. quando dies l. d. l. intercidit.* Deinde & aliam rationem adjicit: quia potuit mater alias res acquirere. Quæ rationes multum abſunt, à rationibus dictæ interpretationis, quæ
13 etiam multas res ſupponit falſas. † Nam verum non eſt, eum qui delinquit, pœnæ conſentire, *l. 4. ff. de oblig.* quia qui delinquit vult delinquere, ſed non pœnam pati, & ita Ariſtot. *lib. 5. Ethic.* quem refert Baldus *in §. fin. Inſt. de oblig.* contractus dividit in voluntarios, & in involuntarios præter voluntatem contingentes, in primis computat emptionem & ſimiles, in
14 ſecundis vero omnia delicta. † Neque obſtrat *dict. l. Imperatores*, nam qui delinquit, ipſe ſe pœnæ ſubdidit, non quidem conſentiendo, & facto magis ſuo, quam conſenſu, *l. prohibere 3. in princip.* ibi: *Ergo facto magis tuo delinquentis, quã alieno acquiritur mihi actio D. quod vi aut clam.* docet ex aliis Covarruvias *in cap. Alma mater 1 part. §. 10. num. 10. & ſequent.* Pinellus *in authent. niſi tricennale, numero 32. Cod. de bonis maternis*, quidquid velit Azevedo *in l. 1. numero 56.*
15 *titulo 21. lib. 4. recopil.* † Unde non rectè conſequitur, intelligi alienationem *in d. §. Cornelio* delicti perpetrationem, imo reſtituere tenebatur mater, utpote, quæ per deportationem, civiliter mortua intelligebatur, & caſu quo non reſtituiſſet, fiſcus ſaltem non debuit
16 amitti. † Cum ageret eo caſu de lucro captando, in quare nullum habet privilegium, concurrens cum privato, qui agit de damno vitando, & de ſuo debito conſequendo, *l. fin. §. licentia danda, Codic. de jure deliber. l. fin. Codic. de adquirend. poſſeſſ. l. apud Celſum, §. auctoris, D. de doli except.* quia publicatio bonorum ita accipitur, ut æs alienum deducatur, *l. mulier 72. cum vulgatis, D. de jure dotium*, docet Platea *in d. l. unica, C. de pœnis fiſcal.* Cuman. *in l. 1. num. 11. D. ſolut. matrimon.* ubi alios congerit Barboſa *2. part. numero 14.* Gutierrez *de jur. confir. 1. part. c. 16. num. 68.* Oſuald. *ſuprà littera C.*

Rurſus quia cum teſtator voluit, ut mater poſt
17 mortem reſtitueret, conſequens eſt valuiſſe, quod ea non obtinente, nullus, niſi filius, ad bona admitteretur, & tandiu mulierem uſuram credidit bonis illis, quamdiu mulier ipſa eis frui potuiſſet: unde cum jam mulier, per deportationem non utatur, videtur ex præſumpta voluntate teſtatoris diem fideicommiſſi veniſſe, *l. mulier 22. D. ad Trebell.* ubi in ſimili ſpecie, non expectatur mortis tempus, præſumptam teſtatoris voluntatem, & tamen ibi agebatur de hæreditate quæſita, & eadem in utroque caſu ſpecies erat.

Quare hujus ſcholæ quidam doctiſſimus Primarius exiſtimabat, rationes traditas *in d. §. Cornelio*, non 18
bene aptari ad reſponſum illud: nam etſi veriſſimũ ſit (verba ſunt ejus) plurimum intereſſe, quod fideicommiſſum deportationis, vel naturalis mortis tempore reſtituatur, propter primam rationem *in d. §. Cornelio*, hoc habet locum, quando id conſtat, ex voluntate præſumpta teſtatoris, *d. l. mulier*, ubi idem intereſſe reſultat, quod hæreditatis reſtitutio, differretur in tempus mortis, cum interim unus ex fideicommiſſariis poſſit decedere, ut ibi refertur contigiſſe, & hæres ante mortem frui valebat hæreditate. Et confirmatur, quoniam filius ſemper poſtponitur hoc caſu, ut dixi, neque refragantur verba, quæ ſequuntur *in verſ. ſed ſi nondum*, nam Juris Conſult. ibi caſum mutat & ad aliam ſpeciẽ videtur tranſire, ut probatur *ex ſequentibus. Primò* quia ibi: *ſed ſi nondum, &c.* proponitur caſus conditionalis, nempe fideicomiſſum ſub conditione relictum cujus dies non ceſſerat; nam ſi caſum in principio relatum proſequeretur Jureconſultus de fideicommiſſi ceſſione, non ſub conditione ageret, ſecurè, & ſimpliciter dixiſſet diem fideicommiſſi nondum veniſſe. *Secundò*, quia illa verba, *vel etiam mater, &c.* ſi referuntur ad tempus deportationis oſtendunt matrem eo tempore, ex bonis fideicommiſſo ſubjectis, poſſe alias res acquirere, quod eſt inauditum in jure, cum omnia bona in fiſcum deferantur, *l. deportatorum 8. Cod. de pœnis, l. ea ſola 97. de reg. jur.* in ipſa autem deportatione, verum eſt, per contractus juriſgentium, poſſe alias res acquirere, *l. deportatus 15. de interdictis, l. ſi mandavero 22. §. is cujus bona, D. de mandati, l. 2 Cod. de bonis proſcript.* hæc autem noviter acquiruntur, & ex novis cõtractibus, nõ vero ex rebus deportationis tempore poſſeſſis. Ad matrem vero reſtitutam in civitatem, verba illa referri non poſſunt: nam quod deportatus poſt reſtitutionem poſſit acquirere, non attenditur in jure, *l. 1. §. pen. de contra. tab. d. l. 4. in fine de bonis libert. juncto d. §. & quid:* ergo ſi mulier neque, permanente deportatione, ex bonis fideicommiſſi, poteſt acquirere, & tempus, quod poſt reſtitutionem ſequitur, non attendatur, evidenter *in d. §. Cornelio, verſ. ſed ſi nondum* non continuari primũ caſum præciſè, & abſolutè, ſed novam ſpeciem proponit, ut primo caſui reſponſum ſit, in illis verbis: *hoc enim conſtitutum eſt, in verſicul. ſed ſi nondum*, eodem themate retento, & in eadem ſpecie propoſita in principio, agi de fideicommiſſo, cujus dies nondum ceſſerat, caſus enim illius verſiculi videtur eſſe, de eadem matre rogata, poſt mortem ſuam Cornelio reſtituere, cui matri deportationis pœna irrogata fuit, per quam non ceſſit dies fideicommiſſi: quia deportatio hæc fuit à Præſide inflicta, non tamen à Principe confirmata, in qua non amittitur civitas, neque bona auferentu, ſed ea in ſuſpenſo retinentur, donec Princeps confirmet, *l. ſi quis 6. §. ejus qui, de injuſt. rup. l. 1. §. 2. de legat. 3. l. inter 6. l. deportatus 15. §. ult. de interdictis*, de qua agitur *in dicto verſicul. ſed ſi nondum*, & ita agitur conditionaliter de illius fideicommiſſi ceſſione, ut ante juſſum Principis non veniat conditio, quo tempore potuit alias res acquirere, cum retineat ea bona adhuc, & ideò ait *in verſiculo repulſus eſt interim à petitione*, ut verbum *interim*, denotet tempus, quo nondum eſt à Principe ſententia confirmata. Hæc, ille vir doctus.

Cui interpretationi acquieſcere non poſſum, utpotè 19
quia ejus aſperitas, & divinatio nimis exaſperat litteram *dict. §. Cornelio.* † Ubi Paulus tantum unum, con- 20
demque

denique continuum caſum proponit : ſcilicet quando mater, gravata reſtituere poſt mortem condemnata fuerat, & bonis à fiſco occupatis, fideicommiſſarius volebat, ad eadem bona admitti : & tunc quæſitum, an fiſcus, vel fideicommiſſarius potior eſſet? In quo dubio repulſus eſt à petitione fideicommiſſarius: quia nondum dies fideicommiſſi veniſſet, & quia condemnata alias res potuit acquirere. Vnde (obſecro) ex hac ſpecie, duo illi caſus animadverti? Nec *in verſiculo ſed ſi nondum*, mutari caſum aliquis patietur, & ad aliam ſpeciem tranſitum fieri, cum ibi proponatur ratio decidendi, cur fideicommiſſarius, tunc repelli debuerit, ſcilicet quia cum eſſet conditionalis, non potuit nondum impleta conditione, pe-
21 tere bona, ut *infra* dicemus. † Non obſtat dicere quod ſi caſus in principio relatus tantum proſequeretur, ſecure, & ſimpliciter diceretur, dies fideicommiſſi nondum veniſſe : nam Juris Conſultus *ibi* adjicit rationem, cur non debuerit, in hac bonorum occupatione, fiſco excluſo, admitti fideicommiſſarium, quod
22 ſemper eodem caſu continuato ſtatuit. † Et calumnia videtur illa verba, *vel etiam mater* explicare, ut mater potuit alias res acquirere, ſcilicet de bonis fideicommiſſo ſubjectis, cum dicat Paulus, omnia bona à fiſco eſſe occupata, quod inauditum vocat. Nam ſi ſic explicaretur Jure Conſult. in eundem errorē incideremus. Probatur, ipſe vir doctus ait, ſententiam non fuiſſe confirmatam à Principe, quo tempore bona non auferuntur, ergo conſecutio eſt evidens eas res, quæ Jure Conſult. ait eſſe adquirendas, eſſe adquirendas ex bonis fideicommiſſi, cum adhuc mulier bonis, ſecundum eam ſententiam, nondum erat privata.

23 Rurſus Quomodo dicemus *in verſiculo, conſtitutum eſt*, proponi reſponſionem primi caſus, cum contineant illa verba allegationem Cornelij, qui dicebat ſe ante pœnam eſſe, & ideo prælationem habere debere, quod ita conſtitutum eſt ab Imperatoribus, ut in his caſibus præferantur privati. Deinde ſecundum eam interpretationem, lis inter fideicommiſſarium, & matrem controverti debuit, & fiſcus non admitti, quod tamen falſum eſt, cùm fiſcus occupaverit, & filium interim excluſerit, & in lite obtinuerit, quòd fideicommiſſi dies nondum ceſſerat, & maturè petebat.

24 Poſtremò vellem ſcire, unde colligat, ſententiam illam nondum Principem confirmaſſe, ſiquidem clarè innuit Paulus, condemnatam eſſe à fiſco matrem, & in executionem ſententiæ, bona occupata eſſe, quod fieri non deberet, *argumento leg. ſciendum 15. §. ſi fundum, D. qui ſatiſdare cog.* ſi adhuc penderet ſententiæ confirmatio. Unde ceſſio fideicommiſſi non contingit, propterea quod à Principe nondum confirmata ſententia, conditio pendebat, ſed quia pendebat conditio mortis, ſub qua reſtitutio fuit relicta, ut *in l. reſpondet 14. hæres, D. de uſuris* (junctis quæ ad ejus explicationem tradidimus *in tractat. de partus furtivi uſucapione §. primo, numero quarto, cum ſequentibus*,) & cum non fuerit mater mortua, repellitur.

Quibus & aliis deletis, & inſuper habitis interpretamentis, ego jam olim exiſtimaveram Doctores noſtros, non recte ſpeciem conſideraſſe *dict. §. Cornelio*, falsò ſupponentes, ibi matrem fuiſſe deportatam, quod neutiquam accidit, ſed tantum bona ſuà confiſcata, ob delictum aliquod, ut probat ſeries ipſa litteræ, & conſtat ex *l. ſi fundus 33. D. locati, & l. 3. C. ſi pendente appellat. l. fin. Cod. ſi reus vel accuſat. l. 3. Cod. de ſentent. paſ. l. cum ratio 7. §. fin, D. de bon. damn.* (quem ex Baſilicis reſtituit Cujac, *lib. 6. obſervationum c. 25.*) ubi ſi alicui bona publicata ſunt, quæ poſt condemnationem fuerunt adquiſita, ad hæredes ejus pertinent teſtamento ſcripto, vel non ſcripto adveniente ab inteſtato. At ſi ibi deportatio interveniſſet, teſtamentum non poſſet fieri à deportato *l. ſunt quidam 17. D. de pœn. cum vulg.* † Et hoc aperte probatur 25
in l. ſi mandavero 12. §. is cum bona, D. mandat. Quo loci ſcribit Jure Conſultus, quod ſi alicui bona publicata ſunt, mandare poteſt alteri, ut ea emat, & ſi emerit, utilis erit actio mandati, quod judicat, non interveniſſe deportationem, cum actio ei competat, cujus bona ſunt publicata. † Quæ eſt juris civilis, *l. 2. §. deinde ex his legibus, D. de origi. iur. l. in commodato 17. §. ſicut D. commodati, l. 3. verſ. ſed ſi gratis D. nautæ caupon. l. actionum genera 25. in fine D. de obligat. & act.* 26
tradunt Anton. Fab. *in Juriſprud. tit. 2. princ. 5. illat. 5.* Mendoza *de pactis lib. 3. cap. 9. numero 30.* Gilchen. *in l. 1. in princ. Cod. de hered. inſt.* Ant. Pichard. *in Rub. Inſt. de action. numero 16.* Oſvald. *ad Donel. lib. 16. cap. 4. littera A.* † Atque ita eo ſenſu accipiunt *d. §. is cujus*, 27
Cujac. *ibi ſub lib. 31. edict.* Paul. poſt Plateam *in l. certa Cod. de jure fiſc. libro. 10.* Tobiam Nonium, & alios relatos à Bene. Pinel. *lib. 2. ſelect. c. 10. numero 33.* Fachin. *lib. 9. controverſ cap. 51.* Arias Pinel. *in Rub. Cod. de bon. mat. 1. p. numero. 3.* quæ fuit ſententia Odofredi *in dicto §. is cujus*, & aliorum quos retulit, Oſuald. *libro 17. Donel. capit. 4. littera G circa med.* facit *l. eo tēpore 11. §. cum rem. D. de Publicanis.* † Neque obſtat ſi di- 28
cas cum Pichard. *ubi proxime numero 20.* ideò utilem dari actionem *in dict. §. is cujus* quia dabatur deportato, cui competit tantum, quod eſt juriſgentium, atque ita illa actio datur, non quatenus eſt juris formula, ſed quatenus eſt jus perſequendi, quod unicuique debetur, quod juriſgentium eſt, ad quod actiones referuntur, ſecundùm originem ſuam, juxta communem diſtinctionem Doctorum. † Nam etſi hæc 29
ſententia fuerit Duareni *ad tit. D. mandati cap. 2. hoc falſum eſt* : quia actio illa verè eſt civilis, non minus quam directa *l. actio 47. D. de negot geſt.* cum latè traditis ab Schifordeger *lib. 3. ad Anton. Fab. tractat. 23. quæſtio. 1. & 27. cum ſequentibus* Ant. Fab *in d. l. actio & in l. 2. D. de poſſeſſ. hæred. pet.* Oſvald. *ad Donell. lib. 21. cap. 2. lit. H.* utpotè quæ differt ſolum à directa, quod ex ſola neceſſitate inducitur ex mente tamen legis & id utilitatis cauſa. † Vnde autumo eam actionem 30
magis eſſe civilem, quam directam, cum tunc competat, quando ex juris ratione nulla actio producta eſt; ita ut quod ſummum jus non agnovit interpretatione benigniori introducatur. Hæc tamen interpretatio fiebat, vel auctoritate Prudentum, vel Prætoris, vel Principis imperio *l. ſi quis 43. D. ex quibus cauſ. major* ibi, *officium Prætoris eſt introducere utilem actionem, l. quia actionum 11. D. de præſcript. verb. leg. Caſſius 11. D. quæ in fraud. cred. l. 1. §. ſi forte 13. D. de tutelæ, & rat. diſtrahen.* ibi, *conſtitutum eſt à Divo Pio utilem dandam*, notat Gothofred. *in d. l. 43.* ibi etiam Cujacius *tracta. 7. ad Afric.* † Datur actio utilis *in d.* 31
§. is cujus, quoniam quodammodo mando, ut rem meam mihi emas, ut exprimitur *in eadem l. ſi mandavero, §. ſi hi quorum*, atque ita non recte directa actio conveniet, cum vere mandatum non ſit, ita ſentit Accurſ. *in dict. §. hi quorum, verbo mandatum.* † Sed 32
difficilia ſunt verba ſequentia : *Quia publicatis bonis quidquid poſtea adquiritur, non ſequitur fiſcum.* Quibus Ben. Pinel. *l. dict. lib. 2. cap. 10. numero 33.* ab hac noſtra ſententia receſſit inquiens, hæc verba, ſine mente eſſe, ſi de deportato non intelligantur, cum de ſolo deportato, dubitari poterat, an poſtea ſibi adquirere, aut retinere potuiſſet, in quam ſententiam inclinat quoque Oſuald. *ſuprà dict. littera G. poſt medium*
† In quo falluntur apertè, quia etſi deportatus capax ſit bonorum, quandiu vivat, tamen eo mortuo, bona 33
publicantur, juxta *l. 2. Cod. de bonis proſcript.* quæ ita accipienda eſt, alias falſiſſet Jure Conſult. traditio nimis

mis generalis,ſi ad deportatum eſſet referenda. Imo-
tunc gravius obſtaret *d.l.*2.Nam verum non eſt dice-
re, in deportato,poſt publicationem bonorum,adqui-
ſita non ſequi fiſcum, cum poſt mortem ejus publi-
cantur, ut *in d.l.*2.quam ſic accipiunt Doctores *ſuprà*
relati, & Genoa *in ejus antinom. pagina* 156. † Un-
34 de cum *in dicto* §. *Cornelio,* mater non fuerit civiliter
mortua, quia non fuit deportata, non eſt mirum ſi
fiſcus præferatur. † Ratio fuit, nam cum eſſet fi-
35 deicommiſſarius conditionalis (dies quippe mortis
incertus, facit conditionem, *l.*1.§.*dies,l.dies,*75.*D.de
condit.& demonſtr,l.talis* 30.§.*ſed etſi* 4.*de leg.*1.) non
potuit ad bona admitti, ante implementum conditio-
nis,*l.ſed ſi ante* 10,*D.ad Senatū Conſult.Trebellian.* &
fieri poterat, ut vivâ adhuc matre moreretur,quo ca-
ſu extingueretur fideicommiſſum,*l.hujuſmodi* 13. *D.
quando dies leg.*fierique etiam poterat, ut mater alias
res adquireret, dum viveret, ex quibus ſumma effi-
ceretur totitus fideicommiſſi, & fideicommiſſario ſu-
perſtiti ſatisfieret, non revocatis bonis, quæ fiſco ſunt
36 vindicata † Aliter eſſet,ſi alia bona non adquireret:
nam revocarentur poſt mortem matris bona illa,quæ
in fiſcum tranſeunt ſemper cum ſua cauſa *l.* 3. *in fin.
l.ex facto* 17.§.*ex facto,D.ad Senatum Conſult. Trebel-
lian.l.cum fiſco* 9. *D.ad Senat Conſ. Syllania l.in facto*
37 60. §*fin.de conditionibus & demonſtrat.* † Habuit au-
tem eo caſu fiſcus prælationem, & excluſus eſt Cor-
nelius interim à petitione: quia pendente conditio-
ne fideicommiſſi, non fuit creditor, *l.is cui* 42. *D.
de obligat.*(cui adde Anton. Fab. *l.*19.*conjectur.cap.*6.
& 7.Morla *in empor.titulo de rebus cred.quæſt.*7.*n.* 10.
Anton. Pichard.*in* §. *ex conditionali,de verborum obli-
gatione,* Oſualdus *l.*15.*cap.* 11.*litterra A*)& ideo *in-
terim*, dixit Paulus, ut deſignaret tempore vitæ ma-
tris, & ſic nondum adveniente, conditione, non po-
tuiſſe Cornelium litigare, neque cum fiſco concur-
38 rere. † Quæ interpretatio ſummè congruit, cum
verbis *d.*§.*Cornelio,* ubi pro ſe allegat filius, ſe ante
pœnam eſſe,id eſt præferendum eſſe in pœnis, juxta
ſuprà dictam difficultatem *in principio*, & ita dicebat
conſtitutum fuiſſe. Quomodo explico illa verba, non
ut alij, qui Paulum de ſententia accipiebant ab Im-
39 peratore datam. † Nam etſi agnoſcam, Imperatores
ſolitos ſibi adſidentibus Jure Conſultis judicare (Cu-
jacius *l.*2. *obſervat. cap.* 16.& ejus rei extat veſtigium
in l. Moſchi 47.*de jure fiſc.& in l.fin.de hæred.inſt.leg.*
40 *Æmilius* 38.*de minor.*)† Tamen *in d.* §. *Cornelio* illa
verba, patris allegationem continent, ut indicat di-
ctio, *enim*,quæ eſt cauſativa, deciſio autem incipit *in
verſ. ſed ſi nondum,* ubi pronunciantur rationes, quia
poterat prius ipſe mori, quam veniret conditio, &
mater alias res adquirere; excluſus eſt interim, dum
41 mater vivit, à petitione fideicommiſſi. † Quam in-
terpretationem fovet mirè Papinianus *in l. Peto* 69.§.
Prædium,D.de legatis 1.ubi prædium nomine familiæ
relictum,ſi hæredis bona venirent, ex non volunta-
ria ejus alienatione, emptor extraneus retinere po-
terit, tandiu, quandiu hæres vixerit. Quæ ut intel-
ligat adverte prædio relicto his,qui ſunt ex nomine,
& familia, hoc vult teſtator, ut hæres non alienet,
ſed eo prædio fruatur, quandiu vivat, & moriens, id
familiæ relinquat.Si hæres extraneo vendiderit tunc,
qui ſunt de familia, admittuntur, *l.cum pater* 77.§.*li-
bertis,de legatis* 2.*l.cum fidei* 9.*l.rego* 21.*D.fideicom li-
bert.* Quod tamen non erit, ſi hæres alienationem fe-
cerit neceſſariam. id eſt, ſi coactus alienavit, quia ve-
nierunt ejus bona urgentibus creditoribus, & inter
eadem bona, prædium quoque veniret. Sanè in-
terim alienatio tenebit, quia & bonis non venditis,
ipſe hæres quandiu vixiſſet, prædium tenuiſſet ſolus,
& poſt mortem ejus familia admitteretur. Ita eodem
modo *in d.*§.*Cornelio*,fiſcus occupat bona, dum ma-
ter vixerit, & interim Cornelius excluditur, ut ele-
ganter conjunxit has duas ſpecies Cujacius *in dicto* §.
*prædium ſub l.*19.*quæſt. Papinian.* licet errore commu-
ni involutus matrem fuiſſe deportatam agnoſcat,
Hinc jam cognoſces, quam inaniter Doctores ſeſe
diſcrucient, adipiſcenda hujus §. mente, rationem
differentiæ inter mortem civilem, & naturalem in-
veſtigantes.Quod magis apparebit, ex ſubjectis *in ca-
pite ſequenti.*

CAPUT X.

Defenditur contra Ant.Fab.recepta lectio *l.ex facto* 17. §.*ex facto D. ad S.C.Trebel.* & vera explicatione donatur.

SUMMARIUM.

1 *Species* leg. 17.§.ex facto D.ad S.C.Trebel.
2 *Deportatus mortuus,& alius homo creditur, & inſti
tui non potuit*, & n.8. 9. & 15.
3 *Argumenta Anton. Fabri adducantur contra
hunc §.*
4 *Matrimonium an diſſolvitur deportatione?*& n.18.
19.20.& 23.
5 *Conditionum verba, naturaliter ſunt intelligenda,*
& n.26.
6 *An naturales filij faciunt deficere conditionem* ſi ſine
liberis, *&* n 29.
7 *Explicatio* d.§ ex facto.
10 *Conditio* ſi ſine liberis, *ita procedit, ſi in eadem
cauſa manſerit.*
11 *Reo deportato propter ſpem reſtitutionis, non ad-
mittitur fideicommiſſarius, donec naturaliter mo-
riatur,* & n.12.
13 *Quare dicat Ulpian.in hoc* §. ex facto,*bona in fiſ-
cum, cum ſua tranſire.*
14 *Ratio, ob quam filij ſuſcepti in deportatione, non
proſint ad excludendam conditionem,* ſi ſine
liberis.
16 *Liberi, in deportatione ſuſcepti, non ſunt legitimi,
quia matrimonium non eſt legitimum,* & num.
ſequent.
21 *Agitur de exornatione* leg. ſed ſi mors 13. de
donat.inter. *contra Bened. Pinellum,* & numero
ſequent.
24 *Quare æquiparentur in eadem lege deportatio, &
divortium, explicantur alia verba illius legis,* &
n.25.
26 *Quomodo intelligatur,*lex qui hæredi 44.de con-
dit. & dem *&* n.27. & ſeq.
29 *An filij naturales faciant deficere conditionem,*
ſi ſine liberis, *& qui ſcripſerint de hac quæ-
ſtione?*
30 *Explicatur* dict.lex ex facto, §. ſi quis rogatus
el. 1. D. hoc tit. ad Trebellian. *&* numero
31.
32 *Clauſula diſputationis.*

His quæ à nobis ſunt dicta *ſuperiori capite*, 1
ſimbria erit explicatio Ulpiani *in l.ex facto* 17.
*D.ad S.C.Trebell.*ubi ſi hæres gravatus fuiſſet
reſtituere hæreditatem, *ſi ſine liberis deceſſerit*,& fue-
rit deportatus: quærit Conſultus an filij concepti
ſint ante, vel poſt deportationem ita ut ſi nati vel
ſaltem concepti ſint, deficit conditio, poſt depor-
tationem vero non prodeſt ſuſceptio liberorum,
maximè cum bona ſint fiſco vindicanda, cum
ſua

2 ſua cauſa. † Quæ deciſio obſcura redd[illegible] iis quæ *ſuprà* adduxi *cap.præced num.* 1. nam [illegible] [illegible]tatus civiliter ſit mortuus, fideicommiſſ[illegible] venit ſiquidem, ſine liberis erat, quando pœna contingit, vel ſi in deportatione ſuſcipiat, cùm alius homo tunc credatur: unde videbatur dicendum fiſcum fuiſſe ex-
3 cludendum. † Ex alia parte Antonius Faber, *lib.* 17. *conjectur.cap.*20. variis motus argumentis hoc caput magis Triboniano, quam Ulpiano adſcribit ab illis ſaltem verbis: *Nos igitur dicemus uſque in finem*, quoniam non ſic loqui ſoleat Ulpianus, qui de ſe ſingulari numero antea loquutus fuerat, quod meræ ſunt
4 nugæ. † Magis ex eo movetur, quod abhorreat à juris ratione hoc reſponſum, cum matrimonium non diſſolvatur deportatione, vel aquæ & ignis interdictione, *l.ſed ſi alia* 5. §. 1. *de bonis damnatorum l. res uxoris* 24. *verſic.ſin autē Cod.de donat inter,l.*1.*Cod.de repudiis*, ſed poſt deportationem quoque durat, & idem numero matrimonium manet, quod fuerat antea, unde non videt quare filij de eo matrimonio, quamvis poſt deportationem concepti, non debeant prodeſſe ad extinguendam fideicommiſſi conditionem, cùm fieri nequeat, ut veri liberi, & legitimi non ſint, qui ſunt ex vero matrimonio: nec rurſus, ex alio ſuſcepti videantur, qui ex eodem matrimonio geniti ſunt: nam quomodo novum, & aliud matrimonium dici deberet, quod in eo ſtatu eſt, ut poſt deportationem amplius contrahi non poſſit inter ipſos conjuges? Qui etſi civitatem Romanam amiſerint, adhuc retinent illud matrimonium, quod cives contraxerunt dummodò libertatem retineant. Igitur non videtur eſſe verum, quod *in dict.§.ex facto*, ait ſub Ulpiani nomine Tribonianus *poſt deportationem ſuſceptos, quaſi ab alio non prodeſſe*.

5 Secundò invehitur in eundem, Faber inquiens, conditionum verba naturaliter, non vero civiliter eſſe intelligenda. *leg. qui hæredi* 44. *l. Mævius* 55 *de cond. & demonſt.* & ideò non videre, cur hujuſmodi conditio, *ſi ſine liberis*, non deficiat ſuperſtitibus ex juſto deportati matrimonio liberis, licet poſt depor-
6 tationem conceptis. † Cum etiam naturales faciant deficere conditionem, ut *in §.præcedenti D.l.ex facto* docet idem Conſultus, utique iſti ſunt pluſquam naturales, qui etiam legitimi naſcuntur, licèt non in patris poteſtate, concludit tandem, Tribonianum deceptum fuiſſe, ex diſtinctione quam Ulpianus probat *in d. §. antecedenti*, inter deportatum & ſervum pœnæ.

7 Sed hoc jus ipſum magis eſt evertere, quàm explicare, Faber nihil aliud egit, niſi receptas lectiones captiunculis, & argumentorum retibus involvere, ſcrutarique locellos, quod à boni Interpretis officio longe abeſt. Quare opinor fiſcum *in dict. §. ex facto* admitti dum vivit deportatus, & fideicommiſſarium interim excludere, quoniam potuit deportatus reſtitui, & poſt reſtitutionem alios liberos ſuſcipere, quo
8 extingueretur fideicommiſſum. † Frater hic fideicommiſſarius, cum ex deportatione fratris, & ſic civili morte, vindicarentur fiſco bona, dicebat, fratrem eſſe ſine liberis mortuum civiliter, & ideo eveniſſe conditionis tempus, juxta id quod dicitur, de morte naturali ad civilem valere argumentum, *leg. Gallus §.& quid ſi tantum, de lib.& poſthum dixi dict cap.præced.numero* 1. & quamvis in inſula liberos ſuſcepiſſet, per deportationem, in ea cauſa ſunt, ut tanquam ab alio ſuſcepti reputentur, & deportatus alius homo credatur, qui jam non eſt civis Romanus, *§.minor inſtitut. de capitis diminut. leg.ſunt quidam* 17. *de pœnis,l.penult. §. fin de extraordin. cognit. l.*1.*§.quibus delegat.*3.*l.inter* 6. *de interdictis*. † Et ob
9 eam rationem inſtitui non potuit, *l.* 1. *Cod.de hæred. inſtit.* neque accipere legatū, *l.ſi deportati* 7. *delegat.* 3. & Apolides Græco vocabulo dicebantur, id eſt, ſine civitate, *d. l. ſunt quidam*, cum aliis quæ obſervant Anton.Fab. *in Juriſprudent.tit.*11. *princ.* 3. [illegible] 6. *princ.*1. *illat.* 3 Cujacius *lib.* 3. *obſerv.cap.* [illegible] 11. *ad edict.Paul.in l.*5 *de capite minu.* Gilkenius *de præſcript.* 3. *part.c.* 6. Donellus *in d.l.* 1. *Cod.de hæredibus*, indeque peregrini, extranei, & alienigenæ reputati, *leg.ſed ſi* 10. *§.ſi per pœnam de in jus vocando,leg.* 6. *§. ſolemus, D.de hæred.inſtit.juncta dict.leg.*1. ubi Gilkenius *numero* 12. & 33. Donellus *num.* 10 *& lib.*6. *comment.cap.*17: Conanus *lib.*9. *comment. cap.* 4. Cujacius *lib.*18. *obſervat.cap.* 13. Anton.Fab. *ſupra*, & conſtat ex Seneca *infra* referendo.

Quæ non immeritò efficiunt, ut alius homo cre- 10
datur, ab eo differens, qui antea fuerat: quare cum illa conditio ſemper cenſeatur appoſita; ſi hæres in eadem cauſa, idem permanſerit, *leg.cum quis*, 38. *de ſolut.* docent relati à Coſta *in §.& quid ſi tantum* 2. *part.numero* 31. & 32. Sarmient.& alij quos refert Pichard. *in d.l.Gallus cap.*7. *numero* 140. liberi ſuſcepti in deportatione, non proderunt: quia ab alio ſuſcepti intelliguntur.

Sed nihilominus Ulpianus ſpe reſtitutionis reti- 11
nenda eſſe interim bona à fiſco, concludit: nam etiam poſt deportationem, viget adhuc illa ſpes, *leg.intercidit* 59. *de condit.& demonſtr.* & pro mortuo habetur deportatus, ad illum effectum, ut non poſſit bonis fideicommiſſi frui, tamen ex alio capite, cum poſſit reſtitui a Principe, & ſua bona recuperare, quoad illam ſpem vivus reputatur, *dict.leg.intercidit,leg.*1. *C de ſentent. paſſ.* ac proinde deportatus, licèt in pleriſque cauſis habeatur pro mortuo, quia alius, in ejus quaſi mortui locum ſuccedit, *leg.actione* 69. *§.publicatione, D. pro ſocio*, non verò quoad illam ſpem, quæ
ſemper viget, ut jam diximus. † Ratio autē hujus tra- 12
ditionis eſt: nam ſi pendente deportatione fideicommiſſarius ad ea bona admitteretur, cum eidem fuiſſent jam acquiſita, poſtea ſi reſtitueretur deportatus, non potuiſſet ea avocare; cum reſtitutio non trahatur ad ea, quæ alteri jam ſunt quæſita, *leg. fin.Cod.de ſententiam paſſis & quamvis l.*6 *de reſcriptis*, docet Coſta *in §.& quid ſi tantum* 2.*p.num.* 42. & alias eveniret, infringi voluntatem teſtantis, ſi deportatus reſtitutus, liberos alios ſuſcepiſſet; & adhuc admitteretur fideicommiſſarius, tanquam ſi conditio extitiſſet, quare fiſcus interim potior eſt, excluſo fideicommiſſario, cui nondum venit dies fideicommiſſi, donec deportatus naturaliter moriatur, *argumento, l. ex parte* 121. *§. in inſulam, de verb. obligat.* junctis iis, quæ circa eum notant Interpretes *in dict §.& quid ſi tantum* maximè noſter Anton.Pichardus *in lect.ad leg. Gallus d. cap.*2. *à numero* 148. poſt D.D. Joannes Chumacero *ſelect. cap.* 10. *num.*9. Cujacius *lib.* 1. *reſpon.Papinian. in d.§.in inſulam.* † Sed quia arguit poſſet, ſecundùm 13
eam rationem, neque à fiſco bona eſſe occupanda, huic tacitæ objectioni reſpondet Ulpianus ita bona à fiſco occupari, ut cum ſua cauſa vindicentur, id eſt, ut cum ſuo onere in fiſcum tranſeant, *leg.* 3. *§.fin.D. ad Trebell.* cum aliis, ſcilicet ut adveniente conditione, puta mortuo deportato ſine liberis, ante, vel poſt deportationem ſuſceptis teneatur fiſcus fideicommiſſario omnia bona reſtituere, quæ in fideicommiſſo continebantur. † Unde deduces quare Ul- 14
pianus dicat, filios ſuſceptos in deportatione, quaſi ab alio ſuſceptos, non prodeſſe. Quoniam ſi reſtitutus fuerit, & cum eis mori contingat, non intelligitur cum liberis decedere, quod non poteſt intelligi, niſi deportatus jam fuiſſet reſtitutus, alias ſi in
inſula moreretur, tractatio ea inutilis fuiſſet. † Filij 15
ergo in deportatione ſuſcepti non proſunt, cum eiſi matrimonium ſuſtineatur, ut notavit Anton. Fab. *ſuprà*, adhuc alius homo creditur, & ita intellexit

ceſſante

teſtator de liberis ſuſceptis, ab eo qui idem maneret
leg item legato 49.*§.ſi uxori penult.delegat.*3.*leg.*2*D.de*
16 *auro & argento.* † Accedit etiam , quod liberi in
deportatione ſuſcepti , non ſunt legitimi,ut falsò au-
tumat Anton.Fab. cujus ſententiæ videtur conſentire
Coſta *dicto numero* 30.nam matrimonium illud non
eſt ſolemne , neque legitimum,utpotè inter eos con-
tractum , qui non ſunt Cives Romani , neque ha-
bent juris participationem , unde dependet eſſe le-
gitimum , vel non,§.1.*Inſtitut.de nuptiis*, & quemad-
modum non poteſt contrahi inter eos , qui non ſunt
cives, ita neque conſtat inter eos , qui cives eſſe de-
ſierunt , ut innuit eleganter Seneca *lib.*4.*de beneficiis*
*cap.*35.ibi : *Promiſi tibi filiam in matrimonium,poſtea*
peregrinus apparuiſti,non eſt mihi cum extraneo connu-
17 *bium.* † Agnoſco quidem matrimonium conſtare ,
etiamſi non ſit legitimum, & ſolemne : juxta ea quæ
latè tradidi *ſuprà cap.*4.*numero* 8.ex quo cum naſcan-
tur filij naturales, non faciunt deficere conditionem ,
ſi ſine liberis,quando jus,vel voluntas teſtatoris refra-
gatur ; ut *in dicta leg.ex facto* , §. *ſi quis rogatus*.De
qua re doctè , ut ſolet , diſſerit Primarius Præceptor
noſter Joannes de Pereia *in relectione ad cap.in præſen*
tia, de probation,ex numero 46.at certa eſt conjectura
teſtatorem non ſenſiſſe de talibus filiis , quos ab eo-
dem voluit generari, ſed tamen juris fictione , ab eo
ſuſcipi non intelliguntur , & ideò in conſideratione
non ſunt.

18 Neque nos debent movere conſiderationes Ant.
Fab. qui ait , in deportatione idem numero manere
matrimonium , quod quidem non probo , cum non
poſſit dici juſtum,& legitimum matrimonium,quod
Jure Civili non conſtituit , & ſi idem matrimonium
fuiſſet , neceſſariò fateamur legitimum eſſe , atque
ita fateri quoque neceſſe eſt , filios eſſe , in parentis
poteſtate, ſiquidem ex juſto matrimonio procrearen-
tur, quod tamen effeciſſet , ut conditio. *ſi ſine liberis*
apertè deficeret: cujus contrarium docet Ulpianus *in*
d.§. *ex facto*, & Juſtinian. *in* §. *cum autem,inſt.quibus*
mod.jus patriæ poteſt.ubi deportatus liberos non habet
19 in poteſtate. † Retinetur ergo, etiam inter depor-
tatos , vinculum matrimonij , non tam juris civilis
poteſtate , quam ex nova licentia, & voluntate con-
jugium , cum in alterius , qui deportatus non eſt ar-
bitrio ſit , an in matrimonio manere vellet , nec ne
quod non ita eſſet ſi deportatio non interveniſſet †
20 Unde quod dicitur , non diſſolvi per deportationem
matrrimonium, non eſt admittendum indiſtincte,ſed
eo modo quo loquitur Ulpianus *in d.l. de bon.dam* ſi
ex conjugibus ea perſona quæ deportata non eſt,diſ-
ſolutum eſſe non velit , quæ libera remanet ut poſ-
21 ſit, ſi velit , divertere. † Quo ſenſu accipienda eſt
l.ſed ſi mors D.de don.int ubi donatio inter conjuges
facta,in cauſam deportationis , perinde valet , que-
madmodũ in cauſam divortij. Cujus difficultati ut ſa-
tisfaciat Bened Pinel *l.*2.*ſelect.cap.*2.*numero* 34.*& ſe-*
quent. contra expreſſa iura tenuit per deportationem
diſſolvi matrimonium, aſſerens illud verbum *minimè*
in d.l.ſed ſi mors,non eſſe Ulpiani ſed juris compilato-
rum, qui morti fuerunt ad id ſcribendum, auctorita-
te Conſtantini *in l.res uxoris* 24.*C.de don.int*.quia tem
pore Ulpiani contrarium obtinebat , ut conſtat *ex d.*
l.ſed ſi mors. ubi cum donatio inter virum,& uxorem
confirmetur per deportationem,idem eſt ac per mor-
tem,*l.cum hic ſtatus* 32. *cum aliis D. de donat. inter.*†
22 In quo tamen apertè fallitur , nam Conſtantinus *in*
*dict.leg.*24. nihil ſtatuit de matrimonio,etiam in de-
portatione retinendo , ſed tanquam certum præſup-
ponit , ut ex ejus legis littera cuicumque pateſiet.
Et ſi id verum non eſſet, quo jure procedet Marcelli
ſententia ab Ulpiano relata *in d.l.*5.§. *quod ſi*, *D.de*
bon,damn.& conſtitutio Alexand.*in l.*1.*C.de repudiis?*

† Unde etſi hujus ſententiæ , primus Auctor fuerit 23
Cujacius *Novella* 22.cui aſſentitur quoque Ant.Fab.
*in Juriſprudent.tit.*9.*princ.*1.*illat.*3. quos allegare de-
buit Pinellus , tamen eorum argumentis facilè reſ-
ponderi poteſt ex ſupradictis , nempe matrimonium
manere, ſi perſona non deportata diſſolutum eſſe no-
lit , ut eleganter docet Anton.Fab.*d.illat.*3.reproba-
ta alia , Cujacius *ſuprà* , interpretatione , quam ſe-
quutus eſt Gotofred. *in d. l. res uxoris.* † Si autem 24
vellet perſona non deportata recedere,tunc rectè , &
liberè potuiſſet,quemadmodum ſi bona gratia divor-
tium faceret , quod tunc valebat , & abſque pœna
celebrabatur, quæ aliàs impoſita erat,ut divortia fre-
quentia cohiberentur , de qua re latius agemus *infe*
*rius cap.*1.*lib.*2. & ideo Ulpianus æquiparavit divor-
tium , & deportationem , ut ſicut in uno caſu,ita &
in altero diſſolvatur, ſcilicet ſi in conſortio conjuga-
li manere non vult , qui ex conjugibus non fuit de-
portatus , Donatio vero ad ſui pleniſſimam firmita-
tem , neceſſe habet , ut maritus moriatur naturaliter
antea vero poterit revocare. † Quod intelligo 25
quando uxoris diſſenſio non fuit , ſed manere voluit
cum marito, ut indicant illa verba , *& nihil vitium*
mulieris incurrit : quæ ita explicanda erunt,id eſt, ſi
mulier manere velit in ipſa affectione maritali.(Non
ut Ben. Pinel. *numero* 39. malè exiſtimat , ſi mulier
divertiſſet mala gratia , nam in hoc caſu deportatio-
nis , divortium non celebrabatur male gratia, cum
jus ipſum,divertendi ſi vellet,dabat licentiam.)Tunc
enim tanquam conſtante matrimonio, ſpectanda fuit
mors naturalis , ut ait Ulpianus diſertè *in d. leg ſed*
ſi mors.

Non obſtat alterum Antonij Fabri argumentum 26
quo probabat,conditionum verba ſemper debere na-
turaliter intelligi. Quoniam ita ſupra traditio falſa
eſt,cum illa procederet , quando ſi ita non obſerva-
retur , reſultaret effectus contrarius voluntati teſtato-
ris. At quando ex æquipollenti implementum fieret,
& ex eo reſultaret idem effectu , qui voluntate te-
ſtatoris attendebatur , tunc non eſt neceſſarium ut
conditio naturaliter,vel ſpecificè adimpleatur. † Et 27
ita procedit *l.qui hæredi* 44.*de condit.& demonſtr.*ubi
conditio dandi ſervo , in ipſo ſervo adimplenda eſt
ſpecificè: quia ſi daretur domino, non reſultaret ef-
fectus , quem voluntas teſtatoris comprehendebat ,
qui quantum in ſe fuit ſervo dari voluit , cui conſu-
lere nitebatur , non domino *l.*3.*verſ.hoc autem,D.de*
legat præſt.unde ſervus habuit judicium teſtatoris,non
dominus,& ideo ei judicio teſtatoris non adquiritur,
l.qui liberis 8.*§.hæc verba, D. vulgar.juncta l. ſed etſi*
6.*§.fin.de legat.*3. ſed ex legis diſpoſitione, cui teſta-
tor non potuit derogare,*l.nemo* 55. *de legat.*1. itaque
non ſortietur effectum , ſi domino detur, ſicut ſi ipſi
ſervo ſolvatur. † Ratió eſt , quia potuit ſervus,an- 28
tequam conditioni pareatur liber fieri , & ſibi ad-
quirere,*leg.*5.§. *final.leg.cum legato* 17.*D.quando dies*
*leg.*quæ utilitas excluditur,ſi in perſona domini con-
ditio adimpleatur , & quamvis nunquam manumit-
tatur, poteſt ſervus tales nummos habere in peculio,
vel ex eis ſe redimere , *leg.*4 §.1. *de manumiſſ.* & li-
cèt non poſſit teſtator efficere , ne jus ſervo delatum
domino adquiratur,tamen cùm in conditionibus me-
rum factum contineatur, & ea quæ facti ſunt, ad do-
minum non tranſeant , §.*cum factum* , *de ſtipulatione*
ſervorum, non potuit factum in perſona domini ex-
plicari , ut inſinuat Jure Conſult. *in dict. leg.*44.*ibi,*
quia facto. † Deinde fulcitur quoque idem Anton. 29
Faber ſupponens , filios naturales efficere , ut condi-
tio , *ſi ſine liberis* , deficiat, ut *in hac leg.ex facto*,*§.ſi*
rogatus cum aliis. Quæ ſane quæſtio jam dudum in-
ter noſtros controvertitur , ut conſtat ex Menoch.
*de præſumpt.lib.*4.*præſumpt.*79. *numero* 2.Gail.*libro* 2.

prac.

pract. obſerv. 136.*n.*4. Peregrin. *de fideicommiſſar.* 28. Fachin. *lib.* 4. *controv. cap.* 60. Coſta *in* §. *& quod ſi tantum* 5. *p.n.* 78. Caldas *de nominat. Emphyteut. q.* 20. *à n.* 10. Cujac. *l.* 5. *obſerv.* ap.6. Nicol. Intrigliol. *de ſubſtitutio. cent.* 3. *quæſtione* 64. Molina *de Hiſpan. primog. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 43. & alios laudans Oſvald. *ad Donel. lib.* 8. *cap.* 33. *littera G.* Spino. *de teſtament. gloſ.* 14. *num.* 130. & alij quos plena manu congerit Præceptor noſter eruditus Pareja *in rep ad cap. in præſentia ex n.* 44. & Fuſarius *de ſubſtit fideicom. q.* 406. Qui verius tenent, naturalem non excludere ſubſtitutum neque facere deficere conditionem, *ſi ſine li-*
30 *beris.* † Quibus non oberit Ulpian. *in d.* §. *ſi quis rogatus* 4. Nam *ibi* hoc non probatur indiſtinctè, ut ſemper & ubique admittatur naturalis, ſed urgentibus conjecturis ſumptis ex perſona gravantis & gravati. Loquitur autem Papin. relatus ab Ulpian. in libertis, in quibus dabantur filij naturales, *l. cum ancillis, C. de inceſt. nupt.* quia tantum eis permiſſum fuit contubernium, Paul. *lib.* 2. *ſent. tit.* 19. §. *inter ſervos,* notat Laurentius Pignorius *de ſervis pag.* 24. ex quo ipſorum conjuges dicuntur contubernales, *l. uxorem* §. *codicillis.* & §. *concubinæ de leg.* 3. obſervat. Alciat. 6. *parerg cap.* 16. unde cum liberti non poſſint habere filios niſi naturales, conditio de iis intelligenda eſt. Et hoc voluit indicare Ulpian. in illis verbis, *& in libertino eodem conliberto hoc ſcribit,* ubi filius fuit conlibertus patris, id eſt, ſimul cum patre manumiſſus, ut interpretatur Cujac. *lib.* 8. *Reſp. Papin. in dict.* § *ſi quis,* in quo inſinuat caſum illum particularem, à Papiniano tractatum, ubi nulla conjectu-
31 ra, niſi de liberis naturalibus poterat introduci, † poſtea autem ſuam aperit ſententiam *in verſ. mihi,* ut ſcilicet in hac re voluntatis quæſtionem magis concurrere, quam juris certam diffinitionem tenendum ſit, *l. in conditionibus, D. de cond. & demonſtr.* ut ſic dignitatis ratio habeatur conditionis, & voluntatis teſtatoris, ut filius naturalis excludatur, ſi in dignitate conſtitutus erat teſtator, quia conjectura eſt, non exiſtentem in aliqua dignitatis præeminentia voluiſſe ut bona ſua, etiam ad infamem pervenirent. Tiraq. *de nobil. cap.* 23. *num.* 1. Menoch. *ſup. num.* 26. Mantica *de conject. lib.* 11. *tit.* 9. *num.* 5. Quod etiam inducit conditio teſtatoris, ſi forte ipſe eſſet naturalis, quia nemo præſumitur improbare qualitatem, quam ipſe habet *leg. in aream. C. de inoffic.* not. Decius *in dict. cap. in præſentia num.* 125. *&* 136. Menoch.
32 *num.* 34. Mantic. *num.* 15. *ſupra.* † Unde jam colligimus, quod cum voluntas teſtantis in noſtro caſu, appoſita illa conditione, *ſi ſine liberis,* ea fuerit ut ſi in eodem ſtatu manens liberos ſuſciperet, reſtituere non teneretur fideicommiſſum; cum deportatus alius homo credatur, *l. qui res* 98. §. *aream. D. de ſolution.* ibi: *Etſi ſervus effectus ſit, alius videtur eſſe,* non eſt mirum ſi Ulpian. liberos in deportatione ſuſceptos ad conditionem implendam non admiſerit.

CAPUT XIII.

Servum poſthumi alieni hæredem inſtitui potuiſſe, lux data Javoleno *in l. ejus ſervum* 64. *de hæred. inſtit.*

SUMMARIUM.

1 *Traditio Javoleni impugnatur.*
2 *Servus, quoad jus civile nihil, eſt,* & n. 4.
3 *Servus cenſetur, veluti domini inſtrumentum.*
5 *Poſthumus cenſetur pars viſcerum matris.*
6 *Quam ob cauſam poſthumus alienus, fuerit prohibitus inſtitui?*
7 *Communis interpretatio ad* d. l. ejus ſervum.
8 *An jure civili, poſthumus alienus potuerit inſtitui?*
9 *Sententia Anton. Pichard. & Spann. communiter taxata.*
10 *Spannochij, & aliorum interpretatio* ad princ. Inſtit. de bon. poſſeſſ.
11 *Variis conſiderationibus convincitur,* & numero 13.
12 *Prætorum poteſtas circa juris correctionem.*
14 *Alienus poſthumus, non ſolum fuit impeditus inſtitui, verum, & prohibitus,* & numero 15.
16 *Verba dict. princ. de bonor. poſſeſſ.* Quaſi & jure non incognitus, *quomodo intelligantur?*
17 *Poſthumus alienus, & ſi non poſſet inſtitui, potuit tamen fideicommiſſum accipere,* & numero 19.
18 L. pen. ff de legat. 1. *remiſſivè exornatæ.*
20 L. Poſthumus 6. de inoffic. teſt.
21 *Quis ſit poſthumus ſuus, & alienus?*
22 *Alia primarij cujuſdam interpretatio, ad* d. l. ejus ſervum.
23 *Variis taxatur argumentis,* & n. 25.
24 *Antequam adeatur hæreditas, non attenditur hæres futurus.*
26 L. Hæres quandoque, ff. de adquirend. hæredit.
27 L. Titius de ſuis & legit.
28 *De interpretatione vera* d. l. ejus ſervum, *&* n. 32. 34. & 35.
29 L. Generaliter §. ſervus ejus, de fideicommiſſ. liber.
30 *Poſthumus alienus, non erat incapax inſtitutionis; ſed tantùm erat prohibitus.*
31 *Quoad poſthumus alienus inſtitutus, à Prætore poterat petere bonorum poſſeſſionem.*
33 *Aliquando ex alterius perſona habet quis, quod ex ſua non poteſt.*

Difficilis eſt hæc Javoleni traditio, dum valere docet inſtitutionem ſervi illius, qui poſt mortem meam naſcetur, probata etiam à Juſtin. *in* §. *ſervus etiam ver. cum etiam, inſtit. de hæred. inſt.* 1
tiam ſi ea ratione ſervus inſtitui non poteſt. † Cum 2
ejus perſona nulla ſit, niſi recipiat capacitatem à domino. *l.* 3. §. *fin ff. de capitis minu. l. quod attinet* 32. *juncta l. in perſonam* 22. ubi Revardus *ff. de regulis juris, l. ſervi* 14. *de obligat.* cum traditis ab Oſualdo *libro* 1. *Donelli cap.* 19. *littera. Q,* non potuit valere inſtitutio; niſi ex perſona domini æſtimaretur, ut ex eo ſervus accipiat capacitatem, &, ut inquit Theoph. perſonetur ſervus; *l. non minus* 31. *de hæred. inſtitut. l. ſi mihi, & tibi* 12. §. *regula, de legat.* 1. *l. debitor* 82. § *ſervo de legat.* 2. *l. quod ſervus* 36. *de ſtipulatione ſerv.* † Ita ut quaſi inſtrumentum domini ſit; 3
argument. l. quæſitum 12. §. *Alphenus, de fundo inſtruct.* ut eſt Ariſtotel. *libro* 1. *Politic cap.* 3. probat Connan. *libro* 2. *comment cap.* 2. *numero* 1. *& cap.* 10. *num.* 1. Pichardus ubi *in Princ. n.* 6. *Inſtit. de ſtipul. ſerv.* ubi Hotmanus, & reliqui Duaren. & Cujac. *in dict.* §. *regula idem libro* 10. *quæſt. Paul. in dict. l. debitor.* §. *ſervo,* Benedict. Pinel. *lib* 1. *ſelect. cap.* 4. *n.* 27. † Secundum 4
quæ minimè ſervus ille potuit inſtitui, quia non poteſt accipere capacitatem à domino, qui in utero exiſtens, nullam potuit præſtare: quia nunc non eſt,

5 neque aliquando fuit, ut potè poſthumus. † Qui pars cenſetur viſcerum matris, & ſimilis incertæ perſonæ, *l.* 1. *ff.de ventre inſpiciendo,l.* 1. §.1.*de ventre in poſſ. mit.l.in Falcid.*9. *ff. ad legem Falcid.* §. *incertis Juſtit. de leg.* Ulpian.*in fragmentis tit.*22. §. *incerta*, junctis
6 quæ tradidimus *in diſput. de furtivo partu cap.*2.†Ob quam rationem prohibitam fuiſſe alieni poſthumi inſtitutionem, docent poſt Bart.& reliquos antiquiores, *in l. Gallus in princ. de liber.& poſth.* Giikenius *ibi n.*14.Maſinius *num.*243. Govean.Duaren. & Taurel idem Duaren. *lib.*2.*diſp. cap.*38. Coſta *in* §. *poſthumus num.*4. *Inſtit.de leg.*Petrus Gregor.*lib.*7.*ſyntag. cap.*1.*num.* 10. Tiraq. *in l. ſi unquam verbo ſuſceperit num.*149. Squifordeg.*ad Anton. Fab.lib.*3.*tract.* 16. *quæſt.* 3. Unde cum alienus poſthumus, non potuerit hæres inſtitui, *princ.Inſtit. de bon. poſſ.* cum aliis: neque item ejus ſervus, ut patet.

7 Quam difficultatem, ut evitarent Interpretes, varias excogitarunt ſolutiones, ut videre eſt ex Coſta *ſupra num.*6.Pichard.*in dict.*§.*ſervus etiam num.*14.*& in relectione ad l. Gallus cap.*4.*num.* 84. Bened.Pinel. *lib.*1.*ſelectar cap.*11. Fachin.*lib.* 10.*controverſ.cap.*41. Squifordeg. *lib* 2.*tract.*16.*quæſt.*2.*& d.tract.*16.*q.*11. frequentius tamen obtinuit apud antiquos *dict.l.ejus ſervum* de poſthumo ſuo eſſe accipiendam, quam ſolutionem tradit Bart.*in l.ſi ſervus ejus,ff.de acquirenda hæredit.* quæ tamen reliquis diſplicuit teſtante Jaſon. *num.*11,Alexand.*num.*16. Sarmient.15.*in d.l.Gallus*, & Anton. Pichard. *d.num.* 14. quæ quia communiter reprobari ſolet, tempus in ea rejicienda non contere-
8 mus. † Aliter interpretatur Pichard. *ſuprà*, aſſerens quod cum poſthumus alienus Jure civili,ſicut & ſuus potuit hæres inſtitui, non erit mirum, ſi ejus ſervus potuerit quoque hæres inſtitui. Quæ ſententia ſemper eidem placuit,& acriter ab eo defenditur *in princ. Inſtit.de bonor. poſſeſſ. & in dict. cap.*4.*ad legem Gallus ex n.* 74. quam etiam ſuadere non minori animo conatur Spannoc. *in dict.l. Gallus partic.* 18. *&* 19. Torniel *ibi. n.* 5.Ronquegallus *in d. princip.de bonor poſſeſſ.*& Maſinius *n.* 210. & quantum conjicio primus ejuſdem ſententiæ Auctor fuit inſignis Doctor Gabriel Henriquez hujus Academiæ Primarius quondam Anteceſſor Juriſprudentiſſimus,ſub cujus diſciplina, & nos dum eum audiremus hanc ſententiam
9 excepimus. † Verum quamvis tantorum Præceptorum apud me plurimum valida ſit auctoritas, etiam adhuc puero non placuit ea ratio, neque ullus poſtea fuit, qui iſtam probaverit,aut defenderit: quare eam evertere nititur Fachin.*dict.cap.* 51. & Squifordeg. *d. lib.* 3. *tract.* 16. *quæſt.* 3. *& ſeqq.* ſed quoniam frequenter Primarij Anteceſſores noſtri *in lectura ad legem Gallus* ſolent, quæ ad hanc partem pertinent doctè referre, & refellere, nos breviſſimè quæ minus ab eis ſunt animadverſa notabimus.

10 Et in primis conatur Spann. & reliqui ſuam adſtruere opinionem, *ex dict.princ.de bonor.poſſeſſ.*in illis verbis: *quaſi Jure civili non incognitus*,quibus ſignificatur, poſthumum, ante,non fuiſſe incognitum Jure civili, ſed impeditum: quia cum Juſtinianus aſſerat, hæreditatem adire non potuiſſe poſthumum, non ex hoc ſequitur, ejus inſtitutionem fuiſſe prohibitam, cum multi etiam adire prohiberentur, quorum inſtitutio valida erat. Neque obſtare aiunt, quod Prætor talem poſthumum adjuvet per bonorum poſſeſſionem,quæ non videtur neceſſaria,ſi Jure civili eorum inſtitutio valeret, ut conſtat:*Cum eorum inſtitutio non valebat.* Reſpondent quippe adhuc beneficium Prætorium fuiſſe neceſſarium: nam quamvis inſtitutio valeret, ſine effectu erat,ſic interpretantur illa verba: *quia inſtitutio non valebat.* Id eſt,quando inſtitutio erat ſine effectu, propter aditionem poſthumi impeditam quoniam aliàs reſultaret abſonus intellectus, ſi diceremus valuiſſe inſtitutionem & poſthumum adire potuiſſe, quod falſum eſt, cum ei ſolum adire concederetur favorabiliter, qui fari poteſt,*l. pupillus* 9 *ff.de adquirend.hæred.* interim ergo dum fari non poterat, dabatur bonorum poſſeſſio ex illa parte edicti,*de bonorum poſſeſſionibus infanti,&c.*de qua *lib.*37. *ff. tit.* 3. quæ obtinuit ante Theodoſ. *in l. ſi infanti* 18. *C. de jure deliberandi.*

Verùm cuilibet attentè inſpicienti, illico obverſa- 11
bitur violentia hujus interpretationis ad *dict. princip.* nam cum *ibi* Juſtinianus propoſuiſſet,Prætorem ſuis edictis multoties jus civile emendaſſe, correxiſſe & ſuppleſſe. († Cujus rei poteſtatem habuiſſe Præto- 12
res, cum eorum edicta juris haberent auctoritatem, apertè docemur *in* § *Prætorum, Inſtit.de jure naturali,* junctis traditis à Connano *lib.* 1. *comment cap.* 15. Pichard.*ibi,& in* §*quos autem inſtit:de bonor.poſſeſſ.n.* 2. Pancirol.*lib.*1.*variar.cap.*34. *& lib.*2.*c.*12. Anton. Fab.*in Juriſprudent.tit.*2.*prin.* 0.*per totum*, Donel.*lib.* 1. *comment.cap.*8.ubi Oſvald Cujac. *lib.*2.*definit.* Papin. *in l. jus autem.de juſtit. & jure.*) † Cujuſque par- 13
tis exemplum ſubjicit, & in primis,cum dixiſſet Prætorem non ſolum ab inteſtato jus vetus emendaſſe, ſed & in teſtamentorum jure,in eo proponit ſpeciem, quando poſthumus alienus fuit inſtitutus, qui quamvis Jure civili adire non poterat: quia inſtitutio erat inutilis, attamen bonorum poſſeſſione à Prætore adjuvatur, quamvis jam hodiè ex conſtitutione ſua hæres rectè inſtituatur. Ubi non fuit contentus adjicere *quia adire non poterat*, ſed adjecit rationem, *quia inſtitutio non valebat*, quod poſtea ſua conſtitutione emendat,qua conſtituit, ut poſſit hæres inſtitui: ergo ante hanc novam conſtitutionem,rectè hæres non inſtituebatur, aliàs eſſet ſuperflua. † Unde conſequens 14
eſt, alienum poſthumum, non ſolum fuiſſe impeditum, verum & prohibitum inſtitui, quod eis rationibus comprobatur. Nam ſi Jure Civili hæres inſtitui poterat poſthumus, licet inſtitutio eſſet ſine effectu, tunc diceremus Prætorem non correxiſſe, aut emendaſſe jus civile,ſed tantùm adjuvaſſe, aut ſuppleviſſe, cum eo caſu in quo jus vetus deficiebat, hujuſmodi inſtitutionem ſine effectu relinquens tunc Prætor eam bonorum poſſeſſione adjuvavit: at hoc negat Juſtinian. ſiquidem ait in hac parte jus civile fuiſſe emendatum, ut videre licet ex ſerie Principij *in verſ. non ſolum, juncto* §. *aliquando*: ergo diſertiſſimè apparet, Prætorem poſthumi alieni inſtitutionem inutilem Jure Civili, ſuo edicto utilem reddidiſſe,jus idem corrigentem; emendare enim idem eſt, quod corrigere, aut caſtigare, *ut in tit.C,de emendat. propin.& C. de emend. ſer.*

Secunda ratio eſt,ſi Iure Civili hæres inſtitui po- 15
tuit poſthumus, ad quid nova illa conſtitutio Juſtiniani neceſſaria fuit? Non ſatisfaciunt contrariæ partis aſſertores, dum aiunt permiſſum fuiſſe poſthumo ea conſtitutione, adire hæreditatem ſine beneficio Prætoris: nam aliud eſt hæres inſtitui, aliud adire hæreditatem, cum infantes ante *l. ſi infanti, Cod. de jure deliberandi*, poterant rectè hæredes inſtitui, licet non potuiſſent adire. Item quoque in furioſo dicendum eſt.*l.furioſus* 63.*alias eſt,l. Antiſtius* 62. §. *final. ff.de adquirend hæredit junctis l.final.* §.*ſin autem.Codic. de curatore furioſi*, & iis quæ tradunt Donell. & Oſvald. *lib.*7.*comment. cap.*9. Anton.Pichard. *de adquirend.hæred.cap.* 23.*&* 25.† Neque obſtant illa verba, 16
quaſi jure civili non incognitus, quia dupliciter intelligi poterunt, primo ut referantur ad leges duodecim tabul. quarum ampliſſima poteſtate teſtatoribus tributa, *l. verbis legis* 120.*de verborum ſignificat.*non minus comprehendebantur alieni poſthumi, quàm

ſui,

ſui, ut rectè advertit Tautel. *in prælud. ad l. Gallus*, Charondas *lib. 1. veroſimil. cap.* 15. Spannoch. *ſupra particul.* 12. *num.* 4. Bald. *ad leg. Rom. cap.* 26. Maſſin. *in dict. §. Gallus num.* 126. Anton Fab. *dict. cap.* 2. Cæſar. Goſta, *lib.* 1. *variar c.* 14.

17 Deinde ſecundò reſpondebis, quod quamvis poſthumus Jure civili non potuiſſet inſtitui, non tamen fuit incognitus, cùm ei potuit relinqui fideicommiſſum.
18 † *L. penult. ff. de leg.* 1. (de cujus interpretatione vide Connan. *lib.* 10. *comment. cap.* 5. *num.* 8. Alciat. *lib.* 3. *paradox. cap.* 2. Gilken. *num.* 10. & Tautel. *in dict. l. Gallus*, & reliquos *ibidem* Coſta *in dict. §. Poſthumus, numero* 7. Donell. *lib.* 8. *comment. c.* 8. Duaren. *diſput. cap.* 38. Caldeira *lib.* 1. *variar. cap.* 1.)
19 † *L. quidam relegatus. §. fin. ff. de rebus dub.* atque ideò Imperator, cum formidine dixit, *quaſi non jure incognitus*, verbum etenim *quaſi* denotat improprietatem, obſervat Anton. Pichardus *in §. ſequens numero* 22. *de obligat.* & licet lex non aſſiſtebat poſthumi inſtitutioni, & ideò erat jure deſtitutus, à Prætore autem adjuvabatur per bonorum poſſeſſionem, ut *in dict. princ. juncta l. poſthumus* 6. *ff. de*
20 *inofficioſ. teſtament.* † Quæ ita debet intelligi, nam quomodo potuiſſet alias, querelam inofficioſi poſthumus alienus proponere qui inſtitui non poterat, & tamen Ulpian. *ibi*, ait hoc teſtatoribus imputari, cur talem hæredem non ſcripſerit. Rationem propoſuit *in verſ. potuit*, quoniam etſi non poterunt Jure civili, poterunt tamen jure Prætorio
21 ſcribi bonorum poſſeſſores. † Hæc addere libuit, quæ ab Interpretibus ſemper omiſſa fuerunt, cætera quæ ad hanc quæſtionem pertinent latius tractant, quis ſit poſthumus ſuus, qui alienus cum Juſtinian. *in §. Poſthumo* 27. *Inſtit. de leg.* utiliter & doctè exponentes, ita ut mihi religio videretur ab aliis rectè notata, nunc tranſcribere.

22 Damnata ergo hac communi interpretatione ad *dict. l. ejus ſervum*, in noſtris ſcholis eruditus quidam Primarius reſpondebat: ſervum ibi fuiſſe alicujus hæreditatis jacentis, à qua capacitatem mutuatur, qui etiam poſthumi ſervus dicitur, propter ſpem & jus ſuccedendi, ſicut in bonis noſtris eſſe dicimus, quod in actionibus habemus. *l. rem in bonis* 52. *ff. de adquirend. rer. dom.* & ſicut filius dicitur dominus, in vita patris bonorum paternorum, *l. in ſuis. ff. de lib. & poſthum.* Ratio autem dubitandi fuit quòd licet jacente hæreditate eſſet hæreditatis, poſthumus tamen natus, & hæres effectus, intelligitur hæres fuiſſe à tempore mortis defuncti, *l. hæres quandoque ff. de adquirend. hæredit.* per quam fictionem retrotractivam, ſervus hæreditarius inſtitutus, intelligitur poſthumi fuiſſe tempore inſtitutionis, atque ita videbatur, quod ſicut poſthumus non poterat inſtitui, ita neque ſervus ille, qui ex poſtfacto intelligendus erat, eo tempore fuiſſe poſthumi, quemadmodum propter eandem fictionem poſthumus, ſi poſt mortem alicujus aſcendentis, vel cognati conceptus fuerit, eidem ſuccedere non valet, neque civili, neque prætorio jure, *l. Titius* 6. *ff. de ſuis & leg.* quia cùm tempore mortis non eſſet conceptus, impoſſibile erat, ut poſtea ſuccedens, intelligeretur retrò hæres, cùm defunctus deceſſerat, nihilominùs tamen illius ſervi inſtitutio ſuſtinetur, quia tempore inſtitutionis, erat verè jacentis hæreditatis. Neque obſtat, quod poſtquam poſthumus ſucceſſit, ſervus intelligatur illius fuiſſe tempore inſtitutionis, nam veritas potius attenditur, & ab initio conſiſtit inſtitutio, propter hæreditatis capacitatem. Hæc ille
23 Doctor. † Sed hæc interpretatio (etſi antea eam cenſuerit Bologne. *num.* 87. & Maſſin. *num.* 204. *in dict. l. Gallus*, Fachin. *dict. lib.* 10. *cap.* 41. & intimat D. Franc. de Amaya, Obſervat. Juris, Cujac. *in dict. l. ejus ſervum*, & Donell. [illegible]) falſa eſt omnino, ut cenſet Pichard. [illegible] *num.* 14. & Schifordeg. *dict. l.* 13 *q.* 11. quoniam aliud eſt ſervum eſſe ejus, qui poſt mortem naſcetur, aliud eſſe hæreditatis, ut diximus. *Secundò*, nam ea ratione Javolenum exiſtimaſſe Labeonem, ſervum ejus, qui poſt mortem naſcetur, hæredem inſtitui potuiſſe, quoniam ſervus hæreditarius potuit: ergo non benè eo argumento uteretur Labeo ad adſtruendam ſuam opinionem, quod idem eſſet cum dicto, & ejus ratiocinatio fieret planè ridicula, ſi ita conciperetur. Hæreditarius ſervus poteſt hæres inſtitui ea ratione: quia hæreditarius ſervus poteſt inſtitui. Quidnam indignius tanto I. C.? qui & ingenij qualitate, & fiducia doctrinæ, ita polluit, ut ait Pomponius *in l.* 2. *in fine, de orig. Tertiò*, quia ſi ſervus erat hæreditarius, non potuit poſthumi eſſe neque dici propter ſpem, & jus ſuccedendi. † Nam antequam 24
adeatur hæreditas, hæres futurus non eſt in conſideratione, *l. ſervus* 52. *ff. de hæred. inſtitut. l. hæres* 43. *ff. de adquirend. hæred. l. per hæreditarium* 18. *ff. de adquir. rer. dom.* & ideò falſum eſſet dicere, quidquid adquiritur, adquiri hæredi poſtea naſcituro, & futuro cum adquirat interim hæreditati, *l. ſi unus* 27. *§ ſi D. de pactis*, ibi: *Servus hæredi poſtadituro nominatim paciſci non poteſt, quia nondum is dominus ſit*, *l. hæreditas* 61. *D. de adquirend. rer. domin. l. ſervus* 16. *D. de ſtipulat.* ſervi ibi: *Servus hæreditarius futuro hæredi non ſtipulatur, quia ſtipulationis tempore hæres dominus ejus non fuit.* Ergo non *in dict. leg. ejus ſervum* propter ſpem dici ſervum poſthumi.

Ulterius facit, non bene adaptari ſimilitudinem 25
illam, ut ſervus dicatur poſthumi, quemadmodum noſtras res dicimur habere in actionibus. Nam ſi poſthumus, dum ſperatur naſci, hæreditas jacens eſt, cum in tempus naſcendi omnia jura eidem integra reſervantur, *l.* 3. *D. ſi pars hæred. pet. cum vulg.* quomodo hæc ſpes poteſt efficere, ut ante nativitatem ei adquiri poſſit, cum hæreditas ſit perſona, quæ tunc rerum hæreditariarum eſt domina, & ſic ei per ſervum adquiratur? Nec talis caſus poteſt aſſimilari, cum filiofamilias qui in vita patris dominus eſt: quia hoc non efficiet, ut ſervus patris ei poſſit adquirere, nec dicatur filij, cum illud ſolum obtineat, propter rationem, de qua Oſvald. *lib.* 7. *Don. cap.* 2. *littera P. & Q.* Nec ratio dubitandi vera eſſe poteſt, ut ſervus licet jacente hæreditate fuerit hæreditatis tamen propter aditionem retrò intelligatur poſthumi. † Nam regula *dict. l. quando* 26
non minus accepta eſt in poſthumo, quam in extraneo, & poſtquam jam natus eſt poſthumus, à quo dicetemus accepiſſe ſervum capacitatem, ut poſſet inſtitui à poſthumo vel ab hæreditate? Nullus inficiabitur hæreditatem perſonare ſervum, ergo non futurus poſthumus. Regula autem *dict. l. hæres quandoque* eſt introducta propter continuationem dominij, ne aliàs medio tempore pro derelicto res habitas fuiſſe dicerentur. † Denique ſimilitudo illa deducta ex *dict.* 27
l. Titius, de ſui & legit. planè ad rem non pertinet, quia *ibi* tractatur de poſthumo, qui non eſt conceptus vivo avo qui non poteſt admitti ad legitimam ejus hæreditatem cum defunctus ejus non fuerit avus, nec ille nepos defuncti, ut pote tempore mortis non conceptus, & ideò nec jure civili ad eum pertinet hæreditas, tanquam ſuum hæredem, neque jure Prætorio tanquam cognatum, ut explicat *ibi* Cujac. *lib.* 59. *digeſt.* Jul. & Anton. Gomez *tom.* 1. *variar. cap.* 1. *num.* 8. At nos loquimur de inſtitutione ſervi, qui inſtitutionis debet recipere ab aliquo capacitatem. Quid autem commune habet hoc cum illo?

28 Deletis ergo his & aliis cogitationibus Bartoli, interpretationem veriſſimam agnoſco quem etiam recipiunt Vigilius *in dict.* §. *ſervus etiam* Salomon. Fortun. ille *numero* 26. hic *numero* 28. Alciat. 13. Sarmient. 16. *in dict. l. Gallus.* Coſta. *in dict.* §. *poſthumus, numero* 7, Connan. *libro* 10. *cap.* 3. *numero* 5. Schiford. *dicta queſtione* 11. Bened. Pinel. *dicto cap.* 11. *num.* 21. Qui exiſtimant *dict. l. ejus ſervum*, accipiendam eſſe de ſervo poſthumi alieni reſpectu teſtatoris. Quæ ſententia, etſi ab iis ſit rectè animadverſa, non tamen ita accepta, & explicata, ut meus Labeonis, & Javoleni clarius. Probatur autem aſſertio noſtra: quia *in dict. leg. ejus ſervum*: genitivus ille *ejus* denotat dominium, *libro* 2. §. 1. *ff. de religioſ.* docet Menochius *de præſumpt. lib... præſumpt.* 16. *numero* 7. atque ita dicendum eſt, non poſſe hæreditatem jacentem conſiderari, ſed ventrem inſtitutum, miſſum fuiſſe in poſſeſſionem bonorum, ea clauſula *de ventre in poſſeſſionem mittendo, ex Prætoris beneficio, l.* 1. *per tot. l. fin. ff. de ventr. in poſſeſſ. mitt. l.* 1. §. *ſi matris verſ. argumentumque eſt, ff. ad S.C. Tertyl. l. poſthumus* 6. *ff. de inofficioſo*, ibi: *Potuit enim ſcriptus hæres in poſſeſſionem mitti, ex clauſula de ventre in poſſeſſionem mittendo, item natus ſecundum tabulas haberet*, cui adjunges
29 *dict. princip. Inſtitut. de bonorum poſſeſſione.* † Et ideò rectè eo loquendi genere uſus eſt Ulpian. *in l. generaliter* 24. §. *ſervo ejus, ff. de fideicommiſſ. libert.* ubi per fideicommiſſum relinqui poteſt libertas ſervo ejus, qui nondum eſt in rebus humanis, quod tamen niſi de eo poſthumo intelliges, prorſus videtur Ulpianus intelligibilis, qui rectè alias procedet ea ratione dubitandi, quæ deducitur ex *l. alieno* 31. *in princip. ff. eodem*, ubi Paulus ſcribit, ita ſervo alieno per fideicommiſſum dari poſſe libertatem, ſi ſervus ejus ſit, cum quo teſtamenti factio eſt: ergo *dict.* §. *ſervo ejus*; non poſſumus de ſervo hæreditatis jacentis intelligere: cum ipſa hæreditas non habeat factionem teſtamenti paſſivam, neque activam, ſed de ſervo poſthumi, qui ſperatur naſci. Potuit itaque ſervus poſthumi rectè hæres inſtitui; quamvis poſthumus
30 non poſſet. † Quia poſthumus alienus non erat incapax inſtitutionis, ſed ex cauſis jam relatis prohibitus, ſi enim eſſet incapax neque ad bonorum poſſeſſionem admitteretur, *l. non eſt* §. *ubicumque, ff. de bonor. poſſeſſ.* notat Fachin. *dict. cap.* 41. *verſicul. fundamentum*, & ita *in dict.* § *princip. Inſtit. de bonor. poſſeſſ.* Imperator non dixit, poſthumos alienos eſſe incapaces, ſed eorum inſtitutionem non va-
31 luiſſe. † Unde intelliges illam difficultatem, à qua non ſe ſatis extricare potuerunt Accurſ. *in dict.* §. *princip. verbo honorario*, Cujac. & Eguinar. Baron. *in dict. l. poſthumus de inofficioſ.* Taurel. *in dict. l. Gallus.* Quare ſcilicet poſthumus alienus inſtitutus, à Prætore bonorum poſſeſſor efficeretur, ut *in d. jur.* cum tamen non potuerit dari bonorum poſſeſſio, ubicunque capere lex hæreditatem prohibet. † Reſtat
32 igitur, quod cùm poſthumus non ſit incapax, ſed prohibitus, & eidem conceſſum ſit, ut quod attinet ad ſuum commodum pro nato habetur, *l. qui in utero* 7. *l. penult. ff. de ſtatu hom. l. intelligendus* 153. *ff. de verbor. ſignificat.* cum aliis, ſervus ejus potuit accipere capacitatem ab eo, & ſuſtineri inſtitutio in perſona ejus, quia in eo ceſſabant rationes, quæ poſthumum impediant. † Et non eſt novum, ut
33 quis habeat per alium quod ex ſua perſona habere non poteſt, *leg.* 3. *ff. quæ res pignori.* (ubi Cujac. alia ſimilia allegat *libr.* 3. *quæſt. Pauli.*) Facit *l. debitor* 82. §. *ſervo, de legat* 2. ubi quod Domino legaretur inutiliter, poterit utiliter ejus ſervo legari, *l. furioſus* 63.
34 *ff. de adquirend. hæredit.* † Cui interpretationi rectè congruit exemplum (quo utitur Labeo) ſervi hæreditarij, qui etſi nullius ſit ſiquidem hæreditas jacens verè nihil eſt, ut notat poſt alios Pichard. *de adquirend. cap.* 2. tamen fictione illa; qua domina cenſetur, habet capacitatem, qua ſervus perſonatur, ita ut inſtitui utiliter poſſit. † Hoc modo, & 35
ſervus poſthumi ſe habet, nam & ſi verè nullius ſit, eo tempore quo naſci ſperatur, adhuc tamen ejus eſſe intelligitur, & rectè, ut potè deficientibus in eo rationibus incertitudinis & non entis, inſtituitur: quia & ſi actualiter, non poſſit dici Dominus ſervi, tamen cum intelligatur in rebus humanis exiſtere, cum de commodis ejus agitur (*l. qui in utero* 7. *de ſtat. homin.* junctis quæ tradidimus *in diſput. de uſucap. part. libro* 3. *cap.* 1. §. 3. *num.* 1. *& ſequent.*) favorabiliter Dominus eſſe videtur, cum jam hæreditas non ſit. Reliqua quæ *hic* deſiderantur rectè retractant Doctores, & præcipuè Bened. Pinel. *dict. lib.* 1. *ſelect. cap.* 11. ideò nos conſultè omittimus.

CAPUT XIV.

De ſervitute legata ſervo, Papinian. *in l. & ſi maximè* 5 *de ſervitut. legat.* explicatus. Inter contractus, & ultimas voluntates quoad hanc juris partem nova, & vera differentia.

SUMMARIUM.

1 *Servus ex capacitate Domini efficitur habilis, ut poſſit inſtitui, & ſtipulari fundo Domini.*
2 *Capacitas non minus requiritur ad adquirendam ſervitutem ex teſtamento, quam ſtipulatione.*
3 *Difficultas* dict. l. etſi maximè.
4 *Accurſij differentia inter contractus & ultimas voluntates.*
5 *Bartol. differentiæ ratio inter has res.*
6 *Impugnatur à Joanne Fabro.*
7 *Communis receptáque hujus differentiæ ratio, &* n. 10.
8 *In legatis ſervo relictis inſpicitur, an ſervo legari poſſit ſi liber eſſet?*
9 *Contractus ſive puri, aut conditionales ſtatim vires habent.*
11 *Doct. Joannes* de *Solorzano Auctoris præceptor.*
12 *Communis traditio Doctorum impugnatur.*
13 *Legatum non efficitur inefficax propter manumiſſionem.*
14 *Delegato quod à patre filio, vel è contra relinquitur.*
15 *Vera ratio differentiæ hujus articuli,* & n. 16.
17 *Marcelli opinio à Paulo impugnata.* & n. 18.
19 *In ſtipulationibus non inſpicitur ſervi perſona, ut in legatis, ſed Dominus,* & n. 21. & 22.
20 *Quod ſtipulatur ſervus perinde eſt, ac ſi Dominus ſtipularetur.*
23 *In legato ſervo relicto potius in ſervum, quam in Dominum, mentem dirigit teſtator.*
24 *Obſcura* l. etiam §. 1. de legat. 3. *explicatur.*
25 *In jure aliquando, præſens, pro futuro ponitur.*

SERVUS quoddam cenſetur Domini instrumentum, per quod omnia ad Dominum transferuntur, quæ ex ſua adquiſitione fuerint conſecuta, ut dixi *cap. præcedent. numero* 2. nam Domini 1
veluti perſona indutus, capax redditur ad omnia.

Quæ

Quâ ratione ſicut poſſunt hæredes inſtitui, *l. non minus* 51. *de hæred. inſt. princ. Inſt. eodem, l. penult. Cod. de neceſſ. hæredit. l. neque* 10. *Cod. de hæred inſt. l.* 2. *&* 3. *tit.* 3. *part.* 6. ita etiam, & utiliter fundo domini ſervitutem ſtipulari, & adquirere, *l. non dubito* 12. *D. de ſervitut. l. ſi unus* 19. *D. de ſervit. ruſtic. l.* 2. *D. de ſervit. legat. l. proinde* 7. §. *fin. l. ſi communis* 17. *de ſtipu-*
2 *lat. ſerv.* † Et notum quoque eſt, non minus capacitatem ad adquirendam ſervitutem ex teſtamento neceſſariam eſſe, quam ad acquirendum ex ſtipulatione, *l.* 1. § *& ideò*, *D. commun. prædior.* † Quibus maxi-
3 ma difficultate opprimitur traditio Papiniani *in l. etſi maximè* 5. *D. de ſervit. leg.* ubi ſervo ſi via legetur ad domini fundum, inutile legatum eſſe docet quoniam ad legati valorem ſervus magis, quàm dominus inſpicitur,

4 In qua difficultate Accurſ. *ibi verbo, legatur*, conſtituit differentiam inter contractus, & ultimas voluntates, quam etiam agnoſcit *in dict. l. ſi unus, & in l. ſi mihi* 12. §. *regula de legat.* 1. ſed nullam, in his locis differentiam conſtituit. Quare cum maxima exiſtat inter contractus, & ultimas voluntates familiaritas, audiendus non eſt qui diſcrimen conſtituit, niſi congruentem rationem reddat, ut probat
5 Everard *in locis legat loco* 17. † Quare Bart. *in dict. lib. proinde* §. *fin. numero.* 1. poſt Dynum quem refert, communiter ab aliis antiquioribus probatus, & à Forcatol. qui ſibi eam interpretationem tribuit *in l. non dubito n.* 5. *de ſervit.* Pet. Fab. *in l. quæ legata in princip. de regulis juris*, eam rationem reddit, quod teſtamentaria commoda, ob honorati affectionem, & merita erga teſtatorem pleromque proveniunt, *l. neque adjecit*, *D. pro ſocio*, ita ut ſemper attendatur honorati magis perſona, quam ejus cui adquiritur, *l.* 3. §. *hoc autem, de leg. præſtan.* unde cum perſona ipſa ſervi, non habeat fundum, (quæ perſona attenditur,) non valet legatum. Quod in ſtipulationibus contra ſe habet: nam cum facto ſervi celebrentur, illud miniſterium domini cenſetur, *l. fin. D. de ſtipulat. ſerv.* ſufficitque ut dominus quia
6 attenditur, prædium habeat. † Hanc tamen interpretationem impugnat Ioannes Faber *in* §. *ſed cum factum numero fin. Inſt. de ſtipulat. ſerv.* ex eo ſuſtineri non poſſe ſcribens, quod in contractibus affectio, & merita officioſa ſervi potuerunt non minus extorquere promiſſionem, quam in teſtamentis legata. Et aliâ ratione Papin. movetur ob quam inutile hoc legatum judicet.

7 Alia traditur differentiæ ratio, quam & ſi multi attribuant Ioann. Fabro *in dict.* §. *ſed cum factum n. fin.* omnium primus excogitavit Accurſ. *in l. ſi uxorem verbo competentem, Cod. de condit. inſert. & in l. debitor* 82. § *ſervo delegat.* 2. & ſequitur Alber. *in d. l. ſi unus* & Iaſon *in l.* 78. *de verborum obligationibus numero* 4. & latè exornat Pet. Fab. *lib.* 3. *ſemeſt. cap.* 11. & nemine relato, (ut Gallis mos eſt) ſibi uſurpat Cujac. *in dict. l. ſi filiusfam.* 78. *de verb. obligat. & lib.* 17. *obſervat.* 5. *& libro* 16. *quæſtione Papinian. in dict. l. etſi maxime*, Donel. *in dict. l.* 78. *numero* 8. Qui aiunt, quod etſi in legatis, ut in ſtipulationibus capacitas ſervi, ex capacitate domini reguletur *princ. Inſt. de ſtipulat. ſerv.* fuit tamen Juliani regula intro
8 ductum. † Ut in legatis ſervis relinquendis, præter domini capacitatem, illud quoque ad eorum validitatem, conſideretur, ut res quæ legatur talis ſit, quæ ſervo ſi liber eſſet legari utiliter potuiſſet, *l. debitor.* 82. §. *ſervo de legat.* 2. cujus regulæ memor Papinian. *in dict. l. etſi maximè*, ait ſervo ad fundum domini viam legari non poſſe. Quæ regola in contractibus admiſſa non fuit; & ideò ad fundum domini rectè viam ſtipulari potérit, ut in dictis juribus. † Ratio eſt, quia 9
contractus ſive purè, ſive ſub conditione celebrati, ſtatim vires accipiunt *l. is cui* 41. *de obligationibus dict. leg. filius familias* 78. *de verborum obligation. l. uſuſfructus* 26. *de ſtipu. ſerv l. quæ legata* 18. *de regulis juris*, 9. *ex conditionali de verborum obligationibus*, in legatis verò contra ſe habet, quoniam eorum illa eſt natura, ut in eis, non tempus teſtamenti, ſed dies cedentis legati inſpiciatur; *l.* 5. *D. quando dies leg. l. filius* 11. *D. ex quibus cauſ. in poſſeſſ.* cum latè traditis à Petr. Fab. *in dict. l. quæ legata*, Anton. Fab. *libro* 15. *conjectur. cap* 6. *&* 7. Ovald. *libro* 9. *Donnell. cap.* 6. *littera* C. Covarruv. *in practic. quæſtione* 39. † Qua de cauſa cum con- 10
tingere poſſet, ut qui tempore teſtamenti erat ſervus; cuique adſcriptum erat legatum viæ ad Domini fundum, die legati cedente, inveniatur liber, & fundum non habens, legatum erit inutile, *l.* 1. *ff. communia prædiorum.*

Hæc interpretatio, uſque ad noſtram ætatem 11
communi calculo admiſſa & paſſim recepta fuit à noſtris præceptoribus. Verùm ego ei nunquam adquieſcere potui, & reminiſcor equidem cum à Doctiſſimo, eruditiſſimóque præceptore meo D. Joan. de Solorzano (quondam hujus ſcholæ Veſperorum juris antecessore, nunc in Peruano Regno regio Senatore) eam exciperem adhuc puer, in Codicis manuſcripti margine aliquas præcoces ratiunculas appoſui, quibus ab ea diſcedere cogebar, quas nunc maturiores reddam.

Prima igitur ratio ſit, quod non conveniat hæc 12
interpretatio rationi ipſi à Papiniano aſſignatæ, qui ex eo legatum viæ ſervo relictum non valere ait: quia quando relinquitur inſpici debet, an ſi libero facto, tunc temporis ei adquireretur, non autem quod tempore cedentis legati poterat eſſe liber, & fundum non habere; aliàs ſequeretur, ut ſi ita legaretur via ſervo, *dum in ſervitute eſſet, vel quandiu ſervierit, l. ſervo alieno* 113. *de legat.* 1 *l. filio* 42. *de condition. & demonſtrat.* quo caſu timor manumiſſionis, vel conſecutionis libertatis jam erat ſublatus, diceremus valere viam. Hoc tamen eſt contra Papinianum, qui in omnem eventum, inutile cenſet tale legatum. Et cum Marcellus notaret Julianum *in dict.* §. *ſervo*, qui regulam illam induxerat, ut id legari ſervo poſſet, quod ipſe liber factus capere potuiſſet, pro ſe adduxit, potuiſſe legari eidem *quamdiu ſerviat.* At eam adnotationem Paulus *in dict.* §. *ſervo*, (ſubaudiens Marcellum ejus ſententiæ Auctorem *in dict. l.* 113.) calumnioſam vocat, quoniam aliâ ratione conſiſtit legatum, de qua *infra* dicemus; ergo non fuit ob id quia potuit eſſe liber tempore ceſſionis legati, aliàs non rectè argueret Paulus contra Marcellum, cum Marcelli ad Julianum nota optimo jure procederet.

Secunda ratio, quâ moveor eſt, inauditum videri 13
legatum inefficax effici, propter caſum fortuitum manumiſſionis, quem veroſimile eſt non eventurum, licet autem legatum inutile reddatur propter vitium præſens, *l.* 1. *D. de regula Caton.* nunquam autem inutile redditur, quia die cedentis legati ille caſus eveniret, alias ſequeretur nullum legatum valere: quia tempore ceſſionis, aut adquiſitionis legatarius poſſet eſſe mortuus, vel deportatus, vel res ipſa extincta; & eo modo poſſemus dicere, valere legatum viæ, quia tempore ceſſionis ſervus poteſt eſſe liber, & prædium habere *argument. l. ſi deportati* 7. ibi; *niſi vivo teſtatore alienaverit*, *l. etiam* 17. § 1. *de legat.* 3. juxta eam interpretationem, quæ habet, ſervo prædium habituro ſervitutem legari poſſe, *leg. ſi ſervus* 81. *ff. de adquir hæredit.* ubi ſervus manumiſ-

ſus adquirit, quod in teſtamentis præcipuum debet
eſſe cùm in eis benignior interpretatio facienda ſit,
leg. In teſtamentis 12. *de regul. jur. leg. quoties* 12. *de
reb. dub.*

14 Tertia ratio eſt, quoniam ſi in legatis inſpiceretur
magis dies cedentis legati, inutile eſſet legatum
quando à filio, aut ſervo hærede inſtituto, patri le-
garetur, aut domino & è contra valuiſſet, quando à
domino, aut patre hærede relinquitur filio, aut ſervo:
quod falſum eſt, imò tunc valet, quando à ſervo hæ-
rede legatur domino, non tamen quando à domino
hærede legatur ſervo, *l. à filio* 25. *l. quæſitum* 91. *D. de
leg.* 1. *l. cum legato* 17. *ff. quando dies leg. l. ſi à ſervo* 10.
ff. ad leg. Falc. §. *an ſervo inſtitut. de leg.* ubi Pichard.
Oſvaldus *ad Donell. lib.* 8. *comm. cap.* 24. *littera H.* Cu-
jacius *lib.* 17. *digeſt. Jud. in dict. l.* 91. *& lib.* 36. *in d. l.
cum legato.* Quia jus non patitur, ut ſit idem hæres, &
legatarius, ſiquidem mediante adquiſitione pater, &
filius censetur una perſona, *l. fin. C. de impub.* tradit Paſ-
chalis *de effectibus patriæ poteſt.* 1. *part. c.* 3. *&* 4. *part.
c.* 1. Antonius Pichardus *de adquirend. hæredit. c.* 15. &
cùm ſtatim hæredi, per filium legatum adquiratur, in
eadem perſona legatum concurreret & hæreditas, &
quamvis die legati cedente, filius non ſit in poteſta-
te patris, neque item ſervus ſit liber, legatum non
confirmabitur, quia ab initio fuit inutile, *l.* 1. *ff. de reg.
Cato.* Quod tamen contra erit, quando à filio patri
legatur, vel à ſervo domino, quia idem & legatarius,
& hæres non eſt nunc, ſed pater, vel dominus tantum
eſt legatarius, neque eſt hæres quouſque ejus juſſu
adeat hæreditatem, juxta *l. qui in aliena* 6. *ff. de adquir.
hæred.* igitur ſi antequam filius adeat, emancipetur,
vel ſervus liber fiat, tunc pater vel dominus ſeparatim
ſibi legatum habebit, & filius aut ſervus hæredita-
tem. Quod tamen evenire non poſset ſi dies legati
cedentis attenderetur.

15 Ex quibus jam paulatim manu ducti ad veram ra-
tionem differentiæ, & interpretationem pervenimus.
Exiſtimavi ſemper hujus rei veram, & genuinam
differentiam propoſuiſſe Paulum *in dict. l. debitor* 82. §
ſervo, de leg. 1. in illis verbis: *Cum ſervo alieno aliquid
in teſtamento damus, domini perſona ad hoc tantum inſ-
picitur, ut ſit cum eo teſtamenti factio, cæterum ex per-
ſona ſervi conſtitit legatum, & ideo rectiſſimè Julia-
nus ait, id demum ſervo alieno legari poſſe, quod ipſe
16 liber factus capere potuiſſet.* † Quorum ſenſus eſt, quod
licet in legato, neceſſaria ſit capacitas domini, ea ad
hoc tantum proficit, ut capacitatem præſtet ſervo, &
habilem faciat, ut ei poſſit legatum relinqui, at poſt-
quam jam hac capacitate eſt ſervus perſonatus, per-
ſona ſervi in conſideratione eſt: quia in eo legatum
conſiſtit, & ex ſua perſona vires capit, antequam
domino acquiratur, quo tempore ſervus ipſe habilis
debet eſse, ut ita poſſit in ſua perſona tale legatum
conſiſtere. Cujus rationis fundamento Julianus re-
ctiſſimam illationem deduxit, id demum ſervo alieno
legari poſse, quod ipſe liber factus capere potuiſset:
unde cum ſervus non poſſit habere prædium, quan-
do ei viæ aut alterius ſervitutis legatum relinquitur,
etiamſi liber factus eſset, cum incapax ſit talis legati,
in ſua perſona vitiatur. Quæ fuit ratiocinatio Juliani,
quâ motus introduceret talem regulam, ut demonſ-
trant illa verba: *Et id eò rectiſſimè Julianus ait.* Item
& exemplum *in principio d.* §. *ſervo*, propoſitum, ubi
quod domino inutiliter legaretur, ſervo legari poteſt:
quia ex ſervo vires accipit, & in eo conſiſtit, & po-
terit forte die legati cedente liber eſse, & ſibi acqui-
rere. † Item facit, & refutatio Marcelli, qui Ju-
17 liani ſententiam nimio notandi ſtudio male calluerat,
ut diximus *ſuprà*: nam ita argumentabatur, ſi lega-
tum relictum ſervo non valet, niſi ſi ipſe liber factus
capere poſſet, ſequeretur poſſe ita legari eidem, *quan-
diu ſerviat*, quo modo evaneſcit dicta Juliani doc-
trina (ſic enim intelligo illa verba: *Calumnioſa eſt
enim illa adnotatio, poſſe legari ſervo, & quandiu ſer-
viat*, non ut Cujacius exiſtimat *dict. lib.* 10. *quæſt. Paul.*
Marcellum ita argumentum propoſuiſſe; non poſſe
ſervo legari ita, *quandiu ſerviat*) nam cum ex mente
teſtatoris, ſemper in ſervitute manere debeat nun-
quam inſpiciemus, an liber factus capere poſſit, &
ita valeret legatum. † Huic enim calumnioſæ adnota- 18
tioni ſatisfacit idem Paulus aſſerens, vires ſemper
accipere legatum ex perſona ſervi, quaſi dicat, quod
cum perſona ejus attendatur ſemper & omnino, ad-
huc tamen etiamſi in ſervitute manere debeat, inſ-
picietur, an capax effectus acquiſitionis potuiſſet
ſibi acquirere, id eſt, ſi liber factus poſſet legatum 19
agnoſcere. † Quæ omnia contra ſe habent in ſti-
pulationibus, propterea quod ſervi ſtipulatio non ex
ſua, ſed ex domini perſona provenire videtur, nam
licet ſervi facto, & miniſterio peragatur, domini ta-
men cenſetur, ita ut nunquam in ſervi perſona conſi-
ſtat, alias enim ſi ſervus aut filius familias ſtipularen-
tur illud, quod in ſua perſona conſiſteret, neque ad
dominum aut patrem pertineret, ita inutilis ſtipula-
tio reddetur, quemadmodum ſi extraneo ſtipulati eſ-
ſent, *l. quod dicitur* 130. *de verb. oblig.* Ubi verò ſervus
ſtipulatur, non ita ſtipulatur ſibi, ut quis dicat ipſi
quæſitam obligationem, mediante ſua perſona ad do-
minum tranſire, ſed recte ſtipulatur domino, ubi
certum eſt, nec ſtipulationem, nec obligationem ul-
lam in perſona ſtipulantis poſſe conſiſtere, etiam na-
tura, cum id non agatur, ut ei quidquid oblige-
tur, ita à perſona ſua ſeparatur, ut per ſe ipſum poſtea
patri quæratur; ſed ut omne illud ſtatim domino,
aut patri acquiratur abſque eo quod aliquo tempore
in ſua perſona conſiſteret, tanquam ſi ipſe dominus
aut pater ſtipulati eſsent, ut in alio propoſito notat
Donellus *in l. ſtipulatio* 38. §. *alteri n.* 23. *de verb. obli-*
gat. † Hocque præſupponit, quod ſolet dici, quod- 20
cunque ſtipulatur is qui in alterius poteſtate eſt, pro
eo haberi ac ſi ipſe, hoc eſt, dominus, aut pater fuiſset
ſtipulatus, *l. quodcunque* 45. *de verb. oblig.* & hoc mo-
do legimus apud Juſtinianum, filij vocem, tanquam
vocem patris intelligi, & eum qui in alterius poteſ-
tate eſt, patris vel domini voce loqui §. *ejus* 10. *&*
§. *poſt mortem, Inſtitut. de inutil. ſtipulat.* At quomodo
Dñs ſtipulatus dicetur, ubi alius ſtipulatus eſſe con-
ſtat: Quod diceremus ſi in perſona ſervi ſtipulatio
conſiſteret. † Ratio autem hujus rei videtur eſſe quod 21
cum ſtipulationes ad hoc inſtitutæ ſint, ut unuſquiſ-
que acquirat quod ſua intereſt *d. l. ſtipulatio, &* §. *al-
teri, Inſtitut. de inutilibus*, & ideo quodcunque geri-
mus niſi ex noſtra perſona initium obligationis ſu-
mat, inanem actum efficiemus, *leg. quodcunque* 11.
de oblig. cum inter ſtipulantem, & promittentem ne-
gotium contrahitur, *l. inter* 83. *de verbor. obligat.* &
ea ratione ſervus, etſi domino ſtipuletur videtur tan-
quam ſi dominus ipſe id eſſe ſciſſet, *l. dominus*
30. *ff. illo tit.* † Neque intereſt ſervus ſibi, vel do- 22
mino ſtipuletur, *l.* 1. *de ſtipulatione ſervorum*, non
ſervus veluti inſtrumentum eſt domini, ut dixi, neque
adhuc in perſona ſervi conſiſtet ſtipulatio, *l. ſed ſi ſibi*
11. *de ſtipulat. ſerv.* ubi quando ſervus communis ſti-
pulatur ita, *primo, aut ſecundo*, vitiatur ſtipulatio,
quia ignoratur in quo eorum conſiſtat. † Quod non 23
militat in legato, quia cum ſervo relinquitur, verba
& mentem teſtator dirigit in ſervum, & ſuam perſo-
nam elegit, licet ſciat per eum ſuo domino poſtea
acquirendam, & ita conſiſtit in ejus perſona, quæ
in hoc principalis eſt, & attenditur juxta ſuprà dic-
ta, alioquin ſi in ejus perſona non conſiſteret, ceſ-

ctus

ctus *ſuprà* notati in tertia ratione non haberent locum, & ſervo datum legatum Domino adimi poſſet contra *l. legatum 21. de adimen leg.* Item quoniam non poſſet legatum relictum ſervo, novo Domino quæri, jam die cedentis legati alienato, ut *in dict. l. debitor, §. ſervo*, quod tamen eveniret ſi in ſua perſona non conſiſteret, *dict. l. filius familias 78. de verbor. obligat.*

24 Sed iis adverſatur obſcura Mæciani ſententia *in l. etiam 17. §. 1. D. de legat.* ubi ait ſervo habenti prædium ſervitutem legari poſſe. Cujus difficultas noſtrorum exercuit, & cruciavit ingenia, ut conſtat ex Accurſio *ibi*, & Cujac. *in dict. l. etſi maximè*, ſed illam interpretationem à multis receptam vidi, ut verbum *habenti*, licet in tempore præſenti conceptum ſit, accipiatur pro futuro, ita ut hunc ſenſum habeat, quod ſervo ſi fundum habuerit, poſſit ſervitus legari, ut *in l. ſi ſervitus 23. §. fin de ſervit. urban. l. Labeo 10. de ſervit. ruſt. l. exiſtimo 98. de verbor. obligat.* Quod colligitur *ex eodem l. etiam in princip.* ubi traditur ea quæ futura ſunt rectè legari poſſe, ut inſula in flumine enata; ubi vox illa *enata*, ad futurum reſpicere debet, alioquin ineptum erit Iuriſconſulti exemplum niſi accipiatur pro *enaſcitura*, atque ea eodem themate retento loquutum fuiſſe *in dict. §. 1.* indicat verbum *quoque, argum. l. 1. ibi interpoſitam, Codic. de legibus, juncta gloſſ. ibi verbo juſque verſ. & dic.*

25 † Nec eſt inſolens in jure, ut verbum temporis præſentis pro futuro accipiatur, ut in eleganti ſpecie accepit Tryphon. *in l. filius 27. §. ſi quis ex certa, juncto §. ſeq. D. de lib. & poſthum.* ubi rectè notavit Accurſ. *verbo natum*, qui ex Azonis ſententia exponit, id eſt, *naſciturum*, juxta *dict. l. etiam §. 1.* ſequuntur Dyn. Goffred. & Alber. *in dict. l. etiam.* Quemadmodum tempus præteritum pro futuro ſolet accipi, *l. verbum erit 123. de verb. ſignific.* Quæ interpretatio tamdiu ſuſtineri poteſt, donec alia melior inveniatur.

CAPUT XV,

Servos proprios hodiè, etiam ſine libertate inſtitui poſſe. Juſtinianus ab argumentis Anton. Fabri vindicatus, varia jura explicata.

SUMMARIUM.

1 *Servi proprij ſine libertate hæredes inſtitui non potuerunt ante Juſtin.*
2 *Quis dicatur ſervus proprius?* & n. 6.
3 *Antinomia*, l. 4. D. de uſufruct. & l. rectè dicimus, de verbor. ſignificat. *remiſſivè explicata.*
4 *Uſufructus magis ſpectat ad accidentia, quam ad ſubſtantiam.*
5 *Uſusfructus imago quædam dominij eſt.*
7 *Ratio quare ſervus proprius, niſi cum libertate non inſtituebatur*, & n. 8.
9 *Jure Conſultorum diverſæ ſectæ circa inſtitutionem ſervi proprij ſine libertate*, & n. 10.
11 *Juſtinianus etiam ſine libertate ſervum proprium inſtitui poſſe ſancivit*, & n. 13. 14. & 15.
12 *Anton. Fabri argumenta contra deciſionem hanc Juſtiniani*, & num. ſeq.
16 *Contra eundem aliæ adducuntur pro Juſtiniano.*
17 *Juſtinianus non introduxit de novo, ut ſervus conſequatur libertatem, ſi hæres ſine libertate inſtituatur*, & n. 19.
18 *Attilicinius vetus Jure conſultus primus ejus ſententiæ Auctor.*
20 *Num à jure abhorreat ratio contraria propter Juſtin. conſtitutionem*, & n. 25.
21 *Inter ipſos I. C. variæ ſententiæ, & ſectæ.*
22 L. adeo, §. cum quis de adquir. rer domin. *explicatur remiſſivè.*
23 L. Minicius de rei vend. *cum aliis.*
24 *De diſputatione Jure Conſultorum.*
26 *Conſuetudo debet eſſe rationabilis.*
27 *Multoties propter humaniorem rationem à juris ſtricta ratione receditur*, & numero 28. & 29.
30 *Hæreditas principalior eſt, quàm libertas, quando ſervus inſtituitur*, & n. 31.
32 *Pretioſius cedat plerumque viliori.*
33 *Poſt Juſtinian. ſervus ſine libertate eſt hæres neceſſarius, etſi manumittatur voluntarius*, & n. 34.

ETsi ſervi ex antiqua juris regula inſtitui potuerint, proprij tamen ſine libertate ad hæreditatem dominorum pervenire non potuerunt, *l. 3. l. quoties 9. §. ſi quis ita, & §. ſervus cum libertate, l. ſervum 30. ff. de hæred. inſtit. princip. Inſt. eodem. Princip. & §. idem inſtitut. Quibus manum. non licet §. ſed ſervus Inſt. quo teſtamento tutores*, explicant Doctores *in dict. jur.* Connan. *lib. 10. comment. cap. 5. num. 4.* Duaren *ad titul. de hæred. inſtit. cap. 2.* Donel. *lib. 6. comment. c. 17.* ubi Oſvaldus *littera F.* Antonius Faber *in Juriſprud. tit. 6. princ. 6. illat. 1. & ſeqq.* Schiford. *lib. 3. tractat. 19. quæſtione 4.* Merillus *ad deciſiones Juſtin. in l. penult. C. de neceſ. ſervis* D. Melch. de Valentia *epiſtola quinta exercitat. 8.* 1

2 † Proprius autem ſervus dicitur, in quo pleno jure ſolidam habemus proprietatem, vel etiam nudam, alio uſumfructum habente, docet Iuſtinian. *in d. princ. & §. alienus, Inſtitut. de hæred. inſtit. & I.C. in l. rectè dicimus 25. de verborum ſignificat.*

3 († Cui non obſtant. *l. 4 in princip. de uſufruct. l. qui uſumfructum 58. de verbor. obligat. l. ſi alij 59. de uſufruct. leg. l. Mævius 66. §. fundo, de legat. 2.* ex traditis à Morla *in emp. tit. de ſervit. quæſtione 1. numero 10.* Cujac. *lib. 17. quæſt. Papin. in l. 23. §. 1. de uſufruct.* Spino *de teſtament. gloſſ. 13. num. 25.* Anton. Pichard. *in princ. Inſtit. de uſufruct. numero 17.* Caſtillo *de uſufruct. libro 1. cap. 32.* Donell. *9. comment. cap. 9.* ubi Oſvald, *littera C.*

4 † Uſusfructus non tam ad dominium, & rerum ſubſtantiam pertinet, quam ad ſervitutem, & qualitatem, & quædam ipſarum rerum accidentia, *l. 1. de ſervit. juncta l. quid aliud 84. de verbor. ſignificat. l. 1. §. 1. D. ad Sillan. l. ſi à reo 70. §. ſi reo, de fidejuſſor.*

5 † At quia imaginem quandam; & in multis juris articulis dominij inſtar obtineat, dominij etiam appellatione comprehenditur, ut notant *proximè* relati, & Tiraquellus *libro primo, de retractat. §. 1. gloſſ. 7. numero 55.*

6 † Neque proprietarius nudus ob id ſervo ita libertatem dare impediebatur, nam rectè poterat: verum uſufructuarius, tamdiu eo ſervo utebatur, donec duraret uſusfructus, *dict. l. quoties, §. fin. l. 1. §. ſin autem proprietatem, Codic. comm. de manumiſſ.* explicat Anton. Pichard. *in dict. princ. inſtit. de hæred. inſtitut. numero. 22.*

Ratio autem quare à dominis ſervi inſtitui niſi cum libertate non poterant, triplex aſſignatur ab Hotmam. *in dict. princip. de hæredit. inſtit. enum 2.* quas repetit Oſvald. *ſupra d. littera F.* Anton. Faber *dict. princip. 6. illat. 1. & 2.* Schifordeg. *dict. quæſtione 4.*

7 † Quibus omiſſis illa mihi magis accommodatior videtur, hæredis ſcilicet nomen, nihil aliud ſignificare, quam Dominum

(*fin inſtitut. de hæredum qualitate, l. qui pecuniam*
21. de ſtatulib l. hæreditate 19. *§. pater ff. de caſtrenſi,*
Feſtu *in verbo hæres,* & ſi fides pluribus danda ſit,
deductum fuit à verbo *herus,* ut poſt Accurſ. docent
Giphan. *in Rub. de adquirend. rer. dom. n. 5. & ſequent.*
& alij relati à Pichard *de acquirend. hæred. cap. 2. n. 2.*
unde apud Plaut. *in Bachid act. 4. ſcen. 8. & in Moſtel.*
act. 1. ſcen. 3. exhæredem leges pro eo qui deſiit eſſe
dominus: & ideò Prætor hæredem facere non potuit:
quia non potuit dominum *§. quos autem, Inſtit de bo-*
nor poſſeſſ. ubi Anton. Pichard. *num.* 12. Oſvaldus *lib.*
9 15. Donel. *cap. 46. littera L.* † Unde cum nihil tam
contrarium ſit, quàm dominus eſſe, & ſervus, im-
poſſibile eſt, ut ſervus in eodem ſtatu manens, cùm
non acceperit libertatem, dominus efficiatur eodem
tempore, qui repræſentet defunctum: cum in ſua
perſona nihil hæreditatis tunc conſiſtere poſſit, *l. 1. de*
jure delib. præcipuéque cum hæreditas ſit nomen ju-
10 ris, quod in ſervilem perſonam non cadit. † Quam
partem & ſententiam complures ex Iure Conſultis
ſequuti ſunt, licet alij fuerint diſſidentes, & repug-
nantes, ut Juſtinianus docet *in d. princ. de hæred. inſt.*
& in l. penult. Cod. de neceſſariis ſervis, ibi: & tanta
inter veteres exorta eſt contentio, &c. quod multis ju-
ris in locis animadverti ſolet, ut notat Merillus. *l. 1.*
11 *obſerv. c. 2. & decimo infra.* † Morique ſunt contrariæ
partis aſſertores, non ſine ratione, quod non ſit vero-
ſimile, eum quem hæredem ſibi dominus elegerit, ſi
prætermiſerit libertatis dationem, ſervum remanere
voluiſſe *§. idem juris inſt. quibus manu. non licet,* quam
conjecturam extorquet libertatis favor, cujus cauſa
ſemper fuit omnibus favorabilior, *l. libertas* 122. *ff.*
12 *de regulis juris cum aliis.* † Sed hanc contentio-
nem, ſua conſtitutione ſuſtulit Iuſtinianus, ſta-
tuens, ut etiamſi teſtator libertatem ſervo non
aſſcripſerit, nihilominus ex ipſamet hæredita-
tis datione, & libertatem, & hæreditatem con-
ſequatur, ut conſtat ex *dict. l. penult. d. princ & d.*
§. idem juris, ubi aſſerit à ſe id inductum: nova hu-
manitatis ratione, cum tamen *in d. princ. de hæred.*
inſtit. non per innovationem, ſed quia æquius viſum
13 fuerat fateatur. † Cujus rei occaſione Anton. Fab.
dict. illatione 2. & 3. Interpretis notiſſimos egredi-
tur terminos. acerbè Iuſtinianum perſtringens, quaſi
efficaci, & inepta ratione motus, jus vetus emen-
daverit, & mutaverit. Rationes autem quibus mo-
vetur Faber hæ ſunt.

14 *Prima,* quod fateatur neceſſe eſt, jus vetus; quod
ante Iuſtinianum obtinuit in contrarium, à ratione
15 abhorruiſſe. † *Secunda,* quòd cum libertas ſit quid
majus, & principalius hæreditate, debuit nominatim
dari, non verò ſub nomine hæreditatis, præſertim
cum potuerit libertas utiliter data eſſe, non tamen
hæreditas, puta ſi libertas non niſi per fideicommiſ-
ſum, hæreditas autem directo daretur. Ex quo ſequi-
tur, non eſſe bonam conſequutionem, ſi quis dicat
cum Imperatore, fuit Stichus hæres ſcriptus, ergo
& liber, quia poſſet liber eſſe & non valere datio hæ-
16 reditatis, *argum. l. qui filio* 38. *§. 1. ff. de hæred. inſtit.* †
Neque rationem illam, ſervi tutoris dati, quâ utitur
Iuſti. alicujus eſſe momenti ait Fab. cum etſi ita jus
eſſet, ut ſi quis ſervum ſuum tutorem liberis dede-
rit, quamvis ſine libertate ex ipſamet tutelæ datione
libertas data intelligatur, *§. 1. inſtit. qui teſtamento*
tutores, cum notis à nobis ſuprà cap. 7. non eſt bona
ratiocinatio, cum in tutela comparatum ſit ita jus,
non ſolùm favore libertatis, verum & pupillorum, at
in hæreditate ſolius hæreditatis favor verſatur. Hæc
Ant. Fab.

Quæ difficultates, ſeu potius calumniæ tanti eſſe
17 non debent, ut cum eo adverſus Imperatorem arma
ſumamus, hoc enim apertè eſt magis, jus calumnia-
ri, & verba captare, quàm Interpretis munus obire,
quæ enim interpretatio eſt propter duas, aut tres
argutiolas, illico in verba irrumpere injurioſa, vel
contra miſerum Tribonianum, vel receptam lectio-
nem? Apage, non opus eſt nobis nimium lectore
guloſo. Iſthuc eſt ſapere, non modò quæ ante pedes
eſt explicare, ut Terentij verba detorqueam, ſed
quæ difficilia ſunt, & inacceſſa. Quare non imme-
rito de Antonij Fabri intrepida audacia conqueritur
Oſvaldus *ſuprà dict. cap. 17. littera F.* qui breviter ejus
rationes diluere tentat, quas Fabri ſimia Schiforde-
gerus eas refellere procurat *dict. quæſt.* 4 Verum ultra
omnes adverſus Fabrum agam, & Iuſtinianum maxi-
mâ fuiſſe ratione motum contendam, ſi prius admo-
vero ipſum induxiſſe, ut libertas data intelligeretur
ex hæreditatis datione, etſi nulla ejus expreſſio in
teſtamento animadverteretur, ex rationibus in dictis
juribus allatis, quibus adſtipulatur, *l. 3. titul. 3. p. 6.*
† Hoc tamen non per innovationem à Iuſtiniano 18
introductum eſt, id eſt, ut novam & à ſe excogitatam
ſententiam proponeret, quæ nulli unquam placuiſſet,
ſed cum vetus fuiſſet de hac re altercatio, & quæ
nondum erat vera ſententia ſopita, illam partem
elegit, & confirmavit. † Cujus antea autor fuerat 19
Attilicinius, de quo plurima mentio eſt apud Paulum
in l. ſi unus 27 ff. de pact. l. poſtquam 43. de pet. hær. in
l. & Attilicinius 35. ff. de ſerv. reſt. l. Plautius 49 ff. ad
leg. Fal. † Quam ſententiam novo argumento, novâ- 20
que humanitatis ratione confirmavit, non eſſe veriſi-
mile, ſtatuens, eum quem hæredem ſibi elegit te-
ſtator, ſi prætermiſerit libertatis dationem, ſervum
remanere voluiſſe, & neminem ſibi hæredem fore,
obſervant Mynſingerius, Pichardus, & cæteri *in dict.*
princ. de hæred. inſtitut. † Unde non rectè arguit Fa- 21
ber, ex dicta conſtitutione ſequi, rationem, quæ in
contrarium obtinebat, à jure abhorrere: nam id etiam
conſiderari poteſt in omnibus altercationibus Iure
Conſultorum, ubi fori diſputatio interveniſſet, vel
diverſæ ſectæ Auctores, ab aliis diſſentirent, quorum
poſtea ſententia, vel reprobata, vel admiſſa fuit. † 22
Nam quis mediocriter in jure verſatus ignorat, ab
ipſomet civilis juris exordio Iure Conſultos cœpiſſe,
contrariis rationibus de jure certare, itaut de eadem
re, aliter Bruto, aliter Scævolæ, vel Manilio placue-
rit, & eas diſſenſiones poſtea auxiſſe Capitonem, &
Labeonem, in diverſas ſcholas abeuntes, qui longa
ſucceſſione diverſas ſectas habuerunt, ut conſtat ex
l. 2 in fin. de origine jur. & nos dicemus *in diſputatio-*
ne de partus uſucapione lib. 3. in principio, & videre li-
cet in multis Pandectarum exemplis † Ut *in l. adeò 7.* 23
§. cum quis ex aliena 7. D. de acquirendo rerum do-
min. Quam explicat Anton. Pichard. *in §. cum aliena*
21. Inſtitut. de rerum diviſione Donel. *lib. 4. comment. c.*
12. Merillus *lib. 1. obſerv. cap. 21.* † Et *in l. Minitius 61.* 24
de rei vindicatione (quam explicat Oſvaldus *ad Do-*
nellum dict. c. 12. littera C.) & *in l. 1. §. ſed an fine, de con-*
trah empt. l. empt. l. quidam referunt 14. de jure codicil.
l. non amplius 26. §. cum bonorum, de legat. 1. l. Labeo
7. §. Servius de ſuppellect. leg. l. ſed ſi 26. de acquir. rer.
domin. l. 3. §. Neratius de acquirend. poſſeſſ. l. cum qui cer-
tarum 138. de verb. oblig. cum aliis infinitis, quæ refert
Balduinus *in §. & poſt multam inſtitut. de rerum divi-*
ſione, Merillus *dict. l. 1. c. 1. cum ſequent.* & noviſſimè
eruditè, & eleganter D. Petrus Valeſco *de rixis Juris*
Conſul. per totum. † Et tamẽ frequens eſt in jure, ut poſt 25
diſputationem ſæpius agitatam, Iure Conſulti in una
ſententia acquieſcerent, ut inſinuare videtur Ulpianus
in l. 1. §. Conventionis, ff. de pactis, ibi: *Ita & qui ex di-*
verſis animi motibus in unum conſentiunt, id eſt, in
unam ſententiam decurrunt. Quod ut deſignarent illo
verbo utebantur *placet, obtinuit, & ſimilibus, l. verus*
68. de uſufructu, l. quæro 32. §. fin ff. de teſtamentaria tu-

tela

telæ, *l.* 4. *de liberis & poſthumis*, *l. penult. de leg.* 1. *l.*
3. *de condit & demonſtr.* & patet ex quinquaginta deci-
ſionibus, quas in ſuo Codice ſparſit Juſtinianus, ubi
ſpecies multas inter juris Auctores controverſas, &
tractatas ſedare voluit, atque componere, ut ipſe fate-
tur *in* §. *libertinorum Inſtit. de libertinis*, & obſervat
26 Merillus *in notis ad eaſdem.* † At eo caſu, quo poſt
diſputationem in unam ſententiam itum eſt, vel ab
Imperatore controverſia deciſa, ineptène diceremus,
ex approbatione unius ſententiæ, aliam ab jure ab-
horrere? Hoc minimè ferendum eſt; nam ratio ali-
qua bona, & concludens eſſe poteſt, cujus contra-
ria ſit æque bona, ut in conſuetudinis natura vide-
27 mus. † Quæ requirit, ut ſit rationabilis *cap. finali
extra de conſuetud.* cum tamen contraria debeat eſſe
legi, quæ etiam ex ſua natura expoſtulat; ut ſit etiam
rationabilis, *cap. erit autem* 4. *diſtinct. facit*, *l. exigen-
di* ubi Accurſ. *verbo injuſtè*, *C. de Procuratoribus*, *leg.
hac lege* 8. *Cod. de pactis conventis*, *l. bona fides* 31. §.
28 *incurrit*, *ff*, *depoſiti.* † Quis enim non videt, multas
ſententias, variis principiis, & rationibus ex jure pe-
titis, fulciri poſſe, quæ tamen licet veræ ſint, adhuc
non admittuntur, propter aliquam humaniorem, &
29 benigniorem, quæ in contrariam inclinat rationem. †
Ut colligi poteſt ex *l. ita vulneratus* 31. *in fin. ff. ad le-
gem Aquil. l. ſunt perſonæ* 43. *de religioſis*, *l. ſi tibi* 20. *ff.
ſi certum petatur l. ſi ita* 13. *de liberis & poſthumis*, *leg.
30 poſthumus* 12. *l. filio* 17. *de injuſto rupt.* † Et præcipuè
ratione libertatis. *l. generaliter* 24. §. *ſi quis ſervo*, *ff. de
fideicomm. liber* §. *fin. Inſtitut. de donatio.* cum aliis quæ
retulit idem Anton. Faber. *ſuprà titul.* 3. *princ.* 1. *illat.*
4. Anton. Pichard. *in princ. Inſt. de eo cui libertat. n.* 19.
Revard. *in l. quoties* 20. & *in l.* 122. *ff. de regulis juris*,
ex quibus patet, quod quamvis apud Jure Conſultos
receptius fuerit, ut ſine libertate non potuiſſet ſervus
inſtitui, ſine reprehenſione tamen potuit Juſtin. no-
va humanitatis ratione adinventa contrarium
ſtatuere.

Neque obſtat dicere, principaliorem eſſe liberta-
31 tem hæreditate, quia longe verius eſt contrarium.
Cum in teſtamentorum conſervatione publicata uti-
litas verſatur, *l. vel negare*, 5. *ff. quemadmod. teſt. aper.*
quia teſtamentum eſt juris publici non privati, *l.* 3.
D. de teſtament. (ut reprobata interpretatione Revar-
di *lib.* 5. *variar. cap.* 12. notat Oſvaldus *lib.* 6. *Donel.
cap.* 5. *littera L.*) jus autem publicum eſt quod ad
ſtatum Reipublicæ pertinet, *l.* 1. §. 1. *ff. de juſt. & jure.*
Hoc tamen in datione libertatis non conſiſtit. † Et
32 reſpectu teſtatoris, plus eſt æſtimanda hæreditas, quàm
libertas, in illa conſiſtit teſtatoris honor, ut cum
hærede decedat, & ne alias injuria afficiatur, §. 1. *In-
ſtitut. quib. man. non lic. cum vulg.* in hac autem ſolius
ſervi conſideratur favor, nam multi ſervo impone-
re libertatem non recuſabunt, quod tamen non fa-
cient, ſi eis ſua bona tenerentur concedere. Unde
propter hæreditatem fit ſervus liber, non verò fit
hæres propter libertatem, cum enim teſtator ſervum
inſtituit, eo motus creditur dediſſe libertatem, ut
eum hæredem, & ea cauſa lex Ælia Sentia permiſit
in fraudem creditorum, manumiſſionem ejus, qui
ſolvendo non erat, & manumittere alias non pote-
rat, niſi hoc faceret in teſtamento eum inſtituendo
ſervum; ut *in d. titul. Quibus man. non licet*: ergo
non ſervi aut libertatis gratia, ſed magis teſtatorum,
33 & hæreditatis quæ magis attenditur. † Et quamvis
daremus libertatem pretioſiorem eſſe, quod nega-
mus, plerumque ſolet, quod pretioſius eſt cedere
viliori §. *ſi tamen* 28. *de rer. diviſio.* *l. cum aurum* 19.
§. *perveniamus*, *l. ſi quando* 29. *ff. de auro & arg.* Qui-
bus adjicies, quod ſi pupilli favore, ſervus tutor da-
tus liber cenſetur. idem in teſtatore admittere coge-
mur, cum ipſius teſtatoris favor verſatur ne ſine hæ-
rede cedat, ut *in d.* §. 1. Ultimo contra Fab. eſt *l. ſi quis*
7. *de pet. hære.* junctis quæ *ibi* ipſe notat.

Hinc ſequitur quod etſi ſervus fuerit inſtitutus ſine 34
libertatis mentione poſt novam Juſtiniani conſtitu-
tionem eo uſque hæres ſit, ut neceſſarius exiſtat, ita-
ut ſive velit, ſive nolit, adire teneatur hæreditatem
§. 1. *Inſtit de hæred. qualit.* Hoc ita accipiendum eſt, ſi
in eadem cauſa manſerit, hoc eſt, ſi manſerit ſervus
in eadem poteſtate, uſque ad domini mortem. † 35
Aliter erit, ſi vivo teſtatore manumittatur poſt teſta-
mentum, quia tunc ſuo arbitrio voluntarius adibit,
§. *ſervus autem*, *Inſtitut. de hæred. inſtitut. l. ſed ſi* 6. §.
ſi ſervum, *l. ſi ſervo*, 84. *l. teſtamento* 90. *D. eodem* ſi
verò ſervus fuerit alienatus, deſtitiſſe dominus vide-
tur à datione libertatis, & ideo jubente novo domi-
no hæreditatem acquirit, *l. quoties* 9. §. *ſervus cum li-
bertate*, *l. ſervum* 50. *ff. de hæredibus inſtituendis*, *l. quæ-
ſitum* 91. §. 1. *l. Julianus* 86. *de condit & demonſtr.*
notat Antonius Pichardus *in d.* §. *ſervus autem num.*
6.. nam ut ait in alio propoſito Seneca *lib.* 4. *de bene-
ficiis c.* 35. ibi, *Omnia eſſe debent eadem quæ fuerunt
cum promitterē, ut promittentis fidem teneas.* Quando
verò ſervus inſtituebatur, & erat alienus, tunc do-
mino ſuo acquiret in cujus erat poteſtate tempore
aditionis, etiamſi milleſimam manum ambulaverit, ſi
verò jam erat manumiſſus, ſuo arbitrio adibit, §. *alieno
quoque de hæred. inſtit. cum vulgatis*: nam in alienis
ſervis, non eſt neceſſaria libertatis datio, quin po-
tius directa inutiliter datur, *l. ſi alienum* 49. *ff. de
hæred inſtit.* *l. ſi ſervo* 20. *ff. qui & à quibus*, *l. alieno*
31. *de fideicommiſſariis hæredit.* per fideicommiſſum
tamen rectè dabitur, *leg. ſervo* 9. *Codic. de teſta-
ment. manumiſſ.* §. *penult. inſtitution. de ſingulis
rebus.*

CAPUT XVI.

Ad Scævolam *in l. uxorem* 41. §. *legaverat*
6, *ff. de leg.* 3. & *in l. prædia* 27. §. *liber-
to*, *ff. de fundo inſtructo.*

SUMMARIUM.

1 *Gades inſulæ Hiſpaniæ.*
2 *Lucius Cornel. Balbus Gaditanus primus externò qui Romæ Conſulatum adeptus.*
3 *Romæ homines provinciarum, frequentes negotiandi cauſa*, & n. 4.
5 *Species* §. legaverat hujus l. 41.
6 *Urbis appellatio muris finitur, Roma autem continentibus ædificiis*, & n. 8.
7 *Quid continetur in hoc legato in* Urbe Romana, in Patria Gadibus.
9 L. 4. de penu. l. & l. penult. §. Romæ de excuſat. tutor. & n. 13.
10 L. Mille de verb. ſignificat. *& quid ibi ſignificet* milliarium.
11 *Quid comprehendatur ſub hoc legato*, Quidquid in patria Gadibus poſſideo, & n. 14.
12 *Aliud erit ſi dicatur*, quod Romæ habeo, *& de differentia ratione.*
15 *Quid ſignificet* Calendarium.
16 *Quare in eo legato*, quod in patria Gadibus poſſideo, *non comprehendatur calendarium.*
17 *An ea clauſula comprehendatur pecunia, præſidii cauſa poſita*, & numero 18. 19. & 20. & 21.
21 *Celſi & Labeonis ſententia in l.* ſi Chorus §. 1. de l. 3. & l. pen. §. 1. de auro. *explicatur.*
23 *Proponuntur aliquæ difficultates, contra ibi datam ſolutionem.*

24 *Intellectus*

24 *Intellectus ad* l. cui quæ Romæ de leg. 3. & n. 27. & 28.

25 *Horrea intra urbem, & extra urbem fuiſſe probatur.*

26 *More receptum, ut in horreis, etiam pretioſiſſima conderentur.*

29 *Agitur de interpretaione,* leg. 4. de fund. inſtr. & n. 30. & 32. cum ſeqq.

34 *Greges, ſi paſcantur in diverſa parochia, quam Dominus habebat, cui debeantur decimæ.*

35 L. pen. §. ff. de auro & arg. *latè explicatur,* & n. 36. & 37.

38 *Antinomia quæ eſt inter* l. cum tabernam, de pignoribus cum l. debitor. ff. eod.

39 *Explicatur nove obſcura* l. prædia 27. §. liberto de fund. inſtr.

40 *Accurſ. & aliorum rejicitur interpretatio.*

41 *Alia quoque Ant. Fabri,* & n. 42.

43 *Alia Cumani in ſcholis recepta,* & n. 45.

44 *An pretium ſuccedat loco rei.*

46 *Vera & nova ad eam legem explicatio,* & n. 47. & ſequent.

50 L. qui ſitum 64. de l. 3.

1 LEGATIS his, quæ in patria Gadibus poſſidebat, Hiſpanus quidam deceſſit. Sunt autem Gades (relictis Accurſij nugamentis, qui ait Venetiis ſubeſſe (inſulæ extra fretum Herculeum in Oceano ſitæ, hodie *Cadiz* dictæ, ſeries ſæculorum armis, & divitiis, & civibus longe nobiles, à Phœnicibus paulo poſt Trojani belli tempora datæ, ſi fides noſtris, qui ex Plinio, & Strabone ita commemorant, Alderete *lib. 3. del. origen. de la lengua Caſtellana cap.* 8. & Pancirolus *lib. 2. variar. cap.* 75. Strabonis ætate, qui floruit ſub Auguſto quingentos equites habebant, qui cum in cenſu, decem millia ducatorum habere deberent, pluſquam quinque milliones continent: quæ ſumma pene incredibilis. In hac urbe (in gentis noſtræ
2 honorem dictum eſto.) † Natus eſt L. Cornelius Balbus primus externorum, qui Conſulatus honore uſus eſt, quem Romani Latio negaverunt, ut Plinij verba uſurpem *lib. 7. cap.* 43. & qui etiam primus ex exteris triomphavit. (Idem *lib. 5. cap.* 5.) ab Auguſto
3 ut ex Dione liquet *lib.* 4. civitate Romana donata † Ex hac ergo urbe civis ille Gaditanus Romæ degebat, prout illa ætate homines ita frequenter Romæ, ut colligere licet ex *l. hæres abſens* 19. *§. fin. de judiciis, l. ſi mihi* 12. §. 1. *de legat.* 1. *l. qui habebat* 101. *de leg.* 3. *l. prædia* 27. *§. fin. de fundo inſtructo:* nam ut Ariſtides à Lipſio laudatus *lib. 3. de magnitud Roman. cap.* 3. teſtatur ex omni terra, marique quidquid vel anni tempore gignunt, vel regiones ſingulæ, fluvij, lacus, artéſque item & ingenia, tum Græcorum, tum Barba-
4 rorũ proferebant: id omne Romam deferebatur. † Qua ratione frequenter negotiandi cauſa, ex provinciis, hominum in eam magnus concurſus, Seneca id notante *de conſolatione ad Helviam c.* 6. ibi, *Aſpice hanc frequentiam, maxima pars illius turbæ patria caret, ex municipiis & coloniis ſuis, ex toto denique orbe terrarum confluxerunt alios addicit ambitio, alios neceſſitas officij publici, alios impoſita legatio, alios luxuria opulentum, vitiis locum quærens, alios liberalium ſtudiorum cupiditas, alios ſpectacula, quoſdam traxit amicitia, quoſdam induſtria latam, oſtendendæ virtuti nacta materiam quidam venalem formam attulerunt, quidam venalem eloquentiam. Nullum non hominum genus concurrit in urbem, & virtutibus, & vitiis magna pretia ponentem; videbis majorem partem eſſe, quæ relictis ſedibus ſuis, venerit in maximam quidem* [illegible] † Teſtamen-
5 tum ergo fecit Hiſpanus ille, & inter cætera, quæ Mævio legaverat illud adjecit. *Et quidquid in patria Gadibus poſſideo.* Quæſitum fuit [illegible] qua ſuburbana poſſeſſio eſſet, eo legato contineretur, qui reſpondet contineri. (Poſſeſſiones hic vocat prædia ipſa, quæ plerumque ita à noſtris I. Conſultis, & bonis authoribus vocantur, ut jam pridem obſervarunt, Briſſonius *lib. 4. antiquitatum cap.* 1. *in fine,* doctiſſimus Gregorius Madera *lib. ſingul. animadv. cap.* 26. *num.* 4. & noſter Antonius Pichardus *in princ. inſtitut. de interdictis, in tractatu de acquirenda poſſeſ. articulo* 1. *numero* 14.) de ratione autem, qua motus fuerit Scævola, longe dubitatum eſt. Ideò nos ad eam referendam pergamus. † Et in primis ſciendum eſt quod, 6
& ſi muris finiatur urbis appellatio, nam ejus ſignificatio non poteſt ulterius extendi, ita ut nec promœnia comprehendat; ſi originem attendamus quæ dicta eſt, ab urbo aratri curvatura, quod in condendis, evertendiſque urbibus præcipuum fuit (ut tradit D. Iſidorus *lib. 5. ethymol. cap.* 2. Pomponius *in l. pupillus* 239 §. *urbs ff. de verb. ſignificat.* Petrus Fab. *lib. 1. ſemeſtrium cap.* 8 & 9. Revardus *lib. 2. conjectan. cap.* 7. Petrus Gregorius *lib. 4. Syntag. c.* 5. Ludovicus Cerda *ad Virg. lib. 5. Æneid. ad illud. Interea Æneas urbem deſignat aratro num.* 755. Thomas Demſter. *in Paralip. ad Roſin. lib. 1. antiq. c.* 3. qui eleganter hunc ritum variis adductis teſtimoniis explicant) † At tamen cum nomen ejuſdem 7
urbis apponatur, veluti *in urbe Roma, in patria Gadibus,* Gadéſque, & Roma, ex communi uſu loquendi, referantur ad eam hominum communionem, quæ ædificiorum congregatione, ſimul vitam degit, hinc fit, ut latior ſit Gadium, vel Romæ appellatio, & omnia capiat ædificia, etiam ultra murorum orbem conſiſtentia. † Non ergo his mœnibus finitur, Roma au- 8
tem, ſeu Gades continentibus ædificiis, ſive ſuburbiis *l. 2. l. ut Alphenus* 87. *l. qui continentibus* 147. *l. collegarum* 173. §. 1. *de verb. ſignificat.* docent Petrus Crinitus *de honeſt. diſcip. lib. 4. cap.* 9. Menochius *de arbitrariis caſu* 195. Covarruvias *in cap. alma mater* 2. *parte* §. 1. *numero* 8. Cujacius *in recit. ad tit. de verb. ſignificat. in dict. l.* 2. & *lib. 1. Pauli ad edictum, ibidem* Cæteros Brecheus Alciat. Rebuffus *in eadem l.* 2. † 9
Quò ſpectat *l.* 4. §. *ſi ita ff. de penu. leg.* ubi legata penu, *quæ Romæ ſit,* etiam quæ in hortis, & in continentibus legata cenſetur, ut *in l. penult.* §. *Romæ ff. de excuſat. tutor.* Tutores qui in continentibus ſunt dati, Romæ intelliguntur dati & eam patriam intelligitur quis habere, qui in vico natus eſt, cui vicus ille reſpondet *l. qui ex vico* 30 *ff. ad municipalem.* † Hinc mille 10
paſſus, non à milliario urbis, ſed à continentibus ædificiis numerantur *l. mille* 154. *de verborum ſignific.* nam cum dicimus, per mille paſſus aliquam urbem diſtare ab alia, non dicimus ab urbe, ſed à Roma, Salmantica, Antiquaria, communi hominum uſu: atque ita connumerantur ab urbe, ſed à continentibus ædificiis, quo uſque extenditur Romæ appellatio. De cujus legis explicatione, & quid *milliarium,* ſignificet, conſule præter Gothofredum ibi, & laudatos ab Oſvaldo *lib. 3. Donelli cap. 9. littera T.* Roſin. *lib. 1. antiquit cap.* 14. Ant. Auguſt. *lib. 4 emen cap.* 7 Lipſ. *de magnit. Roman lib. 3. cap.* 10. Raderus *ad Martialem lib.* 10. *epigram.* 79. *ipſi.* 68.

Ex quo jam accipit lucem, quod Scævola aiebat [illegible] ut legatum illud: *quidquid in patria Gadibus poſſideo,* Nonſolùm comprehendat poſſeſſionem, quæ muro continetur, verum, & ſi aliqua ſit in ſuburbiis, nam non dixit ſolum teſtator *in patria,* ſed adjecit *Gadibus.* Gades autem comprehendit ſuburbia urbis, ſupradicta demonſtrant, atque ita idem fuit dicere [illegible] *patria Gadibus,* ac in urbe Gadibus, *l.* [illegible] [illegible] *rialis relicta* [illegible] [illegible] *veritate* [illegible] *vico* 30. *ff. ad municip.* [illegible]

aliud in Roma,aliud in aliis urbibus admittunt, ut in
his appellatio propria non contineat ſuburbia, in il-
la contineat. Differentia vero hæc eſt, ut ſi dicat te-
ſtator *in urbe Roma*,& ſine voce *urbe* idem ſignifice-
tur. Quod in reliquis civitatibus non admittetur.
Id autem introductum propter excellentiam hujus
urbis quæ cæteras antecelluit, ut diximus *ſuprà c. 1.*
13 † Et hoc eſt, quod Paulus voluit dicere in *l.4.§ ſi ita.*
ff. de penu legata,ibi,*Et quidem urbes fere omnes mu-*
rote..us finiri. Ubi vox illa *fere* deſignat, non omnes
urbes muro tenus contineri , id autem non propter
aliam urbem (niſi Romam intelligas) dici non po-
tuit, cum urbis tantum nomine Roma intelligatur ,
apud omnes antiquos, ita frequenter,Romam appel-
lantes. Nec Paulus hoc obſcurum reliquit, nam poſt
ſupradicta verba adjecit , *Romam continentibus , &*
urbem Romam æquè continentibus. Juxta quam doctri-
nam procedere debet , quod docet Covar. *in d. cap.*
alma 2. p. §. 1. numero 3.
15 Rurſus *in d. §. legaverat.* quærit Scævola, an illo-
rum verborum legato,*& quidquid in patria Gadibus.*
comprehendatur , *Kalendarium* , & pecunia quæ in
15 arca erat Gadibus ? † *Kalendarium* appellat librum
accepti , & expenſi rationes continentem , & non
quarumcumque, ſed earum , quæ ad fœnus pertine-
bant, & in quo nomina debitorum ſcribebantur.No-
men inde traxit, quod primo cujuſque menſis die ,
hoc eſt Kalendis : pecuniæ fœnori dabantur, & exi-
gebantur cum uſuris, *l. ejus qui in provincia* 41. *ff. ſi*
certum petat. l. qui filium 64. *ff. de legat.* 3. *l. nepoti*
6.ff.de fund. inſtruct. l. 2. C. de uſuris , cum aliis latè
congeſtis ab Schard. *de verb. jur. verbo Kalendarium*,
Gotofredo *in dict.l. ejus qui*, Pet.Gregor. *lib. 2. ſintag.*
cap.1. n. 9. Donel *in l. eos §.1.n. 3. Codic. de uſuris* ,
Cujacius *in l. uxori 37. per text.ibi de uſufruct. legat.*
Thomas Demſter. *ad Roſin. lib.4.antiq.cap. 5. & lib.*
16 8. *c.20.* Duar. *ad tit. ſi cert.pet. cap. 3.* † In qua re
ait Jure Conſultus ex alia clauſula, *Kalendarium* non
deberi.Quoniam in Kalendario cum ſint nomina de-
bitorum, & inſtrumenta contineat,id eſt *las ſcriptu-*
ras de las obligaciones, hechas por los deudores. Quæ
actiones ſunt, & ideo in jure conſiſtunt *l. qui chiro-*
graphum 59.de legat 3. junct.princ.inſt.de act. conſe-
quens eſt non poſſe dici ea poſſideri , *l. 3. cum vul-*
gatis ff. de adquir. poſſ. neque ad certum locum reſ-
tringi, cum non cenſeantur certi loci , ſed univerſa-
rum facultatum, *l. ſi fideicommiſſum 10.§ 1.ff. de ju-*
diciis,l.1.§.ſi hares,ff.ad S C. Trebell. docent Jaſon. &
Tiraquellus relati à Pinello *in Rub. C.de bon. mat. 1.*
part. n. 10.& ſequentibus. Cujacius *lib.13.Reſp.Paul.*
17 *in l. 86. de leg.* † Quod tamen attinet ad pecuniam ,
an ea clauſula comprehendatur, cum diſtinctione di-
cendum eſt, quòd aut pecunia in arca, Gadibus de-
poſita fuit , ut impenderetur , vel mutuo daretur ,
(nam præpoſiti Kalendario, vel fœneratores eam ad
id habebant *dict. l. ejus qui in provincia*, & inſinuat
etiam, *l. qui filium 64. de leg. 3.* notatque Cujacius
tractat.8.ad Africanum in d.l.ejus qui) vel ibi repo-
ſita fuit præſidij cauſa , itaut manſura ibidem eſſet ,
vel theſauri cauſa. Primo caſu, pecunia non conti-
nebitur, neque ex illa clauſula cenſetur legata , con-
trarium tamen erit in ſecundo caſu.Qua diſtinctione
uſus eſt Celſus *in l.ſi chorus 79.§.1.de legat.3.*& Labeo
18 *in l.penultim.§.1.de auro,& argento*, † Quid ſit autem
pecunia præſidij, vel theſauri cauſa repoſita,maximè
controvertitur ab interpretibus , ut patet ex Corra-
ſio *lib. 1. Miſcell. cap. 13.* Pinellus *in l. 1. C.de bonis*
maternis 2.part n.48. Revardus *l.5 ver.c.17.& lib.3.*
conjecta. c. 6. Forcat. *dialogo 56.*Gædeo *in l. 182. de*
*verb.ſignificat.n.3.*Schard.*de verb. juris,verbo pecunia*
19 *ſine peculio.* † Mihi tamen non diſplicet Corraſij ex-
poſitio,qui ait veteres,non uno in loco pecuniam re-
ponere conſueviſſe,ne ſi bello, aut incendio locus ille
periret,univerſa ſubſtantia hominis periret, atque ita
præſidij cauſa Celſus ait, depoſitam fuiſſe pecuniam,
ideſt quæ provide depoſita eſt ne tota uni loco cre-
deretur. † Vel meo videri *præſidij cauſa* pecunia de- 20
ponebatur,ut ibi eſſet repoſita, non, ut expenderetur
ſtatim , ſed cum ingrueret neceſſitas ; habere pecu-
niam,unde neceſſitatibus ſuccurreretur,& ut ſit ſepa-
rata, à reliqua quæ in burſa eſt ad expenſas, & ſump-
tus ordinarios patrisfamilias , & hoc voluit ſignifi-
care Celſus illis verbis : *pecuniam ſine peculio fragi-*
*lem eſſe.*Ita ut ſicut peculium ſeparatum eſt , à ratio-
nibus paternis, vel dominicis, & illa quoque pecu-
nia ſit ſeparata à rationibus ordinariis.
Supradictæ autem diſtinctionis Labeonis, & Celſi 21
ratio eſt, quoniam teſtator , non depoſuit pecuniam
in illo loco , ubi perpetuo maneret , ſed temporis ,
vel alicujus operæ, aut cuſtodiæ cauſa ; ut ait Papin.
in l. quæſitum 12. §.Papinianus quoque 37.ff. de fundo
inſtruc.& Pomp.*in l.ſi fundus 44.de l.3.*ne quod caſu
ibi erat videretur legatum , ut Labeo ſenſit , proba-
tus à Proculo *in l.ſi ita 86.ff.de leg. 3.*unde conſtat,
eum voluntatem non extendiſſe ad illa, quæ ibi per-
manere nolebat , quia legatum fuit factum limitate ,
nempe ad ea quæ erant in fundo, inter quæ non de-
bent connumerari, quæ in illo loco non erant per-
manſura, cum relatio ad certum locum facta , non
poſſit comprehendere eam pecuniam , quæ non cen-
ſetur eſſe in loco , ob celerem motum fœneratorum,
continuumque uſum, *l.ſi quis enim 40.de religioſis l.*
id veſtimentum 25. de peculio l. fundi 17.§ Labeo de
actionibus empti l.debitor 32.de pignoribus l. in præ-
diis 7.in fin.ff. in quibus cauſ.pign.l. ex facto 35.§ re-
rum, de heredic.inſtituit.l.generali 33.§ uxori de uſu-
fruct.leg. † Et ideò, ut pecunia primo caſu conſide- 22
rata debeatur,manifeſta debet eſſe teſtatoris voluntas.
l. Cajus 86. de leg.2.l. quæſitum 78.§.1.l. prædiis 91.
*in princ. cum l. ſequenti de leg 3.*Ita docent Bald. *in l.*
certi juris quæſt.6.C.de locato, quem ſequitur Pinel.*d.*
1. part. n. 10. & d. 2.part. n. 47. Covarruvias *lib. 2.*
*variar.c.5.de*Menochius*præſumptione l 4.præſumptio-*
ne 138.n. 8. Mantica *de conject. ult volunt. libro 9.*
tit.2.n. 45.& tit.3.n. 3. Jaſon. *in §. item Serviana n.*
42. Inſtitut. de actionibus Bologneti *in l. 1. in princ.*
numero 4. de adquir.poſſeſſ. ubi Cumanus, & Alciatus
numero 24. item,& Gotofred. & Pichard. *ſuprà tract.*
de adquir.poſſeſſ.art.1.numero 11. Qui reſolvunt illam
difficultatem , an poſſideantur , quæ ſunt mobi-
lia , ad quam ſolet adduci *dict. §. legaverat* , eos
vide.
Verum huic reſolutioni obſtant difficilia jura *in l.* 23
Cui quæ Romæ 84.de l. 3. ubi cui legata ſunt,quæ Ro-
mæ eſſent , etiam ea debentur , quæ cuſtodiæ cauſa
in horreis , extra urbem repoſita ſunt. Deinde ob-
ſtat, *l. 4. ff. de fundo inſtruct.* ubi ſi Titius duos fun-
dos haberet conjunctos, & ex altero boves,cum opus
feciſſet , in alterum reverterentur, ſi fundos duobus
legaſſet, cum inſtrumento , dubitabatur , cujus fun-
di boves intelligi deberent. In qua dubitatione
Labeonis ſententia, apud Javolenum obtinuit,qui ait
boves illius fundi cenſeri, ubi opus feciſſent,non ubi
manere conſueviſſent. Quod idem , licet in diverſo
caſu , probat idem Conſultus *in l. penult. §. 1. ff. de*
auro, & argent. leg. ubi legato argento , quod domi
meæ erit, legatum non cenſetur, quod perpetuæ cu-
ſtodiæ datum eſt.
Rurſus obſta. *l.cum tabernam 34.in fin.ff.de pigno-*
ribus, quo loci ſcribit Scævola, quod ſi taberna fue-
rit pignori data , tabernæ appellatione comprehen-
duntur merces quæcumque , nec diſtinguitur inter
eas, quæ perpetuo ibi ſunt , vel non. Denique aliam
difficultatem nobis obtrudit idem Scævola *in l. præ-*
dia

dia 17.§.liberto,de fundo inſtructo ibi, *Ubi relicto fundo Titiano cum inſtrumento,& iis quæ in eo erunt,cum moriar.* Et vinum venale, & inſtrumenta Kalendarij, & pecunia continentur. Ex quibus videtur non recte fuiſſe aſſertum, in legato ad certum locum reſtricto, non contineri pecuniam, & Kalendarium.

24 Quibus difficultatibus quantumvis prematur noſtra reſolutio, ſigillatim tamen eis ſatisfaciendum erit. Et in primis negotium non facit Javolenus *in dict.leg.cui qua* 84. ſi prius admoneam, male eam ab Hotmano vellicari *leg.lib.9.obſervationum capite ſeptimo,& libro 2. amicab. cap* 28. contendente verba illa, *extra urbem.* ſuppoſita fuiſſe, & pro *horreis*, legendum eſſe, *hortis*, quia in urbe fuerunt horrea, *l.1. l.4.C.de collationibus*, neque eſt bona conſecutio cum eo dicere, fuerunt in urbe horrea : ergo non extra ur-
25 bem poſſunt eſſe. † Præterquàm quod horrea extra urbem fuiſſe, colligitur ex Ulpiano *in leg.quæſitum 12 §. idem reſpondit inſtructis 39.ff.de fund.inſtruct.* ibi : *ſi horrea ibi habuit, vel in urbe, vel in aliis prædiis, & in l.ſi quis 6. ff. de edendo* ibi : *vel in villa habeat*
26 *inſtrumentum, vel in horreis.* † Retenta ergo lectione antiqua (novatores iſtos horreo) mens Juris Conſulti accipit lucem, ex more antiquorum; qui plerumque in horreis, non ſolùm frumentum, vinúmque, verùm etiam merces, réſque mobiles, quantumvis pretioſas ſolebant reponere, *leg.3. effractura ff. de officio Præfecti vigilum* ibi: *In horreiſque,ubi homines pretioſiſſimam partem fortunarum ſuarum reponunt, l. Clavibus 74. de contrahenda emptione l.tabernam 7 ff.de fundo inſtruct.l.vediculis 32. § idem 4. ff.de auro & arg* ..o, *l. vulgaris 21.§.certe 6.ff.de furtis leg. pignus 9. Codice de pignoribus act.* docent eleganter Briſonios *libro 4. antiquitat.cap.* 18. & eo non laudato Gotofredus *in dict.leg.tabernam*, cujus poſtea meminit *in d.l.quæſitum 12.§. idem reſpondit 40.& in dict.§.certe.* Pancirol.*lib.1.variarum,cap.* 51. Bulengerus *de Imperio Roman.lib.6.cap.5.* Oſvaldus *lib.8.Donel.c.19.littera C.* Demſter.*ad Roſin lib.7.antiquitat.c. 38.verſicul menſores iſti*, & noſter Anton. Pichard.*de*
27 *adquir.hereditat.c.18. num. 47.* † Quo ſuppoſito teſtator cum legaſſet *quæ Romæ eſſent*, non ſolum comprehendit, quæ in horreis intra urbem ſitis, habuit repoſita, verùm etiam, & in horreis, quæ ſunt extra urbem. In quo reſponſo Conſ. reſpexit ad eam quæſtionem, an appellatio Romæ extendatur ad ſuburbia (de qua *ſuprà* egimus) non verò ad noſtrum propoſitum an contineantur in illo legato, quæ perpetuo manſura ſunt, vel ad tempus, de quo verbum nullum apud Javolenum, qui ſolum quærit, an in illo legato comprehendantur, quæ ſunt Romæ, & in ſuburbanis horreis repoſita, non, ut ibi perpetuo eſſent, (ut malè intellexit Bartolus *in d.l.83.*) ſed repoſita ibi, ut cuſtodirentur; de quo non erat dubitatio, ut recte intellexit Rogerius receptus ab Ac-
28 curſio *in dict.84.* & eis non laudatis Oſvaldus *ſuprà* † Quæ ſolutio adſtruitur ex dictione illa *etiam* quæ includit caſum magis dubitabilem. Dubitatio autem, non poteſt cadere niſi ſuper horreis, an ea clauſula comprehenderentur, etiam quæ eſſent extra urbem. Neque Rogerij interpretatio divinat, ut falſo affirmavit Goffredus *in d. l. 84.* Quia Jure Conſultus illa verba, *Quæ Romæ eſſent*, tantum explicabat, non verò tractat *an præſidij causâ, vel cuſtodiæ eſſent*, cum potuit ita legare teſtator *quæ Romæ cuſtodiæ cauſa ſunt.* Quo caſu dubium non eſt ſuper eo, an perpetuo manſura, vel ad tempus contineantur, ſed tantum, an cuſtodiæ cauſa repoſita Romæ, vel extra urbem contineantur *l.4 §.ſi ita 4.ff.de penu.leg.* cum aliis. Unde credo non recte hanc rem calluiſſe Bartol.ſecunda ſolutione neque Goffred.& Gothofredus *in dict.l.84.* dum affirmant, intelligendum eſſe Juris Conſultum, de his, quæ perpetuæ cuſtodiæ cauſa repoſita ſunt. Quod nec olfecit Javolenus.

Deinde non debet, à propoſito dimovere *l.4.ff.* 29
de fund.inſtruct. Cujus difficultate ſuperatus Gothofredus ibi nimis audacter Labeonis ſententiam, quam probat in illa lege Javolenus (ut ſcilicet eo caſu boves ei fundo cederent, ubi opus feciſſent, non ubi manere conſueverant) non debuiſſe probari, ſed longè veriorem, ait, fuiſſe Caſcellij opinionem. Idque probat, ex conſuetudine boum, qui in eo fundo morari, & in eum revertere ſolebant, & veroſimile eſt,
in eo fundo boves quoque opus feciſſe. † Juxta 30
quam doctrinam, ita literam diſpungendam, tradit *Labeo, Trebatius, boves, & fundo ceſſuros putant, ubi manere conſueviſſent, non ubi opus feciſſent, Caſcellius contra Labeonis ſententiam probat*, ut idem Labeo ſimilis ea parte ſibi ipſi exiſtat *in d. l.pen.§. 1. de auro, & argent.* Verum hæc leviſſima ſunt, litteræ emendatio apud nos, illiberalis, & miſeri ingenij cenſetur effugium. Et rationes, quas adfert, debiliſſimæ ſunt. Cum operis factionis conſuetudo, ſimiliter debuit eundem effectum operari, ac conſuetudo morandi. Neque veroſimile eſt, in eo fundo, in quo morabantur opus feciſſe, quod non conſtat ex littera, contrarium inſinuante, imo veroſimilius eſt, boves ad illud prædium fuiſſe deputatos, & ſi in alterum, ad paſtum deducerentur, quia non ita in eo agro fuerant, ut ad illum deſtinati viderentur, ut docet Ulpianus *in l. ex facto 35.§. rerum Italicarum in fine ff. de hæred.inſtitut.*& facit *l.ſi ita 86. de legat.3.*& illius agri ita debebant reputari, ſi manendi cauſa in illum ſe recipere conſueverant, *l.cum de lanionis 18.§ Sabinus D.de fundo inſtruct.* Neque Gotofredo favet *d.leg.pe-*
nult. cui *inferius* ſatisfaciam. † Melius autem pro 31
Caſcellio meo videri faciebat, quod cum opus facerent, animum videbantur habere revertendi in locum quo morabantur, *argum.l. naturalem 3.§.in his,de adquirend. rer. dom. §. Pavonum, de rer.diviſ.* non vero manendi in loco, in quo ad tempus erant, *l debitor.32 ff. de pig.* Ubi prædio hypothecæ ſubjecto, in obligatione conventum eſt; ut pignori eſſent, quæcumque inducta, illatáque eſſent. Quæſitum eſt, an ſervi ad culturam miſſi, ea obligatione continerentur? Scævola reſpondit, eos tantùm eſſe obligatos, qui hoc animo à debitore fuerunt inducti, ut ibi perpetuo eſſent, non temporis cauſa. Ergo eodem modo, boves, ejus prædij, in quo paſcebantur, cenſendi ſunt,
non autem ejus in quo opus faciebant † Hac ta- 32
men non obſtante ratione, verum tenendum eſt cum Labeone, prædio, in quo opus faciebant, boves ceſſuros. Cujus rei ratio eſt, quod cum legatus eſt fundus *cum inſtrumento*, eo legato continetur, omnis apparatus rerum diutius manſuram, ſine quibus exerceri nequiret poſſeſſio, *l. quæſitum 12. in princ. D.de fund.inſt.l.5.§.ſi præter 13.D.de tribut. act.* unde cùm fundus, in quo opus fiebat, non poſſit coli ſine boum opere, conſequitur illius fundi in quo operabantur cenſeri, non verò in quo comedebant, nam ad illum prædium, in quo opus faciebant principaliter eos deſtinaverat pater familias, licet in altero eos aleret, forte quia ibi eſſent paleæ, horrea, vel herba melior. *Porque eſtaban juntos los cortiios y en el uno tenia los paiares, de donde repaſtaban los buyes.* Ut elegãter ſuadetur ex *l.quæſitum 12.§.ſi aliqua parte 8.& §.ſiquis eodem 14.juncta l.cum de lanionis 18.item caccabos v.Pedius ff.de fund. inſtruct.* Nec ſequitur rectè ſi, quod ſi in aliquo fundo boves paſcantur, ibi perpetuo intelligantur, *l.qui ſaltum 67.ff.de legat.3.* unde cum ex paſtione non ſequatur aſſignatio, cognoſcimus jam
Labeonem jure optimo reſpondiſſe. † Cui non obe- 33
rit ratio à nobis *ſuprà* conſiderata pro Caſcellio,

ut animum videlicet habere crederentur revertendi,
cum opus feciſsent. Nam hoc verum erit, quando,
fundo in quo paſcebantur, eſsent aſſignati ex deſtina-
tione patrisfamilias. At cum deſtinatio principalis eſ-
ſet circa fundum, in quo opus ſit, animus remanendi
intelligi, debet in hoc fundo, non in alio, in quo non
ita erant, ut alteri agro operis, non viderentur deſti-
nati, *d. l. ex facto §. rerum*; atque in perpetuo vide-
34 bantur aſſignati prædio operis, non prædio paſtus. †
Sed & illam *leg. 4.* eleganter inducit Gothofredus *ibi*
ad optimam quæſtionem de decimis, quæ ex gregi-
bus ſolvuntur: an ſi greges paſcuntur in alia paro-
chia, quæ non ſit domicilii illorum, cui earum debeat
ſolvi decima. De qua queſtione conſule Rebuffum
in tract. de decimis q. 6. Suarez *de religione tom. 1. lib.
1. cap. 21.* Raphaëlem de la Torre *in 1. 2. D. Thom. 1. de
religione quæſt. 78. art. 3. diſput. 6. num. 7.* poſt Gloſsam
*in cap. ad Apoſtolicæ 10. verb. perſonales, extra de
decimis*, quos vide.

35 Neque obſtat, *d. l. pen. § 1. de auro, & argento*, nam
omiſso Gothofredo *ibi*, qui litteram immutandam
cenſet & legendum: *ſi perpetua veluti theſauro, non
ſi præſentis cuſtodiæ cauſa depoſitum eſſet*, ex ſuperiori-
bus reſpondendum exiſtimo dubitatum fuiſse inter
Offilium, Caſcellium, Labeonem (inter quos diver-
ſas in hac materia ſententias intervenisse probatur ex
*d. l. 4. l. dolia 26. §. 1. l. fundi 25. §. fin. l. qui veſtem 10.
de ſupellecti. leg.*) an, ſi ita legatetur: *Argentum quod
domi meæ erit, cum moriar.* Videretur etiam compre-
36 henſum, & quod depoſitum eſt, & commodatum. †
In qua quæſtione Offilius, & Caſcellius negant com-
modatum, aut depoſitum contineri, quia cum tem-
pore mortis, domi non ſit argentum commodatum,
videbatur dicendum, legato non eſse comprehenſum,
Sed contraria ſententia placuit rectè Labeoni, qui di-
ſtinguendum putat, circa argentum depoſitum, ut ſci-
licet, ſi depoſitum ſit præſentis cuſtodiæ cauſa, tunc
37 debeatur. † Ratio eſt quoniam non debet, quod caſu
abeſt, minuere legatum, *leg. ſi ita 86. de leg. 3. d. l. ex
facto §. rerum l. Seiæ 20. §. penult. de fund. inſtr. facit
l. omnia 32. aliàs eſt l. cum ita, ff. de leg. 2. dict. l. cum
de lanionis §. Sabinus 12.* & ideò quamvis non ſit in
domo tempore mortis, adhuc illud, *Domi meæ erit*, in-
telligimus, id eſt, *eſſe ſolebat*. Cum hoc verbum, *meum*,
ſemper referatur ad tempus teſtamenti, *l. ſi ita 7. ff. de
auro, & argent.* eáque de cauſa cuſtodiſſe intelligitur,
tutiori eſſet loco, *l. quæſitum 12. §. idem reſpondit domo
40. de fund. inſtr.* At ſi depoſitum fuit argentum the-
ſauri cauſa, id eſt, præſidij cauſa, juxta interpretationem
ſupra à nobis aſſignatam ad *d. l. ſi chorus 79. §. 1. de leg.
3.* vel, ut reconditum ſervaretur in horreis (in quibus
pretioſa quæque cuſtodiebantur, ut diximus *ſupra*, &
probat quoque *l. in ratione 30. §. certis ff. ad legem Fal-
cidiam*) ut ibi eſſet non ſolum cauſa cuſtodiæ, verum
ut perpetuo eſſet ſervatem (theſaurum autem vocat
metaphoricos, illud argentum, quod fuit depoſitum,
tanquam ſeparatum jam ab eo, quod domoi erat) tunc
jam non continebitur argenti nomine: quoniam cum
totum hoc dependeat, ex voluntate teſtatoris, *d. l. cum
delationis §. cui fundum in fin. de ſuppellect. leg cum au-
rum 19. §. lectum 8. ff. de auro, & argent.* Videtur jam
ſeparaſſe depoſitum cauſa theſauri, ut non continere-
tur illo legato, *leg. ſi ex toto 8. de leg. 1. l. quæſitum 12. §.
Papinianus 37. de fund. inſtr. l. quæſitum 76. §. 1. verſic.
ſervos, de leg. 3. l. Seia 6. §. 1. de auro, & argent. l. lega-
tum 24. §. final. de adim. leg. l. legatis 63. §. 1. de leg. 3.*
juxta quæ jura, Labeonis diſtinctio rectè procederet
38 † Rurſus non obſtat, *l. cum tabernam. 34. ff. de pigno-
ribus*, quæ maximè pugnat cum *d. l. debitor 32. eod.
tit.* de eis latè agunt Menoch. *de adipiſc. poſſ. rem. 3. ex n.
126.* Fano *de pignorib. 2. p. memb. 4. n. 147.* Covarru. *l. 2.
variar. c. 5. n. 2.* Pinell. *in rub. C. de bonis mater. 1. part.
n. 36.* Carrocius *de locato*, & alij laudati à [illegible]hardo *in
§. item Serviana ex n. 23. Inſtitut. de action.* qui de
harum interpretatione legendi ſunt. In iis, quæ ab
aliis recte ſunt notata, immorari non licet.

Denique ſupereſt interpretandum Scævolæ obſcu- 39
rum reſponſum *in dict. l. prædia 27. §. liberto, ff. de fund.
inſtru.* cui adſtipulantur *l. quæſitum 12. §. Papinian. 45.
d. l. cum de lanionis 18. §. item cum fundus ff. eod.* † Cujus 40
difficultate oppreſſus Accurſ. *in d. §. liberto*, nummos
deberi conſtituit, niſi contraria defuncti voluntas pro-
baretur, hanc tamen in dubio præſumi arbitratur. Ita
etiam Bart. & alij quos allegat Cuman. Sed tamen
minus eſt probanda hæc interpretatio, cum ſecundum
eam transferatur onus probandi in legatarium, con-
tra Scævolam, qui id cohæredibus imponit, ut patet
ibi: *Niſi contrariam voluntatem cohæredes approbent l.
fideicommiſſa 11. §. ſi rem, de leg. 3. C. de legatis.* Neque
rectius calluit Scævolæ mentem Menoch. *de præſumpt.
l. 4. præſumpt. 138. n. 12.* qui eum accipiendum eſſe ar-
bitrabatur de nummis redactis ex vini venditione, de
qua in priori parte egerat, quod divinatorium eſt, ut
ſeries ipſa literæ ſatis apertè declarat. † Quare Ant. 41
Fab. *l. 1. conject. c. 6.* va[illegible] interpretatur illud Scævolæ
reſponſum, & in primis verba illa: *Vinum in doliis re-
manens*: accipienda putat, de vino cujus pretium ſolu-
tum non eſt, quoniam non videtur in doliis remanſiſ-
ſe vinum, quod quando cumque volente emptore au-
ferri poteſt, ſed pretium jam acceptum, liberto reſti-
tiendum non eſſe ex illis legati verbis: licet vinum à
teſtatore venditum, quod tamen in doliis remanſi, ad
libertum pertineat. Neque obſtare ait *d. l. quæſitum §.
Celſus*, quia differt multum legatum *fundi inſtructi* à
legato fundi *cum iis quæ ibi ſunt*. Tandem conſiderat,
quod licet ſub legato bonorum, ad certum locum re-
ſtricto, nummi non veniant, ut *in d. l. uxorem §. legave-
rat, de leg. 3.* junctis à nobis dictis *ſupra*, veniunt tamen
in prælegato uni ex cohæredibus relicto, nam cum
idem, & hæres ſit, & legatarius, nummi qui alias non
deberentur, legato comprehenduntur, cum major fa-
vor in eadem perſona conſideretur. † Hæc tamen An- 42
ton. Fab. traditio non poteſt ſuſtineri propter illa
verba, *vinum in doliis remanens*, quæ magis ſunt acci-
pienda de vino, non cujus pretium ſolutum non eſt,
ſed de vino non vendito. Quomodo ergo venditum
vinum à teſtatore, potuit ad legatarium pertinere?
Minimè *d. l. Seia 6. §. final. de auro* Cum eo caſu, teſtato-
rem minuiſſe legatum per venditionem, conſtet, *l. le-
gat. 24. § final. ff. de adimend. leg.* Deinde Faber ad-
vertere debuit *in d. §. liberto*, non ſolum legatum
eſſe fundum Titianum, ſed & agellum Semproniá-
num, nec ſolum cum inſtrumento, verum & iis, quæ
in eodem erunt, atque ita otioſa eſt illa differentia in-
ter unum, & alterum legatum. Et cum Kalendarij, &
pecuniæ eadem ſoleat eſſe ratio, ut dictum eſt *ſupra
ex d. l. quæſitum*, non videtur, quomodo ad libertum
pertineat, neque dilectio, ſeu favorabilior cauſa præce-
ptionis quicquam prodeſt, contra *l. prædiis 91. cum le
ſequent. de leg. 3.* ubi in prælegato uni ex cohæredibus
relicto, tabularium, in quo plurium mancipiorum
emptiones, inſtrumenta, & nomina debitorum con-
tinebantur, legato non continetur.

Quare in noſtris ſcholis recepta fuit interpretatio 43
Cumani *in d. §. liberto*, eum accipientis de nummis,
præſidij cauſa repoſitis (juxta *d. l. ſi chorus*, & quæ circa
eam cumulavimus) qui ſub legato continentur, quod
tamen mera eſt divinatio, ſicut eſt dicere hos nummos
ad refectionē, ſeu ornatum fundi deſtinatos fuiſſe Nec
minus aſſentior Menoch. *ſup. n. 12.* qui hos nūmos vini
pretium fuiſſe tradit, qui loco vini ſubſtituuntur. Nam
quod pretium ſuccedat loco rei, id in rebus univerſa-
libus, non in particularibus admittendum eſt, *l. ſi &
rem. 22. de petitione hered.* junctis traditis à Barboſa in

rubricæ 3.*p.n.*73. *& in l.quæ dotis* 34.*n.* 122. *ff. ſolut. matrim.* Gutierrez *lib.*3.*pract.q.* 77.*n.*10. *& q.*87.*per totam.*& aliis relatis ab Oſvald *lib.*19.*Donel.c.*13.*lit. B.* Afflict. *deciſ.*369.*n.*4.Molin.*de prim.lib.*4.*c.*4.*n.*24 Matienz *in rub.tit.*2.*gloſſ.* 1.*num.* 12. Suarez *allegat.* 28.*n.*24.Surd.*deciſ.*15.*&* 306.*n.* 2.*& tom.*4.*conſ.*521. *n.*6.Rillius *collect.*1850.Deinde facit contra Menoch. *l.ſi ita* 86.*de leg.* 3. ne nummi quos caſu *ibi* poſuit, viderentur legati. Minus quoque audiendus eſt Cujac. *tract.*6.*de Afric. in l.* 64. *de leg.* 3. qui opinatur defendi non poſſe deciſionem *d* § *libero*, & ita putat litteram componendam *non contineri.&c.* Quod,conſtanter ſæpius monuimus,reſpuendum.

In hac difficultate, in qua tot viri Doctiſſimi defecerunt,ita ego me geterem, non ut credam,me difficultatem extricaturum, ſed aliqualem tenebricoſo loco facem prælaturum. Scævola itaque proponit dubium;an in eo legato, vinum quod remanſerat debeatur. Hoc tamen non intelligas, cum Fabro,de vino non ſoluto,ſed de vino, quod remanſit inemptum, puta ex 200. vini amphoris, vendidit 100.quæ erant in fundo Titiano, aliæ erant in agello Semproniano, & iſta remanſiſſe in doliis, & legatario deberi tradit Conſultus. Id ex eo probo, nam appellavit fundum Titianum, & in eo fundo ait, fuiſſe vinum in doliis, & totum eſſe venditum, poſtea ſubjicit: *Vinum quod remanſit in doliis*, quod non de doliis fundi Titiani accipere poteris,cum dicat totum venditum eſſe, ſed de vino,quod remanſerat in doliis alterius agelli Semproniani, de quibus nondum moverat dubitationem, hujuſmodi ergo vinum quod remanſit, ait deberi legatario, ex cauſa præceptionis,niſi voluntas probaretur.† Conjectura itaque voluntatis eſt, quoniam non
47 eſt credendum teſtatorem vinum,quod in altero agro erat, voluiſſe legatario auferre, cum,& ſi in legato,& fundus, & agellus conjunctim ſint relicti,*cum inſtrumento, & his quæ ibi ſunt*, tamen ex eo quòd vinum, quod in uno erat vendidit, & ſic legatum minuit.*l.*1. §.1.*l.*5.*in fin.ff.de fun.inſt.d.l.legatum* 24.§.*fin.de adim. leg.* non ſequitur voluiſſe etiam, & vinum alterius ſubtrahere legato, *l.Stichum* 6. *in fin.ff. de legat.* 1. Quamvis enim in hoc legato, unica verborum conceptione uſus fuerit, plura legata ſunt, *l.*2.*de leg.*2.*d. l.*1.*de fun.inſtit.l.ſcire debemus* 29. *de verb. obligat.*3. *de pecul.leg.*Atque ideo neceſſarium eſſe,ait Jure Conſultus,ut cohæredes probent, ex illa venditione vini, mutatam eſſe circa vinum teſtatoris voluntatem,qui ad id tenentur, non legatarius, qui pro ſe habet præſumptionem *d.l.cum de lanionis* §.*item cum fundus* 9. *d.l.fideicommiſſa* 11.§. *ſi rem* 12. *de leg.*3. cum è contrario, quando præſumptio ceſſat, ipſe ad probationem vigeatur *d.l. quæſitum* §. *Papinian.*45.ibi,*niſi ex alia parte defun. inſt.d.l.quæſitum* 78.§.1.*in fin. de leg.*
48 3.†Qua ratione procedit *l.Seia* 20.§ *Pamphilæ de fun. inſt.*ubi Pamphiliæ relictus fuit fundus Titianus, *cum inſtrumento, & his quæ ibi ſunt*, ſi Stichus ſervus abductus ſit à teſtatore, cauſa ſtudendi, non ut ab eo fundo abduceret, debetur.

Major tamen difficultas eſt in ultima Scævolæ
49 quæſtione, an eadem clauſula continerentur etiam Kalendarium, & nummi, quos in dictis prædiis relinquerat teſtator. Cui reſpondit nummos contineri, & ex eo quod Kalendarij non meminit, contrarium ſtatuit in eo, & in inſtrumentis *d. l.quæſitum* 12. §.*denique Neratius* 43. *de fun.inſt. d. l.* 4.§. *fin de penu leg.* Sed quomodo, id ex voluntate teſtatoris collegerit Scævola, hic opus, & labor eſt. Dubius ſanè hæſitavit & in ſuperioribus, neque enim ex tot Auctorum millibus, quiſquam hanc regionem peragravit cujus ſcripta nobis luciuſculam ſaltem aliquam præberent. Colligit ergo Scævola, nummos eo legato comprehendi debere, hoc docet illis verbis, *ut ſupra reſponſum eſt.* Quâ loquendi formulâ ſæpiſſimè utitur brevitatis cauſa, cui fuit addictus, uſque ad ſuperſtitionem, ut & in noſtra *l. uxorem*, §. *legaverat.&* §.*idem quæſiit l. fundi* 38 *de uſuſfruct. leg.* Conjectura autem eſt ea, quod videtur in eo legato generali, *& his quæ in eodem erunt familiâque, &c.* excepiſſe ſervos,quos manumiſerit, quæ exceptio reliqua omnia,& nummos videtur concedere *l Cajus* 86. *de legat.* 2.*l.ſi quis* 74.*de hæred. inſt.d.*§.*denique Neratius.*Nam certa eſt conjectura, quod ſi nummos ad illum pertinere noluiſſet, excepiſſet quoque, ſicut manumiſſos excepit. † Quæ exceptio, etiamſi non fuiſſet appoſita, in- 50
telligeretur, ut in ſpecie *l. qui filium* 64.*de leg.* 3. ubi Africanus docet quendam reliquiſſe nepoti certa prædia excepto Kalendario.Quo caſu poſt elegantem diſputationem concludit, pecuniam, quæ erat quacumque ex cauſa in prædiis, fideicommiſſo contineri. Ratio eſt, quia exceptio illa Kalendarij reliqua non excepta concedit. Quod idem in noſtro caſu dicendum erit, ita teſtatorem ſenſiſſe, niſi aliud cohæredes probaverint. De Kalendario autem ſupra abunde actum eſt. Hæc de difficillimo reſponſo Scævolæ ſufficiant, quod ſine emendatione intelligi non poſſe ait Doctiſſimus Cujac. *tract.* 6.*ad Afric. in d. l.* 64.

CAPUT XVII.

Jure antiquo emancipatum, emancipato conferre non debuiſſe. Explicatur difficilè Ulpian, reſponſum *in l'* 1. § *ſi ſit filius* 16, *ff. de conjungendis cum emancipato liber. ejus.* Scævolæque, & aliorum abſtruſa loco reſerantur.

SUMMARIUM.

1 *Jus collationis à Prætore introductum.*
2 *Ratio introductionis, ob tollendam injuriam,qua ſui hæredes afficiebantur,* & n. 4. & 5.
3 *Emancipati filij incogniti de Jure Civili*, & n. 7.
6 *Inter emancipatos ipſos collatio non eſt.*
8 *Ceſſante ratione legis, ceſſat diſpoſitio, remiſſivè exornatur hæc regula,* & n. 9.
10 *Proponitur difficultas* d. l. 1. §.ſi ſit filius 16. de conjungend.
11 *Quid de hoc* §.*ſenſerint Auctores, & quomodo explicent.*
12 *Per alium quis aliquando habet, quod ex ſe non poteſt*, & n. 13.
13 L. ut liberis 7.ſi duo de liber.cau.& l. fin. Quib. ad lib. *explicantur remiſſivè.*
14 *De explicatione illius verſus in d.*§.16.quamvis hi minus,&c.*&* n. 15.
16 *Explicatio Accurſ. ad illum.*
17 *Alia in ſcholis recepta expenditur, & rejicitur*, & n. 18.
19 *Nova, & vera Auctoris interpretatio ad* d. l, 1.§. ſi ſit, *&* num. ſeqq.
23. *Explicatur* l. filius 10. ff. de collat. *&* n. 24. 25. 26. 27. & 28.
29 L. pater 6, de collat. dot. *verus ſenſus.*
30 L. nec ipſa 7. de collat. dot.

Jus collationis, ex Prætoris juriſdictione originem habuiſſe, probat *l.* 1, *in* 1
princ. D.de collation.bon. l. ſi emancipati 9, *ibi: forma perpetui edict. l. poſthumo.* 11. *ibi perpetuo edicto. C. eodem.* Ubi cum perpetui edictis ſit mentio, ad Prætorem referri debet,

cum

cum tota juriſdictio prætoria edictis contineretur. Obſervat Briſſon.& reliqui *de verb.jur. verbo edictum perpetuum*, Conn. *lib.1.com.c.*15. Duaren.*lib.* 1. *diſp. c.* 55. Corraſius *lib.4.miſcell.c.* 6. Donell.& Gilchen. *in l. edita C. de edendo*,Govean *in l.ſi quis 7.de juriſdict.* Cujac. *in proœm.Digeſt.Julia*.Petr. Greg. *lib.* 47.
2 *Syntagm.c.*30.*n.*19. *& ſeq.* † Ratio, qua Prætor fuerit motus, ut hujuſmodi jus introduceret, illa ab omnibus (neminem excipio) redditur, quam tradidere poſt Caſtrenſ. & reliquos antiquos Cujac. & Donell. *in rub.C.de collatio.* ubi Gilchen.*in prælud.n.* 1. *&* 2. Valaſcus *in praxi partition. c.* 12. *n.* 12. Pichard. *in tract.de collation.*(quem poſuit *ſub tit.de action.*§.2.) *artic.1.n.*11. ut minueretur injuria,quæ admiſſis filiis emancipatis ad ſucceſſionem paternam, fratribus eorum ſuis hæredibus in poteſtate parentum exiſtenti-
3 bus,fieri videbatur.† Nam cum filij emancipati eſſent incogniti Jure Civili, §. *emancipatos Inſt. de hæred. quæ ab inteſt.* Prætórque eos admitteret, quaſi emancipati non eſſent, ut poté reſcindens emancipationem,quæ eos à poteſtate patria removebat,*l.ſed cum patrono 6.§.1.de bonor poſſeſſ. l.3.§ ſi emancipatus de bonor. poſſeſſ. contra tab.* † Duplici injuria fratres in
4 poteſtate exiſtentes afficiebantur. Una eſt quod ſui hæredes cum eſſent domini etiam bonorum paternorum ſimul cum ipſo patre exiſtimentur,*l. in ſuis 11. de lib.& poſthum.*obſervat Donell.*l. 7.com.c.*2. ubi Oſvald.*litt.M.*Pichard.*in §.ſui Inſt.de hæred. qual.*atque ita emancipati admitterentur, neceſſario illis partem hæreditatis non ſolum avocabant, & propria eorum
5 bona. † Altera fuit, quod cum filius familias omnia patri adquireret,*l.placet 79.cum vulg.de adquir.hæred.* emancipatus autem ſibi adquireret,ſequebatur exinde, eum bona ſua præcipua habere,& nihilominus ad bona quæſita per filios familias, quæ in patrimonio patris reperiebantur invitari, unde eveniebat emancipatos fieri melioris conditionis. Quod cum injuria plenum Prætori viſum fuiſſet, æquum putavit, ut qui cum ſuis hæredibus admitterentur,&paterna bona appeterent,ſua bona etiam in medium conferant, *l.1.in princ.l.3.§ Julianus l.filius 9.de collat.bon.l.1.§.emancipatus 13.ff. de conjungendis* ibi: *Voluit enim Prætor filiis ſuis qui ſunt in poteſtate ſolis conferre, quia veniendo ad bonorum poſſeſſionem, illis ſolis injuriam facit,l.filium 20.§ videamus de bonor.poſſeſſ. contra tab.*
6 † Quod tamen in emancipatis non obtinuit, qui aliis emancipatis conferre non tenebantur, neque inter eos collatio fuit admiſſa,*l.1.§.fin.l.2.§.ſi tres.l.3.§.Julianus de collat bon l. ſi emancipati. 9. C. eodem.* Quia cum, ut dixi,emancipatus eſſet incognitus Jure Civi-
7 li,nullam injuriam alter, alteri ſuo concurſu facit † Unde ceſſante ratione legis, non eſt mirum ſi ceſſet ejus diſpoſitio,*l.adigere §.quamvis, de jure patronatus l.quod dictum 32.de pactis,c.cum ceſſante 60.de appell.* Cum latè adductis ad ejus regulæ exornationem à Barboſ.poſt reliquos antiquos *in l.ff. ſolut.matr.1.part à n.*85.& laudatis ab Oſvaldo *l.* 14. *Donell.c.*10. *litt.* C. Fachin. *l.10.controv.c.*75. Covarr.*in c.cum eſſes n.*
8 9.*de teſtamentis,& de ſponſalibus 2.par.c.6.§.9.n.*8. † Quod, & in plurimis hujus tractationis articulis animadvertitur, ubi ratione ceſſante injuriæ ceſſat collatio,*l.1.§.toties,& §. vel maximè, de collat.l. non putavit 8.§.fin.l.filium 20.§.videamus ff.de contra tab.*docet Bartol.*in d.l.1.§.ſi ex dodrante* Jaſon. *in rub. C.de collat.* Cujac.*in d.l.1.& in propoſito* idem Bart. Caſtr. & Gilchen. *in d. l. ſi emancipati*, Menchaca *de ſucceſſ. reſol.lib.2.§.19.n.*24. Vallaſcus *d.c.12.n.*37. Pichardo *ſupra artic.2.n.*11. Cujac.*in d.l.1.§.ne caſtrenſe de collat.& l.41.ad edict.Pau.in d.§.ſi tres*,Ant.Fab.*de error. prag.deciſ.4.error.6*.Pet. Greg.*l.46.ſyntagm. c.8.n.*85.
9 Adverſus quam traditionem multa jura obſtant,

quæ inſtituti noſtri non eſt, nunc recenſere. Solum difficile illud reſponſum clarum reddere in præſenti contendimus *in d.l. 1.§.ſi ſit filius 26.ff. de conjungen.* ubi ſi is,de cujus ſucceſſione agitur duos habuerit filios,unum emancipatum, alterum in poteſtate, & ex alio filio prædefuncto,duos nepotes,unum in poteſtate, & alterum extra poteſtatem. Reſpondet Ulpianus ex Scævolæ ſententia,emancipatum filium tres partes facere debere, & unam ſibi, unam fratri, unamque nepotibus collaturum; juxta quod probat, nepotem emancipatum collationis emolumento potiri, & conſequenter emancipatum,emancipato conferre.† Quæ 10
difficultas graviſſima eſt omnibus Interpretibus viſa, ut fatetur Bart. *in d. §.ſi ſit filius*, (ubi etiam Gothredus ait, triennio ſuper ea cogitaſſe, & nihil ſcire) Bolognet.*n.*19.Bald.2.Alex.3. Caſtrenſis, & reliqui *in d.l.ſi emancipati*,ubi Gilchen.*n.*14. Cujac.*lib. 3 obſerv. c.*29.qui illius reſponſi litteram ſine emendatione intelligi non poſſe apertè docet,id repetit etiam *in recit ad d.l.1.de collat.*in peculiari nota,*ad d. § ſi ſit filius*, quem damnat Hotman.*lib.9.obſerv.c.*8. Hic verò cum obſcuriſſimum hunc locum fateatur,aliter legere tentat,& litteram pro ſuo arbitrio mutat,quod nihil proficere, jamdiu in aliis oſtendimus, & refecimus. † Ab 11
omnibus tamen, in eam ſententiam frequentius itum eſt, quæ placuit Bart. & ſequuti ſunt reliqui antiqui ſupra,ut notat Bolognet *dict.n.*19.Pichard *d. art.2.n.* 13.ideo nempe emancipatum emancipato conferre, quia is cum altero nepote fratre ſuo, ad eam partem admittitur in ſtirpem ſuccedendo, non in capita,quia patrem repræſentando unam perſonam efficiunt, & ideò una portio eis præſtatur, quaſi duo, una perſona eſſent,*l.ſi nepotes 7.de collat §.cum filius Inſt.de hæred. quæ ab int.* Unde ſicut nemo poteſt pro parte eſſe in poteſtate, & pro parte non: ita,& iſti nepotes repræſentando unam patris perſonam, licet unus fuerit emancipatus,ſi alter in poteſtate avi manſerit, ambo in poteſtate fuiſſe creduntur, & eodem jure cenſentur, atque ita emancipatus nepos ex perſona nepotis in poteſtate fruitur beneficio collationis,quod per ſe non poterat habere.† Neque eſt inſolitum in jure, ut 12
per alium quis habeat,quod per ſe habere non poteſt, *l. ſi communem 10.ff.quemad ſervit.l.3.ff.quæ res pignoris,l.cum hæredit. 55. de adquir hær.*cum aliis caſibus relatis à Jaſon.*in d.l. ſi emancipati n.4 & 5.*† Quibus 13
ego adiicio,*l.ut liberis 7.§ ſi duo,de liberali cauſa,juncta l.fin.ff.quib.ad libert.proclam.*obi cum ſcienter liberi hominis facta emptio non conſiſtat, ſi tamen cum alio ignorante ſciens emerit, propter illius ignorantiam emere intelligitur, ut docent ad illorum jurium explicationem, Connan.*l.2.comment c.1.n.6.*Ameſcua *de poteſtate in ſe ipſum lib.2.c.*17.& Cujac. *in l. 5. ff. de juris, & fac.ign.*

Sed ſtatim ſeſe effert graviſſima difficultas, quid 14
Ulpian. ex Scævolæ ſententia voluerit ſignificare illis verbis obſcuriſſimis; *quamvis hi minus,quàm patruus, concurrente patre ſint habituri*, Nam ſi denotat, quod ſi viveret pater nepotum, & concurreret cum eis, tunc illi habituri erant ex avita hæreditate minus, quàm in ſuperiori caſu; ſi expendas dictionem, *minus*, ſignificat Ulpian. nepotes aliquid laturos. Hoc ſanè obſcurum eſt,cum ſi filius ille jam mortuus, in poteſtate fuiſſet, ut plures aſſerunt, tunc integra portio hæreditatis ad ipſum pertineret, non verò ad nepotes *dict. l. 1. §. ſi pater 2. de conjungen.* ergo non rectè appoſita eſt dictio *minus*: imò ſecundum juris regulas dicere debebat, nihil eſſe habituros nepotes.

Rurſus,ſi filius jam mortuus eſſet emancipatus, ut 15
voluit Accurſ. *verbo nepotibus, verſ. & ſecundum has.* Gothofred.*ibi*,Caſtrenſis *in d.l.ſi emancipati*,Cujacius

d. lib. 3. obſerv. c. 29. tunc verſus ille: *hi minus ſint habituri*, non rectè ſcriptus videtur, imò dicere debebat *hic minus ſit habiturus*, ut ad nepotem in poteſtate, ſolum relatio fieret, cum emancipatus nepos nihil potuit habere concurrens cum ſuo patre, *l. 1. § ſi pater, & §. inter ipſum de conjungen.* imò illa tertia portio hæreditatis, inter filium emancipatum, & nepotem in poteſtate retentum, pro æquis partibus dividenda erat, ex edicto *de conjungendis cum emancipato liberis ejus*, quo cautum eſt, ut conjungatur emancipatus filius cum nepotibus in poteſtate exiſtentibus, non verò cum nepotibus emancipatis, ut in dictis juribus.†

16 Quibus difficultatibus irretitus Accurſ. aſſerit dictionem *minus*, idem ſignificare, quod, *nihil*, ut *in l. illud, de tributor. act.* Sed violenta eſt hæc interpretatio, literæ omnino repugnans, imò ſi intelligimus filium fuiſſe emancipatum dici, non poterit eo concurrente nepotes nihil habituros, ex avita hæreditate, cum potius aliquid habeat nepos in poteſtate, ut diximus, & id ita fuiſſe denotat illa vox *concurrente*, quæ ad filios emancipatos refertur, quando vocantur cum nepotibus ſuis, ut advertit Goffredus *in d. §. ſi ſit filius.*

17 Quare in his ſcholis Doctiſſimi viri reſpondent, verſum *hi ſunt habituri*; non ad nepotem emancipatum referendum eſſe, qui ſi viveret pater admitti non poſſet, ad avi hæreditatem, ut dixi, ſed ad nepotem in poteſtate, ut ſit ſenſus; Quod cum dictum eſſet in principio, patruum emancipatum, nepoti in poteſtate, & emancipato conferre teneri tertiam partem ſuorum bonorum. Huic reſponſo potuit obiici, non tertiam partem, ſed minorem dimidiam tertiæ conferendam eſſe, ex ratione illa vulgari, quod ſubrogatus ſapit naturam ejus, in cujus locum ſubrogatur. Sed ſi pater horum nepotum viveret, & concurreret ad hæreditatem avitam cum his, id eſt, cum uno ex his, cum quo potuit concurrere, (cum nepote nempe in poteſtate retento) hic nepos minorem partem hæreditatis conſequeretur, dimidiam videlicet tertiæ portionis, cujus altera dimidia ad patrem pertineret, & tunc patruus emancipatus, qui fratri emancipato conferre non tenebatur, tantum nepoti conferret, ſecundùm quantitatem dimidiæ tertiæ portionis, ergo cum nepotes locum patris ſubintrent, non debent eſſe melioris conditionis, quam fuiſſent, ſi pater viveret, ac per conſequens, non eſt urgendus patruus, ipſis conferre integram portionem, ſed dimidiam. Cui obiectioni I. C. reſpondet *in verſ. quamvis*, ſed rationem non reddit. Ea tamen adaptari poterit, nepotes locum patris ſubintrare, ſed quoniam unus cum eſſet in poteſtate, ob idque diverſæ qualitatis, cum pater eſſet emancipatus, cui non conferebatur, iſti tamen conferre tenebatur patruus *l. 1. §. portiones de collat.* Quamvis verum ſit, quod ſi concurreret pater cum nepote, dimidiam tantum tertiæ portionis conſequeretur, & nepos alteram dimidiam, & nepoti, ſecundũ ſuam portionem patruus conferret, non patri, qui propter nepotem non gaudebat beneficio collationis, ut in altero caſu dixi *ſupra*: at cum pater ſit mortuus, & tunc una portio præſtetur utrique nepoti, qui ambo quaſi una perſona judicantur, merito utrique conferendum eſt, quia admiſſo patruo, injuriam patiuntur, & licet locum patris ſubintrent, melioris ſunt conditionis, quam ipſe ſi viveret, cum nepos in poteſtate habeat beneficium collationis propter ſe, & emancipatus propter eum, quod non haberet pater eorum.

18 † Hæc tamen interpretatio, & ſi ſubtilis videatur, neque tollit difficultatem, neque mentem Ulpiani, & Scævolæ aperit, qui aiunt concurrente patre cum nepotibus, minus eſſe habituros. Hoc eſt quod quærimus. Quomodo, aut qua ratione minus ſint habituri nepotes in hoc concurſu? Quod tamen non explicatur: quia cum ille verſus de utroque nepote loquatur, videtur violari mens, & littera ejus reſponſi ſi ad nepotem tantum in poteſtate referatur, quod de duobus nepotibus traditum eſt. Deinde non video quomodo poſſit dici concurſum fieri cum his, id eſt, cum uno ex his, cum Ulpian. aſſerat concurſum eſſe cum duobus. Neque illa ratio explicat, quare in primo caſu plus accipiant nepotes, quam in ſecundo, ubi pater concurrit, etiam cum emancipato.

Unde ego in hac difficultate, in qua tot viri Do- 19
ctiſſimi defecerunt, & ſi non doctus, non tamen perterritus fui, quo minus ad veritatem inveſtigandam, viam quærentem, motus Senecæ auctoritate *epiſt. 35.* qui ait, *Veritatem nondum eſſe occupatam, multumque ex illa futuris relictum eſſe.* Cogitabam itaque, dici poſſe, Ulpian. ex Scævolæ ſententia duos caſus propoſuiſſe, unum in principio, de quo diſſeruimus cum Bart. *ſup. n. 11.* Alterum *in v. Quamvis*, in quo majorem dubitationem involvit, quam in primo, & niſi mea me fallit opinio, mutat caſum, ut in re dubitabiliori reſponderet, ut deſignat dictio *quamvis*, quæ eſt adverſativa. Nam cum in primo dixiſſet, nepotem emancipatum ex perſona ejus, qui erat in poteſtate ad portionem illam admitti, mutat caſum *in verſ. Quamvis*, in quo videbatur dicendum majorem portionem accepturum, ſed nihilominus minus accipit. Caſus ita fingendus eſt, non ut duo illi nepotes fuerint, unus emancipatus, & alter in poteſtate, ut in ſuperiori verſu, ſed utrumque in poteſtate avi permanſiſſe, & cum eis patrem concurriſſe, ex edicto de conjungendis cum emancipato liberis ejus. Quæ ſententia evincitur ex illo verbo *concurrente* junctis, quæ *ſupra* dixi *n. 16.* & ex purificatione amborum nepotum, & propria deciſione Conſulti, ubi utrique nepoti datur quod habeat minus. Quæ omnia ſuadent, utrumque in poteſtate fuiſſe, & cum eis concurriſſe patrem: nam aliter non poterat nepos minus accipere, ſi erat emancipatus, nec poterat concurrere cum patre; ſed excluſus manebat *l. 1. §. ſi pater 6. de conjungen. juncta l. cum emancipatus 13. § ſi pater 2. D. de bonor. poſſeſſ. contra*
tabul.† Juxta quam hypotheſim ſeries, & mens Ulpia- 20
ni eſt, ſi ſit filius in poteſtate, aliuſque emancipatus, & duo nepotes, alius emancipatus, alius non, patruum ex tribus partibus factis, tertiam iſtis debere conferre, ad quam cum ſuo fratre nepos emancipatus admittatur. Verum ſi pater non eſſet mortuus, nepotibus tamen in poteſtate avi manentibus, ſi cum eis concurreret pater, tunc minus accipiunt ex collatione nepotes, quam patruus. Ratio dubitandi fuit, quod ſi nepos emancipatus in primo caſu, propter nepotem accipit, ſic debuit pater in ſecundo propter eoſdem accipere: atque ita cum multiplicarentur perſonæ, & portio eis
aſſignanda tertia, major eſſe debebat. † Ea autem non 21
obſtante ratione ait, imò illo caſu minus accipere nepotes. Ratio eſt, nam cum ita divideretur hæreditas, ut pater cum filiis in eadem tertia parte concurrat *d. l. 1. § inter ipſum, verſ. ſed ſi ſit, d. l. 13. § ſi pater*, minus accipiunt, quam patruus: nam ille patruus ſolus habet ſuam portionem tertiam, non communicatam cum aliis, non verò nepotes, qui ſuam cum patre communicant. In primo caſu ſoli nepotes accipiunt, & tertia inter duos dividitur, ſoli accipiunt, & conſequenter plus, quam ſi concurreret pater cum tertia, quæ inter duos dividebatur tunc, dividitur inter tres: nam ad unam tantum pater cum filiis vocatur, & ita cũ addita alia perſona non augeatur portio, minus nepotes acci-
pere certum eſt. †Neque obeſt, quod non debet eſſe 22
melioris conditionis emancipatus nepos in primo caſu, quam in ſecundo nepotes in poteſtate. Quoniam reſpondendum eſt, quod cum in primo caſu emancipatus nepos concurrat cum nepote in poteſtate, in majorem portionem vocantur, quia ipſe licet ex ſua perſona non poſſit, ex fratris tamen conjunctione poteſt.

A

A in ſecundo caſu additur alia perſona,ſcilicet pater eorum: unde non eſt mirum, ſi coacta ratione dicamus ... minus accipere, quam acciperent, ſi non concurreret. Hæc in tanta difficultate occurrebant. Paratus tum, ſi alius meliorem interpretationem attulerit, hanc delere.

23 Sed his colophonem addere libuit,tum, & propter tractatus ſimilitudinem, tum & propter eundem Scævolam, qui non minus obſcurus eſt *in l. ſi filius 10.de collationib.* docens, quod ſi filius familias hæres inſtitutus,& emancipatus petierit contra tabulas, filio in poteſtate non petente, minime ex edicto eſſe conferendum. Verum cum injuria inde naſcatur, adhuc
24 emancipatum eſſe ad collationem urgendum. † Quo reſponſo moventur Bart. *n.* 3. Caſtren. *n.* 4. Gilchen *n.*27 *in l. ſi emancipati. C. de collatio.* ut exiſtiment, jure antiquo inter eos,qui diverſo jure ſuccedant,non eſſe locum collationi. At certum eſt in ſupradicta ſpecie emancipatum jure honorario,filium verò Jure civili ſuccedere. In quam opinionem conjurant Cujac. 6.*reſponſ.Papin.in l. pater* 6.*de collat.* docet Gilchen. *in l. poſthumo n.* 1.*&* 2.*C.de collat.* Petr. Greg. *lib.*46.*ſyntag.c.*8.*n.*28. Pichard.*tract.de collatio.art.*2.
25 *n.*27.& Anton.Fab. *de error.dec.*40.*error.*10.† Qui ad *d.l. ſi filius* reſpondent Scævolam cæteris I. C. antiquiorem fuiſſe, qui floruit pene ante Imperatorem Marc. Aurelium,ut tradit (ex aliis,ut ſolet)Oſvald.8. *Donel.*5.*c.lit.D,* Duaren.*in l.* 122.*de verb. oblig.*Cujac *in Scævol.* Pichard. *in l. Gallus c.* 4.*n.*5. At Papin. Auctorem *d.l.pater,* ubi contrarium probatur, vixiſſe ſub Severo, & Caracalla, ut patet: unde credendum non eſt, Scævolam poſteriorum ſcripta correxiſſe; ſuavius ne an violentius fecerit Ant.Fab.dubitarem, qui Alexandrum imitatus cum vera hujuſce rei principia intra nodos abſcondita reperire noluiſſet, ſecurius invenit arrepto gladio, affirmans Interpretes fuiſſe deceptos,cum verba illa, *& magis ſentio, uſque in finem.* Triboniani pannum vociferent.Sed hæc minime ferenda ſunt, imò aſſero, inter diverſos jure ſuccedentes eſſe collationem, ut *in d.l.ſi filius* apertè docemur, ſi emaculatam Florentiæ litteram retineas, & in *d. l. ſi emancipati*: & tenent relati à Fachin *lib.* 5 *controv.c.*77.† Et tamen ratione motum Scævolam
26 exiſtimo, ut collationem ex edicto denegaret, quia filius in poteſtate fuit heres ſcriptus à patre in teſtamento, ex quo cum adivit hæreditatem,nec voluit pro ſua parte petere contra tabulas,collatio ceſſabat, quæ tantum habet locum in ſucceſſione ab inteſtato *l.*4 *d.l.ſi emancipati.C.de collat.* cui locus non aperitur ex petitione bonorum poſſeſſionis contra tabulas emancipati, ſiquidem teſtamentum non reſcinditur per eam, ſed manente cauſa teſtamenti, reſpectu judicij, & diſpoſitionis, reſciſſio intervenit *l.* 1. §. *ita autem. D. ſi tabul. teſt.nullæ ext. l. qui autem* 6. §. *hoc edictum D. ſi quis omiſſa cau. l.ſi duobus* 14. *D de contr. tabul.* not.Coſta *in* §. *& quid ſi tantum.*3. *part. n.*120.Pichard. *in* §.*ſunt autem.n.* 5.*ff.de bon.poſſ.*Ben. Pinell.2.*ſelect.c.*3.*d.n.*13.itaque cum filius adierit teſtamentumque ſuſtineatur, recte ex edicto Scævola collationem excluſit,ad quam filius in poteſtate,emancipatum non potuit cogere. Sed cum edictum refragetur, quomodo potuerit inducere collationem I.C. in difficili eſt. Non admitto quod ex mente Cujac. *in rub. Cod. de collationib.* traditur in his ſcholis.

Verius dicerem I. C. inde ratiocinaſſe, quia cum 27
filius familias inſtitutus integram hæreditatem patris obtineret, afficitur injuria, emancipato petente, & avocante dimidiam partem hæreditatis. Quod ſignificant illa verba, *ut quemadmodum pro parte retinet jure co ita,& conferre ei debeat,*ut de emancipato accepta, hunc ſenſum exprimant, ut ſicut aufert pro parte hæreditatem, ita, & pro ea parte conferat. Neque ad rem facit, quod hæres eſt ex teſtamento,nam adhuc urget injuria, admiſſo ita emancipato, qui optimè ob id conferre compellitur. Neque obſtat ſi inſtes cum Fabro, Scævolam non potuiſſe contra edicti verba, collationem inducere, ſiquidem reſpondeo,jus novum non induxiſſe Scævolam,quod, & ſi vellet non poſſet, ut dico *infra lib.* 2. *c.* 2. *n.* 52. ſed tum edictum declaraſſe, hoc modo. Edictum, cum ab initio collationem admitteret fratres propter injuriam, qua filij familias afficiebantur, compulſi ſunt conferre. Conſideravit ergo I.C. adhuc injuriam eandem vigere (in hac ſpecie)quæ fuit cauſa collationis; & ideò rectè ex æquitate ad collationem compellit emancipatum. Quoniam, & ſi deficiant verba, non deficit intentio edicti, quæ ſemper fuit, ut omnis injuria à filiis familias arceretur† Nec mirum eſt,ut I.C. 28
mentem magis, quam verba ſequatur, cum quoties lege aliquid introductum eſt, cætera quæ tendunt ad eandem utilitatem interpretatione I. C aut juriſdictione ſupplebantur *l. nam ut ait* 14. *ff. de leg.* & ita multoties feciſſe apparet ex his quæ ſubjicio *lib.*2.*c.* 2.*n.*51.*&* 52.Quia id dicitur eſſe in legis verbis,quod ex ejus mente dedicitur, ut notat Gothofred.*in l.*29. *&* 30. *de legib.* Pichard. *in princ.Inſtit.de adquiſit per adrogat.n.*22.facit *princ. Inſt.de legit. patron.tut.*& ita ſenſerunt Bart. Cagnol.& alij *in dict.jur.*† Papin.vero 29
*in l. pater.*6.*de coll. dot.*loquitur quando filio hærede inſtituto, filia exhæredata egit de inofficioſo, & à fratre dimidiam avocavit, quo caſu emancipatus non confert filiæ in poteſtate, quia adhuc ſuſtinetur teſtamentum, ſiquidem libertates in eodem redictæ ſuſtinentur *l.judicatæ* 29 *de excep. rei judic.* quæ aliàs non competerent *l. Papin.*8.§.*fin. de inofficioſ.*ut notavit Accur. *in d.l.pater,*& Bart. *n.*2.& ſi Anton.Fab. *d.error.*10. *n.*4.*&* 6. aliter intelligat.† Quibus conju- 30
ges *l. nec ipſa* 7. *de coll. dot.*ubi filia non confert dotem,quia diverſo jure ſuccedit. Quæ ratio eſt accipienda juxta *d.l.pater,* ubi cum non detur collatio, quia ex teſtamento ſucceditur, ſubjungit Paulus, ut ſicut filiæ in dicta ſpecie, non confertur, ita nec ipſa dotem conferet, quæ fieret deterioris conditionis. In jure enim leges prioribus annectuntur, quæ earum, id eſt præcedentium, ſententiam, vel ampliant, vel limitant.

D. FRANCISCI DE AMAYA I.C. ANTIQUARIENSIS,

E' Collegio Majori Conchenſi, & Codicis Cathedræ Salmanticæ in Academia Anteceſſoris Obſervat. Juris,

LIBER SECVNDVS.

CAPUT I.

De poſtliminij fictione, & an matrimonium captivitate interruptum, eo reſtituatur, ad interpretationem variorum jurium.

SUMMARIUM.

1 *Romanæ virtutis breviuſcula laudatio.*
2 *Ratio introducendi poſtliminij.*
3 *Fictio poſtliminij quæ? unde dicta, & quæ jura de ea egerint, remiſſivè.*
4 *Uſucapio interrumpitur per captivitatem.*
5 *Quare poſtliminio non fuerit reſtituta uſucapio*, & num. 6.
7 *Proponitur explicatio* l. non ut à patre, & l. cum duæ de captivis.
8 *Nulla ratio differentiæ videtur poſſe dari, interea quæ ſunt facti, aut juris, in poſtliminio.*
9 *Ratio Cujac. & aliorum quare non contineatur matrimonium in poſtliminio*, & numero 11. & 12.
10 *Reſponſio eorum ad* l. uxores de divortiis.
13 *Poſſeſſio amittitur, quoties ſi velimus, eam repetere non poſſumus*, & n. 24.
14 *Vera ratio quare matrimonium non continetur in poſtliminio*, & n. 18.
15 *Interpretatur* l. illa 32. §. 1. de hær. inſt.
16 L. ſi quis poſthumos 9. §. ſi filium, de lib. & poſth. *expl. novè contra Ant. Fab.*
17 L. in eo jure 45. §. fin. de ritu nupt. *&* numero 21.
19 *Quare captivitas ſolverit matrimonium*, & n. 22. & 23.
20 *Matrimonium eſt divini, humanique juris communicatio.*
25 *Obligationes continentur in poſtliminio, licet proveniant ex contractibus, qui ſunt facti.*
26 *De Jure Canonico ſervus contrahit matrimonium.*
27 *Cujac. & aliorum emendatio ad* dict. l. non ut à patre, & dict. l. uxores, *&* num. 28. 29. & 31.
30 L. filius 11. de rit: nup. *explic.*
32 *Taxatur Briſonij ariolatio circa* d. l. uxores.
33 *Quare interrupto captivitate matrimonio, non poſſunt uxores captivi nubere*, & n. 34.
35 *Pœna divortij mulier tenetur, ſi nubat intra quinquennium, & quæ pœna*, & n. 41.
36 *Quare divortio dirimeretur matrimonium, remiſſivè.*
37 *Divortia fiebant aut bona, aut mala gratia: Romæ frequentiſſima*, & n. 38. 40. & 44.
39 L. vir mulieri. de donat. inter.
42 L. ſi filia 5. de repud. & divor. & l. filia 60. ſol matr. & l. Lucius 8. ff. eod. *&* n. 43.
44 *Plura de divortij ſolemnitate, & cauſis.*

ROMANI, quibus nullæ aliæ gentes, & 1
pacis, & belli artes melius calluerunt, ut
ſuos ad virtutem bellicam excitarent, &
ut magnitudinem illam animi, quæ fuit
plenè ſupra mortales in viris mortalibus,
magis augerent, (quam omnes ferè ſtupuerunt gentes, ut obſervat Juſtus Lipſ. *de magnitud. Rom. lib. 1. c. 2.* Cerda *in Virg. lib. 6. Æneid. verſ. 777. num. 9* (& ut pugnando pro patria, pulchram magis peterent per vulnera mortem, quam infami fuga ſigna dererent.
† Jura militum Civium, qui in hoſtium poteſtatem 2
devenerint duplici fictione conſervarunt. Quarum una eis favebat, qui patriam, & limina Imperij, poſt captivitatem revertentur, ita ut jam reverſi in Civitate ſamper crederentur fuiſſe, neque unquam in captivitate manſiſſe, qua cum ſervus hoſtium efficiatur, *l. item ei 14. ff. ex quibus cau. major. l. adeò. 7. de acquir. rer. dom. l. hoſtes 24. ff. de cap.* dum eſt in captivitate civis, pendent jura captivi omnia, & ipſi reverſo reſtituuntur. † Quæ fictio poſtliminij dicta eſt, cujus origi- 3
nem, & ethymon tradit Juſtin. *in § ſi ab hoſtib. Inſtit. quibus mod. jus patr.* & de ea agunt in multis juris articulis Jure Conſulti, ut videre eſt *in l. 1. §. ſi pendeat ff. ad S.C. Macedonianum l. pen. de liberis, & poſth. l. illa 32. §. 1. de hared. inſt. l. pen. de ſuis, & legit. l. ſi is qui pro* *empt.*

empt. 15. *l. juſto* 42. §. *final. de uſucap. l impuberem* 22. §. 1. *ff. ad legem Cornel. de fal. toto tit. ff. de capt.* & *C. de poſtlimin. reverſis.* cum aliis quæ conſultò omittimus, docent latè Doctores *in d.* §. *ab hoſtibus.* Cujacius *in l. Denique ff. ex quibus cau. major. lib.* 3. *quæſt. Papin.* Duaren. *ad tit. de uſis cap.* 8. Connanus *lib.* 3. *comment. c.* 14. Pet. Gregorius *lib.* 20. *ſyntag. c.* 5. Ant. Fab. *in juriſprud. titul.* 11. *princ.* 7. & *ſequent.* Oſvaldus *ad Donell. lib.* 2. *cap.* 26. *littera B.* & *lib.* 4. *cap.* 21. *littera F.* & noviſſimè poſt hæc ſcripta eleganti, doctóque ſermone vidimus de hujuſce rei argumento conſcriptas paginas apud D. Melch. de Valentia *illuſt. tract. lib.* 1. *tract.* 3. *cap.* 5. & *ſequentibus*, & noſtrum Præceptorem Ant. Pichard *in lect. de vulgar. c.* 23. Altera fuit legis Corneliæ, de qua dicemus *ſeq. cap.*

4 Verum, & ſi omnia jura ſua, captivum reverſum, recuperare diximus, nihilominus tamen, ſi aliquis rem à non domino emptam uſu capiens, captus ſit ab hoſtibus, ita interrumpitur uſucapio, ut ſi ibi decedat, hæredi ejus non proſit cœpta uſucapio, cum neque item idem ipſi reverſo, *d. l. ſi is qui pro emptore*; interrumpitur enim uſucapio captivitate, quæ cum captivum ſub alterius conſtituat poteſtate, nihil poteſt poſſidere, qui ab alio poſſidetur, *l. cum heredes* 23. §. 1. *l. qui univerſas* 30. §. *item quod mari, de acquir. poſſ. l. ſic eveniet* 21. *ff. de adulteriis* cum ſine poſſeſſione uſucapio non procedit *l. ſine* 23 *juncta l.* 3. *ibi: per continuationem, de uſucapion.* obſervant Bart. Caſtren. & reliqui *in d. l. ſi is qui*, Ant. Fab. *d. tit.* 11. *princ.* 8. *illat.*

5 18. † Sed quare poſtliminio reſtituta non fuerit uſucapio, apud antiquos difficile fuit dictu. Noviores autem eam veram rationem tradiderunt, quam aſſignat Papin. *in d. l. denique.* Quod cum poſſeſſio magis ſit facti, quam juris *l.* 1. §. *ſi vir ff. de acquirend. poſſeſſ. l.* 1. § *Scævola ff. ſi is qui teſt. liber.* cum traditis à Donello *dict. lib.* 5. *commn. c.* 6. ubi Oſvaldus *littera C.* Pichard. *in princ. inſtit. de interdictis tract. de poſſeſſ. art.* 2. *n.* 47. Ant. Fab. *in rationali ad d. l. denique*, cauſa facti non continetur poſtliminio *l. in bello* 12. § *facto de captivis*: atque ita hac fictione inducta, juris poteſtate fieri nequit, ut ad ea quæ facti ſunt pertineat, quia ſolum illæ cauſæ continentur poſtliminio, quæ juris ſunt, ut dominium, jura, actiones, patria poteſtas, libertas, & civitas, cum poſtliminij effectus in eo totus ſit, ut jura quæ captivus in poteſtate habuit, prius quam caperetur, ſalva & integra reſerventur,

6 *dict. illa* §. 1. † Unde cum per captivitatem fuerit poſſeſſio animo, & corpore amiſſa, (quæ ad poſſeſſionem acquirendam concurrere neceſſariò debent *l. quemadmodum* 6. *de adquirend. poſſeſſ.* ubi Giſanius *num.* 1. Donel. & Oſvald. *dict. lib.* 5. *cap.* 8. & 9. Pichard. *in* §. *item extraneus num fin. inſtit. de hered qual.*) animus nempe deeſt, cum ſuſpicetur captivus, ſe amplius ingredi non poſſe; corpus quoque deeſt, ut patet *l. quod meo* 18. §. *final. l. peregrè* 44. §. *quibus d. l. cum heredes*, §. 1. *adquir. poſſ.* Illa autem quæ ſine apprehenſione, novóque facto re adquiri non poſſunt, merito poſtliminio non potuerunt conſervari, at in jure conſiſtentia per ſe ſubſiſtunt, & ideo in ſuſpenſo eſſe poſſunt, non vero, quæ amiſſa, & perdita ſunt, ut poſſeſſio. Quam rationem præſenſit Bart. *in d. l. ſi is, qui pro empt. numero* 1. Cumanus *num.* 10. Jaſon. *numero* 103. Bologn. 16. Ant. Fab. Cujac *in dict. l. cum heredes*, §. 1. Connan. *lib.* 3. *cap.* 14. *numero tertio*, & *quarto.*

7 Ex quo difficilis redditur traditio Pauli, & Pomponij *in l. non ut à patre* 8. & *in l. cum duæ* 14. *ff. de captivis.* Qui docent captivitate uxorem amiſſam, poſtliminio non reſtitui. Idem traditur in *l. in bello* 12 §. *ſed captivi ff. illo tit. l. in eo jure* 45. §. *fin. de ritu nupt. l.* 1. *l. uxores* 6. *ff. de divort. l. ſi ab hoſtibus* 11. *ff ſolut matrimon.* † Quod videtur adverſari iis, quæ *ſuprà* diximus, nam nulla ratio differentiæ dari poteſt in matrimonio, ac in patria poteſtate, & reliquis quæ in jure conſiſtunt, ſiquidem, & actiones ex contractibus provenientes, non contineretur, in quibus eadem videtur militare ratio ac in matrimonio: & dominium ſimiliter non contineretur, cum ad illud conſequendum traditione opus ſit, & aliis rebus, quæ conſiſtunt in facto, *l. traditionibus, C. de pactis.* Et ſi verè matrimonium non contineretur poſtliminio, nec robur aliquod haberet, & illud, quod cum liberta patronus contraxit ob eandem rationem. Hoc tamen negat Conſultus *in dict. l. in eo jure* §. *fin.* 9
Quam difficultatem enervare contendunt Cujacius *novella* 22. Ant. Fab. *d. princ.* 8. *illat.* 8. & Barboſa *in rubrica D. ſoluto matrimon.* 2. *part. numero* 63, aſſerentes non conſervari matrimonium propter poſtliminium, ſed cum totum pendeat ex conjugum voluntate, & conſenſu (quæ voluntas, & conſenſus in facto quodam conſiſtere videntur, *arg. l. conſilio* §. *final. de curat. furioſ.*) Si ſemel per captivitatem diſſolutum eſt matrimonium, *l. ſi quis ſic* 56. *D. ſolut matrimoni.* quamvis ab hoſtibus redierit maritus, non tamen niſi ex novo conſenſu redintegrai poteſt, *argum. dict. leg. cum heredes* §. 1. & cum facti ſit, idem admittendum erit quod de poſſeſſione diximus, quia facto ea in re opus eſt, ſicut & jure, ad ea verò quæ facti ſunt, non poteſt fictio poſtliminij pertinere *dict. l. in bello* §. *facti d. l. denique.* † Neque obſtare aiunt *l.* 10
uxores, de divortiis, dum probat uxorem captivi, niſi tranſacto quinquennio, non poſſe alias inire nuptias, atque ita videtur mero jure valere matrimonium, *ut in auth. de nupt.* §. *ſed*, & *captivitatis.* Reſpondent etenim non negari ibi uxori captivi, mero jure competere facultatem celebrandi alias nuptias, cum per captivitatem revera fuerit diſſolutum matrimonium: ſed tantum dici, quod ſi hæc uxor captivi aliud ineat matrimonium ante quinquennium, incurrat eas pœnas, quas incurreret, ſi cum marito libero divortium fecerit ſine legitima cauſa. Itaque durat matrimonium cauſativè, ut mulier metu pœnarum alteri non nubat, non quia vere non potuerit, ſed quia inſtante pœna mulier ab alterius conſortio retrahetur, docet Socin. Jun. quem ſequitur Barboſa *ſuprà.*

Verum quamvis hæc vera videantur, mihi tamen non placet dicere, poſtliminio non contineri, 11
matrimonium, quia facti ſit conſenſus, quem non poteſt ſuſpendere poſtliminium; nam quemadmodum in quolibet contractu, ita & in matrimonio judicandum eſt. Si verbi gratia ego emerem rem aliquam, & poſtea apprehenderem poſſeſſionem; captivus ſolum amitto poſſeſſionem, non verò dominium, ad quod reverſus nullo adminiculo opus eſt, ut contingit in poſſeſſione, quæ requirit corporale factum apprehenſionis: ita, & in matrimonio datur conſenſus conjugum, per quod transfertur veluti dominium, deinde ſequitur concubitus maritalis, qui eſt veluti poſſeſſio *l. nuptias D. de regul. jur.* vinculum matrimonij impoſſibile eſt, quod in facto conſiſtat, alias diceremus, poſtliminio non contineri dominium, cum in eo acquirendo voluntas, & conſenſus intervenire debeat (§. *per traditionem, Inſtit. de rerum diviſione l. id quod noſtrum de regul. jur. juncta l. ſi tibi homo* 86 & *l. cum ſervus de leg.* 1.) quæ in facto conſiſtunt. Unde conſtat matrimonium debuiſſe eodem modo, ac dominium poſtliminio contineri, ita ut novo conſenſu opus non ſit, quemadmodum non eſt neceſſarius in domino. † Nam conſenſus ille, qui in matrimo- 12
nio contrahendo interceſſit, nunc non eſt neceſſarius, quando perfecit vinculum, alias diceretur, eo ipſo quod conjuges diſſentirent, jam matrimonium non eſſe, quod falſum eſt, *l. quidquid* 48. *de regul. jur.* cum requiratur, ut divortium fiat bona gratia, &

cum ſolemnitate *l. nullum 9. de divort.* ut diceмus *infrà.* Neque item neceſſarium eſt, hunc conſenſum ſæpius repetere, ſuffi it namque interveniſſe prin-

13 cipio contractus. † Quod in poſſ ſſione contra eſt, quæ tunc amittitur, quoties ſi velimus eam repetere non poſſumus *l. 3. §. Nervæ 13. l. ſi rem. 47. de adquir. poſſeſſ.* cum in corporali apprehenſione conſiſtat, *leg. quemadmodum. 8. l. clam. 6. in fin. de adquir. poſſeſſ.* matrimonium autem adhuc durat, dum tamen non intercedat divortium, quia vinculum, quo ſuſtinetur in jure conſiſtit, ſicut dominium.

14 Quare vera ratio hujuſce rei eſt, quoniam inter modos diſſolvendi matrimonij, præcipuus eſt ille, qui ex captivitate contingit *l. 1. de divortiis, l. ſi quis ſic 56. D. de ſolut. matrimon.* atque ideò cum ipſum per ſe ſit diremptum, non eſt mirum ſi non redintegretur, niſi novus conſenſus interveniat. Ea continentur in poſtliminio quæ poſſunt ſuſpendi, non quæ

15 per ipſam capacitatem rupta, & finita ſunt. † Quomodo eſt intelligendum quod ait I. C. *in l. illa 32. §. 1. ff. de hered. inſt.* ibi, *Quia jure poſtliminij omnia jura civitatis in perſonam ejus retinentur, non abrumpun-*

16 *tur.* † In quam quoque rem expendo Paulum, qui hinc venit interpretandus *in l. ſi quis poſthumos 9. § ſi filium D. de lib. & poſth.* ibi, *Quod moriente avo jus pependerit non abſciſſum, ut in ſuperiori caſu.* Quæ verba alias obſcura, mutare litteram coegerunt Antonius Faber *lib. 10. conject. c. 12. & in Juriſprud. tit. 11. princ. 7. illat. 1.* & Horman. *lib. 1. obſerv. cap. 15.* Sed meo judicio hunc ſenſum ſine corruptione habent. Avus exhæredavit filium, præterit nepotem, inſtituit extraneum; ante aditam hæreditatem mortuus eſt filius. Quæritur an nepos rumpat. Julianus, & alij negant ruptorum. Diverſumque eſſe Paul. ſi filius in hoſtium poteſtate ſit, & in eodem ſtatu deceſſerit, quia hoc caſu nepos rumpet. Ratio eſt *quod moriente avo, filij jus pependerit.* Hæc verba non ſunt referenda ad captivum, ſed ad nepotem, quaſi dicat *filij jus* in nepote pendebat, ut *in §. ab hoſtibus ibi, vis liberorum. Inſtit. quib. mod. jus patr. l. apud. 9. ibi filij jura D. de capt.* pendebat itaque, an occupare poſſet, vel non primum ſuavitatis gradum, jura filij, & ſuavitatis conſequi, an eſſet ſuus, hoc eſt *filij jus*, ſicut dicitur *jus ſui in l. 1. §. ex his D. de liber agnoſ.* hoc itaque in caſu ſpes illa occupandi primum gradum, & *filij jus*, id eſt, ſuavitatem non erat abſciſſa ſed pendebat, & adhuc non erat abſque ſpe nepos, tempora mortis aut vitæ, in ſuperiori caſu quo erat præceſſus à patre.

17 Deinde expendo *dict. l. in eo jure 45. §. fin. de rit. nupt* ubi etiam ſi captivus ſit patronus, n n ſolvitur ejus, & libertæ matrimonium. Ergo ſi contineri regulariter poſtliminio poſſet, ſuſpenderetur dum captivitas durat, ſiquidem ob ſpecialem rationem reverentiæ patronalis, in eo caſu ſuſtinetur, unde ex ſua natura non potuit in captivitate pendere, ſed aut debuit conſiſtere, & valere, aut abrumpi, in quo me-

18 dium non potuit intervenire. † Hinc jam conſtat matrimonium non contineri in poſtliminio, quia ipſa

19 captivitate ſolvitur, & finitur. † Quare autem captivitas illud ſolveret, tradit *Juſtin. novell. 22. quæ eſt Auth. de nuptiis §. ſed & captivitatis, & §. ſi vero ab initio, collat. 4.* quia ſervitute ſemel ſuperveniente alteri ex conjugibus, fortunæ inæqualitas, æqualitatem ex nuptiis manere non ſinit, & cum per captivitatem quis efficiatur ſervus, jus civile ſervorum non admiſit matrimonia, *dict. novell. 22. §. ſi verò ab initio l. Lucius 27. D. depoſiti l. Proculus 67. D. de jure dotium l. 3. l. humilem 7. Cod. de inceſt. nupt.* tradit Cujacius *ſuprà* Barboſa *dict. 2. part. numero 71.* Ant. Fab. *in Juriſprud. tit. 9. princ. 1. illat 2. & 3.* Pichard. *in princ Inſtit. de nupt. numero 5.* atque ita contingente captivitate, tanquam ſi mors interveniſſet, matrimonium fuit diſſolutum, quoniam ſervitus mortalitati comparatur, *l. ſervitutem 209. de Reg. jur.* & ideò, ſi ſervus pœnæ efficiebatur aliquis ex conjugibus ſolvebatur quoque matrimonium, *dict. novell. 22. §. quod autem prius l. res uxoris 24. C. de donat. inter.* obſervat Pet. Greg. *lib. 9. Syntag. cap. 11. numero 7. & 8.* † Et 20

cum ſit matrimonium omnis vitæ, divini, humanique juris communicatio *l. 1. de ritu nupt.* & conjuges ſocij ſint divinæ, humanæque domus *l. 4. C. de crim. expill. hær.* junctis quæ circa earum explicationem ſcripſerunt Connan. *lib. 8. commu. cap. 4.* Donel. *lib. 13. cap. 21.* ubi Oſvald. Cujac. *ad tit. C de nupt.* Ant. Fab. *dict. tit 9 princ. 3. illat 14.* & Pichard. *de nobilit. communic numero 15. & 18.* conditionis quoque æqualitatem requirit, alias non poſset fieri illa communi-

nicatio cum ſervo. † Ob idque adhuc retinetur matrimonium inter patronum captivum, & libertam 21

dict. l. in eo jure 45 § final. de rit. nupt. quia illa ratio inæqualitatis, tunc non potuit ita haber[illegible] locum, cum reverentia patronalis eam exclu[illegible] [illegible]ed obſtat, 22

poſtliminio patriam poteſtatem [illegible], & tamen in ea requiritur, ut etiam paterfamilias ſervus non ſit. Cui ſcrupulo ſatisfacies ſi dixeris, eam inæqualitatem clarius, & apertius verſari in individuitate vitæ, quæ in matrimonio adeſt, quam in ea, quæ datur inter filium, & patrem, cum illa ſit perpetua ſemper, hæc autem ad adquirendum tantum habet locum, *l. final. Cod. de impub. l. placet 79. de adquirend. hæredit.*

Neque item obſtat, quod de dominio conſideravimus *ſuprà.* Cum longè diverſa ratio in eo militet, 23 ac in poſſeſſione, quod attinet ad poſtliminium: quoniam, & ſi poſſeſſio apprehenſa jam in jure conſiſtat, *l peregre 44. ibi, jus poſſeſſionis, de adquirend. poſſeſſ.* quo caſu à dominio non d ffert, eodem modo, & cùm apprehenditur, licet tunc in facto conſiſtat, aſſimilatur dominio, quod mediante traditione transfertur. † Nihilominus tamen quamvis poſſeſſio plu- 24 rimos effectus ex jure mutuetur, id etiam poſt apprehenſionem procedit, cum tandiu animo retineatur, quandiu corporalis poſſeſſio repeti poſſit, *d. l. 8. §. Nerva. cum ſupra allegatis, de adquirend poſſeſſ* & hæc eſt facti, & deperditur captivitate. † Sic etiam obli- 25 gationes ſunt juris *princ. de obligat.* & tamen naſcuntur ex contractibus, qui ſunt facti *dict. l. conſilio §. final. de cur. fur.* ita, & dominium licet ex traditione proficiſcatur in jure conſiſtit, & ad poſtliminium pertinet, quoniam jam ad ſui perfectionem nihil aliud requiratur corporale neque facti. † Hodie tamen 26 quæ de matrimonio diximus apud Catholicos non obtinet, cum attento Jure Canonico ſervus poſſit contrahere *cap. 1. de conjug. ſerv.* & uxor captivi, aliud vivente marito, non poſſit inire matrimonium, niſi certa ſit de morte viri, *cap. in præſentia 19. de ſponſal. cap. 2. de ſecund. nupt.* notat Thom. Sanch. *de matrimon. lib. 2. diſput 46. & 47. & lib 7. diſp. 19. num. 13.* Gutier. *eodem tract. cap. 51. per tot. & lib. 2. pract. quæſt. 7. & 8.* Barboſa *ſuprà num. 71.* Cened *collect. 171.*

Hinc jam ex *ſuprà* dictis deſcendit, cavendum 27 eſse à Cujacio *d. novel. 12. paululum poſt princ. & lib. 62. digeſt.* Julian. *in d. l. uxores 6. de divort.* Anton. Fab. *ſupra illat. 8.* qui aiunt *in d. l. non ut à patre*, illa verba *per conſtitutum tempus* Triboniani eſse, & *in d. l. uxores*, ſententiam Juliani, Triboniani manu fœdatam. Quod etiam ſentit Goveanus quoque, & Briſſon. *de jure connub. verbo, ait lex quandiu valet pag. 41* qui eidem aliquid fermenti eſſe inditum credibile cenſet. Rationes eorum ſunt, quod eadem ſententia exprimatur à Juſtin. *d. novell. 22.* & verba non redoleant Sylum Juliani præcipuè illa, *& generaliter diffiniendam.*

Sed adhuc facilis erit contra ſupradictos literæ 28 vulgaris.

vulgaris defenſio. *Primò* quoniam Juſtin. *d. novell.* 22.
ſed etiam captivitatis verſ. ſi verò. præſcriptionem il-
lam quinquennij, quam concedit conjugi, ut nu-
bere poſſit, quando incertum eſt, an vivat vel non
captivus, ait, ita à præcedentibus connumeratum
fuiſſe in matrimoniis, quæ bona gratia diſſolveban-
tur, ergo ſi ante ſua tempora fuit ita obſervatum, evi-
dens eſt tempore Juliani quinquennium præſcriptum
fuiſſe illo caſu. Comprobat idem Juſt. ibi. *Nos quo-
que in hoc conſentimus*, juri nempe antiquo, non à
ſe nove introducto ſe conformans.
29 *Secundò*, non eſt inſolens in his articulis, qui ad
captivorum, & abſentium jura pertinent, hujuſmodo
temporum præſcriptio, prout videmus *in l. uxor
Cod. de repudiis l. ſi nepos, 9. §. fin. cum leg. ſequentibus
D. de ritu nupt.* ubi filio fam. (qui aliàs niſi conſen-
tiat pater nubere non poteſt) conceditur triennium,
intra quod ſi pater non revertatur, poſſit contrahere.
In quibus legibus etiam manus Triboniani animad-
30 verti, ex ſuo cerebro exiſtimat Cujac. *ſuprà.* † Præ-
pueque *in l. ſi filius* 11. *de ritu nupt.* (quæ eſt etiam
deſumpta ex Juliano *lib.* 62. *Digeſt.* ait illa verba vel
abſit vel abſentia inſerta eſſe, cum Julianus de filio ca-
pto apud hoſtes loquutus fuerit. Sed divinare, etenim
magnus illi donat Apollo. Ridere non deſino criſim
vero acriſſimam iſtorum, qui divinaculi ſemper le-
viſſimis innitentes fundamentis, omnia profanant. Ad
rem ergo Julianus abſentiæ etiam caſum, & captivita-
tis, in illa re conjunxit, in utroque triennium idem fuit
conceſſum *l. 2. C. de repud.* cujus cum *l. 2. Cod. de ſpon-
ſal.* contrarietatem diſſolvit Anton. Faber *in juriſprud.
tit. 9. princ. 4. illat.* 5. Thomas Sanchez *l. 1. de matrim.*
31 *diſput.* 54. *tota.* † Unde cum quinquennium *in d. leg.
uxores* ſit propoſitum, *conſtitutum tempus* vocatur à
Jure Conſulto *in d. l. non ut patre.* Pro ut uſucapionis
tempus ita dicitur *in l. 3. de uſu cap. l. 4. ff. pro ſuo, l. 1.
l. 13. cum aliis illius tit. ff. quemadmod. ſervit. l. Sticho
36. ff. de uſufruct. legat* Neque ad rem facit quod Briſ-
ſon *ſuprà* dicebat, nuſquam legi conſtitutum aliquod
tempus fuiſſe, & ideo in eo textu eſſe illa verba ſuſ-
32 pecta. † Nam imo ridiculus eſt Briſſonius dum lon-
gum Quintiliani locum *declam.* 347. adducit, ubi
hujus temporis conſtituti non eſt memoria, quaſi in-
fallibile eſſet, ſi apud eum Auctorem non invenire-
tur, falſum eſſe Tribonianum. Quintilianus vero
ibi non egit, niſi de duobus generibus diſſolutionis
matrimonij, morte ſcilicet, & divortio, captivita-
tem omiſit: dicéſne captivitate non diſſolvi matri-
monium, quia apud Quintilianum non eſt ejus rei
mentio? ſi de captivitate non egerat quomodo de hoc
33 conſtituto tempore, meminiſſet? † Sed pergamus, &
de præcipua Juliani deciſione tractemus. Ait igitur
captivitate interruptum eſſe matrimonium, ſed
non poſſe uxores captivorum, nubere. Quod ſine
exemplo non eſt. Mulier intra annum luctus non
poteſt, & ſi diſſolutum ſit matrimonium, aliud inire
l. 1. ff. de his qui not. infa. junctis iis quæ tradidi *lib.* 1.
cap. 2. cui aude Kirchiman. *lib. 4. de funerib. Rom. cap.*
16. & quæ ſine cauſa diverterit, quæ non ſit ex con-
tentis *in l. conſenſu* 8. *Cod. de repudiis* per quinquen-
nium privatur ſpe potiundi matrimonij, ut *in d. l. con-
ſenſus §. hæc niſi.* Ita etiam, & nubere non poſſunt
34 donec certum eſt in captivitate eſſe maritum. † Ra-
tio fuit, captivor m favor, nam, quamvis poſtlimi-
nio non potuit eorum matrimonium ſuſpendi, adhuc
tamen prudentiſſimè leges ſtatuerunt, ut omnimodo
captivorum calamitas adjuvarentur, ne & libertate
deperdita, ſpe quoque dilectæ uxoris conſequen-
dæ privaretur. Et ideò imagine quadam ſpe
retinebatur matrimonium, ut & ſi diremptum,
eſſet, non defraudaretur illo ſolatio captivus,
ut ipſe reverſus uxorem iterum ducere potuiſſet

nam ſpes tædium laboris excludit; & ut ait
Ovidius.

Spes, etiam dura, ſolatur compede vinctum.
Crura ſonant ferro, ſed canit inter opus.

Quæ deficeret, alteri ea nupſiſſet, & ob id poſtli-
minium, & ſi non potuit fingere, neque ſuſtinere
conjugium, adhuc tamen videtur ſpectare adventum
captivi, & uxorem ad matrimonium iterum ineun-
dum præparatam habet. † Quod pœnis etiam in 35
contrarium fieri prohibuit, & ita inquit Paulus *in
dict. l. non ut à patre*: ſi voluerit mulier nulla probabi-
li cauſa interveniente, pœnis diſſidij tenebitur, id
eſt, ſi voluerit mulier alias contrahere nuptias, tunc
punietur, tanquam ſi mala gratia repudiaret, hoc
tamen non admittitur in alio caſu, quando incertum
erat, an viveret, & quinquennium exceſſerit à
tempore captivitatis, tunc enim quaſi bona gra-
tia diſſoluto matrimonio, alij nubere impunè
poteſt.
Quod, ut explicetur adverto, divortio frequen- 36
ter diſſolvi conſueviſſe matrimonium, ut *in lib.* 1.
& per totum D. de divortiis l. inter ſtuprum 101. *§. l.
inter divortium* 191. *de verborum ſignificatione l. 1. &
toto titulo C. de repudiis*, ob rationes quas congerunt
relati à Covarruvia *de ſponſalibus 2. part. c. 6. §. 4. n.* 2.
Barboſa *d. 2. part. num.* 1. Thomas Sanchez *de ma-
trim lib.* 10. *diſp.* 1. *per totum.* † Idque duplici modo 37
fiebat, primo *mala gratia*; quod erat quando unus
ex conjugibus altero invito, & ſine cauſa divertebat,
l. cum hic ſtatus 32. *§. ſi divortium* 10. *D. de donat. inter
l. ſi ſtipulatio* 19. *ſequenti l. Titia* 134. *de verb. obligat. l.
nec ab initio* 14. *Cod de nuptiis, l. 2. Cod. de inutilibus
ſtip.* Eóque pertinet diſputatio, de qua *in l. ea quæ* 57.
l. vitricus 60 *§ fin. cum l. & ideo* 62. *D. de donat inter.*
Hoc Romæ ita paſſim frequentabatur. † Ut Seneca 38
noſter *lib. 3. de beneficiis* hæc verba adjiciat, *Nunquid
jam ulla repudio erubeſcit, poſtquam illuſtres quædam
ac nobiles fœminæ non Conſulum numero, ſed marito-
rum annos ſuos computant, exeunt matrimonij cauſa, nu-
bunt repudij, tandiu iſtud timebatur, quandiu rarum
erat, quia verò nulla ſine divortio acta ſunt quod ſæpè
audiebant facere didicerunt.* Sic etiam, & idem *epiſt.*
114. *& de providentia c.* 3. de Mœcenatis uxore Te-
rentia agens ab eo ait millies divertiſſe. † (Cui con- 39
gruit eleganter Javolenus *in l. vir mulieri*, 64. *D. de
donat. inter.* ubi Labeonis, & Trebatij reſponſum re-
fert de divortio, quod inter Terentiam, & Dæcena-
tem interceſſerat: qui locus corruptus eſt, & pro
Dæcenatem, Mœcenatem legi debet.) † Et ad conju- 40
gia hæc frequentia reſpexit Juvenalis *ſatyra 6. verſ.*
225. de conjugij calamitatibus diſſerens, & muliere
imperioſa.

Imperat ergo viro, ſed mox hæc regna relinquit,
Permutátque domos, & flammea conterit, inde
Avolat, & ſpreti repetit conjugia lecti,
Sic creſcit numerus ſic fiunt octo mariti.
Quinque per autumnos, &c.

Et Tertullian. dict. *Apologetico c.* 6, ibi, *Ubi eſt illa fe-
licitas matrimoniorum de moribus utique proſperata
qua per annos ferme ſexcentos ab urbe condita nulla
repudium domus ſcripſit, nunc in fœminis præ auro,
nullum leve eſt membrum; repudium verò jam, & vo-
tum eſt quaſi matrimonij fructus.* Et id feſtivè notat
Martialis *lib. 6. epigramm.* 7.

*Aut minus, aut certè vix jam vigeſima lux
eſt.*
Et nubit decimo jam Thelaſſina viro.

Tradunt Lipſius *in notis ad Senecam dict. c.* 16. Briſo-
nius *lib. ſingulari ad legem Juliam verbo divorti. ſep-
tem*, Borcoltem ia *§. uxor tua Inſtit. de nuptiis.* Cerda
in notis ad Tertullian. ſupra. Eam ob cauſam Augu-
ſtus, ut Suetonius Auctor eſt *in eo c.* 34. cum crebra
matrimo-

matrimoniorum mutatione vim legis Juliæ eludi
ſentiret, divortiis modum impoſuit, & pœnam ſi
41 non ex lege fierent. † Pœnæ autem plures erant;
nam mulieres ſine cauſa divertentes mulctabantur
amiſſione dotis, & donationis propter nuptias *leg.
uxor 7.l.conſenſu 8.§.hæc niſi Codic. de repudiis* docet
Boëtius *ad Topica Cic.* & ex Ulpian. & Paul. probat
Connan. *lib. 8. comment. cap.11. num.3.* Cujacius *in
l. unica §.ſileat ob liberos Cod. de rei uxoriæ act.* Go-
42 thofred. *in d.l.19.de verb.obligat.* † Unde explicatio-
nem accipit diſputatio *l. ſi filia 5. D.de divortiis l.
filiæ 60.ſolut. matrimon.* quæ aliter non intelligentur,
niſi eo tempore ſine cauſa divertens amiſſione dotis
43 mulctaretur. † Quò etiam pertinet elegans ſpecies
44 de qua *n.l. Lucius 38.D. ſolut. matrimon.* † Bona au-
tem gratia divortium celebrabatur, quando fiebat
propter aliquam cauſam rationabilem. Tres præſ-
cripſit Romulus, quas tradunt relati à Barboſa *d. 2.
part. in princ.* oportebat autem, ut valida eſſent divor-
tia, ut ex lege fierent, *l. penult D. ad legem Juliam
de adulteriis. l. unica in fine D. unde vir. & uxor.* &
ideò certa forma, & ſolemnitate celebrabantur, de
qua *in l. 2.l.nullum 9. D. de divortiis*, quam ſolem-
nitatem lex Julia introduxit, ut docemur *in d.l.unica*,
& explicat Cujacius *lib.8.obſervat.cap. 26.* & Petrus
Gregorius *lib. 9.ſyntagm. cap.15.num.11.* interveníe-
bant autem ſeptem cives Romani puberes præter li-
bertum, qui divortium facit, *dict. leg. nullum*, for-
mula refertur à Cujacio *in d.l.2.* Martial. *lib. 10. epi-
gram.41.* Juvenal. *ſatyr.6.* Apulejus *lib.5. metamorpho.*
quos referunt id latè pertractantes Tiraquellus *poſt
leges connub.gloſſa 8.num.2.* Cujacius *d.novell. 22.* Re-
vardus *ad leges 12.tab.cap.21.in fine* Petr.Greg. *ſupra*
Antonius Fab. *in juriſprud. tit. 9. princ. 3. illat. 16.*
Hotm. *lib.13.obſerv. c. 39.* Demſter. *ad Roſin. lib.5.
antiquit.cap.36.* Magius *lib.2.Miſcell.cap.15.* Raduph.
Forner. *lib. 1.quotidianarum c. 9.* Thom. Sanch. *de ma-
trimon. lib.10.diſp.1.num. 2.* & alij laudati à Barboſa
ſuprà, apud quos quæ de divortio bona gratia ab an-
tiquis fuerunt ſignata, explicantur.

CAPUT II.

De altera fictione legis Cornel. æ, lux data Juliano *in l.lex Cornelia 28.D. de vulg.ſubſtit.* & Papiniano *in l. pater inſtituto 10. ff. de captivis.*

SUMMARIUM.

1 *De fictione legis Corneliæ, de ejus auctore, & quid in ea contineretur.*
2 *Jura, & Auctores de lege Cornelia.*
3 *Legis hujus beneficium quoad teſtamenta captivorum, in fictione conſiſtebat.*
4 *An fingatur captivus deceſſiſſe preambula hora captivitatis?* & n. 5.
6 *Jure Conſulti loquentes de captivitate, ſemper aiunt captivum eo ipſo inſtanti, quo capitur fingi deceſſiſſe.*
7 *Qui capitur non ſtatim cum capitur, perdit libertatem, ſed cum in præſidia hoſtium devenit.*
8 *Captivus reverſus non ante recuperat libertatem quam fines noſtros attingat.*
9 *Præda, antequam in hoſtium præſidia perducatur, recuperata priori domino reſtituitur.*
10 L. Naturalem 5. §. fin. ff.de adquirend.rer. dom. *&* n. 11.
12 *Proponitur difficultas* d. l. ex Cornelia, & dict. l. pater.
13 *In quo conſentiant Julianus, & Pap. in dictis legibus circa pupill. ſubſtitutionem,* & numero 17.
14 *Patris, & filij unicum eſt teſtamentum, licet duæ hæreditates*, & n. 15.
16 *An ſubſtitutio pupillaris locum habeat in eo, qui vivo patre ſui juris efficiatur.*
18 *Anton.Fabri contra Papinianum argumentatio, an pupillaris valere debeat* in d. l. pater.
19 *Satisfit eidem, & an lex Cornelia ſolum procedat in captivi hæreditate?* & n. 20. & ſeq.
24 L. Quod ſi filius 11. ff. de captivis *explicatur*, & num. 25. & 26.
27 *Cujacij poſt Cumanum interpretatio ad eam legem perpenſa, & rejecta,* & numero 28.
29 *Recepta in ſcholis noſtris, & à pluribus ſequuta Accurſij interpretatio rejecta*, & numeris ſequentibus.
32 *Aliorum remiſſæ explicationes, & emendationes.*
33 *Vera, & genuina Pap. mens ad* d.l.quod ſi filius *aperitur*, & num. 34. & ſeqq.
37 *Agitur de intellectu* dict. leg. lex Cornelia, verſ. ſed ſi pater, & d. leg. pater §. 1. *&* num. 38. 40. & 41.
39 *Filiusfamilias non potuit, facere teſtamentum.*
42 *Vera concordia inter Jul. & Pap.* in d. verſ. ſed ſi pater, & d. §. 1.
43 *Verbum* ex lege *quam interpretationem habeat.*
44 *Propria ſententia Juliani* in d. ver. ſed ſi *juxta diverſam lectionem*, & num. 45.
46 *Quare in eiſdem reſponſio à Pap. requiratur Prætoris auxilium ad confirmandam pupillarem.*
47 *Quare actiones utiles dentur ſubſtituto, ex Pap. ſententia.*
48 *An munus Jure Conſultorum exceſſerit Papinianus, in concedenda ſubſtituto bonorum poſſeſſione.*
49 *Frequens eſt Jure Conſultis Prætori exequendum ponere, quod ex mente legis eſt.*
50 *Explicatur Scævola* in l. ſi filius 10. ff. de Collation. *&* num. 51.
52 *Officium Jure Conſultorum remiſſivè.*
53 *Diffiſultas* d.l.ſi filius 5. ſi ambo. de capt. & l. ſi pater 29. de vulg.
54 *Ad earum concordiam qui, &, quid ſcripſerint D. D.*
55 *Reprobanur alia quæ in ſcholis ab aliquibus traduntur circa illa,* & num. 56.
57 *Scævolæ, & Papiniani in dictis juribus vera, & concors amicitia*, & num. 58.

ALTERA, ob captivorum jura con-
ſervanda, fuit introducta fictio à Lu- 1
cio Cornelio Sylla, & Q. Metello Ba-
learico anno ab urbe cond. 673. lege
latâ quæ à Cornelio nomen traxit Quâ
cautum eſt, ut ſi in captivitate civis deceſiſſet, te-
ſtamentum, quod antea condiderat, ita valeret, ut
eodem modo ac ſi captus non eſſet, hæreditas ad
unumquemque pertinere, fingebatur enim mortuus,
antequam caperetur, & conſequenter civem Roma-
num deceſſiſſe. Supplevitque quod juri poſtliminii
defuerat. Poſtliminium jungit tempus captivitatis,
& reditus, quaſi nullum intermedium fuerit. Lex
verò Cornelia tempus captivitatis, & mortis quaſi
eo momento quo caperetur mortuus eſſet. † Tra-
dunt Jure conſulti *in l. cum hic ſtatus 32.§.ſi ambo in* 2
*fin.ff.de donat.inter, l. lege Cornelia 12.ff. de teſtament.
l. ſi quis 9. §. diverſumque, de liber. & poſthum. l. qui*

uxorem

uxorem 15.*ff.de injuſto rup.l. lex Cornelia* 28.*de vulg.*
*ſubſt.l.*1.§.*lex falcidia l. filius* 18.*ff.ad leg.falc. l.*4.§.
1.*de bon.libert.toto titul.ff.de captiv l.apud hoſtes* 8.*C.*
*de ſuis,& leg.Ulpian.in frag.tit.*23.Paul.*lib.* 3.*ſent.tit.*
4.*l.*6.*tit.*29.*part.* 2. Explicant relati *cap. ſuperiori n.*
2. Hotman.& Ant Auguſt. *de legib. Rom.* Cujac. *lib.*
62.*Digeſt.* Jul. *in l.bona* 22.*ff.de capti. & in d. l. lex*
*Cornelia,& lib.*29.*quæſt.Papin, in d. l.*10 *de capt.& in*
*notis.ad Paul.dict.tit.*4. Forcatol.*dialog.* 76.*cum ſeq.*
Coſta *in cap.ſi pater* 2. *part. verbo teſtatore mortuo n.*
15.Ant Fab.*in Juriſp tit.* 11.*princ.*9.*& l.*10.*conject.*3.
& ſeq. Roſin.*l.*8.*antiq c.*18.Pichard.*in* §. *ejus inſtitut.*
Quibus non eſt perm.& noviſſimè *in tit. de vulg. ſubſt.*
cap. 23.*& ſequentibus.* Noſterque Valentia eruditè
3 ſatis *tractat.illuſtr.lib.*1.*tractat,*3.*cap.* 8. † Nam, &
ſi juris attento rigore, ejus qui apud hoſtes deceſſit
teſtamentum irritum fiat, *l. ſi quis filio* §. *irritum ff.*
de injuſto rupt §. *alio quoque*, *Inſt. Quibus mod. teſt.*
infir. cum captus ab hoſtibus illorum ſervus ſit, &
conſequenter civitatem amittat, dum patitur maxi-
mam capitis diminutionem §. *maxima*, *Inſt. de cap.*
minut. Tamen legis Corneliæ beneficium captivi
favore fingit illum liberum, & in civitate antequam
caperetur deceſſiſſe, perindéque teſtamenta confir-
mat, ac ſi nunquam in hoſtium poteſtatem perve-
niſſet, *dict.l.lege Cornelia l. in omnibus* 18.*ff.de capt.*
ſed quaſi retro fuerit mortuus, ex die quo captus eſt
conficta ejus morte naturali. *l. juſto* 44.§.*fin.ff.de uſu-*
capion.d l. 10. *ff. de captivis.*
4 Ex quo jam cognoſcimus, non rectè exiſtimaſſe
Accurſ. *in* §. *fin. gloſſ. fin. Inſtit.Quibus non eſt perm.*
ubi etiam Hotman. Bart. *in l.ſi iſque pro emptore n.* 7.
verſic. expediti, *& num.* 54. *de uſu cap.* Anton. Fab.
*lib.*9.*conject.cap.*5.*& lib.*10.*cap.*5.Cujac.*lib* 29.*quæſt.*
*Pap.in l. pen.de ſuis, & leg.*Coſt.*d.numero* 15 aſſeren-
tes lege Cornelia fingi captivum præambula hora
ſeu ipſa hora captivitatis obiiſſe, quoniam cum eo
inſtanti, quo quis captus eſt, in ſervitutem rediga-
tur *l.naturalem* 5.§.*fin.de adquirend.rerum dom.juncta*
*l.*1.*in princ.ibi, nam hæc protinus, & ibi item bello ff.*
de adquir.poſſ. videtur decedere ſervus, non verò ci-
vis Romanus, & liber, atque ita hæc fictio inutilis vi-
5 debatur. † Qua difficultate ſuperatus Coſta, coa-
ctus eſt affirmare Papinian. *in dict. leg. Pater* 10. *de*
capt. impropriè dixiſſe captivum fingi decedere, ex
6 quo captus eſt. † Sed hæc rejicienda eſt opinatio,
cum Jure Conſulti ſemper aiunt, eo ipſo inſtanti, quo
captus eſt civis, per legem Corneliam fingi deceſſiſſe,
dict.l. cum hic ſtatus §. *ſi ambo*, ibi, *quaſi tunc deceſſe-*
rit dict.l.cum hic ſtatus § *ſi ambo*, ibi, *quaſi tunc deceſ-*
ſerit dict.l.in omnibus 18. ibi.*quaſi tunc deceſſiſſe vide-*
tur. Illa autem particula *Tunc* extremitatem temporis
ſignificat, *l.*4.§.1. *de cond.& demonſt.l.in ſubſtitutione*
31.§.*fin. de vulg. ſubſt. l. uxori* 35. *de uſufruct. legat.*
7 notat Anton. Fab. *lib.* 9. *conject. cap.* 2. † Et qui cap-
tus non perdit libertatem, ſed tunc demum, cum
intra præſidia hoſtium perductus eſt, *l. poſtliminij* 5.
*in princip.ff.de captiv.*ibi, *& intra præſidia ſua perdu-*
xerunt,& ibi, *antequam in præſidia perducatur hoſtium,*
manet civis, Rex Alphonſus id eleganter expreſſit *in l.*
26. *tit.*26. *p.* 2.ibi, *E eſto miſmo ſeria quando los eni-*
8 *migos tuvieſſen à tales omnes preſos in ſu ſaluo.* † Ita
reverſus, non dicitur, nec recuperare libertatem, niſi
cùm fines noſtros intraverit, & non ante *l. poſtlimi-*
nium 19. §. *poſtliminio D de captiv.* notavit ſcitè in
Caſtellione Iaſon. *in d.l.ſi is qui pro emptore num.*94.
unde cum eſſet civis, tunc cum caperetur, antequam
in præſidia hoſtium perducatur, manet civis, neque
mutat conditionem, neque perdit libertatem, & ideo
tunc deceſſiſſe intelligitur. Pro qua parte ſolet con-
ſiderari, quod ſi ea, quæ hoſtes civibus noſtris eri-
9 puerunt virtute bellica recuperavimus, antequam ad
præſidia hoſtium perducta ſint prioribus dominis
eſſe reſtituenda, cum nondum ſub poteſtate hoſtium
perducta ſint, prioribus dominis eſſe reſtituenda, cum
nondum ſub poteſtate hoſtium fuerint, *leg. ab hoſti-*
bus 12.*Cod.de poſtlim reverſ.l.ſi captivus* 20.§.1.*junct.*
l. ſeq.verſ. quod ſi ff. de captiv congruit l. Pomponius
44.*de adquirend.re. dom. dict.l.*26. *partitæ.* Tradunt.
Jaſon. *num.* 11.Rip. *num.*5. Bolognet. & reliqui anti-
quiores *in dict. l.* 1. *verſ. item bello capta*, ubi etiam
Duarenus *poſt princip.* Covarruvias *in reg.peccatum.* 2
part. §. 11. *num.* 2. *&* 7. Gregor. *in d. l. partitæ verbo*
medito en pos del muro, Donel.*lib.* 4. *comment. cap.*21.
Petrus Gregorius *lib.*20.*ſyntag.cap.*4 Anton.Fab.*dict.*
*tit.*11.*princ.*8.*illat.*4.utiliter, & doctè Molina *de juſt.*
& jure tomo 1. *diſput.*118. *per totam*, alios refert Di-
dac. Perez *in l.*3.*tit,*12.*lib.*1. *ordin.* † Neque adjuva- 10
ri poteſt Coſtæ ſententia ex *d.l.naturalem*, quæ intel-
ligenda eſt cum temperamento *d.l. poſtliminij verſic.*
antequam, ut ita demum, bona ab hoſtibus capta,
capientium efficiantur, ſi ad præſidia hoſtium per-
ducta fuerint, vel ſi apud hoſtes pernoctaverint, ut
in d. l. 26. *partitæ* cum traditis à Molina *ſuprà.* Niſi
mavis dicere legem illam, non loqui de homine ca-
pto, ſed de præda, inter quas res longa eſt differen-
tia, nam licet præda protinus acquiratur capienti, ta-
men homo adquiritur, donec perducatur ad præſidia,
cum facilius poſſit eripi, & ad ſuos redire quàm præ-
da. † Nec poteſt dici adhuc eandem eſſe rationem 11
prædæ, & hominis: cum præda recuperata, ante-
quam ad præſidia perducatur, priori domino reſti-
tuenda ſit, ſed non reſtituitur, quaſi nondum fuerit
hoſtium facta, ſed quia recuperata incontinenti, fin-
gitur nunquam capta, propter ſubitam recuperatio-
nem, *argum.l.*3.§.*cum igitur,l.qui poſſeſſionem* 17. *ff.*
de vi & vi armata.
Deinde, ex ſupradictis deſcendit interpretatio ad 12
jura admodum obſcura *in dict.l.lex Cornelia* 28.*ff.de*
vulgari cum l.ſequenti, & in l. pater 10.*cum ſeq.ff.de*
captivis, de quorum jurium explicatione ſe deſperaſſe
fatetur Cujacius *in dict. leg.pater lib.*29.*quæſt. Papin.*
*& lib.*62.*digeſt.Jul. in dict.l.*28.*& lib.* 15. *obſervat.c.*
17. & agnoſcunt Anton. Faber *lib.*10.*conject.cap.*4.*&*
8. cum aliis, & *lib.* 3. *cap.* 9. Coſta *ſuprà num.* 14. † 13
Et in primis Julianus *in d.l lex* & Papin. *in d.l.pater*,
in hoc conſentiunt, quod ſi pater filio impuberi ſub-
ſtituerit, deinde ab hoſtibus captus, apud eos de-
ceſſerit, defuncta poſtea impubere in civitate, ſub-
ſtitutum præferendum eſſe hæredi legitimo. Ratio-
nem reddit Papinian. quoniam ſi pater qui non red-
dit, jam tunc deceſſiſſe intelligitur, ex quo captus
eſt, utique fateri cogimur, ſubſtitutionem pupilla-
rem neceſſario ſuas vires tenere: filius quippe, mor-
te patris, ſui juris efficitur, & poſtea moritur, &
cum per legem Corneliam confirmentur teſtamenta,
non ſolùm eorum, qui apud hoſtes deceſſerunt, ve-
rùm omnes illæ hæreditates, quæ ex talibus teſta-
mentis, ad quencumque pertinere potuiſſent, *dict.*
l. 28. *dict.l.lege Cornelia de teſtamentis*, conſequenter
ſubſtitutio pupillaris valere debet. † Quia cum pa- 14
tris, & filij unum ſit teſtamentum, licet ſint duæ hæ-
reditates *l.* 2. §.*prius autem l. patris* 20 *ff.de vulgari*
l. paterfamil. 28.*de privilegiis creditorum, alias eſt de*
*rebus author.*judic. §. *igitur Inſtit.de pupillari cum no-*
tatis ibi, Cujac.*lib.*29.*quæſt.Papin.in l.in ratione* 11.§.
quod vulgo, & ſequent ff. ad legem Falcid. Donel.*lib.* 6.
*comment. cap.*25. fieri non poteſt, ut à lege Cornelia
confirmatio accipiat, quod ad hæreditatem paternam,
quin pupillaris quoque ſubſtitutio confirmetur. †Quini- 15
mo, & ſi duo teſtamenta intelligantur, cum tamen
teſtamentum patris ſit principale, & pupillare acceſ-
ſorium, *l. ex pupillari* 44. *D. vulgari.* illius natu-
ram ſequi debet, ita ut confirmato principali, ac-
ceſſorium

ceſſorium quoque eodem legis beneficio gaudere
16 debet, notat Antonius Faber *ſuprà cap.* 4. † Non obſtat fundamentum illorum, quorum meminit Papin. *in d. l. pater*, qui dicebant, ſubſtitutionem pupillarem locum habere non poſſe in perſona ejus, qui vivo patre ſui juris fuerit effectus, *l. cohæredi* 41. §. *cum filiæ ff. de vulgari*, filium autem ex inſtanti, quo captus eſt pater, ſui juris fuiſſe videri patre adhuc vivo, *leg. in bello* 12. §. 1. *l. bona* 22. §. *quòd ſi filio, de captivis*, qui cum per captivitatem ſervus hoſtium, filium non potuit habere in poteſtate *l. ſic eveniet* 21. *ff. ad legem Jul. de adul. juncta l. pe.. de ſuis, & leg.*

17 Verùm ei difficultati refragari manifeſtam juris rationem aſſerit Papin. cum ſi ex lege Cornelia, pater ab hoſtibus captus, & ibi decedens, intelligitur deceſſiſſe ex quo captus eſt, ſubſtitutio ſuas vires neceſſario tenet, quia non captivitate, ſed morte filius patria poteſtate fuerit liberatus, qui poſtea deceſſit impubes, atque ita eodem ſimul tempore, & inſtanti, quo mortuus eſt pater, ab ejus poteſtate liberatus cenſetur, ut rectè notavit Bart. *in d. l. pater verſ. quia unum*, aliàs ſi fingeremus patrem deceſſiſſe, & filium ſui juris effectum vivo adhuc patre, ſequeretur, ut uno eodemque tempore, quoad unam cauſam cenſeretur mortuus, hoc eſt, quoad validitatem teſtamenti, & quoad aliam vivus, ut ſcilicet filius eo vivo de ſua poteſtate exiiſſet, quod non eſt admittendum, ut pater.

18 Sed contra Papinianum argumentatur Anton. Fab. *dict. cap. 4. verſic. ſed indiget*, affirmans non eſſe bonam conſequentiam, quâ uſus eſt Papin. ſcilicet, fictione legis Corneliæ intelligitur pater deceſſiſſe, ex quo captus eſt; ergo ſubſtitutio ſuas vires neceſſario tenet, cum adhuc obſtet illa ratio, qua movebantur ij, contra quos Papin. diſputat, quod verum ſit filium illum exiiſſe de poteſtate vivo adhuc patre. Qui licet fictione legis Corneliæ retro mortuus fingebatur, ac proinde, quo tempore habebat filium in poteſtate, non tamen inde fiet, ut filius videatur, eo tempore, fuiſſe in poteſtate, quo pater mortuus fingitur, diverſa namque hæc fictio eſt, ad ſolius hæredis perſonam ſpectans, de qua lex Cornelia non meminit, quæ hæredibus providere nolit, ſed captivis tantum, id eſt, eorum teſtamentis, & hæreditatibus conſulit *d. l. lege Cornelia, de teſtamentis*, ceſſante verò hac fictione, cum ex veritate res æſtimari debeat, veritas eſt filium exiiſſe de poteſtate vivo adhuc patre, qui ſervus hoſtium erat. Hæc, & alia Faber. † Quo fundamento nihil aliud meo
19 videri evincit, niſi diſtinctius, & clarius explicare rationem illorum, quos Papinianus confutavit; & ſi rem attentè conſideres, eadem eſt ratiocinatio, & in effectu nihil aliud probat, & ideò meritò ipſum Conſultum contra Fabrum adducemus. Cujus nihil obſtat conſideratio, quoniam lex Cornelia non ſolum pertinuit ad hæreditatem captivi, verum ad omnes illas, quæ ad quemcumque ex ejus teſtamento pertinere potuiſſent, qua præcipua ratione movetur Julianus *in d. Cornelia*, cujus non fuiſſe Fabrum recordatum ſatis miror, quamobrem cum pater in hoſtium poteſtate deceſſit, filio impubere in civitate relicto, hæreditas, eo mortuo, ad ſubſtitutum pertinet, perinde ac ſi pater in hoſtium poteſtatem non
20 perveniſſe. † Itaque bene ratiocinantur Jul. & Pap. hoc modo: *Lex Cornela non ſolùm ad teſtamenta captivorum pertinet, verum, & ad omnia, quæ ex illis dependent, ac pupillaris ſubſtitutio dependet ex teſtamento paterno, ergo confirmato paterno teſtamento confirma-*
21 *tum quoque manet, & pupillare.* † Quare fallitur apertè Faber. exiſtimans, legem Corneliam ſolum comprehendiſſe captivi teſtamentum, cum contrarium do-
22 ceat Julianus. † Neque admitti debet, filium adhuc vivo patre exiiſſe de poteſtate, quia propter fictionem poſtliminij pendet an ſit ſui juris vel non, ita ut ſi pater moriatur apud hoſtes, intelligatur ſui juris, ex quo captus eſt pater, id eſt ex illo tempore quo fictio inducitur ad validitatem teſtamenti, ut conſtat ex Juſtiniano *in §. ſi ab hoſtibus, Inſtitut. quibus modis jus patriæ*, ibi: *Pendet jus liberorum propter jus poſtliminij, ſi verò ibi deceſſerit, exinde, ex quo captus eſt pater, filius ſui juris fuiſſe videtur*, ergo unum idemque tempus inſpicitur in patris morte, & filij exitu de familia; quod etiã exprimitur *in d. l. in bello* 12. § *ſi quis capiatur l. bona* 22. §. *quod ſi filius d. captiv.* clarius *in l. juſto* 44. §. *fin. ff. de uſucap.* ubi dicitur filium captivi defuncti retro ſibi poſſediſſe, quia lex Cornelia jungit tempus mortis cum inſtanti illo captivitatis, non verò quia ceſſante morte per ipſam captivitatem filius ſui juris efficeretur. † Facit item *l. quod ſi filius* 11. *de* 23
cap. quo loci Papinian. docet, filium non reverſo patre, ſui juris fuiſſe, ex quo captus eſt: ergo non ex veritate hæc res æſtimatur, ſed ex fictione, ut in teſtamento principali patris. † Si enim eo tempore, quo nihil amiſerat, nec dominium rerum ſuarum, nec teſtamenti factionem, fingitur deceſſiſſe; cur non dicemus, patriam quoque retinuiſſe poteſtatem, quæ non fuit per captivitatem extincta, ſed ſuſpenſa, alias ſi per legem Corneliam non confirmarentur, & patria, & dominica poteſtas, diceretur utique, ſervis à domino captivo teſtamento data libertas non valere, *leg. nulla* 19. *& ſequent ff. qui, & quibus l. ſi ab eo* 7. *Cod. de liber. cau. l.* 4. *C. de his qui non à domino*, nec filium ſuum captivo patri, nec ſervum neceſſarium captivo domino, hæredem exiſtere poſſe. *dict. leg. Cornelia.*

Ab difficultate Fabri vindicamus. Papinianum: 24
ſed ipſe aliam majorem nobis objicit *in dict. leg. quod ſi filius* 11. *ff. de captivis*, ubi ſibi videtur contrariari, quoniam cum *in d. l. pater* docuiſſet, pupillarem ſubſtitutionem valere, ex ratione *ſuprà* tradita: ſpeciem mutat in perſona filij, quando ſcilicet ille non poſt naturalem mortem patris, ſed ante eam, poſt captivitatem tamen, deceſſerit in captivitate, quo caſu, ait, nihil eſſe quod de ſecundis tabulis tractari poſſit. Secundas tabulas appellat ſubſtitutionem pupillarem, ex ratione quam tradit Gothofredus *in l. penultim ff. quemadmod. teſtamenta aperiant.* nam ſi pater reverſus fuerit in civitatem, filiusfamilias mori intelligitur, ſi vero ipſe pater moriatur apud hoſtes, exinde ſui juris fuiſſe videtur filius, ex quo captus
eſt. † Primo caſu, cum filius familias ſit, teſtamen- 25
tum facere non poteſt *princip. inſtitut. quibus non eſt permiſſum leg. qui in poteſtate 6. de teſtamentis*, cum pater fingatur, ſemper habuiſſe illum in poteſtate *leg. penultim. de ſuis, & legit. dict. §. ſi ab hoſtibus.* Et filius ante patrem mortuus, relicto patre ſuperſtite, ſub ejus poteſtate moritur, & conſequenter teſtamentum non potuit habere, id eſt pupillarem ſubſtitu-
tionem. † Secundò autem caſu, cum ex inſtanti, 26
quo fuit captus deceſſiſſe videatur, vivo adhuc patre ſui juris fuiſſe intelligitur, *dict. leg. cohæredi* 21. §. *cum filiæ de vulgari*: atque ita ſubſtitutio neutro caſu valebit. Quæ ſane traditio videtur confirmare illorum opinionem, contra quam diſputaverat Papin. *in*
dict. l. pater. † In qua difficultate audiendus non eſt 27
Cujacius *d. lib. 29 quæſt. Papin. & lib.* 15. *obſervat. c.* 17. qui cum Cumano *in d. leg. lex Cornelia numero 6.* exiſtimat, in hoc ultimo caſu valere ſubſtitutionem, quoniam lex Cornelia fingens patris mortem, ex quo captus eſt, quamvis revera ſit poſterior, quàm filij, intelligamus patrem prius deceſſiſſe, ut *in dict. leg. patrem*, & ideò tanquam de re certiſſima dixiſſe
Conſultum, nihil eſt, quod de ſecundis tabulis tra- 28
ctari vel diſputari poſſit. † Quæ interpretatio

apertè

apertè falſa eſt, cum illa verba: *Nihil eſt quod de ſecundis tabulis, &c.* nihil aliud explicent, niſi inutilem eſſe ſubſtitutionem; & rationes ipſæ Papin. id apertè demonſtrant: quomodoque valere poterat, ſi filius famil. primo caſu moriebatur, & in ſecundo non erat in poteſtate mortis tempore; ob idque eam rejicit. Anton. Fab. *dict.lib.*10.*c.*6.

29 Rejectis igitur aliorum interpretamentis, magis illud in Academia receptum fuit, quod placuit Accur. *in dict.leg. quod ſi filius, verbo exinde*, qui ait ideò I. Conſultum tabulas pupillares, nullius eſſe momenti pronuntiaſſe, quoniam filius medio tempore inter captivitatem, & mortem patris deceſſerit, & cum fictio legis Corneliæ, non prius locum habeat, quàm defunctus ſi is, qui ab hoſtibus fuit captus, *l.*4.*Cod.de poſtliminio*, tunc autem cum locum habere incipit, jam perſona filij non ſupereſt, ſuper quam fingi quidam poſſit, *argumento l. quidam referunt* 14 *de jure codicill.l.quoties* 14.*in princ.D.de novat.*

30 † Neque obſtat fictionem poſtliminij, quæ mortis tempore filij nondum erat nata, poſt mortem filij vires accipere, *l.penult. de ſuis, & leg.* cum ſi filius famil. mortuus fuerit, reverſo patre, in ejus poteſtate fingitur mortuus. Quo argumento, & ſi aliqui obruantur, reſpondendum eſt, multum differre poſtliminium à lege Cornelia, in poſtliminio nihil ſtatim capit, ſed omnia in ſuſpenſo ſunt, dum pendet captivitas, ita ut ex futuro eventu res indicetur, ut ſi revertatur pater, ſub ejus poteſtate filius fuiſſe intelligitur ſemper, ſi verò ibi deceſſerit, paterfamil. creditur, *l.illa* 32. §. 1.*de hær. inſt. cum aliis.* Lex autem Cornelia fingit ſuper re certa, id eſt, teſtatore jam mortuo, atque ita ea confirmat, quæ in rebus humanis invenit, non verò jam extincta.

31 † Quæ explicatio, & ſi aliquando eam ſequutus fuerim, nunc tamen re maturiùs perpenſa, non placet; nam Papin. duplicem ſuæ opinionis rationem reddit (*in d.l.quod ſi filius*) omnino diverſam à ſupra dictis Prima eſt, filium, vivo patre, in ejus poteſtate mori intelligi, quæ ratio, ſecundum commune. regulas ſubſtitutionis pupillaris evincit, inutilem eſſe ſubſtitutionem, cum non potuerit valere ejus teſtamentum, qui eſt in poteſtate patris, ut diximus. Quæ ratio multum differt ab illa, quod legis Corneliæ fictio non habuit perſonam in qua conſiſteret. Neque minus congruit cum Accurſio alia ratio Papiniani *in verſ. ſive quoniam non reverſo*; imò apertè ei contraria eſt, cùm poſt mortem filij attenditur, an ex hoc, vel ex illo tempore, factus fuerit ſui juris, vel non, & tamen filius mortuus, jam erat, nam cum lex operetur in inſtanti, res ipſas cernit, & diſcutit eum eveniunt, nos verò non niſi ex præteritis æſtimamus: attamen certum eſt, legem ſuper filii perſonam ſuos effectus operaſſe, & ſi nos, non niſi ex eventu futuro eas poſſimus agnoſcere. Atque ita diſceſſit ab illa interpretatione Goffredus *in dicta l. lex Cornelia numero* 4. *in fin.* qui etiam *in l.*1.§. *ſive apud num.*28. *ff. ad Tertill.* contra eundem Accurſ. conſiderat, legem Corneliam id facere, ut fingamus patrem, qui re vera mortuus eſt poſt filium, adhuc ante filium mortuum, & poſtea filium ſui juris effectum deceſſiſſe, *d. l. pen de ſuis & legitimis.*

32 Unde rejectâ interpretatione Bulgari, quam tradit Accurſ. *de verbo exinde*, & Holoandri qui negationem, *ſive autem, quoniam non reverſo eo, exinde ſui deberet, ſive autem, quoniam non reverſo eo, exinde ſui juris fuiſſe non videtur.* Quam rejicit Ant. Fabr. *ſupra*, & ante eum Ant. Aug. *lib.* 4. *emendat. c.* 12. & prius Goffred. *in d.* §. *ſive apud num.* 28. Omiſſis etiam aliis cogitationibus Ant. Fab. quæ *ſupra* traditam Accurſ. interpretationem ſapiunt, & aliis Goffredi *ſupra*, qui ad incertitudinem ſtatus filii latè hæc omnia refert. † Ego Pap. ita eſſe accipiendum autumo, 33
ut ibi duas rationes aſſignaverit, ex quibus evincit, non valere tabulas pupillares, primam ex jure poſtliminij petitam, ſecundam ex lege Cornelia, & ex animabus extorquere ſuam deciſionem. Si poſtliminium attendas, pendente captivitate patri, moriens filius, moritur ſanè filius familias magis, quàm extra patriam poteſtatem *l.* 2. §. *ſi quis deceſſerit*, *ff. unde legitimi*, *l.in bello* 12. §*ſi quis capiatur*, *ff. de captivis*, unde cum teſtamentum paternum nondum inceperit vires habere, cum ſit pater vivus, *l. qui ſuperſtitis* 91.*de adquirend.hæredit. l.nec nos*,4.*Cod.de poſtliminio*, non potuit nec teſtamentum pupillare ſimiliter valere, neque ſubſiſtere, quoniam filius nullo tempore fuit extra patriam poteſtatem, ita ut moriens, videretur relinquere hæredem in ſuo teſtamento: neque ſtatim poſt ejus mortem teſtamentum incepit valere, ſuper quo nihil fingit lex Cornelia, quæ cum tunc habeat ſuſpenſos ſuos effectus, non poteſt efficere, ut pendente captivitate, & vita captivi, cenſeatur mortuus, & inſtanti captivitatis,& ideo teſtamentum non incipit valere, ut valeat quoque ſubſtitutio pupillaris ex eo dependens. Ex quo ſequitur corruere. Et hoc voluit ſignificare illis verbis: *Nihil eſt, quod de ſecundis tabulis tractari poſſit*, id eſt, cum adhuc principale teſtamentum nondum inceperit valere, quia vivit teſtator captivus, nec de ſecundis tabulis tractari poterit, quia filius moritur, non ut pater familias qui fecit ſuum teſtamentum, ſed ut filius qui eſt in poteſtate, quæ in ſuſpenſo eſt, & ita credimus mortuum eſſe filiumfamilias qui non potuit ex teſtamento hæredem *dict.l.in bello* §. *ſi quis capiatur*, ibi: *nam hæreditate non poſſunt dict. l. penult.* ibi, *quamvis vivente patre, non fuerit in plenum liberatus, juncta dict.l.*1.§.*ſi quis deceſſerit.* † Ex quibus certum eſt; 34
non potuiſſe tabulas pupillares effectum ſortiri, quemadmodum ſi captivus inſtitueret in civitate filium, verbi gratia, & Seium, *ſi filius heres non erit*, filius autem poſt ejus captivitatem deceſſiſſet, non dicemus deceſſiſſe hæredem ſuum, quòd fingatur mortuus pater ſtatim, ac captus ſit, quoniam & ſi mortuus cenſeatur, fictio illa non incipit effectus ſuos producere, donec vere mortuus fuerit *dict. l. nec nos*, at ſuitas tempore mortis inſpicitur, ut aliquis ſuus hæres exiſtat. Secunda ratio Pap. ad 35
legis Corneliæ fictionem pertinens eſt, quod, & ſi tempora conjungantur *dict. l. juſto* §. *fin. de uſucap.* non potuit fingi filius jam mortuus, ut viveret, adhuc tempore mortis patris, poſtea decedentis, & eſſe in ejus poteſtate, imo ſemper intelligimus, filium ſui juris deceſſiſſe, nam fictio hujuſmodi cum vivente patre ſuſpendatur, ut diximus, interim filius decedat, efficit, ut mortuo prius filio, & poſtea patre, etiamſi conjungantur tempora in patre, credamus tamen filium deceſſiſſe patremfam. & ſui juris, & ita *in d. l. pen.* filius, qui prius quam pater mortuus eſt, habet hæreditatem legitimam; quod non eſſet, ſi adhuc per fictionem crederemus fuiſſe in poteſtate patris. Idem probatur *in leg. proponebatur*, 2. *ff. de Caſtr. pecul dict. leg. in bello* §. *ſi qui capiatur*, *leg. bona vigeſima ſecunda*, §. *quod ſi filius de captivis*, ibi: *Nam ſtatus hominum quorum patres in poteſtate ſunt hoſtium, in pendenti eſſet, reverſo quidem patre, exiſtimantur nunquam ſuæ poteſtatis fuiſſe: mortuo, tunc paterfamilias fuiſſe, cum pater ejus in hoſtium poteſtatem pervenerit*, *l. ſervus* 18. §. *ſi ſervus capto*, *ff. de ſtipulat. ſer.* † Ex qui- 36
buſſatis liquet, quâ ratione Papin. ſubſtitutum excludat,& quare licet non habeat filius ſubſtitutum, poſſit

poſſit habere hæredem legitimum. Mens. I. Conſulti, & ſenſus hic eſt, nihil eſt, quod de hac ſubſtitutione tractemus, nam vivente adhuc parte, ſi filius moriatur, cum credatur filiusfamilias & incerti ſtatus, *d.l.2.§. ſi quis deceſſerit*, *ff.unde legitimi*, non poteſt habere teſtamentum, *princ.Inſt.quibus non eſt permiſſum*, ſi verò pater moriatur apud hoſtes, nec ſimiliter poterit valere ſubſtitutio, quoniam tempore mortis patris, jam creditur paterfamilias, & eſſe extra poteſtatem, & familiam paternam & conſequenter ſubſtitutio ſpirat, *d.l.cohæredi* 41.§.*filia*, *ff. de vulgari*.

37 Ulterius in eadem quæſtione pergit ejuſdem Jul. & Pap. diſputatio *in dict.l.lex Cornelia verſ.ſed ſi pater*, *& in dict.l.pater* §. 1. circa illum caſum, quando pater in civitate deceſſit, filius autem impubes (cui datus eſt ſubſtitutus) apud hoſtes. † Julianus diſtin-
38 guendum cenſet, an mortuo, vel vivo patre, in civitate relicto filius apud hoſtes deceſſit. Si mortuo patre, tunc non incommodè dicendum, (ſic nunc lego, non cum Pend. Flor. *non commodè*, ut ſeries ipſa ſatis indicat, & agnoſcit Cujacius *lib.* 62. *ff.* Jul. ubi etiam Gothofred. & Anton. Fab. *libro* 10.*cap.*5.) ſubſtitutionem pupillarem lege Cornelia confirmari, quia jam morte patris, antequam caperetur idem filius, ſui juris, ſuæque poteſtatis factus eſt. Si autem vivo patre, & manente in civitate, impubes captus deceſſit, hoc caſu ſubſtitutionem evaneſcere, cum filiusfamilias vivo patre, de rebus humanis abiiſſe, & deceſſiſſe intelligitur, nam lex Cornelia non poteſt efficere, ut filiusfamilias qui moriens, ſuperſtite patre relicto, nulla in civitate bona relinquit, hæredem habeat, cum ergo lex illa hæredem faciat, *l. filiusfamilias* 18.*ff.ad legem Falcid.* non facit hæredem inanem, & ſine hæreditate, quod in filio-
39 familias ſemper evenit. † (Ob quam cauſam teſtari non potuit ut ait Ulpian. *in fragmentis tit.* 20. *verſic. filiusfamil.* quia nihil ſuum habet, etiamſi pater ei permittat, & bona tribuat, & eſt impoſſibile, ut filiusfamilias & habeat bona, quæ tunc illico patri reacquiruntur, cum filius ſit incapax retinendi, & lex reſpicit in filio tanquam certum, non poſſe habere ſuum, ut eleganter ex Baldo, & aliis docet
40 Anton.Gomez.*in l.* 5. *Taur.num.*1.) † Sed in eodem caſu, contrarius extitiſſe videtur Papin. *in dict.l.pater* §.1. ubi ait, quod ſi mortuo patre capiatur impubes, licet lex Cornelia de ſecundis tabulis nihil ſit loquuta, quoniam ejus tantùm perſonam demonſtravit, qui teſtamenti factionem habuiſſet, tamen non eſſe alienum, ut Prætor ex voluntate patris, & mente
41 legis, utiles actiones ſubſtituto concedat. † Cujus difficultate ita opprimitur Anton. Fab. *dict. lib.* 10. *cap.*5. *in fine*, ut dicere non vereatur Papinianum, ab Juliano diſſentire, & quaſi id magnum eſſet, & acutiſſimi ingenij facinus, gloriatur ante ſe nullum interpretem obſervaſſe Jure Conſultos in diverſas
42 ſeſe diſtraxiſſe ſententias. † Quare hac, & aliis confuſis interpretationibus deletis, planiſſimè reſpondendum eſt, Papin in ea quæſtione, quando mortuo patre impubes, apud hoſtes deceſſit, rectè dixiſſe, legem Corneliam, de his tabulis nihil fuiſſe loquutam, quia, & ſi ea confirmatur omnes hæreditates, ut *dict. l. ex Cornel.* utique illæ tantum confirmantur, quæ ex captivi hæreditate pendebant c... hæreditas captivi principalis fuit, ex qua aliæ acceſſoriæ originem trahebant, non vero confirmavit de per ſe pupillarem ſubſtitutionem, imò de ea nihil loquuta eſt, quia ſolum meminit ejus perſonæ, quæ teſtamenti factionem habuiſſet, in impubere autem nulla tum temporis reperiebatur. Sed quoniam impuberis legitimam hæreditatem ab inteſtato cõfirmavit *l.*1.*in princ.ff.de ſuis,& leg.l.bona* 22. *de capt.* menſque & intentio ſua fuerit, ut quæcumque ſucceſſio, ſive teſtamentaria, ſeu legitima, & quodcumque teſtamentum ſortiretur effectum, per neceſſariam conſequentiam, & impuberis teſtamentum comprehendi intelligitur, quando pater ei hoc fecit, cum teſtamentaria ſucceſſio majori favore afficienda, & adjuvanda erat, *l.vel negare D. quemadmodum teſt. apert.l.ſi pars* 10. *D. de inoffic.teſtament. leg.*1.*Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.l.quandiu* 39.*l.in plurium*,7. *de adquirenda hæreditat. l. quandiu*,89.*de regulis juris*, & ideò non erit alienum, ut quamvis directæ actiones deficiant, ſiquidem verbis expreſſis à lege impuberis teſtamentum non confirmatur (juxta à nobis notata *lib.*1. *cap.* 11.) nihilominus, ex mente legis utiles dentur in hæreditatem, ſubſtituto.
In quo legis voluntati ſatisfit. † Quia verbum *ex* 43
lege ſic accipitur, tam ex verbis, quam ex ſententia, *l.* 6. §. 1. *verborum ſignification.* & id dicitur eſſe in verbis legis, quod ex ejus mente deducitur, *leg.* 3. *de legit. tutor. leg.*5.*de legibus*,*leg.libertum* 14. *de rit. nupt. princip. de legitim patron. tutel.* obſervat Tiraquellus *in leg.ſi nunquam verbo libertis ex numero* 47. *Cod. de revocand.* Donellus *lib.* 1. *commentarior. cap.*13. *&* 14. ubi Oſuald.Pichard. *in principio Inſtitut. de adquiſitio. per adrog. num.* 12. Gothofred. *in l.* 29. *&* 30. *D. de legibus*.

Neque in contrarium quidquam molitur Julia- 44
nus *in dict. verſic. ſed ſi pater*, ibi, *Non incommodè dicitur hæreditatem ejus, ex lege ad ſubſtitutos pertinere*, quia, ut ego exiſtimo, non docet de ſecundis tabulis, legem Corneliam fuiſſe loquutam, imò apertè demonſtrat, pupillaris ſubſtitutionis non meminiſſe, ſi retineas vulgarem litteram *non commodè*, quaſi dicat, ex ea lege, non deferri hæreditatem ad ſubſtitutos, utpotè quæ non eſt in ea comprehenſa. Secundum alteram ſectionem. *Non incommodè*, nihil aliud docet quam Papin. *in d.* §. *verſ. in promptu eſt.* Si Julianus etenim affirmaret, legem Corneliam de ſecundis tabulis loquutam fuiſſe, ad quid adjiciebat illa verba *non incommodè?* Quæ hunc continent ſenſum. Quamvis lex Cornelia de ſecundis tabulis mutationem non fecerit, nihilominus cum ejus mens omnia comprehendat, non incommodè dicitur, etiam ex ea lege ſubſtitutum admitti conjungendum eſt illud, *non incommodè* Juliani & illud *non eſt alienum* Papin. Ambo in eundem ſenſum concurrunt † Incommoditatis cauſa, ſeu dubitandi
ratio, quæ erat, ſi à lege de impuberis teſtamento 45
fuiſſet animadverſum? Solùm autem providit teſtamentis quæ facta fuerunt ab iis, qui ea condere potuerunt. Quæ interpretatio apertè deſumitur ex ſerie, & contextura *d. l. lex. Cornelia*, ubi Jul. cum dixiſſet, legem illam omnes hæreditates comprehendere, quæ ex hæreditate captivi poterant originem trahere, mutat caſum in verſ. *ſi pater*, & ait, non incommodè dici poſſe, ad ſubſtitutos pertinere, ex eadem lege, etiam, & illam hæreditatem, quam-
vis aliàs non eſſet lege illa comprehenſa. † Neque 46
huic oberit rationi, quod Papin. ait Prætoris auxilium eſſe neceſſarium, ut ſubſtitutus utiles actiones accipiat, qui cum à lege adjuvetur, ejus auxilium illi ſufficiebat, neque neceſſarium erat extraordinarium Prætoris *l, in cauſa, la* 2.*de minoribus*. In qua re ipſi Jure Conſulti iterum diſſidere videntur, cum Jul. dicat ex ea lege admitti ſubſtitutum; Papin. autem ex Prætoris auxilio. Dicendum itaque eſt, non ex eo, quod Papin. auxilium Prætorium introduxit ſequi, abſque eo pupillarem ſubſtitutionem non valere, nam ait tantum Prætorem debere exſequi legis mentem, & ſecundum eam ſubſtituto

concedere

conceđere utiles actiones, quod idem docet Jul. ex mente legis ſubſtitutionem habere locum. Prætoris autem auxilium neceſſarium eſt, quoniam contendentibus ſubſtituto, & legitimo hærede, qui ab inteſtato admittendus erat, Prætor ſecundum tabulas bonorum poſſeſſionem concedit, quod facere ſolet, & ſi à lege hæres munitus fuerit, *toto titul. ff. de bon. poſſeſſ. ſecund. tab. l. puberum 12. C. de jure deliberandi*, cum obſervatis à Pichard. *in princ. Inſtit. de exhæred. liber. num. 6. & in §. ſunt autem num. 19. de bonor. poſſeſſ.*
47 expedit enim plura habere remedia. † Actiones autem utiles dantur, quia ſolum utiles Prætor concedit, ut notat Theoph. *in §. 2. Inſtit. de bonor. poſſeſſ.* non quod deficiant directæ (quæ à lege ſolent introduci, & ob id ſubtilitate juris licet diſtinguantur, attamen re, & effectu idem præſtant *l. actio. 47. de negotiis geſtis* cum traditis à nobis *ſuprà d. cap. 11.* & in propoſito notat Anton. Faber. *d. cap. 5.*) ſed quia petita ita per ſubſtitutum bonorum poſſeſſione ſecundum tabulas,
48 nullas alias poteſt ex ea habere. actiones † In qua ſententia Pap. neque audax fuit, neque tanto Juris Conſulto id objiciemus crimen, prout Anton. Fab. videtur *d. cap. 5. circa fin.* qui ait, in hoc tantum ſibi arrogaſſe, ut Prætori quodammodo inducendi hæredis teſtamentarij, & removendi legitimi jus dederit.
49 † Quæ calumnia diluitur ex eo, quod frequens ſit Juris Conſultis, ut ex mente legis interpretatione deductum Prætori exequendum proponant, ut in ſpecie *leg. quamvis 11. ff. de in jus vocan.* ibi: *licet edicti verba non patiantur. leg. filio 17. ff. de injuſto rupto l. ſi duobus 14. ff. de contra tab.* ibi, *quamvis verbis edicti expreſſam non ſit, tamen non poſſe eam petere bonorum poſſeſſionem l. filium 20. §. videmus ff. eod.* ibi: *Quamvis edicti verbis collatio inducatur, ex mente Prætoris dene-*
50 *gandam eam.* † Facit eleganter Scævola *in l. ſi filius 16. ff. de collat.* ibi: *ita edictum ſe habet, ſed magis ſentio*
51 † Quæſtio *ibi* erat, ſi filius fuerit inſtitutus, & emancipatus petierit contra tabulas, filia in poteſtate non petente, ex edicto non eſſe ei conferendum, quoniam ita ex edicto Prætoris confert emancipatus, ſi res ad inteſtati cauſam devolvatur, *l. 4. C. de collat.* at ex parte ſua ſuſtinet filius familias teſtamentum, & conſequenter non eſt locus collationi, *l. 1. C. de colla.* Sed in contraria ſententia eſt Scævola, ut quamvis edictum ita ſe habeat, tamen ex interpretatione mentis edicti conſtituit, emancipatum eſſe ad collationem urgendum, cum ob injuriam collatio fuerit introducta, quam irrogat emancipatus fratri;
52 ut dixi *lib. 1. cap. 17. num. 22. & ſeq.* † Declarabant itaque Conſulti mentem, & verba legum, & edictorum; cum eorum munus illud fuerit, jus tamen non poterant inducere, ut docent DD. *in l. Gallus de lib. & poſth.* ubi Spannoch. *part. 22. num. 21.* Duaren. & Cujac. & noſter Pichard. *d. cap. 4. num. 192.* Revardus *de authoritate Prudentum c. 14.* & reliqui *in §. reſponſa, Inſtitut. de jure naturali*, Donel. *lib. 1. cap. 8. & lib. 6. commen. cap. 11.* Unde Jul. & Pap. interpretatione ex juris ratione deſumpta, non ineleganter in ſupradicta ſpecie, pupillares tabulas valere docuerunt.

53 Sed difficilior eſt ſpecies illa, quam tractarunt Pap. *in dict. l. quod ſi filius §. ſi ambo de captivis*, & Scævola *in l. ſi pater captus 29. ff. de vulgari ſubſt.* an ſcilicet valeat ſubſtitutio pupillaris facta filio, ſi poſtea ambo, pater & filius capti apud hoſtes moriantur. In qua quæſtione Scævola negativam partem amplectitur, *in dict. l. ſi pater* docens legem Corneliam ad pupilli ſubſtitutionem non pertinere, Papinianus tamen affirmat *in dict. §. ſi ambo* ſub eadem lege com-
54 prehendi, & ſic valere. † Quem nodum diſſolvere tentarunt, poſt Bart. & antiquiores Coſta *in cap. ſi pater verbo teſtatore mortuo num. 22.* Cujac. *ſupra*, & Ant. Fab. *dict. l. 10. cap. 7.* ſed nullus eorum Juris Conſultorum mentes feliciter eſt aſſequutus, imò Ant. Fab. ut ſolet, medicas manus admovet ſimiles Medicis integra ſecantibus (ut utar Quintiliani verbis *lib. 10. Inſtit. cap. 4.*) multa Scævolæ vulnera infligit, quem in Scholis noſtris ab doctiſſimis anteceſſoribus Anton. Pichard. *dict. tit. de vulg. cap. 26. n. 43.* & Melch. de Valent. *dict. tract. 3. c. 9. num. 23.* rei difficultate oppreſſis, receptum eſſe miror, qui negationem tollunt *in d. l. ſi pater*, & ubi legitur: *non pertinebit*, expungunt voculam *non*, & *inferius* loco particulæ *niſi* reponunt *ac ſi*. Eodem modo Cujacius *in dict. l. lex Cornelia in fin.* verbum *quoniam* tranſmutat, & legit *quanquam*. Quæ omnia non intrant theatrum noſtrum, ſi enim prout cuique in buccam venerit, liceret litteram invertere, nulla erit diſputatio, nulla difficultas ad quam componendam neceſſaria eſſet ſcientia juris. † Neque item admitten- 55
dum eſt, quod alij excogitabant in noſtris Scholis, ſcilicet ſubſtitutionem pupillarem non confirmari lege Connelia, ſecundum Scævolæ ſententiam, & quod Pap. ait *in dict. §. ſi ambo*, ſufficere legem, non alias quam ſi pater apud hoſtes, filius verò in civitate moreretur, intelligendum eſſe dicunt, hoc modo, id eſt, lex Cornelia non aliter ſufficit, quam ſi filius in civitatem reverſus decedat. † Hoc igitur 56
à mente Conſulti alienum eſt, qui juxta eam interpretationem, uno caſu propoſito de alio reſponderet; nam ſi de filio mortuo apud hoſtes loquebatur, incongrua eſſet reſponſio, ſi interrogatus an eo caſu valeret ſubſtitutio? Dixiſſet: valet, ſi reverſus in civitate deceſſerit. Quomodo, ſi apud hoſtes proponitur mortuus, intelligi poterit reverſus? Deinde cum lex Cornelia confirmat patris teſtamentum, eo confirmato ad ſubſtitutiones quoque ſe extendi, ut dictum eſt, quid itaque refert, an in civitate, vel apud hoſtes impubes fuerit, cum patris teſtamentum per legem confirmetur? Imò etſi in civitate filius deceſſiſſet poſt patrem; ſubſtitutio locum non haberet, niſi lex Cornelia patris teſtamentum confirmaret; cum igitur ex ſola paterni teſtamenti, confirmatione ſubſtitutio valeat, neque eo minus confirmetur patris teſtamentum, quod filius quoque apud hoſtes deceſſerit, cur non admittemus hoc quoque caſu, pupillares tabulas ex lege Cornelia ſubſiſtere, tanquam ſi filius in civitate moreretur.

Quapropter in hac gravi difficultate exiſtima- 57
bam rectè dixiſſe Scævolam in ea ſpecie legem Corneliam non confirmare ſubſtitutionem pupillarem, quia cum prius pater ab hoſtibus ſit captus, poſtea filius, fictioneque Cornelia, retrotrahatur patris mors ad illud tempus, in quo captus eſt, cum filius tunc temporis non ſit in poteſtate patris, utpotè captivus, ſubſtitutio pupillaris evaneſcit, cum, ut diximus, debeat tempore mortis paternæ in ejus eſſe poteſtate, *dict. l. cohæredi, §. cum filia*, alias diceretur captivus alium captivum ſub ſua habere poteſtate, quod eſſe non poteſt, *dict. l. ſic eveniet de adulteriis, l. cum hæredes 23. §. 1. de adquirend. poſſeſſ.* & ideò quando moritur pater, cum pendeat captivitas filij, non poſſumus dicere eſſe in ejus poteſtate, præſertim cum apud hoſtes decedens filius, etiam ſi eo tempore moriatur, fingimus decedere tempore captivitatis, & ita vacuo illo tempore fictionis, inter mortem patris & filij, non poteſt fingi in familia patris, & conſequenter ſubſtitutio corruet, ex *ſuprà* traditis. Quamobrem neceſſaria fuit reverſio filij in civitatem, quia cum jure poſtliminij videatur in ea fuiſſe, *d. l. illa §. 1. d. §. ſi ab hoſtibus*, tunc

deficit ratio ſupradicta, & confirmato paterno teſtamento, & ſubſtitutio habebit effectum, eo modo, ac ſi ambo in civitate deceſſiſſent. Quæ expoſitio ſuadetur ex illa vocula *mox*, quâ utitur Scævola, ut deſignet patrem fuiſſe captum, mox filium, id eſt ex intervallo, ut *in l. mulier* 22. §. *cum proponeretur ff. ad S.C.Trebell. l. ſi adrogatur* 22. *ff. de adoption.* in quo maximè errarunt Bulgarus, Accurſ. & Gofredus *in dict. l. ſi pater*, qui aſſerverant nihil intereſſe, an ſimul pater, & filius, vel ex intervallo capti fuerint.

58 Neque his adverſatur Pap. *in dict.* §. *ſed ſi ambo*, cui reſpondendum eſt, diverſum caſum ab eo proponi, videlicet quando pater, & filius ſimul fuerunt capti, ut denotat totius legis ſeries, quæ in principio ponit filium mortuum ante patrem in civitate, deinde *in dict.* §. *ſed ſi ambo*, mutat ſpeciem, quando ambo ſimul apud hoſtes deceſſerunt captivi, quo in caſu filius intelligitur mortuus lex Cornelia ſufficiet ſubſtituto, eodem modo ac ſi patre apud hoſtes defuncto, ipſe filius in civitate moreretur. Quod videtur innuere Papin. ibi: *ſi ambo apud hoſtes*; & in exemplo adducto, cum ait, valere ſubſtitutionem, perinde ac valeret, ſi filius poſtea deceſſiſſet in civitate: ergo præſupponit filium, non poſtea & ex intervallo fuiſſe captum, ſed ſimul cum patre, & hæc fortaſsè potuit eſſe ratio dubitandi, cum patris, & filij mortis inſtans unum, & idem erat, etſi filius poſtea poſt patrem deceſſiſſet. Requirit autem Pap. ut prior decedat, ut valeat ſubſtitutio, ſiquidem nullius foret momenti, ſi filius ante eum vita fungeretur, cum adhuc vivo patre decederet, ut pater. Scævola verò negat ſubſtitutionem valere, & ſi prior pater decedat, quia inſpecto tempore captivitatis filius, jam non eſt in poteſtate. Hæc circa hunc juris difficillimum articulum, poſt aliorum labores ſcripſimus latius, quam ſolemus: verum aliter tenebricoſis his reſponſis lucem præferre non potuimus.

CAPUT III.

De fideicommiſſi, & legati, jure Digeſtorum, variis differentiis, & de eorum à Juſt. facta exæquatione. Ulp. luſtratus *in l.* 1. *de leg.* 1.

SUMMARIUM.

1 *Fideicommiſſa, unde nomen, & originem ſumpſerint?* & n. 3.
2 *Quod relinquitur arbitrio alterius, non inducit obligationem.*
4 *Fideicommiſſa ad neceſſitatem juris redacta, qualem vim habuerint.*
5 *Appellatione legati continetur fideicommiſſum.*
6 *Differentiæ multæ, inter legata, & fideicommiſſa,* & n. 10.
7 *Pro legatis competebant tres actiones, pro fideicommiſſo unica tantum perſecutio.*
8 *Legata nonniſi ex teſtamento, fideicommiſſa verò, & ab inteſtato valent.*
9 *Fideicommiſſum, & Græcè relinqui poteſt, legatum nonniſi Latinè.*
11 *Differentiæ inter legata & fideicommiſſa, & Juſtiniano ſublatæ.*
12 *Quæ ſit exæquatio legatorum, & fideicommiſſorum.*
13 *Anton. Fabri ſententia rejecta, qui exiſti mabat adhuc vigere naturam legati damnationis.*
14 *Expenditur difficultas* dict. l. 1. ff. de legatis 1.
15 *Solutiones eidem à DD. traditæ referuntur, & refelluntur,* & n. 16. & 17.
18 *Communior interpretatio eorum, qui illud caput referunt ad edictum,* quod legatorum.
19 *Variis conſiderationibus confutatur,* & n. 20.
21 *Præceptorum opinatio circa d. l. 1 rejecta.*
22 *Nova ad* d. l. 1. *explicatio.*
23 *Hyperbole quid ſit & an ea figura, & aliis uſi fuerint Conſulti?* & n. 24. & 35.
25 *Adducitur exemplum*, princ. de donat. *ad confirmationem veræ interpretationis.*
26 *Satisfit aliquibus difficultatibus, quæ in contrarium oriuntur.*
27 *Mos Jure Conſult. regulas generaliter concipere, etſi in multis fallerent,* & n. 32.
28 L. quemadmodum 8. ff. de de adquirend. poſſeſſ. l. rem in bonis 51. de adquir. rer. dom & n. 29.
30 L. ſtipulationes 72. de verbor. obligat. & leg. 1. ff. ſolut. matrimon. *explicatæ*, & numero 31.
33 *Alia difficultas contra ſupradictam explicationem dilvitur.*
34 *Verborum tranſpoſitio frequens Jure Conſultis.*
36 *Alia ad* d. l. 1. *propoſita interpretatio.*

FIDEICOMMISSA inde nomen habent 1
quod ex fide heredis penderent, nec ullo
vinculo juris, ſed tantum pudore eorum,
qui rogabantur, contineri ſolebant. *Princ.*
Inſtit. de fideicom. hæred. Primis temporibus infirma
fuerunt, quia civilibus conſtitutionibus nulla neceſſitas
reſtituendi hæredi rogato impoſita erat, ſed
precativis verbis res illi committebatur. † Quod 2
autem relinquitur alterius arbitrio, nullam inducit
obligationem, *lib. ſub hac* 7. *ff. de oblig. &*
act. lib. in vendentis 13. *C. de contr. emt.* † Poſtea
verò D. Auguſtus, vinculum, & neceſſitatem
juris fideiccommiſſis attribuit, ut *in dict. princ.* eleganter
commemorat. Juſt. & notat poſt Ulp. *in*
frag. tit. 25. Pichard. *illic.* Donell *libro* 8. *com. cap.* 2. 3
Toraminius *de exæquatio. legator. cap.* 1. Chiffletius *de*
jure fideicom. lib. 1. *cap.* 1. Duaren. *in paraphr. ad tit. de*
legat. 1. *in princ.* † Hoc tamen introducto juris vin- 4
culo, multam cum legatis ſimilitudinem, & familiaritatem
cœperunt fideicommiſſa contrahere, vimque
legatorum, neceſſitatémque in effectu obtinere
† Ita ut appellatione legati, fideicommiſſa quoque 5
continerentur, *l. & fideicommiſſum* 87. *de legatis.* 3.
ut quaſi generis nomen legatum eſſet, ſpecies autem
fideicommiſſum, *l. uxorem* 11. §. *legaverat*, *de*
legat. 3. *l. Titiæ* 35. *l. Titia* 38. *de auro & argent. legat*
juncto §. *ſed non uſque*, *Inſtit. de legat.* & ita in fideicommiſſo
præcipit, & jubet. Tertullian. *lib.* 1. *ad uxor.*
cap. 1. ibi. *Tu modo, ut ſolidum capere poſſes, hoc meæ*
admonitionis fideicommiſſum, præcipio igitur tibi, quanta
continentia potes, poſt exceſſum noſtrum renunties nuptiis
Cum tantum precativè in eo uterentur teſtatores.
† Sed nihilominus, poſt vim illam fideicommiſſis 6
datam, differentiæ complures inter legata, & fideicommiſſa
intervenerunt, cujus generis multæ *in libris Digeſtorum*
ſparſæ conſpiciuntur, quas enumerant
DD. *in Rub. & l.* 1. *D. de legat.* 1. poſt Accurſ. Bartol.
numero 4. Alexand. *numero* 5. Jaſon, 42. & Cujac.
Duar. Donel. *ſuprà* idem Duar. *lib.* 2. *diſput. cap.* 9. Petr.
Greg. *lib.* 32. *ſyntag. cap.* 32 *numero* 55. & noviſſimè Pichard.
in lect. ad hanc legem cap. 3. *per tot.* Inter

quas

7 quas illæ principaliores ſunt. † *Prima*, pro legatis
competiiſſe tres actiones, Perſonalem, Realem,
& Hypothecariam, *l. quod legatur 30. de judiciis, l. cum
filius 76. §. variis de legat. 2. l. 1. C. comment. de legatis
§. noſtri, Inſt. de leg.* pro fideicommiſſo tamen, nullam
datam actionem, ſed ſolam extraordinariam perſecu-
tionem, vel ſaltem actionem perſonalem, *l. pecuniæ
178. § perſecutionis, ff. de verbor. ſignificat.* Paulus *lib. 4.
ſentent. tit. 1 in fine:* de quâ re conſulendi ſunt Bartol.
dict. num. 4. Alexand. 13. Jaſon. 91. *ſupr.* Donell. *d. cap. 2*
Anton Fab. *de erroribus decad. 89. error. 7. & lib. 8. con-*
8 *ject. cap. 19.* Cuman. *n. 12.* & Ripa 21. *in d. l. 1.* † Altera
differentia erat, quod legata, nonniſi ex teſtamento
valere non poterant, *l. legatum 36. de leg. 2. illud 13.
§. tractari de jure Codicil.* fideicommiſſa verò, etiam ab
inteſtato relicta valebant, *§. præterea Inſtit. de fidei-
commiſ. hær.* † Fideicommiſſum quoque etiam Græcè
9 relinqui poterat, *l. fideicommiſſa 11. de legat. 3.* legata
autem, nonniſi Latinè, *l. directas, C. de teſtam manum.*
etſi per fideicommiſſum relinqueretur libertas hæres
adquirebat jus patronatus, *l. 4. §. hi qui, de fideicommiſſ.
libert. §. qui autem Inſtit. de ſingul. rebus.* At ſi directè
legetur, nullus erat patronus, ſed libertus efficietur
Orcinus, *l. libertis, Cod. de manum teſtam. dict. §.
qui autem.* † Legata non poterant relinqui niſi ver-
10 bis expreſſis, *§. ſed olim de legat.* fideicommiſſa,
ſola voluntate, & nutu, *l penultim. de leg. 1. l. cum
proponebatur 66. de leg. 2. l. nutu 21. de leg. 3.* Ex-
tant aliæ differentiæ, quas commemorant allegati,
11 præcipuè Duar. & Cujac. *in d. l. 1.* Sed has ſubſtulit
Juſtin. & fideicommiſſorum, legatorumque naturam
exæquavit, & ex diverſa unam effecit ſimilem con-
ditionem, & cauſam, ita ut quod deeſt legatis, hoc
ex natura fideicommiſſorum repleatur, & ſi quid
amplius eſt in legatis, per hoc creſcat, & fideicom-
miſſorum natura. Quod potiſſimum cavetur *in l. 1. C.
comm. de lega. & in §. ſed non uſque, Inſtit. eod.* notant
12 *ſupra* laudati. † Ea enim eſt exæquationis natura-
quando duæ res ita pariſicantur, ut utriuſque privi-
legia communicentur, & ex duabus rebus una vi-
deatur, ita ut quod uni deeſt, alteri per alteram ad-
datur, docet Bart. *num. 1.* Caſtrenſ. 7. Jaſon. 37. & alij
13 *in d. l. 1.* † Unde cavendum eſt ab Ant. Fab. *lib
conject. cap. 1.* qui exiſtimat, In legatorum, & fidei-
commiſſorum adquiſitione, naturam legatorum per
damnationem hodie vigere, quam reprehendit Ly-
clama *lib. 4. membran. ecc. 2.* & Schiford. *lib. 3. tract. 11.
quæſt. 1.*

Verum his obſtat implacabilis difficultas, quam
14 offert Ulpian. *in dict. l. 1. de leg. 1.* ubi diſertis verbis
ſcripſit, *per omnia exæquata eſſe legata fideicommiſſis*,
quaſi jam Jure conſultorum tempore, hujuſmodi
exæquatio facta fuerit: quo mendacij arguitur Juſt.
15 dum ſe ejuſdem prædicat authorem. † Cui diffi[illegible]-
tati tres adfert ſolutiones Accurſ. *in dict. l. 1.* quæ tan-
quam divinatoriæ explodunt à Ferret. *num. 4.* Jaſ.
num. 55. in dict. l. 1. licet ultimam ampelctatur Cuma-
nus, & A. Aug. *lib. 3. emen. cap. fin. in fine.* Neque
admittenda eſt alia Corraſij *lib. 5. Miſcell. cap. 17.*
Covarru. *in cap. Rainut §. 10. num. 3. de teſtament.* quam
ſequuntur relati à Fachin. *lib. 5. controver. cap 30.* &
Spino *de teſtam. gloſ. 27. num. 49.* qui aiunt tempore
Conſultorum, exæquata fuiſſe legata fideicommiſſis
idque cum approbaret Juſtinian. pro more ſuo ſibi
16 attribuit. † Sed tamen ferendum non eſt, nam præ-
terquam quod nefas eſt Imperatorem jactantiæ &
mendacij arguere, ante eum non erat hujuſmodi
exæquatio facta, ut conſtat ex ſupradictis differen-
17 tiis, & docet Oſualdus *dict. cap. 2. litt. I.* † Quare
damnata Viglij opinione *in §. legatarius num. 3. de
teſtament.* exiſtimantis hoc caput falſo adſcriptum
fuiſſe Ulpiano à compilatoribus, quo errore etiam
involvitur Duaren. *lib. 1. diſp. cap. 9.* Donell. *d. [illegible] cap. 2.*
& Pichard. *d. cap. 3. num. 68.* Et alia etiam Turaminij
de exequat. legat. cap. 6. num. 7. qui aſſerit verba, *per
omnia*, addita fuiſſe, à Triboniano; quod etiam &
à doctiſſimis receptum vidi, & in id inclinant multæ
aliæ DD. cogitationes, quas refert Oſualdus *dict.* 18
cap. 2. litt. M. † Frequentius obtinuit Cujacij inter-
pretatio *lib. 8. obſerv. cap. 4.* quam etiam tradidit Re-
vard. *lib. 5 var. cap. 4.* & ſequitur Pacius *antyn. cent. 6.
quæſt. 2.* Spino *d. gloſ. 27. num. 47.* Pichardo *in §. ſed
non uſque, Inſtit. de leg & in dict. tit. ff. de legat. cap. 3.
num. 57. & ſeq.* licet huic ſententiæ non adquieſcat;
qui autumant *dict. l. 1.* accipiendam eſſe juxta inſcri-
ptionem quæ eſt, Ulp. *lib. 67 ad edictum*, quo loci in-
terpretabatur edictum, *Quod legatorum*, ut in judice
ſuo indicavit Petrus Labicus & in juris Chronolo-
gia Ferimonius & conſtat ex inſcriptione *l. 1. ff. quod
legatorum*, quo edicto cavebatur, ut quod legato-
rum nomine, non ex voluntate hæredis occupatum
eſt, id reſtituatur. Docent Donel. *in rub. Cod. quod
legator.* & alij laudati à Pichardo *in §. ſequent divi-
ſio, 11. Inſtit. de interdictis.* Dubitari autem poterat;
an in edicto comprehenderentur fideicommiſſa, ſed
adhuc illa verba edicti plenius accipi debent, & pro-
duci ad fideicommiſſa, ita ut quod Prætor in lega-
tis edixit, eadem quoque de fideicommiſſis inter-
dicta cenſerentur, unde rectè Ulpianus ait, exæquata
eſſe fideicommiſſa & legata, quod ſi aliud edictum
referatur, erit veriſſimum, non tamen ſi generaliter
ad omnia. † Quæ interpretatio ſuſtineri non poteſt, 19
quia repugnat, *dicta l. 1.* quæ hanc exæquationem
generaliter & per omnia admittit; non verò in caſu
tantum particulari interdicti; *quod legatorum*; ubi
non ſunt plures, in quibus hæc exæquatio adapta-
retur, ſed unus tantum caſus: Et cum lex debeat in
telligi ſecundum rubricæ naturam; *l. Imperator 16.
de in diem addict.* non erat inchoandus ampliſſimus
legatorum tractatus, à lege illa, quæ ad materiam
non pertinebat. In principio cujuſque tractatus de-
bent proponi regulæ generales, ad totius materiæ
cognitionem pertinentes, non verò particulares ex-
ceptiones, & ideò licet Ulpiani excuſationem con-
tineat, non tamen Tribonianus negligentiæ notam
effugiet. † Quibus addes; legatorum & fideicom- 20
miſſorum exæquationis meminiſſe etiam Ulpian. *in l.
quæ ſub conditione 8. §. hoc edictum ff. de conditio inſt. l.
quia autem 6. §. quid deinde ff. ſi quis omiſſa cau. teſtam*
& tamen non eſſe deſumptas has leges *ex illo lib.*
Ulpiani, ſed ex *lib. 50.* Et quamvis daremus illam
interpretationem veram eſſe; juxta eam debuiſſet
d. l. 1. ſcribi *per omnia exequata ſunt fideicommiſſa lega
tis*, cum enim fideicommiſſa fuerint redacta ad juris
neceſſitatem, legatis fuerunt æquata, id eſt, æqua-
lia facta, & æquæ potentiæ, ut *in d. §. hoc edictum &
d. §. quid deinde.* qui de hac exæquatione intelligendi
ſunt, non tamen legata fuerunt exæquata fideicom-
miſſis, quia natura legatorum ſtrictior erat, illorum
autem pinguior, *§. ſed non uſque Inſtit. de legat.* † Ne- 21
que difficultatem tollit, quod Præceptores noſtri
finxerunt pro conſtanti tenendum eſſe, literam dictæ
legis ita fuiſſe ſcriptam: *legatis fideicommiſſa*: ſed per
errorem, caſus mutatos fuiſſe, nam cum per notas,
vel dictionum compendia, Jure Conſultorum libri
ſolerent ſcribi, ut ait Juſtin. *In l. 1. §. pen. C. de veteri
jure enucl.* & obſervat Pacirol. *lib. 1. variar. cap. 40.* &
per hæc verba, *fideicommiſſa legatis*, duæ tantum lite-
ræ fuerint repoſitæ, *L*, videlicet & *F*, librarij impe-
riti tranſcripſerunt, *legata fideicommiſſis.* Quæ tamen
evaſio vehementiſſime divinat; cum poſt. Juſt. *in d.
l. 1. §. penult.* nullæ notæ (*Cifras* dicimus) neque verbo-

rum compendia, in libris Juris admiſſa fuerint: quo-
modo ergo poſt Imperatoris prohibitionem, quæ
falſitatis pœnam ſcribentibus imponebat, librarij
auſi fuiſſent ita ſcribere, ut impunè verborum com-
pendiis uterentur?

22 In hac ergo ab omnibus deſperata difficultate,
ego jam olim exiſtimaveram, Ulpian. non ita gene-
raliter eſſe accipiendum, ut omnino differentiam
omnem inter legata, & fideicommiſſa excluderet.
Etſi enim verba *per omnia* id ſuadeant, adhuc ta-
men temperari debent, & interpretatione juris, ut
ad ſimilitudinem legatorum, & fideicommiſſorum
magis ac magis deſignandam, propter eorum non
diformem naturam, hyperbolicè loquutum dicamus.
Ut cum ait *per omnia*, non in omnibus accipiatur,
ſed quia in multis aſſimilarentur, & in multis eſſent
exæquata, (ſic Cicero *ad Atticum libro 6. epiſt.* ait,
Omne, non ſemper dicit omne,) tum propter juris ne-
ceſſitatem, quæ in utriſque erat, *d. princ. de fideicom.
hæredit.* cum etiam, & propter legem Juliam, &
Papiam, qua exæquata ſunt, *l. & fideicommiſſum* 87.
de leg. quæ ad id id referenda eſt, ut ſicut cœlebs le-
gatum acquirere non poterat, ita nec fideicommiſ-
ſum, (ita interpretatur Balduin *ad legem Pap. pag.* 99.
& Pichard. *in princ. de legat. numero* 11.) tum & pro-
pter edictum, *quod legatorum l. 1. Cod. quod legatorum*,
junctis *dict. l. quæ ſub conditione §. hoc edictum, & dict. l.
quid autem, §. quid deinde*, tum & propter ſatiſdatio-
nem legis Falcidiæ *l. is cui* 31. *ff. ad legem Falcid.* &
cautionem de eis ſervandis, *l. 1. §. idem* 10. *ff. ut legat
nomine caveat.* Quibus & aliis attentis Juris Conſultus
non, ut in omnibus exæquata eſſe cognoſceret, dixit
23 *per omnia*, ſed per hyperbolem. † *Ea enim eſt natura
hyperboles, ut ad verum mendacio veniat:* (verba ſunt
Senecæ lib. 7. de beneficiis cap. 13.) *itaque qui dixit
Qui candore nives anteiret, curſibus auras quod non po-
terat furi dixit ut crederetur, nunquam tantum ſperat
hyperbole, quantum audet, ſed incredibilia affirmat, ut
ad credibilia perveniat.* † Qua figura uſos fuiſſe Jure
24 Conſultos docet Corraſius *lib. 4. Miſcellan. cap.* 11. &
Schardus *de verbis juris verbo hyperbole*, qui licet
nulla exempla ſubjiciant, attamen plurimæ leges id
oſtendunt, *l. 1. de pactis*, ibi: *Quid enim tam con-
gruum fidei humanæ quam ea quæ inter eos placuerunt
ſervare, l. exempto* 11. *ff. de actionibus empti*, ibi, *Nihil
magis bonæ fidei congruit quàm id præſtare, quod inter
contrahentes actum eſt.* Ubi utrobique notat Accurſ. &
quamvis Caſtrenſ. *in dict. l.* 1. de pactis velit non eſſe
hyperbolem, adhuc contra eum dices pro Accurſ. an
eſſet naturæ congruum, ſi inter paciſcentes placuiſ-
ſet flagitium facere? Quod obſervandum non eſt,
leg. ſi flagitij 123. *de verbor. obligat. cum vulgatis.* Eo-
dem etiam modo loquitur *l. ſi per errorem* 15. *ff. de
juriſdict.* ubi notat Accurſ. *l. 1. Cod. de Sac. Eccleſ. l. non
minorem* 20. *Cod. de tranſact. §. per traditionem, Inſtit.
de rerum diviſione.* † Sed inter hujuſmodi exempla,
25 nullum magis ad rem erit, quam belliſſimum illud
quod extat *in princip. Inſtitut. de donat.* ubi de dona-
tionibus mortis cauſa loquens Juſt. hæc eadem verba
adjecit, *Hæ mortis cauſa donationes ad exemplum lega-
torum redactæ ſunt per omnia.* Et cum loquutus fuiſſet
hac generalitate, poſtea ſubjecit. *Et à nobis conſti-
tutum eſt, ut ferè per omnia legatis annumerentur.* Ubi
dixit *ferè*, quia in multis differunt, ut *ibi* Accurſ.
advertit, & tamen ea *per omnia* propoſuerat per hy-
perbolem, nam ut conſtat ex *l. illud* 37. *in princip de
donat. mort. cauſ.* ſolùm quoad legem Juliam, & Pap.
legata, & hæ donationes exæquatæ erant, ut probat
Balduin. *ad legem Juliam, & Pap pag.* 101. extra vero
cauſam legis Papiæ non ita ſimiles fuerunt, conſtat
ex *l. ſi filius* 10. *de leg. præſt.* & ex iis, quæ tradunt
Anton. Gomez, Covarruv. & alij relati à Pichardo *in
dict. princip. de donat numero* 13. *& ſequentibus*, Fab. *de
erroribus pragm. ſecunda part. decade* 43. *errore* 5. juxta
quem modum Ulpianum loquutum fuiſſe reor, ut ſi-
militudinem legat. & fideicommiſſi deſignaret, non
ut omnimodam induceret naturam, quam poſt Juſti-
niani conſtitutionem acceperunt legatum & fidei-
commiſſum.

Neque obſtat, in principio adeò latiſſimi tracta- 26
tus non debuiſſe apponi regulam illam, verbis ita
generalibus conceptam, quæ tamen in multis falſa
eſſet, nam reſpondeo, quod cùm jus ipſum adeò im-
menſum ſit, ut Juſtinian. docuit *in proœmio inſtit. §.
& cum Sacratiſſimas*, rarò lex aliqua generaliter con-
cipi poteſt, quæ tamen non debeat ſuppleri, tempe-
rari, vel corrigi propter multas, quas patitur exce-
ptiones, & ut eleganter ait Ariſtoteles *libro quinto,
Ethic. paulo ante finem*, ibi *In quibus cogitur lex uni-
verſalia proferre, nec illa poteſt rectè explicare, in iis
ſumit id quod plurimũ ſolet evenire, nec tamen ignorat
in eo aliquid erratum admitti, & nihilominus lex eſt
recta.* † Unde fuit mos Jure Conſultis regulas ge- 27
nerales ita concipere, quamvis in aliquibus, imò &
in multis caſibus fallant, cum omnis definitio, id
eſt, deciſio in jure periculoſa ſit, ita ut rarum ſit,
quod non ſubverti poſſit exceptione aliqua, juxta
Javolenum ſic intelligendum *in l. omnis* 202. *ff. de reg.
jur* congruit *l. licet* 15. *ff. de receptis arbitris*, idque
non deſtruitur exemplis. † Ita *in l. quemadmodum* 8. 28
ff. de adquirenda poſſeſſ. Paulus ait, *Quod ſicut nulla
poſſeſſio acquiri, niſi animo, & corpore poteſt, ita nulla
immittitur, niſi in qua utrumque in contrarium actum
eſt*, cujus ſententia generaliter ita accepta planè falſa
eſt *ex l. 5. §. in amittenda ff. de adquir. poſſeſſ.* Ubi non
Doctores, qui graviter ſeſe diſcruciant in illarum le-
gum explicatione, præcipuè relati ab Oſualdo *ad Do-
nellum lib. 5. cap.* 13. *littera C.* & à Genoa *in illarum
antynom. pag.* 287. Pichard. *in §. item extraneus, Inſtit.
de hæred. qualit.* & tamẽ *dict. l. quemadmodum*, ſupplen-
da eſt verbo *fere*, ut *in l fere* 153. *de regulis juris*, quæ
ex eodem lib. Pauli 65. *ad edict.* deſumpta eſt, ut expli-
cat eleganter Petr. Fab. *in l nihil* 35. *& in l. fere* 108. *de
regul. juris.* Ita verbum *plerumque*, & verbum *fere*, ne-
ceſſarium eſt in multis juris partibus, quas notat idem
Fab. *in l. 1. de regul. jur.* ubi etiam Cujac. † Aliud exem- 29
plũ eſt *in l. rem bonis* 52. *de adquir. rer. dom. l. is qui* 15.
l. non minus 46. *de regul. juris, cũ l. id apud* 147. *de verb.
ſignificat.* † Aliud elegantius præſtat Ulpian *in l. ſti-*
pulationes non dividuntur 72. *de verb. obligat.* ibi: *Cæte-* 30
rarúmque ſervitutum, ubi cum generaliter, cæteras
ſervitutes dixiſſet à patre innuit, omnes ſervitutes
individuas eſſe, & nullam excipit, quod tamen ita
erit falſum, cum uſusfructus ſit dividuus, *l. 1. §. ſi uſuſ-
fructus* 9. *l. ſi is qui* 80. *§. quædã ff. ad leg. Falc.* quæ diffi-
cultas coëgit Hotmanum *illuſt. quæſt. cap.* 18. aſſimare
uſum fructum eſſe individuum, contra tot jura † Rur-
ſus aliud præſta Pomponius *in l. 1. ff. ſolut. matrim.* qui 31
dotium cauſam ſemper, & ubique præcipuam eſſe
ſtatuit, quod tamen fallit *in l. maritum* 12. *ff eod. l. in cũ
16. cum ſeq. ff. de religioſis, l. 4. C. in quibus cauſis pignus*
Ubi doti præfertur actio fruſtraria, debitum Primi-
pilare, & maritus ultra quam facere poſſit: quam-
obrem Accurſ. *in d. l. 1. gloſſ.* 1. ſupplendum verbum,
fere. † Ex quibus patet, quod cum ita mos fuerit
Conſultis, non eſt mirum ſi Ulpian ſimilitudine le- 32
gatorum, & fideicommiſſorum penſata, regulam
generalem propoſuerit *in d. l. 1. de legat.* 1. quæ tamen
ex aliis debeat ſuppleri exceptionibus, & juris tempe-
ramento reſtringi.

Sed adhuc obſtat, nam etſi ſupradicta vera ſint,
neſcio quo pacto poſſimus effugere alteram difficul- 33

tatem

tatem, quæ ex ultimis verbis contrahitur *in d.l.1.* dum ait, legata exæquata eſſe fideicommiſſis, cum tamen dicere deberet *fideicommiſſa legatis.* Verum dilui poterit hæc nubecula, ſi animadvertas, legata & fideicommiſſa purificationem, & exæquationem accepiſſe non ita explicitam, ut diceremus fideicommiſſa ad legatorum naturam deflexiſſe magis, quam legata ad naturam fideicommiſſorum, ſed cum promiſcuè eis uterentur, per hypallagem figuram, ordinem verborum tranſpoſuiſſe.
34 † Quæ Juris Conſultis non eſt infrequens, ut demonſtravit Accurſ. *in l.7.§. pactorum 8. verbo, non minus ff. de pactis*, & Oſualdus *ad Donellum lib.22.c.4. littera L.*
35 † Sic eos variis figuris eſſe uſos demonſtrare non erit magni laboris opus, nam *Kalendarium* dixerunt, id eſt, nomina debitorum per henallagen, quando continens pro contento ſumitur, & *menſa nummulariam* pro rationibus, quæ menſæ occaſione debentur. Videndus Schardus *verbo Epiſtola* Cujacius *in notis ad titulum, Inſt. de l. Aquil. & lib.3. obſervat c.5.* Revardus *in l.1. de reg. jur. & l.3. variar. cap.15.* Petr. Fab. *lib.1. ſemeſt. cap. 23. & 24.* & Bellonus *integro libello de figuris juris.* Sic apud Virgilium.

Ibant obſcuri ſola ſub nocte per umbras.

Id eſt ſoli, ſub obſcura nocte, *& lib. 11. Æneid. verſ. 458.*

Dant ſonitum rauci, per ſtagna loquacia cygni.

Pro cygni loquaces, quo uſus eſt modo *libro 12. verſ. 475.*

—— Hirudo.
Pabula parva legens, nidiſque loquacibus eſcas.

Et elegantius Claudian. 4. *conſ. Honor.*

—— Nam cum vincamur in omni,
Munere, ſola Deos æquat clementia nobis.

Id eſt nos diis æquat. Sic etiam Ulp. dixit *fideicommiſſa legatis* pro *legata fideicommiſſis.* Sicut Juſt. *in §. ſed non uſque de leg.* loquutus eſt, cum non ſolùm legata fideicommiſſis verum, & è contra exæquarentur.

36 Quod ſi hæc in deſperato hoc Ulp. capite non arriſerint, iterum vadoſum hoc mare facilius tentare poteris, ſi dixeris, legata & fideicommiſſa per omnia exæquata eſſe, non ut modus legandi, & natura eorundem confunderentur, ſed exæquata eſſe, quemadmodum capiendi obligandi, & effectum ipſum, itaut, ſicut capere prohibitus eſſet aliquis legatum, eodem modo & fideicommiſſum, & è contra, ut dixi, de legis Papiæ prohibitione cœlibi facta; & de edicto quod legatorum, & de edicto ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti, cum ſimilibus facit *l. ſi res 20. de leg. 3. l. ſi quis 29. de uſufr. leg.* nam alias ſi exæquata non eſſent, fraus fieret legibus, dum prohiberent aliquid capere ex teſtamento, cum ita per fideicommiſſum contra legis intentionem fieret ab inteſtato, *princ. Inſt. de fideicom. hær.* ibi, *Quibus enim non poterant hæreditatem, vel legata relinquere, fideicommittebant eorū, qui capere ex teſtamento poterant,* junctis quæ de fideicommiſſo tacito ſcriptum, extat *in l.2. C. de delator. l. 10. l. in fraudē 10. cum aliis illius tit. ff. de his quibus ut indign. & tit ff. de jure fiſc.* Unde perſpicies Juſt. *in d. l. 2. C. com. de leg.* ſolum verborum formulas, quæ fideicommiſſa, vel legata inducebant ſuſtuliſſe & *in §. noſtra autem de leg.* dum ait ſe rebus leges imponere, non verbis, quaſi effectu capiendi exæquata eſſent, non vero in modo relinquendo.

CAPUT IV.

Dotium cauſa multa introducta privilegia. Explicatur Ulp. locus in l. ſi ego 9. §. ſi res 1. *ff. de jure dotium, cum aliis.* Defenditur Tribonianus contra Anton. Fab.

SUMMARIUM.

1 *Præmium & pœna, duo efficaciſſima remedia ad Rempub. conſervandam.*
2 *Pœna homines, ad matrimonia contrahenda, allecti.*
3 *Item & præmio.*
4 *Reipubl. maximè neceſſaria hominum procreatio.*
5 *Dotibus mulierum privilegia data, ut facilius nubere poſſint,* & n. 12.
6 *In dotis privilegiis, magis attenditur matrimonij, quam ipſius conſervatio.*
7 *Damnantur illi, qui magis dotis quantitatem attendunt, quam uxoris mores.* & n. 9.
8 *Apud aliquas nationes, ſine dotibus nubebant mulieres.*
10 *Romanorum providentia, in aſſignanda nubentibus mulieribus dote.*
11 *Regis noſtri Pragmatica ſanctio.*
13 *Species,* d.l. ſi ego §. ſi res de jure dotium.
14 *An in ea lege detur contractus innominatus, vel donatio ex Socino, & Barboſa,* & n. 15. & 17. 19. 23. 24. & 26.
16 *Donatio eſt contractus nominatus, ex plurium ſententia.*
18 *Expenſa* leg. ſed interim 11. §. ſi uxor de donat. inter vir.
20 *Barboſæ putantis* in d. §. ſi *res potuiſſe eſſe locum pœnitentiæ ſententia rejicitur,* & numero 21. & 22.
25 L. ſi ſervo 69. §. ſi teſtator de leg. 1.
27 *Alia Barboſæ opinatio circa* dict. §. ſi res, *non admittitur.*
28 *Mozzij, & aliorum ſententia exiſtimantium, in* dict. §. ſi res *interveniſſe mandatum,* & numero 29.
30 *Vera Ulpiani explicatio* in dict. §. ſi res, *&* n. 31. & 36.
32 *Legatum, & ſtipulatio* poſt mortem meam, *non valebant.*
33 *Regula, ut actiones ab hæredibus, & contra hæredes, remiſſivè.*
34 L. Stichus 39. de manum. teſtam.
35 *Factio teſtamenti inutilis, niſi à lege confirmatur.*
37 *Quarè ad benignitatem & dotis favorem recurrerit Ulp* in d §. ſi res
38 *Frequens eſt Jure Conſultis, quod æquius eſt decernere ſpreto juris rigore.*
39 *Ant. Fabri conjecturæ, quibus adductus Tribonianiſmum invenit* in d. §. ſi res.
40 *Reprobatur ejuſdem emendatio: & argumentis ſatisfit,* & n. 41. & 43.
42 L. ſtipulatio 63. de jure dotium *explicatur.*
44 *Diſcuſſa difficultas inter* dict. §. ſi res & l. 2. §. ſi pecuniam de donat.
45 *Solutiones ad eandem Accurſij Bart. Cujac. Fabri, & aliorum,* & n. 46.
47 *Gipharij alia interpretatio exploditur.*
48 *Duplex ſolutio ad eandem contrarietatem,* & n. 49.

1 DUobus illis efficaciſſimis remediis, quibus
traquillitas publica, pacatuſque Reipublicæ
cujuſque ſtatus conſervatur, præmio ſcilicet,
& pœna (teſte Ariſt. *lib. 1. ethic. cap. 5.* Ulpia. *in l. 1. de*
Juſt. & Jur. ubi Cuj. Simancas *de Repub. lib. 9. cap. 1*.
Solorzan. *de Parricid. lib. 1. cap. 1.*) Romani uſi ſunt,
ut homines ad matrimonia contrahenda, majori ſtu-
2 dio incitarentur. † Pœna afficiebantur cælibes, &
ex lege Julia, & Papia, qui non poterant capere ex
teſtamento, niſi legi paruiſſent. Item & Orbi, qui li-
beris in matrimonio carebant, ſolidum capere pro-
hibebantur, ut *in l. is qui 6. de vulgar.* (cui adde Cujac.
9. obſerv. cap. 17. Caldeir. *lib. 4. var. cap. 3. numero 17.*)
l. ſi ſervus 81. de adquir. hær. (de qua vide Pichard. *in §.*
ſervus autem Inſt. de hær. inſt.) *leg. ſi quis ſolidum 61. l.*
qui non 78. §. fin. de hær. inſt. l. ſed ſi hoc 62. §. 1. de cond.
& demonſtr. Gothofred. *in not. ad Ulp. in frag. tit. 13.*
conferunt quæ nos diximus latius *lib. 3. infra, in Eu-*
3 *nucho.* † Præmiorum quoque exhortatione, eadem
lex Julia, & Papia uſa eſt, ut matrimonia frequen-
tarentur (nam mariti ante lati in magiſtratu, in ſorte
provinciarum, & in curia primi ſententiam rogati,
in albo & proceſſu cæteris prælati: vide Agell. *lib. 11.*
cap. 15. Docent plena manu à nobis laudati *in Eu-*
nuch. n. 31. & ſeq. & eleganter Lipſius *ad Tacit. 3. ann.*
ſch 45. & probant, *l. 2. ff. de minor. juncta l. ſpurij 6. §.*
fin. de decurion. l. 2. § 1. l. bello 18. de excuſ. tut. l. cum
ratio §. cum plures de bon. dam. cum dicendis *infra*
cap. 5.) † Ut ſic Reſpublica liberis hominibus re-
4 pleretur, quod maximè expedit, & neceſſarium eſt,
5 ut *ibi* dicemus. † Quam ob cauſam, plurima dotibus
mulierum ſunt tradita privilegia, ut probat Pomp. *in*
l. 1. ff. ſolut. matrimon. & obſervant *ibi* DD. & præci-
puus P. Barboſa Luſitanus, & longè latéque doctiſſi-
mus *3. p. cum ſeq.* Petr. Greg. *l. 9. ſyntag. c. 24.* Petr. Fab.
Rev. & Cujac. *in l. 85. de reg. jur. & in rub. C. de jure dot.*
poſt Bald. Nov. Rogerium Campeg. Conſtant. & Hot. *de*
6 *dotibus*, Donell. *lib. 14. comm. cap. 7.* † Quod intellige,
non ut dos ſit honum humanum de per ſe, ſed pro-
pter matrimonium, ex quo proles naſcitur, quod eſt
bonum publicum, nam dos veluti adjumentum eſt,
ſive, ut ita dicam, incitativum, ut homines illius cu-
piditate ineſcati facilius matrimonium contrahant:
ita Paraſitus apud Plaut. *in perſa actu 3. Scena 1.* ait.

——— Hic cum mala fama facilè nubitur.
Dum dos ſit, nullum vitium vitio vertitur.

Congruit Stobæus *ſermone 78.* nam etſi matrimo-
nium ſine dote recte conſiſtat, non tamen indotata
mulier ſolet cupiri, neque ita conſortium deſidera-
tur, ut rectè præſenſit Pomponius *in dict. l. 1. ſolut.*
matrimon. & Paul. *in l. 1. ff. de jure dotium, l. ſi donaturus*
9. § 1. de conjectione cauſa data l. intereſt 18. ff. de rebus
authoritate jud. Explicat Vacon. *lib. 1. declarat. cap. 28.*
numero 3. Coſtan. *ſuprà cap. 1. numero 5.* Barboſa *in*
7 *d. l. 1. numero 18. part. 1.* † Cum enim gravia ſint
onera matrimonialia non facilè homines ſine doti-
bus acciperent mulieres, imo ſi dos interveniat, rarò
præter illam aliud inſpiciunt, ut non immerito dote
venales maritos dixerit Tertullianus, adeo excrevit
omni tempore illa auri ſacra fames, ut nullus ſit, qui
in muliere aliquid notet, ſed in dote, & de mori-
bus ultima fiet quæſtio, ut eleganter demonſtrat Ju-
venal. *Satyra 6. verſ. 137.*

Optima, ſed quare Ceſſennia teſte marito?
Bis quingenta dedit, tanti vocat ille pudicam.
Nec veneris pharetris macer eſt & lampade fer-
vet,
Inde faces ardent veniunt à dote ſagittæ,
Libertas emitur.

† Unde quamvis apud plures nationes uxores ſine 8
dotibus acciperentur (ut de Cantabris narrat Strabo
lib. 3. & Polydor. *de invent. rer. lib 1. cap. 7. de Lacedæ-*
moniis Plutarchus *in vita Lycurgi*, Ælianus *de varia*
hiſtoria lib. 6. cap. 6. de Germanis, Tacitus *de moribus*
German. Alexan. ab Alex. *lib. 4. gen. cap. 8.* Connan.
lib. 8. cap. 8. num. 3. Tiraquellus *in l. 5. connub. num. 10.*
P. Greg. *lib. 9. ſyntagm. c. 18. à n. 19.* quia ut ait Horatius
lib. 3. Ode 24.

Dos eſt magna parentum
Virtus, & metuens alterius viri
Certo fœdere caſtitas:
Et peccare nefas, aut pretium eſt mori.

† Et viri uxoriſque conſortium non pretio aut mer- 9
cede, ſed pudore, pudicitia, gratia benevolentia, &
liberorum charitate conjungi voluerunt, uxorem ani-
mos, virtutéſque non divitias apparentes, nam ut
rectè docet D. Ambroſ. *lib. 1. de Abraham cap. 2.* ibi,
Qui ſuavitatem quærit conjugij, non ſuperiorem cenſu
ambiat, non monilibus ornatam, ſed moribus. † Adhuc 10
tamen Romanis, in hac re providentiſſimis, viſum
fuit utilius, dotes in contrahendis matrimoniis con-
ſtituere, cum ita facilius, & ſuavius frequentarentur,
& conſequenter Reſp. hominibus abundaret, quæ
fuit immediata cauſa privilegiorum omnium, ut do-
cet ex aliis Barboſa *d. numero 81.* † Sic apud nos 11
invictiſſimos Rex noſter Philippus Quartus hoc
anno in Pragmatica Sanctione, ut homines ad ma-
trimonia frequentanda alliceret, multa privilegia
providentiſſime eis conceſſit, quæ tanquam ſatis no-
ta prætereo. † Hujus itaque propoſiti occaſione vi- 12
demus, varia in jure privilegia dotibus conceſſa, *l. in*
ambiguis. 70. de jure dotium l. 85. de reg. jur. l. fin. ad S.
C Vellejan l. aſſiduis C. Qui potiores l. unica C. de privil.
dot. cum infinitis aliis quæ *in tit. D. & C. de jure dotium*
invenies, & quæ commemorant *ſuprà* relati.

Ex quo aperitur aditus interpretationi *d. l. ſi ego 9.* 13
§. ſi res ff. de jure dot. quo loci probat Ulpian. quod ſi
quis res tradiderit Titio futuro marito ea conditione,
ut ſequutis nuptiis dotis efficiantur, ſi ante nuptias
donator moriatur, & poſtea ſequutæ fuerint, domi-
nium non transfertur in maritum, cui à principio res
traditæ ſunt, ſed remanet penes hæredem defuncti,
qui favore nuptiarum cogitur conſentire, ut domi-
nium in maritum transferatur: itaut ſi non potuerit
conſentire, ex legis diſpoſitione cenſeatur tranſla-
tum; cujus rei eam eſſe rationem tradit Bart. *in l. ſi*
pecuniam de condict. cau. dat. & alij relati à Barboſa *in*
rub. D. ſoluto matrimon. 4. part. numero 37. † Quod in
hac ſpecie, & ſi videatur reſultare contractus inno- 14
minatus; *do ut facias*, id eſt, ut convertas in cauſam
dotis, adhuc tamen dotis favore admiſſum eſt, ut in
eo non admittatur pœnitentia; & ideo hæres conſe-
quenter tenebitur conſentire. † Quæ ratio diſpli- 15
cuit Socino *in l. qui Romæ §. Flavius de verb. oblig. nu-*
mero 15. & Morlæ *in empor. tit. 2. in præmiſſ. num. 103.*
ex eo quod ſive donatio *in dict. § ſi res*, interveniret,
ſive dotis conſtitutio, non poteſt eſſe contractus in-
nominatus, videtur enim donatio interveniſſe cum
voluit donare, qui dedit, *ut ſequutis nuptiis dotis ef-*
ficerentur, & maritus accepit eo animo, ut in domi-
nium ſuum eiſdem ſequutis tranſiret, *l. unica acce-*
dit verſ. imo magis C. de rei uxor. act. † At donatio 16
(ait Socinus) eſt contractus nominatus, ut docue-
runt plures *in l. juriſgentium 7. de pactis*, præcipuè Bar-
tol. Alexand. & alij, quos laudat Pichard. *in §. actionum*
quæſt. 27. numero 51. Inſtit. de actionibus. † Deinde, 17
& ſi datemus contractum innominatum interveniſſe
in *d. §. ſi res*, adhuc non eſſet licita pœnitentia, quæ
in eis contractibus, implemento ex altera parte ſe-
quuto, etiam, remoto favore dotis, non ſolet admit-
ti *l. 3. §. ſed ſi tibi l ſi pecuniam 5. ff. de condict. cau. dat.*

l. natu

l. naturalis 5.*§.& ſi quidem* ibi : *vel ſi meum recipere velim D. de præſcript. verbis* ſubſcribit Covar. *lib.* 1. *var. cap.* 14. *num.* 16.

Verum contra Socinum expendit Barboſa *ſuprà l.*
18 *ſed interim* 11.*§.ſi uxor ff.donat. inter vir.* Ubi ſi uxor
tradiderit alicui, ut mortis cauſa marito darentur, ait
Ulpianus, quod ſi mortua ſit ea antequam traderentur,
non poſſit marito poſtea, qui acceperat, tradere,
invitis hæredibus mulieris. † Unde infert
19 Barboſa, quod cum mulier habuerit animum donandi
cauſa mortis, & eo animo tradiderit Titio, qui
etiam eo animo accepit, adhuc tamen ſi moriatur
ante traditionem, non potuerit dare invitis hæredibus.
Ergo conſequenter potuerunt pœnitere hæredes,
atque ita reſultat contractus; *do ut facias.* id
eſt ut marito tradat, & ſic erit licita pœnitentia,
idque *in dict. §.ſi res* dicendum arbitratur, niſi favor
20 dotis impediret pœnitentiam hæredum. † Quæ
tamen doctiſſimi viri opinatio vera mihi non videtur
cum *in dict.§ ſi uxor* non potuit intervenire contractus
innominatus, ſed intervenit mandatum mulieris,
quæ volebat, ut Titius res illa daret marito
ex donatione mortis cauſa: cum ergo traditio facta
non eſſet ante mortem, poſt mortem minime poterit
fieri invitis hæredibus. Ratio eſt quoniam mandatum
illud, ut Titius merito daret morte uxoris extinctum
fuit, *l.ejus qui* 41. *verſic.quas vero ff ſi certum
petat,l.inter* 26.*in princip. cum l. ſeq.§. morte ff.
Mandat,l mandatum* 15 *C.eod.§. recte, Inſtit.eod.*junctis
traditis à Pichard.*ibi* Donel.*lib.*16.*comment.c.*23.
ubi Oſuald.Benedict. Pinel.*lib.*2. *ſelect cap.*6 & ideò
ſicut finitum eſt mandatum, finita quoque eſt donatio
cauſa mortis, & donatario illæ res recte dari non
poſſunt. Ita in ſimili ſpecie eleganter docet Papinianus
in l.cum pater 77. §. *Mævio de leg.* 2. & alij
Conſulti *in l.ſi ſponſus, in princip.ff.de donat. inter l.
fundi* 33.*in fin.de adquirend.poſſeſſ.l.*2.*§ ſi quis donaturus
l.hoc jure* 19.*§.ſi quis dederit verſ.ſi autem ff.de donation.l.fin.ff
de ſolut.* Nam ſolus animus donandi intervenit,
& cum traditio per quam perficiatur donatio
neceſſaria ſit, vel ab ipſa quæ donabat, vel
ab alio, ex ejus voluntate fieri debuit *l. abſenti* 10.*ff.
de donat* hoc autem, viva donatrice, cujus poſt mortem
voluntas nulla eſſe poteſt (docet Anton Faber.
*de erroribus decad.*43 *err.*3.*num.*6.*& ſequent* Giphan.
*in l.*2.*§.ſi pecuniam numero* 19.*de donat.*) Unde cum
ex mandato mulieris donatario dandum erat, ea jam
mortua mandatum non potuit impleri, & ideo invitis
hæredibus traditio nulla erat, ita notavit Accurſ.
*in dict.l.*2.*§.ſed ſi quis donaturus per textum ibi,de donat.verbo
pecuniam,*& Pichard.*in d.§.recte numero* 17.
† Et ea ratione diſtinguitur *in d. §. ſi uxor*, an fue-
21 rit interpoſitus Titius à muliere, vel à marito, ut primo
caſu cum non tradiderit extinguitur mandatum,
ſecundo vero cum perſona interpoſita ſit, ita res intelligitur
tradita, ac ſi ipſi marito traderetur, &
mandatum non potuit integra veluti re per mortem
revocari, ſi quidem traditio jam intervenilſet. †
22 Hinc liquet, non recte cenſuiſſe Barboſ. innominatum
fuiſſe contractum *in dict.l. ſi ergo § ſi res.* Neque
etiam, & in alio, dum contra Socinum ait, tradentem
non habuiſſe animum donandi ſponſo, cui res
tradidit, ſed potius mulieri, in cujus dotem ſequutis
nuptiis, res illæ convertendæ erant *l.ſervos legato* 69.
*§.ſi teſtator de leg.*1.unde reſpectu dantis, & accipientis,
reſultare dicit contractum innominatum, do ut
convertas in cauſam dotis, & ſic perficias donationem
in perſonam mulieris, poſtquam nuptiæ fuerint
ſecutæ, & ideo debebit eſſe locus pœnitentiæ docet
Bart. *in d.l.* 2.*§.ſi pecuniam, de donat.* & in aliis locis
à Barboſ.congeſtis. Quæ traditio, non minus peri-
23 culoſa eſt, quam altera. † Quoniam *in d. §. ſi res*
non potuit eſſe ullus contractus innominatus ex eo,
quod ibi fuit facta vera donatio marito, ut conſtat
ibi, quia pendet donatio: & de eo quæritur, an in ſuo
domino res habeat ex traditione illi facta: de muliere
autem verbum nullum eſt, unde ſi conditio illa
non eſſet appoſita, *ſi ſequantur nuptiæ*, mariti ſtatim efficeretur,
ut ſubjicit Ulpian.*in dict.l.ſi ego §.cæterum*
† Obtineret autem conſideratio Barboſæ, ſi mari- 24
tus eſſet adjectus, & interpoſitus traditioni, ut *in dict.
l.ſed interim §. ſi uxor, & in d,l.* 2.*§.ſi pecuniam verſ.
ſed ſi quis donaturus.* Verum hoc negat Ulpian.cum
ſolum quæſierit, an res hujuſmodi mariti efficerentur,
quod ineptum foret, ſi mulieri dandæ, & tradendæ
eſſent. † Neque obſtat *d. l. ſervo legato* 69. 25
§.ſi teſtator de leg. 1.ubi ſi legata ſit dos genero nomine
filiæ, non habet gener actionem, ſed filia, cui
facilè reſpondetur ex traditis ab Ulpiano *in l.cum pater*
29 *de jure dotium* juncto Cujacio *in d.§.teſtator,&
lib.*2. *Iul.ad Urſeium in l tali §.de jure dot.*Barboſ.*in
l.ſi cum dotem* 23.*§.ſi pater numero* 37.*&* 39. *ff.ſolut.
matrimon* quod ſi pater promiſerit dotem genero, &
poſtea legaverit, inutile erit legatum, verum filia
habet actionem ex teſtamento, gener vero ex ſtipulatu.*l.
hujuſmodi* 84.*§.pater de leg.*1.quo caſu attento
loquitur *d. §. teſtator* : at contra erit, ſi pater leget
genero dotem, quam non promiſerat, quia tunc legatum
in utriuſque perſona conſiſtit *l.tali* 48.*in fin.ff.
de jure dotium l.Titio centum* 71.*§.Titio genero de con.
& demonſtr.* † Unde deduco, non potuiſſe in ſpe- 26
cie *dict. §. ſi res* pœnitentiæ locum eſſe, nam id eſt
contra jus expreſsa *in l. quod Servius* 8.*ff. de condit.
cau dat.l.dotis fructum* 7. *§.fin.l.ſi debitor* 80. *de jure
dotium*, ubi quod dotis nomine datum eſt, non poteſt
repeti, donec matrimonium poteſt habere effectum
docent in dict juribus DD.& Covar. *dict.lib.*1.*c.*14.
numero 16. *verſic.quamobrem*, & Donel.*lib.*14.*comment.cap.*23.
† Ex quo damnari etiam debet, quod 27
idem Barboſa *ſuprà num.* 40. comminiſcitur *in dict.
§.ſi res* interveniſſe quendam contractum innominatum,
habentem maximam ſimilitudinem cum mandato,
ac proinde debuiſſe mandati ſequi naturam;
unde non ſolum potuiſſe, ait, per pœnitentiam revocari,
verum etiam, & per tradentis mortem, attamen
ſpeciale eſſe favore dotis, ut neque prædictus
contractus pœnitentia revocetur neque morte.
Quam doctrinam recipiunt plures ab eo laudati *numero*
41.& ab Oſuald.*lib.*16.*Donel.cap.*23. *littera,E,*
Covar.*ſuprà dict.numero* 16.Florez Mena 3.*rat.*9.22.
numero 20. quod ipſe Barboſa poſtea non ſatis conſtans
rejicit *numero* 42. † Neque item admitto; 28
quod eſt Bart. & aliis tradit Mozius *tractatu de mandato
§.quomodo annulletur mandatum numero* 20.Novellus
*de dote parte privil.*52.*&* 53. quos ſequitur
Pichardo *ſuprà numer.* 14. Donel.*lib.*16.*cap.*23.Hotman.*lib.*2.*amicabil.c.*38.*in
ſpecie dict.§.ſi res*, interveniſſe
mandatum, quod & ſi juris rigore morte extinguatur,
benignius tamen favore dotium dicitur adhuc
vivere. † Sed hoc falſum eſt, quia *ibi* traditæ
ſunt res ipſi marito, ut nuptiis ſequutis dotis effi- 29
cerentur, & conſequenter in ejus dominio eſſent,
atque ita mandatum non intervenit, ut docemur
*ex l.*2.*§. ſi pecuniam de donat.* & ſupra dictum mandatum
interveniſſet, certe vel contineret, ut maritus
daret, vel contraheret nuptias, aut qui ſimile,
non ergo id *ex dict §.ſi res* deduci poterit: cum benignitas
in eo caſu id operatur, ut hæredes conſentiant,
non ut valeat mandatum, & ratio qua monatur
Ulpianus ibi fuit, quia dominium diſcedere incipit
ab eo, qui dedit poſt mortem ſuam, non quia
mandatum erat morte extinctum, atque ita cenſet
Barboſa *ſuprà n.*41.*in fine*, & Morla *d.n.*103.Covar.
d. num. 16.

Diſputavimus jam pro Socino contra Barboſam ,
30 & alios : reſtat nunc , ut veram mentem Ulpiani
in dict. §. ſi res eruamus , quæ non difficulter dedu-
citur ex illis verbis. *Quia poſt mortem incipiat domi-
nium diſcedere ab eo, qui dedit*. Quæ ita explicari de-
bent , Titium ſcilicet res quaſquam donaſſe Sem-
pronio futuro Mæviæ marito , ut ſi nuptias cum ea
contrahet dotis efficeretur , pendente conditio-
ne deceſſit donator, poſtea ſequutæ ſunt nuptiæ:quæ-
ſitum eſt ab Ulpiano , an dotis eſſe res incipiant. Ju-
re Conſultus ait , non effici dotales, quoniam domi-
nium incipit diſcedere ab eo, qui dedit poſt mortem
ſuam. Hæc eſt ſpecies *dict. §. ſi res* , in quo dona-
tionem fuiſſe probant illa verba *pendet donatio* , &
factam ſub conditione , illa: *& cum ſequitur conditio
nuptiarum* juncta *l. ſtipulationẽ 22. l. dotis promiſſio* 68
ff. de jure dotium. † Ratio autem eſt , quia penden-
31 te conditione dominium non diſceſſit à donatore ,
quod ita à ſe voluit excutere cum ſequutæ eſſent nu-
ptiæ , ut in eadem ſpecie probat Paul. *in l. fructum* 7.
§. fin. de jure dotium ibi : *ſi quidem ſic dedit mulier ut
ſtatim ejus fiant , efficiuntur enimvero, ſi hac conditio-
ne dedit. ut tunc efficiatur cum nupſerit, ſine dubio di-
cemus , tunc ejus fieri , cum nuptiæ ſequutæ fuerint l.
qui abſenti 38 § 1. de adquir. poſſeſſ.* cum autem poſt
mortem conditio nuptiarum exiſtat , dominium ,
quod jam in hæreditatem fuerat tranſlatum , ſtatim
à die mortis , etiam adita quandocumque hæredi-
tate *l. heres 54 de aquir. heredit. l. omnia* 193. *de reg.
jur.* ab eo invito auferri non potuit. † Quam ob rem
32 ſtipulatio poſt mortem meam , vel tuam erat inu-
tilis, quoniam non niſi mortuo ſtipulatore , vel pro-
miſſore adimplebatur *d. poſt mortem* 14. *Inſtit. de inu-
tilibus.* Neque legati poſt legatorij mortem permiſ-
ſum erat *§. poſt mortem* 34. *Inſtitut. de leg.* cum impoſ-
ſibile , quemquam jam mortuum dare vel accipere.
33 † Unde orta fuit regula , ne actiones ab hæredi-
bus , vel contra hæredes incipperent *l. unica Codic. ut
actiones ab heredibus* , de cujus explicatione præter
Donel. & reliquos, *ibi, lib.* 12. *com. cap.* 17. ubi Oſuald.
littera G. videndus Pichard. *in d. § poſt mortem n.* 14.
34 † Eodem modo procedit ratio *l. Stichus* 33. *ff. de
manum. teſt.* ubi libertas data ſervo , *ſi cum heres alie-
naverit,* inutilis cenſetur , quia in id tempus confer-
tur , quo alienus ſit. † Item etiam , & factio te-
35 ſtamenti , neceſſe fuit confirmari , ſi quidem qui-
teſtator, voluntatem ſuam concipit, de eo quod poſt
mortem ſuam fieri vult. *l. 1. de teſtament.* effectumque
ejus in id tempus confert , quo non eſt dominus, ne-
que jus in bonis habet , tranſlatio quippe dominij
neceſſario requirit perſonam , à qua in alium trans-
feratur : at teſtator per mortem dominium amiſit ,
atque ideo attento juris rigore, niſi lege permittente
fieri non potuit, ut poteſt mortem meam diſpoſitio ef-
fectum ſortiatur , eo tempore , quo neque volunta-
rem habeam , neque poteſtatem ad dominium trans-
ferendum : ut eleganter obſervant poſt Accurſ. *in l.
illa 32. verbo pendere de hered. inſt.* relati à Pichar. *in
princ. Inſtit. quibus non eſt permiſſum ex numero* 42. An
ton. Fab, *lib. 14. conject. cap. 2. in princ.* † Quæ cum
36 ita ſe habeant non eſt mirum ſi Ulpianus *in d. § ſi res*
ex ſtricta diſputatione evicerit , ſupradicto caſu, hæ-
redem tempore exiſtentis conditionis nuptiarum
dominum fuiſſe , ac proinde auferendum non eſſe ab
eo , quod ſuum erat , ſine conſenſu ejus , & volun-
tate *l. id quod noſtrum* 11. *de regul. jur.* neque defun-
ctum quidquam transferre potuiſſe , cum jam illlo
tempore dominus eſſe deſierit *l. nemo* 54. *ff. de reg. jur.*
37 † Verum , & ſi attento juris rigore hæc obtine-
rent , ad benignitatis rationem in ea ſpecie confu-
giendum eſſe Ulpianus ſtatuit ne ob id mulier mane
ret indotata *l. fin. C. ad S.C. Vellejanum* cum aliis infra
ſubjiciendis , atque ita reſpondet , favore dotium
notus , hæredem cogendum conſentire negotio illi ,
quod defunctus fecit : vel ſi nolit , aut abſit, domi-
nium ad maritum ipſo jure transferri , ſtricta enim
diſputandi ratio ob publicam utilitatem , quæ in do-
tibus conſervandis animadvertitur , ut dixi ſupra in
princip. inſuper habetur arg. *l. ſunt perſonæ* 42. *de re-
ligioſis l. ita vulneratus* 51. *§. fin. ff. ad leg. Aquil.* † 38
Neque ignotum eſt plerumque Jure Conſult. juris
omiſſa ſubtilitate , & ſcrupuloſitate , quod favorabi-
lius eſt, & æquius fuiſſe ſequutos: ita apertè demon-
ſtrant *l. ſi ex duobus* 31. *§. ſed, & ſi plures, de peculio, l.
pater 71. de evictionibus, l. ſi mulier 50. §. ex aſſe l. ſi
uſusfructus 66. l. ſi ſponſa 74. ff. de jure dotium l. Cajus
45. ff. ſolut. matrimon. l. cum tale 72. § ſi arbitratu ff. de
condit. & demonſtr. & in aliis articulis l. 2. § quanquam
de aqua pluvia l. poſthumus 12. l. filio præterito 17. de
injuſt. rup. l. Scævola 76. ad Trebell. 5. ſi pater, de bon.
poſſeſſ. contra tabulas l. ſi ſervum 91. § ſequitur ff. de
verb. obligat. l. ſive uxor 34. de don. int,* junctis aliis, quæ
de æquitate extendenda docte congerunt Pet. Fab. *in
l. in omnius 90. de reg. jur.* Donel. *lib. 1 comment. cap.* 13
ubi Oſuald. Morla *in emp. tit. de legibus quæſtione* 11.
Pancirol. *lib. 2. theſau variar. cap.* 1. Gothofred. *in d. l.
ita vulneratus d. fin. lit. U.*

Unde rejicienda eſt conjectura Anton. Fab. qui 39
neſcio à quo Ariolo accepit, verſum, *ſed benignus eſt*
à Tribon. fuiſſe additum ſub ſpecie benignitatis, cum
ſibi temperari non poſſet, quin Ulp. ſententiam pror-
ſus everteret , idque primo cautione illa ſua matu-
tina adſtruit, quod Triboniani ſtylus parum elegans,
ſe ipſum prodat. Secundò , nullum dotis favorem
debuiſſe in præjudicium hæredis eam benignitatem
extorquere , cum nulla fuerit dos nec vivo teſtatore,
utpotè non niſi poſt ejus mortem ſequutis nuptiis ,
neque eo mortuo , quia neque tunc , de alienis bo-
nis , neque à mortuo conſtitui potuit, neque eo caſu
debuit hæres cogi conſentire conſtitutioni dotis , ſed
nova conſtitutione opus fuit *l. ſtipulatio* 63. *de jure do-
tium.* Denique , ſi verum eſt, etiam nolente , aut
abſente hærede dominium rerum ipſo jure transferri
in maritum , cur neceſſe eſt , ut neceſſitas hæredi
imponatur , ut defuncti facto conſentiat , quod ſu-
perfluum eſt , atque iniquum , ſiquidem conſenſus
ſine vi extorqueri non poteſt, res ſumme in jure exo-
ſa, Quæ omnia etiam repetit *de erroribus prag. decad.
45. errore 3. n. 3.*

Hæ tamen rationes & argumenta ab ipſo Ulpiano 40
præviſa fuerunt, & eis non obſtantibus , ex benigni-
tate eam ſententiam , quam diximus conſtituit , ne
aliàs mulier remaneret indotata , quod ſummè pro-
vident jura , ut *in d. l. fin, C. ad S.C. Velleianum d. l. ſti-
pulatio 63. d. l. ſi mulier § ex aſſe de jure dot, d. l. pater
de evictionibus.* Favoris autem , & benignitatis ratio
ea fuit quoniam cum ex conſtitutione dotis à defun-
cto facta , & ejus dulcedine ineſcatas maritus , nu-
ptias contraxiſſet , iniquum eſſet , eum cogere uxo-
rem retinere indotatam , qui ſi rebus jam acceptis, &
traditone ſibi facta contraxit , alias non contraxiſſet,
dote nulla conſtituta, *argum. l. in rebus 17. ibi, quia
nec alia cauſa contrahendi fuerit ff. de jur. dot.* atque
ita æquitas expoſtulat, ne rebus defraudetur dotalibus
& cogatur onera ſubire matrimonialia ſine dote, cum
ibi dos eſſe debeat , ubi onera matrimonij ſunt *l. ſi
is qui 56. ibi l. Titia 62. l. quamvis 75. ff. de jure dotium
l. ſi maritus 47. ff. fam. erciſc.* † Neque imputandum 41
eſt marito , cur non fuerit diligentior in contrahen-
dis nuptiis, vivente adhuc teſtatore, vel cur , eo mor-
tuo , non ſe abſtinuit à nuptiis donec de dote ſibi
provideretur. Nam probabiliter potuit ignorare ni-
miam juris ſubtilitatem , cum facilè credere potuit
dominium in ſe tranſlatum fuiſſe traditionem (*l. tra-*

ditionibus

ditionibus C. de pactis) ſequutis jam nuptiis. Deinde
cum mulieris reſpectu, ne indotata maneat, hoc
Ulp. decreverit, in ea juris ignorantia excuſationem
habet *l. regula 9. ff. de juris, & fact. ign.* quod properaverit
ad nuptias. Unde ob ſupradictam rationem, dominium
rerum, quod quantum in ſe fuit ab ſe teſtator
abdicavit, etiam hæres cogitur transferre conſentiendo,
quia jam traditio intervenerat, quæ eſt
efficax ad dominium transferendum, intervenenerat-
que etiam voluntas teſtatoris cum favore dotium, id
quod neceſſaria non fuit nova conſtitutio ſed prior,
quæ à teſtatore facta fuerat, conſenſu hæredi accedente
confirmatur, non tanquam ſi ipſe conſtitueret
de novo, ſed jam traditam à teſtatore confirmans:
& id eſt, quod ait Ulpianus *imponi hæredi conſentire*
42 *ei, quod defunctus fecit* † Neque ad rem facit. *d.*
l. ſtipulatio 63. ab Anton. adducta, quia loquitur diverſiſſimo
caſu, ſcilicet quando extraneus dotem
conſtituit, & poſtea diſſolutum eſt matrimonium,
quo caſu non ſolet converti dos in poſterius matrimonium
l. dotem 30. de jure dot. l. inſulam 42. §. fin.
ff. ſolut. matrimon. qua ratione dos receptitia vocatur
in l. mortis 31. §. ſed & dos ff. de mortis cau. donat. Ulpian.
in fragm. tit. 6. §. adventitia, juncto Conn *lib.* 8.
com. cap. 10. Unde cum jam extraneo ſtipulatori, ex
interpoſita ſtipulatione in caſu divortij, vel mortis
adquiſita ſit dos, ſi poſtea aliud ineatur matrimonium,
neceſſaria eſt nova conſtitutio dotis. At
in noſtro caſu non intervenit, niſi primum matrimonium,
ob cujus reſpectum facta fuit illa dotis
traditio, & ideo cum favore dotis ſuſtineatur, non
fuit opus alia conſtitutione, cum à marito, vel muliere
non redierit in teſtatorem, neque hæredem,
43 ſed ſemper in eodem ſtatu permanſerit. † Negotium
non facit altera conſideratio Fabri, ſuperfluum
putantis, cogere hæredem, ſi ipſo jure transfertur
dominium. Nam reſpondendum eſt, id inductum
eo caſu, quo hæres conſentire recuſaverit, alias etenim
ſi ipſe noluiſſet mulier indotata remaneret, quapropter
neceſſaria fuit coactio aliqua, qua hæres invitaretur,
& adduceretur, in quâ nulla vis introducitur,
ſed juris remedium, ut legibus pareatur, vis
quippe quam judex facit, non eſt legibus exoſa, alias
non poſſent ſuſtineri coactiones ex Senatus Conſulto
Trebelliano *l. 4. ff. ad S. C. Trebellian.* & multæ
aliæ in jure ſparſæ *l. 1. ff. ſi quis jus dicenti non obtem.*
Ut Decretorum remedium contra contumacem *l.*
*contumacia 53. de re jud. l. conſentaneum 8. cap. Quomodo,
& quando, cum vulgatis, cap. 2. ext. de judiciis,* &
eluſoria eſſet judicis auctoritas *l. ſi prætor 75. D.*
de judiciis l. fin ff. ne quid in loco publ.

44 Nihilominus, & ſi ab his argumentis liber videatur
Ulpian. *in d. l. ego §. ſi res*, adhuc reſtat graviſſima
difficultas, quæ ejuſdem ſententiam videtur evertere,
quam inducit *l. 2. §. ſi pecuniam ff. de donation.* ubi
Julianus ſcribit, quod ſi mihi data ſit pecunia, ea
conditione, ut tunc mea fieret, *cum Seius Conſul, factus
fuerit.* ſi mortuo donatore Seius Conſulatum ſit
adeptus, mea fiet. Quod idem in ſpecie *d. §. ſi res* dicendum
erat, neque ad favorem dotis recurrere neceſſarium
videbatur. † In qua difficultate omiſſo
45 Accurſ. in dict. jur. & *in l. ſub conditione 19. verbo facta*
ff. de ſolut. diſtinguente inter pecuniam, & res, quam
ſequitur Covar. *ſuprà d. numero 16.* & Bar. *in d. l. ſub*
conditione in fin. neglectáque alia Cujacij explicatione
lib. 6. Digeſt. Julian. in d. §. ſi pecuniam, inter hæreditatem
jacentem & jam aditam divinatoriè diſtinguente
item alia Ant. Fab. *d. error. dec. 47. err. 4. n. 11.*
& 12. Florez de Mena *lib. 3. var. c. 22. numero 23. & ſe-*
46 *quent.* † Recepta fuit interpretatio Cumani, &
Angeli aſſerentium *d. §. pecuniam* procedere in donatione
ſimplici, in qua non eſt locus pœnitentiæ
l. ſi pecunia 5. D. de condit. cauſ. dat. Quod mihi
non placet, nam ſi interveniſſet ſimplex donatio,
etiam antequam Sejus Conſul factus eſſet, donatarij
fieret pecunia, neque eſſet neceſſarium conſulatum
expectare, quod tamen negat littera ipſius §.
ſi pecuniam, dum utitur verbo *fiet*, quod cum ſit futuri
temporis, deſignat ante conſulatum, nondum
fuiſſe donatarij factam. Deinde, cum in conditione
adjectum fuerit, *ut tunc fieret donatarij, cum Conſul*
Sejus fuerit, & illud verbum *Tunc* denotet extremitatem
temporis *l. 4. de condit. & demonſtr.* non ante fiet
donatarij, quam fuerit Conſul Sejus, at tunc jam
eſt mortuus donator, ergo non potuit dominium
tunc tranferri ut *in d. §. ſi res.* † Ob quam ratio- 47
nem, & ſi mihi aliquando arriſerit, explodenda eſt
quoque ſententia Giphanij, *in d. §. ſi pecuniam numero
20, & ſequent.* qui docebat, ſub modo factam ibi
fuiſſe donationem, qui ex ſua natura non differt
tranſlationem dominij, ſicut conditio *l. Mævia 44.*
de manum. teſtament. cum itaque fuerit dominium
tranſlatum in vita donantis, pecuniam habebit, quando
Conſul ſit Sejus, etiam tunc mortuo donatore;
& quamvis utatur verbo, *conditio*, Julianus, multoties
promiſcuè in jure, modus eo nomine appellatur,
ut docet Gothofred. *in l. 1. Codic. de donation.*
quæ ſub modo. Quæ tamen non placent, quia Jure
Conſultus indicat non ante fieri pecuniam illius,
quam Sejus ſit Conſul.

Quare hanc deſperatam difficultatem duplici ſo- 48
lutione pacandam autumo. *Prima* ſit. Non dari
eandem æquiparationem caſuum, in ſpecie *d. §. ſi*
pecuniam & dict. §. ſi res. Nam *in d. §. ſi res*, non
erat quærendum dominium rerum traditarum vere,
& propriè ipſi marito, ſed mulieri, quæ eſt domina
rerum dotalium *l. in rebus Codic. de jure dotium,* junctis
traditis à Pinell. *in l. 1. 3. part. numero 13. Codic.*
de bon. matern. Spino *de teſtament. gloſſ. 11. num. 72.*
Queſada *diver. quæſtion. jur cap. 14. numero* 18. Donell.
lib. 14. *comment. cap. 4.* & *ibi* Oſuald. *littera F.*
Cevallos *commun. contra commun. quæſt. 3. à num.* 34.
Barboſ. *in l. dotalem 62. ff. ſolut. mat.* Pichard. *in princ.*
num. 2. Inſtitut. Quibus alien licet. Unde cum mulieri
ante mortem donationis traditæ non ſint, nec nuptiæ
ſecutæ, quibus dominium ſaltem naturale adquirebat,
ſuccedit regula *l. ſed interim 11. §. ſi uxor de*
donat. inter. de qua *ſupra.* Quod tamen non habuit
locum *in dict. § ſi pecuniam*, ubi traditio facta fuit
eidem perſonæ, cui adquirenda erat pecunia, &
licet donatore mortuo conditio exiſtat, cum tamen
voluntas illius fuerit, ut dominium ejuſdem adquireretur,
eveniente conditione, ita res æſtimatur,
ac ſi ab initio ſine conditione tranſtuliſſet dominium,
l. neceſſario 8. verſ. quod ſi ſub conditione, ibi,
Pendente conditione emptor, vel venditer deceſſerit, ſi
extiterit conditio, conſtat hæredes obligatos eſſe, quaſi
non contracta emptione in præteritum, ff. de peric. &
com. rei vend. l. potior 15. §. videamus, ff. qui potiores,
dict. leg. ſub conditione 16. ff. de ſolut. nottat Pichard. *in*
§. cum autem numero 9. & ſequent. de empt. & vend. atque
ita ſequitur quod adveniente conditione Conſulatus,
vel vivente (ſic lego non *furente*, ut Cujacio
placuerat.) vel mortuo donatore, fiet pecunia illius,
cui data eſt, quia hoc caſu ceſſat illa ratio, à nobis
ſupra conſiderata circa veram explicationem *dict. §.*
ſi res, cum adhuc, in ejus vita, dominium tranſtulerit,
quod in pendenti fuit, donec adveniſſet conditio.

Secunda ſolutio ſit; *in dict. § ſi pecuniam*, interveniſſe
conditionem, quæ non ſolum conditio ſit, veluti
ſi *Sejus Conſul. factus fuerit*, verum in diem eſſe
collatam, ut indicat illud verbum *Tunc*, quod ex
ſua natura differt, ut docuit Bart. *in l. uxori 55. de*
uſu fruct.

ſufruct. leg. Nam donator ita me capere voluit tunc cum Sejus Conſul.factus ſit,ut *in l.in illo* 8.*l.hoc jure* 10.*de verbor.obligation.d.l.uxori* quaſi diceret: Quandocunque acciderit, ut Sejus ſit Conſul, tunc ea pecunia tua ſit.Cum itaque ex conjectura voluntatis donantis, quocumque tempore id acciderit, credendum ſic voluiſſe donatarium capere, ſive vivo, ſive mortuo donatore contingat Conſulatus, conjectura ductus Julian. ait, ex tacita voluntate donatoris, adveniente conditione, & die, effici pecuniam donatarij.

CAPUT V.

De lege Julia, & Papia circa matrimonia Senatorum, & Patronorū libertabus: ad illuſtrationem Diocletiani, & Maximiani Imperatorem *in l.Uxorem* 15.*C.de nuptiis.*

SUMMARIUM.

1 *Inter libertam,& Patronum validum eſt matrimonium & juſti ex eo ſunt filij.*
2 *Bellis civilibus exigui homines Romæ inventi.*
3 *Lex Julia de Maritandis ordinibus quæ, & unde nomen acceperit variè inquiſitum*, & numero 4.
5 *Lex Papia à quo lata, quibus Conſulibus, & ex qua cauſa.*
6 *An lex Julia, & Papia unica fuerit, vel leges ſeparatæ*, & n. 7.
9 *Auguſti & Rom.popul.ad cives in matrimonio jungendos præcipua cura.*
10 *Hadriani egregia ſententia.*
11 *Præmia liberos ſuſcipientibus propoſita.*
12 *Liberi adoptivi proficiebant contra pœnam legis Papiæ.*
13 *Lex Papia exoſa Chriſtianis.*
14 *Civibus Romanis connubium non fuit, niſi cum civibus* & n.16.& 63.
15 *Ulpianus in fragmentis explicatus.*
17 *Patritiis cum plebeiis connubium prohibitum, poſtea conceſſum.*
18 *Ingenuorum civium cum libertinis, eodem modo prohibebantur nuptiæ.*
19 *Lege Julia admiſſum,ut matrimonia ex effectu penderent*, & n. 20. & 21.
22 *Patritiatus dignitas apud antiquos ſumma.*
23 *Nobilitas ſemper debet præferri.*
24 *Ratio noſtræ legis proponitur.*
25 *Explicatur* l.ſi qui alumnam C. hoc tit.& n. 26. & 29.
27 *Alumni appellatio interdum ad liberos; interdum ſervos producta*, & n. 28.
30 *Intellectus ad* l. ſi libertam Codic. hoc titul. & n. 36.
31 *Ravardi circa eam legem, contra Tribonianum calumnioſa adnotatio.*
32 *Reprehenditur Ravard. & de mente*, leg. ſi quis 27. de rit. nupt. & numero 33. 37. & 39.
33 *Uxor eſt nomen dignitatis.*
34 *An matrimonia injuſte, & contra leges contracta, diſſolvi ſolerent.*
38 *Conſulti aliquando nomina impropriant.*
40 *Altera* d. l. ſi quis *explicatio, ut evitetur calumnia Revardi*, & n. 43.
41 L.lege. 44. §. plane cum aliis §. de rit. nupt. *expenſa.*
42 *Legis Papiæ caput expi catum. & quid ſignificet verbum* habere.
44 *Matrimonium ſemper eſt perpetuum.*
45 L.generali 34. §. fin.de rit.nupt. & l.filium,9.de Senator.
46 L.ſi qua mihi de rit. nupt.
47 *Actus ſemel perfectus ſemper valet, etiam re ad caſum deveniente, à quo non potuit incipere.*
48 *Jure Canonico validum eſt mantrimonium ſervi,& liberæ.*
49 *Quare non fuit permiſſum patronæ contrahere cum liberto,ſicut eſt permiſſum patrono, ad interpretationem* leg. 13. de ritu. nupt. & n. 50. 53. & 57.
51 *Splendor familiæ à maſculis provenit, & filij à patre denominantur.*
52 *Soror, cum mulier ſit, finis familiæ dicitur, quaſi ſeorſim nata.*
54 *Præſumptio eſt contra mulierem, quæ ſervo manumiſſo conjungitur*, & n. 56.& 58.
55 *Mulier proprio ſervo ſe miſcens, qua pœna ex legibus tenentur.*
57 *Nulla præſumptio eſt contra patronum, ſi quæſitam libertam duxit.*
59 *Quamobrem deteſtabilius ſit adulterium in mulieribus, quam in maſculis.*
60 *Explicata verba* l. quamquam §.mulier. de rit. nupt.
61 *Cur in* dict. leg. ſi patrona *neceſſaria eſt cognitio judicis.*
62 *Bened. Pinelli opinio damnata.*
64 *Legis Papiæ beneficium non dabatur patrono qui ignominioſam dixit libertam.*

LEGEM hanc, ſorte mihi ab Academia intra viginti quatuor horas, ut mos fert, aſſignatam, in petitione Codicis Juſtinianei cathedræ (quam multis reportavi ſuffragiis) non ſine plauſu illuſtravi,tum & propter ſterilem, & inacceſſam ipſius materiam; tum propter omnium Interpretum in ea explicanda altum ſilentium; nam ſi omnes fere conſulas, ſucci nihil invenies. Sed quod tunc in ſubitario tempore collegi, nunc maturius in lucem prodit reſecatis multis, quæ ab aliis tanquam recte notata, pro more noſtro omittimus. † Probant ergo noſtri Imperatores inter libertam, & patronum licitum eſſe matrimonium; & juſtos ex eo naſci filios, niſi ipſe patronus ſit ex iis qui talia matrimonia contrahere prohibentur. 1 Idem tradunt multa jura, *l.*4.*l.ſi quis alumnam* 26. *l. libertatem* 28. *auth.novo Cod. eod.c. titul.* §.*juſtæ Inſt. quibus manumiſſ.non licet, l.ſi patrona* 13. *l. lege* 23.*l.ſi Senator* 31.*l.lege* 44.*l.illud* 46.*cum ſequent.l. matrimonij* 5. *ff. de ritu. nupt. l.ſi collectaneam* 13. *ff. de manumiſſ. vind. l. matrimonij* 21. *ff. qui & à quibus, Authent. ut liberti de cætero* §. *ſi quis autem collatione* 6. facit *l.*3.*in fine titul.* 13. *part.*4. explicant Accurſ. *in l. per ſervum,* 37.*verb.proportione ff.de adquirend. ver.dom.* Briſon.*de jur.connub.poſt.princ.*Anton.Fab.*in juriſprud. tit.*9.*princ.*1.*illat.*6.13.& 14.*& princ.*2.*illat.*5.*& princip.*5.*illat.*15.cum alijs,, *& princip.*6.*illat.*1. Donell. *lib.*3.*comm.cap.*19. Bald.*ad leg. Jul. & Pap.* Sigonius *de antiquo jure Rom. lib.*1. *c.*9. Robertus *l.*1.*animad. cap.*1.Rævar, *lib.*4. *variar.cap.* 16. Duar.*lib.* 1.*diſput. cap.*40. Cujac.*lib.* 4.*reſp. Pap.in l.*9. *Senat.* Hotman. *de nuptiis.* Audio etiam alios ſcripſiſſe in hanc legem quos allegat. Oſuald. *ad Donel. d.* 19. ſed neque eos neque ipſum Oſuald. contigere licuit, cum ob ejus effrænatam

effrænatam impietatem, impudentiſſimámque in ſa-
cros matrimonij ritus licentiam, falce Catholica
omnes illius capitis notæ meritiſſimò ſunt reſecatæ.
2 Sed pro explicatione eorum, quæ in propoſito di-
cenda ſunt, conſtituo, quod cum Pop. Rom. civi-
libus bellis ad ſummam hominum inopiam perveniſ-
ſet, referente Dion. *lib.* 53. *&* 56. & Sozom. *lib.* 1. *hi-
ſtoria tripart. cap.* 9. ut eorum jactura repararetur,
3 variæ leges ſunt conditæ. † Inter quas præcipua fuit
quam tulit Aug. anno ab urbe condita 736. qua Ci-
ves Rom. ad uxores ducendas, liberoſque procrean-
dos, invitarentur, quæ *lex Julia de maritandis ordini-
bus*, eſt nuncupata, lex apud veteres in multa fama, &
uſu. Nomen inde ſortita, vel in honorem Julij Cæ-
ſaris, cujus religioſiſſimus fuit Auguſtus, ut obſervat
Pamelius *in notis ad Tertul. in Apolog. cap.* 4. *n.* 52. vel
quia ex Julij præcepto lata dicebatur, ut putavit Al-
ciat. *lib.* 3. *diſp. cap.* 6. vel quia lex Julia à Cæſare lata,
qui fæcunditati etiam præmia propoſuit, ab Aug.
aucta fuit, ut notat Baldui. *ſuprà* vel ut exiſtimat Ant.
Aug. *lib.* 3. *emen. cap.* 8. quia Auguſtus poſt adoptio-
nem à Julio Cæſare factam, Cajus Julius Octavianus
4 eſt nuncupatus. † Dicta ergo eſt *de maritandis ordi-
nibus*, quia matrimoniis frequentandis providit, un-
de *marita* ab Horatio vocatur *in Epodo in carmine
ſæculari*, & ejus extat mentio *in l.* 1. *in fin. ff. unde de
vir. & uxor l. adigere* 6. *§. fin. ff. de jure patro l. nec
patronis* 6. *C. de oper. liber.* Ulp. *in frag. tit.* 11. *verſ. ex
leg. Jul.* Suet. *in Aug. c.* 34. Propert. *lib.* 2. *eleg.* 7.
Auſon. *epig.* 88.
5 Deinde jam Senior Auguſtus poſt legem Juliam
rogatam, legem Papiam Poppeam tulit, (qua lex
Julia confirmata, & aucta fuit,) ita dicta à Marco
Papio Mutilio, & Quinto Poppæo Secundo illius
anni Conſulibus ſuffectis anno ab urbe condita
DCCLXII. probat Dio Caſſius *lib.* 56. *hiſt.* Rom. &
Tacitus *lib.* 3. *annal.* ubi Lipſius *ſchol.* 45. & Dorleans
pagin. 363. explicat Cujac. *in fragmen. Ulp. tit.* 14.
unde apparet legem Juliam prius latam fuiſſe, Pa-
piam verò poſtea teſte Dione *d. libr.* 56. *in princip.*
ibi: *Quoniam verò inter hæc equites magno ſtudio eam
legem, quæ de conjugij liberorumque expertibus lata
fuerat, antiquari cupiebant, eorum cœlibes ſeorſim nu-
ptos, à quibus eſſet proles in concionem vocavit* & po-
ſtea, iterum ſubjicit. *Inde quoque lex Papia Poppæa à
Marco Papio Mutilio, & Q. Poppæo Secundo lata eſt,
qui parte ejus anni Conſules uterque, neque uxorem ne-
que liberos habebant: Quo ipſo deprehendi potuit, quam
6 ea lex neceſſaria eſſet.* † Quo Dionis teſtimonio con-
funditur error Alciati, ſupra Connan. *libro* 8. *com-
ment cap.* 10. *numero* 3. Covarruvias *de ſponſalib.* 2.
part. cap. 8. *in princ. numero* 2. exiſtimantium legem
Juliam, & Papiam, unam eandémque fuiſſe, cum po-
tius hæ leges diverſæ fuerint; Lex Julia prior, Papia
poſterior, conſtat *ex l. Sancimus* 27. *Codic. de nuptiis
ibi: lege Julia vel Papia*, & ex Tertul. ibi, *in Apologe-
tico c.* 4. ibi. *Nonne vaniſſimas Papias leges, quæ ante
liberos ſuſcipi cogunt, quam Juliæ, permittunt matri-
monium contrahi, poſt tantæ authoritatis ſenectutem
Severus excluſit.* Et *in Monogamia, cap.* 16. ibi, *Aliud
eſt, ſi & apud Chriſtum legibus Juliis agi credunt, &
exiſtimant cœlibes, & orbes ſolidum non poſſe capere.*
obſervat Balduin. *ad legem Jul. & Papiam*, Tiraquellus
ad Alexandrum lib. 4. *gen. cap.* 1. *littera F.* Cujaci. *in
fragmentis tit.* 16. *verſ. quod intra.* Anton Aug. *de legi-
bus c. de lege Jul.* Robertus *dicto libro* 1. *animad. c.* 1. &
7 Lipſius *ad Tacit.* 3. *Ann. ſchol.* 45. *in fine.* † Neque
obſtat pleróſque Conſultos ad has leges ſimul ſcri-
pſiſſe, quoniam reſpondeo Auguſtum leges, à ſe latas
non ſemel retractaſſe, & legem Juliam de maritan-
dis ordinibus aliquando ſeverius emendaſſe: qua-
propter præ tumultu eam recuſantium proferre non
potuit, niſi adempta, lenitáque parte pœnarum, ut
tradit Suetonius *dict. cap.* 34. cum ergo lex Iulia per
Papiam emendaretur, in hanc plura illius capita
tranſlata fuerunt, probat *l. lege* 23. *juncta l. lege* 44.
de ritu nupt. & notat Roſinus *lib.* 8. *antiquit cap.* 16.
indéque cum utraque lex eandem contineret materiá
merito eaſdem propriis commentariis ſimul illuſtra-
vere Conſulti, obſervat Briſonius *de jure connub fol.* 8.
Plura autem fuiſſe hujus legis capita, partim ex 8
lege Iulia in eam tranſlata, partim propria, conſtat
ex Marciano *in l. capite* 19. *de rit. nupt.* qui trigeſimum
quintum caput refert. Aliqua alia recenſet doctiſſi-
mus Lipſius *dict. ſchol.* 45. & Valentinus Forſterus
lib. 1. *hiſt. jur. cap.* 31. *& numero* 7. ſupraque laudati.
Nos ea nunc miſſa facimus, illa quæ ad matrimonio-
rum frequentationem pertinuerunt delibabimus, ſi
prius de ratione, quâ introducta fuerint animadverta-
mus. † Sæpius jam diximus Auguſtum vehementer at- 9
tendiſſe, ut Romani à cœlibatu, & vago concubitu
abſtraherentur, & ad matrimonia contrahenda, libe-
róſque procreandos incitarentur, quia ut ait Horatius
non ſemel à DD. adductus.

——Fuit hæc ſapientia quondam,
Concubitu prohibere vago dare jura maritis.

Quod ita publica exigente neceſſitate conſtitutum
eſt, ut *ex l.* 1. *ff. ſoluto matrimon. l. hoc modo* 64. *de con-
dition. & demonſtr. l.* 1. *§. ſi ea de vent. in poſſeſſ. l.* 1. *Co-
dice de indict. viduis.* inſinuavimus *ſuprà capite tertio*,
& latius *in eunucho ex numero* 25. & ipſe Auguſtus
apud Dionem dict. libro 56. graviter, & eleganter
inquit, *Mortalitatem naturæ convenit perpetua ſtirpis
ſucceſſione, quaſi facem aliis, ſubinde aliis porrigen-
tibus compenſare, ut quia ſola re, à divina felicitate
abſumus, eam perennitatem mutuo invicem nobis tra-
damus. At verò Reipublicæ qui non ſit utiliſſimum (ſi-
quidem urbes, & populi durabunt) multitudinem eſſe
hominum, quæ pacis tempore terram colat, quæ navi-
gationes exerceat, quæ artes, & opera tractet, quæ in
bello promptior, generis ſui cauſâ ſit ad res tuendas, ex
qua in amiſſorum locum alij poſſint ſubſtitui: Ego autem
multam non obedientibus adduxi, ut ejus metu in officio
continerentur, præmia autem obtemperantibus tot, ac
tanta, quanta nulli virtuti præterea eſſent propoſita, con-
ſtitui, ut ſi nihil aliud ea ſaltem ad conjugia, & libe-
rorum procreationem, vos excitarent. Vos autem* (cœ-
libes alloquitur) *qui nulla neque Deum providentia,
neque majorum curæ veſtrorum habita ratione, omne
veſtrum genus abolere, ac vere morti obnoxium efficere;
omne autem nomen Romanum perdere, ac finem ei im-
ponere in animos veſtros induxiſtis. Quod enim gene-
ris humani ſemen relinquitur, ſi factum veſtrum omnes
alij populi imitentur, Homicidium eſt quod facitis, qui
eos ne gignitis quidem, quos naſci ex vobis convenie-
bat, impietatis vos obligatis, qui nomina ac honores ma-
jorum ceſſare cogitis, ſacrilegium committitis, qui gene-
ra veſtra à Diis monſtrata aboletis, quin etiam civita-
tem diſſolvitis, legibus non obtemperantes, proditis pa-
triam veſtram ſterilem eam atque infœcundam redden-
tes, imò funditus eam demolimini, dum habitatoribus
eam orbatis.* Hæc, & alia multa Aug. apud Dionem,
Congruit Iuſtinianus. *Novella* 22. *de nuptiis in princ.*
ibi, *Si enim, ait, matrimonium ſic eſt honeſtum, ut huma-
no generi videatur immortalitatem artificioſe introdu-
cere, & ex filiorum procreatione renovata genera ma-
nent, jugiter Dei clementia quantum eſt poſſibile noſtræ
immortalitatem donante naturæ, rectè nobis ſtudium eſt
de nuptiis, alia namque omnia, quæ ſancita ſunt non
omnibus competunt, ſtudium verò nuptiarum totius eſt,
ut ita dicatur humanæ ſobolis.* † Quapropter Hadrian. 10
dicere ſolebat ſe malle hominum adiectione, quam

pecuniarum copiis imperium ſuum augere, *l. cum ratio §. ſi plures ff. de bon.d.im.* notat Bald. *in proteor. ad*
11 *titul. de Nuptiis n. primo, & ſequentibus.* † Qiò reſpiciunt præmia liberos ſuſcipientibus propoſita (quorum meminimus *ſuprà c.4. in princip.*) & quæ tradunt Plin. *l. 2. epiſt.* 13. Sueton. *in Aug. c.* 44. Alex. ab Alex. *l.4. c.*8. Pichard. *in §. ſervus n.* 14. *de hær. inſtitution. & in §. ſed ſi uxori* 16. *ex n.* 22. *de legation.* Colle-rus *lib. ſing. parerg. c.* 15. Bertran. *de jure liber. per tot. & capit.* 47. Barboſ. *in l.* 1. *ff. ſolut. matrimon.* 1. *part.*
12 *n.* 18. † Nam adeo liberos habere contra legem Papiam utile fuit, ut etiam adoptivi proficerent, ut conqueritur Tacit. *lib.* 15. *annal.* his verbis, *Percrebuerat ea tempeſtate prav ſſimus mos, cum propinquis comitiis, aut ſorte provinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adſciſcerent filios, præturáſque, & provincias inter patres ſortiti, ſtatim emitterent manu, quos adoptaverant*, & deinde. *Factum ex eo Senatus Conſultum, ne ſimulata adoptio in ulla parte muneris publici juvaret.* Videnda omnino quæ diximus in eunu-
13 cho: † Qia propter hæ leges exoſæ ſunt Chriſtianis, quibus virginitas magis in pretio eſt, & fuit, quam nuptiæ, ideò dicebat. D. Heronym. *aliæ ſunt leges Chriſti, aliæ Cæſaris*, obſervat Dorleans *ad Tacit. dicto lib. 3. ann. pag. mihi* 456.

14 Deinde ad noſtræ legis interpretationem ſuppono, civibus Romanis non fuiſſe cum omnibus connubium, nam ea fuit connubiorum ratio, ut nationis, & gentis, & ſanguinis reſpectu haberetur, tradit Sigonius *de ant. jur.* Rom. *lib.* 1. *cap.* 9. Briſſon. *de jure connub. ſtatim poſt princ.* Conn. *lib.* 8. *comment. cap.* 6. *numero* 1. Nationis, ne Romanus niſi Romanam duceret, ut probat Iuſt. *in princ. Inſtitut. de nupt. ibi juſtas autem nuptias inter ſe cives Romani contrahunt.* Quod non de civibus tantum Romanis, qui in urbe nati eſſent intelligo, ſed etiam de omnibus illis, quibus participatio juris data eſt, & civitas Romana donat juxta *l. in orbe Romano ff. de ſtat. hom.* idque adſtruit Prudent. *libro ſecundo, in Symmach.*

Diſtantes regione plagæ, diviſáque ponto
Littora conveniunt. Nunc per genitalia fulcra,
Externi ad jus connubij, nam ſanguine mixto
Texitur, alternis ex gentibus, una propago.

Et Iuſtin. *in auth. ut liberti de cætero ſive Novell.* 78. *c.* 5. ibi, *Sicut enim Antonius Pius jus Romanæ civitatis prius ab unoquoque ſubjectorum petitus, hoc ille omnibus in commune ſubjectis donavit.* obſervat Roſin. *lib.* 5. *antiquit. cap.* 37. *verſ. jam videndum.* Ante autem Albanis cum Romanis jus connubij datum eſt, ut Strabo & Dionyſ. memoriæ prodiderunt, & Campanis S. C. conceſſum, ut ſibi cives Romanas ducere
15 uxores licuiſſet. † Indéque intelliges verba Ulpian *in fragm. tit.* 5. ibi, *Connubium habent cives Romani, cum civibus Romanis, cum Latinis autem, & peregrinis*
16 *ita ſi conceſſum eſt.* † Sic peregrinis jus connubij ademptum, Seneca *lib.* 4. *de benef. cap.* 35. Macrobius *lib.* 1. *Satur. cap.* 6. (Peregrini autem qui dicerentur, vide apud Briſſon. *lib.* 1. *antiquit. cap.* 33.) & Barbaris *l. unica Codic Theodoſ. de nupt. gentilium*, quod ita factum eſt, ne Romanæ Civitatis honor paſſim ſordeſceret. Suetonius *in Auguſt. cap.* 40. Quod etiam, & apud Athenienſes in uſu fuiſſe ex lege Periclis narrat Plutarchus in eo, quin, & apud Iudæos obtinuit ex lege divina, ne niſi inter ſe matrimonium inirent, obſervat Balduinus *in dict. princip. de nuptiis numero* 3. *& ad leges Romul cap. decimo ſexto, numero ſexto*, Connanus *ſuprà.* † Conditionis autem, & in matri-
17 monio contrahendo habita quoque fuit ratio, ne ſcilicet Patritiis cum plebe eſſet connubium, quam legem ab Appio Claudio Decemviro latam fuiſſe, ut in perpetuum patres à plebe divelleret, teſtantur Dionyſ. Halicarn. *lib.* 10. & Livius *lib.* 4. & ex eis tradunt Briſſonius, & Balduinus *ſuprà*, Tiraquel. *de nobil. cap.* 20. *numero* 175. Connan. *dict. lib.* 8. *cap.* 6. *numero* 2. Ræeard *ad leges* 12. *tabul. cap.* 20. Roſinus *lib.* 5. *antiquit. cap.* 37. poſtea autem contraria rogatione, quinto poſt quam edita fuerat anno, abrogatam fuiſſe à Cajo Canuleio Trib. Pleb. author eſt idem Livius *l.* 4. apud quem ita Canulejus loquitur: *Hoc ipſum, ne connubium Patribus cum plebe eſſet, Decemviri tulerunt peſſimo exemplo publico, cum ſumma injuria plebis; an ulla eſſe major, aut inſignior contumelia poteſt, quam partem civitatis, velut contaminatam indignam connubio haberi? Quid eſt aliud quam exilium intra eadem mœnia, quàm relegationem pati?* † 18
Pervicerunt autem Tribuni plebis, manſit tamen, ut libertinorum, & ingenuorum eſſet diſcrimen, ſiquidem apud Livium *lib.* 39. Senatus Conſulto Hyſpalæ Fecenniæ conceſſum legimus, ut nubere ingenuo liceret: tradit Manutius *de legibus Roma. pag.* 125.
† Sed hoc lege Iulia, & Papia abrogatum eſt, cau- 19
tumque, ut matrimonia ex effectu dependeant, ut ſi quem digniorem amor, aut voluntas traxiſſet ad impar jugum, lege jungi liceret, cum earum legum ſcopus fuerit frequentatio matrimoniorum, atque ita cuilibet ingenuo libertinam uxorem ducendi facultatem datam eſſe, ſcriptum reliquit Dio *lib.* 56. *hiſtor.* apud quem Auguſtus in peroratione, quam ad legem Papiam pra miſit, hæc verba ſubjecit ex Xilandri verſione (& ſi eam emendat Briſſon. *de jure connub pag.* 22. *verſ. porrò Senatoris*, & reprehendat Lipſ. *dict. ſcol.* 45. *in capite de ſponſalibus.*) *At ego teneras adhuc puellas, & viris immaturas, ut ambiretis vobis permiſi, ut cum ſponſorum prope diem nuptias celebraturorum nomen ferretis, eò magis rem familiarem curaretis, lib rtinorum quoque matrimonia iis, qui Patritij non eſſent conceſſi, ut ſi quem eo amor, aut quem conſuetudo impelleret, lege id facere poſſet.* † Idque 20
confirmat Celſus *in l. lege Papia vigeſima tertia, de ritu nupt.* ibi: *Lege Papia cavetur omnium ingenuis præter Senatores, corúmque liberos libertinam uxorem habere*, & Ulpianus *in leg. prima, ff. de concubinis, l. libertæ octava, Codic. de operis libertorum.* † Contra 21
autem Senatoribus, ab hujuſmodi nuptiis abſtineri injunctum eſt, ne ampliſſimi ordinis dignitas, viliſſimi conjugij conſortio ſordeſcat, nevè abjectarum fœminarum non tam connubia, quam vitia jungerentur *l. lege* 44. *de ritu nuptiarum l. ſi libertam, vigeſima octava, in princip. Cod. hoc titul. leg. humilem ſeptima, Codic. de inceſtis nupt.* cum aliis *ſuprà*; & hoc eſt quod ait noſtra lex illis verbis: *niſi ſit ex iis perſonis quæ ſpecialiter prohibentur*, quibus adjunges *l. filiam* 9. *cum l. ſequenti ff. de Senat. & d. l.* 44. † Pa- 22
tritiatus quippe dignitas ſumma fuit apud antiquos, nam & tutores Imperij, & Principis Patres dicebantur, Juvenalis *Satyra* 10.

—— Tutor haberi.
Principis.

Et Claudianus *lib.* 2. *in Europ.*

——Præſidium legum, genitórque vocatur.
Principis, & famulum dignatur curia patrem.

Adducit plura in hujus dignitatis commendationem Demſter. *in Paralip. ad Roſin. dict. l.* 7. *antiquit. cap.* 5. & Pichard. *in §. omnium autem* 8. *numero* 34. *& ſequentibus, Inſtitution. de pœn. temere litig.* † No- 32
bilitas enim ſemper eſt majoribus afficienda prærogativis, ut eleganter probat Tiraquellus *de nobilitate cap.* 20. *ex num* 1. † Unde jam conſtat noſ- 24
træ deciſionis vera ratio, ut ſcilicet patronus, (qui non ſit Senatoris filius aut nepos; hi enim ſpecialiter ſunt prohibiti) poſſit ducere à ſe manumiſſam

ancillam

ancillam, cum lex Papia hoc ex cauſa publica conceſſerit, ut amplior matrimonij contrahendi facultas eſſet, & ratio illa legis magis extenderetur. Hincque filij ex eo matrimonio ſuſcepti juſti erunt, & legitimi, cum parentes eorum ſecundum legum præcepta coïerint, *Princ inſt. de nupt.*

25 Ex quibus dimanat interpretatio ad *l. ſi quis alumnam 26. Codic. hoc eod. titul.* quo loci Juſtin. ait, dubitatum fuiſſe apud antiquos, an ſi quis alumnam ſuam libertate donaverit, poſſit cum illa matrimonium contrahere: Quod videtur ſuperfluum fuiſſe, nam ſi alumna ſerva fuerat, quæ cauſa dubitationis relinquebatur, poſtquam jam lege Papia conceſſum fuerat libertinarum matrimonium? Verum huic difficultati Juſtinianus ipſe aditum aperuiſſe videtur in illis verbis, *Quare prædictas nuptias inhibendas exiſtimamus; nec enim homo ſic impius invenitur, ut quam ab initio filiæ loco habuit, eam poſtea in ſuo collocaverit matrimonio.*

26 † Quæ verba, & deciſio, ut clarius pateſiant adverte, dubitatum apud veteres non fuiſſe, an libertate donata ancilla conjungi in matrimonium potuerit, cum jam lege Papia hoc permitteretur, ſed an alumna libertate recepta à patrono duci potuiſſet. Ratio dubitandi fuit, quod ſicut non poſſet duci filia, vel quæ locum filiæ tenuit §. *ergo cum ſequent. inſtitution. de nuptiis leg. adoptivis 14. §. idem è contrario, de ritu nupt.* ita, & ſimiliter alumna.

27 † Alumna autem eſt, quæ ab alio alitur victu, diſciplina, & moribus, *l. pen. §. Lucius 6. de leg. 2. l. ſi collectaneus 13. l. alumnos 14. de manumiſſ. vindict. §. juſtæ, Inſtituit. quibus manumitt.* Schard. *de verb. jur. ver. alumnus* quod nomen interdum, & ad ſervos, interdum ad ipſos filios protenditur *l. codicillis 34. §. qui Semproniam ff. de uſufructu leg. 1. §. ſed neque 10. ff. ad S. C. Sillan. l. 3. §. ſi cum ff. de libert. hom. exhibend. l. in teſtamento 38. ff. de fideicommiſſ. libertati.* cum aliis quæ docte congerit Baldus *in §. eadem. numero 15. Inſtit. Quibus manumiſſ. non lic. & fuiſſe,* Tiraquellus *in l ſi unquam verbo ſuſceperit liberos ex numero 49. cum ſequent.* Merillus *ad l. deciſ. Juſt. in d. l. 26.* & vir eruditione ſummus, ingenio inclitus, jurisprudentia magnus, nobilitate clarus, Donell. Lau. Ramirez *ad Mart lib. 1. epigramm. 101.*

28 Gothofred. *per tex. ibi in l. 2. Cod. quæ res pignor.* † Servi autem alumni ex nomine, & familia educatorum, & pene liberorum loco erant, ut ſupradicta jura, & Auctores probant, adeo ut tutores eis dati confirmarentur *l. Neſennius de excuſation tut.* & non dicuntur alumni ſervi, ſed *Deſpotij*, ut ait Euſtachius, id eſt heriles ſervi, ita notante Cujac. *in recit. ad l. ſi duobus 16. de legat. 1. & lib. 3. obſerv. cap. 27.* Adeo, ut dubitatum olim fuerit, an nutritori, ſeu educatori alumni deberetur hæreditas *l. nutritoribus, Cod. commun. de ſucceſſ.*

29 † Unde cùm filiorum loco reputarentur, non fuit ſine dubio, an potuiſſet conſiſtere matrimonium inter alumnam manumiſſam, & patronum, in qua ſpecie Imperator decrevit valere, quoniam non eſt credendum, hominem ita impium eſſe poſſe, qui filiam duceret, ſed præſumendum eſſe, cum non ut filiam, ſed tanquam ſervam, dignam ſuo conſortio cenſuiſſe, & ideo cum patronus libertam ducere potuiſſet, idem & in alumna ſtatui neceſſarium fuit.

30 Secundò deducitur ex vera noſtra legis ratione interpretatio ad eundem Juſtin. *in l. ſi libertam, 28. infra hoc titul. de nupt.* Quo loci antiquam Jure Conſultorum litem dirimit, ex lege Papia ortam, circa illam ſpeciem, ſi libertam, quis uxorem habeat, & poſtea Senatoriam dignitatem adipiſcatur, an diſſolveretur matrimonium, quia lex Papia inter eaſdem perſonas, ut diximus, connubium prohibuit. Et cum Prudentes in hanc partem inclinarent, Juſtin. ſanctiſſimè Dei judicium ſecutus, abſurdum exiſtimavit, felicitatem mariti uxoris fieri infortunium, cum iniquiſſimum ſit, ut ait Paulus *l. lege 44. § ſi poſtea, de ritu nuptiar.* dimittere eam, cum nuptiæ honeſtæ contractæ ſunt, & fortaſſis jam liberi procreati.

31 † Sed vdere oportet, quo fundamento innitantur Juriſconſulti: nam Ræward, *lib 4. variar. cap. 16. circa medium* audacter Tribonianum laceſſit, quod Ulpiani mentem non ſit aſſecutus, imo ejus aridum commentum eſſe, cum verba Ulpiani neque intellexerit neque legis Papiæ intentionem. Si quidem in *l. ſi quis 27. ff. de ritu nuptiar.* in illis verbis: *Si quis in Senatorio ordine agens libertinam habuerit uxorem, quamvis interim uxor non ſit, attamen in ea conditione eſt, ut ſi amiſerit dignitatem, uxor eſſe incipiat.* nihil Ulpian. dixerit de matrimonij diſſolutione.

32 † Verùm Rævardum magis acutum fuiſſe, quàm doctum jam diu alij notarunt, ut dixi *in l. unica, Codic. de Majuma numero 33.* Nec ſatis miror horum audaciam qui vix difficultatem alicujus legis præſenſerunt, cum oneri illico ſuccumbunt, vel miſerum vellicantes Tribonianum, vel lectionem receptam ſpernentes, cum potuiſſent ingenij acumen, quod in criminandis calumniis oſtendunt, in veris interpretationibus aſſequendis exercere.

33 Animadvertere etenim Rævardus debuerat, locum illum Ulpiani *in dicta lege vigeſima ſeptima,* minimè ad propoſitum Juſtiniani pertinere, nam Imperator agit de eo, qui ad Senatoriam dignitatem aſcendit, ante eam cum liberta conjunctus. Ulpianus verò de eo, qui Senator cum eſſet libertam duxit; qui caſus diverſi cum ſint, non poteſt cum Imperatore Jure Conſultus convenire, qui rem indubitatam, & ſine controverſia ibi præſupponit, inquiens: *quamvis interim uxor ſit*: quæ verba congruunt legis Papiæ prohibitioni, quæ nullius momenti nuptias inter Senatorem, & libertam eſſe conſtituebat, ut manifeſtè probatur *dict. l. lege 44.* ibi: *Qui Senator eſt, quivè, nequis eorum ſponſam, uxoremve ſciens dolo malo habeto libertinam, & in d. l. lege Papia 33.* ibi: *omnibus ingenuis præter Senatores libertinam uxorem habere licere juncta l. oratio 16. de ſponſalibus* ibi: *ipſo jure nullius eſſe momenti,* & Dionis *loco lib. 54.*

34 † Uxoris autem nomen, de cujus ethymologia D. Iſidorus *lib. 9. cap. fin.* dignitatis nomen eſt, ut docet Borcolt. *in § ſi adverſus, numero 2. de nupt.* ac proinde non niſi ad jus civile referendum. Locus verò in quo Ulp. quæſtionem, de qua *in d. l. libertam,* pertractat, non extat, ac proinde divinat Rævard. ſi ad *dict. l. 27.* quæſtionem referat.

35 † Neque obſtat quod ipſe comminiſcitur, matrimonium contra leges contractum diſſolvi non conſueviſſe, quod ex *l. fin. d. leg. 1. & dict. leg. 27.* cum aliis ſatis probat. Nam, & ſi verum ſit, matrimonium contra leges contractum injuſtum matrimonium eſſe, cum non ſit ſecundùm leges, *princip. inſtitution. de nuptiis l. Paulus 11. de ſtatu hominum,* cum adductis *ſuprà lib. 1. cap. 4.* tamen hujuſmodi matrimonia in conſideratione non erant, neque matrimonia reputabantur, neque filij ex eis ſuſcepti in poteſtate naſcebantur, neque inter ſe capere ex teſtamento poterant vir, & uxor tanquam conjuges *leg. quarta, Codic. de inceſtis nup. Ulpian. in fragm. titul decimo ſexto, verſ. aliquando,* & ideo diſſolvi matrimonium dixerunt Ulpian. & Juſt. reſpectu juris Civilis, quo attento, licitum erat, & ſi vinculum adhuc durabat, nudum ſanè & juris ſolemnitate deſtitutum, ſtantumque in puris naturalibus, (ut ita dicam,) relictum. Unde ſolum Rævardus in ſubſtantia evincit, an dicere deberet diſſolvi connubium, vel matrimonium.

36 Res profectò magnifica, & egregia. † Interpreta-
tionem autem noſtram adjuvat ipſe Juſtinianus, *in
d.l.ſi libertam* ibi: *ſtabile maneat matrimonium ex hu-
juſmodi ſupervenu minimè diminutum.* Ubi diminu-
tum dixit, quia diminuitur matrimonium, ſi ex
juſto fiat non juſtum, non verò de totali diſſolutio-
ne matrimonij agit, nam Ulpian.non. poterat in eo
libro tractare, niſi de jure connubij, ſcilicet an
duraret ritè, ſolemnéque, ut licita, & honeſta
alia, cum ſit connubium uxoris ducendæ jure facul-
tas. Ulpian. *in frag. tit.* 5. & id cum æquales nuptiis
coëunt, ut dixit D. Iſidor, *lib.* 10. *ethymol. cap. fin.*
Sed tamen ſemper legiſlatores cum rebus, & non
37 verbis leges diſponant, *l.* 2. *Cod. comm. de legat.* †
Non eſt, ex improprietate unius verbi, reprehen-
ſionis flagellum arripiendum, ſi quidem non opor-
tet jus civile calumniari, neque verba ejus captare,
38 ſed qua mente quid dicatur attendendum, *l. pen. D.
ad exhibendum.* † Cum, & aliquando Conſulti non
pareant his nominibus, quæ ſolum Jus Civile reſ-
piciunt, *l. Jure Conſultus* 10. §. *non parcimus D. de
gradibus*, cum & ſervorum nuptias, & cognatio-
nes dixerit, Paul. in *l. adoptivus* 14. §. 2. *&* §. *idem
tamen de ritu nupt.* & bona habere, *l.* 1. §.1.*de ma-
numiſſ.* & teſtamenta facere, ut ex Plinio *l.* 8. *epiſt.*
16. docet eleganter Gothofred. *ad Ulp.in frag. tit* 5.
39 *litt.* 8. † Imperator ergo eodem modo, & matri-
monij, & connubij nominibus promiſcuè utitur,
ut *in princ. de patria poteſtat. & in l. eo* 45. §. *ſi ab
hoſtibus de rit. nupt.* quia ſolùm attendebat ad ve-
ram rei ſubſtantiam, id eſt, an ex dignitate Senato-
ria legitima uxor efficeretur, non uxor diſſoluto
Juris Civilis vinculo, *argum. l.* 3. §. *ſi emancipatus de
contra tabulas*, ibi: *Is qui filius juſtus eſt, efficiatur
non filius*, neque enim horum verborum ignorabat
acceptionem, ut animadvertitur *in* §. *ſi adverſus*,
Inſt. de nuptiis, ibi, *nec nuptiæ, nec matrimonium*, ubi
unum, & alterum comprehendit.

40 Vel ſecundò reſpondeo, apud Ulpian. eo in loco
quæſitum fuiſſe, an omnino diſſolvetur, non ſolum
connubium, ſed etiam matrimonium. Cauſa dubij
erat, quoniam eodem tempore concurrebat cauſa
prohibendarum nuptiarum, & res devenerat ad il-
lum caſum, à quo incipere non poterat, *l. quia in
eum* 16.*ff.ad leg. Aquil. l. pro parte* 11. *verſ. & ideo
ff. de ſervit.l.exiſtimo* 98.§.*pluribus l.*140.§.*& ſi pla-
ceat de verb. oblig.* quibus motus Ulpian. in ea fuit
opinione, ut exiſtimaret diſſolvi, & dirimi matrimo-
nium. Cujus ſententiæ, & ſi locus non extet, ubi
diſertè commendetur, adhuc tamen exiſtimo juris
41 authores in eam conjuraſſe. † Ut fidem præſtat
Paul.*in dict. l.*44.§.*planè*, ubi ſi uxor artem ludicram
fecerit, dimittendam eſſe ait: ergo minimè matri-
monium ſtare permittebatur, ſi uxor illam artem
exerceret; at eodem modo libertæ, ac ludicræ
nuptiæ, Senatori prohibitæ erant *dict. lege in princ.
de ritu nupt.* & ideò ſi dimittitur una, dimittetur,
& altera. Quo modo loquendi uſus eſt idem Con-
ſultus *in* §. *ſi poſtea ejuſdem legis*, ubi quærit an di-
mittenda ſit uxor, cujus pater ludicram artem fe-
cerit, & licet neget eo caſu dimittendam, adhuc
innuit matrimonium dirimi fortiori caſu; hic erit, ſi
ipſa artem eam exercuerit: ubi cum Jure Conſultus
utatur illo participio *dimittenda*, futuri temporis ne-
ceſſitatem inducit, ut docet Alex. *n.* 5. Jaſon. 23. *in
Rub. de lib. & poſth.* & Peralta *in Rub. de hæred.inſtit.*
42 *n.* 9. † Deinde facit pro Ulpian. ſententia, legem
Papiam uſam fuiſſe verbis illis: *nevè ſciens dolo ma-
lo uxorem habeto libertinam.* Ac cum dicimus *habere*
detentionem naturalem ſignificamus, *l. officium* 9.*in
fine, ff. de rei vindicatione l.* 1.§.*quod autem* 35.*ff. de
vi, & vi armata*, notat Brechæus *in l. nomen* 164. §.
habere de verb.ſign. Hinc formula *habere licere* de qua
Doctores in *l.ſtipulatio iſta de verb. oblig.* hoc eſt, fa-
cultas rem pacifice poſſidendi. Unde cum verbum
habere non ſolum juſtum matrimonium reſpiciat, ſed
& injuſtum, & quod ſecundum legum præcepta non
eſt contractum, ex mente legis Ulpianus deduxit.
omne matrimonium fuiſſe inhibitum cum libertinis,
Senatoribus, ac proinde de vinculo matrimonij lo-
quutum ſuperiora indicant fundamenta, & autho-
ritas ipſa Juſtiniani, qui cum libros legerit Ulpiani,
credere debemus in ea fuiſſe ſententia. † Idque 43
comprobat etiam ipſe Imperator *in* §.*ſunt & aliæ per-
ſonæ, Inſt. de nuptiis*, ubi ait, aliquas perſonas pro-
hibitas fuiſſe nubere, & cum ad Digeſtorum libros
nos remittat, intelligendus eſt de Senatoribus, &
aliis, qui nuptias non contrahunt cum eis, ut elegan-
ter obſervavit Balduinus *in dict.* §. *ſunt & aliæ num.*
1. & poſt eum Barcolt. Quo præſuppoſito, genera-
liter *ſequenti* §. ſtatuit, quod ſi hæ perſonæ adverſus
ea, quæ dixit, coierint, neque nuptias, neque matri-
monium, neque virum, neque uxorem intelligi,
quibus clarè demonſtrat, quod ſi Senatores contra-
hebant cum libertabus, quaſi dirimenti impedimen-
to, nullo modo neque juſtum, aut injuſtum erat
matrimonium.

Quibus tamen non obſtantibus, Juſtinian. recta 44
conſcientia, & ex Dei judicio, qui matrimonium
perpetuo copulavit vinculo, juxta illud Matthæi
cap 19. *Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet* (do-
cet ex D.Thom. Sanchez *de Matrimonio lib.*1.*diſp.*2.
*num.*3.*& diſp.*13. *per totam*, poſt Bellarm. 2.*tom.con-
trov.lib.*1.*de matrim,cap.*15. *&* 16. & eleganter Mar-
quez *lib.*1.*del. Governador. cap.*11.) illud contra ini-
quiſſimam legis Papiæ prohibitionem non dirimi
ſtatuit, nam ut rectè Tertullian. *de monogam. ſupra*
allegatus ſcribit: *Aliud eſt, ſi apud Chriſtum legibus
Julij agi credant, &c.* † Neque hoc ſine exemplo eſt, 45
ut vidimus in ſpecie, quam tractat Papia. *in l. gene-
rali* 34.§.*fin. de ritu. nupt.* ubi ſi filia Senatoris, liber-
tini ſequatur nuptias, non ex eo, quod impedimen-
tum ſit ſublatum, quia pater Senatu motus eſt, ideo
fiet juſta uxor: ita idem ſcriptum extat *in l.filiam* 9.
de Senat. (de cujus cum *d.l.* 27. concordia videndus
Anton.Fab. *in Juriſprudent. dict. titul.*9.*princ.*5.*illat.*
15. & Cujac. *l.*4.*reſp. Pap.in dict.l.filia.*) † Sic etiam 46
procedit ratio *l. ſi qua mihi* 12. *in princ. de ritu nup.*
ubi ſi ea, quæ mihi uxor fuit, deinde à me repudiata
nupſerit Seio, quem poſtea ego adrogavero, quam-
vis viderentur nuptiæ ad eum caſum perveniſſe, à
quo incipere non poterant; cum eam, quæ patris
mei adoptivi uxor aliquando fuit. ducere nunquam
poſſim *l. adoptivus* 14.*de ritu nup.* favorabiliores ta-
men ſunt nuptiæ, quæ ab initio rectè contractæ
ſunt *dict. lege* 44. §. *ſi poſtea*, explicat Anton Faber
ſupr. princ. 6. *illat.* 10. † Quod & in aliis juris quæ- 47
ſtionibus animadverti poterit, ubi actus, qui per-
fectus eſt, & abſolutus, tam in diſpoſitione, quam
in executione, non eſt novum, ut ſuam obtineat
firmitatem, etſi deveniat ad illum caſum, à quo in-
cipere non potuit *l.patre furioſo* 8.*de his qui ſunt ſui,
l. oratione* 16 §.*fin.de ritu nup. l. qui teſtamento* 20.§.
nec furioſus de teſtam. l.*vult.in princ ff.unde liberi,l.ſi
Gaudentius* 6.*Cod.de contra empt.* cum aliis multis, ad
quorum explicationem ita obſervarunt Connan. *libro*
4.*comment cap* 9 *n.*6 Eguinar.Baro, & Corraſ. *in l. pro
parte de ſervit.* Tiraq. *in tract.ceſſante cauſa limit.*12.
Donel *in d.l.pluribus*, § *& ſi placeat.* Cujac. *tract.*6 *ad
Afric.in l.fundus* 32.*de ſervit ruſt.* Petr.Gregor. *lib.*4.
*ſyntagm.c.*1.*n.*7. Ant.Gom. 2. *tom.var.c.*10.*n.*21. Claud.
Prattus *lib.*6.*gnoſean juris tit.*7. *c.* 3. unde rectè pro-
cedit

cedit deciſio Juſtin. *in dict. l. ſi libertam*, quia non de-
48 bet mariti felicitas eſſe infortunium mulieris, ut [illegible] ait. † Hodiè tamen otioſa erit hujuſmodi quæſtio *ex Nov 78.* quæ eſt *auth. ut liberti de cætero cap. 3.* ubi cujuſlibet dignitatis patronis libertas uxores ducere permittitur. Idem tranſcriptum extat *in auth. ſed novo Cod. de nup.* Quin & Jure Canonico validum eſt matrimonium liberi & ſervæ, ex *cap. 1. de conjug. ſervor.* de quo videndus Thomas Sanchez *lib. 7. de Matrim. diſputatione 19. numero 10. & 13. & diſp. 20. & lib. 2. diſp. 36.* & Bened. Pinel. *l. 1. ſelect. cap. 9. ex n. 13.*

49 Sed ut hujus diſputationis clauſulam abſolvamus, ſolum reſtat inquirere, cur in noſtra lege, patrono impunè licitum fuit contrahere cum libertabus, at vero patronæ id ſine cauſæ cognitione non eſt permiſſum, *in l. ſi patrona 13. ff. de ritu nupt.* ubi ſcriptum eſt, quod ſi patrona tam ignobilis ſit, ut ei honeſtæ ſint liberti ſui nuptiæ, officio judicis ſuper
50 hoc cognoſcentis prohiberi non debent. † Quod difficultate non caret, nam cum maſculis hoc permiſſum ſit, multo melius & fœminis permittendum erat, quarum in jure pejor & abjectior ſemper fuit conditio *l. in multis 9. de ſtat hom.* notat Petr. Gregor.
51 *l. 7. ſyntagmat. cap. 2. num. 3.* † Accedit etiam ſi ſplendor familiæ ex maſculis proveniat, ipſique cognationem parentum dilatent, ab eiſque proles denominetur, ut eleganter notat Alexand. ab Alexand. *l. 5. genial. cap. 4.* Tiraquell. *de nobilit. cap. 18. num. 21. & ſequent.* Pichard. *in diſputat. de nobilit. communican. num. 86.* ipſæque mulieres à ſuis maritis non ſolum honores, verum & familiam, & civitatem ſoleant accipere *l. fin. Cod. de incolis l. 10. l. mulieris, Cod de dignit. lib. 12.* Tiraquel. *ſupra num. 1. & ſequent.* & Pichard. *num. 15.* E contrario autem ſi vir ignobilis ducat nobilem uxorem, nihil comparat *l. fin. Cod de nuptiis, l. 3. l. edicimus 7. Cod. de muri-legul. l. 11.* ubi idem Pichardo *num. 18. & 59.* Tiraquel. *ſupra n. 18.* ergo non debebat requiri *in dict. l. ſi patrona*, ut ignobilis eſſet. Mulier quippè nupta deſinit eſſe de familia patris, & viri familiam ſorti-
52 tur *l. quicumque, Cod. de re milit. libro 12.* † Unde Labeo ſororem appellatam fuiſſe exiſtimabat, quaſi ſeorſim natam, tradit Tiraquel. *in l. 1. connub. numero 31.* indéque dixit Conſultus *in l. pronunciatio in fin. de verbor. ſignificat.* mulierem eſſe caput, & finem familiæ. Rurſus facit, cum lex Papia de maſculis verba conceperit, etiam & ea permiſſione fœminæ comprehendi videbantur *l. 1. de Senat. l. ſi quis ita 16. de teſt. tut. l. qui duos 64. de leg. 3. l. 1. l. inter 101. §. fin.*
53 *l. liberti 172. de verbor. ſignificat.* † Quibus non obſtantibus argumentis non ſine ratione eſt *d. l. ſi patrona*, ut non tam liberè ſervis à ſe manumiſſis per matrimonium mulieres conjungi potuiſſent *l. 3. Cod. de*
54 *nuptiis.* † Ratio non eſt in obſcuro, nam quædam violenta præſumptio eſt, mulierem concedendo libertatem ſervo, & poſtea ei in matrimonium jungendo, à ſervo fuiſſe antea cognitam, & ejus pudicitiam proſtratam, quod non in diſſimili caſu perpendit Martial. *l. 1. epigr. 75.*

Mœchus erat, poteras tamen hoc tu Paulla negare,
Ecce vir eſt, nunquid, Paulla, negare potes?

Et *lib. 6. epigr. 22.*

Quod nubis, Proculina concubino.
Et mœchum modo, nunc facis maritum,
Non nubis, Proculina, ſed fateris, &c.

Alphonſ. Rex noſter *l. 3. tit. 3. p. 6.* quando ſcilicet mulier pendente accuſatione adulterij cum ſervo, illum tuar, quo caſu inquit non valere inſtitutionem *Ca fuerte ſoſpecha ſeria contra ella, que era verdad lo que della acuſaron, pues tanto* [illegible] *fu heredero*, tradit *ibi* Gregor. Lopez [illegible] eſſe has nuptias ait *dict. l. 3. Cod. de nup.* [illegible] 55
tem proprio ſervo ſe immiſcebat ex S. C. Claudiano, cujus meminit *l. unic. C. de S. C. Claudian.* [illegible] nis aſſiciebatur *§ fin. Inſt de ſucceſſionibus ſublati.* Ulpian. *in frag. tit. 11. verſic. maxima l. Lucius 17. ff. depoſiti*, notant Gothofred. *in dict. loco Ulpiani*, Pichardo *in dict. § fin.* Vela *de delictis cap. 63.* Pancirol. *l. 2. variar. cap. 225.* Benedict Pinel. *l. 1. ſelect. cap. 9. num. 17.* Deinde aliæ pœnæ inflictæ fuerunt *in l. unica, Cod. de mulier. quæ ſe.* † Unde potius in pœnas, quam 56
in matrimonium danda erat hujuſmodi patrona, quæ nec propriæ ſubſtantiæ pepercit ſervum liberando, nec pudori, dum in matrimonium danda erat hujuſmodi patrona, quæ nec propriæ ſubſtantiæ pepercit ſervum liberando, nec pudori, dum per matrimonium rerum ſuarum ſervum conſtituit dominum, & in maximum dedecus cedit, etiam ignobiliſſimæ, viliſſimo ſervo à ſe manumiſſo conjungi. † Hec tamen in maribus non ita fuit 57
admiſſum, nam ſi cum propria ancilla quis coëat, multoties creditur, non tam ob luxuriam, & libidinem matrimonium contraxiſſe, quam aliam ob cauſam, vel ob fidem, vel ob liberos ſuſceptos in concubinatu, *argum. dict. l. legis 44. §. ſi poſtea*, vel ob alias cauſas, quæ cum libidine non habent cognationem, & ideo ſerva eo caſu libertate donatur, docet videndus Thomas Sanchez *libro 7. diſputatione 20.* ubi latè de hoc articulo, & Pinel. *dict. l. 1. cap. 9. numero 26.*
† At in fœmina id fœdiſſimum ſemper, & non niſi 58
libidinis cauſa judicatur factitatum, & in eis libido plerumque turpior eſt, & deteſtabilior, & eleganter docet Tiraquel. *in l. 1. connu numero 45.* † Quam 59
ob rem majoribus pœnis adulterium fœminarum vindicari ſolet, quas cumulat Vela *de deliciis cap. 1.* Farin. *4. tom. crim. tract. de delict. quaſt. 141.* Briſſon. *lib. ſing. ad legem Jul. de adult.* Thomas Sanchez *de Matrim. l. 10. diſputatione 8.* Pichard. *in §. item lex Jul. de pub. jud.* † Qua ratione procedit, quod ſcribit 60
Pap. *in l. quamquam 62. §. mulier ff. de rit. nupt.* illis verbis: *Mulier liberto viri, ac patroni ſui mala ratione conjungitur*, id eſt, ut mulier liberto viri ſui, quem ipſe vir manumiſit, (Ita eleganter accepit Accurſius, quem miror non citaſſe Cujacium *l. 4. reſp. Pap. ibi*) *mala ratione*, id eſt, malo more (ut *in l. cum ſervus 54. in fine principij ff. mandati l. 1. § litis cauſa ff. de variis & extraord. cog.*) ſeu malo conjugatur exemplo, ne quis putet, cum patrono adhuc ſuperſtite adulterium cum eadem commiſiſſe. Ita eleganter Græci interpretes adnotarunt.

Sed inquirendum reſtat, ad quid neceſſaria fuit 61
in d. l. ſi patrona cognitio illa judicis, an ignobilis patrona necne. Cui difficultati reſpondeo, quod cum illa ſuſpicio, de qua *ſupra* adeo vehemens eſſet, ſi mulier liberti ſui affectaverit nuptias, ex præſumptione illa puniebantur liberti (ut conſtituunt Severus, & Antoninus *in d. l. 3. de nuptiis,*) aut metalli, aut operis publici pœna, ita docente Paulo *l. 2. ſentent. tit. 19. fin.* idque pro dignitate perſonæ; quod ad mulierem referendum eſt, non ad libertum, ut ſiquidem mulier illuſtris, aut honeſta ſit, majori pœna afficiatur, ſi verò ſit ignobilis patrona, ut liberti ſui nuptiæ honeſtæ ſint, tum Judex apud quem accuſatio vertitur, tales nuptias non debebit prohibere, atque ita cum crimen ſit hæc præſumptio, de ea cognoſcit Judex, qui libertum in pœnas legum condemnabit, ſi de eo aliquid conſtiterit, & ſi adeo ſit ignobilis patrona, cujus pudor non ita ſit attendendus, tanquam ſi honeſti generis fuiſſet, tunc nuptias contrahi non prohibebit. † Unde credo deceptum fuiſſe Pinel- 62

D. Franciſc. de Amaya, Obſervat. Juris.   Tt 3   lum

lum *d. c. 9. num. 16.* exiſtimantem, de Jure Civili mulierem potuiſſe matrimonium cum ſervo proprio contrahere, etiam extra legis pœnam, & tenere tale matrimonium in caſu ſingulari *dict. l. ſi patrona.* Nam cum lex illa in liberto loquatur non poterit, quod ita odioſum eſt *d. l. 3. C. de nupt.* ad ſervos proprios extendi *argument leg. cum quidam 19. de lib. & poſt. cap.*
63 *odia lib. 6. de regul. jur.* † Præcipueque, cum ſervorum nuptiæ, aut connubia non erant, ſed contubernia, & ſervorum conjuges non uxores dicuntur, ſed contubernales, ut cum multis juribus probat Baldui. *in princ. Inſtit. de nupt. num. 10. & 11.* & Anton. Fab. *in juriſp. tit. 9. princ. 1. illat. 2.* quia niſi inter cives Romanos contrahi non poterant nuptiæ, *princ. de nupt.* Conn. *lib. 8. comm. cap. 6. in princ.* & notavi-
64 mus *ſuprà.* † Hoc autem, quod de patrona diximus, non habet locum in patrono, verum ſi tam ignominioſam duxerit libertam, ut dedecus ei ſit, & ſi valeret matrimonium, tamen non habebat legis Papiæ beneficium uxores ducentibus conceſſum, *l. filio 48. §. 1. D. de rit. nupt.* Quod de Senatoribus accipiendum non eſt, ſed de reliquis, qui, & ſi eis licitum erat contrahere, tamen ſi ignominioſa erat liberta, ita cenſebantur quo ad beneficia legis Papiæ, tanquam ſi non contraxiſſent matrimonium, ut *in dict. §. 1.*

CAPUT VI.

De revocatione libertatis propter ingratitudinem libertorum. Juſto commentario ornata *L. 2. C. de Libertis, & eorum liberis.*

SUMMARIUM.

1 *Ingrati animi vitium deteſtatur.*
2 *Apud Perſas contra ingratos actio prodita.*
3 *Idem apud Macedones obtinuiſſe probatur ex Seneca, cujus locus ſine emendatione explicatur.*
4 *Apud Romanos ingrati actio non fuit, & ejus rei ratio.*
5 *Fuit tamen contra libertos ingratos Patronis data,* & num. 6.
7 *Præſtatio libertatis maximum beneficium.*
8 *Libertas omnibus rebus anteponenda.*
9 *Servi propria nomina non habebant, ſed ea ex laſcivia dominorum ſortiebantur.*
10 *Servi multis expoſiti ſuppliciis, & vitæ diſcriminibus.*
11 *Ratio, quare liberti ingrati in ſervitutem rediguntur.*
12 *Filij contra parentes ingrati, iterum patriæ poteſtati ſubduntur.*
13 *Inquiſitum de hujus pœnæ, contra libertos auctore.*
14 *An Claudius Imperator ſanxerit contra libertos hanc pœnam.*
15 *Libertorum maxima potentia effecit, ut Traianus in ſervitutem eos revocandi jus daret.*
16 *Martialis explicatus.*
17 *Edictum ſupradictum Trajani adduxit Commodus, & alij poſtea.*
18 *Traditio Schifordegheri aientis nullam ingrati eſſe actionem, perpenditur.*
19 *Probatur contra Schifordeg. libertum teneri patrono reddere beneficium.*
20 *Adſtruitur contra ipſum libertum naturaliter patrono obligari.*
21 L. ſi non ſortem, §. libertus de condict. indeb. *operis officialibus intelligi Sch...*
21 *Sed hic intellectus reprobatur.*
23 *Obligatio naturalis liberti non metitur juxta regulas civiles,* & num. 24.
25 L. non ſolum §. fin. de pecul. *explicatur.*
26 *Liberti ingratitudo, ex multis cauſis æſtimatur.*
27 *Arbitrio judicis relinquitur, quæ cauſa ſufficiens ſit, ut ingratus videatur libertus.*
28 L. ſolo 34. C. de liber. cauſ. *interpretatur,* & num. ſeq. & num. 54.
30 *Obſequia debentur patronis a libertis, & quæ ſint.* & num. 31. & 32.
33 *Libertus, qui obſequium non præſtiterit, ut ingratus accuſatur extra ordinem.*
3. *Patronus contra libertum aget, etſi pro libertate acceperit nummos ad interpretationem* L. 3. D. de obſequiis, & leg. 1. C. h. t. *&* num. 36. 37. *&* 39.
38 L. ſi ſervo 84. de hær. inſtituen.
40 L. ſi tuis C. de oper. lib. *& an ſervus poſſit nummos habere proprios.*
41 *An ſervus, qui datis Titio nummis, ut eum emeret, & manumitteret, ut ingratus poſſit à Titio accuſari.*
42 *Liberti ingrati filij, etiam in ſervitutem revocantur,* & num. 44. 45. & 46.
43 *Partus ſequitur ventrem.*
47 *Filij pro delicto paterno puniuntur,* & num. 48. & 49
50 *Servitus, quæ hac lege imponitur liberti filiis, comprehendit natos poſt delictum.*
51 *Referuntur Doctores, qui tradunt an filij nati ante paternum delictum debeant puniri.*
52 *Statutum Collegij Conchenſis circa puritatem ſanguinis Collegarum.*
53 *Quomodo in cæteris Collegiis practicatur ſtatutum puritatis ſanguinis.*

INGRATI animi vitio, nullum equidem vitium aut turpius eſſe, aut à natura hominis alienius, Menandri fuit ſententia ab Auſonio traducta epig. 132. *Nil homine terram pejus ingrato creare* eleganter aientis: unde ingratitudinem, omnium vitiorum maximum vitium appellavit Seneca *de benefic.* 1
lib. 1. cap. 10. † Ut non immerito apud Perſas ingrati actio prodita eſſet, legibuſque & moribus receptum, ut in judicium, crimenque vocari poſſet, qui beneficij accepti immemor, gratias cum poſſet, non retuliſſet; adeo crimen hoc ſunt deteſtati, ut ex Xenophonte *lib. 1. Cyri Pædiæ,* & Ammian. Marcell, *lib. 23.* doctè obſervavit Briſſon. *lib. 2. de regno Perſico verſ. ingrati ergo pag. mihi* 2
196. † Quod & Macedonibus in uſu fuiſſe probat Seneca *lib. 3. de beneficiis cap. 6.* ibi: *Excepta Macedonum gente, non eſt ulla data adverſus ingratum actio.* Quem locum contorquet Muretus *lib. 12. var. cap. 3.* & loco, *Macedonum* reponit *Medorum* conſentiente Lipſio *in notis ibi: num. 15.* & Schiford. *infrà* laudando, quod non eſt neceſſarium; cum Seneca loquatur de nationibus, quæ ſub Imperio erant, non de exteris, ut ipſa ſeries demonſtrat, & quamvis Athenis ingrati pœnis afficerentur, ut refert Valer. Maxim. *lib. 2. c. 1. & lib. 5. c. 3.* & ex aliis docet Menoch, *de præſumpt. lib. 5. præſum. 4. n. 11. & præſum. 34. num. 30.* id ad ſervos, & libertos referendum eſt, non ad omnes indiſcriminatim, ut in Macedonia Seneca ait obtinuiſſe; qui ita intelligendus eſt retenta litera, reſpuo enim deceptum in hac re fuiſſe, ut ſupradicti Authores ſine ratione tradunt. 3

Apud Romanos autem, nulla adverſus ingratos 4
conſti

conſtituta fuit actio, quia ut Seneca ait *dict. cap. 6* ibi, *Hoc frequentiſſimum crimen nuſquam punitur ubique improbatur, neque abſolvimus illud, ſed cum difficilis eſſet incertæ rei æſtimatio, tantum odio damnavimus, & inter ea reliquimus, quæ ad vindices Deos mitti-*
5 *mus*, notat Cæl. Rhodig. *l. 4. lect. cap. 3.* † Sed adhuc tamen adverſus malè meritos, improbos, & flagitioſos libertos, qui erga patronos ingrati extiterunt, ipſos in ſervitutem iterum redigendi facultas patronis conceſſa eſt, quod in tanti criminis deteſtationem, ad filios etiam extenſum eſt, non tamen
6 ad eos qui libertatis tempore ſunt nati, † Quam conſtitutionem *l. 2.* probant aliis hujus jura *l. qui manumittuntur Cod. de operis libert. l. ſolo 30. C. de liber. cauſ. l. unica C. de ingratis l. §. maxima de cap. dim.* & præterea *l. 1. §. cum patronus de officio præfecti urbis, l. non ſolum 6. §. 1. de in integ. reſt. l. ſi mulier 21. ff. de eo quod metus l. alimenta 6. §. 1. de agnoſ. lib. l. Divus 5. de jure patr. l. qui cum major 14. §. ſi libertus l. ſi libertus 32. de bonis liber. l. ſi quis hac l. 30. ff. qui & à quibus, l. ſciendum 70. §. 1. de verborum ſignificatione authent. ut liberti de cætero, ſeu Novella 78. cap. 2. facit l. cum poſt 69. §. patrona ff. de jur dot Concilium Hiſpal. 2. cap. 10. de jure noſtro Regio l. 1. tit. 12. lib. 3. fori & leg. 1. tit. 2. part. 7.* exornant, & explicant Gregor. *in dict. l. Regia gloſſ. 5.* Donel. *l. 2. comment c. 17. & 24. & l. 12. cap. 2.* ubi Oſvald. *littera O.* Cujac. *l. 10. obſervat. cap. 33. & l. 21. cap. 6.* Connan. *l. 2. comment. cap. 7. num. 4.* Rævard *lib. 1. conject. cap. 11.* Menoch. *dict. præſumpt. 33.* Tiraquellus *in l. ſi unquam verbo libertis, num. 31. C. de revocan. don.* Sanch. *de matrimon. lib. 7. diſput. 24. num. 13.* Ant. Fab. *in juriſp. tit. 5. princ. 2 illation. 4. & 10.* Schiforde g. *libro tertio, tractat. 26. quæſt. 1. & ſequentibus.*

Suaſit id magnitudo beneficii, quod ſervus acci-
7 pit ex præſtatione libertatis, cum ex infamis, & viliſſimæ ſervitutis conditione, miſeroque ſtatu, in libertatem revocatur, quod *grande beneficium* appellat Ulpian. *in leg. 1. de bonis libertorum, & infinitæ æſtimationis*, Paulus *in l. non eſt 176. in fine de Regul. jur.* Cicero *tertia act. in Verrem ſummum*, & Terentius *in Andr. in princ.*

Quod habui ſummum pretium, perſolvi tibi,
Sc is feci te è ſervo, ut eſſes libertus mihi.

8 † Nec ſine ratione, cum libertas ſit vitæ anteponenda, & Regno perſarum ut ex aliis Tiraquellus teſtatur *in l. ſi unquam verbo donatione largitus, n. 331.*
9 † Quid enim miſerius ſervitutis ſtatu, cum ipſi ſervi ſtatum non haberent, nec nomen quidem proprium. Et licet Stichi, Syri, Getæ, Erotis, & id genus alia nomina inveneris, quæ ex A. Gellio *l. 4. noct. Att. cap. fin.* deduxit Alex. Neapol. *l. 3. genial. cap. 20.* Pancirol. *l. 1. theſaur. variar. cap. 45.* verius eſt pro arbitrio, & laſcivia ſæpè dominorum componi conſueviſſe Oſvald. *l. 2. comment. cap. 7. numero 2.* Mortiſque ob id ſervitus quandam imaginem referebat *l. quod attinet l. ſervitutem 202. de reg. jur.* cum aliis quæ recenſet Pet. Fab *in l. libertas 106. de reg. jur.* Menoch. *de arbitrar. caſ. 230.* Tiraquellus *d.*
10 *n. 331.* Oſvald. *dict. l. 2. c. 9. littera Q.* † Neque immerito, nam ſervi expoſiti fuerunt infinitis cruciatibus, pugnis, colaphis, fuſtibus, virgis, vinculis, carceribus, & morti ipſi, ut docet Dorleans *ad Tacit. l. 3. ann* ad illud. *Neque carcer neque laqueus, nec ſerviles quidem cruciatus num. 7.* Quinimò, & vita ipſa quotidie in diſcrimine poſita præ libidine dominorum, ut conſtat ex §. *in poteſtate de his qui ſunt ſui*, & ex Senec. *epiſt. 47. & l. 1. de clement. cap. 18.*
11 † Unde, qui tanti beneficij immemores, ingratiſſime contra patronum cervicem erexerint, criminis manifeſtos meritò ad ſervitutem retrahi debere æquum fuit, ut pœna coërceantur, quos beneficia non mutarunt, ut ait Tacit. *l. 13. Annal* & ſervus ſit qui liber eſſe neſcivit, ut ait Valer. Maxim *l. 1. nam qui libertatem accepit* (verba ſunt D. Ambroſ. *l. de Jacob cap. 4.*) *meminiſſe ſui manumiſſoris debet, itaut patrono ſuo noverit legitimum obſequium deferendum.*
† Et ſimiliter ob hanc cauſam etiam filij, qui con- 12
tumaces contra parentes extiterunt, vel ingrati, iterum in patriam poteſtatem rediguntur, *l. un. Cod. de ingrat. liberis*, ubi Cujac. *& l. 10. obſervat. cap. 15.* Anton. Fab. *in juriſprud titul. & princip. 5 illation. 2.* Donel *l. 2. comment. c. 17.* & *ibi* Oſvald- *lit. C. & c. 24. littera H.*

Sed cum adhuc Senecæ temporibus hæc in uſu 13
pœna non fuerit, non abs re erit, de ejus auctore perquirere. Rævardus *ſuprà* id Commodo Imperat: tribuit per *l. alimenta 6. §. 1. ff. de liber. agnoſ.* Cujacius vero *dict. cap. 33. & l. reſpon.* Marcel. *in leg. 3. de obſequiis*, jam ad Trajanum refert, jam ad Neronem, & Claudium, nec in re certa pedem figit, tandem ſubjiciens, nullo pandectarum loco liquido comprobari poſſe, libertos ingratos revocari in ſervitutem. Quem refellunt tot jura *ſuprà* in comprobationem à nobis adducta, quæ ſunt manifeſta violentia ad aliud pertinere non poſſunt. Neque ad aliud poſſunt reſpicere Jure Conſulti *in l. ingratus 19. de jure patron. & l fin. ff. de obſequiis.* Alij ad legem Æliam Sentiam referunt per *dict. l 70. §. 1. de verborum ſignificat.* Connanus *ſuprà ad Claudium* qui ut Sueton. auctor eſt *in eo cap. 25.* ingratos libertos, de quibus patroni quererentur in ſervitutem revocavit, meminit Marcian. *in l. Divus 5. ff. de jure patron.* † Verum ego non 14
ita generaliter Claudij factum accipio, ut ſcilicet conſtitutionem aliquam ederet, ſed motum patronorum querelis, ingratos aliquos accuſatos in ſervitutem redegiſſe. Ita ſentire videtur *lib. 60. hiſt.* inquiens. *Porro in alienorum ſcelera graviter animadvertens Claudius ita ſuis indulſit.* & Tacit. *l. 13. annal.* qui de Neronis tempore ait. *Actum eſt in Senatu de fraudibus libertorum, efflagitatumque, ut adverſus male meritos revocandæ libertatis jus patronis daretur*, & poſtea. *Scripſitque Cæſar Senatui privatim expenderent cauſam libertorum quoties à patronis arguerentur, in commune nihil derogent.* Quibus demonſtratur poſt Claudium jus commune non eſſe derogatum, ut etiam ibidem probat Tacit his verbis, *Differebatur contra paucorum culpam ipſis exitioſam eſſe debere, nihil univerſorum juri eſſe derogandum.* Nam alias non ita Senatores timidi ignaro Principe de hac re cenſerent: Subſanatum itaque eſt his remediis vulnus, vel potius
rectum † Donec ita libertorum audacia eo pervene- 15
rit, ut plus poſſent, quam Reſpublica ipſa, quo motus Trajanus conſtitutionem edidit, ut liberti ingrati
revocarentur in ſervitutem. † Docet Mart. *l. 10. epi-* 16
gram. 34. ad Trajanum.

Qui ſua reſtituis ſpoliato jura patrono.
Libertis, exul non erit ille, ſuis.

Ubi *reſtituis* verbum magis ad audaciam libertorum, qui ſuperbia ſua patronos debitis obſequiis defraudarant malo reſpicere, quam ad Domitiani conſtitutionem referre cum Radero, nam Domitianus nihil contra patronos conſtituerat pro libertis, ſed cum eis nimis faviſſet, ipſi ſolebant patronos proſcribere, & ſua delatione efficere, ut in exilium darentur, ob eamque cauſam tempore Hadriani, liberti in ergaſtulis jam erant cum ſervis incluſi, refert Spartian. ibi: *Ergaſtula ſervorum, & libertorum in lit.* Quod de libertis ingratis accipiunt recte Caſaubon. & Salmaſius, *pag. 9.* ſed non tradiderunt occa-
ſionem, quam dederat Trajani edictum. † Poſtea au- 17
tem hanc Trajani conſtitutionem adduxit Commodus *in d. l. alimenta §. 1. &* & Diocletianus *in d. l. Qui manumittuntur 14. C. de oper. liber.* & tandem Conſtã-

nus in noſtra hac lege jus patronorum extenſit, etiam
ad levem offenſam.

18 Unde examinanda venit traditio Schifordeg. *l.* 3.
tract. 26. *quæſtion.* 1. *&* 2. qui ait nullam ingrati actio-
nem legibus eſſe conſtitutam, quoniam libertus qui
in ſervitutem revocatur, nullum tenetur reddere be-
neficium. Prorumpitque in hæc verba. Quomodo
dicemus, eum qui accipit beneficium obligari natu-
raliter, cum nulla præceſſerit cauſa civilis? *l. non ſo-
lum* 49. §. *fin de pecul.* Quod ſi reſpondeas hanc
eſſe remunerationis cauſam, retorquet ipſe, non eſſe
hanc debendi cauſam Jure Civili cognitam, cum nu-
da ratio non faciat debitorem, *dict. l. non ſolum* §. *fin.*
l. nuda 76. *de donation.* quia renumerationis cauſa
poſita eſt in nuda ratione, cum nemo cogatur ad re-
munerandum, quando remuneratio cauſam ex bene-
ficio ſumat, quod nullis legibus ſubjicitur, *argum l.
interdum* 13. *de precaria.* Et ſi ad libertum veniamus,
ait, illius ingratitudinem non æſtimari, quod patro-
no nihil reddiderit, ſed ex eo potius, quod accepe-
rit ſervilis ingenij, nequitiam, & cervicem erexerit
contra patronum, aut levem offenſam commiſerit,
ut *in hac. l.* 2. obſequium enim quod patrono præſtat,
illud non tam remunerandi cauſa, præſtat, quam
explendæ reverentiæ gratia: & quamvis non neget
Schiford. patronum præſtare beneficium, negat ta-
men libertum ad remunerandum cogi, cum patro-
nus hoc ipſo, quod manumiſerit in bonis liberti jus
aliquod adquirit, ut antea ſolebant res duras exigere
l. 1. *ff. de bonis liber.* ubi cum dicat Jure Conſult. res
duriſſimas à libertis exigi ſolitas ad remunerandum,
ſignificat nullam intervenire naturalem obligatio-
nem, cujus eſt propria conditio, ut quæ naturaliter
debeantur ea exigi nequeant.

19 Hæc, & alia multa Schifordeger. fuſiſſimis, ut
ſolet verbis omnia confundens, & argutiola juvenili
perturbans. In primis itaque falſus eſt aſſerendo, li-
bertum non teneri beneficium reddere, nam, cum
ut *ſuprà* probavimus, omnes leges dationem liber-
tatis *beneficium* appellent *l.* 4. *C. de obſequiis*, & qui-
dem *magnum leg.* 1. *de bonis libertorum* cum aliis, con-
ſequens eſt libertum in multas conjectum eſſe obli-
gationes, quas ſi libertus ſolvere non tenetur, nec
ſimiliter reddere beneficium, cur patronum teneba-
tur inſtituere? §. 1. *de ſucceſſ. liber.* cur præter obſequia,
operas eidem dabat? *l.* 2. *cum aliis de operis liber.* cur
ergo in ſervitutem revocatur ingratus, in pluribus
20 juribus noſtræ deciſionis ſimilibus? † Hoc non ali-
ter conſtitutum, niſi quia naturali obligatione tene-
tur, quod diſertè probatur *in l. ſi non ſortem* 26. §. *li-
bertus* 12. *de condict. indeb.* ibi: *natura enim patrono
operas libertus debet*, *juncta l. naturales* 10. *de obliga-
tion. l. ſi operas* 25. *de præſcript. verb.* † Nec effugit
21 vim illius reſponſi Schiford. *quæſtion.* 3. *in princ.* eas
operas deberi jure gentium (quæ fuit ſententia Ac-
curſij *ibi.*) quoniam credendum eſt, obligatum ma-
nere naturaliter ad operas modicæ æſtimationis illum,
qui beneficium inæſtimabile libertatis acceperit (ver-
ba ſunt Ant. Fab. *ſuprà illat.* 12.) & cum operæ,
aut ſint officiales, aut fabriles, *l. opera* 9. *l.* 22. *&* 29.
cum aliis de operis libert. juncto Ant. Fabro *ſuprà illat.*
13. Donel. *lib.* 2. *cap.* 28. Pichard. *in princ. Inſtit. de ac-
quiſ. per adrog. ex n.* 64. de operis officialibus intelligi
debet *dicto* §. *libertus.* Cum illæ operæ deſcendant ex
præſtatione officij, & commodo patroni *l. cum pa-
tronus* 22. *de operis liber.* Et ſicuti naturaliter honor,
& officium eidem debetur *l.* 1. *C. de in jus vocando*:
ita operæ officiales, quæ in eo conſiſtunt jure. † Quæ
22 interpretatio non convenit verbis *dicti* §. *libertus* (li-
cet eam tradiderit, ut dixi, Accurſ. *verb. debere* quem
debebat allegare & Schiford.) nam ut rectiſſime
conſideravit Caſtrenſ. *ibi, numero tertio*, ſi operas
obſequiales ſolviſſet, tunc non diceretur aliquid in-
debitum ſolviſſe per errorem, quia illæ debentur ſine
dubio jure etiam naturali, & quamvis debeamus de
eis tantum loqui illum §. nonne, & illas extorquet
obligatio naturalis? Quorſum hujuſmodi operæ ten-
dunt, niſi ut liberent à vinculo illo naturalis obli-
gationis libertum, aut ex quo fonte proveniunt, niſi
ex eo? *l. ſed ſi lege* 25. §. *conſuluit ff. de petit. hæred.*
ubi naturaliter quis obligatur ex beneficio. † Quæ 23
obligatio naturalis non eiſdem regulis, neque ſecun-
dum obligationes civiles, ſed juxta honeſtum, & mo-
ralem obligationem metitur, neque eſt ſimilis ei,
quæ naſcitur ex nudo pacto, de qua *in leg. cum am-
plius* 84. §. *is natura de reg. jur. d. l. naturales* cum aliis:
nec ſemper habet eoſdem effectus, ſed in hac ſpecie
eum tantum, ut is, qui donationem accepit, vel
beneficium, devinctum ſe ſentiat ad remunerandum,
ne ingratus ſit, *argum. l. ſi pignore* 54. *ff. de furtis* ibi:
& beneficij ſibi acquirere debitorem. Quo ſenſu acci-
piendus eſt Seneca *lib.* 2. *de beneficiis cap.* 18. dum ait:
*Et quidem diligentius quærendus eſt beneficij, quam pe-
cuniæ creditor, huic enim reddendum eſt quantum acce-
pi, & ſi reddidi ſolutus ac liber.* Ita docent eleganter
D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 106. *artic.* 4. *& ſequen.* Duaren.
ad tit. de condict. indeb. cap. 6. *& ad titul. de obligation.
cap.* 2. Pet. Fab. *in d.* §. *is natura*, Menoch. Covar. & alij
relati ab Oſvaldo *lib.* 12. Donel. *cap.* 2. *littera O.* † Et 24
ideò in hac re Oſvaldi judicium agnoſco, qui veram
eſſe hanc obligationem naturalem cenſet *ex dict. l. ſi
pignore*, nam & ſi, ut ait, Seneca *de benef. lib.* 3. *c.* 31.
non eſt beneficium, ſi de reditu cogitavi, tamen qui
dat hoc proponit, prodeſſe ei, cui dat, & voluptati
ſibi eſſe, item ea ratione dat, ut ſibi illum conciliet
recipientem, ut invicem ei præſtet, qui accipit eo
ipſo ſe obligat. Unde conſenſimus ambo: ego ut
illum mihi conciliem, ut ei proſim, alter ut ad gra-
tum animum præbendum obligetur, nam cum ac-
cepit ita ſe obligationi illi adduxit. Exemplum in
mutuo: dedi ut fiat tuum, non verò, eo animo, ut
mihi reddas in genere ſuo, ſed in animi grati demon-
ſtratione, quæ demonſtratio ex variis cauſis digno-
ſci poteſt, non quicquid poterit, & faciet qui acce-
pit, & reddet, ſed temporum, rerumque occaſio-
nem ſequatur, & ſatis eſt animum ejus implere cui-
piam, à quo aliquid accepi, uſus enim accipientis re-
ſtat, & aliquod ex homine grato commodum, ſi ergo
benignè accepi beneficium, qui dedit gratiam jam re-
cepit, mercedem nondum, quia voluntati voluntate
ſatisfecit, rem debet, & ſi retuliſti gratiam beni-
gnè, accipiendo tamen adhuc debes. Hæc ex Seneca
libavimus *d. l.* 3. *cap.* 31. *&* 33. *& l.* 2. *ex c.* 30. † 25
Neque pro Schiford. facit *dict. l. non ſolum* 49. §.
final de peculio, quia ſufficit illa cauſa, ut prodeſſe
velim, quæ non poteſt eſſe nuda ratio *l.* 2. §. *item
Varus ff. de aqua pluvia.* Vel dic ibi agi de obligatio-
ne illa naturali inter dominum, & ſervum, quæ ha-
bet effectus civiles, ac proinde neceſſe eſſe, ut cauſa
illa præcedat, qua hominem liberum obligaret, quod
tamen non obtinet in obligatione naturali, quæ nul-
los habet effectus civiles, ſicut eſt hæc de qua agi-
mus. † Itaque quo ad libertum attinet, non ex eo 26
æſtimatur ingratus tantum, quod offenſam fecerit, ſed
ex multis, quia ut ait Seneca *libro tertio, de benefic.
cap. primo*, ibi, *Multa ſunt genera ingratorum. Ingra-
tus eſt, qui beneficium accepiſſe ſe negat, quod accepit:
Ingratus eſt, qui diſſimulat, ingratus, qui non reddit:
ingratiſſimus omnium, qui oblitus eſt.* Ac proinde cum
gratitudo poſita ſit in multis: in miniſterio, operi-
bus, voluntate, benevolentia; ita & ingratus ani-
mus in omnibus poteſt adeſſe, & ideo libertus erit
ingratus domino non aſſurgendo, & obſequia non
præſtando *leg.* 1. *ſuprà hoc tit. leg. ingratus* 19. *de*

jure

jure patron. in hoc eſt redditio beneficij, quam præ-
ſtat libertus, & in hoc etiam eſt grati ſui animi er-
ga beneficium libertatis demonſtratio, id eſt obſe-
27 quij exhibitio, & operæ præſtitæ. † Indéque cum
lex noſtra generaliter dicit: *ſi extiterit ingratus, l.
qui manumittuntur de operis libertorum.* Eis verbis
omnem ingratitudinem ſignificat, & ita arbitrio Ju-
dicis relinquetur, an hæc vel illa cauſa ſufficiens ſit
ad revocationem libertatis, ut conſtat ibi: *Si in iudi-
cio, vel apud pedaneos Judices, patroni querela exor-
ta, ingratum eum oſtendat l. ſi manumiſſori Codic. de
obſequiis*, ibi: *Præſes quatenus hujuſmodi licentiam
æſtimabit.* Inter alias cauſas erit & illa; ſi quadam
contumacia cervicem erexerit, id eſt, contempſe-
rit patronum, vel eum noluerit honorare, vel offen-
ſam fecerit, quæ quantumvis levis fuerit ſufficiet,
juxta terminos illius legis, licet hodiè cauſas in-
gratitudinis præſcripſerit Juſtinianus *novella* 78.
cap. 2.

28 Unde infero interpretationem ad Diocletiani re-
ſcriptum *in leg. ſolo* 30. *Codic. de liber. cauſ.* ubi ſtatuit
ſolo obſequij non præſtiti velamento, datam liber-
tatem reſcindi non poſſe. Cui congruit Juris Con-
ſult. *in leg.* 3. *in fine, ff. de adimend. leg.* ubi legata,
quæ ſunt quædam donationes, *princip. Inſtitut. de
legat.* non revocantur propter levem offenſam, &
tamen ſi obſequium non præſtiterit libertus, ingra-
tum eſſe docet Paulus *in l. ingratus* 19. *de jure pa-
tron. junctis l. liberto* 9. *ff. de obſequiis l. mater* 5. *in*
29 *fin. Cod. de oper. liber l.* 4. *in fine. de obſeq.* † Cui dif-
ficultati Accurſ. ſtatim occurrit hic quem ſequitur
Saly. *numero* 1 & alij. Quorum relictis interpretamen-
tis, pro explicatione obſervo, libertos hoc ipſo
quod liberti ſint, pro beneficio manumiſſionis pa-
trono adſtrictos manere, ad obſequium præſtandum,
& ad alia munera quæ ſedulo commemorant Rævard.
ſuprà, & Anton. Fabr. *in Juriſprudent. titul.* 5. *princ.* 2.
illat. 8. Connan. *lib.* 2. *comment. cap.* 7. Donel. *libro* 2.
comment. cap. 17. in quibus conſiſtere dicitur jus pa-
30 tronatus. † Debentur ergo obſequia patronis *l.* 1. *&
per tot. ff. Cod. de obſeq. à liber. patron. præſt. l. ne
quidquam §. de plano, ff. de offic. Procui. ſi quis à libe-
ris §. utrum de liber. agnoſc.* obſequium in liberto, eſt
honos, & reverentia, quam libertus pro illo bene-
ficio manumiſſionis patrono exhibere tenetur, *l.* 2. *l.
licet in fin. ff. de obſequiis, leg. ſed ſi hac* §. 1. *&* §. *patro-*
31 *num, l. generaliter, ff. de in jus vocand.* † Hic honos
partim verſatur in faciendo, partim in non facien-
do. In faciendo, ut omni dicto, factóque libertus
erga patronum reverenter ſe gerat, ut erga eos fa-
ciendum eſt, quorum perſona honeſta, & ſancta
eſſe debeat, ut patris, *dict. l. liberto de obſeq.* nempè
aſſurgendo, de via cedendo, benè monentem patro-
num audiendo, eique parendo, & tandem ut liber-
tus, quæ amicus amico, civis civibus præſtare ſo-
leat, ea poſtulanti patrono præſtet; veluti ut res
ejus adminiſtret, ut filiorum tutelam ſuſcipiat, ut
patronum pauperem alat de ſuo, ſi habeat unde fa-
32 ciat. † Alia ſunt in non faciendo conſtituta. Ne
libertus manus violentas ingerat in patronum, ne-
que convitium; ne adverſus vitam aliquid mo-
liatur; docet eleganter Connan. *ſuprà*, & Anton.
Fab. *illat.* 11. Donel. *dicto cap.* 17. Weſembech. *in
tit. de obſequiis*, & ante eos Caſtrenſ. *in dict. l. ſi non*
33 *ſortem* 26. §. *libertus, numero* 3. *de condict. indeb.* † Ex
quibus conſtat, quod ſi libertus aliquid contra pa-
tronum egerit, ex quo offenſa reſultet, tanquam
ingratus poterit accuſari, & in ſervitutem redigi,
propoſita extra ordinem ingrati accuſatione, *l.* 1. 3.
& 4. *Codic. hoc titul.* Alias autem, ſi ob non præſti-
tum obſequium dumtaxat ubi culpa non intervenit,
ſed tantum aliqua incuria, vel quia obſequij non
præſtiti color, aut prætextus à patrono quæſitus eſt,
ut libertum tanquam ingratum in ſervitutem revo-
caret, non debebit hoc valere, neque pœna imponi.
† Ita probat vox *velamento*: quæ colorem quæſitum, 34
& prætextum ſignificat [*l. velamento*, 4. *C. de poſtu-
lan. l.* 1. *C. de repud. bon. poſſ. l. velles*, 6. *C. de revoc.
donat.*] qua denotat Imperator, patronum illum co-
lorem quæſiſſe, non verum legitimum, ut apud
Senec. *epiſt.* 21. ibi, *Epicuri dicta commemoro, ut iſti
qui ad ea confugient, qui velamentum ſe ipſos ſuorum
vitiorum habituros exiſtimant.* Tunc ergo tali caſu, ſi
libertus inofficioſum ſe præbeat, recepta querela pa-
troni, magiſtratus, vel verbis, aut minis libertum
emendabit, aut caſtigabit ſub comminatione ſervi-
tutis non defuturæ. *l.* 1. *de jure patron.* & aliquando
patrono levis coercitio permittitur *l. Prætor* 7. § *præ-
terea de injuriis.*

Deinde infero adeò grande eſſe beneficium hoc 35
manumiſſionis, ut & ſi patronus pro danda libertate
pecuniam acceperit, adhuc tamen contra ingratum
libertum agere poterit, ita probat eleganter Marcell.
in l. 3. *ff. de obſequiis à libertis.* Rationémque eam
reddit, quoniam & ſi non gratuitum præſtitit tamen
beneficium. In contrarium tamen videtur eſſe An-
tonius *in l.* 1. *Cod. hoc tit.* ubi non poteſt, ut ingratum
libertum accuſare ille, qui non gratuitam dedit li-
bertatem. At *in dict. l.* 3. non eſſe gratuito datam con-
ſtat, cum pretium acceperit, & aliud eſt gratis dare,
aliud pretio conſtituto, *l. ſi tibi* 12. *ff. de præſcript. verb
l.* 4. *ff. ſi quis omiſſa*, & ut Cicero *lib.* 1. *de finibus* rela-
tus ab Alexand. Neapol. *lib.* 5 *genial. cap.* 1. ait,
*Qui opis, emolumentique cauſa fingitur, virtutis no-
men amittit, ingeniaque cum animi bona fœdare ne-
ceſſe eſt, neque enim ſi ob tuam cauſam cuique commo-
des, beneficium id reputandum eſt, ſed fœneratio.* Con-
gruit Senec. *de benef. lib.* 2. *cap.* 1. *& l. proxime* 50. *ff.
de rit. nupt.* ibi, *Magis enim debitam libertatem præ-
ſtitit, quam ullum beneficium contulit.* quæ lex Aucto-
rem habet eundem Marcellum. idem probat Paul. *in
l. ſi ſervo* 84. *ff. de hered. inſt.* & Imger *in l. ſi tuis* 7 *Cod.
de oper. libert.* † Quorum jurium difficultatem agno- 36
ſcunt poſt Accurſ. *in dict. l.* 3. Caſtrenſ. *digna vox.
Cod. de legibus* Roman. *ſing.* 459. Socin. & Cotta re-
lati à Tiraquell. *in l. ſi unquam verbo libertis num.* 31.
circa fin. Cujac. *lib. reſpon. Marcelli in dict. l.* 3. *& l.*
23. *quæſt.* Paul. *in dict. l.* 84. Ex quorum placitis di-
cendum exiſtimo, quod cum hujuſmodi accuſatio
ingrati liberti, dependeat ex beneficio manumiſſio-
nis, rectè poterit eam inſtituere patronus, ſi num-
mis, etiam datis ab alio, dederit libertatem, quo
caſu beneficium eſt, contra quod venire non debet;
cum potuerit dominus, etiam ſi multæ pecuniæ ei
offerrentur, adhuc non dare libertatem. Benefi-
cium ergo in tali datione conſiſtet, nam ut ait Se-
neca, ibi, *Non omne beneficium gratuitum eſt ſem-
per, beneficium eſt, quod quis dedit cum potuiſſet & non
dare.* At dominus rectè potuit, etiam ſi pecunia ei da-
retur eam reſpuere, & non dare, atque ita quamvis
pecuniam acceperit, beneficium fecit, & hoc eſt
quod ait Modeſt. *in dict. leg.* 3. ibi, *Quamvis non gra-
tuitum, beneficium tamen præſtitit.* † Aliud tamen erit, 37
quando aliquis per fideicommiſſum rogatus fuerit
ſervum manumittere, ut *in dict. l.* 3. cum aliis, tunc
enim non habuit poteſtatem denegandæ libertatis,
l. Titius 43. *ff. de act. empt. l. mulier* 22. *l. non eſt ff. ad
Trebel.* quam debitam præſtitit, & ideò liberto bene-
ficium non contulit, quia coacta manumiſſio propriè
liberalitas non eſt, *l. unum ex familia* 67 §. 1 *de leg.* 2.
l. rem. relegatam 18. *de adimen. legat.* cum liberalitas
ſemper exiſtimetur, quando nulla neceſſitate, aut
jure cogente fit. *l. ſi quis pro uxore* 21. *de donat. inter
l. donari* 29. *de donat.* quod deficit eo caſu, quo

etiam

etiam ſi tenuerit, libertatem tamen imponere de-
bet. Unde cum ex neceſſitate manumiſſionis, non
ſuo arbitrio id fecit, magis debitum perſolvi, quam
38 beneficium dedit, *dict. l. proximè de ritu nupt.* † Quo
etiam modo procedit traditio Pauli *in dict. l. ſi ſervo*
aientis, quod ut ſervus hæres neceſſarius ſit, requi-
ritur, ut eum dominus ultro, cum libertate inſtituat
hæredem, & hoc non coactus, ſed ſua voluntate:
alioqui ſi hæres, qui pure rogatus eſt ſervum manu-
mittere, eum inſtituat cum libertate, erit hæres
voluntarius; quia debitam magis ab eo, ex cauſa
fideicommiſſi, quam gratuitam præſtitit libertatem,
dict. l. proximè; cum potuerit ſervus hæredi invito
extorquere libertatem, quam habet prioris domini
beneficio magis quàm beneficio hæredis cum inſti-
tuentis *dict. l. mulier* 22. § *non eſt*, conducit *d. l. mulier*
22. §. *non eſt*, conducit *dict. l. unum ex familia* 15.
princ. §. 1.
39 Sed adhuc reſtat difficultas, *in dict. l.* 3. Marcellum
indiſtinctè docere, beneficium datum fuiſſe, ſive
nummi fuerint dati ab ipſo ſervo, ſive ab alio ejus
amico; ut illa verba demonſtrant, *eam plurimum in-
tereſſe, à ſuo ſervo quis vel etiam ab amico ejus accep-
tis nummis dederit libertatem*, cum tamen in eo caſu
40 contrarium dicat Alexander *in d. l. ſi tuis.* † Quem
ut intelligas adverte, quod, & ſi ſervus quicquid
acquirit, domino acquirat, *princ. Inſtit. per quas per-
ſonas*, cum vulgaribus juris traditionibus, adhuc
poteſt nummos habere, quibus ſe redimat, ut in
ſpecie probat Ulpian *in l.* 4. *de manumiſſ.* & confert
Paulus *in l.* 4. § *de illo ff. de uſucapion.* & Julianus *in l.
qui ob pactionem* 9. *cum l. ſequent. ff. de pro emptore*,
(de quorum jurium explicatione agemus *lib.* 3. *cap.* 1.
§. 4.) Videndus Lipſius *ad Tacit. lib.* 4. *ann. pag. mihi*
41 373. *ad illud. Negata libertate.* † Unde ſi ſervus
mihi dederit nummos, ut eum emam à domino ſuo,
& poſtea eum manumiſero, hoc caſu, & ſi patronus
ſim; non tamen eum potero, ut ingratum accuſare,
quoniam nullum à me beneficium acceperit, cum
nihil de meo impenderim *dict. l.* 4. quo caſu loquitur
Imperator *in dict. l. ſi tuis, juncta l.* 1. *Cod. de bonis
liber.* in primo reſponſo, ubi differentiam ſtatuit in-
ter eos caſus, quando ſcilicet nummis datis dominus
manumiſit, & quando aliquis nummis ſervi à domi-
no emit, & poſtea manumiſit. In primo acquiritur
jus patronatus, & omnia illa, quæ jus patronatus
comitantur ſuper jus animadverſa, ſecundo autem
ſolum jus patronatus nudum habet, quia videtur
tanquam ſervi procurator fuiſſe.
42 Cùm ergo liberti ingrati in ſervitutem ob ingra-
titudinem revocentur, noſter Imperator eam pœ-
nam, non ſolum in ipſos locum habere voluit, ſed
etiam extendit ad filios, qui poſtea quam ipſe jam
ſervus ſit factus nati fuerunt, non verò ad illos qui
43 ipſi in libertate agente nati ſunt. † Quæ deciſio
ex eo redditur difficilis quia partus ventrem ſequitur,
ita ut ſufficiat medio tempore liberam matrem ha-
buiſſe §. 1. *Inſtit. de ingenuis l. & ſervorum*, § *ingenui*,
l. Herennius 22. *de ſtat. hom. l. partum* 7. *Codic. de rei
vindicat.* cum aliis relatis à Pichardo *in dict.* §. 1. &
l. 3. *Codic. de murilegul. libro* 11. *numero* 12. Donell.
libro 2. *comment. cap.* 10. ubi Oſvald. *littera E*, Anton
Fab. *in Juriſprudent. titul.* 4. *princ.* 2. etiamſi ex ſervo
conceperit fœmina, ut patet; ergo non rectè ſervi-
tutem patris extendit Conſtantinus *in hac l.* 2. ad
liberos, qui in hac re matrem ſequuntur.
44 Huic argumento occurrit Accurſius *hic verbo filiis*
quem ſequitur Salycet *numero* 3. duplicémque aſ-
ſignat ſolutionem. Prima eſt, ut noſtra lex intelli-
gatur, reddendo ſingula ſingulis, id eſt, ut dicat
manumiſſus vel manumiſſa, quia maſculinum conci-
pit fœmininum *leg.* 1. *de verbor. ſignificat.* Quæ ſo-
lutio non tollit difficultatem cum Imperator de ma-
numiſſo ſemper loquatur, & de illius filiis; & quam-
vis fœmina etiam comprehendatur, adhuc tamen
remanet difficultas, quare filij ingrati & liberti in ſer-
vitutem cum patre, vel matre redigantur, & ideò
hanc ſolutionem Accurſij *Truffam* vocavit Caſtrenſis
in præſenti num. fin. † Neque ſecunda ſolutio me- 45
lior eſt, dum noſtram legem accipit de ſervis mu-
rilegulis, qui ſequuntur patris conditionem *l. ult.
Cod. de murileg. l.* 11. ut tradunt Connanus, & Cu-
jacius laudati à Pichard. *in dict. l.* 3. *à num.* 20. de qui-
bus nunquam noſter Imperator cogitavit, ſed gene-
raliter de quocumque liberto loquitur, qui contra
patronum extitit ingratus. † Quare ex mente Ca- 46
ſtrenſ. ſupra cogitabam, filios natos poſt revocatio-
nem patris in ſervitutem, ſervos fieri in deteſtatio-
nem criminis paterni, qui tanti beneficij immemor,
adverſus patronum ſurrexit ei offenſam faciendo, ut
innuunt illa verba: *quoniam illis delicta parentum non
nocent, quos aut eſſe ortos conſtiterit dum libertate illi
potiebantur.* † Neque novum eſt in jure, ita conſti- 47
tui, non ſolum in pœnam criminis paterni, verum
ut ipſi patres facilius à delictis committendis deter-
reantur, quemadmodum videmus in crimine læſæ
Majeſtatis divinæ, vel humanæ, & perduellionis §
interdum in fin. Inſt. de hæred quæ ab inteſt. cum tradi-
tis à Monochio *dict. lib.* 5. *præſumpt.* 33. *ex num.* 5. Co
var. *lib.* 2. *variar cap.* 8. *num.* 5. Pichard. *in dict.* § *inter-
dum num.* 7. Schifordeg. *lib.* 4. *tract.* 19. *quæſt.* 7. probat-
que expreſsè, *l. quiſquis* § *filiis Cod. ad legem Jul.
majeſt. auth. Gazaros Cod. de hæret. cap. felicis de pœnis
lib.* 6. *cap accuſatus* 8. §. *in eo, de hæreticis cod. lib. l.* 7.
& 8. *tit.* 1. *part.* 7. docentq. Pet. Fab. *lib.* 3. *ſemeſt. c.* 8.
Tiraq. *in l. ſi unquam verbo donatione largitus num.*
333. † Et ſi enim pro alterius delicto alter puniri non 48
debeat, *l. ſi quis* §. *legis C. de inofficioſo. l. legem C. de
natur. lib. l. hoc matrimonium C. ne uxor pro marito
l. ſi pœna* 20. *l. crimen.* 26. *ff. de pœnis. l. Sancimus Cod.
eod.* cum infinitis relatis à Covarruv. *ſupra numero* 1.
Vela *de delictis cap.* 21. *numero* 14. & 16. & Fari-
nacio *in praxi crim. tomo* 1. *quæſtione* 24. Cenedo
collectan. 28. *ad ſextum numero* 1. tamen cum mag-
nitudo delicti ita expoſtulat, in multis caſibus, etiam
ſecundum Divinum judicium, filij pro patribus pu-
niuntur, ut ultio feratur non ſolùm in auctores, ve-
rum, & in eorum progeniem, ut eleganter dicitur *in
cap. vergentis, extra de hæreticis*, explicat Azor. 1. *tom.
Inſtit. moral lib.* 8. *c.* 13. *quæſt.* Molina *de juſt. & jur.* 1.
tom. 95. Sanchez 1. *tomo moral. lib.* 2. *cap.* 14. † Sic 49
vidimus, in odium patrum, filios Presbyterorum ab
honoribus arceri, & odio habitos, non ſolum Cano-
nico verum & Regio jure, ut latè tradunt Spino *de
teſt. gloſſ.* 16. Pichard *in tit. de hæred. quæ ab inteſtat.* § 7.
per totum.
Unde deduces, quod cum filij nati ante crimen 50
paternum, non cenſeantur infecti paterno crimine,
ad eos ſervitus non extenditur, ſicut macula crimi-
nis paterni non præjudicat filiis antea natis, quaſi
ex ſemine puro conceptis, quò reſpexit eleganter
D. Auguſtin. ſuper Pſalm. 84. ibi, *Ea enim peccata
parentum non pertinent ad filios, quæ faciunt parentes
jam natis filiis. Jam enim nati filij ad ſe pertinent, &
parentes ad ſe pertinent, itaque illi qui nati ſunt, ſi te-
nuerint vias parentum ſuorum malas; neceſſe eſt ut por-
tent & merita ipſorum, ſi autem mutaverint ſe, & non
fuerint imitati parentes malos, incipiunt habere meritũ
ſuum, non meritum parentum ſuorum.* Idem ſuper
Deuteron. ad illa verba: *Filij non morientur pro pa-
tribus*, quæſtione 42. ita adjicit: *Non trahit aliquid
ex patre, qui jam natus erat, quando pater ejus pec-
cavit.* Facit *cap. non imputantur, & cap. jam itaque* 1.
quæſtione 4. *leg. filia* 9. *D. de Senat.* ibi: *nam quæſita
dignitas*

dignitas liberis, propter caſum patris non eſt auferenda l. emancipatum §. 1. ff. eodem leg. ex facto 17. §. ex facto ff. ad Trebellian. & noſtro Hiſpano jure eleganter extat deciſum in leg. 6. tit. 27. pag. 2. ibi, *Pero eſto no ſe entiende de los hijos que vinieſſen antes que erraſſen, ca los derechos, que fallaron los antiguos de España, en todas las coſas de puſieron pena à los fijos per razon de ſus padres, ſiempre guardaron eſto, que no vinieſſen los qui antes avian, que el fecho malo ficieſſen.* Et in l. 3. tit. 8. lib. 8. recopil. ibi: *Pero dezimos, que ningun traydor, ni ſu hijo, que vino deſpues, que fiço la traycion, no pueda retara otro.* Et hoc modo declarat Thomas Sanchez 1. tom. moral. lib. 2. c. 17. quaſt. 1. in fin. extravagantem Pauli Tertij contra impiiſſimum Henricum Octavum Angliæ Regem latam, ut haberit locum in filios Annæ Bollennæ, Joannæ Semenæ, & cæterarum uxorum, Elizabetham ſcilicet, & Edvardum, non verò contra Mariam sereniſſimæ Catherinæ Infantis noſtræ filiam, quam Catholicus ex

51 vero cum illa matrimonio ſuſceperat. † De qua quæſtione (nam cum DD. noſtri eam maximè exagitaverint omittimus) videndi Covarru. *dict. lib. 2. cap. 8. num. 5.* Suarez *in theſaur. recept. ſent. littera F, verbo filij, numero 226. & verbo hæreſeos, numero 117* Molina *de primogen. lib. 4. cap. 11. numero 55.* alter Molina *de juſtitia, & jure tom. 3. diſputatione 658.* Cevallos *quæſtione 31. num. 4.* Decianus *in praxi crim. lib. 5. cap. 45. num. 5. limit. 11.* Simancas *in Cath. Inſt. titul. 29. num. 23.* Menoch. *conſ. 1137. n. 7. volum. 12.* & noſtræ domus Doctus alumnus Ioannes Roias *de hereticis 2. part. num. 356. & in ſingul fides 68. num. 3.* Otalora *de nobilitate 4. part. cap. 9. num. 8.* Gutierrez *lib. 2. can. cap. fin per tot.* Barboſa *in l. 1. 4. part. num. 85. ff. ſolut matrim.* Azor *dict. lib. 8. cap. 13. & tom. 2. lib. 6. cap. 4.* Gomez *3. tom. variar. cap. 2. num. 16.* Farinac. *quæſtione 115. num. 29.* Giurb. *ad conſ. Meſſan. 1. part. queſt. 4. illat. 2. numero 21.* Sanchez *de præcep. decalogi lib. 2. cap. 27. num. 10. & ſequent. & cap. 16. numero 25.* Qui licet multi eorum, jam partem affirma..., negantem jam partem ſequantur: frequentiori tamen calculo receptius eſt ex legibus Regiis, notam

52 paterni criminis filio ante crimen nato non nocere. † Licet in Majori hoc noſtro Collegio Conchenſi, non poterit hæc opinio admitti, nam excluſi ſunt ab eo obtinendo, illi, quorum parentes, aut majores, non ſolum deſcendunt ex genere Iudæorum, Maurorum, aut Hæreticorum, verum, & qui aliqua infamia, aut nota ſunt affecti, ex qua deſcendentibus infamia, vel ſuſpicio infamiæ irrogata fuerit, quantumvis alias qualificati exiſtant, quia ita puri, & ab eodem infecto ſanguine liberi Collegium intrare debent, ut in contrarium neque vero, neque falſo rumore aliquid ſit dictum, neque cogitatum. Quod, & ſi ſemper rigoris plenum viſum fuerit, tamen ita placuit Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. Domino don Didaco Ramirez de Haro Conchenſis Eccleſiæ ampliſſimæ meritiſſimo quondam Antiſtiti, hujus almæ domus, quam Divo Iacobo Zebedæo dicavit, magnifico fundatori, & Domino meo. Ut patet *ex tom. 2. conſtitutionum noſtrarum cap. 2.* & doctè explicat Rojas *ſing.*

53 *104.* Simancas *in defenſ. Apologet. ſtatuti Ecc. Toletan.* † Et de eo articulo, quomodo in cæteris Collegiis practicatum fuerit ſtatutum puritatis ſanguinis, vide Laram *lib. 2. de capellan. cap. 4. per totum* Cevall. *4. tom. commun. q. 900. ex n. 107.*

CAPUT VII.

De uſucapione rerum furtivarum. Verum eſſe illud, nullam uſucapionem dari ejus rei pro qua furti agi poſſit. De rei hæreditariæ expilatæ uſucapione diſſertum. Cur hæreditati furtum non fiet? Et an ad rationem furti neceſſaria ſit poſſeſſio, Explicata *l. ſi homo 35. de uſuc. l. 1. §. Scævola ff. ſi is qui teſtam.*

SUMMARIUM.

1 *Uſucapio rei furtivæ lege 12. tab. prohibita, & poſtea lege Attinia,* & n. 3.

2 *Lex Attinia quando fuerit condita.*

4 *Verbum* Auctoritas, *quo uſa eſt lex Attinia, quomodo explicent DD.* & n. 5.

6 *Ejuſdem legis ratio*, & n. 7.

8 *Res hæreditaria furto ex hæreditate ſubtracta, an poſſit uſucapi* ad l. ſi homo 35. de uſucap. & num. 9.

10 *Expilatio genus improbioris furti.*

11 *Jacente hæreditate ſi ſubripiatur aliquid, non committitur furtum, ſed crimen expilatæ hæreditatis.*

12 *Refertur communis ratio, cur hæreditati furtum non fiat, & refutatur*, & n. 12.

14 *Expenditur alia Doctiſſimi Chumac. quæ redditur conſiderationibus indefenſa*, & n. 15.

16 *An Jur. Conſult.* l. 1. §. Scævola ff. ſi is qui teſtament. *intelligendus ſit de furto ſolius poſſeſſionis.*

17 *Ratio, quare hæreditatis furtum non fiat, nulla niſi quod hæreditas non habeat poſſeſſionem*, & num. 19.

18 L. fin. de Crim. expil. hæred. *explicatur.*

20 *Probatur ad rationem furti neceſſariam eſſe poſſeſſionem, & de interpretatione* l. falſus 43. §. ſi jactum de furtis, & n. 23. & 26.

21 *Bened. Pinelli refellitur contraria doctrina.*

22 *Demonſtratur ſufficere poſſeſſionem apud aliquem ut furtum fiat.*

24 L. ſi cum quis 41. de furt. *explicata.*

25 L. Pomponius §. idem ait ff. de adquir. rer dom *expenditur.*

27 L. qua ratione §. fin. de adquir. rer. dom. *quomodo accipiatur?*

28 *Agitur de intellectu* l. ſi homo de uſucap. *cum aliis.*

30 *Refertur ad eam interpretatio Benedict. Pinelli & rejicitur*, & n. 31. & 32.

31 *An uſu fructuarius poſſideat*, & n. 33.

34 *Vera oſtenditur Juliani ſententia* in d. l. ſi homo & n. 35.

USUCAPIONEM rerum furtivarum lege 12. tabul. inhibitam fuiſſe, tradit Iuſtinian. *in §. furtivæ. Inſtit. de uſucapion.* Quæ lex in univerſum eam uſucapionem ſuſtulit, quantumvis bona fide præditus eſſet poſſeſſor, nam ubi lex inhibet uſucapionem, poſſidenti bona fides nihil prodeſt *l. ubi lex 24. de uſucapion.* Sed cum poſtea ejus legis tenor in deſuetudinem abiiſſet, nova alia legis auctoritas deſiderata fuit, atque ita lata eſt lex Attilia, ſeu Attinia. 1

(† Sub triumviratu Octaviani opinatur Panciroll. *lib. 1. variar. cap. 277.* quod eo tempore reperiatur Conſul 2

Conſul Attilius. Ego antiquiorem judico, cum
Cicero. 3. *act. in Verr.* ejus meminerit, & non Atti-
lia, ſed Atinia nuncupandam autumo cum Cujacius
3 *in l. poteſtatis* 2. 5. *de verborum ſignificat.*) † Quæ re-
petit, quod jure antiquiore traditum fuerat, *dicto* §.
furtivæ leg. 4. §. *quod autem l. non ſolum* 33. *de uſucap.*
dict. l. poteſtatis, meminit Agell. *lib.* 17. *noct. cap.* 7.
exornat Bald. & alij relati à Pichard. *in d.* §. *furtivæ*,
numero 7 Pancirol. *ſupra* Adrian. Pulv. *ad leg.* Atti-
niam *cap.* 3. Quæ lex ita ut iidem commemorant
Auctores concipiebantur *Ejus quod ſubreptum erit*
æterna auctoritas eſt. † Quorum verborum ſenſus
4 non eſt obvius cuiquam. In primis Donell. *libro* 5.
comment cap. 10. & Giphan *in Rub. de adquirend. rer.*
domin. n. 2. vocem *auctoritas* accipiunt pro *dominio*,
Id eſt, dominium æternum ſit penes dominum, nun-
quam ab eo diſcedat. Alciatus verò, quem laudat
Schard. *de verb. jur. æterna*, & Petr. Gregor. *libro* 49.
ſyntagm. cap. 5. *numero* 10. explicant de æterno tem-
pore ad uſucapionem, quaſi neceſſarium ſit, cujus
initij memoria non ſit. Budæus *in l. Herennius de*
eviction. & Gotol *in not ad ll.* 12. *tabul.* Pratei *de verbo*
jur. verbo auctoritas. Pulveus *ſupra* Cujac. *in dict. l.* 4. §
quod autem ſub *l.* 54. *ad edict. Paul.* interpretantur
id eſt, non detur uſucapio, licet *in paraph. ad titul.*
Cod. de uſucapion. pro emptore de titulo ad uſuca-
pionem neceſſario accipiat. † Mihi vero accommo-
5 datior videtur Roſini interpretatio *libro* 8. *antiquit.*
cap. 6. *in l.* 40. 12. *tab.* Qui *æternam auctoritatem* ex-
ponit, id eſt, liberam, perpetuámque vindicatio-
nem. Ita etiam Balduin. ad leges Romul. 2. *part. in*
l. 10. *numero* 2. Ut rei ſcilicet dominus, quando-
cumque rem ei ſubreptam, poſſit perpetuo vindica-
re, & à quocumque poſſeſſore extorquere: ita ut ei
numquam intercidat actio. *argum. l. fin. de evict.* ubi
6 actio nuncupatur auctoritas. † Ratio autem legis
Atiniæ illa ferè ab omnibus commendatur, quam
tradidit Connanus *lib.* 3. *comment. cap.* 15. *n.* 4. Pul-
veus *dicto cap.* ne ſi à furibus alienari poſſent res,
& alienatæ uſucapi, facilè invitarentur homines ad
latrocinia, & aliorum bonorum direptionem, &
cum objectum uſucapionis introducendæ fuerit, ut
homines reddantur diligentiores circa res ſuas, *cap.*
vigilanti, de præſcriptionibus l. fin. Cod. de annal. ex-
cept. l. 1. *de uſucap.* nulla negligentia imputari potuit
dominis, qui contra ſuam voluntatem, inviti rem
ſuam amiſerunt, cum & ſi ſolicitè quærant, invenire
non potuerint, quia furtum clam fiat, & plerumque
nocte *l.* 1. *ff. de furtis*, & æquum eſt, ne quis alieno de-
licto potius, quam ſua negligentia dominio rei ſuæ
careat; neque poteſt eſſe tanta dominorum cura, &
aſſiduitas, quin aliquando furari res non poſſint †
7 Acceſſit etiam, & furum odium, quod in jure ſpe-
ciale eſt, & plura contra illos introduxit §. *ſi itaque*
diſcretis, Inſtit. de act. ubi Pichardo *num.* 104. *l. fin.*
§. *ff. uſufruct. quemadmod. cau.* ubi Gothofredus, do-
cet Duaren. *in l. clam poſſidere in princ. verſ. videtur*
enim poſt Bart. *in l.* 4. §. *ſi res pignori ff. ſi cert. pet.* &
ne violentiis, & rapinis occaſio præbeatur. ſed delin-
quendi via præcludatur *l.* 2. §. *diem autem ff. quemad-*
mod. teſt. aper. unde in jure tot extant Principum
conſtitutiones, tot Conſultorum reſponſa ad hoc
argumentum pertinentia *l. alienum* 6. *l. ſi ſervum* 16.
Cod. de furtis l. ſi liberam 10. *Cod. quod cum eo l.* 1.
cum aliis, Cod. de uſucapion. pro empt. l. 2. *Codic. de*
uſucapion. pro donat. dict. l. 4. §. *quod autē dict. l. non num-*
quam 33. *l. ſi fur.* 32. *l. ſi ſervus* 34. *l. poteſt.* 36. *l. ſi rem*
41. *ff. de uſucap. l. qui fundum* 7. §. *ſi tutor ff. de pro empt.*
l. quamvis 84. *l. ſi ad dominum* 86. *de furt. l.* 4. *&* 5. *ti-*
8 *tul.* 29. *part.* 3. † Quo pertinet ratiocinatio Sabini, &
Juliani *in l. ſi homo cuius* 35. *de uſucap. l. hæreditariæ*
68. *cum ſequent. ff. de furt.* Qui aiunt nullam ejus rei
uſucapionem eſſe, pro qua furti agi poſſit, ſed pro re
hæreditaria furti agi non poteſt, cum in ea furtum
non committatur, *l.* 1. §. *Scævola ff. ſi is qui teſtament.*
liber. l. 2. *& fin de crim. expil. hæret. l.* 21. *tit.* 14. *part.*
7. ergo rectè conſequitur, rem ex hæreditate furto
ſubtractam uſucapi poſſe. Verum ſi hominis uſuſ-
fructus legatus eſt, & antequam ab hærede poſſi-
deatur homo ſubripiatur, quia poteſt furti agere
uſufructuarius, talis ſervus non poterit uſucapi. † 9
Cui ſententiæ calculum præbent Bart. *in dict. l. ſi*
homo, ubi Caſtrenſ. *num.* 4. Bald. *in l. vitia, Cod.*
de acquirend poſſeſſ. Albericus, Coman. & alij laudati
à Jaſone *in l. Pomponius* 13. §. *cum quis adminiculo*
numero 6. *& ſequent. de acquirend. poſſeſſ.* affirmantes
crimen expilatæ hæreditatis non impedire uſuca-
pionem, atque ita vitium expilationis impedimento
non eſſe, quominus bonæ fidei poſſeſſor uſucapere
poſſit. † Quod ſummè difficile eſt, nam ratio illa 10
ob quam res furtiva uſucapi nequit, de qua *ſupra*,
non minus militat in illo caſu, quam in expilatione
hæreditatis cum genus ſit improbrioris furti *l. ſi re*
12. *Cod. ex quibus cauſ. infam l. quamvis* 17. ibi: *exemplo*
Cod. de furt. l. 3. §. *nunc videamus in fin. ff. de ſuſpect. tu-*
tor. l. 1. §. *expilatores, ff. de effractor. juncta dict. l.* 1. §. 1.
ff. ſi is qui teſtamento, ibi: *Sed natura æquum eſt, non eſſe*
impunitum eum, quia hac ſpe audacior factus eſt, cum
quoad facti ſubſtantiam, expilatio verè furtum ſit,
& valet argumentum, non ſit furtum, ergo neque
expilatio *l. penult. ff. de crim. expil.* tradunt Petr Greg.
lib. 37. *ſyntagm. cap.* 9. *num.* 8. Cujac. *l.* 6. *obſerv. cap.* 2.
& lib. 15. *cap.* 11. Farinac. *de furtis quæſt.* 174. *n.* 122.
& agnoſcunt Bart. & reliqui *ſupra*, qui ſtatutum
pœna furcæ puniens latrones, in expilatoribus lo-
cum habere ſcribunt plures, quos ſequitur Tuſchus
pract. concl. verb. furtum concluſ. 553. *numero* 31. & alij
laudati à Farinac. *ſupra num.* 123. & confirmat *d.*
l. 1. §. *ibi: quia hæreditati furtum fecit, l. fin.* §. *licentia*
10. *C. de jure deliber. l. ſi quis extraneus* 21. *in princ. de*
adquir. hæred.

Quem ut diſſolvam nodum, obſervandum cenſeo, 11
jacente hæreditate, ſi aliquid ex ea fuerit ſubreptum,
non eſſe furtum, quia hæreditati furtum non fit,
(quæ verior fuit opinio teſte Cicer. *libro* 7. *famil. epiſt.*
22.) & ideo cum furti actio ceſſet, datur crimen ex-
pilatæ hæreditatis *d.* §. *Scævola dict. l. hæreditariæ l. ſi*
ſervus legatus 40. *de noxal l. in eo* 33. §. *eodem, de*
acquirend. dom. cum aliis, quæ explicant noſtræ Aca-
demiæ inter doctiſſimos conſpicui D. Joan. Chuma-
cero *ſelectarum diſput.* 4. *per totam*, & Anton. Pichard.
in lectio. de adquirend. hæred. cap. 2. *ex num.* 45. *cum*
ſeq. & præter eos Oſvaldus *ad Donell. libro* 15. *cap.*
26. *littera H.* poſt antiquiores *in Rubr. de adquirend.*
hæred. † Cujus rei rationem eam eſſe docet Bart. *in* 12
dict. l. hæreditariæ, & Jaſon. *ſupra numero* 8. & eis
non relatis Oſvald *lib.* 15. *Donel. cap.* 29. *litt. H*, &
Pichardo *dicto cap* 2. *num.* 49. *& in* §. 1. *num.* 56. *de*
obligat quæ ex delict. Benedictus Pinellus *lib.* 2. *ſelect.*
cap. 9. *numero* 8. *&* 10. quam ſignat Conſultus *in dic-*
to §. *Scævola*, ibi, *quia poſſeſſionem hæreditas non ha-*
bet, igitur cum furtum inde dictum ſit quod in eo
res ſubtrahatur *dicto* §. 1. *de obligat. quæ ex del. l.*
1. §. *fin. de furt.* auferri autem non poſſit, niſi ei,
qui rem tenet, aut poſſidet, conſequens eſt hære-
ditati furtum non fieri, quia non eſt in ea perſona,
cui invitæ res auferantur *l. uſusfructus* 26. *ff. de ſti-*
pul. ſerv. Requiritur, & illud, ut furtum ſit, furti-
que actio naſcatur, ex parte tenentis diſſenſus, &
ex parte contrectantis dolus *l. falſus* 43. §. *qui alienum*
de furtis, hæreditas ergo perſona ficta, cum diſſen-
tire non poſſit, ſicut & poſſeſſionis, quæ in facto, &
animo conſiſtit, incapax eſt, ſic & ut hæreditariæ
rei, ſi à nemine teneatur furtum fiat. † Quæ ratio 13
non

non ſatis explicat, quod inquirimus: nam plerumque furtum fit à domino ipſo *l. in actione* 19.§.*qui rem l.ſi is qui* 66. *cum aliis*, *ff. de furtis*, & ſi hoc verum eſſet, ſequeretur poſſe furtum committi, adita jam hæreditate, ante apprehenſam tamen poſſeſſionem ab hærede, cum hæres habeat voluntatem, & non ſit perſona ficta, ſed vera, à quo invito res auferatur, & qui habeat velle vel nolle, quod totum eſt facti, & tamen adhuc, eo caſu, non datur furtum, ſed expilatio *l.1.de crim.expil.d.* §. *Scævola dict.l ſi homo.* Neque ſatisfacies ſi dicas, hæredem non habere actionem, quia per eum ſtat, quominus apprehendat poſſeſſionem, & noluerunt Legiſlatores, actionem furti lucroſam negligenti dare, nam ea ratione non movetur Ulpian. *in d. l.1.* §.*item* 18. *ff.ſi is qui teſtamento*, dum vindicationem concedit hæredi, quæ tamen ad ſimilitudinem furti competit ut ipſe *in* §.17.*antecedenti* concedit, neque in eo negligentia debuit puniri in furum utilitatem, contra quos ita jus actiones concedit: & ſi hoc eſſet verum, adhuc non daretur furtum *in dict.l.ſi homo* 35. *de uſucap.* licet uſusfructuarius cœpiſſet uti frui, cum adhuc hæres negligens erat. † Quare doctiſ-
14 ſimus Chomacero *ſupra num.*15. acutè ſanè, & cum ingenio illam rationem hujus difficultatis adjicit, quod furti actio datur ei, cujus intereſt rem non fuiſſe ſubreptam, *l. cujus interfuit* 10.*cum ſeq.de furtis* §.*furti autem* 14.*de oblig.quæ.ex delict.*hoc autem intereſſe, non ex dominio, quod furtum non abſtulit, æſtimandum eſt, & ideò nullum potuit conſiderari, reſpectu cujus daretur actio furti, nam ſolum reſpectu poſſeſſionis dari potuit, & cum hanc non habeat hæreditas, nec in actu, neque in potentia, ſequitur, ut furtum rei hæreditariæ non fiat, quod enim intereſſe eſt in eo dominio, cujus nulla utilitas eſſe potuit, remotâ in æternum poſſeſſione.

15 Verùm hæc nobiliſſimi viri interpretatio vereor, ne non ſit vera, quoniam furtum non fieri hæreditati, ea ratione docet Ulp. ex Scævolæ ſententia *in dict.*§. *Scævola*, quia poſſeſſionem hæreditas non habet. †
16 Contra quam nihil proficiet dicere cum eodem *ſuprà num.* 14. illam eſſe intelligendam, quando fit furtum ſolius poſſeſſionis intuitu, quod etiam, firmat Pinel. *dict.cap.*9.*num.*10. & videtur ſentire Cujac.*lib.*59.*ad edict.Pau.in l.de fur.* nam Conſultus duo propoſuit *in dict.* §. *Scævola*, primum poſſeſſionis furtum fieri ſecundum *in verſiculo denique* neceſſarium eſſe poſſeſſorem, ut furtum fiat: qui verſus minimè præcedentium poteſt eſſe ratio, ſed imo alia eſt concluſio, ex quâ inferebat *in verſ. idcirco* opertam conſequentiam, hæreditati furtum non fieri, quia nullus eſt poſſeſſor, ergo non de furto commiſſo ſolius poſſeſſionis intuitu loquitur, ſed poſſeſſione requiſita ad rationem furti, idque demonſtrat apertè dictio *idcirco* quæ eſt collectiva ſive rationalis *l.*12.*verſ.idcirco de injuſt. rupt.* ut ait Bart. *in l.*27. §. *quod autem num*, 9. *de cond. & dem.* Alias enim ſi retento primo caſu in quo ait ratione poſſeſſionis ſolere fieri furtum, planè ineptus eſſet Scævola, ita præciſè expoſtulans dari debere poſſeſſorem, ut aliter negaret furtum fieri. Ad quid illa negatio cum emphaſi adjicitur in re aperta, & quæ nullum continebat dubium, ſi hoc ſenſu loqueretur: ſolet poſſeſſionis furtum fieri, & hoc ita procedit, ut negem dari furtum ſi non ſit poſſeſſor cui fiat, ſuperflueret profectò *verſ. Denique*, juxta dicta *infra cap.* 9. *num.* 9. Atque ita cum de re magis dubitabili locutum J. C. præſupponendum, ſit, conſequenter dicamus aliam concluſionem ibi annectere, ea autem eſt, quam defendimus. Quod confirmat *dict. l. ſi homo* cum aliis, ubi ea ratione hæres, ante apprehenſam poſſeſſionem furti non habet actionem; quia non poſſederat. Neque obſtat furti agere poſſe eum cujus intereſt, & ſi non poſſideat, nam aliud eſt proprium actionis furti, ex dictis juribus quod ita procedet ſi rem tenuit domini voluntate, ille, qui agebat, ea tantum ratione quod ſua intererat *l.is cujus* 85. *conjuncta l.cum is* 11.ibi: *honeſta cauſa, l.qui re* 76.§.*D.de furtis.* Cum ergo ſi rem teneo domini voluntate pro eo poſſideam, *l.*3.§.*ſi quis nunciet* 8. *in fin. l. generaliter* 9.*l.ſi colonus* 31.*l.qui pignoris* 36.*l.ſi de eo* 40.§ *ſi fortè de acquir.poſſ.l.*1.*C.comm.de uſucap.* conſequitur, ut ſi mihi res locata, vel commodata ſit, cum eam ſolvere tenear *l.itaque fullo* 12.*de furtis*, mea intereſt agere, ſed adhuc dominus fuit privatus poſſeſſione, alioquin autem non daretur actio furti *l.eum qui* 14.§.*præterea l. fullo* 82.§. 1. *D. de furtis.*

Vera ergo ratio fuit, quam noſtri Præceptores 17
non ignorarunt, ideo hæreditati furtum non fieri, quia nihil ab ea aufertur, ipſa enim hæreditas ſolum dominium rerum ſub ſe habet, & tanquam domina eſt, *l.non minus* 21.*de hær. inſt. l. liber homo* 13. §. *ſi ſervus ad l. Aquil. dict.l.*1.§. 1. *ſi is qui teſt.* qui verò furtum facit, non poteſt dominium auferre, quod eſt inſeparabile *l.ſive* 10 §*fin.D.de condict.furt l. alienum* 6.*C.de furtis ibi: nihil domino diminuere, l.ſciens* 7.*C. de uſucap.pro empt.* ibi: *prius quam revertatur poſſeſſio juncta l.id quod noſtrum* 11.*D.de regul.jur.*facit *l.ſi in emptione* 34.§ *rei ſuæ D.de contrahend.empt.l. ſi dominium* 47. *De furt.* Sed quod in furto aufertur, eſt poſſeſſio, §.*ſic itaque Inſt. de act.* quæ cum non detur in hæreditate, quia ad poſſeſſionem factum, & animus requiritur, & corporalis apprehenſio *d.*§.*Scævola l.denique* 19.*ff.ex quib.cau.major.l.quemadmodum* 8.*de acquir poſſeſſ.* quam domina ficta, prout eſt hæreditas habere non poteſt, *d.*§. *Scævola, l.uſusfructus* 28.*de ſtipul. ſerv.* conſequens eſt, non poſſe fieri hæreditati furtum, in quo nihil contrectat fur, quod fuerit hæreditatis, *argum l. interdum* 56.§. *cum autem, ibi nihil enim domino abeſt.D. de furt.* Neque opinio ejus, qui furtum facere ſe exiſtimat, in conſideratione eſt *l.fin. de crim expil.*
† Quæ hanc non deſtruit opinionem 18
dum ait, *hæreditaria re furtum non fit, ſicut nec fit ejus res, quæ ſine domino eſt.* Quæ verba videntur ſignificare ſufficere dominum ad furti rationem. Sed hanc habet explicationem: pariſicare voluiſſe Conſultum rem hæreditariam cum ea, quæ ſine domino eſt, ut potè pro derelicto habita, dominum non habens, nam quemadmodum in hac non committitur furtum, ita neque in illa, *leg.* 1. *D. pro derelicto l. falſus* 44.§.*ſi jactum D.de furt.*
† Neque obſtat gravius cenſeri cri- 19
men expilationis *d.l.ſi te.* Qui facilè diluitur ſi dicas argumentum verum eſſe, quoad gravitatem, & qualitatem delicti non verò quantum ad naturam, an hoc vel illud comitatur. Neque ad rem pertinet, valere argumentum de furto ad expilationem *l. pen. D.de crim. expil.* Nam in caſu militat ratio ſpecialis in uxore, ne teneatur crimine infamanti, ſed actio rerum amotarum, *l.1.& 2.ff.Rer.amot.l.quamvis* 17. *C. de furt.* Unde conſequimur ad furtum ita neceſſariam eſſe poſſeſſionem, ut ſine ea non detur contra furem actio furti.

Sed contra hoc placitum graviter obſtant plura 20
jura: inter quæ caput extulit reſponſum difficile Ulpian *in l. falſus* 43.§. *ſi jactum ff.de furt.* ubi, ſi ex nave jactum fuerit factum, propterea quod neceſſe fuit, vi tempeſtatis perirent navigantes, navem onere levare, (apud nos eſt, *alijar el navio,*) ſi ea merces, aut res in mare jactas aliquis lucrifaciendi animo auferat, furti teneatur. (Quod etiam probat *l.qui levandæ* 8.*ff.ad leg.Rhod.l. ſi quis* 5.*ff.de incendio*, & de jure Canonico *cap. ſi quid inveniſti* 14. *quæſt.* 5. & Regio noſtro *l.*6.*& ſequent. tit.* 13.*libro* 6. *recopilat.* ubi latè Azevedo *ex num.* 55.Vela *de delictis cap.*12.)

Quo in caſu certum eſt, non poſſe illum, qui inѐtavit poſſidere, cum in rebus mobilibus tunc poſſeſſio amiſſa cenſeatur, quoties ſi velimus earum poſſeſſionem, non poſſimus apprehendere, *l.* 3. §. *Nerva* 13. *l. Pomponius* 13. *l. ſi rem* 47. *ff. de adquirend poſſeſſ.* ergo cum furtum committatur in dicto caſu, dicere debemus neceſſariam non eſſe poſſeſſionem ut furtum commiſſum dicatur. Quod etiam adſtruitur ex *l. interdum* 21. §. *quod ex naufragio, de adquir. poſſeſſ. l. ſi quis* 7. *ff. pro derelicto*, ubi quod ex naufragio expulſum eſt, uſucapi non poteſt; cum ergo uſucapi non poſſit, ea ratione erit, quoniam ſit furtivum *l. ſi homo*, ergo committitur furtum eo caſu, in quo non requiritur, neque datur poſſeſſio.

20 Quæ difficultas mihi certè graviſſima videtur, ut de eorun. jurium explicatione agentes tradunt Sarmiento *lib.* 6 *ſelect. cap.* 9. Oſvald. *lib.* 4. *Donel. cap.* 13. *littera* C. Pichard. *in fin.* §. *Inſtit. de rer. diviſ.* Benedict. Pinel. *d. cap.* 9. licet hoc Auctore excepto nemo eorum de hac quæſtione tractavit. Qui tamen illa difficultate oppreſſus exiſtimavit, ad furtum non eſſe

21 neceſſariam poſſeſſionem. † Verum ego in ea, quam tradidi ſententia perſiſto, ut ſine poſſeſſione non poſſit dari furtum. Quæ tamen poſſeſſio neceſſe non eſt, ut in perſona conſiſtat, cui furtum fit, ſed ſufficit, quod exiſtat in aliqua perſona, & non ſit vacua res poſſeſſore. Idque videtur innuere Scævola *in d.* §. *Scævola*, ibi, *ſi nullus ſit poſſeſſor, furtum negat fieri*, & Jure Conſult. *in l. ſi gratuitam* 17. *alia eſt l. ſi rem* §. *fin. ff. de præſcript. verb.* ubi qui ſponſionis cauſa annulos acceperit, ut victori redderet, ſi non reddit, victor agit præſcriptis verbis actione, reprobata Sabini opinione qui furti actionem concedebat, quoniam *victor neque poſſeſſionem, neque dominium habuerit*, dominium, ſcilicet requiritur, ut condicere poſſet *leg.* 1. *ff. de cond. furt.* poſſeſſio autem, ut furti ageret, cum eſſet apud non reddentem non potuit parere furti actionem. Cujus ſimilis eſt ſpecies *in leg. ſi vendidero* 80. §. *fin. ff. de furt.* ubi procurator meus ſolvit falſo procuratori mei creditoris, adverſus falſum non habeo actionem furti, cum mihi numorum dominium non fuerit, neque poſſeſſio, facit *leg.* 1. *ff. de diſtract. pign.* Quam ſententiam præſenſit Caſtrenſ. *in l. ſi abducta.* 10. *Cod. de furt. num final.* & Cujac. *lib.* 12. *quæſt. Papin. in dict. l.* 80. §. *fin.* & *lib.* 26. *queſtio. in dict. l.* 1. *de diſtr.* Qui eleganter ait, jure dominij ſolius dari actionem furti, ſi alij poſſeſſori non domino, res ablata fuerit, diviſa actione furti inter dominium, & poſſeſſorem *l. furtivam.* 74. *l. inter omnes* 46. §. *ſi ſervus*

23 *ff. de furt.* † Quibus non adverſatur *dict. l. falſus* §. *ſi jactum.* Quoniam ſi levandæ navis cauſa quis rem, aut merces projecit, ſi verum, ſit tunc dominum non poſſe repetere poſſeſſionem, non tamen tunc committitur furtum, cùm res ipſas retulerit inventor ſed cum poſtea dominus ſalvus eſt, & inventor ſcit illam rem fuiſſe jactatam, & noluerit reſtituere, quo caſu poteſt repetere poſſeſſionem, quam ſi intercęperit inventor, & non reſtituit, tunc incipit committere furtum, quia jam eo tempore incipit intervertere poſſeſſionem, quam à domino cenſetur auferre. Quod ita probatur. Ut res dicatur perveniſse in poteſtatem domini, & purgetur vitium furti neceſse eſt, ut juſtè habeat poſſeſſionem *l.* 4. §. *tunc in poteſtatem, ff. de uſucapion.* habere quoque videtur, cum jus illam vendicandi habet, *l. poteſtatis* 215. *in fin ff. de verborum ſignificat.* Ergo cum in hoc caſu poſſit jam rem vindicare, in ejus poteſtate rem habet, quam contrectat inventor dum nolit reſtituere.

24 Et quamvis tunc certum ſit, † non habere dominum poſſeſſionem, tamen illud tempus retrotrahitur ad tempus, quo poſſidebat, conjungitur unum, & alterum, ut in ſpecie *l. ſi cum quis* 41. *in princ. de furt.* ubi captivo reverſo datur, actio furti, & tamen tunc non habet poſſeſſionem, *d. l. denique* 19. *ff. ex quibus cauſis major.* nam certum eſt *ibi* dari reſpectu poſſeſſionis præteritæ: *argum. l. juſto* 44. §. & *ſi poſſeſſionis ff. de uſucap.* (de qua agemus *lib.* 3. *cap.* 1. §. 5. *infra.*) & ita jungitur poſſeſſio præcedens captivi cum iſta. † Idque ſuadetur quoque ex ele- 25
ganti ſpecie *in l. Pomponius* 44. § *idem ait ff. de adquir. rer. dom.* Quo loci ſi paſtor porcos alienos lupis ereptos reſtituere nolit, furti tenetur, nam cum repoſcenti non reddit, ſopprimere, & intercipere videtur, quamvis antea non fuerit animo furandi, & hoc non quidem initio, ut rectè animadvertit Giphan. *ibi num.* 5. ſed cum non reddit, quando dominus repoſcit, & quamvis ab initio non adſit dolus, poſtea tamen ſuccedit, *argument. l.* 1. §. *eſt autem* 22. & §. *fin. ff. depoſiti, l. in bonæ in fin.* 36. *ff. de peculio.*
† Quæ omnia ſatis inſinuat Ulpian. *in d. l. falſus* §. *ſi* 26
jactum, ibi: *Si verò non hoc animo, ſed hoc, ut ſi ſalvum fuerit haberet, ei qui invenit auferendum eſt, & ſi ſcit hoc, qui invenit, & animo furandi tenet, furti tenetur.* Quibus verbis docet tunc furti teneri inventorem, quando ſcit illas res fuiſse jactatas, eo animo, ut ſi ſalvæ fuerint haberet, & repoſcenti domino non reddit. Hoc caſu furtum incipit committi, quia jam dominus poteſt repetere poſeſſionem, cum ſalvus ſit, & agnoſcit res ſuas, & contra retinentem agere furti poteſt, ſed non dicemus ſtatim, ac quis invenit, antequam repoſcat dominus, furtum committere inventorem, quia aliàs occaſio præberetur, ut multi formidoloſi res negligerent, & noluiſsent capere ne furti crimine arguerentur; quod in maximum damnum navigantium eveniret. † Et hoc 27
modo debet intelligi *lex, qua ratione* 9. § *fin. de adquir. rer. dom.* & §. *fin. Inſtitut. de rer diviſ.* ubi dicitur furtum committere qui res ex naufragio abſtulerit. Ex quibus jam conſtat dicta jura non immutare ſententiam noſtram, quæ licèt aliis difficultatibus involvantur; ſupradicti Doctores conſulendi erunt
† Hinc intelliguntur *l. ſi quis* 7. *ff. pro derelicto*, & *in l.* 28
interdum 21. §. *quod ex naufragio de acquirend. poſſeſſ. juncta l.* 2. § *fin. ad leg. Rhod.* quæ leges probant, non poſse uſucapi, quod ex naufragio expulſum eſt; ſed ita accipias, non ut poſſit uſucapi tanquam furtivum, ut malè Caſtrenſis cum Accurſ. intellexit *in dict.* §. *quod ex naufragio*: ſed ut poſſit uſucapi *pro derelicto*: quia & ſi certum ſit; eum qui alienam rem poſſidebat, ſi ea pro derelicto à domino habita fuerit, poſse uſucapere, tamen id non dicetur, ſi quid ex naufragio in mare dejectum ſit, cum non dejecit, ut pro derelicto haberet, ſed habet in deperdito interim, quoad naufragium colligat, atque ita id non poterit uſucapi *ex eo titul. pro derelicto*: non enim pro derelicto habemus id, quod perdidimus cum poſtea illud invenire curamus, & recuperare, docet Cujac. *in dict.* §. *quod ex naufragio.*

Deinde obſtat Julianus *in dict. l. ſi homo* 35. *de uſu-* 29
cap. & *dict. l. hereditariæ cum ſequentibus de furtis*, ubi ſi res eſset commodata, vel pignori data à defuncto vel in ea uſusfructus alienus erat, etiam ſub hæreditate jacente comprehenduntur, & tamen eo caſu furtum committitur, quinimo, & idem furtum erit, ſi uſufructus, hominis fuerit relictus, & furto ſubtractus, antequam hæres apprehendiſset poſseſſionem. † Cui difficultati ſatisfacit Benedict. Pinel. *ſu-* 30
pra num. 19. & *ſeq.* præſupponens uſufructuarium poſſidere reſpectu rei naturaliter, *l. naturaliter* 15. *de acquirend. poſſeſſ.* eámque poſseſſionem, non alij, ſed ſibi

ſibi ipſi conſervare: dum nondum, incepit utifrui. Unde colligit legatarium uſufructus, ea ratione habere furti actionem, quia ipſius ſervi ſubrepti poſſeſſionem acquiſierat, ſed nondum utifrui cœperat; ut inſinuat Conſultus ibi, *ab herede nunquam poſſeſſus.* Qui proponens ſervum non poſſeſſum fuiſſe ſubreptum, ſtatim ſe reſtrinxit ad poſſeſſionem hæredis, tacitè ſentiens poſſeſſum eſſe à legatario Deinde faciunt illa verba, *agere autem furti eum, qui frui deberet poſſe*, quæ ratio ſi de poſſeſſione non adepta loqueretur, æqualiter etiam conveniret hæredi, cui tamen negat furti actionem. Unde proxima verba ſupponunt poſſeſſionem præextitiſſe, quã antequam fruatur legatarius, ſubreptus fuit ſervus. Quod clarius denotant illa verba, *quod ſic accipiendum eſt, ut uſufructuarius poſſit utifrui*: quæ oſtendunt legatarium debere eſſe in cauſa proxima utendi fruendi, ut actio furti eidem competeret, cauſa autem proxima ſupponit jam adeptam poſſeſſionem naturalem, ſeu detentationem, quam in re habet fructuarius, alioquin ſi rem non teneret, non dice-
31 retur eum poſſe utifrui. † Quæ tamen Pinelli interpretatio ſuſtineri non poteſt, & in primis falſum eſt ſuppoſitum, ſcilicet uſum fructuarium poſſidere, & ſibi conſervare poſſeſſionem, nam & ſi eam ſententiam ante cum tenuerit Joannes antiquus gloſſator, quem poſtea ſequuti fuerunt Jaſon, & alij *in d. l. naturaliter*, & Mindanus *de materia poſſeſſ. c. 3. & 4.* &
32 Caſtillo *de uſufructu cap. 6 ex num. 28.* † Verior mihi videtur Accurſij ſententia *in dict. l. naturaliter, verbo videtur*, quam probat Cujacius *libro 9. obſervat. cap. 33. in fin.* & alij laudati ab Oſuald. *lib. 5. Donell. cap. 6. littera M. & ſequent.* qui moti ex *l. acquiritur 10 §. fin. ff. de adquir. rer. dom. l. certe 6 §. is qui rogavit de precario.* tenent uſumfructuarium non poſſidere ſibi,
33 ſed domino. † Et quamvis daremus verè eum poſſidere, qui fieri poteſt, ut ratione poſſeſſionis, poſſit competere actio furti ei, qui nondum apprehenderat poſſeſſionem *in dict. l. ſi homo*, ut probatur ibi: *quod ſic accipiendum eſt, ut uſufructuarius puterit utifrui*, & ibi, *ſed ſi utenti jam, & fruenti.* Ex quibus cognoſcimus non fuiſſe uſumfructum conſtitutum. Aliud eſt enim, ut ſit cauſa proxima utendi aliud realiter jam uti, aliàs hæres quia eſſet in cauſa proxima apprehendendi, poſſeſſionem, poſſet furti agere contra *dict. l. ſi homo* Unde illi uſufructuario nondum erat conſtitutus, & traditus uſusfructus *l. 3. §. dare de uſufruct. leg. quoties 20.* ubi: *Ego puto uſum ejus juris pro traditione poſſeſſionis accipiendum, ff. de ſervitut l. 1. in fine ff. de ſervit. ruſt.* Siquidem nondum erat in poſſeſſionem inductus ſervus ut ſic patiente & conſentiente hærede eo uteretur, in quo jure poſſeſſio ex uſu æſtimanda eſt, ſicutque in cæteris juribus incorporalibus patientia Adverſarij vicem traditionis habet, ita & poſſeſſio eſt accipientis, uſus; idque Julianus ſignificat dum ait *eo uti poterat*: qui non poteſt interpretari, ut jam habuiſſet poſſeſſionem uſusfructus; & magis animadvertitur *ex verſ. ſed ſi utenti*, quo apertè denotatur in ſuperiori caſu, uſumfructuarium non poſſidere, nam ſi poſſeſſionem tunc haberet, etiam, & hæres rectè potuiſſet agere furti, quod tamen negatur *in dict. l. ſi homo in fine*, ubi poſtquam jam utitur, & fruitur uſusfructuarius, conceditur etiam hæredi agere, non verò in caſu præcedenti, unde cognoſcimus uſumfructuarium, & ſi naturalem haberet poſſeſſionem, non ante poſſidere, donec inceperit utifrui, id eſt, ex quo conſtitutus eſt ei uſusfructus.

34 Vera ergo mens Juliani ea mihi videtur, *in d. l. ſi homo*, ut pignori & ſi res data, vel commodata à defuncto eſſet, vel in ea uſusfructus alienus, adhuc tamen comprehenduntur ſub hæreditate jacente, *d. l. hereditate*: tamen ſi res talis eſſet, quæ alias non poſſet furtiva effici, in hæreditate comprehenſa furtum adhuc recipit, cum commodatarius, vel creditor eam à defuncto acceperint, & ejus voluntatem tenuerint, atque ita conſtat, defuncti nomine poſſeſſionem habere, & per eos conſervari, *l. generaliter 9 l. qui univerſas 30. §. quod de acquirend. poſſeſſ.* & cum eorum interſit, rem non fuiſſe ſurreptam furti agere poſſunt, *dict. l. hæreditariæ cum ſequent. l. eum qui 54. §. ſi res 14 ff. de furtis*, nam & ſi furtum fiat circa rem, non circa perſonam, requiritur adhuc perſona, cui fiat, *l. falſus 43. §. quod ſi dominus, de fur.* perſonam autem hæreditas ſi non habet, quæ poſſideat, habet tamen commodatarius, qui interim poſſeſſor eſt, dum jacet hæreditas, quod ſufficit ad conſtituendum furtum, ut dixi. † Quâ 35
ratione attentâ idem erit dicendum, quando uſusfructus ſervi relictus eſt, & poſt aditam hæreditatem, ante apprehenſam tamen poſſeſſionem *l. cum hæredes 23. ff. de adquir. poſſeſſ.* abductus homo fuerit, tunc eodem modo ſe res habet quoad poſſeſſionem, ac ſi jaceret hæreditas *d. §. Scævola dict. l. 2. de crim. expil.* & tamen furti actio uſufructuario datur, eo ſcilicet caſu, quo ipſe potuit utifrui, id eſt, poſt quam præſtitit cautionem uſufructuariam de qua *in tit. ff. uſufruct. quemadmod. caveat.* ante conſtitutionem verò factam ei de uſufructu *l. ſi ego 11. §. 1. ff. de publiciana*, & ſi enim tunc non videatur habere poſſeſſionem, nihilominus ejus jam intereſt, rem non fuiſſe ſubreptam, cum poſt præſtitam eam cautionem cuſtodiam rei tenetur præſtare *l. 1. §. fin. cum legibus ſequent. ff. uſufructuar quemadmod. cav.* quæ cuſtodia in jure incorporali, pro detentatione cenſeri debet, & ideo tanquam ſi verè poſſideret, furti agit, cum jam ſit aliquid quod poſſit à jure uſufructuarij abeſſe, ratione ejus juris, quod jam poſt cautionem ad rem habet, quod in conſideratione eſt, *argument. l. fin. ff. pro ſoluto alias eſt de uſucap.* & ſicut intereſt commodatarij, & fullonis, & aliorum de quibus *in d. l. itaque fullo* cum aliis, & *d. l. 14. §. ſi res*: ita uſufructuarij intereſt, ne res ſubripiatur, quia & ſi non habet poſſeſſionem, habet jam quod poſſeſſionis vicem obtinet, id eſt jus illud fuendi, quod cum non verſetur in domino variatur in poſſeſſione, qua ſubtracta, & jus illud ſubtrahitur, cujus ratione committitur furtum, *leg. 1. ff. de furt. in fin. ibi, vel uſus ejus.* Quam interpretationem licet non ita præſenſerunt, tamen poſt Accurſ. *in dict. l. ſi homo verbo poſſit.* Caſtren. *numero 2. circa fin.* Cuman. *numero 4.* Cujac. *libro 3 Juliani ad Urſei. ibi & lib. 26. queſtione Pap. in dict. leg. 1. de diſtract. pign.* licet variet Pichard. *in §. ſui numero fin. Inſtit. de hæred. qual.* & Chumach. *d. diſputatione 4. numero 12.* & hoc ſignificare voluit Jure Conſult. adhibita inter illos caſus diſtinctione, quando uſusfructuarius potuit utifrui, & quando jam utebatur. Ut primo caſu ipſe ſolus, furti agit, ſecundo autem ipſe, & hæres; quia ex perſona uſufructuarij, & hæres poſſidet tanquam per procuratorem, *l. 1. per procuratorem cum aliis de adquirend. poſſeſſ.* Alia jura quæ in contrarium poſſunt adduci facilè diluuntur ex doctrina ſupradicta.

CAPUT VIII.

De re violenter poſſeſſa, quæ poſtea à domino precario conceditur, ad interpretationem ſententiæ Juliani, relatæ ab Ulpian. *in l. certe 6. §. Julianus, ff. de precario.*

SUMMARIUM.

1 *Res vi poſſeſſa, ſicut furtiva uſucapi prohibita lege Plautia.*
2 *Vitium furtivitatis, & violentia ſemper afficit rem ipſam, ſed purgatur ſi res devenit in poteſtatem domini.*
3 *Proponitur difficultas* d.l.certè §. Julianus, de precario.
4 *Solutiones eorum referuntur, qui differre, quoad visium debebant, res furtivas, & vi poſſeſſas.*
5 *Verius eſſe contrarium oſtenditur.*
6 *Cujacii explicatio ad* d. §.Julian. *& emendatio,* & num. 8.
7 *Bonæ fidei poſſeſſor, & ſi dominus non ſit pro domino habetur.*
9 *Damnatur Cujacius.*
10 *An in* d.§.Julian. *dominus ille fuerit bonæ fidei poſſeſſor.*
11 *Vera* §.Julian. *interpretatio, & ejus ſpecies,* & n. 12. & 17.
13 *Ratio dubitandi, & decidendi illius,* & n. 14.
15 *Expenditur verſ.* niſi ab eodem.
16 L. ſi fur 32. l. non ſolum 33. §. quod vulgo de uſucap. *expenſa,* & n. 18.
19 *Intellectus ad* d. l. 2. §. final. ff. pro emptore *cum aliis,* & n. 21.
22 *Paulo data lux* in l. quamvis 84. de furtis.
23 *Difficilium jurium* in l. 4. §. ſi rem de uſucap. *& aliorum expoſitio,* & n. 14.

1 REM furtivam, poſſeſſam violen-
ter uſucapi leges Attiniam, & Plau-
tiam prohibuiſſe diximus Juſt. *in §.
furtivæ de uſucap. ſuperiori capite.* † Et
2 cum vitium furtivitatis, vel violen-
tiæ res ita efficiat, ut quemcumque
poſſeſſorem ſequatur, *leg. vitia* 11. *Cod. de adquirend.
poſſeſſ.* ubi docet Accurſ. & cum aliis Pichard. *in
dict. furtivæ,* non poterit tolli, aut purgari hoc
vitium, quod uſucapionem remoratur, niſi talis res
in poteſtatem domini revertatur, (quod lex Attinia
legi 12. tabul. addidit; probat Pulve. *ad eam legem
cap.* 13. & Gothofred. *in l. 4. §. quod autem de uſucap.*)
*l. ſi partem 5. l. ſciens 7. Cod. de uſucap. pro empt. & §. ali
quando, Inſt. de uſucap. d. l. 4. §. quod putem cum aliis l. ſi
fur. 32. l. ſi rem 41. de uſucap. l. qui fundum 7. §. ſi tutor, &
§. furtiva, ff. pro empt. l. interdum 56. §. qui tutelam, l.
quamvis 84. l. ſi ad dominum 86. ff. de furt. l. fin. ff. de vi
bon. rapt. l. penultim. ff. ad leg. Jul. Repetun. l. 4. tit. 29. p. 3*
docent Doctores *in dict. jur.* & maximè Cujacius
lib. 54. Paulus *ad edict. in dict. §. quod autem,* & Donel.
lib. 5. comment. cap. 28. † Quibus tamen adverſatur
3 ſententia Juliani *in dict. l. certè 6. §. Julianus
Digeſt. de precario.* ubi purgatio violentiæ in re
vi poſſeſſa intervenit, etiam ſi res vi poſſeſſa non
perveniat in poteſtatem domini. Nam cum quis
violenter de fundo fuiſſet ejectus à Titio, poſteáque
idem Titius precario poſſeſſionem rogaverit ab eodem domino, ait Ulpian. ſequutus Julianum vio-
lentam poſſeſſionem evaneſcere, & incipere preca-
riam. † Cui legi varias ſolutiones parant poſt Bart.
& reliquos *ibi* Cumanus & Caſtrenſ. *numero 2. in
d. §. quod autem,* Cujacius *libro 24. obſervat. cap.* 13.
Gregorius *in dict. l. 4. part. gloſſ.* 2. Oſualdus *cap.* 28.
Donellus *littera C.* In primis communiter eſt illa
recepta interpretatio, inter rem furtivam, & vio-
lenter poſſeſſam differentiam conſtituens, ut res
furtiva neceſſario deſideret in poteſtatem domini
pervenire, quod tamen in violenter poſſeſſa non
erit admittendum, cum ſufficiat in poteſtatem ejus
perveniſſe, cui vis illata eſt, etſi non ſit dominus,
ut *in dict. §. Julianus.* Ratio eſt, quia licet violentia
ſit vitium reale, tamen delictum committitur in per-
ſonam, quæ cum fuerit læſa, ipſa re tantum furtum
in poteſtatem ejus res pervenire. Hoc tamen non
eſt in re furtiva, cum in ipſa re tantum furtum
committatur. Ita docuerunt antiqui Accurſius, Bar-
tolus, Caſtrenſ. & recepit Gregorius *dict. gloſſ.* 2.
Neque eam interpretationem reſpuit Oſuald. *dict.
littera C.*

Verum falſa eſt omnino, quoniam lex Plautia ad 5
exemplum legis Attiniæ, rerum violenter poſſeſſa-
rum uſucapionem prohibuit: & eodem modo con-
ſtituit, ut in poteſtatem domini rem revertere ne-
ceſſe eſſet, *l. nonnunquam 33. §. ſi dominus de uſuca-
pion. juncta l. final. de vi bon. rapt.* ibi: *Quod vi poſſeſſum
eſt, antequam in domini poteſtatem perveniat, uſucapi
lex vetat,* quæ verba de lege Plautia exaudiendi ſunt,
facit d §. *furtivæ dict. l. ſi partem 5. in fin. C. de uſucap. pro
empt.* Quibus juribus ſupradictam expoſitionem
rejicit Cujacius *ſupra,* licet ante eum eiſdem funda-
mentis ab ea receſſerat Cumanus *ſupra; & in dict. §.
quod autem:* & notaverat Angel. *in dict. §. Julianus,* ad
id expendens *dict. l. ſi partem,* ubi de re violenter
ablata agens Imperator, requirit, ut in poteſtatem
domini perveniat. † Quare eidem Cujac. tentat in 6
ſpecie, *dict. §. Julianus,* bonæ fidei poſſeſſorem fuiſſe
illum, qui violentiam paſſus eſt, quo caſu de præ-
dationis vitium purgatur, ſi fundus redierit in po-
teſtatem bonæ fidei poſſeſſoris dejecti. † Qui etſi 7
dominus non ſit, pro domino in jure habetur in-
terim, dum dominus non apparet, quod ita docuit
Bart. *per text. ibi, in l. quoties 21. §. 1. de noxal. l. qui ſcit
25. §. 1. verſ. porro, ff. de uſuris l. magis 5. §. ſi pupilli de
rebus eorum l. ſuos 73 §. 1. verſ. ſed qui de leg. 3. l. ſervi
17. §. fin. de furtis l. bona 136. ff. de reg. jur..* Atque ita
cenſetur res, in poteſtatem domini rediiſſe, ſi præ-
do ab eo, qui vi dejectus eſt, fundum precario ro-
gaverit, ut ſibi poſſidere liceret, quia hoc genere
deſinit vi poſſidere, & incipit precario poſſidere, ex
voluntate nempè ejus, qui vi dejectus erat. Quod
Jure Conſultus ea ratione fundavit, nam ſi prædo
precario non petiiſſet poſſeſſionem, ſed ab eo fun-
dum emiſſet, & pro tradito habuerit prædo deſinit
vi poſſidere, & incipit pro emptore poſſe dominium
capere. Ex quo ſatis conſtat dominium dejectum,
non fuiſſe verè dominium, quoniam ſi fuiſſet,
nuda voluntate protinus dominium tranſmitteret, &
conſequenter non erat neceſſaria uſucapio. Hanc
ſententiam tenuit quoque Accurſ & poſt eum tradi-
derunt Cuman. *in dict. §. quod autem,* & Folgoſius *in
dict. l. ſi partem:* & in noſtris Scholis aliqui in eam
jerunt. † Adjicit tamen Cujacius; maximè à jure 8
abhorrere, ut res in poteſtatem non domini perve-
niat, & tamen dicatur purgari vitium violentiæ, &
ideò probabilius eſſe, quod quemadmodum
priori loco dixit Conſultus incipere precario poſ-
ſidere poſteriori dicat, incipere etiam pro em-
ptore poſſeſſionis dominium capere, atque ita
pro ſuo non *pro vi poſſeſſo*: ut ſic intelligamus
vocem

vocem *poſſeſſionis* decurtatam fuiſſe, cum legatur in vulgatis: *poſſe*, & legi debuiſſe: *poſſeſſionem*. Qua lectione admiſſa fingit, dominum verum vi dejectum, à quo ſi prædo rem emerit, & pro tradita habuerit, definit vi poſſidere, & incipit poſſidere *pro emptore*, ac res non ab ipſo quidem, quia dominus eſt, ſed ab alio quandoque uſucapi poteſt, quaſi purgato vitio violentiæ, cui non neget idem dici potuiſſe in bonæ fidei poſſeſſore.

9 Quæ tamen literæ corruptio, † nec recipi poteſt, nec eſt neceſſaria, neque ipſa interpretatio adaperit mentem Juliani, & ut incipiam ab Accurſio, falſum eſt dicere *in dict.* § *Julianus*, dominum illum fuiſſe bonæ fidei poſſeſſorem, cum ſi in ejus poteſtatem res deveniſſet, non poſſet dici purgatum deprædationis vitium, *dict. l.4.§.quod autem*, qui verè poteſtatem deſiderat domini, non ejus cui ſubreptum eſt, & ita neceſſarium eſt, in poteſtatem domini rem ita perveniſſe, ut non poſſit ab eo avelli *dict. leg.4 §. tunc.* At bonæ fidei poſſeſſori certum eſt poſſe auferri poſſeſſionem, ſi fortè dominus rem vendicet, juxta quæ de verè domino loquutum

10 fuiſſe Julianum dicere cogimur. † Deinde corruit Cujacii intellectus, nam ſi, ut ipſe ait, dominus erat: quomodo prædo ex emptione non adquirit dominium ſtatim, ſed neceſſaria eſt uſucapio? juxta terminos *l.clavibus de contrabend.empt.l. traditio 20. de acquirend.rer. dom.* Neque evaſio difficultatis quicquam proderit, cum non loquatur Julianus de alio uſucapiente, ſed de ipſo prædone jam emptore, ex eo titulo dominium capere incipiente.

11 Verius igitur mihi videtur dicendum *d. §. Julian.* de uſucapione non tractare, nec de bonæ fidei poſſeſſore, ſed quæſtionem eam moviſſe; an qui violenter fundum ingreſſus eſt, poſſit mutare cauſam illius poſſeſſionis, ſine eo quod fundus ab eo

12 abſit. † Species hæc eſt: verus dominus de fundo ut fuit expulſus, & is qui vim intulit, ab eodem domino poſtea precario rogavit poſſeſſionem, eo caſu ſi conceſſerit dominus, incipit precario poſſi-

13 dere, & definit violenter. † Ratio dubitandi erat, quod videatur ſibi ipſi mutare cauſam poſſeſſionis, contra *l.3.§.illud j. quod meo 18.in princip.l.qui bona 19.§.1. De acquirend. poſſeſſ.* cum aliis quæ tradit latè Donellus *lib.6.comment. cap.15.* & Cujac.*lib.44. ff. Jul.per text. ibi, in l.non ſolum 33.§. quod vulgo, ff. de uſucap.* quod maximè accidit in hoc caſu, in quo non poteſt dici res perveniſſe in poteſtatem domini, cum ejus poſſeſſionem non apprehenderit, *dict.§ quod autem,d.§.tunc*, & pervenire cum effectu accipiendum eſt *l.nomen 164.§.fin.de verbor ſignificat.*

14 † Qua dubitatione non obſtante ait, J. C. violentam poſſeſſionem, in precariam commutari, & cum acceſſerit voluntas domini precariam fieri, quæ violenta erat prius, qua certum eſt eum, qui ex injuſta cauſa poſſidet, poſſe ex nova alia poſſidere, *l.1.§.fin.ff.pro donato l.fin.ff.de precario l.5.Cod. de acquirend.poſſeſſ.* notat Donell *ſupra cap.13.& 16.* Neque hoc eſt ſine ratione cum videatur violentus poſſeſſor rem domino tradidiſſe, & poſtea eam ab eo precario accepiſſe *l.3.§.fin.l.4.in fin.ff.de precario*: eſtque hoc in precario admiſſum, ut etiam qui non poſſidet, poſſit rem ſuam precario concedere ei, qui poſſideat, *l.unuſquiſque 18.ff.de precario l.interdum 21. de acquirend. poſſeſſ.* & conſequenter non ipſe prædo, ſed dominus poſſeſſionis cauſam mu-

15 tavit. † Quæ omnia confirmat Julianus *in verſ. nam ſi ab eodem*, hoc exemplo, quod ſi ille prædo rem à domino emiſſet, tunc inciperet eſſe dominus ex emptione, quia res videtur in poteſtatem domini perveniſſe, & ab eo poſtea emptori tradita, *d.l.4.§. tunc verſ. idem dicendum, & in § quod l.... condictio 9 §.fin.l.ſingularia 15.ff.de rebus cred. ... §. interdum, de rer.diviſ.* ubi Pichard. & Borcol. Don. *lib.4.comment.cap.18.* Hotman. *quæſt.illuſt.cap. 12.* & Anton.Fab.*de error.decade 75.error.2.& in ratio ad l. ejus 64.ff.de rei vind.* qui de ficta traditione agunt, quæ vicem eandem habet, ac vera. † Quo ſpectat 16 ſpecies Pompon. *in l.ſi fur 32. in princ & in l.non ſolum 33.§.quod vulgo, de uſucap.* Ubi ſi fur emerit rem à domino, & pro tradita habuerit, definit eam pro furtiva poſſidere, vel ſi quis emerit à domino, quod ſciens poſſidebat,) inquit Iul. *in dict. §. quod vulgo,*) pro emptore poſſidebit, qui loquendi modus tanquam ſibi familiaris, ab eodem uſurpatus eſt *in dict. §. Julianus*, ibi, *incipit pro emptore dominium capere.*

† Quæ verba minimè de uſucapione intelligas, cum 17 ſi à domino emero, dominium in me tranſlatum eſt, *dict.l. traditio, dict. l. clavibus*, neque neceſſaria eſt uſucapio ei, qui dominium jam eſt adeptus, *l.quod meum, de regul.jur.* itaque verba, *pro emptore*, non deſignant titulum ad uſucapionem, ſed cauſam, ex qua dominus conſtituitur, ut ex emptione dominium habeat, violentia jam per eam abolita. † Ita & *in* 18 *dict.§.quod vulgo* dicitur, *Si quis emerit fundum ſciens ab eo, cujus non erat*, (hoc intellige, cum ipſe antea poſſideret,) *poſſidebit pro emptore, ſed ſi eundem à domino emerit, incipiet pro emptore poſſidere, nec videbitur ſibi cauſam poſſeſſionis mutaſſe.* Quibus verbis ſatis declarat noſter Julianus, verum dominum tranſtuliſſe dominium, ut ſic jam ille qui habebat poſſeſſionem, ex aliqua injuſta cauſa, eam *pro emptore*, id eſt, ex cauſa emptionis habere incipiat, ita ut ex tunc cum emerit, dominus incipiat eſſe.

Hinc jam *primò* accipit lucem, *l. 2.§.fin.verſic.ſed* 19 *ſi litis, ff. pro emptore*, quo loci Paul. ſcribit ex ſententia Juliani, quod ſi rem alienam bona fide poſſedero, & ante completam uſucapionem dominus à me eandem rem petat, & maluero domino litis æſtimationem præſtare, quam interim pendente lite variis ſumptibus, & expenſis uſucapionis jus proſequi, tunc mutari cauſam poſſeſſionis, & ex uſucapiente, & non domino fieri dominum. Ratio eſt, quia cum litis æſtimationem præſtat uſucapiens, tunc poſſidere incipit, tanquam ſi ei dominium contigiſſet, non Jure Civili, ſed jure gentium ex traditione ei à domino facta, ex cauſa emptionis, cum litis æſtimatio emptionis vicem obtineat, *l.3.ff.pro emptor.l.ejus 47.cum l.ſequ.ff. de rei vind l.quamvis 84.de furt.* & ita ex nova cauſa incipit dominus eſſe, cum jam mutaverit cauſam poſſeſſionis, quam non mutavit ſibi ipſe ſolus, ſed dominus (& circa hunc articulum credo multum fuiſſe Julianum, cum in hac re ejus auctoritatem ſæpè utantur cæteri Conſulti, ut *in dict. jur.* apparet, & *in l. ſed etſi 7.§.ſi iis ff.de Publician.*) † Hoc tamen non ha- 20 bebit locum, cum ipſe qui mutavit cauſam poſſeſſionis, verè dominus non erat, tunc enim pro emptore uſucapio incheabitur, *l.1.ff.pro emptor.* in qua qui per æſtimationem litis dedit non domino, cum non adquirat dominium, ait Cujus pro emptore poſſidere, ubi notabis non dixiſſe dominium capere, ut in noſtro caſu. † Eodemque tendit *dict. l. ſed etſi* 21 *7. §. ſi lis, ff. de Publicia.* Quæ Publicianam tribuit ei, qui litis obtulit æſtimationem, quod intellige uſucapientem dediſſe non domino, aliàs non competeret Publiciana, quæ tunc habet locum, quando quis bona fide rem accepit, quam ante finitam uſucapionem eam amiſit *l. 1. Digeſt. de Public. §. in rem, & §. namque ſi*

ſi cui. Inſt. de Actio. ubi Pichard. & Donell. *lib. 20. com. cap. 8.*

Secundò explicabis ex ſupradictis locum Pauli *in*
22 *dict. l. quamvis 84. de furtis*, ubi videtur ſolum præſta-
re uſucapiendi conditionem furti, qui à domino
per litis æſtimationem rem emerit. Quod contra-
riari non eſt dubium ſupradictis. Sed reſpondendum
exiſtimo, in ea ſpecie non negare J. C. dominium
ementi contingere, imò apertè id comprobat, ſed
tantùm dicere: quod ex ſupradicto vitio furtivitatis,
quo antea erat affecta res, ita purgatam remanere,
ut ſi aliquando contingat, in poteſtate eſſe alicujus,
qui eam uſucapere geſtiat, non ex illo furto dice-
tur, rem eſſe furtivam, & inuſucapibilem, ſicut di-
citur res furtiva uſucapi ſi pervenerit in poteſtatem
23 domini, *§. aliquando de uſucap.* † Cujus doctrinæ
aliud exemplum ita ſimile mihi propoſuit idem
Paulus *in l. 4. §. ſi rem 21. ff. uſucap.* In quo ſi rem
debitor tibi pignori datam ſurripuerit, & vendide-
rit, inquit, uſucapi eam poſſe Caſſium ſcribere.
Difficile ſanè reſponſum, & quod multorum cru-
ciavit ingenia, ſiquidem pugnet cum *l. fin. ff. pro ſo-
luto, l. ſi rem 5 ff. pro emptore, l. cum ſit probatum 6.
Cod. eod.* de quibus conſulas Oſualdum *ad Donel.
lib. 5 cap. 28. littera B.* Pichard. *in §. aliquando de oblig.
quæ ex delict.* Cujac. *in dict. § ſi rem*, & Robert. *lib. 2.
not. ad mercatorem cap. 19. verſ. quod autem.* Pacium
cent. 6. quæſt. 98. ſed veriùs dicendum *dict. §. ſi rem*
loqui in domino vero, qui rem ſubripuit creditori,
qui etſi furti teneatur, tamen cum rem hanc poſt
furtum tradiderit, in poteſtatem domini cenſetur
perveniſſe, atque ita procedit uſucapio. At *d. l. fin.*
loqui de bonæ fidei poſſeſſore, qui rem pignori da-
tam cum ſubripuit, apud ſe detinuit. Ratio eſt,
nam cum J. C. dicat uſucapi non poſſe, & omnes
intelligunt ibi tantum ſubripuiſſe, non tradidiſſe,
dandi ſunt termini habiles, in quibus poſſit tractari
de uſucapione: ergo cum apud ſe retineat rem,
exaudiendus eſt Paulus de eo debitore, qui cum
eſſet bonæ fidei poſſeſſor, rem pignori dedit, quam
poſtea ſurripuit, & poſt furtum volebat implere
uſucapionem, quam tamen denegat Conſultus,
quia cum injuſtè apprehenderit poſſeſſionem per
furtum *dict. l. 4. §. tunc, & §. ſi dominus*, non potuit
dici in ejus poteſtatem rem deveniſſe, atque ita ne-
ceſſarium fuit ibi, ut res deveniat in poteſtatem
creditoris. Quomodo procedit *d. l. cum ſit probatum.*
† Difficultas autem eſt qua ratione *in dict. §. ſi rem*,
24 deſideret Paul. uſucapionem in vero domino ſubri-
piente, & reſpondendum eſt, generaliter quæ-
ſiviſſe de uſucapione, quando poſſet de ea dubitari,
is ſcilicet caſus erit, ſi quis accepit à domino ali-
quomodo, (ut in ſpecie *l. poteſt 33. cum ſequent. de
uſucap.*) & rem amiſit, poſtea, ita ut uſucapio dari
non poſſit, quia erat vitio furtivitatis affecta ex tem-
pore, quo dominus à creditore ſubripuit, vellérque
contra hanc uſucapionem allegare, eo caſu audien-
dus eſt, *dict. § ſi rem.* Ita eò ſpectat quoque *l. cum
as 20. §. fin de furtis*, ubi proponitur, quod ſi rem
meam tibi eam bona fide poſſidenti ſubripuero, etſi
furti actione tibi teneat, uſucapio non impedie-
tur; quaſi res furtiva ſit; hoc non aliter niſi quan-
do adveniat caſus ipſe, quo dominus illam ami-
ſerit, & alius bona fide uſuceperit dici minimè
poterit.

CAPUT IX.

De pignore ſubrepto à debitore ejuſdem domino explicatur Ulpian. locus obſcurus *in l. itaque fullo 12. §. ſed etſi res, ff. de furtis.*

SUMMARIUM.

1 *Furti definitio proponitur.*
2 *Quid in definitione furti ſignificet verbum* contrectare?
3 *Furtum committitur non ſolum in re aliena, verum & in propria*, & n. 4.
5 *Debitor, qui rem pignori dedit creditori, & ſubripuerit, furtum committit. Quod procedit etiam ſi rem tantum obligaverit, non tradiderit*, & n. 7. & 8.
6 *Ad rationem furti non eſt neceſſe, ut ſit vere res aliena, ſed ſatis eſt, ut ratione juris alicujus ſit aliena.*
9 *Introducitur tractatio* l. itaque §. ſed etſi res, de furt.
10 *Adducuntur difficultates contra ejus deciſionem.*
11 *Emendatio DD. ad* d. §. etſi res.
12 *Reprehenditur, quoniam Jure conſultus ſibi ipſi contradiceret.*
13 *Hic locus concertationi Cujacij, & Roberti præbuit occaſionem*, & n. 14.
15 *Vera Ulpiani interpretatio ad* d. §. etſi res & n. 16. 17. & 18.
19 *Paulus in ſententiis duplici ſenſu acceptus.*
20 *Celſus & alij Conſulti* in leg. inficiando §. quod furi, ff. de furtis, *explicatione donati.*

FURTUM eſt contrectatio, rei fraudu- 1
loſa, lucrifaciendi gratia, vel ipſius
rei, aut uſus ejus aut poſſeſſionis, ut
definit Paul. *in leg. 1. §. fin. de furtis*, & 2
§. 1. Inſtit. de oblig. quæ ex delict. † Ubi
verbum *contrectare*, relicto Theoph. *in §. furtivæ de
uſucap.* quem ſequitur Gotofredus *in d. §. finat.* non
eſt circa rem, ut dominus ſe ſe verſari, ſed rem
amovere ex eo loco ubi erat, *leg. 3. §. ſi rem. 18.
de acquirend. poſſeſſ. leg. vulgario 21. in princip.
verſic. nam & ſi quis, §. item ſi 8. leg. ſi quid
22. l. interdum 58. §. cum autem de furtis.* Ita ut ſi res
eo loco, unde mota eſt iterum deponatur, furtum
eſſe deſinat, *l. 4. §. item Labeo, de uſucap. l. qui ea mente
65.* (ubi notat Cujacius,) *de furt.* tradunt rem hanc
latius explicantes Donellus, *lib. 15. commen. cap.* ubi
Oſualdus, Pacius *centur. quæſt. 50.* Pichard. *dict. §. 1.
num 15. & 19.* Duarenus & Cujacius *in dict. leg. 3.
§. ſi rem.* Covarru. *in reg. peccatum 2 parte §. 1. ex n. 1.*
Pinel. *in rubr. Cod. de reſcind. 1. p. cap. 1. num. 1.* Fa-
rinacius *de furtis quæſt. 175. quæ eſt prima illius tomi.* 3
Molina *de Juſt. tom. 3. diſput. 680. & ſequent.* † Com-
mittitur autem furtum, non ſolum in re aliena,
verum & in re propria, ut obſervavit Donell. *ſupra*,
& Pichard. *num. 25. & 53.* Qui rem hanc non ſatis
explicarunt. Nam & ſi rectè notaverint Accurſium,
quod in definitione illa addiderit *contrectatio rei alie-
næ*: cum nulla poſſit eſſe contrectatio, niſi rei alie-
næ, in hoc confuſè loquuntur, dum volunt, ſem-
per rei alienæ furtum fieri, & ideò otioſè poſitum
verbum *alienæ*, cum & in re pignorata, quod alie-
num

num eſt furatur. † Sed hoc ita generaliter non poterit procedere, cum etiam & ipſius rei propriæ furtum detur *l ſi ſocius 45 .de furt.* in quâ dominus, qui cum alio rem communem habet ejus furtum committit, *l creditoris 15 .§.final.l.ſi is qui 59.Digeſt.eodem.* Ubi commodans rem, ſi eam ſubripiat, quamvis dominus ſit, tenetur furti, & *in l. actione 19.§.fin.l cum eo 20.§.fin.leg.ſi is qui 66.de furtis*, ſcribunt Conſulti me, eo ipſo quod rem pignori datam vendidero, etiam ſi non tradidero eam creditori, ſed apud me retinuero, committere furtum, quamvis dominus rei ſim.

5 Conſtat itaque ex ſupradictis, debitorem qui pignori rem dederit creditori, ſi poſtea illam ſurripiat, & furtum committere, & ejus actione teneri, quod plura juris noſtri loca tanquam indubitatum comprobarunt *d.l. itaque fullo §. ſed etſi l.creditoris 15 .de furt.* cum aliis, quæ congerunt Pichard. *in §.aliquando Inſtitution. de obligation. quæ ex del.* ubi Balduinus
6 & reliqui. † Ratio eſt, ad rationem furti non eſſe neceſſarium, quod ſi res aliena; verum ſufficere, quod fiat alicujus intuitu quod ſit alienum, veluti poſſeſſionis, ut *in d.l.§.fin.* nam cum per obligationem pignoris poſſeſſio quoque in creditorem tranſlata ſit, *l.cum & ſortis 35. §.fin.de pignor. action. l.qui pignoris 36.cum l.ſequent .de adquirend.poſſ.l.ſervi 16.l non ſolum 33.§ qui pignori,§.ſi rem rem pignori & ff.de uſucapionibus* debitórque dominus rei exiſtat, furtum committitur, ratione poſſeſſionis quam jam apprehenderat creditor: quæ poſſeſſio cum aliena ſit, non eſt mirum ſi fiat rei, quæ ſua non eſt, proindéque furtum committat, contrectando quod ſuum non eſt *l.4.§.ſi rem de uſuc. l.5. ff.pro empt.* unde datur furtum propter poſſeſſionem, non verò propter rem, quæ cum creditoris non ſit, adimi ei nequit, manet enim proprietas in pignore, & nihil adimit debitor, niſi quod fuit creditoris, poſſeſſionem autem adimit, cujus ratione rem contrectare dicitur *dict. leg. creditoris 15. l. ſi tibi 16. Cod. de pignor.* notat Pichard.& Balduinus *ſuprà* Cujacius *libro 39. ad edictum Pauli*
7 *in dict.l.1.de furt.* † Idem dicendum eſt, etſi res non dum fuerit tradita creditori, ſed eam ſpeciali pactione debitor obligavit, & poſtea vendiderit *l. cum ſit probatũ Codice de uſucap.pro empt.dict.leg.itaque fullo §.ſi res ibi:quamvis in bonis ejus non ſit:* in qua ſpecie ratione juris, quod creditor habet in pignore commiſſum eſt furtum, cum interſit creditoris rem ſalvam habere *d.leg.itaque in fine*: & expedit ei pignori potius incumbere, quam in perſonam agere, *§.furti autem,verſ.unde conſtat de oblig. quæ ex delict.l cum qui 14.§. Papinianus de furtis juncta l. plus cautionis*
8 *25, de regul. jur.* † Neque ab hac ratione licet recedere ex eo, quod cum res non ſit tradita creditori, nihil ejus intereſt eam vendi, quia jus pignoris ei integrum remanet *l.alinatio 67. de contrahend. empt. l.debitorem 15.Codice de pignoribus l.ſi debitor 12 C.de diſtract.pignor.* nam cum creditor habet jus in re, non poterit res ipſa ſine conſenſu ejus alienari, & ita ratione juris, quod habet, furtum fieri docet, *dict.leg. cum qui 14.in principio*, ubi emptor cui res non eſt tradita, & conſequenter jus in re non habet *l. ſi vendidero 80. in princip. de furtis*, actionem furti non habebit, atque ideo debitor rem pignoratam vendens, non excuſatur à furto, ſicut non liberatur à crimine ſtellionatus, ſi eam alteri obligaſſet *l.ſi quis in pignore 36.§.final.de pignor.action.leg.1.§.ubicumque de crim Stellion.*

9 Ex quo fonte dimanat interpretatio ad obſcura verba Ulpiani *in dict.l.itaque fullo 12.§.ſed etſi res,verſicul.nec non de furtis*, qui ait, *Datur actio furti debitori ipſi,qui rem traditã creditori pignoris cauſa ſubripuit.*
10 † Quod videtur juris noſtri regulis adverſari, nam ſi debitor furtum rei fecit, ad quid actionem haberet contra quem autem eam movebit, ſi ipſe fur eſt, & rem contrectat? Inter agentem, & patientem differentia debet eſſe *l.legatum 13.§. alienus de leg.1. l. Gratius 78.de fidejuſſor l.qui hominem 34.§ quidam filium de ſolution.cap. final.extra de inſtitut.* Si verò Ulpianus agit quando debitor rem creditori ſubripuit, & poſtea eidem debitori ab extraneo fure ablata eſt, ut ſcilicet debitori quoque actio furti concedatur; hoc quoque admitti non potuit, cum ejus rei nomine agere furti non poſſit, cujus & ipſe fur eſt, *l.eum qui 14.§ Julianus l.qui re 76.§ fin.de furt l.cum par 154 de reg.jur.* & qui poterit agere furti, cum ipſe creditori furti teneatur; *l. ſed & partus 11.§.1.ff.de eo quod metus cau.l.ſi pignore 22.de pignor.action.* †Huic tamen 11
difficultati ſolent DD. ſatisfacere, frequentius obtinuit emendatio A. Aug. *lib.1.emend.cap.3.*& Cujacius *lib.11. obſerv. cap.* 11.quam etiam recipit Zoannet & alij relati à Gothofred. *in d.l.itaque §.ſed etſi res littera M.*& ab Oſuald. *d.lib.15* Don. *cap.29. littera G.*& noviſſimè ſequitur noſter Pichard. *in §.manifeſti num.58 Inſtitut.de obligat.quæ ex delict.* Qui illum verſum *d.§. ſed etſi res, nec non, & ipſi domino dari placet, & ſic fiet, ut non teneatur furti, & agat*, expurgant, & ab eo expungunt dictionem *non*: Et ita legunt *ſi fiet, ut teneatur furti,& agat*. Eo ſenſu, quod ſi debitor ſubripuerit, committat furtum, & teneatur; verum ſi ei ſubtrahatur res ab alio fure, poterit agere contra eum, quamvis creditor poſſit agere contra ipſum debitorem, atque ita tenebitur furti creditori, & aget contra alterum furem, ex Paul. *lib.2.ſentent titul.31.verſ. rem pignori*, & in Baſilicis quoque eam lectionem reperiri probant ſupradicti, & Ruſardus in notis ad illum verſum.

Sed cum litteræ mutatio in noſtris Scholis pro 12
monſtro ſit, receptæque Florentinorum lectioni ſemper adhæreamus, hæc reſpuenda eſt. Nec ſatis mirari ſino viros alioqui doctiſſimos nubeculis iis ita fuiſſe obcæcatos, ut non adverterint, ſi negatio illa detraheretur, ſibi maximè adverſari Conſultum; nam cum prius dixiſſet creditori dari actionem, non ſolùm adverſus extraneum, verum etiam & contra ipſum dominum, poſteà ſubdit alium caſum, quem præſenſerat antea *in princip.*§.illius, dum uſus eſt verbo *quoque* quo deſignabat, non ſolum dari actionem creditori, verum & domino, hoc autem attingit *in verſicul.necnon, & domino datur*: hoc autem non eſt referendum ad verſum antecedentem, quo jam dixerat, & contra dominum dari actionem creditori, ſed ad aliud membrum, ſcilicet quando etiam dabatur & domino, hoc eſt, ut ſubrepto pignore ab aliquo fure, non ſolum detur actio creditori, verum & domino. Ille verò caſus de alio fure, qui à domino ſubripuit à Jure Conſulto non tractatur, nec nos fingere debemus, quod Ulpianus non ſomniaverat, idque videtur innuere *in verſicul. ideò autem;* ubi reſpondens tacitæ interrogationi, cur ſi creditori dabatur actio furti, eadem quoque concederetur & domino, cui nihil ſubreptum eſt? reſpondet *ibi* ideò dari utrique, quia utriuſque intereſt, *l. is caſus 85. cum aliis, de furt.*

Locus autem hic Ulpian. anſam præbuit digladian- 13
di inter ſe doctiſſimo viro Jacobo Cujacio, & Roberto, huic ut retineret receptam lectionem *lib. 2. lect.cap.9.& lib.2.animad.cap.29.* illi vero, ut ſuam defenderet emendationem *lib.2 notat.cap.29.* ſub nomine Mercatoris, & *lib.11.obſerv cap. 11.& 16.c. 30.* ubi quidquid bilis inſſerat ardor evomuerunt, variis convitiis ſe invicem laniantes. Expendamus nos utriuſque rationes, ut ſic quid ſentiamus ad Ulpiani mentem aſſequendam proferatur. Et in primis adhæreo Roberto, dum mordicus retinet negationem;

ſed & ab eo diſcedo, dum ait, quod ſi debitor rem creditori ſubripuerit, & poſtea debitori alius eandem abſtulit, non teneatur furti, cum creditori ſufficiat furti actio, quam in furem extraneum habet. Movetur ea ratione, quod debitor fur non ſit, etſi contra eum agi poſſit furti, cum ſuæ rei furtum committere
14 nemo dicatur. † Hoc tamen falſum eſt, & merito à Cujacio reprehenditur, qui enim fieri poteſt, ut furti eo caſu teneatur debitor, & res efficiatur furtiva, & tamen non ſit fur *d. l.§. ſi rem*, ibi *quamvis cum eo furti agi poſſit,d.l.cum ſit probatum*,ibi,*palam eſt eam non potuiſſe quaſi furtivam uſucapi,Cod.de uſucap.pro empt.dict.l.actione* 19.*§.fin*.ibi:*furti actione tenetur*, & ibi: *nam & hic furtum eum facere conſtat, ff. de furt.* cum aliis ſexcentis. Si ergo furtum facit, ergo fur eſt, nihil eſt clarius. Deinde, quia ut recte ait Cujac.multum intereſt,quando creditor ab extraneo furti actione aliquid conſequitur, an quando à debitore. Primo caſu in debito imputat, ſecundo verò ſibi reſervat *l. creditor.*15.*l.ſi debitor* 29.*l.creditori* 87.*de furtis l.id quod* 74.*de ſol.l.quod à quoque* 46. *de regul.juri.*(cui adjunges Cujac.*lib*.8.*obſervation.c*.19.) *l.ſi pignore* 22. *ff. de pignoratitia action.* (Cum adjunges Ant.Fab.*de error.decad*.81.*errore* 1. 2.3.*& decad*.81.*errore* 10 & Schifordeg.*l*.2.*tract.quæſt.n*.6.) & licet ipſe Robertus neget *l*.2.*animad. cap*. 29. id non ſcripſiſſe, tamen illum redarguit Cujacius ſub nomine mercatoris eodem capite. Neque ſimiliter effugium Cujacii in conſideratione eſt, quem optime convincit Robertus *lib*.2.*animad.c*.28. cujus dicta *in præſenti* tranſcribere non libuit.

15 Quare ergo planiſſimè Ulpianum ita intelligebam, quod voluerit pacificare creditorem & debitorem quoad actionem furti attinet, ſcilicet, ut re creditori ſubrepta, non ſolum creditori, verum domino competat actio, idque ut dixi indicat verbum *quoque*. Rationem annectit *in verſic.ideo*: quia utriuſque intereſt,tam non fuiſſe ſubreptam,*l.cujus* 10.*cum legibus ſequent.ff.de fur.l.is cujus* 85. *l. fullo* 90.*ff.eod.* Poſtea jus creditoris extendit, ut & contra dominum ipſum ſubripientem movere poſſit actionem, *l.creditori* 86.*de furtis*, cum aliis, & ſimiliter ait,& domino ipſi dari illam actionem: quod tamen poterit intelligi & contra creditorem, verbi gratia, ſi re ſibi pignorata utatur *l.ſi pignore* 54.*l.ſi is qui pignori* 73.*ff de furtis §.furtum autem* 7.*Inſtitut. de obl.quæ ex delict* vel contra extraneum, qui ſubripuerat creditori, ut ſic uterque poſſit agere. Subditque verſum, ubi tota difficultas eſt, *ſic fit, ut non teneatur furti, & agat*, quaſi diceret, tunc debitori dabitur actio eo in caſu ſi ipſe non commiſerit furtum, nec furti eo nomine teneatur, & voluerit agere contra extraneum; nam ſi tenetur furti, forte ſi ipſe furavit rem antea, & poſtea ei ſubrepta ſit ab alio fure: quamvis agat,excluderetur ab actione intentanda, & ſolus creditor aget. Sic accipio verba illa, *& ſic fit*, ut faciant hunc ſenſum, id eſt, quæ dixi ita procedent,ſi debi-
16 tor antea non ſubripuit. † Rationem ejus rei ſupra inſinuavi: quoniam non poteſt furti agere, qui ſuam improbitatem patefaciat, qua enim fronte contra furantem intendet actionem, qui eodem crimine involvitur? *argum.l.ſi plures* 38.*in fine de adminiſtr.tut.* Unde non eſſe exaudiendum propriam turpitudinem allegantem, probant multa jura *in l*.4.*§.ſed quod de condict.ob turp.cau.l*.4.*C.de revocand.don.cap.cum ſuper extra de conceſſ. preben.* facit eleganter *lex qui bona* 13.*§.ſi quis quia ff.de damn.infect.l.cum pater* 77.*§. libertus* (ibi, *Perabſurdum eſt, ut alter partem alienatam ſperet, cum partem ſuam alienando perdiderit*)*de leg*.2. Quod in noſtra ſpecie admittendum eſſe (ut debitor qui rem furavit,ſi ab alio eadem res ei ſubrepta ſit, non debeat ad agendum admitti, ſed tantum creditor) probat generalitas *dict.l.cum qui* 14.*§. Julianus*:ibi: *In omnium furum perſona conſtitutum eſt, ne ejus rei nomine furti agere poſſint,cujus ipſi fures ſunt*, & ſpecialitas *leg. qui vas* 48.*§.ſi ego de furtis*, ibi: *ita erit caſus,quo fur furti agere poſſit,l qui res* 76.*§.ſi quis alteri eod & l.* 4. *ff.nautæ caupones.* † Ratio non alia, 17
niſi quam proponit Conſultus, licet in alio haud diſſimili,*in d.l.ſed.& partus* 12.*§*.1.*de eo quod metus*,ibi, *Quæri poteſt, an ei qui vim fecerat, paſſo vim reſtitui Prætor velit ea quæ alienavit,& Pomponius ſcribit non oportere ei Prætorem opem ferre;nam cum liceat,inquit, vim vi repellere,quod fecit paſſus eſt.* † Congruit idem 18
Ulpianus in eadem *l. itaque fullo in §. ſed furti*,ubi ſi fidei malæ poſſeſſori furtum fiat, ait, non habere furti actionem, quamvis ejus interſit, quia ex improbitate non debet habere actionem, *dict.l.cum qui §.is autem*: in qua ſi depoſitarius rem dolo contrectavit, quamvis ei ſubrepta ſit, non habet actionem. Idem *& in §.item Pomponius*, demonſtratur,ut commodatarius, qui doloſe verſatus eſt in re commodata, & ſic furtum facit *l qui jumenta* 40. *ff. eod.* furti actionem ſimiliter non habeat, ſi ab eo res auferatur. Unde eo caſu debitor excluditur: alias enim ſi ipſe rem non ſubripuiſſet, forte ei ſecundus fur non auferret, & ideò cùm ſecundo delicto dolo ſuo dederit occaſionem, ex improbitate ſua furti quærere actionem iniquum eſſet. Quare creditor eo caſu tantum aget, non dominus, cui ſatis conſultum eſt, ſi alius rem evincit, & actionem proſequatur. Itaque ut ipſe etiam creditore agente, poſſit quoque agere ſimul, neceſſe eſt, ut furti non teneatur, juxta quæ dictio *Non*, retinenda eſt cum aliter jus ipſum refragetur.

Neque obſtat Paulus,*dict.lib*.2.*tit*.31.*verſ.rem*,quo 19
maximè innititur Cujacius in notis *ad titul.de obligat. quæ ex delict.verbo furti actione*, quia illa verba:*Rem pignori datam debitor creditori ſubtrahendo,furtum facit, quam & ipſe ſimiliter amiſerit, ſuo nomine perſequi poteſt*. Duplicem habet ſenſum: primum, ut verbum *ipſe*,non ad debitorem referatur,ſed ad creditorem, ſi per furtum amiſerit rem,ut ſuo nomine,non verò debitoris proſequi poſſit, cum debitor propter ſuum delictum excluſus ſit. Secundum, ut non ad caſum furti referatur ille verſus: *quam ſi & ipſe*, ſed ad alios, quibus amiſſio rei ſolet accidere ut verbum *ſimiliter*, non dicat furtum, ſed amiſſionem,quæ alio modo poteſt evenire.

Ex qua vera ratione, & explicatione interpretandus eſt Celſus in *l.inficiando* 67.*§.quod furti ff.de furtis*, ubi ſi ſervus furi ipſi furtum fecerit, eo nomine actionem cum domino ipſo furem habiturum ait, Quod & comprobat Marcellus *in l.ita ut* 16. *ff.commodat.* Qui furi commodanti concedit actionem commodati. Cujus authoritate Ulpianus *in l.* 1. *§. ſi prædo* 39. *ff.depoſiti*,idem in depoſito, ſtatuit, *in l. non ab judice* 64. *ff.de judiciis*,& ſubſcribit Triphon. *in l. bona fides* 3.*§.fin verſ. quod ſi ego ff. depoſit.* Quæ omnia vix poſſunt convenire cum ſupradictis. Verum ex mente Accurſ. *in d. §.ſi prædo* reſpondendum eſt, aliud eſſe furatum eſſe rem ipſam,quam fur ipſe abſtulerat, ut in ſupradicta ſpecie, *dict.§.ſed & ſi res.* Aliud committi furtum in alia re mea à ſervo, quem ipſe furaveram; hoc caſu bene agi poterit furti actione, ne quæſtui domino eſſet, & ſervum repetere, & rem, quoque quam ſubripuit ſervus retinere,eam ob cauſam, quod qui furavit ſervum non poſſet petere, quia impediretur ſuo facinore. Quo non obeſt, cum in hac ſpecie non allegat improbitatem aliquam, id eſt ex furto quod fecit, ſed agit ex furto ſuæ rei eidem facto, Quia nemo ex alieno delicto cauſam novam, & propriam delinquendi capere debet, & ideo ſicut damus domino, adverſus ipſum ſervitutem

furem, actionem: ita & ſimiliter, & furi contra ſervum, qui non deſinit eſſe fur, propterea quod furi ſuo furavit.

CAPUT X.

De donationibus inter virum & uxorem. Neceſſariam fuiſſe in eis traditionem jure Pandectarum. Nova, & vera concordia donatur, Ulpianus ſibi contrarius, *in l. Papinianus* 23. *& in l. ſi ſtipulata* 33. *de don. inter vir.*

SUMMARIUM.

1. *Donationem inter virum, & uxorem probibitum eſſe, variis juribus & Auctoribus probatur.*
2. *De ratione diſquiſitum*
3. *Reprehenditur hujuſce prohibitionis ratio à Plutarcho tradita.*
4. *Vera rationes videntur magis, quæ à Jure Conſultis tradita.*
5. *Strictiſſima inter conjuges amicitia, etiam parentum obliviouem generat.*
6. *Amantes omnia largiuntur, unde amor nudus depingabatur,* & n. 7.
9. *Amor conjugalis, & perpetuus, & conſtans.*
10. *Quo jure prohibitio hæc donationis ſit introducta.*
11. *Oratio Antonini de donationibus conjugum.*
12. *An poſt orationem, ut valeat donatio, ſit neceſſaria traditio, vel tantum ſufficiat promiſſio.*
13. *Auctores recenſentur, qui de ea re egerint.*
14. *Sententia eorum, qui ex oratione confirmari volunt donationem traditione perfectam.*
15. *Qui contrarium tenuerint.*
16. *Verius oſtenditur, jure antiquo eam duntaxat confirmatum eſſe, quæ ſit tradita,* & numero 18.
17. *Expenditur in hanc partem* l. cum pater 77. §. pater filiæ de leg. 2.
19. *Anton. Fabri emendatio ad* dict. leg. Papinianus, *intellectus.*
20. *Duareni & Corraſii interpretatio, ad* dict. leg. Papinianus.
21. *Alia noſtrorum evaſio, qui duas ſententias ad Ulp. tractatas agnoſcunt.*
22. *Reprehenditur labor Schifordeg.*
23. *Duos caſus proponi* in dict. leg. Papinianus, *ſed unum ab alio dependere,* & numero 24. & 25
26. *Vera intelligentia Ulpiani* in dict. leg. ſi ſtipulata. *Aſſignaturque ratio dubitandi & decidendi,* & n. 27.
28. *Donatio, quæ in annuo conſiſtit totalis neque fieri traditio,* & n. 31. & 33.
29. L. Quidam 22. de pact.
30. L. Si id quod §. illud conſtat, de donation. inter. *explicatur,*
32. *Annuum à maritis concedebatur uxoribus, ut ſe ſuamque familiam alerent.*
34. *De intellectu* l. cum hic ſtatus §. oratio de donat inter. *refertur Gentilis explicatio, & Shifordegheri conſiderationes circa eam,* & num. 35. 36. & 37.
38. *Interpretantur verba* d. §. Oratio
39. *Explicatur* l. 2. C. de dote cauta. *Proponitur Schifordegheri explicatio, & rejicitur,* & num. 40. 41. & 42.
43. *Species* dict. leg. 2. *& ejus propria ſententia,* & numero 44.
45. *Quid ſit dos confeſſata remiſſivè.*
46. *Multas leges à ſuis titulis exulare, ex Cujacij ſententia.*
47. *An temporibus Alexandri* in d. l. 2. *Stipulatio eſſet inter modos faciendæ donationis.*
48. *An triplex ſit traditionis genus, vel duplex,* & numero 49.
50. *Scipionis Gentilis alia reprehenditur ſententia circa* d. l. 2.
51. *Circa hanc rem adducta Novella Juſtiniano, & pro noſtra ſententia.*

DONATIONEM inter virum & uxorem prohibitam eſſe, nos docent leges *D. & C. de donation. inter.* cum aliis, quas per juris noſtri libros ſparſas quotidie animadvertimus, accepit quoque Gregor. IX. Summus Pontifex *in c. fin. extr. eod.* & noſtro jure probatur *in l. 4. tit. 11. part. 4.* (neque attendenda eſt *l. 5. tit. 12. lib. 3. fori,* quæ conſtituit talem donationem valere poſt annum elapſum, quaſi matrimonialis amoris fervor trãſactus ſit, nam & ſi plures ea moti illam ſententiam tenuerint, contrarium eſt verius, ita docent Thomas Sanchez *de matrim. lib. 6. diſputat. 1. numero 5.*) explicant plures de hoc tractatu agentes, quos refert idem Sanchez ubi proximè, & *diſputatione ſequenti,* & Cenedo *collectan. 82. ad decret.* Palac. Rub. *in rub. de don. inter* §. 28. Tiraq. *in l. ſi unquam verbo libertis ex num.* 109. *Codic. de revocan.* Per. Greg. *lib. 28. ſyntagm. c. 10.* DD. *in l. 1. §. ſi vir ff. de adquir. poſſeſſ.* Ant. Fab. *in juriſprudent. t. 9. princip. 3.* Cujac. *in l. mortis 53. ff. de donation. inter. l. 4. reſp. Pap. & lib. 36. ad edict. Paul. in l. ſi donatæ ff. eod.* Connan. *lib. 8. comment. c. 11.* Scipio Gentilis *de donat. inter.* quem nondum legere contigit, Barboſa *in l. quæ dotis 34. ex numer. 66. ff. ſolution. matrimon.* Benedict. Pinellus *lib. 2. ſelect. cap. 2.* & Fachin. *lib. 3. controverſ. c. 72 & c. 80. & 81.* & ex noſtris Ant. Gomez. *in l. 50. Tau. numer. 64. & 2. tom. variar. cap. numer. 13.* Matienzo, & Azevedo *in l. 2. lib. 5. recop.* Cevallos *comment quæſtion. 12. & quæſtion. 140. numero 4.* Gutier. *de jur. confir. 1. part. cap. 3.* Molina *de juſtitia & jure 2. tom. diſputatione 289.* Azorius *3. tom. moral. lib. 11. cap. decimo.* 1

Rationem multiplicem reddunt hujuſce prohibitionis, in primis, illa quam aſſignavit Plutarchus *in præceptis connub cap. 36.* pleriſque probatur, quod abſurdum exiſtimaverint legiſlatores, aliquid inter conjuges reperiri, quod commune non eſſet, nam ſi per matrimonium communio, & ſocietas vitæ inducitur *l. 1. de ritu nupt.* non eſt conſentaneum rationi, ut alter alteri donet, ne videatur donator cæterarum rerum donatario denegare participationem Quo reſpexit Columella *lib. ult. de re ruſt. in præfat.* cum dixit: *Nihil in domo conjugali apud priſcos dividuum conſpici, nihil quod aut maritus aut fœmina proprium ſui juris eſſe diceret, ſed in commune conſpiciebatur ab utroque.* Quæ ratio placuit Duar. *ad tit. ff. ſoluto matrimon. cap. 1.* poſt Alciatum *lib. 3. diſputat. cap. 14.* Corraſ. *lib. 2. Miſcell. cap. fin. & lib. 5. cap. 14.* eidémque ſubſcribit noſter Joannes Solorzan. *lib. 2. de parricidiis cap. 13.* & meliorem indicarunt illa, quæ à noſtris I. Conſultis tradita eſt. † Verum merito eam rejicit Ant Fab. *ſuprà illat. 26.* nam hæc conjunctio matrimonialis non ad conjunctionem bonorum referenda eſt, ſed ad conjunctionem animorum, ut docte explicant Matienço *in rub. tit. 1. lib. 5. recop. numero 57.* Spino *de teſtament. gloſſ. 14. numero 56. & gloſſ. 15. numero 1.* Sanchez *de matrimon. lib. 2. diſput. 1.* Quinimo bona utriuſque conjugis ſeparata fuerunt *l. 2. §. fin. l.* 2 3

vir

vir uxori 27.*ff ad S.C.Velleian.l.ſi quis donationis* 36.
*ff de contrahend.empt.toto tit.C.ne uxor pro marito.*Cũ
traditis à Tiraquello *poſt leges connub.gloſſ.*8 *num.*112
Deinde fruſtra hujuſmodi prohibitio introducta vi-
deretur, ſi res & bona fuiſſent communia, aut ad quid
donatio intervenire debebat, ſi ipſe conjux qui acci-
piebat, rei quoque dominus eſſet? Prohibitio ita-
que nihil aliud efficeret, niſi ut qui dominus rei eſ-
ſet, amplius dominus ex alia cauſa non fieret, quod
per quam ridiculum erat.

4 Quare veriſſimas ligitimáſque cenſeo rationes
Ulpiani & Pauli *in d.l.1.& 2.de donat.inter*, qui aiunt
ea ratione prohibitas has donationes inter conjuges,
ne ſcilicet mutuo amore ſe invicem ſpoliarent, do-
nationibus non temperantes, ſed pro ſua erga
5 ſe facilitate. Quæ verba ita ſunt explicanda. † Ut
cum inter conjuges fere ſemper ſtrictiſſima amicitia
verſetur, & ſint in individuitate vitæ duo corpora, &
in duobus corporibus una voluntas, ſtrictiora ſunt
vincula electionis, quam generationis. Ita dicitur
in cap.1.Geneſis: ibi, *Erunt duo in carne una, & pro-
pter hanc relinquet homo patrem ac matrem.*Et elegan-
ter *li.3.Eſdræ cap.4.* ſic, *Homo patrem ſuum relinquit,
qui enutriit illum, & ſuam regionem, & ad mulierem ſe
conjungit, & cum muliere remittit animam, & neque pa-
trem meminit, neque matrem, neque regionem.* Quam
ſententiam ſequutus eſt Tertullianus *in Geneſi* dum
dixit.

Quapropter nati linquunt de more parentes.
Conjugibuſque ſuis, poſitis cum ſedibus, hærent.

Et D. Hieronym.*epiſtol. ad Marcell.* ibi, *Non ſuperat
amorem matris aut fratris, niſi ſolus uxoris affectus.* Sic
etiam & Tacitus de moribus Germanorum ait: *Ac-
cipiunt maritum quomodo unum corpus unamque vitã.*
6 † Qui enim amoris laqueis ſunt irretiti omnia pro-
fundunt, omnia donant nihil penſi habentes, unde
vetus adagium: *amantium marſupia, porri folio vinciun-
tur.* Quo ſpectat, Plautus *in Trinummo, act. 1. ſce. 2.*
dum introducit Mœgaronidem ſenem, qui Calliclem
reprehendit, quod amanti adoleſcenti argentum de-
derit hoc modo,

*Ædepol.fidei adoleſcentem mandatum, male dediſti
ne hoc pacto ei.*
*Gladium qui ſe occideret? & quia ſecus eſt, aut quid
intereſt dare.*
*Te in manus argentum amanti homini adoleſ-
centi?*

Idem in Truculen. *act. primo, ſcen. 1. verſ. 26. &
verſ. 25.*

*Nec unquam probus eſt amator, niſi cui rei inimicus
eſt ſuæ.*
7 *Probus eſt amator, qui relictis rebus rem perdit
ſuam.*
*Nam è caſtor nunquam ſatis dedit ſua quiſquam
amicæ amator.*

Neque immeritò ita conſtitutum eſt, cum ſuapte na-
tura amor prodigus & liberalis, neſciens habere mo-
dum aut finem, juxta illud Virgilij *ecloga ſe-
cunda.*

*Me tamen urit amor; quis enim modus adſit
amori?*

Sicque amorem depinxerunt veteres cum magna
crumena reſerata, & nudum, quia bonis omnibus ſo-
leat exui, & ob id apud Plautum *in Pſeud.act.1.ſcen.3.
verſ.72.*dicebat Leno,

*Non eſt juſtus quiſquam amator, niſi qui perpetua
data.*

Et Epictet.

Nuda Venus picta eſt: nudi pinguntur amores.
Nam quo nuda rapit, nudos amittat oportet.

Unde Plato illum paupertatis filium facit, amator
enim quid amaſiæ negarit, cum donis plerumque
amor concilietur; ut ait Ovidius *lib. 2. de remedio
amoris,*

Gnaſida feciſſes inopem ſapienter amaſſes,
Divitiis alitur luxurioſus amor.

Et D. Chryſoſt. in Apoſtoli dicto; *utinam toleraſſetis,
&c. ex amore,* inquit, *non modo nihil accreſcit emolumen-
ti; ſed ingentem quoque rei familiaris jacturam facit.
inanem ſumptum, vitæque internecionem, adeoque ædium
è fundo ſubverſionem.* † Qua ratione eveniret concor- 8
diam maritalem, quæ ſolum affectu conſiſtit natu-
rali, pretio conciliari *d l.2.de don.inter.l.ſi liberis 27.
Digeſt.de pact.dot.* † Quæ omnia magis timenda fue- 9
runt in matrimonio, ubi conjugalis amor cum ex
virtute oriatur, virtuſque ſit habitus conſtans, & per-
petuus, perennis cenſetur, ut eleganter dixit Seneca
in Octavia act.1.verſ.190.

In venere turpi ceu levis flamma vapor.
Amor perennis conjugis caſtæ manet.

& Propertius *lib.14.eleg.3.*

*Omnis amor magnus, ſed apertè in conjuge
major.*
Hunc venus, ut vivat, ventilat ipſa facem.

Et Caſſiod.*de amicitia in prologi ſi.* Unde patet amo-
rem conjugalem ſine pretio ſtare, & omnia inter vi-
rum & uxorem affectu maritali, non lenocinio pera-
genda eſſe debere, quare moribus primum (id eſt
non jure aliquo ſcripto vel lege. † Sed quadam con- 10
ſuetudine ſenſum comprobata, vel moribus inſtitu-
tum Romanis, non ab aliqua gente acceptum, ut aliæ
leges, ſic interpretatur Connan. *libro octavo, com-
ment.cap.11.numero 1.*) deinde jure ipſo, donationis
hujuſmodi prohibitio introducta eſt *dict.l. 1. hoc tit.*
Paul. *lib ſentent. tit.23.* Ulpian. *in fragm. tit.7.* Sicut
alia, quæ in jure ita recepta ſunt, ut pupillaris ſub-
ſtitutio *l.2.de vulg.cum aliis*, quæ recenſui *lib.3.cap.6.
numero 1.*

Sed cum hic ſtatus donationis eſſet, Imperator An- 11
tonius Caracalla Septimij Severi filius, ante ejus ex-
ceſſum [ob quod eidem Severo ſolet attribui] ora-
tione in Senatu habita (de cujus ritu, & conſuetu-
dine vide relatos ab Oſuald *l.1. Donel.cap.8.littera F.*
juris hunc rigorem laxavit, conceſſitque ut quamvis
donationes inter virum & uxorem non valerent, ta-
men ſi donator in eadem voluntate perſeveraſſet, 12
quaſi morte confirmatæ cenſerentur *l.cum hic ſtatus
32.l.nam Imperator 41.cum ſequent.ff.de don.inter.l.1.
cum ſeq.C.eod.* † Unde originem duxit diſputatio illa,
an ad hoc, ut valeat, (attenta promiſſione oratio-
nis) donatio inter conjuges, neceſſarium ſit, ut res
in donatione contentæ tradantur, an verò ſufficiat
tantum promiſſio. In quo dubio ſibi videtur contra-
rius extitiſſe Ulpian.*in l.Papinianus 23.& in l.ſtipula-
ta 33.de donat.inter vir.*Qui *in d.l.23.*ſententiam Pa-
piniani ſecutus, ait orationem Divi Severi ad donatio-
nem pertinere, id eſt, quando vere traditio facta fuit
nam ſi ſtipulanti uxori ſpopondiſſet maritus, non pu-
tabat conveniri poſſe hæredem mariti, licet durante
voluntate deceſſerit: at verò *in d.l.33.* contrariam ſu-
periori proponit ſententiam. † In quarum legum
diſſidio componendo, mirum eſt quantum impen- 13
derint laboris noſtri juris non infimæ notæ Interpre-
tes, & quod magis mirandum eſt ſine fructu: cum
adhuc ſub judice lis ſit, & quod Ulpianus voluerit,
eiſdemmet tenebris, quibus antea, jacet involutum.
Quod ſatis patet, cum in duas diviſos ſententias eos
cernere poſſis, in primis Covarruvias *in rub.de teſt.3.
part.numero 3.*Connan.*lib.8.comment.dict.c.11.* Julius
Clar.*in §.donatio quaſi 9.numero 6.*Coſta *in cap.ſi pa-
ter 1.part. verb.legavit ex n.1.*Petr.Fab.*in l.Divus 28.
de reg.jur.*Anton.Gomez.*d.2.tom.cap.4.num.23.* Gre-
gor.*in l.4.tit.1.p.4.gloſſ.6.*Tremacinq.*lib. 3.pract.tit.
de donat.a fol.6.n.4.*& Gentil.*lib.3.de donat.inter.c.38.*

&

*& lib.4.cap.*18.poſt alios antiquiores ſequuntur Papiniani ſententiam *in dict. l.* 25. † Scilicet oratione
14 D. Severi tantùm donationem traditione perfectam, non autem ſtipulatione celebratam confirmari, & ſic neceſsariam eſse donationem naturalem. Quibus favet *dict.l.cum hic ſtatus* §.*oratio*,ibi:*heredem verò eripere* ubi verbum *eripere* ſupponit traditionem,& *l.*3.§.*ſciendum*, ibi: *Nec traditio quicquam valet*,*l ſi ſervus* 20.*ff.hoc tit.l.cæt.*11.*C. eod.* † In contrariam tamen
15 ſententiam ſeſe inclinarunt Corraſ. *lib.* 5. *Miſcell. cap.*1.Duar.*ad titul.ſol.matr. cap.de donat.inter* Ever. Broncorſ.*ſenteat.*2.*aſſert.*7.Anton. Fab.*lib.*2. *conject. cap.*8.*& lib.*19.*cap.*3.*& de error. decade* 42.*error.*5.& ejus aſſertor & vindex Schiford.*lib.*1.*tract.*11. *per totum* qui valde, ut ſibi videtur, hanc partem propugnat, moventurque præter *d.l.*33.*ex edicto* §. *oratio* ibi:*ipſo jure res fiant ejus cui donata ſunt & obligatio ſit civilis*: ubi illa verba, *res fiunt ejus* ſignificant donationem, quæ à traditione incipit, cum niſi ea intervenerit, non poſſint fieri donatarij res, quæ donantur. At verò illa verba *obligatio civilis*, donationem tantùm factam ex ſtipulatione denotant, cum ex traditione nulla oriatur obligatio, ſed ex ſtipulatione. Deinde facit *l.* 1. *Codic.de dote cauta*, in qua donatio ſtipulatione fuit celebrata, & tamen valituram docet Imperator,ſicut ſimiliter contigit in ſpecie *dict. l. cum hic ſtatus* §.*ſive autem* 23. Denique id adſtruit *Novell.*162.*cap.*1.ubi & ſi traditio donationis non interveniat, ait Juſtinianus, agi poſse actione ex ſtipulatu.

16 Ego verò in hac contrarietate exiſtimo, jure antiquo veriſſimam fuiſse Papiniani ſententiam, & donationem intervenientem intelligi debere de ea, quæ traditione fiat; ipſa quippe eſt liberalis tranſlatio,*l.*1. *l.in ædibus* 9.§.*fin.de donat.l.Senatus* 5.§ *donatio l.Seja* 42.§.*fin.de donat. cau. mort.* & ab ipſo actu tradendi nomen habet, cum aliud ſit donatio, aliud promiſſio doni (ut contra Doctores aſſirmantes donationem eſse contractum nominatum rectè tenuerint Cujacius, & Duaren.*in l.juriſgentium, de pactis.* Pichard.*in rubrica Inſt.de donat.numero* 16.*& in* §.*actionum quæſt* 27.*numero* 51.*Inſtit de action.*)Unde ſi promiſſio duntaxat interceſserit, per mortem non confirmatur, & donatoris hæres minimè convenietur, quoniam ipſo jure fuit inutilis ea promiſſio, neque morte potuit confirmari, *d.l.*3.§.*ſciendum*, qua cenſetur revocare donationem nulla traditione confirmatam. Cum ergo de donatione oratio loquuta fuerit, donatióque non niſi traditione perficiatur, *d.l. Senatus* cum aliis (docent Connan.*lib.*5. *commentar. cap.*9.*numero* 2.Concius *lib.*1. *diſputat.cap.*12.Oſuald. *lib.*5.Donell.*cap.*2.*littera B.*) neceſsaria eſt traditio:ut præter jura *ſuprà* adducta probatur *in l.res uxori* 14. *C.hoc tit.*ibi,*vel etiam largitione viri in eam,ante reatum jure pervenerant.* † Deinde expendo elegans Pa-
17 piniani reſponſum *in l.cum pater* 77.§.*pater filiæ* 17.*ff. de leg.*2.ubi ſi pater mancipia dediſset filiæ, poſteáque per fideicommiſsum illa voluerit præſtari eidem filiæ, ait Conſultus partus etiam eſse reſtituendos, neque aliud in uxore pridem conſtitutum fuiſse,confirmatis donationibus inter conjuges, ubi cum æquiparet unum caſum cum alio, & in primo pater dedit filiæ mancipia, & poſtea per fideicommiſsum ea relinquit, ſequitur in ſecundo caſu donationis inter virum & uxorem de donatione loqui Conſultum, quæ traditione interveniente facta eſt, alias minimè poſset æquiparatio procedere cum primò, caſu,in quo neceſsaria fuit traditio patris, ut poſtea filia mancipia & partus lucraretur, ut dicemus *infra*
18 *lib.*3.*cap.*1.§.1. *numero* 17. † Ratio autem ſupradictæ ſententiæ poteſt eſse, quia cum talis donatio ſit invalida, deficiente traditione non eſset quod confirmaretur, ea autem accedente jam eſt actus, res & voluntas, quæ poſſint confirmari. Ut docuerunt poſt Accurſ.*in dict.l.Papinianus* 25.*verbo mariti*,plures relati à Sanchez *lib.* 6. *de matrimon. diſputatione* 16. *numero* 5. *&* 6.

Ex quibus *primò* cognoſcimus, non rectè mirum eſse viſum Antonio Fabro *dict.lib.*1.*cap.*8.quod hanc Papiniani ſententiam ſequantur interpretes, imò magis mirandum eſt, virum hunc adeo acutum & ingenioſum, deque Juriſprudentia optimè meritum, ita ſeſe emendationibus totum dediſse,ut nullum locum eruditioni ſuæ, & amœniſſimo ingenio dederit ad ædificandum, ſed ad deſtruendum, atque ita ſuo more verum *recte in dict.l. Papinianus* gladio reſecat emendatorio, quaſi Ulpianus *ibi* ſolùm retulerit Papiniani ſententiam, quam non approbavit, imò variavit *in dict.l.*33. cum non ſit infrequens in jure, ut ſententias Juris Conſulti referant tantum,non approbent, obſervant Donel. *ad titul. de præſcriptis verb. cap.*19.& idem Anton.Fab.*lib.*18.*conject.cap.*1.Quod quam probè ſit dictum,& quam dignum approbatione alius videat. 19

Secundò non arridet commentum Duareni,qui ubi *ſupra* docuit, duplicem fuiſse orationem hanc,unam Severi & alteram Antonini Caracallæ ſui filij, primam fuiſſe tempore Papiniani, ſecundam autem poſt ejus mortem,quæ pleniſſimè fuit,& de omnibus quæ inter conjuges donationis cauſa geruntur, loquuta: quam ſententiam meritò rejicit Ant.Fab. *dict. cap.* 8. Nec minus ferendus eſt Corraſius *ſuprà numero* 6.qui accipiendus *d.l.Papinianus* in promiſſione de donando. † Et eodem modo exſibilanda eſt, & alia noſtrorum evaſio qui cum ſententiæ illi ſe addixerint, ut Papiniani ſententia tantum ab Ulpiano referatur, ne verbum *rectè* ejiciant extra chorum, reſpondent *in d. l. Papinianus* duas ſententias referri: quarum prima eſt de donationibus rerum,hoc eſt de rebus ipſis donatis & traditis, quam probat Ulpianus ibi.*Papinianus rectè putabat orationem D.Severi ad rerum donationem pertinere.* Altera Papiniani ſententia fuit de donationibus verborum, quàm tantum Ulpianus refert, ſed non probat ibi: *Denique ſi ſtipulanti ſpopondiſſet, non putabat conveniri poſſe heredem.* Ex quibus conſtat Ulpianum tantum retuliſſe ſecundam hanc ſententiam quam non approbavit,imò *in dict.l.*33.ab ea receſſit. † Quam ſolutionem confingit etiam Schifordeg *d.tractat.*11.*quæſtion.* 8. tot ac tantis verborum cumulatis acervis, ut acerbum ſit, poſt tot montis illius parturientis dolores, murem interpretationis aſpicere. Nonne ridiculus eſt, & ineptiarum plenus labor diſputationis, cur non Ulpianus cum in primo caſu dixerit *rectè*,non idem dixerit, & in ſecundo? † Fateor tamen Ulpian. duos propoſuiſſe caſus, ſed unum ab alia dependentem, ita ut ſecundus ſit conſequutio primi, & in quem influat etiam verbum *rectè*, nam ſi Papinianus in principio rectè putabat orationem ad rerum donationem pertinere, & in hoc fuit approbatus ab Ulpiano, neceſsariò etiam fateri debet Schifordeg. rectè deductam fuiſſe conſequentiam in ſecundo caſu. Argumentum & ratiocinatio ita conficitur: Oratio Severi pertinet ad rerum donationem: ergo ubi non fuerit donatio non pertinebit, idem eſt, ac ſi dixiſſet Oratio requirit traditionem, ergo ſi non fuerit facta traditio, ſed tantum interpoſita ſtipulatio, hæres non tenebitur. Unde dicere cogitur Schifordeg. aut in principio malè dixiſſe Papinianum, aut in ſecundo rectè quoque loquutum, juxta illud vulgare noſtrorum, unam determinationem pari modo multa determinabilia reſpicere *l.* 4. *de vulg. ſubſt.* † Deinde Ulpianus ſecundam tantum retulerit ſententiam, veriſimile erat, ſi ab ea recedere vellet, aliquam dediſſet

Margin numbers on right: 20 (at "Secundò"), 21 (at "do. † Et eodem"), 22 (at "ea receſſit"), 23 (at "in ſecundo? † Fateor"), 24 (at "terminabilia reſpicere").

dediſſet ſignificationem, præcipuè cum eidem fecit- ſet in prima ſicut *in l. Papinianus* 20. *de minor.* ubi notavit Papian eo ſolo, quod dixiſſet adire poſſe Prætorem, & non etiam dixiſſet, & Præſidem. Poſteáque in alio notat dicens *non rectè*. Quomodo & in noſtro caſu feciſſet, ſi nota dignam videret ſecundam ſententiam.

25 Denique, quia ut *ſuprà* præſenſi ſecundum ipſius orationis tenorem *in dict. l. cum hic ſtatus §. de orator.* intelligendus eſt Imperator de donatione, quæ à traditione incipit, ut & Ant. Fab. invitus quoque agnovit: cum illa verba, *hæredem vero eripere*, nihil aliud poſſint ſignificare. *Eripereque* ſit, quod apud alium erat vindicare, de manibus auferre, ita Paul *in l. ſed eximendi* 4. *ff. ne quis eum qui in jus voca.* ibi, *eripere eſt de manibus auferre per raptum.* Atque ita neceſſariâ fuit ejuſdem Papiniani ſententia, quam ipſe clarius propoſuit *in dict. leg. cum pater §. Pater filiæ.*

26 Ab his ergo erepto ſiniſtris interpretamentis Papiniano, vera inconcuſſáque ejus ſententia permanet. Si non obſtat Ulp. *in d. l. ſtipulata* 33. *de don. inter.* In cujus mente aſſequenda Interpretes ita cæci ambularunt, ut veritatem ipſam cum manibus premerent, non agnoverint. Inſuper habitis ergo Accurſ. & Gentili *d. lib.* 3. *c.* 38. verius eſt quod alij præſenſerunt, Ulpian. loquutum fuiſſe in annuo, etſi ab ea interpretatione, neſcio quo fato, ſine inquiſitione rationis, ſtatim receſſerunt. *Loquitur itaque in annuo donato inter conjuges, quod morte confirmatur, & ſi traditio ſequuta non ſit, quoniam in eo vertitur donatio.* Hæc Ulpianus. † Ratio dubitandi fuit: non
27 debere ſtipulationem annui ad orationem Severi pertinere, cum ea tantum pertineant ad donationes, quæ rei traditione perficiuntur, at annuum fuit tantum in obligationem deductum, non traditum, atque ideò non videbatur pertinere, juxta ſupradicta. Quâ ratione non obſtante Ulpian. contrarium ſtatuit ea ratione adjecta. *Quoniam in annuo quoque vertitur donatio.* Quaſi dixerit licet in aliis obligationibus donationum, oratio non fuerit loquuta, ad hanc tamen ſpeciem adaptari debet, quoniam etſi prima facie videatur ſtipulatio tantum annui, in eo quoque donatio continetur. † Ratio hujus rei ea eſt, quod non
28 poteſt in donatarium traditio fieri illico obligationis annui, cum ejus natura ſit, ut plures obligationes contractæ intelligantur, *l.* 4. *l. cum in anno* 16. *ff. de annuis leg. l. ſi uſusfructus* 28. *ff. quibus mod. uſufruct. amit* quarum non poteſt ſtatim traditio fieri, cum per ſingulos annos debeantur *l.* 3. *in prim. de ann. legat. l. nec ſemel* 12. *ff. quando dies leg. ced. l. habitationis* 11. *de uſufructu legato.* Igitur cum initio cujuſcunque anni conſtituatur obligatio & traditio antea fieri non potuit, *d. l. nec ſemel §.* 1. *l. in ſingulos* 8. *ff. de annuis leg.* 1. *Codic quando dies leg. ced.* indéque quolibet anno incipiente traditio facienda eſt. Et hoc voluit dicere Ulpian. *in d. l. ſi ſtipulata*, ibi, *quia in annuo quoque vertitur donatio*, quaſi tacitè reſpondeat objectioni, cur ad eam ſpeciem in qua traditio non eſt, orationem adaptet, ſcilicet ut etſi verum ſit, non eſſe factam donationem, tamen quia natura annui eam non recipit, ſi tamen voluntas accedat conjugum, & ea perſeverante decedat donator, quaſi facta traditione intelligatur. †
29 Quomodo accipiendus eſt Jul. *in l. quidam fundo* 42. *ff. de pact. dotal. in fine*, ibi, *nam quod annui nomine datur, ſpecies eſt donationis.* † Et ea ratione
30 procedere exiſtimo difficile reſponſum J. C. *in l. ſi id quod* 18. *§. illud conſtat ff. hoc tit.* ubi ſi maritus annuum promiſit, & antequam uxor illud acciperet, ipſa de ſuo, aut etiam mutata impenderit, videri tantum ex annuo conſumptum, quaſi jam acceptum ſit ex eo quod promiſſum eſt, cum traditio non poſſit illico intervenire, niſi initio cujuſcumque anni, à
quo tempore incipit. † Unde non eſt admittenda 31
opinio Barboſæ *in l. quæ dotis* 34. *num* 68. *ff. ſolut. matrimon.* aſſerentis, hanc donationem annui non eſſe meram donationem, & ideò quamvis traditio non intervenerit, tamen valebit, quomodo procedere ait *dict. l. ſi ſtipulata.* Quod etſi recipiatur à Sanchez *d. lib.* 6. *diſput.* 3. *numero* 12. mihi non placet, quia idem Ulpianus *in dict. leg. ſi ſtipulata*, diſertè ait, in annuo verti donationem & idem demonſtrat *in §. fin. ejuſdem l.* ibi, *ſi ſtipulatus ſit in annum, deceſſeritque mulier ex oratione convaleſcit donatio*, et ſi *annuũ* donatio non eſſet, ſuperflua foret confirmatio orationis, cum ipſo jure valuiſſet: at in dictis juribus apertè confirma-
tio requiritur: ergo quia vera fuit donatio. † Ne- 32
que fundamentum Barboſæ quod annuum ſuccedit loco alimentorum, obſtabit, quia reſpondendum eſt cum Cov. *dict. lib.* 8. *cap.* 11. *numero* 6. annuum à maritis concedi conſueviſſe uxoribus, ut ſe ſuáſque alerent familias, quod plurimum æſtimabatur reſpectu dotis, ita ut ſi fructus ejus ad id ſufficerent, tunc videbatur compenſatio intervenire, ſi verò exſuperaret vires dotis, tunc quatenus excedit, donatio eſt, & quod reliquum erit, remanebit apud uxorem victus cauſa, quia tunc non videtur donatum, ſed compenſatum *leg. ſi quis pro uxore* 21. *§.* 1. *in fin. Digeſt. de donation. inter.* ibi, *puto enim non poſſe peti, quaſi*
donatum, quod compenſatum eſt. † Unde jura, quæ 33
de hoc annuo à marito donato pertractant, ita debent intelligi, ut donationes intervenerint, quæ ita confirmatur oratione Divi Severi ex cauſa ſupradicta, quia ex ſua natura non poſſunt recipere omnimodam traditionem, cum initio cujuſcumque anni perſolvi neceſſe ſit. Atque ita intelligo hæc jura, quæ alias difficillima ſunt Interpretibus viſa.

Deinde non obſtat *dict. leg. cum hic ſtatus §. oratio*, 34
de donation. inter, ibi: *ut & ipſo jure res fiant, cui donatæ ſunt & obligatio ſit civilis.* Cui reſpondere non potuit Scipio Gentilis *dict. cap.* 38. aſſerens Ulpianum *ibi* intelligendum non eſſe de obligatione, quæ ex ſtipulatione animo donandi interpoſita naſcatur, ſed de ceſſionibus, quæ in donatione rerum incorporalium requirantur, itaut traditionem, quam requirunt Conſulti in donatione corporalium, non comparent cum ſtipulatione, ſed cum ceſſione actionum, in quibus traditio cadere non poteſt, atque ita utraque donantis morte confirmatur. Quam ſententiam, (quæ Accurſij fuit) multis refutat conſiderationibus Schifordegher. *ſuprà quæſtione ſecunda*, & præcipuè illa: ut ea verba, *obligatio ſit civilis*, accipienda ſunt, id eſt obligatio fiat, quaſi Ulpianus ſtudiosè variaverit ſermonem, ne vocem *fiat* toties repeteret, cum ageret de obligatione, quæ incipiebat fieri ex ſtipulatione, ex qua adquiritur obligatio, quam cum civilem vocat Ulpianus, de donatione eſt accipienda, quæ ab obligatione incipit cum ſtipula-
tione interpoſita naſcatur. † Verum ambo cæcu- 35
tiunt profectò. Et in primis Scipionis reſponſio indigna eſt relatu, cum de ceſſione verbum nullum apud Ulpianum qui ſub appellatione civilis obligationis eam non potuit deſignare. Nam ceſſio facta à donatore eandem vim debuit habere, quam traditio, itaut hæc in rebus corporalibus, illa in incorporalibus adhiberetur, ſi vellet conjux donationis cauſa cedere actiones aliquas, ſed ſi nulla eſt civilis obligatio in traditione donationis, eodem modo & in ceſſione, ut de civili obligatione loquitur, ergo minimè de ceſſione intelligi potuit Ulpian. † Fe- 36
licior non fuit Schifordeg. qui cum ſuo ruentium verborum ſtrepitu nil præter verba jactavit. Nam qui potuit interpretari, *obligatio ſit civilis*, id eſt fiat?

Ubinam

Ubinam gentium accipitur, *eſt* pro *ſiat*? Tantum quippe diſtat unum ab alio, quantum differt obligatio jam contracta à contrahenda. Neque ſtudioſum egiſſe Ulpianum excuſatio eſt, nam quæ docendi gratia traduntur, non debent ita compte, & eleganter tradi, ut improprientur verba, ſenſuſque: cum ut Seneca ait *Epiſt.* 40. ibi, *Quæ veritati operam dat oratio, incompoſita debet eſſe & ſimplex*, præcipuéque in re ſeria lautitiæ veneris locutiones neceſſariæ non ſunt, Cicerone *lib.* 3. *de finib.* ibi, *Grandiores res ornate dicere, puerile eſſe*, teſtante, & ut Arnob. eleganter ait *lib.* 1. *contra Gent.* ibi, *Cum de rebus agitur ab oſtentatione ſummotis, quid dicatur exſpectandum eſt, non quali cum amœnitate dicatur, nec quid aures commulceat, ſed quas afferat utilitates.* Inde non minor eſt ariolatio Scipionis intelligentis de ceſſione illa verba, quam, Sciſordegheri, de ſtipulatione. Adverſus quos expendo *in dict.* §. *oratio*, quod in fine ſubjicitur; in rebus donatis habere locum legem Falcidiam, *tanquam, ſi teſtamento ſit confirmatum, quod donatum eſt*, quæ verba jungenda ſunt illis; *ſed ad omnes donationes factas*, & illis *d. ict. l. Papinianus*, ibi, *ad verum donationem pertinere.*

37 † Quorum collatio evincit, de donationibus veris, in quibus traditio habuit locum, intelligendos eſſe Jure Conſultos. Donatio requirit traditionem, ergo non potuit eo nomine comprehendi ſtipulatio de donando, quia non erat donatio facta, quò reſpiciebat oratio.

38 † Quare mentem illorum verborum. *& obligatio ſit civilis*, eam eſſe reor, ut donatio ipſo jure valeat, quia res fiunt ejus cui donatum eſt, & hæres donatoris efficaciter, utpotè ex civili obligatione remaneat obligatus, nec poſſit pœnitere & donationem revocare. Itaque illa obligatio civilis non eſt accipienda de obligatione ejus, qui ex ſtipulatione ad dandum ſe obligavit, ſed de hærede donantis, quaſi diceret, res illæ donatæ, ita per mortem fiant ejus cui donatæ ſunt ipſo jure ut obligatio ſit civilis, id eſt, nullo modo poſſit contra dictam donationem veniri, quaſi ipſo jure eſſet invalida, ſed ita habeatur firmum quod donatur, quaſi teſtamento confirmatum eſſet, neque enim illa verba, *& de falcidia ubi poſſit, &c.* determinantur ſequentibus, *quaſi teſtamentum confirmatum, &c.* Sed hæc ultima inſtruunt in omnia præcedentia, quæ de hærede donantis accipienda eſſe nemo eſt qui non videat, ut animadvertitur ex deductione Falcidiæ, & ex *d. l. cum hic*, §. *ſed ubi ſemel, juncta d. l. Papinianus*, ubi volebat hæres revocare donationem.

39 Neque Schifordeg. & aliis favet Imp. *in l.* 1. *Cod. de Dote cauta*, ubi (*dict. tractat.* 11. *quæſtione* 5.) conatur oſtendere, donationem non interveniſſe, ſed tantum fuiſſe ſtipulationem, ſeu obligatum maritum donationis gratia ad dandum. Quoniam ex ſufficienti enumeratione modorum, quibus Alexandri illius legis Auctoris temporibus, donatio perficiebatur, nimirum traditione, legis actione & ſtipulatione, traditio non potuit intervenire, neque vera, neque quaſi vera, neque ficta (has tres ſpecies traditionem agnoſcit.) Non vera ex *d. leg.* 2. ibi, *quod de ſuo in dotem adſcripſit*. Quibus verbis tantum confeſſio acceptæ dotis continetur, nam aliter repugnarent verba illa *ab hæredibus mariti quatenus liberalitas interpoſita*, & titulus ipſe de Dote cauta non tradita. Non item ficta traditio, ut ex Anton. Faber. probat *dict. lib.* 19. *cap.* 3. Neque quaſi traditio, ut putabat Scipio, nam ſi adſcriptio in dotem loco traditionis eſſet, ad quid præter eam Imperator requiſivit etiam, ut donatio legitimè confecta ſit per ſtipulationem? Alius modus donationis conſtitutionalæ, id eſt, legis [illegible] quoque potuit intervenire in *d. l.* 2. cum de Dote cauta non verò de reali agitur. Hæc & alia Schiford.

40 † Sed bone Deus! quas nebulas excitarunt ſiniſtra interpretamenta Doctorum? in luce clara errant, & cum verba clariſſima Alexandri legerint non attendunt, ſed animo contradicendi omnia conturbant. Quomodo, (vellem ſcire,) hæc donatio ſi non fuiſſet traditione confirmata, potuit exigi ab hæredibus? *l.* 1. *in fine Cod. de donat. ante nup.* ubi ea, quæ promiſit vir donandi animo, ut dotem augeret; quæ verè non accepit, repeti non poſſunt. Neque Accurſius quidquam divinando profecit, tentans in ea lege interveniſſe divortium, nam indiſtinctè loquuntur Severus, & Antoninus, ut etiam mortem comprehendant. Idque confirmat Paul. *in l. ſi quis uxori* 59. *D. de donat. int.* docens, quod ſi quis donavit uxori, ut in dotem accipiat, defuncto eo donatio convaleſcit. Quæ jura de vera traditione loquuntur, ut diſertè demonſtrant *in d. l.* verba, *quod in dotem datum eſt*, & *in d. l. ſi quis uxori* illa: *ea conditione donavit, ut in dotem accipiat.* 41

† Deinde contra Schifordeg. inevitabile contorqueo telum, quando Imperator *in dict. leg.* 2. ſcribit, *ſi eandem donationem legitimè confectam.* Quæ dicetur legitima donatio, niſi quæ traditione confirmata eſt, & perfecta? *l. perfecta* 4. *Cod. de donat. quæ ſub modo.* ſi quidem ſtipulatio dandi in dotem, non eſt vere legitima donatio *l. ſi quis argentum* 35. §. *ſed ſiquidem, verſ. ſin vero Cod. de donat.* ibi, *Ex lege noſtra neceſſitatem ei imponi, etiam tradere, quod donare exiſtimavit, ut non ex hoc inutilis ſit donatio, quod res non traditæ ſunt.* Ergo ſi ante Iuſtinian. inutilis fuit donatio, quæ traditionem non habuit etiam *in dict. l.* 2. legitima donatio non potuit appellari ſtipulatio dandi in dotem. Quod & inſinuat *l.* 1. §. *fin. de donat.* ibi, *Cum dicimus inter ſponſum & ſponſam donationem valere, propria appellatione utimur, & factum demonſtramus quod ab eo proficiſcitur, qui liberalitatis gratia aliquid dat.* Quæ verba aperte donatant *in d. l.* 2. non potuiſſe donationem dici, niſi quæ mediante traditione ſuam ſortita eſt naturam. Rurſus hanc ſententiam inſinuant ſequentia verba *d. l.* 2. *ibi qui incrementum doti dedit.* Nam dare non eſt promittere, juxta illud Martial. *lib.* 10. *Epigram.* 16. ſæpius à noſtris repetitum.

Si donare vocas promittere, nec dare Cai.
Vincam te donis, muneribuſque meis.
Quidquid habent omnes, accipe quomodo das.

Dare etenim eſt ita rem transferre, ut fiat ejus, cui traditur, §. *ſic itaque Inſt. de act. leg. non videntur* 168. *de Reg. jur. l. ubi autem* 57. *in fin. de verb. obl.*

† Ultimò expendo in hanc partem illa verba *dict. l.* 2. *Quatenus liberalitas interpoſita*, quæ cum liberalitatem interceſſiſſe dicat, non, ad promiſſionem, ſed ad rei veram traditionem referenda ſunt, juxta. *dict. l.* 1. *de donat.* ibi, *dat aliquis, & propter nullam cauſam facit, quam ut libertatem, & munificentiam, exerceat.* Liberalitas autem tunc eſt, (ut Senecæ verbis utar. *lib. de vita beata cap.* 24.) cum pecunia propria extra limen ſuum diffunditur, & fluit, quæ quia à libero animo proficiſcitur, ita nominata eſt; & verbum *interponere*, hoc probat, quod ſignificat in medium ponere. Ridiculum eſſet promiſſiones vocare liberalitatem. 42

Paulatim jam in veram *dict. leg.* 2. interpretationem devenimus, ſi ſpeciem proponamus. Fuit hæc: Maritus uxori donandi animo, cùm in dotem ducenta haberet, adſcripſit & centum, (*ſenalole en dote tien du ados mas,*) per ſtipulationem, vel alio modo, ut *in leg. ad exactionem* 6. *Cod. de Dote* 43

promiſ].ſecuta quoque fuit traditio eorum, quibus dos
ipſa fuit aucta. In eadem voluntate perſeverans de-
ceſſit maritus, hæredes reſiduum dotis retinebant,
quaſi donatio inter virum & uxorem non valeret.
Alexander reſpondet, ab hæredibus peti poſſe, quod
defunctus uxori donavit. Nam cum poſt interpoſi-
tam promiſſionem traditio interveniſſet, & incremen-
tum ſic eſſet doti datum, ſubſequitur donationem il-
lam confirmatam eſſe oratione divi Severi. Quod in-
dicat Imper. illic. *Quatenus liberalitas interpoſita*,
munita eſt. Id eſt, quatenus donatio oratione ipſa mu-
nita eſt, ſeu confirmata. Alij Codices habent, *Mi-*
nuta eſt, quam varietatem agnovit Accurſ. *ibi verbo*
minuta, dum ad legem Falcidiam refert, quæ lega-
44 ta minuit. † Eum ſenſum juxta eam litteram conti-
nebit *d.l.* 2. id eſt, quatenus liberalitas illa mariti, in
dotem adſcribentis, diminuta eſt ab hæredibus, vel
totum, quod ex donatione, vel ex dote ſubtraxerunt,
peti ab eis poterit; & hæc eſt meo videri ipſiſſima
mens Alexandri; quæ tantùm abeſt, ut probet ſen-
tentiam aliorum, quinimo eam deſtruat. Neque eis
favet *d.l.*2. jacens *ſub Rub. C. de dote cauta.* Nam hoc
facilè præbet negotium ſcienti, ſatisfactum eſſe ti-
tulo, dum prius cavit maritus, aliàs neque titulo
etiam conveniret cum cautio dotis non à marito, ſed
ab alio facienda ſit. Item neque maritus cavit do-
tem, ſed doti jam conſtitutæ ſummam adjecit, hoc
eſt, & incrementum doti dare. Aliud eſt dotem au-
gere, aliud dotem quam non accepit confiteri ſe re-
cepiſſe, quam DD. *confeſſatum* appellant. † De qua
45 videndus Barboſ. *in l.* 1. *6. part. ex num.* 24. *D. ſol.*
46 *matrim.* & Fachin *lib.8.contr.cap.*77. † Neque igno-
rare debemus multas leges fugitivas eſſe à ſuis titulis,
multáſque vix in uno caſu titulo congruere, ut docet
Cujac. *in not. ad tit. Inſt. de gradib.cognat. & lib.* 3.
obſerv. cap. 37.

47 Unde jam cognoſcimus falſam eſſe Schifordeghe-
ri ſententiam, conſtituentis inter modos donationis
faciendæ, temporibus Alexandri, ſtipulationem,
cum eo tempore datio naturalis eam perficiebat, ut
ſupra probavimus ex Juſtinian. *in dict.l.ſi quis argen-*
48 *tum. verſ. ſin vero.* † Neque eſt admittendus, dum
conſtituit triplicem traditionem, veram ſcilicet,
quaſi veram, & fictam, cum tantum duæ à noſtris
conſtituantur, *vera & ficta* juxta *l. certi condictio.* 9.
§. fin. de reb.cred. l. qua ratione 9. *§. interdum, D. de*
adquir.rer.dom.§.interdum, de rer. diviſ. notat *ibi* Pi-
chard & Borcolt. Donell. *lib.* 4. *comment. cap.*18. *in*
fine. Hotman. *qq. illuſt.cap.*12. Anton.Fab. *de error.de-*
*ciſ.*75.*err.*7. neque traditionis quaſi veræ exemplum
49 dari poſſit, quod & fictæ non conveniat. † Quomo-
do procedit quod dicitur *in dict. l. cum hic §. ſive au-*
tem 23. in acceptilatione verſari donationem. Nam
cum præſupponat ſolutionem, & fateri ſe accepiſſe *l.*
cum & ſortis 35. *de pign. act. l. tali* 48. *§.*1. *D. de jure*
dot. l. ſervus 6. *de manumiſ.* cum aliis relatis à noſtro
D. Anton. Pichard. *in §. item per acceptil. Inſt. Quibus*
mod. tollit. oblig. fictam traditionem interveniſſe cer-
50 tum eſt. † Rurſum non admitto Scipionis coactam
ſententiam, qui illa verba *dict. l.* 2. *Quatenus liberali-*
tas, ad legem Papiam refert, cum in donationibus
inter vivos locum ea lex non habuerit, ſed in dona-
tione cauſa mortis *l. Senatus* 35. *in princ. & de do-*
nat. cauſ. mort. Neque referri debent ad legem Cin-
51 tiam, ſed ad orationem ut dixi. † Denique ſcias opor-
tet, neſcio quo malo numine deceptos fuiſſe DD. ut
contrariæ parti faverent ſolam obligationem ad do-
nationem conjugum indiſtinctè requirentes, cum
Inſt. *Novell.* 162. *quæ eſt Auth. ſacra forma tranſmiſſa*
coll. 9. *cap.* 1. apertè conſtituat, ſufficere promiſſio-
nem ſilentio viri confirmatam. Quæ conſtitutio
aliàs ſuperflueret; & exceptio partis contrariæ ob-
jecta mulieri petenti res promiſſas à marito inepta
eſſet, dum dicebant tunc habere mulieris intent-
um ſi detineret res donatas. Itaque ibi mulieri quæ-
dam à marito donatæ fuerant res, non tamen tra-
ditæ, ſed tantum promiſſæ. In quo dubio ſtatuit
Juſtin. quod etſi non intervenerit traditio; ſufficiat
promiſſio, ſeu ſtipulatio. Juxta quam noviſſimam
deciſionem diſertè patet, ſententiam, quam defen-
dimus, veram eſſe, dum jure Digeſtorum probavi-
mus, neceſſariam fuiſſe traditionem, ad donatio-
nem conjugalem confirmandam ex oratione Severi.
Quod dicta Novella immutavit Juſtin. ut patet, in
qua malè exiſtimat Scipio conſtituiſſe Imp. ſtipula-
tionem ſolam non ſufficere, niſi cum inſtrumento,
cum id apertè reſpuat *verſ. ſi quidem ſtipulatio in-*
tervenit.

CAPUT XI.

De Conditione impoſſibili teſtamento adjecta *ad l.* 4. *§.* 1. *De ſtatulib. l.* 4. *§. Idem* Julianus *de condit. inſtitut. cum aliis.*

SUMMARIUM.

1 *Impoſſibiles conditiones teſtamento adſcriptæ, nullius ſunt momenti, & qui de hac materia ſcripſerint, remiſſivè.*

2 *Hujuſmodi conditiones, aut affirmativè, aut negativè concipiuntur, & de earum differentia inter contractus, & ultimas voluntates,* & num. 3.

4 *Controverſia circa aſſignandas conditiones impoſſibiles*, & n. 10. & 12.

5 *De conditione, cui natura eſt, quominus exiſtat, impedimentum.*

6 *An in rerum natura ſit Hyppocentaurus?*

7 *Conditione impoſſibiles de jure; quæ?*

8 *Conditio, impoſſibilis de facto*, & n. 27.

9 *De conditione, quæ perplexitatem continet*, & n. 27.

12 *Quid interſit inter difficile, & impoſſibile?*

14 *Explicatur* l. 4. §. de ſtatuliber. & numero 15. & 16.

17 *De altera parte* d. l. 4. §. 1. *explicanda actum*, & n. 20. 21. & 24.

18 *De hominibus, qui per longum tempus vitam diſtulerunt*, & n. 26.

19 *Centum anni cenſentur longiſſimum vitæ ſpatium.*

21 *Expenditur* l. ſi mihi 12. §. 1. de legat. 1. & n. 23.

25 *Explicatio Auctoris ad* d. l. 4. §. 1. verſ. cum libertas, & n. 27.

29 *Veræ conditiones impoſſibiles ſunt, quæ à natura impediuntur exiſtere.*

30 *Quando conditiones impoſſibiles ſint ex ſua natura, vel eventu.*

31 *Introducitur tractatio* d. l. 4. §. idem Julian. de cond. inſt. & *proponuntur aliquæ difficultates in contrarium.*

32 *Refertur Ant. Fabri ad illum §. explanatio ab Oſualdo ſequuta.*

33 *Rejicitur variis conſiderationibus.*

34 *Alia interpretatio in Academia tradita fundamentis ſtabilitur.*

35 Aliis

35 *Aliis autem majoribus rejicitur objectionibus.*
36 *Interpretatio ad* dict. l. 4. §. idem Julianus, *&* n. 39. 40. & 41.
37 *Muciana cautio non potuit præſtari hæredibus legitimis ad* l. his cui, de cond. & demonſtrat. *&* num. 38.
42 *An in ſpecie* dict. §. Julianus, *ſervo alienato poſſit competere libertas fideicommiſſaria?*

1 IMPOSSIBILES conditiones teſtamento adſcriptas, nullius eſſe momenti, jam pridem monuerunt Conſulti *in l. 1. ff. de condit. inſt. & in l. 3 de condit. & demonſtr. l. cum ſecundo 16. in fin. de injuſt. rupt. l. ſi Mævia 45. l. ſervum 50. §. ſi in non faciendo de hæred. inſt. l. ab omnibus 104 §. in teſtamento de leg. 1. l. facta 63. §. ſi ſub conditione ff. ad Treb. §. impoſſibilis Inſtit. de hæred. inſtit. §. ſi impoſſibilis Inſtit. de inutil l. 3. tit. 4. p. 6.* cum aliis juribus, quæ latè materiam proſequentes explicant Coſta, Sarmient. & alij laudati à Pichardo *in dict. §. impoſſibilis*: & ultra Donell. *lib. 6. com. cap.* 18. *& lib.* 8. *cap.* 32. ubi Oſuald. *& in l 7. de verb. oblig. & in l. 7. de verb. oblig. & in l. 1. Cod. de inſtit. & ſubſt.* ubi etiam Gilkman. Anton. Fab. *lib. 6. conject cap.* 11. *&* 12. Sanchez *de Matrim. lib. 5 diſp.* 3. *&* 4. Spino *de teſtam. gloſ.* 14. *ex num.* 134. Bened. Pinel. *lib. 1. ſelect. cap.* 15. Durand. *de condit impoſſibil.*
2 *integro toto tractatis*, & alij *infrà* nominandi. † Hæ conditiones aut affirmativè, aut negativè concipiuntur. Primo modo veluti; *ſi digito Cœlum tetigerit*; *ſi montem aureum dederit.* Secundò; *ſi in Cœlum non aſcenderit*; *ſi montem aureum non dederit.* In qua re notanda eſt illa differentia, quod tales conditiones, ſive negativæ, ſive affirmativæ teſtamentariæ diſpoſitio adjectæ, ita habentur, ac ſi pure ea diſpoſitio relinqueretur *l. ſervum 50. de hæred. inſt.* in obligationibus vero affirmativæ vitiant contractum, negativæ autem tanquam non adjectæ judicantur: *l. impoſſibile 7. & ſeq. ff. de verb obl dict. §. ſi impoſſibilis.* In qua re parum advertenter ſe gerunt aliqui, qui
3 indiſtinctè hoc pertractant. † Ratio eſt, quia ſtipulatio concepta ſub conditione illa; *ſi digito Cœlum non tetigerit* puriſſima eſt, ut poſt Accurſium *in dict. l. impoſſibilis, verbo non aſcenderit,* docent Jaſon. *ibi*, Cujac. Don. & Giphan. & quoties quid eſt impoſſibile in ſenſu affirmativo, neceſſarium eſt in negativo; veluti impoſſibile eſt, ut homo ſimul & ſedeat & ſtet. *l. hæc verba 124. de verbor. ſignificatione.* in ſenſu autem negativo neceſſario verum eſt, quod homo non ſtet, & ſedeat: unde impoſſibilis conditio negativa, licet in futurum concepta, cum oppoſitum ſit impoſſibile, præſens eſt in ſua cauſa naturali, & ideo cenſetur impleta eſt Doctrina Divi Thomæ *in 4. diſtinctione 29. articulo 3. quæſtione 3.* Dicuntur autem hujuſmodi formulæ conditiones, attenta magis conceptione, & figura orationis, quam effectu; quem ſi attendas, verè conditiones non ſunt; ut agnoſcunt antiquiores relati à Coſta *lib. 1. ſelect. cap. 8, numero* 1. DD. *in dict. ſervum* §. 1. Donel. *in l. conditio* 100. *num.* 2. *& in l. eum qui* 41 §. *fin. num* 20. *de verbor obligat & lib. 8. comment. cap.* 30. Pichard. *in d. §. impoſſibilis num* 2 Gregor. *in l.* 10. *tit.* 2. *partic.* 4. *verbo, qui dixiſſe.*

4 Quæ autem conditiones impoſſibiles dicantur, ingentis confuſionis materia eſt inter Doctores noſtros. Aliqui quatuor ſpecies conſtituunt, eas ſcilicet quæ facto, natura, jure, & perplexitate ſunt impoſſibiles, ut tradunt poſt Accurſ. *in d. § impoſſibilis*, Viglius *ibi, num.* 4. Mynſinger. *num.* 2. Oſualdus. *cap.* 11. *littera H.* Sanchez *dict. diſputat.* 4. Sarmient. *lib. 6 ſelect. cap. 1 in princ.* Molin. *de primogen. lib. 2. c.* 12.
ex num. 35. & Duran. qui alios refert *de cond. im. 5*
quinta part. cap. 2. † Cui natura eſt impedimento quominus exiſtat, illa conditio eſt, veluti, *ſi digito cœlum tetigeris, ſi mare ebiberis, d. l. cum in ſecundo* 6. *in fin. de injuſt. rupt.* vel ſi Hippocentaurum dederis *l. ſi ſtipulatus 97. de verb. obligat §. at ſi quis rem, Inſtit.*
de inutil. † Hippocentaurus autem non exiſtit 6
in rerum natura, juxta magis communem opinionem, quam ex Cicerone, & aliis notat Gothofred. *in dict. jurib.* Pichard. *in princ. num. 4. Inſtit. de inutil.* Oſuald. *lib. 8. Don. cap.* 11. *litter. B.* Hieron. Magius *lib. 1. miſcell. cap* 20. & omnibus melius latiuſque, nec minori eruditione, atque elegantia *Diſdaſcalia ſua cap* 8. amicus noſter D. Franciſcus de Cordova Rutenſis Abbas vir omnigenæ doctrinæ mirum in modum excultus, & cui præter Cordubarum claram nobilitatem, nihil quod ad antiquitatem cognoſcendam, illuſtrandamque pertineat obſcurum, aut
ignotum. † Jure ipſo impoſſibiles reputantur con- 7
ditiones, quibus jus, vel honeſtas, bonive mores reſiſtunt, quominus valeant, licet aliàs de facto evenire potuiſſent, veluti: *ſi hominem occideris, ſi ſacrilegium commiſeris*, & alia id genus *l. conditiones 9. & 14 l filius 15. de cond. inſt. l. facta 63 §. ſi ſub conditione ff. ad Trebellian. l. continuus 139. §. cum quis 6. ff de verborum obligat. l. reprehendenda 5. C de inſt & ſubſt.*
l. 3. titul. 4. p. 6. † De facto dicitur conditio impoſſi- 8
bilis, quando ob eventus difficultatem impoſſibilis eſt, veluti, *ſi montem aureum dederit, l. fin. tit. 4. part. 4. l. 11. tit. 4. part 5 l. 4. tit. 4 part 6.* in quo exemplo advertunt Interpp. montem eſſe debere naturaliter, & hunc natura eſſe non poſſe. Viglius *in dict. §. impoſſibilis*, Gregorius *in l. 6. tit. 4. part. 4.* unde hanc conditionem ad primam ſpeciem referunt, ut tradit Gothofred. *in dict. l 3. de cond. & demonſtr.* Aliud exemplum præſtat *l. 4 §. 1. de ſtatu lib.* † Ultima ſpecies
impoſſibilium eſt, quando in diſpoſitione poſſibili 9
perplexitas adeſt talis, quæ eam reddat impoſſibilem ut *in l. 3. § filius inter, de lib. & poſt. l. ſi Titius 16. de cond. inſt. l. qui quadringenta 88 ad leg. Falcid. l. ſi Titius*
9 de verbor. obligat. † Quæ ſpecies, etſi communi- 10
ter ſoleat aſſignari, an vera ſit, necne, variè certatur inter noſtros, ut ex Bart. adducit Sarmient. *lib. 2 ſelect. cap. 1, num. 1.* Pichard *in d. § impoſſibilis num. 7.* Anton. Fab. *libro 4 conject. cap. 22. & libro 6. cap* 11. Benedict. Pinel. *libro 1. ſelect cap. 15.* Giph *in dict. l. 7. num. 10. & in l ſi ſtipulor. 35, num. 2. de verb. obligat.* Qui unicam ſpeciem conſtituerunt moti ex *d. §. ſi impoſſibilis de inutil.* & ex Paulo quem non allegarunt *lib. de ſent.*
titul. 4. §. conditionum. † Alij dixerunt diverſam eſſe 11
conditionem turpem, ab impoſſibili, cum hæc habeatur pro non ſcripta, vel adjecta, turpis vero pro non implenda; & ideò neceſſe eſſe, ut à Prætore remittatur, *l. conditiones 9. de cond. inſt. l. non dubitamus 10. de cond. & demonſtr.* notat Anton. Fab. *lib. 6. cap* 11.
† Neque alteram ſpeciem alij admittunt, quæ de 12
facto dicitur, cujus exempla ad conditiones natura impoſſibiles pertinent; neque diſtinctionem inter montem aureum naturalem, & artificialem ſuſtineri poſſe exiſtimant, cum mos ſit naturæ opus, ut ait Viglius *ſupra num.* 7. & ubi obſervat Cujacius *in dict. l. continuus*, multum intereſt inter difficile, & impoſſibile, cum impoſſibile eſt in re ipſa, difficile in
perſona. † Difficile eſt teſte Auctor. quod magno 13
labore, vel prolixo tempore fit; at impoſſibile quod nunquam fieri poteſt, neque etiam cum magno
labore. † Idque comprobari poteſt ex *dict. l.* 4. 14
§. 2. de ſtatu lib. quo loci conditio illa *dandi millies*, ſervo appoſita dicitur difficillima, & pene impoſſibilis, & tamen non habetur pro non ſcripta,

quod ſemper contingit in conditionibus impoſſibilibus. Cujus reſponſi difficultati nondum ſatisfactum à Doctoribus, quos refert Duran. *ſupra 2.part.cap.3. numer.*17.neque à Pichard. *ſupra numer.*7. Gregor. *in dict.l.fin.verbo monte titul.*4.*part.*4.Coſta *libro* 1.*ſelect. cap.*8.Donell.*libro* 8.*c.*32.Cujac.*lib.*21.*obſerv.cap.*39. Anton.Fab.*dict.libro* 6.*c.*12.Spino *de teſtament. gloſſ. rubricæ prima parte,num.*40.*&* *gloſſ.*14.*num.*141 Pacio *cent.*4.*quæſt.*13.Ripoll.*in l.*3.*de cond.& demon.n.*228. *& ſeq.*

15 Verum ejus difficultas ita breviter erit aperienda, ſi prius animadvertas variè circumferri lectionem illius legis, & ex Codicum emaculatorum authoritate legere debeas cum Anton.Aug.*libro* 2.*emen.c.*6. Cujacio *dict.lib.*21.*cap.*19.Balduin.*in d.* §.*impoſſibilis, & de condit.cap.*7.*millies,dediſſet*, ſicut dicebant antiqui decies, id eſt, centena ſeſtertia. Centies, id eſt, centies centena ſeſtertia. Nam ſeſtertia neutri generis mille ſummam non excedebant, ſed tunc jungebantur adverbiis numeralibus, v. g. *decies, centies, millies*, ſub quibus verbum centena continebantur, & ſic millies centena ſeſtertia hodie erit *cerca de un millon*. Covarru. *de numiſmat.cap.*4.*num.*4.& Ant.Aug. *dict.cap.*2. *in fin.* Quo caſu dicendum eſt, ſervo datam libertatem, (ſub illa conditione) non obtingere, quia talis conditio non eſt natura impoſſibilis, cum neque ſervo impoſſibile erit eam quantitatem præſtare, ſi aliorum hominum adjuvaretur pecuniis. At videtur penè impoſſibilis, quia ſi potentiſſimus Rex aliquis caperetur ab hoſtibus, id tantum perſolvere poſſet, ut ſe redimeret, atque ita impoſita ſervo, qui in captivitate pauperrimus eſt, & nihil ſuum habet, vix eſt, ut poſſit eſſe im-
16 plebilis. † Unde conſtat hanc conditionem facere, ut dominus nolle credatur imponere libertatem, cum veroſimile ſit, aliunde ſervo libertatem contingere non poſſe, neque tantam quantitatem à ſervo, vel ab alio poſſe præſtari, ut ſic impleretur conditio, atque ita cum talis conditio non ſit natura vel jure impoſſibilis, non regulatur ſecundum naturam impoſſibilium, facit *dict. l. continuus* §. *illud.* Non obſtat verbum *aliunde*, quod denotat ex nulla alia parte conditionem impleri poſſe, & ſic cenſeri debere impoſſibilem; nam reſpondeo illud eſſe accipiendum reſpectu ſervi, ſicut dicimus noſtro idiomate, *No tiene de donde le venga dinero.* Non ut denotet, non poſſe fieri, ſed quia ſervus ita eſt omni hominum auxilio deſtitutus, ut à nullo alio ſperet
17 illam quantitatem. † Quoad alteram conditionem *ibi* adductam, quando libertas in tam longum tempus relinquitur, ut jam vivere non poſſit, veluti ſi ita relinqueretur, *ſi mille annis vixerit*, major eſt dubitatio quam ut removeat, Gothofred *ibi*, ita eſſe legendum ait, *aut mille annorum erit*, vel, *cum mille annorum erit*, quo caſu erit pene impoſſibilis conditio. Quam interpretationem ex eo fulciri poſſe exiſtimant aliqui, quod non ſit impoſſibile, ut quis ducentos aut ſexcentos annos vivat, nam licet ſtatutum ſit, ut ait D. Paulus *hominibus ſemel mori*, & Horatius *omnibus una manet nox*, *& calcanda eſt ſemel via lethi*, non tamen Deus centum annorum numerum hominibus conſtituit, cum plures octingentos annos vixiſſe, quoſdam 900. ex *Geneſis cap.* 5.
18 *&* 6. pateat. † Sed eam ſententiam merito rejecit Anton. Fab. *dict.libro* 6.*cap.* 12. & Duran *dict.*2.*par. cap.*3.*num.* 22. Nam quis eſt tam ridiculus, qui putet ex eo, quod Mathuſalemo fere mille anni contigerunt, poſſe ſine Dei miraculo, aliquem per tot annos mortem differre? & ut præteream Neſtorem, (qui teſte Ivenale *Satyra* 10.

Exemplum vitæ fuit à cornice ſecundæ.

Verius aliqui tradunt, eum tantum nonaginta annos vixiſſe, ut Homeri Scholiaſtes docet, & Xenophon. *in æquivocis*) Arganthonium Bethicæ noſtræ antiquiſſimum Regem, Joannem de temporibus qui longiſſimam vitam ſunt ſortiti: id potius fabulæ adſcribo, cum omnium vivacium vita ultra centum & quinquagintà annos non porrigatur, juxta exempla quæ nobis proponunt Cornelius Tacit. *dialog. de Otor.* Seneca *epiſtol.*92 Valer *libro* 8.*cap.*14.Plinius *libro* 7.*hiſtor.cap.*48.Cœlius Rodig. *libro* 2.*lect.cap.*37 & ex eis docent Coirraſius *libro* 2.*Miſcellan. cap.* 18. Menoch. *de præſumpt. libro* 6 *præſumpt.*49.Gothofred. *in l.fin.C.de Sacr. Eccleſ.littera R.& in auth. de Monachis cap.* 5. *littera A.* † Idque jure noſtro longè 19
receptiſſimum eſt, ubi longiſſimum vitæ ſpatium centum annis concluditur *l.proponebatur* 76.*de judiciis,l. an uſusfructus* 56.*D.de uſufructu.l.ſi uſufruct.*8. *D.de uſufruct.legat.dict.l.fin.Codic.de Sacroſanct.Eccl. l.* 26. *titul.* 31. *part.* 3. explicant præter ſupra relatos Cujac. *libro* 15.*obſerv.cap.*22.Petrus Fab. *lib.*1.*ſemeſt. cap.* 8. Donell. *libro* 10. *comment. cap.*17.ubi Oſuald. *littera. B.* adeo, ut quis centum annos vivere tantum credatur, obſervat cum aliis Gutierrez *libro* 2. *pract.quæſtione* 7.Gothofred. *in dict.l fin.* poſt Accurſ. & Bart. *in l.*2 §.*ſed etſi dubitetur D.quemad.teſtament. aper.*& Gilchen. *in dict.l.fin.Codic.de Sacroſanct.Eccl.*
numer. 8. † Quare recepta fuit alia interpretatio, 20
quam præſenſit idem Gothofred. & Anton. Fab. *ſupra dict. cap.*12.ut *in dict.*§.1. illa verba, *cui libertas in tam longum tempus*, *&c.* non adjiciant ullam conditionem libertati, ſed ipſius dationem differant in diem certum, & tempus tam longum, ut is qui manumittitur, jam vivere non poſſit, quamobrem inutilis eſt libertatis datio, quia ita res æſtimatur, ac ſi teſtator dixiſſet, ut Stichus poſt mortem ſuam liber eſſet, quo caſu libertas inutilis erit, ut affirmavit Balduinus *in l. etſi poſt tres num.* 6. *D.ſi quis cautiori.* cum teſtator non credatur habuiſſe animum dandi libertatem, quæ in id tempus relinquitur quo ea non poſſet frui ſervus. Verbi gratia, ſi hodie vigeſimo ſeptimo die menſis Decembris anni 1613. quo hæc Salmanticæ ſcribimus, teſtator relinquat libertatem in annum 1600. hac in ſpecie quilibet adverteret, luiſſe, teſtatorem libertatem præſtare antequam ille annus adveniat, quo vero ſimile jam eſt, non poſſe vivere Stichum.

Verum hæc interpretatio mihi non arridet, quo- 21
niam falſum credo, illa verba, *Cui libertas in tam longum tempus*, non adjicere conditionem, ſi quidem contrarium dicit ipſa æquiparatio, quam inter unam & alteram proponit Conſultus ſcilicet, ut ſicut illa conditio dandi *millies* penè impoſſibilis eſt, ita penè impoſſibilis ſit & hæc, quando libertas relinquitur in tam longum tempus, ut vivere non poſſit ſervus: quem legandi modum conditionem appellat idem Paulus in eadem *l.*4.§. *ſeovire*, ubi ſi illa formula data ſit libertas Sticho, *ſi anno Titio ſervierit*: ait Conſultus ſub conditione, & ex tempore datam eſſe libertatem: quomodo etiam dicemus & in illa conditione, *ſi mille annos vixerit*, facit *l.ſi ita* 16. *D.de man. teſtam.* alias rogo, ſi non fuiſſet conditio, qua ratione dubitaretur, an eſſet ſtatuliber, necne, cum ſi ob id, quod non erat animus dandæ libertatis non rejiceretur, verè ſtatuliberum diceremus, cum conditio vera eſſet? Deinde non video rerum humanarum attentâ naturâ, cur penè impoſſibilis ſit illa conditio, *ſi mille annos vixerit*, & non impoſſibilis, & cur quemadmodum illa rejici ſolet, *ſi digito cœlum tetigerit*, non debuit æquè rejici hæc mille annorum & ſi differentia aliqua eſt, miror ſanè cur ſupradicti Doctores non aſſignent.

Rurſus

Rurſus facit juxta eam interpretationem non debuiſſe vitiari dationem libertatis, ſed valere ex *l. ſi mihi* 12. §. *de leg.* 1. ubi ſi libertas valet relicta ſervis, quos Romæ moriens, Gadibus intra triduum, quo mortuus erat, liberos eſſe voluit; neque anguſtiæ temporis libertati nocent, cum impoſſibile ſit, propter locorum intervalla *l. non tantum* 19. *Codic. de legatis*, cur etiam & longinquitas temporis non debuit eodem jure metiri, cum non minus in uno ac
23 alio legandi modo adſit impoſſibilitas. † Cui non ſatisfaciunt Alexand. Socinus & Jaſon, *ibi*, id effectum fuiſſe docentes, quod verſatur legatarij favor, ut celerius ei daretur libertas, & ideò quod in ejus favorem adjectum eſt, non debet ei eſſe damnoſum. Nam impoſſibilitas, quæ non reſpicit ſubſtantiam legati, non rejicitur ex eo, quod reſpiciat favorem legatarij, *l. ſi quis* 6. *de cond. inſt.* Neque alia reſponſio enervat difficultatem, ſcilicet impoſſibilitatem illam non eſſe ratione ſubſtantiæ legati, ſed præſtationis, propter anguſtias temporis, quæ cum rejiciatur, manet legatum utile. Quoniam ſubſtantia illa legati eſt ipſa præſtatio ab hærede facienda, quæ ſubſtantia multo magis animadvertitur, quando ipſe defunctus reliquit libertatem, cum vixerit annos mille, tunc enim ex ejus voluntate debuit præſtari directè, non ex fideicommiſſo, ut *in dict. l. ſi mihi* §. 1. quo caſu, ſublatâ illâ longinquitate temporis, pura &
24 valida manere potuit. † Neque dicas *in dict. l* 4. §. 1. fuiſſe relictam libertatem poſt mortem ſervi, quod ſenſit etiam Accurſ. *in l. libertas* 17. *D. de man. teſt.* & Cujac. *libro tertio, obſerv. cap.* 34. quia id repugnat verbis I. Conſulti, qui triplicem caſum proponit. Primum cum in tam longum tempus relinquitur libertas. Secundum cum ſub illa conditione, *ſi millies dederit.* Tertium *cum morietur*, & id innuit cum ſervo relictam, ait, libertatem in tempus longum, non tamen poſt mortem, *argument. l. qui duos* 18. §. 1. *de man. teſt.* & ſi ob eam rationem nullius momenti eſſet libertas, ut *in l. libertas* 17. §. *fin. D. eod.* non faceret Conſultus differentiam inter illam formulam, quando libertas relinquitur, *in tam longum tempus*, &c. vel *cum morietur*, qui ait in primo caſu, non habuiſſe animum dandi libertatem, quemadmodum & cum diceret *cum morietur, liber eſto. dict. l. fin. de man. teſt.* & ideò ut ſententiam ſuam confirmaret circa primam conditionem adducit Juliani authoritatem, qui in illa conditione, *cum morietur*, reſpondit nullum eſſe animum dandi. Quæ conſideratio evidenter probat, multum differre unum caſum ab alio.

25 Rejectis itaque his & aliis, jam diu ego exiſtimavi, (cum publice materiam impoſſibilium conditionum explicarem Inſtitutionum Cathedram annis ſuperioribus moderans,) *in dict. l.* 4. §. 1. Jure Conſultum in primo illo exemplo non propoſuiſſe impoſſibilem conditionem, qualis eſt *mille annorum vita*, ſed penè impoſſibilem, quæ licet difficilis eſſet, poterat tamen implementum habere licet cum maxima difficultate. Quod evincit æquiparatio ipſa conditionis illius *ſi millies dediſſet*, quæ difficilis vocatur; & ſimiliter ratio tradita, quod in eo caſu animus non fuerit dandæ libertatis; atque ita longum tempus non fuit mille annorum, ſed centum, quos regulariter vivere non poſſet, ſed poſſibile eſſet, veluti ſi ſervo quatuor annorum daretur libertas *ſi centum annos vixerit*, tunc juxta ordinariam hominum vitam difficile eſt, & fere impoſſibile in tam longum tempus vitam protendere, ſed poſſibile eſt ætatem illam attingere. († Ut de Sozimo Monacho, qui propè centeſimum & vigeſimum annum attigiſſe narrat Juſtin. *in authent. de Monachis*, quæ eſt *Novell.* 5. *cap.* 2. *verſ. & dum triennio*, ubi alios longævæ ætatis numerat Gothofred. & de Corvino, & aliis grandævæ ſenectutis multa exempla proponit Valerius *libro octavo, cap. decimo quarto*,) † unde 27
ex tali pene impoſſibilitate credimus, teſtatorem nullum animum dandæ libertatis habuiſſe, atque ita nullius momenti cenſebitur datio, cum impediendæ magis, quam dandæ libertatis gratia, ita ſcripſiſſe dicat Conſultus *l. fin. in princ. Digeſt. de manum. teſt.* quæ interpretatio longè congruentior mihi videtur ipſius Julij Pauli verbis.

Sed ut eò, unde divertimus, revertatur oratio, 28
alteram impoſſibilium conditionum ſpeciem, quæ ex perplexitate orationis promanat, merito rejiciunt DD. præcipuè Goffred. *in dict. l. ſi Titius* 16. *de cond. inſt.* & *in l.* 3. *numer.* 3. *de cond. & demonſtr.* Duaren. *ad titul. de cond. inſt. cap. quarto*, Donell. *libro* 8. *comment. cap.* 31. ex eo, quia ſi impoſſibilis eſſet, removeretur à diſpoſitionibus; & tanquam non ſcripta cenſeretur, & ita *in dict. l. ſi Titius*, Seius vel Titius exiſteret hæres, quod non evenit, ſed neuter admittitur, neque qualitas conditionis efficit, ut neuter hæres exiſtat, ſed ſcriptura teſtatoris, quæ incerta eſt, & ex qua non poteſt cognoſci, quem ex illis priori loco hæredem eſſe voluit.

Ex quibus dicendum erit, verè & propriè eas 29
conditiones dici impoſſibiles, quibus natura impedimento eſt, quominus exiſtant, veluti *ſi digito cœlum tetigeris.* impropriè tamen eas dici impoſſibiles, quæ jure turpes ſunt, vel prohibitæ. Ita Cujacius *in l.* 35. *de verbor. obligat.* Donellus *ſuprà*, poſt Cumanum *in dict. l. continuus* §. *cum quis.* Verum advertendum eſt cum Sarmiento *dict. cap.* 1. *numer.* 1. & 8. Pinel. *dict. cap.* 15. *ex numero* 8. in his conditionibus impoſſibilibus eſſe adhibendam diſtinctionem. † 30
Nam aut ipſæ per ſe ſimpliciter ſunt impoſſibiles, ut *ſi digito cœlum tetigeris*, in quibus procedit diſpoſitio *ſuprà numer.* 1. aſſignata, aut fiunt impoſſibiles ex eventu aut circumſtantia. Quo caſu, & ſi poſſibiles natura ſint, quia tamen ex diſpoſitione rei teſtamentariæ impleri non poſſunt, eandem ſortiuntur naturam, ac ſi fuiſſent verè impoſſibiles. Unde ſi illa conditione teſtator uteretur *ſi ſervum hæreditarium non alienaveris*; *ſi dotem non petieris*, unico tantum hærede inſtituto, tanquam impoſſibilem removendam eſſe docuit ex Juliani ſententia Ulpian. *l.* 4. §. *idem Juliani D. de cond. inſt.* cui etiam ſubſcripſit Javol. *in l. mulier.* 40. *ff. eod.* & idem Ulpian. *in l. Mucianæ* §. *fin. de cond. & dem.*

Sed hæc traditio ſummè principiis juris repugnat, 31
quia cum hæreditas, vel legatum ſub ea conditione relictum *ſi illud non feceris*, non competat niſi prius exiſtat conditio *l. qui hæred.* 44. *l. Mævius* 55. *Digeſt. de condit. & demonſtr.* conditioque illa non faciendi tantum impleatur morte ejus, qui tenetur non facere, cum poſſit dum vivit contraveniri; eveniebat, ut nunquam ad hæredem perveniret hæreditas. ideò Qu. Mucius Scævola cautionem induxit, qua præſtita hæres aut legatarius relictum conſequi poſſent *dict. l. Mucianæ in princ. l. hæres* 79. §. *qui poſt Digeſt. eod.* cum traditis à nobis *libro primo, cap. ſexto, numer. primo*, juxta quæ dicendum videbatur, in ſpecie dictorum jurium tales conditiones non deberi impoſſibiles reputari, ſi quidem per cautionem Mucianam impleri poterant *l. is cui* 18. *D. de condit. & demonſtr.* cum alias fruſtra eam introductam diceremus. † Quod argumentum diſſolvere tentarunt Cujac. 32
libro 5. *obſer. cap.* 1. *& in recitat. ad dict.* §. *Julian.* Donell. *dict. libro* 8. *cap.* 33. & præcipuè Anton. Fab. cui adſtipulatur Oſvaldus *dict. cap.* 33. *littera* Q, qui docent ideo in dictis juribus, non eſſe locum

cautioni Mucianæ, quia illa conditio *ſi ſervum hæreditarium non alienaveris*, ex verbis & voluntate defuncti talem repugnantiam continet, ut tanquam impoſſibilis rejiciatur, teſtator utrumque voluit, & inſtitutum ad hæreditatem non admitti ante conditionis implementum, ut natura conditionis expoſtulat, & conditionem non prius impleri, quam adita hæreditate, ante tamen non poteſt videri eam conditionem impleviſſe is, qui & ſi maximè velit ſervum alienare, non potuit, cum ejus nondum dominus ſit. In qua repugnantia congruentius eſt voluntati teſtatoris, ut conditione tanquam impoſſibili rejecta, pura maneat inſtitutio. Quod ſi cohæres datus eſſet, hæreditas à cohærede pure dato adiri potuiſſet, & conditio, *ſi ſervum non alienave-*
33 *rit* impleretur, & ceſſaret repugnantia. † Quæ interpretatio, etſi pluribus placuerit, ex eo ſuſtineri minimè poteſt cum non congruat menti, neque verbis Conſultorum, & adhuc cohærede dato, eadem deciſio militaret, & cenſeretur conditio impoſſibilis, cum videam *in dict. l. mulier* illam conditionem *ſi dotem non exegeris*, poſſe hæredem implere ante aditam hæreditatem, vel remittendo vel accepto ferendo vel præſtando cautionem, & nihilominus cenſetur quoque impoſſibilis ſicut illa *ſi ſervum non alienaveris*, & tamen non poteſt in illo caſu militare repugnantia conſiderata; & ſi cohæres eſſet datus, potuit ſub illa conditione aut alia inſtitui, quæ impediret eodem modo præſentem aditionem: at dicta jura requirunt indiſtinctè, quod ſit cohæres datus, neque expoſtulant, ut prius unus adeat, quod requirerent Conſulti, ut ſolent in aliis caſibus advertere *leg. fin. in fin. Digeſt. communia prædiorum*, cum aliis. Ultimo facit *in dict. l. Mucianæ §. final.* ea ratione locum non eſſe cautioni, quia deficit perſona, cui hæres caveat: ergo non ob repugnantiam ab Anton. Fabro & Oſvaldo excogitatam, quæ ſi interveniret, non eſſet conditio rejicienda, ſed hæres excluderetur, ut *in dict. l. ſi Titius*,
34 *de conditionibus inſtitut.* † Succedit alia interpretatio in noſtris ſcholis à doctiſſimis tradita, qui aiunt eam conditionem *ſi dotem non exegerit*, eſſe conditionem impoſſibilem neceſſariam in non faciendo conſiſtentem, quæ ut diximus *ſupra*, puriſſima eſt, & Jure ipſo pro impleta habetur. At conditio, neceſſaria, qualis eſt illa oppoſita affirmativæ impoſſibili, præſens eſt, & determinata in ſua cauſa naturali, & ideò cenſetur impleta. Quam ſententiam ſubolfecit Aretinus *in dict. l. impoſſibilis numer. 1. de verbor. obligat.* ubi tractans de conditione impoſſibili in non faciendo, quæ eſt neceſſaria, ait textum *in dict. l. mulier* eſſe notabilem in hac materia. Pro qua ſententia adducunt ſupradict *dict. l. Mucianæ verſ. ex aſſe*, ubi in ea conditione *ſi dotem non petierit*, ait, jure ipſo haberi pro impleta, quod abſurdum eſſet, ſi ea conditio enumeraretur inter conditiones impoſſibiles affirmativas, quæ pro nullis habentur *dict. leg. 3. de condit. & demonſtr.* id autem quod nullum eſt, pro impleto haberi non poteſt. Rurſus expendunt illam conditionem *ſi dotem non petierit*, appoſitam marito ſcripto hærede ex aſſe impoſſibilem eſſe, quia poſtquam hæres extitit, non eſt à quo petatur, vel à quo exigat dotem confuſis actionibus per aditionem *l. Grannius 72. Digeſt. de fidejuſſ.* non à ſe ipſo poteſt exigere, ergo contraria conditio ſi dotem non petierit conditio neceſſaria eſt. Juxta quæ eſt intelligendus *d. verſ. ex aſſe*, ibi: *jure ipſo videtur impleta*, ut etiam agnovit Albericus *in fine*.

Verum enim vero hæc expoſitio mihi ex eo non
35 probatur, quia conditio *ſi dotem non exegerit*, non eſt neceſſaria ſicut illa *ſi digito cœlum non tetigeris*, & hæc eſt impleta in ſua cauſa naturali, at illa *ſi hæreditarium ſervum non alienaverit*, vel *dotem non exegerit*, non eſt in ſua cauſa naturali impleta, ſed ex circumſtantia, ſi vel ex aſſe hæres eſt, vel cohæres datus mortuus, vel repudians. Ulterius illa conditio *ſi digito cœlum non tetigeris*, habet conditionem contrariam affirmativam *ſi digito cœlum tetigeris*, quæ eſt impoſſibilis, verum hæc *ſi non alienaveris* habet illam affirmativam *ſi alienaveris*, quæ ambæ poſſibiles ſunt: ergo non rectè accommodatur huic parti ſupradicta doctrina, cum niſi circumſtantia illa adeſſet, hæres ad implendum interponere cautionem teneretur. Neque quicquam facit *dict. l. Mucianæ* expenſa *ſupra*, in qua ratione pro impleta habetur conditio, quòd non potuit pro non ſcripta haberi, ſicut cæteræ impoſſibiles, cum jure valuiſſet & poſſibilis eſſet ex ſua natura, præterquam quod hujuſmodi conditio, adjecta hæredi ex aſſe inſtituto, impoſſibilis videtur *in dict. §. Julianus*, atque ita juxta naturam impoſſibilium regulatur, ut pro impleta habeatur vel pro non ſcripta, quod in effectu idem eſt.

Vera itaque illorum jurium ratio videtur, ideo 36 hæredem ex aſſe inſtitutum ſub illa conditione *ſi ſervum non alienaverit*, abſque cautionis remedio ad hæreditatem admitti, quia illa conditio impoſſibilis cenſetur, quæ ex voluntate teſtatoris, & natura cautionis illum ſeorſum habet, ſi hæres cautionem præſtet de non alienando, hoc tamen impoſſibile eſt nullo dato cohærede, cum cautio neceſſario perſonam exigit, cui caveatur, quæ non eſt; atque ita ea conditione, ut impoſſibili rejecta, vel pro impleta habita, hæres ſtatim poteſt adire hæreditatem, quod eleganter demonſtratur *in dict. l. Mucianæ §. fin.* ibi: *quoniam non eſt cui caveat, non impediri eum quominus adeat.* facit *l. Quintus 7. §. Pomponius, ff. de annuis legat.* † Neque legitimi hære- 37 des in hac re, in conſideratione ſunt, ut inſinuat *l. is cui 18. ff. de condit. & demonſtrat.* cum jure Digeſtorum nunquam eiſdem hujuſmodi cautio præſtita fuerit ante novam conſtitutionem Juſtiniani, de qua *in Authent. de nuptiis, §. quæ vero verſ. præfata coll. 4.* [quod non rectè conſequuti ſunt Bart. & Cuman. *in dict. l. is cui*, neque Cujac. *libro quinto, obſervat. cap. ſecundo, in fine*,] idque docet *dict. l. Muciana §. fin.* & inſinuat ipſamet *dict. l. is cui*, ibi: *legatum, eáve hæreditas*: ubi cum legatum & hæreditas conjungantur, conſtat id fuiſſe, quando teſtamentaria diſpoſitio locum habebat, non legitima, & tunc implicat teſtamentum confirmari aditione hæredis, & ſupereſſe ſpem ſuccedendi ab inteſtato *l. quandiu 39. de adquirend. hæredit.* notat Imola & Socinus *in dict. l. is cui.* † Hæres quippe ſi non implebat conditio- 38 nem, bona caduca cenſebantur ex lege Papia, & fiſco vindicabantur *l. unica, §. & cum triplici, & §. ſin autem. Codic. de caducis toll.* ideóque *dict. l. is cui*, debet intelligi de his ad quos hæreditas pertinere poteſt jure teſtamenti, quales ſunt cohæredes vel ſubſtituti, ut *ibi* advertit Cujacius. † Cui interpretatio- 39 ni obſtat quod conditio non debuit cenſeri impoſſibilis ex eo quod cautio dari non potuit, cum conditio longè diverſa ſit à cautione, quæ tantum efficit, ut impleta cenſeatur, non vero ut rejiciatur conditio, cum alias diceretur in damnum conditionis venire, quod in ejus favorem fuit introductum *l. quod favore, 6. Codic. de legibus.* Unde ſi cautio fuit impoſſibilis, quia non eſt perſona cui poſſit caveri conditio non ex eo cenſeri debebat impoſſibilis, quæ alioquin impleri rectè potuiſſet: alter enim eo conceſſo diceretur, ante inven-

tam

tam cautionem Mutianam, omnes conditiones quæ in non faciendo concipiebantur, impoſſibiles,
40 judicatas fuiſſe, quod eſſet abſurdum. † Quæ conſideratio licet ſummè difficilis videatur, enervari poterit ſi animadvertas, quod cum cautio Muciana introducta fuerit, ut relicta in teſtamento ſub conditione negativa facilius conſequerentur, quia ante mortem honorati alias non poſſet conſtare relictum, ac propterea ipſe teſtatoris beneficio careret, cum eveniret, ut conditio, de qua *in dict. §. Julianus,* de jure exitum habere non potuiſſet, niſi poſt mortem hæredis, qui illi conditioni *ſi ſervum non alienaveris*, in ultimo vitæ momento potuit contravenire, *argument. leg. final. de condict. inſtitution.* & ſi neceſſario danda eſſet cautio ad implementum, ſequeretur, ut cum dari non poſſit, minimè qui ſcriptus eſſet acquireret hæreditatem, cum non ſit in poteſtate ejus conditionis implementum, neque mors ſervi attendenda ſit, & talis caſus non ſoleat expectari *leg inter ſtipulantem* 83. §. *ſacrament. verſ. homo liber. Digeſt. de verbo.* inde ad impoſſibilitatem conſiderandam inſpicitur non ſolum conditionis difficultas, quia & ſi concedamus conditionem per ſe eſſe poſſibilem, cum tamen negativa impleri non valeat poſt Mucianam cautionem niſi ea interpoſita, neque poſſit hæres adire ante conditionis implementum, neque cautionem dare, quia non eſt cui detur, cenſetur hoc factum inexpedibile, & ſic quaſi impoſſibile vel rejiciendum, vel tanquam jure impletum cenſendum. † Neque oberit ante
41 cautionem omnes conditiones negativas impoſſibiles cenſendas. Hoc tamen negatur cum impoſſibilitas cauſetur in noſtro caſu ab ipſa cautione antequam conditiones, quæ in ultimo vitæ ſtatu impleri non potuiſſent, veluti *ſi ſervum non alienaverit*, inutiles erant, quia poſt mortem implebantur *dict. leg. fin.* junctis iis, quæ ibi tradit Cujac. 13. *quæſt. Papinian.*

Verum quærunt Interpretes, an ſi ſervus fuerit
42 alienatus *in dict. §. idem Julianus*, poſſit ei competere libertas fideicommiſſaria; in qua difficultate reſpondent noſtri Præceptores ſervum poſſe petere fideicommiſſariam libertatem ex conjecturata mente teſtatoris, *argument. l. generaliter* 14. § *ſi petitum Digeſt. de fideicommiſſ. liber.* cujus argumento Bart. *in l. filiusfam.* 114. §. *Divinum* 4. *de legatis* 1. ait favore ſervi quando teſtator dixit *ne poſtea Stichus ſerviat*, intelligi datam fideicommiſſariam libertatem *l. Imperator* 11. *l. rogo* 21. *de fideicommiſſ. liber.* Quæ ſententia ſine diſtinctione non poteſt admitti, nam aut eam prohibitionem alienationis favore ſervi propoſuit teſtator, *in dict. §. ſi petitum* quo caſu recte fideicommiſſaria libertas petetur, & cum ſervi interſit non alienari, prohibitio cum juſta cauſa, & certæ perſonæ contemplatione facta valebit, juxta doctrinam Bartol. *in dict. §. Divi*, quem ſequuntur relati à Loazes *ibi numero* 102. At verò contra erit, quando non favore ſervi id fecerit teſtator, ſed ut ſervus male meritus puniatur, ut in ſpecie *leg. contra ſeptima, Codic. de teſtament. manumiſſ. leg. prima, & ſecunda, Codic. qui non poſſunt ad liber. l. ſervus. 9. ff. de manum. l. fin. de manumiſſ. teſt. l. quidam* 10. *ff. de fideicommiſſ. liber.*

CAPUT XII.

Proſequitur præcedentium materia Novo ſenſu aperitur abſtruſum Pomponij reſponſum *in l. Multa 6. §. ſi ſervos Digeſt. de condition. & demonſt.* in alia multa jura.

SUMMARIUM.

1 *Agitur de illa quæſtione, an quando teſtator reputavit conditionem poſſibilem qualitas erat impoſſibilis, talis conditio pro non ſcripta ſit. Ponuntur exempla ex variis juribus.*

2 *Vera in ea dubitatione ſententia, ut pro non ſcriptis habeantur illæ condititiones.*

3 *Tractatus* d. leg. Multa §. ſi ſervus de condit. & demonſtratione.

4 *Circa has conditiones* ſi filia vivet, & ſi ſervum manumiſerit, *inter l. Conſultos ipſos magna fuit diſſenſio*, & n. 5. 6. & 7.

8 *Adduntur Auctores, qui in his juribus componendis laborarunt.*

9 *Auctoris defenſio pro Pomponio contra Neratij ſententiam*, & n. 10.

11 *Reſpondetur difficultati an male adduxerit Pomp. pro ſua parte Servij auctoritatem.*

12 *An Servius* in leg. Mævia 45. de hæred. inſtr. *tractaverit quæſtionem, de qua Pomponius* in dict. §. ſi ſervos.

13 *Item inquiritur circa* l. cum tale §. falſam 7. de condit. & demonſtr.

14 *Conditio poteſtativa impleri non poteſt, niſi poſt mortem.*

15 *Interpretatio ad* leg. Neratius §. idem Julianus ff. ad leg. Aquil. & leg. Quæ conditiones §. mortuo Digeſt. de condit. inſtitution. & numero 16.

17 L. turpia 54. §. primo, de leg. 1. *Quomodo ſit accipienda.*

18 *Intellectus* leg. in teſtamento 31. de condit. & dem.

19 *Diſcutitur latè, quæ ſit mens* l. ſi Mævia de hær. inſt. & n. 20. & 21.

22 *Explicatur* l. cum tale †. falſam de cond. & dem. & l. ab omnibus in teſtamento l. hujuſmodi §. ſi cui de leg. 1. & n. 23.

EGIMUS ſuperiori capite de conditionibus impoſſibilibus, quæ verè impoſſibiles ſunt, vel ita cenſentur ex circumſtantia, nunc verò operæ pretium erit illam ſatis in propoſito obſcuram Quæſtionem diſcutere, quando teſtator conditionem poſſibilem reputavit eam quæ verè impoſſibilis erat, an hujuſmodi conditio pro non ſcripta habeatur, ut de cæteris diximus, vel vitiet ipſam diſpoſitionem. Quod intelligendum eſſe non de conditionibus impoſſibilibus natura, recte docuit Benedict. Pinel. *libro primo, ſelect. cap. decimo quinto, numero* 9. poſt Sarmien. *libro ſecundo, ſelect. cap. primo, numero ſecundo*, ſed de conditionibus ex ſuppoſitione vel eventu. Veluti ſi filiam cum haberet abſentem dixit; *ſi filia mea vivet*, quæ tamen jam erat tempore teſtamenti mortua, aut ſi cum filiam nunquam habuerit, ea formula uſus eſt; ut *in l. ſi Mævia 45. de hæredit. inſtit.* vel ſi dixit:

GRANADA

ſi tabulas reddiderit, quæ non fuerunt in rerum natu-
ra *l. ab omnibus* 104. §. *in teſtamento de leg.* 1. vel *ſi*
ſervum manumiſerit, qui tamen erat mortuus tempo-
re teſtamenti *l. quæ ſub conditione* 8. §. *mortuo de con-
dit. inſtitut. l. multa* 6. §. *ſi ſervos de condit. & dem.*
Quam quæſtionem pertractant Sarmien. & Pin. *ſuprà*
poſt Accurſ. Bart. & alios antiquiores, quos referunt
Ant. Gomez *tom. 1. variar. cap.* 12. *numero* 73. Gregor
in l. 3. verbo por tal. tit. 4. part. 6. Galganet. *de condit.
part. queſt.* 84. *numero ſecundo*, Sanchez *lib. 5. de ma-
trimon. diſputat.* 3. *numero* 8. Ripol. *in l. 3. de condit &
dem. à numero* 163. & Duran. *de condit impoſſibil.* 3.
2 *part. cap. 7. num.* 6. † Sed variis rejectis opinionibus,
veram conſtituo in hac re ſententiam, eas conditio-
nes pro non ſcriptis habendas eſſe, ſive teſtator eas
credat poſſibiles, ſive impoſſibiles, neque neceſſa-
riam eſſe diſtinctionem, inter conditiones ex ſuppo-
ſitione, & ex eventu impoſſibiles, cum in effectu
eædem ſint. Ratio eſt, quia ſi introſpicias hanc con-
ditionem, *ſi filia mea vivet*, quam impoſſibilem ex
ſuppoſitione vocant, natura eſt impoſſibilis, quæ
non patitur, ut vivat filia, quæ numquam fuit nata.
Idem erit, & in illa conditione *ſi ſervum manumiſerit*,
quæ natura impoſſibilis eſt, cum non poſſit manu-
mitti ſervus qui jam erat mortuus tempore teſtamen-
ti, & ſic de cæteris aliis. Nec dicas rationem ean-
dem militare non poſse in conditionibus impoſſibi-
libus, & in eis teſtator reputabat impoſſibiles, nam
contrarium eſt verius, cum cogitare potuit, condi-
tionem poſſibilem poſse fieri impoſſibilem: ſi dixit
ſi mater vivat, vel *ſi Stichum manumittat*, potuit co-
gitare accidere poſse, ut eo tempore mater non vi-
veret, vel ſervus, atque ideo ſi ita ſciviſset, dicere-
mus eam conditionem non adjeciſse, quæ ex ejus vo-
luntate rejicietur.

3 † Unde fluit interpretatio ad *d. l. multa* §. *ſi ſervos*, quo
loci Pomponius gravem inter ipſos Conſultos con-
troverſiam refert circa has conditiones *ſi ſervum ma-
numiſerit*, qui jam erat ante mortuus, & *ſi filia & ma-*
4 *ter mea vivent*, altera jam mortua. † In quo diſſidio
Neratius aiebat hæredem ſub prima conditione ſcri-
ptum deſici conditione, *quia non æſtimabat*, (*inquit
Pompon.*), *pareri poſſet conditioni necne*; hoc eſt ante.
5 quam impoſſibilis judicanda eſset. † Quam ſenten-
tiam, etſi Pomp. non videatur recipere. Julianus
ſequutus fuit, & probavit Ulpianus *in l. inde Nera-
tius* 23. §. *idem Julianus ff. ad leg. Aquil.* ibi: *propter
occaſionem enim deficit conditio, & in l. ſi ita* 16. *de ma-
numiſſ. teſtamen.* & Africanus *in l. in teſtamento* 31. *de
condit. & demonſt.* ibi: *ſed & Pamphilam defectam.*
Quin etiam & idem quoque Pomponius calculum
videtur præbuiſſe Neratio *in l. penult.* §. 1. *juncta gloſſ.
verbo ſequuturum, de condit. & demonſtr.* & Imperator
6 Alex. *in leg. 4. C. de condit. inſertis.* † Poſtea autem pro-
cedit *in dict.* §. *ſi ſervos* Pomponius, & ex doctrina
Sabini & Caſſii dictam conditionem ait, pro non
ſcripta habendam eſſe. Quam ſententiam ipſe pro-
bare videtur *in l. turpia* 54. §. *ſed etſi, de leg.* 1. & Iu-
lianus *in l. ſi fundum* 92. §. *ſi Titio Digeſt. eod.* & Ulp.
in dict. leg. quæ ſub conditione §. *mortuo de condit. inſti-
tut. & in l. fideicommiſſa* 11. §. *ſi cui de leg.* 3. Scævola
in l. quæ in dotem 12. *Digeſt. de dote præleg.* facit *l. ſi
quis teſtament.* 11. *de condit inſtitut. & l.* 1. *Codic. de*
7 *inſtitut. & ſubſt.* † Adducit ergo Pomponius pro ſua
confirmanda ſententia Servij authoritatem, qui dice-
bat in illa conditione: *ſi filia & mater vivent*, altera
jam mortua, non deſici conditionem. In quo videtur
erraſſe, & male pro ſe eam authoritatem expendiſſe,
cum tunc deficere conditionem exiſtimabat Servius,
ſi filiam teſtator nunquam habuerit, ut teſtatur Al-
phen. *in dict. leg. ſi Mævia*, non verò ſi habuit, ſed
quæ jam deceſſiſſet. Eodem quoque modo videtur
male retuliſſe Sabini & Caſſij ſententiam ita genera-
lem, cum iidem adhibita diſtinctione fuerint loqu-
ti, ut ſi dictæ conditiones falſæ ſint, impoſſibiles cen-
ſeantur, ſint autem veræ, intelligantur defeciſſe:
ita docuit Pap. *in l. cum tale* 72. §. *falſam conditionem
ff. de condit. & demonſt.*

In qua difficultate, ubi I. Conſulti ipſi pedem ſe- 8
curè non figunt, Sarmientus antinomiam fatetur *d.
cap.* 2. *numero* 7. & 8. quam ut concilient variè tor-
quentur Donel. & Gilquen. *in l.* 1. *Codic. de inſtitut.*
idem Donel. *d. lib. 8. cap.* 34. ubi Oſvald. *littera C. &*
D. Cujac. *lib.* 17. *obſervat. cap.* 22. *& tractat.* 2. *ad
African. in dict. leg. in teſtamento* Pinellus *d. cap.* 15.
numero 16. qui tanta difficultate oppreſſus ait Ser-
vium & Sabinum non recte fuiſſe relatos à Pomp.
quod falſum eſt, etſi aliqui eidem conſentiant, ut
infra videbimus. † Quapropter in ea ſententia, quam 9
annis ſuperioribus auditoribus meis tradidi, nunc
perſiſto, & crucem hanc Juris ſtudioſis affixam, ſic
tollendam exiſtimo; ſcilicet Pomp. juſtiſſime Neratij
opinionem rejeciſſe, quia illa conditio *ſi ſervum ma-
numiſerit*, qui tamen mortuus erat ante tempus teſta-
menti, impoſſibilis judicari debuit ex Sabini & Caſ-
ſij ſententia, non vero quaſi defecta. (In quo caſu
procedit ſpecies. Pomp. *in d.* §. *ſi ſervos*, ut conſtat ibi,
quibuſdum ex iis ante mortuis.) † Ratio eſt, nam cum 10
teſtamentum fit, impoſſibilis eſt manumiſſio, ſi qui-
dem non eſt ſervus in rerum natura: quod indicat
Pomp. ibi: *Nec æſtimabat pareri poſſet conditioni, nec-
ne*, quibus verbis reprehendit Neratium, quaſi parum
caute hanc rem conſideraſſet, cum æſtimare, id eſt
advertere debuiſſet, tali conditioni hæredem parere
non poſſe, præcipuè cum hæc implenda erat poſt
mortem teſtatoris, & eſſet in poteſtate *l. 2. D. de con-
dit. & demonſtr.* Quam rationem notavit quoque Ul-
pian. *in d. l. 8.* §. *mortuo, ibi: non videtur conditione de-
fectus, ſi parere conditioni non poſſit*, facit *l. Titius* 14.
l. cum tale 72. §. *ſi arbitratu: verſ. ſed ſi Titius de con-
dict. & demonſtr. juncta d. l. ab omnibus* §. *in teſtamento
de leg.* 1. Unde cum hæc conditio defecta eſſet ante
factum teſtamentum, & non poſſet adimpleri, merito
quaſi impoſſibilem, pro non ſcripta habendam eſſe
docuit Pomponius. † Alteri autem argumento, quo 11
probabatur videri Pomp. male pro ſe adduxiſſe Servij
ſententiam, reſpondeo, cum contra Neratium expen-
diſſe Servij authoritatem, ut ſuam opinionem ad-
ſtrueret, & ſic Neratij authoritatem, alia non mi-
nus graviori elideret, comparaſſe illam conditionem;
ſi ſervum manumiſerit, qui tamen erat mortuus, cum
illa; *ſi mater & filia vivent*, altera jam mortua tem-
pore teſtamenti: ut quemadmodum Servius dixit, in
hac non eſſe defectum conditione hæredem: ita &
in illa idem admitteretur. Quod non tanquam ex-
preſſum argumentum adduxit, ſed à ſimili, ut *in l.
ſi teſtamentum* 8. *Codic. de inſtitut. & ſubſt.* † Vel 12
credibile eſt Servium loquutum fuiſſe non ſolum de
illa ſpecie, de qua *in dict. l. ſi Mævia* quando filia, &
mater in conditione poſitæ ſunt, ſed de una tantum,
ut denotat Pompo, *in dict.* §. *ſi ſervos*, ibi: *ſed Ser-
vius reſpondit cum ita eſſet ſcriptum.* Quaſi non tan-
tum Servius reſponderit circa ſpeciem *d. l. ſi Mævia*,
verum & circa illam quam Pom. tract. Idque patet,
nam *in d. l. ſi Mævia* Alphenus & Servius agunt,
quando teſtator nunquam habuit filiam, quod diver-
ſum eſt à caſu Pomponij, qui loquitur quando habuit
filiam, & dixit: *ſi filia & mater mea vivent*, & jam una
earum erat mortua, non poterit dici filiam nunquam
habuiſse, & conſequenter in diverſa ſpecie Alphe-
num loquutum dicemus, cum Servium adduxit, &
in diverſa Pomponium. † Quæ reſponſio etiam 13
adaptari

adaptari debet ad ultimam difficultatem quam offerebat *dict. leg. cum tale §. falſum*, cum ſpecies de qua ibi multum differat ab ſpecie Pomponij, qui præcedit quando teſtator ignorabat ſervum mortuum: at *in d. § falſum*, ſciebat teſtator nihil deberi Titio, cui ſolvere volebat, vel quando ipſe exſolvit poſt teſtamentum factum. Quod diverſum eſt, ut *infra* dicemus.

14 Non everti hanc explicationem pro opinione Neratij *ſupra* adductum, nam ad *d. l. Neratius §. idem Julianus, & dict. leg. Quæ ſub conditione §. mortuo.* reſpondebis ſi advertas, conditiones poteſtativas, qualis eſt illa, *ſi ſervum manumiſerit*, impleri non poſſe, niſi poſt mortem teſtatoris *l. 2. de condict. & demonſt.* junctis Ant. Gomez. 1. *tom. variar. cap. 12. numero* 68. & Spino *de teſtament. gloſſ.* 14. *numero* 12. *& ſequent.* & quamvis aliqui contendant illam conditionem quocumque tempore impleri poſſe, ſive ante mortem, vel poſt mortem teſtatoris, contrarium probatur *in dict. mortuo*: ubi ſi mortuus fuerit ſervus (qui manumittendus erat) ante mortem teſtatoris, ait Conſultus non videri defectum conditione hæredem: ergo ſi poſt mortem teſtatoris, moreretur Stichus, defectus cenſeretur, hoc autem non alia ratione, niſi quia ante mortem non tenebatur manumittere, neque implere conditionem; poſt mortem verò tenebatur: quod inſinuatur ibi: *non videtur defectus conditione, ſi parere conditioni non potuit,* defectus autem eſſet, ſi ut dixi, implere poſſet etiam vivo teſtatore. Deinde facit hanc conditionem *ſi Capitolium aſcenderit*, non poſſe niſi poſt mortem teſtatoris impleri, *d. l. 2. ſi tam* 11 §. 1. *de condit. & demonſt.* & quæ non minus poteſtativa dicitur, quam illa; *ſi ſervum manumiſerit l. fin. de condit. inſtitut.* & tamen conditio Capitolij aſcendendi habet talem interpretationem, ſi cum primum potuerit *l. hac conditio* 29. *de condit. & demonſtr.* Rurſus facit, quod cum Inſt. *in l. ſi quis hæredem* 7. *Codic. de inſtit. & ſubſt.* voluerit eas conditiones quocumque tempore, vel ante vel poſt mortem impleri, videtur ante eam conſtitutionem contrarium viguiſſe.

15 † Ex quo conſtat, in hac conditione multum intereſſe, utrum ſervus mortuus ſit tunc, cum conditio potuit impleri, hoc eſt, mortuo teſtatore, an vero tunc cum non potuit, hoc eſt, vivo. Priori caſu conditio defeciſſe intelligitur, quia ab initio conditio fuit poſſibilis, & impleri potuit, cum natura & jure implebilis, eſſet quo attento procedit *d. §. idem Julianus.* Poſteriori autem caſu conditio pro impleta habetur, ſiquidem conditio illa impleri neque jure, neque natura potuit, & ſic eſt impoſſibilis *dict. §. mortuo.* Unde cum hæc conditio *ſi ſervum manumiſerit,* mortuo teſtatore implenda ſit *dict. l. 2.* & poſt mortem teſtatoris Stichus fuerit occiſus, *in d. §. idem Julianus*, conditio plane defeciſſe videtur: & qui ſub ea conditione inſtitutus eſt, hæres non erit. Quare poterit lege Aquilia agere ad hereditatis æſtimationem, cum propter occiſionem defecerit conditio, & occiſor in cauſa fuerit, quominus conditio impleretur. Hoc intellige ſi Stichus occiſus eſt poſt mortem teſtatoris, quo caſu defecit conditio. Sed id non procedit ſi vivo teſtatore occiſio contingat, cum eo tempore ceſſabit æſtimatio hæreditatis, ut pote quia non excluditur hæres ab adeunda hæreditate, ut verbis expreſſis denotat Ulpianus *in d. §. idem Julianus*, ibi: *Quod ſi vivo teſtatore occiſus ſit, hæreditatis æſtimationem ceſſare.* Ubi non ſignificat etiam hoc caſu amiſſam eſſe hæreditatem, hærede tanquam conditione defecto, ſed tantum ait, hæreditatem non poſſe æſtimandam in actione legis Aquiliæ de ſervo occiſo, quoniam non defecerit conditio, neque ab hæreditate excluditur, ut in caſu ſuperiori, & ob eam rationem inſpicitur ſervus tantum quanti plurimum fuit ex regulis ordinariis legis Aquiliæ *l. 2. & ſequentibus D. ad leg. Aquil. princip. Inſtitut. eod. l. 28. tit. 15. part. 7.* † Juxta quæ accipiendus 16
eſt *d. §. mortuo*, ut cum ibi vivo teſtatore mortuus fuerit Stichus, quo tempore impleri conditio non potuit *dict. leg. 2.* & ſic tunc impleri nequit, nec ſi deficiat poterit, cum ſit impoſſibile *dict. leg. ſi jam facta* 11. *de condit. & demonſtr.* in qua conditiones, iterari non poſſunt, qualis eſt manumiſſio ſervi, præſenti die debentur. Neque adverſatur *dict. §. mortuo verſus nam mortuo Sticho,* qui ait mortuo Sticho conditionem haberi pro impleta quomodocumque mortuus ſit, hac ratione adjecta, quia per hæredem non ſtat quominus Stichus manumittatur, qui jam mortuus eſt. Reſpondetur etenim illum verſum referendum eſſe ad priora verba principij, ut ſic proſequatur idem caſus ibidem propoſitus, ſcilicet de Sticho mortuo vivo teſtatore, qui ſub ea conditione hæredem inſtituerat, *ſi juraſſet ſe Stichum manumiſſurum*, quibus ſubjicit poſtea Ulpianus, idem eſſe dicendum, etſi non illa formula hæredem inſtitueret, ſed ea uteretur, videlicet, *ut Stichum manumittat*, atque ita erit ſenſus; ſi hac ultima conditione adjecta mortuus eſt Stichus, vivo adhuc teſtatore, ut diximus, nemo dicet hæredem ſubmovendum, neque dicetur conditione defectus, qui non potuit parere, tunc enim implenda eſt conditio, quando natura poteſt hæres parere, hoc tamen non poteſt evenire in hoc caſu, in quo eſt impoſſibile Sticho mortuo libertatem imponere.

Eodem modo accipiendus eſt idem Pomponius *in d. l. turpia* 54. §. 2. *de leg.* 1. ubi generaliter ſcribit, quod 17
ſi mors Stichi impedierit manumiſſionem, debebitur legatum. At de morte Stichi ante vel poſt mortem teſtatoris contingentem nullum verbum protulit. Verum illud reſponſum intelligendum eſt, quando Stichus vivo teſtatore deceſſit, quod etſi verbis diſertis non adaperiatur, ſeries tamen ipſa, & I. Conſulti ratio evidenter oſtendunt. Propoſuerat itaque Pomp in caſu præcedenti. Titiæ legatum eſſe *ſi Seij arbitratu nupſiſſet*, & vivo teſtatore Seium deceſſiſſe, in eaque ſpecie ait legatum deberi: poſtquam ſtatim ſubjicit caſum *d. §* 1. cum legatum eſſet, *ſi ſervum manumiſeris*, & mors ſervi impediſſet manumiſſionem. Quos caſus conjunxiſſe certum eſt, cumque in primo evenerit mors Seij vivo teſtatore, etiam & in ſecundo eveniſſe coacta ratione affirmare debemus, nam cum dicat legatum deberi, quoniam per legatarium non ſtetit, quominus ſervus liber eſſet, apertè innuit, mortem ante teſtatoris obitum contigiſſe, cum alias jam per legatarium ſtetiſſet, quominus liber eſſet, quia poſtquam mortuus eſt teſtator, potuit imponere libertatem. Cui interpretationi conſentit Cujacius *in d. §. 1.* † Sed 18
obſtat *d. l. in teſtamento* 31. *de condit. & demonſtr.* ubi legatum eſſet Sticho & Pamphilæ, *ſi matrimonium cojerint*, & Stichus mortuus eſſet poſt mortem teſtatoris ante apertas tabulas, ait Africanus Pamphilam defectam videri conditione. Quod difficile eſt cum per eam non ſteterit, quominus illa conditio impleretur. Cui legi ſatisfacere tentat Cujacius 2. *tractat. ad Afric. ibidem*, poſt Imol. Socin. & alios ex cujus traditis reſpondeo partem Stichi defectam eſſe & tanquam caducam ad fiſcum pertinere, nam Senatus Conſultis, quæ ad diſſolvendas difficultates legis Papiæ introducta ſunt, inſtitutum eſt, ut dies legatorum cederet ab apertura tabularum: ita Ulp. *in frag. tit. 24. verſ. legatorum*, (ubi etſi id lege Papia inductum doceat, intelligendus erit, quoniam S. Conſulta illa ad eam legem pertinebant, notat Bald. *ad leg. Pap. pag.* 159. Hotman, *l. 4. obſerv. cap. 9.*) Unde ſi

ſi eo tempore , quod intercedebat inter mortem te-
ſtatoris , & aperturam tabularum moreretur legata-
rius , relictum capiebat fiſcus docet Cujacius *in l.*
unica §.cum igitur Codic.de caducis:quod ideo factum
fuit , ut amplior eſſet caducorum conditio , atque
ideo Stichus cum ſit conditione defectus , relictum
eidem ad hæredem non pertinet, ſed ad fiſcum:Pam-
phila autem defecta fuit conditione , quoniam alte-
ri propter alterum legavit , & mors impedivit ma-
trimonium , quæ cum poſt mortem teſtatoris acci-
derit , ſecundum *ſuprà* traditam diſtinctionem , con-
ditio defecit , & cum ea viveret , partem ſuam apud
hæredem remanſuram Africanus ait. Ex quibus
etiam poteſt interpretari *d.l.ſi ita 16. de manumiſſ.teſt.*
l.4.Codic.de condit. inſer.l.penult.§ primo,de condition.
& demonſtr.

19 Difficilior eſt *l.ſi Mævia 45.de hære. inſtit.* in qua
ſupponit Alphen. ut illa conditio , *ſi Mævia mater*
mea & Fulvia filia mea vivent, impoſſibilis cenſeatur
neceſſe eſſe teſtatorem filiam nunquam habuiſſe ,
quod non convenit cum Pomp. *in d.§.ſi ſervos*,ibi:*al-*
tera jam mortua. Deinde videtur idem Alphanus re-
quirere , ut Titius perveniat ad hæreditatem , ma-
trem Mæviam ſupervivere , in quo noſtræ interpre-
tationi *ſupra* propoſitæ ad *d. §. ſi ſervos* maximè con-
venit in illis verbis : *quibuſdam ex iis ante mortuis.*
Sed id ſine ratione videtur tali diſcurſu , ſi conditio
ibi impoſſibilis cenſetur,quoniam jam tempore mor-
tis teſtatoris impoſſibile eſt , ut manumittantur ſer-
vi , cur non cenſebitur impoſſibilis , ſi mater ipſa
mortua eſt , cum impoſſibilis , ſi mortuæ erant ma
ter & filia quod jam vivant ? Cur ergo requiritur
mater vivat ? ut Titius hæres exiſtat ? † Cui diffi-
20 cultati ſatisfacere tentant poſt Accurſ. Coman. &
reliquos antiquos Coſta *lib 1.ſelect.cap.11. numero 1.*
Sarmiento *d lib.2. cap. 2. numero 5* Pinellus *num.10.*
& alij *ſuprà* Sed frequenter receptam vidi interpre-
tationem Accurſij , qui aſſerit verbum *vivent in dict.*
leg.ſi Mævia non eſſe temporis futuri , ſed præſentis,
at *in d. § ſi ſervos*, denotare futurum juxta verbi pro-
prietatem , Ita etiam firmat Carondas *in d. §. ſi Mæ-*
via,. Verum id non admittit Coſta *d.numero primo* ,
neque Cujacius *in l cum in ſecundo , injuſto* , quia
traditio illa , quæ impoſſibiles conditiones pro non
ſcriptis habet , intelligenda eſt conditione in tempus
futurum relata , non vero præterito aut præſenti
tempore, *argument.l.cum ad præſens 37.de rebus cred.*
l.inſtitutio 10 §.fin.de condit.inſtitut.l. conditio 100.l ſi
*ita 110. de verb.obligat.*Deinde, ſi in tempus præſens
fuiſſet collata conditio , ſatis eſſet , quod mater vi-
veret tempore teſtamenti juxta *l. cum in ſecundo 16.*
de injuſto , ubi ſine aliqua diſtinctione ait conſultus,
vitiari inſtitutionem ſub conditione illa factam , *ſi*
Titius Conſul eſt,ſi tum temporis Titius non vivit;nec
diſtinguit an vivat tempore teſtamenti vel non,quod
ſufficiet *in d. l. ſi Mævia* , ubi exigitur ut mater ſu-
pervivat , Ultimo , quia accipere verbum *vivent*
pro *vivunt* , & violentia eſt , contra verbi proprie-
tatem, Quare hac damnata interpretatione , & alia
Sarmienti *d.cap.2.numero 5.* aſſerentis contrarios ex-
titiſſe Conſultos , & meliorem ſibi videri Ulpiani
opinionem *in d. §. idem Julianus*, quàm Pomponij *in*
d. §.ſi ſervos. † Reſponderi poſſe exiſtimo , teſtato-
21 rem cum matrem haberet, crederetque habere filiam
quia fortè abſens opinabatur uxorem enixam eſſe, ea
formula uſum fuiſſe *ſi Mævia mater mea & filia vi-*
vent,quo caſu cum filiam nunquam habuiſſet,ea con-
ditio circa filiam impoſſibilis reputatur , & ob id re-
movetur à teſtamento , ex quo manet Titius inſtitu-
tus ſub conditione *ſi mater Mævia vivet*, quæ cum ſit
conditio caſualis , ſi moriatur poſt teſtamentum fa-
ctum ante mortem teſtatoris , deficiet conditio , &
Titius non admittetur ad hæreditatem *l. unica §. ſit*
autem Codic. de caducis , quæ omnia conſtat apertè
ex *dict. l. Mævia* , cum dicatur ibi,id quod impoſſi-
bile teſtamento ſcriptum eſſet , nullam vim habere.
Unde deducit Alphenus , in illa conditione impoſſi-
bile fuiſſe rejiciendum , & poſſibile ſpectandum, at-
que attendendum ; & cum dicat neceſſarium eſſe, ut
mater ſupervivat , præſupponit vixiſſe tempore te-
ſtamenti.

Ultimò venit explicandus locus Pap. *in dict. leg.* 22
cum tale 72. §. falſam conditionem 7.de condit. & de-
monſtr. ubi duos caſus meo judicio proponit , unum
in principio , alterum *in verſ quod ſi poſt.* Primus
eſt, quando teſtator Pamphilo dedit libertatem , *ſi*
ſolviſſet quod Titio debebat, cum tamen nihil verè Ti-
tio fuerit debitum , quo caſu conditio habetur tan-
quam impoſſibilis,& competit libertas juxta ſpeciem
ſic intelligendam *in l. omnibus 104. §. in teſtamento* ,
*de legatis 1.*ubi ſi legatum relinquatur ſub conditione
ſi tabulas reddiderit,quæ non fuerunt in rerum natu-
ra , legatum valet , & conditio rejicitur, quia con-
ditio falſa impoſſibilis eſt ſecundum Ariſtotelem.
Cui obſtat *l.hujuſmodi 84. §.ſi cui ita , de legatis 1.*
ubi ſi tabulæ in rerum natura non fuerint , ita exi-
ſtimabitur expleri conditio , ſi hæres liberabitur , er-
go non ut impoſſibilis cenſebitur , cum neceſſaria
fuerit liberatio. Sed Reſpondeo *in dict. §. in teſta-*
mento nunquam confectas fuiſſe tabulas , neque un-
quam extitiſſe , at *in dict. §. ſi cui tabulas* fuiſſe in
rerum natura ; & veram obligationem interveniſſe ,
etſi tabulæ deperditæ non invenirentur , vel non
extarent, quo caſu neceſſe eſt, ut legatarius hæredem
liberaret , ut exiſtimetur ſatisfeciſſe conditioni.
Nam cum uſus fuerit illa formula,*ſi tabulas chirogra-*
phi mei heredi meo reddiderit , qui chirographum di-
cit, ipſam actionem dicit *l. ſervum 44. §. cum qui de*
leg.1.l.Lucius 88.§.civibus de leg.2.l.Qui chirographis
*59.de leg. 3.*unde etſi chirographi redditio argumen-
tum ſit liberationis , quæ exceptione contingit , *l. 2.*
§. 1. de pact. at in teſtamento in quo plenius volun-
tates interpretantur *l.in teſtamentis 12. de regul. jur.*
illam habet ſenſum , ſi hæredem ipſo jure liberave-
rit , & ipſum chirographum reddiderit , ut ſic im-
pleatur conditio *l. Mævius 55.de cond & demonſtr.et.*
Unde non benè Jaſon. & alii quos refert Sarmient
ſuprà cap.1.num.15 exiſtimabant,*in d. §.ſi cui* condi-
tionem per æquipollens adimpleri , quia licet tabulæ
reddi non poſſint, quæ nullæ extarent, poteſt tamen
fieri debiti acceptilatio , quæ idem operatur. Quod
eſt falſum , cum *dict.§.in teſtamento* rejiciatur condi-
tio , quia nunquam fuerunt tabulæ , nec fuit ali-
quando debitum. † Alter caſus Pap. *in dict. §. fal-* 23
ſum eſt , quando debitum intervenit , & poſt factum
teſtamentum pecuniam exſolvit teſtator. Qua in
ſpecie Gothofred. *ita ait* , valere libertatem ejuſdem
favore. Et hanc opinionem falſo tribuit Accurſio ,
qui apertè contrarium aſſerit, ſcilicet libertatem non
valere , cum conditio defecta ſit. Eum ſequuntur
Caſtrenſ. & Alberic. & antiquiores alij , necnon &
Otuald. *libro 8. Donell.cap.32. littera F.*qui miratur
quærens quid Accurſio erroris cauſam dederit, cum
tamen neque ipſe nec Gothofredus Accurſium le-
gerint , qui eandem ſententiam probavit. Quam
firmat etiam Pipin. dum ait , quod ſi poſt teſtamen-
tum factum teſtator id quod debebat , ſolverit (qui
verè debebat) defectam conditionem intelligi. Quæ
verba apertè innuunt non valere libertatem , quo-
niam teſtator , qui tempore teſtamenti pecuniam ,
vel quid aliud debebat , poſt teſtamentum ſolverit ,
videtur prioris voluntatis pœnituiſſe , & legatum
adimere voluiſſe, *argument.l.ſumme 30. §. ab heredi-*
bus 4.cum l. ſequent. §.1.de adimen. legat. ita docuit
Paul.

Paul. Caſtr. & eo non relato Oſvald. *ſuprà.* Neque obſtat *l. ſi quis ſervum* 53. *de condit. & demonſtr.* ubi cum teſtator liberationem reliquiſſet ſub conditione *ſi hæreditatem reddiderit*, ſi poſtea rationes reddere prohibuerit, libertatem ex teſtamento competere ait Modeſt. cui ſatisfacies ex trad. à Socin. *dict. leg. in teſtamento numero decimo tertio*, & Accurſ. & Gothofred, *ibi*.

CAPUT XIII.

De Stipulatione *ſervum ſanum eſſe, furem non eſſe.* Exornantur Ulpianus *in l. ſi ita quis* 31. *D. de Evictionibus*, & Pomp. *in l. Si à ſubſtituto* 45. §. 1. *ff. de lég.* 1.

SUMMARIUM.

1 *In venditionibus præſtantur cautiones, quibus de morbis vitiiſque res admoneantur emptores.*
2 *In venditione ſervorum ſolebat repromittere venditor per ſtipulationem*, furtis, noxiiſque ſolutum ſervum.
3 *Eodem modo ſtipulatio concepta erat*, ſervum ſanum eſſe, furem non eſſe.
4 *Circa eam ſtipulationem gravis fuit inter ipſos prudentes decertatio.*
5 *Expenduntur fundamenta eorum, qui eam ſtipulationem inutilem judicabant*, & n. 6.
7 *Expenditur pro ea parte* leg. 3. C. de ædil. act. l. ſi à ſubſtituto §. 1. de leg. 1. *&* n. 8.
9 *Illuſtratur* lex non eſt impoſſibile 50. de Pactis.
10 *Alieni facti promiſſio inutilis eſt.*
11 *Fundamenta pro parte affirmativa, ut ſtipulatio illa*, ſanum eſse, *valeat*, & n. 12.
13. *In evictionibus obligatur venditor ad intereſſe, re evicta.*
14 *Stipulationes Prætoriæ*, ſervum ſanum eſſe, non furem, *non obligant niſi ad intereſſe*, & numero. 15.
16 *Admiſſa Ulpiani ſententia* in dict. leg. ſi ita quis, de evict. *Reſpondetur ad fundamenta contraria.*
17 *Interpretatur* l. 3. C. de ædil. action.
18 *Agitur de intellectu* leg. ſi à ſubſtituto §. primo, de leg. 1.
19 *Ratio quare non teneatur hæres promittere* ſanum eſſe, *in ſervo generaliter legato.*
20 *Quamobrem hæres ad id non teneatur, cum tamen venditor præſtare debeat*, & numero 21. & 22.
23 *Qui ſint* Veſpillones, *& quare in edicto ædilium* Veſpillonem non eſse *promittebatur.*

1 IN venditionibus ſolent venditores cautiones quaſdam præſtare emptoribus, de quibus latè Donel. *lib.* 13. *com. cap.* 2. *&* 3. *& in l. emptor* 14 *C. de action. empt.* & Pichard. *in* §. 28. *de act. quæſt.* 16. inter quas eſt illa edicto ædilium introducta ſtipulatio, qua facilè & expeditè venditorum fallaciis occurretur, ut res præſtaretur emptori de vitiis morbiiſque ejus monito, *l.* 1. §. *primo, de ædil. edict.* notat Anton Gomez *tom.* 2. *variar. cap. ſecundo, numero* 49. Morla *in emporio tit.* 9. *in præmiſ. numero* 41. Molin. *de juſt. & jur tom.* 2. *diſputat.* 353. Thuſcus *tomo primo, littera A. concl.* 112. Gratian. *tomo primo, diſcep. c.* 150. *numero* 12. Avendan. *de cenſib. cap.* 95. *numero ſecundo*,
Barboſ. *ad ll. Portug. tit.* 17. Guzman. *de evict. quæſt.* 51. *tit.* Ripol. *libro ſecundo, variar. cap.* 11. *numero* 6. † 2
Unde ſi ſervus venderetur, per ſtipulationem ſolebat venditor cavere, eum furtis noxiiſque ſolutum eſse, *l. ex empto* 11. §. *idem Neratius de action. emp. l.* 1. §. *primo, l. quis ſit fugitivus* 17. §. *quod aiunt* 17. *de ædil. edict. l. ſi emptor* 30. *de evictionibus, l. aliud* 174. *l. hæc ſtipulatio* 200. *de verbor. ſignificat.* Agellius *libro quarto, noct. cap.* 2. (Id eſt noxalibus non eſse ſubjectum, ejuſve nomine noxalem actionem nullam eſse] ut eleganter declarat Interpretum omnium juris facilè Princeps & primos juriſprudentiæ Antiſtes & Magiſter Jacobus Cujacius *in dict. leg. aliud.* † 3
Hinc etiam originem duxit, & in hujuſmodi venditionibus ſtipulatio illa venditoris, qua repromitteret *ſervum vel animal ſanum eſſe furem non eſſe, vel errorem aut veſpillonem* (quæ formula ita concipiebatur, *ſervum recte ſanum eſſe*, ut ex *l. qui tertiana* 53. *de ædil. edit.* doctè colligit Cujacius *lib.* 9. *obſerv. cap.* 3.) Cujus mentio eſt nobiliſſima apud Ulpian. *in l. ſi ita quis* 31. *D. de evict. juncta l. ex empto* 11. §. *animalium* 4. *de action. empt. l. emptor.* 14. *Cod. eod. l.* 2. *de rerum permut dict. l. quis ſit fugitivus* §. *fin. l. quod ſi nolit.* 41. §. *primo, de ædil. edict. l.* 4. §. *item Labeo* 5. *de doli except. dict. leg. aliud Cod. de ædil. action.* † Sed circa 4
hanc ſtipulationem, an recte interponeretur, gravis fuit diſputatio inter ipſos I. Conſultos, ut colligere licet ex *dict. leg ſi ita quis*, dum ait quoſdam inutilem eſse eam affirmaſse, in quo tacite videtur notare non Sabinum (ut exiſtimat P. Fab. *in l. verum* 31. *de reg. jur.* ad quem cum ſcripſerit illum librum 42. ex quo deſumpta eſt *d. l. ſi ita quis dict. leg. aliud* non debuit dicere *quibuſdam.*) Sed puto ſui temporis aliquem vellicare, nam ratio illa ſubjecta in fine, *quod utique nemo ſanus probabit* aliquid habet aceti, quod non niſi in coætaneum dirigitur qualis fuit Paulus, qui cum Ulp. Aſseſsor fuit Papiniani, ut tradit Lampridius; atque ita ejus ſubæmulus, ut conſtat ex *l. Titius* 53. *de action. empti.* Ob quam rationem ſeſe tacite notare ſolent *l. lecta* 40. *D. ſi certum petatur*, ibi: *quidam dicebant*: & poſtea *ſicut ille putabat l. qui hæredi* 44. §. *ſi duorum de condit. & demonſtr. l. ſi creditores* 5. *de ſeparation. l. ſi ſervus* 11. *D. judicat. ſolui.* † Sed expen- 5
damus & nos utriuſque partis fundamenta & in examen strictum revocemus. Pars itaque negantium eam ſtipulationem utilem eſse, eo fundatur diſcurſu, aut ſtipulatio continet quid impoſſibile, vel non, ſi non eſt fur aut morboſus aut veſpillo, fruſtra ſtipulamur quod in ſe ſervus habet, vel ſi eſt fur aut morboſus, impoſſibile eſt quod non ſit fur vel morboſus: ſi fecit furtum, impoſſibile eſt ut non fecerit: ſi non eſt ſanus, impoſſibile eſt ut non ſit morboſus, unde cum promittere non poſſim, ut ſervus qui eſt morboſus ſit ſanus, & qui eſt fur, deſinat eſse fur, impoſſibile promitto, & conſequenter inutilis eſt ſtipulatio, ita ut nunquam effici poſſi utilis *l. non ſolum* 31. *de oblig. & action*, §. *ſi impoſſibilis, Inſtit. de inutilibus l. verum* 31. *de reg. jur.* † Ratio eſt, nam qui promittit, *non eſſe* 6
furem, non vitioſum, loquitur de animi affectu, & affirmat non eſse furem, neque furtum feciſse neque facturum, quod venditor, ut tali animo ſit ſervus quomodo promittere poterit, aut implere, ut quis ſit animo bene affectus? cum id hominis propoſitum & mentem ſpectet *d. l. quis ſit fugitivus* §. *item apud* 3. *dict. leg. aliud l. fugitivus* 225. *de verb. ſignificat.* idem & de ſanitate quoque dicere debemus, ut id ad corporis rectum habitum, & temperiem ſpectet, minimè promitti poterit, ſervum eſſe ſanum.
† Quapropter temerariam promiſſionem eam voca- 7
vit Diocletianus *in l.* 3. *C. de ædit. actio.* ibi: *ſin autem venditor non vitioſum, etiam in poſterum fieri ſervum temere promiſit*, & Ulp. *in l. Julianus* 13. §. *item qui furem*

furem.v.quid tamen, D. de actiou.empt.& ita impoſſi-
bilis videtur quemadmodum ſi aliquis promiſiſſet ſer-
vum non moriturum præſtari, quo caſu promiſſio
cenſetur impoſſibilis *l.non moriturum 8.C.de contrah.*
8 *ſtipulation.* † Quæ ratio,etſi negligi videatur ab Ul-
pian. recepta tamen eſt à Pomponio *in leg. ſi à ſub-
ſtituto 45. §. primo, & in leg. ſi legati 56.de leg.* 1.
cui non ſatisfecerit, qui dixerit hoc in legato obti-
nere, nam id & in ſtipulationibus locum habere
idem Conſultus exiſtimat *in leg.quæ delegato 40.jun-*
9 *cta leg. ſi hæres* 110. *de leg.* 1. † Vis autem hujus
argumenti non eliditur ex *leg. non eſt impoſſibile* 50.
de pactis per quam multi, quos notat Pichard. *in §.
ſi quis alium* 2. *numero 6.de inutil.* voluerunt dicere,
eam ſtipulationem quid impoſſibile non continere,
nam reſpondeo *in dict. leg. non eſt* depoſitarium &
commodatarium non promiſiſſe, ſervum non fu-
turum furem, ſed per eos non fieri, quominus
ſervus vitiis his inquinaretur, neque ſervum ſollici-
turos ſe, ut fur fieret, hæc promiſſio continebat
*que no le indúcire,ni acconſejare a que ſea ladron.*Hoc
proprium eſt factum meum; in mea voluntate &
poteſtate poſitum. Cauſa illius pacti erat, quod cum
ſervus mihi depoſitus, aut commodatus meæ cuſto-
diæ committatur *l.* 1. *in princip. Digeſt. depoſiti leg.
eum qui 14.§.non ſolum Digeſt. de furtis*: poterat eſ-
ſe in mea voluntate, ut ſervo conſilia prava præbe-
rem, & præcipuè ad furandum eum inducerem.
Unde id pactum rectè apponi poteſt, in quo quic-
quam impoſſibile non continetur, ſed in quod ex
natura contractus erat. Ita rectè notaverunt DD. *in
dict. leg.non eſt*, ubi Caſtrenſ. *numero primo*, & ſic
procedit *l. in lege 19. Digeſt. locati*, ubi appoſitum
in locatione ſylvæ illud pactum, *ne ſylvam cædito,
neve urito*, valet, ſicut aliud ſimile *in leg. Cæſar.*15.
D.de publican. ne cotem fodito. Neque diſſimile eſt
pactum ne ſervum ſollicites, ab illo ne ſylvam cæ-
das; quare cum id ſit in mea poteſtate facere, im-
poſſibile non reputabitur, ut ait Conſultus *in dict.l.
non eſt*, ubi à contrario ſenſu innuere videtur, ſti-
pulationem illam de qua agimus, *ſervum ſanum eſſe*,
10 impoſſibilem eſſe, cum in mea poteſtate non ſit. †
Et ex alio capite hoc ſimiliter non poteſt admitti,
nam qui ſervum vendidit, ſi promittat, *ſervum ſa-
num eſſe, &c.* videtur alienum factum promittere
qui de ſe non promittit, ſed de ſervo, & quod in
non faciendo conſiſtit, factum eſt; ſervus qui non
fugit, id quod promiſit venditor facit, *argument §.
ſi uxor, Inſtitut. de nuptiis*, ibi: *rectius facturos ſi ſe
ab hujuſmodi nuptiis abſtinuerint,leg.quo vetante* 102.
de reg.jur.cap.dilecto 6.in fine de ſentent. excommunic.
qui non facit, facere dicitur, *l.* 2. *in princip. de
verbor.obligat.*ubi Jaſon.*numero decimo*, Donel.6.Go-
thofred. & Giphan. 3. At ſi quis promiſit factum
alienum, inutiliter ſtipulationem concipit, quia in
ter ſtipulantem & promittentem negotium contra-
hitur, & cum contractus ex ipſa contrahentium
perſona obligationis initium ſumant, *leg. quæcum-
que* 10. *de obligation. & action.* de propria perſona
quiſque promittet, non de alia *l.ſtipulatio iſta 38.in
princip.& §.primo, leg. inter ſtipulantem 63.& 97.
l. ſi ita ſtipulatus 126.§.ſecundo, de verbor. obligation.
l. ſicut reus 65. de fidejuſſoribus leg. quo tutela 73.
fine de regul.jur. §.ſi quis alium §.verſa vice, Inſtitut.
de inutilibus leg.*11.*tit.* 11.*part.*5.facit *l. ſolvendo 39.
de negotiis geſt.leg.cum qui 5.§.Julianus, de conſtitutæ
pecun. leg. non debet 74. de reg.jur.l.* 3. *in fin. Codic.
ne uxor, pro marito.* Docent Donellus, Cujacius,
Duaren, & Giphan.*in dict. jur.* idem Donel. *lib.* 12.
cap. 19. Gedæus *de contrahend. ſtipul. cap.* 6. Go-
mez. 2. *tom.variar. cap.* 39. *numero* 23. Gutierrez *de
juramen.confirmat.*1.*part. cap.* 44. Matienço *in leg.*2.
gloſſ. 6. *titul.*16.*libro quinto, Recop.* ubi cæteri Re-
gnicolæ, Cujac. *lib.* 12. *obſervation. cap.* 36. Men-
chaca *libro primo, controverſ.uſufreq.cap.*11.*& lib.*3.
cap. 58. *à numero tertio*,noſter Pichard. alios referens
in d. §. ſi quis alium.

Pro parte tamen affirmante, quam tuetur Ulpia- 11
nus *in dict. leg. ſi ita quis*, facit primo argumentum
ab abſurdo deductum, nam ſi hæc ſtipulatio, *ſanum
eſſe, furem non eſſe*, non valeret, ſequeretur neque
utiles eſſe ſtipulationes ædilitias, quibus hujuſmodi
pactiones ſunt receptæ, ex *l. ſciendum 15. §.primo,
l. ſi furtum 52. Digeſt.de ædilitio edicto*, cum aliis ju-
ribus *ſuprà* allegatis, quod tamen dicendum non eſt.
† Deinde, cum promitto *ſanum eſſe, furem non eſſe*, 12
non deducitur in obligationem, quod eſt impoſſibi-
le, ut quod factum, & factum non ſit, ſed conti-
net hæc ſtipulatio quanti intereſt horum quod eſſe,
vel horum quid non eſſe, ſi fur non ſit, non ut mu-
tet animum, ſed ut ſi forte tali animo fuiſſe apparue-
rit, vel tali habitu corporis, tantum præſtet vendi-
tor emptori, quanti intererat talem non fuiſſe *d. l. ſi
furtum*, & ea ſane videtur fuiſſe mens contrahen-
tium, ut ad intereſſe obligaretur venditor, ſi quod
promiſit non præſtiterit; nam cum hujuſmodi ſtipu-
lationes ſint deductæ ex ædilium edicto, & conſe-
quenter ſint Prætoriæ *princip. Inſtitut. de diviſion.
ſtipulation.juncto §. Prætorum verſ. proponebant.Inſti-
tut.de jur. natur.leg.ſi venditor 28. de ædil. edict. l.5.
in princip. de verb.obligation.* ſiquidem ex mero Præ-
toris officio proveniunt, ex ejus mente debent inter-
pretationem accipere *l. in conventionibus 52. de ver-
bor.obligation. l. in Prætoris 9. ff. de Prætor. ſtipula-
tion.* qui ſemper cum præ oculis habeat æquitatem, *l.
4.de eo quod certo loco*,& lites dirimere curet *l. æquiſ-
ſimum 14.de uſuf.l.quidam 21.de reb.cred.* ipſe Prætor
intelligit, intereſſe promiſiſſe eum, qui furem non
eſſe ſervum promiſit ut ſi fur appareat tanti condem-
netur, quanti emptoris intereſt illum furem non eſſe
leg. quoties 81. de verbor. obligat. † Quemadmodum 13
in evictionibus contingere ſolet, ut re evicta aga-
tur ad id quod intereſt, *l. venditor 8. l. evicta 70. de
evictionibus*, cum aliis ibi adductis à Gothofred. fa-
cit *leg. Julianus 13. de action. emption.* † Quæ inter- 14
pretatio Prætoria ſemper retinetur, ut conventiones
effectum habeant, ſicut quando quis promiſit domi-
num ratum habiturum, verborum ſono promittit
factum alienum, ſed à Prætore interpretatur ex uti-
litate ut procurator tantum videatur promiſiſſe ſe
curaturum, & effecturum, ut dominus ratum habeat
l.ſi commiſſa 13.l. ſi procurator 18. ff. rem ratam. tra-
dunt id explicantes Caſtrenſis, & reliqui *in ſtipu-
latio 38. de verbor. obligat.* Donel. *in dict. leg. inter
ſtipulantem 83. numero quinto, & 6.* Pichardus *in §.ſi
quis alium numero 26. Inſtitut. de inutilib.* † Qui- 15
bus etiam accedit, quod obligatus ad factum, niſi
faciat, videtur tacite intereſſe fuiſſe ſtipulatus, ex
doctrina Accurſii *in leg. ſtipulatione 72.verbo dari ff.
de verbor. obligat.* quam ſingularem appellant Bald.
& Bologuet. Corraſius *libro ſecundo, Miſcel. cap.3.*
Gregor. *in l. 3 titul. 14. part. 5. ver. Pudieſſe fac̃e*
Parlad. *libro primo, quotidianarum cap.ſexto, numero
decimo*, Gutier. *de jurament. confirmat, prima part.
capit.* 39.

Quibus cum Ulpiano admiſſis, rationes contra- 16
riæ partis facile diluuntur, ſi intelligamus promitti
non quod eſt impoſſibile, ſed eo animo fuiſſe con-
trahentes, ut velint ſanum præſtari ſervum, aut eo
non ſano id quod intereſt; ideoque agitur ex ſtipu-
latu, non ut ſervus non ſit fur, nam id eſt impoſſi-
bile, ſed ut præſtetur, quod noſtra intereſt ſervum
furem non fuiſſe, & ob id ſubauditur verbum *præ-
ſtari*, quod certe conſtet præſtari poſſe. † Neque 17
obſtat

obſtat *dict. l.3. Cod. de ædil. act.* cui ſolet communiter reſponderi cum Caſtr. & Duaren. *in d. l. ſtipulatio iſta* Donel. *in d. l. inter ſtipulantem num.* 6. ſolum contrahentes ibi de præſenti ſervi conditione, vel de præterita promiſiſſe, non autem de futura, atque de qualitate magis ſervi agi, quam de facto, non ſolum promittitur, nunc furem non eſſe, aut non fuiſſe, vel mores ſervi in deterius non degenerare. Sed id admitti non poteſt, quia *in dict. l.* 3. de futura conditione ſervi promiſſum eſt, probaturque ibi, *ſin autem venditor non vitioſum in poſterum fieri ſervum temere promiſit.* Quare exiſtimo ex ſupra dictis dicendum, illam promiſſionem non continere impoſſibilitatem, ſed eam interpretationem recipere, ut videatur intereſſe promiſſum. In principio autem venditor cum nihil promiſiſſet, ſervus poſt venditionem factam fugitivus fieret, pertinet damnum ad emptorem §. *cum autem, de empt. & vendit. l.* 1. *Cod. de periculo, & commod.* At ſi temerè promiſit (quod non ad promiſſionis impoſſibilitatem referas, ſed quia voluit periculum futuri caſus in ſe ſuſcipere *leg.* 1. *v. ſed ſi venditor, de peric. & comm.*) *l. ſi quis domum 9. alias eſt, l. ſi quis fundum* 10. *D. Locati*, promiſit ſervum non ſolum nunquam fugiſſe (ad quod tenebatur *l.* 1. *& fin. Cod. de periculo, & commod.*) verum neque in poſterum vitioſum fieri, quod quis temerè promiſit, ſuæ temeritati imputare debet, & ita tenebitur juxta facti propoſiti placitum.

18 Deinde non obſtat *dict. l. ſi à ſubſtituto* §. 1. *de leg.* 1. cum aliis, pro cujus explicatione adverto, quod ſi generaliter ſervus legatus ſit veluti homo, cum variis formulis ſolerent uti teſtatores, (quarum meminere poſt Juſt. *in* §. *ſed olim, Inſtit. de legat.* Ulp. *in frag. tit.* 24. Theoph Balduin. & Pichard. *in dict.* §. *ſed Donell.* 8. *comment cap.* 3. ubi Oſvald. Anton. Fab. 6. *conject. cap.* 1.) ſi per vindicationem legebatur, legatarij erat electio, quem vellet ex tota familia ſervorum eligere. Si vero per damnationem, hæres eligebat, *l. qui duos* 20. *l. legato* 37. *l. ſi domus* 71. *l. ſi hæres* 110. *de legat.* 1. *juncta dict. l.* 45. §. 1. cum aliis quæ ſuperfluum eſſet recenſere, cum ea cumulent, & explicent DD. *in d. jur. & in* §. *generaliter* 24. *de leg.* Cujac. *tract.* 5. *ad Afric. in l. ſi ſervus* 108. §. *cum homo de leg.* 1. *in recit, ad d. l.* 37. ubi Duaren. Anton. Fab. *in ration ad l. hæredes* 25. §. *ſi in certo* 17. *Diſam. erciſc.* Gregor. *in l.* 23. *tit.* 9. *part.* 6. Oſuald. *ſupra littera I.* Rurſus, & in eo caſu, ſi egerit legatarius actione ex teſtamento, ut conſequatur legatum hæres promittere debet ſervum quem præſtat, noxis, furiiſque ſolutum eſſe, non vero tenebitur præſtare neque promittere *ſanum eſſe.*

19 † Ratio differentiæ eſt, nam in hoc legato præſtando ab hærede per damnationem gravato, ille ſervus dandus eſt, quem legatario habere liceat, id eſt ut obtineat ſine controverſia. At ſi ei ſervo fiat controverſia de noxa, vel de furto, cum rectè habere non licet, cum ab eo avocari poſſit *l. hæres* 58. *de evict. l. ſi domus* 71. §. 1. *de leg.* 1. *l. qui concubinam* 29. § *ſi hæres, de leg.* 3. *l. ſi rem.* 20. *l. etiam* 26. *l. qui decem* 72. §. *qui hominem de ſolution.* Voluntas quippe teſtantis, ſervum generaliter legavit, & electionem hæredi dedit, illa fuit, ut ex tanta copia ſervorum eligat, quem legatario habere liceat. Sed quamvis ad id obligetur hæres, non tamen tenebitur promittere *ſervum ſanum eſſe*, non quod id impoſſibile ſit, ut ex *ſuprà* dictis conſtat, ſed quia ut ait Pompon. *ſanitas ſervi ad proprietatem nihil pertinet*: id eſt, dum hæres tantum teneatur dominium ejus ſervi tradere, ita ut legatarius inquietari non poſſit ab aliquo, ſi ſit morboſus, vel ſanus, non ex hoc dominium impeditur, cum talia vitia proprietatem non turbent. Unde ſolent mirari Interpretes, teſtante Aretino *in d. l. ſi à ſubſt.* §. 1. *in princ.* quod hæres in genere rem dare damnatus mediocrem dare teneatur *d* . 37. & tamen non poterit id habere locum, ſi offerat animal, vel ſervum non ſanum, cum res, quæ offeratur, poſſit taliter eſſe infirma, ut non diceretur mediocris, nec poſſet etiam haberi. Quapropter Caſtr. accipit *d.* §. 1. *num.* 2. quando prima facie ſervus non erat infirmus. Quæ minime meo videri colliguntur *ex d.* §. 1. cum eo in caſu competeret legatario actio de dolo contra hæredem, qui moribundum dederit ſervum, *d. l. ſi hæres* 110. *de leg.* 1. *l. ſi quis argentum* 35. *in princ. C. de donat.* & civili modo intelligenda ſit præſtatio ſervi *l. ſi cui* 9. *de ſervitut* atque ita *in d.* § 1. tantum conſtituitur non teneri hæredem promittere, ſanum ſe præſtitutum ſervum, quemadmodum promittit eum furtis noxiſque ſolutum. Effectuſque erit, ut alias non teneatur in id quod intereſt, juxta alia jura: quia cum ad id tantum obligetur hæres, ut legatarij rem faciat, nihil impeditur dominium, quod ſervus ſit ſanus vel morboſus, quocumque enim modo ejus fiet. Quod ſignificat Pompon. illis verbis, *ſanitas autem ſervi ad proprietatem nihil pertinet*, At vero ſi noxa furtóque ſit obligatus, cum poſſit avocari, proprietas læditur.
† Sed quæ ſit ratio differentiæ quare venditor hæc 20
præſtet, non vero hæres difficile eſt cognitu. Videbatur in venditione minus requiri promiſſio illa *ſanum non eſſe*, quam in hærede, ex eo quod venditor non teneatur rem emptoris, facere ſed tantum rem tradere, & de evictione capere, ita ut ſi ipſe dominus ſit, dominium in emptorem transferat, §. *per traditionem. Inſtit. de rerum diviſ.* ſi vero dominus non eſt uſucapiendi conditionem *l. clavibus* 74. *de contrahend. empt. l. ex empto* 11. §. *& in primis actio empt. l.* 1. *verſ. venditori. de rer perm. juncta l. rem alienam,* 28. *de contr. empt. l. traditio* 20. *ff. de adquir. rer. dom.* junctis quæ tradunt Anton Gom. 2. *var cap.* 10. *n.* 22. Pinell. *in l.* 1. *C. de bon. mat.* 3. *part. n.* 25. Anton. Fab. *lib.* 6. *conject. c.* 17. Fachin. *lib.* 2. *contr. c.* 30. Oſvald. *lib.* 13. *Donel c.* 2.
littera A. † Unde dici debebat, quod cum venditor 21
furtis, noxáque ſolutum eſſe præſtare debeat, & propter hoc etiam furem non eſſe, neque morboſum, juxta tradita *ſupra*, ita etiam & hæres; cum quæ de legato dicantur circa hunc articulum etiam & ad ſtipulationes extendat Pomp. *in l. quæ de legato* 46. *de leg.* 1. quæ ſtatim *d.* §. 1. ſubjecta eſt. Quæ difficultas à nemine quem viderim attingitur, præter unum Cujac. qui *tract.* 8. *ad African. in d. l. ſi hæres*, ait eam eſſe rationem differentiæ, quod legatum hæredis ſit onus, legatarij vero lucrum, venditio autem neque eſt onus venditori neque emptori lucrum. Quod non ſatis inquiſitum explicat, neque hoc ex lucro, vel ex
onere naſcitur, ſed ex natura contractus. † Quare di- 22
cerem, hoc ex natura venditionis provenire, venditor tenetur rem ita tradere, ut incorrupta ſit, & omnibus illis vitiis libera, quæ uſum rei impediunt, vel imminuunt, & ob id tenetur de vitiis, morbiſque rei *d. l.* 1. *de ædil. edict. junctis ſupradictis*, & ideo tenetur ſanum eſſe præſtare. At in legato ſolum attenditur, ut ſervus fiat legatarij, & ut dominium transferatur, hujus ſcilicet rei legatæ *l. legat.* 80. *de legat.* 2. *l. à Titio* 64 *de furt.* & ita non attenditur, qualitas ejus rei, ſed ut ea efficiatur talis, qualis fuit defuncti. Quare cum non impediatur voluntas teſtatoris, nec proprietas ex eo, quod non ſit ſanus ſervus, non debuit onerari hæres, ultra id quod in teſtamento comprehenſum eſt, *argum. l. filius* 114. §. *apud in fin. ff. de legat.* 1. §. 1. *Inſt. de ſing. reb.* & hoc voluit ſignificari *in d.* §. 1. dum dicitur, non pertinere ad proprietatem ſanitas vel morbus ſervi, quoniam impletur voluntas, ſi talis detur, qualis à teſtatore relinquitur *d.* §. 1. *in fi. d. l. ſi legati*, vel in genere relicto legato, ſi noxa, furtóque ſolutus præſte-

tur. Idemque in ſtipulatione admittit *dict. l. 46.* quia ſi hominem dare promiſit, dare autem eſt dominium transferre *l. ubi autem 75. in fin. ff. de verb. obligat.* ad proprietatem, de qua adquirenda agebatur, nihil pertinet ſanitas ſervi, ut in legato. Ex quo etiam conſtat hæredem pro re legata generaliter teneri de evictione, non vero ſi rem ſpecialiter dare gravetur *d.l.45.§.1.l. hæres 58. de evict. l. ſi legatis 55.l.ſi domu 71.§.1.de legat. 1.l.qui concubinam 29.§. ſi hæres de legat. 3.l.qui decem 72.§.qui hominem de ſolution.* Ratio eſt, quia non videtur datum quod poteſt evinci, at in ſpeciali legato talis dari debet, qualis relinquitur. Docent Accurſ.*in l. 1.gloſſ. fin. Cod. de evict.* ubi Cujac.*& in d.l.45. §. 1.* Donel *lib. 8.comm.cap.19* Caldar. *in typo de emption. cap.31. numer.45.* Morquecho *de diviſion. bonor. lib.1.cap.8.* qui de hac re plura.

23 Sed pro colophone hujus diſputationis videamus quis ſit *veſpillo*, cujus meminit Ulpian. *in d. l. ſi ita quis.* Cujus vocis veram ſignificationem nondum ſcio calluiſſe noſtros. Et in primis magna eſt variatio, an *veſpillo*, *vel veſpellio*, *vel veſpertilio*, ſit nuncupandus, ut conſtat ex Oſvald. *lib. 2. Donell. cap. 14. littera A,* Forcat. *in Aviario cap.1. numer. 3.* Revar.*lib.1.conject.in.cap.16.in fin.* Turneb. *lib.13.adverſ.cap.9.* Kichman. *lib. 1.de funerib.* Rom. *cap. 8.* Roſin.*lib.3 antiq cap.31.in fin.*Gothofred.*in d.l.ſi ita,* Gutierr. *de jure manium lib. 1.cap.23.* Joan.Savaro *ad Sidonium lib. 1.epiſtol. 11.* Diemero *in l. verum 31. de Regul.jur.* Qui tamen ait hoc verbum ſe nunquam alibi legiſſe, quod illiberalis ingenij confeſſio eſt, cum aliis locis Pandectarum hæc vox reperiatur *in l. ſed ſciendum, 7.ff.ad Trebellian.l.qui decem 72.§.fin. ff.de ſolution.* Aliis omiſſis, frequens fuit ſententia veſpillones [ſic lego cum Martiali] eſſe cadaverum vilium portatores [qui etiam ſandapilarij dicti] juxta illud ſæpius decantatum Mart. *lib. epigr. 31. & 40.*

Chirurgus fuerat, nunc eſt veſpillo Dialus.
Quod veſpillo facit, fecerat & medicus.

Ita Feſtus ait, *Veſpæ, & veſpillones dicuntur, qui funerandis corporibus officium gerunt non à minutis illis volucribus, ſed quia veſpertino tempore eos aſſerunt qui funebri pompa duci propter inopiam nequeunt.* Sed non video quare ædilium edicto hi comprehenderentur, niſi referas id propter ominis plenum officium, quod antiqui maximè eſſent religioſi, quemadmodum fuit inauſpicatum omen, ſi quis fortè in ſepulchra incideret, ut vulgatum eſt ex Livio *lib. 30.* Ammian.*lib.31.* Quis enim in domo ſua ſine horro-

24 re videret iſtos necrophoros? † Dicerem ego veſpillones certi generis eſſe fures, viles ſanè turpeſque ſemper reputatos, ut colligi poteſt ex *d. l. 7. & ex dicto §.fin.* Quoniam cum mos eſſet in funere ſilicernium dare, id eſt, funebrem cœnam quæ in ipſa ſepulchri uſtrina, ſeu culina concoquebatur, & Diis Manibus cremabatur ibidem, viliores hi ſervi, ſeu veſpillones ſolebant has epulas rapere, & ſimiliter cum noctu cadaveris concrematio fieret, è flammis veſtes quibus induebatur corpus auferebant, quæ plerumque pretioſæ erant, [ut patet ex Rævar.*lib.1.conject. 14.* Kirchman. *dict. lib. 1.de funer.c 10.*] item munera, & veſtes, reſque alias, quæ in rogum conjiciebantur cum cadavere, latè tradit idem Kirchman *ſupra lib.3.c. 5.* quod indicare videtur Conſultus *in l. 3.§.adverſ.3. ff. de ſepulchr. violat.* & Catullus *lib. epigr. 60.*

—— Quam in ſepulchretis
Vidiſtis, ipſo rapere de rogo cœnam:
Cum devolutum ex igne proſequens panem,
A ſemiraſo tonderetur uſtore.

Aliquando & hi pollinctorum officio fungentes dum cadavera polliniunt, lavant, & curant, ſolebant mortuum ſpoliare, quamobrem & furti, & injuriarum actione tenebantur, & quaſi inſtitoria actione *l.5.§.idem ait 8. ff.de inſtitut.action.* Quibus emptor cum careret ſervo *dict.§.adverſus in fin.* inter alias cautiones ſtipulari ne ſervus eſſet veſpillo, procurabat. Unde rejiciendus eſt Budæus *in annot. ad Pandect.* qui *in dict.l. 31.* docebat ſenſui non congruere ſi veſpillonem acciperemus pro Sandapilario, & ideo veſpertilionem legendum ait, ut ſumatur pro eo qui interdiu exiliter videt, quod ex dictis ſuſtineri minimè poteſt.

CAPUT XIII.

De liberatione pignoris debitori legata. Defenditur Ulpiani ad Julianum nota *in l. 1. §. 1. ff. de liberat. legat* contra Fabrum, & Schifordegherum.

SUMMARIUM.

1 *Legatum, per quod liberatio relinquitur debitori valere, variis juribus, & auctoritatibus probatur.*
2 *Hujuſce rei ratio proponitur*, & numero 3. & 4.
5 *Legatum ſuperficiei relictæ ei cujus in ſolo ſit validum eſt.*
6 *Res ſua alicui poteſt legari, dum tamen defunctus in ea aliquod jus habeat.*
7 *Inducitur tractatio* d. l. 1. §. 1. de lib. leg. *in qua creditor, qui pignus legat, non liberat debitorem, ſed tantum pignus liberat.* & n. 8.
9 *Si teſtator remiſerit chirographum, remiſiſſe creditur totam obligationem.*
10 *In inquirenda hujus differentiæ ratione varij ſunt DD. remiſſive.*
11 *Anton. Fab. & Schifordeg. opinantur Tribonianum. corrupiſſe Juliani ſententiam* in dict. l. 1.§.1. *veriuſque eſſe remiſſo pignore, remiſſum eſſe obligationem.*
12 *Referuntur eorum fundamenta*, & n. 13.
14 *Defenditur contra eos recepta litera dict.§.1.ſolidaque fundamenta adducuntur.*
15 *Expenditur* l.ſi domus 71.§.ſi fundus de legat. 1. & l. qui tabernas 32.de contr.empt.
16 *Homo liber ab hoſtibus redemptus jure pignoris obligatus manet redemptori.*
17 *Mortis cauſa poteſt pignus liberari* ad l.3.§. fin. de leg. 3.
18 *Mulier poteſt jus pignoris, remittere, ita ut pignus ſolum liberetur.*
19 *Exornatur* l. & ſi pignus ff. Quæ in fraud. cred. & n. 20.
21 *Perpenduntur verba* dict. § 1. *contra Fabrum & Schifordeg.* & n. 22. 23. & 24.
25 *Contra Schifordegherum Auctoris irruptio.*
26 *Satisfit conſiderationibus Anton. Fabri.*
27 *Si creditor ſolum pignus debitori remittat, maxime eſſe conſiderabile probatur*, & n. 28.
29 *Reſponſa ad argumenta Schifordegheri.*
30 *An inter pignus, & hypothecam ſit differentia aliqua.*
31 *Quomodo intelligatur Florentinus Jur.Conſult.cum dixit*, legatum eſſe hæreditatis liberationem.

32. L. non alienat. 19. ff. de regul. jur. *explicatur*

1 MANVM conſerere cum doctiſſimis optimum judicabit quiſpiam, cum in eos prælio vinci glorioſum ſit. Concertatio eſt cum Antonio Fabro immortalis laudis viro, Juriſprudentiſſimo, inc͏liti ingenij, ſummæ eruditionis, in quo Iuriſprudentiæ noſtræ incredibilem ſuſpicio cognitionem, & magni ſemper feciſſem, ſi magnum illum ſpiritum ab emendationibus, & litteræ receptæ irreligioſo contemptu revocaret, quibus ita adhæret, ut multoties non juris magiſter, ſed calumnioſus Ariſtarchus videatur. Diſputatio noſtra eſt, an jure, vel injuria crimen Triboniano impingat. *in l.* 1. § 1. *de lib. leg.* in qua ejus manus tam cernit acutus, quam aut Aquila aut ſerpens Epidaurius. Defendam receptam lectionem, & quid obſervaverim, præter omnes, proponam. Quod ut congruentius fiat, adverto quod,

Si creditor debitori ſuo debitum remiſerit, & liberationem legaverit, uti᾿• legatum eſt *l.* 1. *l.* 3. *& per totum ff. de liberat. leg. l. ſi creditoris* 17. *C. de fideicommiſſ.* §. *ſi quis debitori* 14. *inſtit. de leg. l.* 19. *tit.* 9. *part.* 6. exornat Bart. & antiquiores *in l.* 3. §. *nunc. ff. de liber. legat.* Jaſon, Alexandr. & Caſtr. *in l. ſi tibi homo* 86. *in princ. ff. de leg.* 1. Cuiac. *libro* 15. *ff. Jul. in l.* 10. *& lib* 36. *in l.* 11. *ff. de liber. legat.* Donel. *in dict. l. creditoris*, Briſſon. *de ſolut. libro.* 3. *pag.* 450. Anton. Fab. *lib.* 17. *conject. cap.* 9. *& ſeqq.* Oſuald. *ad Donel. libro* 16. *cap.* 21. *litt.* D. Pacius *cent.* 6. *quæſt.* 42. Anton. Gomez. 1. *tom. variar. cap.* 12. *numero* 82. Mantica *de conject. lib.* 9. *tit.* 8. Schifordegli. *lib.* 2. 17.

Ratio autem hujus rei eſt, quod cum *ex leg.* 12.
2 *tab.* uti quiſque legaſſet ſuæ rei, ita ejus eſſet, *l. verbis* 120. *de verb. ſign.* legatum etiam liberationis eodem comprehenſum videtur nam cum res incorporales legari poſſent, ut uſus fructus, & ſervitutes *titul. ff. de uſufruct. legat. & de ſerv. legat.* Donell. *libro* 11. *capite* 10. & actio ſeu nomen debitoris *l. nomen* 34. *l. qui chirographum* 59. *de leg.* 3. ita etiam & liberatio debitori relinqui potuit teſtamento; & & licet res ſua legari videretur legatario cum ſuum ſit, quod quiſque debeat, juxta illud Martialis *infrà* referendi.

Quod tibi non poſſum ſolvere, Phebe, meum eſt. *L.* 1. *l. ſcrib.* 134. *ff. de auro & argento, juncta l. proprias Cod de legatis.* §. *ſed ſi rem* 11. *Inſtit. eod.* & obligatio non diſſolvatur, niſi eodem modo quo fuit contracta; tamen quia non corpus, ſed quantitas in eo legato vertitur inductum eſt, ut liberatione legata ſi hæres petat, exceptione repellatur, vel ut poſſit legatarius cum eo agere ad liberationem præſtandam *l.* 3. §. *nunc l. quod mihi* 22. *l. legavi.* 25 *ff.*
3 *de liber. legat.* † Et hoc inſinuat Conſultus *in dict. l.* 3. ibi, *liberationem debitori poſſe legari, jam certum eſt*, quaſi ſupponat dubiam rem, & ancipitem antea fuiſſe, in qua contrarium ſupradictæ rationes inclinabant; ſed eis contemptis, obtinuit, ut valeret tale legatum *l.* 1. *ff. illo tit.* ibi: *omnibus debitoribus, quæ debent recte legantur, licet domini eorum ſint.* †
4 Quare intelligimus creditorem legaſſe id quod alienum fuit à debitore quoad obligationem, licet non quoad dominium, quia cum habuerit ſibi obligatum debitorem, utique aliquid ſibi acquiſitum fuit, quod potuerit in alium transferre, uſque adeo autem creditoris obligatio eſſe intelligitur, ut inde debitor liberetur & videatur & ſibi acquiſiſſe *l. ſpecie* 11. *in princip ff. de acceptil.* quod ſane non fieret, ſi antea debitoris hoc fuiſſet, cum ſemel acquiſita amplius non poſſint acquiri *l. non ut ex pluribus* 159. *de reg. jur.* Quâ ratione valet legatum, ſi
ſuperficies legata ſit ei, cujus in ſolo fuerit, licet is 5
dominus ſoli ſit, qui conſequetur, ut hac ſervitute liberetur, & ſuperficiem lucrifaciat *l. ſi tibi*
homo 87. *in fine de leg.* 1. † Indeque Julianus ait, 6
rem ſuam alicui poſſe legari, ſi alius in ea jus habeat, *l. cum ſervus* 39. *alias eſt, apud Julianum* §. *ſi Titius de leg.* 1. docet eleganter Anton. Fab. *d. lib.* 17. *c.* 10. Schifor *d. tr.* 17. *q.* 1.

Ex qua ratione dimanat Interpretatio ſententiæ 7
Juliani quem refert Vlp. *in d. l.* 1. §. 1. *D. de liber. legat* qui ſcribit legantem debitori ſuo pignus ſibi obligatum, non præſumi debitum remiſiſſe, ſed tantum ut pignus recipiat, antequam pecuniam ſolvat, niſi alia teſtantis voluntas probaretur. Id etiam probat Modeſt *in l.* 3. *D. de pact.* & idem Jul. *in d. l. ſi tibi homo*, ubi cum certum ſit inutile eſſe legatum, ſi quis rem meam mihi legaverit, niſi ex eo aliquod emolumentum mihi accedat: cujus ratione legatum poſſit conſiſtere, valere legatum ait, ſi quis ſciebat, me rem meam pignori dediſſe, & legaverit. Quo caſu hæres tenebitur pignus luere, ut recte ibi ex-
plicant Bart. & Cuman. † Neque hoc ratione de- 8
ſtitutum eſt, quoniam reſpectu juris, quod creditor habet, valet legatum. Siquidem cum obligatio principale quid ſit, & pignus acceſſorium, non debuit ſublato acceſſorio principale extingui, quemadmodum ſi fidejuſſor liberaretur, qui acceſſorius eſt ad principalem, remanet adhuc obligatus principalis *l. fin.* §. *ſi fidejuſſor. D. de jurejur. l. ſi quis reum.* 5. §. *quod ſi fidejuſſori. l. ſi damnatus* 10. *D. de liber. legat.* itaque reddito pignore extinguitur realis obligatio, & remanet perſonalis, cum pignus ſit quædam acceſſio ad majorem ſecuritatem adhibita §. 1. *Inſt. quibus mod. re contrah.* ab obligatione principali dependens, quæ ſine pignore conſiſtere poteſt non vero pignus ſine principali obligatione, explicant Connan. *lib.* 5. *comm. cap.* 4. *num.* 2. Petrus Gregor. *lib.* 21. *ſyntag. cap.* 6. *num.* 3. Mendoça *de pactis lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 2. mantica *dict. tit.* 8. *numero* 5. Heringius *de fidejuſ. cap.* 10. §. 8. *ex num.* 2.
† Contra autem erit, ſi non remiſerit pignus te- 9
ſtator, ſed cautionem, aut chirographum. Quo caſu remiſiſſe videtur ipſam obligationem, nam chirographo jus debiti continetur, & legato eo, idem eſt ac debitorem obligatione, & debito liberare *l.* 2. §. 1. *D. de pactis l. hujuſmodi* 84. §. *ſi cui ita l. ab omnibus* 103. § *in teſtamento de leg.* 1. *l. qui chirographum* 59. *de leg.* 3. §. 1. *de liber. legat.* eaque de cauſa qui chirographum legat, debitum legat, nam iſta ſunt ſynonyma. *chirographum, debitum, creditum, nomen debitoris, tabulæ, l. ſervum* 44. §. *cum qui de leg.* 1. *l. avunculo* 18. *de donat. cau. mor.* & eo ſpectat quod feſtive Martial. Luſit. *in Polycharmum lib.* 8. *epig.* 37. *& in Phœbum lib.* 9. *epig.* 10.

Quadringentorum reddis mihi, Phœbe, tabellas.
Centum da potius mutua, Phœbe, mihi.
Quære alium, cui te tam vano munere jactes.
Quod tibi non poſſum ſolvere, Phœbe, meum eſt.

Notat Oſuald. *ad Donel. lib* 8. *cap.* 19. *lit. E.* & alij 10
ſupra. † Sed circa rationem diverſitatis maximè decertarunt antiqui Martinus, Hugolinus, & Joannes, quorum ſententias refert Accurſ. *in l.* 3. *de pactis* & poſt eum Doctores jam unam, jam alteram ſequuti ſunt, ut conſtat ex Bart. Jaſ. Caſt Horoſc. Fortun. *in d. l.* 3. & relatis à Mendoza *ſuprà.* Morla *in emp. titul.* 11. *q.* 8. Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſumpt.* 140. *& ſeqq.* unde petenda erat diſputatio hæc, ſufficit tamen nos jura deſignaſſe, quibus fortius Martini ſententia,

quæ verior eſt, corroboraretur. Ex quo mihi placet Connanus *dict. numer.* 2. qui ait reddito pignore in noſtro caſu non ſolum pignus modo videri remiſſum, ſed obligationem ipſam pignoris *leg. creditricem* 7. *C. de remiſſione pignoris.*

11 Verum ex adverſo Anton. Fab. *dict. lib.* 17. *cap.* 10. ſuo more contra Juliani reſponſum *in dict.* §. arma ſumit, cui etiam & voces adminiſtrat ejus aſſecla Schifordeger. *dict. tract.* 17. qui maximo ardore contendunt Tribonianum corrupiſſe Juliani ſententiam, & ad eam Ulpiani notam, veriuſque arbitrantur, creditorem rem pignoratam debitori legantem utique,

12 & jus liberationis in totum dediſſe. Moventur autem his conſiderationibus. Prima, quoniam cum res pignori obligata ſit in dominio debitoris, non creditoris, *l. cum & ſortis* 35. §. 1. *ff. de pignor. act.* neminique res ſua legari poſſit *l. proprias Cod. de leg.* conſtat non aliter valere poſſe legatum, quam ſi teſtator jus commune quod habet legaret, *l. cum ſervus* 39. §. *ſi Titius de legat.* 1. Habuit autem creditor jus pignoris, cujus ea fuit conditio, ut tandiu duraret quandiu ſolutum debitum non eſſet *leg. greges* 13. §. *etiam, de pigno.* Secunda, nullius momenti erit legatum, ſi ponamus debitorem hunc, nihil aliud præter hanc rem obligatam in bonis habere, quia certum eſt eo non ſolvente, neque habente unde ſolvat, hanc ipſam rem diſtrahi oportere, ex cujus pretio teſtatoris hæredibus ſatisfiat. Tertia, ſi eſſet debitor locuples cui non ſit difficile aliunde ſolvere, nihil in effectu præſtat creditor debitori, quando ei

13 legat rem obligatam. † Quibus & alias adjicit Schifordeg. *ubi ſupra* non eſſe credendum hoc legatum valere propter poſſeſſionis commodum, ſiquidem nullum vertitur in hypotheca, cum iſta differentia perpetua ſit inter pignus, & hypothecam, quod pignus non niſi rei traditione perficiatur, transferatque poſſeſſionem, quæ certè non tranſit in hypotheca, *l. ſi rem* 9. §. *proprie*, 2. *ff. de pignor. act.* §. *item Serviana. Inſt. de actio.* Unde ex poſſeſſione pignoris nihil commodi debitor conſequitur, cum ipſe poſſit pignoris poſſeſſionem adipiſci non ſolum inſcio, vel invito creditore, ſed etiam volente, vel precario, vel ex conducto *l. ſi pignori* 22. *ſi poſt l. ſi rem alienam* 29. *ff. de pign. act.* in quibus tamen caſibus tantum abeſt, ut commodum percipiat, ut etiam pignus non tantum in priſtina obligatione remaneat, ſed & debitor de novo obligetur ad deſtituendam poſſeſſionem. Deinde, cum legatum ſit delibatio hæreditatis, *l. legatum* 16. *de legat.* 1. non poteſt dici per hoc legatum quid delibari ex hæreditate, ſi nihil niſi tantum deliberationem pignoris contineret, quia non alienat, qui duntaxat omittit poſſeſſionem *l. non alien.* 119. *ff. de reg. jur.* Hæc & alia ſunt Fabri, & Schifordeg. fundamenta, & tanquam ſi fortiſſimis, vel adamantinis rationibus niterentur, in miſerum Tribonianum tela varia contorquent, convitia jactant, multiplicant O belliſſimum interpretandi genus! captiunculis fucatiſque coloribus veritatem abſcondere. Sed ipſa ſi premitur, non opprimitur.

14 Conſtanter itaque receptam lectionem amplector, & juri conſonam eſſe traditionem Juliani aſſero. Fundamenta libavimus *ſupra*, nunc ſolidiſſima jactare neceſſe eſt. Illud itaque in primis ſit, quod cum teſtator legat remiſſionem pignoris, validum eſt legatum in pignore, quia tunc aliquod commodum continet reſpectu debitoris, & aliquid præſta-

15 tionis reſpectu creditoris. † Qui jus illud quod habet, ſcilicet obligationis realis legat, quodcumque illud ſit, argumento eſt *l. ſi domus* 71. § *ſi fundus in fin. ff. de leg.* 1. ubi ſi fundus municipum ipſis legetur, quanvis municipum ſit valere legatum Julianus ait, quoniam is qui legat ſolum creditur legare jus, quod in eo habet *l. qui tabernas* 32. *D. de contrahend. empt.* ibi, *non ſolum, ſed jus vendit.*

† Rurſus ſi liber homo redemptus ſit ab hoſtibus, 16
redemptor in eum habet jus pignoris donec ſibi ſolvatur *l. ſi parte* 15. *D. de captiv.* at hoc caſu quamvis liber homo ſit, poteſt redemptor eidem eundem legare, & proficiet legatum ad liberationem pignoris, quod habet in eo *l. Senatus* 43. §. *fin. D. de leg.* 1. junctis traditis ad ejus explicationem ab Anton. Fab. *in juriſprudent. titul.* 3. *princ.* 4 *illat.* 3. *& titul.* 11. *princ.* 8. *illat.* 11. Schifordeg. *lib.* 3. *tract.* 21. *quaſt.* 7.
& 8. † Ulterius facit quod Conſultus ait *in l.* 3. *fin. D.* 17
de legat. 3. poſſe mortis cauſa pignus debitoris liberari: ergo multo melius legari, cum exæquata ſint legata, & donationes mortis cauſa, *princ. Inſt. de donat.* cùm vulg. non valuit ibi fideicommiſſum, quia nullum jam erat commodum in eo, ſiquidem jam erat
liberatum à donatore. † Deinde poſſumus adducere 18
l. etiam 11. *l. judemus* 21. *C. ad Senatus Conſ. Velleian.* quibus docemur mulierem jus hypothecæ & pignoris remittere poſſe, ita ut coarctetur remiſſio ad pignoris liberationem. Cui congruit *l. quamvis* 8. *in princ. D. eod l.* 3. *de pact. l.* 4. §. 1. ibi: *Sed ſi ipſe vendiderit creditor, ſic tamen ne diſcederet à pignore niſi ei*
ſatisfiat. D. Quibus mod. pign. ſol. † Denique non 19
ineleganter adduci poterit pro hac parte Papin. *l. &* *ſi pignus* 18. *ff. Quæ in fraud. credit.* juncta *l.* 1. §. *cum venditor. D. Quibus mod. pign.* ubi pignoris remiſſio revocatur actione Pauliana, quoniam videtur diminuere, ſcilicet jus illud, quod habet, ubi adverte illam remiſſionem non valere tanquam donationem, quia cum nihil largiatur de ſuo, non eſt donatio, ita docuit Cujac. *lib.* 26. *qq. Pap. in dict. l. etſi pignus.* Sed vereor ne non vir Doctiſſimus Papinianum intellexerit, in quo etiam fallitur Accurſ. *ibi verbo exiſtimantium*, & *in dict. l.* 3. §. *fin. D. de*
leg. 3. *ſchol. fin.* † Verius eſt in remiſſione pignoris 20
veram conſiſtere donationem, quod tacitè fatetur *in dict. l. etſi*, Papin. *in verſ. quod ſine dubio, & verſ. idemque.* Præcipuéque cum legatum ſit donatio, *princ. Inſt. de legat.* & in remiſſione conſiſtat legatum. Quare dic *ibi*, dici nullam fieri donationem, id eſt inutilem, quia vir uxori, vel uxor viro remiſerit, inter quos donatio ipſo jure nulla eſt, ut diximus *ſuprà cap.* 10. neque obſtat, quod cum non diminuat de facultatibus ſuis donator, debet valere donatio, quia verius eſt diminuere, ſiquidem amittit jus reale pignoris, & alienat.

Ex quibus ſatis docemur, in remiſſione pignoris 21
legatum conſiſtere manente ſalvo debito, quia jus illud quod habet creditor ad rem pignoratam, legat, atque ita remiſſa non eſt obligatio perſonalis, ex qua jus exigendi debitum ſalvum ſibi reſervat creditor, *argument. l. fin. D. de his quæ inteſt. de leg.* tradunt Alex. & Iaſon. *numer.* 9. *&* 16. *in l. ſi tibi homo* 86. *de leg.* 1. & miror ſanè cur non viderit Anton. Fab. hoc ipſum Julianum expreſſiſſe *in dict. l.* 1. §. 1. ibi, *habereque cum ne pignus recipiat, priuſquam pecuniam ſolvat*, quæ verba denotant liberari pignus, licet ipſe debitor maneat obligatus ad ſolvendam pecuniam, pro
qua hypothecam ſubjecerat. † Siniſtraque eſt Fa- 22
bri interpretatio & evaſio, nihil referre quod Julian. ſcripſerit, priuſquam pecuniam ſolvat. Quod tanquam ex Apollinis adyto emiſſum totis manibus amplectitur Schifordeg. *ſupra quaſtion.* 4. ſubjicitque: Quia ſi de pignoratitia actione intelligamus Julian. neceſſario ſequitur, ut aut prius pecuniam ſolvat, aut nunquam: at dicitur *in dict. l.* 1. non prius ſolvendam eſſe pecuniam, ergo

relinquitur

relinquitur ut nunquam ſolvatur , cum pignorati-
tiæ actionis ita jus ſit , ut non competat prius
23 quam domino ſit ſatisfactum. † Inconcinna conſe-
quutio , & plane calumnioſa. Nam multum refert
dicere, *prius quam pecuniam ſolvat, aut nunquam* , ſi
in diem eſſet debitor obligatus ſub pignore (ita po-
nendum eſt, & à creditore teſtamento remittebatur,
antequam ab eo pecunia debita exigeretur,antequam
dies veniſſet , nonne pignus ei reddebatur : Unde
colligit Ant. Faber, ergo nunquam ſolvenda eſt pe-
cunia ; cum legatarius poſſit petere liberationem pi-
gnoris:& quamvis hæres dicat ſibi non eſse ſolutum
nihil intererit , cum pignoris obligatio ſit remiſſa.
24 † Et quamvis ante ſolutionem pignus non ſolva-
tur, Schifordehere, hoc intelligas , quando creditor
non remiſit ex ſua voluntate : aliter enim dares ,
quod ſi ſolutio facta non eſſet , creditor non poſſet
remittere pignus, quod utique abſurdiſſimum eſt
dicta, & contra à te adductam *l.Paulus* 12.*in prin-
cip.ff.quibus modis pign.* ubi creditor ille qui conſen-
ſit ut oppignoraretur res ſibi obligata , remiſiſſe pi-
gnus videtur,non tamen remiſiſſe jus debiti.Procedis
tamen & ais, recepto jam pignore nunquam eſſe ſol-
vendam pecuniam, & merito , cum aliter fieri non
poſſit , ut recepto & ſoluto pignore invito creditore
jus ejus ut petitoris non removeatur, allegas *dict.leg.
Paulus* , *in fine*, ibi , *cum jus petitoris removeatur
ſoluto pignore.* Ubinam , quæſo , in hoc caſu invitus
eſt creditor ? Si defunctus remittit in teſtamento pi-
gnus, qui hæres invitus cenſetur ? *in dict. leg. Pau-
lus* dicitur , quod ſi offeratur totum debitum à qua-
licumque poſſeſſore poſſe creditorem removere;quid
25 hoc commune habet cum noſtro caſu ? † Sed ſiſto
parumper contra morem meum , & audio te magna
oracula proferentem ex tripode tuo , ait tibi non
eſſe bonum Jure Conſultum,qui non didicerit diſcer-
nere Tribonianum à Jure Conſultis , pulchra me-
hercle ſententiola cum illo fermento adjecto , *Tri-
bonianus malus auctor, ad praxim ſatis doctus, Bar-
tolo aptior, quanta ipſum auctoritate ſuperavit, quam
non habet apud eos qui jure Romano utuntur , etſi ad
invidiam Hiſpani infelici ſucceſſu neſcio quid tenta-
runt.* Quid hoc eſt,mi homo loquaciſſime; vis dicam
quid ſis, magnus es ardelio, & ingenti in morem ni-
vis cadentium verborum clangore nec facis panem ,
nec facis farinam. Bonúſne erit Conſultus , qui ſciat
invertere leges, conturbare receptas lectiones pro li-
bitu, quod ſolidam & meliorem juriſprudentiam tu
vocas ? Apage miſerum hoc genus interpretandi ſi-
ne genio & ſine ingenio. Sed rideo vellicatiuncu-
lam Hiſpanorum , deploras nunc detractam Tribo-
niano auctoritatem apud nos, poſtquam tu, tot con-
vitia , injurias , maledicaque & virulenta dicteria in
eum multiplicaſti. Crocodilum agis, qui poſt cada-
ver ſemeſum lacrymas fundis. Vereor ne non tu
Hiſpanorum gloriæ invidens quod ſentis objectas.
Apud nos Tribonianus nunquam dicitur fermentaſſe
jura : nec leges noſtræ abhorrent ab ſanctiſſima &
ſolidiſſima juriſprudentia. Bartolo data auctoritas
maxima inter *Doctores* , non inter Jure Conſultos
neque leges.Sed quid tecum de hac re? Deveniamus
ad reliqua.

26 Neque ad rem facit ; quod pro ſua opinione ad-
ſtruit Anton. Fab. non prima conſideratio , quia ut
diximus ; teſtator jus omne quod habet legat , jus
inquam ad illam rem pignoratam : & quamvis pi-
gnus illam conditionem habeat , tandiu duret , do-
nec ſatisfactum vel ſolutum debitum non ſit , liben-
ter concedimus, ſed dicemus ſatisfactum eſſe credi-
tori , qui remittere voluit *dict. leg. etiam Codic.eod
Velleian.* & ejus favori renuntiat *leg.ſi quis in conſcri-
ben.Codic. de Epiſcop. & Codic. de pact.* Pignus uti-
que remiſit ſicut potuit liberare fidejuſſorem , &
tunc reus principalis obligatus maneret. † Jus ergo 27
quod legat non eſt debitoris, ſed teſtantis creditoris ,
quod eſt conſiderabile, ſi quidem ejus ratione ſi de-
bitor contrectaret , vel vendiderit , committet fur-
tum, ut diximus latè *ſuprà cap.9.* quod non commit-
teret , ſi res totaliter eſſet ſua. Ita debitor poſſeſſio-
nem non habet *l. qui pignoris 36. cum l. ſequent.ff.de
adquir.poſſeſſ.l.pignori 13.l.non ſolum 33.§.qui pignori
ff. de uſucap.* quam ſi concedat creditor ad multa con-
ducit, ut ait Ulpian. *in l. certè 6.§.fin. ff. de precar.
l cum & ſortis 35.§ fin.ff.de pignor.action.* ſcilicet , ut
remiſſo jure pignoris poſſit vendere illud ſine metu
furti *l. in actione 19 §. fin.ff de furtis*, ſine metu Stel-
lionatus *l.3. maximè ff. de crimin. Stellionat* [quod
non tantum locum habebit in pignore crediteri tra-
dito , verum & in obligato] imponere ſervo liber-
tatem *l. 1.& 5.C.de ſervo pignori dat.* & ne debitore
non ſolvente pignus à creditore diſtrahatur *l.4. ff. de
pign. action.l.ſi in hoc 14.C.de diſtr.pign.* vel alij obli-
gare poteſt,*l. Servus 30. in fin. de actio.empt.* Expli-
cat Timæus Fab.*lib. 1. notat. cap.* 16. qui nunquam
Salmanticæ viſus , nec lectus , ideo fides ſit penes
Oſvald. & Schiford. eum allegantes , moris quippè
mei ſemper eſt nullum ſi non legerim , laudare Au-
ctorem. † Non obſtat ſecunda conſideratio Fabri , 28
nam hoc eſt fingere prout libet , & adhuc eo caſu
dicemus habere emolumentum legatum,cum facilius
inveniet debitor emptorem, qui rem liberam emat ,
& fortaſſe pluris veniri poterit res , ſi ſit à pignoris
jure immunis. Quomodo etiam & tertium argumen-
tum diſſolvitur.

Neque conſideratio Schiford. quidquam facit , 29
cum in primis fallatur, dum cogitat legatum valere
propter poſſeſſionis commodum. Nam non attendi-
tur, an ſit reſtituta poſſeſſio, vel non , ſiquidem po-
tuit conſiſtere pignoris obligatio ſine traditione poſ-
ſeſſionis ; & adhuc remiſſo eo valere legatum , cujus
legati commodum multiplex eſſe poteſt juxta *ſuprà*
notata, quamvis remiſſio non operetur , ut poſſeſſio
revertatur in debitorem. Quod attenditur , id eſt ,
ut jus quod habet creditor circa illam rem pignoris
jure remittat , & ſic libera maneat à nexu illo,& in
hoc commodum verſatur, & ex parte creditoris elar-
gitio eſt, cum ad ſecuritatem ſui debiti habebat rem
pignori ſubjectam , ex cujus fructibus potuit ſi de-
bitor ſolvendo non erat , aut alias malum nomen ,
ſortem percipere *l. 1. & ſequentibus, Cod.c.de pignor.
action.* cum traditis à Morla *in empor.titul.de reſtitut.
quæſt.1.an.34.*& ut putat Pomp. apud.Ulp.*in l.itaque
12.§.fin.ff.de furt.intereſt creditoris ſemper pignus ha-
bere*,cum expediat ei pignori potius incumbere,quam
in perſonam agere , §. *furti autem , verſ.unde conſtat
Inſt. de obligat.quæ ex delict.l.cum qui 14.§. Papinia-
nus, ff. de furt. juncta l. plus cautionis de reg. jur.* At
hoc intereſſe legat teſtator,& hoc jus. † Neque quid- 30
quam proficit Schifordeg. differentiam conſtituendo
inter pignus & hypothecam , nam inter ea nomina
differentia nulla eſt , niſi quantum ad verborum ſo-
cum, ut ait I. C. *in l.res 5.§.inter pignus, de pignori-
bus.* Cum nihil obſtat *l. rem §. propriè ff. de pign.act.*
Et quamvis pignus propriè ſit,quando ad creditorem
tranſit, hoc eſt intelligendum attenta origine,& ethy-
mologia , non verò attento effectu, ut eleganter no-
tavit Con.*libro quarto , comment.cap.* 13. *numero ſe-
cundo* , Mendoça *libro primo, de pactis cap.* 12.*num.*
12. Anton.Fab. *lib. 19.conject.cap.6.de error. decad.
9.err.7.*& Pech. *in §.item Serviana,n.38.& 39.Inſt.
de act.* † Ad alterum argumentum reſpondeo, Flo- 31
rentinum definiiſſe legatũ,ut ſit *delibatio hæreditatis.*

qua teſtator ex eo quod univerſum heredis foret alicui quid col atum velit dict. l. legatum 116. *de leg.* 1. ubi delibationem vocat, deductionem ita leviter factam, ut hæreditas integra cenſeatur, ut ex Alber. Gentil. notavit Oſvald. *libro* 8. Donel. *cap.* 1. *lit. I.* vel imminutionem, ut ait Baldvin. *in princ. de leg. num.* 1. reprobato Rævard. *in l. jus* 7. *ff. de reg. jur.* qui vocabat ſeparationem, juxta quam veram ſignificationem neſcio quid intendit Schiford. inquiens in hoc legato liberationis pignoris, non poſſe dici quid delibatum ex hæreditate. Hoc jus pignoris, quod de ſua hæreditate abjicit, & diminuit, nonne eſt delibatio? Si non eſſet remiſſum, in hæreditate contineretur; ergo ſi remittit delibat ex hæreditate, quod voluit conferre in legatarium defunctus, ſicut alia quæ in jure conſiſtunt. In quo legato non vertitur commodum poſſeſſionis (quia, ut dixi, potuit non eſſe tranſlata poſſeſſio in creditorem) ſed illius jus, quod habet teſtator, quo debitum ſibi fit ſecurius, & res ipſa quoad debitorem fit deterioris conditionis, quia non poteſt alienare ſine furto vel ſtellionatu, ut dictum eſt, ſi vero ſit tranſlata poſſeſſio, ut *in dict. l.* 1. §. 1. aperte docemur, tunc poterit cum aliis utilitatibus & commodum poſſeſſionis ſimiliter attendi. In quo caſu alienat teſtator, quod ſuum erat, id eſt
32 jus poſſeſſionis. † Neque ad rem facit *l. non alienat.* 119. *ff. de reg. jur.* quam allegat, nam illa pertinet ad edictum, ne quis judicij mutandi cauſa [ut duriorem rei conditionem faceret] alienet, ut recte intellexerunt Cujac. P. Fab. & Rævard. *ibi*, in quo non comprehenditur qui abjicit, vel deſeruit poſſeſſionem, & maluit re carere, quàm litigare, *l.* 4. §. *poteſt. ff. de alienat. jud. mut.* ſecus autem erit ſi litis faſtidio id non fecit, quia alienare videtur qui poſſeſſionem ceſſit, *dict. l.* 4. §. *Pedius*, & præcipuè in ſpecie noſtra alienat, qui rem ſibi obligatam pignoris nexu liberat, ut videtur diſerte colligi *ex l. fin. Cod. de reb. alienat.* juncta doctrina Anton. Fab. *in dicto* §. *Pedius*.

CAPUT XV.

De appellatione poſt ſententiam excommunicationis latam, interpoſita. Illuſtratur Innocentij III. reſponſum *in cap. Paſtoralis* 35. §. *Verum, de appellationibus.*

SUMMARIUM.

1 *Inquiſitum, cur appellatione non ſuſpendatur excommunicatio, cum per appellationem à judicis poteſtate eximatur appellans.*

2 *Sicut appellatio cauſam devolvit, ita quoque ſuſpendit.*

3 *Quidquid poſt appellationem judex mandaverit, tanquam attentatum revocatur.*

4 *Introducitur explicatio* ad d. cap. Paſtoralis §. Verum, de appellationibus.

5 *Traduntur ſententiæ DD. cur excommunicatio non ſuſpendatur appellatione*, & n. 6.

7 *Convincuntur rationes huc uſque aſſignatæ*, & n. 8.

9 *Vera ratio, quare excommunicatio non ſuſpendatur appellatione*, & n. 10. *&* 11.

12 *An ſententia lata ſuper furto ſecum trahat executionem.* Ad l. furti 6. de his qui notan. infam.

13 *Capite damnatus vel in metallum datus, capite* [illegible] *minuitur, dum pendet appellatio.*

14 *An aliæ ſententiæ, quæ infamiam irrogant, poſſint comparari cum excommunicatione*: & ad l. non poterit, de furtis.

15 *Accurſij ſententia reprehenditur, qui dicebat appellationem extinguere excommunicationem*, ad l. Qui ultimo, cum aliis, ff. de pœnis.

16 *Quid inter deportationem, & reliquas pœnas interſit*, & n. 19.

17 L. ſi quis filio §. hi autem ff. de injuſto rupto.

18 *Papinianus* in l. pœn. de Accuſat *explicatus.*

20 *An Præſides habuerint facultatem deportandi.*

21 *Verius eſſe oſtenditur Præſides eam facultatem habuiſſe.*

22 *Excommunicatio ſeparatur ab aliis ſententiis quia ſtatim ac dicta eſt, executionem habet, & ſine ſolutione non tollitur*, & n. 23.

24 *Excommunicatus etiam appellans denunciari poteſt, & privari fructibus ſui beneficij*, & n. 26.

25 Cap. præterea de Appellationibus *declaratur.*

SEd & nobis cum Juris Canonici pro- 1
feſſoribus lis eſt circa eam quæſtionem, cur appellatio non ſuſpendat ſententiam excommunicationis, cum certum ſit per appellationem legitimè interpoſitam eximi appellantem à judicis ſui poteſtate quantum ad illum articulum, quod in appellatione quacumque regulariter procedit, ita ut inter alios ſuos effectus hic ſit præcipuus, *cap. Paſtoralis* 53. §. *verum, de appellat. cap. Romana* 3. §. *cum vero lib.* 6. *cod. titul. l. un.* §. *pe. ff. nil novari app. pend.* notat Francus *in cap directæ* 39. *num.* 1. *hoc titul.* Lancellot. *de attentat. ſecunda parte, cap.* 12. *in præfat num.* 109.
Sigiſmund. Scaccia *de appel quæſt.* 3. *num.* 16. † Sicut 2
enim cauſam devolvit ad ſuperiorem, *cap. delicti* 55. §. *præterea de appell. not.* DD. in Rub. De Appel. Paz. *in praxi* 6. *p. in proœm. num.* 11. Dueñas *reg.* 42. Wameſius *in cap. & in cap. cum teneamur de appel.* ita ſuſpendit quoque, ut neque Judex ſententiam à ſe latam poſſit executioni mandare, *d.* §. *verum cap. venientes* 19. *de Jurejurand. cap. ſi a judice* 10. *lib.* 6. *de appel. l. præcipimus* 32. §. *ſi hæc appellatio Cod. eod.* docent Padilla *in l. ſi cauſa Cod. de tranſactio. per l. ab executione* 5. *Cod. quorum appel. l. ult. Cod. ſentent. reſcin. non poſſe.* Ita ut ejus juriſdictio extincta cenſeatur *l.* 1. §. *ult. ff. ad Turpill.* (de cujus interpretatione latè agunt poſt Panorm. *in cap. ad reprimendum, num.* 5. *de offic. ordinar.* Covarruv. *pract. cap.* 25. *num.* 2. Petr. Gregor. *de appel. lib.* 6. *cap.* 1. *num.* 8. Lancellot. *de attent. dict. cap.* 12. *num.* 109. Gail. *lib.* 1. *obſerv. cap.* 144. Caldas *in l. ſi curatorem, verbo per quod priſtinum à num.* 35.
& Oſvald. *ad Donel. lib.* 28. *cap.* 4. *littera A.*) † Qua 3
ratione quidquid poſt appellationem Judex exegerit vel mandaverit, quaſi nullum & attentatum revocari debet, quia poſt appellationem nihil ab inferiori judice geſtum jure ſubſiſtit, tanquam à non judice factum, *cap.* 1. *cap. ſuper eo*, 10. *cap. ad præſentiam* 16. *cap. cum teneamur* 17. *cum infinitis aliis de appellat. cap. non ſolum eod. tit. in* 6. *l.* 3. *l. minime* 6. *Cod. eod. l.* 26. *lit.* 23. *part.* 3. facit *l.* 1. *Cod. ut lite pendente.* Explicant Lancellot. *ſupra* Covarru *dict. cap.* 23. Petr. Gregor. *de appel. lib.* 7. *& lib.* 50. *ſyntagm. cap.* 2. *n.* 45. *&* 46. Gail. *ſupra cap.* 146. Scaccia *dict. quæſt.* 3. Thuſcus *in pract. verb. appellat concl.* 375. *& ſequent.* Donell. *lib.* 28. *comment. cap.* 9. ubi Oſvald. *littera A*, Gonzalez *Reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 5. *à numero* 175.

Ex quibus difficilis videtur hæc traditio Innocentij *in dict. §. verum,* dum judici à quo permittit, ut poſt appellationem ; oſſit excommunicatum denuntiare, fructibuſque beneficiorum privare, quod etiam probatur *in cap. ad reprimenda, de officio ordinar. cap. is cui 20. de ſentent. excommun. in 6.*
5 † Ratio autem in obſcuro verſatur, ut fatentur omnes poſt Decium *num. 12. in dict. §. verum,* qui reprobatis duabus à Panormit. traditis in eam magis inclinat. Quod cum excommunicatio medicinalis ſit *cap. 1. de ſent. excommunic. in 6.* & tendat in correctionem ejus, qui excommunicatur, ne prætextu frivolæ appellationis impediatur correctio, ſublata eſt appellatio propter auctoritatem clavium, & favorem cenſurarum, quemadmodum alias in omni correctione ſublata eſt appellatio *cap. 3. cap. reprehenſibilis 26. de appell. Concil. Trident. ſeſſ. 24. capite 10. de reform.* cum notatis ab Scaccia *ſupr.*
6 *quæſtio. 17. limit. 26.* † Quibus adjicit Wameſius *in dict. §. verum num. 5.* cæteras pœnas eſſe irretractabiles, quia nemo pœnitentia vel ſatisfactione illas à ſe avertit, *l. Divi 27. ff. de pœnis, juncta l. acta 15. §. 1. & l. judex 55. ff. de re judicata,* excommunicationem autem facilem habere remiſſionem, reconciliatione ſcilicet intercedente, ſatisfactione, aut cautione jurata, ut tradit Francus, & idem Wameſ. *in cap. qua fronte 2. de appell.* Lancellot. *dict. cap. 12. limit. 23.* cum ergo ab hac cenſura facilè eximatur ligatus, merito tributum eſt, ut executionem ſecum trahat. Quam rationem ſignavit etiam Scaccia *ſupr. quæſtion. 17. limit. 22. num. 3.* & fere communi calculo in his Scholis receperunt DD. noſtri.

Verum ea mihi nunquam placuit, quia ea ratione
7 attenta appellatio ſuſpendere non debebat excommunicationem poſtea ſubſequutam, cum tamen ſi poſtquam reus appellaverit, excommunicatio feratur, ſuſpenditur, *cap. ad hæc quoniam 31. cap. præterea 40 cap. dilecti 52. de appellat. capit. cum contingat de offic. deleg.* explicant Sayrus *lib. 1. Theſau. caſuum conſcient. cap. 16. num. 18. & ſeq. & lib. 4 cap. 9. num. 1.* Scac. *ſup. quæſt. 6. num. 41. & quæſt. 17. limit. 22. num. 47. & 54.* Cened. *collect. 42. ad Decretal. num. 2. verſ. advertit,* Suarez *de cenſur. diſput. 3. ſect. 4. & ſeqq.* Avila *de cenſuris 2. part. cap. 7. diſp. 2. dub. 6. & cap. 5. diſp. 5. dub. 11.* Spino *de teſtam. gloſſ. rub. 11. part. num. 19.* Et vero eadem clavium poteſtas & auctoritas verſatur in uno, ac in alio caſu vel etiamſi recuſatus eam pronuntiet excommunicationem, quo caſu eſt nulla, *argum. cap. quoties, & ibi gloſſ. verbo appellent. 2. quæſt. 9.* docet Lappus *alleg. 1. num. 7.* Joan. Andr. *in cap. legitima de appell. libro 6.* Sayrus qui alios refert *lib. 1. Theſ. cap. 16. num. 14.* † Deinde
8 bene ſequitur excommunicationem ſemper tendere in correctionem, cum aliquando ſit injuſta, (quæ licet timeri debeat *cap. ſententia Paſtoris 11. quæſt. 3.*) neque ob id ſuſpenditur per appellationem, *cap. de cauſis 2. quæſt. 5.* Verbi gratia, quando judex ex ira, odio aut alio inordinato affectu quempiam excommunicat, ſi neceſſarias ſolemnitates obſervaverit, talis ſententia eſt injuſta, & tamen excommunicatus ligatur eadem cum peccaminoſa intentio judicis virtutem ſententiæ non tollat, quæ valida fuit. Ita refert Sayr. *ſupr. lib. 1. cap. 17. num. 5.* facitque *cap. Odoardus, de ſolution.* ubi etſi conſtet, neque in totum neque in parte Clericum ſolvere poſſe, adhuc, licet injuſtè, excommunicatur. Neque derogat auctoritati clavium, quod appellatio interponatur, cum rectius ſit, ut æquitatis vinculum, quo appellatio ſuſtinetur in Eccleſia magis adjuvaretur, & quis rogo favor cenſurarum dari poteſt in re ita pœnali? *cap. odia, de reg. jur.* etſi excommunicatio feratur ſub conditione, non debebat, (ſi ea ratio vera eſſet) ſuſpendi per appellationem, *cap. præterea 20. de appell. cum ſupr. not.* Denique Innocent. Summ. Pontifex *in dict. §. verum,* non eam reddit rationem ſuæ deciſionis, ſed excommunicationem ſecum trahere executionem.

In hac re miſerè fluctuant Interpretes, ita ut Pa- 9
normit. duodecim rationibus adductis adhuc dubius maneat. Quare ego exiſtimo hujus juris veram rationem, licet ſubobſcure, tradidiſſe Pontificem in illis verbis, *quod cum executionem ſecum trahat excommunicatio, & per denuntiationem excommunicatus amplius non ligetur, &c.* Ubi vim præcipuam, & naturam fulmineam excommunicationis includit, de qua nullus, (quod ſciam) meminit, qui de effectibus excommunicationis ſcripſere. Cum ergo judex pronuntiatione ſua, aliquem excommunicat, ſtatim privatus eſt communione fidelium, & participatione Sacramentorum, & aliis rebus, quas ſedulò commemorat Suarez *de cenſuris diſp. 9. & ſeqq.* Sayrus *libro 2. Theſau. cap. 3. cum ſeqq.* Marius Alterius *de cenſur. tom. 1. lib. 1. diſputat. 5. & 6.* Garcias *de beneficij. 7. part cap. 13. §. 1.* à quibus appellatio excommunicatum liberare non potuit. Quemadmodum ſi Petro vulnus eſſet illatum, in inſtanti non potuiſſet alter jam tollere, etſi illum defendere conaretur, ita excommunicatio poſtquam ſemel vulnus inflixit, & hominem ſeparavit ab Eccleſia, appellatio non poteſt hanc ſeparationem tollere, ſed abſolutio cum excommunicatio ſit actus ipſe ſeparans à communione & hanc ſeparationem operatur in inſtanti. † Aliæ 10
pœnæ non ipſa ſententia inferuntur, neque ipſa ſententia executionem facit, ſed neceſſe eſt ut talis ſententia pœnam irrogans poſtea executioni mandetur. Excommunicatio autem ipſa ſecum trahit executionem, & cum executa eſt ſero medicina paratur ex appellatione: nam privatus eſt jam Eccleſiaſtica communione, & ipſe ligatus excluſus ab Eccleſia, ad quam nullo modo introire poteſt, niſi per januam abſolutionis, ita poſtquam ſemel excommunicatio lata eſt, & ligat, minimè tolli poteſt niſi mediante abſolutione, *cap. cum deſideres 15. §. fin. cap. ſicut 39. de ſent. excomm.* (docent relati à Covarru. *in cap. alma mater 1. part. §. 11. num. 5.* Marius Alterius *l. 4. tom. 1. diſp. 1.* qui alia jura allegat, non verò Auctores,) quam non poteſt producere appellatio, nam cum illud vinculum proveniat à poteſtate clavium, ab eadem poteſtate tollendum eſt. Et hoc ratione dixit Pontifex excommunicationem, ſecum trahere executionem ubi expende voculam *ſecum,* quæ perſonaliſſimum hunc eſſe excommunicationis effectum demonſtrat, non adhibitis aliis, atque auxiliantibus adminiculis, ſed ipſiſſima excommunicatio ligat & excludit, cum natura ſua ſit executiva.
† Cum in aliis ſententiis apponitur, condemno te, 11
ut ſolvas, (quem caſum ponit Bernard. *in dict. §. verum*) ſtatim ſum condemnatus, at non facit ipſa ſententia executionem, ſed neceſſario judex tenebitur me compellere ad ſolvendum: in excommunicatione vero ipſa prolatione ſententiæ ſtatim eſt quis condemnatus, ligatus, privatus, *argum. l. in ſervorum 10. §. qui ex cauſa l. qui ultimo 29. D. de pœnis, juncta l. & ſi quis filio 6. §. ſi quis 6. D. de injuſto rupt.* Quæ vera eſt ratio, genuináque Pontificis mens à qua immerito receſſit Panorm. *in c. ad reprimendam n. 5. de offic. ordin.* & Alterius *tom. 1. de cenſuris lib. 3.*
diſp. 5. cap. 1. † Qui inter alia moventur, quod ſen- 12
tentia lata ſuper furto ſecum trahit, & in continenti executionem reſpectu infamiæ, ita ut nulla alia executio neceſſaria ſit, & tamen per appellationem ſuſpenditur, *l. furti 6. D. de his qui notant. infam.* quo argumento utitur Panor. *in d. §. verum, numero 9.*

Sed eo non obſtante, reſpondeo Panormitanum non rectè legiſſe *dict. l. furti* litteram quæ contrarium aperte ſtatuit, ut illa verba demonſtrant, *Sed ſi furti, vel aliis famoſis actionibus qui condemnatus provocavit, pendente judicio nondum inter famoſos habetur, ſi autem omnia tempora provocationis lapſa ſunt, retro infamis eſt, quamvis ſi juſta appellatio ejus viſa ſit, hodie notari puto non retro notatur.* Ex quibus conſtat non eſſe infamem, qui appellaverit, cum extinguat appellatio judicatum *l. 1. §. final. D. ad S. C. Turpilian.* cum reducat negotium ad terminos litis conteſtatæ, quo tempore non aderat in familia *l.*
13 *ſciendum 15. §. ſi fundum. D. qui ſatiſdar. cog.* † Et ea ratione ſi quis fuerit capite damnatus, vel ad beſtias, vel ad gladium, vel in metallum datus, vel deportatus ſi provocaverit, capite non minuitur, ſed pendente appellatione poterit facere teſtamentum *l. ſi quis filio. §. ſi autem omnes 8. D. de injuſto rupt. juncta l. de ſtatu 1. D. de teſtam.* Si autem non provocavit, ſuſpenditur infamia intra tempora ad appellandum data, tradit Caldas *in l. ſi curatorem in diffinit verbo, per quod priſtinum jus n. 35* & Oſvald. *ad Donel lib. 18. cap. 4. lit.* A. ſi vero appellatum fuit, & lapſa ſunt tempora, intra quæ poterat appellationem proſequi, tunc cum appellatio non fuerit proſequuta, pro non interpoſita habetur, & ita non eſt mirum, ſi retro, id eſt, à tempore ſententiæ infamis cenſeatur, non quia ſententia ipſa executionem faciat, ut in excommunicatione, ſed lex ipſa infames reddat, *argum. d. l. 1. § quorum alterum verſ. & quamvis D. ad Turpill. l. ſi Præſes 32. D. de pœnis,* notat Caſtrenſ. *num. 2. in dict. l. furti*, ſi tamen injuſta pronuntietur appellatio à tempore ſententiæ notari incipit. † Unde cum ſententia, quæ infamiam
14 irrogat, poſſit ſuſpendi, non recte comparatur cum excommunicatione, quæ ſtatim ſuos effectus producit, quos non potuit tollere appellatio, ſed abſolutio, ut diximus. Nec Panorm. favet *l. non poterit, 63. de furt.* ubi traditur præſidem Provinciæ efficere non poſſe, ut furti damnatum non ſequatur infamia. Cui reſpondetur loqui de damnato ex ea ſententia, quæ effectum habuit, vel quia non eſt provocatum, tranſit in rem judicatam, vel quia confirmata eſt per ſuperiorem *l. 2. §. cum. D. de pœn.* quo caſu non poterit infamiam ſubterfugere, non tamen ſequitur ex hoc, infamiæ ſententiam executionem ſecum trahere.

Ex qua vera ratione, quam ante me nullus ita
15 explicavit, damnandus venit Accurſ. qui ridicule nimis juris Canonici ignorantia opinatus eſt in *leg. ultim. verbo conſtringat C. ſi à non comp. jud.* appellationem extinguere excommunicationem, cujus ſententiam communiter improbant omnes, ut conſtat ex Caſtrenſ. Salic. *num. 1.* & reliquis *ibi.* Bart. *in dict. l. qui ultimo num. 4. D. de pœn.* Vuameſ *in d. §. verum, num. 1.* ultra quos neceſſarium erit reſponderi juribus, quæ Accurſ. pro ſua opinione adduxit, ſcilicet *dict. l. qui ultimo l. in ſervorum 30. §. qui ex cauſa l. quoad ſtatum 12. de pœn.* ubi ipſa ſententia irrogatur pœna, & ſecum trahit executionem, & tamen appellatio conceditur, *l. 2. §. fin. de pœnis, dict. l. ſi quis filio*
16 *§. hi autem.* † Relicto itaque Caſtren *in d. l. ſi. Cod. ſi à non comp. num. 2.* dic illa jura accipienda eſſe de damnatis in metallum, vel ad beſtias, vel ad gladium per ſententiam præſidis, quæ non indigebat
17 Principis confirmatione ſicut deportatio. † Hoc enim, intereſt inter deportationis pœnam & reliquas quod qui deportati fuerint à Præſide integrum ſuum ſtatum retineant, uſque dum Princeps factum comprobet, & ſententiam confirmet *l. 1. §. deportatos D. de legat. 3. l. 1. D. quando appell. ſit, l. relegatorum 7. in princ. D. de interdict. & releg. dict. l. ſi. quis filio 6. §. ejus qui deportatur. 7. de injuſto.* Si vero ſententia Præſidis aliquis in metallum damnetur, vel ad gladium, tunc ipſa ſententia ſtatim cum lata eſt, efficit ut is qui eam paſſus eſt, conditionem ſuam mutet, *d. l. in ſervorum §. qui ex cauſa cum aliis d. l. ſi quis filio §. ſed & ſi quis.* † Verum non ob id impedi- 18
tur, quominus poſſit appellare, ita ut ſi id fecerit, ſtatum ſuum integrum retineat, ut expreſſe docet Conſultus *in d. l. ſi quis filio. §. hi autem.* Ubi diſertis verbis loquitur de his, quorum teſtamenta irrita facta ſunt per damnationem, quod non niſi de his, qui in metallum ſunt dati accipiendum eſt, ut probatur ex eadem lege §. *irritum. & §. ſed ſi quis ſtatim ſequenti* † in quam quoque rem expendi po- 19
teſt Pap. *in l. pen. D. de accuſat.* ubi ſcribit, capitis reum ſuſpenſo crimine, cauſam fiſco deferre non prohib[e]ri. Quem non intelligo cum Cujac. *ibi. lib. 15. reſp. Pap.* & Gotofr. id eſt, non habita ratione criminis, vel nondum damnatus, ſed quando eſt litigio, quod reſpuit proprietas illorum verborum, *nam hoc non eſt ſuſpendere,* id eſt litigare. Præcipueque in eo caſu delationem non habent rei *l. reum. 6. Cod. de procurat. ibi, r[e]um criminis conſtitutum antequam purget innocentia[m] ſ[uam]*. Quare verius dic ſuſpenſum per appellationem fuiſſe crimen, quo caſu cum omnia in integro ſuo ſtatu permaneant *dict. l. 1. §. fin. D. ad Turpill. l. qui à latronibus 13. §. fin. D. de teſtam juncta d. l. ſciendum, §. ſi fundum D. qui ſatiſdare*, non mirum eſt & deferre poſſit.) † Ratio autem diffe- 20
rentiæ ſupradictorum jurium eſt quoniam Præſides jus habuerint in metallum damnandi, & ad beſtias: quo caſu cum eorum ſententiæ non indigerent aliqua Principis confirmatione, neque erat neceſſarium expectare aſſignationem inſulæ, ut in deportato neceſse erat, ob id Conſulti dixerunt, damnatos ſuam mutare conditionem ex ipſa ſententia, in deportatis vero ante confirmationem ejus, & loci aſſignationem non mutatum eſſe ſtatum. Idque eleganter colligitur ex *dict. l. in ſervorum §. qui ex cauſa, ibi, quamvis nondum in eum locum perducti fuerint, in quo operari habent.* Unde non deduces ſententiam ipſam non poſse appellari, ut diximus. † Neque ex 21
hoc aſſentiatis Accurſ. & Horoſcio, reliquiſque antiquioribus *in l. 6. §. qui univerſas de offic. præſid.* quos ſequuntur Ant. Fab. *in Juriſprud. tit. 11. princ. 4. & tit. 56 princ. 1. illat. 3.* Pet Vellejus *in dict. §. qui univerſas,* Pet Fab. *in l. non debet 21. D. de regul. jur.* ubi etiam Cujacius, & *in dict. l. ſi quis filio §. ejus, & in l. 1. de legat. 3 ſub l. 2. de leg. 1.* & alij relati ab Oſvald. *ad Donellum lib. 17. capite 8. litt. QQ. in fin.* qui putarunt Præſides non habuiſse facultatem deportandi, ut *in l. 1. §. deportatos D. de legat. 4. l. inter. 6. §. 1. de interdict.* quia inſulæ erant in dominio Principis: vel ne Civitatis Romanæ dignitas, quæ per deportationem damnato adimebatur, nimis contemni videretur, ſi Præſidibus eam tollere permitteretur: Cum in damnatione in metallum, non ſolum civitas adimeretur, ſed & quod plus erat, libertas. † Itaque exi- 22
ſtimo Præſidibus non fuiſse ademptum, ut poſſint nocentes in inſulam deportare, quoniam id præcipuum ſibi Princeps reſervaverit, ſed quia cum Provinciæ inſulas non haberent, non poterat Præſes vinctum in inſulam mittere, in qua nullam habebat juriſdictionem *l. 3. D. de offic. Præſid. l. fin. D. de juriſdict.* quod probat *dict. l. relegatorum §. 1.* ubi dicitur Præſides poſse in inſulam relegare, ſi inſulam ſub ſe habeant, & ita damnare non poſsunt in eam inſulam quam in ea provincia, cui præſunt, non habeant. Et poſtea in *§. ſicut,* ſubjicitur, non poſse quem relegare in inſulam, quæ non eſt ſub ſe. Ob idque neceſsarium fuit, ut princeps inſulam aſſignaret, ad quod neceſse quoque fuit conſe-

quenter

quenter de juſtitia ſententiæ cognoſcere, & factum comprobare.

22 Ex quibus jam patet, rectè ſeparandam eſſe ſententiam excommunicationis ab aliis, cum poſtquam dicta eſt, illico ſtatum mutet condemnati, & cum præſcindat à communione fidelium & perceptione ſacrorum, ad quæ nullo remedio redire poteſt, neque ab illo ligamine ſe expedire, niſi mediante abſolutione (diximus *ſuprà ex cap. à nobis el. 2. de ſentent. excommunic.* cum aliis Suarez *de cenſur. diſput.* 19. *ſect.* 1. *numero* 3. *&* 7. *diſput.* 7. *ſect.* 1. *numero* 1.) Quæ non minus eſt actus juriſdictionis, quam excommunicatio ipſa, *capite unic de major. & obed. lib.* 9. *cap. venerabilibus § porro, de ſentent. excommunic. eod. lib.* & per ſe manifeſtum fit, cum ſit vel ſententia quædam, vel revocatio pœnæ & obligationis impoſitæ ab habente juriſdictionem, quæ ſine æquali vel ſu-
23 periori juriſdictione fieri non poteſt. † Unde excommunicatio poſtquam ſemel tenuit, non ſolvitur ipſo facto propter emendam ſolam, vel ſatisfactionem, niſi per abſolutionem ejus, qui ligavit *cap. ſervetur* 11. *queſtione* 3. not. Suarez *dict. diſputat.* 7. *ſectione* 2. *numero ſecundo, & decimo.* Cum ergo appellans non habeat juriſdictionem, neque appellatio ex ſua natura abſolutionis vim habeat, etſi interponatur, nihi effectus ſuſpenſivus operabitur, *capit. per tuas* 40. *de ſentent. excommunic. cap. is cui* 40. *eod in* 6. docet Anton. de Butrio *in dict. § verum.* Diſtat ergo excommunicatio ab aliis ſententiis, quæ etſi in inſtanti operentur, tamen appellatio ſufficiens & potèns eſt ad eas extinguendas, obſervat Scaccia *dict. queſt.* 17. *limit.* 22. *numero* 2.

24 *Secundò* infertur ex ſupradicta ratione, quod cum excommunicatio effectum fuerit ſortita, merito etiam poſt appellationem excommunicatus denuntiari poteſt ſine metu attentatorum, ut ab aliis evitetur *d. § verum.* Ratio eſt, quia hæc denunciatio eſt velut ceremonia quædam conſequens ipſam excommunicationem, neque quidquam eſt aliud, niſi ut hic excommunicatio operetur libere ſuos effectus, & digne tractetur, quod eſt executio ipſius ſententiæ. Cum enim appellatio interpoſita, ut dixi, non tollat excommunicationem, non poterit ſimiliter tollere, ut poſtquam perfecta eſt, non operetur ſuos effectus, & ideò attentatio non datur, cum nihil addatur excommunicationi, neque amplius ligetur excommunicatus. Docent Gutier. *lib.* 1. *canon. cap.* 1. *numero* 36. Lancellot. *de attent.* 2. *part cap.* 12. *limit.* 40. *numero* 6. Sigiſmund. Scaccia *dict. lim* 22. *numero* 4. Suarez *de cenſur. diſputat.* 3. *ſection.* 14. *per tot. & ſect.* 15. *n.* 18. *& diſput.* 9. *ſect.* 2. Spino *de teſtament. gloſſ.* 21. *rub. num.* 65. Frechilla *de excommunic.* 3. *p. artic. unic. num.* 13. Cenedo *collect.* 32. *ad Decretum* Qui latè etiam agunt de interpretatione Extravag. *ad evi-*
25 *tanda ſcandala.* † Neque obſtat *cap. Præterea* 40. *de Appellationibus,* dum conſtituit appellari poſſe à ſententia excommunicationis. Cui reſpondebis, multum intereſſe, an quis purè excommunicetur, an vero ſub conditione, veluti ſi intra viginti dies non ſatisfeceris ſis excommunicatus. Pura excommunicatio non ſuſpenditur per appellationem, quia ſtatim habet effectum juxta ſupradicta. Ubi autem eſt conditionalis, nulla eſt ante eventum conditionis, & ideo appellatione ſuſpenditur non ſolum cenſura, ſed & præceptum ſeu obligatio exequendi, quodque ſub cenſura præcipitur, ideo appellatur à cenſura, quia appellatur à præcepto, quod eſt ibi principaliter intentum, & cenſura eſt veluti acceſſorium, parumque utilis eſſet appellatio, ſi excuſaret à pœna & non à culpa. Idque habet locum, etſi in ſententia conditionali apponatur clauſula *niſi ſatisfeceris intra decem dies, ex tunc ſi excommunicatus.* Licet enim adjectio *tunc* ſoleat inducere retrotractionem *l. hujuſmodi* 64. *de verbor. obligat.* hæc non habent locum in cenſuris, ut latè de illius interpretatione tractantes obſervant Gutierrez *libro primo, canon. cap.* 4. *ex numero* 19. Spino *ſuprà numero* 19. Avila *de cenſur.* 2. *part. cap.* 7. *diſp.* 2. *dubit.* 6. *& cap.* 5. *diſput.* 5. *dub.* 11. Suarez *ſupra diſput.* 3. *ſect.* 4. Sayrus *lib.* 1. *Theſau. capite* 16. *numero vigeſimo quarto,* & eis non laudatis Cened. *collect.* 42. *ad decretal. numero tertio, verſ. advertit.*

Ultimò colligitur ex ſupradictis, excommunica- 26
tum, etſi appellantem, fructibus beneficij & quotidianis diſtributionibus privandum eſſe, ut *in dict. § verum in fine,* probat Gutier. *d. cap.* 1. *à numero* 90. Scacc. *d. lim.* 22. *num.* 8. Sayrus *d. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 24. Suarez *ſuprà diſput.* 6. *ſect.* 4. *& diſput.* 13. *ſect.* 2. *& diſputat.* 27. *ſect.* 1. *num.* 24. Cened. *ubi proxim.* Garcias *de benef.* 7. *part. cap.* 13. § 1. *per tot.* Ratio ex ſuperioribus dimanat, nam cum vere appellans ſit excommunicatus, & excommunicatio debeat ſuos operari effectus, cum denegetur ei communio ab Eccleſia; deneganda eſt ei quoque omnis utilitas ab Eccleſia proveniens. Docet Panormitan. *num.* 6. Francus *numero* 4. *in dict. § verum,* & cum beneficium detur propter officium, ſicut merces propter opus, *cap. cum ſecundum de Prabend.* cum excommunicatus ſit ſuſpenſus ab officio, conſequenter à fructibus. Ita *ſuprà* relati, & Suarez *d. ſect.* 2.

CAPUT XVI.

Nova interpretatio Pomp. *in l. fructus* 45. *D. de uſuris,* & Pauli *in leg. conficiuntur* 8. *§ poſt factum de Jure Codicillorum.*

SUMMARIUM.

1 *Commendatur difficultas hujus reſponſi.*
2 *De fructuum materia D. D. & jura remiſſive.*
3 *Diſcutitur queſtio an bona fidei poſſeſſor lucretur omnes fructus.*
4 *Referuntur auctores, qui ad* d. l. fructus *ſcripſerint interpretationes.*
5 *Interpretatio in Academia noſtra receptior propoſita.*
6 *Rejicitur variis argumentis.*
7 *Donatio fructuum inter maritum & uxorem eſt valida, & de quibus ſit intelligenda,* numero 8. & 11.
9 *An maritus in fructibus donatis ſit bona fidei poſſeſſor.*
10 *Et ſi donatio à jure prohibeatur, non tamen potuit prohiberi, ut poſſeſſio naturalis non tranſeat in donatarium conjugem.*
12 *Maritus in fructibus naturalibus eſt malæ fidei poſſeſſor.*
13 *Explicantur illa verba l. fructus* ſicuti nec cujuſlibet bonæ fidei, *&* n. 15.
14 *Multi bonæ fidei poſſeſſores non poſſunt ſuos facere fructus naturales.*
16 *Proponitur difficultas* l. conficiuntur §. ſi poſt factum de Jure Cod.
17 *Filiusfam. nec teſtamentum, nec codicillos facere potuit.*
18 *Qui interpretati fuerint* d. §. ſi poſt factum.
19 *Vera explicatio* d. §. poſt factum.
20 *Poſthumus qui agnatione rupit teſtamentum ſi* vivo

vivo patre decedat, convaleſcit teſtamentum.

1 CELEBRATISSIMUM eſt omnium ore hoc Pomp. reſponſum, propter ejus elegantem hypotheſim plenam difficultatibus, quæ adeo exercuerunt Interpretum ingenia, ut crucem magis affigere, quam ex jure certo reſpondere videatur. Memini in quadam extemporali relectione pro roſtris habita me Pomponij mentem fuiſſe aſſecutum: exiſtimaveramque (niſi me animus fallit) nullam accommodatiorem interpretationem excogitari potuiſſe, quapropter typis eam dedi, ut multorum voto obtemperarem, & cum Academiæ placuiſſet, hic nunc attexere novum noſtrum
2 opinamentum duxi. † Relictis ergo variis juribus & quæſtionibus, quæ ad fructuum adquiſitionem à malæ vel bonæ fidei poſſeſſoribus faciendam ſpectant ut videre eſt ex *l. ſi fructus 33. l. ſi navis 68. cum aliis multis illius tit. Digeſt de rei vind. l. domum. 5. l. ſi fundum 17 l. certum 22. C. eod l. ſed ſi leg. 25. § ante de pet hær. l. ſi fructuarius 13. Digeſt. quibus mod. uſusfruct. amitt. l. cũ autem 23. l. cum redhiberetur 9. D. de ædilit. edict. l. qui ſcit 25. § præterea, & § bonæ fidei l. in pecudum 28. D. de uſuris l. apud Julianum 40. § fructus de legat. 1. l. bonæ 48. D. de adquir. rer. dom. l. fin. § ſi procurator cum ſeq. D. quæ in fraud. cred. l. 2. C. de fruct. & lit. expen. cap. Gravis. de reſt. ſpol.* cum infinitis relatis à Doctor, *in d. jur.* Pichard. Gilken. & aliis *in § ſi quis à non domino Inſtitut. de rer. diviſ. & in § & ſi in rem de officio jud.* Cujacius *tractat. 7. ad Afric in l. quæſitum de adquirend. rerum domin.* Covar. *libro ſecundo variar. capit. 3.* Spino *de teſtament. gloſſ. 13. à numero 42.* Pinel. *in l. 2. Codic. de reſcinden. 2. part. numero 48. & ſequent.* Donel. *libro quarto, comment. cap. 24. & ſequent. & lib. 20. cap. 5.* ubi Oſuald. Anton Fab. *libro quarto, conject. cap. 27.* Schifordeg. *libro ſecundo, tractat. 28. cum ſeq.* Menoch. *de recuper. remed. 25. numero 574.* Fachin. *libro primo, contro verſ. c. 57. & ſequent.* Cevallos *pract. quæſt. 761.* & nos multa *libro tertio, capit. 1. per tot. &*
3 *cap. ſecundo*, congeſſimus. † Solum in tantarum rerum pelago, eam perſtringemus quæſtionem: An bonæ fidei poſſeſſor omnes fructus, tam naturales quam induſtriales faciat ſuos, concedimus fructuum diviſionem, doctrinæ gratia non incongruè, à DD. admiſſam cum Menoch. *de arbitrar. caſ. 210.* GilKen. *in § ſi quis à non domino cap. 6.* & Pichard. *ibi numero 7.* Oſualdus *d. lib. 4. c. 25. littera C. & F* in qua re bonæ fidei poſſeſſorem omnes fructus ſuos facere docent Ant. Fab. *dict. cap. 27.* Vultejus *libro ſing. Scholaſt diſput. cap. fin.* Gilken. *in dict. leg. certum,* Spino, & alij *ſuprà* moti auctoritate *dict. leg. bonæ de adquirend. rer. dom.* contrariam vero ſententiam defendunt Choppus *de fructib. lib. 1. tit. 4. cap. 6.* Govean. *libro ſecundo, lect. cap. 15* Donel. *ſuprà* Pichard. *in dict. § ſi quis à non numero 12.* Qui pro ſua opinione adducunt *d. leg. fructus.* Sed id minime probat, & verior eſt contraria reſolutio, quæ cum nobis placeat, ad difficultatem illius legis
4 reſpondere debemus. † Auctores *ſuprà* relati graviter ſeſe diſcruciant, dum reſponſum parant, ut conſtat ex Genoa *in ejus legis antinom. pag. 190.* Oſuald. *dict. cap. 25.* Pichard. *ſuprà numero 11. & in d. § & ſi rem numero 70.* itaut Anton. Fab. exiſtimaverit mendoſam eſſe litteram illius, ab eaque eſſe expungendam negationem, ſequitur Vultei. & Genoa *ſupra numero 56.* Sed hoc ſecare eſt gladio nodos magis, quam diſſolvere, ut notavit Pichard *dict. nu-*
5 *mero 70.* & Oſuald. *d. cap. 25. littera H.* † Quare in noſtris Scholis recepta fuit ea interpretatio, inter maritum & bonæ fidei poſſeſſorem differentiam eſſe conſtituendam, nam cum iſti jus non reſiſtat, ſtatim ſola perceptione fructus omnes facit ſuos, ut *in d. § ſi quis à non dom.* At cum jus commune reſiſtat marito, non facit fructus ſuos ſola perceptione, ſed & cum ea requiritur conſumptio, & quod voluntate uxoris rem habeat & poſſideat, *l. fructus 8. l. de his 17. Codic. de donat inter virum*, atque ita diſtinguuntur bonæ fidei poſſeſſor, & maritus, ut in illo requiratur perceptio, in hoc autem perceptio & conſumptio.
† Quæ interpretatio ex eo diſplicet quod hujuſmodi 6
differentia nullo jure probetur, neque tollat difficultatem, quare fructus induſtriales facit ſuos maritus, non verò *ſi pomum decerpſerit.* Deinde, quia Pomponius in fructibus induſtrialibus ſolum requirit in marito perceptionẽ, non vero conſumptionem, ut probatur ibi *fructus percipiendo.* Neque adhuc explicantur illa verba obſcura *ſicuti nec cujuſlibet bonæ fidei poſſeſſoris*, & ratio propter quam maritus ſi pomum decerpſerit non facit ſuum, eſt quia is fructus non ex facto ejus naſcitur, ergo non quia non conſumpſit.

Ego verò in hac tanta difficultate variis omiſſis, 7
ut facilius Pomponij mens cognoſcatur ſupponendum eſſe exiſtimo, inter maritum & uxorem validam eſſe donationem fructuum, & ita ſi ex prædio donato fructus collegerit maritus, in illis donatio conſiſtit, & eos capit jure bonæ fidei poſſeſſoris (ſic intelliges Gilken. & alios, quos immerito reprehendit Schiford. *d. tractat. 28. quæſtion. 1.* alíter enim fructus à muliere donati non dicerentur fructus, ſed res aliæ in quas non caderet donatio, *l. quid ergo 16. l. de fructibus 17. Digeſt. de donation. inter. juncta d. leg. fructus in princip.* † Quod accipiendum eſt de fructibus 8
induſtrialibus, cum eos adquirat operis ſuis mediantibus, ex quo mulier pauperior facta non eſt *leg. 5. § ... igitur leg. ſed etſi 25. de donation. inter.* docet Accurſ. *in d. l. de fructibus*, & Pinel. *ſuprà numero 49.* Sic donatio pecuniæ facta ab uxore non valet, licet uſuræ à marito ſua induſtria ex illa pecunia redactæ ad maritum pertineant, *leg. ex annuo decima quinta, § primo, leg. ſi quis vigeſima prima, § ſi uxor Digeſt. de donation. inter.* † In quo articulo adverte 9
maritum, quia prædium accepit, fructus non adquirere, quoniam ſit bonæ fidei poſſeſſor, utpote qui putabat donationem valere (ut falſo opinatus eſt Accurſ. & DD. *in d. leg. fructus, & in leg. 16. de adquirend. poſſeſſ.* quos reprobat Pinell. ubi proximè,) ſed quia, etſi per donationem fundi maritus non efficiatur dominus, efficitur tamen poſſeſſor, *d. leg. quod uxor. decima ſexta, l. 1. § ſi vir. 4. Digeſt. de adquirend. poſſeſſ. l. 1. in fin. Digeſt. pro donation.* † 10
Nam Jus Civile quo prohibetur donatio inter conjuges efficere non poteſt, ut poſſeſſio utilis ſive naturalis, quæ facti eſt potius quàm juris, volente donatore, non transferatur, in donatarium, quod egregie probat idem Pomponius *in leg. ſi id 5. verſ. nam etſi Digeſt. pro derelicto, juncta l. ſi donatæ. 36. Digeſt. de donation. inter.* ibi, *ſed quia cauſam poſſidendi donatio præſtitit, & l. 2. § fin. Digeſt. pro herede.* Ex qua poſſeſſione fructus adquirit, quos induſtria ſua potuit quærere, cum in eorum adquiſitione nihil de ſuo mulier erogare videatur, neque pauperior efficiatur: non enim tã ex re donata quam ex opera aut induſtria ſua percipere creditur, & fieri poterat ut etiam non facta donatione eos fructus mulier non percepiſſet, quæ alias illa induſtria non uteretur. Vnde maritus cenſetur bonæ fidei poſſeſſor, quia volente domina, & deferente poſſeſſione poſſidet, & adquirit id quod jure ſibi permittitur ex re aliena, *d. leg. 5. verſ. nam etſi.* † Secundo 11
ſuppono hoc non fuiſſe admiſſum in fructibus naturalibus, neque in eis valere donationem inter conjuges, ex ſupradictis colligitur & ex ratione tradita à Pompon. ibi, *Quoniam non ex facto ejus is*

fructus naſcitur. Nam ſi in induſtrialibus valet donatio, ea ratione fit, quod ab uxore donati non ſunt, ſed magis opera & induſtria mariti perveniunt. In his autem, *ſi pomum decerpſerit*, donatio non eſt, cum nulla opera aut induſtria mariti perveniat, indeque uxor pauperior reddatur, (in quo errarunt Gilken. & alii qui in naturalibus voluerunt reſtitu-
12 tionem eſſe, ſi inde maritus locupletior fiat, ut recte docuit Schiford. *q.2.*)† Ex quo jam conſtat maritum eſſe in his malæ fidei poſſeſſorem, ut probatur ex *l. ſi uxor filio 19. de donat. inter vir. l. per ſervum 5. D. de adquirend. rer. dom.* ubi quæ adquirit conjux ex ſervo donato non fiunt ejus, quia malæ fidei poſſeſſor eſt, cum illæ adquiſitiones non fiant ex induſtria ſua, neque ex facto ejus is fructus proveniat, ſed opera ſervi. Atque ita dicendum eſt, maritum diverſis reſpectibus bonæ fidei poſſeſſorem eſſe in induſtrialibus, eoſque adquirere, & in naturalibus malæ fidei poſſeſſorem eſſe, eoſque ſuos non facere, ex *ſupra* præſuppoſitis; conferunt tradita *lib. 1. cap. 7. n. 15.* Unde conſtat non capere in primo caſu maritum fructus titulo donationis, ut non recte autumat Schiford. *ſup. d. q. 3.* Nam relictis Garcia & Gilken. quos in hanc partem refert, ea ratione non capit titulo donationis, quia non fuerunt fructus donati in *d. l. fructus*, ſed fundus, ut patet ibi, *fructus percipiendo ex re donata*, & ita neceſſe fuit, ut caperet maritus jure bonæ fidei poſſeſſoris fructus, cum in eis conſiſtere poſſet perceptio, & conſequenter commodū donationis fundi. Si itaque donaret conjux fructus, ad quid deſideratur perceptio ex operis ſuis? Ergo conſequemur ex donatione illa invalida fundi, titulo bonæ fidei poſſeſſoris capi fructus, quia ipſi intelliguntur donati. Et rurſus non video quî convenire poſſit, quòd *d. q. 3. in fine* tradit, maritum eſſe bonæ fidei poſſeſſorem, ſed fructus non tam propter bonam fidem, quam ob titulum donationis percipere. Quid quæſo, ſi hoc eſſet verum, haberet maritus ratione bonæ fidei?

13 Unde infertur interpretatio ad illa verba *ſicuti nec cujuſlibet bonæ fidei poſſeſſoris.* Ubi ad fructus naturales adquirendos, non quilibet bonæ fidei poſſeſſor admittitur. Hoc itaque intelligendum eſt, ut indiſtincte non quilibet bonæ fidei poſſeſſor ad fructus na-
14 turales lucrandos admittatur. †Cum videamus in jure ex eis multos, qui ad reſtitutionem compelluntur, quando locupletiores ſunt facti, *l. item veniunt 20. §. præter verſ. eos, l. ſed ſi leg. 25. §. conſuluit. D. de pet. hered. l. indebiti 15. D. de condict. indeb. l. 3. §. cum Pollidius, D. de uſuris l. heredem 17. cum l. ſequent. D. de his quibus ut indig. l. 1. C. eod.* atque ideo maritus ex ea-
15 dem cauſa reſtituit.† Senſus ergo erit, fructus non fit ejus (ſcilicet mariti) ſicuti nec fit cujuſlibet bonæ fidei poſſeſſoris, hoc eſt, non omnis bonæ fidei poſſeſſor facit fructus ſuos, nam verbum *cujuſlibet* diſtinctive ponitur, ut ex Uveſemb. notat Oſvald. *dict. lit. H.* Quaſi ad tacitam objectionem reſpondiſſet I.C. Quare non faciat fructus ſuos, ea ratio eſt, *quia is fructus non ex facto ejus naſcitur.* Id eſt, quamvis fructuum induſtrialium donatio valeat, in his non admittitur, quia mulier fit pauperior, maritus autem locupletior, atque ita non fiunt ejus, quemadmodum multi bonæ fidei poſſeſſores reſtituunt *d. §. conſuluit*, qui malæ fidei poſſeſſores quatenus locupletiores ſunt facti, intelliguntur.

16 His adjicere eadem brevitate conſtitui verum intellectum ad *l. conficiuntur. 8. §. ſi poſt factum D. de jure codicill.* Cujus difficultas jam diu apud doctiſſimos noninfirmum tenuit locum. Nam cum filius familias non poſſet facere teſtamentum *l. qui in poteſtate. 6. l. filiusfam. 16. D. de teſtam. l. 3. l. pen. C. qui teſtam. fac. poſſ. l. tam is 25. §. fin. D. de donat. cauſ. mort. princ. Inſt. quibus non eſt perm. fac.* [illegible] *16. l. Tamque eſt l. 4. lib. 5. Recept.* [illegible] à Doctiſſimo eruditoque noſtro Præceptore [illegible] (olim hujus Academiæ Primariæ legum Antec[illegible], nunc autem Regio in Valliſoletano conventu ad dignitatem Senatoriam evecto, & pro meritis ad majora honorum faſtigia evehendo) *in d. l. pr.* Ant. Fab. *de erroribus decad. 45. error. 7.* Oſvald. *ad Donel. lib. 6. c. 5.* 17
litt. B. & K.† Neque item potuit filius facere eodem modo codicillos *l. 3. verſ. quia pater. l. Ariſto 9. l. quædam 7. D. de jure codicill.* conjunct. *l. qui teſtam. 14. & ſeq. de teſtam. l. in bello 12. §. codic. de cap.* not. Donel. *7. com. c. 13.* Menchac. *de ſucceſſ. §. 30. n. 32.* Pichard. *ſup. num. 27.* Ratio eſt, quia codicillorum uſus receptus eſt in favorem eorum, qui cum poſſent facere teſtamentum, propter aliquod impedimentum non potuerunt, *princ. Inſt. de codicill.* ubi Pichard. Pancirol. *lib. 2. var. cap. 281.* Conn. *lib. 9. com. c. 6. n. 2.* Pet. Greg. *lib. 43. ſyntagm. c. 1.* Cujac. *tr. 2. ad African. in l.* 18
15. D. de jure codicil.† Unde oritur difficultas *d. §. ſi poſt factum*, in quo codicilli facti ab eo qui per adrogationem filiusfamil. factus eſt, validi reputantur. Cui difficultati variè reſpondere tentant Pichard. *ſupra n 12. & ſeq.* Ant. Fab. *lib. 10. conject. c. 20.* qui magis Tribonianum accuſat, quam I.C. explicat, Donell. *lib. 7. com. c. 19.* & Oſvald. *ibi littera B.* quorum explicationem antea tradiderat Accurſ. *gloſſ* 19
fin. in d. §. ſi poſt factum.† Ego cogitabam, ad veram difficultatis explicationem dici debere, quod ſi aliquis fecerit teſtamentum, & poſtea adrogatus fuerit, teſtamentum irritatur, §. *alio*, & § *non tamen. Inſt. quibus mod. teſtam.* ubi latè Pichard. Verum ſi conſtiterit, adrogatum hunc teſtatorem ſui juris effectum, cum eodem teſtamento decedere voluiſſe, recenti judicio rediiſſe intelligitur voluntas quæ defecerat, ut docet Pap. *in l. qui ex liberis 11. §. teſtam. D. de bon. poſſ. ſec. tab* (junctis quæ ad ejus explicationem obſervant Pichard. *ſupr. n. 3. & 12. & in l. ſi adrogator à n. 29. de adopt.* Ant. Fab. *lib. 10. conject. c. 18. & de error. decad. 39. err. 7.*) Ex quo reſultat quæſtio *d. §. ſi poſt factum*, An ſi in adrogatione teſtator codicillos fecerit, & ita emancipatus jam deceſſerit, valere debeant codicilli, quemadmodum & teſtamentum valet ut diximus, (ita lego cum recepta Florentiæ lectione) videbatur dicendum non valere, quod codicilli ſint facti tempore, quo non poterat teſtari, neque codicilli poſſunt referri ad tempus teſtamenti juxta ſuam naturam. *l. 2. §. codicillor D. de jure codicill.* & teſtamento vitiato per adrogationem, etiam & codicilli deſtituuntur *l. quædam 7. de jure codicil.* juncta *l. 3. §. teſtam. l. ante tabulas 5. D. eod.* et ſi recenti judicio teſtamentum convaleſcit ad codicillos inutiliter factos extendi non debuit recentis voluntatis ſignificatio, quia in adrogatione de alienis rebus teſtatur, & de his nempè, quæ non habebat tempore teſtamenti. Sed nihilominus Paul. etiam & codicillos valere docuit, ut non minus quam teſtamento legata relicta videantur. 20
† Quod eo exemplo confirmat: Si teſtamentum ruptum poſthumi agnatione fuerit, & vivo patre decedat (ſic enim ponenda eſt ſpecies *l. poſthum. 11. D. de injuſto rup.*) quemadmodum ibi convaleſcit, & codicilli eodem modo, ſi teſtator ſe cum eo mori declaraverit *l. 1. C. de codicill.* ita & eodem modo in hoc caſu dicendum erit, & codicillos valere. Non poſſum ſine riſu ſcioli cujuſdam petulantiam præterire, qui cum hanc interpretationem quondam [illegible] excepiſſet auditor, ſibi non verebatur uſurpare, & arroganter (ô tempora! ô mores!) in conventiunculis prout erat homini ingenium, ſubreptam ſibi lacrymabatur.

CAPUT.

CAPUT XVII.

Recondita quædam, & non paſſim obvia de ſeparatione creditorum explicantur. Ulpiano allata lux *in l. 1. §. Si filij 9. D. de Separationibus.*

SUMMARIUM.

1 *Separatio creditorum quibus in caſibus conceditur,* & num. 3.
2 *Per aditionem hæreditatis bona efficiuntur proprium patrimonium hæredis.*
4 *Quomodo judicantur bona poſt aditionem, ut detur ſeparatio eorum contra hæredem, & ejus creditores.*
5 *Species difficilis* leg. 1. § ſi filij, de ſeparat. *in medium proponitur.*
6 *Jure antiquo filius familias nulla bona habuit propria niſi eſſet miles, qui in peculio Caſtrenſi ſui juris cenſetur.*
7 *An* in d. §. ſi filij; *ſeparandi ſint creditores Pagani à Caſtrenſibus.*
8 *Non debuiſſe* in dict. §. ſi filij *dari ſeparationem creditorum multis argumentis oſtenditur.*
9 *Ant. Faber cenſet* d. § ſi filij, *Triboniani manibus eſſe fœdatam litteram.*
10 *Ulpian. littera* in dict. §. ſi filij, *& verus ejus ſenſus.*
11 *Quare detur ſeparatio creditorum in dict. §. Proponitur ratio ex* leg. 3. Digeſt. Quod cum eo.
12 *An aliqua iniquitas ſit in ſeparatione creditorum Paganorum, & Caſtrenſium.*
13 *An ſpecies* dict. §. *conveniat titulo de ſeparationibus.*
14 *Milites ſolent plerumque in jure duarum perſonarum vice fungi.*
15 L. Hinc quæritur §. 1. ff. de pecul. & leg. ſi vir, ff. ad leg. Falcid.

1 SEPARATIO ſolet à Prætore impetrari cum creditorum debita periclitantur, veluti ſi qui debitorem habuerint Seium, qui Titium non ſolvendo inſtituit hæredem. Hic patitur bonorum venditionem, creditores Seij dicunt bona ſufficere ſibi, Titij autem bonis contentos eſſe debere Titij creditores, quibus ſi ex bonis Seij ſolvatur, non poterunt congruam debitam portionem conſequi. Hoc caſu æquiſſimum Prætori viſum eſt, ſeparationem bonorum concedere, ut ſeparatim creditoribus ipſius
2 ſatisfiat *l. 1. in princip. Digeſt. de ſeparation.* † Nam etſi per aditionem Titius qui non erat ſolvendo omnia jura conſequutus fuerit *l. cum hæredes 23. ff. de adquirend. poſſeſſ.* & illa hæreditas ita ejus efficiatur, ut patrimonium proprium fiat, *l. paterfamilias 12. Digeſt. de privil. cred.* & conſequenter non debuiſſet ſeparari, *d. leg. 1. §. præterea 12. Digeſt. de ſeparat.* cum conditio bonorum ex perſonarum conditione dependeat, *l. per curatorem 90. §. 1. Digeſt. de adqui-*
3 *rend. hæred. l. fin. Codic. de inofficioſ. teſtament.* † Tamen quia iniquum eſſet, ut ex perſona creditorum hæredis, de quibus nihil potuit cogitari, deterior fieret conditio defuncti, qui nihil niſi patrimonium ejus intuentes ipſius fidem ſequuti ſunt *leg. hinc quæritur 19. §. 1. v. cum enim, Digeſt. de peculio l. cum amplius 84. §. 1. D. de regul. jur.* Prætor æquitate motus decreto ſuo ſeparationem poſtulantibus ſuccurrere voluit (quoties enim æquitatem alicujus remedij juris ratio remoratur, decretis Prætoriis res temperari ſolet *l. in ambiguis 85. §. Quoties de reg. jur.* (ubi P. Fab.) *l. venire præterito 84. de adquirend. hæred.* ubi notant DD. & Pichard. *ad illum tit. cap. 16. numero 16. 47. &*
50.) † Et ideò cenſentur bona, quæ ſunt penes hæ- 4
redem, quaſi duorum hominum, etſi vendantur, ſeparatim ſolvitur creditoribus defuncti, qui aliis in eiſdem præferuntur, ut habeant cæteris excluſis, quod ſibi debetur. In quo jure ſi ſummum jus inſpiciatur, non poſſunt bona defuncti judicari, ſi verò æquitas, recte hujuſmodi remedio locus erit *l. 1. Cod. de bonis author. judic.* facit *l. ſi unus 27. §. pacto in fine ff. de pact. l. 2. Digeſt. Quod vi aut clam. l. non debet 74. de regul. jur.* Docent poſt antiquiores, & reliquos *in d. leg. 1.* Cujac. *lib. 25. & 27. quæſt. Pap. in l. 2. & 3. de ſeparation. & lib. 13. quæſt. Paul. & lib. 46. Digeſt. Jul. in l. 5. & 6. ff. eodem* Donell. *lib. 23. cap. 15.* ubi Oſvaldus Ant. Faber *in juriſprud. tit. 6 princip. 5. illat. 3. & de error. pragm. dec. 2. error. 1. & 2. & libro ſeptimo, conject. cap. 16.* Welemb. *in parat. hujus titul.* ubi Duar. & Antoninus.

Quod jus porrectum eſt ad alias ſpecies, quas ele- 5
ganter proſequuntur Conſulti in hoc titulo, quarum unam libuit in medium adducere, & juxta vulgatam litteram explicare. Illam ergo proponit Ulp. *in hac l. 1. §. filij familias 9. ff. de ſeparat.* ubi quærit an in cauſa caſtrenſium bonorum, ſi forte filijfamilias qui caſtrenſe peculium habet, bona veneant, danda ſit ſeparatio creditoribus Caſtrenſibus à paganis. Species ejus reſponſi ſummè eſt difficilis, & vix declarat quid velit dicere Ulpian. ſed peragendum eſt, & pro ſolido fundamento pro ejus explicatione ja-
ciendum: † Jure antiquo filium familias nulla bona 6
propria habuiſſe, ſed omnia patri adquirebantur *l. l. placet 77. de adquirend. hæred. §. igitur Inſtitut. per quas perſonas,* cum vulgatis. At vero filio familias datum eſſe, ut quidquid adquiſiſſet intuitu militiæ ſibi adquireret, itant in eo [quod peculium caſtrenſe dixerunt] paterfamilias & ſui juris reputaretur, ut ad eum peculij ſpectaret diſpoſitio, *l. 1. §. Pomponius ff. de minor l. 2. ff. ad S.C. Macedon. l. filiusfamilias 18. ff. ad leg. Falcid. l. 1. & per tot. ff. & C. de Caſtren pecul.* docent Mendez de Caſtro *in l. cum oportet C. de bon quæ lib. 4 princ* Cujac *lib. 11. quæſt. Paul. in d. l.* Ellin. P. Gregor. *lib. 29 yntag. cap. 14.* Ant. Fab. *in juriſprud. tit. 11. princip 6. per tot.* Pichard *in §. ſciendum Inſtitut. de milit teſt. & in §. actiones autem, 10. n 75. de Action* Qui latius de ea re agunt, & quomodo ad patrem
pertineat. † Itaque filiusfamilias miles habebat cre- 7
ditores Caſtrenſes (ita vocat eos qui cum filio contraxerunt tempore militiæ) habebat & Paganos, qui cum eo contraxerunt ante militiam. Patitur bonorum venditionem miles, quia non erat ſolvendo, juxta terminos *tit. ff. de rebus aut. judic. poſſeſſ. & Cod. de bon aut judic.* Quæ Ulpian. an inter creditores Caſtrenſes & cæteros poſſit fieri ſeparatio, ut ſcilicet præferantur in peculio Caſtrenſi Paganis illi, qui cum milite contraxerunt. Reſpondet poſt maximam
dubitationem ſeparandos eſſe. † Sed hoc nomine 8
poſſe ſubſiſtere manifeſtum fiet ex ſequentibus: *Primo*, hanc quæſtionem ad titulum non pertinere, neque ad Prætoris edictum, nam cum omnis ſeparatio neceſſario ſupponat confuſionem, ut diximus, quis neſcit etiamſi dum filius, & peculium profectitium habeat & Caſtrenſe, nullam tamen idcirco fieri peculiorum confuſionem, nec proinde ubi inducendæ ſeparationi locum eſſe. Deinde videtur Conſultus nulla interjecta ratiocinatione, quaſi ex præcedentibus bene quid inferens, concludere, *ſimul ergo*

omnes

omnes admittentur. Quorum verborum nullus ſenſus
eſſe poteſt, niſi ut cum Caſtrenſibus creditoribus ad-
mittantur & Pagani. Mox tamen videtu mutare ſen-
tentiam, & incertus eſſe, in qua utra ſtare debeat. Po-
ſtea ſubjungit, *quod probandum* : & tamen ſibi non
ſatisfacit, quin eãdem repetat ſententiam cum imme-
diatè ſcribat, ***Ergo qui antea contraxerunt ſi bona Ca-***
ſtrenſia diſtrahantur, non poſſunt venire cum Caſtrẽſibus
creditoribus. Rurſus prioris clauſulæ non eſſe illã ſen-
tentiam, ut in bonis not. Caſtrenſibus creditores Ca-
ſtrenſes non concurrant cum cæteris, qui ante natum
peculium contraxerunt, ſiquidem filiusfamilias jure
Pandectarum nulla alia bona potuit habere. Quomo-
do ergo poteſt fieri ſeparatio creditorum Caſtrenſium
& cæterorum? aut quis hujuſmodi ſeparationis effe-
ctus erit, niſi ut Caſtrenſes habeant totum, cœteri om-
nino nihil. Atque ita hæc ſeparatio magis erit credi-
torum, quam bonorum, & conſequenter plane aliena
à propoſito Prætoris, qui in hoc edicto nonniſi de
ſeparationibus bonorum cogitabat. † Quibus & aliis
9 rationibus movetur Ant. Faber *in Juriſp. tit. 6. princ. 5.*
illat. 14. ff. tractum etiam, pag. 242, ut hanc ſententiam
Ulpiani à juris ratione alienam judicet, & accepto fe-
rendam Triboniano magis, quam ipſi Conſulto, alii-
ve ulli ex noſtris prudentibus. Quem ſolum Oſuald.
allegat *lib. 13. Donel. c. 15. lit. A.* & tantum reſpondet
ut alius videat: optima & congrua ſolutio tenebricoſo
loco: credo eam omiſiſſe, ne corpus libri in infinitum
excreſceret. In re itaque lubrica laboramus, & ab om-
nibus juris interpretibus deſertiſſima. Zaſiũ adire non
licuit, à *S.* Inquiſitione prohibiti. Si alterum damnatũ
Donellum conſulas *d. c. 15.* vel Duarenum, hanc titu-
lum ſuſpenſo pede peragrarunt. Ideo quidquid ex no-
ſtra penu potuimus congerere, ſcribam. † Littera ergo
10 Ulp. hæc eſt, *Si filiifamilias bona veneant, qui Caſtrenſe*
peculiũ habet, an ſeparatio fiat inter Caſtrenſes creditores,
cæteróſque videamus, ſimul ergo admittentur. dummodo, ſi
qui cum eo contraxerunt, antequã militaret, fortaſſe de-
beant ſeparari, quod puto probandũ: ergo qui ante contra-
xerunt, ſi bona Caſtrenſia diſtrahantur, non poſſunt veni-
re cum Caſtrenſibus creditoribus. Idem ſi quid in rem pa-
tris verſũ eſt: forte poterit & creditori contradici, ne pe-
culium Caſtrenſe inquietet, cum poſſit potius cũ patre ex-
periri. In ea totus ille contextus à principio verſus il-
lius *ſimul ergo* uſque ad verba, *debeant ſeparari*, in-
terrogativè legendus eſt [ut recte ſubolfecit Accurſ.]
ut videatur Conſultus titulum quæſtionis proponere,
cujus deciſionem adaptat *in verſ. quod puto proban-*
dum. [Solent enim juris Auctores ita in pluribus lo-
cis loqui Exemplum occurrit *in l. fin ff. de cond. cauſ.*
dat. ibi, ***An nulla hic alia obligatio eſt, quam ob rem***
dati re non ſecuta? in quod proclivior ſum, *l. videamus*
10. §. fin. ff. de uſuris l. Quid in fundo 78. §. quod ſi
mulier verſ. divortio, ff. de jure dotium, ibi. *Divortio*
facto primo videamus, an pro rata temporis dividan-
tur fructus, quod probandum eſt, l. is qui 5. §. de leg. præſ-
tan.] Hoc verò probat expreſsè verbum *fortaſſe*, quod
dubitativum eſt. Quaſi dicat Ulp. Quæro an ſimul
admittantur hi creditores, nempe Caſtrenſes & Paga-
ni? etſi cum eo contraxerunt antequam militaret de-
bent ne ſeparari? Quærit igitur an ſeparatim, aut ſi-
mul admittantur Reſpondet *in verſ. Quod puto*, ſepa-
randos eſse creditores (in quo labitur Accurſ. aſse-
rens ad utrumque quæſitum reſpondere.) Poſtea
autem doctrinæ clarioris gratia ſubjicit, verſum *ergo*,
ut *& in l. Papinianus 8. §. unde 11. ff. de inoffic. teſt. in l.*
cum quidam 17. §. ſi pupillo ff de uſur.) ut dilucidius
& clarius explicaret in re difficili, quod antea uno
verbo dixerat *in verſ. quod puto.* † Quare autem ſe-
11 parantur hujuſmodi creditores non ſtatim cuique ap-
parebit. Ea tamen mihi videtur ratio, quam tradit
idem Ulp. *in l. 3. ff. quod cum eo* qui ait, quod ſi filius
dum eſset in poteſtate, contraxit, obligatus manet *l.*
filius 15. l. tam ex contractibus 57. ff. de judiciis l. ſi
quis, cum filio 44. ff. de peculio l. filius 39. de obl. &
act. cum iis quæ obſervant Cujac. *21. obſerv. c. 23.* Pe-
tr. Fab. *lib. 1. ſemeſt. c. 12. & 13.* Hotman. *lib. 7. ob erv.*
c. fin. & Pich. *in ff. 12. n. 13. de obl. quæ ex delict.* itaut ſi
cum filio poſtea facto ſui juris contraxerunt aliqui
horum rationem habendam eſse antiquorum, *arg. l. 2.*
ff. ſi qui ff. de cap. minut. quia tunc videntur contraxiſ-
ſe cum eo quem ſciebant ſolvere poſsè: atque ita
eodem modo debuerunt ſeparari creditores Caſtren-
ſes à Paganis, quia ſciebant cum eo contrahere, qui
alias poterat ſolvere, & in ea re erat quaſi ſui juris
cum eſset miles, & haberet peculium. † Neque
ulla iniquitas vertitur, quod creditores Pagani non 12
concurrant, nam ipſis ſatisfit à patre quatenus de
peculio fuit, vel in rem ejus verſum, aut ejus juſsu
contractum *l. 1. & 2, ff. quod cum eo, & toto tit. Inſt. eod.*
Unde cum eo inſpecto creditores contraxerint, non
verò attentis aliis bonis, ſiquidem ſciebant cum eſ-
ſet filiusfamilias, nulla alia eſse, ex quibus conſe-
querentur ſuum debitum, non debent queri ſi ſepa-
ratio contra eos decernatur. Ita videtur notare Ulp.
in d. ff. ſi filij verſ item ſi quid, rationémque annectit
Conſultus *in l. hinc quæritur 19. ff. 1. verſ. cum enim*
ff. de pecul. ſcilicet cum qui cum filio contrahit, pecu-
lium tanquam ejus patrimonium intueri facit *l. cum*
in plures 60 ff. veſtimenta ff. locati, ex quibus conclu-
dimus recte Caſtrenſes, qui ad illum peculium reſpe-
xerunt ſeparationem petentes eſse audiendos contra
Paganos. † Neque oberit juxta eam interpretationem 13
hanc ſpeciem titulo non convenire, cum hæreditatis
nulla præceſserit confuſio, obquam introductam fuiſ-
ſe ſeparationem docuimus. Nam reſpondeo ſubtiliſſi-
mè Conſultum quandam confuſionem attendiſse, quę
in caſu propoſito animadvertitur, ea eſt, ut ſicut in
hoc edicto, qui hæres extitit, repræſentat duas perſo-
nas circa creditores, & ſuam erga ſuos, & erga hære-
ditarios aliam, ita & filiusfamilias miles partim Paga-
nus eſt debitor, & partim Caſtrẽſis juxta quos reſpe-
ctus habet creditores. Unde cum in una eadémque
perſona confundãtur hæ obligationes, ſicut in edicto
de ſeparationibus diſſolvitur ea confuſio, ita & in no-
ſtra ſpecie diſſolvi æquum fuit. † Non equidem eſt 14
novum in militibus duas perſonas conſiderare *l. ſi cer-*
tarum 17. ff. 1. ff. de milit. teſt l. 1, C. eod. in quibus rerum
Paganarum & Caſtrenſium fit ſeparatio, ut in his poſ-
ſit mori teſtatus, & in aliis ſine teſtamento. Ergo ſe-
paratio dabitur, non ſolum quando eſt confuſio facta
per aditionem hæredis & patrimonij ſui cum bonis
defuncti, verum etſi non interveniat, dum tamen ali-
quo modo in debitore duæ perſonæ repræſententur
l. 1. ff ſi quis ſuſpectam verſ. creditoribus ff. hoc tit. Nam
diverſa jura, quamvis in eandem perſonam concur-
rant *l. tutorem 22. ff. de his quibus, ut indign. l. ff. ſi à*
parente quis fuerit man l. quoties 67. ff. ad leg. Falcid.
† Ita procedit deciſio *d. l. hinc quæritur § 1 de peculio,* 15
ubi ſeparantur creditores ſervi in peculio mariti, &
in peculio mulieris, quia duas quodammodo vide-
tur repræſentare perſonas, facit *ll. ſi vir 6. D. ad leg.*
Falcid. Ex quo patet hujuſmodi ſpeciem non induce-
re veram ſeparationem juxta terminos edicti Præto-
rij, ſed quandam ſeparationem, ut *in d. verſ. credi-*
toribus. Quod indicat formido ipſa, qua Ulp. hanc
quæſtionem pertractavit, ſemel & iterum dubitando,
& interrogando, cum alias ſi de ipſa tractatione lo-
queretur, non ita formidoloſus exiſteret, ut conſtat
ex aliis ſpeciebus, quos exagitat *in tota ea lege prima*
Ulpian. cujus veram hanc eſſe mentem quilibet non
cæcus agnoſcet.

D. FRANCISCI
DE AMAYA J.C.
ANTIQUARIENSIS,

E' Collegio Majori Conchenſi, & Salmanticæ in Academia Juſtinianei Codicis Anteceſſoris Obſervat. Juris,

LIBER TERTIUS.

In quo Tractatus varij & recitationes ſolemnes.

CAPUT I.

De partus ex ancilla furtiva editi uſucapione. Exponuntur & exornantur quæ ad hanc obſcuram partem juris pertinent.

SUMMARIUM.

1 *Hujus tractatus commendatio, ex difficultate & ſubtilitate.*
2 *Inter ipſos Iure Conſultos variæ ſectæ, & opiniones, remiſſivè.*
3 *Partitio operis in quatuor ſectiones.*
4 *De quo ſtatu ancillæ furtivæ noſter ſit habendus ſermo.*

§. I.

1 *An ancillæ partus ſit in fructu, inter veteres Prudentes maximè controverſum.*
2 *Bruti ſententia, ut partus non cenſeretur eſſe in fructu, à cæteris poſtea recepta*, & numer. 8. & 10.
3 *Quare homo non ſit in fructu*, & n. 4.
5 *Homo ex furtiva editus, ut poſſit adquiri neceſſaria fuit uſucapio.*
6 *Sermo* de l. Reſpondit 14. § hæres, ff. de uſur. & l. Falcidiæ 24. §. ff. ad leg. Falcid. & num. 10.
7 *Rejicitur Balduini & aliorum ſententia circa hæc jura.*
9 L. Poteſt. 16. §. fin. de uſucap.
11 *Explicatio ad* d. ct. leg Reſpondit, §. hæres, & d. l. 24. § 1. & n. 12.
13 L. Mulier. 23. §. ſed tamen verſ. præterea. D. ad Trebel. *explic.* & numero 14. 15. & 17.
16 L. Balliſta. 33. D. ad S. C. Trebell. *intelligitur.*
17 *Refertur communis intellectus ad l.* Deducta 58. §. hæreditatem D. ad Trebell. & numero 20.
19 *Gregis verbum, non ſolum ad pecudes verum ad homines referri ſolet.*
21 *Aliæ cogitationes adducuntur ad* d. §. hæreditatem.
22 *Explicatio ad.* l. Uxorem 41. §. ſorori D. de leg. 3.
23 L. Equis 8. de Uſur. l. penult. D. de fun. inſtru. & num. 24.
25 L. 3. D. de fun. inſtr. *explicatur, reprobata Martini ad eam emendationem*, & numero 26.
27 L. cum pater 77. §. pater filiæ, de legat. 2. *explic.* & n. 28.
29 *Aperitur mens* L. Licinius 48. de legat. 2. & num. 31.
30 L. 1. C. ſolut. matrim. & l. penult §. mancipia D. eod. *conciliantur.*
32 *Inſtituitur diſputatio* l. Qui vas 48. §. ancilla verſ. idem. De furt. & l. 4. §. fructus, & §. Lana. & l. ſi aliena 10. §. Scævola D. de uſucap. & n. 33. & 43.
34 *Sigillatim dictis juribus reſpondetur, & in primis* ad verſ. idem. & n. 35
56 *Circa hunc verſum decertarunt Cujacius, & Robertus, recepta interpretatio examinatur*, & n. 37.
38 L. bonæ fidei §. fin. D. de adquirend. rer. dom.
39 L. §. lana, de uſucap. & n. 40.
40 *Quid inſpiciendum ut pecudes furti vitium habeant.*
41 L. 4. §. fructus, de uſucap.
44 *Ancillarum fructus qui dicantur.*

45 *De*

45 *De jure Hiſpano æqualis facta conditio fructuum & partium.*

46 *An partus ancillarum dotalium, conſtante matrimonio editi ſint communicandi inter conjuges.*

47 *Ingreſſus ad ſequentia.*

1 SUBTILEM obſcuramque hunc tractatum, continere materiam ipſæ I. Conſultorum diverſæ circa illam ſententiæ ſatis demonſtrant, & tot in Jure ſparſæ contrarietates. Articulus ſanè hic de Vſucapione partus ex ancilla furtiva editi, magnopere fuit veterum prudentum ſcriptis vexatus, quæ per omnes ætates Interpretum ingenia exercuerunt, ut docent damnatus Donell. *lib. 5. com. cap. 15.* & Cujacius *in l. 4. §. ſi hæres de Vſucap.* Bened. Pinel. *l. 2. ſelect. c. 1. in princ.* Neque ullibi in Iure ita Conſultorum ſectæ inter ſe diſſentientium.
2 († De quibus Balduinus *in §. & poſt multam, Inſtit. de rer. diviſ.* D. Pichard. *in §. cum ex aliena num. 3. Inſtit. eod. & in diſput. de mora ex num. 170.* Merillus *libro 1. obſervat. cap. 1. & ſeq.* Charondas *lib. 1. veraſimil. cap. 1.* & eru[illegible]s D. Petr. de Velaſco *de Rixis Proculeian. per tot.* magis ac magis conſpiciuntur.)
3 † Quamobrem ut res dilucidius explicetur, hanc diſputationem quorundam diſtinctione capitum dividere neceſſarium judicavi; ſi prius animadverramus, noſtrum ſermonem non eſſe de ipſa ancilla, quæ cum furtiva ſit, uſucapi nequit *§. furtivæ, Inſt. de uſucap. l. 1. cum aliis. Cod. de uſucap. pro empt.* diximus *ſupra libro 2. cap. 7.* † Sed cum poſſet evenire,
4 ut hæc ancilla prægnans, ſubripiatur, vel poſt furtum concipiat & pariat: quæſitum eſt, an partus uſucapio detur? quod etiam eſt intelligendum, quando ipſa ancilla poſſidebatur à bonæ fidei poſſeſſore, non verò à fure ipſo, quia cum adhuc contrectet invito domino rem alienam & malam fidem habeat, de eo quæſtio non eſt, cum uſucapere ſit prohibitus *l. qui vas 48. §. ancilla D. de furtis l. ancillæ. 12. Cod. eod.* ac proinde de bonæ fidei poſſeſſore noſter ſermo erit.

§. I.

An ad partum ancillæ furtivæ adquirendum, bonæ fidei poſſeſſori neceſſaria fuerit Uſucapio?

1 HUIC diſputationi anſam præbuit & principium nobiliſſima illa, ſummaque inter doctiſſimos veteres Jure Conſultos Brutum, Manilium & Scævolam contentio: an ancillæ partus eſſet in fructu, cujus meminit Cicero *lib. 1. de finibus paulo poſt principium*, ibi: *An partus ancillæ ſitne in fructu habendus, diſſeretur inter Principes Civitatis Pub. Scævolam, Marcumque Manilium, ab hiſque Marcus Brutus diſſentiet, quod & acutum genus eſt, & ad uſus civium non inutile.* Et Ulp. *in l. vetus 68. de uſufructu* (ſicut apud ipſos alij juris articuli variè diſputari ſolebant, ut videmus *in l. 4. D. de captivis in l. fin. D. de legation.*) † In qua diſſenſione obtinuit: Bruti
2 ſententia, ut partus in fructu non ſit, cui poſtea ſubſcripſere ſequentis ætatis Conſulti *in l. Ancillarum 27. D. de Petit. hered. l. in pecudum 28. D. de uſuris l. cum poſt. 69. §. fin. D. de jur. dotium l. mulier. 22. §. præterea D. ad S.C. Trebell. l. qui vas 48. § ancilla verſ. ex furtivis D. de furtis l. merces 107. de verb. ſign. leg. un. §. cumque verſ. itaque Cod. de rei uxor. act. l. 1. Cod.* ſolution. matr. § *in pecudum Inſtitution. de rer. diviſion. leg. 23. tit. 31. part. 3. & l. 15. tit. 28. eod. part.* explicant Alexand. ab Alexand. *lib. 1. genial. cap. decimo*, Connan. *libro quarto, comment. cap. ſecundo, numero ſecundo*, Cortaſ. *libro quinto, Miſcell. cap. 8.* Cujac. *in leg. 4. §. lana, & §. hæres de uſucap. ſub lib. 54. ad edict. Paul. & in leg. 9. Digeſt. ad leg. Falcid. ſub lib. 19. quæſtion. Pap. & in l. pen. ac optio leg. & in dict. l. unica §. cumque.* Donel. *libro quarto comment. cap. 25.* ubi etiam Oſvald. *litteræ B. & libro 8. cap. 25.* Pichard. Balduin. & alij *in d. § in pecudum.* Menoch. *de arbitrariis caſu 49.* Barboſa *in l. divortio 8. §. non ſolum numero fin. Digeſt. ſoluto matrimonio*, Spino *de teſtament. gloſſ. 13. numero 68. & ſequentibus*; Caſtillo *de uſufruct libro primo, cap. 27. per totum.* Genoa *in antynomiis in quæſt. an partus ſit in fructu pag. mihi 180.*

Rationem autem hujus aſſertionis aptiſſimã oſtendit Conſultus quam ex Stoicorum Schola deductam 3 fuiſſe obſerva: Merillus Lactantij authoritate *lib. 1. obſerv. cap. 11.* Quia hominis gratia natura omnes fructus comparavit, ut non minus eleganter, quam copioſe diſſerit Cicero *lib. 2. de natura Deorum circa fin.* ibi: *Principio ipſe mundus hominum cauſa factus eſt, quæque in eo ſunt, ea parata ad fructum hominum, & inventa ſunt; terra vero fœta frugibus, & vario leguminum genere cum maxima largitate fundit ea: feranne, an hominum cauſa gignere videtur? Quid de vitibus, olivetiſque dicam, quarum uberrimi, latiſſimique fructus nihil omnino ad beſtias pertinet:* Et paulo poſt; *Totam licet animis tanquam oculis luſtrare terrã, mariaque & omnia cernere, & ſpatia frugifera camporum, veſtituſque denſiſſimos montium, pecudumque paſtus, ut vero tantum ſupra terrã, ſed etiam in intimis ejus tenebris, plurimarum rerũ latet utilitas, quæ ad uſum hominibus ſolis invenitur.* Et *lib. 1. de legibus*, idẽ argumentum pertractat. Congruit Senecæ locus *lib. 2. de beneficiis cap. 29. & lib. 4. c. 5. & 6.* † Cum ergo homo, ut 4 diximus, dominus fructuum natura inſtitutus ſit, quę inter maximam rerum ſuarum nihil habet, quo magis glorietur, aut certè cui glorietur, ut ait Senec. *de benef. lib. 6. cap. 25.* abſurdum viſum eſt, & dignitati humanæ naturæ contrarium, ut homo Princeps rerum in acceſſionem fructuum veniret, nam ut ait Cicero *lib. 1. de legibus*, ibi, *Homo animal eſt providum, ſagax, acutum, memor plenum rationis, & conſilij, præclara quadam conditione generatum, & ſolum eſt è tot animantium generibus particeps rationis, & cogitationis, eſt igitur homini cum Deo communis ſocietas* Videndus idẽ *lib. 1. Tuſculan.* Plin. *7. in princ.* Caſſiod. *de Anima c. 16.* & Ovid. *lib. 1. Metamor.* & Senẽ. *de Vit. Beat. ex vulgari partitione cap. 32.* Et facit Paul. *in l. juſtiſſimè 44. de ædil edict.* & Juvenalis *Satyra 13. v. 142.*

—— Separat hæc nos
A grege mutorum, atque ideo venerabile ſoli
Sortiti ingenium, divinarumque capaces,
Senſum à cœleſti demiſſum traximus arce,
Cujus egent prona, & terram ſpectantia.

† Ex quo jam patet, quod cum homo in fructu non 5 ſit, poſſeſſio iſta bonæ fidei poſſeſſoris, quæ ei ad fructus acquirendos ſufficiens eſt, *§. ſi quis à non domino Inſt. de rerum diviſione* (cum latè à nobis traditis *ad l. fructus 45. de uſuris ſupra lib. 2. c. 16.*) in partu dũtaxat præſtat uſucapiendi conditionem, cum non fiat ejus, qui poſſidet, ut fructus, & ideo in hac quæſtione neceſſaria fuit omnino uſucapio, quæ alias in fructu non eſt neceſſaria, *l. bonæ fidei 48. §. fin. de acquir. rer. dom. l. 4. §. lana de uſucap. d. l qui vas §. ex furt. d. § in pecudum.* In quibus juribus, q[illegible] fœtus pecudum in fructu ſunt, ſtatim bonæ fidei po[illegible]ſſori tribuuntur, quod in partu non eſt admiſſum, qu[illegible] fructus non eſt, ex ſupradicta ratione. Notat Don. *lib. 5. com. c. 25.* ubi Oſuald.

6 Huic tamen receptæ doctrinæ opponi ſolet Pauli locus difficilis *in l.reſpondit 14.§.hæres de uſuris.* ubi hæres gravatus reſtituere hæreditatem *ſine redditu*, quod idem eſt ac ſine fructu, *l. quidam 17. l. qui fructus 25. de uſufructu legat. leg.* [illegible] *mus 6. Cod. ad S.C. Trebellian.* junctis adductis à Gaſpare Rodrig. *libro 1. de redd.quæſt.1.num.2.* partus ancillarum vivo hærede natos cum fideicommiſſo non tenetur reſtituere. Ex quo deducitur, partus eſſe in fructu, nam ſi non eſſent, in fideicommiſſo computarentur tanquam partus hæreditatis, ſi quidem teſtator redditum excepit vel fructum tantum: cum ergo partus non ſint in fructu, non videbantur excepti, cujus contrarium Paul. docet *ibi, & in l.Falcidiæ 24.§.1.D. ad leg. Falcid.* quo loci partus ancillarum, eo modo, quo *ſupra*, non reſtituuntur ante diem fideicommiſſi: & ſi de Falcidia quæſtio ſit, in quartæ cuctus computantur, quod aperte indicat partum in fructu eſſe, *l. in fideicommiſſaria 18. D. ad S.C. Trebell. l. quod de bonis 15.§.fructus l.filius 18 §.fin.l. in quarta 73.l.qui quadraginta 88.§.fin.D.ad l. Facid.l. Papinianus 18.§.*
7 *m. de de inofficioſo teſtament.* † Qua difficultate oppreſſus Baldvinus *in dict.§.pecudum* verſ. *partus num.3.* ait ridiculum eſſe, commenticiis coloribus velle conciliare hæc jura ex diametro pugnantia, cum non poſſint convenire aientia & negantia, nam adhuc inter ipſos Jure Conſultos cõtrovertebatur illa quæſtio, de qua *ſupra* inter Brutum, & Manilium; Paulumque ſequutúmque fuiſſe Manilij partes, qui docebat partus in fructu eſſe, quemadmodum in eadem ſpecie Bruto adhæſit Ulpia *in l.mulier. 22. §. ſed enim verſ. præterea D. ad S.C.Trebell.* & Papin. *in l. deducta 58.§. hæreditatem D. eodem.* Cui ſententiæ ſubſcripſit etiam Choppus *de fructibus 1.part.cap.3.n.13.* Quare in hac re extricanda torquentur Cujac. *lib. 9. reſp.Pap.in dict.§.hæreditatem.* Menochius *d. caſu 49. ex num.13.* & alios referens Oſualdus *ad Donell.lib.7. cap.26.lit.C. & D.* Connanus *libro 4. cap.2.numero 3.* Spino *de teſtament. gloſſ. 18. ex numero 97.* Rodriguez *dict. lib.1. quæſt.1. ex num.4.* Genoa *ſupra dict. pag. 180.*

8 Verum ſupradicta ſuſtinenda non ſunt, cum Bruti & Manilij contentio jam in uſu non eſſet, utpote quia Bruti ſententia obtinuerat, ut docet Charondas *libro 2. veroſimil. cap.3.* & indicat. Vlpian. *in dict. leg.vetus, ibi: vetus fuit quæſtio, ſed Bruti ſententia obtinuit*, & cum Jure Conſulti utuntur verbo *obtinuit, placuit*, & ſimilibus, rem deciſam, certam jam in jure haberi deſignant; nam poſt varias contentiones ſolebant in una ſententia perſiſtere, docet Ræward. *in leg.1.de regul.jur.* Briſſonius *de verbis juris* verbo *placet.* Sermiento *libro 4. ſelect.in leg.1 de lib. & poſthum. numero....* & conſtat ex §. *item pretium, Inſtitut. de emptione.*
9 † Unde id ſine controverſia ſuo tempore admiſſum eſſe, expreſsè tradit Cajus *in l. poteſt. 36.§.fin. de uſucapion.* ubi uſufructuarius partum ancillæ ad ſe pertinere exiſtimans, dicitur errare, quod non fieret: niſi jam in jure certum eſſet par-
10 tum non eſſe in fructu. † Quinimo & ipſe Paulus Bruti quoque ſententiam ſequitur *libro tertio ſententiarum titulo 6. verſ. ancilla*, & *in dict.l. reſpondit.* nulla alia ratione dubitandi motum exiſtimo, niſi quia partus non eſt in fructu; alias ſi diverſæ ſectæ conſenſiſſet, nulla dubitatione moveretur, ſiquidem difficultas exorta eſt ibi, ex verbis teſtatoris, quia hæreditatem *ſine redditu* reſtitui juſſit, at redditus & fructus idem ſonant, ut diximus, unde videtur teſtator voluiſſe, ſolos fructus ad hæredem pertinere, & conſequenter partus, qui non ſunt in fructu in fideicommiſſo contineri debebant.

11 Quare verè reſpondendum cenſeo *in dict.leg.reſpondit.§.hæres e*[illegible]tionem fuiſſe voluntatis, propter illa verba teſta[illegible] *ſine redditu*, qui de ſolis fructibus videbatur cogitaſſe, ſed adhuc Paulus ait, partum non eſſe reſtituendum, quoniam illa verba, quæ in hæredis gravati favorem ſunt appoſita, non debent accipi in ejus odium, & damnum; & cum illa non apponerentur in fideicommiſſo in diem relicto, non reſtitueretur partus, multo minus reſtitueretur eis adjectis verbis, & ideo ſic interpretabuntur *ſine redditu*, id eſt, ſine augmento *l. ſi ita 43.§. Pegaſus de lega.2.l.facta 63.§.hæres ante l. Lucius 78.§.hæredum ff.ad S.C.Trebell.* Quia licet nomine *redditus* non retineatur partus, retinetur tamen jure dominij *§.ſervi Inſtit. de jure perſonarum*, hæreſque gravatus reſtituere hæreditatem ad certum tempus, interim dominus eſt, *l.non ideo 66.ff.de rei vindication.l.plerumque 205. de regul.jur.l.& poſt litem 12.§ res ff. famil. erciſc.* ita ut emolumentum omne ex rebus hæreditariis conſequatur, *dict.l. facta §.ſi hæres ante l. ita tamen 27.ff.1. ff.ad Trebellian.l.qui hæredi 44.§ cum hæredi.as de condition. & demonſtrat.* Itaque illa verba *ſine redditu* non appoſuit teſtator exceptivè, ſed declarativè, ut oſtenderet, omnem hæreditatem ſuam velle reſtitui, non etiam ſiquid præterea ex hæreditate veniret augmenti, ideóque partus in vita hæredis reſtitui non debuit, nam quamvis fructuum nomine non contineatur, ut cauſa tamen continetur *l. Julianus 9.ff.quia tamen ff.ad exhibendum l. Julianus 17.§.1. l.præterea 20.de rei vindicat. l.ſed, & partus 12. de eo quod metus cauſ.* obſervat Briſſon. *libro tertio, de verb. ſignificat.verbo cauſa.* Duaren. *ad titul.ſi certum petat. cap. ſeptimo.* Garcias *de expenſis cap. 23. numero 46.* cauſa autem accipitur pro omni commodo, atque utilitate, Raudenſis *de analogis cap.15.numero 27.* & Cujacius *in l.equis 8. de uſuris libro ſeptimo, reſponſ.* Papin. Quam interpretationem ante omnes notavit Albericus *in dict. l. reſpondit in fin.* & eo non relato tradit Connanus, *dicto cap. ſecundo, numero tertio.* Menoch. *ſupra numer.15.* Rodriguez *dict.quæſtione 1.*
numero 5. † Quo etiam modo explicandus eſt idem 12
Paulus *in dict.l.Falcidiæ §.1.ibi; ante diem fideicommiſſi lucro hæredis naſcuntur partus*, quia licet non ſint fructus, tamen ante diem fideicommiſſi hæres tanquam dominus eos adquirit *dicto §.ſervi*, ſicut lucratur alias commoditates non conſiſtentes in fructu ex hæreditariis corporibus productas: quæ acquiſitio, & jus reſultat ex voluntate teſtatoris, ob idque imputat hæres in quartam *dict. l. in fideicommiſſaria, dict.l. mulier §.ſi hæres, dict. l.deducta §.ante ad Trebel.* docent *ſupra* relati, & præcipuè Menoch. *numero 13. & ſeq.*

Neque etiam obſtat *dict. l.mulier 22. §. ſed enim* 13
verſ.præterea, & in dict.l. deducta §. hæreditatem, cui reſpondebis, ſi prius advertas, quod in fideicommiſſo in diem, ſicut adventus diei conſtituit hæredem in mora, *l.ſi quis 23. de leg.1. ſi quis ſervo 84. l.Titia 87.§.uſuras de leg.2.* ita in fideicommiſſo puro petitio, unde ſicut in fideicommiſſo in diem, hæres ante diei adventum lucratur fructus *dict.l.in fideicommiſſaria*, cum not. à Peregrino *in fideicommiſſ.art.49. ex num.20.* ita etiam in puro, ante petitionem fideicommiſſarij, *dict.l.mulier §.ſi hæres.* Sed in his caſibus differentia eſt alia, ſcilicet in fideicommiſſo conditionali vel in diem, fructus teneri hæredem imputare in quartam Trebellianicam, quaſi ex voluntate teſtatoris perceptos, *d.l.in fideicommiſſaria §.1. dict.l. deducta §.ante diem l. filius 18.§.ff.ad leg. falcid. l. tit. 11.part.6.* docent poſt Alexand. *in d.l.in fideicommiſ. num.2.* Imol. *in d.ff.ſi hæres.* Ant.Fab. *de error.decaſ.12. error.4.& 5.* Cujac. & Donel. *in l. 6. C. ad Trebellian.* Menochius *de arbitr. caſ. 136.* At in fideicommiſſo

puro,

puro petitio, unde ſicut in fideicommiſſo in diem, heres ante diei adventum lucratur fructus *d.l.in fideicommiſſaria* cum not. à Peregrino *de fideicom.art.49. ex num.*20. ita etiam in puro, ante petitionem fideicommiſſarij, *d.l.mulier* §*ſi heres* Sed in his caſibus differentia eſt alia, ſcilicet in fideicommiſſo conditionali vel in diem, fructus teneri heredem imputare in quartam Trebellianicam.quaſi ex voluntate teſtatoris perceptos, *d.l in fideicommiſſaria* §.1.*dict.l.deducta* §. *ante diem l.filius*18.*ff.ad leg. falcid.l.fin.tit.*11. *part.* 6. docent poſt Alexand.*in dict.l.in fideicommiſſ. num.* 2.Imol. *in dicto* §.*ſi heres*. Anton.Fab. *de error. deciſ.* 11.*error*.4.&5.Cujac. & Donell. *in l.6.cod.* ad Trebell. Menochius *de arbitr. caſ.* 256. At in fideicommiſſo puro, non teneri, quia eos percipit ex mora petentis, non vero ex voluntate teſtatoris *dicto* §.*ſi*
14 *heres*. † Ex quo eſt interpretandus *dict. verſic. præterea*, ut loquatur in fideicommiſſo, in quo licet heres rogatus lucretur fructus ante petitionem, non tamen lucratur partus ancillæ qui in fructu non ſunt, & ita cum tota hereditate ad fideicommiſſarium pertinent. Ratio eſt, quia cum jam teneatur reſtituere, licet ante petitionem non conſtituantur in mora, quicquid interim adquirit emolumenti, id ſolum ſuum fecit, non jure heredis, aut domini, ſed jure tanquam bonæ fidei poſſeſſoris, cujus jus non eſt ultra fructus dict. §.*ſiquis à non domino*. Præter eos autem, omnia vero domino reſervantur, ut ſunt partus quia fideicommiſſariusjam veluti dominus eſt,non vero heres,à quo eo tempore dominium abſceſſit,cum in voluntate fideicommiſſaria ſit illud petere, & heres Dominus erat ea cōditione ut reſtitueret:ita Cōnanus
15 ſupra num.4.† ex quo aperte conſtat differentia inter fructus perceptos uno, vel altero tempore, ut pendente die vel conditione, tunc heres dominus ſit, & conſequenter omnia incrementa ſua faciat, & ſi gravatus fuerit reſtituere quicquid ex hereditate ad eum pervenerit, *l.heredes mei* 57.*l. Titius* 54.*l.deducta* §*fin.D ad Trebell,l quod his verbis* 85. *de leg*.3. *l.* 3. §. *nonnunquam de uſuris*. † Quibus non obſtat *l.*
16 *Balliſta* 31, *cumſequent*. *D. ad S.C. Trebell.* nam reſpondendum eſt. ſupradicta obtinere, niſi aliter teſtator ſenſerit, idque in ea lege intervenire indicat cautio de reſtituendo fideicommiſſo, quæ recipit incrementum *l.1.*§.*belliſſime D ut legatorum nomine*, verbum *pecunia* largiſſime omnia comprehendens quæ in patrimonio ſunt *leg.5.l. pecunia* 178. *l. pecunia* 22. *D.de verb. ſign.* tradunt ultra Alexand. num. 6. in dict. leg.12. Bart. in l. Titius num.l.D.Trebel. Peregrin. de fideicommiſ. art. 49 num. 23. & ſeq. Donel.libro 7.comment. cap.26. ubi Oſuald. Cujac. lib.20.quæſt. Papin. in dict.§. nonnunquam,& lib.4. obſervat.cap.39.& lib.12.cap.10.& in l.fideicommiſſaria 18. D. ad Trebell. † Igitur in fideicommiſſo
17 puro cum ante petitionem non conſtituatur in mora quicquid capit heres interim, jure bonæ fidei poſſeſſoris capit, ut probatur *in l.3. §. cum Polydius D. de uſuris l. heredem*17. *juncta l. eum qui* 18. *in princ. D. de his quibus ut indignis l.* 1. *C. de eod. tit.* atque ita non capiet niſi fructus.

18 Reſtat nunc reſponſum Papin. *in d.l.deducta hereditate*, quod indiſſolubile cenſet Romanus ibi num.6. Cui ut ſatisfaciant DD. ſupra allegati, nihil non tentent, ut conſtat ex Conn. Menoch. & aliis ſupra, Spino d. gloſ.13.num.78. Cujac. d.lib.6. reſponſo. Papin. *in d.* §. *hereditatem* qui tandem antinomiam confitetur, & ad diverſas I. Conſultorum ſectas id refert, & alij relati ab Oſualdo dict. libro 7. cap.6. litt. D. Illa tamen interpretatio recepta fuit, ſcilicet Conſultum non ſimpliciter loqui de partu, vel fœtu, ſed de partu aut fœtu ſummiſſo in locum demortuorum capitum, ut familia, vel grex maneret *dict. leg.vetus.* §.*fin.cum l. ſequent de uſufructu leg. ædiles* 25.§. *familia. de ædil.edict. leg. plerumque* 10. §.*ſervi.de jure dot.l. ſi chorus* 79. *de leg*.3. *leg. ſcire* 29.§.*ſed & familia de verb.oblig.l.deteſtatio*.40.§.*fin. l. pronuntiatio*195.§.*ſervitutum de verb.ſign.* Confert Seneca libro 7.de beneficiis cap. 10.in fine. Videndus Mantica de conjecturis libro 9. titul.10. numero 36. & ſequen.licet de partus difficultate nihil attingat.† Juxta quæ *gregis* verbum non tantum ad fœtum 19
pecudum, ſed etiam ad partus quoque ancillarum pertinet, neque novum eſt, ut gregis appellatio ad homines porrigatur, quod præter loca adducta à Pacio Centuria 5.*quæſt*.43.quæ etiam recenſet Oſualdus ſupra, probat Juvenalis Satyra 12.

De grege ſervorum magna, & pulcherrima quæque Corpora.

Sic Seneca *puerorum greges* dixit de ſervis loquens *epiſt.* 113.Et *gregem Prophetarum* legimus Reg.1. *cap.*10. apud Horat.*gregem turpium virorum, lib.*1.*ode* 37.Videndus Dorleans ad Tacitum *lib*.2. *annal.pag.*231. & pecudum nomine ſervi comprehendebantur *l.2.ff. ad leg. Aquil* ad quod notanda eſt *l.3.*§. *Nerva filius de acquir poſſ.* ex Anton.Fab. *in juriſprud. titul.*3.*part.*3. *illat*.1.quod mirum non videatur, cum tantus ſervorū fuerit numerus, ut legiones vocet Plin.alij cohortes, agmina, exercitus alij:id etiam notat Strabo *libro* 14. atque poſt exciſam Carthaginem, & Corinthum hos ſervorum greges Romanos habuiſſe.† Unde cum 20
grex pecudum, ſive familia ſervorum debeat integra permanere, & ad fideicommiſſarium tranſire, quia ſunt partes hereditatis, certum eſt, non venire partus, qui ut grex maneret vel familia, ſubſtituendi ſunt in locum demortuorum ſervorum, ita ut iis exceptis, quod reliquum eſt gregis ſervorum, vel pecorum debeat non ad fideicommiſſarium pertinere, ſed ad heredem. Quam interpretationem etſi plures ſibi arrogent, ante omnes docuit Fulgoſius *in dict.l. reſpondit* §.*heres in fine*, & videtur comprobari *ex l.plerumque* 10. §. *ſed fœtus* 3. *de jure dot.*

Quod ſi hæc expoſitio præter omnes à me exornata 21
plauſibilis non videatur (ob quam cauſam eam non probat Genoa ſupra *num.*36.licet ipſe nullam reddat, ſed cogitandam relinquat, neque ſimiliter placeat Rodrig.*d.quæſtio.*1. *num.*9. & Oſuald.ſup:) huic gravi difficultati ita ſatisfieri poterit, quod cum dependeat ex verbis vel mente teſtatoris, qui heres gravatus reſtituere debeat, *dict.l.quod his. in fine,princ.dict.l. facta*.§.*ſi heres ante,l.ſi ita* 43.§.*Pegaſus in fine de leg.* 2.cum adductis à Mantica *dict.lib.7.tit.*10 *ex num.*9. multum intereſt an teſtator dixerit *ſine reditu*, vel *exceptis redditibus*, in prima formula voluiſſe creditur, ut omnem omnino hereditatis redditum conſequeretur heres, ſive omnia augmenta, quę non ſolum ex fructibus, ſed ex cauſis, partibus, & incrementis conſtat. Ratio eſt, quia illa oratio *ſine redditu* eſt indefinita, quæ æquipollet univerſali *dict. l. ſi ita* 43. *in princip. l. ſi pluribus* 44. *de leg.* 2. ubi pluribus heredibus relictis ſi dixit teſtator *heres damnas eſto d. c*: pro eo eſt ac ſi dixiſſet, omnes heredes. Quo argumento idem dicemus cum teſtator dixit *ſine redditu*, id eſt, ſine omni incremento, vel augmento, *dicto* §. *Pegaſus*, & *in dicto* §.*ſi heres ante*, nam nomen *redditus* ibi generaliter poſitum, ex voluntate teſtatoris ita comprehendit partum, ſicut fructum,cum teſtator expreſſe non dixerit,ut cum incremento reſtituat.Contrarium autem erit quando uſus eſt illis verbis *exceptis redditibus*, quo caſu ſolum voluit teſtator, ut fructus perciperet tantum heres, non vero partus;quod probat Paul.*in dict.l.*14 §.1 ubi ait videri teſtatorem illis verbis, de ſolo redditu d-

ducendo cogitaſſe, quod in formula illa non fuit, propter conjecturam de qua ſupra; ergo in iſta Papin. debet procedi attenta ordinaria regula, in qua cum exciperet redditus, ſpecialiter, partus non comprehenditur, qui non venit appellatione redditus ſimpliciter prolati, niſi voluntas teſtatoris ad id acceſſerit, & ita redditus nomine tantum fructus comprehenditur, *l. liberto* 21. §. *fin. de annuis legatis leg. legatum* 16. *cum l. ſequenti l. patrimonij* 22. *l. fundi* 58. *l. penult. de uſufruct. legato* nam verbum *reddendi*, ſolum dicitur de agris, & prædiis, quæ *reddunt*, hoc eſt fructum dominis exhibent, (inde *redditus*, apud nos *rentas*,) ad quod alluſit Martial. *lib.* 2. *Epigr.* 38.

Quid mihi reddet ager?

Et *lib.* 10. *Epigr.* 43.

Plus nulli Phileros quam tibi reddit ager.

Quomodo procedit *dicto* §. *Pegaſus in fin. l. filium* 21. *ff. de optione leg. l. cum qui* 15. *ff. de annuis legatis* & voluntas teſtatoris ſola dominatur in fideicommiſſis, & ſemper attenditur *l. pen. d. leg.* 1. cum aliis *ibi* ab Accurſ. notatis, docet Gothofred. *in l. cum pater* 77. §. *dulciſſimis littera Z. de leg.* 2. Mantica *de conjecturis lib.* 3. Peregrinus *de fideicommiſſis art.* 11. Oſuald. *lib.* 8. *Donel. c.* 3. *lit. B.*

22 Sicque explicari debet Scævola *in l. uxorem* 41. §. *ſorori, ff. de leg.* 3. ubi partus fideicommiſſo non continetur; quod tamen intelligendum eſt [non ut aliqui cenſuerunt, procedere eo caſu quo fideicommiſſum diminutum non eſt] quod cum teſtator dixerit ancillis legatis, *ut eadem mancipia reſtitueret*, voluiſſe creditur, tantum illa mancipia reſtituenda, quæ relicta ſunt, non vero ex eis agnata, & ideo ait Scævola *verbis fideicommiſſi non contineri*: quia ſi reſtituiſſet partus, non faceret ſecundum voluntatem teſtatoris, qui cum uſus fuerit illo verbo *eadem*, de partibus non cogitavit, *dict. l. pen. de optio. leg.* faciunt quæ notat Gothofred. *in l.* 46. *de leg.* 3. *littera N.* & cum ancilla & partus idem non ſint, [ut dicemus *infra* §. *ſequent.*] non continet illud legatum augmentum neque diminutionem. Continet quippè nominatio hominum certa corpora, quæ legatum incremento fœtus non auget, cum ex certis corporibus ſinguli legati cenſeantur propter dictionem *eadem*, quæ ſemper repetit reſtringendo ſe ad præcedentia *l. Julianum* 15. *de hæred. inſtituend.* docet ex Bart. & Alexand. Menoch. *de præſumpt. libro quarto præſumption.* 173. *numero* 20. Paraſius *conſil.* 18. *numero* 32. *volum.* 2. & alios referens Cenedo *in centuria ſingularium cap.* 45. † Et hoc modo debet expli-

23 cari cum Cujac. 7. *reſpon. Papin. l. equis* 8. *ff. de uſuris, ibidem*, ubi equis per fidei commiſſum relictis, poſt mortem præſtat hæres fœtus *l. non ante l. equis* 19. *ff. illo titul.* Quando vero equitium relictum eſt, tunc debentur fœtus ante moram, quoniam equitij nomen eſt univerſale, ut *infra* dicemus. † Sic in-

24 telligendus eſt idem Scævola *in l. penultim. de fundo inſtructo.* ibi, *Agnata medio tempore*, quod nihil aliud eſt [ut notavit Cujacius *libro octavo, reſponſ. Papin. in l.* 3. *ff. illo titul.* §. quam fœtus, & partus quæ omnia in fundo inſtructo legato contineri ait Scævola ſecundum verba legati, ut *inferius*, ſtatim ſubjiciam.

Deinde interpretari poterit Papinianus *in leg. ter-*

25 *tia, de fundo inſtructo*, ex quo diſtinctè probatur partus reſtituendos eſſe fideicommiſſario, quæ difficultas ita vexavit Martinum antiquum gloſſographum ut in illis verbis *Fideicommiſſo contineri*, addiderit negationem, ſic referente Accurſio *ibi*, *verba contineri in fine*, cui ſubſcripſit ſuo more Anton. Fab. *libro quinto, conject. cap. quinto.* Verùm ejuſmodi interpretationibus rejectis, facile mentem Papin. conſequemur, ſi advertamus in illa ſpecie, teſtatorem reliquiſſe fundum inſtructum libertis à quibus petiit codicillis, ut morientes ſuperſtitibus partes ſuas fundi reſtituerent: dubitatum fuit, cum non dixiſſet *fundi inſtructi*, in hoc caſu, ſicut in ſuperiori, an fundus talis in cauſa fideicommiſſi videretur, qualis fuit legatus. In quo dubio reſpondet Pap. intelligendum eſſe teſtatorem voluiſſe fundum inſtructum legare utroque caſu, *argument. leg. cum pater* 77. §. *cum imperfecta Digeſt. de legatis* 1. *l. ſi in teſtamento* 106. *de legatis* 1. *leg. errore* 7. *Codic. teſtamentis.* Poſtea autem Jure Conſultus ſubjicit, in hoc fideicommiſſo contineri, *augmentum fœtuum, & partuum, & detrimenta fatalium*, quæ omnia ait contineri, cùm fundus inſtructus ſit relictus, atque ita patet latius nomen inſtructi *l. quæſitum* 12. §. *ſed ſi fundus vigeſimo ſeptimo, cum ſequent. Digeſt. de fundo inſtructo*, quod comprehendit non ſolùm fœtus pecorum, ſed & partus ancillarum, quæ in fundo erant cultus, vel miniſterij cauſa. Quare cum hujuſmodi res augeant fideicommiſſum fundi inſtructi, ita etiam, & detrimenta fatalia minuunt, ſi ſuo fato deperierint pecora, vel mancipia: ſecundùm quæ gravatus tenebitur dare augmentum, etſi acciderit ut minuatur, ita accipiet fideicommiſſarius. Quam interpretationem firmat Cujacius *libro primo, reſpon. Nerat. in leg.* 22. §. *ſed enim Digeſt. ad Trebellian. & libro octavo, reſpon. Pap. in dict. leg.* 3. (& rejiciendus eſt Oſualdus *dict. libro ſeptimo, Donelli cap. vigeſimo ſexto, littera D. in fin.* illam generaliter, & indiſtinctè accipiens.) † Ratio hujus 26

traditionis eſt, quoniam ut inquiunt Accurſ. & Bartol. *in dict. leg.* 3. *fundus inſtructus* eſt jus univerſale, & collectivum, ut *dos, peculium, grex, & equitium*, (de qua re videndus Barboſ. *in Rub. Digeſt. ſoluto matrimon.* 3. *part. ex numero tertio*, poſt Accurſ. *in l. quod dicitur verbo dotis Digeſt. de impenſis, & in leg.* 4. §. *ſi ære Digeſt. de peculio verbo manent*,) quæ res ex ſua natura accipiunt incrementum, & diminutionem *l. equis* 19. *de uſuris l. ſi ex toto* 8. *l. grege* 22. *cum l. ſequent. de leg.* 1 §. *ſi grex* 19. §. *ſi peculium* 21. *Inſtitut. eod.* cum trad. ab Accurſ. *in dict. leg. pen. de fundo inſtructo* Cujac. 7. *reſp. Pap. in leg.* 8. *de uſuris, & lib.* 9. *different. Modeſtini circa medium*, Mantic. *de conject. libro tertio, titulo primo, numero* 13. Unde ſive fundus augmentum habuit ex partubus ancillarum, vel aliis crementis ad fideicommiſſarium pertinebit, *argument. l. plerumque* 11. §. 1. *de jur. dot. l. quod in rerum* 24. §. *ſi quis de l.* 1. *l. ſæpe* 16. *d. l.* 2. *l. ſi mancipia* 19. *de fun. inſt.* & eodem modo ſi damnis aliquibus fatalibus diminutus ſit, de quibus vide *l. cum duobus* 52. §. *damna D. pro ſocio leg.* 3. §. *niſi forte D. nautæ caupones l.* 5. §. *quod vero D. commodati l. ex conducto* 15. §. *ſi vis tempeſtatis l. ſi merces* 25. §. *vis major. D. locati l. contra* 25. *vera animalium de reg. jur.* ubi Petrus Fab. Donel. *lib.* 16. *cap.* 7. Hotman. *lib.* 4. *obſer. cap.* 16. Cujac. *lib.* 15. *obſerv. c.* 27.

Rurſus ex ſupradictis explicandus eſt idem Pap. 27
in d. l. cum pater 77. §. *pater filiæ*, 17. *de legat.* 2. quo in loco pater cum filiæ nubenti dediſſet ancillas, hæredem gravavit per fideicommiſſum, ut eas præſtaret filiæ: quæſtio fuit de partubus, an præſtandi quoque eſſent cum ancillis, & ait Papin. partus præſtandos ex cauſa fideicommiſſi, etſi, matres ante teſtamentum mortuæ eſſent. Cui difficultati occurrit Caſtrenſ. *numero primo, & ſecundo*, poſt Dynum, & alios *ibidem*, & Cujac. *lib.* 8. *reſpon. Pap. in d.* §. *pater filiæ*, docens in ſpecie illa patrem donaſſe prius eas ancillas nubenti filiæ in miniſterium, ut fit plerumque *l. proſpexit* 12. *per totam, D. qui & à quibus*: quæ donatio cum filiæ fam. eſſet facta, Jure Civili non valuit *l.* 2. §. *fin. ff. pro hærede leg.* 1. §. 1. *D. pro donato*, & ideò eam confirmaſſe teſtamento hærede rogato per fideicommiſſum ut filiam ſineret habere illas ancillas: quo caſu quando eas dedit nubenti, nulla fuit donatio, ſed potius conceſſio ancillarum in uſum, poſt teſtamentum vero eſt

fideicom

fideicommiſſum, vel ſaltem confirmatio donationis inutilis facta verbis fideicommiſſi. Quæſitum eſt an partus ancillarum ea in ſpecie debeantur, & reſpondet I. Conſultus deberi. 28 † Ratio eſt, quia quemadmodum ancilla ſi precario rogetur, id etiam agitur, ut & partus, ſi quem ediderit, cenſeatur quoque precario datus, *l. quamvis* 10. *D. de precario*, & ancilla empta & partus emptus intelligatur, *l. ſi quid ex Pamphila* 73. cum aliis de leg. 1. juxta ea quæ dicemus infra §. 2. num. 31. & ſeqq. ita etiam & in ancilla donata id agitur, ut & partus donatus videatur, qui per fideicommiſſum, confirmata donatione, relicti videntur, cum ſint portio donationis, ſicut partus dicuntur portio dotis, *l. cum poſt* 69. §. *fin. de jure donation.* Id autem adſtruit Papin. ſimilitudine rei donatæ inter virum, & uxorem, ut quamvis, non valet donatio, *leg.* 1. *& per totum D. de donat. inter.* oratione tamen D. Severi, & Antonini, morte confirmatur, ſi in eadem voluntate donator perſeveraverit *leg. cum hic ſtatus* 32. *l. num. & Imperator.* 41. *cum leg. ſeq. de donat. inter*, diximus late ſupra libro 1. cap. 10. Quod in caſu ſupradicto dicendum erit, ut donatio inutilis confirmetur, quam inutilem fuiſſe ipſa comparatio demonſtrat, ſiquidem pater eas non dedit in dotem (tunc enim valida erat donatio *l. Pomponius* 35. *de famil. erciſc. l. pater.* 71. *de evilion. l. part.* 14. 1. *D. ad legem Falcid.* cum traditis à Barboſa in leg. 1. §. quod ſi in patris num. 1. D. ſol matr. Cujac. libro 12. reſp. Pap. in dict. leg. Pompon. Fachin. libro 13. controverſ. cap. 59. & 60. quicquid reclamet Anton. Fabr. relatus ab Oſuald. lib. 9. Donelli cap. 5. litt. K.) ſed ſimpliciter dedit aut donavit. Si vero in dotem darentur, non erat neceſſaria confirmatio per fideicommiſſum, quia res erat propria filiæ, ut in d. juribus *l.* 3. §. *ergo, de minoribus.*, & rei propriæ inutile eſt fideicommiſſum *l. proprias* 13. *C. de legat.*

29 Quibus ex ſimilitudine adjunges interpretationem Proculi *in l. Licinius* 48. *de legat.* 2. cujus ſpecies eſt, uxorem dediſſe, in dotem mancipia æſtimata, quo caſu electio eſt mariti, an velit ſoluto matrimonio res ipſas reddere, vel æſtimationem *l. plerumque* 11. §. *ſi res D. de jure dotium*, & cum æſtimatio talis faciat emptionem, *d. l. plerumque in princ. l. unica* §. *cumque verſ. æſtimatarum Cod. de rei uxor. act.* notat Barboſa in l. æſtimatis 51. num. 1. cum ſeq. & nu. 29. D. ſol. matr. Cujac. lib. 17. obſ. cap. 11 ſi ancillæ æſtimatæ in dotem datæ ſint, partus earum ad maritum pertinent; quia ſicut periculum rerum æſtimatarum ad eum ſpectat *leg. cum dotem* 10. *Cod. de jure dot.* Barbo. ſupra num. 4. in fin. & num. 12. Ita etiam argumentum earum *dict. leg. plerumque* §. 1. & conſequenter partus (cum res ſint in dominio mariti *leg. cum poſt* 69. §. *in dotem D. de jure dot. l. quoties* 5. *Cod. eod.*) ad eum pertinebunt, *l. unica* §. *cumque* 7. *C. de rei uxor. act. l.* 20. *tit.* 11. *p.* 4. Contra erit quando res fuerint inæſtimatæ, vel pactum interceſſit, ut poſt matrimonium ad mulierem pertinerent. †
30 Quemodo procedit *l.* 1. *C. ſolut. matr.* cui non obſtat *l. pen.* §. *mancipia D. eod. & l. ſi mancipia* 17. *D. de jure dot.* Nam reſpondendum eſt, cum Accurſ. ibi, quem ſequitur Cujac. in paraphraſi ad tit. C. ſolut. matr. aliquando in dote æſtimata periculum pertinere ad maritum, aliquando ad uxorem (quod ex pacto, vel ſtipulatione cognoſcitur) ejus autem cujus periculum eſt dos, in ejus commodum cedunt partus ancillarum editi conſtante matrimonio, ſicut cedit omne damnum. Unde ſi poſt æſtimationem nihil actum ſit inter conjuges, partus ſequuntur maritum, cum ad eum pertineat periculum, *d. l. unica* §. *cumque in fine d. l. Licinius*, ſicut ſi actum ſit, ut reddat maritus ancillas neque deteriores, neque viliores, ſed tantidem æſtimatas, quanti fuere ab initio; tunc periculum ad eum quoque ſpectat, *d. l. ſi mancipia*, *d. pen.* §. *mancipia.* At cum in *d. l.* 1. *C. ſolut. matr.* periculum dotis æſtimatæ ſit mulieris, quoniam pactum fuit ut res, ſi extarent, reſtituerentur, cum eo modo res, quæ non extabunt, vel peremptæ ſint, non reddantur mulieri, & ei pereant, conſequenter partus ancillarum mulierem ſequuntur ad quam eo caſu periculum ſpectat.

†Unde cum in *d. l. Licinius* viri ſit electio, ut diximus, an reddat mancipia, vel æſtimationem, hanc electionem reliquit uxori in relegatione dotis, & uxor elegit mancipia. Quæritur an debeantur partus. Proculus ait non deberi, quia marito cujus fuit dominium & periculum, quæſiti ſunt, neque mutat remiſſio illius electionis naturalis naturam dotis æſtimatæ, cujus eſt ea, ut maritus non ſolum fœtus, ſed & partus lucretur. 31

Diſputavimus jam: & vera concordia donavimus Papinianum & Paulum in *d. l.* 14. *de uſuris*, & *in d. l. deducta* §. *hereditatem*, *ad Trebellian.* † Nunc iterum contra à nobis receptam traditionem ex alio capite obſtant non minores difficultates, quas movet Ulp. *in l. qui vas* 48. §. *ancilla*, *verſ. idem & in pecudibus D. de furtis.* Qui cum dixiſſet in partu ancillæ furtivæ concepto & edito apud bonæ fidei poſſeſſorem, procedere uſucapionem: adjicit poſtea, idem eſſe obſervandum in pecudibus, quod in partu: ergo eadem uſucapio, quæ datur in partubus, etiam in fœtu pecorum locum habebit. Secundum quæ non diſtinguuntur: neque etiam appellatione fructuum veniunt fœtus pecorum. 32 † Quod etiam videtur comprobare Paul. in *l.* 4. §. *fructus* 5. *D. de uſucap.* docens uſucapi poſſe fructus, & partus ancillarum, & fœtus pecorum, & in eadem *l.* 4. §. *lana* affirmat agnos ita fieri ſine uſucapione bonæ fidei poſſeſſoris; ſi conſumpti ſint: in eamque ſententiam videtur conſpirare idem Ulp. *l. ſi aliena* 10. §. *Scævola D. de uſucap.* diſputans de uſucapione juvenci ex bove furtiva nati. 33 † Quibus difficultatibus ita confunditur ſupradicta aſſertio, ut vix ab eis evadere poſſit incolumis; ſed ſigillatim operæ pretium erit reſpondere. Et in primis anxie veram interpretationem inveſtigarunt Interpretes d. verſ *idem & in pecudibus*, eos refert Genoa in ejus autno pag. 300. videndi Donel. libr. 5. com. c. 26. ubi Oſuald. lit. Z. Bened. Pinel. lib. 2. ſelect. ca. 1. n. 64. & ſeq. Cujacius autem in *d. l.* 4. §. *lana*, legit. *non idem*, quem ſequitur Gotofr. in d. verſ. & Ant. Fabr. in l. ſi ego 11. §. 4. de Publicia. ſed repugnante omnium librorum fide. Item Connan. 5. com. cap. 15. n. 3. receptus à Donello d. cap. 16. ait interrogative eſſe legendum, quos reſpuit contextus ſeries. Necnon & Pichar. in d. §. in pecudum nu. 2. ea ratione uſucapionem requirit, ut dominium irrevocabile acquiratur, quod etſi ante eum præſenſerit Accurſ. in *d.* §. *fructus*, ſequutos ibi à Bart. n. 3. in fin. Caſtrenſ. n. 2. verſ. *nec obſtat*, Baldo in l. ancillæ. C. de furtis: falſum eſt, ut notat Pinelus ſupra num. 71.

35 † Quare illud reſponſum ed verſ. *idem & in pecudibus* in noſtris ſcholis receptum eſt, quod ante omnes tradidit Accurſ. ibi, verbo *idem* in fin. & ibi uſurparunt Cujac. lib. 15. obſerv. cap 20. in fin. & Pinelus ſupra num. 85. ſcilicet Ulp. in *d.* §. *ancilla* duos caſus propoſuiſſe, primum, ut partus conceptus, & editus apud bonæ fidei poſſeſſorem, non ſit furtivus. Secundum, ut poſſit uſucapi; quibus poſtea adjicit, *idem &*

in pecudibus ſervandum eſt, quod in partu. Quæ verba non ſunt referenda ad uſucapionem, ſed ad effectum, ne ſit fœtus furtivus, ſi apud bonæ fidei poſſeſſorem concipiatur, & edatur, quemadmodum partus eodem caſu furtivus non eſt. Hanc interpretationem veram eſſe docet Conſultus in verſ. *ex furtivis* ſtatim, ſequẽti ubi fœtus ex furtivis equis natos, ſtatim ſcribit eſſe bonæ fidei poſſeſſoris, ea ratione, quia in fructu ſunt, non vero partus. Qui verſus ad rem ineptus videretur ſi differentiam ſupradictam non denotarèt. Et confirmatur hæc expoſitio ex *l. peto 69. in princ. D. de leg. 2.* ubi cum I. Conſultus propoſuiſſet quæſtionem, an fideicommiſſum ita relictum: *Contentus ſit decem aureis*, valeat, adijcit verſ. *ſine dubio*, in quo diverſ… conſtituit. Deinde ait *idem dicemus*, quod ſi ad primum verſ. non referatur, ineptus eſt ſenſus.

36 Verum hæc interpretatio multas patitur difficultates, quæ Vlp. longe obſcurum reddunt, nec mirum erit circa ejus explicationem ita decertaſſe Cujacium, & Robertum, ut conſtat ex illo ſupra, & ſub nomine Mercatoris lib. 1. notatorum cap. 22. & ex Roberto lib. 1. lectio. cap. 6. & lib. 1. animadver. cap. 22. & in notis ad Mercatorem lib. 2. cap. 21. nam quomodo admitti poteſt, ut verſus *idem & in pecudibus*, referatur tantum ad illam quæſtionem, an partus furtivus ſit, cum etiam ſi pecudes concepiſſent apud furem, fœtus acquirerentur ſtatim bonæ fidei poſſeſſori *l. bonæ fidei 48. §. fin. de acquir. rer. dom. d. §. lana*, neque inſpicitur an ſint concepti apud furem, vel plenis uberibus pecudes venierint (ut lac ſuum faciat) vel adduxerint lanam, ut eam acquirat; quod in partu contra eſt. Deinde quomodo ait idem eſſe ſervandum in pecudibus, quod in partu, cum pecudes vere fuerint furtivæ, & jam in poteſtate bonæ fidei poſſeſſoris, licet fœtus tanquam fructus acqui-
37 rat? † Vltimo conſtat, non propoſuiſſe Vlp. duos caſus, an eſſet partus furtivus, & an uſucapi poſſet, de uſucapione incidenter tractat, non principaliter, caſus vero fuerunt, quando ancilla prægnans, ſubrepta eſt, vel quando apud furem concepit, ſed edidit apud bonæ fidei poſſeſſorem, ut indicant illa verba: *ſed in hoc poſteriori caſu.* Neque difficultatem evades, ſi cum Roberto d. lib. 1. notatorum cap. 22. aſſeras, ſimilitudinem partus, & fœtus in eo eſſe; quod cum non ſtatim partus fiat bonæ fidei poſſeſſoris, ſed neceſſaria ſit uſucapio ejus, qui in fructu non ſit, fœtuſque aliorum animalium apud bonæ fidei poſſeſſorem ſtatim ac editi ſunt ejus fiant, quia tamen ſic ejus fieri intelliguntur, ut extantes domino reſtituere teneantur, uſucapi poſſunt. Quam ſententiam reſpuit ſatis contextus in *d. verſ. idem*, ubi minime de uſucapione tractatur, ſed an furtivus ſit, vel non, & in verſ. ſeq. de ejus fœtus acquiſitione tractetur.

Quare in hac difficultate, retinenda eſt ſupradicta
38 interpretatio, quam non evertit prima conſideratio deducta ex *d. l. bonæ fidei. §. fin.* Cui reſpondendum eſt, quod cum in d. verſ. *idem* dicatur quantum ad articulum furtivitatis attinet: idem eſſe in fœtu ac in partu, ſemper eſt dicendum apud furem conceptum, vel editum excludere acquiſitionem in bonæ fidei poſſeſſore; nec repugnat *d. §. fin.* qui intelligendus eſt in fœtu concepto, & nato apud bonæ fidei emptorem, non apud furem. Ratio eſt, quoniam Iure conſultus in §. antecedenti tractabat de acquiſitione fructuum facta à bonæ fidei poſſeſſore, ut poſſit quis fructus capere ex re, quæ propter ſui vitium uſucapi non poteſt, juxta quem tractatum ait, ovium quoque fœtus, cum ſint in fructu, ad bonæ fidei emptorem pertinere, etiam ſi quando eas oves emit prægnantes erant, hoc tamen non accipias de ovibus furtivis, ſed de alienis, quæ propter aliquod vitium non poterant ipſæ uſucapi juxta caſus præcedentis poſitionem; forte, quia erant pupilli, aut Præſidi donatæ, ut in eadem lege ſupra, in §. 1. vel cum alienæ eſſent, venditæ ſunt à malæ fidei poſſeſſore. Deinde ſubijcit, *vel ſi ſubreptæ eſſent*, qua in re cum diverſum caſum adaptet (aliàs ſuperfluus eſſet Conſultus) in eo non ait, *vel prægnantes ſint*, hoc eſt, ut apud furem conceperint, ſed ſolum caſum magis dubitabilem propoſuit, in quo etiam ex re furtiva poſſint fructus acquiri An vero ſi concepti ſint fœtus, vel non apud furem, hoc non aperit, nec de eo loquutus eſt, atque ita debet procedere ſecundum diſtinctionem *d. §. ancilla*, ubi cum idem admittatur in fœtu quod in partu, & partus ſit furtivus quoties apud furem conceptus eſt, etiam & fœtus eo caſu cenſebitur furtivus. Vnde cum propoſuerit Conſultus in *d. §. fin.* caſum, quando à malæ fidei poſſeſſore prægnantes venditæ ſint oves, poſtea id extendit ad alium, quando ſcilicet furtivæ erant, tuncque nihil de conceptione dixit, ſicut in altero, quod aperte indicat in furtivis ovibus, quo ad conceptionem contrarium obſervari, quæ fuit ſententia Greg. in l. 5. tit. 29. p. 5. gloſ. 2. contra Angelum, qui contrarium aſſeruit in *l. ſi ego. 11. §. fin. de publician.* & ſic reijcienda eſt emendatio Cujacij in d. §. lana, & d. lib. 15. obſer. c. 10. qui legebat in *d. §. ſi vel prægnantes venierint, quæ ſubreptæ ſint*, quam lectionem non reijciunt relati ab Oſualdo d. c. 26. lit. *A.* Neque etiam admitto Ant. Fabr. aliam emendationem in l. ſi ego 11. §. 4. in fin. D. de publiciana, qui legebat. *Etiam ſi prægnantes venierint, & ſubreptæ ſint.* Quæ non minus eſt delenda, quàm quod ad d. verſ. *idem & in pecudibus* addendum eſſe exiſtimavit ex ſua penu. † Sed obſtat 39
d. §. lana, ubi ſi lana fuerit apud bonæ fidei poſſeſſorem detonſa, ejus ſit: quod idem de lacte probatur in *d. §. fin.* & tamen certum eſt naſci cœpiſſe apud furem. Cui difficultati reſpondendum eſt, lac, & lanam, & ſimiles fructus diverſam obtinere naturam, ac fœtus. Fœtus ad ſui eſſentiam certum tempus requirunt, & dum matureſcunt, idem ſunt; at lac & lana ſingulis diebus efformantur, & quotidie erumpunt, ita ut non poſſit aliquo modo diſcerni, an hæc lana fuerit nata apud furem, aut illa non: ac proinde uſque dum detondeatur, & lac mulgeatur, non dicuntur fructus, argum *l. ſi fur. 12. alias eſt*, *l. arboribus 12. §. ſi fur. D. de furtis*, & cum hæ res habeant aliquam partem, quæ in bonæ fidei poſſeſſoris poteſtate ſit nata, dubium non eſt, quin ad illum pertineant, ut docet Pinel. ſupra num. 81. Idque ſuadetur ex *d. §. lana*, ubi neceſſarium eſt, ut tondeatur apud furem, ad hoc ut furtiva dici poſſit, ergo antea non erat, & cum apud bonæ fidei poſſeſſorem detonſa eſt, ait ejus fieri cum in fructu ſit. Neque obſtat in *d. §. lana, verſ. idem in agnis.* Qui cum nihil exprimat de conceptione agnorum, procedere intelligendus eſt, quando non ſunt concepti apud furem, præcipueque ille non tractabat, niſi de eorum acquiſitione, an ſcilicet fiant bonæ fidei poſſeſſoris, vel non Neque obſtat altera conſideratio de qua ſupra n. 36. quomodo Vlpian. ait in d. verſ. *idem*, in pecudibus ſervandum eſſe, quod in partu, nam reſpondeo id intelligendum eſſe, ut ſecundum earum conceptionem apud furem, vel bonæ fidei poſſeſſorem evenientem ejus fiat, vel non, ſicut in ancilla dicemus bonæ fidei poſſeſſorem adquirere poſſe partum per uſucapionem, ſi apud ſe conceperit, non apud furem.

Denique

Denique vltima difficultas potius pro nobis facit, cum caſus principalis ſit de partu, an ſit, vel non
40 furtivus. † Ex quibus conſequitur, quoad vitium furtivitatis attinet, inſpiciendum eſſe, an fœtus concepti ſint apud furem, ſicut de partu dictum eſt, ad hoc ut adquirantur, vel non; & licet id aliqui negent, neſcio quo pacto ſatisfacere poſſint *d. §. ancilla verſ. idem*, ubi quoad furtivitatis vitium æquiparantur fœtus & partus. Unde ſi furtivus dicitur conceptus apud furem, impoſſibile eſt quod bonæ fidei poſſeſſori acquiratur *l. qui bona 23. de acquir. rer. dom.* Pinel. *ſuprà n. 79.*

41 Rurſus non obſtat *d. l. 4. §. fructus de uſucap.* ubi probatur fructus uſucapi poſſe. Cui ſatisfaciunt præter Accurſium Bart. Caſtrenſ. & reliqui *ibi*, qui ad dominium irrevocabiliter acquirendum neceſſariam eſſe uſucapionem docent, quod non admittunt verba illa *qui defuncti non fuerunt*, quæ nec revocabiliter dominium acquiſitum denotant. Faciunt notata à Pinello *ſuprà numero 71.* qui *numero 75.* rectiſſime docet cum Donel. *d. cap. 26.* ubi Oſuald. *littera D.* fructus ibi non fuiſſe perceptos à bonæ fidei poſſeſſore, ſed fuiſſe inventos in hæreditate, quia defunctus ex re commodata, vel depoſita percepit eos, quos ut hæreditarios judicavit hæres, & bonæ fidei poſſeſſori vendidit, in cujus perſona procedit uſucapio, non vero in perſona hæredis (ut perperam exiſtimavit Oſuald) qui ſicut defunctus non potuit, ita nec ipſe *l. cum hæres 11. de diverſis præſcript.* neque obſtat lex 2. *D pro ſuo.* cui ſatisfacit Pinel. *ſuprà n. 86.* & de ea agemus *infra* §. 4.

42 Ulterius intelligendus venit *d. §. lana verſ. idem, & agnis*, ubi quod prius dixerat de lanæ acquiſitione, ait idem dicendum eſſe in agnis, ſi ſint conſumpti, ergo contrarium erit ſi extent. Omiſſis ergo aliis, qui ad irrevocabilitatem dominij uſucapionem deſiderabant, quod rejicitur, cùm quod meum eſt amplius non poſſit meum fieri *l. in bello 12. §. quis ſervum D. de captivis*, reſpondendum eſt, ideo conſumptionem eſſe neceſſariam, quia ita bonæ fidei poſſeſſor fructus ſuos facit, ſi eos percepit, quos tunc non tenebitur reſtituere ſi conſumpſerit, unde quocumque tempore, quo reſtituit rem ipſam, fructus ex ea perceptos ſimiliter reſtituere tenetur ſi extent, non vero ſi ſint conſumpti, *l. certum 21. Cod de rei vindicatione, l. 4. §. poſt litem. D. finium regund. l. quæſitum, 40. in fin. de acquir. rer. dom.* Atque ita dominium elargitur bonæ fidei poſſeſſori fructuum, ſi juſtè eos conſumpſerit, & ſola conſumptione liberatur ab eorum reſtitutione, ſi quando rem reſtitueret: notat Donel. *lib. 4. com. cap. 26.* Pinel. *n. 72. ſuprà*, Bald. & Pich. *in §. ſi quis à non domino Inſtitut. de rerum diviſione* uterque *numero 15.* Gothofred. *in dict. leg. certum littera N.*

43 Vltimo ad difficultates *d. l. ſi aliena. §. Scævola de uſucap.* reſpondebimus *infra* ſuo loco in ejus explicatione §. 3. *ex n. 30.*

44 Hinc jam (ut filum noſtræ diſputationis recolligamus) conſtat ſatis, fœtus & partus diſtingui in adquirendo quoad partus cum in fructu non ſint, neceſſaria eſt uſucapio, & ideo non ſtatim acquiruntur bonæ fidei poſſeſſori ſicut fructus, ancillæ quippe non emuntur, ut pariant, *l. ancillarum 27. de petit. hæred.* & ideo fructus earum ſunt operæ *l. 4. de operis ſervor. juncta l. ſi ſervi 21. cum legibus ſequent. l. vetus 68. D. de uſufructu l. pen. D. de opt. leg. verſ. fin.* ad pecudes, ut ſoboles, & procreationem faciant, & ideo earum fœtus ſunt in fructu. Oſuald. *lib. 4. Donel. cap. 25. littera B* quos acquirit ſtatim, ut diximus, bonæ fidei poſſeſſor.

45 Licet hodie de jure noſtro regio æqualis ſit facta conditio, & partus, & fructuum, & in eis acquirendis neceſſaria eſt uſucapio ex *l. 5. tit. 29. part. 5.* ubi notat Gregor. *verbo ganar.* † Unde illa quæſtio no- 46 ſtratum diſſolvi poteſt, an partus ancillarum dotalium conſtante matrimonio editi, communicari debeant inter conjuges, juxta leges noſtras, quæ lucra omnia inter conjuges dividenda ſtatuunt *l. 23. ſtyli. l. 1. tit. 3. libro tertio, fori l. 4. tit. 4. libro quinto, ordina l. 14. & ſequent. Tau.* de qua re vide relatos à Rodrig. *de redditibus libro primo, quæſtione 1. numero ſeptimo*, Spino *de teſtament. gloſſ. 13. ex numero 69.* Gregor. *in l. 20. titulo undecimo, partit. 4. verbo otro ſi.* † Ergo cum evenire ſoleat, ut quis ancillam furti- 47 vam bona fide poſſideat ſi apud ſe enixa ſit, & partum eadem bona fide poſſidere cœperit, quæſitum eſt de uſucapione an procedere poſſet, quia tamen poteſt ancilla prægnans ſubripi, vel apud furem concipere, & parere, vel apud bonæ fidei poſſeſſorem, de his caſibus diſputandum erit.

§. II.

De ancilla prægnante ſubrepta, vel apud furem concipiente, aut enixa, diſcutitur late an partus ſit pars matris?

SUMMARIUM.

1 *Partus ancillæ furtivæ poterit uſucapi, ſi apud bonæ fidei poſſeſſorem conceptus ſit, & editus.*

2 *An hujus traditionis ratio ſit, quod partus eſt pars matris, juxta Mercelli ſententiam.*

3 *Remiſſivè conciliatur* leg. ſi mulier 8. Digeſt. ad leg. Cor. de ſic. cum l. ſi quis 38. §. qui abortionis, de pœn.

4 *Apud Conſultos partus dum in utero eſt, dicitur pars viſcerum matris, & ſpes animalis, quamvis apud Medicos animal dicatur.*

5 *Marcelli I. Conſult. opinio multis juribus adſtruitur, quæ probant partum eſſe matris partem,* & n. 6. 7. 8. 9. & 10.

11 *Marcelli, & Scævolæ contentio circa hanc quæſtionem ortum habuit ex Bruti ſententia, de qua* §. 1. & n. 6. 2.

12 *Scævolæ ſententia, qui aſſeruit partum non eſſe matris partem multis fundamentis ſtabilita.* & n. 13. 16. 17. & 18. & 19.

14 *Quemadmodum homo propter humanæ naturæ dignitatem non eſt in fructu, ita neque venit in alterius rei acceſſionem.*

15 *Vendita ancilla ſi evincatur partus, venditor non tenetur de evictione.*

20 *Filij dicuntur pars ipſius partis.*

21 *Confirmatur Scævolæ opinio ratione naturali.*

22 *Quæſtio hæc, an partus ſit matris, pars, ſummè difficilis, etiam apud ipſos Conſultos.*

23 *Opinio Scævolæ præfertur, ut verior.*

24 *Quando, & quomodo valeat argumentum de toto ad partem.*

25 *Quo ſenſu dicitur partus portio viſcerum matris* in l. 1. §. ex hoc reſcripto ff. de ventre inſpic. & n. 26. & 27.

28 *Quare puniatur tanquam infanticida mater* in l. Cicero ff. de pœnis.

29 *Explicatur* l. ſi quis 7. §. ſi ancillam D. de except rei jud. & n. 30. & 31.

32 *Precario conceſſa ancilla, vel pignori data, vel depoſita, aut commodata, an etiam & partus in eadem cauſa ſit, ad explicationem* l. quamvis 10. D. de precario, *cum aliis pluribus,* & n. 33. 34. L.

54 L. 4. §. Vivianus D. naturæ, &c. l. 1. §. ſi ciſta. Digeſt. depoſit. l. ſed addes §. ſiquis mulierum. D. locati. *expilic.* & numero. 35.

56 L. 1. §. quæ depoſitis; D. de poſ. l. ejus qui. 14. §. non ſolum; de furt. *&* numero 8.

57 *Equo vendito, an ſella & frenum cedant venditori.*

39 *Differentia inter precarium, & depoſitum, circa quæſtionem an partus habeatur in eadem cauſa cum matre.*

40 *Quare ancilla pignorata partus ſit in eadem cauſa ad explicationem* l. 1. Cod. de partu pign. l. Paulus 29. §. 1. de Pignor. l. 1. de Salvian. interd. *cum aliis*, & numero 42. 43. 44. 46. & 47.

41 *Fructus, qui ex prædio pignorato percipiuntur, tacite intelliguntur pignori eſſe.*

45 *Salvianum interdictum quando competat, & ad quid?*

48 *Explicatus Pauli ſententiarum locus.*

49 *De intellectu* l. fin. §. Proculus. D. quæ in fraud. cred. *&* n. 15.

50 *Quæ alienantur in fraudem creditorum, reſcinduntur actione Pauliana.*

52 *Quomodo intelligatur quod dicitur, fructus pendentes eſſe fundi partem.*

53 L. videamus 38. §. in Faviana de uſur. & leg. ait Prætor 10. §. per hanc, & §. Præterea, D. quæ in fraud. cred. *&* numero 54

55 *Explicantur* l. 2. de uſur. & l. fin. C. de liber. cauſ. *&* num. 56.

57 *Declaratio ad* l. ſi id quod 73. de legat. 2.

58 L. ſi prægnans 45. l. Vaccæ de eviction. *& de natura evictionis*, & numero 59. & 60.

61 *De interpretatione* l. juſto 44. §. etſi poſſeſſionis, de uſucapion.

63 *Falluntur Cum. & Fab. exiſtimantes Scævolam contra Brutum tenuiſſe partum eſſe in fructu.*

1 HVIVS quæſtionis reſolutionem proponit nobis Vlp. *in l. qui vas* 48. §. *ancilla D. de furtis, & in l. ſi ego* 11. §. *partus D. de publiciana.* ubi aſſeric, ut partus poſſit uſucapi bonæ fidei poſſeſſore, neceſſe eſſe apud eum concipi & edi, ita ut ſi apud furem concipiatur, quamvis apud bonæ fidei poſſeſſorem edatur, minime uſucapietur. Cujus ſententiæ fuit etiam Julianus *in l. qui in utero*, 17. §. *præterea, D. de ſtatu hom. & in l. non ſolum* 33. *de uſucap.* & Marcellus teſtante eodem Vlpian. *in l. ſi aliena* 10. §. *Scævola Digeſt. eod.* Imperatores quoque *in l. ancillæ* 12. *C. de furtis.* Explicant Gæddeus, Rober. Horm. Connan. & alij quos laudat Oſuald. *ad Donel. lib. 5. cap.* 25. Cujac. *lib.* 44. *&* 69. *Dig. Julian. in dict. l. non ſolum, & in dict. l. qui in utero, & lib. 1. notat. Mercatoris cap.* 22. *in fin.* (in quibus locis etiam Rober.) Adrianus Pulveus *ad legem Atiniam cap.* 6. Benedict. Pinel. *lib. 2. ſelect. cap. 1. ex numero* 1. Genoa *in antinomia dict. l. ſi aliena § Scævola pag.* 300. Ant. Fab. *in rationali ad dict. l. ſi ego §. partus*, Gregor. *in l. 5. tit.* 29. *part.* 5.

2 De ratione autem uſque adhuc dubitatum eſt. Eam videtur Marcellus reddere in *d. §. Scævola*, quod partus cenſetur ancillæ pars, ut quemadmodum furtiva ancilla, ita & partus reputatur furtivus, *argument. l. quæ de tota* 76. *Digeſt. de rei vindicat. l. qui ſcit.* 25. *verſ. quemadmodum, Digeſt. de uſuris l. dotale* 13. §. *prædij de fund. dotal. l. ſi duo* 51. *in fin. D. de adminiſt. tut.* cum aliis adductis ab Accurſ. *in dict. verſ. quemadmodum*, atque ſicut ancilla non poteſt uſucapi, ita neque partus, qui ejus pars videtur fuiſſe: quomodo Vlpian. ratiocinatur *in dict. §. ancilla*, dum ex eo ait, furtivum eſſe partum, quod mater prægnans ſubrepta fuit. Hoc vero non alia ratione eſt, niſi quia ſit pars matris, & dum in utero eſt, portio viſcerum ejus judicatur *l. 1. §. ex hoc reſcripto. D. de ventre inſpic. l. 5. D. de ventre in poſſeſſionem mittendo*, facit *l. partum* 11. *D. famil. erciſc. l. partum* 10. *l. reſpondit* 14. *de uſuris l. 3. §. utique, de ſuis, & legit.* ubi partus mentio ſit poſtquam editus eſt, quaſi antea maternorum viſcerum pars ſit. Quæ fuit Stoicorum ſententia, ut ex Plutarcho refert Merillus *lib. 2. obſerv. cap.* 16. Cui favet Seneca *Epiſt. fin.* ibi: *Atqui quantulum intereſt inter eum qui cum maxime vitam accepit, & illum qui maternorum viſcerum latens onus eſt?* Quò pertinet *l. ſi mulier* 8. *D. ad legem Corneliam de ſicariis l. 4. D. de extraordin. crimin. l. Cicero* 39. *D. de pœnis*, ubi mulier quæ partum abegit dicitur ſuis viſceribus vim inferre. [† De quarum legum diffi- 3
cultate cum *l. ſi quis* 38. §. *qui abortionis de pœnis*, conſulendi ſunt præter Gotofredum *ibi* P. Gregor & alij relati à Solorzano *de Parricidiis libr. 2. cap.* 12. Menochius *de arbitrariis caſu* 357. Pancirol. *lib. 2. variar. capite* 141. Pichard. *in §. item lex num.* 23. *de publicis judic. & in manuduc. 5. part. § 4. litt. A. numero* 2. Farinacius *tom. 4. criminal. quæſtione* 122. *numero* 131. Unde etſi ſit apud Medicos in quæ- 4
ſtione, an partus dum in utero eſt, ſit animal & homo, obtinuerit eſſe hominem, ut docet Hyppocrates de pueri natura, & Galenus in proprio de hac re libello; Iuris Conſulti tamen non propriè hominem eſſe arbitrantur; ſed partem viſcerum matris *l. in Falcidia* 9. *in fin. D. ad leg. Falcid.* & ſpem animantis *l. 2. de mortuo inferendo*, tradunt Tiraquellus *in l. ſi unquam verbo ſuſceperit liberos numero* 149. Petr. Gregor. *lib. 7. Syntag. c. 1. n.* 10. Gotofred. *in dict. leg. in Falcidia.*

Neque Marcelli opinio deſtituta eſt juris autho- 5
ritate, nam eam videtur probaſſe Ulpian. *in l. ſi quis* 7 §. *ſi ancillam. D. de exception. rei judic.* ubi ei qui ancillam petit, & non obtinuit, ſi poſtea partum petierit, rei judicatæ exceptio nocebit, quæ ſemper obſtat illi, qui in judicio condemnatus, vel eandem rem, vel ejuſdem rei partem iterum in judicium deducit, *l. 3. d. l. ſi quis in princ. de exceptione rei judicatæ*, quod non procederet niſi partus eſſet matris pars. † Accedit & Pomponius *in l. quam-* 6
vis 10. *D. de precario*, qui ait, ancilla data precario, ſi poſtea ſit enixa, & partum etiam precario conceſſum videri; ſicut cum ancilla pignorata eſt, etiam & partus in eadem cauſa habetur, *l. 1. C. de partu pignorum l. fidejuſſor* 26. § *fin. l. Paulus* 29. §. *ſi mancipia de pignor. l. ſi convenerit*, 18. § *ſi fundus, de pignorat. act. l. 2. D. de Salviano interdicto*, facit *l. in civile* 12. *C. de rei vindicat.* † Cui etiam ſen- 7
tentiæ calculum præbet Proculus apud Venuleium *in fin. § Proculus, D. quæ in fraudem creditor.* Si prius ſupponas ex ſententia ipſius Venulei *in §§. antecéd.* quod ſi fundus alienatus fuerit in fraudem creditorum, reſciſſa alienatione, fructus medio tẽpore percepti non veniunt in reſtitutionem, *d. l. fin. medio*, ſed qui poſt judicium inchoatum percepti ſunt, vel alienationis tẽpore terræ cohærebant; unde partus ancillæ medio tempore editus, non venit in reſtitutionem, ſed ille qui editus eſt poſt inceptũ judiciũ, vel ſi prægnans erat cũ alienaretur, quo in caſu fructus, qui ſolo cohærebãt

&

& partus, qui in utero exiſtebant, æquiparantur.
At fructus ſunt pars ipſius rei, *l.fruct u44.de rei vin-
dicatione l.ſi pendentes27.in princ.de uſufruct. l.ſi ſer-
vus 61.§.locavi.D.de furt.*Ergo & partus ancillæ pars
cenſeter, ut æquiparatio procedat. † Suffragatur
quoque Papin. huic parti duobus in locis Primo *in*
8 *l.ſi ita quod 73.de leg.2.* ubi ſi mihi legetur id, quod
eſt Pamphila naſcetur, & ego illam emero, ſi apud
me enixa ſit; partus ejus ex cauſa oneroſa, id eſt, ex
venditione meus efficietur, non vero ex cauſa lucra-
tiva, unde ex teſtamento petere poſſum partus æſti-
mationem, tanquam ſi illum emiſſem *l.in bello12.§.
final.de captiv.l.non quoque 81.§. Iulianus de leg.1.*
quia ſecundum juris regulas, etſi duæ cauſæ lucra-
tivæ concurrere non poſſint circa eandem rem, *leg.
Mævius 66.§.duorum verſ.nō idem de leg.2.*una tamen
lucrativa, & altera oneroſa recte concurrunt *§.ſi res
aliena.Inſtitut de leg.l.omnes17.de obligat.*& ideo par-
tus regulatur ſecundum matrem, cujus pars eſt. †
9 Alter Papin. locus eſt in ſpecie *l.juſto44.§. etſi poſſeſ-
ſionis Digeſt de uſucap.* in quo ſcribit, quod ſi quis
bona fide ancillam emerit alienam, ſi apud ipſum
concipiat, licet antequam pariat, cognoſcat alienam
eſſe, poterit uſucapere partum, quoniam ſufficit bona
fides, quam habuit tempore traditionis ancillæ; quæ
apertè denotant partum eſſe matris partem, cum bo-
na fides tunc inſpicitur tempore traditionis matris,
cujus naturam tanquam principalem partus acceſſo-
rius ſequitur *l.cum principalis 178.de reg.jur. c acceſ-*
10 *ſorium eod. tit. in 6.* † Nec ab hac ſententia receſſit
Julian. *in l. non ſolum33.in princip.de uſucap.*aſſerens
poſſe illum, qui furtivam ancillam ignoranter emit,
uſucapere partum, ex cauſa qua poſſet uſucapere ma-
trem, ſi furtiva non eſſet, itaut ſi ex titulo emptio-
nis aut legati matrem habuit, ex eo etiam poſſit &
partum habere; idem repetit apud Ulpianum *in l.ſi
ego.§.idem Iulianus D.de publiciana,* ubi expendenda
eſt particula *ex*, quæ denotat cauſam immediatam,
ut latè tradit Cenedo *ſingulari* 30. quod minimè poſ-
11 ſet procedere, niſi partus eſſet matris pars. † Et
ut hanc ſententiam ultimo fundemus argumento,
expendenda eſt Bruti opinio, qui ut *ſuperiori* §.dixi-
mus, partum in fructu eſſe negabat, ex quo dedu-
citur eſſe partem matris, alias autem ſi eſſet in fru-
ctu, arguere poſſemus, ergo non eſt pars ejus cum
eadem res ſui ipſius fructus eſſe non poſſit, ut notat
Cujacius *in l.partum 26 de verb.ſign.* & Ant. Fab. *in
d.l.ſi ego §.interdum, circa finem*, qui aiunt quæſtio-
nem illam Bruti peperiſſe Marcelli & Scævolæ con-
tentionem circa hunc articulum. Idque agnoſcit
iterum Cujac *in d. l.ſi aliena §. Scævola* & Gæddæus
*in d.l.partum numero tertio,*ubi etiam Albericus Gen-
tilis. Quibus & aliis argumentis huic Marcelli ſen-
tentiæ adhæret Pet.de Bellapert.*in l.ancillæ12.Cod.de
furtis col.2.*Caſtrenſ.*in d.§.Scævola in princip.*Iaſon.*in
l.inter ſtipulantem83.§.final. de verborum obligatione*
Cujacius *lib.15.obſervat. capite 20.& in d.§. Scævola,*
Hotmannus *lib.7.obſervation. capite 18.*Connan.*libro
tertio, comment. capite 15.numero tertio,* Donel *libro
quarto, capite vigeſimo tertio, & libro quinto, capite
vigeſimo quinto,*& ſenſit Merillus *libro primo obſervat.
capite 16.*

Verum licet hæc & juris authoritate, DD. aſ-
12 ſenſu fulciatur opinio, tamen contraria (ſcilicet par-
tum non eſſe rei furtivæ partem) non minorem ha-
bet authoritatem. Ejus author fuit Scævola *lib. 12.
quæſt.*ut refert Ulpian.*in d.l.partum 26.de verbor ſig-
nificat.& in d.l.ſi aliena §. Scævola,* quem videtur ſe-
cutus idem Ulpian. cum ibi ultimo loco opinionem
hanc appoſuerit, & *in d.l. qui vas § ancilla verſ.ſed ſi
concepit.*eandem inſinuare videtur, dum ait, quod
ſi ancilla concepit apud bonæ fidei poſſeſſorem, par-
tus furtivus non eſt, atque ita non erit pars matris,
qui ſi ita cenſeretur, eſſet quoque eo caſu furtivus
partus, ſicut mater. † Scævolæ item adhæret Cel- 13
ſus *in l.ſi ancillas63.de leg.1.*ubi ſi cum ancillis lege-
tur, quod ex iis natum erit, una mortua partum de-
beri Servius negabat, quia acceſſionis loco erat le-
gatus, at hoc rejicitur tanquam falſum, ac proinde
conſequitur partum non eſſe acceſſionem, nec par-
tem matris, ut in ſimili ſpecie probat *l.4.§.ſi res*(alias
eſt *l.5.*) *de in diem adict* & Paul. *in l.ſi ancilla 62 de
leg.1.& in l.3.Digeſt.de pecul.leg* ubi ancilla cum li-
beris legata duo legata ſunt ſeparata. † Cujus ra- 14
tio eſt, omiſſa Pichard *in §. ſi quis ancillas, Inſtitut.
de leg. quia*, (ut diximus §. 1.) ſicut partus non eſt
in fructu, ita neque acceſſionis loco debet haberi
propter humanæ naturæ dignitatem, *l.juſtiſſimè 44.
de ed*[illegible] cum itaque Ulpianus doceat *in l. proinde
33.§.final.Digeſt.illo titul.* cum re quæ redhibetur ſi-
mul redhibere ſervum, qui ei re accreſcit, & ſi nul-
lum ſit in eo vitium, explicuit Paulus *in d.l 44.*quan-
do poſſit ſervus accedere, dicens propter humanæ
naturæ dignitatem non temere intelligi ſervum al-
teri rei accedere, ideoque ſi qua res cum homine
ſimpliciter venierit, non intelligi hominem acceſ-
ſionis loco venire, ut niſi ipſe vitioſus ſit, non poſſit
redhiberi. At agi poſſe docet nominatim, ut homo
fundo accedat, contempta & veluti oppreſſa natura
humana (quia non minus habet juris dominus in
ſervum quam in pecudem, cujus nomine conveni-
tur ſæpè (ſæpius *l. 2. Digeſt. ad l. Aquil.* probat Dor-
leans *ad Tacitum lib.2.annal.pag.233.*) quæ conven-
tio rata eſt *l ſi in emptione 34. de contrahend. empt.l.
quod ſi nolit.31.§.final.cum l.ſequent.de ædil.edict.* do-
cet Bald. *in d § ſi quis ancillas.* † Ex quibus, conſtat
partum matris non cenſeri partem, quod & in evi- 15
ctione admiſit Paul *in l.ſi prægnans42.de evictionibus,*
ubi ſi prægnans ancilla vendita ſit & partus evinca-
tur, venditor non tenetur de evictione, quia ſcilicet
partus non eſt venditus qui non eſt pars matris, alias
ſi eſſet actio, locum haberet *l. 1. de evictionibus*, &
ideo ſi vaccæ emptori evincatur vitulus, poſt ven-
ditionem natus, non poteſt agere ex ſtipulatione
duplæ, quia non evincitur vacca, neque uſus fru-
ctus; quod denotat non evinci ancillam nec partem
ejus *l.ſi ab emptore49.de evictionibus,*& comprobatur
ex *l. vaccæ 43. ff. illo tit.*

Ulterius facit Paul. *in l.2.ff pro ſuo,* ubi partus an- 16
cillæ hæreditariæ aut emptæ, titulo *pro ſuo*, poſſide-
tur, quod non admitteretur ſi eſſet pars matris, nam
ex ea cauſa ex qua mater poſſidebatur & ipſe poſſi-
deretur, in quam rem inclinat Pomponius *in l.4.D.
pro ſuo* inquiens partum ex ancilla furtiva ſuſceptum
pro ſuo poſſe uſucapi, ergo ſi eſſet pars matris non
poſſet (de qua re agemus *infra* §.4.) Et id quidem
confirmatur *in l.inter ſtipulantem 83.§ fin. de verbor.
obligation.* ſi præſupponas, permiſſorem hominis ſi-
ſtendi in eodem ſtatu, & cauſa ſiſtere debere *l.1.&
pen.ff.ſi ex noxali cauſa l. ſi quis quendam 11.ff ſi quis
cautionibus*, at ſi quis ancillam prægnantem in ali-
quo loco ſiſtere promittat, in eadem cauſa eam ſi-
ſtere videtur, quamvis ſine partu eam ſiſtat. † Ne- 17
que abhorret ab hac ſententia Papin. *in l. 4. D. de
uſuris,* docens quod ſi quis rem tradere promittat,
non tenetur tradere partum rei: ex quo colligimus
non eſſe partem, quoniam ſi eſſet, ex illa obligatio-
ne teneretur tradere rem & partem, ſi dixit vacuam
poſſeſſionem tradi, at Papin. teneri ait, quoniam illa
ſtipulatio continet quoque rei cauſam, & ideo com-
prehenditur partus.

Rurſus & id probare videtur D. Aug. *lib.6.contra* 18
Iulianum cap. 5. relatus *in cap. ſi ad matris 114. de
conſecratione dist.4.* his verbis: *Si ad matris corpus id
quod*

quod in ea concipitur, pertineret, ita ut ejus pars deputaretur, non baptizaretur infans, cujus mater baptizata eſt, non itaque ad maternum corpus cum eſſet in utero pertinebat. Cui adde Tiraquel. *in l. ſi unquam verbo*
19 *ſuſceperit, num.* 153. † Similiterque conſiderabis, quod ſi pars matris cenſeretur filius, etiam & pars patris dici potuiſſet, ut *in l. fin. de impuberum, §. ei vero, Inſt. de inutilibus l. quod dicitur* 30. *de ver. obl. l. cum ſcimus.* 22. *§. final. Cod. de agricolis lib.* 11. *ibi: cum enim pars quodammodo corporis ejus in fundo remanebat.* Confert Ariſto. relatus à Petr. Gregor. *lib.* 1. *Syn-*
20 *tag. cap.* 8. *num.* 6. † Unde nec cum filio agere poteſt facti pater non magis quam cum ſeipſo, *l. nec cum* 16. *de furtis,* ad quam identitatem alluſit Nero apud Senecam *in Octavia, actu* 2. *in fine.*

Cum portet vero pignus, & partem mei.

Et Ovid. *in epiſt.* 7. *Didonis ad Æneam*

Parſque tui lateat corpore clauſa meo.

Et filij dicuntur *viſcera parentum* ab Artemidoro, quem refert Merillus *lib.* 3. *obſervat. c.* 4. *& membra parentum,* Salvian. *lib.* 3. *de gubernatione Dei*: at nemo ſanus affirmabit filium debere regulari ſecundum patrem, ut tanquam pars ejus accipiatur, ergo idem
21 in matre dicemus. † Neque ratione naturali deſtituta eſt Scævolæ opinio, nam fœtus dum eſt in utero, neque eſt, nec dici poteſt pars matris, pars ita ſe habet ad totum, ut ſine illa res mutetur, vel ſaltem imperfectior reddatur, at fœtus poteſt adeſſe vel abeſſe à matre ſine ulla ſubjecti mutatione, ergo non eſt pars ipſius, cum aliàs nec mater ſine filio, nec filius ſine matre eſſe poſſet, ſicut homo ſine capite non erit, vel ſine brachio, dicetur integrum corpus & ſeparatis corporibus quibus ædes conſtat, univerſitas ædium intelligi non poteſt *l. eum qui* 23. *D. de uſucapion.* Congruit Galenus *lib.* 1. *method. capit.* 1. docens animali idem eſſe partem & membrum, conſtat autem fœtum nullum membri munus matri præſtare, alioqui enixa reputaretur mutila, utpotè membro ſpoliata. Et ut idem Galen. *ſupra* ait, pars eſt quidquid totum complet & integrat. Quis autem dixit fœtum complere aut integrare fœminam, quæ effœta quam fœta completum quoddam & integrum animal eſt. Quibus & aliis rationibus hanc partem tuentur fere omnes poſt Cart. *in l.* 4. *§. Lana num.* 2. *de uſucap.* Alciatus *in l. partum,* ubi Gœddeus *num.* 3. *&* 4. Oſuald. *ad Donel. lib.* 5. *cap.* 25. *litt. B.* Bened. Pinel *lib.* 2. *ſelect. cap.* 1. *num.* 8. 14. *&* 35.

22 Propoſuimus jam utriuſque opinionis fundamenta, quæ ſatis ancipitem reddiderint hanc quæſtionem ob id, ut credo, *magna* appellata ab Ulpian. *in d. l. ſi quis, §. ſi ancillam de except. rei judic.* & cujus difficultas Interpretes in contrarias partes ſcidiſſe
23 videtur. † Quare attentius re penſata, judico veriorem eſſe opinionem Scævolæ, & ſic partum non eſſe dicendum matris partem. Nec contraria argumenta non debent ab hac ſententia removere, & non prima conſideratio *ſupra num.* 2. animadverſa,
24 nam Marcelli ſententia reprobatur *in d. §. Scævola d. §. ancilla,* ut *infra* dicemus §. 3. † Et quamvis vera eſſet ſententia Marcelli, non poteſt procedere argumentum de toto ad partem, quando totius & partis diverſa eſt ratio; notat Accurſ. *in l. ſed ſi lege* 25. *§. addet verbo dimidiam D. de petitione hereditatis.* Tiraq. *de retractu §.* 1. *gl.* 7. *n.* 4. 6. Everardus *in locis legalibus loco* 80. *per l. cum in debito* 25. *§ ſed hæc ita, D. de probat. l. Papinianus* 8. *ſed neque impuberis D. de inofficio.* at non eſſe eandem rationem & ancillæ & partus certum eſt, cum ipſa propter vitium furtivitatis non
25 poſſit uſucapi, at partus uſucapi poteſt. † Neque obſtat quod portio dicatur matris *in dict. l.* 1. *§ ex hoc reſcripto de ventre inſpiciendo,* nam reſpondendum eſt, fœtum dum eſt in utero: nihil reputari quoad effectum aliquem faciendi, *d. l. in Falcidia* 9. *D. ad l. Falcid.* & quamvis pro nato habeatur *l. qui in utero* 7. *&* 26. *de ſtatu hom. l. intelligendus* 153. *de ver. ſign. &c.* hoc tamen receptum eſt fictione quadam juris quæ eum habet pro nato, cum de commodis ipſius agitur. Verum tamen ei ita omnia jura integra reſervantur ſi natus fuerit, *l. antiqui* 3. ibi: *In tempus naſcendi D. ſi pars hæreditatis petatur l.* 3. *ex his ibi: ſi naſcantur, de injuſto. l. utrum* 7. *in princ. de rebus dubiis*: antea verò quam naſcatur nihil eſſe intelligitur, ſed quandoque *portio matris,* quandoque *venter* nuncupantur, *l. cum quidem* 31. *§.* 1. *l. ventre* 84. *de acquirend. heredit. dict. tit. de ventre inſpic. cum ſequent. l. § toties, & § generaliter* 15. *de ventre in poſſeſſ. mittend. juncta l. fin. de collat. & l. fin. de aſſignan. liber.* Quibus adjicies Ant. Fab. *lib.* 9. *conject. cap.* 2. Pichard. *in princ. Inſtit. de pupillari num.* 67. *in §. poſthumi. Inſtit. de exhæredatione num.* 9. Tiraq. *in l. ſi unquam verbo ſuſceperit, num.* 144. *& ſeq.* & alios relatos Gutierrez *in § ſui numer.* 18. *de hered. qualit.* Sarmien. *in l. in ſuis num.* 6. *de liber. & poſthum.* † Unde cum ſecundum veritatem portio cen- 26
ſeatur eſſe matris, ſi non ſit natus, nihil erit diſpoſitum, & ideo ante nativitatem nihil erit, *l.* 2. *§. qui autem* 6. *de excuſat. l. quod dicimus* 23. *de verb. ſignific.* ubi qui in utero eſt, non prodeſt patri ad excuſationem tutelæ, & conſequenter recte dicitur portio hominis, quia portio hominis non eſt homo. Quare Stoici negabant hembrionem eſſe animal, non tamen negabant eſſe portionem matris, ut ait Galenus *lib. de hiſt. Philoſop.* & hoc ſenſu dicitur ſpes animantis *in dict. l.* 2. *de mortuo inferendo*: atque ideo quoad interdictum & Senatus Conſultum *de liberis exhibendis* de quo agitur *dict. §. ex hoc reſcripto,* cenſetur pars matris, cum non appareat quid exhibere debeat vel agnoſci: ita inſinuat Accurſ. *ibi verbo portio.* Gœddeus *in d. l. partum.* 4. Oſuald. *d. cap.* 25. *littera B.* Pinell. *d. cap.* 1. *num.* 5. & latius Cujac. *lib.* 19. *quæſt. Papin. in d. l.* 9. *ad l. Falcid. & in d. l.* 2. *de excuſat. verſ. altera cauſa.*

† Et hoc modo accipiendæ ſunt reliquæ leges & 27
loca Philoſophorum, ut ad tempus quo in utero eſt fœtus referantur, in quo non conſideratur à Iure Conſultis partus, tanquam quid exiſtens in rerum natura, ſed tanquam corporis materni pars, ut conſtat ex *d. l. ſi quis.* 7. *§. de fructibus, ibi, hæc enim nondum erant in rebus humanis Dig. de except. rei judic.* Quod minimè proficiet ad uſucapionem, nam aliud eſt poſſidere partum tanquam partem matris in utero exiſtentem, aliud tanquam quid ſeparatum per nativitatem, hæc poſſeſſio prodeſt, illa vero minime *l. eum qui* 23. *in fin. de uſucap.* & ideo non incipitur partus poſſeſſio uſque dum natus eſt, *dict. l. ſi ego* 11. *§. partus de Publiciana,* ibi: *& jam ſi ab eo poſſeſſus non eſt,* obſervat Pinel *ſupra.* † Hincque dicitur mulier, quæ 28
ſibi partum abegit, ſuis viſceribus manus inferre in *d. l. Cicero de pœnis,* cum aliis, ubi punitur quaſi infanticida, non quod animal ſeu infantem occidiſſet, ſed ſpem animantis *d. l.* 2. *de mortuo inferend.* Ita eleganter ait Tertullianus *in Apologetico cap.* 9. *num.* 130 ibi, *Nobis vero homicidio interdicto etiam conceptum utero, dum adhuc ſanguis in hominem delibatur, diſſolvere non licet, homicidij feſtinatio eſt prohibere naſci, nec refert natam quis eripiat animam, an naſcentem diſturbet, homo eſt, & qui eſt futurus & fructus omnis jam in ſemine eſt.*

Sequitur ut explicemus *d. l. ſi quis* 7. *§. ſi ancillam,* pro Marcello adductam *num.* 3. ubi qui petit ancil- 29
lam prægnantem, ſi poſtea partum petat, exceptione rei judicatæ ſubmovetur. In qua traditione videtur ſibi repugnare eadem lex *in §. de fructibus,* in cujus ſpecie cum docuiſſe Ulpian. eandem eſſe quæſtionem de fructibus ac de partu, adjicit, quod ſi partum

poſt

poſt ancillam petierit, exceptio non nocebit, tanquam ſi quid diverſum petiiſſet. Quæ difficultas coërcuit Accurſ. *in dict.* §. *de fructibus*, illa verba *ut iſta exceptio non noceat*, mutare & ſine negatione legere *exceptio noceat*. Quam lectionem ſequutus eſt Bart. *in dict* §. *ancillam*, & Gothofred. *in dict.* §. *de fructibus, littera P.* & videtur eam amplecti Donell. *lib.* 22. *comment. cap.* 5. Carondas *ibi*, & Zangerus *de except.* 3. *part. c.* 17. *num.* 30. Juxta quam literam ſenſus Ulpiani erit, quod ſi fundum petii ſine fructibus, & poſt petitionem in eo tu ſeviſti, ſi in petitione ſuccubui, & poſtea voluero novo judicio fructus petere, non potero hoc facere, quia obſtabit mihi exceptio, cum ex eadem cauſa petam, neque intereſse aiunt, an fructus vel partus nati fuerint tempore, quo lis tractabatur circa petitionem ancillæ vel fundi, an poſtea, nam ex eo quod petiit fundum vel ancillam, non petiit rem diverſam, ſed rem ad
30 illud corpus pertinentem. † Hæc tamen interpretatio apta non eſt, & ei repugnat Florentina & vulgata lectio: quare rectè eam improbat Oſualdus *ad Donel. dict. lib.* 22. *cap.* 5. *litera G.* ſiquidem contextus ipſius §. *de fructibus*, negationem neceſsario expoſcit, ut patet ex illius verbis, *hæc enim nondum erant in rebus humanis*, in quibus ſic arguit Jur. Conſult. ſi poſt judicium prius nati ſint fructus, non poſſunt videri petiti, quia eo tempore non erant, ergo exceptio non nocebit, cum de illis non fuerit actum nec cogitatum. Secundò id comprobatur *in verſ. planè*, ubi cum ponatur caſus omnino diverſus, indicatur in principio dixiſse exceptionem non nocere.
31 † Quare omiſſo Cumano *in dict. l.* 7. *numero* 3. idem Oſuald. rectius docebat obſtare exceptionem rei judicatæ partum petenti, *in dict.* §. *ſi ancillam*, non quod ſit pars matris, in cujus petitione ſuccubuit, ſed quod ancillam prægnantem petiit, quo caſu cum ſemel partum in judicium deduxerit, ſi poſtea eum petat repelletur, quia eandem rem petit, *dict. l.* 7. §. *& generaliter.* Quod idem & in fructibus eveniet, ſi quis fundum cum fructibus petierit, & poſtea poſt litem conteſtatam fructus naſcantur, tunc exceptio rei judicatæ nocebit petitori. At quia *in dict.* §. *de fructibus*, res ſimpliciter petita eſt, ſcilicet ancilla ſine eo quod peteretur prægnans, vel fundus cum fructibus, tunc ſi poſt litem conteſtatam ancilla conceperit, & pepererit vel fructus naſcantur, non nocebit exceptio petitori. Neque obſtat *d.* §. *ſi ancilla*, ibi, *& poſt litem conteſtatam conceperit.* Qui indicat partum tempore conteſtationis non fuiſſe in rerum natura, (ſi quidem mater non erat prægnans,) & conſequenter non debuiſſe obſtare exceptionem, ut *in dict.* §. *de fructibus*, ubi non obſtat exceptio, quia fructus non erant ſatis tempore litis conteſtatæ. Reſpondendum itaque eſt *in dict.* §. *ſi ancillam*, petitum eſſe partum, quia intelligebatur mater eſſe prægnans, & ſufficit ſi poſtea concipiat & pariat, *argument. l. ſi quo* 41. *de petitione hered. l. ſin autem* 27. §. 1. *de rei vindicat.* juncto Oſvald. *lib.* 2. *cap.* 5. *littera B.* At vero *in dict.* §. *de fructibus*, petitos non fuiſſe fructus, ut dixi: unde non ea ratione *in dict.* §. *ſi ancillam* exceptio nocet, quod ſit pars matris, ſed quia fuit jam in judicium deductus, & ut noceat exceptio ſufficit, ut ait J. C. apud judicem poſteriorem de eo queri, de quo actum eſt in priori judicio; quare cum fuerit in eo de partu actum, in ſecundo nocet exceptio.

32 Secundo non obſtat pro Marcello adductus Pomponius *in l. quamvis* 10. *de precario cum ſimilibus*, ubi precario conceſſa ancilla, vel pignori data, etiam & partus in eadem cauſa cenſetur. Pro quibus facit *l. ſed adeſt* 19. §. *ſi quis mulierem D. locati*, ubi ſi pro vehenda muliere in navi datum ſit aliquid, ſi ibi peperit pro infante nihil debetur, ergo quia ejus pars eſt. In cujus confirmationem adduci poteſt Ulpian. *in l.* 1. §. *ſi ciſta. D. depoſiti, l.* 1. §. *inde apud. D. nautæ caupones.* Verùm ex adverſo eſt Jure Conſultis *in d. l.* 1. §. *quæ depoſitis D depoſiti, l. ſi ut certo* 5. §. *uſque adeo D. commodati, l. ejus qui* 14. §. *non ſolum, D. de furtis.* Ubi quæ accedunt rebus depoſitis, vel quæ naſcuntur ex rebus commodatis, neque depoſita, neque cõmodata cenſentur. Quam difficultatem prætermiſit Accurſ. qui corruptè literam *d. l. quamvis* explicarat, ut ex poſitione caſus animadvertitur, & ex concordantibus ab eo adductis juribus, & addita negatione, partum in cauſa precarii non eſſe exiſtimabat; quæ lectio abeſt ab omnibus codicibus, & in Florentinis affirmative ſcriptum eſt, *in eadem cauſa haberetur*, ut notavit Albericus *ibi*, quem ſequitur etiam Gotofredus. † Vnde dicendum eſt in ſpecie 33
dict. l. quamvis, ideò ancilla precario conceſsa, partum quoque conceſſum videri, quia id actum eſt inter contrahentes (ait Pomp.) ut id quod inde natum erit, in eadem cauſa haberetur. Sed quare id precario procedat, à nemine (quod ſciam) explicatum vidi. Non ea eſt ratio, quia pars ſit matris, ut Marcelli aſſertores dicebant, ſed ut exiſtimo, quoniam precarii rogatio ſua natura transfert poſſeſſionem, *l.* 4. §. 1. *l. certe* 6. § *is qui l. & habet* 15. § *an is quoque D. de precar. l.* 3. §. *ex contrario, l. interdum* 21. §. *fin. l. qui pignoris* 36. *de acquirenda poſſeſſione.* Notat Ant. Gomez. *in l.* 45. *Tauri num.* 100 *verſ. dubium tamen eſt.* Suarez *in notis ad eundem tom.* 2. *var. cap.* 7. Duar. *ad tit. de precario cap.* 3. Petr. Gregor. *lib.* 23. *Syntagm. cap.* 2. *num.* 7. *&* 8. Pichardo *in* §. *item is cui ex num.* 30. *Inſtit. quibus modis re contrahitur*, Tiraq. *de jure conſtituti* 1. *p. num.* 4. *& ſeq.* Cum ergo effectus hujus poſſeſſionis ſit, ut fructus ſuos faciat & lucretur acceſſiones & cauſas illius rei qua precario conceſſa eſt, *arg. l. qui ſcit* 25. §. *in alieno D. de uſuris*, obſervat Gomez *in dict. l.* 43. *num.* 106. inde videbatur quoque comprehenſus partus. Verum, quia ipſe neque eſt in fructu, ut diximus §. neque acceſſio matris, non eſt credendum voluiſſe eum, qui precario conceſſit, ut partum acquireret, ſed quod in eadem cauſa precarii haberetur, & quamvis precarium ſit ſpecies liberalitatis *l.* 1. *l. interdum* 14. *D. de precario, d. l. eum qui*, §. *is qui* 11. *de furtis*, non ita accipiendum eſt, ut etiam partus conceſſi & donati videantur, ſed magis id actum videtur, ut in eadem cauſa maneat partus, in qua manet ipſa mater, non vero ut ſibi lucretur, qui precario eadem rogaverat.
† Quomodo procedit *dict. l.* 1 §. *inde apud, cum l.* 4. §. 34
Vivianus, D. nautæ caupones, ubi ſi nauta merces receperit vehendas, cum ſalvas eas teneatur reddere ex illo edicto, id locum habet, ut non ſolum res quas accepit reſtituere debeat, verum & quæ fuerunt mercium acceſſoria adeo verba edicti ibi, *quod cujuſque ſalvum fore receperit*, ſunt generalia, ut non tantum merces comprehendant, ſed & omnia quæ eiſdem accedunt. Sic *in dict. l.* 1. §. *ſi ciſta* agitur & pro his rebus, quæ in ciſta etiam ſignata continebantur, quoniam ut contra Trebatium Labeo cenſebat, qui ciſtam deponit non ſolum eam deponit, verum etiam & res in ea contentas, ciſta eſt vas in quo veſtes aſſervantur, Cujac. *lib.* 8. *obſervat. cap.* 1. & ideò non tam deponitur ipſa quam ſpecies, quæ in ea continetur, unde depoſitarius de eis tenetur, notat *ibi* Caſtrenſ. *n.* 2. † Ad *d. l. ſed adeſt* §. *ſi quis mulierem* ul- 35
tra Caſtrenſ. *ibi n.* 3. reſpondendum eſt, pro infante non ſolvi vecturam, quia quouſque lactatur cum in matris ſinu ſemper ſit, & ſub uberibus, nullum aliud occupat locum in navi, niſi quem mater occupat, atque ideò tanquam veſtis ipſius matris cenſetur *d. l.* 4. §. *Vivianus in fin.* addit J. C. *quia ejus vectura* *magna*

magna non eſt, id eſt, tam modici ponderis eſt, ita parvum infans locum occupat, ut de eo curandum non ſit, *argument. l. in modicis 24. de contrahenda empt. l. omnino 12. Digeſt de impenſis in rebus dotal.* junctis traditis à Menochio *de arbitrariis*, *caſus 52.* & *caſu 133.* Tiraquellus *in l. ſi unquam verbo omnia ex num. 6. & 31.*

36 Neque his negotium facit *dict. l. 1. §. quæ depoſitis, cum ſimilibus.* Cui ſolet reſponderi idem in commodato, & depoſito conſideratum eſſe, quod in precario, ut ſcilicet commodata vel depoſita ancilla, id quod ex ea natum eſt, cenſeatur depoſitum vel commodatum ex eo quod fuit mater depoſita aut commodata. Ita docet Connanus *lib. 7. comment. c. 40. num. 14.* Julius Pacius *de contractibus tractatu 4. de depoſito cap. 8. in fin* Hæc tamen ſententia mihi minus arridet, veriuſque autumo cum Accurſ. *in d. l. quamvis*, verbo *haberetur*, commodata re aut depoſita, acceſſoriam non videri in eadem cauſa habitam. Cui ſententiæ ſubſcripſit etiam Fulgoſius *in d. l. ſi ut certo §. uſque adeò*, & clare probatur *in d. ejus qui §. non ſolum*, ubi ſi equa fuerit commodata, equuleus qui eam ſequebatur, commodatus non eſt. Neque enervat difficultatem, ſi adhibeas diſtinctionem inter ea quæ ex re commodata agnata ſunt, veluti partus ancillæ; & inter ea quæ rem ipſam comitabantur, cum commodata fuit, veluti veſtes quibus induebatur ancilla, vel capiſtrum equæ vel equuleus matris ſequela; ut quæ agnata ſunt commodata videantur non vero reliqua, quæ rei depoſitæ acceſſoria erant, cum contractus factus eſt. Nam eam doctrinam reſpuunt verba *d. §. non ſolum.* Ubi ea ratione conceditur actio furti ei, qui rem commodatam accepit in re agnata ex eadem, quia & hujus cuſtodia ad eum pertinet. Quæ ratio apertè inſinuat non contineri rem agnatam commodato rei principalis, licet adhuc cuſtodia ejus ad commodatarium pertineat, & in confirmationem adducit exemplum J. Conſultus *in verſ. nam etſi*, ut ſcilicet poſſit agi in caſu præcedenti veſtis ejus nomine, quamvis non cenſeatur commodata? ergo ratio dubitandi in primo caſu fuit, quoniam non cenſebatur agnata ex re commodata in eadem cauſa eſſe, aliàs ſi eſſent, neque ſimilitudo illa neceſſaria erat, & veſtis ſervi & equulei equam ſequentis.

37 Secundò facit pro noſtra ſententia, nullam differentiæ rationem reddi inter res quæ agnatæ ſunt ex rebus commodatis & inter eas quæ cum eis traduntur, cum magis capiſtrum cum equo, equuleus cum matre, veſtis cum ſervo depoſita vel commodata videantur, *argument. l. ædiles 38. in princip. & §. vendendi 11. D. ædil. edict.* ubi equo vendito, ſella & fænum venditioni cedunt, ut rectè poſt Accurſ. ibi notavit Fulgoſius *num. 1.* & reliqui DD. quos latè recenſet Anton. Gomez *2. tom. variar. cap. 2. num. 15.* Azevedo *in l. 34. numero 24. titul. 18. libro nono recopil.* Gutierrez *de Gabellis libro ſeptimo*, *quæſt. 77. num. 1*[illegible]

38 Ultimò conſidero majorem dubitationem verſari an acceſſorium rei depoſitæ vel commodatæ in eadem cauſa habendum ſit, quàm an ex rebus eiſdem quod agnatum eſt, ſequi deberet earumdem conditionem. Cum deponit depoſitarius equum cum capiſtro vel ſervum veſtitum, videbatur illam rem tanquam acceſſoriam deponere, & eo ipſo quod equum tradit, etiam tradit & capiſtrum: at vero cum equam vel ancillam deponit, tunc cum non ſit agnatus pullus vel partus, in conſideratione non eſt, dum in utero permanet, ut diximus *ſupra*; poſt nativitatem vero cum jam celebratus contractus ſit, omnia remanent in eo ſtatu, quo fuerant antea, atque ita minime cenſetur tunc depoſito vel commodato accedere, quia inter contrahentes actum non videtur, nec de novo nunc aliquid agunt.

Quare differentiam conſtituendam exiſtimo inter precarium & depoſitum ſeu commodatum, ut in precario id actum videatur inter contrahentes, ut partus habeatur in eadem cauſa ac mater, quod non in depoſito vel commodato procedit. Ratio meo judicio dependet ex dictis *ſupra num. 33. & ſequent.* nam in depoſito cuſtodia tantum transfertur, *l. 1. in princip. D. depoſiti. l. 3. C. eod.* in commodato vero uſus tantum. Unde in eis contractibus non transfertur poſſeſſio *l. officium 9. verſ. denique de rei vindicat l. rei 8. D. commodati*, (de quorum jurium explicatione videndus Donel. *lib. 20. comment. cap. 3.* ubi Oſualdus *litt. G.*) *l. licet 17. §. rei. D. depoſiti l. intereſſe 39. Digeſt. de acquirend. poſſeſs.* (cum interpretatione Donell. *lib. 5. commen. capite 13.* & *ibi* Oſualdus *littera F.* Caſtillo *libro tertio, controver. capite primo, à numero decimoquinto,*) notant in propoſito hanc differentiam conſtituentes Anton. Gomez *tom. variar. capite ſeptimo, numero primo* Pacius *de contractibus tractat. tertio, capite ſecundo, numero 7. in* [illegible] *& tract. 2. capite 2. numero 8.* Pichard. *in d. § i*[illegible]*s cui ex num 25. & in §. præterea numero 14. Inſt. quibus modis re contrah.* Quod rectè ſuadetur ex natura depoſiti, cui repugnat rem cuſtodiæ cauſa poſſidere, & hanc nos amittere, & ideo deficit ratio ob quam in precario habetur partus ſicut mater, nam ejus cauſa fuit poſſeſſio in precarium tranſlata: in illis vero contractibus ſolum inſpicitur perſona deponentis, vel commodantis, cui tanquam domino & poſſeſſori res, quæ poſtea accedunt, acquiruntur, & cum ſui animi deſtinatio attendatur, & natura contractus, certum eſt non voluiſſe aliud commodare, vel deponere præter ipſam rem quam ita dedit, licet ad cuſtodiam teneatur qui accepit, etiam & rei acceſſoriæ *d. §. uſque adeo*, cum ſimilibus. 39

Sed quam ob rem in pignorata ancilla, partus quoque in eadem obligatione habeantur *in l. 1. C. de partu pignoris l. 16. tit. 13. part. 5.* cum aliis propoſitis *ſupra in princ.* cognitu difficile eſt, ut patet ex Donel. & Cujac. *ibi, & lib. 5. reſponſ. Pauli in d. l. 29. § 1. de pignoribus, & lib. 29. ad edictum in d. l. 8. § 1. de pignorat. act. & lib. 49. D. Juliani in d. l. 1. de Salviano interdicto.* Pacio *de contract. lib. tract. 5. c. 6. n. 72.* Gothofred. *in d. l. 1.* Molina *de juſt. & jur. 2. tom. diſp. 529.* Anton. Fab. *de error. deciſ. 59. error. 8. & ſeq.* In qua re, conſtituenda eſt diſtinctio, quam tradit Paul. *in d. l. Paulus 29. § 1. de pignor.* ut partus nati ex ancilla pignorata, quipenes ipſum debitorem eduntur, vel naſcuntur, vel apud ejus hæredem, tacitè pignori eſſe credantur *d. l. fidejuſſ. 26. §. fin l. grege 13. l. ſi fundus 16. de pignoribus, d. l. 1. C. de pactis*, quod ea ratione videtur, non quia ancillæ pars cenſeatur partus, ut perperam exiſtimant Donel. & Cujac. *ibi*, ſed quia id tacitè videtur inter contrahentes actum. † Quemadmodum fructus, quæ ex prædio pignorato percipiuntur, tacitè intelliguntur pignori eſſe *l. in prædiis 7. D. in quibus cauſ. pignus l. quamvis 3. C. eod. l. ſi in lege 24. §. ſi colonus D. locati.* Obſervant Conan. *lib. 4. comment. cap. 16. num. 5* Menochius *de adipiſc. remed. 1. ex num. 114.* Pancorbinus *lib. ſingulari obſerv. cap. 50. pag. 248.* Morla *in empor. tit. de locato q. 3. per tot.* Pichard. *in §. item Serviana n. 36. Inſt. de action.* Ant. Fabr. *de error. decad. 5. err. 1. ex n. 3.* 41

Adhuc ſupereſt diſquiſitio de partu rei pignoratæ, quare dicatur inter contrahentes factum, ut in eadem cauſa pignoris ſit, nullus diſcuſſit; ea tamen mihi videtur ratio, quod cum per pignoris conſtitutionem creditor jus in re habeat *l. pignoris 18. C. de pignorib. leg. ſi fundus 16. §. in vindicatione, l. pignoris 17 D. eod. l. eos 9. Cod. qui potiores:* actum credatur inter 42

contra

contrahentes , ut idem jus ſit etiam & in acceſſoriis,
ſive in illis , quæ ex rebus pignoratis provenerant ,
quod erat in principali , nam etſi nulla res pignori
ſit , niſi quæ generaliter aut ſpecialiter obligata eſt ,
l.quamvis 17.*Cod.de pignor.*tamẽ cum in bonis debi-
toris ſit pignus , omnia quæ ex eis naſcuntur , intel-
liguntur affecta cum illa cauſa,*arg.dict.leg.ſi convene-
rit.* 18.§ *ſi fundus,de pignorat act.l.*1.§.*cum prædium in
fin.l.& quæ in* 15.§.*quod dicitur de pignor.l.potior.*11.§.
ſi de futura D.qui potiores,l.fin.§.*non ſolum cum ſeq.D.
quæ in fraud. cred.* Idque multò magis erit , quando
poſſeſſio pignoris in creditorem tranſlata eſt , *l. ſi
pignus* 37.*de pignorat.act.l.res* 27.*de acquir.poſſ.*Quod
alia pars diſtinctionis à Paul.tradita *in dict.*§.1.confir-
mat , dum ait , id non procedere quando ancilla pe-
perit apud alium dominum , quæ tunc non erat in
43 bonis debitoris. † Cui traditioni obſtat *dict. l.* 1. *de
Salviano dict.leg. ſi convenerit* 18.§.*ſi fundus, juncta l.
alienatio.*67.*de contrah.empt.* ubi etiam ſi in poteſtate
emptoris natus ſit partus , adhuc quoque videtur
obligatus. In qua difficultate Cujac. *in d. leg.* 1. *de
Salviano, & in dict. leg.*1. *Cod. de partu,* exiſtimabat
rem ita componendam eſſe, ut partus ancillæ pigno-
ratæ editus apud emptorem , non veniat in pignoris
obligationem proprio jure taciti pignoris , quia nun-
quam fuit in bonis debitoris, licet ſit apud eum con-
ceptus , quo tempore non eſt in conſideratione , ut
diximus *ſupra,* & quo ad hunc articulum non inſpi-
citur niſi tempus nativitatis. At quoad actionem
hypothecariam , qua perſequitur creditor rem pi-
gnoratam , rectè dicemus venire fructus , & partus
editos apud emptorem, vel jure expreſſi pignoris, ſi
ita nominatim convenit *dict.leg.*1.§. *cum prædium , l.
debitor* 32. *de pignoribus* , aut venire officio judicis
tanquam obligatos , ſi etiam extent , & res princi-
palis non ſufficiat creditori, *argum.d.leg. ſi fundus.*§.
in vindicatione in fine. Quæ ſententia mihi non pla-
cet , quia ſi conceptus eſt partus cum vendita fuerit
ancilla , tunc verius arbitror ad creditorem jure pi-
gnoris pertinere , licet apud emptorem edatur , &
cum vendita eſt ancilla , in bonis quoque debitoris
fuiſſe creditur partus *d. l. fin.*§. *non ſolum D. quæ in
fraud.credit. juncta l. vel vivo* 7. *D. de ſuis & legit.*
Secundò , illa jura minimè conveniunt cum hac in-
terpretatione , quæ de officio judicis non loquuntur ,
ſed inſtinctè aiunt , non remanere obligata , quæ
apud emptorem nata ſunt. Neque item acquieſcere
poſſum divinatoriæ Anton. Fabr. interpretationi ,
qui *d.deciſ.*59.*error.*9.procedere Iuliã.*in dict.leg.*1. *de
Salv.* juxta terminos *l. quod ſi* 31.§. *ſi ancilla de ædil.
edit.* ad quos neſcio quomodo Iul.reſpexerit,qui trac-
tabat an contra emptorem ancillæ pro partu locatori
daretur interdictum Salvianum. Quid hoc com-
mune habet cum redhibitoria actione ? in qua ſi
agatur ad reſolvendum contractum , ita fit reſolutio
tanquam ſi non fuiſſet celebratus *leg.*3.*de contrahend.
empt.l.ſi hominem* 19.*de uſucap.* & ita non eſt mirum
ſi omnia reſtituantur *l.cum autem* 23.§.*fin.de ædil.edit.*
quomodo procedit *d.* §. *ſi ancilla.*

44 Retinere itaque cogor , licet refragante Anton.
Fabr.*ſup.& error.*4. *deciſione* 60.Accurſij ſolutionem
in dict.leg.Paulus §.1.*verbo peperit*, & in dictis juri-
bus , quam ſequitur Gotofr. *ibi lit.E*, & Menoch.*d.
remed* 3. *numero* 53. Donel. *tractat.de pignor. cap. de
pignore convention.* Qui diſtinguunt inter partum
conceptum apud debitorem , editum tamen apud
emptorem ; & inter partum conceptum , & editum
apud emptorem. Primo caſu obligatus manebit ,
quia in bonis debitoris fuit *d.leg.vel vivo d.*§.*non ſo-
lum.* In qua ſpecie loquitur *dict.leg.*1.*de Salviano,&
dict.leg. ſi convenerit.* 18. §. *ſi fundus.* Secundo vero
caſu non erit obligatus partus *dict. leg. Paulus* §. 1.
quod indubitatum eſt jure noſtro regio ex l.10.*tit.*13.
*p.*5. Et ergo ex eo probari præter laudatos exiſtimo ,
quia *in dict.*§.*ſi fundus* , ait Conſultus ; tranſire fun-
dum pignoratum cum ſua cauſa , ſicut tranſit par-
tus ancillæ natus poſt venditionem , ad hoc exem-
plum non poſt adaptari præcedenti caſui , niſi di-
camus partum jam eſſe conceptum ante venditio-
nem , aliàs non diceretur tranſire, quod nondum
erat in rerum natura , *argument.l.Titius* 6. §.*fin. cum
l.ſeq.de ſuis & legit.*partus quippe conceptus,jam tunc
cenſetur eſſe in rebus humanis *leg.* 1. §. *ſciendum* 8.
*verſ.idem in fin.D.de ſuis & legit.leg.*1.§ *ſi quis proxi-
mior* 8. *D. unde cognati.* Quibus diluitur difficultas ,
quæ coëgit Fabrum *d.err.*4.*emendare dict.*§ *ſi fundus*,
& loco vocis *ſicut* legere *ſecus* , † Nec minus *in d.
leg.*1 *de Salviano,* conſtat conceptum fuiſſe ante ven- 45
ditionem partum cum reddatur *ibi* utile Salvianum
interdictum , quod tunc competit , quando quis
experitur de rebus coloni jure taciti pignoris pro
mercede fundi, docent Cujac. *lib.*5. *obſervat.cap.*24.
Menoch. & alij relati à Pichard.*in d.*§.*item Serviana
num.*30. Bald. & reliqui *in* §.*ſequens num.*23.*Inſtit.de
interdictis*, latè Anton. Fab. *de error.deciſ.*59.*error.*8.
quod interdictum nihil aliud requirit , niſi proba-
tionem ſimplicis poſſeſſionis coloni ; utile vero datur
contra extraneum poſſeſſorem earum rerum , quæ
locatori tacite ſunt obligatæ *l.*1.*Cod.de precario* Pich.
*ſupra num.*31. in qua re ſufficiet probare eam poſſeſ-
ſam fuiſſe à colono , quod tamen non poteſt fieri ,
niſi partus ſaltem conceptus eſſet , cum dicat expreſſe
Iulian. natum fuiſſe apud emptorem.Conducunt jura
ſupra adducta. † Neque exiſtimet quis divinatio- 46
nem eſſe accipere *dict.l. Paulus* §.3. eo caſu quando
concepit , & peperit ancilla apud emptorem, in quo
non eſt obligatus partus , id equidem evincitur
ex eo , quod dominus fuit , qui obligavit , tamen
dicitur ibi partus eſſe obligatus , ſi dominium ejus
ad debitorem pervenit, quod tamen dominium cen-
ſetur perveniſſe ſive conceptus , vel editus ſit apud
illum , quia, ut dixi , in bonis eſt ejus *dict.l.fin.*§.*non
ſolum , cum ſimilibus* : ergo *dict.* §. *primus , verſ. cæ-
terum* , intelligi debet quando debitor non habuit
dominium , ſed emptor , at hoc non poteſt con-
tingere , niſi quando conceptus , & editus eſt apud
eundem emptorem : ergo Paul. de concepto , &
edito penes emptorem apertè loquitur. † Ut ſic non
admittas eorum cogitationes , qui id procedere ar- 47
bitrabantur propter libertatem pignoris , cujus favor
efficit , ut contra juris regulas hic partus non in-
telligatur obligatus , quod ſane non poteſt adaptari
d.§. 1. ubi non propter libertatem ait conſultus non
manere obligata , quæ naſcuntur ex rebus pignora-
tis , ſed quia concepta & nata apud emptorem,nun-
quam fuerunt in bonis debitoris, *l. in civili* 12. *Cod
de rei vindicatione, juncta l.* 3. *l. & quæ* 15. §. 1. *de
pign l.ante* 23.*de probat.*Neque eſt in conſideratione
dicere poſſe partum ſic impedire , ne perveniat ad
libertatem , ſi forte vellit emptor eum manumittere,
l. 3. *Cod. de ſervo pignorato* ; nam præterquam quod
hoc non debet attendi , *argument.l.cum in debito* 29.
de probat. & etiam hoc efficere poſſet conſentiente
creditore *l.* 4. *Cod. illo titul.* non debet emptor de
hoc queri , cum tranſeat partus , qui jam fuit in bo-
nis debitoris cum ſua cauſa , *dict. l. ſi convenerit* §.*ſi
fundus.* Neque obſtat *d. l.* 3. quæ loquitur in hypo-
theca expreſſa , ubi ſervus impeditur manumitti ,
non vero procedit quando partus erat tacite obli-
gatus , ut in noſtro caſu , in quo valida eſt manu-
miſſio *l.* 2. *Cod. de ſervo pignori dato.* † Ex quibus 48
explicandus difficilis Pauli locus *lib.*2. *ſent.tit.*5.*ver.*

fœtus. Qui ait, ut partus vel fœtus teneantur, ne-
ceſſe eſſe ut inter contrahentes ita ſit cautum nomi-
natim, quod intellige de fructibus, vel partubus,
qui concepti, & editi fuerunt apud tertium poſſeſ-
ſorem, vel de iis, qui nati ... ante pignoris obli-
gationem, ut docet ibi Cujac. *& in dict. l. 1. C. de
partu.* Vel mecum dic, inter contrahentes pignoris
expreſſi jure partus non teneri, niſi nominatim de
eo agatur, *l. debitor 32. de pignoribus.* Unde inferes,
quam inanis ſit doctrina eorum, qui in hoc articulo
ſeparabant fructus à partibus, cum eadem admittan-
tur in eis, juxta dicta jura, notat Cujac. *in dict. l. 1.
in princ.* & dixi ſupra *n.* 40.

49 His veluti manuducimur in explicationem *dict. l.
fin. §. Proculus ff. quæ in fraud cred* quæ pro Marcello
allegata eſt *ſupra num* 7. ut probaret partum eſſe ma-
tris partem, ex eo quod ſi ancillæ prægnantis in
fraudem creditorum alienatæ revocaretur alienatio,
eodem modo, quo in reſtitutionem veniunt fructus
50 terræ cohærentes, ita & partus. † Pro cujus expli-
catione animadverto in fraudem creditorum alienata
revocari reſciſſa traditione per actionem Paulianam,
perinde ac ſi ſemper in bonis debitoris manſiſſent, &
ab eo nunquam eſſent alienata, *§. ſi quis in fraudem
Inſtit. de act. toto tit. ff. quæ in fraud. credit. l. 1. C. de revo-
candis iis, quæ in fraudem, l. videamus 34. §. in Fabiana,
de uſuris,* Pichard. *in dict. §. in fraudem, & in §. etſi in
rem num. 5. & 72. Inſtit. de offic. judic.* Anton. Fab.
lib. 20. conject. ex cap. 14. Oſvald. & Donell. *libro 23.
comm. cap.* 18. Cujac. *in l. 78. de reg. jur.* Schifordeg.
51 *libro 1. tract. 8. per totum.* † Unde cum partus eo tem-
pore, quo mater alienata eſt, in utero eſſet, in bo-
nis debitoris alienatis fuiſſe cenſetur, & conſe-
quenter revocata matris alienatione, & ipſe in reſ-
titutionem venit, id autem non ea ratione fit, quod
pars ſit matris, ſed quia in bonis fuiſſe intelligitur
debitoris, ut probatur ex ſerie *dict. l. fin. v. non ſolum,*
ubi docet Conſultus, fructus, qui tempore aliena-
tionis terræ cohærebant, reſtitui oportere, quia in
bonis fraudatoris fuerunt. Deinde de partu ſubjun-
git, partum medio tempore editum non reſtitui, quia
in bonis fuit. Cui conjungendus eſt *dict. §. Proculus,
verſ. ſi vero* 2. ubi ſi mulier erat prægnans cum aliena-
retur, ait reſtitui partum: ergo quia in bonis erat
tunc temporis debitoris, ſicut fructus, qui ſolo
cohærebant eo tempore; qui reſtituendi erunt pro-
52 pter eam rationem. † Neque obſtat fructus pen-
dentes dici partem fundi *l. fructus 44. cum ſimilibus,
de rei vindicatione.* Nam reſpondetur, non dici par-
tem fundi abſolutè, ſed impropriè videri partem,
quoad hunc effectum, ut petita re per vindicationem
fructus quoque pendentes cenſeantur petiti, quam-
vis nihil de eis ſit actum, obſervat Pichard. *in §.
actionum quæſt. 7. Inſtit. de actionibus,* & Donel. *in l. ſi*
53 *filius 78. §. cum fundum, num. 11. de verb. obligat.* † Si
vero fructus, vel partus medio tempore fuerint per-
cepti, tunc dicemus cum Venuleio & Proculo, non
venire in reſtitutionem, ut *in d. §§.* apertè ſtatuitur.
Neque contrarium probatur *in d. l. videamus 38. §. in
Fabiana, l. ait Prætor. 10. §. per hanc 19. ff. quæ in frau-
dem*, ubi fructus percepti, & qui percipi potue-
runt reſtituuntur, cum ſit malæ fidei poſſeſſor, *cap.
qui contra de regul. jur. in 6.* utpote in fraudem emens.
Inter quæ jura Petr. Fab. *in l. generaliter 78. in fin. de
regul. jur.* & alij relati à Pichard. *in dict. §. etſi in rem
num. 72.* agnoſcunt diſſentionem. Quibus omiſſis di-
cendum eſt, revocata alienatione, in fraudem credi-
torum facta, fructus pendentes tempore alienatio-
nis, & perceptos poſt litem conteſtatam, item &
partus venire in reſtitutionem, ex verbo *reſtituas*,
quod plenam habet ſignificationem, ut ait Paulus
in dicto §. in Fabiana, & comprehendit præter fructus
ſtatum priſtinum, & poſſeſſionem *l. quod ſi minor 24.
§. reſtitutio. de minoribus, l. 2. §. reſtituas 43. ff. ne quid in
loco publico l. plus 22. de verb. ſign. l. in condemnatione
173. §. 1. de reg. jur.* Notat Gothofred. *in dicto §. in Fa-
biana*, unde reſtituitur & quicquid poſt litem con-
teſtatam fructuum obvenerit, quia res talis dari de-
bet, reſtitui, qualis fuit cum peteretur, *l. 2. de uſur.
cum infra dicendis.* At vero ſi medio tempore, quod
fuit poſt alienationem, & ante litis conteſtationem,
fructus vel partus ſunt percepti, vel editi, cum non
eſſent tempore alienationis, non reſtituuntur. † Cu- 54
jus rei rationem eam reddit ex Comano, & Fulgoſ.
Pichard *ſupra num.* 74. quoniam eos fructus medio
tempore tanquam bonæ fidei poſſeſſor percepit,
quod falſum eſt, cum enim partus non ſit in fructu
ut probavimus *ſupra* §. 1. non poteſt effici ſtatim bo-
næ fidei poſſeſſoris, ſed neceſſaria eſt uſucapio, &
tamen Conſultus *ibi* nec de uſucapione, nec de bonæ
fidei poſſeſſore aliquid tractavit, imo ſuperfluum
eſſet, cum ille qui emit per alienationem dominus
efficiatur, *l. traditio 20. de acquir. rer. domin.* unde non
ea ratione partus fit illius qui emerat, ſed quia non
fuerat in bonis debitoris, ut diximus *ex d. §. non ſo-
lum*, & ideò cum non fraudentur creditores, non
eſt mirum, ſi non reſtituatur. Dicta vero jura *in d.
§. per ... & in d. §. in Fabiana*, quæ ajunt indiſtinctè
fructus, ... partus reſtituendos eſſe, debent intelligi
juxta diſtinctionem temporum *dicto §. non ſolum*, id-
que reſtitui debet in quo fraudatur creditor *dict. l. ait
Prætor, in princ. dicto §. item ſi quis in fraudem. Inſtit. de
actio.* creditor autem contra eam alienationem agens,
ita reſcindit quaſi illa res tradita non ſit, quod in re-
bus medio tempore perceptis minime locum poteſt
habere, & ita procedit *l. 11. titul. 15. part. 5. in fin.* Ne-
que obſtat *dict. l. ait Prætor, §. præterea, 22.* ubi medio
tempore percepta reſtituuntur: Cui reſpondendum
eſt, loqui de illis bonis, quæ conſiſtebant non ſolum
in re, verum etiam in actionibus, quæ eodem modo
revocabantur *l. hac in factum 14. ff. quæ in fraud. credit*
unde cum ex eis nominibus uſuræ præſtarentur de-
bitori, quæ commodum erant medij temporis, ratio
expoſtulat, ut etiam hæc debeant reſtitui reſciſſa
alienatione, cum in bonis eſſe cenſeantur, *argum.
l. 3. ff. de uſufructu earum rerum, l. fin. ff. de uſufruct. leg.
juncta l. rem. 52. de acquir. rer. domin.* & eis fraudaretur
quoque creditor. Quam interpretationem indicant
expreſsè illa verba *propter quod medij temporis com-
modum.*

Inde accipit explicationem Papin. *in l. 2. ff. de uſu- 55
ris*, quo loci ait, quod etſi in perſonam actum ſit,
poſſit etiam cauſa præſtari poſt litem conteſtatam,
quoniam qualis eſt res cum petitur, talis dari debet,
ex eóque ſubinfert, fructus & partus poſtea captos
reſtituendos eſſe cum omnia iſta reſtituantur, quæ
poſt inchoatum judicium percepta ſint *d. §. non ſolum*
& poſt litem conteſtatam omnes poſſeſſores fiant
prædones *l. ſed etſi 24. §. ſi ante de petit. hæred. l. Julia-
nus 17. §. idem l. præterea 20. de rei vindicat.* & ideò te-
neantur rem reſtituere, quemadmodum fuit quando
cœptum eſt judicium, neque enim reus debet lucrum
facere ex re, quæ in lite eſſe cœpit, *d. l. Julianus. §. idem
l. partum 10. l. videamus 35. §. actionum. ff. de uſuris,* no-
tat Cujac. *lib. 6. quæſt. Pap. in d. l. 1. & lib. 1. quæſt. Paul.
in dict. l. partum.* Anton. Fab *in rational. ad dict. §. idem*
† Eodémque modo accipienda eſt *l. fin. Cod. de libe- 56
rali cauſa*, ubi matre petita in ſervitutem, partus
reſtituentur poſt litem editi, quod non eſt, quia
ſunt pars matris, ſed quia res qualis fuerit
tempore conteſtationis, talis debet reſtitui, &
cum reus omnem cauſam teneatur præſtare, par-
tus

tus etiam ſunt cauſa *l. equis 8. ff. de uſuris. d. §. idem. d. l. præterea.* At ſi partus ante litem ſint nati non veniunt in reſtitutionem, tunc enim non cenſetur cauſa, & ideò neceſſarium eſt, ut ipſi in lite nominatim petantur, & vocentur. Notat Cujac. ſupra, & juxta hanc doctrinam procedit *l. Iulianus, 9. §. quia tamen, ff. ad exhibendum, l. ſedet, 12. de eo quod metus cauſ.*

57 Deinde non facit pro opinione Marcelli Papinianus *ſupra* adductus *num. 8. in l. ſi ita quod ex Pamphila, 73. de leg. 2. cum ſimil* Ubi non dicitur eſſe matris pars, qui eodem titulo acquiſitus cenſeatur, ex quo mater acquiſita eſt, ſed potius dicitur, non videri partum habitum ex cauſa lucrativa, ad effectum petendæ æſtimationis, ſi partus ejuſdem ancillæ fuiſſet legatus, cum emendo mulierem, & partum emiſſe videar, qui acceſſionis vice fuit emptus, ſicut de ancilla precario rogata diximus *ſupra num. 32.* Indéque in eadem cauſa partus erit. Docet Cujac. *lib. 21. qu. Pap. in dict. l. ſi id quod.* In cujus rei comprobationem adducit Iulian. (cujus authoritatem Papin. tacitè retulit) *in dict. l. quocumque 82. §. Iulianus, ne leg. 1. & in l. venditor 8 ff. de evictionibus,* adeo partum eo caſu non haberi ex cauſa lucrativa, ut etiam evicto eo actio ex empto competat, & venditor teneatur præſtare emptori quanti ejus intereſt, partum non eſſe evictum. Ratio eſt, quia cum acceſſio ſit in illo caſu matris, quæcumque per occaſionem rei venditæ obtingere potuerunt, quibus caret emptor, in hanc actionem veniunt *l. Titius 43. verſ. non enim pretium, de act. empt. l. ſed. etſi 15. & ſeq. ff. de evict.* notat Anton. Fabr. *deciſ. 60. error. 4. in fin.*

58 † Quibus obſtare videtur Pauli locus *in l. ſi prægnans 43. ff. de evictionibus,* quo docemur ancillæ prægnantis venditæ partu evicto, venditorem evictionis nomine conveniri non poſſe, quod in vaccæ vitulo apud emptorem nato & evicto, Iulianus reſpondet *in l. vacca 43. ff. eodem.* Quorum jurium nodus inextricabilis viſus eſt Interpretibus, ut conſtat ex traditis ab Eguinario *libro 4. Manualium titul. 2.* Cavallino *de evictionibus in addit. ad §. 4. littera Y, num. 3.* Donell. *in eodem tractat. pag. 838.* Mudæo *de act empt. pag. 253. num. 40.* Benedict. Pinel. *dict. lib. 2. cap. 1. 11. & 36.* Cujac. *in dict. l. ſi quid & lib. 58. Digeſtorum Juliani in dict. l. vacca,* Caldas *de emptione cap. 31. n. 53.* Anton. Fabr. *deciſ. 60. error. 4. ad fin.* ſed extra illos pro eorum jurium interpretatione præſuppono, quod cum emptionis contractus ultro citróque ſit obligatorius *l. jurisgentium 7. de pactis l. Labeo 19. §. contractum, de verbor. ſignificat.* receptum eſt, ut ſicut emptor tenetur facere pretium emptoris *l. 1. de rer. permutat.* ita venditor rem tradere, *l. 1. l. ex empto. 11. de act. empt.* & illius defenſionem actione ex empto ſuſcipere *l. ſi plus 74. §. mota de evict.* vel evictione ſecuta emptori, & rei pretium, & id omne quod ejus intereſſe potuit, rem non fuiſſe evictam reſtituere, *dict. l ex empto l. ſuper. 6. Cod. de evict. l. ſi in venditione l. evicta 70 ff. eod.* quæ actio ex empto competit, quando nominatim nihil ſtipulati ſunt evictionis nomine contrahentes, at ſi ſtipulatio interceſſerit vel duplæ, vel ſimplæ, tunc ex ſtipulatu certi condictione agere poteſt *l. ſi tibi 25. Cod. de evict. juncto princ. Inſtit. de verb.* duplum ſtipulatione contentum erat, cum duplum pretij conventi à venditore ſtipulabatur emptor, *l. cum fundum 48. l. ſi fundo 53. de evictionibus,* junctis traditis à Cujac. *in paratitl. Cod. de eviction.* damnato VVeſembech. *D. eod.* Caballino, *ſupra in additionibus ad §. 1.* (quem allego, etſi prohibitum quia hic tractatus non recenſetur inter eos, qui impij illius non nominandi tacito nomine prodierunt.) Donello *in dict. leg. ſi tibi num. 2.* & Pich. *in tract. de dividuis obligat. ſub titul. Inſt. de offic judic. cap. 10. ex num. 122.* † Ex quibus damnat interpreta- 59
tio ad *d. l. ſi prægnans*, nam *ibi*, cum non detur actio de evictione, evicto partu intelligi debet de actione ex duplæ ſtipulatione, de qua loquitur *ibi* Paulus, quia partus non eſt venditus vendita ancilla, ſi inſpiciatur ſtipulationis natura ſtricta, probat diſertè Paul. *in l. dictum 56. §. in ſtipulatione, ff. de evict.* ubi non intelligitur homo evictus ſi pars evincatur, ut committatur duplæ ſtipulatio: facit *l. quidquid 99. de verbor. obligat.* Ideo non datur ſtipulatio duplæ, ſed actio ex empto, quæ eſt bonæ fidei, & favorabilis (*l. quid tantundem 7. de neg. geſt.* cum adductis à Pich. *in §. actionum quæſt. 1. ex num. 11. de actionibus.*) quæ etiam admittit, ut quod emptioni accedit, venditionis pars cenſeatur, *l. quod ſi 31. §. fin. cum l. ſeq. D. de ædil. edict.* † Eodem modo procedit *d. l. vacca,* in qua 60
ſi vitulus evincatur, non agitur ex duplæ ſtipulatione: quia vacca evicta non eſt, de qua fuit interpoſita ſtipulatio, neque uſusfructus ejus, quæ pars rei cenſetur, *l. Mævius 66. §. fundo, l. cum filius 76. §. dominus, de leg. 2.* (atque ita ſtipulatione continebatur,) ſed tantum fuit evictus fœtus, qui cum fructus dicitur vaccæ, non jus (qualis eſt uſusfructus ejus,) & corpus quoddam ſit, ut frumentum, & ſimilia, quæ non ſunt uſusfructus, id eſt jura, ſed fructus, id eſt corpora; ideò evicto vitulo, non evincitur uſusfructus, ceſſatque actio ex duplæ ſtipulatione, cum pars non evincatur rei principalis, ſed acceſſio, & ideo competit actio ex empto, ſi quid intereſt, *l. emptorem 1. § ſi quis de act. empt.* cum aliis *ſupra,* notat Cujac. *in d. l. vacca.*

Rurſus non obſtat alter Papiniani locus adductus 61
ſupra num. 9. ex d. l. juſto 44. etſi poſſeſſionis D. de uſucap cui reſpondendum eſt, non ea ratione partum uſucapi in ſpecie illa, quod ſit pars matris, ſed quia vendita eſt ancilla prægnans, (quomodo intelligunt Cujac. *lib. 25. quæſt. Papin. ibi,* & Anton. Fab. *in l. ſi ego §. interdum de publiciana,* (& uno eodemque tempore ipſa, & partus traditi ſunt, & cum in uſucapionibus ſufficiat bona fides in principio, *l. bonæ 18. §. in contrarium, de acquirendo rerum dominio.* Etiamſi antequam naſceretur, mala fides ſupervenerit, qua cognovit matrem eſſe alienam, adhuc tamen uſucapiet partus, in quo inſpicitur traditionis tempus, quando bonam fidem habenti tradita eſt ancilla, atque ita fingitur puerum eſſe poſſeſſum cum matre, quod tamen intellige de ancilla, quæ aliena erat, (ut poſt Fulgoſ. *n. 4. in l. ancillæ C. de fur.* notavit Benedict. Pinell. *d. lib. 2. cap. 1. num. 51.* & antea dixerat Caſtrenſ. *in d. l. ancillæ nu. fin. verſ. aut ſcivit,*) non verò de furtiva, quia tunc bona fides exigitur, ut partus uſucapio procedat etiam nativitatis tempore, *l. 4. §. ſi antequam de uſucap.* de qua re latius agemus §. 3. *num. 25. & §. 4. num. 29.* Vlterius non facit pro Marcello *d. l. non ſolum 33. in princ. de uſucap.* de cujus explicatione agemus *infra* §. 4. *num. 8.*

Vltimo non obſtat conſideratio propoſita *n. 11.* 62
nam credendum eſt ex Bruti ſẽtentia dimanaſſe hanc de partus uſucapione controverſiam qui cum non ſit in fructu, neceſſaria fuit uſucapio, aliter acquiri non potuiſſet *l. in pecudum 28 de uſuris,* cum aliis adductis *ſupra* §. 1. non tamen rectè ſequitur, quod ſi admittamus partum non eſſe in fructu, admittere quoque debeamus, eſſe partem matris, ut voluerunt Cujac. & Anton. Fabr. *ſupra* allegati *num. 11.* qui ſine cauſa adjecerunt. † Scævolam partum matris partem eſſe 63
negaviſſe, quod gentilis fuerit Q. Mutij Scævolæ, & ſic contra Brutum ſententiæ contrariæ adhæ-

ſiſſe, exiſtimaſſeque partum in fructu eſſe, ex qua deducebat non eſſe partem, cum res non poſſit eſſe fructus ſui ipſius. Quæ opinio falſa eſt cum Cervidij Scævolæ tempore, (quod fuit ſub Marco Antonio Philoſopho, ut in ejus vita indicat Capitolinus *num. 1. in fine*) ſententia Bruti obtinuerat, ut ipſe Cujac. fatetur *lib. 9. reſp. Pap. in l. deducta §. hereditatem D. ad Trebell. ex l. uxorem 41. §. ſorori de leg. 3.* (juncta interpretatione propoſita *ſupra § 1. n. 21.*) quæ Scævolam habet authorem. Idque etiam evidenter probatur *in l. ſi aliena §. Scævola, de uſucap.* ubi idem I. Conſultus tractat de uſucapione partus, quæ diſputatio inutilis eſſet, ſi contra Brutum teneret partum eſſe in fructu, aliter enim ad quid neceſſaria erat uſucapio? ut diximus §. 1. *in fin.* Ita etiam Scævolæ diſcipulus fuit Iulius Paulus, ut ait Ant. Fab. *ſupra*, qui tamen ſenſit partum non eſſe partem matris, ut conſtat ex *dict. l. ſi prægnans, & leg. 2. D. pro ſuo* & tamen pro certo habuit Bruti opinionem veriorem eſſe, conſtat ex *dict. leg. Falcidiæ 24. D. ad leg. Falcid. l. reſpondet* 14. §. 1. *de uſuris*, junctis iis quæ circa earum explicationem adduxi *ſupra §. 1. n. 6. & ſeq.*

§. III.

Præcedentium continuatio. De vera ratione diſquiſitum, cur bonæ fidei poſſeſſor uſucapere non poſſit partum ancillæ apud furem conceptum.

SUMMARIUM.

1 *Inquiſitum de ratione cur neceſſe ſit, ut partus ancillæ furtivæ poſſit uſucapi, quod edatur, & concipiatur apud bonæ fidei poſſeſſorem.*

2 *Adducitur ratio in Academia noſtra recepta, quam à Bartol. tacito ejus nomine mutuavit Donellus.*

3 *Si in navi aliquid illicite imponitur, & navis quoque confiſcatur, Quod habet locum, & in rebus prohibitis extrahi de Regno*, & n. 6.

4 *Ratio Donelli pluribus argumentis deſtruitur*, & num. 7.

5 *Separatorum ſeparata debet eſſe natura.*

8 *Alia ratio adducitur deducta ex* l. Qui in utero 26. de ſtatu hom. *& repudiatur*, & numero 9.

10 *An aliquod commodum perveniat ad partum* in d. l. Qui in utero, *ex eo quod dominum non mutet*, & n. 13. & 17.

11 *Educationis vis affectionem generat.*

12 *Explicatur* l. 1. §. fin. De obſequiis, &c.

13 *Interdum cognati præferuntur matri in educationa filiorum.*

15 *Amor maternus cæteris aliis major.*

16 *Pluribus ſervis venditis, redhibito uno, omnes redhibentur, niſi æquitas contrarium ſtatuat.*

18 *Oſtenditur vera ratio, quare partus ancillæ prægnantis ſubreptæ non uſucapiatur*, & numero 19.

20 *Expenditur pro ea ratione* l. Non juſto 44. §. etſi poſſeſſionis de uſucap. *&* numero 21. 22. & 23.

24 *Examinatur Bened. Pinelli opinio juxta* d. §. etſi poſſeſſionis.

25 *Explicantur Paul & Ulp. in l.* 4. §. ſi antequam de uſucap. & l. ſi ego 11. §. Partus D. de Publicia *remiſſivè*, & n. 26.

27 *Interpretatur* l. Qui vas §. ancillæ, verſ. idem D. de furt. *& de ſimilitudine, & differentia partus & fœtus*, & n. 28.

29 *Quid ſignificet* res eſſe in bonis.

30 *Diſſertatio inſtituta de* l. ſi aliena 12. §. Scævola. D. de uſucap.

31 *Qui egerint de aperiendo hoc obſcuro reſponſo.*

32 *Dubium maximum. An* in dict. §. Scævola *Ulpianus ſequatur Marcelli, aut Scævolæ ſententiam.*

33 *Probatur verius Ulpianum approbaſſe Scævolæ ſententiam.*

34 *Quam ſpeciem proponat Marcellus* in dict. §. Scævola.

35 *Oſtenditur Scævolam reprehendere Marcellum, & quomodo hoc intelligatur.*

36 *Diverſæ Auctorum ſententiæ & interpretationes ad* dict. §. Scævola.

37 *Alia adducitur quæ Scævolam accipit de ancilla non concipiente apud furem, ſed apud ejus hæredem*, & n. 38. 39. & 40.

41 *Rejicitur aliquibus fundamentis ex ipſomet* §. Scævola *deductis*, & n. 42.

43 *Inveſtigatur Scævolæ mens, quæ magis litteræ congruentior videatur*, & numero 44. 45. & 46.

47 *Intellectus ad* l. Ancilla 60. de furtis. *Tractatur de ſervis fugitivis*, & n. 49.

48 *Qua ratione Iuſtinianus inter res quæ uſucapi non poſſunt, connumeret ſervum fugitivum, & quid circa eos ſervos leg. Fabia de plagio fuerit ad miſſum.*

50 *Interpretatio ad* leg. 1. §. fugitivum D. de fugitivis, *& notantur aliqua de ſervo errore*, & numero 51

52 *Quomodo accipiatur quod ſolet dici, appellatione fugitivi non comprehendi natum ex eadem.*

53 L. fin. D. de adquirend. rer. dom. *expenditur ejus deciſio, & argumentis redditur conceſſa.*

54 *Partus perfectus quot menſes debeat habere.*

55 *Cujacij ad* dict. leg. final. *emendatio rejecta.*

56 *Vera proponitur ad eandem legem expoſitio*, & n. 57. 58. & 59.

60 *Partus conceptus & editus apud furem ita furtivus eſt, ut non poſſit uſucapi, niſi revertatur in poteſtatem domini.*

VIDIMUS jam non ea ratione moveri Vlpianum *in dict. l. qui vas* 48. §. *ancillæ D. de furtis*, cum aliis propoſitis *§. præcedenti num.* 1. ut doceret partum conceptum apud furem non poſſe uſucapi à poſſeſſore bonæ fidei, quoniam ſit pars matris. Nunc autem ea opinione rejecta, operæ pretium erit inveſtigare rationem, cur neceſſe ſit ad uſucapionem, ut partus concipiatur & edatur apud bonæ fidei poſſeſſorem, ita ut ſi ancilla ſubrepta, eſt prægnans vel apud furem vel ejus hæredem concepit, tunc etſi pariat apud bonæ fidei poſſeſſorem uſucapio non procedat. † In quo dubio recepta fuit in Academia illa ratio, quam aſſignavit damnatus Hugo Donell. *lib. 5. comment. cap.* 25. & ante eum præſenſit Bartol. *in l. 4. §. lena num. 1. de uſucap.* ut ſcilicet quemadmodum qui ſaccum nummarium contrectat furti faciendi cauſa, intelligitur totum contrectare & ſaccum & nummos, qui in eo ſunt, eorúmque furtum facere *l. qui ſaccum 7. juncta l. vulgaris 21. §. 1. l. inficiando* 57. ubi Gothofred. *litt. V. D. de furtis.* Sic qui ancillam furatur, omnes partes ancillæ furari intelligitur, providé-

que

quæ & partum conceptum, nam cum in utero ſit, portio maternorum viſcerum cenſetur *l.1.§.ex hoc ff. de ventre inſpiciendo*, junctis à nobis dictis *ſuprà* §.2. *numero* 25.& ſic cum jam vitio furtivitatis affectus ſit hic partus, apud quemcumque edatur uſucapi non poteſt, ut notavimus *lib.2. cap.7.* cum etſi non poſſideatur, cenſeatur ſubripi, quia fur ſemper eſt in actu furandi *l.ejus qui 9.D. de furtis.* † Quibus ego addo
3 *leg.cotem* 11.§.*Dominus D.de publican.*ubi ſi dominus navis illicite aliquid in navi vel ipſe vel vectores impoſuerint, navis quoque confiſcatur. Quod in rebus extra regnum noſtrum extrahi prohibitis ſtatuitur *in l.26.tit.18. lib.6. recop.* Facit etiam in damni infecti judicio mitti ſolere quem in totam domum propter partem ruinoſam,*l.ſi finita* 15.§.*ex hoc edicto*,1.*verſ.à vero ff.de damno infecto.* Quorum jurium argumento tenet Dynus & Iacobus de Arenis, quos ſequitur Caſtillo *in l.1. Tauri col.*4.& Bobadilla *lib.4.Politicæ c.5.n.*32. alij relati ab Azevedo *in leg.*25. *tit.*28. *lib.* 6.*recap.ex numero* 16. Gutierrez *lib.4.practic.quæſtione* 40.*numero* 2. Cened.9.*canon.quæſt.* 33. *numero* 27. Babadill. *lib.2.Politic. cap.*53. *n.* 106. Salgado *de re- g. a protectione 4.cap.10.numero* 106. Caballus *reſolutio. crim.caſu* 119 *num.*7.in frumento, extrahi vetito confiſcari etiam ſaccum in quo exportabatur, ſicut confiſcatur ipſum frumentum.

4 Verùm, etſi hæc ratio præter omnes à me exornata communis ſit, mihi tamen non placet. Primò non pariſicatur exemplum ancillæ cum exemplo ſacci: in noſtro caſu ancilla, quæ eſt veluti partus, ſaccus principaliter ſubripitur, non vero partus in quem nulla affectio furantis cadere poteſt, at *in d. l. qui ſacrum* nummus eſt,qui principaliter furatur, incluſus in ſacco, ad quem non ſe extendit intentio furis.In quam rem expendo *l.2. & 4. in princip.D.de penu.leg.*ubi ſi penus legetur, vaſa in quibus conſiſtit, non ſunt legata: ergo eodem modo ſubrepta ancilla non videtur ſubreptus partus in utero exiſtens. Deinde facit quod notavi *ſupra* §.2.*numero* 4. partum, dum in utero eſt, nihil reputari, neque in conſideratione eſſe, poſt nativitatem vero quid ſeparatum eſſe à matre. †
5 Atque ita ſeparatorum debere ſeparatam eſſe rationem *l.fin.ff.de calumniat.l.*4.§.1.ibi:*ut ſi quid amplius, ff.de publicanis*, confert eleganter *l.*1.§.*ſi duæ D.quod legatorum*, ubi ſi legata ſit una res & pars ejus ex voluntate hæredis ſit occupata, pars vero altera non ex voluntate, hæc pars per interdictum illud aufertur.
6 † Per quæ jura contrarium tenet Azevedo & Gutierrez *ſuprà*, ut ſcilicet confiſcatis rebus vetitis, non confiſcetur ſaccus, niſi lex id apertè conſtituat, ut *in dict. l. 26. recop.* cum aliis. Quibus non obſtat *dict. l.ſi finita* §. *ex hoc edicto*, ubi fit miſſio, quia aliter non erat profutura poſſeſſio, ut *ibi* Sabinus notavit.

7 Ultimo expendo *l.ſi ſervus* 14.§.*bove ff.de cond.furt.* in qua bove ſubrepto & occiſo, furi dominus condicere poteſt & corium & carnem, ſi fur ipſa contrèctaverit, ergo eodem modo partus fiet furtum, ſi detur in eo contrectatio, quæ tamen non datur cum ſit in utero, in ſacco tamen ideo committitur furtum, quia etſi defuit animus illum furandi, tamen contrectatio intervenit: at quando ancilla ſubripitur prægnans, non eſt animus partum contrectandi, ſed ancillam, & tunc cum partus nihil cenſeatur, cum ſit in utero,non poteſt contrectari ſeu loco amoveri,unde deficiente animo & contrectatione, effici furtivus non poterat, neque contagio furtivitatis materno polloi, ut aliqui loquuntur, quia cum eſt in utero nihil cenſetur, poſtquam vero eſt natus, quid ſeparatum eſt à matre, & cum ejus nunquam cenſeatur pars, ut diximus *d.§.2.* ſequitur nunquam pollutum fuiſſe vitio furtivitatis, *argument l.ejus qui*,9.ibi: *ne in id quod credidiſſet de furtis*,ſed per ſe contrectari cenſendus eſt, ut dicemus *infrà*.

Quare receptior fuit alia ratio, quam ſuo nomine 8
Benedict.Pinel.*dicto libro* 2.*ſelect.capite* 1.*numero* 9.& ante omnes docuit Accurſ.*in dicto* §.*ancilla*,*verbo furtivus*,& Bartolus *in dicto* §.*lana numero* 2.& ſequutus eſt Caſtrenſ. *in l.ancilla nu.*9. *Codic.de furtis*, ubi Salicet. *numer.*11.qui aiunt hujus juris rationem petendam eſſe ex Iul.*in l.qui in utero 26.verſ.præterea ff.de ſtatu homin.*A quo regula certiſſima ſtatuitur eos,qui adhuc in utero ſunt, pro natis haberi. Quod ſane receptum eſt contra juris regulas:nam qui in utero eſt, non rectè dicitur animal, ut diſſeruimus *ſuprà dicto* §.2.*numero* 4.& aliquando nondum eſt homo, ſed hembrio,cum forte non eſt animatus, de quo videndi Covarruvias & relati à Leſſio *de juſt.& jur.libro*2. *cap.*9.& Andreas Laurentius *lib.*8.*hiſtoriæ anatomicæ quæſt.*29. & 30. & tamen pro animato & nato habetur,cum de commodis ipſius agitur *dict.l.qui in utero*, & *l qui in utero* 7.*ff.de ſtatu hom.l.antiqui* 3.*ff.ſi pars hæreditatis*,explicant Anton. Fab.*in Iuriſprud.titul.*4. *princip.*3.*ſtatū & illat.*3.*confutatat.*3.Pichard.*in lectione ad legem Gallus cap.*3.*num.*146.& *ſequent.*Quapropter ſi ancilla prægnans ſubrepta, ſit partus uſucapi non poterit, quia cum ab inſtanti ſuæ conceptionis, & pro nato habeatur, habetur quoque pro contracto à fure, & ita cenſetur is partus vitio furtivitatis affectus & pollutus,quemadmodum mater quæ ut furtiva uſucapi nequit,*l* 1.*Codic.de uſucapione pro emptore*, quod cum in fœtu pecorū non admittatur, ideo etiam ſi prægnantes oves venierint, adhuc bonæ fidei poſſeſſor fœtus efficiet ſuos *l.bonæ fidei* 47.§.*final.de adquirend.rerum domin.*notavi *ſuprà* §.1.*num.*38.ad quod juris principium reſpexiſſe videtur Ulpianus *in dict.l. qui vas* §.*anc illa*, dum inquit partum ancillæ furtivæ apud furem conceptum, & apud bonæ fidei poſſeſſorem editum furtivum eſſe, & conſequenter uſucapi non poſſe.

Quæ tamen ratio non ſatis apta ad propoſitum 9
videtur ex eo quod qui in utero eſt,antequam naſcatur, habet,quæ ſui commodi ſunt, & quoad ea pronato habetur, ſecus vero quoad commodum alterius, *dict.l.qui in utero* 7. & ita cum domini ancillæ utilitas in hoc attendatur, partus non debet natus intelligi, ut domino antiquiore proſit, ne per uſucapionem ei ſubtrahatur, quod etiam notavit Fulgoſius, *in dict. l.qui in utero* 26.*numer.*1.† Neque difficultatem diſ- 10
ſolvunt,qui exiſtimant cum Saliceto *ſupra d.num.*11. aliquod partus verſari commodum, ſiquidem poteſt ejus intereſſe, dominium non mutare, ſed apud matris dominium manere; nam hæc infirma ſunt cum eodem modo, & potuit conſiderari ejus intereſſe,ſi in uſucapientis dominio perſeveraret,& fortaſſe majus commodum.† Cum enim in domo ejus natus ſit, 11
grandior affectio erit circa partum, propter educationis vim quæ amorem generat, ut ait Ariſtot. *lib.*8. *Ethicor.* & ita in eis ſervis manumittendis ob eandem rationem commonis eſt conditio cum fratribus *in l.ſi minor.*11.& *ſequent. l.alūnos* 14.*ff.de manumiſſ. vind.*ibi:*Satiſque eſt permitti eū manumitti,in quo nutriendo propenſiorem animū fecerim*,*l.in teſtamento* 38. *de fideicommiſſ.libertatibus,ibi,pater dilexiſſet.*Et Congruit Statius *lib.*2. *Sylvarum*, qui in hoc argumento poſt multa dicta adjicit, *Quid referam altricum victos pietate parentes?* Notat Gothofed. *in l.* 1. *Codic. quæ res pignori.*Merillus *in expoſitione ad* 50.*deciſiones Iuſtin. in l.* 26. *Cod. de numer.* 2. poſt Balduinum *in* §.*eadem lege nu.*15.*Inſtit.quibus manumiſſ. non liceat.* Tiraquel.*in l.ſi unquam verbo ſuſceperit liberos ex nu.* 49.quos referre debebant.†Unde obiter explicabilis 12
*l.*1.§.*fin.ff.de obſeq. parentibus*, &c. ubi indignus eſt militia,qui patrem & matrem, à quibus ſe educatum

 dixerit,

que & partum conceptum, nam cum in utero ſit, portio maternorum viſcerum cenſetur *l.1.§.ex hoc ff. de ventre inſpiciendo*, junctis à nobis dictis *ſuprà* §.2. *numero* 25. & ſic cum jam vitio furtivitatis aſt.ctus ſit hic partus, apud quemcumque edatur uſucapi non poteſt, ut notavimus *lib.2. cap.7.* cum etſi non poſſideatur, cenſeatur ſubripi, quia fur ſemper eſt in actu
3 furandi *l.ejus qui 9.D. de furtis.* † Quibus ego addo *leg.cotem 11.§.Dominus D.de publican.* ubi ſi dominus navis illicite aliquid in navi vel ipſe vel vectores impoſuerint, navis quoque confiſcatur. Quod in rebus extra regnum noſtrum extrahi prohibitis ſtatuitur *in l.26.tit.18. lib.6. recop.* Facit etiam in damni infecti judicio mitti ſolere quem in totam domum propter partem ruinoſam, *l.ſi finita 15.§.ex hoc edicto, 1.verſ.à vero ff.de damno infecto.* Quorum jurium argumento tenet Dynus & Iacobus de Arenis, quos ſequitur Caſtillo *in l.1. Tauri col.4.* & Bobadilla *lib.4.Politicæ c.5.n.32.* alij relati ab Azevedo *in leg.25. tit.28. lib. 6.recap.ex numero 16.* Gutierrez *lib.4.practic.quæſtione 40.numero 2.* Cened.*9.canon.quæſt. 33. numero 27.* Babadill. *lib.2.Politic. cap.53. n. 106.* Salgado *de regia protectione 4.cap.10.numero 106.* Caballus *reſolutio. crim.caſu 119.num.7.* in frumento, extrahi vetito confiſcari etiam ſaccum in quo exportabatur, ſicut confiſcatur ipſum frumentum.

4 Verùm, etſi hæc ratio præter omnes à me exornata communis ſit, mihi tamen non placet. Primò non pariſicatur exemplum ancillæ cum exemplo ſacci; in noſtro caſu ancilla, quæ eſt veluti partus, ſaccus principaliter ſubripitur, non vero partus in quem nulla affectio furantis cadere poteſt, at *in d. l. qui ſacrum* nummus eſt, qui principaliter furatur, incluſus in ſacco, ad quem non ſe extendit intentio furis. In quam rem expendo *l.2. & 4. in princip.D.de penu.leg.* ubi ſi penus legetur, vaſa in quibus conſiſtit, non ſunt legata: ergo eodem modo ſubrepta ancilla non videtur ſubreptus partus in utero exiſtens. Deinde facit quod notavi *ſupra* §.2.*numero* 4. partum, dum in utero eſt, nihil reputari, neque in conſideratione eſſe, poſt nativitatem vero quid ſeparatum eſſe à matre. †
5 Atque ita ſeparatorum debere ſeparatam eſſe rationem *l.ſin.ff.de calumniat.l.4.§.1.* ibi: *ut ſi quid amplius, ff.de publicanis*, confert eleganter *l.1.§.ſi duæ D.quod legatorum*, ubi ſi legata ſit una res & pars ejus ex voluntate hæredis ſit occupata, pars vero altera non ex voluntate, hæc pars per interdictum illud aufertur.
6 † Per quæ jura contrarium tenet Azevedo & Gutierrez *ſuprà*, ut ſcilicet confiſcatis rebus vetitis, non confiſcetur ſaccus, niſi lex id apertè conſtituat, ut *in dict. l. 26. recop.* cum aliis. Quibus non obſtat *dict. l. ſi finita §. ex hoc edicto*, ubi fit miſſio, quia aliter non erat profutura poſſeſſio, ut *ibi* Sabinus notavit.

7 Ultimo expendo *l.ſi ſervus 14.§.bove ff.de cond.furt.* in qua bove ſubrepto & occiſo, furi dominus condicere poteſt & corium & carnem, ſi fur ipſa contrèctaverit, ergo eodem modo partus fiet furtum, ſi detur in eo contrectatio, quæ tamen non datur cum ſit in utero, in ſacco tamen ideo committitur furtum, quia etſi defuit animus illum furandi, tamen contrectatio intervenit: at quando ancilla ſubripitur prægnans, non eſt animus partum contrectandi, ſed ancillam, & tunc cum partus nihil cenſeatur, cum ſit in utero, non poteſt contrectari ſeu loco amoveri, unde deficiente animo & contrectatione, effici furtivus non poterat, neque contagio furtivitatis materno pollui, ut aliqui loquuntur, quia cum eſt in utero nihil cenſetur, poſtquam vero eſt natus, quid ſeparatum eſt à matre, & cum ejus nunquam cenſeatur pars, ut diximus *d.§.2.* ſequitur nunquam pollutum fuiſſe vitio furtivitatis, *argument l.ejus qui, 9.* ibi: *ne in id quod credidiſſet de furtis*, ſed per ſe contrectari cenſendus eſt, ut dicemus *infra*.

Quare receptior fuit alia ratio, quam ſuo nomine 8
Benedict.Pinel.*dicto libro 2.ſelect.capite 1.numero 9.* & ante omnes docuit Accurſ.*in dicto §.ancillæ, verbo furtivus*, & Bartolus *in dicto §.lana numero 2.* & ſequutus eſt Caſtrenſ. *in l.ancillæ nu.9. Codic.de furtis*, ubi Salicet. *numer.11.* qui aiunt hujus juris rationem petendam eſſe ex Iul. *in l.qui in utero 26.verſ.præterea ff.de ſtatu homin.* A quo regula certiſſima ſtatuitur eos, qui adhuc in utero ſunt, pro natis haberi. Quod ſane receptum eſt contra juris regulas: nam qui in utero eſt, non rectè dicitur animal, ut diſſeruimus *ſuprà dicto §.2.numero 4.* & aliquando nondum eſt homo, ſed hembrio, cum forte non eſt animatus, de quo videndi Covarruvias & relati à Leſſio *de juſt.& jur.libro 2. cap.9.* & Andreas Laurentius *lib.8.hiſtoriæ anatomicæ quæſt.29. & 30.* & tamen pro animato & nato habetur, cum de commodis ipſius agitur *dict.l.qui in utero, & l qui in utero 7.ff.de ſtatu hom.l.antiqui 3.ff.ſi pars hæreditatis*, explicant Anton. Fab.*in Iuriſprud.titul.4. princip.3.ſtatũ & illat.3.confutatat.3.* Pichard.*in lectione ad legem Gallus cap.3.num.146.& ſequent.* Quapropter ſi ancilla prægnans ſubrepta, ſit partus uſucapi non poterit, quia cum ab inſtanti ſuæ conceptionis, & pro nato habeatur, habetur quoque pro contracto à fure, & ita cenſetur is partus vitio furtivitatis affectus & pollutus, quemadmodum mater quæ ut furtiva uſucapi nequit, *l 1.Codic.de uſucapione pro emptore*, quod cum in fœtu pecorũ non admittatur, ideo etiam ſi prægnantes oves venierint, adhuc bonæ fidei poſſeſſor fœtus efficiet ſuos l.*bonæ fidei 47.§.final.de adquirend.rerum domin.* notavi *ſuprà* §.1.*num.38.* ad quod juris principium reſpexiſſe videtur Ulpianus *in dict.l. qui vas §.ancillæ*, dum inquit partum ancillæ furtivæ apud furem conceptum, & apud bonæ fidei poſſeſſorem editum furtivum eſſe, & conſequenter uſucapi non poſſe.

Quæ tamen ratio non ſatis apta ad propoſitum 9
videtur ex eo quod qui in utero eſt, antequam naſcatur, habet, quæ ſui commodi ſunt, & quoad ea pro nato habetur, ſecus vero quoad commodum alterius, *dict.l.qui in utero 7.* & ita cum domini ancillæ utilitas in hoc attendatur, partus non debet natus intelligi, ut domino antiquiore proſit, ne per uſucapionem ei ſubtrahatur, quod etiam notavit Fulgoſius, *in dict. l.qui in utero 26.numer.1.* † Neque difficultatem diſ-
ſolvunt, qui exiſtimant cum Saliceto *ſupra d.num.11.* 10
aliquod partus verſari commodum, ſiquidem poteſt ejus intereſſe, dominium non mutare, ſed apud matris dominium manere; nam hæc infirma ſunt cum eodem modo, & potuit conſiderari ejus intereſſe, ſi in uſucapientis dominio perſeveraret, & fortaſſe majus commodum. † Cum enim in domo ejus natus ſit, 11
grandior affectio erit circa partum, propter educationis vim quæ amorem generat, ut ait Ariſtot. *lib.8. Ethicor.* & ita in eis ſervis manumittendis ob eandem rationem communis eſt conditio cum fratribus *in l.ſi minor.11.& ſequent. l.alũnos 14.ff.de manumiſſ. vind.* ibi: *Satiſque eſt permitti eũ manumitti, in quo nutriendo propenſiorem animũ fecerint, l.in teſtamento 38. de fidecommiſſ.libertatibus, ibi, pater dilexiſſet.* Et Congruit Statius *lib.2. Sylvarum*, qui in hoc argumento poſt multa dicta adjicit, *Quid referam altricum victos pietate parentes?* Notat Gothofed. *in l. 1. Codic. quæ res pignori.* Merillus *in expoſitione ad 50.deciſiones Iuſtin. in l. 26. Cod. de numer. 2.* poſt Balduinum *in §.eadem lege nu.15.Inſtit.quibus manumiſſ. non liceat.* Tiraquel.*in l.ſi unquam verbo ſuſceperit liberos ex nu. 49.* quos referre debebant. † Unde obiter explicabilis 12
l.1.§.ſin.ff.de obſeq. parentibus, &c. ubi indignus eſt militia, qui patrem & matrem, à quibus ſe educatum

 dixerit,

dixit, maleficos appellavit. Quod non eſt intelli-
gendum de parentibus naturalibus, ſed de nutritori-
bus, nam ad quid erant illa verba neceſſaria *à quibus*
ſe educatum, cum ſufficeret ad delictum, parentes eſ-
ſe? & de veris parentibus *in §. antecedenti*, loquutus
fuerat I.C. unde intelligendus eſt de nutritore, qui ob
educationis morem pater dicitur. Sic loquitur etiam
D. Hieronym *epiſt.*1. ibi: *ſecundus poſt naturalem pie-*
tatem pater nutritius. Quam interpretationem me do-
cuit D. Laurentius Ramirez *lib.*1. *ad Martial epigram*
1 *l.*1. fuit tamen originalis Alciati *in l.fin.verbo matris*
de in jus vocando, quem ſequitur Tiraquel. *ſupra nu-*
mero 50. *&* Coſta *in l.ſi ex cautione verbo ſeu doli nu-*
mero 5. *Codic.de non numerata*, licet ipſe non ſatis ei
acquieſcat.

13 Neque quicquam proficiet dicere, quod cum ma-
ter remaneat antiqui domini, & partus acquiratur
uſucapionem bonæ fidei poſſeſſoris, ſequitur partum
fieri deterioris conditionis, cum abducatur ab educa-
tione matris, quæ eſt melior ex omnibus *l.*1. *C.ubi pu-*
pillus educari ubi Gothofred. & Menoch. *de arbitrariis*
14 *caſu* 168. † Nam hoc non eſt ſemper certum, cum
cognati interdum præferantur, ut *in d.l.* docemus,
& notat Menochius *ſupra numero* 9. & ſimiliter præ-
ſumi poteſt pro domino uſucapiente ut in poteſtate
ſua commodius educari poſſit partus. Facit etiam ſi
ſervi participationem non habent Juris Civilis,
neque ac cogniti ſint *l. quod attinet* 32. *l. ſervitutem*
209. *de reg. jur.* cum notatis à Petro Fabro, &
Gothofred. *in l.* 3. *in fin. ff. de cap. minut.* quomodo
effectus Iuris Civilis debent adduci, ut commodis
15 ipſorum leges conſulant. † Non debet etiam atten-
di quod ita filius ſeparatur à matre, cujus amorem &
affectum nullus vincit, ut notant relati à Tiraquel. *in*
l.ſi unquam in præfatione numero 9. Menochius *libro* 4.
*præſumpt.*89. *numero* 49. & Solorzano *de parricidiis lib.*
2. *cap.* 1. Quæ etſi tanquam naturali attendi poſſent,
argumento l.quæſitũ 12. *§.uxores*, 7. *ff.de fundo inſtr.leg.*
quod ſi nolit. 31. *§.idem ait* 6. *l.plerumque* 35. *ff.de ædilit.*
edict. ubi propter matrem partus retinetur ob pietatis
16 rationem. † Tamen leges illæ procedunt, quando
plures ſervi uno pretio fuerunt venditi, ut ſi venie-
rit comœdorum agmen vel chorus ut *in l.cũ ejuſdem*
34. *l.ſi plura* 36. *l.ædiles*, 38. *§.fin.cum legibus ſequent.ff.*
de ædil.ædict. quo caſu cum non ſint plures venditio-
nes, ſed unica emptione univerſi ſervi empti videan-
tur, ſi unus ſit morboſus, omnes redhibentur *d.l.cum*
ejuſdem, cujus rei exceptio proponitur, quando ob
pietatis rationem durum videtur, ut mater à filio ſe-
paretur, ut *in dict.jur.* explicat Cujac. *tractat.*6 *ad Afri-*
17 *can.in d.l.cum ejuſdem.* † Attamen in aliis caſibus con-
trarium videmus obſervari, ut *in l.ſi prægnans* 42. *de*
evictionibus, ubi matre remanente penes alium evin-
citur partus. Et ſi contrarium obtineret, ſequeretur
ob eam rationem, nec partum uſucapi poſſe, qui con-
ceptus & editũs eſſet apud bonæ fidei poſſeſſorem,
cum in eo caſu à matre quoque ſepararetur, quod
dicendum non eſt, ut obſervavimus *paragrapho fi-*
nali.

18 His manet jam hæc inſpectio longe obſcura, itaut
ſine ratione videantur I. Conſulti conſtituiſſe par-
tum, qui dum mater contrectaretur, erat in utero, fur-
tivum cenſeri. Sed re attentius conſiderata cogitabã,
Iulianum *in d.l.qui in utero*, veram rationem propo-
ſuiſſe, quæ tamen præter omnes aliter meo videri
explicanda eſt. Verum itaque eſt, partum cenſeri fur-
tivum, quando ancilla prægnans ſubripitur, quia tunc
partus pro nato habetur, & cum per fictionem illam
natus jam ſit, in bonis quoque cenſetur fuiſſe ejus,
qui matris dominus erat. Ita expreſſè docet Venule-
jus *in l.fin.§.non ſolum ff.quæ in fraudem credit.* inqui-
ens, quod ſi debitor in fraudem creditorum aliena-
verit fundum pendentibus fructibus, & revocata fue-
rit alienatio, tunc fructus reſtituendi ſunt, quia in
bonis fuiſſe credentur fraudatoris, quod idem & de
ancilla prægnante vendita dicendum exiſtimat, ut
partus quoque reſtituatur, quia in bonis fuit. Con-
gruunt notata *ſupra §.*2. *numer.*49. Unde cum jam res
aliena contrectetur, recte dicemus furti vitio affici
partum, & ideo non poſſe uſucapi. † Neque obſtat 19
d.l.qui in utero 7. *de ſtat.hom.* ubi Paul. tantum ait, par-
tum, dum non eſt in utero, haberi pro nato quoad
ſuum commodum, quod vero attinet ad commodum
alterius, tunc haberi pro nato poſtquam jam natus
eſt, atque ita illo tempore cum naſcatur, credimus
jam antea fuiſſe natum ex tempore conceptionis, &
tunc prodeſſe domino retrotractione facta ad tempus
illud, ſecundum quam in bonis ſuis eſſe exiſtimatur
& ſimiliter contrectari, quo fortivus jam erit. † Id- 20
que indicat Pap. *in l.juſto* 44. *§. & ſi poſſeſſionis, ff.de*
uſucap. ubi ait: quod ſi aliena ancilla prægnans ſit
vendita bonæ fidei poſſeſſori, qui tempore traditio-
nis bonam fidem habuit, poſtea autem tempore na-
tivitatis partus, ſciebat matrem eſſe alienam, uſucapi
partum potuiſſe. Et reddit rationem, quia non inſpi-
citur tempus præſentis poſſeſſionis, ſed antiquioris
traditionis, quo erat in utero. Quod non poteſt pro-
cedere, niſi dicamus ex eo tempore haberi pro nato
partum, & ſic ex tunc poſſideri, ut dixi §.2. *num.*61.
& dicam §. 4. † Neque exiſtimet aliquis ibi non 21
fuiſſe prægnantem ancillam tempore contractus, ſi-
quidem expreſſè conſtat ex illis verbis, *priuſquam*
eniteretur, quæ denotant prægnantem fuiſſe tempo-
re traditionis, alias ſi non eſſet tunc temporis in re-
rum natura, quomodo I. Conſultus dixiſſet, atten-
dendum eſſe tempus traditionis? Fingitur ergo tem-
pore comparatæ ancillæ natos & in bonis eſſe, quia
jam conceptus erat, & ideo non cenſentur duæ poſ-
ſeſſiones pueri, ſed unica tantum continua, nec ta-
men interrupta, ut *in l.*4 *§.ſi antequam, de uſucap.*
† Quod confirmat Papin. exemplo ſervi captivi, ut 22
ſi eum bona fida emi, & captus ſit ab hoſtibus, cap-
tivitate interrumpitur poſſeſſio *l.denique* 19. *cum aliis*
ff.ex quibus cauſ. majores, deinde ſi antequam rediret
per poſtliminium, habui malam fidem, adhuc ta-
men uſucapiam, quia poſtliminium fingit ſervum
nunquam abiiſſe ex mea poteſtate, ac proinde una
poſſeſſio cenſetur, itaut hæc quæ contingit poſt ca-
ptivitatem ſervi, retrotrahatur ad primam, & unica
videatur non continuata, ſed bona fides quæ princi-
pio prioris intervenit, ſufficiet in ſecunda. † Ex 23
quo dicendum eſt *in d.§.& ſi poſſeſſionis*, ſupervenien-
tem malam fidem, ante nativitatem non obeſſe, ut
partus uſucapiatur, ſiquidem ut dixi in bonis cenſe-
tur fuiſſe à tempore anteacto, ſecus eſſet ſi mala fi-
des ſuperveniret ante conceptionem, tunc enim no-
ceret; ut recte notavit poſt Accurſ. Ioannes Fab. &
Caſtrenſ. *numero fin.in l.ancillæ C.de furtis*, quos im-
merito reprehendit Pinel. *d.lib.*2. *ſelect.cap.*1. *numero*
50 *&* 51. † Ex eo quod antequam edatur partus non 24
poſſideatur, atque ita quælibet mala fides ſuperve-
niens ante inceptam uſucapionem debeat nocere,
cum requiratur bona initio poſſeſſionis *l. unica verſ.*
hoc tantummodo Cod de uſucapione transform. & ad d.
§.etſi poſſeſſionis, reſpondet fuiſſe appoſita illa verba
priuſquam eniteretur, gratia tollendæ majoris dubi-
tationis, quaſi dicat, ſimplex ſcientia rei alienæ ſu-
perveniens poſt editionem nequaquam præjudicat
partus uſucapioni. † Sed hoc adverſatur menti Pap.
in d.§.& ſi poſſeſſionis, qui ait, aliquando non inſpi-
ci cauſam præſentis poſſeſſionis, ſed antiquioris, ut
in exemplo ſervi captivi clarius apparet, ex quo pro-
bat bonam fidem antecedentis poſſeſſionis ancillæ
ſufficere jam concepto partu, ut quamvis nunc adſit
mala

mala fides tempore nativitatis ejuſdem, ſufficiat ta-
men quo tempore traditionis ancillæ adeſſet bona
fides, quod non poteſt procedere, niſi dicamus in
bonis puerum retro intelligi, cum jam eſſet tempo-
re traditionis conceptus, ac proinde illam bonam fi-
dem, quæ tunc adfuit, ſufficere. Si enim non intel-
ligeretur puer antea in bonis, & conſequenter tra-
ditus cum bona fide,quomodo poterat uſucapi,ſiqui-
dem tempore nativitatis credebatur alienus, & ade-
rat jam mala fides? Idque ſuadet exemplum ſubje-
ctum ſervi captivi, qui antea poſſeſſus cum bona fi-
de, ſi interrupta mox ſit per captivitatem poſſeſſio,
quo tempore jam adeſſet mala fides, attenditur præ-
cedentis poſſeſſionis bona fides, non vero illa quæ
poſt reverſionem ſervi domino uſucapienti contin-
25 git. † Nec obſtat *dict. l.* 4. *§.ſi antequam, de uſucap.*
ubi ſi antequam pariat ancilla cognoſcat bonæ fidei
poſſeſſor, alienam eſſe, ait Paul. non poſse uſucapi
partum, ergo non inſpicitur tempus conceptionis.
Reſpondendum etenim eſt, in illa ſpecie ancillam
fuiſſe furtivam, & ſi apud me concepit, & antequam
peperiſset, cognovi eſse furtivam, tunc non datur
illa retrotractio,quia cum furtiva ſit eodem vitio affe-
ctus eſt partus, ut dicemus latius *in fin.*
26 Denique confirmat noſtram rationem Vlpian. *in
d.l.ſi ego* 11.*§.partus D.de Publiciana*, qui ſcribit per
partum ancillæ furtivæ apud bonæ fidei poſſeſſorem
conceptum, etiamſi ab eo emit poſſeſſus non ſit.
Quod procedit quando bonæ fidei poſſeſſor accepit
à fure ancillam, quæ poſtea apud illum concepit, &
ſic alij tradidit (ſic ſpeciem fingo cum Accurſ. ibi,
verbo poſſeſſus, & Cujac. in recitationibus ad illam
legem) tunc ait,competere Publicianam hunc ſecun-
do bonæ fidei poſſeſſori, quia intelligitur ex eo tem-
pore, quo conceptus eſt, apud primum fuiſſe in bo
nis & ſic poſſideri, atque ideo etiamſi apud bonæ fi-
dei poſſeſſorem concipiatur, licet nondum eum
poſſederit.
27 Ex qua vera ratione deduco interpretationem ad
dict.l.qui vas §.ancilla, verſ.idem & in pecudibus ubi
ſecundum interpretationem de qua *ſupra* §. 1. *nu.* 32.
egimus, verſus ille referendus eſt non ad uſucapio-
nem, ſed ad furtivitatem, ut ſcilicet dicat Conſul-
tus, quod ſicut partus furtivus eſt conceptus & edi-
tus apud furem, ita & fœtus apud eum conceptus &
editus in bonis quoque cenſetur, contrectari intelli-
gitur,*dict.l.fin.§.non ſolum,& §.Proculus Digeſt.quæ in
fraud.juncta leg.* 5. §. *idemſcribit ſi equam,de rei vin-
dicat & leg.*1.*§.cum prædium pignori juncta gloſſa, ibi
verbo nunquam de pignoribus*, unde vitio furtivitatis
affecti acquiſitionem effugiunt; nam cum fœtus ſint
fructus, & dum pendent fructus, dicantur pars rei,
l.fructus pendentes 44. *de rei vindic.* quemadmodum
oves erant in bonis, ita & ſimiliter intelliguntur
fœtus utero geſtati, & ſicut matres furtivæ ſunt,
28 eodem modo & fœtus. † Vnde differentia hæc erit
inter partum & fœtum, ut ille intelligatur eſſe in bo-
nis, quia habetur pro nato, hic autem eodem modo
intelligitur eſſe in bonis, quia pars ſit matris, juxta
d.l. fructus 44. Quæ interpretatio in odium furum
ita accepta eſt, *argument. l fin.§.fin.ff. uſufructuarius
quemadmodum caveat*.§. *ſic itaque diſcretis, Inſtit. de
29 act* † In bonis autem res dicitur eſſe, quæ aliqua ra-
tione in patrimonio noſtro ſit *l.* 1. *de rer. diviſ.*que-
madmodũ etiam res dotalis dicitur eſſe in bonis ma-
riti *l.dotis* 7.*§.ſi res l.quamvis* 75.*D.de jur.dot.l.Luci-
us* 11.*§.idem* 4.*D.ad municipalem*, cũ aliis & res alie-
nata ejus,qui vim paſſus eſt *l.metum*, 9.*§.licet D.de eo
quod metus cau.* & denique rem in bonis habere in-
telligimur, quoties amittentes actionem habemus ad
ejus recuperationem *l.rem* 52. *de adq.rer.dom.l.bono-
rum* 49.*in fin.de verb.ſignificat.l.is qui* 15.*D.de reg.jur.*

ubi docet P. Fab. & Schardus *de verbis juris verbo
in bonis.*
Sed hæc omnia videtur deſtruere difficile & te-
nebroſum ejuſdem Vlpian. reſponſum *in l. ſi a iena*
10 *§.Scævola.D.de uſucap.*ubi Marcilli ſententiam re-
fert ex Scævolæ authoritate, qui tenebat quod ſi
vacca apud furem vel furis hæredem conceperit, pa-
riatque apud furis hæredem, non poterit uſucapi
juvencus venditus, quemadmodum neque partus
ancillæ. Quam ſententiam Scævola reprehendit ex
eo quod partus poteſt uſucapi, cum non ſit pars ma-
tris, nempe ancillæ furtivæ, aliàs enim ſi eſſet, nec
ſi apud bonæ fidei poſſeſſorem peperiſſet, uſucapi
poterat. Ex quo apparet ſecundùm Scævolæ ſenten-
tiam, quam videtur Vlpian. approbare non eſſe
neceſſarium, ut conceptionis tempus inſpiciatur, an
conceptus ſit partus apud furem, vel non, ſufficiet
tamen ſi naſcatur apud bonæ fidei poſſeſſorem, quod
etiam videtur adverſari traditis ab ipſo Ulpian. *in d.
§. ancilla*, ubi Marcelli ſententiam & doctrinam ſe-
quutus videtur. † Cujus rei difficultate valde tor- 31
quentur omnium Interpretum ingenia, videlicet
Caſtrenſis & Cujac.*in d.§.Scævola,& lib.*15.*obſervat.
c.*20. Anton.Fab.*in dict.l.ſi ego §. partus cum ſeqq.* &
alij relati à Genoa *in antimonia d.§. Scævola pag.*300.
Connanus *libro* 3.*comment.cap.*15.*numero* 3. DD.*in l.
ancilla Cod.de furtis*, Benedict.Pinel.*dict.cap.*1.*nu.*6.
& 10.*cum aliis.*Donell. *libro* 5.*comment. cap.*25. ubi
Oſuald.*littera C.* Gæddeus & alij *in l. partum* 26.*de
verborum ſignificat* ex quibus, quæ veroſimilia ſunt,
hauriemus. † In primis itaque certum eſt, Marcelli 32
opinionem putantis partum eſſe matris partem, ve-
ram non eſſe, ut oſtendimus *ſuprà toto* §. 2. juxta
quæ non poteſt dici Vlpian. ejuſdem ſententiam ap-
probaſſe, ut voluit Adrianus Pulveus *ad legem Atti-
niam cap.*7.Hotman.*libro* 7.*obſervat.c.*18.Gothofred.
in dict.§.Scævola, & Cujac. *d.cap.*20.nam verius eſt
Scævolæ ſententiam fuiſſe expenſam ab eo contra
Marcellum & conſequenter approbatam, quod in-
dicat inſcriptio *l.partus* 26.*de verborum ſignific.* quæ
deſumpta eſt *ex eod. lib.* 16. *ad edictum Ulpian.* ubi
eadem Scævolæ ſententia refertur *libro* 11.*quæſtionum*
putantis partum non eſſe matris partem, juxta quæ
dicendum eſt, aut Vlpianum ſententiam Scævolæ
neceſsario approbaſse, aut illam legem eſse otioſam,
quod non rectè difficultate oppreſsus aſseruit Cujac.
ſuprà in quo non minus labitur, quàm cùm dixit
Marcelli & Scævolæ ſententias propoſuiſse Vlpia-
num, non vero quid ipſe ſentiret aperuiſse. Quo
errore involvitur etiam Hotman.*dict.libro* 8.*obſervat.
cap.*18.& Anton.Fab.*d.l.ſi ego §.interdum de publicia-
na*,quos refellit Uulterus relatus à Genoa *d.antinomia
num.* 17. *&* 18.
Verius ergo dicendum eſt Vlpian. Scævolæ ſen-
tentiam retuliſse & approbaſse, nam Marcellus di- 33
verſam ſpeciem tractavit, de bove nempe, quæ apud
furem vel furis hæredem concepit vel peperit,in qua
dixit furtivum eſse juvencum, neque uſucapi poſse,
quemadmodum neque uſucapi poterit partus. Quæ
ſpecies longe diſtat ab ea de qua *in §.ancilla*, ubi de
hærede furis nullum verbum protulit Vlpian. ſed
totam de fure concluſit tractationem, & principa-
liter de partu egit,in quo uſucapionem admiſit,quam
indiſtinctè negavit Marcellus, qui eam rationem
ſuæ opinionis adjecit, quod partus ſit pars matris,
quem Scævola licet breviſſimè reprehendit & con-
futat non ſolum circa partum, verum & circa fœ-
tum, ſiquidem illa verba *te putare uſucapere poſſe &
partum*, non ſolum denotant poſse partum uſucapi,
ſed & fœtum, cum dictio, *&* ſit conjunctiva *leg. ea
tamen* 46.*de leg.*3.vide *lib.*1.*cap.*7. *num.*11.quodta-
men de fœtu dixit,acciplendum eſt attento caſu,quo
juvencus

juvencus natus eſt apud furis hæredem, qui bona fide, ut latius *infra* dicam, vendidit juvencum bonæ fidei poſſeſſori. (Ita pono ſpeciem juxta ultima verba, ibi: *Nec ſi apud bonæ fidei poſſeſſorem peperiſſet*, quæ oſtendunt illum bonæ fidei poſſeſſorem non agere *ibi* de fœtu acquirendo, (juxta regulas bonæ fidei poſſeſſoris de quo dixi §. 1. *ſuprà*,) ſed de juvenco, quem à non domino emit uſucapiendo, atque ita ſecundum propoſitam Marcelli ſpeciem,
34 quæſtio fuit: † Si fur bovem ſubripuit prægnantem, vel quæ apud eum concepit & peperit, vel apud hæredem ejus, ſi poſtea iſte hæres juvencum ſuum diſtraxerit, quærebatur, an uſucapi poſſet à bonæ fidei poſſeſſore, qui emerat, non vero ejus matrem. Marcellus docuit non poſſe, quia eſſet pars matris, quæ cum vitio furtivitatis pollueretur, ita etiam & juvencus ejus pars, quod etiam & in
35 partu militare tandem adjecit. † Scævola tamen hoc reprehendit, quoniam putavit in caſu propoſito, uſucapi poſſe & fœtum, & partum, cum illa Marcelli ratio vera non eſſet, quod ab abſurdo probat, dum inquit, quod ſi eſſet pars matris partus, uſucapi minimè poſſet, etiam ſi naſceretur apud bonæ fidei poſſeſſorem. Quæ tamen traditio valdè difficilis eſt, nam abſurdum quod Scævola Marcello objecit, potius retorqueri poteſt contra ipſum, cum omnino ſit certum, partum conceptum apud furem, etiam ſi apud bonæ fidei poſſeſſorem edatur, furtivum eſſe, neque uſucapi poſſe, ut ex *ſuprà* adductis diſertè patet & ex *dict.* §. *ancilla*, cum ſimilibus, at eo caſu, loquutum Marcellum nemo eſt qui non videat.

36 Hæc difficultas coëgit interpretes in diverſas jurare interpretationes, ut conſtat ex Accurſ. *in dict.* §. *ancilla*, Aretino *in l. ancillæ C. de furtis*, & aliis relatis à Genoa *ſuprà num.* 19. qui cum Donello *d. libro* 5. *cap.* 25. docet, Scævolam ita eſſe accipiendum, non ut ſemper poſſit uſucapi partus ancillæ, quæ apud furem concepit & peperit apud bonæ fidei poſſeſſorem, ſed eo caſu, quo concepit, & peperit apud eundem bonæ fidei poſſeſſorem, quoniam eo argumento uſus eſt Scævola, ut probaret non eſſe partum rei furtivæ partem. Quam ſolutionem tradidit ante eos Accurſius *in dict. l. ancilla verbo cum etiam*, Iacobus de Arenis *in d.* §. *Scævola*, Gonnanus *lib.* 3. *comment. cap.* 16. Robertus *lib.* 1. *lectionum cap.* 6. & recipit Genoa *dict. num.* 9. (qui licet hanc interpretationem divinatoriam judicet, adhuc amplectendam eſſe exiſtimat *num.* 21. tantæ ſuccumbens difficultati) ſequitur Pinell. *d. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 22. & alij quoque
37 ei adhærent. † Quare idem Accurſ. *in d. l. ancillæ verbo cum tamen*, *verſ. vel loquitur*, ſequutus à Bartolo, & Saliceto *ibi numero* 8. Caſtrenſi *numero* 8. *verſ. in uno tamen caſu*, (& ſi cum allegare deberet *l. ſi alieni Digeſt. pro emptore*,) & Alberic. *in dict.* §. *Scævola*, in ea eſt ſententia, ut exiſtimet Scævolam in ultimis verbis intelligi debere eo caſu, quo ancilla furtiva non apud furem concepit, ſed apud furis hæredem, peperitque apud bonæ fidei poſſeſſorem, in qua ſpecie ſi hæres furis bonam fidem habuit, neque exiſtimavit ancillam furtivam, ſed ſuam eſſe, uſucapi partus poterit ab eo, qui bona fide ab hærede emit, ancillam prægnantem, ſi eadem bona fide perſeverante apud ipſum pariat, nam cum bona, vel mala fides non conſiſtat in jure, ſed in facto *l. bonæ* 48. §. *in contrarium D. de acquirend. rer. dom.* & ex opinione ejus, qui poſſidet naſcatur, rectè conſequitur hæredem furis habere poſſe bonam fidem circa eam ancillam, quam defunctus, cui ſucceſſit, ſubripuerit.

38 Unde moti multi viri docti in eam ſententiam inclinarunt, ut Scævola accipiatur de ancilla, quæ non concepit apud furem ipſum, ſed apud furis hæredem, qui cum habuerit tunc temporis bonam fidem, illam ancillam in hæreditate repertam, & bona fide poſſeſſam, prægnantem vendidit alij bonæ fidei poſſeſſori, apud quem peperit. In qua quæſtione, cum non conceperit apud furem, neque vitio furtivitatis polluatur, ſecundum *ſuprà* traditas regulas, procedet ejus uſucapio, indeque ait Scævola, quod ſi partus eſſet pars matris, neque uſucapi poſſet, etſi peperiſſet apud bonæ fidei poſſeſſorem, & ita eveniſſe *in d.* §. *Scævola*, conjectari licet ex eo, quod Vlpian. *in d.* §. *ancilla*, retulerit omnes difficultates, quæ circa ancillæ prægnantis ſubreptæ partum occurrere poſſent, non autem tractaverit de partu concepto apud furis hæredem, an furtivus eſſet nec ne, & ideo videbatur dicendum in alio loco illum articulum retuliſſe, at cum nullus ſit in jure locus, in quo egerit Vlpian. de partu concepto apud furis hæredem, & edito apud bonæ fidei poſſeſſorem, niſi *in dict.* §. *Scævola*, affirmare non dubitabimus, ibi hunc articulum explicaſſe, præcipuè cum jus remaneret mutilum, ſi rem adeo controverſam indeciſam reliquiſſet, & quæſtionem adeo principalem omiſiſſet, quando de bonæ fidei poſſeſſore, & de fure ſatis tractatum eſſet, atque ideo cum *in dict.* §. *Scævola*, Vlpian. de hærede furis loquatur, credere poſſumus ad eam quæ-
ſtionem magis, quam ad aliam reſpexiſſe. † Huic 38
tamen opinioni repugnat apertè Vlpian *in d. l. ſi ego* §. *partus D. de publiciana*, & *in l.* 4. §. *ſi hæres D. de uſucap.* ubi hæres furis quamvis ancillam furtivam bona fide poſſideat, non poteſt partus ejus apud ſe conceptos uſucapere, cum in vitia ſuccedat authoris *leg. cum hæres* 11. *D. de diverſis & temporal. præſcrip.* quam explicat Donel. *libro* 5. *coment. cap.* 20. Ant. Fabr. *de erroribus decade* 76. *error.* 9. & Fachin. *libro* 1. *controverſ. c.* 66. Pichard. *in* §. *diutina, Inſtit. de uſucap.* Weſembech. *in paratit. ad titul. Digeſt. pro hærede numero ſecundo.*

Sed difficultati reſpondere ſolent illius opinionis 39
aſſertores, argumentum hoc evincere, hæredem furis non poſſe uſucapere partum apud ſe conceptum, & editum, quia cum huic uſucapioni reſiſtat mala fides, quam habuit defunctus, in cujus locum hæres ſuccedit, & cujus perſonam induit, *l. cum à matre* 14. *Cod. de rei vindicat. leg.* 3. *Cod. communia de uſucap. cum aliis, auth. de jurejur. à moriente præſtito in principio collat.* 5. ignoratione ſua vitium illud defuncti non excludit, *dict. l. cum hæres*, docent *ſupra* allegati, & Anton. Fab. *in l. ſi res* 7. § *in hac actione* 12. & *in dict. leg. ſi ego* §. *partus* 2. *de publiciana*, ac proinde mala fides defuncti, ipſi impedimento eſt, ne poſ-
ſit uſucapere. † Titulus *pro hærede*, tunc prodeſt 40
hæredi, cum teſtator uſucapere non poterat ex ea ratione, quod nullum titulum habuit, non vero ex eo quo malam fidem habeat, obſervat Anton. Fab. *in dict.* §. *partus*, nec titulo *pro ſuo* poterit uſucapere hæres partum, quoniam obſtat ei mala fides defuncti. Quæ omnia non habent locum *in dict.* §. *Scævola*, in quo non tractatur de uſucapione hæredis, ſed alterius bonæ fidei poſſeſſoris, cui hæres furis vendidit ancillam à ſe poſſeſſam bona fide, huic autem, cum ſit ſucceſſoris ſingularis, non nocet mala fides authoris, docent DD. *ex l. an vitium* 5. *ff. de diverſis præſcr.* & cum partus hic conceptus ſit apud bonæ fidei poſſeſſorem, ſcilicet furis hæredem, & natus apud emptorem æque bonæ fidei poſſeſſorem, non impeditur ejus uſucapio.

Verum hæc mihi, etſi ſpecioſa videatur, non in 41
totum arridet expoſitio, quæ in eo primum peccat, dum ait hæredem furis ancillam prægnantem vendidiſſe, quæ poſtea peperit apud bonæ fidei

poſſeſſo

poſſeſſorem. Verius eſt, quæſtionem fuiſſe de juvenco diſtracto ab hærede, nam ſi bos vel ancilla ſubrepta fuerit, & concepit, & peperit apud hæredem furis, hoc intenditur, an hic juvencus, vel partus ab eo venditus, uſucapi potuiſſet ab emptore bonæ fidei poſſeſſore, idque indicat ille verſus *uſucapi ab hærede diſtractum juvencum non poſſe, ſic inquit, quemadmodum nec ancilla partum.* In qua quæſtione Marcellus negabat uſucapionem dari, quoniam eſſet pars matris, Scævola vero rationem reprehendit, in ea ſpecie uſucapionem admittens, tanquam non ſit pars rei furtivæ. Quod non ſolum ad partum pertinet, ut dixi, verùm & ad fœtum, qui tamen conceptus eſt, & editus apud furis hæredem poſtea vendentem.

42 † Item ſupradicta interpretatio admitti non poteſt hac ratione, ſi partus apud bonæ fidei poſſeſſorem eſſet editus, abſurdum quod Scævola notat in finalibus verbis eſſet ridiculum, cum ratio eadem eſſet cum dicto hoc ſenſu: Ancilla fuit prægnans vendita ab hærede furis, quæ enixa eſt apud bonæ fidei poſſeſſorem, in hac ſpecie poteſt uſucapi partus, quoniam ſi non uſucaperetur, illum ſequeretur abſurdum, quod quamvis apud bonæ fidei poſſeſſorem peperiſſet, uſucapi non poſſet partus. Nonne ineptiſſima eſſet Scævolæ ratiocinatio? Hinc conſequemur, quod cum in abſurdo propoſito in ultimis verbis loquatur de eo caſu, quando ancilla peperit apud bonæ fidei poſſeſorem, evidens eſt, in antecedenti caſu diverſam ſpeciem tractare, hæc autem eſt, quando apud hæredem furis concepit, & peperit bos vel ancilla.

43 Quare ſi quid mei judicij eſt, opinor in hac difficultate eſſe dicendum, Marcellum ſuam ſpeciem propoſuiſſe juxta dicta *ſuprà numero* 33. & nullam differentiam conſtituiſſe inter bovem aut ancillam, quæ concepit apud furem, vel apud furis hæredem concepit, & peperit, quoniam cum in ſua opinione eſſet partus, vel fœtus pars matris, furtivos quoque eſſe exiſtimavit, ita ut ſi hæres vendiderit apud ſe conceptum, & editum, non poſſet uſucapi, Scævola autem eum notat affirmans hoc non poſſe procedere nam hæres etſi in vitia defuncti ſuccedat, poteſt habere bonam fidem, atque ita non contractat, & ſic furti vitio non afficitur fœtus, vel partus, ut dictum eſt *numero* 37. *&* 38. Deinde aſſerit non obſtare rationem illam, quod ſit pars matris, cum ſi vera eſſet, ſequeretur ut ſi apud bonæ fidei poſſeſſorem concepiſſet, & peperiſſet, neque etiam eo caſu uſucapi poſſet, nam cum pars matris cenſeretur, durante vitio furtivitatis in matre, etiam & in partu duraret, quantumvis apud bonæ fidei poſſeſſorem concepto, & edio.
44 † Et hanc fuiſſe mentem ratiocinationis Scævolæ, quamvis tantum nativitatis fecerit mentionem, non vero conceptionis, ex eo comprobo: Primò quoniam argumentum ab abſurdo ita concludit contra Marcellum, quod alias erit ineptum, nam ſi adaptat caſui, quo ancilla concepit, & peperit apud hæredem, alium ſimilem æquè difficiliorem ex bonæ fidei poſſeſſoris jure petitum, debuit eodem themate retento adaptare, id eſt, quando concepiſſet, & peperiſſet apud bonæ fidei poſſeſſorem, in quo caſu Marcellus uſucapionem concederet: debuit itaque reſpondere juxta caſum propoſitum, in quo concepit, peperit apud hæredem furis, ergo neceſſario exigitur, ut in ultimis verbis de conceptione, & nativitate apud bonæ fidei poſſeſſorem contingente, Scævolam intelligamus. Cum itaque Ulpian. ſcribat Scævolam putaſſe, uſucapere poſſe & partum, hoc debet intelligi in illo caſu à Marcello propoſito, quando concepit, & peperit apud furis hæredem ancilla, vel bos, cujus fœtum vel partum ab eo emit bonæ fidei poſſeſſor. Unde ſi adduxit abſurdum ex bonæ fidei poſſeſſore petitum, debuit in eodemmet caſu loqui Scævola. Caſus autem eſt de conceptione, & nativitate, ut dixi.

Secundò adſtruitur noſtra interpretatio non eſſe 45
novum, ut I. Conſulti de nativitate faciant mentionem, & tamen conceptionem quoque comprehendant ſub verbo *parere* vel *naſci*. Ita probatur *in leg. Paulus* 29. *§. ſi mancipia in fine D. de pignoribus*, ubi ſi non diceremus conceptum fuiſſe, & natum partum apud emptorem, minimè procedere illa deciſio de nativitate tantum loquens. Idem videmus *in l. ſi convenerit* 18. *§. ſi fundus ff. de pignor. act. & in leg.* 1. *de Salviano interdicto*, de quorum explicatione egi *ſuprà §.* 2. *numero* 40. quemadmodum Paul. *in l.* 4 *§. de illo de uſucap.* de partu concepto & edito loquens, tantum meminit conceptionis, & eodem modo Julian. *in l. qui ob pactionem* 19. *ff. pro emptore.* † Sed removen- 46
dus eſt ſcrupulus, qui naſcitur ex ſpecie propoſita à Marcello, etiam & in vacca, quæ concepit apud furem. Cui reſpondetur illum in ſua opinione æquiparaſſe eos caſus, & quando concepit apud furem, & apud furis hæredem, & ob eam rationem dixit, non poſſe uſucapi juvencum, quia ſecundum ſupradictam rationem non minus contrectatur in uno, quam in altero caſu. Sed id rejicit Scævola ratione illa ab abſurdo petita, quod ſi pars eſſet partus, etiamſi conciperetur, & pareretur apud bonæ fidei poſſeſſorem, non poſſet etiam uſucapio procedere, quæ verba apertè indicant de hærede furis duntaxat loqui. Quæ interpretatio, dum alius meliorem non attulerit ſuſtineri poterit.

Rurſus ex *ſupra* tradita à nobis decidendi ratione 47
infero interpretationem ad *l. ancilla* 60. *§. D. de furtis*, quo loci Africanus ſcribit, ancillam fugitivam, quemadmodum ſui furtum facere intelligitur, ita partum contrectando furtum facere. Quæ deciſio ea ratione procedit, nam quamvis natura non patiatur, ut *idem* ſit agens & patiens, *argument. l. ſi plures verſ. nam difficile D. de pactis l. depoſui* 38. *§. Stichus D. de peculio, il. Stichus* 16. *§. fin. de peculio legato l. pupillus* 5. *§. item ipſe de authoritate tutorum, cap. fin. extra de inſtitut.* atque ita fur, & res furtiva idem eſſe non poteſt, nec jus Civile admittat, ut qui in alterius poteſtate eſt, illi furtum facit *l. rem* 45. *de adquir. poſſeſſ.* ubi dicitur, quod ſicut fugitivus poſſeſſione rerum alterum non poteſt intervertere, ita nec ſuam quidem, id eſt furtum ſui facere *l.* 1. *§. per ſervum* 14. *l.* 3. *§. Nerva* 13. *de adquir. poſſeſſ. l.* 1. *Cod. de ſervis fugitivis*, tamen ne fuga ſervorum dominis ſit damnoſa, ut per uſucapionem, aut præſcriptionem dominis ſubtrahantur, introductum eſt, ſervos fugitivos cenſeri ſui furtum facere *d. l.* 1. *Cod. de ſervis fugit. l. fin. §. ſervi. D. de publican. l. ſervi* 17. *§. fin. de furtis l. fin. §. ſane ſi ſervus, ibi ſeipſum furatus Codic. de iis qui ad Eccleſiam*, docet Albericus, Salicet. & reliqui antiqui *in dict. l.* 1. ubi etiam Cujac. & Giſan. idem Cujac. *lib.* 17. *obſerv. cap.* 10. Anton. Fab. *in juriſprud. titulo* 3. *princip.* 3. *illation* 1. Duaren. *in dict. leg.* 1. *§. per ſervum.* Oſualdus ad Donel. *libro* 3. *c.* 14. *littera D.*

Qua ratione attenta Iuſt. inter res quæ uſucapi 48
non poſſunt connumerat ſervum fugitivum *in §. ſed aliquando Inſtitut. de uſucap.* quem licet reprehendat Donel. *dicto libro* 5. *cap.* 24. ſatis defenditur ex ſupradictis, *& ex dict. l. ancilla.* Nam lege Fabia de plagio tenetur, qui ſervum in fuga conſtitutum vendiderit, vel donaverit *l.* 2. *ff. de lege Fabia de Plagiariis, l. in fuga* 6. *Codic. eodem*, ut ſervi à fuga deterreantur, ſi nec recipi à quoquam vel celari impune intellexerint, neque alteri acquiri titulo, vel authoritate juſta, *l. ſervos* 12. *Codic de agricolis l.* 11. & ideo non eſt mirum,

rum , ſi ſervum fugitivum , qui ob vitium furti uſu-
capi non poteſt, rei ſacræ & homini libero æquipa-
ret Imperator , qui alias in lege Plagij etiam æqui-
parantur *l.1.& 4.ff.de lege Fabia* cum aliis. Ergo cum
res furtiva cenſeatur,inuſucapibilis erit §.*furtivæ In-
ſtit.de uſucap.* quod tamen non intelligas, ut verè cō-
mittatur furtum , ſed ut rectiſſimè Giſan. *in d.l.1.*ut
furti tantum effectus ſequantur, quibus uſucapio ex-
49 cludetur. † Quæ omnia locum habent , & quan-
do ancilla furtiva concepit , ut quemadmodum ipſa
propter fugam furti vitio afficitur , eadem quoque
afficitur contrectatus ab eodem partus , ipſa autem
propter fugam furtiva cenſetur , & partus propter
contrectationem furis. Ita rectè docet Cujac *tract. 7.
ad African. in d.l.ancilla,* unde ſicut ancilla ſubrepta
ſi concepiſſet apud furem,partus utpote furti vitio af-
fectus non uſucaperetur *dict. leg.qui vas §.ancilla de
furtis* , ita & eodem modo in fugitiva procedit , ut
ſi apud aliquē bonæ fidei poſſeſſorē pervenerit partus
l.ſervi 7.§.fin.de furtis. tanquam furti vitio affectus,
& à fure contrectatus non uſucapietur juxta ſu-
pradicta.
50 Sed præter omnes contra hæc oppono difficilem
ſpeciem *l.1.§.fugitivum accipe, ff.de fugitivis,* ubi Vl-
pian. ex Labeonis ſententia docet , non cenſeri fu-
gitivum ex fugitiva ancilla natum,atque ita recte po-
tuit partus etiam à matre contrectatus uſucapi. Quam
difficultatem Anton.Fab. *in ratio.*ibi ſic componit,ut
ſervus , qui patrem habere non poteſt , ſequatur ma-
tris conditionem , quantum ad naturales qualita-
tes , non quantum ad accidentales , quæ ex bonis ,
vel malis moribus oriuntur , indéque fugitivus non
naſci ſed fieri , & cum ſit cauſa accidentalis , nihil
commune habet cum naturali , & nativitate. Quæ
interpretatio ſeipſam confundit , neque confutatio-
ne indiget, & litteræ illius juris minime adaptari po-
teſt. † Dicendum ergo exiſtimo , fugitivum non
51 cenſeri Partum editum ex fugitiva ad hoc , ut qui
eum celavit dicatur fur , & puniatur , cum alias
qui celavit fugitivum , ſit fur , & teneatur furti *leg.
1.in princip.Digeſt. de fugitivis* , quia eo caſu habet ,
qui celat , animum intervertendæ domino poſſeſ-
ſionis , & lucrare vult ſervum , de quo delicto agi-
tur illo titulo ob eamque cauſam ſervus erro , qui
alias differt à fugitivo *leg. quis ſit 17. §. erronem , de
ædil. edict. leg. fugitivus 225. de verbor. ſignificat.* &
ob id uſucapi poteſt,neque dicitur res furtiva (tradit
Giſan.*in d.l.1.in fin.*)tamen quod ad hoc,ut non cele-
tur,fugitivus intelligitur *in d.l.1.§.fugitivum*, quia nō
minus improbitas celatoris in errone militat , ac in
fugitivo. At vero in nato ex fugitiva hoc non proce-
dit. Ratio ea mihi videtur , nam cum pœna non de-
beat extendi *leg.cum quidam 19.de lib. & poſth. cap.
odia. lib.de reg. jur.in 6.* reſtringenda fuit illa , ut in
ea non comprehenderetur , qui celavit fugitivæ na-
tum ; ſi quidem in eo non datur vera contrectatio ,
quæ eſt interverſio poſſeſſionis*l.1.§.Scævola ff.ſi is qui
teſtamento*,junctis à nobis adductis *lib.1.c.7.*quam ta-
men non habuit dominus ancillæ fugitivæ , & ideo
non eſt cur queratur de eo , quod ſuum fugitivum
52 celaverit. † Qua ratione appellatione fugitivi non
comprehenditur natus ex fugitiva, ad hoc ſcilicet ut
qui eum celaverit puniatur tanquam fur , ſed nihilo-
minus fugitivus cenſebitur ne uſucapiatur , & ne
domino ſit damnoſa fuga matris *d.l.ancilla Codic. de
furtis.* Secundo reſponde natum ex fugitiva non cen-
ſeri fugitivum , quia in tali attendi debet, quod ini-
tium fugæ mente concipiat *d.l.fugitivus,* & quod ea
mente concipiat *d.l.fugitivus,*& quod ea mente diſ-
ceſſerit , ut ad dominum non rediret, *d.l.quis ſit,*hoc
tamen in nato ex fugitiva cū non detur,fugitivus non
dicitur,quia ipſe illud propoſitū domini derelinquen-
di non habuit , neque mente tale quid concepit , &
ideò fugitivus non erit , ut in ædilitio edicto *d.l.quis
ſit:* at vero cenſebitur furtivus , quia à matre contre-
ctatur , & ſic effugiet uſucapionem.
Vlterius ex ſupradicta ratione dimanat interpre- 53
tatio ad Venuleium *in l.fin. D. de acquir. rer. dom.*
quo loci ita ſcribit : *Si prægnans ancilla uſucapta, aut
legata pariat,ejus fieri partus cujus eſt ea cui emeretur:
non cujus tunc fuiſſet cum conciperet.* Difficilia ſane
verba , & quæ nondum apertam reddunt Conſulti
mentem , nam quo modo ancillæ partus , in quo at-
tenditur conceptionis tempus *l. juſto 44 §.etſi poſſeſ-
ſionis , de uſucap. dict.l.qui vas §.ancilla, dict. §.Scæ-
vola,* cum vulgatis , non ſit ejus cujus eo tempore
fuit ancillæ, ſed ejus qui tempore nativitatis jam
dominus erat ? Secundo , dici non poteſt uſucaptam
eſſe ancillam prægnantem , ſiquidem veteri jure ad
uſucapionem requirebatur annus *princ. Inſt. de uſu-
cap.* prægnans tamen nulla tandiu eſſe poteſt , ut
poſt undecimum menſem partum extendat. † Et 54
abſoluti atque perfecti partus tempus eſt ſeptem
menſium, novem, vel decem atque etiam undecim ,
ut eleganter ex Plinio , Varrone & aliis docet Tira-
quell. *in l.ſi unquam verbo ſuſceperit, num.210.* Me-
noch. *de arbitrar. caſu 89.* Salomo & alij *in l.Gallus
de lib.& poſth in princ.* ubi Pichar.*c.4.ex n.202.* Mar-
tin. del Rio , *ad Senec.in Theb. verſ.535.*Cerda *Virg.
Egloga* 4.in illo.

Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes.

Et Andreas Lauren. *hiſtoriæ Anatomicæ libro* 8. *cap.*
9. *quæſt* 29. & 30. & eruditus admodum D. Laur.
Ramirez Regius meritiſſimò in rei dominicæ Senatu
Conſiliarius , *in aureo Pentacont. lib. cap.* 3. † Quo 55
argumento motus Cujac. *lib. 4. ſententiarum , Paul.
tit.9.§. ſeptimo menſe* , expungit *in dict.l.fin.* verbum
uſucapta , & reponit verbum *alienata* , ſimiliterque
loco illius verbi *cui emeretur* , legendum cenſet *cum
emiteretur* , quas lectiones ſequitur Gothofred.*in d.l.
fin.* & ultimam probat Hotman. *lib.9. obſer.c.9.* poſt
Haloandrum , verum primam lectionem rectè re-
prehendit Hotmanus *ſupra* & Giphan.*in d.l. fin.* &
merito , quoniam ſine ea emendatione rectè poteſt
mens I. Conſulti ſubintelligi.
Quare ad primam difficultatem reſpondendum eſt 56
partum ante editionem nihil cenſeri , dum in utero
exiſtit , ut diximus §.2.*num.*4. cum aliis. Quapropter
non poteſt ratione conceptionis ſibi eum vindicare
dominus, qui eo tempore fuit ancillæ , id enim tem-
pus expectatur , quo naſcitur , & eſt in rebus hu-
manis, quo poteſt dominium ejus acquiri. Ratio eſt ,
in hac lege agi (juxta titulum ſub quo jacet) de mo-
do acquirendi dominij , an quoad dominium partus
expectari debeat tempus conceptionis , vel nativi-
tatis , & cum dominium non poſſit acquiri , niſi ejus
rei quæ exiſtat , licet conceptio attendatur in partu,
quoad inchoandam uſucapionem circa bonam fi-
dem , & quoad furtivitatis vitium , ut *in d. juribus*
non tamen habebitur pro nato , ut ejus dominium
intelligatur acquiſitum antequam naſcatur , quia jus
debet fundari ſuper aliquo ente *l.quidam referunt,14.
verſ. eſſe enim. D. de jure codicill.* juncta definitione
dominij , quam docuit Bartol.& alij relati à Pichard.
in rub. num fin.de rer.diviſ. & Donel.*libro 9.comment.
cap.* 8. & 9. & ideò ut acquiratur partus vere natus
eſſe debet , cætera autem quæ finguntur in dictis ju-
ribus tendunt in tempus nativitatis , & habent illam
conditionem *ſi naſcatur, ut in d.l.qui in utero l.3. D.ſi
pars hæredis,* quod in ancilla vendita; vel legata rectè
procedit , nam teſtator qui eam legat , vel dominus
qui vendit prægnantem , videtur velle , ut quomo-
documque ſit ad emptorem , vel legatarium perti-
neat , *argumento l.ſi ancilla 63.de leg. 1.l.ſi quid 73.*
de

de leg. 1. l. in bello 12. §. fin. de cap. juncta l. non quocũque 82. § Iulia [illegible] *le leg. 1. & l. venditor 8. D. de evictionib.* † Quoad alteram difficultatem, quam inducit verbum *uſucapta*, omiſſo Cujac. & aliis qui receptam lectionem evertunt, ut reſpondeant Albericus & eo non relato Giſan. *in dict. l. fin.* ſpeciem hoc modo confingunt, ut ſcilicet neceſſe ſit ponere *ibi* ancillam fuiſſe prægnantem, & per aliquot menſes poſſeſſam eſſe à venditore, eamque poſtea venditam alicui, emptorem poſſeſſionem à venditore cœptam compleviſſe, mulierémque ab emptore uſucaptam poſtea partum ediſſe, quod in hærede poni poteſt, aliiſque acceſſione temporis utentibus, *l. Pomponius*

58 *13. §. 1. de acquirend. poſſeſſ.* † Quæ interpretatio difficultate non caret, quia ſi ille, qui ancillam poſſidebat, cum concepit, petit partum, quaſi ſufficeret tempus conceptionis, quod ita dubitatum fuit apud Jure Conſultum, quomodo poterit emptor, qui ab eo emit, contra eum allegare poſſeſſionis acceſſionem, quam habet ex venditoris perſona, contra ea, quæ notantur *in cap. 1. de probat. l. qui accuſare, 6. Cod. de edendo l. nimis grave, 7. Cod. de teſtibus.* Neque *in dict. l. fin.* agitur de acceſſione temporis, ſed de dominio partus acquirendo, ut conſtat ibi *ejus fiet partus*, quæ verba ex uſucapione matris dominium partus illico concedunt. Deinde, ſi emptor jam uſuceperat, ſequitur non potuiſſe venditorem partum petere quaſi bonæ fidei poſſeſſorem, neque quaſi dominum, cum jam quoque conſtabat ipſum non eſſe dominum, & ita non poterat ex aliquo titulo partum vendicare, præcipuè cum ipſe ancillam vendidit, quo caſu neſcio quo jure partum petat.

59 Vnde exiſtimo *in dict. l. fin.* venditorem non petiiſſe partum, ſed dominum ancillæ, qui tempore conceptionis in dominio ſuo eam habuit; ut indicat verbum *cujus* genitivi caſus, quod denotat dominium *l. 2. §. 1. D. de religion.* obſervat Menoch. *de præſumpt. lib. 1. præſumpt. 16. n. 7.* poſtea autem prægnantem aliquo caſu amiſit, ita ut ad non dominum pervenerit, quo bona fide pro emptore eam uſucapiente, partum edidit, completaque uſucapione matris, non tamen partus, dominus qui eam vindicabat, dicebat partum ad ſe pertinere, quia tempore conceptionis ipſe dominus verè erat dominus ancillæ ipſius, & cum partus nondum eſſet uſucaptus, quamvis à matris vindicatione excluderetur, tamen partus ei concedendus erat. In quo caſu Venulejus ait partum non pertinere ad eum, qui dominus erat tempore conceptionis, ſed ad eum, qui dominus jam eſt ancillæ, ratio eſt, quia in partu nullum jus unquam habuit antiquus dominus, neque jure dominij, quia erat in utero, & ideo id fieri non potuit, juxta *ſuprà* tradita *num. 56.* neque ratione poſſeſſionis, quia eodem modo antequam naſcatur non poterat poſſideri, *l. ſi ego 11. §. partus, D. de publiciana*, ibi, *poſſeſſus non eſt.* Et conſequenter excluditur, quamvis partus uſucaptus nondum eſſet, ſufficit quippe matrem jam eſſe uſucaptam, & ejus antiquum dominum nihil juris in partu habuiſſe, atque ita ex eo quod apud eum conceperit, non admittetur ad partum. Quæ mihi videtur genuina interpretatio I. Conſulti.

60 Vltimò infertur adeo partum apud furem conceptum, & editum, furtivum eſſe juxta *ſuperius* dicta in ratione decidendi, ut non poſſit uſucapi antequam [illegible] poteſtatem domini revertatur, *l. ancilla, C. de furt.* [illegible] tio non eſt in obſcuro, nam cum res furtiva fit inu[illegible]capibilis, §. *furtivæ cum vulgatis, Inſt. de uſuc.* diximus latè *lib. 2. cap. 7.* tunc furti vitium non purgatur, niſi in poteſtatem domini partus perveniat *l. 4. §. quod autem, cum ſeq. D. de uſucap. l. ſ[illegible] 10. C. de furtis, l. ſciens 7. C. de uſucap. pro emptore.* Unde cum fur partum apud ſe editum jam incipiat contrectare ſicut matrem, non ſolum furti tenebitur ratione matris, ſed etiam partus, cujus uſucapio non dabitur donec in poteſtatem domini perveniat. Contra autem eſſet ſi apud bonæ fidei poſſeſſorem ederetur partus, qui apud furem conceptus eſt, tunc enim licet furtivus cenſeatur quo ad impediendam uſucapionem, juxtà rationem *ſuprà* traditam: furti tamen ratio ceſſabit, utpote deficiente in bonæ fidei poſſeſſore naturali contrectatione *dict. l. qui vas §. ancilla*, notat Pinell. *lib. 2. ſelect. cap. 1. num. 19. & 20.* & Gothofred. *ibidem*, & ante eos obſervat Angelus *ibi num. 2.* & ideo *in dict. l. ancillæ*, ut fur teneatur partus nomine actione furti, requiretur, ut natus ſit in poteſtate, quia tunc datur ejus contrectatio, quæ cum ſit fraudoloſa *l. 1. in fin. D. de furtis*, actionem furti producit, ut non ſolum ad matrem, ſed ad partum teneatur: at in bonæ fidei poſſeſſore cum fraudis & doli cauſa ceſſet, jure optimo furti actio contra eum non datur *in d. §. ancilla.*

§. IV.

De ancilla quæ vacuo utero ſubrepta concepit, & peperit, apud bonæ fidei poſſeſſorem.

SUMMARIUM.

1 *Diſſertatio de ancilla ſubrepta, quæ apud bonæ fidei poſſeſſorem concepit, & peperit, in qua ſpecie partus uſucapi poteſt*, & n. 2.

3 *Ratio hujus rei.*

4 *Quo titulo uſucapiatur partus à bonæ fidei poſſeſſore* & n. 5. & 6.

7 *Titulus* pro ſuo *quo poteſt uſucapi partus quomodo intelligatur.*

8 L. non ſolum 33. de uſucap. & l. ſi ego 11. §. idem. de publiciana, *interpretantur.*

9 *Explicatio* l. qui ob pactionem. 9. & l. ſervus. 10. D. pro emptore.

10 *Introducitur tractatio* l. 4. §. de illo D. de uſucap. *cum dictis legibus.*

11 *Commendatur eorum juri[illegible] difficultas.*

12 *Proponitur Ben. Pinelli a[illegible] ea jura ſolutio, & refellitur*, & n. 13. & 14.

15 *Adducitur declaratio ad* d. l. 4. §. de illo, *quæ magis videatur plauſibilior* & n. 16.

17 *Confirmatur ea interpretatio fundamentis ex* d. l. qui ob pactionem, & n. 18. 19. & 20.

21 *Explicatio ad* d. l. qui ob pactionem, *juncta vera dubitandi, & decid. ratione*, & num. 22. & 23.

24 *Obſcura ſpecies* l. ſervus 10. D. pro emptore, *aperitur*, & n. 25. 26. 27. & 28.

29 *Cur in* dict. l. ſervus, & in dict. l. 4. §. ſi antequam de uſucap: *emptio dicatur celebrata*, & n. 31.

30 *Permutatio generaliter omnes contractus comprehendit, & cum emptione multa habet affinia.*

32 *De altera difficultate tractatur, quæ eſt inter* d. l. 4. §. ſed etſi, & §. ſi antequam pariat *cum* l. juſto. 44. §. etſi poſſeſſionis, de uſucap. & n. 33. 34. & 35.

36 *Quare* in d. §. etſi poſſeſſionis, *inſpiciatur ad uſucapionem partus non initium poſſeſſionis, ſed cauſa antiqua traditionis.*

Ande Jure Canonico procedat deciſio d.§.etſi poſſeſſionis.

38 *Difficile Pomponij reſponſum* l.4. D. pro ſuo *variè ornatur, & interpretatur.*

39 *Variis argumentis convellitur Pomponius*, & numero 40.

41 *Pomponij doctrina ibidem inepta videtur, & Tribonianus negligens, quod eam in libris Pandectarum intexuerit*, & n.43.

42 L. Quod autem 43. de ſervit. Urban.

44 *Adducuntur explicationes* ad dict. l. 4. D. pro ſuo.

45 *Refellitur Benedict. Pinel.* ad dict. l. 4. *interpretatio.*

46 *Communis alia Antiquorum traditur interpretatio*, & n.47.49.& 50.

48 *Declaratur* l. Clam poſſidere de adquir. poſſeſ. & n. 54.

51 *Supradicta Antiquorum interpretatio aliquibus conſiderationibus difficilis redditur.*

52 *Donelli ſententia* ad d.l.4. *rejicitur.*

53 *In deſperata hac* l.4. *retinetur Antiquorum ſolutio, & ſatisfit difficultatibus in contrarium propoſitis, &* n.56.& 57.

55 *Reſpondetur ad* l. ſi de eo, §. ſervum, D. de adquir. poſſeſ.

58 *Explicatio ad* l. ſi ego 11. §. interdum, D. de Publiciana in rem act.

59 *Retinetur vulgaris Florentinorum Pandectarum lectio illius.*

60 *Clauſula hujus tractatus.*

HUCUSQUE egimus de partu, qui propter furtivitatis vitium, vel conceptione, ut nativitate apud furem contingente uſu-
1 capi non poteſt. † Nunc autem remanet in ſpectio, quando ipſe ancillam ſubripuit non prægnantem, quæ poſt venditionem ab eo factam, apud emptorem, vel alium quempiam bonæ
2 fidei poſſeſſorem concepit, & peperit. † Quo caſu certiſſima eſt juris regula uſucapi partum, etſi ex ancilla furtiva natum, potuiſſe. Quam regulam præter *l.3. C. de uſucap. pro empt. probat l. qui vas 48. § ancilla de furtis, l. ancillæ 12. C. eod. l. ſi aliena, § Scævola, l. non ſolum 33. de uſucap. l. ſi ego 11. §. partus de publiciana lib. 5. titul. 29. part. 3.* explicant ſæpius allegati in ſuperioribus capitibus Albericus, & Salicetus *in dict. l. ancillæ*, Cujac. *lib. 44. Digeſtorum Julian. in dict. l. non ſolum* Benedict. Pinel. *dict. l. 2. cap. 1. n. 23.* Ratio autem dependet ex dictis *ſupra*, quod partus ancillæ furtivæ
3 non eſt pars matris. † Vnde licet mater ſit illo viro affecta, partus qui non exiſtit in poteſtate furis, nullo vitio furti afficitur, utpote à fure non contrectatus, neque poſtea bonæ fidei poſſeſſor eum contrectat, neque ab alio contrectatum accepit, atque ita alienus tantum cenſetur, & ob id rectè uſucapi poterit, docet Cynus *n.7.* Alberic. *n.2. in d.l. ancillæ.* Cujac. & Benedict. Pinel. *ſupra.*

4 Sed quo titulo partus uſucapiatur à bonæ fidei poſſeſſore dubium eſt maximum, quod jura ipſa in hac parte ſatis contraria videantur, necnon etiam & DD. ut conſtat ex Cyn. *num. 10. verſ. quæro ergo.* Bald. *num. 11. & 12.* Alberic. *num. 6. & 7. verſ. ſed quæro*, Saliceto *num. 15. & ſeq. in d.l. ancillæ*, Pinel. *d. cap. 1. n. 43.* Plures eo caſu ſine titulo partum uſucapi voluerunt, moti ex *l. quod vulgo 11. D. pro emptore.* Quem errorem damnat Petrus de Bellapertica *in d.l. ancillæ*, qui ſimiliter fallitur, dum ait ex duplici cauſa partum uſu-
5 capi, quem reprehendit Pinel. *ſupra num. 42.* † Dicendum itaque eſt cum Accurſ. *in dict. l. ſi ego, §. partus, verſ. partum*, non uſucapi partum eo titulo quo mater uſucaperetur, ſi furtiva non eſſet, ſed titulo *pro ſuo* eo in caſu, quo uſucapibilis eſt *l. 2. & l. 4. D. pro ſuo*, ubi docemur uſucapi poſſe partum ancillæ furtivæ titulo *pro ſuo*, non tamen *pro hærede vel emptore*, quo titulo mater quæſita fuerat. † Ra- 6
tio eſt: nam ad uſucapionem non niſi titulus immediatus poteſt proficere, ille autem, quo mater quæſita eſt, non eſt immediatus uſucapioni, imo neque mediatus, quia nemo dicet partum conceptum, & editum apud bonæ fidei poſſeſſorem poſt tempus, quo mater eſt acquiſita poſſideri eo titulo, quo mater poſſidetur, ut docet Pinel. *ſupra num. 39. circa finem.* † Titulus autem *pro ſuo* eſt, quando ad nos 7
pertinere exiſtimamus alicujus rei dominium *l. 1. D. pro ſuo.* Hic aut eſt generalis, aut particularis. Generalis titulus ſolet concurrere cum aliis ſpecialibus verbi gratia, quando tractatur de una, eademque re uſucapienda; puta ancilla, quæ furtiva non erat, vel alia qualibet re, tunc enim ſi res illa ex titulo emptionis, vel alio titulo ſit habita cum titulo quo habita eſt, concurrit ille titulus *pro ſuo* generalis, ut *in dict. l. 1.* Specialis autem titulus eſt, quando tractatur de uſucapiendo eo, quod ex rebus alienis à nobis poſſeſſis natum eſt, quia tunc non poteſt concurrere alius titulus, niſi *pro ſuo* ſpecialis, qui datur ad partum uſucapiendum, quem ex cauſa poſſidemus, & noſtrum eſſe exiſtimamus, occaſione videlicet matris, cujus dominium nobis acquiſitum eſſe putamus. Atque ita titulus *pro ſuo*, (ut rectè advertit Pinel. *ſuprà numero 46.*) non eſt quid extrinſecum, ſed qualitas quædam poſſeſſionis à nobis ipſis, id eſt, opinione noſtra orta, quæ ſi præcedat juſta aliqua cauſa, reducitur ad legitimum titulum, & uſucapioni anſam præſtat, & ob id à Paulo dicitur ſpecies poſſeſſionis *in l. 2. Digeſt. pro ſuo.*

Neque in contrarium nos ire compellunt Julian. *in l. non ſolum 33. de uſucap.* & ejus aſſertor Ulpian. *in d.l. ſi ego 11. §. idem Julian. de Publiciana*, qui docent partum ancillæ furtivæ ex eodem titulo uſucapi debere, ex quo uſucaperetur mater ſi furtiva non eſſet. Quod etiam adſtruitur ex *l. non quocumque 82. §. Julianus de leg. 1. & l. ſi id quod 73. de leg. 2.* ubi partus ancillæ emptæ videtur habitus ex cauſa emptionis. Nam reſponderi ſolet cum Accurſ. *in dict. §. idem Julian. verbo uſucapere*, quem ſequitur Bald. & Caſtr. *in l. ancillæ*, ex Plin. *dict. cap. 1. numero 39. & 41.* illa verba *ex qua cauſa uſucapere poſſem, ex ea cauſa me uſucapere partum*, intelligenda eſſe, id eſt, quod ex cauſa ex qua poſſet matrem uſucapere, poſſet etiam uſucapere & partum, non vi tituli, ex quo mater habita eſt, ſed occaſione illius. Exemplum ſit: Emiſti ancillam furtivam bona fide, ſtatim illam pro tua poſſidere cœpiſti, cum putares per emptionem fuiſſe tibi quæſitum dominium ejus, inde ſi poſtea ancilla apud te conceperit, & pepererit, partum titulo *pro ſuo* poſſidere incipies, occaſione tituli emptionis, quo mater habita eſt, quæ occaſio ſi deficeret, non poſſes titulo *pro ſuo* poſſidere, & uſucapere partum, cum ille titulus *pro ſuo* non poterat proficere ad uſucapionem, ſi non præcedat aliqua cauſa, vel tolerabilis ignorantia *l. 3. & 4. §. fin. & l. fin. D. pro ſuo* juncta *l. apud antiquos 21. §. cum igitur, C. de furtis*, ubi bonæ fidei poſſeſſor domini cogitatione furem poſſidet: præcedente ergo legitima, vel juſta cauſa vel tolerabili errore, quo partum tuum eſſe exiſtimes, ex eo quod matrem ejus bona fide emeris, merito dicetur partum hunc à te uſucapione acquiri poſſe, ex qua cauſa, id eſt, occaſione tituli emptionis, quo mater eſt empta. Ita interpretatur Accurſ.

Accurſ. illa verba *ex cauſa argumento l. 1. §. ex incendio. Digeſt. de incendio, & ruina*, ubi notat Bart. *in princ.* quod quamvis dictio *ex* denotet cauſam proximam, aliquando etiam ſignificat cauſam remotam, itaque titulus *pro ſuo*, naſcitur ex altero titulo, *pro emptore* tanquam à cauſa immediata, quia certum eſt occaſione ipſius emptionis partum haberi, quæ emptio ſi non interveniſſet, neque uſucapio procederet,
9 ut partus acquireretur. † Quomodo etiam interpretandum eſt, quod idem Iulianus ait *in l. Qui ob pactionem 9. & l. ſequent. Digeſt. pro emp.* poſſe dominum, qui à ſervo ancillam pro libertate accepit, ejus partum quaſi emptorem uſucapere. Intelligendus eſt Iulianus non ut quaſi titulo *pro emptore* uſucapiat, ſed occaſione, & cauſa, quia quemadmodum emptio, & venditio inter dominum, & ſervum in dicta ſpecie contracta fuit, & termini habiles ſint ſupponendi, dicendum eſt partum uſucapi titulo *pro ſuo*, cui cauſam ſeu occaſionem dedit illa quaſi venditio inter dominum, & ſervum celebrata, docet Pinellus *ſupra numero* 45. qui rectè contra Accurſ. contendit *numero* 44. partum, ibi, non acquiri titulo *pro ſoluto*, ſed potius titulo *pro ſuo*, ut diximus. Neque noſtra doctrina enervatur *ex dict. l. quæcumque §. Iuliano* cum ſimil. Quibus reſpondebis cum eodem Pinello *numero* 38. illa jura loqui in partu ancillæ prægnantis venditæ, ut diximus §. 2. *num.* 57. quæ non dicunt partum eodem titulo oneroſo matris acquiſitum cenſeri, ſed potius dicunt non videri habitum ex cauſa lucrativa ad effectum petendæ æſtimationis, ſi partus ejuſdem ancillæ legatus eſt juxta regulam: § *ſi res aliena. Inſtit. de legatis:* unde manifeſtè oſtendunt titulum matris non extendi ad partum.

10 Sed adverſus *ſupra* propoſitam concluſionem obſtat Pauli locus difficilis *in l. 4. §. de illo Digeſt. de uſucap.* ubi etiam ſi ſim bonæ fidei poſſeſſor, & apud me concipiat, & pariat ancilla, adhuc tamen furtivus cenſetur partus, ita ut eum uſucapere non poſſim: ſpecies ea fuit: Servus meus pro libertate ſua ancillam, quam ſubripuerat, mihi dedit, ea apud me concepit, & peperit. Quæſitum eſt an uſucapere poſſim? Sabinus, & Caſſius non putarunt; quoniam vitioſa ſervi poſſeſſio domino nocet. Quæ ſententia cum à Paulo recipiatur, tanquam vera, in contrariam partem habet Iulianum *in d. l. qui ob pactionem 9. & l. ſervus* 10. *Digeſt. pro empt.* ubi divertis verbis in eodem caſu uſucapionem concedit; cui parti favere quoque videtur ipſe Paul. *in l. 2. §. & ſiquid*
11 *non bona* 14. *Digeſt. pro emptore.* † Quorum jurium difficultas maxima eſt, & in ea Interpretes defatigantur, ut conſtat ex adductis ab Oſualdo *ad Donel. lib. 5. 2. 15. litt. G.* & Genoa *in eorum jurium antinomia pag.* 295. qui omnes magis divinant, quam explicant ideo nos eorum omittimus & referre, & refellere interpretationes. Neque audiendus eſt Anton. Fab. *in dict. l. ſi ego §. interdum de publiciana pag.* 532. ſuo more receptam lectionem in fruſta ſecans, & jam in hoc, jam in illo verbo carniſicinam exercere, putat Sabini, Caſſij rationem ineptam eſſe, & tollenda eſſe illa verba *& hoc verum*
12 *eſt*, & verbum *diximus*. † Quare verius rem attigiſſe videtur Pinell. *dict. capite primo*, *num.* 24. dum credit illa verba, *quia poſſeſſio, quam ſervus vitioſe nactus ſit domino noceret*, ea ratione appoſuiſſe Paulum, quia ſcientia ſervi ſubtrahentis ancillam, & domino pro ſua libertate dantis præjudicat uſucapioni, per dominum, licet ignorantem, & bona fide poſſidentem inchoandæ, *argumento l. cum mancipium 51. Digeſt. de ædil. edict. l. hæres 41 §. 1. de uſucap. juncta dict. l. 2. §. ſiquid non bona Digeſt. pro empt.* †
13 Verum hæc traditio ſuſtineri non poteſt, & hoc rectè procederet, ſi de [illegible] ſervi ancillæ tractaretur, quo caſu certum eſt, ſervi ſcientiam [illegible] non præjudicare, at cum ipſe fuerit [illegible] ſervi [illegible] teris, rectè potuit dubitari, an partus apud eum conceptus uſucapi poſſet. Rurſus videtur non ob eamdem cauſam *in dict. §. de illo*, partum non potuiſſe uſucapi; quoniam idem admittit Paul. §. *ſed ſi ut ſervum* ſtatum ſequenti, ubi etiam ſi non dederit ſervus ancillam, ſed alius, ut ſervus manumitteretur, eaque apud dominum conceperit, & peperit, eodem modo ait Paul. dominum non poſſe uſucapere, ergo non ob eam rationem fuit quia ſervi
14 ſcientia domino noceret. † Neque ſimiliter ſuſtineri poterit, quod ipſe Pinellus ab aliquibus receptus *d. cap. 1. num.* 29. docet accipiendum eſſe *d. §. de illo*, eo in caſu quando quis ancillam à ſervo pro libertate accepit, ſed cum ipſa ab eo bona fide poſſideretur, apud dominum concepit & antequam pareret cognovit alienam eſſe; tunc vero uſucapio partus merito denegatur, quia cum voluit incipere uſucapere, jam habebat malam fidem, quæ obſtat initio uſucapionis §. *divina, Inſt. de uſucap.* & inepte ſubjungeret Paul. *infra in verſ. ſi antequam pariat*, ſe dixiſſe poſſeſſorem bonæ fidei non poſſe uſucapere partum quando ante nativitatem ejus ſcivit alienam eſſe matrem, niſi intelligeret in præcedentibus dari malam fidem de novo ortam ante partum editum, cum integer ille verſus ſit ſolum declarativus præcedentium, ut rectè intellexit poſt Accurſ. *ibi verbo conceperit.* Imola *ibidem*, & Cujac. *in dict. l. 4. §. hæres.* Quæ interpretatio, etſi adaptanda ſit *ad § ſed ſive ſervum*, qui immediatè ſequitur, tamen ad §. *de illo* neſcio quomodo adaptare queat, neque Sabini, & Caſſij rationi, quæ longè diverſa eſt, qui uſucapionem negant, *quoniam poſſeſſio quam ſervus vitioſe nactus ſit, domino noceret*, ergo propter ſervi poſſeſſionem vitioſam, magis quàm, quod propter malam fidem domini alienam poſtea ancillam eſſe cognoſcentis, uſucapio impeditur. Vlterius, cum *in dict. §. de illo*, propoſitus ſit ille caſus jam dictus, ſequitur §. *ſed & ſi*, in quo cum adverſativa illa *ſed* proponatur, diverſum caſum ac *in §. de illo* præſupponere debet, hæc tam diverſitas non poteſt eſſe, niſi quia in una parte dedit ſervus, in altera liber, & in prima parte ſervus poſſidere cœperat, in altera vero cognovit dominus eſſe alienam ancillam.

15 Quare dicendum eſt *in d. §. de illo* ancillam ſubreptam à ſervo ab eodemque poſſeſſam, apud dominum habuiſſe, dum pactio intercederet de libertate ſervi, quo tempore ipſa concepit, & poſtea tranſlatam in dominum peperiſſe, quo caſu apud dominum concepiſſe ait Conſultus, quoniam cum ſervus quicquid acquirit, acquirit domino *princ. Inſtit. per quas perſ. nobis acquir. l. placet 79. de acquir. hær.* videtur in poteſtate etiam domini, & apud eum concepiſſe, & etiam fuiſſe quod in poteſtate ſervi, qui videtur adhuc eam poſſidere, & non tradidiſſe domino, & quamvis eſſet ſervus, adhuc eam in bonis videtur habere ex *l. 4. D. de manumiſſ. l. ſi tuis 7. Cod. de oper.*
16 *libert.* † Sed ut clarius id explicetur adverte, quod cum ſervus ſubripuit ancillam, in eo caſu nihil eſt, quod domino tunc potuit acquirere, non dominium quod erat apud dominum ancillæ, neque item poſſeſſionem, quæ injuſta cum ſit, domino per ſervum nõ acquiritur, *l. quod ſervus 24. D. de acquir. poſſ.* atque ita quamvis ancilla fuit apud dominũ ſervi, quã lo libertatẽ ſervo imponebat, adhuc tamen non poſſidebat dominus ex ſupradicta ratione. Vnde & ſi dicat Conſultus apud eum concepiſſe, intelligẽdus eſt dum ſervus eſſet in ejus poteſtate, qui ante acquiſitã libertatem nondũ eam deſineret poſſidere, hoc quæſignificat

ficat verbum *apud*, ut non plenam poſſeſſionem ſignificet *l. pueri 68. de verb. ſignif.* ubi notat Gothofr.
17 † Quæ opinio etiam eo fundamento conſtipatur, nam cum Iulian. docet *in d. qui ob pactionem* [illegible] *l. ſeq.* in ea ſpecie ſi ancilla concipiat, & pariat apud dominum, uſucapi poſſe partum, quod *in d. §. de illo*; negatur propter vitioſam ſervi poſſeſſionem; coacta ratione dicendum eſt, adhuc *in §. de illo. pactionem*
18 jam eo tempore ſervum non poſſidere. † Neque reſpondebit qui dixerit eſſe in eadem ſpecie diverſas Juris Conſultorum ſententias: nam præterquam quod dici hoc non poteſt, videntur eorum rationes
19 diverſam ſignificare ſpeciem. † Alterum fundamentum eſt *in d. §. ſed & ſi*, ubi dicitur concepiſſe apud dominum, verum ea ratione impediri uſucapionem, quoniam ante nativitatem cognovit ancillam eſſe furtivam, hæc ratio non militat *in §. de illo*; ergo alia ratio aſſignanda fuit, quæ ſit diverſa ab iſta; nulla alia aſſignatur niſi illa Sabini, ergo loquitur in eo caſu, quando ſervus fur attingit poſſeſſionem partus, & non ſolum matris, aliàs ſi fuiſſet ob vitioſam matris poſſeſſionem tantum, etiam *in d. § ſed & ſi*, propter eam impediretur uſucapio, propter vitioſam dantis ſervi poſſeſſionem, & *in d. §. ſed & ſi* propter
20 malam fidem accipientis. † Conſtat ergo *in d. §. de illo*, cum apud ſervum furem concepiſſet, non eſſe mirum ſi à domino uſucapi partus non poſſit. Ratio autem dubitandi fuit, nam cum ſervus quicquid acquirit, acquirat domino *d. princ. Inſt. per quas perſonas* & ipſe ancillam per furtum habuiſſe videbatur dominus, & non ſervus ancillam poſſidere, ſi quidem nondum acceperat libertatem, & cum dominus eſſet bonæ fidei poſſeſſor, & partum uſucapere potuiſſe dicere quis poſſet, verum ut cum dixi non potuerit acquirere dominium nec poſſeſſionem, licet apud ſe tempore conceptionis eſſet ancilla, adhuc tamen partus cum à ſervo poſſideatur contrectatus eſt, cujus vitioſa poſſeſſio domino nocet: unde quod dicit ad dominum concepiſſe intelligendum eſt, id eſt, dum ſervus adhuc eſſet in poteſtate domini, qui cum ipſe nihil ſuum habere poſſit, quamvis poſſidebat ancillam, videtur quoque eſſe apud dominum. Quæ interpretatio licet non ita ornata atque defenſa tradita fuit ab Oſualdo *d. lib. 5. Donel. cap. 25. littera G. in fin.* & fuit de mente Joannis antiqui Gloſſatoris, quem refert Accurſ. *in d. l. ſervus 10. D. pro emptore verbo uſucapere.* & Bart. *in d. §. de illo*, dum ait fuiſſe furem in poteſtate uſucapientis, quod tanquam ſpeciale in illo textu adnotarunt Alberic. & Angel. *ibidem.*

21 Quibus negotium non facit Iulian. *in d. l. qui ob pactionem 9. Digeſt. pro empt.* ubi videtur contrarium ſtatuere *in d. §. de illo*, cui ſolent reſpondere Imola, Albericus, Angel. & Cuman. in eiſdem juribus, (quos & ſi non omnes laudaverit, ſequitur Pinel. *d. cap. 1. num. 27.*) in illa ſpecie ſervum, qui domino pro capite ſuo ancillam furtivam dedit, non furaſſe ancillam, ſed bona fide ab alio accepiſſe, & domino tradidiſſe, quo caſu inquit Angelus, domino non nocebit vitioſa ſervi poſſeſſio. Sed hoc minimè adaptari poteſt *d. l. qui ob pactionem*, ubi illa ratio poſſeſſionis vitioſæ ſervi alium ſenſum habet, ut diximus, neque foris poſſeſſio vitioſa ancillæ, nocet bonæ fidei poſſeſſori partum uſucapienti, etiam ſi ſervus ipſe furaſſet, ut *in dict. l. ſervus*; alias nunquam partus uſucapi poſſet, ſi quia mater vitioſe poſſeſſa eſſet, partus bonæ fidei poſſeſſori natus, & conceptus aliquid impediret ad uſucapionem; & juxta eam interpretationem nulla ratio dubitandi erat, quod à ſervo accepiſſet, vel alio bonæ fidei poſſeſſore, præterquam quod ſecundum tradita *num. præced.* minime hæc interpretatio

admitti poterit. † Quare reſpondendum [illegible] Julianum tantum proponere, dominum [illegible] capere partum ancillæ, quam ſervus ſubripiens [illegible] dem pro libertate ſua dedit. Hoc tamen quomodo debeat procedere, non aperit, ſiquidem in eo dubi[illegible] tatio non erat, certumque ſit juxta adducta *num. 1. ſupra*, debere concipere, & parere ancillam apud bonæ fidei poſſeſſorem, qui uno, & altero tempore bonam fidem habeat. Ratio dubitandi fuit, quod cum ſervus ſubripuit, videbatur domino nocere ejus injuſta poſſeſſio, & ſcientia ſervi ad uſucapionem impedimentum erat, *d. l. hæres 43. §. 1. de uſucap. d. l. 2. §. ut ſi non bona D. pro empt.* † Ratio decidendi eſt 23
quod cum non fuerit partus à ſervo contrectatus, ſed dominus ancillam vacuo utero acceperit, eveniet, ut uſucapere poſſit. Idque Iulianus tanquam certum ſupponit indiſtinctè ſcribens, procedere poſſe uſucapionem, quemadmodum quoque ſupponit, debere dominum eſſe bonæ fidei poſſeſſorem, cum aliter uſucapio locum non habet *dict. l. non ſolum cum aliis*. neque ſcientia ſervi, & vitioſa ejus poſſeſſio, quicquam obeſt, id enim obtinet in perſona ancillæ, ſi de ea uſucapienda tractaretur *dict. §. etſi non bona*; non vero quando tractatur de partu uſucapiendo à ſervo non contrectato, de quo nos loquimur.

Difficilior eſt *dict. l. ſervus 10. D. pro emptore*, ubi 24
vitioſa ſervi poſſeſſio domino non nocet, nam omiſſis antiquioribus quos ſequitur Pinel. *ſupra num. 28.* qui dicebant, ſervum liberum jam factum ancillam tradidiſſe, quod falſum eſſe probatur ex verbis fin. *d. l. ſervus*, ibi: *venditio inter dominum & ſervum*, quæ innuunt, illam quaſi venditionem celebratam eſſe, cum ſervus adhuc maneret. Et contemptis aliis conjecturis Gæddei *in l. partum 26. de verb. ſignificat. num. 11.* qui ait Paulum noviorem eſſe Iuliano, & in veteri diſſenſione relicta illius ſententia adhæſiſſe Sabino, qui ait *& hoc verum eſt, in dict. §. de illo*, ſed *d. l. ſervus*, poſitam eſſe, ut extaret indicium aliquod illius diſſidij, quod merè eſt nugari, & merito rejicitur ab Oſuald. *d. cap. 25. littera G.* Reſpondendum eſt igitur ex dictis *ſupra num. 15. in d. l. ſervus*, concepiſſe ancillam poſtquam venit in poteſtatem domini, cum neque ſervi vitioſa poſſeſſio partum attigit, ut diximus accidiſſe *in d. §. de illo*, quod ipſa littera denotat, dum poſt dationem libertatis ait concepiſſe: quo caſu cum non ſit partus à ſervo contrectatus, rectè procedit uſucapio. † De ratione autem dubitavi, quæ non 25
videtur congruere deciſioni, ſed ſeparata eſt, & diſtans ab ea, nam quid commune habet hæc traditio, *poteſt dominus uſucapere*, cum illa ratione quam reddit Iulian. *quia quaſi emptio celebrata eſt inter ſervum, & dominum*? Et multò obſcurius hoc fiet, ſi cum Pinel. *ſupra num. 25. & 45.* dixerit Julianum *ibi* voluiſſe aſſignare titulum, ex quo dominus ancillam poſſideat, ut ſcilicet poſſideat ex titulo habili ad uſucapionem, qui reſultat ex conventione ſuper ſerva fugitiva, conventio videtur accedere venditioni, & dum meminit tituli *pro emptore*, non eſt ad eum effectum, ut pro emptore uſucapiatur, ſed quia dominus habet titulum quaſi pro emptore reſpectu ancillæ, ex qua partus editur, quia videbatur non juſto titulo habita & conſequenter non poſſe juſte procedere titulum ad partum uſucapiendum, quod ut excludat, ait, quaſi emptionem fuiſſe celebratam. † Quæ inter- 26
pretatio videtur adjuvari ex *dict. l. 4. §. ſi antequam pariat.* ibi: *Initium uſucapionis intueri debemus, ſicut in rebus emptis placuit.* ut ſcilicet in ſupradicta ſpecie videatur contrahi quaſi emptio & venditio. Quæ etſi vera ſint in ſe, non aperiunt id quod quærimus, quomodo ſcilicet illa ratio quaſi venditionis extorqueat, poſſe dominum uſucapere, nam

propter

propter illam rationem *quod res ei abſit*, quilibet poſſet uſucapere, etiam malæ fidei poſſeſſor, cum ratio ita generalis ſit, ut uſucapio ancillæ propter eam non excludatur. Et altera ratio inepta videatur, ſi quis ſe poſſe uſucapere affirmaret, quia ex contractu emptionis accepiſſet, & falſum eſſet, ſi in illo caſu diceremus, ex titulo emptionis uſucapere, ex dictis *ſupra numero ſecundo.* Non latuit hæc difficultas Accurſ. *in dict. leg. ſervus verbo namque*, qui ait, non eſſe rationem illam quare dicatur uſucapere, ſed quare videatur quaſi emptor, quod alto ſilentio omnes Interpretes retinuerunt.

27 Quare reſponderi poſſe ita dicebam, Julianum ſatisfacere voluiſſe tacitæ objectioni, quæ opponi poterat contra uſucapionem in illa ſpecie, quæ eſt, quod cum dominus à ſervo ancillam accepiſſet, videbatur ſemper eam retinuiſſe in poteſtate ex eo tempore, quo ſervus eam poſſederit, & conſequenter poſſeſſione ex perſona ſervi in dominum continuata; non poſſe bonæ fidei poſſeſſorem effici, neque uſucapere, quantumvis haberet bonam fidem, quæ ei non proficiebat, licet inter eos conveniſſet, ut pro libertate daret ancillam, cum ſervus nihil dabat ex ſua parte, neque poterat habere, quod do-
28 mini non eſſet. † Cui dubio voluit Julian. ſatisfacere illa ratione, *quod res domino abeſſet*, id eſt ſervus, qui per libertatis dationem ei ſubſtractus eſt, & ſic contractus quidam emptionis interveniat, dum ſervus præſtitit ancillam, & dominus libertatem. Quaſi diceret, rectè eum eſſe bonæ fidei poſſeſſorem, cum videatur emiſſe, neque poſſeſſionem, quam habet, eandem eſſe ancillam, quam habuit ſervus, à quo (contractum celebrans) emiſſe videtur, ut diximus, *l. 4. de manumiſſ.* cum adductis *ſuprà numero decimo quinto.* Cujus rei ſignum eſt, quod *ei res abſit*, id eſt ſervus, pro quo accepit ancillam, quam non poſſideret, niſi ita contractus ille interveniſſet, antequam ei non erat acquiſita ancillæ poſſeſſio, *dict. l. quod ſervus 24. de acquirend. poſſeſſ.* ex quo deducitur eſſe bonæ fidei poſſeſſorem, & ideo uſucapere poſſe.

29 Sed reſtat inquirere circa ea jura cur quaſi emptionem celebratam fuiſſe in illo caſu aſſerat Julian. & Paul. *in dict. l. 4. §. ſi antequam*, emptis rebus aſſimilet eam ſpeciem. In qua re opinor, quaſi emptionem genere quodam fuiſſe celebratam, non quia eo caſu interveniret, cum de nullo pretio conventum fuit, quod de ſubſtantia emptionis requiritur, *§. pretium autem, de empt. & vend.* Conan. *libro 7. comment. cap. 6.* Gomez *2. tom. varir. cap. 2. numero 9.* neque fuit in pecunia numerata *l. 1. de contrahen. empt. l. emptionem 7. Codic. de rerum permutat.* cum alioquin conſtare non poſſit, quid pretium ſit & quid merx, neque venditor in eo caſu ab emptore diſcernatur; quam ob cauſam emptio rebus non ſit *l. pen. Codic. de rerum permut.* unde dicendum eſt permutationem inter dominum, & ſervum celebratam eſſe, utpote quia unus dedit libertatem, & alter ancillam *l. naturalis §. 5. l. etſi quidem cum ſequent. & §. ſed ſi dedi D. de*
30 *præſcript. verbor.* † Quo caſu cum permutatio ſit, & hæc proprio nomine careat, & ejus appellatio generaliter omnes contractus comprehendat, ut tradit Bart. & Ang. *numero 1.* Jaſon. *numero 7. in l. juris gentium de pactis* Cujac. *lib. 5. quæſt. Paul. in dict. §. etſi quidem*, ubi Meneſes *numero* Weſembech. *ad tit. de rer. permutat. numer. 1.* Vacon. *libro 1. declarat cap. 17 numero 8* Berengar. Fernandez *in l. pacta conventa cap. 3 numer. 43. de contrahend. emp.* Quia tamen multa habet aſſi dia cũ emptione *C. de rer. permutat. l. 2. D. eod. l. fin. D. ex quibus cau in poſſeſſ.* notant Hotman. *lib. 19. epitom. in Pandectas tit. 4 numer. 7.* Weſen. *ubi ſuprà*
31 *num. 1.* Ant. Gomez *tom. 2. var. c. 8. in fin.* † Emptionem fuiſſe celebratam genere quodam docet Viglio. id eſt, quodammodo id negotium conſtitui, ſimile ac proximum eſt, ut explicat Cujac. *in ... 8,* nam in hoc caſu permutatio & emptio pari paſſu ambulant, ut *in d. l. 4. §. ſed etſi verſ. idemque fore*

Nunc autem neceſſarium erit, ut expediamus al- 32
teram difficultatem, quæ remanſerat ex *d. l. 4. §. ſed etſi*, qui ex communi placito Accurſij, Cujac. & aliorum, quos ſequitur Pinel. *d. cap. 1. numero 29.* reſpondendum erit procedere, quando ancilla ab aliquo fuit pro ſervi libertate data domino, quo bona fide poſſidente, ancilla concepit, ſed antequam pareret, cognovit eam eſſe alienam, quo caſu denegatur uſucapio, quæ cum bonam fidem initio poſſeſſionis requirat *l. unica Cod. de uſucap. transfor. §. diutina, Inſtit. de uſucap.* tempore autem quo partus naſcitur, & incipit poſſideri, malæ fidei poſſeſſor eſt, atque ita excluditur. Quæ interpretatio probatur ex *d. §. ſi antequam*, qui perperam fuit ſeparatus à *§. ſed etſi*, cum unam incontinentemque habeat deciſionem. Nam cum dicat *ſi antequam pariat, alienam eſſe reſcierit emptor, diximus non poſſe eum uſucapere*, conſtat *in dict. §. ſed etſi.* ita caſum eveniſſe, ex vocula illa *diximus*, quam non referas *ad §. de illo*, ſed tantum *ad §. ſed etſi.* Et quamvis illa vox de magis ſeparata ſpecie videatur relationem facere, ſatis propriè manet relatio habita *ad §. ſed etſi*, cum interpoſitus verſus *idemque fore*, alios caſus intromittat, quibus explicitis iterum ad emptorem, de quo fuerat loquutus redit.

Adverſus quam veram traditionem inſurgit Pa- 33
pin. *in l. juſte 44. §. etſi poſſeſſionis D. de uſucap.* ubi ſcribit, quod ſi quis ancillam bona fide cœperit poſſidere, partum ejus uſucapere poterit, quamvis antequam pareret, alienam eſſe cognoverit, cujus legis meminimus *ſupra §. 2. numero 6. & §. 3 num. 20. & ſequent.* ſed ultra ibi adducta, huic obſtaculo reſponde diſtinguendo inter ancillam furtivam & alienam: furtiva eſt quæ vitio furtivitatis efficitur, ita ut ſit inuſucapibilis, juxta *dict. l. qui vas §. ancillam D. de furtis.* Aliena eſt, quando res non fuit à principio contrectata, ſed aliquo caſu pervenit in poteſtatem non domini *l. poteſt 36. de uſucap. §. furtivæ verſ. ſed tamen, Inſtitut. eod.* in qua acquirenda neceſſaria eſt uſucapio, ſi ancilla furtiva eſt, & antequam pareret, furtivam eam eſſe cognovit bonæ fidei poſſeſſor, eo in caſu non poterit partum apud ſe conceptum uſucapere, ex ratione de qua *ſupra dict. §. 3. numero 18.* juxta quam ſpeciem procedit *dict. §. ſed etſi*, & *§. ſi antequam pariat.* Quod idem admittendum eſt, quando antequam conciperet ancilla aliena, cognovit eſſe alienam ut obſervant DD. quos allegat Pinel, *ſupra numero 49. & verſ. & quod attinet*, (licet ab ea immerito diſcedat, utpote quia non potuit ſe liberare à difficultate *d. §. etſi poſſeſſionis.*) Si vero cognovit ancillam alienam eſſe poſtquam jam conceperat, tunc rectè partus uſucapitur, etſi tempore nativitatis erat in mala fide. Quo caſu procedit *dict. §. etſi poſſeſſionis*, in cujus ſpecie ponendum eſt, ancillam fuiſſe prægnantem emptam, nam fingitur tunc comparatæ ancillæ tempore natus *dict. leg. pen. de ſtatu hom.* † Neque conſiderantur duæ poſſeſſiones 34
pueri, una tempore, quo fuit in utero, altera vero tempore quo naſcitur, ſed tantum una poſſeſſio, ita ut bona fides, quæ in ancillæ traditione intervenit, ad partum quoque porrigatur. Docuit Accurſ. *in d. §. etſi poſſeſſionis verbo quod alienam*, quem ſequitur Comanus *ibi numer 1.* & eo non relato Cujac. *lib. 1 ... quæſt. Pap. in dict. §. etſi, in fine* Donel. *lib. 5. comment. capit 25. verſ. hic obſtat*, & Anton. Fab. *in dict. leg. ſi ego §. interdum de Publiciana pag. 531. in fin.* † Ra- 35
tio autem differentiæ eſt, quia in ancilla furtiva

non tribuitur poſſeſſori, ut bona fides, quæ cœpit poſſidere matrem, proſit quoque ei, ad hoc ut videatur partum eadem fide poſſediſſe, idque factum eſt odio furti, quod committere jam videtur, qui adhuc retinet ancillam quam cognovit eſſe ſubreptam *argument dict. l. qui vas §. ancilla*, ubi cum actio furti non habeat locum contra bonæ fidei poſſeſſorem, à contrario danda eſt, ſi jam ſit malæ fidei poſſeſſor: at qui cognovit ancillam fuiſſe alienam tantum, ideo partum uſucapiet, quia eodem jure videtur eum poſſidere, quo & matrem, & ſicut eam uſucapere potuit, quamvis jam haberet malam fidem *l. bonæ 48. §. in contrarium D. de adquirend. rer. dom. l. penult. D. pro empt.* ſic poſſet & partum, cujus uſucapio rectè cœpta non interpellatur ob ſupervenientem malam fidem, tradit Donel. *d. cap. 25.* & Pinel. *dict.*
36 *numero 51 verſ. dum vero.* † Verum ego vellem, ut ipſi explicarent illius ſingularitatis rationem, quare *in dict. §. etſi poſſeſſionis*, non initium hujus poſſeſſionis inſpiciatur, ſed cauſa antiqua traditionis. Quam difficultatem aſſignarunt Caſtrenſ. Imol. Cuman. & Angel. *ibi* non tamen explicarunt. Dicendum ergo eſt Papin. illic non conjugere poſſeſſionem partus cum poſſeſſione matris, ſed tantum ait, bonam fidem, quæ initio traditionis matris adfuit, inſpici ſolere, & in poſſeſſione partus, ut poſſit uſucapi. Ratio in eo videri eſt, quia cum bona fides inſpiciatur initio traditionis, & tunc partus eſſet in utero (ut dixi) ad traditionem tunc factam videtur pertinere, eodem modo, itaut quando mater tradebatur, & partus quoque traditus videretur, *argument. l. fin. §. non ſolum D. quæ fraud. cred.* cum venditus cenſeretur cum matre, eodemque jure quæſitus *l. ſi quod 73. D. de legat. 2.* quo caſu bona fides, quæ traditioni adeſſe neceſſe eſt *l. ſi is qui 15. §. fin. de uſucap.* & in partus traditione adfuiſſe creditur cum toto illo tempore duraverit matris continua poſſeſſio, quam etiam & in partu poſt nativitatem habet, unde non eſt neceſſaria bona fides, ſed illa ſufficiet, quæ initio fuit
37 cum partum emiſſet ſimul cum matre. † Sed quoniam hac in parte Jus Civile erat injuſtum, bonam fidem duntaxat exigens initio uſucapionis, non vero reliquo tempore, quoad hunc articulum non poterit procedere Pap. deciſio attento Jure Canonico, quo per ſingula momenta bona fides requiritur in uſucapiente, itaut ſi ſuperveniat mala fides, uſucapio interrumpatur *cap. fin. de præſcript.* (explicat Fachin. *libro primo, controverſ. cap. 63.*) idque etiam jure noſtro probatum extat ex *l. 54. tit. 5. part. 5.* ubi Greg. alia ſimilia jura allegata, videndus Molina *de juſt. tomo primo, diſputatione 66.* Covarruvias *in reg. poſſeſſor, 2. part. §. undecimo, per totum* & ideo non poterit uſucapi partus, ſi ante impletam ejus uſucapionem poſſeſſor ancillam furtivam vel alienam eſſe cognoverit, neque intererit an furtiva ſit vel aliena, ut obſervat Pinel. *ſupra n. 52. & 63.*

38 Sed his omnibus adverſatur Pomponij reſponſum *in l. 4. Dig. pro ſuo.* Ubi ſi bona fide ancilla furtiva empta ſit, eaque apud bonæ fidei poſſeſſorem conceperit & pepererit, ſi, procedente uſucapione partus, matrem ejus furtivam eſſe cognovit, negat contra Trebatium uſucapionem procedere, niſi ea diſtinctio adhibita, ut ſi ſcierit cujus eſſet ancilla, certiorem dominum faciat, aut ſi non poſſit, forte quia aliquo impedimento detinebatur, vel ita abſens erat dominus, ut certioratio ad eum non poſſet pervenire, tunc poterit uſucapere: ſin vero cum ſciret & poſſet domi[illegible]um certiorem facere, non fecerit, uſucapionem [illegible] locum non habere. Quæ traditio videtur adverſari Paulo *in dict. l. 4. § ſi antequam pariat* dum indiſtinctè docet initium uſucapionis intuendum eſſe, ſicuti jam uſucaperet emptor, cognoverit alienam eſſe ancillam, atque ita valet uſucapio, cum principio habuit bonam fidem, quæ juxta ordinarias regulas uſucapionis tunc adeſſe debet, ut diximus. † Quæ difficultas ſumme gravis eſt, & in 39
qua videntur I. C. apertè diſſidere, & Paulus Trebatij ſententiam amplecti videtur, quam reprobat Pomponius, ſine ratione, ut opinor, cum etſi clam poſſidere videatur, hoc procedit, & habet locum quantum ad ancillam *l. ſi de eo 40. §. ſervum D. de adquirend. poſſeſſ.* non vero quoad partum, qui cum ſemper poſſeſſus fuit bona fide *pro ſuo* non poteſt dici furtivus, neque contractus, & conſequenter neque clam poſſeſſus *l. clam poſſidere 6. verſ. non enim Digeſt. de adquirend. poſſeſſ. l. 3. §. final Digeſt. quod vi aut clam.* † Deinde mihi videtur infructuoſa 40
non ſolum illa certioratio, verum inepta, nam qua ratione uſucapionem inducere vult, eadem uſucapio nunquam effectum habebit, idque ex eo patet, ſiquidem monitus & certioratus dominus non ſolum ancillam recuperabit, ſed etiam & partum nondum uſucaptum, quod evenire facile poterit, nondum tempore uſucapionis completo, & ita irideri poterit poſſeſſor, qui ipſe ſuo damno cauſam dedit. †
Quibus ita inepta apparet Pomponij traditio, ut 41
Tribonianus negligentiæ crimine coargui poſſit, quod libris Pandectarum hoc caput intexuerit, quinnimo & ipſe Pomponius ignoranter ſane videtur in eodem articulo pertractando ſeſe geſſiſſe. † Cui 42
non eſt inſolens, hujuſmodi reſponſa proponere, quæ ſine ratione procedere videantur. Exemplum præſtat *l. quod autem 7. Digeſt. de ſervitut. Urban.* ibi, *propter naturalem motum arboris.* Quæ ratio inepta judicatur à Baldo & Fulgoſ. *ibi*, quaſi nihil concludat ad id quod adducitur, & ita in ejus explicatione defatigantur Caſtrenſ. Angelus, Cujacius & Anton. Fab. *illic.* Conan. *libro quarto, comment. capite 2. numero ſexto,* Radulph. Forner. *libro ſecundo, quotid. cap. 12.* Zoannet. *in reſtitut. ad Pandect. cap. 25.* Donellus *libro undecimo, comment. cap. ult* ubi Oſuald. *littera E.* † Verum, quia *dict. l. 5. in libris Digeſtorum* collocata ex- 43
tat, & adhuc ipſe Pomponius cum Trebatij ſententiam perlegerit, nihilominus eam reprobavit, affirmare poſſumus hoc ſine ratione juris non feciſſe, & ideo neceſſe nobis erit ejus mentem aſſequi & aperire. † Et in primis Pinellus *ſupra ex numero 56.* exi- 44
ſtimat *in d. l. 4.* bonæ fidei poſſeſſorem poſtquam cognovit ancillam eſſe furtivam, & tacet, contrectare videri, cum furtum involvat clandeſtinitas *l. 1. Digeſt. de furt. l. ancillæ 12. Cod. eod.* ibi, *ſi hanc Cauſam non ignorent.* Quod idem & ad partum producitur, quando poſseſſor clam retinet, ſciens ancillam eſse furtivam, & ideo ut hoc vitium adimatur, neceſſariam eſse certiorationem, qua tollitur clandeſtinitatis vitium, & ſtat titulus *pro ſuo*, & conſequenter procedit uſucapio, quia quem cœpi juſtè poſſidere *pro meo*, dum titulus non removetur, uſucapere poſsum, non obſtante ſimplici malæ fide. Idem eſt ſi non potuit dominum certiorare, quo caſu ſorſam malam fidem habere creditur, non autem animum clam poſſidendi, qui ſi poſset, certioraret, & ita manet titulus *pro ſuo*: ſi autem ſcivit & noluit, clam voluit poſſidere; quæ poſseſſionis qualitas tollit qualitatem poſseſſionis *pro ſuo*. † Sed hæc neſcio 45
an tollat difficultatem, qua involvitur Pomponius, & in effectu nihil aliud addit Pinellus, niſi litteram Pompiparaphraſi quadam ampliorem reddere, non clariorem. Neque doctrina vera eſt, nam eo modo ſequeretur, bonæ fidei poſseſſorem ſemper ex ſcientia rei alienæ effici contrectatorem, itaut nequeat uſucapere partum, quem prius bona fide poſſidere cœperat. Quod negat Paul. *in dict. § ſi antequam*, cui minimè ſatisfactum eſt. Deinde vellem à

Pinello

Pinello edoceri, quomodo poſſit titulus *pro ſuo* dari
in uſucapiente, certiorato jam domino ancillæ, ſi
titulus ille jam per malam fidem evanuit, qui aliss
eſt ita debilis, ut proveniat ab ipſius poſſeſſoris co-
gitatione. Neque ſi reſpondeat Pinel. quod etſi
mala fides ſuperveniat, dum titulus non removetur,
locum habebit uſucapio, quidquam proderit, ſiqui-
dem eo caſu, quoad eſt ſcientia rei alienæ, & do-
minus jam eſt certioratus, non poſſum ego poſſidere
pro meo; quia iſte titulus conſiſtebat in mea igno-
rantia cum domini cogitatione poſſidebam *l. apud
antiquos* 21. §. *cum igitur*, ibi, *bonæ fidei poſſeſſor do-
mini cogitatione furem poſſidet Cod. de furtis*, quod
cum jam deficiat deſtructo fundamento tituli & titu-
lus quoque non ſubſiſtit; & hæc interpretatio
Pinelli non ſatis difficultatibus ſopra propoſitis
reſponder.

46 Quamobrem ab aliis receptior fuit illa, quam
primus omnium tradidit Dynus & Jacobus de Are-
tio, quos refert & ſequitur Alberic. *in l. ancillæ n.* 6.
C. de furt. & tradit Odofred. *num.* 5. *verſ. etſi quæras*
ubi etiam Caſtrenſ. *circa fin.* & Salicet *num.* 16. Cu-
man. *in dict. l.* 4. *numero tertio*, *verſ. ſed tunc obſtat.*
Qui aiunt diſtinguendum eſſe inter hos duos caſus,
an poſſeſsor ſimpliciter cognovit ancillam eſſe alie-
nam, cum revera eſſet furtiva, vel an cognovit eſſe
furtivam. Primo caſu procedit uſucapio, ſi poſſeſ-
ſionis initium ſine vitio fuit, quia tunc non intelli-
gitur celare, neque clam poſſidere. Secundo vero
caſu quando cognovit eſſe furtivam, tenebitur, ut
uſucapio procedat, adhibere certiorationem, de
qua *in dict. l.*4. aliter autem contrectare videtur ma-
47 trem & partum clam poſſidere. † Ratio differentiæ
eſt, quoniam cum furtum ita odioſum ſit, ſequitur
exinde, ut ſi celaverim furtivam ancillam jam con-
trectare videar *dict. l. ſi de eo* §. *ſervum*, cum injuſta
ſit ea poſſeſſio *l. commun.* 7. §. *inter prædones Digeſt.
comm. divid.* conſequenter furtum committo, &
mihi interdicitur uſucapio, juxta regulam qua furi-
bus rerum uſucapio interdicitur, quæ tamen ut pro-
48 cedat, ea ſolemnitas certiorationis introducta eſt,
qua clandeſtinitatis vitium purgatum eſt. † Ve-
rum tunc obſtat *l. clam poſſidere*, ibi: *non enim ratio
obtinendæ poſſeſſionis, ſed origo nanciſcendæ exquirenda
eſt*, qua docemur eum qui cum clam non poſſideret,
ſed juſtam habuit cauſam poſſidendi, ſe cela-
verit, non videtur clam poſſidere, quia inſpicitur
ſolum origo poſſeſſionis. Quod in ſpecie *dict. l.* 4.
dicendum erat, cum à principio clam non poſſede-
rit. Cui difficultati reſpondent poſt Accurſ. ibi *ver-
bo obtinendæ* Duarenus *ibi*, & Cujacius *tractat.* 7. *ad
African. in dict. l. ſi de eo* §. *ſervum*, ut Giphan. qui
ex ſupradicta diſtinctione hanc rem ita tempera-
runt, ut *dict. l. clam* loquatur non de re furtiva, ſed
de alio vitio poſſeſſionis, veluti ſi cognovit poſſeſ-
ſor, vel rem ad ſe non pertinere, vel ſe aliam ju-
ſtam cauſam poſſidendi non habere. Quo caſu
non poſſidet clam, nam aliàs ſequeretur uſucapio-
nem interrumpi ex ſupervenientia malæ fidei con-
tra *l. un. Codice de uſucap. transform.* cum vulgat.
49 † At *in dict. l.* loquitur Pomponius de re quam
cognovit poſſeſſor eſſe furtivam. Differentia eſt,
quod ſingulare eſt hoc admiſſum in partu ancillæ
furtivæ, quæ cum non poſſet ab ullo poſſeſſore uſu-
capi propter odium furti, vix admiſſum fuit par-
tum ejus uſucapi, aut certè admiſſum non fuit ſine
varia diſtinctione, & ſtrictius admiſſa eſt uſucapio
partus illius, quæ ob furtum ipſa non erat uſuca-
pibilis, & ita ſi cognoverit eſse ancillam furtivam
clam poſſidere videbitur poſseſsor, licet alias non
videatur clam poſſidere, qui cœperat bona fide.

† Neque obſtat quod non vi[illegible]
utilitatis dominum certiorari, [illegible] potest, (ut 50
credibile eſt) partum nondum [illegible] eum ma-
tre vindicare. Nam reſpondeo id [illegible]
odio furti, ut dixi propter quod ſtrict[illegible] jure uſi
ſunt Conſulti, ita ut ægre admiſerint illam partus
uſucapionem. Et queri non debet poſseſsor cum eo
in hac re tam graviter agi, cujus celatio malum de-
ſignat animum rem alterius ſubtrahendi, quo poſ-
ſeſſione effecta clandeſtina, ſatis fuit; ſi ei conce-
datur adquiſitio partus, quando non potuit certio-
rare, vel quando dominus fuit negligens in repe-
tenda ancilla & partu, quibus in caſibus eum po-
tuit adquirere & effugere furti judicium, quod ex
ejus mala fide & clandeſtinitate procedebat *l.* 1. *in
princip. Digeſt. de fugitivis, juncta l. qui vas* §. *ancilla
de furt.*

Verum hæc non explent animum meum, propte- 51
rea quod ea diſtinctio inter cognoſcere rem alie-
nam vel furtivam eſſe, nullo juris fulcro munitur,
imo apertè deſtruitur ex diſtinctione à nobis *ſupra*
adhibita *numero* 33. *& ſequent.* ad interpretationem
dict. §. *etſi poſſeſſionis*, *& dict.* § *ſi antequam.* Ne-
que vera aut ſaltem probabilis aſſignatur ratio dif-
ferentiæ, quare cum eſset furtiva, ſi cognovi eſse
alienam, tunc poſſim uſucapere, non vero ſi vere
cognovi eſse furtivam, cum plus in uno caſu de-
beat eſse in re, quam in opinione, *argument. l. re-
gula* 9. §. *qui ignoravit. de juris & fact. ignor. leg.* 4.
§. 1. *de manumiſſ. vind.* §. *ſi quis rem ſuam*, *de legat.*
ubi Pichard. & Mynſinger. Donellus *libro* 8. *com-
ment. capite undecimo*, *in fin.* Motla. *in empor. titul.
de juris dict. quæſtione vigeſima ſexta numero octavo*,
neque malitia intrinſeca furti tollitur aut minuitur
ex eo, quod ſciam rem eſse alienam, cum ita in
uno quam in altero caſu vigeat ſiquidem Paul. in
ea ſpecie non concedit uſucapionem *in dict.* §. *an-
tequam.* Secundò adhuc vivit difficultas *dict. l. clam*
quæ cum generaliter loquatur, neſcio qua ratione
rem alienam tantum comprehendere dicamus. Ne-
que difficultatibus *ſupra* propoſitis *numero* 38. ſatis-
factum manet, neque juris certo principio, quo
docemur uſucapionem non interrumpi, etiam ſi
quis ex poſt facto habeat malam fidem *dict. l.* 1. *un.
Codic. de uſucap. transform. l. bonæ fidei* 48. §. 1. *Digeſt
adq. rer. dom.* §. *divina de uſucap.* nam etſi celaverit,
non ex eo efficiectur ejus clandeſtina poſseſſio *dict.
l. ſi de eo* §. *ſervum*, *Digeſt. de adquir. poſſeſſ.* aliàs autem
diceremus uſucapionem non procedere, ſi aliquis
intra conſtitutum tempus in malam fidem accidiſser,
quod eſt contra juris regulas, quæ aiunt ſufficere
initio adfuiſse bonam fidem. † Non placet Do- 52
nelli ſententia *libro* 5. *comment. cap.* 15. *in fin.* qui ait *in
dict. l.* 4. non interrumpi uſucapionem ob ſuperve-
nientem malam fidem, ſed quia non perſeverat ju-
ſtus titulus poſseſſionis, nam uſucapiens prius poſ-
ſederat *pro ſuo*, qui titulus nunc deſinit, cum par-
tum ſuum non eſse cognoſcat. Sed juxta hanc in-
terpretationem ſequeretur, nunquam poſse uſu-
capi partum ex ancilla furtiva editum, niſi titulus
adſit, quod cum verum ſit, impoſſibile eſt, quod
titulus *pro ſuo* deficiat; niſi deficiat bona fides, ut di-
cemus.

Quibus ita confuſum manet ſupradictum Pom-
ponij reſponſum, ut de ejus vero ſenſu deſperave- 53
rim, cum vix poſſit colore aliquo difficultatibus
& conſiderationibus jam penſatis ſatisfieri, niſi
retineamus ſuperiorem diſtinctionem *ſupra* explica-
tam, quam aliis fulcire neceſse erit fundamentis,
& difficultates *ſupra* conſideratas placare. Itaque
inter res furtivas & alienas ea differentia admiſsa

eſt, ut illæ non poſſint uſucapi, niſi adhibito mo-
deramine certiorationis, quia ſtrictius in eis uſuca-
pio procedit, & adhuc differentiam agnoſcamus in-
ter cognoſcere, an ſit res aliena vel furtiva. Cum
celo rem furtivam, videor furtum approbare, &
quaſi coadjuvare, ſiquidem quantum in me eſt, vel
in me ad dominum perveniat, qui nulla cauſa rem
54 ſuam perdidit, niſi ex iniquitate furis. Sed cum ſcio
rem eſſe alienam, etſi celavero, nolo crimen in-
tendere, ſed exiſtimo aliqua rationabili cauſa ab
domino fuiſſe deperditam, & ne quod impendi in
eam, vel ne nummos quos in ea comparanda con-
ſumſi, deperdam, cœlo, non ut crimen approbem,
ſed ne damno efficiat, *argument. l.congruit.* 13. *Di-
geſt. de offic. Præſid.* ibi: *receptoreſque coercere ſine qui-
bus latro diutius latere non poteſt.* Unde in celatione
rei furtivæ crimen approbo, etſi rei alienæ cum
malitia non intervenerit *l.* 1. *Cod. de uſucap. pro
empt. l. ſi liberam* 10. *Cod. quod cum eo*, nullum cri-
men foveo, & ita minor eſt malitia in una quam
in alia, ob idque in una datur uſucapio, non in
55 alia. † Neque obſtat *d. l. clam.* ibi, *origo.* Cui reſ-
pondeo non agi ibi de uſucapienda re, ſed an quis
videatur poſſidere clandeſtine vel non, cum etiam
uſucapio ibi procedere non poterat, cujus initium
fuerat cum mala fide, ſiquidem poſtquam docuit
Juris Conſultus *clam poſſidere* dici de eo, qui fur-
tive ingreditur poſſeſſionem, ſequenti verſu de eo
loquitur, qui non furtive ingreditur, ut *in dict. leg.
ſi de eo* §. 2. *&* 3. Quod etſi ſit cum ſcientia rei
alienæ, non tamen ex eo clam poſſidebit, *argu-
ment. l.* 4. §. *item ſi occupaveris*, *de uſucap.* & pro-
batur ibi, *aut aliqua ratione bona fidei*, quæ verba
comprehendunt non ſolum eum qui bona fide poſ-
ſidet, ſed in antecedentibus denotant eum, qui
mala fide poſſedit, dum tamen furtive non ingre-
diatur, vel celet ne ei controverſia moveatur *l.* 4.
Digeſt. quod vi aut clam. Quod patet, quia mala
fides mea non purgatur ex eo, quod dominus ſciat
me rem poſſidere, tamen eo caſu non clandeſtine,
ut *d. l. clam.* ibi, *ſciente aut volente eo.* † Rurſus non
56 facit contra nos quod *ſupra* conſideravimus, *ex dict.
l. ſi de eo* §. *ſervum.* Nam cum titulus *pro ſuo* depen-
deat à titulo principali, quo habetur ancilla *l.* 1. *&*
2. *Digeſt. pro ſuo*, ſi cognovero ancillam eſſe furti-
vam, & non certioravero dominum, jam clam eam
poſſeſſio, quæ poſſeſſio clandeſtina deſtruit poſſeſ-
ſionem *pro ſuo*, quæ ſola cogitatione mea ſuſtine-
batur, & ita deſtruitur uſucapio, ut Pomponius
ratiocinatur *in d. l.* 4. *in fin.* In qua re tota ſpe-
cialitas hujus juris conſiſtit. Cæteræ uſucapiones,
& titulum habent & bonam fidem, hæc autem jam
per malam fidem non habet titulum *pro ſuo*, qui
ſola bona fide continebatur, atque ita jam poſſi-
det pro alieno, quæ poſſeſſio non producit uſuca-
pionem, *l. pignori* 13. *in princip. Digeſt. de uſucap.*
Et hoc eſt, quod ait Pomponius *in dict. l.* 4. non
poſſe quem clam, & pro ſuo poſſidere, id eſt titu-
lum *pro ſuo*, non poſſe concurrere cum clandeſtina
poſſeſſione, & cum titulo uſucapionis ſemper per-
petuus eſſe debeat *l. ſi hominem* 19. *Digeſt. de uſu-
cap.* & titulus *pro ſuo*, dependeat à bona fide, eam
continuam eſſe oportere ea in ſpecie conſtat toto
tempore uſucapionis, ut titulus quoque ille perpe-
tuus ſit. Obſervat Anton. Fab. *in l. ſi ego* 11. §. *in-
57 terdum Digeſt. de Publician.* † Neque infructuoſa
eſt certioratio hæc ad uſucapionem, imo aliquem
fructum habet ut dixi *numero* 50. cum præter con-
ſiderata à Pinello *ſupra num.* 59 poſſit procedere
caſu jam conſiderato, & ita effugiet quoque furti
actionem, qui contrectare videtur per celationem,

ut inſinuatur *in d. l. qui vas.* 48. §. *ancilla de fur.* ibi:
ſed in hoc poſteriori caſu furti actio ceſſat, ubi contra
bonæ fidei poſſeſſorem non datur actio furti, igitur
ſi malæ fidei poſſeſſor fuerit, & celaverit, furti te-
nebitur, *argument. l.* 1. *in princip. Digeſt. de fugit.* dixi
58 *ſupra.* † Neque violatur illud juris principium, de
quo *in d. l. un. Cod. de uſucap. transform.* ita ac-
cepta eſt uſucapio in rebus furtivis, ut in eis
eis procedatur, ut propter odium furti neceſſario
adhibeatur certioratio *d. l.* 4. Præcipuéque ita ac-
cepta eſt ea regula, quando propter malam fidem
non deſtruitur titulus, quo res illa poſſidetur, ve-
luti cum bonæ fidei emptor cognovit rem eſſe alie-
nam, tunc enim etſi deficiat bona fides, manet ta-
men titulus *pro emptore*, aut alius quo ſuſtineatur
uſucapio, at in ſpecie *dict. l.* 4. non ſolum eva-
nuit bona fides, verum etiam & titulus, quibus
deficientibus non poteſt ſola poſſeſſione retineri
uſucapio. Hæc plauſibiliora in tantæ rei perplexa dif-
ficultate videtur.

Hinc infertur interpretatio ad *d. l. ſi ego* 11. §. *in-* 59
terdum Digeſt. de Publicia. ubi ad hoc, ut quis Pu-
bliciana agat pro vindicando partu, requiritur ut
actor neſciat eo tempore quo agit matrem eſſe fur-
tivam. Quem locum contorquet Cujacius *in l.* 4.
§. *heres Digeſt de uſucap.* pro illis verbis, *Si modo
eo tempore qua experiar furtivā matrem ignorē*, legit,
ſi modo eo tempore, quo & pariat furtivam, &c. Quam
lectionem ſequitur Anton. Fab. *in dict.* §. *interdum*,
quaſi ſufficiat, ut quis experiatur Publiciana, quod
tempore conceptionis, & partus habuerit bonam
fidem poſſeſſor, licet tempore actionis non habeat,
l. eum qui 7. §. *pen. D. de Publicia.* ubi notat Accurſ.
verb. ſed oportere

Sed adhuc tamen verior eſt recepta Florentiæ le- 60
ctio, quam tamen tuentur Pinellus *ſupra numero* 61.
& juris ratio, cum ſcientia furtivitatis, & mala fi-
des tollat titulum *pro ſuo*, quo mediante partus
uſucapitur, ſublato tamen eo titulo poſſeſſor jam
uſucapere non poteſt: & ideo Publiciana agere ne-
quit. Unde quamvis eo judicio agat poſtquam cœ-
pit ab initio poſſidere bona fide etiam ſi jam ſit con-
ſtitutus in mala, *dict.* §. *penult.* juncto Oſuald. *lib.*
20. *Donell. cap.* 8. *liter. R.* tamen in partu ſingulari-
ter hoc admiſſum eſt in *dict.* §. *interdum*, ut bona fi-
des tempore actionis adeſſe debeat, quia in aliis
cauſis, etſi advenerit mala fides, nihilominus ta-
men poteſt quis uſucapere *dict. l. un. Cod. de uſucap.
transf.* At vero in ſpecie noſtra, quando partus uſu-
capiebatur, Publiciana locum non habebit, ſi
mala fides adſit, quamobrem jam non poteſt
procedere uſucapio, juxta notata *ſupra.* Quod
licet non ita explicat Pinellus *dict. numero vigeſimo-
ſexto.*

En jam En lector optime optime poſt ſeptem mem- 61
ſes, (tot enim in hac materia conſumpſi,) par-
tus ancillæ perfectus *l. ſeptima* 12. *Digeſt. de ſtat.
homin.* En jam ancilla, quæ per tot ſæcula, non
ſolum debiles, verum & vix partus ediderat vita-
les, jam fœcunde noſtro labore obſtetricante, per-
fectos & juſtos enixa qui lucem aſpiciunt. Bona
fide eos poſſide, & aſſiduitate continua evolve:
ſi enim ſpero, (habet enim ingenium ſuos par-
tus) veram uſucapionem eorum, id eſt multorum
jurium, non furtivorum, mentem te conſecutu-
rum

CAPUT

CAPUT II.

De petitione hæreditatis generalia quædam. Exornatur variè tractatio *l. 1. C. de petit. hæred.* cum aliis multis ad eam rem ſpectantibus.

SUMMARIUM.

1 *Petitio hæreditatis actio eſt, per quam hæreditatem noſtram petimus, & qualiter definiatur.*

2 *An hæc actio ſit Prætoria vel Civilis,* & n. 18.

3 *Vindicatio eſt actio Civilis, etſi à Prætore concedatur.*

4 *Petitio hæreditatis dicitur univerſalis, quia per eam petitur corpus bonorum,* & n. 5.

6 *An hæc petitio ſit actio realis, vel mixta. Oſtenditur eſſe mixtam.* & n. 7. & 8.

9 *Belloni, Pichard. & aliorum argumentis contra hanc opinionem ſatisfit,* & n. 10. & 11.

12 *An dentur verè mixtæ actiones?*

13 *Quid per verba* Petitorii judicii *ſignificetur in definitione petitionis hæreditatis?*

14 *Actio hæc eſt bonæ fidei, & quid per hoc verbum intelligatur.*

15 *Qui hac actione petit nullum ſuum jus deducit, ſed tantum utitur jure defuncti.*

16 *An hæreditas hac actione petatur tanquam hæreditas jacens, vel tanquam patrimonium.*

17 *Differentia inter hanc actionem, & rei vindicationem.*

19 *An hæc actio detur contra titulo poſſidentem.*

20 *Ingreſſus ad diſputationem, l. 1.* Codic. de per hæred.

21 *Inſcriptio legis quomodo debeat ſcribi.*

22 *Retinetur littera vulgata* l. item veniunt §. præter D. hoc tit.

23 *Cauſa Senatus Conſulti, quod de hæreditatis petitione factum eſt.*

24 *Fiſcus utitur jure privati, niſi ſpecialiter reperiatur privilegiatus.*

25 *Quare in hac* l. 1. Codic de petit. hæredit. *petitio data fiſco, & an ſuccedat ut hæres,* & n. 26.

27 *Quod petitione hæreditatis conventus debeat reſtituere.*

28 *Bonæ fidei poſſeſſor quis dicatur juxta communem acceptionem.*

29 *Fructuum diviſio in naturales, induſtriales & civiles.*

30 *An in petitione hæreditatis connumerentur uſuræ inter fructus.*

31 *Quare in petitione hæreditatis efficiatur, quis malæ fidei poſſeſſor ex tempore motæ controverſiæ, & in rei vindicatione ex tempore conteſtationis,* & n. 32. & 33.

34 *Examinatur Anton. Fabri ſententia, an inter petitionem hæreditatis, & reliquas actiones ſit aliqua differentia, & adducitur pro ea ex lege noſtra argumentum,* & n. 35.

36 *Conteſtationis tempus attendi debet quoad reſtitutionem fructuum attinet in hac petitione, licet malæ fidei poſſeſſor dicatur poſſidens ex tempore motæ controverſiæ,* & n. 37. & 38.

39 *Non eſt poſſeſſor malæ fidei ſtatim ille, contra quem movetur controverſia,* & n. 41.

40 *Intellectus ad* l. qui ſcit 25. §. bonæ fidei. D. de uſur.

42 *Quomodo procedat* l. ſed ſi lege 25. §. ſi ante D. de pet. hær.

43 *Bonæ fidei poſſeſſor illos fructus tenetur reſtituere ante litem, ex quibus locupletior eſt factus,* & n. 45. 46. & 54.

44 *Locupletior dicitur factus ille qui aliquid adquirit quod bona augeat.*

47 *Bonæ fidei poſſeſſor tenetur reſtituere fructus extantes, ſive naturales, ſive civiles, in quo reprobatur Donelli ſententia* & n. 48.

49 *An teneatur ad reſtitutionem fructuum conſumptorum, ſive induſtrialium ſive civilium,* & num. 51.

50 *Non intelligitur aſſumptum, quod in patrimonium converſum eſt.*

52 *Reprobatur qui quoad reſtitutionem fructuum conſtituebant differentiam inter judicium univerſale & particulare,* & n. 53.

55 *Interpretatio ad* l. ſi ipſa 18. D. de eo quod metus cauſ. n 56. 57. 58. & 59.

60 *Argumenta quibus Anton. Fab. intentat* in dict. l. ſi ipſa, *Tribonianiſmum ineſſe,* & numero 61.

62 *Defenditur, contra eundem vulgaris lectio, & probatur in actione* quod metus cauſa, *idem militare, ac in petitione hæreditatis,* & numero 65. & 67.

63 *An pretium ſuccedat loco rei in univerſalibus, vel particularibus,* & n. 64.

66 L. quod autem 7. §. uſque, & l. uxor 55. de donat. inter. *explicantur.*

68 L. ſi fructus C. de donat. inter.

69 *An quis locupletior intelligatur ex conſumptione fructuum, & quod tempus inſpiciatur, remiſſivè.*

70 *Bonæ fidei poſſeſſor, qui res hæreditarias vendidit, ex pretio earum collectas uſuras non præſtat, niſi locupletior ſit factus,*

65 *Agitur de interpretatione* C. de his quibus ut indig. l. eum qui re D. eod. l. item veniunt 20. §. hæc adverſus D. de petit. hæred *&* n. 72. & 73.

74 *Tentatur veram conſequi horum jurium mentem, & præcipuè* d. l. 1. *&* 75. & 79.

76 *Et ad* l. item veniunt 20. §. hæc adverſus, *&* n. 77. 78. & 80.

81 *Ad* l. eum qui 18. de his quibus ut indig. cum d. l. 1. *&* n. 82. 84. & 85.

83 *Reprobatur Anton. Fab. differentia inter eum, qui vindicat necem teſtatoris, & qui tacitam fidem dedit.*

86 *Explicatio* l. hæres 51. §. 1. D. de petit. hæred. & l. neque 15. de uſur. *&* n. 95. & 96.

87 *Fructus ante litem percepti augent hæreditatem, & ejus nomine comprehenduntur. At qui poſt litem percipiuntur acceſſiones vocantur,* & n. 88. 90. 91. 92. & 93.

89 L. non poteſt 23. de judiciis *explicatur.*

94 *Interpretatio ad* l. illud 40. §. prædo. D. de petit. hæred.

97 *Iterum revertitur ad* l. 1. Cod. de his quib. ut indig.

98 *Quomodo debeant computari uſuræ in petitione hæreditatis.*

99 *Uſuræ omni jure damnatæ cum ſint quomodo admittantur in hoc tractatu.*

100 *Explicatur lex noſtra & de practica hujus actionis.*

FACULTAD DE DERECHO BIBLIOTECA GRANADA

1 Petitio hæreditatis actio eſt in rem *l.ſed ſi lege 25. §.petitio D.hoc tit.* nã petitionis nomine actiones reales ſignificantur *l.pecunia 178 de verborum ſignificatione*, docet Weſemb. *in paratit. hoc titul. numero ſecundo*, Pichard. *in §. actionum, 28. queſtione 30. numero ſecundo, Inſtitution.de action.* Fab.*in ration. ad dict.§. petitio* Donel. *lib.29. commentar. cap. ſecundo.* Ea autem rem noſtram, id eſt hæreditatem primus à poſſeſſore, hoc nomine, quia rem poſſideat, *leg.regulariter 9.l.nec ullam 13. §. final.l. ſequent. Digeſt. hoc titul.* non quia nobis ſit obligatus, ſed quod poſſideat quod eſt proprium actionum realium *l.unica Codic.de alienatione judicij* probant DD. *in §. omnium, Inſtitution. de action.* & Jaſon.*in rub.Codic.de inoffiocioſo teſtament.*Bald. *in l. ſi certis numero ſeptimo.Codic.de pactis* Ripa *in l. 1. §. ſi hæres D.ad Trebellian.* Duennas *in reg. 8.* Tiraquel. *de retractu lignagier.§. 8. gloſſ. 5 numero ſexto, & ſequent.* Quapropter definitur, ut ſit *Actio civilis, univerſalis, in rem, petitorij judicij, bonæ fidei, qua quis petit hæredem ſe declarari, hæreditatemque jure ad ſe pertinentem, ab eo qui eam pro hærede poſſeſſoréve poſſidet ſibi reſtitui.* Ita Weſembec. *ſupra num. quarto*, quem ſequitur Pichard. *dict. queſtione 30. numero 3.* de cujus diffinitionis ſingulis particulis breviter agere neceſſarium erit.

2 Dicitur autem *actio civilis*, quia ex Jure Civili deſcendit, *l.1.& ſequent.Digeſt hoc titul.* item etiam ex Senatus Conſulto, de quo *in l.item veniunt 20.§.proinde ff.eodem*, cujus meminit *l.1. Codic.de petit hæred.* ut *infra* dicemus, & licet proponatur in edicto Prætoris *l.1. ff. ſi pars hæredit. petat.* nihil inde in contrarium deduces, ut ſit Prætoria cum & ſi à Prætore non proponeretur, abſque eo valeret, & ad hoc ut Prætoria eſſet actio ex juriſdictione Prætoris introducenda erat *§.ſed iſta quidem 3.Inſtitution.de actio.* Datur itaque actio à Prætore *in dict. l.1.* à quo omnes actiones concedebantur, & impetrabantur, ob eamque cauſam dicitur Prætor viva vox civilis juris
3 *l. nam & ipſum 8. ff. de juſt. & jur.* † Ita vindicatio eſt actio civilis, Agellius *lib.20.noct. Attic.capit.10.* quia nonniſi domino competit *l.in rem 25.de rei vindicat.* quem Prætor facere non poteſt *§. quos autem Inſtitution.de bon.poſſeſſ.* & tamen à Prætore datur *l. Prætor.75.de rei vindicat.* notat Anton.Fab.*in dict l.1. ff.ſi pars hæredit.petat.* Weſembec.Pichard. *ſupra*, & relati ab Oſuald.*lib.29. cum.Donel.cap.decimo ſexto, littera A.*

4 Adjicitur in definitione *univerſalis*, quia per eam petitur corpus bonorum & univerſitas in qua continentur plures ſpecies, diverſa corpora & jura *l.1. in princip.ff.de rei vindicat.l.itẽ videndũ 18.§.fin. cum l. ſequent.ff.hoc titul. §.fin. Inſtitution. per quas perſonas cuique acquiritur.* Item fructus augent hæreditatem, quod eſt proprium juris univerſalis *l.item veniunt 20. § fructus D.hoc titul.* quemadmodum *dos*, eſt jus univerſale, ſimiliter & *peculium l.quod dicitur 5.D.de impenſis juncta l. Quam Tuberonis 7.§. in peculio D. de peculio l.peculium 65.de legat.2.l.cogi 16.in princip.D ad Trebellian.l.rerũ mixtura 30.de uſucap.* cum notatis à Barboſa *in rub. D.ſoluto matrimon.3. part. à numero tertio, cum ſequent* Oſuald.*ad Donel.libro decimo quarto, commentar.cap.quarto, littera A.* Sic *hæreditas*, univerſalis eſt quatenus eſt ſucceſſio in univerſum jus defuncti *l.hæreditas 62. de reg.jur.l.nihil 24. D. de verborum ſignificatione l.hæres 37.de acquir.hæred.* id eſt corpus hoc bonorum, quod continet in ſe commoda & incommoda, jura & actiones *l.3.in princip.de bonor poſſeſſ.* explicat Donel.*lib.6.commentarior. c.primo, & ſecũdo*, ubi Oſuald. DD. *in rub.de acquirend. hæredit.* ubi Pichard, *numero quarto, cap.ſecundo.* † In-
5 telligitur autem hoc jus univerſale, ut res ipſæ ſub eo contentæ, verè & realiter idem ſint cum ipſo nomine, qui ſubjiciantur, ſi vero conſiderentur ſecundum fictionem juris, nomen illud differt ab ipſis rebus: fingitur enim jus quoddam imaginarium, ſub ſe tanquam ſuperius continens omnia, quæ prædicto nomini ſubjicitur; ita Bartolus *in l.aut facto § fin. numer. tertio, de pœnis per.l mortuo 22.de fidejuſſor.l.proponebatur 76.de judiciis dict.leg. rerum mixtura*, explicat eleganter Barboſa *ſupra numero quarto*, atque ita hæreditas verè conſiderata, nihil differt à rebus ipſis hæreditariis, ut Seneca aſſerebat *lib.6.de benefic.cap.5* irridens noſtros I. Conſultos (ut fuit mos Philoſophis ab eis diſſentire, Merillus *lib.1.obſerv.cap.1.*) At vero conſiderata ſecundum juris fictionem, id eſt tanquam corpus quoddam repræſentans defunctum, certum eſt multum à rebus ipſis hæreditariis diſcriminari Barboſa *ſupra numer. 9* Pichard. *numero 4. & in rub.de hæredit. inſtituen. num. 18. & ſeq.* de effectu autem hujus inſpectionis *infra* latius agemus.

Vlterius ponitur in definitione, hanc actionem *eſſe §.petitio.* quia tendit in ipſam hæreditatem, ut ait Pap. *in l.pater 10.in fin.D.de captivis l.ſin autem 27.§.ſed & is de rer.vindicat.* atque ita cenſent omnes relati *ſupra numero primo*, ſed hanc traditionem non admittunt laudati ab Oſuald.*lib.19. Donel.cap.12.littera A* Cujac.*lib.10.obſerv.c.1.& in paratit ad titul. Cod.finium regund, & libro 23.ad edict.Paul.in l.1.D.eod.& in l. 1. D. hoc titul.* qui contendunt hanc actionem eſſe mixtam, juxta terminos, *l.actionis 36.§.mixta de obligat.& §.quædam 21.Inſt.de action.* quibus favet difficilis *lex hæreditatis ſeptima inf.hoc.tit.* Secundo familiæ erciſcundæ actio dicitur mixta *in d.§.quædam*, at hoc nulla alia ratione fit, niſi quia hæ præſtationes perſonales ſunt in petitione per actionem familiæ erciſcundæ, *l.item Labeo 22.§ pen.D.fam.erciſc.* & idem in
petitione contingit *d.§.petitio:* ergo mixta eſt actio. † 7
In qua difficultate ſequuta eſt frequens traditio Conſultorum, actionem realem hanc petitionem appellantium, ut conſtat ex *d. juribus.* Si in ſua natura conſideretur, verè realis eſt, ſed quod perſonales præſtationes habeat, id eſt pretiorum redactorum ex rebus diſtractis à poſſeſſoribus, & quæ à debitoribus extracta ſunt, *d.§.petitio*, perſonalis dicenda non eſt, & conſequenter mixta, quoniam ad hoc neceſſarium erat, ut participaret de ſubſtantialibus utriuſque actionis, tam realis quam perſonalis, quod non contingit in hac petitione, cui per accidens eſt, ut habeat has præſtationes perſonales, cum principalis actio in rem ſit, acceſſoris autem in perſonam. Ratio eſt, quia ſpecialibus in rem actionibus res certæ petuntur *leg. 6. de rei vindic.* hoc tamen genus, id eſt hæreditas, exempli gratia: Qui percepit centum aureos non debet ipſam ſpeciem nummorum, quam accepit, ſed centum in genere, centum denique non poſſunt perire, debentur ut genus, *l. 2. §.D.ſi certum pet.* ſic neque deſinere poſſideri, atque ita qui hac actione tenebatur, eas res à ſe nunquam amittit. Vnde ex natura ipſius petitionis hæ præſtationes non deſcendunt, ſed magis ex natura ipſarum rerum. Ita Donel. *d. lib.19. cap.12.in princip.* Pichard. *d.quæſt.30. numer.10.& ſequent.* Oſuald. *d.litter. A.* qui etiam multis modis conantur reſpondere ad *d.l.hæreditatis*, ibi: *cum mixtæ actionis perſonalis ratio*, ſtatuentes nullas mixtas dari actiones, ſed omnes aut perſonales eſſe aut reales, de qua traditione agunt Pichard.*d.§.quædam num.1.* Anton-Fab.*lib.20.conject.cap.10.*& laudati ab Oſuald.*d. lib.19.cap.2.litter G.* 8
† Sed ego multis hinc inde conſiderationibus vexatus, difficultate hujus legis oppreſſus, cum nulla meo judicio poſſit adaptari congrua ſolutio, cogor ire in contrariam ſententiam, & affirmare hanc actionem eſſe mixtam. Quam ſententiam

tentiam tenet Bald. *numer.* 3. Caſtrenſ. Alberic. & Salicet. *in dict. l. hæreditatis* Parlador. *lib.* 1. *rer. quotid. cap.* 1. §. 11. *num.* 6. *& ſequent.* & Fachin. *lib.* 11. *controv. cap.* 61. & qui moventur illius legis expreſſis verbis, ibi *cū mixta perſonalis actiōis ratio*, quæ ſignificāt petitionem hæreditatis non poſſe præſcribi longo tempore, id eſt decennio vel bicennio inter abſentes *l. hæreditatem* 41. *C. in quibus conſ. ceſſat longi temporis l. licet* 8. *Cod. de jure deliber.* ea ratione, quia habet admixtam perſonalem actionem cum ipſa reali, idque etiam Imperator eleganter expreſſit ibidem *verſ. à cæteris*, indicans hanc actionem hæreditatis ſeparandam eſſe à cæteris tantum in rem actionibus: & ſi expendas illam voculam *tantum*, demonſtrat hanc actionem non eſſe tantum realem, ſed plus habere, quam cæteras, quæ ſolum ſunt reales; plus autem eſt, habere mixtam

9 perſonalem actionem. † Unde excluditur argumentatio Belloni *lib.* 2. *ſupput. c.* 4 qui dicebat *in verſ. à cæteris*, poni exceptionem regulæ generalis, quæ erat ut actiones reales longo tempore præſcriberentur *l. fin. Codic. de præſcript. longi temporis l.* 3. *Codic. de his quæ vi* exceptionem tamen debere eſſe de regula, & ita hanc actionem eſſe realem. Cui rejecta reſponſione Oſualdus *d. c.* 2. *lit. A. in fin.* dicendum eſt, hanc actionem exceptam eſſe à realibus tantum actionibus, quia præterquam quod verè realis eſt, hoc non eſt ſimpliciter

10 cum habeat admixtam perſonalem. † Neque obſtat conſidaratio Pichardi aſſerētis, debere, ut aliqua actio ſit mixta, participare de ſubſtantialibus utrius actionis quia hæc petitio jure participat, cum ipſa eadem actione petamus hæreditatem, quam alius poſſidet, item & quod ad dandum nobis obligatus eſt, *l. actionum genera* 25. §. *in rem D. de obl. juncta ſed ſi* 15. §. *petitio D. de petit. hæred.* quod ſubſtantiale eſt utriuſque

11 actionis, ut inſinuat Cujac. *in l.* 1. *Digeſt. eodem.* † Neque negotium facit alia excogitatio quod res petatur ut genus, atque ita magis ex rerum natura, quam petitionis, hujuſmodi proveniunt præſtationes. Cui reſpondetur hoc eſſe falſum, quia ſi provenirent ex natura rerum, eadem actione reali peterentur, ut fructus *l. item veniunt* 20. §. *fructus d. l. ſed ſi* §. *fin. cum legibus ſequent. hoc titul.* at hæ præſtationes non petuntur niſi perſonali *d.* §. *petitio.* ergo non ex natura rerum proveniunt, neque poſſunt peti ut genus, cum ad reſtituendas res aliquas conveniatur diverſo modo, id eſt reali actione, & ad reſtituendas alias perſonali, *l. item Labeo* 22 §. *familiæ D. famil. erciſcund.* ibi: *familiæ judicium ex duobus conſtat ex rebus atque proteſtationibus, quæ ſunt perſonales actiones.* † Neque aſſentior

12 iis, qui exiſtimant nullas dari mixtas actiones, cum verius ſit contrarium ex *d.* §. *quadam*, quem à vulneribus Ant. Fab. *dict. lib.* 20. *cōject. cap.* 10. defendit Oſualdus *d. lib.* 19. *cap.* 2. *lit. G.* hanc ſententiam ſtabiliens, ex quibus conſtat petitionem hæreditatis vere realem eſſe, utpotè principaliter in rem directa; ſed mixtam habere perſonalem actionem, propter præſtationes quas habet, *dict.* §. *petitio juncto dict.* §. *familiæ.*

13 Rurſus in definitione dicitur *petitorii judicii*, quia actor petit non ſolum ſibi res reſtitui quod habet commune cum cæteris poſſeſſoriis *l.* 1. *verſ. reſtitutoria de interdictis*, ſed pronunciari hæredem, hoc eſt dominum, quemadmodum in rei vindicatione quod judicium tunc competit, cum in rem actio eſt, & noſtrum reſtitui nobis poſtulamus. *l. qui petitorio* 36. *de rei vindic.* docent DD. *in l. naturaliter* §. *nihil commune de acquirend. poſſeſſ.* Menoch *de recuperan poſſeſſ. in prælud. numero* 7.

14 Apponitur etiam in definitione *bonæ fidei*, ut ſcilicet hæc actio communeretur inter eas quæ ſunt bonæ fidei, quarum meminit §. *actionum*, *Inſtitut. de actionibus*, quæ bonæ fidei dicebantur, ut notat Pich. *ibi quæſt.* 1. Oſuald. *d. lib.* 2. *cap.* 2. *lit. V.* quoniam in eis ſummā æquitas inſpicitur & judici permittitur excedere ab iis quæ conventa ſunt *l. qui tutelam ... denegot. geſtis l. quæro* 56. *D. locati ... obl. gat.* idcirco Prætor in eis dum cauſam committebat, adjiciebat clauſulam *ex bona fide.* obſervat Duaren *in l. juris gen.* §. *& ideo D. de pactis*, Ravard. *de author. prudentum cap.* 3. Covar. *in reg. poſſeſſor* 2. *part.* §. 6. *per totum.* Unde cum ſit univerſale hoc judicium, & augmentum & diminutionem patiatur, *dict. l. item veniunt* §. 1. *&* §. *non ſolum*, cum traditis à Gomezio *in l.* 45. *Tauri num* 253. & quæ diximus *ſuprà num.* 3. certa formula concludi non, neque inter ſtricti juris judicia connumerari, uti explicat Pichard. *de quæſt.* 50. *num.* 14. Weſemb. *ſ. pr.* Sed quæſtio eſt maximè controverſa, an actio ſit effecta bonæ fidei à Juſtin. *in leg. fin. hoc tit. & dict.* §. *actionum.* de qua idem Pichardus *ubi ſupra numero* 15. Anton. Faber. *lib.* 14. *conject. capite* 18. *in l. quod ſi in diem* 16. *Digeſt. hoc titul.* Oſualdus *ſupra capite* 14. *lib.* 19. *litt. B.*

Ultimis itaque illis definitionis verbis *qua quis petit hæredem*, &c. docemur nullum jus dominii petentem in judicium deducere, ſed jure defuncti uti, peteretque res ab eo poſſeſſas quovis titulo *l. non tantum D. hoc titul.* docet ex aliis Pichard. *ſupra num.* 3. 15
atque ita ſunt duæ partes hujus actionis, & qua quis petit hæredem ſe declarari, & qua petit res ſibi reſtitui. Cujus rei cauſa eſt jus hæreditarium, quod agens habere intendit, ſive ex teſtamento ſive ab inteſtato: *l.* 1. *& ſequent. Digeſt. hoc tit.* quod jus poteſt habere etiam ſi ſit hæres hæredis, ut docet eleganter Jaſon. *in d.* §. *actionum num.* 209. *& ſeq.* Pichard. *num.* 20. † Sed difficultas eſt ſi poſt additionem nulla amplius eſt hæreditas, ſed patrimonium hæredis, Pichard *de acquirend. hæred. cap.* 29. *num.* 22. quomodo 1
petitur hac actione tanquam hæreditas. Cui difficultati ſatis facere tentat Gomez *ſupra num.* 154. & Oſuald. *cap.* 12. *litt. B*, ſed mihi eorum ſolutiones non placent. Quare verius exiſtimo hæreditatem jacentem eſſe, cum intentatur hæc petitio, quoniam aditio ex parte poſſidentis nulla fuit, cum ei delata numquam fuerat hæreditas *l. delata* 151. *de verb. ſign. l. is qui* 13. *de acquiren. hæred.* juncto Oſuald. *lib.* 6. *Donel. cap.* 3. *lit. A*, Pichard. *de acquir. hæred. cap.* 9. non item ex parte petentis cum non ſit certum, an vere ſit hæres, & conſequenter an ei delata ſit nec-ne; *l. in totum* 76. *D. de reg. jur. juncta l. ſi debitor* 42. *D. hoc. tit.* idque patet ſiquidem prius petit, ut declaretur hæres, ergo non eſt certum delatam eſſe hæreditatem, & ea ratione petitur hæreditas, quæ in jure conſiſtit, & continet ſub ſe, ut jus univerſale omnes res hæreditarias, (quomodo intelligi poteſt *l. hæreditas* 50. *hoc titul. juncta rub. ſub qua jacet l. regulariter* 9. *ibi: qui jus poſſidet l. nec ullam* 13. §. *fin. De eod.* juncto Oſuald. *d. cap.* 12. *littera N.*) Rurſus cum fructus qui percipiuntur, augeant ipſam hæreditatem ante litem conteſtatam, ut dicemus *infra numero* 86. *& ſequent.* ergo conſequens eſt hæreditatem eſſe jacentem, nam fructus eam non augent poſt aditionem juxta *l. Centurio* 15. *de vulg. l. ita tamen* 27. §. 1. *verſ. ſed ſi quid ff. ad Trebellian.* not Caſtrenſ. *in l.* 6. *C. eod. num. tertio*, Alex. & Cujac. *in l. in fideicommiſſaria ff. eod.* & Tiraquell. *de retract. lignag.* §. 1. *gloſſ.* 7. *à n.* 37. Mātica *de cōject. libro ſeptimo, titulo decimo*, qui de hac relatiſſimè ait. Præterea hæc ſētentia ſuadetur, quod non teneatur quis in libello explicare res hæreditatis, ſed ſimpliciter petere hæreditatem, ut docet Jaſon. *in d.* §. *actionum num.* 215. & relati ab Oſualdo *d. lib.* 19. *cap.* 14. *litteraD.* Paz *in praxi* 3. *tom. cap.* 6. §. 11. *numero* 5. Item pro hærede aut pro poſſeſſore poſſidet is à quo petitur hæreditas, ut accidit in rei vindicat. *d. l. regulariter l. nec ullam* §. 1. *ff. hoc titul.* pro

hærede

hærede poſſidere dicitur, qui putat ſe eſſe hæredem ejus, de cujus hæreditate agitur *l.pro hærede* 11. *Dig. hoc titulo*, non ut hic titulus ſit *pro hærede*, qui prodeſt ad uſucapionem (de quo *in l.*1. *& per totum D. pro hærede*, cum vetus hæres poſſidet aliquam rem tanquam hæreditariam, quæ eſſe non poteſt, quia non fuit defuncti) ſed datur contra eum, quia putat ſe hæredem eſſe, ſive aliquam habere cauſam, ſive nullam exiſtimandi Anto. Fab. *in d.l.pro hærede* Weſembec. *ſupra num.*10. Gomez *num.*161. Schifordeg. *libro ſecundo, tractat.*28, *quæſt.*6. pro poſſeſſore poſſidet, qui nullum titulum ſuæ poſſeſſionis allegare poteſt *dict.l. pro hærede §. fin. cum legibus ſequent.* cohæret enim hic titulus omnibus aliis, qui ex jure hæreditario conſequuntur *d.l. nec ullam* §. 1. docet Pichardus *numero* 10.

17 Ex quibus infero *primò* differentiam maximam eſſe inter hanc actionem, & rei vindicationem. Vindicatio, (de qua multa Oſualdus *lib.*20. *cap. primo*,) non egreditur fines & terminos poſſeſſionis, quæ penes reum eſt, à quo nihil niſi ipſam rem poteſt vindicare actor: at petitio hæreditatis, quæ cum in jure conſiſtat, ſitque univerſalis, non poteſt demonſtrari. Item noſtra actio eſt bonæ fidei, vindicatio autem arbitraria, docet Anton. Fab alias differentias congerens *in l.fin. autem* 27. §. *ſed de his de rei vindicat.* Adde tamen poſſe hæredem cumulare vindicationem cum petitione hæreditatis, quod quemadmodum intelligendum ſit, docet Gomez *ſupra numero* 159.

18 *Secundò*, infero petitionem hæreditatis eſſe, & prætoriam, quæ datur bonorum poſſeſſoribus, quos Prætor non minus tuetur, quamvis Civile hæredes per quam actionem tantundem conſequuntur, quantum ſuperiori civili conſequitur hæres *l.*1. *&* 2. *ff. de poſſeſſoria hæreditatis petitione*, ubi docet Weſembech. Antonius Faber Pichardus *ſupra numero decimo nono*.

19 *Tertiò* infero ad quæſtionem, an petitio hæreditatis detur contra titulo poſſidentem: de qua maximè controvertunt DD. ut conſtat ex Parlad. *libro primo, quotid. cap. quinto*, Gomez *ſupra numero* 158. Covarrunias *in practicis cap.*12. Oſualdus *d.lib.*9. *cap.*12. *litteram V. & littera Aa.* & Fachin. *libro primo, controverſ. cap. quarto, & lib.*11. *cap. quarto*, frequenter tamen in eam ſententiam itum eſt, ut non detur hæc actio contra titulo poſſidentem, quia agens hac actione fundat ſe ſolum ex titulo ſuo hæreditario, & poſſeſſione quam habuit defunctus, qui autem convenitur, habet titulum, & poſſeſſionem, ergo merito poſſeſſor conventus potentius jus habet, & conſequenter præferri debet, cum ipſe dominus præſumatur donec contrarium probetur docent Gomez & Oſuald. *ubi proximè*.

20 Diximus jam quæ ad cognitionem generalem naturæ hujus actionis pertinebant; nunc autem lex noſtra proponit alteram hujus actionis principalem partem, ſcilicet quæ veniant in petitione hæreditatis de qua conſtat Senatus Conſultum D. Hadriani temporibus factum, quod tranſcripſit Conſultus *in l.item veniunt* 29. §. *prætor ff. hoc titulo*, & meminit noſtra lex *in princip.* 21 † Cujus inſcriptio legi debet *Marcus Ælius Antonius*, ut ad Marcum Aurelium referatur, non vero ad Ælium Antoninum, qui alio nomine D. Pius appellatur, quod conſtat, quia Imperator hic avum ſuum Hadrianum appellabat, ut ſic intelligamus D. Pium fuiſſe filium adoptivum Hadriani, Marcum autem Aurelium fuiſſe ipſius Divi Pij Antonini, ut nos docent facti Conſulares, & Spartian in Hadrian. & Ælio Vero Iul. Capitol. in Antonino, & Marco Genebrad. *lib.*3. *Chronographiæ* Rænar. *varior. cap.*10. Baronius *ann. Chriſti* 160. *om.* 2 *annal.* & Horatius Turſellin. *lib.*4. *epitome hiſtor. in M. Aurelio.* † Seq & ipſius Senatus Conſulti verba *in* 22 *d.§. prætor* ibi: *Maximus Princeps propoſuit*, cenſet eſſe emendanda Pithœus, & legendum eſſe *Maximus Pontifex, pater patriæ*, ne alias ſuperflua ſint ſequentia verba *complexus eſſe*, ſed optimè ea defendit Oſuald. *dict. lib.*19. *cap.*14. *litera X.* Cui adde eo loquendi genere uſum fuiſſe conſultum *in leg. qui ſolidum* 72. §.1. *de leg.* 2. Quare autem ibidem quatuor Conſules nominentur, tradit Alciat. *lib.*5. *parerg. cap.*10. Petrus Herodius *libro ſecundo, rer. judicat. capite* 5. *titulo* 16.

Cauſa autem hujus S. Conſulti fuit lex Papia de 23 caducis, de qua DD. *in l.unica C. de caducis toll.* Iuſtus Lipſius *in notis ad Tacitum libro tertio, annal. ſchol.*45. Balduin. *ad legem Iul. & Pap.* & alij quos plena manu congeſſi in Eunucho & *ſupra cap.*5 *libro ſecundo*, nam cum fiſco Ruſtici hæreditas pateretur, quia fortè hæredes ſcripti ex parte mortui, aut incapaces effecti eſſent ante apertas tabulas, ut conſtat ad Vlp. *in fragment. tit.*17. (ubi Cujac. docet, & Anton. Fab. *in Rationali ad dict. l. item veniunt* §. *ait Senatus*) atque ita bona caduca fuerant judicata, neceſſe fuit adverſus eos, qui hæredes ſe eſſe dicebant petitione hæreditatis agere, quemadmodum eadem agitur ad bona vacantia conſequenda, notat Peregrinus *de jure fiſci libro quarto, titulo tertio, numero* 24. *& libro quinto, titulo primo, numero* 67. Petr. Gregor. *lib.*8. *ſyntagm. cap.*12. *numero quarto*, & probatur *in dict.* §. *ait Senatus*, de quo vide Cujac. *lib.*18. *obſerv. cap.*24. Ant. Fab. *libro tertio, conject. cap.*16. Oſuald. *ſupra litera C.* † Hoc tamen non ob favorem fiſci parti- 24 cularem introductum eſt, ſicut alia privilegia, quæ congerunt plures relati à Farinac. 1. *part. fragment. criminal. litera F. numero* 149. *pag.*193. ſed quia ita evenit, & id in privatorum cauſis locum habet, ut docet Caſtrenſ. *hic numero primo*, Chopus *de fructibus lib. ſecundo, cap. quinto*, & probat Vlpian. *in d.* §. *ait Senatus*, juncto §. *in privatorum*. Ratio eſt, quia fiſcus ſemper utitur jure privati, niſi ſpecialiter reperiatur privilegiatus, *l.quod* 37. *de jure fiſci l.*6. *Codic. eod. lib.*10. *l.idem* 12. *de compenſat.* cum aliis relatis à Peregrin. *de jure fiſci libro ſexto, titulo primo, numero primo*, Barboſa *in l.*1. 2. *part. numero* 19. *&* 20. *ſoluto matrimon.* notat Caſtrenſ. *numero tertio*, Salicet. 2. Bellapertica *in princip.* hic Farinac. 1. *part. fragm. crimin. verbo fiſcus numero* 150. Giurb. *conſil.*67. *numero* 14. Nec obſtat *l.*1. *&* 3. *Cod. de compenſation.* ubi in privato non habent locum, quæ in fiſco ſtatuta ſunt, nam reſpondendum eſt, illud verum eſſe, quando ſtatuitur ut jus ſingulare, itaut ſi de illa ſingularitate non conſtet, ad jus commune recurratur, ita Baldus *hic numero ſecundo*, Decius *in l.in ambiguis D. de reg. jur.* unde ſi dubitetur, an aliquo caſu privilegiatus ſit fiſcus nec ne, in dubio contra ipſum eſt judicandum *l.non puto* 12. *de jure fiſci*, cui adde Barboſam *in l.*2. *part. numero* 15. Gutierrez *de juramento confirmat.* 1. *par. cap.*16. *num.*68. Covar. *lib.*1. *var. cap.*16. Farinac. *ſupra numero* 355.

Ex quo infertur ad Bartoli dictum relatum à Ca- 25 ſtrenſ. *hic numero ſecundo*, qui ait admiratum fuiſſe multoties, quomodo in ſpecie noſtræ legis petitio conceſſa fuerit fiſco, cum ſoleat dari vero hæredi. Pro cujus rei ſolutione dicendum eſt, fiſcum quaſi hæredem in bonis caducis, & vacantibus haberi, ut probatur *in l.in pari* 128. §. *primo, l.qui per ſucceſſionem* 293. *de reg. jur. l.filiusfamilias* 14. §. *qui inteſtatus* 2. *de leg.* 1. 2. *Codic. ad legem Iuliam de vi publica l.unica* §. *hæc autem fin. Codic. de caducis toll.* ibi: *fiſcus autem noſtrum ad caducorum vindicationem vocari, &c.* † Quæ 26 verba ita debent intelligi, ut quemadmodum ad conjunctum vel ſucceſſorem ab inteſtato bona cum

ſuo

ſuo onere deferuntur, ſic etiam in fiſco obſervandum eſt, *l. 3. §. cum cauſa Digeſt. de jure fiſci l. cum fiſco 9. Digeſt. ad S.C. Sillan. l. 3. & final. l. ex facto 17. §. ex facto Digeſt. ad S Conſultum Trebellian.* ubi Accurſ. *verbo ſi alieno* hanc ſententiam defendit, quam ſequitur Bartol. & reliqui *in l. inter eos* 51. *§. fin. de fidejuſſor.* Tiraquell. *in tractatu le mort. 2. part. declarat.* 15. *numero* 20. & alii relati ab Oſualdo *lib. 9. Donel. cap. 1. littera S.* Barboſa *in l. ſi conſtante §. fin. num. 5. & ſeq. D. ſol. matr.* Farinac. *d. litt. F. num.* 115. &
26 125. † Quæ tamen intelligenda ſunt quando tanquam hæreditaria bona deferuntur in fiſcum, qui tunc agit petitione hæreditatis, ut hic, & *in l. prædonis 46. ff. hoc tit. l. 1. Codic. de iis quibus ut indignis.* Secus autem ſi bona deferantur, tanquam privati delinquentis, tunc enim agit rei vindicatione, ut *in l. Imperator 43. D. de jure fiſci*, notat Bart. *in l. defenſionis facultas num. 6. Codic. eod titul. lib.* 10. Corneus *conſ.* 324. *num.* 8. *lib.* 4. quos ſequitur Farinac. *ſupra d. num.* 125. Ex quibus jam patet, rectè SConſultum fiſcum ad petitionem hæreditatis admiſiſſe, quæ datur ei, qui ſuccedit, vel ex lege SConſulto *l. 3. hoc tit.* fiſcus autem ex lege Papia ſuccedit, ex Senatus Conſulto de quo hic.

Ait lex, *USURAS vero pecuniarum.*

27 Quid petitione hæreditatis conventus reſtituere debeat exponit Imperator, docens poſſeſſorem bonæ fidei condemnatum ad reſtituendam hæreditatem, non teneri reſtituere uſuras, quas ex pretio rei hæreditariæ venditæ collegit, nec item fructus, niſi
28 quatenus locupletior eſt factus. † Sed quia hæc declaratione egent, ideo præſuppono bonæ fidei poſſeſſorem ſecundum communem acceptionem eſſe, qui ſcit rem quam poſſidet alienam non eſſe, quaſi bona fides ſit ignorantia rei alienæ, illæſa conſcientia rei alienæ, ita fere omnes quos refert Oſuald. *lib. 4. cap. 24. littera D.* Gilken. *in §. ſi quis à non domino in princ. numero 4. de rer. diviſ.* Garcia *de expenſis cap. 23. numero* 11. Anton. Fab. *de erroribus decade 24. err. 10. & decade 26. err. 9.* Pichard *in rub de uſucap. numero* 4. Schiford. *lib. 3. ad Anton. Fab. tractu 22. quæſt.* 7. ita hanc definitionem contra Cujac. defendens, quam favet I.C. *in l. quam rem 38. de uſucap. leg. 2. §. ſeparata, Digeſt. pro empt.* licet novè utramque ſententiam conjungere contendat Pichard. *in §. etſi in rem, n. 13. inſtit de officio judicis*, ſed ignoro an potuerit.

29 Secundò propono fructuum diviſionem in naturales, induſtriales, & civiles veram eſſe, nam etſi aliqui eam negent admittendam judico cum ab ipſis Juris Conſultis non abhorreat, ut conſtat ex Pichardo *ub proximè numero 8. & in §. ſi quis omnimodo numero 7.* ubi Gilken. *capit.* 6. Menoch. *de arbitrariis caſu* 210. Oſuald. *ſupra cap. 25. littera C.* quid autem appellatione fructuum veniat docet Gilken. *ubi ſupra cap. 2. per totum.*

30 Dubium tamen eſt, an uſuræ inter ipſos connumerentur, & quamvis id videatur negari *in l. ſi unus 67. §. 1. Digeſt. pro ſocio l. poſtulante 44. D. ad Trebel. l. uſuræ 121. de verbor. ſignific.* quoniam ex ipſo corpore non proveniunt naturaliter, ſed ex jure *l. ſi navis 6. D. de rei vindicatione*, tamen in petitione hæreditatis, pro fructibus habentur; *l. ancillarum 27. leg. mercedes 29 & ſeq. D. hoc tit. l. uſuræ 34. D. de uſuris l. cum ſervus 3. alias eſt apud Julianum §. fructus de leg. 1. d. l. item veniunt §. Papin. §. redactæ*, juncta hac noſtra lege, docet Gældeus & reliqui *in d. l. uſuræ* 121. ubi Cujac. *& lib. 18. obſerv. cap. 3. & lib. 7. quæſt. Pap. in l. 2. de uſuris & lib. 20. in l. 3. & lib. 27. in l. 4. in fin. D. eod* Donell. *libro 20. comment. cap. 4.* Gilken. *d. c. 12. n. 7.*

31 Tertiò ſciendum eſt in petitione hærditatis ex eo tempore effici quem malæ fidei poſſeſſorem, ex quo non ſolum lis conteſtata eſt, ſed & poſt motam controverſiam, etiam extra judicium, vel quamcumque denuntiationem factam ab hærede, vel extraneo *l. ſed ſi l. 25. §. ſi ante litem l. ſi quid poſſeſſor 31. § ſicut autem l. Divus 5. l. item veniunt §. præter in fin. & §. petitam ff. hoc titul.* litem motam dicunt cum edita eſt actio quæ tantum ſpeciem futuræ litis demonſtrat *l. 3. Cod. de edendo* ubi DD. nihil intereſt, unde poſſeſſor hæreditatem eſſe alienam ſciat, ſed tantum ſufficit, ut ſciat. Docet Donell. *dict. lib. 19. cap. 14. verſ. atque hæc adverſus* Schifordeg. *ſupra dict. q. 7.* poſt Caſtr. Angel & reliquos *in d. §. ſi ante litem.*

In rei vindicatione, & in aliis actionibus contra 32
eſt, cum ex tempore litis conteſtationis non antea mala fides æſtimetur, *l. certum 22. Cod de rei vindicat. l. 4. §. poſt litem D. finium regund. d. l. & poſt litem 10. in princip. & legibus ſeqq. D. famil. erciſc. leg. 2. §. 1. l. videamus 38. §. ſi actionem D. de uſuris l. ſi fundus 16. §. interdum de pignor.* notat poſt Accurſ. *in d. §. ſi ante litem, verbo cœpit.* Anton. Fab. *ibi* Donel. *lib. 20. comment. c. 5. in fin.* Menchaca *quæſt. illuſt. cap. 80. num.* 5 Rationem autem differentiæ DD. non videntur aſſequuti. Nec placent mihi adductæ ad Weſemb. *hoc titul. num.* 45. qui falſo autumat hoc introductum eſſe contra verba Senatus Conſulti; cum tamen clarè id demonſtret *d. §. præter in fine.* Nec admitto aliam rationem Sichardi *hic num. 9. &* 10. qui affirmat hoc admiſſum, quia judicium eſt univerſale, quod etſi antea docuit Accurſ. *Schol. fin.* Bald. & Caſtr. hîc non tollit difficultatem; adhuc enim manet interrogatio, quare in eiſdem judiciis univerſalibus hoc à jure introductum ſit, *ſupra dict.*
cap. 14. littera N. ſed nullam adfert. † Quare eam 33
eſſe rationem credo, quod ſit debilius, & infirmius jus poſſeſſoris hæreditatis, idque facilius bona ejus fides deſtruatur quæ ſolum illo muniebatur prætextu, ut pro hærede aut poſſeſſore poſſideat *l. regulariter 9. pro hærede 11. Digeſt. hoc tit.* junctis quæ diximus *ſupra num. 15. in fin.* & cum nullum titulum præſter, non eſt mirum, ſi ſola denuntiatione corruat bona fides, cum nullo jure fieri nequeat, ut qui hæreditatis petitione convenitur, vincat niſi per non jus actoris: at in cæteris ſpecialibus petitionibus plerumque accidit, ut poſſeſſor titulum habeat ſuæ poſſeſſionis, & ideo facilè eveniet, ut vincat non tantum per non jus auctoris, ſed etiam jure proprio. Neque obſtat ſi dicas poſſe etiam in rei vindicatione dari poſſeſſorem ſine titulo *l. officium 9. de rei vindicat.* atque in eandem debere militare rationem, quæ in petitione hæreditatis: quoniam reſpondendum eſt, ſemper jus præſumere: poſſeſſorem titulum habere, & ideo non cogitur dicere pro qua parte dominus ſit *l. in ſpeciali 73. D. de rei vindic, l. cogi 11. infr. hoc tit.* at in petitione hæreditatis nunquam jus præſumit poſſeſſorem titulo muniri, ut diximus, & ideo facilius conſtituitur in mala fide juxta *ſupra* tradita. Quam rationem præſenſit Ant. Fab. *in §. ſi ante litem. & in l. alienationis 13. D. famil erciſc.* † Sed ipſe
hanc diſtinctionem non admittit, contendens diffe- 34
rentiam nullam eſſe inter petitionem hæreditatis, & reliquas actiones, cujus rationes adeo graves mihi non videntur ut à juribus: expreſſis recedere auſim.

Sed unum omiſit argumentum quo ejus opinio 35
magis adjuvatur, quod præſtat noſtra lex, dum aſſerit ex tempore litis conteſtationis malam fidem æſtimari debere, & ſic computandos eſſe ex eo die fructus, & uſuras. Cui difficultati reſpondet Accurſ. *hic n. 4.* Bald. Caſtr. 5. noſtram legem ſupplendam eſſe per dicta jura, quia plerũque ita evenit, ut ſemper præcedat denũciatio Sic dicemus, uſuras & fructus legatorũ deberi ex die litis conteſtationis, *l. 1. & per tot C. de*

*uſuris & fructib.l.quæſit,*91.*§ ſin.de leg.*1.cũ tamẽ certũ ſit deber' ex die moræ,ſi qua mora conteſtationẽ præceſſerit,*l.*3 *ff.de uſuris l.ſi quis bonor.*23.*ff.de leg.*1-*l. ſiquis ſervo* 84.*l. Titia* 87.*§ uſuras de leg.*2.*leg.*3.*C. in quibus cauſis in integrum reſtitutio.* Ergo etſi aliqua denunciatio litis conteſtationem præceſſerit, dicendum eſt exinde poſſeſſorem factum malæ fidei, conſentit Oſualdus *dict. capit.* 14. *littera N. in fine.*

36 Verùm hæc interpretatio, etſi latius à me fuerit exornata, non tollit difficultatem, ut cuilibet intuendi facilè conſtabit. Quare in ea cogitatione erã, ut dicerem, quod attinet ad fructuum reſtitutionem tempus litis conteſtationis eſſe attendendum, cum noſter Imperator diſertè id demonſtret ibi: *ex die conteſtationis computandos*, ex quo tempore verè efficitur quis malæ fidei poſſeſſor, ſi ſequatur condemnatio; an vero ex die moræ controverſiæ malæ fidei poſſeſſorem quem cenſeri, non ad effectum reſtituendi fructus, ſed ad illum, ut non poſſit aliquid ex hæreditate alienare. Ita apertè probat Juris Conſult. *in l. Divus* 5 *ff. hoc titul. l.* 2. *infra*, quod præcipuum eſt petitionis hæreditatis, ut ad impediendam diſtractionem rerum hæreditariarum non ſi neceſſaria litis conteſtatio, quæ in cæteris judiciis etiam univerſalibus neceſſaria eſt *l.* 1. *Codic. communi divid l. alienationes* 13.*ff. famil. erciſc.* notat Anton. Fab. & Cujac. *in dict. l. Divus.* † Sed rationem nullam
37 aliam proponunt, niſi quod ita centumviralis judicii authoritas fert (ad quod hæc actio pertinuit Oſuald. *dict. l.* 19.*cap.* 15. *littera A.*) in cujus præjudicium nihil fieri debuit, ut *in dict. l. Divus § fin.* indicat Ulpian. Quod ſi quæras hujus rei aliam rationem, ad debiliorem bonam fidem poſſeſſoris hæreditatis referre poteris, ut *ſupra numero* 43. loquutio fuimus, quia non eſt mirum, deſtructa illa bona
38 fide, dolo cenſeatur facere, ſi diſtraxerit. † Quæ autem potuit eſſe cauſa, quare fructus inter motam controverſiam, & litis conteſtationem perceptos non reſtituat, ſed ex die litis conteſtationis, cum tamen malæ fidei poſſeſſor antea dicatur? Ea mihi videtur, ut negligentia petitoris puniretur, qui negligens fuit in proponenda actione, & cujus potuit ad litis conteſtationem pervenire, *argument. leg. mulier* 22. *§. ſi hæres D. ad Trebellian.* ibi: *fructus negligentia petentis percepti videntur.* Non enim jure negligentia impunita remanſit, ut patet ex rationibus introducendæ uſucapionis *in cap. vigilanti* 5. *extra de præſcript.* quas exornat Petr. Gregor. *libro* 40 *ſyntag. cap.* 11. *num.* 2. Oſuald. *ad Donel. libr.* 5. *capit.* 30. *littera C.*

39 Nec alicui hæc noſtra ſententia ſcrupuloſa videbitur, ſi animadvertat, non omnem contra quem hæreditatis controverſia movebatur, eſſe interim malæ fidei poſſeſſorem, nam in dubio conſcientiam, quam illæſam habuerit, conſervat, & bonæ fidei poſſeſſor cenſetur, ita probatur *in l. illud* 40. *& in l. ſi bona* 49. *D. hoc titul.* ubi poſt litis conteſtationem dicitur quis bonæ fidei poſſeſſor, etſi poſt eam indiſtinctè reſtituit fructus, id fit vi litis conteſtationis, quæ efficit, ut omnis cauſa reſtituatur, *dict. l. illud l. præterea* 20. *de rei vĩdicat. leg.* 2. *D. de uſuris*, atque ita præſtatio non eſt in pœnam malæ fidei, ſed ex obligatione quaſi contractus judicii accepti. †
40 Unde interpretandum eſt reſponſum difficilè *in leg. qui ſcit* 25.*§. bonæ fidei, ff. de uſuris*, in cujus explicatione mirum eſt, quam anxie torqueantur Interpretes, videlicet Donel. *libro* 4. *commentar. cap.* 24. ubi Oſuald. *littera H* Pichard. *in dict. § ſi quis à non domino num.* 8 *& in d. § ſed ſi in rem numero* 71. *de officio jud.* Fachin. *libro primo, controverſ. cap.* 59. ut bonæ fidei poſſeſſoris intelligatur, id eſt præſumatur (ſic enim illa vox accipitur *in l.* 1. *Codic. quando libelli Principi oblati*,) quandiu fundus evictus non fuerit, id eſt, donec ſententia contra eum dicta non evincatur. Quod debet intelligi, ut percipere poſſit fructus inter moras litis, tametſi victus judicio reſtituere debeat, tanquam in obligationem judicati deductos, & exinde debitos. Explicat omnino videndus Oſualdus
dicto libro 19. *cap.* 14. *littera O.* † Conſtat ergo ſe- 41
parandam eſſe malam fidem, in quam incidere dicitur bonæ fidei poſſeſſor poſt conteſtationem, ab ea quam initio prædo habuit, nam etſi dici ſoleat, poſt conteſtationem omnes eſſe prædones, *d. l. ſed ſi lege §. ſi ante litem*, hoc intelligendum eſt, ut quemadmodum prædones tenentur omnia reſtituere, quæ perceperunt, aut percipere debuerunt, vel dolo poſſidere deſierunt: ita bonæ fidei poſſeſſor ex tempore conteſtationis ſi condemnetur, ut diximus: qui ſequuta condemnatione quoad reſtitutionem talem faciendam, tanquam prædo cenſendus eſt atque ita ficta quædam datur mala fides ex eo tempore, quæ inducit fructuum reſtitutionem, docet Bart. *in dict. l. illud, & in l. in æſtimat.* 51. (ubi Anton. Fab.) *ff. hoc titulo*, Oſuald. *dict. littera O.* & notavit ante eos Accurſ. *in d. § ſi ante litem, verbo cœpit verſ. nec quantum ad hoc.* Diximus tanquam prædo, quoniam inter poſſeſſionem malæ fidei, & prædonem maxima eſt differentia, quam tradit Anton. Fab. *de erroribus decade* 26. *errore* 9. *numero* 20. & alii relati à Gaſpare Schi-
fordeg. *libro ſecundo, tractatu* 28. *circa medium.* † Ex 42
quo cognoſcimus *d. § ſi ante litem*, non parificare prædonem, & bonæ fidei poſſeſſorem poſt motam controverſiam, ut teneantur ad reſtitutionem fructuum, ſed tantum ut non poſſint alienare, vel dolo deſinere poſſidere, *dict. l ſed ſi lege §. quod ait Senatus, & §. perinde, l. nec ullam* 13 *§. is autem, & §. item ſi quis dolo, ff. hoc titul.* & id ſatis apertum eſt ex ipſo SConſulto *in dict. l. item veniunt §. præter, verſ. item eos*, cujus verba interpretabatur Ulpian. *in d. § ſi ante litem*, ſecundùm quæ ab eo adjecta, accipienda ſunt eo ſenſu, ut non ſolum poſt litem conteſtatam, ſi dolo deſinunt poſſidere teneantur, ut ait S. Conſultum, ſed etiam & ante litem, poſt controverſiam motam, atque ita condemnentur, tanquam ſi poſſiderent, quia dolus intelligitur etiam præteritus, id eſt qui præcedit litem conteſtatam, *l.* 1. *§. non tantum, ff. depoſiti*, & ſic æſtimatur ex tempore motæ controverſiæ.

Cœpimus oſtendere bonæ fidei poſſeſſorem quo 43
modo teneatur ad fructuum reſtitutionem: videmus nunc quos fructus reſtituat ante litem conteſtatam. Et noſtra lex demonſtrat apertè, non teneri ad reſtitutionem uſurarum ex rebus hæreditariis venditis collectarum, nec etiam fructuum, niſi quantum ex eis locupletior eſt factus. Idem probat *l. item veniunt §. præter, verſ. item eos l. utrum* 23. *ad dict. l ſed ſi lege §. conſulit & §. adeo l. ſi à domino* 36. *§ quo tempore, l. illud* 40. *in fin. l. hæres* 51 *ff. hoc titul.* 3. *de condict. indebiti, facit l. naturaliter* 13. *§ fin. ff. eod l. in pupillo* 47. *de ſolut. l.* 3. *§ fin. l. litis* 37. *de negot geſtis*, junctis aliis congeſtis à Gilchenio *in d. § ſi quis à non domino cap* 7. *num.* 1. *&* 85. *& ibi* Pichard. Donel *dict. lib.* 4. *& ſeq.* Fachin. *lib.* 1. *controv. c.* 58. Schiford *lib.* 2. *tract.* 28. *q.* 8. *& tract.* 29. *&* 30. & à nobis *ſup. c.* 16. *lib.* 2. Sed quia hic fructuum articulus latiſſimus in jure exiſtit, ego ea duntaxat percurram, quæ ad noſtræ legis materiam peculiariter ſpectant: neque enim cordi eſt extra chorum ſaltare, & occaſione leviter arrepta, in immenſam fructuum tractationem me conjicere, illudque ſemper attendo, ut quæ ab aliis rectè ſunt tractata non tranſcribam, niſi quatenus ad ea, quæ de novo obſervarim conducunt, ob eamque cauſam tras noſtras elucubrationes *obſervat.* titulo inſcripſi. † Locuple- 44
tior

tior itaque is dicitur factus, qui aliquid acquiſierit, quod bona ejus augeat, *l. cum fundus 31. §. ſervum ff. ſi certum petatur*, *l. ſi ſervus 24. §. ſervum de act. empt.* ſive apud ſe illud habeat, vel in corpus patrimonij converſum ſit, *l. ſi ipſa 18. ff. de eo quod metus cauſa l. uxor marito 55. ff. de donat. inter.* Donel. *dict. libro 19. capite 14. verſ. ſane ſi quomodo.* Schifordeg. *ſupra.* Pinel. *in l. 2. 2. parte capite 4. numero 64. & ſequent. Codic. de reſcind. vendit.* & alios referens Oſuald. *dict. capit. 14. littera Q.* Anton. Fab. 18 *conjectur. capit. 2.* Cujac. *libro 64. ff.* Julian. *in dict. l. ſi ipſa.*

45 † Si ergo locupletiores effecti non ſunt bonæ fidei poſſeſſores hæreditatis, id reſtituere non tenentur in quo favore ſpeciali ab ipſo S. Conſulto ſunt proſequuti, *dict. l. ſed ſi lege §. conſuluit.* Ratio fuit ne in totum damno afficiantur, & in hoc ſaltem melioris eſſent conditionis, quam prædones, quibus exæquari certe non debuerunt, cum nihil dolo faciat, qui bona fide tanquam ſuis rebus uti ſe exiſtimat, *dicto §. conſuluit verſ. quemcumque l. ſi quid 31. §. ſicut autem ff. hoc titul.*

46 † Quod quidem ante S. Conſultum obtinebat, ita ut quiſquis alienam hæreditatem nullo jure tenuiſſet, ſive bona fide, ſive pro prædone condemnabatur ad pleniſſimam reſtitutionem omnium, quæ percepiſſet, ſive locupletior eſſet factus, ſive non, quia nullo jure percepit, & bona fides ſola non poſſet ſufficere bonæ fidei poſſeſſori, ad adquirendos fructus, ſiquidem debebat habere bonum titulum, qui tamen deeſt hæreditatis poſſeſſori, diximus *ſupra numero 15. in fine*, & docet Schifordeg *dict. tract. 28. quæſtione 6.* Quæ res cum poſſeſſoribus omnibus magnum afferret damnum, propterea quod ſolerent ij quibus hæreditas aliqua obvenit lautius, (ut verba Conſulti uſurpem *in dict. l. ſed ſi lege §. ſi quis ro*, quæ explicat Oſuald. *in dict. cap. 14. littera C.*) rebus ſuis abuti, occaſione hæreditatis, quam putabat ſibi delatam, & tanquam ditiores facti, majoribus ſumptibus ſeſe onerare, putavit S. Conſultum his conſulendum, obſervat Anton. Fab. *in dicto §. conſuluit, & in dict. leg. illud, 4. §. prædo.* Schifordeg. *dicto libro ſecundo, tractatu 30. quæſtione ſecunda, circa finem.*

47 Sed ſtatim duplex dubium occurrit, primum circa fructus extantes, ſecundum circa conſumptos. Et quo ad primum dicendum eſt, bonæ fidei poſſeſſorem fructus extantes teneri reſtituere, ſive ſint induſtriales, ſive naturales. Ita expreſſum eſt *in l. certum 22. Codic. de rei vindicat. l. 4. §. poſt litem ff. finium regund. l. quæſitum 40. in fine de acquir. rer. dom. §. ſi vero, Inſtitut. de offitio jud.* quibus probatur bonæ fidei poſſeſſorem non teneri ad reſtitutionem fructuum conſumptorum; ergo tenebitur ad reſtitutionem extantium, atque ita ſi agatur petitione hæreditatis, extantes quidem veniunt in reſtitutionem vi actionis, non vero officio judicis, (quoniam augent hæreditatem *d. l. ſed ſi lege §. fin. dict. l. item veniunt §. item non ſolum verſ. fructus autem*, ut dicemus latius *infra*,) quod neceſſe non eſt, cum actio ipſa ſufficiat, tradit Anton. Fab. *in dict. §. item non ſolum*, & *lib. 4. conject. capite 18.* Gilken. *in d. §. ſi quis à non domino capit. 7. num. 59.* Pinel. *d. 2. part. capit. 4. numero 48. & 61.* Cujac. *libro 20. ad edict.* Paul. *in l ſi à domino 36. § fin. de petitione hæred.*

48 † Et fere omnium concors eſt ſententia, uno excepto Donel. *in tractat. de fructibus capit. 4. & lib. 4. comment. capit. 26.* qui hanc veram ſententiam errorem appellat, & gloriatur ante ſe neminem illam infirmare conatum, ſed illius infirmas rationes evellit Gilken. *d. numero 59.* Fachin. *lib. 2. controverſ. capit. 57. verſic. poſt hæc ſcripta*, & alii relati ab D. Franc. de Amaya, Obſervat. Juris. Schifordeg. *d. tract. 30. quæſt. 3.* quibus addes *l. uxor marito 55. de donat. inter.* ubi ſi uxor à marito donaverit pecuniam, ex qua rem aliquam comparavit, etiamſi ſolvendo non eſt, inquit Paulus, poterit mulier revocare donationem, ſi res extant: ergo pari modo idem de fructibus dici debet, comprobat *l. 4. titul. 14. part. 6.* verum eſt enim in jure, bonæ fidei poſſeſſorem ſola perceptione fructus acquirere *l. in pecudum 28. l. fructus 45. de uſuris l. bonæ fidei 48. cum aliis de acquirendo rer. dom.* docent *ſupra* relati; ſed cum hoc diſcrimine, ut ſcilicet perceptione acquirat, at vero lucretur ſi conſumpſerit, *d. §. poſt litem*, juncto *d. §. ſi quis à domino verſ. & ideo ſi poſtea dominus*, &c. & tunc ſanè verum eſt fructus lucrati, cum alteri reſtituendi non ſunt Bart. *in l. ex diverſo ff. de rei vind.* Covarr. *lib. 1. var. capit. 3.* Pinell. & alii *ſupra* Voltei. *libro 1. Scholaſticarum diſceptationum capit. 20.* Pichard. *in d. §. ſi quis à non domino numero 15.* Cujac. *lib. 23. quæſt. Pap. in l. 44. in fine principij de uſucap. & in l. non ideo 66. in fin. ff. de rei vindic.* Ex quo ſequitur extantes fructus eſſe reſtituendos.

Major vero difficultas eſt, an fructus conſumptos teneatur reſtituere bonæ fidei poſſeſſor hæreditatis, 49 ſi ex fructibus conſumptis locupletatus fuerit? Quam quæſtionem tradunt plures laudati ab Schifordeg. *d. tract. 30. in princ. & quæſt. 1.* Gilken. *d. capit. 7. numero 78.* Fachin. *d. cap. 56.* & verè dicendum eſt, in petitione hæreditatis fructus perceptos quamvis conſumptos reſtituendos eſſe, ſi exinde locupletior ſit factus poſſeſſor. Quod apertè probat noſtra lex, ubi dicitur non eſſe cogendos bonæ fidei poſſeſſores fructus reddere, niſi ex his locupletiores extiterint: & Juris Conſultus *in dict. l. illud 40. §. prædo ff. hoc titul.* qui bonæ fidei poſſeſſorem illos fructus ait reſtituere debere, per quos locupletior eſt factus.

Secundò facit regula juris, qua docemur non in- 50 telligi abſumptum, quod in patrimonij corpore retinetur *l. idem ſervandum 72. de leg. 1.* unde quod in aliam rem converſum eſt, perinde eſt ac ſi in eadem ſpecie manſiſſet, & conſequenter ſi quid in rem noſtram converſum eſt, locupletiores nos reddit, *d. ſt. l. ſi ipſa 18. ff. de eo quod metus cauſa dict. l. uxor marito.* Atque ita reſtituentur fructus tanquam ſi extarent, cum lucrum adhuc extare videatur quod ſuum non facit bonæ fidei poſſeſſor *l. poſt 28. ff. hoc titul.* † Hoc 51 verò tam de fructibus naturalibus, quam induſtrialibus, dictum accipi debet, quia ſi ex quibuſcumque locupletior ſit factus, ad reſtitutionem tenebitur, cum S. Conſultum ita eidem tribuat fructus, dum tamen non fiat locupletior, firmat Schifordeg. *ſupra quæſtione 3.* (ut ſic non admittas Sichardum *hic num. 8.* qui de naturalibus fructibus tantum teneri bonæ fidei poſſeſſorem exiſtimat.) Ratio eſt, nam cum hæc bona fides titulo deficiente, (ut diximus *ſupra num. 53.*) non ſit juſta, ſed nuda utpote nullo jure ſubnixa, non potuit tanta gaudere privilegio, quanto gauderet bonæ fidei poſſeſſor titulo interveniente juſto, ut puta *pro emptore, donato, aut legato d. §. ſi quis à non domino*, cum aliis, & ideo S. Conſulto modus, quidam, & norma introducitur, quod attinet ad reſtitutionem fructuum, ut inſpicatur an ſit locupletior factus, vel non bonæ fidei poſſeſſor. † Quæ fuit vera ratio hujus juris introdu- 52 cendi, non vero alia quam tradunt DD. relati à Pinello *ſupra num. 61.* Suarez *in l. 8. tit. De las herencias num. 38. libro 5. for.* & Oſuald. *d. libro 19. capit. 14. littera B.* conſtituentes differentiam inter judicium univerſale, quale eſt petitio hæreditatis, & particulare, quale eſt rei vindicatio, *l. venditor, 21. D. de*

de hæredit.vel actione vendita, ut in illo ita ſit conſti-
tutum, quia hæreditas cum recipiat augmentum ex
fructibus *d.§.item non ſolum verſ. fructus*, ideo illa pars
quæ cedit lucro repræſentatur, & includitur in
hæreditate, & licet conſumpta ſit, judicatur idem
de ejus pretio, ut quodammodo hæreditarium vi-
deatur, *l. Imperator 70.§.fin.Digeſt. de leg.2.l.& ſi rem
22.Digeſt. hoc titul.* & ſic non deficit actio ad peten-
dos fructus, quia ſolùm fructos hæreditatem au-
gent, & ampliorem faciunt, quæ deficit in judiciis
particularibus cum neque habeat fructus, neque do-
lo deſinat habere, & ideo quamvis locupletior in
eis ſit, adhuc reſtituere non tenebitur bonæ fidei
poſſeſſor, ita Donel. *d. lib.19. commentarior. cap.13.*
53 *verſ.fructus quoque*, & ibi Oſuald. *ubi proximè*. † Sed
hæc doctrina non poteſt admitti, cum in bonæ fi-
dei poſſeſſore hi tantum fructus veniant in reſtitutio-
nem quaſi augmenta hæreditatis, per quos locuple-
tior factus eſt *d.l.illud §. prædo*, ergo talis reſtitutio
non eſt accepto ferenda quaſi augmento hæredita-
tis, ſed ipſius locupletatione. Deinde ex ea ſequere-
tur, bonæ fidei poſſeſſorem in hac petitione teneri
omnes fructus reſtituere, etiam ante litem conteſta-
tam etſi factus non ſit locupletior, quoniam ſi hæ-
reditarii ſunt, & augent hæreditatem, conſequens
eſt, ut eos reſtituat, cum hæreditatem reſtituere
teneatur.

Rurſus id reprobat *§. & ſi in rem, verſ. & ſi hære-
ditas, Inſtit. tit. de officio judicis*, ubi idem procedit in
hæreditate, quod in ſingularum rerum petitione, ut
rectè animadvertit Schifordeg. *ſupra d.quæſt.1. & q.*
54 *2. circa medium*. † Unde conſtat nulla alia ratione
bonæ fidei poſſeſſorem ad fructuum conſumptorum
reſtitutionem compelli, ſi locupletior ſit, niſi quia
quos percepit S. Conſulti permiſſione factum ſit,
ut diximus *ſupra numero 43.* quod cum intendat, ne
damnum patiatur poſſeſſor *d. §. conſuluit*, ita noluit
ut lucrum reportaret, *d. l.poſt leg.4.D. depoſiti l.idem
quæro.§.ſed ſi pecuniam D. mandati*, ſed ut in eo ſta-
tu relinqueretur, tanquam ſi hæreditatem non poſ-
ſediſſet, id eſt, neque pauperior effectus, non lo-
cupletior, *leg.ex mandato 20.ff.de mandat.* nec ex hoc
ſequitur, prædonis, & bonæ fidei poſſeſſoris æquata
eſſe conditionem, quia reſpondetur æquam eſſe in
hoc, ne lucrum ex aliena hæreditate ſentiat, cum
utrique commune, nullum titulum habere, atta-
men bonæ fidei poſſeſſorem in eo, antecellere, ut ſi
perceperit fructus non reſtituat, niſi ex eis locuple-
tior ſit factus, at malæ fidei poſſeſſorem in gravio-
rem cauſam reduci, cum omnes fructus reſtituere
teneatur *d.l.ſed ſi lege §. ſed fructus, l.fructus 33. de rei
vindicat.* cum adductis à Gilchen. *in §. ei verò à nu-
mero primo, Inſtitut. de rer. diviſ.* & præcipuè à Do-
nel. *d.cap.14.lib.19.verſ.primum ergo, & verſ. quod ſi bo-
næ fidei poſſeſſor.*

55 Ex quibus infertur interpretio ad Julianum *in
dict. l.ſi ipſa 18.ff.de eo quod metus cauſa*, ubi quis in-
telligitur locupletior factus, etſi res in aliam conver-
ſa ſit. Pro cujus explicatione animadverte, actio-
nem *quod metus cauſ.* dari in hæredem, vel ſucceſſo-
rem ejus, qui vim intulit, quatenus ex illa re factus
eſt locupletior *l.videamus 17.ff.de eo quod metus cauſa
l. in hæredem 5.ff. de calumniatoribus*, ubi Anton.Fab.
in hæredem 27. cum l.ſequent.ff.de dolo, quod intelli-
ge, ut ſi rem conſumpſerit videatur locupletior
factus & ad reſtitutionem tenebitur, ut in dictis
juribus, junctis aliis, quæ refert Schifordeg. *libro
primo, tractat.10.quæſt.1.& 4.* Pichard. *in §.non autem
numero 50. Inſtitut. de perpetuis, & tempor.* neque in
hoc diſtinguendus eſt hæres à bonæ fidei poſſeſſore
(ſicut Accurſ. & Anton. Fab. exiſtimant,) ut illi-
lo ſemper perpetua ſit actio, non vero in hoc. Nam
verius eſſe *l. ſi ipſa*, loqui de hærede, collocatio ipſa-
rum legum diſertè demonſtrant, & notat Cujac. *libro
primo, quæſt. Paul in dict. leg. videamus.* Ut ſic fiat
differentia inter *conſumere, & interire*, hoc modo,
ſi hæres abutatur, & conſumat rem, quæ ad eum
pervenit, non liberatur, quia per eum factum eſt,
ut rem non habeat: quod de conſumptione accipi de-
bet, & eo caſu attento procedere *dict.l.videamus*, ejus 56
ſeries clarè denotat. † Subſequitur poſtea *d. l. ſi ipſa*
& quæſtionem ſubjicit; quid erit ſi ipſa res interie-
rit? Ubi adverte emphaſin illorum verborum *ſi ipſa
res*, id eſt ſi perſonaliter interierit ante litem conte-
ſtatam, tunc non dicemus factum fuiſſe locupletem,
quoniam eo tempore, ſcilicet conteſtationis, quan-
tùm ad hæredem pervenerit ſpectatur, *leg. 20.illo ti-
tulo*, & eo tempore rem non habuit, neque fecit quo-
minus haberet. † Neque obſtat quod Anton. Fab. 57
ait, diſtinguendum eſſe inter hæredem, & bonæ fi-
dei poſſeſſorem: nam contrarium eſt verius ex *d. l.
quod diximus 16. in princip. & in §.in hæredem ff. de eo
quod metus cauſa.* Ubi ait Conſultus, in hæredem, &
cæteros, in id quod pervenit ad eos, dari illam actio-
nem. Itaque æquiparat hæredem, & bonæ fidei poſ-
ſeſſorem, ut teneantur quatenus ad eos pervenit, ex
ratione tradita à Schiford. *d.tractat. 10. quæſt.1.& 4.*
Pichard. *in d. §. non autem num. 50.* tenentur tamen ſi
locupletiores ſint facti. Locupletior itaque ſucceſ-
ſor dicitur, ſi ea res ex aliquo contractu in pecu-
niam converſa ſit, quo caſu non liberatur, quia om-
nino locupletior eſt, cum ex ea re ſibi paravit aliam
per pecuniam, & qui pretium habet, vel aliam rem
ipſam principalem habere videtur *leg. quia qui pretio
39.ff.de uſufructu l. ſed ſi quis 33 & ſequent. de pecu-
lio l.ſed quod inde 71. de leg. 2.* † Item non videtur 58
quis rem amiſiſſe, ſi pretium habeat, vel loco ejus
aliam rem ex permutatione nanciſcatur, *leg.idem 72.
de leg. 2.* unde ubi ſemel eſt res converſa in pecuniam
vel aliam rem, non debet amplius expectari quis exi-
tus ſit. In qua re non debet admitti quod Accurſ.
(quem Bart. & reliqui ſequuntur) dicebat, ut ſi ex
re à defuncto metu extorta aliam hæres nanciſcatur,
ex cauſa lucrativa teneatur, licet poſtea deperdat, non
vero ſi ex cauſa non lucrativa, quoniam ut rectè Cu-
jac. & Anton. Fab. *ſupra in d. 18.* notant, verba Ju-
liani indiſtinctè procedunt ibi, *ſi in pecuniam, aliam-
ve rem converſa ſit.* Ergo judicat rem pro re, aut pro
pecunia datam.

Utitur autem Julianus (*in d. l. ſi ipſa verſ.nam & 59
Imperator*) exemplo ſimili ex Antonini conſtitutio-
ne, ut probet ſuam ſententiam, ſcilicet ut tenea-
tur hæres ſi in aliam rem converterit, ſicut in pe-
titione hæreditatis peti poteſt hæreditas à poſſeſſo-
re, qui licet eam jam non habeat, tamen pretium
rerum hæreditariarum apud ſe habet, & eo utitur,
quia pretium intelligitur ſucceſſiſſe loco rei hæredi-
tariæ, & quodammodo ipſum hæreditarium factum
l. ſi & rem 22.ff.hoc tit. (ubi Accurſ. *verbo quia poteſt*)
neque videtur quis amiſiſſe quod in ſuum patrimo-
nium converſum eſt *d.l.idem 72.de leg.2.l.pater 23.de
adim.legat.* † Sed in hoc exemplum irruit poſt Ac- 60
curſium *ibi verbo dicemus verſ. ſed de hoc cave.* Anton.
Fab. *in ration. in d.l.ſi ipſa*, Tribonianum irridens, qua-
ſi totum hunc verſum ex ſuo capite intexuerit, ea ra-
tione, quoniam inter petitionem hæreditatis, & actio-
nem *quod metus cauſa*, differentia ſit, cum illa ratio,
ut pretium ſuccedat loco rei in judiciis univerſalibus
locum habeat, quale eſt petitio hæreditatis, quæ ſub ſe
habere poteſt multas ſpecies *d l.ſi & rem*, & diximus
ſup.n.4. non vero quod eſt ſingulare ut actio metus,
atque ita non ſicut pretiū redactū ex re hæreditaria
poſſis

poſſit dicere hæreditarium, idem de re per vim
ablatam dicas, & pretium rei quod venditione
redigitur, non tam ex re, quam ex negotiatione
percipitur, *venditor 22. Digeſt. de hæredit. vel
actione vendita*, quod comprobatur ex *l. qui vas* 48.
§. fin. ff. de furtis l. ſi mulier 29. de donat. inter l. idemque
7. *§. fin. D. qui potiores cum aliis.* Quam differentiam
plures admittunt, quos refert Oſuald. *dict. cap.* 13.
lib. 19. litt. B. & ſentit Cujac. *in dict. l. videamus* † Secundo
ait Anton. Faber. quod in actione *quod metus
cauſa* ſufficit rem per vim ablatam perveniſſe ſemel,
quamvis non duraverit *in dict. l. ſi ipſa.* at in petitione
hæreditatis, ſi agatur contra bonæ fidei poſſeſſorem,
ideo eſt, ne lucrum conſequatur: quibus rationibus
alias addit Cujac. *in dict. leg. videamus circa
fin.* quod petitio ſit bonæ fidei, ut diximus *ſupra*, &
actio quod metus cauſa ſtricti juris, in quibus res æſtimatur
tempore litis conteſtatæ, *l. 29. D. de eo quod
metus cauſa*, in bonæ vero fidei judiciis tempore rei
judicatæ, *l. 3. § in hac actione D. commodati. l. ſi à Domino
36, § quo tempore D. hoc tit.* cum notatis ab Schifordeg.
lib. 1. tract. 25. per tot.

62 His & aliis difficultatibus Julianus impetitur, ſed
nihilominus tamen adhuc erit defendendus. Proponit
ergo in ſpecie *dict. l. ſi ipſa* eam quæſtionem, an is ad
quem res per metum extorta, juſta ex cauſa, & bona
fide pervenit, ſi ipſa res interierit naturaliter, locupletior
intelligatur, ut conveniri poſſit actione
quod metus cauſa. Et ait non teneri, quoniam non
intelligitur ad eum perveniſſe neque locupletior factus,
ex traditis à Donel. *libro 16. comment. capite
primo*, Duaren. *in l. ſi ex legatis 23. Dig. de verb.
oblig.* Anton. Faber. *lib. 26. comment. cap. 19. verſ. ſequitur
ſed etſi non culpa.* Morla *in emp. tit. de reb.
cred. in præmiſſ. numero* 30. ſed ſi eam rem in pecuniam
converterit, tunc omino locupletiorem di-
63 cemus, & tenebitur, licet poſtea diſperdat. † Ratio
eſt, nam pretium ſuccedit loco rei, ſicut in petitione
hæreditatis, ubi bonæ fidei poſſeſſor tenetur,
licet res hæreditariæ apud eum non ſunt, in qua re
æquiparantur actio *quod metus cauſa*, & alia quælibet
particularis cum petitione hæreditatis, ut
ſicut in illa locupletior intelligitur, & adhuc rem
habet, qui vendidit vel permutavit; ita & in hac:
& hoc non ob id, quod judicium ſit univerſale, ex
cujus natura minimè tale provenit, imo falſum eſt
dicere indiſtincte in eo ſolum hoc admiſſum: &
quamvis communis ſit hæc doctrina, ut ex Bart.
& reliquis conſtat *in l. Imperator §. fin. de leg. 2.*
Oſualdus *ſupra cap. 12. litt. B.* Anton. Fab. *in dict.
l. ſi ipſa*, Cujac *lib. 8. reſp. Papin. in l. vir. §. fin. de
donat. inter.* Barboſa *in l. quæ dotis 34. numero 142.
Digeſt. ſolut. matrimon.* Gutierrez *libro 3. practic quæſt.
77. numero 10. & quæſt. 87. per totam*, Molina *de primogen.
libro 4. cap. 4. numero 24. & ſequent* adhuc tamen
generaliter, & ſine diſtinctione eam non admitto,
primo ex *leg. cum pater 77. §. dulciſſimis de leg.
2.* ibi: *Ex eiſdem facultatibus percepta pecunia, & in
corpus patrimonii converſa non præſtabuntur, leg. Lucius
88. alias eſt Scævola 91 §. inſulam Digeſt. eodem titul.
leg. Labeo 14. §. item ſi Dominus de verbor. ſignific. leg.
non utitur 38. §. plane cum leg. ſeq. l. ſi uſufructu 55. §.
fin. Digeſt. de uſufructu, l. ſi donata 36. §. 1. leg. uxor
55. l. ſi prædia 58. Digeſt. de donat. inter.* in quibus juribus
non attenditur an ſit judicium univerſale, vel
non, ut pretium ſuccedat loco rei.

Secundò facit, dotem eſſe quoddam univerſale;
ex Barboſa & aliis relatis *ſupra numero* 3. atque ideo
pretium in ejus locum ſuccedere debuiſſe. verum
tamen hoc non contingit, quando ex dotali pecunia
res comparatur, *l. ex pecunia 12. Codice de jure
dot.* (junctis quæ ad ejus interpretationem cum *leges
54. Digeſt. eod* congerit Anton. Fab. *5. conject. capit.*
9. & Gilk. *in l. ad probationem 21. numero 4. Codice de
probat.* (Nec hoc argumentum effugiet, qui cum
multis conſtituat differentiam, an ſit pecunia, vel
res dotalis, nam eidem ſatisfacit Barboſ. *in rub. 3.
part. numero 73. Digeſt. ſolut. matrimon.* qui multa
quæ ad hanc partem pertinent ſuo more congerit
eleganter.

Ultimò facit, quod cum Julianus tractaverit *in 65
dict. l. ſi ipſa*, an locupletior ſit factus qui rem metu
extortam vendidit, proponit exemplum petitionis
hæreditatis, quia in utraque actione cum agimus an
quis locupletior ſit, ſolum inſpicitur an aliquo modo
ſit factus, & cum in effectu locupletior ſit, ſive
rem habeat ſive pretium, non eſt mirum ſi Conſultus
eadem ſimilitudine uſus fuerit, in qua eadem
ratio vigebat † Quod eleganter ſuadetur ex *l. quod 66
autem 7. §. itemque*, & præcipuè ex *leg. uxor marito
55. Digeſt. de donat. inter* ubi Paul. ſcribit, quod ſi
uxor marito ſuo donaverit pecuniam, ex eaque maritus
aliquam rem emit, ſi res extat, poterit agere
ad rem vindicandam, quatenus ex ea maritus fuit
factus locupletior, etſi ſolvendo non ſit, quia non
quærimus, inquit, quid deducto ære alieno marito
ſuperſit, ſed quid ex re mulieris maritus poſſideat,
quem locum explicat Cujac. *libro ſexto, quæſt. Paul.
ibi*, & Anton. Faber. *dict. lib. 5. cap. 9.* Barboſa *dict. 3. 67
part. rubrica numero 85. & ſequent.* † Cum ergo ſolum
inſpiciatur in propoſito, quid ex re metu extorta
poſſideat hæres, *in dict. leg. ſi ipſa* ad hoc ut locupletior
ſit, non eſt incongruum, ſi ejuſdem rei
in petitione hæreditatis exemplum ſubjecerit Julianus,
in quo eadem admittuntur. Atque hæc mihi
veriora videntur, ne cum interpretis munere fungimur
jura demoliamur, ut Ant. Fab. plerumque ex
ſuo more facit.

Secundo ex ſupradictis infertur interpretatio ad 68
l. ſi fructus Codice de donat. inter. ubi poſtquam conſumpti
ſunt fructus, (in quibus valida eſt donatio
inter conjuges *l. de fructibus 17. de donat. inter.* Pinel.
in l. 2. 2. parte Codice de reſcind. capite 4. numero 48.
& nos egimus *capit. 16. libro 2.* (inſpicitur an locupletior,
ſit, qui ex conjugibus accepit, ut valeat
donatio, vel non: quoniam eatenus revocatur,
quatenus recipiens locupletior eſt *l. ſi ſponſus 1. §.
conceſſa donatio l. cum hic ſtatus 32. §. quod ait oratio
l. ſi cum mulier. 50. de donat. inter. capite fin. extra eod.
titul.* cum late adductis à nobis *libro 2. capite 10. in
princip.* & iis quæ ad ejus loci explicationem notat
Schiford. *dict. tract. 30. quæſt. 4. & de difficult. l. Me
& Titium 32. Digeſt. ſi certum petat* Donel. *lib. 4.
comment. cap. 25.* erit conſulendus, ad quos hæc remittimus,
ne diſputationis noſtræ cancellos tranſilire
videamur, neque aliorum paginas tranſcribere.

Tertiò infertur ad aliam quæſtionem ſupradictæ 69
longe affinem, an ex conſumptione fructuum locupletior
quis intelligatur in dubio, de qua videndus
eſt omnino Schifordeg. *dict. l. 2. tractatu 29. per
totum*, Pinellus *dict. capit. 4. numero 64.* & relati ab
Oſualdo *cap. 14. littera Q.* qui de modo probandi
locupletationem agunt, & præter eos Sforcia *de
reſtitutione 1. parte quæſtione 56. articul. 10.* Trentacinq.
*libro 2. practic. reſolut. titul. de minor. reſolutione
3.* Alia item quæſtio poterat interſeri, quo
ſcilicet tempore inſpiciatur, ut factus locupletior
dici poſſit bonæ fidei poſſeſſor, de qua Anton. Fab.
per text. ibi *in d. l. ſi à domino 36. §. quo tempore D.
hoc titul.* Oſuald. *d. cap. 14. littera X.* Donel. *lib.
27. comment. cap. 9.*

70 Nunc autem neceſſe eſt ut diſpiciamus de uſuris, quarum Imperator noſter in præſenti meminit, docens quod ſi poſſeſſor bonæ fidei res hæreditarias vendiderit (quod non de fructibus venditis intelligas, ſed de corporibus ipſis hæreditatis) ex pretio earum collectas uſuras minimè præſtabit, niſi quatenus locupletior ſit. Ita ſcribit etiam Ulp. *in d. l. item veniunt, §. hac adverſus verſ. cæterum, & §. ait Senatus, cum §§. & legibus ſeqq. D. hoc tit.* Ratio eſt, quoniam ſicut diximus *ſupra*, bonæ fidei poſſeſſor ſolum præſtat illud, per quod lucrum acquiſivit, *d. l. ſed ſi lege, §.*
71 *conſuluit & d. poſt, d. l. illud §. in bonæ fidei.* † Sed obſtat locus difficilis *in l. 1. Cod. de iis quibus ut indignis*, in quo Imperator Severus ad Celerem ſcribens, videtur in poſſeſſoribus malæ fidei id ipſum conſtituiſſe, quod Senatus & lex noſtra in bonæ fidei poſſeſſore jam conſtituerat, nam ſi malæ fidei poſſeſſores res ex hæreditate diſtraxerint, ex tempore moræ controverſiæ uſuras inferre tenentur, idque & Papin. probat *in leg. eum qui* 18. *D. de his quibus ut indignis.* Quæ difficultas adeo gravis eſt non ſolum noſtris interpretibus; verum etiam Ulpiano ipſi *in d. §. hac adverſus*, qui cum hujus epiſtolæ meminiſſet exiſtimavit, ne cum Senatus Conſulto Severi epiſtola pugnare videatur, ſic eam interpretari, quaſi ad eas tantum res pertineat quas diſtrahi expediebat, quod hæreditatem onerarent magis, quam fructui eſſent, ut ſic deterior fiat prædonis, quam bonæ fidei poſſeſſoris conditio.

72 Verum hæc Ulpiani interpretatio dura quidem & commentitia videtur Anton. Fab. *in d. verſ. cæterum*, cum generaliter loquatur epiſtola *in d. l.* 1. & faciat deteriorem conditionem malæ fidei poſſeſſoris, quam eſſet antea, ponaturque in arbitrio petitoris, quam computationem facere velit, utrum ipſius rei, & fructuum, vel pretii, & uſurarum, *argument. l. Gracè* 8. *§. idem Julianus, D. de fidejuſ.* Deinde, quoniam Severi epiſtola generaliter non loquitur de malæ fidei poſſeſſore, ſed de hærede non vindicante necem defuncti, qui licet bonæ fidei poſſeſſor non ſit, attamen nec prædo dici poteſt, cum verè hæres fuerit. Quam conjecturam iterum exagitat Anton. Fab. *in l. hæres* 51. *§.* 1. *circa fin. D. hoc titul.*

73 Quibus conſiderationibus adjici poteſt alia, ſcilicet hanc epiſtolam Papinianum diverſimode intellexiſſe *in d. l. eum qui ff. de his quibus ut indignis*, dum ait, Severum benignè hoc decreviſſe, citra diſtinctionem temporis non deberentur uſuræ. Nec mihi opinio Anton. Fab. probatur, qui ait Severi reſcriptum, de quo *in d. l. eum qui*, malè à Cujacio confundi cum illo, de quo *in d.* 1. nam pro Cujacio facit primo æquiparatio utriuſque caſus qui conjungitur *in titul. Cod. de his quibus ut indign.* junctâ *l. hæredem* 17. *l. ei* 10. *& ſeq. ff. eod.* nam ſicut qui in fraudem legis tacitam fidem accommodat, non videtur bonæ fidei poſſeſſor *in dict. l. eum:* ita etiam & qui inultam necem teſtatoris reliquit; & quemadmodum ab uno auferuntur fructus, ita & ab alio. Secundo facit *diſt. l. eum qui*, ibi: *exemplo bonorum fiſco vindicatorum*: quæ verba non de eodem caſu taciti fideicommiſſi intelligi debent, ſed de alio ſimili, hic autem nullus alius, niſi quem epiſtola comprehendit Severi *in d. l.* 1.

74 Quare in tanta difficultate tentandum eſſe arbitror, ut Severi epiſtolam *in dict. l.* 1. intelligamus procedere, juxta ſententiam Pap. ex Principis benignitate, in gratiam hæredum fiſco ſuo non faventis, ut indicat etiam *d. leg. 1. in fin.* ibi: *ſatis eſt*, quod idem eſt ac ſi humanum judicaret, uſurarum ſemiſſium ſolutione contentum ſe præbere, tanquam ſi fiſci eſſent debitores, *l. cum quidam* 17. *§. ſi debitores de uſuris l. fin. Cod. de uſuris fiſcalibus, lib.* 10. nam apud bonos Principes deterior ſolet eſſe fiſci conditio, quam privatorum, ut de Trajano docet Plinius *in Panegyrico*, & de Marco Aurelio Julius Capitol. *in eo*, & Aurelius Victor *in Juliano*, & confert Alciatus *emblemate* 146. ubi Minoës & Caſſiodorus *lib.* 1. *variar. epiſtol.* 22. *& l.* 14. *titul.* 5. *part.* 2. Quod præſenſit Accurſ. *in dict. leg.* 1. *verbo poſt motam*, ibi, *vel dic*
hoc ſpeciale. † Rationem autem ſpecialitatis docet 75
Caſtrenſis *ibi num.* 6. ſcilicet quia etſi hæres malæ fidei poſſeſſor exiſtimetur, adhuc eſt verus hæres, & dominum rerum habet *l. ex facto* 43. *§. fin. de vulg.* licet tanquam ab indigno ei poſtea auferatur hæreditas. Ita poſt Accurſium *in l. his conſequenter* 18. *§.* 1. *verbo non pertinere Digeſt. famil. erciſc.* docet Peregrinus *de jure fiſci libro* 2. *titul.* 2. *numero* 7 Farinac. *prima part. fragment. criminal. littera F. numero* 16. *& tomo quarto criminal. quæſtione* 120. *numero* 37. *&* 52. Plaza *de delictis cap.* 21. *numero* 44. Menoch. *conſil.* 502. *num.* 13. *&* 28. *& conſ.* 537. *num.* 16. *vol.* 6. Suarez *allegatione* 18. *num.* 10. & verè poſſeſſor malæ fidei non fuit, ut probant illa verba: *nec enim videtur fuiſſe*; quæ denotant fictionem, & ideo æquum fuit, ut mitius cum eo ageretur, quam cum vero prædone, aut malæ fidei poſſeſſore: quis enim non fateatur meliorem eſſe debere conditionem ejus, qui verus eſt hæres, licet ei tanquam ab indigno
inferatur hæreditas, quam illius, qui nec hæres eſt, 76
nec bonæ fidei poſſeſſor? † Et quamvis magis videatur urgere Ulp. *in dict. §. hac adverſus, verſ. cæterum*, expenſus *ſupra* ab Antonio Fabro, attamen ſi eum bene relegas, invenies non convenire cum eodem: nam *verſ. niſi forte, in d. § hac adverſus*, non eſt referendus *ad verſiculum ſed Imperator*, ubi meminerat illius epiſtolæ, ſed ad principalem deciſionem, ubi agebat de poſſeſſore malæ fidei, qui ſciens hæreditatem ad ſe non pertinere diſtraxit, Et cum explicaret illam partem Senatus Conſulti, de quo *in §. prætor* ejuſdem legis, *in verſ. hi qui ſe hæredes exiſtimant*, in qua agebatur de bonæ fidei poſſeſſore, qui res diſtraxit hæreditatis, Juris Conſultus caſum adaptat omiſſum de malæ fidei poſſeſſore, atque ita ſolum adduxit epiſtolæ authoritatem, ad comprobationem ſuæ ſententiæ, non autem adverſus eam, neque etiam ut explicaret epiſtolam, quæ alias ſuæ ſententiæ minimè adverſabatur, ſed magis favebat. †
Juxta quæ mens Ulpiani fuit proponere eam quæ- 77
ſtionem, quod ſi malæ fidei, poſſeſſor rem diſtraxit, quid teneatur ſolvere in petitione hæreditatis, & reſpondet non pretia rerum, ſed res, & fructus debere reſtituere, ut *in dict. leg. item veniunt. §. quid ſi poſt petitam*, ſicut idem conſtituerat in malæ fidei poſſeſſoribus epiſtola Severi, quoniam Senatuſconſultum de illis loquutum eſt, qui ſunt poſſeſſores bonæ fidei, à quibus ait non eſſe uſuras exigendas ex pecunia ab eis redacta ex pretio rei. Quod omne intellige ante petitam hæreditatem, nam poſt eam ſi res ſteriles, & quæ onerabant hæreditatem, vendidit, habet petitor electionem, an res & fructus petat, an pretium, & uſuras, quod idem confirmatur *inferius in dict. §. quid ſi poſt*, ubi ſi poſt litem conteſtatam vendiderit res ſteriles, datur eadem electio, in qua nulla iniquitas eſt, quin potius tendit in poſſeſſoris utilitatem, qui aliàs ſi vendidiſſet, ad res & fructus tenebatur, in caſu autem præſenti quando ſteriles erant, melior ejus eſt conditio, cum amplior fiat reſtituendi facultas, utpotè quia electio
datur petitori, & ita malæ fidei poſſeſſor adjuvatur, 78
ſiquidem res diſtraxit, quæ inutiles erant. † Et ſecundùm hunc ſenſum, quem tradit Accurſ. *in dict. § quid ſi poſt. verbo petita verſ. vel melius diſtingue*, tantum abeſt, ut Ulpianus Severi epiſtolam in illo

caſu

caſu accipiat, quin potius longè alia fuerit ejus mens, & ſi conjectari licet; alios caſus comprehendiſſe Severum in illa epiſtola exiſtimo. † Quoniam in dict.l.1. non ait res eſſe reſtituendas & fructus, ut in d. §. hoc adverſus, ſed pretium, & uſuras; neque item in dict.l.1. eſt locus computationi, & electioni, de qua in d. §. hac adverſus, ubi verè non de ſpecie d.leg.1. ſed de petitione hæreditatis loquitur Conſultus. Qui ſi de ea loqueretur non petitoris nomine, quod convenit petitioni noſtræ uſus eſſet, ſed fiſci; & plerumque hæc electio in hoc tractatu dari ſolet ut conſtat ex l. ſi à dominò 36. §. ſi prædo D. hoc titul. ubi prædo ſervum pluris vendidit, & mortuus eſt, datur electio petitori, ut juſtum pretium petat, vel omne illud, quod ab emptore accepit ipſe prædo.

80 Sed ut nihil intactum relinquamus, ſi verum fateri liceat, diu me torſit Ulpian. in d.§.hac adverſus, & in d. §. quid ſi poſt, qua ratione differentiæ motus, ſupradictam electionem concesſerit poſt motam controverſiam, ut poſſit petitor vel res vel pretium, vel fructus, & uſuras quærere, non vero ante petitam hæreditatem; cum eo tempore minor ejus culpa intelligi potuit, quàm poſt conteſtationem, quo tempore melius erat reſtituere. In qua difficultate licet cum trepidatione reſpondeo, quod cum regulariter ad hæreditarias res reſtituendas ſit obligatus, & ad fructus, qui tunc hæreditatem augent, ut dicemus infra, non eſt cur petitori detur privilegium electionis, ſed quod petat hæreditatem, id eſt, res ſuas, & fructus ordinario juris modo, ad quas poſſeſſor malæ fidei tenetur, quia dolo deſiit poſſidere, dict.item veniunt §.ait Senatus 17.& §.reſtituere ff hoc titul. ita ut ſi voluerit pretium perſolvere non liberetur, ne alias prædo pari conditione gaudeat, ac ſi eſſet bonæ fidei poſſeſſor, ut ratiocinatur Anton. Fab. in dict.§ reſtituere: at cum res ipſæ ſteriles ſunt, & quæ nocrant hæreditatem, non debuit imputari malæ fidei poſſeſſori, quare res diſtraxit, imo favetur ei, cum dolus deſiit, ut electioni ſit locus, & non ut antea teneatur ad res ipſas, quas vendidit reſtituendas, ſed amplior ſit reſtitutionis facultas, argument dict.l. ſi à domino 36. §. ſi prædo, ut quamvis videatur convenientius electionem dari ipſi reo, an res vel pretium debeat reſtituere, cum actor alias eligere poſſit, quid vellet petere; id credo factum, ut tolleretur juramentum in litem, de quo in d.§ reſtituere † Neque item obſtat d l.eum qui, de his quibus ut indignis, quia ponderatio ſupra, confecta num. 70. & ſeqq. ad rem non facit, propterea quod in longe diſſimili caſu loquitur Pap. ibi: illi autem eſt quando fructus ſunt venditi, an debeant reſtitui cum uſuris: in qua re diſtinguit tempus ante, vel poſt moram controverſiam, deinde ait Severum decreviſſe, ut non ſolvantur fructuum uſuræ, quoniam diſtinctionem temporum ſupra dictam noluit admittere ex benignitate, atque ita conſtat, non poſſe Papinianum [illegible]dicare diſſimilem caſum. Neque obſtant illa verba exemplo bonorum &c. Quia referenda ſunt ad immediatè ſequentia, ſcilicet ut bonæ fidei poſſeſſor non exiſtimetur, qui tacitam fidem dedit de reſtituendo incapaci, ſicut ille à quo bona auferuntur propter necem inultam teſtatoris qui eodem modo malæ fidei poſſeſſor eſt.

82 Ex quibus jam apparet graviſſima contrarietas inter d.l.1.C.de his quibus ut indig.& d.l.eum qui, nam Severus diſtinguit tempus motæ controverſiæ à tempore antecedenti, ut ſolvantur uſuræ, at in dict.l.eum qui, Papin. ait Severum benignè diſtinctionem hanc temporum non admiſiſſe. Quæ difficultas à nemine quem legerim cognita eſt præter unum Ant. Fab. in l.heres 51. §. 1. circa medium ff. hoc titul.& de error. pragm. deciſione 38. error. 10.& ſanè obſcurum eſt, nam eodem modo exiſtimatur malæ fidei poſſeſſor, qui neglexit necem teſtatoris, ac ille, qui tacitam fidem dedit. dict. l. eum qui, ibi: quod bonæ fidei poſſeſſor non videtur: & in dict. l. 1. ibi: Neque enim bonæ fidei poſſeſſores videntur fuiſſe. juncta l.1. in princ. de jure fiſci; & eodem modo à fiſco indigni judicantur dict. l. eum qui ibi exemplo bonorum & conſtat ex titul. ff.& C. de iis quibus ut indignis. Item qui tacitam fidem dedit, pejoris conditionis debuit exiſtimari, quam alter, & ſeverius puniri, cum repugnantibus legibus aliquid facere, intrinſecè pejus eſt, quam præcipientibus aliquid omittere, & poteſt hoc facere non ex malitia, vel ſcientia, ut in l. heredem 17. ff de iis quibus ut indignis dict.l.1. ibi, ſcientes: at in altero caſu nulla excuſatio eſt, ut patet, fraudat enim legem, & eludit, & quocumque modo præſumitur fraus l.3. de probat ſin. D. de ritu nupt. ibi: Siquidem palam fecerit levius, ſi vero clam hoc commiſerit, gravius punitur: palam delinquentes majori pœna excuſantur, clam committentes, ut contumaces plectuntur. † Ex quibus non admitto Anton. Fab. ſententiam ſuprà, qui ut hanc difficultatem diſſolvat, varias differentias inter unum, & alterum caſum conatur inferre, ut ſcilicet gravius, & odioſius ſit factum ejus, qui non vindicatur necem defuncti, quam ejus qui tacitam fidem interpoſuit, licet in dict. errore 10. numero 4. id ex nulla juris ratione, quæ hãc diverſitatem inducat, ſed ex ſola benignitate affirmat fuiſſe cõſtitutum. Neque rurſus ferendus eſt Cujac. lib.2. reſponſor. Papin. in dict.l.heres 51.§. 1. in fin. qui coarctandam eſſe d.l.1. juxta Ulpiani interpretionem, de qua in d.§.hæc adverſus, ut in rebus ſterilibus accipiatur: quæ ſententia non poteſt cõvenire dictis ſuprà n. 76. præterquam quod divinatoria videtur. 83

In hoc dubio enucleando diu ſuperſedi, difficultate ſatis vexatus, circa quam vellem libentius alium ducentem audire, quam docere: ſed conſiderata utriuſque loci ſerie animadvertebam, non eſſe contrarios Severum, & Papinianum, qui in d.leg. eum qui ait, quod (ſi aliquis in legis fraudem tacitam fidem accommodaverit, (quod prohibitum eſt toto titul.C. de delatoribus lib.10. D.& Cod. de iis quibus ut indignis, l.1. l.3. l.in fraudem l.cum tacitum D. de jure fiſci cum aliis relatis in Farinacio prima parte fragment. crimin. verb. fiſcus num.75.& ſeq. Peregrin. de jure fiſci lib.3. titul.1. num.5.& titul.19. Cujac lib. 9. reſp. Pap. & lib.13. & lib.15. in l. 3. de probat.& in dict. l.heredem, & in l.heres D. de his quibus ut indignis. Anton. Fab. dict. errore 10. Petr. Gregor. lib. 42. Syntagm. cap. 29. num. 4. Gomez in l. 9. Taur. num. 21.) fructus tenetur reſtituere etiam eos, quos ãte litem percepit, quia malæ fidei poſſeſſor eſt, poſt motam vero cõtroverſiam ſi ãtea fructus vẽdidit, eorum pretium ſolutum eſſe cũ uſuris; ſed Divum Severum ex benignitate, nulla temporis diſtinctione adhibita, fructus duntaxat ſine uſuris ſolvendos eſſe decreviſſe; quod idem in dict. l. 1. animadvertitur in principio, ubi dicitur hæredes cogendos fructus integros reddere in quo nulla difficultas eſt, cum citra diſtinctionem temporis ſolui jubentur, id eſt, ſine diſtinctione, an fructus percepti ſint ante, vel poſt litem, atque ita quoad hanc partem Pap. & Severus conveniunt. † Difficultas autem eſt major in 85 verſ. ex hæreditate, qui ſequitur. ſed ſi rectè eum perpendas, diverſum caſum involvit, quem omiſit Papin. in dict. l. eum qui, Imperator quando hæres poſt motam litem res aliquas hæreditatis vendidit, vel à debitoribus pecuniam exegit, quo caſu uſuras eſſe reddendas ſtatuit, & ideo multò diverſus eſt à

præcedenti in principio, ubi fructus ſunt reſtituendi
fine diſtinctione (ut Papin. dicebat qui tantum de
fructibus venditis, non de rebus loquitur) & hoc
ex benignitate, cum aliàs ad uſuras ſecundum juris
regulas teneatur *dict. l. eum qui juncta noſtra leg. in fi-
ne* ubi ſolvuntur uſuræ pretii rerum ante litem ven-
ditarum, de cujus ratione mox dicemus. At *in verſ.
ex hæreditate*, res ipſæ fuerunt venditæ poſt litem,
quas cum uſurisr eſtituere tenetur (ubi adverte di-
ctionem *autem*, quæ eſt adverſativa, & includit dif.
ferentiam in facto) quod non ſolum obtinere in re-
bus hæreditariis voluit Severus, verum & in fructi-
bus in hæreditate inventis, de quibus non agit in
principio, neque de eorum venditione, neque etiam
Papin. *ind l. eum qui verſ. ſed divus.* Hi autem fructus
inventi in hæreditate ſi vendantur, etiam & ſuras
eorum inferunt, quemadmodum ſi cæteræ res hære-
ditariæ vendantur, quoniam eodem modo, ac illæ,
hujuſmodi fructus ſunt partes hæreditatis, & ne alias
cum videret malæ fidei poſſeſſor à ſe res eſſe evin-
cendas, in damnum fiſci res, & fructus diſtraheret,
cum ſit verè dominus, ut dixi *numero* 75. poſtea gra-
viori judicio cum emptore ageremus *l. neque* 15. §. *ſi
quis ſciens D. hoc titul.* Unde cum mala fide & dolo
talis venditio fuerit facta, ut potè poſt litem conte-
ſtatam, ratio expoſtulat, ut reſtituat cum uſuris ſe-
miſſibus, quia mala fides efficit, ut tanquam verus
debitor exiſtimetur *l. cum quidam* 17. §. *ſi debitores D.
de uſuris* Quod autem benigniter decrevit Severus
apud Papin. *in dict. verſ. ſed divus*, non fuit circa hos
fructus repertos in hæreditate, ſed circa illos quos
perceperat hæres ſuo labore, ſive ante, vel poſt li-
tem conteſtatam, quos apud ſe retinuit, non vendi-
dit, neque de venditione nullum verbum eſt, imo ſi
ille verſus conjungatur verbis ſequentibus, conſta-
bit clarius non eſſe venditos, ſed tantum eos in uſu
habuiſſe, & ideo benignè conſtituit Imperator, ut
fructus duntaxat debeantur, non vero pretiorum
uſuræ, cum in hoc caſu nullus dolus ſicut in cæte-
ris animadvertatur. Quæ interpretatio, ſi non arri-
deat, dum melior occurrat, ſuſtinenda eſt, &
huic conjungenda alia quam tradenus *infra nu-
mero* 97.

86 Verum huic reſolutioni obeſt Pap. idem *in dict. l.
heres* 51. §. 1. *ff. hoc titul.* quo loci monet fructuum poſt
litem conteſtatam perceptorum uſuras non eſſe ſol.
vendas, quod etiam comprobat Paul. *in l. neque* 15.
de uſuris, & noſter Imperator. ibi: *uſuras pretii re-
rum ante litem venditarum.* Pro quorum jurium expli-
catione animadverto cum Anton. Fab. Cujac. *in d.* §. 1
& lib. 2. reſp. Papin. & lib. 16. reſp. Paul. in dict. l. neque.
87 & Donel. *lib. 19. commentar. cap.* 14. † differentiam eſſe
conſtituendam inter fructus ante litem conteſtatam
perceptos, & eos, qui poſt eam percepti ſunt. Pri-
mi augent ipſam hæreditatem, & tanquam ejus par-
tes intelliguntur, & conſequenter tanquam hære-
ditas *d. l. item veniunt* § *fructus d. l. ſed ſi lege* §. *fin. .. il-
lud* 40. §. *prædoſſ. hoc titul. l. in falcidia* 9. *ff. ad leg. falcid.*
Donel. *ſupra cap.* 13. *& lib. 7. cap.* 25. *&* 26. Schiford.
d. lib. 2. tractat. 30. *quæſt.* 1. Sichard. *in l.* 2 *num.* 11. *Codic.
hoc titul.* Cujac. *in dict. l. falcidia ſub lib.* 19. *quæſt. Pa-
pin.* Barboſ. *in rub. 2. part.* à *num.* 61. *ff. ſolut. matrimon.*
Ratio eſt, quoniam hæreditas eſt nomen univer-
ſale, ut diximus *ſup. n.* 4. Quod augmentum & diminu-
tionem recipit, unde ſi contingat vendi fructus, poſ.
ſunt recipere acceſſiones uſurarum, & ſi eos in uſu ha-
buerit poſſeſſor, eorum pretia ſine uſuris reſtituere ſa-
tis eſt *d. leg. eum qui*, ſiquidem uſuræ non ſunt fundorũ
vel fructuum, ſed pecuniæ, ut in præſenti, & ſem-
per ex poſſeſſoris negotiatione, magis quàm ex hæ-
reditate percipiuntur, *l. ſi navis* 62. *ff. de rei vindicat.*
& corpora ipſa fructuum in judiciis uſuras non re-
cipiunt, ſed pretia, in quibus uſura fructus eſt. †
Fructus vero qui poſt litem conteſtatam præcipiun- 88
tur, jam non augent hæreditatem, ſed dicuntur ejus
acceſſiones, atque ita non deducuntur in petitionem
hæreditatis vi ipſius actionis, imo officio tantum ju-
ris tanquam illius acceſſorii cenſentur, *dict. l. neque l.
ædiles* 25. *item ſciendum D. de ædil. edict. l. qui per collu-
ſionem* 49. §. *fin. D. de action. empt.* Quod ſecus eſt in
petitione ſpeciali, in qua fructus ante litem percepti
non inſunt judicis poteſtati, id eſt, non intelligun-
tur petiti re petita explicant Barboſ. *ſupra num* 61:
& Cujac. *in dict. l. neque* † Unde interpretationem 89
accipit I. Conſultus *l. non poteſt.* 23. *D. de judiciis*, ubi
traditur non poſſe videri in judicium veniſſe, quod
accidit poſt acceptum judicium, ut ſcilicet intelli-
gantur omnia, quæ poſt litem accidunt ad officium
judicis pertinere, nam actio hæreditatis propoſita
ea comprehendere jam poteſt, & ideo hi fructus
non uſu tanquam acceſſiones præſtantur, & conſe-
quenter officio judicis ex quibus uſuræ non ſolvun-
tur, ne ſcilicet daretur acceſſio acceſſionis & com-
modum commodi *l. fin. Codic. de uſuris l.* 2. 5. *ſi indem-
nitas D. de adminiſtr. rer. ad civit* quia cũ fructus poſt
litem percepti jam non inſunt actioni, atque ideo
nec petiti intelliguntur, ſed accedunt officio judicis
& acceſſionis, alia acceſſio eſſe non poteſt, ne alias
procederetur in infinitum. Quod in fructibus acci-
piendum eſt. Neque obſtat *l.* 4. *ff. hoc titul.* de cujus
intellectu vide Gomez *in l.* 45. *Tauri num.* 165. *in fin.
conſequent.* Covarruvias & alios relati à Barboſ. *in d.
l. non poteſt, num.* 24. *de judiciis*, Cujac. *in l.* 1. *ff. hoc ti-
tul. circa fin.* Donell. *lib.* 19. *cap.* 14. *in princip.* Oſualdus
littera D. † Nec dicat aliquis, poſt litem conte- 90
ſtatam non debuiſſe fieri deteriorem conditionem
actoris *l. non ſolet* 86. *ff. de reg. jur.* cum fiat melior eo
caſu, quando uſuræ, quæ ante litem fructuum per-
ceptorum non debebantur, ex die conteſtationis, de-
bentur ut hic. Fieret autem deterior conditio, ſi uſu-
ræ quæ cœperint ante litem conteſtatam, eædem
poſt litem non currerent, vel ſi fructus ante conte-
ſtationem debiti, deſinerent poſt eam eſſe debiti,
quod non ita eſt *l.* 3. *in princip. l. lite* 35. *ff. de uſur.* †
Quæ omnia locum habent tam in bonæ quam in 91
malæ fidei poſſeſſore (ut rectè Cujac not. *in d. l. heres*
§. 1. In quo artiqulo Joan. Martin. & Azo diverſi
fuerunt, ut ſcribit Caſtrenſ. *ibi*) qui poſt litem con-
teſtatam pares ſunt *l. ſed ſi lege* §. *ſi ante litem*, juncta
noſtra lege, ubi eo die, quo litem conteſtatus eſt,
malæ fidei poſſeſſor exiſtimatur, & ideo incipit amit-
tere privilegium, quod habuit, ne ſcilicet ultra quam
locupletior eſt factus, condemnetur, & ideò *in dict.
l. neque* ait Paul. quaſi malæ fidei poſſeſſori fructus
condici. Quapropter cum myſterio J. C. in *d.* §. in- 92
diſtinctè loquitur, non faciens mentionem bonæ
aut malæ fidei poſſeſſoris. † Neque mihi placet opi-
nio Accurſ. *in dict.* §. 2. quam defendit Anton. Fab.
ibi, uti exiſtimemus Papin. de bonæ fidei poſſeſſore
tantum loquutum fuiſſe. Nam rationes ab eo addu-
ctæ non obſtant, cum idem in malæ fidei poſſeſſore
admiſerit *in dict. l. eum qui*, (quam de malæ fidei poſ.
ſeſſore intelligendam eſſe nemo dubitat) ibi ait poſt
motam controverſiam, pretia fructuum antea perce-
pta eſſe reſtituenda cum uſuris, ergo non poſt ea
percepta, id eſt poſt litem conteſtatam. Non obſtat
dicere cum Fabro *in d. l. eum qui*, excepiſſe Papin. eum
qui tacitam fidem dedit propter reſcriptum Divi Se-
veri, cum ſi Conſultus rectè perpendatur, de malæ
fidei poſſeſſore loquitur, & quid dicendum eſſet in
quolibet ſimili reſpondet, ut ſcilicet poſt litem
uſuræ pretiorum non debeantur, ut *in dict.* §. 1. †.
Neque item obſtabit, non eſſe ſpectandam in præ-
done conteſtationem ut in mala fide conſtituatur,
qui

qui non ex die venditionis, ut bonæ fidei poſſeſſor, ſed ex tempore perceptionis teneatur. Diverſitas quippe hæc nihil ad rem facit, cum ſolum evincat argumentum, ut prædo ad majores uſuras teneatur, quam bonæ fidei poſſeſſor, quia ſolvit ex die perceptionis, ſed non evincit ex hoc ſequi, ut ſolvat poſt litem. Majores autem vel minores uſuræ non obſtant, cum etiam bonæ fidei poſſeſſor ad nullas teneatur ſi locupletior factus non ſit, ut *in præſenti*.

94 Unde interpretor *l.illud* 40.§.*Prædo D.hoc titul.*ubi dicitur prædonem fructus ſuos non facere, quia augent hæreditatem, ideóque eorum quoque fructus præſtare debere: bonæ fidei poſſeſſorem eos tantum reſtituere quaſi augmenta hæreditatis, per quos locupletior eſt factus. Quæ traditio ita intelligenda eſt, quaſi velit dicere Paul.prædonem reſtituere teneri omnes fructus, & fructuum fructus, hoc eſt uſuras pretij, cum uſura ſit fructus pecuniæ, & hoc quaſi augmenta hæreditatis quæ ſcilicet his aucta eſt, ergo de fructibus perceptis ante litem conteſtatam accipiendus eſt Conſultus, non vero poſt eam, cum jam eo tempore fructus non augeant, & ſemel petita hæreditas, à quo tempore petita eſt, jam non poteſt recipere augmentum vel diminutionem, quia quale quid eſt cum petitur, tale datur *l.2.D de uſur* cum traditis ad ejus explicationem *ſupra cap.* 1.§. 2. *numero* 55. Neque formula actionis, per quam petitur *hanc hæreditatem meam eſſe aio*, poteſt comprehendere fructus poſtea perceptos, ſiquidem verbo *hanc* non poſſumus demonſtrare, quod eo tempore perceptum non eſt, & hoc modo Papin. *in dict.* §.1. dixit fructus,qui hæreditatem auxerunt, ad differentiam fructuum perceptorum poſt litem, qui augent condemnationem. Accedit quod cum *in d.* §. *prædo*, pariſicetur prædo cum bonæ fidei poſſeſſore, qui debet reſtituere quaſi augmenta hæreditatis fructus, ex quibus locupletior eſt factus, conſtat de tempore ante litem conteſtatam agi, poſt eam autem non attenditur an ſit locupletior, ut in noſtra lege,*in verſ. poſt litem,* unde evincitur *dict.*§.1. eſſe intelligendum tam de bonæ quam de malæ fidei poſſeſſore. Quam ſententiam poſtea ſibi contrarius tenuit Accurſ. *in dict. l.neque,verbo litem*,& Donell.*dict.cap.*14.*verſ.ſed videndum.* † Ex quibus producuntur intellectus *ad*

95 *dict.leg.neque*: ut habeat locum quando fructus fuerunt venditi, & in pecuniam redacti *leg.* 4.*de pactis dotal. juncta dict. l. eum qui.* Corpora autem ipſa fructuum nunquam recipiunt uſuras, & ita rectè dicitur fructus, qui acceſſerunt officio judicis (id eſt perceptos poſt litem motam) aliàs acceſſiones non recipere, id eſt uſuras, quia acceſſio acceſſionis dari non poteſt, ſicut non datur uſura uſurarum, ut dixi *leg. improbum fœnus* 20. *Codic. ex quibus cauſ. infam.l.fin. Codic. de uſur.rei jud.l.placuit* 29. *D. de uſur.* † In ſecunda autem parte loquitur

96 Paulus de poſſeſſore malæ fidei particularis, qui percepit ante conteſtationem, in quam non veniunt fructus, nec judicis poteſtati inſunt, ut in hæreditatis petitione, notat Barboſ. *ſupr. d. num.*61. Quia fructus non augent rem certam & determinatam, qualis eſt fundus, & ideo qui fundum petit, hos fructus non petit, unde peracto judicio, & convicto poſſeſſore, certum eſt condici eos fructus *condictione ſine cauſa*, vel ex injuſta cauſa *l.*3. *Cod. de condict.ex leg l.*1.§ *fin.ff.de condict.ſine cauſ.* condictio quippe eſt actio ſtricta, in quam non veniunt uſuræ, niſi ſtipulatæ *l.Titius de præſcript.verb.*& ideo in condictionem fructuum præteritorum, qua intenditur contra malæ fidei poſſeſſorem, qui in proprietate victus eſt, non veniunt uſuræ, quia non ſunt deductæ in obligationem, docet Cujac. *l. neque, & in d.* §. 1.

Secundo interpretor *dict. l.*1. *Cod. de his quibus ut indig.* ubi poſt litem conteſtatam in petitione hæreditaris præſtantur uſuræ fructuum poſt litem venditorum. Difficultas ſanè ardua, utpote à nemine, diſcuſſa, nam Cujac. *in dict.* §. 1. *circa fin.* eam non ſolvit neque Anton Fab. *ibidem,& in decad.*38. *error.* 10. Sed meo judicio verè dicendum eſt, quod cum hæredi à quo aufertur hæreditas, omne emolumentum auferatur ex D.Pij reſcripto *in l.cum quidam*,17. §.*in tacito ff.de uſur.* & hoc remiſſum fuerit à Severo ex benignitate, ut diximus *ſupra num.* 85. Poſtea *in verſ. ex hæreditate*, ad jus commune iterum redit,ut ſcilicet emolumentum omne auferatur, quando poſſeſſor poſt litem vendidit res hæreditarias, vel fructus in hæreditate repertos: quo caſu noluit ſupradicta benignitate uti, quia cum poſt motam controverſiam hæres debitor cenſeatur, *argument.l.fiſcus* 6. *ff. de jure fiſc.* utpote quod malæ fidei poſſeſſoris,aut prædonis loco habeatur *l.prædonis* 46.*ff. hoc titul.* ad ſemiſſes uſuras condemnatur, quas debitores fiſci ſolvere ſolent *dict.l.cum quidam* §.*debitores.* (Semiſſes autem uſuræ ſunt, ſi pro centum aureis, ſingulis annis ſex præſtentur,ut docet Briſſon. *de verb.jur.verbo ſemiſſes*,Duaren.*ad titul.de uſuris cap.*3.& And.Schottus *lib.* 5.*obſervat cap.* 32.) eſt certè quod hæredi imputetur, cur poſt conteſtationem diſtraxerit res hæreditarias, quas ſciebat ad fiſcum pertinere, & ideo ratio expoſtulat, ut diutius teneatur, *argument l. ancillarum* 27. ibi, *aut poſt petitam*, *l. in æſtimationibus* 48.*ff. hoc titul.* videnda ſunt, quæ dixi *ſupra num.* 85. 97

Sed quomodo debeant computari uſuræ inſpectio neceſſaria eſt. Itaque dico, *leg* 12. *tab.* olim cautum fuiſſe ne quis excederet unciarum fœnus, ut refert Tacit. *lib* 6.*Annal.* ibi: *Nam primò duodecim tabulis ſancitum, ne quis unciario fœnore amplius exerceret, cum antea ex libidine locupletium agitaretur.Deinde rogatione tribunitia ad ſemuncias redacta.* Poſtea autem cum graviores & duriores uſuræ exercerentur,(vetus illo ævo urbi funebre malum) modus earum definitus eſt à Juſtin. *in l. eos* 26.§ 1. *Cod. de uſur.*docet Gaſpard.Roderic.*de annuis reddit. lib.* 3.*quæſtione* 4. *à num*36. Duaren. *ad titul.de uſur.cap.*3. Cujac.*in l.conſtitutionibus* 20. *Codic. de uſur.* Petr. Gregor. *lib.* 12. *ſyntagm.cap.* 3. *numero* 17. *&* 18. *& cap.*4.atque ita computabuntur hæ uſuræ juxta taxam *dict.* §. 1. vel ſecundum modum propoſitum *in l. fin. Codic. hoc titul.* 98

Verum cum omni jure uſuræ damnatæ ſint neque hodiè in toto orbe Catholico debeantur, ut notant DD.per *cap.*1.*& cap. debitores*,6.*de jurejurand.* Navarr.*in c.*1.14.*quæſtione* 3. Petr.Gregor. *dict.cap.*3. Covarruv.*lib.*3.*variar.cap.*1. Gutier. *de juramens.confirm.prima part. cap.*2.*& lib.*2.*canon.*18. Azor. 3.*tom. moral.lib.*5.*tractat.de uſur.cap.*1. Molin.*de juſt.& jur. tom.*2.*diſputat.*303. *& ſequent.* Spino. *de teſtament. in rub.*13.*par*, Pichard. *in* §. *actionum quæſt.*8. *de action.* Rodrig. *d. quæſt.*4.& Morla *in emp.tit.de rebus cred.*8. *quæſt* 25. ſed dubitari poteſt, an aliquo modo deciſio hujus legis noſtræ circa uſuras ſuſtineri poſſit, ita ut præter ſortem principalem fructuum,aut pretiorum aliquid magis debeatur. In quo dubio tenendum cenſeo, ex capite, uſurarum minimè poſſe aliquid exigi, licet contrarium dicendum, quando ex ratione damni emergentis, vel lucri ceſſantis aliquid petitur, nam hoc caſu ſi petatur uſura per modum ejus quod intereſt; Jure Canonico permittitur, ut docet Gutier. *d. cap.*1.*numero* 23.Covarru. 3.*variar.cap.*4.Barboſ.*in l.de diviſione* 5.*à num.*13.*D. ſolut.* 99

ſolut. matrim. Molin. *ſupra diſputat.* 314. Atque ita noſtra lex practicari poterit, ut dum loquitur de uſuris, ad rationem intereſſe res relucatur, dum modo coram judice liquidetur, ut docent Pichard. *d.qu.*8. *num.* 35. Roderic. *d. quæſt.* 4. *num.* 82. & fuſius *q.* 5. *per tot.*

Denique ait noſter Imperator non ſolum poſt litem conteſtatam fructus præſtandos, qui percepti ſunt, (quod indiſtinctè de omnibus fructibus intellige *l. poſt quod* 28. *ff. hoc titul.*) verum & qui percipi poterant *l. fructus* 33. *l. ſi navis* 62. *D. de rei vind. l. domum* 5. *Cod. eod. d. l. ſed. ſi lege §. ſed & fructus l. generaliter* 78. *de reg. jur. §. & ſi rem, verſ. & ſi hæreditas, Inſtit. de offic. judic.* Quid autem hæc verba ſignificent, explicant Anton Fab. *in d. l. fructus*, Gilchen. *in §. ei vero ex num.* 3. *de rer. diviſ.* Pichard. *in d. §. & ſi in rem, num.* 67. De practica hujus actionis videndi Gomez *in d. l.* 45. *Taur. num.* 165. Covar. *in pact. cap.* 12. & libellum Hiſpano ſermone lege apud Paz. *in prax. tom. cap.* 6. §. 11. Villadiego *Politica fol.* 128. Hæc circa hanc legem auditoribus meis dictabam, cum primum hanc Juſtinian. Codicis cathedram ſum adeptus.

CAPUT III.

De variis ſterilitatum cauſis, quæ remiſſionem mercedis colonis præſtare ſolent. Redigitur in amicitiam jus Pontificium & Civile.

SUMMARIUM.

1 *Omnia mortalibus non ſine magno labore contingunt.*
2 *Nihil eſt minoribus periculis magis obnoxium, quam ſegetes & plantæ.*
3 *Cauſæ quæ magis eaſdem lædunt.*
4 *Vis major quæ ſit?* & n. 5.
6 *Locuſtæ & ſimiles meſſium devaſtationes, peſtilentiæ ſunt cauſa* & n. 7. & 8.
9 *Quæ ſit labes* in l. ex conducto 15. §. ſi vis D. locat. *Quid verbo, rubigo & loco*, & numero 10.
11 *Sterilitatis cauſam præbet incurſus hoſtium, bellum, aggreſſura latronum.*
12 *Ob ſupradictas cauſas concedendam eſſe remiſſionem penſionis colono æquum eſt.*
13 *Quæ ſit vera ratio, quare concedatur eis in cauſis remiſſio*, & n. 14 & 15.
16 *Adducitur difficultas* cap. propter ſterilitatem de locato, & d. l, ex conducto §. ſi vis, verſ. ſi qua tamen.
17 *Quæ ſint interna & externa damna?*
18 *Qui de difficultate horum jurium ſcripſerint & ſolutiones Card. Cujac. & aliorum*, & n. 19. 20. 21. & 22.
23 *Explicatio quæ magis ad ea jura videtur convenientior*, & n. 23. 25. 27. & 28.
26 *Expenditur ſententia Saliceti.*

1 NIL ſine magno labore naturam quidquam dediſſe mortalibus rectè dixit Horatius *libro* 1. *Sat.* 9. Extorſit id primi parentis noſtri peccatum, cui in dictam illud funeſtiſſimum, *In ſudore veſceris pane tuo, & ſpinas & tribulos germinabit tibi terra.* † Quapropter nihil videtur in rebus magis obnoxium, neque quidquam eſt majoribus calamitatibus, periculiſque magis expoſitum, quam ſegetes & plantæ. Plerumque enim vidimus certum illud Ovid. 1. *Metam.*

Sternuntur ſegetes, & deplorata colonis
Vota jacent, longique perit labor irritus anni.

Omneque (ut conſiderat D. Chryſoſt. *tom.* 5. *homil.* 9.) quod in rebus eſt, habet aliquid quo corrumpi poſſit ac lædi, ſingulis quibuſque corporibus variæ morborum ſpecies inferunt corruptelam, frugibus autem & meſſibus nihil eſt quod non lædat, ita in eas deſæviunt tribuli, lappæ & reliqua id genus, Auctore Plin. 18. *c.* 17. ſicut inter homines ſæviſſimi morbi, ad quod alluſit. Virg. *libro* 1. *Georg. verſ.* 150.

Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos
Eſſet rubigo ſigniſque horreret in arvis
Carduus, intereunt ſegetes, ſubit aſpera ſylva,
Lappæque tribulique interque nitentia culta,
Infelix lolium, & ſteriles dominantur havenæ.

Nec minori elegantia Ovidius *lib.* 5. *Metamorph.*

—— Primis ſegetes moriuntur in herbis,
Et modo ſol nimius, nimius modo corripit imber,
Syderáque & venti nocent, avidéque volucres
Semina jacta legunt, lolium, tribulique fatigant
Triticeas meſſes & inexpugnabile gramen.

† Sæpeque vidimus perire ſegetes imbribus, im- 3
modicis pluviis, fluminum inundatione, Solis ardoribus, uredine, chaſmate, frigore, ſiccitate, incendiis, aliiſque innumeris caſibus, quos perſtringit Ulpian. *in l. ex conducto* 15. *§. ſi vis* & Cajus *in l. ſi merces §. vis major ff. locati.* & Rex Alphonſus *in leg.* 22. *tit.* 8. *part.* 5. † Quæ jura primo loco tanquam ge- 4
neraliorem, & quæ alias comprehendit calamitates, enumerant *vim majorem*. Quæ etiam dicitur caſus, fatale damnum, caſus major, vis magna, vis tempeſtatis, *in l. verum.* 11. *§. ſi locupleti Dig. de minor. l. ſi ut certo, §. quod vero D. commod. l. ſi quis de num.* 9. *§. Julian. l. ſi. fundus* 33. *in fin. D. locat. l.* 2. *D. de fund. inſtr. l. fluminum* 24. *l. Servius* 4. *D. de damn. infect. l.* 1. *§. is vero de obligat. cap. revertimini* 65. 16. *quæſtione* 1. Cœli vitium vocat Imperat. *in l. licet* 8. *C. de locat.* & Summ. Pontif. *in cap. propter ſterilitatem eodem tit. in Decretal*,
† Hanc vim majorem Græci θείαν appellarunt, id 5
eſt, iram divinam, quod non ab hominibus, ſed admirabili Dei quadam potentia infertur, & cœlitus demiſſa eſt, ex ſpeciali ira Dei, ut Theophraſtus ait, quem refert Alciat. 2. *prætermiſ. in d. §. vis major, &* poſtea Budæus *in annot. ad illum §.* Ad idque ſpectat Plin. *lib.* 18. *cap.* 28. *circa fin. Duo genera* (inquiens) *eſſe cœleſtis injuriæ meminiſſe debemus, verum quod tempeſtates vocamus, in quibus grandines, procellæ, cæteraque ſimilia intelliguntur, quæ cum acciderint* vis major *appellantur. Publica hæc & magna differentiæ à prioribus aliis rubiginem, aliis uredinem appellantibus, aliis vero ſterilitatem.* Sic etiam Cicero *libro* 2. *de invent. Fortunæ vim* dixit his verbis, *Caſus eſt cum demonſtratur aliqua fortuna vis voluntati obſtitiſſe, ut cum Lacedæmoniis lex eſſet, ut hoſtias niſi ad ſacrificium redemptor præbuiſſet capitale eſſet, cum ſacrificij dies inſtaret, in urbem ex agro cœpit agere, tamen ſubito magnis commotis tempeſtatibus fluvius ita magnus & vehemens factus eſt, ut eo traduci victimæ non poſſent.* Ovidius quoque *Jovis iram* vocavit *lib.* 15. *Metamorphoſ. in fin.* ubi gloriatur ſui nominis famam non interituram, etſi ferrum, ignis & vetuſtas, *& Jovis ira* contra niterentur.

Jamque opus exegi, ut neque Jovis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, neque edax abolere vetuſtas.

Et ita rectiſſimè *Jovis iram* exponit ibi Raph. Regius,

ii

id eſt ſævam calamitatem, tempeſtatem, fulmen.
Conducit Horat lib.2.od.17.& in epod.od. 7.ubi mortem & caſum acriorem viem nuncupat. Ciceron. pro Plantio Senec. lib. 4.de benefic.cap.penult. Theophraſt. Columel. quos referunt Alciat. lib. 2.prætermiſſ.in d. §. vis major, ubi etiam Budæus in annot. ad Pandect. Petr. Gregor.lib.36. ſyntagm cap,25 num.3.Hotman. Schar. de verbis jur. verbo vis major, idem Hotman. lib.5.obſerv.16. Donell. in l. 6. Cod. de pignor. act. Gothofred. in dict. §. vis major, unde ſub ea voce comprehenduntur omnes ſterilitatum ſpecies, quæ ſecundæ naturæ vices fructus ſolent corrumpere, & remiſſionem mercedis aut penſionis colonis præſtant, quæ etiam appellantur caſus fortuiti, de quibus Caroccius tract. de loca. titul. de caſibus, Martin. Del Rio in l. contractus cap.1.& 22. de regul.jur. ubi etiam Petr. Fab. Medices de caſib. fortuit.prima part. quæſtione 12. Donell.ſupr. Gregor. lib. 21. ſyntagm. cap. 12.

6 Pertinent etiam ad hanc vim divinam graculorum, ſturnorum & locuſtarum cohortes, quæ peſtes dicuntur agrorum dict.§.ſi vis l. excepto 18.in fin. C. de locat.dict.l.22.p. ibi ò por aves ò por langoſtas ò otros guſanos que los comieſſen. ſturni & graculi volitant gregatim, agroſque depopulant, Plin.lib. 10.cap.14. Cujac.lib.5.obſerv.cap.26.& in l.certi juris poſt med.C de locat.Gothefred.ſupr.Cerda.ad illud Virg.1.Georg. nihil improbus anſer. num. ita Deorum vocantur à Plin.lib.11.cap.36.tradunt Ludovic.Vives ad D.Auguſt.de civit.Dei cap 43.lib.16.Abulenſ.lib 7.Paralip. cap.7.queſt.32.Stuchius lib.2.antiquit.convival,cap 9. Arias Montan.de Arcano ſerm.c.78.& Simon Majol. in diebus Canicular. colloq.1.&5. Locuſtarum autem majora ſunt damna, ut indicat Imper.in d. l. excepto. ibi, edaci locuſtarum pernicie. † Dicta eſt locuſta
7 quaſi loca urens, quia omnia depaſcitur & devaſtat, & ita Judic.cap.6.exercitus hoſtium omnia deſtituens inſtar locuſtarum eſſe dicitur, & inter alias maledictiones, quas Dominus comminatur populo Deuteronom.cap.28.locuſtas promittit,facit dict.cap.revertimini, De his ita loquitur Plin.dict.cap.29.ibi, Diraque meſſibus contegunt nube multa contactu adurentes, omnia verò morſu erodentes. † Unde præter certam
8 ſterilitatem, periculum etiam peſtilentiæ adferunt; docet Oroſ.lib.5.hiſtor.cap.11. Julius Obſequens de prodigiis cap.P.Plantio,& M.Fulv.conſ.refert Menoch. de recuper rem. 12. num. 36. Montan. in Joël. cap. 2. Majol. ſupr. Durantius lib. 2. variar.cap. 10. ex quo non eſt mirum, ſi locuſtarum pernicies inter cauſas ſterilitatis ponatur in dict.jurib.quemadmodum inter caſus inopinatos & inſolitos, Menoch. ſupr.num.36. & de arbitr. caſ. 80. num. 9. Valaſ. de jur. emphyt. q.27. numero 25. Quo autem ſumptu & impenſis locuſtæ capi & occidi poſſint tradit Aveodan. in cap. Prat. ſecunda part cap.10.num.26.Mexia de taxa conclusione 5. numero 41. Bobadil. libro 5. polit. cap. 4. numero 41. Villa Diego in politic. cap. 5. §. 30. & 32. & 72.

Sequitur in d.§.ſi vis. ſed ſi labes facta ſit: cui con-
9 ſonat l.fin.D.locat l.licet 8.Cod eod.ibi, ſi qua ine tempeſtatis: & l.1.Cod.de jur.emphyt.ibi,emerſerit clades. Quod de hiatu terræ ſeu chaſmate accipiunt Briſſon. Pratei. & reliqui,quos refert Schard. de verb.jur.verbo labes ex dict.l.verum §. ſi locupleti l.cum res 47. §. fin. de legat. ſed in contrarium eſt Budæus in d.§.vis. (quem allegat etiam Cujac. lib. 15. obſervat. cap. 27. & tract. 8. ad Afric in l. 35. D. locat. & in l. certi juris, verſ. quæritur. Cod eod. Cotta in memorab. verb. labes,) qui poſtquam ſupradictam interpretationem tradidit, ut labes ſit agri conſidentia, ſeu ruina quando ſolum ſubſidet in vaſtam voraginem quod videtur ſignificare Symmach. epiſtol. 7. Deinde mutat ſententiam & litteram & loco labes reponit Tabes, quoniam de terræ hiatu poſtea agit Conſultus. Quem explicat Cujac de ſoli fragore, quando ruina non venit ex imo, ſed ex ſummo, veluti mons decideret, vel ſi ex fundo vicino cruſta, lapſa ſit Verum omnes rejicit Gothofred. in l. fin.de locat. qui labes de vi ventorum incautè, ut credo accidit. Præter omnes autem exiſtimo, eam vocem, genericè ſumptam ſignificare omnem morbum, quo ſegetes & plantæ ſolent langueſcere & areſcere,ſicut homines aliquo morbo conſumpti. Plin. lib. 17. c. 24. juxta illud Virg. lib. 3. Æneid. verſ. 137.

—— Subito cum tabida membris
Corrupto cœli tractu, miſerandáque venit.
Arboribus ſatiſque lues & letifer annus:
Arebant herbæ & victum ſeges ægra negabat.

† Cujus generis ſpecies ponit Conſultus, quæ ſunt 10
uredo, quando frigore læduntur arbores & vineæ, cujus contrarium eſt Solis fervor, ſive rubigo, quæ fit ex rore concreto vel putrefacto, qui in ſpicam receptus, & non excuſſus, ſed tale factus à Sole ſpicam exurit, frugum præcipuum vitium,& maximè notum agricolis, idiotiſmo noſtro dicitur Annublarſe el trigo, de eo præter Plin.ſupr.Colomel.lib.de arboribus cap. 13. tradunt Gaſpard Sanchez in Joelem Prophetam cap. 1. numero 12. Demſter.ad Roſin.lib.4. antiquit. cap. 7 circa fin.Gothofred. Budæus & alii ſupra., Scaliger in Theophraſt. lues autem tempeſtatis vocatur in d. l. licet quando vi tempeſtatis,ventorum pluviæ aut fluminum plantæ, arbores aut ſegetes læduntur,vel ſi flumen agros inundet,vel incendium conſumat, vel terræ motus deſtruat, d.l. fluminum §.Servius D.de damn.infect.Symmach.d. epiſt. 7. Plin. lib.8.epiſt.17 docent Menoch de recuper.rem.12.num. 22 Boſſius de remiſſion.merced. conduct.num.cxero 103.

Hæc de vi majori,ſeu de vi divina: humana quo-
que ſolent non minores aliquando evenire calamita- 11
tes, à quibus ſterilitates frugum oriuntur, utpota ſi incurſu hoſtium devaſtetur ager, vel ab eis occupetur d. §. ſi vis l. in rebus 18. D. commod. l. perinde 34. D. locat. l. cum unus 12. §. fin. D. de reb. auth. jud. poſſeſſ. l. 1. §. is vero de oblig. & act. Menoch. ſupra num. 41. & Boſſius numero 104. idem erit ſi belli cauſa ager incultus relinquatur, neque coli poſſit aliquo tempore, docet Valaſcus de jur. emphyt quæſt.27. ex num. 13. Caſtillo lib.3.quotid.cap.3. numero 37.59.& 61.Boſſius ſupr.vel ſi exercitus præteriens per laſciviam aliquid abſtulerit,d. §.ſi vis l. ſi pendentes 27.§.ſi quid verſ.ergo, D.de uſufruct l.2.C. de paſcuis publ.lib.11.Caſſiodor, lib. 4 variar.epiſt. 36. vel aggreſſura latronum ſegetes devaſtentur l. damnum 12. C. de locat. l. perinde 34. D. eod. dict. l. in rebus l. inter 26. §. non omnia D. mandat. explicant Fulgoſ. in l. ex conducto numero 1. D. locat. Cujac.libro 26 obſerv.cap.32.Morl.in emp.titul. de locato queſtione 1. numero 14. † Quibus & aliis caſi-
bus cum ſegetes ſint expoſitæ, unde facile evenire 12
poſſit ſterilitas, quæ magno incommodo afficiat colonum, qui prædium conduxerat, ut ſuis neceſſitatibus fructibus ſubveniret, ne ſupra damnum ſeminis & laboris amiſſi, mercedem præſtare cogeretur. non ſine ratione Imper. in l.licet C.de locat.& Pontif. in cap.propter ſterilitatem eod.ſtatuerunt ſterilitate ex cauſis ſupradictis contingente concedendam eſſe colono remiſſionem penſionis, ſi aliorum annorum ubertate nequeat fieri compenſatio. Quod etiam comprobat Ulpian.in d.§.ſi vis cum aliis illius legis Cajus in d.§.vis major l.12.titul 8.part.5.explicant in dictis jur. DD. & alii quos recenſet Morl. titul 10. queſt 1.in princ.Pichard. in §.actionem.queſt.17.n. 42. Inſt.de act.Valaſc.d.queſt 27.per tot Gaill.lib.2. pract. obſervat. 23 Doctiſſ. & excelſi ingenii & judicii vir-

Gregor.

BIBLIOTECA UNIVERSITAR

Gregor. Lopez, Madera in ſuprema Curia meritiſſi-
mus Regius Conſiliarius *animadver. c.* 16. Menchac.
*controver.uſu fruct.lib.*1.*cap.*54 Carrocius *de locat.tit.
de remiſſ. merced.* Boſſius *ſupr.* Anton. Fab. *in Cod.
Fabrian. in titul. de erroribus decad.* 8. *error.* 8.
Molin. *de juſtit.* 2.*tom. diſputat.* 495. Caſtillo *libro
quotid.ex num.*19.*cap.*3.& Cened. *collect.*116.*ad De
cretal.*

13 Qua autem ratione hæc juris traditio innitatur,
nondum eſt in comperto, ut conſtat ex Bartol.& Sa-
licet *in d.l.licet*, Caſtrenſ.*in d.§.ſi vis numero* 5.& aliis
relatis à Pinell.*in l.*1.*Cod.de reſcind.prima part.cap.*3.
numero 21.Martin. Del Rio *in d.l.contractus cap.* 21.
*de regul. jur.*Morl. *d.quæſtione* 1.*numero* 6.Gomez 2.
*tom.var. cap.*3.*numero*13.Conn.*lib.*7.*comment.cap.*11.
*num.*13.Donell.*lib.*13.*comment.cap.* 7. Madera *ſupra
numero* 2. Qui variè hujus rei rationem inveſtiga-
runt, quorum dictis in his ſcholis minimè adquieſ-
14 cunt viri Docti, neque ego. † Sed eorum quoque
omiſſa ratione ſemper exiſtimavi veram rationem
aſſignaſſe Alexand.Imper.*in d.l.licet*, ibi *juxta bonam
fidem.* Nam cum contractus locationis ſit bonæ fidei
§.*actionum Inſtit.de act.*ubi not. Pichard. *quæſtione* 1.
& ultro citroque obligatorius, *l.juriſgentium* 7. *D. de
pact.* & in quo negotium mutuum geritur cum alter
alteri obligetur propter eam mutuam & recipro-
cam obligationem, & præſtationem unuſquiſque
adverſus alterum deſiderat, ut res ſibi ex bona fide
geratur, & omnia ſecundum æqui bonique regulas
fiant, ut quod quiſque in alio deſiderat, & ipſe te-
neatur exhibere *l.*1.*D.quod quiſque jur.* & hoc quod
docet *l. bona fides* 31.*D.depoſit.*Itaque cum hic con-
tractus juxta bonam fidem procedat, id eſt æquita-
tem contineat, & æqualitatem *l. & ſi quis* 14. §. *hac
actio ff.de religioſ. l. ſi mandavero* 22. §. *Julianus D.
Mandat. l.* 2. §. 1. *ff. de precar.* natura æquum eſt,
ut colonus, qui fundum à te conduxit, ut inde fru-
ctus perciperet, & ea mente ad penſionem ſolven-
dam ſe obligavit, quod ſi nulli percipiantur abſque
propria culpa, ſed fatali, & majori vi, ut eidem rei
mittatur ſolutio, nam ut ait Caſſiod. *libro* 4. *variar.
epiſt.* 38. *&* 50. ibi, *Æquum eſt, ut agrorum fructi-
bus exudatis ſubleventur onere tributariæ functionis,
quod fieri debere pietas acquieſcit, ut quantum poſ-
ſeſſor laboravit, utilitas ſublevetur, quatenus menſura-
ta conferatur quantitas beneficii, dum modus integer
cognoſcitur læſionis, repugnante ſiquidem natura quæ-
libet cedit induſtriæ, nec prodeſt laboris ſtudium im-
pendere, quæ ubertas loci non cognoſcitur adjuvare.*
Hucque reſpexit I. Conſultus *in d.* §. *ſi vis.* ibi, *ne
ultra damnum ſeminis amiſſi mercedes præſtare coga-
tur.* & *d. l.* 22. *p.* ibi *Caguiſſada coſa a, que como
el prier de la ſimiente el ſennor prierde la renta.* Quod
maximè convenit æquitati illi naturali, & bonæ fidei,
quæ in contractu locationis deſideratur, & ideo
juſtiſſimo, ne contractus claudicet, ad remittendam
penſionem dominus compellitur, cum ſervanda ſit
illa æqualitas *leg.* 1. *ff. de Inſtit. act.*

Unde ſicut in ſterilitate remiſſionis damno affici-
15 tur dominus, ſic etiam in ubertate nimia, quæ nulla
induſtria coloni provenerit augeri debet & penſio.
*l.ſecundum naturam ff.de regul jur.*nam damni & lucri
ſolet à pari procedere ratio *l. un.* §.*pro ſecundo C. de
caducis* §. *illud Inſtit.de Societat.*alias duplici damno
dominus vexaretur, quod ſanè eſſet iniquum *arg.
l.ſi non fuerit* 95.§.*fin.ff. pro ſocio*, cùm iis quæ notant
Fachin.*lib.*2.*contr.cap.* 95. & Lara *de Capellan.lib.*1.
*cap.*15.*per totum* Ita tenuerunt Accurſ.*in d.*§.*vis ma-
jor.*ubi Bart.& alii.Panormit.*in d.cap.propter*.Gomez.
*d.cap.*3.*num.*18. Sichard.*num.* 1.*&* 2.*in dict.l.licet*, Ma-
dera *ſupra cap.* 11. *num.* 13. Quiquid in contrarium
nitantur Caſtrenſ.*num.* 6.Fulgoſ. *in d.*§. *vis major.*Pi-
nell. *d.cap.* 3. *num.* 34. Cuja.*lib.* 26. *obſerv. cap.* 32.
Valaſc. *d. quæſtione* 27. *num. fin.* Molin. *d. diſpu-
tione* 495. Qui vix ſatisfacere poterunt doctrinæ *ſu-
pra* adductæ.

Ex quibus infero interpretationem ad jura diffi- 16
cillima, & quæ adhuc ſine pace videntur pugnare
in d.l. ex conducto §.*ſi vis verſ.ſi quæ tamen ff.locat &
in d.cap. Propter ſterilitatem. Decret eod. tit.* Quæ
tamen in internis damnis, quæ intrinſeca violentia
rem afficiunt nulla extrinſecus adveniente, cauſa
cum loquantur Ulpian. *in d. verſ. ſi quæ tamen*, hoc
damnum colonis minimi prodeſſe ad remiſſionem
affirmat, contrarium ſtatuente Pontifice *in d. cap.
propter, verſ. ſi vel vitio rei.*† Interna autem damna 17
ſunt, veluti in animalibus mors, *d.l. in rebus, l.con-
tractus* 23.*de regul.jur.*in rebus inanimatis, ſi vinum
coacuerit, frumentum putreſcat, ſi fruges nimia
ubertate ſilveſcant, vel laſciviant, (ut Seneca ait
epiſt. 39.) terra hiatus faciat, areſcant plantæ, expli-
cant Donel. *in l.*6. *D. de pign. act. ex num.*3.Budæus
in d.§.*ſi vis, pag.* 327. † Huic difficultati ut ſatisfa- 18
ciant Hoſtienſ. Ioan. Andre. & Imola *in d.cap.propter*
Bart. Caſtr. & Fulgoſ. *ſupra* Pinel.*in l.*2.*C.de reſcind.*
1.*p.cap.*3.*num.*23.Valaſ.*d. quæſt.* 27. *num.* 39. Morla
d.tit.de locat quæſtione 1.*num.*15.*&* 16.Cujac.*lib.* 26.
*obſervat.cap.*32 D.Gregor.Madera *animadver cap.*16.
numero 8. & alii relati à Cened. *ſupr. d. collect.*116.
nihil non tentant. † In primis admitti non de- 19
bet Cardinalis qui *in dict. cap. propter*, addendam
eſſe negationem exiſtimat, & legendum *NON*
vitio rei. † Minuſque eſt recipiendum quod Cujac. 20
ait, Pontificem ſcilicet aliud mente concepiſſe, &
aliud ſcripſiſſe ſcribentem, & ita legi debere *vitio cæ-
li.* Nam ſi vitio cœli ſterilitas contigiſſet, ad quid
nulla culpa in colono deſideraretur? † Unde Ber- 21
nard *in d cap.propter* & Imola *numero* 7.quos ſequi-
tur Gregor. *in d.l.*22.*tit.*8.*part.*5.*gloſſ.fin.*diſtinguunt
inter vitia rei, quæ cura, & labore coloni potue-
runt reparari, & ea quæ nullo modo poſſunt, ut in
his damnum coloni non interveniat, in illis vero con-
tra ſit: de quibus accipiendus eſt Conſultus *in d.verſ.ſi
qua tamen*, quia damnũ illud magis culpa ſua, & negli-
gentia provenerit, cum potuerit avertere caucas,
vermiculationes, cæteraſque herbas exitiales, con-
tra quas runcatio inventa eſt; ſiquidem ſi ipſe her-
bas, quæ ſegetes ſuffocabant curaret extrahere, apud
nos eſt *eſcardarlas*, ſterilitas non ita noceret. Vel ſi
vinum coacuerit, (quod de vino pendente, non cal-
cato, neque in doliis poſito accipe, ſed quando uvæ
erant pendẽtes, quæ ita exaſperaverint, ut matureſce-
re non poſſint, hac ſignificatione quæ ſub voce *vinum*
continẽtur, ut cũ Cujac *ſupr.* omnes notant) quia cum
vitio ſoli id accidat, & colonus potuerit prævidere,
ſibi imputet. At Pontifex de eo vitio agit, quando
nulla culpa coloni interceſſit, neque ulla ejus indu-
ſtria effici potuit, quominus ſterilitas non continge-
ret † Quæ interpretatio non ſatis explicat diffi- 22
cultatem, quia de culpa coloni nulla mentio eſt *in
d.verſ.ſi qua tamen*, & quod vinum acidum fiat, nul-
la quoque negligentia coloni conſiderari poteſt,
etiamſi ſit jam collectum, quamvis eo caſu remiſ-
ſionem non poſſit petere, ut diximus. At vero ſi
uvæ penderent, quis neſcit, quod ſi exaſperaverint,
vel coacuerint, itaut de earum proventu nihil ad-
quireretur, veram eſſe ſterilitatem? *argument d.*§.*vis
verſ.ſed ſi uredo*, quam non induceremus ſi culpa co-
loni accidiſſet, tunc enim in majoribus caſibus
teneretur *d.l.*1.§.*is vero de obligat.d.leg.ex conducto* §.
cum quidem D. locati, ubi propter vetuſtatem vinea-
rum non datur remiſſio, ſibi autem imputet, qui vi-
neam eam, quam ſciebat jam infructiferam fieri,
conduxit, *argument.l ſive* 22, *D.de negot.geſt.* ſicut eo-
dem

dem modo imputare ſibi debebat, qui fundum ſaxoſum, aut peſtilentem locaſſet, qualis deſcribitur *in leg. penult. D. de rebus eorum*, *& in l. 4. Cod. de ædil. act.* Itaque ſi male, aut intempeſtive fundum coluit, vel ſua culpa vuas nimis ſero collegit, quæ ob id putrefactæ ſunt; vel ſi fructus negligenter cuſtodiunt ab avibus, tunc remiſſionem non accipiet *d. l. ſi merces* 25. *§. conductor*, *& §. culpa. D. locat. dict. cap. propter leg. 2. titul. 8. p. 5.* Valaſc. *ſupra num.* 19. Carroccius *tit. de remiſſ. merced. n. 6. & ſeq.* Molin. *d. diſp.* 495. *verſ. ſecundus eventus.*

23 His itaque rejectis interpretationibus, exiſtimarem & jure Canonico, & Civili certum eſſe, ſterilitatis cauſam committi, quando damnum ex ipſa re oriatur, nulla culpa coloni interveniente, veluti ſi pecora, quæ conduxeris moriantur *d. l. contractus*, vel ſi vuæ ita aſperæ prodierunt, ut minimè ad fructum proſint, quem morbum *cruditatem* vocat Plin. *lib. 17. hiſt. cap. 24. num. 7.* vel ſi vicibus, aut oleis ſcabies contingat, vel inareſcant, de quibus infirmitatibus multa apud Plinium, & noſtrum Hiſpanum Herreram *libro 2. de Agricultura cap. 15.* His caſibus abſque dubio eſt, ſterilitatem, & conſequenter remiſſionem dandam eſſe; quia hujuſmodi vitia naturalia, & interna non minus inducunt ſterilitatem, ac accidentalia, & extrinſeca, quæ ex cauſis *ſupra* ſcriptis proveniunt. † Vnde Pontificem loquutum de eo vitio, & morbo interno conſtat, in quo nulla culpa coloni interveniret. Dixit autem elegantiſſimè, *ſine culpa coloni*, quia licet morbus ex ipſamet re potuit oriri, cauſari quoque potuit ex culpa ipſius coloni: veluti ſi pino, aut palmæ auferatur cacumen, vel ſi in vinetis male ſe geſſerit, vel negligenter, ut probat Herrera *lib. 3. cap. 39.* & Plin. *dict. cap. 24.* ibi, *Vitibus morbus peculiaris eſt articulatio, tribus de cauſis, una vi tempeſtatum, altera culturæ imperitia læſis*, & poſtea, *Et culpa vinitorum colentium, cum perſtringuntur, aut circumfoſſor injurioſo ictu verberavit, vel etiam ſubarator imprudens luxavit radices, corpus deſquamavit. Eſt & quædam confuſio falcis hebetioris.* † Ex quibus jam patet Doctiſſimum Pontificem Gregorium IX. non ſine myſterio

25 requirere ad ſterilitatem, quæ ex ea ipſa re oriatur, ut ſine culpa coloni contingat, cum alias hæc vitia ex ejus imperitia, culpa, aut negligentia provenire poſſent, ut ait Senec. *libro ſecundo, de benefic. cap. 11.* his verbis, *Perdet agricola quod ſparſit, ſi labores ſuos deſtituit in ſemine, multa cura ſata producunt ad ſegetem, nihil inde fructuum pervenit, quod non à primo*

26 *vſque ad extremum æqualis cultura perſequitur.* † Vnde declaranda eſt ſententia Salicet *in dict. l. licet*, & aliorum quos ſequitur Morla *dict. quæſtion. 1. numero 13. & ſequent.* Qui dicebant remitti penſionem, quando ſine culpa coloni fructus fuerunt ſubrepti; nam ſi eos abſtulerint cum pendentes erant, tunc admitterem dictam ſententiam, quaſi deperditi eſſent caſu fortuito, ſi vero jam collecti fuerint, non erit danda remiſſio. Quemadmodum ſi ſterilitatis caſus evenerit fructibus jam collectis *l. ſi apes 26. §. fin. ff. de furt. l. ſi fructuarius 13. D. Quibus mod. uſusfruct. juncta l. ſi ejus 78. de rei vindic.* ubi Anton. Fab. tradunt Valaſc. *ſupra dict. quæſtione 27. num. 50.* Molin. *dict. diſp.* 495. *verſ. tertius eventus.* Caroc. *ſupra num. 9.* poſt Caſtrenſ.

27 *in dicto §. ſi vis numero 1.* † Juxta quam doctrinam procedet Ulpian. *in dicto §. ſi vis, verſ. ſi qua tamen*, qui generaliter non eſt accipiendus, ſed tantum ſecundum ſubjectum exemplum, *Si vinum coacuerit*; in qua ſpecie rectè ait, coloni damnum eſſe: tunc enim, cum jam eſt vinum collectum, ſi acidum fiat, non debet ſterilitas intelligi, etiam ſi vitium ex ipſa re oriatur. Unde quod Jure Conſultus ait, damnum eſſe coloni, duntaxat accipi debet de vino quod coacuerit, ut ibi clauſula finiatur, & puncto adjecto altera incipiat, *in verſ. ſi raucis*, uſque *ad verſ. mercedes agri*, &c. ut quod de labe dictum eſt, idem & de herbis, & raucis dicatur, & una ea omnia oratione complectantur, ut ſic non de vitio intrinſeco proveniente ex culpa coloni intelligatur, ſed de vi majori extrinſecè orta, ut ibi præſenſit Gothofred.

† Quam ſententiam veram eſſe his conſiderationibus oſtendo, quoniam ſi herbis, aut raucis ſegetes corrumpantur, non poteſt hoc vitium dici natum ex re, ſed externum, ſicut vredo, aut rubigo, & reliquæ aliæ calamitates, de quibus *ſupra*, & patet ex Prophet. Jonæ *cap. quarto.* Quæ enim differentia poteſt dari inter corruptionem ſegetum provenientem ex raucis, aut herbis, an ex vredine, quæ etiam corrumpit ſicut rauca? & ita omnia æquiparantur *in l. 22. titulo 8. parte 5.* & licet poſſet dici colonum in culpa eſſe, quod herbas non ſuſtulit, vel raucas, impoſſibile id eſt multoties, cum raucæ ſint vermes, quæ in radicibus naſcuntur, ut ait Plin. *lib. 17. cap. 18.* Cotta *in memorab. rauca*, Herrera *libro 3. de Agricult. capite 16. verſ. y es mucho de procurar.* Deinde expendo dictionem illam *ſed &*, quæ non eſt adverſativa ad jus, ſed ad factum juxta doctrinam Accurſ. *in l. 2. verb. ſed & fortius ff. ne quis eum cui in jus*, quam ſequitur Bartol. *in l. ſed & ſi 25. de pet. hær.* atque ita idem quod de labe ait, damnum coloni non eſſe, idem ſignum eſt locum habere, quando raucis & herbis ſegetes corrumpantur, cum non minus eo in caſu amittatur ſemen, ac quando labes facta ſit. 28

Denique non video, quæ differentia eſſe poſſit inter caſum, quando ſegetes raucis, & herbis corrumpuntur, vel quando labes facta omnem fructum tulerit, ſiquidem in utroque idem evenerit, id eſt, ut nulli fructus percipiantur. Itaque juxta hanc inſpectionem cum in diverſis ſpeciebus loquantur hæc jura, minimè dicemus contraria extitiſſe. Cæteras autem quæſtiones, quæ hîc poterant exagitari, & ad praxim pertinent, *ſupra* dicti Auctores jam laudati latè tractant, nos ob id omittimus.

CAPUT IV.

NILUS

Sive *ad L. unicam Cod. de Nili aggeribus non corrumpendis* commentarius.

SUMMARIUM.

1 *Ægyptus Africæ, vel Aſiæ an ſit pars, & licet pluvia careat non ob id ſterilis.*
2 *Nilus Ægyptiacæ fertilitatis cauſa*, & numero 6.
3 *Nilus inter maxima orbis flumina commemoratur.*
4 *Nilus Ægyptum totam irrigat, & quo tempore*, & num. 9.
5 *Nilus quam ob cauſam dictus imbrifer.*
7 *Putei diſpoſiti in Ægypto, ut vel ſterilitas vel fertilitas anni cognoſcantur.*
8 *De cauſis Niliacæ inundationis remiſſivè.*
10 *Vlpianus* in l. 1. §. Ripa de fluminibus *explicatus.*
11 *Ripa fluminis quæ?*
12 *Nilus ſuo incremento conturbat limites agrorum Ægypti.*

D. Franc. de Amaya, Obſervat. Juris.

13 *In Ægypto de jure alluvionis multæ lites* ad l. 2. & 3. C. de alluvion. *&* n. 14.
15 *Propter vim aquarum ex Nili incremento provenientium, neceſſe fuit Ægyptum aggeribus præmunire.*
16 L. pen. ff. de extraordin. crimin. *explicat.* & n. 31. 32. 33. & 36.
17 *Lectio noſtræ legis quæ ſit verior,* & numero 18. & 19.
20 *Aggeres qui ſint,* & n. 41. & 42.
21 *Diſquiſitum de ratione hujus conſtitutionis.*
22 *De interdicto aquæ pluviæ arcendæ,* & numero 23.
24 *Delictum levius, vel gravius eſt ex loci circumſtantia.*
25 *Quare tam ſevere puniantur raptores aggerum.*
26 *Ægypto Nilo inundata Imperij maximum damnum,* & n. 30.
27 *Frumentatio omnis olim ex Ægypto,* & numero 34.
28 *Frumentaria largitio Romæ antiquiſſima,* & numero 29.
37 *An pœnæ hujus legis extendenda ſit ad ruptos aggeres aliorum fluminum,* & numero 38. & 39.
40 L. 2. C. de immunit. nem. conced. lib. 10. *explicat.*
43 *Quomodo puniantur in præſenti conſortes eorum, qui aggeres rumpunt.*
44 *An auxiliator, & conſcius eadem pœna puniatur,* & n. 45.
46 L. is qui opem 34. de furtis l. ſacrilegij. 6. §. is autem ff. peculat. *explicantur.*
47 *Quid ſit ſinum præbere furanti* in dict. §. is autem, *&* n. 48. & 49.
50 *Quare appoſita ſit ignis pœna in præſenti.*
51 *Littera hujus legis aliter ſcripta in Codic. Theodoſian. explicatur, & quæ fuerit Inſula Oaſes.*

1 Ægyptus nobilis inter Africam, & Aſiam adjacens provincia, cujus tam ſacri, quam profani, tam antiqui, quam recentes ſcriptores plurimum meminerunt. Præcipuè Strab. *lib.* 17. Solin. *cap.* 35. Plin. *libro* 5. *capite* 9. Mela *de ſitu orb. capite* 9. *libro* 1. Diod. Sicul. *lib.* 1. *hiſtor. Biblioth. cap.* 30. D. Hieronym. *de locis Hebraic. in Act. Apoſt.* Joan. Leo in Africa, à quo multa deſumpſit Marmol. *libro* 1. *deſcript. Africa capite* 18. & Joan. Laurent. Anania *in ſua Mundi fabrica*, Ortelius *in ſuo Theſaur.* Maginus, Boter. & ferè infiniti qui Africæ partem hanc eſſe cum Ptolomæo verius cenſent. Cum pluvia careat, & raro cœleſtibus imbribus irrigetur (Herodot. *libro* 2. Senec. *libro* 4. *quæſt. natur. cap.* 1.) non eo ſterilis, neque infœcunda fuit, ſed ut Claudian. ait *Epigr.* 4.

Et quæ ſine nube ferax, imbréſque ſerenos
Sola tenet, ſecura poli, non indiga venti.

Et tantò aliis uberior, & fertilior, ut vix in orbe cum ea ulla alia poſſit comparari, Plin. *libro* 18. *capite* 10. Diodor. *dict. cap.* 30. & Ægeſipp. *lib.* 2. *de excid. Hieroſolym. cap.* 9. qui de ea ita loquitur, *Ægyptum abundantem opibus ſuis, nec indigentem pluviæ cœleſtis; quæ ſibi imbres generat, & plurimarum ubertates creat, & cum ſit ferventior omnibus, ſoli non, queritur de ſiccitate, & quod nulli alij loco ſuppetit, alit irriguo ſuas meſſes. Navigatur in arenis, navigatur per ſata, ubi pluvia naſcitur.*
2 † Hujus fertilitatis cauſam eleganter reddiderunt Seneca *dicto capite* 1. & Plin. *libro* 18. *capite* 18. nam ibi, *Nilus fluviorum omnium orbis celeberrimus, coloni vice fungens, evagari incipit per campos, qui arenoſo, & ſiticuloſo ſolo aquam inducit, & terram, & cum turbulentus fluat, omnem in ſiccis, atque humidis locis fœcem relinquit, & quidquid pingue ſecum tulit, arentibus locis allinit, juvatque agros duabus ex cauſis, & quod inundat, & quod oblimat; ita ut quidquid non adit, ſterile & ſqualidum jaceat*, Indeque Nilus dictus, ſi Servio credimus *ad Virgil.* 4. *Georg.* quaſi novum limum trahens, quod & probat Heliodor. *libro* 9. *hiſt. Æthiop.* & ex eo Goropius Becan. in hocque mira eſt ejus natura, quod cum cæteri omnes terras eviſcerent, Nilus tanto cæteris major, nihil excedit, neque abradit, imo vires adjicit, unde à Virg. *lib.* 9. *Æneid. verſ.* 31. pingue vocatur flumen.

——— *Aut pingui flumine Nilus.*

& *lib.* 4. *Georg. verſ.* 291. *de eo.*

Et viridem Ægyptum nigra fœcundat arena.

Ob idque Ægyptij tantum ſuo Nilo tribuebant à quo ſperabant non ſolum ſubſidia, ſed etiam ornamenta vitæ. Unde apud eos pro Deo habitus eſt, ut docet Rupertus *in Geneſ. lib.* 3. *cap.* 26. & alij Patres relati à Lorino *Pſalm.* 104. *verſ.* 29. Hinc ortum habuit inſolens verbum fatui Regis Pharaonis apud Ezechiel. *cap.* 29. *verſ.* 3. ibi, *Ecce ego ad te Pharao Rex Ægypti, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis, meus eſt fluvius.* Quaſi diceret, cum à domeſtico flumine omnia mihi proveniant, non eſt cur ab irato Deo quidquam metuam, cum eripere non poſſit perpetuos uſus, quos à flumine Nilo capio, ita eleganter interpretatur Sanchez in illo loco. *Fluminum* quoque meminit Propheta, quia Nilus ipſe in varias ſecabatur foſſas, per quas aqua deducta, arva irrigabat, ut dicam *infra numero* 32.
† Eſt autem Nilus inter maxima orbis flumina ma- 3
ximus, ut ait Aul. Gel. *libro* 10. *noct. Attic.* 7. omnium fluminum, quæ in maria, qua imperium Romanum eſt, fluunt, maximum eſſe Nilum conſentiunt (ſi excipias novi orbis Marannonem, & fluvium de la Plata, quos Nilum ſuperare affirmant Oviedo, Anania, & alij) & ob id non hyperbolica Poëtices elocutione *magnum* eum appellavit Virg. *libro* 3. *Georg.* De eo multa Auctores *ſupra* dicti. Senec. *libro* 5. *quæſtion. nat. capite* 7. Claud. *de Nilo epigram.* 4. Pier. *libro* 46. *Hierogl. & lib.* 34. *cap.* 4. Rader. *ad Mart. Amphit. Epigram.* 3. ubi etiam D. Laur. Ramirez vir impenſe doctus, Barthius *ad Claud. Epiſt.* 4.

Hunc ergo nobiliſſimum amnem natura extulit 4
ante humani generis oculos, & ita diſpoſuit, ut eo tempore inundaret Ægyptum, quo maximè uſta fervoribus terra undam altius traheret, tantum hauſura, quantum ſiccitati annuæ ſufficere poſſit. Poſt varias itaque peragratas provincias & regiones, per totam diſcurrit Ægyptum, & dextra leváque amplectitur, & irrigat univerſam. Venit ergo incrementum Nili, ut ait Plin. *libro quinto, cap. nono*, nova Luna, quæque poſt ſolſtitium eſt, ſenſim modicéque Cancrum Sole tranſeunte, abundantiſſimè autem Leonem, & reſidit in Virgine eiſdem in quibus accrevit, modis, in totum autem revocatur intra ripas in Libra centeſimo die, velut ait Senec. *ſupra* ante exortum Caniculæ augetur mediis æſtibus ultra æquinoctium. Ad idque alludit Lucan. *libro* 10.

Hunc ubi pars cœli tenuit, qua mixta Leoni
Sidera ſunt Cancro, rapidus qua Syrius ingens
Exerit & varij mutatur circulus anni
Ægoceron, Cancrumque tenet, cui ſubdita Nili
Ora latent.

&

& Tibull. 1. *lib. Eleg.* 7.

Qualis & arentes cum findit Syrius agros,
Fertilis æſtiva Nilus abundet aqua
Te propter nullos, tellus tua poſtulet, imbres.
Arida, nec pluvio ſupplicat herba Iovi.

Cujus verſum ultimum Seneca *ſupra* fortè memoria lapſus Ovidio attribuit, ut Mur. *ibi*,& Achilles Sta-
5 tius *dict.Eleg.7.*annotarunt diligenter. † Inde Nilus dicitur à Martiali *lib.1. Epigramm.62.Imbrifer*,quod Ægypto ſit loco imbrium cœleſtium, vel vice im-
6 brium fungatur. † Ejuſque aquæ vis per ſpatioſam Ægypti planitiem latè diffuſa, ea fœcunditate gravidat, & ſemina ita adaugeat, ut cum centeſimo fructum reddat, teſte Plin.*lib.18. cap.16.*Quamobrem Ægypti fertilitas maximè celebrata ab antiquis.Plin. Jun. *in Panegyr.*ibi,*Ægyptus alendis augendiſque ſeminibus ita gloriata eſt,ut nihil imbribus,cœloque deberet, ſiquidem proprio ſemper amne perfuſa, nec alio genere aquarū ſolita pingueſcere,quam quas ipſa divexerat,tantis ſegetibus induebatur,ut cum feraciſſimis terris quaſi nunquam ceſſura certaret.* Unde tradunt hiſtorici ex uno grano quadraginta germina edi, Plin. *lib.18.cap.10.*& ita aqua Nilotica fœcundas mulieres reddi, ut multæ ex uno utero ſeptenos progenerent idem Plin teſtis eſt *lib.7.c.3.*poſt Hippocrat.*de partu ſeptimeſtri*,& Paul. noſter *in l.3.ff.ſi pars hæredit.pet.* ibi, *multas Ægyptii uno utero ſeptenos.* † Proinde &
7 ſterilis annus, vel fertilis erat, prout Nilus magnus influxit, aut parcior. Quod ut facilius agnoſceretur, per puteos menſuræ notis deprehenduntur auctus ejus. Juſtum incrementum eſt cubitorum decem & ſex: minores aquæ non omnia rigant, ampliores detinent tardius recedendo. Hæ ſerendi tempora abſumunt ſolo madente,illæ non dant ſitiente. Utrumque reputat provincia, in duodecim cubitis famem ſentit, in tredecim etiamnum eſurit, quatuordecim cubita hilaritatem afferunt, & quindecim ſecuritatem, ſexdecim delicias, verba ſunt Plin. *lib.5.cap.9.* Cui adjungesDiod.*lib.1.hiſtor.cap.36.*qui inundationis tempore ait, vulgus negotiis ruſticis exſolutum, feriis indulgere, & aſſidue epulari, & ut facilius incrementi veritas cognoſcatur, tradit ſpeculam quandam Nili à Regibus in Memphi extructam eſſe, ubi menſura ejus exactè cognita hujus negotij curatores per litteras ad urbes huc illuc miſſas ſignificant,quot cubitis, & digitis fluvius aſcenderit, & quando decrementi fecerit initium. (Quæ ſpecula Niloſcopus vocatur à Botero in ſuis Orbis relationibus, à Marmol autem dicitur idiomate incolarum Miquias, id eſt,menſuræ *lib.1. Africæ c.22.*) ita populus de reciprocatione amnis edoctus ſolicitudine & metu liberatur, & eveſtigio quanta frumentorum copia
8 ſit futura omnes prænoſcunt. † De hujus incrementi Nilotici cauſis, & de ejus fluminis capite diſputarunt antiqui, quos conſulas, & Rader.& Ramirez *ſuprà*, Scaliger.*in Cardanum exercitat.* 47. Coimbricen. *in Meteora tractat.9. cap. decimo*, Cornel. de Lapide *in Exod. cap. 9. circa fin.* & an hic Nilus ſit ille Geon. (de quo *Geneſ. cap.ſecundo*,) qui ex Paradiſo dimanat, vide præter Joſeph, *libro primo, antiquit.cap.primo*,S.Hieronym.*de locis Hebraic.*S.Ambroſ.*de paradiſo cap.tertio*,S.Auguſt.*in Geneſ.libro 18. cap. ſeptimo*.Pererium *in Geneſ.cap.ſecundo*,ubi etiam Cornel.deLapid.& alii Forcat *in penu cap.14.poſt me-*
9 *dium.* † Hac autem Nili inundatione tota Ægyptus obruitur præter habitationes: hæ namque in naturalibus quibuſdam cumulis ſeu aggeribus ſitæ ſunt, tam urbes maximæ, quam vici, quæ à longe inſularum ſpeciem præbent. Ita Strabo *d. lib. 17.*conſentit Diodor. *ſupra*, adjiciens: Et quia campeſtris eſt hæc terra urbeſque, ac oppida, & villæ agreſtium in collibus manu congeſtis jacent. Cycladum inſularum aſpectum repræſentant. Inde beſtiarum terreſtrium pleræque ſi ab amne intercipiantur ſuffocatæ pereunt, ſin ad ſublimia effugerint incolumes manent: pecudes igitur reſtagnationis tĕpore in pagis, & mapalibus pabulo ad hoc præparato aluntur.Cujus invēti auctor fuit Seſoſtris, ſi fides Diod.*d.c. 57 d.lib.1.*ut inſurgente fluvio tutos ibi receptus homines, & animalia capeſſerent. †Ad quod incrementū Nili alludit 10
Ulp. *in leg.1.§. Ripa ff.de fluminibus*, iis verbis,*Ripa autem ita diffinietur id, quod flumen continet naturalem rigorem curſus ſui tenens. Cæterum ſi quando vel imbribus, vel mari, vel qua alia ratione ad tempus excrevit, ripas non mutat.Nemo denique dixit, Nilum,qui in incremento ſuo Ægyptum operit,ripas mutare.* Ex quibus patet ripas Nili eas eſſe cenſendas, quæ eum continent, quando poſt inundationem ad naturalem ſui curſum, ſeu menſuram redierit. Nam cum adauctus eſt, ripas non mutat, ſed violento impetu, & tyrannide opprimit juxta illud Horat. *lib. 1. od. 2.*

Vidimus flavum Tyberim, retortis
Littore Hetruſco violenter undis
Ire.

† Ripa autem eſt, diffiniente Conſ. quæ pleniſſi- 11
mum flumen continet, id eſt, qua flumen,cum pleniſſimumeſt, alluit *l. 3.§.Ripa de fluminib.§ riparum, Inſtit,de rer.diviſ.l.littus 96.& 112.de verbo ſignificat* not.Forcat.*dial.* 86.Bald. *numero ſecundo*,& reliqui *in*
d. §. riparum, & Cæpollo *de ſervitut. ruſtic. 39.* † 12
Hinc deinde notabis quod, cum Nilus incremento ſuo limum adjiciat terræ, & eum ſubinde prioribus terris apponat, maximopere omnium prædiorum conturbat limites,ita ut per alluvionem agri aliquande minores, ditiores, aut ampliores efficerentur, nam terra flumine commota, & facies ejus limo obducta, aliquando hic prædio acreſcit, aliquando illi cui malo remedium adhibitum eſt Geometriæ, & Arithmeticæ ſtudiis, ut ait Dion.*lib.1.hoſt bibliothec cap.81.*ea ratione adjecta,*Nam quia fluvius quotannis egreſſus,variè agros transformat, multas omnis generis controverſias inter vicinos de limitibus excitat quas exacte dirimere non facile eſt, niſi Geometræ peritia veritas oſtendatur.* Cujus rei quoque meminit Strabo *d. lib. 17.* his verbis,*Opus enim fuit tam diligenti, ac ſubtili locorum diviſione,propter continuas finium confuſiones, quas Nilus auctus efficiebat, nunc addendo, nunc adimendo, nunc immutando figuras,& ſigna quædam relevando, quibus propriū diſcernitur ab alieno:unde ab iis Geometriam ortum credunt habuiſſe*

† Quapropter de jure alluvionis complures, & 13
frequentes fuerunt quæſtiones,ut conſtat ex *l. 2. & 3. Codic. de alluvionibus*, ubi in Ægypto,hi quorum agri minores vel deteriores facti ſunt, relevantur, ut qui ſuum deplorant amiſſum patrimonium, pro qualitate & quantitate ejus, quod in cenſu poſſident, publicis penſitationibus reſpondeant. Cui adjicitur *l. 3.* ſtatim ſequens, ita quod per alluvionem Nilus agro addidit tuo, fiat tuum, ut à fiſco vindicari non poſſit, nec credatur quid ſe-
paratum ab agro principali. † Cum natura alluvio- 14
nis ea ſit,ut quod ejus cauſa agro meo adjectum eſt, jure gentium meum efficiatur *l.adeo 7.§.1.l.ergo 30. § alluvio D.de adquir.rer.dom.§ præterea I.de rer. diviſione l.26.tit. 32.part. 3.* Ad quod jus multæ leges ſpectant *l.idem 34.de rei vindic.l.item 9.§.huic de uſufruct. l. ſi locus 14. D. quemadmodum ſervitut. l. ſi fundus 16. in princip.de pignorib.l.ſed etſi 15. de evictione.l. ſi ego 11.§.quod tamen,ff. de Publician.l.quod in rerum 24 §, ſi quis, de leg.1.l.ſæpè 17.de legat.3. l. ſi patronum 34.§.idem eſt ff. de bon.liber.l.in agris.*

16. *de acquir. rer. dom. l. 2. Digeſt. pro ſuo* Explicant
late relati à Barbo in *l. 1. 7. part. num. 20 D. ſol. ma-*
trim. à Pichard *in d. §. præterea* Conn. 3. *comment. c. 5.*
Oſuald. *ad Donell. lib. 4. capit. 17.* Petr. Gregor. *lib. 20.*
ſyntagm. c. 8. Fachin. *lib. 2. contr. cap. 6.* Gipha *in l. lacus*
12. *Digeſt de acquirend. rer. dom.* Anton. Fab. *in l. ager.*
23. *Digeſt quibus modis uſufruct.* idem Oſuald. *lib. 5.*
cap. 12. littera C. idem Pichard *de adquir. hæret. cap. 29.*
numero 4. qui de alluvionis jure latè agunt. † Unde
(ut ad noſtræ inſpectionis filum redeamus) propter
vim late ſeſe effundentium Nili aquarum, magnis
præmunire Ægyptum molibus & aggeribus neceſſa-
rium fuit, ut omnium optime & elegantiſſime pro-
bavit Magnus Hieronimus *libro 9. in cap. 30 Eze-*
chiel. ubi Dominus per Prophetam, comminatur
Ægypto juxta verſionem Septuaginta, *Et in Dioſpoli*
erit ſciſſura, & diffundentur aquæ. Ad quæ verba
adjicit eximius Doctor, *Moris autem Ægyptiorum*
eſt, propter inundationem Nili, excelſos aggeres con-
ſtruere ad Nili ripas, qui ſi cuſtodum negligentia,
vel nimia aquarum magnitudine rupti fuerint, ſubjacen-
tes campos nequaquam rigant aquæ, ſed opprimunt atque
populantur, per quod ſignificatur ſit Chaldæorum exer-
citu occupandam Ægyptum, quomodo inundantibus Nili
aquis, & ſupra modum creſcentibus operiri ſolet, atque
corrumpi. Idem probatur ex Diodor. *d. lib. 1. cap. 9.*
dum his (ait) illi occupati tenentur, Nilus ſub Canis
ortum ruptis aggeribus magnam Ægypti partem inunda-
tione ſubmerſit, adeo ut omnes propè homines diluvio ab-
ſumerentur. Hercules autem ardua ſemper molitus rup-
tura voragines obturavit & fluvium intra priſtinas
alvei ripas coercitum avertit. Et poſt, *Oſiris ad Æthi-*
opiæ fines progreſſus fluvium utrimque aggeribus exce-
pit, ne exundationis tempore plus quam expediat ſta-
gnet, ſed per ſtructas quaſdam fores leniter quantum
opus foret aqua committeretur. Alios autem aggeres
ſtruxerunt Seſoſtris & Bochoris Ægypti reges, dam-
natis in eo opere laborantibus. Diodor. *ſupra cap. 57.*
& 65. & Juſtin. *lib. 2. Ægyptum autem quæ tot re-*
gum, tot ſæculorum cura, impenſaque munita ſit, &
adverſum vim incurrentium aquarum tantis ſtructa
molibus, tot foſſis conciſa, non poſſe videri hominum
vetuſtate ultimam, quæ ſine ex aggerationibus regum
16 *ſive Nili trahentis limum terrarum recentiſſima videa-*
tur. † Quod etiam luculenter demonſtravit Ulpian.
in leg. penultim. Digeſt. de extraord. crim. Ita in-
quiens, *In Ægypto qui chomata rumpit vel diſſolvit*
(hi ſunt aggeres, qui quidem ſolent aquam Niloti-
cam continere,) æque plectitur extra ordinem & pro
conditione ſua, & pro admiſſi menſura. Notat, *ibi*
Budæus & Gothofred. Cujac. *in paratil. C. hoc titul.*
& hic. Magius *lib. 1. miſcellan. cap. 10.* Dalecampius
ad Plin. dict. lib. 5. cap. 9. Forcat *in penu. jur. cap.*
14. cujus verba appoſuit Schard. *de verb. jur. verbo*
17 *Nilus* & Pancirol *lib. 2. var. capit. 240.* † Qui
valde torquentur circa receptam lectionem hujus
noſtræ legis, nam in vulgatis eſt ita ſcriptum, *Nili*
ulla fluenta, ut *in Codic. Theod. lib. 9. tit. 32.* Græci
autem Azo, Haloand. & alii legunt *valla fluentis.*
Primam lectionem tuentur Cujac. & Pancirol. quod
lex de his vallis ſeu aggeribus non loquatur nomi-
natim, de quibus eſt titulus conſcriptus, ſed tacitè,
hoc ſenſu: Ut ſi quis ruptis aggeribus Nili, qui
aquam continebant intra duodecimum cubitum, id
cum incrementum Nili nondum exceſſit, & ante-
quam perveniret ad duodecimum cubitum, ſi ulla
fluenta derivaverit ad ſuum prædium id eſt ſi uſur-
paverit ullos rivulos apertis aggeribus ante id tem-
18 pus, vivus exuratur. † Veriorem ego agnoſco le-
ctionem, *valla fluentis*, quam retinent Magnus *d.*
cap. 10. D Gothofred. *hic* & Pratejus *de verbis jur in*
aggeres; ſic enim littera legis cum ipſo titulo con-
veniet congruentius, ferendum autem non eſt, ut
titulus aliud contineat, quàm ejus ſubjecta lex, *ar-*
gument. l. Imperator 16. Digeſt. de in diem addict. Tum
etiam & maxima pœna eſſet, & delicto gravior, ſi
propterea quod quis rivulos ad ſuum deflexiſſet fun-
dum crem aretur, cum ex hoc facto minimè imperii
ſecuritas appeteretur. † Neque obſtat verbum *uſur-* 19
paverit quo Cujacius innititur, nam reſpicit ad ejus
acceptionem, quæ ſignificat antiquam poſſeſſionem
interrumpere, *leg. 2. & 5. D. de uſucap. l. 2. Cod. præ-*
ſcript longi temp. ibi, *interruptam*, & ſic erit ſenſus
juxta epigraphen: ne quis valla & aggeres Nili diſ-
rumpat, niſi vivus velit exuri. † Sunt itaque ag- 20
geres lapidum, terræque coacervatio, fixis palis, vel
ingẽtibus jactatis lapidibus vi undarũ cohibẽdæ op-
poſita, *l impẽſæ 14. D de impẽſis leg. 1. §. fin. in fin. D. de*
aqua pluvia. Sic Statius *l. 9. Thebai. de Iſmeno fluvio* ait.

Inſiluere vadis magnoque fragore ſolutus
Agger & adverſæ latuerunt pulvere ripæ.

Et paulo poſt,

Jamque ſuper ripas utroque extenſior ibat
Aggere.

Unde exundante Nilo tantum intra duodecim cubi-
tos, cum fames tunc portenderetur, multi cupidita-
te capti ne prædia ſua areſcerent, ſiquidem aqua vix
poſſet ſufficere, ſolebant aggeres rumpere, ut abun-
dantius irrigarentur, ex quo facilè evenire poterat, ut
Ægyptus tota inundaretur, ſicut in Belgio ſi rum-
perentur *las excluſas y Diques.* Quos ipſi appellant.

Duplicem autem hujuſce rei propoſuerunt ratio- 21
nem Honorius & Theodoſ. & propter reverentiam
vetuſtatis, & propter ſecuritatem Imperii. Prima al-
ludit ad interdictum aquæ pluviæ arcendæ, ubi ſem-
per vetuſtatis habetur conſideratio. † Quæ tunc ha- 22
bet locum, quando opere manufacto id agitur, ut
aqua pluvia aliter flueret, quam fluere ſolet, & ſic
damnum metuo ex eo opere à vicino facto, & actio
ſtatim ac opus factũ eſt, competit ut reſtituatur opus
ne aqua pluvia mihi noceat *l. 1. §. 1. & toto tit. D. de*
aqua pluvia, docent Cujac. *lib 49. ad edictum Paul.*
in princip. D. illo tit. VVeſemb. *in parat. eod* Petr. Greg.
lib. 4. ſyntagm. cap. 17. Cæpolla. *de ſervit. ruſtic. cap. 5. &*
cap. 37. Duar. *ad tit. de aqua pluvia*, Donell. *libro 15.*
comment. cap. 47. In qua re conditiones agrorum de-
bent inſpici, juxta leges agro dictas, vel agrorum
naturam aut vetuſtatem *d. l. §. fin. ff. de aqua plu-*
via Aggenus *lib. agr. vetuſtas longa temporis per-*
mutat conditionem agrorum. † Itaque ſi agger qui erat 23
in fundo vicini fuit ab ipſo vicino dejectus, ita ut
aqua mihi noceat, tunc ejus avertendæ gratia locum
habet actio *d. l. 2. §. Caſius, & §. item Varus, d. l. §. 1. cũ*
ſeq. l. quod Principes 23. §. 1. ff. de aqua pluvia. Unde eo-
dem modo ad exemplum illius actionis introducitur
in hoc particulari delicto, ut quemadmodum in actio-
ne operis deſtructi teneretur reficere damnum, in hoc
tamen caſu ignis pœnæ ſubjiciatur. † Eſt enim ple- 24
rumque in conſideratione locus, ex quo admiſſum
delictum, vel gravius vel levius cenſetur *cap. ſicut di-*
gnum 6. in princ. extra de homicid. & more provincia-
rum coertionem majorem vel minorem ſolet admit-
tere, ut *Scopeliſmus* in Arabia, de quo crimine Ulp. *in*
l. ſunt quædam 9. ff. de extraord. crim. Petr. Crinit. *lib. 8.*
de honeſt diſcip. cap. 10. l. aut facta 16. § locus ff. de pœnis.
Sic in Africa gravius puniuntur meſſium incenſores,
in Myſia vitium *d. l. aut facta § evenit*, nam ut elegan-
ter ait Æmylius Probus *in princ. lib.* de vita Imperato-
rum: *Non eadẽ omnibus ſunt honeſta & turpia, ſed omnia*
majorum inſtitutis judicantur, pro moribus & locorũ diverſa
ratione, & delictum gravius cẽſetur ſi in civitate cõ-
mittatur *d. l. aut facta §. locus* Caball. *reſol. crim. cap. 97.*
num. 12

num. 12. Tib. Decia,*crim. tom.*2.*lib.*6. *cap.* 31. *num.* 5. & obſervat. Perr. Gregor. *lib.* 3. *ſyntagm. c.* 6. & ideo in libello accuſationis locum delicti eſſe declarandum docent plures laudati ab Azevedo *in l.* 4. *tit.* 2. *num.* 7. *lib.* 4. *recopil.*

25 Sed unde tam gravis in ruptores molium & aggerum punitio, neceſſarium eſt ut exponamus, quam rem ſignificarunt Impp. ibi, *Securitatem ipſius Imperii appetierint.* Quæ verba non tantum ad Imperium Ægypti referri debent, ſed ad univerſi Imperii provincias. (Notanda eſt vos *ipſius*, quæ & emphaſim continet demonſtrativam *l. deinde* 9. ibi, *neceſſitas ipſa ff. de origin. jur. l. Imperatores* 34. *ff. de jure*
26 *fiſc.* ibi, *ipſe te pœna ſubdidiſti.*) † Ratio eſt, quia ſic Ægypto vel meſſibus ſaltem inundatis in magnam tenderet Imperii perniciem, cum Romanum Imperium ſine Ægyptiorum frumento ſuſtentari non poterat. † Frumentatio omnis eo tempore ita inſtituta
27 fuit, ut fundum & fundamentum habere in Ægypto. Ex qua omne frumentum, quo Romanum Imperium ſuſtentabatur, exportari conſuevit, unde *Orbis horreum* Ægyptus dicta, ut latè probo *in comment. ad tit. C. de frument. verbis Conſtantin. lib.* 11, ſic apud Claud. *de bello Gildon. verſ.* 57. Roma ait.

Tot mihi pro meritis Lybiam, Nilumque dedere,
Vi dominum plebem, bellatoremque Senatum
Claſſibus æſtivis aleret geminoque viciſſim.
Littore, diverſi complerent horrea venti.

Et Rutilius-Numatian. *lib.* 1. *itinerar. ad Romam.*

Æternum tibi Rhenus aret, ibi Nilus inundet,
Altricémque ſuam fertilis orbis alat.

Eoque pertinent verba Tiberii apud Tacit. *libro* 3. *annal.* ibi, *At mehercule nemo refert, quod Italia externæ opis indiget, quod vita populi Romani per incerta maris & tempeſtatum quotidiè volvitur, ac niſi provinciarum copiæ, & dominis & ſervitiis & agris ſubvenerint, noſtra nos ſcilicet nemora, noſtraque villæ tuebuntur.* Quæ verba repetiit *lib.* 12. *annal.* ibi, *Nec nunc in fœcunditate laboratur, ſed Africam potius & Ægyptum exercemus, navibuſque & caſibus vita populi Romani permiſſa eſt.* Plin. in Panegyr ad Trajan. *Percrebuerat antiquitus, urbem noſtram niſi opibus Ægypti ali, ſuſtentarique non poſſe. Superbiebat ventoſa & inſolens natio, quod victorem quidem populum paſceerat, quodque in ſuo flumine, in ſuis manibus vel abundantia noſtra vel fames eſſet. Refudimus Nilo ſuas copias, recepit firmamenta, quæ miſerat deportataſque*
28 *merces revexit.* † Populo itaque Romano frumentaria largitio antiquiſſima fuit, & fere ſemper conciliandæ plebis gratia (ut ex Livio *lib.* 1. Plin. *lib.* 18. *cap.* 7. tradunt Lipſius *lib.* 1. *elect. cap.* 8. & *lib.* 2. *de magnit. Roman. cap.* 10. Caſaubon. ad Sueton. in Aug. *cap.* 42. ubi Beroal. & Torrent. Decian. 2. *tom. crim. lib.* 7. *c.* 22. Bobadilla *lib.* 3. *polit. cap.* 3. *ex num.* 10. & nos latè de hac re [ſi Deus faxit] *in titul. Codic. de frum. urb. Conſt.*] Adeoque frequens & communis, ut ple-
29 rumque deficiente frumento populus tumultuaret, quo morbo urbs illa plerumque vexata eſt quemadmodum legimus apud Sueton. *in Claud. cap.* 18. & Oroſum *lib.* 7. in arctiore annona ob aſſiduas ſterilitates detentum fuiſſe Imperatorem in medio foro ab turba, conviciiſque ac ſimul fragminibus panis ita inſtratum, ut ægiè evadere valuerit. Quod etiam & narrat Tacit. *libro* 12. *annal.* Nam ut ait Lucanus. *neſcit plebs jeiuna timere*, & eleganter Caſſiodor. *lib.* 4. *epiſt.* 5. ibi, *Ex inopia ſolent populi conturbari, fames totum ſolet contemnere, ut ſuam neceſſitatem poſſit expellere, neceſſitas moderamen non diligit, neque jejuni populi leges poſſunt obſervare.* Conferūt Sueton *in Aug. c.* 25. & quæ nos dicemus *in tit. C. de frument.* Alex. *lib.*
30 11. † Hinc maxima cum ratione conſtat, Imperatores adeo graviorem combuſtionis pœnam impoſuiſſe ei, qui contra Imperii ſecuritatem talia perpetraverit, cum omne genus pœnæ remedii loco ſit; teſte Seneca 1. *de ira cap.* 16. & hæc certum eſt eventura quia ruptis aggeribus Ægyptus poteſt facile inundari, ſiquidem ſolum ipſum planum eſt, & campeſtre, ut radit Diordor. *lib.* 1. *cap.* 36. Nilus vero altior eſt terra, unde ſi tempore inundationis aggeres rumperetur totius provinciæ inundatio, indeque graviter fameſceret Imperium deficiente Ægypti proventu, quo fere per quatuor anni menſes totum ſuſtentabatur Ægeſipp *lib.* 2. *de excid. cap.* 9. ſic legimus apud Diod. *libro* 18. *Biblioth. cap.* 35. aliquando rupto aggere Nili Perdiccæ exercitum fuiſſe totum ſuffocatum, unde *ſecuritas* hic non tam pro tranquillitate ponitur, ut voluit Budæus, quem ſequitur Duard. *libro* 2. *diſp. cap.* 22. quam pro firmitate, ſalute, utilitate.

Sed obſtat huic noſtræ legi Ulpian. *in dict. l. penult.* 31
ff. de extraordin. crimin. ubi extra ordinem punire docet eum, qui *chomata*, ſeu Nili aggeres ruperit, inter quæ jura ut amicitia jugerant, Cæpol. *de ſerv. ruſt. cap.* 57. *numero* 7. Magius *dicto cap.* 10. Forcatul. *dicto cap.* 14. & Gothofred. *hic*, diſtinguunt inter aggeres, quos quis in ſuo prædio privatim habet, ut aquam ex Nilo provenientem in eo contineat; de quibus loquitur Ulpianus: & inter aggeres altiſſimos, qui ita ſunt diſpoſiti, ne urbes & villas obrueret, de quibus Imperatores in hac lege: in illis imponitur effractori extraordinaria pœna, in his autem, utpotè, quia gravius eſt delictum, pœna ignis.

Verum hæc levia ſunt, hec poterunt admitti, nam 32
in dictis juribus de privatis aggeribus verbum nullum eſt, neque etſi inveniretur, gravius damnum non erat quoad ſecuritatem Imperii attinet. Neque inundationis tempore aggeres privati quidquam emolumenti vel damni afferre poterant; illi tum eſſent in foſſis quæ frequentes erant per totam provinciam quibuſque Nilus ſciſſus commerciis deſerviebat, ut Strabo tradit, & Deuteron conſtant *c.* 11. ibi *Terra ad quam ingredieris non eſt ſicut terra Ægypti, ubi in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ; ſed de Cœlo expectans pluvias.* Unde delictum in eo caſu nullum erat, ut tanta pœna caſtigaretur, contra *cap. ut afferamus* 24. *quæſtione* 5. *authent. omnes*
Codic. commun. de ſucceſſ. † Quare verè dicendum 33
eſt principio nullam pœnam introductam fuiſſe, ſed hoc crimen adeo ſpeciale extraordinariè fuiſſe coërcitum, prout judici qualitas ejus videbatur levior vel gravior. Poſtea autem noſtra lege ſpecialem pœnam aſſignatam. Quia poſt tranſlatum
Conſtantinopolim imperium ferè omnis proventus, 34
& frumentatio ex Ægypto exportabatur, Conſtantinus equidem, ut patet ex Metaphraſte in Paulo Conſtant. Patriar. octuaginta millia panum quotidie pauperibus elargiebatur, poſteaque ad populum alendum ſolitus fuit donatim panem coctum ad publicas neceſſitates ſublevandas dare, ut conſtat ex *l.* 8. & 9. *d. Codic. Thoed. de annon. civilib.* Suidas *verbo Palatini*, *l.* 1. & *ſeq. Codic. de frum. verb. Conſtant lib.* 11. ubi ego, & *l.* 2. *Codic. de annon. civil. eod. lib.* ob idque cum ex Alexandria & Ægypto deduceretur *l. navarchorum* 6. *Codic. de navicular. lib.* 11. & renunciatum eſſet Conſtantino Divum Athanaſium interminatum non ſe miſſurum ab Alexandria frumentum, eum in exilium dedit Socrates *libro* 3. *hiſtor. cap.* 8. Quin & tempore Juſtiniani frumenti 800. Miriades Medimnorum Conſtantinopolim mittebantur. id eſt octo, (ut vulgus loquitur) milliones. Ita latiſſimè conſtat ex edicto
13. Inſtiniani. † Unde cum omnis fere illatio fru- 35

menti ex ea provincia fieret, neceſſe fuit attentius
animadvertere in damnum, quod ex ſimili delicto
Imperio evenire potuiſſet, ſiquidem pœnæ pro
temporum varietate ſolent augeri vel diminui *l.4. ff.*
de incendio. Menoc. *de arbitr. quæſt.* 83. *num.* 2. & id in-
nuitur ab Impp. in noſtra lege, ibi, *Poſthac*, quaſi
antiquam pœnam, quæ nondum certa erat, certam
& determinatam faciant, & ut non ſolum puniant
36 delinquentes, ſed conſcios & conſortes. † Deni-
que quæri poterit, quid *in dict. l. pen.* ſint *Diacopi.*
Erant autem incilia quædam, ſive aditus in aggeri-
bus, per quos aqua facilius, & ſine metu inunda-
tionis, tempore increſcenti in arva influere poſſit.
Quod idem ſignificavit Diodor. *d. lib.* 1. *c.* 19. ibi, *Sed*
per fractus quoſdam fores leviter quantum opus foret
aqua immitteret. Quas nunc Flandri, ut dixi *excluſas*
vocant.

Ex quibus infero ad traditionem quam poſt Ac-
37 curſ. pertractarunt Cynus & Alber. an eadem pœna
locũ habere poſſet in aliis fluminibus, ſi in eis agge-
res poſiti rumperentur, ut in Pado apud Ferraram,
qui ſubjectis aggeribus ripas munitas habet, ne eis
disjectis terram inundet. In qua re etſi Cyn. & An-
gel. pœnam de qua in hac lege etiam ad illud flumen
extendant. Ego aſſentior Petro antiquo Gloſſogra-
pho, qui in contrariam ivit ſententiam. Nam ratio-
nes *ſupra* aſſignatæ minimè poſſunt aliis congruere
fluminibus, neque pœna à lege ſtatuta in caſu par-
ticulari poteſt extendi etiam ad caſum ſimilem. Etſi
autem extenſio detur, quando eadem militat ratio
l. illud 32. *ff. ad leg. Aquil.* tamen hæc frumentatio-
nis ratio nunquam concurrere poteſt, & lex hujuſ-
modi eſt exorbitans à jure communi, juxta doctri-
nam Farinac. 1. *part. fragm. litt. E. verbo extenſio nu-*
mero 120. & ideo nunquam extendenda eſt, ſed imò
reſtringenda *c. quod vero* 14. *l. jus ſingulare,* 16. *ff. de*
legib. cap. quæ à jure 38. *de regul. jur. lib.* 6. docet Ca-
ſtrenſ. *conſ.* 14. *in fine lib.* 1. Barboſ. *in l. ſi conſtante*
num. 72. & 74. *l. ff. ſolut. matrim.* Farinac. *d. num.* 120. &
[illegible] etiamſi ſit eadem ratio, ut ait *gloſſ. in cap. in fidei*
verbo inquiſitionis lib. 6. *de hæretic.* & probatur *in cap.* 3.
juncta gloſſ. verbo prorogamus lib 6. *de Regular.* Præ-
terquam quod leges pœnales odioſæ ſunt, & ſtricti
juris, neque habent locum niſi in caſibus à jure ex-
preſſis *l. cum quidam* 17. *ff. de cond. & demonſtr. l. & ſi*
quis 14. §. *Divus ff. de Religioſis*, explicant Peralta.
in l. 3. §. *qui fideicommiſſum, num.* 88. *ff. de hæred. inſtit.*
Decius *in l. factum* 155. §. *in pœnalibus, ff. de reg. jur.*
Tiraquel. *in l. ſi unquam verbo revertatur, num.* 303.
& *ſeqq.* Didac. Perez *in Rub. titul.* 9. *lib.* 8. *Ordinam.*
in fin. verſ. quando ergo, & Farinac *dict.* 1. *part. fragm.*
verbo extenſio, num. 144. & *ſeqq.* & id in noſtra lege
clarè probatur, ibi, [illegible] *poſthac per Ægyptum.*
38 † Quaſi in aliis Provin[illegible] contra ſe habeat, ſi caſus
veniſſet, nam hæc pœna ſolum habet locum in eo,
qui in Ægypto aggeres ruperit. Et ideo doctrina
Petri & Cyni, quam refert Tiraquellus *in l. ſi un-*
quam verb. libertis num. 45. & Oſuald. *ad Donellum*
libro 1. *capite* 14. *littera A.* Qui exiſtimabant, quod
quando in pluribus caſibus eadem eſt ratio, tunc ea
ipſa decidi omnes caſus, non quidem per extenſio-
nem, ſed ſicut genus comprehendit ſpecies *l. ſemper*
de regul. jur. at quando rationes ſunt ſpecie differen-
tes, ſimiles tamen, tunc fit extenſio per quandam
progeſſionem de termino ad terminum, in noſtro
caſu non procedit. Nam cum ratio legis mens illius
dicatur, non poteſt ſimilis adæquari caſus, in quo
ex ruptione aggerum totum conturbetur Imperium.
39 † Unde quamvis in ripis Padi ſit neceſſaria agge-
rum munitio, non ita in eo caſu dabitur eadem ra-
tio, ut inundetur integra Provincia, & ex ea ſecuri-
tas Imperii ſeu Regni periclitetur, atque ita non
habebit hæc pœna ignis locum, ſed aut ſtatuti, vel
alia arbitria, vel furcæ, prout admiſſi criminis qualitas
exegerit.

Neque pro Cyno poteſt induci *l.* 2. *Cod. de immun.* 40
nemi conced libro 10. ubi omnes per Bithyniam tenen-
tur ad publici aggeris refectionem, qui tamen cum
non ſit in Ægypto, conſtat jam omnes aggeres flu-
minum ita eſſe in Republica neceſſarios, ſicut in
Nilo, cum ad eorum refectionem teneantur omnes
poſſeſſores nemini immunitate conceſſa, & hoc non
ſolum in Bithynia, ſed etiam in qualibet provincia,
ergo in quacumque qui aggeres deſtruxerit tenebi-
tur eadem pœna ignis, de qua hîc, ſiquidem muni-
tio aggerum fluminum ubique neceſſaria eſt, ut do-
cent Rebuff. *num.* 1. & Plat. *in dict.* 21. † Huic 41
enim reſpondendum eſt, non loqui de fluminibus,
nec quæ Bithyniam præterfluunt, ſunt ſimiles Nilo,
ſiquidem Plin. *lib.* 6. *cap. fin.* ubi eorum meminit, nihil
de talibus aggeribus tradidit. Eſt igitur publicus
agger *in dict. leg.* 2. *via publica,* quam vocamus *cami-*
nos reales. Inde nomine ſortito, quia ſolebat exag-
gerari, ut imber defflueret, quemadmodum accipi-
tur apud Virgilium *lib.* 5. *Æneid. verſ.* 274. juxta Tur-
neb. *lib.* 11. *c.* 6.

Qualis ſæpe viæ deprenſus in aggere ſerpens,
Ærea quem obliquum rota tranſiit, aut gravis ictu,
Seminecem liquit ſaxo, lacerumque viator.

Docet D. Iſidor. *libro* 15. *ethymol. cap. fin.* qui ait
aggerem ſignificare viam lapidibus ſtratam apud nos
calzadas. † Coguntur itaque poſſeſſores ad repara-
tionem viæ publicæ, & in ejuſmodi contributioni-
bus nemo excuſatur, utpote cum in eo publica utili- 42
tas contineatur *l. ad inſtructionem* 7. *C. de Sacroſanct.*
Eccleſ. cap non minus, extr. de immunit. Eccleſ. cum
aliis notant latè P. Gregor. *lib.* 3. *de Repub. cap.* 7.
Gutierr. *lib.* 1. *pract. quæſt.* 3. *à num.* 2. Cevall. 4.
tom. quæſt. 897. *num.* 617. Florez de Mena *lib.* 2.
var. quæſt. un. §. 4. *per tot maximè num.* 215. & *ſeq.*
Sayrus *lib.* 3. *Theſau. caſ. conſcien. c.* 34. *ex n.* 2.
relati à Cened. *col.* 153. *ad Decretal.* Queſad. *di-*
verſ. d. c. 4. *n.* 13.

Sed quantum ad conſcios & conſortes hujus cri-
minis minor pœna ſtatuitur; deportatio tantum, ſed 43
ſine ſpe veniæ. Quod utique difficile videtur, cum
in graviſſimis & atrociſſimis criminibus, quale iſtud
eſt, conſcii, & conſortes eadem pœna afficiuntur.
Ut in parricidio *l. ſi ſciente* 7. *D. ad leg. Pom. de Par-*
ric. §. *alia deinde, de publ. jud.* in crimine Majeſtatis
l. quiſquis 5. §. *id quod Codic. ad leg. Jul. Majeſt.* cui ad-
de Farinac. 1. *part crimin. quæſt.* 15. *numero* 69. *in raptu*
Virginum l. un. §. *ne igitur* & § *pœnas autem Cod. de rap.*
virg. Farinac. 4. *tom. crim. quæſt.* 144. *num.* 34. cum aliis,
quæ congerunt DD. *per tex. ibi in cap.* 1. *de officio jud.*
de legat. quo loci refertur illud Paul. *ad Rom. ibi,*
Agentes & conſentientes pari pœna puniuntur. & Bart.
Angel. *in l. is qui opem.* 34. *D. de furt. & hic,* ubi etiam
Alberic. Maſcardus *de probat. concluſione* 159. Meno-
chius *de arbitrat. caſ.* 549. Jul. Clar. §. *fin. quæſt.* 90. ubi
Bajar. & alii quos plena manu congerit Farinac. 4.
tom. crim. quæſt. 30. † Qui omnes illam exagitant quæ-
ſtionem, an auxiliator & conſcius eadem pœna qua 44
principalis teneatur & in foro pœnitentiali. Navarr.
in Enchirid. cap. 11. Leſſius *de Juſt. & Jur. lib.* 2. *cap.*
13. Reginal. *libro* 16. *prax. pœnitent. titul.* 2. *num.* 3.
Qui in ea limitatione conſentiunt, quando lex
aliter voluit puniri opem, ſeu auxilium præſtantes,
& participes & aliter principales reos, prout *in præ-*
ſenti & in dict. leg. un. Codic. de rap. virg. ubi Salicet. *nu-*
mero 14. Farinac. *ſupra numro* 48. Maſcard. *num.* 25.
Menochius *num.* 19. Quomodo ſunt accipienda ju-

ra quibus hic cruciantur Cynus & Alberic videlicet *l.3.§.is qui autor. Digeſt. ad leg. Corn. de ſicar.l.is cujus* 14.*D.ad leg. Jul. de adult.l.Sacrilegii* 6 *§.is autem Dig.ad leg. Jul.Procul.*cui obſtat *l.is qui opem* 34. *de furt.* in quibus ita hæret Cynus *hîc*, ut aſſerat ſe
45 neſcire quid dicat. † Tu vero mecum reſponde relictis variis diſtinctionibus, quas tradit Angelus *in præſenti & in dict. leg. is qui*. Quod cum lex pœnas decernat ſpecialiter ſuper aliquo crimine, ſemper illam proponit, quæ juxta arbitrium rationis delicto congruentior videtur, itaut nulla alia ejus pœnæ ratio reddi poſſit, niſi quia ſufficiens eſt legi viſa adſcripta pœna. Neque in his, quæ ſunt de juſtitia poſitiva aliqua ratio reddi poteſt, quare hæc vel alia aſſignata fuerit, ſed quia ſic placuit, ut notat Accurſ. *in leg.1.§.pueritiam verbo ratus D.de poſtulando*, quem laudant & exornant Jaſon, *in rub.de lib. & poſthum. numero fin.& in §.actionum numero* 17.*de action.* Ripa *in l.1. de interdictis numer.* 18.Gomez *in reg.de trienn.poſſeſſ.quaſt.1.& de infirm. reſign. quaſt.* 16. ſic etiam in tempore uſucapionis & in teſtamentariis teſtibus, ut cenſet Forcat *dial.*14.*num.* 7.Voltejus *in §. poſſunt* 5.*numer.*27.*Inſtitut.de teſtament.* etſi Oſualdus *libro ſexto, Donel. cap. ſeptimo, littera E.* grandiora myſteria in ea re deprehendat numerum ſeptenarium.

46 Verum adhuc ſibi videntur repugnare illa jura *in d. l. is qui opem, & in d.l. ſacrilegii §. is autem*, ubi qui opem præſtat furto, tenetur furti nec manifeſti nomine, ſi vero ſinum furanti præbuerit, tenetur tanquam fur manifeſtus. Sed differentia eſt, relictis quæ de furto opem ferentibus tradit Pichard *in §. interdum* 11.*Inſtitut. de obligatione*, quæ ex delicto eum, qui opem furanti dedit, furem nec manifeſtum cenſeri, quia cum furtum manifeſtum ſit, quando cum ipſa re furtiva invenitur fur, ipſe autem qui opem præſtat, rem non contractaverit, quamvis furti teneatur, non vero itaut fur manifeſtus, ſicut qui homicidio opem præſtitit, tenetur de homicidio, non vero eſt homicida verè & propriè, ut docuit poſt Accurſ. Bartol.*in dict. l.is,qui opem*, &
47 Angelus *in præſenti*. † At contra erit quando furanti *ſinum præbuit*, ut *in d. l. ſacrilegii §. is autem*, quæ verba non ſatis explicata manent. In primis Budæus *in annot ad pandect.in l.qui teſtamentum* 27.*de probat.* per illam legem interpretatur *ſinum præbere*, id eſt furem occultare, tracta metaphora ab his, quæ habemus in ſinu, quæ occulta ſunt, & non videntur, juxta illud Tertullian. *de fuga*, ibi, *Sub tunica & ſinu, quod ajunt, ut furtivo*, & Divus Ambroſius *epiſtol.* 51. *ad Felicem* ibi, *Nolui in ſinu, quod ajunt, abſcondere, ſed aliis demonſtrare volui*, & ita in prædicandi ſignificatione *ſinus*, nomen accipi docet Lipſius in Tacit *libro ſecundo, hiſtor.* ad illud, *additis pe-*
48 *cuniis per occultos aut ambitioſos ſinus.* † Quæ interpretatio mihi non placet, nam ut Cujacius ait, Budæus non rectè calluit Jus Civile; quomodo quæſo, qui occultavit, potuit dici fur manifeſtus, & pœna quadrupli condemnari contra Juſt. *in §. furt. de obl quæ ex delicto.*

Neque rurſus aſſentior Pancirolo *libro ſecundo, Theſau. cap.* 134.qui *furanti ſinum præbere*, ait eſſe ſecuritatem exhibere, ſeu furem tutum facere ad furandum, ex D.Gregorio *lib.*14.*moral.cap.* 33. qui ad illud 19. Job, *Repoſita eſt hæc ſpes in ſinu meo*, adducit *nihil nos habere certius credimus, quã hoc quod in ſinu habemus, in ſinu ergo ſuo ſpẽ repoſitã tenuit, quia vera certitudine de ſpe reſurrectionis præſumpſit.* Sed hæc explicatio planè rejicitur, cũ minimè poſſit dici tunc opem ferentem, propter ſecuritatem furi præſtitam, eſſe
49 furem manifeſtum. † Quare aſſentior Gothofred. *in d.§.is autem*, qui ſinum præbere interpretatur, id eſt, partem veſtimenti laxiorem, quæ ſolebat in humerum rejici pecuniæ ſcilicet, vel alterius rei ſuſcipiendæ furi accommodare, Hiſpane, *recoger loque el ladron echaba por la vintana, ô por otra parte, en la falda, de la capa*, quia *ſinus*, eſt pars togæ, ut Turnebus docet *lib* 7.*adverſar.c* 7.& P.Fab.*lib.*1 *ſemeſt.c.* 22. Unde veſtes ſinuoſæ quia replicantur *les pliegues del veſtido*, Virg. *lib.* 1. *Æneid.*

Nodoque ſinus collecta fluentes.

In ſinum enim condebant veteres, quæ ſecum portabant. Petronius *in Satyrico*, ibi, *Ego quoque ſinum meum ſaxis onerabo, ut quotieſcumque cœperis à te exire, ſanguinem tibi à capite mittam.* in ſinu reportabatur ſeu condebatur pecunia Martial. *libro quarto, epigram.* 5.

Poſtquam bis decies tribuit Dea cæca, ſinumque
Ruperunt nummi, factus es ecce pedes.

Et Ovid. *lib.* 1. *amor. eleg.* 10. cum nudum dixiſſet amorem adjicit.

Quid puerum Veneris pretio præſtare jubetis?
Quo pretium condat, non habet ille ſinum.

Juxta quam interpretationem, cum res furata apud ſinum præbentem inveniatur, fur manifeſtus cenſebitur, præcipuè cum è collo pendebat veteribus crumena, ut patet ex Plauto *in.Truculent. action.*3 *Scen.* 1. *verſ.* 7.

Homo crumenam ſibi de collo detrahit.

Indéque in ſinum demitteretur, unde ſinus frequens mentio in condenda pecunia Apul. *lib.* 8. ibi *Stipes æreas, imo vero & argenteas multi certatim offerentibus, ſinu recepere propatulo.* Propertius *libro ſecundo, eleg. decima ſexta.*

Semper amatorum ponderat illa ſinus. 50

Videndi Paſſeratius ad locum Propert. & Taubman. ad locum Plaut.& politiſſimi ingenii vir Caſp.Barth. *lib.* 54. *adver. c.* 26.

Denique ut hujus diſputationis clauſulam abſolvamus, notandum eſt pœnam combuſtionis oppoſitam fuiſſe aggerum corruptori, prout in aliis atrociſſimis criminibus ſolet imponi, de quibus poſt Salicetum hîc, & Gothofr. ait. Ea percurrere ad rem noſtram minimè duxi neceſſarium, ſolum adaperiam Impp. noſtros ſtatuere eo loco flammis eſſe delinquentem tradendum in quo aggeres ruperit, quod ſemper fieri à jure conſuevit, ut puniendus ſit eo ubi deliquit *l.capitalium* 28.*§.famoſos ff. de pœnis l.ſi cui* 7.*§.idem Imperator.de accuſ.l.fin ff de noxal.auth quæ in provincia C.ubi de crim.agi oport.*Symm.*lib.*9.*epiſt.* 123.notat Bald *in præſen.* quod fit propter gravitatem criminis, in majoremque ejus deteſtationem, & terrorem aliorum Ant. Gom.*tom.*3.*var.c.*13.*n.*35.& relati à Bobadil. *lib.*2. *politicæ c.* 13. *n* 65. *in fine lit. E. & c.*16.*n.*
154. Conſcii autem, & complices deportatione af- 51
ficiuntur. † Antea legebatur lex noſtra, ut conſtat ex C. Theod. *lib.*9.*tit.*32.ibi, *Conſciis, & conſortibus ejus Oaſenæ deportationi conſtringendis.* Ut notat Panciro l.*d.lib.* 2. *cap.*140. qui ex Ptolemæo *lib.* 4. *Geor. c.* 5. duas Oaſes in Ægypto ponit, de quibus etiam Niceph. *lib.* 14. *c.* 35. & 36. *lib.* 9. *c.* 29. & Ulp. *in l. relegatorum* 7. *§. eſt quoddam ff. de interdi l. fin. §.* 2. *C. de pœnis.* Oaſis hæc erat infeſta culicibus, & muſcis grandioribus ut ex Græcis interpretibus probat Gothofred. *in d. jur.* Verum hæc deportatio, de qua hic, non erat ordinaria ſicut alia, quæ nunquam ſpem reſtitutionis excludebat *l. intercidit* 59. *de cond. & demonſtr. l.* 2. & 3. *D. de ſentent paſſ. l. ſi pater* 9. *cum aliis C. eodem* diximus *lib.* 1. *cap.* 12. ſed in majorem deteſtationem delicti ſupplicandi remedium in præſenti adimitur.

CAPUT V.

MAJUMA.

Sive *in L. unicum Cod. de Majuma lib.* 11. *extemporalis Recitatio.*

SUMMARIUM.

1 *Introductio ſermonis.*
2 *Diſputationis partitio. Invocatio Divina, & memoria D. Fundatoris.*
3 *Imp. Arcadius, & Honorius quandiu vixerint, unde orti.*
4 *Verba noſtræ legis, concluſio, & jura ſimilia.*
5 *Inquiritur circa explicationem vocis* Majuma.
6 *Qui fuerint Mimi & hiſtriones, unde dicti.*
7 *De Mimorum obſcœnis motibus ex Lactantio, & aliis.*
8 *Hiſtriones infames cenſentur.*
9 *Mimi aliquando ſervi ad l.* 6. §. irritum D. de injuſt rup.
10 *Reprobatur Pennæ interpretatio ad noſtram legem.*
11 *Proponitur alia interpretatio Rebuffi & de ludo Majorum, & reprobatur,* & numero 12.
13 *De ludis Floralibus, & quomodo agerentur & an de eis hæc lex loquatur,* & n. 15.
14 *Catonis ſevera majeſtas.*
16 *Expenditur* l. 1. C. de Paganis.
17 *Admiratio noſtrorum Antagoniſtarum.*
18 *Suidæ opinio de Majuma proponitur, & rejicitur* & n. 19.
20 *Vera hujus ludi origo, imago & actiones.*
21 *Alia conjectura proponitur de hoc ludo deducta ex Nuptiis menſe Majo prohibitis.*
22 *Majuma ſpectaculum Matrimonii. ſpeciem habuiſſe variis conjecturis ſtatuitur,* & numero 23.
24 *Suaſionibus D. Chryſoſtomi Majuma ludus ſublatus.*
25 *De ratione hujus legis, & quam neceſſaria ſit Rei publicæ honeſtas.*
26 *Mala quæ ex inhoneſto ſpectaculo oriuntur, & exempli vis maximo,* & n. 27.
28 *Clerici ab ſpectaculis remoti.*
29 *Novæ inventiones cantilenarum, & ſaltationes Reip. portendunt mutationem.*
30 *Lupercales ludi ab Auguſto ſublati.*
31 *De inhoneſto pubertatis examine ad multorum jurium explicationem,* & n. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. uſque ad 45.
46 *Explicatur* l. 1. C. de expenſ. ludor.
47 *Pecunia à teſtatoribus relicta ad ludos celebrandos.*
48 *Murorum refectio maximè privilegiata.*
49 *Lege Regni noſtri obſcæna verba publice dicta fuſtibus excitantur.*
50 *Libros Poëtarum laſcivientis lectionis non eſſe in rep. admittendos varie probatur.*
51 *Lacedæmonii Archilochi libros à ſua civitate exterminarunt.*
52 *Ovidius ob artem amandi ſcriptam in exilium datus.*
53 *Viros doctos non decet lectio librorum turpium.*
54 *Picturas laſcivas prohiberi neceſſarium.*
55 *Æneas Carthagine pictura commotus.*
56 *Cæſar Alexandri imagine in lacrymas prorupit.*
57 *Chærea adoleſcens in libidinem picturæ incenſus.*
58 *An comœdiæ noſtræ licite gerantur.*
59 *Qui de ea quæſtione agunt.*
60 *Comœdiarum actum non poſſe peccamiaſum, ſed indifferentem late probatur.*
61 *Nullus tenetur omnes occurſus mulierum evitare.*
62 *Choreæ ex ſua natura licitæ.*
63 *Qui juravit uſuras ſolvere, tenetur ad juramentum.*
64 *Ludi, & licitæ delectationes in rep. neceſſaria,*
65 *Humana vita otio indiget,* & n. 66.
67 *Comœdiæ an ſint eliminandæ à Rep.*
68 *Satisfit Patrum locis qui ſpectacula reprehendunt.*
69 *An Taurorum agitatio licita ſit, & unde originem traxerit.*
70 *Gladiatorum ſpectaculum qui primus ſuſtulit.*
71 *Taurorum ludus à Theodoſis. extinctus.*
72 *Deteſtatio agitationis Taurorum.*
73 *Agitatio hic à Pio V. interdicta.*
74 *Qui eam prohibuerint.*

LEgem hanc ex tempore explicandam ſuſcipi in petitione Cathedræ Voluminis Juſtin. ann. 1621. Et quamvis audaciam meam temeritatis nota inurerent etiã doctiſſimi, quod deſperatum hoc reſcriptum elegiſſem, annuit Deus humilibus, & me voti compotem fecit. Evaſi Deo auſpice, & vehementer plaudente Academia. Petierunt plures, compulerunt, ut quod tumultuarie meditatam, tumultuarie typis darem. Parvi, & relectionem in lucem emiſi ſub auſpiciis Illuſtriſſimi Dñi D. Garſiæ de Haro, & Avellaneda noſtri Collegii quondam alumni, Academiæ Doctiſſimi Clementinarum Anteceſſoris, Pinciani Conventus primùm Senatoris, dein Regii ordinum, poſtea in ſupremo Caſtellæ, interiorique Cameræ digniſſimi Cõſiliarii, purpurea Calatravenſis militiæ Cruce inſigniti & Comitatus de Caſtrillo hæredis. Nunc autem iterum ex ſecunda cura limatior prodiit *Majuma* pluribus mendis, quæ currente prelo deciderant caſtigatis. Reliqua eodem ſtylo, & modo retinentur, aliqua adduntur. Et quamvis cujuſdã Sycophãtæ in alieno libro ingenioſi, aut potius calumnioſi fas erat reſponpere frigidiſſimæ vellicationi, tamen genus ultionis eſt grandius more magnæ feræ catulorum latratus ridens exaudire. Verum ad rem deveniendo in Academia dicebam.

QUEMADMODUM ii, qui poſt varias perpeſſas calamitates, ut adverſariorum injurias effugiant, ſolent, ad aliquem potentem, cujus favore ſecuri reddantur ſe conferre: Sic ego, Auditores nobiliſſimi, poſt tot indignantis fortunæ procellas, totque ſævientis fati tempeſtates, ut væſanientem infelicitatis meæ ventum, quo demergor, evadam, & ut ex tam tenebricoſo labyrintho, ſalebroque 1

gurgite

gurgite diſputationis erepto, digna tanto loco mihi contingat oratio, ad vos tanquam ad tutiſſimum aſylum confugio, tanquam ad optatum portum. Quæ enim alioquin vires adeò tenues tot impetitæ cautibus, tot diſcriminibus laceſſitæ? Quin ingenium ne quidem in jure mediocriter inſtructum ſi benevolentiæ veſtræ non adſtaret humanitas? Ea enim noſtræ actionis naviculam leviter impellente, pericula tanta, & infames ſcopulos Acroceraunios difficultatum incolumis prætervehar: ſcopulos, inquam, quos diſputanti mihi hodierna luce proponit ſorte heſterna ſignata deciſio *in l. unica Codic. de Majuma*
2 *lib.* 1. † Cujus ut telam felici pectine percutiam, hunc ad unguem ſervaturum ordinem polliceor. Prius noſtrorum Imperatorum verbis in medium jactatis, ſummariam extorquebo enunciationem, quam multis juribus conſtipatam variorum Doctorum albentem fabam adjicientium ſequetur concurſus. Deinde luculenter de natura hujus ludi diſſeremus, quo veluti in via noſtri legis ratio ſi munietur appoſite, ut ex ea ad multa ſcitu digna, utilitate non minori tractatio deducatur. Interim adſis Sanctiſſima Trinitas, Sol ſine ortu, & occaſu, per hujus loci tenebroſas caligines eunrem dirige ſervum, clara præpandens lumina menti.

Tuque ô pulchra ſemper diva, tu ſola labori
Sis præſens, & captos præſenti numine curſus
Dirige, & infirmam rege per vada cærula puppim.

Voſque ô Mecœnates mei Sanctiſſime Auguſtine, Seraphice Franciſce, Beatiſſima Anna favoris veſtri ſpiret aura, luceat, ut ſic hæc noſtra actio optatam clauſulam conſequatur. Quidquid dixero cedat in nobilem recordationem, ac memoriam illius quondam Illuſtriſſimi, Reverendiſſimi Principis Domini, ac Domini mei Dom. Didaci Ramirez de Haro, Regum Catholicorum Ferdin. & Eliſab. Protoſacerdotis, eorumdemque ad Maximilianum Imperat. & Philippum I. Legati, Pintiani conventus præſidis, Aſtoricenſis Melacitanæ, ac tandem Conchenſis ampliſſimæ Eccleſiæ digniſſimi Antiſtitis hujus noſtri Collegii majoris D. Jacobo Zebedæo ſacri erectoris, atque fundatoris; cujus inſignis licet immeritus cohoneſtatus incedo.

3 His ita de more peroratis, Arcadius, & Honorius Auguſti Imperatores fratres ambo Theodoſii majoris filii, noſtræ Gentis dum Trajano, & Hadriano æternum decus, quo nomine Hiſpania eleganti commendatur encomio à Pacato *in Panegyr. ad Theodoſium*, & Claudian. *de laudibus Serenæ*, dum aſſerit cæteras provincias Imperio Romano ſua tributa perſolvere. Hiſpaniam verò novum genus vectigalis, id eſt, Auguſtos:

Quid dignum memorare tui. Hiſpania terris
Vox humana valet?
Principibus fœcunda piis, tibi ſæcula debent
Trajanum: ſeries his fontibus Ælia fluxit;
Hunc ſenior pater, hinc juvenum diademata fratrum.
Namque aliæ gentes, quas fœdere Roma recepit
Aut armis domuit, varios aptantur in uſus
Imperii.
Sola novum Latiis vectigal Iberia rebus
Contulit Auguſtos.
Hæc generat, qui cuncta regant.

Hi inquam, qui Imperium Romanum ſubiere circa annum Chriſti 395. (ut docet Caſſiodor *in chronico*, ubi Caſpinianus, Paulus Diacon. in Eutrop. Hiſtor. Tripart. Marcell. Nicephor. *lib.* 13. *cap.* 1. Hotman. *in particula hiſtoriæ jur. anno* 383. Genebrard. *in Chronologia lib.* 3. *ſæculo* 4. *juxta fin.* Onuphr. *in Chron* Baron. *tom.* 5. *annal. anno Chriſti* 395. inter alias quæ ad publicum Reipublicæ ſtatum propoſuere ſanctiones (quas in hoc Voluminis libro ſparſas nobis dedit Tribonianus) hanc ad mores componendos ſpectantem præcipuam condidere in hæc verba, † *Clementiæ noſtræ placuit, ut Majumæ provincialibus lætitia reddatur: ita tamen ut ſervetur honeſtas, & verecundia caſtis moribus perſeveret.* Quæ talem diſputandam hac luce præbent concluſionem: *Majuma antea prohibita, iterum conceditur, modo ſervetur honeſtas & verecundia.* Eam in ſpecie probant, *l.* 1. 2. *& Cod. Theod. de Majuma*, in ratione convenit, *l. ut profanos* 4. *Cod. de paganis*, *l.* & 1. *cum aliis ſupra de ſpectaculis*, *l.* 1. *ſupra de Gladiatoribus*, *l. penult. infra de curioſis*, *l. ex damni* 40. *ff. de damno infect. l. magiſtros ſupra de profeſſor. & medicis*, *l. ſcire oportet* 21. *§. fin. ff. de tutor. & curat. l. filius*, 5. *§. de condit inſtit. l. ſemper* 197. *de regul. juris*, *leg. adoptivus* 14. *§. unde ff. de ritu nupt. l. fin Cod. quando tutor vel curat. §.* 1. *Inſtit. Quibus mod. tutel. finit.* 4
Explicant, licet breviter, & ſuſpenſa manu præter ordinarios hîc, Alciat. *lib.* 5. *parerg. cap.* 5. Pancirolus *lib.* 2. *theſaur. variar. cap.* 255. Baronius *dict. tom.* 5. *annal. anno Chriſti* 399 *pag.* 61. breviſſimè Alphonſ. de Mendoça *quæſtione* 0. *quodlibet numero* 13. Rationem noſtræ legis (licet ejus non meminerint) Tiraquel. *in libro* 16. *connub. à num.* 30. Petr. Gregor. *lib.* 35. *ſyntagm. cap.* 5. & Dom. Ferdinand. de Mendoça *de confirm.* Concil. Illiberit. *libro* 3. *capite* 51. exornarunt.

Sed antequam ulterius progrediamur, ne per ignota divagetur noſtra oratio, prius tanquam ſolidum fundamentum erit, hujus ludi Majumæ naturam inveſtigare. In qua re ſi interpretes conſulas Bart. Plateam Luc. de Penna, Jacob. Rebuff nihil deduces, imò nec invenies, nec dux mihi alius ad hoc iter. Primus hanc viam ingredior nemini viſam, meo remigio rem gero. † Et in primis Penna autumat hoc ludi genus *Mimiam* dictum, à genere ludi, quem faciunt hiſtriones, & mimi, qui corporales aliorum motus repræſentant, & variis geſtibus hominum mores, & vitia ridiculè imitantur, ut hodiè moriones, & ludiones in principum aulis. Hiſtriones dicti ab *Hiſter*, Tuſco verbo, vel oppido, ubi primi inventi. Roſin. *lib.* 5. Roman. *antiq. cap.* 6. Mimi à Græco *verbo* μιμεῖσθαι, quod imitari ſignificat, ut auctor eſt Diomedes relatus à Beroaldo in Suetonii Cæſare *cap.* 39. Unde dicti *hypocritæ*, ſive *ſimulatores.* Idem in Nerone *cap.* 14. D. Iſidor. 18. *ethymol. cap.* 48. Dempſter. ad Roſin. *ſupra.* Illos eleganter depingit Caſſiodor. *lib.* 1. *epiſtol* 20. & *libro* 4. *epiſt. ultim.* ita inquiens: *Pantomimo igitur cui à multifaria imitatione nomen eſt, cum primum in ſcenam plauſibus invitatus advenerit, adſiſtunt conſoni chori diverſis organis eruditi: tunc illa ſenſuum manus, oculis canorum carmen exponit, & per ſigna compoſita, quaſi quibuſdam litteras edocet intuentis aſpectum, in illiſque leguntur apices rerum & non ſcribendo facit, quod ſcriptura declaravit. Idem corpus Herculem deſignat, & Venerem fœminam repræſentat, & marem, Regem facit & militem, ſenem reddit, & juvenem, ut in uno credas eſſe multos tam varia imitatione diſcretos.* Talis fuit Tymele illa uxor Latini Pantomimi (à Martiali celebrati, *lib.* 9. *Epigr.* 29.) cujus actione mimica plurimum fertur delectatus Domitianus, ut demonſtrat idem Mar. *lib.* 1 *Epigr.* 4.
5
6

Qua Thymelem ſpectas, deriſoremque Latinum.
Illa precor fronte carmina noſtra legas.

Quam maritus illi propter delatores timens ſubmiſſam dediſſe mordet Juvenal. *Satyr.* 1.

—— Et à trepido Thymele ſubmiſſa Latino.

† Quanta autem hiſtorionum, ſive minorum fuerit

in

in actionibus obſcœnitas, colligere licet ex Lactant. *lib.6. de vero cultu cap.20.*ita referente; *Hiſtrionum quoque impudiciſſimi motus quid aliud niſi libidines docent? Quorum everva ta corpora & in muliebrem inceſſum, habitúmque mollita, impudicas fœminas inhoneſtis geſtibus mentiuntur. Quid de mimis loquar corruptelarum præferentibus diſciplinã, qui docent adulteria dum fingunt, & ſimulatis erudiunt vera?* Item D.Cyprian. *libro 2.epiſtol.2.*ibi, *Tunc delectat in mimis turpitudinum magiſterio, vel quid domi geſſerit recognoſcere, vel quid gerere poſſit audire.* Ovidius quoque id docuit.

Scribere, ſi fas eſt, imitantes turpia Mimos.

Conferunt Salvian.*de gubern.Dei.libro* 6. D.Auguſt. *de civitate Dei libro* 1. *cap.*32. Tertullian.*in Apolog. cap.*38.*& lib. de ſpectacul.* cum aliis relatis à Ferdin. Mend. *dict.cap.*51. Tiraquel.& aliis *ſupr.*& eleganter
8 Dorleanus *ad Tacit. ann. libro* 4.*pag.*452. † Quam ob cauſam noſtris legibus inter infames connumerantur, *l.1.ff.de his qui notan.infam.*ibi: *Qui artis ludicræ, pronunciandive cauſa in ſcenam prodierit*, *conjuncta l.2.§.ait prætor eodem titul.* ibi, *Ait prætor, qui in ſcenam prodierit, infamis eſt, ſcena eſt, quæ ludorum faciendorũ cauſa quolibet loco ubi quis conſiſtat moveaturque ſpectaculum ſui præbiturus, &c. l. penult. Cod. eodem titul.cap.definimus 4.quæſt.1. cap.maritum 33. diſtinct.c.pro dilectione de conſecr.diſt.2.l. Mima 4. C. de Epiſcop.audient.l.4.Cod.de ſpectacul.libro 11.l.ſi libertus 27.ff.de oper.libert.Novel.115.cap.3.verſ.cauſ.* docet Ræuard. 3.*var.cap.*11.Petr.Faber.*ſemeſtr.c.*12. Tiraquell.*de nobilit.cap.*34.*numero* 6. Mendoça *dicta quæſt.*9.alter Mendoça *libro* 3.*de confirmat-*Con.Illib. *libro* 3.*cap.* 58 & alij relati ab Oſuald. *libro* 8.*comm. Donel.cap.*7.*littera A*, Demſter.*ad Roſin. in Paralip.*
9 *libro* 5. *antiquit. cap.* 6. † Nec mirum hoc, cum plerumque fuerunt ſervi, ut conſtat ex *l.Titius* 43.§. *fin.ff.de actio. empt.* ubi de ſervis agens, ſubjicit Jure Conſult. *Veluti ſi ponas agitatorẽ factum fuiſſe Pantominum, evictum eſſe eum, qui minimo pretio veniit, &c.* Quo pertinet *l.6.§.irritum ff.de injuſto rupto.* ibi: *Vel ſi major annis ſeſe venundari paſſus ſit ad actũ gerendum*, ubi actus ſignificat motum corporis, unde *actuoſi* hiſtriones dicti.Oſuald.*libro* 2.*comment.Donel. cap.9.lit.K.*alias ille §.obſtaret, cum non niſi ad pretij participationem homo liber vendi potuiſſet, §. *penult cum vulgat. Inſt. de jure perſon.* cum notat. ab Anton.Fab.*in juriſprud.tit.*3.*princ.*4.*illat.*3.Connan. *comment.cap.*1.*num.*6.Ameſcua *de poteſtat.in ſe ipſum lib.* 2. *c.* 17.

10 Verum etſi hæc Pennenſis interpretatio latius à me exornata, in ſe vera ſit, tamen adaptari noſtro propoſito non poteſt. *Primò*, quia aliud eſt Majumæ lætitia, aliud Hiſtriones, qui illam actitabant; quemadmodũ differt fabula à ſcenicis, & editoribus, Poëtæ, qui comœdias compoſuere ab iis, qui eas agebant. Itẽ & Thymelici, qui modulos in fabularum actionibus faciebant, id eſt muſici, *l. 4 in princ.D.his qui not. infam. l.Septitia de pollicitat.*Scaliger.*l.1. Poët.cap.*19. qui alias non erant infames cum alias rerum fœditates vocumque obſcœnitates, & motuum turpitudinem non exercuerint, Oſuald.*d. cap.7.litt.A*, Atque ita videretur ſublatus uſus hiſtrionum, hac lege, quod tamen non convenit ejus litteræ: neque intentioni Imperatorum, qui ludum Majumæ ſublatum iterum reſtituunt honeſte celebrandum, nec de hiſtrionibus aut Mimis non loquuntur. Quod etiam ſuadet *l.2.C.Theod.hoc tit* ibi, *Ludicras artes concedimus agitari ne ex nimia harum reſtrictione triſtitiæ generetur. Illud vero, quod ſibi nomen procax licentia vindicavit, Majumã fœdum ſpectaculum denegamus.* Et *Secundò*, quia hic non agitur de mimis, ſed de Majuma, non de Mimia, quæ vox nullibi reperitur in jure, neque in probato aliquo auctore.

Quare ſuccedit alia interpretatio Rebuffi hic, 11
quam recepit ille, qui ad rubricas hujus voluminis lucernam appoſuit extinctam ſanè, ſine oleo, ſine luce, & Mendoça *dict.q.9.num.* 13. & ferè omnes, qui antiquitatis nondum ſalutarunt penetralia, ut ſcilicet, *Majuma* appellata ſit (utor eorum verbis) feſtivitas quædam, quæ olim Kalendis Mii celebrabatur, nam quædam puella exactè ornata ac veſtibus pretioſis induta ponebatur in curru, frondibus, & floribus pleno, quæ vocabatur Regina, eamque aliæ puellæ circunſtantes illi miniſtrantes, atque eam comitantes in loco publico, quæ à tranſeuntibus pecuniam expoſcebant, tamen quia habebant colloquium cum eis, ex quo inhoneſtas, & impudicitia reſultabat, per aliquod tempus hujuſmodi feſtivitas fuit vetita: quæ ideo Majuma dicebatur, quia ſingulis annis in menſe Majo fiebat, quo tempore arbores pullulant, & homines floribus, frondibuſque lætantur. Quare hæc feſtivitas puellarum erat, quæ in hunc uſque diem multis in locis frequentatur, ut apud nos: *Quando las muchachas pidem para la Maya.* Hæc ſupra dicti. † Sed nec pro- 12
bare audeo, cum non ſatis explicetur noſtra lex, quæ agit de ſpectaculo fœdo, atque procaci, ut *in dict.leg.2.Cod. Theod. hoc tit. Secundò* in hoc ludo turpiſſima facta interveniebant, quæ non apparent ex eo; quod puellæ à prætereuntibus pecuniam ſuæ reginæ expoſtularent. *Tertiò*, cum provincialibus hæc lætitia reſtituatur denotari videtur puellas illam non exercuiſſe, ſed homines, *argum. l. provinciales* 190. *D. de verbor. ſignificat.* ubi Geddæus, & Brecheus. Denique quia nullo auctoris claſſici teſtimonio *ſupra* dicti ſuam munierunt ſententiam.

Ex quo plures in eam jurarunt, ut exiſtiment no- 13
ſtram legem intelligi debere, & apertè loqui de ludis Floralibus. In qua ſententia fuit Greg. Girald. *in hiſt.Deor.ſyntagm.*1.*p.*40.& videtur in eam inclinare Schardus de verbis juris. verbo *Majuma*. Moventúrque ex eo quod hi ludi ad cultum Deæ Floræ fuerint inſtituti, fœdi ſanè penituſque caſtis oculis auribuſque, & cogitationibus merito excludendi. Celebrabantur autem 4. Kalend. Maij, quoniam eo tempore arbores efflorescerent, ad juſtamque magnitudinem fructus accedere viderentur Plin.*lib.*18. *cap.*29.Varro *de re ruſt.libro* 1.*cap.*1.Ovid.latè *lib.*5. *faſtor.*Macrob.*lib.*1.*Satur.cap.*3.Alexand.ab Alexand. *lib.6.Genial.cap.*8.Roſinus *libro* 2. *antiq. cap.* 20. & *libro* 5. *cap.* 15. His ludis fœminas, quæ vulgato corpore quæſtum faciebant, denudari, & pudendis obſcœniſque invelatis per luxum, & laſciviam currere, & impudicos jocos agere moris erat, graviter docet Lactant.*lib.*1.*divin.inſt.cap.*20.ibi, *Celebrantur illi ludi cũ omni laſcivia convenientes memoria meretricis. Nam præter verborum laſciviam, quibus obſcœnitas omnis effunditur, exuuntur etiam veſtibus populo flagitante meretrices, & in conſpectu populi uſque ad ſatietatem impudicorum hominum cum pudendis motibus detinentur.* Quo etiam reſpexit Mart. *libro primo, epiſt.* 36.

Quis Floralia veſtit, & ſtolatum
Permittit meretricibus pudorem?

Conſueverántque ædiles cicer, fabas, & alia miſſilia plebi ſpargere, leporéſque, & capreas aliáque mitia animalia ludis admittere. Perſius *Saty.* 5.

—— Cicer ingerere large
Rixanti populo, noſtra ut Floralia poſſent,
Aprici meminiſſe ſenes.

14 Ubi Cornutus (ſive is ſit ſive alius) id notavit. † Hos ludos cum olim Cato ſpectaret, Pop. Romanus Catoniana majeſtate commotus erubuit poſtulare, ut mimæ nudarentur. Quo cognito è theatro diſceſſit, ne præſentia ſua ſpectaculi conſuetudinem impediret; quem abeuntem ingenti plauſu populus eſt perſecutus, ut refert Valer. Maxim. *lib.2.cap. de Majeſtate*, & Martialis noſter *in epiſtola ſoluta oratione lib.1.præfixa* illic: *Epigrammata illis ſolum ſcribuntur, qui ſolent ſpectare Florales, non intret Cato theatrum noſtrum, aut ſi intraverit ſpectet.* Item *epigram.3.* ejuſdem libri, quod primo loco ex Raderi conjectura reponi debebat.

Noſſes jocoſæ dulce cum ſacrum Floræ,
Feſtoſque ludos, & licentiam vulgi:
Cur in theatrum Cato ſevere veniſti,
An ideò tantum veneras, ut exires?

15 Quæ interpretatio etſi pluribus placuerit, mihi non arridet, nam quamvis Conſtantini tempore frequentaretur hic ludus, ut conjectari licet ex eo, quod contra eum ſcripſerit Lactantius *ſupra*, & D. Auguſtinus *lib.6.de civitat. Dei*, Tatianus adverſus gentes, illius ævi auctores, adhuc tamen credo Chriſtiana noſtra religione invaleſcente ſublatum fuiſſe, ita ut Arcadij, & Honorij ætate jam in deſuetudinem
26 abierit. † Neque etiam credendum eſt piiſſimos, & religioſſimos principes talia ſpectacula permiſiſſe, cum *in l.4. Codic. de pagan.* ita loquantur, *Vt profanos ritus jam ſalubri lege ſubmovimus, ita feſtos conventus civium, & communem omnium lætitiam non patimur ſubmoveri. Vnde abſque ullo ſacrificio, atque ulla ſuperſtitione damnabili exhiberi populorum voluptates ſecundum veterem conſuetudinem, miniſtrari etiam feſta convivia quando exigunt publica vota decernimus.* Ex qua conſtat peſſimo exemplo. Imperatores noſtros extinctæ jam gentilitatis memoriam iterum in lucem vocare voluiſſe non eſſe credendum. *Secundò*, quia cum hoc ſpectaculum Florale in eo ipſo conſiſteret, ut fœminæ meretrices nudarentur, & in verbis obſcœnis ad populum jactandis, quo modo ergo honeſtas, & verecundia perſeveraret? *Tertiò*, quia de Floralibus nullum verbum hîc, ſed de Majuma, neque poterit quis verè affirmare Majumæ lætitiam eandem cum Florali habuiſſe naturam.

17 Hæc alij, licet pede dubio & trepidanti, neque immerito, nullius enim veſtigia premunt, ſed veluti Cimerij inanes umbras captant.

Tantum avi longinqua valet turbare vetuſtas.

Quod fuit in cauſa, ut Antagoniſtæ noſtri ita in admirationem raperentur, cum hanc legem à cæteris ſelegi explicandam tanquam ſi ſolis currum moderare, vel Æthiopem aliquem album reddere, aut ipſam noctem illuſtrare vellem.

18 Unde ut è tenebris reconditæ antiquitatis, hæc noſtra deciſio ſolem ſuum & ſua ſydera agnoſcat, cum Suida ab Alciato & aliis qui melius ſentiunt recepto conſtituunt aliqui, Majumæ ludum menſe Majo per actum fuiſſe, quo nobiliores urbis Oſtia Tyberina maritimæ civitatis delati in undis ludentes aqua ſe invicem aſpergebant. In provinciis autem, qui ad mare vel ad flumina habitabant, ipſi tunc ludum exercere cœperunt obſcœniſſimum ſanè, atque indecorum. Docet Alciat. *lib.5. parerg. cap. 5.* (qui alias auctoritates in id detorquet, ſed & ipſi diſplicent) Gregor. Giral. *in hiſtor. Deor. ſyntagm.* 17. Pancirolus *d.cap.* 253. *lib.* 2. *theſau* Spiegelus relatus ab Schard. *verbo Majuma* Benedict. Curtius *ad arreſt. amor. ar.* 5.

19 † Sed adeò breviter & ſtrictim hujus ludi imaginem proponunt, ut ejus naturam contemplari non ſinant. Imò ſuſpectus eſt mihi Suidas: quoniam ut Baronius *ſupra* conſiderat, & Hotmanus *de verbor. jur. verbo Majuma*, mirum eſt nullam ejus ludi in Ovidij faſtis, neque in Romanis Kalendariis mentionem fieri, & menſis Majus non ita aptus erat, ut nudi in undis luderent: quippè frigora miteſcunt, non receſſerunt.

Unde his & aliis inſuper habitis interpretamentis cum eodem illuſtriſſimo Baronio, & Hotmano dicendum eſt hujuſmodi ludum originem traxiſſe à Majuma nobili Gàzæorum portu in Palæſtina, cujus meminit Nicephorus *lib.8.cap.33.* & *lib.10.cap.4.* & *lib.* 12.*cap.*47. ubi templum Veneris fuit, cujus ſimulacrum impudiciſſimum noſtrorum Impp. ætate adhuc extabat, ut memoriæ prodidit Marcus Diaconus de rebus geſtis S. Porphyrij Epiſcopi Gazenſis, cujus vitam retulit Metaphraſtes, 20. die Februarij. In quam ſententiam inclinat Gothofred. *hîc* & Pancirol. *ſuprà*; additque Hotmannus *Majumã* Syriacum vocabulum nobis aquam ſignificare, unde fortaſſe Suidas ad aquæ aſperſionem reſpexiſſe credo; ut diximus *num.* 18. 10

Quæ ſententia ſi tibi non arriſerit cum naturam ludi non declaret, in ea conjectura perſiſto, ut exiſtimem inter alia ſpectacula antiqua illud menſe Majo celebratum fuiſſe (unde Majuma) non à Romanis vel Conſtantinopolitanis, ſed tantum in provinciis, ut denotat verbum *Provincialibus* noſtræ legis conjuncta *l.190.de verborum ſignificatione*, origo autem illa fuit, quod cum antiqui Ethnici nuptias eo menſe celebrare prohibebant, ut docet Ovid *lib.5.Faſtor.* 21

Menſe Majo, malas nubere vulgus ait.

Et latè Tiraquell. *in l.5. connub. numero* 14. Alex. Neapolit. *lib.4.cap.20.* & *l.2.cap.5.* Roſinus *lib. 5.antiquit. cap.37.* Cannon *lib.8.commentarior.cap.3.* Briſſonius *de ritu nupt. pag.* 5. † Introductum eſt, ut nuptiarum repræſentaretur ſolemnitas, & inter mimos & meretrices contraherentur matrimonia in theatris per luxum, quæ ad vivum repræſentabantur, itaut lectus in orcheſtra, id eſt loco illo ubi ſaltator agere poſſet, aut duo inter ſe diſputare, ut ex divo Iſidoro docet Demſter. ad Roſin. *lib.* 5. *cap.* 10.) apponeretur quo conſummabatur adulterium. Quo modo intelligo D. Cyprian. *lib.2.epiſt.* 2. *ad Donat.* ubi numerans ſpectaculorum abominationes, adulteria ad vivum repræſentata demonſtrat, *In theatris quoque conſpicies quid tibi, & dolori ſit & pudori, de inceſtis horror antiquus expreſſa ad imaginem veritatis actione. Adulterium diſcitur dum videtur, lenocinante ad vitia publica auctoritatis malo, &c.* In quibus verbis nota illa, *expreſſa ad imaginem veritatis actione*, & illa, *adulterium naſcitur dum videtur.* Clarius autem Divus Chryſoſtomus id expreſſit *tomo primo, homil. de David. & Saul.* §. *cui titulus periculoſum eſſe adire ſpectacula,*) quam contra hoc ludi genus condidiſſe auctor eſt Baronius *ſupra*) ubi ſolum contra uxoratos loquitur, dũ ait, *Non metuis, non expaveſcis, dum oculis, quibus illic lectum, qui eſt in Orceſtra ſpectas, ubi deteſtandi adulterij fabulæ peraguntur, iiſdem hanc ſacram menſam intueris? Dum iiſdem auribus audis, & ſcortum obſcœnè loquens & Prophetam? An non ſunt hæc vitæ ſubverſio, & conjugiorum corruptela? Cum enim ſpectaculis illis diſſolutior ac melior, laſciviorque omniſque pudicitiæ hoſtis factus domum redieris, uxoris aſpectus minus erit jucundus qualiſcumque illa fuerit, ſiquidem inflammatus illa concupiſcentia, quam in ſpectaculis hauſiſti, & ab illa ſpectatione, quæ te dementavit captus ſobriam & modeſtam uxorem deſpicis, &c.* Quo loci demonſtratur matrimonij ſpeciem propoſitam, dum lectus ſternitur, & fœda libidine adulterium peragitur, cujus ſpectatione conjugatus deſpicit propriam ſponſam, ob quam cauſam illum reprehendit. 22

Neque hoc mirum videatur, ſiquidem Amphi- 23

beatro

theatro is fuit luſus, ut cum fabula *Atys* ageretur, ita ad vivum agitari ſolebat, ut homo introducebatur, quem vere caſtrabant, ſicut etiam Herculis Oetæi alter, qui repræſentabat tragœdiam, vivus ardebat. Id eleganter probat Tertullian. *In Apologet. cap.* 15. his verbis: *Vidimus aliquando caſtratum Atym, illum Deum ex Peſſinunte, & qui vivus ardebat Herculem induerat.* Sic Plin. à Turnebo correctus *lib.* 16. *adverſ. cap.* 13. ibi, *Roſtra Herculis tunicati Oetes habitu Roma cœna facit, ſentientique ſuprema in tunica.* Et de quodam fictitio Scævola, qui in Amphitheatro dextram foco injectam ſpectantibus Romanis excuſſit, mentio eſt elegans apud Martial. *lib.* 8. *epigr.* 30. *& lib.* 10. *epigr.* 25. notat Ludov. Cerd. *in notis ad Tertul.* & Rader. *dict. locis Mart.* & Ramirez *ad Mart. Amphitheatr. ep.* 5. *& ſeq.* Sed quod attinet ad obſcœnitates theatrales populo ipſi exhibitas locus eſt luculentiſſimus Tertull. *de ſpectacul. cap.* 17. ibi, *Ipſa etiam proſtibula, publicæ libidinis hoſtiæ in ſcena proferuntur, plus miſeræ tamen præſentia fœminarum quibus ſolis latebant; per quæ omnis ætatis, omnis dignitatis ora transducuntur. Locus, ſtipes, elogium etiam quibus opus non eſt prædicatur. Taceo de reliquis ea quæ in tenebris deliteſcere decebat, ne diem contaminarent. Erubeſcat Senatus, erubeſcant ordines omnes illæ pudoris ſui interemptrices, de geſtibus ſuis ad lucem, & populum expaveſcentes.* Ecce in theatro pronunciabatur publice à præcone cella cujuſque meretricis, locus aſſignabatur, ſtipes ſive quæſtus & elogium, ſive laus formæ, ut invitarentur libidines, vide Rom. *lib.* 4. *ſingular. capite* 10. Nota verbum *taceo* quod indicat enorme aliquod & horroris plenum: hoc non aliud niſi publicus coitus, notat quoque Lipſius *lib.* 1. *elect. cap.* 11.

23 Non minus diſerte noſtra hæc conjectura adſtruitur ex eodem Chryſoſtomo 1. *tom. homil.* 9. *in Matth. in fine*, quam Antiochiæ habuiſſe, ut fœdum hoc vigebat ſpectaculum ſatis conſtat ex homilia ſequenti, ubi eodem argumento utitur contra uxoratos, *Non eſt noſtrum aſſidue videre, ſed eorum potius, & earum quæ ſpectantur in theatris. Quibus jam igitur oculis cernis domi conjugem, quam ibi in perſona alterius tanta vides injuria ſubjacere? Quomodo autem non rubore ſuffunderis, quoties uxoris recordaris, quando eundem ſexum tam fœde ibi videris publicatum? Neque vero opponas mihi, quod jam quidquid ibi fit, imitatio ſit jocorum, non etiam veritas rerum, etenim ſimulatio iſta multos adulteros fecit. Non enim iſtud accipias, quia meretrix nuda eſt, ſed quia natura ipſa idem eſt corpus conjugis & meretricis. Quonam igitur te pacto deinceps aſpiciet uxor à tali fornicatione redeuntem? Quemadmodum ſuſcipit, & alloquetur atque à tali ſpectaculo captivum, ſervumque redeuntem mulieris fornicantis.* Ergo ex ſupradictis conſtat Majumæ ludum eò tendiſſe, ut adulteria perpetrarentur ſub matrimonij ſimulati ſpecie: alias enim cur Divus ille os aureum, tam animoſe contra conjugatos arma capiebat? Quod etiam ſuadetur ex illis verbis, *quod imitatio ſit jocorum*, quæ denotant per ludum matrimonium contractum, ſed reliqua fœda excitavere. Similiterque animadvertes illa verba, *Neque opponas mihi, quod jam quidquid ibi fit, &c.* quibus edocemur noſtram legem effeciſſe, ne illa adulteria vere perpetrarentur, ne-
24 que ita obſcœne, ſed pudice & caſte. † Quia eodem tempore ſuaſionibus magni illius Eccleſiaſtæ Imperatores moti Majumam prohibuere, licet poſtea noſtra lege fuerit reſtituta cum illa conditione, ut ſervetur honeſtas, & verecundia caſtis moribus perſeveret, id eſt, celebrarentur nuptiæ, ſed abſque libidine. Verùm cum proclive ſit genus humanum ad deteriora, ut facilius ſit à voluptate ſe penitus abſtinere quam ea conceſſa intra honeſti limites contineri, adhuc iterum atque iterum declamabit ille. Nam quam fœda fuerint hujuſmodi ſpectacula ex eo conſtat, quod Julianus ille impius Chriſtianæ fidei abjurator Antiochenis probro objecit in Miſopogone, quod in Majumæ feriis, pecunias effunderent, & à ſacrificiorum impenſis abſtinerent. † Et 25
ideo Imper. huic ludo amputatis inhoneſtis permiſſionem dedere, ne alias obſcœnitatibus & turpitudinibus inquinaretur populus. † Expedit enim Rei- 26
publicæ, ut honeſtas ſemper in oculis hominum obſervetur. Ex inhoneſto autem & laſcivo ſpectaculo nulli alij fructus, quam incenſa quædam ad libidinem cupiditas oriri ſolet, ut eleganter ſuadetur ex Div. Cyprian. & Chryſoſt. jam laudatis D. Bernard. *de converſ. ad Cleric. cap.* 2. D. Aug. *tom.* 10. *hom.* 21. D. Baſil. *de legend. lib. gentil.* Tertul. *de ſpect. c.* 17. *& per totum.* Clement. Alex. *lib.* 3. *Pædag. c.* 1. ita adjiciente, *prohibeantur ſpectacula quæ nequitia verbiſque obſcœnis temere profuſis vana ſunt. Quod enim turpe factum non oſtenditur in theatris? Qui autem ex vitio, quod in ſe eſt delectationem aliquã acceperunt evidenter domi imagines imprimunt, &c.* Nec minus ſevere & ſancte Salvian. *libro* 5. *de providen.* ibi, *Talia ſunt, quæ fiunt in theatro, ut ea non ſolum dicere ſed etiam recordari aliquis ſine pollutione non poſſit: alia quippe crimina ſingulas ſibi ferme in nobis vendicant portiones, ut cogitationes ſordidæ animos, ut impudici aſpectus oculos, ut auditus improbi aures, ita ut cum ex his unum aliquid erraverit, reliqua poſſint carere peccatis: in theatris vero nihil eorum reatu vacat, quia & concupiſcentiis animus, & auditu aures, & aſpectu oculi polluuntur. Itaque in illis imaginibus fornicationum omnis omnino plebs fornicatur, &c.* † Cujus rei ea eſt ratio: nam exemplo 27
nullum acrius hortamentum eſt, & ut Quintiliani verbis utar *libro* 5. *cap.* 11. potentiſſimum ad perſuadendum. In rem veluti præſentem animum inducit, facta oſtendit, ſuadet, incitat, languidiorem erigit, & laqueos parat etiam prudentioribus rei geſtæ, aut ut geſtæ commemoratio & ſpectatio, à qua difficile eſt ſeſe liberare, imo in caſſes incidunt homines exemplo irretiti, & ut ait Juvenal. *Satyr.* 14.

——— Velocius & citius nos
Corrumpunt vitiorum exempla.

Sic Seneca noſter *epiſt.* 7. ibi, *Nihil eſt tam damnoſum bonis moribus, quam in aliquo ſpectaculo deſidere. Tunc enim per voluptatem facilius vitia ſubrepunt. Quid me exiſtimas dicere? Avarior redeo, luxurioſior, imo, verò crudelior quam inter homines fui*, & infra *Unum exemplum aut luxuriæ, aut avaritiæ multum mali fecit.* Quod idem agnovit Ovid. 2. *de Triſt. in medio.*

Ut tamen hoc fatear, ludi quoque ſemina præbent.
Nequitiæ.

Et libro primo de Arte, juvenes adhortatur laſcivientis animi & ingenij Poëta,

Sed tu præcipue curvis venare theatris.
Hæc loca ſunt voto fertiliora tuo.
Ille locus caſti damna pudoris habet.

Unde Ariſtot. *libro* 7. *Politic.* admonet eſſe cuſtodiendos juvenes, ut nec dicant, vel audiant malum, vel turpe aliquod, quia ex dicere vel audire turpe de facili fit. Ita eleganter Juvenal. *Satyr.* 14.

Nil dictu, fœdumque viſu hæc limina tangat,
Intra quæ puer eſt, procul hinc, procul inde puellæ,
Lenonum & cantus pernoctantis paraſiti.

Et Caſſiodor. *lib.* 7. *epiſt.* 10. Tribunum voluptatum exhortatur [erat autem hic voluptatibus plebis præfectus, ut *in l. ult. Cod. Theod. de ſcenicis*, qualis à Tiberio inſtitutus apud Sueton. *in ejus vita capite* 42.] ut quamvis artes ludicræ honeſtis moribus ſint re-

motæ,

moræ, tamen ita ſcenicos teneat, ut honeſtas im-
peret inhoneſtis, caſtitatémque diligat, cui ſubja-
cent proſtitutæ, ut magna laude dicatur virtutibus
ſtudere, qui voluptatibus miſcebatur. Adducunt
plura Tiraquel. *in dict. l. 16. connub. n. 35.* Petr. Gregor.
libro 35. ſyst. cap. 5. Azeved. *in l. 5. tit. 10. libro 8. recopil.*
Ferdin. Mendoza *dicto libro 3. de confirm.* Concil.
Illiber. *cap. 51.* noſtérque Doctiſſ. Anton. Pichard. *in §.*
28 *juris præcepta, num. 14. de juſt. & jure.* † Quamobrem
Pontificem & Concilia clericos ab hujuſmodi ſpecta-
culis removerunt, ut conſtituitur *in cap. cum decorem,*
cap. clericis, extra de vita & honeſt. cler. cap. unic. libro 6.
eod. cap. donare, 86. diſt. cap. bis igitur, 23. diſt. cap.
penult. 34. diſt. quia ut ait D. Auguſt. talis convenit
cura ſinceritatis illis qui exhibent officia ſacrorum,
qualia ſunt ſacramenta ipſa. Mores autem graves
in ſpectaculis quis requirat? Ad circum neſciunt
convenire Catones, quales clerici ſunt, ut Caſſio-
dori verba detorqueam, *libro 1. epiſt. 27.* conducunt
tradita à Mendoza *lib. 2. Concil. Illiberit, cap. 52. in*
principio. † Adeò exhorruerunt leges Eccleſiaſticæ
29 ſpectacula, ſanctique omnes patres contra ea inſur-
rexerunt, ut omnium malorum ſeminarium deſtrue-
retur, ex quo tot mala oriuntur, adeo ut cantus ſo-
lum, & canendi varij ſoni in eis adhibiti turpiter,
atque indecore, mutationem Reipublicæ porten-
dant, ut ex Platone *libro 4. de Rep.* Cicer. *libro 2. de*
legib. probat Mendoza *dict. lib. 3. c. 51. in fin.*

30 Ex qua vera ratione noſtræ legis primo infero
rectè Auguſtum teſtante Suetonio (*in eo cap. 31.*)
dum pudori conſultum voluit Lupercales ludos cele-
brari prohibuiſſe. Erant autem ludi Pani Deo ſacri
ab Evandro inſtituti, ut docet Dionyſ. *lib. 1.* quibus
adoleſcentes nudi, incincti pellibus per luxum &
laſciviam urbem cum multa obſcœnitate circumage-
bant menſe Februario, qualiter demonſtrat Prudent.
in Romano Martyre,

Quid illa turpis pompa? nempe ignobiles
Vos eſſe monſtrat, cum Luperci curritis
Quem ſervulorum non rear viliſſimum,
Nudus plateas ſi per omnes curſitans,
Pulſet puellas verbere ictus ludicro.

Videndi de his ludis Servius, & alij Interpretes Vir-
gilij *ad illud 8. Æneid.*

Hinc exultantes Salios, nudóſque Lupercos.

Ovid. *2. Faſtor.* Valer Maxim. *lib. 2. c. 1.* Alex. ab Alex.
lib. 4. genial. cap. 12. Roſin. *lib. 3. Antiquit. Roman. c. 12.*
ubi Demſter. & Turneb. *lib. 7. adverſar cap. 3.* Paſſerat
in Propert. lib. 4. eleg. 1. ad illud, *Unde licens Fabius.*

31 Secundo infertur non minori ratione Iuſtinianum
inhoneſtam illam inſpectionem antiquitus in agno-
ſcenda maſculorum pubertate uſurpatam ſuſtuliſſe,
l. fin Cod. quando tutores vel curatores eſſe deſinant: cu-
jus mentio fit etiam *in principio Inſt. quibus modis tu-*
tela finitur, his verbis, *Pubertatem autem veteres qui-*
dem non ſolum ex annis, ſed etiam ex habitu corporis in
maſculis æſtimari volebant. Noſtra autem majeſtas di-
gnum eſſe caſtitate noſtrorum temporum exiſtimans benè
putavit, quod in fœminis etiam antiquis impudicum vi-
ſum eſt, id eſt, inſpectionem habitudinis corporis, hoc etiam
in maſculos extendere, &c. notat Biſciola *lib. 10. horar.*
ſubceſiv. cap. 20.

Sed hanc inhoneſtam inſpectionem nunquam to-
32 leraſſe Romanos pluribus oſtendit Iacob. Rævard.
lib. 4. variar. cap. 10. quem ſequitur Schard. *de verb. jur.*
verbo puberes, & alij relati ab Oſuald. *lib. 3. Donel. c. 14.*
lit. F. Erycius Putean. *amœnitat. hum. diatrib. 1. pag 83.*
& ſeq. & ante eos videtur tenuiſſe Magius *libro 1.*
Miſcell. c. 2. cum nuſquam Auctores, qui puberes defi-
nierunt, ejuſmodi obſcœnæ inſpectionis meminerint.
† Et quamvis *in l. minor 32. ff. de minoribus.* Paulus
33 aſſerat ex aſpectu corporis minorem probaſſe legiti-
mam ætatem [qua Caſſianorum opinio fuit, ut refert
Vlpian *in fragm. tit. de tutel.* & Connan. *lib. 9. comm. c. 4.*
n. 9. Eman. Coſta *in cap. ſi pater, verbo, impuberes* Bened.
Pinel. *lib. 2. ſelect. cap. 4. num. 17.*] non de impudica in-
ſpectione, ſed de univerſi corporis figura, aut diſpoſi-
tione ad procreandum idonea intelligendum eſſe do-
cet. Receptámque fuiſſe Proculejorum ſenteniam
probat ex Tertull. *de Virgin. velan.* ibi, *Tempus etiam*
Ethnici obſervant, ut ex lege naturæ jura ſua ætatibus
reddat. Nam fœminas quidem à duodecim annis, maſcu-
los verò à duobus amplius ad negotia mittunt, pubertatem
in annis non ſponſalibus, aut nuptiis decernentes. Ex quo
loco ait Rævard. manifeſto conſtat Proculeiorum
ſententiam in uſu fuiſſe. Illi enim ex annis, id eſt
annorum numero, non ex habitu corporis puberem
judicabant, ut Tribonianus ſuo rudi & illiterato prin-
cipi perſuaſit.

Hæc tamen Rævardi audacia admittenda non eſt: 34
de eo enim veriſſimum P. Fabri judicium, *lib. 3. ſemeſtr.*
c. 6. acutum eum magis, quam in juris prudentia ſoli-
da exercitatum vocantis, quod etiam agnoſcit Oſuald.
lib. 3. Donell. c. 7. lit. A. † Cui rogo credere debemus 35
Imperatori aſſerenti ſuo tempore inhoneſtam inſpe-
ctionem in uſu fuiſſe, an Rævardo id neganti ſine
certa ratione, neque fundamentis? Hanc autem Im-
peratorum tempore, & Iure-Conſultorum adhuc vi-
guiſſe expreſſè docet Gordian. *in l. 4. C. Qui teſt. facer.*
poſſ. ibi, *licet vigoris nondum emerſiſſent veſtigia.*

Volebat legitimus hæres impugnare teſtamentum 36
ex eo, quod etſi frater egreſſus eſſet quatuordecim
annos, nondum tamen vigoris emerſerant veſtigia.
Quæ autem hæc veſtigia, niſi lanugo illa prima pu-
beſcentibus à natura conceſſa circa partes, quibus
homo à fœmina ſecernitur? Si autem certa ætas ad
teſtamenta condenda legibus præfinita eſſet, quæ ra-
tio dubitandi ibi ſupererat? imo illa verba, *licet vigoris*
non emerſiſſent veſtigia, otioſa judicarentur † Quemad- 37
modum *in l. à qua ætate, ff. de teſtam.* ubi Vlpian. ait, *ve-*
rius eſſe quarto decimo anno teſtamentum poſſe condere
maſculos. Ergo ſi verius eſt, nondum erat lege certa
definitum, ſed adhuc opinionibus locus erat, ut agno-
ſcit Coſta *ſupra n. 7.* Quod & in alimentis admiſſum
non eſſe docet IC. *in l. Mela 14. §. 1. D. de alimen. leg.*
ubi relictis alimentis uſque ad pubertatem, debebun-
tur uſque ad 18. annum, *quia inquit, non eſt incivile hoc*
tempus ætatis ſpectari, etſi generaliter pubertas non ſic
definiatur. Quæ ratio denotat non eſſe definitum in
jure, an pubertas eo tempore incipiat, vel non.

Deinde expendo aliud ejuſdem Vlpian. reſponſum 38
in l. 4. ff. de in litem juran. ubi docet poſſe pupillum in
litem jurare *ſi pubes ſit*, quaſi pubertas poſſit in pupil-
lari ætate advenire, ergo ante 14. annum. Ergo in-
ſpectio illa in honeſtate tempore hujus IC. vigebat,
nam ait quod ſi pupillus inſpectus apparet, in litem
jurare non poſſit, quomodo autem hæc inſpectio fieri
poterat, niſi ut Iuſt. docuit? ut eleganter tradit Be-
nedict. *ſupra n. 18.*

Rurſus ſi hæc inſpectio non admittitur, non poteſt 39
intelligi quod tradit Paulus *in l. ſi dies 21. D. quando*
dies legat. ced. ibi, *At ſi incerta ſit dies, quaſi cum pubes*
erit, cum in familiam nupſerit, cum magiſtratum inierit,
niſi tempus conditione obtigit, neque res pertinere, neque
dies legati cedere poteſt, ubi diem pubertatis vocat incer-
tam, quemadmodum incerta eſt dies *cum nupſerit, cum*
magiſtratum inierit, ergo non erat eo tempore definita
ætas annorum quatuordecim, ſed attendituṙ dies in-
certas, quando pubes appareat, atque ita ſpectabitur
natura. Quam legem in concordiam rediges, cum *l. ſi*
quis legata 54. de cond. & demonſt. ex tradit. à Pinello
ſupra num. 22. † Facit etiam, quia verbum *pubes* 40
ſignificat lanuginem illam primo naſcentem cir-
ca illa quæ nominare pudet. D. Iſidor. *in cap. pubes*

de deſponſ. impub. ita *pubeſcere* ſuaviſſimè dixit Plin. *lib* 4. pro *floreſcere* cum ſit veluti flos ætatis jam radiantis juventutis. Sic apud Poëtas *juventus florens*, *& floreſcere dicitur*. Atque ita ſi quis excedat quartum decimum annum, ſi tamen pili nondum emerſerint, impubes dicitur, ut apud Cæſar. *de bello Gallico lib.6.cap.5*. ibi, *Qui diutiſſimè impuberes permanſerint maximam inter ſuos ferunt laudem* Et Iul. Pol. *lib.3. ſenten.tit.de teſtam* ait, *ſpadones eo tempore teſtamentum facere poſſunt, quo plerique pubeſcunt, id eſt,*
41 *decimo octavo anno*. † Quo etiam pertinet *l. Eunuchis, Cod.qui teſtam. facere poſſ.* ubi conceditur Eunuchis factio teſtamenti, quia ea ratione prohibebantur cum nunquam pubeſcerent, ut eleganter docet Duaren. *ad tit.de teſtam.cap.qui teſtam.facer.poſſ.verſ. ſuperius*, & alij relati ab Oſuald.6.*comm.c.5. littera P*, & nos latius ad eam legem notabimus *cap.inferior; num*.19. Vlterius id docet Serv. *ad illud Virgil. lib.7. Æneid.*

Iam matura viro; jam plenis nubilis annis.

Dum ait, non eſt iteratio, ſed ſecundum jus loquutus eſt, in quo & ex annorum ratione, & ex habitu corporis ætas probatur. Sic Statius *libro* 1. *Achilleid.*

—— Et expleto teneri iam fine pudoris
Virginitas matura toris, annique tumentes.

Et apud Claudian. *libro* 1. *de Rapt. Proſcrip. acerba virgo* dicitur, cui jam lanugo eſfloreſcebat, nondum tamen apta ad matrimonium docet Pontan. & Cerda *ad Virgil.*

42 Vlterius expreſſis verbis hanc inhoneſtam inſpectionem refert Quintilianus *declamat*.279. ibi, *Poſtea nudari filium, atque in conſpectu judicum conſtitui coegiſſet atque interrogaret, an ille maritus eſſet, qui fieri pater non poſſet. Puto nondum habebat mariti dolorem.* Nec eſt prætermittendum ad Vallem Egeriæ ad 16. ab Vrbe lapidem propè oppidum Cinthianum templum fuiſſe Fortunæ, ad quod virgines viripotentes convenire ſolebant, quas templi Sacerdos nudatas inſpicere conſueverat, ut vitia corporis indicaret, tradit Blondus *lib.1.de Roman.triumph.in fin.* quod congruit cum ſententia Platonis *lib.* 11. Et ſi enim hæc inſpectio inhoneſta ſit, non tamen ita
43 publica erat, ſed cum decore & verecundia. † Sicut apud nos ad cognoſcendam impotentiam, vel frigiditatem, vel virginitatem mulieris circa cauſas matrimonii, *l.1.D.de ventr inſp.cap.propoſuiſti, cap.cauſam matrimonij de probat. cap fraternitatis cum aliis de frigid. & malef. cap. puberes de deſponſ. impub.* tradit Petr.Gregor. *libro* 48. *ſyntagm.cap.*10. *in princip* Gutier. *in auth.Sacramenta puberum,num.4.& ſequent.* Thom. Sanchez *de Matrim. lib.7. diſput.* 108. *& ſeq.* Dócteque, ut ſolet reliqua eruditus Baſilius de Leon *de impedim. matrim.cauſ.27.quæſt.1.c.6.§.2.*
44 † Neque adeò pudicos exiſtimet Ræuard. fuiſſe Romanos, cum animadvertere deberet apud eos viliſſimas, impudicaſque conſuetudines viguiſſe. Omitto Tyberium impotentiſſimum libidinum aſſertorem, qui puellis nudis miniſtrantibus cœnabat. Spurciſſimumque & infamem Heliogabalum curru nudis puellis vectum. Priapum nudum & inverecundiſſimum; fœminas cum viris publicè inhoneſtéque luctantes, & vindemiarum tempore nefandos ludos habitos, ut commemorant Suetonius & Lampridius. Demſt. *libro* 2. *ad Roſin cap.* 20. Alexand. ab Alexand. *libro* 6. *genial.*
45 *cap.* 19. † Neque Rævard. adiuvat Tertul. cum in eo loco potius legem naturæ ſpectari tradat, & poſtea ad id quod frequentius accidere ſolebat reſpiciat: nam ut Macrob. ait *lib.5.cap.6.in ſom. Scipio.* poſt annos bis ſeptem ipſa ætas neceſſitate pubeſcit, idque etiam fatetur ipſe Iuſtin. non ſolum ex annis requiſiſſe antiquos, ſed ut ex habitu corporis pubertas æſtimaretur, quomodo intelligo *l.3.C ſi minor ſe maiorem dixerit*, ubi ex adſpectu & aliis probationibus ætas comprobatur. Atque ita omnes Interpretes accipiunt Imper. ut conſtat ex *ſupra* laudatis, & P.Gregor. *lib.9. ſyntag.cap.7.num* 5. *& ſeq.& lib.42.cap.12. num.13.&* 15. Menoch. *de arbitrar.lib.2.caſu* 58. Aut. Fab. *in juriſp. ud.tit.22.princ.2.* Gilchen. *in l.g.4.C qui teſt.* Pichard. *in §.1. Inſt. quibus non eſt permiſ.* Horma. *Dialogo de Barba in princ.* licet ad Tertul. locum reſponderi poſſit ipſum in pleriſque fuiſſe Stoicum, Stoici autem, ut refert Plutarch. *de Placit. Philoſoph. c.*24. pubertatem 14. anno æſtimabant, quos ſequuti ſunt Proculeiani notat Metillus *libro primo, obſervat. cap.* 22.

Tertiò ex *ſupra* ad noſtram legem aſſignata ratio- 46
ne colligitur jure optimo Diocletianum & Maximianum decreviſſe *in l.1. C.de expenſ.ludor. lib.*11. pecuniam, quæ ad ludorum celebrationem relicta erat, in murorum refectionem converti à Præſide provinciæ
potuiſſe. † Solebant autem teſtatores legata relin- 47
quere civitatibus, ut munera, id eſt ludi vel ſpectacula celebrarentur, ut conſtat ex *l. Publius* 36. *D.de condit & demonſtr* 122. *de legat.1.l. mortuo* 49. *§ fin.de legat.*2. Iuſt.Lipſ. *lib.1 Satur.cap.7.& 8.in fin.* Dorleans *in Tacit.1.annal.pag.*67. Quod alias niſi conſulto Principe non licebat *l* 1. *D. de adminiſtr. rer.ad civit.pert. l.2.ſupra de frumento Vrb.Conſtant.l.1.l.2.infrra de excoctione & tranſlat.milit.annon.* Et quamvis id DD. ve-
lint ea ratione procedere: † Quod murorum refe- 48
ctio ſummis afficiatur privilegiis ex traditis ab Interp *in cap.2.& in cap.non minus extra de immunit.Eccleſ.* Gutier. *lib.1.pract.quæſt.*5. Cenal. *4.tom comm.contr. com.quæſt.*897. *à num.*617. Sayro *lib* 3. *theſaur.caſ.conſcientiæ cap.*34. Petr. Gregor. *lib.3.de Republ.cap.*7. Adhuc mihi videtur noſtra ratione fundari, ſiquidem ludorum finis, luxuriæ faventis magnificentia eſt, ut verbis Plinij utar *lib.* 7. *cap.* 25. Atque ita noſtrum Trajanum ſtatuiſſe refert Plinius *lib.4. epiſtol.ad Sempronium Ruffum*, his verbis. *Gymnicus Agon apud Viennenſes ex cujuſdam teſtamento celebrabatur. Hunc Trebonius in duumviratu tollendum, abolendúmque curavit. Negabatur ex auctoritate publica feciſſe, egit ipſe cauſã. Cum ſententiæ rogarentur, dixit Mauricus non eſt reſtituendum Viennenſibus Agona, adjecit, vellem etiam Romæ tolli poſſet, placuit Agona tolli, qui mores Viennenſium infecerat.* Ita ſentit Bobadilla *in Polit. lib.5.cap.4. numero* 23. & circa ſupradictam deciſionem conſule *leg.4. Digeſt. de adminiſtr.rer.ad civit.l.16.de uſufruct. legat.l.civitatibus* 122. *de legat.*1. & de præcipua quæſtione Laram *de Capellan. lib.primo, cap.decimo quarto, per tot.*

Quartò conſtat ex dicta ratione quam ſancte no- 49
ſtris patriis legibus prohibitum fuerit *in leg.5. tit.*10. *lib.*8. *Recop.* Ne quis noctu, diúque per vias aut plateas obſcœna verba dicere audeat, qui ſecus fecerit, centum fuſtium ictibus ſubjicitur, & per annum in exilium datur. Quæ lex adiuvatur antiquiſſima illa Romuli, quam retulit Tiraquel. *ſupra num.*32. & Bald. *ad leges Rom.c.*9. quæ ita concipiebatur, *Ne quis præſentibus fœminis obſcœna verba facito.* Et Ariſtot. *lib.7. Politic.*17. ait ita, *Omnino obſcœnitas verborũ per legiſlatorem exterminanda eſt de civitate, ex turpiter enim loquendi licentia ſequitur, & turpe facere.* Atque ita jure optimo Hiero ille Syracuſarum tyrannus Epicharmum Poëtam comicum mulcta affecit, quod uxore ejus præſente laſciviæ quidpiã protuliſſet, ut ex Plutarch. refert Tiraquel. *dict.n.*32. & Pichard. præceptor eximius *in §.juris præcepta, n.*11 *cum ſeq.de juſt.& jure.* Bobadil. *lib.2. Polit.c.13. n.*64.

Quintò non minus ex dictis ſuadetur libros Poë- 50
tarum, & aliorum, qui laſcivis argumentis, ſententiis amatoriiſque turpibus hiſtoriis, aut verbis

bis petulantioribus utuntur, quique magis libidini, quam pudori indulgent, cujuſmodi ſunt ſpurciſſimum Petronii Arbitri ſatyricon, multaque Juvenalis, & Horatii loca, complura Ovidii, & Martialis, multorúmque etiam noſtra tempeſtate crumpentium, à juventute à Republica funditus exterminanda eſſe, quemadmodum fecere viri docti atque pii. Nam Matthæus Raderus Martialem ſuum eviravit, & Poëtam alias petulantem pudicum Reipublicæ litterariæ dedit (licet cum indignatione aliorum, qui hæc minus honeſte lugent.) Sic nonnulli auctores libros amorum ab ſe compoſitos exuſſerunt, ut fecit Picus Mirandula, Franciſcus Petrarcha, Taſſus, R nardus, refert Joan. Lorinus *in Act. Apoſt. cap. 19. verſ. 19.* Ut enim Scipio ille Æmilianus ſcorta omnia, quæ caſtra ſequebantur, militeſque effœminabant, apud animoſam illam Numantiam abſtulit, ut ait Valer. *lib. 2. cap. 2.* ita his voluptuoſæ, obſcœnæque dicacitatis locis ſummotis ſcholarum caſtra, caſta permanebunt. Apage Chriſtianis auribus, & piis laſcivam illam licentiam. Quid enim eſt?

Nam caſtum decet eſſe pium Poëtam
Ipſum verſiculos nihil neceſſe eſt.

Quo ſe excuſat Catullus, & Plinius ſeverus alioqui vir *libro 4. epiſt ad Paternum.* Item & Martialis, *lib. 1. epiſt. 4.*

Laſciva eſt nobis pagina, vita proba.

Imo utraque eadem, ſpurca & turpis, utrumque malum. Bona arbor nunquam malos fert fructus, & ut Baptiſta Mantuanus in eos retorquet.

Si tibi vita proba, laſcivâque pagina multos.
Efficit inceſtos, in venerémque trahis.

Præterea quia argumenta talium epigrammatum, aut locorum, re ipſa terreſtria ſunt, & ut ita dicam materialia, reputa humilia, ut pote quæ ab uſu amorum non ſe diſgregant, neque ſe erigunt, & perfectionem amantium amplectuntur, ſed res ipſas effundunt ſine ſpiritu, & Poëtica elatione, ſed abjectè humi incedunt, utque ita ſecundum Poëtices artem, & præcepta admitti non debent, ſed paſtoritia fiſtula exſibilanda, quanto magis ſecundum mores, qui ex impudica lectione livorem contrahunt turpitudinis, ut agnovit Ovidius ipſe, ſe excuſans, quod artem compoſuerat turpiſſimam, *libro 2. de Triſtib.*

Nil igitur matrona legat, quia carmine ab omni
Ad delinquendum doctior eſſe poteſt.
Quodcumque attigerit (ſi qua eſt ſtudioſa ſiniſtri)
Ad vitium mores inſtruet inde ſuos
Perſequar inferius (modo ſcilicet ordine ferri)
Poſſe nocere animis carminis omne genus.

Et illud Eccleſiæ lumen, ſplendidiſſimum, ingenio non minus quam ſanctitate clarum. D. Auguſt. *lib. 1. Confeſſion. cap. 16.* ibi, *Non omnino per hanc turpitudinem verba iſta commodius diſcuntur, ſed per hæc verba* (ſcilicet verſus) *turpitudo iſta confidentius perpetratur. Non accuſo verba quaſi vaſa electa atque pretioſa, ſed vinum erroris quod in eis nobis propinatur.* † Unde prudentiſſime Lacedæmonios Archilochi
51 petulantiſſimi Poëtæ libros è ſua civitate exportari juſſiſſe litterarum monumentis tradit Valer. *lib. 6. c. 3.* quod inverecundis ac libidinoſis ſententiis referti eſſent. † Item ſumma ratione Ovidium ab Auguſto
52 in Pontum relegatum fuiſſe quod Artem amandi mores corrumpentem ſcripſiſſet, ut ipſe fatetur *lib. 3. de Ponto eleg. 3. & lib. 2. Triſtium, eleg. 1.* & tradit Ciofanus, & reliqui in ejus vita, licet ob filiam Auguſti ſub Corinnæ nomine amatam in exilium miſſum multi affirment.

Non nego tamen viros Doctiſſimos nuda illa nequitia poëtarum nihil offendi, ſed jocis delectari, urbanitatéque capi, ita ut in animo, neque in moribus magis labem relinquant, quam in flumine veſtigium cymba, ſed ſicut Sol ipſe ſpurciſſima loca perluſtrans non inquinatur, ita & purus animus & pudicus Agnoſco, & annuo. Sed ut Ovidius *ſuprà* inquit.

Non ideò debet pelago ſe credere, ſi qua
Audet in exiguo ludere cymba loco.
Igne quid utilius? ſi quis tamen urere tecta
Comparat, audaces inſtruet igne manus.

Quiſnam fructus ex hac lectione, niſi otioſæ menti parare laqueos? quoniam, ut Clemens *ſupra* ait; *Qui ex vitio, quod in ſe eſt delectationem aliquam acceperunt evidentes domi imagines imprimunt.* Cumque ſit natura hæc ad vitia quam ad virtutes pronior, non eſt ducenda ad illos ſcopulos, ne temere illiſa à Sirenibus ſuffocetur, ut docet Ribera ad Micheam, *cap. 1. à num. 62.* Sermo noſter de libris hæreticorum non eſt, nam abundamus exemplis, & conſtitutionibus Eccleſiæ ut exurantur, has enim peſtes quilibet Catholicus aufugit, averſatur, horreſcit, Præcipuéque Hiſpani divina bonitate, & S. Inquiſitionis paterna providentia ab hujuſmodi lectione longè abſumus, vide Lorinum *ſupr. d. verſ. 19.*

Denique infero eodem modo prohibendas eſſe 54
picturas laſcivas, quibus ad libidinem inſpicientes facilius incenderentur. Sic Propert. *lib. 3. eleg. 6.* eleganter ait:

Quæ manus obſcœnas depinxit prima tabellas,
Et poſuit caſta turpia viſa domo.
Illa puellarum ingenuos corrumpit ocellos.
Nequitiæque ſuæ noluit eſſe rudes.

Movet enim pictura vehementer affectum. Sicque 55
Virgilius clanculum doctus, ut Macrobius ait, Æneam picturam belli Trojani in pariete Carthagine, fixo obtutu contemplantem in lachrymas prorumpentem introducit *lib. 1.*

Namque ſub ingenti luſtrat dum ſingula templo
Reginam opperiens dum quæ fortuna ſit urbi,
Artificúmque manus inter ſe, operúmque labores,
Miratur, vidit Iliacas ex ordine pugnas
Bellaque jam totum vulgata per orbem
Conſtitit, atque animum pictura paſcit inani.
Multa gemens largóque humectat flumine vultum.

Celebratione etiam dignum eſt illud Julii Cæſaris 56
facinus, quod ex intuitu picturæ Alexandri natum refert Suetonius *in eo cap. 7.* Qui de Tyberio quoque *cap. 43.* tradit cum jam ſenio laboraret, frigeſceréque in Venerem, ut deficientes libidines excitaret, cubicula plurifariam diſpoſita tabellis laſcivarum picturarum habuiſſe. Quare *Sextæ Conſtantinopolitanæ Synodi celebratæ in Trullo, canone* 100. prohibitum extat, ne quis picturas hujuſmodi habere audeat, his verbis: *Oculi tui recta adſpiciant, corporis enim ſenſu ſuam facile in animam effundunt. Picturas ergo, quæ oculos perſtringunt, & mentem corrumpunt, & ad turpium voluptatum movent incendia, nullo modo deinceps imprimi jubemus.*

Neque miretur quis hanc religioſam circumſpe- 57
ctionem, cum viderit Chæream adoleſcentem apud Terentium in Eunuchum qui ex tabula qua depingebatur Jovis, & Danaës concubitus in libidinem exarſit: ad quem locum alluſit D. Auguſt. *libro 1. Confeſſion. cap. 6.* graviſſimè hæc adnotans *Ita vero non cognoſceremus verba hæc: imbrem aureum, & gremium, & fucum & templa cœli, & alia verba quæ in eo loco ſcripta ſunt: niſi Terentius induceret nequam adoleſcentem proponentem ſibi Jovem ad exemplum ſtupri, dum ſpectat tabulam quendam pictam in pariete, ubi inerat pictura hæc Jovem quo pacto Danaæ miſiſſe aiunt in gremium quondam imbrem aureum fucum factum mulieri: & vide quemadmodum ſe concitat ad libidinem quaſi cœleſti magiſterio.* Con-

gruunt Plaut. *in Aſinar. act.4. ſcen.* 1. Feſtus *in voce Oſcum.*

58 Unde ſequitur explicanda illa inſpectio an licitæ
ſint Comœdiæ noſtræ, & ſcenica ſpectacula, ita ut
ab hiſtrionibus impune peragi poſſint, & intereſſen-
tes à peccato ſint immunes. Quam quæſtionem pro
dignitate tractare tempus non ſinit, inſtat jam ho-
rologium, & aliam non minus elegantem, & fre-
quentem de Taurorum agitatione prætermittere no-
luiſſem. Breviter itaque dicendum eſt, quod etſi
ſancti Patres ſpectacula averſentur, horreſcant, &
fugienda eſſe conſtanter admoneant, ut conſtat ex
59 *ſupra* à nobis relatis. † Et ex laudatis à Mendoça *d.
quæſt.*9. P. Gregor. *dict. libro* 39. *cap.*5. *num.*10. Cened.
*collect.*41. *ad Decretal.* Bobadilla *libro* 5. *polit. cap.*4.
num. 20. *& ſeq.* Guzman. *in tract. del honeſto trabajo,
diſcurſo* 6. §.3. M. Anton. Camoſ. 1. *part. microcoſm.
dialog.* 12. Riber. *ſuper Michaam cap.* 1. *à num.*62.
Marian. *de ſpectacul.* Critana *in confeſſionario tertia part*
F. Joſeph de Jeſu Maria *libro* 4. *de caſtitat. cap.* 16.
Pineda *in Agricult. Chriſt. prima part. dialog.*15. Ri-
badeneir. *de tribulat. libro* 3. *cap.* 11. junctis quæ he-
rum ludorum originem tradit Demſter. *ad Roſin. lib.*5.
60 *cap.*6. † Nihilominus tamen cum Doctiſſimo Men-
doça, autumo hoc ſpectaculorum actum non eſſe
peccaminoſum, ſed ſua natura indifferentem, ut do-
cuit S. Thom. 2. 2. *quæſt.*168. *art.* 3. Quod ea ratione
ſuadetur, quoniam illa ars ex ſua natura non eſt
ad malum ordinata & ideò mala non eſt, *c. de occiden-
dis* 23. *q.*5. licet ex accidenti ab hominibus in malum
poſſit uſurpari.

61 Secundò, quia nullus tenetur præſcindere occa-
ſionem generalem peccandi, quæ oritur ex arte vel
officio, cujus poteſt eſſe licitus uſus, Navar. *in cap.
negotium de pœnit. diſtinct.*5. *num.* 8. Alioquin autem
quis teneretur omnes occurſus mulierum ita evitare,
ut neque ad ſacra, neque ad alias res publicas licitas
accedere licuiſſet? Quod tamen Ovid. prævidit *lib.*2.
de Triſtib.

Peccandi cauſam quam multis ſæpè dederunt,
Martia cum durum ſternit arena ſolum,
Tollatur Circus, non tuta licentia circi eſt,
Hic ſedet ignoto juncta puella viro.
Cum quædam ſpatientur in hac, ut amator eodem
Conveniat, quare porticus ulla patet;
Quis locus eſt templis anguſtior? hac quoque vitet.
In culpa ſi qua eſt ingenioſa ſuam.
Omnia perverſas poſſunt corrumpere mentes,
Stant tamen illa ſuis omnia tuta locis.

62 Tertiò, quia Choreæ, quæ in lætitiis, nuptiis,
diebuſque feſtis celebrantur, in quibus mulieres cum
juvenibus commiſceri ſolent, poſſent fieri, cum pec-
cato multis modis, quos referunt Cajetan. & alii re-
lati ab Azor. 3. *tom moral. libro* 3. *c.*26. & tamen licitè
fieri poſſe contendit, quia ex ſua natura illicitæ non
ſunt, ſed tantum ex aliquo accidenti, vel circumſtan-
63 tia. † Quemadmodum ſolet dici de eo, qui juravit
uſuras ſolvere, *in cap. debitores de jurejur.* nam valet
juramentum cum habeat materiam licitam, & in
ejus obſervatione nullum ſit peccatum, quamvis de-
tur in præſtatione, *cap. etſi Chriſtus, verſ. quamvis,*
(ubi Panorm. *num.*8. *& in cap. cum contingat. num.*6.
& 7.) *de jurejurand.* Selva *de jurejurand prima part.
quæſtione* 3. *numero* 7. Pariſius *conſil.*97. *numero* 74.
libro 1.

64 Deinde facit, quia convenit ut in Repub. licitè
ludi celebrentur tanquam antidotum, & medicina
contra hujus vitæ mala, & miſerias. Nam ut ele-
ganter Cicero ait, 2. *Philip.* ibi, *Homines quamvis in
rebus turbidis, tamen ſi modo homines ſunt interdum ani-
mis relaxantur, ne ex nimia reſtrictione triſtitia genere-
tur.* Quod etiam demonſtrat *l.*2. *Cod. Theodoſ. e Ma-
juma,* & noſtra lex ibi, *lætitia reddatur juncta leg.*3.
*Cod. de paga. leg.*1. *&* 5. *Cod. de ſpectac. hoc lib* quia
quemadmodum corpus indiget quiete, ita animus
honeſta delectatione juvatur. † Humana quippe vita 65
ita compoſita eſt, ut ad ſui conſervationem neceſſe
ſit, ut labori à tergo ſit otium, & poſt hoc ille ſe-
quatur, ita ut conſertis manibus alter alterius onera
ſupportet, ne animus continua, & ſeria meditatione
fatigetur, & corpus continuo labore hebetat, &
langueat. Sic multi prudentiſſimi, ſeverique viri
poſt defatigatum labore corpus vel ſtudiis, aut aliis
occupationibus animum, ſolebant honeſtis ludis,
delectationibus operam dare, ut de Auguſto narrat
Suetonius *in Auguſt. c.*71. *&* 83. & de Mutio Scævola
egregio Iure Conſulto narrant Auctores pilæ ludo ſe
exercuiſſe, de Mecœnate Horatius, de ſe Plinius ju-
nior *in Epiſtolis præcipuè lib.*5. *epiſt.*3. *& lib.*8. *epiſt.*21.
† Quo reſpexit prudentiſſimus Romanorum, Hiſpa- 66
norum primus Seneca noſter *de Tranquillitate, cap.*3.
& cap. 15. his verbis: *Neque in eadem intentione æqua-
liter retinenda mens eſt, ſed ad jocos revocanda. Cum
pueris Socrates ludere non erubeſcebat, & Cato vino
laxabat animum; curis publicis fatigatum, & Scipio
triumphale illud & militare corpus movit ad numeros.
Danda eſt remiſſio animis, meliores acrioreſque requieti
ſurgent. Vt fertilibus agris non eſt imperandum, cito
enim exhauriet illos nunquam intermiſſa fœcunditas, ita
animorum impetus aſſiduus labor frangit. Vires recipi-
ent paululum reſoluti, & remiſſi. Naſcitur ex aſſidui-
tate laborum animorum hebetatio quædam, & languor.
Neque ad tanta hominum cupiditas tenderet, niſi na-
turalem quandam voluptatem haberet, luſus jocuſque
quorum frequens uſus omne animis pondus eripiet.
Multum intereſt remittas aliquid an ſolvas Legum
conditores feſtos inſtituerunt dies, ut ad hilaritatem
homines publice cogerentur, tanquam neceſſarium la-
boribus interponentes temperamentum. &c.* Cui cal-
culum præbet D. Thom. *ſupr.* Vivald *in candelab.
aureo* 3. *part. cap.* 18. Medina *in Codic. de reſtit.
quæſt.* 11. Emanuel. Rodrig. *in Summ. verbo commu-
nion, c.*105, *concl.*14. & Mariana *de ſpectac. cap.* 14.
& Annæus Robert. *libro quarto, rer. judic. cap.* 15.

Verùm non admitto Mendoçæ, & aliorum Do- 67
ctiſſimorum virorum opinionem aſſerentium hiſtrio-
nes, & repræſentationes funditus eſſe exterminandas
à republica. Nam ſi pudice, & prout honeſtati, &
caſtis moribus decet comœdiæ gerantur, ſine laſcivis
geſtibus, atque moribus, ſine ſaltationibus in libidi-
nem excitantibus, ſed ita, ut ſervetur honeſtas & ve-
recundia caſtis moribus perſeveret; item ſi argumen-
ta comœdiarum conveniant decori, & Chriſtianæ
circumſpectioni, ſi ſint procul à turpitudine; excitent
audientium animos in pietatem, doceant quomodo
calamitates, pericula, adverſitates æquo animo feren-
dæ, fraudes vitandæ: rerum humanarum inconſtan-
tiam, vanitatem detegant: neque mulieres habitu
virili indutas introducant, opinor maximè Reipubli-
cæ neceſſarias eſſe. Nam ut ferè in propoſito graviter
Caſſiodor. ait, *lib.*3. *variar. epiſt.*51. ibi, *Hæc nos fove-
mus neceſſitate populorum imminentium, quibus votum
eſt ad talia convenire dũ cogitationes ſerias delectantur
abjicere. Paucos enim ratio capit, & raros probabiles
oblectat intentio, & ad illud potius turba ducitur, quod
ad curarũ remiſſionem conſtat inventum. Expedit inter-
dũ deſipere, ut populi poſſimus deſiderata gaudia conti-
nere.* Docet Bobadilla, & Camos *ſupr.* † Neque Sancto- 68
rũ auctoritates *ſupra* adductæ, & aliæ relatæ à Briſſon.
de ſpectac. à propoſito nos divellunt, quæ non loquuntur
de his ſpectaculis, qualia hodiè apud nos frequentan-
tur, ſed de perverſis illis, & abominandis, *ſupra* à nobis
relatis, quæ præter turpitudines, idololatriæ genus
quoddã ſolebant admittere, quapropter fideles ab eis

peragen

peragendis ſub excommunicatione arcebantur, & cum fidem ſuſciperent eis ſe non adfuturos in Baptiſmo promittebant, ut ex Tertulliano *de ſpectaq. cap.*4. & aliis probat Ferdinand. Mendoça *de confirmand Concil. Illiberit, lib.* 3. *cap.* 31. Sed quia hujus non eſt temporis tam amplè, & fusè quæſtionem hanc pertractare, ſat ſit fundamenta indicaſſe, auctores retuliſſe, ad aliam pergamus.

69 Quæ non eſt minor utilitate. An ſcilicet Taurorum agitatio licita ſit, rectèque & ſine peccato celebretur. Quem articulum latè diſcutiunt plures laudati à Cenedo *collect.* 13. *ad Decret. num* 3. Navar. *in Man. cap.* 15. *num.* 18. Salzedo *in praxi*, Bern. Diaz. *cap.* 74. Marian. *ſupr.* Alcozer. *de Ludo cap.* 53. *concl.* 1. *&* 4. Gutierrez *libro* 1. *canon. cap.* 7. Guzman. *ſupr. diſcurſ.* 5. Joan. de Roa *in Apolog. quæſtione* 5. Joan. Garcia *de Expenſ. cap.* 21. *num.* 29. Parlad. 2. *quotid. cap.* 7. & in primis partem illam, quæ hoc ſpectaculum damnat, fovent ſequentia. Primò D. Chryſoſt. *homil. in* 15. *Geneſ.* ibi, *Sed dicas inquiens, quale peccatum eſt videre equos currentes? Si volueris omnia prudenter diſcere, quæ ibi fiunt, invenies nihil abſque ſathanica operatione fieri. Non enim videntur ſoli equi currentes, ſed & clamores, & multi intempeſtivi ſermones audiuntur.* Secundò, quia hic ludus ab Ethnicis per manus acceptus. Cum Taurorum in Circo frequens fuerit venatio, in qua agitabantur, feriebantur, occidebantur. Trebellius Pollio *in Galienis*, ibi: *Cum Taurum ingentem in arenam miſiſſet, exiſſetque ad eum feriendum venator, neque productum decies potuiſſet occidere coronā venatori miſit. & muſſitantibus cunctis ille dici juſſit Taurum toties non ferire difficile eſt.* Primus omnium hunc ludum Romæ exhibuiſſe dicitur Julius Cæſar, licet ante apud Theſſalos frequentatus fuerit. Quam ob cauſam prout hodiè apud nos moris eſt eorum nobiliores equitantes tauris inſultabant. Ita Plin. teſtatur *libro* 7. *hiſtor. cap.* 25. de Tauris loquens: *Vidimus de imperio dimicantes, & ideo demonſtratos rotari cornibus cadentes excipi, iterumque reſurgere modo jacentes ex humo tolli, bigarumque etiā curſu citato, velut aurigas inſiſtere. Theſſalorum gentis inventum eſt equo juxta quadrupedante cornu intorta cervice tauros necare. Primus id ſpectaculū dedit Romæ Cæſar Dictator.* Sic in vetuſto denario apud Urſinum *de famil. Romam. pag.* 140. Cæſaris caput impreſſum videtur, & in altera parte taurus concitatus ac furens, quo id ſpectaculum indicatur. Apud Sueton. *in Claud.* 21. legimus Claudium inter cætera ſpectacula edidiſſe *Theſſalos equites, qui feros tauros per ſpatia Circi agerent, defeſſos inſilirent, & ad terram cornibus detraherent.* Unde imitandi non ſunt, qui non ſolum beſtiarum efferata crudelitate gaudebant, ſed & hominum, apud eos enim gladiatorium munus cruentiſſimum, & ſupra omnem barbariem cum

70 iſto commune, & æquale fuit. † Quouſque illud Conſtantinus ſuſtulit *in l. unic. ſupr. de Gladiator.* quam latè explicat Briſſonius *de ſpectac. fol.* 37. Juſt. Lipſ. bonarum litterarum Antiſtes, *lib.* 1. *&* 2. *Saturn.* P. Faber. *libro* 2. *ſemeſſ. cap.* 10. *&* 11. Ameſcua *de poteſt. in ſe ipſum*, *libro* 2. *cap* 11. Roſin. *lib.* 5. *ant. q. Rom. cap.* 24. ubi Demſter. P. Gregor. *lib.* 39. *ſyntag.*

71 *cap.* 5. *numero* 18. † Hunc autem ludum extinxiſſe Theodoſium Magnum conſtat ex Prudent. *libro* 2. *contra Symmach.* dum Honorium ejus filium alloquitur.

Accipe delatam tua dux in tempora famam,
Quodque patri ſupereſt, laudis ſucceſſor habeto:
Ille urbem vetuit taurorum ſanguine tingi.

Nec ſanè minus crudele hoc ſanguinolentum

72 ſpectaculum cum tanto non ſolum corporum, ſed (quod maximè dolendum) animarum periculo diu admiſſum, Occiditur animal homini laborum comes. Occiduntur homines, ut experientia ſæpè videmus, & tantus melior, & fortior judicatur ſi plures homines occiderit, *& lacerantur cum circunſpicientium voluptate*, ut ait Salvian. *de providentia*: quare quis ludos appellet eos, ex quibus crimina oriuntur, ut ait Juſt. *proœmio digeſtorum* §. *illud vero.* Unde in hujuſce ludi deteſtationem Chriſtiane, & animoſe irruit Hiſpanus Ille Chryſoſtomus Sanctus Thomas de Villanova *concione* 2. *de S. Joan. Baptiſta circa fin.* in hæc verba, *Certè quis tolleret beſtialem illam, & diabolicam conſuetudinem Hiſpaniæ noſtræ de Tauris exagitandis? Quid beſtialius quam ſtimulare brutum, ut homines laniet? O dirum ſpectaculum! ô ludum crudeliſſimum! Vides fratrem Chriſtianum ſubito à beſtia laniari, & non ſolum vita corporis, ſed & vita animæ privari, & delectaris & voluptatē capis? Quanto ſtudio laboraverunt Sancti Doctores, ut ſpectacula atrocia, & obſcœna ab Eccleſia removerent: factum eſt hoc ſola Hiſpania ritum hunc gentilitium obſervavit in diſpendium animarum, & non eſt qui redarguat, & prohibeat. Ego autem, etſi ſcio quod non proderit, faciam quod debeo, ut animam meam liberem. Itaque denuntio vobis in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, quod omnes qui hoc agitis, vel conſentitis, vel non prohibetis cum poſſitis, non ſolum mortaliter peccatis, ſed eſtis homicidæ. Nec ſolūm vos, ſed & ſpectatores non ſunt omnino tuti à mortali, quamvis eos non audeam condemnare.* congruit Caſſiodor. *libro* 5. *epiſtol.* 42. ibi, *Actus deteſtabilis certamen infelix cum feris velle contendere, quas fortiores ſe non dubitat invenire. Sola eſt ergo in fallendo præſumptio, unicum in deceptione ſolatium. Qui ſi feram non mereatur effugere, interdum nec ſepulturam poterit invenire. Adhuc ſuperſtite homine per corpus, & antequam cadaver efficiatur, truculenter aſſumitur. Hunc ludum crudelē ſanguinarium voluptatem, religionem impiam, humanam feritatem Athenienſes primi ad civitatis ſua perduxere culturam. Itur ergo ad talia, quæ refugere deberet humanitas. Primus fragili ligno confiſus currit ad ora belluarum, & illud quod cupit evadere magno impetu videtur appetere. Ille invitat exitiabilem feram, & niſi periclitatus fuerit, nihil unde vivere poſſit adquirit, &c.* † Quibus & 73

aliis rationibus motus Pius V. Pont. Opt. Max. Motum ſanctiſſimum edidit anno 1567. quo hoc immane ſpectaculum graviſſimis pœnis coërcuit, licet poſtea ad petitionem Philippi II. Regis noſtri à Gregorio XIII. anno 1575. revocatus fuerit. Quod deplorant Gregor. Lopez *in leg.* 57. *titul.* 5. *part.* 1. Avendan. *in cap. prætor. ſecunda part. cap.* 10. *num.* 12. Marian. *de ſpectat.* Navarra *de reſtit. l.* 2. *c.* 5. *n.* 300. & Parlad. *ſupr.* & eleganter & ſeverè Mariana *de ſpectac. c.* 24. *&* 25.

Contrariam vero ſententiam, quæ has taurorum 74

agitationes frequentari poſſe, licitas eſſe docet, tenuerunt plures ex noſtratibus, præcipuè Medina, *in Codic. de reſtitut. quæſtione* 21. Spin. *de teſtament. gloſſ.* 2. *numero* 27. Roa *in apolog. quæſtione* 5. Ameſcua *de poteſt. in ſe ipſum libro* 2. *cap.* 11. & alii relati à Gutierrez *dict. cap.* 7. moti multis nec inefficacibus fundamentis, & contrariis ſatisfacientes. Huc pervenerat noſtra oratio, ſed cymbali ſonus horam peractam eſſe demonſtravit. Ulterius non progredimur, quia tantum contenti fuimus ea referre, quæ intra viginti quatuor horarum ſpatium è variis Auctorum viridariis inſtar apis libare potuimus.

CAPUT VI.

EUNUCHUS.

Sive in Conſtantii Imp. A. ſcripum, quod extat *in l. Eunuchis V. C. Qui teſtamenta facere poſſunt*, ſolemnis diſſertatio.

SUMMARIUM.

1 *De ampliſſima poteſtate* leg. 12. tabul. *conceſſa teſtatoribus* ad l. verbis 120 de verb. ſign.
2 *Leges quæ illam poteſtatem reſtrixerunt.*
3 *Reſtricta ea lex Jure Conſultorum interpretationibus.*
4 *Querela inofficioſi teſtamenti quo jure introducta.*
5 *Quare alienus poſthumus prohibitus inſtitui.*
6 *Eunuchi interpretatione Prudentium à teſtamentaria factione excluſi.*
7 *De ratione hujus prohibitionis diſquiritur.*
8 *Eunomiani hæretici qui fuerint.*
9 *Impugnatur Cujacii explicatio ad hanc legem.*
10 *Quo tempore vixit Eunomianorum Secta.*
11 *Cujacii alia expoſitio de principum cubiculariis,* & n. 14.
12 *Cubicularii in principum ſpadones.*
13 *Eutropius Eunuchus Arcadii cubicularius.*
15 *Nomen* Eunuchus *aliquando nomen officij magis quam vitij.*
16 *Explicatur* l. 4. Codic. de Præpoſit, ſacri cub. lib. 12.
17 *Solemnitates manumiſſionum remiſſivè.*
18 *Libertatis aſſequendæ modus per cubiculariorum aſſociationem.*
19 *Recepta proponitur ad noſtram legem interpretatio, & rejicitur*, n. 20.
21 *Jure Conſultorum de pubertate diſſenſio, & quid in teſtamentis*, & n. 23.
22 *De fori diſputatione inter eoſdem habita.*
24 *Quo tempore mares caſtrari ſolebant.*
25 *Vera ratio cur eunuchi prohiberentur teſtari.*
26 *Romanis maxima cura ſobolis.*
27 *Cœlibes pœnis affecti etiam ante legem Papiam.*
28 *Eunuchiſmus odioſus ſemper propter ſterilitatem.*
29 *Eunuchi dicti ſteriles.*
30 *Eunuchi apud Hebræos infames,* & n. 43.
31 *Cœlibatus odio ita proſecutus, ut nec capere ex alieno teſtamento, nec teſtamentum facere poſſent cœlibes.*
32 *Orbi, qui matrimonio contracto liberis carebant pœnis affecti.*
33 *Ratio major nota, & pœna in Eunuchis, quam in orbis militabat, licet par eiſdem fortuna*, & n. 34. & 35.
36 *Mors Romana gladio incumbere.*
37 *Eunuchi occurſus ominoſus.*
38 *Eunuchi cum vituperatione dicti ſemi viri, tertium genus hominum.*
39 *Claudianus explicatus contra Barthium.*
40 *Ovidius exornatus, & interpretatus.*
41 *De Sacerdotibus matris Deorum.*
42 *De Gallis fanaticis Ulpiano lux prælata.*
44 *Si quis ſeſe caſtraverit irregularis efficitur*, & n. 45.
46 *Origenes ſe caſtrans improbatus ab omnibus, & alii ejus imitatores ab Eccleſia expulſi.*
47 *Apud Romanos Eunuchi ignominioſi & infames, & ab officiis prohibiti.*
48 *Priſcis maxima admiratio fuit Eunuchus Conſul.*
49 *Eunuchi potentiorum libidini deſerviebant.*
50 Ulpianus in l. 3. §. alio D. ad legem Cornel. de ſicar. *explicatus.*
51 *Libido fœminarum etiam in Eunuchos.*
52 *Eunuchi turpes.*
53 *Titus Imperator vellicatus ob Eunuchorum comitatum.*
54 *Hominum caſtratio interdicta à Domitiano, Hadriano, Conſtantino, & aliis*, & num. 55. & 56.
57 *Ex alieno teſtamento capere honoris plenum, & ideo eunuchi capere prohibebantur, & cum teſtamento decedere*, & n. 58.
59 *Plauto lux*, & n. 61.
60 *Adulterii pœna caſtratio, & teſtimonij dicendi prohibitio.*
62 *Caſtratio ſupplicij genus crudeliſſimum.*
63 *Conſtantius eunuchis maximè addictus teſtandi facultatem conceſſit.*
64 *Ratione probatur, merito fuiſſe eunuchis datam teſtamenti factionem*, & n. 68.
65 *Eunuchi puerorum cuſtodes Pædagogi, janitores, & primarum litterarum magiſtri*, & n. 66.
67 *Plinius explicatus.*
69 *Agitur de interpretatione* l. ſed eſt 6. de liber. & poſth. & n. 70. 71. 72. 76. 77. & 79.
73 *Expenditur* l. 4. D. eodem,
74 *Propter ſpem aliquando ſuſtinetur actus invalidus.*
75 *Explicatus Paulus.*
78 *Bonorum poſſeſſio etiam ex teſtamento nullo conceditur.*
80 *Jus teſtandi à principe impetrari ſolitum, ſicut jus trium liberorum.*
81 *Principis beneficium latiſſimam habet interpretationem.*
82 *Diſpenſatio à principe facienda inter impoſſibilia cenſetur.*
83 *Intellectus* leg. 2. §. illud. D. de adoptionib. & num. 85.
84 *Adoptio naturæ imago.*
86 *Verbum* non *accipitur aliquando pro* nondum.
87 *Interpretatio* l. ſin autem 7. Dig. de ædil. edict.
88 *An caſtratus ſit morboſus.*
89 *Ex caſtratione mutatur habitus corporis & temperamenti.*
90 *Ex caſtratione multos interiiſſe auctoritate & ratione probatur.*
91 *Eunuchum imperfectum eſſe dicebant Proculiani.*
92 *Quare per caſtrationem eunuchus ſit pretioſior ad l.* ſi ſervus 27. §. & ſi D. ad l. Aquil & num. 96.
93 *Eunuchis commiſſa matronarum cuſtodia & domorum gubernatio.*
94 *Pædagogia quæ.*
95 *Explicatur* l. quæſitum 12. §. ſi inſtructum 32. D. de fund. inſtruct.
97 *Spado an poſſit excuſari à tutela, & de ejus ratione.*
98 *Ratio dubitandi & decidendi ad* leg. 1. Cod. de excuſat. tut. & n. 99.
100 *Morbus ſontibus qualis?*

CUm ex noſtræ Academiæ legibus Juris profeſſores qui per biennium Cathedris adeptis inſervierunt publicam (quod aiunt,) facere debeant repetitionem. Ego

in

in Codicis Juſtiniani Cathedra jam ferè
per triennium verſans, pro noſtris dictu-
rus, inter alia Juris loca hanc ſterilem eu-
nuchorum tractationem illuſtrandam an-
nis ſuperioribus ſelegi, & è vetuſtatis
tenebricoſo ſinu in lucem extraxi. Pla-
cuit omnibus diſſertatio, & doctiſſimorum
virorum plauſu invitatus, auditorumque
aſſidua expoſtulatione coactus eã typis de-
di ſub patrocinio Illuſtriſſimi, Doctiſſimi-
que Dñi D. Illefonſi de Cabrera Calatra-
venſis equitis clariſſimi, ſupremi, interiorſ-
que Regii Conſilii Senatoris meritiſſimi.
Nunc autem *Eunuchus*, noſter in lucem ite-
rum prodit, & quamvis adhuc imberbis, &
imbellis viribus & corpore præſtantior, nã
plura addidi, omnia recenſui, & aliis auxi.
Tu lector eunuchum audi.

1 LEGE 12. Tabularum ampliſſima
poteſtas circa condenda teſtamenta
data fuit illis verbis: *uti quiſque le-
gaſſet ſua rei: ita jus eſto* Quæ re-
cenſet Pomponius *in leg. verbis* 120
de verborum ſignificatione, Ulpian. *in
leg. 1. D. ad leg. Falcid. & in fragment. tit.* 11. §. 14. Juſti-
nianus *in principio Inſtitutione de l. Falcid.* Auctor Rhe-
ctor ad Herenn. ſive is ſit Ciceró, ſive Cornificius
libro 1. & Gothofred *in fragment.* 12. *abularum tit.* 19.
& explicant præter Gæddeum. Cujacium, & alios
in dict. leg. 20. Petrus Fab. 3. *ſemeſt. cap.* 24. Donellus 8.
commentarior. c. 1. Balduinus *ad leges Romuli cap.* 26.
Rævard. *ad eaſdem cap.* 18. noſter doctiſſimus Præce-
ptor Anton. Pichardus *in diſputat. de mora, num.* 102
& in principio de leg. Falcid. qui alios retulit, & Sigo-
nius *libro primo de jure antiquitat. Rom. cap. duo-
decimo.*

2 Verum poſtea coanguſtata eſt & reſtricta, vel
legum, vel auctoritate jura conſtituentium, veluti
lege Voconia, Falcidia, Furia, Ælia Sentia, & ſi-
milibus, de quibus Ulpianus, *in fragm. tit.* 1. & 28.
*dict. principio de l. Falcid. §. eadem lege. Inſtitutione qui-
bus manumittere non licet*, Connan. 2. *commentarior. c.* 5
Cujac. *ad fragment.* Ulpian. *dict. titul.* 1. §. *penult.* Anton.
Fab. *in juriſprud. tit.* 5. *princip.* 1. *illat.* 7. *& tit.* 6. *princ.* 8
Donel. *lib.* 8. *capit.* 22. ubi Oſualdus, *& libro* 9. *cap.* 2.
3 *littera B.* † Item, & auctoritate Jure Conſultorum
(ſic explicanda ſunt illa verba Pomponii, *Jura con-
ſtituentium, § reſponſa, de jure naturali, leg. ſi furioſi* 25.
Codic. de nup. l. nulla, Codic. de Procul. l. quoties 12. *Cod.*
4 *de quæſtonibus.*) † Reſtricta etiam fuit: ut in querela
inofficioſi teſtamenti, ſi credimus Fulgoſ. *in l.* 2, *nu-
mero* 3. *de in officioſo teſtamento*, Rævardo *de auctoritate
prudent. num.* 12. Balduino *ſuprà*. Quod magis conſta-
bit cum moribus populi inductam eſſe alii affirment,
quos refert noſter Pichardus *in principio inſtitutione
de inofficioſo, numero* 10. Donel. 19. *commentar. cap.* 4.
hanc autem populus non alia ratione introduxit niſi
ex Prudentium prius habita diſputatione, & à popu-
lo amplexa, ſicut alia, quæ moribus dicuntur in ju-
re introducta, *leg.* 1. *D. de vulg. l. more* 8. *de foris, leg.
mores de Juriſdictione, leg. more* 8. *D. de adquirenda he-
reditate, l. libertinus* 8. *de ritu nupt. leg. de quibus* 32. *de
leg. l. cum Pretor, D. de judiciis* Ulpian. *t.* 11. §. *moribus*,
alias enim quomodo color ille non ſanæ mentis
quæſitus fuiſſet, niſi ex prudentium ratiocinatione.
Idque comprobari poteſt ex *leg.* 1. *Dig. de donat. inter.*
ubi moribus dicitur introdicta donatio inter conju-
ges, & tamen Halicarnaſſeus *lib.* 3. legem fuiſſe ſcri-
bit, notat Hotom. *obſervat. cap.* 4. *in fin.* † Sic quo-
que in poſthumo alieno non inſtituendo ea ratio ad 5
miſſa ab eiſdem fuit, quoniam dum in utero eſt, in-
certa reputetur perſona, & non homo, ſed quæ jam
ſpes animantis. *principio de bonorum poſſeſſione § poſt-
humo, junct §. incertis, Inſtitut. de legat. & l.* 2. *ff. de mort.
infirm.* tradunt DD. *in l. Gallus in principio de liber. &
poſtum.* † Unde cum ab ea facultate ampliſſima te- 6
ſtandi multi fuerint excluſi, quos nominatim retulit
Juſtinian. *in titulo quibus non eſt permiſſum facere te-
ſtamentum*, & Tribonianus multas ad id ſpectantes
propoſuerit conſtitutiones in hoc titulo, & ſub titu-
lo de teſtamentis, inter eos [interpretatione, ut cre-
do Prudentum] eunuchus fuit connumeratus, & à
teſtamenti factione repulſus uſque ad tempora Impe-
ratoris Conſtantij qui illud permiſit ex noſtra lege
privilegium, ut eunuchi cæterorum exemplo ultima
elogia condere potuiſſent. Sed, qua ratione prohi-
bitio hæc fuerit introducta difficilè ſanè eſt tradere.
Viam ingredimur aſperam, & in qua vix alicujus
poſſumus calcare veſtigium, ſed Deo auſpice præeun-
dum eſt, & inacceſſa hæc referenda.

In primis itaque ſalibus & nugis Accurſii hic
exulare juſſis Cujac. qui familiam ducit *in paragrah.
ad hunc titulum.* eam fuiſſe ſcribit rationem. † Quo- 7
niam Eunomianis hæreticis mos fuit viros emaſcula-
re, & ob impietatem criminis eis modo data, modo
adempta eſt faciendi teſtamenti facultas *l. Eunomia-
nis, Codic. Theod. de hæreticis*, nam Arcadius eos latè
vexavit, *l.* 23. *&* 36. *Codic. Theod. de hæreticis* & Theo-
doſius *in l.* 7. *Codic. Theod. ne ſanctum baptiſma iteretur*
refert Baron. *tom.* 4. *anno Chriſti* 395. *numero* 6. *&* 396.
numero 10. indéque eiſdem adempta hac lege reſti-
tuitur. † Quæ traditio omnino falſa eſt, nec conve- 8
nire poteſt noſtræ legi, quæ generaliter & indiſtin-
ctè de eunuchis loquitur, ſub quorum nomine Eu-
nomiani non comprehendebantur, nam eorum error
magis in Arrianiſmum tetendit, quam in caſtratio-
nem, ut poſt Ruffin. *libr.* 1. *hiſt. Eccleſiaſt. cap.* 5. Theo-
dorit. *libro* 5. *tripart. cap.* 43. tradit Bernard. de Lucem-
burg. *de hæreticis littera E.* Petr. Gregor. *lib.* 33. *ſyntag.
cap.* 8. *numero* 10. Pacirolus *lib.* 2. *variarum capit.* 17.
& noviſſimè Jacob. Gualterus *in tabula chronograph.
ſtatus Eccleſiæ ſæculo* 4. *cap.* 17. † Deinde quia Eu-
nomius Auctor illius Hæreſis viguit ſub Arcadio an- 9
no 400. ut iidem commemorant auctores: quomo-
do ergo Conſtantius potuit ſua conſtitutione id præ-
videre anno 337. quo imperare cœpit? Scio etiam
ſectam quandam eunuchorum hæreticorum fuiſſe,
ut refert Epiphanius *hæreſi* 58. cujus fuiſſe auctorem
Origenem inſinuat Euſebius, & docet Baronius *to-
mo tertio, anno* 250. *numero* 5. attamen hæc eo anno
cœpit. Quin etiam certum eſt, ut *infra* dicemus in
eunuchorum gratiam [quibus maximè fuit addictus
Conſtantius] hanc conſtitutionem editam fuiſſe. † 10
Unde ipſe Cujacius *in l.* 6. *de lib. & poſthum. & lib.* 14.
obſervat. cap. 24. proprius ait hanc conſtitutionem in-
telligendam de Principum cubiculariis, qui ſpado-
nes fuerunt & eunuchi, *l.* 4. *Codic. de præpoſ. ſacri cubi-
culi libro* 12. ibi, *Et hæc omnia volumus cuſtodiri, cum
ſponte ſua quis dederit eunuchũ ſacri cubiculi miniſter
adhæſurũ* † Caſtratis enim cubiculariis olim uſos fuiſ- 11
ſe Imperatores; ſicut apud Turcas hodie moris eſt,
referunt hiſtoriæ apud quas hujus rei plurima men-
tio, ut præter D. Gregor. Nazianzen. & D. Athanaſ.
infra referendos docet Ammian. *lib.* 14. Claudian. *lib.* 1.
in Eutrop.

Militia eunuchi nunquam progreſſa cubile.

Hoc ergo ſervos fuiſſe probatur ex *d. l.* 4. & ex Clau-
diano ubi proximè. † Qui Eutropio illi notiſſimi
nominis eunucho, qui cubicularius & Conſul fuit 12
Arcadii Imperatoris tempore, ut tradit Socrates

libro nono, tripar. capit. quarto, Baronius *tomo quinto, ann.* 399. ſæpius ſervitutis notam inurit his verbis.

——Libyæ ſi diſcis arenas
Eutropii nominaberis heros,
Nudatus quoties medicum dum conſulit emptor.
Omnes pœnituit pretii, venumque redibant.

His ergo conceſſum eſt privilegium, ut etſi ſervi, poſſent tamen ob ſacri cubiculi honorem exemplo omnium facere teſtamentum. † Hanc tamen interpre-
14 tationem, etſi antea præſenſerit Anton. Auguſtinus *lib.* 3. *emendat. cap.* 5. non probo, eamque reſpuit Oſuald. *lib.* 6. *Donelli cap.* 5. *littera P.* quoniam etſi caſtratos cubicularios Imperatores in uſu habuerint:
15 † Tamen aliquando *Eunuchus*, magis eſt nomen officii quam vitii, quod variis litterarum probare poſſumus monumentis; ſic Putiphar Pharaonis eunuchus dicitur, *Geneſ.* 37. *&* 39. id eſt Regii cubiculi cuſtos Princeps aulæ, eum caſtratum non fuiſſe innuat habuiſſe uxorem. Unde Chaldæus pro *eunuchus*, vertit *rabba*, id eſt, Princeps, Satrapa, ita ex Procopio Gennadio docet Cornelius à Lapide *dict. cap.* 37. *verſ.* 36. Pereius; *ibi diſputat.* 9. Martinus del Rio *ad Senec.* Hypolyt. 3 *part. verſ.* 920. Petr. Gregor. 3 *ſyntagm. cap.* 2. *num.* 32 ſic Daniel, & ejus ſocii eunuchi vocantur id eſt aulici quamvis non fuerint exſecti, ita docente Maldonato, & aliis laudatis à Cornelio *ſuper Daniel. cap.* 1. *verſ.* 3. Gaſp. Sanc. *in prolegomen. ad eum, cap.* 2. *num.* 8. & ita eunuchus juxta Syriacam originem interpretatur *Præpoſitus*, vel *lecti cuſtos*, tradit, Lorinus *in Actis Apoſt. cap.* 8. *verſ.* 27.
16 † Nec obſtat *dict. l.* 4. nam etſi daremus ibi eunuchis ſervis teſtamentariam factionem concedi, minimè poſſet convenire cum noſtra lege, cum illius fuerit auctor Leo Imperator, qui floruit ſub anno 471. ſi fides danda Contio in faſtis, Caſſiodoro, Genebrardo, & Onuphr. in Chronologiis, at noſter Conſtantius, ut diximus, multo ante vixit.

Rurſus falſum eſt, quod ex *dict. leg.* 4. voluit probare Cujacius, cum potius Leo ibi libertatis imponendæ quendam modum introduxerit, ſcilicet ut ſi quis ſervus in ſacrum cubiculum fuerit donatus, poſtquam fuerit cæteris cubiculariis aſſociatus ad libertatem rapiatur ratio fuit, quoniam proprium eſt majeſtatis principalis, ut non famulorum, ſicut privatæ conditionis homines, ſed liberorum honeſtis utantur obſequiis, quod idem tradit Juſtinian. *in leg. fin. Cod. qui milit. poſſint lib.* 12. *ibi: Cui enim ferendum eſt homines à noſtra manu donationes accipientes adhuc inter ſervos haberi, & fortè cum ſuis dominis noſtram purpuram adorantes?* † Cum autem ad impoſitionem
17 libertatis multæ ſolemnitates requirantur, quas ſedulo commemorat Donel. *libro comment. cap.* 15. Pet. Fab. 2. *ſemeſtrium cap.* 20. & alii relati ab Oſualdo *dict. cap.* 15 *littera B. & ſequentibus.* † Tamen in libertate quam conſequitur ſervus traditus in ſervitutem Principis non requiritur alius actus, niſi ſolum aſſociatio cubiculariorum, nam Principis præſentia omnem ſupplet ſolemnitatem, *l. omnium, Cod. de teſtamentis*, & in conſequentiam quoque conſequutæ libertatis datur eis, ut poſſint condere teſtamenta, quæ omnia extendit ad eunuchos, qui ſacri cubiculi miniſteriis donati ſunt, ſcilicet ut poſſint ſi ſervientur conſequi libertatem & teſtari; non tamen ex hoc ſequitur eunuchos ſervos fuiſſe, & ob cubiculi
18 Principis miniſterium eo privilegio ſſectos, ut etſi ſervi, adhuc tamen poſſent facere teſtamentum, quod æquè contrariatur litteræ, & menti Leonis *in dict. leg.* 4. qui *Novella ſua* 60. caſtrationem inhibuit conſtituens, quod ſi ſervus caſtraretur, ex hoc in libertatem revocaretur.

Quare totius ferè caveæ conſenſu recepta eſt alia 19
ratio, quam tradidit idem Cujacius *in d. l.* 6. in quam jurarunt Gothofred. & Gilchen. *hic*, Duaren. *in paraphraſ. ad titulū de teſtamentis, Codic. qui teſtamenta facere poſſunt, verſ. ſuperius.* Oſualdus *ad Donellum dict. lib.* 6. *cap.* 5 *littera P.* & nos etiam eam inſinuavimus *cap. ſuperiori, ex num.* 40. ſcilicet, quod lex puberibus tantum teſtamenti factionem permiſit *l.* 4. *Codic. hoc titul. l.* 5. *ff. eodem.* §. *præterea, Inſtitut. quibus non permiſſum facere teſtamentum*, cum traditis *ibi* à Pichardo, & Gilchen *in dict. l.* 4. cum autem eunuchi nunquam pubeſcant, non videntur habere teſtamenti factionem, ut indicat Paulus *lib.* 3. *ſententiarum tit.* 4. §. 2. ibi, *Spadones eo tempore poſſunt facere teſtamentum, quo plerique pubeſcunt, id eſt anno* 18. Nam cum nondum eſſet ad pubertatem definita ætas, ut notavi *in dict. cap. ſuper num.* 35. & ex aſpectu corporali probaretur, cum eunuchi ex habitu corporis ſemper reputarentur impuberes, conſequenter teſtari non potuerunt.

Verum hæc interpretatio, etſi mihi aliquando arriſerit, nunc re maturius conſiderata non placet. 20
Primò, quia ſequeretur mulieres quoque teſtari non potuiſſe, etſi enim pubeſcant (ut contra Vulteium, & alios defendit Oſuald. *lib.* 9. *Donel. cap.* 14. *lit. C*) tamen cum, ut Cujacius ait, non fuerit definita ætas pubertatis, & inſpectio illa inhoneſta, qua pubertas cognoſcebatur, de qua Juſt. *in princip. Inſtitut. quibus modis tutel. fin.* non fuerit in fœminis admiſſa, ut dixi, mulieres tanquam perpetuo impubeſcentes non poſſent teſtari, quod tamen falſum eſt. † *Se-*
cundò, nam etſi inter Proculianos & Sabinianos circa tempus pubertatis maxima orta fuerit diſſenſio, 21
uti refert Ulpian. *in fragmentis titul.* 11. §. *fin.* Inſt. *in d. principio*, tamen quod attinet ad teſtamentum obtinuit ſententia, ut quatuordecim anni in maribus, & duodecim in fœminis ſufficerent *l.* 5. *de teſtament.* junctis notatis à Duaren. *ad titul. de teſtamentis in princip.* Gothofred. *in l. fin. C. quando tutores vel curatores eſſe deſi.* Meril. *lib.* 2. *obſervat. cap.* 14. *&* 23. Oſuald. *l.* 3. *Donel. cap.* 14. *littera A. & ſequentibus*, Pichard. *in d.* § *præterea num.* 6 quibus non eſt permiſſum. † Quoties enim aliqua dubitatio oriebatur inter I. C. inſti- 22
tuebatur fori diſputatio, & quidquid poſt varias controverſias verius videbatur, id obtinebat, & tanquam jus receptum obſervabatur, *l. vetus* 68. *de uſufruct. leg. penul.* §. *de leg.* 1. tradit Ræyard. *in l.* 1. *de regulis juris* † Inde cum maximè fuerit controverſus
articulus hic, verius obtinuit, ut pubertas in teſta- 23
mentis ex annorum numero, non ex aſpectu æſtimaretur, ut indicat Ulpian. *in dict. leg.* 5. *& in princ. in dict. leg.* 4. Ex quo fit, ut etiam eunuchi, utpotè deficiente illa ratione poſſent teſtari ſaltem plenæ pubertatis tempore, etſi hæc conſtitutio ſuperflua videbatur.

Deinde non rectè procedere videtur Cujac. nam 24
poſſet evenire, ut mares non caſtrarentur, niſi poſt decimum ſextum vel vigeſimum annum, qua ætate probaret in aliquo negotio puberem eſſe. Quod ita contigiſſe, ut caſtratio ea ætate fieret, apertè docet Juvenalis de eunuchis loquens *Sat.* 6.

Cum jam calida, & matura juventa
Inguina traduntur Medicis
Ergo ſpectatos, & juſſos creſcere primum, &c.

Sed hoc caſu non poſſet eunuchus à teſtamentaria factione arceri. Denique conſidero, quod ſi vera eſſet Cujacii ratio, eunuchi non tanquam prohibiti teſtari exiſtimandi erant, ſed tanquam omiſſi à lege: at prohibitos fuiſſe probat noſter Imp. ibi, *facere faciat*: ergo antea prohibitione legis. Nec favet Cujacio Paulus *ubi ſupra*, loquens in ſpadonibus, qui maximè differunt ab eunuchis, ut *infra* dicam.

Difficilis

25 Difficilis ſanè jam facta videtur hæc inveſtigatio, cum vix prohibitionis hujus poſſit cauſa conſiderari. Ego tamen exiſtimabam prohibitos eſſe eunuchos
26 teſtari ob ipſorum odium. † Nam cum ſemper Romani proli, ſobolique procreandæ maximũ ſtudium impenderint, quod non ſolum lege Julia, & Papia introductum eſt (de quæ ex Suetonio *in Auguſto capite* 34. Dione *libro* 56. Tertullian. *in Apolog.* Tacito *lib.* 2. *ann.* tradunt multa Juſtus Lipſius *lib.* 2. *variarum lect. cap.* 1. *& in notis ad Tacitũ ſch* 45. ubi etiam Dorleanus Pamel. *in notis ad Tertullian. ſupra c.* 4. *numero* 52. Duarenus *libro* 1. *diſputat cap.* 40. Connan. 8 *comment. cap.* 1. Roſin. *libro* 8. *aut cap.* 16. Balduinus *ad leges Iuliam & Papiam*; Ameſcua *de poteſt. in ſeipſum, libro* 2. *c.* 4. *num.* 8. *cum ſequentibus*, & aliis quos conſulto omitto, neque enim in re vulgari immorari licuit) verum & ab Alexandro Magno factitatum referente Juſtino *libro* 12. *hiſtor.* & à primo Urbis exordio conſuetudine receptum eſſe. Ita teſtatur Auguſtus apud Dion. *libro* 56. *hiſtor.* in oratione contra cœlibes proferenda lege Julia, & Papia, *Ita áb initio cum Romanorum eſſet perquam exiguus numerus, nuptiis ſtudentes, liberoſque procreantes, non virtute modo, ſed multitudine hominum omnes mortales ſuperavimus*, & poſt, *Conſiderate vero an non ſummam iram jure Romulus auctor noſter concepturus ſit, & qui cum eo fuerunt, ſi expendant ſe alienas virgines rapuiſſe ſe bello prolem quæſiſſe: enim vero patres noſtri, & bellum*
27 *contra Sabinos pro nuptiis geſſerunt.* † Sic etiam Camillus & Poſthumius Cenſores eos, qui ad ſenectutem cœlibes venerant, æra pœnæ nomine in ærarium deferre juſſerunt, quod mariti, & patris nomine vacui vixiſſent, ut tradit Valer. Max. *libro* 2. *cap.* 4. *in principio*, ea ratione adjecta, *Natura vobis quemadmodum naſcendi, ita gignendi legem ſcribit, parenteſque vos alendo, nepotum nutriendorum debito alligaverunt, item igitur, & nodoſam ſolvite ſtipem utilem poſte-*
28 *ritati numeroſæ.* † Quo effectum eſt, ut eunuchiſmus fuerit ſummopere exoſus, & averſatus, utpotè quo generatio, liberorúmque procreatio impediebatur, quibus Reſpublica hominibus repletur, in quo maxima ejus ſalus conſiſtit *leg.* 1. *ff. ſolut. matrim. l. eum ratio*, §. *ſi plures de bon. damn. l. hoc modo* 64. *in fin. ff. de condit. & demonſtr.* quia cum per caſtrationem inſtrumenta generationis ſibi auferrent, neque ad matrimonium apti, neque ad procreationem ſufficientes, reputabantur juxta illud Claud. *in Eutrop. lib.* 1. *verſ.* 50.

—— Uno ſub ictu.
Eripit officium patris, nomenque mariti.

29 † Unde ſteriles dicebantur eunuchi, Martial. *lib.* 3. *epig.* 91. de Cybeles ſacerdotibus agens, qui caſtrati erant, ut *infra* dicemus.

Hoc ſteriles cenſere viri.

Et *lib.* 9. *epig.* 9.

Ne faceret ſteriles ſæva libido viros.

Et Atys à Gallis exciſus ſic virilitatem ſuam plorat his verbis apud Catul. *in Aty.*

Ego mei pars, ego vir ſterilis ero.

Et elegantius Claudianus *dict. libro* 2. *capit. fin. de Eutropio*,

—— Aut quæ connubia prolem,
Aut frugem laturus ager? quid fertile terris
Quid plenum ſterili potuit ſub Conſule naſci
Eunuchi ſi jura dabunt?

Indéque Varro apud Nonium *in L. Mævia, & verbo eunuchare* non illepidè dixit, *Si qui patriam, majorem parentem extinguit, in eo eſt culpa: hoc facit pro ſua parte qui ſe eunuchat.* Et Columella, *libro* 3. *de re ruſtica, cap.* 12. & ex eo refert Alex. & Alexand. *libro* 2. *genial. cap. de imo*, ſarculos, qui nihil attulerunt fructus ſpadones vocat, id eſt ſteriles: nec non & Divus Baſilius *infra* referendus genus cum ipſa generatione ferro damnatum, vocat eunuchum. Quod eleganter confirmat Leo Imperator, *Novell. de pœna caſtratorum*, his verbis, *Atque à naturæ mutilatione abſtineri æquum ſit, quamobrem non ita faciant homines, ſed tanquam utilitatem quandam iſtiuſmodi adverſus generandi vim inſidias reputantes membra quæ homini naſcendi cauſam ſuppeditent, lancinent, & creaturam aliam quam qualis creatoris ſapientiæ placuerit, in mundum introducere contendant.*

Hinc apud Hæbræos eunuchi reputabantur infames, ut *infrà* dicam, utpotè ſteriles ad propagationem ſeminis Iſraël, ut conſtat *Lucæ cap.* 1. & probat Divus Hieronym. *ſuper cap.* 56. *Iſaiæ.* Et populus Gentilis eunuchus dicitur, id eſt, ſterilis pietatis, & religionis, quomodo intelligunt ſancti Patres illud *Iſaiæ, cap.* 56. *Et non dicat eunuchus, ecce ego lignum aridum*, obſervat *ibi* ex D. Hieronym. Cornelius, & alij *ibidem.* † In cujus rei confirmationem adduco, 30
quod cum cœlibatus ferme ob eandem rationem adeò probroſus habitus fuerit, & ignominia notatus, ex teſtamento capere non poſſent, niſi intra centum dies legi paruiſſent contrahentes matrimonium, Ulpian. *in fragment. titul.* 13. *l.* 1. *Codic. de infirm. pœn. cœlib.* Valer. Max. *lib.* 2. *cap.* 4. Crinit. *de honeſt. diſputatione* 14. *c.* 5. notat Caldeira *libro* 4. *variar. cap.* 3. Lipſ. *ſupra* Richard *in §. ſervus autem num.* 14. *de hæredi inſtitut.* Oſvald. *ad Donel.* 2. *c.* 5. *littera D.* Gothofred. *in notis ad Ulpian. dict. titul.* 13. *littera. P.* Quinetiam, & quod ſeverius fuit nec potuerunt facere teſtamentum, ut mihi probat Sozomenus *lib.* 1. *hiſtoriæ tripart. cap.* 9. *ult.* de Conſtantini legibus agens, quibus honor noſtræ religionis fuit amplificatus, quoad cœlibes attinet, hæc verba adducit, *Apud Romanos fuit lex à* 25. *anno habentes uxores, prohibens à privilegiis habentium conjuges, ſed & alia multa jubens, ut nihil de teſtamento lucrarentur. Qui vero filios non habuiſſent, medietatem relictorũ ſibimet amittebant. Poſuerunt has leges antiqui volentes Romam eſſe numeroſam. Videns igitur Imperator idcirco male tractari eos, qui propter Deum virginitati, & ſine liberis eſſe ſtudebant legem populo propoſuit univerſo, quatenus æqualibus privilegiis fruerentur, qui ſine conjugibus, & liberis erant: ſed etiam amplius habere ſancivit eos, qui in continentia virginitate degebant licentiam eis prabens maſculis, fœminiſque licet ætate minoribus teſtamentum facere contra communem legem.* † Item orbi qui matrimonio con- 31
tracto liberis carebant eadem ignominia notabantur itaut ſolidum capere non poſſint. Tertullian *de Monagam. cap.* 16. ibi. *aliud eſt ſi apud Chriſtum legibus Juliis agi credunt, & exiſtimant cœlibes, & orbos ex teſtamento Dei ſolidum capere non poſſe.* Notat. Pamel. *ibi*, *& in libro ad uxorem cap.* 1. ad id alluſit, *Tu modo, ut ſolidum capere poſſis hoc me admonitionis fidei commiſſum.* Cujacius *ad Ulpian. titul.* 14. *&* 16. Balduin. *ad legem Jul. & Pap.* & reliqui *ſupra.* † Hinc colligitur, 32
majori cum ratione eunuchos debuiſſe majoribus affici pœnis, qui illa aptitudine, & ſpecie non ſolum matrimonii potiundi, ſed liberos procreandi privari, ſteriles erant. † Sic in eadem ignominia cœlibes, 33
& orbos fuiſſe cum eunuchis colligere licet ex Suetonio *in Claudian. cap.* 16. ibi, *Plus notare conatus ſuo majore dedecore innoxios reperit, quibus cœlibatum aut orbitatem objicerent, maritos patres ſe probantibus, & qui ſibimet ferro vim intuliſſe arguebatur, illæſũ corpus veſte depoſita oſtentare.* † Quæ ultima verba ad eunu- 34
chos referenda exiſtimo: nam cum argueretur aliquis 35
quod ſibimet excidiſſet virilia, oſtenſa parte corporis illæſa à nota cenſoria liber evaſit. (Sic accipiendus eſt Suetonius, non de eo qui ſe occidere voluiſſet.) † Nam non afficiebatur ignominia à qui gladio incubuiſſet cum ea mors Romana diceretur,

ut probat Martial. *lib.* 1. *epigramm.* 79. & ex Apuleio & aliis. Dorleans *in novis cogitat. ad Tacitum libro* 5. *ann. p.* 515. quibus adjicio Ulpian. *in l. ſiquis* 6. §. *ejus verſ. quod ſi quis*, *D. de injuſto rupt. leg.* 3. §. *ſi quis autem, D. de bonis eorum qui ante.* Ubi eorum qui ſibi manus intulerunt tædio vitæ aut jactationis cauſa teſtamenta valent. Gotofred. *in dict. l.* 3 *ſi quis*, Merillus *lib.* 1. *obſervat. cap.* 23. quod non eſſe ſi infamia notarentur, *argumento leg. is qui* 18. *de teſtament.* & *dict. l.* 6. §. *irritum*, notat Ameſcua *de poteſtate in ſeipſum*
37 *ſum libro* 1. *cap.* 23. *per totum.*) † Quamobrem adeò exhorruerunt Romani eunuchos, & caſtratos ut eorum occurſus ominoſus reputaretur, & inauſpicatus quaſi mali aliquid portendens: *de Entropio* Claudianus *ſupra*,

—— Cum pallida nudis.
Oſſibus horrorem dominis præberet imago,
Decolor, & macies occurſu lederet omnes.
Aut pueris latura metus, aut tædia menſis,
Aut crimen famulis aut procedentibus omen.

Lucianus in eunucho, *Imo hoc hominum genus non ſolum ab ejuſmodi contubernio ſecludi oportere, verum ab ipſis etiam ſacris, & ab omnibus publicis cœtibus ejici oſtendens inauſpicatum quoddam, & occurſu infauſtum ſpectaculum fore, ſi quis manè domo egreſſus vel videat ejuſmodi quidpiam.* Notat Brodæus *lib.* 4. *Miſcellanearum cap.* 1. Barth. *in notis ad Claudian. in dict. libro*,
38 & Demſter *in Paralip. ad Roſin. libro* 3. *cap.* 8. † Hinc probro affecti & notati, & cum vituperatione dicti *Semiviri, tertium genus hominum, inter fœminas & mares, nec fœmina, nec viri.* Seneca *epiſt.* 119. Deorum Matris Sacerdotes qui ſe caſtrare ſolebant ita vocat. Et Mart. *libro* 3. *epigramm.* 91. ſemiviri gregem, & ſemiviros Phryges, *libro* 9. *epiſt.* 23. Lucian. *ſupra. Atque hac de re multis verbis diſſerebat, affirmans eunuchum, neque virum eſſe, neque mulierem, ſed quiddam utrinque compoſitum, & conflatum, planeque monſtrum ab hominum natura ſpecieque alienum.* Quæ fuit ſententia Alaxandri Imperatoris, qui, ut refert Lampridius *in eo num.* 13. ibi, *Eunuchos tertium genus hominum eſſe dicebat.* Nec deſunt quoque Sancti Patres, qui in eos irruerunt. D. Gregor. Nazienzen. *in Menodia in D. Baſilii vita de eunuchis impii Valentis Imperatoris* agens, *Hi cubicularii ipſius erant, genus admodum molle, tantũ impietate adverſus Deum fortes, viri namque ſunt inter mulieres ad eas cuſtodiendas, mulieresque inter viros ad omnia obſcœna facienda.* & D. Baſilius *cap.* 87. *ad Simpliciam* ibi, *Si vero teſtibus opus eſt non ſiſtentur ſervi, neque ignominioſum illud ac perniciosum eunuchorum genus, hoc inquam, nec fœmineum, nec maſculinum, Inſaniens, invidioſum, & Zelotypum, & quod amplius dicendũ eſt, cum ipſa ſtatim generatione ferro damnatum.* † Congruit eleganter Claudian. *d.*
39 *lib.* 1. *in Eutrop.*

Alter quos pepulit ſexus nec ſuſcipit alter.
Excelli veneris ſtimulos, & vulnera caſti.
Mixta duplex ætas inter juvenemque ſenemque——
Nil medium.

Ubi decorè, & pulchrè dixit *Nil medium*, nam cum omnia animantia duobus cenſeantur generibus, eunuchi medium nihil habent, & in neutro ſunt ſexu ut apud Herodotum *libro* 8. dicebat Hermotimus Xerxis eunuchus. Medium tamen inter puerum, & ſenem obtineat Eutropius, quia ex una parte canus, ut ipſe Claudianus *libro* 2. docet in prologo, repræſentabat ſenem, ex alia imberbis juvenem, attamen cum eſſet eunuchus nil medium obtinebat, ſic enim intelligo animoſum Poëtam, non cum Barthio, qui ad omnes eunuchos illud referebat, cum eunuchus juvenis non poſſet eſſe inter ſenem, & juve-
40 nem. † Ovidius quoque ad id alluſit inter cæteras imprecationes adverſario caſtrationẽ devovens, *in Ibim.*

Attonitusque ſeces, ut quos Cybeleia mater
Incitat ad Phrygios vilia membra modos
Deque viro fiat nec fœmina nec vir, ut Atys.
Et quatias molli tympana rauca manu.

† Quibus diris Gallos Cybeles deorum matris ſa- 41
cerdotes ſubaudit, nam eis virilia erant abſciſſa, ita dicti à flumine Phrygiæ, cui nomen eſt Gallus, quod qui ex eo bibiſſent furere inciperent, donec ſe ea parte privarent, docet Feſtus *lib.* 7. *verbo Gallus* Ovid. *libro* 4. *Faſtorum*, Strab. *libro* 10. *Geograph.* Apuleius *libro* 8. *Metamorph.* Lucian. *in Dea Syria.* Plin. *lib.* 11. *cap.* 49. D. Auguſt. *lib.* 7. *de Civitate cap.* 24. Quod non enſe ſolum factitaſſe conſtat, ſed herbis aliquando emaſculabantur, & aliquando ſilice, aut teſta. Plin. *libro* 35. *cap.* 12. Juvenal. *ſatyra* 6. *verſu* 512. *cum ſequenti*, obſervat D. Laurentius Ramirez *ad Matt. libro* 3. *cap.* 8. Roſin *libro* 3. *antiquitat. cap.* 27. & ad
eum Thom. Demſter. *libro* 2. *cap.* 6. † Alii autem ſibi 42
vim non inferebant, ſed caput hoc illuc diabolico ſpiritu jactantes contorquentesque furibundi, & fanatici, faſtu quodam mentis perciti vagari ſolebant, ut ait *ſupra* D. Auguſtinus, quò reſpexit Ulpianus *in leg. prima*, §. *apud Vivianum, Dig. de ædilitio edicto*, ibi: *Si ſervus inter fanaticos non ſemper caput jactaret.* Quem locum explicat alius Lampridii *in Heliogabalo*, *cap.* 7. ibi: *Matris etiam Deum ſacra accepit, & adeò debacchatus eſt, ut jactavit caput inter præciſos fanaticos, & genitalia ſibi devinxit & omnia fecit quæ Galli facere ſolent.* Explicuit Briſſonius *lib.* 2. *antiquit. cap.* 13. Budæus & Gothofred. *in dict.* §. *apud Demſter. ubi proximè.* Et ita accipiendus eſt Lactantius *libro* 1. *de falſa religione cap.* 21. ibi, *Non minoris*, inquit, *inſaniæ judicanda ſunt illa ſacra, in quibus homines ſuis ipſi virilibus litant amputato enim ſexu, nec viros nec fœminas faciunt.*

Ex quibus primò infero eunuchos adeò infames 43
reputatos apud Hebræos, ut ad ſacerdotium aſcẽdere ſint prohibiti *Deuter. cap.* 23. ibi: *Non intrabit eunuchus attritis vel amputatis teſticulis, & abſciſſo veretro Eccleſiam Domini.* Quod propter impedimentum matrimonii contrahendi factum ait *ibi* Abulen. *in princip.* Nec ſolum eunuchiſmum averſabatur lex Moyſis in hominibus, verum etiam in animalibus, quæ offerenda erant Deo, ut indicat *Levitici cap.* 22. ibi: *Omne animal quod vel contritis, vel truncis, vel ſectis ablatiſque teſticulis eſt, non offeretis Domino.* Et inter alia mala, quæ Dominus comminatur *apud Iſaiam cap.* 39. Regi Ezechiæ ita ait: *Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ in domo tua ſunt, & de filiis tuis, qui egredientur ex te quos genueris tollent, & erunt eunuchi in palatio Regis Babylonis.* Sic etiam intelligunt Sancti Patres illud ejuſdem Prophetæ *cap.* 56. ibi: *Hæc dicit Dominus eunuchis, Qui cuſtodierint Sabbathum ea dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius.* Ut cum litteraliter, (ut aiunt,) de eunuchis naturalibus loquatur, ſpontaneos, & ſpirituales comprehendat, ubi notanda illa verba, *nomen melius*, quæ denotant
antea in probro, & ignominia fuiſſe. † Sic etiam 44
in lege gratiæ, & Eccleſia Catholica ſi quis abſciderit ſemetipſum, & virilia ſibi amputaverit, tanquam homicida ſui à clericatus adeptione repellitur, ut *Canone* 21. *Apoſtolorum* cavetur, & invenitur *in cap.* 2. *cap. ſiquis pro ægritudine* 55. *diſtinct. cap. ex parte* 5. *extra de corpore vitiatis*: Nam quemadmodum homicida ad ſacros ordines aſcendere non valet, *cap.* 4. *cum ſequentibus* 50. *diſt. cap. fin. de tempor. ordin. cap. ſicut dignum* §. *fin.* & *fere per totum extra de homicidiis, leg.* 12. *tit.* 7. *partita* 1. Pœnitentiale Rom. *tit.* 1. *cap.* 16. Rabanus *lib. pœnitentium cap.* 15. Concil. Turon. Primum *cap.* 7. Bracaren. Secundum *cap.* 78. *Toletan.* 11. *cap.* 6. Ita & qui membrum abſcidit, &

mutilavit

mutilavit *can.in Archiepiſcop.* [illegible] *, de raptor. Cler.* [illegible] *ſi ſu* [illegible] *, de homicidio*, quia in membri abſciſſione demitur pars vitæ, ut ait Baldus *in l. reos numero quartò Cod. de accuſationibus*, Soto *in 4. ſententiarum, diſtin. 15. quæſt. 1. articulo 3. concluſ. 4.* Suarez *tom. 5. diſput. 44. ſect. 2. num. 3. & 4.* Quo reſpexit D. Chryſoſtomus *homil. 63. ſuper Matthæum*, ibi, *Qui ſe abſcindit, quæ homicidarum ſunt præſumit, præcipuéque majus delictum videtur cum ſe caſtraverit, quia majori periculo mortis ſe objicit.* Et evidentiori ut ait Juſtin. *Novella 142. de his qui eunuchos faciunt in principio*, ibi: *Quia nec ſic quidem à tam impia actione temperatur, ſed in tantam multitudinem hoc flagitij genus excurrit, ut ſæpè numero à multis vix pauci evadant incolumes, uſque adeò, ut quidam ex iis, qui ſervati fuerunt, depoſuerint è nonaginta ægrè tres ſervatos eſſe.* Adjicit, & alias rationes Baldus *in leg. 1. Codic. de eunuchis, & in dict. l. reos*, quas recenſet Ameſcua *de poteſtate in ſeipſum, libro 1. cap. 9. num. 11. cum ſequentibus.* Farinacius *de delictis tom. 4. quæſt. 128. num. 32.* † Unde efficitur talis

45 irregularis, itaut abſque diſpenſatione non poſſit ad ſacros ordines aſcendere, nec promotus eos miniſtrare, quia inimicus Dei, creationis, naturæ, quæ exiſtit; quæ verba eleganter poterunt explicari ex traditis à Leone *Novella 60.* & Abulenſi *in Matth. tom. 5. c. 19. q. 91.*

46 Quare Origenis factum, qui ut honeſtius viveret, imprudenter ſe caſtravit, ab Eccleſia damnatum eſt, ut refert Baronius *tom. 3. Annal. anno 230. num. 5.* poſt Euſebium *libro 6. cap. 13.* & ita Demetrius Alexandriæ Præſul eum ab Eccleſia repulit, & D. Athanaſ. *epiſtol. ad Solitarios*, Leontium Arrianum Epiſcopum, qui ſe caſtraverit ſimiliter increpat, & duo Monachi Ægyptij, qui Origenem imitati ſeſe abſciderunt, communione fuerũt privati, & à nemine Orthodoxorũ Antiſtitum pervagãtes orbem recepti, fuerunt ſed ejecti ab omnibus, ut refert Baronius, & Ameſcua *ſupra*, tradunt multa in propoſito Covarruvias *in Clementina ſi furioſus in principio à num. 6. de homicid.* Petrus Gregor. *libro* [illegible] *ſyntag. cap. 2. num. 16. & 30.* Petr. Plaça *de delictis libro 1. cap. 14. numer. 29. & 12.* Ameſcua *de poteſtate in ſe ipſum dicto libro 1. cap.* [illegible] *cum 19.* qui de hac re multa referunt, & quomodo ſit accipiendum illud Evangelicum Matth. *capit. 19. Et ſunt eunuchi, qui ſe caſtraverunt propter Regnum Cœlorum*, de cujus explicatione poſt reliquos Patres videndus Abulenſis *ſupra quæſtione 86. cum ſequentibus.*

47 *Secundò*, infero eunuchos apud Romanos ignominioſos, & infames fuiſſe, quod probatur ex D. Baſilio *dicta epiſtol. 87. ad Simplicium*, ibi. *Nec ignominioſum illud eunuchorum genus, &c.* & Mamertin. *in Panegyrico Juliani* id ſatis inſinuat, & quam infamis, & abjecta fuerit eunuchorum conditio his verbis, *Vix pauci extiterunt quorum virtutibus deferretur, cæteri perditiſſimum quemque ex aulicis frequentabant, uti quiſque per artes turpiſſimas Imperatori acceptiſſimus videbatur, nec vires quidem, ſed muliercular exhibebant, nec fœminas tantum, ſed ſpadones quoque, quos à conſortio humano extorres, ab utroque ſexu aut natura origo, aut clades corporis ſeparavit: ita præclara illa veterum nomina ſordidiſſimum quemque, & improbiſſimum adulabantur.* Qua credo ratione Senecam Mecœnatem vellicat *epiſtol. 114.* quod bellis civilibus ſtrepentibus ſpadonibus comitatus ambularet in publico. Item & Marc. Anton. ingratum in Dictatorem ſuum, & Romam quam ita laceravit, ut quæ pleriſque urbibus libertatem reddiderat, ipſa tributum ſpadonibus penderet, *libro 5. de benefic. cap. 16.* Et Lucianus in Eunucho, eos à Philoſophiæ ſtudio arcendos, & removendos eſſe opinatur. Quemadmodum Theodoſius ſua conſtitutione ab omnibus inter dixit uti iis, ut Suidas retulit, *ſic &* [illegible] Imperator, referente Lampridio *in ea* [illegible] de miniſterio ſuo abjecit, & cum [illegible] mancipium eunuchorum fuiſſet, ad [illegible] rum eos redegit, nec quidquam in palatio [illegible] voluit niſi balnea fœminarum, cum pleroſque [illegible] nuchos rationibus, & procurationibus præpoſuiſſet Heliogabalus ac illis, & veteres ſuſtulit dignitates. Verba ſunt Lampridij in Alexandro, & poſtea ita ait *num. 66.* ibi, *Eunuchos neque in conſilijs, neque in miniſterijs habuit qui ſoli Principes perdunt, dum eos more gentium aut Regum Perſarum volunt vivere qui à populo amiciſſimum Principem ſemovent qui internuncij ſunt.* Qui poſtea adjicit Conſtantinum eos ab ſe ablegaviſſe, & domeſticis neceſſitatibus cum intellexiſſet eos peſtem eſſe reipublicæ mancipaſſe. Sic etiam, & Miſithæus ille Gordiani ſocer doctiſſimus vir ad eum ſcripſit his verbis epiſtolam, referente Capitolino *in Gordiano 3.* ibi, *Evaſiſſe nos gravem temporum maculam, quæ per ſpadones, & per illos qui tibi amici videbantur.* Eodem modo conſtat ex vita Sanctæ Sabæ rejectos à conſortio Monachorum eunuchos, & Imperatorem eunuchum creari nefas eſſe Evagrius ait *libro 4. cap. 1.* † Quæ turpitudinis cauſa maximam

48 admirationem inter priſcos concitavit, cum Eutropium eunuchum ad Conſulatus auguſtiſſimum faſtigium aſcendiſſe viderent, ut indicat Claudianus *in Conſul. Manlij Theodori verſ. 265.* ad id reſpiciens.

> —— *Non hi* [illegible] *curules*
> *Turpia non Latios* [illegible] *nomina faſtos.*
> *Fortibus hæc conceſſa viris, ſoliſque gerenda*
> *Patribus, & Romæ nunquam latura pudorem.*

Ita enim pro monſtro habitum eſt, ut eunuchus ſummam hanc attigerit dignitatem, unde & merito idem Poëta *lib. 1. in Eutrop.*

> *Omnia ceſſerunt eunucho Conſule monſtra*
> *Heu cœli, terræque pudor.*

Docet latè ex Sozimo *libro 5. hiſtor.* & aliis Baronius *tom. 5. anno 399. num. 4.* & ideò Marcellinus Comes *in Chroni.* ita ait, *Eutropius omnium ſpadonum primus atque ultimus Conſul fuit.* Quæ denotant magnum quidem dedecus illius ſæculi magnumque vulnus Romanæ majeſtati impreſſum fuiſſe. † Accedit vitæ fœdiſſima conditio cum potentiorum libidini de

49 ſerviſſe eunuchos varia antiquorum monumenta teſtentur. Seneca *epiſt. 95.* ibi, *Tranſeo puerorum infelicium greges, quos poſt convivia, aliæ cubiculi contumelia expectant.* Martial. *lib. 9. Epig. 7.*

> *Non puer avari ſectus arte mangonis.*
> *Virilitatis damna mœret erepta:*
> *Nec quam ſuperbus computet ſtipem leno,*
> *Dat proſtituto miſera mater infanti.*

Et *epig. 9.*

> *Tanquam parva foret ſexus injuria noſtri,*
> *Fœdandos populo proſtituiſſe mares.*

Quintilianus *libro 5. inſtit. cap. 12.* ibi, *Mancipiorum negotiatores formæ puerorũ utilitate exciſa lenocinantur. Neque id ſerio ſpecioſum fieri putabo, quod ſi naſceretur monſtrum erat, libidinem juvet ipſum effœminati ſexus mendacium.* Quod non ſolum in ſervis locum habuit, verum & in liberis hominibus, quod maximè mirandum, ut cum verborum pondere tradit Juvenalis *ſatyra 10. verſu 300.*

> *Præterea caſtum ingenium, vultumque modeſtum*
> *Sanguine ferventem tribuat natura benigna.*
> *Larga manu (quid enim conferre poteſt plus.*
> *Cuſtode, & cura naturæ potentior omni?)*
> *Non licet eſſe viros, nam prodiga corruptoris*
> *Improbitas ipſos audet tentare parentes.*
> *Tanta in muneribus fiducia!* [illegible]

Deformem

Deformem ſævæ caſtravit in arce tirannus.
Nec prætextatum rapuit Nero loripidem.

5 † Quod etiam innuit Ulpian. *in leg. 3. §. alio verſ. qui hominem, D. ad l. Corneliam de ſicar.* dum lege Corneliis prohiberi ait, ne qûis hominem libidinis cauſa caſtrare audeat, cujus rei etiam meminit Paulus *lib. 5. ſent. tit. 23. §. 7.*

51 Neque his limitibus illius ſæculi corruptiſſimi improbitas ſeſe continuit, nam etiam, & mulierum adeò etiam excrevit libido, ut ſervos vel alios pueros pulchriores caſtrare procurarent (ut ſic non declinarent à Semiramis Babylonis regina, quæ prima hanc injuriam humanæ naturæ inferre auſa eſt) ut ſine partus metu ſuos infames peragerent concubitus, quod Martialis mordet *libro 6. Epigram. 62.* quem hic honeſtas ſilentio compreſſit, & *dict. Epigram. 7. libro 9.*

Tibi ſumme Rheni domitor, & parens orbis,
Pudice princeps, gratias agunt urbes,
Populos habebunt, parere jam ſcelus non eſt.

Et *lib. 9. c. 2.*

At prius, ô mores! & ſpado mœchus erat.

Non minori elegantia Juvenal. *Satyra ſexta verſ. 338.*

Sunt quas eunuchi imbelles, & mollia ſemper
Oſcula delectent, & deſperatio barbæ,
Et quod abortivo non eſt opus.

Et paulo poſt,

Conſpicuus longè cunctiſque notabilis intrat
Balnea, nec dubie cuſtodem vitis, & horti
Provocat à domina factus ſpado, dormiat ille
Cum domina! ——

52 † Quam ob cauſam ob Horatio dicuntur turpes *libro 1. Od. 37.* ubi Cleopatram introduxit,

Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum ——

Et Juvenalis *Satyra 2. verſ. 110.* de Romanorum ſceleribus agens, ait inter eos nec pudorem in verbis inveniri, ſicut apud Gallos Cybeles ſacerdotes,

Nullis verbis pudor, aut reverentia menſæ.
Hic turpis Cybeles, & fracta voce loquendi.

53 † Sic etiam ſuſpecta maximè fuit Titi Auguſti libido, ut ait Sueton. *in eo cap. 7.* propter exoletorum, & ſpadonum gregem. Et Imperator Alexander optimus Princeps, ut ait Lampridius *in eo num. 34.* eunuchos quos Heliogabalus in turpibus conſiliis habebat, donavit amicis. † Quæ lues cum ita ſerperet, tantumque invaluiſſet portentoſa illa libido, Domitianus Imperator jure pudicus Princeps à Martiali ob hanc cauſam dictus, caſtrari mares vetuit, ita docentibus Sueton. *in eo cap. 7.* Xiphilino, Euſebio, & Caſſiodoro *in chronic.* & Ammiano Marcel. *libro 18. num. 8.* Ad quod alluſit Martialis *dict. libro 9. Epigramm. 2. & lib. 9. Epigramm. 7. & 9.* conſtitutioque Hadriani *in l. 4. §. idem, D. ad legem Corneliam de ſicariis,* ubi cum Hadrianus ait *conſtitutum eſt, ne ſpadones fierent*, referendum eſt ad Domitiani edictum, ut rectè *ibi* agnoſcit Gothofred. † Poſtea autem cum id per deſuetudinẽ aboleretur, Imperator Hadrianus pœnas auxit, ut *in dicto §. idem*, animadvertimus, cavitque ne ſervum, liberúmve invitum, ſinentémve caſtrare aliquis auderet. Quod ſi adverſus hoc edictum fieret, medico, qui exciderit, capitalis ſententia fuit impoſita, & ipſi, qui ſe ſponte excidendum præbuerit, item & qui ſervum caſtrandum tradiderit, *l. is qui 6. ff. ad legem Corneliam de ſicariis.* † Quod poſteriori ætate innovavit Conſtantinus Magnus *in l. 1. & 2. Cod. de eunuchis*, pœna capitis in reos ſtatuta. Et Inſtinianus, & Leo Imperatores, ille *Novella 142. de his qui eunuchos faciunt*, hic *Novella 60. de pœna caſtratorum* Ultimóque noſter Alphonſus *in l. 13. titul. 8. part. 7.* eandem pœnam tranſcripſit. Obſervant Cujacius ad titulum *Cod. de eunuc.* Briſſon. *lib. 2. ſelect. cap. 21.* Don. Laurent. Ramirez ad Mart. *libro 2. Epigrammat. 60.* Petr. Placa *de delictis libro 1. cap. 24.*

54

55

56

57 Tertiò deduco, quod cum ex alieno teſtamento capere olim maximo in honore haberetur, quantumlibet modicum ſupremo morientium judicio relinqueretur, *l. Julianus 26. ibi, honore proprio omiſſo, ff. ſi quis omiſſa cauſa, l. 3. § hoc autem,* ibi: *Non enim quærimus cui acquiratur, ſed cui honor habitus ſit, ff. de legat. præſtand.* ubi ex Cicerone & aliis probant Gothofred. & Oſuald. *ad Donel. libro 6. cap. 19. littera A.* Spadones tamen non potuerunt, quemadmodum nec facere teſtamentum, ita nec ex eo capere, ut probatur ex Valerio Maximo *libro 7. cap. 7.* ubi cum quidam Surdini libertus Gennutium eunuchum hæredem inſtituiſſet, eum ab hæreditate repulit Prætor, quód diceret Gennutium amputatis ſui ipſius genitalibus corporis partibus, nec virorum, nec mulierum numero haberi. † Similiter etiam cum veteres honori maximè ducere ſolerent cum teſtamento decedere, *l. pater 28 ff. de rebus auct. jud. § 1. Inſtitut. quibus manumiſſ. non licet l. & quibus 6. de interrog. action.* notant Mynſinger. & Baldus, & cæteri *in dicto §. 1.* & Ciceronis probant auctoritate, hic honor eunuchis fuit denegatus, ut indulgentia noſtræ legis clarè innuit. † Et elegantius ſuadetur ex Plauti faceti facetiſſimo loco in Curculione actu primo principio ubi introduxit Palinurum ſervum Phædromo juveni, dominoque ſuo conſulentem, ut à mulieribus nuptis, matroniſque abſtineat, redditque rationem his verbis.

58

59

Ita tuum conferto amorem ſemper, ſi ſapis.
Ne id quod ames, populus ſi ſciat, tibi ſit probro,
Semper curato ne ſis inteſtabilis.
Quod amas, ama teſtibus præſentibus.

60 † Quem locum, ut enucleemus, obſervo, inter alias pœnas adulterij caſtrationem fuiſſe, ut variis bonorum auctorum teſtimoniis probat Briſſonius *ad legem Juliam de adulteriis verbo viro deprehenſam domi ſua.* Demſter. *in Paralip. ad Roſin. libro 8. antiquitat. capite 24.* Ramirez *ad Martial. libro 2. Epigram. 60* Fuit etiam, & alia pœna, ut adulterij crimine damnatus teſtimonium ferre non poſſet, *l. qui teſtamento 20. §. mulier, de teſtamentis*, qui autem ferre teſtimonium prohibitus eſt, nec facere teſtamentum poteſt, *l. is num 18. l. cum lege 6. de teſtament.* notat Gothofred. *per totum ibi in l. ob carmen. littera L. Digeſt. de teſtibus*, Pichardus *in §. teſtes num. 41. de teſtamentis,* poſt Connan. *lib. 9. comment. cap. 3. num. 2.* Hotoman. & reliqui, *verbo inteſtabilis.* Quibus præſuppoſitis Poëta ludit in æquivoco, id eſt, fuge à nuptarum concubitu, ne ſi deprehendaris à marito fias inteſtabilis, id eſt ne caſtreris, (quoniam eunuchi non poterant nec ferre teſtimonium, nec teſtamentum facere.) Quod amas inquit, ama teſtibu præſentibus, id eſt mulieres quarum aſſequutiones conſerves tua virilia. Ita ferè loquitur idem Plautus *in Milite glorioſo, actu ultimo, circa finem*, ubi Pygopolynices captus in domo Periplectomenis ſenis qui ſe maritum fingebat, jubetur vapulare, & pœnas pro mœcho luere, jubeturque coquus cultrum adducere, ut genitalia militi abſcindat, plorat miles, & excuſationem parat dicens,

Viduam eſſe cenſui, atque ita ancilla conciliatrix dicebat mihi,

Periplectom. *Jura* — *nociturum eſſe homini de hac re nemini,*

Si te ſalvum mittim — *s venereum neporulum.*

Pyrgopol. *Juro per Venerem, & Martem me nociturum nemini,*

Quod

Quod hic hodie vapulo, ſed mihi id æquè factum arbitror.
Etſi intectatus non ab eo hinc, benè agitur pro noxia.
Peripl. *Quid ſi id non faxis?*
Pyrg. *Et vivam ſemper inteſtabilis.*
Car. *Ego des minam auri nobis.*
Pyrg. *Quamobrem?*
Car. *Salvis teſtibus.*
——*Ut te hodie hic amittamus, &c.*

61 † Quem locum debeo doctiſſime & omnigena eruditione mirum in modum exculto viro Jon. Aguilatio olim ſemperque Præceptori meo bonorum litterarum Antiquariæ inclytæ meæ patriæ Doctori, cujus nomen hic ſilentio involuere nefas putavi, tum ob Magiſtri memoriam, qui me reddidit meliorem, ut ille juvenis Aquilius dixit *in l. Aquilius de donat.* tum ut ſuum domino reſtituerem, videndus quoque Langlæus *lib. 8. ſemeſt. c. 7.*

62 Ultimo infero adeò fuiſſe caſtrationem crudeliſſimum ſupplicij genus reputatum, ut in magnis criminibus mortis vicem ſubierit apud Conſtantinopolitanos Imperatores, qui præcipuè hanc pœnam in perduellionis reos exercuerunt, & quos ab imperatorio culmine dejectos occidere potuiſſent, in eos caſtrationem decernebant, ut de Heraclio narrat Zonaras *3. tom. ann. in Phoca* qui Phocam ſuperatum caſtrari juſſit. Sic & Michaël Imperator à Leone Armenio inſulam relegatus Theophilactum filium Imperialibus acclamationibus honeſtatum virilibus detractis habuit in deportatione comitem, ut memoriæ prodidit idem Zonoras in Michaële. Cui conjungendum eſt quod ſcriptum reliquit Euſebius *libro 8. hiſtor.* Galerium, & Maximinum in Paleſtina novo tormentorum genere adverſus Chriſtianos ſævientes caſtratos ipſos in metallum dediſſe, vide Cerdam *in adverſar. c. 128. n. 17.*

63 Sed cum hic ſtatus eſſet eunuchorum (ut filium noſtræ diſputationis recolligamus) Imperator Conſtantius eos ab hac infamia liberavit, quia plurimum apud eum & gratia, & favore valuerunt, ut docemur ex Ammiano Marcel. *libro 14 hiſtor.* & Divo Athanaſio *epiſt. ad Solitarios*, his verbis: *Eodem & cæteros ſpadones provocat, plerique enim apud Conſtantium vel potius omnes eunuchi ſunt, omniaque apud illum poſſunt, & ſine illis nihil rerum ibi agitur.* Et poſtea: *Lex vetuit eunuchos in Concilium Eccleſiaſticum aſſumi, atque illi nunc Eccleſiaſticorum judiciorum Principes reputantur, & quod ipſis videtur Conſtantius judicat. Quis iſta narranti fidem habebit? ſpadones, quibus domorum gubernacula vix creduntur, illos nunc Eccleſiis dominari?* Et Divus Nazianzenus *de laudibus Heronis*: ibi, *Ii præterea qui nec virorum nec mulierum numero cenſendi ſunt, quorum magna erat apud eum* (Conſtantium) *auctoritas & potentia.* Hujuſce rei cauſam tradit Baronius *3. tom. anno Chriſti 337. n. 10.* ex Ruffino *libro 1. hiſtor. cap. 11.* Eunuchorum ſcilicet opera Conſtantini obitum uſque ad Conſtantij adventum fuiſſe ſilentio ſuppreſſum, ut ſic melius ſuum confirmaret contra fratres Imperium. Quo munere delinitus eis inter alias privilegia, hanc teſtandi dedit indulgentiam.

64 Quæ etſi occaſione illius ſervitij fuerit indulta, adhuc ratione non caruit, cum inter eunuchos quamplurimi fuerint & bello, & literis inſignes, ut Phavorinus ille magnus Philoſophus temporibus Hadriani (refert Spartianus *in Hadriano num. 15.*) cujus eſt nobilis apud A. Gellum mentio, & Narſes Juſtiniani glorioſus dux, cujus apud hiſtorias eſt nobilitata memoria. Valerianus quoque ſpado natus fortiſſimus bellator apud Ammian. *libro 27. num. 22.* Origenes Adamantihius, & Dorotheus, de quibus multa in Eccleſiaſticis hiſtoriis. Item & ille Crecens Reginæ Candacis eunuchus, qui, ut Divus Hieronymus *in catalogo Eccleſiaſticorum ſcript. vita 6.* docet, Apoſtolus fuit Æthiopiæ, vide Joan. Lorinum *in Act. Apoſt. cap 8. verſ. 27.* & Nereus, & Achilleus Eunuchi Martyres ſanctiſſimi. Baron. *in not. ad Martyrol. 12. Maij.* 65 † Fuerunt quoque puerorum cuſtodes, & Pædagogi, ut teſtatur Mart. *lib. 3. epig. 57.*

Et Pædagogo non jubente, laſcivi
Parere gaudent villico capi læti,
Et delicatus opere fruitur eunuchus.

Quem locum variè accipiunt *Douza, Raderus, & Ramirez.* Mihi eorum interpretationes non placent, miſſamque facio Dorleani aliam ad Tacitum *libro 4. ann.* aientis hoc ita, quod ruri ſpecioſi nutriebantur adoleſcentes, ex quibus fiebant ſpadones. Potius meum propoſitum firmo, capillatos pueros fuiſſe quis ignorat; Martialis *lib 10. epig 62.*

Ludi magiſter parce ſimplici turbæ.
Sic te frequentes audiant capillati. Laſcios vocat pueros, id eſt ludentes *traviesos, juguetones*, ſonat apud nos, quemadmodum ipſe vocat hœdos, *lib. 3. cap. 39. & libro 1. epig. 45. Laſcivos leporum curſus*, & Horatius hederam laſcivam, & *lib. 1. Sat. 3.*

——*Vellunt tibi barbam*
Laſcivi pueri. 66

Parebant igitur pueri (etiam non jubente Pædagogo) villico in opere rurali, quod proprium eſt puerorum. Sed de hoc alij. † Fuerunt quoque eunuchi educatores, & primarum litterarum magiſtri. Plato *libro tertio de legibus*, qualis filiorum Temiſtoclis Sicinus teſte Herodoto *libro octavo* quales *B. Eugeniæ Sancti Proteus & Hyacinthus*, Uſuardus 11. Septempr. Janitores & cubicularij principum, ut dixi *ſupra*, & fide eorum multoties ex perta habuerunt ex illis cuſtodes corporis ſui quamplures Principes, ut Cyrus teſte Xenophonte *lib. 7.* Cyrip. Pharao *Geneſ. cap. 39.* & 40. Aſſuerus, *Eſther. cap. 1.* & Ochus Rex Perſarum Diodoro Sicul. *lib. 6* Julianus Eutherium eximiæ fidelitatis eunuchum, cui omni ex latere peritia parem, neque legiſſe ſe neque audiiſſe ſcripit. Fereque Principum Conſiliarij, quique faciem eorum viderent, Heſter. *cap. 1. & 2.* Ammia, *libro 16.* Unde Herodotus *in Urania*, ſcriptum reliquit apud omnes barbaros pretioſiores fuiſſe eunuchos, & cæteris honoratiores. *Nam pueros*, inquit, *quos forma præditos coemerant, eos caſtrabant, ductoſque aut Sardis, aut Epheſum magna pecunia venundabant, apud barbaros enim pretioſiores eunuchi ſunt, quam qui non ſunt conſtrati in omni genere fidei gratia, atque ut alios per multos.* Cui congruit. Ulpian *in l. 27. §. etſi puerum 28. D. ad legem. Aquil.* tradens per caſtrationem effectum fuiſſe puerum pretioſiorem, de cujus illuſtratione latius *infra* agam *num. 92.* 67 † Indeque ob id Plin. dixi *libro 13. cap. 4.* apud Perſas regnaviſſe eunuchos, quia apud Reges plurimum habuerunt auctoritatis, & Tacit. *6. ann.* ſcribit non deſpectum nomen Eunuchorum apud Barbaros ultroque potentiam habuiſſe. † Denique facit quia æquum fuit 68 ne tantis injuriis ſupponerentur afflicti, cum ſit crudelitatis genus ultra illam naturæ injuriam velle deſævire, & vulnus ſauciato geminare, *argum. l. jam dementis 19. Cod. de Epiſcop. audien. l. omnes 32. §. præterea, Cod de Epiſcop & Cleric. l. omnes 13. Cod. de pœnis l. Divus de offic præſid. cap penult de cleric. ægrot.* ubi Gloſ. quibus adjungendus Caſſiodor. *libro 2, epiſtol. 22. & lib. 4. epiſtol. 7.* Cum multi potuerint effici ſpadones, aut propter infirmitatem, aut vim illatam, quod ſemper

per magis credendum eſt, vel ob aliquem fortuitum
caſum, vel quia ita n ri ſunt, quo caſu lex videre-
tur accuſare na uram, cur integrum hominem non
produxerit, ut in alio propoſito dixit Juſtinian *in l.4.*
Codic.de libert.prater, & in illis crimen proprium nul-
lum fuit, quod tantam cladem dedecoris ſupplicio
dignam effeciſſet, ut circa adoptandi facultatem eu-
nuchis concedendã notavit Lep Imperator *Novel.26.*
inquiens; *Rejicit illos. (lex.) qui lethalia paſſi ſunt,*
quorum tamen (quod injuria affecti, generandique fa-
cultate privati ſint) miſereri par erat.

69 Verum his omnibus obſtare videtur Ulpian. *in l.*
ſed eſt quæſitum 6.ff.de libert. & poſthum. ubi tanquam
certum ſupponit ſpadonem, & eunuchum potuiſſe
facere teſtamentum. Qui cum tradat poſſe ſpado-
nem ex ſe naſcitarum poſthumum inſtituere cum
poſſet generare, caſtratum verò non poſſe, quia in
eo aptitudo generandi non ſit, indicat non fuiſſe du-
bitatum in poſſet teſtari, de quo quæſtio nulla, im-
mo certum erat *l.4. D. de teſtament.* ſed an poſſet in-
ſtituere poſt hum, alias autem ſi teſtamentum fa-
cere non poſſet, ad quid Iuliani Proculum ſequen-
tis neceſſaria erat auctoritas? Unde innuit Ulpian.
caſtratum etſi non poſt humum inſtituere, alios
70 tamen potuiſſe. † Cui difficultati (quam nemo vi-
dit: nam cum de ea lege longè ageret Caldas *de no-*
minat.Emphyt.quæſt.14.ex num 21. nec ullum verbum
de hac difficultate protulit (non ſatisfaciet qui dixe-
rit cum Gothofred *in præſenti*, & Cujacio *in d. lib.6.*
caſtratos olim potuiſſe facere teſtamentum, non ta-
men cæterorum exemplo, ſed diverſimodè, id eſt
cum decimum octavum annum attigerint juxta do-
ctrinam Pauli *libro 3.ſentent. titul.4.§.2.* quod hac le-
ge remittitur, & jubentur teſtari. Nam in noſtra le-
ge indiſtinctè dicitur *Eunuchis licent facere teſtamen-*
tum. Quod clarius denotat antea non potuiſſe. De-
inde ſubjicit Imperator, ut poſſint exemplo omnium
componere poſtremas voluntates, quod non ad æta-
tem, ſed ad facultatem relinquendi, vel ex teſta-
mento, vel ab inteſtato referri debet: verbi gratia,
ſi ab inteſtato moriturus per fideicommiſſum hære-
dem gravaverit, *§. præterea cum aliis de fideicommiſſ.*
hæredit. juncta leg.1.§. ſed ſi filius, de leg.3. Vel pone
ut in poſthumo alieno, qui etſi ex teſtamento non
poſſit hæres inſtitui, legitimus tamen eſſe non pro-
71 hibebatur *l.penult.ff de leg.1.* † Pro hujus difficulta-
tis explicatione conſtituo cum Alciato *in d.leg.ſpado-*
num 128.de verborum ſignificat.num.1 Anton. Auguſt.
d.libro 3.cap 5. Petro Gregor. *d.libro 7.cap.2. num.7.*
Caldas *ſupra num.5.* Merillo *libro 1. obſervat.cap.25.*
Morla *in emp.titul.de legibus quæſt 11. num.27 & ſe-*
quentibus. Spadonis nomen generale eſſe, quod com-
prehendit omne eunuchorum genus, & Thlaſias, ſci-
licet quibus teſtes ſunt fracti, & Thlibias, qui at-
tritos eos habent, *l. ſpadonum 128.de verborum ſigni-*
ficat. l.hi quoque ff. ad legem Corneliam de ſicariis, &
caſtratos quibus abſciſſa eſt ea pars corporis nec non
etiam ſpadones, qui membris quidem ſunt integris,
& incorruptis, ſed naturæ vitio quodam infecti, ut
ait Theophilus *in §.ſed & illud, Inſtitut. de adoptioni-*
bus, generare non poſſunt ex ratione tradita à Galeno
in uſu part.libro 15. & Barboſa *in leg.1.ff.ſoluto ma-*
trimonio 1.part.num.91. verum vel ex Dei beneficio,
aut naturæ in dies vires ſumentis indulto, aut Me-
dicinæ arte poteſt hoc vitium infœcundi ſeminis ſu-
ſtolli, hic tamen poteſt matrimonium contrahere,
ut in dict l.6.& in l.ſi ſerva 39.§.ſi ſpadoni ff.de jure do-
tium, l.alumnos, 14.§. final. de manum vindicat. facit
l.2.§.illud l.adrogato 40.§.final de adoption. Caldas *dict.*
quæſt. 14.numero 27 & ſequent At vero quibus ab-
ſciſſa eſt ea pars, & ferro diminuta, ob id caſtrati
dicti, id eſt caſte nati quales ſunt eunuchi utroque
teſte carentes, hi minimè contrahere potuerunt, ut
in dict.juribus notat Alciatus *in dict.l.ſpadonum num.4.*
& ſequent. Thomas Sanchez *de matrimonio lib.7.diſ-*
putat.92.ex num.17. Barboſa *ſupra num.93.* atque ita
declaravit Sixtus V. Pont. Maxim. *in motu proprio edito*
anno 1587. quem referunt Gutierrez *lib.1. can.c.16.* &
Sanchez *d.n.17.*

Unde patet mens *dict.legis 6.* in quia ſpado poteſt 72
poſt humum inſtituere ſicut, & adoptare, quia etſi
generare facilè non poſſit, tamen poterit evenire, ut
impedimento ſublato aliquando valeat, & rectè cre-
datur facta poſt humi inſtitutio. Quæ fuit doctrina
Theophili *ſupra*, qui de adoptione loquens ait, pro-
pter ſpem ſanitatis adoptionem ab eis factam valere.
Cui congruit Galenus *d.libro 15. de uſu part.* docens
ſpadones propriè dici, quibus meatus ſeminis con-
tortus eſt, ut ſemen quod in virgæ flexibus hæret
ferri prorſus nequeat, idque comprobari ipſa cura-
tione, ſi quidem vinculo illo abſciſſo generant, at-
que ita matrimonium contrahebant, ut conſtat
ex ſupradictis, & tradit Iuvenal. *ſatyra prima,*
verſ.22,

Cum tener uxorem ducat ſpado.

Et ideò tanquam ex uxore ſuſcipienda poſſunt poſt-
humum ex ſe naſciturum inſtituere, ratio eſt, quia
omnis maſculus poteſt poſt humum ex ſe naſciturum
inſtituere, ſive jam maritus ſit, ſive nondum uxorem
duxerit, *l.4 de liber. & poſthum.* † Quod tamen ex 73
juris ratione procedit, qua licet talis inſtitutio non
videretur admittenda, quia poſt humus neque in re,
neque in ſpe ſit: unde videtur ea inſtitutio inutilis,
utpotè fundata ſuper non ente, *argumento l. ejus qui*
41. verſ. nam ſi nominatim ff.de rebus creditis, l.quidam
referunt 14.verſ.eſſe enim, de jure codicillorum, tamen
admiſſa eſt à Jure Conſulto, cum cenſeatur collata
in tempus habile, ſcilicet quo conceptus, & natus
fuerit poſt humus, *l. in tempus 62.de hæredibus inſti-*
tuendis & ideò tacitam conditionem habet, ſi na-
ſcatur poſt humus, *l.1.in fine de condit & demonſtr.l.*
quod in rerum 24 in principio de leg.1. notat eleganter
Fachin *4.controverſ.cap 89. & 90.* Menochius *de præ-*
ſumptionib. 21. & Pichardus *in lectione ad legem Gallus*
in principio numero 37.& ſequenti. † Solet enim ju- 74
re admitti ut propter ſpem ſuſtineatur actus, qui alias
valere non poterat, *l. intercedit 59.l. cum qui 104.ff.*
de condit.& demonſtr.l. Statini 48.§.final de jure fiſci,
ubi legatum adſcriptum ei, qui poſtea in inſulam
fuit deportatus non intercidit, quia poteſt reſtitui,
ut *in l.de ſentent. paſſis*, & hoc inſinuat Conſultus *in*
dicta l.4. ibi: *Et qui nondum uxorem duxit poſtea ma-*
ritus effic. Quod præcipuum eſt in noſtro caſu, ubi
cum rectè contrahere poſſit ſpado, ei non eſt impe-
dimentum ſterilitas, quæ poteſt remediis adhibitis
auferri, & ideò ut ait Paulus *in l. ſi quis poſt humos 9.*
ff.de liberis, & poſt humis, ibi, *Natura magis in ho-*
mine generandi, & conſuetudo expectanda eſt quam tem-
porale vitium, aut valetudo propter quam abducat ...
homo à generandi facultate. Atque ita cum cauſæ *ſu-*
pra poſitæ locum non haberent in ſpadone, condere
potuit teſtamentum, & ſimiliter inſtituere ex ſe na-
ſciturum poſt humum. † Indèque Jure Conſultis mi- 75
nimè inter ſe conſentientibus circa pubertatis tem-
bus Paulus plenam pubertatem in ſpadone requiſi-
vit *libro 3 ſentent. titul. de teſtamentis, verſ. ſpadones.*
Ita cum accebit Antonius Auguſtinus *dicto capite*
quinto, nam non prohibebatur ſpado teſtari ſicut
caſtratus.

Ex ſuperioribus orta fuit dubitatio à Proculo agi-
tata, an poſt humum inſtituere poſſet caſtratus,
quæ ſane quæſtio primo aſpectu nugatoria diceretur,

&

& ineptiæ plena, ut rectè ait Duaren. *ad titul. de liberis, & poſthumis cap. tertio, ſub rubrica, qui poſthumos inſtituere poſſunt*, qui tamen animadvertit, ſcopum Conſultorum illum fuiſſe oſtendere teſtamentum ſtatim nullum eſſe, in quo poſthumus inſtitutus eſt à caſtrato, ab eo ſcilicet qui liberos procreare non poteſt, nam cum fundamentum teſtamenti ſit inſtitutio hæredis, §. *ante hæredis, inſtitut. de leg.* cum traditis ab Anton. Fab. *libro* 14. *conjectur. cap.* 20. Donello *libro* 6. *commentar. cap.* 11. Petro Gregor. *libro* 42. *ſyntagmat. cap.* 9. *numero quinto*, Anton. Pichardo *in* §. *in primis numero* 7. *de fideicommiſſ. hæredit.* Caſtratus qui inſtituit poſthumum non videtur hæredem inſtituere, ergo etiam ab initio nullum eſt teſtamentum, cum ex eo certum ſit per rerum naturam naſci non poſſe filium. Hæc tamen interpretatio non enervat difficultatem: hoc eſt quod quærimus, ſi eunuchis adempta erat teſtamenti factio ante noſtram legem, cur Proculus eam inſtituit inveſtigationem, an caſtratus poſthumum poſſet ſcribere
77 hæredem? † in quo abſtruſo juris loco dum melioris judicij ingenia meliora excogitent, placebat, maximam habuiſſe dubitandi rationem Proculi ſententiam: nam etſi certum eſſet eunuchum non poſſe teſtari, tamen adhuc dubium erat quis eunuchus diceretur prohibitus, an caſtratus ob laſciviam, vel neceſſitatem, vel ob ſterilitatem quia non poſſet facilè generare, vel quia impotens eſſet, vel ineptus, vel quia cum uno teſte natus, *l. qui cum uno* 4. *Dig. de re milit. l.* 6. *de ædil. edict. cum aliis.* Unde poſt teſtamentum factum probatio erat neceſſaria, qua impu-
78 gnaretur illud teſtamentum, tanquam factum à prohibito. † Quod non deſtituitur exemplo. Prætor bonorum poſſeſſionem concedit ſcriptis hæredibus, etiam ex illo teſtamento in quo filius eſt præteritus, & ſolum inſpicit figuram teſtamenti, ut ad multorum jurium explicationem obſervat Pichard. *in princip. Inſtitut. de exhæred. liberi. numero* 37 *ita in l. filio* 17 *de injuſt. rupt.* ex æquitate ſuſtinetur ſi filius præteritus non contradixerit, (de cujus explicatione conſule Anton. Fab. *de error. deciſ* 13. *error.* 3. *& libro primo conject. cap.* 19. *& libro* 9. *cap* 14. Oſualdo *ad Donell. libro* 6 *cap* 13 *litteraC.* Coſta *in* §. *& quid ſi tantum* 1. *part. numero* 77. Cujac. *libro* 5. *Reſpon Pap. in d l.* 17.) facit *l.* 4. *Codic. h. t. & l.* 5. § *ſancimus* 17. *Cod. de teſt. l. qui ex liberis* 11. §. *teſtamento, ff. de ſecund. tab.* Valuit ergo teſtamentum de facto cum illud vitium fuiſſet ita intrinſecum, ut cerni facile non poſſet, quod colligi videtur ex Sueton. *in Claudian. cap.* 16. ibi, *Plus notare conatus magna inquiſitorum negligentia, ſed ſuo majore dedecore innoxios reperit, quibus cum cœlibatum, aut orbitatem objiceret, maritos patres ſe probantibus*, quæ verba laudavimus *ſuprà.* Sic etiam apud Val. Max *dict. libro* 7 *cap.* 7. Genutij eunuchi inſtitutio valuit de facto, ſed poſtquam compertum eſt eunuchum eſſe, à Prætore repulſus eſt. Inde autem dubitatum fuit à proculo, an illa ſpes, quam in ſpadonne admiſerunt Caſſus, & Labeo etiam, & in caſtrato admittenda eſſet, ita ut & propter eam teſtari, & poſthumum inſtituere poſſet. Quod negavit, quia cum caſtratus eſſet, nec poterat inſtituere, quia ſterilitas ei impedimento erat, ut potè deficiente aptitudine illa generandi, quæ in ſpadone animadvertitur, propter quam, & inſtituere poſthumum, & matrimonium contrahere non prohibebatur *ad l. ſi ſerva* 39 §. 1. *ff. de jure dotium.* Hoc autem in caſtrato non invenitur cum ipſe privatus ſit aptitudine illa, & impedimentum non ſit temporale, & per caſtrationem impediatur teſtaris & ita cum myſterio, Ulpian. non adduxit ſterilitatis rationem, ſed ſolum dixit uſum ita ferre, ut non poſſit inſtituere poſthumum.

Quod ſi hæc tibi non arriſerint. Proculi ſenten- 79
tiam verius accipio in eo, qui cum eunuchus eſſet, & conſequenter non poſſe teſtari, jus teſtamenti
faciendi ex Principis indulgentia fuit conſecutus. † 80
Quod fieri conſueviſſe teſtis locupletiſſimus eſt Paulus *in l. ex facto* 43 *ff. de vulg. & pupil. ſubſtit.* ibi *Qui habebat mutum impuberem impetravit à principe, ut muto ſubſtituere ei liceret* Ulpian. *in l.* 3 § *idem* 2. *ff de bonis libert.* ibi, *Idem etſi à principe liberam teſtamenti factionem impetravit*: & Imper. Juſtinian. *in l. ſi quando* 35. *in princip Codic. de inofficioſ. teſt leg obſides* 11. *de teſtament. juncta l. ſed ſi* 52. *de jure fiſc. l quart. Codic ad S.C. Tertyll.* quibus adde doctiſſimum Gregor. Maderam *animadver. libro ſing. cap.* 14. & Pichard. *in* §. *final. Inſtitut. quibus non eſt permiſ. num.* 16. facit *leg. prima ff. ad municip. & l.* 2. §. *ſi quis à Principe ff. ne quid in loco public.* & quæ tradit Connan *libro ſecundo commentar. cap.* 2. Fueruntque apud Imperatores frequentiſſimæ hujuſmodi poſtulationes, quibus juris laxatio introducebatur, ut poſt legem Papiam orbi, & cœlibes *jus trium liberorum*, petere conſueverunt, ut à tutela excuſarentur, *Inſtitut. de excuſat. tutur.* ut in albo decurionum æquaretur pater orbus filios habenti *l. in albo* 10. *Codic. de decur. libro* 10. ut poſſent ſolum capere ex hæreditate, vel legato, hæredes ſcribi juxta illum vulgatiſſimum Juvenalis locum *ſatyra* 9. *verſ.* 87.

Jura parentis habes, propter me ſcriberis hæres
Legatum omne capies, &c.

Hujuſque privilegij mentio extat multis in locis quos latè recenſet Rader. *ad Mart. libro ſecundo, epigram.* 6. *ipſi* 63. Ramirez *ibidem epigram.* 91. Duaren. *lib.* 1. *diſputat cap.* 40. Gothofred. *in l.* 1. *Codic. de jure liber.* & alij etiam quos plena manu congeſſi *ſupra n.* 26. juxta quæ Proculus *in dicta leg.* 6. illum caſum pertractat, in quo certum eſſet caſtratum factionem habere teſtamentariam, ille autem non potuit eſſe alius, niſi quando id impetraverat ex Principis beneficio (quod ut dixi frequens erat.) Qua in ſpecie quæſitum eſt an poſſet poſthumum inſtituere, videbatur
ita dicendum. † Cum beneficia principalia latiſſi- 81
mam habeant interpretationem *l.* 3. *D. de conſtitut. princip. cap. dilect.* 6. *de donatio*, cum traditis ab Figuin. Barone *ibi* Anton Fab *in Juriſprud. titul.* 2. *princip.* 8. *illat.* 1. Morla *in emporio titul.* 8 *quæſt.* 1. *per tot.* Thom. Sanchez *libro* 8. *de matrimon. diſput.* 1. *num.* 4. Duaren. *ad titul. de conſtitutione cap.* 3. Sed ea ratione minimè obſtante Proculus aſſeruit caſtratum eo in caſu non poſſe ex ſe naſciturum poſthumum inſtituere, quoniam, ut ait Juſtinian. *in dict. l. ſi quando*, ibi, *Si talis conceſſio imperialis proceſſerit per quam libera teſtamenti factio conceditur, nihil aliud videri principem concedere, niſi ut habeat legitimam, & conſuetam teſtamenti factionem. Neque enim credendum eſt Romanum principem, qui jura tuetur hujuſmodi verbo totam obſervationem teſtamentorum velle everti.* Congruit *d. l.* 2. §. *ſi quis à principe*, & quod circa illius exornationem obſervant Covaruvias *lib.* 3 *variar. cap.* 6. *num.* 6 Pinellus *in rub. Cod. de reſcind.* 1. *part. cap.* 2. *num.* 7. Mendoça *de pactis lib.* 1. *cap.* 5. *n.* 44. *cum ſequentibus.* Cum ergo jus ſemper imitetur naturam, (ut poſtea dicam,) & per rerum naturam impoſſibile ſit caſtratum generare poſſe, rectè Proculus docet non poſſe poſthumum inſtituere etſi à Principe jus condendi
teſtamenti impetraverit. † Neque obſtabit ſi obji- 82
cias hoc non debuiſſe à Proculo tractari, quoniam diſpenſatio legum, quæ à Principe ſit, cenſetur impoſſibilis, & ideò non eſt adducenda in diſputationem, ut notant DD. laudati à Thom. Sanchez *de matrimon. lib.* 5. *diſput.* 5. *n.* 5. & 12. *ex l. cum ſervus* 39. *alias ex l. apud Jul.* § *conſtat, verſ. ſi verò delegatis primo.* Nam huic ſcrupulo reſpondeo Imperatorum

Fff 2 tempora

empore hujuſmodi impetrationes fuiſſe frequentiſſimas, ut probat Anton. Auguſt. *de legibus cap. de lege Papian. & inſinuat dict. l. 1. Cod. de jure liber.* & Ulpian. *in fragm titulo* 6. §. 1. ubi tradens aliquando virum, & uxorem ſolidum capere poſſe, etiamſi orbi eſſent, inter alios caſus connumerat, *ſi jus liberorum à principe impetraverit*, & Matres hoc trium liberorum jure ad legitimam filiorum hereditatem admittebantur ex Senatus-Conſulto Tertulliano § *poſtea Inſt. de Senatus Conſulto Tertullian. & in dicto §. ſi quis à principe*, de eo quod laxto juris rigore à principe conceditur, agit Jure Conſultus. Quibus ergo adducor, ut credam ea in ſpecie locutum Proculum: nam cum indiſtinctè dicat non poſſe poſthumum hæredem instituere, neque ſterilitatis mentionem faciat, ut in ſuperiori ſpadonis ſpecie, certum efficitur de eo loqui qui alias potuit teſtari ob indulgentiam principalem. Quæ interpretatio (cum de ea difficultate latè diſſervissemus) placuit magis Nobiliſſimo viro Doctiſſimoque J. Conſult. DD. Didaco de Arce Reynoſo, noſtri Conchenſis Collegij meritiſſimo alumno & Salmanticenſis hujus Academiæ Legum Anteceſſori Primario, & ideò in hoc tenebricoſo loco mihi plauſibilior videtur.

83 Ex qua inter caſtratos, & ſpadones differentia deſcendit intellectus ad Caium *in l. 2. §. illud ff. de adoptionibus, & lib. 1. Inſtit. titul. 5. §. ſpadonis* & Juſtin. *in §. ſed & illud Inſtit. eodem*, qui tradunt ſpadones, qui non poſſunt generare, adoptare poſſe, non vero caſtratos † quod confirmat Modeſtinus *in l. adrogato 40. § fin ff. eo.* Cujus traditionis ratio in obſcuro latet: nam ſi ſpadonibus, qui generare non poſſunt permittitur adoptio, eadem & caſtratis permittenda erat, cum ſpado nihil amplius habeat quam caſtratus. Uterque ſpe, & aptitudine generandi privatus exiſtit; & Caius id indicat illis verbis *quod & hi qui generare non poſſunt, quales ſunt ſpadones*, ergo non loquitur de iis, qui etſi non poſſint, tamen & ſpe patiundi matrimonij non deſtituuntur, ut *in d. l. 6.*

84 † Quinimo ex alio capite augetur difficultas, nam ſi adoptio procedit ſecundum naturæ regulas, qua non poteſt filios habere qui generare non poteſt, *l. adoptio 16. ff de adopt. §. minorem Inſtit. eodem*, unde à Caio vocatur adoptio *naturæ imago, & ſimilitudo quædam*, obſervant Mercerius *lib. 2. opin. cap.* 8. Anton. Fab. *in juriſprudent. titul. 10. princip. 1. & princip. 4. illation.* 11. Inde ſequitur ſpadonem non poſſe adoptare cum generare non poſſit. At quemadmodum pro monſtro eſt, ut major ſit filius quam pater, ita & monſtroſum eſt, ut qui generare non poſſit, habeat filium. Non enim debet plus eſſe in fictione, quam in veritate *l. filii quem pater 23. ff. de liber. & poſthum. l. fideicommiſſum 76. de condit. & demonſtrat.* Quibus rationibus nihil reſpondet Horoſcius *ibi* neque Duarenus *ad titul. de adopt. cap. 9.* neque Connan. *lib. 2. comment. cap. 15. num. 9.* firmans nullam fuiſſe cauſam, cur in ſpadonibus aliud quam in caſtratis ſtatueretur. Quod tamen cauſam habuit, ut dicemus *inferius.*

85 Balduino ergo *in dicto §. ſed illud*, Antonio Fabro *in juriſprudent tit. 10. princip. 1. illation. 6. & princip 4. illation. 1.* & Pacio *centur. 1. quæſtion. 12.* Caldas *de Nominat. Emphyteut. quæſtion. 14. numero* 18. aſſentior, qui verius arbitrantur Caium & Juſtin. loqui de ſpadone, qui non poteſt generare non propter vitium, ſeu impedimentum naturale, & perpetuum, ſed temporarium, & accidentale, quoniam in adoptante requiritur potentia, non quæ ſtatim poſſet pervenire ad actum, ſed quæ poſſet quandoque in actum reduci, quia naturale vitium nocere plus debet, quam accidentale, *l. ſi quis poſthumos in princip. ff. de lib. & poſthum.* Idque videtur colligi *ex l. Pomponius 6. ff. de ædil. edict.* ubi cum dicat ſpadonem morboſum non eſſe ſi ut illum qui unum habet teſticulum, ſubjicit *qui etiam generare poteſt*, in qua clarè docet poſſe ſpadonem generare, cum dictio *etiam* ſit ampliativa, & aliquando ſumatur pro *quoque*, ut Grammatici ſæpius annotarunt. In quam interpretationem libentius inclinor, quod eam viderim probatam à Doctiſſimo Clariſſimoque viro D. Matthia Gonzalez de Sepulveda Regio in Prætorio Granatenſi Conſiliario, qui inter cætera ingenij ſui non inter moritura monumenta, dum in his Scholis plures Cathedras moderatur, Anthinomias juris eleganti luculentaque methodo colligens dicta jura ſic explicavit. Atque ita illa verba, *quod & hi qui generare non poſſunt, quales ſunt ſpadones*, poſtea intelligi debent, id eſt actualiter generare non poſſunt liceat poſſint. † Verbum illud *Non* accipiendum eſt 86
pro *Nondum*, quemadmodum hæ voces promiſcuè uſurpantur, ut *in l. cum fidei 9. De fideicommiſſ. libert.* ibi, *ut nondum debeas præſtare fideicommiſſum*, id eſt *non debeat*, ut explicavit Cujac. *libro decimo quinto, obſervat. cap. 5. & lib. 19. quæſt. Papin. in l. peto. §. fratre, Digeſt. de legat. 2.* concinitque illud Virgilij *libro 6. Æneid.*

At Phœbi nondum patiens immanis in antro.

Unde etſi ſpado nunc non poſſit generare, adhuc ſpes eſt, quæ tamen in caſtrato apertè deficit, & ideò ille adoptare valet, hic vero minimè, cum ſecundum naturam unus poſſit aliquando generare, alius autem numquam: ratio fuit teſte Leone Imperatore *novella 26.* ibi, *Nam quos natura ad generandum non idoneos agnovit, hos neque lex tali beneficio eſt affectura, l. 2. tit 16. p. 4.* Idque ſignificat Ulpian. *in l. Pomponius 6. §. fin D. de ædilit. edict.* ubi comparatur ſpado cum eo qui unum habet teſtem, quia in eo aptitudo generandi apertè animadvertitur. Sed hæc omnia ſuſtulit Leo *dicta novel. 26.* qua permiſit caſtratis adoptare, reddita ejus rei eleganti ratione: *Eunuchis, inquiens, liberorum adquiſitio quæ per legem fit, eſt neceſſaria, eoque magis quod una hac ratione, ut patres ſint conſequantur, itaque liberorum miniſterio ipſis frui contingat quod inhumanum eſſet, ſi quod genitalibus privati ſint, inſuper etiam privarentur. Sed quemadmodum cui vocis uſus ademptus eſt, quæ linguæ munia ſunt per manum adimplere, & qui ſermonem labris fundere nequit per ſcripturam ad ordinandas res ſuas procedere non prohibetur, ita neque qui quod genitalibus privati ſunt, liberos non habent, horum indigentiam alio modo compenſare vocandum eſt.*

Secundò ex ſupradictis infertur interpretatio ad 87
Paulum in *l fin autem 7. D. de ædil. edict.* Quo loci cum ex ædilium edicto teneantur, qui mancipia vendunt certiores facere emptores quid morbi vitij rei ſit *l. 1 ff. illo tit:* quærit Conſultus, an ſi ſervus caſtratus venditus ſit tanquam morboſum poſſit redhiberi. In qua re videbatur dicendum morboſum non eſſe, quoniam ſpado non eſt morboſus, ſed ſanus *d. l. Pomponius §. fin.* & mulus etſi caſtretur, neque vitij neque morbi quidquam habere videtur, cum neque de fortitudine detrahitur ejus, neque de utilitate, ut probat Ulp. *in l. ædiles 38. §. ſed enim, D. de ædilit. edict.* † Sed his non refragantibus Paulus 88
ait *in d. l. ſin autem* ſpadonem, cui tam neceſſaria corporis pars penitus abſit, id eſt caſtratum morboſum eſſe juxta diſtinctionem traditam *ſuprà num 71.* Cujus traditionis nullus, quod ſciam aſſignavit rationem, quam petendam eſſe exiſtimo ex medicæ artis principiis, juxta quæ, teſtes cum ſint procreationis organa, procreationeque ſola conſervetur ſpecies, partes principales dicuntur, & fortaſſe ea ratione tanto corde præſtantiores, quanto ſpecies eſt individuo nobilior. † Maxima ſanè & penè incredibilis eſt eorum vis non modo

modo ad fœcunditatem, ſed etiam ad temperamenti habitus ſubſtantiæ propriæ, & morum alterationem. Et ideo in eis alterum innati coloris fontem ſtatuit Galenus *lib. 1. de ſemine*, & velut lares focumque contineri vult, quo univerſum corpus incaleſcit. Hincque in Ægyptiis Hieroglyphicis, ut Regem ipſis ademptum, totaſque ejus vires tractas ſignificarent, caſtratum pingebant. Temperies quoque immutatur, & ex calida in frigidam fit converſio ſtatim eunuchis, nec ſolum habitus verum & propriæ ſubſtantiæ, nec non morum & ingenii, ut docet Arabs Avenzoar relatus ab Andræa Laurentio *libro 7. de hiſtoria Anatomica cap. 7. quæſt. 1.* ibi, *In eunuchis, inquit, prætenuem vocem audimus, malos agnoſcimus mores, rationis ſunt peſſimæ, nec ferè inventus eſt aliquis exactus bonæ legis, aut intellectus non diminuti:* congruit Ariſtoteles *libro 5. de hiſtoria animalium cap. 1. & lib. 1. de generatione animalium c. 4.* docens maxime conducere teſtes ad robur cordis, & ita illis exectis totius habitus, & temperamenti mutatio contingit, laxatis quippè habentis, & quaſi exſoluto cordis robore. Quapropter ut credo, Paulus noſter eam partem corporis neceſſariam appellavit *in dict. l. ſin autem*, & Baldus *in l. 1. Cod. de eunuch. num. 2.* non immerito dixit omne animal excepto homine per caſtrationem in melius reddi, quod innuit Ulpian. *in dict. leg. ædiles, §. ſed enim:* nam homo abſciſſa utilitate mollior, debiliórque redditur, & infirmior. † Imo accerrimo hoc do-
90 lore non paucos interiiſſe tradit Juſtinian. *in Novella 142. de his qui eunuchos faciunt in princ.* ibi. *Ut è multis vix pauci evadant incolumes, uſque adeo ut quidam ex his, qui ſervati fuerunt ſub noſtro aſpectu depoſuerint ex nonaginta ægre tres ſervatos eſſe.* Ratio eſt, nam calor omnis ad virilem virtutem una cum membris abſcinditur teſte Luciano in Eunucho, & ideò non in eleganter Claudian. *lib. 1. in Eutrop. verſ. 51. de caſtratione Europii* differens ait,

Ambiguus vitæ jacuit penituſque ſupremi
In cerebrum ſecti traxerunt frigora nervi.

† In quam ſententiam jurarunt omnes Proculiani, qui Stoicos ſecuti tenebant eunuchos imperfectos
91 eſſe, ut firmat Lucian. *ſupra*, indéque Labeo exiſtimavit eunuchum eſſe morboſum, ita obſervavit Agellius *lib. 4. noct. Artic. cap. 2.* inquiens, *De eunucho quidem quæſitum an contra edictum ædilium videretur venundatus, ſi ignoraſſet emptor eum eunuchum eſſe. Labeonem reſpondiſſe aiunt redhibere poſſe quaſi morboſum.* Ratio autem Labeonis, ut ipſe Agellius notavit, erat, *Quod morbus ſit habitus cujuſque corporis contra naturam, qui uſum ejus facit deteriorem, ſed morbum alius in toto corpore accidere, alias in parte corporis.* Quæ verba mire conveniunt cum *dicta leg. ſin. autem*, ubi non de ſpadone ſeu debili ad generationem loquitur Jure Conſultus *ut in §. anteced.*

Contra hæc tamen licet vera ſint jaculum videtur contorquere Ulpian. *in l. ſi ſervus 27. §. etſi puerum 28.*
92 *D. ad legem Aquiliam*, ubi per caſtrationem puerum effici pretioſiorem disertè reliquit ſcriptum. Quod videtur confirmare Juſtinian. *in l. ultima in fine principii, Cod. communia de legatis, & l. 1. §. ne autem quantitas 2. Cod. de communi ſervo manumiſſo.* Ubi in eligendis ſervis legatis, & pretiis eorum conſtituendis eunuchi cæteris ſervis pluris æſtimantur. Sed huic difficultati, & Ulpianus ipſe Achilleo more, & vulnus inflixit, & ſanavit: nam reſpondendum eſt cum eo, ædilitium edictum reſpexiſſe rei corpus an ſit, vel non morboſum, vel aliquod habeat vitium, quod corpus debilius, vel deterius reddat, ſecundum quod non poteſt negari, quin eunuchus non ſit morboſus, ut diximus. At ſi attendas eunuchorum apud antiquos miniſteria, officia, & occupationes pretioſiores cæteris ſervis exiſtimabantur; Quintilian. *declamat 340.* ibi. *Quam multa facere poſſit adverſus puerum magno iratus? Aut illi forma, & pretium exciſa virilitate produces*, & Claudian. *lib. 1. in Eutrop. verſ. 45.*

Advolat Armenius certo mucrone reciſos.
Edoctus mollire mares, damnóque nefandum
Aucturus pretium

† Hujuſmodi miniſteria erant matronum cuſtodia. 93
Ammian. *libro 16.* ibi, *Eunuchi fieri ſemper acidi, carentes neceſſitudinibus cæteris acerrimi ſunt matronarum cuſtodes.* Obſervat. Alciatus *in l. ſpadonum 128. de verborum ſignificatione.* Petr. Gregor. *dict. l. 7. ſyntag. cap 2. num. 10* & ita vocatos eunuchus ait Epiphan. *libro 2. contra hæreſes.* Quod benevoli eſſent, & fidem didicerint ſervare maritis Præfectique fuerunt balneis mulierum lautiorum Lamprid. *in Alexand. ſupra* laudatus. Monilia ſervabant dominarum, veſtes, gemmas, ſtratum muniebant, crineſque pectere, & delicatorum vultus motis hinc inde volucrum pretioſarum plumis ventilare ſolebant, eleganter Claudian. *d. lib. 1. verſ. 105. de eunucho Eutropio.*

Pectebat dominæ crines, & ſæpè lavanti.
Nudus in argento limpham geſtabat alumnæ;
Et cum ſe rapido foſſam projecerat, æſtu
Patricius roſeis pavonum ventilat alis.

Et *inferius verſ. 416.*

Præfecti ſed adhuc gemmis veſtique dabantur
Cuſtodes, ſacróque adhibere ſilentia ſomno
Militia eunuchi nunquam progreſſa cubile,
Secreta monilia ſervent;
Ornatus curent Tyrios.

Martialis *lib. 3. epigr. 82.*

Et æſtivanti tenue ventilet frigus,
Supina praſino concubina flabello,
Fugatque muſcas myrtea puer virga, &c.

Notant doctè Fluvius Urſinus *ad librum Petri Ciaconii de Triclinio Romano.* Barthius *ad Claud. d. lib. 1.* Dorleanus *ad Tacit. lib. 4. fol. 448.* & Don. Laurent. Ramirez *ad Mart. d. epigram. 82.* Domorumque gubernacula eunuchis credebantur, ut colligere licet ex *Divo Athanaſio ſupra.* † Ad quæ & alia quæ 94
laudati Auctores commemorant multorum fuit caſtratorum puerorum familia *Pædagogia* dicta, apud nos inde diducto vocabulo *Pages*, ut primus obſervavit Cujacius relatus ab Dorleano, & Turnebus *lib. 8. adverſ. cap. 9.* Lipſ. *ad Tacit. lib. 15. annal.* Pancirol. *lib. 2. variar. cap. 88.* † Ad idque reſpexit Se- 95
neca *epiſtol. 123.* & Jur. Conſult. *in leg. quæſitum 12. §. ſi inſtructum 32. D. de fundo inſtruct.* ibi, *ſi inſtructum fundum legaſſet, & pædagogia quæ ibi habebat, ut cum ibi veniſſent præſto eſſent in Triclinio.* Quæ verba reſpiciunt morem cœnantium, qui ſi quando ad urinam urgerentur, matellas è manu Pædagogiorum poſcebant digitis pro voce crepantibus Mart. *d. epigr. 82.*

Digiti crepantis ſigna novit eunuchus.
Et delicatæ ſciſcitator urinæ.

Ob quas cauſas eunuchum pretioſiorem vocaſſe Ulpianum credo potius quam quod in deliciis haberentur, ut exiſtimaverat Ant Aug *d. lib. 3. emend. cap. 5. in fin.* & Caldas *ſupra num. 33.* in quam rem advoco vobiſcum in Aureliano, eunuchorum modum pro ſenatoriis profeſſionibus ſtatuit, idcirco quod ad ingentia pretia perveniſſent. Ex quibus patet quod ſi inſpecias corporis habitum, eunuchus morboſus erat, ſi vero divitum, & opulentiorum affectionem pretioſior, idque Ulpianus ipſe indicavit *in d. §. etſi puerum*, dum ex ſententia Viviani agi poſſe docet ex edicto ædilium tanquam puero jam reddito morboſo, v.g. ſi venditor poſt contractum celebratum puerum caſtraverit, atque ita tradiderit.

† Dubitabilius tamen eſt quæ actio *in quadruplum*.
96 ſit quam cum ſupra dicta conjungit Ulpian. Accurſ. *ibi.* quem ſequitur Anton.Fab.*in ratio. ad dict.§.etſi puerum.* accepit de titulo *ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicatur.* Quod falſum eſt, quia illa actio non datur in quadruplum, ut ipſe Antum.Fab. agnovit. Qui tandem ad ordinarium reſecationis remedium confugit, autumateque illa verba, *in quadruplum* tollenda eſſe. Sed hoc miſerorum refugium eſt. Quare dicerem ad actionem *vi bonorum raptorum*, illa verba referenda eſſe; quæ in quadruplum eſt, *leg.1.D. de vi bonor. rapt.princ. inſt.eodem*, ubi Pichard. & datur quoties per vim aliquid fit ita, ut dominus rem amittat vel res ipſa corrumpatur, ſcindaturve vel frangatur *leg.2.§.1. juncta leg.4.§ loquitur 9.& ſeq D. vi bono rap.& l. Marcel n.de verbor.ſignific.* quæ mirè conveniunt cum caſtratione, nam ſi quis fortè ſervum alicujus caſtraverit per vim abductum, tunc poterit dominus ex illa ratione in quadruplum condemnare adverſarium, cum per caſtrationem ſervus ſit deterior factus. Quam ſententiam cum poſt primam editionem aperirem Mariti Illuſtriſſimo Clariſſimoque Jure Conſulto Domino Melchiori de Molina Regio in ſuprema Curia, interior que Conſilio Senatori integerrimo juris prudentiæ parenti, & noſtri qui miraculo, probavit vir doctiſſimus, quo auſpicio ſpero quemlibet rectè ſentientem in eam quoque juraturum.

97 Ultimò ex dictis *ſupra* deſcendit jure reſpondiſſe Imper.Severum,& Antoninum ſpadonem non habere excuſationem à tutela *in ſpadonem 15.in princ. D de excuſation.tutor.* Sed quæ fuerit hujus juris ratio dubitandi, non ſatis eſt cognita Anton. Fab. *in juriſprudent. tit.24.princip.1.illat 9.* tam reddit quod ſpado qui verus pater eſſe non poteſt propter vitium, & impedimentum corporis, nec patris vicem gerere videatur, quomodo gerit quiſquis tutor eſt. Sed cum nihil habeat commune facultas generandi cum facultate adminiſtrandi res pupillares non debemus eum ob id excuſare. Quæ ratio non videtur cum reconvenire, quia excuſatio ex illo defectu eſſet planè ridicula: & tutor ut adminiſtret conſtruitur, non ut
98 partem agat. † Rectius ſenſit Cujac *in dict.l.ſpadonem*, qui verbum illud *ſpado*, non de ſpadone qui generare aliquando poteſt ſed de caſtrato ſpecialiter accipiendum putat. Cauſa excuſationi erat, quod caſtratus ſit morboſus, ut dixi, ſoleat admitti excuſatio ob adverſam valetudinem *l. non ſolum 10.§.fin. cum l.ſequent. l poſt ſuſceptam 40 l.penult § fin.de excuſation §.item propter 8.Inſtitut.eod.l.unic Cod qui morbo.*
99 † Qua ratione non obſtante Imperatores decreverunt caſtratum excuſandum non eſſe: quoniam etſi verum ſit ipſum morboſum eſſe, tamen ad excuſationem tutelæ morbus talis eſſe debet, ut facultatem rerum gerendarum adimat, & qui impedimento ſit quo minus ſuis rebus tutor ſupereſſe poſſit, *dict.leg. non ſolum § fin.cum aliis l.2 tit.17 part.6.* Debilitas namque corporis etſi in caſtrato detur, adhuc tamen non eſt impedimentum, quod à rebus ſuis adminiſtrandis arceat, & adducat, *arg. leg. 2 §. quem ita verſ.corporis,ff.de vocatio.muner.* notat Balduin. *in dict. § item ſi propter numero 2* Menochius *de arbitrar. caſ.60.* faciunt notata ab Azevedo *in .6.ex num. 7. tit. 5 libro 5 & in l.4 tit.9.eod lib numero 5.& in l 8. tit 4.libro 6.recopilat.num 5.* juxta quæ procedunt jura *in l. judex 45 ff.de judiciis, & in leg quæſitum 60.*
100 *ff.de re judicat.* † Ubi morbus ſonticus remittit judicandi neceſſitatem, & diem litigantibus, morbus autem ſonticus dicitur latius quilibet morbus cuique rei nocens, *l morbum 113.de verborum ſignificat.* & ita vocatur *ſonticus*, quod ſit nocivus habita relatione ad negotia, *leg.4 §.fin.& l.fin. de ædilit. edict.* notat Cujac *2.quæſt in Paul.in dicta l 46 & lib.5. ff. Juliani in dict.l.60.& in dict.leg.113.* Briſſon.& Schar.*de verb. jur. verbo morbus*, Balduin *ad leges Romul.cap.41. ex num.3.* Ex quibus conſtat quod cum morbus eunuchi magis tendat in debilitatem corporis, quam in aliquod aliud impedimentum, rectè conſtitutum fuit non habere excuſationem. Hæc in rem ſterili ſterilium ſpadonum materia congeſſimus, & ex vetuſtatis tenebricoſo ſinu extraximus. Si quid dignum laudis inveneris, Lector, gloriam redde totam Deo Opt. Max. à quo omne datum optimum. Sin vero minus rectè cogitatum, ſcriptum, dictum labenti ingenio humano veniam præſta.

CAPUT VII.

Libertatis favore jus ſtrictum multotis inſuper habitum ad explicationem *l. teſtamento 38.ff.de fideicom.liber.* Extrahuntur in lucem varia jura.

SUMMARIUM.

1 *Libertas favore digniſſima.*
2 *Quare libertas ita ſit privilegiata.*
3 *Quare ſervus in maleficiis liber reputetur, ad* l. 4. ff.de oblig.*cum aliis.*
4 *Stoici libertatem maximè commendabant. Solos ſapientes liberos credebant.*
5 *Inducitur tractatio* l.in teſtamento, de fideicom. liber.
6 *Argumenta contra eandem.*
7 *Communis DD.interpretatio.*
8 *Antonij Fabri emendatio*, & n.9.
10 *Vera mens* dict.l.in teſtamento *inveſtigatur*, & n. 11.12. 13.
14 L.Paullus 35.de fideicom.liber.*explicatur.*
15 *Reprobantur Anton.Fab.argumenta.*
16 L.Antonius 42.de fideicom. liber.*intelligitur cum aliis.*
17 *Illuſtratur & exornatur* l. penult. D. probat. & n. 18.19.
20 *Tractatur difficultas* l. ob pecuniam 81. de furtis cum l. 4.§.fin.D.*ad l. Jul.Pecul.*& n.21.& 22. & ſeq.

LIBERTATI tantum à majoribus impenſum eſt, ut nihil magis cen- 1
ſerent favore dignius *l.libertas 122. ff.de regul.iur.* adeo ut ejus favore, & occaſione plerumque juris ſtricti rigores inſuper haberentur *l.lege 24.ff. de manumiſſion.l ſi ita 6.cum lege ſeq.ff de manumiſſ.teſtam.l.4.§.item 6.ff.de ſtatulib.inter pares 38.ff. de re judicat. l Quoties 20 ff de regul jur.l.generaliter 24.§.ſi quis ſervo,ff.de fideicommiſſ.liber.* cum aliis infinitis, quæ congerunt Rævard. *in dict.leg 122.& in l.32.de regul jur.* ubi P Fab *ib.* noſter Pichard.*in princ. Inſt.de eo,cui libert. caut num 19 & de nobilit.commun. num.92.* Mereil. *lib.1.obſervat.cap.15* † Ratio natu- 2
ralis eſt, quoniam propenſior debet eſſe liberalitas in calamitoſos ut ait Cicer.2.*de offic.* Præcipuè cum quoad jus naturale attinet omnes homines ſint pares, neminem, ut ait Seneca, natura fecit liberum, neminem ſervum, impoſuit fortuna hæc nomina *l. quod attinet 32 ff.de Reg. Iur.* & iſtos quos ſervos vocamus ex iiſdem ſeminibus ortos eodem frui cœlo atque ſpirare, vivere, & mori certum eſt, Seneca ita teſtante *epiſt.47.*& epicteto *diſſert. 13.Non*

recordabe

recordaberis quis ſis, & quibus imperes? nonne natura
fratres? nonne a Jove oriundis? Natura ergo commu-
nis eam indulgentiam videtur extorquere, ut hanc
violentiam ei illatam auferant piiſſime Legiſlatores.
Corpore ſunt ſervi adſcripti dominis, mens autem ju-
ris, quæ adeo libera & vaga eſt, ut ne ab hoc quidem
carcere cui incluſa eſt, teneri queat quominus impetu
ſuo utatur, & comes cœleſtibus exeat. Corpus itaque eſt,
quod domino fortuna tradidit, hoc emit; interior illa pars
mancipio dari non poteſt. Ab hac quidquid venit liberum
eſt. Verba ſunt Senecæ *libro 3. de benefic. cap. 20.* †
3 Ad quam liberam poteſtatem naturalem reſpicientes
J. C. dixerunt ſervos obligari naturaliter, quod fa-
ctum ex quadam animi libertate conſtat, & ſolum
eſt exemptum ab illa juris gentium oppreſſione. In-
dèque quoad delicta ſervi tanquam liberi reputan-
tur, & eodem modo, ordine, & ritu Judiciorum
4 cauſæ capitales peraguntur. † Quomodo procedit
l. ſervi 14. ff. de obligat. l. Hos accuſare 12. §. ſi ſervus de
accuſat. docent Rævard *in dict. leg. 32. de reg. Jur.* Con.
libro 2. cap. 5. num. 6. Cum igitur Stoici natura om-
nes liberos eſſe putarent, favebant maximopere
libertatibus. Ipſi enim ſolos ſapientes liberos cenſe-
bant, cæteros ſervos reputabant, obſervant elegan-
ter Juſt. Lipſ. *lib. 3. Manaduct. ad Stoicam diſſert. 12.*
à quo miror omiſſum luculentum Perſii locum Sa-
tyra 5. Horum ergo Philoſophorum ſectæ ſummè
debitos fuiſſe Conſultos, & Imperatores conſtat ex
iis, quæ tradit Merillus *libro primo, capite 1. & dict.*
cap. 15.

5 Quo attento procedit elegans & pium Alexandri
Imperatoris, [ut credo,] reſcriptum, quod re-
fert Paulus *in leg. in teſtamento 38. Digeſt. de fidei-*
commiſſ. libertat. ubi quidam alumnæ ſuæ libertatem
dedit, & fideicommiſſa, gravatis ad id filiis, quos
hæredes inſtituit, ſed cum teſtamentum imperfe-
ctum eſſet, filii ab inteſtato omnia egerunt. Quæſi-
tum eſt de libertate, & fideicommiſſo, & interlo-
quutus eſt Imperator ea deberi. Verum hæc pro-
6 nunciatio difficilis eſt ſequentibus. † Nam ex te-
ſtamento imperfecto libertas minimè debetur, niſi
aut ſimpliciter ab omni hærede fuerit relicta, ut in
ſpecie *l. eam quam 14. Codic. de fideicom. l. ſi pater*
47. §. final. de fideicommiſſ. lib. junctis quæ ad ejus
explicationem congerunt *ibi*, Cujac. Donell. & Gi-
ph. Goveanus *libro primo, lection. cap. primo*, Pichar-
dus *in §. in primis num 9. & ſequent. Inſtitut. de fi-*
deicommiſſ. hæredit. Fachin. *lib. 6. controverſ. cap. 97.*
Azeved. *in l. 1 titulo quarto, libro quinto, recopil. ex*
num. 113. vel ſi à legitimo hærede ſit repedita *l. 2.*
Codic. de fideicommiſſ. libert. l. 2. Codic. de teſtament.
manumiſſ. l. ex teſtamento 29. Codic. de fideicommiſſ.
Et quamvis libertas deberetur, non tamen ex ea
deduci poſſet argumentum ad fideicommiſſum *leg.*
Antonius 42. Digeſt. de fideicommiſſ. libert. l. penult.
Digeſt. de probat. niſi jure codicillorum valere teſta-
tor voluerit *l. ſi jure 11. Codic. de teſtament. manumiſſ.*
7 † Neque ſatisfacies ſi dixeris cum Jaſon. *in l. non*
dubium num. 9. Codic. de teſtament. Giphan. *verſ.*
octava, aſſertur, Donel. *num. 11. in dict. leg. eam*,
Cujac. *in l. ex ea ſcriptura Digeſt. de teſtament.* Pichar-
dus *in dict. in primis num. 22.* quod cum pater in-
ter liberos teſtatur, voluiſſet creditur apponere clau-
ſulam codicillarem, ut tradunt Menoch. *de præſumpt.*
libro quarto, præſumpt. 31. ex num. 16. Mantic. *de*
conject. libro primo, titulo 9. num. quinto, & 6. Pe-
regrin. *de fideicommiſſ. articulo ſecundo, num. 32.* qui
8 omnes ita intelligunt, *dict. l. in teſtamento.* † Ve-
rum in contrarium eſt Anton. Fab. *de error. deciſ. 36.*
err. 1. qui hanc doctrinam falſam eſſe probare con-
tendit, præterquam quod minimè *in dict. l. in teſta-*
mento, agitur de clauſula codicillari, nec quidem
verbum eſt ad id ſpectans. † Nec ferendus eſt idem 9
Anton. Fab. *ſupra deciſ. 35. error. 7. num. 10.* qui
in dict. l. teſtamento ait, libertatem fuiſſe directam, ut
probat ex illis verbis *alumnæ ſuæ libertatem, & fidei-*
commiſſa dedit, cum ſi ipſa quoque libertas fideicom-
miſſum data eſſet, ſcribendum erat *libertatem per fi-*
deicommiſſum, & alia dedit. Neque etiam, (ait,)
de fideicommiſſis pecuniariis apud Imperatorem
quærebatur, quia nec de iis ratio quærendi, & du-
bitandi ulla erat, quæ nec erant adhuc præſtita ne-
que ullo jure deberentur, quia nec libertas ex teſta-
mento illo imperfecto, vel competeret ipſo jure,
vel debita dici poſſet, ut ad eam præſtandam hære-
des ullo jure tenerentur ſi nondum præſtita proba-
rentur; & eam ob cauſam illa verba, *& ideo fidei-*
commiſſa ei præſtanda, inepta prorſus eſſe autumat;
& merito delenda, quoniam malum ſit argumen-
tum de libertate ad fideicommiſſum pecuniarium *l.*
Paulus 35. Digeſt. de fideicommiſſ. liber. & ideò con-
cludendum eſſe exiſtimat; non eſſe præſtanda fidei-
commiſſa ab hæredibus, qui non ſuccedunt ex teſta-
mento inutili, in quo fideicommiſſa relicta ſunt, ne-
que rogati fuerunt ab inteſtato.

His tamen, & aliis delatis ad *dict. l. in teſtamento*, 10
DD. interpretationibus, & diſſectionibus: Vera
mens imperatoris dependet ex ſuperioribus, cujus
deciſio procedit ſpeciali favore libertatis; & per-
ſonæ, cui relicta eadem erat; quæ alumna perhibe-
tur fuiſſe teſtatoris, inquam tanquam in filiam ca-
dit affectio, & dilectio, ex iis, quæ tradimus *libro*
ſecundo, cap. 5. num. 27. & 28. unde non eſt mi-
rum, ſi pietas filiorum ab Imperatore inducatur ut
ſorori penè ſuæ, & quam pater loco filiæ habuit, &
libertatem, & fideicommiſſa præſtent. Evicit id
conjectura voluntatis, ex affectione illa dicta, qua
motus Imperator ibi decrevit fideicommiſſa quoque
deberi, ad quod cum neceſſaria fuerit Principis pro-
nunciatio, certum eſt in contrarium eſſe juris prin-
cipia, nam cognitio imperatoria niſi in arduis non
adhibeatur *l. Æmilius 38. ff. de minor. l. cum mater*
28. ff. de inofficioſ. teſt. [quam explicant poſt Cujac.
Fab. & reliquos *ibi*, Donel. Giphan. & Gilken. *num.*
15. in authent. ex cauſa *Codic. de libert. præter*
Connan. *9. commentar. cap. 8. num. 10.* Oſualdus
ad Donel. libro 6. cap. 15. littera G.] *l. final. ff. de hæ-*
redit. inſtitut. l. Moſchi 47. ff. de jure fiſci, quarum
cognitionum [quæ *Decreta* quoque vocabantur] ſex
libros fecit Paulus Imperalium ſententiarum; ſive
Decretorum, ut animadvertitur *in dict. ll. & in l.*
quædam 41. ff. famil. erciſcund. l. final. Digeſt. de ju-
re patron. † Neque ab hac ſententia rectè in noſtris 11
Scholis receſſerunt aliqui, qui minus rectè aiunt,
illa verba *dict. l. in teſtamento, fideicommiſſa ei præ-*
ſtanda, non inducere neceſſitatem præſtationis, ſed
tantum pios filios debere dare fideicommiſſa, ſicut
libertatem præſtiterunt. Sic enim inutilis eſſet illa
Imperatoris cognitio, ſi tantum in voluntate filio-
rum poneretur, an vellent præſtare, vel non fidei-
commiſſa, & verbum *debuiſſe*, obligationem non
præſupponeret, & ſic lex de nihilo ſerviret. † Ita- 12
que verius dices, *in dict. l. in teſtamento*, alumnam
illam poſtquam à filiis manumiſſa fuit, contra filios
egiſſe ad fideicommiſſum petendum, cui ex parte
filiorum oppoſitum fuit de nullitate teſtamenti, at-
que ita non dediſſe ei libertatem ex aliqua obliga-
tione, ſed tantum ex ſua benevolentia, cum res ad
inteſtati cauſam eſſet devoluta. Ipſa dicebat ex cau-
ſa fideicommiſſi accepiſſe libertatem, quaſi filii fuiſ-
ſent à patre rogari ab inteſtato non ſolum dare li- 13
bertatem, verum & fideicommiſſum. † Huic dubio
reſpondit Imperator, quod etſi pater nihil ab in-
teſtato petiiſſet, cum tamen filiorum pietate maximè

Fff 4 conve-

FACULTAD DE DERECHO BIBLIOTECA GRANADA

conveniat religioſiſſimè voluntati parentum obtem-
perare, apud eos tantum valet honeſtas, quantum
apud alios neceſſitas, *nam bonis hæredibus intellexiſſe
voluntatem pro jure eſt*, ut eleganter ait. Plin. *libro* 4.
epiſtol. 10. ibi. *Quod ſi jus inſpicias*, [inquit *alibi li-
bro* 5. *epiſto.*7.] *irritum, ſi defuncti voluntatem, ratum
& firmum eſt. Mihi autem defuncti voluntas*,] *vereor
quam in partem Jure Conſulti, quod ſunt directus acci-
piant* [*antiquior jure eſt*. Cui conjecturæ anſam præ-
ſtat dilectio patris erga alumnam, item & favor li-
bertatis, quæ cum libertatem evicerint, etiam, &
fideicommiſſa conſequenter præſtanda eſſe inducunt,
argument. leg. 2. *Codic. de fideicommiſſ.* cum ſub una
conceptione non minus dederit libertatem, quam fi-
deicommiſſa, atque ita ſi libertas valet, & rectè
eam fuiſſe quaſi ex teſtamento manumiſſam pronun-
tiatur, eodem modo ſequitur valere debere fideicom-
miſſa, ne una determinatio teſtatoris dividatur, &
pro parte valeat, & pro parte non, *argument. leg. jus
14 noſtrum, de Reg. Jur.* cum vulgatis. † Non obſtat
dict. l. Paulus, quia non dicitur ibi non valere ar-
gumentum de libertate ad fideicommiſſum, ſed tan-
tum eſſe differentiam inter legatam rem alienam,
quam meam exiſtimo, & inter datam libertatem
alieno ſervo, quem exiſtimabam eſſe meum, primo
caſu non valet legatum *leg. cum alienam* 10. *Codic. de
legat.* Secundò autem valet favore libertatis. Non
autem ex hoc evinces, quod ſi ei cui dedi liberta-
tem, dedi fideicommiſſum, non videat illud dediſſe.
15 † Ex quo ſequitur jam decipi valde Anton. Fab. dum
ſupra putat directam fuiſſe libertatem *in dict. l. in te-
ſtamento*, aliàs etenim illa minimè congrueret titulo
ſub quo jacet, neque eſſet neceſſarium, ut alumna
à filiis manumitteretur §. *directa Inſtitut. de ſingul reb.*
neque Imp pronunciaret, rectè eam manumiſſam,
cum contrarium ſit competere directam libertatem,
& manumitti nam primo caſu efficeretur orcina li-
berta teſtatoris, ſecundo autem hæredis *l. hi quibus*
17. *Codic. de fidecommiſſ.* docent Pichard *in § qui au-
tem, Inſtitut. de ſingul. reb.* Oſuald. *lib* 2. *Donel. c.* 5.
littera A. & lib 8. *cap.* 2. *littera N.* & cum quæſitum
eſſet ab Imp an ex fidecommiſſi cauſa fuerit ma-
numiſſa, conſequens eſt, verba illa *pios filios de-
buiſſe manumittere*, de fideicommiſſaria libertate eſſe
accipienda, ut ſic ſententia Imperatoris dubio cor-
reſpondeat. Neque adjuvant Fabrum illa verba *li-
bertatem, & fideicommiſſa dedit*, nam cum ſub verbo
dedit, utraque res ponatur, certum eſt de fideicom-
miſſo loqui non delegato ex regula *l.* 4. *D. de vulgat.*
Præterquam quod ita in fideicommiſſaria liberta-
te loquuntur J C. *l. ſi filius* 33. §. 1. *fidecommiſſa* 46.
in princip. l. ſi pater 47. § *ſi Sticho & §. cum ſub con-
ditione cum aliis D. de fideicom. libert.*

16 Reſtat tamen ut aliis juribus ſatisfaciamus, *dict. l.
Antoninus*, non obſtat, quia non ibi militat ratio af-
fectionis & pietatis quæ induxit, ut fideicommiſ-
ſum præſtaretur *in dict. l. in teſtamento*, ideo tantum
confirmatur libertas ob ſui favorem, docet Padilla
in dict. l. cam quam num. 52. ubi etiam Giphan. &
Donel. *num.* 11. *ad dict. leg.* 2. *& l. ſi jure cum aliis*. Reſ-
pondeo jure communi, & regulariter hæreditate ex
teſtamento non adire libertatem ex eo teſtamento
non valere niſi teſtator voluerit, ut quovis modo
præſtetur quod ex conjecturis pietate adjutis colli-
gitur, ut *in dict. l. Antoninus*, ubi valet libertas, quia
ea conjectura motus eſt Imperator, quod teſtator
dederit ſervo libertatem non ſolum à primo, verum
& à ſecundo hærede, quomodo ſatis videbatur ca-
viſſe, ut ſervo daretur libertas, & cum repentino
eventu ea ſit defraudatus, cum ambo hæredes incon-
tinenti deceſſiſſent, ejuſdem caſus iniquitatem pie
ſuo reſcripto temperavit Antoninus, ut quamvis
fideicommiſſo fraudetur, non tamen careat li-
bertate.

Difficilior eſt deciſio Labeonis *in dict. leg. penultim.* 17
de probat. nam ab omnibus ita deſerta eſt, ut nec Ac-
curſius quidem gloſſam addiderit, nec mirum, ſi-
quidem Contius affirmat illam legem ſubreptitiam
eſſe, & ab omnibus probatis Codicibus abeſſe, ve-
rum cum in omnibus libris reperiatur, & juris ele-
gantiſſimam diſputationem habeat, Labeone indig-
nam non reputo, neque noſtro labore.

Species ejus fuit, ſerva intentabat liberam debe- 18
ri pronunciari in quæſtione libertatis contra hære-
dem, verbi gratia, ſui domini probationem affere-
bat, ea erat, à domino ſibi relictum fuiſſe fideicom-
miſſum in teſtamento, & alimenta ſibi, ut nutrici
præſtita fuiſſe, quoniam cum in ipſa eadem ratio af-
fectionis detur, ſicut de alumna *ſupra* dicebamus,
quemadmodum ibi conſequitur libertatem, & fidei-
commiſſa: ita in hac ſpecie. Si enim alumna diligi-
tur, quia haberi videtur loco filiæ eodem modo, &
nutrix videtur haberi loco matris *l. ſi collectaneus* 13.
D. de manumiſſ. vindicta, leg 1. §. *final. D. de obſequiis*,
junctis iis quæ ad illius explicationem adduxi *ſupra
cap.* 1. §. 3. *num.* 12. quibus adde Laram de Cordova *in
l. ſi quis à liberis* §. *etſi impubes n.* 42. *D. de liber. agnoſ.*
Et ſicut miles ſervum cui legatum adſcribit manumi-
ſiſſe cum videtur *l. Lucius* 40. § 1 *ff. de militari teſta-
mento l. ex his* 7. *Codic. eodem leg.* 2. *Codic. de neceſſariis
hæredibus Authent. ut liberti de cætero quæ eſt Novel.* 78.
cap. 4. *verſ. ſi enim.* Ita eodem modo in pagano dicere
debebamus favore libertatis, ut *in dict. l. Antoninus
juncta l. tractabatur* 14. *ff. de milit. teſt.* Præcipuè cum
alimenta ei reliquerit ut nutrici, quæ indicant vo-
luiſſe ut frueretur libertate, quia ſi in ſervitute nu-
tricem manere voluiſſet, neceſſaria non videbantur,
cum à ſuo domino aleretur. Quæ etiam conjectura
admitti debuit propter conjunctionem, quæ præſu-
mitur in alumno, & nutrice §. *juſtæ Inſtitut. quibus
manumiſſ. non lic.* juncto Tiraquel. *in l ſi unquam, verbo
ſuſceperit num.* 13. Lara *ſupra num.* 49. Surdus *de Ali-
ment. tit.* 6 *quæſt.* 18. *num.* 7. & 8 & favor quoque
libertatis id admittit, quæ eſt cauſa pia, & ideo de
alimentis ad eam valere debuit argumentum *leg.
Mela* 14. *de aliment. leg.* Surdus *ſupra titul.* 9. *quæſt.*
3. *num.* 31.

Hæc pro ancilla illa nutrice facere videntur: ve- 19
rum in contrarium eſt Labeo aſſerens eam probatio-
nem ſufficientem non eſſe, neque ex iis conjecturis
poſſe accipere libertatem. Et in primis fideicommiſ-
ſum non poteſt valere ſine eo quod libertas quoque
data ſit *leg.* 4. *Codic. de legat. leg. planè* 34. §. *ſi conjunctim
leg. quæſitum* 91. §. 1. *l. ſi minor* 101. *D. de legat.* 1. *obſer-
vat.* Oſuald. *in Donel lib.* 8. *cap.* 6. *littera D.* Donel. &
reliqui *in dict. leg. Codic.* 7. *de teſtament. milit.* & cum à
teſtatore de libertate nulla mentio facta eſſet conje-
ctura in Paganis ejus dationem non inducit. In mi-
lite autem creditur dediſſe omnem facultatem ſervo,
ut levato frueretur, *argument. leg.* 2. *ff. de juriſdict.* non
in pagano, cum, & ſi reliquiſſet ſervum hære-
dem nulla libertatis mentione facta, eam non con-
ſequeretur propter hæreditatem *leg. penultim. Codic. de
neceſſ. hæredit.* §. *inſtitut. quibus manumit.* tradidimus
ſupra lib. 1. *cap.* 15. & tamen plenior eſt hæreditatis
honor quam legati. Neque obſtat *d. leg. Antoninus*;
quia ibi conſtabat teſtatorem reliquiſſe libertatem,
quam & ſi iniquitas mortis hæredum videbatur inu-
tilem reddere, adhuc eam tuetur Imperator, & con-
ſequenter voluntatem teſtatoris. At vero *in d. leg. pe-
nultim.* minimè relicta eſt libertas, neque de volun-
tate teſtatoris conſtat. Alia autem alimentorum con-
jectura eodem modo corruit, quia, & ſi præſumptio
eſt pro dilectione alumni, ea ceſſet, quando nul-
lam

lam libertatis mentionem fecit, ſed tantum alimentorum, & ut dixi, expreſſa mentio libertatis neceſſaria erat. Alimenta vero ſolent plerumque relinqui etiam ſervis, qui & ſi ſint incapaces capiendi legatum, in cauſa alimentorum admittuntur *l. ſervos 17. D. de aliment. leg. l. ſervos 103. §. 1. D. de legat. 1.* docet Lara *in l. ſi quis à libertis §. virum. 12. de lib agnoſc.* & Surd. *de aliment.*
20 *titul. 8 privil. 7 per tot.* † Sed pro colophone libri,
& capitis (in variarum enim campo ſpatiari libuit) addere conſtitui duorum difficilium jurium inter ſe diſſentientium concordiam, illa ſunt *l. ob pecuniam 81. D. de furtis & leg. 4. §. fin. D. ad leg. Jul. Peculat* ubi in hæc re multorum anxietatem, vellem fœlicior eſſe in ejus nodi diſſolutione. Quæſtio fuit inter Jure-Conſultos Marcianum & Papinianum, an re ſubtracta de Civitate committatur furtum vel crimen peculatur. Papinian. *in dict. leg. 81.* furtum eſſe, Marcianum *in dict. §. final.* peculatum pronunciat. Diſſenſus hic multum ſtudij, ſudoriſque exhibuit, ut conſtat ex relatis ab Oſuald. *libro 15. Donell. cap. 29. littera H.* & Gothofred *in dict. §. fin.* A quibus recepta eſt illa interpretatio (omiſſa Alciat *libro primo, diſputat. cap. 4.* emendatione, quam negligunt Cujac. *lib. 1. reſpon. in dict. leg. 81.* Duarenus *lib. 1. diſputat. cap. 26.*) ut crimen peculatus tunc admittatur, cum publica pecunia intercipitur *leg. 1. & 3. D ad leg Jul. pecul.* Publica autem accipitur, quæ eſt Populi Romani *l. bona 15. cum l. ſequent. D. de verbor. ſignificat* unde ſubripiens pecuniam alicui Civitati, non tenetur crimine peculatus, quia publica pecunia non eſt, ut in dictis jur. & ita eo attento loquitur Papin. Verum Principum conſtitutionibus cautum eſſe ut locum habeat crimen peculatus, etiam in Civitatibus, quaſi ipſo jure ita non fuerit. Quam interpretationem etiam noſtri utraque manu recipiunt.

21 Sed vereor, ne non ſit vera, quia *in dict. §. fin.* non igitur de pecunia Urbis Romæ, ſed de re Civitatis, ad quam ſi vera eſſet ſolutio, non debuit extendi crimen peculatus. Neque ratio aliqua ſpecialitatis redditur, quare cum ipſo jure furtum committeretur, ut *in dict. leg. 81.* conſtitutiones Imperatorum illud extendunt, & volunt committi peculatum. Deinde, quia cum Papin. vixerit multo poſt tempora Traiani & Hadriani, qui floruit anno Chriſti 119. & ſequentibus, Papinianus autem ſub ætate Caracallæ, à quo fuit occiſus anno 213. ut ex faſtis Contij & aliorum deprehenditur, videbatur maximè negligens, cur non appoſuerit, quod ex conſtitutionibus introductum erat, & in uſu habebatur.

22 Quare ego in alia omnia eo, exiſtimóque diſtinguendum eſſe, inter furtum commiſſum de pecunia Civitatis, aut de re Civitatis; ut in pecuniæ ſubtratione committatur furtum, in re autem crimen peculatus. Hoc confirmant ipſi Conſulti, cum Papinianus loquatur in pecunia, Marcianus vero de re.

23 Ratio diſcriminis ea eſt, nam etſi civitates privatorum numero haberentur *l. cum qui 16. Digeſt de verborum ſignificationibus*, hoc tamen procedit reſpectu Urbis Romanæ, ut inſinuat *l. bona 15. Digeſt. de verborum ſignificationibus*, non vero reſpectu civium, quibus res civitatis publicæ ſunt *l. inter. D. de verborum ſignificat titul. Cod. de adminiſtratione rerum publicarum libro 11.* ubi de rebus civitatum, non vero de Republica Romana tractatur, ut dicemus *in titul. Cod. de Republ.* docent Alciatus, Cujac. & alij *in dict. l. bona, & libro 19. obſervat cap. 14.* Barboſa *in leg. 2. §. legatis ex num. 83. de judiciis*, Oſualdus alios referens *lib. 4.* Donellus *cap. 4. littera A.* Unde ex conſtitutione committitur in rebus civitatum, quia cum illud ad res publicas pertineat, ut inquit Feſtus, res civitatis publicorum numero habentur, & ideo in eis rebus illud committi voluerunt conſtitutiones. Quod ad pecuniam earum non fuit extenſum, ut etiam publica cenſeretur in hoc caſu propter motum celerem pecuniæ; *argument. l. ſi quis 40. D. de Religioſ. l. ſi id veſtimentum 25. de peculio l. fundi 17. §. Labeo D. de action. empt l. ſi fundus 44. D. de legat. 3.* junctis iis
quæ congeſſi *lib. 1. cap. 16. num. 21. & 22.* † Neque 24
obſtat quod *in leg. 1. & dict l. 4. in princ. illius tit. ad leg. pecul.* publicæ pecuniæ fit mentio, in cujus ſubtractione committitur peculatus crimen: nam ea pecunia non eſt civitatum, ſed Romanæ Reipub. Vel dic pecuniam aliam eſſe publicam, veluti quæ theſauri aut præſidij cauſa habetur, (ut *in l. ſi uxori 39. §. 1. D. de auro & argent. leg.* junctis quæ dixi ad ejus explicationem *dict. cap. 1´. numero 35. & ſequent.* quæ æquiparatur cæteris rebus civitatum, quæ permanſuræ ſunt) & inter pecuniam, quæ non ita ſervatur, ſed ad uſus quotidianos civitatum habetur, in illa dabitur peculatus, in hac vero furtum, quia non ita publica cenſetur. Neque mihi objicias pecuniæ & rei verbum eſſe generaliſſimum, ut & pecuniam & rem comprehendat. *leg. 1. D. ſi certum pet. l. rei 5. l. cum ſtipulantur 97. l. pecuniæ 178. D de verb. ſignificat.* cum aliis. Nam id habet locum, quando lex vel conſtitutio vel diſpoſitio eo verbo uteretur tantum, ut *in leg. Balliſta 32. cum ſequent. D. ad S. C. Trebellian.* diverſum tamen eſt quando particulariter de re loquatur, & differentiam conſtituat. Quod animadvertitur *in dict. l. 4.* ubi cum J.C. in principio loquatur de pecunia, *& in ſeqq.* §§. de ea diſputatione agat, tandem *in § fin.* particulariter agit de re Civitatis, & cum ad id dictionem *ſed*, quæ eſt adverſativa, poſuerit, diverſum caſum à ſuperioribus videtur attexuiſſe. Atque ita diverſimodè accepiſſe in hoc articulo pecuniam & rem. Quam interpretationem licet non ita, neque hoc modo animadverſam præſenſiſſe exiſtimo Petr. Fab. *lib. 1. ſemeſtr. cap. 22.* Verum jam receptum canere, & vela colligere licet. Liceat mihi, bone lector, eiſdemmet verſibus affari te, quibus affatur Ovidius *lib. 3. de Ponto eleg. fin.*

Da veniam ſcriptis, quorum non gloria nobis,
Cauſa, ſed officium utilitaſque fuit.

Hæc

Hæc duo Capita huic editioni in Lectoris gratiam adjecimus, quæ Auctor ſuis auditoribus dictavit Salmanticæ, dum Voluminis ſub. munere fungeretur, antequam ad Regium Granatenſe Prætorium evcheretur.

CAPUT VIII.

De Senatus-Conſulto Silaniano. Difficile Marciani reſponſum *in l. ſi ſequens gradus* 15. *D. de Senat. Conſult. Silanian.* luce donatur, & varia jura ejus tit. è tenebris eruuntur.

SUMMARIUM.

1 *Quo tempore fuerit S. Conſultum Silanianum, & à quo nomen duxerit.*
2 *Ejus capita plura. Proponitur primum.*
3 *Agitur de altero capite contra eum qui hæres ſcriptus non vindicat necem teſtatoris.*
4 *Ratio SConſulti hujus*, & n. 5 & 6.
7 *Quomodo in conſcientia poſſunt inimici perſequi.*
8 *Agitur de ſpecie noſtræ legis, an hæres in ea adierit vel non?* & n. 9. & 10.
11 *Qua ratione fiſcus præferatur in hæreditate ſubſtituto*, & n. 14
12 *Expenditur* l. penult. D. de injuſto rupto.
13 *Adducitur axioma. Si vinco vincentem te, à fortiori vincam te.*
15 *Auctores qui dixerunt in noſtra ſpecie hæredem repudiandum eſſe ejiciuntur.*
16 *Inventum ad pœnam non cedit in præmium alterius.*
17 *Explicatur* l. ſororem Codic. de his quibus ut indign.
18 *Interpretatio* l. Lucius 9. de jure fiſci.
19 L. bis conſequenter 18 §. 1. D. famil. erciſc.
20 *An in hoc SConſult. ſit neceſſaria aditio vel apertura teſtamenti.*
21 *Adhibetur diſtinctio in hac contrarietate*, & n. 22. & 23.
24 *Interpretatio* l. fin. tit. & n. 25.
26 *Et* leg. 5. C. de his quibus ut indign. & leg. cum fratres C. eodem & l. ejus §. fin. de jure fiſc. & num. ſeq.

1 SENATUS Conſultum Silanianum Auguſti temporibus factum Dolabella & Silano Coſſ. [unde ſicut alia nomen duxit] videtur indicare *l. in cognitione* 13. *hoc tit.* ubi SConſulti cujus mentio *ibi* fit (quo tempus accuſationis præfinitur, contra hæredes qui ante ſervorum quæſtionem tabulas teſtamenti aperuerunt ejus qui à familia necatus diceretur) poſterius fuit hoc noſtro ſiquidem illud factum eſt Tauro & Lepido Coſſ. qui poſt Dolabellam & Silanum ſequenti anno Conſules fuerunt, ut refert Baron. *anno Chriſti* 12. & 13. & notat in propoſito Cujac *l. 2. obſerv. c.* 18. Gothofred. *in Rub. hoc tit. in not. ad Tacit. lib.* 14. *ann.* Pancirol. *lib. 2. var. c.* 63. & noſter Hiſpanus Doctiſſ. Anton. Aug. *de legib. & SConſult. verb. Silanianum.* Etſi ego opinior libera republica hoc ſancitum eſſe, licet non ita amplè & diſertè, nam cum Neronis tempore adverſus ſervos ex hoc S Conſulto ageretur, ait Tacit. *d. lib.* 14. *id veteri ex more fieri, & lib. 2. ann. Vetus S. Conſultum* vocat. quod & Lipſium quoque animadvertiſſe poſtea reperi *d. l.* 2. *annal* ad illa verba, *Veteri SConſulto quæſtio in caput domini prohibebatur*, idque aliquibus Ciceronis locis confirmat ſcribendus eſt Joan. Igneus *in præfat. ad hunc titulum*, qui ſe diſcruciat quomodo Silanianum nomen oriri potuit à Silla, & anxiè inquirit qua ratione potuit optimum hoc S. Conſultum à peſſimo illo homine condi, Cum tamen Silanianum non à Silla, ſed à Silano Conſule nomen duxerit, Silanorumque familia clariſſima fuerit, ut conſtat ex Plin *lib.* 18. *hiſtor, nat cap.* 3 & ex Andrea Schotto *de familiis Roman.* Mirandum quoque eſt de Duaren. qui *in prot. fru. ad hunc tit.* ignorare ſe fatetur auctorem ejus S Conſulti.

Continebat hoc S Conſultum plura capita. Primum ut occiſo domino de illius familia publica quæſtio haberetur, ut ſervi qui ſub eodem tecto exiſtentes auxilium domino ferre poterant & non tulerunt, ultimo ſupplicio afficiantur *leg. 1. § hoc autem D. hoc tit.* Tacit. *lib.* 14. *ann.* ibi, *Pedanium ſervus interfecit, cæterū, cum vetere ex more familiam omnem quæ ſub eodem tecto manſit, vetat, ad ſupplicium agi oporteret, & lib. 3. annal. Piſo cum ſe à mortis Germanici purgaret crimine, efferebat familiam, reos & miniſtros in tormenta flagitabat.* Quæ loca hoc SConſulto ſunt accipienda, & Caſſiodor. *lib. 2. epiſt* 19. ibi, *Cuncta quidem bene deteſtamur ſcelera & omne quod iniquum eſt, clemens execratur auditus.* Quis enim ferat in domeſticis præſidii locum fuiſſe periculis: *& ibi inventum dulcis vitæ exitum, unde naſci debuerat defenſionis auxilium? & ideo præſenti juſſione mandamus ut in famulos qui Stephanum dominum ſuum plectibili ſcelere trucidantes inhumatum quoque reverentiam ejus funeris abſcedunt legum diſtrictione reſecetis.* Hoc SConſultum poſtea ampliavit, SConſult. Neronianum, ſeu Piſonianum cujus meminit idem Tacit *lib.* 13. *ann.* his verbis, *factum eſt SConſult. ultioni juxta & ſecuritati, ut ſi quis a ſuis ſervis interfectus eſſet, iſ quoque qui teſtamento manumiſſi ſub eodem tecto manſiſſent inter ſervos ſupplicia penderent, dict. leg. 1. §. ſervi* 4 *& §. idem* 13. *D. hoc tit.* Ob hanc cauſam diverſimodè appellatur à Paullo *lib. 3. ſentent. tit. 5. & in l. SConſult. 8. D. hoc tit. & in rub. hoc tit.* dicitur Claudianum à Nerone qui Claudius quoque dictus eo anno cum Piſone Conſul fuit, ut docent Vertran & Lipſ. *ad locum Tacit. ſupra*, & Pancirol. *c.* 63. Gotofred. *ſupra*, idque videtur ſignificare Ulpian. *in d. l. 1. in princ. hoc tit.* ibi, *ideo SConſulta introducta ſunt de publica quæſtione a familia necatorum habenda.* 2

Alia capita recenſet Duaren. *in hoc tit.* Nos illud proſequemur quod noſtro propoſito magis congruum. Id fuit, ne quis hæres inſtitutus ab eo qui occiſus eſt, hæreditatem adire poſſit antequam vindicaverit necem teſtatoris, alias autem ſi publicaverit, ſi recitaverit, aperuerit e teſtamentum, vel adierit hæreditatem, aufertur ab eo hæreditas tanquam ab indigno & in fiſcum redigitur, *l. ſi quis* 3

in

in gravi 3. §. *quoad cauſam* 18. *cum aliis l.* S *Conſulto* 8 §. *fin. l. cum fiſco* 9 *l. Cajus* 22 *l. pen. & fin. ff. hoc tit. l. hæreditatem* 17. *cum l. ſeqq ff de his quibus ut indign. l.* 1. *l. minoribus l.* 6. *& ſeq. C eod. l.* 1. *l. cum mortem* 27. *l. ejus* 29. §. *fin. ff. de jure fiſci l.* 1. *C. ubi cauſa fiſci l.* 13. *tit.* 7. *p.* 6. Explicant præter ordin. hoc, *& in d. jur.* & Igneum *hic.* Plaza *de delict. lib.* 1. *c.* 39. Peregrin. *de jure fiſc. lib.* 2. *tit.* 5. Thuſcus *verb fiſcus concl.* 393. *& ſeq.* Gomez 3. *tom var. c.* 3. *n.* 53. Spino *de teſtam. gloſſ.* 22. *ex n.* 18. Boſſius *in prax. tit. de his quibus ut indign.* Farin. 1. *p. fragm. crim. littera F. verb. fiſc. n.* 47. *&* 1. *tom prax. crim. tract. de accuſat q.* 13. *n.* 7. P. Greg. *lib.* 42. *ſyntag c.* 14. *n.* 2. *& lib.* 38. *c.* 1. *n.* 16. Noſter. Ant. Pichard. *de vulg. ſubſt. cap* 16. *n.* 14. Oſuald *lib.* 6. *Donel. c.* 24. *littera M.* Cujac. *lib.* 18. *obſerv. c.* 6. *& lib.* 6. *Reſp. Papin. in l.* 4. *&* 21. *hoc tit. & lib.* 16. *Reſp. Paul in d. l. Cajus.*

4 Ratio hujuſce rei non eſt in obſcuro neque una, ut præſenſit Igneus *hic n.* 7. *&* 32. Nam cum teſtator hæredem inſtituerit, omniumque bonorum ſuorum dominum reliquerit, æquum eſt ut ipſe ejus necem vindicet, & in hoc gradus exiſtat benefactori, qui etſi hac ratione non excuſet jam illam mortem, ſaltem tamen hæres erga benemerentem defunctum officium adimplere tenetur, cum ingrati animi vitium ſit ſemper fugiendum, ut docuimus latè *ſupra libro* 2. *c.* 6. *toto*, & ita ſi omiſerit ſeu neglexerit vindicationem quaſi jam accepti beneficii immemor privandus erit hæreditate, & jure optimo ab eo ablata fiſco applicatur, qui hæredem indignum pronunciat, ut lucro & honore inſtitutionis careat qui obligationis ſuæ obliviſcitur *d. leg. Cajus* 22 *hoc tit.* ibi *mortem ingratæ hæredis.* Nec minus etiam punitur negligentia ejus, prout in aliis caſibus ſolet accidere in quibus negligentia punitur, ut notavi *lib.* 2. *c.* 7. *n.* 6. quod videtur docuiſſe Marcian. *in leg.* 3. *ff. de his quibus ut indign.* ibi. *per negligentiam facit l. ſi mulier* 22. §. *ſi hæres. Digeſt. ad Trebellian. leg. final. in fin. Codic. de annal. excep.*

5 Alia fuit ratio, nam cum ſit cupiditas radix omnium malorum, adeoque vehementer afficiat homines ut plerumque neque ullus ab alio ſecurus exiſtat, potuit eſſe aliqua præſumptio contra hæredem, qui ſi non occidit ut citius lucrifaceret hæreditatem, ſaltem aſſenſum præbuit facientibus. Quæ præſumptio ex eo magis violenter efficitur, ſi neglexerit ita vindicationem necis teſtatoris, & quando hæc deficiat, non poterit hæres ſe defendere ab alio, ſcilicet quod negligat vindicationem propter commodum ſuum & lucrum, ne alias familia ſervorum careat, ſi hujus edicti ſeveritate puniantur, ut indicare videtur Conſultus *in l.* 3. § *non tantum ff hoc tit* ibi, *ne hæres propter compendium ſuum familiæ facinus occultaret.* † Rurſus cum Reipublic. expediat ne delicta maneant impunita, *leg. ita vulneratus* 51. *ff. ad l. Aq. il. l. ſi operis* 14. *C. de pœnis cum aliis vulg.* 1. *tit.* 1. *lib.* 8. *Recop.* ubi Azeved *n* 63. Cum nulla domus ſecura eſſe poſſit niſi periculo ſui capitis cuſtodiam domini ſervi præſtant, ideo introductum eſt de publica quæſtione familia habenda (*l* 1 *ff. hoc tit.* ubi latè Joan. Igneus) hanc autem debet concupire hæres, ut publica coerceantur delicta, & punitio exerceatur, ut occiſoribus ſupplicium ſit, & aliis cedat in exemplum *l. quicumque* 8. § *univerſi* 3. *ibi, & in pœnam ſuam & in aliorum coerceantur exemplum C. de hæreticis, l. ſi quis* 10 *in fin. C. de furtis.* Obſervat Pichard *in §. unde illud* 8. *n.* 6 *Inſt. de obligat. quæ ex delict.* Hincque inductum eſt hoc Senatus Conſulto, ne hæres adeat hæreditatem antequam ſupplicium ſumat de morte defuncti, alias publicabuntur bona juxta jura *ſupra relata, & l. neceſſario* 5. §. *non alias ff. hoc tit.* ſic enim defunctus vidictam habebit *l.* 1. *ff. de jure fiſci l. Papinianus* § *memini ſe ff. de inoffic. teſtam.* † Et hæres quoque dicitur bene facere,

6

ſi vindicaverit necem, ſi dimiſſo odio egerit actione injuriarum *c. & qui emendat.* 45 *diſt. c. de occidendis* 23. *q.* 5. Tenemur enim odium remittere, ſed non injuriæ ſatisfactionem *c. ſi quis contriſtatus* 90 *diſt.* De odio prohibitio eſt, nam Chriſtus Dominus præcepit dilectionem inimicorum, ut ſimus filii Patris cœleſtis, Lucæ *c.* 6. *c. cum in lege* 23. *q.* 4. *c. inter verba* 11. *q.* 1. facit Eccleſiaſt. *c.* 28. At de perſecutione injuriæ nulla eſt prohibitio, nam ex licentia impunita magna audaciæ hominum ad majora ſcelera daretur libertas, ut in ſpecie probat Pontifex *in c.* 2. *de homicidio lib.* 6. *docet gloſſ. in d cap. ſi quis contriſtatus verb. ſatisfaciente.* Azor. 2. *tom. moral. lib* 12. *c.* 3. *verſ. dubiæ quæſtionis.* Molin. *c. inſtit tom* 3. *diſput.* 715. *n.* 8. Petr. Greg. *lib* 38. *ſyntag. c.* 1. *n.* 6. *& ſeq.* Leſſius *de juſt. & jur. l.* 2. *c.* 47. *dub.* 4. *ex num.* 21.

Ex quibus jam noſtræ legis quæſtioni aditus aperitur. Quare ſcilicet ſubſtitutus contra fiſcum intendebat in hæreditate præferri. Nam cum hæres non vindicaverit necem teſtatoris, non eſt mirum ſi ab eo ablata hæreditate ſubſtitutus velit prius vocari quam fiſcus. Subſtitutus verò ea ratione fundabat ſuam intentionem, quod hæreditas non eſſet adita, atque ita fiſcus remanebat excluſus, cum aliter non poſſet aliqua ratione id prætendere *l. neceſſarios* 5. §. *non alias ff. hoc tit. juncta l. poſt aditam C. de impub.* Præcipuè cum ſi ſatis eſſet contra hæredem agere qui teſtamentum aperuit, *l.* 3. § *quoad cauſam* 18. *l. in cognitione* 13. *ff. hoc tit.* hoc non oberit, nam quemadmodum ſi plures eſſent hæredes inſtituti & unus eis invitis aut ignorantibus aperuerit teſtamentum, non amittunt portiones ſuas, ita & in ſubſtituto dicendum erat quod in cohærede docet Calliſtratus *in l. fin hoc tit.* cum ſubſtitutionis jus potentius ſit *l. ſi quis hæres* 35. *ff. de adquir. hær. leg.* 2. §. *ſi duo ff. de contra tabul.* cum traditis à D. Mel. de Valentia *illuſtr. tract.* 1. *cap.* 2. *num.* 3. *& ſequent.* 8

Adhuc tamen verius tuendum eſt in hac ſpecie hæredem adiiſſe hæreditatem, nam cum fiſcus eam ab eo auferet ut indigno, certa eſt aditio, nam adhuc hæres remanet, etſi ab eo auferatur commodum hæreditatis, quod propono ex *leg. cum qui* 18. *D his quibus ut indign.* ibi, *exempli bonorum fiſco vindicatorum.* Quæ verba de noſtro caſu intelligenda ſunt, & ex *l. ex facto* 43. § *Jul. ff. de vulg. ſubſtit.* junctis quæ tradidimus *ſupra hoc lib. c.* 2 *n* 83. *& ſeq.* Rurſus, quia omnia jura ita dicunt auferendam ab hærede tanquam ab indigno hæreditatem, ſi adierit antequam vindicaverit necem teſtatoris *l.* 3. §. *tantum* 29. *l neceſſarios* 5. *l Senatus* 8. *in fin. ibi, qui deliquerunt in adeundo D. hoc tit l.* 3 §. *fin. ff. ad S. C. Trebel. ibi, ante quæſtionem de familia habitam l* 3 *C. de his quibus ut indign.* ib *priuſquam quæſtio de ſervis haberetur.* Paul. *lib.* 3. *ſent. in princ.* ibi, *hæres ante habitam quæſtionem adire non poteſt.* Ergo minimè dicetur indignus hæres antequam adierit non vindicando, quoniam ſi repudiaſſet vel non adiiſſet, fiſcus nulla ratione contra eum ageret, *arg. l pretia rerum* 63 *verſ. ſed nec hæreditatem ff. ad Falcid.* cum hæredi nihil eſſet quod potuiſſet imputare ſi hæreditatem noluiſſet *d. l neceſſarios* §. *non alias.* Atque ita hanc ſententiam tenent plures relati P Pichard. *d c.* 16. *n.* 17 Fachin. *d l.* 4. *c.* 64 Corraſ. *in l. poſt aditam C. de impub. n.* 50 Joan. Igneus *hic n* 1. † Qui in id expendit noſtræ legis illa verba *an prior hæreditas,* quoniam hæreditas non dicitur teſtatoris poſtquam jam eſt adita, ſed hæredis qui per aditionem eam convertit in proprium patrimonium, § 1. *inſt. de hæredit. qual.* docet Pichar. *in lect. de acquir hær. c.* 29. *n.* 12. & nos diximus *ſupra lib.* 2. *c.* 17 *n.* 2. alias enim ſi adita non eſſe, minimè diceretur prior hæreditas, ſed defuncti. Neque etiam poſſet fieri ut ob culpam hæredis ſubſtitutus injuriis afficeretur, *argument. l. Papinianus* 9

10

nianus 8 §. *meminiſſe de inoffic. teſt.* ibi, *cæterum ſi id rogatus fuerit reſtituere non debet injuria fieri.* Notat Duaren. *ad tit. D. de vulgar. cap.* 10. *verſ. hac quæſtio.* Fachin. *d. c.* 64. neque pœna diceretur affici hæres, cum pœna ſupponat culpam ex traditis à Barboſa *de axiomat. verbo pœna num.* 1.

21 Hinc conſtat fiſcum contra ... m indignum agere & ſubſtitutum excludere, nam etſi ſubſtitutus vindicaverit necem teſtatoris, & ideo videbatur dicendum ſuccedere debere. Quæ fuit ratio dubitandi, tamen fiſcus præfertur, quia ob multam mortem ex negligentia hæredis quæſitum eſt jus fiſco in hæreditatem, qui aſſumens hæredis locum ſubſtitutum
22 excludit. † Cujus rei exemplum ſit quod deducitur ex *l. penult. D. de injuſto rupt.* in qua ſi poſthumus à primo gradu ſit exhæredatus, à ſecundo præteritus; ſi unus ex primis inſtitutus decedat, ſubintrat & invadit locum illum & in eo ſe conſtituit ad excludendum ſubſtitutum, ut ad illius legis explicationem obſervarunt Duaren. *lib. 2. de jure accreſcen. c.* 16. Ant. Fab. *lib. 8. conject. cap.* 20. *in princ.* Valent. *d. tract. cap.* 2. *num.* 8. *& ſeq.* Cui exemplo aliud annecti poteſt deductum ex *l. Statius Florus* 48. § *Cornelio D. de jure fiſci*
23 *cum additis ſupra lib.* 1. *c.* 16 *tit. max. num.* 35. † Itaque ſubſtitutum excludit, quia ſcilicet adivit, & fiſcus excludit hæredem qui fuit indignus juxta illud axioma, *ſi vinco vincentem te, à fortiori vincam te, l. de acceſſionibus* 14. §. *etſi mihi verſ. nam qui me D. de diverſ. & temp. præſcript.* de quo poſt Bart. & reliquos *per text. ibi, in l. Claudius* 17. *D. qui potiores,* vide Donel. *in l. aſſiduis Cod. qui potiores,* & Barboſ. *de axiomat. jur. verb.*
14 *vinco* 226. † Unde etſi ſubſtitutus veniat ex voluntate teſtatoris, & ita admitti poſſit, quia hæredis loco ſit ad vindicandam mortem teſtatoris *l. portiones* 21. *D. de his quibus ut indign.* [ita ut ſi ſervus hoc officium exequatur, adipiſcitur libertatem *l.* 3. §. *utrum l. ſi ſervus* 12. *D. hoc tit. l.* 1. *C. pro quibus cauſ. ſervus*] tamen adhuc non adquirit hæreditatem, quoniam voluntas teſtatoris quoad ſubſtitutionem attinet, tunc habet locum quando qui primo gradu vocatus eſt hæres, non erit. Quod duos caſus continet ſi non potuerit vel noluerit hæres eſſe ex doctrina Bart. *in l.* 1. *de vulgari n.* 13. quam ſequuntur omnes *ibi,* & relati à Pichard. *ad illum tit. c.* 6. *ex n.* 1. & ac Oſuald. *lib.* 6. *Donel. cap.* 24. *lit. N.* At cum in noſtra ſpecie, ut diximus, hæres ſcriptus adierit & adhuc hæres maneat poſtquam & hæreditas à fiſco ablata eſt, *d. l. ex facto,* §. *Julius de vulgari d. l. eum qui* §. *bonis de his quibus ut indign. verſ. nec aliud,* non eſt mirum ſi ſubſtitutus excludatur à fiſco. Neque ad exemplum ſervi admittetur, cum res multo diverſa ſit, nam ſervus admittitur ut ſic fides eorum erga dominos augeatur, ſubſtitutus vero non debet ex pœna inſtituti commodum
15 reportare, ut nunc audiemus. † Ex quibus patet non rectè Bart. *in l.* 1. *n.* 26. *de vulg.* & congeſtos à Pichard. *ſupra c.* 16. *n.* 9. & à Barboſ. *in l. ſi ab hoſtibus* 11. §. *fin. n.* 22. *D. ſolut. matrim.* Donel. *in l. poſt aditam Cod. de impub. num.* 7. Duar. *ad tit. de vulg. c.* 10. *verſ. alia igitur quæſtio,* Fachin. *lib.* 4. *controverſ. c.* 64. poſuiſſe ſpeciem ut hic credatur hæres repudiaſſe hæreditatem, nam
16 ſatis hæc opinio ex ſupra adductis videtur falſa. † Ratio autem quare fiſcus præferatur ſubſtituto, quam adducit Marcianus ex Papiniani auctoritate ea eſt, quod *pœna unius præmium alterius eſſe non debet,* nam cum hæres non vindicaverit, ſed ſubſtitutus, videbatur applicanda hæreditas ei hæredum qui officium illud adimplevit, & ita additio quaſi non facta cenſenda. Sed nihilominus certum eſt quod cum lex voluerit punire hæredem negligentem, talis punitio non cedet in præmium alterius, quia lex tantum intendit punire, non vero præmia proponit, & inventum ad pœnam non tendit ad præmium etſi excluditur ſubſtitutus ex dicta ratione quam in aliis articulos uſurpavit J. C. *in l. item ſi cui* 14. §. *Pedius D. de eo quod metus l. ex hoc* 3. §. *planè D. de eo per quem factum l.* 3. § *ſi ex furtiva D. de peculio l.* 3. §. 1. *de tributor. l. ſi ab hoſtibus* 11. §. *ſi vir D ſolut. matrim.* & ita tenent plures, quos refert Peregrin. *de jure fiſci lib.* 2. *tit.* 2. *num.* 27.

Quo attento procedit deciſio *l. ſororem* 10. *Codic.* 17
de his quibus ut indign. ubi ſi ſoror necem fratris vindicavit, non ob id aufert ab uxore fratris, hærede ſcripta hæreditatem, ſi ipſa negligens fuerit in necis vindicatione, propterea quod etſi vindicet, non conſequitur in præmium quod aliàs erat punitio hæredis.

Unde infero interpretationem ad Ægid. Modeſtini 18
reſponſum *in l. Lucius Titius* 9. *ff. de jure fiſci.* Ubi cum mulier potionaret maritum, ſeu veneno necaret eum, hæres qui exiſteret poſthumo filio, à ſorore mariti accuſata eſt, & ait J. C. quod ſi mulier moriatur antequam ſententia data ſit & litem perſequatur, ſanè bona ſcelere quæſita ad fiſcum pertinere. Quæ tamen rectius debebant pertinere ad ſororem, utpotè poſthumi amitam, quæ ab inteſtato ſuccedebat remota ut in ligua poſthumi matre. Quæ difficultas quam nullus ibi movet (etſi latè eam legem interpretentur Barboſ. cum multis, quos refert *in l. ſi ab hoſtibus,* 11. §. *fin. ex num.* 17. *D. ſolut. matrim.* & Chaldas *in l. ſi curatorem verb. ſua facilitate n.* 22. *Cod. de in integrum reſt.* Peregr. *de jure fiſci lib.* 2. *tit.* 3.) ex ſupradictis facilè diluitur, nam etſi ſoror egerit contra uxorem adhuc tamen ut indigna pronunciata mulier, quia de beneficio conſtabat turpiter ab ea quæſita hæreditas, fiſco vindicatur, quia non debet cedere ſorori in præmium accuſationis quod in pœnam criminoſæ fuit introductum. Unde cum jam mater poſthumi legitimam habeat hæreditatem, ejus amita non poteſt admitti, etſi obtineat in accuſatione, quia illa bona ſcelere quæſita ſunt uxori, & quod in pœnam fiſcus aufert, non debet aufere in præmium ſoror juxta rationem
noſtræ legis † A qua etiam dependet *l. his conſequenter* 18. §. 1. *D. famil. erciſc.* ubi inter hæredes familiæ 19
erciſcundæ, judicium non eſt de morte teſtatoris, non ut Anton. Fab. *ibi* exiſtimat, qui à fiſco poſtulante, & ſuam intentionem probante hoc jus ad cauſam dividendæ hæreditatis non pertinet. Neque Gothofredus, qui omnibus hæredibus competere jus vindicandæ necis, non vero uni attribui exiſtimant: ſed quia nullum commodum poteſt ad cohæredem pervenire cum hærede ut indigno pronuntiato ad fiſcum pertineat.

Secundò infero ad hoc ut huic S. Conſult. locus ſit, 20
neceſſarium eſſe ut hæres adeat ante quæſtionem de familia habitam, ſuppliciumque ſumptum, vel mortem vindicatam, ut probatur *in d. l. neceſſarios* 5. §. *non alias l.* 3. §. *non tantum D. hoc tit. l.* 13. *tit. part.* 6. Sed obſtat quod ſatis ſit aperire teſtamentum antequam quæſtio habita ſit, ita ut non ſit neceſſaria aditio, ſed ſufficiat apertio, *l.* 3. §. *quoad cauſam* 8. *l. in cognitione* 13. *l. ſi antequam* 23. *l. leg.* 25 §. 1. *&* §. *ex hoc l. fin. D hoc tit. l. ſi ea* 3. *Cod. de his quibus ut indign.* ubi tantum ſufficit apertura tabularum, ut ab hærede auferatur hæreditas, ſi antea non vindicet necem teſtatoris. Quam ſententiam tenuit Duaren. *ad hunc titul.* §. 7. *cap. verſ. ſed quæſtio eſt, ex alio capite.* Cujac. *lib.* 18. *obſerv. cap* 6. Azonis ſecutus opinionem ſcribit hæredem poſſe adire vel miſcere ſe hæreditati & aperire teſtamentum antequam ulciſcatur necem teſtatoris. In quam ſententiam adducit *l. ejus* 29. §. *fin. de jure fiſc. d. l. eum qui* 18. §. *bonis de his quibus ut indign. l. eum fratrem* 9. *C. eod.* ubi id apertè videtur confirmari. † Sed in hac 21
opinionum varietate adhibenda eſt diſtinctio, quam etiam videntur ſecuti Azo. *in rub. Cod. de his qui. ut*

indign,

in d. qu. n. 3 & Bart. in d. l. in cognitione n. 4. licet Accurſ. in alia omnia erat in eadem lege ſchol 1. Nam certum eſt dominum vi adhibita occiſum eſſe aut à familia aut in domo ſua, ut in l. 1. § ubicumque 20. cum ſeqq. juncto princ. & tunc dicemus hæredem non poſſe teſtamentũ aperire ſeu recitare ante quæſtionem de familia habitam. Ratio eſt, quia ut Cujacius ait; ne ſervis teſtamẽto manumiſſis cõpetat libertas antè quæſtionem familiæ, & neceſſe eſſet de liberis hominibus neglecta eorum libertate ſupplicium ſumi. Sed hoc falſum credo, quoniam etiamſi manumiſſi ſint, de eis ſupplicium ſumitur tanquam ſi ſervi fuiſſent l. 3. §. de his 19. hoc tit.

22 Verior ratio eſt quæ proponitur à I.C. in eadem l. 3. §. non tantum 29. ne hæres propter compendium familiæ facinus occultaret, ut diximus ſupra, & ut metu ab aditione hæreditatis impediretur cum jure antiquo, niſi tabulæ apertæ eſſent, hæreditas non poſſet adiri l. 3. §. eleganter l. cum fiſco 9 ff. hoc tit. l. n §. I.C. de caducis toto tit. ff. quemadmod. teſtam. aper. & ideo hæres qui aperuit teſtamentum, pœna centum aureorum, non vero hæreditatis, privatione mulctabatur d. l. lege 25. §. fin. ff. hoc tit. Nam in minori delicto quale erat apertura tabularum, non debebat graviori, & duplici pœna affici hæres id eſt & privatione hæreditatis, & multa centum aureorum, qua non afficitur hæres quando adit hæreditatem cum inhumanum eſſet, ut is qui nihil commodi conſequi poteſt ultra aureorum pœnam, publicatione bonorum & is qui gravius peccatet adeundo plecteretur, publicatione tantum bonorum. Ita rectiſſimè conſideravit Hugolinus antiquus juris interpres, quem ſequitur Accurſ. in d. l. in cognitione, reprobata Azonis, & Joannis ſententia, qui contrariæ opinionis erant, ut docet Igneus in d. l. in cognitione n. 5. 10. 24. 26. & 27.

23 † Secunda pars diſtinctionis eſt, quando teſtator occiſus eſt ab extraneo non in domo ſua, ſed extra, in qua nulla ſervorum culpa aut negligentia potuit conſiderari, quo caſu Azo ſupra n. 10 & Cujacius ejus aſſecla volunt hæredem poſſe adire hæreditatem, etiam ante necis vindicationem ego vero credo verius hoc caſu in teſtamenti apertura non delinquere hæredem, ſed in aditione, & ita ſi adieri antequam vindicet, tunc dabimus fiſco ablationem bonorum, ut in dictis juribus, & docet Bart. in d. l. neceſſarios § 1. & in d. l. in cognitione, & Caſtrenſis in l. 3. C. de his quibus ut indig.

24 Hac admiſſa diſtinctione, neceſſe eſt contrariis juribus reſpondere, & in primis graviter repugnat d. l. fin. hoc tit. ubi dicitur ex apertura teſtamenti facta ab uno ex cohæredibus cæteros non amittere portiones ſuas, ergo ille qui aperuit amittet, etſi conſequitur propter aperturam amitti hæreditatem. Cui difficultati ſatisfaciunt Hugolius ſupra relatus, & Accurſ. in d. l. 3. C. de his quib. & in l. 3 §. fin. ff. ad Trebel. verſ. aperuit, & in d. l. in cognitione, ubi Bart. Angel. Roman. & Igneus n. 29 Caſtrer & Alex. in d. l. 3. C. de his quib. in illa lege non ſolum teſtamentum fuiſſe apertum, ſed & aditam hæreditatem. Quod præter eos probo ex illis verbis, non amittant ſuas portiones, quæ denotant hæreditatem jam aditam, l. non videtur 83. ff. de reg. jur. cũ privatio præſupponat habitum juxta multa jura à Gothof. in d. l. 83. relata quare cum adita fuerit hæreditas ab hæredibus, non debent puniri qui culpa carent, arg. l. de pupillo 5. §. ſed ſi unus ff. de novi oper. nunt. l. non debet 74. ff. de reg. jur. l. cum ſolus 68. de adquir hær.

Ex quo ſequitur, quod ſi cohæres neglexit quæſtionem proponere, licet altero implente adhuc ad illius portionem admittitur fiſcus l. fraudati 8. §. fic. ff. de Publician. l. ſi ita fuerit 13. de manum. teſt. l. ſi plures C. de cond. inſer. non enim dabitur eo in caſu jus accreſcẽdi, ſed jus nõ decreſcendi, ut notat Igneus hic n. 9. & ſeq.

Eodem modo debet explicari d. l. 3. C. de his quib. ut indign. ubi eadem pœna locum habet ob … curam teſtamenti quæ ob non vindicatam mortem. Nam dicendum eſt cum Accurſ. ibi, quem ſequuntur Bald. Caſtrenſ. & Salicet aditam quoque fuiſſe hæreditatem poſt apertum teſtamentum. Quod ita probatur quoniam ſi occiſio facta eſt extra domum, tunc non eſt periculum ſi aperiat, dum tamen non adeat, ſi vero in domo eveniente nece aperiat, centum aureorum pœna mulctatur dum tamen ulterius nihil fecit, attamen quæ in d. l. 3. adivit quoque poſt aperturam, ideo ei aufertur hæreditas. Hoc tamen dupliciter probatur. Primò, quia filij fuerunt hæredes qui aperuerunt, in quibus non eſt neceſſaria aditio l. in ſuis 14. de ſuis, & leg. ſed tantum ſufficit exiſtentia. Secundò, quia cum ad procuratorem ſuum cauſam remittat Imperator, conſtat jam eſſe certam aditionem, ex l. 1. Cod. ubi cauſ. in cognitione hoc tit. n. . . 26

Rurſus non obſtat l. cum fratrem 9. C. de his quib. ut indign. quia reſpondendum eſt loqui, quando occiſores defuncti ignorantur, tunc enim impune adire poteſt hæreditas, ſiquidem cum clam, & veneno necatur, non debet eſſe hæreditas in pendenti, donec conſtet de occiſoribus, quia occiſus dicitur de eo qui necatur per vim aut cædem ut jugulatus præcipitatus, fuſte aut lapide percuſſus, non vero clã, & veneno perimitur l. 1. §. occiſus ex 17. & ſeq. l. propter 22. hoc tit. notat Accurſ. ibi verb. non vetantur, quẽ ſequitur Bald. Salicet. & reliqui. † Denique non obſtat dict. l. ejus qui 29. § fin. D. de jure fiſci. Nam ibi non tractatur, an poſſit vel non poſſit adiri hæreditas ante vindicationem mortis, ſed non reſuſcitari actiones aditione confuſas, quando poſt aditam hæreditatem non defendit mortem defuncti: hoc tamen intelligendum eſt eo caſu quo poſſit adire, ut in d. l. cum fratrem, vel quando ignoravit necatum fuiſſe teſtatorem, tunc enim rectè poterit adire. 27 28

CAPUT IX.

Difficilis Pauli ſpecies *in l. Sempronius Attalus 26. ff. de uſufruct. legat.* aperitur, explicatur none, & multa de uſusfructus legati ceſſione adducuntur, quæ adhuc lucẽ non viderant.

SUMMARIUM.

1 *Uſusfructus quare morte extinguatur.*
2 *Species noſtræ legis.*
3 *Satisfit rationi dubitandi ejusdem.* & n. 5.
4 *Uſusfructus cauſalis dicitur, & formalis.*
6 *Quid operetur ceſſio uſusfructus legati in ſpecie noſtra. Proponitur difficultas.*
7 *Quare uſusfructus cedat ab adita hæreditate ſicut libertas.*
8 *Uſusfructus debitus ad hæredem tranſit cum nondum ſit conſtitutus.*
9 *Diſſidium Africani* in l. qui uſumfructum 36. §. ſi ſtipulatus, & uſufr. *cum Paulo hic*, & n. 8 & 11. & n. 24.
12 *Explicatur difficilis Ulpiani locus* in leg. 3. §. ſi tibi fundus ff. quibus modus uſusfructus amitt. & n. 13. & 20.
14 *Quæritur Auctor de Schola Salmantina malis ſuffragatoribus.*
15 *Cujuſdam anteceſſoris interpretatio adducitur, & rejicitur*, & n. 16.
17 *Vera* ad d. §. ſi tibi adducitur, *mens*, & n. 18.

19 *Expenditur* d. l. 1. in princ. ff. quib. modis *in probationes veræ interpretationis.*

21 *Aperitur Pauli noſtri vera ratio dubitandi, & decidendi*, & n. ſeq.

USUSFRUCTUS morte extinguitur uſufructuarii § *finitur inſt. de uſufructu* cum aliis *ibi* adductis à Pichardo *n. 1. & 2.* Donel. *lib 10. com. c. 17.* Barb. *in l. uſufructus 8. n. 4. ff. ſol. matr.* Morl. *in empt. de ſervit. q. 1. n. 16.* Caſtil *de uſufr. c. 61.* P. Fab *lib 1. ſemeſt. c. 8. & 9.* Ant. Fab. *de err. decad 9. err. 1.* Quoniam ut ait J. C. *in l. 3. § final. ff. quibus mod. uſufruct. amitt.* jus fruendi morte extinguitur ſicuti omnia quæ perſonæ coherent, id eſt, quia id jus tale eſt quod in fruendo, & faciendo conſiſtit, unde recte infertur morte extingui, & ad hæredes minimè poſſe tranſire, nam ea, quæ ſunt facti, perſonam non egrediuntur, §. *ſed cum factum inſt. de ſtipul. ſerv l. quia tale 13. ff. ſol. mat. l. non ſolum 8. §. tale de liber. legat. l. qui hæredi 44. de condit. & dem.* & cum uſusfructus ſit ſervitus perſonalis *l. 1. de ſervit.* cum perſona extingui debet, ita docent poſt Bart. Caſtranſ. & alios antiquos Donel. *d c. 17.* Con. *4. com. c 6. n. 3.* Hot. & Pichard. *in d. §. finitur.*

2 Ex hoc principio pendet ſpecies quam hic tractat
Paulus in qua Sempronius gravavit ſuum heredem
ut fundum detracto uſufructum daret Caio poſt decennium: ita ut proprietas poſt decennium illud inciperet eſſe Caij & uſusfructus apud hæredem remaneret. Mortuo hærede ante decennium priuſquam dies legati veniſſet, quæſitum eſt an morte hæredis finitus fuerit ille uſusfructus adeo ut poſt decennium hæres hæredis teneatur præſtare plenum fundum, plenam proprietatem quaſi morte uſufructuarij conſolidatam cum uſufructu. Cui dubio reſpondet Paulus hunc uſumfructum minimè poſſe perire morte nec capitis minutione. Hujus rei eam eſſe rationem ait, quod dies hujus legati ceſſit ſtatim, & nondũ mortuo primo hærede *l. 5. in princ. l ſi dies 21. ff. quando dies leg. l. un. § cum igitur C. de caducis.* Ex quo efficitur ut deberi incipiat legatum, licet ante tẽpus non poſſet peti *l. credere diem 213 de verb. ſign.* unde cum uſusfructus antequam conſtituatur nihil ſit *l. 3. de uſufructu l. in omnibus 18. ff. de ſerv. l. 1. in fin. de ſervit. ruſtic.* cum adductis à Caſtillo *de uſufruct. cap. 8 n. 18. & ſeq. & c. 9. n. 1.* neque ſit factum hæredis, ut porè cum non ſit ſeparatum à proprietate dato, ſcilicet legatario dominio, retentoque apud hæredem uſufructu poſſe quod nondum fuit factum jure ſervitutis, advenienteque die legati; conſequẽs eſt dicere perire non poſſe, quod nondum fuit factum hæredis ex vulgari regola juris qua docemur non videri dediſſe illum habere, qui nunquã habuit cum privatio præſupponat habitum, *l. non videtur 83. l. quod quis 174. §. 1. l. non poteſt 208. de reg. jur.* docet Ariſt. *l. 4. Metaph* quemad. id adducit Pet. Fab *in d. l. 8.* Pichard. *in §. ſervus n. 2. dec. dim.* Bart. *per text. ibi in l. decem 116. de verb. oblig.* Gothefred. *in l. Titio 96. de cond. & demonſt.* & Cujac. *in præſenti.*

3 Neque obſtat ratio dubitandi quam Paul. adducit,
quod cum dies hujus uſusfructus cedat, ſtatim conſequenter debebitur ac proinde ad hæredem tranſmitti potuit obligatio hæc ex teſtamento nata ejus legati nomine unde eveniebat, & uſumfructum ejus fundi ſtatim ad hæredem pertinere, atque ita perimi uſumfructum ſuperveniente hæredis morte. Nam reſpondet J. C. deberi legatum relictum in diem certum ad hoc tantum ut tranſmitti poſſit ad legatarij hæredem, non autem ut ſtatim ante diem proprietatem faciat legatarij & uſumfructum hæres conſtituat in ſua perſona cum interim non ſit fructuarius, ſed pleno jure dominus habeatque uſumfructum, non jure ſervitutis, ſed jure dominij qui cauſalis à Doctoribus dicitur: † Id eſt ille quem habet dominus, cum econtra 4
ille qui verè dicitur uſusfructus *formalis* appelletur,
ut ad multorum jurium explicationem docet Caſtil.
de uſufr. c 1. Oſuald. *ad Donel. lib. 10. c. 2. lit. E.* † Unde 5
mortuo hærede hæres ejus ante diem legati eodem modo eſt pleno jure dominus, & poſt diem ab eo deducitur uſusfructus, & nuda proprietas legatario præſtabitur. Hæcque eſt reſponſio Paul. ad argumentum quod contra attulerat, & explicat Cujac. *hic.*

Sed ex alio capite difficilis redditur Pauli traditio, 6
ſcilicet, quod cum hoc legatum uſufructus ceſſerit in perſona primi hæredis, hæc ceſſio in uſufructu non operatur effectum ordinarium, ut poſſit jus legati in hæredẽ tranſmitti, nam cum perſona uſufructuarij extinguitur, *l. unic. § libertatibus C. de caducis l. 5. l. ſi habitatio ff. quando dies leg.* cum ſit ſervitus perſonalis, & vi perſonæ cohæreat, ut dixi, & ſic ad hæredes tranſmitti non poſſit *l Stichus 20. §. Titia de alimen. leg. l. Titia 19. de ann. leg.* ſed tantum operatur illa ceſſio, ut debeatur vel adquiratur, ut docet Bart & omnes *in l. 3. ff. de ſervit. leg.* quem ſequuntur Cujac. *ibi* Coſtalius *in l. 1. ff. quando dies uſusfruct. leg.* & alios referens Caſtillo *ſupra c. 8. n 7. & 8.* & ratio eſt, quia repugnat tali ceſſioni natura uſusfructus *l. 2. & 3 ff. quando dies leg. conjuncta l. 5. §. 1 eod. tit.* Ubi dicitur quod ſi poſt diem ſint legata relicta ſimili modo ac in puris cedit dies, niſi fortè fuit id legatum quod ad hæredem non tranſit, ut puta ſi uſusfructus ſit poſt annum relictus. Ex quibus videbatur ceſſionem ſpectandam non poſſe, cũ nullius effectus ſit, ſiquidem non poteſt tranſmitti ad hæredem, neque ipſa quidem ſpes ad uſumfructum, cum eodem modo per mortem finiatur actio pro uſufructu conſtituendo competens, ſicut uſusfructus jam conſtitutus *l. qui uſumfructum 36. § ſi ſtipulatus verſ. ſin autem, juncta gloſſ. ibi. ff. de uſufruct.* facit *l. ſi eum 10 § qui injuriarum ff. ſi quis caut.*

Ob quam rationem uſusfructus cederet ab adita 7
hæreditate: nam à morte teſtatoris dicitur, *in l. 1. § dies ff. quando dies uſufruct.* & ea ratione libertas cedit ab aditæ hæreditatis tempore eodem modo ac uſusfructus *d l. unic § libertatibus C. de caducis l. apud Julianũ 11. § unum verſ. cum igitur ff. ad Trebel. l. teſtamento 25. ff. de manum. teſtam.* quia cum libertas perſonæ cohæreat, non poteſt ad hæredem tranſmitti, & ideo fruſtra ejus dies cederet à tempore mortis *l. 3. ff. quando dies leg. ced.*

Quæ difficultas graviſſimæ videtur, & eo major 8
quod à nemine non ſolũ explicata, ſed nec cognita. Et ego licet non habeam cujus veſtigia ſequi poſſim pro ingenij copia præſtabo quod magis ad hãc rem difficilem aperiendam conducere videtur. Exiſtimo itaque rectè ratiocinatum Paulum, nam verum eſt uſufructu ceſſionem non operari effectum tranſmittendæ (ad quod inducta eſt ceſſio) ſed tantum effectũ debendi: Attamen argumentũ haberet locum quãdo uſusfructus conſtitutus erat in perſona legatarij, non vero quando tantum debebatur ei, & nondum conſtituto uſufructu (nondum enim dies venerat) deceſſerit, tunc enim ad hæredem hæredis pertinebit, quia nondum erat primi hæredis, in cujus perſona non poſſumus dicere deſinere quod nondum cœperat, neque radicatum erat quare cum pendeat hæc obligatio uſusfructus quãdo moritur primus hæres, ita tranſibit ad hæredem ejus, cum ſit effectus alter ceſſionis debito ſive obligatio, licet peti non poſſit ante tempus & cũ hanc obligationem & debitum relinquat in ſua hæreditate, certum eſt hæredi adquiri. Unde hæc ceſſio cum non operetur niſi tantum obligationem, hinc eſt quod non à morte teſtatoris, ſed ab aditione cedat, quod exprimitur *in d. l. 5. § 1 juncta l. 3. d. quando dies leg.* † Neque obſtat obſcurum Africani reſponſum *in l. qui uſumfructum 36. § ſi ſtipulatus, verſ. ſin. autem D.*

de

*de uſufruct.*ubi ſi promiſit quis fundum detracto uſufructu, & ante traditionem fuit mortuus, quæritur an hæres promiſſoris plenam proprietatem vel fundum ſine uſufructu debeat tradere, & Anton. African. quod ſi non fuit actum, ut in perſona hæredis conſtitueretur uſus fructus, hæres plenum fundum præſtabit, quia ipſa eſt natura uſus fructum, ut ſibi ſoli videatur promiſſor reſervaſſe uſumfructum *l. ſtipulatio 38.§. ſi quis ita 10.de verb.obligat.*quia ea quæ ſunt perſonalia, nec ſua natura ad hæredem tranſeunt, non facile comprehendunt perſonam hæredis, ex quo deducit idem eſſe admittendum, quando uſus fructus legatus eſt ab hærede ut in præſenti, cum in eo caſu de eo detrahendo ſenſerit etiam in perſona hæredis, tunc dicemus de primo tantum cogitaſſe, ut docet quoque Paul. *in præſenti verſ.ſed his caſibus*, ne alioquin proprietas in perpetuum inutilis remaneret ſemper abſente uſufructu, cum etiam ulterior hæres primi teſtatoris ſit hæres *l.fin.C.de hær. inſtitut l. antiquitas 14.Cod.de uſufruct.*& inde ſi cum in perſona primi hæredis cœpiſſet uſusfructus, non tranſiret in hæredem hæredis, ſed conſolidaretur cum proprietate quam habet legatarius, ita & multo minus uſusfructus qui in ejus perſona non cœpit, ad hæredem ſecundum pertinebit, ut idem Paul.docet *hic in verſ ſed his caſibus.*Africanus autem ideo ait manifeſtius hoc ſe habere in legatis quam in ſtipulationibus quia ſolemus in ſtipulationibus tam hæredibus noſtris cavere quam nobis *l. ſi pactum 9.de probatio.leg ſciendum 70.de verborum ſignificatione.*

10 Qua propter videtur Africanus rectius reſpodiſſe (dum ait multum referre in his ſpeciebus, qua mente uſusfructus exceptus ſit) quam Paulus, qui poſtquam dixit hoc pendere ex ceſſione legati uſus fructus, poſtea addicit *in verſ.ſed his* de ſententia teſtatoris quærendum. Si enim teſtatoris ſententia attenditur, ad quid ceſſionis diſpoſitio, præcipuè cum in dubio dicere debeamus cum Africano mentem teſtatoris eſſe ut ad ſecundum hæredem uſusfructus non tranſeat? Atque ita nunquam in dubio dabimus juxta hanc diſtinctionem ſecundi hæredi uſumfructum, cũ ſempe præſumendum ſit teſtatorem de primo hærede ſenſiſſe; etſi conſtat ſecundum eſſe admittendum, tunc voluntas teſtatoris, non vero ceſſio vel conſtitutio efficiet, ut ad ſecundum tranſeat, *d.l ſtipulat.8. §. ſi quis ita de verb.oblig.*

11 Sed reſpondendum videtur Paulum rectè excepiſſe à ſua ſententia teſtatoris voluntatem quæ potior in hac re erit quam juris ratio *l.voluntas 7.Cod de fideicommiſſ.*ubi Accuſ.Itaque quæ J.C.*in principio* dixit, procedunt ſecundum juris diſciplinam, & artis principias niſi probetur aliam fuiſſe teſtatoris voluntatem nempè ut ne plus ſecundus hæres habeat quam ſi primus uſumfructum jure ſervitutis jam habere cœpiſſet, quo caſu hæres ſecundus nihil habebit primo mortuo, & conſequenter plena proprietas legatario dabitur. Vnde fiet ſicuti qui uſumfructum habet eum non tranſmittit ad hæredem, ita eodem modo non traſmittet in hoc caſu illam ſpem habendi ex voluntate teſtatoris quæ plerumque eſſe præſumitur, ut *in d.l. §. ſi ſtipulatus*, verum in caſu dubio ſecundum juris regulas quas tradit Paulus hic, res definienda erit.

12 Verùm adhuc non videtur tutus J. C. noſter ex traditione Ulpian.*in l. 1 §.ſi tibi fundus D.quibus mod. uſufruct amitt* ubi ſi fundus tibi legatus eſt die & gravatus ſis mihi uſumfructum reſtituere, quæritur an ſi capite diminutus ſim antequam dies adveniat quando tibi fundus tradendus eſt, uſusfructus extinctus ſit, ita ut non poſſit mihi ſalvus eſſe. In quo dubio ait I. C benignè receptum fuiſſe valere uſumfructũ, quia ante diem legati cedentem capitis minutio intervenit. Quæ deciſio gravibus opprimitur difficultatibus. Prima, quia non erat neceſſarium recurrere ad benignitatem quia alias diceremus ſtricto jure uſumfructum extingui etiam antequam conſtitutus factus eſſet legatorij cantra Paulum noſtrum illic, *ſed uſusfructus nondum eſt hæredis*, & facit *l. Titio 96.ff.de cond. & demonſt.*ibi, *quia conditit nec initium accepit.*† Nec 13
ſatisfacies, ſi dixeris ſolere dici pertinere uſumfructum, etiam ſi nec cœpit pertinere *l. 3.§.deſinere Dig. uſusfruct quemad.caveat.*Quia illud habet locum juxta terminos *d §. deſinere*, quando ſcilicet uſufructuarius cautionẽ fructuariam propoſuit antequam competeret uſusfructus, verbi gratia, ſi legatarius erat conditionalis, & conditio ignorata eſt ab hærede, ut ponit Accurſ.quem ſequitur *ibi*, Ant Fab. Quo caſu ſi capite minuatur, reſtituere tenebitur, *l. 1.§.habet D.illo tit.*etſi ad eum non pertinuit uſusfructus, quoniam deſinere pertinere dicemus, etſi non pertinuit, idem erit etiamſi nec cœperit pertinere, quamvis legatus ſit: ergo cum legatus erat, & non pertinuit, dicendum eſt hoc procedere juxta caſus ſupradictos.
† Suauius ſe gerit quidam in his ſcholis, qui ait 14
in d.§.ſi tibi, fuiſſe conſtitutum uſumfructum ex integro, & utiliter (verba ſunt ejuſdem, quem Patres illius ſcholæ ſemper me ſpreto in petitionibus Cathedrarum præpoſuerunt dignum ingeniũ illuc judicãtis, ut omnes antecelleret, ô tempora, ô mores! ſed quãdo Midæ auribus Apollini non fuit prælatus Marſyas † Ex integro itaque ait ille & vtiliter quoniam 15
dies de quo *ibi* ſive certus ſive incertus legatario fundi propoſitus fuit, uſusfructus autem uſufructuario purè. Unde ſicut dies appoſita hæredi non impedit utilem ceſſionẽ legatorum, ſed ſolum legatum mora ſuſpẽditur, ita nec dies legatario appoſita impedit ceſſionem, & uſusfructus conſtitutionem, licet contrariũ ex benignitate fuerit receptum. Nam cum præſtatio uſusfructus mora ſuſpenditur, non videtur eum effectu conſtitutus, quod ſenſit quoque Antonius Faber. Hæc ille facundiſſimus & omnium præmiorum Acamiæ digniſſimus.) † Verum hoc interpretamentum 16
falſum õninò eſt, quia minimè fuit conſtitutus uſusfructus in perſona uſufructuarij futuri nec quidem potuit Ratio eſt evidens, nam tibi dandus erat ſundus poſt tempus, & poſtquã dominus eſſet factus, gravatus remanebis reſtituere uſumfructum mihi. A quo nempè ante tempus conſtitui potuit ei qui nec poſuit petere ante diem legati cedentem s & contra principiá juris diceremus ceſſionem efficere conſtitutionem uſusfructus. Cedere etenim eſt deberi *l. cedere diem de verbor.ſignificat.* conſtitui vero uſusfructus eſt cum inducitur in fundum legatarius, & dominus patitur, ut utatur fruatar *l. 3.verſ.dare D.de uſufructu l. 1.§ fin.D.de ſervit.ruſt.*& ideò ſi meo caſu conſtitutus jam aſſet, nulla æquitate fieri poterat quominus extingueretur *d.l. 1.in princ & §.ſeq juncta lege noſtra* ibi, *ſed uſusfructus nondum eſt hæredis, & ideò capitis diminutione perire non poteſt.*

Quare in hac gravi difficultate ego dicerem ad 17
benignitatis rationem in ea ſpecie recurrere neceſſe fuiſſe, quoniam propter capitis diminutionem perſona uſufructuarij mutata eſt, ita ut alia credatur *l. cum quis 38.in princ.D.de ſolut.*ubi ſi adjectus ſolutioni capite minuatur, vel minima ut adoptione vel media ut deportatione, aut maxima ut in metallum datione, rectè ei non ſolvitur, quia ait African illa ſtipulatio habet illam conditionem *ſi in eadem cauſa maneat §.item ſi adhuc 11.verſ.& huic ſimile Inſt.de mandato*, quæ fuit ratio quare capitis diminutione intercidat uſusfructus *d.§.finitur inſ.de uſufr.*ubi Pich.*d.l. 1. in princ.D.quib.mod.uſufr.*ubi Ant.Fab.& Don.*lib.10. com.c.17.* & ibi Oſuald.*lit.F.*

Unde

28 Unde cum jam per ceſſionem uſusfructus debeatur
ejus perſonæ, licet non ſit conſtitutus (nam ceſſione
ex die in perſona legatarij proprietarij jam ceſſerat,
evenit ut ſic in uſufructuario quoque videbatur de-
beri, ut noſter Paul. inſinuat illis verbis *movet enim
me*) videbatur dicendum hāc obligationē uſusfructus
poſt tempus illud conſtituendi extinctam eſſe, cum
jam non ſit ea perſona quæ fuit tempore ceſſionis &
debitionis, nam ſi fuit ſervus pœnæ effectus vel de-
portatus etiam eſt reſtitutus alius homo creditur, ut
latè probavi *ſup. lib. 1. cap. 12. num. 10.* & probatur *in l.
ex facto 17. §. ex facto 5. D. ad Trebel.* ibi quaſi ab alio
non profeſſe, & congruit eleganter Senec. *lib. 4. de
benef. cap. 35.* ibi, (*Omnia eſſe debent eadem quæ fue-
runt cum promitterem, ut promittentis fidem teneas.* †
19 Quare ad benignitatis rationem confugere neceſſe
fuit, quia ut diximus, non eſt jam nunc illa per-
20 ſona cui ante debere cœperat uſusfructus. † Id ſe-
ries *d. l. 1.* diſerte notat, cum enim in principio do-
cuiſſet Ulp. uſumfructum capitis diminutione amitti,
adjicit *in §. 1.* hoc ita accipiendum ſi conſtitutus ſit
vel nondum ceſſerit ejus dies vel adita ſit hæreditas.
21 † Poſtea arguit ſublatenter *in d. §. ſi tibi*, ergo ſi ca-
pitis diminutio intervenit poſt ceſſionem quæ evenit
in perſona proprietarij, ſtricto jure intelligitur ex-
tinctus quatenus debebatur ex *ſupra* dicta ratione,
Benignitas tamen facit ut non intelligatur ceſſionem
accidiſſe, neque cœpiſſe deberi uſumfructum. Sic
intelligo illa verba *quaſi ante diem cedentem.* Ratio eſt,
nam cum ceſſio hæc in ejus favorem introducta eſt,
ut ei deberetur, & compos fieri poſſit legati, ut no-
tat Hotman *lib. 4. obſerv. c. 9.* non debet in ejus dam-
num retorqueri *l. quod favore 6. C. de legibus cum vulg.*
& ideo interveniente capitis diminutione intra tem-
pus legato fundi inſertum videtur ex benignitate
dici poſſe nondum ceſſaſſe & diminutionem interve-
niſſe ante ceſſionem. Qua interpretatione efficienti,
ut ei ſalvus ſit uſusfructus, qui ipſo jure non amit-
titur capitis diminutione interveniente ante ceſſio-
nem, ut in *d. l. 1. §. 1.*

22 Huic tamen interpretationi obſtat lex noſtra *in
verſ. ſed uſusfructus* ubi videtur docere Paullus ad
hoc ut capitis diminutione, vel morte uſusfructus ex-
tinguatur, neceſſarium eſſe ut conſtitutus ſit, unde
ſequitur obligationem extingui non debuiſſe, cum
ſolum extinctio conſtitutionem reſpiciat, non obliga-
tionem, cui difficultati reſpondebis J.C. *in verſ. mo-
vet enim*, pro ratione dubitandi poſuiſſe extinctam
eſſe obligationem uſusfructus conſtituendi, ut in *d.
§. ſi tibi*, quia legatum erat jam debitum per ceſſio-
nem *l. ſi dies 21. D. quando dies leg.* & ideo mortuo
hærede uſumfructum, id eſt obligationem uſusfru-
ctus ad hæredem non tranſire cum ſit extincta. At
in verſ. reſpondi, defendere conatur hanc obligatio-
nem uſusfructus non eſſe extinctam, ſed ad hæredem
tranſire. † Neque obſtare ait *in d. verſ. reſpondi*, quod 23
dies ceſſerit, & ſic obligationem, nam hoc ita pro-
cedere docet quando hæres jubetur dare poſt certum
tempus, quia tunc ceſſit dies in perſona levatarij. At
in noſtro caſu id non admittitur, cum debitio illius
uſusfructus quam operatur ceſſio, conſiderari non
poteſt in hærede qui non poteſt habere uſumfru-
ctum, niſi quando jam eſt præſtitum dominium fun-
di, & ideo cum interim pendente die legati dominus
ſit & uſusfructus & fundi, & legatarius nihil habeat
perire non poteſt, neque morte neque capitis dimi-
nutione, quod nondum habuit, id eſt nec uſusfructus,
cum non ſit conſtitutus nec obligatio, cum nihil ope-
retur ceſſio ante diem, ut ita deberetur, quia non
erat perſona legatarij qui deberet, quod tamen ex-
tinguere poterat minutio aut mors.

Et ob id *in verſ. idem evenit*, æquiparat hunccaſum
cum illo, quando non in diem, ſed ſub conditione
relicta fuit proprietas & pendente conditione, hæ-
res cui legatus erat uſusfructus deceſſerit, tunc ete-
nim ab hærede hæredis incipit deberi uſusfructus,
cujus perſona ſpectatur, non vero primi hæredis,
quod alias non fieri poſſet cum conditionalis dies
non cedit ſtatim, ſed poſt exiſtentiam conditionis
l. 5. §. ſed etſi 2. D. quando dies leg cum vulg. & juxta hæc
ſatis claræ manent rationes dubitandi & decidendi
Paulli, in quibus ſatis ſubtiliter denotat ad hæredem
hæredis tranſire uſumfructum, ita ut dicamus incipe-
re deberi à ſua perſona non vero à primo hærede, cui
nihil debitum fuit, quod æquiparatio diei conditio-
nalis cum noſtra ſpecie ſatis denotat ceſſionem nihil
effeciſſe ex ſupradicta ratione. † Qua attenta non 24
erit Paullo contrarius Africanus *in d. l. cum uſumfru-
ctum 36. §. 1. de uſufruct.* cujus *ſupra* meminimus *n. 9.*
cum uterque conjurent in unam ſententiam, ſiqui-
dem Paullus *in verſicul. ſed in his*, aſſerat ſententiam
teſtatoris eſſe attendendam.

INDEX

INDEX

Rerum & Verborum locupletiſſimus, Quæ in hoc opere continentur.

Prior Numerus Paginam, Poſterior verò Numerum marginalem deſignat.

A

Abſumptum.

ABSUMPTUM non cenſetur quod in patrimonio converſum eſt. pag. 571 num. 50

Academia.

de Academiis Hiſpaniæ diſſertum quoad Magiſtros arceſſendos. 289. 44
Academiarum gradus inducti ad exemplum coronarum Athletis conceſſarum. 382. 29
Academia quarum gradus immunitatem præſtant. ibid. 30
Academiæ Salmanticenſis laus. ibid. 33

Accretio.

quando Accreſcat ſocio pars ſocij, excluſo fiſco. 118. 5
per Accreſcendi jus an pars vacua accreſcat ſocio in ſpecie noſtra. 119. 8
Accreſcendi jus non habet locum in contractibus. ſecus in donatione Principis. ibid. 9

Accuſator.

Accuſator qui ex juſta cauſa provocatus accuſavit, excuſatur à calumnia, ſi non probet, remiſſivè 107. 34

Actior, Actor, Actus.

Actio Paulina quare introducta. 9. 10. 11
Actiones quæ contra nos ſunt, ſola negligentia adverſariorum præſcribuntur. 34. 22
Et traditur ratio. ibid. 23
Actio injuriarum quomodo poſt litis conteſtationem computetur in bonis. 43. 14
Actio ut contra hæredes competat, an ſit neceſſaria litis conteſtatio, & condemnatio. ibid. 15
de Actione in rem utili. 67. 54. 55
Actio realis & perſonalis quoad conveniendum hæredem differunt. 144. 93
ex parte Actoris quando eſt aliena præſumptio legis, ea habetur pro fundamento donec reus probet contrarium. 11. 56.
Actores qui dicantur in hac lege. 172. 1
Actores plerumque olim fuêre ſervi. ibid. 2
quando Actus incidit, de quo Judex non eſt inſtructus, periti adhibendi. 15. 13
Actus clam geſtus non nocet quando conſtat de veritate contraria. 111. 38
per Actum unicum non perdi privilegium, ſi ei ſit contrarius. 352. 22
ex Actu quem quis non facit jure ſuo, nullum jus adquirit. 401. 32. 33
Actiones mixtas in jure dari contra Anton. Fab. probatur. 575. 12
Actiones neque ab hæredibus aut contra hæredes incipiebant. 497. 33
Actio ingrati, an apud Romanos locum habuerit. 498. n. 4.
Actus invalidus aliquando ſuſtinetur propter ſpem. 614. 74.
Actus non debet operari ultra intentionem agentis. pag. 423. 13
Actus ſemel perfectus ſemper valet, etſi ad eum caſum devenerit à quo incipere non potuit. 494 47

Adæratio.

Adærare, quid ſit. 218. 21

Addictio

Addictionis & adiactionis differentia. 52. 17

Addictio.

quando Additur aliquid, vel detrahitur alicui rei. efficitur res nova. 141, 142. 65. 78
Et quid in re augmentata. 142, 79

Adiacentia.

Adiacentium nomine quid veniat in præſenti. 98 21 22
Adiacentia domus, aut fundi quæ, & an vinum ſub eo nomine comprehendatur. ibid. 25

Adiectio.

de Adiectionibus remiſſivè. 52. 16
Adiectio & addictio differunt, remiſſivè. ibid. 17

Adoleſcens.

Adoleſcens inuitus accipit curatorem in litem. 448
Adoleſcentia parum ſibi conſtans, & fragilis. 447 4. & 5

Adoptio.

Adoptio naturæ imago. 616. 84
Adoptare poſſunt ſpadones, non caſtrati. ibid. 85
de Adoptione ex tribus maribus. 309. 44
Adoptatus cenſetur civis eſſe loci in quo eſt civis pater adoptans. 331. 66. 67.

Adcriptitius.

Adſcriptiorum conditio unde originem traxerit 266. 1
Adſcriptitius, colonus, cenſitus, & inquilinus, remiſſivè. ibid. 2
Eorum natura & conditio. ibid. 3. 4. 5 6. 7

Index Rerum,

Adſcriptitius ſervus an poſſit quis effici per pactum. 442. 27

Adulterium.

Adulterii pœna caſtratio, & teſtimonii dicendi prohibitio. 610. 60

Adulterium mulierum deteſtabilius eſt, quam hominum. 456. 59

Advocatio, & Advocatus.

Advocationis fiſcalis dignitas. 167. 22

Advocatus ex officii neceſſitate, remiſſivè. 106. 29

in Advocatos Ammiani invectiva. 197. 9

Advocatus poteſt eſſe Decurio. 254. 45

de Advocati officio plura congeruntur, an ſit nobile. 393. & ſeq. 87. 88.

Ædificium.

Ædificiorum magna cura fuit Romanis, ne urbs deformaretur ruinis. 142. 73

Ædiles.

Ædilium officium, quale ædilatus in municipiis à Decurionibus geri ſolitus. 304. 4

Ædilitium edictum.

Ædilitii edicti diſpoſitio ne quis canem, aut belluam haberet, quæ poſſet nocere, & de feritate leonum. 369. 28

Ægyptus.

Ægyptus cujus Orbis pars ſit. 590. 1

Maxima abundat fertilitate, ibidem, & ſequent. 2. & 6.

Nili inundatione ne obruatur, magnis aggeribus munita. 591. 15

Si inundaretur, in maximam tenderet Imperii perniciem. 592. 16

Ælius Antonius Imper. à noſtris J. Conſult. D. Pius vocatur. 576. 21

Ab Hadriano adoptatus. ibid.

Pietate, & modeſtia inſignis. 427. 69

Æneas.

Æneas Carthagine pictura commotus. 602. 55

Æquitas.

Æquitas hîc quid. 176. 14

Ærarium.

Ærarii & fiſci differentia. 6. 10. 12

Conſtitutio Auguſti de conjungendo Ærario cum fiſco. 6. 14.

de Ærario publico & privato explicantur varii Auctores, & quid in eis continebatur. ibid 15. 16. 17

in locum Ærarii ſucceſſerunt ſacræ largitiones, & quæ illæ fuerint. 7. 18

Ærarium eiſdemmet privilegiis gaudebat, quibus & fiſcus. ibid. 19

Æs.

Æs alienum repertum in hæreditate dividitur inter hæredes pro portionibus hæreditariis 144. 91

Et de ratione diſſertum, deducta ex repræſentatione defuncti. ibid. 92

Æris nomen generale, pro quavis pecunia ſumptum 225. 1.

Æris natura commodior ad monetam. ibid. 2

Quis primus in Ære monetam cuderit. ibid.

Æſtimatio.

Æſtimatio, aut diſpoſitio rei attenditur juxta tempus, quo imponitur tributum à teſtatore, vel contrahentibus. 214. 20

Ætas.

Ætas ex annorum numero & habitu corporis probatur. 603. 31. & ſeq.

Ager.

Agrorum publicatio. 155. 23

Agri limitati qui dicantur. ibid. 25

Agri limitanei niſi à militibus limitaneis occupari poterunt, capitali pœna ſtatuta contra eos qui milites non eſſent. 157. 46

Agger.

ad Aggeris & ſimilium munerum reparationem omnes adſtringuntur. 203. 1

Agger publicus quid in præſenti, plenè diſcutitur. ibid. 2.

Unde dicatur. ibid. 3

De quibus Aggeribus lex noſtra accipienda ſit. ibid. 4.

Aggerum in Ægypto ruptores, quare pœna ignis coërceantur. 592. 25

Si conſortes habeant quommodo puniantur. 591 43.

Qui ſint Aggeres. 592. 20

Aggreſſura.

Aggreſſura latronum præbet cauſam ſterilitatis colonis. 592. 1

Agricola, & Agricolatio.

Agricolæ poſſunt compelli tempore ſationis, vel vindemiæ currus & jumenta præſtare ad victualia convehenda. 216. 43

de Agricolationis æſtimatione apud priſcos Romanos. 266. 1

De privilegiis & favore Agriculturæ. 268. 17

Agri militibus ſolebant aſſignari in præmium militiæ. 429. 90

Alcaida, & Alcaidius.

Alcaida non inducit præciſam nobilitatis probationem, ſed tantùm inducit præſumptionem, contra quam probatio locum habet. 281. 66

Alcaidius, de Præfecto arcis. 280. 53

Alfonſus Rex.

Alfonſi XI. Regis factum refertur. 281. 65

Alguacellus.

Alguacellus qui falsò aſſerit ſe mandatum habere ad capiendum, eſt graviter puniendus. 33. 18

Alienatio.

in Alienandis rebus Eccleſiæ debent adeſſe cauſæ. 314. 10

Alieni facti promiſſio inutilis eſt. 528. 10

Alienata in fraudem creditorum reſcinduntur actione Pauliana. 556. 50

Alimentum.

Alimenta relicta nutrici, an inducant libertatis dationem. 620. 18

Alimentis relictis uſque ad pubertatem, debentur uſque ad 18. annum. 600. 37

Allectio.

Allectio quæ ſit. 330. & ſeq. 57. 63

Allectio alio ſenſu accipitur pro dignitatis delatione. 331. 59.

Allectio eſt quando aliquis recipitur in vicinum ab univerſitate. ibid. 64

Alluvio.

Alluvionis jus in Ægypto frequens 591. 13

Alumnus.

Alumnæ libertate, & fideicommiſſis datis, etſi teſtamentum ſit nullum, debentur. 619. 5. cum aliis.

Alumni appellatio interdum ad liberos, interdum ad ſervos producta. 495. 27

Amor.

Amantes omnia largiuntur, unde Amor nudus. 514. 6.

Amor conjugalis perpetuus, & conſtans. ibid. 9

Amor maternus cæteros antecellit. 560. 15

Amor paupertatis filius. 518. 7

Amor prodigus, & liberalis. ibid. 6

Ancilla.

Ancillarum fructus, qui dicantur. 549. 44

Ancillam furtivam eſſe cognoſcens, ut poſſit uſucapere partum, dominum debet certiorare. 550. n. 1.

Ancilla pignorata, partus in eadem cauſa eſt. 554. 40. & ſeqq.

Ancilla

Ancilla precario conceſſa, depoſita, aut commodata, an & partus ſit in eadem cauſa. 553. 32. & ſequentib.
Ancilla vacuo utero ſubrepta, ſi concipiat, & pariat apud bonæ fidei poſſeſſorem, partus eſt uſucapibilis. 566.1
Vide verb. *partus.*
Ancilla vendita, ſi evincatur partus, venditor non tenetur de evictione. 551.15

Ancus Martius.
Ancus Martius Roman. Rex à populo creatus. 425.21

Androlepſia.
Androlepſia quæ fuerit apud Græcos. 260. 37

Anguſtia.
Anguſtiæ temporis libertati non nocent. 520.21

Animoſitas.
Animoſus homo quis dicatur. 142.74

Annona.
Annonæ utilitas commendatur, & ejus ratione ſervus poteſt accuſare. 116. 11
Annona, unde dicta. 151.1
Annona quid ſignificet in ſingulari, & plurali numero. ibid. 3. 4
Annonaria collatio quid fuerit, & annonaria cauſa. ibid. 5. 6
Provinciæ pro cujuſque fertilitate Annonariam collectionem faciebant. ibid. 7
Annona militaris quæ diſtribuebatur inter milites, à provincialibus convehebatur in exercitum pro vicinitate poſſeſſionum. 145.2
An ſolvere plus debeat remotus, quàm propinquus in hac ſpecie. ibid. 3
Annonæ præbitio magis afficitur privilegiis. 213.14

Annus.
Annorum quæ cohærentia ſit neceſſaria, ut locus ſit noſtræ egi. 180.10.11.12.13
Græci ſuos Annos computabant ex ludis Olympiacis. 380.13
Annus luctus ſemper eſt viduis continuus, & currit etiam ignoranti. 433.16
Annuum à maritis uxoribus concedebatur, ut ſe ſuamque familiam alerent. 326.32

Antapocha.
Antapocha, quid ſit, & qualis ejus natura. 174.5

Antiocheni, Antiochenia.
Antiocheni ſpeciali privilegio ſequebantur matris originem quoad decurionatum. 271.52
Antiochia Syriæ nobiliſſima civitas. ibid. 53

Antiochus.
Antiochus, de quo mentio in præſenti, quis fuerit. 218.3

Antiquaria urbs.
Antiquaria civitas patria auctoris laudatur, & agitur de privilegio immunitatis ab omnibus tributis ei conceſſæ ab Joanne II. Rege Caſtellæ, ob egregium virtutis facinus. 159.6

Antiquitas.
Antiquitatis nomine quid contineatur. 158.47

Annulus.
de Annulorum uſu. 309.47.48

Apocha.
Apocha quid ſit, & quomodo differat ab acceptilatione. 174.1.2
Apocha nomen peregrinum, quid apud nos ſignificet. ibid. 3
Quo in ſenſu accipiatur hic Apocha. ibid. 6
Apocha ut ſit ſolemnis, quomodo facienda. 176.6
poſt receptam Apocham rationes non ſunt revidendæ. 178.1.2
Ubi de ratione. ibid.
Exceptio quæ reſultat ex Apocha, impedit litis ingreſſum. ibid. 3
Et ſi ſit exceptio non numeratæ pecuniæ, objici non poterit. ibid. & 179. 10
In fiſco antequam detur Apocha ſolutionis, facienda eſt ſolutio. ibid. 4
Qui etiam annorum Apochas habet, non tenetur jurare ſe ſolviſſe. 180.7.8
Apocha ſolutionis amiſſâ ſufficiet ad probationem liber rationum publicarum. 252.1.4

Appellatio.
Appellatio cur non ſuſpendat ſententiam excommunicationis. 634.1
Cauſam devolvit, & ſuſpendit juriſdictionem judicis à quo. ibid. 2

Aqua.
Aquæ pluviæ arcendæ interdictum. 592.22.23
De his qui Aquam equis ſpargunt. 388.48
Qui hi fuerint inveſtigatur. 388.49
de *Aquilifero* Regis, ſeu Capitaneo generali, & de ejus qualitatibus. 281.61.62

Arbitrium.
Arbitrio alterius relictum non inducit obligationem 484.2

Arca.
Arcas plures fuiſſe remiſſivè oſtenditur in qualibet dignitate. 172. 2.
Quæ fuerit Arca largitionum, & arca fiſcalis. 199.11
Ex una Arca mutuabantur res, in alterius commodum. ibid. 12

Archiſynagoga.
de Archiſynagogis Judæorum expenditur Vopiſci locus difficilis contra caſum bonum. 400.24

Arena.
Aliquando virtutis oſtentandæ gratia multi in Arenam deſcendebant, & cum beſtiis depugnabant, & præmiis honorabantur. 366.11.12
In Arenam qui deſcendebat ob mercedem, fiebat infamis. 367.15
In Arenarium ludum damnati modò dicti *Venatores beſtiarii & arenarii*, & de eorum differentia quantum ad eos conficiendos. ibid. 17.18.19

Argentum.
Argento *quod domi mea erit* legato quid contineatur. 473.35. & ſeq.

Argumentum.
Argumentum de libertate ad matrimonium valet. 437.15
De morte naturali ad civilem. 452.8.9
De toto ad partem quomodo valeat. 552.24

Arma.
Arma & litteræ integram habent ſimilitudinem 381.28.

Arrha.
Arrharum nomine promiſſum quis probare teneatur excedere taxam legis Tauri. 231.18.20.

Ars.
de Arte magica nonnulla. 126.11
Artem magicam omni jure damnatam, & apud omnes nationes deteſtatam, oſtenditur. ibid. 12
Artes viles & mechanicæ quæ cenſeantur jure noſtros 427.8
Aſecreta quis fuerit tempore Caroli Magni. 254 40

Aſpectus.
Aſpectus corporis ad probationem ætatis. 600. 33

Athleta.
Athletæ nomen quid ſignificet, & quot ludos exercuerint. 378.2
Athletis victoribus magna præmia propoſita ex Tertulliano. 379.7
Inter præmia præcipuum fuit corona, & ex qua arbore fieret. ibid. 8

Qui

Qui fuerint potiores ludi in quibus ſeſe exercebant Athletæ. 378. 43

Athletarum ludi, aut certamina ſacra dicta, cur. 377. 10, 11, 13

Athletæ qui in ſacris certaminibus deſerviebant, infamia non notabantur. 387. 38

Attentatum.

Attentatum eſt quando poſt appellationem aliquid Iudex mandaverit. 534. 3

Athenienſes.

Athenienſes delicta per ignorantiam commiſſa puniebant. 434. 4

Athilicinius.

Athilicinius IC. primus Auctor, ut ſervus proprius ſine libertate inſtitui poſſet. 464. 18

Athys.

Athys in repræſentatione ad vivum caſtratus. 547. 22

Attinia lex.

Attinia lex quando & ad quid condita. 503. 2

Auctio.

Auctio publica fiebat haſtâ in foro poſitâ. 53. 2

Ejus ſolemnitatis origo unde. ibid. 3

Auctionis & haſtæ fides quanta ſit. 55. 15

Auditor.

Auditores Regis qui cognoſcunt per viam violentiæ, non incurrunt cenſuram Bullæ. 35. 37

Auditores regij, judices criminales, Regij fiscales, & Iudices ordinarij, Inquiſitores ſancti Officij non poſſunt deſervire per ſubſtitutum. 275. 4. 5. 6.

Major honos attribuitur Auditoribus ex majori honore fiſcali ab eis exhibito. 302. 38

Augmentum.

res Augmentata quemadmodum dicatur ut Augmentum afficiatur onere reali, vel hypotheca. 143. & ſed. 81. 82. 83. 84

Idem jus dandum eſſe in Augmento, quod in diminutione. 220. & ſeq. 17, 18. 31. 32. 33. 34. 35. 37 & 38.

Diverſa ratio militat in Augmento ac in diminutione, de ea differentia. ibid. 19. 22. & 29

Auguſtus.

Auguſtus regiam poteſtatem paulatim invaſit. 423. 22 & 24

Dominum appellari ſemper exhorruit. 427. 66

Ei divini honores exhibiti. ibid.

Veniam legis Voconiæ impetravit à Senatu. 430. n. 97.

Ejus præcipua cura circa matrimoniorum frequentationem. 493. 7

Auctoritas.

Auctoritatis verbum quo uſa eſt lex Attinia, quid vere ſignificet. 504. 4

Aura.

Aura populari & acclamatio vulgi negligenda. 286 25

Aureus & Aurum.

Aureus & ſolidus quanti æſtimarentur. 225. 5

de Auri argentique luſtralis præſtatione, remiſſivè. 362. 49

Auri coronarij collatio prohibetur. 397. 1

Aurum coronarium unde dictum. ibid. 2

de Auro coronario à Iudæis præſtito Patriarchis ſuis. 400. n. 25. 26

Quare in præſenti non cogantur provinciales pendere Aurum coronarium. 401 31

Aurum obryzum quid fuerit. 406. 26

Et unde originem traxerit. ibid. 27

Aurum coctum & coquendum quod fuerit. ibid. 28

Aurifodina.

Aurifodinæ & argenti fodinæ & cæteræ venæ metallorum, cenſentur fundi partes. 228. 30. 31

& quid de jure noſtro. ibid. 33

Auxiliator.

Auxiliator, & conſcius, an eadem pœna puniantur, ac principalis delinquens. 594. 43

Axioma.

de Axiomate illo, *Fruſtra precibus impetratur, quod à jure conceditur*, remiſſivè. 170. 53

B

Baptiſmus.

Baptiſmó civitas acquiritur, & origo. 272 47

Barataria.

de Baratariæ crimine, & quomodo pœna horum criminum tranſeat ad hæredes. 44. 22. 23. 24

Barbarius.

Barbarius quis fuerit, & de quæſtionibus quas moverunt Jureconſulti ejus occaſione. 305. 12

An fuerit verè prætor Barbarius. ibid. 13. 18

An communis error populi fecerit liberum Barbarium cùm eſſet ſervus. 306. 19

Probatur vera ſententia, quæ firmat Barbarium non fuiſſe liberum, & refertur factum Perpennæ. ibid. 21. 22.

Quare valuerint decreta Barbarii. ibid. 24

Ad multas quæſtiones in foro interno & externo pertinet *l. Barbarius.* ibid. 25.

Baro.

Barones poſſunt præſcribere jus bonorum occurentium. 95. 37

Barones non poſſunt imponere ſubditis operas, neque ab eis quidquam exigere, neque præſcriptio eis ſuffragabitur. 198. 17

Barones an poſſint imponere operas ſubditis ſuis. 403. 43

Beneficium.

Beneficium Principis decet eſſe manſurum. 219. 6

in Beneficiis Principis ſolet intelligi clauſula, *ſic preces veritate nitantur.* 309 53

Beſtia.

Beſtiis obiiciebantur nocentes, & ſcelerati, ſervi vel cum eis depugnabant. 366. 7

Servi vendebantur, ut cum Beſtiis depugnarent, explicata aliqua jura. ibid. 8

Homines liberi conducti ut cum Beſtiis pugnarent, infames efficiebantur. ibid. 9

Differentia inter damnatos ad ludum venatorium, vel ad Beſtias. ibid. 10

Dabantur in præmium virtutis ei, qui cum Beſtiis congrediebatur, varia munera. 367. 14

Ex variis orbis partibus feræ ad hoc ſpectaculum conquirebantur. ibid. 12

Admiranda de variis ferarum in arenam miſſionibus. 368. 23

Ad feras conquirendas neceſſaria erat Principis permiſſio. 369. 36

Duces limitanei ſolebant feras ad Principem tranſmittere, & quomodo ex Romam veherentur. 374. 79

Feræ non poterant per multum temporis immorari, & cur. ibid. 80

Bicolyta.

Bicolytæ qui ſint, & locorum ſervatores ad Juſtinianum. 409. 12

Bona.

Bona alicujus ſi publicentur ſtatu integro manente, non ex hoc prohibetur alia adquirere. 77. 34

Et de differentia publicationis factæ cum deportatione, vel integro manente. ibid. 34. 35

Bona

Bona paterna hodie gliis reſervantur in omnibus criminibus, quæ jure Digeſtorum confiſcationem habebant. ibid. & ſeq 33. 38. 39. 41
Bona patris filiorum legitima, præter quintam. 81. 62
Bona vacantia quæ. 90. 1
Fiſcus non compellitur facere inventarium Bonorum vacantium. 92. 12
An Bonis vacantibus fiſcus quibus præferatur, an affines eum excludant, an tutor in bonis vacantibus pupilli, & diſquiritur de ratione. 94. 29. 30.
An excludant fiſcum in Bonis vacantibus uxor, vel maritus, & quid hodie de jure regio. 95, 31. 32.
Civitates non habent jus vindicandi Bona vacantia. ibid. 34.
An domini vaſallorum habeent jus vendicandorum Bonorum vacantium, remiſſivè. ibid. 39
Civitates & Barones, poſſunt præſcribere jus Bonorum vacantium. ibid 37
Fiſcus à Bonorum hujuſmodi vindicatione excluditur præſcriptione. ibid. 39
Vide *Succeſſio.*
de Bonis illis quæ oberrant, & apud nos dicuntur *moſtrencos* remiſſivè. ibid. 40
In noſtra ſpecie prius ſunt diſcutienda Bona filij, quàm patris.
Bona ſemper tranſeunt in fiſcum cum ſua cauſa. 454. 36.
Bonorum poſſeſſio filiofamilias delata amittitur intra legitimum tempus. 441. 1
Quare amittatur patre ignorante. 442. 7
Non datur incapaci. 464. 30
Contra tabulas reſpectu indicij, & diſpoſitionis reſciſſoria eſt, manente tamen teſtamento. 477. 26.
Etiam ex teſtamento nudo conceditur. 617. 78
Bonæ fidei poſſeſſor, & ſi dominus non ſit, pro domino habetur. 508. 5
An lucretur omnes fructus. 538. 5
Aliquando non facit fructus ſuos. 539. 14
Quo titulo partus ancillæ furtivæ uſucapere poſſit. 550. n. 1. & ſeq.
Quis dicatur juxta communem acceptionem. 577. 28.
Fructus illos reſtituit ante litem, ex quibus eſt locupletio factus in petitione hæreditatis. 79. n. 43. & ſeq.
Fructus extantes reſtituit. 79. 47
An teneatur ad conſumptos. ibid 49
Res hæreditaria vendens ex pretiô earum collectas uſuras non preſtat, niſi quatenus locupletior eſt. 582. 70

Breves.

Breves qui dicantur. 162. 8
Breves quadrimenſtrui qui ſint. 174. 10

Brutus.

Bruti ſententia de partu ancillæ fructibus non annumerando. 543. 2

Bule.

Bule quid ſit. 235. 11
Et quid *in bulem legi.* ibid.

Bulgarus.

Bulgari cum Martino ſententia de poteſtate Principis. 415. & n. 26. 49.

Burgi.

Burgorum origo undè. 156. 38

C

Cæſarianus.

CÆſarianus quis dicatur, remiſſivè 31. 1

Calculatio, Calculator, Calculus.

Calculatio an retractetur ob modicum errorem. 19. 53. 54.
Calculatorum auctoritas & poteſtas. 17. 30. & ſeqq.
Calculatores quo caſu habeant aliqualem juriſdictionem. 18. 41. 42
Vide *Tabularij.*
Calculi error intra quod tempus retractari poſſit. 19. 59.

Calendæ.

Calendæ Ianuarij maximè celebres apud Romanos, vota eo die nuncupata, & alia ſacrificia. 403. & ſeq. 1. 5. 6.
Calendis Ianuarij omnia captabantur, & convivia inſtituebantur ritu gentilico, quam ob rem apud Chriſtianos malè audiebant. 403. n. 404. n.
Primo die Calendarum Ianuarij jejunium ſolemne apud Chriſtianos olim inſtitutum. ibidem 9.

Calendarium.

Calendarium quid ſit. 437. 15
Quid contineat. ibid. 16

Calligula.

Calligula portentum generis humani. 423. 10
ei à Senatu jus Imperij datum. 424. 24

Camera.

Camera pro fiſco. 7. 21

Canon.

Canon quid ſit. 186. 1
& quare ſumatur pro ſolutione penſionis. ibid.
Canonicarij qui ſint. ibid. 2
Canones largitionales in præſenti qui. 187. 10
Canon, ſeu collatio in largitionum titulos exſolui quid fuerit. ibid. 15
Canones titulorum qui. ibid. 14

Cantilenæ.

Cantilenæ & ſaltationes novæ reipublicæ portendunt mutationem. 600. 29

Capacitas.

Capacitas non minus requiritur ad adquirendam ſervitutem ex teſtamento, quàm eſt ſtipulatione. 463. 2.

Capio.

Capere ex alieno teſtamento honoris plenum. 612. 57.
Capere de jure noſtro nemo poteſt niſi cum mandato judicis & de tali mandato conſtare debet per ſcripturam. 33. 15. 16

Capitatio.

Capitatio quod tributum fuerit remiſſivè. 317. 22.
Capite damnatus vel in metallum, capite non minuitur dum pendet appellatio. 336. 13

Capitularius.

Capitularij qui fuerint, & de variis Capitulariis. 363. 58.

Captivus.

Captivus, an fingatur deceſſiſſe præambula hora captivitatis. 479. 4
Quæ in hoc ſit verior ſententia. ibid. 7
Reverſus non ante recuperat libertatem, quam fines noſtros attingat. ibid. 9
ſubſtitutio ab eo facta filio, & reliqua ad id ſpectantia. ibid. cum n. ſequent:

Index Rerum,

Carcer.

Carcerem injuſtè incarceratus an poſſit frangere, & ſi timeatur de morte ſibi injuſtè inferenda, poſſit cuſtodes occidere. 33. & ſeq. 19. 20. 22. 23. & ſeqq.

Proponitur caſus qui de facto evenit in Carceris effractione, an illum confrigens incurrat excommunicationem Bullæ in Cœna Domini. 34. 26.

Expenduntur verba Bullæ, quibus excommunicatio introduci videtur, & adducuntur alia fundamenta ibid. 28.

Adſtruitur pars quæ excommunicationem incurſam negat, & agitur de voce *quomodolibet*. ibid. 29.

Oſtenditur in dicto caſu non eſſe violatam juriſdictionem Eccleſiaſticam. 35. 30

An propter impeditam ſententiæ executionẽ incurratur excommunicatio. ibid. 31

Carcer poteſt infringi propter notoriam injuſtitiam, non ſolùm à reo, ſed & à cognatis. ibidem 39.

de Carceris pœna. 165. 6.

Carcer ad continendos, non ad puniendos homines inventus. 166. 11

Variæ Carcerum ſpecies remiſſivè recenſentur. 166. 11.

Carcer cuſtodiæ introductus, non ob pœnam, etſi de jure Canonico & regio loco pœnæ ſoleat dari. ibid. 18. 19.

Carceris propria definitio. ibid. 20

Reprobatur communis tradita à Bartolo. ibid.

Carcer qui dicatur horribilis. 167. 22

quo ſenſu dicatur Carcer mala manſio ab Ulpiano, explicantur multa loca, & diſſeritur de equuleo. ibid. 23. 24. 25.

Caſſiodorus.

Caſſiodori ætas. 369. 33

Caſtellanus.

Caſtellanus aut arcis præfectus, quatenus de delicto ſubſtituti teneatur. 280. 50. & ſeqq.

Caſtellanus poteſt ſubſtituere in caſtelli tutelam hominem nobilem abſque metu proditionis. ibid. 54.

Defenditur *legem partita 6. tit.* 38. *part.* 2. non requirere præcisè ut Caſtellanus ſit nobilis. ibid. 57.

Caſtellum.

Caſtellorum origo unde. 278. 38

Caſtella limitrophia non ſunt danda niſi naturalibus Regni. 158. 48

Caſtrenſis Palat. quis fuerit. 118. 1

Caſtratus.

Caſtratus, an ſit morboſus. 616. 88

Ex caſtratione mutatu habitus corporis, & temperamenti. 617. 89

multi ex ea interierunt. ibid. 90

Vide reliqua verbo *Eunuchus*.

Caſus.

Caſus mortis, an ad ſimiles ſit protrahendus. 451. num. 2.

Cauſa.

Cauſa naturalis præfertur accidentali. 446. 5

Cauſæ ex quibus læſæ ſegetes inducunt ſterilitatem. 588. n. 3.

de Cauſa lucrativa. 177. 18

Cautio.

Cautio Muciana non potuit præſtari legitimis heredibus. 523. n. 37

Cautiones præſtantur in venditionibus, quibus de vitiis, aut morbis rei emptæ admonentur emptores. 527. 1

Cato.

Catonis ſevera majeſtas. 599. n. 14.

Cælebs.

Cælibes pœnis affecti ante legem Papiam 607. 27

Odio proſecuti, ut nec capere poſſent ex alieno teſtamento, nec quidem teſtari. ibid. 31.

Cæſar.

Cæſar Alexandri imagine in lachrymas prorumpit 602. n 56.

Cænans.

Cænantes, ſi quando ad urinam urgerentur matellas digitis petebant. 436. 95

Cellarium.

Cellarium ſalarij & res cellarienſes quid. 230. 8

Cenſitus.

de Cenſito. 266. 2

Cenſura

Cenſuram Bullæ non incurrunt Regis Auditores qui cognoſcunt per viam violentiæ. 40. 37.

Cenſus.

in Cenſibus fructuariis an augeatur, vel diminuatur penſio. 219. 13

Centenarius.

Vide *Ducenarius*.

Centumviri ſub haſtâ judicabant. 51. 6

Centumviri, vel dumviri qui fuerint priùs. ibid. 8

Centum anni cenſentur longiſſimum vitæ ſpatium. 522. n. 19.

Certamen.

in Certaminibus ſacris coronati civilium numerum habebant vacationem. 379. 9

Victor eſſe in Græciæ certaminibus tantum honoris fuit, ut compararetur cum Romano triumpho, aut conſulatu. 380. 15

Ceſſare.

Ceſſante ratione legis, ceſſat ejus diſpoſitio. 471 num. 8

Charea.

Cherea adoleſcens in libidinem pictura incenſus. 603. n. [illegible]7.

Chartularius.

Chartularii unde, & qui dicti. 190. 2

& qui fuerint ſub Imperatoribus junioribus Conſtantinopolitanis. ibid. 5

Privilegium ne curſus publici oneri ſubjiciantur Chartularij. ibid. 6

& quid fuerit comprehenſum in eo. ibid.

& de ejus ratione. 191. 9

Chirographum.

Chirographo à teſtatore remiſſo debitori tota obligatio remiſſa cenſetur 531. 9

Chirographum, & ſecuritas eodem ſenſu dixerunt leges noſtræ. 174. 4

Chorea.

Choreæ ex ſua natura licitæ ſunt. 603. 62

Cecero.

Ciceronis locus de conſule quodam ſex horarum. 263. 71

Circumventio.

Circumvenire ſe, naturaliter licitum eſſe quomodo accipiendum ſit. 207. 13. 14

Citatio.

Citationis defectus eſt inſanabilis. 133. 8

Civis, & Civitas.

Cives poſſunt compelli frumenta, vendere tempore neceſſitatis. 214. 21

Cives tempore neceſſitatis poſſunt compelli vendere victualia. ibid. 22

An poſſint compelli vendere viliori pretio. ibid. 23. 24. 25. 30

Civis, & Civitas quid ſit. 326. 1

unde

unde dicatur. ibid. 2
Et an qui diu peregrinatur, conſtituat partem civitatis. ibid.
non omnes qui in urbe degunt ſunt cives. ibid. 5
Civem facit adoptio, allectio nativitas, manumiſſio, incolatus, domicilium. ibid. 4
Magiſtratus, & officialis dicitur civis illius civitatis, quam regit. 361. 61
Civis quis poteſt fieri per privilegium Principis, ibidem 65
Adoptatus cenſetur civis eſſe loci in quo eſt civis pater adoptans. ibid. 66. 67
Si ſtatuto caveatur ne aliquis niſi civis admittatur ad officia publica, an decennium ſit neceſſarium, pag. 336. 114
Receptus in civem, ei debent competere omnia jura quæ ceteris præſtantur. 337. 121
Receptus in civem non habet neceſſe habitare majori parte anni perſonaliter. 338. 130
Civitates non habent jus vindicandi bona vacantia. 95. 54
Civitates poſſunt præſcribere jus bonorum vacantium. ibid. 57
Civitates jure Hiſpano non poſſunt imponere collectas ultra tria millia marapetinorum. 145. 9
Civitates an jure communi habuerint jus collectarum. 146. 11. 12
Civitas quoque quæritur allectione. 330. 57
civitatis Romanæ jus olim rarò datum populis, & exteris, & ab eis magno ambitu concupitum. 333. 79.
Parciſſimè illud dedit Auguſtus, Claudius vendit, & magna pecunia emi cœpit. ibid. 80
Vide *Origo*, *Urbs*.
Civitates privatorum numero habebantur. 443. 23

Clam.

Clam poſſidere an videatur, qui cum juſtam haberet cauſam poſſidendi, celavit. 571. 48

Clarigatio.

de Clarigatione antiqua Romanorum, remiſſivè. 260. 36.

Clariſſimus.

Clariſſimi titulus ſenatorum proprius. 360. 36

Clauſula.

Clauſula, *Uti eſt*, quid in teſtamento importet. 96. 4.
ſub Clauſula *Integro ſtatu*, veniunt pecora, & mancipia, & dotes prædiorum, & quæ ſint, explicatur, item etiam continentur ſervitutes, & quomodo conſiderentur partes fundorum. 98. 27
Clauſula, *Si ſine hærede deceſſerit*, quomodo excludat fideicommiſſarium. 120 22. 23
Clauſulæ quibus cognoſcitur injungi miniſterium perſonale. 311. 7
Clauſula, *Motu proprio*. 59

Clauſ.. 4.

Clauſuræ quæ ſint. 149. 39

Cleric.

pro Clerico ſe falsò gerens punitur arbitrariè. 304. 7
Clericus ſi venetur, an quod cœperit faciat ſuum 372. 65
Clericis quare interdicta venatio. 373. 68
quæ illis permiſſa. 372. 61
Clericus ſi fuerit hiſtrio, removetur ab officio. 387. 36
Clerici à ſpectaculis remoti. 600. n. 28

Codex.

de Codicis compoſitione. 1. 2
quare hi tres libri ab aliis diſſecti. ibid. 3
de eorum utilitate. 2. 4
difficultate. ibid. 5
qui eos ſcripſerint. 3. 6
Auctor quantum laboris impenderit in his commentariis. ibid. 7
reddit rationem ſcriptionis. 4. 8
Cohecho Hiſpanum verbum unde originem traxerit, reprehenduntur illi, qui linguam noſtram ab exteris vocibus deducunt. 44. 21

Cohortales.

Cohortales, qui fuerint. 191. 5

Collatio.

Collatio anniverſaria quæ ſit in lege noſtra, & anniverſarium continet eandem diſpoſitionem ac majoratus. 224. 54
Collatio an habeat locum inter diverſo jure ſuccedentes. 473. 24
Inter emancipatos non dabatur. 471. 6
A prætore introducta. 470. 1
Quæ fuerit cauſa ejus introductionis. 471. 2. & ſequent.

Collecta.

à Collecta tempore neceſſitatis impoſita non erunt exempti Eccleſiaſtici. 148. 36
an colonus, vel inquilinus teneatur ſolvere Collectas debitas ratione rei conductæ. 217 53. 54
& quid in decimis. ibid. 55
Civitates à jure Hiſpano non poſſunt imponere Collectas ultra tria millia marapetinorum. 145 n. 9
An civitates jure communi habuerint jus Collectandi. 146. 11. 12
An deficientibus bonis Reipublicæ poſſit imponi Collecta ex generalitate. 323. 28. 29
Collecta poterit fieri ſine Regis licentia in caſu litigii, cum eo, qui ſe Nobilem eſſe prætendit. ibid. 30

Collegium Conchenſe.

Collegii Majoris Conchenſis encomium. 209. 33
laudatur ejus fundator. ibid.
referuntur eorum Collegarum nomina, qui in Collegio erant tempore quo auctor ejus præbendam adeptus eſt. ibid.

Colonia, & Colonus.

Coloniæ multiplicem ob cauſam deductæ apud Romanos. 26. 3. 4. 7. & 10.
Coloniarum aliæ Latinæ, aliæ civium Romanorum. 27. 20. 21
Colonia libertinorum quæ fuerit. 28. 22
Colonus perpetuarius quis in l. congruit 4. de locat. præd. 56. 30
an Colonus, vel inquilinus teneatur ſolvere collectas debitas ratione rei conductæ. 139. 53. 54
& quid in decimis. 140. 55
Quare Colonus propter ſterilitatem petere poſſit remiſſionem penſionis. 222. 42. 43. 44
de Colono. 266. 2.
Colonis quæ cauſæ ſoleant præſtare remiſſionem mercedis. 587. 3.
Quare detur remiſſio. 587. 12

Comes, & Comitatus.

de Comite rerum privatarum, & de ejus officio. 101. 9
Comes unde dicatur. ibid.
Idem ac Procurator Cæſaris, Rationalis nuncupatus, de ejus cura. ibid.
Perfectiſſimi titulo decoratus. ibid.
ad Comitum curam quæ pertinuerint. 102. 14
Comites rerum privatarum quas ſolemnitates debent adhibere in incorporatione rerum, quæ fiſco vindicantur. ibid. 15

Comes ſacrarum largitionum quis. 193. 3
& quæ ejus cura. ibid.
& quomodo vocatus. ibid. 5
Comites ſacrar. largit. utebantur adminiſtris, qui dicebantur Palatini. 189. 1
de Comite ſacrarum largitionum Orientis. 191. pag. 10
de ejus juriſdictione. ibid.
& an differat à Comite Orientis ibid. 11
Comites, vel alij domini vaſſallorum, qui habent titulum Marchionatus, aut Ducatus, ſi Decuriones ſiant alicujus civitatis, an prælationem habeant contra Aquiliferos, vel alios Decuriones. 291. & ſeq. 63. 64. 65
de ſacro Comitatu Principis, contra Accurſium. ibidem.
Comitatus in præſenti quis, & quare dictus ſacer. ibid.
Comitatus quid ſit. 374. 78

Commune, & Communio.

Quod commune eſt, meum eſt, quomodo intelligendum. 63. 20.
an neceſſaria ſit utilitatis cauſa ut procedat hoc privilegium. 64. 21
Communio ſolet excitare diſcordias. 62. 11

Comœdia.

Comœdiæ noſtræ, an licitè gerantur. 503. 58. & ſeq.

Compenſatio.

Compenſatio an habeat locum de una ſtatione in aliam. 71. 16. 17
& de ejus ratione. ibid. 18. 19

Computatio.

Computatio erronea. 18. 43
de Computationum praxi, remiſſivè. 20. 69

Conatus.

Conatus in delictis nocet, etſi non ſequatur exitus. 434. 8

Concubina, & Concubinatus.

Concubina Clerici ſi capiatur non ſervata forma Concilii Trid. ſi petat relaxationem à carcere, & non obtineat, Senatores declarabunt vim facere Eccleſiaſticum, 169. 49
Judex Eccleſiaſticus ad capiendam Concubinam, & eam pœnis temporalibus afficiendam, debet ſervare formam Concilii Tridentini, quod adſtruitur latiſſimè. 170. 51. 52. 53. 54. 56
Concubinatus eſt mixti fori, ita ut de eo cognoſcat judex qui prævenit. 169. 50

Condemnatio.

Condemnati ſolet etiam ille, qui ex redditibus regalibus aliquid ſubtrahit, etſi moriatur ante accuſationem. 45. 25. 26
An ſit ſufficiens Condemnatio in publicis judiciis ut contra hæredes actio detur, etiamſi defunctus appellavit. ibid. 30. 31. 32
Quid dicendum quando non erat condemnatio præſcripta, ſed tantùm concluſum in cauſa, & an pari paſſu ambulet eſſe concluſum, vel latam ſententiam. 46. 33. 34
Et antiquando reus eſt confeſſus & convictus, ſi moriatur, teneantur hæredes. ibid. 35

Condictio.

Condictio furtiva ex maleficio deſcendit. 47. 50
Condictio furtiva in ſolitum competit contra hæredes. ibid. & ſeq. 51. 52. 54
Condictionem furtivem non dari contra hæredes in ſolidum, ſed quatenus ad eos pervenit, & idem jus obtinere in actione rerum amotarum. 48. 54. 55 56. & 57.
Conditum quid ſignificet in præſenti. 205. 12. 13

Conditio.

Conditio, *ut monumentum ædificent* unde evenerit. 440. 8
A monumento non recedendi ſervitutem inducit. 441. 11.
Si à monumento non recedat, quare habeat locum in libertinis, non in ingenuis. ibidem n. 15. & 14
Dum Capua erit. 442. 32
Si ſine liberis intelligitur, ſi in eadem cauſa manſerit. 455. 10
Impoſſibilis teſtamento adſcripta nullius eſt momenti. 519. 1
Vitiat obligationes. ibid. 2.
Quæ dicatur impoſſibilis. ibidem n. 4. & 520. 29
De ea cui natura eſt impendimentum quominus exiſtat. 521. 25.
Impoſſibilis de facto. 519. n. 8. & 12
Quæ perplexitatem continet ibid. & ſeq. num. 9. & 27. 519. & 520
Ex eventu. 521. 30
Poſſibilis reputata à teſtatore. 523. 1. & 2
Si filia vivet, ſi ſervum manumiſerit longè diſputat. inter J.C. 524. 4. & ſeq.
Poteſtativa impleri non poteſt niſi poſt mortem teſtatoris. 525. 14
Regitur à voluntate teſtatoris. 442. 30
Ejus verba naturaliter ſunt intelligenda. 455. 5. & 456. 16

Confeſſus.

Confeſſus in jure habetur pro condemnato, etiamſi fictè confiteantur. 46. 36. 37. 38

Confiſcatio.

Confiſcationis pœna quando imponitur ipſo jure, an ſtatim perdatur dominium, vel ſit neceſſaria ſententia. 48. & ſeq. 57. 58, 59 60. 61. 62. 63
Confiſcandi jus non competit civitatibus, quia privatorum loco habentur, niſi à Principe tale jus conſequantur. 95. 35
in Confiſcationem non veniunt jura conditionalia. & quomodo hoc procedat. ibid. 36
An veniant in Confiſcationem bona adquiſita poſt commiſſum delictum condemnatione nondum ſequuta remiſſivè. ibid. 33. 37

Conjux.

Conjugum amicitia ita ſtricta eſt, ut obliviſcantur parentes. 514. 5

Conſenſus.

Conſenſus in electione filii, etſi non ſit expreſſus, obligat partem. 275

Conſiſtorium.

Conſiſtorium quid ſit. 299. 11

Conſtantinopolis.

Vide *Roma.*

Conſtantius.

Conſtantius Imperator eunuchis maximè addictus, teſtandi eis facultatem conceſſit. 615. 63

Conſtitutio.

Conſtitutio Auguſti de conjungendo ærario cum fiſco. 6. 14
Conſtitutiones, de quibus agit Zeno Imp. quare agunt de prædiorum venditione, non verò de aliis contractibus, affertur duplex ratio quæ veriſimilior apparet. 318. 47
Conſtitutio Zenonis Juſtiniani conſtitutione ſublata eſt. 319. 50

Conſuetudo.

Conſuetudo debet eſſe rationabilis. 469. 26
Doctori de Conſuetudine aſſerenti non creditur. 130. 47
Conſuetudo Imperatorum alios aliorum dignitate ornandi

ornandi ob præmium ſervitij & laboris. 360.37 38.39

Conſul, Conſularis, Conſulatus.

Conſul unde dictus. 283.1
Conſules ſupremam & Regiam poteſtatem habuiſſe probâtur contra Carrançam ibid.3
Quare duo conſtituti ſint Conſules. ibid 4
Conſulum creatio ad populum, poſtea ad Principes ſpectabat. 284.9
Conſules pro accepto conſulatum gratia Principi agebant, & ipſis laudes dicebantur panegyricis. 285.14.15.
Conſules in ſenatu primi ſententiam dicebant, & quomodo hoc intelligendum ſit. 292. 66
Ciceronis locus facetiſſimus de Conſule quodam ſuffecto ſex orarum. 293.71
Conſules de novo creati annum aperiebant, & quid hoc fuerit. 403. 2
Ornamenta & inſignia Conſularia, Trabea purpurea, ſella curulis, ſcipio eburneus & faſces. 283. & ſeq. 6 7. & 8.
Conſulatus quare in Romana urbe admiſſus. ibidem 2
in Conſulatu adipiſcendo grandior ætas requiſita, & de legibus annariis remiſſivè. ibid. 5
Conſulatus elogia ex variis auctoribus. 284.12
Conſulatus non niſi petentibus datus, ob ingentes largitiones quas impendebant. 285. 16
Late de eorum munificentia differitur. ibid. 17.
Conſulatum majorem dignitatem fuiſſe, quàm patriciatum, oſtenditur. 291. 57 59
de Conſulatu ordinario, honorario & ſuffecto, & in quo diſtinguitur unus ab alio. 29 .69
de Conſulatu honorario quæ juris loca mentionem fecerint. 293.72

Conteſtatio.

Conteſtationis tempus attenditur in petitione hæreditatis quo ad reſtitutionem fructuum. 578. 56

Contractus.

Contractus regulantur juxta tempus quod celebrantur. 220.21

Contradictor.

Contradictor legitimus quis ſit ne bona vacantia fiant, & etiam in poſſeſſione hæreditaria, ex edicto Divi Hadriani. 102.19.20

Contrecto.

Contrectare verbum in diffinitione furti quid ſignificet. 510.n.2

Contributio.

Contributiones quomodo fiant in conſiliis civitatum, remiſſive. 245.9

Convocatio.

Convocatio debet fieri in curia, & tempore conſueto. 243.11.12

Corona.

Coronæ ut præſtaret vacationem, reportandæ erant in tribus certaminibus. 380.14
de Coronis datis iis, qui Imperatores ſalutabantur. 398. 2
Triumphaturis oblatæ Coronæ aureæ, & quibus de cauſis. ibid.3
Primæ Coronæ ex lauro, poſtea ex auro. 397 n.5
Coronæ aureæ oblatæ Principibus gratulationis cauſa. ibid.6
Nec ſolùm Coronæ aureæ offerebantur, ſed aurum ipſum, quod videtur in tributi genus deflexiſſe. 398.7
An hoc autem fuerit tributum, vel oblatio voluntaria. ibid 8.9.10.11
Coronarum uſus apud Romanos frequentiſſimus remiſſivè. 400.28
Coronas jactas fuiſſe in Deorum pulvinaria religionis gratia, oſtenditur. 400.n.29

Creditor.

Creditor etiam invito debitore pignus vendere poteſt, ſi ei non ſolvatur. 21.2
Creditores privatos fiſco præferri in pœnis 73. & 74 1.2
Creditores an ſi agant contra fiſcum in prælatione ſummariè agendum ſit. 48.89.90
Quomodo fiſcus ſatisfacere debeat creditoribus. ibid.91

Crimen.

ex Crimine defuncti non tenentur hæredes, niſi condemnatio ſecuta ſit vivo eo. 42.2
Crimina alia ſunt publica, alia privata, ſeu judicia. 44.16
de Criminibus, ubi lex non infamat, ſed ſententia 385.20.21.22.24
Crimen exterius demonſtratum per conatum, ſubditur legi humanæ. 432. 9

Cruenta.

Cruenta, de domina apud Ciceronem. 52.12

Curator.

Curatores operum publicorum. 210. 2
Curator ſemper datur invito. 448.15
Furioſi, an ſit ejuſdem naturæ ac tutor pupilli. 445 4. & ſeqq.
Idem, an adminiſtret res & corpus ejus 447. 14
Ejus nomen adoleſcentibus maximè odioſum. ibidem 1
Petentibus tantum datur. 448.13.& 14.
Quomodo differat minoris, & furioſi. 46. num. 11

Curia, & Curialis.

Curia eſt ſenatus inferiorum urbium. 234.2
Curiæ ad exemplum Romani ſenatus inſtitutæ. ibid. 3. 4
Curiales, pro Decurionibus. ibid. 1

Curioſus.

de Curioſis, & ſtationariis. 408. 4
& quatenus differant ab Irenarchis. 408. 5
Curioſi modo ſublati, modò admiſſi. ibid. 9

Curſus.

de Curſu. 379. 6

Cuſtodia.

Cuſtodia Principum communis omnium gentium. 357.12.

D

DAcianus, Præſes Hiſpaniæ, & Galliarum. 194 17.

Damnum.

Damna interna & externa, quibus afficiuntur plantæ, quæ ſint. 588.17

Dardanarius.

Dardanarij legibus noſtris prohibentur, & qui officia publica adminiſtrant, ſi comparant ut carius vendant, puniuntur. 117.12
To Debet inducit præciſam neceſſitatem, ſubſtantiam & eſſentiam. 280.52

Debitor, & Debitum.

Debitor ſi agat contra emptorem quando creditor non eſt ſolvendo, cur teneatur pretium refundere cum uſuris. 22.11.12 13
quæ actio competens dicatur ut emptor conveniatur à Debitore eo in caſu. ibid.14
& quid ſit interdictum fraudatorium. ibid. 15

expenditur alia ratio Neotericorum, ibid.16
& rejicitur. ibid.17. & 18
ubi de ea reſtitutione agitur, quæ competit ex tit. ex quib. cau.major. ibid.
contra emptorem competere in integrum reſtitutionem generalem, quæ naſcitur ex fraude & juſtitia cauſæ, probatur. ibid.19
adverſùs Debitorem propter pignus competit actio pignoratia in ſpecie hujus legis. ibid.22
contra Plateam probatur valuiſſe hîc venditionem. ibid.23
Debitor cui debeat ſolvere cùm rem avocat in hoc caſu. ibid.& ſeq 25.51
Debitor non poteſt efficere ut creditor accipiat invitus particularem ſolutionem. 61.9
Debitor ſi oſtendat duas liberationes, an præſumatur bis ſoluiſſe, & ſi appareant plures unius quantitatis confeſſiones, præſumantur plura debita. 233.13.14.15.16.17
contra æquitatem naturalem eſt pro alienis Debitis moleſtari, & ratio exornatur. 257.2.3
Debitor pignus creditori ſubripiens fur eſt. 511. n.5
Qui rem creditori ſubripuit ſi poſtea eid m ab alio ſubripiatur, an habeat furti actionem. ibid 10.& ſeq.

Decedens.

Decedens non electa ſepultura, ſepelitur in parochia, in qua vivus percipiebat Sacramenta. 316. n. 117

Decemprimatus.

Decemprimatus dignitas. 359.29
Decemprimatus privilegium conceſſum laborum cauſa. 360.31

Decimæ.

Decimæ gregis, quæ paſcitur in diverſa parochia. cui debeantur. 469.34.

Declaratio.

Declarationes Cardinalium ad Concilium quomodo ſint accipiendæ. 170.59
Declaratio nihil de novo addit;ſed tantùm exprimit quod dictum fuerat. 108.9

Decreſcendi jus.

Decreſcendi jus non habet locum in contractibus. 120.15

Decretum.

Decretum quid ſignificet. 313.1
& unde deſcendat. ibid.
bona Eccleſiarum, & minorum ut vendi poſſint, neceſſarium eſt Decretum, & cauſa. 314. 6.7
Decretum pronuntiandum eſt viva voce,non de tabella. 317.31
Decreti ejuſmodi interpoſitio hodie non uſitatur in rebus Decurionum vendendis. 319.53
Decreta olim latinè ſcripta. 356.6
Decreti interpoſitio non minus adhibendarum prædiis Decurionum vendendis,quàm in rebus civitatum. 319.1
an jure noſtro ſufficiat Decreti interpoſitio ad venditionem rerum Conciliorum,vel ſi neceſſaria licentia Regis. 319.2
quid dicendum de his terris quæ dicuntur *Valdios.* ibid.3
Decreta quæ ex Principis cognitione amanabant. in acta referebantur, & quæ ſint acta. 356.3

Decurio, & Decurionatus.

Decuriones unde nomen traxerint. 234.1
& inde etiam Curiales. ibid.
Decuriones patriæ ſuæ ſenatores. 235.5
Decuriones dicti Summates,Primates,& Principales. ibid.6.7.8.
Decuriones eligebantur, vel ſuccedebant ſuis patribus. ibid.9
& quomodo fiebat electio. ibid 10.12
Decuriones ad ſubeundum illud munus coacti,& latitantes extrahebantur, & pœna cauſa Chriſtiani facti Decuriones. ibid.16
ut curiam fugerent Decuriones deſerebant patrias, & à nuptiis abſtinebant. ibid.19
cauſæ quibus curias refugere tentabant Decuriones. 236.20
Decuriones ſi Clerici fierent coacti transferre bona ſuas in alium. ibid. 21
Decuriones peſtes populorum, Leonis conſtitutione tolluntur. ibid. 22
de decurionibus noſtris brevis tractatio. ibidem 23
Decuriones ſolemniter convocari debent ad electionem faciendam. 242.5
& quid *ſolemniter* ſit. ibid.
& quid ſit in uſu. ibid.6
actus eſt nullus ſi Decurionum vocatio non ſit ſolemnis in rebus magni momenti. ibid.7
de cauſis quibus excuſabantur Decuriones electi à nominatione. 247.55
& prima de ætate, & de ſenectute. ibid.56
expertes litterarum poſſunt eſſe Decuriones,& ex eo non excuſantur. 249.69
tabelliones non poſſunt eſſe Decuriones. 250. n.1
diſſeritur de ratione, & an fuerit tabellionatus olim & hodie officium vile, à ſervis exercitum. ibidem 5
an olim fuerint Decuriones ſimul Tabelliones, & eadem gauderent autoritate. 252 21
Decuriones ſine licentia Magiſtratus non poſſunt ad curiam Principis,quod & in variis caſibus locum obtinere oſtenditur. 254.2.3
Decurio non poteſt tus habitare, & quid jure reg o ſtatuatur circa abſentiam Decurionum. 255. 5.6
Azevedi opinio circa abſentiam Decurionum expenditur. ibid. 7
Decurio an poſſit cogi ſuſcipere legationem, & de diſpoſitione legum noſtrarum quæ de ambaſiatis Decurionum loquuntur. ibid 10
Decuriones de novo electi non tenentur pro mala geſtione ſuſceptoris à prædeceſſoribus electi. 257. 1
Decuriones non poſſunt deſervire per ſubſtitutos. 274.1.3
& cur. ibid.2
Decuriones,qui cum legatione mittuntur ad curiam Regis, quomodo eligendi ſunt. 278.34
quomodo poſſint vindicare ſolarium talis Legati, etiam in foro conſcientiæ. ibid. 35. 36
Decuriones qui fidejuſſores approbarunt qui illo tempore erant idonei, non tenentur de inopia ſuper venienti. 280.56
Decuriones pœnis, & quæſtionibus plebeiorum non ſubduntur, niſi à Præfecto prætorio. 295. 17
Decuriones non poſſunt prædia ſua vendere ſine decreto judicis. 313.2
de ratione hujus prohibitionis. 314 3.4
de ratione quare fuerit introducta ſolemnitas decreti. ibid.11.
Decuriones an poſſint ſumere cenſum reſervativum ſine licentia Regis, remiſſivè. 319. 4. n.5
an Decuriones poſſint in conſulto Principe attento noſtro jure regio conſtituere ſolarium. 322.19

proponitur

proponitur vera reſolutio, omiſſis quæ obſcurè tradunt DD. noſtri. ibid. 2
Decuriones non poſſunt ſalarium dare, niſi conſulto Principe, & cur. 321.15.16
Decuriones poſſunt conſtituere ſalarium Syndico & Advocato, & ei quem mittunt tempore neceſſitatis ad coemptionem frumenti. 322.22.23.24
& denique in omnibus caſibus in quibus publica vertitur utilitas, aut juſta neceſſitas. ibid. 25
Decuriones non poſſunt paſcua publica limitibus claudere. 337.120
pupilli olim ſolebant creari Decuriones, & quomodo hoc fieret. 348.42
Decurionatus odio plenus apud antiquos. 235.14
Item, & oneribus, quæ ſigillatim connumerantur ibid. 15.17
Decurionatus, & tutelæ quod patris conſenſum differentiæ. 240.32.33.34.35
Decurionatus eſt honor, & dignitas. 250.2
de Decurionatu infanti dato, ſententia Rod. Suarez quomodo intelligenda. 308.38
& probatur ante tempora Conſtantini infantes creari Decuriones conſuetum fuiſſe. ibid. 39
de prohibitione libertorum à Decurionatu. ibidem 40
de Decurionatus dignitate, & an infames ad illam aſcendant. 393.93.94

Defenſio.

de Defenſione vitæ, & bonorum, plura remiſſivè. 31.14

Defunctus.

Contra Defunctos ſententia pronuntiari non poteſt. 43.5

Delatio, Delator.

Delatoris jus quod habet ad pœnam, an ſit conſiderabile ante condemnationem. 83.80. vide *Offenſus.*
Deferre quid ſit, quid Delator. 103.1.2
Delatoris nomen olim execrabile, à malis principibus affecti præmio, à bonis, pœna. ibid 3.4
de Delatorbius qui ſcripſerint. ibid. 6
Delatorum nomen in aliud honeſtius commutatum, inde dicti Curioſi frumentarij Irenarchæ, & Quadruplatores, explicanturque hæc nomina. 104.7.8.9.10.11
Delatio legibus fuit reſtricta ad certum modum, & quis Delator dicatur in noſtro titulo. ibid. 12
Perſonæ quæ Deferre non poſſunt. ibid. 13
Regius fiſcalis ex legibus noſtris non poteſt ad accuſationem proſilire ſine Delatione ab alio facta, & de variis pœnis Delatorum. ibid. 14.15
de Delatoribus in ſyndicatu. 105.19
Qui excuſentur à pœnis contra Delatores ſtatutis, & prius agitur de eo, qui ex neceſſitate officij detulerit ad exornationem *l. 2. infra h. titulo.* ibid. 20 21
à Pœnis contra Delatores ſtatutis eximitur qui ſuam defenſionem magis attendit, quàm alterius accuſationem. 106.30
is qui ſe Detulit fiſco, an reportet tertiam partem ejus quod reſtituere promiſerat, vel dimidium. 113.57
Aliud requiſitum ut rectè fieri poſſit Delatio. 114 64
Qui ſe Detulit in criminibus, mitiùs eſt puniendus. ibid. 65.
Coram pro judice fiebant Delationes, remiſſivè 150.7
in his criminibus Regius fiſcalis poteſt procedere abſque Delatore. 186.9.

Delegatio.

Delegatio quid ſit. 245.2

Delictum.

Delicta morte quare extinguantur. 42.6. & ſeq. & 9
quæ Delicta ipſo jure habeant annexam confiſcationem, & latè diſcutitur de crimine ſodomiæ circa confiſcationem contra filios. 59.47.48.49 50
& negativa omiſſa pars quæ facit pro filiis defenditur. 80.52
Delinquentes non poſſunt teſtari de bonis confiſcatis ex l. 4. Taur. 79.51
Delinquens in officio debet graviter puniri, & officio privari, atque ſententia ſi appelletur non habet effectum ſuſpenſivum appellatio. 168.30.31
Delinquens in officio, etſi non citetur, poteſt condemnari. ibid. 32.
Delicta per ignorantiam commiſſa cenſentur involuntaria. 433.2
Graviora ſunt, vel leviora ex loci circonſtantia. 594.24
Delinquens non videtur pœnæ conſentire. 452.13

Deportatio.

Deportatio, & divortium æquiparantur. 456.24
In locum aquæ & ignis interdictionis ſucceſſit. 455.3
Quatenus differat ab aliis pœnis. 358.16, & 19
Deportatus alius homo creditur. 455.2
Gravatus onere fideicommiſſi donec naturaliter moriatur, non admittitur vocatus. ibidem 10. & 12.
Inſtitui non potuit. ibid. 9
Pro mortuo habetur. 451.4
Quandiu vivit eſt capax bonorum? 453.35
Deportationis pœna in deſuetudinem abiit, & in ejus locum ſucceſſit damnatio ad triremes. 212.4
de Deportatorum conditione plura. 95.28.29.30.31.35

Depoſitarius.

Depoſitarius, aut ſequeſter non privat ſua poſſeſſione poſſeſſorem. 246.40

Didrachma.

Didrachma quod pendebant Iudæi ex lege Dei quale fuerit. 399.20

Dies.

Dies auſpicalis quid apud Mamertinum. 403.4

Differentia.

Differentia inter petitionem hæreditatis & rei vindicationem. 576.17
Et inter actionem quod metus cauſa. 580.60

Difficile.

Difficile, & impoſſibile quatenus differant 519.13

Dignitas.

Dignitatis nomen nunquam moritur. 550.102
Dignitas comitiva qualis ſit. 233.3
Dignitates habere non poſſunt qui ſunt ex ultimis negotiatoribus. 392.76
Convenit ut ad Dignitates admittantur Nobiles & illuſtres. ibid. 77
Viles perſonæ Dignitate poſſunt obtinere quando eſt penuria hominum, vel viles artes per ſe non exerceant. ibid. 78.79
Spurius an admittatur ad dignitates. 394.97

Digreſſio.

Digreſſio Auctoris de Romano Imperio contra Oſualdum. 429.87

Diſcuſſio

Index Rerum,

Diſcuſſio.

Diſcutere, Diſcuſſor, & ſimilium verborum ſignificatio. 219.1

Diſcuſſores rationes fiſcales diſpungebant. ibidem 2

Diſcuſſor quare dictus rationalis. ibid.3

Corripi locus de Diſcuſſoribus. ibid.4

Diſcuſſores munere ſuo functi fiebant Comites, ibidem 7

coram quo debet proponi querela ejus, qui ſentit ſe gravatum ab iniquo Diſcuſſore, & quomodo probanda ejus iniquitas. 231.13.14.15.16

Diſpenſatio.

de Diſpenſatore Principis. 13

de Diſpenſatione quæ fit à Sum. Pontifice in radice matrimonij, remiſſivè. 248.63

Diſpenſatio à Principe facienda inter impoſſibilia connumeratur. 615.82

Divortium.

Divortia Romæ frequentiſſima. 478.36.& ſeq.

Mala, & bona gratia facta. ibid. 37 & 478.44

Eorum pœna. ibid.n.41

Doctor.

Doctorem ſe mentiens, vel Clericum, qua pœna teneatur. 265.30

Qui falsò ſe pro milite geſſerit, vel pro Doctore, vel pro Clerico, punitur arbitrariè. 304. n.7

An peccet qui cùm eſſet incapax, ſcienter ſe promoveri ad Dignitatem paſſus ſit, & quid facere teneatur. 305.8

Invehitur in eos qui horrent vocari Doctores. 382.32

Domeſticus.

Domeſtici & Protectores differunt. 357.10

de primis Domeſticis. 396.29

Domicilium.

de Domicilio conſtituendo diſputatio. 331.69

Domicilium quid ſit, & quare ſub laris appellatione comprehendatur in præſenti. 332.70

Domicilium à DD. conſideratur in triplici differentia, naturale, commune, & accidentale. ibidem 71

Incipit tractari de originali, adducunturque effectus hujus Domicilij. ibidem 73.74.75.76. 77

de Domicilio communi, ſeu patria communi, & de Roma quæ eo nomine vocitata ab auctoribus ibidem 78

Tractatus de Domicilio accidentali, quomodo conſtituatur. 334.98

Sola voluntas, vel deſtinatio ſola, aut animus non conſtituit Domicilium niſi cum ea factum concurrat, id eſt, habitatio. 336.99.100

Animus eſt neceſſarius ad Domicilium conſtituendum, & ſic ſtatur declarationi incolæ. ibid. 101

Cùm ad conſtitutionem Domicilij requiratur decennium, non poteſt admitti arbitrium judicis ad declarandum, an minori tempore contractum ſit. 336.109

Domicilium poteſt haberi ſimul & eodem tempore duobus in locis. ibid. 111

Domicilij conſtituti effectus recenſentur, & primus eſt ut incola non poſſit conveniri ampliùs in loco à quo diſceſſit. ibid.112

An cum per Domicilium quis fiat civis & vicinus, ſtatim gaudeat privilegiis ejus loci, in quo habitat. ibid 113

cum diſtinctione reſolvitur. ibid.115

Dominium.

Dominium an amittat reus capitalis criminis. 13.56

Pœna confiſcationis quando imponitur ipſo jure an ſtatim perdatur Dominium, vel ſit neceſſaria ſententia. ibid.57.58.59.60.61.62.63

Dominium ſaltem utile ex emphyteuſi, & locatione an transferatur ad longum tempus, & de diſtinctione dominij utilis, & directi. 67.50 & 52

Dominus.

Domini vaſallorum an poſſint habere fiſcum, remiſſivè. 7.15

Domini vaſallorum an habeant jus vindicandorum bonorum vacantium, remiſſivè. 95. 36

Boni Principes domini reverentiam fiſco prætulerunt. 97.14

Dominus quando teneatur de delicto ſervi, aut famuli quem in officio præpoſuit, remiſſivè. 241 43

Domini vaſallorum qui cogunt ſubditos ad ſua molendina ire, nullum jus habent niſi præſcriptione muniantur. 401.35

Et quomodo hoc procedat. ibidem & ſequent. 36. 40

Dominos tale jus magis per violentiam occupare, quàm aliquo legitimo modo, oſtenditur. 401.37 38.39

Dominus mundi cur ſe appellaverit Antoninus Imperator. 428.79

Dominus verbum an protectionem, vel verùm dominum ſignificet. 427.70

Dominus D. Didacus Ramirez de Haro Collegij Majoris Conchenſis fundator. 505.52.

Domus.

Domus vel fundi nomine non continentur res, quæ ibi ſunt, & quæ amoveri poſſunt. 96.5 & 7

Domo relicta cum onere majoratus, non continentur res magni valoris. 97.11

de jure revocandi Domum, remiſſivè. 333 86 87

Donatio.

in Donatione non habet locum evictio, niſi promiſerit. 9.15.16.17.18

Donatio perfecta quæ dicatur hodie. 10.22

Donatio ſi fiat reſervata facultate diſponendi de certa quantitate commiſſo delicto, an fiſcus præferatur donatario in ea. 14.64

de Donationibus Regis Henrici, & an in eis habeat locum lex noſtra. 124.50.51.53

An lex noſtra habeat etiam locum in Donationibus, factis à Principibus inferioribus qui recognoſcunt ſuperiorem. ibid.54

Donatio quare non fuerit comprehenſa ſub appellatione venditionis. 317.36

Reprehenditur ratio communiter recepta inter Donationem, & venditionem. 318.39

Donatio an ſit contractus nominatus vel innominatus. 488.16

Inter conjuges prohibita Jure Canonico & Civili, 515. 1

De prohibitionis ratione. ibid 2

Quo jure introducta. 514 10

Oratione Severi confirmata an cenſeatur, quæ habuit traditionem. ibid.12

Etſi vero prohibita, non prohibetur quominus poſſeſſio naturalis non tranſeat in donatarium. 540.10

Dos.

Dos dicitur jus univerſale. 425.55

Ejus cauſa maximis affecta privilegiis. 488.5

Licet in eis magis attendatur matrimonii conſervatio. ibid.6

Confeſſata

Confeſſata. 518. 45
Dotis magis attendentes quantitatem quam uxoris qualitatem notantur. 488. 17
Traditum ejus cauſa ut nuptiis ſequutis in eam convertatur, donatore ante nuptias mortuo, an transferatur in maritum. ibid. 13. cum ſeqq.
Dos ſine matrimonio eſſe non poteſt, quomodo id intelligatur. 49. 67. 69
Dotes filiarum jure noſtro taxatæ. 407. 34

Ducenarius.

Ducenarii, centenarii & ſexagenarii qui dicantur, hac lege variè diſcuſſum. 161. 2. 3. 4. 5. 6

Duumviratus.

Duumviratus ſanctæ fraternitatis an in relectione neceſſariò fieri debeat, nullo reluctante, vel an ſufficiat major pars eligentium, rejicitur opinio Azevedi, & explicantur aliquæ leges Regni. 346. 22. 23. 24

Dux.

Duces militum limitaneorum vocati *Præpoſiti*, *Duciani*, & eorum officium *Ducatus*. 153. 7
Ducum noſtrorum origo unde provenerit, & Marchio unde dictus, exploditur Ambroſii de Morales etymologia. ibid. 8. 9
Duces limitanei ſolebant feras ad Principem tranſmittere. 374. 79

E

Eadem.

Eadem res ſecundum diverſos reſpectus, diverſimode cenſetur. 444. 15

Eccleſia, & Eccleſiaſticus.

Eccleſia Theſſalonicenſis à capitatione excipitur. 160. 8
Eccleſia ſolet antequam puniat priùs admonere peccatores. 170. 55
Eccleſiarum & minorum bona ut vendi poſſint, neceſſarium eſt decretum & cauſa. 355. 6. 7
Eccleſiaſticus ſi laicum capiat, non invocato brachio, poterit in regia curia pronuntiari vim facere. 169 43
Eccleſiaſticus ſi non obſervaverit formam Concilii, etiamſi præveniat per capturam poterit ſecularis cognoſcere, & redditur ratio. 171. 60

Educatio.

Educatio affectionem generat. 559. 11

Electio.

Eligendi facultas datur inter fiſcum & mulierem, ſe deferentem in portionibus quibus dividitur hæreditas. 114. 63
Quis dicatur inimicus mulieris, & fiſci, & occultator geſtorum. ibid. 66
Eligens indebitè condemnatur in expenſis. 249. 71
Longa conſuetudo in Electionibus officialium attendenda. 243. 9
Electio officialium non poteſt fieri abſque judicis auctoritate. ibid. 10
Electio conciliorum circa quæ officia verſetur olim & hodie. ibid. 13
Præſides Ordinibus remittebant Electionem ſuorum officialium. ibid. 14
Electus certiorari debet ut poſſit vel acceptare, vel reclamare propoſita appellatione. ibid. 15. 16
Electus ſi appellet à nominatione, quid debeat probare, & quid in tutela, remiſſivè. ibid. 17
Rixæ & lites oriuntur hodie ex Electionibus officiorum. ibid. 18
Cuilibet de populo competit Electionis impugnatio. ibid. 19
Electi, quorum electioni alii contradicunt dum lis pendet, an poſſint exercere ſua officia. ibidem n. 20
Electum pendente lite non poſſe exercere officium. 244. 23. 24. 27.
Electus impeditus per objectiones ſibi oppoſitas, ſi interim elabatur tempus, et ſi poſtea confirmetur, non poteſt exercere officium. ibid. 25. 26
Electio facta à Concilio decurionum an ſit actus extrajudicialis, ita ut in ea non detur attentatum. 245. 33. 34.
Electi contra quos appellatio interpoſita ſit, ſi poſtea vincant anno elapſo anni ſui officii an poſſunt facere electionem de officialibus anni incipientis. ibid. 36. 37.
Et quid ſi annullata ſit Electio qui debant eligere, an qui nulliter elegerunt, an vero depoſitarii qui ſequeſtratum habuerunt officium ibid. 38. 39
Electio quæ non ſortitur effectum conſummatum, non tollit eligenti jus iterum eligendi. 246. 43. n. 44.
Baldi doctrina aientis eum qui eſt in poſſeſſione, Eligere debere, quomodo accipienda, agiturque de jure ſequeſtri quantum ad poſſeſſionem. ibid. 48
Eligendi jus alicui commiſſum ut eligat ſucceſſorem in majoratu, aut Capellania, an ſit tranſmiſſibile ad hæredes, explicantur & Conciliantur varia IC. reſponſa & Doctorum opiniones 276. 17. 18. 19. 20. 21
Eligendi facultas an expiret in primo nominato, vel an tranſeat ad ſucceſſores. 277. 22. 23
Et quibus conjecturis cognoſcatur, an voluerit concedere electionem ſolum in una perſona. ibid. 24. 25
Princeps eo ipſo quod incapacem Eligit, videtur cum eo diſpenſare. 307. 29
Examinaturque hic articulus. ibid. 30. 31. 32
Quid quando aliquis eſt incapax jure naturali. ibid. 33
Embola quid ſit. 216. 41
Emeritum quid fuerit, & de differentia inter emeritum & præmium. 351. 6. 7

Emancipatus.

Emancipati filii Jure Civili incogniti. 471. 3
Emancipatus emancipato fratri conferre non tenebatur. 472. & ſeq.

Emphyteuſis, & Emphyteuta.

in Emphyteuſi conceſſa à Principe poſſeſſores domini fiunt. 67. 53
in Emphyteuſi duobus conceſſa, an pars deficiens pertineat ad ſocium, vel ad dominum rei. 119. & ſeq. 14. 17.
de Emphyteuſi ad feudum valet argumentum. 120. n. 16.
de Emphyteuſi parenti & filiis conceſſa. ibid. 17
de Emphyteuſi, aut feudo duobus à Principe conceſſo. ibid. 18
in Emphyteuſi perempta re, vel diminuta, an minuatur onus, & an ſit neceſſarium, ut ultra octavam partem diminuatur. 221. 26. 27. 28
Emphyteuta qui minus ſolvit per errorem, an cadat à jure ſuo. 19. 57

Emptio.

Emere nec vendere quis non cogitur. 213. 10
qui emerit à Decurione, privatur pretio quod pro re dederit, & cui applicetur. 315. 16. 17. 18. 19

Enſis.

Enſis, aut gladius inſigne Præfecti prætorio. 296. 2. 1

Enunciatio.

Enunciatio quæ ex hac lege colligitur. 162. 7

Enunciatio quæ ex hujus legis ſerie colligitur. 108. 3

Epiſcopus.

Epiſcopus an poſſit habere fiſcum. 7. 25

Epiſcopus non habet armatam militiam, aut familiam, & reſpondetur fundamentis Mattæ. 168. 36

Epiſcopo abſente in longinquis, Capitulum debet adminiſtrare, ſi Vicarius moriatur, vel per regiam potentiam è regno ejiciantur, refertur quæſtio de facto. 278. 279. 40. 41

refertur caſus in quo Epiſcopus multatur ob inobedientiam ſui Vicarii proviſionibus Cancellariæ, cùm ipſe Vicarius bona non haberet. 279. 45

Epiſtola.

Epiſtola formalis quo ſenſu dicta. 431 109

Eques.

contra Equitatem militaris Ordinis, an debeat dari Pragmatica Regis Henrici ſi caſu ab aliquo deferatur contendens eſſe plebium. 281. 67

Equites ordinum militarium an ſint verè religioſi. 540. 15

Equuleus.

de Equuleo latè diſſeritur. 167. 23

Equus.

Equo vendito debetur ſella & frænum. 554 37

Erogatio.

omnes Erogationes antiquorum ob inanem auræ popularis gloriam factas oſtenditur, & quantum antiqui plauſui vulgi inhiarint. 286. 22. 23. 24

Error.

Error quando præſumatur interveniſſe, ut annulletur actus. 18. 40

Error rationum ſententia judicis confirmatur. ibid. 45. 46 47

refellitur Error interpretum exiſtimantium errorem communem jus facere. 306. 20

Error ut communis ſit qualis eſſet debet. 307. 27

Ethnicus.

Ethnici more gentilico Diis ſuis aureas pateras conſecrabant. 405. 22

Eudæmon.

Eudæmon à Publicanis direptus querelam proponit apud Imperatorem. 428. 75

Evectio.

Evectio in curſu publico quid ſit, ejus dandæ facultas non erat, niſi in Principe & Præfecto. 296. 18. 19

Evictio.

Evictio non habet locum in donatione, niſi promiſerit. 9. 15. 16. 17. 18

de Evictione quem tenet actio, eundem agentem repelli certum eſt. 70. 10

An fiſcus in duplum, vel in ſimplum teneatur de Evictione, remiſſivè. 72. 32

Eunomiani.

Eunomiani hæretici in quem errorem inclinarent, & quandiu vixerint. 606. n. 8. & 10. & ſeq.

Eunuchus.

Eunuchi à teſtamenti factione excluſi. 606. 6

Apud Hebræos infames. 607. & ſeq. 30 & 45

Apud Romanos ignominioſi. 609. 47

Eorum occurſus ominoſus. 608. 37

Dicti ſterilis. 607. 29

Semiviri, tertium genus hominum. ibid 37

Turpes. 610. 52

Eis cur prohibita teſtamenti factio. 607. 25. & ſeq.

Aliquando eunuchus eſt nomen officii, & miniſterii. 607. 15

Conſul olim factus Imp. Romanum in admirationem rapuit. 609. 48

Capere non poterant ex teſtamento. 610. 57

Conſtantius Imperat. eis conceſſit teſtamenti factionem. 613. 63

Qua ratione. ibid. 64. & 68

Potentiorum libidini deſerviebant. 609. 49

Quinetiam & fœminarum. 610. 51

Puerorum fuerent cuſtodes Pædagogi Janitores, & Magiſtri. 613. 65

Proculiani eos cenſebant imperfectos. 617. 91

Quare per caſtrationem cenſerentur pretioſi ibid. 92. & ſeq.

Matronarum cuſtodia, & domorum gubernacula eis commiſſa. ibid. 93

Eunuchiſmus odioſus ſemper propter ſterilitatem. 611. 28

Eutropius.

Eutropius eunuchus Arcadii Imperatoris cubicularius. 617. 13

Exactio.

Vide *Tributum.*

Exactor quis ſit propriè, & quo ad hunc titulum. 160. 1. 2

Exactores & publicani idem ſunt. ibid. 3

Exactio prius fuit penes publicanos, deinde ad Præſides judices provinciarum pertinuit. 161. 5

Exactorum varia nomina tum apud antiquos, tum apud nos. ibid. 6

Exactorum officium non cenſetur ſordidum. 162. 7

Exactores ſi ultra formam & modum dolo aliquid plures exegerint, puniuntur tanquam fures. 163. 18

Exactorum ſævitia damnatur in colligendis tributis, & oſtenditur quantum Princeps attendere debeat ne ſubditi vexentur. 164. 1

deteſtatio noſtrorum Exactorum. 166. 9

Exceptio.

Exceptio non numeratæ pecuniæ poteſt opponi contra apocham de æquitate canonica. 179. 10

Excommunicatio.

Excommunicandi facultas cui committitur, non datur facultas vices ſuas alicui committendi. 276. 15

Excōmunicatio appellatione non ſuſpenditur. 535. 5.

Ejus rei ratio cum ſeqq. Separatur ab aliis ſententiis, quia ſtatim ac dicta eſt ſecum trahit executionem. 537. 22

Excommunicatus etiam appellans denuntiari poteſt, & privari fructibus beneficii. ibid. 24

Executor.

Executori qui ad bona vacantia occupanda mittitur, ſi literas regias non oſtendat, reſiſti impunè poterit. 51. 1

Exemptus.

Exemptus ſi permittat ſe ſcribi in matricula plebeiorum, & non reclamaverit, præjudicat ſibi. 52. 15.

Explicatio.

Explicatio hæreditatis genus improbioris furti. 504. 10. ſeq.

Ubi etiam de eo crimine agitur, an excludat uſucapionem. ibid.

F

Familia.

Familiæ ſplendor à maſculis provenit. p. 497. n. 51.

Fides, Fideicommiſſum.

Fdeicommiſſa ad neceſſitatem juris redacta quam vim habuerit. 484. 4

Unde nomen traxerint. ibid. n. 1. & ſeqq.

Poſſunt relinqui ab inteſtato. 485. 8. 9

Fidem

Fidem tacitam interveniſſe de reſtituendo incapaci. 111.31.32.34.& 35
Omnis ſubſtantia hujus delicti conſiſtit in accommodatione hæredis, qua præſtat fidem de reſtituendo. ibid.36
An hæres qui tacitam Fidem accommodavit, poſſit in conſcientia retinere hæreditatem, an vero teneatur reſtituere. 112.47.48.49.51.& 55
Quare hæredi qui tacitamFidem interpoſuit, irrogetur deportatio. 114.67

Fideicommiſſum.

Fideicommiſſi taciti tota vis & ſubſtantia conſiſtit in interpoſitione fidei. 110.22

Fidejuſſio, & Fidejuſſor.

de Fidejuſſione indemnitatis. 314.7.8
ſi Fidejuſſores judicium temporalium moriantur ante ſententiam condemnatoriam, an teneantur hæredes eorum. 47 43.44.& 45
Quatenus teneantur, hæredes ſi lis non ſit conteſtata, & quomodo detur actio quatenus ad eos ex delicto pervenit. ibid.47
Hoc in caſu, an hæredes teneantur in ſolidum, an tantùm in id quod ad eos pervenit. ibid. 48

Filius.

Filij an ſint creditores in legitimam. 13.60.61
votum commune omnium parentum ut Filios relinquant hæredes. 77.35
Filius vivo adhuc patre exiſtimatur dominus ſuorum bonorum ad plures effectus. ibid.36
bona paterna Filiis reſervantur hodie in omnibus criminibus quæ jure Digeſtorum confiſcationem habebant. ibid.& 78.37.38.39.41
Filius in bonis paternis an verè ſit creditor, an fictè. ibid.42.43.
Filij, ſi confiſcentur patris bona, non amittunt ſuam legitimam, niſi expreſsè à lege priventur. ibid 44.45
Jure noſtro omnia bona patris ſunt legitima Filiorum, præter quintum. 81.62
An vivo patre poſſint Filij agere contra dotem inofficioſam, & quando contra fiſcum ad recuperationem legitimæ. 80.57.58.59
An Filij ſint creditores in legitima. ibid. & ſeq. 60. & 61.
Directum illud quòd quæ ſpeciali nota digna ſint, niſi ſpecialiter de eis fiat mentio, neglecta cenſeantur, quomodo adducatur quoad privandum hæreditate paterna Filium Sodomitæ. 81.63
ſententia privans Filios Sodomitæ hæreditate paterna, eſt nulla. ibid.66
Hodie ſunt incapaces jure noſtro Filij Clericorum adduciturque Motus Pij V. quo eadem incapacitate affi ciuntur, etiam nepotes, quamvis ſint legitimi. 115.68
Filius familias Decurio creatus conſenſu patris, obligat patrem, & ejus hæredes. 237.1
Filius quare matris, & non patris conditionem ſequatur, hîc in dubium revocatur. 267.8
Filius ſemper ſequitur familiam, honores & dignitates paternas, conditionem verò & ſtatum maternum. ibid.10.11
Filius quare in hac l. ſequatur matrem. ibid. 13.15. & 16.
Filius ex patre nobili & ancilla ſuſceptus, an gaudeat nobilitate paterna, latè diſcutitur, parſque affirmativa defenditur contra Carrançam. 270. 30.31.32.33.& 36.
Filiorum appellatione continetur ex ancilla ſuſceptus. ibid.34
de Filio naturali Aut. Fabri ſtraditio. ibid.35
Filius conceptus ex ancilla propria, cum qua potuit contrahi matrimonium, eſt filius naturalis. 271.37.
de Filiis hæreticorum. 389.53
Filius familias non potuit contrahere matrimonium Iure Civili abſque parentis conſenſu. 436.7
Excluſus à bonorum poſſeſſione poteſt ex alio capite ſuccedere. 439.17
Hereditatem non poteſt repudiare in præjudicium patris. 437 2
Jure antiquo nulla bona propria habuit niſi eſſet miles. 541.6
Ingratus contra parentem iterum ejus poteſtati ſubditur. 501.12
Dies agnoſcendæ bonorum poſſeſſionis ei non ſolum currunt à die ſcientiæ, verum & à die quo potuit patrem certiorare. 438.13
Nam poteſt patri nocere, etſi prodeſſe poſſit. 437. 3.& 438.9
Quare poſſit petere bonorum poſſeſſionem patre ignorante, non vero adire hæreditatem. ibid. 10
Olim non potuit facere teſtamentum. 482.39
Nec item codicillos. 519.17
Filij in deportatione ſuſcepti non ſunt legitimi. 456.14
Nec faciunt deficere conditionem *ſi ſine liberis*. 455.16
Patris dicuntur pars. 512.20
Pro delicto paterno puniuntur. 501.47
Injuſti, qui dicantur. 436.7

Fiſcellas.

Vide *Fiſcus.*

Fiſcina.

Vide *Fiſcus.*

Fiſcus.

Fiſcus, fiſcella & fiſcina unde originem traxerint, & quid propriè ſignificetur. 5.& ſequent.4.5. & 6
Tempore Caroli Magni fiſcus uno ſenſu ſolebat accipi. 6.7
Fiſci etymon quod Accurſ. & alij antiqui tradiderunt, ut fiſcus ſemper ſit dives, & ſolvendo, remiſſivè. ibid.8. 9
Fiſci & ærarij differentia. ibid.10.11
Conſtitutio Auguſti de conjungendo ærario cum fiſco. ibid.14
Fiſci appellatione an contineatur patrimonium privatum Principis. 7.20.
Fiſcus apud nos hodie vocatur Camera, & qui redditus ſub ea cogantur. ibid 21
jura Fiſcalia intelliguntur de regalibus eſſe. ibidem n.24
Fiſcum an poſſit habere Epiſcopus. ibid.25
An domini vaſſallorum, remiſſivè. ibid.
Fiſcus jure communi utitur quando non reperitur privilegiatus ſpecialiter. 10.25.28
Si fiat donatio reſervatâ facultate diſponendi de certa quantitate commiſſo relicto, an Fiſcus præferatur donatario in ea. 14.64
Fiſcus an trahat cauſam ad ſuum judicem. 23.29.30. & ſeqq.
Fiſcus an exiſtat ſemper ſoluendo, & prius ſit excutiendus, quam ejus fidejuſſor. ibidem 33.34. & 35
Fiſci compendium contemnere boni Principis eſſe. 27.14
Fiſcum ante diem agere, nec petere poſſe probatur. 37.7
Fiſcus ſi ſit uſufructuarius partis rei, an poſſit rem diſtrahere, ad utramque partem diſcutitur, & probatur negativa. 64.22. & ſequent. & 29

Index Rerum,

Fiſcus plures ſtationes habebat, & quæ ſint hæ, & unde dictæ 70.1.2.3.4.6.7
Fiſcus an in duplum, vel ſimplum teneatur de evictione, remiſſivè. 72. 32
Fiſcus agens ratione delicti agit de lucro captando contra debitorem, etſi habeat jus prælationis, regulariter poſtponitur. 74.5
Fiſco ita erit favendum, at nihil pro ejus utilitate contra jus admittatur. ibid. 10
Fiſcus an habeat in pœnalibus tacitam hypothecam. 75.14.15.16
Fiſco agendi contra bona Sodomitæ obſtant filij quaſi creditores. 80.55.56
Fiſcus an præferatur creditori qui ex pœna creditor eſt, vel è contra. 81.68
Induſtria Fiſcalis electa eſt à Principe & ſic non ſuppletur ab alio ejus abſentia, etiamſi adſit fiſci Advocatio officialis. 86. 10. 11
Fiſcus an gaudeant in aliis cauſis privilegio minoris, ut poſſit in integrum reſtitui, remiſſivè. 89. n.38
Fiſcus quando occupat bona vacantia, an ſuccedat jure hæredis, vel jure proprio. 91.7.8
Fiſcus non compellitur facere inventarium bonorum vacantium. 92.12
Fiſcus ſuccedere intelligitur quaſi hæres, cùm ab eo fideicommittatur. ibid. 13
Fiſco attento jure regio non tenetur ad legatorum præſtationem. 94.27
Regij Fiſci patroni cùm ex neceſſitate officij accuſent, non condemnantur de calumnia, neque in expenſis. 105.22
Fiſci patronus an condemnetur in expenſis ſi per calumniam egerit. ibid 23
ut Fiſco locus ſit, an requiratur ſola accommodatio fidei, & an ſit neceſſaria traditio hæredis, ad leg. 3. Codic. ad leg. falcidiam. 112.39.40. 41.42
Fiſci jus quatenus privatorum pactis lædi poſſit. 137. 36.37.38.39.40.41
Fiſcus an habeat fundatam intentionem ex ſuis rationibus. 162.10
Fiſcalis regius an poſſit incarcerare, etſi non habeat juriſdictionem. 171.62
Ad convehendas ſpecies Fiſcales, & curſum publicum peragendum, ſolebant provinciales præbere omnia neceſſaria. 198.16
Fiſcus an expenſas factas pro capiendo delinquente recuperet, remiſſivè. 256.9
officium Fiſcalis inventum fuit ab Hadriano Imperatore. 298.4
Fiſci patroni eligebantur ex numero Advocatorum ibid. 6
Quid ſit eligi patronus Fiſci ex formula forenſi. 299.7
ad Fiſci patronatum aſſumpti homines graviſſimi, & doctiſſimi. ibid. 8
Fiſci patronus ſtrenas accipiebat à manu Principis. ibid. 9.
Aliud privilegium Fiſcalis ut poſſit offerre Principi duos domeſticos. 300.17
Expenduntur alia privilegia Fiſcalis remiſſivè. ibidem 18
Fiſci patronatum ſeminarium majorum dignitatum fuiſſe probatur exemplis. ibid. 19
de Fiſcalium auctoritate ex noſtris legibus, quæ deſumitur ex perpetuitate dignitatis, & repræſentatione regni. ibid. 21
Fiſcalis advocatio dicitur dignitas ibid. 22
Adducitur locus Heſther de eo, quem Rex honorare cupit, & applicatur ab auctore honori regio Fiſcali exhibendo. 301.31
Et de veſte conceſſa Auditoribus & Fiſcali, ut à cæteris ſecernantur. ibid. 32
Fiſcalis Regem ipſe ſolus repræſentat, Auditores verò collegiatim. ibid. 33
Fiſcalis dicitur de conſilio Regis. ibid 34
Fiſcalis dicitur eſſe de corpore ſenatorum, & unum cum eis componit corpus. 302.36
Fiſcus cum ſubditorum damnis non debet locupletari. 428.76
Ejus bona eodem privilegio gaudent ac privata Principis ſubſtantia. 429.89
Niſi ſpecialiter reperiatur privilegiatus utitur jure privati. 576.24
Succedens in bonis vacantibus, an ſuccedat ut hæres. 577.26

Finis.

Finium motores qua pœna teneantur. 438.10

Florales ludi.

Florales ludi quomodo agerentur. 600.15
Cum magna turpitudine celebrabantur. ibid. 13

Lumen.

Flumina, & littora jure gentium ſunt publica. 372. 58.

Forma

Forma à lege inducta neceſſariò eſt obſervanda. 30. 39.
Quid dicatur pro forma requiri in lege. ibid. n.40.
Forma mandati quatenus eſt præcisè obſervanda. ibidem 41.
de Forma leg. 12. titul. 6. libro 5. Recopilat. ibid. n.42.

Fratres tertii Ord. S. Franc.

Fratres tertij Ordinis S. Franciſci an gaudeant immunitate tributorum. 265.29

Fructus.

Fructus quomodo poſſint uſucapi. 549.41
Ex prædio pignorato percepti tacite intelliguntur in eadem cauſa eſſe. 554.41
Donati inter conjuges. 538. 7
Diviſio in naturales, induſtriales, & civiles 579.29
Eorum quam latè pateat tractatio. 538.2
Percepti ante litem conteſtatam augent hæreditatem, poſt litem verò acceſſiones vocantur. 586.87
Pendentes quo ſenſu dicantur pars fundi 556.52
Fructuum, & partum jure Hiſpano æqualis eſt conditio quoad adquiſitionem. 549.45

Frumentum.

Frumentaria largitio olim Romæ antiquiſſima. 593 n. 28.
Tota ex Ægypto ibid. 27
Frumentum corruptum vicinis civitatum à Decurionibus vendi poſſe, damnata traditio Bobadillæ, & Alfari. 209 30
Fumenti duæ peſtes, pluvia, & vetuſtas. 210. 3
De neceſſitate Frumenti in Caſtella orta. 213 n. 6
Frumento nihil ad vitam eſt neceſſarium magis. ibidem 9
Pauperes tempore careſtiæ poſſunt judicem adire, ut cogat divites ad Frumenti erogationem, item & pauperes. ibid. 17.18
Compelli cives Frumentum vendere tempore neceſſitatis. 214.21
Reſpublica poteſt compellere cives mutuare pecuniam ad comparationem Frumenti. 215.31
etiamſi ſint Nobiles, vel Clerici. ibid. 32
& quomodo hoc in Clericis procedat. ibid. 33
Frumentum claſſibus in Romam advectum ſcaphis per hoc flumen deferebatur. 216.47

Frumentaria largitio Romanis frequenter in uſu. 206. 3.
de Frumentaria largitione publicè civibus facta. 208. 22. 23. 24.

Fundus.

Fundus affectus onere reali ad quemcumque vadat, tranſit cum ſuo onere, etiamſi ſit perſona Eccleſiaſtica, vel ipſa Eccleſia, & ea opinio ut veriſſima adſtruitur contra Martam. 13. 14
Fundo inſtructo legato quid contineatur. 546. 25. & ſeq.
Fundo cum inſtrumento. 468. 32
Et cum iis quæ ibi ſunt cum moriar, ibid. 23. & 470. 46. cum ſeq.
An fundo legato cum inſtrumento vinum debeatur. ibid. 46. & ſeqq.

Furtum.

Furti definitio. 510. 1
Committitur non ſolum in re aliena, verum & in propria. ibid. 3
Ut fiat, non eſt neceſſe ut res ſit aliena, ſed ſufficit quod ſit ratione juris alicujus. 511. 6

G

Gades.

GAdes inſulæ Hiſpaniæ. 466. 1

Gallia.

Galli Deæ matris Sacerdotes fanatici, & eunuchi. 608 41. & 42.
Galliæ per Vicarios gubernabantur tempore Præfectorum prætorio. 194. 18
Gallia an fuerit caput Præfecturæ, & ſedes. 196. 29 30. & 31

Gentes.

Gentium variæ mutationes. 16. 6. & 7

Gladiator.

de Gladiatorum ludo remiſſivè, & à quo penitus fuerit ſublatus. 373. 77
Gladiatorum funeſtum ſpectaculum quis ſuſtulerit. 602. 74.

Glebalis functio.

Glebalis functio, & follis, ſenatorum onus. 361. 44 45. 46. & 47.

Gradus.

Gradus Academiarum inducti ad exemplũ coronarum Athletis conceſſorum. 382. 28

Græcia, & Græcus.

Græcia antiqua, de qua in præſenti, quæ fuerit 380. 19
Græci annos computabant ex ludis olympiacis. ibid. 17

Gymnici ludi.

Gymnici ludi qui. 379. 12

Grammaticus.

Grammatici perſonã primam imperativi cur omiſerint. 429. 92

Grex.

Gregis verbum aliquando ad homines refertur. 545. n. 19

H

Habeo.

HAbere verbum in lege Papia quem ſenſum habeat. 499. 42

Habilitas.

Habilitas extremorũ requiritur in fictionibus tranſlativis. 435. 5
Habilitas parentum quo tempore ſpectanda, ut legitima dicatur proles. ibidem cum ſequentibus.

Habitatio, & Habitator.

de Habitatione in duobus locis. 337. 126
Habitator ſi non fecerit aliquam declarationem, ex qua cognoſcatur animus habitandi, ſufficiet decẽnium ex quo animus cognoſcitur. 335. 104

Habitus.

Habitus militaris non eſt dignitas. 340. 14
ex militari Habitu oritur qualitas honorifica. 341. 18.

Hadrianus.

Hadriani Imperatoris egregia ſententia. p. 493. n. 10.

Haſta.

Haſta inſigne Imperij non ſolùm apud Romanos, ſed apud alias nationes. 51. 4. 5
Centumviri ſub Haſta judicabant. ibid 6
Haſta an fuerit inſigne magiſtratus. ibid. 9
Venditio publica ſemper exercebatur Haſtâ in foro poſita. ibid. 10
Haſta pro auctione publica uſurpatur. 52. 11
Haſta domina, cruenta, triſtis, cur. ibid. 12
Haſtæ verbo intelligimus hodie locum in quo plus licitanti res addicuntur. ibid. 13
Haſtæ verbo quid in noſtro titulo concipiatur, & quæ hujus tituli intentio. ibid. 14
Haſtæ, & auctionis fides quanta ſit. ibid. 15
Quomodo debitor oneretur ad probandum ſolemnitates juris in Haſta non interveniſſe, cùm ſit probatio negativa. 55. 18

Hercules.

Hercules in tragœdia ad vivum repræſentatus. 595. 22.

Heres, Hereditas.

Hereditas an petatur actione petitionis hereditatis tanquam hereditatis jacens, vel tanquam patrimonium heredis. 575. 16
Ejus aditio efficit ut bona illa fiant proprium patrimonium heredis. 540. 2
Pendente aditione dicitur domina. 425. 39
Quare hereditati non fiat furtum. 504. 12. & ſeq.
Servo inſtituto pretioſior quam ſervi libertas. 465. 33.
Hereditatis petitio, vide *petitio*.
Hereditaria res furto ſubtracta poteſt uſucapi 504. 8
Heres gravatus reſtituere ſine reddidu non reſtituit partus ancillarum. 544. 6
Teneturque imputare in quartam fructus perceptos ante diei adventum in fideicommiſſo conditionali. ibid. 13
Unde dictus. 463. 7
Hæres nullus potuit inſtitui niſi qui eſſet civis Romanus. 28. 25
Deportati quia non erant cives Romani, Hæredes inſtitui non poterant. ibid. 26
Metœci ea ratione Heredes eſſe potuerunt, quia lege non vetebantur, & quomodo hoc ſit intelligendum. ibid. 27
Liberti Latini, & Juniani, etſi cives Romani non eſſent, Hæredes exiſtere potuerunt. ibidem n. 29
Hæredes non teneri ex crimine defuncti, niſi condemnatio ſecuta ſit vivo eo. 42. 2
Heredes delinquentis ut teneantur, neceſſe eſt utilis ſit conteſtata cum eo. 43. 10. 11
Heres qui tacitam fidem non accommodavit, ſed incapaci bona præſtat, judicatur indignus, & examinatur hic articulus. 110. 24
Teſtator poteſt gravare Heredem ne deducat

quartam Trebellianicam, remiſſivè. 112. numero 50
Cautelæ quibus ritè poſſint Hærdees inſtitui incapaces. 115. 69
Sub nomine Heredis qui veniant. 120. 20. & 21.
Heredis appellatione an veniant heredes ab inteſtato in ſpecie noſtra. 122. 37
Heredes debitoris cenſus qui pro indiviſo poſſident rem hypothecam, recognitionem facere tenentur. 144. 94
Heredes patris de decurionatu poſt ejus mortem à filio adoptatio non tenentur. 240. 38
Si rogatus ſit Heres manumittere, cujus originem ſequatur ſervus, an heredis, vel defuncti rogantis. 330. 56
Hereditas jacens cenſetur domina rerum quæ fuerunt defuncti, & multum differt à bonis vacantibus. 61. & ſeq. 6. & 28
de Hereditatis cretione, remiſſivè. 93. 23
Orbus & uxor ex lege Papia ſolidam Hereditatem non capiebant. 110. & 114. 27. 60

Hidalgus.

Hidalgus an de privilegio poſſit admitti ad ordines militares, & confraternitates, & alias res quæ deſiderant nobilitatem. 311. 71. 72. 73
Satisfit argumentis in contrarium, & an verba ſtatuti ſtrictè ſint interpretanda. ibid. 74
Vide *Nobilis*.

Hiſpanus.

Hiſpani novi homines dicti à Livio, cur. 28. n. 23
Hiſpanus, qui ſe contulit in Franciam, ſi ibi liberos ſuſceperit, an eos habeat ut naturales hujus regni, expenditur lex Regni contra doctiſſimum Barboſam. 329. 39. 40. 41. & 42.
Hiſpanæ noſtræ Jus Civile non abhorret à ſolidiſſima juriſprudentia. 525. 25

Hiſtri.

Hiſtriones unde dicti. 597. 6
infames ſunt. 598. 8
de Hiſtrionibus quid. 387. 35
Clericus ſi fuerit Hiſtorio, removetur ab officio. ibid. 36.
Reprehenditur conſuetudo Nobilium Hiſtriones amantium. ibid. 37

Hippocentaurus.

Hippocentaurus an ſit in rerum natura. 519. 6

Homicidium.

De eo qui ſe occidit vel tædio vitæ, vel ob aliam cauſam quomodocumque, contra ejus heredem agere poteſt fiſcus. 50. 73. 74
Bona ſe occidentis quomodo capiat fiſcus jure Regio l. 8. tit. 23. lib. 8. Recop. & quomodo explicetur. ibid. 75. 76

Homo.

Hominum caſtratio interdicta à Domiciano, & Imperatoribus. 610. 54. & ſeq.
Procreatio Reipublicæ maximè neceſſaria. 490. 4
Qui vitam longiſſimam habuerunt. 520. 18. & 26.
Homo ex ancilla furtiva editus ut poſſit adquiri neceſſaria eſt uſucapio. 543. 5
Liber ab hoſtibus redemptus in re pignoris manet redemptori obligatus. 532. 16.
In pignus dari non poteſt. 442. 24
Non eſt in fructu, quare. 543. 3
Propter humanæ naturæ dignitatem non venit in alterius rei acceſſionem. 527. 14

Honeſtas.

Honeſtas reipublicæ maximè neceſſaria. 900. 25

Honor.

Honoris jactura magis timetur, quàm mors. 38. n. 21
Honor quid. 342. 1
Honor, & munus quomodo differant. ibidem n. 2.
Honores non ſunt continuandi in una domo, vel perſona. 343. 1. 2
Apud Romanos data eſt vacatio Honorum. 344. n. 5

Honorarium.

Honorariū pro introitu præſtabant Decuriones noviter creati. 235. 3

Honoratus.

Honorati in præſenti qui ſint. 233. 2

Horreum.

Horreum unde dictum. 204. 1
Quid ſit. ibid. 2
Horrea frequenter apud antiquos fuerunt in vſu. ibidem 3
de Horreorum differentia. ibid. 4
Horrea depoſita in munitiſſimis civitatibus ad militum alimoniam. ibid. 5
ex Horreis depromebantur ſpecies quæ militibus erogabantur. 205. 8
Nec ſolùm ad militum annonam deputabantur Horrea, ſed & ad populorum ſuſtentationem. ibid. 9
Horrea publica & fiſcalia. ibid. 10
Comes Horreorum, ſeu curator Horreorum, quale officium. ibid. 11
Horreis huiuſmodi qualia ſint apud nos ſimilia, adducuntur aliquæ leges novæ Recopilationis, & auctorum noſtrorum auctoritates, remiſſivè. ibidem 15
Horreorum publicorum cura injungitur Præſidi. 210 n. 1.
De neceſſaria cura Horreorum inſpiciendorum. ibid. 2
Horrea intra & extra urbem. 468. 25. & 26.
In eis pretioſiſſima recondebantur. ibid.

Hoſtis.

Hoſtium incurſus ſterilitatis cauſam præbet. 587. n. 11.
Humana vita otio indiget. 703. 65. & ſeq.

Hydraula, & Hydraulicum.

Hydraula quid ſit ex Accurſio, & antiquis. 363 n. 1.
Hydraula eſt qui organum moderatur quod aqua ſonum reddit. ibid. 2
de Hydraulico. 364. 4
Organi Hydraulici inventor quis fuerit. ibid. n. 5.
Varia ſpectacula in theatro fiebant de Hydraulica machina. ibid. 6
In conviviis adhibebantur Hydraulicaorgana. ibidem 7

Hyperbole.

Hyperbole figura quæ ſit. 486. 23

Hypotecha.

Iure regio an detur jus tacitæ Hypothecæ fiſco ad intellectum l. 9. tit. 3. part. 5. 75. 18. 19. 20. 21. & ſeq.
Rejiciuntur auctores, qui ad Hypothecam tacitam fiſco competentem requirunt quòd ſit pœna certa. 76. 23
in re Hypotheeata cum pacto de non alienando quæ ad Eccleſiam devenit, ſi executio petatur, an adeundus ſit judex Eccleſiaſticus, vel ſæcularis. 136. 31. 32. 33

Jacens

I

Jacens.

Jacente hereditate ſi aliquid ſubripiatur,non committitur furtum, ſed crimen expilatæ hereditatis. 504.11

Ignavia, Ignorantia.

Ignavia quid i præſenti ſignificet. 263.13
Ignorantia juris non excuſat. 431. 1
Quid ſit. ibid. 2
Non eſt actus voluntarius. ibid 3
Punitur quando voluntas committendi delictum adfuit, etſi per ignorantiam aliter committatur. 432. 7.

Immixtio.

Immixtionem rei corruptæ cum incorrupta & pu ta iniquiſſima eſt. 206. 4.5. 6. & 7

Immunitas.

Immunitas, immunis, quid ſignificent. 198.1
Immunitas ſolù a præſtatur à Principe. 199.2
Nullus ex privatis poteſt Immunitatem concedere, niſi Princeps. ibid. 3
Immunitas ſemper eſt contra publicam utilitatem. ibid. 4. 5.
pœna ignis imponitur tabulariis qui alicui profiteantur Immunitatem. ibid.6
Immunitatis natura ſemper odioſa, & ideo reſtringenda. 200. 20. 21
Immunitatis privilegium generale non extenditur ad incogitata. ibid. 22
Immunitatis privilegium poſteris,& deſcendentibus conceſſum, an comprehendat tantùm eos, qui ex maſculis, vel qui ex fœminis naſcuntur. 201. n. 24
An ſtatuto effici poſſit ut in exemptione, vel privilegio Immunitatis comprehendantur tam maſculi, quam fœminæ. 202. 32
An privilegium immunitatis conceſſum deſcendentibus, competat etiam fœminis nuptis. ibidem 35
An civitas poſſit ſine licentia Regis concedere alicui Immunitatem,ad utramque partem examinatur. ibid. 36 37. 38 39. 40
Civitas poteſt concedere Immunitatem quando non reſiſtit jus, ut Doctoribus litterarum & Medicis, vel officiali admodum neceſſario, & quando extitit in quaſi poſſeſſione immemoriali talia concedendi. ibidem & ſequent. 41. 42. & 43.
An poſſit civitas dare Immunitatem propter bene merita. 203. 44
Immunitas duodecim liberorum cauſa competens,an competat etiam fratri, qui cum fratre eos liberos habente vivit. 347. 28

Imperator.

de Imperatore Iuſtiniano. 1. 1
Imperatores ſolebant adſidentibus Conſultis judicare. 356. 1
Imperatorum conſuetudo alios aliorum dignitate ornandi ob præmium ſervitij & laboris,& de ratione. 360.,7.38. 39
Imperator, an ſit totius mundi dominus. 429.88
Cum dicitur reſcribere quomodo intelligatur,431 107.
Imperatores Arcadius, & Honorius quo tempore vixerint. 597. 3
Qui voluerint dij appellari. 427 67
Solebant aſſiſtentibus Iure Conſultis judicare,454 n. 39.

Imperium.

imperij Hiſpani laudatiuncula. 7. 23
Imperium Romanum quàm latè patuerit. 199. 1
Imperij Romani limites quomodo aſſignati,& quam ob cauſam. 256. 2. 3
Recenſentur limites Imperij Romani,& quot legiones habuerint. ibid.4
τὸ *Impreſſio* quid ſit,& quid ſignificet in præſenti. 175. 8.

Incarceratio.

Incarcerare ſæcularem non poteſt Iudex Eccleſiaſticus, niſi prius inovcato brachio auxilij judicis laici. 168. 35
Incarcerare an poſſit regius fiſcalis, etſi non habeat juriſdictionem. 171. 62

Incola.

Incola quid ſit. 26. & ſeq 9.10.11
Incola quid ad interpret. l. pupillus, §. incola de verbor.ſignificat. & hidem 12.§.fin.de excuſat.tut. ibid.
Incola quis fuerit. 324. 7
inter Incolam, & originarium differentia. ibid.9

Indictio.

Indictio quid ſit. 148.30.31
Indictio annorum unde originem ſumpſerit. ibid. n. 31.

Infamia, & Infamis.

Infamia quæ ſit, & quomodo diffiniatur à Doctoribus. 383.3.4.
de Infamia juris & facti differitur, & de utriuſque natura ibid. 5 6
an detur Infamia facti,quæſtio elegans. 384.7 10
Infamia graviſſima pœna. ibid. 9
defenditur contra Donellum dari Infamiam facti. ibid 10
Infamia facti an naſcatur ex opinione vulgi.ibid. 15
Referentur caſus, in quibus Infamia incurritur, non expectata ſententia. 386. 26
Infamia quam incurrit mulier nubens intra annum luctus. ibid. 27
Infamia lenonis. ibid.28.
Qui in ſcenam prodit quæſtum inde facturus,notatur Infamia. 387. 35
de Infamia proveniente ex judiis famoſis per ſententiam judicis. 389. 54
Et quæ ſint hæc judicia.ibid.& ſeq 55.56.57.58. 59. 60
Ut ex his judiciis Infamia incurratur neceſſaria eſt ſententia judicis. 390. 61
Quomodo Infamia purgetur,ut infamis poſſit ad honores aſcendere. 395. 101. 102
Infames excluſi à Decurionatu. 149. 70
Infames ad honores aſcendere prohibentur in multis juris partibus. 383. 1
Infames rejiciuntur à poſtulando, accuſando,teſtificando. ibid. 2
inveſtigatur ratio, quare Infames arceantur ab honoribus. 385.16.17.18
infamis an poſſit eſſe arbiter. 393. 94
Infamis repellitur ab honoribus, & dignitatibus,& feudo, & ab iis actibus, vel miniſteriis,quæ ſunt juris publici. 394.98.99
de Infamibus ab officio judicis removendis.393.90. & 91.
Infamia juris, & facti. 383.n.5.& 6. cum ſeq.
Ea afficiebatur quæ intra annum luctus nubebat. 432. 13.
Infamis eſt qui duas ſimul habet uxores. 436. 10

Infans.

Infantes qui ſint. 449. 20
Eis curator non datur. ibid.19

Ingratus.

Ingrati animi vitium deteſtatur. 498. n. 1

An

An ingrati actio fuerit conceſſa jure Romano. 499.4.
Pœna ingrati à quo inventia. ibid.13
Inquilinus.
de Inquilino quid dicatur. 266. 2
inspectio.
Inſpectio matronarum circa cauſas matrimonij. 600 34.& ſeqq.
Inſinuatio.
Inſinuationem quoties lex requirit in aliquo actu, diſpoſitio facienda eſt coram judice. 176 19.20
Et quid hodie de jure partio vigeat,& de praxi inſinuationis. 177.21
Institutio.
Inſtitutio ſervi illius, qui poſt mortem meam naſcetur valet. 457.1
Inſula.
Inſula quare non habeat alluvionem. 155.16
Intervallum.
Intervalla quæ ſint. 342.5
Irenarcha
Irenarchæ qui fuerint. 407.1
quare dicti *Pacis præfecti* apud D. Auguſtinum & leges C.Th. 408.2
unde originem traxerit hoc munus. ibid.3
Irenarchæ à quibus nominabantur. ibid.8
Recenſetur diverſum jus. ibid.
Irenarchus modò ſcblatos, modò admiſſos, item & Curioſos, probatur aliquibus locis. ibidem n.9
Irenarcharum munus cui officio comparari queat. 409.13.
Irregularis.
Irregularis efficitur qui ſe caſtraverit. 609 45
Iſthmus.
Iſthmij ludi. 379.12
Iudæus.
Iudæi an fuerint infames. 390.61
Et multa de Iudæis ſub Romanorum ævo,traduntur, ibid. & ſeq.63.64.65.66. 67.68 69.70.71. & 72.
Judæi poſt excidum Hieroſolymitanum tributum didrachmaticum ſolvebant ſuo Patriarchæ, ad explicationem l. Iudæorum 17.C.de Iudæis.398.& ſeq.18.21.25.
Iudex.
Iudices dati, & arbitri qui. 17.38.39.40
Iudex tandiu talis reputabitur,quandiu erit juſtus,& legum formam conſervat. 32.5
Iudex quando juſtitiæ modum excedit,privatus cenſetur, & poterit reſiſti. ibid.10
Iudex laicus ſi dederit auxilium Eccleſiaſtico, poterit ab ejus impertitione appellari. 169. 44.47. & 48.
Iudex ſæcularis ad exhibendum brachium cognoſcit de meritis actorum Eccleſiaſtici. ibid.45.46
Iudices ſi violaverint privilegia, non puniuntur niſi privilegiati eos interpellent,ut privilegia ſua conſervent, quod & in cauſa nobilitatis procedit.191 13.14.
Iudex omittens punitur, ac ſi commiſiſſet. 192.17
Iudices & provinciarum rectores comparare,vel vendere non poſſunt, remiſſive. 217.53
Iudex qui in cauſa ſummaria delinquit, ſummariè erit conveniendus. 230.8
de Iudicibus *de comiſſiono peſquiſidores.* 259.18
præſentia Iudicis omnem præſumptionem metus, aut doli excludit. 314.12
Iudex ordinarius fundat de jure. 340.13
Iudex non debet eſſe clementior lege, & an poſſit moderarea pœnam à lege ſtaturam. 385.23
Iul.Paullus decretorũ Imperialium compilator.336.2
Iulia, Iulius.
Iuliæ Carcallæ matris infames reſponſum. 422. 10
Iulia & Papia lex. vide *lex.*
Iulius Cæſar ablens privilegio Conſul creatus. 425. n. 43.
Juręconſulti.
Iure Conſultos uſi fuerunt figuris Grammaticorum. 361. 42
Iure Conſulti aliquando mentem magis quam verba legum ſequuntur. 473. 28
An uſi fuerint figurato modo loquendi. 486. 13. & ſequent.
Aliquando nomina improprianr. 486.38
Solent regulas generaliter concipere, etſi in multis fallant. 486. 24
Quod æquius eſt decernere ſpreto juris rigore. 492. 58
Eis frequens eſt verborum tranſpoſitio. 487.34
Habebant diſcetationes quoties aliqua dubitatio erat. 606. 22
Maximè decertarunt circa eam ſtipulationem *ſanum eſſe, furem non eſſe.* 527. 4
Et circa illas conditiones *ſi filia vivet, ſi ſervum manumiſerit:* 524.4. & ſeq.
Similiter circa inſtitutionem ſervi proprij ſine libertate. 464. 9
Prætori exequendum proponunt,quod ex mente Legis eſt. 483. 49
Eorum officium, & munus. ibid.52
Variæ ſententiæ, & ſectæ. 468. 29.& 543.2
Et circa eas diſputatio. 485. 52
Ius.
Iura fiſcalia intelliguntur eſſe de regalibus. 7.24
Jus revocabile multories in jure attenditur & conſideratur, & adducuntur exempla. 8,81
Ius quærendum & in ſpe competens, non poteſt tollere Princeps. ibid. 81.83. 87
Et quando poſſit. 85.88
Ius munificum quid. 114.59
Iuris ſtudioſi, & juris periti in libris Pandectarum qui ſint. 334. 14.15

L.

Labarum
Labarum, inſigne inter vexilla Romana. 358. n. 20.
De ejus forma, adoratione, & veneratione. ibidem 21
Hoc nomẽ *Laborarum*,unde originem traxerit inquiſitum, conjectatur eſſe nomen Hiſpanum. ibidem 22
Ab Auguſti temporibus hoc vexillum in caſtris Romanis receptum, & dictum *Cantabrum.*359 n. 23
Labes.
Labes, & lues quid ſignificent. 587. 9
Labor.
Titul. de præpoſitis Laborum, an rectè accipiendus ſit de labaro, defenditur vulgata lectio. & detegitur incuria Triboniani. 359. 24. 25 26.27
Laborum Præpoſiti qui fuerint in aula Principum. ibid.28
Laborum Præpoſiti habuerunt eandem immunitatem, quam ſenatores. 361.43.50
Lacædemonij.
Lacedæmonij Archilochi libros à ſua civitate exterminarunt. 601.50
Lacus.
Lacus quare non habeat alluvionem. 175. 26

Lanza. [illegible] de ſervitio quod Proceres, & titulati viri Regni exhibere tenentur. 143. 85. & ſequentibus.

Lapis.

Lapides finales qui ſuſtulerit qua pœna afficiatur. 438. 10

Lares.

de Laribus diis nonnulla. 331. 70. 71

Largitio.

ſacræ Largitiones ſucceſſerunt in locum ærarii, & quæ fuerint. 7. 18

Largitiones Principum duæ, ſacra una, & altera privata. 186. 4

Labente Imperio Comites ſacrarum Largitionum dicti Præfecti ærarii. ibid. 6

In quo conſiſtebant Largitiones hujuſmodi. ibidem 7

In quo differebant Comites ſacrarum Largitionum, & rerum privatarum. ibid. 8

Explicaturque utriuſque officii natura. p. 187 n. 9

Largitiones Conſulum interdum à Principibus contractæ, interdum adjutæ. 286. 20

Et interdum modus impoſitus. ibid. 21

Lectio.

Lectio recepta librorum juris religioſe eſt retinenda. 450. 9

Legatio, Legatus.

ad Legationem, vel ambaſiatam, ut loquuntur practici, an Decurio compelli poſſit. 348. 37

Vacatio biennii datur Legatione functis. ibid. n. 39

Quare in hac vacatione propter Legationem vel ambaſiatam minus tempus ſufficiat, & de transmarina legatione. ibid. 40. 41

Fiſcus attento jure regio non tenetur ad Legatorum præſtationem. 27

de Legatis qui de civitatibus mittuntur ad curiam Regis, vel Cancellarias. 347. 31. 32. 33.

Legativum quid ſit. 348. 38

Legatum.

Legatum relictum marito non valet ſi extortum ſit precibus importunis. 214. 27

Legatum ab hærede ſervo [illegible] domino valet, non è contra. 461. 14

Hoc *in urbe Roma, in patria Gadibus* quid contineat. 466. 7

Ejus & fideicommiſſi jure antiquo differentiæ. 484. 6

Quæ à Juſtinian. fuerunt poſt ſublatæ. 485. 11

Non niſi ex teſtamento valet. ibid. 8

Poſt mortem meam non valet. 490. 32

Legati appellatione fideicommiſſum continetur. 484. 5

Eorum exæquatio quæ fuerit. 485. 11

Tres actiones pro legato, pro fideicommiſſo una tantum competebant. ibid. 7

Servo legato relicto inſpicitur, an ſervo legari id poſſet ſi liber eſſet. 461. 8

Non efficitur inefficax propter manumiſſionem ſervi. 461. 13

Legatum viæ ſervo ad domini fundum relictum inutile eſt. 461. 3

Si ſervo legatum relinquatur potius attenditur perſona ſervi, quam domini. 462. 23

Si ſuperficiei legatum ſit cujus in ſolo eſt, valet. 531. 5

Legatum quo ſenſu dicatur libatio hæreditatis. 531. 31

Legari alicui poteſt res ſua, ſi defunctus in ea aliquod jus habeat. 531. 6

Lenocinium.

Lenocinium, & meretricatus differunt. 386. 31. & 32

Leo.

Leonum occidendorum facultas data quomodo intelligenda ſit. 369. 32

Lex.

Legis 2. C. de reſcind. vend. remedium an potuerit intentari à debitore. 29. 33. 39. & ſeqq. & 24. 44. & 45

ejus Legis remedium an fuerit cognitum ante Diocletianum. ibid. 40

Remedium hujus Legis an habeat locum in ſubhaſtatione publica. ibid. 42

dict. lex. 2. an in dolo, vel in læſione pretii fundetur. ibid. 43

Dolus an dederit cauſam contractui in hac ſpecie. ibid. 46. 47. 48

Leges pœnales non extenduntur ad cauſam Scholaſtici Salmanticen. 35. 36

Leges civiles non poſſunt inducere præſcriptionem cum peccato. 38. 21

Lex ex juſta cauſa poteſt terminum conſtituere intra quem quis agat, aut excludatur, ut in jure exequendi. 39. 25

Legum correctio vitanda, & quomodo hoc intelligatur. 130. 44. 50

Lex ſemper præſumit pro judice, & plurimum ei defert, & ob id ejus arbitrium plurimum valet in taxatione patrimoniorum. 176. 11. 12

Lex quoties requirit inſinuationem in aliquo actu, diſpoſitio facienda eſt coram judice. 194. 19. & 20.

Lex ubi fundatur in præſumptione, transfert onus probandi in adverſarium. 182. 31. 32

Lex quando aliquid prohibet ſi actum non annullat, valebit mero jure. 335. 25

Lex Regni quæ de Decurione nominato loquitur, an accipienda ſit quoque de Decurionibus nominantibus. 299. 11. 12

Legis Viſelliæ auctor inveſtigatur. 308. 41

Legis Viſelliæ deciſio non eſt in uſu, & quid apud nos obtineat circa libertos, & filios hæreticorum. 310. 58

quoties Lex aliquid pro forma requirit, debet ſpecificè adimplere. 314. 9

Lex Julia inhibet rem uxoris hypothecare. 317. n. 38

L. 19. *titul.* 3. *libro* 1. Recopilat. prohibet alienigenas, & exteros obtinere beneficia. 328. n. 33

de prohibitione Legis Viſelliæ. 392. 75

de Legibus ſumptuariis quibus luxus cohibetur. 408. 32

Lex in commune commodum ferenda. 412. 6

In ratione debet conſiſtere. 423. 12

Lex Regia, vide *Regia.*

Legum regimen quid ſit apud Suetonium. ibid. n. 22.

Legibus ſolvi qui dicebantur. 425. 44

An ſit eis ſolutus Princeps. 429. 91

Lex eſt communis reipublicæ ſponſio. 435. 81

Quare dicatur coërcitio delictorum quæ ſponte vel per ignorantiam contrahuntur. 433. 1. & ſeq.

Leges caducariæ, an eſſent pœnales. 430. 101

Legem quam quis aliis dixit, ipſe debet ſibi dicere. ibid. 98

Lex quomodo diffiniatur à Chryſippo. 428 78

Lex naturæ immutabilis. 415. 44

Legis in verbis id dicitur eſſe, quod ex ejus mente deductum eſt. 473. 28

Lex Cornelia de non concedendis privilegiis. 425. 44

Index Rerum,

De captivorum teſtamenti 478. 1. & ſeq.
Ea non ſolum procedit in captivi hereditate, verum & in illis, quæ ex ejus teſtamento pervenerint. 480. 19. & ſeq.
Et an confirmet ſubſtitutionem pupillarem. 483. n. 57
Lex Julia & Papia de maritandis ordinibus unde originem habuerit, & de eis multa. 493. 3. cum ſequent.
Chriſtianis maximè exoſæ. 494. 13
Poſt eas matrimonium ex affectu pendebat. ibid. 19. & ſeq.
Earum beneficium denegatum patrono, quæ ignominioſam duxit libertam. 498. 64
eadem Lex Papia cauſa S.C. de petitione hæreditatis. 576. 23
Lex Lætoria quid caverit. 447. 2. & 13
Lex duodecim tabul. de furioſi curatione. 445. 1

Legitimus.

Legitimi efficiuntur filii per ſubſequens matrimonium. 435. 1. & ſeq.
Hoc tamen ſi habilitas parentum ad contrahendum aderat, vel tempore conceptionis aut nativitatis. ibid. 4

Liberalitas.

Liberalitas debet eſſe propenſior in calamitoſos. 618. n. 2

Liberatio.

Liberationis legatum debitori relinqui poteſt. 531. 1. & ſeq.

Liber, Libertas, Libertus.

Libertas directa an ſit, vel fideicommiſſaria, quæ utilitas videatur. 443. 6
Libertatis favor maximus. 439. 3. & 618. 1
Eam ob cauſam remittitur cautio Muciana. 439. 2
Libertas quare contingit ex tutelæ datione. 445. 16
An per legatum vel contractum poſſit infringi. 442. 23
Ejus præſtatio magnum beneficium. 499. 7
Omnibus rebus anteponenda. ibid. 8
Conſequebatur per cubiculi Principis aſſociationem. 617. 17
Servo alienato contra prohibitionem teſtatoris an competere poſſit. 523. 42
Liber non intelligitur qui ab aliquo loco non poteſt diſcedere. 441. 19
Libertæ, & patroni matrimonium validum erat. 492. n. 1.
Liberti ingrati in ſervitutem rediguntur. 498. 11
Ad id patronis data licentia. 499. 5
Eorum maximè potentia effecit, ut Trajanus jus daret eos revocandi in ſervitutem. ibid. 15
Ingratitudo ex multis cauſis æſtimatur. 499. 26
Liberti an ſit aliqua obligatio in patronum. 500. n. 18.
Quando dicantur ingrati judicis arbitrio relinquitur. 499. 27
Qui patrono obſequium non præſtiterint, ut ingrati condemnantur extra ordinem. 501. 33
Eorum filii etiam in ſervitutem revocantur. 502. 42. & 50
Libri hæreticorum comburendi. 602. 51
Poëtarum in honeſtæ lectionis non ſunt in Republica admittendi. 600. 50
Turpes non decent viros graves. 602. 53
de Librorum mercatorum fide. 162. 10. 11. 16
Libri fiſci debent exhiberi ad probationem ſolutionis quando apocha amiſſa ſit. 163. 14. 15
Quo in caſu ſit admittenda Alfari traditio. ibidem 17.
Liber rationum dictus *Polypoticus* 232. 3
Liber debet exhiberi non ſolùm à privato, verùm & à fiſco, & quid hodie procedat de jure regio. ibidem 6
Liber rationum quare exhibeatur in præſenti. ibidem 7
Libertatis vindiciæ. 31
Liberti Latini, & Juniani, etſi cives Romani non eſſent, hæredes exiſtere potuerunt. 28. 29
de Libertorum prohibitione à decurionatu. 309. n. 40
Liberti quantum poterint apud Principes. ibid. 42. 43. 44. 45
Liberti ad honores admittebantur filius aureorum annulorum impetraverint. ibid. 46
Impetrato annulorum aureorum uſu, quid patronis relinquebatur in perſona Libertorum. ibidem 50.
De altero beneficio principali, quo natalibus reſtituebantur Liberti. ibid. 51
Juſtinianus ſuſtulit omnem conditionem Libertorum. 310. 55
Liberti an excluſi fuerint à militia. 391. 74
Liberti an fuerint infames. 393. 89

Limenarcha.

de Limenarchis. 408. 7

Limitrophus.

Limitrophi fundi qui dicantur. 152. 13

Lintearius.

Lintearii qui. 374. 2

Lis.

Lis quando in criminalibus dicatur conteſtari. 43. 12. 13
Lite ordinata in cauſa libertatis is qui litigat pro libero habeatur in pluribus cauſis. 244. 38

Littera.

Litteræ Imperatorum ſacræ, cur. 241. 2
Litteræ & arma habent magnam ſimilitudinem. 28.

Locatio.

de Locatione ad longum tempus. 56. 31. 32
Locatio ad longum tempus, & emphyteuſis comprehenditur alienationis nomine, & transfertur ex eis contractibus poſſeſſio, & dominium utile. 65. 45
Locatio ad longum tempus, & emphyteuſis conſiſtat, etiamſi nihil præſtetur ſtatim, & ex eis non transfertur dominium, & non differunt in ſubſtantia. ibid. 47. 48. 49
Veteres in quinquenium conſueverunt Locare. 67. 51
Quare ſub nomine alienationis comprehendatur. Locatio ad longum tempus. ibid. 56
Quid in praxi tenendum in eo articulo. ibid. n. 57
Quando fiſcus ad breve tempus Locat, remiſſivè. 68. 58

Locuples.

Locupletior factus quis dicatur. 579. 44
An ſit factus quando res in aliam converſa ſit. 580. n. 55

Locus.

quis Locus, quæve poſſeſſio dicatur vicinus, aut proximus, ſeu remotus. 5
Locorum ſervatores apud Juſtinianum qui 408. n. 12
Locum tenens correctoris an poſſit terminos viſitare, examinatur ſententia Bobadillæ, & rejicitur. 275. 10. 11. 12. 13

Locuſta.

an Locuſtæ exterminandæ ſint expenſis colonorum, vel dominorum, attenta lege Recopilationis. 140. n. 57

Locuſta

Locuſtarum pernicies. 58. 76
Unde dictæ. ibid. 7
Adferunt peſtilentiam. ibid.
Quorum ſumptu ſint capiendæ. ibid. 8

Lucrum.

Lucri, & damni non eſt par cauſa, & qui agit de lucro, non ita privilegiatus exiſtit. 74.4

Luctus.

de Luctu. 379.5

Ludus.

Ludi Circenſes, cura fuit Decurionum, item & curſus publicus. 235.18
de Ludis Circenſibus qui ſcripſerint. 256.1
De expenſa in his Ludis celebrandis facta, de pompa, & ſolemnitate. ibid. 2.3.4
Magnis ſumtibus hujuſmodi Ludi celebrabantur, ibid. 5
Civitates, & privati pecuniam ad eorum celebrationem ſolebant conferre. ibid. 6
de Ludis Romanorum remiſſivè. 317.30
de Ludo gladiatorum, remiſſivè. 374.77
Et à quo fuerit penitus ſublatus ibid.
Ludi, in quibus ſeſe exercebant athletæ, potiores qui. 378.4
Ludi Gymnici. 379.12
Ludi Gymnici, Numæi, Iſtmij, & Pythij. ibidem 12.
Ludi & licitæ delectationes in Republica ſunt neceſſariæ. 603.64
Lupercales ludi ab Auguſto ſublati. 600.30

Lucius Cornelius.

Lucius Cornelius Balbus Gaditanus primus exterorum qui Romæ Conſulatum adeptus. 466.2

Luſtratio.

Luſtrationis vox quid ſignificet *in dict. l.* 4. & quid ſit luſtrare. 157.41.41.43

M

Macedones.

Macedones contra ingratos actionem dabant, ex Seneca. 498. n. 3

Macrobius.

Macrobius Præfectus prætorio Hiſpaniarum contra Gutherrium, defenditurque contra eum Lazius. 194.14.15.16

Magiſtri.

Magiſtri militum poſt ætatem Conſtantini omne jus in milites obtinuerunt. 155.28
de Magiſtro militum. 295.15.16

Magiſtratus.

Magiſtratibus magna debetur obedientia, itaut qui eis reſiſtit; Deo reſiſtere dicatur. 32.6
qui Magiſtratui maledixerit, graviter eſt puniendus, quod & ad inferiores miniſtros pertinere probatur. ibid. 7.8.9
Magiſtratus dicitur civis illius civitatis, quam regit. 531.61

Magnates.

Magnates poſſunt prohibere venationem. 371. n. 49.

Majoratus.

Majoratus natura eſt perpetua. 277.22.

Maja.

Majarum ludus. 597.11

Majuma.

Majuma quis ludus. 597 n. 1.
Ejus origo, imago, actiones veræ. 598.20
Variis conjecturis probatur ſpeciem habuiſſe turpiſſimi matrimonij. ibid. 22
D. Chryſoſtomi ſuaſu de medio ſublata. 599. & 600. 24

Maleficium.

Maleficia ex voluntate diſcernuntur. 434.6

Mala fides.

Malæ fidei poſſeſſor non ſtatim cenſetur ille contra quem movetur controverſia. 578.35

Mancipium.

Mancipia ruſtica quam ob cauſam vendi prohibita, refertur Cujacij ratio, & rejicitur, & admittitur Pennæ vera. 319.51.52

Manſio.

Manſio hìc quid. 197.8
de Manſionibus in quibus milites expeditionis tempore manebant. 211.11

Manumiſſio.

Manumiſſio eſt veluti altera nativitas. 330.55
Manumiſſiones inſtitutæ à Conſulibus. 404.11
Manumiſſionis ſolemnitates. 606.17

Marcellus J.C.

Marcellus Juriſc. tenuit partum eſſe matris partem. 550.5.
Contra quem Scævolo contrarium defendit. 551 n. 12.

Marchio.

Marchio unde dictus. 153.8.9

Marcus.

Marci, & Commodi conſtitutio circa libertatem ſervorum. 452.12
Mares quo tempore caſtrarentur. 607.24

Maritus.

Maritus an ſit bonæ fidei poſſeſſor in fructibus ſibi ab uxore donatis. 538.9
In fructibus naturalibus eſt malæ fidei poſſeſſor. 541.12.
Maritus an ſortiatur originem ratione mulieris. 318 n. 31
Maritus eſt uxoris caput. 339.5
Privilegium conceſſum Marito ratione alicujus artis, aut officij, quantumvis perſonalis, competit etiam & uxori. 341. 19

Martyres.

SS. Martyres beſtiis objecti. 367. 20

Mater.

Mater quare attendatur in conditione partus. 268. n. 18.
Mater punita tanquam infanticida. 552. 28

Matrimonium.

Matrimonium à filio contractum abſque conſenſu patris dicebatur injuſtum. 436. 8
talis Matrimonii qui effectus. ibid. 10
An diſſolvatur deportatione. 455. 4. & 456. 18
Dum deportatio durat, etſi retineatur, non erit legitimum. ibid. 16. & ſeqq.
Dicitur divini humanique juris communicatio. 476. 20
Iure Canonico valet contractum inter ſervos. ibid. 26. & 478. 48
Injuſte & contra leges factum non diſſolvebatur. 495. 55
Quare non contineatur in poſtliminio. 476. 14.
Et captivitate interrumpatur. ibid. 19. & ſeq.
Captivitate interrupto mulieres captivorum nubere non poterant. 577. 33
Reipublicæ maximè convenit. 436. 16
Semper eſt perpetuum. 497 44
in Matrimonio parochi, & teſtium præſentia. 43. 44.
Quis Parochus aſſiſtere debet Matrimonij celebrationi, an originis, vel domicilij. 336. n. 116.

Medicus.

Medici Archiatri qui ſint, & de medicinæ commendatione. 312. 28

Index Rerum,

Membrum.
ut Membra capiti non conveniant res eſt improportionata. 302.37
Menſor.
Menſoris officium, & Collegium Menſorum, quæ fuerint. 209.11
Dicti etiam *Caudicarij*, & *Portuenſes.* ibid.
Mercator.
de Mercatoribus, & die Prætoribus civitatis, 355. 110.
Mercatoribus quinquennij vacatio conceſſa. 344. num.7
Merx.
Merces corruptas commixtas cum incorruptis an vendere licitum, 207. 8
Deceptio qua aliquis vendit rem deterioratam & commixtam, eſt illicita, & contra conſcientiam. ibid 9
Quando error eſt in materia, an valeat venditio ſicut ſtipulatio. ibid.10
Metœci.
Metœci qui ſint in hac lege. 26.2
Quare hujuſmodi Metœci, ſeu tranſlati poterant de rebus ſuis diſponere. 27.12. & ſeqq.
Metœci ob quam rationem compelluntur vendere prædia tempore migrationis, & an pœnæ cauſa, vel ob adminiſtrationem migratio hæc contigit. ibid.15.16
Metrocomia.
Metrocomia quid ſit. 316.21.23
Miles, & Militia.
Milites limitanei, Ripartenſes, Ripenſes quomodo diſtinguantur à legionariis. 152.5.6
Militibus limitaneis agri aſſignati ut ſic ardentiùs militarent, cùm ſua defenderent. 153.10.12
Milites limitanei utuntur privilegiis aliorum militum. 156.32
Militibus limitaneis quare prohibeatur alienatio agrorum. ibid.35
Milites limitanei à tributo immunes, & numerantur alia privilegia circa fundos limitrophos. ibid.36
de Militibus intra officia continendis. 198.13.14
pro Milite fullo ſe gerens punitur arbitrariè. 304. n.7
Miles illius loci dicitur, in quo ſtipendia meret. 331.62
de Militibus veteranis,& de eorum privilegiis & immunitatibus in præmium militiæ conceſſis. 350 3.&4.
De ratione quare veterani Milites affecti fuerint præmiis. 351.8
Per viginti annos militare debebat Miles ut præmium conſequeretur. ibid. 9
de triplici miſſiones Militum. ibid 12
de militibus ignominiæ cauſa ab exercitu dimiſſis 389.51
Militiæ præmium. 155.24
Milites ſolent plerumque in jure duarum perſonarum vice fungi. 541.14
Mille.
Mille paſſus numerantur à continentibus ædificiis, non à muris. 466.10
Milliarium quid ſit. ibid.
los Millones quod genus tributi fuerint apud nos, & quomodo hodie imponantur. 148.37
Mimus.
Mimi qui fuerint;Unde dicti,eorumque laſcivi motus. 597.6.& ſeq.
Minor.
Minor quis eſſe poteſt reſpectu dignitatis, & major reſpectu adminiſtrationis, & è contra. 291. n.58.
Miſſa.
Miſſarum onus an creſcat,vel decreſcat,propter augmentum, vel diminutionem, & in aliis ſimilibus quæſtionibus. 220.11.12.45.
Miſſilia.
de Miſſilium & pecuniarum ſparſione penè incredibilia. 285.18
rixæ ob Miſſilia colligenda plerumque ad vulnera,& cædes populum coëgit. 287.26
Iuſtiniani & Leonis Philoſophi de ſparſione conſtitutiones. ibid. 27.
Monachus.
in Monachos paganorum & hæreticorum rabies. 262.3
Monachi,vel qui cœtibus Monachorum ſeſe adjungebant, maximè differunt. 263. 9
Monarchia.
Monarchia cæteris principatibus præſtat. 423. 17.
Monaſterium.
Monaſterium an poſſit haberi loco filij. 121.26
Monteros de Eſpinoſa qui. 358.14.15
Moriſcorum expulſio à Philippo III. facta laudatur. 27. 18
DD. Chriſtop. de *Moſcoſo*,regij Conſilij fiſcalis laudatur. 340.12
Moſtrencos Hiſp. de bonis illis quæ oberrant.95.40
Monumentum.
Monumenta tectoriis, & porticibus vallata. 440.6
Morbus.
Morbus ſonticus quis. 618. 100
Remitti litigantibus diem, & judicandi neceſſitatem. ibid.
Mors.
Mors Romana gladio incumbere. 608.36
Muciana cautio.
Muciana cautio quæ. 440. 1
Mulier.
deMulier culailla quæ dicitur aſcendiſſe ad ſummum Pontificatum. 306. 26
Mulier non ſequitur originem paternam ſi contrahat multitudinem, ſed ſequitur domicilium mariti. 328. 26
Mulier ita civis cenſetur ejus loci ubi eſt maritus, ut comprehendatur ſtatuto loquente de civibus. ibid. 28
idem erit ſi Mulier fuerit vidua, vel ſponſa de præſenti. ibid. 29. 30
Mulieres participant de honore, vel dedecore maritorum, & eorum radiis coruſcant. 339. 6
Mulier nupta Nobili quemadmodum ipſe torqueri non poteſt, ita nec ipſa. 340.7
Mulier illegitima cenſetur legitima nupta legitimo & nupta militi ejus privilegiis gaudet. ibid.8 9
Mulier Clerici conjugati habet ea privilegia quæ habet maritus. ibid.10
idem de uxore familiaris ſancti Officii. ibid. 11. & 23.
quæſtio in Magno Conſilio agitata refertur, An mulier Equitis militaris ordinis in criminalibus ſi convenienda apud judices mariti. ibid. 32
probatur latè Mulierem in cauſis criminalibus ſequi forum viri. ibid. 16
Privilegium quod habet Mulier ratione mariti retinet in viduitate, inquiritur ejus rei vera ratio. 341.24.25
Mulier nobilis quæ nubit viro plebeio, efficitur plebeia, niſi ſit Regina, aut Duciſſa, vel ſimilis, quia in his caſibus vel in jure expreſſis nobilitas uxoris, aut dignitas communicatur marito. 341. 27. Vide *Uxor.*

Mulier

Mulier captivi tenetur pœna divortij ſi nuba intra quinquennium. 477. 35
Proprio ſervo ſe commiſcens qua pœna teneatur. 497. 55.
Quæ intra annum luctus nubebat infamis erat 433. 15
Cum dote facilius nubit. 488. 8
Mulierum omnes occurſus evitare nemo tenetur. 603 n. 61.
Sine dotibus apud aliquas nationes nubebant. 488 num. 8.

Mundus.

Mundi dominus quo ſenſu dicatur Imperator. 427. 71. & ſeq.
Mundum immenſum eſſe Romani cenſuerunt. 428 n. 82.

Municipium.

Municipium, & municeps quid ſit. 323. 2
Municipia habebat & ſuos magiſtratus, ſenatus 3..5
in Municipiis orti etſi eſſent cives Romani, non habuerunt tamen ſplendorem, ſicut Romani. ibidem 6

Munus.

Munus tabulariorum. 14. 2
Quoties in civitate non reperiuntur idonei ad Munus publicum, ex alia erunt adducendi. 188. num. 7
Idem de tutore erit dicendum, & in erogatione eleemoſynæ, ſi non adſint pauperes. ibidem 8. & 9.
Munus quid. 342. 1
Munus, & honor quomodo differant. ibid. n. 2
Munera aut ſunt patrimonialia, perſonalia, aut mixta. ibid. 3
Horum quædam ſunt temporalia, quædam perpetua. ibid. 4
de Munere publico, utilitate & auctoritate remiſſivè. 346. 25
Frater an propter fratrem habeat vacationem. Munerum, quia multi propter alios habent quod ex ſua perſona habere nequeunt. ibid. 26. & 27.
Munera civilia & publica, quæ ſint, quare ita dicantur. 350. 1

Murus.

Murorum refectio maximè privilegiata. 601. 48

Mutuum.

Mutans in refectionem ædificij habet jus prælationis. 141. & ſeq. 66. 80
in Mutuo an ſufficiat reddere rem quæ non ſit ejuſdem bonitatis. 227. 16. 17. 18. 19
Et ſi munus argenteos accepi, & æreos reddo, an ſatisfaciam obligationi. ibid. 20
in Mutuo quomodo ſit ſolutio facienda ut ſatisfiat obligationi. ibid. 21. 26
Si conveniatur de ſolvenda moneta in argento, aut auro, non poteſt ſolvi alia, niſi conventa, & de ratione. 228. 33. 34
Quid hodie procedat attenta nova Pragmatica Regis noſtri. ibid. & ſeq. 36. 37

Mygdonius.

Mygdonius quo anno vixerit, & quare ad eum dirigatur lex in præſenti. 1..0. 1.

N

Næmei ludi.

NÆmei ludi qui. 379. 12

Natales.

Natalium duplex reſtitutio, prima quando quis reſtituebatur ingenuitati, qua omnes naſcebantur ab initio. Altera qua reſtituuntur ad ingenuitatem quam omnes ingenui ſolent habere. 309. & ſeq. 52. 54
an Natalium reſtitutio extingueret jus patronatus, 310. 56
Nullus præter Principem poteſt Natalibus reſtituere. ibid. 59
Princeps non poteſt aliquem Natalibus reſtituere in præjudicium tertij. ibid. 61
An cum cauſa poſſit. ibid. 62
Natalibus reſtitutus, ſeu diſpenſatus ut nobilis ſit, cum eſſet plebeius, an poſſit admitti ad omnes illas res quæ veram nobilitatem deſiderant. ibidem 64. 65

Naturalis.

Naturalis hujus regni an cenſeatur ad effectum obtinendi beneficium qui ſe contulit in Franciam, & ibi habitationem habet. 328. 32. 34
An natus per tranſitum cenſeatur Naturalis ejus loci, in quo natus eſt. 329 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53
Naturales filij faciunt deficere conditionem *ſine liberis.* 455. 6

Naufragium.

Naufragio inventum, an poſſit uſucapi. 505. 20. à 28

Navicularius.

de Naviculariorum obligatione tacita. 140. 59
Naviculariis & mercatoribus quinquennij vacatio conceſſa. 344. 7

Navigium.

Navigia armandi poteſtatem leges noſtræ concedunt. 216. 40

Navis.

Naves claudicariæ quæ olim dictæ. 217. 48
Lege Iulia repetundarum prohibebantur Senatores habere Navem. ibid. 52
Navis confiſcatur, ſi in ea aliquid contra prohibitionem imponatur. 559. 3

Neceſſitas.

ex Neceſſitate officij qui facit, melioris conditionis cenſetur eſſe quàm ex voluntate. 105. 24
Neceeſſitas cogit facere quæ aliàs non ſolent, & plura de ejus imperio & coactione. 213. 11. 12. 13
Tempore Neceſſitatis compelli cives frumentum vendere. 214. 21
Cives tempore Neceſſitatis poſſunt compelli vendere victualia. ibid. 22
An poſſint compelli vendere viliori pretio. ibid. 23. 24. 25. & 30
Ea quæ fiunt ex Neceſſitate, non comprehenduntur in generali legis diſpoſitione. 217. 48

Negligentia.

Negligentia in judice magnum crimen. 158. 1
Negligentia judice quomodo puniatur etiam legibus noſtris. ibid. 3
Non ſolùm punitur judex Negligens in amiſſione ſalarij, verùm & intereſſe, & damno. ibidem 4
Temperantur ſupradicta, ſi modica fuerit Negligentia. ibid. 5

Negotiatores.

ex Negotiatoribus ultimi non poſſunt habere dignitates. 392. 76

Nemo.

Nemo poteſt ſibi ipſi imperare. 429. 92

Nepos.

Nepos emancipatus conjungitur cum nepote in poteſtate, ut portionem habeat. 472. 19

Nilus.

Nilus inter maxima Orbis flumina connumeratur. 590. 3

Ægyptum irrigat totam, & quo tempore. ibid. num. 4.
Quam ob cauſam dictus imbrifer. 591.3
De cauſis inundationis. ibid.8
Suo incremento conturbat limites Ægypti. ibid. n. 12.

Nobilis, & Nobilitas.

Nobilis in officij adminiſtratione aliis non nobilibus eſt præferendus. 209. 32
Nobiles qui habitant in oppidis de Behetria, tenentur ad contributionem tributorum cum cæteris plebeiis. 312.75
An idem dicendum ſit de hominibus qui Nobiles ſunt per privilegium, proponuntur diverſæ lites quæ in hac Curia Pintiana circa hanc dubitationem oriuntur. ibid. 76. 77
Nobilis ad quem ruſticus munera deferebat jure familiaritatis, excluditur ſi prætendat jus aliquod. 401. 54
Pendente lite Nobilitaris, etſi ex lege regni contribuat, tamen officia nobilitatis poteſt exercere. 245. 32
An conſuetudine effici poſſit ut quis maternam Nobilitatem ſequatur. 273. 58
Defenditur affirmativa pars contra Bartol. & alios antiquos. ibid. 59
Conſtitutio quæ eſt juris poſitivi alia conſtitutione immutari poteſt. ibid. 60
Nobilitas in privilegiato non poteſt eſſe naturalis, ſed accidentalis. 311.66
Nobilis ſeu Hidalgus *de ſangre* quantum differat à Nobili de privilegio. ibid. 67
an Nobilitas poſſit eſſe quid naturale, ſeu ſubſtantiale. ibid. 68
Nemo ſe poteſt Nobilitare. ibid. 70
de Nobilitate ſanguinis & privilegij. 392. 82. 83 84. & 85.
Nobilitas ſemper eſt præferenda. 494.23
Non verbum aliquando accipitur pro *nondum* in jure. 616. 86.

Notarius.

de Notariis Principum quos Secretarios vocamus, & de eorum honoribus apud omnes nationes. 155. 37. 38. 39
An mitiùs ſit puniendus Notarius qui privatus officio confecit inſtrumentum. 393. 90

Notus.

Notus & ignotus differunt. 31. 2

Nundinæ.

ad Nundinas euntibus magna privilegia côceduntur remiſſivè. 260.31

Nuptiæ.

Nuptiæ ingenuorum civium cum libertini, prohibebantur. 494. 18
Menſe Maio celebrari piaculum erat. 599.21

O

Oaſes.

OAſes inſula deportationibus aſſignabatur. 595 n.51.

Obligatio.

Obligatio naturalis liberti non metitur juxta regulas civiles. 500. 23
Continetur in poſtliminio licet proveniat ex contractibus qui ſunt facti. 576. 25
in Obligationibus individuis ſinguli in ſolidum tenentur, & quando plures rem ſubtrahunt, pro parte non reſtituunt ſed totam rem. 48. 53
Obligatio ſtupratoris etſi ſit alternativa, non habet effectus electionis. 30.70.71

Odioſum.

Odioſa ſunt reſtringenda 10. 26

Obſcœnum.

Obſcœnitates maximæ in theatris. 600. 12
Obſcœna verba legibus Regni fuſtibus expiantur 602. 49.

Obſequium.

Obſequia debentur patronis à libertis, & ea quæ ſint. 501 28

Obtineo.

Obtinuit verbũ rem deciſam apud Conſultos ſignificat.

Offenſus.

Offenſum & delatorem ante ſententiam nullum majus habere unum ac alterum. 83. 79

Officialis.

Officiali noto non poſſe reſiſti, quia portat inſignia ſui officij. 31 5.
Quando licita ſit reſiſtentia contra Officialem qui excedit in officio, vel officium. 32.12
Officialis creatus an nutum, vel voluntatem domini, non poteſt ſine cauſa removeri, remiſſivè. 20.
de Officiali errore Accurſij, & antiquorum aufugiente, cujus expenſis revocandus ſit in officium 193. 8
Officialem poſſe ſubſtituere ſuo loco alium. 277.26 27. 28. 29. 30. 31.
Officialis dicitur civis illius civitatis, quam regit. 331. 61
Propter magnam induſtriam, & probitatem Officialis poterit r. per Officium. 345. 18
Adducitur aliud ſtatutum Collegij Conchenſis. ibid. 19
Etiam ſi magna ſit hominum penuria, non poterunt eligi impuberes ibid. 20
an Decuriones populorum poſſint iterum eligere Officiales, qui eo anno fuerunt. ibid. 21

Officium.

Officium Procuratoris Cæſari. 14. 3
Quo tempore fuerit inſtitutum, & auctum. ibidem 4.
Officium ſumitur aliquando pro ipſis officialibus. 172. 3
Officium fiſcalis juventum ab Hadriano Imper. 248 n. 8
Officium Tribuni militum. 308. 25
iteratio Officiorũ fieri poterit vel ex neceſſitate, aut voluntate. 344. 8
& quomodo fiat ex voluntate. ibid. 9
Officium poteſt continuari in eadem perſona quando non eſt copia vicinorum, ſi magna eſſet officij tenuitas. 345. 12. 17
Refertur ſtatutum Magni Collegij Conchenſis Salmanticenſis Academiæ. ibid. 13
Quid dicendum de oppidis ubi officia dividuntur inter Nobiles, & plebeios. ibid. 14. 15. 16
Latè differitur de ratione ob quam iteratio Officiorum non eſt in republica permittenda ſine intervallis. 3. 4
An villa Officia opprimant nobilitatem, ita ut propter eorum exercitium amittatur. 392. n. 81
Officium Advocati an ſit nobile. ibid. & ſequent. 87. & 88

Omne.

Omnia mortalibus non ſine magno labore contingunt. 586. 1
Omnia Principis eſſe quo ſenſu dicantur. 429. 89

Onus.

Onera magna quibus olim gravabantur Senatores. 359. 30

Opera

Operæ.

Operæ quomodo vocentur à Paulo *diurnum officium.* 197. 3

Operarum diviſio in officiales, & fabriles. ibid. num 4

Quo in ſenſu Operarum nomen in præſenti ſumatur. ibid. 5

Quapropter Operas non teneantur collatores præſtare. ibid. 6

Operas ſubditis imponere Barones nequeunt, &c. 198. 17.

De his qui Operas ſuas locabant, ut cum beſtiis depugnarent. 362. 50

Operas ſubditis imponere an Barones poſſint. 402. n. 43.

Opiniator.

Opiniatores quid ſint, & opinio. 160. 4

de Opinatoribus, unde dicti, Palatinis ſimiles. 173. 6.

Optio.

Optio quid in noſtra lege ſignificet maſculino genere. 171. 62

Oppidanus.

de jure illo Oppidanorum quod dicitur in Granatenſi curia *de la Poblacion.* 24

Oratio.

Oratio Antonini Imperatoris de donationibus conjugum. 514. 11

An poſt eam ſit neceſſaria traditio in eiſdem donationibus. ibid. 12

Orbis.

Orbis domini dicti Imperatores. 427. 68

Orbis Romanus quis. 428. 83

Aliquando ſumitur pro Imperio, ſeu ditione. ibid. n. 86

Orbus.

Orbus & uxor ex lege Papia ſolidam hereditatem non capiebant. 110 27. 30

Orbi qui matrimonio contracto liberis carebant pœnis afficiebantur. 607. 32

Eiſdem cum eunuchis par fortuna, & infamia. ibid. n. 34

Organum.

Organorum muſicorum duplex genus. 363. 3

Vide *Hydraula.*

Origenes.

Origenes ſe caſtrans ab omnibus rejectus. 609. 46

Originarius, & Origo.

Originarius & incola differunt. 9

de Origine propria & paterna, quæ earum attenditur. 326 6

Quoties fit mentio loci Originis, de quo ſit intelligenda, de paterna, an de propria. ibidem n. 7

Filii maternam Originem non ſequuntur, niſi ſint ſpurii, vel filii murilegulæ, & in aliis caſibus, & quæ in expoſito. 327. 16. 17. 18. 19. & 20

filii Originem patris ſequuntur, non verò avi. ibidem 21

Mulier non ſequitur Originem paternam ſi contrahat matrimonium, ſed ſequitur domicilium mariti. 328. 26

An maritus ſortiatur Originem ratione mulieris. ibid. 31

Alius modus adipiſcendæ Originis proponitur, quæ cauſatur ex manumiſſione. 330. 54

Oſualdus.

Oſualdus reprehenſus. 419. 87

Ovidius.

Ovidus ob artem amandi in exilium datus ab Auguſto. 602. 52

P

Pactum.

Pactum ſi ſit inter ementes ut poſſeſſor fundi non teneatur, ſed venditor, adhuc tamen poſſeſſor convenietur ratione tributi. 137. 54

Pactum de non morando in aliqua civitate, an ſit validum. 441. 21

Et de non migrando de ea. 443. 35

Pædagogia.

Pædagogia quæ. 617. 94

Paganus.

Paganorum, & hæreticorum in Monachos rabies. 261. 3

Palatinus.

Palatini qui. 189. 1

Eorum officium quod. ibid. 2

Et quanta eorum rapacitas. ibid. 3

Palinodia.

Palinodiam recantantes an teneantur præciſè dicere ſe mentitos. 30. 43

Panis.

Panis coctus quando cœperit diſtribui loco frumenti populo Rom. 208. 25

Pani cocti diſtribuendi auctor Conſtantinus. 209. n. 26

Panes gradiles civilis, & fiſcales qui olim fuerint. ibid. 27

Papia lex. Vide *lex.*

Par.

Par in parem non habet imperium. 429. 92

Parochus.

qui Parochus debeat aſſiſtere matrimonii celebrationi, an originis vel domicilii. 336. 116

Pars.

an Pars legitima cenſeatur, qui accuſat tanquam unus de populo, vel denunciat, vel detulit de crimine, de cujus pœna ſibi lucrum quærendum eſt. 82. 73

Pars in proſecutione delicti quis, an etiam & qui agit ad commodum à lege applicatum accuſatori. ibid. & ſeq. 74. 75. 76. 77. 78. 84

Et an poſſit facere pacem. 83. 86

Particarii.

Particarii qui. 374. 4

Partus.

Partus conditionem matris ſequitur. 268. n. 21

Partus ſequitur ventrem. 502. 43

Partus ancillæ an ſit in fructu inter veteres fuit maximè controverſum. 543. 1

Ancillarum dotalium conſtante matrimonio editus, an communicetur inter conjuges jure noſtro Hiſpano. 549. 46

Partus ancillæ furtivæ poterit uſucapi ſi concipiatur apud bonæ fidei poſſeſſorem. 550. 1

An cenſeatur pars matris. ibid. 2. & ſeqq.

Cur requiratur ad ejus uſucapionem, ut concipiatur, & edatur apud bonæ fidei poſſeſſorem. 558. n. 1. & ſeq.

Dum eſt in utero dicitur pars viſcerum matris. 550. 4.

Et quomodo id intelligatur. 552. 25

Eo tempore habetur pro nato cum de commodis ipſius agitur. 559. 9. & 560 18

Editus, & conceptus apud furem non poteſt uſucapi, niſi in poteſtatem domini revertatur. 565. n. 60

Perfectus quot menſes habere debeat. 554. 54

Paſcua.

In Paſcuis de paſcendi pari conditione cenſendi ſunt tam pauperes, quàm divites. 177. 29

Paſcua

Paſcua publia limitibus claudere oon poſſunt Decuriones. 337. 120
Proponitur ſententia noſtrorum affirmantium ad Paſcuorum jus neceſſariam eſſe habitationem, expeoditurque *l. 9. tit. 28. p. 3.* ibid. 123
An qui in vico habitant alicujus civitatis poſſint uti utilitate Paſcuorum quæ habet ipſa civitas cui ſubjacent, remiſſivè. 338. 134

Pater.
Pater regulariter non tenetur pro filio. 237. 1
Pater cùm conſentit filium in Decurionem creari, videtur fidejubere. ibid. 3
Contrà in emancipato, & quando non adeſt favor reipublicæ. ibid. 4
Pater quando convenitur pro filio, debent priùs excuti bona filii. 241. 40
an Pater cùm aſſenſit tutelæ filio delatæ an habeat locum deciſio noſtra. ibid. 41
Pater quando teneatur de delicto filii, vel dominus de delicto ſervi, aut famuli quem in officio præpoſuit, remiſſivè. ibid. 43
Pater duodecim liberorum excuſatur à muneribus decurionatus, & ſimilium. 248. 65. 66. 68
Pater in generatione eſt principium activum, & an neceſſarium ſemen fœmineum in generatione. 267. 9
Pater an teneatur pro filio minore ſeptennio qui Decurio creatus eſt. 348. 42
Patris, & filii unicum eſt teſtamentum quando ſubſtituit pupillariter eidem, licet duæ ſint hæreditates. 481. 14

Patria.
in Patriam amor magnus, & patriâ carere triſtiſſimum. 27. 15
De amore erga Patriam remiſſivè. 255. 8
à Patria paterna nobis originem ducimus. 272. num. 45

Patriarcha.
de Patriarchis Judæorum diſſeritur, & recondita multa evulgantur. 400. 23
an Patriarchæ nomen apud Gentiles fuerit cognitum. ibid. 24

Patrimonium.
Patrimonium privatum Principis an contineatur appellatione fiſci. 7. 20

Patritiatus, Patritius.
de Patritiatus dignitatis origine. 290. 48
Patritiatus dignitas ſub junioribus Imperatoribus cœpit eſſe nomen dignitatis. ibid. 49
Patritiatus primùm à Conſtantino inſtitutus. ibidem num. 50
Patritiatus antepoſitus conſulatui, & Præfecturæ Prætorio. ibid. 51
an Patritiatus dignitas major fuerit conſulatu. 291 num. 56
de Patritiis Romanis. 290. 48
Patritii patria poteſtate liberabantur, accepta ea dignitate ex Juſtiniano. ibid. 52
Patritii dicti Patres Imperatorum. ibid. 53
Patritii nomen honoris cauſa conceſſum Regibus & Imperatoribus. ibid. 54
In quo Patritia dignitas conſiſtebat. 291. 62
Patritiis cum plebeis connubium prohibitum. 494. n. 17
Patritiatus dignitas ſumma apud priſcos. ibid.

Patronus.
Patrona cum liberto non potuit contrahere matrimonium, & de ejus rei ratione. 497. 49
Patronus an teneatur præſentare à die ſcientiæ vel vacationis. 449. 3
Cum liberta ſi contrahat matrimonium, captivitate non ſolvitur. 476. 17. 21
Contra libertos ingratos agit, etſi pro libertate nummos accipiat. 501. 35
Qui libertam duxit uxorem nulla præſumptione tenetur ſicut patrona. 497. 57

Pauper.
Pauperes ne plus graventur àttendi debet, & ne potentiores eos vexent. 266. 4. 5
Pauperes tempore careſtiæ poſſunt judicem adire, ut cogat divites ad frumenti erogationem, item & pauperes. 213. 17. 18

Peccatum.
Peccata per ignorantiam commiſſa puniuntur. 434. n. 9
Peccatum omne ſemper dicitur eſſe voluntarium. ibidem n. 1.

Pecus.
Pecudes ut furtivæ cenſeantur quid inſpiciendum. 549. 40

Pecunia.
Pecunia præſidii, vel theſauri cauſa poſita quæ ſit. 467. 17. & ſeq.
Data ea conditione, ut mea ſit cum Seius Conſul factus ſit, an mea fiat ſi poſt mortem donatoris contingat Conſulatus. 515. n. 17. & ſeq.
Pecuniæ privatorum in templis ſervatæ. 6. 11
Una pecunia poteſt ſolvi pro alia, quando creditor nullum patitur damnum, etiam eo invito. 219. 10.
Pecuniæ virtus in quo conſiſtat. ibid. 12

Penſio.
Penſio augetur, vel diminuitur, propter augmentum, vel diminutionem ſupervenientem. 219. num. 10.
An in cenſibus fructuariis augeatur, vel diminuatur Penſio. ibid. 15
Re diminuta pro parte, vel in totum perempta, pro parte, vel in totum moderatur Penſionis onus quod, & in annuo cenſu admittitur. 220 23. 24
Penſio exceſſiva ad juſtum modum reducenda quando fructus beneficii ſunt diminuti. 221. 30

Perfectiſſimatus.
Perfectiſſimatus, & aliæ dignitates titulo tenus conceſſæ, quod dicebatur fieri per allectionem, ſeu privilegium. 360. 33. 34. 35

Periculum.
τὸ Periculum quid ſignificet. 12

Peritus.
Periti adhibentur, quando incidit actus de quo judex non eſt inſtructus. 15. 13
Quando movetur lis ſuper aliqua re, in qua neceſſarii ſunt Periti, quot adhibeantur. ibidem n. 16
Quando non adeſt copia Peritorum in arte, unus an ſufficiat, refertur, & reprobatur. 16. 20. & 21.

Permutatio.
de Permutatione quid dicatur. 318. 49
Permutatio omnes contractus comprehendit. 569. n. 30.

Perſa.
Perſæ contra ingratos dabant actionem. 498. 2

Perſona.
Perſonatum duarum quis vice fungitur. 106. 27
Mutata Perſona mutatur rei qualitas, quomodo intelligatur. ibid.

Petitio.
Petitio hæreditatis actio eſt in rem. 574. 1
An ſit actio civilis vel Prætoria. ibid. 2
An ſit actio mixta vel realis. ibid. 6. & ſeq.
Petitorii judicii quare dicatur. 575. 13
Et univerſalis. 574. 4

Sitne bonæ fidei. 575. 14
Qui ea agit nullum jus deducit, ſed tantum utitur jure defuncti. ibid. 15
Ea conventus quid teneatur reſtituere. 577. 27
Efficitur conventus malæ fidei poſſeſſor ex tempore moræ controverſiæ. ibid. 31

Pertinentia.

Pertinentiarum appellatione quid comprehendatur in lege noſtra. 98. 21
Pertinentiæ licet in duplici modo conſiderentur, rejicitur ea diſtinctio, & omnes in conceſſionem Principis veniunt, etiamſi ſint molendina, & alia hujuſmodi. ibid. 22. 23. 24

Philoſophus.

Philoſophi antiqui virtutem profitentes, multis vitiis & nefandis irretiti, ex Juvenali, & Martiali & aliis. 264. 17. 18. 19. 20
Philoſophi ut verè eſſent Philoſophi, contemnere debebant divitias. ibid. 22
Philoſophi ſe armatos eſſe contra fortunam jactabant. 265. 26
Philoſophorum patientia una, & ficta. ibidem num. 27

Pictura.

Picturæ laſcivæ ſunt prohibendæ. 603. 54

Pigneratio, & Pignus.

Pigneratio quid ſit, & qua ratione fuit introducta. 261. 38
Pignus vendere etiam invito debitore poteſt creditor, ſi ei non ſolvatur. 21. 2
Qualiter talis venditio debeat fieri ut valeat. ibid. 3
An neceſſarium ſi ut inter contrahentes paciſcatur de vendendo Pignore. ibid. 4
Pignoris venditio non valet ſi ſolemnitas juris in ea non intervenerit, ita ut dominus poſſit rem vindicare non reddito pretio. ibid. 6. 8
an Pignoris datio comprehendatur venditionis nomine. 65. 37. 38. 40
Prohibitus emere non eſt prohibitus accipere in Pignus, nec prohibitus vendere non eſt prohibitus in pignus dare. ibid. 39
Vide *Creditor.*
Pignore debitori legato ſolum jus pignoris legatum eſt, non debiti principalis. 531. 7
Pignus poteſt mortis cauſa liberari. 532. 17
Ejus jus remitti poteſt à muliere debito manente. ibid. 18
Talis remiſſio quid fructus producat. 533. 27
Pignus an differat ab hypotheca. ibid. 30
Pignoris furtum à debitore creditori factum. 511. 5 & ſeq.

Piſcatio.

Piſcatio in loco publico an interdici poſſit. 371. 57

Placere.

Placere verbum quid ſignificet apud Juſtin. & alios. 423. 12.

Plumbatæ.

Plumbatarum flagellum quod fuerit olim, explicantur varii loci tum auctorum, tum noſtri juris. 165. 2. 3. 4
Plobacion. Hiſp. de jure quodam oppidanorum. 259. n. 24.

Pœna.

Pœna confiſcationis quando imponitur ipſo jure, an ſtatim perdatur dominium vel ſit neceſſaria ſententia. 13. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63
Pœnas inductas ut homines non ſolùm puniantur, ſed etiam emendentur, & non quia peccatum, ſed ne peccetur, oſtenditur. 43. 7. 8
Regulariter contra hæredes Pœna pecuniariæ locum non habent, niſi lis ſit conteſtata, & condemnatio ſecuta cum ipſis reis in delictis publicis, & de ratione. 45. 27. 28
Pœna quando imponitur ipſo jure, an ex delicto ſine litis conteſtatione ab heredibus poſſit repeti pœna. 46. 39. 40
Et an neceſſaria ſit ſententia declaratoria delicti. ibid. 41. 42
Ubi tractatur quando heredes tenentur exonerare conſcientiam defuncti in his quæ debet ex delicto. ibid.
Pœnam ſtupri transfert mulier ad ſuos heredes, vel tanquam intereſſe, vel tanquam pœnam delicti. 50. 71
de Pœna *del deſperx y omecillo.* 84. 91
Pœna non debetur ante condemnationem. 113. n. 52
Pœna imponentium nova vectigalia tam de jure communi quàm noſtro. 153. 14
Pœna quæ jure noſtro regio conſtituitur contra eximentes ir carceratos. 5
Pœna quare major imponatur in l. miſſi, de exact. trib. quàm in leg. neque ſacrarum, de can. largit. titul. cùm ſit idem delictum. 176. 7
hodie de jure regio quid. ibid. 8
de Pœna judicis negligentis. 192. 15
Pœna ignis. ibid. 15. 16
Pœna contra eos, qui in re ad quam eliguntur, malè ſe gerunt & quomodo gravati ab eiſdem querelam proponerent. 235. 9. 10
Dereſtatio Pœnarum *de carcania*, quæ in pluribus oppidis injunguntur eis qui damnum non dederint. 267. 14
Pœna leg. 4. titul. 3. libro 8. Recopilat. contra hæreticos appetentes dignitates, vel officia publica. 309. 6.
Pœna non affert immunitatem, exornatur hæc concluſio. 394. 95
Pœnales quo ſenſu hîc dicantur. 166. 16

Poëſis, Poëtas.

Poëſis laudes. 376. 1
Poëtæ & quare non habeant immunitatem. ibid. 2
Poëtæ quare immunitate non juventur. ibid. 2
Adducuntur ſententiæ Cujacii, A. Fabri & aliorum, & quæ videtur verior, proponitur. ibid. 4. & 5

Pondus.

Ponderum genus in hac lege quid ſit. 165. 5

Populus.

Populus vox quomodo accipiatur. 424. 33
Populus Romanus quomodo dicatur legem conſtituere. 425 38
An potuerit concedere privilegia. ibid. 43
Populus non poteſt excommunicari. ibid. 42

Poſſeſſio, & Poſſeſſor.

Poſſeſſio aliquando ſumitur pro prædio. 466. 5.
Amittitur quoties ſi velimus eam repetere non poſſumus. 476. 13
An ſit neceſſaria ad rationem furti. 505. 20. & ſeqq.
Ejus cauſa an mutari poſſit à poſſidente. 476. 13 & 19.
an Poſſeſſionis detur interruptio in præſcriptione immemoriali, remiſſivè. 402. 41
Bonæ fidei Poſſeſſor non ante fructus lucratur, quàm à ſolo ſint ſeparati. 302. 35
Poſſeſſoris hereditatis jus debilius eſt quam cæterorum. 577. 33

Poſſibilitas.

Poſſibilitas eſt neceſſaria ad inducendum fictionem. 435. 2

Poſtliminium.

Poſtliminii introducendi ratio. 474. 2
Ejus fictio quo jure inventa. ibid. 5
An eo contineatur matrimonium. Vide *Matrimonium.*

Poſthumus.

Poſthumus cenſetur pars viſcerum matris. 458. 5
Alienus prohibitus fuit inſtitui. ibid. 6. cum ſequent.
Potuit ei fideicommiſſum relinqui. 459. 17
Suus, & alienus quis. ibid. 21
Quare alienis prohibebatur inſtitutio. 606. 5
Agnatione poſthumi ruptum teſtamentum reconvaleſcit, ſi vivo patre decedat. 539. 20

Poteſtas.

Poteſt verbum quomodo ſoleat accipi. 448. 10
Poteſtas ante Principum creationem pertinuit ad populos. 423. 15
Abſoluta non eſt in Principe. 425. 46. & 48

Præcedentia.

Præcedentia Conſulum & aliorum in dignitate conſtitutorum. 287. 28
Conſul præferebatur alteri qui fuiſſet prius renuntiatus. ibid. 29. 30
An ſeniori danda ſit antiquitas & Præcedentia. ibid. & ſeq. 31. 32. 34 35. 36. 37.
An ſit præferendus qui literis & nominis celebritate pollet, doctori qui ſit antiquior in gradu ſi contingat acciri in aliqua Academia. ibid. 33
Defenditur contra Hotomanum pars negativa. 288. 38. 39. 40. 41
quoad Præcedentias & honores ſemper attendenda eſt conſuetudo, & exemplar Conſilii ſupremi. 289. 40. & 41
Explicatur quomodo hoc intelligendum ſit. ibid. 42

Præco.

Præco ante Præfectum prætorio. 292. 20

Præda.

Præda antequam in præſidia hoſtium perducatur recuperata priori domino reſtituitur. 479. 9

Prædo.

Prædones quatenus differant à bonæ fidei poſſeſſore. 579. 45
Et multis in locis. ibid.

Prædium.

Prædia conceſſa militibus limitaneis ab Alexandro. 416. 61
Prædium ſerviens ut à ſervitute liberetur, non eſt neceſſarium aliquod factum ejus, qui prædii eſt dominus, ſed ſufficit negligentia alterius. 38. n. 18
Prædia quando ſunt obligata, obligatio ea ita comitatur, ut quocumque vadant ſequatur. 133. n. 2
Servus realis dicitur Prædio deberi, non perſonæ, & ideo libellus nomine prædii concipiendus, ſi ſervitus petatur. ibid. 3
Poſſeſſores ratione Prædii non ſolùm tenentur ad tributa quæ nunc debentur, ſed & ad præteria quod etiam extenditur ad heredes, qui tenebuntur etiam reipſa legata. ibid. 4. 6. 7
Prædii poſſeſſor tenetur præſtare decimas debitas à prædeceſſore. 134. 10
Idem erit dicendum in penſione, & in Poſſeſſore majoratus, & in tertio poſſeſſore rei emphyteuticæ. ibid. 11. 12
Ubi tractatur an idem admittatur quando ſit recognatio cenſus. ibid. 13
Leges, & conſtitutione quæ de Prædiis Decurionum vendendis latæ ſunt, de venditione propriè, & ſtrictè ſumpta loquabantur, & ſic non poterant extendi ad alios contractus, & redditur ratio. 318. 44. 45

Præfectura, & Præfectus.

Præfectura prætorio in quatuor dividitur ab Conſtantino. 296. 22
de Præfecto Auguſtali. 184. 12
Præfecti prætorio Magiſtratum in quatuor diviſit Conſtantinus, ſingulis provinciis conſtitutis ejus vicariis. 193. 5
Et de eorum poteſtate. ibid. 6
de Præfecto prætorio Galliarum. ibid. 9
Præfectus Galliarum fuit etiam Præfectus Hiſpaniarum. ibid. & ſeq. 10. 12
Præfecti Orientis, & Præfecti per Illyricum qui fuerint, & quas provincias regebant. 194. 11
Præfecti prætorio erant in Comitatu Principium, non verò in provinciis. 195. 19. 20. 21. 22. & 23
Præfectus prætorio Galliarum nullam habuit juriſdictionem in Vicarios Hiſpaniarum. ibid. 24
An jure noſtro ſeptempartito in arcis Præfecto requiratur nobilitas ſanguinis, examinatur. 280. num. 51
Præfectus arcis nobilis, cur. ibid. 53
de Præfecti prætorio dignitate, & officio qui ſcripſerint. 293. 1
De origine hujus dignitatis, & progreſſu. ibidem 2. 3
Locus Caſſiodori expenditur, quo clariùs depingitur natura hujus dignitatis. 294. 4. 5
Præfecti carpento uſi, & qualis fuerit hæc Prærogativa. ibid. 6
Præfecti legem condere potuerunt, quia hæc dignitas ab Imperatoria parum diſtabat. ibid. 7
Præfectus adorabatur ſicut Princeps, & de adorationis ritu. ibid. 8
Relevabat tributis provincias. ibid. 9
à Præfectorum ſententia non appellabatur, ſed ſupplicabatur. ibid. 10
Et quid ſit vice ſacra judicare. ibid. 11
Quod privilegium fuerit Præfectorum verbo ſententiam dicere. 295. 13
Præfectus prætorio non ſolùm tractabat res civiles, ſed & militares uſque ad Conſtantinum, qui eam dignitatem diviſit, & fecit Magiſtrum militum. ibid. 14
Præco ante Præfectum prætorio admonens omnes ut de via cederent, vel caput aperirent. 296. n. 20
Enſis, aut gladius inſigne Præfecti prætorio. ibidem 21
de Præfecto urbi tractatus. 297. 23
Præfecti urbi munus, & poteſtas. ibid. 24
An ſecunda fuerit dignitas poſt Imperatorem. ibidem 25
Probatur fuiſſe tertiam poſt Imperatorem. ibidem 26
Præfectus urbi habebat ſub ſua diſpoſitione Præfectum annonæ, brevis ejus dignitatis relatio. ibid. 29

Præmium.

Præmiorum commoda quæ ſint. 381. 20. 21
Præmia liberos ſuſcipientibus propoſita. 493. 11
Præmium, & pœna duo remedia ad Reipublicæ conſervationem. 488. 1
Præmio, & pœna homines ad matrimonia contrahenda allecti. ibid. 2

Præpoſitus

Præpoſitus.

Præpoſitorum varia genera. 357. 17
Qui fuerint Præpoſiti laborum. ibid. 18. 19
Præpoſiti laborum verè qui. 360. 41

Prærogativa.

ob Prærogativam triennij multa in jure concedi ſolent. 180. 4
An quod de triennio dicitur, extendatur ad novem annos, & proponitur ſpecies. 181. 18. 19. & 20.
An deciſio noſtra obtineat in eo, qui ſingulis ſex menſibus tenetur ſolverei ibid. 21. 22
Quid in conſignatione, aut diſpoſitione pecuniæ tribus annis facta. ibid. 24. 25

Præſcriptio.

inPræſcriptione contra fiſcum quantum temporis requiratur. 39. 29
Concordia inter dicta jura quæ de Præſcriptione contra fiſcum agunt, ſit difficilis ex. § res fiſci, Inſt. de uſucap. 40. 33. 35
Præſcriptionis, & uſucapionis diverſa natura, & qui eam explicent, remiſſivè. ibid. 34
Civitates, & Barones poſſunt Præſcribere jus bonorum vacantium. 95. 37
Præſcriptio immemorialis neceſſaria eſt in adquirendis juribus, quæ ſpecialiter Principi ſunt reſervata. 146. 16
Præſcriptio immemorialis habet vim tituli conceſſionis, & privilegii. ibid. 17
Præſcriptio immemorialis poteſt intervenire in adquireendis jurib regalibus minoribus, ſed in majoribus ſemper excluditur. 147. 25

Præſens.

Præſens aliquando ſumitur pro futuro. 463. 25
Præſides, an habuerint facultatem deportandi. 436. 20. & ſeq.

Præſtatio.

ex præſtatione cõtinua an inducatur obligatio in futurum. 182. 33
Antonij Fabri, & aliorum opinio refertur, negantis ex diurtuna Præſtatione induci obligationem. 183. 35.
Proponitur Auctoris ſententia. ibid. 36

Præſumptio.

Præſumptionem habens, non dicitur probare, & quomodo hoc accipiendum ſit. 180. 6
Cùm lex in Præſumptionem fundetur, transfert onus probandi in adverſarium. 182. 31. 32
Præſumptio eſt contra mulierem, quæ ſervo ſuo conjungitur. 497. 54. & ſeq.

Prætor, & Prætura.

de Prætoribus civitatis. 336. 110
Prætoriæ cohortes unde dictæ. 357. 11
Et milites Prætoriani qui fuerint. ibid.
Prætura fungi quid ſit apud Ulpianum. 306. 23
Prætorum poteſtas circa ſuppletionem, emendationem, & correctionem Iuris Civilis. 458 num. 12.

Precarium.

Precarium, & depoſitum quatenus differant in quæſtione. An partus habeatur in eadem cauſa cum matre. 554 39
Res quæ antea fuerat violenter poſſeſſa, poteſt precatio concedi. 508. 3. & ſeq.

Pretium.

Pretium juſtum quale ſit. 214. 26. & 27
Pretioſius plerumque cedit viliori. 465. 32
Pretium an ſuccedat loco rei. 469. 44

Primas.

Primates, de Decurionibus. 235. 7

Princeps.

Princeps licèt ſit legibus ſolutus, non eſt ſolutus legibus æquitatis, & honeſtatis. 70 11
Non eſt honeſtum, neque verecundum Principi contractus à ſe geſtos in contrahentium damnum retractare. ibid. 12
Princeps non eſt legibus contractuum ſolutus. ibidem 13.
Princeps nihil ſtatuit cum damno tertii, etiam in indulto generali. 79
Principis beneficium latiſſimè interpretatur. 96. 3 & 5.
Princeps ſi concedat fortalitium, an conceſſa videantur munimenta. 97. 13
Parladorii ſententia rejicitur, qui exiſtimabat donationem Principis de bonis vacantibus eſſe ſtrictè interpretandam, & de intellectu l. 1. infr. de petit. bonor. vac. ibid. 14. 15. 17.
Quæ per importunitatem conſequuntur, videntur conceſſa ſine voluntate Principis. ibid. 16
Boni Principes domini reverentiam fiſco prætulerunt. 117. 14
An ſuprema juriſdictio Principis quæ ei competit ratione ſupremæ poteſtatis, poſſit aliquo tempore præſcribi. 147. 21
Princeps ob publicam utilitatem poteſt auferre ſubdito res proprias, & quæ fuerit cauſa in l. Lucius D. de evict. ibid. 19. 20
Princeps tenetur ad conventionem cum ſubditis celebratam obſervandam, & aſſignatur ejus ratio. 159. 2. & 3
Princeps non poteſt revocare privilegia indulta ratione contractus. ibid. 4
Quod extenditur etiam & ad privilegium exemptionis ſubditis conceſſæ, ut aliquod oppidum inhabitem. ibid. 5. 7
Princeps eſt fons & principium honorum. 300. n. 23.
Præcipua dignitatis hujus prærogativa conſiſtens in ſeſſione, expenduntur que regiæ ſchedulæ ordinationum Cancellariæ Granatenſis. ibid. 24. 25. & 26
Princeps non poteſt aliquem natalibus reſtituere in præjudicium tertii. 310. 61
Princeps eo ipſo quod incapacem eligit, videtur cum eo diſpenſare. 307. 29
Princeps quando motu proprio aliquid concedit, non cenſetur eſſe inverecunda petitio, & ſic non annullatur conceſſio. 363. 59
Princeps an poſſit interdicere venationem, remiſſivè. 370. 42
Principes ſpectacula ſolebant edere, & cur. ibidem n. 41.
Princeps poteſt illud quod eſt commune in privatum uſum transferre. ibid. 45. 46
Princeps non tam ob ſuam, quam ob publicam utilitatem creatur. 422. 1
Quatenus differat à tyranno. ibid. 2
Status publici tutor eſt. ibid. 3
Publicus dicitur parens. ibid. 5
Statuere debet quod juſtum ſit. ibid. 7. & 8
Abſque tyrannide nonniſi à Republic. inſtituitur. 423. 16.
An poſt legem Regiam habuerit majorem poteſtatem quam populus. 424. 30. 31
An bonorum ſubditorum habeat dominium. 426 n. 50.
An dicatur dominus rerum quoad protectionem. 427. 70.

An ſit legibus ſolutus. 4;0.91.& 429.100
Quo ſenſu dicatur legibus ſolutus. ibid.103
Non ſubeſt legibus,ſed eſt in legibus. 433.92
Ex dictamine rationis ad legis obſervantiam tenetur. 429.93
Principis beneficium latiſſimam habet interpretationem. 617.81
Principi quæ voluntas debet eſſe ad legem condendam. 423.11
Ejus placita per epiſtolam, & reſcripta emiſſa. 431.106
per Principis ſalutem jurans ſi pejeraverit, fuſtibus cæſus. 430.102

Principalis.

Principales, de Decurionibus. 235. 8

Privatio, Privatus.

Privationem non inducit quod lege cautum non eſt. 28.28
Privatus in pœnis præfertur fiſco. 452. 5. & 451 n. 16.

Privilegium.

de Privilegio fiſci opinio Alfari examinata. 74 n.9.
Privilegium ne curſus publici oneri ſubjiciantur chartularij. 190.6
Et quid fuerit comprehenſum in eo. ibid.
Et de ejus ratione. 191.9
Privilegium exemptionis { de Bellico. de Aureolis, de Antonia Garcia, de los de Valderas, y Symancas. } 202. 33. 34
de Privilegiis & favore agriculturæ. 268.17
Privilegium Præfectorum verbo ſententiam dicere quod. 295.13
an Privilegium communis patriæ datum Curiæ Regis cenſeatur quoque conceſſum Regiis tribunalibus Cancellariæ Granatenſis, & Villiſoletanæ. 334.90.91
proponitur tanquam verior negativa ſententia,& oſtenditur hoc Privilegiũ conceſſum ratione perſonæ regiæ. ibid. 92
doctrina Pereyræ expenditur,an Luſitanus,qui in Luſitania contraxit poſſit Madriti conveniri tanquam in patria communi. ibid.93
Referuntur & refelluntur ejus fundamenta, & proponitur verior ſententia. ibidem 94. 95. 96 & 97
Privilegium an amittatur per actum contrarium.351 n.14.
Expenduntur jura quibus probatur per actũ Privilegio contrarium non amitti Privilegium. 352 16. 17
per actum unicum Privilegio contrarium non perdi Privilegium. ibid. 22
Unus, aut duo actus Privilegio contrarij,an extinguant Privilegium, vel an ſit cum eis neceſſarium, & interveniat tempus. 353. 28. & 29.
Quantum temporis neceſſarium ſit, ut cum actibus Privilegio contrariis derogetur eidem, & præſcriptio introducta cenſeatur. ibid.30
Quomodo intelligatur perimi Privilegiũ de non faciendo, vel de faciendo, & quomodo in conſcientia procedat. 354.33.34
Privilegia Procuratorum regiæ majeſtatis, & de eis, qui dicuntur Monteros de Eſpinoſa. 358.14 & 25.
Et quomodo domeſticis aſſimilentur. ibid. 16
Privilegium decemprimatus conceſſũ laborum cauſa. 360. 31

Procurator.

Procuratoris Cæſaris officium. 14. 3
Quo tempore inſtitutum & auctum. 15. 4
Procuratores Cæſaris aliquando vicem Præſidis agebant. ibid. 5
Quid ſit Procuratio in jure Canonico. 222.36
Procuratoris officium an vile ſit. 253. 35.36
Procuratores Cæſaris ab initiores fiſci peragebant. 298. 5

Profeſſio.

Profeſſio hîc quid. 368.25

Promotor.

Promotor fiſcalis creatus à judice an ſuppleat vicem regij fiſcalis, ita ut cum eo lis incepta & peracta ſuſtineatur. 85. 7
Refertur caſus de facto in Orianatenſi curia. 86 n.9.

Protector.

Protectores qui fuerint. 357. 8
De eorum officio & munere. ibid. 9
Protectores & domeſtici in quo differant,alij Equites, alij pedites. ibid.10
Protectorum immunitates & privilegia. ibid.13
Protectores à quibus muneribus liberi fuerint.362 n.51.
Aliæ leges quæ de immunitate Protectorum agunt, aſſignantur remiſſivè. 363.59.60

Proteſtatio.

de Proteſtatione nonnulla adducuntur,& quomodo jus proteſtantis conſervetur.diſtinctione brevi reſolvitur. 354.42.43
Qui egerint de Proteſtatione, remiſſivè. 355 n. 44.

Provincia.

Provincia proxima quæ dicatur, remiſſivè reſolvitur eſſe attendendam loci & regionis conſuetudinem 188. 10
Si Theſaurarius expendat pecuniam, quomodo puniendus. ibid.11
Provinciæ etſi haberent præfectum prætorio, Vicarium habebant, ut de Italia & Africa. 194 n.13.

Pubertas, Pubes.

Pubes quid ſignificet. 600. 40
Pubertas an deprehenderetur ex annis,vel ex inhoneſta inſpectione. ibid.31. cum ſeq.
In pubertate definienda I.Cõſultorum diſſenſus. 600. 21

Publicanus.

Publicanus ſi plus exigit, aut damnum facit, poteſt contra ipſum agi vel furti, vel damni,vel vi bonorum raptorum. 163.19.
Nec ſolum iis pœnis plectitur Publicanus, ſi plus exigat,verùm& in duplum damnatur,& peræquator in quadruplum. 164. 21
Publicani apud omnes exoſi, tum propter crudelitatem, tum propter violentias & rapacitatem.165 7. 8. 10.
Publicani qui ſint. 427.72
An ad publicanos res ex naufragio captæ pertinerent. ibid. & 428.75

Publicatio.

Publicatio bonorũ ita accipitur ſi deducatur æs alienum.451. 16
Publicatio bonorum habet tacitam conditionem, ſi æs alienum deducatur. 74. 5

Pugilatus

de Pugilatu quid veniat dicendum. 378.5

Pulveraticum.

Pulveraticum quid ſit. 407.37

Pupillus

Pupillus.
Pupilli olim ſolebant creari Decuriones. 348. n. 43.
Quomodo hoc fieret. ibid.
Pupillus furioſus non accipit curatorem ex l. 12. tab. ſed tutorem. 446.6
Ei non datur curator niſi petat. 448.17
Non poteſt jurare in litem niſi pubes ſit. 600. n. 38.
Purpurarius.
Purpurarij qui. 374.3
Pythij ludi. 379.12

Q

Quæſtiones.
Quæſtio, An ſi non conſtet patrem antequam contraheret cum fiſco, donaſſe filiis, quia inſtrumenta non declarant, utpotè eodem die confecta, fiſci jus anterius, vel poſterius judicetur. 78.40.41.42.43.44.
Proponitúrque verior reſolutio ibid. & ſeq. 45.46. 47.48.50.
Quæſtio de donatione facta alicui, & filiis ſuis, qui ex ſecundo matrimonio naſcantur, cùm tamen ex primo filium haberet, an uno mortuo tota donatio ad ſuperſtitem pertineat, excluſo fratre primi matrimonij. ibid. 49
Quæſtio, An ſi aliquis poſtuletur reus quòd virginem corruperit, & pendente lite mulier quæ honoris reſtitutionem poſtulat, decedat, adhuc teneatur reus poſt mortem mulieris. 49. 64. & 66.
Quæſtio, An fiſcus rem communem poſſit locare, vel dare in emphyteuſim diſcutitur. 66. 44. & 46.
Quæſtio, An fiſcus teneatur ad præſtationem legatorum quæ defunctus reliquit, cujus bona vacantia ſunt, examinatur. 163.14
Fulcitur pars affirmativa, & negativa. ibidem 15. & 16.
Probatur ſententia quæ denegat legatorum præſtationem, & ſatisfit argumentis contrariæ. ibid. 17. 18 & 19.
Quæſtio de ſtatuto quo præmium proponit occidenti bannitum, an habeat locum in occidente ad ſui defenſionem. 106.32.33
Quæſtio movetur ſatis difficilis, An ſi teſtator legavit uxori, & poſt mortem voluit reſtitui ſuis filiabus, una decedente pars ad heredem mortuæ pertineat, an totum ad ſuperſtitem filiam 97.45. & 46.
Quæſtio, Anonus reale quo afficitur præbium afficiat quoque melioramenta. 140.141.60.67.68. & 69.
Quæſtio ad l. teſtium facilitatem 18. Cod. de teſtibus. 182.28
Quæſtiones variæ excitantur. ibid. 34
Quæſtio in uſu frequens de reductione cenſuum perpetuorum. 223. 46
Quæſtio, An qui centum in auro, vel argento recipit, poſſit ſolvere in ære, vel alia minuta moneta. 226. 10. 11. & ſequentibus & 13. 14.
Quæſtio, An qui prius creatus eſt Licentiatus, quam Titius, ſi priùs ipſe Titius creetur, Doctor præferendus ſit Titio, cùm Doctor creatus eſt. 289 num. 45.
Quæſtio, An Hiſpanus, qui ſe contulit in Franciam, poſſit obtinere beneficia. 328. 35. & ſequentibus.
Quæſtio elegans & difficilis, An ſi aliquis recipiatur in vicinum in populo qui habet communionem paſcuorum cum alio, noviter receptus vicinus admittatur tanquam quilibet de populo, non obſtante quòd in duobus locis vicinus exiſtat, oſtenditur poſſe quem duobus locis eſſe vicinum. 336. n. 118
Quæſtio difficilis, An qui juxta pragmaticam de Cordova per viginti annos tributum non ſolvit, & ſic habet jus completum, illud perimat per actum contrarium. 354.35.36.37.38.39.40. & 41.
Quæſtor.
de Quæſtoris officio quid proponatur. 298. 6
Quæ Romæ ſunt ſi legentur, quid eo legato contineatur. 467. & 468. 23. & 24
Qualitas.
Qualitas admittens, vel excludens aliquem, debet adeſſe tempore advenientis juris. 189. 46
Querela.
Querela ejus inofficioſi teſtamenti quo jure introducta. 606 4
Quidquid ſervus ſtipulatur, perinde eſt ac ſi dominus ſtipularetur. 462.20
Quidquid in patria Gadibus poſſideo, quid contineat. 466.11. & 471.14.
Quis aliquando habet per alium quod per ſe non poteſt. 700. 33. & 471.12
Quod metus cauſa actio quatenus differat à petitione hereditatis. 382.60
Quinquertium.
de Quinquertio, & quinquennali certamine. 578 num. 3.
Quintianus.
Quintianus, & Seneca Conſules, unus ſuffectus, alter honorarius. 293. 70
Quintus Mutius Scævola.
Quinti Mutii Scævolæ authoritas. 66. 42
τοῦ *Quomodolibet* ſumptio. s. 34. 29

R

Rabula.
de Rabulis forenſibus. 345.18
Rationes.
Rationum error ſententia judicis confirmatur. 18.45. 46 47.
Rationes ſemel expunctæ non ſunt reiterandæ 178. num. 5.
Quod non erit admittendum ſi errore, fraude, aut negligentia, dolo, vi, aut metu fuerint factæ, & quomodo procedat, traditur Curiæ deciſio. ibid 6.7
Quid dicendum in tutore, vel curatore, & quando in quietatione intervenit judicis decretum, vel juramentum. ibid. 8
Rector.
Rector provinciæ nequit privato remittere quod tributi nomine debuerit. 149. 40
Rectoris, aut exactoris remiſſio tributi quid operetur. ibid. 41
Rector civitatis punitur ſi proponat officialē minus idoneum. 210. 7
Et quid de jure regio. ibid.
Rector civitatis ſi acceperit mutuum in opus publicum, tenebitur ſucceſſor, aut civitas. 258. n. 9.

Regalia.
Regalium diſtinctio in majora, & minora, & quæ ſint hæc, 147.22.23 24
Regia lex.
Regia lex quæ fuerit. 423.19.& ſeq.
Unde nomen fuerit ſortita. 424.23
An fuerit tyrannica. ibid.24.
Quo anno lata. ibid.25
Ea non fuit in Principem tranſlata ut quidquid vellet faceret. 425 45
Regula.
Regula quòd ubi res devenit ad caſum à quo non poteſt incipere, actus vitiatur, quomodo intelligatur, & de quæſtionibus quæ inde reſolutionem habent, & quare major ætas requitur in tutelæ excuſatione, quàm in decurionatu. 61.62 & 63.
Explicatur ea juris Regula quæ in re communi facit meliorem conditionem prohibentis. 337.128 129.
Relaxatus.
Relaxati ſub fidejuſſore comprehenduntur in indulto generali Principis tanquam incarcerati. 167 n.21.
Relevare quid ſit. 218.
Remiſſio.
In Remiſſionibus publicis Impp. ſolebant chartas concremare. 59.28
Remiſſio penſionis an concedatur colonis, ſi res interno damno adficiatur. 590.16.& ſeq.
Renunciatio.
Renunciatio generalis fortuitorum non comprehendit inſolita, remiſſivè. 201.23
Repetunda.
de Repetundarum crimine quoad hunc tractatum. 50.20
Repreſſalia.
Repreſſaliæ quæ ſint, & an ſint prohibitæ. 260 n.35.
Repreſſaliæ auctoritate publica fieri poſſunt. 261 n.39.
de Repreſſaliis decretis à Rege noſtro contra Francigenas. ibid.40
Res.
Res & actiones fiſcales quoad præſcriptionem, differunt, & de ejus ratione. 38.16.17
Socius ſine conſenſu ſocij in Re communi nihil poteſt, & plura de communi. 61. & ſequent. 1. 2.& 3.
Res vi poſſeſſa ſicut furtiva uſucapi non poteſt. 508 n.1.
Res eſſe in bonis quid ſit. 560.29
Amiſſa non videtur ſi in ejus locum pretium, vel alia res ſuccedat. 580.58
Fiſcus poteſt Rem communem ex ſpeciali privilegio vendere invito ſocio. 62.4
Hoc privilegium fiſci procedit, ſive res habear commodam diviſionem, ſive non, contra Martini opinionem. 63.15 18
Referuntur alia privilegia fiſci circa Res cum aliis communes. 62.5
Qua in ratione fundetur hujuſmodi privilegium fiſci, & de controverſia Bulgari, & Martini circa poteſtatem Principis in Rebus ſubditorum. ibid. 6.& 7.
Ob utilitatem publicam introductum probatur ut fiſcus Rem communem vendere poſſit, & in quo conſiſtat talis ratio.ibid. & ſequent. 8. 10. 13. & 14.
Rei diviſio poteſt fieri non ſolùm per partes naturaliter ſeparatas, verùm & per confuſas, & quæ per intellectum conſpiciantur magis quàm materialiter. 63.16.17
Socius non poteſt invito altero ſocio imponere ſervitutem in Re communi. 65.32
Fiſcus poteſt remittere ſervitutem, vel uſumfructum communem. ibid.33
Fiſcus an poſſit hypothecare Rem communem ſicut poteſt vendere, & an ſi eam rem habeat obligatam cum alio, poſſit liberare. ibidem 34. & 35.
Rem communem an poſſit fiſcus donare, & quid de jure regio,& de ratione tractatur. 58.59.60. 61. 63.
An quoque poſſit fiſcus Rem permutare. ibidem num.61.
Rerum pupilli, & fiſci diviſio quod adminiſtrationem 71.20.21
Quomodo fiat incorporatio Rerum vacantium quæ fiſco adjiciuntur. 100.1.2
Rerum diſpoſitionem committebant Imperatores adminiſtris, deinde eam confirmabant. 219 num.4.
Non eſt abſonum in jure ut eadem Res diverſo modo cenſeatur. 310.57
in Rebus Eccleſiæ alienandis debent adeſſe cauſæ. 314.10.
Reſcriptum.
Reſcriptum impetratum contra legis prohibitionem præſumitur per importunitatem conceſſum. 224. n.56.
Reſcripta impetrata ut ſeſe à decurionatus oneribus quis ſubtraheret, vacuantur. 272 48
Et quare & quatenus civitatis imumnitas valida de eo ſit. ibid.50
Reſcripta quæ immunitatem à decurionatu concedunt quomodo valere poſſint. 273.51
Reſpublica.
Reipublicæ portendit interitum Principem legi imperare. 430.99
Ejus intereſt, ut minor ætas adjuvetur. 445. 17.
Reſtitutio.
Otioſa redditur diſputatio Bar. & aliorum, an Reſtitutio in integrum, de qua hîc, ſit intelligenda ſecundùm tempora Antonini, vel Juſtiniani, in l. fin. Codic. de temp. in integr. reſt. 87.21
Reus.
Reus capitalis criminis an emittat dominium. 15 n.56.
Rex.
Rex & Regia tribunalia ſi non haberent extrajudicialem mulctam, inutilis eſſet cognitio per viam violentiæ, agitúrque remiſſivè de multis Clericorum à ſæculari judice judice faciendis. 279.46
Rhenus.
Rhenus flumen limes erat Imperij. 153.11.&430.58 cum ſeq.
Richomeres.
Richomeres quis fuerit. 399.12
Riparienſis.
Riparienſes milites qui. 426.60
Roma.
Roma, commune domicilium. 332.78
Roma quare fuerit patria communis. 333.84
idem quod de Roma dictum, obtinebat in Conſtantinopoli. ibid.85
de Roma quod diximus,ut ſit communis patria,idem admittendum eſt in Curiis & Comitatibus Regiis quorumlibet Regnorum, ut apud nos Matritum. & de ratione. ibid.88.89

urbs

urbs Roma in trigintaquinque tribus diverſa, quarum uni adſcriptus debebat eſſe civis Romanus, ut poſſet percipere liberalitates Principis, ita ut manumiſſi ſi tribum non haberent, non poterant illas percipere. 381. 23. 24. 25
Roma continentibus ædificiis finitur. 466. 6. & 8
More humanarum rerum lapſa, non quia Pontificis ſedes effecta. 419. 87
Romæ homines provinciarum frequentes negotiandi cauſa 456. 3. & 4
Belli Civilis tempore pauci homines in ea inventi. 495. 1.
Romana reſpublica prius Regibus, deinde Conſulibus, poſtea ab Imperatoribus gubernata. 423. n. 18.
Roman. Imperium Orbis caput. 428. 80
Romanis moribus maximæ turpitudines inerant. 604. n. 44.
Romanæ urbis elogia. 428. 81
Virtutis laudatio. 474. 1
Romani ſummè ſuperſtitioſi. 430. 102.
Eis connubium non fuit licitum niſi cum ſuis civibus. 494. 14. & ſeq.
Maxima cura ſobolis. 610. 23

Romulus.

Romuli leges exoluerunt poſt exactos reges. 423. num. 21.

Rubigo.

Rubigo quam cauſam ſterilitatis præbeat. 587. num. 10.

Ruptor.

Ruptores aggerum Nili pœna ignis coërcentur. 593. n. 25.
Et an ea pœna extendi poſſit ad alia flumina. 594. 37. & ſeq.

S

Sacerdos.

Sacerdotes quare non poſſint eſſe Tabelliones. 252. 23. 24.
Sacerdotes provinciæ Syriarcha, Alytiarcha qui fuerint. 344. 10. 11

Sacramentum.

de Sacramento militari. 351. 11
D. Sahagun Salmanticenſis laudatur. 244. 29

Salarium.

Salarium unde dictum. 310. 2
Quid ſit. ibid. 3
Mercedis nomine nuncupatum apud auctores. ibidem 4.
Annonaria commoda quare dicatur, explicatur Capitolinus. ibid. 5
Nomine Salarii quid contineretur ex Vopiſco. 321. 7
Salarii nomine contenta pecunia. ibid. 9
Salaria conſtituta viduis & athletis. ibid. 10
Philoſophis, & Profeſſoribus litterarum, & de ratione. ibid. 11
Item & magiſtratibus, & Eccleſiis. ibidem 12. & 13.
De obligatione conſtituendi Salaria in qualibet republica bene ordinata. ibid. 14
Cur Decuriones in præſenti non poſſint Salarium dare, niſi conſulto Principe refertur ratio petita ex re quæ in commune poſſidetur. ibid. 15. 16.

Salgamum.

Salgamum quid ſignificet diſcutitur. 197. 11. 12
Tò Salus ſumpta pro bono publico. 369. 33

Salvianum interdictum.

Salvianum interdictum quando competat. 555. 45

Scena.

in Scenam prodiens inde quæſtum facturus, notatur infamia. 387. 33
quæ fuerit Scena in theatro, & quid in ſcenam prodire. ibid. 34

Scholaris.

de Scholari qui in loco ſtudiorum per decennium habitaverit ad l. 2. ſup. hoc tit. 335. 105
Quid de his Scholaribus quid dicuntur *Paſantes*. ibid. 106.
An in decennio ad conſtituendum domicilium Scholaris computandum ſit quinquennium quo operam dedit Juriſprudentiæ, & an in aliis id ſit admittendum. ibid. 107. 108
Scholaſticorum vox hîc quid. 197. 8

Scientia.

Scientiæ litterarum nobilitant. 383. 31

Scipio.

Scipio Africanus privilegio ædilis factus. 429. 43

Scriba.

Scribarum officium apud Græcos honorificentius, quàm apud Romanos. 250. 8
Expenditur locus Tertulliani, quo probatur Scribas non fuiſſe ſervos. ibid. 9
Item & alius Plutarchi & Suetonii. ibid. 10
quæ fuerint Scribarum decuriæ apud Suetonium. ibid. 11.
Scribarum nomen apud Romanos, ſcribas diverſos comprehendebat. 253. 34

Scriptura.

Quoties ad probationem actus, ſeu diſpoſitionis lex requirit Scripturam, non poterit probatio fieri per teſtes. 177. 23. 25
in emphyteuſi requiritur Scriptura. ibid. 24
Quomodo procedat ea doctrina de diſpoſitione legis requirentis Scripturam ad probationem. ibidem 26.
In ſpecie noſtræ legis ſolutio facta fiſco probanda eſt per Scripturam. ibid. 27
Quid dicendum erit quando inter partes conventum eſt de Scriptura facienda, & ſimilibus quæſtionibus, remiſſivè. ibid. 28

Secretarius.

Secretarii regii ſi munera accipiunt ipſo facto ſine ſententia declaratoria, remanent condemnati. 47. 43
de Secretariis, & eorum honoribus apud omnes nationes. 253. 37. 38. 39
Secretarii Principum magna reverentia digni. 254 n. 41.
Tò Secundum eſt demonſtrativum. 122. 35

Securitas.

Securitas & chirographum eodem ſenſu dixerunt leges noſtræ. 174. 4

Seges.

Seges pro multitudine & denſitate, metaphoricos. 364. 4
Segetes & plantæ multis periculis expoſitæ. 586. n. 2.

Senatores.

Senatores lege Jul. repetundarum navem habere prohibiti. 217. 52
Onera magna quibus olim gravabantur Senatores. 359. 30.

Senatuſconſultum.

Senatuſconſultum Velleianum non ſuccurrit mulieri donanti. 317. 37
Senatuſconſultum de petitione hæreditatis. 375. 22. & 25.

Senectus

Senectus.

Senectus graviſſimis affecta privilegiis. 247.57

Et quomodo excuſet à muneribus. ibidem 58.59 & 60.

De aliis excuſationibus, veluti de morbo perpetuo, podagra, cæcitate, ſurditate laborantibus. 248.64

Sententia.

Sententiam pronunciari non poſſe contra defunctos. 37.5

Sententia privans filios Sodomitæ hæreditate paterna eſt nulla. 81.66

Sententia omnem finem imponit controverſiæ, & ita à judice denuo immutari non poteſt. 85. 1. & 2

Si contra fiſcum judicatum eſt, intra triennium poteſt retractari Sententia. ibid. 3

Quomodo ſupradicta traditio ſit accipienda. ibidem 4.

Advocati fiſci præſentia neceſſaria eſt quando fertur Sententia, & plura de Advocato fiſcali. ibid. 5. & 6

Sententia an retractanda ſit contra Eccleſiam, vel minorem lata, ex defectu Advocati. 86.13

Sententia contra fiſcum lata retractatur ſi omiſſum ſit inſtrumentum, vel de novo ſit repertum, & quid de jure regio. ibid. 14.15

Et an habeat locum in republica & Eccleſia. ibidem 16

Et etiam in privato. ibid. 17

Quomodo intelligendum ſit hoc privilegium fiſcale de retractione Sententiæ, & in quo differat à jure reſtitutionis quæ ad eumdem effectum conceditur privato. 87. 18

Quis ſit effectus ejus differentiæ retractare Sententiam per actionem, vel per reſtitutionem. ibidem 19

Adducitur lex nova Philippi III. qua prohibetur in integrum reſtitutio contra Sententias reviſionis, aut aliud quodcumque remedium, & tractatur an ea lege ſublatum ſit privilegium noſtri tituli. ibid. 20

Sententia lata contra fiſcum eſt nulla, cùm de fraude, vel prævaricatione judicis, aut Advocati fiſcalis conſtat. 88. 22

Et quid de arbitro, diſcutitur. ibid. 23

An Judex corruptus poſſit cognoſcere de ea nullitate, quæ ob id infirmat Sententiam. ibidem n. 25.

Sententia ſi feratur teſtibus pecunia corruptis, vel per falſa inſtrumenta, valet, etſi veniat poſtea reſcindenda. ibid. 26

An fiſcus in criminalibus poſſit uti remedio hujus legis, & retractare Sententias. ibid. 27

Latè fundatur competere fiſco jus retractandi Sententiam in criminalibus, & competere in eis reſtitutionem. ibid. & ſeq. 28. 29. 36. 37

Jure regio partit. conceditur reſtitutio à judice, neque eſt neceſſaria conceſſio Principis in criminalibus. 89. 35

Sententia lata ſuper furto an ſecum trahat executionem. 248. 12

Sententiæ quæ infamiam irrogant an poſſint comparari cum excommunicatione. 536. 14

Seneca, & Quintilianus Conſules, unus ſuffectus, alter honorarius. 293. 70

Separatio.

Separatio creditorum quibus in caſibus concedatur. 549. 1

Ut detur contra creditores hæredis quomodo conſiderantur bona. ibid. 4

CreditorumCaſtrenſium an danda ſit contra creditores Paganos in bonis peculii Caſtrenſis filiifamilias militis. 541. 7

Separatorum ſeparata debet eſſe natura. 559.5

Sepulchrum.

Sepulchra olim ita ampla, ut habitationes continerent. 440.6

Eis cuſtodes adhibiti. ibid. 10

Sepultura.

Sepultura, non electa decedens ſepelitur in parochia, in qua vivus percipiebat Sacramenta. 336. num. 117

Sequeſter, & Sequeſtratio.

Sequeſter, aut depoſitarius non privat ſua poſſeſſione poſſeſſorem. 246.41. 45.51.52.53.54

Sequeſter, aut depoſitarius poteſt eligere, ſeu præſentare. ibid.

Sequeſtratio neceſſaria non aufert poſſeſſionem litigantibus. ibid. 50

Serenitas.

Serenitatis nomen proprium, ſupremi Principis epitheton. 190. 1

Servitus, Servus.

Servitus quomodo dicitur eſſe contra naturam. 361. n. 44.

Servi conditionales qui in præſenti. 85. 4

Servus actor quis. 72. 30

Servus actor ſi vendatur, retrahi poteſt ab altera ſtatione fiſcali. ibid. & 31

Servus, vel filiusfamilias tacitè rogati reſtituere incapaci, excuſantur à pœna noſtræ legis. 129. n. 56.

Et quatenus ſuperioris mandatum excuſet. ibidem.

Quot Servi, tot hoſtes. 116. 1

Servi non poſſunt eſſe delatores in capita dominorum. ibid. 2

Idem jus in libertis militaſſe probatur. ibidem num. 3

Ratio hujus juris. ibid. 4. 5

Excipiuntur aliqua crimina, in quibus permittitur Servo dominum accuſare, ut in crimine majeſtatis. ibid. 6

Idem eſt in crimine hæreſis. ibid. 7

Et in peccato Sodomiæ, & falſæ monetæ. ibid. 8. 10.

Ita prohibetur Servus accuſare dominum, ut pœna mortis afficiatur eo ipſo tantùm quòd accuſat. 117. 15

De eo Servitio quod apud nos *Lanzas* vocatur, quod Proceres & titulati viri Regi exhibere tenentur. 143. 85. 86. 87. 88

Et an Epiſcopi & Prælati ad id teneantur. ibidem 89

Et traditur Principem ſemper circa hoc tributum eſſe antiquiorem creditorem. ibid. 90

Servi qui fuerint publici. 252. 26

Servi à decurionatu obtinendo, & aliis dignitatibus obeundis arcentur, & de ratione. 304. 2. & 3

Servus qui ad decurionatum, vel aliam dignitatem aſcendit, punitur.

in Servo, vel in incapace, quem populus, vel Princeps talem eſſe non ignorant, quid. 307. num. 28

Servus prædialis quomodo conſideretur jus prædio inhærens. 311. 69

Servorum miſera conditio, ut nec nomen haberent. 310. 55.

Servitutis ſpecies eſt, ne ab aliquo loco recedere liceat. 441. 19

& Verborum.

Servitus ad prædium an poſſit ſervo relinqui vel ipſe eam ſtipulari. pag. 460. num. 1.
Quæ contingat liberto ob ingratitudinem, an comprehendat filios. 502. n. 50
Servus à civitate manumiſſus non fit libertus ſingulorum. pag. 424. num. 34
Adſcriptitius & Metallavius quis? p. 441. n. 12
Cenſetur domini inſtrumentum. p. 457. n. 3
Ea lege venditus, ut manu-mittatur, elapſo termino liber fit. 450. n. 12
Quoad jus civile nihil eſt. 457. n. 2. & n. 4
Proprius hodie etiam ſine libertate hæres inſtitui poteſt, licet antea non poterat. 463. n. 1. 7. & 8
Proprius quis dicatur. ibid. num. 2. & 6
Sine libertate inſtitutus hæres jam erit poſt Juſtinianum & quidem neceſſarius. 465. n. 33
Voluntarius tamen erit ſi ante mortem manumittatur à domino. ibid.
Proprium nomen non habuit, ſed ex laſcivia Domini illud accipiebat. 499. n. 9
Multis expoſitus ſuppliciis & vitæ diſcriminibus. 499. n. 10
Furtivus ſi furi furtum fecerit an cum domino ſervi fur habeat actionem. pag. 514. n. 20
Fugitivus quare numeretur inter res quæ non poſſunt uſucapi. 563. n. 48
Fugitivus non cenſetur ſi ex ancilla fugitivâ natus ſit. 564. n. 50
Erro etſi regulariter non dicatus fugitivus cenſetur ita quoad hoc ut non celebretur. ibid. n. 57
Quomodo dicatur obligari naturaliter. 619. n. 3
Stipulatio ab eo facta cenſetur tanquam ſi dominus feciſſet. 462. n. 19. & 20
Carcere perpetuo poteſt contineri. 441. n. 20
Tutor nominatus an conſequeretur libertatem olim maximè dubium. 444. n. 9. & 10. & 464. num. 15
Nihil eſt quoad inſtitutionem niſi recipiat capacitatem à domino. 457. num. 2
An qui datis Titio nummis ut eum emeret & manu mitteret poſſit ut ingratus accuſari à Titio. 502. 41
Eo generaliter legato hæres non tenetur promittere *ſanum eſſe* licet venditor teneatur. 529. n. 19. & ſeqq.
Si ei legetur præter capacitatem domini inſpicitur an ſi liber eſſet potuiſſet acquirere. 461. n. 8
Servo prædium habenti quomodo dicatur poſſe relinqui ſervitus. 463. n. 24
Pluribus ſervis venditis adhibito uno cæteri adhibentur. 560. n. 16

Seſſio.

Ex ceſſione æquali data fiſcali conſequenter cætera quæ ad reverentiam omnimodam pertinent conceſſa videntur. 301. n. 27
Plus honoris confert ſeſſio cum alio quam ſalutatio. ibid. n. 28
Expenduntur in id aliqua jura ad propoſitum conducentia. ibid.

Sexagenarii, vide *Ducenarii.*

Silveſter II.

Silveſter II. Summus Pontifex defenſus à calumniâ hæreticorum. 357. n. 8

Sincura.

Caſus de facto refertur & quid deciſum in Curia Pintiana circa Sincuram & jus patronatus regni Galliciæ, in condemnatione facta ad reſtituendum jus patronatus cum annexis an comprehenderetur annexorum nomine Sincura ſeu jus percipiendi decimas. 99. num. 30. ad finem.

τὸ *Si quis, & quicumque,* quare comprehendat fœminas, & neceſſaria fuerit extenſio, & declaratio Trajani. 114. 62

Sinus.

Sinum præbere furanti quid ſit. 595. num. 47. & ſequent.

Sitonia.

Sitonia, Sitocomia, quid ſignificent in præſenti quid etiam Sitonicus. 212. 2. 4
An in hæc lege agatur de munere Sitoniæ. ibid. num. 5.

Socius.

Socius ſi civiliter moriatur, an pars ſocio acquiratur, & quomodo procedat argumentum de morte naturali ad mortem civilem. 123. 42. 43 & 44

Sodomia, & Sodomita.

Sodomitæ crimen latè diſcutitur circa confiſcationem contra filios. 79. n. 46. ad n. 50
Et negativa omiſſa pars quæ facit pro filiis, deditur. 80. 52
filii Sodomitæ eximuntur infamiæ paternæ, & quid id operetur. ibid.
Sodomiæ, & majeſtatis crimen non in omnibus æquiparatur, licet quoad probationem pari paſſu ambulet. 91. 53
Fiſco agenti contra bona Sodomitæ obſtant filii quaſi creditores ex deciſione noſtri tituli. ibid. 54
Sodomita an poſſit poſt mortem accuſari. ibid. 55. & 56.

Solarium.

Solarium quid ſit. 139. 49

Solidus.

Solidi 72. quem valorem habuerint. 406. n. 24. & 30
Quare petantur in præſenti Solidi qui ſint auri puri. ibid. n. 29.
Cur in hac oblatione quæ erat voluntaria, taxata fuerit ſumma. ibid. n. 31

Solutio.

Solutionem qui tenetur probare, concludenter probare tenetur. 179. 2
An Solutio de qua hic, poſſit probari non per apochas, ſed per teſtes. 182. 26. 27
Ei qui dicit ſe Soluiſſe incumbit onus probandi, remiſſivè. 232. 11

Soror.

Soror dicitur finis familiæ, ſi fiat mulier. 497. 52

Spado.

Spadones Principum cubicularii. 606. 12

Spectaculum.

Spectacula Principes ſolebant edere ut populum ſibi gratum haberent, & conciliarent ob impenſam in ludos voluntatem populi Romani. 370. 41.
Spectacula ferarum à Conſtantino ſublata, poſt multa ſæcula retenta. 373. 73
Ramelii opinio rejecta circa hujus ludi celebrationem poſt Conſtantinum. ibid. 74
Poſt Spectaculum ferarum frequentarum tempore Juſtiniani, & Imperatoris Henrici ſecundi. ibid. 74
Oſtenditur paulatim in deſuetudinem abiiſſe. ibid. 76.

Spurius.

Spurius an propter ſocium fiat capax. 347. 29. & 30.
Spurius an admittatur ad dignitates. 394. 97

 Staoio,

Statio, & Stationarius.

Stationum nomen quod hodie uſurpatur in Eccleſia, unde originem ducat. 70. 5
Omnes Stationes fiſcales etſi diverſæ ſint unum Principem repræſentant. 136. 14
Qua actione experiri poterit una Statio contra aliam, & refertur quæſtio de facto. ibid. 15
Stationarii qui fuerint. 167. 27
Stationarii quare nequeant habere carcere. 167. 28
Vide *Curioſi*.

Statutum.

Statutum Italiæ examinatum quo cavetur ut ſi damnum contingat viatori, teneantur ſolvere vicini & proximi Pagani. 260. 27. 28. 33
Statutum Collegii Conchenſis circa puritatem ſanguinis Collegarum. 505. 52

Sterilitas.

Sterilitatis cauſam præbent incurſus hoſtium, bellum, & alia. 587. 11

Stilus.

de Stilo Curiæ, & quomodo ſit obſervandus, remiſſivè. 102. 21

Stipendium.

Stipendia quo in ſenſu accipiantur in aliquibus legibus. 351. 10

Stipulatio.

Stipulatio, *ſanum eſſe, furem non eſſe*, in ſervorum venditionibus adhibita. 527. 3
De ea magnum inter J. C. diſcrimen. ibid. 4
An ea fuerit utilis. ibid. 5
An inutilis. ibid. eodem num.
Stipulatio an *eſſet* inter modos faciendæ donatio*nis*. 518. 47
Ad hoc inſtituta, ut unuſquiſque acquirat quod ſua intereſt. 462. 21
Cum ſit à ſervo non inſpicitur ejus perſona, ſed domini 462. 20

Stoici.

Stoici maximopere favebant libertatibus. 619. 4
Partum dum eſt in utero maternorum viſcerum partem judicabant. 550. 2

Strena.

Strenas dare conſueverunt Imperatores Conſiſtorianis Comitibus, id eſt, ſuis Conſiliariis. 299. 10
Strenæ quæ fuerint, & undæ dictæ. 404. 14
de Strenarum commercio tum inter privatos, tum Principe. ibid. 15. & 16
Strenæ datæ non ſolùm apud Romanos, verùm & apud alias nationem. ibid. 18
de Strenarum remiſſione, ex Novella Majoriani. 407. 37.

Strictum.

Stricta juris ratio propter humaniorem rationem neglecta. 465. n. 27. ad 29
Et propter libertatem. 618. 1. & 2.

Studium.

Studia litterarum apud ſolos Monachos fuere poſt tempora Imperatorum. 265. 28

Subhaſtatio.

in Subſtatione præſentia Procuratoris Cæſaris requiſita. 54. 11
Explicantur aliqua jura quæ hoc præſidi attribuunt, & quæ fuerit differentia inter hos magiſtratus quoad fiſci cauſam. ibid.
Requiritur etiam in hoc actu ut citetur debitor. ibid. n. 12.
Solemnitas de qua hîc pro forma, cùm requiratur, ea deficiente cenſetur actus, geſtus cum mala fide. ibid. 13
Et hæc præſumptio malæ fidei eſt juris & de jure. ibid. 14.
Quos fructus teneatur reſtituere malæ fidei emptor in caſu horum jurium. 55. 15
Vide *Venditio*.

Subſtitutio.

Subſtituere ſuo loco alium poteſt officialis. 277. 26 & ſeqq.
Qui illuſtrem dignitatem ſunt conſequuti, poſſunt curiæ deſervire per ſubſtitutum, & referuntur dignitates illuſtres ad interpretationem noſtra legis; ibi, *Hi verò*. 278. 32. à 35
Subſtituens an teneatur de exceſſibus, & delictis ſubſtituti, & de ratione. 279. 43. & 44
Subſtitutus ubi poni poteſt, talis ſubſtitutus debet habere eaſdem qualitates, quas habebat ſubſtituens. 278. 37
Subſtitutus legitimè conſtitutus, gaudet omnibus privilegiis ſubſtituentis. ibid. 38
Subſtitutus in caſu abſentiæ datus cenſetur in caſu mortis. 279. 42
Subſtituens non tenetur de delictis ſubſtituti, quando non voluntariè, ſed ex neceſſitate, vel ex mandato ſuperioris ſubſtituit. ibid. 47
Subſtituens non tenetur de exceſſu ſubſtituti quando adhibuit debitam diligentiam. 280. 49
Caſtellanus, aut arcis præfectus, quatenus de delicto ſubſtituti teneatur, explicatur latiſſimè. ibid. 50. & ſeqq.
Caſtellanus poteſt Subſtituere in Caſtelli tutelam hominem nobilem abſque metu proditionis. ibid. n. 54
Quare *l. 7. tit.* 18. *p.* 2. requirat in Subſtituto Caſtellani, ut ſit nobilis. 281. 63. & 64
Subſtitutio facta impuberi ab eo qui captus deceſſerit, impubere mortuo legitimum excludit. 479. n. 13
Pupillaris an habeat locum in eo qui vivo patre ſui juris fiat. 479. 16

Succeſſio, & Succeſſor.

Succedit fiſcus ex lege Julia Caducaria deficientibus omnibus qui habent qui ſuccedendi. 90. n. 2
Succeſſio fiſci in bonis vacantibus pertinet ad regalia. ibid. n. 3
Fiſcus quando occupat bona vacantia an Succedat jure hæredis, vel jure proprio. 91. 7. & 8.
Proponitur diverſarum ſententiarum concordia, & diſtinctio inter modos varios Succedendi. ibidem 9.
de Succedendi modo à fiſco per annihilationem perſonæ. ibid. 10
Succedere fiſcus dicitur in bonis vacantibus per occupationem, & ipſo jure dominium in illum transfertur. 92. 11
Succedere fiſcus intelligitur quaſi hæres cùm ab eo fideicommittitur. ibid. 13
Succedens in officio non ſuccedit in obligationibus prædeceſſoris. 257. 4
Qui in decurionatu Succedit non repræſentat prædeceſſoris perſonam. ibid. 5
Succedens de novo non ſolvit debita contracta, neque cives novi ſolvere debebunt collectas veteres. 258. 6
Succeſſor in officio, vel dignitate an teneatur ex mutuo contracto à prædeceſſore. ibid. 7
Rector civitatis ſi acceperit mutuum in opus publicum, tenebitur ſucceſſor, aut civitas. ibid. 9
Succeſſor in majoratu an teneatur ad debita prædeceſſoris. ibid. 11
Succeſſor in Regno an teneatur ad debita prædeceſſoris. ibid. 12
Succeſſor in majoratu an teneatur ſtare locationi, remiſſivè. 259. 17

Sulpitii

Sulpitii Severi hiſtoria de volventio Proconſule Hiſpaniarum, & de Præfecto Galliarum ad ſe cauſam Priſcillianorum ex Hiſpania revocante. 195. n. 26. & 27.
Summates de Decurionibus. 235. 6

Superindictum.

de Superindicto. 148. 33
Ad onera Regni Sublevanda cum ingruit neceſſitas poteſt petere Rex ſuperindictum. ibid. 34
Superindicta pendere ex nutu Principis oſtenditur. ibid. 38.
Vide *Tributum.*

Suus.

Sui heredes filii familias dicti, & bonorum Paternorum domini. 471. 4
Synoneton quid ſit in l. 1. Tit. de public. comparatione. 213. 7

T

Tabella.

Tabella quid ſignificet. 317. 31

Tabellio.

Tabelliones poſſunt eſſe Decuriones. 250. 1
Probatur latè Tabellionum officium eſſe honeſtum ex Caſſiodoro, ibid. n. 6. & 7
Tabelliones Clariſſimi titulo decorati. 251. 12
An deberent eſſe juris periti. ibid. n. 13
In prohibitione emptionis comparatur Tabellio cum majoribus judicibus. ibid. n. 16
Tabelliones ad Decurionatum aſpiraſſe. ibid. n. 17. ad 19
Tabelliones an ſervi fuerint. *ad l. fin. C. de ſerv. reip. manum.* 252. n. 27. & 28
Error eorum qui exiſtimabant Tabellionem eſſe ſervum publicum, convincitur. ibid. n. 28
Tabellio, & Tabularius differunt. 253. n. 33
Tabelliones noſtri an admitti poſſint ad reipub. adminiſtrationem. 254. n. 42
Tabellionum deteſtatio. ibid. n. 43
Tabelliones non poſſunt eſſe advocati, & de ratione. ibid. n. 44
Tabellionum officium an ſit nobile, remiſſivè.

Tabularius.

Tabulariorum munus. 14. n. 2
Tabularii ſeu calculatores admittuntur ut teſtes. 15. n. 12. 14. 25. & 34.
Et de eorum fide multa. 15. n. 15
Et an ſit exequenda declaratio peritorum. ibid.
Tabularii adnotatio ſi non oſtendatur, exactori licitè reſiſtere poteſt debitore, & adducitur *l.* 2. *tit.* 19. *lib.* 6. *Recop.* 161. n. 7
de Tabulariorum cura in exigendis ſpeciebus ad ſacras largitiones pertinentibus, & quot fuerint in ſingulis provinciis. 188. n. 3
de Tabulariorum fraude in potentioribus à tributis ſublevandis. 199. n. 8
Quâ ratione Tabularius hîc pœna ignis afficiatur, & de pœna ignis in aliis criminibus. 200. n. 14. 15. & 16.
Tabularius & Tabellio differunt. 253. 33

Tacitè.

Tacitè aliquid relinqui quomodo dicatur. 107. n. 2
Hujus rei origo deducta eſt à lege Papia. 108. num. 3
An tacitè vel non in formulis, de quibus hîc, videatur rogatus heres. ibid. n. 5. à n. 17.
Servus vel filius familias, Tacitè rogati de reſtituendo in capaci, excuſantur à pœna noſtræ legis, & quatenus ſuperioris mandatum excuſet. 113. 56

Talio.

le Talionis pœna, & an hodie ſit in uſu. 104. & ſeq. num. 16. 17. & 18
Teſtis falsò deponens punitur pœna Talionis diſquiritur de ratione. 135. n. 19

Tarquinius.

Tarquinius Romanorum Rex ſocero ob regnum mortem intulit. 423. n. 21

Taurus.

Taurorum agitatio an licita ſit. 604. n. 69
Unde originem traxerit. ibid.
Quis primus in ludum Tauros exhibuerit. ibid. eod. num.
A Theodoſio hic ludus extinctus. ibid. n. 71
Agitatio Taurorum deteſtatur. ibid. n. 72
A Pio V. interdicta, & poſtea noſtris conceſſa à Græгorio XIII. ibid. n. 73.
Qui probent licitas eſſe has agitationes. ibid. num. 74

Temonarium.

Temonarium opus quod genus fuerit tributi. 362. num. 52. & 56.
Proponuntur diverſæ ſententiæ, & veroſimilior aſſignatur. ibid. n. 53

Templum.

Conſtantinus Imp. Templa Paganorum ſeveris legibus ſuſtulit. 400. 27

Tempus.

Ante tempus petens rem amittit, etiamſi ſit fiſcus, cùm in hoc non habeat privilegium. 37
Jure digeſtorum qui ante tempus petebat, poterat rurſus agere. 38. 13
Tempus an ſit modus inducendæ obligationis. 183. n. 37.
Temporis mentio in lege vel diſpoſitione an ſit intelligenda de tempore utili vel continuo. 449. 1
Tempore continuo dies currunt etiam ignorantibus. ibid. n. 2
Tempus intra quod poſſit agnoſci bonorum poſſeſſio. 438. 12

Teſſera.

Teſſera frumentaria quæ fuerit. 228. 28

Teſtatio & Teſtator.

Teſtari non poſſunt delinquentes de bonis confiſcatio. *ex leg.* 4. *Taur.* 79. n. 51
Teſtatoris dicentis ſe debere incapaci, profeſſio videtur in fraudem legis fieri. 109. 20. 21
Teſtator poteſt gravare hæredem ne deducat quartam Trebellianicam. 112. 50
Teſtandi ampliſſima poteſtas fuit *l.* 12. *tabul.* Teſtatoribus conceſſa. 609. 1
Poſtea reſtricta legibus, & prudentum interpretatione. ibid. num. 2. & 3.
Teſtandi jus à Principe impetrari ſolebat. 613. 80
Teſtamenti factio inutilis eſſet niſi à lege confirmantur. 490. 35
Teſtatores ſolebant pecuniam relinquere ad ludos celebrandos. 601. 47

Teſtimonium, Teſtis.

Teſtimonium debet eſſe in ore duorum, vel trium. 16. n. 17.
Teſtis ſemel deponens punitur Pœna Talionis. 135. 19

Theſaurus, & Theſaurarius.

Theſaurus quid ſit, ejus deffinitio, etymon & ratio invegiſtatur. 125. n. 2. 3. & 8.
Theſauri nomine aliquando ab utuntur Conſulti pro re & pecunia quæ in poteſtate habetur. ibid. 4. 5. 6

BIBLIOTECA FACULTAD DE DERECHO GRANADA

Theſaurus dicitur donum Dei, vel fortunæ. 125. 7
Theſaurus an dominum habere deſierit, reprobatur Donelli ſententia. 126. 9
Quid ſi pecunia ſit recenter depoſita. 126. 10
ad Theſauros inveniendos ſolent Magi uti dæmonis invocatione. ibid. 13
Prohibentur in inventione Theſauri magica ſacrificia, qualia hæc fuerint. ibid. 14
Ratio quare inventio Theſauri prohibeatur mediante Magia, & de vana ejus illuſione. 117. 16
Theſaurus magicis artibus repertus acquiritur fiſco. ibid. 17.
An in foro conſcientiæ poſſit retineri Theſaurus magica arte repertus, & an lex noſtra ſit pœnalis. ibid. n. 18. ad. n. 22
Quis dicatur locus ſuus ad hoc ut acquiratur Theſaurus. & an uſufructuarius faciat ſuum ſi repererit. 117. 22. 23
An emphyteuta, qui invenit Theſaurum faciat ſuum. 128. 24
Et quid de domino directo. ibid. 25. 26
Quid de majoratus poſſeſſore. ibid. 27
Et quid in loco pignorato. ibid. 28
An poſſit uti remedio *l. 2. C. de reſcind. vendit.* ob Theſaurum in re vendita repertum ab emptore, & quid in vena metalli. ibid. 29. 32
An in acquiſitione Theſauri neceſſariò debeant intervenire & inventio, & apprehenſio. 128. 34
Quare conſentiente domino ſi aliquis inveniat Theſaurum, nihil acquirat. 129. 37. 41
Si in loco Eccleſiæ inveniatur Theſaurus, ad quem pertineat. 130. n. 45. 46
Quid de jure regio hodie procedat in inventione Theſauri. ibid. 49
De eo qui uſurpat contra domini fundi voluntatem Theſaurum inventum, quâ actione teneatur. 131. 52
ſi Theſaurarius provinciæ, cui facienda erat ſolutio. abſens ſit, aut mortuus, proximioris provinciæ Theſaurario facienda erit. 188. 6

Theſaurienſis.

Theſaurienſes qui fuerint. 188. 4

Theſſalonica.

Theſſalonicenſis Eccleſia à capitatione excipitur, & ob quam cauſam. 160. 8

Thymelicus.

Thymelicorum quale fuerit munus. 387. 39. & ſeqq.

Tiberianus.

Tiberianus quis fuerit, & quale ejus munus in hac lege. 155. 27
Tiberianum fuiſſe Proconſulem Hiſpaniæ, & in ea diſpoſitione, de qua in hac lege ediſſe conjectatur, & quæ fuerit hæc diſpoſitio. ibid. 29. 30

Tiberis.

Tiberis fluvius undè dictus. 216. 46
Flavus quare nuncupatus. ibid.
Et à quibus eleganter deſcribatur. ibid. 47
Auguſto maxima cura Tiberis repurgandi. 217. 50

Tiro.

de præſtatione Tironum. 362. 4
Et quatenus diſtet hoc tributum à temoniario. 363. 56. 57.

Titulus.

Titulus, *de privilegio fiſci, & de jure Reipublicæ*, quid differant. 7. 26. 27
Titulum rei apponere poteſt fiſcus. 100. 3
Titulus quid ſit? quidque per id ſignificetur. 101. 4. & 5.
Titulus unde dictus. 101. 6
Et de more Hebræorum titulos ædibus inſcribendi. ibid. 7
Vela ad Martyrum fores appenſa Tituli vocabantur. 101. 8
Tituli in hac lege qui ſint, & ejus intentio. 208. 1
Titulus pro cauſa & ratione præſtationis. 135. 24
Tituli, de conditis in publicis horreis, inſcriptio emendatur 205. 14
Titul. *Ne ruſticani ad ullum obſequium*, exornatur. 198. 15

Titus.

Titus Imperator vellicatus ob ſpadonum comitatum. 612. 53
Titulus *pro ſuo* quid ſit. 566. 7

Traditio.

Traditio non poteſt fieri totaliter in donationibus, quæ in animo conſiſtunt. 516. 28
An ſit neceſſaria in donationibus inter conjuges poſt orationem Antonini. 514. 13
Traditionis genus non triplex, ſed duplex. 518. 48

Trajanus.

Trajani tempore fiſcus ſemper victus, non privatus. 428. 77
Trium liberorũ jus à principe impetrabatur. 615. 80

Tranſactio.

Tranſactio an retractetur prætextu erroris calculi. 18. 50. 53

Tranſlatus.

Tranſlatis quare concederetur ut poſſent hæredes exiſtere ſuis parentibus, ratio dubitandi. 385. 19. & 386. 24. 27. & 31

Tribonianus.

Triboniani incuria in lege noſtra ſub titulo de immunitate collocanda, proponituſque ejus integra. 199. 10. 14
Tribonianus de Atheiſmo impiiſſimo accuſatur à pluribus, & ob id aiunt legem noſtram in codicem induxiſſe. 262. 6

Tribunus.

de Tribuni officio militum. 307. 34

Tributum.

Tributum quid ſit, & undè dictum. 131. 8
Tributi nomen ſe habet generaliter & ſpecialiter. 131. 9
plures Tributorum ſpecies, remiſſivè. 132. 10
Tributorum indictio ſpectat ſolùm ad Principem. 145. 5
Tributa, ſolùm pertinent ad Principem, cum ſint de ſummo Imperio. ibid. 6
Jus imponendi Tributa poteſt præſcribi. 146. 15
An ſit neceſſaria cum præſcriptione conceſſio Principis ad acquirendum jus Tributorum. ib. 19
Ubi de avaritia publicanorum. 147. 20
Reprobatur eorum ſententia, qui dicebant, Tributa non eſſe de regalibus. ibid. 26
ad Tributorum conſtitutionem requiritur juſta cauſa, & publica neceſſitas. ibid. 27
Domini Vaſſallorum & ſimiles non poſſunt imponere Tributa, neque hoſpitia, aut donativa à ſubditis erigere. 148. 28
de Tributo quod dicitur ſuperindictum. ibidem n. 33
Notatur aliquorum opinio circà materiam Tributorum. ibid. 35
Tributa jure gentium & cum ipſis regibus introducta. 149. 1
Rector provinciæ nequit privato remittere quod Tributi nomine debuerit. ibid. 40.
Quid operetur Rectoris, aut exactoris remiſſio Tributi. ibid. 41
Omnes tenentur ad ſolutionem Tributorum, ordinariorum, & extraordinariorum, & quæ ſint hæc. 149. 2

Ratio

Ratio quare Imperator hîc vocet ordinariam hanc collationem. ibid. 5
Reſcriptum in quo immunitas à muneribus ordinariis conceditur, non valet. 150. 4
Expenduntur leges noſtræ Regni reſtringentes privilegia exemptionum. ibid. 5
Princeps abſque peccato non poteſt concedere exemptionem à Tributis. ibid. 6
Non valet reſcriptum quo alicui conceditur ut minus ſolvat, quàm quod ſolvere debebat, & quomodo hoc intelligatur. ibid. 7
Si tamen de Principis certa voluntate conſtet, vires obtinebit tale reſcriptum. ibid. 8
Jure regio quomodo fiat exactio Tributorum, remiſſivè. 164. 22
Tributorum exactio quomodo indiceretur à Principe Præfecto prætorio. 193. 1
deſcriptio Tributorum fiebat initio cujuſque anni. ibid. 2
exactio Tributorum apud nos fit quotannis circa civium facultates. 196. 32
Hodie jure noſtro Tributa ſolvuntur in quacumque moneta. 211. 32
Fratres tertii Ordinis ſancti Franciſci an gaudeant immunitate Tributorum. 265. 29
Quid erit dicendum quando remiſſio Tributi fiat Pauperi. 149. 43
De eo Tributo apud nos dicto *ſervicio Real.* remiſſivè. 407. 36
Vide *Exactio.*

Triremis.

ad Triremes damnatio. 211. 4
Triſtis, de domina apud Propertium. 59. 2

Turpitudo.

Turpitudinem ſuam allegans non debet audiri. 512. n. 16

Tutela, Tutor.

Tutela in ſervilem perſonam non cadit. 443. num.
Ejus definitio exornatur. ibid. 1
Ab ea non ſunt immunes ſpadones. 618. 97
Excuſationem præſtat ille morbus qui facultatem rerum gerendarum adimit. ibid. 99
Tutor etiam invito pupillo datur. 448. 13
Tutela, & decurionatus quoad patris conſenſum differunt. 240. n. 32. 36.
Tutela teſtamentaria, & dativa quoad obligandum patrem differunt. 240. 37
Tutor, vel curator, aut teſtamenti executor, qui rem vendidit, non tenetur de evictione. 114. 25
Tutor, aut curator etſi teſtamentum agnoſcat, & reportet legatum, rectè poterit pupilli nomine de inofficioſo contra illud agere. ibid. 26
quomodo Tutor authoritatem præſtare debeat. 133. n. 21
Tutor etſi proponens aliquem adminiſtrationi excuſetur, tenetur per ſe inſpicere ædificia. 210. 6

V

Valens Imper.

VAlens Imperator Catholicæ Religionis, & Monachorum infeſtiſſimus hoſtis. 262. 2. & 5
Valens maximis cruciatibus, & martyriis Monachos coëgit lege lata militare. ibid. 4

Vectigal.

Vectigalia nova, nec vetera augere nullus poteſt, præter Principem. 141. 7
Vectigalia nova, quæ ſint. ibid. 8
Pœna imponentium nova Vectigalia tam de jure communi, quàm noſtro. 146. 14

Velum.

Vela ad Martyrum fores appenſa remiſſivè. 101. 8

Venatio, & Venator.

Venatio duplex, arenaria & vulgaris, & unde dicta. 366. 1. 2
Quale fuerit ſpectaculum Venatio. ibid. 3
Deteſtatio ejus ludi ex Tertulliano, & Seneca. ibid. 4
Venationis nomen apud J. C. & auctores Latinos frequens. ibid. 5
Quare dicatur munus, & de origine hujus ſpectaculi. ibid. 6
de Venatione inſtituta propter belluam quæ regioni noceret. 369. 35
Venatio jure naturali permiſſa, & multo magis belluarum. 370. 39
An Princeps poſſit Venationem interdicere, remiſſivè. ibid. 42
Venatio jure naturali non fuit præcepta, ſed permiſſa, & quomodo hoc procedat. ibid. 43
Civitas poteſt facere ſtatutum ne animalia tali tempore capiantur. 371. 47
Magnates poſſunt prohibere Venationem, & quid de privato an peccet prohibendo. ibid. 48. 49
Capta ex Venatione prohibenta an ſint in conſcientia domino reſtituenda. ibid. 50. 51. 52
An poſſit interdici Venatio, vel piſcatio in loco publico. ibid. 57
Clericus ſi Venetur an quod ceperit faciat ſuum, agiturque de interdicta clericis venatione. 372 65
Venationis utilitas & laudes. ibid. 66
Quare Clericus ſit interdicta Venatio, & de ejus deteſtatione. 373. 68. 69. 70
Venatio quæ fit ex cauſa neceſſitatis, vel ſanitatis, Clericis non eſt prohibita. ibid. 71
Venatoris nomen quo ſenſu in legibus his noſtris accipiatur. 368. 21
Ad feras cappeſſendas Venatores inſtitutos variis locis ſtabilitur. ibid. 24

Venditio.

Venditio celebrata cum debita ſolemnitate, dolo tamen emptoris gratia minori pretio res diſtracta fuit, actione pignoratitia in id quod intereſt, tenetur creditor, non verò emptor, niſi in aliquibus caſibus. 21. n. 9. & 10.
Venditionem an poſſit retractare œconomus Eccleſiæ qui rem nulliter alienavit, & adverſus proprium factum venire. 23. 26
Vendi quando res dicatur gratia emptoris, & quando per fraudem. 24. 49
An ſi emptor in hac ſpecie velit pretium ſupplere, id facere poſſit. ibid. 50
Venditio publica ſemper exercebatur haſtâ in foro poſita. 51. 10
Ex venditione facta à fiſco dominium verè transfertur. 64. 30
Quæ ſolemnitates debent intervenire in Venditione à fiſco facienda hac in ſpecie, & an fides de pretio habenda ſit, & cui dandum pretium. 68. 64. & 65
Quâ actione aget ſocius contra fiſcum pro partis ſuæ pretio. ibid. 66
Socius ſi velit rem emere, erit præferendus aliis emptoribus. 69. 67
An debeatur gabella de parte ſocii quam vendit fiſcus. ibid. 68. 69
An hoc privilegium fiſcale competat Eccleſiæ. ibid. 70
Contra juſtitiam eſt Vendere rem vitioſam eo pretio, quo venderetur, ſi vitium non haberet. 208. 17

Index Rerum,

Venditio rerum decurionum ita procedit ſi cauſæ coram judice proponantur, & cum eis fiat. 314. num. 8
Appellatione Venditionis quid in hac prohibitione comprehendatur, oſtenditur latè comprehendi donationem licèt in *h. l.* 3. videatur permitti. 317. n. 32.
Et proponitur ea difficultas. ibid. n. 34. 35.
de Venditionibus imaginariis. 318. 40. 44.
Venditor re evicta ad intereſſe tenetur. 528. n. 13.

Venundare.

Venundare an quis ſe poſſit. 442. 26

Verbum.

Verba legis, *qui juſſu Principis*, &c. explicatur. 26. n. 8.
Et de tranſlatis in alias urbes ob coactionem Principis, vel ſponte. 27. 11.
Verba, *ſalvis his, quæ utiliter*, &c. explicantur. ibid. n. 17.
Verbum *Quomodo liber.* 34. n. 29.
Verba Bullæ quæ de Canonibus ſacris, & decretis Conciliorum loquuntur explicita. 35. n. 32. 33. 34
Verborum, *Remitto, & permitto*, uſus promiſcuus. 44. n. 17. 18. 19
Verba, *utilitatemque rationum in l. 2. de ſid. & jur.* explicantur, & defenditur Lectio vulgaris contra Cujacium. 60. n. 66.
Verba, *ſi bonâ fide eſſet addicta, in l. 1. C. ne fiſcus* rem quomodo accipiantur. 72. n. 28.
Verba, *ſicut itaque in ſortis quantitate, ita in triplo, &c. leg. unic. C. pœnis fiſcal.* explicantur. 82. n. 70. & 71.
Verba, *integro ſtatu*, in donatione poſita, quid contineant. 96. & ſeqq. n. 2. & n. 29
Verba illa legis, *ſine ſceleratis ſacrificiis, aut alia arte legibus odioſa*, explicantur, & de arte magica aliqua adducuntur. 126. n. 11.
Verborum, *carcer Pœnalium*, tentatur explicatio. 166. n. 12. & 14.
Verba rubricæ, *de deſcriptionibus curialium*, explicantur. 174. n. 7. & 8.
Verba *de diſtributionibus civilibus*, quid velint. ibid. n. 9. & 10.
Verba, *per ſingulos ordines*, in noſtra lege poſita explicantur contrà Valenzuelam. 175. n. 9
Verba, *& ex eorum fuerint receptæ ſententiis*, explicantur. 176. 10
Verba, *& deſcriptio evidentibus documentis*, emendata, & eorum intellectus. ibid. n. 15
Verba legis noſtræ, *manifeſta geſtorum aſſertione patefecerit*, explic. 182. n. 29. & 30
Verba, *ut pro viginti libris*, explicantur. 226. 6
Verba, *ne caſu amiſſa ſecuritate*, explicantur contra Valenzuelam. 232. 7. 8. 9. & 10
Verba, *nec valeant ſpecialiter, in L. exempto, Cod. de decurionibus* quomodo accipienda. 272. 47
Verba *d. leg. laudabile, noſtræ ſerenitatis manu puncti*, &c. quid ſignificent. 299. 12
Proponuntur variæ emendationes, & explicationes. ibid, 300. n. 13. 14. 15.
Expenduntur verba illa ſchedulæ, *que los fiſcales tengan mucha autoridad.* 301. 29. 30
Verba legis, *ita enim fiet & nec immoderatus*, explicantur. 315. 14. 15

Verſus.

Verſus, *hoc etiam*, illuſtratur. 176. 13

Veſpaſianus.

Veſpaſianus effecit ut didrachma, quod templo ſolvebant Judæi, Jovi Capitolino ſolveretur. 399. 17
Veſpaſiani liber de plebiſcitis, & Senatus-Conſultis. 425. n. 44.

Veſpillo.

Veſpillones qui ſint. 530. 23
Quare in edicto ædilium promittebatur ſervum non eſſe Veſpillonem. ibid. n. 24

Veſtes.

Veſtes nigræ in luctu adhibitæ. 433. 17
Veſtes lugubres jure noſtro in funeribus taxantur. 407. 34. 35.

Veſtiarii.

Veſtiarii qui ſint. 374. 1

Via.

Ad Viarum publicarum reparationem omnes tenentur. 203. 5
Convenit publicæ utilitati Vias reficere, & purgare, & munire. ibid. 6. 7

Vicarius.

De Vicariis præfecti prætorio, remiſſivè. 145. 4
De Vicariis Præfectorum prætorio. 193. 5
Et qui fuerint, & quale eorum officium. ibid.
De Vicario Hiſpaniarum. ibid. 7
Vicarii Provinciarum habuerunt ſacrum auditorium, & quid ſit ſacrum auditorium. 195. 25
Vicarius, ſeu locumtenens Rectoris civitatis habet juriſdictionem ordinariam, & una perſona cum eo cenſetur. 211. 9

Vicinus.

Vicinus qui ex repartitione ſe ſentit gravatum, poterit judicis officium implorare, ut ab eo tollatur gravamen. 231. 11. 12

Vidua.

Vidua quæ caſtè vixerit, gaudet privilegiis mariti. 306. 26
Vidua intra annum luctus non nubit abſque infamia. 432. 433. n. 12. & 13
Ejuſque parens ſi intra eundem annum eam maritaverit infamis eſt. 433. 14

Vindicatio.

Vindicatio, etſi à Prætore concedatur, eſt actio civilis. 574. 3
Ea conventus efficitur malæ fidei poſſeſſor ex tempore conteſtationis. 577. 32

Vis.

Vis major quæ ſit. 586. 4. & 5

Vitium.

Vitium furtivitatis, & violentia ſemper afficit rem ne poſſit uſucapi. 508. 2
Purgatur ſi deveniat in poteſtatem domini. ibid.
Idem erit ſi res precario concedatur ei qui vim intulit. ibid. 3

Ultima Voluntas.

in Ultimis voluntatibus fit lata interpretatio. 96. 4
Voluntas committendi delictum ſpectatur, non exitus. 432. n. 10

Volventius.

Volventius ultimus Proconſul Hiſpaniarum. 196. 28

Voconia lex.

Voconia lege quid contineretur. 432. 97

Voluptas.

Voluptas pro ludo, ſeu ſpectaculo. 369. 34

Votum.

Votorum oblatio quæ. 405. 19
Votorum oblationem quare Impp. coarctaverint in præſenti. ibid. 20

Urbs.

Urbis, ſeu civitatis appellatione an veniat territorium. 98. 19
Urbs unde dicta. 466. 6

Uredo.

Uredo quæ cauſa ſit ſterilitatis. 587. 10

Uſucapio.

Uſucapio interrumpitur captivitate. 475. 4

Quare

Quare non reſtituatur poſtliminio. ibid. 5.& 6
Rei furtivæ lege 12. tabul. prohibita & poſtea lege Atticia. 503. 1
Titulum immediatum ſemper requirit. 566. 6
Partus ancillæ furtivæ quâ ratione admittitur. Vide *Partus*.
Uſucapi an poſſit quod ex naufragio expulſum. 506. n. 28
Uſucapionis & præſcriptionis diverſa natura, & qui eam explicent, remiſſivè. 40. 34

Uſufructuarius, & Uſufructus.

Uſufructuarius non poteſt ratione partis retrahere rem communem, ex jure Regio. 64. 25
Uſufructuarius in re tantùm habet jus incorporale. ibid. 26
Uſufructuarius non poteſt ſine proprietario ſervitutem imponere. ibid. 27. & 28
Uſufructuarius tenetur ad onera & tributa ſolvenda. 139. 48
Uſufructus in multis pars dominii cenſetur, & quomodo hoc intelligatur. 64. 23. 24. 31. & ſeqq.
Uſufructus magis pertinet ad accidens, quam ad ſubſtantiam. 463. 4
Eſt imago quædam dominii. ibid. 5
Uſusfructuarius an poſſideat. 507. 31

Uſura, Uſurarius.

Uſuræ an connumerentur inter fructus in petitione hæreditatis. 577. n. 30
Omni jure damnatæ. 585. 90
In petitione hæreditatis quomodo debeant computari. ibid.
Lege 12.tab. excedebât unciarum fœnus.ibid.98
Qui juravit eas ſolvere tenetur ad juramentum. 603. 63
de Uſurariis, an infames ſint. 389. 52

Utilitas.

Utilitas publica verſatur in conſervatione compendii fiſcalis. 158. 2

Vulgus.

Vulgus monſtrum cæcum & mobile. 384. 8

Uxor.

Uxor, & maritus an excludant fiſcum in bonis vacantibus. 95. 31. & 32
Uxor ſolidam hæreditatem non capiebat ex lege Papia. 110. n. 27. & 114. 66
Uxorem ducere quæ formula apud antiquos. 128. n. 27.
Uxores militum quâ ratione poſſint gaudere privilegiis eorum. 341. 21
Uxor Clerici conjugati an gaudeat foro Clericali. ibid. 22.
de Uxoribus familiarum ſanctæ Inquiſitionis quid. ibid. 23. Vide *Mulier*.
Uxor eſt nomen dignitatis. 495. 34

X

Xyſtici.

XYſticorum munus, & officium, & qui ibidem *agitatores*. 387. n. 41

Z

Zaleucus.

ZAleuci memorabile exemplum. 430. 98

Zancha.

Zanchæ. de calceis Imperatori propriis. 374. n. 4

F I N I S.

FACULTAD DE DERECHO BIBLIOTECA GRANADA